R. P. PATRITII SPORER

Passaviensis, Ord. FF. Min. Recollect. Prov. Argent. SS. Theologiæ Lectoris Jubilati

THEOLOGIA MORALIS

Ad instructionem Ordinandorum, & Curandorum ex materia

DE SACRAMENTIS IN GENERE, ET IN SPECIE,

in Quatuor Partes Divisa:

I. *De Ordine, & Horis Canonicis,*
II. *De Sacerdotio, Sacrificio, & Eucharistia,*
III. *De Pœnitentia,*
IV. *De Matrimonio, de Peccatis contra Sextum Præceptum, & de Abortu.*

Post Propositiones damnatas ab ALEXANDRO VII. INNOCENTIO XI. ALEXANDRO VIII. & CLEMENTE XI.

Tomus Tertius.

EDITIO QUARTA VENETA, CUI INSERUNTUR SUPPLEMENTA R. P. KILIANI KAZENBERGER.

Ad simplicem usum pertinet ad locum S. Mariæ Carmeli

Terræ S. Anthimi

VENETIIS, MDCCXXXI.
Apud Nicolaum Pezzana.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

S E R I E S

Capitum, & Sectionum, seu Materiarum.

PARS PRIMA.

C A P U T I.

De Natura, Numero, & Effectu Sacramentorum in communi. pag. 5.

S E C T I O I.

De Natura, & numero Sacramentorum. 5

S E C T I O II.

Quæ sint differentiæ communes inter Sacramenta Novæ Legis. 6

S E C T I O III.

De Gratia, communi effectu Sacramentorum. 8

S E C T I O IV.

De Charactere, speciali aliorum Sacramentorum effectu. 19

C A P U T II.

De Materia, Forma, & Intentione Sacramentorum. 20

S E C T I O I.

De Materia, & Forma Sacramentorum in genere. 12

S E C T I O II.

De Materiæ, & Formæ mutatione, interruptione, & repetitione, &c. 14

S E C T I O III.

De Intentione requisita ad Sacramenta conficienda. 15

S E C T I O IV.

An, & qualis intentio requiratur in suscipiente, ad validè suscipiendum Sacramentum. 21

C A P U T III.

De Ministro Sacramentorum. 23

S E C T I O I.

Quis sit Minister Sacramenti validè conferendi in communi. 23

S E C T I O II.

Quid requiratur, ut Minister etiam licitè ministret Sacramenta, seu ut conficiendo non peccet. 24

S E C T I O III.

Peccetne semper mortaliter Minister in statu peccati mortalis Sacramentum ministrans. 25

S E C T I O IV.

Licetne aliquando petere, & recipere Sacramentum à Ministro indigno, seu eum peccato mortali collaturo. 27

S E C T I O V.

Quàm graviter peccet, qui Sacramentum ministrat indigno, an aliquo casu licitè. 28

C A P U T IV.

Quodnam sit subjectum capax Sacramentorum validè, & licitè suscipiendorum. 29

C A P U T V.

De Sacramento Ordinis in genere, & in specie. 30

S U B S E C T I O I.

Quid sit Ordo, quot, & quotuplex. 30

S E C T I O II.

Sitne Ordo Sacramentum, quando, & quomodo à Christo institutum, & quinam in specie. 32

S E C T I O III.

De Materia, & forma Sacramenti Ordinis generatim; ejusdemque Ministro. 34

S E C T I O IV

De Subjecto Ordinis. 39

S E C T I O V.

Quæ singulorum Ordinum definitio, materia, forma, & officia. 49

S E C T I O VI.

Qualis dispositio requiratur in ministeriis dictorum Ordinum, ubi obiter de Paramentis. 52

C A P U T VI.

De obligationibus Ordinatorum, seu Clericorum. 54

TRACTATUS APPENDIX.

De Obligatione recitandi Horas Canonicas. 59

C A P U T I.

Qualis, & quorum sit obligatio recitandi Horas Canonicas. 59

C A P U T II.

Qualiter recitanda Hora Canonica. 64

S E C T I O I.

Qualis intentio requisita in Horis recitandis. 65

S E C T I O II.

Qualis attentio requiratur in recitandis Horis. 69

S E C T I O III.

Qualis integritas materiæ servanda in recitandis Horis. 73

S E C T I O IV.

Quæ formæ, quæ alia observanda in recitandis Horis Canonicis. 76

C A P U T III.

De Causis excusantibus ab Horis. 83

PARS SECUNDA.

C A P U T I.

De Presbyteratu, seu Sacerdotio. pag. 89

C A P U T II.

De Sacrificio in communi, & Missa in specie. 96

S E C T I O I.

De Sacrificio in communi. 96

S E C T I O II.

De Ipso Ss. Missæ Sacrificio. 98

S E C T I O III.

De Hostia Sacrificii Missæ. 100

C A P U T III.

De Ipso SS. Eucharistiæ Sacramento. 103

S E C T I O I.

De essentia Eucharistiæ, & contentis in ea. 103

S E C T I O II.

De Materia Sacramenti Eucharistiæ. 108

S E C T I O III.

De Forma Sacramenti Eucharistiæ. 116

C A P U T IV.

De Sacramenti Eucharistiæ, ejusque SS. Sacrificii effectu, valore, fructu. 110

S E C T I O I.

De Effectibus Sacramenti Eucharistiæ. 120

S E C T I O II.

De Fructibus Sacrificii. 123

S E C T I O III.

Quantus sit valor, & fructus Sacrificii. 109

S E C T I O IV.

De Applicatione fructus Sacrificii. 129

C A P U T V.

De Sacramenti Eucharistiæ, & SS. Sacrificii Ministro, Offerente, Obligatione, & Stipendio. 135

S E C T I O I.

Quis sit Minister Sacramenti Eucharistiæ conficiendi, & dispensandi. 135

S E C T I O II.

Quis, & quotuplex Offerens Ss. Sacrificii Missæ. 132

S E C T I O III.

De Sacrificii Oblatione. 139

S E C T I O IV.

De Stipendio Missæ. 143

C A P U T VI.

De Requisitis ad Sacrificium celebrandum. 146

S E C T I O I.

Altare cum sua Supellectili. 147

S U B S E C T I O. II.

Calix, Patena, cum sua Supellectili. 148

S E C T I O III.

Sacræ Vestes. 150

S E C T I O IV.

Sacer Ritus. 151

S E C T I O V.

Sacer Locus. 154

S E C T I O VI.

Tempus Missæ. 155

S E C T I O VII.

Jejunium naturale. 157

S E C T I O VIII.

Confessio præmittenda Sacro, vel Communioni. 160

PARS TERTIA.

C A P U T I.

De Sacramenti Pœnitentiæ Essentia, partibus, materia. 163

S E C T I O I.

Quid est Pœnitentia. 163

S E C T I O II.

Quæ, quot, & quales sunt partes Pœnitentiæ, seu Sacramenti Pœnitentiæ. 165

S E C T I O III.

Quæ, & quotuplex est materia Sacramenti Pœnitentiæ. 156

S E C T I O IV.

De Materia sufficiente, & dubia Sacramenti Pœnitentiæ. 166

Quæst. incid. Quibus modis universim deleantur venialia. 167

C A P U T II.

De contritione. 170

S E C T I O I.

De Contritione generatim sumpta. 170

Quæst. I. Quid sit Contritio generatim sumpta. 170

Quæst. II. Qualis debeat esse dolor in omni contritione generatim. 172

Quæst. III. Quantus esse debeat dolor contritionis. 175

SECTIO II.

De Contritione perfecta. 176

Quæst. I. Quid sit Contritio perfecta. 176

Quæst. II. Qualiter Contritio sit necessaria necessitate medii. 179

Quæst. III. Qualiter Contritio sit necessaria necessitate præcepti. 183.

Quæst. IV. Qui sunt Effectus Contritionis perfectæ. 188

SECTIO III.

De Attritione, Contritione imperfecta; maximè ut requisita ad Sacramentum Pœnitentiæ. 192

Quæst. I. Quid attritio, seu contritio imperfecta. 192

Quæst. II. Qualis dolor requiratur ad Sacramentum Pœnitentiæ. 196

Quæst. III. Qualis dolor sufficiat ad Sacramentum Pœnitentiæ. 198

Quæst. IV. Quando eliciendus est dolor in Sacramento Pœnitentiæ. 200

SECTIO IV.

De proposito requisito ad contritionem, & Sacramentum Pœnitentiæ. 202

Quæst. I. Quale propositum requiritur ad hoc Sacramentum validè, & licitè suscipiendum. 203

Quæst. II. Quid agendum Confessario cum Pœnitente continuò recidivo. 206

CAPUT III.

De Confessione Sacramentali, ejusque requisitis. 209

Quæst. præamb. Confessio Sacramentalis quid, quotuplex, quasque conditiones requirens. 209

SECTIO I.

De Integritate Confessionis Sacramentalis. 210

Quæst. I. Qualis integritas requiratur ad Confessionem Sacramentalem. 210

Quæst. II. Quænam peccata necessario confitenda. 212.

Quæst. III. An etiam peccata dubia, ut dubia confitenda sint. 215

Quæst. IV. Quænam circumstantiæ necessariò explicandæ in Confessione. 217

Quæst. V. Qualis numerus peccatorum necessariò exprimendus in Confessione. 221

Quæst. VI. Quando sufficit integritas formalis tantùm confessionis, sic ut aliqua peccata licitè reticeantur. 225

SECTIO II.

De Confessione vera, secreta, vocali. 228

Quæst. I. Qualiter Confessio debet esse *vera*. 228

Quæst. II. Qualiter Confessio debet esse *secreta*. 228

Quæst. III. Qualiter Confessio debet esse *vocalis*. 229

SECTIO III.

De Confessione invalida repetenda. 230

Quæst. unica. Quando Confessio est invalida, quando, & quomodo repetenda. 230

SECTIO IV.

De necessitate, & obligatione Confessionis. 233

Quæst. I. Quando obligat præceptum divinum Confessionis. 233

Quæst. II. Quando, & qualiter obligat præceptum Confessionis Ecclesiasticum. 234

CAPUT IV.

De Satisfactione Sacramentali. 236

Quæst. I. Quid est Satisfactio Sacramentalis, quis effectus, quæ necessitas. ibid.

Quæst. II. Quanta, & qualis Pœnitentia injungenda. 238

Quæst. III. Quando imponenda, & implenda Pœnitentia, à quo, & qualiter commutanda. 241

CAPUT V.

De Absolutione Sacramentali. 243

Quæst. I. Quæ forma Absolutionis consueta, sufficiens, necessaria, & præcisè essentialis. 243

Quæst. II. Qualiter proferenda est Forma Absolutionis. 246

Quæst. III. Quando Absolutio danda, quando repetenda, specialiter respectu excommunicati, & moribundi. 248

CAPUT VI.

De Confessario, ac Ministro Sacramenti Pœnitentiæ. 251

SECTIO I.

De Confessarii approbatione, jurisdictione generatim. 251

Quæst. I. Quis est Minister Sacramenti Pœnitentiæ validè administrandi. 251

Quæst. II. Quid, & quotuplex est Approbatio: specialiter de approbatione Regularium. 253

Quæst. III. Quid, & quotuplex est jurisdictio generatim, *speciatim*: ordinaria quid, quorum, à quo, respectu quorum. 255

Quæst. IV. Jurisdictio delegata quid, à quo, quotuplex, quibus modis. 257

Quæst. V. Quid jurisdictio certa, probabilis, dubia, *Ubi etiam de errore communi*. 258

Quæst. VI Quid jurisdictio universalis, & restricta, *speciatim pro articulo mortis*. 260

SECTIO II.

De casibus reservatis. 261

Quæst. I. Reservatio quid, à quo, quorum peccatorum, specialim respectu Religiosorum. 261

Quæst. II. Quis potest absolvere à casibus reservatis. 268

SECTIO III.

De Bonitate, & Scientia Confessarii. 269

Quæst. I. Quæ bonitas requiratur in Confessario. 269

Quæst. II. Quæ scientia requiratur ad Confessarium. 269

SECTIO IV.

De Obligatione, & Officio Confessarii. 270

Quæst. I. Qualiter, & de quibus tenetur Confessarius Pœnitentem examinare, & interrogare. 272

Quæst. II. Qualiter, & de quibus tenetur Confessarius instruere, & monere Pœnitentem. 272

Quæst. III. Qualiter Confessarius tenetur absolvere dispositum, & non alium. 273

Quæst. IV. Quid agendum Confessario, si erravit in suo officio. 274

CAPUT VII.

De Sigillo Sacramentali. 275

Quæst. I. Quid est Sigillum Sacramentale, quanta, & qualis ejus obligatio. 275

Quæst. II. Quænam est materia Sigilli Sacramentalis: seu, quænam cadunt sub Sigillo Sacramentali. 277

Quæst. III. Quinam obligantur Sigillo confessionis. 279

Quæst. IV. Qualiter licet, & non licet uti notitia ex sola confessione Sacramentali habita. 281

PARS QUARTA.

CAPUT I.

D*E Matrimonio, & Sponsalibus.* pag. 285

SECTIO I.

De Impedimentis Matrimonii, & Personis inhabilibus. 285

CLASSIS I. Impedimentorum. *Consensus insufficiens*. Error. Conditio. Metus. Raptus. Clandestinitas. 286

CLASSIS II. Impedimentorum. *Libertas obligata alteri*. Votum. Ordo. Ligamen. Honestas. 291

CLASSIS III. Impedimentorum. *Nimia conjunctio*. Consanguinitas. Affinitas. Cognatio. Crimen. 295

CLASSIS IV. Impedimentorum. *Nimia distantia*. Cultus disparitas. Impotentia. 303

SECTIO II.

De Matrimonii Promissione, seu Sponsalibus, ac Consensu de futuro. 308

SUBSECTIO.

De causis justis dissolvendi Sponsalia. 318

SECTIO III.

De Matrimonio Legitimo, ut contractus, ac consensus de præsenti. 325

SUBSECTIO.

De Consensu conditionato. 330

SECTIO IV.

De Matrimonio Rato, ut Sacramentum est, ejusque Solemnitate, & Indissolubilitate. 333

SUBSECTIO.

De Indissolubilitate, & Dissolubilitate Matrimonii. 340

CAPUT II.

De Obligatione, & Peccatis Sponsorum, & Conjugum. 344

SECTIO I.

De Peccatis Sponsorum. 344

SECTIO II.

De Peccatis Conjugum in contractu Matrimonii, ejusque invalidi revalidatione. 346

SECTIO III.

De Peccatis Conjugum in uso Matrimonii, & debito conjugali. 353

SUBSECTIO.

De Obligatione Debiti conjugalis. 360

SECTIO IV.

Peccata Conjugum contra Matrimonium, nimirùm de adulterio, & restitutione inde debita. 362

SUBSECTIO.

De restitutione ex adulterio debita. 366

CAPUT III.

De Reliquis Peccatis contra VI. Præceptum. 371

SECTIO I.

De Fornicatione simplici. 371

SECTIO II.

De Stupro, & Raptu. 373

SECTIO III.

De Incestu. 376

SECTIO IV.

De Sacrilegio Carnali. 378

SECTIO V.

De Peccatis contra naturam. 380

SECTIO VI.

De Impudicitia interna, & externa, *Cordis*, *Oris*, *Aspectus*, *& Tactus*. 386

CAPUT IV.

De Abortus procurati malitia, & pœnis. 391

SECTIO I.

Abortus Fœtus inanimati. 391

SECTIO II.

Abortus Fœtus animati directè causatus. 393

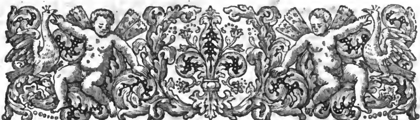
SECTIO III.

Abortus idem moraliter causatus. 396

SECTIO I.

Abortus idem casualiter, vel dubiè causatus. 399

THEO.

THEOLOGIÆ MORALIS SACRAMENTALIS

PARS PRIMA.

Instructio Ordinandorum generalis ex Materia

De Sacramentis in genere, ac Ordinis in Specie.

DE his sex erunt capita, 1. De natura, numero, & effectu Sacramentorum in communi. 2. De materia, forma, & intentione Sacramentorum. 3. De Ministro Sacramentorum. 4. De subjecto, seu suscipiente Sacramentorum. 5. De Sacramento Ordinis generatim, & propriis singulorum Ordinum in specie, usque ad Sacerdotium exclusivè. 6. De statu, & obligationibus Clericorum, seu Ordinatorum: cum Tractatu appendice de Horis Canonicis. In nomine Domini incipiat.

CAPUT I.

De natura, numero, & effectu Sacramentorum in communi.

SECTIO I.

De natura, & numero Sacramentorum.

SUMMARIUM.

1 *Sacramentum.* 2. & 3. *est signum visibile*
4 *Invisibilis Gratia*
5 *Non nudè speculativum, sed practicum.*
6 *Differt à Sacrificio etiam N. Legis; ac etiam.*
7 8 & 9. *A Sacramentis V. Legis: quia Sacramenta N. L. faciunt hominem* Sanctum, *illa* Sacrum *solùm.*
10 Usque ad n. 14. *à quo, & qualiter instituta?*
14 *Sacramenta N. Legis sunt septem; Et*
15 *Cur non plura, vel pauciora?*

1 S*Acramentum N. L. est signum visibile invisibilis gratiæ, ad hominem sanctificandum divinitùs institutum.* Hanc definitionem ego puer primitùs in scholis didici ex Catechismo parvo laudatissimi P. Canisii, & etiamnum mihi sapidam Tyronibus commendo, & explico verbatim.

§. I. *Est signum visibile.*

2 SIgnum, quia cognitum ducit te in notitiam alterius rei: *visibile*; idest (sub præcipuo sensu, & sensato per Synecdochen comprehendendo reliqua) sensibile, seu sensu aliquo externo perceptibile, utpotè visu, auditu, tactu, &c. Ut in Sacramento Baptismi, vides ablutionem externam corporis, audis prolationem externam formæ: *Ego te baptizo &c*, eoque signo cognito, simul duceris in cognitionem internæ sanctificationis, seu regenerationis Spiritualis animæ, & ablutionis animæ baptizati per infusionem gratiæ sanctificantis; atque in cæteris omnibus. Quippè

3 Omnia Sacramenta de facto instituta sunt in signis sensibilibus: Atque ita institui omninò congruebat. De possibili non est tuum, Tyro, disputare. Ratio congrua est. Quia Sacramenta de facto instituta sunt, ut signa sacra usualia totius Communitatis Ecclesiæ, & Corporis Christi visibilis, in quibus nimirùm Christi fideles inter se communicare debent: atqui non potest esse signum usuale in Communitatis bonum pro hoc statu, nisi sit sensibile, cùm ob dependentiam intellectus à sensibus pro hoc statu nullus possit alteri communicare, nisi per signa sensibilia, visu, auditu, &c. ut experientia nimis notum est: ergo &c. Aliam rationem significat D. Joannes Chrysostomus Homilia 83. in Matthæum dicens. *Si incorporeus esses, incorporea dedisset ipse tibi dona. Nunc autem quoniam conjuncta est corpori anima sub sensibilibus tibi intelligibilia tradit.* Hæc, & plura S. Doctor.

§. II. *Invisibilis Gratia.*

EXprimitur effectus Sacramentorum Novæ legis; qui generaliter in omnibus Sacramentis est *Gratia sanctificans* inhærens, nimirùm qualitas illa supernaturalis excellentissima, qua homo formaliter *sanctus, justus, & gratus Deo, heresque æternæ beatitudinis* constituitur. At in Sacramento Eucharistiæ specialiter est *Gratia subsistens*: nimirùm ipse Christus realiter, & invisibiliter præsens, & contentus sub speciebus Eucharisticis, seu accidentibus sensibilibus panis, & vini relictis, & in ordine ad sanctificandum hominem dignè percipientem Sacramentum istud. Quare Hostia consecrata in Altari, vel Tabernaculo existens jam verissimum est Sacramentum: etsi enim tunc nondum actu significet Gratiam sanctificantem, significat tamen actu Christum realiter præsentem ad finem sanctificandi hominem mediante digna sumptione, tanquam conditione applicante Sacramentum ad illum effectum actu causandum. Neque est de essentia Sacramentorum, semper actu significare, & causare Gratiam, sed quòd quantum est de se, semper sit significativum, & causativum Gratiæ, si debitæ conditiones, vel dispositiones adsint. 4

Sacramentum ergo Novæ Legis non est nudum signum (ut vocant in schola) speculativum, sed nudè repræsentans, & cognoscere faciens Gratiam sanctificantem illam (quemadmodùm cana, & prolixa barba est signum provectæ ætatis: hedera appensa domui, vini venalis; aut hoc ipsum nomen *Gratia DEI* significat gratiam; speculativè scilicet in cognoscendo tantùm, & nullo modo in essendo) sed est signum simul practicum, & efficax, seu aliquo modo effectivum Gratiæ sanctificantis in essendo, sicut eam aliquo modo efficaciter (seu *physicè*, seu *moraliter* tantùm, de quo infrà à n. 45.) in esse causet, & efficiat: prout definit S. Synodus Tridentina *Sess.* 7. *Can.* 6. & 8. ubi sic denotat. *Si quis dixerit per ipsa Sacramenta Novæ Legis ex opere operato non conferri Gratiam, anathema sit.* Quid sit illud, *ex opere operato*: paulò inferiùs disces. 5

Atque per hoc Sacramentum Novæ Legis etiam differt à Sacrificio tam Novæ, quàm Veteris Legis: nam Sacrificium non est institutum ad gratiam conferendam, hominemq; sanctificandum; sed ad cultum DEI, ejusq; supremam super nos excellentiam, & dominationem contestandam. At nonne sacrosanctum Missæ Sacrificium homini, pro quo offertur, Gratiam confert? Non confert immediatè ipso usu, & applicatione sua per modum Sacramenti, sed solùm mediatè confert per modum impetrationis, quatenùs nimirùm homini intuitu Sacrificii oblati conferuntur gratiæ actuales, & auxilia efficacia ad conversionem, justificationem, Gratiamq; divinam acquirendam, vel augendam per dignam susceptionem Sacramentorum, vel alios actus meritorios, de quo aliàs suo loco. 6

§. III. *Ad sanctificandum Hominem.*

7 EXprimitur finis omnium Sacramentorum Novæ Legis, qui est sanctificare hominem per gratiam DEI in via, quam illa vel conservat, vel augent; & consequenter mediante perseverantia, etiam per correspondentem gloriam in Patria: nam *quod est causa causæ, est etiam causa causati*; simulq; notatur lata, & excelsa differentia Sacramentorum Novæ Legis à Sacramentis Legis Veteris: quæ differentia scitè exprimitur à Theologis, duobus verbis: nimirùm quòd Sacramenta Novæ Legis faciunt *hominem sanctum*; Sacramenta verò Veteris Legis solùm faciebant hominem *sacrum*.

8 In hoc nempè differunt, quòd Sacramenta Novæ Legis dignè suscipientibus ipsô factô, atque ex opere operato conferant sanctitatem, seu gratiam sanctificantem hominem, quâ homo verè sanctus, justus, & DEO gratus efficitur, ut dictum est. Sacramenta autem Veteris Legis (uti fuerunt consecrationes Sacerdotum, ac Levitarum; item purificationes, & expiationes innumeræ) ipso facto, & ex opere operato solùm conferebant sanctitatem legalem, externam, imperfectam, quæ consistebat in extrema deputatione ad cultum divinum, in purificatione, & immunitate ab immunditiis, & irregularitatibus illis legalibus sexcentis: ideóq; solùm reddebant hominum *sacrum*, id est, ideoneum ad communicationem cum populo DEI in cultu divino. At verò Gratiam sanctificantem, & veram sanctitatem internam ex operato minimè conferebant, sed solùm per Christum mediatorem conferendam olim nudè significabant, seu præfigurabant. Eademq; in Christum mediatorem fide mediante per actus contritionis vel amoris DEI benè dispositis solummodò ex opere operantis quandoque gratiam conferebant juxta communem doctrinam Catholicorum. Unde & Concilium Florentinum in litteris unionis dicit. *Sacramenta Novæ Legis multùm differunt à Sacramentis Veteris Legis. Illa enim non causabant Gratiam, sed eam solummodò per Passionem Christi dandam significabant. Hæc autem nostra & continent Gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.* Hæc Concilium.

9 Nota hîc incidenter: Sacramenta Veteris Legis, quæ scilicet ante adventum Christi in Ecclesia fidelium usurpata sunt, alia dicta fuisse *ex Lege*, alia *ex Patribus*. Sacramenta *ex Lege* dicebantur, quæ simul cum lege originata sunt: ut suprà dictæ consecrationes, purificationes, expiationes, &c. Sacramenta autem *ex Patribus* dicebantur, quæ non ab ipsa lege, sed per certos Patres originata sunt; ut Circumcisio per Abraham, & si quæ alia. Atque hæc in magnorum Doctorum Sententia conferebant Gratiam sanctificantem. Circumcisio enim vetus, instar Baptismi in Nova Lege, emundabat ab originali peccato, cui anteà respondebat remedium legis naturæ post lapsum Adami Patribus à Deo revelatum. Sed hæc, quia retrò nos, nihil ad nos.

§. IV. *Divinitùs institutum.*

10 D*ivinitùs*. Significatur Auctor, & causa efficiens Sacramentorum Novæ Legis. DEUS quippè solus principaliter, & auctoritativè potest instituere Sacramenta. Ratio est: Quia ille solùm potest instituere auctoritativè signum efficaciter, & certò significativum Gratiæ, qui potest conferre ipsam Gratiam; at Gratiam conferre potest solus DEUS: ergo &c. Sacramenta igitur Novæ Legis instituit Christus quà DEUS principaliter, & auctoritativè: quà homo verò instrumentaliter, seu ministerialiter, & commissivè per potestatem Excellentiæ, determinando nimirùm materiam Sacramentorum in particulari eorumque usum imponendo.

11 Huic veritati nihil officit, quòd Christus Dominus non determinaverit in ultima specie physica materiam omnium Sacramentorum, sed Ecclesiæ vel determinandam reliquerit, ut in Sacramento Ordinis infrà videbimus; aut à se designatam magis modificandam certis conditionibus, ut in Sacramento Matrimonii omnes agnoscere debemus, in quo contractu Matrimonii à Christo ad Sacramenti dignitatem elevato Ecclesia multas conditiones ad valorem requisitas apposuit, sine quibus illud Sacramentum primitùs valuisset.

12 II. *Institutum*. Nimirùm institutione stabili perpetuò duratura; adeò ut ex vi institutionis primitùs à Christo factæ Sacramenta deinceps perpetuò, quoties debitè applicata fuerint, significent, & conferant Gratiam sanctificantem. Sunt enim Sacramenta instituta pro sanctificando Christi corpore perpetuò usque ad finem mundi.

13 Quare vides, non fuerunt Sacramenta 1. Lotio pedum Discipulorum, quâ dispositi etiam intùs mundabantur per gratiam. 2. Insufflatio Christi in Apostolos, per quam Spiritum sanctum illis dedit. 3. Verba Christi ad Magdalenam, & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata tua*, quæ utique gratiam conferebant. 4. Linguæ igneæ in Pentecoste super Apostolos apparentes) & significantes dona gratiarum illis collata, &c. Nam licet hæc, & similia ex voluntate, & beneplacito divino significabant etiam practicè gratiam: non tamen ex institutione aliqua stabili, vel duratura, sed ex actuali tantùm præsentanea, & extraordinaria usurpatione divina. Quo ipso cursus excluduntur Sacramenta veteris legis, etiam illa, quæ significabant practicè gratiam ex institutione divina, ut circumcisio, non tamen ea institutione stabili, & immutabili, quippe de facto dudum abolita.

§. V. *Quot sunt Sacramenta novæ Legis?*

SUnt septem. *Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, Matrimonium*: notissima Orthodoxis. Sic enim definit Conc. Trid. sess. 7. Can. 1. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non fuisse omnia à Christo JESU Domino nostro instituta, aut esse pauciora, quàm septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, Matrimonium: aut etiam aliquod horum septem non esse verè, & propriè Sacramentum; anathema sit.* 14

At cur septem tantùm Sacramenta: non plura, vel paucio- 15
ra? Ratio à priori est sola institutio, & beneplacitum divinum, cur septem omninò, non pauciora. Ratio congruentiæ hujus septenarii numeri sumitur ea comparatione progressus vitæ corporalis cum progressu vitæ spiritualis. Quia nimirùm congruum erat, ut progrediamur in gratia ad vitam spiritualem animæ, sicut progredimur in natura ad vitam corporalem. Igitur *Baptismo* spiritualiter nascimur: *Confirmatione*, velut adolescimus, & roboramur ad pugnam spiritualem: *Eucharistia* spiritualiter nutrimur: *Pœnitentia* sanitatem animæ per peccatum amissam recuperamus, & à morbis animæ liberamur: *Extrema Unctione* à peccatorum reliquiis expiamur: *Ordine* quis idoneus Minister ad Sacra peragenda, & prædicta in proximos exercenda instituitur: *Matrimonio* Ecclesia fidelium multiplicatur corporaliter, ut per prædicta multiplicetur etiam spiritualiter ad implendum Regnum Cœlorum. Sic ferè Magister *in 4. d. 2. ac alii passim*, etiam aliter, & alias congruentias assignantes.

Septem autem tantùm, non plura sunt Sacramenta, quia 16
nulli alteri rei convenit definitio Sacramenti suprà explicata; solis autem illis septem, & omnibus ad amussim congruit tota quanta, prout explicant cùm Theologi, tum Controversistæ. Unde apparet, cur formatio Crucis, aqua Lustralis, Exorcismi, benedictio Abbatis, vel Abbatissæ, & alia hujusmodi (quæ ideò à Theologis *Sacramentalia*, quæ partim æmulantur quasi indolem Sacramentorum, partim sunt Sacramentorum circumstantiæ adjunctæ) non sint reverà Sacramenta; nam neque conferunt vi sua immediatè, & ex opere operato Sanctitatem, seu Gratiam sanctificantem, sed ad summum gratias actuales, & auxilia ad pios motus, & actus: ut inter alios fusè explicat Dicastil. *l. 1. de Sacramentis d. 1. dub. 2.*

SECTIO II.

Quæ sunt differentiæ communes inter dicta Sacramenta novæ legis?

SUMMARIUM.

17 *Differentiæ communes Sacramentorum.*
18 *Alia sunt* iterabilia; 19. *alia initerabilia.*
20 *Alia* mortuorum, 21. usque ad n. 24. *Alia vivorum.*
24 *Quædam omnibus necessaria: alia non.*
25 Usque ad n. 28. *Quomodo, & quænam Sacramenta dicantur formata, vel informia?*
28 Usque ad n. 34. *Qualiter, & quæ Sacramenta informia reviviscant?*

HÆc sunt potissimùm. 1. Alia dicuntur *iterabilia*, alia *ini-* 17
terabilia. 2. Alia Sacramenta *vivorum*, alia *mortuorum*. 3. Quædam *omnibus necessaria*, quædam *non necessaria omnibus*. 4. Deniq; Sacramenta aliquando dicuntur, & sunt *formata*, aliquando *informia*. Explico breviter per distinctos §§.

§. I. *Sacramenta iterabilia, & initerabilia.*

I. SAcramenta *iterabilia* dicuntur utique, quæ sæpiùs su- 18
scipi possunt, eò quòd non imprimant Characterem indelebilem in anima, sed solùm conferant Gratiam sanctificantem, per peccatum mortale (heu nimis facilè!) amissibilem; ideòque reiteratione Sacramenti recuperabilem. Et hæc sunt quatuor *Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, & Matrimonium.*

19 I.

19 II. Sacramenta *initerabilia* dicuntur, quæ semel validè suscepta, iteratò suscipi nequeunt, eò quòd etiam imprimant Characterem indebilem in anima suscipientis. Et sunt tantùm tria: *Baptismus*, *Confirmatio*, *Ordo*.

Quid si ergo quis tale Sacramentum iteret: secundò baptizetur, confirmetur, ordinetur Sacerdos? Talis nullum effectum suscipit: cùm Sacramentum illud iteratum simpliciter fit nullum: & si scienter fiat, tam conferens, quàm suscipiens peccat mortaliter sacrilegio gravissimo: & insuper in reiteratione Baptismi; uterque incurrit irregularitatem, ut habetur *c. 2. de Apostatis*, non item in reiteratione Confirmationis, & Ordinis: de his enim nihil expressum in Jure reperitur: non est autem statuenda irregularitas, nisi in casibus Jure expressis, ut contra Navarrum docent Theologi, & Canonistæ communiter.

§. II. *Sacramenta Mortuorum*

20 Sunt illa, quæ per se, & ex vi institutionis suæ conferunt primam Gratiam justificantem, seu remissionem peccati mortalis actualis, vel originalis: & ideò sic dicta, *mortuorum*, quòd sint à Christo per se, & primariò instituta in eum finē, ut homini spiritualiter *mortuo*, peccato mortali, legitimè ministrata restituant vitam spiritualem Gratię. Et duo sunt, Baptismus, & Pęnitentia: hæc enim ex vi institutionis suæ conferunt primam gratiam justificantem: Baptismus quidē remissionem peccati originalis, ac etiam actualium ante Baptismum commissorum: Pęnitentia verò remissionem peccatorū actualium post Baptismum commissorum: quæ ideò vocatur *secunda post naufragium tabula*. Quare ad hæc duo Sacramenta suscipienda minimè requiritur status Gratiæ prævius, aut ejus dispositio contritio perfecta: adeò ut neq; Judæus petens Baptismum teneatur elicere contritionem perfectam de sexcentis fraudibus, quibus circumvenit Christianos; neque Christianus, Latro, Adulter, Hæreticus &c. præmittere contritionem perfectam Sacramentali Confessioni, sed sufficiat attritio ex communi doctrina in suis propriis materiis.

21 Per accidens autem eadem Sacramenta mortuorum sępissimè conferunt gratiam secundam, quoties nimirùm suscipiens jam antecedenter est in statum Gratiæ restitutus per contritionem perfectam, vel amorem DEI super omnia, aut alio modo. Ratio est: quia Sacramenta legitimè, & sine obice suscepta numquam carent suo effectu, qui est Gratia: ergo & hæc duo Sacramenta legitimè ministrata jam constituto in gratia, ne suo effectu careant, debent conferre gratiam: non primam, ut patet: ergo per accidens secundam, seu augmentum gratiæ prioris.

§. III. *Sacramenta vivorum*

22 Sunt illa, quæ per se, & ex vi institutionis suæ conferunt gratiam secundam, adeòq; presupponunt gratiam primā, seu statum gratiæ in suscipiente. Unde sic dicta, *vivorum*, quòd jam viventibus vita spirituali gratiæ ministrata, eos nova gratia augeant. Et sunt quinque reliqua: *Confirmatio*, *Eucharistia*, *Extrema Unctio*, *Ordo*, *Matrimonium*. Hæc enim per se loquendo ministrari debent solùm vivis membris Christi, seu jam existentibus in statu gratiæ, adeò ut peccet mortaliter, qui unum eorum suscipit conscius sibi peccati mortalis: sed omnium Sententia, necessitate præcepti divini necessarium est, ut talis se priùs reponat in statum gratiæ, eliciendo contritionem perfectam, aut Sacramento Pœnitentiæ, vel alio modo fiat ex attrito contritus.

23 Nota rursùs: eadem hæc Sacramenta vivorum per accidens quandoque causare gratiam primam, & fieri quasi Sacramenta mortuorū: quando nimirùm quis suscipit ejusmodi Sacramentum vivorum in statu peccati mortalis, v. g. Sacerdos celebrans &c. attritus tantùm, tamen bona fide putans se esse contritum: eo casu Sacramentum confert gratiam primam per accidens, juxta communem Doctorum. Quia, cùm talis non ponat obicem gratię ratione doloris bona fide putati sufficientis ad tollendum obicem peccati, sufficienter applicat peccatum, ut remittatur per gratiam: ergo Sacramentum habens vim conferendi gratiam, quæ de se semper est peccati remissiva, tali confert gratiam: non utique secundam, ut supponitur; ergo primam; idque per accidens ratione dispositionis subjecti, non per se ex vi institutionis suæ. Quo casu ipsa hæc Sacramenta suscepta faciunt ex attrito contritum.

§. IV. *Quæ Sacramenta omnibus necessaria, quæ non omnibus?*

24 Ex communi doctrina in suis propriis materiis. 1. Baptismus est omnibus hominibus necessarius ad salutem: Pœnitentia verò omnibus, & solis in peccatum mortale post Baptismum lapsis. Et hæc duo in re, vel in voto etiam necessitate medii: in re ipsa autem necessitate præcepti. 2. Eucharistia solùm necessitate præcepti est necessaria omnibus adultis. 3. Confirmatio, & Extrema Unctio non est sub præcepto saltem gravi necessaria: ex communi cum D. Thoma *3. p. qu. 72. a. 8. ad 4.*

Nulli homini in particulari esse impositam obligationem, seu necessitatem suscipiendi sacros Ordines, Matrimonium ineundi, per se loquendo, nemo sanus dubitat. Attamen per accidens quandoque potest emergere ejusmodi obligatio; nam ratione Beneficii Ecclesiastici, singulariter Parochialis, suscipiendus est Ordo sacer: & necessariò ineundum Matrimonium cum puella, quam spe Matrimonii promissi deceptam deflorasti, aut si voto castitatis liber nequeas servare castitatem, &c.

§. V. *Quando Sacramenta dicuntur formata, vel informia, & quæ?*

25 Sacramentum *formatum* dicitur, quod & validè, & licitè, ac fructuosè susceptum, statim, dum suscipitur (nimirùm in ultimo instanti completionis suæ) habet suum effectū in suscipiente, nimirùm gratiam sanctificātem: quę per antonomasiam vocatur *forma*, decor, & pulchritudo animę, & qua proinde deficiente, manet anima informis, ac deformis in conspectu DEI: & talia deberent semper esse Sacramenta. Itaque

26 Sacramentum *informe* dicitur, quod quidem validè suscipitur, concurrentibus, scilicet omnibus essentialiter requisitis ad valorem talis Sacramenti, debita nimirùm materia, forma, & intentione, sed propter obicem peccati mortalis illicitè suceptum, tunc non habet effectum Gratiæ sanctificantis; sicque informe manet, animamque deformem relinquit: attamen, aliquando saltem, sublato illo obice peccati mortalis, quasi revivisrens, confert effectum suum privilegio reviviscentiæ; quia scilicet manet continuò in acceptatione divina ita applicatum, usquedum, sublato obice, effectum subjecto jam capaci conferat: Et hinc dicitur *reviviscere*: quia toto tempore præcedenti erat quasi *mortuum*, vel saltem mortificatum, nullum scilicet habens sanctificationis, & vitæ spiritualis motum in suscipiente. Hæc pro explicatione terminorum. Jam quoad rem

27 Duplex occurrit quæstio. Prima: quænam Sacramenta possint sic esse informia? Nullus dubitat de omnibus, excepta sola Pœnitentia. Et quippe Articulus Fidei, posse Baptismum integerrimè suscipi à gravissimo peccatore permanente, & indurato in sua nequitia. Et passim audis loquentes Doctores, hominem validè baptizati, confirmari, ordinari, extremè ungi, Matrimonium contrahere in statu peccati mortalis; at non licitè sacrilegè, nedùm infructuosè, & informiter. De Sacramento Eucharistiæ, proh dolor! res nimis clara. Ratio jam indicata est. Quia in omnibus his possunt concurrere omnia essentialiter requisita ad valorem Sacramenti, stante simul obice peccati mortalis; adeòque possunt suscipi validè, absque eo, quòd suscipiantur licitè, & fructuosè. De Pœnitentia sola grandis est disceptatio inter Theologos: eò quòd dispositio suscipientis necessariò requisita ad validè suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ, nimirùm dolor sincerus de peccatis, & confessio legitima, faciat illud etiam licitè suscipi. Verùm hæc disputatio, cùm multa scienda supponat, necessariò differenda est in suum proprium locum de Pœnitentia, in tertia nostra parte.

28 Altera quæstio est, quænam Sacramenta sic informiter suscepta gaudeant privilegio reviviscentiæ, ut posteà ablato obice peccati mortalis effectum suum cōferant? Omnibus, præter Baptismum negant hanc prærogativam *Vasquez*, *Hurtadus*, *Herincx* noster, alii non pauci, mihi valde probabiliter. Contrà omnibus tribuunt alii cum Castro-Palao hic *disp. 18. p. 9.* Aliquibus tribuunt, aliis negant æquè multi. Auctores videre potes apud Lugo de Sacramentis. *disp. 16. sect. 6. & Castro-Pal. cit.* Accipe mentem meam compendio.

29 I. Baptismum gaudere hoc privilegio, consentiunt ferè Theologi cum D. Thoma *3. p. q. 69. art. 10* Et expressè docet D. August. *l. 1. de Baptismo contra Donatistas*. Ratio est: quia Sacramentum Baptismi validè susceptum semel, ob impressum Characterem est initerabile; & ejus effectus, regeneratio spiritualis, simpliciter est ad salutem necessarius: & peccata ante Baptismum commissa per nullum aliud Sacramentum remitti possunt: ergo opus fuit, ut Baptismus semel validè receptus sine effectu, posteà recedente obice, operetur suum effectum, quem anteà operari nequit.

30 II. Idipsum plerique docent de Sacramento Confirmationis, Ordinis: similis enim, etsi non ita urgens, est ratio: Nam & hæc Sacramenta simpliciter initerabilia sunt, & habent effectum sibi proprium, (nimirùm Confirmatio gratiam in fide Christi roborantem: Ordo, gratiam conformativam Christo operanti, &c.) qui effectus ab aliis Sacramentis confer-

ferri nequeunt: ergo & hæc quoque Sacramenta semel valide suscepta sine effectu, postea amoto obice, effectum suum conferre rationi consonum est.

31 III. Eadem ratio, sed minùs urgens, suadet de Extrema Unctione, & Matrimonio. Nam & hæc Sacramenta secundùm quid sunt interabilia, nimirum durante eadem infirmitate, & durante vita utriusq; conjugis: & habent effectus aliquos speciales sibi proprios, nimirum Extrema Unctio, gratiam delentem peccatorum reliquias, & in extremo conflictu roborantem: Matrimonium, gratiam pacis conjugum conciliativam, & ad munia Matrimonii auxiliantem, qui effectus per alia Sacramenta non conferuntur: ergo rationi quoque consentaneum est, etiam hæc Sacramenta semel valide suscepta sine fructu, postea, amoto obice, effectum gratię restaurare.

32 IV. Jam vides nullam similem rationem militare pro Sacramentis Eucharistiæ, & Pęnitentiæ, cùm hæc semper ad libitum sint iterabilia, nec effectus speciales ita necessariò conferant. Quare Eucharistiæ (de Pęnitentia alibi) hanc vim cum aliis meritò negat *Lugo l.c.* Nam Eucharistia, quia sumitur per modum cibi, & nutrimenti spiritualis animæ jam viventis vita spirituali gratiæ, nata est solùm nutrire pro eo instanti, quo sumitur: ergo, si illo instanti inveniat mortalis peccati impedimentum, ac obicem istius nutritionis spiritualis, jam non erit nutrimentum, sed ipso puncto vertitur in detrimentum sumentis: quia juxta Apostolum 1. *Corinth.* 11. *Qui manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans Corpus Domini.*

33 Tandem mihi verisimillimum videtur, præter baptismum, nullum aliud Sacramentum gaudere eo privilegio reviviscentiæ, ut scilicet recedente obice, restauretur gratia sanctificans. Non enim sunt asserendi effectus Sacramentorum absque fundamento in Scriptura, traditione Patrum, aut Ecclesiæ definitione: sunt enim Sacramenta signa ad placitum voluntatis divinæ, quod nobis ex Scriptura, vel traditione constare debet: (ratione certò sola constare non potest) at præter Baptismum, ex nullo tali capite constat de ullo alio Sacramento: ergo &c.

SECTIO III.

De Gratia, communi effectu Sacramentorum.

SUMMARIUM.

35 & 36 *Gratia generatim quid, & quotuplex?*
37 Usque ad n. 40. *Quid, & quotuplex gratia* habitualis?
40 & 41 *Quid, & quotuplex* actualis?
42 Usque ad n. 45. *Qualem gratiam conferant singula Sacramenta N. Legis?*
45 *Sacramenta causant gratiam ex opere operato.*
46 Usq; ad 49 *Idque moraliter, seu influxu morali.*
49 Usque ad n. 54. *An omnia Sacramenta conferant gratiam æqualem, vel inæqualem?*

34 Effectus Sacramentorum Novę Legis duplex est: generalis omnium, & particularis aliquorum. Effectus generalis omnibus Sacramentis communis est *Gratia sanctificans*; Omnia quippe Sacramenta Novæ Legis, sine obice suscepta, ex opere operato gratiam infundunt, ut definiunt Concilia Trid. & Florent. superiùs allegata. Effectus particularis, aliquorum Sacramentorum proprius, est *Character*. De utroque seorsim agemus distinctis §§. hac, & seq. Sect.

§. I. *Quid est Gratia generatim, & quotuplex?*

35 I. Gratia generatim definiri potest: *Donum Dei gratuitum homini viatori, intuitu salutis, vi meritorum Christi gratis collatum.* Dicitur 1. *Donum Dei gratuitum.* Nam, ut inquit Apostolus Rom. 11. *Si gratia, jam non ex operibus* (sine gratia factis) *alioquin gratia jam non est gratia.* 2. *Intuitu salutis.* Per quod gratia differt à donis naturalibus naturæ debitis, aut indebitis, sed per se ad salutem non ordinatis. 3. *Vi meritorum Christi.* Christus enim Mediator, sicut totius salutis nostræ, ita omnis gratiæ ad salutem conducentis, unica est causa meritoria. 4. *Gratis collatum:* gratia enim alia gratis data, alia gratum faciens est.

36 II. *Gratia gratis data* dicitur donum DEI gratuitum datum homini, ad aliorum potissimùm salutem ordinatum: adeòque non tantùm bonis, sed etiam malis commune: ut donum Prophetiæ, donum linguarum gratia sanitatum, & alia, quæ enumerat Apostolus 1. Corinth. 12. *Gratia gratum faciens* est donum DEI gratuitum datum homini principaliter ad salutem propriam, quippè aut ipsum hominem intrinsecè, & formaliter justum, ac DEO gratum efficiens, & dicitur *Gratia sanctificans habitualis*, aut extrinsecè, & effectivè hominem excitans, movens, & adjuvans ad justitiam comparandam, vel conservandam: & dicitur *Gratia sanctificans actualis*. De utraque seorsim.

§. II. *Quid est gratia sanctificans habitualis, & quotuplex?*

I. Hæc (simpliciter, & antonomasticè *gratia divina* dicenda) *Est qualitas spiritualis supernaturalis infusa animæ, quæ hominem formaliter justum, sanctum, ac Deo gratum constituit, ejusque actus meritorios vitæ æternæ de condigno efficit.* Unde *habitualis* gratia dicitur, quia ut verus habitus habitualiter, ac permanenter inest homini, eum sanctificans, atque ad actus meritorios de condigno cooperans. 37
Divina autem gratia dicitur, quia hominem constituit gratum DEO, verum DEI amicum, filium adoptivum DEI, hæredem DEI, cohæredem Christi, ac æternæ beatitudinis: ratione cujus scil. homini de jure debetur hæreditas gloriæ, ac beatitudinis æternæ: & verbo, quia hominem quodammodò Deificat, ac consortem divinæ naturæ efficit.

Addere Sententia magnorum Doctorum, Scoti, & aliorum, hęc gratia sanctificans est idem realiter habitus cum Charitate divina infusa: adeò ut idem realiter habitus, seu qualitas illa supernaturalis excellentissima, diverso respectu, seu connotato, quatenùs quidem hominem sic gratum, ac dilectum DEO ejusque actus gratos DEO, ac meritorios efficit, dicatur *Gratia*: quatenùs verò ipsum DEUM homini gratum, ac dilectum reddit, eumque ad amandum DEUM, ac propter DEUM benè operandum inclinat, & adjuvat, dicatur *Charitas*: quæ definitur: *virtus Theologica supernaturalis, qua Deus propter se diligitur, Proximus autem propter Deum.* 38

II. Duplex est hæc Gratia sanctificans habitualis, *prima*, & *secunda*: *Prima* gratia dicitur, qua homo peccator primò justificatur, atque ex inimico amicus DEI constituitur: unde dicta *prima*, quia nullam aliam gratiam habitualem presupponit, cùm ipsa immediatè sit expulsiva peccati mortalis. Et talis per se confertur per Sacramenta mortuorum, Baptismum, & Pœnitentiam. Gratia *secunda* dicitur gratiæ prioris augmentum, & est omnis gratia sanctificans habitualis jam præsupponens in suscipiente primam, vel priorem gratiam, seu quæ confertur homini jam in gratia constituto: unde dicta *secunda*. Et talis per se confertur per Sacramenta vivorum, scilicet Confirmationem, Eucharistiam, Ordinem, Extremam Unctionem, & Matrimonium, ut jam suprà dictum *num.* 22. Item talem acquirimus meritoriè per omnem actum meritorium, factum scilicet in statu gratiæ. 39

§. III. *Quid gratia sanctificans actualis, & quotuplex?*

I. Hæc (secundùm quid tantùm non simpliciter dicenda *gratia*) Est influxus Dei specialis, & gratuitus, excitans, & effectivè movens, adjuvans hominem ad pios motus, & actus bonos exercendos, utpote conversionis, pęnitentiæ, contritionis, timoris, vel amoris DEI, vel proximi, & similes, quibus mediantibus homo impetrat, vel meretur gratiam sanctificantem: nimirum, aut de congruo, solùm per modum impetrationis gratuitæ, si adhuc sit in statu peccati mortalis; aut de condigno per modum debiti, si antea jam fuit in statu gratiæ. Jam vides, hac gratia *actuali* hominem extrinsecè, & effectivè, gratia verò *habituali* intrinsecè, & formaliter justificari, Deo gratum, & amicum fieri. 40

II. Triplex communiter distinguitur hæc gratia actualis, *Excitans, adjuvans, & Complens vel Subsequens.* Gratia *excitans*, vel præveniens dicitur, supernaturalis motio animæ ad bonum aliquod volendum, vel malum fugiendum. Amodò: Gratia *adjuvans*, vel cooperans dicitur eadem motio supernaturalis animæ, & auxilium divinum efficax unà cum voluntate influens, concurrens, ac cooperans ad bonum opus actu perficiendum, vel malum devitandum, ad quod alioquin tentatio te impelleret. Gratia *complens*, vel consummans, vel etiam *subsequens* dicitur eadem motio, & auxilium divinum unà cum voluntate cooperando, & corroborando tribuens operi bono cœpto ultimam perfectionem; nam qui dedit velle DEUS, dabit etiam perficere. Et tales gratiæ actuales, ne jus ad illas opportuno tempore postulandas, dantur etiam semper in digna susceptione Sacramentorum, ut jam jam audies. 41

§. IV. *Qualis ergo gratia confertur per Sacramenta Novæ Legis?*

I. Certum est de fide per quodlibet Sacramentum Novæ Legis omni homini dignè suscipienti conferri gratiam sanctificantem habitualem, aut primam, aut secundam, ut ja iteratò audivisti *n.* 7. & 34. atq; unà cum gratia sanctificante, saltem prima, simul infunduntur habitus supernaturales virtutum 42

rutum

rutum Fidei, Spei, Charitatis, donorum Spiritus sancti, &c. quippe inseparabiles à gratia tanquam ejus proprietates. De quibus omnibus latè D. Thom. 3. p. q. 62. per totam. Ulteriùs, quolibet Sacramento dignè suscepto communicantur homini alia particularia dona propria singulis Sacramentis, quæ dicuntur gratiæ Sacramentales; nam suavis Spiritus Christi ordinavit singula Sacramenta ad singulos particulares fines, effectusque concedendos, vel eo ipso tempore, quo percipiuntur Sacramenta, vel alio tempore opportuno, prout de singulis in particulari propriis locis declaratur. Inter hæc autem particularia dona præcipuum est, quod sequitur.

43 II. Præter gratiam sanctificantem habitualem per quodlibet Sacramentum dignè susceptum, confertur homini jus (& consequenter DEO quædam imponitur obligatio) ad speciales gratias actuales, & auxilia divina efficacia, vel certè sufficientia suo opportuno tempore conferenda homini, adjuvantia ipsum ad actus, & effectus, ad quos tale Sacramentum ordinatur. Hoc enim potissimùm significant Concilia, Patres, & Doctores passim, quando dicunt, quodlibet Sacramentum conferre gratiam specialem sibi propriam. Exempli gratia percurramus singula.

44 1. Baptismus dicitur conferre gratiam specialem per modum regenerationis spiritualis, & quasi vivificantis animam ad cultum divinum, quia unà cum gratia sanctificante habituali (qua remittitur peccatū originale, & actuale, totaque pœna peccatis debita) confert vires speciales, ac jus ad auxilia divina; quibus rite baptizatus possit debitè colere DEUM, ejus leges observare, participare alia Sacramenta, &c.

2. Confirmatio dicitur conferre gratiam specialem in fide Christi roborativam: quia unà cum gratia sanctificante tribuit vires, ac jus ad similia auxilia divina suo tēpore conferenda, & roborantia hominem ad fidem Christi confitendam, & defendendam contra tentationes, & impugnationes hostiles, seu ad superandas tentationes adversantes Catholicæ Fidei.

3. Ordo dicitur conferre gratiam specialem conformativam Christo operanti: quia unà cum gratia habituali tribuit jus ad auxilia divina suo tempore conferenda ordinata ad dignè, & fructuosè exercendos actus sui Ordinis circa Corpus Christi verum, & mysticum, &c.

4. Eucharistia dicitur conferre gratiam specialem nutritivam animæ: quia unà cum gratia sanctificante tribuit jus ad auxilia divina conferenda, adjuvantia ad proficiendum in vita spirituali animæ, Charitate, sanctitate, virtutibus &c.

5. Pœnitentia dicitur conferre gratiam specialem sanctificativam animæ, quia dignè suscipienti confert simul speciale robur, & ejus ad auxilia divina contra recidivam peccati, aut præteritorum peccatorum complacentiam.

6. Extrema Unctio eadem ferè ratione dicitur conferre gratiam specialem expiantem reliquias peccatorum: quia robur, & subsidium adfert ad tolerandas æquo animo molestias morbi, & agonis mortis.

7. Matrimonium denique conferre dicitur gratiam specialem conciliativam pacis, & amoris conjugalis, & ad munia conjugii rectè, & fructuosè obeunda auxiliativam, &c.

§. V. *Qualiter Sacramenta causent gratiam: & quo influxu?*

45 I. SAcramenta Novæ Legis causant gratiam sanctificantem prædictam *ex opere operato*: & non *ex opere operantis* tantùm. Certum de Fide Catholica ex Conc. Trid. *n. 5.* allegato *sess. 7. Can. 1.* Explicatio Sacramenta causare gratiam *ex opere operato*, est conferre gratiam ex vi ipsius actionis Sacramentalis exhibitæ suscipienti, consideratæ scilic. secundùm dignitatem, & efficaciam, quàm habet ex institutione sua facta à Christo sine respectu, vel dependentia ad merita, vel dignitatem illius, qui eam actionem exercet. E contrà causare gratiam *ex opere operantis*, est solùm ratione meriti, & dispositionis illius, qui talem actionem exercet, conferre gratiam; quomodo contritio perfecta, omnesque actus meritorii hominis justi gratiam adferunt; atqui priori modo Sacramenta Novæ Legis conferunt gratiam, ut manifestum est in Baptismo infanti collato à Ministro malo, vel nullius meriti. Et Ratio est: quia actio Sacramentalis habet vim, & efficaciam causandi gratiam vi institutionis suæ à Christo factæ: at institutio à Christo facta est independenter à meritis & Ministri, & suscipientis, ex solis suis infinitis meritis: ergo independenter ab illis Ministri, vel suscipientis meritis, ideòque non *ex opere operantis*; sed vi ipsius actionis à Christo institutæ, ac proinde *ex opere operato* Sacramenta causant gratiam: ut propterea ad augmentum, vel detrimentum gratiæ Sacramentalis per se nihil conferat sanctitas, vel improbitas Ministri, ut omnes notant cum D. Thom. *q. 69. a. 4.* Per accidens tamen potest conducere illius probitas, si videlicet suis precibus, vel industriis impetret suscepturo Sacramentum gratiam efficacem ad ferventiorem dispositionem, ratione cujus major confertur gratia, de quo mox infrà.

II. Certum est apud omnes, Sacramenta causare gratiam 46
sanctificantem ad minus *moraliter*, seu *influxu morali*. Ratio clara est ex terminis: nam illud dicitur causare moraliter, seu influxu morali aliquem effectum, quod solùm movet, impellit, & determinat aliud agens, ut illum effectum per se causet certò, & infallibiliter (sic enim generatim dicuntur nostræ preces, consilia, mandata, minæ, &c. esse causæ morales illorum effectuum, quos alii istis inducti per se faciunt, & producunt) atqui Sacramenta, seu signa illa Sacramentalia debitè applicata, ex vi institutionis suæ sic movent, monent, ac quasi impellunt, ac determinant DEUM, ut memor institutionis, promissionis, passionis, ac meritorum Christi, ipse per se causet, & infundat gratiam sanctificantem dignè suscipienti tale Sacramentum; namque DEUS ipsa institutione Sacramentorum, libera sua voluntate decrevit, ut quoties ejusmodi signa Sacramentalia debitè applicata fuerint, ipse infundat gratiam dignè suscipienti certò, & infallibiliter: ergo Sacramēta causant gratiā moraliter, seu influxu morali ad minus.

Jam verò utrùm Sacramenta tantùm sic moraliter causent 47
gratiam, an verò etiam *physicè*, seu *physico influxu*, *saltem instrumentaliter*, cum DEO, ut agente principali, concurrant ad producendam gratiam (quemadmodùm nostra anima physicè cooperatur DEO ad producendum in nobis actum supernaturalem fidei, v. g.) controversia est scholastica, purè speculativa percelebris. Affirmant Thomistæ, aliique multi. Negant constanter, solùmque moralem illum influxum, & causalitatem agnoscunt Scotistæ, aliique non pauci, quibus ego libens accedo; siquidem signa illa sensibilia Sacramentalia, quippè merè corporalia, & materialia, nullam habent proportionem activitatis physicè ad causandam gratiam sanctificantem merè spiritualem, & maximè supernaturalem: & cùm essentialiter sint entia successiva, physicè ampliùs non existunt in instanti ultimo completionis suæ, quo primùm physicè causatur gratia. Tu Tyro, crede, quod lubet: nihil enim refert, vel confert ad praxim.

Ex dictis colliges: ad causandum effectum Sacramentorum, 48
gratiam sanctificantem, &c. quatuor concurrere causas. 1. Causa efficiens physica, & principalis est DEUS. 2. Causa meritoria est Christus, quà homo DEUS, eisque passio, & merita. 3. Causa instrumentalis saltem moralis est ipsum Sacramentum, seu signum illud sensibile debitè applicatum. 4. Causa ministerialis, est Minister Sacramenti, Baptizans, Confirmans, absolvens &c.

§. VI. *Conferuntne omnia Sacramenta æqualem, vel inæqualem gratiam? & quomodo?*

I. SAcramenta comparata ad invicem, ut sunt diversæ spe- 49
ciei: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, &c. non conferunt omnia æqualem gratiam, sed sicut unum altero dignius, ac perfectius est, ita unum altero etiam majorem, ac perfectiorem gratiam confert, juxta communissimam Doctorum cum D. Thom. *q. 69. a. 8.* Laym. *l. 5. tr. 1. c. 6. in fine.* Tannero *disp. 3. q. 3. dub. 6.* Sumitur ex Conc. Trid. Sess. 7. Can. 3. *Si quis dixerit hæc 7. Sacramenta esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit altero dignius; anathema sit.* Hinc Sacramentum Eucharistiæ, quia omnibus aliis perfectius est, cùm sit Sacramentum permanens, in se realiter Christum continens, omninò etiam rationabiliter creditur, majorem, quàm alia, & perfectiorem gratiam conferre, cæteris paribus. Adde, quòd etiam finis aliquorum Sacramentorum perfectior majorem, & perfectiorem gratiam postulet: qua ratione ab aliquibus Ordo præfertur Confirmationi: Confirmatio Baptismo, &c. Verùm in hac re nihil certi definiri posse fatetur *Suarez.* Maneat ergo pia, & probabilis opinio.

II. Sacramenta ejusdem speciei solo numero distincta, ut 50
plures Baptismi, Confirmationes, Absolutiones &c. quantum est ex parte sua, in subjectis æqualiter dispositis, de lege ordinaria semper æqualem conferunt effectum gratiæ. *Communis DD. apud citatos.* Ratio est, quia quodlibet Sacramentum habet definitum effectum ex certa lege, & promissione divina: ergo quantum est ex parte Sacramenti, & ipsius Dei, hic effectus semper erit æqualis: & consequenter, si etiam ex parte suscipientium æqualis sit dispositio, Sacramenta ejusdem speciei semper æqualem conferent gratiam: quemadmodùm in naturalibus ab eadem causa, circa passum æqualiter dispositum, semper producitur idem, seu æqualis effectus. Hinc colliges, omnes parvulos in Baptismo semper accipere æqualem gratiam, cùm eorum omnium æqualis, vel potiùs nulla sit dispositio, cùm careant usu rationis. At verò in Baptismo parvuli, & adulti debitè dispositi, inæqualem fore gratiam, videbis ex mox dicendis.

III. Eadem Sacramenta ejusdem speciei inæqualem con- 51

ferunt

ferunt effectum gratiæ hominibus inæqualiter dispositis; majorem videlicet homini meliùs disposito, quàm minùs, vel re-
5 missiùs disposito. *Communis.* Sumitur ea Conc. Trid. *sess.* 6. *c.* 7. ubi loquens de justificatione adulti per Baptismum, docet nos justificari justitiam in nobis recipientes unusquisq; suam, secundùm mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis, prout vult, *& propriam uniuscujusq; dispositionem, & cooperationem*. Ratio est: quia sicut causæ omnes naturales perfectiùs agunt in subjecto meliùs disposito; ita valde conveniens fuit etiam Christum tanquam causam supernaturalem per Sacramenta à se instituta perfectiùs agere in subjecto meliùs disposito: nam & ad suavem DEI providentiam, & sapientem, justamque distributionem spectat, ut meliùs disposito major conferatur gratia: & hoc valdè expediens fuit, sic enim homines alliciuntur, & moventur ad se tantò accuratiùs præparandos, & disponendos ad majori devotione, & reverentia suscipienda Sacramenta, saltem spe majoris fructus. Addit piè, & eleganter Gobat *n.* 287 videri quoddam esse inconveniens, si Judæus unus, v. g. accedens ad Baptismum cum infimo gradu imperfectissimæ attritionis, accipiat tot gradus gratiæ sanctificantis, quot accipit S. Augustinus baptizatus à S. Ambrosio, præmissis, & concomitantibus ardentibus actibus contritionis, & Charitatis, quos spirant ejus confessionum libelli.

IV. Sacramenta ita conferunt majorem gratiam meliùs disposito ex ipso *opere operato*, & per modum effectus Sacramentalis, & non tantùm *ex opere operantis*, seu proprio suscipientis merito: hoc enim ipsum probat ratio data *n. præced.* cùm de opere operantis nullum possit esse dubium.

52 *Dices*: Nonne effectus Sacramenti ex opere operato magis dependet à Ministro conferente, quàm à suscipiente? sed inæqualitas dispositionis, ac meritorum Ministrorum nihil per se facit ad inæqualitatem effectus sacramentalis: ergo neq; inæqualitas dispositionis suscipientium. *Resp. dist. M.* Effectus Sacramenti magis dependet à Ministro conferente, &c. ad hoc, ut fiat, & sit Sacramentum simpliciter: *concedo M.* ad hoc, ut effectus Sacramentorum in tali subjecto, & tali modo suscipiatur: *nego M. & consequentiam*.

53 Ex dictis hactenùs colligere, & advertere debes, quid sit, & quomodò differant suscipere Sacramenta *validè, licitè, fructuosè? Validè* suscipere Sacramenta, est applicare reipsa omnia essentialiter requisita ad valorem Sacramenti, nimirùm debitam materiam, formam, & intentionem, adeo ut ex parte Sacramenti nihil desit, quominùs effectum suum conferat, etsi aliunde aliquid obesse possit ex parte suscipientis, ideoq; etiam sæpè contingat Sacramenta conferri validè, etsi non licitè, nec fructuosè. *Licitè* suscipere Sacramenta, est ita suscipere Sacramenta, ut quis recipiendo non peccet. *Fructuosè* recipere Sacramenta est ita recipere, ut quis simul recipiat effectum, & fructum Sacramentorum, adeòque validè, & licitè simul. Quare potest aliquis licite, & sine peccato recipere Sacramentum ob ignorantiam, vel errorem inculpabilem (ut si confiteus doleat, putans bona fide se esse attritum, cùm tamen non sit) & tamen nec validè recipiat, nec fructuosè, ut suis locis videbitur.

SECTIO IV.

De Charactere speciali aliquorum Sacramentorum effectu.

SUMMARIUM.

54 Usq; ad n. 61. *Character quid, & quotuplex?*
61 Usq; ad n. 65. *Quæ sint munera, officia, & proprietates Characteris?*
65 Usq; ad n. 70. *Quid, & quæ quilibet Character significet?*
70 *Character non est ipsa potestas, sed signum potestatis.*
71 *Non merè ad placitum, sed naturale, ac*
72 *Aliquo modo practicum.*

§. I. *Quid est Character, & quotuplex?*

I. *CHaracter est signum spirituale indelebile animæ impres-*
54 *sum in susceptione Sacramenti initerabilis, significans potestatem quandam Spiritualem eo Sacramento acquisitam*. Seu, est qualitas quædam spiritualis impressa animæ mirificum ei adferens ornamentum, eaque prorsus indelebilis, ac proinde permansura etiam in animabus separatis idque in æternum decorem Beatorum, sempiternamque probrum improborum; ait Gobat. *n.* 289. Definitio latiùs explicatur per sequentes §§.

55 II. Triplex est Character, seu tria Sacramenta imprimunt Characterem. *Baptismus, Confirmatio, & Ordo*: sic omnes Catholici Ex cap. Majores, de Baptismo, Conc. Florent. in lit. unionis, & Trid. sess. 6. Can. 9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi Characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit*. Ratio hujus mox dabitur *n. seq.* Imprimunt autem illa Sacramenta Characterem semper infallibiliter, quoties suscipiuntur validè, adeòque & voluntariè, etsi sacrilegè, ob malam conscientiam, vel sceleratam intentionem: ut proinde illa tria Sacramenta nunquam suscipiantur penitus infructuosè, & sine effectu omnis gratiæ. Character enim est quoddam donum cœleste prorsùs gratis collatum, ac proinde magna gratia, non tamen sanctificans, sed potiùs gratis data: quippe cum qua toties stant myriades peccatorum mortalium.

III. Tria tantùm illa Sacramenta Characterem impri- 56
munt, adeòque tres tantùm sunt Characteres. Rationem congruentiæ Scotus, & alii communiter desumunt ex comparatione, proportione quadam, quam habet status Evangelicæ legis, & Regni spiritualis Christi ad politiam humanam, in qua servantur tres gradus statuum. Primus infimus est communis omnium subditorum Principi: secundus militum: tertius Ministrorum, & dispensatorum bonorum communium: sic proportionaliter in statu Ecclesiæ, ac Regni Spiritualis Christi tres sunt gradus per tria illa Sacramenta constituti? nimirùm: *Ovium Christi: militum Christi: & ministrorum*, ac Dispensatorum Christi.

Primus gradus, & status Baptismo constitutus est *Ovium*, 57
seu subditorum, ac domesticorum Christi. Nam per hoc Sacramentum transit homo è potestate Diaboli ad servitutem Christi, inscribitur in ejus familiam, ac velut ovis aggregatur ejus ovili, deputatur ad cultum Dei, accipit potestatem participandi alia Sacramenta, aliaque bona communia Ecclesiæ, tanquam jam ejus membrum factus, ac per hoc conformatur, seu assimilatur Christo Capiti, ac supremo Pastori suo, & distinguitur ab aliis Christo non conjunctis, seu infidelibus: conveniens ergo erat, ut baptizatus aliquo speciali signo, seu signaculo consignetur: quod dicitur Character Baptismi, & congruè exprimitur esse *signum ovium Christi*.

Secundus gradus, & status Confirmatione constitutus est 58
Militum Christi. Per hoc enim Sacramentum homo adscribitur ad militiam Christi, ut gerat vexillum ejus in fronte, & accipit potestatem, ut ex officio ad fidem Christi profitendam, & defendendam pugnet contra dæmones, & hostes Christi; ac per hoc specialiter conformatur Christo supremo Duci, & Antesignano militiæ nostræ: & distinguitur ab aliis adhuc velut inermibus. Conveniebat ergo etiam hunc aliquo speciali Christi signaculo insigniri: quod dicitur Character Confirmationis, & signum *militum Christi*.

Tertius gradus, ac status Sacramento Ordinis constitutus 59
est *Ministrorum Christi*. Per hoc enim Sacramentum homo adscribitur in numerum velut Ducum militiæ hujus propositorum familiæ, ac dispensatorum bonorum Christi: accipit potestatem disponendi bona Domini sui: & specialissimè consecratur ad cultum Dei excellentissimum per Sacramentum Eucharistiæ, ac per hoc specialissimè conformatur Christo supremo Principi Pastorum, ac Episcopo animarum nostrarum: & distinguitur ab aliis Ecclesiæ membris, seu familiæ, seu militiæ Christi. Oportebat ergo & hunc illo aliquo specialiori signo insigniri: quod dicitur Character Ordinis, & signum *Ministrorum Christi*.

IV. Nulla ergo alia Sacramenta Characterem imprimunt. 60
Quia enim per illa tria tantùm Sacramẽta homo sic specialiter, & peculiari ministerio consecratur ad cultum Dei, specialemque potestatem accipit, ideoq; certo modo statum mutat: Per alia autem Sacramenta homo nec speciali ministerio consecratur ad cultum Dei, nec novam potestatem accipit, ideoq; neq; statum mutat, sed omnia sunt communia omnibus, qui sunt de familia, seu ovili Christi: aut enim per illa solùm nutritur spiritualiter, ut in Eucharistia; aut accipit medicamentum contra morbos peccatorum, ut in Pœnitentia, & extrema Unctione: aut deniq; accipit remedium contra concupiscentiam, ut in matrimonio; ideò tantùm illa tria, non autem reliqua quatuor Sacramenta Characterem imprimere opus fuit. Ex hactenùs dictis jam posses colligere eorum Characterũ differentiã, munera, & proprietates. Sed clarioris explicationis gratia in commodum Tyronũ, pono distinctos §§.

§. II. *Characteris munera, seu officia, & proprietates.*

TRia sunt: *Aptum facere ad cultum divinum: configurare Christo: & distinguere ab aliis*. Explico breviter.

I. *Aptum reddere ad cultum Divinum*. Omnis enim Cha- 61
racter est potestas spiritualis, & supernaturalis hominẽ aptũ reddens; immo speciali ministerio consecrans ad cultum divinum, ut dictum est. Character Baptismi est potestas, potissimùm alia passiva reddens hominem aptum ad participanda alia Ecclesiæ Sacramenta, & bona: & sine illo nulla aliorum

Sacra-

Sacramentorum susceptio est rata. Character Ordinis est potestas potissimùm activa ad Corpus, & Sanguinem Christi, aliaque Sacramenta ministranda. Character Confirmationis est potestas partim passiva, quia & ipse magis aptum reddit ad alia Sacramenta suscipienda, partim verò, & principaliter activa, ad confitendam, & defendendam Fidem Christi, & pugnandum contra hostes Fidei, ac salutis.

62 II. *Conformare hominem Christo*. Et hoc munus oritur ex priori. Quia enim omnis potestas illa spiritualis in cultu divino, & participatione Sacramentorum derivatur à Christo, & est quædam participatio potestatis Christi, qui ut summus Sacerdos, Pontifex, & Episcopus animarum, & auctor Sacramentorum, habet omnem potestatem in cultu divino, & Sacramentis: ideò Character nos conformat Christo, & similiores facit, quàm sint alii, qui tali Charactere carent: prout specificatum habes *§. præced. num. 60*. Character nimirùm Baptismi conformat hominem Christo, ut supremo Pastori: Character Confirmationis, ut supremo Duci, & Antesignano militiæ spiritualis: Character Ordinis, ut supremo Episcopo animarum nostrarum.

63 III. *Distinguere ab aliis*. Hoc itidem oritur ex priori. Quia enim per Characterem Christo speciali ratione conformamur: inde eo ipso distinguimur ab aliis non ita conformatis, nec tali Charactere insignitis: ut Baptizati ab infidelibus: Confirmati à debilibus, & velut adhuc inermibus in militia Christi: Ordinati à Laicis.

64 IV. Proprietates, & velut effectus Characteris. 1. Sunt ipsa ejus munera modò assignata: reddere aptum ad cultum Dei: conformare Christo: distinguere ab aliis. 2. Animam Deo, velut quoddam templum, reddere sacram. 3. Hominem in jus, & potestatem Dei specialissimè transferre. 4. Quòd sit indelebilis, & semel impressus nunquam amissibilis: neque enim amittitur per peccatum mortale: non enim spectat ad gratiam sanctificantem, sed gratis datam potiùs, ut jam suprà innui, neque per mortem, quia animę immortali immediatè impressus in æternum inhærebit, etiam in damnatis. Unde resuscitatus à morte Sacerdos, v.g. in corpore mortali: nec rebaptizandus, nec confirmandus, nec ordinandus denuò esset. At verò resuscitati Conjuges denuò matrimonio copulandi essent: quia Sacramentum Matrimonii non aliquid indelebile imprimit animæ, sed solùm vinculum causat indissolubile inter Conjuges, quousque ambo vivunt, ac per mortem omninò dissolvitur, ut etiam docet Apostolus 1. *Corinth.* 7.

§. III. *Quid? & quæ significat Character?*

65 I. IN primis, & immediatè Character significat potestatem illam spiritualem, & specialem tali Sacramento acquisitam. Nam Character Baptismi significat hunc hominem esse ovem, seu domesticum Christi, spectare ad ejus ovile, vel familiam: habere potestatem ad participanda alia Sacramenta, & bona Christi, & Ecclesiæ: habere jus ad auxilia, & vires spirituales in cultu divino, & lege Dei servanda. Character Confirmationis significat hunc hominem esse militem Christi, habere potestatem ampliorem, & specialem in cultu Dei, & fide Christi: habere jus ad auxilia, & vires spirituales ad fidem Christi confitendam, & propugnandam. Character Ordinis, Sacerdotis, v.g. significat hunc hominem esse Ministrum Christi, habere potestatem in Corpus Christi verum, & mysticum ad talia Sacramenta ministranda, aliaque sacerdotalia munia obeunda. Sic de cæteris.

66 II. Character repræsentat ipsum Christum, tanquam eum, cujus homo designatur domesticus, miles, minister. Utpotè Character Baptismi, signum *Ovium Christi*, repræsentat Christum, ut Summum Caput, Pastorem, & Patremfamilias suæ Ecclesiæ. Character Confirmationis, signum *Militum Christi*, repræsentat Christum, ut summum Ducem, & Antesignanum militiæ Christianæ, in cujus virtute pugnamus, & vincimus. Character Ordinis, signum *Ministrorum Christi*, repræsentat Christum, ut summum Sacerdotem, Pontificem, & Auctorem Sacramentorum, &c.

67 III. Character aliquo modo repræsentat ipsam gratiam sanctificantem, quæ vel adest cum ipso, vel saltem semper adesse deberet, cùm sit signum rememorativum Sacramenti collativi gratiæ: & consequenter etiam aliquo modo repræsentat gratias actuales, & auxilia divina, quę debentur homini ratione Sacramenti suscepti ad tales actiones benè exercendas, ad quas Sacramentum ordinatur: ut *à n. 44.* explicatum habes.

68 IV. Denique videtur, quòd Character etiam aliquo modo significet, & repræsentet alia Sacramenta, ad quæ suscipienda, vel administranda ordinatur: v.g. Character Baptismi omnia alia Sacramenta, quorum homo per Baptismum fit capax: & similiter Character Confirmationis: Character Diaconi, vel alterius inferioris Ordinis Ordinem Sacerdotii, ad quem disponit: Character Sacerdotii, etiam Sacramenta Eucharistiæ, Pœnitentiæ, & Extremæ Unctionis, quæ Sacerdos potest conferre. Sed hæc remotiùs videntur petita.

69 Ex dictis intelliges modum loquendi Theologorum, dum dicunt, in Sacramentis istis initerabilibus, signum externum sensibile esse tantùm Sacramentum: Gratiam sanctificantem esse tantùm rem Sacramenti: Characterem verò esse simul, & rem Sacramenti, & Sacramentum. Nam Character æquè ac gratia est effectus Sacramenti sensibilis: & sic est res Sacramenti: & simul est signum rei sacræ, quòd scilicet talis homo specialiter sit consecratus Deo: immo aliquo modo est signum ipsius gratiæ sanctificantis, quæ adest, vel adesse deberet, ut mox *num. 3.* dictum: & ideò est Sacramentum saltem latè sumptum.

§. IV. *Quomodo Character significet potestatem prædictam?*

70 CHaracter in sua entitate non est ipsa potestas, seu potentia activa respectu actuum tali Sacramento suscepto respondentium: (alioquin anima separata Sacerdotis, saltem in aliquo corpore aereo, vel alio assumpto, posset adhuc consecrare, vel absolvere) sed est signum talis potestatis, cum gratia, & auxiliis divinis, exercendæ in corpore humano, & mortali tantùm. Sacramenta enim illa Characterem imprimentia constituunt illos gradus statuum, & potestatem in corpore Ecclesiæ visibili hujus temporis tantùm. Nihil ergo ampliùs potest anima separata Sacerdotis: sed mox iterùm posset Sacerdos resuscitatus in corpore mortali, ut jam *suprà à n. 61.* insinuatum. At nunquid etiam posset Sacerdos resuscitatus in corpore glorioso? Quoad consecrationem credo sic: motus exemplo Christi, qui post resurrectionem in Emmaute consecrasse creditur à Patribus, & Doctoribus non paucis: quoad absolutionem verò, negativam profitetur, & suadet Cardinalis de Lugo *lib. 1. Resp. moralium*: quem curiosus consulat: mihi, & Tyronibus meis non licet esse tam curiosos.

71 II. Quamvis Character ex mero Dei beneplacito imprimatur animæ tale Sacramentum initerabile suscipientis, & ea ratione vocari possit signum ad placitum: at de facto animæ impressus non est merum signum ad placitum, sed naturale, ex natura entitatis suæ significans illam potestatem spiritualem, & alia enumerata *mox §. 3.* Ita cum aliis Lugo *de Sacramentis disp. 6. sect. 3.* Ratio est: quia Patres, & Theologi ubique explicant naturam Characteris per rationem signi, vel sigilli, & constanter docent, necessariò esse qualitatem supernaturalem: atqui non rectè explicaretur natura Characteris per rationem signi, si non naturaliter ex natura entitatis suæ, (quippè ex se aliud diversum munus exigens) sed merè ad placitum ex libera Dei institutione significaret. Neque necessariò deberet esse qualitas supernaturalis, sed sufficeret quævis entitas naturalis ad significandos illos effectus supernaturales; quemadmodùm de facto in Sacramentis entitates sensibiles maximè naturales significant effectus supernaturales gratiæ, &c. Est ergo Character entitas spiritualis supernaturalis, absoluta de genere qualitatis ad speciem habitus reducenda; attamen respectiva secundùm dici; dicens scilicet respectum transcendentalem signi ad sua significata, ut in communiori sententia decernunt Sholastici.

72 III. Character non est nudum signum speculativum, seu indicativum potestatis Spiritualis (sicut est corona, vel sceptrum in Rege; quæ solùm significant, non verò causat illam potestatem) sed est aliquo modo practicum, & conferens illam potestatem, saltem per modum scripturæ authenticæ, & quasi instrumenti potestatis traditæ. Est enim Character quasi Bulla aurea, & signum divinum animæ impressum, quo Deus profitetur, & testificatur talem potestatem, & jus, quod homo per tale Sacramentum acquisivit. Quare homo ritè ordinatus Sacerdotio, v.g. antecedenter ad Characterem, etsi jam sit Sacerdos quasi extrinsecè, quatenùs terminat ordinationem activam; nondum tamen est intrinsecè sigillatus, nec habet expeditam bullam potestatis suæ; ipsa autem impressio sigilli dat ipsi novum jus ad agenda, & exigenda omnia, quæ ei ex Sacramento suscepto debentur; prout doctè explicat Lugo *loc. cit.* Et hinc denique

73 IV. Character non dicit potestatem, seu potentiam activam physicè respectu actuum ex Sacramento debitorum, ut post *Suarez, Vasquez, Bellarminum*, & alios, rectè docet Lugo *cit. num. 32.* sed potentiam moralem tantùm. Non enim potestas Characteris physicè attingit effectum, sed tantùm ita operari dicitur, quia ubi adest talis Character, Deus ex pacto adest, & concurrit suis auxiliis ad effectum aliquem supernaturalem producendum, ad quem Sacramentum susceptum ordinatur, quod non facit, ubi non adest talis Character. Est ergo Character signum practicum, & efficax moraliter, tum in ordine ad Deum, tum in ordine ad bonos Angelos; quatenùs scilicet habet energiam promovendi tum ipsum Deum ad conferenda auxilia, & gratias ad fructuosè exercendas actiones illas, ad quas homo per tale Sacramentum destinatur, ut modò dictum;

ctum; tum Angelum Custodem, ut aspiciens Characterem in suo Cliente, specialem ejus curam habeat, & solicitiùs obeat munus ipsum regendi, illuminandi, protegendi. Sic enim inquit D. Basilius, *orat.* 13. loquens de Baptismo. *Nisi Characterem in te agnoscat Angelus, quomodo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit te?*

74 Ex dictis hoc capite, utique satis advertisti convenientiam, & differentiam Characterum inter se, & gratiam. Conveniunt scilicet tres Characteres inter se, quòd quilibet sit signum spirituale supernaturale, impressum animæ significans aliquam potestatem in cultu divino, conformitatem cum Christo, distinctionem ab aliis. Differunt autem inter se, quòd quilibet significet aliquam specialem potestatem spiritualem jam toties inculcatam: nimirùm: *ovium, militum, & Ministrorum Christi*. Cum gratia sanctificante convenit Character, quòd utrumque sit donum supernaturale Dei gratuitum, vi meritorum Christi, & intuitu salutis collatum homini viatori: differunt autem, quòd gratia sit donum Dei gratum faciens, & sanctificans hominem formaliter, ideòque stare simpliciter nequeat cum peccato mortali: Character verò spectat ad donum gratis datum potiùs, ideòque formaliter non sanctificat hominem: sed stat cum peccato mortali etiam in damnatis.

CAPUT II.

De materia, forma, & intentione Sacramentorum.

75 DEcantatum est, ad essentiam cujuslibet Sacramenti necessariò concurrere tria, *materiam, formam, & intentionem*. Recepta enim est ab omnibus Catholicis doctrina Concilii Florentini sub Eugenio IV. in Decreto unionis, his verbis tradita. *Hæc autem Septem Sacramenta tribus perficiuntur: rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma & persona Ministri conferentis cum intentione faciendi, quod Ecclesia facit. Quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.* Hæc Concilium, exprimens solum intentionem Ministri, non suscipientis: quia nimirùm intentio Ministri in omni Sacramento simpliciter est necessaria, non item intentio suscipientis; ut patet in parvulis Baptizatis, Confirmatis.

SECTIO I.

De Materia, & Forma in Genere.

SUMMARIUM.

76 Usque ad num. 79. *Materia, & forma in quovis Sacramento sunt res, & verba.*
79 *Materia alia est remota, alia proxima.*
80 *Qualiter se habere debeant materia, & forma? &*
81 *Qualiter debeant esse simul?*
82 *Quæ censeatur esse simultas moralis, & sufficiens?*
83 *Qualiter peccet non procurans debitam materia, & formæ simultatem.*

§. I. *Quid, & quotuplex est materia, & forma in quolibet Sacramento.*

76 I. MAteria in quolibet Sacramento est res aliqua sensibilis applicata suscipienti per actionem externam Ministri: intelligendo per rem, aut substantiam aliquam sensibilem, ut sunt aqua, Chrisma, panis, oleum, calix, corpora contrahentium; aut saltem aliquid determinabile per formam verborum, ut in Sacramento Pœnitentiæ sunt actus Pœnitentis respectu absolutionis.

77 II. Forma in quolibet Sacramento sunt verba certa unà cum applicatione materiæ proferenda à Ministro, aut certè aliud signum externum æquivalens, faciens id, quod faceret vox, uti sunt nutus annuentis in Matrimonio, quibus tam benè, ac voce, vel verbis interior animus declaratur: sicut & in aliis contractibus, sic in Matrimonio, quod ex sua primæva origine consistit in contractu.

78 III. Notissimum est dictum D. Augustini Tract. 80. in Jo: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Ubi elementum non intelligitur propriè, & physicè pro corpore simplici tantùm, sed latiùs pro sensibili permanente. Alioquin dictum illud in rigore physico solùm verum est de Baptismo, cujus materia est aqua; non item in reliquis, quorum materiæ sunt corpora mixta suprà nominata: impropriissimè diceretur de materia pœnitentiæ. Quoad *verbum* propriè verum est in sex prioribus Sacramentis: in Matrimonio verò nutus, quibus surdi, vel muti contrahunt, impropriè dicuntur verba.

79 IV. Duplex est materia in quolibet Sacramento, *remota*, & *proxima*. *Materia remota* est illa res sensibilis, quæ per actionem Ministri applicatur suscipienti. *Materia proxima* est ferè ipsa actio Ministri applicans materiam remotam: quæ scilicet unà cum forma sibi correspondente, simul proferenda à Ministro, proximè constituit Sacramentum. Ut in Baptismo, materia remota est aqua: proxima, ablutio. In Confirmatione materia remota est Chrisma, proxima, inunctio in fronte. In Eucharistia, materia remota est panis, & vinum: proxima, species panis, & vini relictæ continentes corpus, & Sanguinem Christi. In Pœnitentia, materia remota sunt peccata: proxima, sunt actus pœnitentis, contritio, confessio, satisfactio, quibus peccata proximè applicantur ad absolutionem Sacramentalem. In extrema Unctione, materia remota est oleum infirmorum: proxima, est ipsa inunctio. In Ordine, materia remota sunt instrumenta tradenda ordinario: proxima, ipsa traditio. In Matrimonio denique materia remota sunt corpora contrahentium: proxima, est ipsa traditio, & acceptatio corporum per signa sensibilia expressa.

§. II. *Quomodò debent se habere materia, & forma in Sacramentis?*

DEbent applicari ab eodem Ministro simul, essentialiter invariata, & certa: sine interruptione notabili, aut repetitione non necessaria forma. 80
Hæc hic generatim nosse sat sit. In specie plura occurrent suis locis explicanda. In primis: *ab eodem Ministro* debere applicari materiam, & pronuntiari formam in Sacramentis, excepta Pœnitentia, per se clarum est: quia aliàs non verificabitur forma. Nam si tu infantem abluas, & ego pronuntiem formam: falsa utique erit mea forma: *ego te baptizo*. Sic in cæteris. Excipitur Sacramentum Pœnitentiæ: quod fit per modum judicii, in quo proinde materiam applicat pœnitens, tanquam reus; formam verò Sacerdos, tanquam Judex, profert. De Ordinibus minoribus etiam aliquid speciale notabitur infrà suo loco. Jam reliqua explico partim hìc, partim Sectione sequenti.

§. III. *Quomodò materia, & forma Sacramenti debeat esse simul?*

I. QUantum ad valorem Sacramenti utique non requiritur, ut materia, & forma sint simul tempore adæquatè, & mathematicè, & quasi in eodem instanti temporis debeat inchoari, & finiri applicatio materiæ, & prolatio formæ; hoc enim esset impossibile, saltem moraliter. Et omninò probabilius, neque requiritur necessario, ut sint simul tempore inadæquatè, sic nimirùm, ut verba formæ saltem inchoentur, antequam applicatio materiæ (*ablutio, inunctio, &c.*) finiatur: aut è contrà, antequam pronuntiatio formæ finiatur, applicatio materiæ (*ablutio, inunctio, &c.*) inchoetur: sed requiritur, & sufficit, quòd sint simul moraliter, seu simultate morali: ita scilicet, ut secundùm moralem æstimationem hominum, spectata natura cujusque Sacramenti, verba formæ materiam afficiant, & cum ea unum morale signum constituere censeantur. Hinc in Baptismo, Confirmatione, Ordinatione, & Unctione, requiritur talis conjunctio formæ cum materia, ut quamvis una alteram modicè præcedat, vel sequatur, tamen Minister proferens formam: *Ego te baptizo, signo te, &c.* adhuc censeatur moraliter abluere, signare, inungere. Contrà verò, si tanta fiat disjunctio, ut prudentis judicio, unum complexum morale non fiat, spectata natura Sacramenti, invalidum erit Sacramentum. Ut si hodie, vel nunc abluas, signes, inungas, & cras primùm, aut post horam, immo post dimidiam, vel quadrantem horæ formam proferas, *Ego te baptizo &c.* utique tunc non censeberis ampliùs moraliter abluere, inungere, &c. adeòque forma falsa erit, & Sacramentum nullum. At vero in Sacramento Pœnitentiæ, quod per modum judicii exercetur, cujus materia sunt peccata, & actus Pœnitentis, forma verò absolutio, palàm est, formam non posse nec validè, nec licitè adhiberi simul, vel ante materiam exhibitam, sed necessariò debere subsequi, atque post confessionem, dolorem, propositum, etiam longiusculè posse differri, v.g. per horam, idque ob causam, etiam licitè, ut suo loco videbitur: quia nimirùm hoc Sacramentum, ut dictum est, exercetur per modum judicii: in judiciis autem post examen causæ differri solet sententia, & tamen censetur adhuc unum moraliter judicium. In Matrimonio denique, quod essentialiter consistit in contractu, unius sponsi consensum, alterius sponsi consensus, & acceptatio tamdiù sequi potest, quamdiù alterius consensus moraliter perseverat, sicut in aliis contractibus; quod maximè patet, quando Matrimonium contrahitur per Procuratorem, nuntium, vel litteras in locis distantibus. 81

Est hæc communis Sententia Recentiorum, *ac meorum* 82
initio nominatorum omnium. Ratio est: quia cùm Sacramenta sint composita quædam quasi artificialia, non physica, sed moralia tantùm, oportet de eorum consistentia, ac pro-

proprietatibus judicare, non secundùm principia physica præcisè vel maxime secundùm principia moralia; adeoque sæpissimè recurrendum est ad judicium prudentium considerantium varias circumstantias: ergo rectè dicitur, illam separationem, vel distantiam formæ Sacramentalis à materia, officere valori Sacramenti, quæ prudentis judicio censetur impedire, ne efficiant unum quoddam compositum morale: atqui prudentes omnes judicant parvam distantiam officere uni, non nisi magnam alteri. Nemo enim sanus dixerit valere Baptismum, cujus materiam exhibuisti ante prandium, formam verò post. Omnes autem agnoscunt, posse fieri, ut subsistat Matrimonium, licèt post dimidium anni elapsum sequatur acceptatio traditionis præstitæ ante 6. menses.

Thomas Tamburinus *de Sacramentis lib.1.* c.1. §.1. resolvit *licitè, & ritè* egisse Confessarium, qui pęnitentem jam sua peccata plenè confessum, & pęnitentiam injunctam acceptarat, non statim, sed primùm post integram horam absolvit, quia ipse Confessarius in eodem loco debuit habere prolixum sermonem cum quodam Principe magnæ Auctoritatis. Verùm hunc superfluæ, adeòque peccaminosæ urbanitatis meritò arguit P. Gobat *hic n.37.* quem vide. Et hactenùs quoad *valorem*. Jam verò.

§. IV.

83 Quoad *licitum*. Præter Pęnitentiæ, & Matrimonii Sacramenta, de quibus jam patuit: certè illicitum est, alia Sacramenta ministrare totaliter postponendo materiæ formam, aut contra formæ materiam. Adeò ut mortaliter peccet, qui in Baptismo deliberatè non aliquam saltem partem formæ recitaret post inchoatam, & nondum finitam ablutionem totalem, idemq; censeo de Confirmatione, Ordine, Extrema Unctione. Ratio est: quia omnium consensu mortaliter peccat, qui absque necessitate ministrat Sacramentum dubium, & singulariter Baptismum, cujus invaliditas est maximorum malorum causa: atqui Baptismus ita collatus reverà est Sacramentum dubium, quandoquidem valere Baptismum, si tota forma pronuntietur ante cęptam, vel post finitam ablutionem, negent gravissimi Doctores. Scotus *in 4.d. 6.q.3.* Cajetanus *to.1. opusc. tr.16.* ex professo Navarr. *Man. c.22.n.12. & 17.* applicant hoc ipsum Sacramentis Confirmationis, & Extremæ Unctionis. Et plerique Summistę cum Henriquez *lib.1.c.9.n.30.* ergo &c. Unde rectè contra alios infert P. Gob. *Tract.2.n* 81. & *Tract.1. n.28.* omninò repetendum esse Baptismum taliter collatum, addens: *Idem omninò sentio de Ordine Presbyteratus, & Episcopatus, quippe ex quorum irrita collatione oriri possunt innumera mala. Extremam Unctionem repeterem ipse, si essem Parochus, & haberem moribundum nullo alio munitum Sacramento, quàm Unctionis administrata cum illa postpositione totius formulæ.* Sic ille.

84 Quoad praxim tandem consultissimum est, ut Minister Sacramenti curet majorem, quam potest, facere simultatem materiæ, & formæ: v. g. in Baptismo, Confirmatione, extrema Unctione, Ordinatione, dum abluit, inungit, instrumentum Ordinis tradit, simul proferat formam: *ego te baptizo, &c.* In Sacramento Pęnitentiæ, statim absoluta Confessione dolorosa, pœnitentiaque injuncta, & acceptata, dicat verba absolutionis. Et o quàm sanctè, & salubriter faciunt Pœnitentes, qui absolutione accepta, statim in Spiritu Pœnitentiæ, ac obedientiæ persolvunt injunctam pœnitentiam! In Matrimonio denique post expressum consensum unius, statim exprimat & alter sponsorum. Cùm enim materia, & forma debeant constituere unum signum Sacramentale, semper consultum est eas, meliori, quo potest, modo esse conjunctas.

SECTIO II.

De Materia, & formæ mutatione, interruptione, & repetitione &c.

SUMMARIUM.

85 *Mutatio substantialis annullat Sacramentum, non accidentalis.*

86 *Quæ censeatur mutatio substantialis, vel accidentalis materiæ?*

87 & 88 *Quæ censeatur mutatio substantialis, vel accidentalis formæ?*

89 *Mutatio casualis, & involuntaria excusat à peccato, non voluntaria.*

90 *Adhibens materiam dubiam peccat mortaliter, si posset habere certam.*

91 Usque ad n.96. *Quæ interruptio formæ officiat Sacramento, quæ non?*

96 Usque ad n.100. *An, & quando liceat repetere formam super eandem materiam.*

Assertio.

Mutatio substantialis tantùm materiæ, vel formæ officit Sacramento, illudque annullat: mutatio verò accidentalis non officit Sacramento, etsi plerumque illicita sit, etiam mortaliter. Communissima DD. Ratio est: quia Sacramenta constant materia, & forma, seu rebus, & verbis à Christo institutis, ac præceptis: ergo quando hæc mutantur substantialiter, nullum fieri Sacramentum asserendum est, accidentalis autem mutatio non tollit substantiam à Christo institutam. Jam explico terminos. 85

I. Mutatio substantialis, & accidentalis materiæ.

Mutatio *substantialis* materiæ fit, quando in Sacramento adhibetur aliqua res, quæ nomine, & ratione, vel saltem usu hominum differt ab illa re, quam Christus instituit, vel præscripsit, & Ecclesia usurpat. Mutatio verò *accidentalis tantùm*, dicitur, quando res etsi variata, vel alterata, retinet tamen nomen, & rationem illius, quam Christus usurpari mandavit. Hinc 86

Ob mutationem substantialem materiæ Sacramentum nullum esset, si v. g. baptizas in vino, vel consecras in aqua: quia hæc nomine, natura, & usu differunt ab aqua, in qua Christus baptizari, & à vino, in quo Sanguinem suum consecrari instituit. Item si baptizes in aqua rosacea, consecres in massa cruda, &c. quia hæc, etsi fortè non substantia, & ratione, tamen nomine, & usu hominum differunt à materia à Christo instituta, nempe aqua elementari, ac pane usuali. Sic de cæteris, prout in singulis explicandum erit. Contrà verò validum erit Sacramentum, si aqua Baptismi sit calida, vel impura, si panis Eucharisticus sit fermentatus, vel alter, vinum album, vel rubrum, &c. quia non obstante mutatione illa accidentali, illa adhuc nomen, & rationem, & usum aquæ, panis, & vini retinent.

II. Mutatio substantialis, & accidentalis formæ.

Mutatio *substantialis* formę censetur, quando non retinetur idem substantialis sensus verborum, quem Christus voluit exprimi per verba formæ: *accidentalis* autem mutatio dicitur, quando verba, etsi variata retinent tamen eundem sensum à Christo intentum. Hinc 87

Ob mutationem substantialem formæ invalidum erit Sacramentum, si baptizando dicas: *Ego te dealbo, vel refrigero*: aut consecrando: *Hoc est caput meum, vel opus meum,* pro *corpus meum, &c.* Imò solum una littera mutata variari potest substantialis sensus, ut si baptizando dicas: *In nomine Matris, & Filii, & Spiritus sancti*: aut, *in nomine Patris, & Filii*. Si consecrando dicas: *Hic* (adverbialiter) *est Sanguis meus*, significans nimirùm hoc loco adesse Sanguinem Christi: & alia hujusmodi sexcenta, quæ suis locis particulariùs discutienda erunt, hic generatim insinuasse sufficiat.

Contrà verò validum erit Sacramentum, si accidentalis tantùm sit mutatio, sensu substantiali invariato. Utpote 1. Si substituas synonima ejusdem planè significationis: ut, ego te *abluo*, pro *baptizo*; aut mutes idioma latinum in germanicum, italicum, græcum, quod in solo Baptismo ob necessitatem etiam licitum erit, aliàs nunquam, ut meritò censeat Gobat *Tract.2. n.74.* non leviter peccaturum Sacerdotem, qui in Ecclesia latina uteretur forma Græcorum: aut qui diceret: *Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & Spirati*, cùm etiam graves sint Doctores, qui negant per hanc formam confici Sacramentum 2. Si omittas voculas aliquas non essentiales: ut in Baptismo: *Ego, & amen*: in Consecratione ly *enim*. Idemque est, si ob balbutiem, vel imperitiam verba corrumpas, syllabam, vel litteram syncopes, glutias, detrunces, v. g. dicendo: *Hoc est corpus meum*: *hoc est corpus meus, vel meu; hic est calis meus &c.* Quin Zacharias Papa cap. *retulerunt de Consecr.* d. 4. validum pronuntiavit Baptismum collatum cum hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patria, & Filia, & Spiritus sancta*: quia nimirùm hæc verba apud audientes, intelligentes id ex sola imperitia ita dici, retinent adhuc eundem sensum cum forma legitima. 3. Si tantùm transponas verba retento sensu: ut *te ego baptizo in nomine Spiritus sancti, Filii, & Patris*, quia nullo modo mutatur sensus formæ communis substantialiter. *Tamb. c.1. §.1.* Secùs est, si ea transpositio moret substantialem sensum, ut si dicas: *Ego Patris baptizo te, in nomine Filii &c.* Item, *meum est hoc corpus*: non conficies Sacramentum; quia hæ enuntiationes reddunt hunc sensum: *Ego spectans ad Patrem, baptizo te in nomine Filii &c. Hoc Corpus pertinet ad me*: qui sensus longè diversus est à sensu formæ legitimæ. 4. Si addas aliquid non varians sensum; Ut si baptizans dicas: *in nomine Patris ingeniti, Filii unigeniti, Spiritus sancti Paracliti*, secùs si ea additio variaret sensum substantialem. Et singulariter 88

ricet irritatur Sacramentum, quando per eam additionem, aut falsificatur substantialis forma: ut si Arianus baptizet in nomine Patris majoris, Filii minoris &c. Aut additur aliquid animo inducendi novum ritum, nimirùm tanquam substantiale, quod tamen reverà minimè est tale; Ut ex D. Thom. notat Gobat *Tract. 1. n. 24.* Ut si Calvinianus baptizet: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, *secundùm Auctoritatem, quam mihi tribuit Calvinus.* Aut quivis alius addat ad formam aliquid, intendens non conferre Sacramentum, nisi dependenter ab illo addito.

II. Mutatio casualis, & voluntaria.

89 QUantùm ad valorem Sacramenti nihil interest, sive mutatio substantialis materiæ, aut formæ Sacramentalis sit casualis, & involuntaria, quippe facta errore, ignorantia, inadvertentia inculpabili; sive sit voluntaria, quippe ex proposito, scienter, deliberatè, malitiosè facta, semper enim Sacramentum est nullum ex defectu signi à Christo instituti. Multùm autem interest quoad licitum, & peccatum. Mutatio enim casualis, sive substantialis, sive accidentalis, semper excusat à peccato: at verò mutatio voluntaria non tantùm substantialis gravissimum est Sacrilegii peccatum; sed etiam accidentalis in re notabili, & sine urgenti causa facta, peccatum mortale inducit, ut patet in exemplis allatis.

§. II. Materia, & Forma certa, & dubia.

90 I. QUoad hæc, est recepta apud omnes Regula moralis ex Scoto in 4. dist. 3. q. 2. *Quando possibiliter adest, via certa eligenda est: si non adest possibilitas, via tutissima proxima tenenda est; cessante impossibilitate, cautè supplendum id, quod impossibilitas prohibebat.* Sic Doctor Subtilis. Et hinc 2. Peccat mortaliter, qui, cùm possit habere materiam certam, adhibet materiam dubiam: quia exponit Sacramentum periculo nullitatis; idque maximè in Baptismo, ut si possis habere aquam elementarem, adhibeas aquam rosaceam, vel aliam dubiam, etiam sub conditione, quia absque urgenti causa exponis salutem infantis extremo discrimini. Sicut & nullo casu licet uti in Sacramentis conficiendis, materia, vel forma certò ineptis, secundùm omnes. 3 In Sacramento necessario ad salutem, ut in Baptismo, eoque ferè solo, quando nequit haberi materia certa, scilicet aqua elementaris, & infans, vel baptizandus periclitetur, non solùm licitè adhibet quis, sed etiam sub mortali tenetur adhibere materiam dubiam, v. gr. cerevisiam, vel aquam rosaceam, aliamve artificialem, quam aliqui, saltem duo, vel tres Doctores admittunt pro sufficienti materia. *Communissima DD.* Idemque dicendum de materia omninò dubia, sicut potest fieri in tenebris, ut quis festinando ob periculum nesciat, utrùm capiat aquam, vel acetum. Ita multos citans Diana *p. 5. tr. 3. res. 1. 4.* Eo autem casu conferendus est Baptismus non absolutè, sed sub conditione, voce, vel mente sola concepta, utpotè: Ego te baptizo *in quantum possum:* vel *si est hæc materia apta*, ego te baptizo in nomine Patris &c. Tandem cessante necessitate, vel periculo, sub conditione Baptismus est iterandus: *Si non es validè baptizatus, ego te baptizo.*

Locutus sum potissimùm de materia dubia. Eadem ratio poterit esse de forma dubia, in casu tamen rariori: quando nimirùm instat necessitas baptizandi, & rusticus, v. g. baptizare deberet, qui dubitaret, qualia verba sint adhibenda: nam poterit adhibere dubia. Diana *cit. res. 4. in fine*, consentiente Gob. *Tract. 2. n. 27.* Cùm quoad hoc eadem sit ratio de forma, quæ de materia.

§. III. Quid de interruptione verborum formæ, aut etiam syllabarum.

91 I. SI tanta fiat interruptio verborum formæ, ut verba sequentia cum præcedentibus moraliter non cohæreant, sic, ut apud audientes non faciant unam orationem, ac unum integrum sensum à Christo intentum, mutatio erit substantialis mortaliter illicita, Sacramentum nullum, ideòque tota forma necessariò repetenda. Nam, ut ait S. Thomas *p. 3. qu. 61. art. 8. Quando est tanta interruptio, quòd intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus Sacramenti, & consequenter veritas ejus.* Et ratio est: Quia non singulæ voces seorsim, sed etiam debita eorum compositio per modum unius orationis est de substantia formæ, quippe quæ debet esse una oratio composita ex illis.

92 Contrà verò, si interruptio ita modica sit: ut verba sequentia tamen adhuc faciant unum sensum orationis cum præcedentibus apud audientes validum manebit Sacramentum, v. g. Si baptizans, dictis illis verbis: *Ego te baptizo* per notabile tempus, v. g. dimidii quadrantis, cessaret, interloquendo, confabulando, aut aliud impertinens agendo, & posteà pergeret: *in nomine Patris &c.* Baptismus non fieret ob rationem dictam. Contra vero: si dicto, *Ego te baptizo*: solùm diceret, v. g. *quàm frigida est hæc aqua*: vel, *vertè folium*: aut respiciens corrigeret garrientes, dicens, *tenete os, tacete mali pueri &c.* aut aliquoties tussiret, sternutaret, oscitaret &c. validus maneret Baptismus, nec opus erit repetitione; sed rectè sic pergere poterit ad sequentia verba: quia nimirùm verba sic modicè interrupta retinent adhuc unum moralem orationis sensum apud audientes, communi judicio.

Casum proponit Tamburinus *cit. l. 1. c. 1. §. 1. n. 9.* de Sacer- 93
dote, qui dicto, *Hoc est corpus*, antequam proferat, *meum*, repentè tussi concussus fere per semiquadrantem occupatus est, & posteà protulit, *meum*: & respondit, illum bonum Sacerdotem omninò debuisse repetere etiam priora verba, & totam formam: quia tanta intercapedo temporis inter prima verba, & ly *meum*, planè destruxerat sensum substantialem formæ: nam vocula *meum* non potuit tunc censeri moraliter juncta prioribus verbis, *Hoc est corpus*, sed reliquit illa in illo sensu, ac si planè fuisset omissa illa vocula *meum*, ideò certè consecratio non fuit valida. Secùs, si interea semel tantùm tulisset, aut semel spuisset in terram, ac statim subjecisset *meum*, ob rationem oppositam. At si interim unum, vel alterum verbum locutus fuisset, v. g. illo accidente territus dixisset: *O bone Deus!* vel *fuge hinc, tacete*, & mox subjunxisset *meum?* Respondet idem Tamburinus *ibidem*, nec tunc quidem fuisse quidquam repetendum: verè enim tam paucula verba in illis circumstantiis prolata non dividunt moraliter ab invicem voces essentiales formæ: nam circumstantia supervenientis tussis efficit, ut qui ea verba audiret, facilè judicaret non proferri tanquam pertinentia ad formam Sacramenti, sed nihilominùs ex *Hoc est corpus*, & *meum* confici unam unicam, & veram orationem, ait Gob. *Tract. 1. n. 47.* prudenter addens: secùs sentirem, si sacer mysta liber omni exteriori molestia pronuntiaret uno tractu, eadem vocis, seu soni conformatione, hanc totam sententiam: *Hoc est corpus, O bone Deus, meum*: & vel maximè si dixisset: *Hoc est corpus, fuge hinc, meum.*

II. At: quid de interruptione syllabarum ejusdem verbi 94
formæ? ut quis consecrans dicto: *Hoc est cor*, interim tussiat, vel aliquid loquatur, & postea dicat: *pus meum*, valebitne Sacramentum? Certum est, non valere, si interruptio sit notabilis, etiam uno verbo interposito, v. g. dicendo: *Hoc est cor* (tacete) *pus meum*. Et quis ferat baptizantem, si postquam protulisset in forma: *Ego te bap*, expuet ter, quaterve interram, ac posteà subjungat, *tizo in nomine Patris &c.* Sanè diceres talem nugari, non autem fungi officio veri Baptistæ, ait Gobat *n. 38.* Probabile autem est valere, si interruptio esset valdè modica, putà brevissima tussi, vel oscitatione. Tamb. *cit. n. 13.* Ratio est: quia etiam modicum verbum interrumpens syllabas distrahit sensum verbi ex iis compositi; quod non facit brevissima tussis, oscitatio, vel respiratio: quamquam etiam tunc consultum sit repetere totum verbum.

Ex dictis jam vidisti, quandonam ob interruptionem ver- 95
borum formæ, aut syllabarum repetitio necessaria sit, aut non. Placent duæ regulæ morales traditæ à P. Gobat *cit. n. 41. & 42.* Prima? *Tunc solùm & semper facienda est repetitio formæ, seu verborum prius prolatorum cum separatione unius verbi ab altero, unius syllabæ ab altera, quando illa divisio, vel disjunctio est tam notabilis, ut prudenter dubitari queat, an per illam impediatur, nec ne, sensus communis, quem ex Christi institutione deberet reddere tota formula.* Secunda Regula: *Licet venialiter peccetur, si unum verbum, unave syllaba repetatur, seu bis pronuntietur sine rationabili causa, attamen in dubio est inclinandum potiùs in repetitionem, quàm in omissionem.* Ratio generalis dabitur mox §. sequenti.

§. IV. Quid de repetitione formæ super eandem materiam?

I. QUi certus est, vel rationabiliter dubitat se non rectè, 96
& ritè baptizasse, consecrasse, absolvisse, utique debet in debita materia repetere formam sacramentalem absolutè: quemadmodùm è contrà, qui certus est, vel rationabiliter credit, aut credere debet, se rectè consecrasse, baptizasse, absolvisse, super materia capaci debitè prolata forma, non potest citra grave mortale denuò repetere formam; gravem enim inferret irreverentiam Sacramento, formam sacramentalem proferendo nulliter.

II. Qui solùm rationabiliter, & non sine probabili fundamento dubitat, an in Consecratione, Baptismo, Absolutione, &c. debitè protulerit formam, an aliquid substantiale omiserit, mutaverit nimirùm, interruperit, omninò debet repetere formam, sed sub conditione, non absolutè. Ratio repetitionis est: Quia in dubio ex duobus malis minus est eligendum: sed

longè

longè minus malum est facere repetitionem: cùm non esset facienda, quàm omittere, cùm non esset omittenda. Nam in primo casu solùm fit irreverentia Sacramento; in secundo autem casu præter irreverentiam Sacramenti, potest grave damnum spirituale procreari suscipienti Sacramentum, præsertim Baptismi, & Pœnitentiæ, invalidè. Ratio autem conditionis apponendæ est, ut sic Sacramentum reddatur certum, si fortè non valuit; idque maximè in Baptismo, ob periculum rebaptizandi, & irregularitatis.

98 III. Qui solùm leviter dubitat, suspicatur, scrupulizat, absque omni rationabili fundamento, an formam debitè protulerit, non debet repetere formam, nec sub conditione quidem, sed excusso scrupuloso dubio, credere debet se rectè fecisse. Atque adeò non solùm grande crimen est sic temerè repetere formam sacramentalem absolutè, & sine conditione secundùm omnes, ut jam innui: sed etiam temerè eum conditione. *Ita post Sotum, Suarez, Vasquez,* & plerosque disserente de iterationes Baptismi, Gob. *tr.* 2. *n.* 378. *mox n.* 379. Rectissimè extendens ad eos, qui ex levi dubiolo, atque inani scrupulo repetunt verba consecrationis, aut absolutionis, esto subintelligant conditionem: *si non rectè pronuntiavi: si fortè non absolvi*: Eadem enim omnium est ratio. Quia nimirum iteratio Baptismi (& consequenter etiam cujusque formæ sacramentalis) sub conditione permittitur à sacris Canonibus solùm in dubio rationabili: at quando non dubitatur rationabiliter, tunc addita conditio habetur pro non addita, quia deficiente ratione probabili dubitandi, vix potest seriò dici, certè prudenter non potest dici: *Si non es baptizatus, si non consecravi &c. Ego te baptizo, volo consecrare &c.* Sed potiùs videtur dici, *sive sis baptizatus, sive non sis baptizatus: sive consecrarim, absolverim, &c. sive non: tamen ego te baptizo, consecro, absolvo*: adeòque sub disjunctione etiam volita nullitate Sacramenti, grandi utique sacrilegio mentali. Denique iteratio Sacramenti facta ex inani dubio, levique scrupulo est quædam irrisio Sacramenti, & vel ideò peccatum grave ex genere suo. Valentia, Coninch. Bonacina, alii apud Gob. *cit. n.* 398.

99 IV. Dixi iteratò: *temerè repetere*. Quòd si enim, ut molesto tali scrupulo sese expediat, & conscientiam quietet, subinde (certè non ordinariè, vel consuetudinariè, ob rationem datam) sub conditione formam super eandem materiam repeteret: v. g. *Si non consecravi, si non absolvi, &c. nunc consecro, absolvo &c.* non fore condemnandum peccati mortalis, post alios resolvit Tamb. *cit. c.* 1. §. 3. *n.* 3. Quia tunc non gravem infert irreverentiam Sacramento, aut ipsi DEO, dum agit motus tam bono fine non offendendi ipsum DEUM: attamen non effugiet venialem culpam irreverentiæ, ac imprudentiæ. Ego libenter assentior; quia agnosco inter multitudinem languentium sub hac porticu etiam me jacere ægrotum. Plura generatim non addo: quia magis specialia necessariò addenda erunt suis locis, de Eucharistiæ, & Pœnitentiæ Sacramentis.

SECTIO III.

De intentione requisita ad Sacramenta conficienda.

SUMMARIUM.

101 *Quid intentio* actualis, 102. Expressa, 103. & 104. Implicita?

105 *Intentio* virtualis *quid, & quæ ad eam requirantur?* Usque ad n. 109.

109 & 110. *Quid intentio* habitualis? &

111 *Quid* directa, & indirecta? *Item*

112 *Quid* absoluta, & conditionata?

113 *Ad Sacramenta validè conficienda optima quidem est intentio actualis.*

114 & 115 *Non tamen necessaria.*

116 *Sed sufficit virtualis.*

117 *Eaque omninò necessaria est, ita ut*

118 & 119. *Non sufficiat habitualis (excepto Matrimonio.)*

120 Usq; ad n. 123. *Multò minùs interpretativa, seu indirecta tantùm.*

123 & 124. *Intentio validè conficiendi Sacramentum debet insuper esse* formalis, *idest faciendi Sacramentum.*

125 & 126. *Saltem implicitè & æquivalenter talis, v.g.* faciendi id, quod facit Ecclesia;

127 *Qua habita fit Sacramentum non obstante errore speculativo, vel intentione contraria particulari qualicumque.*

128 *Eaque debet esse absoluta sine conditione suspensiva. Unde*

129 *Esto validè, & sæpè licitè conferri possit Sacramentum sub conditione de præsenti, vel præterito,*

130 *Nunquam tamen sub conditione de futuro.*

131 *Sine peccato mortali (excepto Matrimonio)*

132 & 133. *Qualiter intentio debet esse determinata ad certam materiam, vel personam?*

134 & 135. *Error circa personam in Matrimonio solùm, non in aliis Sacramentis, obstat valori.*

136 Usque ad n. 139. *resolvitur dubium, an validè ordinetur irregularis, vel illegitimus v.g. contra intentionem Episcopi ordinantis accedens.*

§. I. *Quid, & quotuplex est intentio in proposita materia?*

INtentio *generatim est actus voluntatis volentis aliquid facere, vel fieri à se, vel ab alio.* Et in proposita materia Sacramentorum: *Intentio est actus voluntatis volentis Sacramentum aliquod conficere, vel recipere.* Hujus variæ sunt divisiones, & adjectiva. 1. Solemnis est divisio *in actualem, virtualem, & habitualem.* 2. *Directam, & indirectam, seu interpretativam.* 3. *Expressam, & implicitam.* 4. *Absolutam,* & *conditionatam.* Explico terminos hoc §. deinde applicabo Sacramentis §§. sequentibus. 100

I. *Quid intentio* actualis, expressa, implicita?

INtentio actualis dicitur, quæ actu elicitur, dum fit opus intentum, seu qua quis actu vult facere aliquid actu voluntatis elicito tendente in illud, quod facit. Ut dum baptizans, consecrans, absolvens, elicis actum deliberatum voluntatis faciendi id, quod facis, mente quasi dicendo: nunc volo consecrare, baptizare, absolvere. Eaque intentio actualis aliquando est *expressa*, seu explicita, aliquando *implicita* tantùm. 101

Intentio *expressa*, seu explicita est, qua vis, & intendis rem aliquam actu cognitam, & cogitatam, sive ipsam in se directè volendo (& dicetur *intentio expressa formalis*) sive solùm ut cognitam connexam cum alia directè volita: & dicetur *intentio expressa non formalis*. Exemplo res patescet. Accepturus sacrum Ordinem Subdiaconatus, scis, & actu cogitas, illi Ordini annexum esse votum Castitatis, vis, & intendis suscipere, non tantùm volendo ipsum sacrum Ordinem in se, sed etiam volendo, & appetendo votum, & obligationem Castitatis; habes intentionem expressam formalem, & suscipiendi Subdiaconatum, & servandi Castitatem. At verò vis quidem, vel maximè ipsum Subdiaconatum, cui actu cognoscis, & cogitas annexam obligationem servandi Castitatem, ita tamen, ut voluntas tua directè non feratur in ipsam obligationem Castitatis, eam tamen etiam positivè non excludas, (etsi fortè non desit aliqua aversio, vel displicentia inefficax &c.) habes intentionem expressam formalem suscipiendi Subdiaconatum, ac etiam expressam, sed non formalem subeundi obligationem servandi Castitatem, quia ea obligatione cognita, & actu cogitata ac minimè exclusa, tamen vis suscipere illum Ordinem ita vinculatum. Et similiter discurrendum in similibus omnibus. 102

Intentio *implicita* dicitur, qua aliquid vis, & intendis, nihil expressè cogitans de illo; sed tamen expressè cogitans, ac volens aliquid aliud, in quo est illud involutum, seu cum quo est, vel naturaliter; vel per dispositionem legis connexum. Sic in modò dicto exemplo: Voluntariè suscipiens Subdiaconatum, cui ex instituto Ecclesiæ est annexum votum, ac obligatio servandi Castitatem, etsi tunc actu nil cogitans de illo, vel etiam ignorans illud votum, ac obligationem, implicitè tamen vis, & intendis vovere, ac servare Angelicam virtutem, eo ipso, quòd expressè velis initiari sacro illo Ordine more Ecclesiæ Latinæ, illam obligationem sacro Ordini allegantis. Sic expressè intendens consecrare omnes hostias in pyxide apposita contentas, imo licitè etiam intendis hostiam majorem consecrare, quæ ibi reposita est pro Monstrantia, v. g. etsi nihil cogites, vel ignores hostiam majorem ibi positam. Sic in similibus sexcentis. 103

Paulò aliter à quibusdam explicatur duplex hæc intentio, ut nimirùm intentio expressa, vel explicita sit illa, qua quis intendit facere rem cogitam sub proprio conceptu rei faciendæ. Ut si Sacerdos celebrans mente dicat: *Volo celebrare, & consecrare Corpus, & Sanguinem Christi*. Aut baptizans: *volo abluere corpus ad mundandam animam à peccato originali &c.* Intentio autem implicita sit illa, qua quis intendit rem facere sub conceptu confuso, & generali: ut si baptizans, consecrans, absolvens, inungens extremè &c. intendit facere id, quod facit Ecclesia, quod Christus instituit &c. Sic Monachus à Prælato missus ad Ordines, voluntariè, & simpliciter volens obedire Prælato, jam implicitè intendit suscipere Ordines, hoc enim ipsum vult Prælatus præcipiens, & mittens illum: etsi erga Ordinem suscipiendum nullum alium expressum voluntatis actum eliceret. Non spernenda est hæc explicatio. 104

II. Quid

II. Quid intentio virtualis?

105 HÆc (propriè, & ut distinguitur ab habituali, cum qua subindè confunditur apud Doctores, etiam D. Thomam) est illa, vi cujus anteà habitæ realiter, & non revocatæ, virtute, seu energia modò aliquid fit, quod aliàs non fieret. Exempli gratia: Accingis te ad Baptizandum, consecrandum, orandum Breviarium, elicis intentionem actualem (expressam, vel implicitam) ritè obeundi ea munera, & vi hujus intentionis pergens, profers illa verba: *Ego te baptizo in nomine &c. Hoc est corpus meum. Domine labia mea &c. Te Deum laudamus &c.* nunc quidem actu ampliùs non intendis proferre illa verba, & proferre ad conficiendum Sacramentum, ad orandum, vel laudandum Deum: diceris tamen ea proferre ex & cum intentione *virtuali* conficiendi Sacramentum, consecrandum, laudandum Deum: quia à principio habuisti actualem intentionem proferendi illa verba ad prædictos sanctos fines, & ex vi, & energia illius intentionis non revocatæ, ea modò profers, aliàs non prolaturus.

106 Tria ergo requiruntur ad intentionem virtualem. 1. Quòd præcesserit intentio actualis, explicita, vel implicita. Si enim nulla præcessit intentio actualis, unde erit posteà vis, & virtus influens in opus morale intentum? 2. Quòd ea intentio actualis habita numquam fuerit revocata. Quamprimùm enim revocata est prior intentio, jam se habet, quasi numquam fuisset, adeòque jam non influit ampliùs in opus, nec posteà vi illius opus fieri censeri poterit. 3. Quòd vi ipsius, seu ex ipsius virtute, energia, & influxu fiat opus intentum moraliter, nimirùm homine in statu operandi moraliter perseverante. Hoc tertio, velut propria, & essentiali differentia intentio virtualis præcellit habitualem, ut mox patebit. At, quidnam sit illud tertium, ratione cujus dicitur opus fieri ex vi intentionis actualis jam præteritæ, virtute remanere, ac influere in opus posteà factum: seu quidnam reipsa sit illa remanens in me vis, virtus, & energia, per quam intentio actualis præterita modò me movet, & influit in opus intentum? Est sanè difficillimum explicatu, atque in explicando mirè desudant, & variant Scholastici. Juvat potissimas opiniones audire.

107 1. Aliqui putant esse connexionem quandam inter primam intentionem actualem, & actiones subsequentes, seu concatenationem quandam actionum intermediarum inter primam intentionem, & ultimum opus intentum. Sic Coninc. *de Sacramentis qu.64. ar.8. dub.2.* Ex. g. Sacerdos celebraturus modò elicit actum voluntatis, quo vult celebrare Missam, & offerre Sacrificium, quod Christus instituit: hac intentione actuali motus se præparat, pergit ad Sacristiam, induit sacras vestes, procedit ad Altare, omnia peragit usque ad Consecrationem: totumque Sacrum consummat, absq; ulla nova elicita intentione, imò distractus mente, nec advertens quidem, adhuc dicitur habere intentionem virtualem, quia intentio actualis priùs habita vera causa fuit totius concatenationis omnium istorum actuum, & mediante hac concatenatione actuum intermediorum ad intentum principale scil. Consecrationis ordinatorum, etiam causa est ipsius operis principalis intenti. Exemplum, Tyro, facilè capis; si capias etiam, in quo reipsa consistat hæc ipsa connexio, vel concatenatio mediorum, felicior me es. 2. Alii censent applicationem potentiarum externarum hominis, quæ ex vi præteritæ intentionis imperantis tale opus, maneant applicatæ ad operandum modo tempore priùs intento. Vasquez *de Sacram. d. 138. c.6. n.78.* Alii dicunt esse entitatem quandam à prima intentione necessario relictam in imaginatione, aut etiam intellectu, & voluntate, quæ entitas modo vix perceptibili nunc movet potentias ad illas consequentes actiones, & consequenter ipsum opus principale intentum. Quid verò illa entitas? Lugo *Disp.8. De Sacram. sect.5.* arbitratur esse ipsos actus intellectus, & voluntatis tenuissimos, remanentes ex prima intentione circa tale opus intentum. Dicastillus autem, Gob. *tr.1. n.65.* expressè docet, intentionem quamcumque virtualem esse ipsam intentionem remanentem actualem, sed ita remissam, ac tenuem, & debilem, ut non advertatur ampliùs adesse, & tamen reverà, modo tamen vix perceptibili nunc moveat, & influat in opus intentum. Ab hac tertia Sententia, quia saltem infantem nominat, fateor me non abhorrere.

108 Denique quidquid sit ista virtualitas intentionis, certum est esse aliquid; mihi, & tibi, *Tyro*, sufficit id nosse practicè, & à posteriori. Tunc enim, & tam diù scio me habere intentionem virtualem, quamdiù rationis compos ita operor, Sacramentum ministrans, Deum orans, & laudans, ut quantumvis distractus, vel non advertens, tamen reflectens me, vel ab alio interrogatus, quid agam? statim redeunte, & velut suscitata priori intentione, absque novo actu voluntatis elicito, solo intellectu, vel reminiscentia promptè dicerem: *Consecro, baptizo, absolvo, Deum meum oro, colo, laudo &c.* ideòque patebit me virtute intentionis præcedentis operari. At, si intentio tantùm habitualis esset, interrogatus quid agam? aut omninò nescirem, aut novo actu voluntatis indigerem! ideòque evidens erit, me virtute alicujus intentionis præcedentis non operari.

III. Quid intentio habitualis?

HÆc (propriè prout distinguitur à virtuali,) est intentio actualis aliquando habita, & non revocata, omninò præterita, nec actu, scilicet, nec virtute aliqua, vel efficacia adhuc perseverans in aliqua operatione morali; quippe eodem modo se habens in homine sive rationis compote, vigili, sobrio; sive rationis impote, dormiente, ebrio, amente, qui tamen moraliter operari nequeunt. Exempli gratia: heri seriò proposuisti in crastinum facere Sacrum pro Amico defuncto: & sacrificas quidem hodie, sed neque impulsus vi hesterni propositi, neque illius ampliùs memor. Nemo sanè negare poterit intentionem tuam, quam heri formasti, & nullo modo revocasti, hodie aliquo modo perseverare in te: at actu, & entitativè, vel virtute aliqua, & efficacia permanere hodie nemò dicet: permanet ergo solo habitu: indeque hodie sacrificans diceris habere intentionem habitualem tantùm sacrificandi pro tuo amico. Ubi nota incidenter: intentionem *habitualem* non dici ab *habitu*, aut esse idem *cum habitu*, quasi deberet esse acquisita per frequentatos actus per modum habitus acquisiti (quamvis idipsum quoque esse possit) sed dici sic, ut ita dicam, ab *habito esse*, seu *habuisse* intentionem, & non revocasse, ideoque in suo illo *habito esse* adhuc perseverare. 109

Jam clarè vides differentiam intentionis istius habitualis ab intentione virtuali suprà explicata: Nam intentio habitualis duo tantùm requirit. 1. Quòd præcesserit intentio actualis. 2. Et ea non sit revocata. At verò intentio virtualis ultra hæc duo requirit aliquod tertium, nimirùm remanentem aliquam virtutem, vim, & efficaciam influentem, & moventem ad opus præsens intentum, de quo suprà satis. Et hæc explicatio communis Doctorum, & meorum omnium. Aliter tamen definit intentionem habitualem Tannerus *tom. 4. disp. 5. qu. 4. num. 26.* Nimirùm intentionem habitualem esse, si is, qui intentionem actualem antea non habuit, ex cujus vi sequatur actio sacramentalis, est tamen ita dispositus, ut si ei in memoriam veniret, paratus esset ad eliciendam ejusmodi intentionem. Congrua omninò est explicatio: attamen ejusmodi intentionem habitualem, seu potiùs dispositionem habitualem animi, cùm nihil planè ponat in esse, non sufficere ad valorem Sacramenti ullius, cum Scoto, & aliis meritò docent omnes Recentiores: teste Lugo *disp. 8. sect. 6.* Concilium enim Florentinum definiens Sacramenta constare rebus, & verbis, & intentione Ministri, requirit utique intentionem realem tanquam operatricem effectus, ad quem Sacramenta sunt destinata. 110

IV. Intentio directa, & indirecta, seu interpretativa: item absoluta, & conditionata.

I. INtentio *directa* dicitur, qua aliquid volumus in se cognitum formaliter, positivè, & explicitè: *Intentio indirecta, & interpretativa* dicitur, qua aliquid in se directè quidem minimè volumus, volumus tamen directè causam aliquam, unde videmus illud aliud tanquam effectum secuturum, & ideo homini tanquam voluntarium in causa volita imputatur, & interpretatur. Exempli gratia: vis liberaliter bibere vinum meracum, probè advertens te inebriandum, etsi id tunc directè nequaquam intendas: vis te etiam inebriare, ex expertis benè advertens, ac prævidens te in ebrietate aliquem occisurum, etsi tunc homicidium directè in se minimè velis: censeris tamen & ebrietatem, & homicidium tunc velle *indirectè, per accidens, & interpretativè* ipsaque ebrietas, vel occisio secuta imputabitur tibi tanquam voluntario in sua causa directè volita, cum prævisione talis effectus secuturi. 111

Advertis jam, credo, intentionem hanc *directam* coincidere cum intentione *expressa*, seu explicita suprà *n.* 102. At verò ab intentione illa *implicita n.* 102. plurimùm differre hanc intentionem *indirectam, & interpretativam*. Nam illa *implicita* intentio tendit in aliquid actu non cogitatum, vel cognitum, tamen involutum, vel innexum alicui alteri actu cogitato, & expressè, ac directè volito. Hæc verò *indirecta* intentio necessariò tendit in effectum cogitatum, & cognitum secuturum ex tali causa directè volita. Si enim nescias fortitudinem vini, & bibendo minimè advertas, nec prævideas, te inebriandum, non erit tibi *indirectè*, vel *interpretati-*

vè

ve volita, nec ut voluntaria imputari poterit ebrietas secuta. Ex communi doctrina in materia de Actibus humanis.

112 II. Intentio *absoluta* denique dicitur, qua volumus aliquid simpliciter, ac liberè, sicut est, independenter ab omni conditione, ut proindè tuum velle jam absolutè sit efficax, ut si velis ducere Cajam præsentem, qualis qualis sit dives, vel pauper Virgo, vel secùs &c. *Conditionata* autem intentio dicitur, quæ habet adjunctam conditionem propriè dictam, & suspensivam actus: qua nimirùm aliquid volumus, sed non nisi dependenter à tali conditione præterita, præsenti, vel futura; ita ut velle tuum non sit efficax, nisi illa conditio ponatur, vel posita esse cognoscatur. Ut si Caja velit tibi nubere, si nunquam fuisti miles, si sis Catholicus, si Parentes consentiant. De quo fusiùs in materia de Matrimonio maximè. Jam termini sic sic generatim explicati, explicandi sunt ad propositam materiam Sacramentorum, & videndum, qualis intentio requiratur ad Sacramenta tum ministranda, seu conficienda, tum suscipienda validè. Ubi ante omnia nota diligenter, quæstionis illius gravissimi momenti duplicem esse sensum. 1. Qualis intentio requiratur in se, quoad modum entitatis suæ, juxta terminos hactenùs explicatos: an scilicet requiratur intentio actualis, vel virtualis, an sufficiat habitualis &c. & in hoc sensu dicam mox §. *seq.* 2. Qualis intentio requiratur quoad objectum volitum, seu quidnam conficiens Sacramentum debeat intendere, seu velle facere, ad hoc ut validè conficiat Sacramentum: & in hoc sensu dicam scorsim, confusionis vitandæ gratia distincto §. 3. & tandem *Sect.* 4. qualis intentio requiratur, & sufficiat ad Sacramenta ritè suscipienda.

§. II. *Qualis intentio requiritur ad validè conficienda Sacramenta, quoad modum entitatis?*

ASSERTIO.

113 A*D Sacramenta validè conficienda, optima, at non necessaria est intentio actualis. Sufficit, atque omninò necessaria est intentio virtualis. Non sufficit intentio habitualis excepto Matrimonio certis casibus. Multo minùs sufficit intentio interpretativa, & indirecta tantùm.* Est tota Communissima, ut patebit. Ratio generatim est. Quia intentio actualis influit modo perfectissimo, utpote in se actu existens: intentio virtualis influit sufficienter, utpotè existens in suo effectu virtute ejus facto. Habitualis, & interpretativa nullo modo influit moraliter, cùm eodem modo se habeant in rationis compote, & impote, ut dictum. Jam explico singula per partes.

I. Optima, at non necessaria intentio actualis.

114 ITa omnes. Ratio est: tum quia sufficit intentio virtualis, ut mox *N. seq.* tum quia Deus lege sua positiva non obligat ad moraliter impossibilia, vel nimis difficilia: est autem moraliter impossibile fragilitati humanæ obnoxiæ plurimis, etiam omninò involuntariis distractionibus, quod Minister semper habeat actualem intentionem, quando & quamdiù exercet actionem Sacramentalem, panderetúrque via infinitis scrupulis, & anxietatibus tum administrantium, tum suscipientium Sacramenta, si ad eorum valorem exigeretur illa semper actualitas: verè enim plerique posteà dubitarent, an dum baptizabantur, absolvebantur, dum fiebat Consecratio hostiæ &c. fuerit in Sacerdote intentio actualis?

115 Quare licèt intentio actualis optima, perfectissima, & securissima sit, & per se loquendo consultissimum, ut dum reipsa applicans materiam profert verba sacramentalia, eliciat actualem, imò & expressam, & formalem intentionem conficiendi Sacramentum, vel faciendi id, quod Ecclesia facit, id tamen non modo non est necessarium, verùm etiam per accidens scrupulosis, & angusto intellectu præditis non consultum, ut in ipsa prolatione verborum, & applicatione materiæ eliciant illam actualem intentionem. Nam priores mactabunt se, & circumstantes suis stultis repetitionibus; posteriores facillimè errarent in recta pronuntiatione verborum, rectaq; applicatione materiæ: in tales enim singulariter convenit id, quod S. Thom. *cit. a.* 8. sapienter advertit. *Dum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundùm illud* Psal. 39. *Cor meum dereliquit me.* Vidi toties Sacerdotes (cum horrore, & nausea) incubantes hostiæ consecrandæ non modica temporis spatio, instar gallinæ incubantis ovis excludendis. Vix aliquando repuli phantasiam, & similitudinem brutaliorem. Cæterùm omnibus Sacramentorum Ministris, omnium sensu, & consensu, omninò studendum est, ut dum se accingunt ad Sacramentum ministrandum, eliciant illam intentionem actualem: ut sic secuta mox connexione, & concatanatione actuum mediorum, securiores sint de sufficienti, & omninò necessaria intentione virtuali.

II. Sufficit, atque omninò necessaria est intentio virtualiter:

SUfficit. Quia ipsa intentio actualis, quando conficitur Sacramentum, adhuc existit realiter, vel in se ipsa, licèt valdè tenuis, & remissa, uti volunt Lugo, & Dicastillo *suprà n.* 107. vel in aliquo effectu à se causato, & relicto in homine durante, & sufficiente ad confectionem Sacramenti, ut fert communior Sententia ibidem: ergo nihil deest, quin sufficiat. Deinde talis virtualis intentio sufficit ad omnes alios humanos contractus, & actus, utpotè mandata, prohibitiones, permissiones, vota, juramenta &c. ac etiam ad actus meritorios. Ut si quis recta intentione incipiat orare Rosarium, audire Missam, ire peregrinatum, etsi inter orandum, peregrinandum &c. distractus alia cogitet, adeòque actu ampliùs nihil intendat, dummodò etiam intentionem præhabitam non revocarit tamen adhuc mereri apud DEUM, apud omnes in confesso est. 116

117 II. *Necessaria est.* Quia Minister in conficiendo Sacramento debet se activè habere in persona Christi: utique modo humano, & morali, id est voluntariè, & ex intentione operans; ideòque in eo requiritur intentio, quæ sit causa actionis Sacramentalis, actu aliquo modo in illam influens, adeò ut confectio Sacramenti, seu exhibitio materiæ, & formæ ab illa intentione immediatè, & proximè procedat: & consequenter tunc necessariò debet existere vel in se, vel in virtute à se relicta: ergo necessariò debet esse intentio saltem virtualis, & nullo modo sufficit intentio habitualis: hæc enim simpliciter non existit realiter, quando conficitur Sacramentum, nec quoad entitatem suam, nec quoad virtutem aliquam à se relictam, ut ex ejus descriptione n. 109. patet: ergo confectio Sacramenti non potest ab illa nec immediatè, nec mediatè procedere. Deinde talis intentio habitualis æquè reperitur in homine, rationis impote, amente, ebrio, dormiente, qui tunc sæpè multa operantur ex habitu, & tamen moraliter operari nequeant. Unde etiamsi anteà intendisses baptizare v. g. & posteà plenè ebrius, vel dormiens baptizares, Sacramentum utique non conficeres. Alia ratio de applicatione Sacrificii, quæ non confectiva, sed applicativa, & quasi donativa tantùm est, patebit. *N. seq. in fine.*

III. Non sufficit intentio habitualis, excepto Matrimonio.

NOn sufficere, jam jam audivisti; exceptio Matrimonii in quibusdam casibus explicanda est. In primis intentionem habitualem ex una parte contrahentium sufficere, certum est in casu, quo Matrimonium contrahitur per Procuratorem, vel internuntium: eo enim tempore, quo altera pars cum Procuratore, vèl internuntio consentit, altera pars principalis conficit, & suscipit Sacramentum sola intentione habituali, etiam dormiens, vel tunc nihil cogitans de Sacramento, sed consensum actualem tunc supplente Procuratore. Deinde multorum Doctorum, & propè communior est sententia, Matrimonium conditionatum, scil. contractum sub conditione suspensiva de futuro, impleta ea conditione, perfici absque novo consensu absoluto primo consensu solùm habitualiter permanente, licèt usque dum cognoscatur conditio impleta, Matrimonio uti non possint, de quo suo loco. Tandem posset idipsum fieri in Matrimonio absolutè contracto: nam sicut donatio, venditio, & generatim omnes contractus gratuiti, & onerosi perfici possunt per habitualem voluntatem, ita etiam Matrimonium, utpotè essentialiter verissimus contractus. Etenim sicut possum dicere Cajo: *volo absolutè, ut hic meus equus cras meridie sit tuus, pro 50. aureis, quos debeo tibi*, & illo acceptante cras meus equus erit Caii, modò non revocem hodiernam intentionem: ita potes dicere Cajæ: *volo jam, ut meum corpus cras in meridie sit tui juris*; illa acceptante, cras tuum corpus erit Cajæ (si sis habitator loci, ubi valent Matrimonia clandestina) si neque tu, neque ipsa recedatis à vestra intentione, & consensu hodierno, adeòque habitualiter perseverante. Ratio est: quia Christus Matrimonii contractum elevans ad dignitatem Sacramenti, quoad essentialia contractus nihil immutavit. 118

Atq; hinc patet etiam ratio discriminis inter Sacramenti, v. g. Eucharistiæ confectionem, & sacrificii Missæ applicationem. Quia nimirùm intentio applicandi fructum sacrificii non debet esse confectiva eorum fructuum (sicut intentio ministrandi Sacramentum debet esse confectiva, vel effectiva Sacramenti,) sed tantùm est applicativa, seu donativa, habens rationem alicujus donationis. Quare ad eam sufficit intentio habitualis, sicut in aliis donationibus, & contractibus Hinc, quando dico hodie: *cras faciam Sacrum pro te: crastinum meum Sacrificium, quoad fructum, tuum esto, &c.* crastinum Sacrum verè erit tuum; ac profuturum tibi, esto nihil prorsus 119

sus cras cogitem de te, & de intentione mea hac hodierna, dummodò non revocem hanc intentionem, applicationem, vel donationem hodie factam: ut contra Vasq. & paucos alios, habet communis sententia Doctorum, ut suo loco videbitur. At verò, si hodie seriò dicas: *cras hora septima proferam verba Consecrationis, ac volo jam, ut cras ea prolatio sit verè Sacramentalis, & per eam efficiatur Sacramentum*: erit prorsus inefficax hæc tua hodierna voluntas, etsi actuè proferas sacra verba, habeasque panem in manibus, siquidem tunc non renoves intentionem hesternam, vel elicias novam, quia nihil virtutis superest ea intentione hesterna sufficiens ad confectionem hodiernam Sacramenti.

IV. Multò minùs sufficit intentio interpretativa, seu indirecta tantùm.

120 RAtio data est suprà *n.* 119. Quia Minister Sacramenti dum actu conficit Sacramentum, debet in persona Christi agere humano modo, & moraliter, & ex intentione conficiendi tale Sacramentum formaliter, ut mox videbimus *§. seq.* atqui ea intentione interpretativa, & indirectè tantùm operans (v. g. Sacerdos sciens se in ebrietate proferre verba consecrationis super panem, & vinum, si posteà voluntariè se inebriet, ac plenè ebrius verba consecrationis super panem, & vinum fortè ibi propositum proferat) 1. non agit humano modo, & moraliter, sed merè naturali, ac brutali. 2. Non agit etiam ex intentione interpretativa, & indicta conficiendi Sacramentum *formaliter*, sed solùm *materialiter*, nudè proferendi talia verba super talem materiam, quomodò etiam proferret amens: nam id solùm interpretativè, & indirectè censeri potest facere voluisse in ebrietate tanquam causa, quod facere ebrietas causat: sed ebrietas minimè causat facere Sacramentum *formaliter*: cùm nihil tunc humano modo, & moraliter fiat, sed solùm causat nudè materialiter proferre talia verba ad præsentiam talis materiæ: ergo non conficit Sacramentum. 3. Esto etiam se inebrians præsciat se in ebrietate non solùm proferre verba super materiam, sed etiam solere habere intentionem conficiendi Sacramentum. 4. Esto insuper, quòd se inebrians, & prævidens se in ebrietate adhibiturum materiam, & formam, anteà expressè intendat, & velit conficere Sacramentum in ebrietate, adhuc nihil efficiet. Quia illa intentio præcedens moraliter nullo modo influit in actionem secutam in ebrietate, sed eam merè naturalem, & inhumanam relinquens, manet mera intentio habitualis.

121 At nonne in eo, qui scit se in ebrietate rixari solere, & occidere, & sic conscius se inebriat, ac posteà occidit, hæc intentio interpretativa, & indirecta sufficit ad peccatum, nimirùm ut ei homicidium posteà factum ad peccatum imputetur? Cur non etiam similis intentio sufficit ad conficiendum Sacramentum? Non sufficit. Ratio disparitatis est; quia Sacramentum formaliter debet fieri, quando ministrans actu conficit: & ideo requiritur, ut tunc Minister in persona Christi agat humano modo, & moraliter, quod non potest fieri in ebrietate. At verò peccatum homicidii formaliter in casu proposito minimè fit, quando jam plenè ebrius actu occidit, seu fit eo puncto temporis, quo præscius, vel prævidens se in ebrietate occisurum, voluntariè se inebriat, & ratione hujus voluntarii, homicidium posteà in ebrietate factum ei imputatur in peccatum tanquam indirectè volitum in sua causa, videlicet ebrietate voluntariè commissa cum prævisione talis effectus; nam ad hoc ut homicidium, vel simile opus malum imputetur in peccatum, minimè opus est, ut dum actu fit, fiat moraliter, & humano modo, sed sufficit malum illud quovis modo, etiam indirectè, & in sua causa esse volitum. Lege *p. 1. Decal. c. 2. n. 24. & 25.*

§. III. Qualis intentio requiratur ad validè conficiendum Sacramentum, quantum est ex parte objecti voliti?

A S S E R T I O.

122 U*T Sacramentum validè Minister conficiat, requiritur intentio formalis conficiendi Sacramentum; eaque saltem implicita, & æquivalens faciendi, quod facit Ecclesia: eaque absoluta sine conditione suspensiva in futurum, excepto Matrimonio: eaque determinata ad certam materiam, vel personam, maximè in Matrimonio.* Paucis verbis comprehendo omnes conditiones requisitas ad validam confectionem Sacramenti, & explico per partes.

I. Requiritur intentio formalis conficiendi Sacramentum.

123 NOn sufficit nimirùm intentio tantùm materialis, qua Minister, v.g. baptizans, consecrans &c. solùm velit materialiter ponere talem materiam, & recitare talia verba, qualia ad Sacramentum adhiberi debent, sed necessariò requiritur intentio formalis conficiendi per hæc Sacramentum, baptizandi, consecrandi, absolvendi, &c. Sumitur ex Conc. Trid. *sess. 7. Can. 11.* ita definiente: *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia: anathema sit.* Ubi Concilium præter materiam, & formam requirit intentionem, *saltem faciendi, quod facit Ecclesia*: & hoc contra Lutherum cum asseclis negantem requiri talem intentionem ad confectionem Sacramenti: atqui intentio materialis tantùm utique non est intentio *faciendi, quod facit Ecclesia*, potest enim quis liberè velle ponere talem materiam, & proferre talia verba præter, imò contra omnem intentionem Ecclesiæ, ut joci, vel irrisionis causa tantùm: neque Lutherus negavit ad confectionem Sacramenti requiri talem intentionem materialem, qua quis solùm velit liberè ponere talem materiam, & proferre talia verba: ergo secundùm Concilium ad confectionem Sacramenti, non sufficit illa intentio materialis: sed requiritur intentio formalis *conficiendi Sacramentum*, saltem implicita illa, *faciendi, quod facit Ecclesia*.

Ratio sumitur à posteriori: Quia si sufficeret sola inten- 124
tio illa materialis, qua quis liberè velit ponere talem materiam, & recitare talia verba, quæ ad Sacramentum requiruntur, sequeretur, quod Sacerdos legens ad mensam ex sacris Bibliis, vel alio libro verba illa: *Hoc est corpus meum: Hic est Sanguis meus*, consecraret omnem panem, & omne vinum in mensa appositum. Item, qui in balneo alterum solùm mundandi, vel joci causa ablueret dicens: *baptizo, vel abluo te in nomine Patris &c.* verè baptizaret, vel Baptismum sacrilegè reiteraret &c. quæ nemo dicet, & sine dubio absurda sunt: ergo ad conficiendum Sacramentum non sufficit intentio sola materialis, sed requiritur intentio formalis conficiendi Sacramentum.

Quia hic *joci* mentio facta, nota incidenter, & distingue diligenter: quòd jocus qui refertur ad ipsum Sacramentum, obsit valori Sacramenti, non item jocus, qui refertur solùm ad finem Sacramenti præfixum à Ministro. Quare non valebit Baptismus v.g. joco factus, si quis seriò non intendat facere Sacramentum, seu quod facit Ecclesia, sed solùm simulet se hoc intendere, suaque simulatione, ac simulato facto jocum, ac risum movere velit, (quales baptismi solent jocosè, non tamen multùm laudabiliter fieri à navigantibus) valebit autem si intendas seriò conficere Sacramentum, ac facere, quod facit Ecclesia; tuum autem factum dirigas ad jocum, vel risum excitandum, aut etiam vanam gloriam captandam. Et hoc posteriori modo D. Athanasius adhuc puer, lusu puerili, & per jocum alios pueros baptizavit, & verè baptizavit, quia verè intendit facere, quod vidit in Templo fieri ab Episcopo: Ideòque non intentione interna Sacramenti conficiendi, sed externo tantùm facti exercitio jocatus est. Vide Vasq. & Lugo citatos apud Gob. *tr. 2. Alph. baptizant. n. 200.*

II. Eaque saltem implicita, & æquivalens.

I. OPtima, & laudabilis sine dubio est intentio forma- 125
lis, & expressa conficiendi tale Sacramentum, etiam sub propria ratione sua formali, ut v. g. baptizans dicat: *volo hominem hunc baptizare: emundare à peccato originali: Christianum efficere: facere filium DEI.* Consecrans: *volo consecrare, & conficere Corpus, & Sanguinem Christi.* Ea tamen expressa intentio minimè est necessaria, neque omnibus consulta (juxta dicta *num.* 115. *de intentione actuali:*) sed omnium consensu sufficit intentio implicita actualis, vel virtualis, & maximè illa generalis, *faciendi id, quod facit Ecclesia:* quam exprimunt Concilia, Florentinum suprà *n.* 75. & Tridentinum *proximè n.* 123. Est autem intentio *faciendi, quod facit Ecclesia*, voluntas utendi rebus, & verbis, ut Ecclesia, vel talis natio, & gens Christiana utitur, ubi legitimus est ejus usus sufficiens ad valorem Sacramenti, prout explicant Doctores communissimè, hoc enim ipso vis facere Sacramentum formaliter, quale facit, & fieri jubet Ecclesia per suos Ministros. Sic Turca v.g. in necessitate baptizans infantem, & dicens: *volo omninò nunc facere, quod in tali casu faciunt Christiani*, sicque infantem abluat, ac verba proferat: verè baptizabit, de quo mox iterùm. Neque opus est, ut quis intendat facere id, quod facit Ecclesia universalis: sed sufficit intendere facere, quod facit talis Ecclesia particularis, vel quod fieri vidit in tali Ecclesia, quam credit esse veram Ecclesiam. Sic enim S. Athanasius puer alios pueros validè baptizasse judicatus est, quia voluit, & intendit facere, id quod à suo Episcopo in Ecclesia fieri vidit. Et hinc ulteriùs

II. Hæc ipsa (*actualis, vel virtualis juxta dicta §. prace-* 126
denti) intentio *faciendi id, quod facit Ecclesia*, non debet necessariò esse expressa in his terminis, sed sufficit, quòd & ipsa sit implicita in terminis æquivalentibus. Hanc ipsam

enim

enim habes implicitè: si velis facere, quod Christus instituit: hoc enim ipsum facit Ecclesia, si velis conficere verum Sacramentum, vel impertiri huic effectum Sacramenti. Hanc sufficienter habes, Paroche, si vocatus ad baptizandum Infantem dicas: *mox adero*, & sic pergens nihil animo versans, nisi hæc verba: *volo baptizare hanc novam creaturam*, expresse minimè intendens facere, quod facit Ecclesia, quippe de hoc nihil cogitans: nemo tamen dubitabit illam creaturam esse baptizatam secundùm intentionem Ecclesiæ. Rursus licet expressè etiam non intendas huic infanti conferre Sacramentum, aut illum baptizare; si tamen expressè intendas facere, quod est tui officii (in quo tuo officio utique involvitur confectio veri Sacramenti) re ipsa efficies verum Sacramentum. Sic Matrimonium contrahentes validè sibi invicem Sacramentum ministrant, etsi rarissimè expressè intendant conficere Sacramentum, aut facere id quod facit Ecclesia: implicitè enim id sufficienter intendunt, dum volunt Matrimonium celebrare more fidelium Christianorum: Matrimonium enim Christianorum Sacramentum est, quod Christus instituit, & Ecclesia fieri vult. Unde jam facile vides, minùs requiri ad valorem Sacramenti intentionem expressam formalem conferendi effectus Sacramenti, sed sufficere intentionem implicitam, & indirectam: nam dum sciens per Baptismum remitti peccatum originale, conferri gratiam sanctificantem, imprimi Characterem, &c. intendis facere id, quod facit Ecclesia, seu conferre verum Sacramentum, & sic tingis infantem, reverà conferes illi omnes illos effectus, licet forte nequiter repugnes. Ec hinc ulteriùs,

127 III. Habita hac intentione (*actuali, vel virtuali, expressa, vel implicita*) faciendi, quod Ecclesia vera facit, vel quod Christus instituit, validè fit Sacramentum, non obstante errore speculativo, vel intentione contraria particulari qualicunque. Sic enim Turca, vel Judæus validè baptizat: Hæreticus validè Matrimonium contrahit cum Catholica: Sacerdos Apostata, & Hæreticus validè consecrat, vel absolvit.

1. Etiamsi ipsi non credant esse, sed credant, non esse Sacramenta: nam actio Sacramentalis non fit ab eorum intellectu erroneo, sed ab intentione voluntatis faciendi, quod vera Ecclesia facit, quæ intentio recta est.

2. Etiamsi ipse conferens ex errore suo privato expressè intendat non conficere Sacramentum, vel conferre gratiam; quia intentio universalis, qua vult facere, quod Ecclesia vera facit, vel Christus instituit, prævalet ejus intentioni privatæ ex errore provenienti.

3. Etiamsi intendat facere, non quod facit Ecclesia Catholica Romana, sed quod sua Ecclesia Lutherana, Calviniana &c. facit, falsò credens non Romanam Catholicam, sed suam esse veram Ecclesiam; adhuc enim volens facere, quod *vera Ecclesia facit*, implicitè vult facere verum Sacramentum, quod vult facere vera Ecclesia, etiam ipse circa existentiam veræ Ecclesiæ erret.

4. Etiamsi ipse cum tali errore circa Sacramentum actu retento formam substantialem proferat: ut si Sacerdos Apostata Calvinista consecret dicendo: *Hoc est corpus meum*, mente tamen cogitans, & intendens: *non realiter sed figurativè*: si tamen stante eo errore speculativo privato, adhuc intendit facere, quod vera Ecclesia facit, vel quod Christus instituit, adhuc validè conficiet Sacramentum: per hanc enim generalem intentionem corrigitur error proprius, & enervatur intentio contraria privata. At verò præsumitur quisque etiam Hæreticus velle facere id, quod facit Ecclesia vera, seu quod Christus instituit; quia nemo etiam inter Hæreticos est tam insans, ut nolit facere actum validum, quem reverà vult facere; inquit Lug. *hic disp. 3. sect. 3.* Secùs esset, si Hæreticus suo errore, vel intentione privata contraria omninò destrueret intentionem faciendi, quod vera Ecclesia facit, vel quod Christus instituit: ut si præcisè intenderet conficere Sacramentum secundùm suum errorem, & non aliter: aut etiam eadem intentione suum errorem externùs voce exprimeret in forma, v. g. dicens, *Hoc est corpus meum figurativè, non realiter*: tunc enim certum est, eum nihil efficere, quia falsificaret formam à Christo institutam, & ab Ecclesia traditam: vera enim forma non significat, nisi quod Christus instituit, & Ecclesia vera intendit: nimirùm Corpus Christi esse verè, & realiter ibi præsens: & ita in similibus. Vide dicta *n. 88.* de mutatione formæ per additionem. Et omninò Gob. *tr. 1. sect. 5. à n. 191.*

III. *Eaque absoluta sine Conditione suspensiva &c.*

128 AD conficiendum nimirum Sacramentum validè, requiritur intentio absoluta, non sufficit conditionata, nisi hæc ipsa tunc transeat in absolutam. *Ratio est*: quia actio Sacramentalis mediante sua intentione debet esse efficax: atqui sola intentio absoluta est efficax, non conditionata, voluntas enim merè conditionata nihil ponit in esse, nisi subsistente conditione transeat in absolutam: uti transit de præterito, vel præsenti reipsa subsistente. Itaque

I. Validè, & sæpè licitè conferri possunt, & quandoque 129
etiam conferri debent Sacramenta sub conditione de præsenti, vel præterito: utputè si dubitetur v. g. de vita infantis baptizandi, aut de dispositione sufficienti recipientis Sacramentum. *Baptizo, vel absolvo te, si adhuc vivis: absolvo te, si es dispositus, si verè doles, si seriò emendare, alienum restituere &c. proponis: aut absolvo te, si tandem alienum restituisti, concubinam domo ejecisti, &c.* Tunc enim vel reipsa subsistit conditio, & eo ipso transit in absolutam, & Sacramentum valebit, facto quasi implicito syllogismo: *absolvo te, si verè doles: sed verè doles: ergo verè te absolvo:* aut non subsistit ista conditio, & tunc intentio nihil operabitur; ideoque nullum fiet Sacramentum facto, velut syllogismo opposito, *absolvo te, si verè doles: sed verè non doles: ergo non absolvo.* Jam autem advertis absque justa, & gravi causa non licere, citra grave peccatum absolvere, vel aliud Sacramentum conferre ita sub conditione: quia non licet Sacramentum conferre, vel formam sacramentalem proferre cum dubio, vel incerto eventu, & effectu, absque gravi causa necessitatis, vel utilitatis magnæ. Cæterùm justa causa talis apponendi conditionem, Ministrum omninò excusat, & culpam, si quæ intervenit, solius recipientis malitiæ relinquit.

II. Nullum Sacramentum validè, aut licitè conferri 130
potest sub conditione de futuro: ut, *absolvo te, si cras restitues; si ad talem diem concubinam ejicies*, excepto Matrimonio, *Omnes*. Ratio est: quia intentio Ministri debet reiterari, & Sacramentum conficere, quando fit actio Sacramentalis, non enim est in potestate Ministri suspendere effectum Sacramenti in futurum: atqui intentio conditionata de futuro eo ipso, quod sit suspensiva in futurum, nihil operatur in præsenti, quando fit actio Sacramentalis, cùm conditio, sub qua intendit operari Minister, nondum sit posita: sed neque operabitur in futuro, quando posita erit conditio, quia tunc non erit ampliùs actio Sacramentalis, neque ipsa intentio, nisi ad summum habitualis nihil operans: ergo nullum unquam fiet Sacramentum. Cùm enim dicis: *absolvo te, si cras restitues*: non valet absolutio, nec fit Sacramentum, quòd profers ea verba: quia tunc conditio intenta nondum est posita; neque valebit absolutio, aut incipiet esse valida posteà eo tempore, quo fit restitutio, quia tunc nec ipsa, nec actio sacramentalis existit, sicut dictum est; ergo valebit nunquam. Quare infaceta illa obstetrix, quæ infantem de vita extremè periclitantem, interim dum Parochus vocatus expectatur, baptizavit sub conditione: *Ut valeat, si Parochus non adveniet, non autem valeat, si ipse brevi aderit*: sine dubio nihil effecit, siquidem ejus intentio fuit suspendere effectum; usque dum constet, Parochum non adfuturum: secùs si conditio fuisset merè adjectitia, utpotè post Baptismum jam collatum, adeòque validum, primò adjecta, uti refert, & pluribus resolvit Gob. *cit. tr. 1. sect. 5. n. 92.* quem vide.

Peccat ergo mortaliter, qui Sacramentum (excepto Ma- 131
trimonio) ministrat sub conditione de futuro: quia Sacramentum reddit nullum, ut dictum est. Neque leviter peccaret, qui Sacramentum confert sub conditione quidem de præsenti, vel præterito, sed omninò occulta, & humano modo incognoscibili, solique Deo nota: *absolvo te à peccatis tuis, si Deus scit, te cras restituturum: si es prædestinatus, si Deus prævidet, te in statu gratiæ moriturum &c.* Quia sic ad minimum Sacramentum redderet dubium: imò etiam redderet irritum, & nullum: ut post Suarez, Dicastillum, Coninch. & alios communiùs, tenet idem Gob. *cit. n. 38. 39.* eò quòd non sit credibile, quòd Christus dederit potestatem conficiendi Sacramentum sub conditione soli Deo nota, ex quo omnia Sacramenta confunderentur, & redderentur incertissima, imò relinqueretur homini libertas, Sacramentum semel factum validè, posteà efficiendi invalidum: ut consideranti patebit.

Excipitur semper Sacramentum Matrimonii, quod, quia essentialiter consistit in contractu, instar aliorum contractuum, posse celebrari cum vel sub conditione de futuro, *v. g. Si Parentes consentient &c.* suo loco videbimus, & tamen simul audiemus, tunc primùm confici, & existere Sacramentum, quando impletur conditio, v. g. consensus datur à parentibus. Neque id mirum: quia quando impletur conditio, adhuc adest materia, & forma, scilicet traditio, & acceptatio corporum, licet non actualiter, sed habitualiter tantùm; quam habitualem existentem sufficere ad hoc Sacramentum, jam dictum est *suprà n. 118.* Adde, quòd plures gravissimi Doctores etiam tunc impleta conditione, requirant novum consensum actualem.

IV. Eaque determinata ad certam materiam, vel personam.

132 I. Constat ex ipsis formis sacramentalibus: *Ego te baptizo: signo te: absolvo te &c.* item: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*; ubi pronomina demonstrativa *Te, Hoc, Hic*, utique demonstrant, & designant certam, & determinatam materiam, & personam hic, & nunc physicè, vel saltem moraliter præsentem; unde si quis Sacerdos ex pluribus particulis in Ara, vel pixide propositis, intenderet indefinitè unam solam consecrare, non determinatam, vel designatam aliquo modo: aut ex pluribus in naufragio, vel nosocomio peste laborantium intenderet solùm confusè unum aliquem absolvere, nullum determinando, vel designando, nullã hostiam consecraret, nullum absolveret: quia nulla esset major ratio de una hostia, uno pœnitente, quàm de alia, vel alio.

133 II. At vero (excepto Matrimonio, de quo infrà) in reliquis Sacramentis minimè necessarium, neque consultum, imò neque licitum est, nisi ob justam, & gravissimam causam, determinare, & restringere Ministrum suam intentionem ad unam certam personam, vel materiam in individuo, vel numero, excludendo aliam personam, vel materiam fortè præsentem loco illius, quam adesse credit, ob periculum erroris, & nullitatis Sacramenti: sed intentio semper debet dirigi in hanc personam præsentem, vel materiam appositam, quæcumque sit, dummodò Sacramenti capax sit. Sic enim quæcumq; persona sit baptizanda, vel absolvenda, quotcumque hostiæ consecrandæ, quælibet erit baptizata, absoluta, consecrata. Quòd si tamen Minister ita restringeret suam intentionem ad certam personam, vel materiam; v.g. volens baptizare infantem putatum masculum tantùm, nolens fæmellam: volens absolvere confitentem, quem putat esse Joannem, nolens absolvere alium; cùm tamen non adsit masculus, sed fæmella: non Joannes, sed alius Jacobus, is equidem gravissimè peccaret, teste Gob. *cit. tr. 1. sect. 5. n.* 216. attamen restrictio valeret, & non valeret Sacramentum, sed nullum foret, cum actus non extendatur ultra intentionem agentium. *l. cum Pater ff. de legat.* 2. Similiter si consecrans sic restrictè intenderet consecrare unam tantùm hostiam majorem, cùm tamen essent duæ sibi cohærentes: aut tres tantùm putatas particulas minores: cùm tamen sint quatuor: nulla foret consecrata, quia rursus nulla foret major ratio de una, quàm de altera. Dixi iterùm: *excepto Matrimonio*. Hic consequenter resolvenda est alia notabilis quæstio incidens, quæ sit

§. IV. An, & quatenùs error circa personam, cui ministratur Sacramentum, obsit valori Sacramenti?

134 *IN Matrimonio error circa personam vitiat contractum per se, & consequenter Sacramentum annullat: at in cæteris Sacramentis error personæ communiter nihil officit valori Sacramenti.* Ratio disparitatis est. Quia Matrimonium essentialiter continet *individuam vitæ societatem*, vel consuetudinem *c. illud. de Præsumpt.* quæ individua vitæ consuetudo, quoad amorem, pacem, atque etiam prolis generationem, & educationem, aliasque graves circumstantias Matrimonii, plurimùm pendet à certo aliquo individuo, ac proinde plurimùm interest mariti, quam in individuo uxorem ducat, ac hujus, cui numero marito nubat: ideòque Matrimonium contrahentes semper restringunt explicitè, vel implicitè ad hoc, & non aliud individuum personæ, ultra quam eorum intentionem actus eorum non extenduntur, ut paulò suprà dictum. At vero plerumque nihil, aut certe parum interest Ministri, huic, an illi, vel alii individuo ministret Sacramentum, ideoque communiter non ita restringit suam intentionem ad certum personæ individuum, quin etiamsi nosset adesse personam aliam, quàm putet, tamen nihilominùs Sacramentum collaturus esset: ideoque communissimè habent intentionem implicitè saltem exporrectam ad aliud individuum: habent enim (certè habere debent) generalem voluntatem administrandi Sacramenta secundùm morem, & voluntatem Ecclesiæ; est autem mos, & justissima voluntas Ecclesiæ, ut Minister velit, intendatque actu impertiri Sacramentum illi ipsi, cui hic, & nunc præsenti applicat materiam, & formam, aut solam formam: quanta enim confusio emergeret, si non esset semper (extra casum, quo constaret de opposito) hæc, & talis Ministri voluntas?

135 Validè ergo baptizavit quidam mihi notissimus Sacerdos, qui nonnihil surdaster jussus baptizare masculum infantem, & nominare Joannem, baptizavit pro fæmella, & nominavit Annam; nec baptismus repetendus fuit, errore cum risu astantium cognito. Validè absolvit Confessarius mei similis, qui ex voce grandiori putans confitentem esse virum, vel masculum, postea in egressu confessionalis videt esse fœminam, vel puellam. Nec obstat, quòd peccata fœminæ, & viri sint distincta numero, nam numerus mortalium ita explicandus est, ut non dicatur unum peccatum pro alio, quod in nostro casu nequaquam fit. Quin prædicta intentio generalis, quam debet habere Minister Sacramenti, extenditur etiam ad casum, quo suscepturus Sacramentum laborat aliquo defectu, quem si Minister perspectum haberet, esset certò, & quidem justè, aut etiam necessariò negaturus Sacramentum: ut proinde validè absolverit alios quidam Confessarius mihi notus, qui pœnitentem immorigerum à se ablegans, jussit nunquam redire, protestans, se ampliùs non absoluturum, tamen postea reversum incognitum absolvit; supposito, quòd tunc fuerit ritè dispositus. Quia nisi hoc concedamus, orientur longè majora damna, quàm si negemus: ut si Episcopus ordinaturus v.g. restringeret suam intentionem ad solos existentes in statu gratiæ, inquit Gobat *cit. sect. 5. n.* 217. Sed ecce hic emergit aliud

Dubium incidens singulare, quoad Ministrum Sacramenti Ordinis.

136 I. SOlent Episcopi ante ordinationem prohibere sub pœna Excommunicationis, ne accedat aliquis irregularis, excommunicatus, furtivè se ingerens, alienigena sine dimissoriis, &c. Ex præscripto Pontificalis, immediatè ante initium Ordinationis, Magister Cæremoniarum, aut Notarius, vel alius, de mandato Reverendissimi Ordinatoris recitat illa gravissima verba. *Reverendissimus Pater, & Dominus N. mandat sub excommunicationis pœna, ne quis irregularis, aut alius à jure prohibitus, nullo modo audeat ad suscipiendos Ordines accedere, &c.* Quid si ergo aliquis irregularis, v. gr. illegitimus &c. suum defectum subdolè dissimulans contra gravissimam istam prohibitionem accedat, validène ordinaretur? Ratio dubitandi est, quia videtur deficere intentio Ordinatoris: quos enim tam graviter prohibet accedere, videtur, quòd non intendat ordinare: si non intendat ordinare, utique ordinatio erit invalida. *Respondetur* sine dubio adhuc validè ordinari. Ratio est: quia mandata pœnalia non sunt amplianda, sed potiùs restringenda: atqui in pœna excommunicationis non includitur pœna nullitatis actus prohibiti: ergo prohibitio illa gravissima solùm graviter illicitam reddit illam ordinationem ex parte suscipientis, & nullo modo nullam: nec Episcopus intendit ullo modo talem privare effectu Sacramenti ordinis sistendo in suis terminis. Adde, quod post illa verba ex præscripto Pontificalis soleat absolvere à censuris ad effectum Ordinis suscipiendi. Adde insuper incidenter, ab illa excommunicatione incurrenda excusare omnem ignorantiam juris, & facti: ut si quis ignoret se laborare tali impedimento canonico; aut quamvis sciat se aliquo tali defectu laborare, nescit tamen ob illum defectum v.g. natalium, lenitatis, &c. esse inductam irregularitatem, de quo dixi in 1. *p. Decal. c. 2. n.* 38. Et rursus aliqua *inferiùs c.* 5.

137 II. Quid si Reverendissimus Ordinator per Magistrum Cæremoniarum, vel alium, aut per se ipsum etiam contestetur, se nolle, non intendere, nec velle talem ordinare: v. g. Nemo irregularis, nemo subreptitius, nemo alienigena sine dimissoriis accedat: *non enim intendimus tales ordinare*: prout alicui factum esse constat?

Respondetur 1. Siquidem constaret de seria, & constanti tali contraria intentione Episcopi, eumque omninò persistere in tali negativa voluntate, certissimum erit, ordinationem esse invalidam, cùm intentio Ministri semper requiratur ad valorem Sacramenti. Certè Lugo *mox citandus* scribit se non approbare tale edictum. Navarrus autem *Consil. l. 1. de temp. Ordinand.* censet talem Ordinatorem graviter peccare, si reverà intenderet talibus non conferre Sacramentum: tum quia ageret contra consuetudinem omnium optimorum Episcoporum: tum quia daret causam gravium peccatorum, gravisque infamiæ; tum quia ipsius non est punire secreta peccata. Gobat. *tamen tr. 8. Alph. ord. Casu 18. n.* 705. excipit casum singularem, quo Episcopus meritò retineret voluntatem non ordinandi aliquos inhabiles; ut si v.g. intellexisset, inter ordinandos adesse aliquos Hussitas, vel Schismaticos: isti enim volunt habere Sacerdotes a Catholicis ordinatos, ut certi sint de valore consecrationis: posset ergo tunc validè, & licitè dicere: *Nullus Hussita, nullus Schismaticus accedat: non intendimus ullo modo talem ordinare.* His ergo seclusis, & quando non constat certò de tali contraria negativa, & constanti intentione Ordinatoris.

138 Resp. 2. Talem contra ejusmodi prohibitionem, & protestationem accedentem adhuc validè ordinari. ita post alios Lugo *de Sacram. in Gener. c. disp. 8. sect. 7. &* 8. Dicastillus, *alii cum* Tambur. *de Sacr. l. 1. c. 6. n.* 13. Gobat *cit. n.* 705. Ratio datur varia. Quia dubia interpretanda sunt in meliorem partem.

Navarrus l.cit. 2. Si Episcopus dicat: nolo, vel non intendo ordinare excommunicatos, vel irregulares, intelligitur, si sciat esse tales: quare is, quem ordinat, non sciens esse talem, verè est ordinatus. Emmanuel Sà, *v. Ordo n.* 32. 3. Ordinator præcipiens fieri talem prohibitionem, & protestationem, communiter id facit solùm ad terrorem ad absterrendum, sc. à scelere canonicè impeditos, habens interim intentionem ordinandi omnes validè ordinabiles, quales sunt etiam irregulares, omnesque impediti jure positivo tantùm. *Omnes citati*. 4. Esto etiam tunc, quando clara voce fiebat ista protestatio, Episcopus caruerit intentione conferendi realiter Ordines irregularibus, attamen in ipsa ordinatione actuali reipsa inducit illam intentionem, & censeri debet revocare priorem intentionem, si quam habuit contrariam, & illum jam capacem Ordinis præsentem omninò velle ordinare. Ratio sic divinandi sumitur argumento apud Canonistas, & Legistas validissimo, *ab absurdo vitando*: sequerentur autem gravissima absurda, si Ordinator, à cujus intentione essentialiter pendet valor Sacramenti, constanter careret voluntate impertiendi Sacramentum omnibus, qui inhabiles se præsentarent: quæ absurda bene deducit Lug. *loc. cit.* & tu, etiam simplex *Tyro* facilè apprehendere potes. Tandem sapienter advertit *Tambur. cit.* quando agitur de Sacerdotio, & est rationabile dubium de intentione Episcopi, debere sub conditione repeti Ordinationem, ob gravissimum periculum, & damna secutura, si fortè prior Ordinatio fuisset invalida, & consequenter invalidæ posteà consecrationes, absolutiones &c.

SECTIO IV.

An, & qualis intentio requiratur in suscipiente ad validè suscipiendum Sacramentum?

SUMMARIUM.

139 Usq; ad n. 142. *Ut adultus rationis compos validè suscipiat Sacramentum, necessario debet esse, vel actu, vel saltem habitu positivè volens, seu habuisse intentionem.*
142 Usque ad n. 145. *Resolvuntur varia.*
145 *Ideoque in suscipiente sufficiet intentio habitualis, habita scilicet & non revocata.*
146 Usq; ad n. 149 (*Excepto regulariter Matrimonio.*)
149 Usq; ad n. 154. *Eaque etiam implicita, habita scilicet in alio volito tale Sacramentum involvente.*
154 & 155 *Imò etiam generalis voluntas vivendi, & moriendi more Christiano Catholico sufficit in articulo mortis ad suscipiendam Eucharistiam, & Extremam Unctionem;*
156 *Non tamen ad reliqua Sacramenta.*
157 *Qualis requiratur attentio ad ministranda, & suscipienda Sacramenta?*

ASSERTIO.

139 ***UT adultus, rationis compos, validè suscipiat Sacramentum quodvis, necessariò requiritur, ut actu, vel habitu sit positivè volens, seu ut habeat, vel habuerit veram voluntatem positivam, intentionem, vel consensum suscipiendi tale Sacramentum. Sufficit omninò voluntas, seu intentio habitualis, semel scilicet habita, & non revocata, (excepto regulariter Matrimonio) eaque etiam implicita, habita scilicet in alio volito tale Sacramentum involvente (non autem indirecta in causa, sicut nec conditionata de futuro) Imò etiam generalis voluntas vivendi, & moriendi more Christiano Catholico sufficit ad suscipienda Sacramenta Extremæ Unctionis, & Eucharistia in extremis, & tunc saltem probabiliter etiam Confirmationis, non item ad reliqua.*** Est tota communis, ut patebit explicando singula particulatim.

§. I. *Necessariò requiritur, ut actu vel habitu sit positivè volens.*

140 NImirùm non sufficit suscipientem Sacramentum non esse, vel fuisse positivè nolentem, invitum, repugnantem suscipere tale Sacramentum: sed requiritur, ut sit, vel fuerit positivè volens, sive ut habeat, vel habuerit veram voluntatem positivam, & intentionem expressè, implicitè non revocatam, suscipiendi tale Sacramentum. Ita cum D. Thoma communissima Theologorum *contra Cajetanum, & alios paucos.* Ratio à priori est voluntas Christi institutoris Sacramentorum, qui etiamsi potuisset aliter instituere, de facto tamen, ut constat ex sensu Ecclesiæ, & Doctorum communi consensu, ita instituit Sacramenta, ut non conferant effectum gratiæ, nisi volenti, si adultus, & rationis compos, ac propriæ intentionis capax sit: adeòque sicut universaliter adultus non justificatur sine proprio consensu, juxta notissimum illud D. August. *Qui fecit te sine te, non justificabit te sine te:* i.e. sine tuo consensu, & cooperatione. *Et c. Majores de Baptismo* dicitur: *actuale autem* (peccatum) *quod consensu contrahitur, sine consensu minime relaxatur*: ergo neque per Sacramentum justificatur, imò nec Deo specialiter initiatur, & consecratur homo, sine suo consensu, & voluntate, dummodò ejus sit capax. Unde etiam in Baptismo maxime necessariò Sacramento ad baptizandum eum, qui incidit in amentiam, vel perdit usum sensuum, Concilia semper exigunt, quod antea voluntatem Baptismi habuerit: ut videre potes apud Lugo, & alios Scholasticos passim. Quare minime audiendus Cajetanus ita scribens. *Per se loquendo, non exigitur intentio, seu voluntas ex parte baptizandi, sed sufficit in eo non inveniri obicem voluntatis contrariæ.*

Dixi autem: *adultus rationis compos:* nam in primis est 141
de fide, quod infantibus validè conferatur Baptismus: sicut & validè conferri iisdem Confirmationem docet antiquissima, & hodierna praxis Episcoporum; iisdemque infantibus validè conferri Sacramentum Ordinis, etiam Presbyteratum, Episcopatumque, quinam sentiant, videbitur infrà suo loco. Deinde rationis impotes, si sint perpetuò amentes, computabuntur instar infantium prædictorum. Si verò post adeptum usum rationis inciderint in amentiam, adhuc sunt capaces Sacramentorum, si nihil aliud obstet, quàm amentis repugnantia, quæ cùm non sit voluntaria, ac libera, in re morali nihil potest impedire: at maxime obstabit defectus voluntatis ac intentionis præhabitæ: si enim isti amentes, sicut, & dormientes, & plenè ebrii, nunquam habuerunt voluntatem suscipiendi Sacramentum ante amentiam, somnum, ebrietatem, laterem lavabis, si tali volueris administrare qualecunque Sacramentum. Sed de hoc rursus aliquid specialius *c. 5.* cùm de subjecto Ordinis. Atque hinc ulteriùs recollige, & resolve

I. *Universaliter*: Invalidum est omne Sacramentum a- 142
dulto collatum, & susceptum. 1. quod is suscipere nunquam ullo modo voluit, intendit, vel petiit. 2. aut licet voluerit, vel petierit aliquando, tamen eam voluntatem retractavit expressè, vel implicitè. 3. Qui nec volens, nec nolens positivè actu, vel habitu, merè neutraliter, indifferenter, vel negativè se habet. 4. Qui habuit voluntatem non suscipiendi tale Sacramentum, & eam posteà nunquam retractavit. 5. Si adultus sit omninò invitus, & involuntarius, simpliciter animo, & voluntate omninò repugnante per meram vim coactus, ut si per vim omninò reluctans quis baptizetur, confirmetur, ordinetur. 6. Si adultus fictè tantùm per simulationem, jocum, ludum, actum inimicum susciperet: utpotè sinens se baptizari, confirmari, ordinari absque omni seria voluntate etiam implicita suscipiendi Sacramentum. Vide tamen, & huc applica dicta *suprà n. 124. de intentione Ministri formalis necessaria*. 7. Denique si quis suscipiat Sacramentum merè materialiter: ut si quis omninò ignarus rei, quidnam hic agatur, merè materialiter baptizari, confirmari, ordinari se sineret: si sumeret hostiam nesciens esse consecratam, aut sciens quidem esse Eucharistiam, attamen comederet, vel biberet species Sacramentales solùm ad famem, vel sitim sedandam. Sed de hoc mox iterùm: jam è converso

II. *Validè suscipit Sacramentum*. 1. Qui ex solo metu et- 143
iam gravi, & injustè incusso suscipit: quia metus non tollit voluntarium simpliciter, sed tantùm secundùm quid: dummodò metu adactus velit suscipere Sacramentum formaliter, seu ea intentione, qua instituit Christus, & Ecclesia facit: secùs esset, si haberet voluntatem solummodo permittendi, ut circa se fiant actiones externæ Sacramentales, animo autem omninò nolit recipere Sacramentum, seu eo modo, quo cæteri Christiani. Quare omnes Theologi rejiciunt glossam *in c. Majores, de Baptismo*: Baptismum esse validum, licèt, qui baptizatur, corde dissentiat, dum tamen ore dicat se consentire. Excipitur etiam hìc Matrimonium, quod ex metu gravi, & injusto contractum, est invalidum ipso jure. 2. Etiam adultus maniacus, vel phreneticus, qui manibus, pedibusque repugnat volenti extremè se inungere: quia remanet nihilominùs in eo habitualiter voluntas implicita suscipiendi hoc Sacramentum, quam habuit ante morbum: *de qua infrà explicatione* 4. 3. Qui quidem joci, lusus, vel irrisionis causa inciperet admittere actiones Sacramentales, sed posteà, mutato animo, intentionem seriam assumeret, sine dubio validè susciperet: quemadmodùm suscepit Genesius ille mimus, qui in theatro coram Diocletiano Imperatore, ut mysteriis Christianorum illuderet, finxit se ægrotum, & fictè petiit Baptismum: cùm autem Sacerdos jussu Imperatoris accersitus adesset, & interrogaret, quid peteret, ille mox divinitùs conversus seriò baptismum petiit, & sic non fictè, sed seriò baptizatus, etiam Martyr egregius evasit. 4. Si quis Sacramentum susciperet volens suscipere illud, quod Christiani accipiunt, etiamsi

ipse non crederet esse Sacramentum, aut nollet suscipere Sacramentum, vel gratiam aliquam Sacramentalem, adhuc tamen validè suscipere, cùm eo casu etiam Minister validè ministret, colligere debes ex dictis *suprà n.127.*

144 Notanda hic est differentia inter Eucharistiam, & reliqua Sacramenta. Quòd quis absque ulla debita intentione, imò cum indebita, vel perversa intentione v.g. ad solam famem, aut sitim sedandam suscipit Eucharistiam, adhuc verè suscipit Sacramentum, saltem materialiter, etsi non formaliter ut Sacramentum, cum effectu sacramentali. Quia nimirùm est Sacramentum permanens, & existens ante omnem usum: atque ideò ad sui essentiam, & consistentiam non requirit subjectum, ejusve dispositionem aliquam, sed tota ejus essentia reperiri potest in homine etiam ignorante, nolente, vel indebitè aut perversè volente, sicut, & reperiri posset in comedente bruto. Quia tamen Christus vetuit, ne ullo casu sumatur Eucharistia tanquam res prophana, sed ut res sacratissima, ideò mortalissimè (*ait Gobat n. 248.*) delinqueret, qui vellet sumere pro sola fame, sitive sedanda, & sine dubio nihil fructus acciperet: (non autem videtur Sacerdos fructu privandus, qui sumpturus Calicem debita reverentia etiam intenderet sitim levare, de quo ampliùs suo loco.) At verò qui absque omni intentione debita suscipit alia Sacramenta, nullo modo, ne materialiter quidem, suscipit Sacramentum: quia alia Sacramenta, cùm consistant essentialiter in actione transeunte, atque ipso usu, necessariò supponunt subjectum, ejusque dispositionem, seu praeparationem aliquam per cognitionem praeviam, aa consensum voluntatis aliquem adulti, aequè ac pendent à scientia, ac intentione Ministri: quare absque omni voluntate, ac scientia suscipientis, ab ignorante, nolenta, aut perversè volente, nullum suscipitur Sacramentum re ipsa: qualiter autem adhuc peccetur, videbitur suo loco, cùm de Ministro, & suscipiente *c. 3. & 4.*

§. II. *Sufficit intentio habitualis, habita scilicet, & non revocata.*

145 Communissima Doctorum, & puto esse certum apud omnes, *cum suis limitationibus tamen.* Ratio sufficientiae pro suscipiante, & disparitas à ministrante clara est, Quia Minister conficiens Sacramentum debet se habere activè, & in eo requiritur intentio, quae sit causa actionis Sacramentalis, & consequenter ejus intentio debet actu, vel in se, vel in virtute à se relicta existere, quando conficitur Sacramentum: at verò suscipiens Sacramentum habet se passivè tantùm, ideòque in eo non requiritur intentio, quae sit causa actionis Sacramentalis, sed solùm quae sit dispositio ad suscipiendum Sacramentum, & recipiendum effectum Sacramentalem qualis omninò sufficiens dispositio est, si homo adultus sit volens actu, vel habitu, ideòque etiam sufficiens est voluntas praeterita, & non revocata, suscipiendi tale Sacramentum, quae propriè dicitur intentio habitualis. Ex.g. voluit, vel petiit quis semel baptizari, confirmari, absolvi, inungi, &c. (de Ordine suo loco) & hac voluntate nunquam revocata incidit in phrenesin, lethargum, apoplexiam, usu rationis, ac sensuum destitutus, ratione intentionis habitualis adhuc perseverantis, validè, & licitè baptizatur, confirmatur, absolvitur, inungitur, & cessante periculo irreverentiae positivae, etiam sacro Viatico participatur. An etiam validè, & licitè ordinetur, videtur suo loco *c. 5.* Insuper alia specialia addenda sunt.

146 I. Dixi initio: *Excepto Matrimonio regulariter*: nam in Matrimonio, prout ordinariè contrahitur inter praesentes, in facie Ecclesiae, seu coram Parocho, & testibus, eorum consensu expressè requisito, quando fit Sacramentum, saltem ex una parte, necessariò adest consensus actualis, tunc enim fit Sacramentum Matrimonii, quando posterior pars contrahens, suo consensu manifestato, prioris consensum, & traditionem acceptat, utique actu, & non habitualiter tantùm. Attamen in certis casibus etiam in hoc Sacramento sufficere intentionem habitualem, jam dixi suprà n. 188.

II. Eodem Matrimonii, ac Poenitentiae Sacramento excepto, in reliquis sufficit intentio habitualis semel habita, etiam sola mente concepta, & voce, vel signo externis non manifestata, ad validè suscipiendum Sacramenta Baptismi, Confirmationis, Eucharistiae, Ordinis, & Unctionis: ut si quis reverà habeat, vel habuit intentionem, & voluntatem suscipiendi Baptismum, Confirmationem, &c. etsi ipse hanc suam voluntatem non manifestet, eamque Minister omninò ignoret, si tamen iste velit conferre Sacramentum, in quantum potest, Sacramentum validum erit: quia adsunt omnia essentialia ad Sacramentum requisita; tametsi extra casum extremae necessitatis sine dubio mortaliter illicita foret talis fortuita collatio Sacramenti. Excipitur rursus Sacramentum Matrimonii, quod consistit essentialiter in consensu contrahentium exteriùs manifestato. Item excipitur Sacramentum Poenitentiae, cujus materia proxima sunt actus poenitentis, Dolor, & Confessio, utique sensibiliter manifestati, ut moveant Sacerdotem ad absolvendum: alioquin Confessarius non procederet, ut Judex ad instantiam partis.

III. Dixi notanter: *intentio habitualis habita, &c.* quae 147 nimirùm semel habita actualiter, nunquam revocata, adhuc habitu perseverat, ut explicatum *n. 110.* Etenim neque ad Sacramentum suscipiendum reor sufficere intentionem illam habitualem solius dispositionis mentalis descriptam *eodem n. 110. sub finem*: cùm quis scilicet nunquam quidem intentionem actualem suscipiendi tale Sacramentum habuit, tamen mente ita dispositus, & comparatus est, ut omninò vellet, vel voluisset suscipere illud Sacramentum, si in mentem venisset. Multi sunt, ignorantes se quandoque posse adipisci pingue beneficium Ecclesiasticum, imò jam vellent suscipere tales Ordines, si nossent sibi quandoque delatum iri tam pingue beneficium, nisi obstaret defectus Ordinis: an ideò ob hanc dispositionem mentis, quae in re nihil est, nec fuit unquam, putes validè ordinari posse? Non puto ego, salvo meliori judicio. Proponit quidem Gobat *Tract. 5. n. 244.* sed suam mentem expressè non aperit.

IV. Insuper nota diligenter, etiam intentionem habitualem propriè dictam, scilicet actualiter habitam, & non revocatam non sufficere, nec se extendere ad omnem casum, vel statum hominis, sed tantùm illum, quo Christiano more, ac rationabiliter potest, & debet conferri, ac suscipi tale Sacramentum. Nam licet quis ante mensem, vel dies aliquot habuerit reverà intentionem suscipiendi v.gr. Sacramentum Confirmationis, vel talis sacri Ordinis, non inde sequitur, etiam validè, & licitè ordinari in somno, vel amentia temporali: haec enim intentio non extendebat se, nec poterat se rationabiliter extendere ad tempus somni, vel amentiae: ut iterùm dicam *c. 5.* cùm de subjecto Ordinis. Atque hoc ipsum observandum erit in sequentibus casibus intentionis implicitae, & generalis. 148

§. III. *Eaque etiam implicita, habita scilicet in alio volito tale Sacramentum involvente.*

Nimirùm ad validè, & licitè suscipiendum Sacramentum cum intentione habituali non requiritur, quòd praecesserit intentio actualis expressa, & formalis suscipiendi tale Sacramentum in se cognitum, & cogitatum; sed sufficit, quòd praecesserit intentio actualis implicita, vel (ut alii vocant) *interpretativa*, volendo, sc. aliud quodpiam, in quo voluntas suscipiandi tale Sacramentum aliquod, etiamsi tunc actu non cogitatum, tamen involvitur, vel indirectè infertur. Ratio à majori ad minus, patet ex dictis de intentione implicita sufficiente ad Sacramenta administranda *suprà à n. 125.* sic 149

I. Cathecumenus Christianam fidem, vel Religionem 150 jam animo amplexus, aut quivis infidelis, curans se instrui in fide Christiana, animo eam amplectendi, cùm fuerit benè instructus, posteà hac voluntate non revocata, validè, & licitè suscipit Baptismum in mortis articulo, ratione, & sensibus destitutus, etsi de Baptismo in specie nunquam cogitaverit: nam eo ipso, quo voluit amplecti fidem Christianam, implicitè eam voluit servare Christi praecepta, & admittere media salutis in Christiana Religione constituta, inter quae primum, & omnium maximè necessarium est Baptismus, & consequenter ea voluntate etiam implicitè voluit Baptismum saltem pro extrema illa necessitate salutis suae.

II. Judaeus, qui habet veram attritionem supernaturalem 151 de peccatis, quatenùs iis meremur poenam aeternam, aut excludimur à gaudiis aeternis coeli, licitè baptizatur in extremo agone constitutus, ratione, ac sensibus destitutus, quia in tali attritione etiam implicitè involvitur voluntas servandi omnia praecepta (adeòque etiam Baptismi suscipiendi) ad salutem aeternam consequendam necessaria. Ita Coninch. Dicastillus, Lugonem repugnantem refutans apud Gobat. *cit. n. 236.* At: Judaeus ille ante protestatus fuit, se potiùs mori velle, quàm fieri Christianum. Nihil obstat: si enim elicuit attritionem supernaturalem, illa prior pessima voluntas jam cessavit, & enervata est, aut certè processit ex errore invincibili, ideòque ejus ratio non est habenda. Non tamen cum Gob. *cit.* putarem, valere talem Baptismum, si extra omnem necessitatem constitutus baptizaretur in somno: Attritio enim, ac voluntas servandi omnia praecepta divina non obligat pro semper, ideòque non se extendit ad casum talem. Vide casum Caramuelis apud Gob. *cit. n. 232.* sed faciliora.

III. Monachus (ut jam suprà innui *n. 104.*) à suo Praelato 152 missus ad Ordines, volens simpliciter obedire suo Praelato, de ipso Ordine in se nihil cogitans, vel intendens: tamen validè suscepit Ordinem praeceptum à Praelato: quia volendo obe-

do obedire præcipienti Prælato suscipere Ordinem, implicitè necessario vult suscipere illum Ordinem, etsi de eo non cogitet. Addit Gobat *n.* 255. Eum, qui nondum Sacerdos liberè suscipit beneficium Parochiale, v.g. sciens se intra annum obligari suscipere Ordinem Presbyteratus, etsi expressè non dicat, se velle intra illud tempus illo sacro Ordine initiari, tamen validè ordinandum, si ultimo die illius anni, circa se etiam ignorantem exercerentur Ceremoniæ Presbyterales (posito, quòd servasset illam voluntatem servandi legitimè suum beneficium Parochiale) æquè ac si ipso die suscepti beneficii disertè dixisset: *Volo ante finem hujus anni promoveri ad Presbyteratum*. Sic ille.

153 Dixi initio, (*Non autem indirecta, nec sub conditione de futuro.*) Nam voluntatem interpretativam indirectam tantùm in causa volita (*descriptam n.3.*) sufficere ad Sacramentum suscipiendum cum aliis rectè negant Valentia, Coninch. alii communiter. Ut quando prævides, quòd si te ad somnum componas, vel vino oppleas, aliquis te baptizaturus sit, nam cum tali intentione indirecta in causa tantùm stare potest intentio omninò contraria. Denique intentio sub conditione de futuro, sicut non sufficit ad Sacramentum conficiendum, (*suprà n.* 120.) ita neque sufficit ad suscipiendum, cùm nulla hic sit ratio faciendi discrimen inter conferentem, & suscipientem, sicut est quoad intentionem virtualem, & habitualem.

§. IV. *Imò etiam generalis voluntas vivendi, & moriendi more Christiano, & Catholico sufficit.*

154 *Sufficit ad suscipienda Sacramenta extremæ Unctionis, & Eucharistiæ in gravi morbo, & articulo mortis.* Nam Catholicus habens intentionem illam generalem in Ecclesia Catholica vivendi, & moriendi more Catholico, eo ipso etiam vult implicitè suscipere ejus Sacramenta, debito tempore, more, & ritu Ecclesiæ consueto: est autem mos, & ritus Ecclesiæ consuetus, quòd dentur aliqua Sacramenta infirmis, ea ipsa ergo voluntate implicitè, & interpretativè censetur etiam velle ea Sacramenta suo tempore recipere. Et quia Ecclesia eam voluntatem meritò præsumit in omnibus Christianis, qui catholicè vixerunt, & signa Pœnitentiæ suo tempore exhibuerunt, ideò infirmis etiam ratione, & sensibus destitutis validè, & licitè confert Sacramentum extremæ Unctionis, atque etiam Eucharistiæ, si absit periculum vomitus, vel similis positivæ irreverentiæ, etiamsi illi ea Sacramenta expressè non petierint, imò fortè de illis nihil cogitaverint. Atque eo extremo periculo credo omninò cum Gobat *n.* 239. & 243. etiam licitè conferri, ac suscipi Sacramentum Confirmationis. Nam voluntas illa generalis moriendi more Catholico, & meliori modo, quo possumus, videtur omninò se extendere ad hanc armaturam fidei inducendam. Certè non credo, unum fore Catholicum, qui de voluntate hac interrogatus non promptissimè annueret.

155 Hæc tamen generalis intentio minimè efficit, quòd alicui Christiano validè conferatur extrema Unctio, vel Confirmatio, aut fructuosè sumatur Eucharistia in somno, ebrietate, vel amentia temporali, aut sacramentaliter, & fructuosè suscipiat Eucharistiam is, qui casu comederet sacram Hostiam, nesciens esse consecratam, sed putans esse panem communem. Ratio est: quia Christianus vi illius voluntatis generalis solùm vult suscipere Sacramenta Christiano more, & ritu, quæ scilicet debito tempore, & ritu Christianis dari solent: ideòque ea generalis, & interpretativa voluntas minimè se extendit ad casus, quibus Christiano more Sacramenta dari non solent, nec debent, ut in somno, ebrietate, temporali furore, vel amentia: consequenter neque censeri potest habere voluntatem sacramentaliter suscipiendi Eucharistiam, quando eam, ignorans esse Eucharistiam, comederet more communi tanquam cibum prophanum. Vide Lugo *hic disp.* 9. *n.*127.

156 II. *Non item ad reliqua.* Ratio iterùm est. Quia generalis illa voluntas vivendi, & moriendi more Christiano, & Catholico, minimè se extendit, nec se extendere potest ad suscipienda omnia Sacramenta, sed illa tantùm, quæ Christianis omnibus communiter dari solent, & possunt, vel etiam debent, ideoque illa generalis, & interpretativa voluntas, & intentio. 1. Longè probabiliùs non sufficit ad conferendum, & suscipiendum Sacramentum Confirmationis extra periculum mortis, vel amentiam perpetuam, seu quæ videtur esse perpetua, vel validè diù duratura, ait Gobat *num.* 239. Quia non omnes Catholici solent suscipere istud Sacramentum: neque hoc ipso, quòd quis piè, & Catholicè vivit, habet ullam implicitam voluntatem recipiendi ignoranter hoc Sacramentum extra mortis periculum, cùm potiùs omnes pii cupiant illud suscipere cum vero usu rationis, & debita reverentia, si fieri queat. 2. Nullo modo sufficit ad conferendum, & suscipiendum Sacramentum Ordinis, quod omnes Christiani suscipere, nec soleot, nec debent, nec possunt, & insuper mutationem status, & gravia onera inducit; ideòque requiritur intentio specialis, & formalis saltem habitualis, vel implicita, habita scilicet in alio volito Sacramentum istud involvente: de qua *n.* 152. 3. Minimè omnium sufficit ad Sacramentum matrimonii, quippè quod præterquam, & ipsum non omnes suscipere soleant, nec debeant, & gravissima onera inducat, essentialiter consistit in contractu, & consensu contrahentium, mutuò tradendi, & acceptandi corpora ad usum generationis. 4. Sufficeret omnino plenissimè illa generalis voluntas ad suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ in extremis: nisi pœnitens præter voluntatem aliquam suscipiendi hoc Sacramentum, etiam deberet exhibere materiam proximam, scilicet Contritionem, & Confessionem, formalem, vel saltem virtualem, scilicet voluntatem confitendi, si posset, aliquo signo externo manifestatam, ut Sacerdos tanquam Judex ad instantiam partis procedere valeat: de quo suo loco. Et quamvis in probabili Recentiorum Sententia sola vita Christianè acta Confessario sit signum sufficiens doloris, & voluntatis confitendi in moribundo nullum aliud signum sensibile exhibente, ut saltem sub conditione absolvi possit; at verò solam vitam Christianè actam, aut voluntatem illam generalem vivendi, & moriendi more Catholico non posse supplere dolorem, confitendi voluntatem, si reverà nec actu, nec habitu adessent, omninò certum puto. Unde non capio Sententiam scribentium, eo casu moribundum absolvi posse *absolutè:* cùm reverà possit contingere, quòd hic moribundus nec actu habuerit, nec ante morbum habuerit dolorem, & voluntatem confitendi.

Quæstiuncula incidens.

Qualis attentio requiratur ad ministranda, & suscipienda Sacramenta?

Salvis essentialibus, materia, forma, & intentione ad validam tam collationem, quàm susceptionem Sacramenti, non requiritur attentio, adeò ut etiam voluntariæ distractiones per se nihil officiant valori Sacramenti ministrati, & suscepti. Nam: *quod non est SS. Patrum decreto sancitum, superstitiosis non est adinventionibus præsumendum c.2. de Transl.Ep.* Atqui nullus SS.PP. scribit explicitè, vel implicitè attentionem, seu conferentis, seu recipientis Sacramentum, spectare ad valorem Sacramenti: ergo nec nos id præsumere debemus. Quin etiam à mortali rectè excusabis tam ministrantem, quàm recipientem Sacramentum cum voluntariis distractionibus, secluso contemptu formali, vel virtuali, ob eandem rationem; excepto tamen casu, quo ex parte conferentis adesset periculum errandi quoad essentialia Sacramenti, præsertim in pronuntiatione formæ; quale periculum errandi, adeòque graviter delinquendi facilè posse esse in Sacramentis Confirmationis, & extremæ Unctionis in distractè proferendis formis, utpotè satis prolixis providè advertit Gobat *tr.1.n.97.* Tandem à veniali irreverentiæ peccato, tam conferentem, quàm suscipientem Sacramentum cum voluntariis mentis evagationibus certè non excusat communis sensus Doctorum, ac piorum: nam sancta sanctè tractanda sunt. Placet judicium Georgii de Rhodes apud consentientem Georgium Gobat *cit. tr.1. n.* 259. Requirentes ad recipiendum qualecunque Sacramentum, bonum aliquem motum voluntatis sine omni culpa irreverentiæ: quia verò cum illo pio motu vix consistere potest voluntaria, & deliberata distractio, ideò hæc sub veniali culpa excludenda est. 157

CAPUT III.

De Ministro Sacramentorum.

SECTIO I.

Quis sit Minister Sacramenti validè conferendi in communi?

SUMMARIUM.

158 *Minister Sacramentorum sufficiens de lege ordinaria est solus homo viator.*

159 *Non tamen omnis respectu omnium.*

160 *Ut validè ministret, in illo requiritur solùm potestas, & intentio.*

161 *Non fides, bonitas, vel probitas.*

ASSERTIO I.

Solus homo viator (at non omnis respectu omnium) est sufficiens Minister Sacramentorum de lege ordinaria, atque ut validè ministret ex parte ipsius, requiritur solùm potestas, & intentio debita: non item fides, neque bonitas, seu probitas. Est tota certissima. Explico breviter, & pleraque remissivè.

§. I. *Solus homo viator est sufficiens Minister Sacramentorum de lege ordinaria.*

158 Omnes cum D. Thoma *q. 64. a. 7.* nam sacra Scriptura passim affirmat, hanc potestatem conficiendi Sacramenta solis hominibus à Christo collatam esse: solis enim hominibus dixit Matth. ultimo: *Baptizantes eos &c.* Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, &c.* Hinc *Hebr.* 5. dicit Apostolus: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur.* Idipsum declarant Concilia, & Patres passim. Ratio congruentiæ est: quia Christus, ut homo viator instituit Sacramenta pro solis hominibus viatoribus; quare congruum est, solos homines viatores instituisse Ministros suos in Sacramentorum administratione, & confectione. Dixi autem: *De lege ordinaria:* seu ex vi præsentis institutionis. Nam absolutè posse Deum administrare, & conficere Sacramenta etiam per Angelos, non est dubitandum. Hinc sæpè factum, non solùm ut Angeli ministrarint hominibus Sacramentum Eucharistiæ, & nominatim Stanislao KosKæ; sed etiam ut Sacramenta aliqua confecerint. Sic Nicephorus Calixtus *lib. 11. hist. c. 20.* refert S. Amphilochium fuisse ab Angelis consecratum Episcopum, eamque consecrationem pro rata habitam à cæteris Episcopis: & meritò; quia (ut ait D. Thomas cit.) Angeli sunt nuntii veritatis; si aliquod ministerium Sacramentale ab Angelis perficeretur, esset ratum habendum, quia deberet constare (id est certò credi) hoc fieri voluntate divina.

§. II. *At non omnis respectu omnium.*

159 Non scilicet omnis homo viator potest esse Minister cujusvis Sacramenti, sed ille, qui juxta institutionem Christi pro ratione Sacramentorum varia, ad id munus in Ecclesia ritè ordinatus est, & potestatem accepit. Sic definit Conc. Trid. sess. 7. Can. 10. *Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem: anathema sit.* Hinc Apostolus 2. Corinth. 3. dicit: *Qui nos idoneos Ministros novi testam. uti fecit.* Quod autem de omnibus Christianis dicitur 1. Petr. 1. *Vos autem Genus electum, regale Sacerdotium:* & Apoc. 20. *Erunt Sacerdotes Dei Christi &c.* Intel. igitur de Sacerdotio spirituali, qui offertur Deo Sacrificium spirituale, hoc est, quodcunque opus bonum, & gratum Deo. Unde S. Petrus ibidem addit: *offerentes Hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum.* Ad Sacramenta autem pleraque ministranda requiritur Sacerdotium propriè dictum: excepto semper Baptismo, cujus ob necessitatem communem omnis homo est Minister sufficiens: & Matrimonio, cujus Ministri sunt ipsi contrahentes, utique Laici, neque ad id munus speciali consecratione initiandi.

§. III. *Atque ut validè ministret; ex parte ipsius requiritur solùm potestas, & intentio.*

160 Potestas requiritur, ut possit facere: *Intentio* requiritur, ut velit facere, & conficere Sacramentum, quia non volens nihil facit moraliter. Cæterùm qualis potestas, seu ordinis, seu jurisdictionis requiratur ad validè ministranda singula Sacramenta, necessariò determinandum erit agendo de quolibet in particulari: ut supervacaneum sit hîc omnia in unum cumulum congerere. Hoc certum, quòd defectus jurisdictionis non irritet ullum Sacramentum, nisi Pœnitentiæ, & Matrimonii. Intentio autem quæ & qualis requiratur ad validè conficiendum Sacramentum, jam fuse satis explicatum habes *suprà à n. 123.* Ecinsuper unum hic obiter addo. Plures Thomistæ cum D. Thoma *cit. q. 64. a. 8. ad* 1. Paludanus, Sylvester, & alii senserunt defectum intentionis, præsertim in Baptismo suppleri à summo Sacerdote Christo, quoad effectum Gratiæ sanctificantis, quando ea parte subjecti non ponitur obex. Verùm post Concilia Florentinum, & Tridentinum ad valorem Sacramentorum tam disertè requirentia intentionem ministri, hanc doctrinam meritissimò negant communissimè DD. & Neoterici plerique omnes: nec credo D. Thomam, vel alios ita sensuros fuisse, si post illa Concilia scripsissent.

§. IV. *Non item fides, neque bonitas, vel probitas.*

Fides Ministri non requiritur ad validè conficienda Sacramenta: quia etiam Hæreticus, & quoad Baptismum etiam Infidelis, Judæus, Turca, etsi non credat Baptismum v. grat. esse Sacramentum, potest tamen intendere, ac velle facere id, quod facit Ecclesia, vel Christiani faciunt, & sic adhibita debita materia, & forma, facere verum Sacramentum, ut plusculis dixi *num. 127.* *Bonitas* quoque, seu *Probitas* Ministri ad valorem Sacramenti non requiritur: quia Sacramenta habent suum valorem, & efficaciam ex virtute DEI, & meritorum Christi, minimè autem ex virtute, & meritis Ministri; neque is agit in virtute propria, sed in virtute divina Christi Dei Hominis. Estque de fide definitum in variis Conciliis apud Bellarminum *de Sacramentis. l. 1. c. 26.* & novissimè Tridentino, *sess. 7. Can. 12.* *Si quis dixerit Ministrum in peccato mortali existentem, modò omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum; anathema sit.* Ratio peti non debet alia, nisi quia Christus sic voluit instituere Sacramenta, ut malitia Ministri nec impediat valorem Sacramenti, nec ejus effectum, propter plurima, & gravissima inconvenientia, & incommoda alioquin secutura. De quo vide latè tractantes Scholasticos. 161

SECTIO II.

Quid requiratur, ut Minister etiam licitè ministret Sacramenta, seu ut conficiendo non peccet?

SUMMARIUM.

162 *Ut Minister* licitè *ministret Sacramenta, debet habere, I. jurisdictionem non impeditam.*
163 *II. Ministrare validè, & ritè.*
164 *III. Dignè, & dignis.* Unde.
165 Usque ad n. 169. *Quale peccatum invalidè, & indignè ministrare, & suscipere Sacramenta.*

ASSERTIO II.

Paucis accipe. Requiritur, *ut habens jurisdictionem non impeditam ministret validè, & ritè: dignè, & dignis.* Pauca verba, *mi Tyro*, sed non paucæ explicationis. Explico hic potissimùm terminos, reliqua daturus per distinctos §§.

§. I. *Ut habens jurisdictionem non impeditam.*

Nimirùm ut Minister ex officio licitè conficiat Sacramenta, & ministret, præter potestatem Ordinis ad valorem plerorumque Sacramentorum requisitam, requiritur in eo etiam jurisdictio aliqua in suscipientes ordinaria, vel delegata: ita enim ordinata Ecclesiæ Hierarchia exigit: eaque *non impedita* excommunicatione, vel alia censura, aut irregularitate privante usu Ordinis. Solùm excipitur Matrimonium, cujus Ministri sunt ipsi contrahentes, qui nullam habent in se invicem spiritualem jurisdictionem. Requiritur tamen jurisdictio in Sacerdote assistente, idque post Concilium Tridentinum receptum, etiam ad valorem Sacramenti hujus: quemadmodùm etiam ad Sacramentum Pœnitentiæ, & absolutionem validè conferendam, cùm sit actus judicialis, jurisdictio requiritur in Pœnitentem, ut latiùs patebit agendo de singulis. In Ministro Baptismi ordinatio non est quidem jurisdictio propriè in personam baptizandam, quippe quæ tunc adhuc *foris est*: requiritur tamen jurisdictio in Parentes baptizandi, aut in ipsum locum, vel Parochum, ubi Baptismus conferri debet. 162

§. II. *Ministret validè, & ritè.*

I. Ut licitè ministret, utique debet etiam ministrare validè, adhibendo omnia essentialia requisita ad Sacramenti valorem, debitam nimirùm materiam, formam, & intentionem, juxta hactenùs dicta: horum enim aliquo deficiente, nec validè, nec licitè conficiet; sed, si sciens faciat, mortaliter, & gravissimè peccabit: Ut si scienter utatur materia falsa: Si extra casum necessitatis utatur materia, & forma dubia; quia tunc Sacramentum erit dubium, & sub conditione repetendum, juxta *n. 90.* Item si intentionem debitam omittat &c. Sed de hoc aliquid infrà *n. IV. 2.* *Ritè* autem ministrare debet, nimirùm adhibendo etiam accidentalia requisita ad decentem administrationem, ac decorem Sacramenti ministrandi, sive ex natura rei, sive ex præcepto Ecclesiæ: nam 163

sancta

sancta sanctè tractanda: & præceptum Ecclesiæ, in materia tam gravi reverentiam Sacramenti concernente, obligat in conscientia. Quare graviter peccat ministrans Sacramentum. 1. Si materiam, vel formam etiam accidentaliter, & sine causa mutet: de quo *suprà à n.85.* 2. Si formam notabiliter corruptè, inarticulatè, interruptè proferat, aut sine rationabili causa super eandem materiam repetat, etiam sub conditione: vide suprà *c.2. à n.91. & 98.* 3. Si nimis oscitanter, & voluntariè distractus ministret cum periculo erroris substantialis: ac nullitatis Sacramenti: *nuper n.57.* 4. Si cæremonias præscriptas ab Ecclesia notabiliter, & sine causa omittat, vel immutet, etiam solùm ea negligentia, & incuria crassa: nedum si etiam ex contemptu formali, qui semper in omni materia etiam levi culpam mortalem inducit. Verùm hæc necessariò specificanda sunt in suis propriis locis.

§. III. *Dignè, & dignis*, remissivè.

164 D*Ignè* Sacramenta ministrare debet Minister, nimirùm existens in statu Gratiæ, & saltem non conscius sibi peccati mortalis: nam ministrans Sacramentum debet se conformare Christo, cujus est Minister: & sancta sanctè tractanda sunt. Peccare ergo eum, qui scienter in statu peccati mortalis Sacramentum administrat, meritò omnes consentiunt. An verò semper peccet mortaliter, qui in statu peccati mortalis Sacramentum aliquod administrat, dicam seorsim *sect. 3. & 4.* an liceat petere Sacramentum à Sacerdote malo, seu existente in peccato mortali. 2. *Dignis* etiam tantùm, seu rectè dispositis Sacramenta ministrare debet, ut licitè ministret. Nam scienter ministrans Sacramentum indigno, vel indisposito notoriè, absque gravi causa excusante, omnium consensu peccat mortaliter, quia cooperatur ad peccatum, & sacrilegium alterius. An, & quando liceat ministrare Sacramentum indigno, dicam *à num.* 183. Interim generatim adhuc explicanda sunt aliqua.

§. IV. *Invalidè, & indignè ministrare, & suscipere Sacramenta, quid, & quantum peccatum?*

165 I. NOtat sapienter Gobat *tr.1. n.249.* Etsi usitatissimam, ideòque servandam, tamen impropriam esse locutionem Theologorum, qua dicunt, hoc, aut aliud Sacramentum conferri, vel suscipi *invalidè* sine debita intentione, aut alio requisito essentiali. Verè enim reipsa tunc nullum suscipitur Sacramentum: ergo nullum invalidè. Dicuntur autem conferri, aut suscipi invalidè, eò quòd actiones illæ nihil valeant, nec possint constituere essentiam veri Sacramenti à Christo instituti, ac sufficientis ad finem veri Sacramenti à Christo intentum, scilicet gratiam sanctificantem. At verò satis propria esset locutio, qua diceretur aliquod Sacramentum tunc conferri, vel suscipi invalidè, quod confertur, & suscipitur *indignè*; quandoquidem existit, scilicet tota essentia Sacramenti, ipsumque Sacramentum, attamen carens suo effectu, quando scilicet per illud nulla confertur gratia sanctificans ob indignitatem suscipientis, scilicet existentis in peccato mortali, prout contingere potest, & nimis sæpè contingit in Sacramentis vivorum, imò Baptismi; ut suis locis patebit. Jam verò ad propositum.

166 II. Clara est ratio malitiæ mortalis, & sacrilegii gravissimi, quando confertur, & suscipitur Sacramentum verum, & perfectum *indignè*, nimirùm sine effectu gratiæ sanctificantis; cùm quis scilicet vitio suo facit, ut verum Sacramentum frustretur fructu illo præstantissimo, ad quem causandum est ab Authore suo benignissimè destinatum. Talis enim gravissimè delinquit contra reverentiam, & honorem debitum tum ipsi Sacramento, tum Institutori Sacramentorum Christo Domino. Perspicua enim, & tremenda est authoritas Apostoli 1. *Cor.* 11. pronuntiantis eum, qui manducat, & bibit Corpus, & Sanguinem Christi indignè, manducare, & bibere sibi judicium, atque adeò mortem æternam. Unde liquidò infertur, idem sibi judicium consciscere, qui verè quidem, sed sua culpa indignè, & sine effectu gratiæ baptizantur, confirmantur, ordinantur, &c.

167 III. At verò non ita clara est ratio malitiæ mortalis, seu cur delinquam mortaliter, si conferam, vel suscipiam Sacramentum invalidè, seu potiùs invalidum, & nullum: si nimirùm mea culpa efficiam, & impediam, ne fiat Sacramentum aliquod, defectu intentionis, vel alterius essentialiter requisiti. Certè non pecco, saltem graviter, si volenti ex devotione confiteri, vel confessiones excipere, suadeam, ut omittat. Si non mereor, nisi purgatorium, impediendo, ne quidquam existat de Sacramento, cur reus sim inferni impediendo, ne existente una parte Sacramenti, ponatur altera? aut positis duabus ponatur tertia? Et certum est, rationem malitiæ mortalis non posse desumi propriè ex ulla injuria, vel irreverentia, quæ fiat Sacramento; *Quia non entis nulla sunt qualitates, vel accidentia*: & consequenter nullum jus, nulla injuria, vel irreverentia: atqui in nostro casu non existit ullum Sacramentum: ergo tunc est non ens. Unde ergo dicendum:

IV. Ratio malitiæ mortalis, & sacrilegæ, quæ omnium 168
consensu etiam in hoc casu contrahitur, desumenda est ex gravitate irreverentiæ, quæ tunc infertur ipsi Auctori Sacramentorum Deo, & Christo: committitur enim gravis, adeòque mortalis irreverentia in illum, quando Minister exercens actionem Sacramentalem in iis circumstantiis, in quibus ex institutione divina deberet sanctificare hominem, ita illam exercet, ut in iis circumstantiis nequeat hominem sanctificare. Etenim hoc pacto illuditur interpretativè Christo institutori Sacramenti, quod necessariò fit, quando Minister Sacramentum conficit nullum defectu intentionis, aut materiæ, aut formæ debitæ. Quod ipsum inter suscipientes efficere possunt Pœnitentes, si debitum dolorem, ac propositum omittant, si peccatum mortale culpabiliter reticeant, &c. Item contrahentes Matrimonium, si una pars fictè contrahat: & quotquot fictè tantùm conferunt, vel recipiunt aliquod Sacramentum: item qui jam ritè baptizatum rebaptizant: vel absolvunt seriò illum, quem norunt esse indispositum. Omnes mortaliter gravissimè delinquunt, exercent enim actionem Sacramentalem in iis circumstantiis, quibus deberent sanctificare hominem, & ita tamen exercent, ut sanctificare nequeat, adeòque Christo Institutori implicitè, & interpretativè illudunt. Vide Gobat *loc. cit.* ex quo Ego.

S E C T I O III.

Peccetne semper mortaliter Minister in statu peccati mortalis Sacramentum ministrans?

S U M M A R I U M.

169 *Minister in statu peccati mortalis existens, mortaliter peccat conficiendo Sacramentum.*
170 & 173 *Ad id ministrandum specialiter consecratus.*
172 Usque ad num. 175. *Idque in sex præcipuè casibus.*
175 *Ac toties, quoties.*
176 *Seclusa necessitate, vel causa excusante.*

A S S E R T I O III.

O*Mninò peccat mortaliter Minister Sacramenti, ad ta-* 169
le Sacramentum ministrandum specialiter consecratus, solemniter ex officio conficiens Sacramentum in statu peccati mortalis, toties, quoties: seclusa necessitate, vel alia causa excusante. Communissima. Ratio communis omnium est, quia irreverentia ex se gravis Sacramentum à Christo institutum, ad sanctificandum hominem, & conscientiam emundandam, effici à Ministro ad hoc consecrato, immundo, & sordido, ut meritò censeatur Sacramentum contaminare, ut loquitur D. Thomas. Et licèt ejusmodi mortalis irreverentiæ, & malitiæ gravitas, neque ex natura rei, seu ipsa lege, & ratione naturali satis evidenter convincatur: neque etiam expressum aliquod Ecclesiæ præceptum ostendatur: satis tamen constat ex perpetua traditione, & sensu Ecclesiæ, unde meritò credendum, adesse præceptum Christi Domini nostri, ita pro tanta Sacramentorum à se institutorum sanctitate meritò præcipientis. Jam verò termini rigorem istum non modicè limitantes, & mitigantes explicandi sunt,

§. I. *Minister ad tale Sacramentum ministrandum specialiter consecratus.*

D*E hoc enim urget specialiter ratio gravis, & mortalis* 170
malitiæ, & irreverentiæ suprà allata. Nam Ministro, Sacerdoti v.g. in ipsa ordinatione, seu consecratione sua confertur gratia divina specialis, in ordine ad ministerium suum rectè exercendum, ideò meritò gravis irreverentia Sacramenti censetur, Sacramentum conficià Ministro gratia divina destituto, & peccati mortalis fœda labe sordidato, ac Deo hoste. Quare Minister peccati mortalis sibi conscius confecturus Sacramentum gratiam in consecratione acceptam resuscitare debet, ut loquitur Apost. 1. *Tim.* 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Non quidem tenetur necessariò confiteri ministraturus Sacramentum, sed sufficit, & necessarium est, ut eliciat contritionem, quæ sufficit ad delendum peccatum mortale: excepto si Sacerdos celebraturus sit: hic enim ex speciali præcepto Concilii Tridentini obligatur præmittere confessionem, idque non tam propter ministerium activum consecrationis, quàm passivum sumptionis, de quo mox iterum. Quoad alia Sacramenta nullum extat præceptum præmittendi confessionem, etsi maximè consultum sit præmittere, habita occasione, & copia Confessarii, propter majorem securitatem.

171 Dese-

171 Defectu ergo hujus conditionis, communis DD. consensu, à peccato mortali excusantur, in primis Laici, vel non Sacerdotes; urgente necessitate baptizantes in statu peccati mortalis. Cùm enim Laicus ad hoc ministerium non sit specialiter consecratus, nec ex officio ministret, sed merè per accidens, non est tanta deformitas, & irreverentia Sacramenti, ministrare extra statum gratiæ, quanta est in eo, qui ad id munus consecrationem, & gratiam specialem accepit. Quin idipsum plerique mei sentiunt, si etiam Sacerdos in casu necessitatis privatim ministret Baptismum: quia tunc id facie non ex officio, ut Minister consecratus ad illud ministerium, sed merè per accidens, perinde, ac cæteri fideles Laici facerent. Et certè nimis durum esset, Ministerium, seu Laicum, seu Sacerdotem, obligare in tam brevi tempore, tanta urgente necessitate Sacramenti, ad eliciendam contritionem, vel confessionem, cùm interim baptizandus mori posset. Eademque ratione meritò à mortali excusantur contrahentes Matrimonium in statu peccati mortalis, quatenùs ipsi Ministri sunt, ideòque necessariò Laici, nec ullo modo specialiter ad id ministerium consecrati, sed solùm à Christo Domino deputati, quando hoc Sacramentum instituit. Sed parùm prodest hæc excusatio, cùm iidem minimè à mortali excusentur, quatenùs Sacramenti illius suscipientes sunt: si in statu peccati mortalis contrahant, quia obicem ponunt gratiæ Sacramentali, juxta dicenda *cap. seq.* Scio, quòd Lugo cum Gobat *num.* 55. *in fine*: duplicem hic malitiam mortalem agnoscant, æquè ac in celebrante, conficiente, ac suscipiente Sacramentum Eucharistiæ; mox infra. Sed certè dispar est ratio, & placent semper mitiora, dummodò probabilia.

§. II. *Minister Sacramenti conficiens.*

172 Nimirùm, qui ministrans Sacramentum, illud conficit in statu peccati mortalis, mortaliter peccat ob rationem datam: idque in sex istis casibus sequentibus.

I. Præcipuè Sacerdos celebrans, & SS. Eucharistiæ Sacramentum conficiens, ac suscipiens in statu peccati mortalis: & is quidem duo peccata mortalia committit: unum quatenùs conficit, alterum quatenùs suscipit indignè mortali labe contaminatus tremendum istud Sacramentum, ut ex communi observant etiam Lugo *disp.* 9. *sect.* 9. *n.* 161. Gobat *n.* 53. Unde tali Sacerdoti in confessione non esset satis dicere: *communicavi semel in mortali*, sed debet exprimere, se in eodem statu etiam consecrasse, vel utrumque exprimendo dicere: *celebravi semel Missam in mortali.* Quòd si tamen is post consecrationem, adbuc anta sumptionem contritionem eliceret (prout certè debet ad evadendam alteram mortalem, & sacrilegam malitiam peccati) deberet dicere, se solùm consecrasse in mortali: nam propter contritionem, saltem bona fide æstimatam, non commisit alterum peccatum, & quidem gravius, indignæ Communionis: alioquin simpliciter dicens, se celebrasse in mortali, intelligeretur, duo commisisse peccata mortalia, sicque sibi injurius esset, & Confessarium deciperet in re gravi. Insuper Sacerdotem (vel Diaconum ex Commissione Sacerdotis) solùm ministrantem sacram Eucharistiam communicanti in statu peccati mortalis mortaliter delinquere, docet sanè communis DD. Sententia: Suarez, Filliucius, Layman, Bonacina, alii: idque valdè probabiliter, & conformiter reverentiæ debitæ huic augustissimo Sacramento. Sed æquè probabiliter id negant Vasquez, ac alii cum Lugo *disp.* 8. *num.* 151. Et probabile censet Diana *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 195. Quia tunc non conficit Sacramentum, directè concurrendo ad sanctificandum hominem, sed solùm applicat Sacramentum jam existens sanctificativum hominis. Nimis autem durum est, quod Coninch. Bonacina, & alii quidam docent, ab ejusmodi Sacerdote tot committi peccata mortalia, quot distribuit Hostias, & homines communicat: de quo statim inferiùs *num.* 174.

173 II. Sacerdos in statu peccati mortalis ex officio, & solemniter baptizans. Quod idem de Diacono ex commissione Parochi solemniter baptizante, affirmant Ledesma, Bonacina, & alii, planè probabiliter. Secùs esse jam dictum *num.* 171. Si Sacerdos in casu necessitatis per accidens, & privatim baptizaret. Ubi nota hanc differentiam, *ex officio solemniter, & per accidens, privatim ministrandi Sacramenta*, solùm habere locum in Sacramento Baptismi: non item in reliquis, Confirmatione, Eucharistia, Pœnitentia, extrema Unctione, & Ordine, cùm enim ad ista omnia requiratur Consecratio Ministri, nec à Laico conferri possint, ideò Sacerdos ea administrans, semper agit ex officio, ut ministrans consecratus ad illa: ideo, si in mortali, semper peccabit mortaliter, per se loquendo. 3. Sacerdos absolvens Sacramentaliter. Dico notanter *absolvens*. Non enim peccat mortaliter in statu peccati mortalis audiens confessionem, ac etiam pœnitentiam injungens, modo contritionem eliciat ante absolutionem: quia tunc primùm conficit Sacramentum, de quo plura suo loco. 4. Idem Sacerdos in mortali conferens extremam Unctionem. 5. Episcopus in mortali conferens Sacramentum Confirmationis. 6. Idem Episcopus in mortali consecrans Sacerdotes, ac alios Ordines conferens, etiam minores, posito, quòd sint Sacramenta. Ratio omnium data est *in assert. num.* 169. Quin etiam Lugo *cit. disp.* 8. *num.* 155. damnat peccati mortalis eundem Episcopum, si in mortali consecret Chrisma, oleumve infirmorum benedicat: eò quòd hi duo sacri liquores propter benedictionem Episcopalem sint materia idonea Sacramentorum Confirmationis, & extremæ Unctionis. Sed certè ratio non satis urget pro tam horribili culpa: ideo cum aliis oppositum tenebimus mox inferiùs.

Non ergo peccant mortaliter sacri Ministri, qui mini- 174
strando Sacramentum *non conficiunt*, sed Sacramentum jam confectum solum *applicant*, ut modò dictum de ministrante Eucharistiam; vel solùm conficiunt Sacramentalia, aut res Sacras tractant in statu peccati mortalis. Utpotè. I. Episcopus primam tonsuram conferens, aut etiam Ordines minores, posito, quòd non sint Sacramenta: Idemque Abbates benedicens: Sacras Virgines consecrans: Item consecrans Templa, Altaria, campanas, vasa, & vestes sacras, ac omninò etiam chrysma, ac oleum infirmorum: sic contra Lugo suprà rectiùs docent Vasquez, eumque citans Gobat *cit. num.* 55. ob rationem generalem in fine dandam. II. Parochus in mortali Matrimonio assistens. Item solemnitates Baptismi ab alio privatim in necessitate collati supplens. Item Sacerdos in mortali aquam benedicens, Eucharistiam intra, vel extra Missam tangens, de loco in locum transferens, immo etiam aliis ministrans, ut dictum est. III. Diaconus, vel Subdiaconus in mortali ministrans, Evangelium, vel Epistolam solemniter cantans: & à fortiori minorum Ordinum munera in mortali exercens. Itemque Concionator in mortali publicè verbum Dei prædicans. IV. Etiam Laicus in mortali tangens calices, corporalia, reliquias, Agnos Dei, & similia: imò etiam sacram Eucharistiam in necessitate è terra elevans: non enim videtur aliud agere, quàm si Christum in terris lapsum elevasset, quod sine dubio à peccatore admisisset. Secùs, si citra necessitatem temerè id præsumerer, instar Ozæ: tunc enim *bestia tangens montem* meritò mortalis irreverentiæ reatu *lapidabitur*. Hæc omnia ex communi, vel saltem communior, Vasquez, Layman, Lugo, Tamburinus, alii hìc Ratio omnium est: quia omnes istæ actiones non tendunt immediatè ad sanctificandum hominem, sicut actiones propriè Sacramentales, ideòque etsi pleræque aliqua irreverentiæ culpa non vacent, & gravis tamen, & mortalis culpæ rationabiliter condemnari non possunt, nam ut sapienter ait noster *Gabriel in* 4. *dist.* 15. *art.* 2. *in fine. Incautum, & malum est affirmare aliquid esse peccatum mortale, quando non probatur sufficienti authoritate, vel evidenti ratione.* Atqui prædicta, & similia damnandi peccati mortalis nulla adsertur authoritas sufficiens, aut urgens ratio. Ergo &c.

§. III. *Toties, quoties.*

Peccat omninò mortaliter Minister Sacramenti conse- 175
cratus ex officio conficiens Sacramentum, *toties quoties*: sed necessariò intelligendum, *QUOTIES* ministrat *interruptis moraliter ministeriis*. Secùs, si eodem moraliter continuato ministerio pluries Sacramentum aliquod conficiat. Hinc 1. peccat Sacerdos mortaliter, quoties in mortali celebrat, etiam in die Natalis Domini tria Sacra consequenter in eodem Altari celebrans, tria peccata mortalia committit, quodlibet enim Missæ Sacrificium est unum per se distinctum ministerium, ad aliud subsequens minimè ordinatum. Item quoties distinctis, & notabiliter interruptis vicibus se præsentat ad baptizandum solemniter, Confessiones audiendas &c. 2. Secùs dicendum, si Parochus, vel alius Sacerdos, una vice, & velut uno motaliter ministerio, duos gemellos, aut etiam plures baptizet, si una vice, & intentione se exponat excipiendis Confessionibus, aut distribuendo Eucharistiæ Sacramento (posito etiam hoc in mortali ministrate, esse mortale) quotcunque absolverit, vel quotcunque sacras Hostias distribuerit, unicum tantùm peccatum mortale committit: quia omnes illæ absolutiones, omnes distributiones, ut modò actu continuo successivè fiunt, ad unum moraliter pertinent ministerium absolvendi, vel communicandi. Nam hoc ministerium absolvendi, & communicandi fideles, ex natura sua non determinat sibi certas personas, vel Hostias; quin potiùs per modum sacri tribunalis communis, vel sacræ mensæ communis postulat, ut omnibus ab sacrum tribunal accedentibus jus dicatur; omnibus sacræ mensæ accumbentibus sacrum ferculum apponatur: ac proinde sufficit dicere in Confessione, ministravi in mortali Sacramentum Baptismi, Pœnitentiæ, Eucharistiæ semel. Vide Lugo, *de Pœnitentia*

disp.

disp.16.sect.14.§.1.per totum. Dianam *part.1.tract.7.resol.41.& 43. alios.* Tandem additur.

§. IV. *Seclusa necessitate, vel causa excusante,*

176 LOcuti sumus hactenùs de *per se*. Nam *per accidens* Ministrum in mortali Sacramentum ministrantem, à novo mortali excusat non tantum ignorantia, inadvertentia, oblivio sui inculpabilis; verùm etiam ipsa Charitas in casu urgentis necessitatis, ut si sit periculum in mora, ne subito moriatur infans, vel ægrotus, nec possit se Minister tam citò colligere ad eliciendam contritionem: tunc enim, saltem concepta simplici aversione à peccato memoriæ occurrente, ex Charitate, vel officio baptizans, vel absolvens, non committet irreverentiam saltem gravem, immo in subita festinatione nullam: uti cum aliis resolvit Lugo *de Sacramentis in genere disp.8. sect. 9. num.* 151. Et rectè (ait Gobat *num.* 53.) quia necessitas urgens excusat irreverentiam erga Deum, sicut sæpè erga Principem. Jam verò ex hac quæstione sic explicata emergit alia non spernenda

SECTIO IV.

Licetne aliquando petere, & recipere Sacramentum à Ministro indigno, seu cum peccato mortali collaturo?

SUMMARIUM.

178 *Per se loquendo non licet petere, & recipere Sacramentum à Ministro indigno, seu cum peccato mortali collaturo.*
179 *Licet autem ob rationabilem causam necessitatis, vel utilitatis notabilis.*
180 *Præsertim ab eo, cui ex officio incumbit.*
181 *Etiam concubinario notorio; ac etiam excommunicato generaliter.*
182 *Non tamen ab excommunicato vitando &c.*

ASSERTIO IV.

177 N*On licet, per se loquendo, petere, & recipere Sacramentum à Ministro malo notoriè, qui scilicet prævidetur vel creditur ministrando peccaturus mortaliter: Licet autem ob rationabilem causam necessitatis, vel utilitatis notabilis petere, & recipere ab illo præsertim, cui ex officio incumbit ministrare tale Sacramentum: etiam concubinario notorio nondum sententiato: etiam generaliter excommunicato, tolerato, & non vitando: non item ab excommunicato vitando, seu non tolerato, vel alio carente jurisdictione conferendi tibi tale Sacramentum.* Est tota communis, ut patebit explicatione singulorum.

§. I. *Non licet, per se loquendo, &c.*

178 RAtio clara est ex materia de scandalo. Nam *væ homini, per quem scandalum venit*, Et: *Nulli debemus laqueum injicere, c.de Viduis 2.27.q.1.* Atqui, si seclusa omni causa rationabili necessitatis, vel utilitatis notabilis petas, vel recipias Sacramentum à Ministro tali indigno: & non sine novo peccato ministraturo, verè ei scandalo es, & laqueum injicis, quia cooperaris ad illud peccatum Ministri mali, à qua cooperatione te nulla causa justa excusat: cùm tamen ex Charitate obligemur omnes peccatum proximi, cum facilè possumus, impedire, & evitare, multò magis cooperando non promovere. Nec multùm excusat, quòd ille Minister jam paratus sit, vel etiam se se offerat ad sic peccaminosè ministrandum: quia tunc etsi non voluntatem peccandi, tamen actuale peccati exercitium promoves. Dixi tamen: *à Ministro malo notoriè.* Nam si Minister occultè sit tantùm malus, ita ut ejus vita populo non sit scandalosa, non solùm quis potest, sed subditus, vel parochianus etiam debet ab eo recipere Sacramenta necessaria, utpotè Pœnitentiæ, & communionis Paschalis; ejus Missas audire &c. Quamdiù enim est occultè malus, manet in possessione suæ famæ, quia sine injuria non potest spoliari ante notorietatem facti, vel juris, abstinendo ab ejus Sacramentis, vel Missis, esto tu privatim certo scias: multò magis, si solùm dubites, vel suspiceris, aut credas esse malum, ut in simili iterùm dicam *sect.seq.*

§. II. *Licet autem ob rationabilem causam necessitatis, vel utilitatis notabilis, &c.*

179 RAtio iterùm petenda est ex materia de scandalo. Quia scilicet ob justam causam necessitatis, vel utilitatis alicujus notabilis semper licitum est petere ab alio opus bonum, quod is benè, & sine peccato facere potest, etsi ex propria ejus malitia prævideatur, vel credatur non sine peccato facturus: nam tunc petens utitur jure suo providendi suæ necessitati, vel utilitati spirituali, nec ullo modo cooperatur ad peccatum alterius, sed ob justam causam excusantem ab impediendo peccatum proximi, solùm permissivè se habet: ideòque quod alter facturus, (Sacramentum ministraturus) peccet, non sequitur (nisi valdè per accidens, & occasionativè) ex mea petitione, sed ex alterius libera malitia, cùm stante, & non obstante mea petitione, posset, & deberet facere sine omni peccato, utpotè in proposito, Minister malus in peccato mortali existens, posset, & deberet se disponere per contritionem, faciendo, quod in se est, juxta dicta *nu.* 170. ergo generaliter licet petere, & recipere Sacramentum à Ministro malo ob justam causam necessitatis, vel utilitatis notabilis: ut si ægrotes, si Confessio, & Communio Paschalis peragenda: si nimis diù expectare deberes idoneum, vel bonum Ministrum: si indigeas Sacro pro defuncto Amico &c. quæ omnia latiùs, & particulatiùs patebunt suis propriis locis, de Eucharistia, & Pœnitentia.

Dixi notanter; *ab eo præsertim, cui incumbit tibi ministra-* 180
re tale Sacramentum. Quia ut notant DD. communiter, sicut minor causa sufficit, ut petas, & recipias Sacramentum à Ministro parato ministrare in mortali, quàm ut petas à non parato; in hoc enim & voluntatem, & exercitium peccati occasionaliter excitas; ita minor causa requiritur, ut petas, & recipias à proprio Parocho, vel eo, cui ex officio incumbit tibi Sacramentum ministrare, & consequenter ad tuam petitionem se disponere, quàm ut petas ab alio indigno: urgentior enim tunc requiritur causa necessitatis, vel utilitatis gravis, ut de se patet. Quare, si possis facilè habere alium dignum, qui æquè, ac ille indignus, prosit animæ tuæ, illo utere, si velis vitare omne peccati periculum. *Dices:* Urget me sanè necessitas confitendi, vel infantem baptizandum offerendi, seu Parocho, seu alteri; at vidi meis oculis paulò ante turpissimè jocantem cum aliqua, vel audivi horrendas blasphemias evomentem: *an adhuc possum petere, ut meam confessionem excipiat, meum infantem baptizet?* Omninò licitè potes: cùm enim istis Sacramentis non sit necessariò præmittenda confessio, meritò sperabis illum eliciturum contritionem, priusquam obeat hæc Sacrosancta munia. Ita post Suarez, Reginaldum, alios, Gobat *tract.1.n.165.* Addidi initio: Ministri mali licitè petendi duas extensiones, & duas restrictiones. Nempe

§. III. *Etiam concubinario notorio; etiam generaliter excommunicato &c.*

I. NOn peccant hoc tempore fideles: qui à publicis, non- 181
dum tamen sententiatis, seu per sententiam Judicis denuntiatis concubinariis Sacramenta recipiunt, vel eorum Missas audiunt, etiam devotionis liberæ causa. Nam licèt jure antiquo Canonico ex præcepto Ecclesiastico obligabantur fideles vitare illos in Sacramentis: ut patet *cap. nullus, & c. Præter d. 32. & alibi.* Hanc autem obligationem modò esse sublatam, vel per desuetudinem, vel potiùs per decretum Concilii Constantiensis mox allegandi, docet jam communis Doctorum Sententia. Neque de hoc est periculum in praxi, cùm tales notorii brevi sint sententiandi.

II. Cùm ex Decreto Concilii Constantiensis in Bulla 182
Martini V. incip. *Ad evitanda scandala:* permittatur fidelibus communicatio, etiam in Sacris, cum omnibus excommunicatis, præter *nominatim denuntiatos, & notorios percussores Clericorum:* ideò licitè recipies, vel etiam petes Sacramenta à quovis generaliter tantùm excommunicato, ideoque tolerato, & non vitando, in omni casu necessitatis, vel utilitatis notabilis, quo juxta prædicta, licitè petis, & accipis à Ministro existente in peccato mortali, v.g. turpitudinis; neque enim suppetit ratio faciendi hic aliquod discrimen. Sed de his suis locis ampliùs.

§. IV. *Non item ab excommunicato vitando, aut alio carente jurisdictione tibi tale Sacramentum conferendi &c.*

PEccas mortaliter, si petas, aut recipias Sacramentum ab 183
excommunicato non tolerato, & vitando, (nempè *nominatim denunciato, aut notorio percussore Clerici*) quippè, qui simpliciter præcisus ab Ecclesia, omni communicatione cum fidelibus, adeòque etiam omni jurisdictione privatus est; idemque est de alio undecunque jurisdictione carente ad tale Sacramentum tibi ministrandum. Ratio est: quia citra peccatum mortale scandali, nunquam licet petere, vel admittere ab alio opus, quod is sine peccato mortali præstare non potest: atqui excommunicatus vitandus, atque omnis carens jurisdictione, etsi maximè velit, non potest tamen tibi conferre tale Sacramentum sine peccato mortali; quippe invadens alienam jurisdictionem in puncto gravi: & insuper Sacramentum Pœnitentiæ foret invalidum: ergo etiam tu ad illud

cri-

crimen eum excitans, & cooperaus, ejusdem criminis eris particeps. Excipitur ipso jure casus extremæ necessitatis, in articulo, vel periculo mortis pro Sacramento Pœnitentiæ, quo omnis omninò Sacerdos, etiam simplex, etiam excommunicatus, degradatus &c.(saltem in defectum alterius idonei) habet generalem jurisdictionem absolvendi ab omnibus peccatis, censuris. De quo ampliùs suo loco. Jam è diverso insurgit alia delicatior

SECTIO V.

Quàm graviter peccet, qui Sacramentum ministrat indignè; an aliquo casu licitè?

SUMMARIUM.

184 *Per se loquendo mortaliter peccat ministrans Sacramentum.*
185 *Scienter indignè.*
186 *Nisi indignitas illa, vel indispositio esset cognita ex confessione Sacramentali, aut peccator occultus soli Ministro notus publicè potat Sacramentum.*
187 *Nullo unquam casu etiam mortis periculo licet ministrare Sacramentum incapaci.*
188 *Indigno autem capaci probabiliter eo casu licet ministrare Sacramenta conferibilia indigno.*
189 *An in gravissimo metu, periculo mortis liceat etiam præbere Eucharistiam ad usum malum, v.g. magiam, vel maleficium.*

ASSERTIO. V.

P*Er se loquendo, peccat mortaliter, qui scienter ministrat Sacramentum indigno: nisi indignitas, seu indispositio occulta esset nota ex sola confessione Sacramentali pravia, aut ex negatione publica scandalum, vel infamia gravis suscipientis sequeretur. Nullo unquam casu, etiam mortis incusso metu, vel periculo licet scienter ministrare Sacramentum incapaci: tamen, etsi indigno, eo casu, probabiliter licet ministrare Sacramentum Eucharistia, & reliqua indigno validè conferibilia: de Matrimonio non est dubium.* Explico breviter.

§. I. *Peccat mortaliter, qui Sacramentum ministrat indignè.*

184 RAtio clara est: quia proximè cooperatur ad peccatum grave, & sacrilegium indignè suscipientis. Et millies revocanda est Ministro Sacramentorum in meurem doctrina Apostoli 1.*Corinth.4. Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Loquitur autem exprese de Ministris Christi, & Dispensatoribus mysteriorum Dei. Magnæ autem infidelitatis est margaritas fidei commissas projicere ante porcos, & sancta dare canibus, ait rectissimè Gobat *n.* 270. Lege, quæso, & relege D. Joannis Chrysostomi *Homiliam* 83. *in Matthæum*, textum descriptum habes in Breviario tuo *infra octavam Corporis Christi feria secunda, lect. V.* Nota autem hic nomine *indigni*, vel *peccatoris*, intelligi illum, qui scitur peccare mortaliter, & tamen nulla verosimilis præsumptio est, eum esse emandatum per Pœnitentiam, v. gr. Confessionem. Et ideò dixi notantissimè,

§. II. *Qui SCIENTER ministrat Sacramentum indigno.*

185 QUando nimirùm Ministro certò moraliter constat indignitas, & indispositio suscipientis ad tale Sacramentum cum effectu gratiæ sanctificantis recipiendum: nam in dubio quilibet præsumendus est bonus, nec sufficit suspicio levis, quia hæc dubium vix superat. Immo neque sufficit suspicio probabilis, sed requiritur violenta. Ita expresse Suarez, eumque citans Gobat *num.* 269. Nam suspicio probabilis tantùm non gignit certitudinem moralem, sed adhuc relinquit dubium: in dubio autem quisquis est habendus probus. Et locum hic habet illud cap. fin. de præsumptionibus. *Prima facie præsumitur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.* At verò suspicio violenta est illa, quæ nequit probabili ratione deponi, ideòque gignit moralem certitudinem de indignitate. Interim tamen quando suscepturus Sacramentum est suspectus saltem probabiliter de indignitate, debet aliquod examen præmitti: immo etiam quando abest causa suscipiendi, præmittenda sunt examina, quæ ex usu universalis, & particularis Ecclesiæ solent præmitti, utpotè in Baptismo adulti, pro Ordinibus, extrema Unctione, Matrimonio, atque etiam pro Confirmatione, quando privatim aliquis id Sacramentum petit.

186 Quare notorio, & publico peccatori publicè petenti aliquod Sacramentum negari omninò debet; sicut & occulto peccatori petenti occultè. Excipitur ab omnibus ferè: *Nisi indignitas peccatoris occulti cognita esset sola Confessione Sacramentali pravia.* Est communissima doctrina in materia de sigillo Confessionis, de qua nos *parte* 5. Quemadmodùm etiam peccatori occulto (soli fortè Ministro noto) publicè petenti negari non debet Sacramentum Eucharistiæ v.g. *Communis cum D. Thoma, q.* 80. *art.* 6. *ad* 2. loquente quidem de sola Eucharistia, sed pro omnibus militat ab eo assignata ratio. Quia scilicet non oportet committere peccatum, ut ea ratione impediatur alterius peccatum: atqui infamare alterum, ejus occultum, tibi soli, vel pauculis notum peccatum prodere, & publicare, est peccatum contra ipsum jus naturale: ergo non est admittendum eo fine, ut impediatur sacrilega usurpatio alicujus Sacramenti. Et ideò initio statim notanter dixi: *per se loquendo peccat mortaliter &c.* Jam verò quæstio proposita longè evadit difficilior, an non ob justam causam excusantem liceat aliquando ministrare Sacramentum indigno? Duas causas excusantes jamjam audivisti; nimirùm, si ex negatione Sacramenti sigillum Confessionis sit violandum, aut peccator occultus publicè diffamandus. De Matrimonio non est dubium, quòd validè, & licitè Catholicus ducat Hæreticam, aut Hæretico nubat Catholica, adeòque Sacramentum ministret indigno, si adsint justæ causæ, & serventur conditiones requisitæ ad hoc, ut tale Matrimonium sit licitum; de quibus suo loco. His ergo suppositis, & sepositis, quoad reliqua dixi, & dico

§. III. *Nullo unquam casu, etiam mortis incusse metu, vel periculo, licet ministrare Sacramentum incapaci.*

UTpotè in primis iteratò conferre Sacramentum inite- 187
rabile: jam ritè baptizatum rebaptizare, confirmatum, vel ordinatum iteratò confirmare, vel ordinare: item absolvere illum, quem confessarius omnino novit esse indispositum: extremè ungere infantem, aut alium nulla prorsus infirmitate laborantem, aut formam istorum Sacramentorum super tales seriò proferre. Ratio clara est: quia sic non tantùm nulliter confertur Sacramentum, exercendo actionem Sacramentalem in iis circumstantiis, in quibus ex institutione Christi gratiam sanctificantem conferre debet, & tamen conferre non potest, juxta dicta *n.* 168. (de qua malitia indispensabili & inexcusabili in omni casu dubitari posset) sed etiam patenter falsificatur forma: falsum enim tunc loquitur Sacerdos dicens: *Ego te baptizo: ego te absolvo: accipe potestatem &c.* Atqui falsum scienter loqui est ita intrinsece malum, ut nullo unquam casu sit licitum, ut toties ingenii sui viribus demonstrat D. Augustinus *libris de mendacio, & contra mendacium.* Adròque in proposita re tam gravi reverentiam Sacramentorum, ac ipsius Sacramentorum Institutoris concernente, inexcusabiliter manet mendacium maximè perniciosum, & mortale. Jam mitiora.

§. IV. *Capaci autem indigne probabiliter eo casu licet ministrare Sacramenta validè conferibilia indigno.*

IN primis S. Eucharistiam. Suarez, Nugnus, Bonacina, 188
eosque sequens Gobat *num.* 273. *seq.* Ratio sufficiens est. Quia nullo solido argumento probatur tantus rigor, ut etiam urgente metu, vel periculo mortis propriæ non liceat ministrare Eucharistiam indigno, & consequenter etiam *reliqua Sacramenta indigno validè conferibilia*, utpotè Sacramentum Confirmationis, Ordinis, extremæ Unctionis: (de Matrimonio non potest esse dubium, ut jam suprà innui) non potest enim ullum solidum fundamentum differentiæ inter Eucharistiam, & illa reliqua Sacramenta adferri quoad præsens punctum: nam in utriusque confertur indigno Sacramentum verum, & validum: nec falsificatur forma: nam sicut indignum communicans verè dicit: *Accipe Corpus Christi*, ita sanè indignum ordinans, verè dicit: *Accipe potestatem*: idemque est de reliquis: (quo patet jam grandis, & palpanda differentia hujus à priori casu, quo confertur Sacramentum incapaci) in utriusque solùm obstat sacrilegium suscipientis, & obex gratiæ Sacramentalis: quod sacrilegium certe Minister cum tanto suo incommodo impedire non obligatur, cùm ergo ipsa ex parte sua faciat rem de se licitam immo sanctissimam, quam posset, & deberet alter licitè quoque, & sanctè recipere, & sola, & tanta sua malitia urget sibi conferri indigno, ministrans à cooperatione ad peccatū, & sacrilegium suscipientis meritò excusari, & ob justam adeò urgentem causam tantùm permittere, quod impedire moraliter non potest, censendus erit. Sed excipe per omnem modum: nisi sic urgeretur ministrare Eucharistiam, vel aliud Sacramentum indigno in odium, contemptum Fidei, Religionis, ac ipsius Sacramenti: tunc enim omninò potiùs moriendum erit, quàm Sacrum dare canibus, ut in simili mox iterùm dicam.

Du-

Dubium incidens.

189 ERgone simili metu, & periculo mortis, aut alterius gravissimi mali, liceret Eucharistiam dare petenti ad usum, & finem pessimum v. g. Hæretico ad conculcandum; Mago ad magias, vel maleficia: Resp. Non licere: sed potius mors, aut quodvis aliud malum subeundum erit Parocho v. g. quàm ut positivè tradat Hostiam ad talem finem intentum à petitore sacrilegio: tunc enim traditio tenderet directè ad finem sacrilegum: idem est si petatur Hostia sacra (aut Chrysma, sacrum Oleum &c.) profananda in odium, & contemptum Fidei, & Religionis, utpote ab Hæretico, vel Infideli ad conculcandum, vel conspurcandum &c. Etenim certi juris est peccari mortaliter ab eo, qui paret alteri mandanti, vel petenti aliquid in contemptum Religionis, vel Fidei. Azorius *to. 1. l. 7. c. 7. q. 1.* Idemque est ipsa traditio cederet immediatè in contemptum Religionis: quia sc. Religio Catholica sperneretur ex eo, quòd ejus præcipui Professores, & Conservatores (Sacerdotes, Parochi, &c.) tam parvo loco haberent res ipsis sacratissimas, ut vereantur sanguinem fundere pro non promovenda earum profanatione, vel conspurcatione. His autem seclusis, eadem sanè erit ratio in hoc casu, quæ suprà data de ministranda Eucharistia indigno. Certè urgente tanto metu, vel periculo, licitè poterit permittere, quantùm poterit solùm permissivè, & negativè se habendo: v. g. ad mortem evadendam poterit dicere Parochus tali nefario exactori: *Hostiam non tradam tibi: at si velis eripere è manu, vel pixide hac, permittam &c.* Similiter si ob ejusmodi malum finem claves ad Tabernaculum, vel Templum petantur, dicat: *Non tradam tibi claves ad tuum pessimum intentum: Si velis habere, ibi jacent, vel pendent: non impediam, quia non possum &c.* Quòd si sacrilegus ille nollet esse contentus ista permissione, sed velit omnino, ut positivè ei ipse tradas: cùm tunc non videatur aliter poscere, nisi in probrum, & contemptum Religionis, rursus erit potiùs præbendum caput vel jugulum, quàm Corpus Christi, ut dictum, vide Gobat. *n. 276. 277.*

CAPUT IV.

De subjecto, seu suscipiente Sacramentorum, *remissive.*

SECTIO UNICA.

Quodnam sit subjectum capax Sacramentorum validè, & licitè suscipiendorum?

SUMMARIUM.

190 *Quodnam sit subjectum capax Sacramentorum validè suscipiendorum?*
191 *Ut Sacramenta validè suscipiantur, tria requiruntur.*
192 Usque ad n. 197. *Quæ requirantur, ut suscipiantur etiam licitè?*

§. I. *Subjectum capax.*

190 I. E*St solus homo Viator: 2. Est omnis homo Viator respectu Baptismi. 3. Est solus homo baptizatus, adultus respectu Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, & Matrimonii: at omnis homo baptizatus respectu Confirmationis, Eucharistiæ, & masculus etiam Ordinis.* Certum apud omnes præter ultimum. *Ratio 1.* est: Quia Sacramenta à Christo instituta sunt tanquam media sanctificationis, ordinata ad salutem hominis viatoris: ergo eorum solus homo viator est capax. *Ratio 2.* est: quia Baptismus est Sacramentum regenerationis spiritualibus omnibus hominibus viatoribus necessarium ad salutem: nam universaliter dixit Salvator Jo 3. *Nisi quis renatus fuerit &c.* ergo omnes debent esse capaces. *Ratio 3.* est: Quia Baptismus est janua omnium Sacramentorum, per hunc enim homo baptizatus fit domesticus Dei, membrum Ecclesiæ, & capax Sacramentorum Ecclesiæ, ideò solus homo baptizatus est subjectum capax reliquorum Sacramentorum. *Ratio 4.* est: Quia usus rationis, & voluntas propria suscipientium adultorum essentialiter in iis tantùm Sacramentis requiritur, quæ essentialiter includunt actum suscipientis, aut peccatum actuale præsupponunt: & talia sunt tantùm Pœnitentia, Extrema Unctio, & Matrimonium. Nam Pœnitentiæ materia proxima sunt actus Pœnitentis: remota peccata post Baptismum commissa: atque etiam Extremæ Unctionis materia remota sunt reliquiæ peccatorum. Matrimonium essentialiter consistit in consensu libero contrahentium: ideòque trium horum Sacramentorum solus homo baptizatus adultus est capax: reliqua autem Sacramenta nec essentialiter includunt actum suscipientis, nec peccatum actuale præsupponunt, nec consequenter usum rationis, ac voluntatem propriam suscipientis necessariò requirunt, & ideò eorum omnis omninò homo baptizatus, etiam non adultus, infans, perpetuò amens capax est. Igitur infantibus, perpetuò amentibus, qui nunquam compotes rationis fuerunt, validè ministrantur quatuor Sacramenta, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, & Ordo, dummodò adhibeantur debita materia, forma, ac intentio Ministri: ex parte autem illorum, cùm propriæ intentionis incapaces sint, supplet, & sufficit intentio Ministri, & Ecclesiæ. Et insuper: 1. Infantes & amentes illos etiam licitè, imò obligatoriè baptizari, & de fide certum est. 2. Etiam licitè non tamen obligatoriè confirmantur, ex praxi recepta Ecclesiæ. 3. Olim etiam SS. Eucharistia ministrabatur: sed ob reverētiam tanti Sacramenti ab Ecclesia merito prohibitum. 4. Ordinari autem nunquam licuit, sed semper gravissimè prohibitum, de quo *c. seq.* Reliqua tria Pœnitentiam, Extremam Unctionem, & Matrimonium, nec validè, nec licitè ab iis suscipi, ex modò dictis liquet.

§. II. *Ut ergo validè suscipiantur Sacramenta*

TRia omnino requiruntur: 1. Ut homo sit capax talis Sacramenti in particulari. Nam invalidè non baptizatus susciperet aliquod aliud Sacramentum; fœmina Ordines, sanus extremam Unctionem: invalidè quoque professus solemniter, vel Clericus in majoribus, aut alio impedimento dirimente innodatus contraheret Matrimonium. 2. Ut suscipiens ponat essentialia ex parte sua requisita ad conficiendum tale Sacramentum in particulari, sed hoc in duobus tantùm, nimirum in Pœnitentia exhibendo verum dolorem supernaturalem saltem attritionis, & confessionem; in Matrimonio verum consensum internum per verba, vel signa æquivalentia expressum: alioquin Sacramentum erit nullum, & suscipiens gravissimè peccaret: de quibus suo loco. 3. Universaliter, ut suscipiens adultus sit aliquo modo positivè volens, seu habeat veram aliquam, saltem habitualem voluntatem, intentionem, seu consensum suscipiendi tale Sacramentum: de qua intentione satis utique dixi *suprà à n. 139.* 191

§. III. *Ut licitè etiam suscipiatur Sacramentum.*

R*Equiritur, ut quis ita sit dispositus pro diversa ratione Sacramentorum, vivorum scilicet, vel mortuorum, ut sit proximè capax effectus principalis Sacramenti, scilicet Gratiæ sanctificantis: deinde debet etiam observare ea, quæ vel ex natura rei, vel ex speciali Ecclesiæ præcepto necessaria sunt ad decentem modum recipiendi Sacramentum.* Ita in re omnes: Explico breviter. 192

I. *Debet esse ita dispositus pro diversa ratione Sacramentorum &c.* Nam ad suscipienda Sacramenta *mortuorum*, Baptismi, & Pœnitentiæ, quæ per se instituta sunt ad justificationem peccatoris, & gratiam primam conferendam, necessaria, & sufficiens dispositio est, cum fide, & spe, attritio, seu dolor aliquis supernaturalis de peccatis commissis: (non requiritur necessariò charitas, aut contritio perfecta, vel status gratiæ; alioquin ea Sacramenta deberent semper supponere suum effectum, gratiam sanctificantem.) Et quidem in Sacramento Pœnitentiæ ea attritio necessaria est etiam ad valorem Sacramenti: non item in Baptismo, sed solùm requiritur ad dignè, & fructuosè suscipiendum hoc Sacramentum; supposito peccato actuali mortali: quare si baptizandus adultus nullum peccatum mortale admisisset, ne quidem attritio foret necessaria, quippe quæ versatur solùm circa peccatum actuale proprium, non alienum, etsi tibi imputatum; sed sufficeret tunc actus fidei, & spei. At verò ad suscipienda reliqua quinq; Sacramenta *vivorum* dicta, quæ per se instituta sunt ad conferendam gratiā dispositio necessaria est ipsa gratia prima præhabita, nimirùm suscepturus tale Sacramentum jam sit in statu gratiæ, si nondum habitæ, necessariò priùs acquirendæ per Pœnitentiam; aut contritionem perfectam, aut ipsum Sacramentum Pœnitentiæ cum attritione, ut proinde in susceptione talis Sacramenti vivorum, non adsit obex peccati mortalis. Vide *c. 1. sec. 2.* Et hic ulteriùs debet ita esse dispositus, 193

II. *Ut sit proximè capax effectus sacramentalis*, nimirùm ipsius Gratiæ sanctificantis. Sacramenta enim per se instituta sunt, ut sint signa efficacia Gratiæ sanctificantis in suscipiente illa, ergo ex se requirunt suscipientem ita esse dispositum juxta modos prædictos, ut sit proximè capax illius gratiæ: alioquin qui illa suscipit sine sufficiente dispositione requisita, aut cum obice peccati mortalis, is signum sacramentale, quod ex institutione deberet efficaciter, & infallibiliter significare gratiam, frustrat, & actu falsum reddit novo gravissimo sacrilegii scelere. Unde terret Apostolus 1. *Cor. 11.* de Eucharistia dicens: *Qui manducat, & bibit indignè, judicium sibi* 194

man-

manducat, & bibit, non dijudicans Corpus Domini: id est: non discernens à communi prophano cibo, & potu. Quæ verba suo modo applicari etiam debent ad omnia alia Sacramenta. Verè enim ita indignè suscipiens non dijudicat, vel discernit inter Sacramenta sacratissima, & alia elementa prophana, & vacua. Intellige autem semper, si id fiat *scienter, & culpabiliter*: secùs si ex inadvertentia, ignorantia, vel oblivione inculpabili contingeret: tunc enim etsi suscipiens effectu Sacramenti careret, à peccato tamen certò excusaretur. Excipiendos etiam est casus Metaphysicus, si quis accedens ad Sacramentum, jam haberet tantam gratiam, ut ab ulteriori gratia intendi non posset &c. (Quis est hic? & laudabimus eum.) quo casu Sacramentum susceptum non conferret gratiam suscipienti, id tamen fieret sine ejus peccato, quia sine ejus culpa, ob eminentiam ipsius gratiæ, fieret. Et hinc ulteriùs notanter dictum debere ita esse dispositum, ut sit proximè capax.

195 III. Effectus *principalis* Sacramenti. Nam dispositus sufficienter ad recipiendum ipsum effectum principalem Sacramenti, sc. gratiam sanctificantem, per se non peccat, saltem graviter (etsi plerumque venialis irreverentiæ culpa non desit) qui indispositus solùm ponit obicem aliquibus effectibus secundariis, & minùs principalibus Sacramentorum: utpote 1. universaliter: qui suscipit Sacramentum cum culpis venialibus, vel complacentia venialium, quæ quidem non impediunt gratiam sanctificantem, semper tamen impediunt, vel ejusdem augumentum, vel aliom effectum secundarium, ideòq; saltem veniali irreverentia peccat. Vix tamen peccare videtur, qui solùm remissiori dispositione, & devotione suscipiens, ponit obstaculum gratiæ abundantioris alioquin meliùs disposito conferendæ. 2. Qui distractus, & minùs præparatus communicans ponit obstaculom effectui secundario, & SS. Eucharistię, qui est actualis devotio, & quasi unio cū Christo, 3. Qui venialibus non retractatis suscipit Baptismum, sicq; impedit ejus effectum ordinarium, qui est remissio omnis culpę, etiam venialis, & pœnæ correspondentis. 4. Qui post susceptum Sacramentum relapsus in mortale ponit obstaculum gratiis actualibus, & auxiliis adhuc restantibus alioquin conferendis ratione Sacramenti suscepti. Ceterùm Characterem impedire nemo potest, quin simul tollat ipsam substantiam, & valorem Sacramenti initerabilis, qood validè suscipi nequit, quin Characterem imprimat, ac consequenter impediri nequit sine gravissimo sacrilegio, etsi is tantùm sit effectus secundarius.

196 IV. Denique suscipiens Sacramentum, ot culpa vacet, debet observare ea, quæ ad decentem modum suscipiendi Sacramentum tale necessaria sunt, sive ex *natura rei*: nam supposita Sacramenti Sanctitate, ipsa ratio naturalis dictat, Sacramenta sanctissima esse sanctè, & cum debita reverentia suscipienda: secus faciens peccabit contra reverentiam Sacramenti, graviùs, vel leviùs, pro ratione materiæ, vel ex speciali præcepto Ecclesiæ. v. g. quòd communicaturus sit jejunus jejunio naturali: & si culpæ mortalis conscius, anteà confessus sacramentaliter, utique sub mortali in re tam gravi reverentiam tanti Sacramenti concernente. Ordinandus priùs sit confirmatus, inferioribus Ordinibus initiatus &c. de quibus nunc ordine *c. seq.* qualiter peccet ministrans Sacramentum indigno per occasionem dixi *suprà à n.* 183.

CAPUT V.

De Sacramento Ordinis in genere, & in specie.

Ante omnia diligenter nota, tam ipsum nomen genericum *Ordo*, quàm omnia specifica Ordinum: Presbyteratus, Diaconatus &c. dupliciter accipi, & definiri. Primò velut activè *Ordo* sumitur pro ipsa ordinatione, seu actione, & Cæremonia illa sacra, qua alicui confertur Ordo, seu potestas aliqua spiritualis in Ecclesia circa Eucharistiam. Et hoc modo accipitur Ordo. cùm agitur de Sacramento Ordinis, ejus materia forma, &c. Et olim jam advertit Scotus *in 4. dist. 24. q. 1.* Ordinem, prout est Sacramentum, potiùs dici debere *Ordinationem, quàm Ordinem*. Cùm in ipso Concilio Trid. *sess. 22. de Sacramento Ordinis c. 4. & Can. 3.* expressè vocetur *Ordinatio*. Secundò quasi passivè *Ordo* sumitur pro statu, seu gradu potestatis, & ministerii sacri in Ecclesia, circa sacrosanctam Eucharistiam. Et hoc modo magis propriè Ordo accipitur, cùm agitur de potestate, & officiis singolorum Ordinum: sicque Ordo non est Sacramentum, sed est effectus, & res Sacramenti, seu sacræ Ordinationis. Patet: quia gradus, & status sacerdotalis v. g. est res permanens, Sacramentom verò Ordinis est res transiens, sicut Baptismus, Confirmatio &c. Et propriissimè loquendo, ego habeo Ordinem Sacerdotii, Diaconatus, nimirum statum illum, ac gradom potestatis, & Ministerii sacri in Ordinatione mihi collatum ante sat multos annos: numquid etiam adhuc habeo Sacramentum Ordinis? Ordo enim generatim propriè significat statum, vel qualitatem hominum. Sic enim, quemadmodùm in Republica civili varii sunt ordines statuum: ut ordinis Senatorii, Equestris, Plebei &c. ita in Republica Christiana duo sunt ordines generales hominum. Clericorum, & Laicorum. *c. Duo sunt 12. q. 1.* De statu, & tonsura Clericorum consultò agere differo capite sequenti. Nunc sub dicta distinctione semper in mente habenda ad multas æquivocationes, vel cavillationes evitandas, breviter definio, & explico Ordinem in communi, & singulos in specie.

SECTIO I.

Quid sit Ordo? Quot? & quotuplex?

SUMMARIUM

1 *Ordo quid activè?*
2 *Quid passivè sumptus?*
3 *& 4. Quinam sint Ordinationis effectus?*
5 *Ordines sunt septem, & qui?*
6 *Prima tonsura non est Ordo, sed fundamentum, & dispositio ad Ordines.*
7 *Cur Ordines alii dicantur* Majores, & Sacri?
8 *Et alii* Minores, *& non* Sacri.
9 *Episcopatus est verus Ordo, à Sacerdotio quidem aliqualiter*
10 *Non tamen simpliciter, & adæquatè distinctus.*
11 *Præstantior tamen Presbyteratu; imo*
12 *Est supremus Ordo in Ecclesia Dei.*

§. I. Quid?

1 I. Ordo (quasi activè sumptus pro ipsa ordinatione) *est signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato.* Magister D. Thomas, Scotus, Clarius. *Est actio consecratoria, qua gradus alicujus potestatis ad Altaris ministerium alicui confertur.* Laym. *hic c. 1. n. 1. in fine.* Clarissimè: *Ordo est Sacramentum novæ legis initerabile, quo subjecto capaci cum impressione Characteris, spiritualis potestas confertur ad Sacramentum Eucharistiæ conficiendum, aut circa illud ministrandum.* Omnes quippe Ordines ordinātur ad SS. Eucharistiæ Sacramentom, & Sacrificium, vel immediatè ad illud conficiendum, & offerendum, ut Sacerdotium, vel mediatè ad illud inserviendum, vel ministrandum, ut reliqui Ordines. Nam propter hanc ipsam moralem unitatem finis, omnes Ordines dicuntur unum Sacramentum, ut infrà iterùm notabitur. Sopponit autem hæc definitio omnes Ordines etiam minores esse Sacramenta in communi Sententia. Nam si teneas (non improbabiliter) minores Ordines, & fortè etiam Subdiaconatum non esse Sacramenta, ut tamen omnes Ordines in definitione comprehendas, debebis dicere cum Laym. *Ordo est actio consecratoria, vel Cæremonia sacra, qua confertur spiritualis potestas circa Sacramentum Eucharistiæ.* Certò enim omnes Ordines sunt Cæremonia sacra, vel actio consecratoria.

2 II. Ordo, (velut passivè sumptus pro gradu ministerii sacri) *est potestas spiritualis, cum impressione Characteris collata Ordinato ad Sacramentum Eucharistiæ, aut conficiendum, aut circa illud ministrandum.* Hæc nimirùm spiritualis potestas residet in Charactere, velut signo, vel sigillo authentico: non tamen ipse Character dicitur Ordo, quia non est potestas, sed signum potestatis. Vide de hoc dicta *c. 1. n. 70. Ordinatus* ergo generaliter dicitur *Minister Ecclesiæ habens potestatem spiritualem in ordine ad Sacramentum Eucharistiæ, seu Corporis, & Sanguinis Christi conficiendum, vel circa illud ministrandum.* Hæc sic obiter insinuasse Tyroni sufficiat, nam magis patebunt ex dicendis de singulis.

3 III. Effectus Ordinis, seu Ordinationis potissimùm sunt quatuor. 1. Est collocatio hominis in certo gradu, & statu Ecclesiæ, ut suprà innui. 2. Est spiritualis Potestas, & jus faciendi aliquid in Ecclesia circa Sacramentum Eucharistiæ, ut patebit, quando explicabitur ratio singolorum Ordinum in particulari. 3. Est Character signum illius potestatis. 4. Potissimus est Gratia sanctificans, per se secunda, & per accidens, quandoque prima. Vide *c. 1. n. 22. & 23.* Hos duos effectos intellige respectu illorum Ordinum, qui Sacramenta sunt. Nam per illos Ordines, v. g. minores, qui non essent Sacramenta, imprimi Characterem, aut conferri gratiam sanctificantem, nulla est ratio asserendi. Tannerus *to. 4. disp. 7. q. 2. dub. 9. n.* 108.

4 IV. Ex data definitione Ordinis notat rectè Laym. *cit. c. 1. n. 2.* qood ordinatio Clerici non sit mera deputatio personæ ad exercendom Ecclesiasticum officium per potestatem ipsi, ab Ecclesia traditam, quæ proinde ipsi iterùm auferri possit, ut heretici hujus tēporis arbitrantur, qui, cùm legitimis Epi-

eopis

copis destituti sint, ideò per meram extrinsecam deputationem ministros Pseudo-Ecclesiæ suæ creant, qui mox, si fortuna se vertat, iterùm Laici, sen aliqui è populo suo fiunt: sed est stabilis consecratio, ob quam collata semel potestas iterum amitti, vel auferri nequit; licet ejus exercitium alicui prohiberi possit per suspensionem, vel irregularitatem, sicut expressè docet S. August. *lib. 1. de bono conjugii*, apud eundem Laym. *lib. 5 tract. 1 cap. 3.* Cæterùm, quænam requirantur ad Ordines validè, & licitè suscipiendos, quæque dispositio necessaria, late satis dicetur infrà *sect. 4. §. 2. præsertim*.

§. II. *Quot?*

5 SEptem tantùm sunt Ordines: Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus. Constat ax antiquissimis Conciliis, & Patribus apud Bellarminum, & alios passim. Eosque enumerat Cajus Papa Epistola ad Felicem, circa annum Christi 284. dicens: *Ut quis Episcopus fieri mereatur, fiat Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, demùm Episcopus ordinetur*, eosdem in terminis enumerat Concilium Tridentinum *sess. 23. cap. 2. & Can. 2.* definit: *Si quis dixerit; præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines minores, & majores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium cendatur; anathema sit.* Et eodem cap. 2. rationem congruentiæ assignans, ait: *Cùm divina res sit tam sancti Sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quò digniùs, & majori cum veneratione exerceri possit, ut in Ecclesia ordinatissima dispositione plures essent, & diversi ministrorum Ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent, ita distributi, ut qui jam Clericali tonsura insigniti essent per minores ad majores ascenderent, &c.* Ratio ergo congruentiæ, & sufficientiæ illius septenarii numeri sumitur ex diversis functionibus necessariis, & sufficientibus ad Eucharistiæ Sacramentum, & Sacrificium debita decentia, & decore conficiendum, & offerendum. Aut enim ipsam Eucharistiam conficit, ac Sacrificium offert, & est *Sacerdos*: aut materiam consecrandam immediatè offert Sacerdoti, sicque ei immediatè ministrat, & est *Diaconus*: aut materiam consecrandam præparat, & Altari offert à Diacono tradendam Presbytero, sicque huic mediante Diacono ministrat, & est *Subdiaconus*: aut populum disponit ad dignè assistendum Sacrificio, vel Eucharistiam sumendam: idque vel affectum excitando, & est *Acholytus*, cujus officium est cereos deferre, & ampullas præbere: vel intellectum instruendo, & est *Lector*, qui sacra lectione fidelium animos ad debitam huic Mysterio æstimationem, & pietatem excitat: aut ad assistendum Sacrificio ineptos, aptos efficit, & est *Exorcista*: aut denique dignos admittit, indignosque repellit, & est *Ostiarius*. Vide D. Thom. *in 4. dist. 14. quæst. 2. art. 1.*

6 Præter hos 7. Ordines Canonistæ super *capitulum cùm contingat de ætate, & qualitate*, numerant etiam primam tonsuram, saltem tanquam Cantoratum, & Episcopatum, adeoque universim novem Ordines. Verùm prima tonsura Ordo non est simpliciter, sed fundamentum Ordinis, atque ad Ordines dispositio: cùm per illam nulla prorsus potestas spiritualis alicujus functionis, vel ministerii in Ecclesia circa Eucharistiam conferatur, per quam in ascensu alicujus gradus, vel Ordinis aliquis constituatur, sed est tantùm segregatio à statu sæculari, & nuda consecratio, seu adoptio personæ in Clerum, & inde consequens aptitudo ad beneficium Ecclesiasticum, & ipsos Ordines propriè dictos suscipiendos: adeò ut tonsuratus se habeat respectu Ordinatorum fere sicut in Religione Novitius respectu Professorum. Ita Communis DD. Scholasticorum, & Moralium; & significat apertè Trid. modò relatum *cap. 2.* docens: Ordines ita distributos esse; *ut qui jam Clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent*: ergo non computat tonsuram inter Ordines, sed pro fundamento supponit. Sed dicunt: primam tonsuram esse deputationem ad canendum in Ecclesia, eique inserviendum. Verùm quidquid sit de hoc, certum est, tonsuratum non habere hoc officium cantandi per stabilem Ordinationem, vel consecrationem aliquam, cùm in tonsuratione ejusmodi officium, vel potestas nullo sensibili signo, vel symbolo, vel minimùm indicetur. Sed habet per meram deputationem extrinsecam, quæ proinde iterùm auferri potest: ut significat Concilium Carthaginense IV. c. 10. apud Laym. *cap. 3. num. 1. sub finem*, *Psalmista potest absque scientia Episcopi sola jussione Presbyteri officium suscipere cantandi*. Ecce! qualis Ordo est iste? Quoad Episcopatum patebit mox inferiùs.

§. III. *Quotuplex?*

7 QUamvis omnes Ordines sint quid sacrum, deputatumque ad cultum divinum, ac sacratissimum Sacrificium, speciali tamen ratione, alii dicuntur Ordines sacri, & majores; alii non sacri, & minores, seu inferiores. *Ordines sacri, & majores sunt*, Presbyteratus, Diaconatus, & Subdiaconatus. *Sacri* dicuntur, tum ab ipso sacrosancto Sacramento, & Sacrificio Missæ, ad cujus confectionem immediatiùs, & directè accedunt, tum etiam quia per votum Castitatis solemne Deo in perpetuum consecrantur. Cujus voti vigore ita Deo, & Ecclesiæ devoventur, ut statum Matrimonii, aliave officia Laicalia, deposito Clericatu, assumere nunquam possint. *Majores* vero dicuntur, quia in gradu eminentiori in Ecclesia constituunt, eò quod habeant majus officium, quàm Ordines *Minores* dicti, nempe, vel celebrandi Missam, vel immediatè ministrandi, & inserviendi celebranti solemniter. Nullus quippè Minoristarum immediatè ministrat celebranti solemniter. Hic notat Gobat *casu 1 num. 12.* quando in Conciliis, & in Bullis Pontificum statuitur aliquid de constitutis *in sacris*, intelliguntur illi soli, qui sunt initiati aliquo ex tribus majoribus Ordinibus, ut patet, vel ex Conoilio Basileensi *sess. 21. §. quoscunque*, ubi pronuntiatur: *constitutos in sacris, teneri ad Horas Canonicas*.

8 *Ordines minores, & non sacri*, sunt reliqui quatuor, Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, & Ostiariatus, sic dicti: *Minores* quidem, quod in minori, & inferiori gradu Ecclesiæ constituant, ac minora longe officia exerceant, ac remotè satis, & quasi indirectè deserviant ad Sacrificium Corporis, & Sanguinis Christi, ut modo *n. 5.* advertisti, & intelliges ampliùs in explicatione singulorum in particulari. *Non sacri* autem dicuntur, tum ob eandem rationem, tum maximè, quia minoribus ordinatus voto solemni Castitatis Deo, & Ecclesiæ non consecratur, sed ad statum Matrimonii, ac Laicalem transire potest. Et licèt Ordinem susceptum nunquam amittat, tamen ducendo uxorem viduam, factus irregularis ex bigamia interpretativa, omne officium, & privilegium Clericale deponere, ac velut Laicus fieri censetur, ut benè notat Laym. *cap. 3. num. 2.* Supremus denique Ordo Presbyteratus, seu Sacerdotium duplex est, seu ut loquitur Anacletus Papa post Petrum IV. *Epistola 3. cap. 1. Sacerdotum Ordo bipartitus est*. Nimirùm Sacerdotium minus, quod constituit Presbyteratum simplicem, & Sacerdotium majus, quod constituit Episcopatum. Et hinc Episcopatus communiter non numeratur Ordo octavus, sed in septenario numero sub Presbyteratu bipartito comprehenditur. Sed clarioris doctrinæ gratia de hoc sit

§. IV. *Quid de Episcopatu?*

9 EPiscopatus est verus Ordo à Christo institutus, à Sacerdotio simplici aliqualiter distinctus. Ita communis, & satis certa Sententia DD. Nam antiquissimi Papæ, Anacletus modò suprà citatus, Damasus, Gelasius, alii Episcopatum vocant Ordinem, & à simplici Sacerdotio distinguunt. Et ipsum Concilium Tridentinum sæpè *cit. sess. 23. cap. 3.* definiens Ordinem esse Sacramentum, probat id solùm ex *Epistola 1. ad Timoth. cap. 4.* & ex *secunda ad eundem cap. 1.* ubi tamen non fit mentio Ordinationis, nisi illius, per quam Timotheus fuit consecratus Episcopus, adeòque Episcopatum inter Ordines censet. Ratio est: quia Episcopatus est gradus eminens in Ecclesia Dei, & continet potestatem conficiendi Sacramenta Confirmationis, & Ordinationis, quorum alii Sacerdotes simplices non sunt Ministri ordinarii, etiam validè conficiendorum. De quo plura inferiùs.

Sed ais: per omnem Ordinem confertur potestas in Corpus Christi verum: & Ordines distinguuntur per diversas potestates, & ministeria in ordine ad Sacramentum, & Sacrificium Corporis, & Sanguinis Christi: sed per Episcopatum non confertur specialis potestas in Corpus Christi verum: neque enim Episcopus ullam habet potestatem in Corpus, & Sanguinem Christi, quam non habet Presbyter quicunque: ergo Episcopatus propriè distinctus à Sacerdotio non est. Respondeo in primis negando minorem: quid ni? nam Episcopatus mediatè saltem dicit potestatem in Corpus Christi verum, quatenùs constituit legitimos Eucharistiæ Ministros, Sacerdotes. Nunquid Diaconatus est Ordo, quia continet potestatem serviendi Sacerdoti? Et Episcopatus non erit Ordo, cùm tamen contineat potestatem ordinandi Sacerdotem? Deinde solùm probas, quod sequitur.

10 II. Episcopatus non est Ordo simpliciter, & adæquatè distinctus à Sacerdotio: tum ob rationem dictam, quia non continet potestatem specialem circa Eucharistiam, quam non habeat Sacerdos tum maximè, quia Ordo simpliciter distinctus ab alio Ordine potest conferri independenter ab alio, saltem validè: sed Episcopatus non potest etiam validè conferri non Sacerdoti secundùm omnes. Est igitur Episcopatus Ordo inadæquatè distinctus tantùm à Sacerdotio, tanquam totum à sua parte, quippè essentialiter includens

ipsum

ipsum Sacerdotium, & insuper addens potestatem specialem eminentiorem ad exercendas actiones Sacramentales, quas simplex Sacerdos exercere non potest: nimirùm conferendi Sacramenta Confirmationis, & Ordinis. Adeò ut Episcopatus adæquatè sumptus includat duos Ordines quasi partiales, scilicet Ordinem Sacerdotii, & Ordinem partialem proprium Episcopatus: & hic Ordo proprius Episcopatus essentialiter præsupponit Ordinem Sacerdotii. Quemadmodùm ipse Ordo Presbyteratus includit duas potestates partiales in Corpus Christi verum, & in Corpus Christi mysticum: & hæc potestas in Corpus Christi mysticum, seu absolvendi fideles à peccatis essentialiter præsupponit potestatem in Corpus Christi verum, seu consecrandi Corpus, & Sanguinem Christi. Idque sapienter, & congruè Christus ita ordinavit, ne in Hierarchia Ecclesiæ Sacerdotibus jam habentibus potestatem in Corpus Christi verum, ob suam tantam dignitatem aliquis emineret, nisi etiam sit Sacerdos.

11 III. Ordo Episcopatus est jure divino superior, & præstantior Ordine Presbyteratus. Certum apud omnes Catholicos ex Concilio Trident, toties *citata sess. 23. Canon. 6. & 7.* Ratio clara est ex dictis. Quia jure divino Episcopus potest consecrare Sacerdotes atque ipsos Episcopos, potestque insignire Sacramento Confirmationis, quod non potest simplex Sacerdos. Vide infrà 3. N. IV. Advertit autem sapienter Laym. *cap. 3. num. 6.* Episcopatum hic non esse accipiendum in sensu diviso, & incompleto, solùm secundùm potestatem ordinandi, & confirmandi, quæ Sacerdotio in Episcopatu superadditur. Hæc enim potestas præcisè sumpta longè minor est, quàm potestas consecrandi Corpus, & Sanguinem Christi: quippè, qua major, & excellentior potestas nulla homini conferri potest. Sed debet accipi Episcopatus in sensu composito, & completo, quatenùs necessariò supponit, & intrinsecè includit simul Presbyteratum acceptum, seu potestatem conficiendi Corpus, & Sanguinem Christi, & superaddit illam aliam potestatem confirmandi, & ordinandi. Est igitur Episcopatus secundùm divinam ordinationem major, & perfectior Presbyteratu, sicut totum continens majus, & perfectius est sua parte.

12 IV. Episcopatus ita completè sumptus est supremus Ordo in Ecclasia Dei, ut nullus sit eo Ordo superior. Nam primò *Papatus*, seu Pontificatus summus, etsi à Christo institutus Matth. 16. & Joan. 21. non tamen est Ordo, sed dignitas cum summa, & universali jurisdictione in totam Ecclesiam fidelium Christi, quæ posita electione legitima confertur à Christo personæ electæ, sine alio Saeramentali eitu, seu materiæ, & formæ alicujus applicatione. Est ergo Papa quoad Ordinem merè Episcopus, uti & seipsum appellat in litteris, & Episcopos reliquos *venerabiles suos Fratres* vocat. Secundò Archiepiscopatus, Patriarchatus, Primatus similiter Ordine, & jure divino nihil differunt ab Episcopatu, sad solùm dieunt dignitatam, & eminentiam cum aliqua jurisdictione super Episcopos solùm jure Ecclesiastico constitutam. Cardinalatus denique nec Ordo est, nec per modum Ordinis constituitur, sed est digniras Ecclesiastica, cum jure eligandi Pontificem summum, eique in negotiis Ecclesiasticis assistendi, ipsorum Pontificum authoritate constituta. Quæ, si aviduses, latiùs videre potes apud Barbosam, & alios de hac materia scribentes.

13 *Corollarium*. Quòd si ergo in septenario numero Ordinum *suprà num. 5.* assignato, nomine Presbyteratus, vel Sacerdotii comprehendas utrumque Sacerdotium, majus, & minùs, adeòque etiam Episcopatum tanquam Sacerdotium majus; jam vides constare sibi illum septenarium numerum, nec esse plures, quàm septem Ordines. Si verò nomine Sacerdotii intelligatur solùm simplex Sacerdotium, juncto Episcopatu reverà erunt 8. Ordines; etsi hic non soleat separatim numerari, eò quòd non sit ita distinctus à cæteris, sicut cæteri inter se, cùm essentialiter includat Sacerdotium, ut dictum est. Et certè non numerandum, ut distinctum Ordinem, censent communiùs Theologi cum Vasquez *disp. 240. cap. 4.* Numerandum autem censent Canonistæ plerique, nec pauci Theologi cum Valentia *tom. 4. disp. 9. quæst. 1. punct. 2.* Quibus favet Anacletus Papa suprà relatus: *Sacerdotum Ordo bipartitus est*. Sed videntur posse conciliari eadem distinctione suprà posita *num. 11.* ex Laym. si Episcopatus accipiatur completè, prout includit in se Ordinem Presbyteratus, utique distinctus ab eo, Ordo censeri, & numerari non potest. Sin verò accipiatur incompletè secundùm potestatem ordinandi, & confirmandi, quam Ordini Presbyteratus superaddit, negari non potest, quin sint distincti Ordines: quia diversi sunt gradus potestatis, inter quos ab uno ad alterum ascenditur, ut docet Cajus Papa, Epistola ad Felicem Episcopum.

SECTIO II.

Sitne Ordo Sacramentum; quando, & quomodo à Christo institutum, & quinam in specie?

SUMMARIUM.

15 *Ordo est Sacramentum.*
16 *Institutum à Christo in ultima Cœna, & explicitè quidem quoad Sacerdotium.*
17 *Et implicitè saltem quoad alios Ordines.*
18 & 19 *Eorumque materias, & formas.*
20 Usque ad num. 25. *Probabilissimè omnes Ordines sunt Sacramenta, sicut etiam*
25 & 26 *Ordinatio Episcopi est verè, & propriè Sacramentum,*
27 *Etiam, ut distincta ab ordinatione Presbyteri.*
28 *Qualiter septem Ordines dicantur unum, & plura Sacramenta.*

ASSERTIO.

Ordo est Sacramentum à Christo Domino institutum in 14
ultima Cœna: explicitè quidem quoad Sacerdotium, & implicitè quoad alios Ordines, sicut & eorum materias, & formas: atque probabilissimè omnes, tam minores, quàm majores Ordines, Sacramenta sunt: quamquam id valdè incertum de minoribus, nec valdè certum de *Subdiaconatu: at quasi certum, & propè fidem de Diaconatu. Certissimum de Fide de Presbyteratu, & consequenter etiam Episcopatu completè sumpto.* Est tota partim de Fide, partim communis DD. Sententia; ut patebit explicatione solita §§.

§. I. *Ordo est Sacramentum.*

Esse nimirùm Ordinem, seu sacram Ordinationem, qua 15
potestas illa spiritualis confertur, verum, & propriè dictum Sacramentum, de Fide certum est apud omnes Catholicos: Ex verbis Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*, ut mox patebit; definitum à Concilio Tridentino: in primis *sess. 23. Can. 3.* definit: *Si quis dixerit Ordinem, sive sacram Ordinationem, non esse verum, & propriè dictum Sacramentum à Christo Domino institutum, &c. anathema sit*. Idemque docet *ibid. c. 3.* dicens: *Cum Scriptura testimonio, Apostolica traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit per sacram Ordinationem, quæ verbis, & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri, dubitare nemo debet, Ordinem esse verè propriè unum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramentis.* Ratio est ergo. Quia ubi est extremum symbolum à Christo institutum, cum annexa promissione gratiæ, ibi est verum Sacramentum: atqui hic habemus externum symbolum, & cæremoniam, videlicet manus impositionem, &c. cum promissione gratiæ, teste Apostolo 1. Tim. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum Presbyteri*. Et 2. ad Tim. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum*. Sic Apostolus: eo ipso significans illam cæremoniam esse divinitùs institutam; neque enim tam certò affirmasset per eam conferri gratiam, nisi de ea Christi institutione, ac promissione cognovisset. Quare hæc ipsa cæremonia impositionis manus semper usurpara fuit in Ordinatione Diaconorum, & Sacerdotum, sicut videre est *Act. 6. 1. Tim. 4. 2. ad Tim. 1.* Accedit perpetua traditio Ecclesiæ; Authoritates SS. PP. latè citatas videre potes apud Bellarminum *cap. 3.* ac etiam Laym. *cit. cap. 2. num. 2.* Nam exscribere etsi tibi utile, & mihi tamen nimis operosum esset.

§. II. *Institutum à Christo in ultima Cœna.*

I. Explicitè quidem quoad Sacerdotium. Ita clarè docet 16
Conc. Trid. *sess. 22. c. 1.* dicens: *Dominus Corpus, & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini, Deo Patri, obtulit, ac sub eorum symbolis, Apostolis, quos tunc Novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque in Sacerdotio Successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba*: HOC FACITE IN MEAM COMMEMORATIONEM, *uti semper Catholica Ecclesia intellexit, ac docuit*. Hæc Concilium. Tunc ergo Christus explicitè instituit Sacerdotium. Et quia Christus Dominus Sacramentum, & Sacrificium Corporis, & Sanguinis sui volebat esse perpetuum, utique Apostolis, eorumque Successoribus simul contulit potestatem ordinandi alios Sacerdotes, & Ministros Ecclesiæ, ut per se clarum est.

II. *Et implicitè saltem quoad alios Ordines*: nam Chri- 17
stus in ultima Cœna unà cum Sacerdotio, tanquam principali Apostolis simul contulit reliquos Ordines, tanquam quid secun-

secundarium ordinatum ad actum principalem Sacerdotii scilicet consecrationem, & oblationem Corporis, & Sanguinis Christi. Ratio est: quia sine dubio Christus instituit Sacramentum, & Sacrificium Corporis, & Sanguinis sui fieri cum debita reverentia, & solemnitate: & ideo quibus dedit potestatem consecrandi, & offerendi Corpus, & Sanguinem suum, tanquam principalem; eisdem etiam contulit potestatem ad idem Sacramentum, & Sacrificium debitè conficiendum, & offerendum, debitè ministrandi, ac inserviendi, quod est officium aliorum Ordinum: atque adeò tunc implicitè saltem etiam reliquos Ordines instituit, ob eandem rationem; eisdem, eorumque Successoribus conferens potestatem ordinandi similiter alios ministros secundarios, relicta ipsis fortè potestate gradus illorum ministrorum congruè distribuendi: nam ipsum Christum per se illos gradus Ordinum ita distribuisse, nobis ex nullo capite constat. Et hinc ulterius.

18 III. *Sicut eorum materias, & formas.* Nam sicut Christus Dominus tunc per potestatem Excellentiæ, Apostolis conferens Ordines solo verbo suo, non adhibuit certam aliquam materiam, & formam, qualis nunc adhibetur; sic nec ipse instituit, & determinavit in particulari materias, & formas sacrorum Ordinum, quales nunc adhibentur, explicitè, sed tantùm implicitè, dans scilicet Apostolis, eorumque Successoribus, adeòque Ecclesiæ suæ potestatem, aliquo demum sensibili signo conferendi aliis potestatem consecrandi, & offerendi Corpus, & Sanguinem suum, atque ad illud debitè inserviendi. Signa autem illa sensibilia in particulari distinctè significantia singulorum potestatem Ordinum determinanda Apostolis, ac Ecclesiæ reliquit. Ita Bellarminus *de Ordine, c. 9.* sic loquens: *Credibile est, Dominum instituisse omnes istas materias Ordinum, non quidem in particulari, sed generatim, monendo Apostolos, ut Ordines conferant per cæremoniam instrumentalem, quibus significaretur eorum potestas, &c.* Ita Coninch. cum Laym. *c. 5. n. 6. in fine.* Comitolus cum Gobat. *casu 3. n. 51.* Et omninò videndus Diana *p. 10. tr. 15. resol. 65.* plurium authoritate muniens hanc doctrinam contra nonnullos. Et nos iterùm ex professo *in par. 2. hujus Theolog. Sacram. cùm de Sacerdotio.*

19 IV. Neq; inde inferendum est, quòd Apostoli, vel Ecclesia possit instituere Sacramentum, aut non omnia Sacramenta esse immediatè instituta à Christo Domino. Non enim Sacramentum instituit Ecclesia, sed in Sacramento jam à Christo instituto, & aliquo signo, vel symbolo sensibili conferendo (quod in primitiva Ecclesia maximè fuerat impositio manuum) ad distinctè significandum ejus effectum, & potestatem collatam, potestate sibi à Christo relicta, certa signa sensibilia materiæ, & formæ determinavit: ut in Sacerdotio patenam, cum hostia, & calicem cum vino: in Diaconatu traditionem libri Evangeliorum, &c. quæ sine dubio à Christo in specie non erant instituta, & fortè in primitiva Ecclesia non usurpata, ut latiùs patebit, cùm de Sacerdotio. *Quare* (ait rectè Laym. *cit. c. 5. n. 2. in fin.* loquens de Diaconatu) *nihil refert, quod in primitiva Ecclesia Ordinandis Diaconis non fuerit exhibitus liber Evangeliorum, aut Missale, uti nunc solet, potuit enim præter manuum impositionem alia materia exhiberi, per quam & Altaris ministerium, & alia annexa officia Diaconi significarentur.* Sic Laym. Eadem est ratio in aliis Ordinibus.

§ III. *Probabilissimè omnes Ordines sunt Sacramenta.*

20 I. P*Robabile utique, sed valdè incertum de Minoribus.* Probabilitas extrinseca magna est, ex auctoritate gravissimorum Doctorum ita docentium: D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus, Richardus, Paludanus, alii cum Valentia *suprà cit. pu. 4.* Laym. *c. 4. n. 5.* quidni adhæreamus & nos? Probabilitas intrinseca non spernenda sumitur ex Conciliis. Nam Concilium Florentinum *in instructione Armenorum*: cùm omnium Ordinum, etiam Minorum materiam, & formam assignasset, deinde absolutè pronuntiat, Ordinem esse Sacramentum, nullam faciens inter Ordines distinctionem: ergo sentit omnes esse Sacramentum. Similiter Concil. Trid. *sess. 23. cap. 2.* omnes illos etiam Minores Ordines enumerans, posteà *cap. 3.* absolutè, & indistinctè affirmat, Ordinem esse Sacramentum: similiterque *can. 3.* absolutè, & indistinctè definit: *Si quis dixerit Ordinem, seu sacram Ordinationem non esse verè, & propriè Sacramentum, &c. anathema sit.* Cùm ergo Concilium sub eodem termino loquatur de Ordinibus Majoribus, & Minoribus, sensum communem Ecclesiæ inferre possumus, etiam voluisse significare minores Ordines esse Sacramenta. Accedit, quòd etiam illi conferantur cum traditione certæ materiæ, & formæ; cùm magna cautela non iterentur; nec feminæ conferantur ab Ecclesia, sicut alii Ordines majores. Verùm cùm hæc non admodùm urgeant, res manet incerta, & opposita sententia negans, ac solùm Sacramentalia ab Ecclesia instituta agnoscens, satis probabilis, quam absolutè tenet Navarr. *Matr. c. 22. n. 18.* aliique citatis latè probat Vasq. *3. p. disp. 237. cap. 2.* & probabilissimam vocat Sanchez *l. 10. de Matrim. disput. 31. num. 17.*

II. *Magis probabile, at non valdè certum de Subdiaconatu.* 21
Sacramentum esse Subdiaconatum docent DD. communiter, & longè plures præter nominatos. Ratio eadem, quæ suprà à fortiori, ut ex se patet. Et specialiùs movet, quòd Concilium Tridentinum *cit. can. 3.* definiens Ordinem, seu sacram Ordinationem esse Sacramentum, saltem videatur comprehendere Ordines Majores, & sacros: Subdiaconatus autem numeratur inter Ordines sacros, & voto continentiæ, ac Horarum obligatione adstrictus est: ergo, &c. Verùm quia, & hoc non valdè urget, manet res non valdè certa, & non improbabilis opposita Sententia negans, nimirùm tam Subdiaconatum, quàm Ordines Minores esse Sacramenta, sed esse solùm Sacramentalia quædam ab Ecclesia instituta pro majori decore sacrosancti Ministerii Altaris. Magister, Durandus, Cajetanus, alii apud Vasquez *citatum disput. 238.* Tu Tyro, mane mecum in communi Sententia, & ubique audieris.

III. *Quasi certum, & propè fidem de Diaconatu.* Sacrum 22
Diaconatus Ordinem esse verè, & propriè Sacramentum à Christo institutum, (contra solos Durandum, & Cajetanum) docent unanimiter omnes Theologi antiqui, & recentiores; ut id meritò pro certo habere velit Castro-Palaus apud Gobat. *nu. 84* Et Vasquez *disp. 238.* scribat, non videri posse negari absque errore in fide; eò quòd Conc. Tridentinum *sess. 23. Can. 6.* definiat esse in Ecclesia Hierarchiam constantem ex Episcopis, Presbyteris, & *Ministris*: ubi certè saltem Diaconi designantur nomine *Ministrorum*; ergo saltem hi sunt pars constitutiva hujus Hierarchiæ, seu status, & Ordinis Ecclesiastici. Idemque Concilium *ibidem can. 3.* definiens *sacram Ordinationem* esse Sacramentum, ad minimum Diaconatum debeat comprehendere. 2. Septem primi Diaconi *Act. 6.* ab Apostolis ordinati sunt per manus impositionem, per quam secundùm Scripturam, & SS. PP. confertur gratia sanctificans, seu Spiritus Sanctus *suprà cit. 2. Timoth. 1. admoneo te, ut resuscites gratiam DEI, quæ est in te, per impositionem manuum mearum.* D. Ambrosius *l. de dignitate Sacerdotali c. 5. Homo imponit manus, DEUS largitur gratiam.* Atque de facto in Ordinatione Diaconi Episcopus ei imponit manus dicens: accipe Spiritum Sanctum, id est, gratiam Spiritus Sancti. Ubi autem est signum sensibile, materia, & forma cum promissione, & effectu gratiæ, ibi est Sacramentum: ergo, &c. 3. Quia Diaconatus ordinatur ad ministeria valdè sacra, ad quæ ritè obeunda speciali gratia indiget. Nam quamvis illi primi septem Diaconi expressè solùm legantur in Scriptura constituti ad ministrandum mensis, non tamen id solùm, vel præcipuum erat illorum officium. Nam Diaconi antiquitus etiam distribuebant Eucharistiam, ut testatur Justinus Martyr *Apolog. 2.* & patet de S. Laurentio: Legebant Evangelium: ut de S. Stephano primo Diacono testatur S. Augustinus: *Diaconus erat, Evangelia legebat*: imò & verbum DEI prædicabant, ut de eodem S. Stephano, & Philippo testantur Acta Apostolorum: & plura ejusmodi sacra Officia Diaconis attributa à Conciliis, & SS. Patribus apud Laym. *c. 3. n. 4.* & alios Doctores passim. Ad ejusmodi autem actus utique requiritur specialis gratia, ut dignè peragantur: ergo, &c.

IV. *Certissimum de fide de Presbyteratu.* Presbyteratum, 23
seu Sacerdotium esse verum Sacramentum, de fide tam certum est, quàm certum est absolutè Ordinem esse Sacramentum, quandoquidem constat nulli Ordini magis, ac certiùs convenire hanc dignitatem: de quo enim alio Ordine potiùs id credendum sit, quàm de excellentissimo Ordine Presbyteratus ob actus suos præstantissimos, & planè divinos consecrandi, & offerendi Sacramentum, & Sacrificium Corporis, ac Sanguinis Christi, absolvendi à peccatis, aliaque Sacramenta ministrandi? ad quos actus dignè exercendos utique specialis, & magna requiritur gratia. Unde in Conc. Trid. *sess. 23. Can. 4.* definitur: per Ordinationem Presbyteri dari Spiritum Sanctum, imprimique Characterem.

§. IV. *Quid jam iterùm de Episcopatu?*

CLarum est, Episcopatum completè sumptum, prout 24
simul includit utramque Ordinationem Presbyteri, & Episcopi, esse Sacramentum. Sed adverte, per Episcopatum sic completè sumptum potiùs intelligi duos gradus Ordinis Presbyteralis, & Episcopalis simul conjunctos, quàm utriusque Ordinationis, quæ sunt distinctæ, & disparatæ, & simul conjungi non solent, etsi una alteram necessariò præsupponat, ut *n. 9.* dictum. Quæstio ergo est de hac speciali distincta Ordinatione Episcopi. 1. An sit Sacramentum? 2. An sit Sacra-

C cra-

cramentum distinctum ab Ordinatione Presbyteri? Dico ergo ad primum quæsitum.

25 I. *Ordinatio Episcopi est verè, & propriè Sacramentum*. Ita contra S. Bonaventuram, Richardum, Sotum, Covarruviam, alios quosdam omninò communis DD. quos congerit: & sequitur Laym. *cit. c. 4. n. 3.* alii Recentiores passim. Ratio est: 1. Quia ipsum Concilium Tridentinum *sess. 23. cap. 3.* & Doctores omnes probant, sacram Ordinationem esse Sacramentum ex testimonio Apostoli, 1. *Timoth.* 4. & 2. *Timoth.* 1. descripto suprà *n. 299.* quibus locis solùm est sermo de Episcopatu: nam Timotheus à Paulo ordinatus erat Episcopus, concurrentibus etiam aliis Episcopis, quem concursum Apostolus vocat *impositionem manuum Presbyteri*, uti notavit Chrysostomus in eundem locum *hom. 12.* dicens: *Non de Presbyteris hoc in loco, sed de Episcopis loquitur, neque enim profectò Presbyteri ipsum ordinabant.* 2. Quia Episcopus ordinatur per signa sensibilia, materiam, & formam, scilicet impositionem manuum trium Episcoporum, & verba illa energetica ab omnibus simul prolata, *Accipe Spiritum Sanctum*: quia cæremonia aperte significatur conferri gratiam sanctificantem, juxta nuper dicta de Diacono *nn. 22.* 3. Quia per hunc Ordinem homo destinatur ad ministeria valde ardua, videlicet confirmandi fideles, & ordinandi Clericos: ergo credere oportet gratiam ei annexam esse ad talia munia ritè, & dignè obeunda.

26 II. Quoad secundum quæsitum ita scribit Layman eodem *c. & n. 3. §.* Notandum verò. *Licet Ordinatio illa Episcopi, qui ante necessariò Presbyter esse debet, sacramentalis sit, non tamen est Sacramentum distinctum à Presbyteratu, sed Ordinationem Presbyteri in esse Sacramenti habitudine morali magis perficit, & consummat eo quòd neque distinctum Characterem in animo imprimat, sed Characterem sacerdotalem intrinsecè augeat, & perficiat, ut Ordinatus jam non tantùm SS. Eucharistiam conficere, sed etiam ad conficiendum alios ordinare possit.* Sic Layman, sic Authores ab ipso citati. Nescio, *Tyro*, an satis bene capias. Certè neque mihi per omnia benè animo sedet hæc doctrina; loquamur paulò clariùs.

27 III. Probabilissimum est Ordinationem Episcopi specialem, ut distinctam ab Ordinatione Presbyteri esse Sacramentum. Ita (contra plures graves Doctores) plerique Recentiores, teste Gobat, *num. 86.* verosimillimum judicant, *pro necessitate divinæ gratiæ, qua speciali eget Episcopus ad sua munia ritè peragenda.* Etenim hoc ipsum directè probant rationes allatæ *suprà n. 25.* præsertim secunda, & tertia, ut consideranti patebit. Quemadmodùm ergo *suprà num. 9.* dictum, Episcopatus adæquatè sumptus duos dicit Ordines partiales, ita quoque duo dicit Sacramenta partialia, eo modo, quo in Ordinatione Presbyteri collatio potestatis in Corpus Christi verum, per traditionem calicis, &c. & collatio potestatis in Corpus Christi mysticum, per ultimam impositionem manuum, possunt dici duo Sacramenta partialia, sive deinde imprimant duos Characteres partiales, quod verius, sive Character in priori traditione collatus, posteà solùm extendatur, ut aliis placet, de quo alibi suo loco. Eadem ratione discurrendum de Presbyteratu, & Episcopatu. Simplex ergo Sacerdos habet potestatem in Corpus Christi verum, & consequenter in Corpus mysticum quoad aliqua Sacramenta: cui Episcopalis Ordo solùm superaddit potestatem completam quoad reliqua Sacramenta, scilicet Confirmationem, & Ordinem. Jam restat expedienda vulgaris dubitatio.

28 IV. *Ergone septem Ordines, singuli Sacramenta, exunt septem Sacramenta*, an unum tantum? Resp. Omninò sunt septem Sacramenta realiter, & specie infima distincta: cùm omnia conveniant in ratione generica Sacramenti Ordinis, *nimirùm esse Sacramentum, vel cæremoniam sacram, qua Ordinato spiritualis potestas confertur circa Sacramentum, & Sacrificium Eucharistiæ*; & differant per particulares differentias, ut ex eorum definitionibus mox assignandis constabit, suntq; separabiles ab invicem. Sunt tamen simul, & communiter absolutè dici debent unum Sacramentum inter septem sacramenta, tum ob prædictam unitatem specificam subalternam, tum ob unitatem moralem finis, quia omnes Ordines ordinantur ad unum finem principalem scilicet Eucharistiam, seu consecrationem, & oblationem Corporis, & Sanguinis Christi, velut actum totius Sacramenti Ordinis principalem, & nobilissimum. Quare, si ex dictis inferatur: Si septem Ordines sint septem Sacramenta; ergo universim sunt plura Sacramenta, quàm septem, nempè tredecim: imò numerato etiam Episcopatu, quatuordecim. Aut simpliciter nega consequentiam, ob rationem dictam: quia scilicet omnes septem Ordines censentur unum Sacramentum ob unitatem prædictam finis: aut doctiùs (ut aliquid philosophatus esse videri possis) distingue consequens. Sunt plura Sacramenta, quàm septem, quoad speciem infimam; concede consequentiam, & nega absurditatem. Sunt plura, &c. quoad speciem subalternam: nega consequentiam. Quia omnes Ordines constituunt unam speciem subalternam Sacramenti in genere, & in ordinaria Sacramentorum divisione, & numero censetur Ordo unicum membrum, & species subalterna, etsi varios contineat sub se species infimas, sic tamen inter se ordinatas, ut omnes reliqui Ordines referantur ad Sacerdotium velut complementum, & principale attributionis, & omnes omnino Ordines ad SS. Eucharistiam velut finem principalem; adeóque & per attributionem, & per unitatem finis, moraliter verè constituant unum Sacramentum.

SECTIO III.

De Materia, & Forma Sacramenti Ordinis generatim, Ejusdemque Ministro.

SUMMARIUM.

29 *Materia Ordinis alia remota, alia proxima.*
30 *Forma sunt verba ab Episcopo prolata.*
31 *Traditio materiæ, & prolatio formæ fieri debent ab eodem Episcopo.*
32 & 33 *Non tamen necessariò singulis ordinandis seorsim.*
34 *Qualis requiratur contactus materiæ?*
35 *Probabilissimè ad valorem, & essentiam nullus requiritur contactus.*
36 *De præcepto tamen necessarius est contactus physicus, præsertim in Presbyteratu,*
37 *Qui debet fieri simul tempore, saltem moraliter, cum prolatione forma.*
38 *An contactus ille debeat esse immediatus?*
39 & 40 *Minister Ordinis validè conferendi est omnis Episcopus consecratus.*
41 Saltem respectu Sacerdotii validè conferendi.
42 *Nam Ordines Minores, & primam Tonsuram conferre etiam possunt presbyteri Cardinales, & quidem Abbates.*
43 *Probabiliùs tamen suis tantùm.*
44. & 45 *Etiam Diaconatum, & Subdiaconatum ex commissione Papa conferre potest simplex Sacerdos.*
46 *Minister autem Ordinis licitè conferendi,*
47 & 48 *Est solus Episcopus* proprius *ipsius ordinandi*;
49 *Qui potest esse proprius ejus ratione, vel originis, vel domicilii, vel beneficii.*
50 Usq; ad n. 53. *Quinam dicatur* proprius *ratione originis?*
53 Usq; ad n. 56. *Quinam sit* proprius *ratione domicilii?* &
56 & 57 *Quis sit Episcopus* proprius *ratione beneficii?*

§. I. *Quæ est materia, & forma Sacramenti Ordinis generatim loquendo?*

29 I. Materia cujuscunq; Ordinis est illa res, *per cujus traditionem confertur Ordo.* Expressè Conc. Flor. *in decreto unionis.* Duplex ergo est materia cujusque Ordinis: *proxima, & remota.* Materia *remota* est instrumentum illud, seu res aliqua palpabilis, quæ ab Episcopo ordinante traditur ordinando. Materia *proxima* est ipsa traditio materiæ remotæ, uti docent passim Theologi, & Canonistæ. Utramque materiam complectendo dic: Materia Sacramenti cujusque Ordinis est traditio instrumenti, seu rei alicujus ab Episcopo facta ordinato ad signandam potestatem, ac Officium particulare Ordinis suscepti: ut in Presbyteratu est traditio calicis cum vino, & patenæ cum hostia: in Diaconatu est traditio libri Evangeliorum, &c. prout specificabitur in singulis *Sect. 5.*

30 II. Forma Sacramenti cujusq; Ordinis sunt verba ab Episcopo, vel ordinante prolata imperativo modo, cum expressione potestatis per talem ordinationem conferendæ: *quibus nimirùm verbis utitur Episcopus tradens materiam remotam, ad significandum Ministerium ad quod assumitur ordinandus.* Conc. Florent. *suprà allegatum.* Ut in Presbyteratu: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo, Missasque celebrandi, tam pro vivis, quàm defunctis in nomine Domini.* Est de fide, ex perpetua Ecclesiæ traditione, teste *Bonacina.* Proferuntur autem verba Ordinationis *imperativo modo*, quia ordinatio est collativa potestatis, qua ordinatus obligatur uti in bonum Ecclesiæ, ordinatus enim fit Minister Christi in sua Ecclesia. Hinc Apostolus. 1. Corinth. 4. *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.*

31 III. Traditio materiæ, & prolatio formæ utique debet fieri ab ipso eodem Episcopo, alioquin Sacramentum erit nullum, si aut Episcopus traderet materiam, & alius pronuntiaret formam; cùm prolatio formæ sit Ministri Ordinis, qui est ipse Episcopus, vel ordinans, idque in omni Ordine; aut Episco-

Episcopus quidem pronuntiaret formam, sed alius traderet materiam, saltem in Ordinibus Majoribus juxta *c. Subdiaconus d.23.* Nam in Ordinibus Minoribus, Episcopo proferente formam, ab alio, nempè Archidiacono olim tradebatur materia ordinando, juxta *c. Acolythus dist. eadem* (prout notavit D. Th. *p.3.q.38. ar.2.ad 2.*) Cęterùm ea generatim dictis *c.1.n.18.* patet, eam traditionem materiæ, & prolationem formę debere fieri ab Episcopo *simul* tempore, non physicè, sed moraliter tantùm, sic ut traditio materiæ, & pronuntiatio formæ, etsi non omninò simul factæ, sed aliquantulùm una alteram præcedente, vel subsequente, intelligantur tamen se invicem afficere, & unum totale signum Sacramentale constituere ad significandam potestatem eo Sacramento collatam. Verùm quia traditio materiæ necessariò complenda est per acceptationem, seu contactum Ordinandi, ideò quoad hoc specialiùs agendum *§. seq.*

32 IV. Non est necesse, ut traditio materiæ cum prolatione formæ fiat ordinandis singulis seorsim, sed valida, & licita est ordinatio, qua Episcopus pluribus ordinandis, sub una pronuntiatione formæ in plurali numero, porrigit unam materiam; *calicem, librum, &c.* aut simul omnibus, quod optimum, & in ipso Pontificali expressum: aut successivè singuli, dummodò servetur simultas moralis: imò etiamsi aliqui in continua successione tangerent aliquantisper post absolutam jam formam: quia per illam continuam successionem tangentium adhuc servatur simultas moralis materię, & formæ, ut per modum unius signi moraliter intelligantur fundare unam significationem Sacramentalem. Dico autem *aliquantisper*: Nam si successio tangentium, post absolutam formam duraret per notabile tempus, v.g. dimidium, vel integrum quadrantem, aut ampliùs, omninò forma aliquoties foret repetenda, ne nimiùm distet prolatio formæ à contactu materiæ. Declaro hoc casu facto, non ficto.

33 Episcopus quidam Hispaniæ considerans multitudinem ordinandorum, præsertim pro Presbyteratu ut se, & hos citiùs expediret, primo Presbyterando porrigendo calicem, patenam, pronuntiavit in plurali formam dicendo: *accipite potestatem offerendi, &c.* eandemque repetiit non statim, quando pervenit ad secundum, sed solùm quando ad sextum, vel octavum, & sic deinceps interjectis scilicet morulis, ne nimia fieret distantia formæ à contactu materiæ: neque petentibus aliquibus repetitionem, potuit unquam persuaderi, ut iterùm sub conditione Formam repeteret, & Materiam porrigeret, constanter asserens, id sine ullo prorsùs fundamento exigi. Sic refert Cardin. de Lugo *Responsorum moralium lib. 1. dub. 33. n. 2.* Indubitanter ex principiis intrinsecis negans fuisse necessariò repetendam illam Ordinationem: attamen potuisse ad majorem quietem sub conditione reiterari consentit Gobat. *tr.8. n. 164. & nu.* 209. Plura circa hæc *infrà §. seq. N. III.*

§. II. *Qualis requiritur contactus materiæ in Ordinatione?*

34 COmmunis sensus hominum est, tactum aliquem materiæ traditæ ab Episcopo spectare ad Ordinationem tanquam conditionem sine qua non. *Ratio* datur, quia per illum ipsum contactum materiæ actio sacramentalis Episcopi dirigitur ad hanc personam, ut in illa suum effectum producat: adeòque qui nullo modo, nec physicè, nec moraliter tangeret materiam, non censeri ordinatum. Sed quæstio controversa est inter Doctores, qualis requiratur contactus, an physicus, an sufficiat moralis? Contactum physicum requiri ad valorem, & essentiam Sacramenti, adeòque esse necessarium necessitate Sacramenti affirmant gravissimi Doctores, D. Thomas *in 4.d.23.q.1.ar.1. Paludanus, Sylvester, Angelus, Cajetan. in opusc. apud Laym. citand. Bonacin. Castro-Palaus, alii.* Probant, tum ex verbis formæ: *accipe, &c.* quæ significent imperium erga Ordinandum, cui is satisfacere debet capiendo externum symbolum, quod ei traditur: tum ex perpetua praxi Ecclesiæ, quæ cum traditione materiæ ejus etiam acceptationem, & contactum tam sollicitè requirit: quæ praxis per traditionem ex Christi institutione profecta esse videatur. Contrà contactum physicum necessarium esse necessitate Sacramenti, negant multò plures: *Albertus magnus, Victoria, Armilla,* ac ipse Cajetanus *in summa*, pluresque Recentiores cum antesignano Vasquez hic, *disp. 246. c.2.* Laym. *lib.5. tr. 9. c. 5. num. 4. Henriquez, Zambranus, Fillincius, Reginaldus, Dicastillus*, aliisque relatis, Dian. *p.3. tr.3. resol.* 185. Gobat. *tract.7. num.* 57. alii. Secundùm hos omnes abundè sufficit, & secundùm plures etiam requiritur contactus moralis materiæ, ut nimirùm ordinandus extensione manuum, inclinatione capitis, vel alio æquivalenti signo significet, se materiam oblatam ab Episcopo acceptare. Quia nimirùm contactus instrumentorum ad hoc solùm deservit, ut determinet potestatem, quæ confertur personæ huic. Ad hoc autem non est necessarius contactus moralis, ac præsens ostensio signi acceptationis. Alia est ratio de Baptismo, Confirmatione, extrema Unctione. Nam sano sensu nemo potest dici ablui, vel inungi, nisi physicè contactus. Ego dico sequentia.

I. Probabilissimum est, nullum planè contactum requiri 35
ad valorem, & essentiam Sacramenti, in collatione, seu receptione cujuscunque Ordinis. Ita plerique ex citatis: nominatim *Vasquez, Layman, Gobat.* Ratio urgens est. Quia secundùm communissimam Sententiam cum *D. Thoma, D. Bonaventura*, & aliis, infans unius diei in cunis potest validè ordinari Diaconus, Sacerdos, Episcopus: quis autem, amabo te! in his reperiatur contactus respondens verbis illis *accipe, &c.* quo scilicet significetur acceptatio moralis potestatis traditæ? Certè tactum physicum non quæres, nisi nugatoriè; moralem etiam stultè. Atqui certum est, intrinseca essentialia Sacramentorum, quoad materiam, & formam, eadem requiri tam in parvulis, quàm in adultis. Nihil autem urgent fundamenta oppositæ Sententiæ. Verba enim illa: *accipe potestatem, &c.* de necessitate Sacramenti non significant imperium aliquod directum ad Ordinandum, ut capiat, vel manu tangat materiam exhibitam; sed solùm significant potestatem spiritualem conferendam Ordinando per exhibitionem illius symboli. Et cur, obsecro, requiratur contactus? Certè non aliam ob causam, quàm ut traditio potestatis acceptetur, & acceptari significetur: atqui hoc dici non potest; cùm Sacramentum hoc non consistat in contractu, sicut Matrimonium, ut proinde traditionem, & acceptationem postulet: quod ipsum non requirit ad valorem tactum aliquem Physicum; quantò magis collatio spiritualis potestatis fieri poterit sine reali contactu per solam exhibitionem symboli factam homini præsenti, supposito ejus interno consensu, seu intentione, ac voluntate saltem habituali suscipiendi Sacramentum illud? Ex praxi denique Ecclesiæ plus colligi non potest, quàm quòd talis cæremonia tangendi instrumenta ab Ecclesia præcipiatur: & meritò quidem, ut scilicet traditio, & acceptatio spiritualis potestatis ordinando facta expressiùs significetur, si is symbolum materiale, quo talis potestas significatur, manu ipsemet contingat. Sed sat, superque speculationi datum. Jam ad praxim.

II. Certissimum est, contactum physicum materiæ in 36
hoc Sacramento esse, & optimum, ac securissimum; & omninò etiam necessarium necessitate præcepti Ecclesiastici, cui omninò obtemperandum est: adeò ut sine dubio mortaliter peccaret, qui deliberatè omitteret contactum physicum, saltem quando vult suscipere Presbyteratum, quandoquidem delinqueret graviter contra præceptum, ac morem universalis Ecclesiæ, & redderet, ac susciperet Sacramentum dubium, nam authoritas tam gravium DD. contactum physicum ad valorem requirentium utique reddit sententiam illam oppositam valde probabilem: atqui in administratione Sacramentorum, quoad essentialia oportet sequi opinionem tutiorem. Hinc ulteriùs talis Ordinatio, saltem Presbyteri, facta sine contactu physico materiæ, necessariò sub conditione repetenda foret, uti post *Lugo*, & alios docet rectè Gobat. *nu.* 212. injuncto *nu.* 185. In Sacerdote enim grave est periculum nullitatis Sacramentorum Eucharistiæ, & Pœnitentiæ, graviumque damnorum spiritualium fidelium, ac pœnitentium. Quare Sacerdos ita ordinatus interim abstinere debet ab exercitio Ordinis, tam celebratione, quàm absolutione: nec posset licitè excipere Confessiones, aut accipere stipendium pro Missa. Quia nemo extra casum necessitatis vellet absolutionem accipere, aut oblationem Sacrificii habere ab eo, qui sub ejusmodi controversa dubitatione ordinatus fuit, nec eidem porrigere stipendium, aut redditus beneficiorum. *Dixi: saltem Presbyteri.* Nam Diaconus, Subdiaconus, aliique inferiores dubie ordinati etiam in nostro casu, quando non tetigerunt physicè symbola, probabiliter non tenentur ad quidquam repetendum. Sic Lugo *Responsorum moralium lib. cap. 3. n.* 2. Granados apud Dianam *p.5. tr.13. resol.47.* Tamburinus *cit. cap.1. §.7.* Gobat. *nu.* 191. Ratio est: quia homo ille, vel jam etiam insignitus est Sacerdotio, & hoc ipso jam habet eminenter inclusum Diaconatum, &c. D. Thomas *3. p. qu. 33. art. 5.* si verò non sit Presbyter, actiones ejus, quas obit, nemini sunt noxiæ; esto fuisset in ejus ordinatione commissus error substantialis. *Non tenetur*, inquam, *quidquam repetere*. Poterunt autem sine dubio bona conscientia aliam petere ordinationem, ut in simili, & minori dubio dicam mox iterùm *num. seq.* Hinc meritò commendat Gobat. *num.* 192. sedulitatem cujusdam Magistri cæremoniarum, qui videns quendam inter reliquos ordinandos, non tetigisse librum, sed tantùm dexteram extendisse, & recessisse cum reliquis, jussit eum mox redire, ac

realiter contingere librum: additque absque peccato potuisse omittere illam repetitionem: qua tamen posita, oportuisse, vel certè conveniens fuisse etiam repetere formam. Jam posito etiam contactum physicum esse de necessitate Sacramenti Ordinis, ulteriùs dicendum.

37 III. Contactus materiæ, quantùm est de valore Sacramenti, debet fieri simul tempore cum prolatione formæ facta ab Episcopo, non tamen physice, sed moraliter, etsi paulo post, vel paululùm ante absolutam pronuntiationem formæ Episcopi, juxta generatim dicta *n* 81. Nam quod tam parum distat, nihil distare videtur, & adhuc moraliter verum est dicere, quòd dum Episcopus profert formam, ordinandus tangat materiam, ac sufficienter significatur, traditionem actualem Episcopi ab ordinando acceptari. Quare rursus vides validam fuisse, nec necessariò repetendam ordinationem illius *num. præcedenti*, qui post pronuntiationem formæ, statim revocatus tetigit librum: item illorum Sacerdotum, qui successive tangebant materiam Episcopo per intervalla modica repetente formam, *suprà numer.* 33. Item illius apud Lugo *Respons. moral. lib.* 1. *dub.* 33. *num.* 5. qui à Magistro cæremoniarum parùm sui muneris perito, prohibitus fuit tangere calicem, & patenam, dum Episcopus protulit verba illa formæ; *accipe potestatem, &c.* sed jussus tangere statim post absolutam formam: responderque moraliter certum esse, validam fuisse illam ordinationem, eumque secutus *Castro-Palaus* dicens, non esse de hoc dubitandum. Qui tamen *Paludanus, Sylvester, Cajetanus, ac Navarrus cap.* 22. *num.* 17. exigunt etiam in hoc Sacramento physicam conjunctionem formæ cum materia; ego cum *Gobat* non ausim hanc Sententiam vocare moraliter certam; adeòque sic ordinatum optima conscientia posse petere iterationem ordinationis quemadmodùm fecerunt isti Presbyteri, etsi frustrà. At certè non tenetur petere, vel procurare; quandoquidem plerique Theologi negent, esse obligationem iterandi Ordinem collatum, quando nullus alius defectus occurrit, quàm quòd forma tota fuerit prolata paulò ante, vel paulò post contactum materiæ remotæ. Et hæc quantùm ad valorem, & necessitatem Sacramenti. Quoad licitum in praxi certè servandus est ritus præscriptus in Pontificali, idamque dicendum, quod suprà generatim dictum *nu.* 83. Certè *Franciscus Bardi*, eumque citans *Gobat num.* 156. censent Episcopum, nisi interveniente gravi causa, citrà peccatum mortale non posse sic ordinare, quia saltem Charitas proximi exigit in re tam gravi observari Rubricas Pontificalis, nam plerique ferrent ægerrimè, & gravioribus scrupulis subjicerentur, nisi viderent se ita ordinari, vel ordinatos.

38 IV. Denique quoad tangenda. 1. Certum est, non exigi contactum immediatum omnium materiarum necessarium ad essentiam Sacramenti. Certè Presbyterandi nunquam tangunt immediate vinum contentum in calice, quod tamen spectat ad materiam substantialem Sacramenti; sed de hoc particulariùs *in parte* 4. *cùm de Presbyteratu*. 2. Si quis calicem, candelam, claves, &c. tangeret manu obvoluta chirotheca, strophiolo, superpelliceo, &c. non ideo esset irritus Ordo: quia communissimè, & rectissimè dicitur tangere, vel palpare hominem, qui eum apprehendit tectus chirotheca etiam brumali, ac pellicea, *Vasq. Coninch. Bonaçina, Gobat n.* 60. 3. Non est opus, ut utraq; manu tangatur id, quod tangendum est, quia nulla lex id exigit: imò sufficit, si tangas uno digito, nam adhuc verificatur tactus. Ex communi, Sanchez *Consil. mor. l.* 7. *dub.* 2. *n.* 34. Imo etiam si solo ungue. Sic Sacerdos in sua ordinatione, qui tangere debet cuppam calicis digitis mediis, sufficit, si unguibus eorum digitorum tangat quia ii pars digiti censentur. Ita in terminis Cardin. de Lugo *Resolut. mor. lib.* 1. *dub.* 1. *n.* 8. addens. *Utique enim se mutuò (ut rudi exemplo utatur) tangunt pueri, quando unus unguibus lacerat vultum alterius.*

§. III. *Quis est Minister Ordinis* validè conferendi?

E*St omnis, & solus Episcopus consecratus respectu saltem Sacerdotii validè conferendi*. Communissima DD. Explico particulatim.

I. Omnis Episcopus consecratus.

39 ADeòque etiam excommunicatus, suspensus, interdictus, Episcopatu privatus, degradatus, potest validè conferre Sacramentum Ordinis cuicunque fideli: juxta communissimam DD. cum D. Thoma, D. Bonaventura, Scoto *in* 4. *d.* 21. Ratio est: quia potestas ordinandi residet in Charactere Episcopali indelebili, adeoq; nulla censura, nulla privatione Ecclesiastica, vel impedimento Canonico impedibili, vel auferibili, quia eo semel insignitus validè exerceat illam potestatem ordinandi. Ad hoc ergo, ut Episcopus validè administret Sacramentum Ordinis, nihil requiritur, nisi potestas Ordinis Episcopalis, & intentio debita; non item fides, vel bonitas, juxta generatim dicta, *cap.* 3. *sect.* 1. At inquis, nonne SS. Patres, ipsique Summi Pontifices apud Gratianum *causa* 9. *q.* 1. expressè dicunt, irritas esse ordinationes factas ab Episcopis hæreticis, vel schismaticis, aut antipapis? Resp. Ejusmodi locutiones esse intelligendas de sola exacutione Ordinum, non de potestate collata, ac proinde talem ordinem factam ab Episcopo hæretico, vel excommunicato non esse ratam habendam ad eum effectum, ut taliter ordinatus in tali Ordine ministrare permittatur: interim non negantes, quin talis Sacramentum, Characterem, & potestatem Ordinis recipiat, ut proinde facta dispensatione, absque nova ordinatione ministrare possit. Excepto fortè D. Cypriano, qui sicut baptizatos ab hæreticis rebaptizandos docuit aliquando, ita etiam dicturus erat de taliter Ordinatis. Vide Layman *l.* 5. *tr.* 9. *c.* 9. *v.* 5. 6. 7.

II. Et solus Episcopus consecratus.

COnstat ex Conc. Trid. *c.* 4. *& Can.* 7. Quare Episcopus solùm electus, & confirmatus, sed nondum consecratus, non potest validè conferre Sacramentum Ordinis, nisi forte aliquorum minorum Ordinum, ex commissione, vel delegatione Pontificis, quemadmodùm possunt Abbates, de quibus inferiùs. Quin è contrà, nec consecrato quidem Episcopo licet ministrare hoc Sacramentum Ordinis ante Confirmationem, de jure communi, etsi sine dubio ministraret validè. 40

Certum porrò est, Episcopum debere simul esse consecratum Sacerdotem: cùm Episcopatus adæquatè sumptus essentialiter includat Sacerdotium, ut supra *Sect.* 1. §. 4. patuit, Alioquin enim nec Episcopus esset, nec ullos Ordines conferre posset: At quid, si non esset consecratus, vel invalidè ordinatus Diaconus, vel Subdiaconus, adhucne posset validè omnes Ordines, etiam istos à se non susceptos conferre? Resp. Omninò quod sicuti contra S. Antoninum, Sylvestrum, Henriquez, alios docent communiùs Doctores cum Vasquez *disp.* 243. Laym. *cit. n.* 8. Diana *p.* 8. *tr.* 2. *resol.* 4. Gobat *nu.* 144. Ratio est: Quia Episcopus confert Ordinem Diaconatus, v. g. non ex vi Diaconatus, quem habeat: sed ex vi Ordinis Episcopalis, quem reverà habet, quique Diaconatum, aliosque inferiores Ordines non includit essentialiter: & licèt eos non habeat ipse formaliter, habet tamen virtute, & eminenter, adeoque sufficienter ad hoc, ut aliis conferre possit validè. Ut vero etiam ministraret licitè, omninò Episcopus suum defectum sibi compertum deberet emendare; cùm generatim vetitum sit ministrare in Ordine superiori, si cui desit inferior Ordo.

III. Respectu Sacerdotii validè conferendi.

NImirùm sacrum Presbyteratus Ordinem, etiam ex concessione Papæ non posse conferri ab alio, nisi ab Episcopo, docent communissimè. Cùm enim talem delegationem Sacerdoti simplici, ab ipso initio Ecclesiæ, nunquam concesserit Summus Pontifex, vel Sedes Apostolica, signum est concedere non posse. Etsi contrarium post Abbatem sentiat Vasquez apud Laym *cit. n.* 2. ea potissimùm ratione: qua ex Conciliis constet, Chorepiscopos ex consensu Episcopi Diaconos, & Presbyteros ordinare posse; atqui Chorepiscopos illos non fuisse veros Episcopos testatur Damasus Papa *in Epist.* 5. ergo non Episcopus tantùm, sed etiam Sacerdos simplex ex commissione alteri Presbyteratum conferre potest. Respondet rectè Laym. *n.* 3. Chorepiscopos illos fuisse duplicis generis, ut apertè ostendit ibidem Damasus Papa: aliqui enim non ut Episcopi à tribus Episcopis, sed ut Presbyteri ab uno tantum Episcopo ordinabantur. Et his munia Episcopalia exercere omninò interdictum fuit. Fuerunt hi Vicarii Episcoporum ruri constituti, quales hodie Vicarios, seu Decanos rurales vocamus. Alii autem Chorepiscopi à pluribus Episcopis ordinati manuum impositionem acceperunt ut veri Episcopi, sicut ipse Damasus interpretatur, & supponit. Et hos ex licentia Episcopi Diaconos, & Presbyteros ordinare potuisse, permittunt illi Canones, præsertim Concilii Antiocheni; inauditum autem est in Ecclesia talem licentiam ab Episcopo simplici Sacerdoti non Episcopo concedi posse, ut jam suprà innui. Quamquam eorum Chorepiscoporum ordinationem improbet Damasus Papa tanquam illicitam, & non secundùm Canones factam, ac proinde eos à functionibus Episcopalibus arcendos esse decernat. Ita argumentatur. Vel enim ad civitatem ordinantur, vel ad villam: neutrum dici potest Ecclesiasticis Canonibus conveniens esse. Non primum; cùm nomen Chorepiscopi repugnet; significat enim Episcopum villarum, & secundùm Canones 41

duo Episcopi in una civitate esse non debent. Non secundum, quia nec in modica civitate, nedum in villa, aut castello Episcopus esse debet, ne nomen ejus, & authoritas vilescat. Hæc Damasus. Fuerunt ergo illi Chorepiscopi quoad aliquid similes illis, qui hodie Episcopi titulares & Episcoporum Suffraganei dicuntur, siquidem & his neminem ordinare licet absque commissione, vel licentia Episcopi ordinarii. Differunt autem plurimùm, quòd hi non ad Ecclesiam, vel villam aliquam Episcopo subjectam, sed ad proprium titulum alicujus ab hostibus occupatæ Ecclesiæ magis Canonicè ordinentur, adeò ut cum ea Ecclesia etiam Matrimonium spirituale contrahant. Addi denique,

IV. *Saltem respectu Presbyterntus.*

SOlus equidem Episcopus est Minister ordinarius, & per se omnium Ordinum, ut patet ex Conciliis Florentino, & Tridentino; imò etiam primæ tonsuræ, secundùm communiorem DD. cum Barbosa *De officio, & potestate Episcopi allegatione tertia*: At certè non solus necessarius quoad valorem; quin etiam simplex Sacerdos possit esse Minister aliquorum saltem inferiorum Ordinum. Nam

42 I. FAcultas conferendi Ordines Minores, ac primam tonsuram in primis competit Cardinalibus Presbyteris, ut docent Abbat. Paludanus, Hugolinus, Rodriquez, Henriquez, alii cum Layman *cit.c.9. n.1.* Diana *p. 8. tr. 1. resol.33.* Deinde eadem facultas jure communi competit Abbatibus, si Sacerdotes sint, & jus mitræ, & baculi habeant, *cap. cùm contingat. De ætate, & qualitate ordinandorum, c. Abbates de privilegiis in 6.* Ea tamen facultas sic restricta est per Concilium Trid. sess. 23. *c.10. De reform. Abbatibus, & aliis quibuscunque, quantumvis exemptis, ut non liceat cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram, vel minores Ordines conferre*. Quare Abbati hodie non licet Regulari non sibi, sed alteri etiam exempto Prelato, quantumvis consentienti, subdito (nisi etiam Episcopi, à quo aliàs ordinari deberet, consensus accedat) primam tonsuram, aut Ordines minores conferre: multò minùs cuiquam Seculari etiam sibi subdito, seu ad suam jurisdictionem spectanti, si Regularis non sit: quin neque Novitio suo, secundùm Rodriquez, Ascan. Tamburin. alios, eò quòd Novitii propriè *Regulares subditi* non sint. Verùm posse Abbatem etiam Novitium suum ordinare mihi probabiliùs docent, post Glossam, & Canonistas communiter Suarez, aliique cum Laym. *cit. n. 2.* Gobat. *n. 324.* Eò quod nomine Regularium etiam veniant Novitii in materia favorabili, qualis hæc est. Et certè Novitius magis est subditus suo Prælato, quàm Episcopo loci, in quo situs est novitiatus, si fortè Novitius venit ex alia Diœcesi, & tamen Novitium posse ordinari ab illo Episcopo, concedunt DD. cum Sanchez *l. 6. moral. c. 22.* Addit Laym. *loc. cit.* quòd ea facultas minoribus Initiandi Novitios competat Abbatibus jure communi antiquo *cit. c. Abbates, de privil. in 6.* Cùm ergo correctio jurium, quantum fieri potest, vitanda sit, ideò illa verba: *Regulares subditi* ample accipienda videntur, sicut in materia favorabili accipi possunt, sic ut etiam Novitios comprehendant.

43 II. Idem tamen Abbates, ex commissione speciali Episcopi, possunt dare tonsuram, & Minores Ordines subditis Diœcesanis sæcularibus, adeòque etiam Regularibus, accedente eorundem Prælatorum consensu, sic enim declaravit Congregatio Cardin. apud Gallemard. *ad cit. c. 10. Tridentini*: & docuit hactenùs communis DD. & habuit notissima praxis in Germania. Veruntamen contrariam prorsùs declarationem eorundem Cardinalium factam die 23. Novembris 1641 refert fide dignissimus (quippe eodem tempore Romæ scribens) Diana *p.7. tr.11. Resol.* 42. nempe Abbates quoscumque non posse primam tonsuram, & Ordines minores conferre, nisi suis subditis Regularibus, non verò alterius Ordinis, vel Congregationis, etiamsi adsit consensus Episcopi: multò minùs Sæcularibus etiam habentibus dimissorias à suis Ordinariis. Insuper Archi-Episcopis, Episcopis, &c. inhibuit, ut in futurum concedere non audeant dictas litteras dimissorias hujusmodi Abbatibus directas: *quod si secùs fiat, tam recipientes, quàm ordinantes à collatione Ordinum suspensi maneant, &c.* Verùm constat ex consuetudine Diœcesium in Germania, eam declarationem non esse adæquatè receptam: prout de Diœcesi Constantiensi testatur Gobat *n. 324. 328.* Et ego post Annum 1660. in Diœcesi Herbipolensi passim fieri vidi, etiam cum meis Discipulis aliquoties. Quòd si ergo Abbates contra præscriptum Tridentini, aut Declarationis prædictæ conferant Ordines Regulari, vel Sæculari sibi non subdito, illicita utique erit ordinatio. At nunquid erit etiam invalida? Invalidam fore sentit Suarez apud Gobat. mox citandum eò quòd talis excedat limites suæ potestatis. Contrà illicitam tantùm, non item irritam, sed validam fore probabiliùs tenent Ascan. Tamburinus, Castro-Palaus, eosque citant Gobat *n. 330 & 334.* quia valori actus magis, quàm nullitati favent jura, quando subjectum absolutè habet potestatem aliquam. Etenim secundùm Legistas: *pro valore actus stat præsumptio*. Neque aliquid huc adferri potest convincens nullitatem: nam Concilium Tridentinum expressè dicit solùm, *non liceat, &c.* adeoque non tollit potestatem, sed tantùm usum prohibet. Congregatio autem Cardinalium allegata dicit quidem *non posse* Abbates conferre Minores Ordines Sæculari, aut Regulari sibi non subdito; sed nihil communius est, quàm quod dicamus facere *non posse* ea, quæ licitè facere non possumus.

44 III. Etiam sacros Diaconatus, & Subdiaconatus Ordines ex commissione, seu privilegio Sedis Apostolicæ conferri posse à Sacerdote simplici, Abbate v. gr. omninò concedendum est, si verum est privilegium ab I. Innocentio VIII. concessum Abbati Generali Amplissimo Ordinis Cistercienfium, aliisque quatuor primariis Coabbatibus: quod pro certo refert Suarez, & à se visum Compluti testatur Vasquez *tom. 3. disp. 243.* in quo sic habetur: *Ne Monachi dicti Ordinis pro suscipiendis diaconatus, & subdiaconatus Ordinibus, extra claustra hinc inde discurrere cogantur: tibi, & successoribus concedimus, ut suis, & quibusvis dicti Ordinis Monachis Diaconatus, & Subdiaconatus Ordines conferre liberè, & licitè possitis.* Addit Caramuel *Theol. Regularis disput. 129. Hoc privilegium est in praxi, & hodie supersunt, qui ad minores ordines ab ipsis Abbatibus sunt promoti.* Et paulò inferiùs. *Hæc praxis hodie permanet.* Attamen communior Sententia cum D. Thoma, Sylvestro, Navarro *lib. 3. Consil. 14. de Regularibus* negat talem potestatem à Summo Pontifice concedi posse Sacerdoti simplici, dictumque privilegium, si fuit concessum, modò revocatum esse, saltem hodierno jure nullum ejus usum esse debere, post Navarrum citatum, ait Layman *cit. num. 4. in fine.* Diana *supra cit. Resol.* 42. sic concludit. *Sententiam meam non promam, sed resolutionem dubii ad sacram Congregationem remitto.* Certè durissimum videtur damnare ejusmodi praxim, & consequenter sacrilegii reos agere Abbates illos virtutes, & doctrina præstantissimos: imò etiam Episcopos, quòd taliter ab ipsis Ordinatos ungant in Sacerdotes, ait prudenter Gobat. *cit. n. 229.*

45 IV. Loquimur semper de Sacerdotibus. Nam etiam ex concessione Summi Pontificis non posse inferiorem Sacerdote Diaconum, vel Subdiaconum conferre ullos Ordines, docent Doctores passim. Ratio datur: quia potestas conferendi Ordines, sicut omnis potestas in Corpus Christi mysticum, supponit potestatem in Corpus Christi verum: Sed Diaconus, vel alius inferior Sacerdote, non habet potestatem in Corpus Christi verum: consequenter nec in Corpus Christi mysticum. Denique Episcopum ipsum proprium non posse licentiam dare Sacerdoti simplici, seu non Episcopo conferendi ullos Ordines, etiam primam tonsuram, communis est Doctorum sensus, teste Gobat. *n. 346.*

§. IV. *Quis est Minister Ordinis, etiam* licitè *conferendi?*

46 E*St solus Episcopus proprius ordinandi ratione veloriginis, vel domicilii, vel Beneficii. 2. Existens in gratia, immunis ab omni irregularitate, & censura, & saltem non suspensus à Pontificalibus. 3. Præditus etiam omnibus inferioribus Ordinibus juxta paulò ante dicta. 4. Ut non conferat Ordines, nisi subdito, & capaci secundùm SS. Canones, servetque requisita Canonica quoad locum, tempus, interstitia: nec conferat Ordines majores nisi inter Missarum solemnia,* (non tamen ita necessariò semper ab ipso ordinante celebranda, quin urgente necessitate ordinandi, si ipse celebrare sine magna difficultate non possit, alio celebrante, ordinare possit, *Gobat. n. 259.*) Hæc pleraq; aut patent ex antè dictis, aut quatenùs simul etiam ordinandum concernunt, patebunt ampliùs ex dicendis *Sect. seq. de subjecto Ordinis*. Quoad Episcopum tamen proprium aliqua necessariò notanda sunt.

I. *Est solus Episcopus proprius Ordinandi.*

47 I. LIcitè nimirùm, solus Episcopus proprius suo subdito potest ministrare, & conferre hoc Sacramentum Ordinis, non autem alieno, seu alterius Diœcesis homini, sine ejusdem proprii Episcopi licentia, seu dimissoriis: ut mortaliter proinde delinquat tam ordinans alienum, quàm iste alienus faciens se ordinari ab alio, quàm proprio Episcopo. Communissima DD. Ex *cap. Eos, qui, & c. Cùm nullus. De temp. ordinand. in 6.* Ac novissimè Concil. Trid. *sess. 23. c. 8. de Reform.* ita decernit. *Unusquisque ab Episcopo proprio ordinetur, si secùs fiat, ordinans in collatione Ordinum per annum, & ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio*

Ordinario videbitur expedire, sit suspensus. Hæc Concilium ipsa gravitate pœna satis indicans gravitatem culpæ mortalis in contrà facientes.

48 II. Duæ tamen sunt exceptiones in jure. Prima in eodem Tridentino *eadem sess. c. 9.* Episcopus potest ordinare suum familiarem non subditum, qui per triennium fuerit cum ipso commoratus, & cui statim Beneficium conferat. Altera habetur *cap. 1. de temp. ordinand. in 6.* ubi conceditur, Clericos posse ordinari à vicinis Episcopis sine proprii Episcopi licentia, quando iste proprius notoriè ordinavit alienos, sine propriorum Episcoporum licentia. De cętero, neque Archiepiscopus quidem, seu intra, seu extra visitationem, licitè ordinat subditos suorum Suffraganeorum, sine horum licentia: sicut nec Titularis Episcopus quenquam sine facultate Ordinarii; minùs Episcopus nullatensis, seu nullam habens Dięcesin, ne quidem in loco exempto, de licentia solius Prælati, seu Superioris illius loci: nisi forte locus esset extra omnem Dięcesin. *Barbosa, Castro-Palaus, alii cum Diana p. 4. tr. 8. Resol. 29.* At inquis: ego ordinari cupiens sum nullatensis, seu locum Episcopi proprii ignorans, quippe infans aliundè adductus, Parentibus pridem defunctis: à quo ergo ordinandus Episcopo? Resp. Gobat *n. 288.* à nullo posse ordinari licitè per se loquendo, sed debere petere à Summo Pontifice facultatem eligendi sibi aliquem Ordinatorem, aut certè in certa Dięcesi sibi figere domicilium, juxta mox dicenda. Nam

49 III. Triplex porrò est Episcopus proprius respectu ordinandi, scilicet ratione, vel originis, vel domicilii, vel beneficii. Sic enim statuit Bonifacius VIII. *cit. c. cùm nullus, de temp. ordinand. in 6.* Ut nemo possit ordinari, etiam prima tonsura nisi ab Episcopo, *qui propriè sit suus, vel ratione originis, vel ratione beneficii, vel ratione domicilii*. Episcopus proprius *Originis* dicitur, in cujus Dięcesi natus est ordinandus, ubi scilicet ejus Parentes eo tempore habuerunt domicilium. De quo specialiora mox infrà. Episcopus proprius domicilii dicitur, in cujus Dięcesi ordinandus habitat, vel saltem habitare incipiat animo ibi permanendi. Episcopus proprius Beneficii dicitur, in cujus Dięcesi ordinandus habet beneficium, etsi tenue, ac licèt de facto ex dispensatione ibi Ordinandus non resideat. Quilibet horum titulorum sufficit, ac quocumque horum titulorum Episcopus sit proprius, & ordinandus subditus, licitè ille hunc ordinat, & hic ordinatur ab illo. Quare si in una Diœcesi, Passaviensi sis natus, in alia, Salisburgensi habites: in altera Augustana v. gr. beneficium obtineas, à quovis illarum Diœcesium Episcopo ordinari licitè potes, vel dimissorias accipere, si alibi ordinari cupias, secundùm omnes. Ac rectè resolvit Navarrus apud Laym. *lib. 5. tract. 9. cap. 9.* Si adolescens in una Dięcesi natus sit, & posteà cum Patre in aliam Dięcesin migrarit, atque ab eodem deinde studiorum causa ad Academiam aliò missus sit, in arbitrio ipsius positum esse, Ordines, vel dimissorias petere ab Episcopo originis, vel ab Episcopo domicilii paterni. Nam filius manens cum Patre sortitur domicilium Patris, neque illud discessu suo amittit, si animum ad Patrem revertendi servet, & pubes factus alibi domicilium non fixerit. Eodemque modo dicendum in casu, quo quis plura domicilia habet, juxta dicenda inferiùs. Et adde, etiamsi ab uno eorum Episcopo accepisses unum Ordinem, vel alterum, v. g. Minores, & Subdiaconatum, posse tamen te ab alio illorum Episcopo recipere reliquos Ordines absque facultate prioris Episcopi: prout contra Barbosam, Riccium, & alios oppositum omnino gratis asserentes, cum aliis rectè resolvit Diana *p. 9. tr. 8. Resol. 4. & p. 8. tr. 2. resol. 9.* approbante Gobat. *n. 304.* Hæc generatim de Episcopis propriis, jam quoad singulos specialiora.

II. *Episcopus proprius Originis*

50 I. ILle tantùm est, in cujus Dięcesi à parentibus ibi fixum domicilium habentibus natus est ordinandus: & non sufficit, quòd quis fortuitò in itinere, transitu, vel matre negotii causa ad breve tempus commorante in tali Dięcesi natus sit, ad hoc, ut titulum Originis acquirat, & ab illius Dięcesis Episcopo tanquam proprio originis ordinari possit, prout habet communis DD. Sententia, Sanch. Lessius, Fill. alii cum Laym. *cit. n. 19.* Diana *cit. p. 8. tr. 2. resol. 11.* Gob. *n. 279.* Ratio est: quia quando disceditur à jure communi, stricta verborum interpretatio est facienda. Atqui propriè nemo dicitur civis loci illius, ubi sic fortuitò, per accidens, & quasi per transennam natus est, sed illius loci, ubi parentes ejus domicilium suum habent: quare si pater tuus sit civis Romanus, mater verò tua sic fortuitò te peperit Mediolani, diceris quidem physicè natus Mediolani, at moraliter, seu jurisdictione, Romæ oriundus. Valascus apud Dianam cit. Barbosa apud Gobat. *ibid. in fine.* Quamquam contrarium sentiant Hurtadus, & Leander, probabileque censeat Escobar apud Gobat. *cit. n. 280.* & Tamburinus de Sacramentis *l. 7. c. 7. n. 9.* quos vide, si placet.

51 II. Minùs ergo sufficit, sive quidem natus, sed solùm baptizatus sis in hac Dięcesi v. g. Passaviensi, ut ideò tanquam originarius ab hujus Diœcesis Episcopo ordinari possis licitè, uti, contra Leandrum, & alios ex *communi* docent Tamburinus *cit. n. 16.* Nam ratione solius Baptismi non potest quis propriè dici civis originarius, vel habere originem in hac civitate: propriam enim originem dat nativitas temporalis, non spiritualis: nec usquam legimus hujusmodi prærogativam faciendi civem alicujus loci soli ipsi Baptismo fuisse concessam. Quanquam verum sit, quando non constat aliundè de loco nativitatis, ex loco Baptismi probari, vel præsumi nativitatem: sed hoc aliud est. Et excipiendum: nisi fuisses infidelis, judæus, vel turca: nam infideles sortiuntur domicilium originis, ubi regenerati sunt: ut proinde fiat Civis Romanus, qui Romæ baptizatur, natus alibi à parentibus infidelibus. Jordanus, eumque sequens Gobat. *n. 280.* Rectè addens se nolle idem dicere de Juvene, qui natus alibi à parentibus Calvinistis, ob deprehensum errorem substantialem in ejus priori Baptismo, rebaptizaretur Monachii.

52 III. At, quidsi, non quidem tu, attamen pater tuus natus sit in ista Diœcesi, poterisne ideò tanquam originarius ab istius Diœcesis Episcopo ordinari? Negant quidem multi, eò quòd hic spectando sit origo propria, non paterna, cùm ly *origo* propriè, sæpissimè saltem significet idem, ac ortus, vel nativitas. Sed probabiliùs concedunt Barbosa, aliique communiùs cum Diana *cit. resol.* 12. Tamburino *num.* 11. nam domicilium originis paternæ est etiam domicilium tuæ originis. Atque ita declarasse Congregationem Cardinalium testatur Diana *p. 4. tr. 4. resol.* 148. & recitat Barbosa *in Trid. sess.* 23. *de reform. c.* 8. *n.* 17. atque ita practicari Constantiæ testatur Gobat. *n.* 182. Dico autem, domicilium *originis paternæ*: nam utique ad hoc non sufficit domicilium avi tui: nam si attenderetur avita origo, inquirendus esset ager Damascenus, ubi Adam creatus est, ait lepide Joann. Andreas apud Gobat. Quemadmodùm etiam non sufficit domicilium originis maternæ. Nam filius sequitur originem patris, non matris *l. 3. C. de municip. & origin.* Excipe, nisi fuisset filius illegitimus, vel naturalis: nam talis filius quoad originem sequitur ventrem: quia illegitimorum mater, & consequenter ejus patria est notior, quàm patris. Tunc quoque domicilium matris habetur pro tuo, quando ignoratur paternum. Sed de his satis.

III. *Episcopus proprius domicilii.*

53 I. ILle scilicet, in cujus Diœcesi ordinandus habet domicilium habitationis verum, & fixum: ubi nimirùm re ipsa habitat cum animo ibi perpetuò permanendi, quem proinde ejus Diœcesi Episcopus tanquam ratione domicilii sibi subditum, ceu proprium Diœcesanum licitè ordinare, & hic ab illo ordinari poterit. Ubi nota pro terminis. Duplex dicitur domicilium: *originis*, de quo jam diai à *num. 51. & habitationis*; ad quod constituendum, duo illa requiruntur, ut nimirum quis reipsa in eo loco habitet, & habeat animum ibi perpetuò permanendi. Et habes animum perpetuò permanendi Romæ v. gr. si cogites illic permanere semper, donec te aliquid aliò avocaverit. Laym. *cit. cap. 9. num.* 10. Quale domicilium quilibet etiam filiusfamilias, si pubes sit, sibi constituere poterit: quamdiu autem non constituit proprium domicilium, gaudet domicilio paterno. Communis apud *citatos*. Impuberes autem filii semper censentur idem habere domicilium, quod patet, cùm ii sibi proprium domicilium constituere non possint. *Lege Placet. C. ad municipalem*. Quin etiam filiifamilias existentes sub potestate matris, si unà cum ipsa aliò commigrent, sortiuntur maternum domicilium. Comitolus cum aliis apud Gobat. *num.* 299. Cæterùm hoc domicilio habitationis constituto, sivè à te ipso, si pubes sis, sive à parente post nativitatem tuam alio commigrante, non propterea amittitur domicilium originis, cùm id sit immutabile *l. 1. & ultima ff. ad municipal.* neque translatio posteà facta potest auferre jus nativitatis, seu originis jam semel acquisitum in illo priori loco originis: ut proinde ab utriusvis domicilii Episcopo Diœcesano adhuc licitè, & libere ordinari possis, ut jam suprà innui.

54 II. Ad constituendum ergo domicilium habitationis non sufficit sola habitatio quantumvis diuturna in hoc loco, nisi adsit animus hic habitandi perpetuò. Quare si Viennæ, ubi domicilium originis, & habitationis habebas, venias huc Passavium, etiam cum omni tua substantia, hicque constanter moreris 10. 20. 100. annis, priùs tamen declarasti, te nolle hic figere domicilium, exprèsse, vel tacitè habens animum revertendi in patriam, reverà domicilium hic non constituisti:

sti : nam in iis, quæ pendent ab animo nostro, statur potiùs declaratione expressa, quàm facto contrario, *Farinac. Menoch. Navarr. communis cum Tambur. cit.* §. 2. n. 31. *Gobat. nu.* 296. Nec ideò poteris hic ordinari, nisi, mutata voluntate disponas hic acquirere domicilium. Et hinc studiosi, qui in Academia, seu Universitate aliqua habitant, etiam ultra decennium solùm animo ibi absolvendi studia, & deinde revertendi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque ideò ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt, sine dimissoriis Episcopi proprii suæ originis, vel domicilii paterni (aut Monasterii, si Religiosi sint;) sicut neque eorum filii, si fortè eo statu duxerunt uxorem, sicut enim is non dicitur Episcopus domicilii respectu Patris, ita nec Episcopus originis respectu filii. *Ex communi Dian. par.* 8. *tr.* 2. *ref.* 15. & 17. *Laym. Tamburin. Gobat. citati, Busembaum in medulla l.* 6. *tr.* 5. c. 2. *dub.* 1. Quapropter quoad forum externum, ut tu alibi natus hic advena ab Episcopo hujus loci admittaris ad Ordines, tanquam ejus Diœcesanus, seu in ejus Diœcesi domicilium habens, debes testibus, vel aliter probare animum tuum hic perpetuò manendi: sicut etiam, quando non constat de certa declaratione animi per verba, recurrendum est ad conjecturas, inter quas hæc est receptissima: si quis 10. annis alicubi habitavit, præsumitur in eo dubio ibi voluisse figere domicilium. Sed de his authores nominatim Menochium, Farinacium, alios videant, quorum nosse interest.

55 III. E diverso quoque ad constituendum domicilium habitationis non opus est, ut quis diù inhabitet, sed sufficit, si animum constantem inhabitandi habeat, donec aliud eum avocet. Laym. *cit. n.* 10. aut quando alicubi advena identidem supplicas pro consequenda civitate illius loci, tunc enim jam acquiris domicilium cum jure petendi illic Ordines: Jordanus cum Gobat *n.* 292. Quare primo horæ quadrante, quo incipis habitare in aliquo loco, cum animo claudendi illic vitam, acquiris illic domicilium habitationis cum jure ad Ordines, ab ejus loci Episcopo suscipiendos, nec perdes, donec reipsa inde abeas, decernasq; nunquam ampliùs ibi constanter habitare: *Sanch. l.* 3. *de matrim. disp.* 23. *cum aliis*. Ut si Vienna venisti Augustam, emistique, vel constituisti domum ad inhabitandum, declarastique, te velle hic domicilium habere, seu perpetuò manere, etsi non transtuleris huc majorem partem tuæ substantiæ, poterit tamen eras filius tuus petere Ordines ab Episcopo Augustano. *Barbosa, Jordanus, alii cum Gobat. n.* 295. Adde, quæ dicam infrà *n.* 218. Ac proinde crebrò fit, ut quis duplex domicilium habeat, ut notant Doctores nominati ? quando nimirùm constanter, jam in hoc, jam in illo loco moraris, ut cogites partim in hoc, partim in illo transigere totam vitam, ut si soleas perpetuò æstate in una Diœcesi habitare; hyeme in alia, idque etiamsi non omnino mathematicè æqualibus temporibus, sed propè æqualibus, jam diceris habere duo domicilia vera, & fixa, ut tanquam utrique Episcopo ratione domicilii subditus ab utrolibet ordinari possis, uti cum aliis notat Diana *p.* 8. *tr.* 2. *ref.* 14. & latè de hac æqualitate differens Lugo *Resp. mor. l.* 1. *dub.* 37. Tuus tamen filius ab illo tantùm Episcopo ordinari deberet, in cujus Diœcesi natus est: quod si fortuitò alibi extra utramque Diœcesim natus esset, jam ab utrovis Episcopo ordinari posset, quia tunc utervis censebitur ejus proprius Episcopus originis. Diana cum aliis *ibid.* Tandem ad hunc effectum Ordinationis non sufficit in hac Diœcesi habere solùm *quasi domicilium*, in quo quis scilicet non perpetuò, sed solùm majori parte anni intendit habitare: etsi enim hoc sufficiat pro aliis Sacramentis necessariis recipiendis, non tamen, pro receptione Ordinum, qui requirunt majorem delectum, & cognitionem personarum. *Communis apud citatos*.

IV. Episcopus proprius ratione beneficii, &c.

56 TAndem quilibet licitè potest ordinari ab Episcopo, in cujus Diœcesi ordinandus habet beneficium Ecclesiasticum: nam per beneficium Clericus fit subditus ei Episcopo, & civis loci, in quo est beneficium. Communis DD. Idq; extensivè verum est. 1. etiamsi beneficium sit admodùm tenue, nec præbens sufficientem sustentationem: quia etiam beneficium tenue est verum beneficium, atq; cōstituit te subsidium Episcopo, in cujus Diœcesi illud obtines: quanquam tunc Ordinem suscepturus majorem debeas supplere de patrimonio, quantùm necesse est ad honestam sustentationem, ut notat Tambur *cit.* §. 2. *n.* 26. 2. Etiamsi beneficium illud sit simplex, nec requirens illum Ordinem, quem desiderat beneficiatus, neque requirat residentiam, quia hanc Bonifac. VIII. non requirit. 3. Etiamsi beneficium illud non habeas ad titulum, sed solùm ad commendam perpetuam, vel si sit solùm præstimonium, aut beneficium solùm manuale, &c. 4. Etiamsi Clericus ille habeat plura beneficia in diversis Diœcesibus, à quolibet earum Episcopo ordinari poterit, quia civis earum ratione beneficii legitimè subditus est. De his, & hujusmodi pluribus minutiis videre potes authores allegatos apud Tambur. *cit.* & Gobat *n.* 310. Non enim juvat hisce immorari.

Simili quadam ratione cum beneficiatis domicilium acquirunt in aliqua Diœcesi, cum jure ad suscipiendos Ordines ab illius Diœcesis Episcopo. 1. Ipsa lege per Principis privilegium, vel statutum: per adeptionem Dignitatis, vel Prælaturæ in eo loco, per Monachatum, Clericatum, Lecturam, seu professuram publicam, per Matrimonium, &c. *Jordanus apud Gobat n.* 290. 2. Officiales suscipientes officia perpetua alicujus loci, quanquam non efficiantur cives illius loci, acquisunt tamen domicilium pro se, & filiis, ac proinde liberè à Diœcesano poterunt ordinari, Rebuffus, Barbosa, Jordanus apud eundem *n.* 301. 3. Barones, & Nobiles censentur cives omnium locorum, in quibus possident feuda, possuntque illic eorum filii ordinari ab Ordinario Esto, pater non habitet in loco illius feudi. Diana *sæpè cit. p.* 8. *tr.* 2. *resol.* 16. post alios. 4. Filius Regis, aut Ducis potest ordinari in quavis Diœcesi sita inter fines regni, vel Ducatus paterni. Gobat *n.* 300. Sed de his utique plus satis. 57

SECTIO IV.

De Subjecto Ordinis,

SUMMARIUM.

58 *Subjectum Ordinis validè suscipiendi est solus* mas baptizatus. Unde
59 *Incapax est omnis Fœmina*. Nec
60 *Diaconissæ olim erant initiatæ Sacro Ordine, sed ita dicebantur ob alia munera*.
61 *Quid de Hermaphroditis?*
62 *Ordinandus adultus debet habere intentionem*.
63 Usq; ad n. 66. *Infantes, & pueri ante usum rationis validè ordinantur*.
66 *Uti & amentes, furiosi, ebrii, dormientes, &c. non tamen licitè*. Nam,
67 *Ut quis* licitè *suscipiat Sacramentum Ordinis, debet esse*
68 Usque ad n. 72. *I. In statu gratiæ*.
72 Usque ad n. 75. *II. Confirmatus, & ordinatè, non per saltum suscipiens*,
75 *III. Nec irregularis. Ubi*,
76 Usque ad n. 80. *Quid, & quotuplex irregularitas ex defectu*.
80 Usque ad n. 86. *IV. Non censura ligatus*,
86 Usque ad n. 91. *Quid excommunicatio?*
91 Usquaad n. 94. *Quid, & quotuplex interdictum?*
94 Usque ad n. 99. *De ætate requisita ad Ordines licitè suscipiendos*.
99 Usq; ad nu. 103. *De probitate, scientia, & examine ordinandi*.
103 Usque ad n. 108. *De litteris dimissoriis*.
108 *Titulus sustentationis, seu mensæ*.
109 *Alius est titulus beneficii*.
110 Usque ad n. 113. *Alius Patrimonii*,
113 *Alius Paupertatis*.
114 & 115 *Quæ sint pœnæ in ordinatos sine titulo?*
116 Usq; ad n. 119. *De loco, & tempore ordinandorum*. Item
119 Usq; ad n. 121. *De interstitiis inter Ordines suscipiendos*.
121 *Qualia Privilegia circa prædicta habeant Regulares?*

§. I. Quodnam est subjectum Sacramenti Ordinis validè suscipiendi?

E*St solus mas baptizatus, & si adultus, habens intentionem*. ita omnes. 58

I. Est solus mas baptizatus.

I. CErtum est Sacramenti Ordinis ipso jure divino incapacem esse in primis omnem hominem non baptizatum, ut habetur *c. veniens de Presbytero non baptizato*: cùm, ut suprà dictum, Baptismus sit janua Sacramentorum: Baptismo enim nascimur ad vitam spiritualem, reliquis omnibus Sacramentis vita spiritualis gratiæ in nobis vel augetur tantùm, vel amissa reparatur: quare si Sacerdos v.g. deprehenderetur, non fuisse validè baptizatus, ob defectum substantialem in ejus Baptismo commissum, posteà suppleto Baptismo, omnes Ordines, quippè anteà nulliter collati, necessariò reiterandi essent. De quo latè Gobat *Tract.* 2. *seu Alph. baptizantium casu* 14. Lege, si lubet. 59

II. Deinde ipso jure divino Sacramenti Ordinis incapax est omnis fœmina. *Ex c. nova de Pœn. & remiss.* & communissima omnium Catholicorum. Constat in primis ex perpetuo sen-

su, & praxi Ecclesiæ, cui id semper fuit persuasum: ideòque nunquam permisit fœminam ordinari, cùm & ipse Christus nullam fœminam, nec propriam quidem Matrem ordinaverit. Ratio autem est: Quia Ordines, seu gradus Ecclesiastici pro iis à Christo instituti sunt, qui eminentiam dignitatis, potestatis, ac officii præ aliis fidelibus in Ecclesia, præsertim in Ordine ad Sanctissimum Missæ Sacrificium, convenienter obtinere possunt: tales autem non sunt mulieres, quippè quæ ob sexus infirmitatem viris subditæ esse debent, Genes. 3. Quò alludens Apostolus 1. Corinth. *Mulieres in Ecclesia taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit:* & mox infrà; *siquidem autem volunt discere, domi viros suos interrogent: turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.* Hæc Apostolus. Atqui similiter, imò multò magis turpe esset mulierem in Ecclesia Deo Sacrificium offerre, aut sacrificanti ministrare solemniter.

60 III. *Diaconissæ* (quarum frequens mentio in Conciliis, & historiis Ecclesiasticis) sine dubio non fuerunt consecratæ sacro Ordine Diaconatus, sed fuerunt feminæ olim deputatæ ad aliquod ministerium in Ecclesia obeundum maximè circa fœminas, quod honestiùs, ac decentiùs ab iis, quàm à viris Diaconis, vel Presbyteris, obiri poterat: Diaconus enim græce, latine significat ministrum, Diaconissa ministram. Sic enim Clemens *l.8. c.28. apud Laym. c.6. n.3.* scribit: *Diaconissa non benedicit, nec facit aliquid eorum, quæ Diaconi, vel Presbyteri faciunt, nisi quod januas custodit, & Presbyteris ministrat, cùm mulieres baptizant, idque propter decorem, & honestatem.* Sic ille. Erat ergo officium illarum mulierum, in primis assistere ad ostium Ecclesiæ, ubi mulieres ingrediebantur, ut dignas admitterent, & indignas arcerent; quemadmodùm in fine Ostiarii manere debebant ad ostium, ubi viri ingrediebantur, ut indicat ipse Clemens *l.2. c.57.* Vasq. *disp.245.* sapienter addens: *Quod tamen satis non est, ut dicamus eas fuisse ordinatas Ostiarias, nam illis non erat demandata custodia templi, sicut Ostiariis, sed adjuvabant in hoc ostiarios: pro ipsis stando ad portas illas mulierum, quia id magis honestum videtur.* Alterum officium erat inservire in Baptismo mulierum, eas instruendo, præparando, abstergendo frontes, dum in Baptismo oleo sancto inungebantur, ne aspicerentur à viris, &c. De quibus late, & fundamentaliter Vasqu. *disp. 246.* ea quo Laym. *cit.* & Gobat *n 88.* addens: Diaconissas etiam ideò dictas esse, quòd essent legitimæ uxores Diaconorum sed separatæ à thoro conjugali, sicut etiam Presbyteræ, vel Episcopissæ nuncupantur eæ, quas mariti promoti ad eam dignitatem deseruerant continentiæ servandæ causa.

61 IV. At, quid de Hermaphroditis (homines sunt utriusque sexus, viri, ac feminæ organis simul, vel etiam successive instructi) Mi bone Tyro, Ego cum P. Gobat *Casu 2, n.32.* omninò parcerem castis auribus, ne cogitare incipias nunquam fortè antea cogitata, neque etiamnum cogitanda, sed remitterem te ad probatos Authores, nominatim *Vasqu. citat. disp. 245. Sanch. l.7. de matr. disp.106. Lugo Respons. moral. l.1. dub. 31. Tamb. de Sacram. l.7. c.6. §.1. n.5.* nisi non semel, nec rarissimè ipse præsens vidissem talia interrogari ea Tyronibus in examine Ordinandorum, ejusmodi libris raro instructis: accipe ergo brevi compendio ea authoribus citatis. 1. Siquidem in tali homine prævaleat constanter sexus femineus, simpliciter incapax est sacræ Ordinationis, quia simpliciter non vir, sed fœmina est. Idemque dicendum foret de eo, qui nullum haberet sexum, qualem natum esse refert Livius *Dec. 4. l. 1.* Talis enim reverà non esset vir *Tambur. cit. §.1. n.6.* 2. Siquidem in eo prævaleat sexus virilis, capax est Ordinis, sicut & Matrimonii, ideòque valide ordinaretur, quia simpliciter vir est; attamen non licite, nisi per dispensationem Pontificis, quia Hermaphroditus irregularis est ex communi Sententia cum Suar. *de Censuris disp.51. sect.2. Bonacin. de Conf. disp.7. q.2. n.15.* Etsi id negent Toletus, Fomar. Hurtadus, alii. Et esto in rigore non sit irregularis, certè tamen adhuc non esset ordinandus, quia per se monstruosum esset ordinari hominem aliquo modo tandem feminam; 3. Eum, in quo uterque sexus æquè prævalet, utrùm sit capax Sacramenti Ordinis: aliqui affirmant, alii communiùs negant: omnes autem consentiunt non esse licitè ordinabilem, utpotè irregularem, & maximè monstruosum. Vide DD. citatos apud Tambur. *cit. n. 5.* 4. Si Hermaphroditus sexum prævalentem mutavit, si quidem ex muliere erupit in virum (quod aliquando evenisse constat) utique evadet capax Ordinis, quia debet attendi præsens status, in quo simpliciter est vir. Quinimò si ita in virum evadat, ut in nullo remaneat fœmina, neque irregularis erit, sed licitò ordinaretur (secus si remanet etiam femina, juxta modò dicta *n. 1. & 3.*) Contrà verò si ex viro discisceat in mulierem (quod quidem fieri posse ego nunquam credidi, nec factum esse hactenùs usquam auditum: sed ecce Anno 1680. pro certo refertur is casus contigisse Viennæ) utique evadet incapax sacri Ordinis, quia secundùm præsentem statum, fœmina esse supponitur, non vir. At, quid si talis anteà adhuc vir, jam fuisset ordinatus Sacerdos, & posteà desciscat in fœminam? supposito casu, respondet Cardin. de Lugo *sup. cit.* talem fuisse verum Sacerdotem: Characterem per eam mutationem minimè amittere, attamen impostèrum ampliùs nequaquam validè consecraturum, vel absoluturum à peccatis: sicut anima Sacerdotis separata à corpore Characterem servat, cùm sit indelebilis, non tamen posset consecrare, vel absolvere, quia exercitium Ordinis conceditur supposito, id est homini, non vero solùm animæ. Ratio ergo petenda est ex dictis *cap.1. n.70.* Quia enim Character non est ipsa potestas immediatè activa, sed signum potestatis exercendæ in supposito humano, & viriliter tantùm ipso jure divino; sicut ergo anima Sacerdotis separata à corpore nihil ampliùs efficit, ita & in proposito casu, anima Sacerdotis destituta corpore virili, & jam fœminam constituens, nihil ampliùs efficiet.

II. *Et si adultus, intentionem habens.*

Eodem divino jure incapaces sunt, & invalidè suscipiunt Sacramentum Ordinis, omnes adulti inviti, vel non voluntarii: utpotè vel animo repugnante, vel fictè, & simulatè tantùm, vel negativè omninò se habendo, nihil volentes aut nescientes etiam quid agatur, aut in somno, ebrietate, amentia susciperent aliquem Ordinem. Quæ omnia, sicut & qualis requiratur, & sufficiat intentio in suscipiente Ordines, jam generatim explicata, & satis applicata habes *cap. 2. à numer. 139.* Unum, & alterum dubium restat explicandum. 62

I. *Ergone etiam infantes, & pueri ante usum rationis validè ordinantur?*

Ita, validè ordinantur, at minimè licitè, ut de se clarum est. Ita (contra Durandum, & alios quosdam) omninò communis DD. Sententia. *D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus in 4. d.25. Richardus, Paludanus, Major, Sylvester, Vivaldus, aliique Recentiores cum Vasq. disp 226. c.* *Laym. cit. c.6. n. 5.* atque certum omnino asserit *Castro-Palaus apud Gobat n. 565.* Et sumitur ex *c. unico de Clerico per saltum promoto.* Ubi de Clerico, qui ante annos discretionis inferiores Ordines susceperat, posteà falsò, & temerè credens se etiam suscepisse Diaconatum, absque Diaconatu Sacerdos ordinatus fuerat, rescribit, & statuit Innocentius III. ut post injunctam, impletamque pœnitentiam, Diaconatus solùm suppleatur: ubi clarè supponit Pontifex, posse quem infra annos discretionis ordinari, & lex divina non reddit infantem incapacem Sacramenti. Ratio ergo est: Quia infans, sine intentione propria, per intentionem Christi, & Ecclesiæ est capax Sacramentorum, quæ non involvunt conditionem suo statui repugnantem, ut constat in Baptismo, Confirmatione, Eucharistia, atqui etiam Sacramentum Ordinis in sua collatione non involvit conditionem repugnantem statui infantili, cùm essentialiter non involvat actum proprium suscipientis, ut suprà *n.108.* dictum fuit: ergo est capax Sacramenti Ordinis, æquè ac Baptismi, Confirmationis, &c. 63

Non obstat, quòd infans nondum possit exercere actum Ordinis collati, quia naturale est, quòd prior sit potestas, potentia, & actus primus, quàm exercitium potestatis, & actus secundus, & (inquit Scotus *in 4. d. 25. q.*) potest optimè in aliquo potestas subsistere absque potentia proxima ad exercitium illius potestatis propter aliquod impedimentum. Unde etiam cæcus, mutus, surdus, mancus, truncus pedibus validè ordinaretur, etsi jure naturali inhabilis esset ad exercitium actuale Ordinum, idque perpetuò: Minùs urget illud, quòd in ordinato requiratur acceptatio potestatis traditæ: dicit enim Episcopus ordinans, *accipe potestatem, &c.* Sed infans non potest acceptare, ergo nec ordinari. Negatur enim major simpliciter: Quia illud *accipe potestatem*, solùm significat, quod ordinans conferat potestatem, non per modum contractus, vel donationis acceptandæ, sed per modum efficacis imperii, & operationis: quasi dicat: *confero tibi, habeas potestatem talem &c.* Quemadmodùm etiam infanti baptizans dicit: *accipe sal sapientiæ &c.* & infanti Regi creato dici posset: *accipe potestatem regendi &c.* Et certè potuisset à Christo institui talis forma Baptismi: *accipe Characterem Christiani hominis:* & tamen adhuc potuisset conferri infanti. Vide dicta *n.55.* de contractu materiæ. 64

Multi tamen cum D. Thoma, & Bonaventura excipiunt Episcopatum, censentes infantem non posse validè ordinari Episcopum, eò quòd Episcopatus contineat matrimonium spirituale Episcopi cum Ecclesia sua, quam Episcopus consecratus censetur sibi desponsare, seu quia Episcopus consecratur in Pastorem Ecclesiæ, ad quod munus est incapax, qui ratione 65

tione

tione caret. Verùm hac ratione probaretur, etiam infantem non posse ordinari Sacerdotem quoad potestatem absolvendi. Et ideò infantem etiam Episcopum consecrari posse concedunt alii communiùs. Dominicus Sotus, Vasquez, Castro-Palaus, Filliucius, Dicastillus, alii apud Tamburinum *cit. lib. 7. cap. 6. §. 1. num. 12. Gobat casu 13. num. 506.* Licèt non possit ei conferri jurisdictio. Diana *par. 8. tract. 1. resol.* 32. cum aliis fusè. Tandem utrùm talis infans majoribus ordinatus, perductus ad annos pubertatis teneatur servare Castitatem, dicam *cap. 6.* cùm de obligationibus Clericorum.

II. An etiam amentes, furiosi, ebrii, dormientes?

66 I. PErpetuò amentes, æquè, ac infantes validè ordinarentur ob eandem rationem datam *num. 63.* at multò minus licitè. Quem enim ad finem perpetuo incapaces exercitii S. Ordinis insignirentur sacri Ordinis potestate? De infantibus spes est exercitii futuri. II. Amentes, vel furiosi temporales, qui nimirùm aliquando ratione usi, posteà in amentiam inciderunt, aut per intervalla amentes sunt (uti & dormientes, & ebrii) ne validè quidem ordinarentur, posito, quòd nunquam ordinari voluerint, vel petierint: tunc enim censentur non velle ordinari, & esse habitualiter inviti: nolentibus autem, & habitualiter invitis nec validè, nec licitè confertur Sacramentum. Infantes autem, & perpetuò amentes non censentur habitualiter inviti, cùm nunquam voluntatis usum habuerint, ideòque supplente intentione Christi, & Ecclesiæ validè ordinantur, sicut & baptizantur, confirmantur &c. III. Et posito, illos ante amentiam, furorem, somnum, ebrietatem voluisse, & petiisse Ordines suscipere, regulariter tamen adhuc invalidè ordinarentur, quia non potuerunt velle suscipere Ordines, nisi more Christiano, quo Ecclesia Catholica conferre solet: Ecclesia autem non confert Ordines amentibus, dormientibus, & maximè ebriis. IV. Si tamen supponas eorum intentionem etiam ad hunc statum se extendisse, omninò fatendum erit, eos validè ordinandos, etsi illicitissimè. Certè Laym. *cit. cap. 6. num. 4. in fine, fiat,* absolutè scribit amentem capacem esse sacræ Ordinationis, dummodò si priùs rationis usum habuerit, in Sacramenti susceptionem actualiter consenserit, eumque consensum actuali voluntate non retractarit. Hactenùs quoad valorem. Jam quoad licitum esto

§. III. Quæ requiruntur, ut quis licitè suscipiat Sacramentum Ordinis.

67 VAria sanè requiruntur: omnia ad quatuor capita reduco: *1. Ut sit in statu gratiæ. 2. Ut sit confirmatus, & ordinatè suscipiens. 3. Non sit irregularis, nec censura ligatus. 4. Ut habeat, seu adsint, & observentur reliqua requisita Canonica: utpote ætas, probitas, scientia, examen, & approbatio Episcopi, Dimissoria, Titulus sustentationis: item locus, tempus, interstitia.* Est tota certa apud omnes, & esset sanè vastissimæ tractationis, sed conabor compendio comprehendere hoc, & sequenti §. quantum Tyroni ad capessendos sacros Ordines sufficit, & necessarium est, qui grandior factus ampliorem notitiam apud Authores allegandos acquirere poterit.

I. Sit in statu gratiæ.

68 I. RAtio est: Quia Ordo est Sacramentum vivorum, per se, & ex institutione sua conferens gratiam secundam, ideòque supponit ordinandum jam esse in statu gratiæ, adeò ut certum sit peccare de novo mortaliter, qui conscius criminis lethalis nec confessione, vel contritione priùs deleti, suscipit aliquem Ordinem, quem constat esse Sacramentum. Constat ex communi doctrina de ponentibus obicem Gratiæ sacramentali. Attamen talis validè ordinaretur, & Characterem susciperet, & insuper jus ad non solùm gratias actuales conferendas suo tempore, sed etiam ad gratiam sanctificantem, ablato obice infundendam, cùm in probabili multorum Sententia tunc sit Sacramentum informe gaudens privilegio reviviscentiæ, juxta dicta *cap. 1. num. 30.*

69 II. Quia ergo prima tonsura non est Sacramentum, ideò non peccaret graviter, qui permitteret se attonderi in Clericum in eo statu, non præmisso ullo dolore de suis peccatis. Quin etiam; quia validè probabile est, neque quatuor Ordines minores esse Sacramenta, ut *suprà sect. 2.* visum: ideò cum Gobat. *num. 26.* non damnarem peccati mortalis, qui permitteret se initiari uno illorum Ordinum conscius lethalis delicti, modò confiteretur ante Communionem, cùm valdè probabile sit, tunc abesse sacrilegium.

70 III. Ergonè suscepturus Sacramentum Ordinis, & conscius sibi lethalis noxæ, necessariò deberet priùs confiteri? Resp. Ratione susceptionis solius Ordinis Sacramenti non necessariò debet priùs confiteri, sed sufficeret elicere contritionem, saltem bona fide æstimatam, tunc enim per accidens Sacramentum Ordinis ei conferret gratiam primam, juxta dicta *c. 1. n. 22.* At, quia simul etiam communicabit, omninò tenetur priùs confiteri, si habeat copiam confessarii; idque ex speciali præcepto Concilii Tridentini. Quemadmodùm eadem ratione tam ordinans, quàm ordinandus Ordinibus sacris debent esse jejuni jejunio naturali, *cap. quod à Patribus dist. 75,* sic intellecto à Theologis, & Canonistis: Quia saltem Communio, si non Ordinatio hoc requirit. Cæterùm neque ordinaturus, neque ordinandus tenetur jejunare pridie ordinationis, cùm nullus textus juris id requirat, neque DD. de eo mentionem faciant, teste Gobat. *Casu 9. num. 557.*

IV. At qualis est obligatio communicandi in sacra ordinatione? Resp. Certè gravis vix ulla. Nam neque Subdiaconi, & Diaconi sub mortali obligantur sumere sacram Hostiam: uti (aliis tacentibus) singulariter docent Quintanadvennas *singulari 57. n. 2. Tambur. & Gobat.* mox citandi, cùm nullus textus juris, seu lex scripta, nulla consuetudo habens vim legis graviter obligantis id imperent: neque rubricæ Pontificalis sic disponentes indicent præceptum grave, sed solùm consilium, & directionem ad majorem decentiam, & reverentiam sacræ Ordinationis, quæ sine dubio negligenda non sunt. At verò Neomystas, seu Sacerdotes initiatos sub mortali obligari ad Communionem volunt idem Quintanadvennas, *ibid. n. 3.* Tambur *lib. 7. de Ordine cap. 2. §. 6.* eo fundamento; quòd omnes Neomystæ consecrent, & sacrificent cum Episcopo: ergo sub mortali tenentur participare de suo Sacrificio, sumendo sacram Hostiam, cùm sumptio sit de essentia, vel certè de substantiali integritate Sacrificii. Attamen hoc meritò non audet dicere P. Gobat. *num. 559.* Etenim videtur valdè durum, & à christiana pietate alienum, aliquem mittere in infernum, aut dicere, quòd aliquid sit peccatum mortale, sine evidenti, & certa ratione, sed ratio ista allegata nullo modo est evidens, & certa, cùm nusquam extet lex, quæ obliget saltem graviter Neomystas ad consecrandum, seu proferenda verba consecrationis cum Episcopo formaliter, & significativè, cum intentione consecrandi, quin possint ea proferre solùm materialiter in signum potestatis acceptæ, ut *Parte 2.* suo loco videbitur. Deinde sacrificans non tenetur Hostiam sumere, nisi à se consecratam, atqui non obligantur Neomystæ habere intentionem consecrandi particulas, quæ ipsis præbentur, cùm sine dubio licitè possint iis præberi Hostiæ aliæ anteà consecratæ, & possunt etiam absque omni peccato restringere suam intentionem ad Hostiam principalem, & non alias particulas appositas Episcopo ad consecrandum. 71

II. Confirmatus, & ordinatè suscipiens.

I. COnfirmatus debet esse, qui Ordines, imò & primam tonsuram accipere vult. Sic enim Concil. Trid. *sess. 23. cap. 4. de Reform.* statuit: *Prima tonsura non initietur, qui Sacramentum Confirmationis non acceperit.* Ratio videtur esse: quod non sit conveniens, eum, qui nondum est confirmatus in fide Christi, fieri specialem Ministrum Christi cum potestate ministrandi circa Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi, ideòque Character Confirmationis, necessitate præcepti prærequiratur, ut quis licitè accipiat Characterem Ordinis: sine dubio autem non necessitate Sacramenti; quin validè ordinaretur non confirmatus, nec ullam censuram incurreret, secundùm omnes. Et quidem præceptum illud ad præmittendam Confirmationem sacræ Ordinationi obligare graviter, adeò ut mortaliter delinqueret non confirmatus scienter suscipiens Ordines, affirmant quidem graves Doctores *Tolet. Bonac. Nugnus, Tannerus, Castro-Palaus,* alii apud citandos, sed probabiliùs id negant alii communiùs. *Suar. Valentia, Coninch. alii cum* Diana *par. 2. tract. 36. resol. 4.* Gobat. *num. 20.* eò quod verba illa Concilii Tridentini non significent obligationem gravem, nec ullum aliud extet da hoc præceptum obligans graviter, ut proinde ratio data *num. præced.* etiam hic vim habeat. Venialiter tamen delinquere talem contra ordinationem Ecclesiæ consentiunt DD. communiùs: quamquam idipsum, ut probabile, neget Tambur. *de Sacramentis lib. 3. cap. 3. §. 3. num. 5.* addens: *Episcopum quidem ipsum scienter ordinantem non confirmatos à dicto veniali non excuso, quia magis ad ipsum pertinet, directiones Conciliorum diligenter custodire:* sic ille. 72

II. Ordinatè etiam, & non per saltum Ordinandus debet suscipere Ordines, habito videlicet jam cum prima tonsura, Ordine inferiori, dum vult suscipere Ordinem superiorem, ut sic superior Ordo non suscipiatur ante inferiorem, *cap. unico de Clerico per saltum promoto;* & nullus ante primam tonsuram. *Trid. sess. 23. c. 2.* Quia Ordines sunt velut gradus subordinati, quibus Clerici ascendunt ad dignitatem Sacerdotii. 73

III. Va-

74 III. Validè tamen aliquis ordinaretur per saltum v.g. Presbyter, etiamsi antea non fuisset Diaconus, imò nullum alium inferiorem ordinem suscepisset, *cit. cap. unico*. Estque communis sententia DD. apud Laym. *cit. cap. 6. num. 5.* Et constat ex praxi Ecclesiæ. Nam si aliquis per saltum ordinatus est, non iteratur Ordo sic susceptus, sed Ordo omissus suppletur juxta *cap. sollicitudo dist. 52.* Et ratio est, quia superior non includit essentialiter inferiorem Ordinem, excepto solo Episcopatu, qui essentialiter includit, vel supponit Presbyteratum, ut alibi jam judicavi.

75 IV. At verò minimè licitè, sed graviter peccat, scienter, & voluntariè sinens se ita ordinari per saltum *cit. cap. unico*, quia agit contra præceptum Ecclesiæ in re gravi, & insuper eatenùs suspensus manet, ut nequeat obire Officia Ordinis ita suscepti, neque ascendere ad alium superiorem, donec ab Episcopo, Ordine omisso suppleto, dispensetur. Communis cum *Navarro, Suar. Castro-Palao apud Gobat. n. 711.* etsi id alii negent; sed manifestè significat, & supponit Trid. *sess. 23. c. 14. de Reform. in fine: Cum promotis per saltum, si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare*. Ad quid autem dispensatio, si nullum adesset vinculum dispensandum alicujus censuræ? Et consequenter si in tali Ordine suscepto per saltum etiam temerè ministravit, jam etiam factus irregularis, à solo Papa jure ordinario dispensaretur, sicut etiam si ministrasset in alio Ordine non suscepto: de his mox ampliùs.

III. Non irregularis.

76 IRregularitas enim est *Inhabilitas Canonica ad Ordines suscipiendos, & in susceptis ministrandum*. Est nimirùm impedimentum à Jure Canonico inductum, quo quis inhabilis fit directè, & primariò ad Ordines Ecclesiasticos suscipiendos, secundariò etiam ad jam susceptorum Ordinum exercitium, ac usum ob reverentiam divinorum. Quare palam est, nullum irregularem, durante irregularitate, licitè ordinari posse, sicut nec in suscepto jam Ordine, seu licitè, seu illicitè, ministrare potest. Hujus variæ sunt species, variè à variis enumeratæ, sed generatim communiter duplex assignatur species irregularitatis *ex delicto, & ex defectu*, ad quas omnes species reliquæ reducuntur. Enumero, & explico eas brevissimè.

Irregularitas ex delicto.

77 EST, quæ ex delicto proprio incurritur, eaque potissimùm quadruplex. *Prima: Ex abusu Sacramenti*: ob iteratum Baptismum scienter, & seriò factum, quando scilicet scitur primus Baptismus non fuisse nullus, tam rebaptizans, quàm rebaptizatus irregulares fiunt: sicut & permittens se baptizari ab Hæretico. *Secunda: Ex abusu Sacri Ordinis*, eoque multiplici. 1. Cùm quis suscipit Ordinem sacrum, non autem quatuor Minores, quando est irretitus aliqua censura. 2. Suscipiens duos Ordines sacros uno die; non item, si uno die suscipiat quatuor Minores, & Subdiaconatum. 4. Faciens se promoveri per saltum, id est, transiliendo unum Ordinem, suprà *num. 65.* 5. Cùm quis uxoratus uxore vivente, extra casus à jure concessos suscipit Ordines. 6. Cùm quis Clericus solemniter, & scienter exercet actum proprium Ordinis sacri, quem non suscepit. 7. Ex malo usu Ordinis cum violatione censuræ, cùm quis exercet actum Ordinis, à quo est suspensus, aut si est excommunicatus. Ita omnes scribentes de irregularitate.

8 *Tertia*: Ex delicto quocunque enormi, habente annexam publicam infamiam ex jure, si scilicet sit notorium, & depositione dignum: ut adulterium, raptus, incestus, sodomia, perjurium in judicio. *Quarta*: Specialiter ex delicto homicidii voluntarii injusti mortaliter peccaminosi, & mutilationis similiter mortaliter injustæ, ut proinde hanc irregularitatem tunc solùm incurras, quando cum peccato mortali injustitiæ contra quintum Præceptum Decalogi, utpotè vel directè intendens, vel saltem indirectè, exercendo aliquam actionem de se valdè periculosam, cùm prævisio gravi periculo secuturæ mortis, vel mutilationis alterius, aliquem occidis, vel mutilas, atque adeò si des operam rei etiam licitæ, v. g. equum furto ablatum abigendo &c. unde sequatur mors, aut mutilatio; si tamen illa actio non sit hic, & nunc ita periculosa ad occidendum, vel mutilandum aliquem, ut pecces mortaliter contra jus naturæ præcisè ratione periculi prævisi occidendi, vel mutilandi, non eris irregularis. Multò minùs eris, si des operam rei licitæ de se non ita periculosæ: Ut si infirmarius, etiam Religiosus, etiam Confessarius, moveat, vel moveri faciat infirmum in lecto, ut vel cibum capiat, vel quietiùs jaceat, &c. uti latiùs deduxi in quinto præcepto P. 5. *Decal. cap. 3. à num. 578.* Ex communi DD. *Valentia, Coninch. Tanner. alii, cum* Diana *par. 4. tract. 2. resol. 10.* Gobat. *num. 668.*

Denique universaliter adde duo: *Unum*. Nullum crimen 79
inducit irregularitatem in foro conscientiæ, nisi illud patrans sciat illi annexam esse irregularitatem. Ita *post Navar. Regin. Sanch. Coninch. Peregrinum, Merollam. Bonac.* alios, fusè Diana modò *cit. tract. 2. resol. 85.* *Alterum*. Quando dubitas, an verè admiseris aliquod ex iis criminibus, quibus annexa est irregularitas, non es habendus irregularis, sed stante illo dubio, post moralem inquisitionem veritatis perseverante, potes te gerere, ac si scires, te non patrasse illud, ut ex *Suar. Sanch. Laym. Francisco Bardi* satis dixi *part. 1. Decal cap. 1. à num. 96.* Et rursus *par. 5. cap. 3. à num. 129.* Excepto tamen dubio facti de homicidio, in casu, quo constat homicidium esse patratum, & tu scias te commisisse actum mortaliter injustum, ex quo potuit sequi mors, aut mutilatio, dubitas autem, an fuerit secuta ex tuo facto, nec ne, ut si inter plures injustè invadentes, & percutientes inimicum, etiam tu percussisti, ejaculatus es, dubitas autem, an tu, vel alius lethaliter tetigerit &c. debes te pro irregulari gerere, donec scias ex tuo facto mortem, vel mutilationem non esse secutam, quia ita expressè deciditur in jure *cap. significasti, cap. ad audientiam, de homicidio*, ut dixi ibidem, *ll. cc.*

Irregularitas ex defectu.

DIcitur, quæ ex solo defectu aliquo inducente indecen- 80
tiam in Sacris, etiam sine proprio delicto, vel culpa incurritur, eaque multiplex. *Prima: ex defectu Sacramenti*, ut jam per illud non possit tam perfectè significari unio, seu conjunctio Christi cum Ecclesia, sicut solet significare. Quale impedimentum est *bigamia*; eaque triplex. 1. realis, & propriè dicta, quando nimirùm quis successivè ducit duas legitimas uxores, & cognoscit carnaliter utramque: quia nimirùm sic dividit carnem suam in duas, vel plures, & ideò non repræsentat perfectè unionem Christi cum Ecclesia, nec est idoneus Minister Christi. 2. *Interpretativa* bigamia; cùm quis habet copulam carnalem cum legitima uxore, postquam fuit ab altero, intra, vel extra Matrimonium carnaliter cognita. 3. *Similitudinaria*: cùm quis jam sacris Ordinibus initiatus, contrahit invalidè Matrimonium cum aliqua, cognoscitque eam carnaliter. *Ex communi scribentium de irregularitate, & citati omnes.*

Secunda: Ex defectu animæ. Irregulares sunt in primis 81
illitterati, & inscii requisitorum ad exercitium Ordinum, de quibus *§. seq.* adeòque etiam Neophyti, id est, recenter conversi, neque sufficienter instructi, judicio Episcopi: deinde à fortiori omnes amentes, stulti, phrenetici, & tandem Pagani, Judæi, Hæretici publici; nam si fuisti occultè Hæreticus, ac deinde legitimè absolutus, non es irregularis. Tannerus, alii cum Laym. *lib. 1. tract. 1. part. 1. cap. 7. num. 28. cap. statutum, de Hæreticis in 6.* statuitur posse ordinari jam Catholicum filium Hæretici Parentis ante mortem conversi. Quin simpliciter filium Hæretici ad fidem orthodoxam conversum non esse habendum pro irregulari, in iis locis, in quibus Hæresis non parit infamiam, seu Hæretici tolerati sunt, uti in Germania, docent Sanchez *lib. 2. Decal. cap. 27. num. 28. Henriquez, Sayrus, Emmanuel Sà, Taunerus*, alii cum *Layman loc. cit.* subjicientes; saltem debere esse certum cum talibus posse dispensari per privilegium dispensandi super omni irregularitate, præter eas, quæ ex homicidio voluntario, mutilatione, bigamia, & natalium defectu contractæ sunt.

Tertia: Ex defectu corporis, membri alicujus, vel vale- 82
tudinis. Et quidem quando defectus membri est per mutilationem ex propria culpa, ut si illicitè abscidisti tibi aliquod membrum, etsi occultissimum (v. gr. te castrando ex stulto zelo Castitatis) inducit irregularitatem, etsi defectus illius membri nihil officiat ministerio sacro Ordinum. At verò quando defectus membri provenit sine culpa propria, à natura, casu, violentia, non efficit irregulatem, nisi respectu Ordinis, cujus usum impedit, aut nisi inducat gravem deformitatem. Hinc 1. respectu omnium Ordinum irregularis es, si sis cæcus, surdus, claudus, turpiter claudicans, unipes, mancus manibus. Et respectu solius Sacerdotii irregularis es, si careas pollice, vel indice, qui dicuntur digiti Canonici (si tamen pollex mutilatus, vel truncatus, sit ita firmus, ut unà cum indice Hostiam securè tenere, elevare, & frangere possit, posse quem promoveri ad Sacerdotium, observat Laym. *cit. c. 7. n. 4.*) Item si careas oculo sinistro, itidem Canonico dicto, ut S. Canonem commodè, & sine deformitate legere non possis: non item si oculus ille sit integer, seu non effossus cum gravi deformitate, etsi cæcus, & dexter oculus sit sufficiens ad legendum Canonem, qua in re potest esse usui dispositio libri, ait Laym. *cit. cap. 7. num. 2.* post *Molinam*, & alios. 2. Universaliter irregulares sunt ex defectu corporis tali, ut sine gravi deformitate, horrore, vel scandalo

quis

quis non possit exercere suum Ordinem. Ut si careas naso, vel auribus (nisi deformitas capillatura tegi queat) si monstruosè gibbosus, facie valde ungulata: si habeas membra superflua cum gravi deformitate: si sis Hermaphroditus, etiam sexu virili prædominante, notorius saltem, *suprà n.* 61. 3 Eademque utravis ratione irregularitatem inducit defectus valetudinis, vel impediens executionem Ordinis, vel habens adjunctam deformitatem. Nam irregulares sunt leprosi, phrænetici, epileptici, seu morbo caduco laborantes, qui tamen si jam ordinati sunt, & infra annum eo morbo non laborarunt, præsumuntur liberati, & admittuntur ad Ordinis exercitium, etiam ulteriores Ordines suscipiendo. Notat autem Diana *p. 4. tr. 2. resol.* 73. Prælatum posse dispensare cum Sacerdote sibi subdito, etsi ob manus tremulas ex chyragra, aut aliud ejusmodi impedimentum non possit observare omnes cæremonias, dummodò possit complere ministerium sine periculo maximè effusionis sanguinis, & non oriatur inde grave scandalum, ideoque id plerumque fieri debebit in occulto.

83 *Quarta. Ex defectu natalium.* Irregulares namque sunt omnes illegitimi, non tantùm spurii, nati scilicet ex coitu damnato, illorum nimirùm, qui tempore coitus non potuerunt contrahere Matrimonium, utpotè ex adulterio, incestu, sacrilegio, sed etiam naturales nati ex coitu non damnato, quorum scilicet Parentes uterque solutus, tempore coitus Matrimonium contrahere potuissent: nimirùm ex simplici fornicatione. Hi tamen naturales legitimantur per subsequens Matrimonium. Omnes autem istæ irregularitates tolluntur. 1. Per legitimationem Pontificiam, seu Papali authoritate factam: Principes enim sæculares, eorumque comites Palatini, ordinariè saltem non possunt legitimare pro foro Ecclesiæ ad Ordines, & Beneficia, sed tantum pro foro sæculari, in ordine ad hæreditates, & officia sæcularia. 2. Per dispensationem ita quidem, ut solus Papa dispenset ad Ordines majores, dignitatem, & beneficium curatum: Episcopus verò ad Ordines minores, & beneficium simplex. Communis, ex *cap. 1. & 2. De Fil. Presbyt.* 3. Per professionem Religionis approbatæ, sed in ordine ad Ordines tantùm, non item in ordine ad Prælaturas, vel dignitates Ordinis, nisi cùm iis fuerit dispensatum. Denique, quoties dubium est, an aliquis sit legitimus, nec ne? reputandus est pro legitimo; quia *in dubio non præsumitur vitium*: id maximè, si maritus eum hactenùs tractavit ut suum, suumque filium appellavit: idque etiamsi Mater testetur, affirmet, juret, te esse conceptum extra Matrimonium; nulla lege teneris ei credere: etiamsi constet Matrem tuam commisisse adulterium, tuque adulteri formam, & lineamenta referas: etiamsi natus sis septimo mense post nuptias, aut duodecimo, vel decimo tertio mense post mortem mariti: etiamsi natus sis ex Matrimonio reipsa irrito, quando utraque, vel alterutra pars ignara impedimenti dirimentis contraxit. Rationes, & authoritates videre potes apud Gobat. hic *casu 11. sect. 2. & Theol. Juridico-moral. cap.* 70. Tandem expositum, cujus nec Pater, nec Mater sciri potest, habendum esse pro legitimo, adeòque nulla indigere dispensatione, contra alios docent Suarez *de Censuris disp. 58. sect. 4. Sayrus, Coninch. Laym. sup. Castro-Palaus* apud Gobat. *hic à casu* 11. *num.* 436.

84 *Quinta. Ex defectu ætatis.* Irregulares enim dicuntur non tantùm omnes infantes, sed etiam adulti non habentes annos ætatis canonicè requisitos: sed de his plusculis agendum seorsim, *§. seq.*

85 *Sexta. Ex defectu libertatis.* Irregulares enim sunt omnes servi propriè dicti, seu mancipia, nisi priùs libertate donentur: item omnes uxorati, nisi uxores consentiant, & votum continentiæ emittant: itemque omnes curiales, curiæ scilicet sæculari obligati juramento, vel stipendio, quamdiu tale officium habent, & similiter milites Sacramento militari obligati.

86 *Septima. Ex defectu famæ;* Seu ex infamia notoria, quæ partim contrahitur ex natalibus, seu probro, & crimine alieno: partim ex conversatione, & crimine proprio, *suprà n.* 78. Irregularem enim facit omnis infamia, seu *juris*, uti ex crimine ad judicium delato, seu *facti*, si crimen publicè notorium sit, ut post alios benè explicat Layman *cit. tract. 1. p. 5. cap. 4. num.* 10. addens: Si sis à civili Magistratu notatus aliqua infamia, & hic postmodùm restituat pristinæ famæ (vulgò *Vvider redlich macht*) irregularitas desinet: ejusdem enim est absolvere, cujus est ligare, *l. nemo ff. de Regulis Juris.*

87 *Octava. Ex defectu perfectæ lenitatis.* Quæ irregularitas contrahitur, ob justam deformationem (mortem scilicet, vel mutilationem, seu truncationem alicujus membri) publica authoritate factam, in judicio, vel bello justo offensivo. Sic dicta: quia judex v. gr. ferens sententiam sanguinis in aliquem, non perfectè imitatur lenitatem, & mansuetudinem Christi Domini, qui Agnus mansuetissimus nullius alterius, sed ipse pro aliis proprium sanguinem fudit, & noluit pronunciare dignam morte mulierem in adulterio deprehensam, & pro crucifixoribus suis oravit Patrem: ideoque indecens sit, ut ii, qui ad humani sanguinis effusionem, per mortem, vel mutilationem, quamvis justè, spontè tamen cooperantur, personam Christi repræsentent, & sacris Ordinibus, maximè Sacerdotio initientur. Quinam autem in particulari hanc irregularitatem incurrant, dixi *Tract. 5. Decal. c. 2. à n.* 40. Hic tamen obiter nota, in omni irregularitate potestate ordinaria dispensare solùm Summum Pontificem: at potestate delegata ex Concilio Tridentino Episcopus dispensat in omni, & sola irregularitate ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario. *Vide Tract. cit.*

88 Quid si ergo quis aliquo dictorum modo factus irregularis, & nondum dispensatus, suscipiat, ac etiam exerceat sacros Ordines? Resp. 1. Is validè suscipit Ordines quoscunque. Si enim habeat omnia ex institutione Christi essentialiter requisita ad valorem Sacramenti hujus, non potest ejus valor ab Ecclesia impediri, 2. Minimè autem licitè, sed peccat mortaliter etiam minores Ordines suscipiendo, quia transgreditur præceptum Ecclesiæ gravissimum, concernens reverentiam divinorum, & principaliter augustissimi Eucharistiæ Sacramenti, & Sacrificii. 3. Non tamen incurrit aliam irregularitatem novam, aut censuram aliquam, quia ex nullo jure constat, vel apparet aliam irregularitatem statui, vel censuram fulminari contra irregularem suscipientem Ordines, excepto tantùm defectu ætatis, de quo *§. seq.* 4. Denique irregularis, sive ante, sive post susceptum Ordinem, contracta irregularitate, peccat mortaliter, si scienter, & mala fide, seclusa necessitate vitandi scandalum, vel infamiam propriam, exerceat actum proprium sui Ordinis, seu actus illos, qui exerceri nequeunt sine Ordinis potestate, uti est etiam Baptismus solemnis, Benedictio nuptiarum &c. Validè tamen actus sui Ordinis exercet, cum Ecclesia non vult, nec potest per irregularitatem tollere potestatem Ordinis à legitimè ordinatis. Quare, quando in sacris textibus Juris legis, Ordinationem irregularis esse nullam, vel irritam, intelligas quoad executionem licitam tantùm; non autem quoad executionem, vel etiam susceptionem Ordinis invalidam. Omnia ea communi DD. apud citatos.

§. IV. *Non censura ligatus.*

89 Censura generatim *est Pœna spiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, & contumaci potestate Ecclesiastica aufertur usus quorundam bonorum spiritualium externorum Ecclesiæ.* Ad frangendam nimirùm contumaciam. Non enim homo per censuram privatur bonis spiritualibus merè internis, utpotè Gratia, Charitate &c. multò minùs Charactere, & potestate Ordinis, sed tantùm bonis externis spiritualibus, quæ scilicet aliquem spiritualem effectum, vel commodum habent, uti est usus Sacramentorum, & alia mox specificanda. Censura ergo propriè tunc solùm dicitur, quando talis pœna, excommunicatio, suspensio, &c. infligitur delinquenti in medicinam ad cohibendum à delicto committendo, vel à jam commisso resipiscendum, ac contumaciam frangendam: ut quando sic dicitur: *nisi hoc feceris*, vel *si hoc feceris*: excommunicatus, suspensus sis. At vero, quando infligitur in meram vindictam sceleris commissi, independenter à Pœnitentia delinquentis, ut si feratur excommunicatio, vel suspensio in perpetuum, vel ad certum tempus, ad arbitrium Judicis, jam non censura propriè, sed pura pœna dicenda erit, ut ex communi observat Tamburinus *l. 10. de censuris tract. 2. cap.* 1. Quò patet differentia ab irregularitate. Nam irregularitas etiam ex delicto, propriè non est pœna, non etiam fertur principaliter in vindictam, vel emendationem delicti, sed solùm est inhabilitatio ad Ordines suscipiendos, & ministrandos ob reverentiam Sacrorum, & indecentiam, si tali delicto infectus sacris Altaribus ministraret. Irregularitas autem ex defectu, etiam absque omni delicto, vel culpa contrahitur, ob eandem rationem, ut ex dictis patet.

90 Triplex est censura: *Excommunicatio, suspensio, & interdictum. Excommunicatio*, (major nimirùm, & simpliciter dicta, etiam anathema vocata,) *est censura Ecclesiastica, qua homo privatur omni communione Ecclesiæ in bonis spiritualibus externis*, utpotè usu activo, & passivo Sacramentorum omnium (adeòque etiam Ordinum) participatione suffragiorum Ecclesiæ, ac indulgentiarum, omnis beneficii, ac officii Ecclesiastici, ipsaque communicatione politica

litica fidelium, si excommunicatus sit non toleratus, & vitandus. Jam vides excommunicatum non posse licitè suscipere Ordines, nec in susceptis ministrare. Excommunicatio alia *minor* dicta privat solùm usu passivo Sacramentorum, & incurritur ferè solùm ob consortium cum excommunicato non tolerato, qualis tantùm est nominatim denunciatus, ac notorius percussor Clerici. *Suspensio* est censura Ecclesiastica, qua Clericus privatur usu potestatis sibi competentis, aut ratione Ordinis sui Clericalis, aut ratione Beneficii. Quare duplex est suspensio. Una *ab officio Ordinis*, & sic suspensus non potest licitè exercere actum sui Ordinis suscepti, nec consequenter ulteriorem Ordinem suscipere. Alia est suspensio à Beneficio tantùm, aut etiam à sola Jurisdictione, ut si Sacerdos, relicta facultate celebrandi, suspenditur ab audiendis confessionibus, aliove officio. Et talis adhuc licitè exercet actum sui Ordinis, aliosve Ordines nondum habitos suscipit: ut si Diaconus Canonicatu, vel Parochia habita privetur, interim licitè ordinatur Sacerdos, si nihil aliud obstet.

91 *Interdictum est censura Ecclesiastica prohibens usum divinorum officiorum publicorum, ac Sacramentorum (exceptis Baptismo, Confirmatione, & Pœnitentia) & Ecclesiastica Sepultura, qua talis est.* Triplex est hoc interdictum, *Personale, locale, & mixtum*. Interdictum *personale* est, quo ipsa aliqua persona dictis prohibitionibus afficitur, ideòque personaliter interdictus feret secum prohibitiones illas, in quemcumque locum devenit. Interdictum *locale* est, quo locus aliquis, vel Ecclesia dictis prohibitionibus astringitur, quo scilicet fideles prohibentur in tali loco actiones illas prohibitas exercere, non immediatè ratione sui, sed mediatè ratione illius loci; quare si quis egrediatur ab illo loco in alium, poterit liberè se gerere. Interdictum *mixtum* est, quo tam persona, quàm locus prohibentur tales actiones sacras exercere. Jam iterùm vides solùm interdicto personali, vel mixto subjectum non posse licitè ordinari, sicut nec Episcopus, durante interdicto, licitè potest ordinare.

92 Quid si ergo aliquis censura ligatus, excommunicatus, suspensus, interdictus, scienter suscipiat Ordines? Is 1. validè ordinatur, validèque exercet actus sui Ordinis, ob eandem rationem in simili datam *nu.* 88. Attamen excommunicatus non toleratus, & suspensus ab officio, non validè absolvit, cùm sit privatus jurisdictione omni. 2. Peccat mortaliter, tam suscipiendo, quàm exercendo liberè actus proprios sui Ordinis, quia in re gravissima transgreditur præceptum Ecclesiæ, Suarez, & Diana *p.* 1. *tr.* 11. *resol.* 105. 3. Etiam suscipiendo fieri irregularem ex Gobat, & aliis innui *suprà n.*77. At, non fieri cum Suarez, & Leandro probabilius censet Thom. Tamburin. *cit. l.* 20 *tract.* 4. *cap.* 14. §. 1. *num.* 8. idque etiamsi quis excommunicatus in ipsa actuali Ordinatione solemniter exercuisset actum sui Ordinis, utpotè Diaconus solemniter cantando Evangelium, vel Subdiaconus Epistolam; Sacerdos cum Episcopo consecrando: quia irregularitas hæc ex abusu Ordinis incurritur, quando ministrat, seu exercet actum Ordinis anteà suscepti: totum autem illud officium Ordinationis, quod Episcopus obit ordinando, computatur pro eodem actu susceptionis, ita post *Suarez, Sayrum, Layman, Gibalinum*, alios, Tamburin. *cit. num.* 9. Gobat. *num.* 713. *&* 765. Itaque certò, culpabiliter, scienter, ac liberè exercens actum proprium Ordinis Majoris solemniter, incurrit novam irregularitatem ex delicto abusus sacri Ordinis ob violatam censuram. In toto titulo *De clerico excommunicato ministrante*. Dico autem: *culpabiliter, scienter & liberè*. Si enim quis exerceret actum Ordinis sacri, v. g. Sacerdos excommunicatus celebraret &c. inculpabiliter ignorans se esse excommunicatum, vel bona fide putans se jam fuisse absolutum: aut gravi metu compulsus, vel necessitate adactus ad evitandum aliorum scandalum, vel propriam infamiam, aliunde grave incommodum, nec peccares, nec ullam contraheret irregularitatem. Nam Lex Ecclesiæ hanc irregularitatem inducens non obligat cum tanto rigore. Communis apud citatos, Tamburin. *cit. c.* 14. §. 2. *num.* 4. Dico etiam: *actum proprium Ordinis majoris solemniter &c.* Nam exercens actus Ordinum minorum, qui etiam à sæcularibus exerceri possunt, non fit irregularis, nisi esset excommunicatus ex eo, quòd per simoniam suscepisset eosdem Ordines; tunc enim eos exercens est irregularis ex speciali constitutione Sixti V. Quin etiam exercens actus Ordinum majorum, Subdiaconatus, vel Diaconatus; at non tanquam proprios, seu modo proprio, & solemniter, & eo modo, quo Laicus exercere posset, v. gr. Clericus excommunicatus cantaret Epistolam in Sacro, sed sine manipulo, Evangelium sine stola, etsi cum cæteris suis vestibus, non fore irregularem, post alios notat Tamburinus *cit. n.* 6.

Unum, & alterum restat dubiolum. 1. Is, qui pluries 93
cum censura actus Ordinis exercet incurretne plures irregularitates? Resp. Cum distinctione. Siquidem eandem numero censuram violes, unam tantùm, irregularitatem contrahes, ut si excommunicatus celebres Missas etiam centies, semel tantùm es irregularis, licèt pluries, & toties, quoties, pecces mortaliter. Sanchez *de Matrimonio l.* 4. *disp.* 23. *num.* 7. alii cum Tamburino, §. 3. *n.* 11. Si autem violes censuras diversæ rationis, pluries, ac totidem irregularitates contrahes, ut si excommunicatus, suspensus, & interdictus semel tantùm celebres, tres contrahes irregularitates distinctè explicandas, si ab iis dispensationem petas, ita *citati*. 2. At, quid si violentur plures censuræ ejusdem rationis: v. g. Titius Sacerdos pluries excommunicatus, quia plures percussit Clericos, & tamen Missam celebravit: incurritne similiter plures irregularitates? Ita affirmant *Gibalinus*. Contrarium tamen, & semel tantùm fieri irregularem probabile putant *Castro-Palaus, & Avila* apud eundem Tamburi *ibid. num.* 3. Sacerdos prohibitus sub excommunicatione latæ sententiæ, ne celebret, celebrat tamen: unde & gravissimè peccat, & excommunicationem latam incurrit, incurritne tunc statim, & simul irregularitatem? Resp. Nequaquam: quia priùs supponitur, & intelligitur celebrasse, quàm in excommunicationem incidisse, ergo non tunc contraxit, sed posteà iteratò celebrans contrahit irregularitatem. Gibalinus cum Tamburino *ibid. num.* 15. 4. Sacerdos excommunicatus toleratus ad petitionem populi non habentis alium Sacerdotem, ut die festo satisfaciat præcepto, supposita pœnitentia, & contritione elicita, potest licitè celebrare sine nota irregularitatis, ex Concilio Constantiensi, *c. ad evitanda*. *Navarrus, Filliucius, Bonacina, Castro-Palaus apud eundem num.* 9.

§. III. *Quid de reliquis requisitis Canonicis.*

I. *Ætas Canonica.*

Pro prima tonsura ætas sufficiens est septennium com- 94
pletum, ante quod licitè conferri non potest. Nam Bonifacius VIII. *c. Nullus de temp. ordinand.* sub pœna suspensionis per annum ipso facto incurrenda prohibet, ne quis infanti (nisi fortè Religionem ingrediatur, quod hodie in usu non est) seu illiterato Clericalem præsumat conferre tonsuram. Et Concilium Tridentinum, infrà citandum, prohibet, ne quis prima tonsura initietur, nisi sciat rudimenta fidei, item legere, & scribere, quod utique necessariò requirit annos discretionis, & saltem septennium completum. Vide *Gobat n.* 509. *seq.* Pro Ordinibus Minoribus etiam sufficit septennium completum, supposita scientia, quam Concilium Tridentinum requirit, ut nimirùm eos suscepturi latinam linguam intelligant, & sciant, quæ ad officia eorum Ordinum requiruntur. Quia tamen rarò ea scit puer post septennium, ideò communiter non sunt statim ordinandi. Et absolutè pro Acolytho ordinando requiri annum duodecimum completum, cum aliis docet Fill. *tr.* 9. *c.* 4. *n.* 28. Pro majoribus Ordinibus major quoque requiritur ætas, ut ex se patet. Post Canones antiquos partim strictiores, partim laxiores (apud Laym. *c.* 7: Gobat. *n.* 511. alios videndos) antiquatos Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 12. *de Reform.* ita statuit. *Nullus imposterùm ad Subdiaconatum ante annum vigesimum secundum: ad Diaconatum ante vigesimum tertium; ad Presbyteratum ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveatur.* Circa quos annos aliqua explicanda sunt.

1. Non necesse est dictos annos esse completos, sufficit esse 95
inchoatos, juxta concordem DD. sententiam cum Navarro *Man. c.* 25. *n.* 126. Sanchez *Consil. Moral. l.* 7. *c.* 1. *n.* 33. & constat ex praxi Ecclesiæ, quæ decretum Tridentini sic semper intellexit. Sufficit annum esse inchoatum etiam per unicum diem communis cum Sanchez *cit. nu.* 4. *multus citante*. Imò si per medium diem. *Sanchez num.* 7. *Coninch. Bonacina, & Diana p.* 2. *tract.* 16. *Resol.* 29. Imò si per horam saltem, per dimidiam, per quadrantem, & quidam etiam per minutum, vel momentum, post alios Gobat. *nu.* 519. Ratio est, quia tunc nihilominùs proprissimè dicetur non ordinatus Sacerdos v. g. ante annum vigesimum quintum, quod Concilium requirit. At nunquid etiam necessarium est, ita esse inchoatos annos illos præscriptos, ut quis scilicet physicè attigerit annum præscriptum à Tridentino? quid si desit unicus dies? an non juxta regulas juris *parùm pro nihilo reputabitur? & quod parùm distat, nihil distat?* Fatetur Gobat. *n.* 528. se neminem legisse, qui id de integro die concedat. Ac quid si adsit dies inceptus, sed nondum adsit hora nativitatis: ut si hodie ordinandus sit circa horam nonam manè, & tu annum requisitum incipias post meridiem, vel vesperi? Adhuc sufficere, & licitè, adeoq; sine metu suspensionis eo die te ordi-

ordinari manè posse, eò quòd vespera trahatur ad manè, & faciant simul unum diem, sentit Diana *par. 2. tract. 2. resol. 19.* resolutè: ac magis timidè, oppositum meritò probabilius agnoscens *par. 9. tract. 9. resol. 50.* citans *Ledesma, Marchinum, Leandrum*: idemque sentiunt *Ast. Tambur. in Trullench*, alii apud Gobat *num.* 523. qui sententiam probabilem ea ex causa practicari posse censet. Contrà tamen non sufficere, sed omninò requiri, ut ordinandus physicè attingat annum præscriptum à Tridentino, docent, aut supponunt DD. communiter. Certe Sanchez *cit. num. 6.* Sententiam illam nullo modo esse practicandam judicat: nec credo fore in praxi admittendam à Reverendissimis Ordinariis, neque mihi multùm probabilis videtur, attento rigore verborum Tridentini. Talis enim Sacerdos v.g. verissimè, & propriissimè ordinaretur ante annum ætatis vigesimum quintum, quod tantoperè prohibet Concilium, exclusis quoad hoc penitùs privilegiis Regularium. Sed neque, quando in jure pro forma, & de præsenti requiritur aliqua qualitas (ut in proposito præfixa ætas) locum habet axioma illud *parùm pro nihilo reputatur*, vel, *quod parùm deficit, nihil distat*, nec non plures variæ sunt limitationes illius dicti apud DD.

At; nunquid in ætate ordinandorum computanda poterit haberi ratio dierum intercalarium, seu bissextilium, quarto quoque anno incidentium. Exempli causa; mihi quidem hodie ordinando desunt tres, vel quatuor dies ad inchoandum annum requisitum: at intra viginti, & quatuor annos fluxerunt ad minus quinque dies intercalares, & superflui super annum communem 365. dierum, quibus computatis inchoabo abundè, vel superfluè annum requisitum, potero sic computare, & hodie licitè ordinari? Aut 2. saltem eodem anno sum natus die prima mensis Aprilis, quo hoc anno, hodie omninò maturè inchoarem annum requisitum vigesimum quintum; v.g. pro Sacerdotio, si esset annus communis; at quia est annus bissextilis, hodie primò numeratur ultima dies Martii: poterone nihilominus computato die intercalari, qui primam Aprilis conficeret, licitè ordinari hodie? Resp. Probabiliter licere in hoc secundo casu (ex sententia *Panormitani, Sylvestri*, & aliorum) non item in priori casu. Ratio probabilitatis unius, & disparitatis alterius est, quia quando loquimur de uno tantùm anno, solemus intelligere solùm 365. dies anni communis: at verò quando loquimur de multis annis simul sumptis, præsertim continuis, intelligimus annos sine respectu ad 365. dies, sed prout occurrunt anni in illa simultate, seu complexu, & spatio continuo: & ideò in uno anno diem illum intercalarem computare poteris pro ætate complenda, non item ea pluribus annis, prout latiùs prosequitur hoc argumentum ex professo optimè tractans P. Gobat. *casu 13. sect. 2. per totam*, quam ipse videas, Tyro, quia nemo me conduxit, ut exscriptorem, vel amanuensem tibi agam. Jam ad communiorem praxim.

96 II. Quod si ergo quis scienter, & mala fide ante ætatem requisitam ordinetur majoribus Ordinibus, v.g. Sacerdos ante inchoatum annum vigesimum quintum. Is 1. etsi validè ordinetur, peccat tamen mortaliter gravissimè, ob rationem sæpiùs inculcatam. 2. Ipso facto incurrit suspensionem ab executione suorum Ordinum, latam à Pio II. *Extrav. cùm Sacrorum*, & aliis Pontificibus, & consummatam à Sixto V. nec ante impletam ætatem ab illa suspensione absolvi potest, nisi priùs impetrata dispensatione Pontificis super irregularitate ex defectu ætatis. Si ante impletam ætatem enim mala fide ministret in Ordine, sic male suscepto (seclusa nimirùm necessitate, & periculo vitandi scandalum, vel infamiam propriam;) insuper incurrit irregularitatem ex delicto abusus sacri Ordinis, ob censuram violatam, à qua tamen irregularitate occulta dispensat Episcopus ex Concilio Tridentino: intellige tamen post impletam ætatem, vel impetrata jam dispensatione Papæ super defectu ætatis. 4. Quodsi tamen in Ordine sic mala fide suscepto non ministravit, ideoque irregularitatem illam novam non contraxit, tunc post impletam ætatem, & ex se cessante irregularitate illa ex defectu ætatis, ab illa censura suspensionis absolvit non tantùm Episcopus, sed etiam Confessarius quicunque potens absolvere à censuris non reservatis, ut benè probat Lugo *respons. moral. lib. 2. dub.* 10. quamvis enim Sixtus V. statuerit suspensionem illam perpetuam: *perpetuò suspendimus*: tamen Clemens VIII. ejus Bullam reduxit ad terminos juris Bullæ Pii II. & Concilii Tridentini, in quibus non habetur suspensio reservata, & positivè perpetua.

97 III. Quòdsi verò quis bona fide ita ordinetur ante impletam ætatem: utpotè ob assertionem parentum, vel alia ratione credens probabiliter se habere ætatem, cùm reverà non habeat: Is 1. Utique non peccat, ignorantia, seu errore probabili excusante; nec consequenter dictam suspensionis censuram incurrit, ad quam incurrendam culpa, immo & præsumptio, & dolus requiritur. 2. Postquam tamen rescivit defectum ætatis, tenetur sub mortali abstinere ab exercitio Ordinis ita suscepti: non jam ut suspensus, sed ut adhuc irregularis ex defectu ætatis: nam prohibitio Ecclesiæ impediens susceptionem Ordinis ante impletam ætatem, extenditur etiam ad executionem Ordinis sic suscepti: cùm propter indecentiam ministerii prohibeatur susceptio Ordinis. Quin etiam, si cognito defectu ante impletam ætatem, adveniente jam mala fide, in tali Ordine ministret, etsi peccet graviter juxta modò dicta, non tamen incurrit irregularitatem ex delicto abusus sacri Ordinis, ob violatam censuram. Cùm ita bona fide suscipiens nullam censuram incurrerit, neque ullo alio jure talis irregularitas exprimatur: ut contra *Navarrum, Marchinum*, & alios quosdam jam habet communis sententia cum Laym. *lib. 5. tract. 9. cap.* 50. *num. 3.* vide *suprà num.* 38. Denique talis adveniente posteà, & impleta ætate requisita absque ulla alia dispensatione, vel absolutione, in eo Ordine ministrare poterit, cùm jam nulla ampliùs irregularitate, vel censura ligatus sit, ut ex modò dictis colligere debes.

98 IV. Quodsi, omnibus diligenter expensis, dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, nec ne? necessariò distinguendum est. Si dubium sit merè negativum, sic ut nulla appareat probabilis ratio pro una, vel altera parte, non potest licitè ordinari, quia certa lex requirens hanc ætatem, est in possessione contra ætatem dubiam. *Communis cum Sanchez. de matrim. lib. 2. disp. 41. num.* 38. at verò, si dubium sit positivum ob rationes utrinque probabiles, si nimirùm verè probabile sit te habere ætatem requisitam, v.gr. ex testimonio sæpiùs audito, vel dicto parentum, etsi æquè probabile, immo probabilius esset te non habere, licitè ad Ordines admitti poteris: qui enim probabili ratione motus operatur, prudenter operatur, adeòque sine culpa. Quare si parentes testentur de ætate requisita, ad Ordines te admittere Episcopus sine scrupulo poterit. Quia licèt testimonium parentum pro filiis in aliis materiis, in præjudicium præsertim aliorum, non admittatur, hic tamen, ubi in nullius præjudicium cedit, sufficiens judicandum est. Diana *par. 2. tract. 2. resol.* 27. & latè Gobat *casu 13. à num. 499. ibid. num.* 504. meritò limitans, si testimonium parentum petitum sit ex scripto ipso die nativitatis, vel propè, & testimonium Parochi, seu ex libro baptismali haberi; vel commodè expectari non possit: Episcopi enim communiter non stant testimonio parentum, nisi aut nullum testimonium Parochi, aut non nisi dubium haberi possit: quare si testimonium parentum, & Parochi discrepent, hoc illi omninò præferendum erit, nisi ex alio capite parenti major fides habenda esset. Et, si testimonium Parochi primò editum sit, postquam quis ex vi testimonii paterni bona fide ordinatus est, poterit stari testimonio paterno, quod est in possessione; & sic ordinatus licitè exercere suum Ordinem. Tandem quando Religiosus bona fide ordinatus est ante impletam ætatem, ad ministrandum posse dispensare Superiorem Ordinis mendicantium infrà in fine notabitur.

II. Probitas, Scientia, Examen, & Approbatio Episcopi.

99 I. P*Robitas* vitæ, ac morum requiritur notoria, seu probata testimoniis sufficientibus Parochi, vel aliorum fide dignorum. Et si quis dimittatur, aut ordinetur ab alieno Episcopo, testimonium de vita, & moribus ab Episcopo proprio habere debet unà cum dimissoriis, ut infra dicetur. Quia etiamsi quis à Sede Apostolica privilegium obtinuerit, ut à quolibet Episcopo Catholico ordinari possit, etsi tunc dimissoriis propriis Episcopi non indigeat, indiget tamen ejusdem proprii Episcopi litteris testimonialibus de vita, & moribus, ut ex Conc. Trid. *sess. 23. cap. 8.* infrà allegando, notat *Henriq.* & *Barbosa* apud Gobat *casu 14. n.* 571. Regularibus tamen testimonium probitatis dari solet à suis Superioribus, idque sufficere constat ex praxi Ecclesiæ, & insinuat declaratio Cardinalium apud *Gallemard. ad cit. cap. Tridentini*.

100 II. *Scientia*. Ad licitè suscipiendos Ordines, jure quidem naturali necessaria, & sufficiens esset omnis illa, & sola, quæ necessaria est obeundis officiis annexis Ordini, quem quis vult suscipere. Nam generatim singuli tenentur scire ea, quæ ad suum statum, & officium pertinent. At jure Ecclesiastico aliquantò major requiritur scientia. Nam Concil. Trid. *sess. 23. cap. 4. de reform.* ita statuit, ut prima tonsura non initientur, *qui fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere, & scribere nesciunt*. Et *cap.* 11. pro minoribus requirit, ut latinam linguam intelligant, & sciant, & quæ ad officium suum spectant. Pro Subdiaconatu, & Diaconatu *ibid. c.* 13. requirit, *ut sint litteris, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent,*

instru-

instructi. Pro Sacerdotio requiritur tanta scientia, ut possint ad ministrare Sacramenta, & populum docere de necessariis ad salutem. Scientia autem, & eruditio illa, quæ incitatis Canonibus postulatur, non debet esse necessariò magna, sed sufficit mediocris. Nam quod Gl. in cap. illitteratos tradit, ad minores Ordines sufficere mediocrem intelligentiam linguæ latinæ; id ipsum potest proportionaliter dici de Presbyterando, sufficere scilicet mediocrem scientiam ministrandi Sacramenta, docendique necessaria salutis. Et notat Laym. hic lib. 5. cap. 7. num. 1. in fine pro Sacerdotio præcisè non requiri tantam scientiam, quæ ad munus Confessarii requiritur: quia antequam illud obire Sacerdos permittitur, ab Episcopo, novo præmisso examine, si videbitur, approbandus erit, ut constat ex cap. 15. ejusdem sess. Addit Gobat. casu 11. nu. 422. ea communi DD. minorem scientiam linguæ latinæ exigi à Regularibus confessiones non audituris, quàm à sæcularibus Sacerdotibus similiter illas non audituris, quia continuatio instructionis verbis, & exemplis, efficit illos peritiores, quàm Sæculares. Denique omninò illiteratus, seu legendi, scribendique imperitus, est irregularis ex defectu animi. Nam cap. 1. d. 39. ait Papa Gelasius: *Illiteratos nullus præsumat ad Clericatus Ordinem promovere: quia litteris carens sacris non potest esse aptus officiis*. Ubi illiteratus dicitur, qui Grammaticæ rudimenta non didicit, adeò ut per se loquendo graviter peccet Episcopus admittens ad Ordinem, illiteratum, seu adeò imperitum linguæ latinæ, ut ob hujus defectum nequeat sine gravibus defectibus exequi officia, ad quæ per susceptionem Ordinis deputatur per susceptionem Ordinis. Vide de hac re, ex *Quintanaduennas*, & aliis latè differentem Gobat. casu 10. præsertim à num. 377. Et hinc ulteriùs.

101 III. *Examen* coram Episcopo, etiam quoad Regulares, requirit Conc. Trid. eadem sess. 23. c. 12. Possunt tamen Episcopi examen illud Ordinandorum committere aliis à se deputatis. Possunt etiam absque ullo scrupulo suam conscientiam conformare cum conscientia Prælatorum attestantium de idoneitate suorum in litteris dimissorialibus: immo, ut cum aliis monet *Rodriquez* noster etiam valdè expediret, quoad Regulares, Episcopos esse contentos examine, & approbatione suorum Superiorum: quibus utique magis fidere possent, & deberent, quàm judicio aliquorum Examinatorum, qui ex successu fortuito unici examinis partim fundatum judicium frequenter deducunt. Cæterùm ad ipsum Episcopum ordinantem tantùm spectat examinare ordinandos. Unde quando Episcopus proprius subditum suum, etsi jam à se examinatum, & approbatum mittit ad alium Episcopum ordinandum, adhuc alter Episcopus illum examinare poterit ipso jure: quia potest velle cognoscere, cuinam Ordines conferat. Non tamen examinare tenentur, ut vult *Barbosa*, sed stare potest judicio, & testimonio proprii Episcopi, juxta communem DD. quia Conc. Trid. cit. dicens: neminem esse ab alieno ordinandum, nisi prævio examine, non tollit, quin Episcopus alienus ordinans possit esse contentus examine, & approbatione proprii Episcopi.

102 IV. *Approbatio*: Denique seu admissio Episcopi ordinantis requiritur. Quare, qui furtivè Ordines suscipit, hoc est propriè, qui se ordinandorum numero admiscet, cùm tamen ad eum Ordinem ab Episcopo non fuerit admissus, aut qui alium supponit examini, & deinde loco illius ipse ad Ordines succedit, incurrit irregularitatem, juxta communem DD. sententiam cum Suarez de censuris *disp. 42. sect. 4. ex cap. 1. & 3. de eo, qui furtivè*. Alii apud Tamburinum *lib. 10. cap. 14. §. 1.* volunt, ipsum solùm incurrere suspensionem, eosdem textus juris ad se trahentes. Utrumque probabile, & nimis satis.

III. *Litteræ dimissoriæ, &c.*

103 Concilium Trident. sess. 23. cap. 8. de reform. sic statuit: *Unusquisque à proprio Episcopo ordinetur: quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenùs id ei etiam cujusvis generalis, aut specialis rescripti, vel privilegii prætextu, permittatur, nisi ejus probitas, ac mores ejusdem Ordinarii testimonio commendentur. Si secùs fiat, Ordinans à collatione Ordinum per annum, & ordinatus à susceptorum Ordinum exequutione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire sit suspensus*. Ita Concil. Ubi prænota: quamvis Episcopus proprius subdito suo, ratione originis, domicilii, vel beneficii, hanc licentiam ordinandi ab alieno Episcopo, etiam oretenus dare possit, quia Concil. Trid. solùm requirit consensum proprii Episcopi, tamen ad majorem fidem, ea licentia dari solet per litteras patentes, quæ ideò vocantur *Dimissoriæ*, & *Dimissoriales*, quia subditum dimittunt ad alienum Episcopum. Ulteriùs præter dictam licentiam debet ordinandus habere à proprio Episcopo testimonium suorum morum, ac probitatis, quod dari consuevit interdum in ipsis litteris dimissoriis, interdum separatim; & tunc vocantur litteræ *commendatitiæ*, vel *testimoniales*: quia in his Episcopus proprius suum subditum commendat alieno; deque ejus probis moribus testificatur, propter quam causam ejusmodi litteræ videntur etiam vocari *reverendæ*. Jam ergo videndum. 1. Quisnam ejusmodi litteras dare possit, & debeat. 2. Quid continere debeant. 3. Quamdiu durent. 4. Qualiter obligent?

I. Litteras ejusmodi dimissorias confert. 1. Ipse Episcopus proprius quilibet, sive ratione originis, sive domicilii, sive beneficii. Attamen litteras commendatitias, sive testimoniales de jure non posse dari, nisi ab Episcopo proprio domicilii, meritò cum aliis censet Tamburinus *hic lib. 7. cap. 8. §. 2.* quia mores in his litteris approbandi solùm illi solent esse noti, non aliis. 2. Vicarius generalis, si ab Episcopo ad id habeat speciale mandatum, vel consensum, aut si Episcopus agat in remotis extra Provinciam, saltem per duas dietas, non tamen tenetur, vel Episcopus, vel Vicarius largiri dimissorias, nisi petentibus ex causa multùm rationabili, quandoquidem nec ex suffragari debent, nisi habentibus causam legitimam, ob quam à propriis Episcopis ordinari non possint: Concil. Trid. sess. 7. cap. 11. de reform. Nec ipsi Episcopi eas concedere debent, nisi impediti, quominùs ipsimet conferant Ordines. Trident. sess. 23. cap. 3. de reform. 3. Sede vacante, Capitulum: at non nisi post annum à die vacationis. Sic enim decernit Concilium Trident. sess. 7. cap. 10. de reform. *Non liceat Capitulis sede vacante, infra annum à die vacationis Ordinariis, licentiam, aut litteras dimissorias, sive reverendas, ut vocant, alicui, qui beneficii Ecclesiastici recepti, vel recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere*. Licèt autem tunc Capitulum nequeat dare quibuslibet dimissorias, potest tamen dare commendatitias, & testimoniales. 4. Prælati Regulares etiam suis subditis Religiosis concedunt dimissorias, attamen juxta decretum Clementis VIII. & declarationem Cardinalium, non ad Episcopum alienum, sed Diœcesanum, nisi hic aut non sit Ordines collaturus, aut absens, vel mortuus sit, tunc enim ad quemcunque Episcopum communionem cum sanctâ Sede Apostolica habentem dimittere possunt, non requisito Vicario, vel Capitulo Diœcesano. Verumtamen illud Decretum non videtur usu receptum, cùm non observetur. Abbates etiam exempti, habentes jurisdictionem in Parochos, & Parochianos privativè ad Episcopum, in cujus Diœcesi sua loca sita sunt, non possunt dare dimissorias, nisi suis Religiosis subditis, non item sæcularibus subditis, ut alius Episcopus eos ordinet: clara enim sunt verba Tridentini *sess. 23. cap. 10. de Reform. vetantis, ne ipsi Abbates, & alii exempti litteras dimissorias aliquibus Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, non obstantibus quibusvis privilegiis &c.* Vide Gobat. casu 14. num. 547. 104

II. Litteræ ejusmodi dimissoriæ secundùm jus commune debent continere sequentia. 1. Causam, ob quam Episcopus dimittit: Trid. sess. 7. cap. 11. 2. Dispensationem super interstitiis, si iis non servatis dimissus ordinandus sit: etenim nequit super iis dispensare Episcopus alienus, ad quem mittitur ordinandus, neque consensum tacitum Episcopi proprii facilè præsumunt. Si tamen dimissus laborat aliquo impedimento dispensabili per Episcopum, posset in eo dispensare ille, ad quem dimittitur, etsi non sit facta illi specialis permissio; imò etiam si dimissoriæ contineant hanc clausulam: *si tamen aliàs nullum tibi obsistat impedimentum Canonicum*: ut ex aliis notat Gobat. num. 575. 576. 3. Testimonium de sufficienti doctrina, nec enim dimitti debent, nisi examinati juxta Trid. sess. 23. 3. de Reform. & sess. 7. c. 11. Iterùm illa Sanctio non est ita rigidè recepta in Germania, quin sæpissimè, imò communiter expediatur ejusmodi litteræ sine ullo examine, eò quod Germani communiter peregrinentur in studiis, v. g. in locis valdè dissitis à Residentia Episcopali, imo extra Diœcesim sitis, ut non possint sine magnis sumptibus, & incommodis sese sistere examini, & in hoc casu fas sit committere examen alteri Episcopo: Barbosa apud Gobat. num. 577. testans ita esse decisum. 4. Eædem litteræ debent exprimere esse jam provisum dimisso de titulo mensæ. Nam dimittens alioquin obligaretur ad providendum de Beneficio, & interim ad condignam sustentationem, quando dimissorias daret non habenti Patrimonium, propter apertum textum *cap. si Episcopus, de præbendis in 6*. Verùm sicut consuetudo in sexcentis derogat juri communi in aliis materiis, ita & in hac; attendenda ergo consuetudo Diœcesium. Interim salva manet Sectio citati *cap. si Episcopus*, ita mandans: *Si certas commisisti alteri ordinare personas, tu (qui providere hoc casu, an haberent titulum, debuisti) taliter ordinato, ad prædicta; donec per te beneficiatus fuerit, obligatus existis*. 105

III. Hæ litteræ dimissoriæ, seu licentiæ absolutè, & sine limitatione aliqua temporis semel concessæ non cessant lapsu 106

ipsu temporis, sed semper durant, & valent, ac suum effectum habere possunt: etiam concedente mortuo, vel ab officio amoto, quia dimissio illa est gratia facta, non facienda: ideoque non expirat morte concedentis. Excepto tamen semper, nisi ea licentia revocetur, sive ab ipso Concedente, sive ab ejus Successore. Omnes enim licentiæ Prædecessorum à quocunque successore æqualem potestatem habente revocari possunt, ut omnibus notum; cùm non habeat imperium par in parem. Debet autem illa revocatio fieri verbis claris, & expressis, alioquin censebitur non esse facta, utpotè valdè odiosa, & quia mutatio, vel correctio non est præsumenda, sed probanda.

107 IV. Peccat mortaliter, & suspensioni subjacet, qui sine dimissoriis ullis se facit ordinari ab alieno Episcopo: imò & is, qui cum dimissoriis, vel confictis, vel veris quidem, sed revocatis, quia talis reverà ordinatur sine consensu sui Ordinarii, ideòque incurrit pœnas statutas, seu revocatas à Concil. Trid. initio allegato, & Pio II. *extrav. cùm ex sacrorum*. Incurrit autem talis suspensionem. 1. Si sine dimissoriis ab alieno Episcopo Ordines majores suscipiat; non item si Minores, quia Pontifex expressè loquitur de Ordinibus sacris. Ita Suarez cum multis contra alios apud Gobat. *nu.* 707. 2. Ea Tridentino suspenditur solùm, *quamdiù Episcopo proprio videbitur expedire*, seu quoad Episcopus proprius permittat ei usum Ordinis. Unde Decretum Pii II. absolutè dicentis *suspensus sit*, per Concilium videtur mitigatum, vel declaratum. 3. Non incurrit, si ita suscepit cum prudenti spe ratihabitionis proprii Episcopi. *Idem suprà*. Sicut nec peccat, nec pœnam ullam incurrit, qui ab alieno Episcopo nunc petit Ordines, dum suus proprius est suspensus, vel excommunicatus. *Ibid.* 4. At, incurrit ille Hispanus apud *Navarrum*, qui commorans Romæ, petiit dimissorias à suo Episcopo, quæ & concessæ fuerunt, sed priusquam pervenirent Romam, fabricavit ille falsas dimissorias, quarum virtute insignitus fuit quatuor Minoribus? Respondet *Navarrus* apud Gobat. *nu.* 565. Illum peccasse mortaliter illa sua fraude; at non incurrisse suspensionem, seu pœnam statutam in promotos sine licentia sui Episcopi, etsi ille suscepisset etiam Ordinem majorem, quia licèt fuerit ordinatus ex vi falsarum dimissoriarum, fuit tamen verè ordinatus cum dimissoriis veris, & vera licentia sui Episcopi, etsi nondum sibi nota.

IV. Titulus sustentationis.

108 CONcilium Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 2. *de Reform.* præcipit; ne quis possit ordinari in Sacris, nisi habeat titulum sustentationis, aut beneficii Ecclesiastici pacificè possessi, aut patrimonii sufficientis ad honestam sustentationem, aut paupertatis Religiosæ, ejus scilicet, quam solemniter vovent Religiosi. Ratio hujus dispositionis fuit, ut Clericus Ordinatus in Sacris haberet, unde honestè ali posset, *ne cogatur cum dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere, &c.* ait ibidem Concilium: ac propterea quantitatem beneficii, vel patrimonii sufficientis remittit arbitrio Episcopi, qui secundùm varias Regiones sufficientem summam determinet. Percurro breviter singulos titulos.

Titulus beneficii.

109 BEneficium illud. 1. Debet esse propriè dictum beneficium, quod definitur: *Jus perpetuum percipiendi reditus ex bonis Ecclesiasticis propter aliquod officium spirituale, authoritate Ecclesiæ institutum*. Non enim sufficit Vicaria temporalis, aut Capellania ad nutum amovibilis: minùs musicæ peritia, qua quis in Ecclesia abundè se sustentare posset. Vide Gobat. *num.* 635. 2. Debet esse *pacificè possessum*. Dicitur autem pacificè possideri, quando quis possidet sine lite, nec patitur controversiam juris, vel facti, intra, vel extra judicium. 3. Debet præbere sufficientem *Sustentationem*; scilicet aut solum sufficiens ad honestam sustentationem ordinati, aut saltem supplendum ea patrimonio, sic ut ea utroque etsi seorsim insufficienti, coalescat summa sufficiens ad alimenta honestè præstanda. 4. Ulterius Concil. Trid. præcipit, ne ordinatus resignet illud beneficium, nisi facta mentione, quòd titulo illius sit ordinatus, & ne admittatur resignatio, nisi aliunde constat, quòd possit commodè vivere, & aliter facta resignatio sit nulla.

Titulus patrimonii.

110 TRidentinum ibidem sic disponit: Quòd *patrimonium, vel pensionem obtinentes ordinari non possint, nisi quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate suarum Ecclesiarum, etiamsi constet patrimonium, vel pensionem verè obtineri, & ad vitam sustentandam sufficere*. Idemque statuit, quòd resignatio patrimonii, vel pensionis fieri non possit sine licentia Episcopi, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint. Unde si ordinatus de facto haberet tale beneficium, vel aliunde sustentationem, posset patrimonium alienare, etiam sine licentia Episcopi. Tamb. *lib.* 7. *cap.* 6. §. 4. *n.* 19. debet autem patrimonium illud consistere in bonis immobilibus certis, & determinatis, utpotè prædiis, fundis, censibus &c. ut cognosci possit, an sit sufficiens ad congruam sustentationem. Plura non addo (curioso videnda apud citatos) quia in nostris partibus homines privati, & plebei vix unquam ordinantur ad Titulum patrimonii proprii ex mente Tridentini, cùm vix unquam habeant, & actu obtineant sufficiens patrimonium: deberent enim ad minus habere capitale immobile mille talerorum, & annuum redditum quinquaginta taleros, aut saltem florenos, ut si non ad congruam sustentationem vitæ, saltem ad sustentandam, & tolerandam vitam sufficeret. Et ideò

In Germania, & nostris partibus Titulum illum patrimonii supplent illi *tituli mensæ*, ut vocant, seu patentes litteræ, quibus Principes, Nobiles, Civitates, Monasteria, Hospitalia &c. promittunt obligatione reali ex suis bonis sustentare Ordinatum, seu provisuros ipsi de cibo, potu, vestitu, aliisque statui suo convenientibus, casu quo, ob senium, vel infirmitatem non possit ampliùs fungi officiis Clericalibus, aut alia ex causa careat necessariis ad sustentationem, priusquam Beneficio Ecclesiastico legitimè investiatur. Debet autem illa obligatio promissæ sustentationis esse non merè personalis solius personæ, quantumvis opulentæ, sed, ut innui, *realis*, affixa certis Bonis immobilibus, Prædiis, fundis, Communitatibus &c. & quando plebei, v. g. Parentes suis liberis constituunt patrimonium, in ipsis litteris nominatim exprimere debent illum fundum, vel fundos, in quibus illud situm sit. Attamen quando Principes, Monasteria, Communitates Laicæ, Comites, Nobiles conferunt ejusmodi titulo patrimonii, seu mensæ, non exprimunt in litteris aliud, quàm quòd *ex suis bonis*, seu *bonorum suorum redditibus* proviturи sint, vel tali, & ad id se adstringunt, ut notat Gobat. *num.* 516. Quamquam ego alicubi vidi rejectos esse titulos Nobilium, in quibus obligatio ista realis cum designatione certorum bonorum non satis expressa erat: & meritò. Ac insuper 111

Fatendum est, ejusmodi titulos mensæ, repugnare & communi sententiæ DD. & omninò ipsi Concilio Tridentino allegato, quod expressè requirit, ut Patrimonium de facto in re obtineatur ab ordinando; quia tamen non repugnat juri naturali, & fatentur Doctores plerique patrimonii quantitatem, & qualitatem definiendam esse consuetudine loci, & arbitrio Episcopi, ut pluribus congestis exprimunt Barbosa ad dictum caput Concil. Trid. & Diana *par.* 5. *tract.* 10. *resol.* 4. Atque ejusmodi Tituli à viris doctis approbati passim admittuntur ab Episcopis Germaniæ, ideo hunc morem tanquam inveteratum debere tolerari, absque metu peccati, & pœnæ ab hac, aut illa parte scilicet ordinante, vel ordinato incurrendæ, rectè concludit Gobat. *num.* 617. addens: *Eam ob rem, quoties mihi offeruntur ejusmodi patentes litteræ, eas approbo, & approbatum iri respondeo*. 112

Titulus paupertatis.

CUm religiosa paupertas longè præstet thesauris omnium Regum, meritò fuit *in canon. nemine dist.* 70. sancitum, ut Religiosis sua paupertas esset loco omnis Tituli. Hoc ergo titulo, per se loquendo, soli Religiosi Religionem approbatam legitimè professi ordinari possunt; non item Novitii, vel invalidè professi, vel qui ad sæculum licitè, & liberè redire possunt. Hos enim ad titulum paupertatis ordinari gravissimè prohibet S. Pius V. in Bulla: *Romanus Pontifex*: ac secus facientes ipso facto suspensioni subjicit: & si in Ordine sic suscepto ministraverint, irregularitatem incurrere decernit. Possunt tamen ordinari Novitii illi, qui interim haberent beneficium, vel patrimonium sufficiens, sicut possunt ordinari Laici. Item speciale est, quòd Religiosi Societatis Jesu ex privilegio Apostolico Gregorii XIII. confirmato à Paulo V. & à praxi omnium Episcoporum post emissa tria simplicia vota substantialia Religionis post biennalem novitiatum, ante professionem solemnem, promoveri possint ad omnes, etiam sacros Ordines. 113

Pœna in oppositum.

UNiversaliter, qui se ordinari faciunt absque titulo olim jure veteri *cap. neminem, & c. Sanctorum dist.* 70. Suspensionem ipso facto incurrebant, & in Ordine sic suscepto ministrantes, irregularitatem. 114

Posteà verò Innocentius III. *cap. cùm secundùm Apostolum, de præbendis in* 6. Illam suspensionem sustulit his verbis: *Nos tamen*

tamen benignius agere cupientes &c. Solùm Episcopo aliquem sine titulo scienter ordinanti, imponit onus alendi sic ordinatum, donec ei de sufficienti beneficio provideatur. Novissimè verò Conc. Trid. *cit. sess. 21. cap.* 2. eundem titulum strictè exigens, sic habet: *Antiquorum Canonum pœnas super his innovando.* Jam quæritur, utrùm Concilium innovet pœnas antiquorum illorum Canonum, scilicet suspensionem, & irregularitatem incurrendam adhuc ab ordinato sine titulo, (& sic affirmant multi, & graves DD. *Navarrus, Sanchez, Suarez, Bonacina, Palaus*, alii) an vero solùm innovet pœnam Canonis Innocentii III. adeò, ut hodie ordinatus sine titulo, non incurrat ampliùs suspensionem, sed solùm Episcopus ordinans onus alendi ita scienter à se ordinatum? atque ita affirmant æquè graves, & plures DD. *Toletus, Henriquez, Coninch.* aliisque relatis, Diana *loc. cit.* Barbosa *de officio Episcopi, alleg. 20.* Tamburinus *cit. cap. 6. §. 4. num. 5.* consentiente Gobat *num. 604.* & refertur ad hoc declaratio Cardinalium; quòd scilicet Concilium in dicto capite solùm renovet pœnas *cap. cùm secundùm.* Etsi ibi tantùm una ponatur pœna prædicta, Concilium tamen more satis consueto, ponit numerum pluralem pro singulari. Ratio hujus omninò probabilis Sententiæ videtur esse, quia minimè verosimile est Tridentinum voluisse innovare pœnam illam, quæ jam erat abolita per Innocentium III. P. illius expressam mentionem non faciendo. Adde, in pœnis esse benigniorem sensum sustinendum.

115 Dixi autem notanter *Episcopo sine titulo ordinanti.* Non enim incurrit hoc onus alendi Episcopus, si ille confinxit falsas litteras, quarum fraudem nequit deprehendere Ordinator Episcopus, cùm nemo alterius dolo, & malignitate prægravandus sit, ut ex vulgaribus juribus constat. Quo casu hic fraudulentus homo, licèt non incurrat ullas pœnas, attamen deprehensa fraude, graviter puniri potest ab Episcopo, ita DD. apud Gobat *cit. n. 604.* Sed neque obligatio Episcopi alendi promotum sine titulo urget, quando promotus nihil quidē habet in propriis bonis, attamen habet Patrem divitem: quippè qui jure naturali tenetur alere filium, atq; ad alendum compellendus est. Ex communi Barbosa *cit. alleg. 20. n. 4.* Tandem hæc obligatio per se quidem, & semper tangit Episcopum proprium, qui ex officio ordinat scienter aliquem sine legitimo Titulo. Quoad alium verò Episcopum, qui alienos ex sola commissione, & delegatione proprii Episcopi ordinat, hæc est dispositio juris cap. si Episcopus de præbend. in 6. *Episcopus, cui, nullis personis expressis, in genere commisisti, ut vice tua Ordines in tua Diœcesi celebraret, ad sacros Ordines promoverit quempiam Titulum non habentem, ei, cùm in culpa fuerit taliter ordinando eundem, tenebitur vita necessaria ministrare, &c. Si verò certas commisisti eidem ordinare personas, tu taliter ordinato ad prædicta obligatus existis.* Hæc ibi.

V. Locus, Tempora, & Interstitia Ordinandorum, & Ordinum.

116 Locus *in solemni Ordinum collatione Cathedralis Ecclesia esse debet: in privata autem Sacellum, & Cappella.* Sic rectè Escobar *in summa tract. 7. exam. 8. num. 72. Nam Concilium Trid. sess. 23. cap. 8. de reform.* statuens, ut Ordinationes celebrentur in Ecclesia Cathedrali, sine dubio loquitur de Ordinationibus solemnibus, seu generalibus tantùm. Non potest autem dici Ordinatio solemnis, vel generalis, in qua initiantur unus tantùm, vel duo, aut solùm tres, vel quatuor: *Glossa, Innocentius, Abbas, in cap.* de eo, *de temp. ordinand.* Plura de hoc non addo, quia ubique attendenda est consuetudo legitimè introducta. Jam quoad *tempora, & interstitia* breviter accipe sequentia.

117 I. Tempora Ordinandorum, vel potiùs Ordinationum hæc à jure statuta sunt. 1. Episcopatus quolibet die Dominico conferri potest *cap. quod à Patribus d. 75.* Et in natalitiis Apostolorum juxta Pontificale Romanum. 2. Ordines majores: Presbyteratus, Diaconatus, & Subdiaconatus de jure solùm conferuntur sex Sabbatis, scilicet quatuor temporum, Dominicæ Passionis, & Sabbato sancto *cap. de eo, de tempor. Ordinand.* Nisi summus Pontifex aliter concesserit, qui solus in temporibus ordinandorum dispensare, seu facultatem extra tempora ordinandi concedere potest. 3. Ordines minores conferuntur non tantùm ipsis illis 6. Sabbatis, sed etiam quolibet die Dominico, vel festo de præcepto, dummodò non tam multi ordinentur, ut videatur Ordinatio generalis: etiam ex generali consuetudine feria sexta ante prædicta sex Sabbata, quasi hæc sit inchoatio quædam Ordinationis generalis in Sabbato peragendæ. Quin etiam feriis quartis quatuor Temporum conferri posse, saltem ubi consuetudo est, docent *Henriquez, & Sa*, apud Laym. *lib. 5. tract. 9. cap. 8. num. 2.* Et quamvis in Pontificali ad Ordines etiam minores designetur tempus manè, ex consuetudine tamen ista etiam conferuntur post prandium. Prima tonsura quovis die, & quavis hora, vel loco conferri potest. Ex communi Henriquez, Vasquez, Sanch. alii cum Laym. *cit.* Tamburinus *lib. 7. cap. 10. initio.* Tandem grave peccatum est citra dispensationem, vel privilegium, ordinare, vel ordinari extra tempora, & sic ordinari se præsumens ipso facto incurrit suspensionem ex sæpè dicta Bulla Pii II. *Cùm ex sacrorum*: & consequenter in Ordine sic suscepto temerè ministrans, etiam irregularitatem. Hæc quoad jus commune. Quid per privilegia possint Regulares, dicam seorsim mox *§. sequenti.*

II. Nefas est eodem die, seu eadem ordinatione generali 118
conferri uni duos Ordines sacros, seu majores: & tam Episcopus conferens, quàm suscipiens, ipso facto incurrunt suspensionem *cap. litteras, & c. Dilectus, de temp. ordinand.* Trid. *sess. 23. cap. 13. de Reform.* cassans omnia privilegia in contrarium concessa. Exceptio Episcopi infrà innuetur *n. 4.* Et quia dicti sacri Canones, & alii apud Sylvestrum V. *Ordo* 2. non loquuntur nisi de Ordinibus *sacris*, quatuor autem Minores non veniunt appellatione *Ordinum sacrorum*: ideò non tantùm dicti quatuor Minores unà cum prima tonsura, generali consuetudine, ubique ferè conferuntur eodem die, ut infrà iterùm notabo: Verùm etiam non esse ullo jure scripto, aut generali consuetudine vetitum, ne cui eodem die conferatur unà cum quatuor Minoribus etiam Subdiaconatus, probabilissimè negant *Vasquez, Henriquez, Piasecius, Palaus, Dicastillus, Escobar*, alii apud Dianam *p. 9. tr. 6. resol. 58.* Gobat *n. 461.* consentientem. Et ego sæpiùs practicari vidi. Et fatentur DD. contrarii passim, in locis, ubi talis viget consuetudo conferendi uno die illos quinque Ordines, eam tolerari posse, cùm nullum jus damnet talem consuetudinem: & extat declaratio Cardinalium ad dictum *cap. 13.* Tridentini, ita ordinatum secundùm consuetudinem suæ Ecclesiæ, nullam suspensionem incurrere. Et esto, vigeat alicubi consuetudo contraria, eam tamen ita generalem esse, & strictè obligatoriam, ut Episcopus, vel ejus Vicarius ex rationabili (etsi non gravi) causa dispensare non possit, nemo rectè dixerit, ait rectè Gobat *num. 462.* Quòd si tamen quis sine scitu, & consensu Episcopi, maximè eo invito susciperet Ordines illos simul, jam diceretur furtivè ordinatus, & incurreret pœnam in tales decretam *c. de eo, qui furtivè.* De hoc *suprà n. 102.* quod capitulum (nisi in hoc sensu intelligatur) immeritò contra nos citat Laym. *cit. cap. 8. n. 7.*

III. Interstitia inter Ordines suscipiendos, à priori nimi- 119
rùm suscepto usque ad alterum suscipiendum, ita statuit Concil. Trid. *sess. 23. de Reform.* 1. De Diacono Presbyterando *c. 14. Ad Presbyteratus Ordinem, qui in Diaconatu ad minus per annum integrum (nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem, aliud Episcopo videatur) ministraverint.* Ubi vides ad dispensandum requiri à Concilio collectim *utilitatem*, ac *necessitatem* Ecclesiæ simul. 2. De Diaconando, *c. 13. promoti ad Subdiaconatus Ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum, nisi aliud Episcopo videatur, non permittantur.* 3. De Minoristis subdiaconandis ibidem *c. 11. Hi verò non nisi post annum à susceptione postremi gradus minorum Ordinum ad sacros Ordines promoveantur, nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas, judicio Episcopi aliud exposcat.* Vides rem totam committi arbitrio Episcopi, non tamen mero, sed prudenti, cum consideratione necessitatis, vel utilitatis Ecclesiæ, conjunctim quidem pro Presbyteratu, & disjunctivè saltem pro Diaconatu, & Subdiaconatu, pro quibus proinde interstitiis dispensandis longè minor causa sufficiat, quàm pro Sacerdotio. Uti notat *Rodriq. Bonac. Barbosa* apud Gobat. *n. 491.* quod ipsum tamen vix videtur usu receptum: minùs autem illud, quod ibidem Concilium etiam inter ipsos Ordines minores aliqua interstitia requirat, ut quis priori Ordine recepto disponatur ad alium. Nam generali consuetudine Ordines minores omnes conferuntur simul: & passim conferuntur pridie ante Subdiaconatum conferendum. Universim generali consuetudine Germaniæ videtur multùm derogatum Decretis istis de interstitiis: quia nusquam observantur, ut jacent, sed nihil communiùs, quam quòd omnes Ordines conferantur intra unum, imò dimidium annum, & sæpè in quibusdam locis intra sex septimanas Quadragesimæ ascendat ab infimo ad supremum gradum: ut vix rejiciatur aliquis ab Ordine, ea sola de causa, quia non servat interstitia: ac proinde ubi solet tam generaliter cum omnibus dispensari, non potest peccati gravis damnari ille, qui sine dispensatione particulari interstitiorum suscipit ordines: ut contra Jordanum rectè censet Gobat. *n. 495.* Saltem tunc non peccat, quando Ordinario ostendit suas formatas, ut vocant, in quibus exprimitur tempus, quo suscepit ultimum Ordinem. Hoc enim ipso, quòd Ordinarius talem non repellat, censetur dispēsare cum ipso. Cæterùm ubi Decreta illa sunt in vigore, & ab Ordinariis servantur, ac servari jubentur, utique talis peccaret graviter contra præceptū Ecclesiæ ab omnibus, etiam Regularibus, observandum: nullam tamen censuram incurreret, nec consequenter irregularitatem ex usu Ordinis sic suscepti consequentem; juxta com-

munem

munem DD. Sententiam: & oppositum ea Bulla Pii II. malè deduxere Lezanam benè ostendit Tamburinus hic cap. 11. §. n. 3. Eacipe tamen; nisi talis inscio, vel invito Episcopo ita suscipiens censeretur suscipere Ordines furtivè, prout in simili dixi num. prae.

120 IV. Per dies festos vel festivos, quibus jure communi committitur collatio minorum Ordinum; & per dispensationem, vel privilegium etiam collatio Ordinum majorum: intelliguntur illi soli, qui in Choro simul, & foro celebrantur festivè, juxta communissimam DD. sententiam, quam latissimè defendit Card. de Lugo Respons. mor. lib. 1. dub. 29. Et omninò certum videtur, quando in dispensatione, vel privilegio exprimitur dies festus de precepto, prout certè de minoribus Ordinibus conferendis exprimitur in Pontificali recognito, & edito sub Urb. VIII. ut ea communissima Theologorum, & Canonistarum Sententia, omniumque consensu (contra unum, & alterum) latè, & optimè probat idem Gob. à n. 482. Attamen seclusa illa clausula de precepto: sufficere, si dies ille celebretur in Choro ritu duplici, in terminis docet noster Rodriquez Q. R. tom 3. q. 23. art. 1. testans, & probans ita declarasse Clementem VIII. (extendendo etiam ad festa semiduplicia, saltem respectu Ordinum minorum) idipsum docent plures alii, eosque citans Diana part. 5. tr. 13. resol. 97. & tam practicè, quàm speculativè probabile esse, cùm Castro-Palao censet Gob. n. 72. & seqq. quos videre potes, si opus habes. Unum tamen adhuc nota ex jure communi, c. litteras de temp. ord. Episcopo permissum esse, ut si ob rationabilem causam, v. g. multitudinem ordinandorum, vel infirmitatem, collationem Ordinum, etiam majorum faciendam alioquin in Sabbato, absolvere non possit, partem ad Dominicam sequentem differat, modò eò usque continuetur naturale, & exactum jejunium, ut Sabbati, & Dominicæ matutini quasi unus dies reputetur: communis DD. cum Laym. cit. c. 8. n. 5. Verùm tamen prohibitum est Episcopo, ne eidem, cui in Sabbato unum Ordinem majorem contulit v. g. Diaconatum, manè sequentis Dominicæ alium Ordinem majorem, puta Sacerdotium conferat: cùm propter continuationem jejunii, fictione canonica mane cum vespera ad eundem diem pertinere dicatur, cit. cap. Litteras. Excipiendus tamen est Episcopatus; nam si in die Sabbati Ordinationis generalis alicui collatus est Presbyteratus, sequenti Dominica manè conferri potest Episcopatus: Etiam non interveniente continuatione jejunii, ex communi Laym. cit. n. 6. Etenim Episcopatus quavis die Dominica conferri potest: & consequenter etiam eo, qui post Sabbatum ordinationis generalis. Quin etiam, si ob rationabilem causam continuato jejunio Sabbati aliquis in Dominica ordinatus fuit Presbyter, eundem eadem die Episcopum quoque consecrari posse, affirmant Sanchez l. 7. Consil. c. 11. dub. 15. Laym. cit. n. 7. Gob. n. 465. siquidem ad Episcopum non extenduntur Canones suprà relati: & Episcopatus non distinguitur, nisi inadæquatè à Sacerdotio. Verùm id mihi probabiliùs negant Aversa apud Tamburinum l. 7. c. 11. §. n. 11. saltem ex eo capite, quòd tam novus Sacerdos, quàm novus Episcopus concelebrare debeat cum Ordinante, non liceat autem eodem die bis celebrare. Denique ob dictam rationabilem causam, si Episcopus Ordinationem generalem inchoare non possit in Sabbato, fas ipsi esse totam omninò transferre in eandem Dominicam, modò continuet jejunium, post alios relatos docet Gob. n. 477. & insinuat Laym. cit. n. 5.

§. IV. *Privilegia Regularium circa prædicta.*

121 I. Regulares, mendicantes præsertim, possunt ordinari extra tempora, ex privilegio concesso ab Eugenio IV. & Alex. VI. Neque illud privilegium revocatum esse per Concil. Trid. latè docent Rodriquez Q. R. tom. 3. q. 23. art. 5. Marchinus, Præpositus, Aversa, alii cum Diana c. 5. tract. 13. miscel. 2. res. 57. & latiùs p. 9. tract. 8. miscel. 3. resol. Tamburinus cit. l. 7. c. 10. n. 13. Et extat expressa Declaratio Cardinalium ad Sessionis 23. c. 8. de Refor. Quòd nimirùm privilegium suscipiendi Ordines extra tempora, per Decretum Tridentini non sit sublatum: quippe in quo non sit specialis clausula derogatoria privilegiorum, sicut est quoad ætatem ordinandorum à Concilio Tridentino requisitam. Accedunt, denique concessiones Concilio illo posteriores Gregorii XIII. & Clementis VIII.

122 II. Regularibus mendicantibus concessum est privilegium ab Alexandro VI. ut possint non servatis interstitiis annuis, ordinari tribus diebus Dominicis, vel festis duplicibus successivè, ut videre apud Rodriquez cit. cui similiter non esse derogatum per Conc. Trid. ob defectum clausulæ derogatoriæ, docent iidem DD. citati. Atque post Tridentinum idem privilegium concessit Societati JESU Gregorius XIII. equidem cum prohibitione communicationis. At absolutè sine prohibitione communicationis concessit Congregationi reformatæ S. Bernardi Gregorius XIV. Bulla, incipit: Romanos Pontifex. Denique Clemens VIII. idem concessit Congregationi S. Joannis Evangelistæ in Portugallia, ut patet apud Portellum V. Ordines sacri. Qui testatur se hoc privilegium oculis suis vidisse. Dices: refertur declaratio Cardinalium ad sessionis 23. c. 11. censentium remissionem interstitiorum etiam quoad Regulares ea causis à Concilio expressis faciendam, pertinere ad Episcopum ordinantem; cum tamen hac in re debere deferre judicio, & attestationi Superioris Regularis ordinandi; ergo non urget ampliùs hoc privilegium. Negatur consequentia. Quia illa declaratio Cardinalium intelligenda est, quantum est de jure communi: cum quo optimè stat, quòd idipsum per privilegium competat Superioribus Regularium. Et sanè non potuit ullo modo illa declaratio enervare privilegia ipso Concilio posteriora.

123 III. Concessum est Mendicantibus privilegium suscipiendi Ordines à quocumque Catholico Episcopo communionem & gratiam Sedis Apostolicæ habente per Leonem X. & Paulum III. cui similiter, cùm Tridentinum per specialem clausulam non derogarit, adhuc vigere docent Authores citati: atque non derogasse, certum est ex Bulla S. Pii V. incipit: Etsi medicamtium, quæ est sexta hujus Pontificis descripta apud Cherubinum, & Rodriquez in Bullario Regul. in qua n. 19. sic loquitur P. sessionis verò 23. c. 8. Neminem nisi à proprio Episcopo ordinari posse, in Regularibus locum non habere declaramus. Nec obstat contraria declaratio Cardinalium approbat posteà à Clemente VIII. Nam lex generalis non derogat quidquam privilegiis, nisi eorum faciat mentionem: declaratio autem illa nullam facit mentionem privilegiorum. Adde, idipsum etiam privilegium posteà concessum esse à suprà memoratis Pontificibus Gregorio XIII. & XIV. Adde insuper, iisdem privilegiis suscipiendi Ordines extra tempora sine interstitiis juris, & à Catholico Episcopo, gaudere etiam Novitios Regularium medicantium, si interim Patrimonium, vel Beneficium habeant. Nam in favorabilibus Novitii gaudent privilegiis suarum Religionum.

124 IV. Privilegium mendicantium, ab Innoc. VIII. concessum toti Ordini FF. Minorum, ut postquam pervenerint ad 23. annum; dum tamen sufficientes sint, possint promoveri ad Sacerdotium, & alia ejusmodi privilegia, liquidò revocata est per Concilium Trid. cit. sess. c. 12. Et quamvis S. Pius V. viva vocis oraculo concesserit, ut Religiosi possint privilegiis per Trid. Concilium revocatis uti in foro conscientiæ, tamen nequit hoc privilegium deduci ad executionem, nisi Superior, Provincialis v. gr. vel Guardianus dispenset in ætate, & in suis ad Episcopum dimissoriis testetur de hac dispensatione, & sic res non remanet intra forum conscientiæ. Et sic oraculum illud, antecedenter ad ordinationem non obtinet ullum robur. Attamen privilegio huic maximè poterit esse locus post factum, si quis Regularis bona fide ante ætatem impletam v. g. promotus fit ad Sacerdotium: ut singulariter notavit Vasquez to. 3. dis. 246. n. 45. quia si Superior clam tunc dispenset, dicitur dispensare in foro conscientiæ solius, et si taliter dispensatus celebret suas Primitias coram viginti millibus spectatorum. Videatur Gob. casu 13. n. 514. & seq.

Dices, Concilium Tridentinum sess. 25. c. ultimo de Regularibus expressè dicit: Hæc omnia, & singula in superioribus decretis contenta observari sancta Synodus præcipit in omnibus Cœnobiis non obstantibus eorum privilegiis, sub quibuscumque verborum formulis concessis. Ergo derogavit prædictis privilegiis Regularium. Negatur consequentia. Concilium enim ibi solùm loquitur de superioribus Decretis ipsius istius sessionis de Regularibus; non autem de Decretis contentis in aliis sessionibus.

SECTIO V.

Quæ singulorum Ordinum Definitio, Materia, Forma, Officia?

SUMMARIUM.

125 *Quid Ostiarius ut Sacramentum? &*
126 *Quid ut res Sacramenti?*
127 *Quid Lectoratus ut Sacramentum? &*
128 *Ut res Sacramenti?*
129 *Quid Exorcistatus ut Sacramentum? &*
130. & 131 *Ut res Sacramenti? &*
132 *Quid Acolythatus?*
134 *Quid Subdiaconatus, & quæ ejus materia?* Usque ad n. 138.
138 *Quid Diaconatus? &*
139 *Quæ ejus materia?*

§.I. OSTIARIATUS.

I. *Ut Ordinatio, Sacramentum, seu Caremonia sacra est.*

125 Ostiariatus est Ordo Ecclesiasticus, quo confertur potestas ea officio aperiendi, claudendi, custodiendi Ecclesiam, nec non dignos admittendi, indignos arcendi. Effectus ejus est Gratia sanctificans cum jure ad gratias actuales officio competentes suo tempore præstandas, & Character. Materia remota sunt claves: proxima, earum Traditio. Forma sunt hæc Episcopi verba: *Sic age, quasi rationem Deo redditurus pro his rebus, quæ his clavibus includuntur.* Quòd autem Ostiarii ordinati deducantur ad ostium templi aperiendum, & claudendum, & campanam, vel cymbalum pulsandum, symbolum est eorum, quæ ad officium suum spectant, & velut actuale exercitium Ordinis, quem susceperunt: atque ad cæremoniam accidentalem spectans, non ad materiam aliquam primariam. Hic ergo, & in sequentibus omnibus recole generatim dicta *suprà n. 29. De materia, & forma Sacramenti Ordinis, simul tate, contactu materia, &c.*

II. *Ut gradus ministerii, seu res Sacramenti est.*

126 Ostiariatus est Potestas spiritualis per Ordinem collata Ecclesiam aperiendi, claudendi, custodiendi, nec non dignos admittendi, indignos repellendi ex officio. *Ostiarius* ipse est Minister Ecclesiæ ea Ordinatione sua habens potestatem Ecclesiam aperiendi, claudendi, custodiendi, nec non dignos admittendi, indignos repellendi ex officio. Officia ergo Ostiarii sunt 1. Ecclesiam aperire, & claudere. 2. Ecclesiam, & sacram Supellectilem custodire, & conservare, mundando à sordibus, tuendo à furibus, vel prophanis usibus. 3. Campanas pulsare, advocare, & admittere dignos: repellere, & excludere indignos, utpote, infideles, hæreticos, excommunicatos, & interdictos: item publicè pœnitentes, qui in vestibulo Ecclesiæ remanere debeant tempore pœnitentiæ: item Catechumenos, qui solùm olim admittebantur ad Missam Catechumenorum, videlicet ab initio usque ad Offertorium, postea egredi debebant. 4. Aperire librum ei, qui est prædicaturus; quod ultimum certè in usu non est. Tannerus *hic disp. 2. q. 2. n. 48.* citans Canones, exprimit, Officium primarium Ostiariatus, & Ostiarii esse, custodire res, & deposita Ecclesiæ, & discernere inter dignos, & indignos, ut illos admittat, hos ejiciat, vel repellat: accidentarium verò ejus munus esse, aperire, & claudere Ecclesiam, pulsare campanas. Sed nihil refert, cùm vix ullum hodie sit in usu. Notat autem noster Marchant. multùm decessisse decori Ecclesiæ, quòd ejusmodi omnia minorum Ordinum non amplius per Ordinatos ea officio, sed pleraque per laicos exerceantur.

§.II. LECTORATUS.

I. *Ut Ordinatio, vel Sacramentum, vel sacra Caremonia est.*

127 Lectoratus est Ordo Ecclesiasticus, quo confertur potestas spiritualis legendi in Ecclesia Prophetias, & Scripturas ea officio. Effectus est gratia sanctificans cum jure ad gratias actuales competentes officio exercendo, suo tempore præstandas, & Character. Materia remota est liber continens sacras Lectiones Veteris, ac Novi Testamenti, seu Prophetias, & Epistolas: item homilias, & sermones SS.PP. in Ecclesia legi solitas. Tanoerus *cit. n.* 48. Proxima est ejusdem libri traditio. Forma, verba hæc Episcopi: *Accipe, & esto verbi Dei relator, habiturus, si fideliter, & utiliter Officium tuum impleveris, partem cum iis, qui verbum Dei ab initio bene ministraverunt.*

II. *Ut gradus ministerii, seu res Sacramenti est.*

128 Lectoratus est Potestas per ordinationem collata legendi lectiones sacras, Prophetias, Scripturas ea officio. *Lector est* minister Ecclesiæ, habens potestatem legendi lectiones sacras in Ecclesia ex officio. Officium ergo Lectoris est publicè in Ecclesia coram populo, clara, & distincta voce lectiones sacras ex Scripturis Veteris, & Novi Testamenti prælegere: idque 1. In Psalmodia, & Officio divino nocturno. 2. In Missa Prophetias, non tamen Epistolam, & Evangelium. 3. Antequam Episcopus prædicaret, lectori, erat texeum Scripturæ cujusvis in Concione explicandum prælegere, uti sæpius indicat S. Augustinus, & alii Patres. Item Lectoris munus est catechumenis baptizandis rudimenta fidei tradere. Denique olim etiam panem, & fructus novos benedicebant, sed id modò abrogatum, aut certè in nullo usu est.

§.III. EXORCISTATUS.

I. *Ut Ordinatio, seu Sacramentum, vel sacra Caremonia est.*

Exorcistatus est Ordo Ecclesiasticus, quo confertur potestas spiritualis imponendi manus super energumenos, 129
Exorcismos legendi ad dæmones fugandos, eorumque opera dissolvenda ex officio. Effectus est gratia sanctificans cum jure ad gratias actuales officio competentes suo tempore dandas, quibus maximè indiget Exorcista: Character Insigne potestatis hujus. Materia remota est liber Exorcismorum: proxima, ejusdem libri traditio. Forma, hæc verba Episcopi. *Accipe, & commenda memoria, & habe potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos.*

II. *Ut gradus ministerii, seu res Sacramenti est.*

Exorcistatus est Ordo Ecclesiasticus, quo confertur 130
potestas spiritualis ordinatione collata imponendi manus super energumenos, Exorcismos legendi, ad dæmones fugandos, eorumque opera dissolvenda ex officio. Exorcista est Minister Ecclesiæ habens potestatem ordinatione collata imponendi manus, &c. Officium ergo Exorcistæ est imponere manus super energumenos, & exorcismos legere ad fugandos dæmones. Est autem exorcismus formula sacra verborum authentica, ab Ecclesia scilicet instituta, vel approbata ad dæmones fugandos, eorumque opera dissolvenda. Conditiones porrò in Exorcista requisitæ ad hoc, ut officio suo legitimè, & fructuose satisfacere possit, sunt bonitas, fides, scientia, prudentia, intentio recta, modi approbati exorcismorum. Quæ conditiones omnes cum in paucis reperiantur conjunctæ, ideo modò multiplicato numero Sacerdotum non amplius exorcistæ in solis Minoribus constituti, sed Sacerdotes hoc officium exercere consueverunt. Denique olim etiam Exorcistæ officium erat in Missa edicere populo, ut qui non communicaret, daret locum aliis communicaturis: & aquam infundere, qua in ministerio Baptismi usurus erat Baptizans. Sed hæc quoque ipso non usu dudùm abrogata sunt.

§.IV. ACOLYTHATUS.

I. *Ut Ordinatio, seu Sacramentum, vel Caremonia sacra est.*

Acolythatus est Ordo Ecclesiasticus, quo confertur po- 131
testas spiritualis accendendi lumina, cereumque accensum transferendi ad Altare, & porrigendi Subdiacono urceolos pro sacro ministerio, ac aliis in Sacrificio Missæ deserviendi Majoribus initiatis ex officio. Effectus est gratia sanctificans cum jure ad gratias actuales officio competentes, suo tempore dandas; & Character Signum hujus potestatis. Materia remota duplex est; 1. candelabrum cum cereo extincto. 2. Urceoli vacui. Proxima eorundem traditio. Forma verba Episcopi: 1. *Accipe ceroferarium cum cereo, ut scias te ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari in nomine Domini.* 2. *Accipe urceolos ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam sanguinis Christi, in nomine Domini.* Circa hanc duplicem materiam, & formam triplex est Sententia Doctorum: alii primam tantùm, alii secundam tantùm, alii utramque simul volunt esse essentialem: quod tertium credo; at tunc sub qua materia, & forma imprimetur Character? Res incerta est; aut dic, sub utraque imprimi duos Characteres partiales, aut Characterem sub prima impressum, sub secunda solùm extendi ad significandam aliam distinctam potestatem præparandi materiam: aut imprimi tantùm sub secunda materia, & forma; quia tunc Acolytho traditur principalis potestas sui Ordinis: sine dubio enim principalius est materiam Corporis, & Sanguinis Christi præparare, quàm luminaria ministrare. Atque D. Bonav. *in 4. d. 24. p. 2. qu. 2.* benè docet: *Hoc pro regula generali habendum est, quod in illo signo exteriori imprimatur Character in quolibet Ordine, in quo principalis potestas, quam respicit Ordo, signatur tradi ordinato.*

II. *Ut gradus ministerii, seu res Sacramenti est.*

Acolythatus est Potestas spiritualis Ordinatione colla- 132
ta, accendendi luminaria, cereumque accensum transferendi ad Altare, & ministrandi Subdiacono urceolos cum vino, & aqua pro sacro ministerio, ac in aliis in Sacrificio ministrandi Majoribus initiatis ea officio. Acolythus ergo est Mini-

Minister Ecclesiæ ex ordinatione sua habens potestatem spiritualem accendendi luminaria, &c. Officia ergo Acolythi sunt. 1. Præparare lumina ad Sacrificium, cereum accendere, & ad Altare deferre, etiam Diacono solemniter legenti Evangelium præferre. 2. Vinum, & aquam ad Sacrificium præparare, atque urceolos vino, & aqua repletos ad Altare portare, & Subdiacono porrigere. Denique Diacono, & Subdiacono sub Sacrificio servire, inde enim dicitur Acolythus, latinè pedissequus. Et hinc patet, cur Acolythatus cæteris Ordinibus minoribus præferatur. Nam reliqui tres Ordines minores directè solùm circa populum ministrant, etsi in ordine ad Sacramentum, & Sacrificium Corporis, & Sanguinis Christi: Acolythi autem, & ipsi quidem circa populum deserviunt ad excitandam devotionem, magis tamen directè, & propinquè deserviunt ad Sacrificium Missæ, seu Corporis, & Sanguinis Christi, ut ex officiis assignatis patet.

§. V. SUBDIACONATUS.

I. *Ut Ordinatio, seu Sacramentum, vel Cæremonia Sacra est.*

134 S*Ubdiaconatus* est Ordo sacer Ecclesiasticus, quo confertur potestas spiritualis in Sacrificio Missæ assistendi Sacerdoti mediante Diacono (seu immediatè Diacono) ministrando ei calicem cum vino, & patenam cum hostia, &c. Item Epistolam solemniter legendi in Sacrificio ex officio. Effectus est gratia sanctificans cum jure ad gratias actuales officio competentes suo tempore dandas, & Character Signum potestatis istius. Materia, & forma duplex est. Prima materia remota, est calix vacuus, cum patena vacua superposita, scilicet sine vino, & hostia: proxima, utriusque traditio. Non enim sufficeret tradi solum calicem, vel solam patenam, quia Concilia semper utrumque exprimunt, & illa traditio ad utramque partem Sacrificii, scilicet Corporis, & Sanguinis Christi, suo modo ad inserviendum refertur. Sufficeret tamen probabiliter, si calix, & patena non essent consecrata: cùm nullo jure præcipiatur illa debere ad hunc effectum esse consecrata. Henriquez, Filliucius, Bonac. Dian. alii apud Tambur. *l.7.c.3.§.2.n.2 &c.* Contrarium tamen ex usu Ecclesiæ probabilius. Forma sunt illa verba Episcopi monitoria potiùs, quàm imperativa. *Videte, cujus ministerium vobis traditur* (hoc solùm videtur essentiale) *ideo admoneo vos, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.* Vasquez *3.p. disp. 238.c.5.n.2.* Secunda materia remota est liber Epistolarum: proxima ejus traditio. Forma, hæc verba Episcopi, *Accipe librum Epistolarum, & habeto potestatem legendi in Ecclesia sancta Dei tam pro vivis, quàm defunctis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.*

135 Ex his autem sola prima materia, & forma est essentialis, & primitiva, sub qua confertur Subdiaconatus, & imprimitur Character: secunda verò materia, & forma est tantùm accidentalis, vel ad summum integralis ex nova institutione Ecclesiæ: ut docent Vasquez, Coninch, alii, & Castro-Palaus hoc vocat commune, & certum. Vide mox de officio Subdiaconi. Addit Pontificale. *Et Archidiaconus accipit, & tradit eis urceolos cum vino, & aqua, & bacile,* (id est pelvicula, & manutergio,) *quæ omnia similiter tangere debent.* Verùm hæc non spectant ad materiam hujus Ordinis, eo ipso, quòd non tradantur ab Episcopo, sed tantùm Archidiacono. Quare nullum scrupulum movendum Subdiacono fortè sine ea traditione ordinato, rectè resolvit Gob. *n.54.*

136 At, contigit non semel per errorem, vel incuriam Magistri Cæremoniarum, ut Subdiaconando pro calice vacuo, traderetur calix cum vino, qualis debet tradi Presbyterando. An valida fuit Ordinatio? An saltem sub conditione reiteranda? R. Cardinalis de Lugo *Respons. mor. l.1.c.30.* à Recentioribus ipsis meritò communiter receptus, omninò ordinationem fuisse validam, nec ullo modo repetendam. Ratio sumitur ex vulgata Regula juris: *utile per inutile non vitiatur:* ergo & calix, qui est legitima materia Subdiaconatus, non vitiatur per præsentiam, vel continentiam vini merè per accidens, & præter intentionem Episcopi, qui intendit tradere sola vasa sine materia in iis contenta: sicut non vitiatur Baptismus, v.g. si aquæ elementari misceatur aqua rosacea, vel alius liquor. Certè materia secundaria Subdiaconi est traditio libri Epistolarum, & tamen plerumque traditur Missale, in quo continentur & Evangelia, materia Diaconi, & prophetiæ, materia Lectoris, & alia perplurima. Et tandem pono, Episcopum, notato errore, effudisse vinum, sine dubio validè ordinasse, licèt aliquæ guttæ remansissent sufficientes ad validam consecrationem, & in rigore etiam ad Ordinationem Presbyteri: ergo similiter valebit, etsi aliquantò plus vini in calice fuerit. Quare Ordinatio illa non fuit iteranda. Quia licèt in Presbyteratu, & Episcopatu non sit sustinenda opinio probabilis, sed reiteranda sub conditione Ordinatio, propter gravissima incommoda, quæ afferret invalida Ordinatio Sacerdotis, vel Episcopi. In Subdiaconatu autem, ac reliquis Ordinibus non videtur necessaria repetitio conditionata, etsi solùm probabilis sit ejus valor: cùm nullum ex nullitate sequatur notabile incommodum fidelium, ut alibi etiam notavi. Porrò probabilem esse in valorem talis Ordinationis, jam satis probatum est.

II. *Ut gradus ministerii, seu res Sacramenti est.*

SUbdiaconatus est Potestas spiritualis Ordinatione colla- 137
ta in Sacrificio Missa assistendi, & inserviendi Sacerdoti mediante Diacono, vel immediatè Diacono, ministrandi ei calicem cum vino, & patenam cum hostia, &c. item in Sacrificio solemniter legendi Epistolam ex officio. Subdiaconus est Minister Ecclesiæ habens ex Ordinatione sua potestatem in Sacrificio Missæ inserviendi Sacerdoti, mediante Diacono, &c. inde enim dictus Subdiaconus, quasi subminister. Officia ergo, seu munia Subdiaconi sunt. 1. Aquam ad ministerium Altaris præparare. 2. In Sacrificio Missæ proximè assistere Diacono, eique ministrare. 3. Calicem, & patenam cum hostia ad Altare deferre, & Diacono offerre. 4. Panem consecrandum pro populo in Altari ponere. 5. Pallas Altaris, & Corporalia abluere. 6. Crucem in Supplicationibus præferre. Denique Epistolam in Missa solemni canere solemniter, id est, cum debitis paramentis, & Insigni sui Ordinis, quod est manipulus. Atque hoc ultimum officium non competit Subdiacono ex vi Subdiaconatus in primæva sua institutione, & usu, sed accessione ex nova institutione, & collatione Ecclesiæ successu temporis facta. Certa antiquissima Concilia, dum referunt officia Subdiaconi, de eo mentionem non faciunt; & de facto Episcopus in exhortatione prævia ad Subdiaconandos, etsi omnia alia Subdiaconorum officia recenseat, nullam tamen facit mentionem lectionis Epistolarum: sic enim habet. *Subdiaconum oportet aquam ad ministerium Altaris præparare; Diacono ministrare, pallas Altaris, & corporalia abluere; calicem, & patenam ad usum Sacrificii eidem offerre; oblationes, quæ veniunt, in Altari reponere. Pallæ, quæ sunt in substratorio Altaris, in alio vase debent lavari, in alio corporales pallæ. Ubi autem corporales pallæ lotæ sunt, nullum aliud linteamen debet lavari, ipsaque lotionis aqua in baptisterium debet mergi.* Hæc ibi, nullo verbo lectionis Epistolæ mentionem injiciens. Idipsum significat Catechismus Romanus, qui agens de Subdiacono, ait: *Epistolam etiam, quæ olim à Diacono in Missa recitabatur, Subdiaconus legit.*

De obligationibus in Subdiaconatu suscepto contrahendis, dicam *cap. seq.*

§. VI. DIACONATUS.

I. *Ut Ordinatio, & sacramentum est.*

D*Iaconatus* est Ordo sacer, quo confertur potestas proxi- 138
mè assistendi, & inserviendi Presbytero in ministerio Altaris, legendique Evangelium solemniter in Missa, & alia obeundi huic Ordini propria munia ex officio. Effectus est gratia sanctificans, cum jure ad gratias actuales huic ministerio competentes, & Character signum hujus potestatis Materia, & forma itidem duplex est: una est impositio manus dexteræ Episcopi super caput ordinandi cum hac forma: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad resistendum Diabolo, & tentationibus ejus in Nomine Domini.* Altera materia est traditio, seu porrectio libri Evangeliorum, cùm hac forma; *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia, tam pro vivis, quam pro defunctis in Nomine Domini.* Traditur autem communiter liber Missalis, quo continentur ipsa Evangelia à Diacono in Missa ex officio legenda, vel cantanda. Sufficeret tamen tradere alium librum, quo continentur Evangelia sola, vel eorum pars: sufficeret etiam tradere tota Biblia aut totum Testamentum Novum: quia semper adsunt Evangelia. dubia foret Ordinatio, & sub conditione repetenda, si traderetur liber solùm continens Acta Apostolorum, Epistolas Pauli, Apocalypsin, &c. quamvis enim in ejusmodi libris sit doctrina Evangelica, non sunt tamen Evangelia. Certò autem non sufficeret tradere solùm Testamentum Vetus, aut alium librum sacrum v.g Exorcismorum, Conc. Trident. &c. vel similem Evangelium non continentem: tuncque Ordinatio esset invalida certò.: Quia non adsunt Evangelia significata per formam ab ordinante prolatam: *Accipe potestatem legendi Evangelium, &c.* Utraque hæc materia tam impositio manuum, quàm traditio libri Evangeliorum, cum suis formis, essentialis est, ita ut utraque tanquam partiales constituant unam totalem materiam, & formam Ordinis Diaconatus. Henriq. Bellarm. aliosque citantes Laym. *c.5.* Lugo *disp.2. de Sacram. in genere sect. 5.*

I. Essentialis, imo primitiva materia Diaconatus ma- 139

nuum impositio est. Nam Scriptura *Act. 6.* in Ordinatione primorum septem Diaconorum: & Concilia, nominatim Carthaginense. IV. *c.4.* & SS. Patres apud Bellarminum, *de Ordine c.9.* in Ordinatione Diaconorum semper meminerunt impositionis manuum, nulla facta mentione traditionis libri Evangeliorum. Adde, quòd in Ordinatione Diaconi Episcopus ei manum imponens dicat: *Accipe Spiritum Sanctum, &c.* De quibus verbis Conc. Trid *sess.23. Can.4.* ita definit: *Si quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopum dicere, accipe Spiritum sanctum, anathema sit.* Quare rectè concludit Lugo *cit. sect. 5. n. 100.* *Non video quomodò post hanc definitionem aliqui opinentur per illa verba non dari Spiritum sanctum, sed tantum intelligi per modum cujusdam deprecationis.* Certè dicere impositionem manuum tantùm fuisse, & esse ritum accidentalem, per modum deprecationis, vel præparationis, est ludere in Scripturis, Conciliis, & Patribus. Qua enim veritate, tacitis essentialibus Sacramenti Ordinis, ritum tantum accidentalem protulissent, nulla facta mentione alicujus signi essentialis? II. Altera materia magis declarativa, & distinctiùs significativa potestatis Diaconalis, & utique essentialis, est traditio libri Evangeliorum: quia Eugenius IV. in Concilio Florentino, Decreto ad Armenos expresse dicit; *Diaconatus per libri Evangeliorum dationem confertur.* Et licèt hanc solam materiam assignet, attamen impositionem manuum ex antiquissimo Ecclesiæ usu satis perspectam, ipsisque Armenis non ignotam, non exclusit, neque exprimere opus habuit.

140 Quia ergo Concilia antiqua, præsertim Carthaginense allegatum pro Ordinatione Diaconi assignant impositionem manus: Concilium autem Florentinum dicit, Diaconatum conferri per dationem libri Evangeliorum: ne hæc sibi repugnent, sed cohæreant, omninò dicendum erit, hunc Ordinem per utramque conferri inadæquatè, & diversa illa Concilia solùm assignasse materiam inadæquatam essentialem.

At: quid de impressione Characteris? Bellarminus *cit. de Ordine c.9.* insinuat, & aliis placet, conferri duas potestates, atque imprimi duos Characteres partiales signa utriusque potestatis, scilicet ministrandi Sacerdoti, & legendi Evangelium: quemadmodùm Sacerdoti confertur duplex potestas in Corpus Christi verum, & mysticum; nec improbabiliter: sed verosimiliùs est, impositionem manuum cum illa sua forma. *Accipe Spiritum sanctum, &c.* etsi sacramentalia, efficacia sint, non tamen operari, nisi completa altera materia, & forma, scilicet traditione libri Evangeliorum, cum sua forma; *accipe potestatem, &c.* & tunc primùm, & gratiam conferri, & characterem potestatis collatæ signum imprimi: tunc enim primò explicitè significatur conferri potestas specialis Ordinis hujus: conformiter ad latiùs dicenda in *parte secunda*, de impositione manuum, & traditione vasorum in Ordinatione Sacerdotis.

II. Ut gradus ministerii, seu res Sacramenti est.

141 Diaconatus est potestas spiritualis Ordinatione collata proximè assistendi, & inserviendi Presbytero in ministerio Altaris, legendi Evangelium solemniter in Missa, & alia obeundi huic Ordini propria munia. *Diaconus* ergo est Minister Ecclesiæ habens potestatem proximè assistendi, & inserviendi Presbytero, &c. Officia ergo Diaconi jam indicata sunt. 1. Proximè, & immediatè (quo eminet Subdiacono) assistere, & inservire Presbytero sacrificanti in toto ministerio Altaris, modis in Rubricis præscriptis. Ubi principalis actus est, hostiam cum patena, & calicem cum vino à se infuso præbere Presbytero. Quo offerente calicem, tenet, simul calicem, vel brachium Sacerdotis, non item offerente hostiam: quia in oblatione calicis dicit Sacerdos, *Offerimus:* in oblatione autem hostiæ in singulari dicit. *Offero.* 2. In Missa legere, seu cantare Evangelium solemniter, idest, cum paramentis debitis, & Insigni sui Ordinis, quod est stola transversim gestata. 3. Ex commissione Episcopi, vel Parochi, prædicare verbum Dei, baptizare solemniter: & exigente necessitate etiam Eucharistiam ministrare. At, inquies cur ad hos actus quasi secundarios Diaconi, requiritur specialis commissio, vel licentia Episcopi, aut Parochi, non item ad priores actus magis principales, & proprios hujus Ordinis? Resp. ideò: Quia actus illi priores, ministrare Sacerdoti, & legere Evangelium, sunt actus tantùm Ordinis, quos exercendi plena potestas in ipsa Ordinatione conceditur. Illi autem actus posteriores, baptizare solemniter, Eucharistiam ministrare, prædicare publicè in Ecclesia ex pulpito, seu cathedra, sunt actus jurisdictionis, & Curæ Pastoralis: ad quos proinde licitè exercendos, ultra potestatem Ordinis, in non-habente jurisdictionem requiritur commissio, seu delegatio ab habente jurisdictionem ordinariam, nimirùm Episcopo, aut saltem Parocho. De necessaria Diacono licentia ad prædicandum, vide latè Gob. *casu 111. à n. 75.* 4. Ex communi cum S. Thoma *p.3. qu.83. art. 3. ad 1.* Diaconus habet potestatem in Corpus Christi in sacro vase contentum. Unde communi praxi Ecclesiæ, in processione, vel expositione Venerabilis Sacramenti, Diaconus vas SS. Eucharistiam continens educit è Sacrario, vel è sublimiori loco deponit, & in Altari, vel manibus Sacerdotis reponit: & suadente necessitate, vel occasione, & causa rationabili, utique posse deferre ab uno Altari in aliud, ut cum aliis notat Tamb. *hic l.7. c.4. §.1.* Denique plura olim fuerunt officia Diaconorum. 1. Sanguinem Christi, scilicet Eucharistiam sub speciebus vini ministrare fidelibus, olim quando fuit usus adhuc utriusque speciei. 2. Catechumenos instruere in rudimentis fidei, & ad baptismum disponere. 3. Populum in sacris cœtibus, certis vocibus, & signis ad devotionem ad Deum monere, quo ferè modo adhuc dicunt *flectamus genua.* 3. Diaconus olim ad januam virorum, sicut Subdiaconus ad januam fœminarum assidere debebat, dum Templum ingrediebantur ad Sexus distinguendos. Clemens P. *l.2. Constit.* 21. Denique temporalibus Ecclesiarum bonis, eorumque, ac Eleemosynarum distributionibus invigilare, & alia quædam, Vide nostrum Marchant. Speculi. *tr.6. tit. 5. q.1.*

Presbyteratus, seu Sacerdotium; remissivè.

Reverentiæ, ac Ordinis causa, & in gratiam eorum, qui pro solo Presbyteratu studendo se præparant, placuit hoc sacratissimo Ordine feliciter auspicari secundam partem hujus Theologiæ Sacramentalis de instructione speciali Presbyterandi, Deo favente propediem secuturam.

SECTIO VI.

Qualis dispositio requiratur in ministeriis dictorum Ordinum? ubi obiter de Paramentis.

SUMMARIUM.

142 Usque ad n. 148. *Qualiter peccet celebrans, vel Diaconus, & Subdiaconus ministrans in mortali:*
148 & 149. *Quæ sint paramenta Ordinatorum?*
150 Usque ad n. 157. *Quid significent paramenta?*

Ordinibus præsertim sacris initiati, debent ministrare sanctè: id est, actus suorum Ordinum exercere cum debita dispositione animi, & corporis.

§. I. Dispositio animi requisita

Est, ut sit in statu gratiæ, nulla irregularitate, vel censura irretitus. Quoad primum: Quæstio practica non levis momenti est, an Ordinati peccent mortaliter ministrantes in statu peccati mortalis? Certum id est, de Sacerdote in mortali celebrante, aut Sacramenta conficiendo, administrante juxta generatim dicta *c.3. sect.2. à n. 169.* Idipsum de Diacono, & Subdiacono in mortali solemniter ministrantibus docent graves Doctores, præsertim antiquiores satis communiter. Fundamenta mox adferam *n. 144.* De Minoribus autem communi consensu negatur. Dico sequentia. 142

I. Probabiliùs est, Diaconum, & Subdiaconum (nedum Minoristam) in peccato mortali ministrantem, non peccare de novo mortaliter, dummodò habeat actualem aversionem à peccato, seu non habeat affectum actualem peccandi. Sic communior Recentiorum, teste Bassæo in Floribus Theologicis. *V. Sacramentum 3. n.8.* Ratio sufficiens est: quia de hoc nullum extat præceptum, nec divinum, nec humanum; Scripturæ enim, quæ adferuntur, solùm consilium maximæ congruentiæ adferunt, non præceptum obligationis. Deinde Diaconus, & Subdiaconus neque immediatè ad Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi concurrunt, ut Sacerdos celebrans, neque aliquod Sacramentum conficiunt, nec consequenter sunt dispensatores meritorum Christi, vel causa gratiæ sanctificantis, ut Sacerdos alia Sacramenta ministrans: adeòque eorum actus non sunt opus tam sanctum, ut sub mortali in statu gratiæ exerceri debeat. 143

II. Nec obstant, aut valdè urgent fundamenta oppositæ Sententiæ. Nam 1. confertur Diaconis, & Subdiaconis in Ordinatione gratia sanctificans, ut ministeria Ordinis sui debitè, & sanctè obeant: ut semper in statu gratiæ exerceant, non præcipitur, alioquin eadem ratione etiam in Minoribus ministrantes sub mortali tenerentur esse in statu gratiæ, contra communem, etiam Adversariorum. 2. Jubentur excitare gratiam Ordinis sui (*2. Tim. 1. admoneo te, ut resuscites gratiam, quæ est in te, per impositionem manuum mearum*) utique maximè ministrando. Sed faciendo, quod est in se, & quantùm commodè fieri potest: esse autem in statu gratiæ 144

Dei,

Dei, non ita facilè est in potestate nostra, sicut aversio à peccato. 3. Leguntur graviter puniri ministrantes in peccato mortali, ut videre est apud Jacobum Marchantium de Sacramentis *tr.1.c.3.n.4.* Sed fortè fuerunt in actuali affectu peccati mortalis, aut fuerunt peccatores notorii ministrantes cum gravi scandalo. 4. Eodemque sensu intelligenda verba sanè gravissima Gregor. IX. *c. ult. de temporibus ordinand.* ubi de Diaconis, & Subdiaconis ait: ***Si non pœnituerint, monendi sunt, & sub interminatione divini Judicii obtestandi, ut in testimonium suæ damnationis, in susceptis etiam Ordinibus non ministrent.*** Hæc ille: nimirùm peccatores publici, & obstinati.

145 III. Sufficit ergo, & necessarium est, ut Diaconus, & Subdiaconus in mortali existentes, dum ministrant, habeant actualem aliquam aversionem à peccato, & pium ad Deum motum. Hoc enim sufficienter est in eis, suscitare Gratiam Dei; nimirùm faciendo quod in se est ad divinam gratiam recuperandam: alioquin non tantùm Sacerdos, sed etiam Diaconus, vel Subdiaconus ministrantes in actuali affectu peccati mortalis, utique peccarent mortaliter speciali peccato irreverentiæ erga Sanctissimum Sacramentum, & virtualis saltem contemptus, cùm ad ejus dignum ministerium Gratiam Sacramentalem, & sanctificantem acceperint, ipsi autem in ministrando illam non non solùm habeant, sed etiam actuali affectu mortalis peccati omninò excludant. Quæ ratio, etsi appareat, non tamen æquè concludit de Minoribus initiatis in actuali mortali ministrantibus. Quia remotè satis, & indirectè ad divinum Sacrificium concurrunt, & ideò eos non peccare mortaliter, in quacunque interna dispositione ministrent, communior est opinio.

146 IV. Quoad secundam dispositionem animi, ut ministrans in sacro Ordine nulla sit irregularitate, vel censura irretitus, satis patet ex dictis *suprà* speciatim *n.*88. ministrantem in irregularitate peccare mortaliter. *Et n.* 92. Ministrantem in censura, id est, excommunicatum, suspensum, vel interdictum personaliter, per se loquendo, peccare mortaliter, & insuper contrahere novam irregularitatem ex delicto abusus sacri Ordinis ob violatam censuram, quæ recole.

§. II. *Dispositio Corporis requisita,*

147 Est, ut ministrent, cum decenti corporis habitu, cum debitis, quisque paramentis, & cæremoniis præscriptis in Rubricis, ibi legendis, certè hìc non describendis. Attamen hìc placet opportunè breviter adnotare ministrorum

Paramenta, eorumque significationes.

148 I. Paramenta. 1. Minoribus initiati est Superpelliceum lineum simplex. 2. Subdiaconi, Amictus, Alba, Cingulum, & Manipulus tantùm, qui est insigne sui Ordinis, & Dalmatica ad ornatum. 3. Diaconi, Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, & Stola à sinistro humero transversim gesta, quod est Insigne distinctum sui Ordinis, & Dalmatica, scilicet ad ornatum. 4. Sacerdotis, Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola ab utroque humero gesta, & casula, seu planeta. Adverte hìc in numero paramentorum. 1. Sacerdos necessariò sex induitur vestibus, quibus significatur Redemptio nostra in Sacrificio repræsentata, facta sexta mundi ætate, & feria sexta hebdomadæ. 2. Diaconus Sacerdoti immediatè ministrans quinque tantùm induitur vestibus de necessitate. 3. Subdiaconus Sacerdoti immediatè tantùm, scilicet mediante Diacono ministrans, quatuor tantùm induitur vestibus de necessitate Minoribus tandem initiati, quia remotè satis ministrant Sacerdoti, simplici induuntur veste superpelliceа. Cæterùm paramenta omnia hìc specificata necessaria sunt ad ministerium sacrum necessitate præcepti Ecclesiastici: adeò ut Sacerdos sine aliquo istorum celebrans: Diaconus sine stola, & prærequisitis: Subdiaconus sine manipulo, & prærequisitis solemniter ministrans, scienter, & sine justa causa necessitatis, vel utilitatis gravissimæ, peccent mortaliter: quia transgrediuntur præceptum Ecclesiæ grave, in re gravi reverentiam tanti Sacramenti, & Sacrificii sanctissimi concernentibus, secundùm omnes; quamvis de Diacono quidam dubitent. Dixi autem *scienter*: sine dubiò enim excusat inculpabilis ignorantia, inadvertentia, oblivio: *sine justa causa, &c.* qualis vix potest adesse, nisi in Sacerdote, de quo suo loco *parte secunda*.

149 II. Singulæ hæ sacræ vestes, seu paramenta habent varias significationes mysticas, vel morales, juxta diversas relationes, & respectus, ac potissimùm duplices. 1. Ad Christum patientem, qui in Sacrificio, & ministerio Altaris repræsentatur. 2. Ad mores ipsorum ministrantium. Explico breviter percurrendo singulas in Ordine ad Sacerdotium potissimùm. Eadem autem erit ratio de Diacono, & Subdiacono.

Amictus, seu Humerale.

Relativè ad Christum significat velamen, quo Christi 150
facies velata fuit in domo Caiphæ à percutientibus, & illudentibus dicendo: *Prophetiza: quis est, qui te percussit?* ***Relativè ad mores***: cùm se à capite ad humeros distendat, significat propositum, ac robur adversùs tentationes Diaboli. Unde eo se induens orat Sacerdos: ***Impone capiti meo galeam salutis ad expugnandas diabolicos incursus.***

Alba.

Relativè ad Christum significat vestem albam, qua ab 151
Herode indutus est, & illusus. ***Relativè ad mores*** significat innocentiam, sanctitatem, & justitiam, qua nitere, & fulgere debet Sacerdos: unde eam induens orat. ***Dealba me, Domine, & munda cor meum, ut in sanguine Agni dealbatus gaudiis perfrui merear sempiternis.***

Cingulum.

Relativè ad Christum significat prima vincula, quibus 152
Christus à Judæis captus, ligatus, & detentus fuit. ***Relativè ad mores***, significat castitatem, & puritatem mentis, & corporis, quam summo studio amplecti debet Sacerdos; unde præcingens se, orat: ***Præcinge me Domine, cingulo puritatis, & extingue in lumbis meis humorem libidinis, ut maneat in me virtus continentiæ, & castitatis.***

Manipulus.

Relativè ad Christum significat secunda vincula, seu 153
funem, quo Christus a Gentibus ad columnam ligatus, est flagellatus: in læva solùm gestatur, ut significetur, Christum mero nostri amore pro nobis passum, non aliqua sua culpa, totus justus, & innocens. ***Relativè ad mores***, significat cordis contritionem amorosam pro delictis, pro quibus Christus tam gravia sustinuit. Unde eum induens Sacerdos dicit: ***Merear, Domine, portare manipulum fletus, & doloris, ut cum exultatione merear recipere mercedem laboris.***

Stola.

Relativè ad Christum significat ultima vincula, seu fu- 154
nem, quo Christus ultimò ligatus est, utique per medium, & collum, & bajulans Crucem ad montem Calvariæ raptus. ***Relativè ad mores***, significat imitationem Christi cordialem in ferenda cruce. Unde utroque humero stolam gestat Sacerdos, & ante pectus in modum crucis decussat, ut significet se totaliter corde, & corporis cruciformem vitam profiteri; tam in vita activa, quàm contemplativa. Unde, & orat: ***Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis, &c.*** Diaconus autem sola læva gestat stolam versùs dexteram dependentem, quo pro se quidem significat se saltem vitam activam cruciformem profiteri: & adjunctus Sacerdoti significat omnem laborem, & crucem solùm portandam esse in hac vita mortali per lævam significata, requiem autem expectandam esse in altera vita significata per dexteram, quam extra stolam habet. Pulchre Magister *in 4. d. 24.* Quia quidquid laboris, & sustinentiæ in hac vita toleratur, quasi in læva portatur, donec in dextera, id est, in æternitate requies habeatur, juxta illud D. Gregorii hom. 21. in Evangelia. ***Quid namque per sinistram, nisi vita præsens: quid verò per dexteram, nisi vita perpetua designatur?***

Casula, seu Planeta.

Relativè ad Christum significat vestem purpuream, 155
qua illusus est in prætorio Pilati, saltem quoad partem posteriorem: quoad partem anteriorem semper in modum Crucis formatam, significat ipsam Crucem Christi. ***Relativè ad mores***, significat charitatem, & gratiam, ceu vestem nuptialem, qua Sacerdos semper indutus esse debet. Unde & orat: ***Domine: qui dixisti jugum meum suave est, & onus meum leve: fac, ut illud portare sic valeam, ut consequar tuam gratiam.*** Amen.

Dalmatica Diaconi, & Subdiaconi.

Relativè ad Christum, significat vestem purpuream, 156
& crucem Christi, quippè in modum crucis formata. ***Relativè ad mores*** verò significat passionem Christi ab illis meditandam esse, qua animentur ad ferendas, cum hac pro Christo tribulationes, & injurias jam etiam per stolam

ſignificatas. Plura videre potes in rationali divinorum officiorum Gulielmi Durandi.

CAPUT VI.

SECTIO UNICA.

De obligationibus Ordinatorum, ſeu Clericorum.

SUMMARIUM.

157 *Quid Clericus?*
158 *Quid prima tonſura? &*
159 *Qui ejus effectus?*
160 *Quid requiratur in accipiente tonſuram, vel Clericatum? &*
165 Uſq; ad n. 164. *Qualiter peccet recipiens tonſuram, vel Ordines minores cum animo permanendi in ſtatu Clericali?*
164 & 165. *Tonſura, ac Minoribus initiati per ſe nullam contrahunt obligationem.*
166 Uſq; ad n. 170. *Qualis obligatio geſtandi habitum, & tonſuram?*
170 *Qualis obligatio Orationum, & Miſſarum in ordinatione injungi ſolitarum?*
175 Uſq; ad n. 174 *Qualis obligatio Reverentiæ, & Obedientiæ Ordinatori promiſſæ?*
174 *Omnes Clerici in Sacris obligantur ad Caſtitatem.*
175 *Ex ſolo jure humano Eccleſiaſtico, ita*
176 & 177. *Ut Matrimonium validè contrahere non poſſint.*
178 & 179. *Qua obligatio eſt immediatè ex voto proprio ſolemni.*
180 *Aut certè ex lege Eccleſiaſtica,*
181 *In ipſa Ordinatione, ſaltem implicitè volita.*
182 Uſque ad n. 185. *Reſolvuntur varia dubia.*

§. I. *Explicatio terminorum.*

157 I. CLericus, quoad nomen vox Græca, latinè quaſi *ſortitus*, vel *ſorte electus*, vel in *ſortem vocatus*. Clerici dicuntur (ait D. Hieronymus Epiſt. ad Nepotianum) *Quia de ſorte Domini ſunt*: quia ſcilicet ex Dei gratia, & Ordinatione, ad divinum cultum ſpecialiter conſecrati, fiunt peculiariter ſors, ſeu pars, & hæreditas Domini, vel potiùs de ſorte, & hæreditate Domini. Vide Bellarminum *l. 1. de Cleric. c. 1.* Quoad rem ipſam. *Clericus eſt homo, qui ſignaculo tonſuræ ab Eccleſia inſtituto inſignitus in ſortem Domini deſignatur, ut ſit capax ſacrorum Ordinum, Beneficii, ac Juriſdictionis Eccleſiaſticæ, gaudeatque Privilegiis Clericalibus.* Clericatus ergo, ſeu ſtatus Clericalis confertur, & Clericus fit, ſorti Domini inſertus homo, dum prima tonſura initiatur ab Epiſcopo. Per hanc enim homo fit capax juriſdictionis, ac beneficii Eccleſiaſtici, ac proximè diſpoſitus ad Ordines ſuſcipiendos. Prima ergo tonſura non eſt Ordo, ſed fundamentum, ac diſpoſitio ad Ordines ſuſcipiendos, ut per occaſionem jam dixi *cap. præced. n. 8.* Itaque,

158 II. *Prima tonſura* (prout de facto ex inſtitutione Eccleſiæ fit, definiri poteſt) *Eſt levis detonſio capillorum ab Epiſcopo cæremoniis Eccleſiaſticis facta, qua maſculus Tyrocinio myſteriorum DEI initiatur*: ut ſcilicet quaſi Novitius Tyro, intereà in obſequio Eccleſiæ exercitus, diſponatur ad Ordines ſuſcipiendos. Confertur enim ab Epiſcopo per abſciſſionem modicam capillorum, loco quaſi materiæ, & loco quaſi formæ per hæc verba ab Epiſcopo ſimul, & initiando pronuntiata. Pſal. 15. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei. Tu es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi.* Dico: *loco quaſi materiæ, & formæ.* Cùm enim tonſura Ordo non ſit, vera materia, & forma non indiget. Quare iis omiſſis, validè quis deputaretur ad Clericatum, ſi quocunque alio modo, ipſo conſentiente, Clericatui addiceretur ab Epiſcopo, ut cum Marchino notat Tamb. *l. 7. c. 2.* Patet ergo differentia hujus tonſuræ Eccleſiaſticæ, & Clericalis, à tonſura Monachorum monaſtica: quippè quæ nec ab Eccleſia primitùs inſtituta eſt, etſi approbata, neque per ſe ad ſacros Ordines diſponit, neque alios effectus tonſuræ Eccleſiaſticæ confert, ſed ſolùm adhibetur ex inſtituto monaſtico in ſignum partiale Religioſi, ad ſignificandum contemptum mundi, aliaſque myſticas ſignificationes. Vide Laym. *hic c. 12. n. 1.*

159 III. Effectus primæ tonſuræ ſunt potiſſimùm quatuor. Primus effectus tonſuræ, ac officium Clerici primæ tonſuræ eſt deputatio ad canendum in Eccleſia (unde is Pſalmiſta vocatur in antiquis Conciliis,) & ad obſequium Eccleſiæ. Vide dicta *ſect. 1 §. 3. n. 8.* Secundus effectus eſt fidelem, velut jam è ſtatu Laicali, & communi plebe extractum, diſponere, & reddere proximè capacem ad ſuſcipiendos Ordines. Tertius eſt reddere capacem Beneficii, ac Juriſdictionis Eccleſiaſticæ. Quartus facit gaudere privilegiis Clericalibus, & Eccleſiaſticis, iiſque potiſſimùm duobus. Unum dicitur privilegium *Canonis (ſcilicet ſi quis ſuadente)* ſcilicet nova ſpecialis immunitas ab omni violentia externa, ſeu violenta injectione manuum, ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda à violentiam inferente. Alterum eſt privilegium *fori*, quo Clerici à judicio ſæculari eximuntur, ut coram Judice ſæculari conveniri non poſſint. Tertium privilegium exemptionis à Gabellis Principum ſæcularium: quantum hoc tempore virium habeat, tu ordinatè ſutè videbis. His ita ſuppoſitis dico,

§. II. *Quæ ſunt obligationes Clericorum prima tonſura, aut minoribus Ordinibus initiatorum.*

I. UT quis primam tonſuram, & Clericatum ſuſcipiat, 160
quatuor requiruntur conditiones aliqualiter obligantes. 1. Quòd Clericandus Sacramentum Confirmationis acceperit. 2. Ut fidei rudimenta norit, qualia ſcilicet noſſe debet quilibet fidelis adultus. 3. Ut legere, & ſcribere ſciat, ſaltem vernaculè, ut notant DD. communiter. 4. Ut habeat intentionem clericandi, ſeu in ſtatu Clericali perſeverandi, cultumque exhibendi; ex *c. nullus de temp. ordinand.* in 6. Et Conc. Trid. *Seſſ. 23. c. 4.* omnia complectens, ſic habet. *Prima tonſura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint, & fidei rudimenta docti non fuerint: quippè legere, & ſcribere neſciant: & de quibus probabilis conjectura ſit, eos non judicii ſæcularis declinandi cauſa, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent, hoc genus vitæ elegiſſe.* Hæc Conc. Dixi autem: *aliqualiter obligantur.* Conſentiunt enim ferè DD. omnes eas conditiones obligare ſolùm ſub veniali: dummodo adſit animus, & ſpes brevi impoſterùm Confirmationem ſuſcipiendi, rudimenta fidei, legere, ac ſcribere diſcendi, & ſaltem poſitivè non excludat voluntatem in ſtatu Clericali perſeverandi, Deoque deſerviendi, ſi nihil obſtabit, vel excuſabit: nam hoc animo excluſo, ſi quis contra Trid. primam tonſuram, aut minores Ordines ſuſciperet præcisè, ut judicium fori ſæcularis effugeret, & declinaret, eum peccare mortaliter, docent non pauci DD. Bannes, Aragonius, Rodriquez, alii apud citandos *n. ſeq.* Et fortiter pugnans noſter Marchant *ſpeculi tract. 6. tit. 1. q. 4. dub. 4. appendice Reg. 2.* eò quòd Conc. Trid. videatur id graviter prohibere: & quia talis in actione ſacra committat mendacium pernicioſum in fraudem Eccleſiæ, quæ talem non ordinaret, & utens privilegio Clericali fori, & exemptionis à tributis, & gabellis, facit injuriam juſtitiæ, &c. Contrà tamen,

II. Etiam illum, qui tonſuram Clericalem, aut minores 161
Ordines ſuſcipit expreſſo animo non perſeverandi in ſtatu Clericali ad cultum Dei, ſed præcisè, ut declinet juriſdictionem fori ſæcularis, aut interim privilegiis Clericalibus gaudeat, non peccare, niſi ad ſummum venialiter, docent DD. communiter cum Sanch. *l. 7. de Matr. diſp. 31. n. 16.* aliqualem culpam agnoſcente, Laym. *l. 5. tr. 9. cap. 7. n. 2.* Tambur. *l. 7. c. 2. §. 6. n. 8.* Gob. *caſu 2. n. 27.* Ratio in oppoſitum eſt, quia Concilium Tridentinum nullo verbo indicat præceptum grave. Neque talis gravem injuriam infert, vel Eccleſiæ, vel Poteſtati ſæculari: quilibet enim poteſt uti ſua poteſtate in eligendo vitæ ſtatu, eſto per accidens ſequatur exemptio à ſæcularibus poteſtatibus. Tametſi enim Eccleſia, vel Ordinarius, ſi talis hominis propoſitum cognitum haberet, eum ad Clericalem Ordinem non admitteret, fraus tamen, & deceptio illa non eſt gravis, aut pernicioſa, ait Laym. *loc. cit.* Quin multi etiam à veniali talem excuſant. Certè Laym. *cit.* de tali ait: *Non videtur peccare.* Et expreſsè Gob. *cit.* dicit: *Ego poſt Sanch. &c. etiam à veniali excuſo, niſi fortè crimen aliquod prius commiſiſſet, & pœnam fugiens curaret ſe initiari cum Eccleſiæ perturbatione: nec enim eſt indecens petere rem ſacram ob privilegium illi annexum.* Denique notabile eſt, quòd addit Laym. *eod. c. 7. in fine*: *Interdum juſtam cauſam eſſe poſſe primam tonſuram, vel Ordines minores ſuſcipiendi, cum certo propoſito non manendi in ſtatu clericali: qua ratione quarundam Academiarum Rectores clericalem tonſuram accipiunt, ſolùm ut interim juriſdictionem in Studioſos, etiam Clericos, exercere poſſint.*

III. Hinc à fortiori patet non peccare, ſaltem graviter, 162
eum, qui primam tonſuram, aut minores Ordines ſuſcipit abſque intentione aſcendendi ad Ordines alios. Coninch. alii cum Sanch. & Laym. *citatis.* Tamburinus *cit. n. 5.* Nulla enim in hoc gravis deordinatio apparet, aut præceptum grave obligans. Et ipſum Concilium Tridentinum allegatum ſolùm loquitur de initiato ex intentione fugiẽdi judicium ſæculare, non autem de intentione non aſcendendi ad alios Ordines, de quo mox iterùm *n. ſeq.* Alia eſt ratio de ingrediente Ordinis regularis novitiatum determinato animo non permanendi,

nec

nec profitendi, quia talis in re gravi decipit Religionem, alimenta accipit, & ejus institutum, & secreta cognoscit, ait Sanch. *cit. n.* 10. Laym. *ibidem propè finem*.

163 At quid, si quis prima tonsura, & Minoribus, aut etiam Majoribus Ordinibus initietur ob solam spem consequendi beneficium Ecclesiasticum, inde ditescendi, aut similem finem alium, quàm Deo famulandi? Certum est, talem non peccare, saltem graviter, si spes illa lucri, &c. solùm sit causa secundaria impulsiva, retento, vel saltem non excluso fine principali, in eo statu Deo debitè famulandi. At verò si spes illa lucri, &c. sit causa principalis motiva, & finalis, Marchianus apud Tamburinum *l.* 7. *c.* 2. *§.* 6. *n.* 12. censet talem peccare mortaliter; cùm D. Thomas 2. 2. *q.* 185. doceat, appetere Episcopatum propter divitias, esse mortale: verùm si hoc ita absolutè dictum verum esset, & nihil aliud addatur, *væ Sacerdotibus! væ Clericis! væ fidelibus! quotusquisque enim est qui ob finem habendi temporalia ad spiritualia non moveatur?* ait Tamb. *ibid. n.* 12. Distinctione ergo opus est, Verissimum erit, si spes illa lucri esset finalis causa ultima, ita ut quis in eo lucro sperato finem ultimum constituat, eo quòd paratus sit legem Dei transgredi, & Deum offendere graviter, dummodo eo lucro potiatur; hanc profectò intentionem si vel Clericus, vel Episcopus in sua Ordinatione habeat, peccare mortaliter, nimis certum est. Vide *tr.* 1. *Decal. c.* 5. *n.* 35. Idem esset; si intenderet illud lucrum per se, cùm animo non satisfaciendi suis obligationibus pro eo lucro debitis: aut ut habeat, quo luxui, vel luxuriæ indulgeat. Nec longè ab hujus malitiæ suspicione absunt, qui Ordines, præsertim majorem aliquem, suscipiunt ex spe lucri, ut obtento pingui beneficio, Canonicatu v. g. summam corradant, qua (impetrata dispensatione, si opus fuerit) Matrimonium sibi utile procurarent, &c. At verò, si spes lucri non sit ita causa principalis ultima; quantumvis aliàs principaliter, vel totaliter ea spe moveatur ad Ordines suscipiendos, attamen propter illud lucrum, vel cum illo, minimè paratus sit legem Dei transgredi, tunc certè difficile est damnare peccati mortalis. Quamvis enim sit aliqua deordinatio venialis, spiritualibus uti tanquam mediis ad acquirenda temporalia, tamen dū constat voluntas ob id legem Dei non transgredi, gravis, & mortalis deordinatio nequaquā videtur. Sic bene Tamb. *c. n.* 13.

164 IV. Clerici prima tonsura, ac etiam minoribus Ordinibus initiati ad nihil obligantur absolute, seu nullam obligationem absolutam contrahunt, sed solùm ex suppositione, quòd statum Clericalem in suis exercitiis, privilegiis, exemptionibus profiteri velint, & maximè si beneficiati sunt, contrahunt obligationes *§. seq.* assignandas. Quare leges de Clericis latæ in sacris Canonibus, intelligi debent, aut de Clericis in sacris constitutis, aut de Minoribus in dicta suppositione. Hinc 1. Clerici prima tonsura, aut Minoribus initiati, nullo beneficio Ecclesiastico, etsi ex condecentia teneantur ad majorem orationem, ac pietatis exercitium, quàm laici, nulla tamen lege, vel consuetudine obligati sunt ad officium B. V. M. Psalmos, vel alias certas preces, (ne quidem illas, quas Episcopus in Ordinatione eis injungere solet) quotidie recitandas, nisi tantùm ex honestate. At Episcopus in Ordinatione prima tonsura, & quatuor Minoribus initiatis specialiter injungit Psalmos Pœnitentiales cum Litaniis SS. semel recitandos. Neque illos sub præcepto, peccato obligari recitare, dicam generatim *§. seq. n.* 167. 2. Clericus prima tonsura, ac etiam Minoribus initiatus, saltem ex rationabili quacumque causa, potest renuntiare Clericatui, omnique Clericatus exercitio, ac privilegio, & ad statum Laicalem, ac Matrimonium licitè, & liberè transire, secundùm omnes. Quia ei nulla incumbit obligatio præcepti, vel promissionis perseverandi, ad superiores Ordines ascendendi, seu in susceptis ministrandi. Quare culpæ mortalis damnari non debet, si sine justa causa recedat, atque ad Ordinum ministeria incapacem se reddat, ducendo v. g. uxorem viduam. Ut contra Cajetanum docet communis DD. Sanch. Azorius, Toletus, eosque citans Laym. *cit. c.* 7. *n.* 2. Quòd si tamen absque omni rationabili causa ex mera animi levitate, vel libertate ita statum mutet, venialem culpam alicujus inconstantiæ, & levitatis omnes communiter agnoscunt. Tamburinus tamen *cit. c.* 2. *§. n.* 14. non vult hanc culpam ducere ex capite solius inconstantiæ: hæc enim, cùm solùm sit defectus majoris boni, fortè non attingeret culpam; sed potiùs alicujus infidelitatis. Nam ejusmodi Clericus videtur recedere à statu, quem videtur saltem implicitè aliquo tandem modo promisisse Ecclesiæ in ipsa receptione minorum Ordinum, quibus speciali potestate jam ad certa Ecclesiæ ministeria deputatus fuit: ergo sic leviter recedens, aliquam infidelitatis culpam admittit, non tamen gravem, quippe in re non gravi & Ecclesiæ minimè damnosa, maximè hoc tempore in tanta multitudine Clericorum. Cæterùm, si talis Clericus jam Beneficio, vel pensione Ecclesiastica gaudebat, iis statim, sicut, & omnibus privilegiis clericalibus, ipso facto privari, cùm Matrimonium validè init, omnibus notum est.

§. III. *Quæ sint Obligationes omnium Clericorum communes, & propria in Sacris constitutorum.*

165 OMnes Clerici, non tantùm majores, & in Sacris constituti: sed etiam Minores, & primæ tonsuræ, si beneficiati sint, & status Clericalis exercitiis, privilegiis, & exemptionibus gaudere velint, obligantur gestare habitum clericalem, & tonsuram, sine armis, ac vitam clericalem, & honestam ducere: unde, & vi status sui tenentur magis tendere ad perfectionem, magisque se divino obsequio mancipare, quam Laicus, seu Sæcularis manens. Ex communi, Marchant. *suprà citatus*. Ratio manifesta est: qui enim aliquem statum assumit, juxta illum statum vivere debet, servando ea, quæ status ille ex natura sua exigit, aut leges Ecclesiæ præscribunt: atqui leges Ecclesiæ diversis Canonibus præscribunt Clericos illos gestare habitum, & tonsuram clericalem, arma verò citra necessitatem gestare prohibent, & ipse status clericalis ex natura sua exigit vitam clericalem, & honestam in divino obsequio, victu, vestitu, majusque perfectionis studium, quàm in sæcularibus, cum illi in sortem Domini peculiariter dati, & ad sacratissima ministeria deputati sint. Videndum ergo breviter. 1. Qualis, & quanta sit hæc obligatio? Et accessoriè, 2. Qualis obligatio Orationum, & Missarum in Ordinatione injungi solitarum? 3. Qualis obligatio obedientiæ, & reverentiæ Episcopo Ordinanti ab ordinato promissæ? 4. Obligationes propriæ Clericorum in Majoribus, seu Sacris, inducendæ, deinceps seorsim explicandæ.

I. *Obligatio gestandi habitum, & tonsuram.*

166 I. GEstatio tonsuræ, seu coronæ clericalis, dicitur originem sumpsisse à S. Petro, qui aut voluit se ita tonderi in memoriam coronæ spineæ impositæ Salvatori, aut fuit ab impiis ita tonsus per ludibrium, quod tamen Ecclesia vertit in decus Ordinis; ut notant DD. apud Gobat. *Casu* 20. *n.* 768. Vide etiam Laym. *cit. tr.* 9. *c.* 12. ex SS. Isidoro, & Beda asserentem tres rationes hujus tonsuræ, seu coronæ. Voluit autem Ecclesia, ut omnes in Majoribus constituti, item omnes Beneficiati eam gestarent, ut videre est *c. si quis, de vita, & honest. Cleric. & c. Joannes de Clericis Conjug.* Similiter ex antiquissima Ecclesiæ consuetudine, & instituto iidem debent gestare habitum clericalem decenter distinctum ab habitu sæcularium, cùm ii in altiori gradu constituti, in sortem Domini vocati, ad Dei cultum specialiter deputati, vel consecrati sint.

167 II. Quanta autem hæc sit obligatio, seu quantùm peccet Clericus talis, si citra necessitatem notabili tempore tonsuram, & habitum non gestet, non bene consentiunt DD. 1. Aliqui volunt omnes peccare mortaliter. 2. Satis communiter docent, solos Clericos in Sacris constitutos, aut beneficiatos peccare mortaliter, eò quòd legem Ecclesiæ violent in re gravi. 3. Cajetanus, & alii apud Dianam *p.* 3. *tr.* 4. *resol.* 184. & Tambur. *cit. c.* 2. *§.* 6. *num.* 16. consentientes censent nullos peccare mortaliter; nisi adsit temeritas, contumacia, & contemptus, ita ut post Canonicam monitionem etiam excommunicari possint. 4. Sylvester, Armilla, Vasquez, apud Laym. *cit n.* 2. *in fine*: ajunt non esse peccatum mortale (seclusa contumacia, & contemptu) *nisi notabilis excessus fiat ultra modum consuetum*.

168 III. Placet judicium Laym. *ibid. num.* 3. prædictæ quartæ Sententiæ ita subscribentis: *Et hoc placet, tunc esse mortale, si spectatis circumstantiis personæ, loci, diuturnitate temporis &c. clericalis tonsura, & habitus neglectus notabiliter repugnet honestati, & bono exemplo Clericorum, cujus gratia talis habitus lege Ecclesiastica præcipitur. Sin verò ex justa causa, vel ad tempus breve, sine honestatis detrimento, habitus deponatur, nulla omninò culpa erit. Spectanda etiam est cujusque Diœcesis consuetudo.* Hæc doctus Laym. cui ego meritò acquiesco. Et ratio hujus mitioris sententiæ est, quia spectatis, & diligenter omnibus expensis Juris textibus circa illam tonsuram, habitumque gestandum, nullus apparet continere præceptum grave, & sub mortali obligans, ut cum Marchino testatur Tamb. *cit. §.* 6. *n.* 17.

169 IV. Laym. adhæret etiam Gob. *cit. casu* 20. *num.* 789. addens: *si propter neglectum gestationis vilipendatur Ordo clericalis, delinquitur mortaliter non gestando: non item, si non sit periculum causandi vilipendium, & contemptum*. Et ibidem n. 790. sapienter advertit: *Quamvis* Laym. *l. cit. dicat: esse eandem rationem tonsuræ, & habitus clericalis, certum tamen mihi est, longè facilius posse in nostris partibus delinqui mortaliter non gestando clericalem habitum, quàm coronam. Nemo quippe facilè damnabit peccati mortalis Parochum, in cu-*

las vertice nullum vestigium coronæ apparet per 6. aut 8. hebdomadas. At verò si instar, aut lanionis, aut Senatoris, id est, in habitu omninò prophanè incedat triduo, quatriduo publicè per plateas, & campos, non reperietur Germanus Catholicus, qui non graviter offendatur, & stomachetur. Sit itaque

II. *Obligatio Orationum, & Missarum in Ordinatione injungi solitarum.*

170 Absoluta Ordinatione Episcopus recens ordinatis imponit Minoribus, & prima tonsura initiatis 7. Psalmos Pœnitentiales cum Lytaniis, versiculis, & precibus annexis: Subdiaconis, & Diaconis Nocturnum talis diei. Presbyteris dicit; *Singuli ad Presbyteratum ordinati post primam vestram Missam, tres alias Missas, videlicet; unam de Spiritu Sancto; aliam de B. MARIA Virgine; tertiam pro fidelibus defunctis, dicite singuli.* Jam quæritur, qualis sit obligatio ordinatorum ad prædicta persolvenda? sub mortali obligari affirmant Bonacina, & alii apud Dianam mox citandum. Verùm nullam hic obligationem præcepti sub peccato, sed solùm directionem, & consilium congruitatis, & decentiæ, cognoscunt alii communiter. Valentia *to.* 3. *disp.* 6. *punct.* 10. §. 2. Sanchez *l.* 7. *Consil. c.* 2. *dub.* 2. Pellizarius *Man. Reg. tr.* 8. *c.* 2. *n.* 193. Diana *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 218. Tamburinus *cit. c.* 3. §. 4. *num.* 2. Gob. *tr.* 3. *Alph. Sacr. n.* 713. Ratio sufficiens est, quia tam severa obligatio ex nullo capite adesse convincitur; neque ex aliquo jure, neque ex Pontificali, in his enim nulla stricta obligatio legitur, non urget, quòd Episcopus loquatur *imperativo modo*, & in materia satis notabili. Quia ambigua vocis significatio est in benigniorem partem interpretanda, ut late probat Gob. *C. clement. Jud. p.* 1. *sect.* 4. & *seqq.* significatio autem imperativi modi, ita est ambigua, ut permulti DD. cum Valentia *tom.* 2. *disp.* 7. *q.* 5. *punct.* 6. negent eo per se ullum importari præceptum, sed tantùm consilium, vel petitionem. At ais: Hæ Orationes, & Missæ imponuntur in pœnitentiam: ergo cùm sit materia notabilis, sub gravi culpa obligabunt. Ar ajo: Unde tibi constat, imponi in pœnitentiam, quæ semper imponi debet supposita culpa? atqui culpa non est, sed opus sanctissimum suscipere Ordines. Dic ergo meliùs, imponi in gratiarum actionem, & ut consilium, magnæ certè congruitatis, & decentiæ, ut meritò censeat Gob. *casu* 16. *n.* 771. est hic desit rigor præcepti, esse tamen hominis minimè ingenui, non obsecundare tam honestæ petitioni, factæ nimirùm ab eo, à quo tam recens, tamque honorificum beneficium accepit. Tandem hic singulariter advertit Gavant. in *Rub. p.* 1. *tit.* 4. *lit.* O. Non esse mentem Reverendissimi Domini Ordinatoris, ut Missæ illæ celebrentur in festo duplici, vel alio æquivalente, v. g. infra Octavas, Paschæ, Pentecostes, Epiphaniæ &c. ut alicubi à nostris nimis scrupulosè fieri vidi. Expectetur ergo dies votivas Missas admittens, eo ipso, quod hic nullum urgeat præceptum. De obligatione communicandi sub Ordinatione dixi suprà *n.* 71. De Confessione præmittenda, *ibid.*

III. *Obligatio Reverentiæ, & Obedientiæ Ordinatori promissæ.*

171 Sub finem Ordinationis Reverendissimus Dominus Ordinator interrogat Ordinatos singulos. *Promittis mihi, & Successoribus meis Reverentiam, & Obedientiam, &* R. *Promitto.* Quæritur, qualiter, & quos obliget hæc promissio? Respondet (Primus, ac solus, quod sciam hanc quæstionem proponens) solertissimus P. Gob. *cit. casu* 20. *n.* 773. 1. Hæc promissio Reverentiæ, & Obedientiæ non videtur intelligi, nisi de ea obedientia, jam aliàs jure naturali, Divino ac Canonico, debita Episcopis, Nec enim aut Illustrissimi Domini Episcopi hactenus aliam prætenderunt, aut inaugurati ab illis putarunt, sed aliam obligari. Unde & consequenter, ut obligatio illa promissoria ratione materiæ, sit gravis, vel levis. 2. Videtur tamen duplex peccatum, scilicet inobedientiæ, & infidelitatis admittere Presbyter, qui post hanc promissionem detractat imperium Episcopi; etenim agit contra duas virtutes: nisi velis dicere, (quod ego non dico) illam promissionem esse duntaxat verbum honoris. 3. Est quidem in quibusdam Diœcesibus usus, ut eadem formula proponatur Religiosi exemptis; cùm tamen Pontificale expressè præscribat: *si verò Pontifex non est suus Ordinarius*, (scilicet Ordinati, dicit singulis: *Promittis Pontifici, vel Prælato Ordinario tuo, pro tempore existenti, Reverentiam, & Obedientiam?* R. *Promitto.* Sed parùm refert; nam verba intelligenda sunt juxta suppositam materiam. Manet ergo idem sensus, qui suprà, intelligendo Obedientiam, & Reverentiam aliàs jure naturali, vel positivo debitam. Nam Reverentiam utique debemus Reverendissimis illis Patribus, ac Dominis, æque ac cæteri non exempti: & certum est, etiam exemptos subjici obedientiæ Ordinariorum in multis casibus, ut festorum, jejuniorum, censurarum, litis de præcedentia Beneficiorum Parochialium &c. 4. Licet Ordinarius utatur illa priori formula cum aliquo Religioso Monasterii, de quo litigatur, utrùm sit exemptum, nec ne, non tamen est existimandum ullum jus præscribit per verbum *promitto*, decies, vel vigesies à diversis repetitum; *actus enim agentium non extenduntur ultra intentionem eorum*: non est autem intentio Ordinatoris, vel Ordinati, quærere tunc, vel agnoscere aliquod jus: nec enim circumstantia temporis, & loci permittit.

IV. *Obligationes propriæ Clericorum in Sacris constitutorum.*

Duæ sunt obligationes principales, quas Subdiaconus in ipsa sua Ordinatione contrahit, nimirùm servare Castitatem, & recitare Horas canonicas; Tertia additur possidere patrimonium sufficiens ad honestatem sustentationem. Sed de hoc dixi jam suprà *n.* 111. Quarta addi solita, sanctè ministrare in suo officio. De hoc itidem *sect.* 6. *tota*. De duabus ergo primis nunc consequenter agendum. 172

§. IV. *Qualis est obligatio servandi Castitatem, ejus orige, requisita &c.*

Omnes Clerici in Sacris constituti à suscepto Subdiaconatu obligantur servare castitatem, seu continentiam, & cœlibatum, adeò ut nec validè possint contrahere Matrimonium, idque non jure divino, vel naturali, sed jure positivo Ecclesiastico. Obligatio Castitatis servandæ est immediatè ex voto solemni in ipsa susceptione Ordinis sacri, utpote Subdiaconatus, saltem implicitè, & ipso facto, emittendo ab Ordinato: irritatio verò Matrimonii, seu impedimentum irritans Matrimonium eidem voto, seu sacro Ordini annexum, est immediatè ex lege Ecclesiastica, non ex voto. Est tota communis, ut patebit. Et totam perspicuè significat Concil. Trident. *sess.* 24. *Can.* 9. *Si quis dixerit Clericos in Sacris constitutos, vel Regulares solemniter Castitatem professos, posse Matrimonium contrahere, contractùmque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto: anathema sit.* Ubi Concilium in primis apertè significat obligationem continentiæ non ex lege divina, sed lege Ecclesiastica, vel voto oriri: deinde duo decernit; *Primò*, prædictos non posse licitè contrahere Matrimonium; quia obstat *votum*, quo tenebitur servare Castitatem. *Secundò*, non posse validè contrahere, quia obstat *lex Ecclesiastica*, tale Matrimonium irritans, illosque ad hoc contrahendum omninò inhabiles reddens. 173

Quanquam fatear ea verba Concilii æquè aliter applicari posse, hoc modo. *Non obstante lege Ecclesiastica*: quoad Ordinatos in Sacris, *vel voto*, quoad Religiosos. Vide infrà *n.* 179. Jam explico more solito.

I. *Omnes Clerici in Sacris obligantur servare Castitatem:*

I. Ita omnes Catholici; *idque non ex jure divino, vel naturali*, utique contra Majorem, Medinam, Valdensem, & alios paucos; docet communissima DD. D. Thomas, Cajetanus, Bellarminus, eosque citans Laym. *Tr.* 9. *c.* 11. *n.* 1. alii Recentiores omnes. Non enim ex lege divina positiva, quandoquidem de continentia perpetuò servanda, & conjugio abstinendo, nullum extet præceptum nec in veteri, nec in nova lege, talisque lex, nec Scriptura, nec ex Patribus colligatur. Nam etiam ex lege naturali; nam licet secundùm rectam rationem valdè decens, & conveniens sit, ut qui in eminenti Ecclesiæ statu, & Ordine positi, Altaris ministerio, & Sacrificio Agni immaculati vacare debent, ab opere carnali se abstineant, ut colligitur ex Apostolo 1. *Corinth.* 7. inde tamen non evincitur præceptum juris naturalis, cùm sacrum Altaris ministerium non repugnet simpliciter usui conjugali, tandem idipsum apertè significat Conc. Trid. *n.* 173. allegatum, ubi id notavi. Manet ergo hanc obligationem oriri. 174

II. *Ex solo jure humano Ecclesiastico.* Est enim Apostolica constitutio à tempore Apostolorum in Ecclesia, præsertim Occidentali semper custodita, ut sacris Ordinibus initiati, uxoribus non uterentur, sed cœlibes, & continentes viverent, ut constat infinitis sacris Canonibus, Conciliorum Pontificum, & SS. Patrum Authoritatibus, apud Doctores, maximè Controversiftas passim allegatis. Bellarminus *de Clericis*. Laym. *cit. c.* 11. *n.* 3. Nobis sufficiat *Canon. Apostolorum* 25. sic habens. *Ex his, qui cœlibes in Clerum pervenerint, jubemus, ut Lectores tantum, & Cantores, si velint, nuptias contrahant.* Et Concilium Carthaginense 11. *Can.* 2. sic statuit: *Omnibus placet, ut Episcopi Presbyteri, Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant pudicitiæ custodes, etiam ab uxoribus se abstineant, ut quod Apostoli docuerunt, & ipsa servavit anti-* 175

qui-

quitas, nos quoque custodiamus. Hæc ibi. Imò de Subdiaconis quoque extat hoc Decretum Conciliorum Aquisgranensis, & Vvormatiensis, apud Tannerum *cit. Placet, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi abstineant se ab uxoribus*. Et quamvis olim fuerit Græcis Sacerdotibus permissum, ut uxoribus uterentur, quas anteà Laici legitimè duxerunt; licèt etiam aliquot sæculis Ordo Subdiaconatus non fuerit ubique annumeratus Sacris, & ideò Subdiaconis fuerint permissæ nuptiæ; nunquam tamen fuit in Ecclesia sive Romana, sive Græca permissum, ut Presbyteri jam Ordinati ducant uxores. Ut contra Græcos Schismaticos demonstrant Controversistæ. Rationes hujus prohibitionis dabo paulò inferiùs *n.177*.

II. Ut nec validè Matrimonium contrahere possint.

176 I. SAcris Ordinibus, ultra obligationem servandi Castitatem ex voto ortam (ut ostendam *§. seq.*) ut licitè contrahere non possint, etiam annexum est impedimentum dirimens Matrimonium, ut nec validè quidem contrahere possint. De fide. Definitum in Conc. Trid. *sup. n.173* allegato. Et multi sacri Canones, dum jubent Ordinatos in Sacris servare Castitatem, significant simul irritationem Matrimonii, quasi dicat Ecclesia: Ecce, advertite, quòd sacræ vestræ Ordinationi ego conjungo Matrimonii nullitatem. Atque hæc irritatio Matrimonii, seu impedimentum hoc dirimens Matrimonium sacro Ordini annexum est immediatè ex lege, & præcepto Ecclesiastico, & non ex ipso voto (sicut & in professione solemni Religionis) uti ex Conc. Trid. jam innui *eodem n.173*. Et cum aliis communiter docent Sanchez *l. 7. de Matrim. disp. 26.* Tamb. *l. 7. c. 3. §. 3. à num.* 6. Ratio breviter est. Quia 1. Ordo sacer ex se non irritat Matrimonium, ut patet in Græcis; 2. Et ipsum votum, etiam solemne, quatenùs essentialiter est promissio facta Deo, etiam ex se non irritat Matrimonium, ut patet in voto castitatis simplici, quod in ratione essentiali voti, seu promissionis factæ Deo, omninò convenit cum voto solemni. 3. Ipsa denique solemnitas illa addita essentiæ voti, est solùm aliquid juris positivi Ecclesiastici, & quid sit, vix per aliud meliùs explicatur, quàm per ipsam hanc vim, & virtutem irritandi Matrimonium ab Ecclesia statutam: ergo tam sacer Ordo, quàm professio solemnis Religionis, non ex voto ipso: sed immediatè ex lege Ecclesiastica irritat Matrimonium. Vide de his latè, & optimè differentem Sanchez *l. c.*

177 II. Rationes hujus prohibitionis, & irritationis Matrimonii Clericorum in Sacris constitutorum benè profert Layman *cit. c. 10. n. 4.* 1. Quia Sacerdotes, & Levitæ Deo, & rebus divinis perpetuò vacare debent; ab hoc autem studio impediuntur, & distrahuntur opere, & fœdere conjugali, teste Apostolo 1. *Corinth.* 7. 2. Quia necesse est, honorem & reverentiam servari Sacerdotio; experientia autem constat, populum non tanto in honore habere eos, quos vident vitæ instituto penè nihil ab ipsis differre: quamobrem Sacerdotes conjugibus adhærentes in parvo honore sunt. 3. Oportet, Episcopos, aliosque Sacerdotes hospitales esse, & in pauperes misericordiam exercere: quomodo autem id præstabunt, si uxores, & liberos alere debeant, cùm dicat Apostolus. 2. *Corinth.* 12. quod Parentes filiis thesaurizare oporteat? 4. Redditus Ecclesiastici, quos fideles ad divinum cultum offerunt, passim ad causas prophanas applicarentur; Episcopatus, Parochiæ, & alia beneficia frequenter, velut quodam hæreditatis jure, ad filios Sacerdotum afferrentur, aut saltem Ecclesia Ministrorum suorum, tanquam de se bene meritorum, relictam prolem magno suo gravamine alere teneretur, qua ratione proventus Ecclesiæ distraherentur; nec sufficerent ad tantum Ministrorum numerum alendum, qui populo Christiano pascendo necessarius. Sic ferè Laym.

Verùm præter dictam prohibitionem, & irritationem Matrimonii, Clerici illi Majores in suo cælibatu tenentur etiam integram castitatem servare nova, & speciali obligatione, & distincta ab obligatione communi virtutis castitatis, & sexti præcepti, adeò ut talis castitatem violans peccet speciali peccato contra virtutem Religionis, necessariò in confessione aperiendo. Jam quæritur, unde sit hæc obligatio? an etiam immediatè solùm ex lege Ecclesiastica prohibente, sicut illa irritatio Matrimonii? an verò ex propio voto? Dixi, & dico;

III. Obligatio servandi castitatem immediatè est ex voto proprio solemni.

178 I. QUod nimirum votum secundùm legem Ecclesiæ in ipso facto susceptionis sacri Ordinis emittunt, ac emittere debent. Ita communis, & omninò verior Sententia DD. D. Thomas, D. Bonaventura, Cajetanus, Medina, Vasquez, & quinquaginta Theologis congestis, latè Sanchez *l. 7. de Matrimonio disp. 27.* Laym. *cap. 11. num. 1.* Dicastillus *tr. 6. de Ordine disp. 1. dub. 20.* Gobat. *Casu 20. num. 756.* Constat ex variis sacris Canonibus; Nam *cap. unico, de voto, & voti redempt. in 6.* apertè supponitur emitti votum continentiæ in ipsa susceptione Ordinis sacri. *Et c. nullum, dist. 28.* decernit Gregorius P. *Nullum facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se victurum castè promiserit.* Idemque statuitur de Diacono, *c. Præterea dist. eadem.* Similia habentur *c. cùm olim de Clericis conjug. & alibi.* Ecce sacri Canones prohibent ordinari Diaconos, & Subdiaconos (multò magis Presbyteros) nisi priùs se castè victuros promittant: cui? utique Deo; at promittere Deo, est vovere; quapropter passim sacri Canones illam promissionem votum appellant. Deinde omnes fatentur Majoribus Ordinatum, Sacerdotem v. g. si mere internè contra castitatem delinquat, admittendo delectationes morosas venereas, aut consentiendo solùm in opus aliquod turpe, peccare sacrilegè contra statum suum, & contra virtutem Religionis, cùm teneatur ad servandam omnimodam, seu integram castitatem; ergo fateri etiam debent eum obligari ex voto proprio castitatis, & non ex solo præcepto Ecclesiæ, quia Ecclesia extra forum Sacramentale non judicat de internis, nec consequenter potest per se præcipere, vel prohibere actus merè internos. Dico notanter, *per se*. Nam

II. Tametsi Ecclesia absolutè neminem cogere possit ad servandam (multò minùs ad vovendam actu interno) continentiam; cùm ea res consilii sit, non præcepti, teste Apostolo 1. *Corinth.* 7. Tamen in Ordine sacro, quem liberè confert, quibus vult, conditionem, & legem adjicere potest, ac solet: ut qui talem Ordinem suscipiunt, eo ipso facto continentiam profiteantur, ut colligitur ex SS. Canonibus modò citatis. Ratio autem, cur Ecclesia id requirat, ea est, ut omnis quæstio de hac obligatione evitetur, & omnes se illi voluntariè astringerent, & sic Sacris initiati in continentiæ statu, quem propriæ voluntatis lege, & Religionis vinculo per votum proprium assumpserunt, firmiùs, & constantiùs perseverent. Atque hinc rectè refert Laym. *cit. c. 11. n. 2.* Si summus Pontifex cum constituto in Ordinibus sacris sine justa causa dispenset, ut ad nuptias transeat, invalidam, & inefficacem fore dispensationem in ordine ad solvendum votum, quippe cujus obligatio est juris divini, quamvis efficax sit ad tollendum Matrimonii impedimentum, quippe, quod solo jure Ecclesiastico constitutum est; ita tamen, ut contrahens debitum conjugale non exigat, licèt petenti reddere teneatur; Addit Gobat. *n. 759.* peccatum turpitudinis, quod committit Sacerdos, vel Diaconus, etiam Religiosus, non differre specie ab illo, quod committit Laicus voto simplici castitatis adstrictus; ac proinde in rigore sufficeret confiteri; *commisi talem turpitudinem* (v. g. pollutionem, fornicationem) *cùm tamen habeam votum castitatis*. Sed de hoc nos alibi. 179

Nihilominus fateri debeo probabilem esse Sententiam oppositam, nimirùm eam obligationem servandi castitatem, esse tantùm ex lege Ecclesiastica, æquè, ac irritationem Matrimonii, & non ex aliquo voto. Nam, & Concilium Tridentinum *n.173.* allegatum hunc sensum planè admittit, ut ibidem in fine notavi, & eam sententiam docent multi ex Juristis, & non pauci Theologi, Scotus, Paludanus, Gutticrez, alii apud Sanchez *l. 7. de Matrimonio disp. 27. q. 2.* Valentia, Aversa, ac noster Henr. *hic q. 10. §. 2.* eò, quod initiandi Subdiaconatu nec jubeantur emittere tale votum, nec illud emittere soleant. Confirmatur fortiter, quia si quis sacrum Ordinem suscipiat expressè nolens se obligare ad castitatem, is nihilominus obligabitur servare castitatem, ac etiam Matrimonium validè contrahere non poterit, atqui tunc ea obligatio non provenit ex voto, quod nullum adesse nec explicitum, nec implicitum supponitur: ergo tunc saltem provenit immediatè ex solo præcepto Ecclesiæ. Et quid ni semper? Resp. Legis Ecclesiasticæ de cœlibatu Sacerdotum eam esse interpretationem, quam praxis Ecclesiæ declarat, ut nimirùm sacrum Ordinem suscepturi continentiam Deo promittere, seu vovere teneantur, cujus obligationis sufficienter admonentur ab Episcopo, dum iis dicit. *Filii dilectissimi ad sacrum Subdiaconatus Ordinem promovendi, iterum, atque iterùm considerare debetis, quod si hunc Ordinem susceperitis, castitatem Deo juvante servare oportebit.* Omnesque norunt esse vovendam continentiam; omnes qui non servant, agnoscunt se voti reos esse, de hoc plura inferiùs *n. 185.* Ad Confirmationem Sanchez, & Layman. *ll. cc.* concedunt consequentiam, nimirùm eo casu talem obligari immediatè ex solo præcepto Ecclesiæ. Sed meliùs negant Dicastillus *cit. n. 54.* approbante Gob. *n. 758.* Talis ergo nec peccat contra votum, nec immediatè, & directè contra præceptum Ecclesiæ, nec illo peccato speciali commissionis contra virtutem Religionis, sed tantùm mediatè, & indirectè contra præceptum 180

Eccle-

Ecclesiæ peccato omissionis, quatenus omittit emittere votum sacro Ordini ab Ecclesia annexum, ut mox iterum dicam *infrà n.* 182. Interim nos oportet manere in communi Sententia, & sensu moderno Ecclesiæ.

IV. *Ex voto in ipsa susceptione Ordinis sacri, utpote Subdiaconatus, saltem implicitè, & ipso facto, emittendo ab Ordinato.*

181 AD hoc ergo, ut Ordinatus Majoribus, puta Subdiaconus, contrahat hanc obligationem servandi Castitatem, necesse est, ut voluntariè Ordinem suscipiens aliquo modo voveat, promittat, & se obligare velit ad eam servandam: nimirùm, aut explicitè, ubi moris esset; aut saltem implicitè, quod eo ipso, & ipso facto facit, quo vult suscipere Ordinem illum eo modo, quo Ecclesia vult conferre cum illis oneribus, quæ sacro illi Ordini affixit Ecclesia: Ecclesia enim non vult conferre sacrum Ordinem, nisi cum annexo voto castitatis, seu cum onere, & obligatione, ut ordinandus votum castitatis emittat, & saltem ipsa susceptione Ordinis profiteatur, ut dictum est. Unde in primis, qui non voluntariè, vel invitus susciperet, seu nullam haberet intentionem suscipiendi Ordinem (cùm talis reverà nullum Ordinem susciperet defectu intentionis requisitæ) nullam contraheret obligationem servandi castitatem, vel aliam Ordini annexam, ut recitandi Horas &c. neque impedimentum dirimens Matrimonium; quia nullum Ordinem habet, cui impedimentum illud esset annexum; sed solum tunc peccavit sacrilegè defectu intentionis nulliter suscipiens Sacramentum: adeoque liberè ad nuptias prodire potest, sicut etiam quoties in Ordinatione alicujus defectus substantialis commissus est, ut contra aliquos Canonistas cum aliis certè docet Sanchez *cit. disp.* 27. *n.* 13. Escobar apud Gob. *nu.* 763. Nam corruente valore Ordinis, corruit etiam obligatio fundata in illo, etenim non entis nulla sunt accidentalia. Contrà verò, qui voluntariè, & validè suscipit Ordinem, nullo tamen modo, nec implicitè intenderet vovere, aut se obligare ad servandam castitatem, nulla quidem similiter tenebitur obligatione, ut mox ampliùs declarabitur: attamen impedimentum dirimens adhuc contraheret; Ratio utriusque est, quia obligatio voti essentialiter pendet à voluntate propria voventis; ubi ergo nulla voluntas vovendi, ibi nullum est votum. At verò impedimentum dirimens, seu irritatio Matrimonii, non pendet à voluntate voventis, aut ipso voto, sed immediatè, & præcisè lege Ecclesiastica irritante: leges autem irritantes maximè effectum suum habent independenter ab omni voluntate, imò contra voluntatem subditi: ut si tuus Frater ducat uxorem Annam, tu volens nolens sis affinis eidem Annæ, affinitate dirimente Matrimonium, quod fortè cum illa post mortem Fratris attentares; quia nimirùm impedimentum hoc non pendet à tua voluntate, sed à lege Ecclesiastica dirimente. Ex hac generali doctrina resolvendi sunt aliquot casus particulares, quibus ipsa magis declarabitur.

Resolutiones Corollariæ.

182 I. QUi voluntariè sacrum Ordinem suscipit, sciens ei annexum votum castitatis, attamen cum expressa intentione nolendi vovere castitatem, seu positivè nolens promittere, vel se obligare ad servandam, multò minùs reipsa servare castitatem, cùm is reverà nullo modo voveat (quia votum debet ex propria voluntate oriri, est enim spontanea promissio facta DEO) nullam utique contrahet obligationem voti; attamen adhuc contrahit impedimentum dirimens Matrimonium, ob rationem modo suprà dictam. Quare talis posteà contra castitatem peccans non committit peccatum speciale contra virtutem Religionis, quippe non contra votum, quod nullum adest; nec directè, & immediatè contra præceptum Ecclesiæ, ut jam innui *n.* 180. Sed peccat gravissimè peccato omissionis non vovendo castitatem juxta Ecclesiæ intentum, quia nimis temerè Ecclesiam decipit in re gravissima, quippe quæ nollet unquam ad Ordinem illum admittere, si talem in eo dispositionem agnosceret; & obligatur illud votum adhuc emittere sub mortali. Unde rectè notat Hurtadus de *Ordine diffic.* 26. apud Tamburinum *l.* 7. *c.* 3. *§.* 3. *n.* 10. approbantem: *talem non tantùm peccare pro tunc, quando ordinatur, non vovendo, sed etiam pro tempore sequenti, quousque aut explicitè, aut implicitè voveat, quia ad eam vovendam tenetur, tanquam ad aliquid annexum statui, quem suscepit.* Hæc Hurtadus. Et hinc ulterius; quamvis sic Ordinatus sine voto castitatis peccans cum soluta committat solùm simplicem fornicationem; ut cum Dicastillo agnoscit Gob. *n.* 758. in Confessione tamen debebit se accusare, non de sola simplici fornicatione, sed etiam de mortali inobedientia; quia differt emissionem voti præcepti ab Ecclesia, & Ordini sacro annexi.

II. Qui metu gravi cadente in constantem virum, & injusto adactus, vel coactus suscipit sacrum Ordinem, dummodò verè consenserit in Ordinationem, tanquam Cæremoniam sacram, & Sacramentum, utique validè suscipit Ordines, cùm metus non tollat, sed relinquat voluntarium simpliciter: attamen voto castitatis non obligabitur. Nam votum metu gravi, & injusto extortum, si non ipso jure divino naturali (ut ego quidem teneo cum multis) certè tamen jure Ecclesiastico irritum est. Ergone etiam nullo contracto impedimento dirimente, validè, & licitè (secluso scandalo) contrahet Matrimonium? In rigore loquendo omnino negandum esset (prout absolutè negant Rebellus, Comitolus, Pontius, Tamburinus, alii cum Diana *p.* 2. *tract.* 4. *res.* 193.) Quia habet Ordinem sacrum, cui annexum est impedimentum dirimens Matrimonium; juxta dicta *num.* 181. Attamen affirmant communiter Doctores cum Sanchez *l.* 7. *de Matrim. disp.* 29. aliusque citans Gob. *num.* 764. Et meritò. Nam licet talis validè suscipiat Ordinem sacrum, cui ab Ecclesia annexum est impedimentum dirimens Matrimonium; omninò tamen credendum est, Ecclesiam eo ipso, quo tali casu votum ipsum irritat (sicut & Professionem solemnem, ipsumque Matrimonium ex tali metu profectum) etiam noluisse adnectere Ordini, tali metu suscepto impedimentum irritans Matrimonium, sicque taliter Ordinatus validè, & secluso scandalo, etiam licitè contrahet Matrimonium; absque ulla dispensatione. Quòd si tamen talis cessante, vel discusso metu, Ordinem susceptum ratificet, aut liberè consentiat, & velit in Ordine sic suscepto ministrare, jam obligabitur voto castitatis, quia per ipsam illam voluntatem ministrandi in Ordine sacro, cui votum continentiæ annexum novit, implicitè etiam vovit castitatem, sicque etiam contrahet impedimentum illud dirimens, ut amodò ampliùs validè nubere nequeat, ut ex dictis colligi debet. 183

III. Quòd si quis suscipiat Ordinem sacrum prorsus ignarus voti annexi castitatis, (casus hoc tempore vix supponendus: supponamus tamen) siquidem intenderet suscipere eo modo, quo alii suscipiunt, seu eo modo, quo Ecclesia Catholica confert, adhuc implicitè emittet votum, & de eo informatus posteà obligabitur, nec validè Matrimonium contrahere poterit: quod si verò nec sic quidem intendat, sed potiùs errore positivo credidit, non esse obligationem voti annexam Ordini; aut etiam animo ita comparatus fuit, ut si sciret votum, & obligationem castitatis Ordini esse annexam, eum non susciperet; tunc adhuc validè Ordinatus, in foro conscientiæ saltem, voto castitatis non obligabitur, cùm illud nullo modo emiserit, juxta omnia dicta *num.* 182. Obligabitur tamen in foro externo, quousque illam suam ignorantiam, errorem, vel dispositionem contrariam probaverit; insuper irritum esset ejus Matrimonium, quod fortè contraheret, quia habet Ordinem sacrum, cui annexum est impedimentum dirimens; unde postea informatus, si velit in Ordine suscepto ministrare, votum anteà omissum debet emittere, ut suprà dictum; Si nolit, & Matrimonium cupiat inire, omninò dispensatione opus erit, quam difficulter impetrabit, quia difficulter probabit talem ignorantiam habitam hodie in tanta rerum peritia. Certè Urbanus VIII. cuidam Subdiacono alleganti defectum intentionis in suscepto Ordine, & dispensationem identidem per Patronos petenti, denique impertivit rescriptum cum hac fulminatrice clausula; *dispensamus in animam tuam;* indicans nimirùm dispensationem ipsi cessuram in æternam perniciem, nisi preces veritate nitantur. Vide Gobat. *num.* 752. 761. *item* 765. *seq.* 184

IV. Si infans ordinetur in Sacris, (validè, ut suppono ex 185 dictis *n.* 63.) posteà adultus factus nequaquam obligatur voto castitatis, cùm infans rationis expers vovere nequeat: attamen in rigore loquendo posteà non posset validè contrahere Matrimonium, quia reverà haberet Ordinem, cui annexum est impedimentum dirimens. Atque ita absolutè docent Paludanus, Hurtadus, & alii apud Dianam *p.* 8. *tr.* 1. *res.* 43. probabile censentem. Sed dixi *in rigore*, nam, ut ait Tamburinus *cit. §.* 3. *n.* 16. Ecclesia id voluit limitare in infantibus, & disposuit, ut, adveniente usu rationis daretur ipsis optio, ut si velint, & eligant in Ordine suscepto stare, stent, ac deinde in ipsa libera electione illa, implicitè emisso voto, obligabuntur ad castitatem: si nolint, ducant uxorem, ut libet, absque alia dispensatione, dummodò suum Ordinem anteà non ratificarint, sive post plenum rationis usum adeptum, ut volunt DD. communius, sive potiùs post pubertatem, aut etiam decimum sextum ætatis annum complétum, eò quòd ante eam ætatem impletam, non valeat votum solemne

ne Professionis Religiosæ: quidni eadem sit ratio voti solemnis castitatis Ordini sacro annexi? Vide de his latè Sanchez *lib.7.de Matrim.disp.3.* At quid, si puer jam rationis compos, ante annos pubertatis ordinetur in Sacris, eritne obligatus voto continentiæ? Negat Sanchez *cit. disp.3. num.*8. alios citans, ob rationem jam modò dictam, sed affirmant Marchinus, Leander, Poncius, &c. apud Tambur. *cit. cap.3.* *§.3.n.19.* eò quòd talis puer validè voveat &c. sed vide citatos. Non enim otium est, in rebus tam rarò, & post Concil. Trident. nunquam occurrentibus immorari. Vocat longè operosior quæstio ultima de secunda obligatione principali Clericorum in Sacris, scilicet recitandi Horas Canonicas: quam ob multitudinem dicendorum in formam Tractatus appendicis redigo.

TRACTATUS APPENDIX

DE OBLIGATIONE RECITANDI HORAS CANONICAS.

QUÆSTIO PRÆAMBULA.

Quid sit Officium divinum, Hora Canonica?

1 I. Officium divinum generatim dicitur: *Ritus Religiosus externus publica authoritate Ecclesiæ institutus, & certis personis impositus ad Dei nomine Ecclesiæ colendum, & deprecandum.* Hujus velut species sunt Horæ Canonicæ, Missæ, Lytaniæ, Exequiæ &c. Quamquam ipsæ Horæ Canonicæ absolutè dicantur, *Officium divinum, vel Ecclesiasticum*, ut videre est *cap. Dolentes de celebr. Miss. & in Clement. cap. Gravi, Eodem.*

2 II. Horæ Canonicæ definiri possunt: *Officia quædam divina ex Psalmis, Hymnis, Canticis; sacra Scriptura, & doctrina SS. PP. constructa, atque ex sacrorum Canonum decreto à personis Ecclesiasticis, Ecclesiæ nomine, certis diei, noctisque horis persolvenda ad Deum.* Breviùs Laym. *lib.4. tract.1. cap.2. Horæ Canonicæ sunt publicæ, ac statæ preces ex sacrorum Canonum decreto ab Ecclesiasticis personis nomine Ecclesiæ ad Deum persolvendæ.* De facto in Ecclesia Romana numerantur septem: *Matutinum cum laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, & Completorium*, ita distributæ propter varia mysteria numeri septenarii; quæ congerit Glossa *in cit. cap.1. de celebratione Missarum*; septem enim sunt dona Spiritus Sancti: 7. dies creati mundi: 7. ætates mundi, quibus completis finietur: 7. petitiones Orationis Dominicæ: septies in die laudem Deo dixit David *Psalm.* 118. & specialiter septem sunt præcipua Mysteria Passionis Domini nostri: quibus respondent septem Horæ Canonicæ, juxta veteres, & tritos versus:

Hæc sunt septenis, propter quæ psallimus, horis:
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat.
Prima replet sputis: causam dat *Tertia* mortis.
Sexta Cruci nectit: latus ejus *Nona* bipertit.
Vespera deponit: tumulo *Completa* reponit.

CAPUT I.

Qualis, & quorum est Obligatio recitandi Horas Canonicas?

SUMMARIUM.

3 *Præceptum dicendi Horas sub mortali tribus titulis obligare potest.* I. *titulo* Ordinis: II. Beneficii: & III. Religionis.
4 *Ratione* Ordinis *obligantur omnes in Majoribus constituti,*
5 *Idque sub mortali.*
6 & 7 *A die, & hora suscepti Subdiaconatus.*
8 *Ab hac obligatione excipiuntur. I. Qui ex dispensatione duxerunt uxorem.*
9 *II. Damnati ad triremes, captivi apud infideles servientes.*
10 *III. Degradati (non tamen excommunicati, suspensi &c.)*
11 *IV. Minoristæ etiam ratione Ordinis ad nullas orationes obligantur.*
12 *Titulo* Religionis *obligantur omnes Religiosi, & Moniales professi Religionem Choro adstrictam.*
13 *Etiam privatim extra Chorum, sub mortali.*
14 & 15 *Probabiliter secus est de iis, qui ex Regula, vel voto speciale præceptum non habent.*
16 *Obligatio sub mortali persolvendi Horas in Choro principaliter incumbit Communitati, & ex officio Superioribus.*
17 *Cui obligationi duo, vel tres non satisfaciunt; unde*
18 *Si non adsint saltem quatuor, à Choro habendo excusatur Communitas.*
19 *Qualiter peccet culpabiliter à Choro absens, vel silens?*
20 *An Religiosus Clericus, factus laicus obligetur ad Horas?*
21 *Quinam teneantur* Titulo beneficii *ad Horas?*
22 Usque ad num.26. *Quinam beneficiati hoc titulo non obligantur?*
26 Usque ad num.29. *An hoc titulo obligentur habentes beneficium tenue?*
29 & 30 *An titulo beneficii obligentur Sacellani, Vicarii, Pensionarii?*
31 *Beneficiatus Horas culpabiliter omittens obligatur ad restitutionem.*
32 Usque ad num.36. *Qui ab hac restitutione excusentur?*
36 Usque ad num.40. *Beneficiatus culpabiliter Horas omittens peccat dupliciter contra Religionem, & Justitiam.*
40 & 41 *Qualiter facienda restitutio ob Horas omissas?*

RESOLUTIO I.

Datur præceptum Ecclesiasticum, fundatum, in jure divino naturali, ad recitandas Horas Canonicas sub mortali obligans certas personas Ecclesiasticas comprehensas his tribus titulis: Sacri Ordinis: Beneficii Ecclesiastici, & Religionis Choro adstrictæ. *Ita omnes*; exceptis quibusdam particularibus controversiis. Præceptum habetur in variis sacris Canonibus *lib.3. Decretalium tit. 41. De celebratione Missarum: De divinis officiis*: ex Concil. Agathensi *cap. 1. & ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. Dolentes referimus*, ubi sic fulminatur: *Districtè præcipientes in virtute sanctæ Obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter, ac diurnum, quantùm illis Deus dederit, studiosè celebrent pariter, & devotè.* Hæc ibi: Et latiùs adhuc in Concilio Viennensi in Clementina *de celebratione Missarum cap. 1. & alibi.* Patet ergo gravitas præcepti, sine dubio sub mortali obligantis; quod licet formaliter sit præceptum positivum Ecclesiasticum; virtualiter tamen est *fundatum in jure divino naturali*; quo Ecclesia tenetur certo aliquo ritu colere Deum; quod præceptum de se generale, & indeterminatum ad quemcunque ritum, Ecclesia determinavit ad hunc certum Horarum Canonicarum per certas ad id deputatas personas persolvendarum sub prædicto triplici illo titulo sacri Ordinis, Beneficii, & Religionis, quos modò explicando breviter percurram. 3

§. I. *Titulus sacri Ordinis.*

I. Hoc titulo solo obligantur recitare Horas, omnes Majoribus Ordinibus initiati: Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, Episcopi, idque etsi nullum habeant Beneficium, nec ullo alio voto ad id adstricti sint, quia nimirùm ex intentione, & institutione Ecclesiæ illis Ordinibus hæc obligatio necessariò est annexa, ut omnis eos Ordines suscipiens, eò ipso censeatur se velle ad id obligare. *Omnes unanimiter.* De Sacerdotibus, & consequenter Episcopis habetur *cap. Presbyter de celebrat. Missar.* De Diaconis *cap. ult. d. gr.* De omnibus, etiam Subdiaconis, expressè in Concilio Basileensi *sess.21. §. quoscunque.* Quia tamen illud Concilium fuit acephalum, & sine capite, nequit obligare omnes constitutos in sacris Ordinibus: ideòque de subdiaconis non beneficiatis nullus est expressus textus juris, ut notat etiam Navarrus *cap.7. de orat. num.2.* sed est consuetudo recepta Ecclesiæ vim habens legis, ut docent DD. unanimiter. 4

II. Est hæc obligatio sub mortali. *Rursus omnes unanimiter.* Etenim hanc consuetudinem esse inductam à Majoribus animo se, & posteros obligandi sub mortali, constat tum hoc ipso unanimi consensu DD. qui est irrefragabilis testis 5

con-

consuetudinis sic vigentis, & florentis; cum maximè ex his duobus; 1. quòd constanter etiam cum non levibus incommodis observetur; 2. quòd omnes pii pessimè sentiant de negligente hunc pensum, quæ sunt duæ validæ rationes cognoscendi, utrùm aliqua consuetudo in materia gravi inducta obliget ad mortale, ut videre est passim apud Theologos explicantes vim consuetudinis, nominatim optimè Ferd. à Castro-Palao *de legibus disp.3. part.2. §.3. num.13.* Quare meritò Suarez *tom.2. de Relig. tract.2. lib.4. cap.25. num.2.* & Diana *par.5. tract.5. resol.26.* non audent probabilem asserere opinionem Richardi, Angeli, Aragonii, qui putarunt esse solius venialis culpæ reum, qui semel, aut bis in anno, totum negligit Breviarium.

6 III. Obligatio recitandi Horas incipit à prima die, & hora suscepit Subdiaconatus, sic ut illo die jam obligetur dicere, non quidem totum Officium à Matutinis, sed ab Hora Canonica respondente horæ suscepti Ordinis secundùm consuetudinem Ecclesiæ, vel Diœcesis, in qua Ordinatus est: non quidem mathematicè, sed moraliter, nimirùm ad horam non physicè, & immediatè sequentem, sed moraliter succedentem horæ Ordinationis, ut qui manè circa Nonam ordinatus est, ad summum tenebitur ad Sextam, & Nonam &c. Qui circa undecimam, vel meridiem ordinatus, non tenebitur, nisi ad Vesperas, juxta communem DD. apud Dianam *part.4. tract.4. resol.218.* Marchant. *Tribun. part.2. tract.6. tit.3. quæst.7.* Gob. *tract.5 cas.23. sect.1. num.561.* Ratio est, quia præcepta moralia moraliter expendenda sunt, & ita, ut gravamen, & molestiam extraordinariam conscientiis non inferant, quod omninò fieret, si Ordinatus teneretur ad Horam correspondentem horæ immediatè sequenti Ordinationem suam. Quis enim diceret, qualis Hora Canonica respondeat huic horæ, quæ Ordinationem suam immediatè sequitur, quot scrupuli, quot phantasiæ nascerentur? Eademque ratione discurrendum de inceptione obligationis Horarum Beneficii, vel Professionis Religiosæ. Vide Gobat. *cit. num.562. 563.*

7 IV. Peccat ergo mortaliter, qui suscipit Subdiaconatum ignarus legendi latinè. Suarez *cit. lib.4. cap.27. num.6.* Tannerus *tom.3. disp.5. quæst.1. num.17.* imò etiam ignarus rectè recitandi. Navarrus *de orat. cap.11. num.39.* Azorius, Reginald. & alii. Nisi quis bona fide existimet se statim comprehensurum intellectu rationem rectè recitandi, sicut communiter quivis latinè sciens potest eodem die ex Rubricis, directoriis, vel alio quopiam discere substantialia: Suarez *loc. cit.* addens contra Navarrum, teneri tunc recitare etiam cum imperfectione, conando se quotidiè perficere, & excusans à mortali illum, qui planè rudis Rubricarum suscipit Subdiaconatum ob gravem causam, v.g. quia aliàs amisisset Beneficium tunc oblatum, vel debuisset diù expectare. Quare meritò miratur Gobat. *cit. num.562.* unde alicubi pervaserit dubitatio, an Subdiacon: saltem primo dimidio anno sui Ordinis non possint censeri liberi à penso horario; & *ibid. num.563.* optimè confutat Leandrum à SS. Sacramento fusè contendentem, Subdiaconum saltem primo die suæ Ordinationis ad nihil teneri, allegata consuetudine, sed certè in Germania ignotissima. *Qui contra omnes loquitur, non benè loquitur.*

EXCEPTIONES.

8 I. PRobabiliter non obligantur ad Horas Clerici in Majoribus, qui ex dispensatione Pontificis uxorem duxerunt, non quidem à die dispensationis concessæ, sed à die usus concessionis, Navarrus *cap.7. num.17.* Sanchez *lib.4. de Matrim. disp.8. num.12.* alii. Idemque dicendum de Clerico, qui ducta priùs uxore, (gravi utique peccato) sacros Ordines suscepit, & posteà cogitur redire ad uxorem, ut cum aliis notat Tambur. *lib.2. Decal. cap.5. §.1. num.3.* Ratio est, quia tales sunt in statu ab hac obligatione valdè alieno, nec immeritò videtur usus ipse sic explicasse. At quid, si quis sive gnarus, sive ignarus recitandi Breviarii injusto metu adactus permisisset se ordinari? R. Talis fuisset liber ab onere Breviarii, modò nec verbo, nec facto ratificasset posteà suam Ordinationem. Navarrus, Sanch. alii, Castro-Pal. *cit. disp.2. par.1. art.1.* Gob. *num.565.*

9 II. Damnati ad triremes, & captivi apud infideles servientes etiam probabiliùs excusantur ob eandem, quæ suprà, & majorem rationem. Sanè alienum esset ab Ecclesiæ benignitate, & decore, si eos in tanta afflictiones positos, & inter illam hominum colluviem vellet ad Officii onus adstringere: non addenda afflictis afflictio. Sanchez, *cit.* Sotus, Lessius, alii cum Diana *par.2. tract.12. resol.40.* At verò, inclusos in carcere, seu privato, seu publico, cum Tamburino *cit.* aliisque non ausim excusare, propter magnum, quo abundant, otium, & ubi se facilè recolligere ad orandum Deum possunt. Intellige, nisi tenebris, vel alia causa ex infrà assignandis excusarentur.

10 III. Excommunicatum, suspensum, interdictum, manere obligatum, fatentur ferè omnes: quia non debet commodum reportare ex suo delicto, nec est in statu alieno ab hac obligatione Horarum. Idemque censent Sotus, Navarrus, alii de degradato. Sed certè probabilissimum est, Clericum degradatum non obligari ad Horas, quia ab Ecclesia spoliatus est omni privilegio Clericali, atque adeò ad statum merè sæcularem, seu laicalem rejectus. De hoc Sà, Genuinus, *v. Hora num. 2.* Degradatum quidam excusant, alii obligant, & id durum. De hoc rursus generatim *cap. 3. sect.4.* ubi de causis excusantibus à Breviario recitando.

11 IV. Cæterùm minoribus tantùm Ordinibus initiati, etsi ex condecentia teneantur ad majorem Orationem, quàm Laici, nullo tamen jure, vel consuetudine obligati sunt ad Officium B.V. Psalmos, & alias certas preces (Sotus, Medina, Toletus, alii passim;) nec quidem ad illas, quas Episcopus ipsis in Ordinatione injungit. Adeò ut gravis saltem culpæ rei non sint, si nihil eorum orent. Azorius, Sanchez, Tannerus, aliisque citatis Diana *par.4. tract.4. resol.218.* Tamburinus *citatus cap.3. §.4.* Quia tam severa obligatio ex nullo capite adesse convincitur; neque ex jure, neque ex Pontificali, neque ex præcepto Episcopi, qui certè ex se non habet jus inducendi tantum onus. Quare præsumendum est, talia induci ex sola condecentia, & honestate, ut consilium, in gratiarum actionem, vel similem finem, certè non in pœnitentiam. Quod etiam de omnibus Ordinatis, etiam Sacerdotibus intelligendum est. Quamvis non esse temerè negligenda omnes moneant. Sed de hoc dixi *cap.6. §.1.*

§. II. *Titulus Religionis professa Choro adstricta.*

12 I. OMnes Religiosi, & Moniales professi Religionem Choro adstrictam, atque ad Chorum deputati (exceptis nimirùm Novitiis, & Laicis Conversis) obligantur ad Horas recitandas, vel publicè in Choro, vel privatim, sive culpabiliter, sive inculpabiliter à Choro absint, etiamsi Majoribus Ordinibus non sint initiati. Omnes in his terminis. Ratio hujus obligationis non habetur ex ullo jure scripto divino, vel humano, neque enim uspiam extat tale jus, sed neque ex una aliqua consuetudine generali omnium Ordinum, ut contra Laym. *lib.4. tract.1. cap.4. n.2.* & alios, cum aliis rectè docet Tannerus *cit. disp.5. quæst.1. nu.143.* Etenim sexcentis instantiis demonstrari potest, non esse tam arctum nexum inter Religiones invicem, ut quod placuit antiquioribus, debeat etiam probari posterioribus, sed permittitur quævis in suo sensu abundare. Est ergo vera causa hujus obligationis petenda ex specialibus statutis, & consuetudinibus cujuslibet Religionis in particulari, ut rectè Gobat. *cit. num.568.*

13 II. Insuper eam obligationem Religiosorum, ac Regularium Monialium recitandi Horas, etiam privatim extra Chorum, esse sub peccato mortali, docet longè communior Sententia, & sensus DD. piorumque persuasio: idque ex generali consuetudine, quæ in omnibus Religionibus Choro addictis cum tanta obligatione inducta, & acceptata sit, scientibus, & consentientibus Ecclesiasticis Prælatis, ideòque verè vim legis obligantis sub mortali obtineat: etsi de hac obligatione nec in Regulis multarum Religionum mentio fiat, ne alius Canon Ecclesiasticus existat. Sic Navarrus *cap.25. man. n.97.* Paludanus, Sotus, Barth. Medina, Gabriel, Rodriq. Valentia, Toletus, Bellarm. Azorius, Suarez, Sanchez uterque Tamburinus, aliisque citatis Laym. *cit. cap.4.* & Gob. citans Dianam *par.2. tract.12. resol.17.* pluresque congerens Leander hic *tr. 8. d.2. q.10.* ubi *qu.11.* cum aliis negat alios Religiosos posse uti privilegio, quo Eugenius IV. Benedictinos in Sacris non constitutos, & Paulus III. Societatis Alumnos nondum Diaconatu initiatos liberos pronunciavit ab hoc suavi quidem, sed tamen onere: ergo alii Religiosi supponuntur obligari. Certè dubitari vix potest de Fratribus Minoribus propter verba Regulæ: *Clerici faciant divinum Officium secundùm Ordinem S. R. Ecclesiæ.* Quamvis enim Fratres nondum Ordinibus, neque prima tonsura Canonica initiati, non sint in rigore juris Clerici, tamen tanquam Choristas ea obligatione sub mortali astringi unanimis est, & fuit semper sensus DD. Patrum, & expositorum Ordinis. Cùm ergo etiam de reliquis sit communis, vel saltem communior sensus DD. teste Leandro *suprà*: huic communi sensui in re quotidiana cum Gobat. *num.570.* non ausim refragari.

14 III. Contrà tamen, Religiosos illos, & Moniales Choro deputatos, seu, ut vocant, Choristas, qui ex Regula, vel Voto, speciale præceptum non habent (uti habent Fratres minores, & Moniales Annunciatæ, & si qui, vel quæ, alii, vel aliæ) sub nullo saltem gravi peccato, obligari ad Horas extra Chorum persolvendas (imò neque in choro, per se loquendo, ut

infrà

infrà dicetur) docent sanè graves, & non multò pauciores DD. Joan. Medina *Cod. de orat. quæst.* 7. Alphonsus à Castro, *lib.* 1. *de lege pœnali cap.* 8. Cajet. *V. Hora cap.* 1. Armilla *eodem V. num.* 4. Bordonus, alii apud Dian. *par.* 6. *tract.* 8. *resol.* 12. Atque etiam quoad suos Cistercienses (omnium strictissimi Chori) rotundè negat Caramuel *Theol. Regul. d.* 100. & ex professo latè noster P. Marchant. suprà *cit. q.* 2. *dub.* 1. Meum Lessium mox citabo. Ratio solida, & sufficiens est: Quia tantum onus absque ullo expresso præcepto, vel titulo assignabili imponere sub mortali peccato, est intolerabile. Consuetudo autem vim legis habens à Doctoribus assignata, supponitur tantum, non probatur, neque ulla ratione probari potest. Certè doctissimos, & pientissimus Lessius *Consil. moral. casu* 14. de hoc à quodam Reverendissimo ex Hispania interpellatus rescripsit, fuisse sibi semper visam etiam in praxi probabilem Sententiam, quod neque Chorista, neque Moniales, ea ulla etiam consuetudine obligentur ad Breviarium: probatque multis rationibus, & authoritate Joan. Medina, Emman. Sà, &c. vultque hoc suo responso uti Confessarios.

15 IV. Quare Marchant. noster *loco citato*, omninò probabiliter ita concludit, 1. Sanctam consuetudinem esse cujusvis Religionis, ut Religiosi, quando à Choro, seu culpabiliter, seu inculpabiliter absfuerint, Horas Canonicas privatim recitent. 2. Hanc consuetudinem receptam esse titulo pietatis, ac devotionis Religiosæ, quam qui prævaricantur, meritò negligentiæ, indevotionis, ac defectus fervoris arguuntur. 3. Eam tamen consuetudinem habere vim legis, aut receptam esse per modum legis sub mortali obligantis, liberè gratis; & absque ullo fundamento asseritur. Nec obstat, Religiosos ex hac Sententia fore negligentiores: nam minus malum est negligere sine peccato, quàm negligendo cum peccato æstimato Deum mortaliter offendere. 4. Aliud est de obligatione dicendi Horas in Choro, qua obligantur Religiosi & Moniales ex communi sensu, & expresso præcepto Ecclesiæ: ut patet in *Clementina de celebrat. Miss. cap.* 1. *in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, & Regularibus devote psallatur*: quæ obligatio sine dubio gravis est, & sub mortali obligans, ac principaliter incumbit toti Communitati, Capitulo, Monasterio, & non ita descendit ad singulos Religiosos, ut mox dicam inferiùs.

Corollarium ad praxim. Quando ergo Monachus nondum in Sacris aut Monialis confitetur se aliquoties Horas suas in toto, vel in parte, Romam misisse: expediet interrogare, quisnam in ejus Monasterio sit communis sensus de gravitate culpæ admissæ à negligentibus Horas, & juxta illum communem sensum judicabit, cùm ex Doctorum diversis Sententiis de gravitate culpæ mortalis meritò dubitari possit. Etsi dubitari nolit Sanchez *lib.* 7. *Consil. cap.* 2. *dub.* 3. Ascanius *de Jure Abbatum tom.* 2. *disp.* 10. *quæst.* 1. Thomas Tamb. *cit. cap.* 3. Leander *cit. quæst.* 27. aliique plures. Saltem dubitari non debet, quin Abbas possit ea rationabili causa dispensare, quando versantur in studiis. Suarez, Lessius, Ascan. Tamb. *ll. cc.* aliique. Minus scrupuli injiciendum Fratribus conversis aliarum Religionum non persolventibus preces præscriptas: neque enim ratio, nec authoritas suadet eos generatim peccare mortaliter non parendo, esto Fratres minores peccent moraliter contra præceptum speciale Regulæ, Ascan. Tamb. *ibid. quæst.* 15.

Exceptiones, & Specialia quoad Chorum.

16 I. OBligatio persolvendi Horas in Choro principaliter incumbit toti Communitati, Monasterio, Capitulo, & ea officio Prælatis, ac Superioribus, quæ obligatio sine dubio gravis est, & sub mortali obligans, ut suprà jam innui, adeò ut peccent mortaliter, si per eorum negligentiam, aut dissimulationem omittantur divina officia, juxta communem sensum DD. (& maximè certum est de Præsidibus Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, ipsisque Beneficiatis, quando ob eorum absentiam nequeunt Divina celebrari.) Et si Prælatus, vel Superior suo muneri desit, tunc primùm curare obligabuntur subditi. Nam superiore deficiente, obligatio Officiorum Communitatis recidit in subditos. Ubi tamen datur parvitas materiæ sine dubio longè major, quàm in omissione privata omnimoda Officii divini infrà assignanda. Quare non licebit admittere, ac emittere Professionem Religionis Choro adstrictæ, nisi speretur quamprimùm fore, ut profitens sciat legere Horas (ut suprà etiam de Subdiacono ordinato dictum.) Quia deciperetur Religio in re gravi. Neque in hoc Prælatus potest dispensare, cùm sit dispensatio extraordinaria, & Religioni onerosa, vel damnosa. Communis apud citatos.

17 II. Obligationi persolvendi Horas in Choro satisfaciunt quatuor, vel quinque & multò magis plures; non tamen pauciores, & unus minimè. *Omnes*. Ratio est: Quia essentia Chori consistit in alternatione cantantium decenti, ac decora: alternatio autem cantantium tantùm in uno nequaquam, in paucioribus verò quatuor, vel quinque, decens, & decora subsistere non potest. Unde Prælatus, vel Superior, in numerosa Communitate v. g. 20. vel ampliùs permittens Horas persolvi à paucioribus, quàm quatuor, vel quinque, huic obligationi minimè satisfacit, nisi justa causa excusaret. Quin etiam si in tali numerosa Communitate sæpiùs à quatuor, vel quinque sine justa causa persolvi permittat, vel dissimulet, à peccato gravi non fore excusandum, saltem ratione scandali, rectè monent DD. modò citandi.

III. Excusatur à Choro Communitas Religiosorum, quantùm est ex titulo Religionis, si non adsint saltem quatuor Religiosi. Ita post alios Tamb. *cit. cap.* 5. §. 1. *n.* 22. Leander hic *disp.* 6. *quæst.* 10. Gob. *nu.* 698. Addentes tamen contra alios, sufficere, si quaternarius numerus compleatur ex novitiis, ob rationem datam: Quod à paucioribus quàm quatuor decens Chorus non subsistat. At Pellizzarius Man. Regul. *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *num.* 50. apud Tamb. *ibidem*, excusat, si Communitas Religiosa constet solùm ex quatuor, vel quinque, rationem dans, Quia licèt quatuor, vel quinque sufficiant ad rigorem Chori, tamen probabile est plures requiri ad constituendum Chorum ex obligatione, ut scilicet cum aliquo decore alternatim cantetur, & ne tantum onus quotidianum tam paucis imponatur: quare posse Communitatem Religiosorum hanc opinionem sequendo, à dicto onere se liberam reputare. Oppositum tamen sine dubio tutius. De Religiosis loquimur. Longè strictius est jus, quo Beneficiati, Canonici Cathedrales, & Collegiati urgentur: eosque obligatos manere, etiamsi sint tantùm duo, vel tres, communis fert opinio. Ratio est: Quia pactum inter Beneficiatos, & Fundatores saltem implicitè initum requirit ex justitia, ut servetur Chorus, quoties alternatio cantantium aliqua tandem ratione servari potest: inter duos autem, vel tres hæc alternatio servari potest, ab uno minimè. Ergo &c. Menochius tamen apud Leandrum *cit.* etiam liberat eos à Choro, si non sint saltem quatuor, qui Choro assistere possint: at eo casu à cantu quidem, non tamen ab assistentia in Choro, & recitatione alta voce, eos liberat Leander *ibid.* At Tamburinus *cit. cap.* 5. §. 1. *n.* 12. ne quidem à cantu vult eos eximere pauciores quatuor, ob rationem à nobis datam. Casus hic valdè sæpè evenit in Ecclesiis Collegiatis vulgaribus, in quibus quidem viget mos valdè diversus: an ubique excusabilis, cognoscetur, quando standum erit coram Tribunali divino & piis fundatoribus: ait Gob. *num.* 698, *in fine*.

IV. Religiosus culpabiliter à Choro absens, aut aliis canentibus in Choro, silens etiam sæpiùs, per se non peccat, 19
nisi ad summum venialiter: Communis apud citatos. Ratio est, quia quod nemo à Choro abesse, sed omnes, & singillatim hi, & illi adesse debeant; est vel ex Regulæ, & statutorum ordinatione, vel ex Superiorum præcepto; quæ utravis ordinariè non obligant sub peccato, saltem mortali, sed solùm sub pœna secundùm consuetudinem Ordinis, aut Superioris arbitrium infligenda. Et *cap. ult. d.* 92. præcipiens esse damnandum Clericum Choro non assistentem, loquitur de Clerico beneficiario tantùm Ecclesiæ Collegiatæ, Suarez *lib.* 2. *de or. cap.* 20. *num.* 5. Laym. *cit. cap.* 4. alii communiter. At dixi *per se loquendo*. Per accidens enim tales posse peccare mortaliter, nimis certum est. 1. Ratione contemptus explicìti, vel impliciti: qualis certè præsumitur, si quis sæpissimè passim, & quasi consuetudinariè à Choro se subtraheret. 2. Ratione scandali aliorum: res nota satis. 3. Si ex ejus absentia Chorus grave detrimentum patiatur, aut omninò servari non possit. 4. Si à Superiore de hoc grave præceptum imponeretur cum intentione obligandi graviter, seu sub mortali, aut per obedientiam, quod utique ratione illarum circumstantiarum per accidens posset. Monet tamen Suarez *loc. cit.* Quòd si adsint, qui voluntariè cum decore satisfaciant Choro, non debere Superiorem facilè imponere singulis præceptum grave, quia communi obligationi per illos voluntarios jam satisfacit sufficienter; urgere tamen verbis, & consuetis pœnitentiis potest, & debet.

Petes Curiosule. An Religiosus professus pro Choro, seu 20
Clericus, nondum tamen Sacris initiatus, possit transire ad statum Laici, & sic non ampliùs obligari ad Officium? Negat Navarrus & post ipsum Portellus noster *in Respons. Regul. par.* 2. *cap.* 8. Et verum credo, si nulla causa rationabilis subesset. At verò si rationabilis causa subsit (qualis esset magna consolatio Religiosi in illo statu humili Deo, & Ordini servire volentis; item ineptitudo ad sufficientes litteras addiscendas) licere rectissimè docent cum aliis Sanchez *lib.* 6. *Moral, cap.* 7. *num.* 8. Tambur. *cit. num.* 15. Ratio est: Quia professum esse Choro addictum, non est substantialiter annexum Professioni, sed oritur ex eo, quòd Religiosus ex sua, & Superioris voluntate deputetur ad Chorum: cùm

ergo

ergo tota substantia professionis Religiosæ adsit etiam in statu Laicali, & si Religiosus & Superior consentiant, non est ratio, cur eo mutatio fieri licitè non possit. Facta autem mutatione status, non est mirum, quòd sequatur exemptio ab Officio: sicut Episcopo tollente beneficium à Clerico, hic cessat obligari ad Officium. Adde, talem mutationem de facto solere fieri in pœnam ob delicta perpetrata.

§. III. Titulus Beneficii Ecclesiastici.

21 Specialiter, & strictiùs ad Horas recitandas obligantur Beneficiati omnes, seu qui habent beneficium, sive curatum, ut Episcopi, Abbates, Præpositi, Decani, Parochi, &c. sive non curatum, ut Canonici, Vicarii, Cappellani, aliique beneficiarii simplices. Certum apud omnes ex Concilio Basileensi *sess. 21. §. Quocunque*: Et Concilio Lateranensi sub Leone X. ubi exprimitur famosissima, & verissima illa Regula. *Beneficium datur propter officium*. Et ideò definitur beneficium Ecclesiasticum *esse, jus perpetuum percipiendi fructus, seu redditus ex bonis Ecclesiæ propter officium aliquod spirituale, authoritate Ecclesiæ constitutum*.

Obligatio hæc beneficiorum est sub mortali, omnium consensu citra controversiam, & constat ex Bulla S. Pii V. mox *& seq.* allegãda. Est enim hæc obligatio non tantùm ex virtute Religionis, ut in præcedentibus, sed etiam ex justitia, si velint percipere, percipiantque fructus beneficii, nimirùm vi pacti cullationi cujusque beneficii annexi, juxta prædictam Regulam: *Beneficium datur propter officium, scilicet Canonicum*. Ergone etiam, si semel tantùm omittam? Ita: rursus omnes, ea eadem Bulla S. Pii V. At priusquam omittam, cogito restituere fructus respondentes omissionis. Non ideò excusaris à mortali. Lugo *Respons. Moral. lib. 5. dub. 6.* Etenim lex obligans ad restitutionem est pœnalis: ergo supponit culpam mortalem. Excipiunt tamen ab hac obligatione, aliqui, multi, plerique hasce sequentes.

EXCEPTIONES.

I. Habentes Titulum tantùm Beneficii, &c.

22 I. Qui solùm habet titulum, seu jus ad aliquod beneficium, caret autem possessione adhuc, ac redditibus sine sua culpa, sive ob litem, sive ob aliam causam, non obligatur titulo beneficii, cùm enim non possidet, non dicitur propriè habere beneficium. Ita plerique DD. cum Laym. *lib. 4. tract. 2. cap. 5. num. 3. alii citati*. Secùs, si possessione sua culpa careat. Si enim per te stet, ut possessionem habeat, fructusque recipias, certum est te obligari, quia ob tuam culpam Ecclesia non debet privari suo obsequio.

23 II. Etiam qui possessionem Beneficii cepit, sed ita litigiosam, ut verè dubium sit, utrùm sit obtenturus causam, neque interim percipit fructus ratione onerum annexorum illi beneficio. Suarez *lib. 4. de Orat. c. 19. aliique*. Secùs, si aut interim fruatur fructibus, vel aliquibus obventionibus, aut probabilis spes sit obtenturum causam, & fructus interim sequestratos. Sanchez *lib. 2. Consil. cap. 2. dub. 76.* aut si post adeptam possessionem pacificam primùm lis moveatur sequestratis fructibus, sed non præsentis, seu aliis obventionibus distinctis à grossa (ut loquuntur Itali) seu fructibus grossis. Sanchez *ibid. num. 9.* Quamquam talem Lugo *lib. 5. Respons. Moral.* non audeat liberare, etiamsi interim nihil percipiat.

II. Non percipientes fructus Beneficii.

24 I. Non obligatur hoc titulo Canonicus novus, qui ex consuetudine sui Capituli non accipit ullos fructus, vel distributiones, primo, aut secundo anno, sed vel distribuantur inter priores Beneficiatos, vel ad fabricam, vel ad alia opera pia applicentur. Laym. *lib. 4. tract. 2. cap. 5. num. 4.* Tamb. *cit. cap. 5. §. 1. num. 28.* alii communiùs, contra Lessium, & alios. Quia illis perinde est, ac si non habeant tunc beneficium, idque sine sua culpa. Idemque sentit Gobat. *num. 575.* de Canonicis Augustanis, Frisinganis, aliis, qui debebant quinque annis carere ad dissolvenda debita contracta bello Svecio, cùm necessitas non habeat legem.

Idem consequenter erit de omnibus beneficiatis Galliarum, qui primi anni omnes redditus debent tradere Summo Pontifici. At ubi consuetudo est, ut post obitum beneficiati, ejus hæredibus reserventur fructus unius anni sequentis (alicubi vocantur hi fructus *mortuarium*) tunc de jure obligari orare uno anno priusquam nanciscantur perfectam possessionem cum fructibus, pro certo vult haberi Castro-Palaus apud Gob. *cit. num. 576.* de praxi meritò dubitantem.

25 II. Similiter illum, qui ob furtum, sterilitatem anni, aquarum inundationem, grandinem, hostium incursionem &c. nihil percipit uno, vel altero anno, hoc titulo excusari docet idem Castro-Palaus apud Gob. *ibid. num. 577.* testans esse communem. Aut si prædia præbeant quidem aliquid, sed non æstimabilem partem honestæ sustentationis. Laym. paulò antè citatus: de hoc mox iterùm.

III. Habentes Beneficium tenue.

Habens beneficium tenue (infrà definiendum) si scienter acceptavit, eo titulo adhuc obligant ad officium communiter Doctores antiqui, Navarrus, Suarez, Reginaldus, Castro-Palaus, alii apud Dianam mox citandum, eò quòd volenti non fiat injuria. At probabilissimè liberant alii æquè graves, ac multi DD. Sotus, Vega, Ledesma, Lessius *lib. 2. de Justitia cap. 34. num. 167.* Tambur *cit. num. 24.* aliique *cit.* Diana *par. 2. tract. 12. resol. 9.* Et probabile censet Sanchez *cit. dub. 66.* Ratio est: Quia beneficium adeò tenue, reputatur pro nullo, cùm parum pro nihilo reputetur in Jure. Neque est credibile, benignam Matrem Ecclesiam tantum onus apponere voluisse tam parvo proventui; esto, eum adhuc ex gratitudine conveniat orare pro Benefactoribus, seu Fundatore illius qualiscunque proventus. Cæterùm beneficium verè tenue varii variè definiunt, alii, ex quo non habet saltem decem, alii quindecim, alii 20. alii plures adhuc aureos, vel ducatos. Sed rectiùs 26

I. Beneficium tenue verè censendum est, ex quo non provenit bona pars, nimirùm tertia, aut ad minimum quarta pars honestæ, ac tenuis sustentationis Clerici prudentis judicio, habita ratione personæ ipsius Clerici, & victus honesti, quo utuntur communiter alii Clerici similis conditionis. Qui ergo ex suo beneficio habet tertiam, vel bonam quartam partem honestæ sustentationis, non erit dicendus habere beneficium tenue. Et optimè notat Gob. *num. 578.* in nostra Germania, etiam his difficilibus temporibus viginti ducatos Clerico fortis mediocris præstare bonam quartam partem honestæ sustentationis victus, vestitusque, cùm permulti debeant esse contenti annuis 50. vel 60. ducatis. Similiter si quis plura habeant beneficia tenuia, quæ simul tamen præstent notabilem partem sustentationis, v. g. tertiam, jam emerget obligatio recitandi, ut post alios notat Tamburinus *cit. n. 25. & 27.* approbante Gobat. *n. 579.* Quia talis uterque jam notabilem sustentationem ab Ecclesia recipit. Contrà verò hic obiter nota: si quis duo, vel plura etiam pinguia beneficia habeat, non obligabitur, nisi ad unum Officium, & non ad totidem officia recitanda, quot habet beneficia: ut contra Navarrum rectè docent Suarez *cit. n. 18.* Bonacina, Tamburinus, alii communiter. Ratio debet esse: Quia hæc videtur esse benigna Ecclesiæ intentio, ut multiplicatis beneficiis solùm multiplicentur tituli, ob quos debetur recitatio, & non ipsæ recitationes Officii, (ac proinde omisso Officio, non nisi unum peccatum mortale committetur) sicut ordinatus omnibus sacris Ordinibus, unum tantùm debet recitare Officium, & die Dominicu, & festis etiam pluribus eodem die concurrentibus, fideles non tenentur audire, nisi unum Sacrum. 27

II. Quòd si beneficium fuerit quidem pingue, sed processu temporis sine culpa beneficiati, ex bellu, peste, alluvione, sterilitate factum sit tenue, ut fructus exigui proveniant nullam notabilem partem sustentationis præbentes, siquidem spes sit meliorationis in brevi: tunc compensandus erit annus fertilis cum sterili, & beneficiatus obligandus ad recitationem Horarum, sicut & ad certas Missas talis beneficii, juxta communem, & certam Sententiam. Suarez, Laym. alii citati. At verò, si multùm tenue factum sit beneficium, ut fructus non ascendant ad tertiam, vel bonam quartam partem sustentationis, idque sine spe incrementi, sic, ut judicio prudentis, ad æquam compensationem pertingi ampliùs non possit, vel non nisi post longum tempus, probabilissimè ex titulo Beneficii non eris ampliùs obligandus ad Horas: quia reverà tunc nec fructus, nec jus utile ad fructus retines. Idemque à fortiori dicendum, si totum beneficium pereat sine tua culpa: Hoc enim semper subintelligendum. Quòd si enim ex tua culpa, vel negligentia hæc beneficii diminutio, vel interitus contingat, palam est, te non eximi obligatione: non enim æquum est, ut Ecclesia ea tua culpa suo servitio privetur. Ut in simili paulò suprà etiam dicebam. 28

IV. Sacellani, Vicarii, Pensionarii.

Titulo hoc beneficii non obligantur ad Horas. 1. Qui habent Sacellaniam non sacram, quæ scilicet sine authoritate Episcopi erecta est, & solet à Laicis conferri, ut in quibusdam arcibus, vel domibus Nobilium, licèt fructus bonos adferat, non tamen est Beneficium, quod debet esse Authoritate Ecclesiæ institutum, & collatum. 2. Idem est de Capellano Capellaniæ fundatæ cum expressa conditione, ut 29

Capel-

Capellanus ratione Capellaniæ non sit obligatus ad preces Canonicas: tale beneficium Authoritate Episcopi posse validè, & licitè fundari, benè probat Quintanadvenas apud Gob. *n.* 580. 3. Qui est Vicarius beneficii alicujus uniti Ecclesiæ, quamvis habeat stipendium justum sui laboris, non obligatur, quia non est Beneficiatus, sed Beneficiati Vicarius 4. Coadjutores etiam Episcoporum aliorumque Prælatorum, qui etiamsi gaudeant beneficii portione pro sua sustentatione, nondum tamen sunt beneficiati, sed erunt. Ratio omnium horum est, quia illa obligatio, cùm sit odiosa, restringenda est ad beneficiatos propriè dictos, & ideo. Contrà ad Horas cum suo onere obligati manent 1. Qui habent Capellaniam sacram, seu collativam, quæ scilicet Episcopi authoritate confertur: hæc enim est beneficium verè fructus adferens. 2. Qui habent beneficia manualia, scilicet ad nutum Superioris amovibilia. 3. Qui habent præstimonia, seu benencia simplicia, quæ non impediunt aliorum beneficiorum possessionem, nec residentiam requirunt. 4. Qui habent Beneficium, Abbatiam, Præposituram &c. in commendam, fructusque percipiunt, licèt titulum non habeant, quia hi omnes sunt beneficiati veri. *Omnes*.

30 II. Quoad Pensionarios, seu pensionem habentes (Pensio autem est *jus percipiendi fructus ex beneficio alieno*) semper sic distinguendum. Qui habet pensionem merè Laicam, quæ scilicet non requirit statum clericalem, sed confertur alicui ob inopiam, senectutem, vel ob merita Ecclesiæ exhibita, vel quid simile, ad nihil obligatur, nisi ad summum ex gratitudine orare pro fundatore beneficii, unde extrahitur ejus pensio, etiamsi is alioquin Clericus esset. 2. Qui autem habet pensionem clericalem, quæ nimirùm Clerico, ut tali, seu ratione status clericalis confertur, tenetur gestare habitum, & tonsuram clericalem. Et jure novo S. Pii V. *Const.* 139. tenetur recitare Officium B. V. MARIÆ: nisi (ut limitant communiter DD. apud Tamb. *l.* 2. *c.* 5. §. 1 *n.* 22.) recitet ipsum Officium divinum, sive gratuitò, sive ex alia obligatione, puta S. Ordinis vel Professione. Qua ratione Nav. *Cons. 22. de celeb. Miss.* docet, Religiosum Pensionarium non obligari ad Officium B. V. Quia nimirùm mens Pontificis fuit, ut Clerici Pensionarii non essent omnino immunes ab orando. Si ergo aliunde inveniuntur onerati Officio divino, sive ex sacro Ordine, sive ex Professione Religiosa, non præsumitur Pontifex eos alio superaddito onere aggravare voluisse, ut ex Azorio colligit idem Tamb. *ibid. in fine*.

§. IV. *Obligatio Beneficiati ex Officio neglecto.*

31 Beneficiatus omittens culpabiliter (secùs si inculpabiliter ob impotentiam, oblivionem &c.) Officium divinum, obligatur ad restitutionem fructuum pro rata omissionis, seu respondentium tempori, quo omisit. Certum item apud omnes ex Conc. Lateranensi sub Leone X. *sess.* 9. & Bulla S. Pii V. *Constit.* 135. ubi sic statuit Pontifex: *Qui Horas Canonicas uno, aut pluribus diebus intermiserit, omnes beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur: qui verò Matutinum, tantùm dimidiam; qui cæteras Horas, alteram dimidiam; qui harum singulas, sextam partem fructuum ejus diei amittat.* Ita S. Pius Papa piè, & justè; nemine vocante in dubium, utrùm Bulla sit usu recepta: non tamen ubique in tanto rigore, quantum indicat cortex verborum. Nam alii Pont. atque DD. seu interpretando, seu limitando excipiunt sequentes

EXCEPTIONES.

I. *Beneficiatus Novus, &c.*

32 I. Qui primis 6. mensibus omittit Officium, non obligatur. Hunc disertè eximit ipse Pontifex. Idque etiam quoad forum internum. Suarez *cit. l. 4. c.* 8. Lessius, & alii multi contra alios. Excipis etiam, si sapis, omnes §. *præcedenti* enumeratos, ab ipso Officio recitando Exemptos: item omnes, qui inculpabiliter omittunt vel omnes, vel aliquas Horas, utpotè ob oblivionem inculpabilem, impotentiam ex morbo, occupationibus &c. aliamve justam causam ex enumerandis infrà *c.* 3.

33 II. Non possum tamdiù expectare, ais. Annè etiam tutò à restitutione eximes beneficiatum, qui ob infirmitatem ex intemperantia ortam non recitavit Breviarium, vel Horas aliquas? Resp. tutò eximendum esse censet Gob. *cit. casu* 23, *n.* 590. & ex professo *Theol. Jurid. Moral. c.* 20. *sect.* 7. *num.* 33. Ratio est, tum quia DD. non faciunt distinctionem inter morbum culpabiliter, & inculpabiliter contractum: tum quia licèt non sit dubium, quin summus Pontifex possit restitutionem imperare ejusmodi Beneficiatis, vel Canonicis bibulis; Germaniæ tamen praxis ostendit non esse reipsa imperatam, saltem de ea dubium est, atqui in dubio non est imperanda restitutio, sed in dubiis semper benigniora præferenda sunt, *l. semper in dub. ff. de Reg. Jur.*

II. *Beneficiatus valdè rarò, vel parùm omittens.*

I. Qui post primum semestre Officiū negligit tantùm semel, bisve in anno, etsi certum sit peccare mortaliter, & ideò ad restitutionem correspondentem talem obliget sanè conformiter verbis Bullæ S. Pii V. communis DD. attamen à restitutione satis probabiliter liberant Sotus, & Covarruvias apud Laym. *c.* 5. *num.* 1. Menochius apud Sanch. *l.* 2. *Consil. moral. c.* 2. *dub* 82. Ortizius apud Dianam *p.* 2. *tr.* 12. *resol.* 34. Escobar *Tract.* 5. *exam.* 6. *num.* 70. Et probabilem in praxi censent Lessius, Filliucius, Gob. *cit. casu* 23. *n.* 583. Et ego quoque ob tantam authoritatem. Atque etiam si omiettat per annum octies, vel decies tantùm, adhuc excusant Possevinus, & Lopez apud Bonacinam, *De Horis Canon. d.* 1. *q.* 5. *n.* 5. sed non approbantem. Neque tu istos sequaris in praxi, utpotè nimium recedentes à verbis Bullæ, ut monet rectè Gob. *ibid.* 34

II. Certiùs, & tutò in praxi ab hac obligatione eximes illum beneficiatum quemcumque, qui omittit notabilem quidem partem unius Horæ, at non æquivalentem uni integræ Horæ parvæ. Ita cum aliis Filliucius *tr.* 27. *n.* 319. quod judicium summoperè sibi placere profitetur Diana *cit. tr.* 12. *resol.* 26. etsi displiceat Suarez, & Castro-Palao: at non displicet Patri Gob. *n.* 289. neque mihi, cùm lex pœnalis, (qualis est ista de restitutione fructuum ob omissum Officium) sit strictè intelligenda de actu consummato, & perfecto moraliter; omittenti autem unam Horam injungitur restitutio in Bulla Piana. Quin etiam ob eam rationem Diana *p.* 5. *tr.* 14. *resol.* 46. ad restitutionem non compellit illum, qui totas Laudes omittit, eò quod sint pars Matutini, testans suum hoc judicium datum Cardinali Oregio, amplexatos esse viros doctos, quibuscum communicavit. At certè Dianæ repugnant Suarez, Bonartius, Palaus, atque ipse ab eo laudatus Filliucius, docens obnoxium esse restitutioni, qui ex Matutino omittit sextam partem: atqui Laudes frequenter sunt pars quarta Matutini. Illud verius, & in praxi tutum, quod post Castro Pal. tradit ibidem Diana *resol.* 47. non incumbere onus restitutionis, si neglexisti notabilem quidem partem, sed conflatam ex multis levibus in singulis Horis: hunc enim rigorem non indicat Bulla. 35

III. *Beneficiatus etiam aliter occupatus, & speciatim Parochi.*

I. Quamvis verborum Bullæ S. Pii V. suprà recitatorum primo intuitu, apertus sensus esse videatur, quòd omittens Officium unius diei v. gr. teneatur restituere simpliciter omnes fructus diei illi respondentes, si fructus omnes totius diei in singulos dies distribuerentur; atque ita intelligant, & servandum affirment gravissimi DD. Navarrus *Man. cap.* 25. *num.* 122. Angles, Grassius, Valentia, Suarez, aliique permulti apud Tannerum mox citandum; probabilissima tamen, & in praxi omnino tuta est Sententia, quòd solùm teneatur restituere de fructibus unius diei, v. gr. pro omisso Officio, quantùm habito respectu ad alia onera Ecclesiastica beneficiarii, prudentis judicio, respondet Officio Horarum Canonicarum, tantùm nimirùm detrahendo, & sibi reservando, quantum merentur aliæ ejus functiones, & onera, quæ reverà mercedem, seu stipendium merentur. Ita Henriquez *l.* 13. *c.* 13. Sanchez *cit. dub.* 83. testans id etiam timoratorum praxi firmari. Bonacina *cit. q.* 5. *punct.* 3. *aliique* æquè multi cum Tannero *tom.* 2. *d.* 5. *q.* 1. *dub.* 6. Ratio petenda est ex ipsa æquitate rei, & probabilissima Legis Epikeja. Esset enim nimis inæqualis & conditio, & pœna Curionis, & Canonici, si ille præter Conciones, & Sacramentorum administrationem, obligatus etiam ter facere Sacrum quot hebdomadis, colligensque annuatim non nisi 150. ducatos, ac per duos menses non recitans Breviarium, deberet in fine anni se spoliare sexta parte illorum 150. id est, 25. ducatis, æquè ac Canonicus collegiatæ Ecclesiæ, qui idem delictum commisisset, eosdemque redditus recepisset, absque ullo alio notabili onere præstito. Alias rationes accumulat Sanchez *l. c.* 36

II. Quantum autem in quovis casu restituendum sit, universaliter certa regula determinari non potest. Sanchez *cit. n.* 2. censet, Episcopum, & Parochum teneri restituere quintam partem fructus respondentis tempori omissionis; Canonicum quartam, Capellanum, aliumve Beneficiatum simplicem tertiam, reliqua omnia poterunt hi beneficiati reservare sibi pro reliquis oneribus: testaturque Henriquez, id habere praxim (utique in Hispania) ejusque praxis approbato. 37

batores citat Medinam, Ludovicum Lopez, & alios. Consentit omninò Sanchez *cit. dub.* 84. in resolutione hujus casus. N. Canonicus Toletanus fecit toto biennio ferias suo Breviario, & tamen colligebat è suo Canonicatu quotannis 2000. aureos ducatos, ad quantam restitutionem fuit obligandus? Sanchez *cit.* subscripsit judicio Medinæ, & cujusdam viri docti è Societate, qui interroganti resolverunt, illum posse tutum esse in conscientia, si restituat universim 500. ducatos, id est, quartam partem perceptorum bis mille. Huic judicio tam multorum virorum poterit, imò quandoque (ne Pœnitentem adigat ad desperata consilia) debebit se Confessarius conformare, ut prudenter admonet Gob. *num.* 588. Ac utinam & Ego quandoque tantum extorquere potuissem. Cæterùm Lessius *cit. c.* 34. *n.* 177. meritò hanc Sententiam quoad Canonicos dicit videri sibi nimis laxam. Rectiùs Tannerus *cit. q.* 1. *n.* 212. arbitratur sufficere, si restituant tertiam partem, sicut alii beneficiati simplices. Cui & ego cum Gob. assentior. Et hæc quoad Canonicos. Jam quoad Parochos mitiora:

38 III. Quoad Parochos ergo pro praxi, audi quid scribat Germanus Theologus Paulus Laym. *cit. c.* 5. *n.* 2. his omninò verbis: *Si Parochus, omnibus computatis, 350. florenos; Capellanus quotidie celebrans* 200. *florenos annuos accipiant, probabiliter dici potest, eos ad nullam; vel modicam restitutionem obligari*: Sic Laym. & N. B. scribens Monachii, & Dilingæ, ubi ordinarius Parochorum est potus cerevisiæ, & tunc temporis etiam alia victualia, caro præsertim, & panis vili erant pretio: tutissimè ergo in praxi sequendus moderno tempore longè difficiliori. Ergo, mi Paroche, mi Capellane, vel Cooperator, quando in Officio Canonico, officio tuo functus non es, computa quantum ex fructibus, seu redditibus à te perceptis debeatur tuæ curæ, & labori pastorali, adeòque etiam sacris, quæ quot septimanis celebras titulo fundationis, arbitrio boni viri (certè tantum, & paulò ampliùs, quàm deberes dare, si alium tuæ conditionis, & status tanto tempore pro te constituere deberes) hoc totum repone in arcam tuam, seu pro te computa. De reliquo (si quid tamen reliquum esse potest) dispone juxta modos mox infrà adferendos, me tamen judice, sequendo tutiores. Latiùs adhuc in favorem dictorum saltat noster Marchant. *Tribun. to.* 1. *tract.* 2. *tit.* 3. *sect.* 1. *qu.* 2. *dub.* 1. docens certum, & tutum esse in praxi, quod Parochi, & eorum Cooperatores ratione Parochialis beneficii præcisè non obligentur omninò titulo beneficii cum onere restitutionis ad dicendas Horas, adeò ut si omittant, etsi mortaliter peccent contra obligationem sacri Ordinis, & Religionis virtutem, non tamen peccent contra justitiam, nec ad restitutionem ullam obligentur. Ratio est: quia Beneficium datur propter Officium mensurandum ex oneribus primariis beneficio annexis: atqui beneficium Parochiale primariò non datur propter officium Horarum, sed principaliter propter officium curæ animarum, quod quà tale oneribus, & laboribus curæ pastoralis, Doctrinæ, Prædicationis, Sacramentorum administrationis, censetur omnino sufficienter gravatum, ut redditus suos Pastor justè recipere possit: ergo ex ratione beneficii pastoralis non incumbit illa obligatio. Secùs esset, si in dotatione opulentæ Parochiæ specialiter exprimeretur onus legendi Horas in, vel extra Chorum, aut nisi alio Beneficio, Canonicatu, vel Capellania specialiter obligentur: adderem ego; nisi proventus essent tam pingues, ut labores Pastorales notabiliter excedant. Canones, & Jura, quæ videntur Parochos obligare ad Horarum solutionem, & omissarum restitutionem, de peculiari alio titulo ejusmodi commodè intelligi possunt. Sic noster Marchant. Sed sistendum puto in communi Sententia pro Parochis satis miti.

39 IV. Tandem petes, qualiter peccet beneficiatus Horas omittens? Eum peccare duplici peccato mortali, & contra virtutem Religionis, vel obedientiæ, quatenùs præcisè omittit Officium, & contra virtutem justitiæ, quatenus nihilominùs percipit, & retinet fructus, docent communiùs DD. Suarez *cit. cap.* 29. Bonacina *de Horis Canon. d.* 1. *qu.* 5. *p.* 1. alii apud ipsos. Certè consentiunt DD. eam restitutionem deberi ante Judicis sententiàm, ideòque urgendam à Confessario, contra Medinam ex communi Suarez *cit. l.* 4. *c.* 30. *n.* 3. At, si non deberetur ex justitia, sed solùm ex præcepto, & lege pœnali Ecclesiæ, omninò videtur requiri sententia Judicis, sicut in aliis legibus pœnalibus, & pœnis positivis: ergo &c. Contrà tamen peccare solùm uno peccato contra Religionem, & obedientiam ipsámque restitutionem non ex jure naturæ, sed tantùm ex præcepto Ecclesiæ deberi, contendunt alii æquè multi, & graves DD. Sanchez *cit. dub.* 18. Filliucius *Tract.* 27. *num.* 107. Diana *cit. Tract.* 12. *Resp.* 26. eò, quòd non satis videatur probari peccare contra justitiam: adeò ut omittentes divinum officium, etsi sit Sacerdos, Monachus, & Parochus, seu beneficiatus, satisfaciat ita confitendo. Neglexi pensum Canonicum semel, cùm sim in Sacris. Gob. *casu* 23. *num.* 579.

IV. *Qualiter facienda hæc restitutio?*

I. Facienda est 1. dando tantundem: aut Ecclesiæ, in qua quis habet Beneficium, aut alteri Ecclesiæ pauperi, aut pauperibus, etiam qui secundùm statum sunt pauperes, ut Religiosi; etiam sint Parentes, vel Cognati beneficiati, etiam alienigenæ. Communis. 2. Etiam applicando sibi ipsi, si sit verè pauper. Navarrus *Man. c.* 25. *n.* 222. Laym. *cit. c.* 5. *n.* 1. ex communi. 3. Vel etiam oblato stipendio æquali curando fieri Sacra, vel alia suffragia pro Defunctis. Filliucius *tract.* 23. *num.* 325. Navarr *cit. ex communi*: seu pro expiatione peccati admissi in neglectu pensi Canonici. Suarez *cit. n.* 19. 4. In partem satisfactionis computando omnes Eleemosynas, quas dedit, ex quo neglexit Breviarium, esto tunc non cogitarit de satisfactione hac. Ex communi Suarez *cit. n.* 12. At, N. B. non illas, quas fecerat ante omissionem: nam trigesima tertia propositio ex damnatis sub Alexandro VII. anno 1666. ita sonat. *Restitutio fructuum propter omissionem Horarum, suppleri potest per quascunque Eleemosynas, quas antea beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit*. Hi modi tuti sunt in conscientia: adeòque à Confessario tutò admittendi, vel consulendi. 40

II. At, cave sis in praxi, vel consiliis, ne loquaris Sententias nimis laxas, & à claro textu Bullæ exorbitantes: Utpote, Satisfieri geminata posteà recitatione Officii toties, quoties omissum fuit. Sic Major, Paludanus, Ledesma, apud Bonacinam *cit. dub.* 1. *q.* 2. Molsesius apud Dianam *p.* 2. *tract.* 12. *resol.* 24. *Quintanadvenas* apud Gob. *n.* 593. Verùm licèt hæc Sententia ob authoritatem probabilis videri possit, nimis tamen manifestè adversatur verbis Bullæ, & recepto sensui DD. ut notant Henriquez *cit.* & ipse Diana *ibid.* 2. Satisfieri, si hodie bis recites, ut posteà omittens liber sis à Restitutione. 3. Aut si alius tuo rogatu, etiam gratis recitet toties, quoties tu omisisti: idem Quintanadvenas *ibid.* probans à simili de Sacellano omittente Sacra debita, & simili modo supplente 4. Imò etiam satisfieri, si alia opera satisfactoria pro defunctis intuitu hujus restitutionis fiant, ut auditio Sacri, flagellatio, indulgentiarum lucratio, & applicatio, & his similia æquivalentia recitationi omissæ. *Idem*. Sed meritò censet Gobat, minimè sequendus in praxi, utporè nimis singularis, & recedens à communi. 41

CAPUT II.

Qualiter recitandæ Horæ Canonicæ?

SUMMARIUM.

42 *Quid sit dicere Horas* devotè, & studiosè?
43 *Devotio quid, & quotuplex?*
44 & 45 *Quid, & quotuplex intentio?*
46 *Quid, & quotuplex attentio?* usque ad n. 50.

RESOLUTIO II. GENERALIS.

Horæ Canonicæ recitandæ sunt devotè, & studiosè. Devotio requirit intentionem formalem colendi, & orandi Deum, & omninò etiam attentionem aliquam internam, intellectus. Studiositas requirit, ut horæ dicantur 1. integrè quoad materiam. Secundò, ritè quoad formam generalem, & specialem ab Ecclesia præscriptam; ordinatè, continuè singula, & tempestivè, atque in circumstantiis loci, situs, &c. cultum Dei decentibus. Ita partim omnes: partim communior DD. ut patebit explicatione singulorum per distinctas Sectiones, & resolutiones speciales. Præmittenda tamen necessaria

EXPLICATIO TERMINORUM.

I. *Devotè, & studiosè.*

Ita in formalibus præcipitur in suprà allegato cap. Dolentes. *Districtè præcipientes in virtute S. Obedientiæ, ut divinum Officium nocturnum pariter, ac diurnum, quantùm illis Deus dederit, studiosè celebrent, & devotè.* Ubi glossa, *Studiosè*: quoad officium oris: *Devotè*, quoad officium cordis. Devotio autem cordis significat devotionem internam cum pia intentione, & attentione mentis. Per particulam autem *studiosè*, partim affirmativè præcipitur cura quædam, & seria sollicitudo in recitatione Horarum adhibenda, qualis in serio aliquo negotio requiritur: partim verò negativè prohibetur omnis incuria, negligentia, perfunctoreitas in 42

earum

earum recitatione, quæ daret causam alicui gravi deordinationi, vel defectui notabili. Utrique satisfit, si dicantur Horæ integrè, ritè, ordinatè, continuatè, tempestivè, decenter, &c. prout particulatim probabitur de singulis.

II. Devotio quid, & quotuplex?

43 D*Evotio communiter dicitur pius motus mentis in Deum, seu elevatio mentis in Deum*. Et propriè dicta devotio, *est prompta, & parata voluntas exequendi ea, quæ ad divinum cultum pertinent*. Est enim immediatus actus virtutis Religionis, quo voluntas promptè vult, & intendit exequi ea, quæ ad divinum cultum pertinent, & generatim, & in particulari hoc, vel illo actu Deum colere. Et hæc est devotio interna, sola simpliciter dicenda devotio: & jam vides ad hanc internam devotionem necessariò, & essentialiter requiri intentionem aliquam, & attentionem mentis. Devotio externa dicitur, quæ externa modestia, & religiosa oris, ac corporis compositione, gestu, situ exhibetur. Non multùm differt ab attentione externâ, & studiositate requisita in Horis infrà explicanda.

III. Intentio quid, & quotuplex?

44 I. INtentio generatim est actus voluntatis efficax volentis aliquid facere. 1. Alia in primis dicitur *materialis*, alia *formalis*. Intentio *materialis* dicitur, qua quis intenderet facere opus aliquod secundùm se materialiter non habita ratione finis, ad quem illud opus ordinatum est, ut in proposito, si velles recitare, seu legere hoc Matutinum præcisè materialiter, quatenùs constat talibus Psalmis, Lectionibus, &c. quasi solùm sciendi causa, quid ibi contineatur, eodem modo, quo legeret, vel recitaret puer in scholis, vel quo legere soles Biblia, vel alios libros sacros, prophanos absque ulla intentione cultus divini.

II. Intentio *formalis* dicitur, qua quis intendit facere opus debito modo in ordine ad suum finem, ad quem ordinatur, ut in proposito, legere Horas, quatenùs cultus Dei est, eaque lectione, seu recitatione verè colere, orare, laudare Deum. Et hæc dicitur intentio formalis *finis*; alia potest esse intentio formalis *præcepti*, qua quis etiam intenderet ea recitatione satisfacere præcepto, & obligationi suæ, ac obedire Ecclesiæ præcipienti, qui est actus formalis obedientiæ.

III. Intentio illa omnis, & specialiter intentio formalis finis potest esse, aut actualis, aut virtualis, aut habitualis tantùm: Actualis est, qua hic, & nunc existente intendis hoc facere, virtualis, quæ semel habita, & nunquam revocata, adhuc virtute durat, & movet ad operandum, orandum, &c. Habitualis, quæ solùm semel habita, & nunquam revocata est, etsi in præsenti operatione non amplius influat, vel moveat, quippè etiam in dormiente, vel ebrio, eodem modo perseverat. Aliter intentio habitualis etiam accipitur pro illa, quam quis nunquam habuit, attamen eam nunc haberet, vel eliceret, si cogitaret de illa habenda, adeoque est solùm dispositio habitualis mentis, quæ nihil ponit in re.

45 IV. Intentio illa actualis potest esse vel *explicita*, vel *implicita*. *Explicita* intentio est, qua aliquid in se cognitum distincto conceptu volumus, & intendimus, ut si in proposito dicas, volo dicere Horas ad Deum colendum, orandum, laudandum, gratias agendum, &c. *Implicita* intentio dicitur, qua aliquid non in se cognitum, sed in conceptu aliquo generali; vel confuso contentum volumus, & intendimus: ut in proposito, dicendo: volo recitare Horas, sicut debeo, sicut Ecclesia ordinat: volo satisfacere officio, & obligationi meæ, &c.

IV. Attentio quid, & quotuplex?

46 I. ATtentio interna est animi advertentia, & applicatio ad objectum hic, & nunc propositum considerandum, seu advertendum; nimirùm est actus intellectus, quo advertit, & considerat in recitatione Horarum ad ipsam recitationem officii, quatenùs eo Deus colitur, & communissima nomenclatura in proposito dividitur in *superficialem, litteralem*, & *spiritualem*, ad verba, ad sensum, ad Deum, mysteria, rem oratam.

47 II. *Attentio superficialis* dicitur ad verba rectè proferenda, ne scilicet quis dicat unum verbum pro alio, ne confundat, collidat, syncopet verba, ut distinctè, & reverenter dicat: Cajetanus, *v. Hora n. 9. Attentio litteralis* dicitur, qua attenditur ad ipsum verborum sensum proprium, ut scilicet percipiat mente, & applicet mentem, vel affectum ad id, quod verbis significatur. *Attentio spiritualis* dicitur, qua attenditur ad ipsum finem Deum, qui colitur, & adoratur, ad mysteria significata, ad effectus, & rem petitam, scilicet gratiam, auxilia divina, & dona, humilitatem, fidem, spem, charitatem, celestem Patriam, liberationem à tentationibus &c. Ex. g. oras in Vesperis: *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis*: 1. Advertis solùm ad verba debitè proferenda, qualiter etiam advertit Monialis, vel alius ignarus linguę latinæ: habes attentionem superficialem. 2. Advertis etiam sensum verborum litteralem proprium, nimirùm ita loqui æternum Patrem ad Filium divinum in gloriosa ascensione: habes attentionem litteralem. 3. Attendis etiam ad Deum, & Christum, gratularis, aspiras ad Patriam, &c. habes attentionem spiritualem optimam.

III. Attentio ista omnis alia est actualis, qua actu attendis sic ad verba, sensum, &c. exclusa omni alia cogitatione extranea: alia est virtualis, qua à principio quidem attendisti volens semper attendere, postea tamen nihilominùs involuntariè distraheris: adeòque durat tamdiù, quamdiù quis involuntariè distrahitur; saltem quamdiù dedita opera non distrahitur: secundùm omnes, & secundùm communem DD. cum Suar. *c. 4. n. 7.* quamdiù etiam non quidem ex proposito, dedita opera, distrahitur tamen ex negligentia crassa, & supina inter recitandum mentem evagari permittit. Quamvis id negent Cajet. Sà, Sanch. infrà adferendi. 48

IV. Attentio tandem etiam dividitur in internam & ipsius mentis, de qua hactenùs; & externam, quæ est vitatio, exclusio, absentia actionum externarum, potentiarum impedientium attentionem interiorem, seu suaptè natura mentem abstrahentium ab attentione interna ad orationem, divinumque officium. His ita explicatis terminis, sit 49

SECTIO I.

Qualis intentio requisita in recitandis Horis?

SUMMARIUM.

50 *Ad recitandas Horas requiritur intentio aliqua formalis colendi Deum.*
51 *Ita ut non sufficiat nudâ externa verborum pronuntiatio. 52. Objiciuntur, & 53. solvuntur fundamenta contraria.*
54 *Requiritur intentio orandi* generaliter.
55 *Nec sufficit intentio orandi* generalissimè.
56 *Nec requiritur intentio orandi* specialiter.
57 & 58 *Sed requiritur, & sufficit intentio orandi* generaliter. *Unde.*
59 *Necessaria non est intentio explicita, & actualis semper.*
60 *Minùs actualis semper durans, sed*
61 *Sufficit virtualis ipsius finis, non præcepti necessariò.*
62 *Corollarium.*
63 Usque ad n. 67. *Pro quibus, & qualiter debeant offerri Horæ Can. tam in, quàm extra Chorum?*

RESOLUTIO III. SPECIALIS.

A*Dstricti Officio divino tenentur illud persolvere cum intentione formali Deum colendi, & orandi generaliter. Non tamen necessariò explicita, & actuali semper, sed saltem implicita, virtuali, vel habituali ante habita: & in Choro saltem nomine Ecclesiæ, & pro Ecclesia: an cum fructu ex opere operato, incertum*. Ita communis DD. ut patebit.

§. 1. Obligatur recitare cum intentione formali aliqua DEUM colendi, & orandi.

1. ITa communissima DD. ferè omnium Theologorum, & Canonistarum, & omninò certum, ac à nemine negari testatur Suarez *l. 4. de Horis c. 26. n. 12.* ut frustra sit cathalogum DD. texere, ac certè negavit novissimè Joan. à Dicastillo vir doctus, apud Gobat. *Trig. Horar. disp. 1. nu. 744.* qui aliquid probabilitatis tribuit: attamen meritò censet constanter adhærendum esse communissimæ Sententiæ, utpotè conformi menti totius Ecclesiæ; certè Ecclesiæ Germanicæ: nam loquentes de Horis vulgatissimè dicimus: *iste orat Breviarium: Nondum oravi Vesperas, &c.* Ratio fundamentalis est: quia generalissimè antiquissima, & constantissima consuetudo ita interpretata est omnes sacros Canones Patrum, & Conciliorum antiquissimorum (quos recitant Suar. *l. 4. de Horis c. 2. Bellarminus l. 1. De bonis operibus in particulari c. 13. & 14. & nos aliquos infrà*,) & Bullas Pontificum, quod nimirùm Ecclesia præcipiendo certis personis recitationem Officii, præcipiat veram orationem, verum Dei cultum, verum actum Religionis, quo Deus verè colitur: ejus autem consuetudinis testes sunt, quotquot hactenùs de hac re tractarunt. Certè Concilia, nominatim Basileense *Sess. 21. §. si quis*; Et *§. quoscunque*: item Pontifices, & nominatim S. Pius V. in Bulla præfixa Breviario recitationem Horarum vocant orationem, & preces; ipsumque Breviarium olim 50

dictum fuit *Orarium*, ab orando, teste Gavanto *Rubr. Brev. sect.* 2. *c.* 11. & Germani etiamnum dicimus, & dicimur *orare Breviarium:* atqui vera oratio, verus Dei cultus, & actus Religionis sine dubio requirit aliquam intentionem internam orandi, & colendi Deum, absque enim omni ejusmodi intentione interna omnis externa actio, & verborum pronuntiatio non est simpliciter oratio, non cultus Dei, non actus Religionis verus, sed actus vanus, & velut mortuus, quemadmodùm corpus sine anima non est homo simpliciter, sed cadaver: ergo, &c.

51 II. Ad satisfaciendum ergo præcepto Horarum non sufficit externa, nuda, quantumvis accurata recitatio Horarum, ac pronuntiatio verborum absque omni interna intentione orandi, vel colendi Deum; talis enim nuda pronuntiatio est actus merè indifferens, præsertim si fiat ab ignaro idiomatis: non est autem credibile, quòd Ecclesia, & Prælati tot legibus, & statutis ita urgeant publicam, privatamque orationem Horarum, nisi supponerent, & vellent persolvi eo modo, qui ex indifferenti facit bonam; & qua alia bonitate, nisi Religionis, Orationis, Cultus divini? In specie autem intentionem solùm sciendi, & addiscendi sufficere negant DD. *communiter*, Suarez *loc. cit. Arragonius*, & *Azorius* apud Gobat. *n.* 753. Lessius *l.* 2. *de Just. c.* 37. *nu.* 67. loquens de animo solùm legendi, & addiscendi: Sanchez *l.* 1. *moral.* loquens de attentissimè quidem legente, sed ea sola voluntate legendi, & addiscendi: Reginaldus *l.* 18. *n.* 145. loquens de legente tantùm animo capiendæ recreationis in Breviario, vel intelligendi gratia, vel alium instruendi, seu docendi illud Officium. Ratio ab omnibus datur, quòd recitatio illa ab Ecclesia præcepta sit oratio: talis autem non orat. Et ante hos omnes Navarrus *De Oratione, & Horis Canonicis c.* 13. *n.* 15. ita practicè resolvens: *Qui accipiens Breviarium in manus, & expectans socios sine proposito recitandi, & satisfaciendi suo muneri, legit in eo easdem Horas, quas recitare debebat, vel earum partem, compellitur posteà denuò recitare, etiamsi socii non advenerint;* Sic ille vide, quæ dicam §. 3. *sub finem*. Et nota hìc incidenter. Minimè agere contra mentem Ecclesiæ illum, qui in recitando Breviario, retento animo orandi, & colendi Deum, solùm per accidens aliqua pulcherrima, & utilissima addiscere satagit: aut ideò adhibet majorem attentionem, ut aliqua magis imprimat memoriæ pro instanti concione; aut ad hunc finem facit reflexionem super lecta, ut eorum in concione, vel aliàs recordetur. Laudem insuper non vituperium meretur, si ita attendat, vel reflectat, ut inde capiat fructum, & in spiritu proficiat, prout infrà fortè iterum notabitur. Pro majori intellectu rei magni momenti juvat proponere motiva, & fundamenta contrariæ opinionis Joan. Dicastilli.

52 III. Dicis pro contraria opinione. 1. Ecclesia non potest præcipere actus merè internos, saltem non necessarios ad existentiam physicam actuum externorum; ergo neque intentionem illam internam orandi, seu colendi Deum. 2. Non est asserenda gravis, & mortalis obligatio sine clara lege, vel consuetudine vim legis obtinente: sed nulla clara lex præcipit intentionem illam internam orandi: cùmque intentio illa sit interna, quis de illa, ejusque consuetudine testis erit? Certè Canones omnes præcipientes recitationem Horarum in suis terminis, ut: *Clerici pensum suæ servitutis exsolvant*, c. 1. de celebr. Miss. *ut divinum officium devotè persolvant*, c. dolentes, eod. *ut sacrificium laudis, fructus labiorum suorum DEO offerant*. Clement. c. 1. *divinas laudes non festinanter persolvant*. Conc. Basileense sess. 21. §. quicunque: *Hymnis & Canticis DEI nomen reverenter, distinctè, devotèque laudent*. Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de Refor.* & si qui alii, possunt etiam intelligi de sola vocali laudatione, persolutione, decentique pronuntiatione, verborum sententiarumque significantium laudem Dei. Certè sicut nos laudamus Deum pulsu organorum nihil utique cogitantium de oratione, vel laude Dei, ita etiam potest Ecclesia per suos ministros orare, & laudare Deum, etsi hi careant intentione laudandi, vel orandi, modò proferant, qua par est, decentia exteriori sententias significantes Dei magnalia, itemque vota, & gemitus Ecclesiæ ad Deum. 3. Evolve totum Matutinum, & Vesperas alicujus festi, & videbis vix octavam, vel decimam partem esse orationem. Quin etiam ipsæ orationes Psalmorum non possunt ampliùs eodem sensu fieri à nobis; non enim ampliùs in plerisque petimus ea, quæ anteà petebantur: ergo ad recitandum Breviarium non opus est intentione orandi. Quin pleraque contenta in Breviario non possunt à nobis recitari formaliter, & significativè, sed solùm materialiter, & recitativè: nam, (ut taceam innumera historica, comminatoria, &c.) cùm recitas: *Benedicam Dominum in omni tempore. Juravi, & statui, custodire omnia judicia oris tui. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua!* &c. certè non intendis significare ex propria mente ea, quæ iis verbis significantur: alioquin mentireris, si non haberes animum laudandi Deum in omni tempore, in lætis, & tristibus: si non jurasses, te nunquam peccaturum, &c. at non mentiris, si ea solùm recites materialiter, recitativè, quemadmodùm recitares in concione, vel pia comœdia, &c. ergo non requiritur intentio formalis orandi in Horis. Tandem amabo, pro quo templo debeo supplicare Deo, quando in Dedicatione Basilicæ Salvatoris, aut Petri, & Pauli dico: *DEUS, qui nobis per singulos annos hujus sancti templi tui*, &c. an pro Romano? atqui demonstrativum *hujus*, & *hoc*, non designat mihi existenti Passavii templum existens Romæ distans plùs 100. miliaribus: ergo, &c.

IV. Resp. ad 1. negando assumptum; longè enim verius, 53
& mihi verissimum est, Ecclesiam posse indirectè præcipere actus internos, qui necessarii sunt ad existentiam non tantùm physicam, sed etiam moralem actuum externorum, ut nimirùm actus externus sit honestus, & idoneus ad finem præcepti supernaturalem: cùm enim Ecclesia per suas leges debeat hominem dirigere ad finem supernaturalem æternæ beatitudinis, omnino censeri debet, Christum ipsi dedisse potestatem sanciendi leges cum conditionibus, & circumstantiis etiam internis honestatis, quibus actus externus honestus evadat, & idoneus ad illum finem. Certè sub Alexandro VII. damnata est propositio 14. asserens. *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ*. Talis autem etiam sine dubio est in recitatione Horarum intentio orandi, & colendi Deum. Ad 2. negatur minor. Transeat enim, Canones utcunque ita posse intelligi: at non sic intelligit communissima, & antiquissima consuetudo allegata (cujus testes sunt, quotquot hactenùs de hac materia scripserunt) quæ consuetudo, vel ita interpretata est sacros Canones illos, ut suprà dictum, vel certè per se induxit obligationem orationis in Horis Canonicis. Nam hoc utrumque posse fieri per consuetudinem, scilicet, & authenticè, & obligatoriè explicari leges, aut novas leges constitui constantissimum est utroque Jure, Civil. *ff. de legibus*, Canon. *tit. de consuetudine*. Deinde non placet, homines sacros, viva, rationalia, & spiritualia Dei organa in cultu divino æquiparari brutè, & insensatè boantibus, mugientibus, grunnientibus organis. Ad 3. negatur consequentia. Nam oratio non accipitur hic strictè pro sola petitione decentium à Deo, sed generaliter prout comprehendit etiam Laudem Dei, gratiarum Actiones, aliaque inductiva ad orationem: quæ omnia constituunt magnam, maximam partem Breviarii: ergo rectè requiritur intentio orandi, etsi non omnia contenta in Breviario sint oratio. Ad 4. Antecedens ipsi concedemus §. *seq.* sed negatur consequentia. Etsi enim in multis Breviarii partibus sufficiat recitatio materialis tantùm, quatenùs excludit recitationem formalem significativam ex propria mente: non tamen sufficit recitatio materialis nuda, quatenùs excludit omnem intentionem formalem orandi, ac colendi Deum ea tota recitatione. Ad ultimum dico, debes intelligere templum Romanum. Quia dicis in persona Ecclesiæ totius, & tanquam pars sumpta pro toto: tota autem Ecclesia verissimè demonstrat hoc templum Romanorum. Aliud est in forma consecrationis: *Hoc est Corpus meum:* tunc enim Sacerdos ut Minister Christi loquitur in propria persona: adeoque debet designare sibi rem ad sensum præsentem. Sed de his satis.

§. II. *Et orandi generaliter.*

IN recitandis Horis requiritur, & sufficit intentio orandi 54
Deum *generaliter*, non sufficit intentio orandi *generalissimè*, nec requiritur intentio *specialiter*, & *propriè*. Communissima. Explico: Oratio *generalissimè* dicitur omnis sancta operatio facta ad honorem Dei, juxta vulgatum illud: *semper orat, qui semper benefacit*. Oratio *generaliter* dicitur etiam Laus Dei, & gratiarum Actio. Oratio *propriè* dicitur *Petitio decentium à Deo*. Dicimus ergo

I. In Horis non sufficit intentio orandi *generalissimè:* ut 55
nimirùm quis dicat: volo recitare Breviarium, solùm ut exerceam bonum opus, Deo gratum, &c. Ratio est, quia alioquin satisfaceret penso Ecclesiastico, qui diceret: nolo per hanc recitationem Deum laudare, nec gratias agere, nec quicquam ab ipso in genere, vel specie postulare, sed volo præcisè ideò legere Breviarium, quia est lectio sacra, Deo grata. Consequenter est contra sensum Canonum, Conciliorum, omniumque DD. supponentium recitationem Breviarii esse aliquam orationem, laudem Dei, &c. Fatetur tamen meritò Gobat. *cit. disp.* 1. *nu.* 758. non esse scrupulum movendum illi, qui se accingens ad persolvendum pensum Horarum, format solùm intentionem expressam his verbis: *volo jam colere Deum, honorare Deum, vacare DEO.* Qui enim ita expressè loquitur, habet nihilominùs absque dubio generalem

lem intentionem implendi præceptum Ecclesiæ, adeòque verba proferendi eo sensu, & fine, quo præscripsit Ecclesia.

57 II. Nec requiritur intentio orandi *specialiter, & propriè*, ut nimirùm quis explicitè, vel implicitè dicat: volo totum Breviarium orare per modum supplicis petentis à Deo ea, quæ Ecclesia vult peti. Ratio est, quia Breviarum principaliter non tantùm continet orationes specialiter, & propriè dictas, sed etiam, & multò majori parte laudem Dei, ac gratiarum actiones, hisque affinia. Et certè nimis gratis Nav. *de Orat. & Hor. Can. prælud.* 5. *n.* 9. docet; laudes Dei, & gratiarum actiones esse partes orationis propriè dictæ, nimirùm præambula, præparamenta, & media, quibus petitiones, & orationes propriè dictas ibi contentas, ferventiores, efficaciores, Deoque gratiores reddamus, omninò gratis, inquam; nec ex natura rei, nec ex ordinatione Ecclesiæ. Ecclesia enim contentissima est, quòd exprimamus illas Dei laudes, gratiarum actiones, sicut & humiliationes, bona proposita, desideria, &c. absolutè, & sine relatione ad orationem, vel Deum faciliùs permovendum. Nam illi actus secundùm se absolutè, & sine illa relatione, honestissimi, Deoque gratissimi sunt: & Ecclesia utique non præcipit, ut illos exerceamus tanquam mercenarii, vel quasi modo adulatorio, in ordine solùm ad petita obtinenda. Unde persolutio divini Officii à SS. Canonibus, & Conciliis, absolutè dici solet *Sacrificium laudis*. Clem. de celebr. *c. s. divina laudes*, Concil. Basileense sess. 21 *Hymni, & Cantica*, Trid. sess. 24. c. 12. de refor. Unde & initio Officii dicimus: *Domine, labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam*. Et post, *venite, exultemus*, &c. singulosque Psalmos claudimus ℣. *Gloria Patri, &c.*

57 III. Requiritur ergo, & sufficit, ut quis dicat Breviarium animo, & intentione orandi *generaliter*, scilicet colendi divinum Nomen quolibet dictorum modo, laudando, gratias agendo, petendo salutaria: nullum enim fundamentum habemus exigendi plus, nec ut exigamus minus, permittunt Canones indicati, & DD. communiter. Censeris autem reipsa laudare Deum, gratias agere, ac petere, seu orare, quando voluntariè, & scienter profers verba significantia divinam laudem, gratiarum actiones, petitiones, dummodò præcesserit, vel comitetur intentio actualis, vel virtualis, explicita, vel implicita proferendi illa verba ad Dei laudem, gratiarum actionem, petitionem: Nec dubites, quòd præcesserit talis intentio sufficiens, quando cœpisti orare, ut satisfacias quà optimè tuo Officio, non ignorans in tuo libro contineri laudes Dei, gratiarum actiones, petitiones varias; esto non scias in qua parte Officii legantur: neque dum legis, actu advertas: quod secundùm indulgentiam dico. Quare à fortiori (contra Coton um hic nimis rigidè sanctum) rectè infert Gobat. *n.* 763. Nos non obligari exercere, seu elicere illos actus fidei, spei, charitatis, pœnitentiæ, humilitatis, bonorum propositorum, qui exprimuntur verbis Psalmorum, Hymnorum, Capitulorum, Responsoriorum, &c. sunt enim hi actus distincti ab oratione, etiam generaliter sumpta, seu laude Dei, petitione, gratiarum actione: foretque gravissimum onus, etiam doctis, prorsus autem intolerabile indoctis Clericis, & Monialibus, si adigerentur ad tales omnes actus exercendos. Quare licèt tu nullum habeas propositum Deum semper laudandi in prosperis, & adversis; nec unquam juraris semper observare legem Dei, non tamen mentiris dicendo: *Benedicam Dominum in omni tempore: Juravi, & statui*. Non enim intendit, vel exigit Ecclesia, ut eo sensu proferas, quem grammaticaliter verba significant, sed ut iis verbis ab aliis prolatis Deum laudes. Atque hinc patet responsio ad difficultatem *§. præcedenti n.* 3. propositam: qualiter proferenda sint verba Breviarii, an formaliter, vel materialiter tantùm? Itaque

58 IV. *Formaliter ergo, & significativè* proferendæ sunt illæ partes Breviarii (Psalmi, Hymni, Antiphonæ, Responsoria, &c.) quæ in actu signato, vel exercito significant, ac continent orationem, laudem Dei, & gratiarum actiones, petitiones. Hoc enim exigunt & SS. Canones indicati, & consensus DD. Sufficienter autem significativè proferuntur, si proferas verba significativa orationis, laudis Dei, gratiarum actionis, petitionis, cum intentione suprà dicta expressa, vel implicita Deum laudandi, gratias agendi, petendi ea, quæ verbis significantur; nimirùm contestandi nostram æstimationem, de Dei excellentiis, & beneficiis, nostraque indigentia, & subjectione. Laus enim essentialiter est manifestatio nostræ æstimationis de alterius excellentia facta per verba. Gratiarum actio est specialis laus, & æstimatio beneficii ab altero accepti. Petitio ex agnitione alterius excellentiæ, nostræque indigentiæ procedit, ut suo loco dictum. At verò materialiter, & recitativè solùm proferre sufficiet illas partes Breviarii sanè non exiguas, quæ continent historias (ut sunt Lectiones, Capitula, & Psalmi multi, nominatim ille 77. feria quinta, & plures in Sabbato, quos multi cuperent breviores, &c. item comminationes, increpationes, adhortationes, bona proposita, &c. Nec enim jubentur talia proferre significativè ea intentione, ut nostram de iis mentem, ac animum ostendamus, seu ex propria nostra mente asseramus, sed ut ad honorem Dei proferamus tanquam à Deo, Spiritu sancto, Sanctis, vel aliis dicta, vel facta. Et nonne, & perspicuum est esse solùm materialiter proferendas, has similesque sententias; *Abi post me Sathana: In Beelzebub Principe Dæmoniorum ejicit Dæmonia: Crucifige, Crucifige, &c.* Et quo alio sensu proferes illud in festo S. Pauli: *Ter virgis cæsus sum: &c.* & similia sexcenta.

§. III. *Non necessariò explicita, & actuali semper.*

I. Omnium consensu non necessaria est intentio actualis explicita Deum ita orandi, laudandi, gratias agendi, petendi, sed sufficit intentio implicita, & generalis ea recitatione colendi Deum, satisfaciendi suo officio, obligationi, intentioni, & ordinationi Ecclesiæ, &c. Quare omnium Theologorum moralium calculo approbata est regula tradita à sapiente sene Navarro *De Orat. & Horis Can. c.* 13. *nu.* 6. his verbis: *Qui petit, vel accipit Breviarium cum proposito expresso recitandi, ut debet; vel animo deliberato capit Breviarium, & ad Ecclesiam it, vel simile quid facit, ita ut interrogatus, quare id faciat, verè responderet, se id facere ad recitandum, vel satisfaciendum suæ obligationi, habet sufficiens propositum attendendi, atque adeo orandi: siquidem Ecclesia præcipit recitationem per modum orationis*. Hæc Navarrus restans se magnam habuisse consolationem, quando vidit hanc ipsam doctrinam fuisse traditam à Parisiensibus, Joanne Majore, aliisque. Et hinc 59

II. Multò minùs requiritur intentio actualis semper durans in recitatione Horarum; quasi quis actu semper habere, & continuare deberet hunc, vel similem actum: volo recitare ad colendum Deum, volo orare Deum, satisfacere meo officio, &c. sed omnium rursus consensu sufficit intentio virtualis, & virtualiter durans in recitatione Horarum, ut dum virtute intentionis anteà habitæ, & nunquam revocatæ (directè, vel indirectè per actus incompossibiles, de quo clariùs infrà) pergit in orando, ita dispositus, ut quantumvis inadvertenter, & involuntariè distractus, tamen reflectens se ad suum actum, vel ab alio interrogatus, quid agat, statim redeunte priori intentione advertit, & vult sua oratione colere Deum, orare, satisfacere, &c. & abstinere ab actu contrario voluntario. Quin teste Gobat. *n.* 737. sufficit etiam intentio habitualis tantùm, scilicet semel habita, & non revocata, si non intercessit longum tempus: imò & habitualis, quam nunquam quidem quis habuit, haberet tamen certè, si de ea cogitaret, quando habetur aliquod ejus indicium, etsi valdè tenue. Sed tu, noli in praxi amplecti has laxitates, tutiora, & perfectiora æmulare. Et ut certus sis de sufficienti intentione, eam ab initio elice, & inter recitandum, pio in Deum motu, præsertim ad Gloria Patri sæpiùs innova. 60

III. Sufficit ejusmodi expressa, vel implicita; actualis, vel virtualis, aut habitualis intentio finis, seu colendi Deum, & orandi tantùm, & non est necessaria intentio præcepti, seu satisfaciendi præcepto, & obediendi Ecclesiæ. Communis DD. apud mox citandos. Ratio est, quia intentio, seu voluntas satisfaciendi præcepto est actus internus non habens necessariam connexionem cum opere præcepto, scilicet recitatione Horarum: neque ex natura operis, ut de se constat: neque ex vi præcepti, quia Ecclesia tantùm præcipit recitationem Horarum; nullo autem modo præcipit, ut recites cum intentione obediendi, vel satisfaciendi præcepto, aut ideò velis recitare, quia præceptum est, quod sæpe imperfectionis est, & animi servilis: facere autem opus bonum simpliciter, quia bonum est, perfectionis est. De hoc vide latè *Tract.* 1. *Decal. c.* 3. *art. n.* 45. Adde obiter hic, 61

IV. Si hodie recites v. g. Matutinum, vel ex mera devotione, vel ex Charitate cum infirmo, vel hospite, minimè intendens tunc satisfacere obligationi, sed expressè proponens posteà denuò recitare in Choro, si scias te priùs sufficienter dixisse, satisfecisti, nec teneris repetere: jam enim satisfactum est præcepto, nec est in potestate tua obligationem præcepti, jam impleti prorogare. Ita generaliter de omni lege, vel præcepto loquentes *Suar. Sanch. Bonacina, Castro-Palaus, Dicastillus*, aliisque citatis Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *c.* 4. *n.* 7. Gobat. *tr.* 5. *Alph. Aud. sac. n.* 201. Item si ob distractiones, vel alium defectum non mortaliter malum in recitandis Horis, Matutino v. g. expressè dicas: *Nolo hoc Officio satisfactum præcepto, sed volo totum repetere*. nihilominùs satisfecisti, nec repetere obligatis. Gobat. *n.* 521. Insuper in probabili Sententia non requiri attentionem internam ad satisfaciendum præcepto Horarum, si totum Officium divinum perpetuò voluntariè, & pessimè distractus recitasti, etiamsi perpensa indi- 62

gnitate tuæ culpabilis; & meritò castigabilis evagationis expressè dixisses: *nolo, ut valeat hac recitatio, sed volo à capite ad finem rursùs repetere, atque ad id, me sub mortali obligo*, (secluso tamen voto, & promissione vera Deo facta) nihilominùs non teneberis repetere, quia supposita probabilitate illius Sententiæ, eadem ratio adhuc militat: neque ullus potest se obligare graviter ad quidquam, nisi per votum, vel aliam promissionem, aut pactum. Gobat. *ibid. d.2.n.843.* peccat tamen talis per accidens ratione conscientiæ erroneæ.

§. IV. *Et in Choro saltem nomine Ecclesiæ, & pro Ecclesia.*

NOta ea Suarez *l. 4. c. 26. n.* 16. posse aliquem tripliciter dici orare pro alio. 1. Sponte sua offerendo preces pro illo. 2. Orando jussu, vel suasione illius. De his non est dubium. 3. Orando in persona illius, ita ut tanquam Legatus, & interpres voluntatis, ac petitionis alienæ proferat verba precatoria. Et hoc tertio modo, & sensu dicimus:

63 I. Qui ex instituto, & ordinatione Ecclesiæ in Choro peragunt Officium divinum, peragunt illud nomine Ecclesiæ pro Ecclesia, seu toto fideli populo. Ita omnes cum D. Tho. 2.2. *q.* 83. *art.* 12. Ratio est: quia Officium divinum saltem in Choro recitatum est oratio publica, & communis, quæ per Ministros Ecclesiæ in persona totius populi fidelis Deo offertur, ait S. Thomas *loc. cit.* unde quivis Christianus non excommunicatus fit particeps omnium talium precum Ecclesiæ publicè fusarum: atqui Ecclesia, & fidelis populus offerens preces Deo per suos Ministros, utique habet primam, & potissimam rationem sui ipsius, cùm charitas incipiat à se ipsa: ergo tenentur tales Ministri Ecclesiæ offerre Deo divinum officium pro ipsa Ecclesia, & populo fideli, & non possunt pro libitu offerre pro seipsis, aut pro alio aliquo particulari nomine tantùm: si enim es Legatus Ecclesiæ, populi fidelis tanquam principalis, debes hujus, non autem tuam tantùm, vel alterius causam agere apud Deum, cum præjudicio tui Principalis. Si enim totum Officium applicas tibi ipsi, aut alicui alteri, nullus fructus redundabit in cæteros Christianos, totamque Ecclesiam, cùm tamen oporteat illud emolumentum spirituale dividere in omnes. At, quantum peccabit talis infidelis, & privatus applicator?

64 II. Certum est non posse à peccato excusari eum, qui totum Officium divinum quoad omnem fructum etiam impetratorium, orationum communium Ecclesiæ propriè dictarum applicaret sibi, aut alteri particulari personæ, vel causæ, ob rationem jam indicatam. Et certè ex communi Sententia alibi dicetur, peccare mortaliter Sacerdotem, qui in Sacrificio Missæ fructum generalem Ecclesiæ, & fidelium omnium applicaret sibi ipsi, aut alteri privato, ergo idem videtur esse de Canonico nomine totius Ecclesiæ psallente. Certe gravissimè mulctandus esset Legatus, qui à Republica ablegatus ad Principem pro causa communi, ageret solùm suam privatam, aut alterius; ergo idem videtur in proposito. Sed nihilominùs ego cum Gobat. *cit. disp. 1. nu.* 775. talem non ausim damnare peccati mortalis, etsi à gravi veniali excusara nolim. *Nam certè videtur valdè durum, & à pietate Christiana alienum, mittere aliquem in infernum, aut dicere, quòd peccet mortaliter sine certa, & evidenti ratione*, ait Arragonius apud Gobat. *cit.* at nulla hic apparet evidens, & certa ratio constituendi peccatum mortale: estque magna disparitas in proposito, & exemplis allatis. Nam Sacerdotes sunt jure divino constituti, ut offerant Dona, & Sacrificia pro peccatis populi: *Heb.* 5. atqui Clerici constituti sunt solo jure humano nomine populi Christiani ad laudandum DEUM: Ecclesiam autem hic velle obligare tam graviter, ex nullo capite constat. Deinde Ecclesia non pollet tanta potestate in actus merè internos suorum Ministrorum, quanta pollet Respublica in actus externos suorum: nec constat, quod Ecclesia velit tam rigidè obligare ad actus internos, quàm Respublica ad externos. Denique sciant Prælati Ecclesiæ, quòd etiamsi non prohibeant sub mortali talem privatam applicationem, vel donationem Breviarii, fore nihilominùs innumeros, qui non sint etiam facturi:

65 III. Dixi autem: *Qui totum divinum Officium:* nimirùm quoad omnes suas partes substantiales, omnemque fructum satisfactorium, & impetratorium, præsertim ipsarum orationum communium Ecclesiæ, sic sibi, vel alteri applicaret. Cæterùm certum videtur, posse te licitè, & laudabiliter tibi, vel alteri applicare, vel donare fructus accidentales ex speciali tua devotione, vel difficultate habita in divino Officio, utpotè molestias corporis, & animi accidentales, quas presentiscis in divino officio, tolerantiam v. g. frigoris, stationem difficilem, genuflexiones, privationem recreationis, libertatis, &c. 2. Omnem extraordinarium fervorem, ac devotionem, quam ultra debitum adhibes. 3. Illum fructum spiritualem, qui in te redundat, quatenùs exerces actum formalis obedientiæ, vel justitiæ, fungendo fideliter Officio legati. 4. Addit Gobat *n.* 776. etiam fructum satisfactorium totius Officii: etsi contrà sentiat Azorius *l. 9. c. 32. q.* 2. fine. Ratio est, quia concessum est, quidquid prohibitum non reperitur, secundùm jura: talis autem donatio vel applicatio, nullibi reperitur prohibita; & cùm talia non spectent ad substantiam tuæ legationis, erunt integrè tua, tuæque dispositionis: nam Respublica permittit suo Legato liberum dominium honorarii, quo à principe, ad quem destinatus est, donatus domum redit. Quare licitè, & laudabiliter dices: *Domine Deus, hanc recitationem Officii offero, quoad possum pro hoc particulari homine: pro hac anima:* qua oblatione tanto plùs tua recitatio proderit illi particulari homini, vel animæ, quantò devotiùs & accuratiùs divinum pensum persolveris. Dictum hactenùs de recitantibus in Choro præsertim.

IV. Jam quoad extra Chorum, & privatim recitantes idipsum universum affirmat cum aliis Suarez *l. 4. de Horis, c. 26. n.* 17. Sed juvat breviter distinguere. 1. Certum videtur, Clericos beneficiatos privatim recitantes debere dicto modo dicere in persona Ecclesiæ, & pro Ecclesia, nec gaudere libertate offerendi pro libitu; cùm illi propriè sint Ministri publici Ecclesiæ, & proinde per se obligati ad Chorum. *Clement. de celebr. Missar.* 2. Idem dicendum videtur de Clericis Regularibus Choro adstrictis saltem in Majoribus constitutis, *ex eadem Clement.* 3. Dubium magis est de Regularibus Choristis nondum promotis ad sacros Ordines, sicut & vicissim de Monialibus, cùm non constet ex Jure illos esse Ministros, & has Ministras Ecclesiæ, atque adeò etiam an teneantur extra Chorum privatim Officium divinum recitare, ut vidimus *c. 1. §. 2.* Affirmant Navarr. *de Horis Can. c. 19. n.* 59. loquens etiam de Minoristis, & Novitiis. Et Suar. *l. c.* Ego rem dubiam relinquo, tutiora consulo. 4. Probabilius est, illos, qui nullo modo adstricti sunt Choro, ut Clerici Societatis, & si qui alii, dum privatim persolvunt debitum obligationis Ecclesiæ, non facere in nomine Ecclesiæ, adeoque gaudere libertate applicandi Officium divinum ad libitum sibi, vel aliis. Gobat *cit. n.* 789. Et insinuat D. Thomas 2.2. *q.* 83. *art.* 12. docens: Orationem, quæ fit in persona Ecclesiæ, debere innotescere toti populo, pro quo offertur: atqui illorum oratio nec innotescit, nec innotescere debet populo toti, pro quo offertur, cùm nunquam debeant dicere publicè in Choro: ergo &c. Et ulterior ratio est: quia non debemus restringere libertatem hominis, nisi gravis ratio ad id adigat; siquidem libertas est res inæstimabilis, & rebus omnibus favorabilior, *L. 106. 117. ff. de Reg. Jur.* at per oppositam Sententiam restringitur, imò aufertur libertas applicandi liberè totum fructum orationis Canonicæ cuivis capaci: ergo &c. Denique constat, fieri hanc applicationem à plurimis viris piis, & doctis sine metu illius peccati, vel imperfectionis, ait Gob. *loc. cit.*

Dici tamen: *per se loquendo*, tales non orare nomine Ecclesiæ &c. Per accidens enim omnino videntur ita posse facere, si videlicet sua sponte, & ultrò se sistant Deo tanquam legatos, & oratores totius populi Christiani, prout etiam Laicos posse facere monet Navarr. *cit. cap.* 20. *num.* 40. Cùm enim constet utroque Jure, posse aliquem in multis casibus utiliter gerere negotium alterius, sine ejus expresso mandato, sed præsumpta tantùm voluntate: cur non possit prudenter existimari, hunc esse tacitum consensum Ecclesiæ, ut quisquis bonus Christianus hasce publicas laudes, & preces fundat non solùm pro toto fideli populo, ut de se patet, sed etiam in persona & tanquam legatus, & orator totius Ecclesiæ, & Christianitatis.

Dices: si Clerici omninò omnes tanquam per se legati persolverent hoc officium suæ servitutis nomine, & in persona Ecclesiæ, forent eorum preces multò efficaciores, quia etiam prodessent, & haberent fructum ex opere operato. R. Non esse æquum, ut propter hunc incertum effectum spoliemus eos sua naturali libertate. Nam reverà (ut in resolutione insinuavi) incertum est utrùm recitatio Breviarii, ac Officii divini, intra vel extra Chorum habeat aliquem effectum ex opere operato. Habere, probabiliter censet Azorius *l. 9. c. 32. q. 2.* favente Navarro, *de orat. c. 19. n. 59. 60.* eò quòd Ecclesia sit sponsa Christi, ipsi charissima, & gratissima, & consequenter preces, quæ ab ipsa funduntur per suos ministros, sint efficaciores, quàm si quis privatus, vel per se suo nomine offerret Deo, nihilque obsit improbitas Ministri, etiamsi sit malus, ut patet in Sacramentis. Pro coronide addo distichon Glossæ in *c. cantantes dist.* 92.

Non vox, sed votum: non cordula Musica, sed cor
Non clamans, sed amans, cantat in aure DEI.

SE-

SECTIO III.

Qualis attentio requiritur in recitandis Horis?

SUMMARIUM.

68 *In recitandis Horis requiritur sub mortali attentio externa.*
69 & 70. *Mortaliter peccat exercens inter recitandum actiones cum attentione interna incompatibiles.*
71 *Secùs, si exerceat actiones solùm leviter distrahentes.*
72 Usque ad n. 74. *Proponitur Sententia nullam sub mortali requirens attentionem internam, cum suis fundamentis.*
74 & 75. *Quæ tamen facilè solvuntur.*
76 Usque ad n. 80. *Et sic longè probabiliùs sub mortali requiritur aliqua attentio interna.*
80 Usque ad n. 84. *Saltem superficialis cum intentione colendi, & orandi Deum.*
84 *Saltem virtualiter continuata.*
85 Usque ad n. 88. *Resolvuntur varia.*
88 *An distractè recitans Horas, teneatur restituere, &*
89 Usque ad num. 92. *An aliquid, & quantum repetere?*

RESOLUTIO IV. SPECIALIS.

R*Equiritur sub mortali attentio externa, & omninò etiam interna: saltem superficialis, cum intentione orandi, & colendi DEUM; eaque saltem virtualiter continuata, exclusis nimirùm distractionibus directè, vel indirectè voluntariis, id est: vel data opera, & studio quæsitis, vel crassa, supina negligentia admissis, vel permissis.* Est tota aut omnium, aut communior, & tutior DD. ut patebit.

§. I. Requiritur sub mortali attentio externa.

68 ITa nimirùm, ut peccet mortaliter, qui volens satisfacere suæ obligationi persolvendo Officium divinum inter recitandum notabili tempore occupat se actionibus externis impedientibus attentionem internam ad Divina. *Ita unanimiter omnes.* Ratio est: quia ad minimum hanc externam attentionem sub mortali exigit celeberrimus, & gravissimus ille Canon *cap. Dolentes, de celebr. Missar.* quo, postquam reprehensi essent beneficiati Chori: *Silentium in Choro fugientes, auditum ad sermones indebitos effundentes:* fertur hæc sententia: *Districtè præcipimus in virtute obedientiæ, ut divinum Officium nocturnum pariter, & diurnum, quantùm in eis Deus dederit, studiosè celebrent, pariter ac devotè.* Quanquam autem Canonistæ, & præceptum sit directum expressè ad solos beneficiatos celebrantes in Choro Divinum Officium, attamen constantissima praxis, maximusque consensus Doctorum, indoctorumque declarat, omnes astrictos Horis Canonicis astringi hac ipsa lege, ac delioqui mortaliter ab exercente actiones incompatibiles cum oratione, & attentione interiori: at quomodo incompatibiles? an ex natura sua? an ex inhabilitate subjecti? seu hominis tam debilis intellectus, ut exercens talem actionem non possit attendere ad orationem? dico distinctè:

69 II. Peccat sine dubio mortaliter inter recitandum exercens actiones ex natura sua incompatibiles cum attentione interna, quales omnium calculo computantur *alia legere, scribere, pingere, confabulari in Choro, altera parte canente:* has enim per se directè prohibet Ecclesia: *ut patet cit. c. dolentes:* ubi expressè solùm vetatur *effusio auditus ad sermones indebitos;* quæ actio sine dubio ex natura sua est incompatibilis cum interna attentione. Eademque est ratio aliarum similium. Et quidem ad incurrendum peccatum mortale requiri & sufficere, ut actio sit natura sua incompatibilis cum ea interna attentione, docent graves Doct. Sot. *l. 3. de Justitia art. 5. qu. 5. Arragonius, Lugo,* adeò ut exercens tales actiones, eo ipso peccet mortaliter, etsi fortè ob capacitatem intellectus attentionem illam non impediret: contrà non peccet mortaliter exercens actiones non natura sua, sed solùm ex debilitate intellectus illam internam attentionem impedientes: sed contrà dico,

III. Peccat mortaliter inter recitandum exercens actiones quascunque incompatibiles etiam ex sola inhabilitate intellectus attentionem internam notabiliter impedientes. Ita Navarrus *de Orat. & Horis c. 13. n. 49. & 50.* Suarez *l. 4. de Horis Canon. cap. 26.* Sanchez *l. 7. Consil. mor. cap. 2. dub. 32.* hanc statuens resolutionem generalem; *Solus & omnis ille actus corporalis ad implementum præcepti impedit, qui repu-*

tat, & est incompatibilis attentioni, habilitate ejus, qui recitat, inspecta. Et ratio est: quia Ecclesia saltem indirectè prohibet omnes illos actus: nam quando aliquid prohibetur, omnia prohibentur, per quæ proximè pervenitur ad illud, *l. Oratio, ff. de sponsalibus,* atqui prohibentur sub mortali distractiones interiores voluntariæ, ut videbitur *§. seq.* ergo etiam omnes actiones externæ illam internam distractionem de facto causantes, & attentionem impedientes. Quare meritò pronuntiat Suarez *cit. n. 21.* si homo expertus sit, se solere similibus actionibus (pingendi, se vestiendi, lavandi) omninò impediri ac distrahi sive ob incapacitatem suam, sive ex consuetudine, tunc potest esse peccatum grave. E diverso Navarrus *cit. num. 23.* expressè à peccato mortali excusat illum, qui legendo aliud, vel scribendo, attenderet ad recitationem tantum, quantum esset necessarium ad evitandum peccatum mortale, licèt frequenter venialiter peccaret talis: sic Navarrus. Nec dubitandum cum eodem *Navarro, & Sanchez cit.* peccari venialiter, quin potiùs de mortali timendum iis, qui inter recitandum se induunt, lavant, calceant festinanter, eò quòd hæc festinatio communiter repugnet reverentiæ, ac attentioni recitandi preces debitas: & multi, si non plerique, fiunt toti distracti, eas actiones festinanter obeundo. Denique cum Gobat. *Alphab. aud. sac. casu 8. num. 238.* non possum assentiri eidem Navarro, actionibus leviter tantùm distrahentibus inter orandum annumeranti etiam aptationem calami. Nam nimis difficile videtur aptationi calami adjungere attentionem internam in communi, & veriori Sententia requisitam.

IV. Non ergo peccant saltem graviter, qui inter recitandum exercent actiones externas, vel nihil, vel leviter tantùm impedientes attentionem internam, ac distrahentes: utpotè leniter ambulans, modestè equitans, colligens hanc, aut illam herbam, prospiciens in prata, hortos, vineas, aquas, modestè, atque absque festinatione se induens, exuens, calceans, caput pectens, manus, & faciem lavans, &c. etiam absque omni necessitate, omninò non peccat, teste Navarro *cit. n. 50.* Sanch. *cit. l. 7. c. 2. dub. 32.* alii. Addunt aliqui etiam laborem famularum, quo quis domum verrit, mensam, vel lectum sternit: ita cum Bonacina, aliis Barbosa *in c. Dolentes de Celebr. Miss.* Denique placet Regula tradita à Sanchez *cit. n. 6.* in hunc modum: *Quas actiones exerceo licitè, dum recito preces non debitas, easdem licitè exerceo recitando debitas:* atqui si ego talem Horam Canonicam, aut alias preces, ex sola devotione tunc funderem exercendo præfatas actiones, non peccarem ullo modo, ut vel inde patet, quòd & Sacerdotes ex præscripto debeant orare vestibus sacris se induentes, & PP. Prædicatores ex statutis tenentur orare Officium B.V. dum se surgentes vestiunt: quod etiam libri spirituales monent faciendum à quolibet Christiano: notissima simul, & laudatissima est praxis laborandi simul, & orandi veterum Monachorum Ægypti: ergo etiam non pecco venialiter exercendo tales actiones sub recitatione præcepti Breviarii: certè non poterit ostendi textus Juris id prohibens. Illud verò apud omnes in confesso est, excusari à peccato illum, qui inter orandum, vel psallendum facit aliquid spectans ad recitationem Breviarii, ut infrà, cùm de integritate Officii specificabitur. Addunt Sotus, Navarrus, Valentia, Layrvelz, eosque citans Diana *p. 5. tr. 11. resol. 30.* etiam excusari illum, qui exercet actiones exteriores quasvis, at non advertens per eas impediri attentionem internam: idipsum in simili dicemus infrà §. 4. de ipsis distractionibus internis. Jam jam ad principalem, & celeberrimam controversiam de attentione ipsa interna procedendum. 70

Sententia clemens fideliter proponitur.

AD satisfaciendum præcepto Ecclesiæ in recitandis Horis, nullam requiri sub mortali attentionem internam intellectus, ut proinde mortaliter non delinquat (de veniali crassæ irreverentiæ culpa nemo dubitare potest) qui Officium divinum recitat cum perpetuis voluntariis distractionibus quibuscunque, quantum est ex hoc capite, docent DD. & gravissimi, & oppidò multi, & quod mireris, *D. Antoninus, Paludanus, Medina, Sylvester, Tabiena, Rosella, Angelus,* alii, ac permulti Recentiores, quos omnes novissimè latè afferunt, & sequuntur Coninch. *in 3. p. q. 83. art. 6.* Comitolus *Respons. Moral. l. 1. quæst. 63.* Lugo *de Eucharistia d. 22. sect. 2.* Diana *p. 1. de Horis Resol. 2.* Thomas Tamburinus *l. 4. Dec. cap. 2. §. 1. num. 19.* Joan. Caramuel *Theolog. Regulares num. 1375.* Gobat. *disp. 2. nu. 295.* Et probabilem censent *Azorius, Lessius, Layman, Ascanius, Tamburinus, Bassæus, Caspensis,* alii, & tandem nos ipsi. Duplex potissimùm est hujus sententiæ fundamentum non contemnendum. 71

72 I. Fundamentum præcipuum est; quòd Ecclesia non possit præcipere actus merè internos, qui ad substantiam physicam, vel moralem actuum externorum necessarii non sunt: atqui, esto Ecclesia præcipiendo Horas, præcipiat veram orationem, attamen attentio interna intellectus non est de substantia physica, vel morali veræ orationis, quin essentia tota orationis vocalis possit consistere cum perpetuis voluntariis distractionibus, & evagationibus mentis. *Major est omnium*. Eo ipso enim, quòd ad substantiam moralem etiam non spectent, non potest præcipere indirectè ad præceptionem actuum externorum, sed deberet præcipere directè, quòd omnium consensu non potest. *Minor probatur*: petitio panis quotidiani continetur in oratione Dominica; si inchoem illam orationem cum expressa intentione totum pronuntiandi, & petendi, quidquid in ea continetur, ac nominatim panem quotidianum, sanè quando efferam illa verba: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; repræsentabo Deo petitionem, ac desiderium panis quotidiani, licèt tunc nihil cogitem de his verbis, eorumve sensu, nihilominùs censebor illa verba proferre humano modo. Certè Suarez *l.4. de Orat. c. 26. num.* 4. contendit naturam orationis vocalis manere in eo, qui inter orandum dedita opera cogitat de rebus piis, etsi nullo modo per verba significatis: & cur non etiam in eo, qui cogitat de prophanis? nam hic æquè humano modo profere verba, ac ille: & dum vocaliter dicens *panem nostrum, &c.* cogito de inferno, vel resurrectione mortuorum, non magis tunc exprimo coram Deo, petitionem, vel desiderium panis, quàm si tunc specularer Æneam confligentem cum Turno. Confirmatur. 1. Nemo negabit me verè petere à Principe aliquid, quando cum intentione petendi, ac manifestandi meum desiderium, ac indigentiam, recito coram eo verba, quæ scio esse petitoria, etsi mente ad alia distractissimus. 2. An non incurret excommunicationem fortè latam in blasphemantes, vel invocantes Demonem, qui cum animo blasphemandi, vel invocandi Demonem, recitat verba, vel carmen sciens ea continere blasphemias, vel invocationem talem, etsi tunc distractus, nihil actu cogitet de iis verbis, vel eorum significato? sicut & excommunicationem latam in loquentes cum excommunicato incurrit, qui etiam distractè loquitur cum ipso. 3. Efficaciter Formula Extremæ Unctionis essentialiter est vera oratio secundùm omnes: atqui ad valorem illius formæ, & Sacramenti, nullus hactenùs requisivit attentionem Ministri, sed tantùm intentionem juxta litteras Eugenii IV. in Conc. Florent. Quemadmodùm etiam validè absolvit, validè Matrimonium contrahit, distractissimus. Et sine dubio validè Professionem emittit is, qui coram circumstantibus eam cum animo profitendi recitat, quantumvis distractus. Et tamen verba, quibus utuntur hi omnes, diriguntur ad Deum, vel ad homines. 4. Ex communi consensu SS. PP. & DD. ac ipsius Antagonistæ principalis, ac sequacium, omnes malitiam voluntariæ distractionis inter orandum constituunt in eo, quod sit valdè indecens loqui cum Deo, & interim mentem aliò avertere: ergo re ipsa supponunt omnes, etiam voluntariè distractum loqui cum Deo, & orare. Et quis dicat, vel dixit hactenùs, eum, qui ut primùm orando *miserere* v.g. admisit voluntarias distractiones, desiisse orare?

73 II. Fundamentum alterum est. Quòd non sit adstruenda obligatio mortalis, nisi adigat certa lex, vel ratio convincens: sed in proposito non adest certa lex, nec ratio convincens, ut patebit responsione ad argumenta: ergo &c. Quo ad legem urgetur maximè sæpè dictum *c. Dolentes*, quo per verbum *devotè* videtur significari attentio interna. Sed fatetur ipsemet Suarez *cit. n.*12. non posse firmum argumentum desumi ex hoc capite: ita enim promulgatum fuit, cùm nobilissimi Canonistæ, Abbas, & alii interpretati sint de devotione externa tantùm, & sanè conformiter textui: nam Clerici, contra quos lata est sanctio, memorantur effudisse auditum ad indebitos sermones, & in proximo est sermo de illis solis, *eorumque similibus*. Alii cum Hostiensi dixerunt eo adverbio *devotè* contineri solùm consilium, non præceptum, quandoquidem *Pontifex* addit: *quantùm eis DEUS dederit*: quam clausulam si velis haberi pro præcepto, debebis asserere, omnem possibilem devotionem, attentionemque esse de præcepto rigidissimo, hoc nemo sanæ mentis dixerit: ergo neque tu: jam verò rationes istæ potissimùm afferuntur à Suarez, & aliis. Recitatio Horarum sine attentione interna ad verba, saltem. 1. Non est oratio: cùm oratio sit elevatio, vel ascensio mentis in Deum. 2. Est mera hypocrisis. 3. Est peccatum. 4. Nihil impetrat. 5. Qui flectit genua, & nullo modo attendit ad Deum, nullo modo adorat Deum: ergo etiam, qui recitat verba Breviarii, & non attendit ad Deum, nullo modo orat. 6. Qui ex voto, pœnitentia injuncta, vel stipendio manuali obligatur sub mortali fundere certas preces, tenetur utique sub mortali excludere alienas cogitationes, & evagationes voluntarias: ergo similiter obligatus persolvere pensum Canonicum.

III. Certè non convincunt istæ rationes. Ad 1. Negatur assumptum ex dictis *n.*1. ad probationem ex D. Damasceno: R. Eum loqui vel de sola oratione mentali (vel de quovis pio motu in Deum, indicans omnem pium mentis in Deum motum esse orationem. Layman *l.6. tr.*1. *c.*1. *num.*1. Deinde sufficit, ut initio orationis vocalis ascendatur mente in Deum, & deinceps ex vi hujus ascensionis bonæque intentionis proferantur verba precatoria. Ad 2. negatur assumptum: nam hypocrisis est, cùm quis se simulat aliquid esse vel agere interiùs, quod tamen non est, vel agit. Qui autem orat sine attentione interna, non necessariò simulat, vel indicat, se interiùs attendere ad Deum, ad verba, quod non facit. Ad 3. iterùm negatur assumptum. Est enim actus secundùm substantiam bonus, & tantùm secundùm circumstantiam malus, & vitiosus. Ad 4. Distinguo assumptum. Talis oratio nihil impetrat, quatenùs est sic distracta & vitiosa concedo: at quatenùs ex bona intentione, reverentia in Deum, obedientia, justitia proferuntur ea verba modestè, integrè, ordinatè, & cum refrænatione sensuum circa objecta externa distractiva &c. sine dubio potest impetrare non unam, sed multiplicem gratiam: etsi per talem orationem distractam homo fortè nihil mereatur. Ad 5. negatur consequentia, & retorquetur argumentum. Qui flectit genua coram idolo proponens flectere in ejus honorem per integram horam, certè dicetur adorare idolum, etsi deinceps nihil cogitet de idolo: cur non idem sit de simili intentione flectente genua coram Deo? ergo similiter, qui cœpit verba præcatoria proferre cum intentione explicita, vel implicita orandi, vel petendi aliquid à Deo, verè dicitur orare, etsi posteà ad Deum, vel verba non attendat. Ad 6. negatur antecedens. Quia illa tria obligant, eo modo, quo leges: ergo ut probes ex his enasci obligationem lethiferam istam, debet priùs probari, leges humanas posse præcipere, & de facto præcipere istam attentionem internam, & prohibere evagationes internas; deinde concesso antecedenti, negari potest consequentia. Quando enim lex divina imperat orationem, imperat sub mortali attentam, ut infrà dicetur. Huic legi divinæ potest se accommodare vovens, pœnitentiam injungens, vel stipendio conducens orationes. Et putat Gobat. *nu.* 836. id de facto reipsa fieri, & testans: *certè quando in sacro Tribunali injungo preces, intellige devotas devotione interna*: sicut & Bonacina *d.*1. *de Horis Canon. q.*3. *p.*2. *§* 2. Quòd verò etiam Ecclesia sic se conformet legi divinæ præcipiendo Horas Canonicas, hoc ipsum in controversia est,

IV. *Conclusio*. Omnibus consideratis, non potest negari, 75 probabilem esse istam Sententiam negativam, prout & probabilem censent Authores suprà nominati, & valdè probabilem etiam noster Henrix *Tract.*4. *de Relig. disp.*2. *q.*4. *nu.*40. Ratio est: Quia illa Sententia de moribus agens est verè probabilis, quam à pluribus jam sæculis in hodiernum diem tradiderunt permulti viri clarissimi eruditione, sapientia, pietate, non levi ratione, ac fundamento, & quidem perspectis argumentis partis diversæ, nullo novo decreto Ecclesiæ adversante: atque sic est in proposito: hanc enim negativam Sententiam tradiderunt tot DD. suprà nominati: idque non levi ratione & fundamento: ut visum N. I. & II. & certè perspectis argumentis oppositæ Sententiæ, ut patet N. III. atque nullo novo præcepto Ecclesiæ adversante: adeòque ut neque in novissimis propositionibus prohibitis sub Alexandro VII. anno 1665. & 1666. & Innocentio XI. anno 1679. hæc Sententia tacta sit. Quare hæc Sententia omninò poterit, & debebit servire Confessario, ut eam secuto, pœnitenti absolutionem nequaquam neget: saltem quousque experiatur ejus praxim ipsi fieri noxiam. Scrupuloso ea etiam ultrò inculcanda erit, prout alibi monui. Nihilominùs tamen quod scripsit, scripsi, & dico constanter

§. II. *Et omninò etiam interna.*

I. OMninò probabilior, longè tutior, in praxi omnimodis consulenda, & urgenda, & mihi planè vera 76 est Sententia affirmativa communior DD. nimirùm in recitandis Horis (itemque audienda, & maximè celebranda Missa) sub mortali requiri aliquam attentionem internam. Ita docent D. Thomas *in* 4. *d.*15. *q.* 4. *ar.*2. *Sotus*, *Cajetanus*, *Navarrus de Orat. c.*13. *n.*28. Et plerique Patres Societatis, & nominatim ante omnes adeò seriò Suarez sæpè *cit. l.* 4. *de Orat. & Horis Canon. cap.* 26. ut pronuntiet eam Sententiam esse moraliter certam, & oppositam practicè improbabilem. Lessius *l.*2. *de Just. cap.* 37. *n.*63. Layman *l.*4. *tract.*1. *cap.*5. Fagundez *de præceptis Ecclesiæ l.*2. *c.*7. aliique plurimi: quorum Catalogum texunt Bonacina *de Horis Canon. d.*5. *q.* 3. *prop.*2. *qu.* 2. Diana *p.*2. *tr.*12. *resol.* 2. Barbosa *in cap. Dolentes de celebr.*

lebr. Miss. & 32. nominans Ascanium Tamburinum *de Jure Abbatum tom. 2. disp. 10. quæsito 2. num. 7.* alii. Et mordicùs etiam noster Marchant. *Tribun. p. 1. tr. 2. p. 2. tit. 3. sect. 4. q. 1.* ac probabiliorem judicant Herinx *cit. num. 48.* & Gobat. *cit. num. 838.*

77 II. Fundamentum oppositum est. Quia longè verius est, Ecclesiam indirectè & concomitanter posse præcipere actus internos, qui spectant ad substantiam physicam, & moralem actuum exteriorum præceptorum, seu quoties actus internus necessarius est ad honestatem actus externi præcepti, ut sit actus virtutis, & idoneus ad finem supernaturalem præcepti: atqui attentio interna omninò etiam requiritur ad honestatem moralem veræ orationis, & veri cultus divini, si non metaphysicè, & speculativè (ut sanè satis efficaciter ostendunt rationes oppositæ Sententiæ) saltem practicè, & ut plurimùm: quia, qui non curant attentionem internam, communiter ita incuriè, ludicrè, luridè, scurriliter deblaterant sacra verba, ut omninò censeantur moraliter evertere, ac destruere etiam intentionem internam orandi, ac colendi Deum, omnium consensu moraliter requisitam ad veram orationem: quomodò enim sincerè vult Deum colere, qui nequidem cogitare vult de Deo, vel cultu Dei? imò qui suis voluntariis, inutilibus, fortè etiam noxiis evagationibus actu vult Deum offendere, & de facto offendit saltem venialiter, & persæpè etiam mortaliter: adeò ut in tales planè conveniat, quod ex D. Gregorio refert, & approbat D. Thom. *2. 2. q. 83. art. 13. Illius orationem Deus non audit, cui qui orat, non attendit.* Deinde qui alia, dum orat, tractat animo, exponit se manifesto periculo committendi multos errores turpes, omittendo, transponendo, transiliendo verba, & versus, & tandem defectu omnis devotionis, & succi interni etiam omnimodæ facillimæ omissionis. Crede Confessariis expertis. Ergo posito, quòd Ecclesia tales actus internos præcipere possit, rationabilissimum est, quòd præcipiat attentionem internam in persolutione pensi Canonici. Quare meritò Navarrus *cit. c. 13. de orat.* aliisque permultis citatis, Barbosa *in sæpe dictum c. Dolentes*, ac Gobat. *cit. d. 2. nu. 838.* existimant in eo capite per adverbium omninò *devotè* significari devotionem internam, quæ sola vera est devotio, & sine attentione mentis consistere nequit: exterior autem est tantùm simulacrum devotionis. Et inde Confirmatur: quia Concilium illis prioribus verbis: *Hæc, & similia sub pœna suspensionis inhibentes*: jam satis imperavit devotionem externam, dum prohibuit actiones repugnantes; ergo illam solam externam devotionem non iteratò præcipit, sequenti gravissimo præcepto; *ut divinum Officium persolvatur studiosè pariter, ac devotè.*

78 III. Confirmatur à priori. Quando Deus ipse jure naturali, vel positivo obligante sub mortali præciperet aliquam orationem (v. g. ipsas Horas Canonicas) utique præciperet orationem attentam, ut sub mortali requiratur attentio interna, uti benè docent Valentia, Suarez, Lessius *suprà cit.* aliisque citatis, Sanchez *l. 7. Consil. Moral. c. 2. dub. 28. nu. 8.* Et auderesne tu dicere huic præcepto divino satisfieri oratione, vel potiùs blateratione, continuis voluntariis evagationibus quibuslibet lurida, squallida, torpida? Quòd si ergo sit aliquod jus divinum obligans ad orationem, seu cultum divinum de se tamen indeterminatum, & determinandum ab Ecclesia quoad modum, & tempus, utique ipsum jus divinum ut sic determinatum ab Ecclesia adhuc obligabit sub mortali ad devotionem, & attentionem internam: atqui Ecclesia sub præcepto illo obedientiæ præcipiens suis Ministris, ut Horas Canonicas tanquam veram orationem, & cultum divinum, *studiosè celebrent, & devotè*, est mera executrix, & determinatrix juris divini naturalis de colendo Deo, & satisfaciendo fundationibus ad divinum Officium factis; utrumque enim est juris naturalis; hoc Justitiæ, illud Religionis: ergo præceptum illud saltem indirectè, & vi legis divinæ latentis sic ab Ecclesia determinatæ, verè obligat sub peccato, & quidem in materia gravissima, sub mortali. Dato ergo, attentionem internam non esse de substantia orationis cujusvis (ut benè suadent rationes oppositæ Sententiæ) non tamen sequeretur, non esse de substantia hujus orationis præceptæ.

79 IV. *Conclusio.* Sit ergo opposita Sententia, & maneat probabilis speculativè. Hanc ego omninò veram judico practicè: Nam veram orationem, quæ sit verus Dei cultus, cum sincera intentione orandi, & colendi Deum, ac religiosum cum Deo colloquium consistere posse absque omni attentione interna in homine, qui voluntariè distractus circa objecta quæcunque etiam mala, ne quidem vult cogitare de Deo, non patiar mihi persuaderi in æternum. Repugnat enim in S. Scriptura optimè fundatus sensus SS. Patrum, ac piorum omnium. Audi os aureum D. Joan. Chrysost. *hom. 79. ad populum Antioch.* in hæc omninò verba disserentem: *Quæ enim excusatio, & venia dabitur nobis, si cum amico loquente, adsumus animo, mentemque adhibemus, cum Deo verè colloquentes animo in rebus indignis peregrinamur? possetque tam fœda, & turpis esse peregrinatio illa mentis, ut duplicis sceleris, seu lethalis culpæ labem haberet; unam verbi causa, cogitati, optatique stupri, seu homicidii, alteram insignis injuriæ, qua divinæ preces, Psalmi, sacraque Scripturæ verba tunc afficiuntur.* Hæc Sanctus, sanctè, & verissimè.

§. III. *Saltem superficialis cum intentione orandi, & colendi Deum.*

I. AD implendum totum præceptum Horarum Canonicarum sufficit attentio superficialis ad verba ritè proferenda, cum pia illa intentione orandi, & colendi Deum, ut nimirùm quis moraliter advertat, se debitè omnia pronunciare secundùm præscriptam verborum formam, ne error aliquis contingat, omittendo, mutilando, transponendo (cujus erroris, quia majus periculum est, cùm quis memoriter recitat, ideò speciales indulgentiæ concessæ sunt à Pontificibus, totum Officium ex libro recitantibus.) Ita communissima DD. apud citatos, contra paucos infrà nominandos. Ratio est: quia attentio hæc superficialis cum dicta pia intentione facit orationem perfectam quoad substantiam, Deoque pergratam, ut patet in Monialibus, & aliis Horas ignoto idiomate psallentibus. Et qui ita religiosè cum pia Deum colendi, & orandi intentione attendit ad verba, eo ipso etiam implicitè saltem, & virtualiter attendit etiam ad ipsum Deum finem orationis, quod ad veram orationem sufficere diximus superiùs. Denique quòd Deus, vel Ecclesia plus requirat, ex nullo capite constat. 80

II. Non ergo necessaria est attentio alia, vel litteralis, vel spiritualis suprà explicata, (ut contra Valentiam, Ant. Molinam, & alios apud Suar. *l. 3. de Orat. c. 4. n. 14.* ex communi docet Gobat. *cit. n. 837.*) Et ratio manifesta est in indoctis, & illiteratis, maximè Monialibus, qui sine dubio præcepto satisfaciunt, & verè orant attentione superficiali ad verba, & implicita saltem ad finem Deum, dum intendunt, eoque ipso advertunt aliquo modo, se ea actione, & recitatione colere Deum, & orare; imò tanta sæpè est sententiarum divini Officii profunditas, ut earum sensus, & mysteria vix doctissimis pateant: unde etiam docti eam attentionem licitè omittunt: tum quia necessaria non est, tum ne nimia illa attentio caput gravet, vel lædat. 81

III. Nec obstat, quòd in sæpè dicto *Canone Dolentes*, tam districtè præcipiatur, ut Clerici divinum Officium, *quantùm eis Deus dederit, studiosè celebrent, ac devotè.* Nemo enim dicet præcipi sub mortali tantam attentionem animi, & devotionem, ad quantam quis juvante gratia divina ascendere possit; alioquin non possent Confessarii, nisi fortè de uno ex mille, prudenter judicare, quòd non peccasset mortaliter quotidie in recitatione divini Officii: ergo illa clausula, *quantum eis DEUS dederit*, debet haberi pro mero consilio, & adhortatione ad meliùs esse. Sanè judice Gobat. *loc. cit.* qui ab attentione superficiali non ascendit ad litteralem, vel spiritualem, non videtur magis peccare, quàm is, qui orat tria Ave Maria, cùm facilè posset orare quatuor, vel quinque. 82

IV. Omnium tamen consensu, optima, & consultissima est illa attentio, vel litteralis ad verborum, & sententiarum sensum, vel spiritualis ad Deum, sensus mysticos, mysteria, affectus, &c. & multò magis, quàm aliæ disparatæ piæ meditationes voluntariè assumptæ. Cùm enim difficile, & crudum valdè sit tam diù attendere ad nuda verba, vel Deum orandum, absque eo, quòd mens aliqua circa verba, vel Deum meditetur, & cogitet, ideò doctioribus consulenda maximè est attentio commoda litteralis, vel spiritualis: simplicioribus autem, vel rudioribus, & maximè in ignoto idiomate recitantibus Monialibus consultum est assumere pias meditationes circa res divinas, & maximè circa mysteria tali tempore, vel festo die celebrata, atque omni tempore circa mysteria Passionis Christi per Horas distributa, & repræsentata, e.g. in Matutino, sub primo nocturno orationem Christi in horto, sudorem sanguineum: sub secundo, captivitatem, deductionem primò ad Annam: sub tertio, gesta apud Caipham: sub Laudibus, illusiones, & afflictiones noctis illius. Ad Primam, gesta apud Pilatum, & Herodem. Ad Tertiam, flagellationem, coronationem, præsentationem. Ad Sextam, Crucis bajulationem, crucifixionem, elevationem. Ad Nonam, septem verba, agoniam, mortem Christi. Ad Vesperas, transfixionem, depositionem de cruce in sinum Matris. Ad Completorium, sepulturam. Tenta modò, docebit unctio etiam sententiarum sensum simul pulchrè observare, expertis crede. 83

§. IV. *Saltem virtualiter continuata.*

84 I. SIne omni dubio, vel controversia, non requiritur attentio actualis semper durans, ut scilicet quis per totum Officium recitandum attendat actu semper ad omnia verba, vel Deum: imò hæc attentio continua ob naturalem mobilitatem, & instabilitatem mentis humanæ naturaliter vix possibilis esset, ideòque sub humano præcepto cadere non potest, sed omnium consensu sufficit, quòd intentio semel habita virtualiter, & moraliter perseveret, ut nimirùm voluntariè quis nunquam cesset attendere per voluntarias distractiones, vel evagationes mentis ad alia objecta, vel actiones, aut occupationes cum oratione incompossibiles: adeò ut licitè quis naturali infirmitate evagetur non parvo spatio: tamen advertens suas evagationes mox resistens, vel displicentia habita mentem ad orationem revocet, vel revocare conetur. Nam ut advertunt *Navarrus, Suarez, Laym. cit.* & alii passim, non rarò accidit, ut distractio omninò involuntaria perseveret notabili tempore Horarum sine omni culpa. Tamdiù ergo attentio virtualis habetur, & perseverat, quamdiù aliquis involuntariè distractus est, & manet, omnisque culpa aberit. Imò secundùm aliquos mox infrà nominandos, etiam tunc, quando quis voluntariè quidem, at non dedita opera evagatur.

85 II. Peccant ergo omninò mortaliter quicunque intra recitandas Horas Canonicas per notabile tempus (quale nimirùm sufficeret ad omissionem mortalem, aut certè paulò ampliùs juxta dicenda suo loco infrà) omninò voluntariè distracti manent cogitationibus, vel occupationibus mentis à divino cultu, & oratione omninò alienis, sic ut ad debitam prolationem verborum, vel Deum minimè attendant. Sic DD. omnes pro nostra sententia citati, & rationibus datis §. 2. Obviæ sunt horribiles sententiæ Patrum. D. Chysostomum ibidem in fine audivisti. Idque verum est, sive distractiones illæ, & evagationes mentis sint voluntariæ directè, dum quis scilicet deliberatè ex proposito non vult attendere, sed data opera, & studio vult alia cogitare, vel agere à divino cultu, & divino Officio aliena, vel contraria, secundùm omnes: sive sint voluntariæ indirectè in causa positiva, ut dum quis ante, vel intra divinum Officium ipsemet sciens, & volens dat causam distractionibus necessariò secuturis: utpotè qui immediatè à lusu, confabulationibus, aliisve negotiis, absque omni præparatione, vel collectione mentis necessariò mansuræ distractæ ad Officium properat, qui intra Officium divinum, actionem, vel occupationem divino cultui, & orationi repugnantem assumit, uti sunt legere alia, confabulari &c. de quibus §. 6. Sive denique sint voluntariæ negativè solùm, ut dum quis intra divinum Officium advertens se mente distrahi, negligit mentem revocare, & crassa, ac supina negligentia permittit se distractionibus evagari. Nam de his deest devotio interior, & ubique negligentia crassa habetur pro actu voluntario, ideòque in materia sufficiente, mortalis. Ita communis DD. nostræ Sententiæ, ac ipse Gobat. *num.* 840.

86 III. Contrà verò tunc solùm peccari mortaliter, quando quis data opera, ex proposito, ex industria, sciens, & volens mente evagatur; non item quando solùm ex supina negligentia permittit animum evagari, & abripi ad objecta impertinentia, docent Cajetanus *v. Hora Can.* 11. Emmanuel Sà, *eodem v. n.* 17. Sanch. *l.* 7. *Consil. Mor. c.* 2. *dub.* 28. eosque secutus Leander *d.* 4. *q.* 14. Rationem dant *Sà, & Sanch.* quod licèt in aliis materiis negligentia supina æquiparetur voluntario, in hac tamen non æquiparari, eo quòd alioquin nimis multi orirentur scrupuli. Sic illi. Sed ego cum Gobat. *n.* 140. *in fine*, minimè assentior. Insuper sub peccato mortali prohiberi ab Ecclesia solùm distractiones, quæ causantur per actiones externas, suaptè natura incompatibiles cum attentione interna, disertè docet Sotus apud Gobat. *ibid. num.* 841. probabile censentem, eo quod illæ solæ indirectè prohibeantur ab Ecclesia directè prohibente distractiones externas, & sic satisfiat contextui, & sensui *c. dolentes*. Quare si servata externa attentione, & exclusione externorum actuum incompatibilium cum oratione, & attentione interna, solùm interiùs evageris, non peccabis mortaliter secundùm hanc Sententiam, speculativè quidem probabilem, sed vix differentem à Sententia opposita nullam internam attentionem sub mortali requirente. Quæso cogita. Probabiliùs, & veriùs est, quod sequitur.

87 IV. Si inter recitandum deliberatè quidem foveas alienas cogitationes, attamen non advertas, te per illas planè deficere ab attentione interna requisita, meritò excusaris à mortali. Ita post Cajetanum, Sotum, Armillam, Navarrum, Suarez, aliosque doctos, Sanchez *cit. l.* 7. *Consil. Moral. c.* 2. 28. *n.* 11. Filliucius, Bonacina, Leander apud Gobat. *cit. num.* 840. consentientem. Ratio est, quia ei, qui non advertit se ab oratione distrahi, potest quidem ipsa evagatio, & inhæsio in alienis cogitationibus esse voluntaria, in quantum est inhæsio in aliis, ac potest tamen etiam esse involuntaria, in quantum per eam homo avertitur ab oratione, & attentione ad rem, quam debet attendere. Certum enim est, posse hæc duo separari, ideòque eorum conjunctio non censebitur tibi esse voluntaria, nisi agnoscas, & advertas, te per illas cogitationes deficere ab attentione debita, quod valdè notandum pro conscientiosis. Addo breviter documenta aliqua practica profutura partim omnibus, partim maximè scrupulosis. 1. Modò quis inceperit Horam cum intentione orandi debitè, quoties dedita opera mentem non divertit, licèt per totam orationem distractus, non peccat mortaliter, ita multos asserens Sanch. *l.* 7. *Consil. Moral. c.* 2. *dub.* 28. *num.* 10. loquentes de omnibus. Gobat. tamen *cit. n.* 145. meritò intelligit de scrupuloso, & quovis solito recitare piè. 2. Dummodò adhibeas mediocrem diligentiam pro dispellendis distractionibus te vexantibus, & non supina, & crassa negligentia te evagari sinas, eris excusatus apud Deum, nam neque ipse, nec Ecclesia plus à te requirit. Sanch. *ibid. n.* 23. post Navarrum, & alios meritò non restringentes ad solos scrupulosos. 3. Quinimò absque culpa poterit admitti aliqua brevis evagatio mentis ad refocillandum cerebrum, vel cor. Idem *ibid. n.* 10. post Gersonem. Idemque censet Suarez ipse *l.* 4. *de Horis, c.* 24. *in fine*, si interrumpendo Horam breviter aliquid annotes, vel famulo mandes ad quietandam mentem turbatam, & sollicitam, nec obliviscaris. 4. Quamdiù scrupuloso evidenter non constat, quòd mutaverit propositum recitandi attentè, vel advertens, sciens, volens inhæserit cogitationibus planè alienis inter recitandum divinum pensum, credere potest, se suæ obligationi fecisse satis. Suarez *cit. l.* 4. *c.* 26. *nu.* 20. Gobat. *n.* 44. Ex communi DD. materia de conscientia scrupulosa.

§. V. *Quid tandem de Restitutione, & repetitione Horarum distractè recitatarum?*

I. CLericus Beneficiatus, qui cum voluntariis perpetuis 88
distractionibus recitat Horas Canonicas, etsi in nostra veriori Sententia peccarit mortaliter, modò tamen integrè, & cum pia Deum colendi, ac orandi intentione recitet, ad nullam obligatur restitutionem fructuum. Ita contra Suarez *cit. c.* 16. aliosque plures citantes Sanch. *cit. l.* 7. *c.* 2. *dub.* 30. Barbosam in *cap. Dolentes*. Communior, & longè probabilior, ac tuta Sententia DD. *D. Antonius, Hostiensis, Major, Gerson, Corduba, Medina, Sotus, Toletus*, pluresque citantes. Navarrus *de oratione c.* 10. *n.* 31. Layman *l.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 10. Gobat. *cit. n.* 842. Ratio optima est, quia leges odiosæ, præsertim pœnales, non sunt extendendæ ultra proprietatem verborum, sed potiùs intra eandem proprietatem restringendæ, juxta plurimas leges, & textus Juris, quos congerit Gobat. *Clypeo Clement. Jud. p.* 1. *sect.* 4. *&* 5. atqui sacri Canones præcipientes restitutionem fructuum ob neglectum pensum Canonicum expressè solùm loquuntur *de non recitante, non dicente, omittente, vel intermittente*, ut omnis fatebitur, qui legit verba Concilii Lateran. sub Leone X. *sess.* 9. *§. statuimus*, & Bullam S. Pii V. *ex proximo*, apud Navarr. *c.* 25. *Man. n.* 122. Contrà verò Canones præcipientes attentionem in Horis, nullam faciunt restitutionis mentionem. Certè autem impropriè, imò ineptè diceres, illum non recitasse, vel omisisse Officium divinum, qui recitavit cum distractionibus voluntariis, quomodò enim dicis recitasse distractè, *si non recitavit, si omisit, intermisit*, ergo &c. Adde, quòd obligatio restitutionis non sit imponenda maximè à Confessario nisi cogat indubitata veritas, ut post Grassium, & Polancum benè probat Gobat. *loc. cit.*

II. Iidem tamen beneficiati, omnesque divino Officio ad- 89
stricti, qui ita lucidè cum voluntariis distractionibus totum, vel notabilem partem recitarunt, si posteà certò constet, ita voluntariè distractos fuisse, obligantur, Horas, vel partes notabiles sic voluntariè distractas repetere sub mortali. Ita communiter DD. nostræ Sententiæ, ac pluribus citatis Navarrus de *Hor. Can. c.* 20. *n.* 31. Suarez suprà, alii passim. Ratio est, quia talis non satisfacit præcepto, quoad substantiam, cùm non oraverit verè, juxta dicta §. 2. At, inquies: Ergo, si non repetam ego beneficiarus, tenebor restituere fructus? contra paulò ante dicta. Negatur consequentia, quia obligatio restitutionis fructuum est propter omissas, seu non recitatas Horas; obligatio autem repetitionis est propter malè recitatas Horas insufficienter ad substantiam præcepti, & non propter omissas, alioquin non esset obligatio repetitionis, sed persolutionis.

III. Dixi tamen, *si posteà certò constet, ita voluntariè di-* 90
stractos fuisse &c. Nam in dubio, & pro scrupulosis passim ab omni-

omnibus admittitur Regula generalis suprà insinuata. *Quotiescunque quis non potest certò affirmare, se voluntariè, deliberate, & cum pleno consensu distractum fuisse in officio, vel notabili ejus parte* (aut etiam ex distractione aliquid omisisse, de quo tamen posteà) *non tenetur aliquid repetere, sed potest præsumere se præcepto satisfecisse.* Ratio est, quia in ejusmodi maximè dubiis melior est conditio possidentis suam libertatem, ibique maximè in præceptis Ecclesiæ piæ Matris, quæ non censetur velle suos obligare cum tantis anxietatibus. Unde talem etiam meliùs facere, si non repetat, ad vitandas ejusmodi anxietates, ac scrupulos, ex Binsfeldio rectè monet Laym. *loc. cit.*

91 IV. Insuper simpliciter talem nihil teneri repetere, apud Navarrum *cit.* docent Hostiensis, D. Antoninus, & Joannes Medina, quibus trium viris se tutò posse adhærere censet Gobat. *sæpe cit. disp. 2. Triga num.* 843. Ratio est, quia talis adhuc explevit substantiam legis de recitatione Horarum, & solùm defecit in modo recitandi attentè, ad cujus legis iterandam expletionem te nullum jus cogit, ait Gobat. *ibidem* (addens id verum esse, etsi tuas distractiones culpabiles agnoscens dixisses: *nolo valere hanc recitationem, volo, promitto, obligo me denuò dicere totum.*) Idipsum quoad Beneficiatos in Choro persolventes, etsi non exprimat, tamen clarè insinuat Laym. *cit. cap. 5. num. 11. in fine*, ubi benè advertit discrimen esse inter confessionem annuam scienter invalidè factam, quæ nullum omninò fructum habet ab Ecclesia intentum, & ideò necessariò repetenda est; & inter cantum publicum, cui privata recitatio respondet: nam si externè cum decore fiat, non caret omni fructu, & intentione Ecclesiæ. Certè Ecclesia non sine fructu colit Deum per organa, aliaque instrumenta Musica, quorum instar ad minimum se habebunt illi cum voluntariis quidem distractionibus internis, externa tamen debita compositione, & decore psallentes, & recitantes Horas, ac laudes Dei. Magnum enim inde emolumentum Ecclesiæ, cultus divini, ædificationis populi &c. Ego probabilissimum judico, hanc Sententiam servire posse Confessario, ut taliter recitantes non urgeat ad repetitionem Horarum: præsertim si affirment, se sequi oppositam Sententiam probabilem; nimirùm sub mortali non requiri attentionem internam in Horis, ut §. 1. in fine monui. Et hactenùs utique satis de prima conditione recitandi Horas *Devotè*. Sequitur tandem explicanda altera conditio *studiosè*, quæ similiter duo involvit in Resolutione expressa, scilicet *quoad materiam integrè, & quoad formam ritè, ordinatè &c.* sit ergo

SECTIO III.

Qualis Integritas materiæ servanda in recitandis Horis?

SUMMARIUM.

92 *Omittens omnes Horas culpabiliter, probabiliùs unum tantùm committit peccatum mortale.*
93 *Quæ censeatur pars notabilis sufficiens ad mortale? &*
94 *Quæ non notabilis?*
95 *Ad culpam perinde est, sive pars notabilis in eadem Hora omittatur, sive in diversis.*
96 *Qui omisit partem notabilem, non tenetur altero die supplere.*
97 *Quid de dubitante, an omiserit aliquid, nec ne?*
98 *An occupatus circa alia ad Chorum spectantia, teneatur repetere?*
99 *Quæ solo organo, vel alio instrumento personant, ab aliis submissè dici debent.*
100 Usque ad num. 104. *Quàm distinctè debeant omnia pronunciari, & qualiter in hoc defectuosi peccent?*
104 & 105 *Qualiter possit, & debeat dici Officium cum socio, vel sociis?*
106 *Recitans cum socio, vel Choro, sub mortali obligatur attendere ad illum.*
107 *Si te attendentes, alter non attendat, te non audiat, nec orandi intentionem habeat &c. tu adhuc satisfacis.*
108 & 109 *Qualiter Canonici se in Choro habere debeant.*
110 *Recitans solus, quàm alta voce uti debeat:*
111 *Quantùm valeat privilegium à Leone X. datum FF. Minoribus persolvendi Horas mentaliter.*

RESOLUTIO V. SPECIALIS.

H*Oræ sub mortali recitandæ sunt integrè, id est, nihil notabile omittendo, aut omissum quid notabile, eadem die supplendo: omnia distinctè enunciando: aut pronunciantem socium, vel alterum Chorum attendendo, quoad vocem, vel cantum obligationi satisfaciendo.* Ita communiter omnes, ut patebit explicatione solita.

§. I. *Nihil notabile omittendo.*

I. EUm, qui culpabiliter omittit integrum Officium divinum, peccare mortaliter, omnium sensus, & consensus est: quoad numerum tamen peccati duplex est modus dicendi. Cajetanus, Toletus, & alii cum Lessio *lib. 2. cap. 47. n.* 53. volunt tot esse præcepta distincta, & consequenter tot peccata distincta in Confessione numeranda, quot sunt, & omittuntur Horæ, nimirùm septem. Alii autem communiùs, & verosimiliùs dicunt, totum Officium recipi unico præcepto, ac proinde unicum esse peccatum mortale omittere totum officium, etsi graviùs substantialiter, ut ex se patet, Sylvester, Navarrus, Suarez, Vasquez, Bonacina, alii passim cum Tambur. *lib. 2. Decal. cap. 5. §. 2. num. 9.* Gobat. Ratio est, quia ex instituto Ecclesiæ omnes Horæ unum Officium complent, tanquam unum formale objectum unius debiti, & unius omissionis: At teneborne necessariò in confessione explicare, me omisisse totum Officium divinum? ℟. teneberis in communiori, & veriori Sententia circumstantias notabiliter aggravantes necessariò esse explicandas in Confessione: non autem teneberis in Sententia probabili opposita, sed sufficeret dicere, peccavi mortaliter omissione divini Officii, Lugo *de Pœnit. d. 26. num.* 547. Diana *par. 2. tract. 12. resol.* 23. Nam totalitas est tantùm circumstantia aggravans inter eandem speciem. Supposito semper, quod sub una volitione nunquam revocata totum Officium omiseris. Secùs esset, si disparatis, & innovatis intentionibus, seu volitionibus totum Officium omittas, vel plures Horas. Ut si voluntariè omissa una Hora, Matutino v. g. posteà pœnitens proponeres recitare reliquas, easque rursus voluntariè omittens, non est dubium fore distincta peccata ratione voluntatis distinctæ, ideòque distinctè exponenda in Confessione. Ex communi doctrina in materia de peccatis, eorumque distinctione. 92

II. Etiam omittens notabilem partem Officii divini peccat mortaliter citra controversiam. Notabilis autem pars sufficiens ad omissionem mortalem rectè statuitur una Hora minor, aliaque pars æquivalens. Ita (contra Caramuel. Marchinum, alios Recentiores negantes, & plus requirentes, nimirùm quartam partem, vel tertiam totius Officii) omninò communis DD. & teste Suarez *lib. 4. de orat. cap. 25. n. 15.* Omnes. Intellige, suo tempore. Et 24. recitat Diana *p. 6. tr. 6. res. 6.* Lessius *lib. 2. c. 17. dub. 9.* Bonae *disp. de Horis Canon. qu. 5. propos. 1.* Tambur. *lib. 2. Decal. c. 5. §. 2. n. 11.* alii infrà citandi. Ratio est, quia licet una Hora minor, Nona v. g. vel Completorium respectu totius Officii non videatur notabilis pars, attamen secundùm se sumpta, & spectato fine Ecclesiæ, quæ præcipiendo voluit, ut à Clericis, singulis statis diei Horis peculiaris cultus, & ratione particularis mysterii Deo offeratur, à quo fine notabiliter deficit, qui unam etiam Horam minorem, Laudes integras, integrum Nocturnum, aliamve similem æquivalentem partem omittit, omninò censeri debet pars notabilis. Quin Suarez, Reginaldus, Escobar, Diana *par. 1. tr. 12. resol. 41.* volunt sufficere ad mortale, si in parvis Horis media pars, at in reliquis tantum, quantum æquivalet uni integræ Horæ, omittatur. Item noxæ lethalis damnat Suarez *cit.* omittentem integrum Nocturnum. Escobar *tract. 5. examin. 6. n. 59.* omittentem quatuor Psalmos longiores, vel tres Lect. cum Responsoriis. Laym. *lib. 1. tract. 4. cap. 19. n. 6.* omittentem novem lectiones. An tu etiam omittentem Vesperas Sabbati sancti? meritò negat tantam culpam Tamburinus *cit. cap. 5. §. 1. num. 11.* cùm sit tam exiguæ partis omissio, dies tam lætus, præcesseritque tam longum Officium, ait Gobat. *num.* 609. 93

III. Contrà ergo minus, quàm integra Hora minor, non erit pars notabilis, & sufficiens ad omissionem mortalem, adeò, ut nisi omittas plus quàm dimidium Horæ minoris, seu quantum notabiliter non adæquat Horam minorem, non sis condemnandus peccati mortalis. Sic Bonacina, Lessius, Tamburinus *cit.* Marchant. *Tribun. p. 2. tract. 2. tit. 3. sect. 2. quæst. 3.* Castro-Palaus, Tiberius, apud Gobat. *n.* 611. consentientem, & approbantem verba Bonartii. *Probabile mihi videtur non incurri hac in re peccatum mortale, nisi aliqua Hora ferè integra omittatur, vel aliqua pars Horæ majoris illi respondens, unde qui ex Tertia recitet saltem usque ad primũ Psalmum inclusivè, imò unum illius Psalmum, non videtur peccare mortiferè.* Sic Bonartius prudenter contra Navarrum, & alios rigidiores. Ratio est, quia omnes Horæ Canonicæ ex institutione Ecclesiæ unum unius diei officium constituunt, hinc notabilis pars omissionis, vel gravitas materiæ omissæ, non respectu singularum Horarum præcisè, sed simul conjunctim respectu totius officii expendenda est, quantum nimirùm notabiliter nocet fini ab Ecclesia intento, atqui sicut respectu totius Officii, & spectato fine ab Ecclesia intento 94

quali-

qualibet Hora, etiam minor, revera est notabilis pars: ita notabiliter minus, quàm Hora minor, non potest ampliùs censeri pars notabilis, vel materia gravis, licet reverâ quid notabile sit respectu ipsius Horæ minoris. Et quis credat, Ecclesiam esse tam duram Matrem, ut æternis ignibus velit addicere omittentem minus, quàm dictum est? quis probabit consuetudinem esse tam rigidam? Cæterùm, si modicum tantùm quid Horæ minoris recitas, v.g. initium, Hymnum, aliquot versus Psalmi, censeberis totam negligere, & mortaliter delinquere: quia tam modicum pro nihilo reputatur.

95 IV. Perinde est ad culpam, sive notabilis pars suprà designata omittatur in eadem Hora continuè, & consequenter, sive discretè per intervalla. Qui enim per plures diversas Horas, Psalmum, vel partem aliquam culpabiliter omittit hincinde, quæ partes hinc inde omissæ simul sumptæ adæquant materiam notabilem, v.g. unius Horæ minoris, vel ampliùs, utique peccabit mortaliter: quia licet secundùm se seorsim sumptæ non sint partes notabiles, simul tamen aggregatæ notabilem divini Officii partem constituunt, omissio ex respectu ad totum Officium expendi debet. Excipiendi tamen illi, qui in aliquo ministerio ad Chorum spectante occupati sunt, de quibus, & aliis mox §. sequenti, Denique omittens diebus Rogationum, & S. Marci Litanias majores, & die animarum Officium defunctorum, peccat mortaliter juxta communem, & veriorem Sententiam. Suarez *cit.* Sanchez *lib. 7. Consil. Moral. dub.* 27. Tannerus *tom. 3. d. 5. quæst. 1. num.* 147. Tamburin. *cit. num.* 14. Contra Graff. Molvesium, Homobonum, Macignum apud Dianam *cit. tract. 12. resol.* 42. Quorum opinioni ipse concedit probabilitatem, & non audet negare Tamburinus *cit.* & Gobat. *num.* 625. Et respectu Litaniarum vera est, quando non instituitur processio. Suarez *cit.* Nam dicitur in Rubrica: *Qui non interfuerint Processioni, dicant Litanias privatim.* Addit Gavantus *in Rubric. Breviarii sect. 6. cap.* 16. S. Congregationem declarasse, teneri repetere, vel dicere privatim, qui interfuerunt, quidem processioni, at non recinerunt. Ac certè hæc declaratio non servatur in Germania. Notent tamen Religiosiores.

§. II. *Aut omissum quid notabile, eodem die supplendo.*

96 I. Qui unam, vel alteram Horam, aliamve notabilem partem Breviarii culpabiliter, vel etiam inculpabiliter ex oblivione, vel occupatione omisit, & eodem die recordatur, ad evitandum peccatum mortale, tenetur adhuc supplere; at nihil ampliùs altero die: cùm Officium cujusque diei affixum, eoque evolante evolet obligatio, ut praxis probat. Idipsum contra Tannerum Præceptorem censet Discipulus Layman *lib. 4. tract. 1. cap. 3. num. 9.* de illo, qui omisit primas Vesperas festi alicujus: hæc enim spectant ad Officium diei præcedentis, alioquin careret hic integra Hora; esto quoad solemnitatem vindicet sibi sequens dies festus.

97 II. Qui simpliciter dubitat, an dixerit aliquam Horam, v.g. Vesperas, ita ut nullam pro se habeat rationem, vel conjecturam, tenetur repetere secundùm omnes. Quia præceptum est in possessione; cujus certa obligatio, dubia solutio. At verò si habeat pro se rationem aliquam, vel conjecturam ad credendum se dixisse, non obligari, imò male facturum repetendo, docet Sanchez *cit. lib. 7. Consil. Moral. cap. 2. dub.* 34. Tandem multò magis, qui sciens se dixisse aliquam Horam, & solùm dubitat, an integrè dixerit, num aliquid omiserit, nihil tenetur repetere, ut jam suprà insinuatum ex Navarro *cap. 13. de Orat.* Sanchez *cit. modo.* Laym. *cit. cap. 5. num.* 11. Ratio est, quia posito principali facto in dubio præsumitur accessorium ex communiter contingentibus. At verò ipsum factum principale in dubio non præsumitur. Ex communi doctrina, in materia de Conscientia probabili.

98 III. Qui ministerio ad ipsum Chorum spectante occupatur, ut libros, luminaria, prunas, thus parando, thurificando, tollendo folles organorum, pulsando campanas, Lectiones, Responsoria, Antiphonas canendas prævidendo, ne aliàs erret eum confusione Chori &c. non tenetur repetere ea, quæ alii ipso etiam non audiente canunt. Nam Chorus, cui inservit, canit pro ipso, ejusque vicem supplet. Toletus, Rodriquez, & communis cum Laym. *cit. cap. 5. num.* 7. Escobar *cit. num.* 70. Diana *par. 2. tract. 12. resol.* 12. Navarrus quoque *de Orat. cap.* 22. licèt moneat omissa plusculа supplenda esse, non tamen audet obligare sub peccato. Sanchez quoque *cit. dub.* 15. etsi solus hoc restringat ad casum, quo ista non potuerunt prævenire, addit tamen etiam *ibid. num.* 3. etsi Psalmus integer recitetur, dum quis tussit, excreat, aut aliquid necessarium alteri dicit, haud tamen quidquam esse necessariò repetendum: quia etiam pro tali necessitate occupato, Chorus supplet. At certè repetere tenetur omissa, qui confessiones interim audit, hoc enim non est servire Officio publico. Attamen saltem excusandus tunc, dum unus duntaxat, alterve Psalmus decantatur, & attendit ipse, quantum potest, ait Gobat *cit. num. 706. in fine.*

IV. Quæ solo organo, vel alio instrumento musico sine voce humana personant, seu potiùs quando loco Antiphonarum, Antiphonæ, versus, Hymnorum, Canticorum &c. solùm pulsatur organum, vel aliud instrumentum musicum: debent à singulis submissa voce recitando suppleri: quia sola organi pulsatio non est oratio, nec attendendo ad organum, attendis orationi. Ita communis DD. Navarrus, Suarez, Layman, Bonacina, Castro-Palaus, Escobar, Tamburinus *loc. cit.* apud Gobat. *num.* 704. apertè tamen repugnante Sanchez *cit. lib. 7. cap. 2. dub.* 26. nec improbabiliter: siquidem Ecclesia illum sonum organorum accipit loco vocum ad cultum, & laudem Dei. Unde post ipsum Navarrum, Scotum, alios idem Sanchez *ibid.* tradit, Organædum non obligari ad repetenda, quæ ipse pulsavit. Vide etiam Busembaum *lib. 4. cap. 2. num.* 3. Quin insuper aliqui apud Pellizarium *Manual. Regul. tom. 1. tract. 5. cap. 8. num.* 42. & Tamb. *cit.* non improbantem probabile censent, quovis Clericos, vel Religiosos, quando Musici integram Horam, Vesperas v.g. solemniter cantant, satisfacere, si solùm Religiosè assistant, & attendant: imò etiam si sola externa devotione, & attentione, non notabiliter fabulando, legendo alia &c. etsi internè non attendant; sed hoc posterius probare non possum, & cum Gobat. *num.* 705. probo praxim contrariam omnium bonorum. Illud certum, si solùm Antiphona, Versus, Canticum, Magnificat musicaliter cantetur, satisfacere præsentes solùm attendendo, eò quòd Musica tunc vicem præsentium suppleat, & velut solemnizet. Sed tu, si sapis, æmulare charismata meliora.

§. III. *Omnia distinctè pronunciando.*

I. Ad integritatem divini Officii etiam spectat, quod recitari debeat distinctè exprimendo singula verba, & syllabas intelligibiliter moraliter, sine syncope, & mutilatione verborum, uti graviter præcipiunt SS. Canones. *Clement. sæpè cit. cap. Dolentes.* Concil. Basileensi §. *qualiter Horæ*: ubi graviter monentur Clerici, ut Horas persolvant, *non in gutture, vel inter dentes, seu deglutiendo, aut syncopando dictiones, & verba, sed reverenter verbis distinctis, sive soli, sive sociati, cum aliis, Officium diurnum, nocturnumque persolvant.* Quare qui per magnam Officii partem ita transcurrunt syncopando, mutilando, truncando, glutiendo syllabas, verba, versus medios voluntariè, & culpabiliter, posse peccare mortaliter, monent DD. communiter Suarez *cap. 13. num.* 110. Laym. *cit. cap. 5. num.* 8. Marchant *cit.* alii passim. Ex.gr. Sacerdos ita Psalmos transcurrit, ut solùm proferat initia versuum, & finem, intermedia glutiendo; si ita per totum ferè Officium, aut notabilem valdè partem faciat, sic, ut magna, & quandoque vix media pars versuum, vel verborum benè expressa sit, omninò mortaliter deliquisse censendus est. Quia notabilem Officii partem omisit, prout etiam advertit Lessius *lib. 2. cap. 37. dub. 10. num.* 56. ac proinde Horas sic malè blateratas repetere tenebitur. 100

II. Eademque ratio est de eo, qui cum socio recitans Officium, nondum absoluto socii versu suum præproperat notabiliter incipere: si enim per notabilem Officii partem, non sinè notabili Officii diminutione ita faciat, graviter peccabit: sic enim recitationem socii totam non percipiendo non facit suam, alioquin liceret socio, vel Choro cantante unum versum, simul recitare alterum, & sic præceptum Ecclesiæ notabiliter eludere. Communis DD. Azorius, Toletus, Filliucius, eosque citans Bonacina *disp. 1. de Horis Canonicis qu. 3. prop. 2. §. 1. n.* 4. At inquis. Ego quidem mea ritè pronuncio: at socius meus ita præcipitat, deblaterat &c. & tamen debeo cum ipso recitare, quippe Domino Prælato meo? Casum proponit Navarrus Manual. *cap. 25. nu.* 99. Et respondet, debuisse quidem Dominum juvare, cùm detractare non potuerit, at cum proposito denuò recitandi benè. Quod tamen intelligendum de notabiliter ita errante in una Hora, non item si in singulis Horis pauci tantum v.g. sex, octo, decem tales errores contingerent, juxta mox dicenda N. III. specialia quoad recitantem cum socio mox habebis §. *sequenti*. 101

III. Certè tamen rarò tali modo peccabit mortaliter. Quia rarò voluntariè, & culpabiliter ita facies per notabilem partem sufficientem ad mortale. Et Lessius *cit.* non damnat de mortali, nisi quando excessus est enormis, ut in exemplo allato. Deinde solummodò ultimas syllabas abscindere verborum, ita ut sensus notabiliter non corrumpatur, non excedere culpam venialem, omnes ferè fatentur. Addunt insuper Bonacina *disp. 1. de Horis Canon. q. 3. p. 2. §. 1.* & ex eo Diana *p. 1. tr. 12. resol.* 26. non peccare mortaliter eum, qui eodem die, in singu- 102

singulis Horis deglutiendo, truncando &c. paucos versus mutilat, esto illi simul sumpti efficerent notabilem quantitatem, non tamen enormem, nisi hæc quantitas sit in una Hora. Approbatque Gobat. *num.*618. ita subscribens. *Profectò mutilatio est vitium tam generale, partim à natura, partim ab habitu hic, & nunc incorrigibili, partim quandoque à potu vini, etiam necessario, & moderato, ut infinitis scrupulis panderetur via, si assereretur ex his constari materiam sufficientem ad lethale crimen, cùm tamen Rodriquez in Summa cap.*123. *rectè moneat, oportere in rebus moralibus, ita loqui, ut non detur ingressus scrupulis.* Sic Gobat. sapienter.

103 IV. Dixi etiam suprà: *voluntariè, & culpabiliter.* Si enim inculpabiliter, & involuntariè sic facias, sive ex naturali balbutie, sive ex habitu, & vitio linguæ acquisito, quod emendari nequeat, nullam esse culpam timendam, rectè pronuntiant *Lessius, & Layman ll. cc.* Quòd si tamen vitium illud tantùm sit, ut tollat integritatem substantialem Officii, rectè probat Gobat. *n* 622. *sub finem*, adesse obligationem mortalem emendandi illum defectum, sive naturalem, sive acquisitum culpabiliter, utpote, quia quis liberè consuevit, ita deproperare, & deblaterare celerrimè Officium, ut assueverit sæpissimè transilire, deglutire integras syllabas, & verba, quia quivis adstrictus Breviario, sub mortali obligatur ad procurandam ejus integritatem substantialem suprà definitam. Et quia hæc emendatio non videtur aliter posse fieri, nisi deinceps per lentam pronuntiationem singulorum, hæc omninò adhibenda est etiam cum difficultate, etiam longè majori ab habituato propria culpa, quàm à naturaliter defectuoso. Ratio est, quia generaliter loquendo tenemur strictiori jure tollere causas malorum à nobis liberè positas, quàm positas à natura, à causa, vel aliunde; ut patet exemplo unius titionis igniti tua culpa illapsi in horreum tui vicini, & alterius illuc per aera ex aliena domo ardente projecti. At quid, si hac ratione oporteret te impendere integram horam recitando Matutinum cum Laudibus, cùm alii communiter facile absolvant horæ dimidio? R. Si tanta lentitudo sit necessaria ad ponendam integritatem substantialem Officii, eam necessariò adhibebis, præsertim culpabiliter defectuosus, nec enim videtur hæc molestia esse ita notabilis, ut eximat à lege persolvendi Horas integrè, ait Gobat. *ibid.num.*623. Secùs dicendum, si vitium hoc non tollat integritatem substantialem sub mortali requisitam, tunc enim solùm erit obligatio sub veniali emendandi. Vide omnino Gobat. *cit.*

§. IV. *Aut pronuntiantem socium, vel Chorum alterum attendendo.*

104 I. Officium divinum, etiam privatim licitè, & laudabiliter recitatur cum socio alternis versibus Lectionibus tamen vel alternatim, vel omnibus ab uno recitandis. Communissima. Navarrus 10. *de orat. num.*16. *Sylvest.* aliique *cit. cap.* Laym. *cit. cap.*5. addens, eum modum orandi esse, & commodiorem, & meliorem per se loquendo, quia conformis primariæ institutioni divini Officii in Choro ab alternis cantandi. Quin etiam si ex voto, vel Pœnitentia injuncta tenearis recitare Rosarium, Psalmos pœnitentiales, Officium defunctorum, non delinques, sed satisfacis assumendo socium, & orando alternatim. Ex communi DD. *Azorius, Bonacina, Bonartius*, eosque citans Tamburinus *lib.*3. *Decal.cap.*16. §.6.*num.*5. Gobat. *num.*694. contra Castro-Palaum, quia sufficit conformitas orandi cum Ecclesia.

105 II. Poterunt quatuor, vel sex tecum orare, non constituendo nisi duos Choros, & alternis versibus Psalmorum, Hymnorum, non alternis integris Psalmis Nocturnis, minùs adhuc tertiatim tribus (minus pluribus) singulos versiculos recitantibus. Quia obligaris recitari Officium more Ecclesiastico, id est, totum ab omnibus, vel in Choro alternatim. Diana *part.*9. *tract.* 7. *resol.*38. Tambur. *cit. lib.* 2. *Decal.cap.*5. §.4.*num.*23. Addens non satisfacere etiam illum, qui mediam partem Matutini v.g. recitat ipse, alteram mediam audit à socio: quin neque illum, qui per se solum recitat omnes Psalmos Officii 9. Lectionum, & posteà ab alio ad hoc evocato audit 9. Lectiones: sed contrà, talem satisfacere probabilius censet *Pelizzarius* apud eundem. Certiùs non satisfaceret, si duo recitassent omnes Psalmos, & posteà à tertio audirent Lectiones, quia hoc esset recitare per tres Choros contra ordinationem Ecclesiæ. Diana *ibidem*. Ego in tantis rebus novitatem, ac singularitatem non probo, ait meritò Gobat. *num.*691.

106 III. Supposita etiam Sententia probabili ad recitationem Horarum non requiri attentionem internam, certum tamen videtur eum, qui in Choro, vel cum socio recitat, & ad partem alteram Chori, vel socii minimè attendit, non satisfacere, sed mortaliter delinquere cum obligatione repetitionis. Ex communi Tambur. *eod. cap.* 5. §.4. *num.*9. Ratio est, quia quilibet aliquo modo tenetur recitare totum officium divinum, atque adeò eatenus concessum est Officium in Choro, vel cum socio recitare, quatenùs tu tuam partem recitans, ad alteram partem aliquo modo concurras, eamque tuam facias, atqui qui ad partem alterius Chori, vel socii minimè attendit, nullo modo ad eam partem concurrit, nec eam suam facit, non enim exteriùs, vel ore, ut patet, non etiam interiùs, vel corde, ut supponitur: ergo perinde est moraliter, ac si alteram partem omitteret, adeòque mortaliter peccaret. Nec vales dicere, te alteram partem facere tibi communem per solam assistentiam, quam in Choro, vel cum socio retines, ideòque satisfacere, quemadmodùm in illa opposita Sententia probabiliter fideles satisfaciunt sola religiosa assistentia ad Sacrum externa, etsi interiùs non attendant. Est enim adhuc disparitas, quia fideles non jubentur dicere, vel activè concurrere ad Sacrum, sed *assistere, vel audire tantùm*; tu autem juberis dicere Officium divinum totum, ideoque aliquo modo concurrere ad alteram partem Chori, vel socii, sola assistentia nullo modo concurris. Posset tamen dici, re satis concurrere, & alteram partem tuam facere saltem audiendo, quia omnis, qui audit, etiam aliquo modo attendit: ideòque contrariam opinionem non carere omni probabilitate fatetur Tambur. *cit.* Vide Caramuel Theologiam fundamentalem *num.* 197. distinguentem inter *audientem, & auscultantem*. Prius sufficit, alterum non requiritur.

107 IV. Quod si contrà tu attendas, quantùm moraliter potes ad alterum Chorum, vel socium, etsi alter minimè attendat, nec habeat intentionem orandi, nec ipse te audit, adhuc satisfacis, *secundùm omnes*. Quia hoc modo tu præstas id, quod potes, atque per debitam recitationem qualemcumque alterius partis, ejus recitationem tamen ibi debitè communem facis. Quin etiam, si ob socii, vel alterius Chori defectum, vel ob strepitum, vel ob tuam distractionem, non mortaliter malam, aliqua ab altera parte prolata non percepisti, te adhuc satisfacere, nec opus esse quidquam repetere, etiamsi distributiones in Choro receperis, post alios docent Bonartius apud Gobat. *num.*692.& Tambur. *cit.*§. *num.* 12. quia alioquin nimis multi orirentur scrupuli, ad quos removendos habemus privilegium. Quinimo Tamburinus sic scribit: *Sine hæsitatione pronuntio te satisfacere, si attendas, quantum moraliter vales, licèt propter socii, vel alterius Chori defectum, nihil ex iis percipias. Ratio est, quia hoc modo tu præstas id, quod potes, nec per te stat, quin audias, atque per debitam recitationem tua partis, & attentionem ad alteram partem, ejus orationem, vel recitationem satis tibi communem facis.* Sic Tamburinus, & ibidem *num.* 13. infert etiam surdastrum satisfacere, etsi nihil percipiat, dummodò quantum potest, attendat, at non satisfacere omninò surdum, talis quippè moraliter non censetur interesse recitationi, seu locutioni aliorum, neque eam sibi communem facere. Sic *Tamburinus*, referente, & non reprobante *Gobat.cit.* Ego hic nihil definire ausim.

§. V. *Quoad vocem, vel cantum obligationi satisfaciendo, specialia quoad Canonicos.*

I. Licèt ex antiquis Canonibus satis constet Canonicos 108 non cantantes in Choro privari distributionibus, seu *præsentiis*, ut vocant, consuetudo tamen notoria facit iis jus, modò pie intersint. Cujusmodi sunt omnes ferè Canonici Cathedrales in Germania, quibus ex consuetudine notoria, vel privilegio conceditur solùm interesse, & assistere Choro solemniter, aliis Clericis Vicariis (imò ferè sæcularibus) totum Officium persolventibus, iis solùm religiosè attendentibus, ut observat Layman *sæpè cit.cap.*5. Alii autem Canonici beneficiati in Choro ad cantandum adstricti, ut in plerisque Ecclesiis collegiatis, licèt satisfaciant præcepto recitandi Horas, & lucrentur fructus sui Beneficii, qui dantur propter Officium quomodocunque dictum; non autem satisfaciunt servitio Ecclesiæ, & distributiones Chori amittunt, si suam partem solùm submissè recitent, ut ab altero Choro audiri non possint, & quidem ante Judicis sententiam, quia eas nunquam faciunt suas. Tamburinus *cit. num.*15. Ratio est, quia horum Officium est, non solùm recitare quomodocunque Officium, sed publicè, & solemniter, tanquam publicum Ecclesiæ cultum, adeòque alta voce: ideòque talis non facit id, propter quod distributiones illæ dantur. Minùs satisfacit Officio Ecclesiæ, & distributiones lucrabitur, qui Officium privatim domi recitans, & in Choro omninò nihil dicit, etsi ad omnia accuratissimè attendat, quia talis simpliciter non dicit

Offi-

Officium in Choro, sicut & alter submissè orans non dicitur recitare in Choro, seu choraliter, ergo & hic nihil acquirit, ne partem quidem, ut contra *Suarez* monet *Castro-Palaus* apud *Tambur. cit.*

109 II. Canonicus talis debito modo suam partem recitans, vel cantans, sed ad aliam partem non attendens, sed voluntariè distractus, confabulans, dormitans, peccat sanè contra virtutem Religionis, ut partem omissam repetere teneatur privatim. Probabiliter tamen non amittit distributiones, quia suo muneri, quantum sibi in Choro injunctum est præstari ab Ecclesia, non deficit. At quid dicendum de dormitante involuntariè, ut si Beneficiatus in Choro ritè assistens, violenter à somno impetatur, & ipse tamen, quantumvis conatus resistere, vincere non valeat, sed eo oppressus ad alium Chorum attendere, & sua sæpè recitare non valeat? ℞. Talis sanè tenebitur ad privatam recitationem Horarum, quia sic dormitans Officium humano modo non persolvit: adhuc tamen lucrari distributiones, probabile est, ad has enim lucrandas sufficit assistentia, quam sine sua culpa potest quis afferre. Certè omnes concedunt, distributiones acquiri à legitimè impedito, v. g. infirmo, qui Choro omninò non interest: ergo multò magis ab assistente Choro, sed pertinaci somno, qui moraliter evinci non potest, ut meritò infirmitati comparari possit impeditus officium suum perfectè præstare non potest, quantumvis conetur.

Specialia quoad vocem, cùm quis solus recitat Officium divinum.

110 III. IN primis quando solus recitas, non obligaris tam altè loqui, ut circumstantes possint te audire. Quia id nulla lex præcipit, ut contra *Joannem Medinam*, *Valentiam* habet communis DD. cum Suarez *cit. cap. 7.* Attamen probabiliùs debes ita altè proferre verba, ut possis ipse ea audire, si non impediat tua surditas, vel tumultus, & strepitus aliorum, Ita cum multis Suarez *ibid. num. 6.* attamen sufficere, ut quocunque minimo sono, seu voce, absque syllabarum confusione verba distinctè pronunties, cùm reverà non possit exhiberi lex requirens clariorem pronuntiationem, satis probabiliter docent Azorius *part. 2. lib. 10. cap. 11. quæst. 4.* Layman *cap. 5. num. 6.* Tanner. *hic quæst. 1. num. 150.* Item *Caramuel*, *Bassæus*, *Baldellus* apud Dianam *par. 10. tract. 11. resol. 33.* Ego tamen cum Gobat. *num. 690. fine*, nollem absque necessitate hanc opinionem sequi, utpotè quæ minùs facit ad devotionem. Denique sive solus ores, sive cum socio, aut in Choro, debes non sola mente, sed etiam voce efferre illa, quæ in Breviario jubentur secretò dici, ut contra Navarrum, ratum, oppositum non esse improbabile, ex communi docet Sanchez *cit. lib. 7. cap. 2. dub. 8.* testans omnes ita sentire. Ratio est, quia in Concilio Basileensi *sess. 21. §. 2.* absolutè decernitur, ut Horæ dicantur *non in gutture, vel intra dentes*: ergo multò minùs sola mente. Quod tamen intelligendum est, secluso privilegio, quale datum est Minoribus sub Leone X, de quo hic opportunè occurrit

Dubium singulare.

Quantùm valeat Privilegium à Leone X. datum Fratribus Minoribus, ut possint Horas mentaliter persolvere.

111 IV. VErba petitionis, & concessionis apud Rodriquez *in Bullario Regularium inter viva vocis oracula Leonis X.* hæc sunt: *Placeat Sanctitati vestræ, ut ne Fratres mutuò se impediant in Officio divino, aut aliis sint fastidiosi, quod quæ in ordinario jubentur dici secretò sub silentio, tam in Horis Canonicis, quàm etiam in Missa, non teneantur proferre vocaliter, sed satisfaciant dicendo mentaliter, aut legendo intra se per librum: quia aliqui devotiùs sic dicunt, & absque impedimento, & fastidio aliorum: Et eodem modo possit facere, qui dicit Officium solus, cùm prolatio verbalis sit præcipuè, ut ab aliis intelligatur*: Hæc fuit postulatio cum aliis simul propositis, annuit Leo Papa: ita per suas litteras authenticas attestante Eminentissimo Domino Laurentio Presbytero Cardinali SS. IV. Coronatorum die 15. Aprilis Anno 1516. Difficultas hic est, & controversia gravis circa illa verba: *Et eodem modo possit facere, qui dicit Officium per se solus*: an nimirùm debeant hæc verba referri solùm ad præcedentia, nimirùm illa, quæ in ordinario jubentur dici *secretò*, ut *Pater*, *Ave*, *Credo*, & alia quædam: an verò sint extendenda ad totum divinum Officium, an scilicet solus extra Chorum possit totum Officium divinum dicere mentaliter absque ulla pronunciatione, seu expressione, vel formatione verborum? Et hoc posterius docent graves DD. nominatim post Navarr. *de orat. cap. 19. num. 88.* idem Rodriq. *Q. R. tom. 1. quæst. 42. art. 4.* Cæsarubius, Corduba, Miranda, eosque citans Bruno Cassain. *De Privilegiis Regularium par. 2. tract. 8. cap. 4. propos. 5.* Joao. Crucius, Sanctorius, Persicus, Tamburinus apud Dianam *cit. resol. 1.* Et suadet ratio addita in petitione, *cùm prolatio verbalis sit præcipuè, ut ab aliis intelligatur*. Quæ ratio non tantùm de illis paucis, *Pater*, *Ave*, *Credo*, sed de toto Officio à solo recitando currit. Et video sic practicari ab aliquibus etiam piis, & doctis, ideòque damnare non ausim, nolim tamen æmulari. Nam oppositum, nimirùm concessionem istam referri solùm ad illa pauca in petitione suprà expressa, communiter docent alii, & post Garziam, & Pellizarium fusè Diana *cit. part. 10. tract. 11. resol. 1.* Idemque Cardinalis de Lugo *Responsorum moralium lib. 3. dub. 7.* sic resolvens: unde nec extra Chorum in privata recitatione deservire potest nisi ad illa pauca. Nam extensio facta illius concessionis ad eos, qui extra Chorum privatim recitant, non ampliavit materiam, sed personas, & loca. Cùm enim postulatio esset ad illa sola, *quæ in ordinario jubentur dici secretò, sub silentio*, & posteà subdatur extensio ad recitantes extra Chorum illis verbis: *& eodem modo possit facere, qui dicit Officium per se solus*: debet omninò intelligi de eadem materia, circa quam petita fuerat dispensatio pro recitantibus in Choro cum aliis, ne se invicem impedirent: non video ergo, quo fundamento possit concessio illa ad totum Officium extendi, nec in eo sensu videtur unquam fuisse usu recepta. Hactenùs Cardinalis Lugo, cui ego acquiesco. Tu cogita, quid agas.

SECTIO IV.

Quæ forma, quæ alia observanda in recitandis Horis Canonicis?

SUMMARIUM.

112 *Quali utendum Breviario; an adhuc antiquo uti liceat?*
113 *An adstrictus Breviario v. g. Romano, satisfaciat dicendo Officium peculiaris Ecclesiæ, vel Ordinis, v. g. Benedictini, Dominicani, &c. & an ad id teneatur, si non habeat Romanum? & è contra*
114 *An Clericus, vel Religiosus adstrictus Breviario proprio sui Ordinis possit uti Romano?*
115 *An, & qualiter liceat aliquid addere Officio can.*
116 Usque ad num. 121. *Qualiter peccet, qui sine causa mutat Officium in aliud æquale, vel longius in brevius alterius diei, vel temporis.*
121 Usque ad num. 125. *Ob quas causas liceat Officium sic mutare, vel aliis se accomodare in dicendis?*
125 Usque ad num. 131. *Enumerantur, & resolvuntur casus varii, & notabiles.*
131 Usque ad num. 135. *An; & quando liceat Horas transponere, dicendo v. gr. Horas minores ante Matutinum.*
135 Usque ad num. 139. *An, quæ, & quando sit licita, vel peccaminosa interruptio in Horis?*
139 Usque ad num. 148. *Quo tempore debeat, aut possit dici, vel incipi Officium can.*
148 *Quo loco, &*
149 *Quo situ dicenda sint horæ?*

RESOLUTIO VI. SPECIALIS.

I. REsolutio secunda generalis sic expressit: *Horæ recitandæ ritè quoad formam generalem, & specialem ab Ecclesia præscriptam: ordinatè, continuè singula, tempestivè, atque in circumstantiis loci, situs &c. cultum divinum decentibus.* Jam explico particulatim.

§. I. Ritè, quoad formam generalem ab Ecclesia præscriptam.

I. SErvanda est forma generalis Breviarii editi à S. Pio V. 112
& confirmati à Clemente VIII. (& ab Urbano VIII. novis Hymnis adornato) ab omnibus in Ecclesia latina Breviario adstrictis; exceptis Ecclesiis, seu Capitulis, & Monasteriis, quæ à ducentis annis fuerunt usa alio. Sic enim expressè statuit illa Bulla S. Pii V. confirmata à Clemente, & Urbano octavis Breviario præfixa. At verò necessariò de præcepto servanda non est forma Breviarii Urbani VIII. quoad novos Hymnos: nam, ut ex ipsius Bulla patet, Breviaria antiqua S. Pii V. Clementis VIII. permittuntur, quamdiù extant,

tant,

tant, & solùm licet, ac decet uti Breviario correcto ab Urbano, & antiqua de novo imprimi gravissimè sub excommunicatione prohibentur. Quare meritò Tamburinus l. 2. *Decal. c. 5. n. 2.* scrupulum non injecit illi, qui habens Breviarium novum, tamen recitabat ea antiquo, & quandoque Matutinum ex antiquo, reliquas Horas ex novo; quod certè & ego facio, quando intersum Matutino in Choro: idemque sine metu jussit esset illum, qui ea jussu confessarii compulsus bis de die dicere Breviarium, fecit eandem commixtionem, quia uterque usus fuit legitimis Breviariis. Et Gobat. *num.* 601. rectè resolvit, licitum fuisse uti Breviariis post, & contra prohibitionem Urbani VIII. impressis in Gallia cum antiquis Hymnis, nam impressio tantùm prohibita fuit, non tamen per hoc prohibitus censeri debet impressorum usus. Correctio enim Jurium est restringenda, non amplianda.

113 II. Non ergo satisfacit præcepto, sed graviter, & mortaliter peccat, qui adstrictus Breviario, recitaret Officium more peculiaris Ecclesiæ, vel Ordinis, v. gr. Benedictini, Cisterciensis, Dominicani, Herbipolensis, *&c. Omnes*. An etiam, si una, vel altera vice tantùm? Omninò sic, Tamburinus *cit. num.* 33. Ratio est, quia S. Pius V. in Bulla præfixa Breviario expresè edicit, eum, qui suæ Ecclesiæ formam non custodit, præcepto non satisfactutum; at præcepto non satisfacere, etiam per unum diem, materia gravis est, ergo &c. etsi pro una, vel altera vice excusaret Diana *par. 2. tract.* 12. *res.* 3. Insuper Rodriquez noster *QQ. RR. tract. 1. q. 42. a.* 8. & Miranda Man. Præfat. *q. 37. a.* 13. docent, FF. Minores ex Regula obligatos ad Officium Romanum, extra Conventum existentes apud alios Religiosos peculiari Breviario utentes, posse ex eorum Breviario Horas persolvere ex concessione Innocentii IV. eamque concessionem non esse revocatam per Bullam S. Pii V. Eamque Sententiam in praxi securam existimat Diana *p. 3. tract. 2. res.* 135. Et saltem eo casu admittit Bassæus *v. Hora Canonica II. num. 2. &* 3. quando Frater minor careret Breviario Romano. Quin universim: si quis adstrictus Breviario certo, Romano v. gr. caret illo, teneri pensum persolvere ex quocumque alio approbato, docent *Lezana, Pellizzarius, Crucius*, eosque citans Leander *hic disp. 3. q.* 21. pro certo habens. Eò quod, si non potest servari lex, sicut debet, debet servari, sicut potest, Sed benè impugnat Gobat *num.* 603. Quia S. Pius V. in Bulla expresè dicit: neminem ex iis, quibus hoc dicendi, psallendique onus impositum est, nisi hac sola forma posse satisfacere; ad quid ergo sit obligatio utendi alia formula? Si tamen versareris per majorem anni partem in Urbe, vel Monasterio aliquo, in quo vigeret usus legitimus alterius Breviarii, proprio carens, obligareris ex illo alio propter communem doctrinam de obligatione generali servandi leges particulares loci, in quo habitaturus es per majorem anni partem. Quia tamen hæc obligatio negatur à multis respectu viatorum, aliorumque peregrinorum breviùs majori parte anni commorantium alicubi, ideò etiam probabiliter censebis te immunem à peccato mortali, si existens uno, alterove die in Carthusia v. gr. abstineas penso horario, utpotè carens tuo Breviario, ait Gobat. *cit. num.* 604.

114 III. Contrà verò Religiosum, vel Clericum adstrictum Breviario proprio sui Ordinis, vel Ecclesiæ particularis, minimè peccaturum, si in privata recitatione Horarum utatur Breviario Romano, quia tunc conformem se reddit Ecclesiæ Romanæ, quæ est Mater omnium Ecclesiarum, idque non displicere Pontifici meritò præsumendum, docent Sà *v. Hora*. Lessius *l. 2. de Just. c. 37. n.* 74. Sanchez *l. 7. Consil. moral. c. 2. dub.* 33. Portellus *v. Hora*. Diana *p. 2. tr. 12. res.* 10 & saltem pro una, vel altera vice concedit Tamburinus *c. 5. §. 2. n.* 33. Et in Bulla expresè loquitur de Choro, & insuper de iis dicit S. Pius Pontifex: *Quibus inveteratum illud jus psallendi suum Officium non adimimus*, quibus verbis illos Ordines, & Ecclesias ab hac nova lege eximit, quasi privilegio: at privilegio utimur, quando volumus. Etsi contrarium doceat cum aliis Suarez *de Orat. l. 4. c. 23. num.* 6. Et probabiliùs censet Herinx, *hac d. 2. qu. 2. num.* 11. Minùs autem probabiliter docent *Navarrus, Rodriq. Bonartius &c.* talem posse dicere Matutinum ex Romano, reliquas Horas ex proprio Breviario, hæc enim mixtio, & confusio efficeret planè aliam formulam, & fraudem saperet. Quando tamen tales Religiosi, & beneficiati Clerici versantur extra Monasterium, vel Diœcesim, v. gr. in studiis, securè se accommodabunt loco. Suarez *cit. c.* 23. Tandem certum est, Beneficiatos debere legere ex Breviario suæ Ecclesiæ, in qua habent beneficium, quamdiù habitant intra Diœcesim. Suarez *ibid.* sicut & Monachus in perpetuum Præfectus Ecclesiæ sæculari: Mirand. *Manual. q. 77. num.* 13. Clerici autem non beneficiati, nec adscripti alicui Ecclesiæ, tenentur utique ut Breviario, vel Romano, *Less. cit. c. 27. n.* 75. vel suæ Diœcesis, Suarez *cit.* Bonartius, alii, vel possunt uti quocumque approbato, Navarrus Man. *c. 25. n.* 107. Omnia probabiliter, sed primum tutissimum.

115 IV. Servanda est forma Breviarii Romani etiam integraliter, adeò, ut nihil liceat addere, vel demere. Nam S. Pius V. in Bulla illa districtè prohibet utrumque. De demptione, vel diminutione per se clarum est, & patet ex dictis *praeced. sect.* Additionem illam tantùm graviter prohibet Pontifex, qua aliquid adderetur Officio tanquam pars Officii divini, eo animo, ut in perpetuum duret, atque animo mutandi ritum, quod sub excommunicatione quavis auctoritate fieri prohibet S. Pii Bulla: adeòque eo modo, & modicum quid addere Officio divino mortale fore ob usurpatam sibi jurisdictionem, & inobedientiam erga Ecclesiam, rectè censent DD. communiter, *Suarez cit. Castro-Palaus, Tamburinus*, alii; sed hoc rarò præsumitur contingere in privata recitatione. Alio modo ex privata libera devotione aliquid addere Breviario (v. g. post singulos Psalmos, Nocturnos, Horas, certas orationes mysteriis respondentes, præsertim Passionis Christi) omni culpa vacare meritò censet communis DD. cum eodem Suarez *cit. c.* 23. Et laudem etiam mereberis, si exemplo S. Francisci Xaverii singulis Horis præmittas Hymn. Veni Creator &c. Ceterùm idiomate latino in Ecclesia latina solvendum esse Officium divinum ea se constat. Satisfaceret tamen etiam lingua Græca, vel Hæbraica legens, quia adhuc impleret præceptum quoad substantiam, & illæ duæ linguæ Græca, & Hebraica cum latina admittuntur in Sacris ab Ecclesia latina Romana. Ita cum aliis Bonacina *de Horis d. 1. q. 3. p. 1. n.* 15. Escobar. *tr. 5. Exam. 6. n.* 70. Et fusè Tamburinus *l. 2. Dec. c. 5. §. 2. n.* 55. meritò tamen limitans, si causa aliqua rationabilis subsit, v. g. addiscendæ, & exercendæ talis linguæ, alioquin te peccaturum ob ritum Ecclesiæ non servatum, rectè censet Herinx, *cit. c. 2. q. 2. n.* 16. Lingua autem vulgari licere, negant Escobar, & Tambur. *cit.* at ob similem rationabilem causam concedit Herinx *ibid.* Sed de hoc satis.

Tandem adstricti Breviario Romano non tenentur diebus in Breviarium notatis recitare Officium B. V. Officium Defunctorum, Psalmos Graduales, & Pœnitentiales. Hos enim expresè liberat S. Pius V. profitens tamen se idcireò mandasse nihilominùs ea imprimi in suo Breviario, ut Clerici spe indulgentiæ à se oblatæ illa recitantibus allecti recitent. Excipit tamen expresè Ecclesias, in quibus viget sancta consuetudo, & usus recitandi in Choro Officium B. V. Mariæ, ita ut prædictis Ecclesiis servetur adhuc ipsa laudabilis, & sancta consuetudo celebrandi more solito prædictum Officium. Quare in ejusmodi Ecclesiis, atque etiam FF. Minorum saltem illa constitutione S. Pii V. antiquioribus manet obligatio recitandi prædictum Officium B. V. in Choro: non tamen privatim extra Chorum, ut observat noster Herina *cit. num.* 13. *fine*, & praxis nota est. Cæterùm alia, & specialis ratio est de Officio Defunctorum in die animarum, & Litaniis Majoribus in S. Marci, & Rogationum diebus, (de quibus jam suprà dictum) adeòque non censentur comprehendi hac generali abrogatione obligationis Officii defunctorum.

§. II. *Ritè quoad formam specialem præscriptam ab Ecclesia.*

116 SErvanda est forma Breviarii Romani etiam *specialis*, quoad distributionem in dies, & tempora dicendo, utpote de tempore, de Sanctis, de Dominica, feria, festo. Nam etiam hanc formam specialem præscribit Ecclesia, & singulariter S. Pius V. in sæpe dicta Bulla. Inde enim dicuntur Horæ *canonicæ* Officium, pensum *Canonicum*, id est, *Regulare*, à Græco canone, id est regula, quod nimirùm secundùm Canones, & Regulas Ecclesiæ formatum sit officium divinum, quæ forma, & regula etiam propriè consistit in distributione, seu assignatione Officii divini ad dies, & tempora. Ut proinde apud omnes in confesso sit, peccare aliquo modo eum, qui scienter absque ulla rationabili causa mutat Officium diei, v. gr. loco Dominicæ, vel Feriæ, dicendo Officium de Sancto, vel è contrà. At verò, quantum peccet, ita commutans pro libitu Officium, controversia gravissima est inter DD. Quinque Sententias novissimè refert, & latè discutit solertissimus P. Gobat *Trigæ Horariæ dispu. 3. per totam*. Quam leges utilissimè. Dabo breviter, quæ ad praxim sufficiant, & dico:

117 1. Valdè probabile est, peccare mortaliter eum, qui etiam semel ex desidia commutat Officium. Ita ante omnes Toletus *l. 2. c.* 11. Angelus *v. Hora*, Bonacina *de Horis Canonicis q. 3. p. 1. Castro-Palaus, Nicolaus Garzias, Busembaus, Gavantus*, alii apud Gobat. *cit. num.* 859. Et mordicùs noster Marchant. *supra cit. tit. 3. sect. 2. q.* 3. Ratio potissima sumitur

mitur ex verbis Bullæ sæpè dictæ S. Pii V. quibus S. ille Pater præcipit, utique sub mortali in re tam gravi *in omnibus locis observari novi Breviarii, & psallendi, precandique formulam*, Item, omnes Breviario adstrictos *omninò teneri ad dicendum, & psallendum posthac ex Romani Breviarii præscripto, & ratione*. Item *neminem ex iis, nisi hac sola formula satisfacere posse*. Quibus verbis præcipit Pontifex Officium recitari juxta modum, rationem, & formulam à se præscriptam, atqui etiam distributio illa Officii per certos dies, & certa tempora, est modus, ratio, & formula præscripta ab ipso; nam Rubricæ tam generales, quàm speciales, & individuæ exprimunt, quibus diebus observanda sit hæc distributio, seu quale quoque die Officium recitandum sit: ergo & hanc specialem formam, & distributionem præcipit sub mortali, sic ut aliter præcepto satisfieri non possit: ergo etiam semel non observando eam distributionem peccatur mortaliter, sicut peccatur etiam semel non satisfaciendo muneri Breviarii. Attamen quia potest commodè distingui minor: Eam distributionem esse quidem formam à Pontifice præscriptam, non tamen substantialem (quæ consistit tantùm in ipso Breviario novo recitando) sed accidantalem tantùm, ideòque non obligare sub mortali, nam & in Bulla præfixa Missali correcto mandat Pontifex in virtute obedientiæ, ut Missæ dicantur secundùm formam, ritum, normam, modum Missalis à se editi, & correcti, & tamen nemo dicet, peccare mortaliter eum, qui celebrat de Feria, vel Requiem, quando esset celebrandum de Festo simplici, semidupliei, imò & duplici, *secundùm communem*. Hinc talem commutationem Officii diei, non esse peccatum mortale universim, & sine exceptione aliqua docent gravissimi, & satis multi DD. quorum septemdecim numerat Gobat *cit. n.* 861. ac multos Diana *p. 1. tr. 12. ref. 3.* Sed placet media via incedere, & dico

118 II. Peccat mortaliter, qui ita Officium diei in aliud commutat (etiam æquale, nedum minus) ad libitum passim, & quasi perpetuò, ex mera libertate, commoditate, desidia, adeòque non sine audacia, & implicito aliquo contemptu. Ita omninò communis DD. Navarr. *de orat.* c. 19. *num.* 218. Sanchez *l. 7. Consil. Moral. c. 2. dub.* 25. Laym. *l. 4. tr. 1. c. 5.* Tamburin. *l. 2. Dec. 5. §. 6. n.* 20. Pluresque congerens Gobat *n.* 864. & probabiliorem censens *num.* 884. 885. Ratio est, quia id omninò videtur habere sensus Ecclesiæ, Pontificum, & DD. ita intelligentium, & exequentium Bullam S. Pii V. Nam Urbanus VIII. vetuit, ne Festa Beatorum nondum Canonizatorum celebrentur cum octava. Congregatio Cardinalium SS. Rituum Anno 1605. respondit non esse relinquendum Officium debitum pro officio devotionis: item vetuit, ne Regulares celebrent festa Diœcesana cum Octava. Item FF. Minores, aliique Religiosi ex speciali gratia, & concessione Pontificum gaudent privilegio recitandi Officium de V. Sacramento feriis quintis, & de Immaculata Conceptione in Sabbatis, idque cum restrictione extra tempus Adventus, & Quadragesimæ, &c. Quæ & similia sanè patenter ostendunt, esse graviter illicitam illam saltem arbitrariam commutationem Officii unius in aliud. Nec dubitandum Superiores Ecclesiasticos, maximè Regulares graviter animadversuros fore in subditum, quem scirent longo tempore passim sic recitasse Officium quodlibeticum. Certè paucissimi Confessarii erunt, qui absolverent Clericum, hunc suum morem confitentem, & emendationem non proponentem, seu emendare nolentem, nec dubito plerosque Authores oppositæ laxæ Sententiæ hanc nostram non negaturos. Ex quibus omnibus rectè infert Gobat *n.* 886. Ergo reipsa viget nunc saltem consuetudo in Ecclesia vetans sub mortali istam arbitrariam, & libertinam commutationem Officii diei.

119 III. Qui semel ac iterùm, aut aliquoties per annum, absque ulla rationabili causa, ex sola commoditate, vel desidia commutat Officium unius diei in aliud, etiam brevius, dummodò non nimis notabiliter brevius, sine omni contemptu, vel animo faciendi passim pro libitu, non mortaliter, sed venialiter tantùm delinquit. Ita (contra Authores rigidæ Sententiæ vix tredecim, N. I. notatos) omnes omninò reliqui, & facilè 50. apud Gobat *cit. num.* 860. Laym. *cit. c. 5. num. 4.* Diana *p. 2. tr. 12. ref. 3.* Tambur. *cit. c. 5. §. 2. n.* 20. ratio est, quia præceptum Ecclesiæ sic adhuc servatur, quoad substantiam recitationis Horarum, quòd verò non servetur quoad modum præscriptum Officii in particulari hujus diei, est sanè peccatum contra ordinationem Ecclesiæ, attamen quòd raro fiat in anno, non potest prudenter judicari grave peccatum, sed ex levitate materiæ excusante, meritò judicari potest veniale. Dixi tamen *dummodò non nimis notabiliter brevius*. Nam DD. communiter contra Caramuel *Theol. Regul. disp.* 109. *n.* 1388. excipiunt Officium Paschale, etiam Pentecostes quoad Matutinum, & peccati mortalis damnant eum, qui loco Officii Dominicæ, aut alterius longioris recitaret Officium Paschale, aut Pentecostes. Certe inter propositiones damnatas sub Alexandro VII. & ista numeratur: *In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto*. Vide latè Gobat *num.* 899. Idem meritò censent Suarez, Torres, Bassæus, alii: Si quis loco Officio Dominicæ recitaret Officium Feriæ tertiæ, vel quartæ, aut de communi Martyrum: Quia nimis notabili parte Officium divinum fraudaret; aut quando mutatio esset nimis ridicula, & in defraudationem divini cultus in celebritatibus colendis, ut si pro Officio Natalis Domini recitares Officium feriale: in die Palmarum, Officium temporis Paschalis &c. Secùs ergo est, si mutatio non sit in notabiliter minus, ut si loco semiduplicis recites idem Officium duplex, loco feriæ subinde recites de Sancto. Quia tunc defraudatio est in parva quantitate. Insuper

120 IV. Omni culpa vacabit aliquoties ita commutare Officium divinum in aliud ob aliquam rationabilem causam. Nam ista rationabilis causa excusat illam deordinationem exiguam contra præceptum Ecclesiæ. Ita omnes. Et placet Regula generalis tradita à Vasquez, & Fagundez apud Gobat. *num.* 915. *Quando Ecclesia prohibet aliquid solùm sub peccato veniali, qualibet honesta causa sufficit ad evadendum omnem culpam agendo contra illam prohibitionem*. Quia ergo talem mutationem sine causa facere non frequenter prohibet Ecclesiastica consuetudo solùm sub veniali, ab hac quoque culpa facilè excusabit quævis causa rationabilis talem mutationem in aliud Officium, saltem non nimis brevius; Hujusmodi autem rationabiles causæ breviter revocari possunt ad hos titulos; *Impotentia aliqua, vel notabilis difficultas, Conformitas, Societas, Singularis devotio, Inculpabilis error*. Percurramus singula.

Causæ excusantes talem mutationem.

121 I*Mpotentia aliqua, vel notabilis difficultas*: In primis, si quis Officium proprium talis diei non habet ad manum, per se licitum est dicere de communi, in supplementum propriorum instituto; si id non quadret, aliud quocumque. Similiter si quis ob defatigationem ex longo itinere, ob nimis molestam somnolentiam, ob debilitatem visus, & difficultatem legendi longos Psalmos feriales ad lucernam, aut in ipso longo, & necessario itinere &c. aut ob instantes occupationes repentinas, concionandi, confessiones audiendi, studendi &c. Officium longius diei occurrens dicere non possit, licitè dicit aliud brevius ex communi Sanctorum, v. gr. vel tale, quod ferè totum memoriter tenet, loco illius, quod sine magna difficultate, vel incommodo non potest recitare. Ex communi DD. apud citatos omnes. Insuper Rodriquez *Q. R. tom. 1. qu. 42. Ascanius, Tamburinus, P. Ison. Pfavv* apud Gobat. *num.* 94. scribunt, licere Religiosis Officia prolixiora, anticipare diebus, quibus sunt otiosi, & breviora reservare in illos dies, quibus credant se occupatos fore Concionibus, aut Confessionibus audiendis, dummodò id non faciant in fraudem, sed ad melius Studendum, Concionandum &c. ex Privilegio FF. Minoribus concesso à Leone X. vivæ vocis Oraculo. Verùm quia ejusmodi vivæ vocis Oracula revocata sunt per Concil. Trident. credo non fore, qui nunc eo uti audeat, sicut nec de ejus usu à Majoribus nostris quidquam audivi.

122 II. *Conformitas*. In primis Regulares etiam exempti, licitè orant Officia propria festorum Diœcesis, in qua habitant, Officio Romano currente de tempore omisso, de Sanctis verò translato; & saltem de festis principalibus Diœcesis totius feriatis etiam tenetur propter conformitatem. Ex Bulla Gregorii XIII. 30. *Decembris Anno* 1573. relata apud Ascan. Tambur. de *Jure Abbatum tom. 2. d. 19. q. 7. n. 6.* sic habente. *Et quo die celebratur festivitas Patroni Diœcesis, omnes Religiones teneantur eodem die in Ecclesiis suis, intra limites ejusdem Diœcesis eandem festivitatem celebrare, & in hoc cum Matrice Ecclesia se conformare*. Similia habet alia Bulla S. Pii V. directa ad Hispanos. Similiter, & sæcularis Sacerdos habens Beneficium, vel Capellaniam sitam in Ecclesia Regularium, seu virorum, seu Monialium, tenetur orare de Sanctis, & solemnitatibus illius Ordinis, sed juxta formulam suæ Diœcesis. Quintanadvenas apud Gobat. *n.* 602. Item peregrinus, vel viator, quilibet commorans, vel existens in loco, ubi celebratur speciale festum, licitè celebrabit, & ipse Officio divino, si visum fuerit, cùm titulus conformitatis, & pietatis patrocinetur. Layman *l. 4. tr. 1. c. 5. n. 3.* Tambur. *cit. c. 5. §. 8. n. 36. seq.* Sed & è contrà. Quicumque Clericus Regularis, vel Sæcularis existens etiam pluribus annis extra suum Monasterium, vel Diœcesim, sed solùm tanquam peregrinus, & advena, potest

reci-

recitare Officium de Sanctis, de quibus diceret, si existeret reipsa in suo Monasterio, vel Diœcesi, ad quod, vel quam spectat ipse, adeòque etiam de Dedicatione, vel Reliquiis suæ Ecclesiæ, privatim, Suarez *cit. cap.* 23. *Quintanaduenas* apud Gobat.consentientem *num.*635.

123 III. *Societas in orando*. Qui debet Officium recitare cum persona gravi, v.g. Episcopo, Prælato, Superiore, vel Domino suo, licitè se accommodat illi aliud Officium recitanti (etiam fortè ex desidia, vel culpabiliter.) Idemque est in simili, si debeas ex charitate uno, vel altero die in recitando juvare infirmum, Navarrus *de orat. cap.*19.*num.*217. Sanchez *lib.*7. *Consil. Moral. cap.* 2. *dub.* 25. *num.*8. Diana *part.* 2. *tract.*12. *resol.*10. Gobat. *num.*911. Quin idem esse, si recites Officium cum eo, qui habet privilegium speciale Officium recitandi, v.g. de SS.Sacramento, neque satisfacere absolutè docent Henriquez, aliique apud Dianam *ibidem resol.* 35. Idque meritò probabilius sensit Gobat. *ibidem*, quando Privilegiatus ob infirmitatem, debilitatem visus, vel aliam caussam difficulter utitur suo privilegio, nisi juvetur à socio, Addit idem ex Quitanadvena *num.* 636. quòd Sæcularis cum Regularibus convivens, ut domesticus, & familiaris in domo, & sub regimine eorum, ut sunt illi, qui in seminariis nostris educantur studiorum causa, licitè recitent Officium de illis Sanctis, & Beneficiatis, de quibus nos, nisi ubi est expressa limitatio ad personas Societatis. Quem vide.

124 IV. *Singularis devotio* erga aliquem Sanctum, vel festum, v.gr. Natalis tui, etiam excusare ad mutandum Officium occurrens post Philiarcum, Onuphrium, & alios, docet Layman *cit. cap.* 5. *num.* 3. repugnante Tannero, & Caramuele, eò quòd non sit melior devotio, quàm obedire Ecclesiæ. Et verò extat apud Gavantum *in Rubricis Breviarii sect.* 1. *cap.*5. *tit.*2. Declaratio Cardinalium in contrarium suprà insinuata. Contra quam tamen declarationem non ages meo judicio (ait Gobat. *num.* 911. med.) si sentias te singulari, magnaque devotione impelli; secùs si solùm communi. Denique qui etiam per *errorem inculpabilem*, vel inadvertentiam ita commutavit Officium, post, animadverso errore, non tenebitur repetere proprium Officium, etiamsi commodè possit: quia, & illa ipsa inculpabilis inadvertentia, vel error, una est ex caussis rationabilibus excusantibus. Neque Ecclesia præsumitur velle ad duo officia obligare illum, qui sine culpa est. Sic communis DD. Idemque sentiunt communiter, quando per inadvertentiam etiam culpabilem ita commutasses: at quando deliberatè dedita opera ex desidia ita commutasses, & errore cognito, tempus superesset, te teneri repetere, saltem supplendo ea, quæ propria sunt Officii omissi: præter Authores illius primæ rigidæ Sententiæ, sentiunt etiam *Layman*, & *Marchant. citati*, eò quòd non impleveris præceptum Ecclesiæ tale Officium in particulari pro hoc die præcipientis, & legi per se adversaris. At universaliter quacunque ex causa, vel culpa commutasti Officium diei in aliud non nimis notabiliter minùs, nullam esse obligationem repetendi, docent *Sylvester*, *Cajetanus*, *Azorius*, *Suarez*, *Lessius*, *alii cum Diana cit.* Ratio est: quia Ecclesia quoad quantitatem Officii non plùs exigit, quàm ut septem Horæ Canonicæ dicantur: qui autem commutavit Officium unius diei in aliud non nimis notabiliter inæquale, etsi formam præscriptam non servarit, non tamen quantitatem notabiliter transgressus est: ergo non tenetur repetere duplicando quantitatem. Secus, si commutasset in aliud valdè notabiliter inæquale, ut Officium Dominicæ in Officium de Sancto: tunc enim saltem novem Psalmi primi Nocturni repetendi essent ne tam notabilis pars Officii diei (alioquin sufficiens ad omissionem mortalem) omissa maneat. Itemque à fortiori, si loco Officii Dominicæ, aut alterius novem Lectionum dixisses Officium Paschæ: tunc enim saltem Matutinum, aut duo primi Nocturni repeti deberent: quod Officium etiam meritò excipit Gobat. *num.* 915. *fine*, ibidemque *num.* 916. pulchrè docet Confessarium, qualiter permittendo Officium minus recitare ex tot DD. Sententia, possit juvare Clericum sæpissimè solentem omittere totum Officium præsertim longiora Dominicæ, Feriæ quintæ, Sabbati: quem vide. Tandem circa prædicta de forma Breviarii, & Officii divini remanent dubia aliqua non levis momenti resolvenda.

Casus aliquot practici particulares.

125 I. EGo Passavii non recitavi Officium de aliquo Sancto, S.Dominico v.g. vel B.V. ad Nives, quia impeditum fuit per Patronum, & Dedicationem Ecclesiæ: posteà venio Augustam, ubi illud festum die proprio jam celebratum fuit: ad quid tenebor? R. Posse te die non impedito recitare de illo festo; at non teneri, cùm tibi data sit facultas assumendi mores loci, ubi moraris. Cùm ergo Augustæ nihil ampliùs de illo Sancto, vel festo agatur, neque tu ex obligatione recitabis. Tambur. *lib.*2. *Decal. cap.* 5. §.2. Contrà, Ego existens in loco, ubi servatur novum Calendarium, jam celebravi Officio Canonico aliquod festum: posteà venio in locum Calendarii antiqui, ubi primùm decimo die posteà agitur illud festum, quid agam ego? ℟. Privata recitatione facies pro libitu, ut suprà. At publicè, & in choro, accommodabis te loco.

II. Ego ex errore, vel oblivione non celebravi aliquod 126
festum Officio Canonico, seu non recitavi Officium de aliquo Sancto, vel festo duplici, vel semiduplici die proprio; possumne recitare alio die non impedito, an potiùs eo anno omninò omittere debeo? R. Probabilius est, te debere omittere. Gobat. *num.*638. Lugo *Respons. Moral. lib.*5. *dub.*8. citans Villalobos, Tamburin. *cit.* §.2. *num.*29. Ratio est: quia onus Officii hujus est alligatum huic diei, evolante ergo illo die, evolat onus: & sequeretur etiam, illum posse supplere, qui propter infirmitatem non potuit dicere tale Officium. Denique Rubricæ tam diligenter notantes casus, quibus faciendo est Officii translatio, non exprimunt istum. Probabile tamen est, etiam posse te alio die non impedito supplere, *Pellizarius*, *Trullench*, *Gottonius*, *Tamburinus ibidem*. Ratio est: quia quilibet Sanctus in Breviario descriptus habet jus, ut semel in anno colatur precibus Canonicis, adeòque ut, licèt ille cultus sit affixus diei, tamen possit transferri, si fuit impeditus. Cùm ergo illud Officium per errorem fuerit impeditum die proprio, cur non possit transferri, & compensari alio die, sicut aliàs fit? Sed acriter repugnat Lugo *cit.* quem vide.

III. Contrà. Per errorem hodie recitavi Officium de 127
Sancto, vel festo, quòd deberet recitari altero die: eo die proprio, quid agam? R. Tamburinus *cit. num.* 10. & Quintanadvenas *Tract.* 7. *singulari* 10. privatim recita eo die Officium, quod recitaretur, si eo die illud festum non esset, puta de feria, simplici translato, privilegiato, &c. quia Sancto illi, vel festo jam est satisfactum, & nimis inusitatum est, de eodem Sancto dici Officium bis. Contrà, eodem die proprio debere te iterùm orare illius Sancti Officium, acriter propugnat Lugo *cit. dub.*8. *num.* 13. post *Villalobos*, & longè probabiliùs censet Gobat. *num.*640. Ratio est; quia error tuus privatus, & inadvertentia, etsi inculpabilis, non facit tibi jus invertendi Rubricas. Accipi casum particulariùs, & applicanda ad similes. Hodie 5. Augusti, quo deberet celebrari festum B.V.M. ad Nives, per errorem dixi Officium de Transfiguratione celebrandum postridie., quid faciam cras? Secundùm *Tamburinum* relinques Officium Transfigurationis jam persolutum, & cras orabis de B.V. ad Nives. At secundùm *Lugo* debes cras iterùm orare de Transfiguratione, & sequenti die septimo, vel alio non impedito, de B.V.M. ad Nives. Quod & mihi magis placet, ob rationem datam, & multa inconvenientia, quæ ex opposito deducit Cardin. *de Lugo*.

IV. Ego hodie per errorem recitavi Vesperas, imò mo- 128
re solito, & licito etiam Matutinum non rectum, diversum scilicet ab eo, quod cras occurrit, v.g. de feria, cùm esset recitandum de festo semiduplici, vel duplici: agnito errore cras, vel hodie adhuc, quid faciam? *Resp.* laudabile, & optabile esset repetere de novo, cras scilicet Matutinum, hodie verò, si tempus supersit, etiam Vesperas; attamen ad id minimè obligaberis. Nam discretè te liberant Sanchez, *sæpè cit. lib.*2. *Consil. cap.*37. *num.* 77. Tamburinus *ubi mox citandi*. Quia nimirùm excusat te bona fides, & eo maximè, quòd pensum quoad substantiam, & æquivalentem quantitatem jam persolveris. Quid ergo? Certe Caramuel *Theol. Regul. disp.*110. *num.*1403. obligat te sub mortali pergere in erroneè incepto Officio, si nolis priora repetere; quia alioquin conflabis Officium quandoque, quale non reperitur in toto Breviario. Sed apagè cum obligatione mortali ad continuandum errorem. Eam tamen continuationem licere, sibi non displicere significant Quintanadvenas *cit.* & Gobat. *num.* 642. Quandoquidem rara mutatio Officii, unius in aliud ob rationabilem caussam (qualis in proposito esset metus peccati gravis ex opinione Caramuel) esse potest licita. At simpliciter posse, & sub veniali debere prosequi cras reliquas Horas de Officio proprio occurrente, rectiùs docent Lugo *cit. num.* 21. *Pellizarius*, *Quintanadvenas*, *Leander* cum Tamburino *cit. num.* 31. Gobat. *ibidem*. Ratio est: quia & error deprehensus corrigendus est: ac etiam possidet jus Officii hujus diei, & non alterius à te erroneè inchoati. Qui ergo non potest facere totum, eo modo, quo deberet, debet saltem facere eo modo, quo potest. Monet tamen providè Gobat. *eodem num.* 643. Si advertas errorem hodie post primas Vesperas, subjicias illis saltem Antiphonas, Versus, & Collectam Festi, de quo erat secundùm Rubricas recitandum: idem facias post Laudes erroneè dictas;

dictas; quin etiam si primùm post secundas Vesperas venias in notitiam erroris, etiam hoc ipsum præstabis, dieesque Complerorium conveniens huic diei, Judice Cardinali de Lugo *loc. cit.*

129 V. Ego habens Officium recitare more Romano, de feria v. g. sed cras futurus sum Salisburgi, ubi celebratur festum S. Vigilii, vel Ruperti proprium; possumne hodie vesperi adhuc existens extra territorium recitare primas Vesperas, Completorium, & Matutinum de illo festo? Respondet Tamburinus *cit. num.* 25. satis probabile judicante Gobat. *num.* 644. Potes: cùm enim cras futurus sis Salisburgi, poteris, etsi non tenearis, te illi Ecclesiæ reddere conformem in Officio divino. Cùm ergo Officium hoc vespertinum sit pars Officii crastini, non est inconveniens, posse te illud anticipare hodie, tanquam pertinens ad Officium crastinum. At, quid, si hodie jam dixissem Matutinum de feria, quando cras venio Salisburgum: rectiiisne prosequar Horas de feria, an assumam Horas de Sancto? Resp. Potes utrumque, judice eodem Tamburino: nam prosequendo Horas de feria conformas te Officio legitimè incepto; assumendo Horas de Sancto, reddis te conformem loco, in quo degis. Quidnam autem sit melius, ego ignoro: elige, quo magis inclinat devotio; putarem tamen prius esse melius.

130 VI. Plures tandem possunt esse casus, in quibus necessarium est jungere partes diversorum Officiorum. 1. Si hodie vesperi dixisti Matutinum, & Laudes de feria secundùm Rubricas communes, at verò cras manè accipias Beneficium, quod habet Officium duplex de festo speciali, v. g. Patrono, teneres reliquas Horas omnes dicere de illo duplici. Lugo *cit. num.* 20. 2. Idem se non semel debuisse facere testatur Lugo *ibidem*, quando scilicet vesperi in uno Collegio, è quo discessurus erat, dixerat Matutinum feriale, at sequenti die venit ad aliud Collegium ibi permansurus, ubi celebrabatur festum Dedicationis, reliquas Horas nondum recitatas dixit de Dedicatione. 3. Item si hodie persolvisti Matutinum juxta ritum Romanum, cras mane fias Carthusianus v. g. aut Ecclesiæ græcæ, cras recitabis reliqua ex formula Carthusiana, vel Græca. 4. Si habeas diversa Beneficia in diversis locis vicinis, & contingat te celebrare Vesperas in loco unius, & altero die divina peragere in loco alterius, ubi celebratur festum diversum, utique debebit psallere Vesperas pridianas publicè juxta morem loci, itemque Completorium, si publicè dicendum sit. Reliquas autem Horas poteris, at non teneberis orare juxta ritum alterius beneficii, ubi cras manè servituros es. Gobat. *num.* 642. apud quem vide plura.

§. III. *Ordinariè dicendæ Horæ.*

ORdinatè dicendæ sunt Horæ quoad seriem earum constitutam, ut scilicet non transponantur Horæ, posteriorem præponendo priori, vel ejusdem Horæ partem posteriorem præponendo anteriori. Idque publicè in Choro sub mortali teste nostro Marchant. *suprà*: at extra Chorum, & privatim solùm sub veniali; secluso contemptu, vel scandalo, *secundùm communem* DD. quidquid Vasquez de beneficiis *cap.* 4. *§.* 1. *art.* 1. mortale constituat, quando illa inversio fit sæpè. At certè, secluso contemptu, hunc rigorem nulla lex, vel consuetudo, vel ratio indicat: cùm talis ordinis inversio nec gravem contineat deformitatem, nec de substantia Officii divini quidquam imminuat. Dico igitur.

131 I. Venialiter ergo tantùm delinquit, qui Horas integras transponit, v. g. Horas minores recitando ante Matutinum, absque omni causa, *secundùm communissimam DD.* ob rationem datam. Quin etiam si unius Horæ partes, v. g. Psalmos confundat inter se, mutando solùm ordinem prioritatis, & posterioritatis, vix delinquet plùs, quàm venialiter. Castro-Palaus apud Gobat. *num.* 655. At verò, si sic confundat partes diversarum Horarum, miscendo Psalmos, vel partes unius Horæ cum alterius: poterit facilè contingere, ut faciat aliud Officium, quale non sit in Breviario, sicque mortaliter delinqueret. Sed credo ratum fore tam stultum. *Bonartius apud eundem ibidem.*

132 II. Ob rationabilem causam quamcunque integras Horas transponere, omni culpa vacabit, ob regulam datam suprà §. 2. N. *IV.* Exempli gratia. Clericus, vel Religiosus, etiam culpabiliter priùs non dicto, vel neglecto Matutino, posteà vocatus ad Primam, aut quacunque causa tardiùs veniens ad Chorum, Hora una jam finita, licitè, & laudabiliter pergit cum Choro, Horam nondum dictam posteà repetiturus. Item non habens ad manum Breviarium in itinere v. g. sed Diurnale tantùm, sine omni culpæ scrupulo recitabit interim Horas minores, posteà domi, vel in hospitio recitaturus Matutinum ejusdem diei. Quia illa Breviarii carentia est causa sufficiens ejusmodi transpositionis. Idemque est, si nondum dicto Matutino, vel Horis prioribus rogaris ab aliquo, ut cum eo recites Horas minores, vel Vesperas, siquidem sit alicujus authoritatis. Lessius *lib.* 2. *de justit. cap.* 27. *num.* 8. *Amicus*, *Bonartius* apud *Gobat.* consentientem *num.* 644. Idemque si expectes majorem commoditatem posteà recitandi Horas priores; Matutinum v. g. cum socio, sicut & tutò pergis in Vesperis jam cœptis, si tunc recorderis nondum dixisse Nonam verb. gr. Et ita in similibus. Gobat. *cit. num.* 664.

III. Ob similem rationabilem causam etiam partes Horarum transponere culpa vacabit, ex. gr. seriùs veniens ad Chorum vides tuos Fratres chorales jam esse, seu parùm, seu multùm progressos in aliqua Hora, licitè, & laudabiliter pergis statim cum Choro, posteà partem omissam repetiturus: & longè laudabiliùs, quàm si volens priùs supplere, interim Chorum obsequio tuæ vocis defraudes, *Navarrus*, *Toletus*, *Sa*, alii cum Laym. *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 5. *num.* 7. Item si in itinere, vel aliàs Breviarium ad manum non est, habes autem Diurnale continens Psalterium, & Matutinas dispositas, licitè recitas Nocturnum, vel Nocturnorum Psalmos cum Antiphonis, ac etiam cæteris Horis sequentibus, lectiones lecturus posteà domi in diversorio. Ex communi *Layman*, *Tambur. Bonartius*, *Gobat. ll. cc.* Idemque est, si commemoratio, propriæ lectiones de festo, vel quid simile ad manum non est. Item si Nocturnum unum, aut Psalmos per inadvertentiam transilisti, si commemorationem, nonam lectionem, vel quid simile omisisti, & solùm post Laudes observes errorem: satis est, si post Primam v. g. quam jam incipis, suppleas defectum. *Communis apud eosdem.* 133

IV. Qui absque ulla ratione incipit Officium sequentis 134 diei: nondum finito Officio præcedentis: v. g. nondum dictis Vesperis, & Completorio, orat Matutinum in crastinum, venialiter delinquit secundùm Suarez *lib.* 4. *de Orat. cap.* 24. *Palaum*, *Bonartium*, alios communiter, sed certè absque ratione convincente: posse tamen facillimè reperiri causam excusantem, sive sufficientem rectè monet Gobat. *num.* 666. v. gr. si modo habeas socium: si priùs recitatis Vesperis, & Completorio, timeas tibi lucem diei defuturam pro Matutino. At, quid de recitantibus Matutinum post Missam primùm absque rationabili causa? Certè Azorius *part.* 1. *lib.* 10. *cap.* 8. testatur omnes ad unum Theologos, & Canones priores Dominico Soto, talem damnasse peccati mortalis: at cum eodem Soto, & post ipsum plerique absolvunt à mortali, & permulti etiam à veniali, per se loquendo, cum Suarez *cit. num.* 6. nisi ita serio sacrifices, ut si velis post Sacrum recitare Matutinum, inchoabis elapso jam tempore ordinario, scilicet antemeridiano. Sed de hoc ex professo agetur, & nos dicemus in materia de Sacrificio Missæ.

§. IV. *Continuè singulæ.*

I. HOræ Canonicæ singulæ recitandæ sunt continuè, 135 ut scilicet una cœpta dicatur usque ad finem continenter absque notabili interruptione, vel interpositione, uti præcipiunt SS. Canones *cap. nullus de Consecratione d.* 1. Et in Concilio Basileensi *sess.* 22. *cap. Qualiter Horæ*: ut proinde omnium consensu peccet, qui absque omni causa rationabili unam Horam notabiliter interrumpit (nam parum pro nihilo reputatur) nam sic unitas, & forma orationis ab Ecclesia instituta dissolvitur: estque species irreverentiæ erga Deum, cœptum cum Deo colloquium, (& quidem Ministrum ex Officio ab Ecclesia ad id specialiter deputatum) non necessaria, & impertinente actione, locutione, cessatione, interrumpere notabiliter, quod homo à servo vix toleraret, tantòque gravior culpa erit, quòd diuturnior est interruptio, & actio interposita vanior, vel turpior. Atque si valde notabilis, & diuturna sit interruptio absque ulla rationabili causa, mortale censent cum obligatione repetendi priorem partem abruptam, graves DD. Navarr. *de orat. cap.* 16. *num.* 75. Medina *quæst.* 16. *de orat. art.* 3. Azorius *cit. cap.* 8. *quæst.* 5. Vasq. *supra*, Marchant. *cit. tract.* 3. *sect.* 5. *quæst.* 4. *in Corollario.* Sed certè nulla lex naturalis, vel Ecclesiastica prohibet tam severè istam interruptionem; nisi fortè adeò sæpè, consuetudinariè, & enormiter fieret, ut gravem deformitatem, neglectum, & contemptum in re divina involveret; quod certè rarum erit. Dico ergo:

II. Per se veniale tantùm est, Horam Canonicam cœptam 136 absque omni rationabili causa interrumpere etiam notabiliter per multas Horas. Ita commune DD. Suarez *loc. cit.* Sanchez *lib.* 4. *Consil. Moral. c.* 2. *dub.* 19. Less. *lib.* 2. *de just. c.* 37. *n.* 57. Laym. *cit. lib.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. Tannerus, *aliisque citatis*, Diana *p.* 2. *tract.* 12. *resol.* 4. Tamburinus *lib.* 2. *Decal. cap.* 5. *§.* 3. *n.* 12. sic statuens: *Quæcunque interruptio, sive extra Chorum, sive intra (præscindendo à scandalo) dummodo continuatio fiat intra eundem diem, peccatum mortale nequaquam attingit.*

Itaque

Itaque qui unum nocturnum, vel etiam unum duntaxat Psalmum hoc mane recitat, vel recitavit pridie Vesperi, si postea, antequam expiret tempus praescriptum recitandi, nempe media nox sequens, recitat, quod recitandum superest, non erit culpa mortalis reus. Sic ille liberaliter. Ratio est, quia jam intra latitudinem temporis praescripti totum Officium persolvitur; & ex alia parte in hoc non apparet irreverentia gravis. Quia cùm quilibet Psalmus v. gr. contineat perfectam orationem, & laudem DEI, neque habeat necessariam connexionem cum consequentibus, sed tantùm accidentalem ex ordinatione Ecclesiae, hinc qui Horam etiam diuturno tempore interrumpit, tamen reverà implet rem praeceptam quoad substantiam, tam in materia, quàm forma substantiali, ut supponitur; etsi in accidentali modo continuationis non servato peccet contra ordinationem Ecclesiae, tamen in re non adeo magna non plùs, quàm venialiter.

137 III. Accedente autem aliqua rationabili causa necessitatis, vel utilitatis, charitatis, etiam affabilitatis erga proximum, etiam levis culpa facilè vitabitur in interruptione non nimia alicujus Horae, DEO O.M. humanis moribus ita per suam bonitatem indulgente, quod certè non indulgeret superbus quilibet humanus Princeps, ait Tamburinus *cit. num.* 12. ut si negotium quodcumque utile interveniat, v. g. confessionem alicujus audiendi, infirmo succurrendi, amicum salutandi, vel alloquendi, respondendi, &c. si quid interim facias ad tollendam distractionem, aut aliquid te interiùs faciat inquietum, seu sollicitum, & ideo aliquid breviter notes in charta, vel mandes famulo; ut ex Suarez etiam superiùs notatum. Item si in Confessionali expectes otiosè Poenitentes, quidni intereà licitè inchoes Matutinum, esto, minimè dubius, te aliquoties interpellatum iri: ait Gob. *nu.* 617. *fine*. Ais: quando ego sic interrumpor seu justa, seu nulla causa, statuo firmiter posteà resumere de novo: quid si posteà non repetam denuò? Certè Navarrus, Azorius. Reginaldus, damnabunt te noxae lethalis in materia sufficiente: ac certè immeritò. Venialis tantùm culpae damnant te rectè Sanchez, Lessius, Layman, ac alii communiter. Nam mutatio meri propositi in re per se non obligante graviter, numquam est per se mortaliter mala, ut liquet innumeris instantiis, & exemplis in omni genere virtutum, & vitiorum: cur ergo sit in proposito? interim, tu bone vir, sive tale propositum praemiseris, sive non, sive absque justa causa, sive ex justa causa, & alioquin sine dubio excusante à peccato, facta sit notabilis interruptio, omninò decens est, ut de novo inchoetur, aut ille Nocturnus, in quo facta est, aut saltem Psalmus, vel Lectio, quem, vel quam interrupisti, ut providè monent Navarr. *cit. cap.* 16. *num.* 7. Laym. *c.* 7. *num.* 7. Gob. *num.* 690. *fine*.

138 IV. Apud omnes autem in confessu est, semper licitum esse separare Matutinum à Laudibus, neque ad id requiri ullam peculiarem causam honestam, ut contra Azorium habet *communis DD.* Sanchez *cit. dub.* 20. Tanner. Layman, alii passim. Etenim haec separatio olim erat frequentissima, & quasi ordinaria, & distinctum initium Laudum indicat, neque ulla nova lex, vel consuetudo contraria intereà id vetuit: dummodò tamen ad finem Matutini addatur Collecta diei, & ad initium Laudum praemittatur *Pater noster, & Ave Maria*; prout fit, & speciali Rubrica praescribitur in nocte sanctissima Nativitatis Christi: ut cum aliis monent Diana *p.* 7. *tr* 14. *resol.* 48. *&* Gavantus *in Rubricis Breviarii*, *sect.* 4. *c.* 3. at certè id solùm ex pia consuetudine: nam de nulla lege obligante constat. Quare utrumque negat Azorius: primum verò etiam Sanchez, Bonacina, alii multi. Denique etiam separationem unius Nocturni ab altero, etiam absque causa, nullam continere culpam censet Lezana *to.* 1. *c.* 12. *n.* 16. saltem non plùs, quàm venialem, communis est sensus DD. Nav. Azorius, Reginald. alii passim. Nec exigitur gravis ratio ad tollendam omnem culpam ejusmodi separationis per dimidiam circiter horam: & posteà dicturus alium Nocturnum non praemittis necessariò Pater, & Ave: ut contra Reginaldum benè docet Azorius *cit. c.* 8. *qu.* 4. Et universim ejusmodi separationem partis Matutini à reliquis non excedere culpam venialem, etiamsi fiat per 30. ferè horas, dummodo intra unum diem naturalem recitetur totum Breviarium, censet Quintanadvenas *cit. tr.* 8. *singulari* 2. apud Gob. *num.* 671. non repugnantem. Dices tandem. Ego quidem ejusmodi voluntariam interruptionem Horarum pro posse caveo, & horreo: at somni molestia me subinde cogit interrumpere. De hac ita scribit Sanchez saepè *cit. l.* 7. *c.* 2. *dub.* 33. *Qui vexatur à somnolentia, ut pronuntiet Horas suas, vel audiat Sacrum ea attentione, quod saltem videt quod non omittit dicere, vel audire aliquod verbum, licèt propter gravitatem, vel molestiam somni non attendat ad significationem, vel ad aliam meditationem, non peccat saltem mortaliter, quia sic habet attentionem necessariam. Secùs si dormiat per notabilem partem Horae, aut si recumbat in lecto ad recitandum eo tempore, & in circumstantiis, ut probabiliter attenta fragilitate sua, & dormiendi consuetudine, credere possit se dormiturum, & omissurum id, ad quod tenetur. Ratio quia exposuit se probabilissimo omittendi periculo.* Sic ex Nav. Sanch.

§. V. *Tempestivè. &c.*

TEmpestivè recitandae sunt Horae, sic ut omnes absolvantur intra praefinitum tempus, & singulae dicantur suo statuto tempore. Quare duplex hic tempus considerandum est totius Officii inchoandi, & finiendi, & singularum Horarum recitandarum, ac deinde breviter de circumstantiis loci, & situs, seu habitus corporis.

I. *Tempus totius Officii divini*

139 I. A Matutino usque ad Completorium absolvendi ex primaeva institutione, & antiquissima consuetudine incipit à media nocte praecedenti, usque ad mediam noctem sequentis diei: attamen ex receptissima jam consuetudine, cuilibet fas est Matutinum cum Laudibus dicere pridie Vesperi: juxta communissimam DD. D. Thomas mox citandus, Azorius *suprà*. Suarez *l.* 4. *c.* 27. *n.* 34. Lessius *l.* 2. *de Just. c.* 37. *num* 79. Laym. *cit. cap.* 3. *num.* 7. alii passim omnes: idque factitant sine scrupulo passim piissimi Sacerdotes, etiam Saeculares, nedum Religiosi Privilegiati. Rationem hujus consuetudinis congruam reddit D. Thomas. *Quodlib.* 5. *c.* 8. *Quia solemnitas diei sequentis à Vesperis incipit, ideò meritò usus obtinuit, ut post publicum Officium, Vesperas, & Completorium à meridie ordinariè in Ecclesiis, jam persolutum ante horam quartam, deinceps preces nocturnas inchoare liceat.* Sic S. Doctor.

140 II. At quanam hora praecedentis diei fas est Matutinum inchoare, & dicere? Certum videtur apud omnes, tam aestate, quàm hyeme fas esse incipere ab hora quarta, prout indicavit D. Thomas, eò quòd Vesperae, & Completorium (à quibus incipit solemnitas sequentis diei) jam persoluta sint. Imò hyeme, quando circa horam quartam sol jam occumbere incipit, etiam licitè aliquando anticipari Matutinum sequentis diei, ex communi notat Laym. *loc. cit.* At quanto tempore etiam liceat anticipare? variè sentiunt variì. Escobar. *Tract.* 5. *Examin.* 6. *num.* 60. determinat, mortale esse incipere hora 2. post meridiem: veniale, media tertia citra justam causam; nullum hora tertia: consentiente Bonartio quoad tertiam, & à fortiori consentiunt sequentes. Quintanadvenas *Singularium tr.* 8. *singulari* 2. testatur certum esse, non peccare mortaliter, qui incipit statim hora secunda post meridiem: idque à mortali etiam excusant Sanchez *cit. dub.* 37. Tamburinus *l.* 2. *Decal. c.* 5. §. 5. *num.* 34. Et Mart. Ledesma, Fabrum, Molfesium citans Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 5. Idque etiam à veniali excusat, plures Recentiores allegans Leander *disp.* 4. *quaest.* 91. & probabile censet Tamburinus *loc. cit.* consentiente à fortiori nostro Josepho Angles, qui permittit in hyeme incipere tribus horis ante occasum Solis. Occidit autem Sol in nostris partibus in hyberno solstitio, quarta hora post meridiem. Tandem quidam apud Tamburinum *cit. num.* 3. meritò repugnantem, putat posse inchoari statim post meridiem. Circa has varias opiniones

141 III. Placet judicium P. Gob. *num.* 680. ita statuentis: Tempore hyberno, id est, ab aequinoctio autumnali usque ad vernum licitum est incipere Matutinum ab hora tertia, etsi nulla adsit rationabilis causa. Nam Sol tunc jam est propinquior occasui, quàm meridiei in aestate: Sanchez, aliique citati. Etiam Tannerus *tom.* 3. *d.* 5. *q.* 1. *n.* 165. Tempore verò aestivo, id est, ab aequinoctio verno usque ad Autumnale, quaelibet rationabilis causa sufficit ad licitè inchoandum eadem hora tertia. Cùm enim tanta Authoritas probet, vel nullum, vel solùm veniale peccatum admitti tunc recitando, quaelibet causa non imprudens, adeoque major commoditas tollet omne peccatum coram DEO, praesertim cùm videatur patrocinari consuetudo. Sic Gob. ibi: & paulò suprà *num.* 679. *fine*, probabilem censens Sententiam Sanchez, & aliorum, non esse mortale incipere hora secunda propter tantam authoritatem, concludit: nec dubitarem sequi pridie Festi, quo essent mihi excipiendae Confessiones, ab hora tertia usque ad Coenam, ait ipse: multò magis si usque in noctem feram; idemque esto judicium de alia similiter causa properandi cum oratione.

142 IV. Tempus tandem praefinitum implendi totum Offi-

cium divinum diei, est media nox sequens, quo tempore transeunte cessat obligatio illius diei Officii recitandi, & seu culpabiliter, seu inculpabiliter omissi repetendi, secundùm omnes: cùm Officium cujusque diei sit suo diei alligatum. Gob. hic *num. 691. & seq.* refert; ac optimè latè refutat inauditam hactenus opinionem Leandri, non improbabile, sed probabilissimum esse, quòd præceptum recitandi Horas impleat, qui incipit hodiernum Officium recitare paulò antè mediam noctem diei sequentis, putà medio duodecimæ, si ipsum sine interruptione prosequatur post mediam noctem, eo potissimùm fundamento, quòd omnes Horæ sequentes efficiant unum totum integrale cum Matutino, jam tempore habili incepto, & fortè jam absoluto: si ergo pergatur in Horis sequentibus, poterunt omnes diei inchoatæ non post duodecimam, sed medio duodecimæ unà cum Matutino continuò tunc inchoato. Et cur non etiam, qui feria quinta serò paulò ante mediam noctem incepit cœnam carnium, poterit post mediam noctem continuare, eò quòd reliquæ commestiones carnis cum præcedentibus tempore licito inchoatis, multò magis faciant unam moraliter cœnam, quàm Horæ reliquæ cum Matutino tempore habili inchoato? Certè si ista Sententia probabilis sit, probabilis etiam censeri debet illa alia Sententia tradita à Caramuele *Theolog. Regul. d. 114. art. 2.* at damnata sub Alexandro VII. *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino.*

II. *Tempora singularum Horarum.*

143 I. TEmpora statuta singulis Horis persolvendis ex primæva institutione sunt illa, quæ ipsis nominibus Horarum præferuntur: scilicet recitentur, Matutinum circa mediam noctem: Laudes sub auroram: Prima ad ortum Solis: Tertia tempore medio inter ortum Solis, & Meridiem, quod in æquinoctio est circa nostram horam nonam: Sexta in ipso meridie: Nona tempore medio inter meridiem, & Solis occasum: Vesperæ ad Solis occasum; Completorium sub crepusculum nocturnum; prout etiam indicant singularum Horarum Hymni, & inter alios declarat Layman *cit. l. 4. tract. 1. cap. 3.* Verùm hæc originaria distributio, ob humanam fragilitatem, & occupationem multiplicem, quoad omnia dudùm servari desiit etiam in recitatione publica. Laudatissimè tamen servabis in recitatione privata.

144 II. Publicè in Choro servanda sunt tempora consueta Ecclesiarum, etiam sub mortali. Et quamvis consensu omnium DD. optimum, & utilissimum sit etiam in privata recitatione, quantùm fieri potest adunguem observare tempora statuta ab Ecclesia; quia privata recitatio semper ordinem quendam ad publicum Officium retinet, ut nimirum, non solùm idem Officium, quod in Choro, sed etiam eodem tempore, quo in Choro, privatim recitetur; id tamen necessarium non est, sed ad omne peccatum vitandum sufficit Matutinum (de quo suprà) cum Horis minoribus esse recitatum ante prandium, seu meridiem, excepta Sexta, & Nona, quæ juxta primævam institutionem licitè circa, vel paulò post meridiem recitantur; Vesperas, & Completorium longiùs post meridiem saltem circa occasum Solis, aut crepusculum nocturnum respectivè. Excepto tempore quadragesimali à Sabbato primæ Dominicæ, quo etiam privatim fas est dicere Vesperas ante prandium, non tamen necesse ex obligatione. Nam Rubrica, & *cap. solent. de Consecrat. d. 1.* si quod continet præceptum, tangit id solùm Chorum. Bonattius, Escobar, Gobat *num. 686.*

145 III. Tempora statuta singulis Horis in privata recitatione non servare etiam notabiliter, & absque ulla causa, non est mortale secundùm communissimam Sententiam DD. adeò, ut mortale peccatum certò evitetur, dummodò totum Officium quocumque diei tempore recitatum, absolutum sit ante medium noctis sequentis: secluso tamen scandalo, & contemptu, ubique mortali. Meritò autem (Judice P. Marchant.) præsumeretur contemptus saltem interpretativus, si quis ordinaria, & consuetudinaria insolentia quasi semper ita mutaret tempora Horarum susque deque pro libitu absque ulla causa: talis enim omnino censeretur vilipendere ordinationem sanctissimam Ecclesiæ, & institutionem divini Officii, ideòque tandem à mortali non excusandus. Communi tamen etiam consensu DD. veniale crassum est, absque ulla rationabili causa tempora statuta transgredi notabiliter, eòque graviùs, quo longiùs à præfinito tempore receditur, uti notant Navarrus, Laym. *cit.* alii, ut si ex mera desidia Matutinum, Primam, Horasque minores differas usque post meridiem, aut pejus in seram noctem: aut contra absque rationabili causa Vesperas, vel Completorium recites ante meridiem: nec tamen tunc teneberis posteà repetere post prandium. Bonacina *De Horis Canonicis qu. 3. num. 6.* Lugo *d. 16. de Eucharist. n. 80.* Gob. *num. 682.* Neque enim Ecclesia obligat ad eandem Horam bis in die. De his mox iterum aliquid.

146 IV. Quando occurrit justa, & rationabilis causa quæcumque, ob quam Horæ statis temporibus recitari commodè nequeant, licitum omninò erit pro libitu transferre, semper tamen consultiùs anticipando, quàm differendo nimiùm, juxta notum illud Hugonis de S. Victore: *Ante horam orare providentia est, post horam negligentia; in hora obedientia.* Sic toto die studiis, aliisve occupationibus necessariis occupandus, licitè omnes Horas minores summo manè persolvit, ob majorem tunc quietem, & collectionem; aut si occupatio nimiùm duratura, vel fatigatura prævideatur, etiam Vesperas adjungere licebit, non tamen Completorium, ut habetur *c. 1. de celebr. Missarum*, nisi major necessitas (certè vix contingens) urgeat. Quin universaliter Bonartius apud Gob. *n. 681.* testatur, quod quælibet causa honesta, vel utilis, uti est major devotio, major commoditas studendi, excuset à veniali dicentem manè uno tractu à Prima ad Nonam inclusivè. Pro majori tamen securitate PP. Societatis fruuntur Privilegio Apostolico expresso his verbis: *Ratio itineris, aut alterius occupationis, quando creditur, quòd cum majori devotione dicetur divinum Officium, potest illud à nostris recitari manè totum usque ad Completorium.*

147 At: quid, si prævideam me in aliquo convivio tam largè bibiturum, ut non sim idoneus mansurus ad Vesperas, & Completorium persolvendum: possumne, an etiam debeo persolvere antequam adeam illud periculosum epulum? Casum hunc proponit, & resolvit Laym. *cit.* de Canonico confitente se frequenter ad convivia invitari, & cùm sæpiùs expertus sit, se posteà ineptum reddi ad dicendas Vesperas, & Completorium, solere anticipare ante meridiem. Resp. Layman, hoc quidem nunquam suadendum esse, nec permittendum per se loquendo, cùm omninò deceat Clericos in Conviviis, etiam honestis, & necessariis, ita moderatè se gerere, ut saltem Officio unius quadrantis satisfacere possint; posito tamen, talem convivia honesta vitare non posse, & sæpiùs expertum contra intentum, & propositum, tamen ineptum factum. Vesperas omisisse, etsi non mutato tali proposito, absolvendum esse, cùm solùm sit peccatum veniale, eaque consuetudo permitti potest, cùm ex duobus malis minùs sit eligendum, quando utrumque vitari non potest.

III. *Locus dicendi Horas.*

OFficium publicum dicendum est in Ecclesia ex stricto 148
præcepto, concernente Ecclesias Cathedrales, Collegiatas, & Regulares. Patet ex recepta, & universali consuetudine, & *Clement. 1. de celebr. Missarum.* Quosnam autem concernat obligatio recitandi in Choro, & Ecclesia, satis dixi *sect. 2. §. 2.* Pro privata recitatione Horarum aptus est quivis locus honestus, juxta illud Psalmi 102. *In omni loco dominationis ejus benedic, anima mea, Domine;* modò non sit expositus distractionibus, seu in quo non impediatur attentio saltem externa, secundùm omnes, ac etiam interna secundùm communiorem, juxta dicta *de attentione requisita.* Quinimmò (contra Sotum, Nav. Bonac. Castro-palao, alios) à peccato etiam veniali excusant Sanch. *cit. l. 7. c. x dub. 44.* Angles *apud ipsum*; Trullenchus, Caramuel, alii apud Dianam, *p. 10. tr. 11. resol. 33.* illum, qui in locis immundis naturam exonerando hærens huic sanctæ actioni vacat. De quo Tamb. *l. 2. Decal. c. 5. §. 6. n. 2.* sic loquitur: *Si locus ejusmodi sordidus sine delectu eligatur ad Horas recitandas, aliasve preces, cùm potest mundior eligi, aliquam irreverentiam committi probabile est. At si semel casu, vel ex aliqua occasione in loco immundo reperiaris, orato libenter: quia etiam in loco sordido, orare est meliùs, quàm otiosum esse. Molfesius refert quendam, qui in locis immundis orabat officium, in iisdem post mortem luisse pœnas: meritè; is enim non ex amore non cessandi à Dei laudibus in quocumque loco, sed fortasse temerè, & sine delectu, cùm alibi facilè potuisset, in locis sordidis sacrum pensum persolvebat.* Sic Tamburinus consentiente Gob. & me.

IV. *Situs, seu habitus recitantis Horas.*

I. IN Choro, & publica recitatione divini Officii servan- 149
dus est situs, & habitus corporis stando, genuflectendo, sedendo, præscriptus in Rubricis: is tamen ipse non ex obli-

obligationa sub peccato, sed tantùm gratia majoris devotionis, & solemnitatis. Navarr de *Orat. c. 4.* Zerola *v. Hora num. 4.* Suar. *l. 3. de orat. n. 28.* & Herinx *cit. q. 3. n. 29.* 2. Extra Chorum privata recitationa, optimum, & laudabilissimum est, se accomodare consuetudini Chori, pro diversis Officii divini partibus stando, genuflectendo, vel etiam devotè sedendo, prout hortatur D. Bonaventura *speculi p. 2. c. 10.* 3. Universaliter autem in Horis divinis præstat orare stando, quàm genuflectendo ob antiquissimum Ecclesiæ, & Sanctorum, nominatim SS. P. nostri Francisci exemplum, latè ostendit Jacobus Alvarez de Paz. *de orat. lib. 1. p. 2. cap. 6. longiùs post medium.*

IV. Sed horum omnium nulla obligatio. Tu serva situm, & habitum corporis privatim, quæ tuæ devotioni, aut publicæ coram aliis ædificationi magis deservit, satisfacies enim obligationi, sive genuflectendo, sive stando, sive sedendo, sive ambulando honestè persolvas sacrum pensum; ut omnes consentiunt, quamquam Tambur. supra observet, posse delinqui venialiter per situm, quando est immodesta corporis compositio. Situm jacentis ob indecentiam, & periculum indormitionis, jam suprà reprobavit Lessius, nec scio quis probare possit, nisi in infirmis.

CAPUT III.

De causis excusantibus ab Horis.

SUMMARIUM.

150 Usque ad n. 155. *Quando censeatur impotentia, v. g. ex oblivione, carentia Breviarii, cæcitate, vel metu excusans à recitatione Horarum?*
155 Usque ad n. 161. *Quando excuset infirmitas? &*
161 *Quando Charitas sui, vel proximi? ac*
162 Usque ad n. 165. *Quando occupatio gravis?*
165 *An liceat spontè assumere occupationem cum recitatione Horarum incompossibilem?*
166 Usque ad n. 170. *Quisnam possit validè, & licitè dispensare ab Officio Can.*
170 Usque ad numer. 174. *An impeditus statis horis teneatur Officium Canon. anticipara, vel posteà supplera.*
174 Usque ad numer. 179. *An ob impedimentum non potens dicere totum, teneatur ad partem, quam potest?*
179 Usque ad n. 184. *An ob cæcitatem, vel aliam causam non potens recitare solus, potens autem cum socio, teneatur adhibere socium?*
184 *An non potens dicere Horas teneatur aliquid aliud orare, orantem audire, vel alium substituere.*

RESOLUTIO SEPTIMA.

150 CAusæ excusantes à recitatione Horarum Canonicarum, ut licitè omitti possint, & quandoque debeant, convenienter reducuntur ad 4. capita: *Impotentia, infirmitas, charitas seu occupatio gravis, dispensatio legitima seu privilegium.* Numerant aliqui etiam *metum*, sed certè comprehenditur sub impotentia morali. Ita in re omnes. Agimus autem de causis excusantibus ad privatam omissionem Horarum. Nam quoad recitationem publicam in Choro, tres causæ excusantes memorantur à Bonifacio VIII. Nimirùm *Infirmitas corporalis, necessitas, utilitas Ecclesiæ.* De qua re raræ praxis videri possunt latè DD. citandi.

§. I. Impotentia.

151 I*Mpotentia* quæcumque physica, vel moralis recitandi Officium divinum excusans generatim comprehendit etiam alias causas excusantes, scilicet infirmitatem, & occupationem gravem; eatenùs enim hæ excusant à recitationa, quatenùs hominem physicè, vel moraliter impotentem reddunt ad recitandum, speciali tamen titulo impotentiæ excusant sequentia.

I. Inculpata oblivio unius, vel plurium Horarum (totius enim Officii moraliter non potest dari inculpata oblivio) Quò etiam spectat inculpata ignorantia obligationis, legendi litteras, ac recitandi Breviarium, qua pueros ad beneficia assumptos non raró labore contingit, imò, & alios. Peccant quidem graviter, qui nescientes legere suscipiunt sacrum Ordinem, vel Beneficium, vel profitentur Religionem Choro adstrictam, nisi spes sit, quamprimùm fore, ut legere sciant: quia tunc deciperetur Ecclesia, vel Religio in re gravi, ut suprà *sect. 2. §. 2.* dictum fuit: ac posteà jam constituti in Sacris, vel professi, non peccabunt Officium non recitando, quamdiù inculpatè ignorant legere, & recitare, cùm ad impossibile nemo teneatur: quòd si tamen talis beneficium obtineat, quod datur propter Officium, aut Officium, quamprimùm addiscere, aut beneficium dimittere obligabitur, *secundùm omnes.* Unde P. Tancredus apud Tamburinum *cit. c. 5. §. 1. n. 18.* quendam, qui totum ferè diem insumebat in recitando Officio, illud mutilando, deturpando propter summam inscitiam, & asininam ruditatem, ac incapacitatem, liberavit ab onere recitandi Officium tanquam impotentem, tamen ad dimittendum beneficium meritò condemnavit, quod nimirùm, cum talibus semper faciendum est, excepto casu, quo hæc tria concurrant. 1. quòd ipse sic ignarus non fuerit in culpa in sua ordinatione. 2. quòd non habeat aliundè quo vivat. 3. quòd statum illum non assumpserit, nisi spe illius beneficii. Sic ex communi Tambur. *loc. citat.* quem vide.

II. Inculpata carentia Breviarii, puta, quia in itinere perdidit, quia furto sublatum, utique excusatur, quamdiù inculpabiliter Breviario caret, à recitandis illis, quæ sine Breviario recitare non potest: utique non ab illis, quæ vel potest recitare ex Diurnali habito, vel quæ memoriter tenet, ut mox in simili iterùm dicam de cæco. Quòd si quis Breviarium spontè abjecit, vel aliàs Breviario culpabiliter caret, tamdiù quidem peccato mortali omissionis Horarum obnoxius manet, quamdiù de culpa commissa non pœnitet, nec voluntatem satisfaciendi suo Officio concipit; at postquam pœnituit, & propositum satisfaciendi, quamprimùm poterit, concepit, omissio divini Officii deinceps non imputabitur ad peccatum; quamdiù aliud Breviarium acquirere non poterit; quia tunc omissio cessabit esse voluntaria, tam in se, quàm in sua causa. Ita omnes passim. Audi casum apud Caramuel. *Theol. Regul. d. 117. dub. 2.* Quidam ingressus navim commoditatis causa, tulit secum Diurnale (in quo tamen continebatur etiam Psalterium dispositum per hebdomadam) consentiens Thomæ Sanch. *l. 1. mor. c. 16. numer. 7.* asserenti, legentem ea, quæ continentur in tali Diurnali, Officio divino satisfacere. Postquam solverat à portu, mutavit sententiam, secutus juniorem Joan. Sanch. *select. disput. 15. num. 2.* asserentem, in Diurnali non contineri integrum Officium, ac proinde carentem Breviario, etsi Diurnale habeat, non teneri legere Officium, sicque non legit: quæritur, an peccet? Respondet Caramuel, non peccare, tametsi ne verbulum recitet de Matutino: eò quòd liceat mutare, & pro libitu sequi Sententias utrinque probabiles, ut sunt in proposito. Sed latè, & optimè refutat P. Gob. *num. 692.* Ad fundamentum *Resp.* necessaria distinctione. Licet mutare, & pro libitu sequi opiniones utrinque probabiles, si ex ea mutatione non sequatur elusio certi præcepti, concedo: si sequatur, ut in proposito, negatur, utpotè falsissimum. Vide *Tract. 1. Decal. c. 1. n. 35.* & obvios quosque de conscientia, & opinione probabili. 152

III. Cæcitas utique excusat à legendo: at certè non à dicendo divino Officio; quantum quis memoriter dicere novit, dummodò magnam, vel majorem partem Officii memoriter teneat, juxta generatim dicenda *§. ult. dub. 2.* Ita communis DD. Navarrus *cap. 11. de orat. num. 11. Philiarcus, Azorius, Suarez, Sanchez, Layman, Tamburinus, Gob.* alii passim. Etsi de hac obligatione dubitent Sotus, & alii apud Sanch. *l. 7. Consil. moral. cap. 2. dub. 46.* & absolutè eximat cæcum, etsi memoriter teneat Breviarium Toletus *l. 2. cap. 14.* Sed immeritò: quandoquidem lex hæc non pendet ab oculis, sed à potentia morali recitandi. Et quis excuset carentem quidem libro, at tenentem omnia memoriter? quin Sanch. *cit. dub. 47.* absolutè docet paucos, qui diù recitarunt Breviarium, ob cæcitatem excusari in totum ab Officio divino, eò quòd tales plerique teneant memoriter Psalmos, & Hymnos omnium Horarum minorum, multosque Psalmos ex Matutinis. Denique Tamburinus *sæpissimè cit. l. 2. Decal. c. 5. §. 8.* ac Leander *disp. 5. q. 27.* excusant quemcunque laborantem ex oculis, si timeat, ne legendo deperdat vim videndi: etiam non obstante, quòd talis legat fabulas, vel historias: etsi enim has legendo cum detrimento visus, peccet contra charitatem sui; non tamen contra Religionem non solvendo pensum Horarum: sed sanè hic cavendum, ne tribuas plus inani imaginationi, quàm prudenti metui, ut prudenter monet Gob. *n. 718.* 153

IV. *Metus* denique excusat, quandò ex recitatione Horarum quis prudenter timet grave malùm, seu notabile damnum in propriis, vel alienis bonis, puta jacturam vitæ, vel fortunarum, ut contingit versantibus inter hæreticos, vel infideles. Item si timeatur infirmitas (de quo mox) læsio capitis, visus, &c. P. Tancredus apud Tamburinum *cit. c. 5. §. 1.* consentientem liberat. 1. Sacerdotem damnatum ad mor- 154

tam pro tribus diebus morti proximis. 2. Quemcumque captum ob enorme crimen certo plectendum infami morte. 3. Summè mœstum, & afflictum repentino, & maximo mœrore ob gravissimum infortunium, utpotè jacturam maximam bonorum, mortem filii, &c. talis enim nequit attente orare: atqui melius est penitùs non orare, quàm distractè, juxta Jo: Sanchez *suprà cit. d. 15. nu. 2.* Sed certè generaliter non assentior cum Gob. *num. 709.* nisi in casu, quo tanta erat eorum perturbatio, ut maximam adferret difficultatem, & moralem quasi impotentiam orandi: quod sane non semper fit, cùm tales in ejusmodi perturbationibus non rarò negotia magni momenti expedire videamus. Certè Leopoldus Vvilhelmus post acceptam horribilem cladem ad Lipsiam à Sveeis, tamen reliquum Officii divini posteà persolvit. Nicolaus Avacinus in vita. Vide Gob. *num. 710.* Tandem etiam huc spectat is, qui ex metu cadente in virum constantem factus est Subdiaconus, aut Religiosus: nam ut talis non tenetur servare votum Castitatis, ita neque præceptum de Horis Canonicis. Ex communi Sanchez *l. 7. de matrim. disp. 19. num. 7.* At, dubitat quis, an intervenerit error substantialis in sua ordinatione? etiam talem excusat Tamburinus *l. 1. Decal. cap. 3. §. 7.* Sed de hoc alibi. De scrupulosis aliquid *§. 4. fine.*

§. II. *Infirmitas.*

155 I. EXcusat etiam secundùm omnes, omnis vera, & gravis infirmitas debilitans hominem, ut sine gravi corporis, capitis, visus, &c. incommodo recitare non possit Horas suas, vel in parte, vel in toto. Sicut autem certum est, non requiri infirmitatem gravissimam, ac velut extremam cum omnimoda, & physica impotentia, sed sufficere verè gravem, & moralem saltem impotentiam recitandi inducentem, quia Ecclesia pia Mater nequaquam cum tanta severitate nobiscum agit: ita quoque certum est, non sufficere quamlibet levem infirmitatem, quæ moraliter non adfert impedimentum, quales ordinariè sunt febras leviores tertianæ, & quartanæ, quæ non solùm diebus intercalaribus (sanbonis, ut vocant) sed etiam diebus paroxismi plerumque satis temporis relinquunt Horis recitandis, ut monent communiter DD. cum Innoc. & Abbate *in cap. 1. de celebr. Missar.* Navarrus, Bonacina, alii, & bene Gob. *numer. 715.* contra Leandrum nimis laxè omnem laborantem tertiana, vel quartana eximentem, nisi loquatur de diebus malignis, de quo inferiùs rursum. Verùm jam idipsum dubitatur, quænam generaliter censeri debeat infirmitas gravis sufficiens ad excusandum: Navarrus *Man. cap. 25. nu. 10.* illam censet infirmitatem gravem, quæ non admittit colloquium aliorum, vel tractationem rerum seriarum. Verissimè talis gravis est infirmitas, & sine dubio excusans à recitandis Horis, sed certè nimis strictè definita. Pono unam, & alteram regulam, addoque exempla.

156 II. Infirmus tutò stat judicio Medici, aut in hujus defectu, alterius viri experti, & maximè Superioris, quippè potentis eo casu dispensare: *Omnes*. Quare ut infirmus non teneatur recitare Officium divinum, sufficit, quòd ei dicat Medicus, ut non recitet: (imò jam sufficienter habes judicium Medici, quando scis te laborare ea infirmitate, qua alii, quibus Medicus eam recitationem interdixit, ut in simili notat Gob: *num. 475.*) nam infirmus quoad sanitatem recuperandam subest Medico, etiam independenter à Superiore, seu voluntate Prælati, inquit *Peyrinus* apud Gobat. *num. 714. fine*, rectè tamen suadentem, ne sine consensu Superioris præsentis quidquam omittas. At, inquis: Medicus est Lutheranus, habens Horas nostras pro superstitione, Missam pro idololatria. Poteris nihilominùs stare ejus verbis, Judice Gob. *num. 476.* Quia experientia docet, plerosque solere respondere eum omni abstractione à Religione. Quare tutus eris, si ideò omittas Horas, aut Sacrum eadem ratione, quia, vel Medicus, vel alius vir expertus, & prudens, vel denique Superior prudens, aut Parochus dicant, recitationem, (Sacri auditionem) valetudini tuæ esse nocivam.

157 III. Quòd si absit Medicus, vel vir expertus, qui possit de gravitate infirmitatis judicare, neque adsit Superior, qui in tali dubio certò potest dispensare, tuque vere male habeas, & pejora formides; decerne infirmitatem esse gravem, non parvæ considerationis malum. Ita Tamburinus *l. 2. Dec. c. 5. §. 8. nu. 13.* Exempla adferens. Quartana, vel tertiana laborans, quando expectat vespertinam febris accessionem: siquidem mane se bene habeat, utique tenebitur Horas antemeridiano tempori respondentes recitare; nec obligatur ex aliquorum probabili Sententia (de qua *§. ultimo.*) Vesperas, & Completorium anticipando manè persolvere. Si tamen manè jam imbecillis existat, timeatque sibi recitationem nocituram, à toto Officio absolutè excusabitur. Item imbecillitas ejus, quem febris reliquit, excusat eum ab Officio primis diebus aliquot numerandis prudentis arbitrio, habita ratione præteritæ infirmitatis, & præsentis difficultatis: nam & illa imbecillitas infirmitas est, & Mater Ecclesia non est ita rigida in exigendis debitis, sed convalescenti per aliquot dias requiem ab Officio concedere putanda est, Sanch. *cit. cap. 2. dub. 45.* Tamburinus *suprà* Gob. *numer. 715.* dicens: *quod probè nota, maximè pro scrupulosis.*

Sed accipe totum discursum pulcherrimum in moralibus maximè æstimati P. Sanchez, eodem *dub. 25.* sic habet. *In hoc tenenda est media quadam via*, ita ut qui æger est, si ex recitatione Horarum *verosimiliter* credat, (vel timeat) stomachi aliquam cruditatem, vel capitis gravedinem, vel virium lassitudinem, vel etiam credat febrim tardiùs remittendam, excusatur ab Horis, Ratio est: quia ejusmodi damna, quæ in corpore valido, & sano sunt levia, in ægroto sunt gravia mala. Et confirmatur: quia cùm omnia præcepta charitati deserviant, quæ valdè benigna circa infirmos est, non est verosimile, quod Ecclesia, quæ est sapientissima Mater, hominibus morbo afflictis, velit addere molestiam orandi, etiamsi non multùm lædantur. Item quòd *cap. Clericus d. 91.* pro legitima causa non orandi habeatur inæqualitas corporis, quæ non sonat morbum gravem, vel levem; etiamsi autem hujusmodi infirmi, dum febri, vel alio morbo laborant, bonam diei partem confabulationibus expendant, atque etiam libros animi gratia legant, non inde sequitur teneri recitare Horas. Ratio est: quia lectiones illæ, & sermones ægro voluptatem adferunt, nec morbus inde gravescit, sed potiùs decrescit: at recitatio est res seria, & natura sua caput gravat, ac merorem, & molestiam infert. Sic multi ex Recentioribus valdè docti Magistri. Sic ipse doctissimus Sanchez. Sic & ego. Non ergo talis peccat omittendo Horas contra præceptum Horarum, à quo excusatur, vel etiam dispensatur, licet posset peccare contra charitatem sui, si legendo fabulas, vel alia sibi noceat, quod rarum est. Similes habes in eo, qui excusatus, vel dispensatus ad comedendas carnes, ex mera gulositate comedat etiam pisces, cum nocumento valetudinis, non enim peccat contra præceptum jejunii, à quo excusatur, sed tantùm contra charitatem sui ipsius, si multùm ei pisces noceant. 158

IV. Quòd si pensatis omnibus, etiam per Medicum, alios, teipsum, dubium maneat, an recitatio Horarum (itemque auditio Missæ in templo) sit allatura notabile detrimentum, nec ne? Suarez quidem, & alii censent manere obligationem, adeòque petendam dispensationem, eò quòd certa sit obligatio, dubia excusatio: & sine dubio tutius est petere dispensationem. Sed probabiliùs, talem omni obligatione, & dispensatione petenda liberant Bonacina, Castro-Palaus cum Tamburino *l. 1. Decal. cap. 3. §. 7. verbo Horæ*; consentiente Gob. *num. 478.* Ratio est: quia non solùm ipsum nocumentum, sed etiam periculum grave nocumenti liberat ab hac obligatione: Ecclesia enim nec vult, nec potest nos obligare cum tali periculo, quippè contra jus naturale non exponendi se periculo gravi: atque in proposito, etsi dubium sit nocumentum futurum, periculum tamen præsens, & certum est: ideòque possessio juris naturalis, quam habet homo ad non exponendum se periculo gravi, prior est, & potior, quàm obligatio recitandi Officium divinum; quippe juris positivi Ecclesiæ tantùm, ejusque possessionem elidit. Vide Gob. *cit. numer. 479.* Quod si beneficiatus morbum contraxit ex intemperantia, dixi *cap. 1. §. 3.* 159

Denique ad ægrotorum Nosocomium quidam etiam reducunt itinerantes. Est enim reperire non paucos, qui ratione itineris omittunt, vel totum Breviarium, vel partem. Hanc excusationem ego cum Navarro *Man. cap. 25. num. 102.* & Gob. *num. 719.* non possum simpliciter admittere, utpotè propria, & aliena experientia certus, desatigationem ex itinere etiam pedestri unius, vel plurium dierum continuorum, non esse tantam, ut non permittat satis virium solvendo debito Clericali absque difficultate notabiliter majori, quàm sit ordinaria. Non tamen nego, esse eam desatigationem quandoque tantam, ut homini jam aliàs satis infirmo non relinquat tantum virium, quantum est necesse ad hoc munus obeundum. Sed hic casus est rarissimus in homine sano. Coronius apud Gob. *ibidem*, sic absolutè pronunciat: Fessus ex labore, itinere, negotiis accidentaliter aliquando occurrentibus, Officium, quod in serò distulerat, potest omittere, quia comparatur infirmo: & rursus excusat illum, qui bona fide distulit in serò, & posteà invenitur valdè lassus, & somno graviter oppressus. Sic ille. Sed prudenter 160

monet

monet Gobat. reverà cavendum, ne nobis nimiùm blandiamur.

§. III. *Charitas: vel occupatio gravis.*

161 I. CHaritas tum propria sui, tum proximi excusat, quando, nisi Breviarium totaliter, vel partialiter omittas, cogeris aliquod grave incommodum, vel magnum opus charitatis proximo negare: tunc enim tuta conscientia omittes de Breviario tantum, quantum erit necesse ad illum finem. Similiter excusat omnis superveniens repentina, & improvisa occupatio gravis, & necessaria, vel multùm utilis, quæ absque scandalo, aut suo, vel aliorum detrimento omitti non possit, cum qua tamen recitatio Officii in toto; vel in parte consistere non potest. Ita communissima DD. & omnes de hac materia scribentes, etiam rigidiores. Navarrus, Toletus, Sylvester, alii, & inter aliquos optimè practicè Sanch. *l.7. Consil.Moral c.2. dub.* 52. juvat iterùm exscribere ejus formalia. *§. 5. Quando supervenit aliqua occupatio, quæ non potuit præveniri, & nequit prætermitti sine scandalo, aut gravi pœna, aut aliorum jactura, & non compatitur Horas recitare, excusat. Ut si quis esset per totum diem occupatus in audienda confessione existentis in articulo necessitatis, vel in vitando magno scandalo, vel in componendis gravibus inimicitiis, vel rixis ad arma currentium, ita ut tantùm superesset tempus ad esum, & somnum. 2. Sufficiens etiam causa est ad excusandum, si quis ita esset impeditus circa infirmos, vel aliter, ut nullatenùs superesset tempus ad commodè recitandum. 3. Boni Confessarii, quando magna est pœnitentium copia, vel instat dies ultimus Jubilæi, vel præcepti Ecclesiæ, possunt licitè omittere Horas, si non possint recitare, nisi omittendo confessiones quorundam, qui non consequerentur Jubilæum, vel non adimplerent Præceptum Ecclesiæ. 4. Excusatur etiam defensurus actum, vel lecturus lectionem oppositionum in qua ro plurimùm interest, vel sua, vel Reipublicæ, doctum se præbere, si simul recitare non possit. Probantur hæ omnes conclusiones: quia non obligat magis hoc præceptum, quàm præceptum audiendi Sacrum: sed hoc potest omitti propter prædictas causas. Item, quod pro charitate institutum est, non debet contra charitatem militare.* Hactenùs Sanchez probans singula variis authoritatibus.

162 II. Rariùs sanè occurrere possunt ejusmodi occupationes, & negotia charitatis, quæ à recitando Officio excusent. Casus ab omnibus affertur. Si tempore Paschali, Quadragesimæ, vel Jubilæi tanta te obruat confitentium multitudo, ut toto die vix sufficias, vix tempus vacet ad comedendum, vel dormiendum. At prudenter Sanchez suprà restringit ad casum, quo, nisi neglecto Officio audias, aliqui Jubilæum non lucrarentur, vel præcepto Ecclesiæ non satisfacerent. Certè extra necessitatem Jubilæi, vel Paschatis, rectè censet Tamburinus *cit. §. 8. num.* 16. rarissimè posse ob confessiones excipiendas, Horas omitti: vidimus enim sæpissimè fieri, ut Confessarii penè toto die affixi confessionali, tamen existiment, & rectè quidem, se teneri eligere aliquod tempus vacandi orationi Canonicæ. *Si Confessarii possunt habere tempus comedendi, & dormiendi, cur non & orandi?* inquit Bordonus apud Dianam *part.* 10. *tract.* 11. *resolut.* 20. Alter casus communiter affertur, si tempore Adventus, & Quadragesimæ quotidie habendæ sint Conciones: idque saltem, si à non satis parato anteà. Et sanè quandoque ratione fatigationis: & intensorum studiorum, quibus planè sufficienter anteà prævideri non potuit, quandoque excusabitur quis ab Officio divino, ut etiam concedit noster March. *hic*. At universaliter recitationem Breviarii esse ferè semper incompossibilem cum onere concionandi quotidie, ut scripsit Leander *qu.* 37. meritò inficiatur Gob. *num.* 627. ratus, nihil de hac incompossibilitate sciri in Germania, multosque alios operarios in vinea Domini per Europam, & maximè per Indias esse, ac fuisse distentos tantis laboribus, ac curis, quantis illi Concionatores quadragesimales: & tamen, nec suo, nec aliorum judicio fuisse exemptos à persolutione operis divini.

163 III. Cùm quis bona fide remisisset Officium ad finem diei, ad unam scilicet, vel alteram Horam ante medium noctis, & tunc ex improviso evocaretur ad excipiendam Confessionem, ministrandam Communionem, vel etiam solùm Extremam Unctionem moribundi, & hæc ob inopiam temporis, sine omissione divini Officii præstare non posset, omninò poterit, & debebit, neglecto Officio, ad moribundum properare, sive sit, sive etiam non esset Parochus proprius: tunc enim elucet clara necessitas, & obligatio præcepti naturalis charitatis, aut etiam justitiæ in Parocho proprio, utique præponderantis præcepto positivo Horarum. Ex communi Tamb. *cit. §.8. n.*17. At quid in casu relato à Tamburino? *eodem c.6. §.8.n.*19. sic habet.

Audi hic, amice Lector, factum casum, non tamen faci- 164
lis solutionis. Omisit bona fide quidam Parochus gravibus distentus per diem negotiis recitationem Horarum parvarum simul cum Vesperis, & Completorio in ultimam horam ante mediam noctem: (fortè autem erat dies Jovis) quando reversus domum incœnatus, voluit per mediam horam sumpta Cœna, alia media hora Officium recitare. Vix sedit ad mensam, cùm vocatur ad confessionem cujusdam graviter in rixa vulnerati, advolat, audit ritè confessionem, redit domum, jam una media tantùm hora restante ante duodecimam, ut proinde, aut Cœna, aut recitatio divini Officii necessariò omittenda foret. Quid faciet Parochus volens sequenti die celebrare jejunus? Sic ferè proponit, at non resolvit Tamburinus. Resolvit autem reflexè Gob. *num.* 722. 1. Valdè laudabilem fuisse Parochum illum, si genio defraudato Officium recitasset præsertim sequenti die celebraturus; at, quia hoc valdè durum; 2. Si quidem incumbebat obligatio cras celebrandi, puta, quia fuit dies festus, depositionis, &c potuisse sine peccato, omissis Horis cœnare: quia tunc major erat obligatio celebrandi, quàm dicendi Horas, quas cum incommodo dicere non tenebatur. 3. Idque etiam verum esse, etsi ponamus Parochum illum mala fide seu culpabiliter distulisse Horas usque ad undecimam: quia jam tunc constitutus erat in statu impotentiæ moralis. 4. Si non aderat obligatio ulla celebrandi, sed sola devotio urgebat, oportebat persolvere dilatas Horas, & iis persolutis comedere cibos licitos potiùs, quàm omittere Horas propter illud Sactum devotionis. Ratio est: quia res præcepti sunt præponendæ rebus consilii: vide ipsum latiùs.

IV. Quæres hic tandem non abs re, utrùm liceat spontè 165
suscipere ejusmodi occupationes, seu admittere, vel ponere causas incompossibiles cum recitatione Horarum. R. Omninò suscipere licere ejusmodi occupationes, vel causas actuales, & transeuntes quasi, ut ex modò dictis constat; qualis est accedere ad moribundum, vel ad Confessionale, etsi prævideatur iis officiis impediendum fore Officium Canonicum: idem dic de præparanda subitò aliqua concione, quæ nequeat omitti sine scandalo, aut jactura boni spiritualis. At verò regulariter saltem non licere suscipere ejusmodi causas, & occupationes incompossibiles cum recitatione Horarum permanentes, & habituales etiam ex honesto fine, utpotè aliquod munus, officium, vivendi modum, cum quo nequeat stare Psalmodia: ut rectè docet Coton̄ius *l.3. Controv. 3. c.6. n.*136. Rationem dans: quia Psalmodia est opus speciale Clericorum, illis conveniens ratione status, & velut proprium eorum munus, quibus proinde Ecclesia ita illud præcipit, ut velit eos vacare à mundanis negotiis, ne præcipuam illam occupationem impediant. Dico autem *regulariter*. Nam sapienter advertit Gob. *n.*752. nihil obstare, quominùs aliquod vitæ institutum, vel aliquod certum munus possit esse tam utile, vel etiam necessarium, aut bono communi Reipublicæ, Regni, Ecclesiæ, aut bono privato ipsius Clerici, ut licitè suscipiatur, etsi cum perpetuò impedimento ac omissione Breviarii. Lege eundem P.Gob. *tr. 3. seu Alphab. Sacrif. casu* 13. *à n.*483. latissimè casu singularissimo disserentem de quodam Sacerdote Idiota, qui advertens se imdoneum ad conciones, & curam animarum, consultabat Religionem profiteri pro Laico: & censentem potuisse (etsi difficillimè) adesse tam prægnantes causas, ut licitè faceret illam mutationem status non obstante lege de penso Canonico perpetuò impedienda. Dubia plura particularia circa prædicta, consultò rejicio in unum locum *§.ult.*

§. IV. *Dispensatio Legitima, aut Privilegium.*

I. IPsemet S. Pontifex, tanquam Supremus in omni jure 166
positivo Ecclesiastico. Legislator habet potestatem ordinariam dispensandi in præcepto Horarum (etiam cum Beneficiato,) qui tamen, ut tutus sit in conscientia, cavere debet, ne ejus supplex libellus contineat allegationem causæ non subsistentis, propter generalem illam clausulam dispensationum: *si preces veritate nitantur*. Unde dispensatio Pontificis facta, etiam sine ulla causa, valida est: attamen saltem venialiter illicita, eò quòd sine causa partem reddat difformem toti.

II. Episcopus autem per se jure ordinario, nequit hic 167
dispensare, cùm inferior nequeat, per se loquendo, relaxare legem Superioris: quanquam Tamb. *l.2. Decal.c.* 5. §.8. *num.* 24. meritò existimet, hoc jus jam ubique longo usu esse acquisitum, & præsumptum Episcopis. Certò autem Episcopi per accidens potestate sibi tacitè delegata, sed solùm ob rationabilem causam, possunt validè, & licitè dispensare in casi-

casibus occurrentibus, quando necessitas adest, & commodè non potest adiri Pontifex: idque maxime in casibus, qui frequenter occurrere solent; in iis enim censetur rationabilissimè Pontifex Episcopis potestatem concessisse, ne in rebus frequenter occorrentibus ad Pontificem recurrere cogantur fideles: ut in jejuniis, festis, & in proposito in Horis Canonicis: idque non tantùm eum nudis Choristis quoad obligationem professæ Religionis Choro adstrictæ, sed etiam cum aliis qooad obligationem Ordinis sacri. Quia etiam Prælatus conventualis exemptus (nisi à Superiore limitetur) se habet in his casibus frequentibus instar Episcopi. Idque etiam ex privilegio Pontificum, ut patet *in compendio Privilegiorum v. Officium divinum, c. 10. Et v. Infirmi Fratres §. 11. & 12. Et in compendio Privilegiorum Societatis, v. infirmi n. 1. 2. 3.* Atque docent post Suarez, & alios, Tamb. *cit c. 5. num. 16.* Portellus noster, *v. Hora Canonica, n. 11.* Gob. *n. 729.* Quorum proinde Subditi tutissimi sunt in conscientia, quando Superiores ipsis dicunt, eos hic, & nunc ob invaletudinem, &c. immunes esse ab hac lege; idque maximè, si dicat Medicus, ut habet Leo X. infrà citandus.

168 III. Tam Episcopus ergo, quàm Prælati Regulares non possunt validè, nedum licitè in his dispensare, nisi ob justam, & rationabilem causam, ut omnes notant. Ratio manifesta est: quia hi nullo modo possunt dispensare in lege superiori Pontificis, vel Ecclesiæ, nisi quatenùs ob justam causam necessitatis, vel utilitatis ipsemet censetur iis facultatem concessisse, ac delegasse ad dispensandum: at sine ejusmodi justa causa nunquam censeri potest eis talem facultatem concedere, quia esset ad dissipandum potiùs, quàm dispensandum: ergo sine justa causa, nec validè, nec licitè dispensant. Cæterum justa causa in his dispensandi generatim definiri potest omne impedimentum excusans dubium; dum scilicet dubitatur, utrùm impotentia, infirmitas, occupatio, & reverà gravis sit, & sufficiens ad excusandum à recitatione Horarum, ut proinde talis possit statui regula: *Omne impedimentum excusans dubium, est justa causa dispensandi.* Quin in specie, quando dubitatur, an recitatio sit nocitura valetudini, non esse opus dispensatione, probabiliùs jam dictum *§. præced. N. IV.* Inter reliquas causas etiam singulariter esse magnam scrupolositatem, & anxietatem, ac difficultatem in recitandis, continuò repetendis, ac cruciandis Horis saltem ad tempus, quousque malum emendetur, vel minuatur, omnes agnoscunt. Lege utilissimè Patrem Gob. *eodem casu 23. num. 714. latè.* In quorum scrupulosorum favorem extat insigne Privilegium Leonis X. apud Ludovicum Mirandam *in man. Prælat. q. 37. ar. 22.* quod libens exscribo verbotenùs.

169 IV. *Cùm videret Leo X. quamplurimos Fratres minores diversis agitari scrupulis circa recitandum Officium divinum, qui non parùm ipsorum conturbant conscientias, eosdem consolari volens concessit iisdem, quod dicendo Horas Canonicas satisfaciant præcepto cap. Dolentes de Celebr. Missarum, de dicendo studiosè pariter, & devotè, etiamsi propter aliquam fatigationem, vel aliam causam dicant sedendo, vel deambulando, vel non proferendo integrè verba, prout sunt scripta, propter negligentiam, ob imperitiam, vel malam pronuntiationem naturalem, propter defectum linguæ, seu alias qualitercunque Horas imperfectè dicant, aut cum mentis distractione, & sensuum evagatione, dum tamen non ex malitia hoc faciant: & quod, qui cum talibus malè proferentibus, vel alios suprà citatos defectus facientibus dicunt Officium, non teneantur reiterare ab iis imperfectè dicta, aut ab iis non integrè audita propter distantiam localem, vel strepitum, vel aliam causam, sed satisfaciant præcepto Ecclesiæ, & Regulæ suæ, qualitercunque audiendo, quæ alii debent dicere, præsertim in Choro.* Sic Leo Pontifex apud Mirandam; qui rectè advertit, hoc privilegium, sicut & multa alia, potiùs esse declarationes juris communis ad tollendos scrupulos, & addit cum Navarro toties citato, quòd illud privilegium non excuset à veniali eum, qui admittit aliquos defectus ibi expressos, qui aliàs, secluso privilegio, essent peccata venialia, sed solùm concedi in favorem ejus, ut non obstantibus illis defectibus, etiam non suppletis posteà, tamen satisfaciat præcepto *cap. Dolentes*. Multi autem satisfaciunt præcepto recitandi etiam peccando venialiter, etiamsi sic non mereantur. Denique circa prædicta impedimenta, & causas excusantes à recitatione Horarum occurrunt aliqua non levis momenti dubia explicanda, consultò huc in unum locum rejecta.

§. V. Dubia quædam particularia practica.

Dubium Primum.

Utrùm impeditus dicere Officium statis horis, vel temporibus, teneatur anticipare, vel posteà supplere?

170 I. RESpondeo omninò sic. Ita communis DD. apud citandos. Et ratio communis est: Quia præceptum de Officio persolvendo, non urget solùm suis correspondentibus horis, sed incipit initio diei, & substantialiter urget toto die, est enim unum præceptum totius diei, & accidentaliter tantùm propter mysteria repræsentata, una Hora obligat pro hac parte diei, & alia pro alia parte, utique non ad finiendam, sed potiùs ad augendam obligationem: alioquin transacta illa hora, cessaret obligatio illius partis Officii, ut quis non teneretur recitare posteà, sicut transacto die Dominico sine Sacro audito, non teneris ampliùs audire Sacrum alio die: quod nemo dixerit: ergo cùm toto die, & qualibet ejus parte substantialiter urgeat præceptum Officii divini, teneberis anticipare manè, si non possis serò; & è contrà serò dicere, qui non potuisti manè. Itaque

171 II. Qui manè prævidet se ob quamcunque causam impeditum iri dicere suo tempore Horas pomeridianas, tenetur anticipare, & etiam manè eas persolvere. Ita jam communior, & sine dubio probabilior, & tutior Sententia Doctorum, Azorius, Suarez, aliique plurimi cum Bonacina *d. 1. de Horis Can. q. 6. propos. 2. n. 2.* Lessius *l. 2. de Just. c. 37. nu. 4.* Sanch. *cit. c. 2. dub. 43.* Tamburinus *cit. c. 5. §. 8. n. 2. Villalobos* apud Dianam *p. 4. tr. 4. miscel. resol.* 10. qui probabiliorem judicat, sicut & Leander cum Gob. *numer.* 711. Ratio jam dicta est. Cùm enim toto die substantialiter urgeat præceptum Horarum, urgebit etiam dicere ante prandium, quod alioquin jure communi dicendum esset post illud, sicut, & hora sexta v. g. matutina debebis dicere Nonam, si prævideas te impediendum, ne possis dicere posteà v. gr. hora decima; eo modo, quo si nequeas hora decima audire Sacrum die Dominico, vel festo, teneris hora octava, septima, sexta &c.

172 III. Certissima videtur hæc sententia, quando impedimentum à te voluntariè ponetur post meridiem; ut, si iter facturus, aliudve negotium suscepturus cum præviso certo impedimento recitandi Horas, & maximè si expertus prævideas te in convivio, largiori potu ineptum futurum ad recitandum, si enim voluntariè velis impedire recitationem post meridiem, ad evadendum peccatum mortale omissionis, utique debebis anticipare, ut contra Caramuel docet *Communis DD.* At verò, si impedimentum sit tibi futurum involuntarium, à natura, vel violentia, ut si paroxismus febrilis post meridiem impediat recitationem Officii &c. tunc non teneri te Vesperas, & Completorium recitare anticipatò ante prandium, fateor, valde probabile est. Ita absolutè docet Henriquez *l. 4. c. 4. n. 7. litt. q.* Canus, *relect. de Pœnit. p. 5. dub. 3 c.* testans fuisse *communem* suo tempore; & sequuntur Dicastillus, Cotonius, alii non pauci, ac probabilem censent ipse Sanchez *cit. dub. 34. n. 7.* Diana *cit. resol.* 10. Gob. *cit. n. 711.* Ratio datur, quia facultas, quæ datur ab Ecclesia anticipandi, vel postponendi Horas intra diem naturalem, est privilegium favoris, non vinculum necessitatis, ut prævenire teneatur. Probabile, inquam, sed oppositum longè probabilius, ac tutius, ideòque in praxi omnimodis consulendum. Id verò probabilissimum, quod addit Gob. *l. c.* Si prævideas, te cras non habere facultatem, vel possibilitatem recitandi Matutinum, non teneri te recitare hodie, quandoquidem hodie nullo modo urget præceptum de crastino Officio, & est merum privilegium, quòd liceat hodie satisfacere pro die crastino: nemo autem tenetur uti.

173 IV. Eodem modo, si nequivisti debita recitare hora, teneris quacunq; sequenti ejusdem diei: putà, si Matutinum, & Laudes, ac Horas minores non potuisti recitare ante meridiem, teneris post, quacunque hora potueris ante mediam noctem. Ita rursus *Communis DD.* Navarr *man. c. 25. n. 100.* constanter Sanchez *cit. dub. 43 n. 4.* Gob. *num.* 714. *alii passim* (contra Umbertum, Turrecrematam, Sà, Caramuelem, alios quosdam, quorum opinionem pro probabili habet ipse Sanchez *ibid. n. 7.*) Ratio est, quia usus timoratorum satis ostendit legem de certa diei hora latam non esse ad finiendam, sed augendam obligationem, ut dixi *N. I.* Et, qui vult gaudere favore legis, ut negligenter stato tempore omissas Horas possit persolvere tardiùs, debet etiam gaudere onere legis, ut rationabiliter omissas posteà suppleat. Quare meritò in nova expurgata editione Emmanuel. Sà est expunctus iste §. *Nec tenetur ad Horas, qui urgente negotio est impeditus. Huic enim*

sufficit

sufficit recitare Horas temporis non impediti. Nimis profectò generaliter, & liberaliter. Et Nav. *de orat. c.* 10. *n.* 51. meritissima censura perstrinxit duorum beneficiatorum factum, his omnino verbis: *Qui stulti quodam die latabantur, alter, quia erat elapsus meridies, alter, quia jam Sol occiderat, & needum recitaverant matutinas ferias prolixas, aut aliud quidpiam usque ad Vesperas, putantes jam esse præteritum tempus Officii matutini, & quod non erant obligati illud dicere. Sic enim duplici ratione peccabant: altera, quod gauderent præteritum esse tempus, in quo poterant excusari à peccato mortali: altera, quod minoris faciebant morsiferè Deum offendisse, ob quod æterna pœna rei fiebant, quàm laborem laudandi aliquantulo tempore divinam ejus Majestatem*. Ita sapienter Navarrus sapientissimus Senex.

Dubium secundum.

An, qui ob impedimenta prædicta non potest recitare totum Officium, potest autem partem, teneatur ad illam?

174 R. PEr quatuor dicta, & velut Regulas. *Prima*, mihi certissima est *Regula*. Qui potest majorem partem Officii recitare, tenetur illam recitare, etsi non possit recitare aliam partem minorem. Ut, si Breviario carens, solum Diurnale habens, non possis dicere Matutinum, possis autem dicere Laudes, cum omnibus reliquis Horis, teneris has recitare omisso Matutino: Illæ enim reliquæ Horæ omnes verè sunt major pars Officii. Idemque esset in casu opposito (sed vix contingente) si possis orare Matutinum, & Horas minores, non possis autem Vesperas, & Completorium. Navarrus, Suarez, Bonacina, alii cum Castro-Palao *tract.* 7. *d.* 2. *p.* 6. *num.* 8. *&* 9. Tamb. *cap.* 5. §. 8. *num.* 6. Gob. *num.* 622. contra Caramuelem *Theol. Reg. num.* 1435.

175 *Secunda* etiam mihi ante hac probabilis erat *Regula:* Qui non potest majorem Breviarii partem dicere, potest autem minorem, ad neutram obligatur, sed totum tutò omittere potest. Ita Navarr. Azor. Garzias, Lessius, Diana, alii cum Castro-Palao, Tamb. Gob. *ll. cc.* Ratio est, quia major pars trahit ad se minorem; tum etiam quia sic consuetudine receptum est à prudentibus, & sic onus Officii redditur suavius, & scrupulis minùs obnoxium, ait Tamb. *cit. n.* 3. Et confirmat Rodriq. noster *Q. R. to.* 1. *q.* 42. *a.* 10. Quia perplexitas in omni lege vitanda est: at si Ecclesia voluisset obligare eos, qui non possunt totum, ad recitandam quamlibet partem minorem, oriretur maxima perplexitas præsertim infirmis, cùm vix ullus, ita impeditus, vel occupatus sit, quin possit recitare aliquam partem minorem officii v. g. Horam minorem, Completorium &c. Quare si ob defectum Breviarii, visus, valetudinis, aut occupationis, non possis recitare Matutinum, Laudes, & Vesperas, licitè omittis etiam reliquas paucas Horas minores, & Completorium. Idemque est à fortiori, si non posses recitare Matutinum, & Horas Minores, posses autem solùm Vesperas, & Completorium. Castro-Palaus *cit. p.* 6. *n.* 5. Quin è contra, si non posses recitare Laudes, & reliquas Horas omnes, posses autem solum Matutinum, ob angustiam temporis v. g. ad nihil obligaberis; quia solum Matutinum est minor pars officii. Tamb. *cit. n.* 6. Fuerint sanè hæc probabilia, & tuta. Interim mihi semper probabilior visa, & modò post propositionem 54. ab Innoc. XI. nuper damnatam: *Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur; quia major pars trahit ad se minorem:* omnino certa est opposita sententia, Suar. *l.* 4. *de Horis c.* 28. *n.* 27. Sanch. *supra cit.* Laym. *c.* 6. & aliorum, eum, qui potest certò recitare aliquam partem notabilem, putà quamlibet Horam integram etiam minorem v. g. Completorium, vel Primam, etsi alias non possit, debere tamen recitare, cùm quævis Hora sit per se Oratio Canonica distincta à cæteris, sub præcepto imperata. Et hoc maximè dicendum est in Sententia eorum, qui volunt in Officio divino quamlibet Horam distincto præcepto præcipi, atq; tot esse præcepta distincta, quot sunt Horæ distinctæ.

176 *Tertia Regula* mihi rursus certa. Qui potest æqualem, id est dimidiam partem Officii recitare, tenetur illam recitare, etsi aliam dimidiam non possit. Ex *communissima* Tamb. *cit. n.* 4. Ratio, quia tunc non possumus recurrere ad regulam illam, quòd major pars trahat ad se minorem, cùm ergo pars dimidia sit planè pars notabilis, ab illa excusari aliquis non poterit. Quare si potes, teneris recitare Matutinum, & Laudes, etsi ob inopiam temporis, vel aliam causam non possis recitare reliquas Horas, ut communi omnium sensu docent Leander, eumque citans Gob. *cit. n.* 622. Tamb. *cit. n.* 176. Quia nimirum Matutinum cum Laudibus est media pars Officii. Similiter è contra supponunt DD. communiter cum Sanchez *l.* 1. *Moral. c.* 10. *n.* 8. eum, qui ob defectum Breviarii, vel aliam causam non potest recitare Matutinum, & Laudes, possit autem reliquas Horas cum Vesperis, & Completorio, omninò teneri has recitare, quia reverà sunt media pars Officii, tum quantitate, tum mysterio, imò hoc excolere videntur: nam Matutinum, & Laudes solùm repræsentant mysteria Passionis Christi nocturnæ: reliquæ verò Horæ repræsentant mysteria totius diei. Etsi contrarium sentiant, Castro-Palaus, & Leander apud Gob. *cit.* Item Molfesius, Garzias, & Rodriquez noster citatus apud Bonacinam *d.* 1. *de Horis q.* 6. *p.* 2. *num.* 6. & Tamb. *cit. num.* 7. eò quòd Matutinum cum Laudibus sit pars, si non major, certè prima, potior, & præcipua pars Officii. Sed hoc reverà non dicit Rodriquez noster, sed solùm generaliter dicit, eum, qui non potest totum Officium recitare, non obligari ad quamlibet partem, quod ex dictis probabile est. Et hactenus locuti sumus de partibus Officii integris per integras Horas divisis. Jam respectu ejusdem majoris, vel minoris sequitur.

Quarta Regula, etiam probabilis, & tuta. Quando con- 177
stat te non posse recitare notabilem partem alicujus Horæ majoris, vel minoris, non teneris dicere reliquum, sive ut proponit Tamb. *cit. n.* 10. *Non es obligatus recitare illam Horam, cujus notabilem partem necesse habes omittere*. Ratio est, quia sublata notabili parte, cessat esse substantialiter Hora. Sic certè quacumque hora, si nequeas dicere Psalmos, non teneberis dicere Lectiones, Capitula, Antiphonas, Orationes, quæ fortè ad manum habes. Contra, si cæcus, vel Breviario carens, memoria teneas, & possis dicere Psalmos Horarum, at in Matutino non teneas Lectiones cum Responsoriis, præsertim quando sunt novem, non tenent te recitare Psalmos, sed à toto Matutino absolvunt te, non improbabiliter Castro-Palaus, Filliuc. Garzia, Joan. Sanch. apud Pellizzarium, *to.* 1. *tr.* 5. *c.* 8. *n.* 110. Tamb. *cit. n.* 10. Quia Psalmi sine lectionibus, non sunt substantialiter Matutinum, atque adeò Lectiones sunt notabiles partes Matutini. Similiter si scias Psalmos aliarum Horarum, nescias autem Capitula, & Orationes, non videris ad recitandas Horas obligandus; quia pariter illi Psalmi non sunt substantialiter Horæ Canonicæ secundùm formam à S. Pio V. præscriptam, ait Tamb. *cit. n.* 10. & docent Jo: Sanchez, & Garzias apud Pellizzarium *cit. n.* 112. Sint rursus hæc probabilia: attamen in praxi omnino videtur amplectenda opinio contraria Bonacinæ, Busembaum, Leandri, aliorum cum Gob. *ibid.* nimirum talem obligari adhuc ad recitandos Psalmos, & ea, quæ potest, verè enim tunc potes majorem partem illius persolvere Horæ.

Ultima Regula, omnium probabilissima sit; Si certus sis, 178
te ob ægritudinem, vel similem causam non posse dicere integrum Officium divinum; dubites autem rationabiliter, an possis dicere partem aliquam notabilem, te præsume omninò excusatum ex benigna Ecclesiæ interpretatione, cujus præcepta non obligant cum tanto rigore, ut materiam scrupulorum, & anxietatem pariant. Ex communi Suarez *cit. n.* 27. Tannerus *hic q.* 1. *dub.* 5. Laym. *cit. cap.* 6 vide dicta de impedimento infirmitatis.

Dubium Tertium.

Utrùm, qui ob cæcitatem, vel aliam causam non potest Officium recitare solus, potest autem cum socio, teneatur socium adhibere?

ABsolutè affirmant plurimi. Navarrus *de Orat. c.* 11. *n.* 179
13. *& Man. c.* 25. *n.* 100. Graffis, Azorius, Valentia, alii cum Suarez *cit. c.* 28. *n.* 13. Non pauci absolutè negant, saltem quoad Clericos, & Religiosos non beneficiatos, Joannes Sanchez *select. d.* 15. alii, & sequuntur Diana *p.* 2. *tr.* 12. *resol. ult. ac p.* 4. *tr.* 4. *resol.* 12. *fine*. Tamb. *cit. cap.* 5. §. 8. *n.* 11. eo quòd recitare cum socio sit privilegium: privilegio autem utimur, quando volumus. Alii variè distinguunt, breviter eligendo tutiora respondeo aliquot dictis.

I. Qui anteà cum socio solitus erat recitare gratuito, vel 180
conducto, sanè adveniente impedimento cæcitatis, vel alterius, adhuc tenebitur sic recitare, Sanch. *cit. l.* 7. *c.* 2. *dub.* 84. Garzias, Bonartius, aliis cum Laym. *l.* 4. *tract.* 2. *ca.* 6. *num.* 2. Bonacina *d.* 1. *de Horis Canon. q.* 6. *propos.* 1. *n.* 8. alios citans. Ratio est, quia quilibet obligatur satisfacere suo officio, quando facilè potest: sed is, qui anteà sic orare solitus erat, adhuc sic orare potest, ut supponitur: ergo adhuc tenetur. Secus esset, si alia nova difficultas orta esset; ut si anteà recitasset cum socio gratuito tantùm, postea deberet conducere pretio; de hoc *infrà:* aut si surdaster factus non posset audire socium, nisi valdè vociferantem, ad quod cùm obligare durum esset, tunc recitationem omittere posse, rectè censet Tamburinus *eodem num.* 11. *fine*.

181 II. *Generaliter*. Quicumque, etiamsi anteà non sic orare solitus, adveniente impedimento adhuc tenetur sic orare cum socio gratuito, vel sponte se offerente; ita (contra Joan. Sanchez, Dianam, suprà) omnes DD. absolutè, affirmantes talem teneri adhibere socium, quod generaliter non possunt dicere, nisi de socio gratuito. Navarrus, Suarez, alii. Et ratio est eadem, quæ suprà; quia talis adhuc potest facilè satisfacere suo officio: ergo tenetur. Deinde falsum est fundamentum oppositæ Sententiæ. Nam admittere socium ad recitandum, non est privilegium, neque enim est exemptio à lege, sed potiùs conformitas cum lege, instituente Chorum publicum, ait rectè Gob. *n.* 713. *fine*.

182 III. Certum videtur, Beneficiatum eo casu teneri adhibere, ac etiam quærere socium, nedum sponte se offerentem admittere, quando commodè potest habere. Ita Navarrus *de Orat. c.* 11. *n.* 13. Suarez *cit.* Vasquez, Azorius, Reginaldus, Layman, aliique permulti cum Bonacina *cit. n.* 8. & fatetur Tamb. *cit. num.* 12. Gob. *num.* 713. *fine*. Ratio est, quia qui obligatur ad aliquid, obligatur etiam adhibere media ad illud ordinata, saltem communia, & non multùm difficilia: sed beneficiatus aliquantò strictiùs, quàm alii, nimirùm titulo beneficii, ex justitia obligatur ad recitandum Officium, ut possit fructus percipere: ergo quoque strictiùs, quàm alii obligatur adhibere media congrua orandi, saltem non multùm difficilia, tale medium in proposito est adhibere socium: ergo tenetur illum adhibere, quando commodè, & sine magno suo detrimento adhibere potest. Unde ulterius

3 IV. Veriùs est, Clericum Beneficiatum eo casu, si beneficium pingue sit, & sufficientes fructus adferat, etiam teneri socium pretio conducere, propter eandem rationem modò datam, quia sic commodè potest habere medium orandi Officium, propter quod fructus percipit. Suarez *cit.* Molfesius, aliosque citans Bonacina *suprà*, Castro-Palaus *p.* 6. *n.* 11. Secus esset, si beneficium valdè tenue sufficientes fructus non adferret; tunc enim sine gravissimo incommodo, non posset adhibere medium congruum, ideòque morali impotentia excusaretur. Verùm absolutè etiam beneficiatum obligari socium pretio conducere, eo quòd hoc medium sit nimis extraordinarium, negant Joan. Sanchez, Diana, Tamburinus, atque etiam, Gob. *ll. cc.* quare talem recusantem Confessarius posset absolvere meo judicio, ob authoritatem saltem eorum DD.

Dubium Quartum.

Utrùm is, qui non potest dicere Horas, teneatur aliquid aliud orare, orantem audire, alium substituere, &c?

Responsio negativa tota est communissima apud citatos omnes. Et quidem primò, Talis non tenetur dicere aliquod alium officium, vel majorem ejus partem, si quod memoria sciret, vel ad manum haberet. 2. Minùs tenetur recitare alias preces, vel Psalmos, ut voluit noster Angelus *v. Hora*. 3. Nec tenetur alios dicentes Officium audire, aut apud se meditari. 4. Nec tenetur alium substituere. Ratio omnium sumitur ex ipso præcepto Horarum. Nam præceptum dicendi Horas 1. est simpliciter personale: ergo si non possis, non teneris substituere alium. 2. Est de recitando Officio ab Ecclesia ordinato; ergo si hoc non possis, non teneris recitare alias preces, vel Psalmos. 3. Est de hoc officio determinato pro tali die, ergo si hoc nequis, non teneris dicere aliud; vide dicta suo loco. Denique hæc dicuntur sine texto, aut ratione concludente, ait Navarr. *Man. cap.* 25. *num.* 100. & etiam proborum praxis est planè contraria. 184

Consilium tamen sine dubio est, eo casu alias preces persolvere. Imò beneficiatos, & Religiosos ipsa lex divina naturalis gratitudinis saltem obligat orare pro Fundatoribus, & Benefactoribus, attamen nullum certum tempus, & modum orandi præscribit, ut benè notavit Navarrus *de orat. c.* 11. *n.* 19. Unde etiam in dispensationibus, etiam Pontificiis super Horis, semper aliquæ preces præscribi solent, prout norunt experti. Et hactenùs de Horis utique satis multa, sed profectò mihi non multùm satis. Omnia ad DEI cultum, & Gloriam.

Finit Prima Pars Theologiæ Sacramentalis.

THEOLOGIÆ MORALIS SACRAMENTALIS

PARS SECUNDA.

Instructio Prebyterandi: de Sacerdotio, Sacrificio, & Sacramento Eucharistiæ.

E his sex iterum erunt Capita. *Primum*, de ipso Presbyteratu, seu Sacerdotio. *Secundum*, de Sacrificio in communi, & Missa in specie. *Tertium*, de ipso Augustissimo Eucharistiæ Sacramento. *Quartum*, de Sacramenti Eucharistiæ, ipsiusque Sacrificii effectu, valore, & fructu. *Quintum*, de Saeramenti Eucharistiæ, & Sacrificii Ministro offerente, oblatione, & stipendio. *Sextum*, de requisitis ad Sacrificium Missæ eelebrandum. In nomine Domini incipiat

CAPUT I.

De Presbyteratu, seu Sacerdotio.

SUMMARIUM.

1 *Quid Presbyteratus, ut ordinatio, & Sacramentum?*
2 & 3 *Ejus materia, & forma duplex.*
4 *Presbyteratus, seu Sacerdotium, ut res Sacramenti est potestas in ordinatione collata in Corpus Christi verum, & mysticum.*
5 *Qualiter differant Sacerdotium, Sacrificium, & Sacramentum Eucharistia? &*
6 *Quæ sint partes eorum?*
7 *Quotuplex sit potestas Sacerdotis, & Confessarii?*
8 *Ad quid Sacerdotes in N. Lege?*
9 *Chrystus in ultima Cœna materiam, & formam Sacerdotii certam in individuo non determinavit, sed Apostolis, eorumque Successoribus determinandam reliquit:*
10 *Unde in Ecclesia Græca usque hodie Ordines conferuntur per solam impositionem manus cum certa forma; &*
11 *Etiam in primitiva Ecclesia longo tempore Sacerdotes, & alii ordinati sunt sola impositione manuum, sine traditione instrumentorum*
12 & 13 *Processu tamen temporis ad expressiorem significationem ab Ecclesia etiam determinata, & ordinata est porrectio Calicis cum vino, & Patena cum Hostia. Unde*
14 *Contendunt aliqui solam primam impositionem manuum esse materiam essentialem Sacerdotii.*
15 *Communis tamen sententia docet, eam de facto in Ecclesia latina non esse materiam sacramentalem, sed solùm cæremoniam hujus ordinationis.*
16 & 17 *Alii verò contendunt, eam adhuc esse veram materiam Sacramentalem, non quidem essentialem, sed integralem.*
18 & 19 *Traditio Calicis cum vino, & Patena cum Hostia, & sua forma, est de facto in Ecclesia Latina omnino materia, & forma essentialis.*
20 *Non quidem absolutè,*
21 *Sed supposita determinatione Ecclesia.*
22 *Et optimè conciliatur cum materia, & forma Ecclesia Græca, & Primitiva.*
23 Usque ad num. 27, *Resolvuntur varia dubia circa validam, & invalidam ordinationem Sacerdotis.*
27 *Qualis requiratur contactus totius hujus materia Sacerdotii.*
28 & 29 *Ad Sacerdotium adæquatè conferendum essentialis etiam est materia secunda, seu impositio manuum cum sua forma.*
30 *Adeòque respectu Sacerdotii completè, & adæquatè conferendi cum completa, & duplici potestate in Corpus Christi verum, & Mysticum, utraque materia, & forma essentialis est,*
31 Usque ad n. 33 *Unde si in Ordinatione illa ultima impositio manuum omitteretur, ordinatus esset tantùm incompletè Sacerdos, potent quidem celebrare, non tamen absolvere.*
33 *Consecraret ergo talis validè.*
34 *Graviter tamen peccaret, ob non acceptam, vel suppletam impositionem manuum.*
35 Usque ad n. 39 *Qualiter, & quando supplenda impositio illa omissa?*
39 *In concelebratione Neomystarum cum Episcopo, ille solus consecrat, qui prior formam finit cum absoluta intentione consecrandi.*
40 *Unde tutò facient concelebrantes formando intentionem proferendi verba eo sensu, quo vult Ecclesia &c.*
41 *Possuntque illud Sacrificium offerre pro alio, v.gr. defuncto,*

Explicatio terminorum.

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ Græcum nomen, latinè significat *senem*, vel *seniorem* cum aliqua eminentia senectutis. Et quia dignitates, officia, & eminentiores status in republica senioribus, tanquam cæteris paribus, dignioribus conferri solent; hinc factum est, ut 1. Presbyteri olim vocarentur omnes, qui in aliqua dignitate præeminebant, ut passim patet in sacris Litteris, etiamsi senio non præeminerent. Unde D. Hieronymus *l.* 2. in Isaiam *c.* 3. dicit *In Scripturis sanctis Presbyteros merito, & sapientia, non dignitate æstimamus*, 2. Eademque usurpatione in nova lege Presbyteri appellati sunt, qui in Ecclesia speciali dignitate præeminebant. Et quidem in primitiva Ecclesia nomen Presbyteri commune fuit Episcopis, & Sacerdotibus, qui populo præsidebant, & curam Evangelii prædicandi, & Sacramentorum ministrandorum habebant: non quòd Ordo Presbyteratus non distingueretur ab Ordine Episcopatus, sed quia, qui ordinabantur Presbyteri in aliqua civitate, vel communitate, simul etiam ordinabantur Episcopi ob necessitatem Ecclesiæ, & paucitatem Ministrorum. 3. Tandem multiplicata fidelibus, & locis per orbem Ecclesia, cùm Episcopi suis quisque locis non amplius sufficerent, sed ope inferiorum Presbyterorum indigerent, ad vitandam confusionem, hoc nomen *Presbyter* restrictum est, ut significaret Sacerdotem simplicem Presbyteratus Ordine tantùm insignitum, prout distinguitur ab Episcopo. Et hac tandem acceptione in proposito agitur de *Presbytero, Presbyterando, Presbyteratu*. 4. *Sacerdotis* denique notum est ethymon: dicitur enim Sacerdos, quasi sacrum dans: nimirùm Sacrificio rem sacram faciens, & offerens Deo. Hæc quoad quæstionem quid nominis: jam quoad rem ipsam sit

§. I. *Quid Presbyteratus, seu Sacerdotium?*

I. Ut Ordinatio, & Sacramentum est.

Presbyteratus *est Ordo sacer Ecclesiasticus, quo confer-* 1
tur potestas consecrandi, & offerendi Corpus, & Sanguinem Christi, & absolvendi fideles à peccatis: seu, ut loquuntur Theologi; *Potestas in Corpus Christi verum, & mysticum*. Effectus est *character*, & *gratia sanctificans* cum jure ad gratias actuales suo officio competentes suo tempore dandas nimirùm ad dignè, & fructuosè exercendum officium, & ministerium sacerdotale.

Cæremonia consecrationis Sacerdotalis multiplex est, ex 2
Pontificali nota. Et maximè notabilis est prima impositio manuum facta ab Episcopo ordinante, & aliis Presbyteris assistentibus, saltem tribus, super caput Sacerdotis ordinandi, de cujus necessitate dicam seorsim §. 3. Sequitur impositio vestium Sacerdotalium, & sacra inunctio manuum presbyterandi, quæ quidem cæremoniæ, etsi magni momenti, de substantia tamen Ordinationis non sunt, omnium propè consensu.

Materia, & forma hujus Sacramenti, & Ordinationis Sa- 3
cerdotalis duplex est. *Prima* materia est traditio calicis cum vino, & patenæ cum hostia ex trinco: sic videlicet, ut materia remota sint ipsæ illæ res; proxima, earum traditio, seu porrectio. Forma sunt hæc verba Episcopi: *Accipe potesta-*

testatem offerendi Sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomine Domini. Atque hic traditur potestas in Corpus Christi verum. *Secunda* materia est impositio ultima manuum facta ab ipso solo Episcopo, sic rursus, ut ipsæ manus Episcopi sint materia remota; proxima, earum impositio. Forma, sunt hæc verba Episcopi: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.* Atque hic confertur potestas in Corpus Christi mysticum. Ratio ergo hujus duplicis materiæ, & formæ est; Quia, ut jam dictum, in ordinatione Sacerdotis conferuntur duæ potestates diversæ, una in Corpus Christi verum, nimirum ad conficiendum Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi: altera in Corpus Christi mysticum, scilicet ad absolvendum fideles à peccatis, quarum posterior necessariò præsupponit priorem, & ideò ad majorem, & distinctiorem significationem diversis signis sacramentalibus, & discreto tempore dari conveniebat; idque exemplo Christi, qui in ultima Cęna consecrans Sacerdotes iis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem;* tunc dedit eis potestatem in Corpus suum verum; at primùm post Resurrectionem dedit eis potestatem in corpus suum mysticum, iis verbis; *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis &c.* Cæterùm circa utramque illam materiam, & formam, ac etiam circa primam impositionem manuum restant quæstiones sanè perdifficiles, mox inferiùs fideliter proponendæ.

II. *Ut gradus Ministerii, & res Sacramenti est.*

4 PResbyteratus, seu Sacerdotium est *Potestas Sacra Ordinatione collata in Corpus Christi verum, & mysticum,* nimirum ad conficiendum, & offerendum Corpus, & Sanguinem Christi, & absolvendum fideles à peccatis. Sacerdos autem, seu Presbyter, *est Minister Ecclesiæ, ex Ordinatione sua habens potestatem in Corpus Christi verum, & mysticum, &c.* Quæ duplex potestas residet in duplici Charactere Sacerdotali, duplici signo Sacerdotali jam assignato impresso: prout ampliùs declarabitur in sequentibus. Sacerdotis ergo, seu Presbyteri munera, & officia sunt; 1. Eucharistiæ Sacramentum conficere, offerre, ac aliis ministrare ex officio. 2. Confessiones audire, ac alia Sacramenta ministrare, nimirum Pœnitentiam, Baptismum, Extremam Unctionem, ac Matrimonio assistere tantùm, quippe cujus Ministri sunt ipsi contrahentes. 3. Prædicare Verbum Dei, cumulativè tamen cum Diacono, ut suo loco indicatum. Obligationes denique Sacerdotis sunt quatuor. 1. Aliquando celebrare (saltem ter in anno summis festivitatibus, seclusa alia obligatione particulari.) 2. Ritè Sacramenta ministrare. 3. Rectè docere. 4. Sanctè vivere, de quibus latiùs in sequentibus suis locis. Ex dictis, in gratiam Tyronum in examine vexandorum, ponuntur aliquot

Quæstiunculæ Corollariæ, & vexatoriæ.

I. *Quomodo differunt hæc tria Sacerdotium, Sacrificium, & Sacramentum Eucharistia?*

5 DIfferunt hæc tria, sicut actus primus, secundus, & effectus. Sacerdotium enim, vel est Sacramentum, quo confertur potestas, vel ipsa potestas conficiendi Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi; Sacrificium, est ipsa actio sacra, quæ conficitur, & offertur Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi; Sacramentum Eucharistiæ tandem, est ipsum Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi, tanquam effectus illius potestatis, & actionis sacræ permanens.

II. *Quæ sunt partes Sacerdotii, Sacrificii, & Sacramenti Eucharistiæ?*

6 SUnt diversissimæ: Sacerdotii, ut *Sacramentum* est, partes sunt materia, & forma, eaque duplex; prima, traditio calicis, & patenæ cum vino, & hostia, ac verba: *Accipe potestatem, &c.* secunda, impositio ultima manuum, & verba: *Accipe Spiritum Sanctum.* Sacerdotii, ut res Sacramenti est, duæ sunt quasi partes, nimirum duplex potestas in Corpus Christi verum, & mysticum, seu consecrandi, & absolvendi. Sacrificii tres sunt partes, Consecratio, oblatio, & sumptio, de quibus mox *c. seq.* Sacramenti Eucharistiæ partes rursum sunt materia, & forma: remota, panis, & vinum; proxima, species Eucharistiæ relictæ, Corpus, & Sanguinem Christi continentes. Forma sunt verba Consecrationis.

III. *Quotuplex est potestas Sacerdotis, & Confessarii?*

IMplexa est hæc quæstio involvens duas quæstiones accuratè distinguendas. Prima quotuplex est potestas Sacerdotis in Ordinatione collata: Secunda, quotuplex est, vel requiritur potestas in Confessario? 7

Ad primam quæstionem sic respondendum. Sacerdoti in Ordinatione ipsa duplex confertur potestas, in Corpus Christi verum, & in Corpus Christi mysticum. Corpus Christi verum est ipsum Corpus, & Sanguis Christi in Sacramento Eucharistiæ contentum. Corpus Christi mysticum est Ecclesia fidelium, seu ipsi fideles Christi. Potestas ergo in Corpus Christi verum, & potestas conficiendi, & offerendi Sacramentum, & Sacrificium Corporis, & Sanguinis Christi, eadem est; eamque accipit Sacerdos in ordinatione, cùm traditur ei calix, & patena, cum vino, & hostia. Potestas in Corpus Christi mysticum, est potestas absolvendi fideles à peccatis, & alia eis Sacramenta ministrandi, eamque accipit Sacerdos in Ordinatione, cùm Episcopus ei ultimò imponit manus dicens: *Accipe Spiritum Sanctum, &c.* Et hæc vocatur etiam potestas jurisdictionis, sed *radicalis tantùm*, & in actu primo, quippe adhuc indeterminata ad subjecta. Simplex enim Sacerdos vi Ordinationis nondum habet subjecta subdita, seu materiam, circa quam possit exercere potestatem suam: adeòque in actu secundo nondum potest absolvere à peccatis, nisi ex generali concessione Ecclesiæ à venialibus, vel mortalibus jam semel ritè confessis, ab omnibus in articulo mortis tantùm.

Ad secundam quæstionem sic respondendum. Duplex requiritur in Confessario potestas, Ordinis, & Jurisdictionis. Potestas Ordinis est omnis potestas sacerdotalis, quam accipit Sacerdos vi ordinationis, quæ, adeòque comprehendit non tantùm potestatem in Corpus Christi verum, sed etiam potestatem in Corpus Christi mysticum, seu potestatem illam Jurisdictionis radicalem in actu primo, & indeterminatam ad hoc, quæ nihil aliud est, quàm ipse Character Sacerdotalis, quo Sacerdos a Deo deputatur, ut possit alios judicare in foro Conscientiæ, posito, quòd ei subditi fiant per jurisdictionem actualem. Potestas ergo Jurisdictionis actualis in actu secundo, & absoluta, est authoritas sententiam ferendi, seu potestas jus dicendi in alium, tanquam sibi subditum in foro interno saltem. Et hæc Sacerdoti ab extrinseco, & Superiore aliquo advenire debet, nimirum à Christo immediatè Summo Pontifici, à Pontifice, Episcopis, & Privilegiatis, ab Episcopo Parochis, & aliis Sacerdotibus subditis. Quæ omnia latiùs patebunt (Deo volente) Parte tertia. Hic tamen in gratiam Tyronum examinandorum simul sub aspectu ponere libuit.

IV. *Ad quid sunt Sacerdotes in nova Lege?*

NOnne Christus est unicus Sacerdos, & quidem in æternum, secundùm Apostolum *Hebr.* 7. ubi postquam dixisset, Aaronicos Sacerdotes fuisse plures, idcircò quòd morte prohiberentur permanere, de Christo subjungit: Hic autem Christus, eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium: ergo in lege nova non sunt alii Sacerdotes, vel ad quid essent? R. Negando consequentiam. Quia Christus est, & ab Apostolo dicitur unicus Sacerdos in æternum, sicut dicitur unus Pastor, & unus Magister, quia scilicet non habet sibi succedentes in eadem potestate, & authoritate, sicut habebant Sacerdotes Aaronici, ex quo tamen non sequitur, quòd habeat Vicarios in terris, sicut Pastores, & Doctores, ita Sacerdotes, imù sequitur, quòd illos habeat, si enim Christus sempiternum habet Sacerdotium, illudque non debeat esse otiosum, nec tamen per se ipsum exerceat, sequitur, quòd debeat habere Vicarios Sacerdotes, qui sua authoritate offerant Sacrificium à se institutum, sicut habet Vicarios, Pastores, & Magistros, per quos gregi suo providet. 8

§. II. *A quo, & quomodo instituta sit materia, & forma hujus Sacramenti Presbyteratus?*

DIco sequentia. I. Christus instituens Sacramentum Ordinis, & præsertim Sacerdotii in ultima Cęna (juxta dicta *p.* 1. *hujus Theol. mor.* c. 5. *sect.* 2. *à n.* 5.) Explicitè, & determinatè in individuo, non instituit materiam, & formam Sacramenti Sacerdotii, sed implicitè tantùm, & indeterminatè, quatenus Apostolis, eorumque Successoribus potestatem dedit ordinandi alios Sacerdotes, & ministros sacrorum aliquo signo sensibili expressivo potestatis tradendæ, quod ipsis congruum, & commodum videbitur: adeòque Apostolis, & Ecclesiæ reliquit potestatem determinandi 9

ejus-

ejusmodi certa signa Sacramentalia. Solùm ergo voluit, & determinavit Christus, ut Sacramentum Sacerdotii, ac aliorum Ordinum conferretur per aliqua signa sensibilia, & verba, quæ sufficienter significarent collationem talis potestatis, relinquendo Ecclesiæ magis specificam, individualem, ac velut materialem illorum signorum, & verborum determinationem. Ita Bellarm. *tom. 2. lib. unico de Sacram. Ordinis, cap. 9.* Lugo de *Sacram. in genere disp. 2. sect. 5. num. 86.* alii Recentiores communiter. Et apertè docet Innocentius IV. communiter receptus in *cap. Presbyter de Sacramentis non iterandis*, ubi expressè dicit: manus impositionem, qua Sacerdotes, & Diaconi ordinantur, esse ritum ab Apostolis introductum. Et rursus inquit, *Unde credimus, quod nisi essent forma nostra inventa* (scilicet ritus ordinandi) *sufficeret ordinatori dicere: sis Sacerdos, vel alia æquipollentia verba, sed subsequentibus temporibus formas, quæ servantur, Ecclesia ordinavit.* Hæc Innocentius. Ratio autem omninò convincens est; Quia Ecclesia Latina, & Græca ordinant Sacerdotes omninò diversa materia, & forma, & tamen utraque validè, ut patebit: quod fieri non posset, si certa, & determinata in individuo materia, & forma hujus Sacramenti à Christo instituta fuisset, & non determinationi Ecclesiæ relicta.

10 II. In tota Ecclesia Græca ab antiquo usque in hodiernum diem, tam Sacerdotium, quàm reliqui Ordines, idque non tantùm ab Episcopis schismaticis in Græcia, verùm etiam à Catholicis, & qui Romæ degunt, sciente, & consentiente summo Pontifice, & me præsente, (ait oculatus testis Cardinalis de Lugo *disp. de Sacramentis in genere sect. 5. n. 85.*) conferuntur non per traditionem instrumentorum, sed per solam manus dexteræ Episcopi impositionem super caput Ordinandi cum hac forma: *Divina gratia, quæ semper infirma sanat, & quæ desunt, adimplet, promovet venerabilem N. Diaconum in Presbyterum. Oremus igitur pro eo, ut veniat super eum gratia sancti Spiritus.* Quem ritum ordinandi nemo jure damnare potest, aut de ejus valore dubitare, minùs de facto. Unde cuidam recentiori Doctori, de eo dubitanti meritò alius illudens dixit: *vade, & vide.* Quin Ecclesia Catholica non solùm Græcos Schismaticos sic ordinatos in suis Ordinibus suscipit revertentes. Quin hodieque Pontifex Græcos græco ritu ordinatos instituit Episcopos, aut Archiepiscopos, & ad Græcos Catholicos mittit, ut ibi Pontificalia munia obeant.

11 III. Omninò fatendum est, etiam in Ecclesia primitiva ab initio longo tempore Sacerdotes, aliosque Ministros ordinatos fuisse sola impositione manuum absque traditione calicis, & patenæ cum vino, & hostia, vel similium instrumentorum, ut rectè docent D. Bonaventura *in 4. d. 24. art. 1. quæst. 4.* Ratio est: quia non tantùm Sacra Scriptura in Ordinatione Sacerdotis solam impositionem manuum exprimit, & per illam tanquam visibile signum Gratiam, & Presbyteratum conferri affirmat *1. Timoth. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyteri:* & *2. Timoth. 1. admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Et Act. 6. Primi septem Diaconi sola impositione manuum ordinati leguntur: certè non aderat liber Evangeliorum eo adhuc tempore, cùm Matthæus primus illud scripserit anno octavo post Christi Ascensionem, teste Baronio anno Christi 41. Verùm etiam Concilia antiqua omnia, & SS. Patres omnes, ante Stephanum Papam in Ordinatione Presbyteri, solius impositionis manuum meminerunt (Textus habet Lugo *de Sacramentis in genere disp. 2. sect. 5. num. 93. & 97.*) nulla habita mentione illorum vasorum; concorditerque affirmant, Sacerdotium conferri per manus impositionem. Quod ita clarum est in tota antiquitate, ut nemo negare possit, ut fatentur Bellarminus suprà, Vasquez, & alii. Quin scriptores concorditer negant, ante Stephanum Papam usum illorum instrumentorum in Ecclesia fuisse; ut nimis frigida videatur responsio aliquorum, Concilia illa, & Patres non scripsisse Ritualia omnium cæremoniarum Ordinationis; cur enim omnes unam tantùm impositionem attingerent, nullus traditionem instrumentorum, si hæc jam tum materia essentialis Ordinationis fuisset? incredibile. Cæterùm quemadmodùm modò apud Græcos, ita olim in Ecclesia primitiva unà cum impositione manuum, tanquam materia, simul sine dubio fuerunt prolata aliqua verba tanquam forma correspondens significativa potestatis collatæ in Corpus Christi verum: fortè illa; *Accipe Spiritum sanctum &c.* ut sic Sacramentum esset integrum, constans materia, & forma, idque non obscurè colligi videtur ex verbis Apostoli citat. *1. Timoth. 4. Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum Presbyteri.* Ubi per *Prophetiam* videtur significari forma Sacramentalis, qua invisibilis potestas dari significatur; quæ mysteriosis, & quasi Propheticis verbis per impositionem manuum ad significandam illam invisibilem potestatem Presbiterii determinat, eamque distinguit ab aliis impositionibus manuum, de quibus frequens mentio in Scriptura. Vide Marchant. *tribunali, tom. 3. seu speciali part. 2. tract. 6. tit. 6. quæst. 3. per totam.*

IV. Denique processu temporis, absque dubio, ductu, 12
& instinctu Spiritus sancti ab Ecclesia instituta, & ordinata est porrectio calicis cum vino, & patenæ cum hostia ad expressiorem significationem, seu tanquam signum expressiùs significativum potestatis Sacerdotalis, ac tanquam complementum prioris signi, nimirùm nudæ impositionis manuum, quæ illam potestatem implicitè tantùm significabat; quia nimirùm omne instrumentum in virtutem manuum est, inquit D. Bonaventura *loc. cit.* Insuper Ecclesia ordinavit, ut pronuntiatio formæ, quæ anteà fiebat cum impositione manuum, modò fieret cum porrectione calicis, & patenæ, tanquam ultimo signi materialis complemento. Ut nimirùm intelligatur, hanc porrectionem omninò spectare ad materiam totalem hujus Sacramenti, tanquam pars materialis completiva unà cum priori materia scilicet impositione manuum, unam totalem materiam constituens, idque totum solùm ad significandam potestatem in Corpus Christi verum, seu consecrandi. Nam ad significandam aliam potestatem in Corpus Christi mysticum, seu absolvendi adhibet aliam materiam, & formam, nimirùm ultimam impositionem manuum cum verbis: *Accipe Spiritum sanctum*, cùm tamen apud Græcos, (& fortè etiam in primitiva Ecclesia olim) utraque potestas unica materia, & forma, scilicet impositione manuum, & verbis: *Divina gratia creat hunc Presbyterum &c.* utraque potestas saltem implicitè sufficienter significata conferretur, ut benè notat Lugo *cit. num. 50.*

Tria ergo habemus controversa, & difficilia in moderna 13
ordinatione Presbyteri Ecclesiæ Catholicæ Latinæ. 1. Primam impositionem manuum Episcopi sine forma verborum: 2. Traditionem Calicis, & Patenæ cum vino, & hostia, ac forma correspondente, quæ dicitur prima materia, & forma. 3. Ultimam impositionem manuum Episcopi cum forma sua, quæ dicitur materia, & forma secunda. De singulis videndum, an, & quatenùs, vel quomodò sint essentiales Sacramento Ordinis Sacerdotalis.

§. In primis certum de fide videtur etiamnum aliquam impositionem manuum esse materiam essentialem Sacramenti Presbyteratus: nàm præter Scripturam, Concilia, & Patres antiquos, id apertissimè docet Concilium Tridentinum, quòd nullius materiæ meminit, nisi impositionis manuum, & singulariter affirmat per illam ordinari Presbyterum. Nam *sess. 23. cap. 3.* postquam docuit, Ordinem verum esse Sacramentum, & per illum conferri gratiam, subjungit *suprà cit.* verba Apostoli: *Inquit enim Apostolus: Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ in te est, per impositionem manuum mearum.* Et clarissimè *sess. 14. c. 3.* De ministro Extremæ Unctionis loquens ait: *Ministrum hujus Sacramenti esse solùm Sacerdotem, per impositionem manuum Presbyterii ritè ordinatum.* Quid clarius quæso, dici potuit ad significandum, impositionem manuum esse materiam essentialem Sacerdotii, seu ordinationis Presbyteri? At de quanam id impositione manuum intelligendum? an de Prima? an de ultima? Sit

§. III. *Qaid de prima impositione manuum?*

1. Est sententia D. Bonaventuræ *in 4. dist. 24. art. 1. quæst. 4.* 14
quam latè asserit noster Marchant. *suprà citatus*; solam primam impositionem manuum esse materiam essentialem hujus Sacramenti, ut collativi potestatis in Corpus Christi verum, seu consecrandi Corpus, & Sanguinem Christi: Porrectionem verò calicis, & patenæ cum vino, & hostia esse tantùm partem materialem integralem, expressioris significationis gratia additam, & necessitate præcepti Ecclesiastici requisitam. Et videtur manifestè sequi ex prædictis. Nam ex una parte, non tantùm Scriptura, antiqua Concilia, & Patres, sed etiam Tridentinum citatum, impositionem manuum pro materia essentialis Sacramenti agnoscunt; ex altera parte, Sacramentum Ordinis sacerdotalis non potest absque sua essentiali materia subsistere: atqui Sacramentum Ordinis sacerdotalis absque illa porrectione calicis cum vino, & patenæ cum hostia, in sola impositione manuum subsistit in primitiva Ecclesia usque ad tempora Stephani Papæ, & in Ecclesia Græca subsistit de facto usque in hodiernum diem, ut dictum est: ergo sola impositio manuum, non verò illa porrectio est essentialis materia ordinationis sacerdotalis; consequenter erit tantùm

tùm materia integralis, non necessitate Sacramenti, sed necessitate tantùm præcepti omninò necessaria. Unde in hac Sententia, si quis ordinaretur omissa prima impositione manuum, ordinatio esset nulla simpliciter, contrà verò valida esset Ordinatio, si cum prima impositione manuum simul proferretur forma sacramentalis omissa traditione calicis, & patenæ cum vino, & hostia (sub qua traditione de facto profertur forma) quia adesset tota essentialis materia, & forma (secùs, si etiam forma omitteretur, ut per se patet.) Fieret tamen gravissimum peccatum mortale; cùm omittere materiam integralem tam notabilem inferret Sacramento gravissimam injuriam, utpotè in re gravi Sacramentum concernente. §. Hæc sententia mihi semper probabilis visa, cùm nihil videatur obstare efficaciter. Certè non multùm urget Concilium Florentinum, solam illam traditionem calicis, & patenæ cum vino, & hostia assignans pro materia Sacramenti hujus, nulla facta mentione impositionis manuum, quia facilè potest dici, Concilium non intendisse præcisè definire materiam essentialem hujus Sacramenti, sed solùm ritum Ecclesiæ Latinæ proprium in sacra Ordinatione docere Armenos, ad quod perinde est, sive illa materia essentialis, sive integralis tantùm sit. Certè Concilium Tridentinum, ut suprà visum, pro ordinatione meminit solius impositionis manuum, non verò traditionis illius, & quid inde infers? Nec plus conficies ex Concilio Florentino. Magis videbitur obstare: quod Innocentius III. & Gregorius IX. *Tit. de Sacramentis non iterandis* dicunt, *non debere iterari ordinationem sine impositione manuum collatam, sed suppleri, quod omissum est*: sed commode posset explicari de ultima impositione manuum, qua Sacerdoti jam ordinato confertur potestas in Corpus Christi mysticum; & nos de prima impositione agimus. Solùm, & maximè obstat communis sententia DD. & sensus fidelium, ac penè ipsius Ecclesiæ, ut §. *seq.* videbitur. Et ideò hanc sententiam nolo docere amplius.

15 II. Communis ergo Sententia Doctorum est, illam primam impositionem manuum de facto in Ecclesia latina non esse materiam sacramentalem Ordinationis, sed solùm cæremoniam sacram præviam, maximi tamen momenti, nunquam omittendam, & omissam fortè meritò supplendam. Cùm enim in Ecclesia Latina, pro nuda impositione manuum, institutum sit signum distinctiùs significativum potestatis sacerdotalis in Corpus Christi verum, scilicet traditio calicis, & pateuæ cum vino, & hostia, & insuper impositio manuum adhuc posteà adhibeatur, ad conferendam potestatem in Corpus Christi mysticum, de qua impositione sufficienter intelligitur Concilium Tridentinum, non videtur ratio, cur prima illa impositio manuum adhuc debeat esse materia sacramentalis, cùm absque illa adsit materia sufficientissimè significativa utriusque potestatis. Et favet omninò huic communi Sententiæ Gregorius IX. *cap. Presbyter, de Sacramentis non iterandis*. Textus ita habet: *Presbyter, & Diaconus, cùm ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt. Quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos cautè supplendum, quod per errorem extitit prætermissum. Suspensio autem manuum debet fieri, cùm oratio super caput effunditur Ordinandi.* Hæc Gregorius Papa, ubi in primis manifestè significat impositionem manuùm non esse ad valorem Ordinis ita essentialiter requisitam, ut sine illa Ordo non subsisteret; alioquin non sufficeret tempore alterius Ordinationis post tres menses, primò solùm supplere illam impositionem omissam, sed necessariò Ordinatio ipsa repetenda esset, quod expressè negat Pontifex. Deinde ultimis verbis clarè significat, se loqui de prima impositione manuum ante porrectionem calicis, &c. Tunc etiam fit suspensio manuum, & oratio effunditur super caput Ordinandi. Non commodè intelligi potest de ultima impositione manuum, quando datur potestas ad absolvendum à peccatis cum illa forma: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris, &c.* nisi per orationem hanc ipsam formam intelligere velis. Sed valdè incongruè, & tortè. Hæc enim forma, non oratio, sed consecratio est. In hac ergo communi Sententia tutò sistendum erit. Verùm inter has duas Sententias extremè oppositas, mihi omninò placet.

16 III. Sententia quædam media; nimirùm. Primam illam impositionem manuum etiamnum esse veram materiam sacramentalem Ordinationis sacerdotalis, non quidem essentialiter acquisitam ad valorem Sacramenti, ob rationes allatas in secunda Sententia communi, sed integralem, & unà cum traditione calicis, ac patenæ cum vino, & hostia constituentem unam materiam totalem Sacramenti sacerdotii. Ita nimirùm, ut ex manus impositione, & traditione panis, & vini fiat una integra materia magis explicita, & ex utraque simul unà cum forma prolata, unum totale signum sacramentale complete significans potestatem sacerdotalem in Corpus Christi verum. Nec obstat, quòd prima impositio manuum fiat absque prolatione verborum, seu forma aliqua, & mora aliqua intercedat usque ad traditionem panis, & vini, cum qua demum profertur forma; non enim ita distat illa impositio manuum à prolatione formæ, quin adsit simultas, seu propinquitas moralis sufficiens ad unitatem signi sacramentalis, (ut suo loco visum.) Nam postquam imponuntur manus Sacerdotibus, eadem actio moralis continuatur per inunctionem manuum, orationes, cæremonias, quasi præparando illos, ut magis congruè recipiant gratiam Sancti Spiritus, & potestatem tantam, & mox traditur alia pars materiæ magis explicita, scilicet traditio vasorum cum pane, & vino una cum prolatione formæ. Quare omnia per modum unius actionis, & complexi moralis idem intendentis complentur in porrectione vasorum, & finiri intelliguntur in prolatione formæ: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium &c.* quæ forma cadit super totam materiam præcedentem integram ex prima impositione manuum, & traditione vasorum, cæremoniis intermediis moraliter continuatis, & exprimit potestatem per totam illam actionem complexam intentam. Unde distantia illa non est tam inter materiam, & formam, quàm inter partes materiæ, per cæremonias intermedias tamen satis moraliter continuatas, & coexistentes; nam certè physicè coexistere non est necesse, ut maximè patet in Sacramento Pœnitentiæ. Ubi dolor, & confessio sæpè multùm distant, & tamen forma tandem prolata super utrumque cadens unum Sacramentum constituit. Magis id patet in Matrimonio.

IV. Ratio ergo hujus Sententiæ est. Quia cùm illa prima 17
impositio manuum in Ecclesia Græca sit, & in Primitiva olim fuerit materia sacramentalis hujus Ordinis, & adhuc in Ecclesia Latina tanto studio adhibeatur, cur non adhuc maneat materia sacramentalis implicitè significativa, unà cum materia nova magis explicita, præsertim cùm sic appareat major conformitas Ecclesiæ Latinæ cum Græca, & Primitiva? *ut §. seq.* notabo. Cæterùm hoc ipso, quòd Ecclesia Latina determinavit aliam materiam partialem magis explicitam, & per se sufficienter significativam potestatis sacerdotalis in Corpus Christi verum, jam dicendum est, illam impositionem manuum non esse hic materiam essentialem essentialiter requisitam ad valorem Ordinis hujus, ut sine illa Ordo non subsisteret, sed integralem tantùm, ut dictum, & explicatum est. Unde etiam meritò Pontifex Gregorius IX. suprà dixit: *supplendam esse apud Latinos impositionem manuum prætermissam*: non quidem, quasi aliquid essentiale defuisset (alioquin tota Ordinatio repetenda erat, quod negat Pontifex) sed tanquam aliquid, quod si positum fuisset, integrasset materiam sacramentalem, posteà verò suppletur tanquam cæremonia principalissima, *sicut supplemus solemnitates posteà in eo, qui fuit domi baptizatus absque illis*. Ait Lugo *De Sacramentis in genere disp. 2. sect. 5. num. 90.* Dices, si prima impositio manuum est materia sacramentalis de se sufficiens ad valorem Ordinis: ergo per illam absque traditione calicis, & patenæ cum vino, & hostia validè ordinabitur Sacerdos etiam apud Latinos, saltem si cum illa manuum impositione simul proferetur forma, ut fit apud Græcos. Materia enim, quæ alicubi, & aliquando est sufficiens, ubique & semper est sufficiens: consequens est contra Decretum Eugenii in Concilio Florentino sæpè indicatum: ergo. Resp. Distinguendum sequelam. Absolutè loquendo, concedo. Supposita determinatione Ecclesiæ, nego sequelam, Quia Christus determinationem specificam materiæ sacramentalis reliquit Ecclesiæ: Ecclesia autem Latina determinavit Sacramentum Ordinis sacerdotalis conferre, non per nudam impositionem manuum, sed per illam traditionem vasorum, tanquam materiam magis explicitam, ut sæpè dictum. Quemadmodùm etiam in Ordinatione Diaconi impositio manuum Episcopi sufficiebat olim, & sufficit de facto apud Græcos. At non sufficit in Ecclesia Latina, tum quia determinavit illam Ordinationem conferre per materiam magis explicitam, scilicet librum Evangeliorum, & formam distinctè significativam: *Accipe potestatem legendi Evangelium &c.* Illa enim forma, quæ profertur cum impositione manuum: *Accipe Spiritum sanctum ad robur &c.* nimis generalis est, & non significat determinatè Ordinem illum §. Hæc latiùs disputare libuit in gratiam Studiosorum, & capacium in re certè maximi momenti, & difficillima, ut, qui potest capere, capiat. Si non capis, Tyro simplicior, transi liberè. Nam tibi ad necessariam notitiam abundè sufficient sequentia.

§. IV. Quid

§. IV. *Quid de prima materia, traditione calicis, & patena cum vino, & hostia, & sua forma? An, & qualiter essentialis huic Sacramento?*

18 RESpondeo: *Est omninò materia, & forma essentialis in Ecclesia Latina; non quidem absolutè, sed supposita determinatione Ecclesiæ, & optimè conciliatur cum materia, & forma Ecclesiæ Græca, & Primitiva.* Explico

19 I. *Est materia, & forma essentialis &c.* qua nimirùm ad valorem hujus Sacramenti essentialiter requisita, confertur potestas in Corpus Christi verum, seu consecrandi, & offerendi Sacramentum, & Sacrificium Corporis, & Sanguinis Christi. Ita communissima Theologorum contra primam Sententiam D. Bonaventuræ, & nostri Marchant. suprà allatam, & probabilem judicatam. Estque communis sensus modernus Ecclesiæ, atque omninò ita intelligendum Decretum Eugenii in Concilio Florentino ad Armenos dicens: *Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patena cum hostia porrectionem*: Et post: *Forma Sacerdotii est: Accipe potestatem &c.* Et ratio est, quia per hæc signa sensibilia perfectissimè significatur conferri ordinando potestas consecrandi, & sacrificandi, ut clariùs significari non possit: ergo per illa, tanquam materiam, & formam, confertur Sacramentum hujus Ordinis. Deinde hic modus est simillimus illi, quo Christus ipse in ultima Cœna Apostolos, porrigendò illis Corpus, & Sanguinem suum, ac dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*: Sacerdotes ordinavit, ut ex Concilio Tridentino suo loco dictum. Denique post prædicta signa adhibita in Pontificali, ordinati sæpius appellantur jam Sacerdotes, & monentur, ut unà cum Episcopo verba Consecrationis eodem momento proferant, & ante Communionem non dicant Confiteor, ne detur eis absolutio, eò quòd concelebrent Episcopo: ergo censet Ecclesia eos tunc jam habere potestatem consecrandi.

20 II. *Non quidem absolutè*; nimirùm ista traditio Calicis, & Patenæ cum vino, & hostia non est materia absolutè essentialis, ac ex primæva sua institutione essentialiter requisita ad valorem Sacramenti hujus. Hoc enim omninò convincit ratio suprà allata pro prima sententia *num.* 14. Quia nimirùm Sacramentum non potest subsistere absque sua materia, & forma essentiali; atqui Sacramentum Ordinis sacerdotalis absque illa porrectione calicis cum vino, & patenæ cum hostia de facto verè subsistit in Ecclesia Græca, & substitit olim in Ecclesia Primitiva, ut *num.* 10. & 11. ostensum est &c. alioquin fatendum esset, quòd in Ecclesia Græca hactenùs nunquam, & tota Ecclesia Primitiva, ante tempora Stephani Papæ, nullus fuisset Sacerdos ordinatus, quod maximum inconveniens, & horribilem causaret in Ecclesia confusionem, & errorem; ergo illa porrectio cum sua forma, non est materia, & forma essentialis absolutè.

21 III. *Sed supposita determinatione Ecclesiæ.* Nam ut *num.* 9. dictum, Christus instituens Sacramentum Ordinis, non instituit determinatè, & in specie materiam, & formam aliquam explicitè, sed implicitè tantùm, quatenùs Apostolos Sacerdotes ordinans, dedit eis potestatem ordinandi alios Sacerdotes, & ministros aliquo signo sensibili significante potestatem conferendam; specificam autem, ac materialem quasi ejusmodi signorum determinationem ipsis Apostolis, ac Ecclesiæ reliquit; ergo illud signum, quod Ecclesia determinavit, supposita hac determinatione, erit materia, & forma essentialis hujus Sacramenti: atqui sicut Ecclesia Græca convenienter, & sufficienter determinavit impositionem manus Episcopi cum sua forma, eaque fortè etiam contenta fuit longo tempore Ecclesia tota Primitiva; ita sanè Ecclesia Latina convenientissimè determinavit istam porrectionem calicis cum vino, & patenæ cum hostia, & sua forma, idque conformiter ad modum, quo ipse Christus in ultima cœna Apostolos, Sacerdotes ordinavit, ut dictum est; ergo porrectio ista est essentialis materia, non absolutè, sed supposita determinatione Ecclesiæ. Atque per hoc perspicuè dissolvitur omnis ratio in oppositum. Nam si objiciatur; Id, quod semel est materia, & forma essentialis Sacramenti alicujus, semper est talis. Item: Ecclesia non potest mutare materias, formas, & ritus essentiales Sacramentorum &c. Semper distingue, si sit materia, & forma vel ritus Sacramenti essentialis absolutè, & determinatè ab ipso Christo instituta, ut Baptismo, Eucharistia, &c. concedo; si sit materia, & forma, vel ritus Sacramenti essentialis non absolutè, & determinatè à Christo instituta, sed determinationi ipsius Ecclesiæ relicta, & de facto ab Ecclesia determinata: nego. Insuper per hoc ipsum ritus Ecclesiæ Latinæ

22 IV. *Optimè conciliantur cum materia, & forma Ecclesiæ Græca, & Primitiva.* Nam utraque Ecclesia formaliter omninò servat materiam, & formam à Christo institutam; utraque enim confert ordinationem per signum sensibile: & verba optimè significant traditionem potestatis Sacerdotalis, quare utraque validè conficit, licèt utraque materialiter utatur signis diversis. Sicut enim Græcus consecrans in fermentato, & Latinus in azymo, uterque procul dubio servat materiam à Christo institutam, scilicet panem; Christus enim non determinavit hunc, vel illum, sed panem tantùm, quicunque esset, sic etiam instituit pro materia Sacramenti Ordinis signum sensibile, & verba, quæ significent potestatem, quæ traditur; non autem determinavit hæc, vel illa, quæcunque ergo convenientia signa, & verba adhibeat Ecclesia, servat formaliter materiam, & formam à Christo institutam, etsi materialiter utatur signis diversis. Melius adhuc conciliatur ritus utriusque Ecclesiæ, si dicatur etiam primam impositionem manuum Episcopi esse materiam saltem integralem hujus Sacramenti. Quòd enim Ecclesia Græca simpliciori modo, unica impositione manus conferat Sacerdotium quoad utramque potestatem consecrandi, & absolvendi; minimè adversatur, sed potiùs perficit, quòd Ecclesia Latina, utramque illam distinctam potestatem convenientiùs conferat per distinctas duas impositiones manuum, & insuper ad excellentissimam potestatem consecrandi magis explicitè significandam adhibeat traditionem illam vasorum cum pane, & vino. *Putabis*; per hanc ipsam secundam impositionem manuum sufficienter conciliari Ecclesiam Latinam cum Græca. Ita sanè putant Bellarminus *De ordine cap.* 9. Vasquez, & alii quidam; sed minùs congruè, nam agitur hic de materia Sacerdotii principaliter, quoad potestatem consecrandi, & sacrificandi, quæ potestas non confertur per secundam impositionem manuum, sed tantùm potestas absolvendi, ut ex forma patet. Vide Lugo de *Sacramentis in genere, disp.* 2. *sect.* 5. *num.* 97.

§. V. *Estne tota hæc materia, traditio calicis & patenæ, cum vino & hostia, essentialis: ita ut si aliquid desit, Ordo non subsistat?*

RESpondeo: *Non est tota ista materia essentialiter requisita ad valorem Sacramenti, sed sufficit esse tantam, ut sufficienter significet potestatem in Corpus Christi verum, seu consecrandi, & offerendi Corpus, & Sanguinem Christi.* Ita Doctores citandi. Explico per casus.

23 I. Valida esset ordinatio, si tradatur calix cum vino, & hostia simul immixta, vel calici superposita sine patena, imò etiam si tradatur hostia immediatè in manus Presbyterandi, aut vinum volæ manus infundatur sine patena, vel calice. Ita post alios Tamburinus *lib.* 7. *cap.* 5. §. 4. *num.* 5. Ratio est; quia id, quod per se requiritur, est traditio illarum substantiarum, panis & vini, quæ velut materia essentialis Sacramenti Eucharistiæ abunde significant potestatem sacerdotalem consecrandi Corpus, & Sanguinem Christi, & solùm ob decentiam ex præcepto Ecclesiæ traduntur in calice, & patena; unde nec necesse est consecratum esse calicem, & patenam, prout suprà etiam de Subdiaconatu dictum, ubi tamen major videtur esse ratio.

24 II. Valida sine dubio esset ordinatio, si in calice esset solum vinum sine aqua modica admixta, (& ex præscripto Pontificali admiscenda) quemadmodùm etiam valeret ipsa consecratio calicis eo casu, cùm ea modica aqua non ex necessitate Sacramenti, sed ex præcepto tantùm Ecclesiæ admisceatur. Et observat Lugo *Respons. Moral. lib.* 1. *dub.* 30. *num.* 6. guttas, quæ ex vino effuso remanerent, sufficere in rigore ad validam Ordinationem. At, quid si in calice esset vinum, aqua valdè multa dilutum? Distinguendum est; si enim aqua, etsi notabili, non tamen tanta quantitate admixta sit, quin maneat substantia, & denominatio vini absolutè, adeò ut absolutè verum sit dicere; *in hoc calice est vinum*; valida erit Ordinatio, sicut & esset ipsa Consecratio talis vini. At verò, si tanta quantitate admixta sit aqua, ut absolutè amittat denominationem vini; invalida, vel saltem dubia erit ordinatio. Ratio patet, quia in priori casu verè diceretur tradi vinum, in posteriori verò casu, falsò, vel saltem dubiè diceretur tradi vinum. §. Contingit alicubi, ab imperito ministro totum vinum, & totam aquam, quæ erant in urceolis, infundi calici præparato, & porrecto aliquot Sacerdotibus ordinandis; quo comperto, meritò resolutum est, illos Sacerdotes saltem sub conditione reordinari debere, saltem ob dubiam priorem ordinationem; gravissimumque periculum damnorum; uti refert Tamburinus *cit. num.* 11.

25 III. Invalida sine dubio esset ordinatio, si tradatur calix vacuus, & patena vacua sine vino, & hostia, seu pane; cùm hæc etiam tradantur subdiaconando, eorumque traditio ad summum significet ministerium circa illa sacra vasa in Sa-

cerdo-

crificio Missæ; & nullo modo potestatem consecrandi. At, quid si (quod jam sæpius contingat per errorem) solum vinum deesset in calice? Speculativè loquendo, omninò probabile est, ordinationem illam esse validam. Henriquez, Filliucius, Bonacina, Diana, Tannerus infrà *citandi*, Bassæus *verb. ordo 11. num. 5.* & latè noster Marchant. *Tribunal. tom. 3. seu speculi part. 2. tract. 6. tit. 6. in appendice*, ac rursus *in Resol. notab. de Sacramento Ordinis cap. 1.* concludens, talem ordinationem, ne quidem sub conditione esse repetendam; sed ex alio principio *suprà num.* 14. proposito. Ratio est, quia traditio alicujus calicis, & patenæ cum sola hostia, adhuc sufficienter significat, adeoque confert potestatem in Corpus Christi verum; nec opus est, ut significetur distinctè potestas in utramque speciem: quia reverà non datur potestas consecrandi hostiam, sine potestate consecrandi vinum, sed unica, & indivisibilis est potestas sacerdotalis in Corpus Christi verum respectu utriusque speciei, & qui potest unam, potest etiam in alteram. Unde non divisim traditur potestas in unam, & alteram speciem, sed dum datur potestas consecrandi unam speciem, indivisibiliter datur potestas consecrandi, & alteram. Sed dixi; *speculativè loquendo*. Nam

26 IV. *Practicè loquendo*; omninò tenenda est opposita Sententia communior DD. & talis ordinatio saltem tanquam dubia sub conditione iteranda. Uti contra Henriquez, Barbosam, Marchant. *cit.* ac alios tenent Tannerus *tom. 4. disp. 7. quæst. 2. dub. 5. num.* 98. Lugo *cit. dub.* 30. alii Doctissimi apud Dianam *part. 3. tract. 4. Resol.* 105. Gobat. *tract. 8. casu 4. num.* 98. Ratio est, quia Decretum Eugenii sæpè citatum, & Ecclesia Latina utrumque, & panem, & vinum pro materia necessaria assignat, & summo rigore requirit, ideoque defectus unius meritò reddit ordinationem dubiam; atqui in præsenti negotio procuranda est plena certitudo de valore Sacramenti ob incommoda maxima, & irreparabilia, quæ ex invalida ordinatione Presbyteri sunt orionda, cùm sit valdè probabile, tales invalidè esse ordinatos, & universaliter iterùm ordinandi sint, quos probabile est fuisse invalidè ordinatos, ut ex instituto probat idem Gobat. *casu 6.* Quare Sacerdos ita ordinatus peccaret contra justitiam, si accepto stipendio sacrificaret pro aliquo: nam generatim loquendo, iniquè decipit homines, qui non habens moralem certitudinem de validitate sui Ordinis Presbyteralis, petit, & accipit stipendium ab ignaris illius defectus certitudinis. Diana *par. 10. tract. 16. resol.* 88. Gobat. *cit. casu 4. num.* 98. Atque ex dictis resolvendum est, quid sentiendum

Quoad contactum totius istius materiæ.

27 SUpposito ex dictis suprà *par. 1. cap. 5. num. 34.* etsi fortè non necessitate Sacramenti ad validam, attamen certissimò necessitate præcepti ad licitam ordinationem requiri contactum physicum materiæ traditæ, ut mortalissimè peccaret, qui scienter non tangeret physicè, quia exponeret Ordinationem suam periculo nullitatis, cum horrendo periculo infinitorum sacrilegiorum, invalidarum Consecrationum, & Absolutionum, &c. Quare talis Presbyteratus saltem sub conditione reiterandus esset, omnium ferè consensu. Quoad contactum ergo physicum totius materiæ, paucis sic accipe. I. In primis sufficit tangere ipsum calicem, & patenam, in quibus sunt vinum, & hostia, etsi immediatè ipsum vinum, & hostia non tangantur; certè vinum calice contentum, & patena tectum nunquam tangitur: hostia quidem tangenda est ex præscripto Pontificalis, nullo tamen præcepto graviter obligante. Diana *par. 2. tract. 2. resol. 3.* Tamb. *cit. cap. 5. §. 3. num. 4.* & plorimis citatis ex professo Gobat. *cit. casu 4. à num.* 103. II. E converso, idem à fortiori dicendum, si quis tangeret immediatè hostiam, sed non ipsam patenam, uti cum aliis bene probat Gobat. *ibid. num.* 109. Nunquid enim tangendo hostiam patenæ impositam, satis physicè, etsi mediatè, tango patenam? Certè potestas, & ministerium Sacerdotis multò meliùs significantur per tactum hostiæ, quàm per tactum patenæ; si ergo sufficit tactus solius patenæ, ut modò dictum, multò magis sufficiet tactus hostiæ patenæ impositæ. III. Quinimò ad valorem Sacramenti sufficere, tangere solùm calicem cum hostia superposita, etsi patenam, & hostiam minimè attingat, expresse docent Henriquez, Coninch, Vasquez, Filliucius, Bauny, Petrus Hurtadus, Leander, Escobar, eosque citantes Diana *par. 10. tract. 16. res.* 83. Tamburinus *cit. num. 6.* Dicastillus apud Gobat. *cit. num. 98. fine*. Nam calix cum patena superposita censentur facere quid unum, adeòque qui contingit, vel acceptat unum, moraliter saltem censetur etiam tangere, vel acceptare alterum. Deinde sicut sufficit Sacerdoti tangere immediatè calicem vinum continentem, sic moraliter, & humano modo tangendo vinum inclusum: ita sufficiet tangere immediatè calicem continentem super se patenam cum hostia imposita, per hoc enim moraliter, & humano modo æquè dicetur tangi patena cum hostia imposita. De valore loquimur. De licito ex se patet: IV. Insuper non nemo apud Tamb. *cit. num. 7.* censet etiam ad valorem sufficere, si tangantur calix, & patena velo cooperta, vel tradita in ara portatili, vel disco, tangendo immediatè solum velum, arulam, discum, non ipsum calicem, vel patenam; quia sic ista adhuc moraliter, & humano modo tangerentur. Sed facessant ejusmodi in praxi inutiles speculationes.

§. VI. *Quid de secunda materia, & forma, an, & qualiter essentialis huic Ordini?*

I. SAcerdotio adæquatè conferendo essentialis est etiam secunda materia, & forma, scilicet impositio manuum solias Episcopi, cum illis verbis: *Accipite Spiritum sanctum, &c.* Ita (contra aliquos mox nominandos) communissima DD. apud Tannerum *cit. quæst. 2. num. 73.* Laym. *lib. 5. tract. 9. cap. 5. num. 2.* Gob. *num.* 117. Ratio est, quia signum sensibile, quo confertur Sacerdoti propria potestas, utique spectat ad essentiam Sacramenti Sacerdotis, sed per illam ultimam materiam, & formam, scilicet impositionem manuum, & verba prædicta confertur potestas absolvendi à peccatis, quæ est una ex præcipuis potestatibus Sacerdotii propriis: nam & SS. Patres, & antiquissima Concilia per sæpè scribunt, & Sacerdotes creari per manuum impositionem: Et ipsum Conc. Trid. non tantùm *sess. 23. can. 4.* dicit anathema iis, qui dicunt per sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere: *Accipe Spiritum sanctum, &c.* verùm etiam *sess. 14. cap. 1. de pœnit.* expresse docet per eadem verba Apostolis, eorumque successoribus potestatem remittendi peccata fuisse communicatam, & apertissimè *ibid. cap. 3.* de extrema Unctione dicit: proprios hujus Sacramenti Ministros esse Episcopos, aut Sacerdotes ab ipsis ritè ordinatos per impositionem manuum Presbyterii: ubi omninò loquitur de hac secunda impositione manuum, & verbis illis, quibus datur potestas absolvendi à peccatis: nam extrema unctio, quæ est quasi consummativa Pœnitentiæ, ministrum habet Sacerdotem, qua parte præditus est potestate in corpus Christi mysticum. 28

§. Contrarium quidem docent Sotus, Sylvester, Richardus, Valentia apud Layman, & Gob. citatos: volentes totam materiam, & formam hujus Sacramenti consistere in traditione calicis, & patenæ cum vino, & hostia, ac forma suprà assignata: qua proinde conferatur tota potestas Sacerdotalis in Corpus Christi verum, & mysticum, ultimam autem istam impositionem manuum esse solam cæremoniam accidentalem sacram; & completivam tantùm. Fundamenta (sed certè nihil, vel parùm urgentia) sunt I. Concilium Florentinum in Decreto Eugenii assignans materias, & formas Sacramentorum, non meminit, nisi primæ materiæ, scilicet traditionis vasorum illorum. At, per hoc non exclusit hanc secundam materiam, & formam correspondentem, nec opus erat exprimere jam ubique notissimam, & in qua fortè non errabant Armeni, quos ibi Concilium instruit, inquit Bellarminus cit. II. Gregorius IX. *cap. Presbyter de Sacramentis non iterandis*, impositionem manuum vocat ritum ab Apostolis introductum. At hoc ideò, quia ex commissione Christi, hic ritus est ab ipsis pro materia Sacramentali determinatus, juxta dicta *num. 9.* III. In Pontificalibus quibusdam antiquis, non præscribitur ista ultima manuum impositio. At præscribitur in Pontificali Romano approbatum ab Ecclesia Romana, quæ est Mater omnium Ecclesiarum, eique meritò standum est. IV. Ipsum Pontificale Romanum ante hanc ultimam manuum impositionem ordinatos jam vocat Sacerdotes, quasi jam plenè ordinatos per primam materiam, traditionem vasorum, & formam. At intelligitur hoc de Ordinatione Sacerdotis, qua Sacerdos propriè est, quoad potestatem principalem consecrandi, etsi ista Ordinatio adhuc complenda sit per potestatem alteram absolvendi à peccatis. Sic enim Concilium Tridentinum *sess. 22. cap. 1.* docet, Apostolos in ultima cœna ordinatos esse Sacerdotes, data, scilicet, potestate super Corpus Christi verum. At post resurrectionem primùm *Joan. 20.* data est potestas absolvendi, super Corpus Christi mysticum, per eadem verba, *Accipite, &c.* quibus nunc datur. Et hinc 29

30 II. Utraque ergo illa materia, & forma est essentialis respectu Presbyteratus, seu Sacerdotii completè, & adæquatè conferendi cum completa, & duplici potestate in Corpus Christi verum, & mysticum. Nam in prima materia, & forma, scilicet traditione calicis cum patena, vino, & hostia, imprimitur quidem character Sacerdotalis principalis, significativus scilicet potestatis principalis Sacerdotalis in Corpus Christi ve-

verum, at nondum imprimitur character Sacerdotalis completus, quippe nondum significativus potestatis in Corpus Christi mysticum: sed ad eam potestatem significandam requiritur distinctum signum Sacramentale, ac distincta materia, & forma, scilicet ultima impositio manuum cum verbis illis: *Accipe Spiritum sanctum, &c.* & tunc imprimitur novus character partialis completivus Sacerdotii per se significans potestatem sacerdotalem in Corpus Christi mysticum, quidquid alii dicant ipsum solum characterem priùs impressum, & vi primi signi sacramentalis solùm significativum potestatis in Corpus Christi verum, per posterius signum sacramentale (ultimam impositionem manuum) solùm extendi ad significandam aliam potestatem in Corpus Christi mysticum: quomodo autem fiat, & quid sit ista extensio ipsi viderint. Tu mecum faciliùs capies imprimi duos characteres partiales. Et hinc ulteriùs.

31 III. Si post primam materiam, & formam, scilicet traditionem calicis, & patenæ cum vino, & hostia, Episcopus moreretur, aut quovis casu, vel errore non adhiberetur secunda materia, & forma; scilicet ultima impositio manuum Episcopi cum verbis: *Accipite Spiritum sanctum, &c.* Ordinatus tunc esset tantùm incompletè Sacerdos, habens quidem potestatem in Corpus Christi verum, ac potens celebrare tantùm: at non posset absolvere ullum à peccatis (ne quidem veniali aut in extremo agone constitutum. Gob. *n.* 18.) per quamcumque potestatem collatam ab homine, Episcopo, Papa: quia nondum haberet potestatem Ordinis ad hoc, seu characterem significativum potestatis in Corpus Christi mysticum necessariò prærequisitæ ad actualem jurisdictionem. Quare talis Sacerdos mortalissimè peccaret, si tentaret audire Confessiones, & absolvere, non priùs accepta ista impositione manuum. Estò enim probabilis esset opinio *n.* 29. allata, totam potestatem sacerdotalem, etiam absolvendi à peccatis conferri cum traditione calicis, &c. attamen nostra Sententia, si non omninò certa, certè longissimè probabilior est, adeòque opinionem illam, & ipsam absolutionem à tali factam, maximè dubiam reddit: quare nullo modo practicanda illa opinio, nisi fortè in extrema necessitate, & cum consensu expresso pœnitentis, ut bene observat Gob. *n.* 121. Quid de celebratione talis Sacerdotis practicè dicendum, dicam mox inferiùs *dubio priori*.

32 IV. Sunt ergo hæ duæ potestates, scilicet consecrandi, & absolvendi realiter distinctæ: ita tamen, & hoc ordine, quod prima non dependeat essentialiter à secunda. Unde ut modò dictum, Sacerdos ordinatus prima tantùm materia, & forma, absque secunda, omninò validè consecraret Corpus, & Sanguinem Christi; & de facto consecrant Neo-mystæ in ipsa Missa Ordinis cum Episcopo Ordinante, antequam accipiant istam ultimam impositionem manuum, & potestatem absolvendi à peccatis. At contra secunda potestas essentialiter pendet à prima, & character potestatis in Corpus Christi mysticum essentialiter supponit characterem potestatis in Corpus Christi verum, æquè imò magis, quàm character potestatis Episcopalis præsupponit characterem totum potestatis sacerdotalis. Unde, si impositio manuum cum forma: *Accipe Spiritum sanctum*, fieret omissa prima materia, & forma, scilicet traditione vasorum, nihil fieret, & nulla potestas conferretur, sed utraque materia, & forma repeti deberent, secundùm omnes. Circa prædicta emergit unum, & alterum dubium practicum.

Dubium prius.

Quid de celebratione Sacerdotis Ordinati, absque ista impositione manuum?

Quid si ergo Sacerdos per traditionem calicis, & patenæ cum vino, & hostia jam ritè ordinatus, tamen repentino morbo suo, vel Episcopi, aut quocumque eventu, non facta ultima impositione manuum, antequam eam reciperet, celebret suas Primitias? an validè, & licitè? Respondeo, & dico

33 I. Sine dubio consecraret validè, ut jam insinuatum *num.* 32. & mox iterùm patebit de Neo-mystis in ipsa Ordinatione cum Episcopo consecrantibus. Quinimmò per se, spectato jure divino, nullum in hoc apparet peccatum; adeòque etiam licitè. Ratio utriusque est; quia licèt, ut dictum est, potestas absolvendi supponat potestatem consecrandi, cùm priùs sit habere potestatem in Corpus Christi verum, quàm in mysticum: attamen potestas consecrandi nullo modo, ne accidentaliter quidem dependet à potestate absolvendi, ut palàm est.

II. Per accidens tamen ex jure positivo talis peccaret gra-
34 viter: obligabatur enim petere, & accipere istam impositionem manuum ante primam suam Missam. Nam supra *cit.* *cap. Presbyter de Sacramentis non iterandis*, expressè decernit Pontifex esse in Diacono, & Sacerdote, qui impositionem manuum non reciperent, *cautè supplendum, quod fuerat incautè prætermissum*. Ex quo DD. unanimiter, & generaliter concludunt esse supplendos defectus in Ordinatione commissos, non tantùm substantiales, sed etiam accidentales gravi momenti ante talis Ordinis executionem: adeò ut lethifere delinquat, qui ante suppletionem ministrat in Ordine sic defectuosè suscepto, si defectus sit ex præcipuis, (uti certè est impositio manuũ, maximè hæc ultima) & unctio manuum Presbyterandi. Secùs, si defectus levis fuisset. Ita cum aliis Sanchez *l. 7. Consil. Moral. c. 1. dub.* 13. Gob. *n.* 120. & rursus *n.* 226.

35 III. Prætermissa impositio manuum eodem die non suppleta, debet suppleri, non quocumque die alio, sed die, & tempore præscripto sacris Ordinationibus. Ita expressè Pontifex cit. cap. Presbyter ibidem: *sed statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos cautè supplendum, &c.* At numquid necessariò adhuc, vel rursùs jejuno Ordinatore? Resp. Minimè. Quia impositioni illi manuum non debet præmitti jejunium naturale; constat enim, actionem illam fieri in ipsa Ordinatione post sumptionem, & sumptam jam ablutionem: quidni etiam fiat post sumptum prandium?

36 IV. Quòd si impedimentum (morbus v. gr.) durasset solùm die Sabbati Ordinationis: Gob. *cit. casu* 4. *num.* 124. rectè censet, potuisse Impositionem manuum, vel Ordinationem suppleri mox Dominica immediatè sequenti: cùm & aliàs ex justa causa possit Ordinatio Sabbatina protrahi in sequentem diem. At si Ordinandus cecidisset in morbum, deliquium, &c. in ipso templo: numquid durante morbo, vel deliquio potuisset fieri impositio manuum? R. Omninò validè, & ob rationabilem causam, etiam licitè: cùm ad suscipiendos Ordines sufficiat intentio habitualis, qualis utique aderat sufficiens,

Dubium alterum.

Quid de Consecratione Neo mystarum Episcopum prævenientium?

37 Ex præscripto Pontificalis Romani, & consuetudine jam ubique ferè recepta (quam immeritò reprehendunt Durandus, Sotus, Gabriel, Palaus apud Suarez) Neo-mystæ post Offertorium unà cum Episcopo recitant Canonem, simulque proferunt verba Consecrationis, monentibus omnibus DD. & in ipso actu Cæremoniariis, ut sic proferant, ut nullus præveniat Episcopum. Quod si ergo ipsi, vel aliquis eorum ante Episcopum absolvat formam Consecrationis, quæritur, an verè consecret? Ubi involvitur alia quæstio, qualiter, scilicet verba Consecrationis tunc proferantur à Neo mystis, an formaliter? an materialiter tantùm? Resp. & dico

38 I. Magni Doctores asserunt, illa verba proferri à Neo-mystis solùm materialiter, & recitativè, eo modo, quo proferunt Sacrum probantes, vel quo profert Sacerdos legendo Epistolam in Missa de Corpore Christi: tametsi mens Ecclesiæ præscribentis illam recitationem sit, ut proferat in signum potestatis sibi collatæ ad verè consecrandum. Ita Richardus, Cajetanus, Angelus, alii apud Suarez, qui hanc sententiam probabilem censet, & valde probabilem vocat Layman; adeò ut volens, hanc sententiam sequendo, ita solùm materialiter proferre, certè peccati reus agi non possit. §. Quin neque peccati gravis arguendus erit, si omninò omittat verba Consecrationis proferre, quidquid sine fundamento obligationum sub mortali asserat. Quintanadvenas apud Gob. *cit. n.* 532. Et consequenter in hac sententia Neo-mystæ, quantumvis Episcopum proveniant, nihil efficient, quia deest intentio omnis consecrandi.

39 II. Communis sententia est, Neo-mystas proferre ea verba formaliter, & practicè in persona Christi, æquè ac Episcopus: adeòque si habentes intentionem consecrandi, ipsi, vel unus eorum finiat totam formam Consecrationis ante Episcopum, ipse reverà solus consecret, non Episcopus, vel alii post ipsum finientes. Ratio est; Quia jam adest potestas in Corpus Christi verum: ergo si etiam adsit intentio consecrandi in formali prolatione verborum consecrationis, reipsa consecrabit. Quia verò esset maximum absurdum, si Episcopus reverà tunc non consecraret, ideò meritò sollicitè monentur, ut nullus finiat ante Episcopum, formentque intentionem non consecrandi, si casu præveniatur Antistes.

40 III. In praxi ergo tutissimè se geret Neo-mysta, si formet expressam intentionem proferendi illa verba eo sensu, quem petit Ecclesia, aut expressiùs, dicendo v. g. *volo consecrare, sed nonnisi cum Episcopo*: aut adhuc expressiùs: *volo, ut mea prolatio valeat, si finiero cum Episcopo: at non valeat, si ante ipsum absolvero*. Ita post alios Tannerus *supra cit. q. 9. n. 65.*

n. 65. Addunt aliqui cum Quintanadvenas apud Gob. *Alphab. Sacrif. n. 116.* Omnes novos Sacerdotes unà cum Episcopo facere moraliter unam Consecrationem, ideóque verè consecrare cum Episcopo, etiamsi formulam absolvant aliquantulùm post Episcopum. Qui de his plura volet, videat Lugo, & Dicastillum *cit.*

41 IV. Jam benè est (inquies bone Presbyterande) Ego in mea Ordinatione faciam intentionem optimo modo consecrandi, & offerendi Sacrificium istud unà cum Episcopo, conaborque cum ipso absolvere formam Consecrationis: at numquid potero Sacrificium istud offerre pro aliquo, ei fructum applicando, v. gr. Amantissimo meo Parenti non ita pridem defuncto? Certè curiosè quæris; sed quia, tam piè quæris, Respondeo: omninò potes, & tam validè potes, quàm poteris posteà solus Missam legens. Ita Mæratius apud Dianam *p. 5. tract. 14. Resol. 112.* Ratio est: quia cùm singuli consecrent cum Episcopo, non est ratio, cur non omnes, æquè ac Episcopus ipse, possint totum illud Sacrum donare alteri, ait Gob. proximè *cit. num. 117.* Certè omnes offerunt latreuticè, & Eucharisticè, cur non item omnes satisfactoriè, & impetratoriè quoad fructum applicabilem. Jam ergo in limine salutamus Sacerdotii sacratissimum actum *Sacrificium.*

CAPUT II.

De Sacrificio in communi, & Missa in specie.

SECTIO I.

De Sacrificio in communi.

SUMMARIUM.

42 & 43 *Sacrificium dupliciter sumi potest*, formaliter, & activè; ac objectivè, & *quasi* passivè.
44 *Sacrificium in communi est oblatio externa legitimè instituta,*
45 *Qua per legitimum Ministrum*
46 & 47 *Res sensibilis realiter immutatur*
48 *In protestationem supremi Dei Dominii.*
49 *Estque actus Religionis. Religio quid? ejus objectum, &*
50 *Actus duplex: elicitus, & imperatus.*
51 *Quid* cultus *generatim? ejus divisio.*
52 & 53 *Quid Latria, seu cultus Latriæ?*
54 *Sacrificium est specialissimus actus cultus Latriæ,*
55 *Supremus, & ideò soli Deo debitus*
56 Usque ad num 61. *Sacrificium quotuplex, & unde ejus Origo?*

42 SAcrificium, quoad ethymologiam, dicitur à *sacrofaciendo*; quasi *sacrum faciens*, vel *rem sacram*, vel *Deo sacratam efficiens*. Quia nimirùm res Sacrificio oblata, prout terminat ipsam actionem sacrificativam, specialiter Deo *sacra*, vel *sacrata* fit, in contestationem supremæ ejus Excellentiæ, ac Dominii super universa, & nostræ omnimodæ subjectionis, ac dependentiæ ad ipsum. Unde duobus modis accipitur Sacrificium: *Formaliter*, & quasi activè, & *objectivè*, ac velut passivè. Sacrificium *formaliter, & activè* est ipsa oblatio, & actio sacrificativa alicujus rei facta Deo in recognitionem ejus supremi in nos Dominii. Sacrificium *objectivè & quasi passivè* sumptum est ipsa res oblata, & sacrificata Deo: & propriè dicitur *hostia*, vel *victima*, ut quidam volunt, ab *hostibus devictis* sic dicta. De sacrificio in priori sensu nobis potissimùm sermo est.

§. I. Quid Sacrificium in communi?

43 S*Acrificium est Oblatio externa legitimè instituta, qua per Ministrum legitimum res sensibilis realiter immutatur, in protestationem supremi Dei Dominii.* §. Breviùs, & sufficienter diceres. *Est oblatio externa rei sensibilis per realem sui immutationem facta Deo in recognitionem supremi in nos Dominii.* Sed priorem definitionem accuratiorem explico per partes.

I. Oblatio externa legitimè instituta.

44 CUm enim Sacrificium sit signum publicum protestativum supremi Dei Dominii, & specialis Dei cultus, nomine totius communitatis DEO exhibendus, signa autem communia, & cultus publici per publicam, & legitimam authoritatem institui debeant: ideò Sacrificium necessariò debet esse *Oblatio*, & *externa* (nihil enim internum potest esse publicum) & *legitimè instituta*, à publica legitima authoritate. Et quidem eam institutionem sacrificiorum in veteri lege Deus sibi reservavit, determinata Sacrificia, eorumque ritus Hebræis ipse præscribens: similiter in nova lege per se ipsum instituendo unicum sacrificium, quo coli vellet: seclusa tamen hac divina reservatione, posset quælibet Respublica instituere sacrificia, ejusmodi oblationem, ac rem significandam determinare, uti ad eam spectat alia signa communia instituere: & prout de facto olim instituta sunt sacrificia à Gentibus, maximè falsorum Deorum. Unde *Offerre*, hoc loco non significat donare: quid enim nos Codri donabimus ipsi supremo omnium rerum Domino? sed significat alicujus rei usu, quantùm in nobis est conciliare Deo publicam existimationem sua Majestate dignam, ejusque immensam dignitatem contestari; ut proinde hæc *Oblatio* Sacrificii sit instar tributi, quod damus Deo in recognitionem supremi ejus in nos Dominii.

II. *Qua per legitimum Ministrum.*

QUamvis enim ad essentialem rationem Sacrificii fortè non requiratur Minister à reliquis specialiter deputatus: conveniens tamen est, ut aliquis ad hoc specialiter deputetur tanquam legitimus Minister. Cùm enim Sacrificium sit specialis, & extraordinarius Dei cultus nomine totius Communitatis ei exhibendus, ejus administrationem non decet cuilibet committi. Unde non tantùm modò in lege Evangelica, sed etiam olim in lege Mosaica, Sacrificia offerebantur à Ministris ad hoc specialiter deputatis: & qui sine tali deputatione Sacrificia offerre tentarunt, divinitùs sunt puniti, ut patet de Saule 1. *Reg.* 13. & Ozia 2. *Paral.* 26. Atque etiam in lege naturæ fuisse aliquos specialiter deputatos, colligitur ex *Genes.* 14. Ubi Melchisedech dicitur protulisse panem, & vinum; & ratio additur: *erat enim Sacerdos Dei Summi.* Quamvis certò non constet, quinam præcisè in illa lege fuerint constituti Sacerdotes; communis tamen opinio est, fuisse Principes familiarum, & filios primogenitos, præter quos videntur aliqui instinctu divino sacrificasse, ut Abel, & Jacob, &c. 45

III. *Res sensibilis realiter immutatur.*

CUm enim, ut dictum est, Sacrificium sit cultus externus, quo protestamur summum Dei Dominium non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus, quibuscum non communicamus nisi in rebus sensibilibus, ideò per Sacrificium offerri debet *res sensibilis*. Et quia protestamur per Sacrificium publicè, Deum habere Dominium in vitam, & mortem; sic, ut pro libitu possit omnia immutare: ideo res illa sensibilis debet *realiter immutari*: aliter enim convenientiùs suprema illa in vitam, & mortem Potestas Dei significari non poterat; sic enim in omnibus retrò institutis Sacrificiis semper res oblata ex parte immutabatur; pecora enim occidebantur, in holocaustis insuper concremabantur, &c. Neque hæc conditio defuisse censenda est Sacrificio Melchisedech. Etsi enim Scriptura non referat circa panem, & vinum ab ipso oblata, fecisse aliquam immutationem; potuit tamen aliquam partem panis adussisse, vel contrivisse; partem vini in terram effudisse; cùm Scriptura referat, eum ibi sacrificasse, nec intendat eo loco referre modum, quo sacrificarit. Et ulteriùs. §. Circa prædicta pro Sacrificio Missæ aliqua hic necessariò notanda sunt, suo loco applicanda. 46

In primis ad Sacrificium non requiritur universaliter immutatio substantialis rei oblatæ; ut nimirùm in ipso actu sacrificandi res immolata substantialiter corrumpatur: sed sufficit in actu sacrificandi fieri mutationem accidentalem tantùm, ut res oblata ponatur in statu corruptionis, vel saltem inutilis omninò reddatur ad usus, vel functiones suas naturales. Nam v. gr. Ovis verissimè sacrificabatur, quando lethaliter percussa ponebatur in statu corruptionis; etsi non statim tunc moriebatur, & in libaminibus vinum, & oleum verè sacrificabatur, quando in terram effundebatur, & sic in statu corruptionis ponebatur, vel saltem inutilis fiebat ad usum suum naturalem, licèt diu non corrumperetur substantialiter. Unde ulteriùs non requiritur, ut ipsa immutatio hostiæ, vel rei oblatæ per se sit sensibilis (*nulla enim mutatio substantialis per se sensibilis est*,) sed sufficit, quòd actio immutativa sit sensibilis. Alioquin necessariò fatendum erit, sumptionem, ac consumptionem specierum esse de essentia Sacrificii Eucharistiæ, cùm nulla alia ibi fiat mutatio sensibilis. Denique quamvis ipsa res oblata, & destructa regulariter dicatur hostia, quando nimirùm rei destructæ nulla succedit alia perfectior, & Deus intenditur honorari in ipsa re, quæ destruitur, ut fit in immolatione pecudum: at verò, quando rei destructæ suc- 47

cedit nova res dignior, ac per illam Deus magis intenditur honorari, tunc hostia Sacrificii consistit in illa re nova producta. Sic in oblatione thuris potiùs sacrificabatur suffitus ex thuris concrematione productus, quàm ipsum thus. Sic in Sacrificio Eucharistico sacrificatur ipse Christus per conversionem panis, & vini in ipsum, & non ipse panis, & vinum principaliter.

IV. In protestationem supremi Dei Dominii.

48 IDeò enim per Sacrificium res sensibilis immutatur, vel destruitur, ut contestemur supremam DEI potestatem super nos, dominiumque plenum vitæ, & mortis, quippè, qui tam facilè possit nos, & omnia immutare, vel destruere, quàm faciiè nos rem aliquam nostram immutamus, vel destruimus. Quando ergo Sacerdos antiquæ legis mactabat DEO bovem, vel ovem, eo ipso explicitè, vel implicitè, atque ipso facto dicebat: Domine, Jehova, Adonai, &c. Sicut ego pro libitu possum jam mactare hanc bestiam; ita tu omnes creaturas unico nutu potes perdere: Et ut hanc tuam in me, & omnes creaturas supremam potestatem, & dominium rudi exemplo manifestem, ac profitear, en, macto, jugulo, concremo hanc pecudem, &c. Atque eandem intentionem in actu exercito, & ipso facto habet etiamnum omnis Sacerdos sacrificans (esto ipse de ea nihil cogitet) Neque enim dubium est, quin illa mutatio panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Christi, ipsiusque Christi, mystica destructio, ex intentione Christi, & Ecclesiæ Sponsæ suæ peragatur eo fine, ut per hoc ipsum profiteamur, & protestemur supremum Dei dominium super res creatas omnes, eoque ipso omnimodam, & infinitam DEI super nos excellentiam, eminentiam, ut mox magis patebit *§. seq.* Et hinc Sacrificium formaliter, & essentialiter consistit in ratione signi protestativi supremæ DEI potestatis in omnes res: neque essentialiter aliam significationem requirit, etsi habere possit, & de facto habeat. Nam sicut omnia Sacrificia veteris legis præsignificabant: ita maximè Sacrificium novæ legis significat Sacrificium cruentum Christi in Cruce oblatum. Ex dictis patet, quòd accensio candelarum, incensio thuris, & similia, quæ fiunt in Ecclesia, etiam ab ipsis Sacerdotibus, non tamen sunt sacrificia: Etsi enim fiant ad honorem Dei, & Sanctorum, & ob alias mysticas significationes, non tamen ex institutione sua fiunt ad protestationem Summi DEI Dominii: nec fiunt à Ministris ad id specialiter in nova lege deputatis, saltem tanquam talibus, etsi fiant à Sacerdotibus: Sacerdos enim ex Ordinatione sua tantùm deputatur ad offerendum sacrificium incruentum, non verò ad incendendum thus, & similia. Cæterùm, ut meliùs ex fundamento intelligatur natura sacrificii, ponam aliam particularem quæstionem.

§. II. Cujus virtutis actus, qualisque cultus est Sacrificium? quomodo soli Deo proprium?

S*Acrificium est Actus virtutis Religionis, & Cultus Latriæ supremus: & ideò soli DEO proprium.* Explico particulatim.

I. Est actus virtutis Religionis.

49 R*Eligio definitur: virtus moralis, qua DEO tanquam primo rerum omnium Principio, & Domino excellentissimo debitus cultus exhibetur.* Objectum ejus *proximum, & Quod*, est cultus tanquam Deo debitus: adeò ut materiale sit ipse cultus, seu actiones illæ, quibus Deum colere intendit, & satagit Religio. *Formale* verò, seu *ratio formalis*, quam Religio in cultu Deo exhibendo immediatè respicit, est ratio debiti propter summam ejus Excellentiam. Objectum verò *remotum, & Cui* est ipse Deus, ut primum rerum omnium Principium, ac supremus Dominus. Quo differt Religio à Charitate, quæ actu suo elicito immediatè tendit in ipsum Deum ut summum bonum: & actiones omnes refert ad Deum tanquam aliquid bonum, & placitum Deo. Religio verò actu suo elicito immediatè tendit non in ipsum Deum, sed in cultum Deo exhibendum, vult enim immediatè non Deum, sed cultum aliquem exhibere Deo: actionesque colendi refert ad Deum tanquam aliquid Deo debitum ob summam ejus Excellentiam, & Dominium. Unde Religio non est virtus Theologica, cùm actu suo elicito immediatè in Deum non tendat: sed est virtus moralis nobilissima, quia actiones morales hominis, post virtutes Theologicas, super omnes alias virtutes morales maximè, & perfectissimè ad Deum ordinat, & refert. Unde ulteriùs

50 Religionis actus duplex est, *Elicitus, & Imperatus*. Actus Religionis *elicitus*, est voluntas, & devotio colendi Deum, semperque est actus internus voluntatis. Actus Religionis *imperatus*, est ipse cultus, seu actiones illæ, quibus voluntas vult, & intendit colere Deum. Alii sunt actus interni tantùm, ut orationes, & affectus mentales erga Deum; alii externi simul, & interni (externi sive interni nihil valent) ut adorationes, genuflexiones, & maximè ipsa Sacrificia. D. Thom. 2. 2. q. 82. & 84. universim enumerat actus Religionis: *Devotio, Oratio, Adoratio, Sacrificium, Oblatio, Primitia, Decima, Votum, Juramentum, Adjuratio, & Laus Dei.* Ad quos referri debent omnes produs observationes, & cæremoniæ sacræ ad cultum Dei ordinatæ, ut erectiones Altarium, Ecclesiarum, celebrationes festorum, jejuniorum, usus rerum ab Ecclesia benedictarum, & maximè Sacramentorum à Christo institutorum.

II. Et cultus.

C*Ultus* (idem ac adoratio latè sumpta) *Est contestatio externa, seu nota submissionis erga alterum ob ejus æstimatam Excellentiam*: quo differt ab honore, seu veneratione. Honor enim, seu veneratio præcisè dicit contestationem nostræ bonæ æstimationis de alterius Excellentia, seclusa nota submissionis. Unde honorari etiam æqualis, vel inferior potest; coli verò, vel adorari minimè. Cultus verò, seu adoratio dicit contestationem etiam nostræ submissionis, seu subjectionis erga alterum ob ejus æstimatam Excellentiam. Hujus tres sunt species. *Latria, Dulia, & Cultus Politicus. Cultus Politicus* dicitur, qui tribuitur alteri ob ejus excellentiam creatam, & merè naturalem humanam, utpotè virtutem, doctrinam, Superioritatem, &c. *Cultus Duliæ* dicitur, qui tribuitur Creaturis sanctis ob earum excellentiam creatam, & supernaturalem gratiæ, & gloriæ, utpotè Angelis, & Hominibus sanctis defunctis, de quorum gratia, & gloria constat: Et dividitur *in Duliam simplicem*, qua coluntur communiter Sancti ob eorum ordinariam Excellentiam supernaturalem gratiæ, & gloriæ: & *Hiperduliam*, qua colitur creatura ob extraordinariam excellentiam supernaturalem (& de facto sic colitur B. V. MARIA Mater Dei) singularis sanctitatis, gratiæ, & gloriæ, qua super omnes Angelos, & Sanctos excellit: item Humanitas Christi seorsim sumpta, ob excellentiam supremam unitatis hypostaticæ ad Verbum divinum juxta communem DD. cum D. Thoma, & Scoto *in 4. d. 25*: *Cultus Latriæ* denique dicitur, qui ipsi soli Deo exhibetur ob ejus excellentiam increatam, & infinitam. 51

III. Latria.

L*Atria*, qua Cultus soli Deo debitus exhibetur, potest accipi, vel habitualiter pro virtute inclinante ad Deo debitum cultum exhibendum: & sic idem est cum virtute Religionis, hoc solo discrimine, quòd Religio generaliter respicit omnem cultum Deo exhibendum, tam internum, quam externum: Latria verò specialiter respicit solùm cultum externum simul cum actu interno Deo exhibendum. Communiùs tamen Latria accipitur actualiter pro actuali cultu, & adoratione Dei, & definitur, 52

Latria est actus externus Religionis, quo per convenientem corporis gestum, aliave actione sacra externa contestamur nostram subjectionem erga Deum, ut summum nostrum Dominum, ob ejus increatam, & infinitam excellentiam, adeoque tribuimus ei summum, & divinum honorem. 53

Differentia hujus cultus, & adorationis soli Deo propriæ principaliter, & universaliter desumitur ab actu interno religioso voluntatis, quo homo vult tali actu externo colere ipsum Deum, seu protestari suam subjectionem erga Deum, ut supremum Dominum, ob ejus supremam, & infinitam Excellentiam: quicunque deinde sit ille actus externus. Nam generaliter omnis actus externus bonus moraliter, vel etiam indifferens potest esse cultus, vel adoratio Dei. Speciales actus sunt Protestatio, Inclinatio, Genuflexio, &c. suprà enumerata. Specialissima autem sunt actus Sacrificii, quæque ad illud referuntur, Templa, Altaria, Sacerdotium, ac sacri Ordines omnes.

Est ergo Sacrificium specialissimus actus, & cultus Latriæ; atque hoc ipso differt ab omnibus aliis cultibus, & actibus Latriæ; quòd omnes alii actus Latriæ externæ, & materiales, ut inclinationes, genuflexiones, protestationes, oblationes, &c. communes sint Deo, Sanctis, & hominibus excellentibus, seu cultui Latriæ, Duliæ, & Politico, & differunt solùm penes intentiones, & inclinationes voluntatis. Nam 1. ut sunt actus Latriæ, dicunt summam inclinatio- 54

nem voluntatis erga Deum apprehensum sub ratione summæ, & infinitæ Excellentiæ, supremique Dominii vitæ, & mortis: & reipsa dicit inclinationem erga Deum quasi in *nihilum*: quippè respectu cujus infinitæ excellentiæ, & potestatis reverà sumus *nihil*, & subtracto ejus influxu continuo conservativo, mox in pristinum nihilum reciderémus, nullius prorsus divinæ Excellentiæ, vel perfectionis capaces.

¶. Hunc affectum Latriæ energicè expressit S. P. Franciscus, ita Deum adorare solitus: *O Domine quis tu? quis ego? Tu omnia, ego nihil! Tu abyssus entis, & boni! Ego abyssus nihili, & mali! Tibi ergo me abyssali humilitate, & veneratione prosterno*. Apud Cornelium à Lapide *in cap.7. Actuum ad v.25. sub finem*. 2. Ut sunt actus Duliæ, dicunt longè inferiorem inclinationem voluntatis erga Sanctos apprehensos sub ratione excellentiæ supernaturalis gratiæ, & gloriæ, longè tamen plùs, quàm humanæ, attamen finitæ, & creatæ, & divina infinitè inferioris, atque ab illa omnimodè dependentis: respectu quorum proinde non nihil, sed aliquid sumus, quippè ejusdem naturæ consortes, ejusdemque gratiæ, & gloriæ capaces: attamen hac adhuc carentes meritò submittendi. 3. Ut sunt actus Politiei, dicunt adhuc longè inferiorem submissionem, & inclinationem voluntatis erga homines apprehensos sub ratione certæ excellentiæ purè naturalis, & humanæ in dignitate, virtute, sciensia, &c. respectu quorum proinde non nihil, sed benè aliquid sumus, quippè ejusdem naturæ consortes, & excellentiæ capaces, & licet de facto in uno hoc genere excellentia inferiores, ideòque meritò submittendi, tamen aliquo alio genere excellentiæ, vel bonorum sæpè superiores, Quæ omnia benè penetranda sunt. 4. At verò Sacrificium totum, tam quoad actum externum immolationis, seu immutationis rei sensibilis, quàm quoad actum internum intentionis contestandi supremum Dei super nos Dominum, soli Deo proprium est, ipsique soli offerri debet, & nulli creaturæ, ut termino principali offerri potest. Unde & Deus præcipit Exodi 22. *Qui immolat Diis, occidatur, præterquam Domino soli*. Et hinc Sacrificium est actus Latriæ

IV. Supremus, & ideò soli DEO proprius.

55 Sacrificium est Actus Religionis, ac cultus Latriæ supremus, ac simpliciter summus cultus possibilis, qualis sine dubio soli Deo debetur propter se, ejusque supremam, & omninò independentem eminentiam, ac dominium super omnia. Nam Sacrificio, quo Deo res sensibilis immutata offertur in recognitionem ejus supremi Dominii, non solùm contestamur nudè Deum esse supremum Dominum vitæ, & mortis nostræ, ut explicatum est (quòd ipsi jam soli Deo proprium est) sed contestamur summam omnimodam nostram submissionem, subjectionem, & dependentiam erga Deum, ejusque super nos supremam eminentiam, ac dominium, ut dignissimum agnoscamus, nos ipsos destruere, & immolare in cultum, & obsequium Dei: neque enim aliter istam omnimodam dependentiam, & abyssale nihilum nostrum respectu Dei perfectè repræsentare, & profiteri possemus. Verùm quia hoc non expedit, nec ipse Deus vult, nec permittit, ideo loco nostri quasi substituimus, & destruimus, ac immolamus aliam rem sensibilem: in veteri quidem lege oves, & boves, &c. in nova autem lege gratiæ ipsum Corpus, & Sanguinem Christi, adeòque concomitanter ipsum Christum Deum, & Hominem, modo infrà explicando. Cùm ergo nulli alteri, nisi soli Deo, debeatur tanta subjectio, ut supremo Principio, & Domino nostro, in cujus gratiam congruat nos ipsos destrui, sequitur Sacrificium soli Deo deberi. Unde olim quoque populorum consensu, Sacrificia nemini, nisi Numini vero, vel ficto offerebantur. Hinc est illa pulcherrima sententia D. August. l. 10. de Civ. Dei cap. 4. *Multa de cultu divino usurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, sive humilitate nimia, sive adulatione pestifera, ita tamen, ut quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi, & venerandi, si autem eis multùm additur, & adorandi. Quis verò sacrificandum censuit, nisi ei, quem DEUM, aut scivit, aut putavit, aut finxit?*

§. III. Quotuplex est Sacrificium, & unde habeat originem?

56 Sacrificium varia ratione, & respectu variè dividitur, I. Ratione materiæ sacrificium olim dividebatur in *Hostiam*, seu *Victimam*, *immolationem*, & *libamen*. *Victima*, seu *Hostia* dicebatur sacrificium, quo Deo offerebatur animal, ut oves, boves, vituli, hirci, capræ, & aves, &c. *Immolatio* dicebatur sacrificium, quo Deo offerebatur res inanimata solida, ut fruges terræ, panes, thura, &c. *Libamen* dicebatur sacrificium, quo Deo offerebatur res inanimata liquida, vinum, oleum, sanguis, aqua per effusionem in terram. De modo isto sacrificandi latè Scriptura veteris Testamenti.

II. Ratione formæ, & finis sacrificium dividebatur in 57
Holocaustum, *hostiam pro peccato*, & *hostiam pacificam*. *Holocaustum* erat sacrificium, quo tota res oblata destruebatur seu concremabatur, & in fumum resoluta sursum ad Deum ascendebat, ut nihil inde cederet in usus hominum: adeòque erat sacrificium perfectissimum, quo perfectissimè significabatur, omnia Dei esse, & ad ipsum omnia referenda. *Hostia pro peccato*, erat sacrificium oblatum pro peccatis externis tantùm, & legalibus, & partim cremabatur, partim cedebat in usus Sacerdotum tantùm, eo in atrio templi vescentium, *Hostia pacifica* erat sacrificium, quod Deo offerebatur in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis, aut pro beneficiis impetrandis, & hujus una tantùm pars comburebatur ad honorem Dei; alia pars cedebat similiter in usum ipsorum offerentium.

III. Eadem ratione finis: sacrificium, (non tantùm ve- 58
teris Legis, sed etiam maximè novæ Legis modo infrà explicando) dividitur in sacrificium *Latreuticum*, *Eucharisticum*, *Impetratorium*, & *Satisfactorium*. *Sacrificium Latreuticum* est, quod offertur totum ad Deum colendum (& hoc fiebat olim holocausto) *Eucharisticum* dicitur, quod offertur Deo in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis: *Impetratorium*, quod fit pro beneficiis accipiendis (hæc duo utraque dicebantur olim *hostia pacifica*.) *Satisfactorium* dicitur, quod offertur Deo pro peccatis, & peccatorum pœnis, ac flagellis avertendis, Et hoc coincidit cum hostia pro peccato: hæc porrò omnia olim facta diversis sacrificiis; modo in nova Lege fiunt unico sacrificio incruento nostro, ut mox infrà explicabitur,

IV. Ratione originis sacrificium *legis naturæ*, quale ob- 59
latum fuit ab Adamo usque ad Moysen: sacrificium legis *scriptæ*, seu *Mosaicæ*, qualia à Deo præscripta sunt per Moysen plurima. Et sacrificium *legis gratiæ*, seu *Evangelicæ*, quod unicum, cruentum quidem semel obtulit Christus semel in Cruce moriens: Incruentum verò, & perpetuum instituit in ultima Cœna. Et de hoc solo jam nobis sermo.

Et hæc quoad primum quæsitum: ex quibus patet etiam 60
ad quæsitum alterum. Habet ergo originem sacrificium ex lege naturæ, & ordinatione divina: Ex lege naturæ quidem, quia homo agnoscens suas in corpore, & anima defectiones, naturaliter intelligit se alterius superioris auxilio indigere in vita, & actibus suis, ne deficiat, atque ideò illi superiori reverentiam, & honorem exhibendum, aut pro tali auxilio impetrando, aut pro impetrato regratiandum meritò judicat naturali luce, & recta ratione; ergo ulteriùs illi superiori in recognitionem illius eminentiæ, ac suæ dependentiæ, ac debitæ subjectionis testificationem, oblationes, & sacrificia offerenda eadem naturali ratione rectè judicat, Unde rectè sancti Patres docent sacrificium esse de se lege naturæ: quia naturale est homini se interiùs subjicere Deo, & hanc subjectionem internam suam signo aliquo externo prodere, & testificari. Ergo sacrificium habet originem ex dictamine rectæ rationis, & ipsa lege naturali. Deinde etiam ex expressa positiva ordinatione divina, ut constat passim in sacris Litteris veteris Testamenti. Quin in ipsa lege naturæ Sancti Patres divino instinctu Deo obtulerunt sacrificia, ut constat de Abel, Noe, Melchisedech, Abraham, Isaac, Jacob, Job, & aliis.

SECTIO II.

De ipso SS. Missæ Sacrificio.

§. I. Quid est Missa?

SUMMARIUM.

61 *Missa quid nominis?* &
62 *Quid rei? ejus definitio.*
63 Usque ad n. 68. *Missam in nova lege esse verum Sacrificium, probatur variè.*
68 Usque ad numer. 73. *Solvuntur objectiones?*
73 *Sacrificium Missæ quotuplex?*

I. Quid Nominis?

Missa communi Ethymologia, in Conciliis, Patribus, & Jure Canonico, dicitur à Missione. Et olim idem erat, ac dimissio Cathecumenorum, scilicet post Evangelium ante

ante Offertorium, quo incipiebat Missa sacra. Tunc enim Diaconus publica voce clamabat: *Ite, Missa est:* quibus auditis ab Ecclesia per Ostiarios excludebantur Cathecumeni, Energumeni, publicè Pęnitentes, quibus fas non erat Consecrationi Corporis, & Sanguinis Domini interesse. Nunc autem Missa dicitur tota actio sacra, qua cum multis cæremoniis, lectionibus, orationibus, conficitur, offertur, & sumitur Sacramentum, & sacrificium Corporis, & Sanguinis Christi. Itidem Ethymologia desumpta à missione: Quia per consecrationem Christus ad nos mittitur à Patre, & per oblationem & sumptionem à nobis offertur, & quasi remittitur ad Patrem: unde modò post tantam illam actionem publica voce à Diacono cantantur verba illa: *Ite, Missa est:* quibus significatur, & Hostiam sacram jam esse plenè oblatam, missam, seu transmissam ad Patrem: & ideò omnibus esse jam liberam missionem, seu dimissionem, ac licentiam abeundi. Alii volunt nomen hoc Missa, derivari ab Hebræo Missach, quod spontaneam oblationem significat: sed nos cum communi latini maneamus.

II. Quid rei?

62 M*issa est verum, & unicum novæ Legis Sacrificium, quo à Sacerdote ritè Ordinato, Corpus, & Sanguis Domini Nostri JESU Christi sub speciebus panis, & vini ex ejus institutione certo ritu, pro salute vivorum, & defunctorum DEO offertur, immolatur, & sumitur.* Ita in re omnes. Singulæ particulæ explicabuntur per distinctos paragraphos hoc, & duobus sequentibus Capitibus. Pro fundamento autem pono in primis doctrinam fundamentalem Conc. Trid. *sess. 2. cap. 1.* de hoc sacrificio: *Is igitur Deus, & Dominus noster, etsi semel, & seipsum in Ara Crucis, morte intercedente DEO Patri oblaturus erat, ut æternam illic Redemptionem operaretur; quia tamen per mortem Sacerdotium ejus extinguendum non erat, in Cœna novissima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exegerit, relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud in Cruce peragendum repræsentaretur, ejusque memoria usque in finem sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie sunt, peccatorum, applicaretur, Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, Corpus, & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earundem rerum Symbolis Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituit, ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque Successoribus in Sacerdotio, ut offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, uti semper Catholica Ecclesia intellexit, & docuit &c.* Hæc Concilium accurate explicans S. Sacrificii hujus institutionem, ideòque benè ponderanda, & continuo deinceps in memoria habenda sunt.

§. II. *Estne in nova Lege, seu in Missa verum Sacrificium?*

63 E St omninò certissima Fidei Orthodoxæ veritas, quam eleganter, & perspicuè docet Concilium Tridentinum modo recitatum: & mox *ibidem Can. 1.* definit: *Si quis dixerit, in Missa non offerri verum, & proprium Sacrificium; aut quòd offerri non sit aliud, quàm Christum nobis ad manducandum dari, anathema sit:* eademque veritas liquidissime constat ex antiquissimis Conciliis, Patribus omnibus, ac Lyturgiis Basilii, Chrysostomi, ac ipsius Jacobi Apostoli, & Marci Evangelistæ: ac unanimi consensu omnium Orthodoxorum, contra nuper natos nostri temporis hæreticos Calvinistas, ac Lutheranos. Et breviter, ac clare probatur

64 I. *Ex figura:* Psalmo 109. dicitur de Christo: *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum; tu es Sacerdos in æternum secundùm Ordinem Melchisedech:* id est secundùm similitudinem, seu ritum Melchisedech; qui ut Sacerdos Dei panem, & vinum obtulit, Genes. 14. *At verò Melchisedech Rex Salem, proferens panem, & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi, benedixit ei, Abrahæ scilicet.* Quo facto præfiguravit Sacrificium à Christo oblatum in ultima cęna sub speciebus panis, & vini; ut docet Concil. Trid. supra rallatum, & Patres unanimiter apud Bellarminum *l. 1. de Missa c. 6.* Et apertissimè Cyprianus *Epist. 63. ad Cæcilium* post alia dicens: *Nam quis magis Sacerdos DEI summi, quam Dominus noster JESUS Christus, qui Sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est panem, & vinum; suum, scilicet Corpus, & Sanguinem.*

65 II. Ex prophetia Malachiæ 1. Ubi Deus velut reprobans Sacerdotes Mosaicos, eorumque sacrificia, ait: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus Exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim Solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda:* nimirùm Eucharistica; ut explicat Tridentinum ibidem, & Patres unanimiter, inter quos Damasc. *l. 4. de fide c. 14.* ait: *Illud est purum, & incruentum Sacrificium, quod Dominus à solis ortu usque ad occasum oblatum iri per Prophetam prædixit &c.*

III. Ex Evangelio: Christus summus Sacerdos panem, & vinum in Corpus, & Sanguinem convertens seipsum in ultima cęna obtulit, præcepitque idem fieri ab Apostolis, eorumque in Sacerdotio Successoribus: dicens: *Hoc facite in meam commemorationem,* ut patet ex Evangelio Matthæi, Marci, Lucæ, & 1. Cor. 11. Definitque Trident. *cit. can. 1.* & docent Patres unanimiter: inter quos Irenæus *l. 4. c. 32.* dicit: *Quòd Christus tunc novi Testamenti novam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in universo mundo offert Deo.* Atqui isti actioni, vel oblationi nihil prorsùs deest ad rationem verissimi Sacrificii: est enim vera oblatio rei sensibilis per realem immutationem, nimirùm conversionem panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Christi, facta Deo in recognitionem supremi ejus super nos Dominii principaliter, ut latiùs constabit per §. §. sequentes: ergo in Missa est verum Sacrificium. 66

IV. *Ratione congruentiæ.* Nam 1. Sacrificium inter actus externos Religionis est perfectissimus soli Deo proprius, & maximam habet cum natura rationali convenientiam, adeò, ut nulla unquam gens eo caruerit, quæ alicujus Numinis, seu veri; seu fictitii persuasionem habuit: ergo non debuit Christus eo privare populum suum Christianum, utpotè populis omnibus perfectiorem, & tam in colendo Deo, quàm vivendo naturæ rationali conformiorem. 2. Deinde Deus olim in veteri lege voluit coli sacrificiis Mosaicis, &c. Atqui omnes causæ, ob quas Judæi non caruerunt Sacrificio, etiam militant in Christianis; nimirùm Deum colere cultu ei proprio, & externo nobis etiam corpore præditis convenienti: Deum placare, pro beneficiis gratias agere, nova impetrare, mortem Christi sæpè repręsentare; ergo &c. 3. Christus Sacramenta veteris legis imperfecta mutavit in alia nova veriora, & præstantiora: consonum ergo est, Christum Sacrificia veteris legis imperfecta tantùm, & præfigurativa mortis Christi, commutasse in novum, verius, & perfectius Sacrificium Eucharisticum. Est enim Eucharistia maximè idonea, ut offeratur Deo per Sacrificium: & perfectissimè repræsentat mortem Christi, ut ex dicendis magis patebit. Sicut enim Christus in Cruce suum Sanguinem à Corpore separari, & per hoc mori voluit, ut hac ratione Deo Patri, supremo rerum Domino, supremum cultum exhiberet, ac per hujus cultus exhibitionem, impetraret nobis propitiationem, omniaque dona cęlestia; ita etiam eodem volente in Missa separatur mysticè, & repræsentativè Corpus, & Sanguis Christi primariò ad eum finem, ut supremus cultus Deo exhibeatur tanquam summo rerum conditarum Domino, ut per hoc merita Christi, & cum his dona, ac auxilia salutis nobis applicentur, ut docuit Tridentinum *suprà.* 67

Objectiones solutæ.

I. C Hristus semel obtulit Sacrificium Crucis cruentum pro nobis passus, & mortuus: sed illud Sacrificium fuit infiniti valoris, & ideò non oportuit Christum sæpiùs pati juxta Apostolum *Hebr. 7. & 9. c.* ergo neque opus est alio Sacrificio, quod pro nobis quotidie offertur. Respond. distinguendo minorem. Illud Sacrificium crucis est infiniti valoris, quoad sufficientiam, quia nimirùm instar lytri, vel pretii est sufficientissimum, ut propterea Deus omnibus, etiam infinitis, quibus illud debitè applicatur, sit paratus tribuere remissionem peccatorum, & vitam æternam: *concede minorem:* & ideo non oportuit Christum sæpiùs pati. Est infiniti valoris, quoad actualem efficaciam, & applicationem fructus illius: *nego minorem:* alioquin enim omnes necessariò essent salvandi. Itaque ad actualem efficaciam, & applicationem fructus illius Sacrificii Crucis opus est aliis mediis, utpotè bonis operibus, Sacramentis maximè ad applicationem illius fructus directè institutis: & inter alia media convenientissimum est Sacrificium Missæ incruentum, quo ipsum cruentum Crucis Sacrificium repręsentatur, ejusque fructus nobis applicatur. Unde sicut ipsa Sacramenta non sunt superflua, nec arguunt insufficientiam Sacrificii Crucis, ita nec Sacrificium. Negatur ergo consequentia. Omninò enim præter Sacrificium Crucis opus erat alio sacrificio quotidie offerendo, ut fructus sacrificii Crucis nobis applicetur, ut dictum est: tum etiam principaliter ob honorem, & cultum Dei, à quo sicut quotidie, imò singulis momentis vita nostra dependet, sic convenientissimè populus Christianus, id quotidie protestatur aliquo Sacrificio: & 68

quo aliu convenientiùs, quàm illo sacratissimo Eucharistico? Nunc vice versa,

69 II. Si Christus instituit, & actu obtulit sacrificium Eucharisticum in ultima Cęna, illud necessariu fuisset infiniti valoris, & sufficientissimum ad deletionem omnium peccatorum totius generis humani: ergo tunc frustra fuisset ipsum Sacrificium Crucis cruentum: quod horrendum auditu. Negatur consequentia. Quia etsi illud sacrificium ultimæ cęnæ, sicut & qualibet Christi actio, vel passio, v. g. solus Circumcisionis dolor, sit infiniti valoris, & sufficientissimum ad redemptionem generis humani: tamen ex pacto inter Deum, & Christum initu, genus humanum non erat redimendum, nisi per sacrificium cruentum Crucis, quod proinde non erat frustraneum. Mirare hic nimiam Dei erga nos charitatem.

70 III. Eucharistia est Sacramentum: ergo non est sacrificium. Resp. Disting. consequens, ergo non est sacrificium, formaliter, concedo totum. Sacrificium enim formaliter, & propriè consistit in actione sacrificativa, ideòque non ipsa Eucharistia, sed ipsius confectio, & Oblatio est sacrificium formaliter. Ergo non est sacrificium objectivè, seu res oblata per sacrificium: nego consequentiam. Eadem enim res potest esse sacrificium, quatenùs offertur Deo, & simul sacramentum, quatenùs est signum efficax gratiæ: & sic est de Eucharistia.

71 IV. Eucharistia, ejusque consecratio est commemoratio sacrificii cruenti crucis ex ipsa institutione Christi expressa: *Hoc facite in meam commemorationem*: ergo non est sacrificium. Concedo antecedens, & nego consequentiam. Potest enim eadem res simul esse verum sacrificium, & commemoratio, vel figura alterius sacrificii, v. gr. olim Immolatio agni Paschalis verum verissimum sacrificium fuit, & tamen simul expressa præfiguratio, & quasi præmemoratio sacrificii cruenti, & incruenti Christi. Similiter ipsum sacrificium incruentum Missæ, simul actuale verum sacrificium est, & commemoratio sacrificii cruenti in cruce oblati, & quidem perfectissima: id quod hac similitudine etiam rudis apprehendet. Fac Regem, qui præclaram ex hoste victoriam reportavit, ejus victoriæ memoriam quotidie instaurare velle; idque triplici ratione facere poterit. 1. Si narrari tantùm rei seriem jusserit. 2. Si per actores simulacrum belli gesti referri curet. 3. Si ipsemet inter actores adesse velit, suamque ipsam personam agere repræsentando, quod olim in bello egit. Et hoc tertio modo Christus ipse realiter præsens in Eucharistia simul seipsum offert, incruentè ponendo corpus, & sanguinem suum sub diversis speciebus, quasi hominis occisi, ut mox explicabitur: simulque repræsentat seipsum, in cruce quondam cruentè oblatum.

§. III. *Quotuplex est Sacrificium novæ Legis, seu Missa?*

72 I. UNicum tantùm est Sacrificium novæ Legis, ratione unius tantùm rei oblatæ, quæ est ipse Christus; at ratione modi offerendi, duplex est: cruentum, & incruentum. Et hoc unum ultimæ Cœnæ, alterum Missæ. Sacrificium *Cruentum* dicitur, quo Christus in Cruce se ipsum obtulit Deo, cum reali effusione Sanguinis, mactatione, & morte violenta. Sacrificium *Incruentum* dicitur: quo Christus offertur DEO absque reali effusione Sanguinis, & morte violenta, sed modo incruento, & mystico, seu repræsentativo, mox explicando. Sacrificium ultimæ Cœnæ, & Missæ, conveniunt etiam in modo offerendi incruento, & differunt solùm in qualitate rei oblatæ: quia in ultima Cęna (sicut & in Cruce) Christus offerebatur adhuc mortalis, & passibilis; at modo in Missa offertur Christus immortalis, & impassibilis.

73 II. Unicum est etiam Sacrificium Missæ in nova Lege, & ratione rei oblatæ, & modi offerendi, & qualitatis rei oblatæ: idem enim Christus impassibilis, & immortalis, & modo incruento offertur ubique in omnibus Missæ Sacrificiis: sed tamen penes diversos fines dividitur in Latreuticum, Eucharisticum, Satisfactorium, & Impetratorium. Sacrificium *Latreuticum* dicitur, quatenùs est summus cultus Dei, & offertur Deo ad colendum Deum, & contestationem ejus supremi Dominii, tanquam finem principalem Sacrificii. *Eucharisticum* dicitur, quatenùs offertur Deo in gratiarum actionem pro gratiis, & beneficiis collatis, & acceptis. *Satisfactorium* dicitur, quatenùs offertur Deo in satisfactionem pro peccatis nostris. *Impetratorium* dicitur: quatenùs offertur Deo pro impetrandis novis gratiis, & beneficii divinis. At verò, penes solos fructus, & effectus suos, Sacrificium Missæ dividitur in *Propitiatorium*, quatenùs offertur Deo pro venia peccatorum mortalium. *Expiatorium*, quatenùs offertur Deo pro delendis peccatis venialibus in eo, qui jam est in statu gratiæ. *Satisfactorium*, quatenùs remittit pœnas debitas pro peccatis jam remissis. *Impetratorium*, quatenùs impetrat a Deo beneficia spiritualia, & corporalia conducentia ad salutem. Hæc divisio ex professo latiùs tractanda erit §. 4. ubi de fructibus Sacrificii.

SECTIO III.

De Hostia Sacrificii Missæ.

SUMMARIUM.

74 *Hostia, seu res oblata principalis, est Corpus, & Sanguis Christi sub speciebus.*

75 *Ipsæ verò species Eucharistiæ sunt medium* sub quo.

76 *Substantia panis, & vini sunt hostia minùs principalis, seu materia* ex qua.

77 *Solvitur objectio.*

78 *Immutatio, & destructio Hostiæ in hoc Sacrificio,*

79 *Alia est* mystica,

80 *Alia* moralis,

81 *& 82 Alia aliquo modo* realis.

83 *Partes Missæ aliæ substantiales, aliæ accidentales.*

84 *Consecratio est essentialis.*

85 *An, & quæ Oblatio essentialis?*

86 *Sumptio non est essentialis pars, sed integralis Missæ.*

87 *Solvuntur fundamenta contraria.* Usque ad n. 90.

90 *Tota essentia Sacrificii consistit in Consecratione utriusque speciei.*

91 *Quomodo differat Sacrificium à Consecratione, Sacramento, à Sacrificio Crucis, & ultima Cęna, & à Sacrificiis V. L.*

§. I. *Quænam Hostia, seu res oblata in hoc Sacrificio?*

HOstia, & res oblata principalis, seu id, quod propriè, & principaliter offertur in Sacrificio Missæ, est Corpus, & Sanguis Christi, atque ipse Christus, ut constitutus sub speciebus panis, & vini, vi actionis consecrativæ. Certum de fide. Sumitur ex verbis Christi; quando instituit hoc Sacramentum dicentis: *Hoc est Corpus meum. Hic est calix Sanguinis mei, &c.* Et definitur à Tridentino *sess. 22. can. 2.* ubi definit, Christum instituisse, ut Sacerdotes offerrent Corpus, & Sanginem suum. Et ratio clara est: quia idem omninò offertur in Sacrificio Missæ, quod anteà offerebatur in Cruce: uti docent etiam Tridentin. *sess. cap. 2.* quod nimirùm *sit una, eademque Hostia, idemque nunc offerens, qui seipsum tunc in Cruce obtulit, sola ratione offerendi diversa.* Atqui ipse Christus fuit in Cruce oblatus modo cruento: ergo is ipse est Hostia, seu res oblata in Sacrificio Missæ incruento. Unde sicut non tantùm Corpus, & Sanguis Christi, sed & ipse Christus fuit Hostia, seu victima in Cruce oblata: ita quoque nunc non tantùm Corpus, & Snguis Christi, sed & ipse Christus ut constitutus sub speciebus est Hostia, seu res oblata in Sacrificio Missę: quamvis enim sub singulis speciebus non sit totus vi verborum per se, sed sub specie panis Corpus, & sub specie vini Sanguis: est tamen totus sub utravis specie per concomitantiam, quod omnino sufficit, ut totus Christus dicatur offerri, & immolari velut hostia sub utraque specie. 74

Quid ergo sentiendum de speciebus Eucharisticis?

SPecies Eucharisticæ non sunt ipsa victima Sacrificii, seu sunt medium, sub quo fit Sacrificium, & sub quo offertur victima Sacrificii, Corpus, & Sanguis Christi: Non enim Christus, ut existens in propria specie, sed ut constitutus, & existens sub speciebus illis Sacramentalibus panis, & vini est & Sacramentum, & Hostia in hoc Sacrificio oblata, atque per illas species fit & Sacramentum sensibile, & victima sensibilis. Quod indicat Concilium Trident. *cit. sess. 22. cap. 1.* dicens. *Christum in ultima Cœna Corpus, & Sanguinem suum Deo Patri obtulisse sub speciebus panis, & vini: ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium.* Et ratio est: quia Sacrificium essentialiter debet esse oblatio rei sensibilis atqui Christus non ut existens propria specie, sed ut existens sub speciebus Sacramentalibus, est nobis sensibilis, ergo, &c. Unde & omnis actio Sacrificii versatur circa Christum non ut in propria specie existentem, sed ut existentem in speciebus Sacramentalibus. Ergone species illæ Eucharistiæ possunt dici saltem pars ipsius Hostiæ, seu Victimæ in hoc Sacrificio oblatæ? Omninò concedo non male sic dici. Ita enim significat *Can. hoc est: de Consecration. d. 2. Hoc est,* quod 75

quod dicimus: Sacrificium Ecclesiæ duobus constare, visibili Elementorum specie, & invisibili Christi Carne, & Sanguine. Et ratio est: quia & ipsæ illæ species immutantur à Sacerdote tanquam Ministro legitimo, quatenùs abstrahuntur à subjecto proprio, & transferuntur ad alienam substantiam. Deinde Eucharistiam dicitur Sacrificium, utique tanquam res oblata, seu victima; ad Eucharistiam autem spectant species, tanquam pars.

Quid de ipsa substantia panis, & vini destructa?

76 SUbstantia panis, & vini in hoc Sacrificio destruenda sine dubio spectat ad hoc Sacrificium, tanquam materia ex qua fit Hostia hujus Sacrificii, & per modum termini à quo recedentis ad adventum novæ Hostiæ, ut verificentur verba Consecrationis; *Hoc est Corpus meum, hic est Sanguis meus*, quod de pane, & vino verificari nequit; imo panis, & vinum rectè dicuntur Hostia minùs principalis hujus Sacrificii; prout, & dicuntur in hoc Sacrificio offerri, sacrificari, immutari, ab Ecclesia, & SS. Patribus, quidni propriè intelligendis? Ratio est: quia & ipsa substantia panis, & vini immutantur reali destructione, facta à legitimo ministro in honorem Dei, seu protestationem supremi ejus Dominii, quamvis non tam eorum destructione intendatur Deus honorari, quàm novæ, & sanctioris hostiæ productione; ergo rectè dici possunt res oblata, seu hostia hujus Sacrificii minùs principalis. Cæterùm, quamvis admittamus duas Hostias, principalem Corpus, & Sanguinem Christi, & minùs principalem panem, & vinum destruendum, simpliciter tamen unum tantùm Sacrificium, & *unicum* dicendum est; prout loquuntur PP. & DD. communiter. Ratio: quia Sacrificium formaliter consistit in actione; atqui eadem actione consecrativa, qua destruitur panis, & vinum, simul ponitur Corpus, & Sanguis Christi, & non duabus actionibus: ergo unum simpliciter, non duo Sacrificia, dicendum est. Jam sequitur

Objectio principalis.

77 IN omni Sacrificio debet hostia destrui, vel saltem poni in statu destructionis, ut §. I. indicatum; ergo in Sacrificio Missæ illud est hostia principalis, quòd ibi verè, & realiter destruitur: atqui sola substantia panis, & vini verè realiter destruitur, minimè verò Corpus, & Sanguis Christi, aut ipse Christus destruitur realiter, sed solùm mysticè, & impropriè, ut videbitur: ergo substantia panis, & vini, & non Corpus, & Sanguis Christi, vel ipse Christus est hostia principalis, & res oblata in Sacrificio Missæ? ℞. Distinguendo antecedens: In Sacrificio debet hostia destrui, vel saltem poni in statu corruptionis secuturæ, quando eo Sacrificio principaliter intenditur Deus coli per substantiam destruendam: ut in Sacrificio ovium, boum, vitulorum, &c. concedo antecedens: quando eo Sacrificio Deus principaliter colitur non per substantiam destruendam, sed per substantiam de novo producendam, vel ponendam, ut Sacrificio thuris, & aliorum odoramentorum, vel thymiamatum: nego antecedens, & utramque consequentiam. Nam sicut in Sacrificio thuris, quia Deus principaliter non colebatur per destructionem, etsi necessariam substantiæ thuris, sed potiùs per productionem, & oblationem fumi illius odoriferi; ideò non ipsa substantia thuris, sed fumus odoriferus erat hostia principalis, neque enim minùs, imò magis idonea est ad testandum supremum Dei Dominium immutatio productiva Hostiæ principalis, quàm destructiva, nec requirebatur, vel attendebatur destructio fumi illius: sed satis erat, quòd per destructionem, & combustionem thuris poneretur, ac offerretur Deo iste fumus, etsi diù non destrueretur, imò etsi semper maneret, adhuc esset verum Sacrificium. Sic in proposito Sacrificio Missæ: quia Deus principaliter intendit coli non per substantiam panis, & vini destruendam, sed per positionem mirabilem, & oblationem Corporis, & Sanguinis Christi dilecti Filii, ideò non ipsa substantia panis, & vini, sed Corpus, & Sanguis Christi, atque ipse Christus verè est Hostia principalis hujus Sacrificii: nec requiritur destructio realis hujus Hostiæ, sed sufficit, quòd ad realem destructionem panis, & vini ponatur, & Deo offeratur Corpus, & Sanguis Christi. Ipseque Christus, etsi realiter nunquam destruendus, satis, imò abundè est, eum realiter immutari, & aliquo modo saltem destrui. Et de hoc est sanè in hac materia omnium difficillima, & Doctorum ingenia valdè torquens, at certè, ut vides, non adeò necessaria, jucunda tamen, & piæ contemplationis sequens quæstio.

§. II. *Qualis sit immutatio, & destructio Hostiæ in hoc Sacrificio?*

CErtè fit mutatio aliqua realis accidentalis Hostiæ, scilicet Christi, quatenùs nimirùm Christus in cœlo existens 78 modo naturali, vi consecrationis, destructa substantia panis, & vini, accipit verum realem novum modum existendi miraculosum, & sacramentalem sub speciebus panis, & vini relictis. Certissimè autem non fit immutatio substantialis, seu destructio realis Hostiæ Christi, Christus enim resurgens à mortuis, & ad Dexteram Dei sedens; jam non moritur: attamen fit immutatio, & destructio ejusdem Hostiæ, *vel mystica tantùm*, quoad repræsentationem; *vel moralis*, quoad esse, morale; *vel etiam aliquo modo realis*, quoad esse sacramentale. Explico singula.

I. Destructio Hostiæ mystica.

COmmunissimus modus dicendi est, fieri destructio- 79 nem Hostiæ, Christi, scilicet, non realem, sed mysticam. Nam separato totaliter Corpore, & Sanguine ab invicem, naturaliter sequitur destructio, seu mors hominis: atqui in Sacrificio Missæ totaliter separatur Corpus, & Sanguis Christi, non quidem simpliciter, & realiter, sed secundùm quid, & mysticè, ac repræsentativè, quatenùs Corpus velut separatum, & Sanguis velut effusus repræsentatur per species diversas panis, & vini. Nam in consecratione vi verborum per se, sub specie panis, ponitur tantùm Corpus Christi, & sub speciebus vini, ponitur tantùm Sanguis Christi. reliqua omnia, & totus Christus utrobique per concomitantiam tantùm, ratione scilicet realis unionis, quam de facto habent Corpus, & Sanguis, & omnia Christi inter se, quam si non haberent (ut in triduo mortis) reverà poneretur Corpus Christi separatum, & Sanguis effusus. Atque sic fit destructio Hostiæ, non realis, sed mystica. Totum verissimum. Atque per hoc ipsum Sacrificium Missæ incruentum repræsentat Sacrificium cruentum Crucis, ac mortem Christi, quia nimirùm per diversas species per se, & vi verborum, Corpus velut mortuum, & Sanguis velut effusus incruentè repræsentatur. Nec dicas: In Sacrificio Crucis Corpus, & Sanguis Christi fuerunt separata realiter, & non tantùm mysticè, vel repræsentativè, ut in Sacrificio Missæ: ergo non est idem Sacrificium Missæ, & Crucis. Est omninò idem Sacrificium ratione rei oblatæ, ac ejusdem Hostiæ, Christi, scilicet: at non est idem Sacrificium ratione modi offerendi. In hoc ipso enim modo offerendi differunt, quòd in Sacrificio Crucis Christus fuit oblatus modo cruento per realem mactationem, & separationem, ut Animæ à Corpore, ita & Corporis à Sanguine: at verò in Sacrificio Missæ offertur idem Christus modo incruento per mysticam illam, & repræsentativam separationem Corporis à Sanguine. *Verissimus modus.*

II. Destructio Hostiæ moralis.

ALius modus dicendi satis communis est, fieri destru- 80. ctionem Hostiæ non realem, sed quasi moralem, & quoad esse usuale: quatenùs nimirùm Christus ponitur sub speciebus inanimatis modo mortuo, & in statu omninò inepto ad operationes, & functiones naturales vitæ humanæ, neque alium usum ibi habet, nisi ad cibandum, & potandum. Nam Christus homo vivus naturali cibo, potuique inidoneus est, nisi priùs destruatur, & occidatur: atqui per consecrationem ponitur sub speciebus panis, & vini per modum cibi, & potus ex ipsa institutione Christi; *Accipite, & manducate: accipite, & bibite, &c.* & sic in Sacrificio, & Sacramento Christus accipit novum esse quasi mortuum, non realiter, sed usualiter, ut dictum est. Est etiam facilis, & verus modus.

III. Destructio Hostiæ aliquo modo realis.

ALius modus dicendi singularis est, in Sacrificio Missæ 81 per consecrationem fieri destructionem Hostiæ Christi, aliquo modo veram, & realem, non quoad esse simpliciter (absit) sed quoad esse sacramentale, æquivalentem tamen destructioni simpliciter. Quia nimirùm Christus positus sub speciebus panis, & vini, vi consecrationis accipit novum esse sacramentale, quo non tantùm redditur inutilis ad omnes functiones naturales hominis, sed etiam ponitur in proximo statu, & via destructionis, quia scilicet destructis speciebus, mox & ipse Christus destruetur secundùm illud novum esse sacramentale: & ita quidem, ut si per impossibile, non esset in sua naturali, & reali existentia in cœlis,

sed solùm in esse sacramentali sub speciebus omninò destructis, destrueretur, & ipse Christus quoad esse simpliciter, ut ampliùs non existeret. Vides jam veram, & realem destructionem Hostiæ Christi, quoad esse sacramentale, æquivalentem destructioni simpliciter. Nec obstat, quod hæc destructio assignata non fiat durante Sacrificio, sed postea corruptis speciebus in stomacho Sacerdotis, longè, minimùm quadrante, vel media hora post Sacrum. Quia jam suprà dictum est, ad Sacrificium non requiritur, ut Hostia substantialiter destruatur in ipso actu sacrificandi; sed sufficit, quòd tunc ponatur in proximo statu, & via destructionis, vel saltem omninò inutilis reddatur ad functiones suas naturales, ut de ove, & libamine ibi exemplificatum est. Quemadmodùm enim in libamine, vino v.g. effuso, vinum, non quando substantialiter corrumpebatur, sed quando ipso actu effundebatur, verè sacrificari dicebatur, quia tunc ponebatur in proximo statu, & via corruptionis: sic & Christus in ipsa actuali consecratione, quando accipit hunc statum proximum destructionis, quoad esse sacramentale, verissimè dicitur sacrificari, non verò ampliùs, quando actu amittit illud novum esse sacramentale.

Quartus alius, & similis modus dicendi est in valdè probabili, & modò satis communi sententia DD. quòd etiam sumptio sit de essentia, seu pars essentialis Sacrificii. Per sumptionem enim Hostia verè, & sensibiliter incipit immutari, & adhuc proximiùs tendit ad destructionem, quoad esse illud sacramentale, paulò post secuturam in stomacho Sacerdotis (de quo mox etiam §. *sequenti*.) Et sic iterùm habetur destructio Hostiæ æquivalens destructioni reali.

82 ¶. Ex his modis dicendi elige eum, qui magis sapit devotioni, & contemplationi tam inefabilis Misterii. Si nullum capis, mane in responsione *ad objectionem principalem n.77.* Et dic audacter, ad salvandam rationem genericam veri Sacrificii, non opus esse assignare aliquam realem destructionem Hostiæ principalis in Sacrificio Missæ, ob rationem datam ibidem. Pro ratione specifica hujus Sacrificii incruenti abundè sufficit destructio mystica, explicata *num. 79.*

§. III. *Quot, & quæ sunt partes Sacrificii Missæ: & quæ essentiales?*

83 DUplices sunt partes Missæ; substantiales, & accidentales, seu cæremoniales. Partes substantiales Missæ sunt, quæ ad ipsam substantiam Sacrificii hujus ex institutione Christi concurrunt; & sunt tres; *Consecratio, & oblatio, & sumptio: ita tamen, ut Consecratio, & oblatio sint essentiales; Sumptio autem solùm sit pars integralis: atque ipsa oblatio essentialis, & sic tota essentia Sacrificii Missæ consistat in Consecratione*; ut mox explicabitur ampliùs. Partes accidentales, seu cæremoniales Missæ dicuntur, quæ non ad substantiam Sacrificii ex institutione Christi, sed solùm ad ordinatam, decentemque administrationem tanti Mysterii ex institutione, seu ordinatione Ecclesiæ concurrunt. Et etiam communiter assignantur tres. *Prima* pars, ab Introitu usque ad Offertorium exclusivè, quæ olim dicebatur Missa Cathecumenorum. *Secunda* pars, ab Offertorio, totus Canon, usque ad sumptionem inclusivè. *Tertia* pars, à postcommunione usque ad finem. Singulæ autem hæ partes constant ex variis partim vocalibus orationibus, lectionibus, &c. partim realibus cæremoniis, ac gestibus præscriptis in Missali, & ibi videndis. Quare de his nihil speciale hoc loco dicendum. De illis autem dico sequentia.

I. *Consecratio est essentialis.*

84 COnsecratio sine controversia est essentialis pars (imò tota essentia, ut videbitur) Sacrificii. Communissima Theologorum, ac etiam SS. Patrum. Nam Irenæus *lib. 4. contra hæref. cap. 32.* dicit: *Christum docuisse novi Testamenti novam oblationem, quando dixit: Hoc est Corpus meum.* D. Chrysostomus *homil. de proditione Judæ*, dicit: *Verba Domini: Hoc est Corpus meum, usque ad finem mundi præstare Sacrificio firmitatem.* Et antiquissimus Author apud D. Cyprianum *serm. de Cœna Domini*, dicit: cùm verbis Consecrationis panis benedicatur, Eucharistiam fieri medicamentum, & holocaustum, &c. Ratio est, quia Sacerdotium per se ordinatur ad sacrificandum: atqui Sacerdotium novæ legis, quatenùs respicit Corpus Christi verum, ordinatur principaliter ad actum consecrandi; ergo consecratio est essentialis Sacrificio, seu in consecratione consistit Sacrificium essentialiter. Deinde Sacrificium fieri debet in persona Christi, qui est offerens principalis: atqui consecratio, eaque sola fit in persona Christi, in qua Sacerdos loquitur, *tanquam ipse sit Christus.* Vide Ambrosium *l. 4. de Sacramentis cap. 4.* Denique in ipsa consecratione perfectè reperitur immutatio Hostiæ in Dei cultum, quatenùs Corpus, & Sanguis Christi succedunt in locum panis, & vini tanquam Hostiæ minùs principalis destructæ: atque in ipsa fit potissimùm immutatio, seu destructio Hostiæ principalis mystica, ac repræsentativa Sacrificii cruenti, ac mortis Christi: ut §. præcedente explicatum est: ergo in ipsa consecratione consistit essentia Sacrificii, minimum partialiter, imò totaliter, ut rationes probant.

II. *Oblatio essentialis, quæ?*

OBlatio essentialis in Sacrificio, etiam consistit in ipsa consecratione, & non in aliqua oblatione alia verbali. 85
Communis DD. Ratio est: quia illa debet esse oblatio essentialis in hoc Sacrificio, qua ipse Christus usus est in ultima Cœna consecrans, & offerens: atqui à Christo nulla alia oblatio facta est præter consecrationem: *Accepit Jesus panem, & gratias agens benedixit, fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est Corpus meum*, nihil aliud addidit: ergo, &c. Deinde oblatio realis, ipsa est essentia Sacrificii, non verò aliqua verbalis; atqui in ipsa consecratione sola fit oblatio realis Hostiæ, seu Corporis, & Sanguinis Christi, quatenùs illa actio exhibetur Deo in recognitionem supremi Dominii, quemadmodùm olim mactatio ipsa animalis facta à Sacerdote juxta præscriptum legis veteris ad cultum Dei erat oblatio realis sufficiens ad rationem Sacrificii absque oblatione aliqua vocali; ergo oblatio essentialis Sacrificii consistit in ipsa consecratione, ut mox magis declarabitur: non in aliqua oblatione vocali. Duæ enim fiunt oblationes vocales in Sacrificio: una materiæ consecrandæ in Offertorio: & hæc secundùm omnes non spectat ad substantiam Sacrificii, neque ut pars essentialis, neque ut pars integralis, sed est merè cæremonialis, & præparatoria ad excitandam devotionem, reverentiam, affectumque fidelium ad mysterium peragendum: altera oblatio est ipsius Hostiæ consecratæ immediatè post consecrationem, his verbis: *Unde & memores, Domine, offerimus præclaræ Majestati tuæ, &c.* & hanc oblationem aliqui vocant partem essentialem; alii saltem integralem. Utrumque sine Fundamento: & ideò communiter negatur ob rationem dictam, & maximè, quia etsi omittatur ista oblatio, adhuc Sacrificium foret integrum, & perfectum. Et hinc, dum una, vel utraque species est reconsecranda, non recitatur ista oblatio juxta præscriptum Rubricarum, sed facta consecratione omissis omnibus aliis, statim species consecratæ sumuntur; ergo non potest esse pars essentialis, sed integralis Sacrificii.

III. *Sumptio non est essentialis, sed integralis tantùm pars Sacrificii.*

ITa communior, & verior Sententia DD. contra Bellarminum, Lugonem, & alios non paucos. Sumitur ex 86
Concil. Toletano XII. ut refertur *cap. relatum de Consecr. d. 2.* Ubi graviter reprehenduntur Sacerdotes, qui non communicabant semper, quando sacrificabant, dicendo: *quasi non sit toties illi Sacrificio participandum, quoties Corporis, & Sanguinis immolatio constiterit.* Ubi manifestè distinguitur sumptio, seu participatio Sacrificii, ab ipso Sacrificio, & Immolatione. Ratio ergo est: quia sumptio, seu manducatio, est solùm participatio Sacrificii jam peracti in Altari, Populo, & Sacerdoti communis: ergo non est ipsum Sacrificium. Deinde Sacrificium essentialiter, seu quoad essentialia sua, fit in persona Christi; sumptio autem non fit in persona Christi, sed in ipsius sumentis utilitatem, etsi ob honorem Dei. Denique certum de fide est, Christum in ultima Cœna sacrificasse; at incertum valdè est, an ibi ipse Eucharistiam sumpserit: ergo &c. Est igitur sumptio non essentialis, sed integralis tantùm pars Sacrificii, non ad essentiam, sed ad integritatem tantùm spectans Sacrificii, necessitate præcepti divini, ut sine gravissimo sacrilegio omitti non possit, & deficiente Sacerdote celebrante post consecrationem necessariò debet ab alio Sacerdote suppleri, etiam non jejuno. Sive ut alii loquuntur, sumptio spectat ad Sacrificium non intrinsecè, sed extrinsecè, tanquam extrinseca Sacrificii perfectio, & ultimum complementum. Cùm Eucharistia sit instituta non solùm ut Sacrificium, sed etiam, ut convivium, adeoque illius sumptione obtineatur finis, ad quem res sacrificata ordinatur. Et hinc tantam semper Ecclesia adhibuit diligentiam, ut ipse celebrans, aut eo deficiente alius

Sacer-

Sacerdos per sumptionem sacra mysteria, & Sacrificium consumaret.

87 Nec obstant, aut urgent fundamenta oppositæ Sententiæ. Præcipuum videtur, quòd in Sacrificio debeat fieri immutatio Hostiæ; atqui per sumptionem ipsam fit immutatio, & quidem sensibilis Hostiæ: ergo sumptio spectat ad essentiam Sacrificii. Negatur consequentia. Quia immutatio essentialis Sacrificii sufficientissimè habetur in ipsa consecratione, ut §. *præcedenti* latè explicatum est: quòd verò per sumptionem magis immutetur sensibiliter, & proximiùs ponatur Hostia in statu, vel via destructionis, quoad esse sacramentale fiendæ in Sacerdotis stomacho, utique non ad essentiam Sacrificii, sed summum ad ejus integritatem, & complementum spectat.

88 Aliud fundamentum est. Quia Sacrificium novæ legis est holocaustum: ergo ad essentiam ejus spectat totalis consumptio per manducationem. Negatur iterùm consequentia. Holocaustum enim non debet consumi per manducationem: nihil enim olim comedebatur de holocausto, sed totum concremebatur: & Sacrificium Crucis fuit æque holocaustum, & tamen Corpus Christi non consumebatur, neque per manducationem, neque alio modo. Ad rationem ergo holocausti sufficit, quòd victima totaliter offeratur, & cedat in honorem Dei, sive id fiat per Hostiæ consumptionem, ut fiebat in veteri lege, sive per talem oblationem, qua res sic integrè cedat Deo, ut nulla ejus pars cedat in usum humanum corporalem, nisi spiritualem tantùm, ut fit in Sacrificio novæ legis, idque in ipsa consecratione, ut dictum. Sumptio enim non fit ideò principaliter, ut Hostia consumenda Deo magis offeratur, sed ut ad utilitatem spiritualem sumenti participetur.

89 Denique afferunt, quod in Officio feriæ sextæ Parasceves dicatur in oratione: *Sic fiat Sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie &c.* Atqui in illa feria non fit consecratio, sed tantùm sumptio: ergo sumptio est aliquid essentiale Sacrificio. *Resp.* Negando consequentiam. Illo enim die Parasceves simpliciter non est Sacrificium, cùm non fiat consecratio, quæ sine dubio est de essentia Sacrificii merienti. Dicitur tamen illa actio Sacrificium in illa oratione, quia fit commemoratio cæremonialis Sacrificii cruenti in Cruce peracti, & quidem in Hostia residua ex Sacrificio incruento præcedentis diei; unde meritò orat Ecclesia, *ut fiat Sacrificium nostrum* saltem cæremonialiter repræsentativum Sacrificii cruenti in Hostia incruento modo oblata.

IV. ***Tota ergo essentia Sacrificii consistit in consecratione utriusque speciei.***

90 Ita communior DD. Et sequitur manifestè ex dictis. Nam sola consecratio fit in persona Christi, qui est principalis offerens hujus Sacrificii. In sola consecratione utriusque speciei reperitur repræsentatio Sacrificii cruenti, quatenùs per diversas species, Corpus velut separatum, & Sanguis velut effusus incruentè significatur. Denique tota essentia Sacrificii sine dubio consistit in immolatione, seu immutatione, ac oblatione Hostiæ: atqui in sola consecratione fit illa immolatio, & immutatio Hostiæ, atque ipsa realis, & essentialis oblatio, ut §. *præcedenti* ostensum est: ergo: in sola consecratione consistit tota essentia Sacrificii Eucharistici: atque adeò eadem actio consecrativa; diverso respectu; quatenùs enim sub speciebus panis, & vini ponit Christum præcisè, dicitur *Consecratio*: quatenùs verò ponit Christum illo miro modo quasi mortuum, vel occisum incruentè (modo explicato *numer.* 79.) dicitur *immolatio*, *vel immutatio*: quatenùs verò eundem Christum ponit ad supremum Dei cultum in recognitionem supremi ejus Domini, sicque divino Patri offert, & præsentem se exhibet eum suis meritis, & satisfactionibus, dicitur *Oblatio*: sicque tota cæremonia Sacrificii perficitur, & solum extrinsecè completur, & integratur per sumptionem Hostiæ oblatæ. Dixi autem: *in Consecratione utriusque speciei*: Certum enim apud omnes, ad essentiam perfectam, & completam Sacrificii à Christo instituti, ex ejus institutione requiri consecrationem utriusque speciei. Quia Christus expressè instituit in illo Sacrificio offerri Corpus, & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini: atque in consecratione utriusque speciei, & non unius tantùm fit perfecta repræsentatio Sacrificii cruenti, dum sub specie panis Corpus Christi velut mortuum, & Sanguis velut effusus incruentè repræsentatur. Unde quamvis validè consecretur una tantùm species, & verum fieret Sacramentum; non tamen fieret verum, & perfectum Sacrificium à Christo institutum, sed mutilum, & imperfectum, atque omni modo possibili supplendum per consecrationem alterius speciei. De quo rursus inferiùs.

¶. Ea dictis in gratiam Tyronum ponitur hæc non speranda quæstio corollaria.

§. IV. *Quomodo ergo differt Sacrificium Missæ.*

I. *A Consecratione.*

Sacrificium Missæ non differt essentialiter à consecratione, sed est ipsa Consecratio, quatenùs rationem immolationis, & immutationis habet modo explicato: differt tamen integraliter, quatenùs Sacrificium plures præter consecrationem partes integrales requirit, nimirùm sumptionem, aliasque partes cæremoniales antecedentes, & consequentes, requisitas, vel ex præcepto divino, ut sumptio: vel Ecclesiæ, ut reliquæ omnes. 91

II. *A Sacramento Eucharistiæ.*

Sacrificium Missæ, & Sacramentum Eucharistiæ essentialiter differunt in hoc; quòd essentia Sacrificii consistat in actione transeunte sacrificativa, scilicet consecratione, & necessario requirat utramque speciem, ut dictum est. Essentia verò Sacramenti Eucharistiæ, velut ejus effectus, in facto esse permanet, & in una specie salvatur. Differunt etiam per fines diversos. Nam Sacrificium ordinatur ad Deo debitum cultum exhibendum, quippè actus Latriæ supremus; Sacramentum verò Eucharistiæ, (sicut aliud quodvis) ordinatur ad hominem justificandum, seu spiritualiter nutriendum. Unde licèt realiter loquendo Sacrificium, & Sacramentum ratione rei contentæ, & oblatæ, omninò idem sint, adeòque æquè perfecta, idem enim Christus iisdem speciebus continetur Sacramento, & offertur Sacrificio; moraliter tamen, & ratione finis, perfectiùs est Sacrificium, quàm Sacramentum: quia Sacrificium habet finem proximum nobiliorem, scilicet cultum Dei, Sacramentum autem habet finem minùs nobilem, scilicet hominem sanctificare per gratiam secundam.

III. *A Sacrificio Crucis, & Cœna ultima.*

Sacrificium Missæ differt à Sacrificio Crucis solùm ratione modi offerendi cruenti; & incruenti. A Sacrificio verò Cœnæ solùm differt in qualitate rei oblatæ, scilicet Christi mortalis, & immortalis, ut suprà *num.* 72. notatum est.

IV. *A Sacrificiis veteris Legis.*

Sacrificium Missæ à Sacrificiis veteris Legis differt toto genere, in quatuor præsertim. 1. In offerente: alius est enim modò offerens, & Sacerdos, alius olim. 2. In re oblata. Nam res oblata in hoc Sacrificio est ipse Christus, olim erant animalia, aliæque res solùm præfigurativæ Christi. 3. In modo offerendi, qui olim erat per realem destructionem victimarum: in Sacrificio Missæ autem fit destructio Christi solùm mystica, vel quoad esse sacramentale tantùm. 4. In valore. Quia veteris legis Sacrificia conferebant tantùm gratias legales, & nullum alium effectum ex opere operato, de quibus posteà: priùs enim naturam, & partes ipsius Sacramenti explicabimus.

CAPUT III.

De ipso SS. Eucharistiæ Sacramento.

Tractatio hæc pleraque supremè speculativa est, & Scholastica. Delibabo per compendium ea solùm, quæ Tyroni pro notitia morali ad examen, & praxim necessaria, & utilia magis, ac sufficientia videbuntur.

SECTIO I.

De Essentia Eucharistiæ, & contentis in ea.

§. I.

Quid significet, & quid sit Eucharistia?

SUMMARIUM.

92 Eucharistia *quid secundùm nomen?*
93 *Quid secundùm rem?*
94 *Ut signum gratiæ subsistentis consistit in solis speciebus consecratis,*

95 *Ut verò signum efficax gratiæ sanctificantis essentialiter includit simul species, & Corpus, ac Sanguinem Christi.*

96 *Forma consecrationis non est de essentia intrinseca hujus Sacramenti.*

97 *Et nullatenus Sumptio.*

98 *Eucharistia est verum N. L. Sacramentum;*

99 *Et ut complectens utramque speciem unum unitate integritatis.*

100 & 101 *Similiter tamen, & seorsim duo numero.*

102 *Conficitur vi consecrationis per realem conversionem totius substantiæ panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Christi.*

103 *Facta consecratione manent species, seu accidentia miraculose sine subjecto.*

104 & 105. *Possunt ab agente naturali pati.*

106 *Sub speciebus consecratis existit totus Christus cum tota Divinitate, & Humanitate.*

107 *Cum quantitate, & qualitate, & omnibus aliis accidentibus absolutis.*

108 Usque ad n. 111. *Quomodo totus sit sub utraque specie; vi verborum, & per concomitantiam?*

111 Usque ad num. 115. *Quomodo totus sit sub partibus specierum?*

115 Usque ad n. 119. *An, & quid Christus agere, vel pati possit in Eucharistia?*

119 Usque ad nu. 124. *Quamdiu Christus maneat in Sacramento sub speciebus.*

124 Usque ad nu. 128. *Quid sentiendum de specierum consecratarum mutationibus miraculosis?*

I. *Quid significat?*

92 EUcharistia vox græca, latinè idem est ac, *bona gratia*, vel *gratiarum actio*: estque communi Ecclesiæ totius usu assumpta ad significandum hoc Sacramentum a Christo in ultima Cœna institutum, in quo sub speciebus panis, & vini Christus veraciter continetur, & à fidelibus sumitur ad nutritionem spiritualem animæ. Est enim verissimè hoc Sacramentum *bona gratia*; quia est maximum Dei beneficium, & non solùm gratiam sanctificantem optimam confert, sed etiam realiter ipsum Christum continet, qui est plenus gratia, & fons omnis gratiæ. Rectissimè etiam dicitur *gratiarum actio*. Tum quia ipse Christus illud instituens gratias egit: græcè *Eucharistizavit*; tum quia nos idem in gratiarum actionem offerre, & sumere debemus. ob quam causam etiam vocatur Hostia.

Sacramenti hujus alia nomina sunt 1. *Cœna Domini*, quia in ultima Cœna à Domino fuit institutum. Item *Convivium*. Quia per modum cibi, & potus animam replet, & satiat. 2. *Communio*, quia conjungit, & unit fideles tanquam membra cum Christo capite, & inter se, ideoque per illud communicant fideles cum Christo, & inter se. Nam quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, unde verissimè dicitur Sacramentum amoris. 3. *Synaxis*, id est Congregatio. Tum propter eandem conjunctionem fidelium cum Christo, & inter se, quam significat, & efficit: tum quia ejus gratia solent fideles in unum convenire. 4. Antonomasticè vocatur *Mysterium*, & *Sacramentum* absoluto. Quia inter omnia Sacramenta rem maximè arcanam, & sacram significat: Eademque ratione communiter vocatur *Venerabile Sacramentum*. Quia singulariter præ cæteris venerabile, & sanctum est. Denique dicitur *Viaticum*, quatenùs datur morituris, quia vires transituris ad alteram vitam præbet, ac velut viam sternit.

II. *Quid est?*

93 EUcharistia *est Sacramentum sub speciebus panis, & vini consecratis veraciter significans, & realiter continens Christum ut spiritualem refectionem animæ*. Brevis, clara, & sufficiens definitio. Prolixior pro Tyrone, at accurata est illa definitio Scoti *in* 4. *d.* 8. *qu.* 1. Eucharistia *est Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi veraciter contenti sub speciebus panis, & vini post consecrationem factam à Sacerdote sub certis verbis cum debita intentione prolatis, ex institutione divina, veraciter significans Corpus, & Sanguinem Christi sub eis realiter contineri ad spiritualem refectionem animæ*. Qua definitione Scotus distinctissima omnia prorsùs concludit ad hoc Sacramentum concurrentia; utpotè materiam, formam, causam efficientem, & finalem &c. ut intuenti patet, & patebit per totum decursum, ut frustrà sit hic aliam explicationem texere. ¶. Cæterum in quonam præcisè consistat essentia hujus Sacramenti, quidque in recto importet, ampla est controversia Scholasticorum. Ergo cum necessaria distinctione breviter, & clarè dico sequentia.

I. Essentia Sacramenti Eucharistiæ, quatenùs est signum gratiæ subsistentis, scilicet Corporis, & Sanguinis Christi realiter ibi præsentis consistit in solis speciebus consecratis, & non includit essentialiter ipsum Christum, sed solùm connotat in obliquo, tanquam rem significatam. Ratio est: quia Sacramentum essentialiter est signum sensibile significans gratiam aliquam, quæ utique non est de essentia ipsius Sacramenti: atqui ipsæ species consecratæ tantùm sunt signum sensibile significans gratiam subsistentem: Christus autem contentus sub speciebus, nec sensibilis est, nec significat seipsum, sed est ipsa res significata per species: ergo Eucharistia ita sumpta essentialiter consistit in solis speciebus &c. unde *cap. Ego Berengarius* 42. *de consecr. d.* 2. declaratur: panem, & vinum post consecrationem non solùm esse Sacramentum, sed etiam verum Corpus, & Sanguinem esse: ubi patenter nomen *Sacramentum*, tribuitur solis speciebus. 94

II. Essentia Sacramenti Eucharistiæ, quatenùs est signum efficax gratiæ sanctificantis includit essentialiter simul & species, & Corpus, & Sanguinem Christi. Ratio est: quia nec solæ Species, nec solum Corpus, & Sanguis Christi seorsim, sed Corpus, & Sanguis Christi, ut contentum sub speciebus, vel, quod perinde est, species panis, & vini, ut continentes Corpus, & Sanguinem Christi, sunt signum sensibile efficax gratiæ sanctificantis per modum convivii sensibilis, & cœlestis, sensibilis quidem ratione specierum, cœlestis autem ratione Corporis, & Sanguinis Christi contenti. Quod ipsum significat modus ille usitatus loquendi Theologorum cum Magistro *in* 4. *d.* 8. approbatus etiam ab Innocentio III. *cap. Cum Martha de celebr. Missarum*, videlicet, quòd tria in hoc Sacramento distinguenda sunt: Unum, *quod est tantum Sacramentum* (nimirùm species consecratæ) Alterum, *quod est res Sacramenti, & non Sacramentum*, (sicut gratia sanctificans) Tertium, *quod est Sacramentum simul, & Res*, nimirùm Corpus, & Sanguis Christi, hoc enim est res Sacramenti respectu specierum, & simul est Sacramentum, respectu gratiæ sanctificantis, seu spiritualis refectionis animæ, & unionis cum Deo, non quidem Corpus, & Sanguis Christi secundùm se, cùm sic non sit sensibile, sed ut contentum sub speciebus, sic enim est sensibile per accidens, sicut in Pœnitentia Contritio, & in Matrimonio consensus fit sensibilis per actus externos. 95

III. Forma verbalis, seu verba consecrationis, non sunt de essentia intrinseca hujus Sacramenti, sed ratio causalis extrinseca necessariò prærequisita. *Ita communiter* DD. Ratio est: quia essentia Sacramenti Eucharistiæ tota est permanens post consecrationem, sed forma, vel verba consecrationis non permanent, sed facta consecratione transeunt, manente nihilominùs Sacramento Eucharistiæ: ergo verba illa non possunt esse de essentia intrinseca Sacramenti Eucharistiæ, sed sunt ratio causalis, & quasi causa extrinseca confectiva hujus Sacramenti. Quod ipsum significat Concilium Florentinum dicens: per verba illa confici hoc Sacramentum: causa autem effectiva, seu confectiva rei, non est intrinseca; sed extrinseca rei. Nec obstat, quòd verba consecrationis dicantur forma hujus Sacramanti, nam intelligitur forma extrinseca, & transiens, eadem enim ratione panis, & vinum dicuntur materia hujus Sacramenti, nimirum extrinseca, & transiens ad confectionem Sacramenti. Quo ipso hoc Sacramentum differt ab aliis Sacramentis, quæ consistunt in materia, & forma intrinseca transeunte, ut infrà videbitur. 96

IV. Sumptio nullo modo est de essentia hujus Sacramenti Eucharistiæ. Certum de fide. Quia Sacramentum Eucharistiæ permanens, & perfectum est antecedenter ad Sumptionem, etiam dum in Sacrario asservatur: semperque est collativum gratiæ, etsi actu non conferat, nisi dum sumitur. Ac etiam dum sumitur ipsum Sacramentum confert gratiam, & spiritualiter nutrit animam: Sumptio verò est solùm conditio, sine qua non applicatur Sacramentum, ut possit conferre gratiam, ac spiritualiter animam nutrire, quemadmodùm ignis semper est calefactivus, etsi actu non calefaciat, nisi applicetur alicui subjecto. Ex dictis patet, tam verba Consecrationis, quàm Sumptionem non esse de essentia intrinseca Sacramenti Eucharistiæ, sed neque esse Sacramentum aliquod distinctum ab Eucharistia, & ad illud reducibile, alioquin darentur plura Sacramenta, quàm septem; sed tamen utrumque esse aliquid sacramentale, & pertinens ad Sacramentum Eucharistiæ: verba quidem Consecrationis tanquam aliquid antecedens, & prærequisitum ad ejus essentiam, quia est productiva Eucharistiæ; Sumptio verò tanquam aliquid consequens, & conditio necessariò requisita, ut suum effectum in anima producat Sacramentum Eucharistiæ. 97

§. II.

§. II. *Sitne Eucharistia verum Sacramentum? & an unum, vel plura?*

98 I. Eucharistia *est verum, & excellentissimum novæ legis Sacramentum à Christo in ultima Cœna institutum*. Certissimum de fide ex Scriptura apud Matthæum, Marcum, Lucam, & Apostolum 1. *Corinth.* 11. Conciliis, & Patribus omnibus: & adeò certum est, & semper fuit in toto Christianismo, ut in hoc omnes etiam hæretici cum Catholicis consentiant. Ratio clara est: quia Eucharistia, ac species Eucharistiæ verè est signum sensibile, gratiam Dei tam subsistentem, scilicet Corpus, & Sanguinem Christi, quàm inhærentem, seu sanctificantem ex institutione Christi efficaciter significans: ergo est verum, & eo ipso excellentissimum novæ legis sacramentum.

Dices: sacramentum novæ legis debet esse efficax, & aliquid efficere: sed Eucharistia nihil efficit: non enim Christum, quia sola divina virtute sub speciebus ponitur, & conservatur: neque gratiam, ut patet, quando asservatur in Sacrario: ergo pro tunc saltem non est Sacramentum. Negatur minor: Eucharistia enim vere efficit Corpus Christi, quoad esse illud præsentiale, & sacramentale, non quidem physicè, ut probatum est, sed moraliter, quatenus à Deo, nonnisi dependenter à speciebus consecratis ibi ponitur, & conservatur. Deinde Eucharistia, Sacramentum permanens, semper est communicativa gratiæ in actu primo, quod sufficit ad Sacramentum, etsi actu secundo non conferat, nisi quando dignè sumitur: quo enim differt ab aliis Sacramentis, quæ, quia ipsa actione transeunte, & usu consistunt, nec habeant esse, nisi quando actu applicantur, ideò semper, quando sunt, debent actu causare gratiam.

99 II. Eucharistia, quatenus complectitur utramque speciem panis, & vini simpliciter est unum specie sacramentum unitate integritatis, etsi seorsim sint distincta sacramenta essentialiter. Communis DD. Ratio: quia species panis, & vini significant Corpus, & Sanguinem Christi per modum cibi, & potus, adeòque sibi invicem subordinantur ad simul significandam unam perfectam, & integram refectionem spiritualem animæ, per modum unius convivii, quod, ut perfectum sit, cibum pariter, & potum requirit: ergo dicendum simpliciter unum specie sacramentum unitate integritatis nihilominus utravis species seorsim est verè sacramentum essentialiter, cùm quævis Christum contineat, & gratiam conferat, & quidem specie partiali sunt diversa sacramenta, nam per se, vi verborum species panis, solùm Corpus, species vini verò, Sanguinem tantùm significant, & continent, etsi per concomitantiam quælibet totum Christum contineat. Unde fideles Laici sumentes unam tantùm speciem, etsi non sumant integrum sacramentum Eucharistiæ integraliter in ratione integri convivii, ac refectionis spiritualis completæ sumunt tamen integrum sacramentum essentialiter, & quoad rem contentam, cùm una species, panis scilicet habeat totam essentiam veri sacramenti, totumque Christum realiter contineat, ac gratiam causet, imò secundùm multos DD. non minorem, quàm si utraque specie communicaret.

100 III. Sacramentum Eucharistiæ simpliciter non est unum numero, sed plura: idque loquendo non tantùm de speciebus diversi generis, panis, & vini; de his enim Ecclesia, & Patres passim loquuntur, ut diversis, ut patet in Sequentia: *Sub diversis speciebus, signis tantùm, & non rebus, latent res eximiæ*: Et quotidie sacerdos orat: *Quem pura, & sancta refecerunt Sacramenta*: sed etiam de speciebus ejusdem generis, utpotè plures Hostiæ consecratæ plura sunt numero sacramenta, sive deinde seorsim, sive simul ponantur, sive ab eodem, sive à diversis sumantur. Adeòque tot sunt sacramenta Eucharistiæ distincta numero, quot sunt species distinctæ, & discontinuæ. Quia nimirùm quælibet Hostia, vel species totalis est in ratione signi sacramentalis, totumque Christum continet, & gratiæ causativa est independenter ab omni alia Hostia, vel specie.

101 IV. Quando plures Hostiæ, vel Hostiæ fractæ plures particulæ sumuntur simul: rectè dicuntur unum tantùm numero sacramentum. Quia licèt illæ plures Hostiæ, vel partes Hostiæ seorsim sumptæ distincta sacramenta sint, dum tamen simul sumuntur, coalescunt in unum signum sacramentale, & non tantùm eundem Christum, sed etiam eandem numero gratiam sanctificantem per modum ejusdem, & unius ferculi, seu refectionis significant, sicut diversæ partes hæderæ seorsim essent apta signa distincta ad significandum vinum venale, & in unum fascem collectæ coalescunt in unum tantùm signum. Idem quoque moraliter dici potest de pluribus Hostiis in uno Ciborio contentis. Sed hoc totum pertinet ad modum loquendi.

§. III. *Quomodo conficitur hoc Sacramentum?*

102 I. Hoc mirabilissimum sacramentum conficitur vi consecrationis per veram, & realem conversionem totius substantiæ panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Christi, adeò ut peracta consecratione sub speciebus nihil omninò remaneat substantiæ panis, & vini, sed loco ejus tantùm Corpus, & Sanguis Christi. Est de fide Catholica definitum in variis Conciliis, Lateranensi sub Innocentio III. Florentino sub Eugenio IV. & novissimè Tridentino sess. 13. Can. 2. ubi dicitur: *Si quis dixerit in Sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis, & vini unà cum Corpore, & Sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam, & singularem conversionem totius substantiæ panis in Corpus; & totius substantiæ vini in Sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis, & vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissimè Transubstantiationem appellat, anathema sit*. Ratio sumitur ex verbis institutionis accedente intellectu, & interpretatione Ecclesiæ. Nam ad veritatem, & proprietatem verborum Christi: *Hoc est Corpus meum: Hic est Sanguis meus*: necesse est, ut saltem in fine prolationis panis, & vinum desinat esse, & loco ejus successerit Corpus, Sanguinis Christi: sed hoc non potest fieri nisi per veram, & realem conversionem unius substantiæ in aliam. Dicitur autem ista singularissima conversio transubstantiationis, quia est transitio substantiæ in substantiam: ut rectè definit Scotus *in 4. d.* 11. *quæst.* 1. sed de hoc latiùs Scholastici: ex quibus addo aliquid breviter de speciebus.

103 II. Facta consecratione, destructaque tota substantia panis, & vini, manent realiter species Eucharistiæ, idest, omnia accidentia absoluta panis, & vini propriam entitatem habentia, existentia miraculosè absque omni subjecto substantiali: uti sunt quantitas, forma, figura, color, odor, sapor, aliæque qualitates activæ. Unde accidentia Eucharistica sic separata à substantia panis, & vini possunt habere, & de facto habent omnem illam operationem realem, & intentionalem, quam in substantia panis, & vini habere poterant, ut experientia constat ad sensum, gustum, tactum, &c. Dixi autem absque omni subjecto substantiali. Sola enim quantitas manet existens extra omne subjectum; omnia autem alia accidentia, & qualitates insunt, & inhærent ipsi quantitati tanquam in subjecto proximo, & immediato. Patet enim ad sensum, albedinem, v. gr. in Hostia consecrata esse extensam, & omnes qualitates se invicem comitari, ita ut, una mota, moveatur & altera: quòd non posset bene explicari, nisi per unionem illorum accidentium in aliquo tertio, quod non potest esse aliud nisi quantitas. Nec dictis obstat, quòd post consecrationem Eucharistia in Scriptura adhuc dicatur panis, & vinum: 1. Corinth. 10. *Panis, quem frangimus*. Ibidem cap. 11. *Et sic de pane illo edat, & de calice bibat*. Et Christus ipse Matth. 26. post consecrationem Calicis ait: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*. Resp. enim Corpus, & Sanguinem Christi post consecrationem retinere nomen *panis, & vini*, more Scripturæ usitato, quo terminus *ad quem* retinet nomen termini *à quo*, ut significetur illum in alium esse conversum; sic Adam vocatur *terra, & cinis*: Eva *os, &c.* Deinde Eucharistia retinet nomen *panis, & vini*, propter speciem externam panis, & vini, propter accidentia externa remanentia, eorumque virtutes: illa enim eodem modo operantur post consecrationem, sicut anteà, ut dictum est.

104 III. Quantitas Eucharistica post consecrationem potest naturaliter ab agente naturali pati, & moveri, non tantùm motu locali, ut minùs notum, sed etiam mutatione alterativa ad novas qualitates expulsis prioribus, ut calefieri, congelari, denigrari &c. & alia quacumque mutatione, quæ non requirit novam quantitatem, & quæcunque potuisset fieri manente substantia panis, & vini; non autem potest illa quantitas ab agente naturali corrumpi; nam omne accidens absolutum naturaliter corrumpi potest, vel per actionem contrarii, vel per destructionem subjecti: sed quantitas Eucharistica neutro modo corrumpi potest, cùm nec habeat subjectum, secundùm fidem: nec contrarium, secundùm Philosophiam: ergo non potest effectivè corrumpi ab agente naturali, nisi tantum dispositivè, effectivè autem corrumpitur à solo Deo. Utpotè, si aliquod agens applicatum, qualitatibus contrariis inductis, ita alteret quantitatem, ut naturaliter petat ejus destructionem, ac ipsa substantia panis, vel vini deberet destrui, si adesset, Deus immediatè illam cor-

corrumpit, & producit novam substantiam, cui illa accidentia sint connaturalia. Et hinc

105 IV. Ex speciebus Eucharisticis potest aliquid generari. Constat enim ad sensum ex Hostia combusta generari ignem, & cineres; ex contusa pulveres; ex putrefacta vermes; ex vini speciebus acetum; & potest homo nutriri ex speciebus magna quantitate sumptis, & in substantiam aliti conversis, sicut & ex speciebus vini inebriari, idque modo jam indicato. Quia nimirùm Deus ita vult, Eucharistiam existere in Ecclesia, ut tamen circa ejus species velit agentia naturalia agere sinere, quidquid existente substantia panis, & vini agerent, ac proinde id, quod ob defectum substantiæ panis, & vini agere non possunt, vult ipse supplere: idque ad occultandum tam mirabilissimum *Mysterium fidei*: quando ergo agens naturale applicatum, ita alterat accidentia Eucharistica, ut naturaliter deberet corrumpi substantia panis, vel vini, & generari alia nova substantia, v.g. ignis, vel vermis, &c. tunc Deus supplendo defectum agentis naturalis, quod non potest aliquid destruere, vel producere independenter à subjecto (aliàs enim annihilaret, & crearet) ipsemet immediatè, & quantitatem destruit, & novam materiam producit, & subministrat agenti naturali applicato, igni v.g. ut suam formam inducat, & sic ignem novum, vel aliam substantiam producat juxta exigentiam dispositionum inductarum. Sed de his latiùs Scholastici.

§. IV. *Quid continetur in Sacramento Eucharistiæ? & quomodo?*

I. *An, & quomodo totus Christus?*

106 IN hoc sacramento sub speciebus panis, & vini consecratis verè & realiter existit Corpus, & Sanguis Christi; imò totus Christus cum divinitate, & humanitate, corpore, & anima, carne, & sanguine, in hoc sacramento, & sub utraque specie divisim sumpta: idque statim facta consecratione permanenter ante omnem usum. Est totum de fide Catholica, definitum à variis Conciliis, & novissimè Tridentino sess. 13. Can. 1. *Si quis negaverit in sanctissima Eucharistia Sacramento contineri verè, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem unà cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum: sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute, anathema sit.* Rursus Can. 4. *Si quis dixerit, peracta consecratione in admirabili Eucharistia Sacramento non esse Corpus, & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantùm in usu, dum sumitur, non autem ante, vel post, & in Hostiis, seu particulis consecratis, quæ post Communionem reservantur, vel supersunt, non remanere verum Corpus Domini: anathema sit.* Sumitur hæc tota veritas ex verbis institutionis Christi: *Hoc est Corpus meum: &, Hic est Sanguis meus*, juxta sensum Ecclesiæ, & omnium SS. Patrum. Nam illa verba litteraliter, & propriè accepta omninò significant, id quod Christus tunc in manibus habebat, & quod modò sacerdotes in manibus habent, quando consecrant, esse Corpus, & Sanguinem Christi: & quidem tale Corpus, & talem Sanguinem, quale Corpus, & Sanguinem tunc Christus habuit in ultima Cœna, & modò habet in Cœlis. Atqui tunc Christus habuit, & modò in Cœlis habet Corpus vivum, & divinum, unitum, scilicet animæ, & dinivitati, & Sanguinem vivum, & divinum unitum, scilicet, corpori, & animæ, & divinitati: ergo in sacramento Eucharistiæ verè, & realiter, statim facta consecratione, continetur Corpus & Sanguis Christi cum anima, & divinitate, totus scilicet Christus cum divinitate, humanitate, anima, & corpore, carne, & sanguine.

107 Insuper non solùm nudum Corpus, & Sanguis Christi, quoad substantiam, sed etiam quoad quantitatem, qualitates, & omnia accidentia absoluta, & intrinseca, quæ modò in Cœlis habet, ipsique insunt independenter ad locum, ut docent Theologi omnes: quamvis quantitas Corporis, & Sanguinis Christi non habet extensionem actualem impenetrabilem partium in ordine ad se, & ad locum: cùm omnes partes Corporis, & Sanguinis sint simul in uno loco inter se, & cum quantitate Eucharistica: habent tamen extensionem entitativam partium inter se etiam radicalem impenetrabilem: hæc enim, & non actualis extensio impenetrabilis est de essentia quantitatis, ut in Philosophia docetur. ¶. Ex dictis inquire, curiosule, num in sacramento Eucharistiæ sint aliquæ Reliquiæ de B. V. Maria: est enim ibi particula materiæ purissimi Sanguinis B. V. Mariæ, ex qua in ejus utero à Spiritu sancto formatum, ac generatum (neutiquam ex nihilo creatum) est sanctissimum Corpus Christi.

II. *Quomodo totus sub utraque specie?*

IN sacramento Eucharistiæ sub speciebus panis est tantùm Corpus Christi, & sub speciebus vini est tantùm Sanguis Christi, per se, & vi verborum Consecrationis: reliqua omnia supradicta, ac totus Christus sunt sub utravis specie per concomitantiam. De fide ex Concilio Tridentino *sess. 13. cap.* 3. ubi docet existere in hoc sacramento: Corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub specie vini ex vi verborum, ipsum autem Corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit non ampliùs moriturus, inter se copulantur. Divinitatem porrò propter admirabilem illam ejus cum Corpore, & Anima hypostaticam Unionem. Quapropter verissimum est, tantundem sub alterutra specie, atque sub utraque contineri: totus enim, & integer Christus sub panis specie, & sub quavis ejus speciei parte totus, item sub vini specie, & sub ejus partibus existit. 108

Hactenùs Concil. Explico breviter. 1. Illud dicitur *per se ex vi verborum* esse sub specie sacramentali, quod præcisè per formam significatur ex institutione divina, cujus proinde præsentia ad verborum veritatem necessaria est: sed forma consecrationis panis: *Hoc est Corpus meum*, præcisè solùm significat, & ad veritatem verborum nihil aliud requirit nisi præsentiam Corporis Christi: & similiter forma consecrationis vini: *Hoc est Sanguis meus*, præsentiam Sanguinis Christi, ergo vi verborum, & per se, sub speciebus panis est tantùm Corpus Christi, & sub speciebus vini est tantùm Sanguis Christi. 2. *Per concomitantiam* verò dicitur aliquid poni, & esse sub specie sacramentali, quod ibi ponitur tanquàm aliquid realiter unitum, & naturaliter connexum cum eò, quod ibi ex vi verborum ponitur; sed talia sunt omnia suprà enumerata spectantia ad personam Christi, & totus Christus: ergo per concomitantiam. 1. Est sub specie panis Sanguis; & sub specie vini, Corpus Christi. 2. Sub utraque specie Anima Christi, ob naturalem unionem. 3. Unio Animæ, & Corporis, ac totius Humanitatis Christi cum Verbo divino. 4. Consequenter ipsum Verbum divinum, seu substantia Verbi, ac ipsa Divinitas, ac tandem totus Christus, unà cum omnibus accidentibus suis absolutis, ut suprà *num.* 107. annotatum. 109

Ratio autem horum à priori est voluntas Christi. Quia nimirùm Christus Dominus decrevit, non ampliùs permittere, ut suum Corpus existat sine Anima, & Sanguine; nec contrà, anima, vel Sanguis sinè Corpore: (multò minùs horum aliquid sine divinitate) alioquin Christus moreretur quotidie contra Apostolum *Roman.* 6. asseverantem: *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, &c.* & ideò consequenter fit, ut ubi statuitur unum, statuatur & alterum: sicque ex decreto Christi unum comitatur alterum, ad eum ferè modum (ut rudi exemplo lepide Gobat) sicut, si ad mensam tuam invites Titium, aut Religiosum, quem scis non venturum, nisi cum Cajo amico, vel cum socio Religioso, concomitanter etiam invitas Cajum, vel socium. ¶. Quid si ergo Petrus consecrasset in triduo mortis Christi, non fuisset sub speciebus panis, nisi Corpus Christi: & sub speciebus vini solus Sanguis Christi? Resp. Omninò sic, sub speciebus panis non fuisset Anima, & Sanguis; nec sub speciebus vini Anima, & Corpus: attamen, tam cum Corpore, quàm cum Sanguine, sicut & cum Anima separata adfuisset divinitas, juxta receptissimum dictum D. Damasceni lib. 3. de Fide cap. 27. *Quod Verbum semel assumpsit, nunquam dimisit.* 110

III. *Quomodo totus sub partibus specierum?*

I. TOtus Christus continetur, & est sub speciebus Eucharisticis in hoc admirando sacramento: imprimis non propriè localiter, tanquam in loco continente, ambiente, & circumscribente, (quemadmodùm nos sumus in loco, nimirùm superficie aeris non ambiente) cùm nulla pars, aut superficies specierum sit extra Christum, & ipsum ambiat, vel circumscribat; sed quælibet sibi intimè præsentem Christum habet: sed est sub speciebus sacramentaliter tantùm, idest, tanquam in signo sensibili ex institutione divina significante ipsum verè, & realiter præsentem. Cæterùm in quonam entitativè consistat *hæc præsentia Sacramentalis*, disceptatio grandis est inter Scholasticos, Theologo tamen morali scitu parùm necessaria. Si Scotista es, facilè dices, esse relationem extrinsecùs advenientem intimæ, & mutuæ præsentiæ specierum ad Christum contentum, & Christi ad species continentes, per modum ubicationis, activæ, & passivæ, 111

ac pro-

ac proinde ad prædicamentum *Ubi* reducibilem, quamquàm, ut jam dictum, propriè dicta ubieatio non sit.

112 Christus non est sub speciebus modo quantitativo, & divisibili, cum commensuratione partium corporis ad partes loci, quasi una pars Corporis Christi sit sub una parte specierum, alia sub alia, v.g. partes superiores, caput, collum, &c. sub parte superiori specierum Hostiæ; partes inferiores, tibiæ, pedes, &c. sub aliis inferioribus partibus Hostiæ; & sic de cæteris, (quemadmodùm, nos & omnia corpora necessariò naturaliter sumus in loco) non sic, absit: quanta enim tunc deberet pinsi hostia, quis sumere posset? sed est Christus sub speciebus entitativè tantùm, & modo indivisibili, & quasi spirituali: quemadmodùm anima rationalis v.gr. tota est in toto corpore humano, & tota eadem in qualibet parte corporis vivente, & nullo modo alia pars animæ in capite, alia in pectore, alia in pedibus, &c. cùm sit spiritus indivisibilis (eodemque modo Angelus est in loco, & Deus ubique in toto universo:) ita Christus totus est in tota Hostia consecrata, & totus in qualibet parte ejus sensibili etiam minutissima, & divisibili in infinitum ut verè, & piè dicatur, Christum esse in qualibet Hostia infinities, etsi non quælibet minutissima particula consecrari possit, ob rationem dandam *sect. seq. num. 176.*

113 III. Christus est sub singulis partibus specierum post consecrationem divisis. Sic enim definit Tridentinum cit. sess. 13. Can. 3. *Si quis negaverit in venerabili Sacramento Eucharistiæ sub utraque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit.* Ratio est: quia post divisionem Hostiæ consecratæ, sine dubio non manet una pars Corporis Christi sub una parte divisæ Hostiæ, & alia sub alia, quàm horrende enim tunc discerperetur Corpus Christi, contra incorruptibilitatem Corporis gloriosi; sed neque desinit Corpus Christi esse sub speciebus divisis, ergo manet sub singulis. Et patet evidenter ea ipso facto Christi, qui una consecratione tantum vini consecravit in uno calice quantum sufficiebat omnibus Apostolis inde divisim bibentibus, & sine dubio singulis totum Christum sumentibus: ergo, &c.

114 IV. Totus Christus est sub singulis partibus specierum etiam adhuc conjunctis, idest: ante divisionem Hostiæ consecratæ totus Christus est sub tota Hostia consecrata, & totus sub quavis ejus parte sensibili, ideoque negativè saltem infinities. Communis cum D. Thoma, & Scoto *hic*. Et quamvis non definiat id Concilium Tridentinum in *cit. Can. 3.* loquens solùm *facta separatione*: tamen non obscurè indicat *cit. cap. 3.* dicens absolutè nulla facta mentione separationis, vel divisionis: *Totus enim, & integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte, totus etiam sub specie vini, & sub ejus partibus existit.* Et ratio est: quia totus Christus est sub speciebus diversis secundùm fidem, ut modò dictum: ergo & ante divisionem sub speciebus conjunctis. Quia sola separatio non facit novam consecrationem, nec ponit Corpus Christi alicubi, ubi antea non fuit: ergo &c.

§. V. *Potestne Christus aliquid agere, vel pati in Eucharistia?*

115 I. Christus, ut existens in Eucharistia, potest per se primò habere operationes internas intellectus, & voluntatis, utpotè intelligere, & velle objecta sibi præsentia. Communis. Ratio est quia Anima Christi nunc beata, & informans Corpus gloriosum non dependet à sensibus, & sensibilibus; ideoque (quemadmodùm Angelus) potest intuitivè videre seu intelligere, & consequenter etiam velle, vel nolle objecta sibi præsentia.

116 II. Christus, ut existens in Eucharistia per se primò nullam potest habere sensationem ullius sensus externi, vel interni: nec potest naturaliter agere in aliquod extrinsecum: nec potest aliquid pati ab ullo agente naturali virtute naturali. Ratio est: quia ad eliciendas sensationes, ad agendum, & patiendum naturaliter, necessario requiritur in agente, & patiente corporeo modus existendi quantitativus, & extensus; Christus autem, seu Corpus Christi in Eucharistia non habet modum existendi quantitativum, & extensum, sed penetrativè, & indivisibiliter est totum in tota specie, & totum in qualibet parte, ut dictum est: ergo &c.

117 III. Christus tamen existens in Eucharistia concomitanter habet omnes operationes internas, & externas, quas per se primò habet in cœlo, sicut & posset habere omnes passiones. Nimirùm quidquid Christus primò in cœlo intelligit, videt, sentit; etiam intelligit, videt, sentit in Eucharistia: Item si Christus in cœlo primò mutaretur ad calorem v.g. vel aliam qualitatem absolutam, eundem calorem, vel qualitatem etiam haberet in Eucharistia concomitanter. Ratio est: quia nullum absolutum variatur, vel desinit esse in substantia propter solam variationem loci: ergo quidquid absolutum Christo inest, vel advenit, ut existit in cœlo, necessariò etiam inest, vel advenit ei concomitanter, ut existit in Eucharistia. Seclusis solùm motibus, & respectibus localibus.

IV. Christum in Eucharistia moveri localiter in quem- 118 cunque locum moventur species consecratæ, certa fide constat: nam Trident. sess. 13. Can. 8. definit: *quod maneat e Hostia semper cum illa maneat Corpus Christi*: alioquin adorans Hostiam elevatam, si non simul motum elevaretur Corpus Christi, committeret idololatriam: attamen Sacerdos, vel quodvis agens movens Hostiam, non movet per se, & physicè Corpus Christi, quasi Corpus Christi per se primò reciperet motum à Sacerdote, ob rationem datam; sed tantùm per accidens, & moraliter, quatenùs nimirùm dum Sacerdos, vel aliud agens movet species consecratas, ipsemet Deus vi decreti, & institutionis suæ, qua vult Corpus, & Sanguinem Christi semper conservare sub speciebus consecratis, quamdiu existunt, ad motum specierum per se immediatè, & physicè movet ipsum Corpus, & Sanguinem Christi, atque adeò sicut Sacerdos consecrans est causa moralis positionis Corporis Christi sub speciebus, ita Sacerdos, vel aliud quodcunque agens movens species potest dici causa moralis concomitantis motus Corporis Christi, ex ipsa institutione Eucharistiæ, qua Deus determinavit post consecrationem semper facere, & conservare Corpus Christi præsens sub speciebus, & consequenter quocunque illæ moveantur, simul movere istud, idque non novo semper miraculo simpliciter loquendo, sed eodem antiquo continuato. Non enim dicendum est novum miraculum, quod, supposito semel decreto Dei de miraculosa positione, & conservatione Corporis Christi sub speciebus, de facto semper ordinariè fit.

§. VI. *Quamdiù maneat Christus in Sacramento sub speciebus?*

Tamdiu manet Corpus, & Sanguis Christi, ac ipse 119 Christus sub speciebus Eucharisticis, quamdiù possent sub eis conservari ipsa substantia panis, & vini, si adesset: donec nimirùm tanta fiat mutatio earundem specierum, ut consueta substantia panis, & vini, si adesset, corrumperetur. *Communis, & certa de fide.* Et Ratio est: quia Corpus, & Sanguis Christi succedunt substantiæ panis, & vini, sub iisdem speciebus, seu accidentibus separatis: ergo quamdiu substantia panis, & vini sub iisdem accidentibus permansisset, consecratio facta non fuisset, tamdiu permanebit Corpus, & Sanguis Christi &c. Unde inferes, & resolves.

I. Falsum esse, quod contendunt hæretici: nimirùm si 120 quis indignè accedat ad hoc Sacramentum, statim recedere Christum, & redire substantiam panis, antequam comedatur. Si enim, peccatore communicante, Christus recedit, & tantùm sumitur substantia panis, non esset, unde diceretur indignè sumere Sacramentum: juxta illud 1. Corinth. 11. *Qui manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans Corpus Domini.*

II. Falsum est, quod alii docent: recedere Corpus Christi, si species in lutum, vel alium locum sordidum cadant; si pollutis manibus tangantur; si à mure, vel alia bestia devorentur. Item (quod docuit etiam D. Bonaventura) Corpus Christi ex ore comedentis non trajici in stomachum, etsi perseveret in tota manducatione, quæ fit in ore, & gutture. Ratio falsitatis ex dictis patet: quia propter ejusmodi actiones nondum sunt corruptæ species. Quin etiam species per vomitum rejectæ, si tales adhuc sint, ut sub illis substantia panis, & vini posset adhuc existere, tanquam adhuc verè continentes Corpus, & Sanguinem Christi, verè sunt adorandæ: & iterùm sumantur, iterùm conferre gratiam, docet Card. de Lugo *hic disp. 12. sect. 2. num. 53.*

III. Species, seu Hostia sumpta non est tamdiù detinen- 122 da in ore, donec penitùs consumatur, & pereat. Quia tunc non manducaretur Christus, nec gratia Sacramentalis conferretur: sicut neque si quis moriatur, dum Hostia adhuc est in ore, ut cum Diana benè resolvit Busembaum *hic cap. 11. dub. 7.* An verò communicanti in statu peccati mortalis expediat, ita detinere Hostiam in ore, donec consumatur potiùs, quàm indignè deglutire, curiosa quæstio est, infra suo loco tangenda.

IV. Si vino consecrato misceatur alius liquor, utique 123 omnium consensu, peccatur gravissimè: at numquid tunc Sanguis Christi, ac ipse Christus desinet esse sub speciebus? Resp.

Resp. Siquidem modico vino consecrato misceatur alius liquor vini naturaliter corruptivus, ut acetum, vinum adustum, aut etiam aliud vinum diversæ, ac longè fortioris speciei, ita ut non ampliùs maneret substantia prioris vini, si adesset, palàm videtur, tunc desinere ibi esse Christum. At verò si parvæ quantitati vini consecrati admisceatur multum vini non consecrati, saltem ejusdem, seu non multum diversæ speciei, & virtutis (prout fieri solet in prima ablutione calicis) quamquàm tunc adhuc desinere ibi esse Christum, ideòque illud vinum liberè tractari posse, doceant multi cum D.Thoma *quæst.77. art.8.* Sed longè veriùs non desinere, cum aliis docet Lugo *de Eucharistia disp.*10. Ideòqua saltem ob metum sacrilegii, illud vinum reverenter habendum, & pro Sacrificiis Missæ asservandum, rectè censent etiam *Tannerus, & Dicastillus* cum Gobat. *num.* 52. Ratio est: quia tunc non adest agens contrarium corruptivum specierum, ac ipsius substantiæ vini, si adesset. Unde idem Lugo *in Respons. moralibus*, rectè resolvit, ablutionem calicis in Festo Natalis Domini non posse bibi à Laico, vel alio non Sacerdote: remanet enim aliquantulum speciei consecratæ ob dictam rationem. Tollendus ergo talis abusus alicubi apud Moniales. Quinimò, si gutta vini consecrati lapsa sit in dolium vini ejusdem speciei, totum illud vinum adhibendum esset tantùm pro Sacrificio, uti post Lugo, & alios resolvit Busembaum *loc. cit. num.*6. etsi alii dicant posse bibi à Laicis.

Dubium incidens.

Quid de miraculosis mutationibus specierum consecratarum?

124 I. SOlent subinde miraculosè mutari species consecratæ, & apparere e. g. parvolus, caro, sanguis, &c. Quæ mutationes, seu apparitiones duobus modis fieri possunt. 1. Apparenter tantùm per immutationem solius medii, & potentiæ; ejusmodi parvuli, carnis, sanguinis, &c. speciebus in aere intermedio productis, & potentiæ visivæ impressis: cujus apparentis tantùm mutationis signum est, si brevi tempore tantùm duret ejusmodi apparitio, ac anteà, & post videantur species in sua propria ratione, & forma, aut si ab una, vel altero tantùm videatur illa mutatio, alii autem videant species Eucharisticas, prout reverà sunt. 2. Realiter & per immutationem ipsius objecti seu rei; ut reverà species mutentur in aliam rem: cujus mutationis signum est, si ad longum tempus ita permaneat, & ab omnibus, & constanter ita videatur. Quod si ergo ejusmodi mutatione, ita immutentur species, & accidentia Eucharistica, ut sub eis non remaneret substantia panis, vel vini, si adesset, & reverà fiat alia nova res, palam erit, ibi desinere esse Christum. Secùs si non ita immutentur, sed accidentaliter tantùm alterentur quoad colores, formam, figuram, reipsa remanente eadem quantitate, & accidentibus connaturalibus substantiæ panis, & vini, si adesset. Hinc quia in admirabili Sacramento, & carnea Hostia Augustæ ad S.Crucem, acutiori visu præditi vident à lateribus aliquid de speciebus panis, ideò probabile est, ibi remanere Corpus Christi, ac proinde adorari posse Latria absoluta.

125 II. Certum videtur, hujusmodi apparentem parvulum non esse ipsum Christum reipsa, neque id necesse est ad effectum, & finem miraculi, sed sufficit sive sit illa species repræsentans Christum, sive Angelus appareat in ea forma; sicut ad ostensionem alicujus veritatis, quando assimulatio ad aliquod verum significandum refertur, non est mendacium, juxta D.Augustinum *lib. contra mendacium cap.9.*

126 III. Magis certum videtur carnem, vel sanguinem ibi apparentem non esse reipsa veram Christi Carnem, vel Sanguinem, quasi de glorioso ejus Corpore sectam, vel fusam (quod piæ aures abhorrent) aut certè replicatè ibi positam; indecens namque foret veram Christi Carnem claudi pixide, imò diuturnitate temporis alterari, vel corrumpi. Quin *D.Thomas*, ac post eum *Suarez*, ac alii negant omninò esse reipsa veram aliquam carnem, aut verum sanguinem, sed tantùm aliquid colore simile: cùm non sint multiplicanda miracula sine necessitate. Attamen probabiliter dici potest, esse tam veram carnem, vel sanguinem, quàm quodvis aliud corpus: quin etiam id magis conducit ad finem apparitionis. Neque opus est dici carnem humanam, vel alterius animalis, quia seorsim à Deo creata, nulli animali incorporata fuit.

127 IV. Quidquid sit, vel appareat, eo casu cultu Latriæ adorari potest. Vel enim Christus adhuc realiter adest in Eucharistia; & tunc debet adorari cultu Latriæ absoluto, ut jam suprà inoui. Vel certè quod ibi est, vel apparet, non minùs signum Christi est, quàm Crux, vel Imago Salvatoris, sicque illud perinde, ac hæc, cultu Latriæ respectivo adorari poterit. Denique si Sacerdoti contingat talis mutatio, non est sumendum, quod apparet, sed loco decenti asservandum. At, nunquid debebit de novo consecrare aliam materiam? D. Thomas, aliique communiùs docent, posse iterùm de novo consecrare, at non teneri ex præcepto: licèt enim sumptio sit necessaria de præcepto, & integritate Sacrificii, tamen hoc præceptum non potest ampliùs servari post ita mutatas species consecratas: nam tunc consecrare de novo, non esset idem Sacrificium consummare, sed aliud Sacrificium inchoare: Et Deus ipsa mutatione miraculosa specierum, censetur in hoc præcepto sumptionis dispensare. Alia est ratio, si pro vino aquam consecrasses, debes tunc de novo consecrare, quia tunc Sacrificium non fuit essentialiter completum, sicut fuit in nostro casu.

SECTIO II.

De materia Sacramenti Eucharistia.

SUMMARIUM.

128 & 129 *Materia in hoc Sacramento est panis, & vinum,*
130 *Consecratio utriusque speciei non est de necessitate Sacramenti,*
131 *Sed præcepti divini.*
132 *Adeoque per se nunquam licet consecrare unam speciem sine alia, nec Pontifex in hoc dispensare potest.*
133 & 134 *Per accidens tamen in quibusdam casibus consecrata una specie Sacerdos licitè non consecrat alteram.*
135 *Materia necessaria, & sufficiens hujus Sacramenti est omnis, & solus panis triticeus,*
136 Usque ad num.142. *Et usualis (ex quo frumento is confici possit?)*
142 *Ac confectus ex farina triticea, & aqua naturali.*
143 *Igne tostus.*
144 & 145 *Et substantialiter incorruptus.*
146 *Isque in Ecclesia latina debet esse azymus,*
147 *Qui etiam est convenientior fermentato.*
148 *In quo quilibet tam Græcus, quàm Latinus sub mortali debet servare ritum suæ Ecclesiæ.*
149 & 150 *Quid, si sint extra?*
151 Usque ad n. 155. *Materia item hujus Sacramenti est vinum vitis (ubi quæ excluduntur à ratione vini?)*
155 *Et quidem omne vinum vitis veretale, & per se potabile, cujuscunque speciei, vel coloris, est materia* validæ *consecrationis.*
156 *Etiam mustum ex uvis maturis expressum.*
157 *Quid de vino acido,*
158 *Et condito aromatibus, absynthio, &c.*
159 *Ac congelato?*
160 *Vino consecrando admiscenda est aqua,*
161 *De necessitate præcepti Ecclesiastici tantùm.*
162 *Eaque naturalis.* 163. *Et modica.* 164. *Ad Altare in ipso calice.*
165 & 166 *Quæ convertitur in Sanguinem Christi non immediatè, sed mediatè.*
167 *Materia consecranda debet esse certa, & determinata in individuo, & ex intentione consecrantis.*
168 Usque ad num.173. *Resolvuntur varia.*
173 *Qualiter materia consecranda deboat esse præsens consecranti.*
174 Usque ad num.177. *Resolvuntur varia.*
177 *Validè consecrari potest materia in quacunque quantitate sensibili.*
178 *Etiam minima pars.*
179 *Licitè verò non nisi in quantitate conveniente fini, usui, & reverentiæ Sacramenti.*

§. I. *Quæ, & quotuplex est materia Sacramenti Eucharistiæ, & quomodo utraque necessaria?*

MAteria, *ex qua* fit Sacramentum Eucharistiæ, est 128
panis, & vinum. De fide ex Concilio Florentino *in Decreto Unionis*, & Trident. *sess.* 13. Constat ex institutione Christi Matth. 26. *Accepit JESUS panem. &c.* quem scilicet consecravit in Corpus suum. Et post: *Accepit JESUS calicem*, &c. utique cum vino, quod consecravit in in Sanguinem suum: nam facta consecratione addidit: *non bibam amodo de hoc genimine vitis*, &c. Ratio à priori est voluntas Christi. Congruentiæ sunt: Quia panis, & vinum sunt aptissima ad significandum spirituale con-

convivium, utpotè cibus, & potus homini maximè naturalis, & in conviviis adhiberi solitus. 2. Quia optimè significat hujus Sacramenti effectum, refectionem, scilicet, & unionem spiritualem. Nam sicut ex multis granis unus panis efficitur, & ex multis uvis vinum confluit, ita per hoc Sacramentum multi fidales & inter se, & cum suo Capite Christo perfectissime uniuntur. 3. Quia sicut panis confortat, & vinum recreat: sic Christus in hoc Sacramento (ut canit Ecclesia:) *Dedit fragilibus Corporis ferculum; dedit & tristibus Sanguinis poculum, &c.*

129 Porro sicut in aliis Sacramentis, ita & in hoc Sacramento Eucharistiæ, duplex est materia; *proxima, & remota*, sed modo, & ordine inverso. Nam in aliis Sacramentis materia remota est res permanens, ut aqua, chrisma, oleum, calix, &c. materia proxima verò, scilicet usus, & applicatio illius rei est mox transiens: at in hoc Sacramento materia remota est transiens, & materia proxima permanens. Materia remota, & *ex qua*, est panis, & vinum, & hæc mox transit per consecrationem, & conversionem in Corpus, & Sanguinem Christi. Materia proxima sunt species Eucharisticæ, nimirùm accidentia absoluta panis & vini relicta. Et hæ species permanent, ac permanenter sub se continent Corpus, & Sanguinem Christi, ut suprà explicatum. Insuper nota, in hoc solo Eucharistiæ Sacramento, quia in esse permanente consistit, idem esse materiam proximam, ac essentiam Sacramenti. Quare requisitus de materia proxima hujus Sacramenti, respondere potes juxta eandem distinctionem suprà datam de essentia hujus Sacramenti §. 1. *n.* 94. & 95. Jam ad tertium in titulo quæsitum: *Quomodo utraque hæc materia sit necessaria?* dico sequentia.

130 I. Consecratio utriusque speciei panis, & vini, non est de necessitate Sacramenti. *Certum apud omnes*. Nam panis valide consecratur, & sub ejus speciebus realiter continetur Christus, exhibeturque populo adorandus, antequam consecretur vinum. Et ratio à priori est: quia forma consecrationis panis, & vini sunt à se invicem independentes in significando, adeoque in causando verum Sacramentum. Quomodocumque ergo alterutra species tantùm consecretur sive per oblivionem, ignorantiam, malitiam, sive per impossibilitatem alterius speciei, valide consecratur, & verum Sacramentum efficitur essentialiter in ratione Sacramenti, etsi non integrum sit in ratione convivii spiritualis, ut suprà annotatum §. 3. *n.* 103.

131 II. Consecratio utriusque speciei panis, & vini, est de necessitate præcepti divini. *Communissima*. Constat ex ipso facto Christi utramque speciem consecrantis, & adjuncto præcepto: *Hoc facite in meam commemorationem*, accedente interpretatione & usu totius Ecclesiæ. Hinc Concilium Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. dicit: Christum Corpus, & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulisse, ac sub earundem rerum Symbolis Apostolis, eorumque in Sacerdotio Successoribus, ut offerrent, præcepisse per hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*: ergo præcepto divino necessaria est consecratio utriusque speciei. *Ratio est*: quia hoc Sacramentum non conficitur, nisi in Sacrificio ex institutione divina: quinimmo Sacrificium est ipsa confectio hujus Sacramenti, ut ex superioribus patet: sed Sacrificium ex institutione, & præcepto Christi ad sui essentialem integritatem requirit utramque speciem: ergo eodem præcepto divino necessaria est consecratio utriusque speciei. *Min. patet.* & accedit: quòd Sacrificium ex sua institutione est repræsentativum Sacrificii cruenti Crucis, ac Mortis Christi: atqui hæc repræsentatio perfectè, & completè non habetur nisi in consecratione utriusque speciei, qua separatim consecratur Corpus, & separatim Sanguis. Nec obstat, quod juxta aliquos SS. Patres, Christus in Castello Emmaus consecrarit sub specie panis solius, cùm nulla vini fiat mentio (res incerta, & controversa) potuit namque hoc Christus facere dispensatoriè per potestatem Excellentiæ. Legislator enim non tenetur suis Legibus.

132 III. Per se ergo numquam licitum est consecrare unam tantùm speciem, panis v. gr. etiam in gravi necessitate, utpotè communicandi infirmum alioquin sine viatico moriturum: juxta communissimam DD. Ex quo Tamborinus *de Sacrificio l.* 2. *cap.* 7. rectè negat, posse etiam intentato mortis metu inchoari Missam cum intentione consecrandi unam tantùm speciem, etiam pro moribundo, quanto minùs, si metus mortis intentaretur ab impio hæretico in contemptum Fidei, & Religionis, vel ipsius Sacramenti? Ac proinde juxta communiorem, & veriorem Sententiam DD. neque Summus Pontifex, vel Ecclesia potest dispensare, & concedere, ut una tantùm species consecretur. Nam Sacrificatio sub utraque specie pertinet ad substantialem integritatem Sacrificii, ut dictum est, ipso jure divino: atqui Pontifex, vel Ecclesia: non potest *propriè* dispensare in illo jure, vel præcepto divino, secundùm communem doctrinam in materia de Legibus. Et constat ex perpetuo usu Ecclesiæ, quem aliquando fuisse immutatum, nullo sufficienti testimonio probari potest (quidquid *Volaterranus*, & quidam alii de *Innocentio IV.* referant, eum dispensasse cum Norvegis, ut in solo pane consecrarent, eo quod ob nimium frigus vinum ibi conservari nequeat: fabulosum fundamentum, cùm oppositum constet.) Ecclesia enim in nullo casu permittit Sacrificium mutilum, & ut hoc caveat, dispensat in strictissimo præcepto jejunii naturalis: ut si Sacerdos post consecrationem unius speciei, recordetur se non esse jejunum, nihilominùs pergat: & si moreretur post consecrationem Corporis, præcipit compleri ab alio Sacerdote etiam non jejuno: ne nimirùm maneat Sacrificium mutilum; eo ipso significans, se non posse dispensare in hoc. Nec sanè credibile est, uspiam in ulla Provincia reperiri tantam penuriam ejus materiæ tritici, vel vini, ut huic Sacramento non sufficiat: & si reperiretur alicubi, potiùs privaretur illa Provincia hoc Sacramento non simpliciter necessario, quam substantialis, & universalis actus tanti Sacrificii immutaretur: ut habet communis DD. Sententia. Quamvis non videatur improbabile, quod eo casu ex rationabili interpretatione cessaret obligatio præcepti divini de integritate Sacrificii. Uti notat noster Herincks de *Eucharistia disput.* 2. *quæst*, 7. *in fin.* Dixi autem *per se*: nam

IV. Per accidens omnino dantur casus, in quibus Sacerdos una specie jam consecrata licite non consecrat alteram. Utpotè 1. si post consecrationem Hostiæ subitò immineat periculum mortis ab incendio, ruina Ecclesiæ fatiscentis, hostium incursus, secluso tamen scandalo, & contemptu fidei (secùs enim est, si Sacerdos ab hostibus cogeretur mutilare Sacrificium in contemptum fidei: tunc enim id esset intrinsece malum) Ex Communi Tamburinus *lib.* 2. *cap.* 7. §. 1. *num.* 45. *in fine*. 2. Si Sacerdos post consecrationem Hostiæ deprehendat non esse vinum, vel esse aquam, & aliud vinum reperiri nequeat. 3. Si Sacerdos aquam, vel alium liquorem jam consecrasset pro vino: neque defectum intelligeret, nisi diù post: aut postquam advertisset, non posset habere aliud vinum, aut quamvis haberet, non tamen posset illo uti sine gravi scandalo, vel irreverentia tanti Sacramenti, & Sacrificii, v. gr. si jam ab Altari recessisset, & primo advertisset in Sacristia, vel alio loco, ubi nulla Ara parata est; prout mihi non ita pridem contigit. 4. Si Sacerdos, consecrata Hostia moriatur, animo deficiat, loquelam perdat, in amentiam incidat, nec adsit alius, qui possit Sacrificium perficere. Quo tamen casu, si alius Sacerdos suppleret, & Sacerdos infirmatus communicare posset, deberet ei dari pars Hostiæ divisæ, ut de suo Sacrificio inchoato participaret, ut notat Tamburinus *opusc. de Sacrificio lib.* 1. *cap.* 8. Ratio omnium una est: quia præceptum positivum complendi Sacrificium integrum, non obligat in tanta necessitate, nedum ad impossibile. 133

§. II. *Qualis panis requiritur, & est materia necessaria, ac sufficiens hujus Sacramenti?*

M*ateria necessaria, & sufficiens hujus Sacramenti est omnis, & solus panis triticeus, & usualis: ideòque ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne tostus, atque substantialiter incorruptus: Et in Ecclesia Latina azymus de præcepto*. Communis, & certa DD. Sententia, quam explico particulatim. 134

I. *Omnis, & solus panis triticeus*

EST materia sufficiens hujus Sacramenti. Est Communissima Theologorum. Et constat manifestè ex Concilio Florentino *in Decreto Unionis*, ubi dicitur: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, & vinum ex vite*. Unde Catechismus Romanus c. de Eucharistia §. 12. *Nullus panis, nisi triticeus apta ad hoc Sacramentum materia putandus est: hoc enim Apostolica traditio nos docuit, & Ecclesiæ authoritas firmavit*. Hæc ibi: quam proinde traditionem Concilium Florentinum modo citatum clariùs declarasse putandum est. Unde vetera Concilia, Pontifices, & Patres, quando dixerunt, materiam hujus Sacramenti esse panem ex frumento confectum: nomen frumenti sine dubio non accipiunt genericè pro qualibet frumenti specie (numquid etiam avena, hordeo, &c.) sed specificè, & quasi antonomasticè pro perfectissima specie, quod est triticum, pro quo non raro supponit in Scripturis nomen frumenti. v. g. Zachariæ 9. *Quid enim bonum ejus est, & quid* 135

pul-

pulchrum ejus, nisi frumentum electorum? &c. Ubi D. Hieronymus ait: *frumentum electorum nos intelligimus Dominum Salvatorem, qui loquitur in Evangelio, &c.* De hoc tritico efficitur ille panis, qui de Cœlo descendit. Ratio est: quia solus panis triticeus communiter usualis dicitur simpliciter panis, alii verò panes, non dicuntur panes simpliciter, sed cum addito hordeaceus, avenaceus, &c. Deinde licèt alterius generis panes hordeaceus, avenaceus, sint communes, & usuales in aliquibus Provinciis, id est per accidens propter defectum terræ, vel penuriam tritici: quòd si verò, eò asporterur triticum; statim panis ex eo confectus recipitur, ut usualis, & communis, aliisque panibus præfertur, quod signum est, hunc ex natura sua esse usualem, & communem apud omnes nationes; alios per accidens tantùm.

II. Et usualis.

136 MAteria hujus Sacramenti est solus panis triticeus *usualis*, nimirùm accipiendo nomen tritici, non strictè pro illa certa, & infima frumenti specie, quam Germani vocamus *Vaizen*, sed latiùs pro omni frumento, quod cum illo tritico strictè sumpto, tam natura, quàm communi hominum usu, maximam similitudinem habet, ut omnes fatentur, & mox magis declarabo. Quare hæc esto

137 Regula Generalis. Ex illo solo frumento conficitur certa hujus Sacramenti materia, quod in quavis Regione à peritis certò judicatur esse triticum. Omnis autem alius panis est, aut absolutè insufficiens, aut certè materia dubia: quod ipsum sufficit, ut quivis teneatur ab ea sub gravi peccato abstinere: adeò ut ne quidem in extrema necessitate liceat consecrare materiam dubiam; illam nimirùm etiam, de qua inter Authores utrinque probabiliter disceptatur, utrùm sit materia valida, nec ne? Ita cum aliis Suar. *disp. 44. de Eucharistia sect. 1.* Alanus, Chappeaville, cum Gobat *Alphab. Sacrif. casu 2. n. 33.* Ratio est: quia cùm hoc Sacramentum omnium dignissimum, & sanctissimum sit, nec tamen simpliciter necessarium ad salutem, ideò summa reverentia tractandum est, ut proinde moraliter nulla sufficiens causa videatur posse occurrere, quæ dubiam sinat materiam adhibere: quanquam id in Baptismo, Sacramento summè necessario, quandoque licitum esse possit. Atqui hinc resolves in particulari.

138 I. Species illa frumenti Svevici, vulgò *Tesen*, vel *Kehrn*, & in aliquibus locis *DincKel* vocatum, & latine communiter *Spelta*, ab aliis *Far*, (ab Adriano Junio *Siligo*, vel triticum silígineum vocatur) & panis ex ea farina confectus, extra controversiam est apta materia Eucharistiæ; cùm sit vere triticum, ac ad triticum strictè sumptum proximè accedat, imò usu, & bonitate excedere dicatur. Quocirca ex eo tritico in iis partibus passim conficiuntur Hostiæ pro Eucharistia: uti observant DD. passim, & nominatim omnes citandi.

139 II. Materia dubia hujus Sacramenti, & eo ipso excludenda, est omnis panis confectus ex aliqua frumenti specie, de quo dubitatur, an sit verum triticum: ut sunt siligo, seu secale, germanice *RocKen*; item far, vel spelta, & similes species frumenti, etsi satis usuales, attamen inferiores tritico: vulgò *Kohren*. De his enim magna est inter DD. controversia: multi enim affirmant illas esse essentialiter triticum, & differre solùm accidentaliter ob sterilitatem soli: ideòque panem ex iis confectum esse materiam aptam Eucharistiæ: alii plures negant, dicentes, omninò esse species diversas essentialiter, & longè inferiores tritico, ideòque panem ex iis confectum non esse materiam aptam: & certe prior sententia probabilissima est. Quia in Germania panis siligineus etiam inter honestæ conditionis homines, in ipsis Urbibus, etiam ubi minimè est defectus rei frumentariæ, ubique ferè est in usu, & certè ex siligine benè commolita, & percolata, conficitur panis optimus, qui ipsis etiam Principibus quoque in usu est. Unde illum panem non simpliciter, sed secundùm quid tantùm panem dicere Germanis est plus, quàm paradoxum. Ideòque licite adhiberi, quando non potest haberi alius panis, concedunt Laym. *lib. 5. tract. 4. c. 2.* Tannerus *tom. 4. disp. 5. dub. 3, n. 102.* ac Gob. *cit. num. 29.* qui duo tamen merito requirunt casum urgentis necessitatis: cùm enim res non omninò certa sit, sed dubia; & controversa maneat, ideo in praxi adhiberi non debet saltem extra urgentem necessitatem.

140 III. Materia certò inepta, & insufficiens ad hoc Sacramentum est omnis panis confectus ex aliqua frumenti specie, quam apud omnes constat non esse triticum etiam late sumptum, utpotè panis ex hordeo, avena, milio, oriza, tritico Turcico, seu Indico, vel Asiatico, ex ozimo, seu fagopyro (vulgò *HaydenKohren*) & à fortiori, omnis panis confectus ex fructibus arborum, utpotè amygdalis, castaneis, nucibus, glandibus, fabis, pisis, &c. secundùm omnes. Tales enim omnes, non sunt panes simpliciter, nec per se usuales, sed tantùm per accidens, ratione sterilitatis, vel penuriæ locorum, Quare quamvis Gabriel noster, & alii quidam censuerint, farinam ex hordeo, vel avenam molitam, & pistam validè consecrari; quia tamen hæc sententia jam passim rejicitur ab omnibus, ut saltem sine periculosa temeritate (ut loquitur *Dicastillus* apud Gob. *cit. num. 32.*) asseri nequeat, nedum practicari: ideò si contingeret tempore magnæ famis (prout reverà non semel factum) in aliquo pago non reperiri aliam farinam, nisi ex hordeo, vel avena &c. sine dubio deberet potiùs Parochus die Dominico, vel Festo Sacrum omittere, quàm Hostiam ex tali farina confectam adhibere. At quid, si complures eo loci periculoso morbo decumbant ex tali esu contracto, an etiam patietur Parochus omnes mori sine viatico potiùs, quàm sequendo sententiam Gabrielis Hostiam ex tali farina adhibeat? Ita omninò volunt *Alanus, Chappeaville* suprà relati, ob rationem initio datam *n. 137.* sed probabiliter permittunt adhibere *Henriquez, & Tannerus* apud Gob. *num. 34.* consentientem. Ratio esse potest, quòd non videatur agere contra reverentiam tanti Sacramenti, qui sequens judicium doctorum virorum, in tanta necessitate intendit, & tentat procurare salutem proximi. Avertat Deus à nobis necessitatem practicandi banc sententiam.

IV. Si panis confectus sit ex granis diversi generis fru- 141
mentorum, distinguendum est: siquidem major pars granorum cum notabili excessu, sit materia apta, adhuc censebitur meteria valida: prout patet ex ipso usu loquendi, quo panis simpliciter vocatur triticeus, etiamsi habeat aliquid admixtum alieni frumenti. Quod si verò major pars granorum cum notabili excessu sit inepta consecrationi, & ipse panis non erit materia sufficiens. Idemque dicendum, si partes sint æquales granorum aptorum, & ineptorum, ut ex communi notat *Tannerus citat.* Quare sine dubio peccat mortaliter, qui consecrat Hostiam confectam ex farina, cujus ferè dimidia, vel saltem valde notabilis pars sit hordeacea, avenacea, &c. Nam talis panis non est debita, vel saltem dubia materia hujus Sacramenti; ut notavit etiam S. Thomas *3. p. q. 74. art. 3. ad 3.* Secùs, si valde parum hordei, vel alterius frumenti admisceatur. Neque puto, quemquam Theologum esse tam rigidum, ut noxæ lethalis damnet Sacerdotem, qui uteretur Hostia, sciens paucula grana hordei esse in ea commolita. Nam ut ait D. Thomas *cit. art. 3. corp.* Ad usum Sacramentorum assumitur talis materia, quę communiter apud homines in talem usum venit; communissimè autem homines vescuntur pane pisto ex farina non prorsus sincera. Quid sentiendum de Hostijs rubris sigillatoriis, mox interiùs dicam.

III. Ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, &c.

I. PAns triticeus, apta materia consecrationis, debet 142
esse confectus ex farina triticea, & aqua naturali tantùm: alioquin enim non erit panis usualis. Unde non valet, si farina sit subacta aqua artificiali v. gr. rosacea, vel alio liquore, ut lacte, butyro, melle, saccaro, vino, &c. Tunc enim non erit panis usualis, sed potiùs habebit rationem libæ, vel tortæ. Si tamen modicum quid de ejusmodi alio liquore admisceatur aquæ naturali, panis inde confectus adhuc esset consecrabilis validè, attamen non licitè: cùm id repugnet Christi institutioni, usui Ecclesiæ, & hujus materiæ puritati. Similiter Hostiæ rubræ, quibus sigillantur litteræ, non sunt materia valida, vel saltem valde dubia, quia per admixtionem cinnaberis notabiliter alterantur, & cessant esse panis usualis, uti notant Diana *p. 7. tr. 12. R. 8.* Lugo *de Euchar. disp. 4. sect. 1.* Gob. *n. 43.* Limitant tamen aliqui nisi valde parum cinnaberis sit admixtum, tunc probabiliter esse materiam validam, etsi illicitam.

II. *Et igne tostus.* Panis porrò confectus ex farina triti- 143
cea, & aqua naturali, debet esse coctus calore ignis, sive deinde furno, vel clybano, sive sub cineribus, sive intra ferri calefacti laminas, sive in vase æneo, vel fictili calefacto, quę certè æquivalent, vel furno, vel clybano: sive alio modo assus, vel tostus. Unde non est materia valida pasta, seu massa cruda, quia nondum est panis usualis, sive deinde specie differat à pane cocto, ut vult *D. Thomas*, sive accidentaliter tantùm differat, ut vult *Scotus, & alii.* Similiter eadem massa ex farina triticea, & aqua naturali, non tamen solo igne tosta per modum assationis, sed aqua, butyro, oleo elixa, vel frixa, non est materia valida, quia similiter non est panis usualis, sed cibus omninò diversus pultis, placente, &c.

III. *Et substantialiter incorruptus.* Sine dubio enim non 144
est materia valida consecrationis panis jam substantialiter corruptus, cujus corruptio substantialis debet attendi ex mutatione accidentium connaturalium panis, coloris, odoris, sapo-

saporis, ac fit facilè resolubilis quasi in cinerem, vel pulverem. In dubio autem, an fit corruptus substantialiter nec ne, non debet fieri consecratio ob reverentiam Sacramenti. Panis tamen mucidus, & ad corruptionem tendens, manet materia valida, etsi ob eandem irreverentiam gravem Sacramenti, graviter illicita. Multò magis manet materia valida panis bis coctus, eùm non obstante iterata coctione, simpliciter maneat panis usualis.

145 IV. Denique, aut invalida, aut certè summè dubia materia est panis ex amydo, vel amylo, quod est medulla, aut quasi lac tritici, sine mola, per macerationem granorum tritici madefactorum expressum: aut enim amydum est alterius speciei à tritico per illam macerationem corrupto, ut ex qualitatibus ejus ostendi videtur, aut certè panis inde coctus non est usualis, sed potiùs medicatus &c. Hactenùs omnia ex communi DD. sententia: etsi ubique alii alia sentiant.

IV. Et in Ecclesia Latina, azymus de precepto.

146 I. SAcramentum Eucharistiæ potest validè confici, tam in pane azymo, quàm in pane fermentato; adeòque panis verè triticeus, sive azymus sit, sive fermentatus, est valida materia hujus Sacramenti. Certum de fide ex Concilio Florentino in Decreto Unionis. *Definimus in azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici. Sacerdotesque in altero ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque, scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive occidentalis, sive orientalis consuetudinem*. Ratio est: quia uterque panis triticeus sive azymus, sive fermentatus est verè, propriè, & simpliciter panis, farina triticea, & aqua naturali confectus, etsi accidentaliter differant. De fermentato non est dubium, cùm sit nunc maximè usualis, & propriè panis. Etiam azymus in Scriptura absolutè dicitur panis: nam Lucæ 24. in Castello Emmaus Christus dicitur specialiter accepisse panem, qui sine dubio fuit azymus: cùm illo die, (qui fuit unus ex diebus azymorum) nullus panis fermentatus debebat esse in domibus Judæorum.

147 II. Porrò uterque panis est materia satis conveniens huic Sacramento. Fermentatus quidem, quia est communior, & usitatior: & quia fermentum mixtum farinæ aptè significat unionem Divinitatis cum Humanitate. Unde Græci eo licitè utuntur, neque ideò sunt Schismatici, quia celebrant in fermentato, sed quia Ecclesiam latinam in azymo celebrantem damnant, definiuntque panem azymum non esse materiam aptam consecrationis: unde Latinos Azymitas vocant, nec in Altaribus suis celebrare sinunt, & si celebrent, quasi prophanata habent. Nec minùs, imò multò magis aptus, & conveniens est panis azymus: Tum quia panis azymus est purior, adeòque aptior ad significandum Christum sine virili semine conceptum, fontem omnis puritatis, & ad significandam puritatem conscientiæ, quam hoc Sacramentum requirit, & auget in suscipiente: fermentum autem sæpè significat corruptionem, & malitiam 1. Corinth. 5. *Epulemur non in fermento veteri, &c. sed in azymis sinceritatis, & veritatis*: unde usus Ecclesiæ latinæ longè rationabilior, quàm Græcæ: Tum maximè, & principaliter, quia ipse Christus in azymo consecravit, ut tenet tota Ecclesia Latina contra Græcos. Nam Christus Pascha, & ultimam Cœnam celebravit 14. Lunæ 1. Mensis, qui erat primus dies Azymorum, incipiente usu azymorum ad Vesperam, quando non ampliùs licebat uti fermentato, juxta præscriptum legis *Exod.* 12. Azymos panes 7. diebus comedetis, in prima die non erit fermentum in domibus vestris: ergo Christus in ultima Cœna jam usus est azymo, consequenter in azymo consecravit; quia sine dubio Christus servavit legem usque ad finem. Qua ipsa ratione refellitur responsio Græcorum, Christum anticipasse Pascha in diem decimum tertium. Sed de hoc vide Doctores.

148 III. Insuper tam Græcus, quàm Latinus Sacerdos, tenetur sub mortali servare consuetudinem, & ritum suæ Ecclesiæ quando in ea celebrat, ut expressè significat Concilium Florent. proximè allegatum: quia nimirùm quilibet obligatur ad legitima præcepta suæ Ecclesiæ, & in re tam gravi, utique sub mortali. Peccat ergo mortaliter Sacerdos latinus in sua Ecclesia consecrans in fermentato (sicut & Græcus consecrans in azymo.) Quinimò tam graviter hoc præceptum obligat, ut non sufficiat necessitas viatici pro moribundo, ut liceat celebrare in fermentato, juxta communem sensum Doctorum, *Sotus, Suarez, Ledesma*, alii passim, & tam constanter, ut P. Thom. Tamburinus *opusc. de communione cap.* 2. §. 9. malit permittere, & permitti aliquem anima, & corpore petire, quàm sequi oppositam sententiam id concedentem Majoris apud Tannerum *cit. num.* 134. Qui tamen non audet damnare hanc sententiam, secluso scandalo, vel perturbatione. Consentit Gobat *Alph. Sacrif. num.* 42. Consentio & ego, licèt vix videam sine scandalo, vel perturbatione practicari posse, ut ex pane communi usuali scindatur frustillum in formam hostiæ, & consecretur. ¶. Denique ex communi sensu DD. apud eundem Tannerum *num.* 109. pani azymo consecrando non debet misceri sal. Quid si ergo per errorem admixtus sit? rectè censet Gobat. *ibidem num.* 42. non solùm in necessitate celebrandi, sed etiam ex libera devotione adhiberi posse pro Sacrificio, quando deest alia Hostia: quia nec ratio, nec lex, nec authoritas, vel consuetudo id vetat.

IV. Sacerdos latinus transiens per Græciam, sicut & Græcus transiens per terram Latinorum, adhuc quivis potest servare ritum suæ propriæ Ecclesiæ: sic enim habet consuetudo recepta etiam Romæ: attamen non tenetur, sed potest Græcus in Ecclesia latina consecrare in azymo, & Latinus in Ecclesia Græca in fermentato; ex illa generali Regula, quòd Peregrinus possit se accomodare legibus, & consuetudinibus propriis loci, ubi degit, Quinimo si Sacerdos latinus fixisset domicilium in Græcia, jam tenetur sequi ritum Ecclesiæ græcæ, sicut in simili casu Sacerdos græcus ritum Ecclesiæ latinæ, nam per domicilium sit incola, adeòque obligatur ritibus, & legibus loci, ubi habitat. Excipe, nisi Latini in terris Græcorum haberent proprium aliquod templum latini ritus (aut certè Græci apud Latinos) tunc in illo templo celebrans teneretur servare ritum suæ Ecclesiæ, quandoquidem perinde esset, ac si in sua propria Ecclesia ageret. 149

§. III. Quale vinum est materia Sacramenti Eucharistiæ?

MAteria necessaria, & sufficiens Eucharistiæ est solum vinum vitis: admixta ex precepto modica aqua naturali, &c. Omnes, ex Concilio Florentino in Decreto Unionis. 150

I. Solum vinum vitis.

I. SUmitur ex facto Christi, Matth. 26. & Marci 14. post consecrationem calicis dicentis: *Non bibam amodò de hoc genimine vitis*. Et ratio est: quia solum vinum vitis dicitur, & est propriè, & simpliciter vinum, tam in sacris, prophanisque litteris, quam communissima loquendi consuetudine: & quia hoc vinum calidum est, & humidum, aptissimum est ad nutriendum sanguinem, & consequenter eum significandum: & propterea in Scriptura appellatur *Sanguis uvæ*. 151

II. Excluduntur ergo à materia valida consecrationis omnes alii liquores, qui substantialiter non sunt vinum ex vite: utpotè 1. Cicera, cerevisia, & omnis liquor vel succus expressus ex aliis fructibus, vel herbis, ut pomis, pyris, moris, malogranatis, sive ea dicantur vinum, vel non: 2. Agrestya, seu succus ex immaturis uvis expressus, ut omnes consentiunt, & habetur in defectibus Missæ: quia non est vinum, sed in via ad vinum, cujus naturam nondum induit, habetque se sicut massa cruda respectu panis, neque est per modum vini potabile. 3. Lora, quod est vinum secundarium, & liquor ex uvis jam anteà expressis, & effusa aqua denuò expressus, quia nec substantialiter, nec usualiter vinum est, sed major pars, aqua. Quodsi tamen liquor ille ex uvis anteà tenuiter pressis, modica effusa aqua expressus, multum substantiæ vini retineret, esset materia valida, non tamen licita, ob periculum, & irreverentiam. 4. Acerum, quod est vinum substantialiter corruptum, & diversæ omninò speciei effectum, ut constat ex ejus effectibus. De vino acido, & dubio mox inferiùs. 152

III. Excluduntur etiam ea, quæ licèt vinum substantialiter continent, attamen jam non rationem, & usum potus, sed cibi obtinent, utpotè in primis sapa, seu defrutum, ad tertiam, vel dimidiam partem decoctum, & condensatum: quia non est ampliùs vinum potabile, vel potus, sed merus cibus. Idemque (contrà *Amicum*, & *Dianam*) censendum videtur de succo expresso ex uvis passis, qui adeò decoctus, & siccus est, ut non censeatur ampliùs vinum potabile, sed cibus potiùs dictæ sapæ similis. Deinde uvæ ipsæ vinum continentes non sunt materia valida consecrationis, ut habetur *cap. Didicimus, de consecrat. dist.* 2. Tum quia non sunt potus, sed verus cibus, adeò ut earum manducatione jejunium Ecclesiasticum solvi possit: tum quia succus uvis inclusus, non dicitur propriè vinum, nec censetur vinum, donec exprimatur. Et esto, sit substantialiter vinum, antequam exprimatur, adhuc tamen non est consecrabilis, quia eo statu non est ad sensum demonstrabilis, dicendo *hoc est vinum*: Est enim succus ille in uvis tanquam pars, sicut sanguis in homine: adeòque sicut demonstrando hominem, non rectè dicitur: *hic est Sanguis*: sic demonstratis uvis, non rectè dicitur: *hoc est vinum*. Eademque ratione 153

154 IV.

154 IV. Ipsum vinum imbibitum in pane non est materia consecrationis: tum quia eo statu non potum, sed cibum potiùs constituit: tùm maximè, quia ibi non est demonstrabile ad sensum; non enim absolutè dici potest, *hoc est vinum*: sed potiùs, *hic est panis*: ac propterea panis sic vino imbutus maneret materia apta validæ consecrationis SS. Corporis Christi, ut notat Tamburinus *lib.4. cap.1. §.1. num.8.*

Quod si verò vinum in pane maneret satis sensibile, & eminens, adeòque demonstrabile, non apparet, cur non esset ibi primò consecrabile; validè nimirùm; De licito, quis somniet?

II. Et omne vinum vitis.

155 Quodcunque scilicet vinum de vite, sive album, sive rubrum, sive ex utroque mixtum, cujuscunque Regionis, vel geniminis: sive natura sua generosum (quod quidem semper convenientius) sive debile, sive ejusmodi vina differant specie inter se (ut censet Aristoteles) sive accidentaliter tantùm, adde etiam miraculosè productum, ut illud à Christo ex aqua factum, in nuptiis Canæ Galileæ: adhuc enim est vinum vitis quoad substantiam, etsi non quoad modum generandi, dummodò sit verè vinum ea natura sua, & per se potabile, atque in specie sua perfectum, est materia valida consecrationis SS. Sanguinis Christi. Certum apud omnes. Ratio est: quia quodlibet, ut supponitur, habet veram, & essentialem rationem vini; & nihil est, unde colligi possit, unam potiùs, quàm aliam speciem institutam esse: quinimò ea praxi Ecclesiæ oppositum constat. Semper ergo erit valida materia consecrationis, etsi non semper licita sit: ad hoc enim, ut etiam materia licita sit, debet esse vinum vitis *simplex*, *& purum*, *& perfectum*. Et hinc validæ quidem, at per se illicitæ materiæ consecrationis sunt sequentes.

156 I. Mustum, id est liquor ex uvis maturis recenter expressus, est materia validæ consecrationis, juxta communem DD. cum D. Thoma *3. par. quæst. 74. art. 5.* Et habetur *cap. cum omne crimen de consecrat. dist. 2.* Quia scilicet verè, & substantialiter vinum, & potabile est, licèt nondum defæcatum, & purgatum, sed valdè impurum, fæcibus permixtum: attamen per se illicita est materia, ob consuetudinem Ecclesiæ; cùm, ut dictum, sit adhuc impurum, & habens admixtas fæces inconsecrabiles. Quare peccaret graviter (*Filliucius, & Bonacina*, dicunt esse ex suo genere peccatum mortale, *Gavantus*, esse certissimè mortale, apud Gobat. *num.50.*) si quis absque necessitate in musto consecraret: secùs, si adsit necessitas aliqua consecrandi, & desit vetus vinum: uti clarè significat Pontifex *cit. cap. cum omne*, dicens: *sed si necesse sit, botrus in calice comprimatur*. Quid si ergo in pagu nullum sit vinum, habet tamen Parochus circa domum suam, pendulas è vite uvas maturas, non peccabit, si unam, aliamve comprimat pro suo Sacro? Resp. Si Saerum faciendum sit ea obligatione, utpotè die Dominico, vel Festo, & maximè pro viatico moribundi, excusabit ipse Pontifex modò allegatus: si ex sola devotione, certè non item, ob rationem datam. Quid ergo sentiendum de consuetudine in multis locis, ut primitiæ uvarum in calice exprimantur pro Sacrificio, aut in Festo transfigurationis Domini, vel S. Laurentii in musto novo ea uvis in cantharo expresso conficeretur? Resp. Et licèt hunc morem reprobent *Suarez, Vasquez*, alii non pauci: attamen ea devotione populi, & pia consuetudine excusant *Layman, Tannerus* citati, alii cum Gobat. *cit. num.50. Quia usus longævi, non est levis auctoritas*, inquit ipse Pontifex *cap. cum consuetudinis. Tit. de consuetudinibus.* Eadem erit ratio de alio quovis vino impuro, seu fæculento, validè quidem, sed non nisi graviter illicitè consecrabili extra casum urgentis necessitatis. Quo in genere sanè sæpe graviter peccatur ruri per incuriam Parochorum, vel æditorum.

157 II. Vinum acidum, vel acescens, cùm adhuc substantialiter sit vinum, etsi tendens ad interitum, seu in acetum jam abire deprehendatur (quod sapore, & odore periti facilè discernunt) valida manet materia consecrationis, attamen per se minimè licita, nisi urgente aliqua necessitate. Placet judicium P. Gobat. *cit. num.54.* Vinum aliquantulùm „ acescens, deficiente alio, adhiberem sine scrupulo nimus, „ auctoritate Suarii, *hic disp. 85. sect. 2.* accensentis leviori- „ bus defectibus, si vinum sit aliquantulùm acidum: nixus, „ & praxi satis communi Parochis ruralibus: at valdè nota- „ biliter acido non uterer. Hæc ille prudenter. Quòd si verò vinum ita sit alteratum, ut discerni nequeat, & verè sit dubium, num adhuc substantialiter vinum, vel acetum sit, nunquam licet in eo consecrare citra gravissimum sacrilegium, ne quidem in necessitate: v. g. ut populus audiat Sacrum die Festo, aut ei detur communio Paschalis, aut moribundo viaticum. Plùs enim urget reverentia tanto Sacramento debita, & certam materiam postulans, quàm præceptum audiendi Sacrum, communicandi in Paschate, aut etiam viaticum sumendi. Quòdsi tamen post consecrationem, in sumptione, vel posteà dubium incidat, an fuerit vinum, vel acetum, esse præsumendum pro vino, quippè quod prius est, quàm acetum, docet Tamburinus *opusc. de Sacrific. lib.2. cap.8. §.5.*

III. Vinum aromatibus conditum, absynthio, cariophyllis, juniperis, &c. si quidem ita modicè sit conditum, vel permixtum, ut substantiam vini notabiliter, & sensibiliter retineat, valida manet materia consecrationis, etsi semper graviter illicita contra præceptum, vel consuetudinem Ecclesiæ. Si verò admixtio aromatum, vel alterius liquoris sit immodica, ad minimum erit Materia dubia multoque minùs licitè citra gravissimum sacrilegium consecrabilis. Semper enim timendum est, ne aromata adeò sint valida, ut vinum extrahant, si non ab ipsa substantia vini, saltem à communi denominatione, & usu vini sic, ut non possit absolutè dici, *hoc est vinum*; nec pro communi usu vini serviat, sed potiùs rationem alterius potus, vel mulsi alicujus induat. Similiter discurrendum de vino, aqua, vel alio liquore permixto: vide suprà *num.123.* 158

IV. Vinum congelatum adhuc esse validam materiam consecrationis, validèque consecrari, docet communis DD. sententia. Ratio est: quia, ut omnes Theologi, ac etiam Rubricæ Missalis supponunt, sub speciebus vini post consecrationem primò congelatis permanet Sanguis Christi, & ideò ordinatur in Rubricis, esse liquefaciendum, & sumendum ut verum Sacramentum: ergo etiam vinum congelatum primò potuit consecrari. Nam id, quod post consecrationem potest continere Sanguinem Christi, etiam primò est materia consecrabilis, per se loquendo: (nisi deficeret demonstrabilitas, ut de vino pane imbibito suprà dictum, & de minima particula respectu consecrantis non sensibili dicetur infrà.) Deinde vinum congelatum adhuc est verum vinum substantialiter, neque enim per congelationem corrumpitur substantialiter, sed accidentaliter tantùm mutatur, quandoquidem posteà liquefactum retinet eundem colorem, odorem, saporem, etsi virtute nonnihil diminuta. Nec obstat, quòd non sit actu, & proximè potabile per accidens durante eo statu congelationis, cùm actualis potatio non sit de essentia hujus Sacramenti: est enim simpliciter per se, & ex natura sua potabile, & de facili per liquefactionem reducitur ad statum proximè potabilis. Alia ratio est de vino adhuc uvis contento, eùm enim non sit vinum simpliciter, per se, & ex natura sua non est potabile, sed comestibile, & magna quantitate sumens uvas, jejunium frangeret: at verò vinum congelatum deglutiens simpliciter tantum biberet ad effectum potationis proprium, & nullo modo comederet, nec in quacunque quantitate jejunium Ecclesiasticum frangeret. Denique alia quoque ratio est de Baptismo. Aqua congelata eo statu sine dubio non est materia valida Baptismi: quia materia proxima, & essentialis Baptismi consistit in ablutione, quæ per aquam congelatam fieri nequit. Sacramentum autem Eucharistiæ essentialiter non consistit in sumptione, vel potatione, sed est Sacramentum permanens institutum sub speciebus panis, & vini per modum cibi, & potus, atqui quemadmodùm panis valdè induratus adhuc simpliciter est cibus, ita vinum congelatum adhuc simpliciter est potus, & natura sua potabile, ut dictum. Valida est ergo materia consecrationis vinum congelatum, attamen minimè licita, imò ob contrariam opinionem multorum DD. aliqualiter dubia. Unde graviter peccaret, qui in vino plenè congelato celebraret, tum contra reverentiam Sacramenti adhibendo materiam aliqualiter dubiam: tum quia faceret contra consuetum Ecclesiæ morem in re gravi. Nullum autem peccatum erit, si vinum congelatum ante consecrationem liquefiat, etsi consultius sit, illud vinum congelatum, ante oblationem præsertim, deponere, & aliud sumere, si commodè haberi possit. Post oblationem verò congelatum, perinde videtur, aut illud liquefacere, aut aliud sumere facta nova oblatione tacita mentali, quod Rubricæ indicant; Post consecrationem tandem congelatum, ut sumas, utique prius liquefacies prunis, panno calefacto, aut alio modo decenti. Quid si potiùs solverem halitu meo? Hunc rusticissimum, post *Suarez*, & alios meritò reprobat, & dissuadet Gobat. *cit num.55.* idque maximè in proposito, post consecrationem dicens: *Sanè mallem glaciatum, digito tamen reverenter comminutum* (sicut post *Suarez* exprimit Tamburinus *opusculo de Sacrificio lib.2. cap.8. num.9.*) *sumere, quàm halitu solutum*. Certè Theologi non permittunt vino consecrato misceri vel aquam, vel rem aliam, præter particulam Hostiæ consecratæ. 159

III. Adv

III. Admixta, de præcepto, modica aqua.

160 I. VIno consecrando admiscenda est aqua modica. Ita Concil. Florent. *In Decreto Unionis*, & Tridentinum *sess. 22. cap. 7.* Pontifices, & SS. Patres latè descriptos habes *dist. 2. de Consecratione* per varios Canones. Et Bellarminus de *Sacrificio l. 4. cap. 10.* Nobis sufficit Alexander I. Papa, post D. Petrum Sextus, ante annos 1500. Epistola ad omnes Orthodoxos dicens: *Non debet, ut à Patribus accepimus, in calice Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum.* Rationem congruentiæ hujus sacræ cæremoniæ, & mixtionis, triplicem assignant Concilia, & Patres communiter: 1. ob factum Christi. Quia juxta testimonium SS. Patrum ipse Christus creditur in vino aqua mixta consecrasse. 2. Quia significat, & repræsentat Sanguinem, & Aquam, quę de latere Christi profluxerunt, juxta Innocentium III. *c. in quadam de Celebr. Missarum.* 3. Quia, cùm vinum significet Deum, vel Christum, & aqua populum, *Apoc. 17.* mixtio aquæ cum vino significat unionem Ecclesię, seu populi Christiani cum Christo Capite, quæ unio est hujus Sacramenti effectus, ut habetur *c. cùm omne de consecr. d. 2.*

161 II. Vino consecrando aqua admiscenda est, *non necessitate Sacramenti, sed præcepti tantùm, non divini, sed Ecclesiastici, sub mortali tamen obligantis.* Explico 1. *Non necessitate Sacramenti*, ut expressè habent Rubricæ Missalis *de defectibus supplendis.* Nam Concilium Florent. & Trident. absolutè definiunt materiam hujus Sacramenti esse vinum de vite: cui aqua admisceri debet: at si aqua admixta esset de necessitate Sacramenti, deberet dici, materiam hujus Sacramenti esse vinum aqua mixtum quemadmodum definiunt materiam Confirmationis esse Chrysma confectum ex oleo, & balsamo. 2. *Non necessitate præcepti Divini, sed Ecclesiastici tantùm.* Quia de nullo præcepto Divino constat: & Conc. Trident. citat. simpliciter dicit: *Præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent.* 3. *Sub mortali tamen obligantis.* Adeò ut peccet mortaliter Sacerdos, qui scienter aquam vino non misceret, ut habet communis, & certa Theologorum sententia. Quia violat præceptum Ecclesiæ in re gravi, non quidem ratione materię secundùm se, sed ratione finis intenti, & gravissimorum mysteriorum per illam mixtionem significatorum, ut suprà dictum est. 4. Tandem admixtio hæc aquæ, tam necessaria est, ut Theologi non admittant ullum casum, quo liceat inchoare Sacrificium cum præviso defectu aquæ: quam si oblitus es infundere suo tempore, debes posteà defectum supplere, si eum advertas (etiam post consecrationem Hostiæ) ante consecrationem calicis, & non posteà ampliùs. Quia ex præcepto Ecclesiæ, *Vino* consecrando miscenda est aqua: atqui ante consecrationem adhuc adest vinum: post consecrationem autem calicis non ampliùs adest vinum: nihilque non consecratum miscendum est consecrato, ex usu Ecclesiæ latinæ.

IV. Aqua modica naturalis, &c.

VIno consecrando miscenda est *aqua naturalis tantùm, & modica; & per modum sacræ Cæremoniæ, ad Altare, & in Calice.* Ita omnes. Explico;

162 I. *Aqua naturalis tantùm.* Adeò ut licèt validè consecraret, peccaret tamen mortaliter, qui misceret aquam rosaceam, vel aliam artificialem, etiam in necessitate, quæ tamen vix contingere posse videtur, uti cum D. Thom. aliisque communiter docet Diana *p. 6. tr. 7. Resol. 18.* ubi meritò nimis duram censet sententiam aliquorum opinantium, mortale etiam esse admiscere aquam calidam: addens, si in præfrigida aliqua regione consuetudo esset talis, ne vinum fortè congeletur: nullum fore peccatum. Hoc ego benè credo. Sed tu cogita, an suppositum sit satis physicum, & experimentale.

163 II. *Aqua modica.* Concilium Florentinum determinat *modicissimam.* Communis Doctorum sententia, & sufficere *minimam quantitatem.* Suarez, & alii affirmant, certum esse, sufficere *quamlibet guttulam*, dummodò satis sit sensibilis: quia est vera aqua, & sufficiens ad totam significationem mysticam, ac imitationem Christi, vide *num.* 180. Non tamen in hoc scrupulosè agendum est, dummodò quantitas aquæ admixtæ tertiam partem vini non excedat, quia alioquin redderet materiam dubiam ob periculum corrumpendi substantiam vini, præsertim tenuis, & non multùm meraci. Adde, quòd per notabilem excessum vini super aquam, significetur eminentia majestatis Christi supra populum. Sed de hac aquæ quantitate, vide omninò Gobat *cit. Alph. Sacrific. à nu.* 60. latè, & practicè suo more disserentem:

III. Debet aqua admisceri vino cæremonialiter *ad Altare in ipso Calice vini*, per modum cæremoniæ sacræ ad ipsum Sacrificii ritum spectantis: uti constat ex praxi Ecclesiæ ita præscribentis, atque ex ipso Tridentino *cit. sess. 22. cap. 7.* Idque fieri debet ab ipso Sacerdote in Missa privata, aut à Subdiacono in Missa solemni, juxta præscriptum ritum Ecclesiæ in Rubricis. Non ergo sufficit admixtionem aquæ cum vino priùs factam esse in urceolo, cantharo, alio vase, vel dolio à caupone more ipsis solito: alioquin valdè sæpe non opus esset, hanc admixtionem aquæ fieri in Altari. Tandem observat Dicastillus apud Gobat *num. 59. in fine*, non esse reprehendendos eos, qui ex privilegio, aut consuetudine Ordinis miscent aquam vino ante Sacrum inchoatum: præsertim cæremonialiter in ipso Altari. 164

¶. Sed nunquid, curiose Tyro, etiam libenter nosses, quid ista aqua vino mixta, fiat in consecratione, an ipsa quoque convertatur in Sanguinem Christi? Non moralis, & practica, sed speculativa, & Scholastica est quæstio ista, tamen ne tristis abeas, accipe sensum meum compendio.

IV. Aqua vino admixta in consecratione, convertitur in Sanguinem Christi, non immediatè: quia aqua ut sic, non est immediatè consecrabilis (alioquin aqua esset æquè materia Eucharistiæ, ac vinum: possentque ambæ seorsim consecrari) sed mediatè tantùm, quatenùs aqua modica admixta vino virtute ejus priùs convertitur in vinum, & sic jam vinum factum, per consecrationem in Sanguinem Christi: uti contra RR. docet communissima Theologorum cum *D. Thoma, Scoto, Bonaventura, &c.* Quòd si ergo aqua ante consecrationem non convertatur in vinum, utpotè quia immediatè ante consecrationem admixta est, vel in majori quantitate, ut tam citò virtute vini, præsertim debilioris, converti non potuerit: manebit sanè post consecrationem aqua illa inconversa admixta speciebus vini consecrati, & Sanguinis Christi: neque tunc falsam reddet formam: *Hic est Sanguis meus:* sicut nec musca, nec guttula alterius liquoris cadens in calicem: & sicut nec granum hordei v. g. admixtum pani triticeo falsam reddit formam consecrationis panis. Quia pronomen *hoc*, & *hic*, capienda sunt, non mathematicè, sed moraliter, denominatione desumpta à potiori. Neque illa aqua admixta manens impediet adorationem calicis. Nam totum, & solum in calice consecratum adoratur, non omne simpliciter, quod in eo est. Primario, & absoluto cultu Latriæ adoratur Christus sub speciebus contentus. Secundario, & cultu Latriæ respectivo coadorantur species, tanquam signum continens Christum. Per accidens solùm adoratur calix per modum vestis regis adorati, alia per accidens in calice permixta nullo modo adorantur. Nec denique timendum, ne per illam aquam admixtam permanentem frangatur jejunium naturale, adeò ut Sacerdos in Nocte Natali Domini suo primo Sacro sumens calicem cum illa aqua adhuc manente, non posset ampliùs celebrare secundum, & tertium Sacrum. Cùm enim aqua admiscenda sit ex præcepto Ecclesiæ, & sumptio sit de præcepto divino; hoc ipsum cessabit, & consequenter non violabitur præceptum Ecclesiasticum jejunii naturalis, quando unà cum speciebus Sanguinis per modum unius potus sumeretur illa aqua admixta, adhuc inconversa. Denique fallax, & vana est experientia, quòd aqua calicis admixta, post consecrationem possit denuò extrahi per juncum, vel alio modo: nisi fortè in hoc ipso casu concesso. 165

§. IV. *Quas conditiones requirit materia consecranda?*

MAteria *consecranda (panis, & vinum) ut validè consecretur, duas conditiones requirit: una est, ut sit materia certa, & determinata in individuo ex intentione consecrantis: altera est, ut eidem consecranti sit moraliter, & sensibiliter præsens. Quare validè consecrari potest in quacunque quantitate, modica, vel magna, sensibili, & ad sensum demonstrabili: at licitè, non nisi in quantitate modica convenienti fini, usui, & reverentiæ tanti Sacramenti.* Ita omnes Theologi. Ratio est: quia in forma consecrationis, *Hoc est Corpus meum, hic est Sanguis meus*, pronomina demonstrativa, *hoc*, & *hic*, omninò significant materiam certam, & determinatam in individuo, & moraliter præsentem consecranti: res enim indeterminatè, & in confuso concepta, aut omninò absens Consecranti, aut certe eidem non sensibilis, non potest ab eo verè demonstrari per pronomina demonstrativa, *hoc est: hic est:* ergo materia validè consecranda debet esse 166

I. Certa, & determinata in individuo, ex intentione Consecrantis.

167 Ita nimirùm, ut Consecrantis intentio, vel actualis, vel virtualis, verè tandat in hanc certam, & determinatam in individuo materiam, hunc panem, hoc vinum. Ab hac enim intentione Sacerdotis res tota essentialiter pendet. ¶ Quare ad tollendos scrupulos, & anxietates, & dubietates in hac re frequentissimas, consultissimum est, ut Sacerdos ante, vel in ipsa Missa, aut semel pro semper expressè dicat, esse suam intentionem consecrandi omnem materiam præsentem, licitè, & debitè consecrabilem, quæ ipsi tempore consecrationis præsens erit, & quam juxta intentionem Ecclesiæ deberet hic, & nunc consecrare. Qua intentione posita, si contingat, ut sive in tuis manibus proce, sive in corporali pro communicaturis, post consecrationem reperias plures Hostias, quàm putaveras, ne ambigas, quin omnes sint conversæ in Corpus Christi. Et preter rationem communem jam datam, Ratio specialis est: Quia Consecrans sua intentione debet operari practicè, & conficere velle aliquid; actiones autem sunt circa singularia, vel determinata: unde si Consecrans sua intentione feratur circa materiam confusam, & indeterminatam, nihil efficiet. Jam declaro latiùs per casus, quanquam de hoc etiam dixerim *in 5. p. c. 2. dn. 132.*

168 1. invalida est consecratio. 1. Si Sacerdos intenderet consecrare solùm mediam, vel tertiam partem suæ hostiæ, nullam designando, aut solùm partes illas, quæ mansuræ sunt continuæ post fractam Hostiam, non verò eas, quæ excedent: quia non est materia determinata ex intentione consecrantis. 2. Si ex integro cumulo hostiarum, vel ex multis hostiis 20. v. g. intendaret consecrare solùm quinque, vel sex, aut mediam, vel tertiam partem in confuso: tunc enim nulla esset consecrata, quia non esset major ratio, cur hæ hostiæ potiùs essent consecratæ, quàm aliæ. 3. Si Sacerdos ex multis hostiis intenderet solùm consecrare illas, quas Deus, vel Titius determinabit post consecrationem; secundùm omnes. Quia nondum adest materia determinata, & Sacramenti effectus non potest dependere ab eventu, vel conditione futura, ut *in prima par, loco citato dictum*. 4. Quinimo nec valebit consecratio, si intenderes consecrate illas hostias, quas Deus, vel Titius jam determinavit: ut contra *Coninch.* rectè docent *Vasquez*, & alii cum Tambur. *cit. opuscul. de Sacrificio l. 4. c. 11. num. 11.* Nisi enim Dei, vel Titii voluntas, & determinatio nota sit Sacerdoti, non potest Sacerdos per pronomen, *Hoc* demonstrare, quas Hostias, vel partes Hostiarum consecret. Contrà valida (at certè illicita, & nugatoria, & reverentiæ tanti Sacramenti repugnans) esset consecratio, si Sacerdos ex pluribus hostiis præsentibus intenderet consecrare tantùm quinque, vel sex, eas ipse designando; vel omnes præter supremam, & infimam cumuli; aut omnes pares, secundam, quartam, sextam, si ordine collocatæ sint, & determinetur, unde initium numerandi sumendum sit. Quod si eo casu hostiæ non consecratæ commisceantur cum consecratis, ita ut discerni nequeant, totus cumulus ad Altare deferendus, & iterùm consecrandus est, non absolutè, quia sic caderet consecratio super jam consecratas, quod esset sacrilegium: sed limitatè, cum intentione consecrandi eas tantùm, quæ consecratæ non sunt, ut cum *Diana*, & aliis sentit *Tamburinus cit. n. 12.* aut faciliùs, consecrando cumulum sub conditione, si hostiæ non sint consecratæ, ut placet Lugo *De Eucharistia disp. 4. num. 136.* Qui tandem consulit, totum illum cumulum esse asservandum, donec corrumpatur.

169 II. Non consecrantur hostiæ positæ super Altare (etiam super corporale) omnino inscio Sacerdote, sejunctæ à cumulo alias consecrando; quia nimirùm illæ hostiæ nullo modo sunt intentæ, vel determinatæ in mente Sacerdotis, cujus voluntas, & intentio non potest ferri in incognitum. At contrà, quando Sacerdos ipsemet plures hostias consecrandas ad Altare posuit (& maximè si in Offertorio jam obtulit) aut ipso jubente, vel volente, alius attulit, & reposuit, aut saltem rationabiliter advertit ab alio afferri consecrandas, aut ab alio monitus fuit de consecrandis particulis jam in Altari repositis (dummodo saltem tempore consecrationis sint super corporale positæ, vel in vase sacro repositæ) etiamsi earum particularum tempore consecrationis, vel etiam oblationis minimè recordetur, nec eas videat, adhuc tamen eas omnes validè consecrat. Ex communi Layman *lib. 5. tract. 4. cap. 2. num. 14.* Gobat *casu 3. numer. 85.* Quia intentio expressa, vel implicita eas consecrandi anteà habita, adhuc virtualiter perseverat, & illæ particulæ debitam præscientiam ad validam, & licitam consecrationem habent, ut supponitur; nimirùm tempore consecrationis repositæ super corporale, vel in vase sacro. Nam si eo casu, Sacerdote non ampliùs recordante, particulæ mansissent repositæ in Altari extra corporale, vel in vase non sacro, ligneo, stanneo, &c. regulariter illæ particulæ non consecrarentur, juxta communem DD. *Suarez, Tanner.* aliosque citans Diana *p. 5. tr. 2. Resolut. 19.* Tamburinus *opusc. de Sacrificio l. 2. c. 3.* Ratio est: quia regulariter omnis boni Sacerdotis intentio est, & debet esse, & semper supponitur fuisse solùm consecrare, quidquid est à se consecrabile licitè sine peccato; nemo enim, præsertim in tam sancto ministerio præsumitur velle agere illicitè, seu peccare: atqui particulæ extra corporale, vel in vase non sacro positæ, non sunt licitè consecrabiles, ob reverentiam Sacramenti, & contrariam ordinationem Ecclesiæ: ergo intentio Sacerdotis, non se extendit ad illas sic positas consecrandas; & consequenter non consecrabuntur. Atque ita respondi alicubi in facti contingentia; quandoquidem Superior pro summo Sacro ipsemet jusserat particulas pro populo consecrandas ad Altare portari, utique cum intentione illas consecrandi; detulit Acolythus in scatula lignea, & propè extremum candelabrum reposuit in Altari, ibique remanserunt toto tempore, Superiore non ampliùs recordante. Respondi, inquam, non fuisse consecratas ob dictam rationem: ob scrupulos tamen permisi posteà consecrari sub conditione, si consecratæ non sint. Quia taman probabiliter dici potest, Ecclesiam permittere in tali casu inadvertentiæ, ut intentio Sacerdotis extendatur ad tales hostias, ideò posse eas, absque nova consecrationa, præberi fidelibus in casu manifestæ necessitatis, censent *Tannerus, & Gobat. cit. num. 88.* atque etiam extra casum necessitatis id permittunt *Gamachaus, & Præpositus* apud *Dianam* citatum. Et certè *Layman loco citat.* universaliter testatur, esse intentionem, & praxim Ecclesiæ, ut si Sacerdos tempore oblationis non recordatur hostiarum appositarum, vel tempore consecrationis immemor sit oblatarum, censeantur nihilominùs consecratæ, dummodò habuerit virtualem saltem intentionem eas consecrandi: juxtà modos suprà positos. Sic Layman nihil restringens ad positas supra corporale, vel arulam. Sed ego maneo in priori sententia, & denuò sub conditione consecrandas censeo ante distributionem.

Cæterùm, si eo casu Sacerdos haberet intentionem consecrandi quidquid ab eo validè consecrabile est, sive licitè, sive illicitè, eo ipso quidem peccaret, attamen hostias ita positas validè consecraret, quia jam anteà retentæ retinent moralem præsentiam sufficientem, ut supponitur. Talis tamen intentio, ut dixi, *regulariter* non præsumitur, & utique illicita est, quemadmodùm Layman *cit.* & alii etiam illicitam censent, si ita statueret, nolo consecrare ullas hostias appositas, nisi tempore consecrationis, vel saltem oblationis memor fuero, quia conditionem non necessariam, & inutilem apponit, quamvis Tamburinus citatus in hoc nullum peccatum agnoscat.

170 ¶. Huc incidenter spectat, quod Rubricæ Missalis præscribunt, hostias pro communicantibus consecrandas debere poni super corporale, vel arulam ante Offertorium: attamen adhuc eas licitè consecrari, si afferantur paulo post Offertorium, cum obligatione mentali, modo adsint ante Præfationem, docent Diana *p. 2. tr. 14. Resol. 71.* Gavantus apud ipsum, & Busembaum *Tract. 13. c. 1. dub. 5. in fine*. Et quidni etiam, modo adsit ante consecrationem? omninò concedunt Tamburinus *cit. l. 2. c. 5. §. 2.* & Gobat *cit. n. 96.* Qui addit: si unus tantùm dimittendus esset sine Communione, se tunc non ampliùs pro ipso consecraturum peculiarem hostiam, sed distringerem, ait, particulam à mea grandiori, ipsique porrigerem, secutus arbitrium Gavanti: & tu tutò fac similiter. ¶. Consecravi semel Ciborium plenum particulis: & mox facta consecratione, alius Sacerdos aufert ad communicandum populum; an rectè, & citra peccatum? Resp. Citra peccatum mortale quidem, at certè non sine veniali indecentia, nisi urgeat necessitas aliqua, tam citò communicandi alios: est enim aliqua deordinatio, si super illas particulas non fiant signa, Cruces, Benedictiones præscriptæ in Missali. Ita post alios Lugo *disp. 10. sect. 2.* Tamburinus, & Gobat *citati*.

171 III. Valida regulariter est consecratio, quando Sacerdos consecrans habet in manibus duas hostias compactas, putans esse unam tantùm, aut si putat hostias à se, vel ab alio appositas ad consecrandum, esse tantùm tres, cùm tamen sint quatuor. Communis DD. Ratio est: quia regulariter intentio Consecrantis solet esse, imò semper deberet esse, consecrandi totam materiam præsentem, quam in manibus tenet, vel in corporali propositam habet. Error autem speculativus, & privatus non obstat intentioni practicæ, & absolutæ consecrandi omnem materiam præsentem, quam

tan-

tanquam Ecclesiæ consuetudini conformem quisque censetur habere implicitè. Unde si Sacerdos advertat post consecrationem esse duas Hostias simul junctas, utramque ut consecratam sumat, ut habet Missale. Si verò ante consecrationem post oblationem factam advertat, alteram seponat, & post Missam ipse, vel alius sumat tanquam panem benedictum. Quòd si tamen eo casu Criticus quispiam expressè, & determinatè intenderet consecrare tantùm unam hostiam, cùm tamen sint duæ, aut tantùm tres particulas, cùm tamen sint quatuor, omninò neutram, vel nullam consecrabit; quia semper non erit major ratio de una, quàm de altera: quamvis aliqui putent, tunc ex duabus majoribus hostiis compactis, consecrandam majorem, quæ erat in conspectu Sacerdotis, idque maximè si majori minor particula esset compacta à tergo.

172 IV. Consecrato calice, non consecrantur guttulæ vini exteriùs calici aspersæ, & adhærentes: quia minimè à Consecrante intenduntur: & si quis intenderet eas consecrare, consecraret utique validè, utpotè materiam sensibilem satis præsentem, & ex intentione determinatam: attamen peccaret graviter contra reverentiam Sacramenti. Similiter & guttulas vini calici interiùs adhærentes separatim à vino in fundo congregato, siquidem Sacerdos habuisset intentionem consecrandi, quidquid est in calice validè consecrabile, validè consecrari non est dubium. Et verò etiam absolutè eas semper consecrari (nisi Sacerdos habuisset contrariam intentionem) valdè probabiliter defendunt Tannerus, & Dicastillus apud Gob. *num.* 89. eò quòd non requiratur physica conjunctio materiæ consecrandæ. Contra verò, si habuisti intentionem solitam, & debitam consecrandi solùm, quicquid est licitè, & decenter consecrabile juxta morem Ecclesiæ, longè verius est, eas non consecrari. Ita Suarez, Reginaldus, aliisque citatis Laym. *eodem l. 5. tract. 4. cap. 2. num.* 55. Ratio est: quia intentio Ecclesiæ censetur esse, & intentio Sacerdotis debet esse, consecrare solùm liquorem, qui per modum unius continui potabilis, tempore consecrationis est in calice congregatus: certè intentio consecrandi solùm id, quod est in calice licitè consecrabile, non videtur rationabiliter se extendere posse ad illas guttulas. Addit Escobar *Tract. 7. Exam. 6.* Sacerdotem vi ipsius particulæ, *Hic est calix Sanguinis mei*, tantùm intendere consecrare id, quod per modum unius continui potabilis est in calice, ideòque guttulas illas non consecrari; nec opus esse, sollicitum esse Sacerdotem de iis abstergendis; & optimè faciet Sacerdos, si semel pro semper intendat illas guttulas, sicut & micas Hostiæ adhærentes, nunquam consecrare. Aut pro majori securitate, juxta communem DD. monitionem, & praxim, illas guttulas animadversas ante consecrationem, imò statim post infusionem, purificatorio abstergе; aut maximè si serò, & proximè consecraturus advertas, circumacto vino, quod est in calice, cum illo uni, ut rectè consulit Gavant. apud Gob. *cit. casu 2. n.* 64. Cæterùm non abstergentem peccare, meritò negat Tamburinus *citat. opusc. de Sacrif. l. 2. cap. 6. 3. n. 19.* addens, nec expedire, ut eas abstergat, si primò advertat jamjam consecraturus ad *simili modo*. Post consecrationem autem nullo modo sunt abstergendæ; tum quia sine periculo irreverentiæ fieri vix poterit, tum quia fortè consecratæ sunt, quare admoto reliquo vino consecrato uniendæ sunt ante sumptionem, aut saltem in prima ablutione.

II. Materia sit moraliter, & sensibiliter præsens Consecranti.

173 I. Regula hic communis est. Ad validam consecrationem requiritur, & sufficit, quòd materia consecranda, (panis, & vinum) sit ita vicina Consecranti, ut moraliter prudenti hominum judicio censeatur ei præsens per pronomina *Hoc*, & *Hic*, sufficienter demonstrari: sic nimirùm, ut illi articuli retineant suum proprium sensum; & non potiùs dicendum sit, *illud*, vel *ille*: quas particulas à valida consecratione merito rejicit Vasquez *hic disp. 171. cap. 4.* §. Ad licitam autem consecrationem requiritur, ut materia consecranda sit, aut in manibus Consecrantis, ut est hostia major Sacrificii, aut in Altari consecrato super corporale, vel in vase sacro ordinario continente, & aperto, utpotè vinum in calice, particulæ consecrandæ in Ciborio, pixide, vel calice apertis: adeò ut servando morem, & ordinationem Ecclesiæ, omne dubium sufficientis præsentiæ omninò evitetur: ut proinde omnium consensu graviter peccaret, qui scienter calicem consecrandum, vel vas, in quo hostiæ consecrandæ continentur, non aperiret, aut consecraret materiam extra corporale, in vase non sacro, aut extra Altare, &c. Jam pergamus quoad valorem, cùm de licito nulla sit difficultas.

II. Ad validam consecrationem non requiritur, ut materia consecranda à Consecrante actu videatur, manu tangatur, aliove sensu percipiatur, aut verborum consecrationis sono eousque pertingente feriatur. Nec probatur praxis eorum, qui ridiculè os proximè admovent, ut anhelando halitum in panem, vel calicem inspirent &c. Quia hæc omnia impertinentia sunt ad hoc, ut materia sit moraliter, & sensibiliter præsens, & sine illis sufficienter possit fieri demonstratio ad sensum per pronomina *Hoc*, & *Hic*. Imò juxta praxim Ecclesiæ rectè consecrantur Hostiæ in calice, vel in cumulo super Corporale congestæ omnes, etsi inferiores nec videri, nec tangi, nec sono verborum, aut halitu feriri possint, censentur tamen satis præsentes, & demonstrabiles ad sensum per superiores particulas ratione inferiorum magis elevatas. Communis apud Layman, Tannerum, Tamburinum, Gob. *ll. cc.* Unde supposita semper intentione consecrantis se eò usque actu, vel virtute extendente, validè consecratur vinum in calice non detecto, particulæ in Ciborio, vel pixide clausis, vel tectis, etsi illicitè: imò etiam vinum in cantharo, vel vase, panis in canistro clauso, etsi magis illicitè. Ratio est: quia sic illa materia adhuc est moraliter satis præsens ratione sui ordinarii continentis, in quo à Sacerdote, vel, eo sciente, & volente, ab alio, loco congruo est posita cum intentione illam consecrandi. Nam tunc continens, & contentum demonstratur per formam; *Hoc est: Hic est, &c.* per modum unius; sicut solemus dicere de loculis clausis cum pecunia: *hoc est aurum, argentum, &c.* & de poculo clauso vini: *hoc est vinum*. Quare ob moralem certitudinem, propter communem DD. sententiam apud suprà citatos, non est iteranda consecratio, si per oblivionem vas continens particulas sub consecratione non detectum, sed tectum, vel clausum manserit.

III. Quoad interpositionem alterius corporis inter Consecrantem, & materiam consecrandam, placet regula Suarii, *Quòd si corpus interponatur per modum ordinarii continentis, vel tegentis, valet Consecratio*. Ut in exemplis modò allatis, *Secùs: si corpus interponatur per modum dividentis, vel separantis.* Unde non valet consecratio, si materia consecranda existat post parietem, retro Altare, aut retro tergum Sacerdotis, sic enim verè moraliter materia esset divisa à Sacerdote, nec ita præsens, ut possit demonstrari per pronomen *Hoc*. Quòd si tamen materia à tergo manu teneatur, vel designetur, aut facie aversa aspiciatur, non videtur irrita consecratio, sed sufficienter demonstrari. Suarez, Vasquez, Tannerus, alii. Hostia conscio Sacerdote latens sub corporali immediatè, videtur validè consecrari; est enim sub ordinario tegente, & sufficienter demonstratur: at latens sub mappa Altaris, vel in Missali, sub cussino, &c. an validè consecretur, valdè dubium est. Affirmant Suarez, & alii cum Bonacina hic. Sed rectiùs videntur negare Vasquez, & alii cum Laym. *lib. 5. tr. 4. c. 2.* Non enim censetur sufficienter præsens, & demonstrabilis per pronomen *Hoc*: unde saltem ob dubium gravissimè peccaret, qui sic latentes consecraret. Similiter validè consecraretur hostia, vel materia existens in Tabernaculo, vel Sacrario: nunquid etiam in clauso, Coninch. & alii communiùs rectè negant, & æquiparant tabernaculum clausum parieti dividenti: aliqui tamen apud Tamburinum *cit. c. 2. n. 7.* affirmant, æquiparantque tabernaculum clausum pixidi clausæ, & esse velut vas magnum continens, adeòque eo demonstrato sufficienter demonstrari materiam in eo contentam per pronomen *Hoc*: Lugo verò *cit. disp. 4. n. 123.* rem sub dubio relinquit, ideòque omnimodis cavendam in praxi.

IV. Invalidè sine dubio consecraretur materia valdè distans, v.g. per centum passus, vel ultrà, etiamsi tam procul videri possit: nam tam procul posita non potest verè demonstrari per pronomen *Hoc*. Quanta autem propinquitas requiratur ad validam consecrationem, dubium est, & ex morali prudentum judicio pendet. Sotus apud Tamburinum *cit. n.* 8. censet certum esse, hostiam posse consecrari, si distet à Consecrante per decem passus: at si distet per triginta passus, esse dubium. Et quamvis id non dubium, sed certum putent aliqui: Bonacina tamen, & Tamburinus *citati* meritò censent incertissimum esse; & ego puto. Non enim video, qua ratione res à me per 30. passus distans, ita sit mihi præsens, ut de illa verè possim dicere, & demonstrare: *Hæc res*, vel *Hoc est*. Denique etiam requiritur, ut tota materia consecranda, & secundùm omnes partes consecrabiles sit ita moraliter propinqua, & præsens Consecranti: nam sicut nobis non est præsens totus aer, & navigantibus totum mare, ita si totum mare converteretur in vinum, & tantum spatium esset plenum pane, non posset tanta quantitas tota consecrari ab uno simul: sed consecraretur solùm ea quantitas, quam vel Consecrans verè demonstraret, vel quam Deus ipsi moraliter

præsentem videt: nam vasta quantitas non potest censeri tota præsens uni ratione unius respectivè, tam modicæ partis v. gr. (ponamus) triginta passuum. Communior cum Suarez. Oppositum tamen docet Vasquez. Lugo autem *cit.* rursus sub dubio relinquit. Et hinc consequenter dico

III. Validè consecrari potest materia in quacunque quantitate, modica, vel magna, sensibili, & ad sensum demonstrabili.

177 I. Quæcunque magnitudo, vel multitudo panis, & vini potest validè Consecrari, dummodò tota sit sufficienter præsens consecranti, ut simpliciter possit demonstrari ad sensum per ly *Hoc*. Communis Doctorum contra nonnullos antiquos. Ratio est: quia panis, & vinum in quacunque magnitudine, vel multitudine est verus panis, & verum vinum substantialiter, & usualiter, adeòque materia natura sua consecrabilis; neque ea ullo capite certa quantitas, magnitudo, vel multitudo determinatur: non enim ex institutione; quia potestas consecrandi absolutè, & indefinitè à Christo concessa est Sacerdotibus; absque ulla limitatione ad certum terminum: neque ea forma consecrationis; quia & hæc ex se apta est cadere supra quamcunque materiam consecrabilem saltem moraliter præsentem, & demonstrabilem per ly *Hoc*. Neque ea intentione Ministri, quia & ista potest extendi ad quamcunque materiam. Nec denique obstat malitia Ministri, & inconvenientia, ex qua consecratio tantæ materiæ, v. g. panis totius officinæ, vinum integri plaustri, &c. inutilis planè, inepta ad finem institutionis, seu usum sacramentalem, & injuriosa Sacramento fieret: non enim omne inconveniens invalidat Sacramentum. Certè maximè inconveniens, & injuriosum Sacramento esset consecrare hostiam ad usum magicum; vel ad eam conculcandam, comburendam: &c. & tamen consecratio valeret: ergo &c. Dico autem *validè*. Nam licitè sine dubio non potest consecrari quæcunque quantitas panis, & vini, corbatim, vel plaustratim: cùm tanta quantitas nec cum debita reverentia asservari, nec juxta ritum Ecclesiæ dispensari possit. Ad licitam ergo consecrationem requiritur, ut non sit major quantitas, quàm tempore opportuno possit absumi, quia periculum esset, ne species computrescerent.

178 II. Quæcunque etiam minima pars, particula, guttula, panis, & vini potest validè consecrari, dummodò humano sensu sit verè sensibilis, ac substantiam panis, & vini verè contineat: secundùm omnes. Tunc verè erit panis, & vinum sufficienter demonstrabilis ad sensum per ly *Hoc*. Non autem validè consecrari posset materia panis, & vini tam minutissima, ut simpliciter sensu percipi non possit, cùm talis non possit ad sensum demonstrari per ly *Hoc*, & universum Sacramentum essentialiter sit signum sensibile; adeòque requirat materiam sensibilem: quòd si verò talis materia esset naturaliter quidem insensibilis, adhuc tamen validè posset consecrari, si visus Sacerdotis supernaturaliter elevaretur ad illam videndam, adeòque demonstrandam per ly *Hoc*: quemadmodùm etiam de facto consecratur conjuncta hostiæ, vel materiæ sensibili. Quod si autem talis materia simpliciter quidem esset sensibilis naturaliter, at non respectu Sacerdotis consecrantis, non posse validè consecrari, (contra Lugo *cit. num.* 116.) probabiliùs docent Vasqu. & alii apud Tamburinum *cit. cap.* 1. §. 5. *num.* 12. Quia non poterit tunc eam demonstrare Sacerdos per ly *Hoc*, cùm ipsi non sit sensibilis. Loquimur enim de tali particula separata. Nam quæcunque minima simpliciter sensibilis conjuncta toti materiæ sensibili, utique validè consecratur, & etiam posteà separata, consecrata manet, dummodò speciem panis, & vini retineat, ut definit Tridentinum, inde tamen non sequitur, sic separatam posse primò consecrari: nam ad Sacramentum in facto esse sufficit materiam simpliciter quocunque modo esse sensibilem, ad actualem autem consecrationem requiritur, ita esse sensibilem, ut actu ad sensum possit demonstrari. Dico rursùs *validè*;

IV. At licitè nonnisi in quantitate modica, conveniente fini, usui, & reverentiæ tanti Sacramenti.

179 I. Ad licitam nimirùm consecrationem requiritur ea quantitas panis, & vini, quæ tanquam conveniens fini institutionis, usui, & reverentiæ tanti Sacramenti, & Sacrificii ab Ecclesia præscripta, & usurpata est. Nimirùm ut materia panis sit figuræ rotundæ (in Ecclesia latina) major pro usu Sacrificii, ut elevata à populo videri commodè, & decenter sumi possit. Cæterùm in defectu majoris Hostiæ, etiam in minori licere celebrare privatim, imò & publicè, si causa urgeat, & scandalum absit, rectè docent Diana, Marchantius, alii cum Tamburino *opusculo de Sacrificio l.* 2. *cap.* 8. Eo quòd hic nullum obstet præceptum, nec constet de consuetudine obligante sub præcepto. Eo casu, ad vitandum scandalum populi licere quidem consecrare, & sumere minorem; & tamen elevare majorem jam ab alio præconsecratam, vult idem Tamburinus ibid. Sed mihi probabiliùs negant Diana, Marchant. Gob. alii. Quia tunc populus deciperetur, qui credit se adorare Hostiam præsentis Sacrificii. Liceret tamen eo casu sumere minorem Hostiam tunc consecratam, & majorem simul consecratam, quam unicam haberet, reponere pro Hierotheca. Minimè verò liceret eo casu majorem reponere, & minorem aliquam jam anteà, vel ab alio consecratam sumere. Quia sacrificans debet participare de suo hoc præsenti Sacrificio, ut contra Fagundez optimè, & nervosè probat Lugo *de Eucharistia d.* 19. *sect.* 5.

II. Similiter quantitas vini licitè, & decenter consecrabilis, omnium sensu ita debet esse modica, ut bravi ductu facilè, & decenter hauriri possit: & placet communis suasio, & praxis piorum, in mediocri calice infundendum ad latitudinem circiter thaleri. Sic enim ex una parte abest periculum, ne facilè casu effundatur nimis multum aquę, & materia reddatur dubia, ideòque rursus indecorè vinum superfundi debeat; ea altera autem parte, sic faciliùs debito modo purificatur calix, minusque timendum est, tum ne sacer Sanguis defluat in barbam, vel etiam in patenam, tum ne furtim subrepat, placeatque dolosa, ac sensualis voluptas, quam naturaliter provocat suavitas specierum vini boni consecrati. 180

¶. Scrupulum jam mihi injecisti. Ego enim, quando adverto bonum, suave, ac Theologicum esse vinum, liberaliter infundere soleo, ac sanè longè plus, quàm tu consulas. At quando scio vinum esse Laurentii Surii, parcus admodùm sum, & vix quantitatem à te consultam attingo. Anne ego pecco? certè, qui te à veniali irreverentis gulæ vitio excuset, si ita facias ad captandam delectationem sensualem in sacro epulo, scio neminem. In ablutione faciliùs transiret. At ex eo præcisè, quòd minùs affundas, quia non sapit vinum, nullum peccatum meritò agnoscunt Tambur. *cit. l.* 2. *c.* 5. §. 1. *nu.* 10. 11. & Gob. *Casu* 2. *n.* 52. nisi fortè actuali affectu (non habituali solùm dispositione) diceres; infunderem plus ob gulæ voluptatem, si vinum esset notæ melioris. Denique quid sentiendum de iis, qui ea devotione multum vini infundunt, aut majores, & grossiores hostias capeśunt, ut eò diutiùs species in stomacho conserventur, per occasionem dicam inferiùs *Sect.* 4. cùm de fructibus Eucharistiæ.

SECTIO III.

De Forma Sacramenti Eucharistiæ.

SUMMARIUM.

181 & 182 *Forma Consecrationis panis est hæc*: Hoc est enim Corpus meum *ly* enim *non est de Essentia*.
183 *Forma essentialis consecrationis vini, sunt*. Hic est calix Sanguinis mei.
184 Usque ad nu. 188. *Reliqua omnia verba non sunt de essentia formæ, & de necessitate Sacramenti, sed præcepti Ecclesiastici*.
188 *Quid significent Particulæ* Hoc, Hic,
189 *Ly* Est, *ac* 190. Enim?
191 Usque ad n. 194. *Item* Corpus meus. Sanguis meus?
194 & 195. *Verba Consecrationis proferenda sunt recitativè, &*
196 Usque ad n. 199 Significativè, Practicè, &
199 *Invariata substantialiter, & accidentaliter. Quæ mutatio substantialis?*
200 Usque ad n. 204. *Quæ accidentalis?*
204 *Forma Consecrationis realem Corporis, & Sanguinis Christi præsentiam in ultimo prolationis instanti efficit*.
205 *Non physicè, sed moraliter; &*
206 *Præcisè ut significativa, non ut formaliter vera*.

§. I. *Quæ, & quotuplex est Forma Sacramenti Eucharistiæ? quæ verba essentialia?*

Forma Sacramenti Eucharistiæ dicuntur illa verba, quibus Sacramentum Eucharistiæ conficitur; seu quibus fit præsens Corpus, & Sanguis Christi sub speciebus panis, & vini. Quia verò Eucharistia essentialiter est Sacramentum permanens in facto esse consistens in solis speciebus Corpus, & Sanguinem Christi continentibus, uti *sect.* 1. visum: ideò verba illa non sunt essentialiter intrinseca, & propriè dicta forma sacramenti Eucharistiæ, sed extrinseca, & cau- 181

salis

salis tantùm: sed potiùs dicenda sunt forma consecrationis. Porrò, sicut Sacramentum Eucharistiæ duplicem habet materiam partialem, panem, & vinum consecrandum in Corpus, & Sanguinem Christi; ita duplicem quoque habet formam partialem, scilicet consecrationis panis in Corpus, & vini in Sanguinem Christi.

Forma Consecrationis Panis, & Corporis Christi,

182 HÆc est: *Hoc est enim Corpus meum*. De fide, ex facto, & institutione Christi iisdem verbis Consecrantis, & præceptum addentis: *Hoc facite in meam commemorationem*, ita interpretante universali usu, traditione, & definitione Ecclesiæ in variis Conciliis, maximè Florentino in Decreto de Armenis, & Trid. *sess.* 13. *c.* 1. Et ratio est: quia illa est forma hujus Sacramenti, qua conficitur ipsum Sacramentum, quaque significatur consecratio: sed utrumque fit per illa verba, ergo, &c. Omnia illa verba (excepta particula conjunctiva *enim*) & sola illa sunt de essentia, & necessitate formæ consecrationis Corporis Christi. Omnes. Neque enim ulla alia verba sive subsequentia, sive præcedentia, possunt esse de essentia hujus formæ. 1. Non illa subsequentia, *quod pro vobis tradetur*, vel, *quod pro vobis datur*. Cùm illa verba non referant Matthæus, & Marcus, sine dubio non omisissent, si essent de essentia Consecrationis, & alioquin in Ecclesia latina nunquam conficeretur Sacramentum Eucharistiæ. 2. Non illa verba præcedentia: *Accipite, vel manducate, vel comedite*: quia hoc secundum omittitur à Marco, & utrumque à D. Luca. Non est autem credibile, Evangelistas commemorando institutionem Eucharistiæ omisisse essentialia: Deinde illa verba solùm significant aliquid extrinsecum, scilicet usum Sacramenti: usus autem non est de essentia hujus Sacramenti, ut suprà dictum. 3. Multò minùs illa alia præcedentia, *Qui pridie, quàm pateretur, accepit panem, &c.* cùm si mera narratio facti Christi, & nullo modo proferantur in persona Christi. Quòd autem Scotistæ (cum Scoto *in* 4. *d.* 4. *q.* 2. attamen non assertivè, sed arguitivè tantùm loquente) contendunt illa verba, *Qui pridie &c.* necessariò debere proferri, non quòd sint essentialia, sed ad hoc, ut alia verba essentialia *Hoc est Corpus meum* significativè, & formaliter proferri intelligantur in persona Christi, nihil urget, & ab aliis communiter exploditur. Nam quòd Sacerdos loquatur in persona Christi, non pendet ex illis, vel ullis verbis antecedentibus, sed ex intentione, quam requirit veritas verborum proferendorum. Hoc enim ipso, quòd Minister habeat veram intentionem verbis competentem, & veraciter dicat: *Hoc est Corpus meum*, loquitur in persona Christi: alioquin illa verba non essent vera, sed falsissima, ut patet.

Forma Consecrationis vini, calicis, Sanguinis Christi.

COnsueta hæc est: *Hic est enim calix Sanguinis mei, novi, & æterni testamenti, Mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. De fide, authoritas, & ratio est eadem, quæ suprà:

183 I. De essentia, & necessitate formæ consecrationis calicis sunt sola illa verba, *Hic est calix Sanguinis mei*, vel, quod id ipsum est: *Hic est Sanguis meus*. Ratio est: quia illa tantùm verba sunt essentialia Sacramentorum, quæ significant, & efficiunt effectum Sacramentalem, sed sola illa verba: *Hic est calix Sanguinis mei*, significant, & efficiunt conversionem vini in Sanguinem Christi, ejusque realem, & permanentem præsentiam: ergo illa sola verba sunt essentialia, non item reliqua sequentia, quæ non ipsam præsentiam Sanguinis Christi, sed alia exprimunt, nec consequenter determinant formam in sensu essentiali, & sacramentali, qui completur absque ipsis.

184 II. Verba ergo sequentia, *novi, & æterni testamenti*, non sunt essentialia formæ, & de necessitate Sacramenti hujus, (contra *D. Thomam, & Thomistas*) docent alii omnes communissimè cum *D. Bonaventura, Alensi, Scoto, Suarez, Bellarmino, &c.* Nam (præter rationem dictam) Evangelistæ omnes omiserunt hæc verba: *& æterni, Mysterium fidei*. Evangelistæ autem sine dubio retulerunt omnia verba essentialia ad consecrationem, cùm singuli narrent id, quod Christus fecit, & instituit, singulique addunt, dixisse Christum: *hoc facite in meam commemorationem*: ergo illa saltem verba non sunt essentialia. Deinde eadem verba *æterni*, & *Mysterium fidei*, omittuntur in omnibus Liturgiis Græcorum, etiam D. Basilii, Chrysostomi, & ipsius D. Iacobi Apostoli. In Missa Æthyopum, cujus author creditur D. Matthæus, omittitur, *novi, & æterni Testamenti, Mysterium fidei*. Et in Liturgiis Maronitarum (quas D. Joanni Evangelistæ adscribunt) tantùm habetur: *Hic est Sanguis meus*. Qui ritus omnes, etsi notissimi, nunquam sunt ab Ecclesia in quæstionem vocati, minùs damnati, vel reprehensi: & nimis temerarium est toti Ecclesiæ Græcæ, tot, tantisque SS. Patribus negare valorem consecrationis Sanguinis Christi, quasi dimidiatum semper Sacrificium obtulerint, contra præceptum divinum.

185 III. Denique sicut verba illa: *quod pro vobis tradetur*, non sunt de essentia, vel substantia consecrationis Corporis Christi, ut suprà dictum *num.* 182. cùm ea neq; etiam in Ecclesia latina proferantur: ita neque similia verba: *qui pro vobis, & pro multis effundetur*, &c. sunt de essentia, vel substantia consecrationis Sanguinis Christi. Quòd autem ea additio sit retenta, & proferatur in forma calicis potiùs, quàm in forma consecrationis panis, ratio est: quòd forma consecrationis calicis posteriùs adveniens compleat oblationem Sacrificii; in qua proinde additur ad expressiorem repræsentationem passionis, ac mortis Christi: Nam per effusionem Sanguinis, & separationem à Corpore, maximè significatur passio, & mors Christi.

186 IV. Eadem tamen verba sequentia: *novi, & æterni testamenti, &c.* omninò sunt de necessitate præcepti Ecclesiastici, adeò ut gravissimè peccaret Sacerdos, qui eam omitteret, & non consecraret per integram formam in Canone præscriptam. Sunt enim illa verba peculiari ratione accidentali perfectio formæ, eò quòd explicant rationem, & vim illius prædicati formæ essentialis, scilicet Sanguinis Christi, faciuntq; cum verbis essentialibus formæ unam integram, & perfectam orationem grammaticalem, licèt non Sacramentalem, cùm non determinent formam in sensu Sacramentali, ut dictum est: hincque à Sacerdote etiam eodem actu, & situ tenendo calicem proferuntur, & æqualiter in Missali notantur. Cæterùm quoad intentionem Sacerdotis in praxi optimè monet Tamburinus *hic l.* 4. *c.* 2. *n.* 23. minimè opus esse, ut Sacerdos apud se speculativè determinet, & intendat consecrare: aut per sola illa verba à nobis assignata, ut essentialia, aut per omnia in Missali notata, sed referat se ad intentionem Ecclesiæ, intendendo consecrare per ea verba, quæ intendit Ecclesia. Cùm nomine Ecclesiæ intelligatur morale Ecclesiæ fidelium Corpus, cujus Caput est Christus Dominus: etiamsi id omnes fideles nescirent, at certè scit ipse Christus, qui hoc Sacramentum instituit, per quæ verba fiat consecratio Sanguinis sui. De particula *enim* consentiunt omnes, non esse essentialem, de quo mox infrà.

§. II. Quid significant singula verba utriusque formæ?

I. Hoc, & Hic.

187 PRonomina *Hoc, & Hic*, in primis necessariò significant, & demonstrant rem aliquam præsentem modo late explicato *sect.* 2. *§.* 4 *art.* 173. unde nulla erit consecratio, si dicatur: *Illud* est Corpus meum: *Ille* est Sanguis meus: quia ista pronomina nunquam sunt ostensiva rei præsentis, sed relativa rei absentis. Dubia autem erit consecratio, si dicatur: *Illud* est Corpus meum: *Iste* est Sanguis meus. Eam simpliciter rejicit Vasquez *disp.* 171. *c.* 4. quia pronomina *Iste, Ista, Istud*, apud Latinos propriè significant rem, aut personam existentem in loco, in quo est ille, quem alloquimur. Ut si dicam Petro: *iste est liber meus*: significo librum, qui apud ipsum est, esse meum. Si Passavio scribo amico Augustam: utinam omnes Cives istius urbis essent Catholici, quilibet bonus Latinus intelligit, me loqui de Civibus Augustanis, non Passaviensibus: atqui hic sensus repugnat formæ consecrationis, ut de se patet: ergo, &c. Quia tamen à minùs saltem doctis ita usurpantur pronomina ista, ut demonstrent rem præsentem, ideò valere putat *Leander* apud Tamburinum *cit. c.* 2. *n.* 17.

188 Jam verò, quidnam in specie, & particulari significent hæc pronomina, *Hic*, & *Hoc* in consecratione panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Christi, explicandum est. Octo diversas significationes refert Dicastillus de Eucharistia *tr.* 4. *disp.* 3. *dub.* 10. Dico breviter. 1. Hæc pronomina non significant, vel demonstrant panem, & vinum: quia hæc non sunt Corpus, & Sanguis Christi. 2. Nec significant species Eucharisticas: quia neq; hæ sunt Corpus, & Sanguis Christi, ut de se patet. 3. Neq; etiam significant ipsum Corpus, & Sanguinem Christi distinctè ex parte subjecti intellectum: sic enim esset propositio omnino identica, & nugatoria: *Hoc Corpus meum est Corpus meum. Hic Sanguis meus est Sanguis meus*. Dico autem: *distinctè ex parte subjecti intellectum*. Nam optimè potest dici, intelligi *Hoc Corpus*: apprehensum in confuso, & metaphysicè: uti quando dico: *Hæc est mater mea*: intelligo hæc fœmina, vel hæc mater (confusè, & in genere apprehensa) est mater mea. Ita *Vasquez, & alii*. Et sic propè coincidit cum modo dicendi sequenti, & communi: Itaq; 4. Pronomen *Hoc* substantivè acceptum, significat individuum genericum, seu singulare entis, ut docet *Scotus*, vel, ut alii volunt, singu-

lare *rei*, *substantia*, *corporis*, &c. ut sensus sit: *Hoc ens: Hac res; Hac substantia: Hoc corpus* (genericè apprehensum) *Hoc contentum* est Corpus meum. Similiter pronomen *Hic*, in consecratione calicis, substantivè sumptum significat singulare entis, rei, liquoris, potus, calicis; imò & sanguinis genericè apprehensi, ut sensus sit *Hoc ens, hac res, hic liquor, hic potus, hic calix, hic sanguis*, genericè apprehensus, est Sanguis meus. Vel ut loquitur Tannerus; *Substantia contenta sub his accidentibus panis, est Corpus meum. Substantia contenta sub his accidentibus vini, est Sanguis meus.* Omnibus his magis clarè, & verissimè significatur identitas prædicati cum subjecto in istis mirificis propositionibus formæ consecrationis impertata per copulam, & verbum substantivum *est*.

II. Est.

189 VErbum *est*, sicut in omni propositione, tanquam copula, propriè & ex natura sua significat identitatem prædicati cum subjecto, seu unum esse aliud; ita quoque in forma consecrationis (quæ debet intelligi secundùm propriam, & apertissimam significationem) significat hanc rem præsentem esse Corpus Christi, Sanguinem Christi. Unde rejecta manet explicatio quorundã, qui explicarunt verbum *est*, per verbum *fit*, vel *transit*: quasi sensus esset; *Hoc fit Corpus meum, Sanguis meus*; vel *hoc transit in Corpus meum: in Sanguinem meum*: & forma sic pronuntiata esset valde dubia. Certò autem nulla esset forma, si quis diceret: *Hoc fit*, vel *hoc fiat Corpus meum &c.* Quia forma à Christo prolata, est à Sacerdote proferenda enuntiativè, seu assertivè, *Hoc est illud*. Atqui *hoc fit*, *hoc fiat*, non est enuntiatio intellectus, sed potiùs imperium, vel desiderium voluntatis. Denique ab Ecclesia, & omnibus orthodoxis damnatur, & rejicitur explicatio Calvinista, & Zuvingliana nimirùm in hac forma ly *est*, esse idem, ac significet: *Hoc significat Corpus meum, Sanguinem meum*. De quo latè videre potes Theologos, & Controversistas.

III. Enim,

190 PArticula hæc conjunctiva, & causalis *enim* in utraque forma significat solùm continuationem verborum subsequentium cum præcedentibus, & causam indicat verborum Christi: *Accipite & manducate, hoc est enim, &c.* Quare nullo modo est de essentia formæ, vel necessitate Sacramenti, cùm nihil omninò conferat ad significandum effectum formæ, atq; tam ab Apostolo Paulo, quàm ab Evangelistis omissa sit: est tamen aliqualiter de necessitate præcepti, attamen ob parvitatem materiæ, secluso contemptu, nonnisi sub veniali obligantis juxta communem DD. contra nostrum *Gabrielem*, & quosdam nimis rigidè censentes sine mortali culpa omitti non posse: fortè ideò, quia reverà in omnino voluntariè, & ex mera libertate omittente, præsumi, & facile adesse potest contẽptus formalis præcepti, & ordinationis Ecclesiæ, cùm nulla possit esse vel signi ratio, vel rationabilis causa omittendi: contemptus autem formalis utriusque mortale inducit,

IV. Corpus meum, Sanguis meus.

191 COrpus in forma consecrationis significat compositum materiale, constans carne, ossibus, nervis &c. (in sententia Scoti, constitutum ex materia prima, & forma corporeitatis, vel, ut multi Recentiores loquuntur, ex materia, & formis partialibus: de quo consule Physicam) quare dubia, & ambigua, eoque ipso mortaliter illicita esset forma, si quis diceret: *hoc est caro mea*. Nam vox *caro* propriè significat partem corporis molliorem distinctam ab ossibus, nervis, cartilaginibus, &c. unde sic sumpta nullatenus esset vox synonima cum voce *corpus*, ideoque insufficiens ad validam consecrationem. At verò, si vox *caro*, per tropum satis usitatum in sacris litteris, sumatur pro toto corpore, prout caro opponitur animæ, vel spiritui, omninò valida esset consecratio, qua conciliantur Doctores, alii negantes, alii asserentes, hanc esse validam formam. Vide Layman cit. c. 3.

192 Sanguis similiter in consecratione vini significat humorem illum præcipuum in humano corpore contentum, & per venas diffusam, nimis notum. Idem autem significant: *Hic est Sanguis meus: & hic est calix Sanguinis mei*. Vel etiam *calix* sumitur propriè pro ipso vase, hoc sensu: *Hic est calix, seu vas continens Sanguinem meum*: vel sumatur *calix* per Metonimiam, pro ipso potu contento in calice, quasi dicatur: *Hic est Sanguis meus contentus in calice*, prout explicat D. Thomas.

¶. At, inquies: Calix, quem ego consecrans teneo in manibus, non est ille calix, quem habuit Christus consecrans? ergo falsa forma. *Resp.* Nec tua verba consecrationis sunt ipsa verba Christi consecrantis; sed repræsentant ea prolata in persona Christi. Idem dic de calice tuo repræsentante calicem Christi. Tandem voces, *meum*, *ac meus*, determinant Corpus, & Sanguinem Christi, & denotant totam formam consecrationis proferri à Sacerdote in persona Christi. Quare non valeret consecratio, si quis diceret: *Hoc est Corpus Christi; hic est calix divini Sanguinis &c.* Quia sic Sacerdos non loqueretur in persona Christi. Et hinc sequitur

§. III. Quomodo proferenda sunt verba consecrationis?

PRoferenda sunt, *& recitativè, & significativè, & prą- 193
cticè, & invariata substantialiter, & accidentaliter*, Nota. Verba dicuntur proferri *recitativè*, historicè, & materialiter tantùm, quando pronuntiantur per modum narrantis, tanquam dicta ab alio: ut legendo Evangelium. *Significativè*, & formaliter dicuntur efferri verba, quando pronuntiantur per modum asserentis, volentisque per illa verba efferre sui animi sensum, seu se ita sentire, ut loquitur. *Practicè* autem proferri dicuntur verba, cùm proferens intendit aliquid per verba operari. Jam explico particulatim:

I. Recitativè.

VErba consecrationis debent proferri, & de facto pro- 194
feruntur à Sacerdote *recitativè*, & historicè, nimirùm tanquam ab alio, nempe ipso Christo prolata: ut manifestè constat ex contextu Canonis, in quo Sacerdos expressè refert, & recitat, Christum ea verba protulisse, & ipsa esse verba Christi. *Benedixit, fregit, deditque Discipulis suis dicens: Accipite, & manducate, hoc est enim Corpus meum. Similiter & calicem, &c.* Ubi Sacerdos refert, quid Christus fecerit, & dixerit, atque ut vera loquatur Sacerdos, necesse est, Christum eadem verba locutum fuisse: nam hoc ipsum ipse affirmans intendit, & qui audiunt, ita intelligunt. Sicut ergo, quando Sacerdos Missam legens dicit: *Dixit JESUS Discipulis suis: Ego sum Pastor bonus*: fungitur officio narrantis, quod Christus Dominus dixerit hæc verba: *Ego sum Pastor bonus*: ita etiam similiter narrantis officio fungitur, quando dicit; deditque Discipulis suis, & ait: *Accipite, & manducate, hoc est enim Corpus meum*: ergo sicut in priori casu proferuntur *recitativè* illa verba: *Ego sum Pastor bonus*; ita etiam & ista: *Hoc est Corpus meum*.

Nec obstat; quod eadem verba Sacerdos debeat proferre 195
significativè. Nihil enim repugnat, eadem verba efferri ab eodem simul, & recitativè, & significativè ex intentione proferentis, ut exemplis manifestum erit. Sic enim ipse Christus Matth. 15. dixit Pharisæis: Hypocritæ benè prophetavit de vobis Isaias dicens. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me*; patenter locutus simul recitativè, & assertivè, seu significativè, significans, scilicet, se idem sentire, eandem esse mentem suam. Eodemque utroque sensu Apostolus *Act.* 20. refert verba Domini Jesu, quoniam ipse dixit: *Beatius est magis dare, quàm accipere*. Sic passim Magistri in scholis, Concionatores in cathedris recitantes authoritates, recitativè simul, & significativè loquuntur, v. gr. O quàm rectè scripsit Joannes: *Totus mundus in maligno est positus*. Sic furi dicimus: Nonne Deus dixit? *Non furtum facies*, &c. Simili ergo modo Sacerdos & recitativè, & significativè profert illa verba: *hoc est Corpus meum: & hic est calix Sanguinis mei*: vult enim ius significare, & Christum ita locutum fuisse, & se idem sentire, ac asserere: Hoc esse Corpus Christi, Sanguinem Christi: cujus personam repræsentat, & quatenùs est velut alter Christus, nam ea verba proferuntur à Sacerdote, ac si ea Christus præsentialiter proferret, inquit D. Thomas *cit. q. 7. a. 3.*

II. Et significativè.

VErba consecrationis à Sacerdote proferenda sunt, 196
non præcisè materialiter, recitativè, & historicè (quomodo etiam proferret Sacerdos legendo Epistolam, vel Evangelium in Missa, cathedra, vel ad mensam:) sed etiam formaliter, & significativè, ex propria scilicet etiam mente significans, & asserens, hoc esse Corpus Christi, hunc esse Sanguinem Christi. Ita (contra Bonaventuram, Vasquez, alios paucos) communissima DD. & optimè Cardinalis de Lugo *De Eucharistia, disp. 11. an.* 110. Ratio est: quia Sacerdos consecrans debet proferre verba, & formam consecrationis in persona Christi facientis per Sacerdotem id, quod olim per se ipsum fecerat. Nam Concilium Florentinum clarè exprimit, Sacerdotem in persona Christi loquentem conficere hoc Sacramentum: adeòque eo sensu debet proferre verba illa, quo Christus protulit: atqui Christus in ultima Cœna consecrans protulit illa verba, utique non recitativè

tantùm,

tantùm, sed formaliter, & significativè, asserens ibi esse suum Corpus, suum Sanguinem: ergo etiam Sacerdos illa verba debet proferre formaliter, & significativè, & ita se circa præsentem materiam habere, ut de illa significet, & asserat, esse Corpus, & Sanguinem Christi. Alioquin, si solùm recitativè proferret, ut prolata à Christo 1. Non loqueretur in persona Christi: qui enim solùm alteriùs verba recitát, non ideò loquitur in persona ejus. 2. Nec verba Sacerdotis ullo modo referrentur ad præsentem materiam, sed tantùm ad dictum, & factum Christi: & consequenter. 3. Ad veritatem eorum verborum non requireretur realis præsentia Corporis, & Sanguinis Christi, adeòque nec conficeretur Sacramentum. 4. Denique jam esset alia forma consecrationis, formaliter loquendo, ab illa, qua usus est Christus. Nam Christus usus est illis verbis formaliter, & significativè; modò autem Ecclesia uteretur illis solùm materialiter, & recitative. Quæ omnia sunt inconvenientia: ergo, &c. Addunt tamen Doctores, illa ultima verba in consecratione calicis: *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum:* recitativè tantùm, & non significativè proferri, quia non ampliùs effundetur Sanguis Christi.

III. Et practicè.

197 VErba consecrationis proferenda sunt & recitativè, & significativè, & non utique speculativè tantùm, unde asserendo, hoc esse Corpus, & Sanguinem Christi: (Quomodo Sacerdos ea Verba posset proferre in persona Christi stans coram venerabili Eucharistia jam consecrata in Ciborio, vel Monstrantia exposita) sed omninò *practicè*, & efficaciter, nimirùm cum intentione per prolationem eorum verborum conficiendi Corpus, & Sanguinem Christi, seu efficiendi, ut ibi realiter ponatur, & adsit Corpus, & Sanguis Christi. At, inquies, quomodo mei similis rudior Sacerdos, in actuali consecratione observabit omnes sensus istos, *recitativè, significativè, practicè?* Noli hic scrupulizare, mi bone simplex *Prostaquæsumus*. Sensus istos omnes sufficientissimè habes, observas, & exerces, quando intendis facere id, quod Christus fecit, & instituit, vel quod Ecclesia facit. Quare generaliter intende, ita te semper habere in consecrando, sicut Ecclesia intendit, & nunquam errabis.

198 Cæterùm, etsi sensus recitativus de facto semper adesse debeat, & præceptus sit juxta præscriptum Canonis; solus tamen sensus significativus, & practicus necessarius est ad valorem Sacramenti, & consecrationis, adeò ut si solus adsit, conficiatur; si verò solus desit, non conficiatur Sacramentum Eucharistiæ. At rursus inquis: Ego secutus sum Seraphicum Doctorem nostrum D. Bonaventuram, quòd ea verba ponantur tantùm recitativè; hactenùs eum hac opinione, & intentione semper protuli solùm recitativè; ergone invalidè consecravi? Resp. adhuc validè. Nam tua generalis intentio faciendi id, quod Christus instituit, & Ecclesia facit (quam utique semper habes) fuit validior tua falsa opinione, & errore privato, atque in hoc fundata intentione non recta, juxta Doctrinam communem de *Sacramentis in genere*, etiam à nobis traditam *in 1. part. capit. 2. numer.* 127.

IV. Et invariata substantialiter, & accidentaliter.

199 MUtatio substantialis formæ censetur, quando mutatur sensus proprius verborum à Christo institutorum, & ab Ecclesia usurpatorum. Accidentalis mutatio dicitur, quando verba, etsi mutata, retinent tamen eundem sensum. Hæc *in prima parte c. 2. Sect. 2. tota* generatim explicata, & exemplificata, applico hic breviter ad propositum nostrum.

200 I. Mutatio substantialis formæ reddit invalidam consecrationem, & Sacramentum nullum. Ita omnes. Ratio clara est: quia jam deficit aliquid essentiale, vel saltem ad essentiam Sacramenti necessario requisitum. Nec refert, an mutatio talis fiat deliberatè, an verò casualiter, & involuntariè, quantùm ad valorem, benè tamen quoàd licitum. Vide *ibidem*. Quare invalidæ sunt formæ, & consecratio nulla erit, si dicas: 1. *Hic* (adverbialiter) *est Corpus meum*, vel *Sanguis meus*. Quia significatur solùm speculativè, hoc loco esse Corpus, vel Sanguinem Christi, non verò practicè ibi poni. 2. *Hæc est substantia mea:* quia ly *substantia* non significat idem, quod corpus, & quæ convenit animæ. 3. *Hoc Corpus est meum, hic Sanguis est meus:* quia significas solùm, hæc ad te pertinere, non autem ibi poni Corpus, & Sanguinem Christi. Idemque est, si dicas: *Ecce Corpus meum, ecce Sanguis meus*. 4. *Hoc sit, hoc sit, hoc fiat Corpus meum, Sanguis meus*, vide suprà *num.* 187. Idemque est, si dicas: *Hic panis convertitur in Corpus Christi*, ibidem. Item: *ego conficio Corpus meum, vel Corpus Christi, ex pane: Accipite, & comedite, hoc est Corpus meum.*

II. Mutatio accidentalis formæ, non efficit quidem invalidam consecrationem, & Sacramentum nullum, plerumque tamen graviter est illicita. Specialiter autem in hoc omnium dignissimo Sacramento omnis omninò voluntaria formæ mutatio illicita, & sub mortali cavenda est; excepto, si quia inculpatè ex defectu scientiæ, vel linguæ aliquantulum mutilaret, eodem tamen sensu retento, ut omnes advertunt. Quare valida, etsi graviter illicita esse consecratio, 1. Si quis utatur forma descripta à D. Luca: *Hic est calix novum Testamentum in Sanguine meo:* aut D. Paulo; *Hic calix novum Testamentum est in meo Sanguine.* Communis contra paucos. Idem enim substantialiter est sensus cum nostra forma ordinaria: & credendum est, singulos Canonicos Scriptores institutionem hujus Sacramenti enarrantes assignasse formam substantialem sufficienter. 2. Si addas aliquid non varians, vel corrumpens sensum substantialem: exempli gratia: *Hoc est corpus meum, natum de Virgine: hic est Sanguis meus infiniti valoris.* 1. Si utaris Synonimis ejusdem linguæ, v. gr. *Hic cibus, hic potus, hæc res, hæc substantia, contentum sub his speciebus, est Corpus meum, Sanguis meus*. Idemque est, si mutes idioma latinum in Germanicum, Italicum, &c. Quod in solo Baptismo in casu necessitatis etiam licitum est, aliàs nunquam. Item si transponas verba, sensu retento: v. gr. *Hoc meum Corpus est: hic calix est mei Sanguinis, &c.* Si solum grammaticè erres, v. g. putans *Corpus* esse generis masculini, dicas: *Hic est Corpus meus*. Idemque est, si ex defectu linguæ, balbutie, festinatione, &c. solùm unam litteram non variantem sensum mutes, vel detrunces, v. g. dicendo: *Hoc est Corpus meus*: *Hic est Calix mei Sanguinis*. Certè illam formam: *Hoc est Corpus meus*, valere, etiam meritò approbat Laym. *l. 5. tr. 1. cap. 4.* Nam truncatio ultimæ syllabæ, in hoc casu, non mutat significationem. Secùs esset, si mutatione, vel omissione etiam unius litteræ, mutaretur sensus substantialis: v. g. dicendo: hoc est *Opus meum:* hic est *Anguis meus:* Ego te paptizo in nomine Matris, & Filii, &c. Plura reperies apud Scholasticos, omnia tamen ad has classiuculas reducibilia. Plus satis curiositati datum.

Tandem petes hic non immeritò, quid sentiendum de iis, qui formam consecrationis ita proferunt, ut unum verbum bis, terve repetere, unam voculam diù post aliam recitare soleant? &c. Respondeat pro me P. Gobat *Alphab. Sacrif. casu 3. num. 94.* his omnino verbis: *Eos committere ex genere suo mortale, quia inducunt novum ritum circa actionem omnium sacratissimam: mutant formulam sacramentalem bis, terve ponendo unum verbum: repræsentant nobis Christum ridiculè loquentem. Credo tamen tales coram Deo non peccare graviter, quia scrupuli eos redigunt ad hanc parvam stultitiam. Ita liberè, atque apertè loquor de iis, quia clavus clavo, scrupulus insanus scrupulo sano pellendus est.* Hæc Gobat. Cui addo: idem me sentire de iis, qui consecraturi pro intentione formanda, longa, scrupulosa, tædiosa, ac ridicula morositate hostiæ consecrandæ incubant velut gallina pullis excludendis, &c. prout etiam in prima parte alicubi notavi. 202

§. IV. Quis est effectus formæ consecrationis? quando? & quomodo causatus?

NOta, alia est quæstio, quis sit effectus ipsius Sacramenti Eucharistiæ per consecrationem jam confecti, & dignè communicati, de qua *sect. seq.* Hic quæritur, quis sit effectus formæ consecrationis in conficiendo ipso Sacramento Eucharistiæ, quando, & quomodo causetur? Quæstionem purè speculativam paucis expedio, & dico

I. Effectus formæ consecrationis *est Transubstantiatio, ac realis conversio substantiæ panis, & vini in substantiam Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus, seu accidentibus panis, & vini relictis veraciter contenti;* uti *suprà Sect. 1. §. 3.* satis explicatum est. 203

II. Forma consecrationis conficit suum effectum, realem, scilicet præsentiam Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus, in ultimo instanti prolationis verborum. *Omnes*. Ratio est: quia tunc forma conficit effectum suum, quando perfectè significat præsentiam Corporis, & Sanguinis Christi, atqui hoc perfectè non significat, nisi completa prolatione verborum, ut de se patet: ergo &c. Et generaliter hoc commune est omnibus propositionibus effectivis, seu practicis Sacramentorum formis, quòd nec significent, nec causent suum effectum, nisi in instanti, quo ultimò complentur. 204

205 III. Formæ consecrationis causant suum effectum, præsentiam, scilicet Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus, non physicè, cùm nuda verba ex natura sua nullam habeant proportionem physicam ad attingendum effectivè, tàm supernaturalem, & mirabilissimum effectum, sed moraliter; quatenùs ad eorum verborum prolationem, ex vi institutionis factæ, ipse Deus, ut causa physica, & principalis Corpus, & Sanguinem Christi, ipsumque Christum præsentem efficit. Qua ratione etiam tam hoc, quàm alia omnia Sacramenta gratiam Sanctificantem efficiunt, uti in 1. *p. c. 5. à n.* 45. explicatum est.

206 IV. Formæ consecrationis operantur prædictum suum effectum præcisè, ut significativæ sunt, non ut formaliter veræ sunt. *Communis cum Scoto*. Ratio est: quia hæc propositio: *hoc est Corpus meum; hic est sanguis meus*: ut causativa, & conversiva panis, & vini in Corpus; & Sanguinem Christi, est prior natura conversione panis, & vini, consequenter ipsa præsentia Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus, cùm omnis causa sit natura prior suo effectu: atqui pro illo priori naturæ illa propositio præcise est significativa, seu enunciativa, (quod est de essentia omnis propositionis) at nondum est formaliter vera: nam veritas formalis formarum consecrationis est natura posterior præsentia, & existentia Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus; ideò enim est vera propositio: *Hoc est Corpus meum*: quia reverà ibi existit Corpus Christi, non è contrà: ex eo enim quòd res est, vel non est, dicitur propositio vera, vel falsa. E contrà verò, ideo ibi existit Corpus Christi, quia id forma ex institutione Christi significat: ergo formæ consecrationis operantur suum effectum præcisè, & significativè in ratione signi Sacramentalis à Christo instituti, non verò ut formaliter veræ sunt: quod est natura posteriùs ipso effectu seu præsentia Corporis, & Sanguinis Christi: adeò ut illa propositio: *Hoc est Corpus meum, &c.* integrè prolata, in ultimo instanti temporis prolationis tria habeat instantia, seu signa naturæ. In primo præcisè significat. In secundo causat effectum abstrahendo adhuc à veritate, & falsitate: In tertio demum, jam existente ibi Corpore, & Sanguine Christi, evadit formaliter vera.

CAPUT IV.

De Sacramentis Eucharistiæ, ipsiusque SS. Sacrificii effectu, valore, fructu.

SECTIO I.

De effectibus Sacramenti Eucharistiæ.

SUMMARIUM.

207 *Effectus Eucharistiæ principalis est augmentum gratiæ.*
208 *Probabiliter major gratia confertur sub utraque specie, quàm sub una tantùm.*
209 *Probabilior tamen videtur sententia opposita negativa; cæteris paribus.*
210 *Si verò dispositio sumentium sit inæqualis, major erit gratia in meliùs disposito, sive utramque, sive unam tantùm sumat speciem.*
211 *Si dispositio manet eadem, non confertur major gratia, sive quis unam, sive plures Hostias simul sumat.*
212 *Eucharistia confert gratiam, non dum species adhuc sunt in ore, sed*
213 *In instanti completæ manducationis,*
214 *Et non ampliùs, dum perseverant in stomacho,*
215 *Nisi augeatur dispositio.*
216 *Sacramentum Eucharistiæ habet præsertim quatuor effectus secundarios,*
217 *I. Spiritualiter reficit.*
218 *II. Præservat à mortalibus.*
219 *III. Delet venialia quoad culpam, &*
220 & 221 *IV. Unit cum Christo, & Fidelibus.*

§. I. *Quis est Effectus principalis Sacramenti Eucharistiæ?*

207 SAcramenti Eucharistiæ effectus primus, & principalis est, augmentum Gratiæ sanctificantis, ac Charitatis habitualis. De fide ex Concilio Florentino, ac Tridentino *sess.* 13. *c.* 2. Et constat ex generali doctrina de Sacramentis. Specialiter sumitur ex illo Joann. 6 *qui manducat me, vivet propter me*. Et ratio est; quia hoc Sacramentum institutum est à Christo per modum cibi, ac potus, & cum quadam analogia, & proportione ad cibum, & potum corporalem, cujus effectus est nutritio, & augmentatio corporis: ita effectus hujus spiritualis cibi, & potus est nutritio, & augmentatio spiritualis animæ per Gratiam, & Charitatem: & sicut cibus, ac potus corporalis præsupponit hominem nutriendum jam viventem vita corporali: ita spiritualis hic cibus præsupponit jam animam viventem per Gratiam, & Charitatem, adeòque per se ex institutione sua, confert solùm augmentum Gratiæ, & Charitatis, seu gratiam secundam, non verò gratiam primam, nisi quandoque per accidens; ut *in 1. p. c. 1. nu.* 23. ostensum est: Ubi etiam *n.* 31. generaliter dictum, quodlibet Sacramentum, adeòque etiam Eucharistiæ, conferre majorem gratiam meliùs disposito, quàm minùs disposito, non tantùm ex opere operantis, sed etiam ex opere operato: quæ hìc non sunt repetenda. Verùm de hoc effectu principali duo restant sanè delicata dubia.

§. II. DUBIUM I.

Conferturne major gratia Eucharistia sumpta sub utraque specie à Sacerdote, quàm sumpta sub una tantùm à Laico?

PRobabilis valdè est Sententia affirmativa *Alensis*, *Vasquez*, aliorumque multorum Recentiorum cum Lugo 208
hic disp. 12. *sect.* 3. Ratio est: quia Sacramenta causant id, quod significant, & efficacia Sacramentorum accomodatur eorum significationi: atqui Sacramentum Eucharistiæ institutum est à Christo sub bina specie panis, & vini, sub ratione unius integri, & perfecti convivii, quod requirit cibum, ac potum: ergo sicut utraque species simul perfectiùs significat, ita etiam perfectiùs causat spiritualem refectionem animæ per gratiam: etenim in calice est distincta significatio novæ refectionis nimirùm per modum potus, distincta à significatione Corporis, quæ est refectio per modum cibi: & consequenter per sumptionem calicis confertur gradus gratiæ reficientis animam correspondens illi significationi, distinctus à gradu gratiæ, qui confertur per sumptionem solius Corporis sub specie panis. Et videtur supponere hanc Sententiam Conc. Trident. *sess.* 21. *c.* 3. declarans: *nulla gratia ad salutem necessaria defraudari eos, qui unam tantùm speciem accipiunt*. Audis? non dicit simpliciter *nulla gratia* defraudari, sed solùm nulla gratia *ad salutem necessaria*. Unde ulteriùs patet, nullam injuriam factam esse Laicis ab Ecclesia illius usum Calicis denegante: licèt enim major gratia detur per utramque speciem, tamen illud bonum ad salutem non necessarium, & facilè ex opere operantis aliis mediis recuperabile, non debet præponderare reverentiæ tanti Sacramenti, quod sub specie calicis, salva debita reverentia, commodè nec administrari, nec servari, nec infirmis deferri potest, ob periculum effusionis, &c.

II. Probabilior tamen videtur opposita Sententia negati- 209
va. *Communis DD. cum D. Thoma, D. Bonaventura*, nimirùm cæteris paribus, Eucharistiam non conferre majorem gratiam sub utraque, quàm sub una specie sumptam. Et omnino favet Conc. Trident. *cit. sess.* 21. *cap.* 3. ita enim habet: *sed altera tantùm specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi, ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem privari eos, qui unam speciem solam accipiunt*. Ubi ex eo quòd totus, & integer Christus sit sub alterutra specie, infert: propter unam tantùm speciem sumentes non privari ulla gratia ad salutem necessaria. Subaudi *saltem*, ut abstraheret à Sententiis: atqui ex illo rectè infertur, nulla omnino gratia privari eos, qui unam tantùm speciem sumunt. Ratio est: nam ideò præcisè species conferunt gratiam, quatenùs continent Christum, & eas sumentes fideles Christum sumunt, eique uniuntur: atqui sub altera tantùm specie æquè totus, & integer Christus continetur, & sumitur, quàm sub utraque; ergo æqualis per se confertur gratia, sive una tantùm, sive utraque species sumatur. Neque multum urget ratio prioris Sententiæ. Etsi enim in utraque specie sit perfectior, & expressior significatio practica gratiæ sub ratione integri, & perfecti convivii, hoc tamen solùm est quoad modum significandi, non verò quoad rem significatam, & acceptam, quæ æquè continetur sub una, ac sub utraque specie: sicut enim utraque species non perfectiùs Christum continet, etsi perfectiùs significet, quàm una: ita etiam utraque species non perfectiorem gratiam continet, & confert, etsi perfectiùs significet quàm una: eadem ergo gratia confertur cæteris paribus, sive sub una, sive sub altera, sive sub utraque specie sumatur Eucharistia, sed solùm diversimodè gratia significatur: sub specie panis, per modum cibi: sub specie vini, per modum potus tantùm: sub utraque specie per modum integri, & perfecti convivii animam reficientis. Denique hac Sententia apparet justior lex Ecclesiæ Laicis usum calicis denegantis, contra cavillos Hæreticorum.

III. Di-

210 III. Dixi semper; *Cæteris paribus*, supposita scilicet æquali dispositione sumentis utramque, & unam tantùm speciem: si enim dispositio sit inæqualis, utique erit etiam inæqualis gratia, & major in meliùs disposito, sive utramque, sive unam tantùm speciem sumat. Similiter si in Sacerdote, sumpta specie panis dispositio augeatur, (quod sæpè fit) mediante interim nova devotione, & actibus amorosis, tunc altera species calicis cum tali aucta dispositione suscepta, utique correspondens augmentum gratiæ conferret. Quinimò si quis indispositus sumpsisset primam speciem, & intereà primò disponeretur actu Contritionis saltem bona fide æstimatæ, altera species vini conferret tunc gratiam; sicut etiam si casu ante species panis sumeretur, conferret gratiam, quam species panis primo loco sumi solita contulisset. Unde quamvis fatendum sit, species vini per se, & durante eadem dispositione sumentis, rarò conferre aliquam gratiam, id tamen non absurdum videri debet: sicut nec quod partes Hostiæ posteriores sumptæ, gratiam non conferant. Hoc enim non provenit ex defectu virtutis Sacramenti, sed quia jam reperitur effectus productus in toto gradu, qui in taliter disposito una sumptione Sacramenti produci poterat. Neque ideò frustra erunt, & sumentur species vini, uti neque partes posteriores Hostiæ sumptæ, imò potiùs utiles. Nam præterquam quod valeant ad augmentum gratiæ, mediante nova meliori dispositione, ut dictum est: Sacerdos tenetur satisfacere præcepto, complendo integrum Sacrificium. Et juxta dicta à fortiuri

211 IV. Eucharistia pluribus particulis, seu speciebus ejusdem rationis successivè sumptis, cæteris paribus, non confert majorem effectum gratiæ, quàm si una tantùm particula seorsim, vel omnes simul, aut in una continua quantitate sumerentur. *Communis DD.* Ratio est: quia unum, & idem Sacramentum, semper operatur eundem effectum, quantùm est de se. Ubi nimirùm ex parte subjecti non est diversa dispositio, sed in proposito sumitur unum, & idem Sacramentum: Nam plures illæ particulæ ejusdem rationis, integrant unum Sacramentum, pluresque illæ successivæ sumptiones, non sunt plures communiones, sed una moraliter communio, sicut si simul, vel in una continua quantitate sumerentur: ergo datur etiam unus, & idem effectus. Totus ergo effectus Sacramentalis gratiæ datur in prima manducatione, vel sumptione primæ particulę, cùm jam sit integrum Sacramentum, adeo ut in sumptione reliquarum particularum non conferatur ulterior gratia, non ex defectu virtutis, cùm reliquæ particulæ sint Sacramentum, sed quia jam productus est effectus uno Sacramento conferendus, reliquæ enim particulæ cum prima sumptæ unum Sacramentum integrant. Alioquin fructuosiùs esset Sacerdoti duas partes Hostiæ fractæ sumere successivè, quàm simul, & species vini multis ductibus iteratis, & quasi guttatim hauriendo, quàm simul, quæ meritò censentur ridicula. Sed neque dici potest, tunc effectum Sacramentalem conferri per partes divisim in singulis sumptionibus, qui aliàs in sumptione unica continuæ Hostiæ daretur simul. Tunc enim una sumptio impediret effectum alterius, & nulla haberet sibi proportionatum effectum: & repentinè moriens sumpta prima particula, privaretur effectu Sacramentali competenti: denique effectus Sacramentalis non debet dependere à futuro, & contingenti eventu.

Dixi iterùm *cæteris paribus*: Nam si, ita successivè suscipiens ad posteriores particulas augeat dispositionem novis actibus devotionis amoris, omninò probabile est, etiam augeri effectum Sacramentalem gratiæ, juxta dicta suprà de sumptione Calicis: & certum est, si primam partem accepisset indispositus sine effectu, reliquas autem sumeret dispositus, eum recepturum totum effectum Sacramentalem. Denique apud omnes in confesso est, quando & physicè, & moraliter plures sunt Communiones, ut in tribus Missis Nativitatis, conferri in singulis specialem effectum Sacramentalem juxta præsentem suscipientis dispositionem.

§. III. DUBIUM II.

Quando, & quamdiu Sacramentum Eucharistia confert gratiam?

212 I. SAcramentum Eucharistiæ confert effectum Sacramentalem gratiæ in ipsa manducatione, seu sumptione. *Communissima*. Sumitur ex Scriptura Joann. 6. *Qui manducat me, vivet propter me, &c.* Ubi, & alibi semper effectus hujus Sacramenti tribuitur manducationi, vel sumptioni, aut ipsi manducanti, vel sumenti. Unde meritò ab omnibus rejicitur opinio quorundam putantium effectum hujus Sacramenti conferri, quando adhuc Hostia, vel species sunt in ore. Quia ille nullo modo verè dicitur manducasse, vel bibisse, qui cibum ore masticatum, aut potum attractum ejiceret, neque talis adeò fregisset jejunium. Unde, si species in ore corrumpantur, antequam eæ, vel pars aliqua earum incorrupta deglutiatur, aut si homo anteà moriatur, non reciperet fructum, seu effectum Eucharistiæ: neque solet, neque debet dari infirmis, qui non possunt deglutire: & suprà jam monuimus, non esse species tamdiu in ore retinendas, donec corrumpantur.

II. Eucharistia confert suum effectum in instanti com- 213
pletæ manducationis. *Omnes*. Ratio est: quia manducantibus promittitur gratia *Joan. 6.* atqui ante instans completæ manducationis non dicitur quis verè manducans, vel manducasse: ergo &c. Quodnam autem sit illud instans completæ manducationis, communior opinio est, esse illud, quo cibus trajicitur ex ore per guttur versùs stomachum, & attingit indivisibile medium inter os, & guttur. *Coninch.* tamen, & plures alii probabiliùs censent, tunc primò conferri gratiam, quando Hostia, vel pars illius (adeòque ipse Christus) primò in stomachum recepta est: tunc enim quis perfectè manducat, & eousque cibus corporalis non habet se per modum nutrimenti; quare etiam censeretur jejunus, qui cibum ejiceret, priusquam stomachum attingeret: adeòque eousque etiam Christus sub speciebus non habet se per modum nutrimenti spiritualis conferendo gratiam. Unde si homo moreretur, antequam species per guttur trajectæ stomachum attingerent, gratiam non reciperet juxta hanc Sententiam. Denique fatendum est, nihil certi in hac re definiri posse: & ideo *Sylvius*, *Diana*, & alii dicunt, gratiam conferri manducanti, vel sumenti in instanti Deo cognito, nobis autem ignoto.

III. Eucharistia confert suum effectum tantùm in instan- 214
ti completæ manducationis, & nihil ampliùs deinceps, quando adhuc species Sacramentales perseverant, adeoq; Christus realiter præsens manet in stomacho, saltem per se, & cæteris paribus. Nam Eucharistia per modum causæ naturalis in subjecto capaci, statim producit totum effectum, quem producere potest, saltem nisi fiat aliqua variatio melioris dispositionis. Et sanè alioquin per se ad augmentum gratiæ conduceret magnitudo specierum, & stomachi languor. Insuper verius est, etiam intereà temporis, aucta dispositione suscipientis, non tamen augeri gratiam ex opere operato. Ita communior Doctorum cum *Vasquez*, & alii. Ratio est: quia tota operatio Sacramentorum est ex institutione, & voluntate divina: sed hæc ex sacra Scriptura non constat nobis aliter, quàm quod manducantibus, & bibentibus promittitur gratia: neque novi quidquam asserendum est circa Eucharistiam, quod non rectà ratione colligatur ex ejus institutione, aut sit firmatum authoritate, vel communi sensu Ecclesiæ: ergo Eucharistia ex divina institutione tantùm confert suum effectum, quando actu manducatur, vel bibitur, non verò toto reliquo tempore, quamdiu manent species, & sub ipsis Christus in stomacho: alioquin sequerentur inconvenientia aliqua. 1. Adhuc expedire, & fructuosiùs esse majores, vel plures sumere species, ut Sacramentum diutiùs maneat in stomacho. 2. Peccare hominem sacrilegè, non tantùm actu suscipiendo hoc Sacramentum indignè, sed etiam indignè illud conservando in seipso, utpotè eo tempore interim in peccatum consentiendo. 3. Posse hominem justificari per hoc Sacramentum, qui illud quidem indignè suscepit, si adhuc præsente Sacramento, & etiam tunc ex opere operato gratiam conferente, se disponeret dolendo de peccato. 4. A fortiori ergo hoc Sacramentum indignè susceptum, recedente fictione, non conferret suum effectum, si jam desiit Sacramentum, & præsentia Christi corruptis speciebus, juxta communiorem cum *D. Thoma*.

IV. Nihilominùs certè etiam probabilis, & pia est oppo- 215
sita Sententia, nimirùm durante Sacramento, si augeatur, & innovetur dispositio, adhuc augeri gratiam. Ita *Cajetanus*, *Gabriel*, *Suarez*, *Coninch.* & plures Recentiores apud Lugo *disp. 12. sect. 2.* Diana *p. 3. tr. 6. misc. res. 46.* Tamburinus *lib. 4. c. 4.* Ratio est: quia operatio gratiæ tribuenda est ipsi Christo præsenti sub speciebus, sumptione tantùm se habente per modum conditionis: ergo quamdiu est nobis Sacramentaliter præsens, si nos augeamus dispositionem, actus devotionis plures, & plures exhibendo; non est, cur Christus non causet in nobis aliam, & aliam gratiam, ad quam isti actus disponunt. Deinde hoc Sacramentum habet se per modum cibi: ergo cum proportione ad cibum corporalem, quamdiu ratione melioris dispositionis Sacramentaliter perficitur, tamdiu pergit nutrire spiritualiter animam per collationem gratiæ. Unde in hac Sententia negatur illa superiùs illata esse inconvenientia. Et omninò conceditur: non quidem per se, sed per accidens, ratione novæ, & melioris dispositionis meliùs, & fructuosiùs esse, sumere majores, & plures species: nec carpendam esse devotionem illius, qui ad eum finem libentiùs sumit majores species panis, vel vini, ut non tam citò corrumpantur, & sic Christus diutiùs maneat, & sæpiùs

gra-

gratiam conferat. Omnes tamen fatentur, id esse illicitum facere ex industria cum aliquo notabili excessu ultra morem Ecclesiæ: adeò ut peccaret, & Sacerdos præbens, & Laicus sumens ad eum finem plures particulas. Ratio sumitur ex usu perpetuo Ecclesiæ, & ex periculo, quòd posset sensim introduci superstitio, vel opinio erronea de virtute hujus Sacramenti, ut eò major putaretur esse virtus hujus Sacramenti per se, quò plures, vel majores sumuntur species; Unde Inquisitores solent contra id facientes procedere tanquam suspectos de errore.

§. IV. *Qui sunt effectus secundarii hujus Sacramenti.*

216 SUnt generatim loquando varia auxilia gratiæ actualis ad promovendum in bono, & avertendum à malo. Quemadmodùm enim quodlibet Sacramentum, præter effectum primarium gratiæ sanctificantis, secundariò confert jus ad gratias actuales, & auxilia divina suo tempore conferenda ad debitè exercendos actus tali Sacramento correspondentes, seu ad quos tale Sacramentum ordinatur, ut *in 1. par. cap. 1. num. 43 94.* explicatum est: ita maximè hoc divinissimum Sacramentum dignè susceptum, etiam in ipsa susceptione, & probabiliter, quamdiu manet Christus homini Sacramentaliter præsens, confert varia auxilia, & gratias actuales, quibus operatur mirandos illos effectus, quos huic Sacramento passim attribuunt Concilia, & SS. Patres. De his Concilium Tridentinum *sess. 13. cap. 2.* sic loquitur: *Sumi autem voluit* (Christus) *Sacramentum hoc, tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viventes vita illius, qui dixit: qui manducat me, & ipse vivet propter me: & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à mortalibus præservemur. Pignus præterea esse voluit futuræ gloriæ nostræ, & perpetuæ felicitatis: adeoque Symbolum unius illius corporis, cujus ipse Caput existit, cuique nos tanquam membra, arctissima Fidei, Spei, & Charitatis connexione adstrictos esse voluit.* Hactenùs Concilium Tridentinum quibus quatuor potissimùm effectus Eucharistiæ expressi, explicandi sunt: *Reficit, præservat à mortalibus, liberat à venialibus, unit cum Christo, & Fidelibus.*

I. Reficit.

217 COncilium Florentinum in Decreto unionis expressè dicit: *omnem effectum, quem naturalis cibus, & potus quoad vitam agunt corporalem, hoc idem quoad vitam spiritualem & hoc Sacramentum operatur.* Hæc Concilium. Atqui cibus, & potus corporalis in primis REFICIT, id est; *sustentat, auget, reparat, confortat, delectat, &c.* Ita proportionaliter hoc Sacramentum quoad vitam spiritualem animæ. 1. *Sustentat*, & confert vires ad exercenda opera vitæ spiritualis, scilicet Charitatis, & virtutum, ut mox infrà explicabo. 2. *Auget*, & facit nos crescere in vita spirituali; id est, virtutibus, & maximè Charitate Dei, & proximi. 3. *Reparat* vires animæ, quas noxii fomitis calor debilitat, ipsamque vitam animæ conservat, & confortat in via salutis. Unde ejus figura fuit ille panis subcinericius, 3. *Reg.* 19. in cujus comesti fortitudine Elias ambulavit 40. diebus, & 40. noctibus, usque ad montem Dei Horeb. 4. *Delectat*, & recreat animam dulcedine spirituali, excitat fervorem Charitatis, & Devotionis; sapitque spiritualis hic cibus animæ cœlesti gustu, sicut cibus, & potus corporalis affert saporem sensualem: unde ei Ecclesia meritò applicat illud Propheticum Genes. 49. *Pinguis est panis ejus, & præbebit delicias Regibus.* Has tamen delicias animæ, illi soli sentire solent, qui animo ab omnibus inordinatis affectibus, etiam venialibus vacuo, & purgato, sollicitè ad ejus sumptionem se præparant, ac sanctis meditationibus, atque effectibus imbuti ad hanc mensam accedunt. Quare passim impeditur hic effectus per incustodiam cordis, evagationes vanas, affectiones inordinatas, complacentiam in venialibus, &c. Etsi enim venialia ejusmodi non tollant, tamen minuunt, & impediunt fervorem Charitatis.

II. Præservat à mortalibus.

218 SIc Concilium Trident. *cit.* omnesque DD. Sumitur ex illo *Joann. 6. Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducet, non moriatur*, scilicet spiritualiter per peccatum. Præservat autem Eucharistia sumpta à mortalibus peccatis, quatenùs Deus vi illius hominem & interiùs specialiter protegit, ac etiam exteriùs corroborat per singulare adjutorium, ut vel represso dæmone, & amotis occasionibus liberet, vel ad superandas tentationes tempore opportuno specialia auxilia, & gratias actuales tribuat. Cæterùm quemadmodùm hoc Sacramentum non operatur suum effectum principalem, gratiæ sanctificantis augmentum, sine congrua dispositione hominis; sic nec hanc à mortalibus præservationem præstat sine ejus congrua dispositione, quæ in hoc consistit, ut homo benè utatur libero arbitrio, & sedulò cooperetur auxiliis divinis, & gratiis actualibus à Deo sibi exhibitis. Unde non mirare, in multis hoc Sacramentum frequentantibus, non apparere hunc effectum: defectus ex parte ipsorum est, non Sacramenti. Non tamen omnia nobis nunc patent. Olim apparebit autem, à quot, & quantis peccatis quisque virtute hujus Sacramenti præservatus sit.

III. Venialia delet quoad culpam.

SIc omnes Theologi, & expressè Concilium Trid. *cit.* di- 219
cens: *Hoc Sacramentum sumi tanquam antidotum, quo liberamur à culpis quotidianis*, id est, à peccatis venialibus quoad culpam (nam pœnam temporalem debitam Eucharistia, non ut Sacramentum, sed ut Sacrificium, ex opere operato delet) Ratio: quia hoc Sacramentum est institutum ad nutriendam Charitatem, & vitam spiritualem, adeòque ut per modum alimenti spiritualis restauret ruinas quotidianarum defectionum cum proportione ad cibum temporalem: Delet autem Eucharistia venialia duobus modis. Primò (secundùm omnes Theologos) mediatè, quatenùs nimirùm confert actualia gratiæ auxilia, quibus excitantur actus Charitatis, Contritionis, & similes pii motus, per quos deinde venialia immediatè delentur, & remittuntur ex opere operantis. Secundo (secundum *D. Thomam, Suarez*, & ferè communem DD.) etiam immediatè, & ex opere operato conferendo remissionem venialium, ad quæ ampliùs in anima non viget affectus, vel complacentia actualis: ut ad hunc effectum non alia requiratur dispositio, quàm digna sumptio sine actuali affectu alicujus peccati venialis: quamvis alii probabiliter etiam hic requirant aliquam positivam displicentiam, vel retractationem saltem virtualem, & implicitam, qualisque sine Sacramento hoc non sufficeret ad delenda venialia. Non enim videtur Deus offensas etiam leves remittere, nisi ab eis se homo aliqualiter avertat, & eas retractet. Et hinc, quamvis per Eucharistiæ sumptionem eo modo venialia deleantur, non tamen frustrà inducuntur probi fideles, ut ante Communionem studeant per Confessionem se à venialibus emundare. Nam suadetur ipsis, quod est securius: Confessio enim ad hoc est magis per se instituta. Deinde illa expurgatio est dignior dispositio, adeoque conferens ad uberiorem gratiam in Sacramento Eucharistiæ accipiendam. Nam simili ratione quamvis Confessio cum sola attritione deleat, tam mortalia, quàm venialia, tamen non frustrà suadetur fidelibus Contritio per se, & antecedenter ad absolutionem peccatorum deletiva. Prout etiam Confessio, vel saltem dolor venialium est suadenda in ungendo, etsi venialia per ipsam Extremam Unctionem deleantur. Cæterùm iis, qui nimii sunt in venialibus confitendis, Confessarii, quandoque rectè ingerunt, ex aliis quoque mediis, præsertim ipsa sacra Communione deleri. Ut rectè monet noster Henrix *hic disp. 7. quæst. 1. num. 4.*

IV. Unit cum Christo, & Fidelibus.

SAcramentum Eucharistiæ, cùm per se institutum sit ad 220
augendum fervorem Charitatis per auxilia specialis gratiæ actualis, in primis spiritualiter unit animam Christo. Sicut enim cibus corporalis transmutatur in substantiam aliti; ita cibus iste cœlestis sumentis affectum transformat in ipsum Christum. Sic enim Christum loquentem inducit D. Augustinus 7. *Confess. cap. 10. Manducabis me, nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuæ: sed tu mutaberis in me.* Quod pulchrè declarat S. Bonaventura: *opusculo de præparatione ad Missam cap. 7.* dicens: *Hæc est differentia inter comestionem corporalem, & spiritualem, quia ibi cibus comestus transit in substantiam, & nutrimentum comedentis, hic vero comedens incorporatur Christo, & transit in amorem, & unitatem Spiritus Christi.* Similiter hoc Sacramentum, cùm sit Sacramentum unitatis fidelium augendo charitatem Dei, & proximi, unit fideles non tantùm cum Christo Capite, sed etiam inter se, ut indicat Tridentinum *sess. 13. cap. 2. & 8.* Et significant ipsæ species panis, & vini. Namque (ut notavit D. Augustinus *tract. 26. in Joannem.*) Aliud in unum ex multis granis conficitur: aliud in unum ex multis acinis confluit: idcòque Apostolus 1. *Corinth. 10.* ait: *Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane participamus.*

Denique hic observandum est, sicut & aliorum Sacra- 221
mentorum, ita & Eucharistiæ quatenùs Sacramentum est, effectum esse tantùm proprium sumentis, & nullum aliis communicabilem: secùs mox dicemus de effectu Sacrificii. Quando ergo quandoque pii communicant pro aliis viris,

vel

vel defunctis, non applicant illis Communionem, ut illis valeat ex opere operato: sed solùm applicant ipsius Communionis effectum satisfactorium, vel impetratorium ex opere operantis, quatenùs scilicet ipsa Communio est opus meritorium & satisfactorium, & specialiter, quando Christo realiter præsente solent fideles ferventiùs, & efficaciùs pro aliis deprecari, seu vivis, seu defunctis. Ratio, autem disparitatis inter Sacramentum Eucharistiæ sumptum, & Sacrificium oblatum est: quia Sacramentum Eucharistiæ operatur suos effectus per modum cibi spiritualis: cibus autem per se solùm proficit comedenti: at verò Sacrificium offertur per modum cultus publici repræsentantis merita passionis, & mortis Christi omnibus communia: ideòque fructus Sacrificii ex natura sua est aliis communicabilis. Hactenùs de effectibus Sacramenti Eucharistiæ. Nunc ad Sacrificii effectus, & fructus procedendum.

SECTIO II.

De Fructibus Sacrificii.

SUMMARIUM.

222 *Sacrificii effectus, valor, fructus quid?* &
223 *Quotuplex?*
224 *Quid valor, & fructus ex opere operato, & ex opere operantis?*
225 *Quid opus operatum, & opus operantis?*
226 & 227 *Qualiter remittat pœnas purgatorii?*
228 *Quid fructus meritorius, satisfactorius, & impetratorius?* Usque ad n. 233.
233 *Qualiter Sacrificium sit satisfactorium, seu remissivum pœnæ peccatis debitæ?* Usque ad n. 237.
237 & 238 *Qualiter, & qualium bonorum Spiritualium, & temporalium sit impetratorium?*
239 *Qualiter sit propitiatorium, seu conferens ad remissionem peccatorum mortalium?* Usque ad n. 242.
242 *Qualiter sit expiatorium, seu deletivum peccatorum Venialium?* Usque ad n. 245.
245 *Fructus ex parte participantium quadruplex;* generalis, specialis, specialissimus, & ministerialis.
246 *Fructus, seu portio* generalis *qualis?* 247. *cui obveniat?* 248. *an pro libitu applicari possit,* & 249. *Quantus?*
250 *Fructus, seu portio* specialis *quibus obveniat, & applicari possit?* Usque ad n. 255.
255 *Fructus, seu portio* specialissima *qualis, & an aliis applicari possit?*
256 *Fructus* ministerialis *quis, & quibus obveniat?*

§. I. *Quotuplices sunt Fructus Sacrificii?*

I. *Quid Sacrificii* Effectus, Valor, Fructus?

222 I. EFfectus Sacrificii dici potest omne, id, quod per Sacrificium efficitur. Hinc, quia Sacrificii tres sunt partes substantiales, Consecratio, Oblatio, & Sumptio, quæ singulæ aliquid efficiunt, tres quoque erunt Sacrificii effectus. Nam ut consecratio est, sacrificii effectus est ipsum Sacramentum Eucharistiæ, seu Corporis, & Sanguinis Christi, de quo c. 3. §. 3. Ut oblatio est, sacrificii effectus propriè dicitur, fructus ejus, de quo in præsenti agimus. Denique ratione sumptionis, seu potiùs ratione Sacramenti dignè sumpti, ejus effectus est gratia sanctificans, &c. de quibus modò *Sect.* 1. §. 1. & 2. Absolutè ergo, quando quæritur de effectu sacrificii, intelligitur de valore, & fructu ejus. Hinc II. *Valor* sacrificii est ejus efficacia, qua Deo oblatum confert bona aliqua, & offerenti, & iis, pro quibus offertur. III. *Fructus* sacrificii, sunt ipsa illa bona, quæ Sacrificium oblatum, vel potiùs ratione, & intuitu sacrificii oblati, motus ipse Deus confert offerenti, & iis, pro quibus offertur.

II. *Quæ, & quot sunt divisiones valoris, seu fructuum Sacrificii?*

223 TRiplex est divisio, seu tres sunt divisiones valoris seu fructuum sacrificii, ex parte causæ, ex parte rei, ex parte participantium. I. *ex parte causæ*, seu causalitatis, duplex est fructus sacrificii *ex opere operato*, & *ex opere operantis*. De his mox N. sequenti, II. *Ex parte rei*, universim, triplex est fructus sacrificii, *meritorius*, *satisfactorius*, *impetratorius*, de quibus mox N. IV. Paulò aliter, quantùm est ex opere operato principaliter, quadruplex nomeratur, fructus satisfactorius, impetratorius, propitiatorius, & expiatorius, de quibus seorsim. §. 2. III. *Participativè*, ex *parte participantium*, triplex quoque communiter assignatur fructus: *Generalis*, totius Ecclesiæ: *specialis*, eorum, pro quibus offertur Sacrificium: & *specialissimus*, ipsius sacerdotis celebrantis. Attamen Recentiores non abs re, addunt quartum, *ministerialem*, eorum, pro quibus offertur sacrificium, loco fructus *specialis*, per quem intelligunt fructum assistentium, vel cooperantium: sed de his distinctiùs dicam infrà §. 5.

III. *Quid est Valor, & Fructus* ex opere operato, & ex opere operantis?

I. FRuctus *ex opere operato* est, quem confert Sacrificium ex vi institutionis à Christo factæ, independenter à sanctitate, & meritis Offerentis. Qua ex parte Sacrificium ritè factum à Sacerdote malo, & quantumvis impio, ejusdem valoris, & efficaciæ est, eundemque effectum, seu fructum tribuit ex opere operato subjecto capaci, ac Sacrificium sacerdotis quàtumvis sancti. Fructus *ex opere operantis est*, quem confert Sacrificium, quatenùs est actio religiosa procedens à Ministro, gratia, & meritis prædito, debita cum dispositione offerente, eòque major, quò majori gratia, & merito præditus, majorique cum dispositione, & devotione offert. An satis capis Tyro? Capiu utcomque; at certè non satis intelligo, quidnam sit, vel cur dicatur illud *opus operatum, & opus operantis*. Si fusiorem explicationem expectas, vide *Suarez, Vasquez, Tannerum, Dicastillum*, allegatos à P. Gob. *Alph. Sacrif. à n.* 146. ex quo compendio sic accipe. 224

II. *Opus operatum* dicitur aliqua actio (Sacramentum, Sacrificium &c.) considerata secundùm se, & sine respectu ad dispositionem, meritum, dignitatem, vel sanctitatem hominis eam exercentis, vel recipientis; atque adeò, non ut modò *facienda*, vel *fienda* ab hoc tali, vel tali homine, sed jam pridem quasi *facta*, idest, instituta à Christo, atque ex ipsa institutione Christi efficax, & operatoria facta ad aliquem effectum causandum, utpotè gratiam conferendam, peccatum, vel pœnam remittendam. Et jam capere debes, quare dicatur *opus operatum*, seu actio operata. Quia enim Christus instituit illas actiones, ut efficaces sint ad hujusmodi effectus, aptè dicuntur illæ actiones à Christo *factæ, vel operatæ*, & quod idem est, *opus operatum*. Ac proindè effectus, seu fructus, qui provenit ex tali actione secundùm se considerata præcisè, ut à Christo facta, vel instituta, sine respectu ad dispositionem, vel meritum hominis operantis illam, dicitur effectus, seu fructus *ex opere operato*. *Opus operantis* dicitur eadem actio, considerata prout hic, & nunc fit, & exercetur ab homine hoc in tali, vel tali dispositione, devotione, fervore, virtute, & sanctitate operante: ideoque fructus, quem causat actio vi talis dispositionis, fervoris, probitatis, ac meriti hominis operantis, exercentis, vel recipientis illam, congruentissimè dicitur, seu effectus *ex opere operantis*. Jam applica ad propositum. 225

III. Sacrificium (quod etiam est actio Sacerdotis celebrantis, ac consecrantis) habet valorem, & vim remittendi pœnas purgatorii in toto, vel in parte, ex ipsa institutione Christi, qui nimirùm instituit, & decrevit, ut quando offertur Sacrificium pro una anima in purgatorio, remittatur ei aliquanta pœna, certa aliqua mensura ab eodem taxata: v. g. ponamus octo dierum: quem fructum eadem mensura Sacrificium ritè oblatum semper causat, & confert, quicumque sit sacrificans, etiam pessimus, adeoque nullius apud Deum meriti, quia causat, ut opus factum, & institutum à Christo; idest, *ex opere operato*. Jam verò sæpissimè per Sacrificium remittitur longè plus pœnæ: quia nimirùm Deus ratione Sacrificii talis condonat non tantùm octo, sed duodecim, vel etiam plures dies, attendendo ad Sacrificantis (imò etiam aliorum offerentium) dignitatem, meritum, devotionem, fervorem, aliamve virtutem tunc exercitam, v. g. magno frigore patienter tolerato, aut si podagricus magno dolore stare debeat, &c. Ecce hi alii quatuor, vel plures dies erunt fructus Sacrificii *ex opere operantis*. Atqui similiter discurre de aliis Sacrificii fructibus infrà consequenter enumerandis, ut satisfactorio, impetratorio, &c. 226

IV. Res clarior est in Sacramentis; v. gr. ipsa nostra SS. Eucharistia. Quisque recipit Sacramentum Eucharistiæ citra obicem peccati mortalis, etiamsi tepidissimè se habeat, & eo usque modo, quò reciperet infans, vel amens, obtinet tamen aliquem gradum gratiæ Sacramentalis à Christo instituente taxatum ipsi cognitum, v. g. ponamus, *ut duo*. Quia nimirùm Christus statuit, illam saltem mensuram gratiæ concedere non indignè manducantibus carnem suam. Et hunc effectum dicitur Eucharistia causare, & conferre *ex opere operato*. Jam vero, ut accedis cum exacta præparatione, & devotione, magno fervore, ardentibus desideriis, actibus, & effectibus amoris, fidei, spei, reverentiæ, &c. propter hanc tuam bonam dispositionem, dignitatem, meritum, accipis aliquid 227

quid plus gratiæ, ampliorem gratiam, v. g. *ut quatuor*, vel amplius: illud plus, hanc ampliorem gratiam, duos, vel plures gradus gratiæ dicitur Eucharistia causare, & conferre *ex opere operantis*. Eademque ratione discurre de aliis Sacramentis; imò etiam Sacramentalibus, ut efformatione crucis, usu aquæ benedictæ, aliarumque rerum ab Ecclesia benedictarum, quæ ex institutione Ecclesiæ, dilectæ Sponsæ Christi, in capaci semper aliquem effectum bonum Spiritualem *ex opere operato*; at pro meliori dispositione, majorem, & majorem causant *ex opere operantis*.

IV. Quid fructus meritorius, satisfactorius, impetratorius?

228 I. FRuctus *meritorius* est, quo celebrans, vel Missæ assistens debitè, in statu gratiæ, meretur augmentum gratiæ sanctificantis in præsenti, & gloriæ in futuro. Fructus *satisfactorius* dicitur, quo celebrans, vel Missæ assistens satisfacit pro pœnis temporalibus debitis pro peccatis jam remissis, alioquin in hac, vel altera vita luendis. Fructus *impetratorius* dicitur, quo celebrans, vel Missæ assistens debitè, impetrat à Deo beneficia spiritualia, vel temporalia, de quibus infrà latiùs. Hunc triplicem fructum habet quodlibet opus bonum in gratia factum.

229 II. Ex dictis fructibus, fructus meritorius totus essentialiter est ex opere operantis, & non ex opere operato Sacrificii ipsius immediatè; secundùm communem DD. Alioquin quoad hoc Sacrificium non differret à Sacramento, quo solo ex opere operato confertur gratia sanctificans, sicut fit in sumptione SS. Eucharistiæ. Unde vides dignè celebrantem duplicem percipere gratiam sanctificantem, unam ex opere operantis, quatenùs dignè sacrificat: alteram ex opere operato, quatenùs dignè communicat. Idemque dic de dignè assistente Sacro, & simul communicante.

230 III. At verò fructus satisfactorius, & impetratorius in Sacrificio principaliter est ex opere operato, quia per se institutum est ad satisfactionem pro peccatis, & impetranda bona salutaria animæ, & corporis, ut mox dicetur; & uterque est etiam ex opere operantis in dignè offerente Sacrificium, sicut est æqualiter in omni opere bono, ac meritorio. Et hinc ulteriùs

231 IV. Utrumque hunc fructum, satisfactorium, & impetratorium, ex opere operato, & opere operantis, Sacerdos (vel alius offerens, imò quilibet opus meritorium exercens) potest applicare, & donare alteri: at verò fructum illum meritorium, cùm sit essentialiter ex opere operantis, & soli operanti proprius alteri applicare, vel donare minimè potest. Quia nemo, nisi Christus, alteri gratiam sanctificantem mereri potest; ergo neque applicare opus suum, quatenùs gratiæ, & gloriæ meritorium est. Relicto ergo, attamen semper supposito, opere operantis, deinceps per se solùm de valore, & fructibus Sacrificii ex opere operato sermo nobis erit.

§. II. Qualis, & quotuplex est fructus Sacrificii ex opere operato?

232 S*Acrificium ex opere operato est immediatè Satisfactorium, & impetratorium; ac mediatè propitiatorium, & expiatorium.* Quadruplex proinde est valor, & fructus Sacrificii: Immediatus duplex, *satisfactorius, & impetratorius*: & duplex mediatus (mediantibus, scilicet impetratis per Sacrificium gratiis actualibus, auxiliis, & piis motibus) *propitiatorius, & expiatorius*. Communis DD. ut patebit.

I. Satisfactorium immediatè.

233 I. SAcrificium Missæ ex sua institutione habet valorem, & vim satisfactivam, ad remittendam ex opere operato aliquam pœnam temporalem debitam pro peccatis mortalibus, & venialibus jam remissis, fidelium vivorum, & defunctorum. Ita omnes orthodoxi. Et perspicuè Concilium Tridentinum *sess.22.c.2.* dicens: *Quare non solùm pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, & satisfactionibus, & aliis necessitatibus: sed & pro defunctis in Christo, nondum ad plenum purgatis, ritè juxta Apostolorum traditionem offertur*. Ratio est: quia Sacrificium Crucis offerebatur potissimùm in satisfactionem pro pœna peccatis nostris debita: atqui per Sacrificium Missæ applicatur nobis fructus Sacrificii Crucis: ergo Sacrificium missæ primariò est satisfactoriũ, & quidem

234 II. *Immediatè* remittit Sacrificium pœnam peccatis debitam, nimirùm per modum solutionis jam pro nobis factæ in Cruce, & nobis per Sacrificium applicatæ (Tridentinum ibidem) in subjecto tamen capaci, nimirùm constituto in gratia, & affectum ad peccata non retinente: neque in eo ulla alia dispositio prævia requiritur: ut patet in defunctis, qui suis actibus minimè possunt satisfacere pro peccatis: quare suis pœnis dicuntur communiter *satispati* tantùm, non satisfacere. Et significat etiam Tridentinum *sess.25. in Decreto de purgatorio* definiens: *Animas ibi detentas suffragiis fidelium, potissimùm autem acceptabili Altaris Sacrificio juvari*. Certum est autem juvari fidelium suffragiis immediatè per modum solutionis; ergo multò magis sic immediatè juvari debent per Sacrificium Missæ. Atque ita docent, & Concilium intelligunt DD. communissimè; ut meritò asserat *Tannerus*, id absque peccato negari non posse.

III. Sacrificium Missæ remittit pœnam peccatis debitam 235
ex opere operato, lege infallibili, adeò ut fructus hic satisfactorius de lege ordinaria sit infallibilis: idque non tantùm respectu vivorum capacium, in quo omnes Doctores consentiunt, sed etiam respectu defunctorum, secundùm communem Theologorum (contra *Sotum, & Canum*, putantes defunctis solùm prodesse Sacrificium, in quantum, & prout Deo placuerit acceptare.) Ratio est: quia hic effectus est ex institutione divina, atque infallibili: atqui Sacrificium hoc æquè & indiscriminatim institutum est pro vivis, & defunctis: Nec est ratio, cur potiùs illis, quàm istis infallibiliter prosit. Ais: Ergone, si faciam Sacrum, vel fieri curem in satisfactionem pro peccatis meis, non debeo esse solicitus de implendis pœnitentiis, lucrandis indulgentiis, aliisque operibus satisfactoriis, & pœnitentialibus. Insulsa consequentia à nullo Theologo, vel bono Christiano admittenda. Nam

IV. Non quovis Sacrificio satisfactorio tota quanta pœ- 236
na peccatis debita remittitur; alioquin frustrà pro eodem defuncto v. gr. legerentur plura Sacra, sed remittitur tantùm certa pars aliqua pœnæ juxta determinationem Christi, ac dispositionem offerentium, & participantium. Quare post habitum hunc effectum satisfactorium, remanens pœna, quoad partem saltem remitti potest eodem Sacrificio, quatenùs impetratorium est, seu per modum impetrationis, si ita applicetur ab offerente. Atque ita semper applicari debet in Missis defunctorum, ut suo loco videbimus. Animæ enim defunctorum non sunt capaces alterius impetrationis, seu beneficii impetrandi, quàm remissionis pœnarum ad suam liberationem accelerandam.

II. Et impetratorium immediatè.

I. SAcrificium Missæ est etiam impetratorium beneficio- 237
rum, ac bonorum spiritualium, ac temporalium ad salutem conducentium. *Omnes*. Constat ex suprà allegato Concilio Tridentino definiente, Sacrificium Missæ ritè offerri non tantùm pro peccatis, & pœnis, sed etiam *pro aliis necessitatibus* fidelium. Ratio est: quia similia beneficia impetrari possunt per orationem: atqui præstantissimum orationis genus est Sacrificium, quippe habens suam efficaciam ex meritis Christi, qui simul est principalis offerens, & res oblata. Christus autem meruit nobis solum bona salutaria, necessaria, vel conducentia ad salutem. Valet ergo Sacrificium ad impetranda bona, non tantùm spiritualia, ut singulariter gratias actuales excitantes, & adjuvantes ad conversionem, ad gratiam, & gloriam consequendam; auxilia specialia, ad resistendum tentationibus, ad virtutes, v. gr. castitatem, humilitatem, &c. impetrandas, vitia, extirpanda, &c. sed etiam secundariò ad impetranda bona temporalia spiritualibus subservientia, ad salutem conducentia, v. g. sanitatem corporis, aeris elementiam, frugum proventum; ad avertendum mala opposita, ut infirmitatem, sterilitatem, famem, bella, pestem, &c. ut patet quotidiano usu Ecclesiæ, quæ semper consuevit offerre hoc Sacrificium pro bonis, tam spiritualibus, quàm corporalibus, seu temporalibus consequendis, & malis oppositis avertendis. Effectus probant experientiæ innumeræ, & propè quotidianæ; testesque innumeri, antiqui, & locupletissimi sunt D. Augustinus *l. 22. de civ. c. 8.* referens liberatos fuisse servos, & animalia ab infestatione Dæmonum, oblatione Sacrificii. Et D. Gregorius *l. 4. Dialog. cap. 57.* fuisse cujusdam captivi vincula soluta, quoties, curante ejus conjuge, oblatæ sunt Hostiæ prò salute ipsius. Idem *ibidem* fuisse Baracam in naufragio morti ereptum eo die, quo pro eo Presbyter Hostiam sacræ oblationis immolavit.

II. Sacrificium est impetratorium ejusmodi beneficio- 238
rum, ac bonorum spiritualium, ac temporalium, ex opere operato *immediatè*: eo sensu, quo Sacrificium ex se, vi institutionis suæ, atque ex dignitate offerentis principalis, ac Hostiæ, nimirùm Christi, est idoneum, sufficiens, & efficax ad flectendam divinam bonitatem, ut beneficia postulata concedat, etiam independenter à dignitate, vel indignitate Ministri offerentis. Quare cavenda est hic æquivocatio. Non enim dicimus, Sacrificium ex opere operato immediatè

cau-

causare ista beneficia ac bona, v. gr. sanitatem corporis &c. sed ex opere operato *immediatè* impetrare illa: hoc est vi ipsius actionis à Christo institutæ nullo alio mediante, moveri Deum ad conferenda bona illa, juxta conditionem, & capacitatem suscipientis. Unde nec est ex opere operato impetratorium cujuscunque boni postulati seu spiritualis, seu temporalis, præcipuè determinatè, ut experientia docet. Quia Christus suam institutionem subordinavit dispositioni divinæ providentiæ. Nec habemus de ejusmodi impetratione promissionem absolutam Dei, sed tantùm conditionatam, *si nobis, quod rectè petimus, secundùm divinæ providentiæ ordinationem, dari expediat*. Veruntamen quamvis non semper obtineatur id, quod petitur, semper tamen obtinetur aliquid, vel idem alio tempore opportuno, vel aliud quid, & prout Deo melius visum fuerit. Ut notant PP. & DD. communiter. Denique etsi fructus iste impetratorius principaliter sit ex opere operato, ut dictum est; certum tamen est ad eum promovendum primùm conducere dignitatem, devotionem, ac sanctitatem Ministri offerentis, ex opere operantis. Etsi enim dignitas principalis offerentis, ac Hostiæ, Christi, sit sufficientissima ad quidvis impetrandum, efficacia tamen etiam proportionatur devotioni, ac meritis Ministri, ac offerentium. Quemadmodum etiam in humanis, etsi gratus sit principalis, qui per legatum petit, gratumque munus, quod offert, faciliùs tamen, & meliùs impetrat, quando legatus ejus nomine postulans, similiter gratus, & acceptus est. Unde Missa Sacerdotis boni, etsi ex se, & opere operato, non plùs valeat, quam mali; tamen ex hoc multo plùs prodest Ecclesiæ, & fidelibus, pro quibus offertur.

III. Propitiatorium mediatè.

239 I. SAcrificium Missæ verè est propitiatorium, causans aliquo modo, ac conferens ad remissionem peccatorum mortalium, justificationem peccatoris, ac primam gratiam obtinendam ex opere operato: at non immediatè est remissivum peccatorum mortalium (sicut Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ) juxta communissimam Theologorum, teste Laym. *lib. 5. tract. 3. cap. 1. num. 4. fine*, contra aliquos apud Dicastillum. Ratio est: quia virtus hæc propria Sacramentorum est, ut in actuali applicatione hominem sanctificent, gratiam conferendo, vel augendo. Deinde si Sacrificium ex opere operato immediatè deleret mortalia, & conferret primam gratiam, sequerentur plura inconvenientia. 1. Sacramentum Pœnitentiæ non esset nobis simpliciter necessarium necessitate medii ad remissionem peccatorum post Baptismum commissorum. 2. Sufficeret sola attritio cum Sacrificio, cùm tamen illa extra Sacramentum non possit perducere ad justificationem peccatoris, ut docet Concilium Tridentinum *sess. 14 cap. 4.* 3. Alioquin attritus, pro quo celebratur Missa, etiam dormiens, vel absens, ac ipse Sacerdos, per consecrationem justificaretur, contra omnium intellectum. 4. Sacrificium denique non differret à Sacramento quoad hoc, nisi tantùm secundùm aliquid amplius.

240 II. Sacrificium ergo est propitiatorium *mediatè* tantùm, mediante impetratione, quatenùs nimirùm per Sacrificium oblatum impetrantur à Deo auxilia sufficientia, & sæpe etiam efficacia, & gratiæ actuales prævenientes, excitantes, & adjuvantes piu aliquo motu ad conversionem, pœnitentiam, vitæ emendationem, ut sic propriu actu, extra, vel intra Sacramentum, consequatur remissionem peccatorum, & primam gratiam. Quam doctrinam perspicuè indicat Concil. Trident. *sess. 22. cap. 2.* dicens: *Docet S. Synodus Sacrificium illud verè propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut ..... ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus* IN AUXILIO OPPORTUNO. *Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit*. (Jam vides Concilium loqui de remissione peccatorum mediata, mediante scilicet gratia actuale, auxilio, & dono Pœnitentiæ, intuitu hujus Sacrificii à Deo impetratis, & concessis) & rationem dat: *Una enim, eademque est Hostia. Idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Cujus quidem oblationis cruentæ fructus per hanc uberrimè percipiuntur*. Hactenùs Concilium. Certum autem est, Christum eo Sacrificio cruento meruisse nobis remissionem peccatorum, gratiam, & gloriam: ergo eadem per modum impetrationis consequimur per hoc Sacrificium cruentum.

241 At numquid effectus ille immediatus impetrationis auxiliorum, & gratiæ prævenientis, & excitantis peccatores ad pœnitentiam, (sicut & justi ad majorem profectum) est infallibilis? negat quidem Suarez, sed affirmat Coninch. apud Laym. *cit. cap. 1. num. 7.* Quia Christus huic Sacramentu absolutè, & simpliciter tribuit virtutem *remissionis peccatorum*: quod signum est, eam habere ex Christi institutione, adeoque infallibiliter: quamvis autem effectus hic sit infallibilis, ac gratiæ illæ, ac auxilia impetrata per Sacrificium semper sint sufficientia ad pœnitentiam, & sic mediatè ad remissionem peccatorum consequendam: certe tamen non semper sunt efficacia, & respectu omnium, ob defectum cooperationis. Quare non est mirum, nec dictis officit, quòd multi, qui sæpè, & quotidie Missam audiunt, imo ipsi celebrant, aut pro se offerri faciunt, nihilominùs *bibant velut aquam, iniquitatem*.

IV. Expiatorium etiam mediatè tantum.

I. SAcrificium Missæ etiam *expiatorium* est, ac deletivum peccatorum venialium quoad culpam ex opere operato quidem, sed etiam non immediatè, sed mediatè tantùm, & per modum impetrationis, mediante scilicet pio per gratias actuales, & auxilia, divina virtute impetrata excitato motu, in offerente, vel audiente Missam, aut in eo, pro quo offertur, quemadmodùm fit in aliis Sacramentalibus, ut aspersione aquæ benedictæ, &c. Ita contra Canum, Henriquez, Cordubam, Petrum Navarrum, &c. communis Sententia DD. D. Thomas, Suarez, Coninch. Azorius, aliusque citans Laym. *cit. num. 6.* Ratio est: quia universim loquendo, valdè conveniens est, quòd peccata venialia, cùm sint quædam animæ maculæ, libero arbitrio contractæ (nunquam tollantur sine pia animæ actione peccatis venialibus aliquo modo repugnante: quam etiam gratiæ infusio comitetur. Nam licèt remissio pœnæ fieri possit per solam condonationem extrinsecam, ut nimirùm debitor non sit ampliùs debitor: at vero remissio culpæ etiam venialis, ut scilicet offendens non sit ampliùs offendens, videtur non posse fieri sine aliquo propriu actu offendentis, quo is offensam aliquo modo expressè, vel virtualiter retractet, revocet, & velut infectam velit, sicque Deum offensum conciliet; quos pios actus, & motus venialium deletivos (sicut & mortalium suprà) impetrat, & excitat Sacrificium oblatum in offerente, audiente, ac eo, pro quo offertur, eo modo, quo alia Sacramentalia, sed eo efficaciùs, quo his præstantius est Sacrificium. Attamen rectè advertunt Suarez, aliique apud Laym. *cit. num. 6.* Si curasti fieri Sacrum pro remissione peccatorum tuorum venialium, & dispositus sis, hoc ipso tibi certo remitti omnia venialia, ad quæ non habes affectum vigentem, saltem per dictum modum impetrationis: jam enim habes voluntatem repugnantem venialibus culpis, quas per Sacrificium remitti, & aboleri cupis, & oratio per Christum Deo Patri oblata, & præsentata efficacissima est ad impetrandum, in hoc Sacrificio specialiter utili ad remittendas culpas quotidianas: ut dixit Concil. Trid. *suprà cit.* 242

II. Hinc patet, Sacrificium Missæ ex opere operatu *immediatè*, non solùm non delere ullum peccatum mortale, vel veniale, quoad culpam, neque conferre primam gratiam sanctificantem: sed neque in justis augere gratiam sanctificantem, conferendo scilicet immediatè tantùm per modum impetrationis, mediantibus scilicet gratiis, & auxiliis actualibus per Sacrificium à Deo impetratis, quæ sicut peccatorem excitant, & movent ad conversionem, Pœnitentiam, Contritionem, & sic peccatorum remissionem, ac primam gratiam consequendam, ita & justum movent ad pios motus, & actus meritorios, quibus gratiam auget, & venialia delet. Nam de immediata talis Sacrificii efficacia nihil nobis constat ex doctrina revelata, vel aliunde, sed oppositum potiùs; cùm nemo recipiat augmentum gratiæ sanctificantis absque proprio meritu, vel susceptione Sacramenti: atque proprium Sacramentorum, ut in actuali applicatione homini gratiam conferant, vel augeant, ut jam suprà dixi. Deinde sequeretur; justum divitem, pro quo multa Sacra celebrant, etsi nihil de sua salute cogitet, aut dormiat, nihilominùs continuo eo magis sanctificari, quò plura pro eo Sacra leguntur. 243

Ex dictis nota incidenter, universalem, & adæquatam esse divisionem communem Sarrificii Missæ penes fines, in *Latreuticum, Eucharisticum, Satisfactorium, & Impetratorium*. Quia sub impetratorio comprehenditur etiam propitiatorium, & expiatorium: cùm Sacrificium non alio modo sit propitiatorium, & expiatorium, quàm mediante impetratione gratiarum, & auxiliorum, ut dictum est. Adeòque divisio illa Sacrificii penes fines, continet sub se divisionem nostram quoad solos effectus: scilicet propitiatorium, prout delet mortalia: expiatorium, prout delet venialia quoad culpam: satisfactorium, ut delet pœnam pro mortalibus, 244

& ve-

& venialibus remissis debitam: impetratorium, quatenùs impetrat beneficia.

§. III. *Quotuplex est fructus Sacrificii ex parte participantium?*

245 Triplex communiter assignatur fructus Sacrificii: *Generalis*, totius Ecclesiæ: *Specialis*, illius, pro quo offertur: *Specialissimus*, ipsius Sacerdotis offerentis. Scotus paulò aliter: Fructum *generalem* itidem vocat totius Ecclesiæ; *specialem*, offerentis; & *medium*, illius, pro quo offertur. Sed adhuc distinctiùs Recentiores cum Suarez quadruplicem distinguunt Sacrificii fructum. *Generalem*, Ecclesiæ: *Specialem*, assistentium Sacro, & cooperantium ad illud: *Specialissimum* ipsius Sacerdotis offerentis: & *Ministerialem*, illius, vel illorum, pro quo, vel quibus offert, eisque applicat Sacerdos celebrans. Ratio hujusmodi divisionum est: Quia sicut quodlibet Sacrificium, ita & Sacrificium Missæ, debet prodesse & ipsi offerenti, & iis, pro quibus offertur: Atqui 1. Sacerdos, ut Minister Christi, & in persona Christi, est immediatus offerens, adeòque fructum aliquem participat, qui dicitur *specialissimus*. 2. Sacerdos non est Minister privatus suo tantum nomine in persona Christi offerens; sed est minister publicus Ecclesiæ: semper enim celebrat, & offert in nomine, & velut in persona totius Ecclesiæ, & sic fructum confert, & participat toti Ecclesiæ, qui dicitur fructus *generalis*. Ulteriùs. 3. Quia unà cum Sacerdote, non solùm tota Ecclesia generaliter, sed particulariter, & personaliter etiam alii secundariò cooffèrunt, nimirùm assistentes Sacro, vel cooperantes ad illud, juxta dicenda *cap. sequenti sect. 2.* etiam hi debent participare suum fructum, quem nos vocamus *specialem*. 4. Denique Sacerdos, ut Minister Christi offert pro aliis vivis, vel defunctis in specie, & illis vel maximè confert aliquem fructum specialem Sacrificii, quem nos aptè vocamus fructum *ministerialem*, quia à solo Sacerdote conferri potest. Alii communiter eundem vocant fructum *specialem*, quia certis, & determinatis in specie confertur. Scotus eundem vocat fructum *medium*: quia inter generalem totius Ecclesiæ, & specialissimum Sacerdotis, & particulariter offerentium velut medius esse. Tametsi autem hi fructus conferantur hoc ipso ordine ordinato hac ratione: utpote 1. Specialissimus, Sacerdoti offerenti: 2. Generalis, & Specialis Ecclesiæ, aliis cooffèrentibus; & Sacrificio cooperantibus: 3. Tandem Ministerialis iis, pro quibus offertur Sacrificium, tamen explico, & declaro illos ordine sequenti, prænotato, quòd hi fructus in specie à Recentioribus etiam communiter vocentur portiones.

I. *Fructus, seu Portio Generalis.*

246 I. Non satis constat, qualis sit iste Sacrificii fructus generalis totius Ecclesiæ. Varii existimant, esse fructum ex opere operato, tam satisfactorium, quàm impetratorium toti Ecclesiæ, & omnibus omninò fidelibus capacibus, vivis, & defunctis applicatum: adeò ut per singula Sacrificia omnibus Christianis, non excommunicatis, nec peccato mortali obnoxiis certò, & infallibiliter ex opere operato remittatur aliquid de pœna temporali peccatis debita, in purgatorio luenda: sicut & ipsis defunctis singulis ibi existentibus. Ita Recentiores plerique, Vasquez, alii cum Taonero *hic disp. 5. quæst. 8.* Ratio est: quia sine dubio Christus hic potuit instituere hoc Sacrificium, & de facto sic instituisse consonum, & rationi est, & majestati tanti Sacrificii, ac Hostiæ infiniti valoris.

247 II. Certum videtur, eum fructum, tam satisfactorium, quàm impetratorium obvenire iis, pro quibus Ecclesia in Missa specialiter orat, utpote Pont. Episc. Imperat. Regib. &c. Item, circumstantibus omnibus cum Sacerdote simul offerentibus, atque ad Sacrificium cooperantibus, (ubi vides fructum illum à nobis dictum *specialem*, & mox seorsim considerandum, ab aliis aptè comprehendi sub fructu generali Ecclesiæ.) De cætero plures censent fructum illum generalem impetratorium esse quidem respectu omnium fidelium vivorum, præsertim quoad bona illa communia spiritualia, & temporalia, quæ pro fidelibus in Missa petuntur: at verò fructum generalem satisfactorium obvenire iis modò nominatis, pro quibus Ecclesia in Missa specialiter orat, aut etiam Sacerdos. Non quòd omnibus, & singulis fidelibus ex singulis Sacrificiis obveniat aliquis fructus etiam satisfactorius Missæ ex opere operato, videtur minùs esse credibile: ex tot enim millibus Sacrificiorum quotidie oblatorum, quàm immensæ pœnæ remissionem, quilibet justus, vivus, & defunctus obtineret? Et, quid si Sacerdos totum hunc fructum generalem (etsi illicitè, attamen validè) applicaret uni soli, vel sibi ipsi? Tandem quamvis nobis certò non constet, qualis, & quorum sit iste fructus, certum tamen est esse maximi momenti. Nam

248 III. Hunc fructum generalem totius Ecclesiæ non potest Sacerdos aliter applicare, immutare, aut pro libitu disponere, suspendere, uni, vel aliquibus tantùm applicare, aliquem, vel aliquos ab eo excludere, saltem licitè secundùm communem DD. & secundùm multos, neque validè. Ratio est: quia fructus ille generalis provenit non ex intentione privata Ministri, sed ex intentione communi totius Ecclesiæ: Sacerdos enim semper tenetur Sacrificium offerre, prout Christus instituit, & Ecclesia intendit; nimirùm tanquam Minister publicus Christi, & Ecclesiæ totius. Atqui Christus instituit, & Ecclesia semper intendit Sacrificium offerre pro tota Ecclesia, seu omnibus fidelibus, sic, ut fructu generali omnibus prosit membris vivis, & defunctis, prout significant omnes orationes in Missa, præsertim in Canone recitatæ, clarè docet Concil. Trident. *sess. 22. cap. 6.* declarans: *Missas privatas verè communes censeri debere, quia à publico Ecclesiæ Ministro, non pro se tantùm, sed pro omnibus fidelibus, qui ad Christi Corpus pertinent, celebrantur.* Hæc Concilium: quare Sacerdos verè & debitè celebrare intendens, fructum illum generalem Ecclesiæ non potest, saltem licitè, suspendere, limitare, aliter applicare in toto, vel in parte. Et proinde Sacerdos ab hoc generali Ecclesiæ fructu, aliquem positivè excludens (prout inimicum suum exclusisse impius quidam Sacerdos refertur apud Tamburinum *opusc. de Sacrific. lib. 2. cap. 2. §. 13.*) peccaret gravissimè, & dupliciter 1. Contra obedientiam, & instructionem Ecclesiæ, cujus in offerendo Minister est Sacerdos, ut dictum est. 2. Contra Charitatem, dum utique aliquo odio, vel inimicitia gravi stimulatus proximum tentat excludere ab eo, & suffragiis communibus Ecclesiæ. Cæterùm, quia Sacerdos principaliter, ut Minister Christi, ejusque authoritate habet potestatem applicandi fructum Sacrificii, si totum fructum Sacrificii sui, etiam generalem Ecclesiæ debitum, vellet alicui uni applicare, vel aliter disponere, quantumvis illicitè, validè tamen facturum, post alios docet etiam noster Henriex *hic disp. 8. quæst. 7. n. 78.* & ipse Gob. *hic casu V. num. 130.*

249 IV. Fructus generalis Ecclesiæ satisfactorius, & impetratorius est infinitus extensivè, & syncategorematicè, quatenùs quantumvis aucto numero fidelium, respectu singulorum tamen non minuitur, sed potiùs augetur: uti mox dicetur *Sect. sequenti.* Et quamvis intrinsecè finitus, & limitatus sit, cùm Sacrificium, quatenùs nomine Ecclesiæ offertur, finitam habeat vim satisfaciendi *ibidem* dicendam; tamen eò majorem habet vim, eòque major erit fructus, quò sanctior est Ecclesia, sive quò plures in eo justi, Deoque gratiores existunt. Communis, & certa apud Laym. *cit. cap. 1. num. 1.* Quemadmodùm etiam Legatus alicujus Communitatis apud Regem tantò faciliùs, & majora impetrat, quantò ea Regi gratior est.

II. *Fructus, seu Portio Specialis*

250 Competit specialiter concurrentibus ad Sacrificium infrà *cap. seq. num. 324.* enumerandis, ac iis, pro quobus in Missa, in *Memento* specialiter orat Sacerdos celebrans. Cùm enim ii concurrentes, ad Sacrificium cooperantes, assistentes, &c. quid unum cum Sacerdote constituant, ac velut simul cooffèrant, etiam ipsus aliquem fructum ex opere operato, tam satisfactorium, quàm impetratorium participare debere, omninò rationi, reverentiæ, devotioni, ac dignitati tanti Sacrificii consentaneum est. Et mirum esset, si participarent de fructu *generali* omnes fideles, etiam de hoc Sacrificio nihil cogitantes, & non aliquem fructum *specialem* specialiter ad hoc Sacrificium concurrentes. Ita *communis DD.* quamquam plerique hunc fructum, & portionem *specialem* sub fructu, & portione generali comprehendant, ut jam *suprà num. 247.* innui. Insuper hic aliqua specialia addenda sunt.

251 I. Fructus hic *specialis*, (quemadmodùm, & generalis *num. 249.*) est infinitus extensivè, ut non minuatur, sed æquè participetur à singulis Missæ assistentibus, vel cooperantibus, sive pauci, sive plures, & quantumvis multi Missæ assistant, quin potiùs intensivè tantò augeatur, quantò plures, meliores, digniores ad Missam concurrunt, de quo *sect. seq.* plura. Insuper quantò immediatiùs, meliùs, & efficaciùs quis concurrit ad Sacrificium, tantò plus participat de hac portione *speciali* fructus. Plus enim fructus Sacrificii redundat in illum, qui calicem v.g. donavit, quàm qui velum calicis: qui Sacro ministrat solemniter, vel privatim, quàm qui solùm audit: qui præsens interest, & devotus assistit, quàm qui absens vota sua cum offerente

con-

conjungit, &c. Intellige semper, *cæteris paribus*, quoad dispositionem, &c. Insuper aliquid singulare de audiente Missam addam *num. IV. 254.*

252 II. Hi omnes concurrentes, seu offerentes secundarii participant suum fructum *specialem* ex opere operato, etsi Sacerdos nihil de illis cogitet, nec eis conferre intendat expressè: quia semper offert in nomine totius Ecclesiæ, & assistentium, seu cooperantium: & solùm ad fructum *ministerialem*, variabilem pro libitu, applicandum, non item *ad generalem specialem*, vel *specialissimum*, requiritur intentio expressa Sacerdotis, ut inferius iterum notabo. Addit Suarez, Gobar. *cit. num.* 110. eos participare hunc fructum, etiamsi Sacerdos eos positivè exclusos velit. Verùm hic idem dicendum videtur, quod suprà *num.* 248. de fructu, seu portione *generali* Ecclesiæ. Si enim ab illo *generali*, certè etiam ab hoc *speciali* fructu, validè excludere poterit, etsi multò minùs licitè.

253 III. Hi offerentes secundarii, v.g. audientes Missam, possunt hunc fructum suum *specialem*, tam satisfactorium, quàm impetratorium ex opere operato applicare, & donare aliis, quemadmodùm alias suas satisfactiones, orationes, ac bona opera sua. Ita eum aliis Coninch. apud Gob. *cit. casu* 4. *num.* 110. Et insigni eventu, ex Ænea Sylvio confirmat Fernandez *Exam. Theol. de Sacrificio cap.* 5. §. 2. *quæst.* 4. Et significat ipsa Ecclesia in Canone dicens: *qui tibi offerunt pro se, SUISQUE omnibus.* Hinc vides, satis eruditè loqui simplices homines, quando dicunt, se velle audire Missam pro aliis quia intelligunt, se velle ei donare portionem suam *specialem*. At non æquè peritè dicunt, se velle communicare pro alio, quantum est ex opere operato: quia Sacrificium benè, non autem Communio potest ex opere operato prodesse aliis, juxta dicta *num.* 221. Solùm ergo volunt alteri communicare fructum suæ Communionis ex opere operantis, sicut alterius boni operis, orationis, jejunii, disciplinæ, &c.

254 IV. Denique addit Lugo *de Eucharist. disp.* 19. *num.* 235. te plus obtinere per modum impetrationis, etsi non satisfactionis, si devotè adsis Sacro, illud cum Sacerdote pro te offerendo, quàm si cures pro te absente Sacrum fieri. Hinc Tamburinus *suprà cit. lib.* 2. *cap.* 2. §. 14. cuidam pauperi viduæ sollicitæ de Sacrificio juvanda anima defuncti sui mariti, respondit, posse fieri, ut multis Sacris devotè auditis, & Deo oblatis pro anima defuncti, ea citiùs liberetur à pœnis purgatorii, quàm si una tantùm, vel altera Missa pro ipso celebretur; quandoquidem fieri potest, ut tot Sacris devotè auditis, per modum impetrationis, Deus moveatur ad liberalem condonationem pœnæ totius, quæ tota non remitteretur uno tantùm, vel altero Sacro per effectum satisfactionis, qui utique limitatus est, nec ad quantamcumque pœnam remittendam se extendit. Omninò probabilis, & salutaris doctrina, pro solatio pauperum, & stimulo aliorum, ut Sacris pro se, vel defunctis suis fieri curatis, etiam ipsi devotè assistant, vel alios interesse faciant.

III. Fructus Specialissimus; Portio specialissima.

255 Est ille fructus Sacrificii, qui omnium primò confertur ipsi Sacerdoti sacrificanti, satisfactorius, & impetratorius ex opere operato. Nam si aliis impropriè tantum & accessoriè cum Sacerdote sacrificantibus, & offerentibus respondet suus fructus, & portio specialis, quidni & ipsi Sacerdoti in propria persona, & propriè sacrificanti suus fructus meritò dicendus *specialissimus*? Et quidni 1. Etiam major ipsi, quàm aliis, etiam curantibus pro se celebrari? 2. Sine dubio etiam major, & major juxta dispositionem, & capacitatem suam. 3. Idque semper, etiamsi ipse de hoc fructu non cogitet, aut expressè sibi acquirere intendat: atque etiam quando accepto stipendio pro aliis celebrat: juxta communem DD. & certum dicit Gavantus *par.* 2. *tit.* 8. *num.* 3. 4. Ar, nunquid hunc fructum satisfactorium specialissimum Sacerdos poterit aliis applicare, vel donare? Posse æquè ac satisfactorium, & impetratorium aliorum bonorum suorum, cùm in hoc nulla appareat repugnantia, non improbabiliter affirmant *Fillucius*, *Molfesius*, *Naldus*, alii apud Ascan. Tamburin. *De jure Abbatum tom.* 2. *disp.* 5. *quæst.* 9. Et quidem Filliuc. *tract.* 15. *cap.* 6. *num.* 131. taxat tres tales portiones *specialissimas*, æquivalere uni portioni *ministeriali*: Ut proinde Sacerdos tribus Missis aliunde debitis, lectis, possit simul satisfacere pro aliquo quarto Sacro alteri alieni debito applicando ei illorum trium Sacrorum tres suas portiones specialissimas. (De quo amplius *cap.* 6. cùm de stipendio.) Contrà verò non posse applicare aliis, sicut nec potest effectum Sacramentorum perceptorum, aut satisfactionem Sacramentalem, mihi probabiliùs docent Suarez *disp.* 79. *sect.* 9. Lugo *disp.* 21. *sect.* 2. Thomas Tamburinus *opusculo de sacrificio lib.* 3. *cap.* 1. §. 3. *num.* 71. negans priorem Sententiam esse probabilem. Et sine dubio falsa est, si intelligatur de applicatione facta ad satisfaciendum obligationi justitiæ, de quo *infrà suo loco indicato*. Res ergo tota est incerta. Si sapis, Sacerdos, semper retine tibi ipsi.

IV. Fructus, seu Portio ministerialis.

Alii *specialem*, Scotus, *medium* vocat (ut *num.* 245. notavi.) Est ille fructus, quem Sacerdos sacrificans, ut Minister Christi applicat, vique hujus applicationis ipsum Sacrificium oblatum ex opere operato confert iis, pro quibus Sacrificium offertur, seu quibus à Sacerdote applicatur. Ratio initio *num.* 245. indicata fuit. Estque hic fructus. 1. Ex opere operato, tam satisfactorius pro pœnis debitis, quàm impetratorius bonorum, ac beneficiorum spiritualium, ac temporalium, pro quibus impetrandis Sacrificium offertur. 2. Quantus sit uterque, mox audies *sect. seq.* 3. Est simpliciter in potestate celebrantis, ut pro libitu possit eum, vel alii applicare, vel sibi ipsi, si voluerit, & pro aliis non celebraverit. 4. Atque ut hic fructus aliis prosit, omninò necessaria est propria applicatio Sacerdotis celebrantis, adeò, ut ab hoc fructu conferendo non possit impediri neque à Superiore, neque ab Ecclesia: quia illum non ut Minister Superioris, vel Ecclesiæ, sed ut Minister Christi applicat. Solus enim Sacerdos celebrans sustinet personam Christi, in cujus persona, sicut ipsum Sacrificium pro nobis offertur: ita etiam ejus fructus nobis applicatur. Et solus Sacerdos Minister publicus ad hoc Mysterium dispensandum constitutus, qui in ipsa Ordinatione accepit potestatem *offerendi Sacrificium pro vivis, & defunctis*, & consequenter etiam applicandi ejus fructum. De hujus fructus ministerialis applicatione, dicam consequenter inferius à §. 2. Prius nunc videndum: quantus sit iste fructus, & applicabilis. 256

SECTIO III.

Quantus sit valor, & fructus Sacrificii?

SUMMARIUM.

257 *Fructus, & valor Sacrificii non est tantus, ac Sacrificii Crucis.*

258 *Nec infinitus simpliciter, & positivè, seu intensivè, & extensivè.*

259 Usque ad num. 262. *Sed tam Satisfactorius, quam impetratorius certus intensivè finitus.*

262 *Potest tamen impetratorius incertus dici infinitus negativè.*

263 Usque ad num. 266. *Qualiter fructus generalis, & specialis, ac ministerialis sit, vel dici possit infinitus extensivè?*

266 *Praxis pro* Memento.

§. I. *Estne tantus, quantus fructus Sacrificii, Crucis?*

Non est tantus, *sed est ejusdem Sacrificii Crucis valoris, ac fructus in actu primo, & quoad sufficientiam infiniti, in actu secundo efficax, & limitata participatio.* Explico. Valor Sacrificii cruenti in Cruce oblati per mortem Christi, verè est infinitus, infinitè satisfactorius, omnisque plenissima satisfactio, infinitè impetratorius omnis boni, gratiæ, gloriæ, & c. idque respectu omnium omni tempore existentium, imò etiam possibilium, etiam mille, vel infinitorum mundorum: ex infinita nimirùm dignitate Hostiæ, & Offerentis principalis ob Unionem hypostaticam cum Verbo, Christi, scilicet Dei Hominis: Attamen hoc quoad sufficientiam, & actum primum per modum solutionis jam exhibitæ, ac velut in infinito thesauro congestæ; & per certa media omnibus participabilis, & applicabilis. At verò quoad efficaciam, & actum secundùm satisfactionis, & impetrationis, ut nimirùm valor ille, & thesaurus infinitus meritorum Christi, & Sacrificii cruenti, actu nobis prosit, & participetur satisfactoriè, & impetratoriè, pendet ab applicatione per certa media facienda: cujusmodi media sunt, ex opere operantis quidem, actus Fidei, Spei, Charitatis, Contritionis, & omnia opera meritoria, quæ omnia vim merendi, satisfaciendi, & impetrandi ex meritis Christi trahunt. Deinde sunt media à Christo ad eam participationem, & applicationem meritorum Christi, ex opere operato, specialiter à Christo instituta: ut in primis sunt Sacramenta, quibus ipsa gratia sanctificans immediatè ex opere operato confertur ex institutione, & meritis Christi. Et post Sacramenta, omnium nobilissimum medium participationis meritorum Christi, & Sacrificii cruenti Crucis, est ipsum Sacrificium incruentum Altaris, quo, eadem Hostia incruente 257

cruentè oblata, Sacrificium cruentum Crucis repræsentatur, ejusque fructus nobis applicatur, *& uberrimè participatur*, (ut loquitur Tridentinum suprà allegatum *cap.2. num.62.*) Est ergo fructus Sacrificii incruenti Missæ non totus fructus Sacrificii cruenti Crucis, adeòque nec tantus; sed est ejusdem fructus velut adhuc generalis omnibus, omni tempore infinitè sufficientis, in actu primo præsuppositi, particularis, determinata, in actu secundo efficax applicatio ad certos participantes, & tali tempore existentes, pro quibus eo tempore Sacrificium offertur, ejusque fructus applicatur. Quare meritò Concilium Trid. *sess.22. cap.2.* dicit: efficaciam hujus Sacrificii minimè derogare Sacrificio Crucis; cùm illud institutum sit, ut per illud salutaris Sacrificii Crucis fructus nobis applicetur. Ut proinde liceat imitari Apostolum: *Quid ergo? per Missam Crucem tollimus? absit! Sed Crucem statuimus*: quippe tanquam fundamentum efficaciæ, & fructuum Sacrificii Missæ, ut dictum est, & magis patebit ex dicendis.

§. II. *Estne aliquo modo infinitus?*

258 Certissimum est, valorem, seu fructum Sacrificii non esse infinitum simpliciter, & positivè, seu, ut loquuntur in scholis, categorematicè, seu intensivè extensivè, quasi per Sacrificium Missæ de facto fiat infinita satisfactio pro infinitis pœnis, aut infinita impetratio infinitorum bonorum: nam talem infinitum fructum neque ipsum Sacrificium cruentum Crucis habet, vel habebit unquam: quia tale infinitum actu dari secundùm communiorem sententiam Philosophorum repugnat. Sed quæstio est, an valor, & fructus Sacrificii Missæ, sit infinitus secundùm quid & negativè, seu, ut vocant, syncategorematicè, id est, *non finitus*; *non determinatus* ad certam quantitatem, vel numerum, sed sic, ut quolibet Sacrificio possit conferri major, & major fructus in infinitum (quamquam actu nunquam fiet infinitus positivè) idque, & *intensivè*, respectu ejusdem, & *extensivè*, respectu diversorum participantium? Cùm ergo quæritur, an valor, & fructus Sacrificii satisfactorius, & impetratorius sit infinitus intensivè? sensus quæstionis est, an quolibet Sacrificio possit deleri quæcunque pœna major, & major in infinitum? aut impetrari quodcunque bonum majus, & majus in infinitum? Similiter quando quæritur, an fructus sit infinitus extensivè? sensus quæstionis est, an fructus Sacrificii, etsi de se finitus, & taxatus, æqualiter tamen se extendat ad omnes participantes plures, & plures in infinitum, ita ut omnes, pro quibus offertur hoc Sacrificium, quotcunque sint, plures, & plures, semper tamen omnes æqualem fructum participent: & sic fructus dicetur infinitus extensivè. An verò fructus Sacrificii extendendo se ad plures, velut divisus magis, & magis minuatur, adeò ut quò pro pluribus offertur Sacrificium, eò minorem fructum singuli participent. Et sic fructus dicetur finitus extensivè, seu satisfactorius, seu impetratorius. Estque quæstio de fructu generali, speciali, & ministeriali: non autem de specialissimo Celebrantis, qui unum tantùm est.

§. III. *An infinitus intensivè?*

259 I. Valor, & fructus Sacrificii, tam satisfactorius, quàm impetratorius certus, & infallibilis (si talis detur, vide *suprà num. 241.*) intensivè finitus est, & nihilominùs, etiam negativè infinitus. Communissima DD. *D. Thomas, Bellarminus, Toletus, Navarrus, Suarez*, aliisque congestis Tannerus *num.98.* Laym. *cit. cap.1. num.9.* Ratio est: quia quamvis ipsa Hostia oblata, Christus, sit infiniti valoris, & meriti, quoad sufficientiam, & actum primum, ut suprà dictum: & principalis offerens, idem Christus ob unionem hypostaticam, sit infinitè dignus, & Deo gratus, ac propterea hoc Sacrificio Deus quodammodò infinito cultu, & honore afficiatur, ipsumque Sacrificium ex natura sua secundùm primam, & remotam potentiam, habeat infinitam dignitatem, & valorem satisfaciendi, & impetrandi, tamen secundùm actum, secundùm & proximam potentiam, quam habet ex Christi Institutione, & voluntate, non habet efficaciam producendi effectum infinitum, sed finitum, & limitatum intensivè saltem: adeòque Sacrificium, ut hac actione à Sacerdote oblatum, finiti tantùm valoris est. Et universaliter quamvis Christi dignitas, & merita infinita sint quoad sufficientiam, & actum primum, tamen quoad efficaciam, & actum secundùm, ac applicationem, semper effectus finitus promanat per Sacrificium, & Sacramenta velut instrumenta à Christo instituta.

260 II. Instituit nimirùm, & voluit Christus Deus, ut Sacrificium offeratur, & prosit ad finitum tantùm, & certum effectum satisfactionis, & impetrationis, à se determinandum, ac juxta dispositionem offerentium dispensandum, ut ideò tantum Sacrificium frequentiùs, & ferventiùs offeratur. Et confirmat hanc doctrinam efficaciter praxis Ecclesiæ, quæ est infallibilis interpres institutionis Christi: & ipsa ad eundem effectum obtinendum, ut maximè pro eadem anima defuncta multas Missas offerre consuevit, eo ipso indicans valorem, seu fructum unius Sacrificii esse finitum, & limitatum. Quòd si enim fructus satisfactorius esset infinitus, ut quamvis pœnam majorem, & majorem in infinitum delere possit, posset unico Sacrificium totum purgatorium exhauriri, nedum una anima, quantumvis gravibus pœnis obnoxia, liberari: ad quid ergo tot repetita Sacra pro defunctis, etiam unica anima? Et si fructus impetratorius esset infinitus, ita ut unico Sacrificio posset impetrari quodcunque bonum majus, & majus in infinitum certò, & infallibiliter, quid opus esset pro eadem re impetranda, v.g. sanitate, serenitate aeris, peste avertenda, multiplicari tot Sacra juxta praxim Ecclesiæ?

III. Attamen valor, & fructus Sacrificii impetratorius, 261
incertus, & fallibilis, dependens scilicet à libera acceptatione, & ordinatione Dei juxta dispositionem offerentium, & eorum, pro quibus offertur, potest verè dici infinitus negativè, seu syncategorematicè, tam extensivè, quàm intensivè. *Communis* DD. Suarez *disp. 79. sect. 11.* Alii cum Laym. *cit. num.11.* Nam in primis quatenùs offertur nomine Ecclesiæ, esse majorem, & majorem fructum, quò sanctior est Ecclesia, seu quò plures in ea Justi, Deoque gratiores existunt, jam nuper dixi *num. 249.* Deinde, quatenùs Sacrificium offertur à privatis personis, tum ab ipso Sacerdote, tum ab aliis concurrentibus, non est dubium, eò majorem, & majorem impetrari fructum, quò major est devotio, quò plures, & meliores, Deoque gratiores concurrentes: quin etiam ex concursu, & conspiratione multorum concurrentium, crescere solet singulorum devotio, ac fervor orandi, & consequenter Sacrificii fructus, qui eis secundùm singulorum dispositionem confertur, præterquam quòd preces multorum simul in id unitorum, & tanto Sacrificio conjunctorum faciliùs à Deo audiantur, juxta promissionem Christi *Matth.18. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis.* Quare meritò gaudent fideles plurimos interesse Sacro pro se celebrato, scientes sibi ex hoc fructum non minui, sed potiùs augeri. Neque in ejusmodi augmento fructus potest assignari certus, & determinatus status, vel mensura impetrationis: ergo meritò, & verè dicitur hic fructus infinitus negativè, & syncategorematicè, id est, *non finitus*, vel determinatus ad certam quantitatem, vel mensuram impetrationis.

IV. Ratio dictorum à priori est, quia impetratio bene- 262
ficiorum innititur soli divinæ bonitati, benignitati, & misericordiæ, attenta dispositione petentium: Deus enim, sicuti intuitu SS. Sacrificii, rei oblatæ, & principalis offerentis Christi, ac orationum illi Sacrificio unitarum, ac per Christum oblatarum, & juxta petentium dispositionem, paratus est plura & plura, majora & majora bona, ac beneficia, uni, & pluribus conferre, absque ullo præfixo statu, termino, vel mensura: ergo valor, & fructus Sacrificii impetratorius, non quidem certus, & infallibilis, attamen juxta divinæ bonitatis, atque humanæ dignitatis dispositionem impetrabilis, & obtinibilis est infinitus negativè, seu *non finitus, non determinatus, non restrictus* ad certum terminum, sed semper potens esse major, & major, &c. Confirmat hoc, & ex hoc confirmatur pia praxis Ecclesiæ, & piorum Sacerdotum omnium: qua Sacerdos, etsi ad unam intentionem determinatam præfixam Sacrum offerre debeat pro vivo, vel defuncto, adeòque illi totum effectum ministerialem satisfactorium, utpote finitum, determinatum applicare; attamen nihilominùs utiliter, & efficaciter, non tantùm in utroque *memento vivorum, & defunctorum* pro variis aliis meminit, & orat; sed etiam collectas, & orationes pro aliis vivis, vel defunctis assumit: quæ nimirùm orationes, & collectæ, non solùm habent amplum effectum ex opere operantis, sed etiam sunt veræ applicationes fructus Sacrificii impetratorii ex opere operato. Certè Laym. *cit. num.11.* sic scribit: *Communis, & vera fidelium persuasio est, etsi Sacerdos pro certa persona Missæ Sacrificium offerre debeat, nihil tamen illi decedere, si in Memento, in propria persona, & ex privata devotione, idem Sacrificium pro seipso, & aliis pluribus personis, distinctis actionibus seu petitionibus offerat: cum enim hæ oblationes diversæ, & repetitæ sint, quarum nulla alteram impedit; ideò singulis tantundem fructus impetrare possunt, quàm si una sola, pro una persona fieret.* Sic Layman, sed vide rursus *infrà num.265.*

§. IV. *An infinitus extensivè?*

263 I. FRuctus Sacrificii, & *Generalis* Ecclesiæ, & *Specialis* concurrentium est infinitus extensivè, adeò, ut omnes omninò fideles capaces vivi, & defuncti, omnes omninò Missæ assistentes, vel cooperantes quanticunque sint plures, & plures in infinitum, æqualiter tamen ex eo fructu participent ex opere operato. Ita Communissima DD. & communis fidelium persuasio est, si plures Missam audiendo Sacrificium DEO offerant, non minorem exinde fructum referre singulos, quàm si soli essent, propterea quòd privatæ ejusmodi oblationes distinctæ sint, ideoque eis distincti effectus respondeant. Quare Victoria apud Fernandez *hic e. 5. §. 2. q. 6.* disertè docet, crescente numero assistentium, crescere valorem, & fructum Missæ, dicens: *Regulariter majoris valoris est Missa, ubi sunt multi, quàm ubi sunt pauci: quoniam circumstantes etiam offerunt, sicut in Canone dicit Sacerdos: Pro omnibus circumstantibus, qui tibi offerunt.* Vide *n. 261. 262.* Denique alioquin sequeretur, Christi fideles detrimentum pati in participatione fructus Generalis, crescente numero Christianorum, quibus omnibus intendit Ecclesia Sacrificium, ejusque generalem fructum applicare, si nimirùm pro majori numero participantium minueretur fructus. Itemque sequeretur, quòd, quò plures Missæ assistentes, vel ad illam cooperantes, eò minùs singulos participare de fructu Sacrificii, eoque minùs prodesse Sacrificium singulis: quæ per se absurda videntur.

§. Saltem non negabis tantò minùs ex hac portione speciali derivari in eos, pro quibus in suo *Memento* orat, quantò plures ii sunt? Nego constanter cum Coninch. Tannera, Gob. *num.* 129. Si tamen Sacerdos, tam intentè, & particulariter oret pro singulis, quàm pro uno: nam fructum Sacrificii ex devotione Sacerdotis, & augeri, & extendi, omnes agnoscimus.

264 II. Fructus Sacrificii ministerialis satisfactorius, quem scilicet Sacerdos applicat certis personis, vel personæ, non est infinitus extensivè, sed quò pluribus applicatur, eò magis minuitur in singulis: ita nimirùm, ut si unum Sacrificium totum applices uni, aliud duobus, hi duo dimidiatas tantùm portiones participent, & sic deinceps proportionaliter. Ita Communis DD. D. Bonaventura, Sotus, Richardus, Durandus, Suarez, aliisque congestis Tannerus *suprà*, Layman *cit. cap. 1. num. 13.* Dicastillus *disp. 3. numer.* 105. Gob. *cit.* & alii passim, (contra Cajetanum, Angelum, Sylvestrum, alios non paucos, apud citatos.) Ratio est: quia licèt Christus Dominus absque dubio ita potuisset instituere hoc Sacrificium, ut singulis, pro quibus offertur in persona Christi, certus, & æqualis obveniret fructus, non minuendus paucitate participantium, adeòque adeò extensivè infinitus: attamen de facto non ita instituisse, & ratio probat, & praxis. *Ratio* quidem: quia, sicut ex eo, quòd Christus aliquem fructum Sacrificii voluit esse generalem, & communem omnibus, ut modò dictum: ita ex eo, quòd alium fructum voluit esse peculiarem, & proprium alicui, vel aliquibus tantùm, pro quo, vel quibus Sacrificium offertur, & applicatur specialiter, fructus ille non debet æqualiter participari à pluribus, sicut ab uno, vel paucioribus: est ergo ille peculiaris, & ministerialis Sacrificii fructus determinatus, & uniformis ex opere operato, (quantus sit, DEUS novit, & Angeli ejus) ideòque minor venit ad plures, quàm perveniret ad pauciores, vel unum tantùm, seu minùs participatur à pluribus, quàm à paucioribus, vel uno tantùm, adeòque finitus, non infinitus extensivè. *Praxis* verò omnium optimorum, & doctissimorum Sacerdotum, imò ipsius Ecclesiæ est, ut quando volunt suum Sacrificium singulariter, & magnoperè prodesse alicui: amico v. g. vivo, vel defuncto, offerunt illud DEO pro ipso solo: quod sanè nimis stricta, & avara charitate facerent, si crederent illi uni amico nihil decedere, si ad participationem illius fructus advocarent alios plures, præsertim pauperes, qui Sacerdotem nequeunt constituere. *Confirmatur.* Si una Missa tantundem valet pro uno applicata: cur is, qui multa Sacra promisit, vel dicere obligatur ex pacto, stipendio, fundatione, non possit omnibus satisfacere una tantùm Missa? quod tantopere improbat Ecclesia, & meritò. Deinde vanus, & quodammodò iniquus erit mos ab Ecclesia approbatus, & usurpatus, ut applicentur Missę pro uno defuncto v. g. ejusque particulari satisfactione: cur non applicantur potiùs omnes pro omnibus fidelibus defunctis eadem opera æqualiter juvandis? Denique cur tam solliciti sunt fideles, ut pro se in particulari Missa applicetur, cùm tamen non sint solliciti, ut ipsi soli Missam audiant, quin potiùs gaudeant adesse multos? nimirùm, quia fructus iste ministerialis, seu specialis Sacrificii minuitur ex consortio aliorum participantium. Non ita minuitur fructus Sacrificii Generalis, aut Specialis concurrentium ex consortio aliorum Missæ assistentium.

III. Fructus tamen idem *ministerialis* impetrationis, 265
aliquatenùs potest dici infinitus extensivè, quia si pro singulis hominibus alicujus v. g. Communitatis, Collegii, Civitatis offeras Sacrificium cum tanto fervore devotionis, quanto si pro uno solo offerres, sanè sacrificium illud tantum boni impetrabit singulis, quantum, si singulariter fecisses Sacrum pro singulis, ob rationem proximè indicatam. Vasquez *disp.* 231. Dicastillus *cit. num.* 133. Gob. *casu V. nu.* 132. Secùs, si in confuso tantùm fecisses Sacrum pro decem, toto Collegio, tota urbe. Ratio est, quia applicatio hujus fructus impetratorii fit per orationem; oratio autem fusa pro decem in confuso non tam multum emolumenti affert singulis, quàm si pro singulis particulatim oraretur: uti definit Concilium Constantiense *sess. 8. contra VVicleff art.* 15. Denique qualiter Fructus Sacrificii quatenùs in nomine Ecclesiæ, & à personis privatis offertur, impetratorius fallibilis sit intensivè, & extensivè infinitus negativè, adeo ut etiamsi Sacrificium ad unam certam intentione pro una v. g. persona, viva, vel defuncta offeratur, tamen per *Memento*, orationes, seu collectas, & distinctas applicationes ad plures, & plures se extendere possit, dixi satis *n.* 262. Ora ergo Sacerdos Dei, ora diligenter, & ferventer in tuo Sacro, pro quibuscunque voles, & quantùm potes, tantùm aude. Nec timeas, ne fructum illum impetratorium exhaurias, aut ministerialem fructum certæ personæ debitum diminuas, &

IV. Pro coronide delicatæ hujus quæstionis, accipe pra- 266
xim pro *Memento*, quod (ait Gob. piè lepidus) non debet fieri in *momento*. In memento vivorum, postquam commendasti Deo vivos, pro quibus Sacrificium offers, ora Deum ut eo ordine, eaque quantitate distribuat inter eos fructus, prout ille te novit obligari. Et deinde potes uti forma tradita à Scoto citato quodlibet 200. *Memento Domine mei, & eorum vivorum, quibus possum sine præjudicio prædictorum* (pro quibus, scilicet Sacrificium quoad fructum ministerialem offerre debes) *valorem hujus Missæ applicare. Et humillimè supplico Tibi omnia scienti, ut ita eum des, & illis, & eo ordine feras applicatum, quò possem ego tuo consilio, quàm optimè applicare.* Et tandem ora in particulari, pro quibus placet. Et similiter ferè fac in *Memento mortuorum* Sed ultimò in memoriam, & honorem quinque vulnerum illius quem manibus tractas ne obliviscaris meminisse quinque animarum illarum, quæ modo proximè liberandæ cœlum ingressuræ sunt: hæ enim per te aliquantulum promotæ, statim tui memores supplicabunt Deo pro compensatione tuæ charitatis. Item & adhuc ferventiùs memineris quinque animarum omnium miserrimarum, quæ omnium sunt à suffragiis desertissimæ. Hæ enim idipsum tantùm impensiùs facient, quantò clariùs cognoscunt se tibi singulariter debere sui liberationem. Plura ejusmodi Sanctæ devotionis facilè suggeret Spiritus. Quod autem de Sacrificante dixi, etiam de Audiente Missam, aut aliàs Orantibus pro defunctis, dictum esto.

SECTIO IV.

De Applicatione Fructus Sacrificii.

SUMMARIUM.

267 Usque ad n. 271. *Quibus prosit, & applicari possit fructus satisfactorius?*
271 *Quibus prodesse, & applicari possit impetratorius?*
272 & 273 *Qualiter Sacrificium offerri possit pro Beatis?*
274 *Qualiter pro Infidelibus?*
275 *Qualiter pro Cathecumenis; &*
276 & 277. *Qualiter pro Excommunicatis?*
278 *Quando facienda sit applicatio?*
279 *Explicantur varii modi applicandi.*
280 Usque ad n. 283. *Quando valeat applicatio sub conditione de præsenti, vel de futuro?*
283 *Quid si Sacerdos nulli applicet?*
284 *Aut incapaci?*
285 & 286. *Vel priùs uni, posteà alteri?*
287 & 288. *Sacerdos contra voluntatem Superioris applicat illicitè quidem,*
289 Usque ad n. 293. *Attamen validè.*
293 & 294. *Potest Celebrans validè, & sæpè licitè dividere fructus Sacrificii.*
295 *I. Quoties ei non incumbit celebrare ad aliquam certam intentionem.*
296 & 297. *II. Vel liberaliter promisit pluribus, præsertim ad diversos fines.*
298 *III. Aut quando ex sola obedientia, præcepto, vel statu-*

statuto tenetur facere Sacrum ad aliquem unum certum finem?

299 *IV. Non verò, si obligetur ex justitia pro stipendio accepto, vel accipiendo.*

§. I. Quibus prodest, & applicari potest Fructus Sacrificii?

QUæstiones incidentes sunt: pro quibus Sacrificium offerre liceat, & utiliter offerri possit: aut quid requiratur ad hoc, ut quis participet fructum Sacrificii. Et procedit quæstio de fructu Sacrificii, & satisfactorio, & impetratorio.

I. Quoad Fructum satisfactorium.

267 FRuctus satisfactorius prodest solis viatoribus justis in gratia constitutis; adeòque pro istis solis Sacrificium fructuosè offerri potest quoad fructum satisfactorium. Communis DD. Explico breviter;

I. *Solis viatoribus*. Quales quoad statum satisfactionis etiam adhuc censentur esse fideles defuncti in purgatorio. Non ergo potest prodesse hic fructus Beatis in cęlo, quibus nulla superest satisfactio: neque damnatis, quia in inferno nulla est redemptio, nec consequenter satisfactio: Neque parvulis sine Baptismo defunctis: quia non ampliùs viatores, sed etiam sunt in termino suo, termino damnationis æternæ quoad pœnam damni.

268 II. Solis viatoribus *justis in gratia constitutis* prodest hic fructus. Ratio clara est: quia remissio pœnæ temporalis (qualis fit per fructum Missæ satisfactorium) non potest fieri, nisi priùs pęna æterna peccato mortali debita remissa, & in pęnam temporalem commutata sit, atque hoc ipso peccatum mortale remissum sit per justificationem, adeòque homo jam justus, & in gratia Dei constitutus sit: quare non potest prodesse existentibus in peccato mortali æternæ adhuc pęnæ reis: & singulariter excommunicatis. Ubi incidenter nota: Quòd si alicui propter obicem peccati mortalis non profuit fructus satisfactorius Missæ à se, vel pro se celebratæ, etiam posteà ablato obice non ampliùs profuturus est: quia neque Sacrificium oblatum, vel pro justo, tunc nulla satisfactione indigente, v.g. jam jam indulgentias plenarias consecuto, suspenditur, usque dum rursus indiguerit, aliquo novo peccato veniali commisso, ergo multò minùs suspenditur pro peccatore, usque dum pęnituerit.

269 III. Rectissimè ergo Sacrificium offertur pro animabus defunctorum in purgatorio detentis, ut contra hæreticos latè demonstrant Theologi, & Controversistæ: idque quoad fructum satisfactorium, *ut à peccatis*, id est, peccatorum pęnis, *solvantur*, 2. *Machab.* 12. ac definit Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 2. At verò nec validè, nec licitè offertur pro damnatis, id est notoriè in statu peccati mortalis defunctis. Nam ut ait D. Augustinus relatus à Concilio Triburiensi *cap.* 31. *Nemo te post mortem redimet, quia tu te redimere noluisti*. Et cap. placuit 23. *qu.* 5. cavetur: *Placuit, ne pro iis, qui violentam mortem sibi intulerunt, ulla prorsùs in oblatione commemoratio fiat*. Quod tamen post alios Gobar. *num.* 170. rectè intelligit *de commemoratione publica*, per collectam v.g. nomine Ecclesiæ faciendam. Nihil enim obstat, quin in tuo *Memento mortuorum* ex privata devotione dicas: *Domine, commendo tibi etiam animam illius, qui se nuper suspendit, vel submersit, si fortè ex inculpata amentia fecit, aut si ante mortem verè pœnituit*. Certè potes pro tali privatim recitare rosarium: quidni etiam ejus meminisse in Sacro? Idem dicendum pro solatio eorum, quorum parentes, consanguinei, &c. in hæresi lutherana, vel calviniana decesserunt: Possunt enim, & privatim pro iis orare, & si Sacerdotes sint, in Sacro eorum meminisse subsimili conditione, potà: *Si fortè decesserunt in hæresi solùm materiali, & alioquin in statu gratia fuerunt*.

270 IV. Quoties lego Requiem, turbat me oratio Offertorii, & cogit me cogitare etiam orari pro damnatis in inferno, quia non satis intelligo illa mirabilia, & obscura aliqua verba: velim paululùm hic explicari. Accipe ergo compendio ex Azorio *tom.* 1. *lib.* 10. *cap.* 22. *quæst.* 8. ex quo etiam Gob. *loc cit.* *Domine Jesu Christe, Rex gloria, libera animas omnium fidelium Defunctorum*: I. *de pęnis inferni*: intellige de igne purgatorii, qui idem est cum igne infernali damnatorum. Sic enim, cùm in Symbolo profiteris de Christo: *descendit ad Inferos*: non intelligis damnatos in inferno, sed justos in purgatorio, vel limbo Patrum, &c. II. *De ore leonis*, id est, à potestate, tyrannide, & tortura Dæmonum, nam animas in purgatorio etiam à Dæmonibus torqueri, constat ex revelationibus, & historiis authenticis apud Bedam, Carthusianum, & alios. III. *Et de profundo lacu*: id est à carcere sub terra abdito, & obscuro, ubi regulariter saltem detentæ expiantur animæ justorum. IV. *Ne absorbeat eas tartarus*: id est: ne eas ampliùs, & diutiùs carcer ille, & vincula detineant, & quasi fauces belluæ immanis quasi absorptas, vel penitùs absorbendas concludant. V. *ne cadant in obscurum*, id est: ne post hoc Sacrificium oblatum, quo se emergere, & evadere è pęnis confidunt, permittas illas in obscuro illo carcere diutiùs cruciari, & post hanc tantam spem liberationis, quasi de novo in illas pęnas incidere. VI. *Sed signifer sanctus Michael repræsentet illas in lucem sanctam*; id est: fac, ut per hoc Sacrificium pęnas debitas exsolvant in totum, ut proinde eas plenè purgatas, mundasque S. Michael sistat in luce, & patria cœlesti. Denique in Missa, & Officio defunctorum pęnæ purgatorii etiam vocantur *æterna*, in quantum, scilicet, duraturæ sunt usque ad finem mundi, communi stylo sacræ Scripturæ, quæ multas res vocat *æternas*, quæ tamen tanto tempore non durarunt, vel durant, quantum est usque ad diem extremum judicii, ut vel Tyroni in sacra Scriptura notum est.

II. Quoad fructum impetratorium.

FRuctus impetratorius Sacrificii omnibus prodesse potest, adeòque quoad hunc fructum, Sacrificium pro omnibus rectè offerri potest fidelibus vivis, etiam quantumvis peccatoribus, & defunctis: etiam infidelibus, vel catechumenis: etiam aliquo modo pro Beatis: exceptis solis damnatis, & excommunicatis saltem non toleratis. Ratio generatim est: quia fructus impetratorius, etsi intuitu Sacrificii fiat, procedit ex sola libera Dei misericordia, non autem ex certa dispositione recipientis, sicut fructus satisfactorius: ideòque intuitu Sacrificii, & ex opere operato omnibus prodesse potest quoad aliquod bonum spirituale, vel temporale. Unde etiam pro existentibus in peccato mortali saluberrimè offeruntur Sacrificia ad impetranda ipsi auxilia divina efficacia excitantia, & adjuvantia ad conversionem, pęnitentiam, emendationem. Verùm hic particularia aliqua explicanda sunt. 271

I. Pro Beatis.

ATque in memoriam, & honorem Sanctorum, quos publico Ecclesiæ testimonio constat jam esse translatos in cęlum, & gloria æterna perfrui, rectè Deo offeruntur ad finem 1. *Latreuticum*: quatenùs in memoriam, & honorem, ac nomine Sanctorum Deum colimus cultu illo supremo Latriæ, magno eorum gaudio, & gloria accidentali, ut iterùm notabo *cap. seq. Sect.* 3. §. 1. *cui offerendum Sacrificium*: 2. *Eucharisticum*: ut gratias agamus Deo pro beneficiis gratiæ, & gloriæ collatis in illos suos nimis honoratos amicos, aut etiam pro beneficiis eorum intercessione, & intuitu à Deo nobis collatis, quæ valde nota in Festo Sanctorum celebrans, vel Missam audiens. 3. *Impetratorium* nobis, ut nobis eorum intuitu, & meritis à Deo beneficia spiritualia, vel temporalia salutaria impetremus. 4. Quin etiam quandoque ad finem impetratorium ipsismet Sanctis, non utique alicujus gloriæ essentialis, vel accidentalis absolutæ impetrandæ in cęlis, ibi enim jam sunt in suo termino; sed benè alicujus gloriæ accidentalis respectivè impetrandæ, in terris, & Ecclesia militante, rogantes Deum virtute Sacrificii, ut eorum cultum longè, latèque prorogare dignetur, præsertim suæ Sanctissimæ Genitricis, pro impetranda à Deo Canonizatione alicujus Sancti, &c. Sic dum Romæ ageretur de definienda Immaculata Conceptione B.V. MARIÆ: aliquis piè facetus aliis dicere solebat *Orate pro B. V. Maria*: id est: orate pro impetranda hac gloria accidentali purissimę Conceptionis Deiparę in Ecclesia manifestandæ. Poterat ergo alius similis devotionis ad eundem finem offerre Sacrificium. 272

At quid de parvulis post Baptismum defunctis, qui statim in cœlum evolant? clarum est, pro iis non posse offerri Sacrificium, nisi ad finem *Latreuticum*, & *Eucharisticum*: & specialiter ad commendandum Redemptionis mysterium in hoc Sacrificio repræsentatum, per quod parvuli illi sine proprio merito salutem æternam consequuntur, ob idque Deo supremum cultum exhibendo, & gratias agendo: deinde etiam ad ostendendum illos parvulos ad unitatem Corporis mystici Ecclesiæ pertinere. Unde non est dicenda pro eis Missa *de Requiem*, nisi pro omnibus defunctis: ut notant DD. communiter. 273

II. Pro infidelibus.

PRo his etiam licitè, & fructuosè offerri potest Sacrificium, quantùm ad effectum impetrationis. Nam & veteri lege leguntur Sacrificia oblata pro infidelibus: ut 2. Machab. 3. Onias Pontifex obtulit Sacrificium pro Heliodo- 274

ro

ro Ethnico ob tentatam deprædationem thesauri templi divinitus flagellato, & alibi. Et Apostolus 1. *Timoth.* 2. vult fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: quia unus Deus, unus est mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus, qui dedit se ipsum redemptionem pro omnibus. Ratio est: quia hoc Sacrificium est applicativum meritorum Christi, & Sacrificii in Cruce oblati pro omnibus quoad sufficientiam: ergo etiam quoad efficaciam potest offerri pro omnibus alicujus ejus fructus capacibus: atqui infideles sunt capaces alicujus fructus Sacrificii: non quidem quoad meritum, & satisfactionem (quemadmodùm nec fideles in peccato mortali existentes) attamen benè quoad impetrationem, etiam ex opere operato, quatenùs intuitu Sacrificii eis impetrari possunt aliqua bona, tam spiritualia, ut gratiæ actuales, auxilia divina, bonæ inspirationes, & lumina in ordine ad conversionem, pœnitentiam, &c. quàm temporalia, ut sanitas corporis, libertas, serenitas aeris, vel pluvia, &c. Unde sic volente infideli Turca, Judæo, pro eo non tantùm Sacrificium offerri ad ejusmodi fines, sed etiam pro oblato stipendium exigi, & recipi poterit. Nec obstat, quòd is tantùm partem fructus Sacrificii recipiat (sicut & fidelis existens in mortali) Quia solus etiam fructus impetratorius tanti est, ut superet omnem æstimabilitatem pretii temporalis. Ex communi apud citatos.

III. Pro Catechumenis.

275 PRo his à fortiori, etiam offerri potest Sacrificium, quoad fructum impetratorium, eadem enim ratio pro his fortiùs militat. At numquid etiam quoad fructum Satisfactionis offerri potest, & prodesse Catechumeno jam justificato per contritionem ante Baptismum, vivo, vel defuncto? Communior Sententia negat Laym. *l.* 5. *tr.* 5. *c.* 2. *num.* 8. Alii tamen varii apud eundem, & Tamburinum *opusc. de Sacrif. L.* 2. *cap.* 2. 3. pic, & probabiliter concedunt, & affirmant. Eo quòd Catechumeni non sint omnino extra Ecclesiam, sed aliquo modo, inchoativè jam spectant ad Ecclesiam visibilem per fidem, quam jam animo conceperunt, & exteriùs professi sunt: ideòque putandum est, Christum non voluisse eos excludere à fructu, & satisfactione Sacrificii: Exemplum affertur de Novitiis, qui inchoativè jam spectant ad illam Religionem, quam probant, & profiteri intendunt, & ideò illius Religionis privilegiis gaudent.

IV. Pro Excommunicatis.

276 I. SAcerdos, ut publicus Minister Ecclesiæ, atque in persona, & nomine Ecclesiæ, offerens, & orans, non potest, nec validè, nec licitè, offerre Sacrificium pro excommunicatis, saltem non toleratis, & vitandis (quales sunt solùm nominatim denuntiati, & notorii percussores Clericorum) *Omnes*. Ratio clara est, quia id Ecclesia expressè prohibet *cap. sacris de sententia excommunicationis*, privans excommunicatum omnibus communibus Ecclesiæ suffragiis, inter quæ præcipuum est Sacrificium nomine Ecclesiæ oblatum, nec omninò vult pro talibus orari in publicis suis precibus, ut proindè longè miserrimæ fit sors ejusmodi hominum. Atque Sacerdos nomine Ecclesiæ offerens, & orans, nec licitè, nec validè illius intentionem mutare potest, ut vel aliquem excludat, quem Ecclesia in sua generali intentione includit, vel aliquem includat, quem Ecclesia exclusum vult, nempe excommunicatum. Ergo.

Dixi: *saltem non toleratis*. Nam pro excommunicato tolerato, & non vitando (quales sunt omnes præter suprà dictos) simpliciter posse offerri Sacrificium, etsi plures negent, attamen ex communi rectè concludunt Tannerus *tom.* 4 *disp.* 5. *q.* 9. *num.* 88. Tamburinus *cit. S.* 3. *num.* 8. Ratio est: quia illud nullum jus clarè prohibet, quin favet Concilium Constantiense *Extravag. ad evitanda scandala*. Universaliter permittens fidelibus, in quibus, etiam in Sacris, communicare cum excommunicatis toleratis, seu non vitandis. Quæ concessio id dilatandas conscientias data, non est restringenda fine fundamento, & licèt principaliter data sit in favorem fidelium, & non excommunicatorum: tamen etiam hic agitur de favore fidelium, ne restringatur libertas orandi, & sacrificandi pro quibuslibet.

277 II. Sacerdos quatenùs ut privata persona Sacrificium offert, & orat, omninò potest illud offerre, & fructum tam satisfactionis, quàm impetrationis secundùm privatam suam dispositionem proventurum applicare, cuicumque homini capaci, quamvis excommunicatus non toleratus sit. Communis DD. Sylvester. Navarrus, Suarez, Coninck, alii cum Laym. *cit. c.* 2. *n.* 17. Quia Ecclesia solùm privat suffragiis Ecclesiæ communibus, seu publicis, adeòque etiam Sacrificio, quatenùs offertur nomine Ecclesiæ: atqui ista privata oblatio, & oratio est oratio propria Sacerdotis, ideòque meritò ejus arbitrio permittitur, nec ab Ecclesia prohibetur: *& fortasse prohiberi non potest, quò minùs ex motivo Charitatis communicetur cuicumque homini spiritualium bonorum, & salutis capaci. Quemadmodùm & alii ad Sacrificium concurrentes privata devotione illud offerre possunt, pro quibuscumque volunt, tam vivis, quàm defunctis, si capaces esse credantur*. Sic Laym. *loc. cit.* Inde patet, posse Sacerdotem in *Memento*, vel aliàs sub Missa privatim orate pro excommunicatis, at non per orationes, seu collectas, quæ communi Ecclesiæ nomine dicuntur. Quinimò in iisdem orationibus, seu collectis, v. g. *pro peccatoribus, infirmis, defunctis, &c.* recitatis potest animo suo intelligere, & comprehendere etiam excommunicatum peccatorem, infirmum, defunctum. Quia etiam hoc modo Sacerdos agere potest nomine suo privato, & non nomine Ecclesiæ. Pro bestiis denique sine dubio non potest offerri Sacrificium directè, ut ipsis in se, & propter se prosit: sed tamen benè indirectè, nimirùm quatenùs directè offertur pro ipsis hominibus ad conservanda ipsis suæ bona temporalia, inter quæ non infimum locum tenent etiam bestiæ, præsertim utiles, boves, oves, equi.

§. II. Quomodo facienda est applicatio fructus Sacrificii in particulari ad certas personas?

Quæstiones remissivè.

I. QUalis requiritur intentio applicandi fructum Sa- 278 crificii? dicam commodiùs *cap. seq. sect.* 3. *§.* 2. *cum de Offerente*. II. Quando debet fieri applicatio, seu intentio applicandi fructum? *Ibidem §.* 3. *& consequenter §.* 4. de obligatione applicandi fructum. III. Quem fructum pro libitu potest applicare Sacerdos? Resp. Fructum ministerialem: *suprà num.* 256. & probabiliter etiam suum specialissimum, *suprà num.* 255. & non autem fructum generalem Ecclesiæ, *suprà num.* 246. Nec specialem assistentium; *suprà num.* 252. IV. Qui fructus speciali intentione debet applicari à Sacerdote? Respond. solus fructus *ministerialis*, non item fructus *generalis, specialis, specialissimus*, uti *eodem §.* 3. de singulis jam indicavi. Ratio est, quia eo ipso, quo Sacerdos, qui Minister Christi, & Ecclesiæ offert Sacrificium ad cultum Dei, absque alia applicatione, provenit & Ecclesiæ suus fructus generalis, assistentibus suus specialis, & sibi ipsi suus specialissimus, non item eo ipso provenit alicui fructus ministerialis, qui tantùm est, & à speciali intentione applicante Celebrantis dependet. Quòd si Sacerdos non applicet, patebit *infrà in dubiis*. Ergo de applicatione solius fructus ministerialis (quem alii specialem vocant) sermo esse debet.

Explicantur modi applicandi.

DUpliciter fieri potest applicatio fructus Sacrificii, aut 279 expressè, scilicet nominatim exprimendo personam: v. g. *Offero tibi, Domine, hoc Sacrificium, pro Petro, Paulo, Patre meo, &c. vivo, vel defuncto*: aut implicitè, & generali termino, & intentione tangendo personam, vel personas in particulari: v. g. *Offero tibi hoc Sacrificium pro illa persona, pro qua vult offerri Superior*. Subditus enim satisfacit simpliciter legendo ad intentionem Superioris. Item, *Offero pro illa persona, quæ hodie plurimum pecuniæ misit in Gazophylacium*. Item; *Offero pro ea anima, quam Deus nosti maximè indigere: pro anima miserrima in purgatorio: pro omnium diutissimè crucianda: pro anima nuperrimè defuncta in nostra civitate, vel Provincia*. Item. *Offero pro vivo, vel defuncto, cui Deus scit me maximè obligatum: aut nunc debere pro eo offerre: aut pro ea anima, pro qua de facto vult me offerre*. Non autem sic. Offero hoc Sacrificium, ut Deus ipse applicet, vel applicare velit. Quia ex institutione Christi, Sacerdotis est, & non DEI Sacrificium applicare, & determinare: atqui priori modo adhuc determinat Sacerdos, non autem posteriori modo. Tamburinus *l. 2. c.* 2. *§.* 9. *num.* 17. Similiter in Ecclesiis, in quibus per annum, singulis mensibus, septimanis, certis diebus, celebrantur certæ Missæ pro defunctis v.g. pro Fundatoribus &c. satis erit, si celebrans intendat applicare Missam pro ea anima, vel aliis animabus, quibus eo die debetur: quamvis utique meliùs sit, earum distinctè meminisse. Cæterum Sacerdotibus obligatis celebrare Missam ad certas intentiones, servire potest formula, quam tradit Scotus *suprà num.* 266. Aut simpliciter dicat: *Dignare, Domine Deus, hoc Sacrificium specialiter acceptare pro illis, pro quibus scis me debere specialiter offerre, ex obedientia, ex justitia, ex promissione, ex fidelitate*.

280 II. Valida est etiam applicatio facta sub conditione de præsenti subsistente, vel de præterito jam impleta, utpotè offero, pro hac anima, si capax est, si indiget, pro Petro, si ut audio, mortuus, vel infirmus est. Quia applicatio facta sub conditione impleta transit in absolutam, eique æquivalet. Invalida est autem applicatio facta sub conditione de futuro contingente: *Offero pro Petro nunc, si intra hunc annum morietur, si ægrotabit, si stipendium bonum offeres, si uxorem duces, si Religionem ingredietur, &c.* ad hoc enim, ut applicatio sub conditione sit valida, debet conditio existere pro illo instanti, quando datur fructus Sacrificii: atqui conditio pro illo instanti nondum existit: ergo &c. Nam juxta communissimam Sententia DD. ad effectum non solùm Sacramentorum, sed etiam Sacrificii requiritur intentio absoluta, & independens ab eventu contingente in futurum v. gr. invalidè baptizaretur infans sub conditione, si in fide suscepta adultus defecturus non sit. Ratio petenda est ex institutione Christi, quam communis sententia DD. & Ecclesiæ praxis satis declarant. Nam sicut Deus nec punit, nec præmio afficit hominem nunc propter opera ejus, posteà futura bona, ac mala: ita nec fructum Sacramentorum, aut Sacrificii confert homini cum respectu, & dependentia ad opus ab eo liberè posteà futurum. Declaratur hoc ampliùs. Quando offers hodie Sacrificium pro aliquo sub conditione de futuro: v. gr. si stipendium eras obtulerit: vel fructus Sacrificii proveniet ipsi hodie statim, quando Sacrificium propitio offertur ante conditionem impletam, ut sentit noster Corduba apud Layman *num.* 13. quod dici nullo modo potest ob rationem jam datam; & quia tunc cras in libera potestate Petri erit, quòd sibi hoc Sacrificium tuum profuerit, vel non profuerit, quod sanè absurdum, imo ridiculum est dicere: vel ei posteà primò eveniet fructus Sacrificii, cùm eventus conditionis positus erit, utpotè quando stipendium largietur, ita ut interim fructus Sacrificii maneat suspensus in DEI scientia, & acceptatione, uti sentiunt *Arragonius, & P. Navarrus ibidem.* Neque hoc dici potest. Sic enim Sacerdos posset applicare fructum Missæ satisfactorium pro nunc actu peccatore, ut ipsi proveniat, quando à peccato justificatus erit; Item posset applicari infanti, vel alteri homini nondum indigenti, ut ipsi proveniat, posteaquam in peccato lapsus fuerit: &c. quæ utique absurda sunt, & contra omnem Ecclesiæ sensum, ac praxim.

281 III. Eadem ergo ratione invalida est omnis applicatio facta in eventum futurum; valida autem facta ad eventum jam præteritum, v. gr. valet applicatio, si dicas: Offero Sacrificium pro ea persona, quæ proximo tempore ex nostra Provincia, vel Congregatione, vel ex Benefactorum nostrorum numero mortua est: quæ fieri Missam petiit, & memoria excidit: At non valet, si dicas; Offero tibi, DEUS, hoc Sacrificium pro illo, quem ego posteà designavero, vel Superior designabit: qui primus ex nostris fratribus obibit diem suum, qui mihi prior offeret stipendium, &c. Quare non satisfacit Sacerdos Franciscanus offerens Sacrificia pro fratribus proximè morituris, & promulgandis: satisfaceret autem offerens pro jam proximè mortuis, etsi nondum promulgatis, nec sibi adhuc cognitis, ut in simili notat Layman *cit. tract. 5. c. 2. n. 14. in Corollario.* Simpliciter autem reprobanda est praxis illorum Sacerdotum, qui cùm non habeant intentiones, & stipendium pro Sacrificiis, celebrant Sacrificia, sine applicatione præsenti, posteà primùm applicaturi, & velut è marsupio erogaturi illis, qui petent, & stipendia offerent: non enim est in potestate illorum ita fructum Sacrificii suspendere: cùm Sacrificium conferat suum effectum, quando actu offertur. Quibus autem protinùs illa Sacrificia sic actu nulli applicata, videbimus inferiùs *dubio* 1, Quin & communis DD. meritò reprobat praxim illorum, qui per modum anticipatæ solutionis offerunt, & tunc applicant fructum Sacrificii illis, qui posteà petent, & offerent stipendium. Nam licèt possit contingere, ut tali cras petituro tuum Sacrificium jam hodie prosit, puta, quia jam capax est, ejusque intentionem, & causam tu tetigisti, semper tamen periculum est, ne futuræ intentioni petentium non satisfiat: utpotè quia hodie adhuc vivit, pro quo cras defuncto petetur, aut quia huic totus fructus Sacrificii hodie non prodest, cras autem prodesset jam disposito. Et ideò praxis ista, tanquam periculosa, scandalosa, & communi vetustissimo Ecclesiæ mori contraria, reprobata, & damnata est à Clemente VIII. & Paulo V. uti testantur *Gavantus, Diana, Thomas Tamburinus, Ascanius Tamburinus* describens censuram hujus practicæ apud Gob. *casu* 17. *num.* 603. Atque etiam à Congregatione Cardin. anno 1605. apud Barbosam *in Conc. Trid. ad sess. 22. in principio.*

282 IV. At, quid si expressè ita dicas: *Offero pro ea homine, quem DEUS scit primum ex hac Communitate moriturum: aut pro illo, quem DEUS novit esse primo petiturum, & stipendium daturum, & ad intentionem illius, quam futurum DEUS jam scit:* v. gr. pro se ipso, vel alio infirmo, pro amico defuncto, &c. Tunc validam esse consecrationem affirmant *Corduba, & Vasquez* apud Layman *cit. num.* 14. Et probabilem judicat Lugo *disp.* 12. *sect.* 4. *num.* 137. Imo & licitam putat Pellizarius *Manuali Regular. tract.* 5. *cap.* 9. *sect.* 3. *num.* 68. Ratio est: quia Sacrificium validè applicatur alicui sub conditione jam existente: ex dictis *num.* 260. Atqui conditio illa: *quem Deus scit, vel novit, &c.* jam existit: ergo si etiam causa, propter quam ille à DEO præscitus (v. gr. infirmitas propria, vel alterius, mors amici, &c.) petet, Sacrificiumque, & stipendium offeret, jam existat tunc, quando sacrificatur ad illam à DEO præscitam intentionem, valida erit illa applicatio, & tunc statim confertur fructus petituro, neque suspendetur effectus Sacrificii in futurum, cùm supponatur jam adesse causam finalem Sacrificii postulandi. Non ausim ego negare probabilitatem hujus sententiæ. Verùm etiam hanc applicationem valere, cum *Suarez, & Coninch.* rectius negat *Layman eodem num.* 14. Ratio valida est, quia scientia DEI *visionis* objectivè dependet ab ejusmodi liberis, & contingentibus actionibus (nam ideò DEUS scit Titium moriturum, aut hoc, vel illud facturum, quia ipse reverà moriturus, aut liberè facturus est) atque ideò conditio hæc: *Si DEUS scit, vel novit hoc futurum, &c.* virtualiter, & æquivalenter non minùs est de futuro contingenti, quàm ipsemet eventus contingenter, & liberè futurus est: adeòque adhuc urget ratio data *num.* 280. Certè adhuc sequitur: quòd si Titius sciat me obtulisse Sacrificium pro eo, quem Deus scit mihi stipendium eras daturum, cras in libera ejus potestate esset, ut ipsi hodie Sacrificii mei fructus obveniat, vel non obveniat; quod ridiculum videtur. Denique ut *ibidem* dixi, secundùm legem ordinariam, quam nobis Ecclesiæ traditio testatur; Deus non solet hominem punire, aut præmio afficere, aut gratiam Sacramentorum, vel fructum Sacrificii conferre, secundùm præscientiam futurorum contigentium, ac liberorum eventuum, sed secundùm præsentem duntaxat hominis statum, ac conditionem: siquidem id magis congruere videtur divinæ providentiæ, ac suavi gubernationi, quæ omnimode se creaturarum suarum naturis accomodat. Ac tandem, quicquid sit de valore hujusmodi applicationis: nego constanter cum communi, etiam Lugo, & Gob. *citatis*, hanc praxim esse licitam: quia, (aie Suarez apud Layman *cit.*) *est contra usum Ecclesiæ*, & magnos abusus parere posset, si introducatur.

§. Quid autem sentiendum de praxi illorum, etiam aliquorum Sanctorum, qui adhuc viventes, ipsi præsentes, & assistentes curant pro se celebrari Exequias, & Missas de Requiem, ut eis post mortem prosit? mihi placet judicium ejusdem P. Laym. *eodem c.* 2. *n.* 15. si nosse cupis, lege. Alia magis necessaria, & practica dubia explicanda restant.

§. III. *Resolvuntur aliqua dubia.*

DUBIUM I.

Quid si Sacerdos nulli applicet fructum sui Sacrificii?

Generaliter eum fructum nulli profuturum in particulari, sed mansurum in thesauro Ecclesiæ docent *Suarez, Vasquez*, alii. Ratio ex dictis patet. Idque verissimum est, si Sacerdos expressa intentione nolit eum fructum ministerialem (seu specialem ab aliis vocatum) Sacrificii, ulli, neque sibi ipsi applicare, quod rarò continget, & uppidò stultum foret. Quòd si verò ita accidat ex inadvertentia, oblivione, vel incuria Sacerdotis, probabilissimum est, fructum ipsi Celebranti obvenire, si capax sit: Coninck cum Layman mox citando: eò quod quisque habeat generalem intentionem seipsum per sua opera juvandi, quantum potest. Nam sicut quodlibet opus satisfactorium, etsi non prosit alteri, nisi speciali intentione ei applicetur, vel donetur: semper tamen prodest ipsi operanti, si nemini alteri applicet; sic etiam satisfactio Sacrificii: quæ etsi sit Christi, sic tamen data Sacerdoti celebranti, ut facta sit velut propria illius: adeoque si non applicet, vel donet ipsimet remanebit. Res certior est, si Sacerdos aliquando talem intentionem expressè formet eo casu velle sibi ipsi, aut aliis, pro quibus maximè obligatur, suo Sacrificio proficere. Certè Laym. *cit. c.* 2. *num.* 11. dicit, Sacerdotem semper putandum esse, habere hanc tacitam voluntatem, si contingat eum ex oblivione nulli applicare Sacrificii fructum, aut si accidat, illum, cui provenire vult, ejus incapacem esse, ut tunc appli- 283

cetur

cetur iis, pro quibus specialiter obligatus est Sacrificia offerre vivis, aut defunctis: aut denique ut sibi fructus proveniat. Sic Laym. vide mox iterùm *dubio seq.*

DUBIUM II.

Quid si Sacerdos Sacrificium applicet incapaci: utpotè pro anima jam beata, vel damnata, aut pro existente in peccato mortali?

284 TUnc communi Doctorum sensu fructus ille satisfactorius manebit in thesauro Ecclesiæ, unà cum aliis satisfactionibus, & meritis superabundantibus Christi, & Sanctorum, ea quo thesauro conceduntur indulgentiæ. Et certum videtur, tunc fructus non cedere Sacrificanti, quia per applicationem illam Sacerdos se illo fructu abdicavit: aliis autem, quibus applicavit, prodesse nequit, nec apparet, cui alteri prodesse debeat. Rubeus quidem apud Dian. *part. 9. tr. 2. resol. 2.* putat eo casu fructum illum satisfactorium à DEO applicari animabus magis indigentibus. Favetque huic opinioni D. Thomas *in 4. dispu. 45. quæst. 3. ad 2.* quod credibile est, utinam verum sit; magnum enim hinc lucrum proveniret animabus miseris ex Missis Sacerdotum de fructu applicando incuriosorum, & ob id minimè laudandorum.

In praxi ergo, quando dubium est, an is, pro quo offerimus, fructus capax, vel indignus sit, consultum est eum expressè applicare nobis ipsis, vel alteri sub conditione, v. gr. *Offero Missam pro Petro, vel hac anima; si capax non sit, applico mihi, vel huic alteri: si etiam hic incapax, applico rursus alteri tertio, &c.* Quam vocant Missam secundæ, vel tertiæ, &c. applicationis. Idque verum, & tutum est in Missis gratuitis, & sine obligatione oblatis: at non ita securum est in Missis obligatoriis ex pacto, stipendio, fundatione offerendis. Probabilissimum est enim, quòd si Missa ex obligatione debita alicui non prosit ob incapacitatem, tunc cedere fructum alteri personæ vivæ, vel defunctæ, vel ipsi maximè conjunctæ, vel cui in Judicio DEI alter maximè est obligatus: talis enim videtur esse omnium fundantium, vel conducentium Missas implicita intentio, ut si ipsimet non prosit, prosit aliis modò memoratis: uti notat noster Marchant. *Trib. par. 2. Tract. 2. qu. 2. dub. 2.* Quare in his Missis obligatoriis non debet fieri intentio secunda conditionata omninò libera, sed hoc, vel simili modo mihi jam dubio usurpato. *Domine Deus offero Sacrificium hoc debitum pro N. N. si huic non prodesse possit pro illis, quibus nosti post ipsum deberi. Si nulli debeatur offerre pro miserrima anima maximè indiga, &c.*

DUBIUM III.

Quid si Sacerdos fructum priùs applicet uni, postea alteri?

285 SAcerdos Missam cras celebrandam hodie applicat pro Petro, accepto jam stipendio: cras vero data alia occasione, v. g. recentis funeris, pinguioris stipendii, &c. applicat pro Paulo; cujusnam erit fructus, Petri prioris, an Pauli posterioris? ℞. Cum necessaria distinctione. Aut enim Sacerdos applicans pro Paulo posteriùs meminit prioris applicationis factæ pro Petro, & tunc applicando pro alio, ipso facto priorem applicationem revocat, & posterior valebit applicatio, fructusque Sacrificii Paulo cedet, manente tamen obligatione postea satisfaciendi etiam Petro. Aut Sacerdos tunc non meminit prioris applicationis, quando Missam cras applicat alteri, Paulo: & tunc res valdè dubia, & controversa est apud DD. Lugo vult valere applicationem posteriorem, ratione ducta à simili testamento, quod ultimum semper valet: Tamburinus verò vult valere priorem applicationem, hac ratione: quia Sacerdos semper præsumitur habere intentionem saltem implicitam tribuendi cuilibet jus suum: at, *qui prior tempore potior jure*: ergo adhuc implicitè saltem vult fructum Petro priori jure gaudenti, cum onere tamen etiam satisfaciendi Paulo. Prior sententia mihi magis placet. Pro securitate tamen in praxi consulendum est, ut qui sic celebravit, offerat alterum Sacrificium, cum intentione conditionata, seu disjunctiva, ut prosit illi ex illis duobus, qui prioris Sacrificii fructum consecutus non est, sive primus sit, sive secundus. Hac enim ratione certò, & infallibiliter satisfaciet suæ obligationi coram DEO, qui benè novit, cui prioris Sacrificii fructus profuit, vel non profuit.

286 ¶ Quid ad hunc casum? Titius offert tibi triginta Sacra legenda pro defuncto amico. Tu nunc recusas negans te tam citò posse persolvere: posteà tamen pœnitens recusationis, adhuc legis ipse, ignorante Titio: an hæ suæ Missæ adhuc proderunt amico defuncto? Respondet Pellizarius *Man. Regul. tr. 5. c. 9. sect. 3. n. 59.* Quòd sic. Quia Missa prodest ei, cui applicatur à Sacerdote: jam autem applicasti pro defuncto amico ad intentionem Titii, ante tibi propositam. Nec officit, quod Titius id ignorans, eas non applicet positivè pro defuncto illo amico, credens ea à te non legi: quia non illius, sed tuum, Sacerdos, est applicare fructum Missæ. At, quid si ob primam meam recusationem, Missis fortè ab alio legi curatis, mihi Titius stipendium neget? Tu videris. Certum est, eum nihil debere tibi ex contractu, quem recusasti, & inscio Titio solus renovare non potuisti, nisi is posteà ratificaret Sacris ab alio nondum lectis, tanquam rem sibi utiliter gestam.

DUBIUM IV.

Quid si Sacerdos applicet contra voluntatem Superioris?

SUperior Sacerdoti subdito seriò præcepit, celebrare, & applicare Missam ad hanc intentionem, v. g. pro defuncto. Contrà Sacerdos insuper habito præcepto Superioris, applicat alia intentione, v.g. pro infirmo. Quæritur 1. an *licitè*. 2. An etiam *validè*: seu, an Sacerdotis, an verò Superioris intentio prævaleat?

I. Certè illicitè.

CErtum est peccare hunc Sacerdotem per se loquendo 287 contra obedientiam, & quidem mortaliter, si ita seriò præcipit Superior cum intentione obligandi graviter, præsertim obedientiam: ut ex se clarum est. Secùs est, si solùm ordinario regimine, ita ordinavit, & ut fieri solet, in tabula disposuit, tunc enim veniale non excedet: quod ipsum, adeòque omne peccatum vitabit, si ita ex causa bona fide faciat, ex rationabiliter præsumpto consensu, vel saltem non repugnantia Superioris; specialiter autem peccaret contra justitiam, si nimirùm Missa à Superiore præscripta ex justitia erat debita alteri, ut puta, ex fundatione, ex pacto, ex stipendio, vel eleemosyna jam accepta. Quare is Sacerdos tenebitur ex justitia compensare, aliam Missam applicando, aut, si non possit, Superiorem monendo, ut aliam Missam applicari faciat: ex communi DD. apud citandos.

¶ Etiam invalidè sic applicari Missam à subdito, & ap- 288 plicationem Superioris prævalere, cum multis docet Diana *p. 2. tr. 12. res. 72.* Ratio sumitur ex solemni voto obedientiæ, quo Religiosus professus ita se Religionis Superioribus addixit, ut nihil legitimum, & validè operari possit contra Superioris positivam voluntatem, & S. Obedientiam. Unde Christus summus Sacerdos non videtur talem applicationem contra obedientiam factam acceptare, sed in acceptando respicere ad debitum ex voluntate Superioris, & non ad subditi voluntatem indebitam. (Omninò probabiliter,) sed nihilominùs constanter dico:

II. Attamen validè.

SUbditus contra voluntatem Superioris, quantumvis 289 illicitè, validè tamen applicat fructum Sacrificii, isque illi prodest, cui applicat, non obstante, nec prævalente applicatione contraria Superiorum. *Communis DD. Suarez, Coninch.* alii passim cum Layman *sæpè cit. cap. 2. v. 21.* Ratio est; quia illius est applicare fructum Sacrificii, cujus est offerre Sacrificium: atqui in proposito Minister offerens Sacrificium, non est Prælatus, sed Sacerdos subditus, cui dicitur: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium pro vivis, & defunctis, &c.* Ergo illius applicatio valet, non Superioris. *Confirmatur hoc*: Eo modo dependet fructus Sacrificii applicatio à Sacerdote celebrante, quo modo dependet ipsum Sacrificium, ac Consecratio: atqui hæc dependet à voluntate sola celebrantis Sacerdotis, prorsus independenter à voluntate Superioris: unde quantumvis prohibeat Superior (etiam summus Pontifex, etiam per suspensionem, & degradationem, &c.) Sacerdoti, ne celebret, nihilominùs is verè, & validè consecrat, & offert, fructumque ex opere operato confert illi, vel illis, pro quibus offert: *ergo, &c.* Itaque Sacerdos, ut Minister Christi in iis, quæ sunt simpliciter Sacerdotis (adeòque quoad oblationem, & applicationem Sacrificii) nulli prorsus est subjectus in hoc mundo, sed planè alterius fori, à solo Christo supremo Sacerdote, & Domino potestatem, & facultatem habens, & consequenter à nulla humana potestate impedibilem, vel restringibilem: ideòque cuicunque applicet Sacerdos fructum Sacrificii sui, semper censeri debet validè applicatus, etiam renitente quocunque Superiore.

290 ¶ Advertit tamen hic subtiliter noster P. Marchant. *loco suprà citato*, Superiorem posse invalidare applicationem Sacerdotis subditi, non quidem absolutè in ratione sacri Ministerii secundùm se, & directè, ut jam probatum est, sed indirectè in ratione contractus, quatenùs scilicet ea applicatio ex contractu, vel obligatione justitiæ, aut promissionis fidelis procedit. Nullus enim subditus potest legitimè, & validè pacisci, & contrahere, sicut nec promittere, vel ex promissione se obligare, contra voluntatem Superioris. Unde si sciat subditus Superiorem jam priùs hanc Missam applicasse ad certam intentionem, non poterit Sacerdos subditus ullo modo pacisci, vel promittere ejusdem Missæ aliam applicationem: & si ex vi talis pacti, vel promissionis eam Missam applicet contra voluntatem, & applicationem Superioris, applicatio ista non tantùm injusta, sed etiam invalida erit, sicut ipsa pactio, & promissio injusta, & invalida fuit. Sed credo raro sic applicari ab ullo. Quòd si ergo subditus (ut plerumque fit) abstrahens ab omni pacto, vel promissione, suam Missam absolutè de plenitudine potestatis suæ applicet, applicatio in nostra communi sententia manebit valida: & Superior id resciens tenebitur applicare aliam Missam, si prior fuit debita.

291 Quapropter meritò universaliter, ita concludit Layman *l.c. Tametsi Sacerdos illicitè alicui applicet contra justitiæ, aut obedientiæ virtutem: quia v.g. Parochus, vel Capellanus ratione beneficii, vel Religiosus ob Prælati præceptum deberet pro alio offerre, nihilominus validam fore applicationem, & fructum ex opere operato proventurum ei, cui Sacerdos vult: cùm hæc applicatio sit actus potestatis Ordinis, quæ ex aliena potestate non dependet, sicut notavit Suarez, &c.* Sic Layman.

¶ Aliud dubium restans majoris momenti meretur proponi speciali *paragrapho*. Sit ergo Capitis hujus 4. & Sectionis 4.

§. IV. Et ultimus.

Qualiter liceat dividere Fructus Sacrificii?

292 CErtum est sæpè fieri ex natura rei, ut separentur ii fructus hactenùs explicati, saltem negativè, id est, ut unus obveniat sine altero, quia nimirùm alter non reperit capacitatem in subjecto. Nam quando offers Sacrum pro existente in peccato mortali, prodest illud huic peccatori quoad vim impetrandi, at non quoad vim satisfaciendi, ut ex dictis *n.268.* constat. Et juxta regulam juris 5. *in 6. Venia non datur, nisi correcto.* Nulli scilicet remittitur pœna peccatis debita, nisi priùs remissa culpâ, redierit in gratiam cum DEO. Quæstio ergo est, an & qualiter per voluntatem Sacrificantis possint separari illi fructus validè, & licitè. Separari non posse, solus (quod sciam) docet Vasquez 3. *p. disp.* 221. *cap. 6.* Hac sola ratione: quòd sicut efficacia Sacramentorum nullo modo pendet ab arbitrio Ministri, sed quando applicantur homini, tanquam causæ necessariæ producunt totum effectum, quem possunt, juxta dispositionem, & capacitatem suscipientis illa, sic etiam suos effectus generet Sacrificium independenter à restitutione, vel extensione sacrificantis. Pono breviter resolutionem quoad valorem, & regulas practicas quoad licitum, potissimùm ex P. Gobat. *Alph. Sacrif. n.* 140. *seqq.* nunquam enim me pudebit fateri, quin potiùs gloriari me bene, & graviter arasse in vitula ejus multiplici eruditione practica instructissima.

R E S O L U T I O.

293 POssunt per voluntatem Sacrificantis validè, & sæpè licitè separari fructus Sacrificii satisfactorius, & impetratorius: Hoc est: potest Sacrificans sua voluntate, & intentione facere, ut Sacrificium quoad portionem, & fructum ministerialem prosit alicui solùm, quatenùs est satisfactorium: & non, quatenùs est impetratorium, & vice versa: sic *Henriquez, Coninch.* aliisque relatis Lugo *de Eucharistia disp.* 19. *num.*222. Diana *p.9. tr.2. resol.*8. *cum Rubeo*, Tamburinus *opusc. de Sacrif. l.3. c.1. §.3. n.*41. Gobat. *cit. casu 5. num.* 141. Ratio valida est: Quia ex una parte clarissimum est, fructus Sacrificii diversos reipsa sæpe separari, ut jam prædixi: nunquid enim non ordinariè separantur fructus specialis, specialissimus, & ministerialis? ex altera autem parte ostendi non potest, Christum Dominum eorum Authorem statuisse, ut sint inseparabiles per Sacerdotem, ubi enim extat hoc statutum? ergo asseri non debet juxta *cap. legatur.* 24. *q.*2. Quin potiùs, cùm beneficium Principis amplissimè interpretari debeat, juxta *l. beneficium, ff. de Constit. Principum.* Par est credere Principem supremum Christum concessisse hoc beneficium grande, & facultatem applicandi fructus Sacrificii cum potestate eos etiam dividendi, quando ita videbitur.

Ad fundamentum Vasquez *suprà num.* 292. allatum: 294
negatur quoad hoc paritas inter Sacrificium, & Sacramentum: Constat enim ex universali praxi Ecclesiæ, esse liberum Sacerdoti, Sacrificii fructum ministerialem, tanquam verè, & propriè suum, aut sibi reservare, aut transferre in hunc, vel illum, vel illos pro libitu. Nihil simile, imò contrarium certissimè constat de fructu Sacramentorum administratorum. Quia ergo *potest quisque rei suæ modum ponere leg. in Traditionibus, ff. de Pactis*, poterit etiam Sacerdos Sacrificans modum, seu limitationem, vel divisionem ponere fructibus Sacrificii tanquam suis: cùm in hoc à nullo prohibeatur, ut dictum. Jam videndum etiam quando liceat, vel non liceat ita dividere fructus, per breves regulas practicas.

R E G U L A I.

QUotiescunque tibi non incumbit obligatio offerendi 295
tuum Sacrificium ad aliquam certam intentionem: toties certò potes ita separare fructus omnes ministeriales, satisfactorios, impetratorios, &c. reservando, vel ullum, vel alterum, vel nullum: reliquos dividendo in alios, unum, plures, &c. Ratio est: quia juxta jura: *Concessum intelligitur, quidquid expressè prohibitum non reperitur.* At in his nihil ex ullo capite prohibitum: ergo &c. Quare Sacerdos, Canonicus, Religiosus, liberam habens intentionem sui Sacrificii, potest ita loqui cum DEO suo. Domine Deus hoc Sacrum, * *latreuticè* ad supremum tibi debitum cultum (vide *cap.2. n.* 55.) offero tibi, *Eucharisticè* in gratiarum actionem, quòd B. MARIAM in Matrem tuam, & me indignissimum in Ministrum Altaris tui elegeris: *Impetratoriè*, ut mihi largiaris veram humilitatem, Patri, vel huic amico meo ægroto sanitatem, fratri meo hæredem ad gloriam nominis tui. *Satisfactoriè*, ut mihi, & huic, vel illi, vel istis, vel omnibus fidelibus defunctis remittas partem pœnarum debitarum, &c. Sicque totum fructum Sacrificii mei provenientem ex opere operato tibi offero ad prædictas intentiones distribuendum in me, & à me nominatos, in quantum singuli sunt capaces. At verò totum fructum provenientem ex opere operantis, mihi reservo. Vide etiam suprà dicta *n.*266.

R E G U L A II.

QUando liberaliter promisisti pluribus Sacrum peten- 296
tibus, præsertim ad diversos fines: (Exempli gratia, uni, in honorem SS. Trinitatis, vel S. Josephi: alteri in gratiarum actionem pro beneficio aliquo impetrato, v. gr. sanitate recuperata, &c. tertio ad impetrandum aliquod beneficium, v. g. sanitatem marito, vel filio: quarto pro peccatis suis, vel defuncti alicujus, &c.) rursus poteris separare fructus Sacrificii *Latreuticum, Eucharisticum, impetratorium, & satisfactorium*, & sic omnibus, vel una Missa satisfacere applicando singulis fructum intentum; vel in diversis Missis solum fructum petitum singulis applicare, reliquos tibi, vel aliis reservando. Ita post alios Tamburin. *cit. l.3. c.1. §.3. n.47.* Gobat *cit. num.* 158. Ratio est: quia liberalis promissio est ita interpretanda, ut promittenti sit quàm minimè onerosa, *l. quidquid adstringenda, ff. de verb. obligat.* Idque maximè verum esse debet, quando verba promissionis ex mente petentis significant limitationem: atqui tu promisisti Missam, seu Sacrificium formaliter uni ut Latreuticum, alteri ut Eucharisticum tantùm; tertio ut impetratorium; quarto solùm ut satisfactorium est: ergo sufficit illis dare, quod & ipsi petierunt, & ot singulis promisisti.

¶ Dixi tamen, si promisisti *pluribus*: nam si unus solus petat Sacra ad diversos fines: omninò intelligit totidem Sacra, & non ejusdem Sacri diversas applicationes: nisi vel ipse petens, vel tu promittens, aliter expresseritis.

Quin insuper, quando vovisti, ac ipsi DEO promisisti 297
Sacrum ad unum certum finem, *Latreuticum* in honorem SS. Trinitatis, B. Virginis, Sancti Josephi, &c. aut *Eucharisticum* in gratiarum actionem, quod te liberarit à cruciabili pedum, aut insano dentium dolore, &c. factus voti compos, satisfacis offerendo Sacrum ad illum finem tantùm: idque eadem Missa, quam offers liberaliter pro alio vivo defuncto satisfactoriè, vel impetratoriè, quia adhuc formaliter satisfacis intentioni tuæ, & Dei acceptantis. Tamburinus *cit. §. 3. n.48.* consentiente Gobat *n.*157. Consentio, & ego: & credo tali voto satisfieri à nobis etiam legendo Sacrum hebdomadarium pro defunctis fratribus, etsi debitum ex obedientia, non tamen ex justitia, vel pacto aliquo. Pro his sunt duæ Regulæ speciales sequentes.

REGULA III.

298 Quando ex sola obedientia, seu præcepto Superioris, vel statuto Ordinis, teneris facere Sacrum ad aliquem unum certum finem, potes reliquos fructus, qui non tendunt directè ad illum finem præscriptum, applicare alteri, vel tibi ipsi. Gob. *num.* 155. Ratio est: quia obligatio legis, vel præcepti non est extendenda ultra finem legis, vel præcepti, juxta communem DD. ex *cap. Intelligentia De verborum signif.* Atqui potest finis legis, vel præcepti præscriptus obtineri, licèt unus, alterve fructus transferatur in alium, vel alios: ergo nihil obstat, quin sic licitè fiat: ut si jubearis à Superiore offerre Sacrificium in gratiarum actionem pro aliquo beneficio à Deo obtento (v. g. Passavii in honorem S. Floriani, in gratiarum actionem, quòd Deus hanc partem, civitatis Superiorem unà cum nostro Conventu conservarit ab horribili illo incendio) potes idem Sacrificium quoad fructum satisfactorium saltem offerre pro aliis vivis, vel defunctis, illis v. g. pro quibus Sacrum hebdomadarium offerre debes, &c. *Confirmatur* hoc rescripto S. Francisci Borgiæ Generalis Societatis Jesu Anno 1654. apud Gob. *cit.* hujus tenoris. *Quando Superiores Missas injungunt pro aliis, quàm defunctis, clarum est, applicationem ad liberandam animam liberam Sacerdoti manere.* Idem dicendum, si Superior jubeat te offerre Sacrificium præcisè ad impetrandum aliquod à Deo beneficium, v. g. pacem, serenam, auram, &c. tunc enim fructum satisfactorium adhuc applicare potes tibi, vel aliis, vivis, vel defunctis. Contrà similiter, si jubeat te offerre Missam pro defunctis, nihil obstat, quo in eandem Missam pro alio quoad finem Eucharisticum ingratiarum actionem offeras? An etiam quoad fructum impetratorium: Non audeo rotundè negare. Censeo tamen id non esse practicandum propter mox dicenda *Reg. seq. n.* 301.

REGULA IV.

299 I. Quando obligaris facere Sacrum ex justitia pro stipendio accepto, vel accipiendo, ad aliquam intentionem, non potes licitè ita dividere fructus Sacrificii, sed totum fructum hujus Sacrificii, cujus est capax, illi stipendium danti applicare debes. Ita communis DD. Vasquez, Bonacina, alii, ac Tamburinus *cit. num.* 40. Gob. *num.* 153. Ratio sumitur ex sensu, & intentione omnium fidelium, qui pro Missa dantes stipendium sine dubio effectum omnem satisfactorium, & impetratorium ex opere operato; & saltem ordinarium ex opere operantis provenientem sibi deposcunt: ita enim infallibiliter responderent, si interrogarentur, &, si contrarium fieri intelligerent, ægerrimè ferrent, ac iniquum judicarent: prout magis declarabo *cap. seq.* de stipendio pro Missa.

300 II. At: nunquid legens Missam pro stipendio, saltem collectas assumere, & mihi, vel aliis applicare potero? Negare id quidem videntur DD. etiam modò nominati, quatenùs generaliter dicunt ei, cui debetur Sacrum, deberi omnem fructum ejus, & consequenter etiam collectas quasvis. Sed videntur intelligere collectas ordinarias in tali Missa assignatas, ut commemorationes, & suffragia, &c. quæ sine dubio ad eum spectant, cujus est Missa. Absolutè ergo ejusmodi collectas, pro aliis assumi, & applicari posse, affirmant Coninck, Dicastillus, Hurtadus, Rubeus, ac cum hoc Diana *par. 9. tr. 1. resol.* 8. Et saltem verum esse debet de collectis illis extraordinariis in tali Missa, ex stipendio debita uni, assumptis pro alio v. gr. infirmo, defuncto, itinerante, &c. Ratio est; quia nemo dans stipendium pro Missa sibi, vel suis applicanda, tam durus esse potest, ut nolit illi Sacro inseri ullam collectam, v. g. pro ægroto jam animam agente, pro amico jamjam defuncto, &c. nisi tantùm pro se, suisque; maximè cùm valor Sacrificii Missæ sit infinitus extensivè quoad vim impetrationis: atque ita habet praxis Doctorum, & optimorum Sacerdotum, ut jam suprà *n.* 262. notatum est. Certè dans stipendium non potest impedire, ne in *memento* pro aliis oret Sacerdos: ergo neque aliam collectam extraordinariam, ut fatetur ipse Tamburinus *cit. n.* 49. Ulteriùs

301 III. Regula data etiam omninò locum habere debet in Missis pro defunctis stipendio conductis, ut nimirùm eis totus fructus, tam satisfactorius, quàm impetratorius applicari debeat. Ita post alios Gob. *n.* 154. Ratio est: quia (ut suprà *n.* 236. innui) post habitum fructum satisfactorium, quo ratò sola pœna remittitur, remanens pœna, pro parte saltem, eodem Sacrificio remitti adhuc potest, quatenùs impetratorium est, seu per modum impetrationis, si ita applicetur ab Offerente: atque ita applicari licere in Missis defunctorum saltem ex stipendio debitis. Sed ponamus etiam (quod ego non credo) quòd animæ defunctorum directè sola satisfactione juvari possint, & non impetratione remissionis ullius pœnæ, eò quòd Deus non velit eis ampliùs aliquid gratis, seu liberaliter condonare, vel remittere, sed tantummodò satisfactione oblata: attamen fructu impetratorio Missæ adhuc multum juvari possunt indirectè, sicut aliis suffragiis: possumus enim illis impetrare gratiam, ut Deus excitet multos, qui pro ipsis precentur, Missas, & alia opera satisfactoria offerant: ut Deus ipsis applicet Missas, & suffragia oblata pro aliis non indigentibus, incapacibus, indignis, &c. Ecce hæc gratia tota perit, si solo fructu satisfactorio defunctis relicto, mihi, vel aliis applicem totam vim impetrandi: atqui dantes stipendium pro Missis defunctorum sine dubio intendunt eos tota Missa juvare omni modo optimo, quo possunt: ergo &c.

IV. Quare non placet, & in praxi omnimodis dissuadenda est opinio opposita Rubei, eumque secuti Dianæ *cit. p.* 9. *tr. resol.* 8. Nempe Sacerdotem teneri defunctis applicare solùm fructum satisfactorium, reliquos fructus posse pro libitu dispensare sibi, aliis: idoque Missas pro defunctis plus prodesse Sacerdoti, quàm Missas pro vivis. Non placet etiam placitum cujusdam Viri docti dicentis, se libentiùs celebrare pro defunctis, quàm pro vivis Missam stipendio conductam, eò quòd in primo casu, non item in secundo, possit transferre vim impetrandi, in quemcumque voluerit. Placet autem P. Gob. *cit. loco*, reprobans praxim cujusdam Cappellani, qui obligatus ex Fundatione aliquoties in septimana celebrare pro defunctis, applicabat ipsis Sacrificium quoad vim satisfaciendi tantùm, at sibi, quoad vim impetrandi. Ratio solida data est *num. præcedenti*. 302

CAPUT V.

De Sacramenti Eucharistiæ, & SS. Sacrificii Ministro Offerente, Oblatione, Stipendio.

SECTIO I.

Quis est Minister Sacramenti Eucharistiæ conficiendi, & dispensandi?

SUMMARIUM.

304 *Minister Eucharistiæ, & Sacrificii est solus Sacerdos, ac*
305 *Omnis Sacerdos, etiam hæreticus, schismaticus, irregularis, excommunicatus, suspensus, interdictus, degradatus, &c.*
306 *Licitè omnis Sacerdos in gratia constitutus.*
307 *Plures possunt validè eandem materiam consecrare.*
308 *Minister ordinarius dispensandi Eucharistiam est etiam solus Sacerdos*
309 *Habens jurisdictionem ordinariam, vel delegatam;*
310 *Aut saltem rationabiliter præscriptam licentiam,*
311 *Vel privilegium.*
312 & 313 *Ubi Communio sumenda tempore paschali?*
314 *Quando, & quibus casibus Regulares dare possint communionem in articulo mortis?*

Assertio.

Minister Sacramenti Eucharistiæ conficiendi, seu consecrandi (adeoque & Sacrificii offerendi) est omnis, & solus Sacerdos. Minister verò ordinarius, & ex officio Sacramenti ejusdem dispensandi, est solus Sacerdos habens jurisdictionem ordinariam, vel delegatam; aut saltem rationabiliter præsumptam licentiam, vel privilegium. Omnes Explico particulatim. 303

§. I. *Minister Sacramenti conficiendi, seu consecrandi &c. Est*

I. Solus Sacerdos. Certum de fide, definitum in variis Conciliis, ut Niceno I. c. 14. Lateranensi Magno. *c. Firmiter*, & novissimè contra Lutheranos, aliosque hujus temporis Hæreticos, Trid. *sess.* 22. *c.* 1. & *Can.* 2. Ratio est; quia Christus in ultima Cœna solos Apostolos eorumque in officio Successores, Sacerdotes, ac Sacramenti, & Sacrificii hujus Ministros instituit, eisque, ut illud offerrent, præcepit dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*: & patet ex ipsa forma Ordinationis: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium, Missasque celebrandi, &c.* Hinc nulla potestate humana, aut dispensatione potest hoc Sacramentum confici, vel Sacrificium offerri à non Sacerdote; nec ab Angelo quidem: nisi ex dispensatione divina. Non ergo validè consecrat, & offert, sed gravissimo sacrilegio peccat, qui non est ordinatus Sacerdos, prout proh dolor! etiam nostro tempore 304

pore quidam sceleratissimè attentarunt. Horribile exemplum vide apud Cæsarium. l. 9 *Illustrium miraculorum c. 61.*

305 II. *Omnis Sacerdos*. Adeoque etiam existens in peccato mortali, etiam hæreticus, & schismaticus, irregularis, excommunicatus, suspensus, interdictus, depositus, degradatus, &c. validè sacrificat, dummodò ponat necessaria hujus Sacramenti, nempe materiam, & formam debitam cum intentione consecrandi. *Omnes*, cum S. Thom. *q. 82. art. 7. & 8.* Ratio est: quia potestas consecrandi, & offerendi Eucharistiam pertinet ad Characterem Ordinis Sacerdotalis: ergo eo Charactere insignitus cum intentione debita applicans necessaria ad consecrandum Corpus, & Sanguinem Christi, verè Sacramentum conficit, eoque ipso Sacrificium offert validè, etsi plura requirantur ad offerendum licitè. Adeoque ne validè quidem consecraret, & offerret, qui laboraret ignorantia, vel impotentia circa necessaria: ut, qui nesciret, vel mutus non posset proferre formam; qui non haberet intentionem consecrandi.

306 III. Etiam licitè conficit hoc Sacramentum, & Sacrificium offert omnis Sacerdos in gratia constitutus; nulla censura, irregularitate, seu impedimento Canonico irretitus; jejunus jejunio naturali à media nocte; adhibens omnia præscripta etiam accidentalia, seu cæremonialia; quæ omnia ad quatuor capita revocari possunt, nimirùm *sacra supellex, ritus, locus, & tempus*, De quibus ex professo *cap. seq.* Reliqua satis patent ex alibi dictis.

307 IV. Plures Sacerdotes possunt validè eandem materiam consecrare & reipsa consecrant, si simul tempore, & velut eodem momento, vel instanti, verba Consecrationis absolvunt, juxta communem DD. præsertim Scotistarum. Ratio est: quia vel omnes, vel nullus, consecrabunt: atqui non nullus, cùm omnia ad essentiam Sacramenti concurrant, & nihil fiat contra essentiam, vel veritatem Sacramenti: nec tantùm aliquis solus, cùm non sit major ratio de uno, quàm de altero, & de omnibus: ergo omnes conficiunt. Id vero numquam licitum est, nisi ex consuetudine dudum recepta in Ordinatione Neomystarum. De quo, quatenùs ad praxim spectat, satis dixi *c. 1. sub finem*: De cætero apagè istas speculationes.

§. II. Minister Ordinarius ex officio dispensandi Sacramentum Eucharistiæ, est

308 I. SOlus Sacerdos. Nam Concilium Trid. *sess. 13. cap. 8* dicit: *Ex Apostolica traditione emanare, ut Laici à Sacerdotibus Communionem accipiant*. Solus namque Sacerdos potestatem habet in Corpus Christi verum tum conficiendum, tum dispensandum: idque jure divino, ut patet in illo: *Hoc facite &c. Et 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo* (utique Apostolos, Episcopos, Sacerdotes) *ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*: Sed dixi: *Minister ordinarius ex officio est solus Sacerdos*, Nam extraordinariè pro usu necessitatis, in primis etiam Diaconi ex commissione Parochi, vel Episcopi Eucharistiam ministrare possunt, ut in *prima parte* dictum est suo loco. Idque non tantùm in extrema necessitate (ut si Parocho absente, vel impedito infirmus sine viatico decessurus esset) sed in quacumque necessitate gravi, vel congrua: ut si in magno Festo Parochus, vel Sacerdotes confessionibus excipiendis, vel concionibus occupati communicantibus commodè satisfacere non possint, ut ex communi notat etiam Diana *par. 9. tract. 9. resol. 39.* Quin etiam in extrema necessitate moribundi, absente Parocho, vel Sacerdote alio, non solùm Diaconus (cui ex ordinatione sua id officii aliquatenùs competit) sed etiam Subdiaconus, vel Minoribus initiatus; Quin insuper, & his deficientibus, secluso scandalo, etiam laicus & alios, & seipsum pro viatico communicare posset, ut habet jam communis, & tuta sententia DD. in hac materia, Suarez, Layman, Lugo, Diana, Gob. alii passim. Quemadmodùm etiam omnes consentiunt, etiam laicum, & non jejunum (in defectu aliorum) posse sumere Hostias consecratas ad avertendam irreverentiam, ut si incendio perituræ, vel ab hostibus fidei conculcandæ essent.

309 II. *Habens jurisdictionem ordinariam vel delegatam*. Ratio generatim est: quia *Pastorum* proprium est *pascere*, quod præcipuè fit per administrationem Sacramentorum. Debet ergo Sacerdos ministrans his personis Eucharistiam, aut eorum esse Parochus, & Pastor ordinarius, aut à Parocho, aut Parochorum Pastore ordinario, Episcopo, ad id esse delegatus, seu facultatem habens. Constat ex Clementin. *c. Dudum De Sepulturis*, Et in Conciliis *Milevitano, & Carthaginensi I.* prohibentur Clerici, & Laici Eucharistiam sumere ab alienis: atqui mutua est obligatio respectu ministrantium. Ratio specialiter fundatur in jure communi, quod prohibet, ne quisquam mittat falcem in alienam messem, aut alterius jura invadat: ne scilicet justitia, & pax violetur: divina mysteria inconvenienter tractentur: & fidelibus pro necessitate, vel captu cujusque minùs provideatur.

Quare peccat mortaliter, qui sine omni jurisdictione, vel facultate proprii Parochi, alicui Eucharistiam ministrat: quia violat jurisdictionem alterius in re gravi. Insuper Religiosi ipso facto incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, ex Clementina *Religiosi de privilegiis, & excessibus privilegiatorum*, si sine licentia Parochi, & quidem speciali, præsumant Clericis, vel Laicis dare Eucharistiam, aut extremam Unctionem, aut Matrimonia solemnizare, nisi habeant privilegium, aut, urgente necessitate Parochus absit, aut injustè nolit in articulo mortis.

Denique inferiores Sacerdote, sine omni facultate ministrantes Eucharistiam, etiam incurrunt irregularitatem ex abusu sacri Ordinis: quia exercent actum proprium sacri Ordinis Sacerdotalis, quem non habent. Unde è contra hanc irregularitatem non incurrit Sacerdos citra omnem jurisdictionem, vel facultatem ministrans, quia non exercet actum Ordinis, quem non habet.

III. *Aut saltem rationabiliter præsumptam licentiam*. 310
Sine dubio enim licitè ministrat Eucharistiam Sacerdos, qui rationabiliter præsumit Parochum factum suum omninò approbaturum, aut de facto, si nosset, omnino velle, vel petiturum esse, ut faciat, prout variis casibus contingere potest. Et universaliter in articulo mortis, si infirmus viatico muniendus sit, & proprius Pastor absit, vel præsens ad infirmum non possit deferre Eucharistiam, quivis alius Sacerdos (saltem non præcisus, seu excommunicatus non toleratus, quamvis, & hunc non excludant multi) & deficiente Sacerdote, etiam Diaconus Eucharistiam ei conferre potest: quia hic omninò præsumitur voluntas Parochi, certè Episcopi, vel Papæ, aut certè jure communi censetur tunc facultas concessa. Et quamvis Parochus præsens eo casu injustè, & ex malitia negaret facultatem providendi moribundum, adhuc alius Sacerdos, vel, hoc deficiente, Diaconus licitè Sacramentum ministrabit. Quia præsentia Parochi sua potestate abutentis pro nulla habenda est: & foret tunc recurrendum ad interpretativam voluntatem Episcopi, vel summi Pontificis. Ex *communi doctrina* apud Auctores passim.

IV. *Vel Privilegium*. Nam per privilegium summo- 311
rum Pontificum, Sacerdotes Regulares Ordinum mendicantium amplam habent potestatem delegatam communicandi in suis Templis, Ecclesiis, vel Oratoriis, per se, vel per alios quosvis Sacerdotes illic celebrantes quoscumque Christi fideles sive Sæculares, sive Clericos, vel Regulares: præterquam in *Paschate, & mortis articulo*. Privilegium nimis notum est, & passim prostat. Solum gemina exceptio, ad praxim maximè spectans breviter explicanda est.

I. Præterquàm in Paschate.

PEr *Pascha* hic non intelligitur materialiter ipse tan- 312
tùm dies Pascha, seu Dominica Resurrectionis D. N. J. C. ut voluit Navarrus: sed intelligitur formaliter totum illud tempus Paschale, quo fideles satisfacere debent præcepto annuæ Communionis à proprio Parocho percipiendæ, ut habet communissima DD. Ratio est: quia aliàs sequeretur, quod aliquis posset satisfacere isti præcepto Ecclesiastico, qui nunquam communicaret de manibus sui proprii Parochi, vel alterius de ejus licentia; quia tantùm præciperetur, ut aliquis die Paschæ communicaret, non apud Regulares, sed apud proprium Parochum: certum est autem Sæculares non teneri communicare in ipso die Festo Paschatis, cùm satis sit communicare quolibet die intra tempus Paschale præscriptum; consequens est omninò absurdum, & contra mentem Ecclesiæ, & Pontificum, cùm non ob aliam causam hæc licentia negetur Sæcularibus, quàm ut Parochi per illam communionem saltem annuam Paschalem possint suas oves cognoscere.

Hinc patet, Regulares adhuc posse dare Communionem 313
fidelibus tempore Paschali, atque in ipso die Paschatis: I. Quando à Pontifice, vel Episcopo habent privilegium, vel facultatem dandi etiam tempore Paschali, prout in his partibus hoc tempore ferè ubique habent ab Episcopis. II. Quando communicans præcepto communionis Paschalis jam satisfecit, aut adhuc satisfacere vult, ac potest, atque etiam satisfacturus putatur, Quod in dubio pro ipsis præsumi potest, & debet, cùm nullus sit facilè repellendus, qui cum aliis accedens communionem petit. Sic enim Parochus nihil decedit: cum ipsi ipso die Paschatis communicare non teneantur. Communis DD. cum Laym. *l. 4. tr. 4. c. 7.* quem lege. Contra Navarr. Henriq. alios. III. Si Parochus ipse non possit, aut injustè nolit ministrare alicui: aut subditus non possit tempore Paschali communicare in sua Parochia. *Communis apud eundem Layman, alios passim*. IV. Quando aliqui

assue-

assueti communicare apud Regulares, non possunt induci, ut communicent in sua Parochia, idque ex tacito, vel præsumpto consensu Parochi: quem Layman *cit. num.* 4. putat faciliùs præsumi in militibus præsidiariis, Aulicis, Studiosis, & aliis, qui frequenter communicantes extra suspicionem esse solent. Denique etiam dare possunt, si in Paschate adsint advenæ, peregrini, vagi, &c. secundùm probabilem multorum sententiam. Sanchez de *Matrim. lib.* 3. *disp.* 37. Lugo *de Eucharist. disp.* 18. *sect.* 2. De hoc iterùm *parte sequenti, cùm de Confessione annua.*

II. Præterquàm in mortis articulo.

314 PEr articulum mortis intelligitur tempus, quo vel mors proximè instat, vel moraliter certa, & inevitabilis est: vel quo est mortis periculum, vel probabile dubium de vitæ conservatione eo casu, quo frequenter solet mors accidere, ut in ingressu conflictus, navigationis marinæ valde periculosæ, primo puerperio, &c. Et tunc, si adsit proprius Parochus, qui possit, & velit dare Communionem, Regulares dare licitè non possunt. Undè adhuc eo articulo Regulares Communionem dare licitè possunt: I. Non tantùm in extrema necessitate moribundi, si is periclitaretur de salute æterna, ubi semper præsumitur consensus Papæ (etiam invito Parocho) sed etiam in necessitate gravi, si adsit probabile mortis periculum, & Parochus non possit, vel injustè nolit dare. *Communis* apud *Lugo cit.* II. Si ægrotus needum pervenit ad eum statum, ut ex præcepto teneatur ad communionem Viatici: etsi tunc maneat obligatus posteà denuò percipere Viaticum de manu Parochi: III. Si ægrotus jam satisfecit præcepto de Viatico, eum intentione illud implendi, si vita protendatur, poterit iteratò, & sæpiùs suscipere communionem à regulari, & hic illi dare: quia administratio Eucharistiæ per modum Viatici tantùm est prohibita Regularibus, quando præceptum illius communionis obligat. IV. Nunquam tamen, sine licentia Episcopi, vel Parochi, licet Religiosis Eucharistiam publicè deferre per plateas ad eum finem, cùm id juri Parochorum consuetudine obtento deroget: proinde eo casu in ægroti Oratorio, aliove honesto domus loco, de licentia Ordinarii, privatim facto Sacro, Eucharistia danda esset.

SECTIO II.

Quis, & quotuplex est Offerens SS. Sacrificii Missæ?

SUMMARIUM.

315 *Offerens Sacrificii varius.*
216 *Offerens principalis est ipse Christus, qualiter is offerat?* Usque ad n. 320.
320 *Offerens ministerialis est omnis, & solus Sacerdos.*
321 *Quo sensu, & respectu Missa Sacerdotis mali æquè, vel minùs valeat, quàm Missa Sacerdotis boni?* Usque ad num. 324.
324 *Offerens generalis est Ecclesia, &*
325 *Offerentes speciales, & secundarii sunt fideles concurrentes.*
326 *Qualiter, & quo ordine hi offerant?* Usque ad n. 397.

315 OFferens Sacrificii dicitur, non tantùm Minister, qui Sacramentum Eucharistiæ personaliter conficit, & consecrat, eoque ipso essentiali oblatione offert, juxta dicta *cap.* 2. *sect.* 5. §. 3. *num.* 85. sed omnis, qui idem SS. Sacrificium DEO peculiari ratione offert, & repræsentat, eoque DEUM supremo cultu colere intendit. Triplex communiter assignatur: sed nobis placet quadruplex offerens Sacrificii. 1. *Principalis*, Christus: 2. *Ministerialis*, Sacerdos: 3. *generalis*, Ecclesia: 4. *Specialis*, & *secundarius*, omnes ad Sacrificium speciali modo concurrentes. Hos *speciales*, & *secundarios* offerentes alii communiter comprehendunt sub Offerente *Generali*, Ecclesia: sed placuit seorsim computare quarta classe: quemadmodùm etiam *cap. præced. sect.* 2. §. 3. eorum fructum specialem à fructu generali Ecclesiæ seorsim computavimus. ¶ Et nota insuper, quod solus Sacerdos, Offerens ministerialis etiam dicatur simpliciter *Minister* Sacramenti, & Sacrificii Eucharistiæ: non utique Christus, qui est Auctor Sacramenti, & Offerens principalis Sacrificii: multò minùs fideles reliqui, cùm ipsi non conficiant Sacramentum, nec ad offerendum Sacrificium ordinati sint: omnes tamen verè offerunt, ut mox declarabitur. Cave ergo in hac materia, ne confundas has duas quæstiones: Quis Minister? &, Quis offerens? Jam explico offerentes singulos.

§. I. Offerens Principalis.

I. SEu Sacrificans principalis in omni Sacrificio est Christus Dominus, Summus *Sacerdos in æternum, secundùm Ordinum Melchisedech*, Certum de fide. Hac enim ratione *cap. firmiter de Summa Trinitate*, dicitur: Christum in hoc mysterio *esse simul Sacerdotem, & Sacrificium*. Et in Concilio Florentino, *in decreto Eugenii*, dicitur: *Sacerdotem in persona Christi conficere hoc mysterium*. Et clariùs in Tridentino *sess.* 22. *c.* 2. dicitur: *Una enim, eademque est Hostia, idem nunc Offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit: sola offerendi ratione diversa.* 316

II. Ratio hujus est: Non solùm, quia Christus hoc Sacrificium instituit, eique sua merita applicuit, ut esset efficax, atque ut suo nomine offerretur, præcepit, sed maximè, 1. quatenùs Christus ex vi institutionis à se factæ, velut uno perpetuo actu perpetuò vult Sacrificium a se institutum suo nomine per Sacerdotes offerri: atque ita ipse semper principaliter offert per Sacerdotes velut Ministros suos, uti significant Concilia modò allata. Quemadmodùm enim Rex per Legatum suum præstans obedientiam Summo Pontifici, ejusque pedes osculatur, censetur principalis agens, & ipso actu præstare obedientiam Papæ: quia quod per alium à se delegatum, & ex sua voluntate perseverante operantem facit, per se facere censetur: ita Christus Dominus semper est principalis, & actualis offerens, quatenùs ex institutione sua perpetuo actu vult Sacerdotes suo nomine offerre Sacrificium divinæ Majestati: sicque per illos perpetuò se submittit pro nobis in ordine ad DEUM. Ulteriùs 317

III. Accedit 2. Quòd idem Christus non tantùm ut Deus, tanquam causa principalis efficiat, sed etiam per suam humilitatem, ut instrumentum Divinitati conjunctum concurrat ad transsubstantiationem panis, & vini, in Corpus & Sanguinem suum, in qua consistit essentia, & formalis ratio hujus Sacrificii. 3. Idem Christus semper ad singula Sacrificia attendit, illa DEO Patri repræsentat, & rata habet: estque valde probabile, Eum singula Sacrificia, dum actu fiunt, actu elicito eum Sacerdote concurrendo, DEO Patri offerre, ut notant Suarez *disp.* 77. *sect.* 1. Coninck, *q.* 8. *ar.* 1. *alii*. Est enim hoc ejus in Patrem reverentiæ, & in homines amori valde consentaneum. 4. Quia Christus in Cruce omnia, & singula Sacrificia futura DEO Patri obtulit, eisque ex meritis suis perpetuam efficaciam contulit. Eaque ratione multiplici Christus Dominus verè est *Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*. Quia usque in finem mundi per Sacerdotes suos Vicarios, & Ministros, secundùm illum ritum offert Sacrificium. 318

IV. Hac denique ratione patet, qualiter Sacrificium non polluatur, nec effectum ex opere operato amittat ex malitia Sacerdotum, eo scilicet, quia non in propria persona principaliter Sacrificium offerunt, sed solùm ministerium præstant offerendo in persona Christi, qui est principalis Offerens simul, & Hostia, quique DEO nunquam displicere potest, sed semper infinitè gratus, & acceptus est. De hoc mox ampliùs §. *seq.* 319

§. II. Offerens ministerialis.

I. AC *Minister*, simpliciter dicendus hujus Sacramenti consecrandi, & Sacrificii offerendi, est omnis, & solus Sacerdos: juxta *sect. præced.* §. 1. Est autem Sacerdos verus sacrificans, & quamvis tanquam Vicarius, & Minister Christi, in ejus persona offerens, non est tamen merum instrumentum, seu merus executor, sicut est famulus, jussu, & nomine Domini sui dans eleemosynam, sed etiam ex propria mente, & intentione concurrens, & offerens in persona Christi, unde debet præcedere ejus propria intentio: & non sufficit voluntas, & intentio Christi sola, nisi etiam ipse Sacerdos intendat offerre, & sacrificare. ¶ Hic opportunè se ingerit quæstio solemnis, etiam proposita, & resoluta à D. Thom. 3. *p. q.* 82. *art.* 6. Utrùm Missa Sacerdotis mali minùs valeat, quàm Sacerdotis boni, & contra, boni plùs, quàm mali? Communis responsio est, Missam Sacerdotis mali (id est, peccatis mortalibus coopertis) non minùs valere, quàm boni, quantùm est *ex opere operato*, sed omninò valere minùs, quantùm est *ex opere operantis*. Terminos explicatos habes *suprà à num.* 224. atque ut quæstionem rectè intelligas, ista graviter distinguas. 320

II. Si Sacrificium spectetur, quatenùs offertur in persona Christi, quoad effectum principalem, scilicet confectionem Corporis, & Sanguinis Christi, & fructum suum præcipuum *ex opere operato*, satisfactorium, & impetratorium, certum est, Missam Sacerdotis mali, pessimi, tan- 321

tum

tum valere, quantum Sacerdotis boni, optimi, sanctissimi, & non minus; ab utroque enim æquè conficitur idem Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi, atque offertur idem Sacrificium, eademque Hostia, de se semper ejusdem valoris, & efficaciæ ex opere operato, à quocumque offeratur: atque quoad hos effectus primarios Sacrificium nihil omninò dependet à dispositione Ministri. Uti docent omnes Theologi, ac SS. Patres & clarè exprimunt varii sacri Canones, & eleganter *cap.* intra. 1. qu. 1. *Intra Catholicam Ecclesiam, & in mysterio Corporis, & Sanguinis Domini, nihil à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote. Quia non in merito Consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris, & virtute Spiritus sancti. Si enim in merito esset Sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nam sicut ipse est, qui baptizat, ita ipse est, qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem.* Hæc ibi. Similia habet D. Chrysostomus *Homil. 2. in Epist. 2. Timoth. & hom. 85. in Joannem.*

322 III. Si Sacrificium spectetur quatenùs offertur in persona Ecclesiæ quoad vim, & effectum maximè impetrationis: adeòque quoad orationes præscriptas in Missali, quatenùs præcisè nomine Ecclesiæ funduntur à Sacerdote: sic rursus Missa, illæque orationes habent æqualem vim, & valorem, sive à bono, sive à malo, (non tamen præciso) Ministro, seu Sacerdote fundantur. Operatur enim hic intentio Ecclesiæ Sponsæ Christi dilectissimæ. Si ea vero amore DEI mittas eleemosynam alicui egenti per servum malum, recipies à DEO tantam mercedem, quantam si misisses per sanctissimum quemque. Attamen si ex ipsæ orationis communes Ecclesiæ spectentur, quatenùs nomine Ecclesiæ fiunt à Sacerdote cum debita dispositione, & devotione, (cùm devotio boni DEO gratior sit, quàm mali) jam ex opere operantis magis proderunt Ministri boni, quàm mali. Idque etiam de aliis orationibus, quæ in officio Ecclesiastico nomine Ecclesiæ fiunt, intelligendum esse, monet D. Thomas *l. c.* Dicta etiam intelligenda sunt de Sacerdote malo, non tamen præciso, seu excommunicato non tolerato, quia per hunc non vult Ecclesia suas orationes ad DEUM offerri, consequenter ex nullam habent efficaciam, quatenùs in nomine Ecclesiæ fiunt, juxta communem DD. cum D. Thoma *eadem q.* 81. *art.* 7. *ad* 8. Secùs dicendum de excommunicato tolerato; cùm enim ab hoc permittat Ecclesia, ut fideles Sacrificia Missæ, & alia officia divina postulent, consequenter etiam permittit, ut fructuosè fiunt. Ex communi Avila cum Laym *cit. tr.* 5. *c.* 1. *n.* 12.

323 IV. Si Sacrificium spectetur, quatenùs à Sacerdote, ut privata persona offertur, seu quatenùs Sacerdos, aut privata persona offert, & orat suo nomine orationes fundens, ut in utroque *memento*, in intentione speciali applicandi Missam huic, vel illi, nimis certum est, apud DEUM plùs valere Missas, & preces illas Ministri boni, in gratia constituti, quàm Sacerdotis mali, peccato mortali contaminati. Ratio clara est: quia preces amici utique plus habent energiæ, & efficaciæ ad impetrandum, quàm hostis, & inimici. Deinde orationes bonam conscientiam habentis solent esse attentiores, ferventiores, & cum majori in Deum fiducia, quàm alterius, quem mala conscientia divexat, & distrahit: quare quò quis melior, meliùs dispositus, sanctior est, quò ferventiùs, & devotiùs in Missa pro se, & aliis orat, eò plus gratiæ, & gloriæ apud DEUM sibi meretur, eoque plus sibi, & aliis impetrat, & pro peccatis satisfacit. Ut meritò Alexander Papa *cap. ipsi* 1. *quæst.* 1. pronuntiet: *Quantò digniores fuerint Sacerdotes, tantò faciliùs, pro quibus clamant, exaudiuntur.* Contra verò, si malus, malè dispositus, & indignus Sacerdos offert, & orat, infructuosa erit ejus oratio, & oblatio, etiam quoad vim impetrandi, ut habetur *cap. in gravibus. 3. q. 7.* Idemque maximè, quatenùs pro aliis orat. Quamvis enim alioquin etiam peccatores debitè orantes Deus exaudiat, non quidem de condigno ex justitia, cùm reverà indigni sint omni DEI favore, sed de congruo ex pura misericordia, ut docet communis DD. cum D. Thoma 2. 2. *qu.* 83. *art.* 16. attamen tunc certè verificatur de illis illud Cæci Evangelici: *Scimus, quia peccatores Deus non audit*: quando sunt peccatores formaliter, id est, qui orando peccant, quorum proinde *oratio execrabilis est*: *Proverb.* 28. Atqui hoc speciale est in peccatore sacrificante, seu Sacerdote, qui in statu peccati mortalis scienter sacrificat, quòd tota ejus actio, oblatio, & oratio, quatenùs ab ipso procedit, mala, Deoque ingrata sit, ideòque non misericordiam, sed vindictam mereatur, *& oratio ejus fiat in peccatum*. Ergo *in summa*, absolutè dicendum, Missam boni Sacerdotis plùs valere, quàm mali, uti post D. Bonaventuram, Sotum, Paludanum, aliosque citatos, rectè resolvit Dicastillus *hic disp.* 5. *num.* 201. Ratio ex dictis patet: quia præter fructum Sacrificii ex opere operato, ex persona Christi, & Ecclesiæ, Sacerdos malus nihil prorsus ampliùs proficit, nec sibi, nec aliis: plurimùm autem Sacerdos bonus, ut modò dictum. Minimè ergo reprehendendi sunt fideles, qui libentiùs audiunt, vel conducunt Sacrum boni Sacerdotis, quàm mali, vel diffamati, &c. dummodò caveatur à temerariis judiciis, contemptu, obtrectatione, ac maximè ipsa diffamatione, etiam sibi in præsenti, &c.

§. III. *Offerens Generalis, Ecclesia.*

POst Christum, Offerentem *principalem*, & Sacerdotem offerentem *ministerialem*, tertium locum tenet Offerens *generalis*, universa Ecclesia, in qua semper tot eximii Sancti existunt. Etenim Sacerdos sacrificans Minister Christi, simul est Sponsæ suæ dilectæ, totius Ecclesiæ Legatus ad Deum. Ideò cum ipsa Sacerdotes creat, & alit, ut velut sui Legati agant cum DEO de rebus gravissimis, uti liquet ex Apostolo *Hebr.* 5. Quemadmodùm ergo Respublica dicitur petere à suo Rege id, quod per Legatum suum petit, ita etiam rectè dicitur Ecclesia per Sacerdotes tanquam per Ministros, & Legatos suos offerre omnia omnino Sacrificia. Vide nuper dicta *num.* 322. Et de hujus generalis Offerentis generali fructu *n.* 246. *& seq.* Nec aliud peculiare hìc dicendum mihi occurrit. 324

§. IV. *Offerentes speciales, & secundarii, Fideles concurrentes.*

I. PRæter Christum offerentem Principalem, & Sacerdotem Ministrum ordinarium, atque etiam Ecclesiam offerentem generalem, etiam alios esse *speciales* cooffferentes, *& quasi secundarios, & accessorios offerentes*, non dubium, sed clarum est ex ritu Missæ, & ipso sacro Canone. Plerumque enim Sacerdos in plurali pronuntiat illud *OFFERIMUS*, nimirùm non suo tantùm, sed etiam Ecclesiæ, & Fidelium nomine. Et speciatim ibi: *Et omnium circumstantium, pro quibus tibi Offerimus, vel qui tibi OFFERUNT pro se suisque omnibus.* Rursus post consecrationem: *Unde & memores, Domine, nos servi tui, sed & plebs tua sancta, OFFERIMUS præclaræ Majestati tuæ, &c.* Et in oblatione Calicis Diaconus cum Sacerdote dicit: *OFFERIMUS tibi calicem salutaris &c.* Et mox Sacerdos conversus ad Populum dicit: *Orate, Fratres, ut meum, ac VESTRUM SACRIFICIUM acceptabile fiat, &c.* Ratio est: quia Sacrificium Missæ est actus Religionis, & cultus DEI publicus, qui exhibetur DEO per Sacerdotem non ab ipso solo, sed a tota Ecclesia *generaliter*, & *specialiter* à Fidelibus ad idem Sacrificium peculiari aliquo modo concurrentibus, cooperantibus, assistentibus. Ita post 1. Christum, 2. Sacerdotem, 3. Ecclesiam 325

II. Inter hos Offerentes speciales, & secundarios primum (in ordine offerentium, quartum) locum obtinent, qui aliquo modo peculiari sunt causa Sacrificii, vel ad illud cooperantur. Ut sunt in primis, qui Sacrificium offerri procurant, Sacerdoti Sacris operanti victum, vel stipendium præbent. Tales enim per Sacerdotem, velut per Legatum suum specialiter dilectum sacrificant, & offerunt. Quo spectant etiam ii, qui suppeditavere necessaria Missæ, calicem, casulam, alia paramenta. Vide suprà *n.* 250. Deinde sunt Sacro ministrantes, non tantùm solemniter, quippè Ministri ad hoc ministerium ab Ecclesia specialiter ordinati, sed etiam privatim inservientes, quippè ab Ecclesia ad Missam celebrandam semper requisiti, de quibus *c. seq. suo loco*. His in hac classe addit Gob. casu IV. *n.* 107. etiam Æditum, & Sacristanum: 326

III. Post illos specialiter cooperantes, secundum (in ordine offerentium, quintum) locum obtinent, quotquot Sacrificio corporaliter intersunt, & assistunt religiosè cum reverentia, & affectu se cum Sacerdote conjungentes ad colendum Deum eo sacrosancto, & tremendo Sacrificio. Certè qui vult debitè audire Sacrum, non vult solùm materialiter audire, & videre, quid ibi agatur, & fiat; sed vult ea actione, & assistentia colere Deum, atque hoc ipso implicitè vult unà cum Sacerdote offerre hoc Sacrificium, ad supremum Dei cultum, omnemque finem, & fructum Sacrificii intendit, quantumvis simplex sit, & de his explicitè nihil cogitet. Unde meritò Sacerdos ad populum dicit, *meum, ac VESTRUM Sacrificium, &c.* Et in Canone, *qui tibi offerunt, &c.* Et laudandus esses mi Sacerdos, qui facta reflexione super ejusmodi verba, ex vera humilitate cogitares esse complures è Laicis præsentes, qui majori pietate, ac puritate animi Deo offerunt hoc SS. Sacrificium, quàm tu Minister ordinarius, & insignitus Charactere Sacerdotali! Sed hæc in aurem. 327

IV. Post

318 IV. Post prædictos tertium (in ordine offerentium, sextum & ultimum) locum obtinent, qui non quidem corporaliter, attamen mente, & spiritualiter intersunt Sacro, qui nimirùm, cùm corporaliter Sacrificio interesse nequeant, mente se sistunt, & votis suis vota Sacerdotis prosequuntur. Etiam hi aliquo modo *Offerentes* sunt, & de fructu Sacrificii ex opere operato aliquo modo participant, præter fructum, & meritum insigne ex opere operantis: uti post D. Thomam *quæst.* 81. *art.* 6. *&* 7. pulchrè docet Suarez *disp.* 77. *sect.* 2. *&* 3. magno solatio captivis, ægrotis, occupatis, omnibus, de hoc meritò erudiendis.

¶. Bone Deus! inquis: ego de hoc ne cogitavi quidem unquam. In hoc te non laudo, sed laudabilem praxim in aurem suggero. Cùm audis ad Sacrum aliquod pulsari, & interesse non potes, aut aliàs quovis tempore, dic corde, vel ore: *O Gloriosissime Deus, quot hac hora Sacrificia Tibi Filius tuus dilectus per totum orbem offert, Te infinitè oblectantia, & glorificantia: neque ulla hora, die, & nocte cessat offerre hoc juge Sacrificium Tibi infinitè gratum! Gaudeo & exulto de hac magna gloria tua. O quàm optarem adesse corpore! certe mente me siste in omnibus locis, omnibus, & singulis Sacrificiis illis, & cum Christo, & per Christum quàm submississimè Te adoro, &c.* Deinde fac intentionem, & ora, si vacat, sicut facere soles, quando aliàs Sacrum audis. Lege P. Georgium Tauschiom, in ejusmodi materia mirabilem.

SECTIO III.

De Sacrificii Oblatione.

SUMMARIUM.

329 *Sacrificium offerri debet soli Deo ex duplici ratione.*
330 *Idque ex fine colendi Deum.*
331 *Qui finis semper, saltem implicitè haberi debet.*
332 & 333 *Si insuper intendatur alius finis malus, vel indifferens, peccatum erit pro ratione materiæ.*
334 *Præter intentionem generalem colendi Deum, in Celebrante*
335 *Requiritur intentio particularis respiciens hanc determinatam materiam consecrandam, &*
336 *Applicationem fructus ad certas personas.*
337 *Tam intentio generalis colendi Deum,*
338 *Quàm particularis seu consecrandi, debet saltem esse virtualis,*
339 *Quæ utique etiam est sufficientissima pro applicando fructu,*
340 Usque ad num. 343. *Non tamen necessaria, sed sufficit habitualis, scilicet semel habita, & non revocata.*
343 & 344 *Quamdiu ante Missam fieri possit intentio consecrandi, &*
345 & 346 *Intentio applicandi?*
347 & 348 *Utraque necessariè fieri debet ante consacrationem.*
349 *Intentio tamen applicandi adhuc validè fit post consecrationem Hostiæ, ante consecrationem Calicis.*
350 & 351 *Imò probabiliter etiam primùm ante Sumptionem.*
352 *Obligatio applicandi ex fidelitate solùm, regulariter est sub veniali tantùm.*
353 *Obligatio verò ex justitia sub mortali ex genere suo.*
354 *Unde mortaliter peccat, qui talia Sacra sine justa causa nimis diu differt, &*
355 *Si omittat, vel non applicet, tenetur restituere stipendium.*

§. I. *Cui offerri debet Sacrificium; & ad quem finem?*

329 I. SOli Deo offerri debet Sacrificium Missæ: idque duplici ratione: I. Ex ratione essentiali *Sacrificii* in communi: quod est supremus cultus, soli Deo debitus in recognitionem supremi ejus dominii, & infinitæ eminentiæ, nostræque omnimodæ subjectionis, & dependentiæ, ut c. 2. explicatum est. II. Ex ratione speciali Sacrificii Missæ, nimirùm ratione rei oblatæ, quæ est infinitæ dignitatis: nempè Christus Deus personaliter, ideoque non nisi Deo offerendus. Offeruntur quidem etiam Sacrificia Sanctis: at non tanquam cultus Sanctorum in contestationem submissionis erga ipsos, vel eorum excellentiam, absit, apage! sed tanquam cultus proprius Dei, attamen in memoriam, & honorem Sanctorum, ac velut eorum vice obligatus. Cedit enim in maximum honorem, & gaudium Sanctorum, quòd in eorum memoriam, & venerationem, ac eorum nomine colatur Deus tali cultu excellentissimo, ac ratione rei oblatæ planè infinito, quo insuper Deo gratias agimus pro tantis beneficiis gratiæ, & gloriæ in ipsis collatis, aut pro beneficiis eorum intercessione, & intuitu nobis concessis, aut eorum intercessione apud Deum nova beneficia impetrare satagimus. Ita perspicuè docet Concilium Trident. *sess.* 22. *cap.* 3. dicens: *Et quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit: non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit. Unde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi Sacrificium, Petre, vel Paule: sed de eorum victoriis Deo gratias agens, eorum patrocinia implorat: ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in Cœlis, quorum memoriam facimus in terris.* Hæc ibi Concilium.

II. Sacrificium Missæ principaliter, & unicè offerendum 330
est ad finem colendi Deum. Patet ex natura, & institutione ipsius. Est enim Sacrificium hoc essentialiter actus Religionis, & cultus latriæ excellentissimus soli Deo debitus, à Christo principaliter institutum ad cultum Deo exhibendum in recognitionem supremi ejus Dominii, tanquam viva repræsentatio Sacrificii cruenti, ac mortis ipsius: ergo principaliter, & universaliter semper offerendum est ad finem colendi Deum: non quidem semper ad solum finem Latreuticum, sistendo solùm in intentione colendi Deum in recognitionem supremi ejus Dominii in actu signato: absit; sed simul etiam ad finem Eucharisticum, Impetratorium, & Satisfactorium, quemcunque enim ex his finem expressè intendas, eo ipso etiam implicitè, imò in ipso actu exercito etiam intendis, & exerces cultum divinum soli Deo debitum. An non enim, si Sacrificio tuo Deo gratias agis pro beneficiis acceptis, supplicas pro novis accipiendis, deprecaris remissionem peccatorum: in actu exercito, & ipso facto Deo divinom cultum exhibes, ejus supremum in re dominium, potestatem, eminentiam, tuamque humillimam submissionem, dependentiam, indigentiam contestaris? Quis enim peccata remittit nisi solus Deus? Quis beneficia, & bona salutaria ad ultimum finem æternæ beatitudinis conferre potest efficienter nisi solus Deus?

III. Laudandus esses, & laudabilis valde, mi Sacerdos, 331
si prædictos fines omnes semper explicitè, & expressè intenderes, & bene applicares tanquam fidelis dispensator. (*vid. num.* 296.) Verumtamen nemo te ad id obligat. Neque opus est, ut ipse ille finis colendi Deum semper explicite intendatur: sed implicitè semper habetur finis iste, quoties Sacerdos intendit celebrare Missam, ut à Christo instituta est, aut juxta intentionem, ac ritum sanctæ Ecclesiæ. Utilissimè ergo Sacerdos Missæ præmittit formulam illam: *ego volo celebrare, &c.* de qua §. *seq.* Quid si ergo quis offerat Sacrificium ad alium finem, præter cultum Dei, & alios modò enumeratos? Distinguendum est. Hoc fine principali colendi Deom positivè exclusò, offerre Sacrificium principaliter, & præcisè ad alium finem, non tantùm malom sed etiam indifferentem, ita ut quis nullo modo etiam implicitè saltem velit eo Sacrificio colere Deom, sed præcisè, & ultimatè alium finem, v. g. vanam gloriam, lucrum, seu bonum stipendium, favorem &c. esse sanè peccatum mortale gravissimum: hoc enim esset in re gravi negligere præceptum Dei, & penitùs invertere institorionem Christi. Sed credo hoc raro contingere posse. Cæterùm eo ipso, quòd quis hoc Sacrificio unicè intenderet impetrare aliquod beneficium corporale, v. g. sanitatem, etsi expressè nihil intendat, vel cogitet de cultu Dei, jam tamen implicitè, & in acto exercito intendit colere Deum, ac ipso facto Deum colit, ejus dominium, suamque submissionem, ac dependentiam recognoscit, ac profitetur, ut modò suprà dictum.

IV. Habito, & retento hoc fine principali colendi 332
Deom, offerre Sacrificium secundariò etiam ad alium finem, peccatum erit pro ratione materiæ, seu ipsius finis malè intenti. Nam 1. Offerre ad finem mortaliter malum, v. g. ad victoriam de injusta lite, ad injustam vindictam, ad occasionem fornicandi, vel furandi impetrandam, ad usum magicum, vel superstitiosum, &c. sine dubio mortale est gravissimum, & duplicis malitiæ mortalis: una est ratione finis malè intenti; altera gravissimæ irreverentiæ, & abusus sacrilegi Sacrificii sacratissimi, contra virtutem Religionis, dum assumitur sanctissimum Sacrificium, ut medium ad mortalem offensam Dei. 2. Offerre Sacrificium secundariò ad finem venialiter tantùm malum, v. gr. ob vanam gloriam captandam, ex mera avaritia, ob lucrum pecuniæ, ex gulositate, ut eo die lautiùs potare, vel comessare possis, &c. probabiliùs tantùm est veniale. Ratio hujus, & disparitatis à priori casu est, quia volens celebrare ob finem mortaliter malum, graviter pervertit, & quasi totaliter destruit finem principalem colendi Deum, quippè quem actu vult, & intendit suo Sacrificio, tam graviter offendere, & inhonorare, atque etiam offendit actu: At verò celebrare Missam ob finem venialiter tantùm malum, non ita graviter per-

pervertit finem principalem colendi Deum, quippè quem actu intendit colere supremo cultu, & non graviter, sed leviter tantùm vult offendere. 3. Denique offerre Sacrificium ob finem indifferentem tantùm, v.g. ob amplum stipendium oblatum, lautum convivium præparatum, vel similem causam impulsivam, sic ut aliàs hac vice non celebrares, eoque ipso magis movearis affectu commodi tui sensibilis, quàm affectu colendi Deum (proh rem frequentissimam!) est quidem deordinatio aliqua, sed levis, & venialis tantùm. Non enim talis appretiativè, sed intensivè solùm, magis afficitur ad commodum sensibile, quàm ad Deum, ejusque cultum. 4. Cæterùm Sacrificio oblato petere à Deo rem indifferentem tanquam beneficium, & donum Dei, ex se omni culpa vacat, & sanctum evadit, si refers ulteriùs ad finem sanctum: ut si petas sanitatem corporis, vel prolem, &c. ad servitium, & gloriam Dei.

¶ Hic consequenter quæri posset; *pro quibus Sacrificium offerri debeat*, ac licitè, & fructuosè offerri possit; sed de hoc plenè dicam *cap. 4. sect. 4.* sub aliis terminis, scilicet quibus prosit, & applicari possit fructus Sacrificii?

§. II. *Quotuplex, & qualis requiritur intentio ad offerendum Sacrificium?*

I. Quotuplex?

333 P*Ræter modò dictam intentionem generalem, & velut abstractam offerendi hoc Sacrificium ad colendum Deum: duplex requiritur intentio particularis, nimirùm consecrandi materiam præsentem, & applicandi fructum hujus sacrificii.*

334 Prima ergo intentio generalis, & velut abstracta à materia, & effectu Sacrificii, qua Sacerdos intendit, & vel explicitè, vel saltem implicitè semper intendere debet offerre Sacrificium ad honorem, & cultum Dei, ut *§. præced.* dictum. Formula explicita utilissima præscripta, & indulgentiis dotata à Gregorio P. XIII. hæc est: *Ego volo celebrare Missam, & conficere Corpus, & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, juxta ritum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ: ad laudem, & gloriam Omnipotentis Dei, totiusque Curiæ triumphantis: ad utilitatem meam, totiusque Ecclesiæ militantis, pro omnibus, qui se mihi commendaverunt in genere, & in specie, & pro felici statu Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Gaudium cum pace, &c.*

335 Secunda est intentio particularis respiciens hanc materiam determinatam in hoc Sacrificio consecrandam: qua nimirùm Sacerdos intendit hanc certam materiam, hanc hostiam, hoc vinum consecrare. Et hæc intentio omninò est necessaria necessitate Sacramenti, & Sacrificii, sine qua nihil fieret, secundùm omnes. Non ergo sufficit intentio illa generalis offerendi Sacrificium ad cultum Dei, & consecrandi Corpus, & Sanguinem Christi velut in abstracto, nisi illa intentio actu, vel virtute determinetur ad hanc materiam in hoc Sacrificio consecrandam: quia hæc actio sacrificii per se, & ex natura sua determinatur ad consecrationem hujus materiæ in individuo hic & nunc ad hoc sacrificium præparatæ, atque ita determinatim intelligenda est illa formula suprà posita: *Ego volo celebrare Missam, & conficere Corpus, & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, &c.* Ut nimirùm Sacerdos non tantùm Missam, & consecrationem velut abstractè in genere intendat, sed hanc consecrationem in individuo futuram, circa hanc materiam propositam, vel tempore consecrationis proponendam: alioquin non magis consecrabit hostiam oblatam, quàm non oblatam. De hac determinatione materiæ consecrandæ vide latè *cap. 3. à num.* 166.

336 Tertia est intentio particularis respiciens applicationem fructus hujus Sacrificii ad certas personas: qua nimirùm Sacerdos intendit offerre hoc Sacrificium pro Petro, Paulo, pro benefactoribus, pro vivis, vel defunctis, pro his, illis, omnibus. Et hæc intentio non est necessaria ad essentiam Sacrificii, sed solùm ad hoc, ut Sacrificii fructus præcipuus (*ministerialem* vocamus, alii *specialem*) alicui alteri in particulari prosit, & obveniat. De quo *cap. 4. §. 4. per totum.*

II. Qualis?

337 I. INtentio, tam generalis offerendi ad cultum Dei, quàm particularis utraque, consecrandi, & applicandi fructum Sacrificii, utique optima, & utilissima est actualis explicita, vel implicita, (ut nimirùm saltem velis facere, quod Ecclesia facit, vel quod Christus instituit,) habita tempore consecrationis: ea tamen necessaria non est, sed omnium consensu sufficit intentio virtualis, nimirùm virtute intentionis actualis jam anteà præhabitæ, & nunquam revocatæ, adhuc in operatione morali perseverans, movens, & influens in præsentem actum consecrationis, oblationis, &c. ut nimirùm verè moraliter, ideò nunc fiat consecratio, vel oblatio, quia quis id anteà intendit, & voluit (vide latè dicta *in 1. part. cap. 2. sect. 3. §. 1. 2. & 3.*) Quod adeò verum est, ut ea Cajetano, Suarez, & aliis, rectè moneat Tamburinus *opusc. de Sacrific. lib. 2. cap. 1. §. 2. num.* 8. non esse consultum, ut tempore consecrationis eliciat quis intentionem actualem in actu signato: v.g. dicendo: *Ego volo consecrare &c. volo facere, quod facit Ecclesia, &c.* sed longè melius esse, ut tunc cogitet de sensu verborum, & ipso mysterio à se conficiendo, sicque in persona Christi, & velut ex ore Christi devotè sacra verba pronuntiet: hoc enim ipso jam habet in actu exercito intentionem actualem optimam, & sufficientissimam consecrandi, licèt alia intentio actualis non præcessisset. Quod, quæso, notent morosi scrupulizantes, prout jam suprà, & alibi etiam inculcavi.

II. Intentio consecrandi necessariò debet esse saltem vir- 338
tualis, secundùm omnes. Ratio est: quia intentio consecrandi debet esse activa, & confectiva Sacramenti, adeoque actu, vel saltem virtute existere, quando conficitur Sacramentum. Non ergo sufficit ad hoc intentio habitualis tantùm (nimirùm præcisè solùm habita, & nunquam revocata.) Hæc enim nullo modo moraliter, nec virtute influit in confectionem Sacramenti, cùm æquè perseveret in ebrio, dormiente, amente, &c. qui tamen nihil moraliter operari potest. Vide latiùs in *1. part. cap. 2. sect. 3. §. 2. à num.* 113. Verùm tamen non est hic scrupulizandum nimis. Rarissimè enim, imò (nisi sacrificans esset hominum, vel stolidissimus, vel sceleratissimus) nunquam contingit, quòd consecratio hostiæ principalis sit invalida defectu intentionis: cùm omnium consensu sufficiat intentio virtualis, etiam implicita: atqui virtualem, & implicitam saltem intentionem habet omnis ille, qui præditus libero usu rationis, induit se vestibus sacris, procedit ad altare cum proposito, seu voluntate dicendi Missam (ampliùs audies *§. seq.*) Dixi tamen: *Hostia principalis*, scilicet pro ipso sacrificio consecrandæ, secùs sine dubio est de particulis pro communicantibus consecrandis: nam in proposito generali consecrandi, ac Missam celebrandi, dum induis sacras vestes, & ad Altare procedis, nullo modo, ne implicitè quidem involvitur intentio consecrandi illas, vel ullas particulas: unde si te inscio, positæ sunt super Altare, non evadent consecratæ. Vide latè *cap. 3. sect. 2. §. 4. à num.* 166.

III. Intentio applicandi fructum sacrificii sine dubio suf- 339
ficientissima est virtualis, prædicto modo virtualiter tantùm tempore consecrationis, & oblationis perseverans: Atque secundùm Vasquez, & alios etiam necessaria est. Ratio datur: quia applicare alicui fructum sacrificii est pro eo offerre sacrificium: non dicitur autem quis offerre Sacrificium per voluntatem, vel intentionem habitualem tantùm, quæ nullo modo actu, vel virtute est causa offerendi sacrificium, seu à qua sacrificium non dependet: ergo intentio applicandi fructum sacrificii debet esse saltem virtualis perseverans tempore sacrificii. *Confirmatur.* Ipsa actualis applicatio, seu collatio fructus debet intelligi procedere à voluntate Celebrantis, & Offerentis: non potest autem intelligi procedere à voluntate Offerentis, nisi voluntas, seu intentio illa applicandi fructum, saltem virtualiter existat tunc, quando re ipsa fructus confertur, nimirùm in ipsa actuali consecratione, qua ipsa perficitur essentialis Oblatio sacrificii, ut *cap. 2.* suo loco dictum. Sententia probabilis, & tutior, sed nihilominùs dico:

IV. Veriùs est ad applicandum fructum sacrificii suffi- 340
cere intentionem habitualem, nimirùm semel habitam, & non revocatam tantùm. Ita communis DD. *Suarez, Bonacina, Diana*, alii cum Lugo *disp. 8. sect. 6. num.* 93. Gobat. *Casu 5. num.* 165. Et videtur esse juxta communem sensum, & praxim omnium, qui putant se satis validè applicasse fructum sacrificii, si præcedenti die applicent, eamque voluntatem non revocent, etiamsi postea tempore sacrificii nihil de hoc recordentur, vel cogitent.

Ratio (& simul disparitas ab intentione consecrandi) est: quia intentio consecrandi debet esse effectiva Sacramenti, ideòque necessariò saltem virtualis, ut dictum est. At verò intentio applicandi fructum Sacrificii, minimè debet esse effectiva fructus illius, sed ipsum Sacrificium ritè oblatum confert fructum ex opere operato: atque etiam Sacerdote nulli applicante, adhuc confert fructum proportionatum in thesauro Ecclesiæ reponendum, &c. (vide *num.* 263.) adeòque intentio applicandi fructum non est effectiva, sed merè applicativa fructus à sacrificio causandi, & conferendi certis personis: atqui ad hanc meram applicationem fru-

ctus

ctus omninò sufficit intentio habitualis, seu voluntas semel habita, & non revocata. Sicuti enim possum tibi hodie aliquid donare sub conditione, si eras venerit in meam potestatem (ut si sim Canonicus meas Distributiones, seu Præsentias, ut vocant, cras, vel tota septimana, mense, anno toto acquirendas) qua conditione posita, res donata eras tibi validè acquiritur, etsi ego nihil ampliùs de hoc vel de te cogitem, dummodò voluntatem hesternam non revocarim: ita possum tibi hodie applicare, & donare fructum mei sacrificii cras celebrandi, eoque posito, & celebrato, fructus tibi validè applicatus acquiretur, etsi ego tunc nihil ampliùs de eo, vel de te cogitem, ut mox declarabo ampliùs.

341 Ad rationes oppositas *num.* 339. facilè respondetur *distinguendo majorem*, applicare fructum Sacrificii alicui est offerre Sacrificium pro illo: *offerre effectivè*: nego M. Hoc enim est consecrare: *est offerre applicativè tantùm*; concedo M. & nego consequentiam. Item actualis applicatio, seu collatio fructus debet intelligi procedere à voluntate Celebrantis *effectivè*, quasi ipse efficiat fructum: nego M. debet intelligi procedere *applicativè* tantùm, quatenùs ipse fructum à Sacrificio conferendum applicat, & donat huic potiùs, quàm alteri: concedo M. & nego consequentiam. Applicatio enim habet rationem donationis verbalis: Hæc autem semel facta; retinet vim suam, donec revocetur. Quare si dicam tibi: *dono tibi meum crastinum Sacrum*: vel quod idem est: *cras faciam pro te Sacrum*: absque ulla alia causalitate, vel influxu voluntatis meæ, dummodò non revocatæ, eras tuum erit meum Sacrum quoad fructum. Idem sentit Lugo *loc. cit.* Si antè dixeram me tibi donare hodiernum Sacrum verb. grat. die Natalis tui. Addit Gob. *cit. num.* 565. Quidni etiam si idem dixissem ante decennium? Dummodo enim nunquam revocaverim, semper censetur perseverare donatio Et licèt non sim Princeps, Rex, Papa, tamen possum mihi applicare Regulam juris: *Principis beneficium decet esse mansurum*. Tandem quia intentio hæc consecrandi, & applicandi seu virtualis, seu habitualis nunquam sit, quòd aliquando præcesserit actualis, hinc est consequens magni momenti.

§. III. *Quando debet fieri intentio actualis, & consecrandi, & applicandi, seu ipsa applicatio Fructus Sacrificii?*

342 I. INtentio actualis, tam consecrandi, quàm offerendi fructum Sacrificii in praxi securissimè fit in Missa ante actualem consecrationem immediatè, (juxta tamen dicta *num.* 337.) non tamen necessariò ita fit: sed utilissimè etiam fit immediatè ante Sacrum per formulam suprà descriptam, vel aliam placitam & facilè simplici actu reflexo repetitur in actuali consecratione. Cæterùm intentionem consecrandi commodissimè etiam fieri in prima oblatione, seu offertorio, fient & intentionem applicandi Missam in *Memento* vivorum: nulli est dubium. Duo autem dubia non levis momenti occurrunt. 1. Quando, & quamdiu ante Missam? 2. Quando, & quamdiu in ipsa Missa, possit fieri ista utraque intentio?

I. Quando, & quamdiù ante Missam?

343 I. INtentio actualis tam consecrandi, quàm offerendi fructum, non debet necessariò fieri sub missa, vel immediatè ante, sed potest etiam fieri aliquando longiùs antè. *Omnes*. Ratio patet: quia omnium consensu, ad utrumque sufficit intentio virtualis vi actualis præhabitæ in operatione morali perseverans: atqui potest ita perseverare moraliter, & virtualiter in consecratione, & oblatione Missæ, etsi intentio actualis non sub ipsa Missa eliciatur, sed aliquando etiam longiori tempore præcesserit, ut omnes fateri debent: ergo &c. Quanto autem tempore possit præcedere intentio actualis, ut virtute illius, & intentione virtuali adhuc valida fiat consecratio, & applicatio Missæ, pendet à judicio prudentis. Itaque,

344 II. Quoad intentionem consecrandi, quæ secundùm omnes necessariò debet esse virtualis, cautiùs loquendum est: Nec potest alia Regula assignari, nisi quòd: *Requiritur, & sufficit tali tempore præcessisse intentionem actualem nunquam revocatam, ut interea considerātis circumstantiis, prudentis judicio, non censeatur expirasse, sed adhuc moraliter influere in actualem consecrationem*: ut scilicet vi illius actualis intentionis prohibitæ, verè hic & nunc fiat consecratio. Exempli gratia: si hodie manè me præparans, habui intentionem consecrandi, seu celebrandi, & intereà vocatus ad Confessionale, vel alio negotio occupatus, fortè etiam somno, posteà post aliquot horas recordatus, vel admonitus officii mei, vi prioris intentionis pergo, induo, celebro, &c. etsi nullam novam actualem intentionem eliciam, adhuc validè me consecraturum apud omnes in confesso est, & plerique extendunt etiam in diem præcedentem, imò multo ampliùs alii, ut infrà *n.* 4. *seu* 346. audies.

III. Quoad intentionem applicandi fructum Sacrificii 345 (quæ in nostra communi sententia non debet necessariò esse virtualis, sed habitualis omninò sufficit) longè largiùs loquuntur DD. Omnium enim consensu valida est applicatio. 1. Si Sacrum cras celebrandum hodie intendis offerre pro anima Petri: 2. Si vesperi videas intentionem tibi designatam in tabula, & tu voluntatem conformes; etsi posteà alterò die nullum intentionis actum renoves, neque de hoc cogites. 3. Si Sacra facienda per integram septimanam, mensem, annum totum, intendas offerre ad certam intentionem, vel à te electam, vel aliunde præscriptam. 4. Aut solùm certis anni diebus: ut si intendas singulis diebus Lunæ celebrare pro omnibus Fidelibus defunctis, aut singulis diebus Dominicis offerre Sacrum hebdomadarium *pro defunctis Fratribus, Propinquis, Benefactoribus*, ut apud nos mos est, &c. Etsi intentionem illam nunquam actu repetas, tamen etiam nunquam revoces; validè fructus singulorum Sacrorum applicatus manebit per totam hebdomadam, mensem, annum: (quidni etiam per totam vitam?) posito semper, quòd sufficiat intentio habitualis. Ratio est: quia hoc Sacrificium institutum est, ut offeratur, & applicetur humano modo: quare sicut homines solent disponere de rebus futuris, quæ erunt in sua potestate, sic & Sacerdos potest disponere de suis Sacrificiis futuris, cujus arbitrio, & dispensationi Deus commisit fructū sacrificii applicandum. Vide omninò, & huc refer dicta *num.* 340. 341. & Gobat. *num.* 567. rectè tamen monentem: *sed tu renovationem hujus Oblationis, oro, ne omittas. Quia ipsa renovatio auget fervorem supplicantis: eamque necessariam esse tradunt Vasquez, & alii.* Multa scienda: tutiora sequenda sunt in praxi tàm sancta.

IV. Quin etiam eodem ferè modo loquuntur Doctores 346 nonnulli de ipsa intentione consecrandi, quæ tamen sine dubio debet esse virtualis. Ut si Sacerdos nuper ordinatus semel pro semper format hanc intentionem; *Ego quoties in vita mea, sacris indutus vestibus, ad Altare accedam, & Sacrum faciam, semper volo consecrare materiam appositam, & licitè consecrabilem*: talem, etiamsi tota vita hanc intentionem non renovet, sed etiam nunquam revocet, tamen tota vita semper validè, & licitè consecraturum, post Henriquez, & alios resolvit Tamburinus *sæpè citatus opusc. de Sacrificio l. 2. c.* 1. §. 2. *num.* 9. *Validè* quidem, quia voluntariè, & deliberatè assumendo sacras vestes, & accedendo ad altare, adest intentio virtualis implicita vi præcedentis nunquam revocatæ etiamnum in operatione morali perseverans, quod sufficit ad valorem Sacramenti. *Licitè* etiam. Quia Sacerdos non obligatus est, nisi habere intentionem virtualem, & modo humano, juxta suprà dicta. Plus addit ipse Henriq. apud eundem Tamburinum *ibid.* Nimirùm etiam ipsam voluntariam, & prudentem susceptionem Sacri Ordinis sacerdotalis (ut si tunc dicas: *volo, jam fieri Sacerdos, ut perficiam omnia, quæ huic sacro Ordini annexa sunt, seu quæ sunt Ordinis Sacerdotalis*) absque alia explicita intentione consecrandi unquam elicita, esse jam intentionem virtualem implicitam sufficientem ad validam consecrationem per totam vitam.

¶ Bone Deus! inquies. Quomodo ejusmodi intentiones remotissimæ possunt manere virtualiter, & dici semper intentio virtualis? aut qua ratione discernam ab intentione habituali? Respondeo: ideò posse dici semper virtualem, & distingui à merè habituali, quia ratione talis intentionis generalis etsi remotissimæ aliquando habitæ moraliter nunquam contingit, quin is, qui talem intentionem habuit olim, quoties operatur Sacris, habeat aliam intentionem virtualem propriè dictam, eò quòd (ue suprà dictum *num.* 338.) induere sacras vestes, ire ad Altare, legere, & agere præscripta Missæ, jam sit habere virtualem implicitam intentionem consecrandi. Et hac ratione sententiam illam singularem Henriquez cum communi conciliat Bonacina *De Sacramentis disp.* 1. *qu.* 3. *p.* 1. §. 3. Sed hæc proponuntur doctrinæ, non praxis gratia, quæ sicut in praxi consulenda minimè sunt, ita scrupulosos consolari maximè possunt.

II. Quando, & quamdiù in Missa?

I. INtentio consecrandi, cùm sit confectiva Sacramen- 347 ti, utique debet fieri ante, vel in ipsa actuali consecra-

etatione. Vide rursus, & huc refer dicta *§. prac. n. 1. vel* 337. Nec de hoc hic aliud dicendum superest.

348 II. Etiam intentio applicandi fructum sacrificii necessariò debet fieri ante consecrationem utriusque speciei finitam, & completam. *Communis*. Ratio est: quia intentio applicativa sacrificii utique necessariò debet fieri ante illud tempus impletum, quo confertur fructus sacrificii: atqui fructus sacrificii præcipuus ex opere operato confertur, & recipitur in ipsa essentiali actione, & oblatione sacrificii, quæ in nostra, & communi sententia consistit in sola consecratione utriusque speciei: ergo ante finitam, & completam consecrationem utriusque speciei debet fieri applicatio, seu intentio applicativa fructus sacrificii, & non post.

349 III. Etiam post consecrationem Hostiæ, ante consecrationem Calicis, adhuc Sacerdos potest applicare fructum sacrificii, secundùm omnes. Ratio est: quia consecratione Calicis demùm perficitur sacrificium, & tunc primùm dicitur Sacerdos integrè sacrificare, & offerre sacrificium, & consequenter ejus fructum conferre: ergo ante illam Calicis consecrationem finitam Sacerdos semper poterit applicare fructum: idque non tantùm tunc, quando ante consecrationem panis nulli applicasset, verùm etiam tunc, quando jam applicarat alteri, ea voluntate revocata, adhuc poterit applicare alicui alteri, cujus proinde erit fructus, non prioris: quia ut jam dixi consecratione Calicis finita primùm confertur fructus. Et hinc etiam in casu, quo unus sacerdos solo pane consecrato subitò deficeret, & alius sacerdos supplens consecrat sanguinem: hujus erit applicare fructum sacrificii, quia hic solus essentialiter, & completè offert sacrificium, ejusque fructum confert: nec tenetur se intentioni prioris sacerdotis conformare: quantùm est ex ratione sacrificii, nisi aliunde esset obligatio applicandi hoc sacrificium pro certis personis, v. gr. pro Conventu, pro Defuncto, &c. Tunc enim posterior sacerdos tenebitur se conformare prioris intentioni, non ratione sacrificii, sed ratione alterius obligationis.

350 IV. Ulteriùs in probabilissima, & apud Recentiores satis communi sententia, quòd etiam sumptio sit de essentia, seu pars essentialis sacrificii, sacerdos etiam post consecrationem utriusque speciei, ante sumptionem completam, adhuc semper poterit applicare fructum sacrificii, ob rationem modò datam: quia nimirùm adhuc durat substantialiter sacrificium, & sumendo primum dicitur sacerdos integrè; & simpliciter sacrificare. Ita cum aliis Lugo *disp.* 8. probabile censent Tamburinus *cit. l. 2. cap.* 2. §. 10. Quin etiam stante nostra sententia, quòd tota essentia sacrificii consistat in sola consecratione utriusque speciei, & sumptio non sit pars essentialis; quia tamen est pars integralis substantialis, & substantiale complementum sacrificii, adhuc ante sumptionem, v. gr. in *Memento* defunctorum, posse applicari fructum sacrificii, resolvit noster P. Marchant. *Tribun. par.* 2. *Tractat.* 2. *tit.* 4. *quæst.* 2. *dub.* 3. ea ratione. Quia sicut ante consecrationem fit *memento vivorum*, ita post consecrationem fit *memento mortuorum*: quæ quidem memoriæ non sunt meræ orationes: sed sunt applicationes utriusque fructus sacrificii, satisfactorii, & impetratorii, adeò ut si sacerdos priùs fructum illi, vel illis, quibus obligatur non applicaverit, tunc censeatur applicare, quamvis, ut dixi, etiam posteà usque ad Communionem possit applicare. Sic Marchant. Ego in Missis liberis, & gratuitis facilè admitterem, & practicarem, si anteà applicationis oblitus fuissem, ideò parùm laudandus: at in Missis obligatoriis, præsertim ex justitia, pro stipendio, aliorum judicio submitto: mihi certè res non videtur satis certa. Hic rursus consequenter quæri posset: *quomodo facienda sit in particulari applicatio fructus Sacrificii*: sed jam meliori nexu materiæ, hoc resolutum est *c.* 4. §. 4. per extensum.

§. IV. *Quotuplex, & quanta est obligatio applicandi Fructum Sacrificii?*

351 Triplex, seu ex triplici titulo potest esse obligatio applicandi fructum sacrificii: ex justitia, ex fidelitate, ex obedientia. I. *Ex justitia* obligantur applicare fructum sacrificii quicumque redditus beneficii, seu stipendium, seu fundatum, seu manuale accipiunt cum intentione obligatoria datum. Quia cùm stipendium cum intentione obligatoria datur, & acceptatur, fit contractus innominatus: *do, ut facias*. Do stipendium, ut facias pro me Missam: ideòque pacto, & accepto stipendio, tu ex justitia obligaris. II. *Ex fidelitate* tenetur applicare fructum Sacrificii, quicumque seriò, & ex animo se obligandi promisit pro altero offerre sacrificium, promissione ab altero similiter cum intentione obligandi acceptata, nullo pacto stipendio. III. *Ex obedientia*, tenetur applicare fructum sacrificii omnis Religiosus Sacerdos subditus, ita seriò, & cum intentione obligandi præcipiente Superiore. Vide suprà *n.* 287. IV. Obligationes istas omnes esse sub mortali per se loquendo indistinctè affirmant non pauci, & certum videtur de obligatione ex justitia, & obedientia. De obligatione ex fidelitate mitiora. Pono breves

RESOLUTIONES.

Prima. Obligatio Fidelitatis regulariter solùm est sub 352
veniali: adeoque, qui alteri liberaliter, seu gratuitò promisit facere Sacrum unum, vel etiam plura, & omittit (nisi expressè intenderit se obligare graviter) solùm peccat venialiter: nam promissio liberalis, etiam de gravi non affert obligationem gravem per se loquendo. Cajetanus, Molina, Suarez, aliosque citantes Sanchez *l.* 1. *de Matrim. disp.* 5. *num.* 25. Diana *p.* 2. *tract.* 17. *Miscell. resolut.* 9. Gob. *Alph. Sacrific. Casu XVI. num.* 489. dicens: *Puto hanc sententiam esse tutam in praxi, & esse paucos, qui sive unum, sive plura Sacra liberaliter polliciti non stent promissis, delinquant mortaliter: quia scilicet noluerunt se obligare graviter: actus enim agentium non extenduntur ultra intentionem eorum.* Etsi contrarium sentiant Lessius, P. Navarrus, alii non pauci. Dices: Nonne sic violo fidem, & fidelitatem in re gravi! quid enim grandius, quid sanctius Sacro? Respondet rectè Sanchez *cit.* Sacri unius jacturam, licèt à parte rei sit magna, tamen non solere magni fieri à fidelibus: quod maximè verum est, quando ipsis nihili constat.

Secunda. Obligatio justitiæ in proposito est sub mortali, 353
ex genere suo: adeoque, qui ratione beneficii, ut Capellanus, &c. vel ratione stipendii accepti tenetur facere Sacrum, mortaliter delinquat, si culpabiliter omittat. Ita omnes teste Laym. *l.* 5. *tract.* 5. *cap.* 3. *num.* 6. Ratio est: quia obligatio justitiæ ex genere suo est sub mortali in re gravi, qualis certè est in proposito. At cur dixi: *ex genere suo?* Annè hic admittenda aliqua parvitas materiæ a mortali excusans? Certè ita; si stipendium nimis tenue accepisti. Audi P. Gob. *cit. num.* 589. *Si parvum, v. g. tres vel quatuor bacios, non delinquis nisi venialiter: quia gravitas tua culpa est desumenda à gravitate, seu quantitate stipendii, Fagundez de Præceptis Ecclesiæ, Præcepto I. l.* 3. *c.* 8. *n.* 11. *Secus si accepisses à divite mercatori, vel Nobili, imperialem. Dicastillus cit. disput.* 4. *dub.* 22. Hæc Gobat. Qualiter autem ex fundatione obligati ad sacrum quotidianum, subinde ex reverentia omittere possint, v. g. semel in septimana; videbimus *c. seq.* in quæstione, quo tempore celebrandum?

Tertia. Lethalem quoque culpam committit, qui perso- 354
lutionem Sacrorum ex justitia debitorum absque sufficienti justa causa nimis diù differt, quippe in gravi lædens justitiam: magno enim fructu injustè privat alios, & maximè defunctos, aut quando Sacrum petitur pro præsenti necessitate: nam tunc circumstantia temporis, ut nimirùm hoc tempore urgente necessitate statim fiat, spectat ad substantiam rei petitæ, ut notat etiam Lugo *cit. n.* 84. Atq; per consequens lethaliter quoque delinquit, qui stipendia recipit pro nimis multis Sacris, quibus non poterit, nisi post valde longum tempus satisfacere (& maximè cum periculo nunquam satisfaciendi omnibus) quod gravissimè prohibetur in Decreto Urbani VIII. passim extante apud Recentiores.

§. At quando censebuntur nimis multa Sacra, & tempus dilationis longum, ideoque dilatio mortalis? Villalobos, & Ledesma apud Dianam *p.* 2. *tract.* 14. *resol.* 25. si intra 50. vel 60. dies possint omnia persolvi, non esse nimis multa Sacra, nec moram mortaliter longam censent. Idque verum esse dicit ipse Cardinalis de Lugo *disp.* 21. *n.* 22. Et tamen sacra Congregatio Cardinalium approbante Urbano VIII. in prædicto Decreto expressè determinat, & vult non plura Sacra suscipi, quàm quæ intra *modicum tempus* possint legi. At certè miseræ animæ in purgatorio igne, pice, sulphure ardentes 60. dies non dicunt esse *modicum tempus*! nunquid? Quare rectè Dicastillus apud Gob. *Casu XVII. num.* 597. censet, hic esse spectandam voluntatem rationabiliter præsumptam offerentium eleemosynam, seu stipendium pro Sacris: & consultissimum est, eos de hoc præmonere, nimirum Sacra petita non posse persolvi, nisi intra tot dierum spatium. Quemadmodùm & Parochi, quando ipsis offeruntur stipendia pro Missis eo die, quo jam obligantur celebrare pro aliis nisi id petentibus jam notum sit, eos de hoc monere debent, & ablegare ad alios, nisi ipsi alium constituere velint, & possint. Quòd si de hoc moniti petant nihilominùs, ut Parochus pro ipsis etiam sacrificet, censentur renuntiare suo juri, & contenti esse secundaria intentione, oblatione, & applicatione fructus per Collectas, Memento, & Orationes speciales, & sic nihilominùs stipendium aliquod recipere poterit: Quod maximè locum habet, si Parochus tenues redditus

habeat:

habeat: secus si pingues, & amplos: tunc enim Cooperator advocandus erit. Henriquez, Suarez, Sotus, eosque citans Laym. *cit. lib. 5. cap. 3. num. 4.* Tannerus *disp. 5. quæst. 10. num.* 77. quos vide.

355 Quarta. Qui Sacrum ex justitia debitum omisit, aut certè ejus fructum non applicavit, omnium consensu tenetur restituere stipendium acceptum: & satisfacit quidem si restituat ei, qui dedit scienti Sacrum non esse factum: tunc enim, si velit, poterit eo stipendio aliam Missam offerri facere. At verò non satisfacit, si restituat illi ignoranti omissionem Sacri stipendio conducti, aut si eroget pauperibus: quia Dantem gravi damno afficit, scilicet privatione fructus Sacrificii, vel Sacrificiorum petitorum. Obligatur ergo, aut restituere scienti, monendo ipsum Missas non esse lectas, aut illo stipendio curare alias Missas ejusdem intentionis pro ipso celebrari. Communis DD. apud citatos. Quin etiam, qui Sacrum pro stipendio debitum nimis diù distulit, tenetur ad compensationem pro damno ex ea dilatione interim secuto. Ut si accepisti stipendium pro Missa legenda ad impetrandam sanitatem infirmi, isque decedat è vita, antequam tu segnis Cappellanus satisfacias tuæ obligationi. Quod benè declarat Pellizzarius *De dubiis Regular. Tract. 5. cap. 9. sect. 3. num. 7.* Nimirùm damnum ex dilatione secutum reparandum esse, si reparari possit, ex bonis spiritualibus, & aliis ipsis, pro quibus petitæ erant Missæ: adeòque si Missæ petitæ erant pro defunctis, præter debita Sacrificia, offerenda etiam esse suffragia precum, indulgentiarum, & similium. Si verò pro vivis, v. g. pro salute infirmi, pro felici partu, aut expeditione alicujus negotii, præter debitas Missas adhuc persolvendas, resarciendam esse jacturam aliis orationibus ordinatis ad illum finem, qui rationabiliter videtur esse intentus ab illis, quibus debebantur Missæ dilatæ. Caveant ergo Sacerdotes, ne se onerent nimis multis Sacris. Videndum nunc consequenter de stipendio Missarum, cujus toties jam facta mentio.

SECTIO IV.

De stipendio Missæ.

SUMMARIUM.

356 *Qua ratione liceat recipere, & exigere stipendium?*
357 Usque ad num. 360. *Quodnam sit stipendium justum, seu debitum?*
360 *Pro una Missa accipi posse plura stipendia, docuerunt multi,*
361 *Sed meritò damnata est eorum Sententia, utpotè repugnans juri naturali.*
362 *Nec etiam plura minuta stipendia accipi possunt pro eadem Missa simpliciter promissa à diversis ignorantibus.*
363 *Neque ratione diversorum fructuum plura à diversis stipendia accipi possunt.*
364 *Multò minùs ratione fructus ex opere operantis.*
365 Usque ad num. 368. *An Sacerdos, accepto stipendio pro Missa, possit alteri Missam committere, retenta sibi parte stipendii?*
368 *Quamvis id per se non videatur injustum,*
369 *Veriùs tamen non solùm ipso jure naturæ,*
370 *Sed & ex prohibitione Ecclesiæ illicitum, injustum, & restitutioni obnoxium est.*
371 *Nec regulariter excusat remissio, & consensus minus stipendium spontè acceptantis.*

§. I. *Qua ratione liceat accipere, & exigere stipendium pro Sacrificio Missæ? & quantum?*

356 I. SAcerdos pro Sacrificio Missæ celebrato, ejusque fructu ministeriali applicato, licitè recipit, ac justè exigit salarium competens: non tanquam pretium Sacrificii, seu fructus applicati, sed tanquam stipendium ad sui sustentationem: ita scilicet, ut stipendium Sacerdoti datum non afficiat fructum Sacrificii, sed ipsius Sacerdotis celebrantis, ratione suæ operæ in alterius gratiam navatæ congruam sustentationem. *Ita omnes.* Ratio ex una parte est: quia Sacrificium, & fructus Sacrificii est res planè spiritualis, & divina, ideòque nullo pretio æstimabilis: ac proinde, si paciscentibus de salario, ipsum Sacrificium, vel fructus Sacrificii in contractum, & commutationem veniret, sicut stipendium daretur, & acceptaretur, pro ipso Sacrificio, vel ejus fructu, tanquam pretium illius committeretur gravissimum peccatum mortale, nempè Simonia juris divini, cujus malitia gravissima contra Religionem in eo consistit, quòd res spiritualis nullo pretio temporali æstimabilis, tamen pretio temporali æstimata, eo ipso vilis reputetur. Ratio ex altera parte est: quia *dignus est operarius mercede sua*, 1. Tim. 5. Et, 1. Corinth. 9. sic arguit Apostolus: *Nescitis, quoniam, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui Altari serviunt, cum Altari participant: Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.* Sic Apostolus. Et sic in proposito Dominus ordinasse censendus est. Idemque argumentum concludit, quòd etiam Sacerdotes Missam celebrantes, atque excellentissimo modo Altari servientes etiam de Altari vivant, sive de stipendiis, ac eleemosynis fidelium alantur, ita ut stipendium non sit merces Sacrificii, ac fructus, quem Fideles percipiunt, sed Sacerdotis, pro exercitio, cui vacat, justa sustentatio, seu alimentum: & hinc neque sit pura eleemosyna data ad sublevandam inopiam, sed justum, ac debitum stipendium ratione operæ exhibitæ, unde etiam justè recipitur, & exigitur ab iis, qui aliunde habent, unde vivant, secundùm omnes. Attamen à Fratribus Minoribus ejusmodi stipendia pecuniaria recipiuntur per modum puræ eleemosynæ remanentis in Dominio Dantium, quousque consumpta sit, atque in jus alterius transierit, quemadmodum, & aliæ eleemosynæ pecuniariæ.

II. Quoad quantitatem stipendii. Certum est posse Sa- 357
cerdotem recipere tantum pro unæquaque Missa, quantum fidelium liberalitas liberaliter offert: at verò *justè* tanquam debitum non potest exigere, & recipere nisi *justum*. Justum autem Missæ stipendium est, quod Episcopali lege, vel consuetudine loci taxatum est, aut communi piorum, ac prudentum virorum consuetudine dari, & recipi solet. *Ita omnes.* Et quidem Cajetanus, Petrus Navàrrus, aliique apud Layman mox citandum, censent non esse justum stipendium, nisi detur tantum, quantum sofficit ad sustentationem, ac victum frugalem unius diei honesti hominis, non utique ad victum lautum alicujus Magnatis. Et quidem verum est loquendo de beneficiis Missarum statarum, ac quotidianarum, siquidem ipsa consuetudo, & ratio convincit, deberi Sacerdoti toto anno celebranti pro certa persona, v. gr. pendi ab illa totam annuam sustentationem. At verò loquendo de stipendio manuali, seu pro Missis non statis, omninò vera est opposita Sententia negativa, Suarez, Vasquez, Dicastilli, aliorum cum Layman *lib. 5. tract. 5. cap. 1. num.* 13. Gobat. *Alph. Sacrif. casu* 17. *num.* 563. Ratio est: quia & consuetudo, & æquitas repugnat. Non enim est æquum, ut pro labore unius horæ, vel semihorulæ exigatur victus integri diei, cùm Sacerdos aliis actionibus, tum sacris, tum honestis civilibus possit sibi reliqua necessaria sustentationi acquirere: quin *cap. Presbyter de Celebr. Missar.* permittitur Presbytero post peractum divinum Officium, si voluerit, exire ad opus rurale. Unde & Ecclesia ordinavit, ut Episcopus nullum ordinet, qui non habet aliquem Titulum sustentationis, nimirùm Beneficii, Patrimonii, vel paupertatis Religiosæ, supponens scilicet ex solis Missarum stipendiis non posse sustentationem Sacerdotis æstimari. Quare ubi tale stipendium lege, vel consuetudine taxatum non est, debet sufficere illud, quod à prudentibus, ac Deum timentibus dari, ac peti solet, inquit Suarez. Minus dimidia parte sustentationis communiter non permittit consuetudo in Germania nostra, inquit Gobat. *cit.* Layman verò *cit. num.* 13. jubet te quandoque esse contentum tertia parte. In Italia pro Missa privata ordinarium stipendium est unus Julius, in Hispania unus Regalis, faciunt 10. circiter nostrates crucigeros. Apud Germanos autem majori victu egentes ordinariè solet esse duplum 5. circiter baciorum. Insuper ut rectè advertit Tannerus *hic disp. 5. quæst. 10. num. 72.* ex communi DD.

III. Stipendium hoc justum Missæ non consistit in in- 358
divisibili, sed habet latitudinem, ita ut aliud sit summum, aliud infimum, aliud medium, sic ut Sacerdos nec accipere minus, quàm summum, nec Laicus dare plus, quàm infimum teneatur: nisi aliter inter ipsos convenerit: nemo quippè, per se loquendo, obligatur accipere minus justo, vel dare plus justo. Et spectata praxi moderna Germaniæ, meo judicio, summum justum Missæ stipendium certè debet esse sex baciorum, sic ut plus exigi justè non possit, nec dari debeat, quamvis alicubi ordinarium, sed sanè liberale satis sit stipendium medius florenus: Medium 5. baciorum vel paulò minus: infimum 15. crucigerorum, quo minùs Sacerdos recipere non teneatur per se loquendo, nisi charitas, & misericordia quandoque aliud suadet. Hinc quamvis hoc justum stipendium (saltem infimum) exigere possint etiam opulenti Beneficiati, Parochi, &c. cùm etiam dives operarius sit dignus mercede, & cibo suo (Matth. 10.) uti contra Cajetanum, Sylvestrum, alios, ex communi docent Suarez, Tannerus *cit. num.* 74. Attamen charitas in proximum egentem, periculum scandali, sæpè mitigare debent rigorem

rem justitiæ. Nam: *Judicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam*, Jacobi 2. Væ igitur Parochis, qui ne quidem Sacrum funebre facere volunt pro defunctis maritis egentissimarum viduarum, nisi hæ dent ferè plus, quàm habent: inquit zelosus Gobat. *cit. num. 569.* Prætexunt ordinationem, seu taxam stolæ, quasi verò ordinatio, seu taxa stolæ excluderet discretionem, charitatem, misericordiam: Nulla Regula sine exceptione. Cæterùm si quis tibi non dedit justum stipendium, etiam infimum, nec possis commodè extorquere justum, non opus est, ut pro illo solo efferas Deo integrum Sacrum, sed portione fructus ei accommoda applicata, reliquum fructum alius, vel tibi ipsi applicare poteris. Nam plus te non obligasti: ut contra Bonacinam, & alios docent Suarez *hic disp. 86. sect. 4.* Tannerus *cit. num. 81.* Diana *par. 1. tract. 14. resol. 7.* Excipe tamen, nisi eo casu promisisses facere Sacrum pro illo solo, ut in simili mox iterùm dicam *§. seq.* ubi etiam dicam, an pro reliquo fructu applicando possis accipere aliud stipendium diminutum, vel dimidiatum ab alio.

359 IV. Impingis ergo in almam justitiam, peccasque pro ratione materiæ, si vi, aut dolo exigas pro uno Sacro plus, quàm taxa, vel rationabilis consuetudo permittit: ut ex dictis liquet. At inquis: ego indigus sum: & modo omnia necessaria ad victum, & vestitum cariùs venduntur: nonnè ergo etiam crescere debet stipendium Missarum? Non debet crescere, etiamsi stipendium consuetum fit exiguum, v. g. 15. imò 8. vel 10. crucigerorum: nam tali casu etiam pecunia apud alios carior, & quasi pretiosior fit. Sic cum aliis Vasquez *hic disp. 234. cap. 3. num. 21.* testans in Castella ubi satis caro pretio omnia veneunt, non tamen dari nisi unum realem: hoc est 10. crucigeros, sicut alibi, ubi minori pretio res comparantur: quia nihilominùs censetur per communem consuetudinem efficere justum stipendium. Cæterùm apud omnes DD. in confesso est, æquitas postulat, & praxis obtinet stipendium majus accipi posse pro labore extraordinario in celebrando, ut si Sacrum solemniter cantandum, si certo loco, & tempore celebrandum, si iter longum conficiendum &c. Benè est, inquies. Quemadmodùm plures Cappellani, ac Beneficiarii, ita & ex statis stipendiis satis bonis teneor ferè quotidiè celebrare in nostra Ecclesia Cathedrali, sed sine determinatione certi Altaris, & Temporis, pro libitu meo: Rogamur autem sæpissimè à variis, ut in ipsorum gratiam celebremus ad certam Aram, (B.V. Sebastiani &c.) aut certo tempore, quandoque valdè manè, aliquando serò valdè. Ecce opera extraordinaria: nunquid ergo pro illa justè possumus aliquid stipendii correspondentis petere bona conscientia? Resp. Potestis omninò. Nam ratio naturalis permittit pro rebus pretio æstimabilibus accipi pretium aliquod: est autem illa obligatio celebrandi ad certam Aram, aut certo tempore, præsertim tibi minùs commodo, pretio æstimabilis: aliud enim est debere celebrare Missam, aut debere hoc certo loco, & tempore, ergo &c. Sic Bonacina *disp. 4. de Eucharistia quæst. ult. par. 8.* Caramuel *in Theologia fundament ali à num. 254.* Estque communis persuasio Doctorum, & Indoctorum. At: quantum, inquies (si petentes nihil liberaliter offerant pro hac opera) possum justè exigere? Caramuel *cit. num. 260.* arbitratur, posse per se loquendo peti pro singulis ejusmodi gravaminibus, quintam partem communis stipendii Missæ. Gobat. verò *cit. num. 557.* remittit ad consuetudinem loci. Nam ubi extat taxa legitima, consuetudo diuturna à probis, peritisque usurpata quantitatem pretii determinat, ait Navarrus *Man. cap. 23. num. 78.* Plura ejusmodi dubia do per distinctas quæstiones.

§. II. *Potestne Sacerdos pro eadem Missa accipere plura stipendia? aut una Missa pro pluribus stipendiis satisfacere?*

360 Ita sanè docuerunt graves Doctores: Sotus, Cajetanus, Sylvester, Petrus Navarrus, Nugnus, Angelus noster, Emmanuel Sà, Hurtadus, alii apud D. Nicolaum du Boys *num. 235.* ad propositionem decimam damnatam ab Alexandro VII. Pontifice infrà allegatam. Fundamentum est: quòd Sacrificium sit infiniti valoris extensivè, sicut etiam quoad fructum ministerialem (specialem, vel medium vocant alii) æquè prosit oblatum pro pluribus, ac pro uno solo; ideòque pro eadem Missa accipiendo stipendium à pluribus, nulli fiat injuria, cùm euique æque satisfiat. Quod aliqui confirmant exemplo plurium audientium Missam, plurium Sacerdotum cum Episcopo consecrantium, aut unius baptizantis plures una forma: Ego vos baptizo &c. Denique Hurtadus *resol. moral. tract. 2. cap. 4.* sic scribit: *Neque est contra justitiam pro pluribus accipere stipendium, & Sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam danti stipendium, quòd pro nullo alio offeram: quia obligatio ex fidelitate est obligatio ex virtute, quæ necessariò est circa honestum: atqui honestum non est, quòd, supposito, quòd alius indigeat pane, ego promittam Petro, me non porrecturum panem indigenti: cùmque omnes indigeamus fructu Sacrificii incruenti, non possum ex fidelitate ita obligari offerre Sacrificium pro Petro, quod non offeram pro Joanne, siquidem ex eo, quòd applicetur isti, nullum sequitur detrimentum isti. Et propter eandem rationem existimo, quod etiamsi apponatur juramentum, de non applicando alteri, non teneat, quia est juramentum de re illicita, & contra charitatem fraternam*. Sic Hurtadus apud du Boys *cit. num. 240.* Contra pono breves resolutiones.

Prima. Ipso jure naturali nunquam licet accipere plura stipendia justa, ac competentia pro eadem Missa citra grave injustitiæ peccatum. Est jam communis Sententia, & omninò certa. Ex decreto Urbani VIII. *num. seq.* allegando. Et Alexandri VII. Anno 1665. quo inter propositiones scandalosas damnatas, decima hæc est. *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis, stipendium accipere, & Sacrificium unicum offerre: neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.* Et ratio sumitur ex opposito fundamento jam suprà asserto. Quia fructus Sacrificii ministerialis reverà finitus est, & taxatus, ideòque debetur, & est unus justum stipendium offerentis: ergo si similè stipendium etiam accipiatur ab aliis, omnibus aliis fit injuria contra justitiam, in re tam gravi utique mortali. 361
Nec sunt ad rem exempla allata de pluribus audientibus Sacrum, &c. Verum est, unum Sacrum pluribus præsentibus tantundem prodesse, quàm si unicus esset præsens: quia utilitas illa provenit ex propria singulorum præsentia, & actione sacra: & plures concelebrantes sunt distincti offerentes proximi: & in pluribus baptizatis interveniunt plures personæ, & materiæ proximæ singularum propriæ, quæ cum una generali forma efficiunt tamen plura Sacramenta: non autem interveniunt hic plura Sacra. Et tandem esto probabilis sit opposita Sententia, fructum illum Sacrificii esse infinitum extensivè, &c. adhuc tamen minimè probabile evadet posse accipi plura justa stipendia: est enim Sententia admodùm dubia, & minimè tuta: nostra autem longissimè probabilior, & tuta maximè: atqui offerentes stipendium justum pro Sacro pro se offerendo, utique tacitè saltem paciscuntur de modo tutiori: adeòque de nostra sententia, & de hoc interrogati, certissimò sic responderent, proba sis. Tandem adsero judicium Marchini *tract. de Sacrificio Missæ par. 2. cap. 3.* dicentis: *Sacerdos prohibetur solùm eandem Missam dicere pro multis, quibus ex justitia ratione stipendii accepti tenetur: non verò prohibetur offerre pro uno, cui debet ex justitia, & simul pro altero ex sola liberalitate, vel charitate.* Sic ille. Neque ego improbo, dummodo fiat sub conditione, si juxta illam oppositam sententiam absque detrimento illius, cui ex justitia Missa debetur, etiam aliis prodesse possit.

Secunda. Neque etiam plura stipendia minuta pro eadem 362
Missa simpliciter promissa à diversis ignorantibus, accipere licitum est, v. gr. Si Sacerdos spontè accipiat ab uno stipendium minus justo pro Missa celebranda promissa, non potest ab aliis similiter Missam petentibus acceptare alia minora stipendia, usque ad modum justi ordinarii stipendii, v. g. unum capitellum, & sic omnibus una Missa satisfacere: aut si de facto simpliciter promisit, aut ex fundatione, seu beneficio obligatur facere plura Sacra pro minutis stipendiis. (Certè sunt minutissima in antiquis fundationibus Ecclesiarum, & Monasteriorum, sæpè octo nummorum nigrorum) non potest simili supputatione usque ad consuetum stipendium una Missa pro pluribus satisfacere. Ita expressè Decretum Urbani VIII. vel potiùs ejusdem auctoritate confirmatum à Congregatione Cardinalium de Anno 1652. ibi. *Ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis plura stipendia, quantumcunque incongrua, & exigua, sive ab uno, sive à pluribus personis collata fuerint, aut conferentur in futurum, Sacerdotibus, Ecclesiis, &c. S. Congregatio sub obtestatione divini judicii mandat, ac præcipit, ut absolutè tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ, præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, sua obligationi non satisfaciant, quinimo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur, &c.* Et ratio est: quia aliis non stat promissis. Promittit enim, ut supponimus, & primo, & secundo, & reliquis Missam simpliciter, velut soli: & non solvit soli. Certè vix ullum, imò nullum reperies, qui non diceret se utique deceptum, si resciret ita secum fuisse actum. At inquies: Ego sum pauper Clericus: & paupertas excitat artes: *At illicitæ fraudulentas, qualis est hac*, ait Gob. *num. 568.* Neque Decretum Urbani modò allatum,

tum, neque Alexandri VII. prohibitio suprà, excepit pauperes Sacerdotes. At, quid si Sacerdos paupertate coactus, non sine involuntario admixto iniquè compellitur tale minutum, & injustum stipendium accipere, & ideò Missam simpliciter non promisit pro illo avaro dante solo? Talem non teneri pro illo dante solo applicare integram Missam jam innui §. prac. n. 357. Ratio est: quia non est defraudandus Sacerdos justa mercede sua: at qui pro parva mercede exigit totum Sacrum, rem injustam petit, & Sacerdoti damnosam, ergo tunc licet Sacerdoti servare se indemnem, ab aliis pro eadem Missam similia minuta stipendia usque ad justam quantitatem acceptando: prout certè docent graves Doctores, & novissimè post illa Decreta Tamburinus *l. 3. de Sacrificio c. 1. §. 3. n. 53.* explicans commodè Decretum illud Congregationis. Quicquid sit de hoc: *Ab aliis ignorantibus*, simpliciter nego. Adhuc enim alii deciperentur putantes, sibi solis promitti Sacrum: ab aliis tuam intentionem scientibus, & consentientibus, concedo, ut in simili mox iterùm concedam *num. seq.*

363 Tertia. Neque ratione diversorum fructuum Missæ Sacerdos plura à diversis stipendia accipere potest, sed cuicunque simpliciter petenti Missam, sive justo, sive minus justo stipendio dato, & acceptato, tenetur totum sacrificii fructum ministerialem (alii specialem medium) satisfactorium, & impetratorium applicare; cùm ea sit omnium conducentium Missam intentio, ut jam suprà *num. 299.* dictum est, v. g. petenti Missam votivam pro sanitate, non potest applicare solum fructum impetratorium, reservato fructu satisfactorio; vel contrà petenti pro peccatis, vel pro defunctis, non potes applicare solum fructum satisfactorium reservato impetratorio, eosque fructus alteri applicare, etiam gratuito, multo minus pro novo stipendio accepto: (patebit à fortiori ex mox dicendis de fructu specialissimo) nisi forte quis expressè consentiat, velle solum unum fructum ex his, v. g. satisfactorium, sic enim poteris etiam accipere aliquid stipendii proportionati pro altero fructu impetratorio ab alio aliquo similiter consentiente: volenti enim, & consentienti nulla fit injuria. Sed nunquid etiam pro tuo fructu specialissimo, scilicet ipsi sacerdoti correspondente, poteris aliud, aut majus stipendium accipere? Ita sane docuerunt DD. oppidò multi apud D. Nicolaum du Boys ad propositionem prohibitam octavam *n. 216. & seqq.* Sed jam certissimum est non licere. Ita enim habet propositio octava inter damnatas ab Alexandro VII. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet Sacerdoti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.* Quo significatur Decretum illud etiam hunc casum excludere, & mentem Urbani fuisse suo Decreto omnem prætextum duplicis stipendii excludere, adeòque etiam hunc. Atque ita jam ante Alexandrum VII. docuerunt Doctores communiter: *Suarez, Vasquez, Turrianus, Dicastillus*, alii cum Laym. *l. 7. tract. 5. cap. 2. num.* 18. Lugo *de Eucharistia disp. 21. sect. 2. n. 33.* Tamburinus *l. 3. de Sacrif. c. 1. §. 3. n. 68.* Ratio est: quia ut *num. 255.* visum, incertissimum est, an fructus ille specialissimus sacerdotis sit aliis applicabilis: fideles autem, cùm offerunt stipendium, non sunt satisfaciendi fructu incerto. At rursus: alter sic petit, vel consentit spontè dare tibi auctarium pro fructu etiam specialissimo. Rursus volenti non fiet injuria: si tamen putas eum ideò spondere auctarium salarii, quòd credat posse certò sibi applicari illam portionem specialissimam, teneberis eum informare, non certò, sed probabiliter tantùm posse ita fieri, ut ab omni deceptione te immunem præstes: Denique eandem opinionem, posse in praxim redigi respectu eorum, quibus liberaliter promisisti unum, vel plura Sacra, & saltem pro uno Sacro liberaliter promisso applicando tres portiones specialissimas satisfacere, ex doctrina Molfesii, Filliucii, aliorum apud Dianam *p. 2. tract. 14. resol.* 14. concedit etiam Gob. *cit. Casu. 16. num. 515. fine.*

364 Quarta. Multò minùs ergo aliud, vel majus stipendium accipi poterit à Sacerdote, sive ab uno, sive alio Laico ratione fructus ex opere operantis, uti contra Coninch. & alios docet Communis DD. Gob. *de Sacrificio c. 5. num. 153.* & constat ex allatis modò à fortiori Pontificum Decretis de fructu specialissimo. Ratio est: quia ex omnium sensu, quotquot stipendium, vel eleemosynam pro Missa offerunt, effectum omnem ex opere operato, & saltem ordinarium ex opere operantis deposcunt; unde & solliciti solent esse de eligendo Sacerdote meliore. Exigunt ergo Missam ab hoc Sacerdote celebrandam secundùm ejus dispositionem, quia si malus sit, nullum ex opere operantis fructum conferens, suo infortunio imputent: (nam Sacerdos in malo statu celebrans satisfacit obligationi pro stipendio) si bonus & fructum talem conferens, is jam ipsis in primo pacto debitus censetur. Unde neque ratione majoris devotionis, vel plurium orationum dictarum in Missa majus stipendium exigere poteris, nisi ita expressè paciscatur Missam postulans: alioquin enim solvere cogetur ille, quod à te non emit, nec petit; utique injustè. At, inquis, accepi quidem stipendium ordinarium pro Missa funebri celebranda, ubi vellem: celebro autem in Altari privilegiato, applicoque indulgentiam plenariam illi animæ, pro qua accepi eleemosynam ordinariam: an non possum aliquid ultrà exigere ob talem applicationem, ad quam non tenebar? R. Certè non potes, ut contra Bordonum rectè resolvit Tamburinus *suprà cit. l. 3. Sacrif. cap. 1. §. 3. nu. 48.* Tum quia immeritò exigis mercedem pro præstito opere, de quo præstando tecum conventum non est: tum quia hanc nundinationem sine dubio tibi prohiberet Pontifex, si resciret: tum maximè, quia hoc sapit valdè palliatam simoniam: cùm indulgentiæ illæ nullo modo sint pretio æstimabiles (res spiritualissima) nisi fortè alia opera pretio æstimabilis accederet, v. gr. longum iter, &c. Denique vide, an placeat, quod habet P. Gob. *casu 16. n. 509.* Ubi est penuria Sacerdotum, potest (spectata rei natura) quis pro Sacro Dei festi, aut Dominicæ plus petere, quàm pro non festo: etenim die prophano, pauci; festo multi petunt: sicut sciens esse se solum, jure petit plus pro mercibus, quàm si plures alii adessent, ita etiam hic sentiendum, & alicubi ita fuisse statutum, testatur Tamburinus *cit. n. 53.* post Bonac. *disp. 4. de Sacramentis q. ult. propos. 8. n. 13.* etiam de duplo stipendio. Sed utique malè sonaret in Germania nostra hæc festiva nundinatio. apage!

§. III. *Sacerdos, accepto stipendio pro Missa, potestne alteri Missam committere, retenta sibi parte stipendii?*

Quæstio delicata procedit, quando stipendium datum est majus justo, vel solito: ita ut parte retenta, alteri Sacerdoti celebranti remaneat adhuc justum stipendium saltem infimum solitum. Nam retinere partem, & alteri Sacerdoti minus justo stipendium obtrudere, sine dubio injustus, & turpissimus quæstus esset, nisi tamen alter Sacerdos plenè, spontè, & liberè consentiret minus justo stipendium accipere. Sicut enim posset in gratiam tui omnino gratis Missas celebrandas in se recipere, toto stipendio accepto tibi relicto, ita etiam posset partem tantùm accipere, relicta tibi parte, quam consequenter tu licitè retineres. Sed dico *plenè, sponte, & liberè*. Nam si Sacerdos egenus necessitate compulsus aliundè non possit habere Missas, nisi sic à te diminuto stipendio acceptas non sine involuntario admixto, non liberaberis tu à peccato injustitiæ, & turpis quæstus, ac onere restitutionis, sicut nec in simili usurarius, secundùm omnes. 365

Quæstio rursus est de stipendio manuali tantùm pro Missis non statis. Nam stipendiis fundatis beneficiorum, Cappellaniarum, &c. pro Missis statis, certum est posse Beneficiatum, vel Cappellanum habentem pingue stipendium, v. gr. 100. florenos pro Missa hebdomadaria una, vel altera, sic ut cuilibet Missæ respondeat ferè totus florenus, vel ampliùs, posse Missas celebrandas alteri conferre, longè minori, justo tamen & competenti stipendio, v. gr. vel 6. baciis. Sic enim expressè declaravit S. Congregatio Cardinalium, Decretum Urbani VIII. mox allegandum, in hoc casu non habere locum: *Sed satis esse, ut Rector beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundùm morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione beneficii cautum fuerit aliud.* Hæc S. Congregatio. Ratio est: quia stipendium manuale totum dant fideles pro ipsa Missa: at stipendium fundatum beneficiorum, Cappellaniarum, &c. non dant fundatores præcisè pro ipsis Missis, sed etiam pro honesta, vel commodiore ejus sustentatione, ut sic commodiùs, & alacriùs Deo serviant Beneficiati. Quare si etiam stipendium manuale copiosius v. g. aureus, vel Thalerus detur Sacerdoti ex affectu speciali, & liberalitate erga ipsam personam, puta, quia bonus amicus, vel quia egenus est, relicta facultate etiam satisfaciendi per alium, (quod semper supponimus, & necessariò supponendum est) similiter poterit, excessu retento, & justo consueto stipendio dato, Missam committere alii. Quòd si verò tale stipendium liberalius detur pro ipsa Missa præcisè, & simpliciter, ita ut liberalitas exercita fuerit præcisè in favorem, ac honorem Missæ, vel ob specialem affectum, cultumque erga Deum, B. V. vel aliquem Sanctum, vel ob vehemens desiderium certum beneficium impetrandi à Deo, &c. nulla habita ratione personæ Sacerdotis, tunc casus erit coincidens cum quæstione proposita. 366

Casus ergo quæstionis esto. Petrus Sacerdos pro 30. Missis celebrandis accipit 15. florenos, liberale satis stipendium. 367

Is verò occupatus, vel impeditus, vel alia de causa Missas celebrandas committit alteri, datis solùm 10. florenis, retentis sibi quinque, aut aliquod Sacris commissis, dat tantùm 5. bacios, vel 15. crucigeros, reliquo sibi retento. An justè, & licitè? Ita sanè affirmant plurimi, & graves Doctores, *Sot. Navarrus, Lopez, Rodriquez, Henriquez, Arragonius, Vasquez, Sà, Gavantus*, & more suo sequax Diana *p. 1. tr. 14. resol. 10. & seq.* quos latè recitat Nicolaus du Boys *n. 428.* Pono rursus breves, & claras

§. IV. RESOLUTIONES,

368 PRima. Spectato jure naturæ, ac per se loquendo probabiliter id nec injustum est, nec illicitum: dummodò Sacra alteri æquè bono Sacerdoti communicet justo stipendio relicto. *Ratio est*: quia Sacerdos primus stipendii pinguioris accepti Dominium acquisivit, & dando alteri Sacerdoti minus, nulli facit injuriam, Non alteri Sacerdoti, quia adhuc datur ei justum stipendium, ut supponitur, & retinens partem excedentem, retinet quod suum est: non ipsi danti stipendium, quia hic adhuc recipit Missas ejusdem valoris, nimirùm factas per Sacerdotem æquè bonum, ut rursus suponitur: secùs si curaret per Sacerdotem malum, tunc enim dans stipendium privaretur fructu ea opere operantis: ergo per se, spectato jure naturæ, nec injustum nec illicitum est. Et quoad Parochos consentit Laym. *cit. tr. 5. c. 1. num. 14.* sic scribens: *Si sit Curatus, seu Parochus, cui largior eleemosyna confertur pro Missa, potest obligationi per alium satisfacere, dato ipsi stipendio sufficiente, reliquo sibi retento.* Sotus *l. 9. qu. 3. ar. 1.* Navarrus *cap. 25. nu. 91. Nam hac censetur mens esse fidelium, quòd Parochus pluribus obligationibus suis vel per seipsum, vel per cooperatorem satisfacere possit, &c.* Sic Laym. At mox infra quoad Sacerdotes non Parochos contrarium nobiscum tenet. Itaque sit resolutio

369 Secunda. Verius est, id ipso jure naturæ, seclusa etiam prohibitione Ecclesiæ, injustum esse, ac illicitum, atque adeò restitutioni obnoxium. Ita communis DD. apud *Bonacinam, Laym. Lugo, Tamb.* sæpè citatos: Et ratio clara est: quia qui accepit stipendium solito majus, pro uno Sacro, v.g. celebrando, nihil accipit titulo donationis, aut ullo alio, nisi titulo solius stipendii pro Missa celebranda, seu titulo celebrationis debitæ (nisi clarè expressum fuisset, ut si vellet, curaret per alium celebrari justo stipendio, & reliquum sibi pro cura retineret, quod certè rarum) ergo dans alteri minùs, quantumvis justum, vel solidum stipendium, & reliquam partem retinet sine titulo, & causa: ergo ipsius non est, sed Celebrantis est, eique velut injuriam passo restituenda est. Et quamvis si accepit à principio stipendium animo per seipsum celebrandi, illius stipendii pinguioris Dominium sibi acquisivit, eo ipso tamen quo postcà mutato animo, decrevit per alium celebrare, jam titulus, & causa Dominii, & consequenter ipsum Dominium corruit, atque ut loquuntur jura, totum negotium ea parte ipsius, redit ad non causam: atque sic de stricto naturæ, communi, & gentium jure restituendum est. Sic enim *lege 25. ff. rerum amotarum* dicitur. Jure gentium condici posse puto res ab his, qui non ea justa causa possident: Et *l. 1. ac ultima, ff. de condict. sine causa*. Constat id condici posse alicui, quod vel non ex justa ad eum pervenit, vel redit ad non causam: ac alibi sæpiùs apud Nicolaum du Boys *cit. numer.* 232. Est ratio, meo judicio, omninò conveniens, & destruens fundamentum oppositæ sententiæ. Et quoad Sacerdotes non Parochos, ita subscripsit Laym. *cit. Si stipendium alteri Sacerdoti detur, censetur esse Dantis voluntas, ut ipsemet sacrificet, vel si alteri commendare velit, totum ei stipendium largiatur: quare hoc casu injuriam infert, si partem sibi retineat*. Navarrus, Henriquez, Major. *Ratio est: partim quia major eleemosyna data Sacrificanti censetur major cooperatio ad Sacrificium, ex quo major fructus Danti proveniat: partim quia etiam Sacrificans, beneficii magnitudine motus, majorem devotionem adhibet, ideòque plus benefactori impetrat, &c.* Laym. sapienter.

370 Tertia. Certissimum est jam id illicitum, injustum, ac restitutioni obnoxium esse, ex declaratione Ecclesiæ. Sic enim habet propositio nona inter damnatas sub Alexandro VII. Anno 1665. *Post Decretum Urbani, potest Sacerdos, cui Missa legendæ traduntur; per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta*. Decretum autem Urbani VIII. suprà allegatum, consequenter sub eadem obtestatione divini judicii, ita subdit: *Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem missam alteri, parte ejusdem eleemosyna sibi retenta, celebrandam committat*. Hæc ibi. Minimè ergo audiendus est Bordonus *de celebratione Missarum resol. 15.* docens: talem non peccare mortaliter, nec teneri ad restitutionem, sed solùm venialiter delinquere contra simplicem Ecclesiæ prohibitionem, quo termino utitur Pontifex, Nam & ratio *nu. præced.* allata oppositum convincit: & Pontifex vocat *damnabile lucrum*, utique non veniale tantùm; Et ita expressè habet declaratio Cardinalium ab eodem Pontifice approbata apud Barbosam *de potestate Episcoporum Allegat. 2. Ulterius censuit, Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyna major, debere absolutè integram eleemosynam tribuere Celebranti, & nullam illius partem posse retinere.* Aliam quorundam excusationem: Decretum illud Urbani VIII. non esse in Germania receptum, prorsus declaravit Decretum *cit.* Alexandri VII. quod utique promulgatum, & receptum est. Quare meritò concludit P. Gob. *Casu 17. n. 570.* Non esse jam probabile, absolvendum esse à Confessario Sacerdotem, ita practicantem.

Quarta, Insuper regulariter loquendo ejusmodi lucrativos practicantes id injustitiæ, & restitutionis reatu reipsa, & in conscientia non excusat prætextus liberalis remissionis, & donationis aliorum Sacerdotum minus stipendium spontè acceptantium. Heus tu avare lucrator: da, vel offer alteri Sacerdoti integrum stipendium à te acceptum: Et siquidem is proprio motu ea gratitudine, vel discretione spontè liberaliter partem remittat, minori contentus: jam te in conscientia tutum existima. Quid horres, & caput scalpis? Regulariter ergo ideò, parte tibi relicta minus acceprant stipendium, quia sciunt te nolle dare totum, & partem retinere velle, non sine involuntario admixto, utique & ipsi libentiùs habituri totum: atqui tu non vis dare totum, & vis retinere partem sine omni justo titulo, & causa, ideòque verè non tuum, & injustè retinens, ut *n. 269.* dictum: ideòque non valente, vel subsistente tua voluntate injusta, neque subsistit, vel excusat prætensa alterius remissio, vel condonatio. Capis hoc? eodem modo discurre de prætensa liberali remissione restitutionis: & ut capias magis, applica communissimam omnium doctrinam in re simillima de Usura, & Usurario. 371

¶ Dices. Bone Deus! & tamen hæc est notissima praxis apud nostrates etiam! Ipsi viderint: Ego non video excusari posse propria authoritate ita practicantes: sed sola authoritate Ministri, aut Capituli Provinc. cujus est disponere de eleemosynis Conventuum transferendis, vel communicandis ex rationabili causa, ob quas meritò præsumi possit consensus eleemosynas Dantium. Certè autem faciliùs excusantur, quàm Sacerdotes sæculares: cùm sicut amicorum, ita magis Fratrum bona debeant esse facilè communia. Hæc salvo meliori judicio.

Tandem sermo semper fuit de Sacerdote ipso accipiente tale pinguius stipendium pro Missis alioquin à se celebrandis. Nam Laicos etiam DD. oppositæ sententiæ ab hac licentia repellunt. Ut si æditus v.gr. accepit 10. florenos, pro 20. Sacris procurandis in tali Ecclesia: aut si testator relinquit hæredi 100. florenos, pro 200. Sacris curandis. His duobus, (& similibus) utique fas non erit servare dimidiam, vel tertiam partem harum pecuniarum, si reperiant, qui sint contenti dimidia parte, vel duabus tertiis, scilicet 15. vel 20. crucigeris in singula Sacra: ut ea communi notat etiam Laym. *cit. l. 5. tr. 5. c. 1. n. 14. sub fin.* Id enim nimis manifestè adversatur voluntati Dantium, & quoad hæredem obstat illa clarissima decisio juris, *c. ultima 13. q. 2.* Ultima defuncti voluntas omnibus modis servari debet. Vide plura, curiosa, pulchra, speciatim, minutatim apud Gobat. *Alphab. Sacrif. Casu 16, 17. & seqq.* & Tamburinum *opusc. de Sacrif. lib. 3*, aliosque passim allegatos.

CAPUT VI.

De requisitis ad Sacrificium celebrandum.

PRæter essentialia requisita ad validè conficiendum Sacramentum, & offerendum Sacrificium Corporis, & Sanguinis Christi, quæ sunt Sacerdos ritè ordinatus, debita materia & forma, & intentio, de quibus latè *cap. 2. & 3.* Item præter dispositiones Sacerdotis requisitas ad licitè consecrandum, & communicandum, nimirùm ut sit in statu gratiæ, non impeditus censura, vel irregularitate, (de quibus *cap. 1.*) & jejunus jejunio naturali à media nocte: omnia alia ad licitè, & debitè celebrandum requisita ad quatuor capita revocamus strictim percurrenda, nimirùm Sacra Supellex, Ritus, Locus, Tempus, 372

S E-

SECTIO I.

Altare cum sua Supellectili.

SUMMARIUM.

374 *Quale requiratur Altare ad celebrandum?*
375 *& 376 Quando, & quibus casibus Altaria execrentur, seu Consecrationem amittant?*
377 *Quot requirantur mappæ?* Usque ad n. 381.
381 *Qualiter, & quotuplex requiratur lumẽ?* Usq; ad n. 385.
385 Usque ad n. 389 *Qualiter Crux, Crucifixus, & Missale?* ac
389 *Qualiter, & qualis Minister?* Usque ad n. 393.

373 I. ALtare fixum, vel portatile, lapideum ex integro quoad superiorem partem tantæ quantitatis, ut possit capere hostiam, & calicem saltem quoad majorem pedis partem, consecratum ab Episcopo, vel alio potestatem habente, requiritur sub gravi peccato, ut habetur passim in jure; Præsertim *c. Missarum solemnia. c. placuit c. Altaria, &c. De Consecrat. d.* 1. Adeò ut mortaliter peccaret, qui scienter celebraret, aut sine Altari, aut in Altari non consecrato, aut prophanato, seu execrato: quia contraveniret gravissimis sanctionibus Conciliorum, Pontificum, Patrum, communiq; consensui, ac usui Catholicorum: atque adeò nullo unquam casu, (excepto mortis, non tamen in contemptum Fidei, ac Religionis intentatæ periculo, de quo generatim inferiùs) liceat sine altari celebrare. Ita DD. omnes passim.

374 II. Altare debet esse consecratum ab Episcopo jure communi, ut patet passim *cit. d. 1. de consecratione*. Addidi: *vel alio potestatem habente*. Nam ex privilegio à Sede Apost. concesso primitùs Abbati Cassinensi, & deinceps per communicationem, vel novas concessiones Pontificum extenso, plerique Abbates infulati habent potestatem consecrandi Altaria, ut videre est apud Ascan. Tamburinum *de Jure Abbatum tom. 1 disp. 23. q. 4.* post Laym. *in qq. Can. de Prælatorum electione q. 22.* posset q; hæc facultas à Pontifice concedi simplici Sacerdoti, non tamen ab Episcopo delegari cuiquã non insignito charactere Episcopali *c. quæ. de Consecr. Eccl. Altarium* vide Gob. *Alphab. Sacrif. casu 9. n. 369.* An Altare nondum consecratum, vel execratum consecretur per ipsum usum, (sicut & calix, vestes sacræ) si quis scilicet in eo saltem bona fide celebrarit, dicam generatim infrà loco competenti.

375 III. Execrantur Altaria fixa quidem per pollutionem Ecclesiæ, de qua infrà suo loco: item ex communi sententia, si mensa amoveatur à stipite, seu inferiori structura: quod tamen intelligendum est, quando Altaria consecrata sunt unà cum illo stipite, eoque lapideo, & stabiliter conjuncto per cæmentum v. g. de quo post alios latè Gobat *Thesau. Indulg. p. 2. nu. 537.* Deinde generaliter, tam mobile, quam fixum Altare amittit consecrationem, quando ita frangitur, ut nec maneat ulla pars integra sufficiens ad recipiendum Calicem, & Hostiam, (Suarex, & Laym. *l. 5. tract. 5. cap. 6. num. 4. addunt, & patenam*) secundùm majorem sui partem; secùs si supra fragmentum possit adhuc stare calix, & hostia, esto quòd ad cavendum periculum evertendi calicem, illi fragmento addatur alia materia. Laym. *ibidem n. 5.* Quidni enim per hanc conjunctionem illa alia materia è non sacra fiat sacra? Et si id neget Tamburinus.

376 IV. Certum etiam videtur Altare, tam fixum, quàm portatile amittere consecrationem, quoties frangitur, vel amovetur sigillum sepulchri, ut proinde ex communi sensu DD. & praxi non liceat in eo ampliùs celebrare: audi tamen Gob. *cit. n. 276.* Non tamen damnarem peccati, qui pergeret facere ibidem Sacrum sine nova consecratione. Quia nullo jure universali satis probatur necessitas imponendi reliquias Altaribus. Eamque necessitatem negant plures DD. ab eo relati, & apud Laym. *cit. cap. 6. num 8. & 9.* & saltem de Altaribus mobilibus negant etiam Durandus, & Vasquez *hic disp. 233. cap. 2.* Tamburinus *lib. 1. de Sacrif. c. 5. §. 10.* addens: si partes duæ, tres, quatuor, &c. fracti portatilis singulæ sint capaces calicis, patenæ, posse singulas legitimè usurpari, eò quòd illæ non amittant consecrationem per fractionem. Sententia servire potest pro casu necessitatis, citra quam non videtur recedendum à communi sensu, & praxi bonorum. Jam quoad Altaris supellectilem, seu paramenta, ea quatuor potissimùm sunt, Mappæ, Crux, Lumen, Missale cum Ministro.

§. I. *Mappæ.*

377 I. ALtare cooperiatur tribus Mappis, seu tobaleis mundis, ab Episcopo, vel alio habente potestatem benedictis, superiori saltem oblonga, quæ usque ad terram

pertingat, duabus aliis brevioribus, vel una duplicata. Sic Rubricæ Missalis *tit. 20.* Jam recepto more prima Mappa immediatè altare contingens, (chrysmale dicta) brevior: secunda oblonga usque ad terram. Tertia adhuc brevior prima, dicta substratorium.

II. Attamen hac ætate sufficere duas Mappas, vel unam 378
duplicatam, scilicet ad repræsentanda linteamina, quibus Corpus Christi fuit involutum, esto non tegat totum Altare: & graves DD. docent, & usus suffragatur. Sic enim post *Henriquez, Suarez*, alios, Laym. *l. 5. tr. 5. c. 6. n. 11. Bonacina de Sacramentis disp. 4. q. ultima propos. 9.* Gob. *casu 10. nu. 289.* Quam sententiam, etsi Gavantus, & alii quidam dicant non esse tutam in conscientia, tutam tamen facit usus, & authoritas. Excipe, nisi alicubi specialis lex, vel statutum aliud decernat, ut factum in nostris ultimis statutis Provincialibus Anno 1674.

III. Quin etiam in necessitate sufficere unam Mappam 379
simplicem, eamque non benedictam, quæ peracto Sacrificio, mox ad suos prophanos usu, v. g. mensam sternendam adhiberi possit, communis ferè est Sententia Doctorum. *Sylvester, Azorius, Suarez*, alii cum Layman *cit.* Tanner. *hic disp. 5. q. 10. n. 48.* Tamburinus *suprà*. Ratio sufficiens est; quòd nullum adferri possit præceptum, tam rigorosè obligans ad Mappas benedictas.

IV. Pallio quoq; (antipendium non vocamus) ornandum 380
est altare juxta rubricas *eodem tit. 20.* Usus autem approbat, ob paupertatem, vel necessitatem posse tolerari pallium ex asseribus, maximè pictis, aut ex alia communi materia.

§. II. *Lumen.*

I. AD celebrandum omnium ferè consensu requiritur 381
lumen, adeò ut sine omni lumine celebrantem omnes peccati mortalis damnent: teste Suar. *hic disp. 81. sect. 6.* Addit Tamburinus *l. 1. Sacrif. c. 5. §. 4.* Si utrumque lumen extinguatur ante consecrationem sine spe habendi brevi aliud, abrumpendum esse Sacrum; idque etiamsi adsit necessitas conficiendi viatici pro moribundo. Hunc rigorem ego cum *Gobat* libenter negarem, si *Tamb.* alium Authorem Classicum opponere haberem.

II. Candela duplex ex cera requiritur ex præscripto Ru- 382
bricarum, & communissimo, eoque decentissimo usu: an etiam sub obligatione gravi? Disputant utrinque Doctores. Sed in necessitate sufficere unam ex cera, aut lucernam ex oleo (ut vidi fieri etiam apud bonos Religiosos) consentiunt Doctores hactenùs *citati*.

III. Quin etiam in necessitate, si cera haberi nequeat, 383
sufficere lumen, seu candelas ex sevo meritò post Azorium, & alios censent Laym. *cit. c. 6. num. 17.* loquens de casu non valde gravis necessitatis, *Tannerus, Tamburinus cit.* contrasentientibus *Suarez, & Vasquez*, cùm tamen ipse *Vasquez* rectè neget ullo jure præcipi candelam, seu lucernam ceream: *non video, cur tam rigidè excludat candelam sebaceam, ut malit omitti Sacrum ex devotione, quàm cum illa celebrare*, ait Gobat *n. 292.*

IV. Gravis venialis culpæ damnat Suarez *disp. 62. sect. 4.* 384
illum, qui absque lumine ministrat Sacram Eucharistiam: intelligens sine dubio, si extrà Sacrificium Missæ ministret. Alioquin cur non sufficiat lumen pro missis accensum? neq; accensionem peculiaris candelæ pro tempore consecrationis sub gravi culpa requiri sentit Dicastill. apud Gobat *cit. n. 294* sed certè nos nullam culpam agnoscimus passim omittentes, licèt ideò etiam non multùm laudabiles.

§. III. *Crux, Crucifixus, Missale.*

I. SUper Altare esse collocandam Crucem in medio, 385
præscribunt Rubricæ *eodem tit. 20.* Idque ex antiquissimo usu, uti demonstrat Gretserus *lib. 2. de Cruce cap. 13.* Et nota est de hoc historia de miraculo Crucis Caravacensis. At, sufficitne sola Crux? an etiam debet adesse Crucifixus? Cæremoniale Episcoporum, & ex eo Gavantus, ac Laym. *l. c.* tradunt requiri Crucifixum. Quia tamen Rubricæ, sicut & Doctores multi loquuntur solùm de Cruce, ideò (ait Gobat *cit. num. 299.*) faciliùs permitterem celebrari cum sola Cruce, etiam depicta in tabernaculo, aut charta aliqua, quàm sine omni Cruce. Imò Tamburinus *cit. l. 1. cap. 6.* est contentus cum Cruce, vel Crucifixo depicto in pariete, aut tabula ad latus. Insuper

II. Celebrans sine Cruce, & Crucifixo, per se loquendo, 386
secluso contemptu, vel scandalo, non peccat plus, quàm venialiter. Ita Doctores omnes nominati, imò secundùm Vasquez citatum, ne venialiter quidem: quod cum Gobat *n. 296.* credo esse verum, quando casu Crux abest, nec facilè haberi possit, tunc enim satiùs erit facere Sacrum, etiam ex sola de-

votione, quàm illud omittere ob defectum Crucis. Ut rectè Fagundez *de precept. Eccles. precepto* 1. *l.* 3. *c.* 12.

387 III. Quando prostat venerabile Sacramentum in Altari, adhuc Crucifixum debere adesse in Missa, non sine suffragio aliquorum Doctorum multis rationibus contendit Gavantus in Rubricis *cit.* prout & in multis Ecclesiis solet observari, Negat autem debere adesse Ordanus, aliique cum Tamburino *cit. l.* 1. *c.* 6. consentiente Gob. *nu.* 31. & addente: *Non tamen nullo modo turbari debet Sacerdos celebrans, si abesse videat, multò minùs monere Sacristam, vel Æditumm, ut apponat*. Sic ille.

388 IV. Missale saltem Canonem continens requiri sub mortali, per se loquendo, communis ferè est DD. persuasio; quia aliquin Sacerdos, quantumvis felicis memoriæ, exponeret se periculo graviter errandi; adeò ut Tannerus *cit. qu.* 50. *n.* 15. neget, etiam die festo posse sine Missali celebrare, etiam optimè, & confidentissimè tenenti totam Missam, v. gr. votivam de sanctissima Trinitate, vel B. Virgine. Sed non placet tantus rigor Patri Gobat *cit. nu.* 304. nec mihi; cùm nulla ratio tantæ necessitatis Missalis in proposito casu assignari possit: quare talem licitè celebrare posse, concedit etiam Laym. *loc. cit.* in casu necessitatis. Similiter *Vasquez*, *Lugo*, *Diana*, *Tamburinus citati* permittunt celebrationem ex memoria Sacerdotibus debilis visus, sufficientis quidem ad debitè tractanda SS. Sacramenta Corporis, & Sanguinis Christi, ac insufficientis ad legendum, dummodò apponatur alius liber ad cavendum scandalum, si haberi possit, & ita felici memoria Missam teneat, ut non sit periculum aliquid omittendi. Vide etiam Gob. *à num.* 102. Ad Altare, & Missale commodè revocatur

§. IV. *Minister*.

389 I. ET Hic ad celebrandum requiritur sub gravi obligatione, adeo ut omnium consensu, per se loquendo, graviter peccaret sine ministro, celebrans; agit enim contra universalem consuetudinem, ita rigidè interpretantem Canones de Ministro sancientes. *Suarez*, *Bonacina*, *Layman*, *Lugo*, *Tannerus*, alii omnes. Dico autem: *per se loquendo*. Nam gravem necessitatem excusare, utpote, ut populus die festo audiat Missam, item ut viaticum pro moribundo conficiatur: (fortè etiam quando esset satisfaciendum ex obligatione fudationis) contra *Suarez*, & *Azorium cit*, meritò docent communiter alii, *Navarrus*, *Bonacina*, *Fagundez*, *Layman*. *Jordanus*, alii cum Tamburino *l.* 1. *cap.* 7. §. 5. Gobat *Casu* 12. *n.* 394. At ais. Quando sic solus sine ministro celebro, quo sensu dico: *Dominus vobiscum*; *Orate fratres*: *Et omnium circumstantium?* Ajo, quo sensu dicis, quando celebras cum solo Ministro, nullo alio præsente, quod sæpissimè accidit? an ita aulizas cum tuo mucido puero? nimirùm refers ea verba ad totam Ecclesiam, & eos, qui Sacro spiritualiter intersunt: Suarez, & alii.

390 II. Ministri Altaris duplex est officium, scilicet Sacerdoti respondere, & necessaria subministrare: & quidem hoc posterius est magis necessarium, quàm illud prius. Quando ergo non potest haberi, qui respondeat, habeatur saltem, qui reliqua Ministri officia præstet, & quisquis obvius instruatur de rebus porrigendi, Sacerdote sibi ipsi respondente, saltem quando aliqua adest necessitas celebrandi, ut omnes consulunt. Quin etiam, si habeatur Minister, qui possit omnia facere, præter respondere, quales sæpè sunt Æditui rustici. Layman *cit. l.* 5. *tract.* 5. *c.* 4. *num.* 13. merito permittit tibi, ut ex sola devotione cum illo celebres, quemadmodùm factitant in pagis multi Parochi, quorum morem, quamdiu nequeunt habere peritiorem ministrum, meritò ait esse tolerandum. At verò ut ex sola quantavis devotione (etiam ad animam è purgatorio liberandam) ait Gobat *n.* 395. absque omni Ministro celebres, qui concederet, vidi neminem.

391 III. Peccat Minister non rectè fungens suo officio, & quidem mortali sacrilegio circa essentialia: ut si sua culpa, nedum malitia materiam ineptam consecrationi, v.g. aquam pro vino ministret: circa alia vix plùs, quàm venialiter ob parvitatem materiæ, sicut & quando ministrant in mortali; cùm non sint ministri ad hoc officium ordinati, aut certè non ut ordinati ministrent: quin (excepto Sacerdote) reliquos ministros etiam ex officio solemniter ministrantes à mortali excusat communiter DD. sententia, ut alibi vidimus.

Cæterùm errant Sacerdotes, si existiment sua nihil interesse officium Ministri, seu benè, seu malè peragant, maximè in respondendo. Caveant illi, quibus etiam gratum accidit, cùm ipsis contingit Minister citissimè respondens, devorando, deglutiendo medium Confiteor &c. aut contra Ministrum tardiusculum sua (quasi ad se non pertinentia) absolvere non permittunt, præcipiant, etiam indignantur, &c. Lege Gobat *Casu* 12. ab eo relatum piissimum Episcopum Pax-Jordanum accuratè satis de Ministro disserentem.

IV. Mas denique, seu masculus debet esse minister Al- 392
taris. Fœmina enim ab Altaris ministerio arcetur *cap. inhibendum, de cohabitatione Clericorum, & Mulierum*. *Inhibendum quoque est, ne ulla femina præsumat ad Altare accedere, aut Presbytero ministrare, aut intra cancellos stare, vel sedere*. Ratio sine dubio est periculum alicujus motus incontinentiæ in sacratissimo Altaris ministerio: adeo ut nunquam liceat fœminam etiam Monialem immediatè ad Altare ministrare, & in quacùmque necessitate celebrandi, deficiente masculo satiùs sit Sacerdotem ministrare sibi ipsi, & celebrare sine omni ministro, quàm cum fœmina: ut contra Nugnum, Sylvium, & alios quosdam, docet meritò communis DD. *Suarez*, *Reginaldus*, *Layman*, *Diana*, *Tamburinus*, *Gobat num.* 393. Quòd autem in quibusdam Belgii locis consuetudine inductum esse dicat *Jacobus Marchantius*, circa quasdam Moniales, meritò censent alii eam consuetudinem non esse probandam. Quamvis ea consuetudine intereà, dum abrogetur, bona fide, & sine periculo utentes à peccato excusentur. Cæterùm urgente necessitate permitti posse, ut mulier respondeat à longè, absque eo, quòd ministret, & præsertim Monialis à choro vel collocutorio, seu fenestra ad latus, communis sensus est scribentium de hoc argumento.

SECTIO II.

Calix, Patena, cum sua Supellectili.

SUMMARIUM.

393 *Calicis materia*,
394 *Benedictio*,
395 *Ejus execratio*, &
396 *Necessitas*.
397 Usque ad n. 401 *Quale requiratur, & esse debeat Corporale, & Palla circa calicem?*
401 *Qualia esse debeant Ciborium, Pixis, ac Lunula Monstrantia?*
403 *An, & quale peccatum sit Sacra vasa ab aliis Sacerdote, & Diacono inferioribus tangi?*

§. I. *Materia, Benedictio, Necessitas*.

I. EX præscripto Rubricarum *tit. de ritu celebrandi* §. 5. 393
Calix debet esse ex auro, vel argento, vel saltem cuppa debet esse argentea, & intus (sicut & patena superiùs) deaurata: attamen ex communi DD. apud Tannerum *cit. disp.* 5. *q.* 10. *n.* 52. & Gavant. *p.* 2. *tit.* 1. sufficit, si sit stanneus: neque in magna paupertate repudiant plumbeum, sicut & extra casum necessitatis in calice stanneo, vel argenteo admittunt pedem plumbeum. At non debere esse ex ære, significatur *c. Vasa. c. Calix de Consecratione d.* 1. sed intelligitur sine dubio de ære rudi, quale adhibetur ad campanas. Nam calicem ex ære, vel aurichalco, modò cuppa sit deaurata, admittit Fagundez apud Gob. *hic casu* 10. *n.* 306. Ex cupro verò similiter cuppa saltem deaurata in pauperibus Ecclesiis passim usus obtinuit. Quamvis autem Rubricæ generaliter præscribant, ut cuppa saltem, & superior pars patenæ sit deaurata, si tamen calix sit argenteus, vel stanneus, id non requiri sub peccato, etiam veniali cum aliis docet Tamburinus *l.* 1. *Sacrif. c.* 5. & Gob. *cit.* Patena porro debet esse ex eadem materia, ex qua calix: sed intellige genericè: ex quali scilicet debet fieri calix, non individuè: ut si calix sit aureus, aurea quoque sit patena &c. consecratur autem, & execratur eodem modo, quo calix.

II. Calix, sicut & Patena consecrandus, ac chrysmate, 394
inungendus est per se jure ordinario ab Episcopo: ac per privilegium etiam consecrant multi Abbates, ut videre est apud Ascanium Tamburinum *de Jure Abbatum to.* 1. *disp.* 27. *q.* 2. Quinimmò omnes Abbates Infulatos posse omnia vasa Sacra consecrare censent multi, idq; ipsis competere jure communi, ait *Glossa in clement. attendentes, de statu Religios.* Armilla autem *v. Calix*, ex præscripta consuetudine: sed utrumque cum Suarez negat Laym. *l.* 5. *tr.* 9. 13. asserens posse à solo Papa concedi hanc potestatem simplici Sacerdoti: ideòque per privilegii communicationem. De consecratione per usum dicam mox generatim, ubi de sacris vestibus.

III. Calix execratur, seu amittit consecrationem, quan- 395
do ita notabiliter est fractus, ut non sit ampliùs aptus usui sacro, ut si pes est revulsus à cuppa, nisi is sit tornatilis. At verò consecrationem non perdit, licet deteratur aurum, quo est indutus (ut faciunt quidam Sacerdotes toto usu manuum

feru-

scrupulosè, & ridiculè detergentes purificatorio, ait Gob. *n.* 110.) Illud enim autum, & materia calicis, erant consecrata per modum unius. Et quia Sacrum trahit ad se non Sacrum: *Glossa communiter recepta, in c. Quod in dubiis de Consecrat. Eccles.* ideò satis probabile, si rursus deauretur cuppa, etiam interiùs, non opus esse nova consecratione: Sà, *v. Calix n.* 2. Lugo *d.* 20. *sect.* 4. alii. Quamvis Suarez, & alii communiter novam consecrationem requirant; quando totus calix de novo deauratur. Cæterùm neque nova benedictione simplici, nedum nova consecratione opus est, quando calice, & aliis vasis sacris impiè usi sunt hæretici, vel alii. (Quamvis Laym. *tr.* 5. *c.* 6. *n.* 10. moneat decere, ut tunc adhibeatur illa simplex benedictio, vel ab Episcopo, vel à simplici Sacerdote ex commissione Episcopi.

396 IV. Celebrare sine calice, vel cum calice non inuncto chrysmate (idemq; est de patena) omnium consensu mortale crimen est; ob varios, & rigidos textus Juris, *titulis de Consecratione*. Communis hic est quæstio, utrùm in istis necessariò, & sub mortali requisitis ad celebrandum, non excuset metus mortis intentus? Ut si Tyrannus, aut ferox aliquis dicat Sacerdoti necessariis destituto; aut mox te mactabo, aut celebra mihi sine calice, contentus hoc communi vitro: aut sine altari super hanc mensam meam: aut sine sacris vestibus, &c. Communis etiam est responsio DD. in materia de fide, & de peccatis, cum distinctione. Siquidem metus intentetur ad tale quid faciendum in contemptum Fidei, & Religionis, tunc minimè excusari, sed adhuc peccari mortaliter. Quia acquiescere petenti aliquid in contemptum Religionis, ita intrinsecè est malum, ut in nullo casu liceat. At verò, si secluso omni contemptu Religionis, ex sola curiositate, vel alia causa ita horride petatur: tunc excusante metu mortis, omnia licuisset agere, excepta saltem consecratione, monitis tamen Catholicis præsentibus, ne hostiam non consecratam adorent. Quòd si Tyrannus etiam metu mortis incusso petat ipsam consecrationem, non apparet, quomodò non in contemptum Religionis: si tamen adhuc reverà non in contemptum Religionis: credo cum Gob. *n.* 340. & aliis, adhuc excusari posse, cùm omnia requisita ad Sacrificium, præter panem, & vinum sint juris positivi, quod non obligat cum evidenti periculo mortis, ut observant DD. communiter in materia de legibus.

§. II. *Corporale, Palla, & alia.*

397 I. Corporale lineum ab Episcopo, vel habente potestatem consecratum requiritur sub gravi peccato, *ex c. consulto. De Consecratione d.* 1. Ex puro lino debet esse, ut exprimunt Rubricæ saltem secundùm mediam præcipuam partem, qua calicem, & hostiam tangit, nam extremitates possunt esse de serico, aut serico, vel auro elaboratæ, ut usus habet. Idemque usus non reprobatus à Gavanto, approbat etiam corporalia ex cannabe. Benedicuntur ab Episcopo, & à Superioribus Ordinum mendicantium, multo magis ab Abbatibus Insulatis, ut in simili iterùm dicetur de vestibus sacris. Manentque benedicta, quamdiu manent integra, unde post lotionem non rebenedicenda, ut alicubi scrupulosè factum: nec si resarciantur, nisi sic notabiliter lacerata fuerint, ut ampliùs usui esse non potuerint: Peccat ergo mortaliter Sacerdos sine corporali benedicto celebrans, cùm in re gravi reverentiam tanti Sacramenti concernente transgrediatur præceptum Ecclesiæ, secundùm omnes, quos vidi. Imò etiam qui celebrat in corporali notabiliter immundo, ac sordido, cùm aliud mundum haberi possit, itidem faciens contra reverentiam tanto Sacramento debitam.

398 II. Palla item debet esse linea, puta circa partem, qua Calicem tangit, similiter benedicta: habet autem communem cum corporali benedictionem, quippè cujus olim fuit pars, & adhuc est apud Carthusianos: unde si sit satis ampla, & capax, pro corporali servire poterit, ut notat Lugo *d.* 20. *de Eucharistia sect.* 2. Certè sine scrupulo substerni poterit Ciborio, Hierothecæ, vel Calici nondum purificato post Sacrificium. Eum, qui sine palla benedicta celebrat, peccare mortaliter vult Suarez *disp.* 81. *sect.* 6. Contra, non delinqui mortaliter celebrando sine palla, satis indicant *Sotus*, & *Rodriguez* apud Gob. *n.* 319. consentientem, & *n.* 322. ita inferentem: si quis in Sacristia non reperiret pallam, nec posset eam acquirere, eum non peccaturum accedendo, etiam ex devotione ad Sacrum faciendum, saltem si loco pallæ posset habere vel corporale, vel bursam, vel purificatorium duplex: & quidni in necessitate posset Calicem tegere purificatorio ipso, quod unicum habet? Nam usus *tegendi*, & *tergendi* non sunt incompatibiles moraliter. Hæc Gob. Declaro rem magis casu particulari facto, & sæpiùs factibili.

399 III. Pius quidam Sacerdos jam ad Aram consistens advertit abesse pallam, quam cùm non posset sine aliqua difficultate habere, pro palla usurpat bursam, seu thecam corporalis: an satis providè? vel quid eo casu agendum fuisset? Respondet Gob. *ibid. n.* 316. Si præstolando pallam oportuisset stare otiosum ad Aram, per 50. circiter Pater, & Ave, erat expectandum, cùm defectus pallæ voluntarius annumeraretur peccato, & quidem à Suarez mortali, ut modò visum. Si longior mora fuisset trahenda, potuisset illa omitti; quia longior mora est satis molesta, tum Sacrificaturo, tum Sacrum audituris. Deinde si potuisset à Sacristia facilè habere corporale, aut suum corporale fuisset satis longum etiam Calici tegendo, ut modò fit apud Carthusianos, & olim factum fuit, testibus *Azorio*, *Suarez*, *Rodriq. Gavanto*, potiùs debuisset illo uti, quam theca. Tandem etiam corporali deficiente, potuit bonus ille Sacerdos uti bursa, vel purificatorio, ut modò dictum fuit. Vide ipsum Gob. *casu* 10. per totum.

IV. Reliqua requisita circa Calicem, sunt in primis pu- 400
rificatorium, sed non necessariò benedictum, cùm id nullo jure statuatur, & nulla ejus benedictio reperiatur in Ritualibus: idcircò cùm deest purificatorium, poterit adhiberi strophiolum mundum, quo tamen non ampliùs tergendus erit nasus. *Suar. Lug. Gavant.* alii. Tandem velum, bursa, manutergium, item pulvillus pro libro, requiruntur ob decentiam, sed similiter non benedicta, si quid tamen desit horum, ea prophanis decenter mundis assumi, & posteà suo usui reddi potest, certe nihil loco bursæ, ut praxis ostendit. Neque velum Calicis omittens gravis peccati damnandus erit, teste etiam in his rigido Gavanto apud Gob. *n.* 214. *fine*.

§. III. *Ciborium, Pixis, Lunula Monstrantia.*

Licèt decentissimum sit, ut etiam ista, & quodlibet vas 401
immediatè tangens Eucharistiam, benedicantur, prout in Rituali, & Pontificali, habetur propria Pixidis benedictio, (cùmque talis benedictio fiat sine unctione, fieri poterit ab eodem, qui potest benedicere cætera paramenta, ut Superioribus mendicantium) id tamen necessarium non est, cùm nullum jus, aut consuetudo id præcipiat: unde nec necesse est, ut in Pixide, vel Ciborio non benedicto ponatur linteum benedictum benedictione corporalis, ut quidem decentissimè fieri solet, (& saltem fieri suadet Suarez *citat. disput.* 91. quando Pixis, vel Ciborium non est argenteum,) Ex communi *Suarez*, *Bonacina*, *Laym. Lugo*, *Tamburinus*, *alii*: addente rectè Laym. *cit. n.* 22. Lunam Monstrantiæ postquam tetigit Corpus Christi, non esse tangendam à Laicis, juxta mox dicenda.

Denique advertit Dicastillus apud Gob. *cit. n.* 336. Esse 402
quidem decens, prout facere solemus, non tamen ulla lege, vel consuetudine generali præceptum, ut Ciborium, Pixis, Monstrantia continens Eucharistiam, vel sacras particulas collocentur super arulam, vel super corporale: sed sine dubio loquitur extra tempus Sacri, quo sacræ illæ particulæ consecrantur. Nam ut alibi jam insinuatum, & hic incidenter advertendum est, Hostias etiam parvas communicantium, etiam in Ciborio, vel Pixide consecratas debere in eadem Ara super corporale relinqui, & non alio deponi, vel auferri, quia omnes Hostiæ, & major Sacerdotis, & minores communicantium sunt una victima, & per modum unius offeruntur, omnesque orationes, oblationes, benedictiones sequentes, non minùs spectant ad parvas Hostias, quàm ad magnam: neque ante sumptionem Sacerdotis integrè sacrificata est victima. Unde non rectè faciunt, qui consecratione facta mox Hostias à se consecratas dant alteri Sacerdoti distribuendas communicantibus: quia sicut Sacerdos non debet de sua Hostia dare alteri, antequam ipse sumpserit, ita neque de aliis simul consecratis, cùm, ut dictum est, omnes sint una victima, nec ante sumptionem Sacerdotis integrè sacrificata: secùs tamen facientem non peccare plùs, quàm venialiter, & si necessitas urgeret ad communicandum ægrotum, vel ob nimium concursum communicantium, omninò culpa vacare, ex Tambur. *l.* 1. *Sacrif. c.* 5. jam alibi resolutum est.

§. IV. *Tactus Calicis, & Rerum consecratarum.*

I. Sacta vasa, Calix, Patena, Ciborium, Corporale, 403
dum in iis actu continentur Corpus, vel Sanguis Christi, à nemine præter Sacerdotem, & Diaconum, sine gravi culpa, tangi possunt; adeò ut omnis, etiam Clericus inferior Diacono ea tangens, peccati mortalis reus agatur à communi Sententia DD. *Paludanus*, *Suarez*, *Fillincius*, Laym. *l.* 5. *tr.* 5. *c.* 6. *n.* 18. Tambur. *l.* 1. *Sacrif. c.* 2. §. 1. *Ex c. non oportet*, *d.* 23. Verùm negat hunc rigorem Ochogavia apud Dianam *p.* 5. *tr.* 14. *ref.* 6. Nec audet damnare Gob. *casu* 11. *n.* 325. Certe Suarez ipse *disp.* 72. *sect.* 3. permittit Laico osculum Sacræ hostiæ. Sed censeo standum in sententia communi, & talibus dici; Noli me tangere.

404 II. Acolythi, & Minoribus ioitiati, extra sacrum Ministerium, ne venialiter quidem peccent, sed licitè tangunt sacra Vasa, Calices, & dum actu non continent Corpus, & Sanguinem Christi, idque ea concessione Martini P. *c. non liceat, d. 23.* Ubi Acolythis fit potestas taugendi Vasa Dominica. ita cum aliis Suarez *disp. 81. sect. 8.* Et *Tamburinus cit.* extendentes etiam ad prima tonsura initiatos. Et si contrasentiat communis Sententia DD. cum Laym. *cit. c. 6. n. 19.* solùm opponente consuetudinem: quem quia Religiosi plerumque agnoscunt, ideò & servent, sed de peccato non scrupulizent. Alioquin eam consuetudinem saltem obligantem meritò non agnuscit Gob. *n.* 328. Cæterùm Ordines Mendicantium privilegium Sedis Apostolicæ habent, ut omnes eorum Regulares, tametsi Laici sint, dum superiorum suorum voluntate in propria Ecclesia Sacristæ officio funguntur, omnia paramenta, sacra vasa, & corporalia reverenter tangere, & lavare possint. Vide *Azorium, Laym. cit.* alios.

405 III. Laicus, fœmina, etiam Monialis, absque necessitate, vel rationabili causa, nuda manu tangens res Sacras Chrysmate delibutas, ut Altare, Calicem, Patenam, aut quæ immediatè jam contigerunt Corpus Christi, ut corporale, eiborium, lunulam Monstrantiæ, &c. peccati venialis damnatur à DD. communissimè. *Suarez, Coninch, Sanch.* alii cum Laym. *cit. num.* 19. ea *cit. c. non licet in sancta d. 1. de consecrat.* aliisque juribus *d. 21.* contactum Laicis prohibentibus. Sed latè totis viribus repugnat Tamburinus *c. l. 1. c. 2. §. 1. n. 7.* negatque illis tactibus peccatum aliquod etiam veniale induci, idque probabile censet Gob. *num.* 370. Quemadmodùm etiam Sanchez *l. 1. moral. c. 43. n. 26.* ac ipse Laym. *cit. num.* 21. ac Diana *p. 3. tr. 6. res.* 12. à veniali etiam liberant reverenter tangentes Agnos Dei, & sacras Reliquias, præsertim dum illos, vel illas thecis includunt, & exornant.

406 IV. Certò nec venialiter peccant Laici tangentes Res sacras, quæ nec immediatè contigerunt Corpus Christi, nec sacro Chrysmate unctæ sunt; ut linteamina benedicta, item corporalia, & purificatoria post lotionem, antequam ad Sacrificium denuò adhibita sint. Ex communi Laym. *cit. n. 20. & suprà n.* 19. Quin etiam tactum Calicis consecrati, antequam ad Sacrificium adhibitus sit, Tambur. *cit.* Et tactum pedis Calicis, ac Patenæ à tergu, seu altera parte; qua non solet contingere Corpus Christi, Dicastillus apud Gob. *cit.* ab omni peccato liberant.

SECTIO III.

Sacræ vestes.

SEx sunt sacræ Vestes, seu ut vocamus, sacra paramenta requisita Sacerdoti celebranti, Humerale, seu amictus: Alba, seu tunica: Cingulum: Manipulus: Stola (*orarium, & palla linostina olim dicta*) & Casula seu planeta. De quorum necessitate, & qualitate, dicam breviter, sed more solito distinctè per §§.

SUMMARIUM.

407 & 408. *Quale peccatum sit sine Sacris Vestibus celebrare?*
409 & 410. *An aliquando licitum celebrare sine aliqua ex Sacris vestibus, v.g. sine humerali, manipulo, stola?*
411 & 412. *An, & à quo debeant vestes esse benedictæ? &*
413 & 414. *Quando amittant benedictionem?*
415 *Vestium color.*
416 *An, quando, & quis possit dare licentiam celebrandi operto capite?*

§. I. *Necessitas, & Obligatio.*

407 I. OMnes necessariæ sunt sub peccato, adeò ut sine aliqua istarum (excepto cingulo) celebrare omnium DD. consensu, mortale sit. *Ratio* debet esse: quia usus ita rigidè interpretatur SS. Canones de iis SS. Vestibus decernentes: cujus usus, cùm omnes Doctores testes sint, sine temeritate ea obligatio negari non potest. Excipimus tamen cingulum probabilissimè, sine quo saltem benedicto celebrare (etsi contra multos) non esse mortale docent magni DD. *Paludanus, Sylvester, Henriq. Sà*, aliis relatis Fagundez suprà *cit. in 1. prac. Ecclesiæ l. 3. c. 23 n. 12.* Diana *p. 2. tr. 14. resol.* 68. Gob. *hic casu 11. n.* 348. Ratio est: quia *per se loquendo*, perinde est celebrare sine aliqua Veste benedicta, atque absolutè sine illa Suar. *disp. 82. sect. 3.* Filliucius *tr. 5. c. 5. n. 15.* si ergo juxta relatus DD. sine cingulo benedicto celebrare non sit mortale, sed veniale tantùm, etiam sine omni cingulo celebrare mortale non erit. De hoc cingulo plura specialia mox N. *III.* Insuper dixi: *per se loquendo*, mortale esse. Jam quid per accidens ob necessitatem fieri possit, in re frequentis praxis, breviter explicandum est.

II. Sine omnibus Vestibus sacris celebrare via nunquam 408
licere potest: quia rarissimè, & vix unquam occurrere potest casus necessitatis talis excusantis. Certè non ad implendum præceptum Ecclesiæ de audiendo Sacro: minùs ad satisfaciendum Fundationibus, ut omnes fatentur: neque ob communicandum infirmum, ut contra Majorem fatentur ferè omnes: sed neque ad mortem evadendam, & vitam conservandam cum probro, seu in contemptum Religionis, ut certissimum apud omnes. At verò secluso contemptu Religionis, & Fidei, si v. gr. Sacerdoti non potenti acquirere sacras Vestes, dicis ferox Colonellus: *mactabo te, nisi mox sacrifices pro anima mea uxoris defunctæ, & me de nocte graviter infestantis*, credo nullum DD. talem Sacerdotem cedentem, tam atroci comminationi damnaturum peccati, cùm leges humanæ per se non obligent cum tanto rigore, ut *sect. seq. sub finem* rursum generaliter dicam.

III. Sine una, vel altera aliqua dictarum Vestium, v.g. 409
Humerali, Manipulo, Stola celebrare in necessitate sæpiùs licere potest. Generatim *in aliqua necessitate*, ait Filliuc. *cit. c. 5.* in magna, & urgente necessitate, ait Rodriquez, & alii: certè die festu ad cavendum scandalum, vel murmur populi, ait Laym. *l. 5. tr. 5. tit. 5. c. 6. n.* 17. & consequenter etiam ad infirmum communicandum: at verò non præcisè ut satisfacias præceptu Ecclesiæ (quod tunc obligare cessat) aut tuæ religiosæ Regulæ, aut fundationi Beneficii, de Sacro audiendo, aut faciendo: hæ enim obligationes ad hunc casum se extendere non censentur. Attamen Tamburinus *de Sacrificio lib. 1. c. 3. §. 1. n. 3.* probabiliter tenet, fas esse sine una è minoribus Vestibus, v.g. cingulo, aut manipulo celebrare ob necessitatem audiendi Sacrum die festo, ac etiam ob fervorem devotionis, aut acquirendum stipendium, si non sis dives Sacerdos. Et quoad cingulum solum & ego libenter assentior. Cùm enim Cingulum solùm sub veniali requiratur, ut jam vidimus, venialis culpæ periculum facilè tollit causa tam honesta. Imò secundùm Fagundez, sola ipsa Missæ celebratio sufficiens causa est ad excusandum à peccatu veniali, ne Ecclesia privetur fructu Sacrificii. §. At inquies: Alba longior est: non possum carere aliquo cinctorio: quid accipiam? in primis te loco cinguli posse accipere Stolam, eaque te præcingere omnes observant. Si nulla adsit Stola alia, poteris pro Stola uti Manipulo aliquo, teste Tannero *cit. q. 10. n.* 40. cum aliis. Deinde poteris ea scindere, vel solvere ligamina pendentia è casulis, ut iis te cingas, censentur enim benedicta cum tota Casula, aut si Casulæ jam benedictæ posteà assuta sint, probabiliter evadunt benedicta per usum. Castro-Palaus cum Gob. *cit. n.* 353. Ulteriùs, si adsint partes fractæ cinguli, connectas rursum, & cingas te, quia probabiliter per fractionem cingulum non amitti benedictionem, ut inferiùs dicam. Denique si nihil saltem probabiliter benedictum suppetat, accipe quidvis prophanum. aptum: non peccabis excusante te quacunque rationabili causa, etiam sola devotione celebrandi, ut modò audisti.

IV. Denique, sicut in omni alia, ita sine dubio etiam in 410
hac materia juris positivi, excusat à peccato inculpabilis inadvertentia, vel oblivio alicujus ea prædictis, qualis sæpiùs contingit in omittendo Manipulo, aliquando etiam Stola, aut Humerali, quòd si tamen Sacerdos sacrificans advertat defectum, ante Consecrationem maximè, & facile haberi possit, debet adhuc curare afferri, si absque suo, vel aliorum incommodo, murmure, scandalo fieri possit: aliàs non: Unde non satis prudenter fecit ille Parochus apud Gob. *cit. casu 11. nu.* 342. qui Sacerdoti extraneo in sua Ecclesia celebranti absque Stola inculpabiliter omissa, ei per Sacristanum jussit adferri, qui jam Evangelium legens, admirans & perplexus, eam sub Casula collo circumduxit, non absque notabili difficultate, & confusione sui, aliorum admiratione &c. Nam generatim loquendo, imprudenter facimus, quando inculpabiliter errantem corrigimus in re nulli noxia, cùm ejus non levi, & quandoque etiam aliorum incommodo, uti contigit in proposito casu. At numquid Sacerdos ille obligatus fuerat, tunc sumere Stolam? Respondet benè Gob. *ibidem*, si multos habuisset observatores, non fuisset obligatus propter præsens periculum gravis perturbationis, obmurmurationum, irrisionum, aut etiam scandali aliquorum. Sed quia non habuit nisi pauculos: ideòque nonnisi levis perturbatio, vel obmurmuratio timeri poterat, ideò tenebatur. Rectissimè ait Div. Th. *3. p. q. 83. ar. 6. ad* 2. Ubi difficultas occurrit, semper accipiendum est, quod habet minùs de periculo.

§. II. *Benedictio, Prophanatio.*

I. SAcræ Vestes illæ omnes debent esse benedictæ: ut ha- 411
bet Missale *tit. de ritu celebrandi n.* 1. Benedicuntur autem

tem

tem jure ordinario ab Episcopo, & per privilegium Pontificum, ab Abbatibus Infulatis, ut latè videre potes apud Ascan. Tamburinum *de jure Abbatum tom.1. disp.22. quæsit.2.* ac tandem ea eadem Pontificia largitate etiam Superiores Ordinum mendicantium, Priores, Guardiani, Rectores, itemque Præsidentes, ac Vicarii; qui cum plena potestate obeunt hæc officia, donec, vel nominetur, vel redeat absens Superior, sicut cum aliis explicant Rodriq. noster *QQ.Regul.to.1.q.19. ar.2.* Suarez *to.4. de Relig. lib. 2. c. 30.* Extendentes banc potestatem etiam ad corporalia, & alia, ad quorum benedictionem non requiritur unctio: atque adeò ad suas Ecclesias, & Oratoria benedicenda, ita enim sonant eorum privilegia, & praxis obtinet: extendentes etiam ad benedicenda paramenta aliarum Ecclesiarum, idque per viam communicationis: cùm Innocentius octavus id expressè concessarit Generali, & quatuor præcipuis Abbatibus S. Ordinis Cisterciensis. Quod Privilegium adhuc valere, ubi est ejus usus, benè ostendit dictus Ascanius Tamburinus *cit. quæsito 2.* non obstante declaratione contraria Congregationis Cardinalium sacrorum rituum de Anno 1606 die 24. Augusti: de qua tamen declaratione nihil constare testatur Thom. Tambur. *l.1. Sacrif. c. 3. §. 3.* Nostri utuntur saltem bona fide, passim permittentibus, & sæpe ad nostros remittentibus Episcopis.

412 II. Probabile est, vestes istas Sacerdotales, sicut alia requisita omnia, Sacra fieri per ipsum usum SS. Sacrificii: adeò nimirùm, ut si quis Sacerdos, maximè Episcopus, bona fide ignorans (& imò etiam mala fide scienter, & non sine gravi peccato) celebravit, aut in Ara, vel Ecclesia nondum benedicta, vel prophanata: aut in Calice, vel Patena nondum sacratis, aut cum Casula, Alba, aliove Paramento nondum benedicto, ipso usu fiant benedicta, nec alia nova benedictione ampliùs indigeant. Ita variis locis, pluribus allegatis Authoribus, constanter docet Diana maximè *p.5. tr.13. res.60. Et p.9. tr.7. res.19.* Et quoad Vestes non faciens distinctionem de bona, vel mala fide, etiam tenet Doctissimus æquè, ac piissimus Episcopus Pax-Jordanus apud Gob. *num. 355.* qui ob authoritatem Doctorum probabilem censet sententiam. Verùm mihi nunquam placere potuit. Mordicùs adhæreo oppositæ sententiæ negativæ communi DD. cum Cardinal. de Lugo *de Eucharist. disp. 20. n. 82.* Dicastillo, *de Eucharistia disp.4. n.199.* Tamburino, *de Sacrif. l.1.c.1. §. 1. n.6.* ipsoque P. Gob. dicto *casu 12. n. 265. 280. 309. 366.* Ratio solida est: quia harum rerum moralitas, seu Sacratio dependet essentialiter à voluntate potentis, & volentis eas haberi pro Sanctis, & Sacris sufficienter ad usum illum sanctissimum: solus autem Pontifex potest efficaciter velle, ut his, aut illis cæremoniis adhibitis censeantur illæ res satis sanctæ pro hoc ministerio: atqui Pontifex nunquam declaravit se velle, ut facta semel harum rerum usurpatio ad usum Sacrificii sit sufficiens imposterùm, sine alia benedictione, vel consecratione Episcopi, aut alterius potestatem habentis, alioquin jure communi requisita: ergo non est fundamentum recedendi à jure communi: idque maximè, quando intercessit mala fides. *Quia non est malitiis hominum indulgendum, c. plerumque, de rescriptis.* Deinde ex illa sententia sequeretur, cubicula, in quibus ex Privilegio, vel de Licentia Episcopi aliquando celebrata est Missa, fieri loca Sacra, ideòque posse sine ulla ulteriori facultate in iis deinceps celebrari; quod certò falsum est, teste Tamburino *loc.cit.* Denique si Calix fit sacer per contactum S. Sanguinis, ut vult Diana, cur non enim tua barba, aut pannus, in quem defluit S. Sanguis? ait Gob. *n.309.* Item Albam à netrice acceptam, ipso usu Sacram facis, cur non etiam tuam camisiam vel indusium, eoque satis longo deinceps pro alba uteris? sed de hoc utique satis. Vide tamen *N. IV. fine.*

413 III. Sacræ Vestes, seu paramenta Sacerdotalia amittunt suam benedictionem, quando ita franguntur, & lacerantur ut non sint ampliùs apta ad usum, ad quem erant benedicta, juxta communem DD. & *c.1. &c. quod in dubiis de consecratione:* hinc, si Albæ detrahatur una, vel utraque manica assuta, & reficiatur, debet iterùm benedici, Lugo *cit. d.20. n.100.* Dicast. *cit. n. 209.* Jordanus cum Gob. *n.367.* Item, si Cingulum ita frangatur; ut neutra pars sit sufficiens ad cingendum Sacerdotem, juxta communem DD. sensum. Quamvis etiam non amittere tunc benedictionem, sed si partes rursus connectantur; posse denuò adhiberi, censeant Emmanuel Sà, *v. Missa n.12.* & Diana *p.2. tr. 14. ref. 57.* & practicè probabile judicet ipse Gob. *n.368.* Quòd si verò una, vel utraque pars lacerati Cinguli (prout ferè semper fit) cingendo Sacerdoti, seu Marco crasso, seu Publio sufficiat, (sicut & quando Cingulum resarcitur, antequam penitùs frangatur) remanere benedictam, communis est sententia apud *citatos omnes:* Et benè observat Gavantus *in Rubr. p.2. tit.1. litt. R.* Ligamen, quo te præcisè cingis, esse magis de forma cinguli, quàm partes dependentes. Unde si pars cinguli fracti sufficiat ad te cingendum utcunque dicto modo, poterit ei pars minor rursus connecti velut accessorium principali. Vide etiam Laym. *cit. c.6.* Cæterùm addunt *citati omnes*, mortaliter peccare eos, qui præsunt Sacristiis, si eorum culpa fiat, ut vestes, & paramenta valdè immunda, sic ut immunditia notabiliter dedeceat majestatem tanti Ministerii arbitrio prudentis, non mundentur, priusquam in iis denuò sacrificetur: attamen Sacerdotem, qui utitur talibus immundis paramentis, si facilè non possit habere munda, non peccare, rectè monet etiam Suarez *hic disp.81. sect.3.*

IV. Sacræ Vestes prædictæ quamvis benedictionem non amittant, si adhibeantur ad usus prophanos, attamen ità prophanè usurpantes peccant contra prohibitiones Canonum, adeò ut iis uti ad prophanas Comœdias, vix vacet culpa mortali teste Suarez modo *cit. disp.81. sect.8.* Deinde conformiter ad *c. ligna, de Consecratione*, eæ etiam detritæ non sunt ad prophanos usus adhibendæ, sed vel exurendæ, vel è majoribus faciendæ minores, verb. grat. ex Casula, Stola, ex Stola Manipulus, ex Alba, Humerale, uti docent Tannerus *to.3. disp.5. q.10. n.9* attamen eo casu talis nova facta Stola, Manipulus, Humerale, oportebit ea de novo benedicere, quia nec Alba humeralis, nec Casula Stolæ, nec hæc Manipuli benedictionem habet, ait Tambur. *l.1. c.3. §. 3. n.7.* At, nunquid ex Alba detrita poterunt etiam fieri superpellicea pro Ministrantibus, v. g. aut ex illa, vel humerali manutergia pro Altari, vel quid simile? Respondeo cum Gob. *cit. n.270.* quòd sic: quia Sacri Canones *cit. c. ligna, &c. Altaris, de consecratione, d.1.* solùm prohibent res sacras, usu detritas, adhiberi ad usus prophanos, vel prophanorum hominum: quod certè non fit in proposito. Adde denique *N. II.* prætermissum: si casulam benedictam suffulcias nova tela, vel serico, tota suffultura consequetur benedictionem, utpotè tracta à digniori parte. Glossa & DD *in c. quod in dubiis, de consecrat. Ecclesiarum.* Et consequenter poterit illa eadem suffultura, si rursum separetur, seorsim usurpari pro casula sine nova benedictione: sic cum Jordano Gob. *nu. 396.* id ipsùm dicens de suffultura Stolæ, vel Manipuli. 414

§. III. *Color, alia Accessoria.*

I. Vestium sacrarum color debet respondere tempori, & festis, juxta præscriptum Rubricarum *tit.18. n.1.* sed hoc verbum debet sæpè non capiunt pauperes Ecclesiæ. Et teste Gobar. *n. 282.* non facilè committetur gravis culpa non parendo huic Rubricæ, nisi scandalum adsit, ut si die Paschatis, neglectis, quæ ad manum sunt, albis, vel rubris, tu adhibeas nigras: sed utique quocunque die satiùs est facere Sacrum in quocunque colore, quàm omittere. A fortiori excusabit omnis rationabilis causa: ut si concursui Sacerdotum (ut sæpè fit in locis peregrinationum) non sufficiant paramenta coloris diei respondentis. Minùs ergo damnandus, qui adhibet velum diversi coloris à casola. 415

II. Caput apertum debet habere Celebrans, adeò ut operto capite sine evidenti causa, vel dispensatione Celebrantem peccati damnent DD. communiter, meique citati omnes, & quidem mortalis peccati Jordanus apud Gob. *n. 38.* ob Caput, *Nullus Episcopus de Consecr. d. 1.* Nec potest Episcopus, aut sibi, aut alteri facere jus utendi pileolo, cùm id inhibuerit Congregatio SS. Rituum apud Gavantum. Quòd si necessitas, infirmitas, debilitas capitis, ita postulet, siquidem causa justa, & manifesta sit, poterit Sacerdos tecto capite celebrare usque ad consecrationem, & rursus post purificationem, secluso tamen scandalo, adeòque ferè privatim tantùm. Navarrus *de Celebr. Miss. Consil. 7.* Si causa non sit manifestè justa, petenda est dispensatio, seu licentia. Sed à quo? à Pontifice, ajunt Gavantus, & Tamburinus *cit.* nimis remotè. Ab Episcopo, (vel etiam Prælato regulari, in privatis Missis intra Monasterium) Laym. *cit. l. 5. tr.5. c. 5. nn. 16.* alii communiter. Qui tamen sine licentia faceret, secluso contemptu, & scandalo, aliquali tantùm causa subsistente, eum non peccaturum graviter, meritò docent plerique: & saltem si tempus Canonis excipias, probabile censet & Diana *p.2. tr.14. ref.58.* sicut nec mortale est celebrare sine calceis vel crepidis: imò nec veniale, si necessitas postulet, ait Laym. modò *cit. n. 15.* Cùm nullum de hac re extet præceptum, teste etiam Suarez *l.c.* 416

III. Sacras Vestes induens Sacerdos præscriptas in Missali preculas recitare debet, & omittentem peccati mortalis reum agunt *Navarrus, Sylvester, Azorius, Sylvius*, alii cum *Gavanto*. Verùm cùm nullum omninò appareat tantæ rigiditatis fundamentum, meritò non plùs, quàm veniale agnoscunt alii communiter, *Laym. Diana cit. Fagundez* cum Gob. *num. 387.* imò absolutè nullum peccatum agnoscere vult Tambur. *l. 7. cap. 7. §. 1.* Sicut & Fagundez nullum, qui in casu earum loco recitat alias preces, ut faciunt 417

etiam pii Sacerdotes, eodem testante, & approbante. Hic incidenter addo

418 IV. *Dicto saltem Matutino*, Sacerdos sacras Vestes induat, ac celebret, ut præscribunt Rubricæ in ordine Missæ. Ubi rursus Sacerdotem absque ulla justa causa, ex mera negligentia, vel libertate, non dicto Matutino celebrantem peccati mortalis damnant graves DD. Azorius, Reginaldus, alii non pauci, Sed certè, seclusa Authoritate, vix, aut ne vix quidem probabiliter: ex quo enim fundamento? Venialem ergo culpam agnoscunt plerique alii, imò ne venialem quidem: saltem, si non nimis serò facit ad Aram torpidus ille Sacerdos. Suarez *tom. 2. de Religione l. 2. c. 24.* Tamburinus *cit. c. 7. §. 2.* Gobat *num.* 388. rectè tamen concludens: Verùm tu, ne sequere hanc sententiam absque rationabili causa.

§. IV. *Significatio mystica, & moralis remissivè.*

De hoc dixi *p. t. c. 5. ad finem.*

SECTIO IV.

Sacer Ritus.

SUMMARIUM.

419 & 420. *Ritus in Missa alii sunt essentiales, alii accidentales.*
421 *Item Rubrica alia præceptiva, alia directiva tantùm.*
422 & 423. *Ritus Rubricæ præceptivæ observandi sunt sub mortali.*
424 *Ritus verò Rubricæ directivæ solùm sub veniali per se loquendo.*
425 & 426. *Qualem partem omittere in Missa sit mortale?*
427 & 428. *An, & quale peccatum sit aliquid addere?*
429 *Vel mutare Missam, legendo aliam, quàm sit eo die præscripta?*
430 & 431. *Causæ justæ mutandi Missam, seu legendi aliam, quàm sit eo die præscripta, v. g.* Votivam, de Requiem *festo duplici.*
432 Usque ad n. 435. *Quinam, & qualiter supplendi sint defectus in Missa commissi?*

419 I. RItus sacrarum actionum in Missa, duplices sunt, essentiales, & accidentales. Ritus essentiales sunt, qui ex institutione Christi spectant ad essentiam, vel integritatem substantialem Sacrificii, uti sunt ordo Sacerdotalis, debita intentio, materia, forma, consecratio, oblatio, sumptio, quæ licèt in nostra sententia pars essentialis non sit; est tamen pars integralis ad integritatem substantialem Sacrificii, ex institutione Christi pertinens. Hos autem ritus essentiales utique tenetur Sacerdos observare, non tantùm ut licitè, sed etiam ut validè celebret, & quempiam illorum omittens, gravissimum committit peccatum sacrilegii; quia irritum, vel mutilum redderet Sacrificium, quod est sacrilegum.

420 II. Ritus accidentales sunt, qui extremam actionem Sacrificii ex institutione, & ordinatione Ecclesiæ componunt, & comprehendunt partes Missæ integrales suo loco nominatas, tum vocales voce recitandas, tum reales, seu cæremonias actione observandas juxta præscriptum Rubricarum.

§. Rubrica autem nihil aliud est, quàm informatio, & designatio eorum, quæ in Missa dicenda, vel eligenda sunt, sic dicta, quod rubris litteris scribi soleat. Aliæ sunt præceptivæ, aliæ directivæ tantùm.

421 III. Rubricæ præceptivæ censendæ sunt, quæ aliquid expressè sub mortali præcipiunt, aut aliquid designant, quod aliàs ex jure, vel consuetudine graviter jubetur. Cujusmodi Rubricæ sunt de ipsis essentialibus Sacramenti, de pane triticeo, & azymo in Ecclesia latina: de vino ex vite, & modica aqua admiscenda, de integritate Sacrificii, de instrumentis, & vestimentis sacris hactenùs explicatis: de ordine Missæ, de jejunio Sacerdotis: de confessione præmittenda, de reverentia tanto Sacramento debita, & alia. Hæc enim, & his similia, vel de jure naturæ, vel de positivo Christi, vel Ecclesiæ præcepto obligant.

422 IV. Rubricæ directivæ tantùm sunt, quæ solùm quasi consulendo ad melius esse dirigunt, & manuducunt Sacerdotem, quidnam circa divinum Sacrificium fieri, vel non fieri conveniat. Ut de oratione ante, & post Missam, de servando numero Collectarum, de servando officio duplici, semiduplici, primæ, secundæ classis &c. De colore Vestium, &c. Quæ, quia, nec ipsæ Rubricæ sub mortali præcipiunt, neque alio jure præcepta inveniuntur, ideò meritò Rubricæ tantùm directivæ censentur, absque onere peccati gravis. Vide *Lugonem*, *Tamburinum*, *Gobat. Gavantum*, *Alios*. His suppositis fit

RESOLUTIO

Gemina Generalis.

423 PRima: Sacerdos sub mortali tenetur observare ritus etiam accidentales ab Ecclesia præscriptos in Rubricis Missalis præceptivis, quamvis levitas materiæ, vel inadvertentia sæpe à mortali excusent. Hæc constat ex modò dicta *N. III.* Et specialis certissima *Regula* est: quando hæc vox habetur in Rubricis *gravissime*; certum est significari peccatum mortale, habetur autem septies. 1. Si Sacerdos latinus consecret in fermentato: 2. Si in vino corrupto, vel sine aqua naturali admixta: reliqua quæres ipse, invenies certissimè.

424 *Secunda:* Rubricæ directivæ solùm sub veniali obligant per se loquendo, tribus tamen sub mortali exclusis. Ut nihil fiat animo inducendi novum ritum, ut quidam faciunt sub Gloria in Ecclesiis, tu solus Sanctus MARIAM sanctificans &c. Hoc enim per se grave, & gravissimè prohibitum à S. Pio V. & Concilio Tridentino: 2. Nihil fiat cum scandalo, quod coram populo facilè posset oriri. 3. Non fiat ex contemptu, saltem implicito. Ut si quis ordinariè ut plurimùm nullam curaret observare Cæremoniam, vel Rubricam negligentia intolerabili (ait Gavantus) utique peccaret mortaliter; talis enim implicitè saltem censetur contemnere Rubricas ab Ecclesia ordinatas, aut certè velle novum ritum inducere. Hac ergo gemina regula observata facilè erit discernere peccata circa ritum Sacrificii. Exempli gratia breviter;

§. I. *Omittere.*

425 QUemcumque ritum, vel partem Missæ essentialem, vel accidentalem notabilem omittere citrà controversiam mortale est. Ut qui consecraret unam tantùm speciem. Qui non sumeret, qui omittit quamlibet orationem, vel periodum in Canone tam minori ante, quàm majori à consecratione: qui omittit oblationem hostiæ, & calicis, aut admixtionem aquæ modicæ: qui omittit totam epistolam cum Graduali, & Alleluja: totam postcommunionem, idem judicium esto de similibus.

426 Contrà: veniale tantùm erit omittere partem non notabilem, v. gr. collectam, vel commemorationem aliquam: Gloria, vel Credo, quando deberent dici; Evangelium ultimum speciale, loco S. Joannis subinde dicendum: sequentias quorundam festorum, imò & prophetias in feriis quatuor temporum, cùm sint partes Missæ valdè extraordinariæ accidentales. Quintanadvenas apud Gobat *casu 23. n. 761.* & in ipso Canone speciale *Communicantes*, seu *infra actionem* in festis Paschæ, Pentecostes, & aliis quibusdam: item unum, & alterum verbum Canonis, nomen unius Sancti in orationibus ante, & post consecrationem, &c. ut contra aliquos nimis rigidè mortalizantes omissionem cujusque verbi in Canone, docet communis DD. *Suarez*, *Fillincius*, alii *citati*. Quamvis enim in Canone propter reverentiam, & summam authoritatem, minor omissio sufficiat ad peccatum mortale, quàm in aliis partibus Missæ; tamen omittere solùm unum, vel alterum verbum, terminos levitatis excedere, nullo fundamento ostendi potest: quin etiam in ipsa consecratione omittere voculam *enim*, secluso contemptu, culpam venialem non excedere, ex communi DD. jam alibi indicatum est.

§. II. *Addere.*

427 IN Sacrificio Missæ, ultra ea, quæ Rubricis præscribuntur, addere aliquid notabile, utique omnium consensu, mortale est ex genere suo, multò magis, quàm omittere, tum quia ex genere suo gravior est culpa commissionis, quàm omissionis; tum quia hic est majus periculum superstitionis, quæ longè faciliùs, & deformiùs fit committendo, quàm omittendo: tum quia id expressiùs prohibetur à S. Pio V. in Bulla Missali præfixa, & Conc. Trid.

428 Nihilominùs etiam hic materiæ parvitas excusans à mortali locum habet. Exempli gratia: si dicas plures collectas, quàm præscribant Rubricæ: si intra Sacrum, maximè dum cantum expectas, certas preces privatas, vel Psalmum recites, Gobat *cit. n. 753.* non agit te reum peccati illius; si intra prolixum Credo, unam Horam minorem memoriter recites. At Tamburinus omnia ejusmodi, culpæ venialis damnat. Sicut etiam, si Religiosi post Episcopum nominent

nent nomen sui Generalis, vel Prælati. Et quidem, si loco Episcopi, ejus omisso nomine, nomen sui Generalis nominent, testatur Diana *par.2.tract.14.resol.4.* fuisse à Papa, & Congregatione Cardinalium damnatos peccati mortalis. Sed hoc neque credit Tamburinus *cit.cap.5.§.3.num.7.* neque Rodriquez noster, negans de hoc authenticè constare. Neque ego credo: aut si verum est, utique intelligendum erit, si fieret ad mutandum ritum, aut in contemptum Episcopi.

§. III. *Mutare Missam*

429 DEsignatam, utpotè de die Dominico, festo duplici, aut aliis diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici, vel semiduplici; ut infra Octavas Epiphaniæ, Paschæ, & Pentecostes, feria quarta Cinerum, & in vigilia Nativitatis, ac Pentecostes, &c. sine gravi causa legere aliam Missam de Sancto aliquo alio, Votivam, vel de Requiem, &c. omnium consensu peccatum est, at secluso contemptu, ac scandalo, non plus, quàm veniale juxta communem DD. *Suarez, Layman, Lugo, Diana, Tamburinus cit.* alii passim. Ratio est: quia Rubricæ istæ, etsi præceptum grave non contineant, continent tamen magnam convenientiam, cui absque inordinatione, ac ordinis perturbatione, adeòque veniali culpa contraveniri non potest: atque etiam sub veniali culpa omninò videntur receptæ omnium sensu: nisi tamen justa, & gravis causa omninò excuset.

430 Causæ autem justè excusantes, ut dictis diebus, alia Missa, Votiva, de Requiem, vel Sancto aliquo celebrari possit, sunt: 1. Bonum commune, vel necessitas publica, v.g. tempore belli, pestis: ad impetrandam serenitatem, pluviam &c. 2. Quando corpus defuncti est expositum in Ecclesia, tunc die Dominico, vel Festo (non tamen solemnissimo Paschæ, & simili) posse cantari Missam de Requiem, concessit Congregatio Cardinalium Sacrorum Rituum. 3. Ut pia testatorum voluntas impleatur, in festo duplici, quod non est de præcepto, tolerari posse Missas de Requiem declaravit eadem SS. Rituum Congregatio: quæ & plura videre potes apud Gavantum. 4. Quando celebras in Ecclesia, in qua agitur dies festus proprius, non tantùm licitè potes, sed etiam debes te conformare loco, ut habet ex communi Gavant. & Tambur. *cit.* servato tamen ritu Missalis Romani, nisi fortè haberi commodè non possit. Denique singularis devotio cum necessitate conjuncta in raro casu: ut, si in die Palmarum, & sequentibus, quibus in Missa passio recitanda est (multò magis in Sabbatis quatuor temporum, &c. quando prolixæ Prophetiæ) tu præ debilitate, tam diù pedibus consistere non valeas, singulari tamen devotione ad Sacrum anciaris, Votivam de Passione Domini concedendam esse censet Tamburinus *lib.1.cap.6.§.5.* His ergo, & similibus æquivalentibus causis cessantibus maneat regula generalis tradita: diebus istis prohibitis non licet celebrare aliam Missam à currente, seu cum officio concordante, sub peccato saltem veniali.

431 Dices 1. At promisi Missam votivam, vel de Requiem pro tali die prohibito, accepto stipendio. Malè promisisti: servare non teneris, sed debes celebrare Missam currentem. Neque censeris infideliter agere, si ordinationes Ecclesiæ tam rationabiles custodias, cùm omnis promissio intelligatur facta, & observanda sine præjudicio legum. Deinde non solùm omnis Missa est ejusdem valoris, quæcunque legatur, unde petens non fraudatur suo fructu; sed etiam ille effectus conformitatis, & obedientiæ ad ordinationes Ecclesiæ à Sacerdote applicatus ad petentes Missas alias, abundè compensat privatam devotionem petentium, atque fructum, quem per preces proprias Missæ talis Sancti votivæ, vel funebris, lucrari poterat petens. 2. At, celebranda est Missa pro defuncto in Altari privilegiato, & occurrit festum duplex, vel similis dies prohibitus? *Resp.* Si in privilegio expressum est, ut legatur Missa de Requiem, privilegium eo die vacabit: quia per tale privilegium Pontifex non censetur dispensasse in aliqua lege Ecclesiastica: & simile privilegium semper intelligitur: salvo jure rubricarum. Modò autem habemus declarationem in Altaribus istis privilegiatis, diebus prohibitis privilegium etiam valere dicendo Missam currentem. 3. At vovi Deo, v. gr. singulis feriis sextis dicere Missam de Passione: Sabbatis votivam de B. Virgine, & incidit festum duplex? Resp. Non teneris voto pro illa die: Votum enim est de meliori bono; minus autem bonum est tua privata devotio, quàm obedientia, & observantia Ordinationis Ecclesiæ. 4. At Superior præcipit die ejusmodi prohibito talem Missam celebrare? Non teneris præcepto. Nullus enim Prælatus inferior potest te obligare contra legem Superioris. At Confessarius pro Pœnitentia injunxit v. gr. die Jovis dicere Missam de venerabili Sacramento? Non censetur comprehendisse dies prohibitos: alioquin non potuit te contra Rubricas obligare: lege currentem, vel differ. Ast denique Episcopus ordinato mihi injunxit post primam Missam solemnem celebrare alias tres votivas de Spiritu Sancto, B. Virgine, & de Requiem, solent celebrari statim consequenter, & occurrunt mei dies prohibiti? Non debes celebrare. Non enim fuit intentio Reverendissimi Domini Ordinatoris, ut eæ Missæ celebrentur in festis duplicibus, vel similibus prohibitis, ut singulariter advertunt Gavantus, eique consentientes Tamburinus *lib.2.de Sacrific.cap.6.§.6.* Gobat. *casu 21. num.713.* Quin Valentia, Castro-Palaus, atque Diana *par.4. tr.4.resol.118.* alii generaliter docent, ea, quæ Episcopus oranda injunxit Ordinatis, non injungi sub præcepto, sed solùm obligare ex decentia, & congruitate: cùm verba imperativi modi sint ambiguæ significationis, nec semper, imò secundùm permultos Theologos per se sola nunquam importent præceptum. Expecta ergo dies licitos pro tuis tribus Missis. Quamvis viderim eas passim celebrari sine scrupulo, in communibus duplicibus festis: sed nunquam laudare potui.

§. IV. *Defectus supplere.*

I. NEcessariò supplendi sunt defectus essentiales Sacri- 432
ficii, spectantes, scilicet, ad essentiam, vel integritatem Sacrificii, quippè versantes circa materiam, formam, intentionem, consecrationem, sumptionem. Ratio clara est: quia alioquin Sacrificium, aut irritum redderetur, aut mutilum: Circa materiam, & formam exempla habes in Missali *loc.cit.* Circa intentionem non oportet esse scrupulosum, jam enim suo loco audivisti, via unquam contingere, quin Sacerdos habeat sufficientem intentionem virtualem saltem implicitam circa Hostiam Sacrificii. Quod si tamen omninò rationabiliter dubitaret, aut crederet, se non habuisse ullam intentionem sufficientem, quod circa Hostias parvas subinde contingere posset, debet omninò repetere formam sub conditione: quia defectus intentionis est substantialis. Casus aliquos dabo infrà.

II. Non sunt ordinariè supplendi defectus accidentales 433
tantùm, & cæremoniales, tam in recitando, quàm in agendo: Ut, si Sacerdos omisit collectam aliquam, vel commemorationem, Gloria, Credo, extraordinarium Communicantes, & jam procul processit, sit rectum Evangelium, Epistolam, Præfationem non legit. Non tenetur, inquam, ista repetendo supplere, esto sub veniali tenebatur ista cavere, & non omittere. Quia gravior deordinatio, & irreverentia fieret in sacra actione ista repetendo, quàm facta sit ea omittendo. Omnes. Quòd si tamen Sacerdos, dum secretò orat, post pauca verba certò advertat, se aliquid notabile omisisse, v.g. Communicantes in Canone, paululùm regrediendum, & repetendum erit, cùm id absque omni incommodo fieri possit. Filliucius, Diana, Escobar, cum Tamburino *lib.2. Sacrif. cap.5.* Si commemorationem omissam advertat tempestivè ante Secretas, adhuc illam cum secreta sumat, si posteà primùm, omninò omittat. Et hinc

III. Dixi: *Ordinariè*. Si enim aliquid notabile omis- 434
sum sit, & facilè sine incommodo suppleri possit, utique supplendum erit. Ut, si Sacerdos latinus ante consecrationem advertat panem non esse azymum, aut se aquam non infudisse vino, debet omninò curare offerri, & suppleri, si haberi possit, & sine scandalo fieri possit: sin minùs, debet eligendo minus malum, potiùs pergere. Quia præceptum affirmativum Ecclesiæ de azymo, & aqua admiscenda vino, minùs obligat, quàm præceptum divinum negativum de cavendo scandalo. At, quid si Hostia post consecrationem auferatur à vento, volucre &c. & nulla alia haberi possit? Impossibilium nulla erit obligatio: sumatur ergo calix solus. Quid si tamen possit haberi Hostia parva consecrata in Sacrario? probabilissimè docet Tamburinus *cit.* satiùs esse illam adhibere, quàm unam tantùm speciem sumere, cùm enim eadem Hostia Christus, ipseque principalis Offerens sit in omnibus Sacrificiis, quælibet Hostia consecrata videtur habere relationem ad quodlibet Sacrificium, ut saltem in tali necessitatis casu substitui possit. Sed de hoc aliorum esto judicium.

IV. Quòd si denique Sacerdos ipse intra Missam deficiat 435
morte, phrenesi, deliquio diuturno: siquidem deficiat ante consecrationem, nihil supplendum est; sed Missa omittatur; quia nihil adhuc essentiale Sacrificii positum est: vel si Missa celebranda sit, nova ab alio inchoetur, si verò deficiat post consecrationem, debet alius Sacerdos perficere, incipiendo ab eo loco, in quo deficiens defecerat: Etiam non jejunus, etiamsi esset in statu peccati mortalis, conetur elicere contritionem, cùm confessio moraliter eo casu præmitti non possit, majorque sit obligatio Sacrificii perficiendi,

di, quàm confessionem præmittendi. Si autem Sacerdos moriatur post sumptam jam Hostiam, posset alius Sacerdos perficere, sumendo solum sanguinem, absque nova consecratione: ait Henriquez apud Bonacinam *hic disp.4. par. ult. prop.* 10. Quòd si denique eo die nullus possit haberi Sacerdos, qui suppleat, Sacramentum in sacrario reponatur, ut altero die ab alio sumatur, secundùm omnes. Quid agendum, si Sacramentum miraculosè convertatur in speciem carnis, vel pueri, aut sanguinis, jam satis indicatum est suo loco *de Sacramento Eucharistiæ, suprà cap.3. à num.*124. Si enim matatio non cessat, ponatur in sacrario: nec alia nova Hostia consecranda esset, quia Sacrificium jam rectissimè peractum est, quoad essentiam: quoad integritatem autem sumptionis, Deus ipse miraculosè operans dispensare censetur. Communis DD. cum S. Thom. *3. par. quæst.*82. *art.*4. Si plura desideras, lege ad saturitatem Gavantum, Tamburinum *cit.* Gobat. *toto casu* 23. & apud istos citatos.

SECTIO V.

Locus Sacer.

SUMMARIUM.

436 *In loco prophano celebrare mortale est.*
437 *Nisi urgeat necessitas (quæ, ubi, & quando?)*
438 *Qualiter permittere possint Episcopi celebrare in domibus sæcularium?*
439 *Privilegium quoad hoc Fratribus Minoribus, & Prædicatoribus concessum*
440 *Adhuc valet.*
441 *Quando Ecclesia dicatur polluta,*
442 *Execrata, & interdicta?*
443 *In tali non licet celebrare, antequam reconcilietur.*
444 *Qualiter Ecclesia reconcilianda?*

Missa celebranda est in loco sacro, id est, in Ecclesia consecrata, vel saltem benedicta ab Episcopo: non polluta, aut execrata, vel interdicta; nisi necessitas urgeat, vel dispositio Episcopi, aut privilegium aliud permittat. Explico breviter.

§. I. *In Ecclesia consecrata, vel saltem benedicta ab Episcopo.*

546 Secùs faciens, & in loco prophano celebrans per se loquendo sine dubio mortaliter delinquit: ut contra *Sotum, Ludovicum, Lopez, Emanuelem Sà*, & paucos alios docet communissima DD. meique citati omnes unanimiter. Et ratio est: quia talis transgreditur præceptum Ecclesiæ, ob gravissimas causas latum, ut videre est in diversis, rigidisque Canonibus *de Consecratione dist.*1. ut cap. *Nullus Presbyter.* Sylvester Papa ita decernit: *Nullus Presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in consecratis ab Episcopo locis, qui sui particeps de cætero voluerit esse Sacerdotii.* Quæ ultima verba gravissimam pœnam suspensionis insinuant, & consequenter peccatum mortale. Et *ibidem cap. sicut*, Felix Papa sic statuit: *In aliis, quàm Domino sacratis locis, Missas cantare, aut Sacrificia offerre, non licet, nisi summa coëgerit necessitas.* Quod tamen præceptum quoad summam necessitatem multùm mitigavit usus, ut in quavis etiam non summa, etiam non magna necessitate secùs facere liceat, ut mox patebit. Denique accedit gravissima prohibitio Concilii Tridentini *sess.*22. *in Decreto de observandis, & vitandis in celebratione Missarum*, quod leges faciliùs tu, quàm ego describam. Nunc exceptiones explicandæ. Nisi

437 I. Necessitas urgeat: qualis censetur esse. 1. Si Ecclesia diruta sit, *cap. concedimus, de Consecratione dist.*5. 2. Si populum in solemni festo, vel peregrinatione templum non capiat. 3. In bello, ac castris, sed pro diebus festis tantùm, ne milites careant Sacro. Diebus enim profestis solùm permittitur Generalibus, & Ducibus primariis in suis tentoriis. 4. In longa navigatione, attamen in portu, vel litore appulsa navi, non in ipso mari, vel flumine, ob periculum effusionis S. Sanguinis: quo secluso, si nimirùm mare, vel flumen omninò tranquillum sit, sine ullo tempestatis indicio, & adsit aliquis Sacerdos, vel Diaconus, qui post consecrationem Calicem firmiter teneat, non esse illicitum, docent multi Doctores apud *citatos*. Idemque navigantibus in Indias, utique pro majori securitate Lusitanis concessum est à Clemente VIII. & Paulo V. Idemque sentiendum in itinere longo terrestri per loca deserta, aut infidelium. Suarez *disp.* 82. Layman *cap.*5. alii communiter.

438 II. Dispensatio, vel permissio Episcopi, ob justam causam. Jure communi quidem *cap. Missarum de Consecrat. d.*1. Episcopi amplam habent facultatem permittendi Sacra fieri in quolibet loco honesto, quamvis non deputato ad solos usus sacros: modò *Conc. Trid. cit.* non quidem auferente totaliter, sed multùm restringente illam facultatem, non possunt permittere in privatis domibus sæcularibus pro personis à se diversis, ac extraneis, nisi ex rationabili causa tantùm: qua subsistente, (uti est longa infirmitas cum impotentia adeundi sacra loca) adhuc possunt permittere, ut in quocunque loco honesto super Altare portatile Missæ celebrentur: ut praxis obtinuit, & docent *Navarrus, Vasquez, Tannerus, Barbosa*, alii cum Laym. *tract.*5. *cap.*3. *n.*4. Tambur. *lib.*1. *cap.* 4. §.2. Diana *par.*9. *tract.*1. *resol.*43. sed hæc ipsi viderint.

439 II. Privilegium. Quale Fratribus Minoribus, & Prædicatoribus concessit Honorius III. cap. In his de Privilegiis: his verbis: *Fratres Prædicatores, & Minores, ubicunque fuerint sine Parochialis Juris præjudicio, cum Altari valeant viatico celebrare.* Sixtus IV. *ut in quocunque loco congruo, & honesto super Altare portatile celebrare liberè, & licitè possint.* Et Alexander VI. *ut possint celebrare in cameris sæcularium, vel in plateis.* Verùm hæc Privilegia fuisse revocata, contendunt multi Doctores: Navarrus, Suarez, Henriquez, alii. Et videtur significare Gregorius XIII. qui post Concilium Tridentinum PP. Societatis novum privilegium concedens in Brevi sic loquitur. *Usum Altaris Viatici à fel. rec. Paulo P. III. Societati vestræ concessum, & deinde à Concilio Tridentino universè sublatum, vobis eatenùs restituimus, ut inter missiones in quovis loco decenti &c. Missas dicere &c.* (quo quidem privilegio in iis terminis, & nos per communicationem gaudemus, & utimur) ubi Pontifex expresè dicit illud Privilegium Pauli III. *universè*, & consequenter aliorum Pontificum suprà nominatorum esse sublata per Concilium Tridentinum. Tamburinus *cit.* negat consequentiam, quia Privilegium Honorii continetur in corpore juris, non item illud Pauli Tertii. Itaque

440 IV. Privilegium prædictum non esse sublatum per Tridentinum, sed adhuc in suo robore esse probabilissimè docent Rodriquez, Salas, Dicastillus, & alii, & probabile censent Diana, & Lugo, ac probabiliùs Tamburinus *cit. lib.* 1. *cap.*4. §.3. *num.* 10. Inspiciamus textum Concilii in Decreto supradicto. *Non patiantur* (Episcopi) *in privatis domibus, atque omninò extra Ecclesiam, & ad divinum tantùm cultum dedicata Oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda, sanctum hoc Sacrificium à sæcularibus, vel Regularibus quibuscunque peragi, non obstantibus privilegiis, vel exemptionibus quibuscunque.* Audis? hoc textu directè non revocari nostra privilegia, sed solùm Episcopos jubere, ut prohibeant nos iis uti. Unde non prohibente, nec contradicente Episcopo, adhuc poterimus iis uti, ut rectè concludit Rodriquez noster *tom.*1. *QQ. Reg. p.*43. *art.*5. *fine* quem lege. Sermo semper fuit de locis prophanis, ac sæcularium domibus. Nam Religiosorum Privilegiis respectu suarum domorum nihil derogavit Concilium Tridentinum, adeòque hi possunt Missas legere in suis Cellis, quando sunt ægri, aut in suis grangiis, seu villis, ac suburbanis ædibus: nam talia loca non censentur prophana, seu domus privatæ, de quibus loquitur Concilium, sed sunt domus Communitatis Religiosæ. Ita cum Rodriquez *cit.* Lezana *tom.* 3. *Summa v. Altare.* Diana *par.*9. *tract.*1. *resol.*34. alii apud ipsos.

§. II. *In Ecclesia non polluta, execrata, interdicta.*

441 I. Ecclesia polluta dicitur, quando in ea fit aliquid criminosum, vel injuriosum ob maximam indecentiam Sanctitatis loci. Utpotè: 1. Quando in ea fit homicidium voluntarium, & injuriosum: saltem ipsi immunitati loci, ut si etiam fieret ex justitia publica: itemque injuriosa, ac notabili effusione sanguinis. 2. Voluntaria emissione seminis humani, cum, vel sine coitu, aliquo modo notoria. 3. Si in ea excommunicatus non toleratus, scilicet nominatim denunciatus, vel notorius percussor Clerici, sepeliatur, ante, vel saltem post mortem ad hunc finem non absolutum. 4. Si in ea Paganus, vel Infidelis sepeliatur. Jura, si desideres, citata reperies apud Laym. aliosque citatos passim.

442 II. Execrata Ecclesia dicitur, quando alia causa amittit consecrationem, seu benedictionem, ita ut denuò consecrari, seu benedici debeat. Execratur autem Ecclesia tunc solùm, quando tota, vel majori parte destruitur, ut integra, vel quasi integra reædificari debeat. Ut si unus paries cum crusta corruat: secùs, si tectum solùm, vel thulus, vel aliàs una pars post aliam successivè destruatur, & reædificetur. Unde polluta Ecclesia, polluuntur simul omnia Altaria fixa in ea: at non execrata Ecclesia, execrantur etiam Altaria aliàs integra, & salva. Qualiter autem Altaria, & vasa sacra execrentur, seu consecrationem amittant, per occasionem dicetur suis locis. Interdicta tandem Ecclesia dicitur; quando Pon-

Pontisea in ea ob causam prohibet celebrari divina, de quo in materia de Censuris.

443 III. In Ecclesia ergo ita polluta, vel execrata, antequam reconcilietur, non licet celebrare Missam, nisi ea gravi causa: *Omnes*. Ratio patet ea terminis: Quia pollutio Ecclesiæ, & execratio, in re nihil aliud est, quàm prohibitio, & velut irregularitas, vel censura jure Ecclesiastico introducta, ut ne sacra, & alia divina officia in ejusmodi Ecclesia, vel loco fiant, ob specialem indecentiam Divinorum: quæ prohibitio in re tam gravi reverentiam tanti ministerii concernente, utique obligat graviter, nimirùm sub mortali. Ex communi Laym. *lib.5.tract. cap.5. num.7.*

Dixi tamen: *Nisi ex gravi causa*. Nam in casu justæ necessitatis, ut si populus diù deberet manere absque auditione Sacri, & divinorum, aut viaticum moribundo ministrandum, omninò licebit in tali Ecclesia polluta, vel execrata celebrare, de licentia tamen Episcopi, si adiri is commodè possit: alioquin etiam sine licetia. DD.cit.

444 IV. Qualiter Ecclesia polluta reconcilianda sit, vide Rituale, ac Pontificale Romanum. Dico compendio. Si Ecclesia consecrata fuit, reconsecratio fieri debet à solo Episcopo, vel Privilegium habente, uti habent Prælati Regulares in suis Ecclesiis: obtenta tamen aqua Gregoriana ab Episcopo solo benedicenda cum vino, & cinere. Si non consecrata, sed tantùm benedicta fuit, reconciliatio de licentia Episcopi, si adiri possit, aliàs sine licentia, potest à quocunque simplici Sacerdote fieri cum communi aqua benedicta, & forma præscripta in Rituali. Addit cum multis Diana *par.5. tract. 14. resol. 69.* si simplex Sacerdos etiam, bona; (imò secundùm Sà, & Tamburinum) etiam mala fide in tali Ecclesia polluta celebraverit, sufficienter censebitur consecrata, cùm Missæ celebratio sit sacratior omni alia sacratione, vel consecratione. Verùm cum aliis longè probabiliùs repugnat Laym. *cit. cap.5. num.13.* Et nos suprà &c.

SECTIO VI.

Tempus Missæ.

SUMMARIUM.

445 *Quavis hora post auroram, & ante meridiem celebrare licet.*
446 *Quanto tempore ante auroram, vel ortum solis universim liceat?*
447 *An, & quale peccatum sine justa causa celebrare notabiliter ante auroram, vel post meridiem?*
448 *Causa sic notabiliter anticipandi, &*
449 *Differendi Missam post meridiem.*
450 *Quotidie licitum est celebrare per se loquendo.*
451 *Excepto die Parasceves.*
452 *Quid faciendum Parocho, qui feria quinta Cœna omisit conserare Hostiam majorem pro officio diei sequentis, nec etiam minores Hostias habet?*
453 *Tam die Jovis in Cœna Domini,*
454 *Quàm Sabbato sancto fas est cuilibet Sacerdoti celebrare privatim.*
455 *Regulariter non nisi semel celebrare licet in die.*
456 Usque ad num.460. *Quibus casibus liceat sapiùs?*
460 *Vi ordinis nullus Sacerdos tenetur quotidie celebrare,*
461 *Tamen aliquoties in anno.*
462 *Et quidem Parochus, seu curam habens, toties, quoties Parochiani tenentur Missam audire.*
463 *Beneficiati toties, quoties in Fundatione exprimitur.*
464 *An Parochus pro Missa die Dominico, vel Festo celebranda possit sumere stipendium.*

§. I. *Qua hora celebrandum licite?*

445 QUacunque hora post auroram, & ante meridiem posse Missas privatas dici, clarè dicunt Missalis Rubricæ §.15. ita nimirùm, ut Missa saltem in initio auroræ finiatur, & ante meridiem, seu duodecimam auditam saltem inchoata sit; ut habet communis sensus Doctorum, & constat ex praxi, & consuetudine recepta Ecclesiæ. Per auroram autem omnium sensu intelligitur primum diei crepusculum, seu articulus ille temporis, quo primùm apparet in Cœlo vestigium adventantis diei: inchoat autem aurora ante solis ortum, secundùm Reginaldum quadrante horæ; secundùm Henriquez media hora, secundùm Azorium, horæ quadrante: secundùm Suarez mox citandum, & alios communiùs, & probabiliùs, sesqui-hora. Qua sententia supposita, pono breves resolutiones.

446 I. Universim licet Missam inchoare duabus horis ante ortum Solis: sic enim adhuc ad initium auroræ finietur. Ita Rodriquez noster, alii cum Suarez *disp.80. sect.6.* Tamburino *cit. lib.1. cap.6.* Ulteriùs, cùm Religiosi habeant privilegium celebrandi una hora ante diem sive auroram, his licitum erit tribus horis ante ortum Solis Missam inchoare, ut cum aliis rectè infert Suarez *loc. cit.* etsi Layman tantùm concedat duas horas cum dimidia. Contrà Diana *part. 2. tract. 14. resol. 34. seq.* more suo concedit posse inchoare duabus horis post mediam noctem. Tandem universaliter rectè observat Dicastillus apud Gobat. *Casu 7. num. 198.* auroram hic esse accipiendam non mathematicè, quotusquisque enim hanc semper attinget? sed mortaliter cum majori latitudine ex usu communi: ideòque Germanis, aliisque Septentrionalibus nullum esse movendum scrupulum peccati, licèt in hyeme multo ante auroram sacrificent. Nec omninò ineptè quidam Recentiores, (ut audivi, nondum legi) existimant auroram, & ortum solis non debere, attendi secundùm differentias temporum anni, sanè æquallissimas; sed secundum quandam mediocritatem, qualis est circa æquinoctium: & sic etiam in suprema hyeme licitè celebrari manè post horam quartam, quia post illam horam in æquinoctio brevi incipit crepusculum: etsi tunc temporis hyberni vix post sextam incipiat. Non omninò displicet mihi. Vide, an etiam tibi?

II. Peccat itaque, qui absque justa causa celebrat, aut 447
longiùs ante auroram (de quo satis dictum, rarumque peccatum) aut tardiùs post meridiem, notabili tamen spatio interlapso: Azorius tertiam horæ partem, Layman mediam horam, Bonacina tres quadrantes, Sylvester horam requirit, ut quis peccet. At quàm graviter? Mortaliter: Affirmat Azorius *tom. 1. lib. 10. cap. 25.* Fagundez, Gavantus aliis. Certè tamen nec S.Thomas *quæst.82. art.2.* nec Suarez, Tannerus, Layman, Coninch. meminerunt mortalis delicti. Et conscientiæ rigidæ Canonista, & Casista Navarrus *Manual. cap. 25. num. 85.* testatur, se frequenter, præsertim diebus festis ad satisfaciendum præcepto, sacrificasse usque ad horam nonam, quæ est nostra tertia: idque esse per se licitum, cùm nusquam prohibeatur. Suarez quidem *cit. sect.4.* negat hanc sententiam esse tutam; quippè contrariam consuetudini: approbat autem, & benè ostendit istam consuetudinem contrariam non esse obligatoriam, cum multis Dicastillus, eumque citans Gobat *ibidem num. 202.* intellige autem per se, secluso scandalo. Et quidquid sit de hoc: insuper dictum est: *absque justa causa*. Nam communiter.

III. Anticipare Missam ante tempus præfinitum licet 448
in sequentibus casibus. 1. In casu necessitatis, ut morituro detur viaticum. Quo casu licere Sacrificium inchoare etiam statim post mediam noctem, contra Henriquez meritò docent Layman *lib. 5. tract. 5. cap. 4.* Diana *cit. tract.14. resol. 33.* Dicastillus cum Gobat. *num.* 200. 2. Ubi est consuetudo rationabilis, ut opifices, & famuli summo manè possint audire Sacrum. Navarrus suprà, Layman *cit. num. 3.* alii. 3. Ex privilegio, quo Episcopi, & Regulares possunt celebrare una hora ante auroram, adeoque tribus circiter horis ante ortum Solis, ut jam *num. praced. 2. dictum* 4. Ex speciali dispositione Ecclesiæ, in nocte Nativitatis, in qua non tantùm primam Missam pro media nocte designatum, sed omnes tres Missas dici posse ante auroram contra *Sylvestrum, Fernandez*, & alios, rectiùs docent communiter alii, *Suarez, Coninch. Layman, Diana cit.* & videmus id fieri etiam à doctis, piis, & timoratis Sacerdotibus. Convenientissimum tamen fore, dicere alias Missas singulas tempore præfinito in Missali, nulli dubium est.

IV. Differre Missam post meridiem primùm inchoando 449
Sacrum, etiam certò licet in his casibus. 1. In eodem casu necessitatis, suprà: ne scilicet infirmus sine viatico moriatur, saltem licebit uno, vel altero quadrante post meridiem inchoare Sacrum. Communis apud citatos. 2. Ob supplicationem, vel processionem publicam post meridiem protractam, præsertim si adsint die festo, qui non audierunt Sacrum. 3. Similiter ob funus Principis tamdiù protractum. 4. Si Sacerdos propter iter tamdiù impeditus fuit, etiam integra hora post meridiem celebrare poterit, saltem die festo, vel dominico: cum aliis Layman *cit. cap.4. num. 4.* Denique post Navarrum, & alios, Diana *cit. par.2. tract. 24. resol. 34.* resolvit; Religiosos ea suis privilegiis posse celebrare usque ad tres horas post meridiem: post tertiam verò minime: quod forte intelligendum est ex rationabili causa aliqua: alioquin tutissimum servare Rubricas, & consuetudinem locorum.

§. II. *Quibus diebus liceat celebrare?*

450 QUotidie licitum, imò consultum, & sanctum est celebrare, per se loquendo, & seclusa prohibitione Ecclesiæ. Sic Theologi, ac Patres unanimiter. Et confirmat exemplum primitivæ Ecclesiæ. Hinc S. Andreas Idolis immolare jussus Tyranno respondit. *Ego quotidie immolo Deo Agnum immaculatum in Altari*. Ratio clara est: quia sacrificare per se bonum est. Et meritò dixi: *per se loquendo*. Per accidens enim sæpè prohiberis celebrare. Ut si non sis dispositus, utpotè existens in mortali sine copia Confessarii, nec urgeat alia necessitas celebrandi; si censura, vel irregularitate impeditus: si aliquid requisitum desit: juxta prædicta superiùs. Dixi item: *seclusa prohibitione Ecclesiæ*, ut in interdicto; & specialiter tribus postremis diebus hebdomadæ sanctæ: de quibus breviter aliqua specialia.

451 I. Feria sexta in Parasceve penitùs interdicitur Sacrificium incruentum, eò quòd eodem die peractum sit, & ab Ecclesia recolatur Sacrificium cruentum in Cruce. *cap. Sabbato de consecrat. dist.* 3. ac proinde licèt eo die celebretur aliquod festum fori, v.g. Annuntiationis Beatæ Virginis Mariæ non tamen tenentur fideles interesse officio illius diei, quippè quod non est propriè Missa: ut ex communi DD. & declaratione Cardinalium rectè docet Diana *par. 2. tract. 14. resol.* 62. Non tamen prohibemur eo die Eucharistiam sumere, & aliis ministrare, cùm de hoc nulla exter prohibitio. Quòd autem Congregatio Cardinalium declararit, non licere ministrare, nisi infirmis, ut idem Diana, & Gavantus referunt, nostras partes obligatoriè nondum attigit. Quin aliqui Recentiores censent, eo die posse sacrificare ad providendum moribundo, si alia Hostia desit: Et si festum Annuntiationis incidit in eum diem, posse Episcopum dare licentiam sacrificandi, ut satisfiat præcepto audiendi Sacrum, censent *Azorius*, *Suarez*, *Regmaldus*, *Molfesius*, alii apud Barbosam *de potest. Episcopor. cap. 2. num. 49*. Quod licèt probabile sit, non tamen scitur unquam practicatum, ne Romæ quidem, ut videre est apud Gobat. *cit. casu 7. num.* 213. At hic aliud dubium valde delicatum:

452 II. Parochus quidam in celebri oppido feria quinta Cœnæ omisit consecrare secundam Hostiam majorem pro Officio sequentis diei Parasceves: neque sine gravi scandalo, & obmurmuratione potest Officium illud intermittere: quid agendum? Respond. Loco majoris sumat parvam Hostiam consecratam pro communicaturis: (prout etiam fieri debeeet defectu majoris Hostiæ pro Sepulchro, ubi talis poni solet) ex duobus malis eligendo minus malum admirationis, vel obmurmurationis alicujus. At ne quidem parva particula consecrata superest. Infandam incuriam meritò gravissimè plectendam! Aut ergo Parochus ille Sacellanum habet, vel alium Sacerdotem habere potest, hunc faciat manè privatim celebrare Missam de Passione, vel Cruce, & simul consecrare Hostiam pro Officio, die publicè celebrando. Si solus sit in pago, ipse similiter priùs privatim celebret, non sumpta ablutione, & post publicè peragat Offiium diei: acturus quidem contra duplex præceptum Ecclesiæ, unum de non communicando bis; alterum de non celebrando illo die: sed utrumque positivum Ecclesiæ tantùm cedere debebit legi naturali de non dando scandalum proximo, præsertim integræ communitati. Ita de hoc singulari casu, certè tamen non Ficto, sed meo etiam tempore, non ita pridem facto, solus, quem sciam solers P. Gobat. *cit. casu 7. num.* 217. 218.

453 III. Die Jovis sacro, seu in Cœna Domini, etsi pulcherrima sit consuetudo, ut unus tantùm Superior celebret, reliqui omnes more Laicorum communicent ad imitationem Christi, & Apostolorum, simpliciter tamen fas est, cuilibet Sacerdoti celebrare saltem privatim: imò & publicè ex rationabili causa, ut ob devotionem populi Sacrum petentis, & summo interesse non potentis. Ita communis Doctorum maximè Germanorum. Tannerus *disp. 5. quæst. 10. num.* 8. Laym. *lib. 5. tract. 5. cap. 4. num. 9.* Dicastillus *hic tract. 5. disp. 4. num.* 28. testans de sua 15. in Germania annorum praxi: Busembaum *lib. 6. tract. 3. dub.* 3. addens tamen eo die licere privatim celebrare, at non post Missam solemnem ampliùs: rationabiliter. Ratio sufficiens est: quia id nulla universalis lex, vel consuetudo prohibet. De particulari rectè sic loquitur Layman. Si quo tamen loco in aliquo Sacerdotum Conventu quasi sub præcepti obligatione vigeat consuetudo communicandi more laico, non oportet sine Prælati licentia celebrare.

454 IV. Eademque est ratio Sabbati Sancti. Ita citati Germani omnes: ac multos referens Barbosa *de officio, & potestate Parochi par. 1. cap. 15. num.* 50. Lugo *disp. 20. de Eucharistia num.* 19. Tambur. *lib. 1. Sacrific. cap. 6.* censent practicè tutum eo die facere privatum Sacrum (imò & publicè, si eo die incidat festum fori, ut vidimus fieri anno 1666. eo die incidente festo Sancti Georgii;) ratio eadem, quæ suprà. Nam consuetudo, quòd eo die in una Ecclesia non fiat, nisi unicum Sacrum Solemne, ex nullo canone obligat. Nimis enim diu exolevit ille Canon. *cap. Sabbato de consecrat. dist.* 3. quòd illo biduo proximo ante Pascha penitùs non celebrentur Sacramenta: cùm ubique terrarum eo Sabbato celebretur saltem unum Sacrum. ¶ At quale Sacrum fiet istis duobus diebus? In cœna Domini fiet utique de feria. In Sabbato sancto fiet itidem Sacrum diei præmissa confessione, incipiendo à Kyrie eleison cum Magnificat juxta præscriptum Missalis. *Dicastillus*, *Gavantus*, *Tamburinus*, Lugo *citati*. Diana *par. 11. tract. 8. resol. 66.* alii alias Missas, vel de festo occurrente, vel votivas permittunt: Gobat vellet etiam utrovis die facere privatim Missam de Requiem pro alio pridie defuncto, & se sic fecisse testatur pro defuncta Abbatissa aliqua, quem vide *cit. casu 4. à num.* 144.

§. III. *Quoties in die celebrandum?*

455 REgulariter non licet nisi semel sub gravi peccato. Ita enim ad hanc ipsam quæstionem respondit Innocentius III. *cap. consuluisti de celebratione Missarum*. Hanc prohibitionem (nam certum est anteà licuisse sæpiùs pro libitu) primò factam fuisse ab Alexandro P. II. (qui obiit anno 173.) existimat Baronius *tom. 10. ad annum Christi 940.* probatque ex *cap. sufficit de consecrat. dist.* 1. Ejusdemque prohibitionis causam duplicem indicat ibidem Alexander. 1. Quia Christus tantùm semel est passus, *ut igitur ostendamus ejus passionem unicam, esse sufficientem pro redimendo mundo, tantùm semel in die sacrificamus*. Altera, ut tanto majori cum reverentia, & præparatione Missam dicamus; *cùm valde sit fœlix, qui unam dignè celebrare potest*: ait ibidem Pontifex. Tamque rigidè recepta est ista prohibitio, ut omnes Theologi, & Canonistæ uno ore damnent peccati mortalis illum, qui absque legitima causa bis in die sacrificat. Dixi autem regulariter. Excipiuntur enim casus nonnulli, in quibus vel certò, vel probabiliter permissum est bis litare.

456 *Primus* casus est in die Natali Domini, quo in honorem triplicis Nativitatis Domini, æternæ, temporalis, & spiritualis concessum est ter Missarum solemnia celebrare *cit. cap. sufficit*. Quamquam nullus ad id teneatur, sed unum sufficiat (sicut & nemo tenetur eo die, nisi uni Sacro interesse juxta communem DD.) idque etiamsi Sacellanus, vel Parochus sis, ut docent Barbosa *De Officio Parochi cap. 11. num.* 8. Verùm Gobat *casu 6. num.* 186. rectè monet Parochum observare debere morem suo loco receptum. At, quid si Parochus habeat duas Parochias ob necessitatem à se solo providendas, poteritne in utraque facere tria, & sic eodem die 6. Sacra? Respondet post alios Gobat. *ibidem* 188. Si Parochus aliàs singulis Dominicis, & Festis consuevit in utraque Parochia celebrare semel, posse in Natali Domini bis, imò & ter: cùm enim duorum Parochorum onera sustineat, videtur etiam sentire debere commodum, & favorem duorum, tum pro se, tum pro suis Parochianis, juxta notas utriusque juris regulas. Verùm ego censeo standum judicio, & dispositioni Ordinariorum: illud autem clarum est. Si festum Natalis Domini in utraque Parochia non eodem die, sed juxta diversa Calendaria decimo diverso die celebretur, posse in utraque ter celebrari: sicut si ego Augusta post cultum jam tribus Sacris Natalem Domini, mitterer Sefflingam propè ulmam, ibi 4. Januarii liquidò possum rursus facere id ipsum. Vide Dianam *cit. par. 11. tract. 5. resol.* 33. Gobat *casu* 6.

457 *Secundus* ergo casus est: quando Parochus debet prospicere pluribus Parochiis, nec potest commodè habere Cooperatorem, tunc enim licitè, bis, terve Missam dicet, vel cantabit, certum apud omnes, Suarez *disp. 80. sect.* 3. Lugo *Resp. moral. lib. 1. dub.* 12. Diana *par. 11. tract. 5. resol.* 33. Nam casus necessitatis excipitur ipso *cit. cap. consuluisti*. Quid si autem die prophano devotio populi exigat duo, vel tria Sacra in diversa, vel etiam eâdem Parochia tua? (ut si superveniat post Sacrum tuum inexpectata processio cupientium habere Sacrum) Suarez, & Lugo modò citati, pluribus allegatis concedunt, nisi consuetudo obstet, posse bis, terve fieri. Et utique si tempore pestis existat unicus in urbe Sacerdos, poterit pro solatio multorum petentium litare da die bis in diversis Ecclesiis: *interrogandus tamen Episcopus, si possit*, ait Gobat *num. 189. fine*.

458 *Tertius* casus est: quando moribundo præbendum est viaticum, nec habetur Hostia consecrata. Communissima. Et quidem tunc licere secundò celebrare etiam non ampliùs jejuno Sacerdoti (sumpta, scilicet, in priori Sacro ablutio-

tione) sufficienti authoritate, etiam Tamburini *l.4. Sacrific. cap.6. §. 8.* probat Gob. *Alphab. communicantium, casu* 19. In praxi, si Sacerdos in primo Sacro moneatur ante sumptionem suæ Hostiæ, frangir particulam ex illa reservanda pro ægroto: sin primùm post sumptam Hostiam, sumat & sanguinem, omissa purificatione, peragat reliqua sicut in die Nativitatis, moxque inchoabit novum Sacrum. Sed fortè, dum facio alterum Sacrum, morietur ægrotus: ergo omitte, & occurre cum sacro oleo, ac absolve, si capax est. Neutiquam autem licet uti compendio simplicium Sacerdotum, ut vocat Layman *cit.* qui eo casu, ante val post sumptionem Sanguinis consecrant unam solam particulam. Ecclesia enim secuta institutionem Christi nunquam permittit unam tantùm speciem consecrare, nisi quandoque in ordine ad perficiendum sacrificium jam substantialiter inchoatum, atque etiam eo casu licere consecrare unam tantùm speciem, docent Theologi ferè omnes contra Alensem, Majorem, Adrianum, teste Chappeaville. *De Sacram. minist. tempore pestis c. 4. q. 20.*

459 *Quartus* casus: quando jam dicta Missa supervenit persona notabilis, v.g. Episcopus, quem decet quotidie audire Sacrum, ait Navarrus c. 25. *n.* 87. post Sylvestrum *v. Missa q. 7.* Aut quando repentè post dictam Missam corpus defuncti occurrit sepeliendum, & consuetudo habet, ut non sepeliatur sine sacro: Iidem *ibidem* plures adserunt casus, quos non exscribo. Quia in omnibus ejusmodi casibus attendenda est consuetudo locorum, & ordinatio Episcoporum. Vide Layman, & alios citatos.

§. IV. *Quando, vel quoties tenetur Sacerdos celebrare?*

460 Certum est vi Ordinis, seclusa alia obligatione nullum Sacerdotem teneri celebrare quotidie: cùm nullum alibi extet ejusmodi præceptum. Contrà verò etiam certum videtur, omnem Sacerdotem debere saltem aliquando celebrare, nisi justo impedimento excusetur. Deducitur ex verbis Christi: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis *Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit*, ut declarat Concilium Tridentinum *sess. 22. cap. 1.* Quando autem, & quibus temporibus teneatur Sacerdos celebrare, idem Concilium *sess. 23. cap. 14. de reformatione* sic statuit: *Curet Episcopus, ut (Sacerdotes) saltem diebus Dominicis, & festis solemnibus, si autem curam animarum habeant, tam frequenter, ut muneri suo satisfaciant, Missas celebrent.* Hæc Concil. & hinc breviter resolvendum.

461 I. Sacerdos quilibet tenetur saltem aliquoties in anno, ter, vel quater minimùm, Festis solemnioribus Paschæ, Pentecostes, &c. Missam celebrare, adeo ut si secluso legitimo impedimento, toto anno celebrare omittat, mortaliter peccet. Ita communior, & sine dubio probabilior sententia Doctorum; *Sotus, Sylvester, Reginaldus, Suarez, Conincb., Layman, Marchans*, alii passim, (contra *Anglez., Bonacinam, Dianam, Lugo*, & alios cum Tamburino *Sacrific. l. 1. cap. 6.* à mortali excusantes, secluso contemptu, & scandalo) dummodo in Paschate communicet. Nostra Sententia conformis est judicio plerorumque Doctorum, proborum omnium, imò & plebejorum, qui malè sentire solent de Sacerdotibus, tam pretioso talento rarissimè utentibus, ipsique juri: nam *cap. Dolentes de celebrat. Missarum*, Innocentius III. P. conqueritur dolens, & graviter reprehendit Sacerdotes, qui vix quater in anno celebrant, ideòque suspensione à divinis, & aliis pœnis plectendos decernit. Et manifestè colligitur ex ipso Concilio Tridentino proximè allegato. Ubi Episcopis imponens curam, ut curent Dominicis, & Festis solemnibus Sacerdotes celebrare Missam, omninò patenter præsupponit de se debere saltem aliquoties in anno celebrare: & quando convenientiùs, nisi in Festis illis principalibus? Quamvis specificatio illa quoad Dominicas, & Festa quæque solemnia, videri possit solùm esse admonitionis, & ad melius esse. Quare, si Episcopi de hoc nihil præcipiant, nihil peccabit Sacerdos, si die Dominico, vel Festo aliquo Sacrum celebrare, etiam sine causa omittat; dummodò debitè audiat. At, quid si Sacrum non audire possit ob defectum alterius Sacerdotis? quidquid aliqui adhuc excusare conentur, mihi certum est, te tunc per accidens debere legere Sacrum, siquidem præceptum de audiendo Sacro, non utique intelligitur de Sacro alieno dumtaxat, sed aut de alieno, aut proprio in defectu alieni, juxta communem Doctorum sententiam in tertio præcepto Decalogi. Et pluribus ostendit Gobat *Alphabet. audientium Sacrum, Casu* 5.

462 II. Parochi, seu curam animarum habentes tenentur toties celebrare, quoties Parochiani tenentur Missam audire ex communi præcepto Ecclesiæ, si non sit alius eorum muneri satisfaciens. *Omnes.* Ratio clara est. Hæc enim sunt correlativa: Si populus tenetur audire sacrum, aliquis tenebitur celebrare: & quis alius, nisi Parochus, vel alius ejus loco substitutus? E contrà ergo correlativè, quibus diebus populus non tenetur audire sacrum, Parochus non tenebitur facere, secluso pacto, fundatione, statuto, consuetudine speciali. Aut, tenebiturne Parochus etiam fructum sacrificii sui suis ovibus applicare, quoties tenebitur ei celebrare Missam? Responsio communis est negativa cum Layman *l. 5. tract. 5. cap. 5. num. 6.* Suarez *citat. sect. 1.* esset enim hoc nimis grave onus. Certum tamen videtur, teneri eos pro populo suo offerre saltem aliquoties. Nam Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1. de reformatione*, inter cætera, quæ præcepto divino mandata esse omnibus curam animarum gerentibus asserit, secundo loco nominat oblationem sacrificii pro ovibus: in quod caput *n.* 4. Barbosa cum aliis constanter tradit, teneri Parochum Missæ sacrificium applicare suis ovibus arbitrio boni viri, attenta nimirùm copia, vel inopia redituum, magna, vel modica necessitate Parochianorum. Consultissimum sine dubio est fieri in festis majoribus saltem semel in mense.

463 III. Beneficiati, Sacellani, & alii Missarum onera habentes, utique tenentur celebrare toties, quoties in fundatione, vel conventione exprimitur. Qui tamen tenetur celebrare quotidiè ad intentionem, v. gr. pro fundatore posse eum quater, vel sexies in anno celebrare pro seipso, aut in die animarum pro particulari defuncto: & similiter, qui tenetur quotidiè celebrare, posse quavis septimana una Missa abstinere, devotionis, reverentiæ, seu honestatis causa, idque ex rationabiliter præsumpta intentione fundatoris, concedit communis DD. quos refert, & sequitur Diana *p. 5. tr. 6. Resol.* 15. Tamburinus *l. 3. Sacrif. c.* 3. quos vide. Quod tamen intelligendum, quando onus celebrandi immediatè incumbit ipsi personæ Beneficiati, vel Cappellani. Secùs esset, si onus incumbat ipsi communitati, Ecclesiæ, Collegio, Monasterio, curandi quotidiè celebrari Missam pro fundatore v. g. Sic enim nullo die omitti poterit.

464 IV. Parochus, beneficiatus, vel alius obligatus quidem hac die celebrare ex reditu, vel salario annuo, at non obligatus offere fructum sacrificii ad certam intentionem, (v. gr. Parochus die Dominico) poteritne pro illa applicatione accipere stipendium manuale à petentibus Missam offerri pro se? (hoc enim suprà de applicatione fructus sacrificii intactum mansit.) Ita affirmant Suar. Vasq. alii citatis Lugo *disp. 22. num.* 20. & Marchinus apud Dianam *p. 8. tr. 6. Resol.* 13. Id enim meritò computandum esse inter ejus accidentia ad ejus commodiorem sustentationem. Contrà tamen sentiunt non malè Diana ipse, *loc. cit.* & Gavantus, allegantes contrariam declarationem Cardinalium ab Urbano VIII. approbatam, etiam sæpiùs allegatam, hoc tenore: *Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione beneficii, seu Cappellania, legati, seu salaris, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem missa utrique obligationi satisfacere.* Respondent rectè Lugo, & Marchinus *citat.* esse illic sermonem de illo solo, qui tenetur illis diebus, etiam pro aliquo, ad certam intentionem sacrificare: nam talis nequit ab aliis accipere stipendium, seu eleemosynam novam: sed quidquid dicant hi Doctores eadem Congregatio etiam contrarium dedit responsum Episcopo Traguriensi apud Gobat citat. 10. 151. quod tamen testatur non esse ubique receptum: ideòque, quamvis in negativam propendeam, adhuc tamen nolo damnare ita practicantes.

§. Venerabilis Beda apud Gabrielem Bel *in Canone Missæ lect.* 87. Sacerdos non legitimè impeditus celebrare omittens, quantùm in se est, privat sanctissimam Trinitatem laude, & gloria: Angelos lætitia: peccatores venia: justos subsidio, & gratia: in purgatorio existentes requie: Ecclesiam spirituali Christi beneficio: & seipsum medicina, & remedio. Hac gemma obsigno Sectionem istam.

SECTIO VII.

Jejunium naturale &c.

SUMMARIUM.

465 *Celebrans debet esse jejunus jejunio naturali.*
466. *Jejunium naturale quid, seu in quo consistat?*
467 *Hoc jejunium non violat I. Qui deglutit aliquid, quod nec cibus, nec potus sit:*
468 *II. Aut quid per modum saliva.*

469

469 *III. Vel reliquias minutas pridiana cęna dentibus implicitas.*

470 *IV. Aut etiam sanguinem, vel humorem ex capite defluentem, &c.*

471 *Hoc jejunium naturale incipit à media nocte, seu à primo ictu ad duodecimam. Unde*

472 *Audito primo ictu probabilius teneris statim deponere cibum,*

473 *Et potum seu craterem ori admotum.*

474 & 475 *In dubio, an aliquid post duodecimam sumpseris, poteris præsumere, quod non.*

476 *Ab hoc jejunio naturali excusat.* I. Necessitas integri sacrificii, *Casus varii.*

477 *II.* Necessitas reverentiæ ipsius Sacramenti. (*Ubi quid agendum cum reliquiis post ablutionem, vel Missam in patena, vel corporali inventis?*)

478 *III.* Necessitas sumendi viatici, &

479 *IV.* Necessitas vitandi scandalum publicum. *Ubi*

480 *Quid faciendum illis pluribus Parochis ad Dedicationem convenientibus, nullo amplius jejuno pro summo Sacro?* &

481 *Quid faciendum non amplius jejuno Neomista suas Primitias celebraturo?*

465 SAcerdos celebrans, sicut & quilibet communicans *debet esse jejunus jejunio naturali, id est sine omni cibo, & potu sumpto à media nocte præcedente etiam in minima quantitate ex præcepto Ecclesiæ sub mortali obligante.* Constat ex variis Conciliis passim apud Doctores allegatis. Et ratio tanti rigoris est: quia hoc jejunium non est institutum ob temperantiæ virtutem, sicut jejunium Ecclesiasticum, sed ob reverentiam tanti Sacramenti meritissimè exigentis, ut cibus iste, & potus spiritualis, & divinissimus, ante omnem prorsus cibum, & potum corporalem in Stomachum trajiciatur. Hinc Conc. Tolet. 7. *can.* 1. dicit: *Nullus post cibum, vel potum quemlibet minimum sumptum Missas faciat.* Explico breviter terminos præcepti, & adfero causas excusantes.

§. I. *Jejunus jejunio naturali.*

466 JEjunium naturale 1. *Est carentia cibi, & potus suscepti in Stomachum: vel in via ad Stomachum*, ut loquitur Scotus *in d.* 8. *q.* 3. 2. Jejunus ergo jejunio naturali est, qui à media nocte nihil sumpsit per modum cibi, ac potus. Vides differentiam à jejunio Ecclesiastico, quod est una refectio cum abstinentia à carnibus. 3. Sumere aliquid per modum cibi, & potus est *aliquid ore ab extrinseco sumptum, per se, actione vitali, in stomachum dimittere edendo, vel bibendo.* Ex communi Tannerus *disp.* 5. *qu.* 8. *num.* 78. ubi jam vides pariter excludi salivam, & quidquid per modum salivæ sumitur, vel in stomachum demittitur. 4. Illud dicitur per modum salivæ sumi, vel trajici, *quod cùm sit minimum quid, & à saliva inseparabile*, (esto in illam non sit conversum) *inadvertenter, & præter directam intentionem trajicitur.* Suarez, Vasquez, alii apud Dianam *p.* 5. *tract.* 5. *resol.* 12. Et indicant Rubricæ Missalis de defectibus Missæ ibi: *Si abluendo os deglutiatur stilla præter intentionem, non impedit communionem.* Secùs, quidquid etiam minimum sumptum ab extrinseco, atque à saliva distinguibile per modum cibi, aut potus deglutias dedita opera, desinis esse jejunus, & excluderis à S. Communione, juxta communissimam DD. cum S. Thoma 3. *part. qu.* 80. *art.* 8. Scot. *suprà cit.* Idque etiamsi sumas per modum medicinæ, v. g. unicam guttam, vel unicum granum, ut vocant Medici: idque etiam quacumque optima intentione sumatur illud minimum. Lepidum casum refert Cajetanus *Sum. v. Eucharistia*, de Sacerdote simplici, qui ante Sacrum sumebat nucem muscatam ex devotione pro reverentia Sacramenti, ut bonum odorem conciliaret Hospiti tanto: meritò ipsum damnans peccati mortalis per se loquendo: quia ejus pia intentio non poterat prævalere præcepto, & traditioni Apostolicæ. His benè perceptis facilè resolves casus, quibus violatur, vel non violatur jejunium naturale requisitum ad sacram Communionem, & Sacrificium. Specifico breviter.

§. II. *Non ergo violant jejunium naturale, nec à Communione excluduntur*

467 I. QUi deglutiunt aliquid, quod nec cibus nec potus sit: nam talia naturali æstimatione non censentur edi, vel bibi. Ut si deglutias ungues abrasos, capillos, lignum, aurum, argentum, plumbum, vitrum, ossicula fructuum aliquorum, &c. Nam nomine cibi, & potus designatur illud solùm, & omne, quod à stomacho alterari, & in substantiam hominis converti potest. Ita Cardinalis de Lugo *d.* 15. *Eucharist. sect.* 1. *Dicastillus, Joannes Sanchez*, alii cum Diana *p.* 5. *tract.* 13. *resol.* 1. contra *Nugnum, & Palaum.* Multò minùs, & secundùm omnes, qui respirando attrahit vapores ex cibo, vel potu præsente. Qui fumum tabaci per os attrahit, quia non descendit in stomachum, vel solùm descendit per respirationem: nec ullo modo cibus est. Imò nec qui ore tenet, & dentibus terit folium tabaci, quia nullus illius succus descendit in stomachum, sed agit per vim attractivam, & consensum linguæ cum palato: uti ex professo resolvit Card. Lugo *l.* 1. *Resp. Moral. dub.* 9. Item qui tempore pestis aliquod aromaticum ore circumfert, nihil deglutiendo ex intentione, nisi fortè minimum quid per modum succi inseparabiliter salivę sit admixtum. Ex communi Tannerus *citat. numer.* 79.

II. Quando os eluisti, jusculum, vinum, vel aliquid 468
aliud prægustasti, & totum rejecisti, præterquam parum aquæ, juris, vini, vel alterius liquoris, quod salivæ admistum deglutisti casu: *omnes cum S. Thoma cit.* Secus, si vel in magna quantitate, vel in parva quidem, non casu, sed ex proposito: si videlicet istud parum potuisses à saliva distinguere, & separare. Castro-Palaus cum Gobat *Alphab. Comm. cas.* 17. At, quid si gargarizem, & aquam detineam in ore diutiùs? Certè vix possibile esse censet Jordanus *ibidem* partem aliquam aquæ à faucibus non attrahi: ideòque ut periculosum saltem dissuadendum est.

III. Qui reliquias pridianæ cenæ, saltem minutas im- 469
plicitas dentibus casu deglutit. Omnes cum S. Thoma: imò etiam advertens, & dedita opera. Suarez *disp.* 68. alii, non dissentiente Tannero *loc. cit.* Nam utrovis modo censentur deglutiri per modum salivæ, & non veniunt ab extrinseco, & censentur pertinere ad comestionem præcedentis diei. Secùs dicendum videtur, si reliquiæ illæ essent valde notabiles, & saltem dedita opera deglutiantur: licèt duæ posteriores rationes adhuc videantur probare non frangi jejunium. P. Gobat *numer.* 269 Secùs autem liquidò dicendum est de illo, qui vesperi decumbens ante mediam noctem sumeret fructum saccari, glycerizam, vel simile quid aromaticum paulatim in ore liquandum, & degluriendum: talis enim non esset censendus jejunus, si deinceps post mediam noctem aliquam ejus partem (nisi fortè minimam salivæ inseparabiliter mixtam) deglutiret, sicut de sumente reliquias cibi pridiani dictum: quia ille ita sumpsit vesperi saccarum, ut manducatio illa non esset vesperi, vel certè ante mediam noctem absolvenda, sed quasi quadam continua, & successiva manducatio etiam in sequentem diem fortè duratura, ideòque sequenti die aliquam partem deglutiens verè adhuc manducaret: ut contra Tabienam, & alios nonnullos meritò docent Vasquez, Suarez, Coninch. alii apud *cit.* Cum enim casus iste frequens sit, cederet in magnam fraudem jejunii naturalis.

IV. Neque frangit, qui deglutit sanguinem, vel humo- 470
rem ex capite defluentem, aut humorem defluentem ex pustula in ore rupta: cùm hic nihil accipiatur ab extrinseco, & ista censeantur sumi per modum salivæ, uti in facto resolvit P. Gob. *num.* 268. Idem judico de pulvere tabaci naribus attracto, subinde in os per guttur descendente. Quid igitur, si in stomachum meum involet musca? ne quidem franget, si musca factus elephas: quia non descendit per actionem tuam vitalem. At mihi oscitanti, nec advertenti nequam aliquis injecit in os uvam? Ergo si deglutis, haud manes jejunus. Hinc Lugo *cit.* alii ac Diana *p.* 10. *tr.* 16. *resol.* 49. rejiciunt Bossium negantem jejunium naturale frangi, si quis prolapsus in flumen, violenter glutiat, & trajiciat aquam in stomachum, (idemque esset de potu Syndico) aut deglutiat casu, vel violenter globulum saccari, aliudve cibi, vel potus sibi dormienti, vel non advertenti in os apertum, aut guttur ab alio immissum, &c. cùm in his adhuc interveniat actio vitalis trajiciendi aliquid ab extrinseco sumptum. Secùs videri posset, si seclusa omni prorsus actione propria vitali, aliquid tibi merè violenter, aqua per fistulam v. gr. per os, & guttur in stomacum trajiceretur, ut advertit Gob. *ibid. n.* 264. Tandem quoad sumptionem per modum salivæ adjungo hic casum recentem.

Casus Singularis, & Natalitius.

IN celeberrimo Monasterio, Sacerdos quidam mihi notæ Pietatis, & Doctrinæ, in Sacratissima nocte Natalitia Domini Missam celebrans, per inadvertentiam, ad Missam primam ablutionem ori admovit, & modicam quidem, attamen satis superque sensibilem quantitatem (quinque, vel sex circiter guttularum, putabat) ore excepit: quam si mox

deglu-

deglutisset, jejunium naturale absque dubio violasset. At ille statim sui memor, & perturbatus hæsit, quid ageret? Certè expuere non debuit ob reverentiam Sacramenti, cùm os, lingua, palatum, adhuc tremendo nimis Sanguine rubescerent, seu humore specierum consecratarum vini nimis sensibiliter maderent. Consilio is in arena capto guttas illas vini tamdiu in ore retinuit, donec ore copiosa saliva repleto nihil prorsus amplius de qualitate vini sentire, vel percipere potuerit, & ita tandem salivam deglutiit. Confestim manè, consilii causa, accessit confessarium Theologiæ non imperitum: statim, si non prohiberetur, etiam alterum Sacrum facturus, & postea etiam summam Missam ex officio solemniter decantaturus: allegans pro se ex una parte, quòd licet guttas illas per modum potus ore exceperit, reverà tamen per modum salivæ, ei inseparabiliter admixtas sumpserit: ore autem tantùm excepere aliquid sine dubio non sit comedere, vel bibere: ex altera autem parte, se reverà sine aliquo incommodo, perturbatione Communitatis, ac diminutione suæ existimationis, & authoritatis non posset summum sacrum omittere, & alteri committere. Confessarius (mihi nimis notus) statim ex stapede respondere coactus in re tam inopinata breviter deliberata, nolens hominem in adeo sanctissimo, & gaudiosissimo Festo magis perplexum reddere, cùm in sua, tam bona, & probabili fide relinquendum ratus, ei assensum præbuit, & in reliquis Sacris pergere permisit, licèt ipse valde anceps hæreret, & in oppositum totus propenderet: quemadmodùm necessariò & ego hæreo, & propendeo, eò quòd auctores omnes (quos vidi) scribentes de sumptione per modum salivæ, disertè, & expressè loquantur tantùm de sumente aliquid salivæ inseparabiliter admixtum casu, & præter intentionem: atqui bonus ille Sacerdos non casu, & præter intentionem, sed sciens, volens, & deliberata industria sumpsit. Ego defectu authoritatis (cùm hunc casum apud neminem meorum Authorum reperire potuerim) nihil authenticè resolvere possum, nec audeo, doctiorum me judicio submittens.

§. III. A media nocte: *quomodò intelligendum*.

471 PEr mediam noctem, qua inchoatur jejunium, intelligunt Theologi primum ictum horologii designantis duodecimam noctis; nam ab ultimo, vel medio ictu usque ad horam primam, non est integra hora, sed à primo ictu. *Lugo, Diana, Gobat*, alii apud ipsos. Debet autem sine dubio illa hora duodecima æstimari ex horologiis utcunque benè directis, non abenormiter, ac præsertim ex industria errantibus. Si enim sequaris nimis festinans, teipsum fraudas: si nimis tardum, in comedendo v.gr. à media nocte jejunus non eris. Quando ergo in Civitate sunt plura horologia sæpe inter se non convenientia, sequere, quod malueris, modo non illud, quod scis communiter nimis tardè gradi. Duo autem horologia inter se dissonantia, communiter tamen rectè ambulantia, sunt quasi duo Doctores ferrei, seu instar duarum opinionum probabilium. Communis DD. cum Sanchez *lib.2. de Matrim. disp.* 41. Aliqua hic dubia explicanda sunt.

472 I. Duodecima sonante, auditoque primo ictu, teneorne ex ore ejicere, quod ingesseram nondum audito primo ictu? Ita quidem censent *Coninch. Joannes Sanchez*, alii. Sed certè videtur Ecclesia neminem velle complete hanc inurbanitatem in tali, eoque raro casu: cùm præsertim, licèt illum bolum, vel vini haustum rejicias, non ideò dici possis sumpsisse aliquid ab extrinseco post mediam noctem. Certè Suarez, & alii suprà dedita opera deglutientem reliquias præcedentis cœnæ ideo excusant, quod videatur illarum trajectio non esse moraliter distincta à cœna pridiana: cur non idem dicatur & hic?

473 II. Ergone etiam permittes me, audito eo primo ictu, exhaurire totum craterem, quem jam priùs ori admovi, partemque hausi? Non permittam. Quia sic propriè diceris potum sumpsisse ab extrinseco post mediam noctem. Lugo *cit.* alii communiter. Quamvis Bresserus, & Leander apud Dianam *par.10.tract.13. resol.45.* probabile censeant horam duodecimam durare moraliter usque ad ultimum sonum, adeòque interim bibentem, vel etiam comedentem aliquid, non violare jejunium, seu naturale, seu Ecclesiasticum sequentis diei: tamdiu enim videtur durare, quamdiu auditur. Et sanè probabilissimè teste Gobat. *num.* 177. nolente tamen recedere à communi sensu DD. Neque ego volo in propria praxi, vel consilio de faciendo: at post factum scrupulum peccati, nec mihi, nec petenti injicerem.

474 III. Quòd si autem dubitem, an post duodecimam aliquid comederim, vel biberim, v.gr. in hesterna cœna, vel recreatione in multam noctem protracta? aut de nocte evigilans haustum feci, jam ex rationibus in utramque partem occurrentibus, dubito, an post duodecimam? aut manè aliquid in os sumpsi, jam dubito, an aliquid in stomachum trajecerim, &c. Poterone sine scrupulo Sacris operari, vel laicus communicare? Respondeo ex communiori sententia multorum contra multos: potes sine scrupulo, quia possessio stat pro tua libertate: Certum enim est tuum jus celebrandi, vel communicandi; incertum impedimentum factum: factum autem in dubio non præsumitur, sed probari debet. Nec tu teneris probare, sed is, qui te à Sacro, vel Communione repellere vult, probare tenetur, te non esse jejunum, aut post mediam noctem reipsa aliquid edisse, vel bibisse.

IV. Quamdiu autem à media nocte durare debet jejunium istud naturale? an aliquamdiù etiam ultra Sacrum, vel Communionem? licèt decentissimum sit aliquanto tempore post abstinere ab alio cibo, ac potu, nullum tamen de hoc extat præceptum. Quare nihil indecens admittitur à Religiosis, qui post ultimum Sacrum statim eunt ad communem mensam. Communis cum Laym. *lib.5. tract.4. cap.6. fine.* alii passim. At quid de illo, qui nihil somni interposuit inter cibum prophanum, & Sacrum, v.g. in nocte Natalis Domini? Ipso D. Thoma *suprà cit.* teste, poterit sine scrupulo accedere ad divinum Epulum, cùm nulla lex jubeat dormitionem interponi. 475

§. IV. *Causæ excusantes à jejunio naturali.*

PRima certissima est *necessitas integri Sacrificii*, cùm major sit obligatio præcepti divini de integritate Sacrificii, quàm præcepti Ecclesiastici de communicando jejunè. Hinc. 1. Si Sacerdos in Altari inchoato jam Sacro post consecrationem unius, vel utriusque speciei, recordetur se non esse jejunum, debet omninò pergere ad complendum Sacrificium, secundùm omnes. §. At, quid, si recordetur ante consecrationem? Equidem D.Thomas *quæst.83. art.6. ad 2.* consulit, & tutius esse censet ab Altari recedere, Missamque omittere, si sine gravi scandalo fieri possit. Idque omninò faciendum est, si Missa privatim celebretur, uno tantùm Ministro, vel altero benè noto præsente, in Sacello v.gr. si verò publicè celebret, communiter poterit pergere in suo Sacro: *Suarez, Coninch. Layman, Gobat.* alii passim; tum quia communiter non potest sine magno pudore, & aliqua notoria infamia, aut certè sinistra suspicione recedere, tum quia indecens valde est abrumpere Sacrum, præsertim si jam Oblatio facta, vel Canon inceptus est. Idipsum concedunt DD. commovere de Laico jam ad Aram flectente, communicaturo, & primùm recordante se non esse jejunum, & sine ignominia, vel scandalo non valente recedere. II. Quando Sacerdos sacrificans post consecrationem unius tantùm, vel utriusque speciei repentino morbo correptus, vel deficiens, non potest Sacrificium complete, debet compleri ab alio Sacerdote, etiam à non jejuno, in defectu alterius jejuni. Communissima cum Layman *lib.5. tract.4. cap.6 num.* 22. alii passim. III. Quando Sacerdos loco vini aquam calici infudit, idquè non advertit, nisi post sumptionem totius aquæ, eoque ipso non ampliùs jejunus jejunio naturali, debet tamen de novo consecrare, ac sumere consecratum, ut integretur Sacrificium secundùm omnes, prout jam alibi insinuatum fuit. IV. At ego adverto in ipsa actuali sumptione parte tantùm aquæ ore accepta, quid faciam? non decet utique ut in Calicem, vel aliud vas evomas, seu effundas, quod sumpsisti, sed potes tutò deglutire. *Suarez, Tanner.* alii citati. Sed neque reliquum totum exhaurias, sed effunde in vas mundum, modica aqua cum particula Hostiæ (si superfit) in calice retenta, eique superfunde vinum pro altera consecratione, & consecra de novo, prout Rubricæ claré præscribunt. Layman *cit. num.* 3. 476

Secunda est *necessitas reverentiæ ipsius Sacramenti*. Quod enim (ut in simili de charitate loquitur Bernardus) pro reverentia Sacramenti institutum est, non debet militare contra reverentiam Sacramenti. Hinc generaliter, quando imminet periculum ab incendio, vel incursu hostium infidelium, vel hæreticorum, à quibus injuriosè tractabitur hoc Sacramentum, non solùm à Sacerdote non jejuno, sed hoc absente etiam à Laico propriis manibus absumi possunt Hostiæ consecratæ: imò & debent. Layman *cit. tract. 4.cap.6.n.*21. Hinc specialiter in Missa, quando Sacerdos post sumptam jam ablutionem invenit aliquas particulas, seu reliquias ex Hostia (fortè etiam calice) sive parvæ sint, sive grandiusculæ, debet eas sumere, quia & spectant ad idem Sacrificium, & aliter satis reverenter asservari non possunt. Idque 1. Etiamsi integra hora interim, etiam post Sacrum finitum occupatus fueris communicandis aliis: tota enim illa actio censetur pertinere ad tuum Sacrum. 2. Etiamsi 477

post

post Sacrum primò in Sacristia advertas, nondum tamen depositis vestibus sacris, imò etiamsi vestes jam deposuetis, & non modicum tempus effluxerit, si nequeant asservari sine majori irreverentia: si nimirùm nullus alius sit sacrificaturus, qui secum accipiat illas particulas ante suam ablutionem sumendas. Diana *part.* 5. *tract.* 14. *resol.* 45. At 3. Quid si reliquiæ illæ sint ex alio Sacro? Id ordinariè advertes ante tuam ablutionem: ergo tunc sume, si posteà primùm reperias, essent reponendæ in Sacrario, donec tu, vel alius intra Sacrificium sumas; *Suar. Tanner. alii*, cùm illæ non sint pars tui Sacrificii præsentis. At *Bonacina*, *Castro-Palaus*, alii permittunt etiam, ut sumas: idque verissimum est, per accidens, quando in Sacrario commodè poni non possunt: tunc enim urget reverentia Sacramenti. Ad 4. Quid si remaneat (ut sæpissimè fit) integra Hostia ex meo sacrificio, & non adest Sacrarium, vel non habeo, quò commodè reponam: ergo sume: nam & illa spectat ad tuum sacrificium, neque unam tantùm, sed quotquot ita supererunt. Vide Gobat. *Casu* 13. *num.* 10. At denique dubito, an reliquiæ, quas video, sint consecratæ, necne? ergo post utriusque speciei, & ante ablutionis tuæ sumptionem illas sume. Bonacina, alii communiter.

478 Tertia *est necessitas sumendi viatici* in articulo mortis non tantùm naturalis in morbo, sed etiam violentæ per justitiam; tunc enim licere non jejuno hoc Sacramentum sumere per modum viatici nimis notum est, & ratio clara. Quia magis tunc obligat præceptum divinum de sumenda Eucharistia, quàm Ecclesiasticum de communicando jejunè, & homo maximè tunc hoc subsidio indiget: intellige nimirùm, quando infirmus sine periculo non potest expectare alterum diem, & damnatus ad mortem communionem non potest anticipare. At quoties licebit infirmo diutiùs ad mortem ægrotanti communicare non jejuno? Semel tantùm permittit Vasquez *disp.* 211. *cap.* 4. eò quòd Ecclesia idcirco concedat infirmo non jejuno communicare, ne decedat sine viatico: at semel communicans, non decedit sine viatico: ergo &c. Alii communiter permittunt sæpiùs, quando infirmus ita desiderans non potest commodè tamdiu usque ad tempus communionis expectare jejunus; idque toties, quoties aliàs bene valens licitè sumere posset, vel saltem solitus est sumere, vel sacrificare, & modò propter devotionem, & desiderium difficulter abstinet. Quo casu, etiam altero statim die infirmum non jejunum posse Eucharistiam sumere, concedit etiam Layman *cit. cap.* 6. *num.* 10. dummodò periculum mortis instare videatur, Dicastillus verò, & Gobat. *Casu* 19. *num.* 317. absolutè admittunt altero die, ac saltem Sacerdotem quotidiè durante morbo periculoso. Ratio est: quia Ecclesia eximit ejusmodi ægrotos à lege jejunii naturalis: & adæquata causa hujus exemptionis non est tantùm, ne æger moriatur sine viatico, sed etiam necessitas animæ, quæ in illo articulo maxima est.

§. At, si non adsit Hostia consecrata pro viatico, licebitne Sacerdoti non jejuno celebrare? Communis sententia est negativa apud Laym. *cit. num.* 21. eò quòd Ecclesiæ consuetudo id non permittat ob maximam reverentiam hujus Sacramenti. At verò concedunt absolutè Major, aliique plures apud Dianam *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 33. Et probabile censent Suarez, Filliucius, Lugo, Dicastillus, Tamburinus de Communione *cap.* 2. §. 8. ac Gobat. *cit. à num.* 334. ac fusè Barbosa *de officio & potestate Parochi cap.* 20. *num.* 4. Et tandem sub conditione, si æger non possit aliud Sacramentum, scilicet pœnitentiæ, vel extremæ unctionis suscipere, admittit etiam Laym. *cit. num.* 21. *fine*. Quos vide, si vacat. Mihi non vacat in raro adeò casu immorari.

479 Quarta causa excusans est *necessitas vitandi scandalum publicum*, aliudve grande malum. Ut si obligatus ex Officio celebrare, v.g. Parochus die Dominico, vel Festo, casu, vel culpa non jejunus ampliùs, non possit Sacrum omittere sine gravi scandalo, & obmurmuratione populi, aut etiam sine proprio gravi incommodo: utroque aliter non evitabili. Communis DD. Suarez *disp.* 4. *sect.* 5. Tannerus *disp.* 5. *quæst.* 3. *num* 41. Laym. *cit. num.* 22. *fine*. Ratio sæpè dicta est: quia majori præcepto & legi charitatis naturali de vitando scandalo, cedere necessariò debet minus præceptum positivum Ecclesiæ de celebrando, & communicando jejuno. Quod rariùs quidem: attamen aliquando in Laicis, præsertim Religiosis, qui statis diebus communicare debent locum habere potest; at sæpiùs in Sacerdotibus. Declaro uno, & altero casu certè facto, non ficto, sæpiùs factibili.

480 In celebri pago ad festum Dedicationis à Parocho invitati convenerant decem Sacerdotes vicini magno concursu populi: at omnes, etiam is, qui à Parocho pro summo sacro faciendo invitatus erat, invitationis oblitus, domi celebrarunt, aut etiam jentarunt. Nullus ergo in tanta solemnitate, populo jam diù sacrum expectante erat jejunus, & ad sacrum faciendum dispositus: quid factum? aut quid faciendum erat? Populus è suggestu admonitus de casu excusante ab auditione sacri, sine sacro dimissus est, ita judicantibus illis, satius esse, quàm ut fieret sacrum ab aliquo, quem pluribus constaret non esse jejunum. Verùm Gobat. *Casu* 19. *num.* 330. benè probat potuisse optimè fieri sacrum ab aliquo, qui jejunium non violasset, nisi per ablutionem in sacro suo. Nam in tali casu non potuit reverà planè caveri grave scandalum, id est, gravis, & injusta indignatio, gravis oblocutio adversùs Sacerdotes, ridiculi sarcasmi, & dicteria lædentia eorum famam, & honorem. Certè graves Doctores (ut videbitur) docent, fas esse Sacerdoti non confesso celebrare, ne ipse, vel alii careant sacro die festo, cur non etiam non jejuno? præsertim cùm confessio sit jure divino præmittenda sacro juxta veriorem sententiam, jejunum certè solo jure Ecclesiastico. Tandem Tannerus *cit.* post Angles, & alios rectè judicat, si in die Natalis Domini non esset in oppido, nisi unicus Sacerdos non ampliùs jejunus, neque alius haberi posset, neque aliter scandalum evitari posset, eum rectè facturum, si celebraret.

481 In celeberrimo Monasterio Neomysta ipso die, quo Primitias solemniter celebraturus erat, ouanè rursus Missa sicca sese exercens more superiorum dierum, sumpsit suum panem, & vinum, immemor, sed mox pulsatis omnibus campanis, commonefactus instantis solemnitatis, conclusum tunc est, Primitias esse in sequentem diem differendas. Et quidem per se loquendo, rectissimè. Per accidens potuissent concurrere tales circumstantiæ, quibus certè non peccasset Neomysta ille sic non jejunus Primitias celebrans, ut benè ostendit Gobat. *Casu* 23. *à num.* 410. Utpote 1. Si Sacerdos ille fuit nobilis, seu perhonestæ familiæ. 2. Si illuc convenere Cognati complures. 3. Si paratum lautum convivium. 4. Si more solito è suggestu erat invitatus populus ad Primitias, ideòque & plebs, & complures personæ nobiles ad Ecclesiam se accinxerunt, aut de facto adsunt. 5. Si error ille fuit occultus. His circumstantiis simul concurrentibus (attendendo insignem mortificationem illius Neomystæ optimi, ejus Cognatorum tristitiam, aliorum obmurmurationes, suspiciones, temeraria judicia, adeòque vera scandala, expensas frustrà factas, contemptum istius Neomystæ tanquam hominis incautissimi in re omnium gravissima, &c.) potuisse licitè celebrari Sacrum ab illo Neomysta, probatur, tum à simili ex casu præcedenti, tum ex rationabilissima Epikia, quod si Legislator ipse Pontifex adesset, hoc modo diceret: scilicet se sub illa lege universali noluisse hunc casum comprehendere. Vide latiùs ipsum Gobat. *cit.*

SECTIO VIII.

Confessio præmittenda Sacro, vel Communioni.

SUMMARIUM.

483 *Celebraturus, vel Communicaturus conscius sibi peccati mortalis tenetur jure divino priùs confiteri.*

484 & 485 *Quando censeatur deesse copia confessarii?*

486 Usque ad num. 490. *Non suppetente copia confessarii, quando, & quibus casibus possit sacerdos contritus celebrare?*

490 *Quos comprehendat præceptum illud:* quamprimùm confiteatur?

491 Usque ad nu. 494. *Quomodo intelligendum illud:* Quamprimùm?

494 Usque ad num. 498. *Quando, & qualiter pollutio impediat Celebrationem, vel Communionem?*

498 Usque ad n. 500. *Quid respondendum mulieribus quærentibus à Confessario, an teneantur reddere debitum die Communionis, vel nocte pridiana?*

482 Concilium Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 7. sic habet: *Quare communicare volenti revocandum est in memoriam ejus præceptum; Probet autem seipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat. Quod à Christianis omnibus, etiam iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò servandum esse decrevit, modò non desit illis copia Confessarii. Quòd si, necessitate urgente, Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimùm confiteatur.* Hæc Concilium.

§. I. *Præceptum ejus:* Probet autem se ipsum homo, *&c.*

483 Significatur in primis eum, qui Sacram Eucharistiam sumpturus, aut celebraturus est, examinare se debere, utrùm peccati alicujus mortalis sibi conscius sit: de quo ritè confessus non fuerit. Layman *n.* 5. Deinde innuitur hoc præceptum de præmittenda confessione esse juris divini positivi, (non tantùm Ecclesiastici) ex verbis Pauli 1. *Cor.* 11. *Probet autem seipsum homo*: Unde Concilium utitur vocula *declarat*, non *statuit*, vel *præcipit*, allegatque *Ecclesiasticam consuetudinem*, cujus initii cùm nulla memoria extet, satis declarat esse apostolicam traditionem semper ab Evangelio promulgato in Ecclesia observatam, (sive quòd ipsi Apostoli ea de re præceptum tradiderunt, sive quòd à Christo acceptum promulgarunt) & non præceptum novum ab Ecclesia introductum. Ita communior, & probabilior sententia DD. Navarr. *c.* 21. *n.* 5. Suar. *disp.* 66. *sect.* 3. Coninch, Laym. *l. c.* alii.

§. II. *Modò non desit Copia Confessarii.*

484 Copia Confessarii tunc non habetur, quando vel nullus adest Sacerdos approbatus, & expositus; ad absentem autem sine magna difficultate, spectatis circumstantiis personæ, & itineris, accessus esse nequeat: Vel si adsit quidem Confessarius jurisdictione præditus, cui tamen pœnitens sine interprete, aut sine periculo gravis jacturæ, aut scandali proprii Confessarii, aut aliorum, confiteri non possit, juxta latiùs dicenda suo loco de Confessione Sacramentali, & specialiter de Religiosis extra Monasterium degentibus, de habente casum reservatum, à quo Confessarius simplex alioquin expositus absolvendi potestate careat.

Alios casus nonnulli adferunt, ut si desit proprius Confessarius, cui devotiùs, aut confidentiùs confitereris. Victoria apud Dianam, *p.* 9. *tr.* 3. *resol.* 15. sed meritò reprobantem cum communi DD. Quod verò nonnulli prætendunt, non adesse sibi copiam Confessarii, si nullus adsit, nisi vel familiaris, cui confiteri, & deinceps conversari erubescat, sanè falsum est, si nullum aliud periculum scandali, aut alterius gravis incommodi subsit ex illis, ob quæ Confessionem dimidiare licere suo loco dicetur. Ratio est: quia ut quis sine prævia confessione communicet, vel celebret, omnium consensu non sufficit sola erubescentia, sed neque sufficit probabilis metus cujuscunque ignominiæ, scandali, vel alterius incommodi, sed requiritur grave quid, grave scandalum, gravis infamia, ut loquuntur passim DD. & observat Dian. *cit. p.* 9. *tr.* 3. *resol.* 15.

§. III. *Quid si necessitate urgente, &c.*

485 Necessitate ergo, & justa causa urgente, & non suppetente copia Confessarii, fas erit Sacerdoti contrito (contritione saltem æstimata, si nimirùm bona fide credat, aut probabiliter existimet se esse verè contritum) absque prævia Confessione celebrare, aut Laico communicare, in sequentibus potissimùm casibus.

486 *Primus* ab ipso Concilio Tridentino in allegato textu insinuatus est: Quando Sacerdos ex officio tenetur celebrare, aut fideles jure suo Sacrificium exigunt, nec per alium perfici possit: utpotè Parochus die Dominico, & Festo. Item pro defuncto præsente: item ad benedicendas nuptias: Idem, vel quivis alius, ut pro moribundo viaticum conficiatur, si alia Hostia consecrata desit. Layman, Diana, *citat.*

487 §. Hic addunt aliqui plures casus. 1. Quando aliquis etiam simplex Sacerdos rogatur ab aliis die festo aliàs Sacrum audire non valentibus, ut Sacrum legat. Diana *cit. resol.* 9. post alios. 2. Quando ipse Sacerdos deberet carere Sacro, festo die, Sotus, Vivaldus, alii. 3. Quando idem deberet omittere communionem Paschalem. Diana *resol.* 13. 4. Quando Cappellanus ratione Cappellaniæ tenetur legere Sacrum. Palaus contra Dianam *loc. cit.* 5. Quando idem jam accepit stipendium pro dicendis Missis, aut oblato stipendio rogatur, ut celebret. Henriquez contra Dian. *cit.* 6. Quando Religioso habenti casum reservatum, & per Confessarium petenti, Superior facultatem deneget. Præposit. Tamb. Diana *cit. resol.* 15. At supposito, præceptum hoc confessionis præmittendæ esse juris divini, ut dictum est, casus isti meritò reprobantur ab aliis, ac ipso Gob. *tr.* 4. *Casu* 61. *n.* 241.

488 *Secundus casus*, ab omnibus admissus est. Si Sacrificium vel Communio sine gravi infamia, vel populi scandalo omitti non possit. Ratio sæpiùs indicata est. Casus frequens esse potest de Sacerdote aliàs solito, vel modò rogato instanter, ut faciat Sacrum: ut sine gravi nota, vel suspicione criminis omittere nunc, vel denegare non possit. Certè graves DD. apud Dianam *citat. resol.* 20. absolutè dicunt sufficere metum admirationis in populo, eò quòd hæc non soleat esse sine suspicione peccati: Quod licèt, in rigore loquendo, rectè neget Suarez, aliique communiter, verum tamen esse debet, quando ex illa admiratione timetur, quòd homines de facto accipiant occasionem temerè judicandi, detrahendi. Gob. *num.* 156. Scotus *in* 4. *d.* 9. *qu. un.* etiam excusat Sacerdotem jam indutum sacris vestibus, & non habentem ad manum Confessarium idoneum. Idque etiam in Laico sine nota gravi, vel sine ignominia non valente omittere Communionem, concedunt DD. ferè omnes. Scotus *in* 4. *d.* 9. exemplificat de Religioso vi Regulæ obligato tali die ad Communionem. Recentiores communiter declarant exemplo Laici jam flectentis ad Aram Communionis, & tunc primùm recordantis alicujus peccati mortalis, nec valentis sine ignominia, & scandalo recedere: sed rarus iste est casus, nec facilè admittendus, plerumque enim facilè possunt vitari hæc incommoda, saltem longè sæpiùs, quàm sibi fingant multi, ait post Dianam Gob. *num.* 246. Ratio dictorum sæpiùs indicata est. Quia lex positiva etiam divina non censetur obligare cum tanta severitate. Et scandalum est magnum spirituale damnum, ex majori obligatione naturali charitatis evitandum.

Tertius casus est. Quando Sacerdos inchoato jam Sacro recordatur peccati mortalis anteà commissi (aut fortè, proh nefas! tunc primum patrati) & siquidem primùm post consecrationem, omnium consensu debet, elicita contritione, Sacrificium prosequi: Si autem ante consecrationem, eum obligari ad confitendum, vel recedendum, si commodè, & sine ulla nota infamiæ posset, docent Navarr. *Man. cap.* 25. *num.* 76. Sylvester, Coninch. alii cum Suarez *disp.* 66. *sect.* 4. & in ea suppositione verum esset. Contrarium ergo practicè longè verius est, si Sacerdos etiam statim post introitum recordetur peccati mortalis, posse elicita contritione, & posteà confitendi proposito, pergere, & neque recedere, neque confessarium advocare obligari. Ita Sotus, Victoria, Henriquez, Tannerus, Layman, Gobat, citati. Ratio clara est. Quia via unquam decenter, & sine omni Sacerdotis nota, confusione, aut etiam scandalo, interrupta Missa confessio Sacramentalis interponi posse videtur, sive recedendo, sive confessarium advocando, excepto, si in publico officio Missæ Concio interponatur, aut quis Sacerdotem sibi ministrantem haberet, idque ipsum via sine incommodo, nisi in loco privato celebretur: Itaque in aliquo prædictorum casu. 489

Quod si necessitate urgente, Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit: sequitur

§. IV. *Quamprimùm confiteatur.*

I. Hoc præceptum purè Ecclesiasticum est, ut patet ex verbis Tridentini hoc jus de novo condentis, & non antiquum declarantis. Et quia in materia odiosa, non est extrà proprios terminorum limites extendendum. Non ergo comprehendit Laicos vel ipsos etiam Sacerdotes Laicorum more communicantes sine prævia confessione, ob necessitatem, & confessarii inopiam, ut contra Navarrum *cit.* docent Suarez, Coninch. Layman *n.* 7. Quin probabiliter neque Sacerdotes, qui habentes copiam Confessarii, ea tamen non utentes, *sine necessitate* celebrant in peccato mortali, sive ex malitia sacrilega, sive ex inadvertentia sui mali status. Verba enim Concilii expressè loquuntur de Sacerdote *urgente necessitate, sine prævia confessione celebrante*. Ita cum Nugno, aliisque Suar. *disp.* 66. *sect.* 7. Insuper fuerunt DD. opinantes: Verba hæc Concilii continere consilium tantùm, non præceptum: sed jam ampliùs audiri non possunt, ut mox patebit. 490

II. Præceptum illud confitendi *quamprimùm* imponit necessitatem confitendi, vel quamprimùm quis post Sacrum factum habet copiam Confessarii, ex communi Tanner *tom.* 4. *d.* 5. *quæst.* 8. *num.* 27. vel certè intra triduum. Diana *cit. p.* 9. *tr.* 3. *resol.* 23. Nam in jure vox *quamprimùm*, seu *illicò*, significat idem, quod post triduum, *l. final. C. de Jud. & alibi*. At verò minimè subsistit explicatio P. Escobar, & quorundam aliorum. *Quamprimùm* hic idem importare, ac quando suo tempore Sacerdos iterùm primùm confitebitur. Nam inter propositiones 45. damnatas ab Alexandro VII. 38. 39. hæ sunt: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimùm est consilium, non præceptum*: Item hæc: *Illa particula (quamprimùm) intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.* Et certè ea explicatio patenter est con- 491

tra mentem, & intentum Concilii. Ne scilicet Sacerdotes habentes conscientiam peccati mortalis, passim prætextu necessitatis, & inopiæ Confessarii, absque confessione, elicita tantùm contritione sacrificent: Voluit Concilium, si omninò non possint ante, saltem statim post Sacrum confiteantur, & non quando alioquin iterum confitebuntur, forte post mensem, &c.

492 III. Sed nunquid illa vocula *quamprimum* adhuc intelligi poterit, *quamprimum* talis iterum velit celebrare, ut intellexit Binsfeldus noster apud Dian. *cit. res.* 13. Certe videtur ista explicatio non esse prohibita in illo decreto ab Alex. VII. approbato: utpote penali, ideòque non extendenda ultra proprietatem verborum: Nulla autem proprietate verborum vox *quamprimum* intelligi potest de celebratione? Quidquid sit de hoc, Resp. non posse sic intelligi Concilium. Quis enim est ita rudis, ut sine Magisterio Concilii universalis ignoret incumbere sibi hodie volenti dicere Missam, obligationem confitendi sua mortalia, si fortè ante decem dies fecit Sacrum inconfessus ob defectum Confessarii? Si itaque raro celebrare soleat, noli fidere illi explicationi, quippe nimis apertè repugnanti menti Concilii Tridentini, sed omninò teneris saltem tertio die sub mortali confiteri post illud Sacrum sine confessione factum, esto eo die nec habeas in animo celebrare, nec præceptum confessionis te aliundè obliget: juxta communissimam Doctorum apud citatos Tannerum, Dicastillum, Layman, & Gob. *Alphab. Sacr. casu* 14. *n.* 439. Si autem quotidie, aut in septimana aliquoties celebres, jam te *num. prac.* salvum intellexisti. Vix enim erit tam rigidus Theologus, qui te hodie sic celebrantem, & eras, vel perendie denuò celebraturum præmissa confessione, adhuc hodie ad confitendum obligare velit.

493 IV. Nihilominus tamen illa expositio Binsfeldiana videtur usu firmata, & implicitè saltem approbata usu sacerdotum Germanorum. Audivi ego tot Sacerdotum confessiones, audierunt alii innumeri: at quis unquam reperit Sacerdotem, qui censeret se deliquisse, quod Confessionem post Sacrum sine confessione ex necessitate, & inopia confessarii factum distulerit usque ad tempus, quo erat iterùm sacrificaturus, per octiduum, v.g. vel ampliùs, quanquam facillimè citiùs confiteri potuisset? Quare nisi expressè de hac obligatione dubitent, vel consulrent Confessarium (tunc utique veritas aperienda esset) censeo Confessarium tutò posse dissimulare, eosque in sua utcunque bona fide relinquere potiùs, quàm innovas difficultates inducere, juxta communem doctrinam in materia de conscientia erronea. Tandem ex alibi dictis jam nosti, Sacerdotem in mortali nec confessum, nec contritum celebrantem non committere 5. peccata mortalia. 1. ratione omissæ Confessionis. 2. ratione omissæ contritionis. 3. ratione oblationis indignæ. 4. ratione consecrationis. 5. ratione communionis indignissimæ: Sed unum tantùm. Quia confessio, contritio, oblatio, consecratio ordinantur ad sumptionem tanquam finem, eorumque omissio, vel indigna tractatio sub communione indigna tanquam sub uno fine uniuntur: ut ex communi doctrina de peccatis notat etiam Diana *cit. p.* 8. *tr.* 3. *resol.* 36. *& alibi*. Restat tandem

Dubium notabile.

Qualiter pollutio &c. impediat Celebrationem, vel Communionem?

494 R Esp. generaliter. *Non impedit ratione sui ipsius, sed solùm in quantum est peccatum: vel in quantum effectus malignos post se relinquit*. Ex qua generali Regula communiter recepta, atque communi doctrina apud Laym. aliosque cit. ita breviter in specie resolves.

495 I. Quamvis pollutio voluntaria, & peccaminosa fuerit, si tamen post pœnitentiam homo nullum malignum effectum sentit, celebrare, vel communicare nulla ratione prohibetur; quia scilicet jam rectè dispositus est: & pollutionis peccatum, sicut & quodvis aliud, post legitimam pœnitentiam perinde se habet, ac si non fuisset. Ita communis. D. Bonavent. Gerson, Sotus, Suarez, Vasquez, Coninch. aliique citatis, Layman *l.* 5. *tr.* 4. *c.* 6. *n.* 14. *&* 15. Consultum tamen est tali homini, qui voluntaria pollutione, aut fornicatione se inquinavit, ob humilitatem, & reverentiam tanti Sacramenti, abstinere à Communione, vel Sacro, cùm facilè potest: Quod etiam confessarius, consideratis circumstantiis, pœnitenti injungere potest, & quandoque debet, ut gravitatem peccati magis agnoscat, & imposterùm efficaciùs caveat. A fortiori ergo nihil prohibebit à Sacro, vel Communione pollutio involuntaria v.g. in somnis facta: attamen differre in aliam diem ob humilitatem, etiam tunc consultum, cùm commodè potest: nisi ratio peculiaris celebrandi, vel communicandi adsit; ut in Religiosis quotidie celebrare solitis, aut statis diebus communicare. Si indulgentia requirens Communionem lucranda &c. Nec cedendum dæmoni, cùm putatur immisisse turpe somnium, ex quo secuta macula fæda, ut homo à communione avertatur, ut monet etiam D. Thomas 3. *p. q.* 8. *art.* 7.

II. Si post pollutionem, etiam involuntariam, omnique culpa carentem, quis malignum effectum remanentem sentiat, utpote carnis commotionem, animi perturbationem, evagationem, torporem, &c. interim multò magis consultum erit à Sacro, vel Communione abstinere, ut ex D. Thoma cit. docent iidem DD. etiam Sanch. *l.* 9. *de Matrim. disput.* 13. Quinimò peccatum veniale erit, si quis accederet cum tali mala dispositione, quam repellere, & superare negligeret, Layman *eod. n.* 15. *medio*. Ratio ex se patet. At rursus si sacrificandi, vel communicandi aliqua necessitas vel rationabilis causa urgeat, & maximè si fraude dæmonis putetur excitatum malum ad impediendam devotionem communicandi, nihilominus exhibita cura, & studio se præparandi, devotionem excitandi, accedendum erit, ut omnes observant cum D. Thom. *l. c.* 496

III. Multò minùs ergo quoad sæculares Communionem impediet debitum conjugale nocte præcedenti præstitum debito fine, & moderatione, ad petitionem alterius conjugis, aut etiam petitum ex speciali causa, ut si videat alium conjugem periclitari: vel singulari spe prolis hoc potiùs, quàm alio tempore, ob singularem corporis dispositionem, concipiendæ ait Laym. *cit. n.* 15. *in fine*: allegans D. Gregorium, aliosque Doctores. At vero solius voluptatis, ac libidinis exsatiandæ causa copulam carnalem exercentes cum proposito eodem die, vel sequenti manè communicandi, absque veniali culpa, & irreverentia accedere non posse, rectè censet Laym. *ibidem*: id enim signum est animi nimis parum dispositi ad divina. Et D. Thomas *cit. ar.* 7. pronuntiat debere prohiberi, ne talis accedat ad Sacramentum. Et hoc sensu intelligendi sunt SS. Patres aliquando de hac re satis rigidè loquentes, nominatim D. Augustinus *serm.* 244. *de tempore*, D. Hieronym. l. contra Vigilantium: *Illorum conscientiam convenio, qui eodem die post coitum communicant*. Excipit tamen rursus Castro-Palaus *hic disp.* 13. *num.* 3. nisi occurrat specialis causa communicandi eo die, vel de præterito doleat, ut dolore concepto plenè culpæ satisfecisse videatur. Et hinc 497

IV. Ex dictis collige, Confessari prudens, quid mulieribus v.g. respondendum sit, quando quærunt, an maritis debitum reddere teneantur eo die, vel nocte pridiana, quando communicaturæ sunt. Sic enim prudenter distingues, 498

I. Si mulier frequenter communicare soleat, v.g. singulis diebus Dominicis, aut Festis atque adeo sæpiùs in mense, die ut simplici petitione etiam annuat, ne conjugi molestia fiat, neve illius in se amorem minuat, & occasionem tribuat interdicendi ei imposterum frequentem Communionem. Quin si maritus seriò, & constanter petat, reddere etiam renebitur, alioquin periculum esset, ut peccet, tum contra justitiam negando debitum justè, & seriò petenti, tum contra charitatem ratione scandali, quia exinde iræ, & odium nasci solent, & maritus versari potest in periculo incontinentiæ, &c. Sicque post factum, mulierem communicare permitte, quia implevit opus bonum ex justitia debitum, nisi per accidens effectus aliquis malignus obsisteret, juxta dicta N. II. 499

II. Si verò mulier non frequenter communicet, sed in præcipuis Festivitatibus tantùm, aut ad summum, semel in mense: dic ipsi, ut moneat, rogetque maritum, ut illa vice abstineat in honorem Festivitatis, aut sacræ communionis suæ: nisi ex tali communione suam iram, ac indignationem ejus incurrere debeat, ac timeat: tunc autem si admonere, vel rogare facilè non possit, aut admonendo, rogandove nihil proficiat, debitum reddendum est petenti, ac nihilominùs ad Sanctissimam Eucharistiam accedere poterit, si exinde animi distractionem, vel indispositionem insolitam non patiatur, vel etiamsi patiatur, tamen sine nota aliqua communionem intermittere non possit. Hinc vides, si post factum fœminæ confitentes de hoc interrogent, regulariter, & ferè semper eis communionem permittendam. Ita post Sanch. Suarez, alios, Layman *cit. c.* 6. *num.* 16. *per totum*. 500

Finit Secunda Pars Theologiæ Sacramentalis.

THEOLOGIÆ MORALIS SACRAMENTALIS

PARS TERTIA.

Instructio Curati, seu Confessarii de Pœnitentiæ Sacramento.

DE hoc septem erunt capita. I. De Sacramenti Penitentiæ Essentia, Partibus, Materia. II. De Contritione. III. De Confessione. IV. De Satisfactione. V. De Absolutione sacramentali. VI. Da Confessariu, ejusque requisitis. VII. De sigillo, & noticiæ ex confessione habitæ Usu licito, & illicito. In nomine Domine Domini incipiat

CAPUT I.

De Sacramenti Pœnitentia Essentia, Partibus, Materia.

SECTIO I.

Quid est Penitentia?

SUMMARIUM.

1 *Pœnitentia quid nominis contra hæreticos?*
2 *Pœnitentia, ut* virtus, *&* ut Sacramentum.
3 *Quid ut* virtus?
4 *Offensa, & injuria differunt in hoc, quod offensa sit* læsio, seu irritatio voluntatis alterius.
5 *Injuria* vero læsio injusta juris alterius rationabiliter inviti.
6 *Differentia satisfactionis, & restitutionis.*
7 & 8. *Qualiter, & quot modis quodlibet peccatum repugnet Deo? &*
9 *Contineat offensam, & injuriam Dei?*
10 *Quid Pœnitentia ut* Sacramentum?
11 *Est verum N. L. Sacramentum*
12 *Immediatè à Christo institutum.*
13 *Estque necessarium omni post Baptismum mortaliter lapso necessitate medii in re, vel in voto.*
14 *Ejus subjectum, & differentia à Baptismo.*

§. I. Pœnitentia *quid nominis?*

1 POEnitentia dicta est à nomine, *pœna*, & verbo *teneo*, ut dictum sit *pœnitere*, ac *pœnam tenere*: pœnitens; *pœnam tenens*; ac pœnitentia, *pœna tenentia*: seu ut loquitur D. Isidorus l. 6. Ethymolog. cap. ult. *Pœnitentia; eo quòd ipse homo se puniat pœnitendo, quod male admisit*. Ita omnes Catholici, contra Hæreticos nostri temporis, qui delicatum hominum genus, ab omni pœna abhorrentes, fingunt Ethymologiam penitentiæ, non à nomine *pœna*; sed à propositione, *pone*, id est; *post*, quasi dicatur, *pone tenere*; id est: *posteà sapere*: adeoque volunt pœnitentiam nihil aliud esse, quàm resipiscentiam à peccatis commissis, consistentem in agnitione peccatorum commissorum, & proposito non ampliùs committendi. Sed imperfectè, & perversè. Nam ut homo per actum virtutis pœnitentiæ animi mutatione ad meliorem vitam se convertat, necesse est, ut non solùm agnoscens malè facta sua, novæ vitæ propositum arripiat, seu resipiscat, sed etiam vitam veterem, seu peccata commissa, & agnita tanquam malum abolendum detestetur, ac de eo doleat? ut passim significant Scripturæ, & SS. Patres, significationem hujus vocis, *Pœnitentia*, ubique exprimentes per dolorem, & pœnam, seu afflictionem aliquam. Job. ultimo. *Idcircò ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla, & cinere, &c.* Joel. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra, &c.* Et Christus ipse Matth. 11. *Si in Tyro, & Sidone facta essent virtutes, quæ facta sunt in vobis, in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent*. Quæ omnia important pœnam aliquam, & animi dolorem. Et clarissimè D. Augustinus lib. 50. Homiliarum, homilia ultima: *Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfaciat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis Sacrificium cooperantibus eleemosynis*. Et notissimum est illud D. Ambros. relatum c. 1. d. 3. de Pœnit. *Pœnitentia est, mala præterita plangere, & plangenda iterùm non committere*. Similiter loquuntur alii Patres passim ad longum.

§. II. Penitentia, *quot modis accepta?*

DUplicitet accipitur Penitentia, 1. Ut virtus: 2. Ut Sacramentum est. *Penitentia ut virtus* dicitur, quatenùs consistit in actu penitentis detestantis, ac punientis peccata sua. Et est in re ipsa Contritio, pars materialis Sacramenti Penitentiæ. *Pœnitentia ut Sacramentum* dicitur, quatenùs consistit in actu Sacerdotis peccatorem verè penitentem, seu de peccatis suis dolentem, ac confessum absolventis: adeò ut Penitentia *ut Sacramentum* non tantùm præsupponat, sed etiam ut partem materialem correquirat, ac velut includat penitentiam *ut virtutem*. De penitentia virtute absolutè sumpta, & sine ordine ad Sacramentum, quatenùs scilicet olim ante Sacramentum penitentiæ institutum, requirebatur ad remissionem peccatorum, & peccatoris justificationem, latè speculantur Scholastici. Nos breviter aliquid. 2

§. III. *Quid est Pœnitentia virtus?*

E*St habitus inclinans hominem ad detestandum, & vindicandum peccatum à se commissum, quatenùs offensa, & injuria Dei est*. Communis DD. ex Scoto *in* 4. *d.* 14. Hujus virtutis actus, seu penitentia actualis est: *Detestatio, ac dolor animi de peccato, quatenùs est offensa, & injuria Dei, intentione eam delendi, ac vindicandi, seu compensandi*. Ex D. Thom. Layman *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 5. *numer.* 2. Estque in re ipsa contritio generatim sumpta, de qua copiosè dicemus *cap.* 2. De Penitentia virtute, seu habituali, qualis virtus sit, quæ ejus ratio formalis, objectum formale, finis &c. (de quo, ut modò dixi, latè disceptant Scholastici) res tota speculativa est, ad praxim parùm utilis, minùs necessaria: tantum enim abest, ut Tyronem dirigat, & promoveat ad practicam cognitionem contritionis, quin potiùs distrahat, & confundat. Id solùm nota: Hujus virtutis, & actus penitentiæ objectum materiale detestandum, & vindicandum esse peccatum. Objectum verò formale, & rationem formalem, ob quam detestandum, & vindicandum peccatum, esse injuriam, & offensam Dei. Hos terminos juvat applicare pro fundamento, & pleniori intellectu dicendorum. 3

Quatenùs offensa, & injuria Dei est.

DIfferunt hæc duo, offensa, & injuria, sicut magis, & minùs latè patens. Omnis enim injuria offensam continet: Non è contra omnis offensa injuriam. Nam 4

1. Offensa generatim est *læsio, seu irritatio voluntatis alterius*: qua nimirùm aliquis alteri contra voluntatem suam molestiam infert, sicque eum movet, eique motivum, seu jus tribuit ad displicentiam, indignationem, aversionem, ac iram adversùs offendentem, activè loquendo. Nam passivè, & formaliter *offensa* est ipsa displicentia, aversio, indignatio, ac quidam animi amaror, & cordolium offensi adversùs offendentem. Atque hæc offensa potest esse, & sæpè fit absque omni injuria propriè dicta, seu læsione juris alterius offensi. Ex. gr. Amico petenti à te librum commodatò, quo is valdè indigeret, & tu facilè carere posses, negas tamen, & non vis dare: proculdubio offendis Amicum, & das ei sufficiens motivum ad displicentiam, aversionem, & indignationem adversùs te: non tamen facis ei injuriam, quia nullum ejus jus lædis, neque ullo jure teneberis ei librum commodare, sed tantùm vo-

luntati ejus infers molestiam: ideoque est offensa pura contra pacem, & amicitiam humanam, & ad summum contra virtutem charitatis, minimè contra justitiam. Atque pro hac offensa pura debetur satisfactio amica; non ex justitia aliqua, cùm nullum jus alterius læsum sit, sed ex charitate, fitque ea satisfactio per amicam petitionem veniæ, per obsequia alia specialia, & similia homini offenso exhibita pro quantitate offensæ, ad ejus animum, affectumque reconciliandum: prout latiùs tractatur in materia de charitate.

5 II. Injuria *est læsio injusta legis alterius rationabiliter inviti*, (ideòque eo ipso etiam *offensa*,) qua nimirùm fit aliquid contra verum jus alterius, v.g. contumeliam inferendo: & potest injuria etiam esse absque omni damno illato, (ut si soli, nemine præsente, contumeliam inferas; si adulterium committas omninò occultum manens, nulla indè prole suscepta &c.) Et pro tali injuria mera, & non damnosa, debetur aliqua vindicta, seu satisfactio ex justitia vindicativa. *Satisfactio* enim propriè est *compensatio injuriæ alteri illatæ:* in hoc consistens, quòd sicut alterum injuriando, & lædendo contra jus, & voluntatem ejus molestavimus, ita nos vicissim in ejus gratiam aliquid molestum nobis contra voluntatem nostram agendo, vel patiendo (v. g. ad minimum humiliter, & confusibiliter deprecando, &c.) injuriam illatam compensemus, aboleamus, & velut vindicemus: qui est actus proprius justitiæ vindicativæ, & respectu Dei virtutis pœnitentiæ inclinantis hominem *ad detestandum, & vindicandum peccatum, quatenùs offensa, & injuria Dei est*: qua ratione, dicam statim *num. seq.* Quòd si porrò injuria etiam damnosa sit, injustum damnum inferens proximo in suis bonis fortunæ, famæ, vitæ, animæ, v. g. furando, detrahendo, occidendo, &c, jam pro illo damno compensando debetur restitutio propriè dicta ex justitia commutativa: *Restitutio enim est compensatio damni injustè illati alteri in bonis suis:* & fit aliquid de nostro ipsi damnificato conferendo ad æqualitatem damni illati, seu dati, & accepti.

6 §. Hic incidenter benè nota differentiam satisfactionis, & restitutionis ex descriptionibus datis: & simul ad propositum observa rationem, cur Deo offenso aliquo modo satisfacere, non autem restituere possimus. Nimirùm, quia sicut, proh dolor! possumus Deum offendere, & injuriare, aliquid contra voluntatem ejus sanctissimam, jus, ac leges agendo, vel omittendo, aut verò damnum ei in bonis suis inferre non possumus: ita in ejus gratiam, ac compensationem, ac vindictam offensæ, & injuriæ ipsi illatæ, aliquid nobis molestum agere, & pati possumus, & debemus: nihil autem ipsi de nostro, ante non suum, conferre possumus. Benè, inquam, hæc nota, & simul disce, qua intentione onera tua satisfactoria, seu pœnitentias peragas, & Deo offeras. Jam consequenter videamus, qua ratione omne peccatum sit

7 III. Injuria, & Offensa Dei. Omne peccatum, ex eo ipso, quòd sit transgressio legis divinæ, seu uti definit S. Augustinus, *Dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei æternam;* consequenter necessariò, & contra ipsum Deum, adeoque offensa, & injuria Dei; idque varia, & multiplici ratione, I. Generalissimè peccatum repugnat Deo ob infinitam suam Sanctitatem summè abhorrenti, abominanti, ac detestanti peccatum, prout pœnis æternis, ac temporalibus nimiùm manifestat: & sic peccatum generaliter continet offensam Dei, provocans nimirùm Deum ad justissimam, gravissimam, infinitam displicentiam, aversionem, indignationem, &c. adversùs peccatorem; nisi peniteat. Estque hæc offensa contra virtutem pacis cum Deo, ut pulchre declarat Cardinalis Lugo *disp. 2. de Pœnitent. sect. 1.* & significare videtur Apostolus, Rom. 5. *Justificati ergo ex fi-*
8 *de pacem habemus ad Deum, per Dominum nostrum Jesum Christum*. II. Generaliter peccatum repugnat Deo, ut supremo Principi, ac Domino, cui summum jus competit disponendi de omnibus prout vult, absque ullius creaturæ contradictione, vel repugnantia. Et hac ratione generaliter omne peccatum continet injuriam Dei propriè dictam contra justitiam, ac jus divinum strictissimum, quod Deus habet in nos, & omnes actiones nostras, multò magis, quàm Dominus in servum, Dux in militem &c. pro qua injuria meritò detestanda, omnis, & stricta Deo satisfactio debetur. Atque hanc injuriam, & offensam adversùs Deum detestandam, compensandam, abolendam, ac velut vindicandam debita satisfactione, dicimus objectum formale, ac proprium munus penitentiæ virtutis. III. Jam particularius. Peccatum supremè repugnat Deo, ut summo bono, & fini nostro ultimo, quippè super omnia amando, & prosequendo, tum amore concupiscentiæ, ut summum bonum nostrum, & ultimus finis CUJUS est: tum maximè amore amicitiæ, ut summum bonum in se, & ultimus finis CUI est: a quo summo Bono, & ultimo fine totaliter avertit peccatum mortale, & saltem retardat peccatum veniale, offensa, injuria, & malitia peccati suprema, atque directè opposita charitati divinæ. IV. Repugnat Deo, ut supremo Legislatori simpliciter prohibenti peccata: sicque omne peccatum generalem inobedientiam involvit, contra obedientiam Deo debitam, alia speciali offensa, & injuria Dei. V. Repugnat Deo, ut primo principio ac supremo Domino vitæ, ac mortis, cui proindè supremus cultus Latriæ debetur ex virtute Religionis: sicque omne peccatum generatim inhonorationem Dei, adeòque offensam, & injuriam gravissimam involvit, contra eandem virtutem Religionis: ut proinde penitentiam, quatenùs eo respectu, & ratione peccatum detestatur, rectè Cajetanus apud Layman *cit. numer.* 3. dixerit esse quandam speciem virtutis Religionis. VI. Repugnat Deo, ut supremo nostro benefactori, omniumque bonorum auctori, & largitori: sicque eandem omne peccatum generalem, ac atrocem erga Deum ingratitudinem continet adversùs gratitudinem ipsi summo jure debitam: alia rursus speciali offensa, & injuria. Quæ omnia latè, & terribiliter exaggerata reperies in Scripturis, Patribus, & Doctoribus.

IV. Vides ergo (& nonnè contremiscis, & jam nunc alicito vehementi penitentiæ virtutis actu, super omnia detestaris, & compensare, abolere, ac vindicare effervescis omni debita satisfactione sanè multiplicem offensam, & injuriam Dei?) Vides, inquam, omne peccatum, præter propriam malitiam specificam ex objecto, v. gr. blasphemiæ, adulterii, furti, &c. insuper continere generaliter offensam Dei, contra ejus infinitè sanctam voluntatem: deinde injuriam contra summum, ac strictum ejus jus in te, & omnes actiones tuas: ulteriùs speciales offensas, injurias, ac malitias infandas contra charitatem, Religionem, obedientiam, gratitudinem, omni jure Deo debitas. Sed tamen; ne apprehendar iis omnibus constitui pluralitatem specificam peccatorum, seu diversas malitias specificas in confessione explicandas, & enumerandas per modum circumstantiarum speciem mutantium: minimè, quia sunt malitiæ transcendentes generaliter imbibitæ in omni peccato, & ipso peccato in sua specie explicato, sufficienter intellectæ, & ideò non multiplicant peccata mortaliter, nisi formaliter, & indirectè intenderentur à peccatore, ut si expressa intentione ideò velles peccare, v.g. blasphemare, fornicari, te inebriare, &c. ut Deum offendas, injuria afficias, inhonores, ei ingratus sis, &c. quod quidem extremæ esset malitiæ, diabolis, & diabolicis hominibus magis, sagisque propriæ. Placuit tamen commemorare, ut subministrem varios modos apprehendendi deformitatem peccati, ut ad illud fugiendum, detestandum, & abolendum moveamur jam hac, jam illa consideratione, prout erimus dispositi, & occasio se offeret. His ergo sic positis quoad objectum penitentiæ virtutis, quoad ipsum actum, & actualem detestationem, vindictam, & satisfactionem peccatorum, noli hic abstractè agere, quia necessariò pluribus agendum erit deinceps, tum de Contritione, tum de Satisfactione, tanquam partibus Sacramenti Penitentiæ. 9

§. IV. *Quid Sacramentum Pœnitentiæ?*

Est absolutio hominis pœnitentis, contriti, & confessi, facta certis verbis cum debita intentione prolatis à Sacerdote jurisdictionem habente ex institutione divina absolutionem animæ à peccato significans. Ex Scoto *in 4. d. 14. qu. 4.* 10

Est definitio accurata singula ad hoc Sacramentum concurrentia, & requisita distinctè exprimens: sed tu, Tyro, non facilè retines. Dic faciliùs: *Est Sacramentum novæ legis, quo homo verè pœnitens, & confessus, à Sacerdote legitimo, certa verborum forma, à peccatis absolvitur*. Explicatio necessariò tractanda est per totum decursum: ut supervacaneum sit, hic multa generaliter, & in abstracto inculcare. Aliqua tamen hic breviter adnoto.

I. Penitentia est verum Sacramentum novæ legis. Certum de fide. Ex verbis expressis Christi, Matth. 18. *Amen dico vobis: quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis. Et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlis*. Ratio ergo est, quia ubicunquè in Scriptura instituitur externum symbolum, cum promissione gratiæ, ibi instituitur verum Sacramentum: sed in prædictis verbis institutum est externum symbolum, seu signum sensibile, nempe absolutio utique facienda signo aliquo externo sensibili, cum promissione gratiæ, scilicet remissionis peccatorum, quæ necessariò fit per infusio- 11

nem

nem gratiæ sanctificantis: ergo ibi institutum est verum Sacramentum.

12 II. Sacramentum Penitentiæ est immediatè institutum à Christo Domino. Certum de fide, prout docet, & definit Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 1. Can. 1.* Est quidem potestas absolvendi prædicta, & promissa Apostolis, adeoque Sacramentum Penitentiæ, inchoativè institutum à Christo adhuc vivente vita mortali citato cap. 18. Matthæi; simpliciter tamen, & absolutè in effectu institutum est post Resurrectionem Joan. 20. quando Christus Apostolis dixit: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Sic Trid. *cit. sess. 14. cap. 1.* dicens: *Dominus autem Sacramentum Penitentiæ tunc præcipuè instituit, cùm à mortuis excitatus insufflavit in Discipulos dicens: Accipite Spiritum Sanctum. &c.*

13 III. Sacramentum Penitentiæ post sui institutionem in lege nova est necessarium ad salutem omni homini post Baptismum in peccatum mortale prolapso, necessitate medii in re, vel in voto: reipsa autem susceptum, necessitate præcepti tantùm. De fide definitum in Concilio Tridentino *eadem sess. 14. cap. 5.* Ratio est: quia quando effectus alicujus medii instituti est simpliciter necessarius ad salutem, ipsum quoque medium institutum sic necessarium est: sed effectus Sacramenti Penitentiæ, scilicet remissio peccati mortalis post baptismum commissi, ac justificatio peccatoris, simpliciter est necessarius ad salutem, cùm nullus possit salvari, nisi remissis peccatis mortalibus: ergo & ipsum Sacramentum Penitentiæ est sic necessarium necessitate medii, aut reipsa susceptum, si possibilitas adsit, aut saltem habitum in voto, implicitè saltem semper incluso in contritione perfecta, vel amore Dei super omnia, ut *cap. seq.* de Contritione suo loco patebit. Nam reipsa tantùm susceptum necessarium est solùm necessitate præcepti divini pro articulo mortis: & præcepti Ecclesiastici semel per singulos annos, ut latiùs patebit *infrà*, cùm de Confessione.

14 IV. Subjectum capax Sacramenti Penitentiæ proinde est omnis, & solus homo viator post Baptismum peccato alicui obnoxius, atque ad ejus remissionem dispositus, juxta latè dicenda in sequentibus. Alia quæstio est: Cuinam necessarium sit Sacramentum Penitentiæ? Sed jam audivisti esse necessarium omni homini post Baptismum in peccatum mortale prolapso, vide infrà de materia hujus Sacramenti.

§. Est ergo Sacramentum Penitentiæ patenter distinctum à Sacramento Baptismi, cùm utriusque Sacramenti diversæ sint materiæ, & formæ: Baptismus initerabilis, Pœnitentia iterabilis, toties quoties: uti contra quosdam hæreticos anathemate etiam definit Conc. Trid. cit. sess. 14. Can. 2. *Si quis Sacramenta confundens, ipsum Baptismum Sacramentum Penitentiæ dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint, atque ideò penitentiam non rectè secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit.* Dicitur autem Pœnitentia secunda post naufragium tabula, ut explicant Scholastici: quia cùm totum humanum genus primi Parentis lapsu, naufragium passum sit, duo nobis misericors Deus in nova lege Sacramentorum remedia, velut tabulas ad emergendum ordinavit, unam Baptismi, alteram Penitentiæ. Neque tertia opus est, eò quod licèt homo sæpiùs in peccatum relabatur, eandem semper Penitentiæ tabulam apprehendere possit, ac securo litori gratiæ divinæ, ac æternæ beatitudinis portui restitui. Paulò aliter ex Patribus explicat Layman.

SECTIO II.

Quæ, quot, & quales sunt partes Pœnitentiæ, seu Sacramenti Pœnitentiæ.

SUMMARIUM.

15 *Partes ex parte Sacramenti sunt* materia, *&* forma.
16 *Ex parte pœnitentis*, Contritio, Confessio, *&* Satisfactio.
17 *Satisfactio autem est solùm pars integralis.*
18 *Quo sensu contritio, & confessio sint partes essentiales?*
19 *Thomistæ, & RR. volunt eas esse partes propriè essentiales.*
20 *Scotus cum suis id optimè negat.*
21 *In quo consistit essentia Sacramenti Pœnitentiæ?*

15 IN hac quæstione attendendum est ad terminos. Quando expressè, & distinctè quæritur: *Quæ, vel quot sunt partes Penitentiæ Sacramenti?* in promptu est responsio. *Duæ sunt*, sicut in omnibus aliis Sacramentis: *materia, & forma.* Forma sunt verba absolutionis: Ego te absolvo &c. materia sunt peccata cum dolore confessa: ubi exprimis simul, & materiam remotam, *peccata*, & materiam proximam, seu actus pœnitentis, qui sunt dolor, & confessio, cum satisfactione saltem implicita in ipso dolore inclusa, ut patebit suo loco.

Quando verò simpliciter quæritur: *quæ, vel quot sunt partes Penitentiæ?* Regulariter intelligitur de pœnitentia se habente ex parte Pœnitentis duntaxat: & responsio notissima est: *Tres sunt: Contritio, Confessio, & Satisfactio.* Majoris claritatis gratia, & ut tu quoque aliquid sapere videaris, & benè distinguendo, benè doceas, posses ad hanc quæstionem ita distinguere. Pœnitentiæ, ut totum Sacramentum est, duæ sunt partes, materia, & forma, *ut suprà*: Penitentiæ verò, ut se tenet ex parte penitentis tantùm, tres sunt partes, Contritio, Confessio, & Satisfactio. Hæc de modo loquendi, & ad quæstionem, *quæ vel quot:* Jam quoad rem, & quæstionem, *quales sint partes Penitentiæ*, sit 16

§. I. *Quænam ex his sunt Partes essentiales?*

PArs essentialis, & principalis Sacramenti Penitentiæ, citra controversiam, est forma absolutionis: de qua pluribus suo loco *cap. 5.* Ex parte penitentis verò duæ tantùm dicuntur partes essentiales Contritio, & Confessio: Satisfactio autem est solùm pars integralis, & requisita in hoc Sacramento, non ut reipsa existens; sed solùm in proposito, saltem implicito virtualiter semper incluso in ipsa contritione, & proposito melioris vitæ. Ita omnes. *Ratio* clara est: quia hoc Sacramentum per modum judicii, supposita accusatione dolorosa, essentialiter perficitur per absolutionem regulariter datam ante satisfactionem, seu impletionem pœnitentiæ, & executionem operum à Confessario injunctorum: quia infirmis sensibus destitutis validè, & essentialiter completo Sacramento, absolutio confertur absque omni injuncta satisfactione, etsi non absque proposito virtuali modò dicto, ut latiùs patebit suo loco *cap. 4.* ergo contritio, & confessio tantùm, non item satisfactio, potest dici pars essentialis Sacramenti Penitentiæ. Jam rursus quæritur 17

§. II. *Quomodo Contritio, & Confessio sunt partes essentiales?*

SUnt sine dubio partes essentiales in hoc sensu, & hac ratione, quòd sine ipsis reipsa habitis simpliciter non possit consistere essentia Sacramenti Penitentiæ, seu absolutio legitima, & valida. In his terminis omnes consentiunt: & nimis certum est ex Concilio Tridentino mox infrà allegando. *Ratio* quoque clara est: Quia Sacramentum Penitentiæ, tanquàm verum judicium essentialiter consistit in accusatione, & absolutione Rei: ergo confessio aliqua ita est pars essentialis Sacramenti Pœnitentiæ, ut sine ea actu habita, non possit consistere essentia Sacramenti. Atqui certissimum quoque est, non sufficere confessionem peccatorum quamcumque & quomodocumque factam, sed requiri confessionem dolorosam de peccatis, factam in ordine ad delendum peccatum, & Deum reconciliandum, ut latiùs patebit suis locis *c. 2. & 3.* ergo etiam aliquis dolor est ita essentialis pars Pœnitentiæ Sacramenti, ut sine ipso actu habito Sacramentum subsistere nequeat. Sed jam rursus, & difficiliùs quæritur 18

§. III. *Suntne partes propriè essentiales per modum veræ materiæ?*

SIc affirmant & docent Thomistæ omnes, & Recentiores communiter. Nimirùm: contritionem, & confessionem esse partes propriè essentiales per modum veræ materiæ, unà cum forma absolutionis componentes unum Sacramentum essentialiter: adeò ut sicut in Baptismo, v. g. ablutio & forma, *Ego te baptizo &c.* immediatè constituunt, & componunt unum Sacramentum Baptismi, ac fundamentum proximum significationis practicæ, simulque efficaciter significant gratiam sanctificantem, ac regenerationem spiritualem; ita contritio, & confessio, seu confessio dolorosa peccatorum, unà cum absolutionis forma tanquam veræ compartes immediatè constituunt, & componunt unum Sacramentum Pœnitentiæ, unumque immediatum fundamentum significationis practicæ, simulque efficaciter significant gratiam justificantem, seu absolutionem animæ à peccatis. Ratio jam suprà indicata est: quia scilicet Sacramentum Penitentiæ, tanquam verum judicium essentialiter consistit in accusatione dolorosa, & absolutione Rei. Estque Sententia recepta in sacris Consistoriis, quantùm ego cum meis Tyronibus expertus sum. 19

Contrà verò Scotus in 4. d. 12. *cum suis omnibus, & non pau-* 20

ris Recentioribus, tenet totam essentiam Sacramenti Penitentiæ consistere in forma absolutionis, quæ sola per modum principalis actus judicialis immediatè significat, fundatque significationem practicam, & efficacem absolutionis animæ à peccatis per infusam gratiam sanctificantem. Contritionem verò, & Confessionem esse solùm partes materiales actu requisitas per modum conditionis, *sine qua non*; quatenùs Judex Sacramentalis non potest ferre sententiam absque cognitione causæ, & dispositione penitentis: quemadmodùm etiam in aliis judiciis, accusatio Rei, & cognitio Causæ non propriè ad essentiam, sed potiùs ad integritatem judicii spectant. Favent huic sententiæ oppidò Concilia Florentinum, & Tridentinum, dum assignando materias Sacramentorum, Baptismi, Confirmationis &c. vocant simpliciter *materias*; quod nimirùm habeant rationem propriam materię unà cum forma componentis essentiam Sacramenti, simulque partialiter significantis effectum Sacramentalem; At verò in Sacramento Penitentiæ actus penitentis vocant, non absolutè, & simpliciter, sed addita particula diminuente, *quasi materiam*; innuentia utique, aliter se habere actus penitentis ad hoc Sacramentum, quàm aquam v. gr. ad Baptismum, nec consequenter ita esse de essentia Sacramenti, sicut illam. Audi textum Tridentini *sess.* 14. *c.* 3. sic habet. *Sunt QUASI materia hujus Sacramenti ipsius penitentis actus, nempe contritio, confessio, & satisfactio, qui quatenùs in penitente ad INTEGRITATEM Sacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione penitentia partes dicuntur*. Hæc sancta Synodus. An non satis favorabiliter pro Sententia Scotistica? Pluribus non immoror, cùm sit res merè speculativa, & perinde est in praxi, quid credas. Si non placet sapere cum paucioribus, loquere cum multis: simulque jam cape, quid respondeas ad principale punctum hujus quæstionis.

§. IV. *In quo consistit essentia Sacramenti Penitentiæ?*

21 JAm satis audivisti. In sententia communi Thomistarum, ac Recentiorum, essentia Sacramenti Penitentiæ consistit in dolorosa confessione peccatorum, & absolutione Sacramentali simul. In Sententia verò Scoti consistit in sola absolutione sacramentali, supposita contritione, & confessione, tanquam conditione, *sine qua non*, necessariò actu requisita, quo ipso patenter ab essentia Sacramenti penitentiæ secluditur satisfactio. Quid vis ampliùs?

SECTIO III.

Quæ, & quotuplex est materia Sacramenti Penitentiæ?

SUMMARIUM.

22 *Materia duplex: proxima, & remota.*
23 *Quomodo actus penitentis sint materia proxima: &*
24 *Qua ratione peccata sint materia remota?*
25 *Quare sola peccata post Baptismum commissa sint materialia hujus Sacramenti:*
26 *Quæ materia necessaria, quæ sufficiens?*

22 DUplex est materia Sacramenti Penitentiæ, *proxima, & remota*. Materia *proxima, & ex qua*, sunt actus penitentis, contritio, & confessio. Materia *remota, & circa quam* sunt peccata actualia, post Baptismum commissa; & hæc materia remota alia necessaria, alia sufficiens. Ita omnes. Sumitur palàm ex Concilio Tridentino paulò ante allegato. Alii in concreto utramque materiam comprehendentes sic loquuntur: *Materia Sacramenti Penitentiæ sunt peccata post Baptismum commissa, debita contritione, & confessione, sacris clavibus subjecta*. Explicatio rursùs per speciales quæstiunculas.

§. I. *Qua ratione actus penitentis sint materia* proxima, & ex qua?

23 MAteria *proxima* dicuntur, quia proximè applicant peccata sacris clavibus, ut per absolutionem remitti possint. In omni enim Sacramento materia proxima dicitur id, quo materia remota proximè applicatur, ut accedente forma Sacramentum perficiatur; ut ablutio aquæ in Baptismo; Unctio Chrysmatis in Confirmatione; traditio Calicis, &c. in Ordine. Atqui per contritionem, & confessionem, seu per confessionem dolorosam peccata sunt proximè applicata, ut accedente forma absolutionis, Sacramento perfecto remittantur: ergo actus penitentis contritio, & confessio, rectè dicuntur materia *proxima* Sacramenti Penitentiæ. Materia *ex qua* verò dicuntur in communi Sententia suprà allata, *sect. praced.* §. 1. quòd contritio, & confessio sit vera materia, & pars essentialis unà cum forma absolutionis componens, & intrinsece constituens Sacramentum Penitentiæ, sicut Baptismus ex aqua, & forma; homo ex corpore, & anima. Quare eo termino *ex qua*, non utuntur Scotistæ.

§. II. *Qua ratione peccata sint materia* remota, & circa quam?

REmota materia dicuntur, quia peccata secundùm se non sunt immediatè remissibilia per absolutionem, nisi per actus penitentis proximè applicentur, ut modò explicatum est. 24

Materia autem *circa quam* dicitur, quia sunt objectum, circa quod detestandum, destruendum, ac dolendum versantur tum actus penitentis, tum ipsa absolutio: *uti enim ignis materiam ligna esse dicimus, quia vi ignis consumuntur: ita peccata, quæ penitentia delentur, rectè hujus Sacramenti materia dici possunt*. Catechismus Romanus S. Pii V. *p.* 3. *n.* 24.

§. III: *Quare sola peccata actualia post Baptismum commissa?*

QUia sola peccata actualia post Baptismum commissa hominem in foro Ecclesiæ reum constituunt. Nam ut 25 aliquis sit reus in foro Ecclesiæ, ejusque judicio subjiciatur, debet priùs esse subditus Ecclesiæ: atqui soli baptizati sunt, & per Baptismum fiunt subditi Ecclesiæ, consequenter ii soli suis peccatis Rei sunt in foro Ecclesiæ. Nam secundùm Apostolum: *Ecclesia non judicat de iis, qui foris sunt*. Et Concilium Tridentinum *sess.* 14. *c.* 2. *dicit*: *Ecclesia in neminem judicium exercet, qui non priùs per Baptismi januam fuerit ingressus. Et ibidem can.* 1. *definit*: *Penitentia Sacramentum esse institutum à Christo pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata prolabuntur*. Et hinc *sola peccata actualia post Baptismum commissa*, sunt materia Sacramenti Penitentiæ; minimè verò peccatum originale, quippe quod per ipsum Baptismum necessariò priùs remittendum est: & tandem sola *peccata* vera propriè dicta, & reipsa commissa sunt materia hujus Sacramenti: quia sola peccata vera coram Deo facta indigent reconciliatione cum Deo; mediante hoc Sacramento. Quare si nihil confitearis nisi meram imperfectionem, v. g. quòd hodie manè non amaveris Deum super omnia &c. aut confitearis solùm peccatum, quod falsò putas à te commissum, reverà non subsistet Sacramentum, ut benè observat Lugo *De Penit. d.* 12. *sect.* 1. *n.* 12.

§. IV. *Quotuplex est materia remota? quæ necessaria? quæ sufficiens?*

MAteria remota Sacramenti Penitentiæ duplex est: 26 *Necessaria, & sufficiens*. Materia *necessaria*, est solum peccatum mortale post Baptismum commissum, & nunquam legitimè confessum: seu nunquam Ecclesiæ clavibus legitimè subjectum. Materia sufficiens est omne peccatum post Baptismum commissum, etiam veniale, etiam mortale jam semel legitimè confessum. *Omnes*. Ratio est: quia ideò aliquod peccatum dicitur materia necessaria Sacramenti Penitentiæ, vel Confessionis, quia homo illud tenetur confiteri, seu subjicere clavibus habita opportunitate, sub dispendio salutis: atque sola peccata mortalia nunquam ritè confessa sub dispendio salutis clavibus subjicienda sunt per confessionem: ut patet ex Concilio Tridentino *sess.* 14. ferè tota; & ampliùs patebit *c.* 3. *sect.* 1. Venialia autem aliis multis modis deleri possunt: jam legitimè confessa alia deletione haud egent: ergo illa tantùm, non hæc sunt materia necessaria hujus Sacramenti. Attamen hæc ipsa adhuc sunt materia sufficiens, idque qua ratione, difficultates sunt non modicæ meritò per justas quæstiones explicandæ.

SECTIO IV.

De Materia sufficiente, & Dubia Sacramenti Penitentia.

SUMMARIUM.

27 & 28 *Venialia sunt materia sufficiens.*
29 & 30 *Qua ratione?*
31 Usque ad n. 34 *Probabiliùs per solam attritionem venialia non remittuntur extra Sacramentum.*
34 *Nullum etiam veniale remittitur sine aliqua saltem virtuali penitentia.*
35 *Penitentia formalis, aut virtualis quando habeatur?*

36 Usque

36 Usq; ad n.40. *Per quos actus venialia ex opere operantis remittuntur?*
40 & 41. *Venialia universaliter etiam remittuntur ex opere operato immediatè per omnia Sacramenta N. L.*
42 & 43. *In statu gratiæ ritè suscepta.*
44 & 45. *Qualiter venialia remittantur per Sacramentalia?*
46 & 47. *Nullum veniale remittitur sine remissione mortalis, si adsit.*
48 Usque ad n.54. *Qua ratione peccata jam legitimè confessa sint materia sufficiens? &*
54 & 55 *Qua ratione peccata dubia?*
56 *Qualiter Confessarius procedere debeat, si pœnitens mera dubia afferat?*

§. I. *Qua ratione peccata venialia sunt materia hujus Sacramenti?*

27 I. SUnt materia omninò sufficiens. Sic enim expresfsè docet Concilium Trid. *sess.14. cap. 25. & can.7.* anathema dicit, *si quis dixerit non licere peccata venialia confiteri*. Et ratio est, quia peccata etiam venialia sunt verè, & absolutè peccata coram Deo, hominemque reum culpæ, & pœnæ constituunt: ergo & illa debitè applicata per dolorosam confessionem sunt materia apta ad absolutionem, & cum forma absolutionis sacramentalis Sacramentum constituere poterunt. Sed en tibi difficultatem non modicam, meritò diligenter explicandam.

28 II. Confitens sola venialia (reipsa carens mortali, & in gratia constitutus) aut habet contritionem, vel saltem attritionem de venialibus, aut non habet. Si non habet, Sacramentum nullum erit, cùm dolor attritionis saltem sit pars essentialis seu conditio necessariò requisita ad hoc Sacramentum. Si habet veram attritionem, tunc jam per ipsam attritionem, ex opere operantis, ante absolutionem, remittuntur ea venialia, de quibus attritus est, seu doluit. Nam secundùm communem Sententiam DD. per omnem veram supernaturalem attritionem, etiam jam extra omne Sacramentum remittuntur venialia: cùm omnis attritio sit vera retractatio prioris delicti, & consequenter in homine justo actus meritorius, & satisfactorius: erga sola venialia non sunt materia sufficiens, & apta Sacramenti absolutionis. Quomodo etiam sunt materia absolutionis, si nunquam absolvantur, seu per Sacramentum absolutionis remittantur? Sed negatur rotundè consequentia. Nam

29 III. Stante etiam, sed nihil obstante illa communi Sententia, venialia hominis justi regulariter (certè non omninò nunquam, ut patebit) non remitti directè per Sacramentum ex opere operato; adhuc tamen rectissimè dicuntur materia sufficiens hujus Sacramenti, varia ratione. I. Etiam mortalia sæpissimè remittuntur ante absolutionem per perfectam contritionem, ad quam omnes boni confitentes conari, & boni Confessarii disponere, & adhortari solent, & tamen dicuntur, & sunt materia sufficiens, imò & necessaria hujus Sacramenti. II. Peccata venialia hominis habentis etiam mortalia, & de utrisque attriti directè, & ex opere operato remittuntur per Sacramentum Pœnitentiæ. Remitti tunc certum est: at non remittuntur ex vi suæ attritionis, vel dispositionis ex opere operantis: quia venialia hominis existentis in mortali non possunt remitti, nisi remissis priùs mortalibus, cùm actus remissivus venialium debeat esse meritorius, qualis nullus potest esse hominis existentis in peccato mortali. Atqui peccata mortalia non remittuntur per solam attritionem ante Sacramentum: ergo nec venialia tunc remittuntur, sed unà cum mortalibus remittuntur vi Sacramenti ex opere operato.

30 IV. Quando unà cum venialibus obnoxius es peccato mortali, & de utrisque communem elicis attritionem, v.g. quòd iis Deum severum Judicem offenderis, infernum merueris, & sic confiteris solùm venialia, omisso mortali: vel quia inculpabiliter non recordaris; vel quia recordaris quidem, at justam causam illud non aperiendi habes (juxta dicenda *cap. 3. suo loco.*) Hoc casu directè absolveris à solis venialibus, & indirectè tantùm à mortali omisso, secundùm communem DD. Vides jam, quàm sint materia sufficiens hujus Sacramenti peccata venialia. Sed audi ampliùs.

31 V. Longè probabilius, & verius est per solam attritionem extra Sacramentum non remitti venialia, ideòque sola venialia cum attritione confessa semper remitti per Sacramentum ex opere operato. Ita Vasquez *in 3.p.q. 87. ar. 1. dub. 1.* eumque secutus Laym. *lib.5. tr.6. nu. 14. & 15.* quem vide. Saltem probabilissimum, & mihi propè certum est, quod docet Lugo *De pœnit. disp. 9. sect. 2. n. 29.* Non per quemlibet actum attritionis hominis justi remitti posse quodlibet veniale, vel omnia venialia, sed requiri actum valdè ferventem, & perfectum: ideòque adhuc venialia sola nimis sæpè remitti per ipsum Sacramentum. *Ratio est:* quia sine dubio plus requiritur ex parte pœnitentis ad remittenda venialia ex opere operantis sine Sacramento, quàm cum Sacramento suscepto ex opere operato: ergo non omnis actus attritionis sufficiens cum Sacramento ad remittenda venialia confessa, sufficit etiam extra, vel ante Sacramentum ad remittenda eadem venialia, de quibus quis atteritur, sed requiritur attritio in certo gradu perfectionis, fervoris, motivi melioris, vel sublimioris &c. eoque majori, & majori juxta proportionem majoris, & majoris gravitatis, vel multitudinis peccatorum venialium. Quis enim dicat, vel credat, te eodem actu, & gradu attritionis, quo cum Sacramento deles peccata venialia v.g. vanæ cogitationis, vel verbi otiosi, etiam extra Sacramentum delere aliquot satis graves excessus, vel crapulas, contentiones, rixas &c. etsi non mortales? Certè non pauci, inter quos magnus Theologus Vasquez suprà allegatus ad remissionem venialium extra Sacramentum contritionem perfectam, vel amorem Dei super omnia, bonis rationibus requirunt, vide Laym. *l.c.*

§. Denique opposita Sententia, nimirùm venialia hominis justi sola nunquam remitti per Sacramentum Pœnitentiæ, videtur esse contra omnem sensum, & praxim fidelium, & proborum omnium. Nam optimi quique pro remissione venialium tanquam meliori, & securiori medio utuntur hoc Sacramento, adeòque supponunt hoc Sacramentum habere efficaciam ad ea remittenda. Denique reconciliandum, pro his venialibus, & quotidianis culpis offensum, unde & ejusmodi confessiones venialium *reconciliationes* dicere solemus. Hic piè curiosus meritò sciscitabitur, per quos ergo actus universim remittantur peccata venialia? Charitas urget, ut oporteat cum tam piè angariante procedere mille passus. Sit ergo incidenter 32

§. II. Quæstio Incidentalis.

Quibus modis universim deleantur peccata venialia?

VEnialia remittuntur universim duobus modis. 1. *Ex opere operantis.* 2. *Ex opere operato per Sacramenta, & aliquatenùs per sacramentalia.* Ita Communis DD. Explicato. 33

I. Ex opere operantis per actus meritorios &c.

PEccata venialia, seu veniales culpæ non remittuntur per quoscunque actus meritorios, seu per quæcunque opera bona hominis justi; sed per actus meritorios venialibus aliquo modo oppositos, seu per illos actus, in quibus involvitur formalis, vel virtualis aliqua pœnitentia, seu displicentia peccati. Et breviter: nullum etiam veniale peccatum in hac vita à Deo homini remittitur sine aliqua saltem virtuali pœnitentia. Ita (contra D. *Bonaventuram, Gabrielem*, alios apud citandos) Communis DD. cum D. Thoma *3.p. qu. 87. art. 1.* & ibidem Suarez, Vasquez, Coninch. & aliis Layman *cit. cap. 6. num. 6.* Lugo *de Pœnitentia disp. 9. num. 21.* Ratio est: quia cùm homo per quodlibet peccatum veniale verè offendat Deum, & aliquo modo recedat à voluntate Dei, non est conveniens, ut ei remittatur, seu condonetur hæc offensa, & recessus à Deo, nisi per reditum ejusdem ad Deum aliquo actu contrario: neque enim offendens potest fieri non offendens, saltem lege ordinaria, nisi aliquo actu contrario offensam retractet: atqui iste ad Deum reditus, & hæc offensæ retractatio non potest esse, vel intelligi sine aliqua formali, vel saltem virtuali pœnitudine, aversione, ac displicentia peccati, ut ex se patet: ergo &c. 34

§. *Formalem* autem pœnitentiam, & displicentiam venialium habes, quando expresfsè doles de tuis venialibus, v. g. dicendo: *doleo me commisisse hæc, vel illa venialia, vellem nunquam patrasse: O si non fecissem, &c.* Virtualem autem pœnitentiam, displicentiam habes, quando exerces actum directè contrarium tuis venialibus. Utporè 1. Quando petis à Deo veniam illorum, v.gr. dicendo: *Dimitte nobis, &c. Miserere, &c.* 2. Quando proponis non ampliùs committere alia venialia, modò non perduret complacentia de commissis. 3. Quando exerces actum virtutis contrarium tuis venialibus: adeòque remittuntur tibi omnia venialia tua mendacia, quando ex amore veritatis loqueris, quod verum est. Ita mox citandi. 4. Quando cujuscunque virtutis aliquem actum, vel opus bonum exerces ea intentione, ut obtineas remissionem omnium suorum peccatorum. Vide latè Lugo *loc. cit.* Et fusiùs Dicastillum de Pœnitentia *disp.20. dub.16. & 17.* Ergo jam in particulari 35

Peccata venialia ex opere operantis remittuntur I. Certissimè 36

ſimè per actum contritionis perfectæ, quo doles de ſummo bono ſuper omnia amando, & dilecto à te quomodocunque offenſo, adeòque complectendo veniales offenſas: præſertim etiamſi expreſsè extendas ad omnia venialia. Nam (NB.) ſi doleas de ſummo bono offenſo ſimpliciter, & tam graviter, quàm ſolet offendi per mortalia peccata, utpotè jactura gratiæ divinę, ac æternæ beatitudinis, jam hic dolor tuus non ſe extenderet ad tua venialia, ac proinde per hunc actum, etſi perfectæ contritionis, & omnium mortalium remiſſivi, non remitterentur venialia. Poteſt namque fieri, ut cum vera contritione, & juſtificatione, vel gratiæ augmentatione conſiſtant venialia aliqua peccata, ſive ſecundùm actualem affectum, ſive ſecundùm habitualem nondum retractatam voluntatem.

37 II. In ſatis communi, & probabili Sententia, etiam per actum veræ attritionis ſupernaturalis, ſimiliter ſub motivo excludente etiam venialia, utpotè quòd Deum offendendo pœnas ſaltem purgatorii, aliaſve temporales promeritus ſis, item privationem majoris gratiæ, gloriæ, &c. Nam ſi doleres de peccatis, quòd iis infernum meritus, æterna beatitudine excideris &c. jam rurſus pateret dolor tuus ſe non extenderet ad tua venialia; quin cum hoc dolore poſſes ſimul habere actualem affectum aliquorum venialium, nedùm habitualem nondùm retractatam voluntatem. Sed vide de attritione dicta *qu. præced.*

38 III. Certiſſimè per actum formalem amoris Dei ſuper omnia, quo Deus præfertur omnibus omninò rebus ei diſplicitis, tam levibus, quàm gravibus. Cùm enim homo perfecto amoris actu ſe Deo abſolutè, & penitùs ſubjicit, volens ipſi in omnibus actionibus placere, & obtemperare, eo ipſo implicitè ſaltem, & virtualiter deteſtatur omnia peccata, non ſolùm gravia, ſed etiam levia, quatenùs omnia Deo diſplicent; adeoque talis actus perfectæ charitatis ſemper ad omnia etiam venialia peccata ſe extendit, atque omnia delet ſecundùm culpæ reatum: Ex communi DD. Suarez, Coninch. Layman *cit. c. 6. n. 13.*

39 IV. Per omne opus bonum meritorium, ſcilicet in ſtatu gratiæ, ex charitate, & propter Deum factum: utpotè omnes orationes, jejunia, eleemoſynas, mortificationes, alia omnia quæcunque, in quibus virtualis peccati pœnitentia, vel diſplicentia involvitur, aut quæ ex intentione facis, ut obtineas remiſſionem peccatorum tuorum omnium, juxta ſuprà *num. præcedenti* dicta. Qua ratione D. Auguſtinus, aliique PP. & DD. dicunt, quòd peccatorum venialium remiſſionem à Deo conſequimur, per orationem Dominicam, & alias preces ad Deum fuſas continentes in ſe petitionem veniæ peccatorum: atque per quodvis opus bonum Deo ad eum finem factum, & oblatum: nimirùm facta propter Deum ex charitate, ſine qua opera quæcunque nihil proſunt homini ad ſalutem. Vide, & mirare abundantiam mediorum delendi venialia. Sed necdùm finis.

II. Ex opere operato per Sacramenta.

40 I. UNiverſaliter per omnia Sacramenta novæ legis peccata venialia remittuntur ex opere operato immediatè. Ita univerſaliter D. Thomas *cit. quæſt. 87. ar. 3.* Et cum ipſo communior DD. Suarez *diſp. 12. ſect. 5.* Tannerus *diſp. 6. q. 4. numer. 50.* Lugo *diſp. 9. ſect. 3.* alii apud iſtos. De Baptiſmo non poteſt eſſe dubium. De Sacramento Pœnitentiæ patet ex dictis. De extrema Unctione eſt certum de fide, Jacobi. 5. *Et ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* Sed de Euchariſtia quidem negant ſanè multi, & multò plures de Confirmatione, Ordine, & Matrimonio. Sed contra

41 II. Ratio univerſalis eſt. Quia omnia Sacramenta novæ legis inſtituta ſunt ad juſtificandum, & ſanctificandum hominem: atque per hoc ipſum, eoque ipſo in remedium, ac remiſſionem peccatorum: ergo debitè ſuſcepta reipſa operantur in homine remiſſionem peccatorum reſiduorum: non utique mortalium (cùm jam ſupponatur eſſe in ſtatu gratiæ, & peccata mortalia per Sacramenta mortuorum Baptiſmum, & Pœnitentiam jam remiſſa ſupponantur) ergo peccatorum venialium. Inſuper

42 III. Ut per Sacramenta remittantur peccata venialia, ultra ſtatum gratiæ ſanctificantis, ex parte ſuſcipientis non requiritur alia diſpoſitio, quàm intentio ſuſcipiendi hoc Sacramentum in remedium ſuorum peccatorum, ſive ad ſalutem ſuam, ſive generaliter ad eum finem, ad quem Sacramentum inſtitutum eſt, & reipſa ſuſcipitur, abſque affectu actuali ad ulla venialia: eo ipſo enim virtualiter jam eſt averſus ab ipſis, virtuali, & implicita aliqua averſione, diſplicentia, pœnitentia; ut poſt Suarez, & alios benè docent Tannerus *cit. num. 56.* Gob. *Alphabet. Confitent. Caſu 55. num. 342.* Quod poſt Sacramentum Pœnitentiæ, maximè verum videtur de Sacramento Euchariſtiæ, quod eſt ſymbolum ſummæ charitatis, atque *antidotum, quo liberamur à culpis quotidianis, &c.* uti loquitur Conc. Trid. *ſeſſ. 13. c. 1.* De Confirmatione, Ordine, & Matrimonio, quoad hoc alios dubitare permittamus, quia non ut certam, ſed ſolùm pro probabili habemus opinionem iſtam generalem.

IV. Sacrificium Miſſæ denique, etſi de ſe ex opere ope- 43
rato non ſit immediatè propitiatorium, & expiatorium, ſeu remiſſivum peccatorum mortalium, & venialium, in communi Sententia, ut vidimus ſuo loco *p. 1. n. 241.* attamen ſi curaſti fieri Sacrum pro tuis peccatis, ſeu in remedium, ac remiſſionem peccatorum tuorum, adeòque hoc ipſo virtualiter averſus ab ipſis, tibi remitti omnia venialia, ad quæ non habes affectum vigentem actualem, rectiſſimè affirmant Suarez, aliique cum Tannero *cit. diſp. 5. q. 9. n. 90.* prout ibidem annotatum habes. Ratio ex dictis patere debet.

III. Et aliquatenus per Sacramentalia.

SAcramentalia, ſic dicta, quòd vel ſoleant adhiberi ad 44
Sacramenta conficienda, ut efformatio Crucis, Benedictiones, orationes Eccleſiæ: vel quòd aliquo modo æmulentur genium Sacramentorum: ut aquæ luſtralis aſperſio, uſus rerum benedictarum ab Eccleſia, confeſſio generalis, tunſio pectoris, &c. Hæc, & hujuſmodi etiam ex opere operato immediatè, ex vi inſtitutionis, & orationis Eccleſiæ, dilectæ ſponſæ Chriſti remittere venialia, affirmant multi probabiliter: negant multi æquè probabiliter docentes fieri ſolùm ex opere operantis per pios in Deum motus hominis ea piè uſurpantis. Sed probabiliſſimè, & veriùs dicitur fieri partim ex opere operato, mediatè tamen, quatenùs per preces Eccleſiæ junctas prædictis rebus, dum iis piè utimur, movetur Deus (etſi non infallibiliter) ut in nobis excitet pios illos motus, quibus annexa eſt remiſſio venialium; partim ex opere operantis, quatenùs homo iis rebus piè utitur in remedium, ac remiſſionem peccatorum ſuorum cum piis motibus diſplicentiæ peccatorum, converſionis in Deum, amoris, adorationis &c.

Videtur hæc eſſe mens D. Thomæ *3. p. qu. 87. ar. 3.* Verba 45
ejus libens exſcribo: *Triplici ratione aliqua cauſant remiſſionem venialium peccatorum. Uno modo, in quantum eis infunditur gratia: quia per infuſionem gratiæ tolluntur venialia peccata, ut ſuprà dictum eſt. Et hoc modo per Euchariſtiam, & Extremam Unctionem, & univerſaliter per omnia Sacramenta novæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur. Secundo, in quantum ſunt cum aliquo motu deteſtationis peccatorum. Et hoc modo confeſſio generalis, tunſio pectoris, oratio Dominica, operantur ad remiſſionem peccatorum venialium. Nam in oratione Dominica petimus:* Dimitte nobis debita noſtra. *Tertio modo, in quantum ſunt cum aliquo motu reverentiæ in Deum, & ad res divinas. Et hoc modo benedictio Epiſcopi* (quidem etiam Sacerdotis in Miſſa, & præſertim cum Venerabili Sacramento) *aſperſio aquæ benedicta, qualibet Sacramentalis unctio, oratio in Eccleſia dedicata, & ſi qua alia ſunt hujuſmodi, operantur ad remiſſionem venialium peccatorum.* Hactenus Doctor Angelicus.

IV. Adverſio duplex notabilis.

IN hactenùs dictis ſupponitur ſemper peccatum veniale 46
nunquam remitti ſine remiſſione peccati mortalis, quo homo eſt inquinatus; juxta communiſſimam Sententiam DD. cum D. Thoma *eadem quæſt. 87. ar. 4.* pluribus congeſtis Layman *cit. cap. 6. numer. 16.* Ratio S. Thomæ eſt: quia nullum etiam veniale peccatum remittitur ſine infuſione gratiæ ſanctificantis: atqui gratia ſanctificans non poteſt conſiſtere cum peccato mortali, ergo &c. Deinde nimis inconveniens eſt, & ridiculum videtur, quòd Deus reconcilietur in re levi illi, à quo manet graviter offenſus, quinque cum illo adhuc graves gerit inimicitias: ſed peccator perſeverans in mortali graves cum Deo gerit inimicitias, abjectiſſimus terræ vermiculus, quamdiù in peccato perdurans negligit remedia neceſſaria ad recuperandam gratiam, & amicitiam divinam. At verò è diverſo poteſt dimitti mortale ſine veniali dimiſſo, quia poteſt haberi dolor de mortali, cùm tamen abſit dolor, imò adſit complacentia de veniali, quod infuſionem gratiæ ſanctificantis non impedit, ut jam *ſuprà §. præc.* inſinuavi, & magis patebit in ſequentibus.

II. Sermo hactenùs ſemper fuit de remiſſione venialium, 47
quoad culpam tantùm. Nullus enim Theologus audebit dicere, vel ſentire, omnem etiam pœnam venialibus debitam, & in hac, vel altera vita in purgatorio luendam remit-

remitti semper, quoties per actus bonos, Sacramenta, vel Sacramentalia dimittuntur culpæ veniales: quia scilicet nulla ratio id vel probabiliter suadet: oppositumque probant innumeræ revelationes, & apparitiones illorum, qui acerbissimis purgatorii pœnis debuerunt expiare noxas modicas, quantumvis quoad culpam per pœnitentiam in vita remissas.

§. III. *Qua ratione peccata jam legitimè confessa sunt materia hujus Sacramenti?*

48 I. SUnt materia sufficiens. Ita expressè Benedictus Papa XI. *Extravag. inter Communes, de Privilegiis, dicens*: reiterationem eorumdem peccatorum in confessione esse salutarem. Et comprobatur universali Ecclesiæ, omniumque proborum praxi, non tantùm in confessionibus generalibus, sed etiam sæpè aliàs, utpotè ob alterius materiæ certæ defectum, ad conscientiam quietandam, aut ob aliud motivum rationabile. Nam si absque omni causa, vel motivo rationabili ex mera lubentia ejusmodi repetitio fieret, utique nugatorius, & injurius esset abusus Sacramenti, ut omnes fatentur.

49 II. Ratio fundamentalis est: quia de ratione Sacramenti per se remissivi peccatorum, & collativi gratiæ, non est, quòd actu semper remittat peccata; sed quòd per se conferat gratiam sanctificantem, quæ ea natura sua est remissiva peccati, si adesset, ut gratia *prima*; etsi per accidens subjecto jam sanctificato non remittat peccatum, nec tunc habeat rationem *primæ* gratiæ, sed *secundæ*, seu augmenti prioris gratiæ jam receptæ. Unde in *prima parte* dictum est, Sacramenta mortuorum, Baptismum, & Pœnitentiam, per se collativa gratiæ primæ, per accidens sæpè conferre gratiam secundam, si nimirùm inveniant subjectum jam sanctificatum: Atque ita etiam ad hoc, ut aliquod peccatum dicatur materia sufficiens Sacramenti remissivi peccatorum, necessarium non est, ut actu per illud Sacramentum remittatur, sed sufficit, quòd Sacramentum super illud cadens conferat gratiam sanctificantem de se remissivam illius, vel cujuslibet peccati, si adesset. Quemadmodùm ergo peccatum mortale jam ante confessionem deletum per veram contritionem, adhuc est materia non tantùm sufficiens, sed etiam necessaria Sacramenti Pœnitentiæ secundùm omnes: quia etsi Sacramentum tunc nihil remittat, confert tamen gratiam natura sua remissivam peccati, si adesset. Ita etiam peccatum mortale jam legitimè confessum, & remissum, etsi ulteriùs remitti nequeat, attamen contritione, & confessione applicatum, & subjectum clavibus Ecclesiæ, est sufficiens materia Sacramenti absolutionis collativi gratiæ sanctificantis, & remissivi peccati, si adesset.

50 III. Ut tamen peccata jam semel legitimè confessa, validè & fructuosè iterùm subjiciantur clavibus omninò requiritur nova dispositio pœnitentis, novus dolor, & confessio, & reipsa nova materia proxima Sacramenti: cùm novum, & iteratum Sacramentum debeat constare nova, & iterata materia, & forma: sine dubio enim non potest forma absolutionis repeti super eadem peccata sub eadem priori materia proxima, eadem contritione, & confessione proposita, cùm in nullo Sacramento forma sæpiùs possit cadere super eandem materiam saltem proximam. Quapropter talis pœnitens nullum haberet fructum ex confessione iterata novum: non ex opere operantis, seu propria dispositione, quæ non nova, sed eadem supponitur cum priori: neque ex opere operato, seu ratione Sacramenti, quod nullum esset. Neque sufficit sola iterata confessio absque novo dolore: quia non sola confessio nuda, sed confessio dolorosa, seu cum dolore, & contritione facta, est materia proxima ad Sacramentum validè conferendum.

51 §. Scio docere Recentiores, & nominatim Tamburinum *opusc. de expend. confess. lib. 1. c. 2.* 51. §. 1. Sufficere novam confessionem dolorosam, at non per novum dolorem elicitum, sed per priorem dolorem in priori confessione habitum, & adhuc virtualiter durantem in hac iterata confessione. Quod fateor speculativè verum esse. Sed displicet speculatio in re tam morali, & tanta facilitate novum dolorem eliciendi. Certè hinc sequeretur, posse me eadem dispositione, ac eodem dolore permanente, toties, quoties, iterata confessione, & absolutione de eodem peccato acquirere quantamvis gratiam, & remissionem pœnarum, quantumvis gravibus peccatis debitarum, quod certè nugatorium videtur, & absurdum.

52 IV. Jam vides, quàm iterata confessio, cum nova dispositione, & dolore debitè facta, non sit frustranea, sed omninò utilis, & fructuosa, tam quoad infusionem novæ, & uberioris gratiæ sanctificantis, & ex se deletivæ peccati, si adesset, quàm quoad remissionem pœnæ debitæ peccatis jam antè remissis, si tales pœnæ adhuc supersint, de quo rarum periculum: idque non tantùm ex opere operantis, seu novæ dispositionis, doloris, confusionis, erubescentiæ, aliorumque actuum pœnitentis, qui actus de se sunt fructuosi, & virtuosi, per quos justus meretur gratiæ augmentum, & remissionem pœnæ temporalis: sed etiam ex opere operato, & virtute Sacramenti, uti docent DD. communiter cum D. Thoma in 4. *dist. 17. quæst. 3. art. 3.* Ratio est: quia Sacramentum concurrentibus omnibus requisitis ad essentiam, ac validam, & fructuosam sui susceptionem, semper confert suum effectum ex opere operato: sed in proposito concurrunt omnia requisita hujusmodi ad novum Sacramentum, utpotè vera materia remota, scilicet peccata, etsi jam semel remissa; vera nova materia proxima, scilicet dispositio nova, contritio, & confessio peccati; vera nova forma absolutionis sacramentalis: ergo confert Sacramentum suum effectum ex opere operato, scilicet gratiam sanctificantem, & remissionem pœnæ temporalis, si supersit.

53 §. Denique, quia peccata, tam venialia, quàm mortalia jam semel legitimè confessa sunt materia Sacramenti, non necessaria, sed sufficiens tantùm, & libera, ideò in confessione mortalium licitè possunt omitti venialia, vel omnia, vel aliqua; & in confessione venialium aliqua, etiam pleraque venialia; & in confessione generali, aliqua, etiam plura peccata mortalia, de quorum jam facta legitima confessione nullum dubium remanet: ut contra Victoriam, Ledesma, alios docet communis Sententia DD. apud Lugo *disp. 6. de Pœnitentia*, Dianam *par. 3. tract. 4. resol.* 50.

§. IV. *Qua ratione peccata dubia sunt materia hujus Sacramenti?*

54 I. PEccatum dubium, quod reipsa factum est, est materia sufficiens ad validam absolutionem, & Sacramentum Pœnitentiæ: secùs, quando reipsa factum non est: tunc enim Sacramentum nullum est. *Communis*. Ratio est: quia illud est materia sufficians *circa quam* hujus Sacramenti, à quo quis potest validè absolvi, at tale est omni peccatum reipsa commissum: Et illud non est materia sufficiens, à quo quis non potest validè absolvi: at à peccato dubio, quod in re commissum non est, non potest quis validè absolvi, cùm implicet tolli per absolutionem, quod nunquam fuit: à peccato autem quantumvis dubio, si reverà commissum est, validè quis absolvitur, illudque verè tollitur per absolutionem, nihil obstante, quòd Pœnitens, vel etiam Confessarius absolvens dubitet de tali peccato, sitne reverà commissum, nec ne? quare tale dubium non facit, quòd peccatum, quod reverà peccatum, & commissum, adeòque materia sufficiens hujus Sacramenti est, reipsa peccatum, & commissum, & materia sufficiens Sacramenti non sit. Sicut nec è contra quòd reverà sit, quod non est: ergo &c.

55 II. Peccatum dubium solùm per se non est materia licita absolutionis Sacramentalis absolutè, & regulariter nec conditionatè. *Omnes*. Ratio est: quia illud non est materia licita Sacramenti, à quo Sacerdos absolvens exponit Sacramentum certo periculo nullitatis, ac irreverentiæ gravissimæ: sed absolvens absolutè à peccato dubio, de quo verè dubitatur, an factum sit, & consequenter an adsit materia sufficiens, & requisita ad valorem Sacramenti exponit Sacramentum certissimum periculo nullitatis, & irreverentiæ gravissimæ; ideòque certò peccat mortaliter absolvens absolutè à solis peccatis dubiis. Et licèt hoc periculum nullitatis declinet absolvens à peccato suo dubio conditionatè: *Si reverà ita commisisti*: non tamen declinat peccatum irreverentiæ erga Sacramentum regulariter, cùm etiam sub conditione proferre formas Sacramentorum absque urgente causa ex parte suscipientis, vel Ministri, reverentiæ Sacramentorum repugnet, ut generatim dixi *in 1. par. num. 98.* & mox infrà iterùm dicam.

56 III. Quòd si ergo pœnitens mera peccata dubia confiteatur, & nullum certum, in praxi sic procedat Confessarius. I. Si Confessarius ex circumstantiis personæ advertat pro certo aliquod eorum peccatorum, quæ pœnitens sub dubio confitetur, reverà esse commissum, licitè eum absolvit absolutè (quemadmodùm etiam, quoties pœnitens præter peccata dubia etiam adfert aliquod, vel aliqua peccata certa, licitè absolvit eum ab omnibus absolutè, tam certis, quàm dubiis, si fortè commissa sint) quia hoc peccatum Confessario satis cognitum est, & adest periculum nullitatis Sacramenti. II. Si nihil certi colligere possit sacerdos, & peccata sub dubio proposita mortalia sint, inducendus est pœnitens, ut aliquod peccatum certum fateatur, saltem veniale, aut mortale anteà confessum; quod ordinariè facilè fieri poterit. III. Quòd si nec hoc fieri possit, & periculum in mora sit, v.g. morte imminente &c. absolvendus est sub conditione: nimirùm; *Si hujusmodi peccatorum coram Deo reverà reus es*;

Ego

Ego te absolvo &c. Idem fiet, si pœnitens ex simplicitate, vel ruditate nullum possit peccatum certum exponere, quantumvis instructus, & adjutus à Confessario. Secùs, si ex malitia non vellet peccata certa, valut certa confiteri, sed nequiter sub dubio proponere vellet: prout ipse non seme laudivi tales confitentes: *accuso me, si fortè ebrius fui, si detraxi proximo &c.* tunc enim tanquam non rectè dispositus sine absolutione repellendus esset, idque ei significandum. IV. Denique si pœnitens sola venialia dubia adferat, nullumque certum exponat, extra saltem periculum mortis, non erit absolvendus, nec sub conditione quidem: cùm nec venialia certa sunt materia necessaria absolutionis, multo minùs dubia. Ratio dictorum est: quia forma absolutionis sub conditione nunquam proferenda est, nisi adsit periculum damni spiritualis in Pœnitente, vel Ministro, quod aliter non potest commodè evitari: sed quando peccata dubia sunt mortalia, omninò subest periculum salutis præsertim morte instante: quando verò illa tantùm sunt venialia, certum est, nullum imminere periculum damni spiritualis: ergo &c.

57 IV. Ad validam ergo absolutionem absolutè proferendam, & conferendam, semper ponenda est materia certa: cùm alioquin Sacramentum exponeretur periculo nullitatis, mortali Sacramenti irreverentia: talis autem materia certa, utique non est peccatum dubium: sicut neque etiam, quòd quis non obtemperavit bonis inspirationibus, quòd non fecerit bonum opus, quod facilè facere potuisset, & similes imperfectiones, ut jam suprà, & jam innui: in quibus exponendis non tenetur pœnitentem impedire Confessarius, etsi plerumque impedire possit; ut ex communi docet Lugo *suprà citatus*. Hactenùs de materia remota Pœnitentiæ in communi, & de materia sufficienti in specie satis. De materia necessaria in particulari, quænam scilicet peccata, & quomodo in confessione explicanda sint, necessariò pluribus agendum erit infrà, cùm de confessione: quò etiam spectabit alia quæstio huic affinis: an hæc ipsa peccata dubia sint materia necessaria Sacramenti: seu an peccata dubia, ut dubia necessariò in confessione explicanda sint. Jam ergo ad partes Sacramenti Pœnitentiæ exponendas procedamus.

CAPUT II.

De Contritione.

SECTIO I.

De Contritione generatim sumpta.

Sectiones hujus Capitis ob nimiam materiæ copiam necessariò subdividi debent in suas distinctas Quæstiones, & hæ rursus in suos §§. more solito. Sit ergo

QUÆSTIO I.

Quid sit Contritio generatim sumpta?

SUMMARIUM.

58 & 59 *Contritio generatim sumpta est animi dolor, & detestatio peccati.*
60 Usque ad num. 64. *Qualiter, & ex quibus actibus concipi, & consurgere soleat?*
64 *Contritio* essentialiter *includit utrumque actum;*
65 *Tam detestationem,* 66. *quàm dolorem.*
67 & 68 *Primariò tamen, & principaliùs detestationem.*
69 & 70 *Cum proposito saltem virtuali.*
71 Usque ad num. 74. *Enumerantur reliqui actus ad essentiam contritionis non spectantes.*
74 *Quid contritio perfecta, & imperfecta, seu attritio, & unde sic dicta?*

Assertio.

58 Contritio *est animi dolor, & detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* Ita in terminis definit Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 4. Et ideò superiùs *cap.* 1. dixerat: Contritio *est Pœnitentia, qua offensam Dei cum peccati odio, & pio animi dolore detestamur.* Ubi Concilium clariùs expressit differentiam contritionis ab aliis peccati detestationibus, vel pœnitentiis insufficientibus, nimirùm, quòd contritione detestemur peccatum, non quomodolibet, sed tanquam offensam Dei, ut *infrà* §. 3. *in fine* iterùm notabo. Sed prior definitio, tanquam maximè authentica explicanda nobis est, & omnimodis retinenda, præ aliis variis afferri solitis.

§. I. *Est enim dolor, & detestatio peccati.*

Dolorem primo loco ponit Concilium tanquam quid notius, cùm tamen naturæ ordine *detestatio* prior sit *dolore*, tanquam causa suo effectu. Ideò namque dolemus, & tristamur de peccato commisso, quia illud detestamur, abominamur, adesse nolumus, non factum vellemus &c. Etenim, dum peccator ad Dominum Deum convertitur, seriò resipiscit, & ad veram pœnitentiam, ac contritionem procedit, hi actus sequentes intarvenire solent. 59

I. *Primus actus.* Immittit Deus peccatori cogitationem, 60
& agnitionem suorum peccatorum, ut dicat apud se: *Malè me gessi, planè graviter deliqui, Deum offendi, inimicus Dei factus sum, infernum merui &c.* Et mox oritur *secundus actus*, cogitatio bona de placando Deo, ut dicat peccator intra se: *Omninò debeo me reconciliare cum Deo, debeo illum placare, ejus gratiam, amicitiam reparare &c.* Et quia præcipua, optima, imò unica ratio placandi Deum, est pœnitentia, & detestatio peccati, hinc secundùm istum actum sequitur è vestigio *Tertius actus*; detestatio, qua peccator detestatur, & execratur peccatum dicendo v. g. *Utinam tale scelus non commisissem! vellem, si fieri posset, nunquam offendisse Deum, &c.*

II. *Detestatio* ergo est actus voluntatis, quo voluntas cum 61
horrore avertit se à peccato, illud execratur, & damnat, ac à se amoliri tentat tanquam malum præsens gravissimum, ideòque quantùm est in se, illud abolere, destruere, & non esse molitur. Hic quidem actus respectu peccati actualis commissi præteriti inefficax, & conditionatus est: non enim potest voluntas absolutè, & efficaciter velle peccatum commissum, & factum infectum fieri, cùm hoc sit impossibile, & id efficaciter velle, & conari, stultum, ut loquitur D. Thomas: sed solùm actu conditionato, & inefficaci, *si possibile esset*, vellet non peccasse, peccatum commissum non esse commissum, illudque simpliciter destruere, & infectum reddere, adeò ut nisi impossibilitas rei obsisteret, voluntas omni modo, & medio efficere vellet peccatum non esse factum. Lugo *disp.* 4. *de Pœnitentia num.* 16. hunc autem sic exprimendum ait: *Si ego nunc haberem potentiam perficiendi, ut peccatum non fuisset, sum actu ita dispositus, ut essem ea usurus hoc momento.* Sic ille speculative benè. Sed practicè meliùs, magisque energicè sic suspirabis. *O utinam non fecissem! vellem utique, si possibile esset, Deum non offendisse. O mi Deus! si sanguine meo, si morte quantumvis atroci fieri possit, ut non sis offensus. Ecce me! paratum cor meum. Si tormentis inferorum deleri possit. Ecce me! nullum est, quod non merui, nullum, quod amore tui non præligo peccato, quod tantoperè odisti, &c.* Vide Asceticos scribentes de affectibus. Idem tamen actus detestationis efficax est, & absolutus respectu ejusdem peccati habitualis, ut adhuc habitualiter præsentis in offensa Dei, & voluntate nondum retractata. Efficaciter enim absolutè eo actu se voluntas à peccato avertit, & quantùm fieri potest, reipsa illud destruit, & abolet, offensam, & injuriam Dei reparat, & delet, atque efficit, ut modò coram Deo Optimo, & misericordiosissimo æquivalenter idem sit, ac si nunquam peccatum esset commissum. Hunc actum, quæso Tyro, benè comprehendere, & menti imprimere satage.

III. Hunc prædictum tertium actum detestationis, imme- 62
diatè, infallibiliter, ac necessariò sequitur *QUARTUS ACTUS*, dolor seu tristitia mentis. Quemadmodùm enim ex apprehensione, & fruitione boni præsentis amati, necessariò sequitur gaudium, seu lætitia animum suaviter afficiens: sic ex apprehensione, abominatione, ac detestatione mali præsentis noliti, ut in proposito, peccati omnium malorum mali pessimi, naturaliter sequitur animi dolor, & tristitia animum affligens, crucians, torquens, à quo doloris, ac tristitiæ actu, & affectu, multùm pœnoso, denominatur *pœnitentia*, ac per illum describitur à SS. Patribus, ut *cap.* 1. §. 1. visum: ac etiam Poeta 1. Pont. eleg. 1. *Pœnitet! O si quidem miserorum creditur ulli: Pœnitet! & facto torqueor ipse meo!* Dolor igitur, seu *tristitia* illa nihil aliud est, quàm lucta, & inquietudo mentis conantis repellere malum præsens apprehensum, ut in proposito peccatum, & efficere, ut nunquam fuisset in rerum natura, sicque acriùs hominem exagitans, atque ad fugam mali extimulans, soletque indicari hac phrasi: *Heu me miserum! Quid feci? &c.* Cùmque hæc tristitia, vehementiùs invalescit, non sistit in sola parte rationali, ac voluntate, sed partem quoque sensitivam sensibiliter occupat, & quandoque redundat in ipsum corpus, illudque immutat: hinc suspiria, lamenta, singultus, lacrymæ, deliquia, &c. quamquàm hæc sensibilis tristitia in corpus redundans, non tantùm non sic necessaria, tamen neque ejus defectus necessarium, vel probabile signum est

desse,

dixisse, vel defuisse verum dolorem, & coram Deo sufficientem ad peccati abolitionem. Quare penitentes non debent esse scrupulosè sollieiti de habenda tristitia, vel dolore ob peccata perpetrata. Modò enim illud verè, & ex animo suo detestentur, per se necessariò sequetur hæc tristitia, vel dolor animi, etsi fortè reflexè non advertatur. Etenim dolor ita necessariò sequitur detestationem in homine viatore, sicut sequitur gaudium ex vehementi amore boni possessi: ut ex Layman jam suprà dixi. Ideòque homines à Confessariis, ac Concionatoribus efficaciter excitandi sunt ad horrorem, & detestationem peccati, proponenda, & inculcanda capita, & motiva, quibus eorum malitia, ac turpitudo magis elucescat: qualia partim jam proposita sunt *à n. 7. & sect. 2. & 3.* de Contritione, & Attritione in particulari.

63 IV. Post hos, tertium, & quartum actum detestationis, & doloris, in verè sic penitente, detestante, ac dolente peccata, tres alii actus sequi solent. *Quintus*, petitio veniæ, dicendo v. gr. *Miserere mei DEUS, &c. Sextus*: propositum emendationis, seu non peccandi de cætero, quem actum Concilium disertè apposuit in definitione contritionis. *Septimus*, Voluntas satisfaciendi pro peccatis, seu vindicandi injuriam, & offensam Deo per peccata irrogatam. His ita explicatis, jam principaliter quæritur, quot, & quinam ex dictis actibus sint de essentia Contritionis? Mira hic opinionum diversitas. Aliqui in sola detestatione; alii in solo dolore essentiam contritionis constituunt, ut passim videre est apud Auctores. Dico breviter, & simpliciter:

§. II. *Est dolor, & detestatio* Essentialiter.

64 CONtritio nimirùm essentialiter, nec in solo dolore, vel tristitia, nec in sola detestatione peccati consistit, sed in utroque simul. Ita Henriquez, Coninch. aliisque citatis Lugo *cit. disp. 4. sect.* 1. Et apertè significat Tridentinum in definitione tradita. *Est animi dolor, & detestatio, &c.* Ratio sumitur ex natura ipsius contritionis. Contritio enim dicit actum, qui, & affligat, ac velut *conterat* cor penitentis, & hunc à peccato avertat; sed hunc actum necessariò oportet esse compositum ex duobus illis actibus: *dolor* enim affligit: *detestatio* à peccato avertit, ergo contritio essentialiter includit utrumque. Ostendo breviter in particulari.

65 I. *Detestatio peccati est de essentia contritionis, & non solus dolor.* Quia contritio debet formaliter opponi peccato, &, ut loquitur Tridentinum, *voluntatem peccandi excludere*: atqui detestatio peccati formaliter opponitur peccato, & peccandi voluntatem directè excludit: non sic dolor ex se, nisi quatenùs à tali detestatione procedit, ut manifestum est: Unde idem Conc. Trid. in altera definitione *ead. sess. 14. cap. 1.* detestationem in recto ponit dicens: *Est pœnitentia, qua offensam DEI cum peccati odio, & pio animi dolore detestamur.*

66 II. *Dolor etiam est de essentia contritionis, & non sola detestatio.* Nam secundùm communissimam Sententiam cum D. Thoma *3. p. q. 87. art. 1. suppl.* Penitentia actualis, adeòque contritio non habet locum in Beatis: utique ob defectum alicujus essentialis requisiti ad penitentiam, seu contritionem, quia scilicet non sunt capaces doloris, vel tristitiæ, quippe absorpti gaudio beatifico. Atqui Beati sine dubio habent detestationem perfectissimam peccatorum præteritorum: ergo non sola detestatio, sed etiam dolor, seu tristitia debet esse de essentia contritionis, seu penitentiæ actualis: quidquid sit, an in Beatis permaneat penitentia habitualis, quod communiùs asseritur.

67 III. *Contritio primariò consistit in detestatione, ex qua necessariò sequitur dolor.* Ita omnino communis DD. & ita sine dubio intelligendi *Navarrus, Suarez, Reginaldus*, alii, qui contritionem formaliter, & essentialiter absolutè in detestatione consistere docent, licèt eam necessariò sequatur dolor. Respexerunt enim ad id, quod in contritione præcipuum est. Ratio jam data est *N. I.* quia detestatio formaliter opponitur peccato, & est necessaria causa doloris, à qua etiam dolor (alioquin de se indifferens) honestus, & utilis suam specificationem trahit. Ideò enim dolor honestus, & utilis est, quia procedit ex tali detestatione peccati sub tali motivo honesto, & supernaturali, utpote quia est offensa Dei, &c. alioquin futurus inutilis, & inhonestus, si ex alio non honesto motivo detestationis procederet, ut si fur sua furta deploret, quia deprehensus debet fieri longa Littera, seu Lingua campanæ campestris.

68 IV. At, nonne ipsa nomina, *Penitentia, & Contritio* præcipuè *pœnam, dolorem*, compunctionem, ac velut contritionem cordis important? Et tam sacra Scriptura, quàm Sancti Patres passim penitentiam, vel contritionem per dolorem, planctum, penasque definiunt, ut patet locis aliquot allegatis *c. 1. n.* 1. Ergo penitentia, & contritio præcipuè consistunt in dolore, tristitia, pena. Resp. *Nego consequentiam.* Non enim sic definiunt, quasi aut in solo dolore, aut in eo præcipuè consistat ratio essentialis penitentiæ, ac contritionis, sed quia dolor est notior, quippè sæpè in corpus influens, ut suprà notatum: cùm tamen necessariò supponat detestationem tanquam sui causam, sed minùs manifastam, vel apparentem. Alioquin sæpè etiam detestatio, & aversio à peccatis exprimitur, ut Ezechielis 33. v. 12. *Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus* (id est aversus per detestationem) *fuerit ab impietate sua.*

§. III. *Cum proposito non peccandi de cætero*: remissivè. Et quid de reliquis actibus?

I. AD veram penitentiam, & contritionem sine dubio requiritur propositum emendandi, seu non peccandi de cætero. Utrùm autem requiratur ad essentiam contritionis propositum formale explicitum, an verò sufficiat propositum virtuale implicitum necessariò contentum, & imbibitum in ipso actu seriæ detestationis, & doloris de peccatis, quatenùs sunt offensa Dei, causa æternæ damnationis? &c. de hoc pluribus necessariò agendum erit inferiùs suo loco *sect. 4. hujus capitis.* 69

§. Ex dictis jam liquet, quorum actus sint de essentia contritionis ex septem enumeratis. Nimirùm, *tertius, quartus, & sextus*; Detestatio, dolor, & propositum saltem virtuale emendandi, & non peccandi de cætero. Reliqui quatuor actus non sunt de essentia intrinseca contritionis, sed vel prævii, vel subsequentes, nec omnes semper necessarii. Percurro breviter. 70

II. *Primus actus*, scilicet recordatio, & agnitio peccatorum commissorum sine dubio necessariò præcedere debet actualem contritionem, & detestationem peccatorum, proponendo scilicet voluntati objectum detestandum, & dolendum: cùm voluntas non possit ferri in incognitum. Qualis autem debeat esse illa recordatio peccatorum in ordine ad confessionem, videbitur suo loco *cap. 3.* cùm de examine prævio requisito ad confessionem. *Secundus actus*, pia illa cogitatio de reconciliando se cum Deo, etiam regulariter, at non necessariò, & semper præcedit, ut experientia patere potest. *Quintus actus*, petitio veniæ explicita, similiter communiter, at non necessariò semper contritionem comitatur. Jam enim implicitè petis veniam, dum seriò detestaris, & doles peccando Deum offendisse: quamquàm valdè expediat etiam expressè, & formaliter, & humiliter petere veniam offensæ, ac remissionem culpæ commissæ, atque animitùs dicere: *miserere mei, Deus, secundùm magnam misericordiam tuam, &c.* 71

III. *Septimus actus* tandem, voluntas, ac propositum satisfaciendi Deo offenso, ac peccatum in se vindicandi, utique spectat ad Sacramentum Penitentiæ: at non primam partem, *contritionem*; sed ad tertiam partem, *satisfactionem*, pertinet. Quin extrà Sacramentum, ad veram contritionem, etiam perfectam, neque ex natura rei, neque ex præcepto aliquo necessaria est illa voluntas satisfaciendi Deo particulariter in hac vita, uti (contra Sotum, aliosque) ex communi docent Suarez *hic disp. 5. num.* 8. Coninch *disp. 2. n.* 60. Gab. *Alphab. Confit. Casu* 158 *num.* 43. Neque enim sacra Scriptura videtur nos ad satisfaciendum Deo in hac vita obligare aliter, quàm nos humiliando coram Deo, & abominando, dolendoque nostram Improbitatem. Et si quid ampliùs exigere videatur, abundè satisfit, tum per omni contritioni annexum votum confitendi, acceptandique penitentiam à Judice Sacramentali injungendam; tum maximè per *sextum actum*: scilicet propositum emendandi vitam, adeòque servandi omnia præcepta Dei, & Ecclesiæ: & consequenter etiam humiliter perferendi flagella Dei, quibus illi in nos forte animadvertere placuerit &c. 72

IV. Et hisce explicata manet definitio contritionis generatim sumptæ potissimùm quoad genus, scilicet *detestationem, & dolorem*. Differentia ab aliis detestationibus, & doloribus exprimitur per unicam voculam, *peccati*, intelligendo, scilicet *peccatum* formaliter, & Theologicè, quatenùs contra Deum, *seu offensa, & injuria Dei est*. Quam differentiam Concilium Tridentinum clariùs expressit in secunda definitione tradita *sess. 14. c. 1. Est penitentia, qua offensam Dei cum peccati odio, & pio animi dolore detestamur*: eamque differentiam, & objectum formale contritionis, quatenùs, scilicet peccatum *offensa, & injuria Dei est*, generatim latè explicatam habes *cap. 1. sect. 1. §. 3. per tot.* In specie autem differentia Contritionis perfectæ, imperfectæ, desumenda est à motivo speciali, sub quo contritio quævis utilis peccatum detestatur, de quibus in sequentibus. 73

§. IV. *Quo-*

§. IV. Quotuplex est contritio hac quæstione explicata?

74 Duplex. Una perfecta, & simpliciter dicta *contritio*, quæ concipitur ex motivo charitatis, doletque de peccato, quatenùs est offensa Dei summi boni, super omnia dilecti: estque justificativa peccatoris extra Sacramentum, etsi non sine voto Sacramenti. Altera est contritio imperfecta, & proprio nomine dicta *Attritio*, quæ concipitur, & peccatum detestatur ex alio motivo inferiori, v.g. ex metu gehennæ, & pęnarum &c. & non est justificativa peccatoris, nisi cum Sacramento mortuorum, Baptismo, & Pęnitentia. Unde sic dictæ: *Contritio*, quòd peccatorem perfectè, & proximè disponat ad gratiam sanctificantem, ipsumque peccatum omninò deleat, ac veluti *conterat*. Attritio verò dicitur, eò quòd peccatorem non penitùs disponat ad ipsam gratiam sanctificantem, sed solùm ita disponat, ut cum Sacramento capax sit gratiæ sanctificantis, ipsumque peccatum per se immediatè non deleat, vel conterat, sed solùm quasi *atterat*, & ita applicet, ut per Sacramentum remissibile fiat, quæ latiùs patebunt ex dicendis de singulis in particulari.

75 Antequam autem particularia utriusque hujus speciei explicemus, melioris ordinis gratia, priùs explicandæ sunt qualitates doloris, ac detestationis in communi, qualis nimirùm debeat esse dolor in omni contritione generatim, seu perfecta, seu imperfecta sufficiente ad justificationem, ac remissionem peccatorum, tam cum, quàm extra Sacramentum. Facilitatis causa, nominabimus solùm *dolorem*: semper subintelligentes etiam detestationem, quippè essentialiter prærequisitam, juxta dicta superiùs, præsertim §. 2.

QUÆSTIO II.

Qualis debeat esse dolor in omni Contritione generatim?

SUMMARIUM.

77 *Contritio ad Sacramentum sufficiens necessariò debet esse I. Dolor* formalis: *Itaut*
78 *Non sufficiat tantùm virtualis, v.g. amor Dei;*
79 *Minùs implicitus in sola voluntate de cętero non peccandi;*
80 *Aut implicitus in desiderio doloris,*
81 *Vel in desiderio absolutionis.*
82 *Nec etiam sufficit qualiscunque formalis, & implicitus.*
83 *&* 84 *II. Debet esse* supernaturalis,
85 *Tam ex parte principii effectivi,*
86 *Quàm ex parte motivi.*
87 *Unde non sufficit dolor merè naturalis.*
88 *III. Debet esse* Universalis *respectu omnium peccatorum mortalium.*
89 *Non tamen requiritur extensio ejus explicita ad singula per distinctos actus.*
90 *Aut ad singula ut distinctè recogitata, esto optimum sit;*
91 *Sed sufficit extensio ejusdem actus doloris implicita ad singula mortalia confusè apprehensa.* Usque ad n. 94.
94 *De dolore venialium.* Usque ad n. 98.
98 *IV. Debet esse* efficax. Usque ad n. 103.

Assertio.

76 *Omnis contritio sufficiens ad remissionem peccatorum debet necessariè esse dolor formalis in Sacramento: supernaturalis semper: universalis respectu mortalium: & efficax, cum implicito saltem proposito emendandi, confitendi, satisfaciendi, & spe veniæ.* Est tota communissima.

§. I. Debet esse dolor formalis in Sacramento.

77 Contritio, prima pars materialis Sacramenti Pęnitentię, necessariò debet esse dolor formalis, quo nimirùm voluntas verè, & explicitè doleat, ac detestetur peccatum ut Offensam Dei. Communissima, & certissima post Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 3.* tam clarè requirens, & exigens *contritionem* ad Sacramentum Pęnitentiæ. Verba autem Conciliorum, sicut & quarumvis legum propriè, & simpliciter, adeòque in proposito, de vera formali contritione, & dolore, ac detestatione peccati, intelligenda sunt. Non ergo sufficit ullus dolor tantùm virtualis, & implicitus, contentus in alio actu, qui non est contritio, dolor, & detestatio peccati formaliter. Exempli causa:

I. Ipsemet actus amoris Dei super omnia (qui similiter est virtualiter, & eminenter contritio, ut suo loco patebit,) etsi se solo sufficiat ad remissionem peccatorum, non tamen sufficit ad Sacramentum Pęnitentiæ, cujus pars essentialis est dolor formalis de peccatis commissis, & non amor Dei super omnia, secundùm communissimam Theologorum Sententiam. Attamen in praxi non est scrupulandum: moraliter enim vix fieri potest, quin confessurus, adeoque de peccatis suis actu cogitans, si eliciat actum amoris Dei super omnia, non etiam formaliter doleat de peccatis suis, etsi fortè fervore amoris absorptus, dolorem suum non advertat. 78

II. Multò minùs sufficit dolor implicitus in sola voluntate impofterùm non peccandi: cùm propositum non peccandi de cætero stare possit cum complacentia de peccato præterito: quam tamen complacentiam necessario excludere debet dolor requisitus ad Sacramentum, & remissionem peccatorum, secundùm omnes. 79

III. Non sufficit dolor implicitus in desiderio doloris, si nimirùm optes dolere, aut doleas te non dolere, si reverà absit dolor de peccatis: nam dolor de peccatis commissis est pars essentialis Sacramenti, non desiderium doloris, vel dolor de carentia doloris. Monent tamen iterum Doctores pro praxi; quòd timoratæ conscientiæ, cùm optant dolere, vel dolent, se non dolere, plerumque habeant verum formalem dolorem, etsi ipsimet non percipiant: unde eorum dolor non est de carentia, vel absentia doloris quoad substantiam, sed solùm quoad qualitatem doloris, quòd videlicet non habeant dolorem intensum, & sensibilem &c. quæ tamen qualitates non sunt necessarię: quare talibus absolutio neganda non est. Lessius, Hurtadus, alii cum Gob. *n.* 111. 80

IV. Neque sufficit dolor implicitus in desiderio absolutionis, seu voluntate desiderante percipere fructum Sacramenti Pęnitentiæ (prout docuerunt olim Sylvester, Rosella, Angelus &c. apud Tannerum *disp. 5. quæst. 6. num. 72.* modò post Tridentinum sine dubio non docturi) Idque etiam si sola venialia confitearis, juxta communissimam DD. Nam secundùm Tridentinum dolor formalis est pars essentialis Sacramenti Pęnitentiæ absolutè, quæcumque peccata confitearis, sive mortalia, sive venialia. Ubi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: atqui Sacramentum Pęnitentiæ semper debet consistere suis partibus, etiamsi venialia sola confitearis: ergo &c. Quare graviter peccat, qui etiam sola venialia, vel ob causam mortalia jam legitimè priùs confessa confiteatur sine omni formali dolore: quia non ponit materiam Sacramenti, adeòque Sacramentum nullum reddit, aut ad minimum, & certissimè periculo nullitatis Sacramentum, & se Sacrilegii exponit. 81

§. Denique non sufficit etiam dolor formalis, & explicitus: ut 1. vel non de ipso peccato commisso, sed tantùm de pęna, vel alio effectu malo consecuto, infamia, morbo, &c. 2. Vel non de peccato, ut commisso à se tanquàm reo, vel peccatore, sed solùm de peccato absolutè in abstracto considerato. 3. Vel de peccato ut à se commisso, at non ut est offensa Dei, quatenùs, scilicet commissum contra legem, & voluntatem Dei, ipsum Deum offendit, ac inimicum reddit, sed sub alia ratione considerato v.g. quatenùs est contra honestatem naturalem, malorum naturalium causativum &c. de quibus infrà, 4. Vel etiam de peccato, ut est offensa Dei, at non propter ipsum Deum, eumque sibi reconciliandum, sed propter alium finem, temporalem præsertim. Atque hæc ipsa omnia involvens sequitur altera particula, & qualitas contritionis utilis. 82

§. II. Supernaturalis semper.

Contritio sufficiens, & necessaria ad remissionem peccatorum, sive cum, sive sine Sacramento Pęnitentiæ, debet esse dolor supernaturalis ex parte principii, & motivi, scilicet *à Deo*, & propter Deum ultimatè. Ita (sane contra præcipuos Thomistas Cajetanum, Sotum, Victoriam, Canum, Ledesmam, alios docentes, attritionem solis naturæ viribus elicitam, & ob horrorem nocumenti temporalis sufficere ad justificationem in Sacramento Baptismi, & Pęnitentiæ:) jam post Concilium Tridentinum communis, & certa Sententia DD. teste Tannero *cit. q. 6. num.* 86. Laym. *hic c. 1. n. 9* Probatur breviter 83

1. Debet esse dolor *supernaturalis*. Ratio generatim est: quia omne medium debet esse proportionatum ad suum finem: & dispositio debet esse ejusdem ordinis cum forma inducenda; atqui pęnitentia, & contritio in homine peccatore est medium, & dispositio necessaria ad obtinendam gratiam sanctificantem, quæ est finis, & forma maximè supernaturalis: ergo & ipsa contritio, seu pęnitentia sufficiens ad 84

remis-

remissionem peccatorum, & justificationem, sive cum, sive fine Sacramento debet esse *supernaturalis*, & quidem

85 II. *Ex parte principii effectivi*. Debet nimirùm elici contritio cum supernaturali, & speciali Dei auxilio, seu gratia actuali excitante, movente, adjuvante, & concurrente ad talem eliciendum utilem dolorem, ac detestationem peccati. Quamobrem Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 4.* disertè dicit, attritionem, quæ juncta Sacramento Pœnitentiæ impetrat Dei gratiam, *esse donum Dei, & impulsum Spiritus Sancti moventis, &c.* Et *sess. 6. can. 3.* de justificatione ita fulminat: *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, & adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Sic Tridentinum, & ante illud olim idipsum definitum est in variis Conciliis, & nominatim Arausicano I. Can. 6. *Si quis dixerit per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ, cogitare, aut eligere, seu singulari, & salutari prædicationi consentire posse, confirmat absque illuminatione, & inspiratione Spiritus Sancti, hæretico fallitur spiritu.* Hæc ibi, apud Layman *num. 9. fine.*

86 III. *Ex parte motivi.* Debet nimirùm dolor ille contritionis, vel attritionis elici propter motivum aliquod supernaturale, supernaturaliter, scilicet, per lumen fidei cognitum ex revelatione divina. Ratio patet ex dictis *num. præcedenti*. Nam hoc ipso, quòd Concilia requiri definiant principium supernaturale ad eliciendum actum contritionis, seu pœnitentiæ, etiam significant ipsum actum contritionis, vel attritionis debere esse supernaturalem ex parte motivi, seu objecti formalis. Cur enim requireretur principium supernaturale, si sufficeret actus naturalis ex naturali motivo elicitus? Hujusmodi ergo motivum supernaturale contritionis, ac pœnitentiæ debet necessariò esse, ut ipse Deus sub aliqua sui ratione, aut aliquid relatum ad Deum: ut, si doleas de peccato commisso, quatenùs avertit à Deo, seu quatenùs est offensa Dei, ut summi boni super omnia amandi, contra amorem, & amicitiam illi debitam: (*hoc solùm est motivum contritionis perfectæ, alia attritionis tantùm*) vel ut supremi Domini super omnia colendi, contra cultum ipsi debitum: vel ut supremi Legislatoris, contra obedientiam ei debitam: vel ut supremi Benefactoris, Creatoris, Conservatoris, Salvatoris, contra gratitudinem ei debitam: vel ut supremi, & justissimi Judicis super omnia detestantis, & punientis peccata: vel denique doles, quia peccatum animam coram Deo deturpat, excludit à beatitudine, inducit pœnas æternas, & temporales à Deo infligendas, vel saltem permittendas in vindictam peccatorum, &c. prout *sect. 3.* de motivis attritionis magis specificabitur.

87 IV. Non ergo sufficit, sed vanus, & inutilis est ad Sacramentum pœnitentiæ, ac remissionem peccatorum obtinendam, omnis dolor, & detestatio peccati naturalis tantùm, factus, scilicet, & conceptus naturalibus viribus propter motivum merè naturale, ac naturali lumine cognitum. Ut si doleas de peccato propter naturalem ejus, ac velut philosophicam turpitudinem, ac deformitatem, utpote quatenùs est contra rectam rationem, vel honestatem naturalem; vel quatenùs naturaliter est inductivum pœnarum, ac malorum naturali modo ad tale peccatum consequentium, ut propter morbum, infamiam, supplicium v. g. doles de hesterna ebrietate, quia hodie caput acriter dolet, vel quia à Domino, vel Superiore acriter puniendus es, &c. de quibus *loc. cit. infra*. Interim tamen jam nosse debes, quàm meritò inter propositiones ab INNOCENTIO XI. damnatas etiam posita sit hæc 57. *Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.*

§. III. *Universalis respectu mortalium.*

88 I. Dolor contritionis omnis debet esse universalis respectu omnium peccatorum mortalium, ita scilicet, ut se, vel explicitè, vel implicitè extendat ad omnia peccata mortalia ab homine commissa, & saltem nondum remissa. Certum apud omnes. Ratio clara est: quia nullum peccatum potest remitti absque pœnitentia, dolore, & detestatione cum proposito emendandi: atqui unum peccatum mortale non potest remitti sine alio: peccatum enim mortale non remittitur, nisi per infusionem gratiæ sanctificantis, quæ simpliciter non potest stare cum ullo peccato mortali; alioquin talis homo esset justus, & non esset justus: ergo dolor, & detestatio pœnitentiæ, seu contritionis debet esse sic universalis, & se extendere ad omnia peccata mortalia, saltem nondùm remissa: idque, vel *explicitè*, vel saltem *implicitè*. Utrumque potest fieri dupliciter. *Primo modo* explicitè extenderetur dolor ad omnia mortalia, quando quis de singulis mortalibus à se commissis distinctè recogitatis eliceret singulos dolores distinctos: *Secundo modo*, quando quis unico actu doloris elicito doleret de omnibus, & singulis suis peccatis mortalibus distinctè recogitatis. Similiter dupliciter potest se dolor *implicitè* extendere ad omnia mortalia, ut infrà num. IV. patebit. Jam clarè, & distinctè procedendo. Dico

89 II. Non requiritur extensio explicita singulorum dolorum ad singula mortalia, ut nimirùm quis de omnibus, & singulis peccatis mortalibus totidem distinctos dolores eliciat. Ita (contra *Adrianum*, *Sylvestrum*, *Angelum*, alios nonnullos) communis, & certa sententia DD. *Suarez*, *Coninch. Layman*, *Lugo*, alii passim. Ratio clara est: quia quando adest vera contritio, vel attritio cum Sacramento, statim eodem momento sequitur justificatio, seu gratia sanctificans: sed potest adesse vera contritio, vel attritio cum Sacramento, etiamsi quis explicitè ne cogitet quidem, nedùm distinctis doloribus doleat de singulis mortalibus à se commissis. Patet 1. Ex Scriptura, & Historiis de quamplurimis subitò justificatis, Davide, Magdalena, bono Latrone, Saulo, antequam de singulis peccatis cogitare, nedùm distinctis doloribus dolere potuissent. 2. De facto rectissimè absolvuntur à Confessariis gravissimi peccatores, qui obrupti subito mortis periculo nullum prorsus tempus habent de singulis peccatis cogitandi, nedùm de singulis seorsim dolendi. 3. Certè neque in ordinaria Confessione opus est, ut post singula peccata itidem dicas: *Doleo*, *miserere mei*, *Deus*: sed sufficit abundè, si dicas post omnia enarrata: *De his omnibus peccatis, aliisque fortè oblitis doleo, mi Deus, ex animo, & detestor meam malitiam, qua toties, tam graviter Te Deum summo amore dignum offenderim, &c.* 4. Denique hoc esset absque ullo fundamento miseris peccatoribus imponere onus nimis grave, & sæpè impossibile, tum ob brevitatem temporis: tum ob multitudinem peccatorum, ac malitiarum: imò sæpè etiam periculosum, ut dum pœnitens inhæret uni peccato detestando, dolor se ad alia non extendat, sed alia prætereat, aliis fortè de novo titilletur. Quare & Confessarius, quando advertit pœnitentem alicui crimini valde addictum esse, v. gr. mollitiei, vindictæ, &c. non debet inculcare specialem doloris actum circa illud peccatum, cùm periculum subsit, ne illud seorsim non ex animo detestetur, sed de novo magis implicetur; sed potiùs generalem serium dolorem de omnibus peccatis urgeat.

90 III. Neque requiritur extensio ejusdem actus doloris ad omnia, & singula peccata mortalia distinctè recogitata; seu ut dolens, instituto examine singula sua mortalia sibi in memoriam revocet, omniumque actu recordatus, de omnibus doleat, quantum est ex vi contritionis, & per se loquendo. Ita (contra Nugnum, & plures allegantem Tannerum *disp. 5. quæst. 6. num. 28.*) Communis DD. plurimisque congestis Suarez *disp. 4. sect. 6.* Lugo *cit.* Diana *par. 3. tract. 4. resol. 118.* Gobat *num. 97.* Atque ipsum etiam abundè probat ratio data *num. præced.* Exempla, & textus Scripturæ apud Tannerum solùm docent, quid alii fecerint peccatores pœnitentes, minimè autem probant, esse necessariò imitandos, & idipsum ab omnibus faciendum. Dixi tamen: *Quantùm est ex vi contritionis, & per se loquendo.* Nemo enim dubitat propter obligationem confessionis faciendæ, omnia peccata mortalia in memoriam debere revocari, ut omnia secundùm speciem, & numerum explicari possint. At seclusa obligatione confessionis, aut quando deest copia Confessarii, certè nullum apparet præceptum, ita sigillatim recogitandi peccata in specie, & numero, ad hoc, ut dolorem, ac contritionem de iis ad justificationem sufficientem elicere quis possit. Sapienter tamen, & salubriter monet Layman *hic tract. 6. cap. 4. num. 3. fine.* Utilissimum esse, & semper fuisse, ut homo, qui de peccatis justificari vult, omnia, & singula mortalia recogitet, & ea sigillatim detestetur. 1. Ut tantò certior fit de vera sua contritione. 2. Ut pro pœna temporali eò pleniùs satisfaciat, quò magis dolendo peccata commissa in se punit. 3. Ut animum ad vitæ emendationem tantò magis confirmet: quia firmius solet esse propositum particulare, & expressum, quàm generale, & implicitum. Sic Layman. 4. Rectissimè addit Gobat *cit. num. 81.* Per accidens tamen est quandoque necessaria aliqua specialis reminiscentia: ut quando inveteratus malorum nequit se excitare ad necessarium dolorem, & pudorem, nisi statuendo ante oculos suos multitudinem, & gravitatem, vel omnium, vel plurium peccatorum suorum. Item (quando rationabiliter quis dubitat, an non patrarit quædam, quæ reum faciant restitutionis: tunc enim saltem debet habere propositum post contritionem excutiendi suæ conscientiæ latebras ad veritatem pervestigandam. Vide Suarez *disp. 4. sess. 4. Assert. 1. & 2.* Hæc Gobat.

91 IV. Sufficit ergo extensio ejusdem actus doloris implicita ad omnia

ad omnia peccata mortalia generaliter, & in confuso apprehensa: quod rursus duobus modis fieri potest. *Primo modo* sic: ut conscius sibi aliquorum mortalium, & recogitans se esse in statu peccati mortalis, uno simplici actu sub motivo supernaturali, ac universali doleat de omnibus collectivè generaliter, & in confuso apprehensis, sic ut nullum omninò excipiat, quod non detestari velit, si memoriæ occurreret: dicendo v. g. Deus meus doleo de omnibus meis peccatis quomodocunque commissis, quibus tuam bonitatem offendi, perdidi, infernum merui &c. Hic enim generalis dolor sine dubio implicitè se extendit ad omnia peccata mortalia, tam occurrentia, quàm non occurrentia memoriæ, etiam occulta, oblita, ignorata, contra quodcunque præceptum.

92 *Secundo modo* sic, ut expresse, & specificè quidem de uno tantùm peccato mortali commisso doleas, attamen sub motivo supernaturali, generali, communi omnibus peccatis mortalibus à te commissis. Ut quando reus plurium diversorum peccatorum mortalium contra plura præcepta, detestaris solùm adulterium tunc conscientiam vellicans: idcircò quod per illud sis meritus infernum, beatitudine æterna excideris, Deum summum bonum, tam turpiter, & nequiter offenderis, &c. cùm ille reatus inferni, privatio beatitudinis, offensa Dei summi boni reperiatur in omni peccato mortali: utpotè etiam blasphemia, furtu, homicidio, hoc ipso, quòd sub illo motivo sincerè doleas de adulterio commisso, necessariò etiam doles de aliis mortalibus omnibus à te commissis, adeò ut si etiam illa occurrerent memoriæ, infallibiliter, & necessariò detestareris etiam illa: adeò ut sit impossibile, quòd quis seriò, & sincerè detestetur aliquod peccatum ob malitiam sibi insitam, quin simul etiam detestetur quodvis aliud peccatum eadem malitia infectum: sicut est impossibile, quòd ob auctoritatem solam Evangelii verè credam Christum esse filium Dei, Deum, & hominem, & non simul etiam implicitè credam Christum esse crucifixum, quandoquidem Evangelium æquè asserat utrumque. Ita communis Doctorum Suarez *hic disp. 7. sect. 8.* Lugo *disp. 5. num. 73.*

93 §. Secùs foret, si de uno aliquo peccato mortali doleres sub motivo aliquo speciali ipsi illi peccato proprio, & non omnibus communi, seu ad alia peccata non pertinente, v. gr. de blasphemia: *Domine Deus! doleo, quòd meis execrandis blasphemiis egerim contra humillimam reverentiam Maiestati tuæ debitam.* Hoc motivum jam se non extenderet ad alia peccata Reverentiæ Deo debitæ directè non repugnantia: aut si dolens de fornicatione dicas: *Deus meus, doleo, quòd his nimiis lascivius fecerim me similem equo, & mulo coram te, & Angelis tuis! &c.* Hoc motivum jam se non extenderet ad blasphemiam, & alia peccata talem brutalem turpitudinem non habentia: sicque dolens expresè de uno, non ideò implicitè doleres etiam de alio, ac aliis. Utrùm verò in tali casu Confessio foret valida, sed informis, videbitur suo loco *sect. 3.* Et hactenùs de dolore universali quoad mortalia. Jam addendum aliquid quoad dolorem venialium.

§. *Quid de dolore venialium?*

94 I. CErtum est, quòd sicut potes confiteri aliqua venialia, omissis aliis, ita etiam dolere de venialibus confessis, eaque deinceps vitare proponere, etsi non doleas de aliis venialibus non confessis: neque ea vitare proponas. *Ratio* est: quia venialia nec sunt materia necessaria confessionis, neque tollunt gratiam, & amicitiam cum Deo, & ideò non ponunt obicem gratiæ sacramentali, sed unum sine altero remitti potest. Quòd si tamen tunc, vel aliàs doleas de omnibus tuis venialibus, aut de venialibus modò confessis, sub motivo communi omnibus venialibus culpis (v. g. quod Deum quomodocunque offenderis, eique displicueris, pœnas purgatorii merueris &c.) nullo ad ulla retento affectu, tunc omnia tibi remitti, jam ex alibi dictis colligere debes.

95 II. Certum est, quando confiteris sola venialia, sub mortali debere te dolere de iis, saltem aliquibus, atque vitare proponere: quia alioquin defectu materiæ proximè, sacrilegè Sacramentum efficeres nullum. At hæc quæstio delicata est: utrùm sub mortali teneatur quis dolere de omnibus his venialibus, quæ hìc, & nunc confitetur? Affirmant aliqui apud Suarez *loc. cit.* hac potissimùm ratione; Quia confitori aliquod peccatum, etiam veniale, absque dolore, est apponere pro materia Sacramenti id, quod non potest esse materia Sacramenti: ergo sicut peccaret mortali sacrilegio, qui Sacerdoti consecraturo inter plures Hostias triticeas apponeret aliquas non triticeas, hordaceas, avenaceas, papyraceas, ideòque non consecrabiles, ita graviter, sacrilegèque peccat, qui Sacerdoti inter multa venialia confessa, apponeret aliqua sine dolore, quæ proindè defectu doloris non sunt materia absolutionis validæ. Sententia primo intuitu probabilis. Sed facilè negabitur consequentia, & paritas inter istum, & nostrum casum. Nam forma consecrationis per se primò, & absolutè respicit materiam consecrandam, eamque designat, & circa ipsam effectum significat: ideòque si apponatur materia aliqua falsa, jam ex illa parte falsa erit forma. At verò forma absolutionis per se primò respicit personam absolvendam, & circa illam effectum significat, dum dicitur: *Ego te absolvo, &c.* quæ verba adhuc vera sunt, si aliqua saltem peccata remittantur, etsi non remittantur alia aliqua, nempè venialia, quæ obicem effectui Sacramenti, scilicet gratiæ sanctificanti non ponunt. Secùs esse jam audivisti, si confitereris plura mortalia, & de aliquo non doleres; cùm unum mortale sine alio remitti nequeat. Dico igitur.

96 III. Non est peccatum grave, si quis confitendo multa venialia, solùm efficaciter doleat de uno, vel altero, etsi non doleat de cæteris aliquibus, nec ea evitare proponat. Ita Henriquez, Suarez, Fagundez, aliisque relatis Lugo *disp. 14. de Pœnitentia sect. 8. §. 3.* Tamburinus *opusc. Expedit. Confess. lib. 1. cap. 1. §. 3.* Ratio sumitur ab exemplis aliorum Sacramentorum, in quibus admixtio alicujus partis, quæ non est materia valida ejus Sacramenti, non est culpa gravis, vel sacrilega, imò aliquando licita, atque adeo etiam debita. Sic in Baptismo aquæ baptismali admiscetur pars olei benedicti, quæ utique non est materia valida Baptismi. Sic in Sacramento Eucharistiæ vino consecrando miscetur modica pars aquæ, quæ tempore consecrationis sæpè inconversa manet, nec est materia valida consecrationis. Sic in ipso Sacramento Pœnitentiæ pii homines sæpissime se accusant de imperfectionibus, & defectibus quibusdam, qui nullo modo sunt peccata, nec venialia quidem, nec tamen aliquis dixit, vel dicit, eos in hoc peccare mortaliter, supposita alia materia sufficienti. Quin in communi Sententia, à nobis etiam suo loco asserenda, non est mortale, si pœnitens se falsò accuset de aliquo veniali, quod non fecit, dummodò apponat aliam materiam veram: atqui tunc etiam apponitur pro materia, quod tamen non est materia Sacramenti. Ergo etiam in nostro casu, accusare se de aliquibus venialibus absque dolore efficaci, & proposito emendandi, dummodò verè doleas de aliis, non est peccatum grave, seu mortale, vel sacrilegium, etsi in habituali statu peccati venialis perseveres non dolendo de omnibus.

97 IV. Idemque dicendum, si confitearis multa venialia frequentata: v. g. crapulas, seu excessus in potu veniales multis diebus iteratos. Tunc enim satis erit dolere de ipsa frequentatione excessuum, eamque emendare, ac minuere proponere, etsi non doleas, nec vitare proponas ipsos excessus secundùm se seorsim, quippè quibus subindè adhuc indulgebis. Nam ipsa frequentia distinctam malitiam, ac deformitatem habet, saltem extensivè ab ipsis excessibus in particulari: ideòque materiam sufficientem præbet Pœnitentiæ Sacramento. Hinc denique, si unà cum peccato mortali confitearis plura venialia, & de solo mortali doleas, nihil de venialibus, valida, & licita erit susceptio Sacramenti, quia absolutio cadit in remissionem peccati mortalis, quæ est divisibilis à remissione venialium. Oppositum clarum est, si eo casu doleres de solis venialibus, non de mortali: tunc enim mortaliter illicita, & invalida erit susceptio Sacramenti, cùm non possint venialia remitti absque remissione peccati mortalis. Plura circa hæc dicenda erunt *sect. 4.* cùm de proposito emendationis, specialiter quoad venialia.

§. IV. Efficax, *Remissivè.*

98 DOlor Contritionis omnis tandem debet esse *efficax*: id est, non simplex nolleitas de præterito, ac velleitas in futurum: sed absoluta nolitio præteriti, ac efficax volitio futuri, qua nimirùm contritio se extendat, & efficaciter actu moveat hominem ad capessenda omnia requisita ad remissionem offensæ divinæ, & reconciliationem cum Deo obtinendam: atque adeò secum ferat virtuale saltem propositum *non peccandi de cætero; confitendi, ac satisfaciendi cum spe venia.* Ita omnes. Ratio patet: quia verus dolor, & detestatio peccati sufficiens ad remissionem peccatorum extra, vel intra Sacramentum, debet esse de peccato quatenùs est offensa Dei atque ad sibi reconciliandum Deum à se offensum: atqui qui verè, & seriò dolet, ac detestatur peccatum, quatenùs est offensa Dei, serioque ex animo cupit sibi reconciliare Deum à se offensum, is necessariò, saltem virtualiter, & implicitè.

99 I. Eo ipso vult, & proponit *de cætero Deum non offendere* ullo peccato saltem mortali: alioquin nugaretur, & illuderet Deo dolens esse offensum, nec tamen volens desistere ab offendendo. In hoc enim proposito maximè viget, & appa-

ret

ret efficacia contritionis, ideòque meritò expressè positum in definitione contritionis à Concilio Tridentino: *Est dolor animi, & detestatio peccati, cum proposito non peccandi de cætero.* De hoc proposito maximi momenti necessariò pluribus agendum erit *infrà sect.4.*

100 II. Eo ipso vult, & proponit implicitè saltem commissa peccata mortalia *confiteri*: cùm sciat hoc in nova lege esse à Deo institutum medium necessarium ad Dei offensam delendam, & reconciliandam amicitiam Dei. Unde etiam perfectissimà contritio non remittit peccata mortalia, nisi cum voto confitendi, & Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendi, ut ex Concilio Tridentino videbitur *sect. seq.*

101 III. Eo ipso etiam vult pro peccatis commissis *satisfacere*, cùm satisfactio sit pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ, & magna satisfactio in ipso dolore, & proposito emendandi involvatur, *ut quæst. præced. §.3.* indicatum est.

102 IV. Eo ipso etiam saltem implicitè *sperat veniam*, plenamque concipit fiduciam peccata sibi à Deo remittenda, sicque in amicitiam Dei recipiendum esse. Impossibile enim, vel stultum esset efficaciter adhibere media ad abolendam offensam Dei, ejusque amicitiam recuperandam, nisi veniam, & indulgentiam pœnitens speret. Neque de hac *spe veniæ* aliquid speciale dicendum superest, aut hoc loco traditor à Doctoribus, præter communem doctrinam in materia de spe Theologica.

QUÆSTIO III.

Quantus esse debeat dolor Contritionis?

SUMMARIUM.

104 & 105 *Dolor debet esse summus appretiativè, seu æstimativè.*
106 (*saltem Contritionis perfectæ.*)
107 & 108 *Non tamen intensivè.*
109 *Nec requiritur certa ejus intensio.*
110 & 111 *Minùs, ut sit sensibilis.*

Assertio.

103 DOlor contritionis (perfectæ saltem) *debet esse summus, seu super omnia appretiativè: non item intensivè: nec requiritur aliqua certa intensio doloris, sed sufficit substantia doloris in quacunque gradu; minùs requiritur dolor sensibilis, sed sufficit rationalis.* Est tota communissima, ut patebit.

§. I. *Dolor debet esse summus, seu super omnia appretiativè, seu æstimativè.*

104 SIc nimirùm, ut, pœnitens peccatum mortale æstimet majus malum, magisque detestetur, quàm ullum aliud malum, malitque potiùs subire, ac perpeti quodvis aliud malum, quàm denuò peccare mortaliter. Adeòque tenetur pœnitens sedato animo judicare, meliùs esse, magisque homini expedire quodvis aliud malum, quamcunque pœnam, mortem quamlibet, adeòque & ipsum infernum subire, quàm Deum per peccatum mortale offendere. In hoc enim consistit veritas appretiationis, seu æstimationis summæ, qua tenemur peccatum mortale æstimare summum malum, quippè summo, & infinito bono contrarium. Attamen necessarium minimè est, imò infirmis animabus minimè consultum, instituere comparationes particulares ejusmodi inter peccatum, & hoc, vel illud grave malum subeundum: sed potiùs occurrentes tales comparationes tanquam impertinentes, & periculosas debet respuere, nihil eligendo. Exempli gratia:

105 Proponitur pœnitenti: *Si occurreret necessitas, ut necesse sit fornicari, aut mori, mallesne mori? mallesne omnia perdere bona, in exilium ire, mori, vivus comburi, &c. quàm fidem negare; mallesne etiam æternùm damnari, quàm mortaliter peccare?* & cætera hujusmodi infinita, quæ pœnitenti scrupuloso proponi possent. Non tenetur, inquam, aliquod horum eligere, sed omnia respuere tanquam periculosa, & impertinentia, sibi ipsi, aut sathanæ tentatori dicendo: Non est, nec erit talis necessitas, cùm infinita habeat Deus alia remedia: quibus me à peccato eripiat. Et si aliquando occurreret talis necessitas, confido, quòd bonus Deus mihi sufficienti gratia adesset, quæ nullum facientem, quod in se est, permittit tentari ultra vires. Caveant ergo confessarii à talibus interrogationibus: caveant, & pœnitentes à talibus comparationibus, tanquam sathanæ laqueis periculosissimis. Cùm enim mala pœnæ utpotè sensibilia, naturaliter magis moveant imaginationem, quàm mala culpæ, aut periclitari faciant voluntatem, aut hominem in infinitos scrupulos, aut etiam desperationem præcipitabunt. Excipiuntur hìc animæ spirituales, exercitatæ, heroicæ, amore divino flagrantes.

106 Dici: Contritionis *saltem perfectæ* dolor debet esse super omnia: nam hæc detestatur peccatum sub supremo motivo charitatis, nimirùm summi boni offensi; attritio verò, seu contritio imperfecta detestans peccatum ex motivo inferiori, utpotè metu gehennæ, vel pœnarum, actu & formaliter non est dolor super omnia appretiativè. Nam qui dolet, & detestatur peccatum propter metum inferni, actu, & formaliter non magis dolet de peccato, quàm de inferno; sed contrà magis dolet de inferno incurrendo, quàm de peccato: quia *propter quod unumquodque tale, ipsum est magis tale.* Debet tamen etiam attritionis dolor esse *super omnia* dispositivè, sive permissivè, sic ut homo perfectè attritus propter metum inferni v.g. ita dispositus maneat, ut si occurreret, vel satis proponeretur aliud sublimius motivum dolendi, & detestandi peccatum summè, & super omnia mala, omninò etiam sic super omnia detestaretur; & non velit sistere in solo priori motivo, & præcisè, ac totaliter dolere propter infernum, & aliàs non: uti latiùs explicabo *sect. 3.* cùm de motivis attritionis.

§. II. *Non item intensivè.*

107 COntritionis, seu perfectæ, seu imperfectæ non debet esse dolor summus, seu super omnia intensivè: ita videlicet, ut quis intensiori, majori, ac vehementiori actu, & motu voluntatis doleat de peccato commisso, quàm doleat, vel doleret de quocunque alio modo, quantumvis gravissimo, tolerato, vel tolerando, ut omnes consentiunt. Hoc enim esset onus homini gravissimum, & penè intolerabile, planè alienum à divina bonitate, & clementia; cùm homo non possit absque ingenti difficultate exhibere omnem possibilem conatum in elicienda, & intendenda contritione; & ut modò dictum, suapté natura majori vehementia moveatur in res sensibiles, & bona, vel mala sensibilia, quàm circa spiritualia, uti est peccatum, offensa Dei, privatio gratiæ, ac beatitudinis, &c.

108 *Dices*: Ergo nuper incomparabiliter magis dolui, & ingemui mortem mei amantissimi parentis, quàm modò doleam peccatum fornicationis à me commissum, etsi etiam de hoc seriò doleam, & factum ex animo detester, certè mea vita non ampliùs facturus: an rectè se habet dolor meus? *Resp.* Ponamus per impossibile, aut Patrem non esse mortuum, aut peccatum non esse commissum: quod magis velles? Hoc secundum? ergo rectè se habet dolor tuus; doles enim super omnia appretiativè: quia majus malum æstimas offensam Dei, quàm mortem parentis, etsi intensivè, & sensibiliter hæc magis urat. At, si malles primum, non rectè se haberet dolor tuus, ob rationem oppositam.

§. III. *Nec requiritur aliqua certa intensio doloris, &c.*

109 AD veram contritionem justificativam, seu perfectam sine, seu imperfectam cum Sacramento, non requiritur ulla doloris intensio, seu certus intensionis gradus: sed sufficit substantia doloris, in quocunque gradu remisso: neque adeò absolutè necessarium est de uno peccato mortali magis conteri, quàm de alio. Ita (contra Adrianum) communissima DD. D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus, pluribusque congestis Suarez *hic disp. 4. sect. 4. num. 7.* Coninch. *disp. 2. dub. 7.* Laym. *lib. 5. tract. 6. cap. 4. num. 1.* Lugo *disp. 5. sect. 8. num. 19.* testans ita sentire omnes Theologos. Ratio est; quia ubi est vera substantia contritionis, vel attritionis cum Sacramento, ibi est sufficiens dispositio ad remissionem cujuscunque peccati mortalis: sed in quocunque gradu intensionis subsistere potest vera substantia contritionis perfectæ, vel attritionis, suppositis nimirùm requisitis hactenus explicatis, & deinceps explicandis: ergo non requiritur certus intensionis gradus ad remissionem cujusvis peccati. Monitionem tamen practicam mox dabo §. *seq.* Unde ulteriùs neque ad veram contritionem aliqua mora temporis requiritur, juxta communem DD. apud citatos. Nam, ut dicitur cap. mensuram dist. 1. de Pœnitentia. *Apud Deum valet non tam mensura temporis, quàm doloris.* Ratio est: quia ex Dei ordinatione, omnis vera contritio, (& attritio cum Sacramento) est ultima dispositio ad justificationem: sed vera contritio, facta debita apprehensione objecti, ac motivi elici potest in momento: posita autem ultima dispositione, statim inducitur forma: ergo non requiritur certa mora temporis: Atque, ut ait D. Leo Epist. 9. ad Theodorum: *Apud Deum nullam patitur veniæ moram vera conversio.* Idipsum signi-

significatur Ezech. 33. *Impietas impii non nocebit ei in quacunque die* (id est, quandocunque, quamprimùm) *conversus fuerit ab impietate sua*.

§. IV. *Minùs requiritur dolor sensibilis*.

110 Denique ad contritionem justificativam non requiritur dolor sensibilis, qui in actus sensibiles erumpat, utpotè sensibiles motus, alterationes, ac teneritudines cordis, in lacrymas, gemitus, suspiria, singultus, &c. sed sufficit dolor rationalis, quo voluntas ex motivo supernaturali verè aversetur, & detestetur, & consequenter necessariò doleat peccatum commissum. Cùm ejusmodi sensibilitas frequenter non sit in nostra potestate, neque ad perfectionem contritionis, ac doloris spectet. Contingit enim, pœnitentem verè dolere, ac premere altum corde dolorem, & absque ejusmodi signis, & sensibilitate, vehementiùs dolere animo, quàm alii ex complexione felices in gemitus, lacrymas, singultus, uti sunt mulieres, & melancholici. Et plerumque majoris meriti est velle flere, & non posse, quàm ejusmodi facilibus fletibus abundare. Interim supposito vero dolore interno animæ, etiam sensibilem dolorem, gemitus, & lacrymas excitare, omninò ut utile, meritorium, & satisfactorium magis, consultum est iis, qui possunt.

111 Universaliter consultum semper, & valdè utile est adhibere conatum ad dolorem eliciendum, & vehementiorem, & diuturniorem, etiam sensibilem, quando facile quis potest: utque homo de peccatis suis, & vehementer, & sæpiùs doleat: eòque magis, quo plura, & graviora sunt alicujus peccata: uti sacra Scriptura, & SS.PP. passim hortantur. Et singulare exemplum præbet David. Lege ejus Psalmos Pœnitentiales, primum, & quartum præsertim. Ratio est: quia licèt in quocunque gradu veri doloris, ac in momento fiat remissio peccatorum, quoad culpam; attamen pro magis, & magis intenso gradu, majoris mora doloris, copiosior gratia infunditur, eòque plus remittitur de pœna temporali: possetque esse tanta intensio, ac vehementia doloris, ut tota pœna temporalis peccatis remissis quantumvis gravibus debita simul plenariè remitteretur, ut notant DD. communiter, & pluribus patuit exemplis.

SECTIO II.

De Contritione perfecta.

QUÆSTIO I.

Quid sit Contritio perfecta?

SUMMARIUM.

112 & 113 *Contritio perfecta est summus animi dolor, appretiativè, & objectivè.*
114 *Quatenùs scilicet peccatum est contra bonitatem Dei infinitam,*
115 *Naturalem, & essentialem;*
116 *Quæ est supremum motivum detestandi peccata.*
117 *Atque adeò unicum motivum contritionis perfectæ est summa Dei bonitas offensa. Probatur usque ad num. 122.*
122 *Estque contritio perfecta verus actus charitatis divinæ,*
123 *Ac etiam actus Pœnitentiæ virtutis, saltem imperatus.*
124 & 125 *In omni lege sufficiens, congrua, vel ultima dispositio ad justificationem.*
126 *De facto tamen non justificat sine Sacramento, saltem in voto.*
127 *Unde contritio perfecta extra Sacramentum justificativa non est omnis alius dolor, ex alio motivo inferiori conceptus.*
128 *V. g. ex motivo Religionis, obedientiæ, gratitudinis.*
129 *Objectio notabilis.*
130 *Solvitur, & ostenditur, quando habeatur, vel non habeatur contritio perfecta.*
131 & 132 *Examinantur quædam communes formulæ dolendi.*

Assertio.

112 *Contritio perfecta est summus animi dolor, ac detestatio peccati super omnia ex motivo charitatis:* (seu: *quatenus est offensa Dei summi boni super omnia dilecti*) *cum firmo proposito non peccandi de cætero.* Ita in re, omnes. *Proposito de cætero non peccandi, rursus in suum locum rejecto.* Explico reliqua, quoad potero clarè, & distinctè.

§. I. *Est summus animi dolor*.

Contritio perfecta debet esse *summus dolor*, non tantùm *appretiativè*, ac super omnia alia mala, ut *quæst. præcedente* explicatum est; sed etiam *objectivè*, nimirùm sub objecto formali, & motivo perfectissimo detestandi peccatum, quo peccatum est detestabile: quatenùs, scilicet est offensa Dei summi boni, seu quatenùs est contra infinitam bonitatem Dei super omnia amandam, quod est objectum formale charitatis. Ratio dabitur §. *sequenti*. Tu interim prænota diligenter. 113

§. Cùm audis, audiesque toties *Bonitatem Dei infinitam* esse motivum, & objectum formale charitatis, amoris Dei super omnia, adeòque etiam contritionis perfectæ: ne intelligas solùm, & apprehendas bonitatem Dei specialem attributalem, quæ est speciale Dei attributum à cæteris attributis, & perfectionibus divinis formaliter, vel ratione distinctum, importans summam Dei perfectionem in operando, seu sese communicando optimo modo, quo convenit, & propriè *benignitas* dicenda: & definitur à Lessio lib. de perfectionibus divinis. *Bonitas, seu benignitas Dei, est naturalis Dei propensio ad communicandum se creaturis pro captu cujusque*. Ex hac bonitate provenit amor; quo Deus præstare vult, & reipsa præstat creaturis bonorum suorum communionem in esse naturæ, gratiæ, & gloriæ. Sicut enim si amares Deum propter hanc specialem bonitatem, non amares Deum amore summo super omnia perfectissimo; ita etiam si doleres de peccato propter offensam hanc specialem bonitatem, non doleres dolore summo perfectissimo. Utrùm autem talis dolor, vel amor sufficeret ad justificationem, patebit ex mox dicendis. 114

Intelligitur ergo in proposito *infinita Dei bonitas naturalis, & essentialis*; estque complexio omnium innumerarum, ac infinitarum perfectionum Dei. Cogita infinitam potentiam, infinitam sapientiam, infinitam bonitatem illam, seu benignitatem, infinitam lucem, dulcedinem, deliciositatem, opulentiam, gratiam, majestatem, misericordiam, justitiam, &c. Hæc omnia continet bonitas Dei naturalis, & essentialis, seu ipsa divina Essentia infinitum bonorum omnium pelagus. Habet hæc omnia Deus à seipso, in seipso, una indivisibili entitate, infinito, illuminato modo, inamissibiliter. Et hæc bonitas Dei naturalis, ac universalis est adæquata, & simplicissima ratio, ac motivum formale amandi Deum super omnia. Est enim Deus summè amabilis ex infinita sua potentia, sapientia, bonitate, &c. & singulariter, ac principaliter in omnium infinitatum suarum perfectionum infinito cumulo, immensoque pelago. 115

Atque eadem hæc infinita Dei bonitas naturalis est supremum motivum detestandi peccatum, cui omnia alia motiva velut imperfectiora, & inferiora subordinantur: ut quis detestans peccatum sub hoc motivo perfectissimo, hoc ipso etiam virtualiter, ac eminenter illud detestetur sub quocunque alio motivo possibili, vel excogitabili: non è contra. Nam eo ipso, quod aliquis detestatur peccatum sub alio motivo particulariori, seu inferiori, v. gr. quatenùs est contra justitiam Dei, beatitudine privat, &c. non esset detestatio peccati summa, & super omnia, quia non detestaretur peccatum motivo perfectiori, quo posset, nec sub motivo perfectissimo, quo est detestabile. Jam ad rem. 116

§. II. *Ex motivo charitatis*.

Contritionis perfectæ motivum unicum, ex quo procedere debet, est motivum charitatis, nempè summa Dei bonitas offensa, ac ipse Deus summè bonus, super omnia dilectus, peccato offensus: ipsumque objectum formale contritionis detestantis peccatum est offensa Dei summi boni super omnia dilecti: adeòque contritio essentialiter includit aliquem saltem virtualem amorem Dei super omnia. Ita communissima Theologorum ferè omnium cum D. Thoma *quæst. 85. art. 5.* Scoto *in 4. dist. 14. ad ultimum*, contra paucos infrà referendos. 117

I. Probatur auctoritate Sacræ Scripturæ, & Sanctorum Patrum 1. Jo: 3. *Qui non diligit, manet in morte*. 1. Corinth. 13. *Si charitatem autem non habuero, &c.* Deut. 4. *Cùm quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum, si tamen ex toto corde quæsieris eum*, (ex amore Dei super omnia) *& tota tribulatione animæ tuæ*. En contritio. Denique Luc. 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. D. Augustinus lib. de vera, & falsa pœnitentia cap. 17. & 59. *Sine amore nemo unquam gratiam invenit, aut veniam consecutus est*. Item Serm. 7. de Temp. *Pœnitentiam certam non facit nisi odium peccati, & amor Dei*. Idem lib. 21. de Civit. cap. 27. *Nisi desistant à peccatis habendo charitatem, quæ non agit* 118

per-

perperam, nihil eis prodesse potest, ac alibi: eodemque modo loquuntur alii SS. Patres passim. Qui tamen semper intelligendi sunt de justificatione extra Sacramentum. Nam exceptio Sacramenti Pœnitentiæ colligitur ex aliis locis Scripturæ, & Sanctorum Patrum, ut optimè notat Valent. *hic disp. 7. q. 8. p. 3.*

119 II. Principaliter probatur ex Concilio Tridentino *sess. 14. cap. 4.* ubi statuens differentiam contritionis perfectæ, & imperfectæ, ad justificationem extra Sacramentum expressissimè requirit contritionem *charitate perfectam*. Sic enim habet. *Docet præterea* (Sacra Synodus) *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in ipsa includitur, non esse adscribendam. Illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur: quæque, vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat donum Dei esse*. Hæc Concilium; expressissimè significans, contritionem perfectam, quæ extra Sacramentum justificat, illam esse, quæ charitate perfecta est: utique charitate actuali, seu dolore elicito ex motivo charitatis, scilicet ad Deum summè dilectum, eoque ipso aliquo saltem virtuali amore Dei super omnia (ut §. sequenti declarabo.) Charitas autem habitualis infusa primò per contritionem acquiritur, estque ipsa formalis justificatio, & reconciliatio cum Deo.

120 III. Ratio à priori necessaria non est alia, quàm voluntas Dei per Sacram Scripturam expressa, hanc potius, quam aliam dispositionem requirentis ad justificationem. Congruentiæ sunt. 1. Quia convenientissimum est, ut homo non priùs admittatur ad Dei amicitiam, quàm aliquo amoris actu eundem diligat. 2. Amor Dei est perfectissimus, ideòque maximè idoneus, ut pro tali dispositione requiratur: & de facto requiri constat ex Scripturis allegatis. 3. Per quodlibet peccatum mortale expellitur charitas, & per justificationem restituitur: atqui charitas expulsa non debet restitui, nisi præcedente novo actu charitatis: sicut enim fides per hæresim amissa non restituitur, nisi inchoante novo actu fidei: & spes per desperationem amissa non restituitur, nisi mediante novo actu spei; sic & charitas divina, quæ per quolibet peccatum mortale amittitur, non debet restitui, nisi præcedenti novo actu charitatis, aut formalis amoris Dei super omnia, aut saltem virtualis inclusi in contritione elicita ex motivo charitatis propter Deum summè dilectum, 4. Opposita ratione, & via ad Deum revertendum est, quàm ab eo aversi sumus: sed per peccatum voluntariè avertimur à Deo, ejusque amicitia, ipsi summo bono super omnia amando præferendo, eoque plùs amando bonum creatum, voluptatem v. gr. ergo ad Deum, ejusque gratiam, & amicitiam reverti debemus denuò amando Deum summum Bonum, super omnia alia bona, saltem implicitè per actum Contritionis perfectæ detestando peccatum commissum, quatenùs est offensa Dei summi Boni super omnia dilecti, & hinc initio dixi, perfectam contritionem essentialiter includere amorem Dei super omnia saltem virtualem. Nam

121 IV. Ad Contritionem perfectam extra Sacramentum justificativam omninò sufficere videtur virtualis amor Dei super omnia in ipso actu Contritionis detestantis peccatum super omnia, quatenùs est offensivum summi Boni super omnia amandi, essentialiter inclusus (ut suprà insinuavi, & mox clariùs explicabo §. *sequenti*) neque necesse est semper adesse, præcedere, vel subsequi formalem amorem Dei super omnia, etsi is, ut plurimùm, adesse soleat. Ita communior Doctorum Suarez *hic disput. 1.* Vasquez, Valentia, Coninch. Tannerus, aliisque *citatis*, Cardinalis de Lugo *hic disput. 5. num. 97.* Ratio est: quia ex una parte loca Scripturæ, Sanctorum Patrum, & Concilii Tridentini suprà allegata communissimè intelliguntur de amore Dei, vel formali, vel virtuali: ex altera autem parte eadem Scriptura æquè sæpè remissionem peccatorum tribuit pœnitentiæ, ac Contritioni, ut 2. Reg. 12 Davidi post adulterium, & homicidium sibi improperatum solùm ingemiscenti: *Peccavi Domino:* statim dicitur: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum;* utpotè jam justificato communi sensu SS. Patrum, ac Interpretum. Denique nimis operosum, & difficile videtur peccatori justificando semper necessariò debere habere duos actus distinctos perfectissimos, scilicet contritionis tendentis in peccatum, ut est offensa summi Boni; & amoris Dei super omnia tendentis in Deum summum Bonum. Denique solus amor Dei super omnia sufficit ad justificationem peccatoris, ut infrà videbimus: ergo semper superflueret ipse actus contritionis, aut saltem ad justificationem, extra tempus pœnitentiæ obligationis necessarius non esset, Contrarium tamen satis probabiliter docent, & formalem amorem Dei ad Contritionem perfectam, ac justificativam requirunt alii (ob claré allegata loca intelligenda) apud Lugo *citatum*, quem videre potes. Jam ergo satis patere potest, ac debet definitio contritionis, qualiter debeat esse *summus animi dolor, & detestatio peccati ex motivo charitatis*. Addidi claritatis gratia

§. III. Quatenus est offensa *Dei super omnia dilecti*.

122 I. Contritio ergo perfecta est verus actus Charitatis divinæ, secundùm omnes. Ratio est: quia omnis virtus (temperantia verb. grat. castitas) inclinat tam ad prosequendum bonum suum, quàm ad fugiendum malum oppositum: sic etiam virtus charitatis, ejusque motivum formale summa, & infinita Dei bonitas directè quidem inclinat, & movet ad prosequendum, ac amandum Deum, Summum, ac infinitum Bonum ob ejus infinitam, ac intrinsecam bonitatem (§. 1. explicatam,) atque eo ipso etiam necessariò movet, & inclinat ad fugiendum, ac super omnia detestandum peccatum, quatenùs solum malorum omnium extremum est, & offensivum ejusdem infinitæ bonitatis, atque aversivum ab illo summo, & infinito bono. Et hinc contritio; quamvis formaliter non sit amor Dei, cùm non sit actus persecutionis, sed fugæ: est tamen verissimus actus charitatis, & virtualis, ac implicitus amor Dei sufficiens ad justificationem, ut dictum est. Nam sicut ipse formaliter amor Dei super omnia virtualiter semper includit contritionem; eo ipso enim, quo amas Deum super omnia propter ejus summam bonitatem, virtualiter, & implicitè saltem detestaris omne offensivum ejusdem summæ bonitatis, quod est solum peccatum: & si tibi sic amanti peccatum à te commissum occurreret, horrendè execrareris; ideòque & ipse solus amor Dei super omnia sufficit ad justificationem juxta mox dicenda: ita contritio perfecta semper virtualiter includit amorem Dei super omnia, eo ipso enim, quò detestaris peccatum super omnia propter summam Dei bonitatem offensam, eandem summam Dei bonitatem super omnia diligis saltem virtualiter, & implicitè, & ut plurimùm, data mora, etiam explicitè, ideòque & ipsa sola debet sufficere ad justificationem.

123 II. Contritio perfecta est etiam actus pœnitentiæ virtutis, saltem imperatus, atque diverso respectu procedit, & à charitate in Deum, & à Pœnitentia virtute. À charitate quidem, quatenùs dolemus de peccato, in quantum est malum contrarium Deo summo Bono: à pœnitentia virtute autem, quatenùs idem peccatum vindicare, & abolere cupimus, ad satisfaciendum Deo supremo Domino offenso, ac injuria affecto, juxta latè dicta *quæst. 1.* Dissentiunt autem DD. à qua virtute contritio simpliciter eliciatur, aut imperetur. Suarez, aliique volunt, elici à Charitate, & imperari à pœnitentia. Contrà, plures, præsertim antiqui cum D. Bonavent. *in 4. d. 14. p. 1. art. 2. q. 2. & 3.* volunt elici à pœnitentia, & imperari à Charitate. Sed practicè utrumque verum est, prout contritio diverso actu, vel diversis vicibus incipit à motivo modò unius, modò alterius virtutis se se invicem imperantis. Nam Charitas suo motivo incipiens, & detestans peccatum ut malum contrarium Deo summo Bono, imperat ejus vindictam, & abolitionem, & sic contritio primo respectu, est actus elicitus Charitatis: secundo autem respectu, est actus elicitus pœnitentiæ virtutis, & imperatus Charitatis: ideò enim vis abolere peccatum, quia Deo super omnia dilecto est contrarium. Contrà, alio actu, vel alia vice, Pœnitentia virtus suo motivo incipiens, ac volens vindicare peccatum, ac abolere, & satisfacere Deo injuriato, ac offenso, imperat velut excellentissimum medium abolendi peccatum, ac satisfaciendi Deo, detestationem peccati super omnia, quatenùs est malum contrarium Deo summo Bono super omnia dilecto (imò, & ipsum formalem amorem Dei super omnia) & sic Contritio primo actu est actus elicitus Pœnitentiæ; Secundo verò actu, vel respectu, est actus elicitus charitatis, & imperatus pœnitentiæ virtutis. Interim semper vides Contritionem, quatenùs præcisè detestatur peccatum malum contrarium summo Bono, seu Deo super omnia dilecto, esse actum elicitum solius charitatis.

124 III. Sicut ergo ipse actus formalis amoris Dei super omnia (de quo *quæst. seq.*) ita & contritio perfecta propter inclusum virtualem saltem amorem Dei super omnia, secundùm Dei ordinationem in omni lege, est medium sufficiens, ac congrua, & ultima dispositio ad justificationem peccatoris, scilicet obtinendam remissionem peccatorum, Dei gratiam, & jus gloriæ cœlestis per Christi merita. Certum de fide, ex *Concilio Aransicano. II. Can.* 1. & Trident. *suprà cit. sess. 14. cap. 4. & sess. 6. cap. 6.* Sumitur ex S. Scri-

Scriptura passim, ut Zach. c. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, dicit Dominus, aliisque locis partim suprà allegatis. §. 1. *num.* 1. Ratio ergo est: quia Contritio est actus ejusdem virtutis charitatis, hominemque convertit perfectè ad Deum sub ratione perfectissima, secundùm quam peccator avertitur à Deo. Sicut enim homo peccato mortali, ac ejusdem peccati mortalis suprema, ac extrema malitia avertit se à Deo summo Bono, ac ultimo fine suo: ita contritione perfecta homo se rursus perfectè convertit ad Deum summum Bonum, ac ultimum finem, dolens nimirùm offendisse eandem summam Dei bonitatem, sincerè ea ex corde dicens: Ah, mi Deus! execror extremam malitiam, ac nequitiam meam, & ideò unicè, vel præcipuè execror, quòd te Deum summum Bonum, summè amabilem, super omnia diligendum, ac dilectum offenderim, &c.

125 §. Et hinc contritio simpliciter est actus, gratia, ac charitate formatus, non quidem *effectivè*, quasi actus contritionis deberet effective elici, & produci ab habitu gratiæ, & charitatis, cùm ipsa Contritio sit dispositio requisita ad infusionem gratiæ sanctificantis, & caritatis habitualis (quando justus quidem conteritur, contritio elicitur effectivè ab habitu charitatis: in peccatore autem elicitur à concurrente Dei auxilio, & gratia actuali excitante, cooperante &c. secundùm communem DD. qua ratione suprà diximus omnem contritionem debere esse supernaturalem ex parte principii) sed *concomitanter*, quatenùs in eodem instanti cum auxilio Dei supernaturali elicitur actus contritionis perfectæ, velut ultima dispositio, simul infunditur habitus gratiæ sanctificantis, ac charitatis remissivæ peccati mortalis, adeò ut contritio natura tantùm, & non tempore præcedat gratiam sanctificantem, ac remissionem peccatorum, juxta communissimam DD. utriusque Scholæ cum suis Principibus DD. Angelico, & Subtili.

126 IV. Contritio tamen (sicut & actus amoris Dei super omnia) de facto post institutum Sacramentum Penitentiæ non justificat, seu delet, & remittit peccata sine Sacramento in voto. Sic Concilium Tridentinum §. 2. allegatum docet, Contritionem aliquando charitate perfectam esse, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, quamvis ipsa reconciliatio ipsi contritioni sine Sacramenti voto non sit adscribenda. Ratio est: quia actus contritionis perfectæ, vel amoris Dei super omnia, est quidem de se deletivus peccati, & olim se solo delere poterat: at post institutum hoc Sacramentum, vi præcepti, & ordinationis divinæ, non delet peccata, nisi in ordine ad claves, seu cum onere, & obligatione eadem peccata subjiciendi clavibus per Confessionem Sacramentalem. Attamen extra tempus, quo urget necessitas, & obligat præceptum Confessionis, non requiritur explicitum formale, & actuale votum, sive desiderium, ac propositum suscipiendi hoc Sacramentum; sed sufficit votum, seu propositum virtuale, & implicitum, inclusum in ipso actu contritionis, vel amoris Dei super omnia: quo nimirùm actu quilibet semper ita dispositus est, ut suo tempore sit peccata sua confessurus, & Sacramentum absolutionis suscepturus. Eo ipso enim, quo quis super omnia detestatur peccatum propter Deum summè amatum, etiam implicitè vult facere omnia, quæ requirit Deus ad delendum peccatum, ipsumque sibi reconciliandum; inter quæ requisita in nova lege unum est Confessio, & Sacramentum penitentiæ.

§. IV. *Corollaria: exclusio Dolorum insufficientium.*

127 I. A Contritione ergo perfecta, & extra Sacramentum justificativa, excluditur, & ad Contritionem imperfectam, seu attritionem rejicitur omnis alius dolor, & detestatio peccati procedens non ex motivo charitatis, seu propter offensum Deum summum Bonum super omnia dilectum, sed ex alio motivo inferiori, quantumvis supernaturali, & ad Deum relato. Ita jam communissima DD. quos congerunt, & sequuntur Suarez *disput.* 4. *sect.* 2. Vasquez *in* 3. *p. quæstion.* 85. *art.* 2. Tanner. *quæstion.* 6. *dub.* 4. Lugo *disput.* 5. *num.* 50. Ratio generatim est: quia ex quocumque alio motivo detesteris peccatum, non detestaberis super omnia, saltem in quantum est summè detestabile, ut discurrenti palàm erit. Nam si doles, & detestaris peccatum propter metum gehennæ, vel penarum à Deo infligendarum, vel de facto inflictarum, aut etiam ob privationem æternæ beatitudinis, jam palàm, & simpliciter non odisti peccatum super omnia, sed magis odisti penam sensus, vel damni, quàm peccatum. Item detestaris peccatum ob ejus turpitudinem, nisi concipias turpitudinem, & malitiam istam extremam, qua summo Bono Deo aversatur, odio, & abominationi est, non detestaris peccatum super omnia, in quantum summè detestabile est. Numquid agnoscis? sed de his *sect. seq.*

II. At, inquis. Ego doleo, & detestor peccatum propter ipsum Deum maximè, seu quatenùs est offensa Dei: sed vel 1. ex motivo *Religionis*, quatenùs continet inhonorationem Dei, contra cultum debitum Deo supremo Domino vitæ, ac mortis: vel 2. ex motivo *Obedientiæ*, quatenùs continet inobedientiam erga Deum supremum Legislatorem nostrum: vel 3. motivo *Gratitudinis*, quatenùs continet horrendam ingratitudinem contra Deum supremum Benefactorem nostrum: vel 4. denique ex motivo proprio virtutis penitentiæ, ac justitiæ erga Deum, quatenùs continet offensam, ac injuriam contra Deum supremum Dominum actionum nostrarum (juxta dicta *cap.* 1. *sect.* 1. §. 3.) atque sic apprehendo peccatum, ut summum malum, & majus omni alio malo, cum aliquali saltem virtuali, & implicito amore Dei. Non enim detestarer, & cuperem abesse illud malum Deo, nisi aliquo modo de ejus bono complacerem, eoque ipso Deum amarem. Quidni ergo adsit vera contritio, etsi non adsit formale, & expressum motivum charitatis? An non ita docuerunt olim gravissimi DD. apud Suarez suprà citatum, qui seipsum hanc Sententiam, ut probabilem aliquando fuisse secutum testatur? Resp. Fateor, moves me. Non ausim tibi negare probabilitatem tuam. Interim cum Cardinal. de Lugo censeo, nullo modo esse recedendum à communissima Sententia DD. post Concilium Tridentinum ad justificationem, tam clarè requirens contritionem *charitate perfectam*. Atqui contritio ista tua, ex quocumque dictorum, vel simili motivo, non est charitate perfecta, cùm non procedat ex motivo proprio charitatis. Doles quidem, ut inquis, & detestaris peccatum, super omnia alia mala, quæ non sunt peccata: at non detestaris illud, in quantum summè est detestabile. Longè enim detestabilius est peccatum, in quantum est contra Deum summum bonum simpliciter (ut §. 1. explicatum) ac supremam charitatis virtutem, quàm in quantùm est contra Deum particulariter, ut supremum Dominum, Legislatorem, Benefactorem &c. ac solùm contrariatur inferioribus virtutibus Religionis, Obedientiæ, Gratitudinis, ac Justitię. Ratio horum ex §. 2. resumenda est. 128

III. Contrà adhuc instas. Dicit quidem Concilium, 129
Contritionem justificativam extra Sacramentum debere esse *charitate perfectam*, sed certè non dicit debere esse charitate perfectissimam, sub supremo motivo charitatis, & summo conceptu Dei summi boni offensi, seu infinitæ Dei bonitatis naturalis descriptæ §. 1. cùm certum sit, ad veram contritionem sufficere, dolere de peccato, quatenùs est offensa Dei super omnia dilecti, sub quacumque ratione boni, & perfectionis propriæ apprehensi: quales certè etiam sunt, esse *supremum Dominum*, *Legislatorem*, *Benefactorem &c.* Deinde fateris, & agnoscis, tali modo me detestari peccatum super omnia mala alia, non absque implicito saltem motivo, & actuali, & virtuali imperio charitatis. Sicut enim, supposita fide, sola charitas æstimat, & amplectitur Deum, ut summum bonum super omnia alia bona, ita etiam sola malum oppositum Deo, peccatum æstimat, abhorret, & detestatur, ut summum malum super omnia mala. Aliæ verò virtutes, Religio, Obedientia, Gratitudo &c. æstimant quidem, & detestantur peccatum inhonorationis, ingratitudinis &c. erga Deum, ut malum maximum, & gravissimum, at non expressè, & relativè, ut summum malum super omnia alia mala; ergo si detester peccatum super omnia alia mala, sub quacumque ratione in particulari hic & nunc Deum offensum apprehendam, habeo contritionem satis perfectam pro captu meo: adeo ut meritò Tamburinus *Opusc. exped. Confess. l.* 1. *cap.* 1. §. 6. *num.* 13. asserat, hunc esse actum veræ contritionis in actu signato. *De peccato, quia est offensa DEI, & injuria, super omne id, quod me penitere potest, pænitet, & propono me ampliùs mortaliter non peccaturum.* Certè denique omnes Christiani, saltem doctissimi, credunt se perfectè dolere, & censeri, quando dolent de peccato super omnia alia mala: adeoque non propter suum malum, quatenùs per illud incurrant penas inferni privationem beatitudinis, &c. sed propterea, quod per illud Deum suum offendant, molestia, & injuria afficiant, sub quacumque ratione, seu motivo perfectionis Deum offensum apprehendant. Resp. Jam vero me convincis. Sed tantùm evincis, quod mox clarioribus terminis assero.

IV. Respondeo ergo, & dico constanter. Non sufficiunt isti dolores ad veram, perfectamque Contritionem, 130
quatenùs præcisè sunt actus eliciti earum virtutum, sistentes in earum propriis motivis, Religionis, Obedientiæ, Gratitudinis, penitentiæ, &c. quod ratio nostra, & authoritas Concilii Tridentini omninò convincere videtur,

Om-

Omninò autem sufficiunt illi dolores, quatenùs aliquo modo procedunt ex motivo, & imperio charitatis: quod benè evincit instantia data. Atque adeo dico universaliter: adest vera Contritio perfecta, quoties ex actuali, & virtuali, implicito saltem imperio, & motivo charitatis doles, & detestaris peccatum ut offensam Dei: sub quocunque particulari motivo, vel malitia ipsum peccatum, & offensam Dei; & sub quacunque particulari perfectione, ratione, vel respectu ipsum Deum offensum hic, & nunc apprehendas, & tibi proponas: atque ex ejusmodi virtuali, & implicito saltem imperio, & motivo charitatis doles, & detestaris peccatum, quoties detestaris ut simpliciter summum malum super omnia alia mala: sic enim necessariò detestaris peccatum ut malum Dei oppositum summo bono, quod utique est proprium Charitatis, ut modo dictum. Habes ergo perfectam contritionem, quando ex actuali, vel virtuali affectu amoris Dei super omnia detestaris tuas per peccata Deo summo bono irrogatas inhonorationes, inobedientias, ingratitudines, injurias, &c. suprà N. II. specificatas. Nam licèt ejusmodi detestationes elicitivè sint actus Religionis, obedientiæ, gratitudinis, pœnitentiæ, &c. imperativè tamen sunt actus amoris Dei super omnia. Quin hac ratione etiam motivæ, & actus contritionis imperfectæ, seu attritionis utilissime elevabis in contritionem perfectam. Ut si ex ejusmodi actuali, vel virtuali amore Dei doles, te tuis peccatis meruisse infernum, ubi æternum Dei amore, & fruitione carens, Dei odio, & execratione, plùs quàm ipsis inferni ignibus, arsurus esses. Si enim amoris affectu doleas te adeo offendisse summam bonitatem, seu benignitatem divinam, ut irritatas Judex justus etiam pœnis temporalibus te castigare possit, aut de facto castiget. Vide dicenda *sect. seq.* cùm de motivis attritionis dicam. Interim lege Authores Asceticos de affectu, & praxi Contritionis scribentes: & inter hos P. Joannem VVeyer S. J. Theologum, simul & Ascetam insignem, qui in *suo Theophilo, prima die medit. de Confessione, & dolore*, optimè, & practicè proponit tres modos eliciendi Contritionem. 1. Ex motivo perfectionum divinarum, aut omnium simul, aut unius in particulari, quarum quælibet est summè amabilis, ejusque amore, & intuitu, peccatum super omnia detestabile, &c. 2. Ex motivo beneficiorum divinorum ex infinito amore tibi præstitorum: quorum intuitu meritò Deus super omnia amandus, non offendendus, & de offenso super omnia dolendum. 3. Ex motivo vitæ, & passionis Christi, seu omnium, quæ Christus pro nobis egit, & passus est ex purissimo, & ardentissimo amore tui, ideoque meritò reciprocè super omnia amandus, non offendendus &c. Mihi multis annis circa festa natalitia (quo tempore initio anni 1680. hæc scribo) mirificè placuit, & sapuit, & etiamnum placet, & sapit suspirium illud: *Quomodo amabo Te amoris Rex, pro me nascens in stabulo, ut pro me moriaris in patibulo?* Gusta & vide, quoniam suave est, & efficax ad affectus amoris, ac amorosæ contritionis concitandos.

531 §. Ex dictis expendendum, quid sentiendum de communissima dolendi formula, qua communiter, præsertim Germani vernaculè dicere solemus: *Ex toto corde, vel summè doleo, quod Dominum Deum meum offenderim:* an sufficienter sic exprimatur contritio perfecta? Resp. speculativè, & in abstracto, spectando sensum grammaticalem verborum, fatendum est, hac formula non exprimi dolorem ex motivo charitatis erga Deum summum bonum, aut ullum clarum affectum amoris divini in corde proferentis, sed tantùm dolorem ob offensam, vel injuriam Dei supremi domini nostri ex motivo Religionis, ac Pœnitentiæ ad summum; ideòque secundùm communissimam Sententiam, nec perfectam contritionem. At verò practicè, in concreto spectando illa verba secundùm effectum seriò, & fervidè illa proferentis, omninò formula ista regulariter, & ut plurimùm continet veram contritionem ex motivo charitatis, & motu veri amoris divini, adeò, ut inter 100. imò fortè inter mille vix unus reperiatur, qui sine vero motu amoris Dei, veraque contritione, piè, seriò, & ardenter proferat hæc verba ex corde. *Summe doleo, quod te Dominum Deum meum tam graviter offenderim*, & maximè si addat epitheton *dilecti*, vulgò *Meinen lieben Gott und Herrn beleidiget*, adeò ut doctissimus Lessius *auctar. V. Confessio, casu* 5. veram contritionem æstimet hunc actum: *Maledicta peccata mea, quibus Dominum DEUM meum offendi!* Ratio autem est: quia sic seriò loquentes boni Christiani (quisque suam mentem exploret, & fatebitur) non solent in peccatis apprehendere, vel considerare offensam Dei, ut formalem injuriam, seu læsionem juris divini supremi Domini, sed considerant in peccatis offensam Dei, tanquam molestiam, exacerbationem, ac velut amaritudinem, gravemque displicentiam, quam peccato quodammodò attulerunt animo divino, optimo Deo, & Domino nostro meritò semper amando, omnique obsequio ad placitum, & gustum prosequendo, ac velut oblectando: an non hic operatur motus sinceri Amoris divini, ac motivum Charitatis? Etenim apprehendimus Deum tanquam Patrem charissimum, & offensam Dei, tanquam offensam Patris charissimi carnalis, sub conceptu perturbationis, molestiæ, amaritudinis, &c. qua exacerbavimus charum Parentem carnalem, vellemusque nihil tale factum à nobis, factumque amarè dolemus, utique non sine affectu, & impulsu amoris filialis in Parentem. Quære enim ex tali filialiter dolente filio, cur doleat, se illam molestiam attulisse Parentis animo? Statim responderet: cur non doleam, cùm meus Pater sit? amo ipsum, ac proinde ei semper bonum, placitum, gaudium opto potiùs, quàm molestiam, displicentiam, disgustum amaritudinis &c. Hoc, inquam, sensu, & affectu solemus efferre illa verba, cùm piè, seriò, & ardenter proferimus, ideòque verè contriti, & ex motivo charitatis, ac amoris Dei dolentes censendi. Quare, si eo tempore, quo urgeret præceptum Contritionis juxta infrà dicenda *qu. seq.* v. g. in periculo mortis, aut subitò coactus ministrare Sacramentum in statu non bono, ea verba seriò, pièque effatus es; noli te accusare Confessario de omissione contritionis. Et tu, Confessari, si moribundum audies, piè, ac fervidè ejusmodi verbis ad Deum suspirantem, maximè jam valdè debilem, noli angi, vel illum magis angustiare de contritione perfecta. Unde cum Gob. *hic casu 4. n.* 109. adhuc unum. (Nam utilia, prolixa videri non debent.)

¶ Cùm tot sint conditiones tamque delicatæ veræ contritionis perfectæ hactenùs explicatæ, maximè illa: *summus dolor super omnia*: meritò hic quæres, an sit facilè hunc elicere, nec ne? Delicata est hæc quæstio, & implicata responsionis. Si enim respondeatur difficulter eum elici, absterrebuntur à conatu eam eliciendi multi, heu! qui gravibus peccatis obnoxii subitò vocantur ad Sacramenta ministranda. Si asseratur, id esse facile, fortè multi sument occasionem existimandi, se esse verè contritos, cùm tamen non sint. Navarrus *de Jubileo, & Indulgentiis notabili* 17. affirmat esse difficile. Diana contrà, & alii putant, contritionem etiam perfectam facilè elici posse. Utrumque videtur verum respectu diverso. Difficillimum sine dubio est elicere perfectam contritionem respectu valdè habituatorum in uno, vel pluribus peccatis mortalibus, & maximè libidinis, & vindictæ; & singulariter antequàm, prout deberent, evitarunt occasiones proximas peccandi: Oh quando tales elicient sinceram detestationem peccatorum super omne aliud malum, ex sincero motivo charitatis, ac amoris Dei super omnia, quem tam effrenatè offendere assueti sunt! Digito Dei, & virtute Altissimi hoc opus est. Facilè autem meritò censeri debet, elici contritionem ab iis, qui raro, & ex humana fragilitate potiùs, quàm ex malitia, vel consuetudine peccant. Hi enim faciliùs sincerè ad mentem, & ad Deum revertuntur. 532

¶ Jam dictutas de necessitate contritionis, suppono te nosse: necessarium necessitate medii ad salutem id esse, sine quo salus æterna consequi simpliciter non potest, non obstante quacunqua impotentia, ignorantia, inadvertentia: v. g. sic necessarius est Baptismus parvulis. Necessarium necessitate præcepti est illud, quod ad obtinendum salutem etiam necessariò præstandum est, sed cùm præstari potest, excusante impotentia, ignorantia, oblivione inculpabili &c. sic necessarium est die Dominico audire Sacrum, &c. 533

SECTIO II.

Qualiter Contritio sit necessaria necessitate medii?

SUMMARIUM.

535 & 536. *Homini in mortali constituto in omni lege necessaria est aliqua pœnitentia, vel dolor.*

537 *Posset tamen Deus absolutè sine omni pœnitentia, vel actu alio,*

538 *Peccatori actu non peccanti, seu ad peccatum affecto sua peccata gratis remittere.*

539 *In lege veteri omninò necessaria erat ad justificationem, perfecta formalis, vel virtualis?*

540 *In nova lege autem sufficit etiam attritio cum Sacramento Baptismi, vel Pœnitentia.*

541 & 542. *Non tamen attritio cum aliis Sacramentis per se loquendo.*

543 *Contritio perfecta etiam extra omne Sacramentum justificativa non necessariò debet esse formalis;*

544 *Sed sufficit virtualis amor Dei super omnia.*

145 & 146. *Sive peccator sit immemor, sive memor suorum peccatorum.*
147 & 148. *Memor tamen in extremis constitutus obligatur insuper elicere contritionem formalem.*
149 *Amor Dei generatim duplex, concupiscentia, & amicitia.*
150 *Quid amor concupiscentia?*
155 Usque ad nu. 154. *Quid amor amicitia quoad affectum complacentia? &*
154 Usque ad n. 159. *Quid quoad affectum desideris? dictus amor obedientialis.*
159 Usque ad n. 164. *An, qualiter, & quando justificet Martyrium?*

ASSERTIO.

134 *Homini in peccato mortali constituto, in omni statu de lege ordinaria, ad justificationem, & salutem consequendam, medium necessarium, seu necessitate medii necessaria est Pœnitentia, seu contritio aliqua: in veteri quidem lege determinatè sola contritio perfecta; in nova autem lege post instituta Sacramenta Baptismi, & Pœnitentia, disjunctim, aut contritio perfecta, aut Sacramentum cum attritione susceptum: neque necessaria est formalis, sed sufficit contritio perfecta virtualis inclusa in actu amoris Dei super omnia, ac etiam Martyrii, quantum est de necessitate medii.* Est tota communissima, ut patebit explicatione.

§. I. *In omni lege necessaria Pœnitentia, vel contritio aliqua.*

135 I. Certum de Fide. Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. *Fuit quidem Pœnitentia universis hominibus qui se mortali peccato inquinassent, quovis tempore necessaria ad gratiam, & justificationem assequendam.* Et ibid. cap. 4. *Fuit quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic motus contritionis necessarius.* Constat ex SS. Script. passim. Eccl. 2. v. 22. *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Dei, & non in manus hominum.* Luc. 13. 3. *si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis*: qua loquendi formula significatur necessitas medii; ut & Joan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* SS. Patrum de hoc pleni sunt libri. Ratio est: quia illud, cujus effectus est simpliciter necessarius ad salutem, est ipsum necessarium necessitate medii; sed effectus pœnitentiæ, seu contritionis, scilicet remissio peccatorum, seu justificatio est simpliciter necessarius ad salutem omnibus in mortali constitutis; ergo & ipsa pœnitentia est ita necessaria ad salutem.

136 II. Quod pœnitentia, seu contritio aliqua sit necessarium medium ad remissionem peccatorum, seu salutem. *Ratio* à priori est sola, & justissima ordinatio divina. Rationes congruentiæ variæ assignari possunt. Hæ maxime duæ. Quia per omne peccatum mortale avertitur homo à Deo, & convertitur ad creaturam: ergo convenientissimum est, ut non tollatur, nisi per conversionem ad Deum, & aversionem à creatura: atqui ubicunque sunt hi actus, ibi est pœnitentia; vel contritio aliqua: ergo &c. Item per omne peccatum mortale homo offendit Deum, ut passim loquitur Scriptura: sed Deum offendi (quomodocunq; nos apprehendamus juxta suprà dicta) reipsa, & in effectu nihil aliud est, quàm Deum velle vindicare peccatum, neque enim alia ratione potest offensio convenire Deo, propriè loquendo: ergo de lege ordinaria non tollitur peccatum, nisi per punisionem peccati, quod est proprium pœnitentiæ, & hinc notanter initio addidi: in omni lege *de lege ordinaria*, Nam

137 III. Deus de potentia absoluta potest remittere peccata, & justificare hominem absque pœnitentia, vel contritione formali, vel virtuali; aut ullo alio peccatoris actu. Communis cum Scoto *in 4. d. 14. quæst. 1.* Suarez *hic d. 9.* Ratio est; quia Deus de potentia absoluta peccatori actu non peccanti, absque ulla ejus pœnitentia, vel actu prævio potest infundere gratiam sanctificantem: potest enim Deus effectum producere absque dispositionibus, maximè ex sola sua libera ordinatione requisitis: pœnitentia autem, seu actus peccatoris antecedens justificationem, ac gratiam habet tantùm rationem dispositionis: idque non ex natura rei, aliàs non posset gratia infundi infantibus, eorumque peccatum originale deleri absque omni eorum actu, sed ea libera ordinatione, & beneplacito divino: quod autem ex sola ordinatione divina requiritur, utique potest tolli per potentiam Dei absolutam, atqui per gratiam sanctificantem necessariò deletur peccatum, & fit homo formaliter justus, ac Deo gratus: implicat enim hominem esse simul justum, ac gratum, & peccatorem; Quia *odio sunt Deo impius, & impietas ejus*: ergo &c.

IV. Dixi notantissimè. *Peccatori actu non peccanti*: 138
quia homini actu peccanti, in actuali voluntate, vel complacentia peccati existenti, sicque actualiter averso à Deo, non potest remitti peccatum; quia sic homo esset peccator, & non esset peccator, esset aversus, & non aversus, ac conversus ad Deum, quod rursus implicat. Sermo ergo est de peccatore habituali tantùm, seu habitualibus tantùm peccatis averso à Deo, qui scilicet peccata commissa nondum retractavit per pœnitentiam, vel contritionem aliquam: atque hanc ipsam habitualem aversionem à Deo, seu quod idem est, injuriam, seu offensam sibi illatam, de potentia absoluta potest Deus tollere per liberam condonationem absque ullo actu Pœnitentis, sicut in humanis moraliter loquendo censetur penitùs abolita injuria, vel offensa, si offensus injuriam remittit, etiamsi offendens nihil penitùs agat, dummodò in actuali voluntate lædendi non persistas. Quare Deus tali peccatori habituali infundendo gratiam deleret illam habitualem aversionem, & faceret habitualiter ad se conversum sine proprio actu: etsi sic nondùm esset actu conversus ad Deum, sicut modò parvuli justificantur, fiuntque habitualiter conversi ad Deum absque ulla actuali propria conversione ad Deum. Sed hæc insuper,

§. II. *In lege veteri determinatè sola contritio perfecta, &c.*

I. In statu legis veteris ante legem gratiæ nemo adultus 139
à peccatis liberari, ac justificari poterat absq; vera contritione perfecta formali, vel virtuali. *Ratio fuit*: quia Sacramenta veteris legis inania signa erant, quæ gratiam Dei per se, & ex opere operato non conferebant, sed solùm præfigurabant, & significabant per Christum conferendam: sicque excitabant fidem in Christum Mediatorem: quæ, si formata fuit per charitatem, seu contritionem perfectam, vim habebat justificandi ex opere operantis tantùm: juxtà communissimam DD. & fidem Catholicam.

II. In nova autem lege non est ampliùs necessaria ad ju- 140
stificationem sola perfecta contritio, sed sufficit attritio cum Sacramento Baptismi, vel Pœnitentiæ suscepto. Communissima Theologorum, ut *sect. seq.* patebit latiùs. *Ratio est*: quia Christus in nova lege volens facilitare media salutis, instituit hæc Sacramenta non vivorum, sed mortuorum remedia: scilicet sunt per se, & directè instituta, ut homini spiritualem vitam, scilicet remissionem peccatorum, & gratiam primam conferant: consequenter eam ante eorum susceptionem non requirunt, nec consequenter perfectam contritionem: alioquin media salutis homini peccatori, non alleviata, sed aggravata fuissent.

III. Extra ergo hæc Sacramenta mortuorum, Baptis- 141
mum, & Pœnitentiam, etiam in nova lege peccator sine vera contritione perfecta formali, vel virtuali justificari non potest, etiam in Sacramentis vivorum susceptis per se loquendo, secundùm omnes: quia ideò dicta Sacramenta vivorum, quod jam præsupponant spiritualem vitam animæ per gratiam sanctificantem; ac per se solùm conferant gratiam secundam, seu augmentum gratiæ sanctificantis. Attamen per accidens etiam per ista peccator aliquando justificari poterit cum sola attritione: scilicet propter ignorantiam, quando scilicet peccator attritus, vel inculpate ignorat se esse in peccato mortali, vel bona fide existimat se esse de eo contritum, cùm tamen reverà attritus tantùm sit, juxta communem doctrinam de Sacramentis in genere, cum D. Thoma *3. par. qu. 41. ar. 7.*

IV. Locuti sumus hactenùs de contritione perfecta, ve- 142
lut genericè, seu formali, seu virtuali. Quid sit contritio formalis, jam nosse debes ex *q. præced.* explicata definitione. Contritio, seu Pœnitentia virtualis dicitur, & est actus, qui licèt non sit formalis, & expressa detestatio peccati, eam tamen virtualiter, & implicitè includit: hominemque sic disponit, ut si recordaretur peccati, vel offensæ Dei in se, eam utique detestaretur, &c. Talis maximè est ipse amor Dei super omnia, ut supra jam innui. Eo ipso enim, quò amas Deum, ut summum Bonum super omnia, virtualiter, & implicitè aversaris, & detestaris, quidquid Deo summo Bono adversum, ac velut malum displicens, seu offensivum est; (quale est maximè, & solum peccatum) sicque dispositus es, ut si recorderis peccati àte commissi, & aliundè non impeditus, illud quasi necessariò detesteris, doleas, abolere satagas &c. His notatis, Dicimus ulterius:

§. III. *Neque est necessaria formalis, sed sufficit virtualis &c.*

Nimirùm etiam extra omne Sacramentum, ad remis- 143
sionem peccatorum, & justificationem peccatoris
non

non est necessarium medium, seu necessitate medii non est necessaria sola contritio perfecta formalis, sed sufficit pœnitentia, & contritio perfecta virtualis inclusa in actu amoris Dei super omnia, ac etiam suo modo in Martyrio, saltem extra tempus, quo obligat præceptum Pœnitentiæ. Communissima DD. cum Scoto *in 4.d.14.q.1.* Bellarminus *l.2.Pœnit. cap.9.* Suarez *d.7.* Navarr. *cap. 4. Man. cap.5.* alii passim omnes. *Ratio* generatim est: quia illud solum non est necessarium medium ad justificationem, & salutem, sine quo justificatio, ipsaque salus æterna obtineri potest: sed absque contritione formali, solo perfecto amore Dei super omnia, aut Martyrio potest homo acquirere justificationem, adeòque & salutem: ergo &c. De Martyrio dicam infra seorsim. Nunc de amore Dei super omnia probatur.

144 I. Homo existens in peccato mortali cum auxilio gratiæ actualis potest elicere verum actum amoris Dei super omnia, æquè ac posset elicere actum contritionis perfectæ: quis de hoc dubitet? atqui verus amor Dei super omnia de se semper est deletivus peccati, & justificativus, cùm illi in sacra Scriptura sæpissimè absolutè promittatur remissio peccatorum, & justificatio: Ut Prov. 10. *Universa delicta operit charitas.* 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 1. Joan. 5. *Qui diligit, ex Deo natus est.* Prov. 8 *Diligentem me, diligo.* Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo.* Et clarissimè, ac suavissimè Christus *Luc.* 7. ad Magdalenam: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm:* apertissimè remissionem peccatorum dilectioni ut causæ tribuens, ergo &c. Et *ratio est*, quia perfecta conversio hominis ad Deum necessariò delet omnia peccata: alioquin esset homo simul conversus ad Deum, & aversus à Deo, quod implicat: atqui per verum actum amoris Dei super omnia, perfectè convertitur homo ad Deum: nam verus actus amoris Dei super omnia includit voluntatem servandi omnia mandata Dei, juxta illud *qui diligit, legem implevit:* & *§. seq.* ampliùs patebit: qui autem totam legem implet, utique est perfectè conversus ad Deum eoque ipso virtualiter maximè aversus ab omni peccato, etsi nondum aversus actu, & formaliter: ergo peccator per solum actum amoris Dei super omnia justificatur, ac remissionem peccatorum consequitur. Idque non solùm verum est, quando peccator non recordatur peccatorum suorum, sed etiam cùm memor est. Nam

145 II. Peccator non solùm immemor, sed etiam memor suorum peccatorum potest elicere perfectum actum amoris Dei super omnia, absque eo quòd eliciat actum contritionis formalis, cùm sint actus omnino diversi, nec ullam habeant inter se necessariam connexionem: non enim ex natura rei: etsi enim actus isti naturali quadam connexione inter se consequantur, ut mox dicetur, potest tamen ex libertate voluntatis unus sine altero haberi, cùm sint realiter distincti, & separabiles: non etiam ex præcepto aliquo: quo enim præcepto tenetur aliquis conteri semper, quoties elicit amorem Dei super omnia, præsertim cùm præcepta affirmativa non obligent pro semper, seu quovis tempore: ipsumque præceptum pœnitentiæ pro nunc non obligare semper supponamus? ergo si semper amor Dei super omnia sit sufficiens dispositio ad remissionem peccatorum in eo, cui non occurrit memoria peccati sui; etiam in memore erit sufficiens: neque potest assignari ratio Deum aliter in hoc, quàm in alio ordinasse: & consequenter peccator etiam memor peccatorum suorum potest absolute remissionem consequi absque formali pœnitentia, vel contritione, maximè cùm actus perfectus charitatis eminenter contineat omnem virtutem perfectæ pœnitentiæ, & virtualem aversionem à quovis peccato, quod est Deo contrarium, virtualeque propositum abstinendi, faciendique omnia, quæ Deus præcepit, ut jam suprà innui.

146 III. Attamen peccator memor peccatorum suorum, amansque Deum super omnia, moraliter quasi necessariò, & ferè semper detestabitur peccatum formali pœnitentia, & contritione, ut omnes ferè observant: quia talis est natura dilectionis Dei super omnia, ut fortiter inclinet ad detestationem peccati: quod tunc occurrit, sicut assensus præmissarum inclinat ad assensum conclusionis, similitudine tamen claudicante, cùm hic causa naturalis operetur, in nostro autem casu, causa libera. Atque juxta dicta intelligenda sunt testimonia Scripturæ, & SS. Patrum, ad remissionem peccatorum pœnitentiam requirentia. Loquuntur enim de pœnitentia, vel formali, vel virtuali, aut certè de eo, quod communiter accidit. Insuper locuti fuimus semper: *extra tempus, quo obligat præceptum pœnitentiæ, & contritionis formalis:* nam præceptum pœnitentiæ tempore suæ obligationis etiam constringere eum, qui elicuisset amorem Dei super omnia, ex communi dicemus *qu. sequenti.* Tempus autem obligationis hujus præcipuum, ac certissimum est articulus, vel periculum mortis in defectu Sacramenti Pœnitentiæ. Et hinc:

IV. Practicè ergo loquendo amor Dei super omnia, ejus- 147
que imbibita contritio virtualis sufficit, & justificat peccatorem, quoties sanus, vel de morte nihil periclitans eum actum elicit: aut etiam in ipso articulo mortis, casu quo per inadvertentiam, vel ignorantiam excusaretur à præcepti contritionis obligatione: ut si subitò in extremis positus, sed aut immemor sui peccati, aut memor quidem peccati, non tamen advertens obligationem suam de contritione elicienda, attamen eliciens verum actum amoris Dei super omnia: tunc omninò justificabitur, & sic decedens salvabitur: quia actus ille est dispositio sufficiens, ut dictum, & cessat obligatio alterius præcepti. At verò in extremis positus memor peccati, & obligationis istius suæ, in communi, & nostra Sententia per actum solum amoris Dei non justificabitur, nisi etiam eliciat, cùm possit, contritionem formalem: tum quia alioquin eo ipso peccaret voluntaria omissione actus præcepti: tum quia eo ipso tunc non haberet ampliùs verum amorem Dei super omnia. Nam qui verè amat Deum super omnia, necessariò implicitè saltem vult servare omnia, quæ Deus præcipit, & occurrente talis præcepti servandi occasione, non potest non servare, alioquin eo ipso cessaret amor Dei super omnia: sed datur præceptum divinum de pœnitentia, & contritione elicienda in articulo mortis, saltem cùm Sacramenti copia non est, ut videbimus: ergo, &c. Insuper quia contritio perfecta tam formalis, quàm virtualis in amore Dei imbibita, non justificat sine voto pœnitentiæ Sacramenti, ut suprà dictum, neuter ille actus, neque ambo simul sufficerent, sed habita copia Confessarii, peccator tunc necessariò debet suscipere Sacramentum, secundum omnes: quia nimirùm tunc maximè obligat præceptum confessionis, cùm facultas adest.

§. IV. *Inclusus in actu amoris Dei super omnia, ac etiam Martyrii, &c.*

INquies. Hæc omnia quidem satis intelligo. Sed, quod 148
caput est, nondum satis intelligo, & penetro, quid & qualis sit ille actus amoris Dei super omnia, qui simul est virtualis contritio, & sufficiens ad justificationem, ac remissionem peccatorum extra Sacramentum. Credo, quòd juxta Evangelicum consilium cum tam pie *angariante*, in re sanctissima, & utilissima rursus libenter *procedas mille passus.* Conabor satisfacere sancto tuo desiderio pro captu meo, & tuo. Sed ante omnia nosse convenit, quid, & quotuplex sit amor generatim.

¶ Amor generaliter est prosecutio boni apprehensi, seu 149
motus appetitus in alterum, vel aliud ut bonum apprehensum (sicut è contrà odium est fuga mali, ac motus voluntatis in malum apprehensum, illud aversandu) Duplex est; amor *Concupiscentiæ*, & *amicitiæ*. Amor *concupiscentiæ* est, quo alterum amamus, & benigno affectu prosequimur, quatenùs nobis est bonus, utilis, delectabilis, eoque amore proindè amamus magis nos ipsos, ac nostrum commodum, quàm illum. Amor *Amicitiæ* est, quo alterum amamus, ac bono affectu prosequimur, quatenus ipse in se est bonus, ac propter ipsiusmet bonitatem, cum affectu unionis tanquam aliquid ad nos pertinens: idque duplici affectu: 1. *complacentia* de ejus bono habito gaudendo, favendo, gratulando quasi de nostro, (sicut è contra de malo ejus tristando velut de nostro malo) 2. Affectu *desiderii*, bona, quibus caret, & eget, ei desiderando, optando, ac pro posse etiam procurando, mala avertendo, &c. hæc enim omnia exigit verus amor amicitiæ. Experire priùs in te respectu alicujus cari amici, & amorem Dei summi boni transfer, & per teipsum invenies, quod in hac quæstione nosse cupis, Itaque

1. Amor concupiscentiæ erga Deum

EST, quo diligimus Deum ut *bonum nobis*: quatenùs 150
nimirùm nobis benefacit, & benefacturus speratur innumeris, immensisque bonis naturæ, gratiæ, gloriæ. Amor hic de se bonus est, & sanctus (quippè actus spei Theologicæ, qua Deum ut summum bonum nostrum æterna beatitudine perfruendum principaliter, & secundariò omnia ad eum finem necessaria, ac utilia bona, ac media spiritualia, ac temporalia consequi concupiscimus, atque ex infinita Dei bonitate, ac promissionibus consequi confidimus, & certa eum fiducia expectamus) ac in homine justo meritorius maximè: atque etiam in peccatore initium aliquod ad conversionem, & justificationem: attamen de se minimè sufficit ad contritionem perfectam, etiam virtualem, nec consequenter

ad justificationem peccatoris extra Sacramentum. Quamvis enim etiam hic amor implicitè involvat virtualem detestationem peccati, quatenùs adversatur Deo summo bono nostro, ejusque favore, gratia, & beatitudine privat. Hæc tamen detestatio est solummodò ex motivo spei, & timoris, attritionis proprio, ut suo loco videbimus, & non ex motivo charitatis: nec est amor Dei super omnia, cùm illo ametur Deus non propter se, & quatenùs in se summè bonus est, sed propter nos, & quatenùs Deus nobis bonus est. Est autem Deus in se infinitè bonus, & amabilis magis, quàm respectu nostri, ut nobis bonus; quin etiam hoc amore aliquatenùs nos ipsos magis amamus, quàm Deum, juxta notum principium: *Propter quod unumquodque tale, ipsum est magis tale:* at hoc amore concupiscentiæ *propter* nos, & nostrum bonum amamus Deum: ergo magis amamus nos. Excipe rursus, nisi hic ipse amor concupiscentiæ imperaretur à charitate, & amore Dei super omnia; juxta dicta *q. praced. §. 4. num. IV.*

2. Amor amicitiæ erga Deum quoad effectum *complacentiæ.*

151 *AMor amicitiæ* erga Deum est, quo amamus Deum propter seipsum, quatenùs in se summum bonum, ac infinitè bonus est, ac propter suam intrinsecam, infinitam, omnimodam bonitatem, perfectionem, excellentiam. Idque similiter duplici affectu, *complacentiæ*, & *desiderii*, (de hoc posteriori dicam *n. sequenti*) nunc de primo.

152 Affectus amoris, seu amor complacentiæ erga Deum est, quo Deo volumus, gaudemus, complacemus, ac velut gratulamur omne, & infinitum bonum suum, cum affectu unionis. Nam ut ait D. Thom. 2. 2. *q. 27. art. 2. Amor importat unionem quandam secundùm affectum amantis ad amatum quodammodò, ut unum sibi, vel ad se pertinens, & sic movetur in ipsum, ut ei se uniat:* Sic D. Th. Utpote dum ex consideratione divinæ Essentiæ, summæ, infinitæ, ac omnimodæ bonitatis, infinitarumque perfectionum ejus, mirabilibus ejus operibus, beneficiis, anima inflammata amore, ac intimæ amicitiæ affectu Deo Opt. Maximo vult, gratulatur, congaudet omne, ac infinitum bonum suum, vult, & exultat esse tantùm, quatenùs est; exultat, & jubilat habere Deum, tam infinitè bonum, potentem, sapientem, excellentem, se suaque omnia offert, & devovet Deo, optat per impossibile habere aliquid Deo tribuendum, quo ipse careret, exemplo notissimo Seraphici Doctoris D. Augustini: idque totum cum affectu unionis suprà dicto, quem optimè suggerit amorosus Abbas Lud. Blosius Tabell. Spirituali prope finem. *Beatus sanè esses, si toto affectu dicere posses: O, quantum bonum possideo, cùm Deus meus, qui magis est mihi ego, quàm ipse sim, adeo immensam gloriam, immensaque bona possideat, nam illum reverà pro meo magis habeo, ac teneo, quàm unquam quidquam habui, ac tenui.* Sic ille. Atque hic etiam amor complacentiæ sic fervidè elicitus cum affectu unionis, atque extendens se ad omne bonum Dei intrinsecum, & extrinsecum, utique involvit aliquam virtualem detestationem, & aversionem ab omni, quod Deo malum, & adversum est. (ut, si fervidè dicas: *O amabilissime, suavissime, infinitis perfectionibus cumulatissime Deus meus: medullitùs lætor, atque exulto, quod sis ita infinitè potens, infinitè sapiens, infinitè tremendus tuis hostibus, &c. gaudeo summopere ita à tibi serviri ab Angelis, & hominibus sanctis, sicut servitur: atque utinam ab omni creatura dignum tibi præstetur servitium! &c.* Nonne sic implicitè detestaris omne malum Dei, adeòque & tua peccata?) ideòque continet contritionem virtualem sufficientem ad justificationem in peccatore; dignus proindè iis privilegiis. *Ego diligentes me diligo. Omnis qui diligit, ex Deo natus est. Charitas operit multitudinem peccatorum, &c.* Uti post alios docent Lugo *hic disp. 5. n. 25.* Tannerus *d. 6. q. 6. dub. 2.* Hurtadus, alii cum Gob. *n. 94.*

153 At verò generaliter, & practicè loquendo, fallibilis est, ac deceptioni obnoxius hic amor complacentiæ: & sine dubio non quilibet vulgaris continet virtualem detestationem, ac contritionem sufficientem ad justificationem. Certè myriades sunt hominum, qui serió quidem cum gustu dicant Deo; Gaudeo, Deum esse tam bonum, tam magnum, tam potentem sicut est! utinam eum omnes agnoscant! utinam totus mundus converteretur ad Christum! &c. ipsi interim hærent in luto peccatorum absque ullo proposito efficaci illinc emergendi. Nullus hic amor Dei super omnia, falsus, & spurius est hic amor amicitiæ. Quomodò enim amas, quem offendere, irritare, exacerbare non desinis, si non præstas ea, quæ ille à te summo jure exigit? Audi Evangelistam amoris 1. Joan. 2. *Qui dicit se nosse DEUM* (fide, scilicet charitate formata) *& mandata ejus non custodit, mendax est.* Ad securiorem ergo veniamus.

3. Amor amicitiæ erga Deum quoad effectum *desiderii* dictus amor *obedientialis.*

I. *AFfectus amoris, seu amor desiderii dicitur, quo* Deo volumus, appetimus, desideramus efficaciter omne suum bonum extrinsecum, tanquam nondum habitum: videlicet (in summa summarum) omne ejus PLACITUM, & GLORIAM. (Nihil quippe intrinsecum, tanquam bonum nondum habitum Deo velle, vel desiderare possumus, ut nimis clarum est.) Bonum autem extrinsecum, & gloria Dei extrinseca in hoc ipso consistit, ut Deus ab omnibus saltem quamplurimis hic in via cognoscatur, ametur, laudetur, eique perfectè serviatur, & obediatur, ejus *placitum* in omnibus, & ab omnibus perfectè impleatur, & principaliter in patria æterna gloria, visione, ac amore beatifico perfruatur: sicut in terrenis gloria Principis consistit in copioso, magnifico, splendido famulatu, multitudine populorum sibi servientium, ac obedientium, &c. Hæc incidentes, non tamen extra propositum. 154

II. Amor ergo Dei desiderii (etiam obedientialis dictus) 155 est, quo Deo summo bono, vero amicitiæ affectu, *omne ejus bonum extrinsecum*, obsequium, honorem, gloriam, & verbo: & omne suum placitum, & velle, seu quidquid ipse à nobis fieri vult, præcipit, desiderat, &c. ei volumus, & super omnia optabilia optamus, desideramus, & efficaciter intendimus, ac in nobis, & aliis procurare parati sumus, ad bonum promovendum, à malo opposito avertendo: atque eo ipso jam saltem implicitè, & virtualiter aversamur, detestamur, execramur, atque pro possibili amore, abolere, & destruere parati sumus omne *malum DEI extrinsecum*, seu quidquid Deus non vult, prohibet, detestatur, (omne nimirùm peccatum) quo Deus offenditur, irritatur, ac velut molestia afficitur, atque ad justissimam indignationem, vindictamque provocatur. Jam advertis in hoc amore virtualem inclusam pœnitentiam, contritionem, detestationem peccati, &c.

III. Dicitur autem hic amor *Obedientialis* à præcipuo 156 ejus officio, & effectu, videlicet obedientia, & observantia amorosa omnium præceptorum divinorum, quia eo amore parati sumus, & fervidi ad obediendum Deo in omnibus, ubique, & semper, quandocunque, & ubicunque obligabimur: idque non metu pœnæ, non spe præmii, vel mercedis, sed purissimo amore amicitiæ, quia eum amamus, & bonum volumus, optamus, & gaudemus: atque adeò etiam (nota per omnem modum) non solùm, vel principaliter, ut nos Deo placeamus, hoc enim adhuc aliquid, nescio quid humani, & proprii respectus, vel affectus redolet; sed solùm, vel principaliter, quia Deo sic benè est, ipse sibi complacet, ac velut delectatur, ac voluptate afficitur, si ejus beneplacitum impleatur, & fiat, quod vult, & præcipit, indeque ejus gloria extrinseca augetur: & verbo, ut serviamus Deo, ut per hoc principaliter, non nobis, sed ipsi Deo benè sit. Et hinc est, quod in Sacra Scriptura passim amori divino tribuatur observantia mandatorum. Ut Joan. 14. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Item: *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.* Iterum: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Et rursus cap. 15. v. 10. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in in ejus dilectione.* Similia reperies passim apud Joan. Epist. 1. cap. 2. & 5. Et concludit Apostolus suprà: *Qui diligit, legem implevit.* Hic est sincerus amor Dei amicitiæ, & super omnia appretiativè, quo Deum ita super omnia æstimamus, ac velut appretiamur, eique per amorem fortiùs, firmiùsque conjungimus, quàm omnibus aliis, tantoque affectu nos Deo, ejusque voluntati unimus, ut mallemus omnia, etiam nos ipsos perdere, quàm Deum, ejusque amicitiam, dicam usque cum Apostolo: *Quis nos separabit à charitate Dei?* &c.

IV. Et hic tandem est amor Dei perfectissimus (apex, 157 & summa summarum omnis perfectionis) securissimus, nulli deceptioni obnoxius, efficaciter movens ad summum odium, ac detestationem super omnia, omnis peccati, omnisque illius, quod Dei voluntati contrarium, summique boni vel levissimè offensivum est: ideòque semper eminenter continet detestationem peccati, ac contritionem virtualem perfectam, & si peccati memoria ita amanti occurrat, infallibiliter etiam actualem, ac formalem contritionem excitabit. Jam ergò tandem cape. Hinc Dei amorem super omnia tanquam simul contritionem virtualem à peccatore elicitum (etsi non sine voto Sacramenti) actu justificare asserimus. Atque hunc ipsum Dei amorem super omnia obedien-

deotialem virtualiter includi in ipsa, ac omni contritione perfecta, diximus *quæstione præcedenti*: eo ipso enim, quo detestamur peccatum super omnia, propter Deum summum bonum eo à nobis offensum: implicitè volumus eum à nobis super omnia dilectum; sicut si summè doleo te esse cæcum, vel ægrum, implicitè, ac necessariò volo te esse videntem, vel sanum.

158 ¶ Omnes tres actus amoris complacentiæ, desiderii, seu obedientialis, & contritionis perfectæ, hac, vel simili formula exprimere poteris. *O amabilissime DEUS, ò bonitas, & perfectio infinita, ex intimo corde gaudeo, & exulto, te esse tantum, quantus es, &c. & quia tu dignaris delectari necessario tui amore, & obsequio, ego tibi semper, & ubique tam arctè unitus esse volo, ac decerno, ut neque vita, neque mors, &c. me unquam sint separatura à te, tuisque obsequiis: atque utinam ego detestabilissimus homuncio nunquam te infinitum bonum ulla ratione offendissem! &c.*

4. Martyrium.

159 I. MArtyrium per se loquendo necessariò præsupponit statum gratiæ, & charitatis acquisitæ jam aliter, quàm per ipsum Martyrium. Ita omnes. Et apertissimè pronunciat Apostolus 1. Corinth. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*: Ratio est: quia Martyrium per se ex opere operato non confert primam gratiam justificantem, sicut Baptismus, vel Pœnitentiæ Sacramentum, sed ex prærogativa speciali, & acceptatione divina confert gratiam secundam, imò ultimam consummatam, & in termino constituentem, ac velut necessitantem ad gloriam statim à morte obtinendam: & per accidens tantùm quandoque, si in homine, citra novam ejus culpam (N. B.) inveniat peccatum, quod est incompossibile cum gratia conferenda, illud remittit, ac delet modis mox adferendis; simulque omnem prorsus pęnam, quæ impedit gloriam, vel ab illa retardat: qua ratione comparatur Baptismo vero, & dicitur *Baptismus Sanguinis*. Sic omnes cum S. Thoma 3. p. *quæst.* 87. *art.* 1. *ad* 2. dicente: *Passio pro Christo suscepta obtinet vim Baptismi, & purgat ab omni culpa veniali, & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato inveniat inhærentem*. Hinc illud notissimum D. Augustini, ipsi Juri Canonico *c. cum Martha. de celebrat. Missarum*: insertum: *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*.

160 II. Per se ergo loquendo obnoxius peccato mortali martyrium subiturus, omninò urgetur præceptis Sacramenti, aut Baptismi veri, si necdum baptizatus sit; aut pęnitentię, si copia adsit, aut in defectu Sacramenti, contritionis perfectæ formalis: alioquin hæc culpabiliter omittens, quippe novo peccato mortali omissionis ponens obicem gratię Martyrii, nec per Martyrium justificaretur: ut in simili *suprà* §. 3. de amore Dei super omnia dictum. Per accidens ergo quando peccator Martyrium subiturus, aut est immemor peccati sui, aut memor quidem peccati, attamen copia Sacramenti destitutus; at immemor obligationis suæ de contritione habenda, v. gr. ob vim tormentorum subitò usu rationis privatus, aut aliis cogitationibus se in Martyrio confirmando intentus: Jam ipsum Martyrium justificabit, peccataque cum pęnis delebit: idque certissimè, quando peccator Martyrium subit ex elicito formali actu amoris Dei super omnia, cùm enim hic actus in iis circumstantiis se solo justificet, multò magis cum Martyrio à se imperato: aut saltem quando Martyrium subit ex motivo charitatis propter Deum super omnia dilectum, vel diligendum: Sic enim virtualiter saltem includit amorem Dei super omnia, adeòque etiam virtualem contritionem, utique his circumstantiis sufficientem ad deletionem peccati, & justificationem, adeòque omnem effectum Martyrii. Insuper

161 III. Quando subiens Martyrium pro Deo, ignarus, vel immemor contritionis eliciendæ, saltem est supernaturaliter attritus, adhuc Martyrium per modum Baptismi veri faceret ex attrito contritum, quoad effectum justificationis, omnemque culpam, & pęnam remitteret. Ita (sanè contra multos) communis Sententia DD. ac latè Suarez *tom. 3. in 3. p. d.* 28. sect. 3. Etenim tam Emphatica dicta Sanctorum Patrum passim comparantium, coæquantium hunc Baptismum sanguinis cum vero Baptismo flaminis, totam, & maximam sanè probabilitatem huic Sententiæ conferunt. Quam non ausim ego improbare: libentiùs tamen crederem id fieri per modum Sacramenti vivorum, Eucharistiæ v. gr. quòd, quando peccator bona fide æstimat se contritum, cùm tamen sit attritus tantùm, per accidens confert gratiam primam justificantem ex communi DD. de Sacramentis in genere: ita quando talis Martyr peccato obnoxius bona fide æstimat se contritum, aut moveri se ad Martyrium ex motivo charitatis, cùm tamen reverà tantùm esset attritus, aut alio inferiori motivo, v. g. spe beatitudinis, aut metu damnationis moveretur ad Martyrium subeundum, eum similiter per accidens prima gratia, ac justificatione donari. Sic enim bono sensu adhuc salvabo tam seria verba Apostoli suprà allegata.

IV. Addit Suarez *loc. cit.* & post ipsum, etsi aliquantùm 162
trepidè Tannerus *tom. 4. d. 4. qu. 3. nu.* 186. Quando talis Martyr, & contritionis, & attritionis immemor, reus tamen criminis mortalis, elicit propositum, seu voluntatem efficacem subeundi Martyrium pro Deo, & durante hac voluntate, & proposito, pro fide Christi v. g. obtruncaretur, adhuc justificandum; ob virtualem aliquam attritionem inclusam in illo proposito subeundi Martyrium pro Deo ex motivo spei, consequendi scilicet beatitudinem, qua spe utique detestatur implicitè peccatum hujus beatitudinis impeditivum. Rursus non repugno: sed neque credo, nisi illud propositum esset elicitum ex motivo charitatis, propter nimis seria Apostoli verba: *Si charitatem non habuero: nihil mihi prodest*. Tandem super hæc omnia, hanc vim faciendi ex attrito contritum, adeòque justificandi peccatorem, etiam Martyrio propter pestem, seu mortem in servitio spirituali, vel corporali peste infectorum susceptam, multis rationibus tribuit Theophylus Raynaudus apud Gob. *Alphab. Confit. Casu* 5. sed merito non consentientem: quem si lubet lege; mihi, vides, non ampliùs vacat.

Adnotatio Corollaria.

EX dictis hac quæstione, & partim dicendis *qu. seq.* or- 163
do necessitatis, & obligationis contritionis talis est: 1. In articulo mortis, seu tempore quo obligat præceptum pęnitentiæ, si facultas adsit, necessariò suscipiendum est Sacramentum Pęnitentiæ (aut Baptismi à nondum Baptizato) saltem cum attritione. Non sufficeret sola contritio, nec amor Dei super omnia, neque Martyrium. *Omnes*. Ratio est: quia habita facultate suscipiendi Sacramentum, illud negligens de novo peccaret mortaliter contra præceptum divinum novæ legis, ideòque poneret obicem justificationi, & everteret effectum contritionis, amoris Dei, & Martyrii. 2. Si tunc desit facultas Sacramenti suscipiendi, necessaria omninò est contritio formalis perfecta; & non sufficeret contritio virtualis, seu amor Dei super omnia, neque Martyrium, ob eandem rationem, ut *qu. seq.* probabitur. 3. Quòd si tunc quis excusaretur ab obligatione præcepti contritionis; ut in casu *suprà* §. 3. N. *IV. posito*: omninò sufficeret, & justificaret contritio virtualis, scilicet amor Dei super omnia, aut Martyrium, saltem ex motivo charitatis susceptum, juxta modò dicta §. 4. N. *IV.* 4. Tandem: extra articulum mortis, vel tempus obligationis, ad justificationem peccatoris sufficiunt omnia prædicta, & singula: Sacramentum cum attritione, contritio perfecta formalis, virtualis, amor Dei super omnia, ac Martyrium ex motivo saltem charitatis susceptum, & secundùm plures etiam cum sola attritione, juxta paulo ante dicta. Quæ valde notare debes, & ex dicendis magis intelliges.

QUÆSTIO III.

Qualiter contritio sit necessaria necessitate præcepti?

SUMMARIUM.

165 *Datur præceptum Divinum,*
166 & 167 *Partim naturale,*
168 *Partim positivum,*
169 & 170 *Spectans ad virtutem pęnitentiæ,*
171 *Obligans in defectu Sacramenti omnem hominem peccatorem.*
172 *Etiam in articulo mortis eos, qui habent amorem Dei supra omnia.*
173 *Non tamen, qui usu Sacramenti cum attritione justificati sunt, vel justificari volunt.*
174 *Unde etiam in articulo mortis attritio cum Sacramento Baptismi, vel Pęnitentiæ est sufficiens.*
175 *Longè tutior tamen, & omninò consulenda contritio.*
176 *Imò in Articulo mortis certò obligat in defectu Sacramenti constitutum in mortali.*
177 & 178 *Non tamen ante per se loquendo; Unde*
179 *Nec statim post peccatum mortale commissum.*
180 & 181 *Solvuntur fundamenta in oppositum.*
182 *Practicè tamen longè probabiliùs etiam ante periculum mortis quandoque per se obligare*
183 *Optimè ostenditur.* Usque ad n. 187

163 *Quando, & in quibus casibus obliget per accidens?* Usq; ad n. 194.

ASSERTIO.

164 *DAtur præceptum divinum, partim naturale, partim positivum obligans hominem peccatorem, & in defectu Sacramenti, ad eliciendam contritionem perfectam: per se quidem satis probabiliter in articulo, vel periculo mortis tantùm: at practicè longè probabiliùs etiam anteà: non quidem statim post peccatum mortale commissum: sed sic, ut non nimis diù differatur prudentis judicio. Per accidens certò obligat sæpiùs in diversis casibus.* Hæc tota vel communis, vel communiter, & tutior est Sententia DD. ut patebit explicatione singulorum. Tria autem principalia hic expressa explicanda sunt. 1. Quale sit hoc præceptum. 2. Quos obliget. 3. Molestissimè, quando obliget. Jam quoad primum QUALE SIT PRÆCEPTUM?

§. I. *Datur Præceptum divinum, partim naturale, partim positivum, obligans ad contritionem perfectam.*

165 COmmunissima DD. Sumitur ex innumeris sententiis sacræ Scripturæ toties præcipientis pœnitentiam, mortemque impœnitentibus minantis. Et sequitur manifestè *ex qu. præced.* Quidquid enim est necessarium necessitate medii, est etiam necessarium necessitate præcepti, quando est in nostra potestate: sine dubio enim quis lege naturali obligatur usurpare medium necessarium ad salutem, cùm in sua potestate est: nam qui obligatur ad finem, obligatur etiam ad media: sed contritio perfecta, saltem in defectu Sacramenti est necessaria ad salutem necessitate medii: & est in nostra potestate supposito auxilio gratiæ, quo mediante à nobis liberè elicitur, ergo est etiam necessaria necessitate præcepti divini, *partim naturalis, partim positivi*: quod breviter sic declaro.

166 I. Ratio hujus præcepti sumitur ex natura justitiæ, & charitatis. Nam lex naturalis justitiæ exigit, satisfaciendum esse injuriato, eo modo quo debet, ac potest is, qui injuriam intulit, sed quolibet peccato mortali fit injuria Deo à peccatore, & Deus ex infinita sua bonitate petit in satisfactionem Contritionem, ut patet innumeris scripturæ locis, quam etiam præstare potest peccator: ergo &c. Deinde lex propria charitatis exigit, quòd quisque teneatur se eripere à magnis miseriis, & periculis tum corporis, tum maximè animæ, atqui anima mortali peccato infecta est in gravissima miseria, & certissimo periculo damnationis: ergo &c.

167 II. Præceptum ergo contritionis, quatenùs absolutè inducit obligationem satisfaciendi Deo injuriato, & providendi nostræ saluti, est divinum naturale: cùm idipsum recta ratio naturalis evidenter dictet; nimirùm satisfaciendum cuilibet injuriato, & maximè Deo, & cuilibet providendum de sua salute juxta illud D. Hieronymi l. 2. in Ecclesiasten: *Quemadmodum instigante natura lege, animantia medicinas sibi divinitùs attributas quærant: ita sine dubio instigare divinam legem homines, ut pœnitentiam agant.*

168 III. Idem verò præceptum, quatenùs inducit obligationem satisfaciendi Deo injuriato, ac providendi nostræ saluti determinata per contritionem perfectam, est divinum positivum tantùm, & non naturale; cùm id proveniat ex mera libera determinatione, & acceptatione divina hoc potiùs, quàm aliud medium præscribente peccatori ad recuperandam amicitiam divinam, & salutem obtinendam; ut latiùs ostendunt DD. *in 4. d. 14.* Simile habes in tertio præcepto Decalogi, *Memento, ut diem Sabbati sanctifices.* In quo, Deum esse aliquando, & aliquo modo colendum, præceptum divinum maximè naturale est: at esse tali determinato tempore, & ritu colendum, utpotè olim die Sabbato, abstinendo ab omni opere servili &c. præceptum divinum positivum fuit. Modò in nova lege præceptum Ecclesiasticum utique nosti.

169 IV. Hoc præceptum simpliciter spectat ad pœnitentiæ virtutem, quæ sola jus divinum læsum spectat, & perfectam satisfactionem: atque per eam etiam satisfit præcepto charitatis erga Deum, propter quam detestamur peccatum, & ad Deum convertimur, & charitatis erga nos, dum malum à nobis avertimus, & in viam salutis revertimur: quia tamen charitas Dei, & sui ipsius in omni præcepto involvitur, non est necesse hoc præceptum contritionis specialiter referre, vel adstringere ad charitatem. Et hinc eandem speciale impœnitentiæ peccatum committitur, quoties homo voluntariè omittit contritionem, quando eam deberet, & posset exercere, v. g. in periculo mortis, non suppetente copia Sacramenti.

170 *Dices.* Si impœnitentia, seu omissio contritionis contra hoc præceptum sit speciale peccatum, & hujus rursus impœnitentia, ac non contritio erit novum speciale peccatum, & hujus rursus impœnitentia aliud novum, & sic in infinitum. Item sequeretur neminem ob unum solum peccatum damnari posse: nam reus fornicationis v. gr. in periculo mortis, vel dolet, vel non dolet vera contritione. Si dolet, salvus erit: si non dolet, accedet novum peccatum impœnitentiæ, sicque non ob unum, sed ob duo peccata damnabitur. Utrumque consequens est absurdum: ergo &c. *Resp.* ad 1. negando seq. Nam sola impœnitentia, seu omissio contritionis voluntaria culpabilis, vel positiva nolitio pœnitendi, cùm quis scilicet tempore obligationis, v. gr. periculo mortis sciens, ac voluntariè omittit contritionem, aut etiam positivè non vult conteri, est speciale impœnitentiæ peccatum, quod non sæpè fit, nedum in infinitum, non autem impœnitentia merè negativa, seu omissio, vel carentia contritionis involuntaria, quæ omnibus actu non contritis inest, & nullo modo peccatum est. Ad 2. concedo seq. per se loquendo: si nimirùm conscius peccati mortali tempore obligationis, voluntariè contritionem omittas, sicque decedas, omninò ob duo peccata damnaberis, & absurditatem tecum portabis: at quia à præcepto contritionis sæpè naturalis inadvertentia, vel alia causa, præsertim in repentina morte excusat, ideo si tunc cum uno peccato non contritus decedas, ob unum tantùm peccatum damnaberis per accidens, quia tunc finalis impœnitentia non erit speciale peccatum, uti etiam docuit D. Thom. 2. 2. *qu. 14. art. 2.* Jam ad secundum: QUOS OBLIGAT?

§. II. *Obligans omnem hominem peccatorem in defectu Sacramenti.*

OMnem scilicet omninò peccatorem actuali peccato 171
mortali obnoxium, etiam nondum baptizatum, nisi cum attritione baptismum suscipere possit, & velit. In quo præceptum contritionis, & pœnitentiæ virtutis differt à præcepto Confessionis, seu Sacramenti pœnitentiæ suscipiendi, quod solos baptizatos, ac post Baptismum in peccatum mortale relapsos obligat, ob rationem alibi datam. Et insuper

I. Præceptum Contritionis tempore obligationis suæ, v. 172
gr. in periculo mortis, adhuc obligat etiam illos, qui solo amore Dei super omnia justificati sunt, atq; peccatum mortale extinxerunt: Ita communior, & sine dubio probabilior ac tutior Sententia DD. quos citat, & sequitur, latèque probat Card. de Lugo *hic disp. 7. num. 135.* Quia, (ut suprà dictum) Præceptum contritionis obligat ex virtute speciali pœnitentiæ, & non solius charitatis: atqui virtus pœnitentiæ exigit absolutè, & formaliter satisfaciendum Deo pro injuria: quare tametsi amor Dei super omnia contineat in se virtualiter, ac eminenter Contritionem, hominemque Deo reconciliet, includit tamen simul votum pœnitendi, cùm fieri potest, sic rerum natura exigente, ut doleat, & se Deo subjiciat: Quemadmodùm & ipsa contritio perfecta formaliter quamtumvis peccatorem justificet, Deoque reconciliet, includit tamen votum Sacramenti Baptismi, vel Pœnitentiæ suscipiendi, cùm facultas aderit, eoque præcepto contritus obligatus manet. Nolo ab hac communi, & tutiori Sententia recedere, quam etiam *qu. præced.* semper supposui: etsi fatear, admodùm probabilem esse Sententiam oppositam, nimirùm amorem Dei super omnia semper sufficere ad salutem, quam latissimè propugnat Vasquez *ad 3. p. qu. 86. art. 2. dub. 2.* & Dicastillus *hic disp. 3. dub. 1.* eò quod finis præcepti pœnitentiæ jam habeatur per amorem Dei super omnia. Sed certè in praxi non multum interest: cùm moraliter ferè impossibile sit, quin homo verè amans Deum super omnia, conscius peccati sui, non illud etiam formaliter super omnia detestetur, adeòque & conteratur. Quare meritò solùm addidi, *in defectu Sacramenti*, Itaque

II. Præceptum Contritionis non obligat eos, qui usu Sa- 173
cramenti cum attritione justificati sunt, aut justificari volunt. Communissima apud citandos infrà. *Ratio* est: quia Christus in nova lege singulari privilegio aliud quoque medium justificationis instituit, scilicet Sacramenta mortuorum, Baptismi, & Pœnitentiæ, ut proinde modo solius contritionis perfectæ necessitas desinat, alioquin certè Christus instituens, ac præcipiens confessionem Sacramentalem, medium per se satis durum, & difficile, si insuper etiamnum requireretur contritio perfecta, & ipsa peccatori satis difficilis, non alleviasset, sed multùm aggravasset onus legis, essemusque pejoris conditionis modò Christiani, quàm veteres olim, qui ad solam contritionem obligati per eam justificabantur. *Confirmatur*, Si justificatus per Sacramentum cum attritione adhuc obligaretur ad contritionem perfectam, ipsum Sacramentum contineret votum contritionis, sicut ipsa contritio perfecta continet votum Sacra-

cramenti, eò quòd justificatus per solam contritionem adhuc obligetur ad Sacramentum, cùm facultas aderit: consequens est inauditum in Theologia; ergo &c. Ulterius

174 III. Præceptum contritionis etiam in articulo mortis non obligat hominem peccatorem usu Sacramenti cum attritione justificatum, sed ipsa attritio cum Sacramento Baptismi, vel Pœnitentiæ universaliter semper est sufficiens dispositio ad justificationem, adeóque etiam in articulo mortis. Ita Henriquez, *Vasquez*, *Canus*, pluribusque allegatis Cardin. de Lugo *hic disp. 7. sect. 13.* Dicastillus *hic disp. 6. num. 19.* Layman *cit. l. 5. tract. 6. cap. 2. num. 7.* Ratio est; tum quia quisque etiam in articulo mortis satisfacit Deo, & suæ conscientiæ, qui sequitur Sententiam moraliter certam; neque enim Deus nos obligat in operando ad certitudinem Metaphysicam, sed est contentus certitudine morali, cùm hæc ipsa tollat omne morale, prudensque periculum peccati: atqui sufficere attritionem solam etiam cognitam cum Sacramento Pœnitentiæ moraliter certum est, ut ex Tridentino videbitur *sect. sequent.* adeoque etiam in articulo mortis eliciens solam attritionem cum Sacramento, habet moralem certitudinem, quòd non peccet. Tum quia oppositum multùm arctat viam salutis, cùm constet, quàm difficile sit peccatori elicere contritionem, maximè in extremis, quando morbi, timor mortis, alia sexcenta distrahunt animæ vires. Sententia omninò probabilis, intrinsecè maximè.

175 IV. Contrà tamen in articulo mortis non sufficere attritionem cum Sacramento, sed obligari tunc peccatorem, ut verum contritionis actum, tanquam certius salutis medium, & certiorem ad justificationem dispositionem in seipso excitare conetur, docent gravissimi DD. *Sotus*, *Suarez*, *Sanchez*, aliique apud Lugo *citatum*. Atque hanc Sententiam (quidquid sit de ejus speculativa probabilitate) tanquam practicè tutiorem in praxi omninò sequendam, consulendam, & à Confessariis apud moribundos practicandam censeo. Cùm enim tanti Doctores post Concilium Tridentinum doceant, legem charitatis propriæ exigere, ut in tali articulo mortis moraliter certæ, sequatur quis tutiora, *agere reum damnandæ temeritatis* (ait Gobat *cit. casu 3. n. 53.*) *qui tunc cognoscens se esse duntaxat attritum, non enitetur seriò ad perfectam contritionem, habens conscientiam gravatam crimine lethali*; sic ille. Layman *citatus n. 7.* ita loquitur: Attamen talem pœnitentiam in morituro non conante se excitare ad perfectum dolorem de peccatis ob amorem Dei, valdè incertam, & suspectam esse, ne fortè vera supernaturalis attritio non sit, atque non tam ipse homo peccata deserat, quàm à peccatis deseratur, iis tamen secundum actualem affectum inhæreat: quia ut Sanctus Augustinus ait serm. 57. *de temp. Pœnitentia, quæ ab infirmo petitur, infirma est; quæ autem à moriente petitur, timeo, ne & ipsa moriatur*: Et hæc Sententia maximè locum habet, si ipsemet moriturus agnoscat pœnitentiam infirmam, ac tepidam esse: neque majorem in se excitare conetur. Sic Laymao sapienter. Jam ad tertium molestissimum quæsitum. QUANDO OBLIGAT?

§. II. *Per se quidem satis probabiliter in articulo, vel periculo mortis tantum.*

176 I. Præceptum contritionis perfectæ certissimè obligat hominem peccatorem in mortali constitutum in articulo mortis, ejusve morali, vel probabili periculo, saltem in defectu Sacramenti. Communissima. Ratio generalis est: quia sicut omne aliud præceptum divinum, ita & hoc præceptum pœnitentiæ, ac contritionis perfectæ ad satisfaciendum Deo injuriato, est impositum viatoribus, ut illud adimplendo consequantur vitam æternam, secus æternùm damnandi: adeóque necessariò obligat nos, antequam exeamus ex hac vita; ergo si antea non fuit impletum, certissimè obligabit in articulo mortis; alioquin consummabitur omissio simpliciter contra præceptum: ac in nostro proposito tunc voluntariè omittens contritionem novo peccato mortali omissionis, & impœnitentiæ finalis infectus ex hac vita decedet æternùm damnandus. Ratio autem specialis est: quia homo in articulo mortis, ac termino vitæ constitutus, maximè obligatur adhibere medium certum salutis suæ, ut nimis manifestum est: sed homo peccator tunc saltem in defectu Sacramenti, non habet aliud certum medium salutis suæ, & reconciliationis cum Deo, nisi contritionem perfectam formalem: cùm in communi, & tutiori sententia nec formalis amor Dei super omnia sufficiat: imò nec Sacramentum cum attritione satis tutum, ac securum sit medium, juxta dicta §. *Præcedenti*: ergo &c.

177 II. Præceptum contritionis per se *tantùm* obligare in articulo mortis, & nunquam ante, docent gravissimi Doctores. D. Thomas *in 4. dist. 12. q. 1. art. 4.* Cajetanus *Sum. V. Contritio*, Sotus *in 4. d. 17. qu. 2. art. 2.* Navarrus *Man. cap. 1. n. 27.* Medina, Adrianus, aliis congestis probabilem ipse Suarez *d. 15. sect. 6.* ac mordicus defendit Dicastillus *hic disp. 3. dub. 1. & ultimo.* Ratio sumitur ex natura præceptorum affirmativorum, quæ non obligant pro semper, sed solùm pro certo tempore, aut lege determinato, aut necessitate urgente: atqui extra articulum, vel periculum mortis per se loquendo nulla est necessitas urgens, ut de se patet: neque ante illum articulum, vel periculum mortis potest assignari ullum certum tempus lege, vel ratione determinatum, quo præceptum hoc per se obligaret potiùs, quàm alio: non enim statim post peccatum commissum, uti docuerunt D. Bonaventura, Alensis, Sylvester, aliique veteres apud Suarez *disp. 15. sect. 6.* Non quamprimùm: multò minùs quoties practicè recordaris peccati commissi, uti docuerunt idem D. Bonaventura, D. Antoninus, aliique apud Gobat *hic Casu 6. n. 128.* Utrumque refutabimus mox *n. seq.* Multò minus singulis diebus Dominicis, & Festis, ut piè opinatus est Angelus noster *in Summa V. feriæ n. 40.* & tum communissimè rejicimus infra 10 fine: & quonam, quæsò, alio certo tempore? tu divina; ergo cùm hoc præceptum pœnale sit, & onerosum, non est extendendum, sed restringendum potiùs ad illa tantùm tempora, pro quibus ejus obligatio certò nobis constat: at non constat nobis certò hujus præcepti obligatio pro ullo tempore, præterquàm in articulo mortis; ergo &c. Vides probabilitatem hujus Sententiæ: sed absterrent te gravissimè SS. Patrum, ac sacræ Scripturæ sententiæ, tam seriò, & minaciter urgentes maturam pœnitentiam, & damnantes seram dilationem pœnitentiæ usque ad mortem.

At, quid ni commodè intelligi possint aut de consilio sanè 178 optimo, ac saluberrimo; aut ad summum de præcepto, non debere nos nimis diù permanere in statu peccati mortalis, & inimicitiæ cum Deo? atqui hic status peccati mortalis, & inimicitiæ cum Deo non sola pœnitentia formali, ac contritione perfecta tollitur, sed etiam amore Dei super omnia: usu Sacramenti cum attritione: hoc tamen non ad tem; quia loquimur de obligatione contritionis per se in defectu Sacramenti. Jam in specie progrediendo,

III. Præceptum contritionis non obligat statim post 179 peccatum mortale commissum, aut quamprimùm quis se mortaliter deliquisse practicè advertit; multò minùs posteà, quoties quis practicè recordatur peccati mortalis commissi, nimirùm tanquam malè facti detestabilis &c. Ita (contra veteres supra indicatos) & multi antiqui cum ipso D. Thoma *in 4. d. 17. q. 3. art. 1.* quos congerit, & sequitur Suar. *disp. 15. sect. 5.* Tannerus *to. 4. d. 5. q. 6. dub. 3.* Laym. *cit. c. 2. nu. 5.* Cardin. de Lugo *hic disp. 7. sect. 10.* paucissimis exceptis, omnes omnium Ordinum Recentiores cum Gobat *ibidem n. 132.* Ratio est: quia & nulla ratio urgens adferri potest tantæ obligationis; ut patebit *num. seq.* & inde gravissima sequerentur inconvenientia. 1. Sequeretur, hominem sub novo peccato mortali obligari, ut ad Sacramentum Pœnitentiæ jam justificatus accedat: sicque Sacramentum Pœnitentiæ non esse Sacramentum mortuorum, sed vivorum, quo nihil absurdius, *seq. patet*: quia tum accessurus confessionale, practicè utique recogitat sua peccata, aut jam de illis conteritur, prout obligatur, & sic jam justificatus accedet; aut non conteritur, & sic committit peccatum mortale novum. 2. Sequeretur, hominem post peccatum mortale commissum, & practicè animadversum, si non statim eliciat contritionem, continuò peccare novo, & novo peccato mortali omissionis, seu impœnitentiæ, saltem quoties de eo cogitat practicè, & conteri posset: hem quot myriades peccatorum mortalium omissionum contritionis, & impœnitentiæ in hoc integro (quod, proh dolor! sæpius fit) anno perseverante in statu peccati mortalis, non sine continuo, vel frequentissimo remorsu conscientiæ, & minùs practica recogitatione peccatorum! an sine certissimo fundamento, credibile? At longè intolerabilius 3. Sequeretur tam pœnitentes, quàm Confessarios universos damnandos plurimorum peccatorum mortalium, ac sacrilegiorum saltem materialium; cùm de ejusmodi mortalibus omissionibus nec illi se accusant, nec isti examinant; quis enim Confessariorum ex PP. Augustinianis, Dominicanis, Franciscanis, Societatis &c. frequentissimè in Confessionali pœnitentem ab integro, vel medio anno in uno, vel pluribus peccatis mortalibus hærentem interrogat, quando primùm, ut quoties unius, vel alterius peccati mortalis commissi recordatus fuerit, & quoties post eam recordationem omiserit penitus contritionem? O abyssum scrupulorum, & anxietatum! an absque certo fundamento adstruendum? 4. Addit Gobat *num. 133.* Quòd Prælati Ecclesiæ culpabilissimè deessent suo officio in re ma-

træ maximi; & fumma momenti; si illa rigida Sententia foret vera, quandoquidem non dant operam, ut eas prædicet ur suis Diœcesanis. Plura huc facientia in finem quæstionis. Jam videamus, quid urgeant fundamenta oppositæ rigidæ opinionis.

180 IV. Fundamenta oppositæ sententiæ parùm urgentia sunt; *Primum*, & principale est: Voluntariè permanere in statu peccati mortalis, ac inimicitiæ cum DEO, semper illicitum, ac intrinsecè malum est: omni enim momento tenemur cessare à peccato mortali: sed practicè cogitans de peccato mortali à se commisso, & non statim pœnitens, ac contritionem eliciens, sed voluntariè differens, voluntariè permanet, & vult permanere) in statu peccati mortalis, & in inimicitia cum DEO: ergò post mortale peccatum commissum, & practicè recogitatum (scilicet, ut malum factum, & detestandum est) statim obligat, & quousque impleatur, semper obligabit præceptum contritionis: instantia difficilior dabitur in responsione. *Secundum*. Præceptum contritionis induceit obligationem satisfaciendi DEO injuriato per peccatum mortale: sed injuriato post illatam injuriam statim, cùm fieri potest, satisfaciendum est; nam, qui proximum læsit in bonis fortunæ, vel famæ, tenetur statim satisfacere, ac compensare injuriam, alioquin peccat, quamdiù differt: ergo præceptum contritionis obligat statim post peccatum commissum. *Tertium*: Ex præcepto charitatis erga seipsum, tenetur quis statim adhibere medicinam in morbis periculosis corporis ad evitandum vitæ corporeæ discrimen: ergo multò magis à fortiori, tenetur quis statim adhibere medicinam in lethali morbo spirituali peccati mortalis, ad evadendum discrimen æternæ damnationis; *Quartum*. *Peccatum, quod per pœnitentiam non citò deletur, Deo permittente suo pondere ad aliud trahit*; ait D. Gregorius Homil. 11. in Ezechielem: ergo post peccatum commissum pœnitentia statim agenda, & non differenda est: alioquin talis voluntariè exponeret se periculo denuò peccandi, quod semper illicitum est. Alia leviora lubens prætereo.

181 Resp. ad 1. distinguendo Majorem. Voluntariè permanere in statu peccati mortalis positivè, scilicet per actum positivum volendo peccatum, & inimicitiam cum DEO, semper illicitum, ac intrinsecè malum est: concedo majorem. Sic enim adhuc actu peccatur: sicque verissimum est, nos omni momento teneri cessare à peccato, actuali nimirùm, atque actuali voluntate, vel complacentia peccati (idque ipsum non ex speciali virtutis pœnitentiæ, ac contritionis præcepto), ut si non statim desistas à peccato, committas novum impœnitentiæ peccatum contra præceptum contritionis; nullo modo: sed ex præcepto alterius virtutis, v. gr. justitiæ, temperantiæ, castitatis, &c. contra quam peccatur: ita ut si non desistas, solùm in eodem peccato perseveres actualiter: quod valde notandum est.) Voluntariè permanere in statu peccati, &c. negativè tantùm, ac suspendendo omnem actum, scilicet, nec volendo, nec nolendo, aut detestando peccatum commissum: imò etiam positivè nolendo ipsam pœnitentiam, vel contritionem hic, & nunc, semper illicitum, & intrinsecè malum est: nego majorem: & similiter distincta minori, nego consequentiam. Nam hic, & nunc non pœnitere, ac nolle pœnitentiam, vel contritionem, actus de se indifferens est, ac bono fine etiam cohonestari posset: nam nolle bonum aliquod non est peccatum, nisi pro eo tempore, quo tenetur velle, vel agere illud bonum, v. gr. audire Sacrum, eleemosynam dare, &c. at quòd teneat omni tempore velle pœnitere, vel contritionem elicere quamprimùm, vel quoties cogito de peccato mortali commisso, hoc ipsum est in controversia: nos negamus: illi affirmantes, hoc argumento tandem petunt principium. At contra jam difficiliùs instabis. Numquid, quando deliberatè, & voluntariè nolo pœnitere, vel contritionem elicere de peccato mortali commisso, hoc ipso positivè, saltem indirectè, & implicitè volo ipsum peccatum, ac inimicitiam cum DEO? Quia omnis voluntariè non tollens causam alicujus effectus, indirectè saltem vult effectum; & voluntariè nolens ponere causam destructivam alicujus mali, (ut in proposito est contritio, seu pœnitentia respectu peccati) indirectè saltem vult ipsum malum. Respond. negando assumptum, & distinguo probationem: quando teneor illam causam tollere, concedo: quando non teneor; nego. Quando enim effectus aliquis non per se, sed per accidens sequitur ex aliqua causa, non censetur is nobis voluntarius indirectè in illa causa posita, vel non oblata, nisi quando tenemur illam causam amovere, juxta communem doctrinam *de actibus humanis*; exemplo vulgari de legante, vel audiente turpia cum prævisio periculo pollutionis, &c. Sic in proposito: quia permanentia in statu peccati mortalis, & inimicitiæ cum DEO, non per se, sed per accidens tantùm sequitur ex omissione, seu nolitione pœnitentiæ, ac contritionis (per se enim sequitur permanentia in peccato, quia factum est, & per accidens tantùm, quia non pœnitens) ideò non potest nobis ea permanentia imputari etiam indirectè voluntaria, & culpabilis, nisi solùm quando tenemur ponere causam destructivam peccati, scilicet ipsam pœnitentiam, vel contritionem: cùm ergo nullum extet præceptum statim applicandi causam destructivam peccati, postquam commissum, vel quando de eo practicè cogitamus (quod Adversarii hoc argumento probantes rursus principium petunt, supponendo, quod probandum erat) ideò permanentia in peccato, & inimicitia DEI, ipsumque peccatum, & inimicitia DEI non est nobis neque indirectè voluntaria, sed permittitur, vel permissa tantùm: permissio autem mali, quando hic, & nunc impedire non teneor, non est peccatum, secundùm omnes.

Ad 2. Resp. Distinguendo minorem. Injuriato statim satisfaciendum, quando injuria est damnosa, ideòque dilatio satisfactionis damnum infert, & continuat (prout ferè certè non semper fit in injusta læsione proximi) concedo minorem. Quando injuria non est damnosa, nec consequenter ex dilatione satisfactionis aliquod damnum infertur, vel augetur injuriato, uti est respectu DEI: nego minorem, & consequentiam. Ad 3. Resp. negando consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis est nimis manifesta. Quia vita corporalis semel amissa recuperari nequit: & ideò urgente morbo periculoso, quilibet tenetur adhibere remedia statim, ne patiatur irreparabile damnum, cùm homo non sit Dominus vitæ suæ, sed custos: at verò vita spiritualis, semper dum vivimus, recuperari potest. Quare, sicut ex præcepto charitatis, aliquis tunc tantùm sub novo gravi peccato tenetur adhibere medicinam corpori, quando dilatio medicinæ ei esset allatura mortem, vel aliud gravius malum, v. gr. morbum intensiorem: Sic in proposito tunc solùm tenemur adhibere medicinam animæ contra peccatum, quando ex dilatione hujus medicinæ, scilicet contritionis, ac pœnitentiæ, sequeretur, vel mors æterna, ut in periculo mortis corporalis, aut aliud gravius peccatum novum, infamia, scandalum, &c.

At negatur consequentia. Quia illa tractio ad novum peccatum aliud, non est tam violenta, neque periculum novi peccati, tam proximum, & urgens regulariter, ut non possit à peccatore evitari, & sub novo peccato mortali tenetur illud avitare statim, ac quovis tempore per se loquendo: nisi benè per accidens, pro illo tempore tandem, quo reverà adesset periculum proximum gravius labendi, nisi per pœnitentiam gratia recuperetur. Sermo semper fuit de præcepto. Nam quoad consilium omnes uno ore consulunt, & agnoscunt expedientissimum esse post peccatum commissum statim ad pœnitentiam confugere, & saltem conteri: tum quia homo in gratia constitutus faciliùs abstinet à peccatis novis, quàm extra gratiam, sine qua nemo diù à novo lapsu præservatur: tum maximè, quia homo sic contritus cum proposito confitendi opportuno tempore, etsi non ita statim confiteatur, jam in gratia existens nobis sua operibus mereri, & pro peccatis suis satisfacere potest. His ergo N. III. & IV. dictis pro certis habitis: contra tamen Sententiam N. II. propositam, ad securiora tendentes dicimus,

§. IV. *Practicè longè probabiliùs etiam antea &c.*

Præceptum contritionis etiam ante articulum mortis per se quandoque obligat, sic, ut non nimis diù, certè non usque ad mortem deliberatè differatur: adeò ut voluntariè, ex proposito differre pœnitentiam valdè longo tempore, aut usque ad finem vitæ, aut tamdiù differendi propositum concipere, novum sit peccatum mortale impœnitentiæ contra hoc præceptum contritionis. Ita communior, probabilior, & tutior Sententia Doctorum, quos late recitant, & sequuntur Suarez *disput. 15. sect. 5.* Tannerus *cit. qu. 6. n. 66.* Laym. *cit. cap. 2. n. 6.* Lugo *disp. 7. sect. 10. à n. 274.* Gobat *casu VI. n. 539.* Idipsum postea sensisse videtur D. Tho. *p. qu. 84. art. 5. ad 2.* allegans illud Ecclesiastici 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo.* 182

I. Hanc Sententiam omninò convincere videntur gravissimæ sententiæ sacræ Scripturæ, ac SS. Patrum, tam seriò urgentes maturam conversionem, atque damnantes dilationem nimiam, præsertim usque ad mortem. Audi unam, & alteram. Eccl. 5. *Non tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem: subitò enim veniet ira illius, & in tempo-* 183

tempore vindictæ disperdet te. Rom. 2. *An ignorans, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die ira, & justi judicii Dei*. Psalm. 37. *Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ; quia* (ait D. Hieronymus ibidem) *nolebam agere pœnitentiam*. Authoritates Patrum describi non possunt. Lege latè S. Augustini *serm. 67. de tempore hom. 42. ex 50. & lib. de peccat. falsa pœnitentia cap. 17.* S. Cyprian. *lib. 4. Epist. 2.* alios passim. Ratio petitur tum ex parte Dei, tum ex parte hominis.

184 II. Ratio ex parte Dei est: quia tamdiù deliberatè, & voluntariè persistere in inimicitia Dei, tamque diù differre compensationem injuriæ Deo per peccatum illatæ, ac recuperationem justitiæ divinæ, moraliter censetur importare novam injuriam, ac interpretativum contemptum Dei Optimi Maximi; ergo videtur tunc ipsum præceptum pœnitentiæ, adeòque in defectu Sacramenti, contritionis perfectæ per se obligare ad reparationem amicitiæ divinæ tandem procurandam etiam extra omne periculum mortis, & secùs, novum impœnitentiæ peccatum committi: idque maximè ipso Deo, (prout semper solet) toties monente, & movente per auxilia gratiæ, tum intrinseca, ut bonas inspirationes, remorsus conscientiæ, &c. tum extrinseca, exhortationes, exempla, occasiones oblatas, &c. sicut ipsemet exaggerat Proverb. 1. *Quia vocavi, & renuistis: Extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo*. Et hinc

185 III. Ratio ex parte hominis est: quia is tam diù in statu peccato mortalis persistendo gravissimam spiritualium bonorum vix numerabilium jacturam, periculum gravius labendi, & tandem in malo indurationem incurrit, ut suprà Apostolus monuit, & explicat D. Gregorius Homil. 11. in Ezechielem dicens: *Peccatorem diù expectat Deus, ut redeat: non redeunti, atque contemnenti ponit (offendiculum) ubi graviùs ruat; & sicut suprà dixerat; peccatum, quod per pœnitentiam, saltem diù non deletur, tandem suo pondere certissimò ad aliud trahet*. Et Concilium Milevitanum *Can. 3.* docet: hominem sine gratia justificante diù servari non posse sine lapsu peccati mortalis: adeòque si peccator per pœnitentiam se in Dei gratiam restituere longo tempore differat, ac negligat, manifestum adit periculum alterius peccati ex altero incurrendi, ut proh dolor experientia nimis notum est! Tandem quanto periculo exponant se illi, qui pœnitentiam de peccatis in finem vitæ differunt, ostendit S. Augustinus cit. serm. 67. de tempore dicens: *Datur quidem in extremis pœnitentia* (id est, pœnitentiæ Sacramentum) *quia negari non potest; sed authores tamen esse non possumus, quod qui sic petierit, mereatur absolvi*. Lege ipsum locis suprà allegatis, & stupebis. Jam quoad praxim meritò quæres.

186 IV. At quamdiù sine novo peccato existens in mortali post admissum crimen potest differre pœnitentiam, ac in defectu Sacramenti contritionem? Respondent variè varii: Tanner. suprà, non ultra unam hebdomadam, vel mensem. Layman non ultra annum: *Coninch. & Lessius*, apud Gobat. non ultra tres, aut quatuor annos. Suarez, & Lugo citati rectiùs censent id committendum esse judicio prudentis Confessarii, spectatis circumstantiis personæ, tentationum, occasionum: & maximè an adverterint aliquando ad hanc tandem de peccatis suis pœnitendi, Deoque se se reconciliandi obligationem. Post hanc enim animadversam obligationem (salvo meliori judicio,) ego cum Tannero condemnarem peccati novi impœnitentiæ, qui ultra hebdomadam voluntariè, & negligenter differret contritionem. Attamen rectè advertit Gobat modò citans raros esse, qui advertant obligationem hujus præcepti, nisi quando, vel cogitant confiteri, vel timent periculum mortis, vel occurrit casus per accidens contritionem exigens ex mox enumerandis §. seq. Tandem optimè advertit Layman cit. num. 6. his verbis: *Cæterùm postquam Ecclesia annuam confessionem præcepit, ad quam actus pœnitentiæ saltem imperfectus (attritio) requiritur, si fideles tunc tale præceptum impleant, eo ipso quoque divino pœnitentiæ præcepto satisfacere illos credendum est; quod enim præstat actus contritionis extra Sacramentum, hoc idem etiam præstat attritio cum Sacramento;* Hæc Layman verissimè. Nam suprà jam concessimus, præceptum contritionis perfectæ non obligare eos, qui per attritionem cum Sacramento suscepto justificati sunt, saltem extra articulum mortis.

§. V. *Per accidens autem certo obligat in certis casibus.*

Casus certi sunt.

PRIMUS. Præceptum contritionis per accidens 187
obligat Ministrum consecratum, quando existens in statu peccati mortalis debet administrare conficiendo Sacramentum, nec habet copiam Confessarii. Communissima. Ratio est: quia Minister consecratus ex officio ministrans, ac conficiens Sacramentum, debet esse in statu gratiæ, alioquin de novo peccaturus contra reverentiam Sacramenti, juxta communissimam, receptissimamque sententiam in materia de Sacramentis in genere: sed in casu nostro non habet aliud medium constituendi se in statu gratiæ, nisi contritionem: ergo præceptum contritionis ipsum tunc obligat per accidens, quod mox infrà post casus enumeratos explicabo.

SECUNDUS casus est, cùm existens in mortali de- 188
bet suscipere Sacramentum vivorum, ut Confirmationis, Eucharistiæ, sacri Ordinis, Extremæ Unctionis, imò & Matrimonii, ut suscipiens (non ut minister, cùm ad hoc non sit consecratus.) Omnes. Ratio clara est: quia ideò hæc dicuntur Sacramenta vivorum, quia per se instituta sunt ad conferendam gratiam secundam, ideoque suscipiens illa jam debet esse in gratia Dei, ceu vita spirituali animæ; alioquin peccaturus sacrilegio, ponendo obicem effectui sacramentali, secundùm omnes. At similiter in casu posito non habet aliud medium constituendi se in statu gratiæ, nisi contritionem perfectam, aut amorem Dei super omnia; ergo &c.

TERTIUS casus communiter allatus est; quando quis 189
positus in peccati occasione gravibus tentationibus urgetur, quas credit se moraliter evadere non posse, nisi per contritionem ad Deum conversus, ejus gratiam, & efficaciora ad vincendum auxilia obtineat: Omnis enim obligatur adhibere media ad evitandum peccatum: sed ut supponitur in casu, non occurrit aliud medium, nisi contritio perfecta, aut certè amor Dei super omnia; ergo &c.

QUARTUS casus affertur: quando ob peccatum ali- 190
cujus, v. g. Principis, Communitas incidisset in periculum, ut à Deo graviter puniatur, sicut accidit in peccato Achan *Jos. 7.* & Davidis 2. *Reg.* 14. tali casu peccatorem, qui causa, vel occasio mali imminentis fuit, obligabit præceptum pœnitentiæ ad placandum Deum, & avertendum commune periculum. Ex communi Layman *cit. cap.* 2. *num.* 4. Generaliùs loquuntur Navarrus *cap. 1. Man. num.* 27. Adrianus, Sotus, Valentia, alii: hoc præceptum per accidens obligare peccatorem, quando commune aliquod malum imminet Reipublicæ, ut pestis, bellum: ut ex charitate erga bonum commune, cujus est membrum, amovere causam vindictæ divinæ, nimirùm peccata per pœnitentiam, vel contritionem perfectam satagat. Idque verum est ex suppositione, quod nullo alio modo possit averti hæc vindicta, & ira Dei. Verùm communiter aliter averti potest, tum per preces justorum, quos quilibet debet præsumere in Communitate, cùm Deus soleat etiam per paucos justos toti Communitati parcere; tum per orationes ipsorum peccatorum, cùm Deus ex sua misericordia etiam peccatorum preces exaudiat, acceptetque tanquam medium de congruo ad avertenda mala temporalia, aliaque bona impetranda, non obstante illo cæci nondum uncti: *Deus peccatores non exaudit*.

In dictis potissimùm casibus præceptum pœnitentiæ, ac 191
contritionis obligat *per accidens*; quia nimirùm obligatio pœnitendi, ac contritionem eliciendi non provenit ex speciali præcepto virtutis pœnitentiæ per se, sed per accidens, & ratione alterius virtutis, Religionis, Charitatis, tunc amotionem peccati, & statum gratiæ exigentis per pœnitentiam, vel contritionem necessariò procurandam, ideòque tunc ob omissionem contritionis non incurritur speciale peccatum impœnitentiæ, sed aliud peccatum contra aliam virtutem, Religionis, Charitatis, &c. Exempli gratia Sacerdos in mortali sine contritione celebrans, baptizans, absolvens, &c. alios communicans, &c. non committit speciale peccatum contra hoc præceptum, sicut si omitteret tempore obligationis per se, v. g. in periculo mortis, sed peccatum sacrilegii contra virtutem Religionis, & reverentiam Sacramento debitam: & ita in cæteris casibus.

Casus duo rejecti.

PRimus, Præceptum contritionis, nec per se, nec per 192
accidens obligat, quoties peccatum etiam jam remissum per pœnitentiam, occurrit memoriæ practicè, scilicet in ratione detestabilis, vel delectabilis, uti post D. Bonaventu-

ventutam, Alensem, Gabriel, Richatdum, Paludanum, aliosque veteres docuit Sylvester v. Contritio quæst. 2. his verbis: *Tenetur peccator dolorem de peccato conceptum in tota vita continuare actu, non simpliciter, sed sic, quòd nunquam actu placeat peccatum, & semper actu displiceat, quando practicè memoriæ occurrit, scilicet sub ratione detestabilis, vel delectabilis*. Sed ille rejicitur communissimè à Recentioribus omnibus, & antiquis communiùs cum S.Thoma *quæst.*88. *art.*8. & 9. Suarez *disp.*15. *sect.*4. Layman, Lugo *cit.* Ratio est: quia tam grave onus non debet imponi homini sine certo fundamento rationis, vel legis: at nulla ratio dictat, nulla lex divina nos obligat ad agendam pœnitentiam bis, ter, decies, centies, de peccato jam remisso, cùm per primum actum pœnitentiæ, vel contritionis jam Deo, & conscientiæ satisfactum supponatur. Deinde licèt peccatum præteritum occurrat memoriæ practicè sub ratione detestabilis, vel delectabilis; certè potest quis suspendere omnem actum sic, ut nec delectetur actu de carnali, v.gr. actu commisso, neque etiam illud detestetur positivè. Quamvis, ut rectè monet Layman *cit.cap.*2.*num.*8. valdè consultum sit circa peccatum memoriæ, vel apprehensioni actuali infixum, exercere actum displicentiæ, imò interdum per accidens necessarium, si periculum morosæ delectationis propinquum videatur. Sic ille; sed tunc redibitur ad casum tertium suprà positum. Quòd verò S.Augustinus *lib. de vera, & falsa pœnitentia cap.* 13. aliique PP. dicant, pœnitentiam hominis in hac vita debere esse perpetuam, sine dubio non potest intelligi de pœnitentia perpetua positiva, quoad actum continuum physicè, sed optimè intelliguntur de pœnitentia perpetua negativa, & quoad habitum, sic, ut nunquam retractetur pœnitentia præterita, nunquam placeat peccatum præteritum, &c.

193 *Secundus*. Præceptum contritionis nec per se, nec per accidens obligat singulis diebus, & festis, uti (non ideo difformiter Scoto) docuit noster Angelus *v. Feria num.* 40. & 41. sic probans. Quia de præcepto tenemur Deo vacare in aliqua hora diei festi, secundùm omnes: sed hoc facere non potest, qui est in mortali, nisi de eo conteratur, vel atteratur. Et quòd hoc sit de præcepto in eo, qui se esse in peccato mortali recognoscit, habeo pro indubitato. Rejicitur ab omnibus Antiquis, & Recentioribus, repugnante indubitata praxi omnium modernorum Confessariorum, ac Pœnitentium. Ratio eadem, quæ suprà: quia obligatio sub mortali asserenda non est, nisi ratio, vel lex cogat; neutra sic cogit: ergo, &c. *Tertium* præceptum Decalogi, *Memento, ut diem Sabbati sanctifices*, prout in nova lege determinatum est ab Ecclesia, non requirit aliam sanctificationem, vel vacationem ad Deum, quàm audiendo Sacrum, & feriando ab operibus servilibus: utramque præstari potest in mortali, sine contritione, sic ut præcepto satisfiat quoad substantiam. Et licèt fortè finis præcepti sit, ut sic homo placeat Deo, vel ad Deum revertatur, tamen finis præcepti non cadit sub præceptum, sed tantùm media præcepto præscripta, ut notum in materia de legibus.

QUÆSTIO IV.

Qui sunt effectus contritionis perfectæ? &c.

SUMMARIUM.

194 *Effectus contritionis perfectæ.*
195 Primus *est infusio gratiæ sanctificantis*,
196 *Quam contritio non causat ex natura rei, sed ex libera Dei ordinatione:*
197 Usque ad num.200. *Nec effectivè, sed dispositivè solùm.*
200 & 201 Secundus *ejus effectus est remissio peccatorum omnium mortalium*,
202 *Quæ reipsa verè delentur,*
203 *Nec unquam ampliùs reviviscunt ob subsequentia peccata quæcunque.*
204 *Qualiter peccata venialia remittantur post mortem?*
205 Tertius *Pœna æterna condonatio*,
206 *Quæ plerumque non remittitur tota, sed æterna mutatur in temporalem.*
207 & 208 *Quanta autem temporalis luenda in hac, vel in altera vita remaneat, nobis incertum est.*
209 Quartus *Reviviscentia meritorum: quæ dicuntur opera* mortua: *quæ* mortificata?
210 *Per contritionem, & justificationem reviviscunt omnia opera mortificata.*
211 *Ad integrum præmium essentiale.*
212 *Ac quoad jus ad totam pristinam gratiam antè undecunque habitam.*
213 *Quæ probabiliter etiam statim redditur ablato obice.*
214 Usque ad num.219. *Corollaria.*

Assertio.

Contritionis perfectæ (formalis, ac virtualis, seu 194
amoris Dei super omnia, imò & attritionis cum Sacramento: quæ omnia semper subintelliguntur sub nomine *Contritionis, &c.*) quatuor sunt effectus nobilissimi. *Infusio gratiæ sanctificantis: Remissio peccatorum: Condonatio pœnæ: Reviviscentia meritorum, seu bonorum mortificatorum per peccatum mortale; non item mortuorum*. Esset res latæ tractationis, & Theologicæ, & Controversisticæ, sed tota speculativa ad materiam de gratia, & justificatione propriè spectans. Ut tamen pii Tyronis piæ curiositati, & pœnitentium consolationi aliquantulùm gratificer, quæ sufficientia videbuntur, summo compendio delibabo.

§. I. *Infusio gratiæ sanctificantis*. Remissivè plerumque.

Jam suprà *quæst.* 1. in definitione contritionis §. 2. satis di- 195
ctum: contritionem perfectam, sicut amorem Dei super omnia, esse necessariam, & sufficientem dispositionem in peccatore ad justificationem, id est remissionem peccatorum per infusionem gratiæ habitualis justificantis, ac sanctificantis, qua homo ex peccatore fit formaliter justus, sanctus, gratus Deo, amicus Dei, filius adoptivus Dei, hæres æternæ beatitudinis, &c. Jam quoad modum causandi, quo contritio hunc nobilissimum effectum causat, sic pauculis accipe.

I. Contritio quantumvis perfecta, aut amor Dei super 196
omnia, non causat justificationem, seu infusionem gratiæ sanctificantis, ac remissionem peccatorum per se necessariò ex natura rei, sed ex libera ordinatione in acceptatione Dei, propter eam dispositionem per infusionem gratiæ peccata condonantis. *Ita Communissima DD. contra paucos*. Sumitur ex Sacra Scriptura, quæ quidem ex parte hominis requirit pœnitentiam: attamen ex parte Dei remissionem peccati fieri significat. Psalm. 31. *Dixi: Confitebor adversùm me injustitiam meam Domino; & tu remisisti impietatem peccati mei*. Item 2. Regum 12. David contritus dixit: *Peccavi Domino!* Et respondetur: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*. Idemque significatur Zach. 1. & alibi illa phrasi: *Convertimini ad me; & ego convertar ad vos*. Et exaggeratè Joel.2. *Nunc ergo dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu; & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra: & convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus, & misericors est: patiens, & multa misericordia, & præstabilis super malitia. Quis scit, si convertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem &c.* Ecce: exigitur hic contritio utique perfecta; & tamen remissio peccatorum liberæ Dei miserentis voluntati tribuitur. Ratio est: quia licèt contritio perfecta, & amor Dei super omnia, sit perfectissima ad Deum conversio, per quam desinimus esse voluntariè aversi à Deo, ipsumque super omnia amamus, quia tamen propter infinitam inæqualitatem Dei offensi, & hominis offendentis, talis actus non adæquat infinitatem injuriæ illatæ Deo, manet adhuc injuria, donec eam Deus liberaliter remittat. (Sicut Rusticus v.gr. per amorem erga Regem suum non compensat, vel tollit injuriam Regi à se illatam, nisi Rex eum amorem acceptando, injuriam remittere velit.) Sed neque tenetur Deus absolutè tunc illam injuriam remittere: Attamen infinitæ ejus bonitati valdè conveniens est, ut ob eam dispositionem, quam nos perfectissimam exhibere possumus, ad quam nos ipsemet toties exhortatur, & excitat in Scripturis Sacris, eam acceptando injuriam remittat: atque de facto sic acceptare, & remittere, constat nobis ex Scriptura, & Concilio Tridentino eadem *quæst.* 11. §.2. *num.* 2. allegatis.

II. Contritio causat infusionem gratiæ sanctificantis, 197
non utique *effectivè*, sed *dispositivè*, tanquam ultima dispositio ad gratiam: qua dispositione in subjecto posita, secundùm ordinariam Dei legem, statim gratia infunditur: ut docet Concilium Tridentinum *sess.6. cap.6. & 7.* ubi postquam *cap.6.* hanc dispositionem explicavit *cap. 7.* subjungit: *Hanc dispositionem justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola remissio peccatorum, sed & sanctificatio &c.* scilicet per infusionem gratiæ sanctificantis, per quam secundùm legem ordinariam fit remissio peccatorum, prout Concilium ibidem docet. Eadem ergo ratione contritio est dispositio tantùm ad gratiam sanctificantem, & ad remissionem peccatorum, non causa efficiens, vel formalis. Nam Concilium

ibidem

ibidem justificationem causam efficientem dicit esse solum Deum: & causam formalem dicit esse unicam justitiam habitualem; seu, quod idem est, gratiam sanctificantem, qua homo formaliter justus, & Deo gratus constituitur, ut initio dictum.

198 III. Contritio non disponit ad gratiam, ut ipsa jam formata ipsa gratia, & charitate, est quippe tanquam dispositio prævia natura prior ipsa gratia: licèt concomitanter statim eodem instanti temporis, gratia, & charitate infusa formata evadat; ut ea communi dictum *eadem quæst.* 1. §. 2. *num.* 4.

199 IV. Contritio tamen perfecta, sicut & amor Dei super omnia, non justificat sine voto, saltem implicito Sacramenti Baptismi, aut Pœnitentiæ: *ibidem num.* 4. Infusionem gratiæ necessariò consequitur, vel potiùs concomitatur secundus effectus.

§. II. *Remissio peccatorum.*

200 I. PEr contritionem perfectam, &c. (subintellige semper amorem Dei super omnia tanquam contritionem perfectam virtualem, & attritionem cum Sacramento suscepto) remittuntur omnia peccata mortalia, quantacunque sint, gravissima, frequentissima, innumera. Certum de fide. 1. Ea Sacra Scriptura: Ezech. 18. 30. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas*. Isa. 1. v. 18. *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur, &c.* Ex exemplis Scripturæ constat, gravissimos peccatores per pœnitentiam obtinuisse veniam. Adam. *Sapient.* 10. David. 2. *Regum* 12. Achab. 3. *Regum* 21. Manasses. 2. *Paralipom.* 33. Occisores Christi. *Actor.* 2. 42. Ex Conciliis, ita definientibus, Lateran. *cap.* 1. *Trid. sess.* 6. *cap.* 14. Auctoritate, & consensu Sanctorum Patrum apud Bellarminum *lib.* 2. *de pœnitentia cap.* 15. recitatorum. Ratio ingens est tam infinita Dei bonitas, & misericordia, *præstabilis super malitiam*, Joel 2. quàm infinita Christi merita, *qui factus est participatio pro peccatis totius mundi*. 1. Joan. 2. Irremissibile peccatum aliquod aliquando dicunt Scripturæ, vel ut difficultatem obtinendi veniam exponant, vel loquuntur de pœna temporali pro peccatis infligenda, quam Deus ob populi malitiam se negat remissurum, etiamsi Jeremias, Moyses, Samuel, Job, &c. pro eis deprecarentur.

201 Dixi autem: *omnia peccata mortalia*. Nam quælibet vera contritio necessariò se extendit, & continet virtualem saltem detestationem omnium mortalium (cùm omnia privent gratia, & amicitia Dei, quam homo contritus rebus omnibus anteponit.) Non item omnium venialium, sed cum vera contritione, ac justificatione hominis venialia aliqua consistere possunt, tum secundùm actualem affectum, tum secundùm habitualem voluntatem nondum retractatam: quo casu ea venialia per contritionem utique non remitterentur. Quòd si tamen contritio, seu formalis, seu virtualis, seu amor Dei super omnia explicitè, vel implicitè se ad omnia venialia quoque extenderet, omnia quoque per ipsam remitti non est dubium. Ut si homo perfectè contritus detestetur omnia, quæ quocumque modo Deo displicent, aut amoris actu se absolutè, & penitùs Deo subjiciat, volens ei in omnibus placere, & obtemperare, omnia ad ejus amorem referre, &c. eo ipso implicitè saltem detestatur omnia peccata & gravia, & levia, quatenùs omnia Deo displicent: talis perfectæ contritionis actus, vel amoris ad omnia etiam venialia se extenderet, & omnia deleret secundùm realitatem culpæ, ut *suprà sect.* 1. *quæst.* 4. etiam indicatum est. Vide Suarez *disp.* 11. *sect.* 3.

202 II. Per contritionem, &c. ipsamque justificationem peccata verè reipsa remittuntur, delentur, extinguuntur, ut reipsa in homine justificato non remaneant. Certum de fide Catholica apud omnes Catholicos. Ex Trident. *Sess.* 5. *in decreto de peccato Origin. & sess.* 6. *cap.* 7. *& can.* 11. (contra Hæreticos nostri temporis, qui fingunt peccata per Christum non deleri, sed tantùm tegi, ac non imputari propter justitiam Christi nobis imputatam.) Sumitur ex Scriptura innumeris locis, quæ dicunt peccata dimitti, deleri, ablui, tolli, hominem ab iis mundari, purgari, super nivem dealbari, &c. Quæ omnia verè, & propriè significant, non peccata tantùm tegi, sic ut lateant, & remaneant, sed verè deleri, eo modo quo deleri possunt: posse autem peccata verè deleri non est dubitandum ex parte potestatis divinæ, & mirum maximum esset, si Adam per peccatum potuit verè delere justitiam, per Christum autem non posse verè deleri peccatum. Urgent Hæretici principaliter locum Psalmi 31. Ubi David beatos prædicat, *quorum tecta sunt peccata*: Et beatum virum, *cui non imputavit Dominus peccatum*. Sed Resp. Psalmum sic incipere: *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates*. Deinde (more Scripturæ usitatissimo) novis loquendi modis idem repeti, & inculcari, ut idem omninò sit peccata tegi, ac remitti, vel condonari, ac ideò non ampliùs imputari, quia non ampliùs sunt. Non enim possent peccata oculis Dei omnia cernentis tegi, si adhuc verè essent. Tegit ergò Deus peccata sic, ut curet, sicut emplastrum curat vulnus, quod tegit, ut explicat D. Augustinus ad eum locum Psalmi. Idemque docent alii Sanctorum Patrum passim, & eleganter D. Chrysostomus homilia 80. ad popul. Antiochen. *Si namque infinita quis habens vulnera, pœnitentiam egerit, sic ea Deus delet, ut neque cicatricam, neque vestigium, neque peccatorum ostendat indicium.*

III. Per contritionem &c. ac justificationem ita penitùs 203
deleantur, & aboleantur peccata, ut de facto; secundùm ordinariam Dei legem (quidquid sit de potentia absoluta) nunquam ampliùs reviviscant propter subsequentia peccata quæcunque. Ita (contra Gratianum *dist.* 4. *de pœnit.* aliosque nonnullos.) Communissima Theologorum cum D. Bonaventura, Scoto. D. Thom. *in* 4. *dist.* 22. Ratio est, quia Deus absolutè, & simpliciter remittit peccata: semper enim Scriptura significat absolutè fieri remissionem, & absolutè promittit pœnitentibus remissionem peccatorum: absolutè enim dicit Deus Ezechielis 18. *Omnium iniquitatum ejus non recordabor ampliùs*: Christus instituens Sacramentum Pœnitentiæ absolutè sine conditione dixit Apostolis: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: de factoque verba absolutionis nullam conditionem continent: sed si peccata semel remissa redirent, non fuissent absolutè, & simpliciter remissa, sed secundùm quid limitatè, & sub conditione, *donec homo relabatur*: quod nullibi scriptum est: ergo &c. Quod vero Deus in Scriptura dicatur aliquando recordari peccatorum præteritorum, intelligendum est de pœna temporali, quam Deus post peccata etiam remissa pro suo arbitrio infligit, citiùs, aut seriùs, aliquando tam seriò, ut humano modo, interim eorum oblitus, velut de novo recordari videatur, idque maximè ob nova peccata commissa, quibus seclusis fortè Deus illam pœnam prioribus peccatis debitam, ob fidelem in bono perseverantiam, omninò remisisset. Denique in parabola Matthæi 18. de servo nequam nolente conservo remittere centum denarios, cùm tamen illi Dominus remiserit mille talenta, nullo verbo significat Christus, reatum primum delictorum semel remissorum redire; sed totus parabolæ scopus est: quod sicut Rex ille dirè punivit servum suum in conservum immisericordem, sic & Pater cœlestis magno rigore judicaturus, & vindicaturus hominem crudelem contra fratrem suum; cùm Deus offensas incomparabiliter majores homini remiserit. De reliquo non est opus parabolam in omnibus adaptari, ut in aliis quoque parabolis advertunt Patres, & Interpretes. Eodemque sensu explicari possunt Sancti Patres in Concionibus contra peccata, maximè inclementiæ, & odii fraterni tam acriter invehentes: nunquid enim attenderunt ad has formalitates Scholasticas?

IV. Quæstio subtilis, & intricata hic incidit, qualiter 204
peccata venialia remittantur post mortem, si fortè (& fortè sæpissimè) homo moriatur in veniali, aut habituali anteà non satis retractato, aut actuali novo, aut actuali affectu, & complacentia peccati veniali? De hoc olim variè fuerunt, & adhuc sunt Sententiæ; mihi placet simpliciter dicere remitti ex vi charitatis finalis per extrinsecam condonationem Dei sine nova aliqua dispositione requisita. Ita D. Bonaventura *in* 4. *distinct.* 21. *part.* 1. *art.* 2. *quæst.* 1. *ad* 1. dicens: *Qui decedit in charitate, per illam meruit etiam post hunc statum ab his emundari, quæ retardant premium charitatis.* Sic ille: quia nimirùm decedens in charitate, & gloria Dei, ex merito de condigno jus habet ad præmium charitatis, scilicet Beatitudinem; ipse autem cùm proprio actu ampliùs se juvare non possit, juxta illud Joan. 9. *Venit nox, quando nemo potest operari*, scilicet meritoriè, & proficuè ad salutem, ne jure suo perpetuò frustretur ob culpam venialem, quod esset inconvenientissimum; convenientissimum quoque est divinæ bonitati eam culpam condonare, & pœna temporali in purgatorio persoluta, præmium conferre. Quia tamen etiam hoc inconveniens videtur, culpam etiam venialem remitti sine propria aliqua retractatione, ideò non improbabiliter Recentiores præsertim è Societate communiter cum Suarez *cit. distinct.* 1. *sect.* 4. Vasquez, Azorius, Coninch. Valentia &c. docent id fieri vi novæ retractationis ab anima justi statim sponte perfectè elicitæ. Nam animæ justorum in primo instanti post mortem ex nova notitia divinæ bonitatis, & culparum suarum serventissimos actus amoris, & displicentiæ peccatorum suorum exercent, ratione quorum actuum Deus venialia eorum dimittit, non per modum meriti, ut dictum, sed per modum dispositionis, vel conditionis sine qua non, seu per modum meræ oblationis. Seu

remo-

remotioris obicis retardantis condonationem Dei. Non displicet. Displicet autem maximè crudelis quorundam opinio apud Suarez *cit.* peccatum veniale nunquam dimitti in altera vita, hac ratione. Aut enim vivens dolet de illo, & sic ei remittitur: aut non dolet, & poceat mortaliter, ut qui sibi viam ad Cœlum impeditam reddit. Crudelis sententiæ nullum, vel apparens fundamentum! Quis enim ob leve impedimentum dicat mortale contrahi? Quid si quis invinciBiliter peccati venialis dolorem, vel detestationem non eliciat? non recordetur? &c.

§. III. *Pœna Condonatio.*

205 I. PEr contritionem, ac justificationem de facto, quando remittitur culpa mortalis, infallibiliter simul etiam remittitur pœna æterna. Certum apud omnes Catholicos, & docet Tridentinum *seff.6. cap.*14. docens satisfactionem requiri, addit: *Non quidem pro pœna æterna, qua Sacramento, vel Sacramenti voto, una cum culpa remittitur; sed pro pœna temporali, qua, ut sacra Littera docent, non tota semper, ut in baptismo fit, remittitur.* Ratio est, quia remisso peccato mortali per infusionem gratiæ acceptatur justus in filium Dei, & hæredem vitæ æternæ: Rom.6. *Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habentes fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam:* & rursus ad Tit.3. v.7. *Sanctificati gratia ipsius heredes fumus:* sed jus vitæ æternæ non patitur secum reatum pœnæ æternæ. Nam Rom. 8. *Nihil est damnationis iis, qui sunt in Christo Jesu:* ergo jure illo hæreditatis concesso per gratiam, remitti simul debet reatus gehennæ. Hinc sacra Scriptura semper jungit, sicut statum peccati mortalis cum reatu damnationis, ita justificationem, seu liberationem culpæ mortalis cum liberatione à damnatione, & redintegratione ad gloriam. Dixi *de facto*: Nam de potentia Dei absoluta non est nostrùm disputare, nec dubium, posse fieri oppositum. Vide Suarez *cit. disp.*10. *sect.*2.

206 II. Per contritionem &c. ac justificationem (extra Baptismum, & Martyrium) plerumque non remittitur tota pœna, sed pœna æterna mutatur in temporalem. Certum apud omnes Catholicos ex clara definitione Concilii Tridentini modo *cit. seff.6. cap.*14. & *seff.* 14. *cap.*2. 8. *ac Can.*12. Constat ex veritate Catholica de satisfactione Sacramentali, de Indulgentiis, de Purgatorio, & ipsa sacra Scriptura variis exemplis de pœnis à Deo inflictis post peccatum jam remissum, ut primis Parentibus Genes. 3. (nos etiamnum luimus post originale in Baptismo remissum) Moysi, & Aaron, *Numer.* 20. *Deuteronom.* 32. Davidi 2. *Regum* 12. & 24. idemque docent Sancti Patres passim, quos latè recitant Suarez *hic disp.*10. *sect.* 3. Bellarminus, Valentia, &c. Ratio petenda est ex divina justitia, quâ reservatio ista pœnæ temporalis congruebat, tum ad coercendum hominum delicta, tum ad exercendum rigorem justitiæ misericordia temperatum, ut pulchrè notavit Tridentinum *cit. seff.* 14. *cap.* 8. Agit enim Deus nobiscum instar justi, & clementis Regis reo pœnam capitis meritò condonantis, & alia mitiori temporali pœna plectentis. Alia ratio est de Baptismo (seu privilegio æquiparatur Martyrium) qui est spiritualis regeneratio, qua homo fit nova creatura, ideoque omnes veteris hominis culpas cum pœnis omnibus ex ordinatione divina abluit, & tollit, remanentibus solùm mortalis vitæ pœnalitatibus ab originali contractis. Hanc autem novitatem vitæ posteà culpabiliter amissam, non congruebat tam facilè restitui tam ingratis hominibus, qui (ut loquitur Trident.*cit.*) scienter *templum Dei violare, & Spiritum Sanctum contristare non formidaverunt.*

207 III. Post peccatum contritione, &c. remissum, quanta pœna temporalis luenda in hac, vel altera vita remaneat, nobis cohilare non potest. Certum est, non semper esse æqualem, sed majorem, vel minorem, juxta inæqualitatem tam majoris, vel minoris gravitatis, & multitudinis peccatorum, tum minùs, vel magis perfectæ, ac ferventis contritionis, quæ plurimùm conducit ad remissionem pœnæ temporalis, & posset esse tanta, ut per eam tota pena in purgatorio luenda remitteretur, ut omnes passim Doctores docent, constatque multis exemplis, & expressè supponit Trident.*seff.6.cap.*14. suprà allegatum dicens: *pœnam non totam semper*, ut in Baptismo remitti. Audis, *non totam semper*: ergo saltem aliquando totam. Sed credo id contingere rarissimè hoc tempore. Quo modo autem contritio &c. aliquin pœnam temporalem, & aliquando totam deleat, latè disputant Scholastici, in varia abeuntes. Placet mihi facilis modus dicendi sequens.

208 IV. Deus ob contritionem magis, vel minus ferventem unica remissione mutat pœnam æternam in temporalem, in æqualem, majorem, minorem juxta inæqualitatem contritionis vel minus, magis ferventis; adeò ut sicut contritio hominis peccatoris quoad substantiam ipsam generaliter disponit ad remittendam culpam, & pœnam æternam, ita diversitas dispositionis, seu contritionis simul specialiter disponat ad inæqualem remissionem pœnæ temporalis, & aliquando totius. Similiter dum justificatur homo per Sacramentum, sicut dispositivè per pœnitentiam, seu contritionem, & moraliter effectivè per Sacramentum tollitur culpa, & reatus pœnæ æternæ; sic juxta inæqualem Sacramenti virtutem, & dispositionis disparitatem pœna æterna mutatur à Deo in disparem pœnam temporalem: ita post alios noster Reverendissimus Herinca *tom.*2. *disp.*4. *quæst.*9. *num.*44.

§. IV. *Reviviscentia meritorum, seu operum bonorum mortificatorum &c.*

NOta: Opera *mortua* dicuntur, quæ fiunt ab homine existente in statu peccati mortalis, adeòque nunquam meritoria, ac velut viva fuerunt; quæ nunquam revivifcere ad præmium, sic, ut meritoria fiant gratiæ, & gloriæ, certissimum, & indubitatum est apud omnes. Unde quantumvis oret, jejunet, eleemosynas faciat, &c. nihil ipsi prodest, nec unquam proderit in ordine ad meritum gratiæ, juxta exaggeratum illud Apostoli: 1. Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum &c.* Attamen de congruo peccator per ejusmodi opera pietatis potest impetrare à Deo gratiam dignè pœnitendi, ut sic justificatione adepta, deinceps condignè mereri augmentum gratiæ, & gloriæ possit. Et D.Thomas *quæst.*89. *art.*6. piè tenet ea opera nunquam abire sine præmio aliquo temporali. Opera verò *mortificata* dicuntur, quæ fuerunt exercita ab homine justo in statu gratiæ, adeòque tunc verè viva, ac meritoria fuerunt, sed per subsequens peccatum mortale, vi meritoria privata, ac velut mortificata fuerunt, sic, ut homine in mortali decedente, nihil conferant ad gloriam. Et de his tantùm sermo est, & dicimus, 209

I. PEr contritionem, &c. ac justificationem reviviscunt omnia merita, seu opera mortificata. Ita omnes Theologi cum D. Thoma 3. *part. quæst.* 98. & Scoto in 4. *dist.* 14. sic, ut aliqui non immeritò censeant esse de fide. Nam certè. 1. Non obscurè innuitur Concil. Trident. Seff. 6. cap.16. docens: *Nihil ampliùs justificatis deesse, quominùs operibus, quæ in Deo facta sunt, vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, verè promeruisse censeantur.* Idemque dicit Can.32. Atqui etiam opera mortificata verè in Deo sunt facta: nec dixit Concilium: *Si gratiam non interruperint*, *sed si in gratia decesserint*: ergo etiam illis censet vitam æternam promereri, adeoque per pœnitentiam, & justificationem reviviscere. 2. Sumitur ex Sacra Scriptura variis locis. Sat sit unus. *Galat.* 3. loquens Apostolus Galatis post Baptismum lapsis, tamen ante lapsum multa passis ait: *Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.* Quasi diceret: non planè sine causa: in vobis est, ut non fueritis passi sine causa, vel fructu: si nimirùm per pœnitentiam ad gratiam redeatis, eo quòd tunc priora opera reviviscant. Ita D. Hieronymus, Chrysostomus, Anselmus, S. Thomas ibidem. Hieronymum audi. *Spes est, quòd quicunque ob Christi fidem laboraverit, & posteà lapsus fuerit in peccatum, sicut propria sine causa dicitur passus fuisse, dum peccat; sic rursus non perdit ea, si ad pristinam fidem, & pristinum studium revertatur.* 3. Idem constat authoritate SS. PP. apud Vasquez 3. *part. quæst.* 89. Sufficiant verba S. Felicis P. III. Epist. ad Acatium Episcop. Constant. lapsum sic ad pœnitentiam adhortantis: *Ubi est, frater Acati, labor tuus, quo tyrannidis hæreticæ tempore desudasti? patieris hoc damno conscientia tua ejusmodi perire mercedem?* ubi pro certo supponit mercedem priorum operum reservari, & recuperari, si pœniteret. 4. Ratio est: quia merita hominis justi de se sunt digna vita æterna: atque per subsequens peccatum mortale non extinguuntur, vel annihilantur apud Deum, sed solùm impediuntur, quatenùs durante statu peccati mortalis, homo est incapax præmii illis meriti debiti: quo statu verum est illud Ezech.18. *Si averterit se justus à justitia, & fecerit iniquitatem, omnes justitia ejus non recordabuntur*: atqui postquam homo lapsus ad justitiam, & gratiam redit, aufertur istud totum impedimentum, & indispositio hominis ad præmium vitæ æternæ: ergo merita mortificata tunc ad præmium reviviscunt, vel potiùs manent semper digna vita æterna in acceptatione divina. Quare longè illa ratio fuit suprà de peccatis: quia peccata simpliciter delentur, eisque quoad culpam, & pœnam æternam per pœnitentiam ex meritis Christi satisfactum est: quare nunquam ampliùs redire, vel reviviscere debent. Et si redirent eadem peccata rursus æterna pœna punienda, 210

da, eadem peccata punirentur pęna duplici, quod divinæ bonitati repugnat: at verò merita priora per peccatum non extinguuntur, sed sopiuntur, & impediuntur tantùm, & nulla illis adhuc est merces reddita: quare reviviscere debent, ne omni mercede careant. Et locum habet hic illud Apostoli Rom. 5. *Non sicut delictum, ita & donum:* peccatum enim non est tam efficax ad destructionem meriti, quàm gratia justificans ad destructionem peccati, ac demeriti. Et Deus multò pronior est ad præmiandum, quàm ad puniendum. Unde ulteriùs quamvis ipsa resuscitatio meritorum per gratiam pęnitendi sit opus misericordiæ divinæ, ipsa tamen merita resuscitata de condigno, & ex justitia merentur vitam æternam, ut mercedem: ipsaque retributio mercedis est actus justitiæ divinæ, juxta illud Apostoli. Hebr. 6. *Non est injustus DEUS, ut obliviscatur operis vestri:* quasi dicat, justitiam Dei exigere, ut non obliviscatur, sed mercedem reddat operibus mortificatis quidem, sed per gratiam denuò vivificatis. Jam breviter etiam videndum, quomodo, & ad quid opera mortificata reviviscant?

211 II. Merita mortificata per contritionem, ac justificationem, &c. reviviscunt ad integrum præmium essentiale, quod ipsis ante lapsum debebatur, & non solùm ad partem juxta mensuram præsentis dispositionis, secundùm quam peccator resurgit. Ita contra Thomistas Scotistæ omnes, & Recentiores communissimè apud infrà citandos. Et certè rationes omnes probantes reviviscere merita, & reviviscere simpliciter eadem consequenter probant reviviscere ad totum præmium anteà debitum, absque aliqua commensuratione ad præsentem dispositionem, seu novam justificationis gratiam: hæc enim dispositio nova, & gratia non tribuit meritis prioribus vim ullam merendi, sed tantùm removet obicem peccati illa merita impedientis à mercede sua, quo proinde obice sublato, nihil ampliùs impedit, sed eo ipso iterùm vivunt, & valent sicut priùs. Deinde, alioquin sequeretur facilè contingere, quod homo longè inferioris meriti præventus ampliori gratia post lapsum resurgeret ad majorem gloriam, quàm alius longè majoris meriti parciori gratia præventus magis tepidè resurgeret ad justitiam; adeoque si uterque statim moreretur, posterior foret minor in gloria, quod absurdum videtur. Et hinc consequenter

212 III. Merita mortificata per contritionem, &c. reviviscunt, saltem quoad jus ad totam pristinam gratiam ante lapsum undecumque habitam, vel comparatam. Sic rursus contra Thomistas Scotistæ, & Recentiores communiter apud Tannerum *hic d. 6. q. 5 dub.* 2. Lugo *d.* 11. *n.* 42. Ratio est: quia ut modo dictum, per justificationem reparatur jus ad totam gloriam: ergo etiam jus ad totam pristinam gratiam, nam gloria in Patria commensuratur gratiæ, & charitati in via velut semini fructus, neque ullus in Cęlo habet majorem gloriam, & minorem gratiam: cùmque per novam dispositionem, & gratiam sanctificationis ablatus sit obex, & impedimentum totum meritorum illorum, cur non modo fundent jus ad totam gratiam, sicut anteà fundabant? ergo reviviscunt ad totam pristinam gratiam. *Totam* inquam: *undecunque ante habitam, vel comparatam;* non tantùm de condigno per ipsa illa opera meritoria in statu gratiæ facta, sed etiam acquisitam de congruo per ipsam contritionem cum auxilio Dei à peccatore elicitam: etiam ex opere operato collatam per Sacramenta: uti contra eosdem Thomistas, & Vasq. hic docent Scotistæ, & Recentiores communiter cum Henrinex *cit. disp.* 4. *q.* 12. *num.* 68 Ratio generalis est: Quia Scripturę, & SS. Patres simpliciter significant hominem per justificationem restitui in gratiam, & statum pristinum: juxta illud Joelis 2. *Reddam vobis annos, quos comedit locusta.* Alioquin contra Apostolum supra, sequeretur aliquid damnationis esse iis, qui sunt in Christo JESU, quandoquidem peccator justificatus in pęnam peccati privaretur perpetuò illa gratia per actus contritionis, & Sacramentorum susceptionem acquisita, & consequenter correspondente ei gloria, cujus privatio totalis constituit pęnam damnationis essentialem damni: & consequenter propter tantam diminutionem gloriæ aliquid damnationis remaneret in justificatis. Certę per se durissimum videtur, hominem, qui tali via frequentissimè magnam gratiæ, & consequenter gloriæ correspondentis copiam comparaverat, in æternum illa privari ob unicum fortè peccatum mortale: contrarium autem valde excitat ad fervorem contritionis, & frequentem maximè Sacramentorum usum. Rationes speciales sunt. 1. Quia etsi peccatori contrito, & suscipienti Sacramenta, gratia non detur ex propriis meritis de condigno, datur tamen ex merito condigno Christi, quod homini tanquam proprium applicatur: ergo credendum est id fieri non cum minori virtute ad reviviscendum, quàm habeant merita propria hominis. 2. Contritio etsi non mereatur de condigno gratiam sanctificantem, meretur tamen primum gradum gloriæ, ut docetur in materia de merito: ergo reparat jus ad illam gloriam, & consequenter etiam gratiam correspondentem. 3. Quoad Sacramenta specialiter: alioquin sequeretur, quòd semel lapsus in aliquod peccatum perpetuù privaretur jure ad gratias actuales vi Sacramentorum susceptorum dandas tempore opportuno, nam jus ad illas gratias actuales dependet à jure ad gratiam habitualem sanctificantem, consequenter hac non reviviscente, neque reviviscent illæ: consequens apparet nimis durum, præsertim quoad Sacramenta initerabilia, Baptismum, Confirmationem, sacrum Ordinem: ergo &c. Locuti sumus hactenùs de jure ad gratiam reparandam. Jam quæretur, quandonam restituatur illa gratia per peccatum amissa, an statim, dum peccator justificatur, an primùm in morte hominis, quando ipsa gloria confertur?

IV. Per contritionem &c. justificato statim restituitur, 213 vel potiùs ablato obice statim reviviscit jus ad gratiam, & gloriam operibus mortificatis correspondentem: & probabiliter etiam statim redditur tota gratia iisdem operibus correspondens. Ita Recentiores communiter cum *Suarez, Tannero, Lugo* citatis. Quia, cùm illa gratia aliquando certè restituenda sit, non apparet urgens ratio, cur non restituatur statim, cùm homo viator statim sit capax prioris gratiæ. Neque obstat de defectu dispositionis novæ ad illam gratiam. Quandocumque enim restitui dicatur, semper fiet absque nova dispositione: & opera præcedentia fuerunt tantùm moralis dispositio ad illam gratiam primò infundendam, sic etiam, etsi præterita, tamen in acceptatione divina permanentia etiam nunc possunt esse dispositio moralis ad eandem gratiam denuò refundendam. Contrà verò alii sentiunt, & Scotus *in 2. dist.* 1. *qu.* 10. apertè satis supponere videtur gratiam illam primùm restitui in fine vitæ; & interim tantùm manere jus ad illam, sicut & ad gloriam. Idque æquè, & fortè magis probabiliter. Nam certè & ad veram reviviscentiam salvandam sufficit illam gratiam restitui in fine vitæ, & insuper id videtur magis congruum: tum, ut dilatione ista peccatum quodammodo temporaliter puniatur: tum ne sit necesse hominibus frequenter in peccata relabentibus toties eandem gratiam reproducere. Secùs est de ipsis meritis quoad jus gratiæ, & gloriæ, quæ non fuerunt extincta simpliciter, sicut gratia, sed tantùm sopita, & impedita, ut dictum est. Quare magis congruum videtur, ut Deus peccatori contrito illam tantùm gratiam de novo infundat, quæ respondet novæ dispositioni contritionis &c. reservato jure ad reliquam gratiam in fine vitæ restituendam, simul cum jure ad gloriam. Tu crede, quod lubet: quid reipsa fiat, non ego, sed DEUS scit. Sufficit abundè certè fieri unum ex duobus.

COROLLARIA.

I. EX dictis sequitur (magno Pœnitentium solatio, 214 ac stimulo) peccatorem contritione, vel Sacramento justificatum semper resurgere ad majorem gratiam in re, vel in jure statim conferendam, & correspondentem majorem gloriam tandem obtinendam, si in gratia decesserit: nimirùm ad totam gratiam, & gloriam correspondentem prioribus omnibus meritis interea per peccatum mortificatis, & modò resuscitatis, & insuper novam gratiam, & gloriam correspondentem novæ dispositioni Pęnitentis, scilicet contritionis, vel attritionis cum Sacramento. Exempli grat. David, si ante lapsum in adulterium, & homicidium habuit meritum gratiæ, & gloriæ ut quatuor, ac posteà Pęnitens sua contritione perfectissima obtinuit gratiam, ac jus ad correspondentem gloriam ut duo, justificatus surrexit ad gratiam, & gloriam ut sex.

II. Hinc tamen ne inferas, peccatorem ex lapsu repor- 215 tare lucrum: tum quia hoc sequitur tantùm per accidens, & occasionaliter ex peccato, per se autem ex pęnitentia, & divina bonitate: tum quia hoc ipsum lucrum faciliùs, & copiosiùs potuisset homo obtinere sine lapsu, manendo in statu gratiæ, & continuò merendi, cùm interim durante statu peccati, nihil omninò mereri potuerit, ut optimè observat Scotus *cit. n.* 10. Multò minus ex hoc debet homo arripere, ac usurpare licentiam peccandi: cùm peccatum ipsum sit malum incommparabile, nihil boni, plurimum autem mali adferens: ac multa bona impediens; ac insuper gratia efficax fructuosè pęnitendi incerta sit: sed potiùs hinc excitari quisque debet ad studium continuum bonorum operum, sciens se recuperaturum sua merita per justificationem: esto fortasse ex fragilitate aliquando excidat gratia per peccatum, ut rectè Scotus *ibidem*.

III. Quòd si tamen homo peccet cum concomitante 216 tantùm proposito, & spe posteà pęnitendi per contritionem, vel

vel confessionem sacramentalem, peccatum inde non aggravaretur, sed minueretur potiùs. Ita cum D.Thoma 2.2.q.21. *art.2.ad 3.* Cajetano *ibid.* aliis Laym. *l.5.tr.7.n.* 10. Ratio est: quia peccatum tantò minus aut majus est, quantò minùs, aut magis voluntas ei adhæret, seu in eo firmatur: sed constat voluntatem minùs adhærere peccato committendo, si postea recedere parata sit, quàm si non sit parata. Sic Juvenes v.g. minùs peccant, si cogitent, & proponant post aliquot annos pœnitentiam seriò acturos, & vitam integrè emendaturos esse, ait Laym. *cit.* idem est in proposito: ergo &c.

217 IV. At verò, si aliquis antecedenter ex consideratione veniæ obtinendæ per unum actum contritionis, aut Sacramentum Confessionis moveatur, inducatur, alliciatur ad liberiùs, audaciusque peccandum, utique peccatum aggravabitur; imò novam peccati speciem induet, scilicet ingratitudinis erga Deum, & Spiritum sanctum: ut indicat D. Th. *eadem* 2.2.q. 14. *art.* 2. & ex communi notat Laym. *ibidem.* Ratio est: quia est manifesta ingratitudo erga Deum, ejus bonitate, ac promissa peccatorum venia per contritionem, vel sacramentalem absolutionem obtinenda ad liberiùs peccandum abuti: ille autem sic abutitur, qui ex consideratione, ac spe contritionis eliciendæ, vel absolutionis obtinendæ allicitur, & inducitur ad liberiùs peccandum: quare rectè agunt fideles, dum de hoc ipso in sacra Confessione se accusant. Audit tamen *ibid. in fin.* Laym. *Non tamen arbitror esse unum ex sex peccatis in Spiritum sanctum, quamvis eo revocari possis: neque existimo semper esse peccatum mortale, sed si frequenter fiat, ita ut homo velut consuetudinem, ac facilitatem quandam peccandi ex fiducia postea confitendi ingenerari sibi animadvertat.* Hæc ille prudenter, & piè.

218 Petes hic incidenter: unde fiat, quòd resurgentes à peccatis ad pristinum statum gratiæ sæpè patiantur tantas difficultates in exercitio virtutum, & emendatione vitæ, antea levi, si recuperentur omnia amissa? Resp. Id fieri partim ex habitibus vitiosis, & benè operandi desuetudine, partim ex minori affluentia gratiarum actualium, quarum ubertas facit hominem currere viam mandatorum, & semitam perfectionis: quæque aufertur, vel differtur à Deo frequenter justis ex causis, non obstante conversione: partim ex tentationibus, quæ tales interdum acriùs permittente Deo infestant: facienti autem, quod in se est, Deus nunquam deerit usque in finem.

SECTIO III.

De Attritione, Contritione imperfecta: maximè ut requisita ad Sacramentum Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

Quid Attritio, seu Contritio imperfecta?

SUMMARIUM.

220 *Attritio quid?*
221 *Differt à contritione ratione motivi, &*
222 *&* 223 *Ratione effectus.*
224 *Nam licèt necessariò etiam concipi debeat ex motivo honesto,*
225 *Et supernaturali,*
226 *Non tamen ex motivo charitatis,*
227 *Sed alio inferiori,*
228 Usque ad n. 230. *Attritionis motiva revocantur ad tria: ad* turpitudinem peccati: *ad* metum gehennæ. *ad* metum pœnarum:
230 *Et ultimatè resolvitur in motivum spei Theologicæ.*
231 Usque ad n. 234. *Ex metu pœnarum possumus detestari peccatum tripliciter.*
234 *Quid timor, & inde natus dolor, servilis, initialis, & filialis?*
235 *&* 236 *Qualiter omnis vera attritio ultimatè resolvatur in contritionem, & amorem DEI super omnia?*
237 *&* 238 *Qua, & qualiter turpitudo peccati sit motivum attritionis?*
239 *Qualiter metus gehennæ, & pœnarum supernaturalium?*
240 *&* 241 (*Solvitur objectio.*)
242 *&* 243 *Et qualiter metus pœnarum temporalium?*
244 *Applicatio practica illorum motivorum.* Usque ad n. 249.
249 Usque ad n. 257. *Formula contritionis, & attritionis.*

ASSERTIO.

Attritio est animi dolor, & detestatio peccati cum proposito non peccandi de cætero ex motivo honesto supernaturali: non tamen charitatis, sed alio inferiori, ultimatè quidem, & principaliter spei Theologicæ, ac timoris oppositi: immediatè verò communiùs ex consideratione turpitudinis, peccati, ac metu gehennæ, & pœnarum. Est tota communissima, ut patebit explicatione solita. 219

§. I. *Est animi dolor, & detestatio peccati, cum proposito non peccandi de cætero.*

HÆc est ipsa definitio contritionis generatim sumptæ 220 ex Tridentino explicata suprà *qu.* 1. *per totam*: adeoque ponitur hic loco generis, in quo attritio convenit cum contritione perfecta hactenùs latè explicata: reliqua differentiam explicant. Differunt contritio perfecta, & imperfecta, seu attritio potissimùm in duobus, nimirùm ratione *motivi*, & ratione *effectus*.

I. *Ratione motivi.* Quia motivum formale proximum 221 contritionis perfectæ est ipsum motivum charitatis, nimirùm summa Dei bonitas peccato offensa. Contritio enim detestatur peccatum, quatenùs est offensa Dei summi Boni super omnia dilecti, motivo omnium perfectissimo: motivum verò formale proximum attritionis est aliud charitate inferius, uti spei, timoris, &c. de quibus mox.

II. In *ratione effectus.* Contritio enim se sola peccatorem 222 justificat, atque proximè disponit ad gratiam sanctificantem (etsi non sine voto Sacramenti) unde & semper gratia formata, & dicta *contritio*, quòd sola perfectè deleat, & conterat peccatum. Attritio verò se sola non justificat, nec proximè disponit ad gratiam sanctificantem, sed tantùm cum Sacramento reipsa suscepto: unde hæc in peccatore extra Sacramentum semper informis manet sine gratia: & ideo etiam dicta *attritio*, quòd se sola non deleat peccatum, sed solùm ita disponat, & velut *atterat*, ut per Sacramentum superveniens remitti possit.

§. II. *Ex motivo honesto, supernaturali, non tamen charitatis, sed alio inferiori.*

HIc exprimitur differentia essentialis attritionis à contritione perfecta, quam, terminis ex hactenùs dictis jam patentibus, breviter explico, & applico. 223

I. *Ex motivo honesto.*

QUamvis attritio sit imperfecta contritio, debet tamen 224 necessariò esse actus perfectus, honestus, & bonus moraliter, ideoque bono, honesto, Deo placito motivo conceptus, aliòquin non obtinebit remissionem. Ex communi Suarez *disp.* 5. *sect.* 1. Tannerus *disp.* 5. *quæst.* 6. *num.* 74. alii passim. Ratio est: quia dispositio per se ordinata ad remissionem peccatorum impetrandam non debet esse infecta ulla culpa etiam veniali. Ut si doleas ob motivum venialiter malum, v.gr. de fornicatione commissa, quia ampliùs non potes te jactare castum, &c. (Alia est ratio voluntatis suscipiendi Sacramentum: voluntas enim hæc non est propriè dispositio, sed tantùm conditio ad suscipiendum Sacramentum, unde non obstat, etiamsi sit venialiter mala, v.g. ob vanam gloriam, ob respectus humanos &c.) Quòd si etiam doleres ex motivo mortaliter malo, v. gr. ex timore merè servili pœnæ, inferni, ita ut aliàs simpliciter nolles dolere, sed potiùs in peccatis pergere, erit actus non remissione, sed novo inferno dignus, ut *§. seq.* declarabitur.

II. *Ex motivo supernaturali.*

QUaliter omnis contritio debeat esse supernaturalis, 225 non tantùm ex parte principii, sed etiam ex parte motivi supernaturalis, per fidem cogniti, nimirùm, aut ipsius Dei, aut alicujus ad Deum relati, jam generatim declaratum habes *sect.* 1. *qu.* 2. *§.* 2. Et speciatim magis declarabitur *hac q. §.* 4.

III. *Non tamen ipsius charitatis.*

COmmunissima, & recepta est Sententia, attritionem 226 à contritione differre principaliter ex parte motivi: quòd contritio perfecta fit ex motivo charitatis, non sic attritio, ut *§. præcedenti* dictum, & apertissimè significat Concilium Trid. *sæpè citata sess.* 14. *c.* 4. ubi post explicatam contritionem charitate perfectam, ab hac distinctè loquens de attri-

attritione: hujus motiva, non charitatis, sed alia longè inferiora assignat dicens: *illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehenna, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccati excludat cum spe veniæ* &c. Scio non paucos, maximè Scotistas, docere etiam attritionem debere aliquo modo ex charitate, & amore Dei procedere, idque non sine fundamento in eodem Tridentino; sed hoc commodiùs expedietur *qu. 2. seq.* & aliquid concedemus mox *§. seq.*

IV. Sed alia inferiori.

227 Post motivum ergo charitatis, scilicet Deum summum bonum super omnia dilectum, & peccato offensum, contritioni perfectæ proprium: omne aliud motivum honestum, supernaturale, fide cognitum, est motivum attritionis. Utpotè aut directè *ipse Deus* peccato offensus; sed non sub ratione summi boni, sed sub alia ratione particulari apprehensus (utpotè supremi Domini, primi Principii, supremi Legislatoris, summi Benefactoris, ac maximè summè Justi, aut Vindicis peccatorum &c.) *Aut aliquid relatum ad DEUM*, utpotè peccatum ipsum quatenùs est injuria DEI, quatenùs est offensa DEI sub aliqua dictarum particulari ratione: quatenùs est contra cultum, reverentiam, obedientiam, gratitudinem Deo debitam: quatenùs est quid turpe coram Deo, privans animam gratia, Deoque exosam reddit: quatenùs à consecutione beatitudinis æternæ impedit, excludit, vel saltem retardat: quatenùs est inductivum æterni damni, ac pœnarum inferni; tandem etiam quatenùs est inductivum pœnarum temporalium à Deo offenso propter peccata infligendarum, &c. Ita Suarez *cit. disp. 5. sect. 2.* Tannerus *cit. q. 6. dub.* 10. alii communiter. Sub his enim enumeratis omnia alia excogitabilia facilè comprehenduntur, vel reducuntur. Insuper facilioris memoriæ causa.

228 Omnia prædicta, & ad illa revocabilia attritionis motiva aptissimè revocantur ad duo, vel tria potiùs motiva assignata à Concilio Tridentino. Nam 1. *ad turpitudinem peccati* reducitur etiam, quòd peccatum sit injuria, vel offensa Dei sub quacunque ratione suprà posita, irreverentia, inhonoratio, inobedientia, ingratitudo, &c. erga Deum. 2. Ad *metum gehennæ* spectat etiam, quod excludat hominem à vita æterna, ac beatitudine (quæ est essentialis damnationis pœna damni) aut saltem impediat, & pœnis purgatorii excruciandum detineat, 3. Ad *metum pœnarum* spectat etiam consideratio justitiæ, iræ, judiciorum divinorum, terrorum, flagellorum, vindictarum, quas Deus ob peccata solet immittere peccatoribus: & singulariter illarum, quas defacto peccator experitur, & patitur, ut sunt morbi, infamia, inopia, aliaque mala à Deo ob peccata immissa, vel permissa, adeòque supernaturaliter per fidem apprehensa, ut in gratiam rudiorum magis, & practicè declarabo *§. 3.*

229 ¶ Sed ais: intelligo satis hæc omnia esse immediata, & proxima motiva attritionis; sed nimis multa sunt: nonne ad unum aliquod principale, & ultimatum reduci possunt, sicut est unicum contritionis motivum, scilicet charitatis &c. Et nonne jam audivisti initio in ipsa thesi significanter dictum?

§. III. Ultimatè, & principaliter spei Theologicæ, ac timoris oppositi.

230 Sicut contritionis perfectæ motivum formale est motivum charitatis, scilicet DEUS, ut summum bonum in se, quem super omnia amamus amore amicitiæ propter ipsius intrinsecam, infinitam, omnimodam bonitatem, & ideo detestamur super omnia peccatum velut malum ipsi Deo, ejusque infinitæ bonitatis offensivum: atque ideò omnis contritio est actus charitatis, & virtualis saltem amor Dei, ut suo loco declaratum: ita motivum formale, principale, & ultimatum salutaris attritionis est motivum spei Theologicæ, scilicet idem ipse Deus, ut summum Bonum nostrum super omnia amandus amore concupiscentiæ ob bona futuræ, & præsentis vitæ ab eo sperata, & timoris oppositi, quo nimirùm timemus eum, offendendo ejus erga nos bonitatem, benevolentiam, beneficentiam à nobis avertere: & ideo ex tali spe, & timore detestamur peccatum quatenùs est malum nobis apud DEUM, ipsumque Deum quodammodò nobis reddit malum, non in se, sed in effectu erga nos, peccata nostra malis pœnæ æternis, ac temporalibus puniendo: & ideò omnis salutaris attritio, ex quocunque dictorum immediatè objecto, seu motivo concipiatur ultimatè est, & debet esse actus spei Theologicæ, ac timoris Dei. Ita in re omnes, quos legi, etsi in terminis non ita proponant. Ratio clara est: quia attritio omnis salutaris debet esse actus supernaturalis, adeòque alicujus virtutis supernaturalis, ac Theologicæ, atque non alterius, quàm spei Theologicæ, (non utique fidei, nec charitatis, ut supponimus) cùm debeat necessariò reddere in Deum, esse conversio ad Deum, animo sibi reconciliandi Deum, *cum spe veniæ*, ut expressè addidit Concilium Tridentinum loco allegato: ergo &c. Declaratur fundamentaliter. Omnis fuga mali continet implicitam saltem prosecutionem boni oppositi: sicut è contra omnis prosecutio boni involvit fugam oppositi mali; atqui omnis salutaris attritio necessariò detestatur peccatum, ut est malum contra Deum, ejusque offensivum, idque in ordine ad reconciliandum nobis Deum, ejusque amicitiam, & erga nos bonitatem reparandam cum certa spe veniæ: quippè quem nobis offensum, & malum erga nos habere meritò timemus, & formidamus; ergo eo ipso saltem implicitè, & ultimatè prosequimur, & amamus ipsum Deum, ut bonum: nondum quidem, ut summum Bonum in se amore amicitiæ, sic enim dolor noster esset perfecta contritio, sed ut summum Bonum nostrum amore concupiscentiæ, quo nimirùm bona æterna, & temporalia speramus, & opposita mala timemus; & sic erit actus attritionis, aliàs nunquam: sic enim attritio nos converteret ad Deum, & non aliàs; ut benè consideranti liquebit: ergo tandem motivum principale ultimatum attritionis omnis salutaris est motivum spei Theologicæ, & timoris Dei, quocunque tamen motivo immediato in particulari ad attritionem movearis, ut applicanti patebit. Attritus detestaris, & doles peccatum ob suam *turpitudinem*, quatenùs injuria, offensa, inobedientia, ingratitudo erga Deum: quare hoc? quia times, & fugis ob hæc habere Deum infensum, & velut malum tibi: & nonne eo ipso concupiscis, & optas habere Deum pacatum, & bonum tibi? qui est amor concupiscentiæ, & spei Theologicæ: Idque clarissimum est, quando doles, & detestaris peccatum ex timore amittendi æternam beatitudinem, & metu damnationis, *gehennæ, & pœnarum*: nihil agis, nisi dolor, & timor tuus sit actus spei Theologicæ, qua sicut Deum tanquam nobis bonum concupiscimus, maximè, & principaliter in beatitudine, & vita futura; & secundariò etiam in bonis vitæ præsentis salutaribus, sic ejus formidamus indignationem, & pœnas inferendas præsertim ad alteram vitam spectantes, damnationis, Purgatorii; & secundariò etiam spectantes, ad vitam præsentem Et hac ratione rectissimè dicitur attritionem omnem debere procedere ab amore DEI: nimirùm non perfecto, & amicitiæ, ut infrà videbimus: sed saltem imperfecto, & concupiscentiæ, ut modò declaratum. Quotiescunque ergo tuus dolor, & timor ita principaliter resolvitur in actum spei, & amoris saltem imperfecti, & concupiscentiæ erga Deum, adeòque in motivum spei Theologicæ, securus esto, te veram supernaturalem attritionem habere, & rectè dispositum ad Sacramentum Pœnitentiæ: aliàs non. Pro cujus pleniore intellectu nota, nos tripliciter posse dolere, & detestari peccatum ex metu, seu timore pœnarum.

I. Potest quis dolere, & detestari peccatum ex timore pœnarum remotè, & excitativè tantùm, seu tanquam sub motivo remoto excitante ad evertendam malitiam peccati, illudque sub hac, vel ista ratione, seu motivo occurrente cognito detestandum. Atque ita ex timore pœnarum quarum vis etiam temporalium excitari ad pœnitentiam bonum est, & salutare: Ut apertè docet Tridentinum *Sess. 6. c. 6. Et dum peccatores se esse intelligentes, à justitia divinæ timore, quo utiliter concutiuntur, &c.* Ipsa verò detestatio peccati bona erit, vel melior, non optima juxta perfectionem alterius motivi formalis, tali timore excitante, animadverse, sub quo fertur in peccatum. Atque hic est ordinarius modus, quo Deus pertrahit peccatores ad meliorem frugem, & ex tali timore excitante, ad considerandam, & ponderandam malitiam peccati non rarò ad ipsam contritionem perfectam, & pœnitentiam perfectissimam pertingitur. 231

II. Potest quis dolere, & detestari peccatum ex timore pœnarum tanquam sub motivo formali proximo, & finali ultimo præcisivo sic, ut timor pœnarum sit tota causa motiva finalis dolendi, ita ut sic dolens ita sit effectus, ipseque dolor includat virtualiter hanc conditionalem: *Si non essent pœna æterna, vel temporales, nollem dolere, & detestari peccatum.* Aut sic: *sum ita dispositus, ut nunc seriò vellem non dolere de meis peccatis, sed potiùs in eis complacere, & pergere, si non esset infernus.* Item: *nollem agere pœnitentiam, &c. nisi sperarem æternam beatitudinem, &c.* Et talis dolor, & attritio nulla est, & peccaminosa, ac novo inferno digna. *Nulla* attritio est: quia non 232

non averterit voluntatem absolutè à peccato, seu tantùm conditionatè, si non essent pœnæ, si non esset infernus, si non Cœlum sperarem, &c. imò includit actualem affectum ad peccatum, quod propter solam pœnam detestatur, alioquin actu nollet detestari, sed complacere perseverare in illo: nullus ergo hic (vides) actus spei, & amoris etiam imperfecti erga Deum: quippe, quem, si pœnæ non essent, vel beatitudo non speraretur, non curaret. 2. *Peccaminosa, & novo inferno digna est hæc attritio*: quia Talis actu, & positivè pluris, ac magis æstimat malum pœnæ sibi formidatum, infernum v.g. aut bonum beatitudinis speratum, adeóque suum commodum seque ipsum perversissimo sui amore, quàm injuriam Deo illatam, offensam DEI, reconciliationem cum ipso, amicitiam Dei, ipsumque DEUM, ideóque suum commodum, seque ipsum verissimè, & positivè constituit ultimum finem. Quod enim positivè magis æstimatur, quàm Deus, finis ultimus constituitur: quæ utique gravissima est deordinatio, & injuria DEI summi boni.

233 III. Potest quis dolere, & detestari peccatum ex timore pœnarum, &c. tanquam sub motivo formali proximo, ac non finali, ultimo, ac præcisivo, sed actuali impulsivo tantùm: sic, ut quis de facto moveatur, & impellatur ad dolendum, de factoque doleat, & detestetur peccatum propter pœnas æternas, ac temporales, quas timet, non tamen *ultimatè, & præcisivè*, seu propter finem ultimatum, & præcisum: non enim positivè ullo affectu actuali dicit: *Nollem dolere, vel detestari peccatum, vellem adhuc peccare, &c. nisi infernus v. gr. esset, nisi beatitudinem sperarem, &c.* Sed solùm negativè dicit: *de facto moveor, & impellor, & non moverer, & impellerer modò ad dolendum, & detestandum peccatum, nisi pœnas illas timerem:* & quamvis ex vi hujus actus præcisè plùs timeat pœnam, quàm peccatum, &c. injuriam DEI, &c. plùs amet seipsum, quàm DEUM, non tamen sic, ut positivè etiam minùs timeat peccatum, quàm pœnam, minùs amet Deum, quàm cœlum: sic ut ita affectus in aliquo casu potiùs eligeret peccatum, quàm pœnam, potiùs perderet DEUM, quàm Cœlum, &c. (Sicut in priori casu) absit: sed solùm negativè hic, & nunc non timet magis peccatum, quàm pœnam; non magis amat DEUM, quàm Cœlum: quia nimirùm hic & nunc aliud motivum perfectiùs dolendi, & detestandi peccatum non occurrit, quàm timor pœnæ, amor cœli, &c. Quæ tamen non sunt motivum ultimum præcisivum, quia non præscindit, & excludit alia motiva perfectiora dolendi, quin potiùs ita dispositus est, ut si occurrerent menti alia perfectiora motiva, vel rationes detestandi peccatum, quatenùs est offensa summi boni, &c. omninò etiam sub illis motivis detestaretur peccatum, & jam plùs horreret peccatum, quàm pœnam quamcunque, plus amaret Deum, quàm cœlum, ac beatitudinem, vel quodcunque bonum creatum, &c. Quin etiam subinde dolet, se non moveri ab alio perfectiori motivo, quàm timore pœnarum: ut benè exprimit Gobat *Alphab. Confit. casu 4. n. 67. 68.* Et talis timor pœnarum bonus, honestus, sanctus est, indeque conceptus dolor, & detestatio peccati vera, & salutaris attritio sufficiens cum Sacramento ad remissionem peccatorum secundùm Concilium Trid. *cit.* Estque verus actus spei Theologicæ, quia sicut honestè, & rectè amore concupiscentiæ desideramus beatitudinem, aliaque bona consequi à Deo, eoque motivo impellimur ad bene agendum: ita rectè, & honestè timemus beatitudine privari, aliisque pœnis æternis, vel temporalibus à DEO puniri, eoque timore salubriter movemur, & impellimur ad fugam, detestationem, dolorem peccatorum, adeoque attritionem salutarem. Tandem hic timor, & attritio inde concepta facilè resolvitur in amorem, & contritionem perfectam: pro quo ulteriùs observandum est:

234 IV. Triplex communiter à Theologis distinguitur timor, & inde natus dolor de peccato: *Servilis, Initialis, & Filialis.* Timor, & dolor *servilis* dicitur, quo quis timet peccare, aut peccasse dolet ultimatè, & præcisè propter pœnam, infernum v. gr. ita ut si infernus non esset, nollet timere, nec dolere, &c. Sed promptè peccaret, aut in peccato perseveraret: & hic timor, & dolor nequam est, juxta dicta *num. II.* sic dictos, quòd sit *servorum*, seu mancipiorum proprius, qui plerumque sua munia obeunt ex timore potiùs, quàm ullo in dominum amore. *Timor*, & dolor *Initialis* dicitur, quo quis etiam pœnis impulsus, & motus timet peccando offendere DEUM, aut dolet peccato se offendisse DEUM, eique reconciliari cupit, ideòque jam tendit in ipsum Deum aliquo amore saltem imperfecto concupiscentiæ, & spei Theologicæ ut bonum sibi, eoque jam sic dispositus est, ut etiamsi pœnæ non essent, adhuc timeret offendere, vel doleret offendisse Deum, dummodò aliud motivum adhuc timendi, vel dolendi occurreret: adeóque *initialiter*, (unde dictus Initialis) & inchoativè jam tendit, & facillimè assurgit in perfectum Dei amorem, veramque, ac perfectam contritionem: juxta illud Eccl. 25. 16. *Timor Dei initium dilectionis.* Proverb. 1. 7. *Timor Domini Principium sapientiæ.* Atque in hoc initiali timore fundatur, & inde nato dolore de peccatis reipsa consistit vera, ac salutaris attritio. Timor, & dolor *filialis* denique dicitur, quo quis nulla habita ratione pœnarum, timet offendere Deum summum bonum super omnia diligendum, horret, & execratur, quidquid DEO adversum, ac velut malum est, quod est omne, & solum peccatum. Et in hoc filiali dolore consistit vera, & perfecta contritio, ut pluribus suo loco explicatum. Applica exemplo filii respectu Parentis offensi.

Corollarium, & Animadversio notabilis.

OMnis vera salutaris attritio dispositivè, imò virtualiter, & implicitè semper ultimatè resolvitur in contritionem perfectam, & amorem DEI super omnia. 1. *dispositivè:* quia attritus licèt immediatè, & proximè doleat, & detestetur peccatum propter ejus turpitudinem coram Deo, propter metum gehennæ, & pœnarum, &c. quia tamen, ut dictum est, hoc actu jam tendit in Deum, cui reconciliari cupit, aliquo amore concupiscentiæ, eo ipso jam sic dispositus certè necessariò sic debet esse dispositus, ut si ei occurrat peccatum non tantùm esse malum nobis coram Deo, ob ejus turpitudinem, & pœnas meritas, sed etiam esse malum ipsi Deo, ejusque infinitæ bonitatis offensivum, amicitiæ læsivum, &c. etiam sub hoc motivo vel maximè doleret, & detestaretur peccatum, adeóque jam implicitò saltem amore Dei super omnia, evaderet perfectè contritus. 2. *Virtualiter, & implicitè:* Quia omnis vera attritio ex natura actus, cum spe veniæ, vult, & intendit remissionem peccatorum suorum: sed spes veniæ, & remissio peccatorum per se ordinatur ad reconciliationem divinæ amicitiæ; amicitia autem necessariò requirit amorem mutuum inter amicos: ergo attritus virtualiter, & implicitè vult Dei amicitiam, Deumque amare amore amicitiæ, ergo ulteriùs, si ei proponatur DEUS, ut summum bonum super omnia amandum, idque peccatis offensum, & abalienatum, infallibiliter (moraliter loquendo) amabit Deum super omnia, atque eo saltem implicito amore detestabitur peccatum: jam iterùm evadens perfectè contritus. Et hinc pro praxi mox dicam §. seq. Quod quamvis Confessarii, pœnitentes vulgares, ac rudes, dum per se non præbent sufficientia indicia veri doloris, ordinariè excitare debeant per motiva attritionis, his enim faciliùs, & efficaciùs moventur, & concorquentur, quàm motivo contritionis perfectæ, semper tamen ultimatè etiam dirigendi sunt aliquo modo, & elevandi in motivum contritionis perfectæ, scilicet charitatis, & amoris DEI. 235

§. IV. *Immediatè verò communiùs ex consideratione turpitudinis peccati, ac metu gehennæ, & pœnarum.*

HÆc tria motiva (ac velut species) attritionis exprimit Concilium Tridentinum tanquam communiora, ac magis nota: ad quæ tamen omnia alia assignabilia commodè reducuntur, ut §. 2. N. IV. ostensum est. Jam hæc in particulari explicanda, & ad praxim applicanda sunt. 236

I. *Turpitudo peccati.*

NOn utique turpitudo peccati naturalis, naturaliter cognita, ac velut philosophica, utpote prout adversatur naturæ rationali, rectæ rationi, lumini, ac honestati naturali, seu virtuti morali, quæ quatenùs inter limites naturæ comprehenditur, ad supernaturalem attritionem, ac pœnitentiam improportionata est: sed turpitudo supernaturalis, ac Theologica, lumine fidei cognita, atque ad Deum relata: (scilicet, & quatenùs animam coram Deo deturpat, maculat, violat, ornatu gratiæ, ac meritis privat, Deo exosam, à Deo aversam, servam peccati constituit, characterem bestiæ imprimit: &c. Similia in Scripturis SS. passim posita) est sufficiens motivum ad supernaturalem attritionem, ac pœnitentiam, juxta communissimam DD. Ratio ex dictis manifesta. 237

In particulari verò principalissima, & extrema peccati turpitudo supernaturalis est, quatenùs est contra charitatem Deo debitam, offensa summi Boni, & aversio à Deo ultimo fine *eni*, sed motivum hoc charitatis est contritioni proprium. Attritionis autem motivo propria principalis turpi- 238

turpitudo est, quatenùs est contra virtutem spei, & timoris Dei, & aversio à Deo ultimo fine *cujus*; & consequenter omnis alia turpitudo desumpta ex alia quacunque oppositione contra Deum, ac contra virtutes morales respicientes Deum, aut quatenùs continet injuriam, irreverentiam, inobedientiam, ingratitudinem, &c. contra reverentiam &c. Deo debitam. Addunt plurimi etiam turpitudinem, quam peccatum habet ex oppositione contra alias virtutes morales infusas, etsi ex se Deum non respicientes, ut contra justitiam, temperantiam, castitatem, &c. Nam & hæc est turpitudo animam coram Deo deturpans, exosamque reddens, eòque respectu ad Deum relata, per fidem supernaturaliter cognita. Quod tamen negant alii, Scotistæ maximè, ejusmodi virtutes morales infusas non admittentes: at saltem negare non possunt, oppositum esse probabilissimum.

II. Metus gehennæ, & pœnarum supernaturalium.

239 EX Concilio Tridentino citato, sine dubio sufficiens motivum attritionis supernaturalis est timor inferni, seu damnationis æternæ ob peccatum incurrendæ: ad quem velut salutarem Christus ipse nos hortatur, Matth. 10. *Timete eum, qui potest, & animam, & corpus perdere in gehennam*. Idemque est de aliis pœnis supernaturalibus, ut si detestemur peccatum, quatenus meretur pœnam damni, privationem beatitudinis, ac separationem æternam à desiderabili facie DEI, amissionem gratiæ, & meritorum, & respectivè pœnas purgatorii. Quia hæc omnia de se supernaturalia per fidem supernaturaliter cognoscuntur, atque ad Deum offensum necessariò referuntur: ideòque eorum timore detestans peccatum, in Deum tendit spe Theologica, ut suprà explicatum. Solùm hic solvenda est celebris

OBJECTIO.

240 QUi detestatur peccatum propter pœnam, infernum v. gr. simpliciter magis detestatur, fugit, & odit pœnam, quam peccatum, & offensam DEI, adeoque etiam minùs æstimat ipsum Deum. *Quia propter quod unumquodque tale &c.* sed hoc est inordinatum: ergo &c. Respond. distinguendo majorem. Si pœna sit ratio detestandi præcisa, & ultimata, sic, ut etiam positivè peccatum, offensam, injuriam Dei, minus malum, quàm pœnam æstimet, ideòque præeligendum potiùs, quàm pœnam, infernum &c. concedo majorem, & totum juxta dicta *num. II.* Si pœna sit ratio detestandi peccatum proxima, & impulsiva tantùm: neg. maj. min. & conseq. Sic enim non positivè æstimat peccatum, vel offensam Dei minus malum, quàm pœnam: sed solùm negativè hic, & nunc non æstimat peccatum majus malum, quàm pœnam defectu majoris, & altioris motivi ad detestandum nunc occurrentis; ut *num. III.* explicatum: quod positivè non est inordinatum, & vitiosum, sed ad summum negativè non est satis ordinatum, ac perfectum, facilè tamen ordinabile, ac perfectibile, occurrente perfectiori detestandi motivo. Atque hinc jam corruit in speciem difficillima

241 Instantia. Qui detestatur peccatum propter infernum v.gr. saltem non plùs odit peccatum, quàm infernum: ergo ex vi hujus actus, data optione potiùs eligeret peccatum, quàm infernum (eademque ratione quamvis aliam pœnam.) hoc sine dubio est inordinatum, & inferno dignissimum: ergo &c. Resp. Negando *consequentiam*. In hoc enim casu planè metaphysico attritus vi hujus attritionis non eligeret infernum: tamen etiam non eligeret, & deberet non eligere peccatum, quare vel cessaret ab eligendo utrovis, vel necessitate (metaphysica, & imaginaria tantùm) urgente deberet recurrere ad altius motivum, scilicet charitatis Dei, & propter illud eligere, & pati potiùs infernum (à fortiori quamcunque aliam pœnam temporalem, quàm peccatum, exemplo magnorum Sanctorum, qui in effectu ita elegerunt: quapropter in omni casu dabili sufficit, ut ex vi metus inferni, vel pœnarum homo detestetur omne prorsus peccatum mortale, nec possit cum efficaci ejusmodi timore affectus ullius peccati mortalis consistere, cùm repugnet ex metu pœnæ peccatum absolutè fugere, & simul per peccatum ejusdem pœnæ meritorium perpetratum, velle incurrere periculum illius.

III. Metus pœnarum temporalium.

242 NUllæ pœnæ temporales naturaliter tantùm cognitæ, vel apprehensæ, sine ulla relatione ad DEUM, prout nimirùm naturaliter eveniunt, ac vel naturali connexione, vel humana ordinatione ad peccatum consequuntur, ut sunt morbi, infamia, damna, supplicia: sed benè pœnæ temporales, seu mala temporalia supernaturaliter cognita, & apprehensa per fidem, atque ad DEUM relata, nimirùm tanquam à Deo peccatis offenso, justoque scelerum vindice immissa, vel permissa, immittenda, vel permittenda, sunt motivum sufficiens attritionis supernaturalis ad Sacramentum sufficientis: atque adeò dolor de peccato, quatenùs ob id offensus DEUS immittit, vel immittet pœnas temporales (morbos, bella, pestes, &c.) est vera attritio supernaturalis sufficiens ad Sacramentum pœnitentiæ. Ita jam satis communis Sententia DD. Suarez toties *citatus*. Coninch. *hic disp 4. num.39.* Arriaga *d.11. n. 3.* Lugo *disp. 5. nu. 150.* Tamburinus *opusc. Confess. l.1. c. 1.* & licitè, ac optimè Gaspar Hurtadus *hic disp. 6. diffic. 5.* & indubitatum censet Gob. *Alphab. Confit. casu 3. n. 47.* Favet, imò potiùs urget Concilium Tridentinum *sess. 14. c. 4.* inter motiva salutaris attritionis indistinctè ponens *metum pœnarum*, utique in Deum relatarum, & adjungit exemplum Ninivitarum dicens: *Hoc enim timore* (scilicet subversionis urbis à Jona prædictæ, pœnæ temporalis) *utiliter consussi Ninivitæ plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt*. Ratio est: quia talis timor pœnarum sine dubio absterret, avertitque à peccato, & convertit ad justum peccatorum vindicem Deum reconciliandum, ideòque supposita fide, qua ad DEUM referuntur, est actus spei Theologicæ, quo homo generaliter (etsi primariò in beatitudine) in omnibus etiam temporalibus, bonum sibi concupiscit, & sperat à DEO. Secùs, omnia sunt de pœnis temporalibus naturaliter cognitis, & evenientibus. Exemplis rem declaro.

Jacet ægrotus, dolet, ingemiscit, detestatur præteritos 243 excessus, & intemperantias: adulter deprehensus, & infamatus, utique dolet, & detestatur commissum adulterium: fur, vel latro comprehensus, torturas, & supplicium expectans, non fictè deplorat, dolet, & execratur patrata furta, & latrocinia &c. Hi tales, si pœnas suas apprehendant mere naturaliter, quatenùs, scilicet naturaliter ad excessus temperantiæ, sequuntur morbi, chyragra, calculus, &c. ad commissum adulterium infamia: ad furta, vel latrocinia debitum supplicium &c. & nullo modo ad Deum referunt, nihil agunt; vanus dolor, sicue vana motiva. Attritio enim vera debet esse cum aliquo respectu ad DEUM, & conversionis ad DEUM &c. At hic nullus ad DEUM respectus, vel relatio, conversio ad DEUM nulla, sed neque aversio à peccato simpliciter, sed secundùm quid tantùm, quatenùs nunc nocet. Cesset malum, & periculum præsens, redibitur in antiquam sylvam. At verò hi tales, si pœnas suas apprehendant supernaturaliter, atque ad Deum referant, tanquam à DEO justissimo vindice peccatorum suorum immissas, vel permissas, pœnæ istæ erunt sufficiens motivum omninò ad veram supernaturalem attritionem: si enim verè doleant, & detestantur peccata sua, ut offensam DEI, ac propter Deum justè per tales pœnas peccata sua castigantem sibi reconciliandum. Quod quidem Confessarius facilè intelliget, si pœnitens pœnas suas manifestè ad Deum referat v. g. dicens: *doleo de peccatis meis, quia agnosco propter illa Deum offensum me sic visitare, punire &c.* aut quando dolet propter pœnas, quæ nullam naturalem, vel humanam habent connexionem cum peccatis commissis: v.gr. *Doleo de peccatis propter ista mala tempora, bella, pestem, sterilitatem &c.* Tunc enim signum est, eum pœnas istas per fidem referre ad Deum peccatorum vindicem, tanquam flagella divinæ justitiæ. Semper tamen Confessarius, si commoditas adsit, conetur talem pœnitentem disponere, & inducere ad altius, & supernaturalius motivum saltem attritionis, v. g. dicendo: Ah! gravius longè peccatis nostris offenditur bonus Deus, quàm ut propter istas pœnas, & mala temporalia tantùm dolere debeamus. Æternam damnationem meretur peccator, æterna beatitudine privari, æternùm à Deo separari summo, & infinito Bono! &c. propter hæc, quæso, doleamus, has autem temporales plagas potiùs tanquam peccatorum medicinas à misericordi DEO cum gratiarum actione acceptemus, ut iis emendati temporaliter potiùs castigemur, quàm suppliciis deputemur æternis, &c.

IV. Applicatio practica dictorum motivorum Attritionis.

COnfessarius pœnitentem gravia peccata confessum, 244 tandem more solito interrogans, an doleat ex toto corde, quòd ejusmodi peccatis tam gravibus offenderit optimum, & dilectum Dominum Deum nostrum, summum Bonum nostrum, maximum Benefactorem, &c. Si nihil audiat, nisi frigidum, semivolens, feminolensque *ita*, absque ullo signo interni doloris, ac detestationis peccati, statim proponat ei, & ei benè inculcet aliquod motivum attritionis, ex dictis

dictis opportunum juxta conditionem personæ, ac qualitatem delictorum, ultimatè semper suaviter ad aliquem, saltem imperfectum DEI amorem, & agnitionem divinæ bonitatis erga se, hoc sequenti, vel simili modo: ego rem nudè, & simpliciter propono in gratiam Tyronum simpliciorum. Docti hic transeant.

I. TURPITUDO PECCATI, *pro honestis, verecundis;* quæso te, mi bone, &c. rem tam fędam, talem nequitiam aususne fuisses patrare coram hominibus, coram tuo Parente, tuo Domino, tuo Marito, tuo Principe &c. Nunquid non? Et nonne scis, seu firmissimè credis Deum ubique & omnibus intimè præsentem; omnia etiam occultissima, & intima clarè intueri, & nihil magis horrere, abominari, ac punire, quàm peccatum? Quomodo ergo tam fædam rem ausus es patrare coram oculis Dei, divinæ supremæ Majestatis, supremi Domini tui, Judicis tui summi, ac optimi Parentis tui, Benefactoris, Creatoris, Redemptoris tui, tui Amantissimi, imò summi Boni tui, quòd semper super omnia amare, ei servire, & in omni actione placere omni studio debuisses? Nonne pudendum? nonne summè dolendum offendisse tam turpiter super omnia amabilem DEUM? &c.

245 II. METUS GEHENNÆ, *pro quibuslibet, maximè Timoratioribus*. Quæso te, mi bone, dilecte &c. Si pro certo scivisses, debere te pro tali peccato patrato vivum comburi, aut lento igne assari; an fuisses ausus committere coram hominibus; præsertim coram Magistratu, Judice, Principe? Et nonne certissimò credis Deum quodlibet peccatum mortale, præsertim tam grave, tam fædum, tam atrox justissimè punire æterno igne infernali? Et quid si justissimè jam fecisset? quid si in hoc statu cum tantis sceleribus mori permisisset, ubi nunc esses? Jam aliquot diebus, mensibus, annis tot, & tot arderes in inferno, in stagno bulliente sulphure, & pice, arsurus ita per omnem æternitatem. Ardent jam centenis, & pluribus annis, qui longè minus peccaverunt, quàm tu. Sed optimus, & misericordissimus Pater, & Deus tuus amantissimè pepercit dilectæ sibi animæ tuæ, spatium, & opportunitatem optimam ad pœnitendum, suamque gratiam, & amicitiam recuperandam, tandemque æternam beatitudinem obtinendam indulsit. Eja ergo age seriò, ex intimo corde dole offendisse tam bonum, amantissimum, amabilissimum Deum: ne tentes ampliùs, &c.

246 III. METUS POENARUM *pro honestioribus, præsertim tempore morbi, infortunii, adversitatis privatæ, vel publicæ*. Ecce ipse morbus iste, calamitas hæc, hoc infortunium, hæc bella, pestis, fames, sterilitas, quæso, nonne sunt manifestæ pęnæ ab offenso DEO, justo Judice inflictæ propter peccata nostra? Quid vult optimus, misericordissimus Deus? Vultne nos perdere, à facie sua abjicere? Nullo modo. *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat*. Vult benignissimus Deus, & Pater nos à peccatis absterrere: & quos beneficiis, & prosperitate apud se tenere non potest, saltem adversitatibus, & flagellis ad se trahere, & quasi vi ad cęlum compellere: ad summum vult nos hic paternè punire, ut æternum possit parcere &c. Nonne ergo ex toto corde dolendum tam graviter offendisse, tam bonum, ac amabilem DEUM? nonne adversitates istæ in aliquam satisfactionem pro peccatis gratanter acceptandæ, patienter sustinendæ? &c.

247 IV. METUS POENARUM *item pro sceleratis valdè insipidis, & insensatis*. Quæso te, pro hisce tam horrendis sceleribus, scis, quid pœnæ spectaret apud humanum Magistratum, & Judicium? Gladius, furca, rogus, rota &c. Et putasne Deum non posse punire peccata tua (si omninò æterna non apprehendis, vel curas) etiam pœnis, & suppliciis temporalibus? Non putas posse manifesta facere mundo scelera tua, & publicare, confundere, carnifici tradere, aliis mille modis anima, & corpore perdere, perire sinere? &c. Non fecit, tempus, & occasionem indulsit: uno serio ex corde de peccatis contra ipsum commissis dolore, tibi peccata dimittere, & ambobus expansis brachiis in gratiam suam recipere paratus, quod tui similibus pluribus non facit. Agnosce infinitam ejus in te bonitatem, & misericordiam. Sit tibi intimus cordis dolor tam amabilem misericordem Deum, ac Patrem tam horrendè offendisse, contempsisse, irritasse, & tamen adhuc tam amanter parcere paratum. Pęnite ergo, dum tempus habes: *ne subitò veniat ira illius, & in tempore vindictæ disperdat te, &c.*

248 ¶ Inquies. Jam satis fusè explicata est contritio, & attritio: sed quis omnia memoria retineat? Ergo pro coronide, & compendio

Da brevissimas, & faciles formulas contritionis, & attritionis.

249 CONTRITIO *cum proposito explicito*. Pęnitet me intimè de peccatis meis propter Deum summè bonum à me offensum, quem super omnia diligo, & propono firmiter cum divina gratia non ampliùs peccare mortaliter.

250 *Breviùs cum proposito implicito*. Dolet & pęnitet me peccasse, quia feci contra te DEUS meus summè bone, quem toto corde meo amo.

251 *Attritio cum proposito explicito*. Dolet, & pęnitet me de peccatis meis: quia per illa anima mea coram Deo deturpatur: & propter illa Deus me beatitudine excludere, æternùm damnare, aliisque malis etiam temporalibus affligere potest. O magnum tempus vitam emendandi! Quod mi DEUS seriò propono. Breviùs *cum proposito implicito*. Dolet, & displicet me peccasse, propter bona, quibus me Deus privare, & mala, quibus me punire potest.

252 *Contritio Attritioni mixta*. O bone DEUS, ob fædissima peccata mea coram divina tua Majestate patrata, justissimè me omni momento damnare posses, dudumque potuisses, aliisque pęnis gravissimis punire! non fecisti, nec facis adhuc, nempè quia chara, & pretiosa est tibi anima mea, & tu infinitè bonus es: & ego, heu! reddidi tibi mala pro bonis. An sic deinceps? Ah! non ampliùs in æternum. Amo te, mi DEUS, cupioque amare in æternum. Amen. Vide Tambur. & Gobat toties *citat*.

QUÆTIO II.

Qualis dolor requiratur ad Sacramentum Pœnitentiæ?

SUMMARIUM.

253 Usque ad n. 258. *Ad Sacramentum pœnitentiæ non tantum* fructuosè,

258 Usque ad n. 263. *Sed etiam ad* validè *suscipiendum, requiritur attritio* formalis, supernaturalis, efficax, & universalis *respectu mortalium*;

263 Usque ad n. 266. *Unde Sacramentum Pęnitentiæ nunquam potest esse validum, & informe*.

ASSERTIO.

253 *AD Sacramentum Pœnitentiæ requiritur dolor, & detestatio peccati formalis, supernaturalis, efficax, & universalis respectu mortalium; idque non tantùm ad fructuosè, sed etiam ad validè suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ: ut proinde hoc Sacramentum defectu doloris nunquam possit esse validum, & informe:* scilicet sine effectu gratiæ, & justificatione peccatoris.

§. I. Requiritur dolor formalis, supernaturalis, efficax, & universalis respectu mortalium. remissive.

254 HÆ qualitates singulæ probatæ, & explicatæ suprà de contritione generatim sumpta *sect. 2. q. 2. per totam.* Hic tamen attritioni, & Sacramento Pęnitentiæ speciales sunt applicandæ.

§. II. Idque non tantùm ad fructuosè suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ.

255 I. CErtissimum est, ad Sacramentum Pęnitentiæ fructuosè suscipiendum, scilicet cum effectu gratiæ sacramentalis, remissione peccatorum, ac justificatione, requiri attritionem sic qualificatam, *formalem supernaturalem, efficacem, & universalem respectu mortalium*, adeò ut mortaliter peccet, qui in Sacramento scienter non adhiberet dolorem sic qualificatum per omnia, sed vel virtualem tantùm, vel naturalem, vel inefficacem, vel particularem tantùm, non ad omnia mortalia se extendentem. Ratio *ibid. q. 2.* sparsim dicta, breviter in uno collata est. Quia si adhiberet 1. dolorem solùm virtualem, vel implicitum v. gr. in amore Dei, in voluntate, & desiderio suscipiendi Sacramentum &c. ut minimùm peccabit contra Tridentinum, tam clarè exigens attritionem à se definitam, & dolorem formalem. 2. Si naturalem tantùm, adferret medium inutile, & improportionatum ad jurisdictionem juxta dict. *ib. §. 2.* 3. Si dolorem inefficacem, seu nolleitatem tantùm non peccandi, simpliciter non se averteret à peccato, nec excluderet voluntatem peccandi, ut latiùs patebit *seq. sect.* de proposito requisito. 4. Si dolorem particularem tantùm de uno, aut altero mortali, non de omnibus, rursus non excluderet voluntatem non peccandi quoad cętera peccata, de quibus non dolet; sicque semper obicem oppone-

poneret gratiæ sanctificanti: ergo &c. Jam verò cùm nimis notum sit in aliis, plus requiri ad fructuosè, & licitè suscipiendum Sacramentum, quàm ut solùm validè suscipiatur.

256 II. Quæstio principalis est, an attritio sic qualificata per omnia, requiratur etiam ad validè suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ? 1. Negativam tenent varii Doctores, & ad valorem Sacramenti hujus docent sufficere attritionem, vel dolorem solùm virtualem implicitum, scilicet voluntatem, & desiderium suscipiendi hoc Sacramentum, Sylvester, Rosella, Angelus, alii apud Tannerum *hic disp.* 5. *q.* 6. *n.* 71. & quoad venialia probabile censent Præpositus, & Tannerus *De Confess. l.* 1. *cap.* 3. §. 1. 2. Sufficere attritionem, & dolorem naturalem tantùm, scilicet ob pœnas naturales peccatorum conceptum, docent præcipui Thomistæ, Cajetanus, Victoria, Canus, Ledesma, & antiqui plerique, ipse Navarrus *Man. c.* 9. *n.* 13. Henriquez, alii cum Filliucio *hic tract.* 7 *n.* 154. (sed sine dubio plerique intelligunt pœnas naturales supernaturaliter cognitas ut à Deo immittendas in sensu à nobis q. præced. concesso.) 3. Sufficere dolorem inefficacem, scilicet displicentiam quamcumque peccati, cum nolleitate peccandi, seu velleitate non peccandi de cætero, docuerunt iidem Caietanus, Victoria, Ledesma, alii apud Suarez *hic disp.* 20. *sect.* 4. Contra quos specialiùs agemus *sect. seq.* 4. Sufficere dolorem particularem tantùm de aliquibus peccatis, etsi, inculpabiliter tamen, non extenderet se ad omnia alia mortalia, docuerunt, & etiamnum docent multò plures mox infrà allegandi, nec omninò absurdè, & improbabiliter, ut patebit.

257 III. Hi ergo Doctores consequenter docent: quòd sicut alia Sacramenta possunt esse, & de facto, heu! nimis sæpè sunt informia, ac infructuosa, scilicet sine forma, gratia, & fructu Sacramentali ob defectum dispositionis requisitæ, v. gr. status gratiæ, & tamen valida: ita etiam Sacramentum pœnitentiæ posset esse validum, & tamen informe, & infructuosum ex defectu doloris, quando scilicet inculpabiliter non esset formalis, sed tantùm virtualis, naturalis, aut inefficax tantùm (quæ tamen tria capita jam post Tridentinum communiter rejiciuntur ab omnibus) aut quando inculpabiliter non est universalis se extendens ad omnia mortalia. Exempli gr. Titius vera, formali, supernaturali, & efficaci attritione de uno, vel altero mortali à se commisso dolet sub motivo supernaturali quidem, sed non universali, & communi omnibus peccatis mortalibus, sed speciali, & proprio isti tantùm peccato mortali, v. gr. de homicidio commisso, quòd violaverit ipsum supremum jus DEI in vitam, & mortem hominum: de peccato luxuriæ, quòd ita fœde, & brutaliter deturparit se coram oculis divinæ majestatis: de peccato muto, quod infandum illud nefas mereatur igne, & sulphure è Cœlo plecti exemplo Sodomitarum. At non dolet simul de aliis, vel aliquo alio mortali peccato commisso, v. g. blasphemia, perjurio, furto, odio proximi, &c. idque semper inculpabiliter, sive quia eorum aliorum peccatorum non meminit, sive quia non credit esse mortalia, sive quia illa tacens ex justa causa invincibiliter credit se non teneri hic, & nunc dolere, nisi de peccatis, quæ actu confitetur, & absolvitur. In hoc, & simili casu Sacramentum sine dubio erit informe, & infructuosum, cùm unum peccatum mortale non possit remitti sine alio, & nullum peccatum remittatur sine pœnitentia saltem virtualiter se ad illud extendente: quod hic non fit. Attamen Sacramentum fore validum, ipsamque Confessionem Sacramentalem esse validam, cùm adsit verus dolor supernaturalis, & efficax cum proposito emendandi, & confessio formaliter integra (vide quàm probabiliter) docent gravissimi DD. D. Thomas *in* 4. *d.* 17. *q.* 3. Thomistæ communiter, & plures Recentiores, inter quos Mei, Suarez *hic d.* 20 *sect.* 5. Card. de Lugo *disput.* 14. *sect.* 6. & 7. Gob. *Alphab. Confit. Casu* 7. *num.* 177. alii moderni passim.

IV. Hinc consequenter iidem DD. concedunt necessarium non esse, ut pœnitens ita confessus, sine alio defectu, nisi doloris ita dimidiati, & restricti ad quædam, & non extensi ad reliqua omnia mortalia, agnito posteà errore, illa peccata confessa cum sic restricto dolore iterùm confiteatur (cùm jam validè confessa, & clavibus Ecclesiæ in Sacramento valido subjecta sint,) sed tantùm reliqua, ad quæ se dolor ille non extendebat. Quin insuper valde probabiliter juxta hos DD. Sacramentum sic validum, licèt tunc informe susceptum, ablato obice, vel per contritionem perfectam de omnibus peccatis elicitam, vel per Sacramentum cum attritione universali, reviviscet, & conferet suum effectum. Est Sententia semper mihi visa probabilissima, estque favorabilis, & Confessariis, & Pœnitentibus eximens ipsos à variis scrupulis ex insufficientia doloris in præteritis Confessionibus. Nihilominùs ego cum Pilato, *quod scripsi, scripsi*.

§. III. *Etiam ad validè suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ.*

REquiritur attritio, seu dolor *formalis, supernaturalis, efficax, & universalis respectu mortalium*, adeo ut sive quis scienter, & culpabiliter adferat dolorem non sic per omnia qualificatum, & speciatim non universalem ad omnia mortalia se extendentem, sed particularem tantùm, juxta dicta, ipsum Sacramentum, sicut infructuosum, ita etiam invalidum sit, & nullum: ut proinde Sacramentum Pœnitentiæ nunquam possit esse validum, quin simul sit fructuosum. Ita communiter DD. tum Scotistarum cum Herinca *hic disp.* 2. *q.* 3. *n.* 2. tum Recentiorum cum Vasquez, Coninch. Fagundez, aliis plurimis. 258

I. Probatur Ratione. Dolor est pars hujus Sacramenti per se instituti ad remissionem peccatorum; ergo minimè conveniens est ad ejus valorem sufficere, & assumere aliquem dolorem, nisi illum, qui simul ad remissionem peccatorum disponens, sufficiens sit ad Sacramentum etiam fructuosè conferendum, & suscipiendum: qualis est solus dolor *formalis, supernaturalis, efficax*, (de quibus tribus post Concilium Tridentinum vix ambigendi locus est) atque etiam *universalis* respectu mortalium, ut cognoscunt Adversarii. Deinde mirum maximum esset (quis credat?) Christum instituisse, & assumpsisse partem hujus Sacramenti validè conferendi, quæ scienter numquam posset adhiberi sine sacrilegio, imò & nullitate Sacramenti: at certum est apud omnes, nunquam scienter posse adhiberi dolorem non formalem, non supernaturalem, non efficacem, atque etiam non universalem respectu omnium mortalium, sine sacrilegio, imo & nullitate Sacramenti: ut agnoscunt, & profitentur DD. oppositæ Sententiæ: ergo &c. Et certè in aliis Sacramentis ad valorem non plùs requiritur in immemore, vel ignorante: ergo si dolor virtualis, &c. & speciatim ille particularis sufficit ad valorem Sacramenti in ignorante, vel immemore, deberet etiam sufficere in immemore, vel sciente qualitatem sui doloris; aut contrà si non in hoc, neque in isto contra ipsos Adversarios. 259

II. Probatur efficaciter ex Concilio Tridentino *sess.* 14. *c.* 3. & 4. ubi plenissimè naturam hujus Sacramenti explicans, omnino nullum agnoscit dolorem pro hoc Sacramento, nisi illum, qui disponit ad remissionem peccatorum, ac justificationem, eoq; ipso sufficientem, ac necessarium ad hoc Sacramentum etiam validè suscipiendum. Nam *c.* 3. cùm docuisset actus Pœnitentis, contritionem, & confessionem esse partes, & quasi materiam hujus Sacramenti, utique validè suscipiendi, mox disertè explicat eatenùs esse partes, & materiam hujus Sacramenti, *quatenùs requiritur ad plenam, & perfectam remissionem peccatorum*: textum descriptum habes *suprà c.* 1. *n.* 20. *fine*. Et clariùs *c.* 4. Contritionem generatim definiens esse dolorem, ac detestationem peccati, &c. ac dividens in perfectam, & imperfectam, quæ attritio dicitur, utramq; dicit disponere ad justificationem, illam quidem etiam sine, hanc vero cum Sacramento: textum partim habes *q. præced.* §. 2. & pleniùs habebis *q. seq.* §. 2. ergo secundùm Trident. solùm attritio, vel dolor disponens, ac sufficiens ad justificationem est pars, & quasi materia hujus Sacramenti, & nullus alius: atqui talis est solus dolor *formalis, supernaturalis, efficax, & universalis respectu mortalium omnium commissorum*: ergo talis, & non alius requiritur etiam ad valorem, & essentiam hujus Sacramenti. 260

III. Dicunt 1. Non debere videri mirum, quòd Concilium non meminerit alicujus alterius doloris, quàm sufficientis ad justificationem, eò quod ad institutum ejus non pertineret de alio dolore tractare, quàm de illo, qui ex obligatione est adhibendus, ut Sacramentum suscipiatur cum fructu: cùm talis dolor sine dubio sufficiat ad essentiam, & valorem Sacramenti. 2. Quamvis ergo dolor, qui cum hoc Sacramento sufficiens est ad gratiam dispositio, possit; & debeat esse pars materialis hujus Sacramenti, non apparet tamen, cur nequeat aliquis dolor, qui non sufficit ad gratiam, sufficere, ut sit pars Sacramenti validi, utpotè satis constituens confessionem in esse accusationis dolorosæ, & sacramentalis: ut specialiter fit in casu, quo dolor verus supernaturalis, & efficax inculpatè se non extenderet ad omnia mortalia, juxta dicta §. *præced.* 3. Imò de facto potest esse dolor necessarius ad Justificationem, qui tamen non possit esse pars Sacramenti Pœnitentiæ, ut si quis doleat de peccato commisso ante Baptismum sine fructu, bona fide, cum obice susceptum: cur non è contrà aliquis dolor non sufficiens ad justificationem possit esse pars Sacramenti? 261

IV. Contra ad 1. ☞. Concilium non tantùm fructum, sed essentiam, & valorem Sacramenti Pœnitentiæ plenè explicare, & tamen non agnoscere alium dolorem, quàm 262

sufficientem ad justificationem pro parte Sacramenti: quare nec nos agnoscere debemus. Ad 2. Resp. Satis apparere cur non possit: cum ab authoritate negativa Concilii: tum ob rationes N. 1. positas, cùm Adversarii nullas rationes efficaces in contrarium adferant. Ad 3. negatur consequentia, & paritas. Agitur enim hic de dolore circa materiam remotam tantùm Sacramenti Penitentiæ, quale non est peccatum ante baptisma commissum. Est quidem verum, talem in confessione debere elicere dolorem universaliter etiam de illo peccato ante Baptismum commisso ad impetrandam justificationem; cùm tamen idem sit indivisibilis actus, adhuc verum manet, quòd nullus dolor sit pars Sacramenti, quin idem sit sufficiens ad effectum dispositio: esto non sit pars Sacramenti eatenùs, quatenùs ad culpam ante Baptismum commissum se extendit, Et hinc tandem elucescit, quòd

§. IV. *Sacramentum Pœnitentiæ nunquam possit esse validum, & informe.*

263 I. NOn ex defectu doloris. Quia non potest esse dolor sufficiens ad valorem hujus Sacramenti, qui non simul sit sufficiens ad effectum, & fructum Sacramenti, nempe solus dolor *formalis, supernaturalis, & universalis respectu omnium mortalium*: ut §. *praced* clarè probatum. *Et specialiter*: Dolor ille particularis de uno, vel altero peccato sub motivo particulari proprio tali peccato ut §. 2. *n.* 5. specificatum: aut est verus supernaturalis actus spei Theologicæ, vel timoris oppositi, vera conversio ad Deum, cum seria intentione se reconciliandi Deo, ac spe veniæ: aut non est talis: si non est talis, iterùm liquido Sacramentum erit nullum. Si est talis, eo ipso implicitè erit dolor universalis, & extendens se ad omne peccatum mortale; non quidem ex vi illius motivi particularis tali peccato proprii, ut benè supponitur; sed ea vi motivi ultimati, & principalis spei, timoris, quod motivum necessariò se extendit ad omne peccatum mortale, tanquam quid repugnans spei remissionis, ac reconciliationis cum Deo, ac proinde ita hominem disponit, ut si recordaretur alterius peccati mortalis à se commissi, necessariò etiam de eo doleret, idque detestaretur tanquam repugnans suæ spei, vel timori: ac per hoc consequenter talis dolor, quatenùs sic ultimatè universalis est, erit quoque sufficiens ad fructuosè suscipiendum Sacramentum.

264 II. *Non ex defectu Confessionis*. Aut enim Confessio, cum debito dolore hactenus descripto, est integra formaliter scilicet eum voluntate confitendi omnia, quæ hic, & nunc debet, aut non est: si sic; Confessio erit valida, & fructuosa; si secùs, neutrum erit. Casum tamen in contrarium admittunt Henriquez, Nugnus, alii cum Gob. *Alphab. Confit. Casu 7. num.* 180. Si quis cogitans quidem omnia confiteri, attamen per mortalem negligentiam se non sufficienter examinans omittat unum, & alterum peccatum mortale, & confitens hanc suam negligentiam non advertat: tunc confessionem fore validam, sed informem. Sed casus redit ad priorem. Aut enim confitens dolet de omnibus peccatis suis generali dolore, etiam se ad illam negligentiam commissam extendente; aut non: Si sic, iterùm valida, & fructuosa, & formata erit Confessio) cum onere tamen posteà, si occurat, confitendi illam mortalem negligentiam, & peccata omissa.) si non, neutrum erit.

265 III. *Neque ex defectu absolutionis*, ut omnes fatentur, Aut enim profertur cum debita potestate, & intentione super subjectum capax, aut non: si sic valida, & formata, seu cum effectu erit; si non, neutrum erit. At quid si quis jam perfectè attritus, & confessus ante absolutionem de novo peccet mortaliter (quod sane utinam esset impossibile,) nonne absolutio eadens super priorem dolorem, & confessionem legitimam valida erit, at ratione novi obicis peccati mortalis, & informis, & infructuosa? ergo &c. R. non erit valida simpliciter, sed tantùm fuisset valida, si novum peccatum non intervenisset. De facto simpliciter est invalida, quia de hoc novo peccato non habetur dolor, nec fit confessio, adeoque deest & debita contritio, & confessionis integritas ad valorem requisita.

266 IV. At numquid omnia alia Sacramenta possunt esse valida, & informia ea defectu dispositionis, ut proh! nimis notum, & cur non etiam Sacramentum Pœnitentiæ? R. Ideo non: quia in aliis Sacramentis nulla dispositio substantialiter est pars essentialis ipsius Sacramenti, ideò in ejus defectu Sacramenta manent valida: at in Sacramento Pœnitentiæ dispositio certa subjecti, scilicet dolor debitus, & confessio, sunt pars essentialis, aut certè quasi materialis (aut in Scotistarum sententia, saltem conditio prævia necessariò actu requisita,) ideò in ejus dispositionis defectu non potest consistere validum Sacramentum Pœnitentiæ.

QUÆSTIO III.

Qualis dolor sufficiat ad Sacramentum Pœnitentiæ?

SUMMARIUM.

268 *Ad Sacramentum pœnitentiæ non requiritur contritio perfecta,*
269 & 270 (*Objecta solvuntur.*)
271 & 272 *Sed sufficit attritio vera,*
273 & 274 *Etiam cognita.*
275 *Non tamen æstimata tantùm.*
276 *Etiam invincibiliter.*
277 Usque ad n. 280 *Qualiter Sacramentum pœnitentiæ faciat ex attrito contritum?*

ASSERTIO.

AD *Sacramentum Pœnitentiæ validè, & fructuosè suscipiendum non requiritur contritio perfecta, sed sufficit attritio vera, etiam cognita, & non æstimata contritio: non autem sufficit attritio æstimata tantùm etiam invincibiliter, licèt hac à novo peccato excuset*. Est tota communissima, contra paucos, iu aliquibus dissentientes, ut patebit. 267

§. I. *Non requiritur Contritio perfecta.*

COmmunissima, & omnium §. *seq.* citandorum. 268 Ratio abundans est: Quia Sacramentum Pœnitentiæ (sicut & Baptismi) per se institutum est ad conferendam gratiam primam, qua homo reducitur à morte peccati ad vitam gratiæ: idque facit ex opere operato per ipsam absolutionem Sacramentalem, hoc enim per se significat forma absolutionis: *Ego te absolvo à peccatis tuis*: unde & dicitur Sacramentum mortuorum: ergo contra naturam, & finem institutionis hujus Sacramenti est requirere contritionem perfectam, qua per se priùs deleantur peccata. Alioquin plura sequerentur maxima inconvenientia. Utpotè 1. Sacramentum Pœnitentiæ non haberet aliam vim ad conferendam gratiam primam, quàm Sacramenta vivorum: deberet enim confitens semper necessariò esse in statu gratiæ, antequàm recipiat absolutionem, sicut quando suscipiat Sacramentum vivorum v.g. Eucharistiam, Sacrum Ordinem, &c. Sicque 2. deberet pœnitens semper credere se habere finem, antequam adhiberet medium: id est: se habere remissionem peccatorum, antequàm recipiat Sacramentum Pœnitentiæ, quod ipsum tamen est medium per se institutum ad remissionem peccatorum: ipseq; judex Sacramentalis deberet existimare, reum semper esse liberatum priùs à peccato, à quo tamen ipse deberet eum liberare per sententiam absolutionis: sicque ulteriùs. 3. Nulla remaneret Sacerdotibus Potestas clavium ad remittenda peccata quoad culpam, quippè quæ per contritionem perfectam antecedenter semper remissa, numquam remitterentur per potestatem clavium. Nec obstat, quòd absolutio cadat super peccata jam antè remissa, debet tamen saltem vim habere ea remittendi, si adhuc adessent: quænam enim alioquin esset remittendi vis? 4. Denique (ut alibi iteratò insinuatum) sic Christus non instituisset novum, & facilius peccati remedium, sed solùm priori medio contritionis (qua sola justificabantur Veteres) addidisset novum sanè grave onus confitendi peccata, remanente eadem necessitate contritionis, pejoremque fecisset conditionem Christianorum, quàm Veterum, quod planè alienum est à suavitate, & utilitate legis Evangelicæ. Accedit randem principalis probatio ex Tridentino, sufficere attritionem. §. *seq.*

Objicies 1. Post institutum Sacramentum Pœnitentiæ, 269 adhuc sacra Scriptura requirit pœnitentiam internam ad remissionem peccatorum: sed ubicumque Scriptura loquitur de pœnitentia ad remissionem peccatorum requisita, intelligitur de contritione perfecta: ergo &c. 2. Contritio perfecta est juris naturalis: sed lex Evangelica non mutavit, sed potiùs perficit jus, & legem naturalem: ergo &c. 3. Ad fructuosè saltem suscipiendum Sacramentum requiritur, ut dignè suscipiatur: sed existens in mortali non dignè suscipit: ergo prærequiritur semper contritio perfecta priùs deleriva peccati. 4. Principaliter: Concilium Tridentinum sess. 6. c. 6. agens de dispositione requisita ad susceptionem Baptismi, satis clarè videtur requirere pœnitentiam procedentem ea amore Dei, qualis est tantùm contritio perfecta: sic enim loquitur: *Et dum peccatores se esse intelligentes, à justitia divina timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertentes, in spem erigun-*

tur,

tur, fidentes Deum propter Christum sibi propitium fore, illumque tanquam omnis justitia fontem diligere incipiunt: *ac propterea moventur adversùs peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est, per eam Pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.* Sic Concilium. Atqui Sacramentum Pœnitentiæ, etiam mortuorum, non minorem pœnitentiam admittit, quàm Baptismus: ergo requirit pœnitentiam ex amore procedentem, adeòque contritionem perfectam. Fateor argumentum minimè contemnendum, necessariò tamen cum eodem Concilio mox allegando concordandum.

270 Resp. ad 1. distinguendo minorem. Intelligitur de contritione perfecta extra Sacramentum, concedo: cum Sacramento, nego minorem, & consequentiam, ob mox dicenda §. 2. Ad 2. distinguo majorem. Contritio est juris naturalis, quando non est aliud medium destruendi peccatum: concedo majorem. Quando est aliud medium ordinatum: nego majorem, & consequentiam ob dicta *suprà Sect. præced. q. 2. & 3. §. 1.* Ad 3. negatur minor, quoad Sacramenta mortuorum Baptismi, & Pœnitentiæ, quæ per se instituta sunt ad vivificandum hominem spiritualiter mortuum, adeòque per se admittere debet spiritualiter mortuum, seu cum peccato accedentem ad recipiendam vitam spiritualem gratiæ, dummodò ad hoc aliundè satis dispositum. Ad 4. R. facilè, Concilium requirere pœnitentiam producentem ex dilectione, non posse intelligere dilectionem perfectam, seu amorem Dei super omnia determinatè ob dicta, & dicenda: sed indeterminatè, aut ut dilectionem illam perfectam charitatis actum, aut dilectionem saltem imperfectam, seu amorem concupiscentiæ, actum spei, qualem in omni salutari pœnitentia, etiam attritione includi latè ostendi suprà *qu. 1. §. 3.* Et dato Concilium intelligere perfectam dilectionem Dei; dic ly *præcedere:* non afficere determinatè ultimum, quod præcessit, scilicet *diligere incipiunt*, sed referri ad omnia præcedentia disjunctim: ut sensus Concilii sit, oportere agi pœnitentiam, vel ex amore, vel ex spe, vel ex timore salutari, quem præmiserat: *1. Divinæ justitia timorem, quo utiliter concutiuntur. 2. In spem eriguntur. 3. Diligere incipiunt: ac PROPTEREA moventur &c.* Intellige, non propter omnia simul (quod puto nec Adversarios asserere) sed propter quodlibet eorum, vel timorem, vel spem, vel amorem.

§. II. *Sufficit attritio vera.*

271 ITa communissima DD. cum D. Thoma, Scoto, & post Trident. ferè omnium. Sic enim perspicuè satis docet Concilium Tridentinum sess. 14. c. 4. dicens: *Illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat non solùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem; verùm etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat: tamen ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam DISPONIT.*

272 Sic Concilium expressè loquens de dispositione ad gratiam proxima, non remota tantùm. Nam attritio etiam extra Sacramentum est dispositio ad gratiam remota: & tamen negat eam disponere extra Sacramentum, sed tantùm cum Sacramento, utique proximè. Deinde statuit discrimen inter Attritionem, & Contritionem perfectam, quòd hæc possit disponere ad gratiam sine Sacramento realiter suscepto, utique proximè per se: attritio autem disponat solùm cum Sacramento, utique etiam proximè per se, & sine Contritione perfecta. Atque hinc infert Concilium, quòd hæretici falsò calumnientur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre, quod nunquam Ecclesia DEI docuit, aut sensit. Sic Concilium ibidem. Nimirùm quia gratia non confertur sine motu saltem attritionis, quem suprà docuerat esse bonum, & salutarem. Quare dubitandum minimè est, validam esse confessionem factam cum hoc actu doloris, ac detestationis. O maledicta peccata! quibus animam meam gratia divina privavi, & pœnis æternis addixi, ait Less. *in Auctario V. Confessio Casu* 1. Hanc sententiam meritò Recentiores communiter, Lessius, Dicastillus, alii cum Lugo *disp. 5. n. 137.* vocant certam, & oppositam improbabilem, quamvis eam pro vera habuerint plures insignes DD. maximè ante Tridentinum scribentes, eamque etiam in articulo mortis post practicari, diximus suprà *Sect. præced. q. 1.*

§. III. *Sufficit attritio vera etiam cognita, &c.*

NOn requiritur, ut verè attritus æstimet se esse contritum, aut credat suum dolorem esse contritionem 273 perfectam. Ita (contra Sotum, Victoriam, Gabriel. alios quosdam) communissima cum D. Thoma *q. 80. ar. 4.* Ratio est: quia Concilium suprà dogmaticè loquens, absolutè, & simpliciter dicit attritionem cum Sacramento disponere ad gratiam: ergo sufficit attritio etiam cognita ut talis, quando scilicet vel pœnitens scit se esse attritum tantùm, nec requiritur, ut falsò æstimetur, vel credatur esse contritio: nam & vera cognitio actus de se sufficiens ad Sacramenti valorem, & effectum non potest impedire valorem, & effectum Sacramenti; & falsa existimatio aliquem actum esse, quod reipsa non est, non potest ipsum facere medium justificationis, aut partem Sacramenti, si à parte rei ex se non sit. Et per se absurdum videtur dispositionem ad gratiam, valorem, & effectum Sacramenti referre ad humanam æstimationem erroneam, ac falsum judicium. Deinde adhuc sequeretur, quòd confitens ante absolutionem semper deberet (falso saltem) existimare, & credere se esse in statu gratiæ, sicque se habere finem, & effectum ante medium adhibitum &c. prout *suprà N. 1.* de vera contritione non necessaria ostensum est.

Hinc peccator confitens sciens se tantùm esse attritum, 274 justè potest absolutionem petere, & Confessarius tenetur eam dare: quia hæc Sententia modò practicè certa est, ut proinde Sacramentum non exponatur morali periculo nullitatis, aut carendi suo effectu. Quanquam Doctores rectè moneant, tam peccatorem, quàm Confessarium debere conari ad excitandam contritionem perfectam, præsertim in extremis, ut quàm fieri potest, securissimè, & fructuosissimè provideatur, & Sacramento, & saluti. Cæterùm attritio vera, sed æstimata contritio, etsi non requiratur necessariò, sine dubio tamen sufficit ad valorem, & effectum hujus Sacramenti, non obstante illa falsa existimatione esse contritionem veram: quia qui reipsa habet dispositionem requisitam ad gratiam, adeòque ad hoc Sacramentum validè & fructuosè suscipiendum, re ipsa validè, & fructuosè illud suscipit: sed attritio vera de se est sufficiens dispositio ad gratiam, &c. nec quidquam potest impedire judicium illud erroneum esse contritionem, quominus vera attritio maneat dispositio sufficiens ad gratiam, & Sacramentum hoc ritè suscipiendum: ergo &c. Idemque dicendum esset de eo, qui haberet veram attritionem requisitam, erroneè tamen crederet non esse attritionem, nec contritionem, ignorans scilicet talem actum ad hoc Sacramentum requiri, quales sine dubio sunt rudes multi, si aliunde defectus non sit, validè & fructuosè suscipit Sacramentum: Secùs est de eo, qui sciret talem actum requiri, & crederet se non habere, talis utique ex Conscientia erronea, nulliter, & sacrilegè Sacramentum susciperet.

§. IV. *Non sufficit attritio æstimata tantùm, etiam invincibiliter.*

TAm ad validam scilicet, quàm ad fructuosam susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ requiritur attritio 275 vera re ipsa existens, & non sufficit attritio æstimata, seu putata tantùm etiam invincibiliter. Quoad fructuosam susceptionem est omnium: quoad validam, est communis DD. *q. præced. §. 4.* nominatorum. Eadem enim est ratio hic, & ibi. Ratio est: quia Concilium Tridentinum citatum, sicut & Florentinum in Decreto unionis &c. quando ad hoc Sacramentum requirit contritionem, vel attritionem, tanquam partem materialem, & dispositionem necessariam, sine dubio loquuntur de vera attritione, & non æstimata, vel putata tantùm, nam attritio putata tantùm simpliciter non est attritio, sicut homo pictus non est homo simpliciter. Nec talis attritio putata, (v. g. inefficax, naturalis tantùm &c.) est donum Dei, vel Spiritus Sancti impulsus, nec concipitur ex veris motivis suprà explicatis, nec habet alias conditiones, & perfectiones, quas Concilium Tridentinum attribuit attritioni: ergo ad hoc Sacramentum tam validè, quàm fructuosè suscipiendum non sufficit attritio æstimata, vel putata tantùm, sed vera reipsa subsistens requiritur. Concilium enim eodem modo loquitur de attritione requisita ad valorem Sacramenti, & de ea requisita ad Sacramenti effectum, nec cognoscit illum dolorem sufficientem ad valorem hujus Sacramenti, nisi illum, qui sufficiat ad ejus effectum, qui scilicet sit sufficiens dispositio ad gratiam sanctificantem, ut *q. præced.* ostensum est.

Dixi, æstimata etiam *invincibiliter*. Nam attritio æsti- 276 mata vincibiliter, quæ scilicet ex ignorantia, vel errore vin-

cibili, & culpabili putatur esse attritio, cum non sit, sine dubio nec ad validam nec fructuosam, sed neque licitam susceptionem Sacramenti sufficit, cùm culpabiliter non ponat materiam proximam debitam Sacramenti, adeoque novo peccato mortali, & fructum, & valorem Sacramenti evertit. Attritio verò invincibiliter, ex errore, vel ignorantia invincibili, & inculpabili putata attritio, cùm non sit, etsi ipsa, & valorem, & fructum tollat Sacramenti, sufficit tamen ad licitam susceptionem Sacramenti, excusatque à novo peccato, cùm actus ex ignorantia invincibili procedens simpliciter sit involuntarius: & consequenter ex eo, quod invincibiliter ignoret hanc priorem confessionem suam fuisse invalidam, deinceps durante hac ignorantia, cessat obligatio eadem peccata sic confessa denuò confitendi, cùm bona fide invincibiliter credatur præceptum ea confitendi jam esse impletum: & per sequentem confessionem cum debito dolore validè factam delentur illa peccata per accidens; alioquin certè nullus esset securus in conscientia: at verò, si quando cessaret illa ignorantia, & innotesceret defectus veræ attritionis, & doloris in priori confessione, jam obligatio eadem peccata denuò confitendi, & legitimè clavibus subjiciendi reviviscere in communi Sententia, sed de hoc fortè mitiùs *capite sequenti* in quæstione, quando confessio invalida repetenda sit. Ex dictis hactenùs sequitur

Corollarium, *Qualiter Sacramentum Pœnitentiæ faciat ex attritio contritum?*

277 I. VErum est solùm æquivalenter, & in effectu, quatenùs nimirùm attritio cum Sacramento habet, & exerit eandem vim delendi peccata, ac contritio perfecta per se sola, sicque homo attritus, accedente Sacramento, dicitur ex atterito fieri contritus in effectu æquivalenti remissionis peccatorum, ac gratiæ sanctificantis: imò etiam quoad ethymologiam nominis; quatenùs sic per attritionem perfectè *conteruntur*, ac delentur peccata, sicut per contritionem; insuper etiam quoad habitum, quia recipit habitum charitatis, qui idem est habitus contritionis, ac detestationis peccatorum propter Deum summum bonum offensum: ut doctè observat noster reverendissimus Hermex *d.2.q.3.n.46*,

278 II. Non ergo dictum illud vulgare debet intelligi entitativè quoad actum ipsum, quasi actus attritionis fiat per Sacramentum actus contritionis propriè dictæ, quod est impossibile, cùm hi sint actus planè diversi speciei: qui licèt simul jungi possint, & sibi succedere in eodem subjecto, & sic attritus fieri contritus, unus tamen non mutatur in alterum, nec attritio fit contritio, sicut quando calidum fit frigidum, calor non fit, nec potest fieri frigus. Hinc Scotus *in 4. d.1.14. q.2.n.15*, dicens, eundem actum attritionis invariatum fieri contritionem, non accipit attritionem, & contritionem prout modo accipimus, sed actum doloris, quatenùs præcedit infusionem gratiæ, vocat attritionem; quatenùs verò formatur habitu gratiæ, & charitatis, vocat contritionem, ut ex contextu patet,

279 III. Neque etiam dictum illud intelligi potest, quasi peccator attritus, accedente Sacramento, vi absolutionis infallibiliter eliciat contritionem; hoc enim absque ullo fundamento dicitur, & militat contra experientiam apertam; & repugnat intentioni Concilii Tridentini adscribentis vim disponendi ad gratiam attritionis cum Sacramento, seclusa contritione perfecta: nec ullatenùs locum habere posset in moribundo attrito, sensibus destituto.

280 IV. At quid, si attritioni sub certo motivo excitatæ superveniat, & jungatur amor DEI super omnia, rectène dicetur ea attritio juncta amori fieri contritio? affirmat Suarez *d. 5. sect. 3.* sed rectiùs negatur, eodem enim motivo manente, manet idem actus, & non fit alius. Hoc tamen concedendum est, tunc attritionem junctam amori, magis fieri idoneam ad justificationem,

QUÆSTIO IV.

Quando eliciendus est Dolor in Sacramento Pœnitentiæ?

SUMMARIUM.

281 & 282. *Dolor necessariò debet aliquo modo jungi Confessioni.*
283 *Non quidem physicè,*
284 & 285. *Sed moraliter.*
286 *Consultò, & utilissimè præmittitur Confessioni:*
287 *Non tamen ita immediatè, ut adhuc actu duret tempore confessionis.*
288 *Debet tamen necessariò aliquo modo virtualiter ad confessionem esse relatus,*
289 *(Licèt id negent alii,)*
290 *Et non revocatus.*
291 *An, si heri dolui, & hodie occurrat novum peccatum, eliciendus sit novus dolor?*
292 Usque ad n. 296. *Dolor non necessariò præmittitur confessioni, sed etiam postponi potest.*
296 *Modò ad eam referatur, eamque informet.*
297 *Necessariò tamen habendus est ante terminum absolutionis, seu formæ essentialis.*
298 Usque ad n. 302. *An post datam absolutionem, super oblita, & repetenda, repetendus sit Dolor? Casus varii.*

ASSERTIO.

DOlor contritionis, seu attritionis necessariò debet jungi Confessioni Sacramentali, non physicè, sed moraliter, ea conjunctione, simultate, ac ordine, qualis necessaria est, & sufficit ad unum actum judicialem: consultò, & utilissimè præmittitur confessioni, at non necessariò, sed etiam rectè postponitur, dummodò ad eam referatur, eamque informet: Necessario tamen habendus ante terminum formæ, seu absolutionis essentialis, quanquam etiam post illam ad aliqua oblita, vel repetita se extendere possit, ideoque non necessariò repetendus sit. Tota ferè communis, ut patebit. 281

§. I. Necessariò debet aliquo modo jungi Confessioni, &c.

I CErtum apud omnes. Quia partes essentiales cujusque Sacramenti debent aliquo modo saltem moraliter inter se uniti, & coexistere: compositum enim seu naturale, seu artificiale, vel morale non subsistit, nisi ex partibus aliquo modo, vel physicè, vel moraliter unitis, vel coexistentibus: atqui contritio, & confessio sunt partes essentiales, vel certè quasi materiales Sacramenti pœnitentiæ per absolutionem perficiendi; ergo debent aliquo modò physicè, vel moraliter inter se, & cum absolutione conjungi. Et quamvis in aliquo sensu verum sit, contritionem, seu dolorem debere physicè conjungi cum confessione, eamq; natura priorem esse; quatenùs Confessio Sacramentalis, & materia proxima Sacramenti pœnitentiæ est, ut §. 3. explicabo. *Absolute* tamen dicimus: 282

II. Dolor non debet necessariò physicè conjungi cum ipsa confessione, seu narratione peccatorum. *Omnes*. Ratio clara est: quia nulla lex præcipit illam physicam, & realem conjunctionem doloris cum narratione peccatorum; & esset onus moraliter illis impossibile, qui habent permulta peccata narranda ex memoria: & interim laborant debilitate aliqua cerebri, sunt obnoxii perturbationi, timori, &c. tales enim omittent magnam, & facilè dimidiam partem suorum scelerum, si debeant esse solliciti, ut simul realiter, actualiter, & formaliter doleant semper, cùm singula enuntiant. Vide dicta *sect. præc. q.2. §.3. de universalitate doloris*. 283

III. Sufficit ergo conjunctio moralis: atque ut hæ duæ partes censeantur moraliter unitæ, simulque existere, sufficit ea conjunctio, simultas, ac ordo, qui requiritur, & sufficit ad unum actum judicialem, ut optimè explicat Dicastillus *de Sacramentis disp. 1. dub. 6*. Ratio est; quia absolutio fit essentialiter per modum judicii, quod nequit subsistere sine confessione delictorum, & dolore manifesto Judicii: & utroque moraliter adhuc existente, si autem tam confessio, quàm doloris manifestatio adhuc moraliter existant, poterit fieri sententia judicialis, aliàs non: ergo talis conjunctio requiritur, & sufficit. Quanto autem tempore, & quomodo possit Dolor vel præcedere, vel subsequi Confessionem, dicetur *§. 3. & 4.* 284

IV. Sed neque requiritur, licèt utile sit, ut Dolor virtualiter referatur ad Confessionem, tanquam causam motivam, ut scilicet ex proposito, & effectu Confessionis faciendæ moveatur, & impellatur ad hunc dolorem eliciendum. Ut contra Bonacinam, & plures alios, ex communi docet Lugo *de Pœnit. d. 14. n. 39*. Gob. *Casu 6. n. 155*. Ratio est; quia neque Concilium Tridentinum toties *cit. sess. 14. cap. 4.* nec ulla alia Lex id exigit. Non ergo necesse est, ut pœnitens dicat: *Quia volo jam confiteri, ideo debeo dolere, & doleo de peccatis meis.* Sed sufficit, si dicas: *doleo summoperè, quod optimum Deum meum tam graviter offenderim, ergo pro aliqua satisfactione, & tantò certiori reconciliatione paulo post confitebor, &c.* Imò hic secundus modus procedendi, quo quis stimulatus dolore de peccatis accingit se ad Confessionem, perfectior, & nobilior est, quàm primus, quo elicitur Dolor stimulante proposito confitendi, ut sapienter observat Lugo *cit. nu. 40*, Et hinc porrò dicimus; 285

§. II.

§. II. *Dolor consultò, & utilissimè præmittitur Confessioni.*

286 I. O*Mnes unanimiter*. Sic enim tota actio erit Sacramentalis, ipsa Confessio actu dolorosa, ipseque Dolor per Confessionem, seu manifestationem peccatorum fit sensibilis Sacerdoti, ac perceptibilis, nam hæc manifestatio peccatorum in Confessionali habetur inter Christianos æquè pro signo manifestativo doloris, atque est tunsio pectoris, ac prolatio horum verborum: *Doleo ex animo, quòd Deum offenderim*. Absque autem prævio ejusmodi dolore, Confessio sæpè erit nuda materialis, & quasi historica narratio. Denique deinceps multa occurrere, impedire, turbare, distrahere possunt, ut dolor omninò omittatur. Et rectè addit Laym. *lib. 2. tract. 6. cap. 4. num. 4.* dicens. Quamobrem pro majori securitate consuetum, & consultum est præmittere Confessionem generalem, ut si ante dolor ex generali motivo conceptus non erat, saltem nunc concipiatur. Sic ille. At incidenter non vanè quæres, an illa recitatio prævia *Confiteor, mea culpa, tunsio pectoris*, possit esse Confessario sufficiens signum manifestativum doloris interni sufficientis ad absolutionem, sic ut post narrata peccata, nullo alio doloris signo edito, vel petito absolvere possit? Resp. Certè regulariter non esse sufficiens signum in iis, maximè pueris, qui ex mera consuetudine sine attentione, vel reflexione ad sensum verborum, eo modo, quo ministrantes ad Missam solent, deblaterant, vel deproperant, à quibus communissimè aliud signum doloris petere debebit Confessarius. Contrà autem esse omninò sufficiens signum doloris in Religiosis, aliisque personis gravibus, & honestis, qui ea vocis moderatione; ac pectoris tunsione utuntur, ut apparet, id fieri ex serio interno doloris, ac Pœnitudinis affectu, singulariter advertit Gobat *cit. num. 143. & nu. seq.* addens se semel resolvisse non esse habendum scrupulum de sufficientia doloris cuidam Religioso, qui dubitans, an in Confessione elicuerit dolorem: certò tamen cum reflexione dixit, *mea culpa &c.* pectusque tutundit: qui enim ex animo dicit, in tali occasione præsertim, *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa, &c.* non solùm fatetur, sed etiam habet displicentiam illius, eamque non ex naturali, sed supernaturali motivo.

287 II. Necesse tamen non est, ut dolor contritionis, vel attritionis eliciatur immediatè ante Confessionem, aut actu duret tempore Confessionis, sed omnium consensu sufficit, ut anteà elicitus, al quo modo ad Confessionem relatus, nunquam revocatus virtualiter, vel moraliter permaneat in Confessione, & absolutione, etiam aliquanto tempore posteà facta, tantò nimirùm, quantò moraliter censeri potest unum actum imperari ab alio, aut facere quid unum moraliter cum ipso. Ratio hujus communis est in omnibus Sacramentis. Exempli gratia: Petrus manè dolens de peccatis proponit proximè confiteri, & actu illo non revocato, post tres, vel quatuor horas primùm confitetur, sine novo doloris actu: certum est sufficere. Item Petrus vesperi examinans Conscientiam elicit actum doloris, proponens sequenti mane confiteri, & si actu non revocato, sed neque renovato, manè confitetur, iterùm satis est. Item Petrus dolens hodie, mox confiteri proponit, sed non potens habere locum, vel aliter impeditus, altero die primùm confitetur, non revocato dolore, satis est. Semper enim moraliter censetur durare dolor, & vi illius fieri confessio, eo ipso dolorosa, & Sacramentalis. Idque in casu particulari ad plures dies extendunt Marchant. noster, aliique citandi *num. seq.* Ut si quis, serio dolore præmisso Confessionem generalem inchoet, & per plures dies continuare debeat; aut in Jubilæo interim peregrinationes obeat, aliaque opera præscripta præstet; & posteà die Sabbati primùm confiteatur; sufficit dolor anteà exercitus, quia per illos dies ob continuationem Confessionis generalis, aut connexionem illorum operum censetur moraliter continuari, & virtualiter permanere usque ad Sacramenti susceptionem, vel Confessionem. Dixi autem notanter sufficere dolorem etiam aliquanto tempore ante Confessionem elicitum. 1. *Aliquo modo ad Confessionem relatum*. 2. *Nunquam revocatum*. Explico distinctis numeris.

288 III. Necessarium omninò videtur, ut dolor ante Confessionem elicitus aliquo modo virtualiter ad Confessionem referatur: aut 1. *Antecedenter*, ut quando elicitur dolor de peccatis in ordine ad Confessionem recogitatis, seu ex vi, & intentione Confessionis faciendæ: ut in exemplis *nu. præced.* allatis. Ut si hodie pro crastina Confessione Conscientiam examinans dicas: *Quia cras volo confiteri, ideo hodie examino Conscientiam, ac volo debitè dolere de peccatis meis, quia cras fortè tempus non suppetet, &c.* 2. *Concomitanter* tempore doloris eliciti, ut quando non quidem ex proposito prævio Confessionis, sed alia occasione, doleas de peccatis tuis, eoque dolore motus simul cogitas de Confessione cras, vel proxima occasione facienda, aut etiam proponas; sicque dolore non revocato, proxima occasione, vel cras confitearis, juxta dicta *§. præced. in fine*. 3. Saltem *consequenter* tempore Confessionis. Ut si in examine Conscientiæ ordinario, intra meditandum, vel alia occasione, excitatus doles perfectè de peccatis tuis, tunc prorsus nihil cogitans de Confessione, vel Sacramento suscipiendo, probabilissimè tamen adhuc posteà, cras v. g. manè volens confiteri, poteris illum dolorem priùs habitum ad hanc Confessionem referre, v. g. sic: *quia heri, vel hodie manè debitè dolui de peccatis meis, ideò volo modò confiteri*, & actu confiteor absque novo dolore elicito, id adhuc sufficere ob moralem conjunctionem doloris, ac Confessionis, probabilissimè docent Cardin. de Lugo, & Tamburinus mox citandi. At verò si dolor præcedens nullo modo referatur ad Confessionem sequentem, crastinam v. g. sic, ut nec hodie dolens quidquam cogites de Confessione cras facienda; nec cras confessurus ullo modo recorderis doloris pristini, non poteris cras confiteri nec validè, nec licitè, nisi novum dolorem competentem elicias: nam pars debet referri ad compartem: Et Confessio Sacramentalis, ac valida debet essentialiter esse dolorosa: non potest autem esse dolorosa, nisi per dolorem aliquo modo ad se relatum, saltem uno ex dictis modis. Ita communis, & in praxi omnimodis tenenda, & mihi practicè certa Sententia DD. Coninch. Layman infrà citandi, præter paucos mox nominandos.

289 ¶ Contrà tamen non requiri, ut dolor præcedens, ita ad Confessionem referatur formaliter, vel virtualiter, docent 1. Cardinalis de Lugo *cit. disp. 14. de pœnit. num. 40.* Rationem dans: quia licèt Confessarius teneatur sua verba absolutionis referre ad Sacramentum conficiendum, pœnitentem tamen non teneri referri dolorem ad Sacramentum, quia non obit vices Christi, ut Confessarius. 2. Expressiùs Tamburinus opusc. Conf. lib. 1. c. 2. ita scribens. Illud ad solarium timoratorum tacere non debeo. Si in hoc Sacramento unum quid moraliter faciunt Confessio nunc v. gr. exhibita cum satisfactione, quæ forte ad plures dies, & aliquando menses exhibetur: imò si esset certus Confessor, quod pœnitens, quem adhuc quatuor diebus v. gr. audivit, benè esset dispositus, illum nunc licitè absolveret, & sic illa Confessio cum præsenti absolutione unum quid moraliter facere posset, & meritò, quia similis propinquitas satis superque est ad judicia profana constituenda, ad quorum normam hoc judicium Ecclesiæ est institutum: si hæc, inquam, ita se habent, cur non etiam poterit dolor abhinc quatuor, aut quinque diebus animo conceptus, nec revocatus unum quid moraliter cum præsenti Confessione constituere? Hactenùs Tamburinus. 3. Reverendissimus Abbas Raslerus in doctissimo suo *Tract. de Pœnitent. cap. 4. §. 11.* admittit, si quis concione aliqua permotus intensissimum dolorem eliciat, nihil aliud de Confessione cogitans: deinde verò ex desiderio consequendæ veniæ confiteatur; talem fore optimè dispositum ad Confessionem, nec indigere novo dolore. 4. Eandem sententiam probabilem censet Gobat *Casu 6. num. 159.* addens tamen in fine. Nollem tamen ego sequi hanc doctrinam respectu mei, quia spectantia ex institutione Christi ad valorem Sacramenti, sunt potiùs scrupulosè, quam aliquantùm laxè observanda: sic ille, sic ego, sic & tu.

290 IV. Universaliter, & certissimè dolor elicitur diutiùs ante Confessionem, ut in ipsa Confessione virtualiter perseveret, eamque dolorosam, ac sacramentalem constituat, intereà temporis debet esse *non revocatus*, aut per actum contrarium, nimirùm per novam complacentiam, vel consensum in peccatum, de quo quis doluit, aut per quodcunque peccatum mortale. Unde qui anteà doluit de peccatis mortalibus: & iterùm peccat mortaliter, per illum priorem dolorem sine dubio non erit nunc dispositus ad Sacramentum. At, quid si quis sub uno generali motivo doleat simul de mortalibus, & venialibus suis confitendis, & retento dolore mortalium, revocet solùm dolorem venialium, aut de novo venialiter peccet: ante confessionem, vel absolutionem, manebitne sufficienter dispositus, ut Sacramentum validè suscipiat? Res sanè speculativè valde disputabilis: cùm dolor sub uno universali motivo conceptus de omnibus peccatis, si revocetur de venialibus, videatur etiam de mortalibus revocari. Respondetur tamen, quòd sic. Nam dolor sub uno universali motivo conceptus de omnibus peccatis, fertur quidem in omnia peccata, sed certè inæqualiter pro eorum gravitate, vel levitate: non ergo ideò statim, quoquis revocat dolorem quoad venialia, vel de novo venialiter peccat, debet censeri revocare etiam quoad mortalia. Lugo, Tambur. Gobat *cit.* contra alios non paucos.

291 ¶ Quid si ergo heri v. gr. mihi cum proposito confitendi

Conscientiam examinanti, seriòque de peccatis meis dolenti non occurrit, at hodie ante Confessionem occurrit aliquod peccatum mortale: an non erit necessarius novus dolor? (consultissimum enim esse, anteà novi,) Respond. Si heri in tuo examine doloroso non deprehendisti nisi venialia, & proinde non doluisti de illis nisi communi modo, quo dolere solemus de venialibus, erit sanè (probabiliter dicit Gobat *num.* 161.) hodie necessarius novus dolor. Nam dolor de venialibus solis communiter non extendit se ad mortalia: at vero si in isto examine occurrebat tibi unum, vel plura mortalia præter istud unum oblitum, sicque noluisti, de illis occurrentibus sub motivo communi omnibus mortalibus detestandis, v.gr. quòd iis gratia Dei excideris, infernum merueris: aut etiam extensè doluisti de omnibus peccatis tuis, quibus Deum quomodocunque offendisti: juxta dicta sect. præced. quæst. 2. §. 3. jam hodie ante Confessionem non erit tibi necessarius novus dolor, quia dolor pridianus jam extenderat se ad illud aliud peccatum heri oblitum. Eademque ratione *mox* §. 4. dicemus, non requiri novum dolorem de peccato ante absolutionem oblito, & post absolutionem recurrente. Ita contra Graphiis, & Reginaldum Gobat *num.* 164.

§. III. *Dolor non necessariò præmittitur Confessioni, sed etiam postponi potest: &c.*

292 ITa communis DD. Suarez, Vasquez, Bonacina, Filliucius, aliisque citatis Lugo *disp.* 14. *sect.* 4. Dicastillus *disp.* 6. *dub.* 9. Tamburinus de *Confess. lib.* 1. *cap.* 2. §. 4. Gobat *num.* 149. Contra Coninch. *disp.* 4. *sect.* 6. & Laym. *lib.* 5. *tract.* 6. *cap.* 4. *num.* 4. docentes, dolorem debere necessariò præcedere Confessionem ex duplici capite. 1. Quia aliàs non erit Confessio, & Accusatio Sacramentalis, sed nuda narratio. 2. Quia aliàs dolor subsequens non erit sensibilis, seu perceptibilis Sacramenti, cùm per solam Confessionem peccatorum sensibilis fiat. Sed neutrum urget. Nam contrà: Licèt nullus planè dolor præcedat Confessionem, nihilominus ea habebit rationem veræ accusationis Sacramentalis, & manifestabitur sufficienter dolor sequens: imò dolor sequens manifestatus efficit Confessionem, & Accusationem Sacramentalem, etsi anteà non fuisset: uti breviter ostendo, eoque ipso sententiam nostram probo.

293 I. Absque dolore prævio potest esse Confessio, seu Accusatio Sacramentalis: nam possumus, & certè solemus in confessionali enarrare peccata nostra in ordine ad absolutionem obtinendam, ideoque cum virtuali saltem intentione doloris eliciendi, cùm sciamus sine dolore invalidam fore absolutionem: etiamsi nullus adhuc actualis dolor, vel pudor habeatur: quis hoc neget? atqui talis narratio peccatorum, etsi nondum sit Confessio formaliter dolorosa, & materia proxima absolutionis, est tamen jam Confessio, ac Accusatio Sacramentalis, ita ut peccata sic narrata verè cadant sub sigillum Confessionis Sacramentalis, etsi deinceps ob defectum doloris, propositi &c. absolutio non sequatur, secundùm omnes Theologos: ergo absque prævio dolore potest haberi Confessio, & Accusatio Sacramentalis. Jam ulteriùs

294 II. Posita tali Accusatione Sacramentali sufficienter manifestabitur, & sensibilis fiet dolor posteà elicitus. Nam post narrationem talem peccatorum, quàmdiù Pœnitens genuflectit humiliter expectans sententiam sui Judicis, tamdiù perseverat in facta priùs Confessione, eamque ipso facto continuat, atque implicitè dicit: *ita mi Pater omninò est, feci omnia, quæ dixi, peto supplex eorum absolutionem, pœnitentiamque* (idque maximè si ita etiam expressè loquatur) eaque si continuata, & quasi confirmata Confessio durat tamdiù, donec feratur sententia: ergo si post narrationem peccatorum ante latam sententiam eliciatur verus dolor, is per hanc sic sensibiliter continuatam Confessionem, verè fiet sensibilis, & sufficientissimè manifestabitur Confessario Judici, & insuper vicissim dolor tunc elicitus Confessionem factam, & sic moraliter continuatam reddit sensibilem actu, & formaliter dolorosam, adeoque constituet plenam materiam proximam absolutionis, & Sacramenti pœnitentiæ. Quid hic ampliùs requirere jure, vel ratione potes? Insuper,

295 III. Etiamsi narratio peccatorum præcedens omninò non fuit vera Confessio, & accusatio Sacramentalis (prout revera sæpè fieri potest) tamen dolor posteà elicitus, manifestatus, & ad præcedentem peccatorum narrationem relatus, adhuc eam constituet, & efficiet veram Confessionem, & Accusationem Sacramentalem, dolorosam, & materiam proximam Sacramenti Pœnitentiæ, & absolutionis Sacramentalis. Ita DD. omnes initio allegati. Juvet unum, & alterum audire in terminis loquentem Suarez, qui *disp.* 20. *n.* 31. sic loquitur: Licèt peccatorum narratio, quatenus tempore antecessit Contritionem, non habuerit consuetam rationem accusationis, tamen quatenùs posteà informatur per sequentem contritionem, & ut sic informata subjicitur clavibus ab ipsomet Pœnitente postulante, vel expetente absolutionem, sufficienter consummatur in ratione accusationis Sacramentalis. Sic iste. Dicastillus *cit. dub.* 9. *num.* 135. sic scribit: si priùs historicè, aut etiam vanè, & ridiculè explicuit quis Sacerdoti seriem, & species peccatorum suorum, si tamen posteà aliqua ratione sufficienter explicet, velle illa subjicere absolutioni, ista ultima explicatio, quâ id significat cum dolore conjuncta sufficit, ut illa prior Confessio possit servire ad absolutionem. Hæc *Dicastillus* minimè dubitans, quin Pater *Coninch.* & omnes ejus asseclæ sint in hoc consensuri: certè apertissimè consentit Layman *cit.* ad suam mentem recitans verba Suarez paulò ante descripta. Et ratio est: quia dolor verus subsequens moraliter retrotrahitur ad confessionem, seu narrationem materialem anteà factam: eamque velut repetit, & reproducit, & moraliter præsentem facit, eamque elevat, ut jam verè Sacramentalis, accusativa, & dolorosa fiat, & peccata anteà narrata absolutioni Sacramentali subjiciat: sicque Pœnitentem ad Absolutionis effectum disponat. Et hinc:

IV. Dixi initio: *Dummodo ad eam referatur, eamque informet.* Necessarium semper est, ut Pœnitens dolorem suum post Confessionem elicitum, non tantùm interiùs ad peccata jam confessa referat, reflectat, & applicet, sed etiam exteriùs signo aliquo sensibiliter manifestet: & consultissimum foret, ipsam Confessionem verbo repetere, v. gr. dicendo: *Doleo de peccatis jam expositis, & omnibus aliis, prout passim facere solemus.* Omnes citati, & clarè nobis consentiens Laym. *cit. num.* 4. ita concludens. Ad hoc verò omninò necessarium est, ut dolor animi post peccatorum narrationem habitus externo aliquo signo declaretur, saltem humiliando se coram Sacerdote, & absolutionem petendo, seu expectando. Tale enim signum relatum ad peccata ante explicata, à quibus pœnitens absolutionem petit, veram rationem Sacramentalis Confessionis habet. Ut autem certior sit absolutio à peccatis, solent prudentes Confessarii, si de pœnitentis interna dispositione dubitent, excitare eum ad dolorem de peccatis paulo antè narratis, tum concipiendum, tum ore profitendum, postea verò desideratam ipsi absolutionem conferunt: Sic Layman, idipsum quod nos. 296

Quare adverte obiter, utramque illam sententiam optimè conciliari, & simul veram esse. Nam quamvis dolor Contritionis, vel attritionis non debeat necessariò præcedere Confessionem, seu narrationem peccatorum materialem, ut claré demonstratum, debet tamen dolor iste necessariò natura saltem prior esse Confessione formali, quatenùs nimirùm accusatio Sacramentalis completa, & materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ est. Nam Confessio Sacramentalis completa, & materia proxima Sacramenti debet esse essentialiter dolorosa, secundùm omnes: non fit dolorosa formaliter, nisi per dolorem aliquo modo saltem natura præcedentem, cùm causa formalis natura prior sit effectu formali. Unde quamvis dolor physicè sequatur Confessionem materialem, tamen natura prior est Confessione formali, quatenùs completè Sacramentalis, & dolorosa est, quippè moraliter retrotractus ad confessionem, seu narrationem materialem peccatorum: ut *N. III. in fine* dictum.

§. IV. *Necessariò habendus ante terminum absolutionis, ac forma essentialis.*

DOlor Contritionis, vel Attritionis in Sacramento Pœnitentiæ: 1. Convenientissimè, & tutissimè, imò secundùm communem Doctorum sensum cum Cardinali de Lugo *cit. num.* 48. necessariò eliciendus est ante absolutionem Sacramentalem inchoatam, cùm in omni judicio cognitio causæ debeat præcedere sententiam, adeòque etiam in hoc Sacramentali judicio Judex cognoscere debeat de dispositione pœnitentis per dolorosam Confessionem, antequam sententiam ferat. 2. Probabile tamen est, sufficere, si eliciatur adhuc sub ipsa prolatione sententiæ usque ad ultimum instans prolationis verborum: *Absolvo te*, vel *Ego te absolvo*, (secundùm multos etiam *à peccatis tuis*, de quo suo loco) eò quòd in illo ultimo instanti prolationis verborum primùm conferatur effectus Sacramentalis, adeoque etiam necessariò conferendus, si tunc saltem adsit materia proxima, & dispositio pœnitentis. Ita post alios *Tamburinus, Kaslerus, Gobat ll. citat.* qui tamen prudenter addit: *Sed oro te, cave omni modo, ne te redigas ad hasce extremitates.* 3. Post ipsam autem absolutionem finitam, nullum ampliùs dolorem sequentem sufficere ad Sacramentum, apud omnes in confesso est. Finita enim absolutione velut sententia judiciali, jam absoluta manet tota actio Sacramentalis hujus Sacramenti: aut ergo valida erat, & nullus am- 297

plius Dolor requiritur: aut invalida, & nullus amplius Dolor prodest, nisi in ratione ad novam actionem Sacramentalem, Confessionem, vel Absolutionem. 4. Addidi: *Quanquam, & post illam ad aliqua oblita, & repetita se extendere possit, ideòque non necessariò postea repetendus sit*. Declaro aliquot casibus, & bonis Authoribus, sed secundùm indulgentiam, non consilium, nedum præceptum.

298 I. Quando in Confessione oblitus es alicujus peccati mortalis, illudque paulo post datam absolutionem recordatus confiteris. (Idemque est, si post Absolutionem confitearis aliquod peccatum dubium, unde te Confessarius jubeat repetere aliquod peccatum certum jamjam confessum,) etsi consultum, & tutissimum sit etiam renovare Dolorem, non tamen necessarium est, ut de illo habeas novum dolorem. Post Henriquez, alios, Lugo *disput. 14. sect. 3.* Dicastillus *d. 6. dub.* 12. alii communiter contra Joannem Sanchez. Ratio est: quia Dolor præcedens, extendebat se: certè debebat se extendere ad omnia tua mortalia confessa, & oblita (juxta dicta *sect. præced. q. 2. §. 3.*) ac ideò etiam extendit se ad novam Confessionem, ejusmodi peccati obliti, vel repetiti post priorem Confessionem faciendam, etiam aliquanto tempore posteà & certè tanto, quanto ipse dolor poterat præcedere primam Confessionem, v. gr. aliquot horis, vel etiam uno die, juxta dicta §. 3. ut si hodie confitearis nihil aliud, quàm peccatum, quod heri, vel etiam nudius tertius confiteri oblitus es. Lugo, & Dicastillus *citat.* apud Gobat *num.* 168.

299 II. Si hodie confitearis tua peccata mortalia cum debito dolore, & cras iterùm eadem, nullo alio adjuncto, confitearis, etiam non fore cras necessarium novum Dolorem, sed sufficere pridianum Dolorem, adhuc virtualiter in hac Confessione hodierna durantem, omninò probabiliter, saltem speculativè, docent multi Recent. Tamburinus *opusc. Confess. l. 1. c. 2. §. 1.* & satis apertè Lugo, & Dicastillus citati, quatenùs absolutè docent unum actum Doloris posse esse formam duarum Confessionum; in quarum posteriori nihil aliud aperitur, quàm in priori. Negat id idem Joannes Sanchez, & Diana apud Dicastillum *n.* 166. Et practicè etiam nobis displicuit *suprà cap. 1. à n.* 48. qualiter peccata jam semel legitimè confessa, sint materia sufficiens hujus Sacramenti.

300 III. Hoc certius. Si propter instans mortis periculum dedisti alicui Absolutionem, antequam omnia peccata confiteatur: potes ab aliis, quæ posteà narrabit, absolvere, tametsi novum Dolorem de reliquis non eliciat: quia tunc Dolor præcedens patenter se virtualiter extendit ad reliqua peccata, quæ jam tunc confiteri vellet, si posset, & moraliter censetur eadem esse Confessio. Idem censet Lugo *cit. n.* 27. in casu, quo Superiori cum debito Dolore es confessus sola reservata, & adeptus eorum Absolutionem, posteà inferiori Confessario confitearis reliqua peccata tua non reservata, cum iisdem reservatis, opus tibi non fore novo Dolore propter eandem rationem. Sed de hoc casu alibi suo loco.

301 IV. Si hodie cœpisti facere Confessionem cum vero universali Dolore, sed absolvere nequivisti, non tantùm non erit crastina die, quando jam absolves, opus ullo novo Dolore, sed si fortè de noctu tactus apoplexia nequeas dare ullum signum Doloris, post unum, tres, sex dies, absolvere debebit, qui exceperat partem Confessionis, imò poterit, inque defectu illius prioris debebit alius, qui scit te heri auspicatum esse tam sanctum Opus. Quia generatim Catholicus moribundus etiam privatus omnibus sensibus debet absolvi, modò constet dedisse aliquod signum pœnitentiæ directæ ad Confessionem, ut videbitur suo loco. Non obstat, quòd tu cœperis confiteri alteri, ideòque non habueris intentionem accipiendi absolutionem ab aliquo altero: Nam illud tuum particulare factum nihil derogavit generali omnium Christianorum intentioni accipiendi à quocumque tandem Sacerdote Absolutionem in tali articulo. Communis, & certa.

SECTIO IV.

De proposito requisito ad Contritionem, & Sacramentum Pœnitentiæ.

QUÆSTIO I.

Quale propositum requiritur ad hoc Sacramentum validè, & licitè suscipiendum?

SUMMARIUM.

303 & 304 *Propositum debet esse* I. Absolutum.
305 *Nec sufficit velleitas conditionata,*
306 & 307 *Quidquid contendant alii.*
308 II. Firmum.
309 *Qua firmitate?*
310 *Non requiritur credulitas, vel persuasio certa ex parte intellectus, ut quis certò credat, se non ampliùs peccaturum*
311 *Nec etiam requiritur promissio nova obligatoria.*
312 III. Universale, &
313 IV. Efficax.
314 *Corollaria, &*
315 *Applicatio practica.*
316 *Per se regulariter formale, & expressum.* Usque ad num. 320.

ASSERTIO.

Non tantùm ad effectum, sed etiam ad valorem Sacramenti, seu tam ad validam, quàm ad fructuosam susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ requiritur propositum absolutum, firmum, universale, & efficax, & per se regulariter formale, & expressum non peccandi de cætero mortaliter. Tota communissima, ut patebit explicando particulatim. 302

§. I. *Requiritur Propositum absolutum,*

I. SEu Volitio absoluta, qua pœnitens absolutè, & sim- 303
pliciter vult, ac statuit de cætero non peccare mortaliter, sic ut omnem affectum actualem ad ullum peccatum mortale in futurum excludat, requiritur saltem *ad effectum, & fructuosam susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ*: & minimè sufficit volitio conditionata inefficax, seu simplex velleitas non peccandi, aut nolleitas peccandi de cætero: v. gr. dicendo: *Vellem quidem non peccare, seu nollem peccare de cætero, quia Deo displicet, &c. sed quia ita delectat, quia ita utile est, quia ita assuevi, non possum hoc, vel illud peccatum deinceps ejurare, & omninò evitare, &c.* Certissimum apud omnes, maximè post Concilium Tridentinum mox infrà allegandum.

Ratio clarissima est: Quia ad remissionem peccatorum, 504
seu justificationem, sive extra, sive cum Sacramento pœnitentiæ acquirendam, sine dubio requiritur, ut homo se perfectè avertat à peccato, & ad Deum convertat: atqui nec perfectè se avertit à peccato, nec ad Deum se convertit, nisi & peccata præterita simpliciter, & absolutè detestetur, & simpliciter absolutè voluntatem peccandi de cætero excludat per absolutum de cætero non peccandi propositum: velleitas autem illa minimè excludit, sed stat cum actuali affectu, ac voluntate peccandi in futurum; adeòque justificationi, ac reconciliationi cum Deo simpliciter repugnat: ergo ad effectum, & fructuosè saltem suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ requiritur tale propositum absolutum, firmum, efficax, & non sufficit illa pigra, semivolens, seminolensque velleitas, seu volitio conditionata.

II. Etiam *ad valorem, seu validè suscipiendum Sacra-* 305
mentum Pœnitentiæ, requiritur tale propositum absolutum, & non sufficit talis velleitas, seu volitio conditionata: sic ut aliter non solùm non licitè, & fructuosè, sed nec validè absolvi possit Pœnitens. Communissima Recentiorum, Meique omnes. Ratio est: quia Concilium Tridentinum *sess. 14. cap.* 5. agens de Contritione, ut est pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ utique non tantùm fructuosè, sed etiam validè conferendi, Contritionem in genere definit esse Dolorem animi, & detestationem peccati, *cum proposito non peccandi de cætero*: & insuper in specie dicit, Attritionem cum Sacramento sufficere ad justificationem, *si voluntatem peccandi excludat*: atqui voluntas peccandi non excluditur nisi per propositum absolutum non peccandi de cætero, minimè verò per ejusmodi velleitatem, quippè quæ stare possit cum actuali affectu, & voluntate peccandi mortaliter. Et hinc ratio est: quia cùm ejusmodi velleitas sit nimis imperfecta aversio à peccato, & conversio ad Deum, quippè potens stare cum absoluta voluntate peccandi, non est credibile, nec rationabile ex institutione sufficere ad valorem Sacramenti tanquam partem essentialem, vel materialem.

III. Certissimum ergo est, Pœnitentem cum tali ineffi- 306
caci velleitate tantùm non posse fructuosè absolvi. Ad validam tamen absolutionem, validèque suscipiendum Sacramentum pœnitentiæ sufficere quamcumque displicentiam peccati cum velleitate non peccandi docuerunt gravissimi DD. atqui maximè Thomistæ, *Victoria, Medesma, Canus, Cajetanus, Sylvester, Covarruvias*, alii apud Suarez *d. 20 sect. 4.* Tannerum *q. 6. dub. 4.* Hæc autem velleitas ita perfectè expli-

explicari debet: *Ego quidem jam non habeo voluntatem peccandi mortaliter, & Deum offendendi; imò omninò vellem, ut nunquam offenderem Deum; sed quia non possum desistere, vel tam ægrè desisto à voluptate, cui adeò assuetus, & immersus sum, à tali injusto lucro, à vindicanda injuria mihi illata, ideoque nequeo in me excitare absolutam voluntatem, tale quid nunquam ampliùs committendi, non possum absolutè, & sine mendacio dicere: Propono, statuo, decerno firmiter non admittere ullum crimen mortale, non offendere Deum mortaliter: nominatim hoc vel illo peccato, &c.* Itaque tota hæc velleitas resolvitur in hanc voluntatem conditionatam: vellem non peccare ampliùs, si mihi meo judicio possibile; vel, nisi mihi adeò difficile, & molestum esset.

307 Insuper certissimum est, & apud hos etiam Doctores in confesso, talem velle istam penitentem per se loquendo, nec posse licitè absolvi, cùm non sit administrandum Sacramentum ullum indisposito, & incapaci fructus Sacramentalis, ac principalis, scilicet gratiæ; quia tamen per accidens in certis circomstantiis fas est Sacramentum conferre indigno, ut suo loco videbitur, ideò etiam in proposito possent occurrere tales circumstantiæ, quibus fas esset, tale velleistam absolvere, absolutione futura informi quidem, & infructuosa, attamen non invalida, nec forma falsa; sensus enim erit: Absolvo te à peccatis tuis, quantum est ex parte Sacramenti, da quo alibi suo loco. Et quia hanc Sententiam referentes neque doctissimi *Suarez, Vasquez, Lugo*, ulla censura notant, quin noviter eam secutus est Thomas-Hurtadus apud Gobat *num.* 187. ideò ob tantorum illorom DD. authoritatem videri posset non adigendus saltem ad repetendam Confessionem is, qui eum tali velleitate est confessus, modò putaverit talem velleitatem sufficere, vel si non putavit sufficere, illam sit confessus, neque tunc habuerit formale propositum peccandi mortaliter: quin etiam videri posset in aliquo, licèt rarissimo casu, talis velleista absolvi posse: sed hæc videri possunt, secluso Concilio Tridentino; hoc autem in proprietate verborum attento suprà N. II. mihi videri non possunt.

§. II. *Propositum firmum.*

308 I. PRopositum non peccandi de cætero debet esse firmum, utique non semper firmitate eventus futuri, sed firmitate voluntatis præsentis tantùm, ut nimirum, quamdiu propositum manet in animo, tamdiù nequeat homo scienter admittere ullum peccatum mortale; non necessario inferes te non habuisse propositum firmum: sed ex eo, quòd stante tuo proposito, ac voluntate præsenti non peccandi de cætero, fueris ita dispositus, ut si tunc oblata fuisset occasio patrandi aliquod peccatum mortale, fueris, vel non fueris eam amplexurus. Si enim durante illo proposito fuisses illam facile, vel certò amplexurus, liquidum erit tuum propositum non fuisse firmum; si autem durante illo statu voluntatis, fuisses illam occasionem execraturus, certus sis, tuum propositum fuisse firmum, quidquid nam, & deinceps facturus sis, & consequenter tunc ratione propositi fuisses sufficienter dispositus ad Absolutionem: quod valde nota propter varios scrupulos emergentes.

309 II. Propositum quoad voluntatem præsentem non peccandi de cætero adeo firmum esse necesse est, ut quis nullius mali metu, nullius boni amore velit imposterùm peccare mortaliter: alioquin illud malum, v. gr. mors, plus timeretur; & illud bonum, v. g. vita, voluptas, lucrum, pluris fieret, & æstimaretur, quam ipse Deus, quod utique est infandum. Quare neganda est Absolutio cuicumque, qui non est actualiter, vel virtualiter, ita dispositus, ut malit quodvis malum perpeti, quovis bono, vel lucro carere generatim, quàm crimine lethali offendere Deum. Navarrus c. 1. num. 7. Communis DD. *Generatim* dico, *& in confuso*. Cavendum enim est Confessario, ne pœnitenti proponat in particulari mala valde acerba, ut jam *suprà num.* 105. de Dolore summo requisito monui. Nam fieri potest, ut quis generaliter velit omnia perferre mala, quàm admittere noxam inferno dignam; nolit tamen hoc, aut illud speciale malum potiùs portare, quàm hoc peccatum vitare, verb. grat. non sumere vindictam de improbo læsore honoris: idque ideo, quòd sicut jucunda potentiùs nos movent, quando speciatim proponuntur, sic etiam terribilia speciatim proposita majorem nobis horrorem incutiunt, & consequenter à bono eis contrario avertunt, quàm quando de illis generatim fit mentio. Quare prudentes Confessarii in particulari non solent quoad propositum plus interrogare, quàm, sitne penitens paratus mori potiùs, quàm deliberatè relabi mortaliter. Quòd si pœnitens nutet, aut etiam dicat se dubitare, quid facturus esset, si vel peccandum, aut hoc, vel illud genus mali subeundum esset: si quidem illa dubitatio sit in solo intellectu, & nondum ullatenus in voluntatem redundet, (juxta mox dicenda *num. seq.*) absolvendus erit: si verò dubitatio illa in voluntatem redundet, ut scilicet quis deliberatè dubitet, an malit in ejusmodi eventu parere Deo, vel diabolo, homo ille pessimè erit dispositus, nec absolutione dignus. Quare talis vel debet se absolutè resolvere, quòd mallet potiùs subire id mali, quàm irritare Numen, vel saltem dicat intra se: Si hoc evenerit, habeò jam animum faciendi id, quod bonum Christianum decebit, quod Deus exiget, &c.

III. Propositum firmum voluntatis tantùm non peccandi de cætero requiritur, non item necessariò credulitas, vel persuasio certa ex parte intellectus, ut nimirùm pœnitens certò credat, vel animo sibi persuadeat, se non ampliùs peccaturum, aut hoc, vel illud peccatum non ampliùs patraturum, ut notant DD. communiter, nominatim Valentia *hic disp.* 7. *q.* 11. *pu.* 2. Layman *c.* 4. *n.* 8. Ratio est: quia propositum, vel proponere, est actus voluntatis; credulitas verò, seu existimare, ac credere, se facturum, quod voluntas proposuit, est actus intellectus, qui, ob cognitam humanæ voluntatis mutabilitatem, ex illo proposito non necessariò consequitur. Potest enim quis verè dolere & detestari peccatum, ac verè & absolutè proponere se de cætero non peccaturum, seu firmum propositum, ac sufficiens concipere abstinendi imposterùm: tametsi valde timeat, aut etiam existimet, imò certo credat se ob expertam voluntatis suæ inconstantiam, & fragilitatem suam, denuò relapsurum, non omnia peccata mortalia, vel hoc certum peccati genus non evitaturum. Unde si pœnitens dicat: *Omninò quidem doleo, ac firmiter propono imposterùm abstinere; interim tamen scio, iterùm faciam, iterùm labar, jam toties expertus, &c.* is tanquam benè dispositus, præmissa confirmatione, ac consolatione debita, absolvendus est. Quia sensus verbi, *iterum faciam*, est tantùm indicativus, seu enumerativus ex parte intellectus. Secùs, si sensus esset optativus, seu volitivus ex parte voluntatis significans, scilicet actualem aliquem affectum voluntatis ad peccatum in futuro, quod valde notandum. Ceterùm, si penitens spectata sua fragilitate, inveterata prava consuetudine, omninò impossibile judicet, ut de cætero ab aliquo, vel aliquibus peccatis mortalibus abstineat, inducendus efficaciter erit à Confessario, & attenta divinæ gratiæ efficacia, omnino sibi persuadere debet, non esse impossibile, atque in divina gratia sola, non in se confisus, firmum Propositum concipere de cætero abstinendi, dicens cum Apostolo: *Omnia possum in eo, qui me confortat: Christus, non ego, sed gratia Dei mecum. Ego nihil, sed cum Deo omnipotente omnia. Ego, & Deus omnipotentes sumus.* Quòd si hoc facere nequeat, vel potiùs nolit, cùm reverà possit, jam tanquam vera Contritione destitutus, de gratia Dei desperabundus; adeoque ad justificationem, & Sacramentum indispositus absolvi non poterit ex propria sua culpa. 310

IV. Propositum firmum voluntatis tantùm, non peccandi de cætero requiritur, non etiam promissio nova obligatoria secundùm omnes. Sufficit enim ad justificationem, & reconciliationem cum Deo voluntas seria servandi mandata ejus, nulla lege requiritur nova obligatio. Quin optimè notat Sanchez *l.* 4. *Moral. de voto c.* 1 *num.* 31. Quando penitentes, ut sæpè solent, promittunt Confessario se hoc, vel illud genus peccati non ampliùs commissuros, hanc promissionem non solùm non esse votum, cùm non dirigatur ad Deum, sed neque obligare sub distincto reatu ad non relabendum: quia nimirùm solùm proponunt deinceps legem Dei servare, non novam sibi obligationem imponere. Audivi, & audies subinde unum, alterum expresse dicere: Promitto Deo imposterùm abstinere ab hoc peccato, non statim crede, eos emisisse votum obligans sub mortali: sed quære priùs, an sciant oriri ex ejusmodi verbis deliberatè prolatis talem obligationem, & ex responso judica. Quare meritò monet Layman *supra num.* 8. Non rectè agere Confessarium, si penitentem suum adigat ad specialem promissionem, vel etiam juramentum de hoc, vel illo peccatu imposterùm non patrando, præterquàm in raro casu, ut ob nimios frequentes relapsus contra toties iterata proposita; de quo *q. seq.* aut si peccatum Communitate valde perniciosum sit, v. gr. proditionis, posset tunc imperari Pœnitenti, ut ante absolutionem juratus promittat, se tale peccatum non patraturum; si id medium opportunum judicet Confessarius ad absterrendum hominem à crimine admodùm pernicioso; quâ etiam ratione ante absolutionem ab excommunicatione exigi solet juramentum de parendo imposterùm Ecclesiæ. Sic Laym. 311

§. III.

§. III. *Universale, & inefficax.*

312 I. PRopositum non peccandi de cætero mortaliter, sine dubio debet esse universale, & se extendere ad omnia mortalia imposterùm evitanda, juxta omnia dicta *suprà sect. 1. quæst. 2. §. 3. De dolore universali respectu mortalium necessario requisito ad justificationem extra, & intra Sacramentum.* Non enim potest esse dolor supernaturalis efficax, & universalis respectu mortalium commissorum, nisi etiam sit efficax, & universalis respectu omnium mortaliom committendorum imposterùm, idque vel explicitè, vel saltem implicitè, juxta ibidem explicata. Quare propositum etiam universale habere censeris, quando tuum propositum expressè quidem formas de uno solo, at formas sub motivo communi cæteris peccatis tuis: ut si Reus quinque peccatorum mortalium, dicas sincerè: Moriar potiùs, quàm admittam imposterùm ullum ex his quinque peccatis, dummodò non habeas vigentem affectum erga unum aliud. Gobat *num. 193.*

313 II. Propositum non peccandi de cætero debet esse *efficax*, ita ut dum tale Propositum voluntatis actu durat, homo re ipsa moveatur ad omnem adhibendam operam, & media necessaria ad evitandum imposterùm peccata, & specialiter ad amovendas, & fugiendas occasiones proximas peccatorum mortalium, ad satisfaciendum, vel restituendum pro injuriis, vel damnis illatis, ad remittendam ex animo offensam, &c. *Omnes.* Ratio clara est: Quia intentio finis, si absoluta, & firma sit, statim movere debet ad quærenda, & amplectenda media necessaria: atqui ad evitandum imposterùm peccata necessarium medium est, fogere, & amovere occasiones peccandi, saltem proximas, juxta illud Prov. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo*: & Matth. 18. *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te, &c.* Itemque satisfacere, restituere, offensam remittere: alioquin enim vel peccatum priùs continuabitur, vel de novo inchoabitur: sicque semper homo erit indispositus ad justificationem: ergo, &c. Et hinc

314 III. Qui non vult occasiones proximas peccatorum relinquere, non satisfacere, vel restituere, quibus debet, non remittere ex animo offensam, non potest absolvi, ne quidem in articulo mortis. *Omnes.* Ratio clara est: Quia talis nullo modo est verè Pœnitens, nec attritus quidem, neque enim est dolor absolutus, & efficax, quippè cum quo stat adhuc affectus actualis ad peccatum, cujus occasiones relinquere non vult; imò ipsum peccatum injustitiæ, inimicitiæ, & consequenter nec perfectè avertit se à peccato, neque ad Deum convertit: ergo simpliciter incapax absolutionis, quæ proinde ei, etiam in articulo mortis neganda erit, omnibus tamen priùs tentatis. Quoad occasiones peccatorum, & recidivas evitandas (res frequentissimæ praxis, & maximè operosa Confessariis) necessariò pluribus agendum est seorsim *quæst. seq.* Quoad satisfactiones autem, & remissiones offensarum praxis solet esse difficilis, maximè in articulo mortis, loco paradigmatis pono unicum casom, eum resolutione practica Confessarii, ad cujus Exemplar discat practicare & in cæteris.

315 IV. Titius gravi injuria affectus à Sempronio, quærit omnes ulciscendi modos, & corripitur morbo lethali: confitetur inter cætera iram gravissimam, & inflexibile propositum se vindicandi, tandem urgente Confessario, ait se ignoscere Hosti, si moriturus sit: si autem rursus convaluerit, se omninò par pari redditurum. Nec potuit ulla ratione adduci à Sacerdote, ut simpliciter ignosceret. Quid cum tali Pœnitente tu ages Confessari? Omnia utique tibi tentanda erunt. 1. Rotundè dices non posse te ipsi impertiri Absolutionem, & proinde illum tam certò, quàm certò Christus pro ipso, & toto mundo mortuus est, æternùm damnandum, æternisque suppliciis cum furibus, & latronibus, ipsisque Christi Crucifixoribus excarnificandum, &c. 2. Efficaces Scripturæ sententias inculcabis, præsertim fulminatricem illam Christi sententiam, Matth. 18. *Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris, &c.* Item illam Eccl. 28. *Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam: In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis deprecatur. Ipse, cùm caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo. Quis exorabit pro delictis ipsius?* Si hæc, & similia non proficiant. 3. Debes denique in genua provolutus accedere ad pedes indurati, exhibere ipsi imaginem Crucifixi, atque obtestari per innocentes Christi plagas, per Coronam spineam, per Sanguinem, &c. ut si non hosti, saltem ipsi Christo remittat, & condonet injuriam, &c. prout fecerunt fervidi Confessarii diversarum Religionum, idque plerumque cum optato effectu. 4. Debes denique & tu hos imitari, etiam sub peccato, si speres animum obdurati expugnari posse. Quia quilibet tenetur etiam cum suo incommodo aliquo succurrere proximo versanti in præsenti periculo æternæ damnationis, saltem ex fragilitate humana potiùs, quàm ex malitia deliberata: est autem etiam vehemens passio iracundiæ, ac vindictæ, maxima fragilitas humana: ergo, &c.

§. IV. *Per se regulariter formale, expressum, &c.*

I. AD Contritionem etiam perfectam, extra, vel in- 316
tra Sacramentum justificativam per se universaliter necessariò non requiritur formale, expressum propositum de cætero non peccandi mortaliter, sed sufficere potest etiam propositum virtuale in ipsa vera contritione formali semper inclusum (eo ipso enim, quòd seriò detestans peccata præterita ad abolendam offensam Dei, ejusque amicitiam reconciliandam, hoc ipso virtualiter, & implicitè fugit, & excludit peccata futura, quæ æquè sunt offensa Dei, ejusque amicitiæ destructiva.) Ita communis DD. cum Navarro *Man. cap. 1. num. 6.* Layman *hic tract. 6. cap. 4. num. 6.* Dicastillo *d. 2. dub. 6.* Ratio est: quia potest à peccatore elici vera Contritio formalis absque actuali formali expresso proposito non peccandi de cætero: idque non tantùm physicè, cùm sint actus distincti realiter, separabiliter, & à potentia libera eliciendi, sed etiam practicè defacto; quando scilicet non occurrit cogitatio de tali proposito formando, de vita imposterùm instituenda, aut peccatis emendandis prout sæpiùs contingere potest, tum in articulo mortis, de quo infrà iterum: tum aliàs, ut dum quis angustia temporis premitur, vel vehementia doloris absorbetur, aut etiam amore in Deum abripitur, ut tunc, etiam tempore absolutionis, de futura vita emendanda, peccatis vitandis nihil cogiter, nec consequenter aliquid actu proponat. Atqui omnis vera supernaturalis Contritio est sufficiens dispositio ad justificationem; perfecta quidem se sola, imperfecta autem, seu attritio cum Sacramento suscepto, juxta hactenùs latè dicta: ergo ad Contritionem extra, vel intra Sacramentum justificativam per se universaliter necessariò non requiritur formale expressum Propositum non peccandi, sed sufficere potest simplex actus detestationis peccati cum virtuali incluso Proposito. Certè 2. Reg. 12. Davidi contritio dicenti: *Peccavi, Domine*: statim dicitur: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*: nulla facta mentione Propositi de cætero non peccandi: Ipsumque Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 4.* assignans conditiones attritionis una cum Sacramento sufficientis ad justificationem per modum dispositionis nihil dicit de proposito formali, insinuans nimirùm sufficere Propositum virtuale in vera attritione necessariò involutum: cùm nemo velit committere, quod ei seriò displicet: adeòque omnis, qui seriò & ex corde dicit: displicet mihi peccatum, etiam dicit implicitè, se nolle amplius committere, quod adeò displicet.

II. Ad Contritionem formalem etiam perfectam extra 317
Sacramentum justificativam per se regulariter requiritur Propositum formale expressum de cætero non peccandi mortaliter. Communissima Doctorum apud citatos omnes. Laym. *num. 6.* Lugo *disp. 5. num. 97.* Sumitur ex Scriptura, & Sanctis Patribus passim ad Pœnitentiam requirentibus novam vitam, nimirùm in Voto, & Proposito, adeò ut DD. Gregorius, & Ambrosius definiant Pœnitentiam esse *peccata præterita plangere, & plangenda non committere.* Ipsumque Concilium Trident. cit. sess. 14. cap. 4. Contritionem generatim definit esse dolorem, & detestationem peccati *cum Proposito non peccandi de cætero.* Et ratio clara est. Quia quicunque verè dolet, & conteritur de peccatis præteritis, semper ita est dispositus, ut si subeat mentem cogitatio de vita futura, infallibiliter eliciat actuale, & formale Propositum de cætero non peccandi, & offendendi Deum mortaliter, cùm motivum, ac finis cujusque veræ Contritionis, scilicet abolitio offensæ Dei, & ejus amicitiæ reconciliatio æquè moveat ad detestationem præteritorum, & fugam futurorum peccatorum, & hoc utrumque ad eum finem æquè sit necessarium: alioquin certè non censetur, verè, & seriò dolere de offensa Dei, qui cogitans de futuro, non actu proponeret etiam in futurum vitare offensam Dei. An tu verè contritum ob Deum summum bonum offensum, vel verè attritum ob metum inferni, verèque dolentem censeres, qui durante eo dolore interrogatus, quid in futurum facere statuat, non promptissime responderet! *Ah! quomodo possum ob hoc motivum seriò anteacta peccata detestari, & plangere, & tam detestanda, plangendaque rursus committere velle?* Quid de tergiversante judicares? Atqui verè dolens, contritus, vel attritus de peccatis, recordatur futuræ vitæ: ergo regulariter debet habere actuale Propositum de cætero non peccandi mortaliter: neque video, quomodo reus gravium

pecca-

peccatorum, deque illis seriò dolens possit suspendere actum expressi propositi de cætero illa vitandi, si dolenti occurrat cogitatio de vita longius producenda, maximè occurrentibus tentationibus circa occasiones proximas peccatorum deferendas, alias difficultates superandas, &c. ubi sanè robusto proposito opus est, ne dolor claudicet, vel evanescat, etsi forte habitus.

318 III. Ad contritionem, vel attritionem in Sacramento Pœnitentiæ justificativam, quàm maximè regulariter requiritur formale, & expressum Propositum de cætero non peccandi mortaliter. Ita DD. citati docent, omnes verò uno ore consulunt. Ea ratio clara est. Quia in Sacramento Pœnitentiæ tam Pœnitens, quàm Confessarius debet esse formaliter certus de sufficienti dispositione Pœnitentis ad licitam, & fructuosam susceptionem Sacramenti, & absolutionis Sacramentalis: atqui nisi Pœnitens, mortalium reus actuale, & formale Propositum de cætero abstinendi à mortalibus conceipiat, ac Confessario manifestet, regulariter vix unquam, neque ipse Pœnitens, minùs Confessarius erit satis securus de sufficienti dispositione, præsertim verò de supernaturali, & efficaci dolore; ut jam indicatum: unde rectissimè concludit Laym. cit. num. 6. Quare rectè agunt Confessarii, quod tale Propositum à Confitentibus exigant, eosque alia ratione absolvendi nolint; quia nisi Pœnitens absolutum Propositum concipiat ab omnibus peccatis mortalibus abstinendi, signum est, ejus dolorem generalem non esse, neque ad omnia peccata se extendentem; ideoque non sufficientem dispositionem, ad gratiam Sacramenti accipiendam. Qua ratione conciliari possunt Doctores, quorum aliqui ad justificationem peccatoris formale propositum vitandi peccata requirunt; alii verò implicitum, in ipsa peccatorum detestatione inclusum sufficere ajunt. Sic Layman sapienter. Nihilominus adhuc dixi: *Regulariter*. Nam

319 IV. Etiam in Sacramento Pœnitentiæ ad justificationem peccatoris quandoque per accidens, omnium consensu sufficit Propositum implicitum in ipsa attritione inclusum, absque formali expresso Proposito de cætero non peccandi: idque in duplici præcipuè casu. Primus est (ut aliàs sæpius contingere possit, certè in Sacramento rarissimus) quando Pœnitens dolori peccatorum præcedentium ita immersus, & absorptus est, ut non occurrat ei cogitatio de futura vita instituenda, vel emendanda: adeoque neque de Proposito eliciendo, toto tempore confessionis, & absolutionis. Secundus casus frequenter est, quando jamjam instat inevitabile periculum, & non adest possibilitas recitandi ullum ex peccatis. Ad quid enim tunc Confessarius horretur talem hominem ad eliciendum Propositum seu absolutum, seu etiam hypotheticum, vel conditionatum, sub conditione impossibili mortis evadendæ, de non iterandis illis peccatis? Quamquàm eum Gobat *Casu VIII. num.* 207. non reprehendere, qui expressè tali diceret: Nonne ita detestaris peccata tua, furta, spurcitias, &c. quas jam mihi manifestasti, ut si Deus vitam tibi produceret ad multos, vel paucos annos, nunquam esses relapsurus, vel relabi velles in tam fœda, Deoque displicita peccata?

QUÆSTIO II.

Quid agendum Confessario cum Pœnitente continuò recidivo: seu continuò redeunte cum iisdem peccatis gravibus?

SUMMARIUM.

321 *Quid occasio remota?*
322 *Propinqua, &*
323 & 324 *Proxima?*
325 Usque ad num. 328. *Quid & qualiter agendum cum recidivis ex occasione proxima?*
328 & 329 *Specialiter cum concubinariis?*
330 Usque ad num. 333. *Quid cum recidivis ex intrinseca tantùm fragilitate?*
333 *Specialiter quoad mollitiem?*
334 Usque ad num. 340. *Specialia quoad Propositum vitandi peccata venialia.*

Ante omnia advertat Confessarius, & inquirat, an frequentati lapsus, & recidivæ fiant ex occasione aliqua extrinseca, & proxima; an verò ex intrinseca fragilitate tantùm, & deinde procedat, ut sequitur. Et monet optimè solertissimus Laym. cit. c. 4. n. 10. §. *His quadam*. Considerandum in hac materia, quo præcipue Pœnitens motivo ad frequentes Confessiones accedat. An quia à Domino, Pædagogo, Præfecto adigitur, aliàs non accessurus. In tali homine magnum periculum est, ne sit malè dispositus; an solùm, quia consuetudinem habet octavo quoque die confitendi? in tali etiam magnum periculum est, si eandem peccati mortalis speciem sine emendatione sæpius afferat: an denique quia dolore, & indignatione propter relapsus suos concepta iterùm Pœnitentiæ, ac Confessionis suæ remedium quærit; & talis censeri debet bene dispositus. Sic Layman Casista Germanus.

§. I. *Quasnam occasiones peccatorum necessariò devitare debet Pœnitens?*

Tenetur Pœnitens proponere, ac deinceps devitare peccatorum mortalium occasiones proximas: ac etiam propinquas, si commodè possit: non item remotas tantùm. Certum apud omnes. Explico, sed ordine inverso. 320

I. *Occasio remota* peccandi dicitur, ad quam interdum ex mera peccantis fragilitate, aut libera malitia peccatum sequitur. Et hujusmodi occasio peccandi, ubique est in toto universo. Nihil enim tam bonum, & sanctum est, quod non sit, vel possit esse aliquibus occasio peccandi ex sua fragilitate, vel malitia. Et tales occasiones remotas vitare, vel vitandi Propositum minimè necessarium est Pœnitenti; quippè ferè impossibile: alioquin, ut alicubi Apostolus: Deberemus ex hoc mundo exire: certè viatores nec in cœlo futuri securi, ut patuit in Angelis apostatis. 321

II. *Occasio propinqua* dicitur, quæ sine magna difficultate, & cautela non possumus uti sine peccato: quia nimirùm tunc homo non ex mera fragilitate, vel libera malitia, sed vi occasionis induci solet ad peccatum: ut sunt quædam officia, servitia, occupationes: ut militum, mercatorum, cauponum, & sæpè famulorum, & ancillarum, &c. Atque has etiam propinquas occasiones vitare, & vitandi propositum, necessarium est vere Pœnitenti, si tamen absque magna difficultate, vel incommodo possit: Secùs si non possit. Nam etiam occasio propinqua, & propinquum periculum peccandi mortaliter, non necessitat moraliter ad peccandum, ideoque stare potest cum vero, & firmo Proposito non peccandi. Unde absolvendi sunt milites, mercatores, famuli, ancillæ, &c. quibus ex officio, negotio, domo, &c. imminet propinquum peccandi periculum, quo sæpius peccare solebant, si absque magna difficultate, vel damno notabili dimittere nequeant: dummodo serio proponant peccatum vitare imposterùm. Ex communi Layman cap. 4. num. 9. 322

III. *Occasio proxima* peccandi dicitur illa, *in qua creditur, vel credi debet rationabiliter, perpensis omnibus circumstantiis, pœnitentem rarò, vel nunquam mansurum sine peccato mortali*. Ex communi Navarrus cap. 3. num. 5. Layman cit. alii passim. Ut si homo in libidinem pronus, & jam sæpius lapsus, in domo complicem detineat, &c. Et has tandem occasiones proximas vitare, ac vitandi Propositum, si moraliter possibile sit, simpliciter necessarium est ad veram Pœnitentiam, Contritionem, & Absolutionem Sacramentalem. Ratio clara est: quia non evitare occasionem proximam peccandi mortaliter, idipsum per se est peccatum mortale: juxta illud suprà allegatum: *Qui amat periculum, peribit in illo*. Atqui ad veram Pœnitentiam requiritur necessariò Propositum vitandi omnia peccata mortalia: ergo etiam istas occasiones proximas peccandi mortaliter. 323

IV. Dixi: *in qua creditur, &c.* Tanner *hic disp.* 6. *quæst.* 9. *num.* 106. addit: *Vel probabile est, te esse lapsurum in peccatum*. Sed non placet. Quando enim solùm est probabile, te succubiturum in tali occasione tentationi, certè etiam probabile est, te non succubiturum. Occurrunt enim graves rationes, ob quas vir prudens judicat, te lapsurum in hac occasione: contrà verò sint etiam graves rationes aliæ, ob quas alius æquè prudens judicat, te non lapsurum: certè hujus judicium sequendo, sine nota temeritatis, ob rationabilem causam poteris te committere huic occasioni, certò non commissurus, si scires vel certò crederes, te lapsurum. Quare Confessarius non judicabit esse in occasione proxima peccandi, v. g. se inebriandi, fornicandi, &c. qui in tali loco decies tentatus, succubuit solùm ter vel quater: secùs, si octies, vel septies, & bis vel ter tantùm peccatum evitavit, & superior evasit. Quapropter huic, non illi, nolenti hanc occasionem relinquere, neganda erit absolutio. Quia Joannes Caramuel *Theolog. Regular. disp.* 20. *num.* 1056. vult etiam dandam absolutionem illi, qui toties fuit victor, quoties victus, referente, & non contradicente P. Gobat, *Casu* 16. *num.* 516. Eademque ratione, si sit aliqua domus, aliquis conventus Scholarium, in qua domo omnes ferè ancillæ, vel famuli: in quo convictu omnes ferè studiosi hactenus fecerunt naufragium castitatis, censenda erit ibi esse occasio proxima ruinæ, & nolenti talem domum relinquere sine urgenti causa, aut adire volenti neganda erit absolutio- 324

tio,

tio, juxta mox dicenda. Secus dicendum, si aliqui quidem ibi seducti, & lapsi sunt, plures tamen illæsi evaserunt: quæ omnia consideratis circumstantiis personarum, locorum, &c. prudentis Confessarii arbitrio necessariò relinquuntur.

§. II. *Quid agendum cum recidivis ex occasione proxima?* Et specialiter quoad concubinarios?

325 I. SI frequentati lapsus, & recidivæ peccati fiunt ex occasione proxima, Confessarius ab eo exigat expressum, & absolutum propositum eandem occasionem, quamprimùm poterit, relinquendi: sin minùs, absolvere non poterit. Res clara. Quòd si enim Pœnitens nolit proponere occasiones de cætero peccandi deserere, fieri, aut præsumi non poterit, eum verè peccata præterita detestari, & evitare velle imposterùm: ideòque tanquam indisposito collatum Sacramentum esset nullum, & tam recipiens, quàm conferans, seu absolvens peccaret sacrilegio mortali. Multò magis, quando Pœnitens à Confessario jam semel, & iterùm jussus dimittere talem occasionem, v. gr. concubinam domo ejicere, & non fuit executus, cùm tamen commodè, absque alio gravi detrimento exequi potuisset, clara satis erit præsumptio, eum in prioribus confessionibus non habuisse verum, firmum, & efficax emendandi propositum: ideòque jam, etiamsi denuò proponat, vel promittat, non est absolvendus, antequam reipsa præstet: & dicendum tali à Confessario: Tu priùs tandem præsta tuum officium debitum, deinde redi, & ego præstabo meum. Ex communi Layman *cit. num.* 11. At dicat Pœnitens: *Juro Reverentiæ vestræ per Deum verum, & vivum, me quamprimùm istam occasionem, domum, concubinam &c. dimissurum.* Admitterem juramentum, (ait rectè Gobat *cit.*) & absolverem pro ista vice: at certè non alia vice, si rediret, perjurii, & relapsus reus. Tandem optimè notat Layman *loc. cit.* Neque in his casibus universalem regulam statui debere, cùm fieri possit, ut licèt aliàs semel, & iterùm admonitus concubinam non dimiserit, (restitutionem, satisfactionem, reconciliationem cum inimico, &c. non fecerit) nunc tamen evidentiora signa mutatæ voluntatis, serióque præseferat, ut ejus promissio acceptari, eique absolutio dari possit. Et insuper,

326 II. Quando Pœnitens gravi necessitate ejusmodi occasioni peccandi esset adstrictus, ita ut eam aut sine scandalo (quod non rarum in occultis peccatis,) aut sine gravissima, vel saltem gravi corporis, famæ, vel fortunæ, jactura, aut incommodo dimittere, vel devitare non possit, positis certis conditionibus mox infrà enumerandis, in ea relinqui ad tempus durantis necessitatis, & à Confessario absolvi poterit. Communissima Doctorum cum Navarro *cap. 3. num.* 16. Sanchez *lib. 1. moral. cap.* 8. Layman *num. 9. ubique omnes.* Et sumitur *Arg. cap. Consultationi, De frigidis, & maleficiatis.* Ratio est: quia occasio peccandi in se peccatum non est, sed tantùm periculum peccati adfert, neque tamen necessitatem peccandi infert, seu libertatem tollit; sed potest cum ea consistere vera detestatio peccati, & absolutum propositum adhibendi operam, ut imposterùm peccatum evitetur: ergo quamvis ob periculum adjunctus sit timor, vel existimatio voluntatem fortè aliquando immutatum iri: non apparet, cur certum discrimen famæ, honoris, fortunarum, sanitatis, &c. non possit excusare tali periculo se relinquentem (vel permittentem: Layman *citat.* rectè sic argumentatur. Vel præceptum declinandi occasiones peccatorum affirmativum est, & tunc manifestè liquet, non obligare in tali necessitate; vel si contendas negativum esse præceptum non adeundi periculum, aut in eo persistendi, tunc respondeo, intelligendum esse præceptum, ne quis ultrò, ac voluntariè in peccandi periculum se conjiciat, aut in eo persistat, hìc autem moralem quodammodò necessitatem intervenire. Sic Layman.

327 III. Ad hoc autem, ut talis Pœnitens ob necessitatem in occasione peccati persistens censeri possit verè contritus, vel attritus, ac per hoc dispositus ad validam, & fructuosam absolutionem ei licitè impertiendam, quatuor potissimùm conditiones ei necessariò habendæ sunt. I. Animi resignatio, & parata voluntas deserendi illam occasionem, si commodè posset, & quamprimùm commodè poterit. II. Vera Pœnitudo peccatorum præteritorum in ejusmodi occasione commissorum. III. Verum, ac firmum Propositum non peccandi de cætero in ea occasione: ad quod etiam necessariò requiritur, ut ex occasione proxima faciat remotam, v. gr. si complicem domi habeat, nimiam familiaritatem, & blanditias caveat, solus cum sola, noctu præsertim, in eodem loco non commoretur: in potu sibi temperet, &c. IV. Spes firma, & fiducia, quòd adjuvante divina gratia, cui cooperando sedulò, omnia possumus, deinceps possit abstinere à peccato in ea occasione, (nam qui certò crederet, vel putaret impossibile sibi esse in tali occasione abstinere à peccato, debet omninò deserere, non obstante quacunque difficultate, & incommodo: ut monent Layman, Lugo, alii communiter.) His quatuor conditionibus concurrentibus, Pœnitens prudenter judicatur veram Contritionem, & Attritionem habere, etsi non proponat statim deserere, vel devitare illam occasionem. Quia occasiones illæ aliàs proximæ, & voluntariæ, his conditionibus concurrentibus, fiunt Pœnitenti remotæ, & involuntariæ: quas si habeat, absolvendus est: & asserenti se habere, debet credere Confessarius, quia Pœnitens in hoc foro testatur tam pro se, quàm contra se. Si non habeat, Confessarius, & Pœnitens, data, & accepta absolutione, peccabunt mortaliter, & facient Sacramentum nullum, ut suprà dictum, *num. II.* Jam ulteriùs:

§. *Specialiter quoad concubinarios.*

IV. QUamquam concubinarii notorii. 1. Ob scandalum 328
vix unquam possint absolvi, nisi ejecta priùs infami pellice, juxta communem DD. cum Navarro *cap* 16. *num.* 20. Quin jubentur à Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 8. subjici excommunicationi, nisi post trinam admonitionem factam ab Episcopo, se emendaverint. 2. Atque insuper consentiunt DD. etiam occultis concubinariis ordinariè absolutionem dandam non esse, nisi promittant se concubinam quamprimùm à se amandaturos, propter maximum, quod ex cohabitatione oritur, periculum. 3. Etiam minimè obstante vulgari prætextu, quòd talis persona, ancilla, domestica &c. admodùm utilis, & quasi necessaria sit rei domesticæ, ex ejus dimissione aliquantum rei familiaris detrimentum secuturum, aliam æquè utilem, ac industriam non facilè habendam: &c. vulgaris iste laqueus diaboli est, etiam negata absolutione rumpendus, si perditè ametur, & amet, ob inevitabile quasi moraliter periculum relabendi. Certè Castro-Palaus; & Oviedo apud Gobat *num.* 530. neque ob 100. ducatorum jacturam, tibi mediocriter diviti talem periculosam Domesticam permittunt, & meritò. 4. Denique certissimum sit non excusare quamlibet jacturam, vel incommodum ex tali dimissione secuturum. Quare inter propositiones sub Alexandro VII. Anno 1666. die 18. Martii damnatas, & hæc ponitur: *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis est ad oblectamentum concubinarii,* Vulgò *regalo: dum deficiente illa nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ concubinarium tædio magno afficerent; & alia famula nimis difficile inveniretur:* Hæc ibi. Quamvis, inquam, hæc ita se habeant;

Nihilominùs in certo casu circumstantiæ concurrere 329
possunt, ob quas prudens Confessarius aliud decernat, ait Layman *cit. num.* 11. Exempli gratia si aliquis in gravi infirmitate, vel mortis periculo constitutus alium hominem facilè habere non possit, qui necessaria ministret præter Concubinam, ad quam tunc Pœnitens carnis affectum non gerat: ideòque putet, se ejus occasione non lapsurum, cùm primùm autem convaluerit, statim à se amandandam promittat, tali aliquo casu permitti poterit, si scandalum absit, videlicet in concubinatu occulto. Sic Layman ibi ab omnibus receptus. Idem cum longè tamen majori cautela permitti poterit in gravissima, vel saltem gravi necessitate famæ, vel fortunarum; ut si Concubina effrons sic subitò alieno tempore dimissa, irritata, occultum Concubinatum, ac turpitudines evulgatura sit; si non dives, solùm necessaria sustentationi habens, ex dimissione gravem jacturam 100. v. g. aureorum incurrere deberet: denique satis vulgariter, si ipsa sit ancilla, & nequeat aliam adipisci absque pari periculo, cùm tamen ancilla nullo modo carere possit; ita post alios Gobat *num.* 32. In hujusmodi casu Confessarius prudenter condescendere poterit, rigidissimè tamen exactis quatuor Conditionibus *num. præced.* propositis, præsertim tertia, specialibus etiam additis propositis, & remediis efficacibus: utpotè. 1. Quotidiana expressa renovatio Propositi eliciti in Confessionali. 2. Votum Castitatis ad aliquod tempus. 3. Votum subeundi aliquam gravem Pœnitentiam, v. g. jejunum in pane, & aqua, aut notabilis eleemosynæ, quoties relabi contigerit. 4. Quando concubina de se non admodùm voluntaria est, aut gravatè consentire solet: rediens à confessione dicat: jam tandem firmissimè statui mutare vitam. Volo ergo, jubeo, vel rogo seriò, ut si fortè tentatione victus te rursus sollicitavero, resistas omni possibili modo, revocans mihi ad mentem hæc verba: &c. addita etiam promissione præmii alicujus, si impedierit: secùs, si consenserit, &c. vide etiam mox dicenda de mollibus.

§. III.

§. III. *Quid cum recidivis ex intrinseca tantùm fragilitate?* specialiter quoad mollitiem.

330 I. QUando frequentes lapsus, & recidivæ peccati fiunt ex sola intrinseca fragilitate Pœnitentis, absque aliqua speciali extrinseca occasione impellente (uti sunt blasphemiæ, odia, invidiæ, delectationes morosæ, & singulariter mollities, &c.) absolvendus erit Pœnitens toties quoties seriò proponit imposterùm emendare, & omninò abstinere, dummodò Confessarius prudenter credat, eum verè proponere, ac seriò loqui. Communissima DD. Navarrus *suprà*, Sanchez *lib. 2. moral. cap. 32. num. 45.* Layman *cit. cap. 6. num. 10.* Lugo *disp. 14. num. 160.* Filliucius *tract. 7. Instructionis cap. 3.* alii passim. Et docet D. Hieronymus Epist. 46. ad Rusticum relatus *cap.* septies dist. 3. de Pœnitentia: *Non solùm septies: sed septuagies septies delinquenti, si convertatur ad Pœnitentiam, peccata condonantur.* Ratio est: quia redire cum iisdem peccatis de se non est signum deesse verum dolorem, & propositum emendationis; certè non magis, quàm si rediret cum aliis novis diversis peccatis; sed solùm est signum fragilitatis humanæ in tali homine: certè nemo tenetur sub speciali peccato mortali magis cavere, ne idem peccatum decies committat, quàm ne decem specie diversa peccata committat; ergo seriò proponenti vitare deinceps idem specie peccatum, æquè ac proponenti vitare alia peccata, tanquam rectè disposito, absolutio impertienda erit toties quoties cum Confessarius serio proponere prudenter crediderit.

331 II. Ut autem prudenter credere possit Confessarius Pœnitentem toties cum iisdem peccatis redeuntem, modò habere verum, ac serium propositum emendationis, attendere debet, an Pœnitens hactenùs aliquam curam, vel conatum adhibuerit emendationis, quod his signis cognosci potest. Si post proximam Confessionem rariùs, quàm solebat, lapsus fuit; si media adhibuit, quæ ei à Confessario contra recidivam præscripta erant; si occasiones quaslibet peccandi fugit, &c. quòd si præstitit, haud dubiè absolvendus erit; quin etiam, si nihil horum præstiterit, si tamen dicat se modò seriò dolere, quòd divinam Bonitatem toties tam fœdè offenderit, ac promittere se seriam emendationem, ei plerumque Confessarius credere debebit: quia licèt anteà propositum inefficax habuerit, jam tamen verum, & efficax concipere potest: idque affirmanti, plerumque credendum erit, cùm ipse sit sui accusator, defensor, & testis. Sanch. Layman, Lugo, alii communiter. Additque Gobat *cit. num.* 324. Et sanè, quando deinceps notatur aliquis profectus, seu aliqua imminutio peccatorum, habenda est patientia. Ipsa enim imminutio peccatorum est signum propositi, & præbet spem majoris, & majoris emendationis, adeòque tandem perfectæ. Simus ergo, omninò simus erga hos miseros, misericordes, *sicut & Pater noster cœlestis misericors est.* Luc. 6. Sic ille.

332 III. Interdum tamen vehemens est suspicio, & justa præsumptio propositum modernum esse simulatum, inefficax; sufficiens, ut Confessarius prudenter credere non possit: utpotè si Pœnitens post duas, tres, quatuor Confessiones eandem peccati speciem, & eodem, vel etiam majori numero adserat, ut nullus prorsus emendandi, vel resistendi conatus adhibitus videatur: & tunc, (nisi tamen præsens specialia, qualia anteà nunquam, Doloris signa in præsenti Confessione ostendat, quibus præsumptio illa de mala, vel insufficienti Pœnitentis dispositione meritò elidatur) differenda erit absolutio, nominato aliquo temporis spatio, intra quod Pœnitens conatum adhibeat ad criminis emendationem, posteà rediturus, & absolutionem recepturus. Sic Layman *cit. num. 10.* Lessius *in Consiliis V. Confessarius. Casu 7.* sic loquitur. Expedit ordinariè eos dimittere sine absolutione explicato periculo, in quo versantur, & absolutionem fore illis noxiam, cùm non videantur habere sincerum Propositum, ut conentur resistere, & adhibere remedia, quæ præscribuntur. Si non redeant, committat illos Deo, ne se cruciet: Sic Lessius. Ego aliquoties, sed non nisi post sex, vel octo Confessiones sine ulla emendatione peractas, dixi antè datam absolutionem: Quandoquidem nihil tecum proficio, poteris quærere alium Confessarium fortè magis profuturum, aut non, nisi post conatum, & effectum aliquem ad me redire: & uno vel altero excepto, redierunt cum aliquo profectu. Quia in re magna opus est prudentia, & discretione Confessarii, ne Pœnitentem aut severitate avertat, aut lenitate seducat, sicque peccet, & pereat cum illo. Et specialiter in praxi notandum, quod de motivo Confessionis iteratæ initio quæstionis ex Layman prænotavimus. Et tandem in ejusmodi casu difficiliùs danda erit absolutio, si crimina sint publica, v.g. frequentes blasphemiæ, ebrietates, scortationes &c. offenduntur enim, & scandalizantur fideles, si videant hominem post Confessionem sæpiùs repetitam perinde, ut priùs in peccatis suis persistentem, cujusmodi scandalum interdum cum Sacramenti irreverentia conjunctum tolli debet, non obstante privato incommodo, quod Pœnitenti timetur, ne fortè isâ Confessione absterritus in graviora peccata incidat. Sic prudenter idem Layman *eodem num. 10. in fine.*

333 IV. Jam rursus speciatim *quoad mollitiei deditos.* Placet verissimum judicium Cardinalis Toleti, *Summa lib. 5. cap. 13.* Peccatum mollitiei est difficillimæ curationis, quia occasio semper cum homine est, & est adeò universale, ut crediderim maximam partem damnatorum hoc infici peccato. Vix puto esse aliud efficax remedium, quàm frequentissimam Confessionem cum uno, eodemque Confessario, ut fiat ter in hebdomada, si fieri possit: est enim hoc Sacramentum maximum frænum, & qui hoc non utitur, non sibi promittat emendationem, nisi per miraculum à Deo factum, vel rarissimum privilegium. Sic ille verissimè. Interim talis Confessarius in promptu semper habeat alia media, quibus Pœnitentem adjuvare possit. Qualia latè suppeditant Joannes Busæus in panario, Filliucius *tract. 7. instruct. Conf. cap. 3.* Drexelius *in Nuceta*, Costerus *in libello Sodalitatis*, Gobat *Alphab. Conf. Casu 17. à num.* 548. alii. Inter quæ hoc sæpiùs felicem successum habuisse expertus sum. Inquire à tali homine ad quemnam Sanctum, vel Sanctam, vel ad quodnam mysterium vitæ, vel passionis Christi speciali devotione feratur: ubi cognoveris, suade, ut usque ad proximam semper Confessionem quotidie manè, & vesperi dicat flexis genibus, & si copia sit, ante imaginem talis Sancti, vel mysterii: *Domine Deus, qui flammas æternas picis, & sulphuris præparasti hominibus libidinosis, voveo, & promitto tibi me in honorem hujus mei amantissimi Patroni &c. vel hujus amabilissimi mysterii, &c. hac die, hac nocte, abstenturum ab omni turpi tactu mei ipsius.* Et dum actu tentatio vehemens urget, idipsum flexis genibus repetat: multis profuit devota Recitatio Hymni, Ave, Maris Stella: cum singulari reflexione ad *Vers. Virgo singularis &c.* aliis invocata immaculata Conceptio B. V. aut S. Josephus, aliis alia. Sæcularibus, si talia non succedant, consulendum Matrimonium, & subinde ingressus Religionis, vix unquam status Clericalis. Sed si plura desideras, lege Authores citatos, dum non vacat immorari.

¶ Ex dictis colliges, quid sentiendum de iis, qui vel quæ subinde graviùs lapsi, vel lapsæ, id priùs alteri ignoto Confessario confitentur, & deinde ordinario suo Confessario peccatilla leviora? Nam siquidem faciant ex pudore naturali, & timore erubescendi, & confundendi se coram Confessario suo ordinario familiariter valdè noto, non est culpandum, idque imprudenter ægrè ferunt, vel reprehendunt Confessarii ordinarii; (Dummodò tamen priori Confessario omnia sua mortalia confiteantur, ac integritatem Confessionis servent juxta dicenda *cap. seq.*) At verò si hac ratione manerent in occasione peccandi, aut ideo ita circumeant, ut liberiùs peccent, ne ab ordinario Confessario graviùs objurgentur, occasiones dimittere, aut remedia tali peccato emendando adhibere cogantur, &c. omninò gravissimè peccant, & ob defectum vtri doloris, & Propositi Confessio invalida, ac Sacramentum erit nullum. Layman *lib. 5. tract. 6. cap. 8. num. 14.* Filliucius, Lugo *citati*, alii.

§. IV. *Specialia quoad Propositum vitandi peccata venialia.*

334 AD remissionem peccatorum etiam venialium, extra & intra Sacramentum Pœnitentiæ, sicut requiritur necessariò aliqua supernaturalis Pœnitentia, seu dolor, & detestatio eorum, & quidem formalis in Sacramento, juxta dicta suo loco: ita etiam requiritur eadem imposterùm evitandi Propositum, saltem virtute in ipsa illa detestatione, seu dolore necessariò inclusum, (siquidem fieri nequit, ut quis malum peccati verè, & serio detestetur, & imposterùm ab iis abstinere non velit,) multiplici tamen discrimine à proposito requisito ad remissionem peccatorum mortalium: uti ex Conincb. etiam observat Layman *cit. cap. 4. num. 19.*

335 I. Propositum *formale* expressum de cætero non peccandi mortaliter, regulariter requiritur ad remissionem mortalium, maximè in Sacramento Pœnitentiæ ob rationes suo loco dictas, quale etiam requiri ad remissionem venialium extra, vel intra Sacramentum, nulla lex, authoritas, vel ratio persuadet, quin regulariter sufficiat Propositum illud virtuale in ipso dolore supernaturali imbibitum, ut ex communi etiam observat Gobat *Casu 8. num* 217. Ratio disparitatis est: Quia cùm peccatum mortale sit longè majus malum,

lum, & effectum Sacramenti simpliciter tollat, major requiritur certitudo de sufficienti, & efficaci dolore, ac dispositione Pœnitentis, quàm respectu venialium, quæ effectum Sacramenti non impediunt: dummodò verè & certo supernaturaliter doleas de venialibus admissis, jam de valore, & effectu Sacramenti securus es, etsi expressè nihil proponas. Quod secundùm indulgentiam dico, non secundùm consilium, minùs imperium.

336 II. Propositum *universale*, sicut & dolor *universalis* respectu omnium mortalium requiritur ad remissionem peccatorum mortalium, cùm unum sine altero remitti non possit, ut suo loco visum: ad remissionem autem venialium, nec dolor, nec propositum ita universale requiritur, sed sufficit dolere, ac proponere vitare ea sola, quæ confiteris, eaque ipsa, saltem aliqua, vel aliquod, etsi de aliis nec doleas, nec vitare proponas: ut *suprà c. 2. sect. 1. quæst. 2. ad finem* ex professo dictum est. Ut si fatilli sæpè mentitus sine causa, sufficiet, si in Confessione proponas non amplius mentiri sine causa, etsi adhuc cogites mentiri, quando causa aliqua suppetat in tuum, vel proximi commodum: mendacium enim sine causa dictum turpius est mendacio officioso. Aut si fuisses nimis sæpè, & frequenter mentitus, potes tibi proponere firmiter, te illam frequentiam emendaturum pro viribus, & sufficiet propositum, sicut & dolor, ipsaque Confessio de illa frequentia, quippe quæ specialem deformitatem habet à singulis mendaciis, vel aliis venialibus secundum se seorsim spectatis. At, quot mihi tunc remittentur mendacia? *Lugo disp. 14. sect. 9.* censet, non remitti omnia, sed tantùm posteriora illa, ob quæ cœpit denominari frequens lapsus; & rationabiliter. Dicastillus autem *d. 6. dub. 16. n. 302.* rectiùs censet, remitti omnia, si confiteris: *sæpiùs, vel frequenter sum mentitus.* Utrumque verum, si nimirum vel de omnibus, vel non de omnibus doleas, & retractes.

337 III. Propositum vitandi omnia peccata mortalia collectivè sumpta requiritur ad remissionem peccatorum mortalium, ita ut animus sit, non tantùm singula, & hoc, & hoc &c. sed etiam omnia collectivè cum Dei gratia devitare. At verò ad remissionem etiam omnium peccatorum tuorum venialium minimè requiritur propositum impostèrum vitandi omnia peccata venialia collectivè, ita ut animus sit nunquam omnino, neque ea subreptione peccandi venialiter: hoc enim sine specialissima Dei gratia paucissimis Sanctis concessa, homini in hac vita impossibile est: impossibilium autem non est voluntas, seu propositum: sed sufficit propositum vitandi impostèrum singula, vel disjunctivè, ita ut nullum determinatè assignari possit, à quo committendo animus, virtualiter saltem, non abhorreat: & dicas apud te: *Etsi sciam, me omnia venialia non evitaturum, vitabo vel hoc, vel illud, vel istud, vel quodvis occurrens; nullum mihi jam patrandi est animus.* Aut poterit proponere efficaciter quidem, at non absolutè, sed cum modificatione: *quantùm in me est, propono, nunquam peccare venialiter, etsi sciam oppositum eventurum*: quod enim *suprà q. praeced. §. 2. N. III.* de proposito vitandi mortalia animadversum est; multò magis locum habere debet in proposito vitandi venialia: ais, *ego doleo quidem de omnibus meis venialibus, omnia sic divisim, vel quantùm in me est, evitare propono: at non omnia confiteor; sed neque confiteri possum sine gravi molestia Confessarii, in specie, vel numero. Et speciatim: mentitus sum sæpe, vigesies: dico solùm in Confessione: mentitus sum aliquoties: quot mihi jam remittuntur venialia, mendacia v.g.* Card. Lugo *cit. num. 142.* censet remitti solùm aliqua, quot ex tali Confessione possunt intelligi à Confessario, saltem duo. Contra rursus Dicastillus *num. 322.* censet, omnia remitti, quemadmodùm etiam omnia mortalia directè remittuntur, quando moribundus, reus ac mortalium, generaliter asserit de omnibus se dolere; cùm sine dubio Confessarius habeat generalem intentionem absolvendi ab omnibus venialibus mendaciis, eum, qui dicit: sum frequenter mentitus.

338 IV. Ad remissionem peccatorum venialium requiritur quidem propositum absolutum efficax vitandi aliqua, peccata venialia saltem hæc confessa, ut non sufficiat sola velleitas non peccandi venialiter de cætero, quippe quæ affectum peccandi non excludit: non tamen requiritur propositum simpliciter efficax extensivè, sic ut eo Pœnitens moveatur ad evitandas occasiones peccandi venialiter, & remedia contra relapsus adhibendi, sicut requiritur ad remissionem peccatorum mortalium. Cùm enim peccatum mortale longè graviùs animæ malum sit, quàm veniale, ideò homo longè majorem conatum adhibere debet, & tenetur ad vitanda mortalia, quàm venialia, consequenter verus Pœnitens firmius, & efficacius propositum concipere debet ad mortalium, quàm venialium emendationem. Ex quo sequitur, longè faciliùs absolvi posse relabentes sæpiùs in eadem venialia, quàm in mortalia, eò quòd frequens ille relapsus non sit indicium defectus doloris, ac propositi ad eorum remissionem necessarii, quia provenire potest ex frequentia occasionum, à quibus evitandi longè faciliùs quis excusari potest, quàm à remotione occasionum relabendi in mortalia, ut benè notat Layman *cit. n. 19. fine*. Adde, occasiones labendi venialiter esse frequentiores, ferè semper, & ubique, ideóque moraliter vix evitabiles. Sed hæc rursus secundum indulgentiam, non consilium, dicta sunt: Nam

¶ Heus tu, mi bone Religiose! mi optime Sæcularis! 339 Diligenter caves semper à mortalibus: diligentissimus quoque es in enumerandis omnibus tuis venialibus ad scrupulum usque. Inter ea tamen semper redis *Joannes in eodem*, cum iisdem defectibus, & specie, & numero vix unquam diminuto: verbo, semper hæres in eodem luto, vix ullo apparente fructu ex tot, & frequentis Confessionibus, & sacris Communionibus, & fortè etiam (res stupenda!) quotidianis. Quid causæ putas? Dicam tibi in aurem. Utcumque doleas de præteritis: at generalia, & confusa nimis, ideóque torpida, & languida sunt tua proposita: Proposita quò magis universalia, eo minùs sunt efficacia. Omnia generaliter vitare proponis, quod ipse non credis. O quàm timendum, ne sæpissimè sint tantùm simplices, languidæ, & claudicantes velleitates, sicque ipsum Sacramentum, & absolutio de valore periclitetur, & mirabimur de non apparente fructu? Quare consilium meum placeat tibi. Mitte nimiam curam colligendi omnia tua venialia in specie, & in numero, ad Confessionem, & ea tantùm venialia, quæ magis gravant, quibusque potissimùm liberari cupis, novo, serioque dolore, ac emendationis proposito concepto humiliter confitere: atque ex istis ipsis unum unicum tantùm magis gravans, magisque importunum selige, quod speciali, & robusto proposito obfirmato, toto conatu deinceps emendare, & radicitùs extirpare contendas, præfixo ad hoc motivo speciali sanctè alicujus intentionis, v. g. in honorem mysterii, de quo eo tempore meditaris, delecto, & invocato ad hoc speciali Patrono tuo; instituto ad in examine particulari, indicta ad singulos relapsus modica aliqua Pœnitentia: Et sic non tantùm de valore tuarum Confessionum semper securus eris, sed etiam intra paucos menses de fructu mirabitur, & dilatabitur cor tuum: & gratias ages Deo, & forte etiam huic scripto. Et hactenùs de Contritione, utique satis multa, sed mihi certè nondum multum satis.

CAPUT III.

De Confessione Sacramentali, ejusque requisitis.

QUÆSTIO Præambula.

Confessio Sacramentalis quid, quotuplex, quasque Conditiones requirens?

SUMMARIUM.

340 *Confessio Sacramentalis generatim quid?*
341 *Quid inchoata, illegitima?*
342 *Quid completa, legitima?*
343 Usque ad n. 347. *Qualis esse debeat?*
347 & 348 *Est duplex, formalis, & virtualis.*
349 & 350 *Qualiter debeat esse sensibilis?*
351 *Per se requiritur Confessio formalis.*
352 *Integra, vera, secreta, vocalis.*

Confessio Sacramentalis generatim describi potest. 340 *Est accusatio peccatorum facta Sacerdoti vero, vel probabiliter existimato in ordine ad absolutionem.* Ita Suar. *hic disp. 33. sect. 2.* Coninch. Dicastillus, Filliucius, alii cum Gob. *Alphab. Confess. casu 1. num. 9.* Dico autem *generatim*: nam sub una velut generica ratione, necessariò duplex assignanda est Confessio Sacramentalis, una inchoata tantùm, & illegitima, altera completa, & legitima. Ratio hujus necessariæ divisionis sumitur ex receptissimo omnium hac ætate Theologorum axiomate de Sigillo Sacramentali. Nempe: *Sigillum Sacramentale oritur ex omni, & sola Confessione Sacramentali.* Atqui rursus certissimum est, obligationem Sigilli Sacramentalis oriri non ex sola Confessione Sacramentali legitima completa, sufficiente ad absolutionem Sacramentalem, quæ nimirùm est pars materialis proxima, & legitima Sacramenti Pœnitentiæ, sed etiam ex Confessione inchoata tantùm, & quantumvis illegitima, minimèque sufficiente ad Sacramentum Pœnitentiæ, & absolutionem validè conferendam, ut suo loco vidimus: ergo sub una aliqua generica ratione Confessionis Sacramentalis suprà allata, necessariò admittenda velut duplex species Confessionis Sa-

cramentalis, una completa, & legitima sufficiens ad absolutionem, altera inchoata, illegitima, insufficiens quidem ad absolutionem, attamen adhuc inducens obligationem sigilli Sacramentalis.

Confessio Sacramentalis inchoata, illegitima.

341 **E***St etiam accusatio peccatorum facta Sacerdoti vero, vel probabiliter existimato in ordine ad absolutionem* (nam omnium consensu ad omnem Confessionem Sacramentalem necessariò requiritur, ut aperiatur saltem unum verum, vel existimatum peccatum Sacerdoti vero, vel existimato cum intentione saltem implicita, vel confusa obtinendi absolutionem validam, in validam ve) attamen ipsi deest aliquid essentialiter requisitum ad obtinendam te ipsa absolutionem validam, ac fructuosam, & condonationem peccatorum: Utpotè, vel Dolor, & Propositum: vel integritas formalis, vel legitimus Sacerdos, &c. ut si confitearis peccata tua Sacerdoti animo, ut ab ipso juveris, vel curetis eo modo, quo ipse judicaverit, jam confessio erit aliquo modo Sacramentalis, & ordinata ad absolutionem saltem implicitè, & conditionatè: *Si Confessarius judicaverit:* et toob indispositiones tuas nec absolveris, nec absolvi possis. Idemque est, & seriò (secus, si planè fictè) confitearis unum, vel aliqua peccata Sacerdoti, nequiter tacendo alia mortalia, aut nolens emendare, &c. Si quidem te accuses animo, ut impetres ab ipso pronuntiationem feriam formæ absolutionis, atque schedam confessionis: atque peccata ita confessa cadunt sub obligatione sigilli Sacramentalis secundùm omnes. Contrà verò confessio nullo modo Sacramentalis erit, si scienter confitearis, aut non Sacerdoti, aut Sacerdoti quidem, sed nullo modo intendens absolutionem, sed præcisè consilii, vel solatii causâ: aut denique omninò fictè, de quibus latiùs suo loco, cùm de sigillo Sacramentali. Nunc deinceps nobis explicanda est sola

Confessio Sacramentalis completa, legitima.

342 **E***St accusatio sui dolorosa, & legitima de peccatis propriis facta Sacerdoti vero in ordine ad absolutionem virtute clavium obtinendam: estque duplex, formalis, & virtualis: per se semper requiritur confessio formalis, eaque integra vera, secreta, vocalis: quamquam per accidens sufficiat etiam confessio virtualis.* Ita in re omnes. Ratio generatim est: quia per confessionem Sacramentalem legitimam, & completam intelligitur illa confessio, quæ est pars materialis proxima Sacramenti Pœnitentiæ, qua posita potest validè, ac fructuosè, adeoque etiam ex justitia debet conferri absolutio Sacramentalis, ac perfici completum Pœnitentiæ Sacramentum: sed talis est omnis, & sola hic definita, & ita qualificata, ut partim patet ex dictis, partim patebit ex latè dicendis toto capite: ergo, &c. breviter tamen sic explico, & applico.

§. I. Est Accusatio sui dolorosa, & legitima, &c. remissive?

343 I. **D***Olorosa* essentialiter debet esse confessio Sacramentalis legitima, nimirùm facta cum dolore vero supernaturali saltem attritionis &c. modò capite præcedenti latè explicata: præsertim Sect. 3. q. 1. 2. & 4.

344 II. *Et legitima*, nimirùm cum conditionibus, & qualitatibus ex institutione Christi requisitis, jam in Assertione indicatis, & deinceps explicandis.

345 III. *Facta Sacerdoti vero*, nimirùm potestate Ordinis, ac jurisdictionis, cæterisque qualitatibus prædito, juxta omnia dicenda *cap. 6.*

346 IV. *In ordine ad absolutionem, &c.* de qua infrà *c. 4.* absque enim hac implicita saltem absolutionis obtinendæ intentione confessio nullo modo erit Sacramentalis, nec pars Sacramenti, cùm una pars debeat referri, ac ordinari ad alteram. Hæc interim quoad primum tituli quæsitum: Confessio *quid sit?* Jam ad secundum, *quotuplex?*

§. II. Estque duplex, formalis, & virtualis.

347 I. **C***Onfessio formalis* est actualis expressa expositio peccatorum, verbis, vel signis æquivalentibus facta: quæ per se semper necessaria est, ut mox dicetur.

348 II. *Confessio virtualis* est dolorosa, & prompta voluntas confitendi sua peccata signo aliquo sensibili manifestata, sed omninò impedita: cùm quis sc. actu, & verè dolens de peccatis, omninò libens vellet ea confiteri; eumque dolorem, ac voluntatem signo aliquo sensibili manifestat, sed simpliciter non potest, impotentia physica: cùm via impotentia solùm moralis contingere, vel excogitari possit, quin aliquod, saltem leve peccatum quis explicare possit.

III. Dico autem *signo sensibili manifestata*. Quia Confessio etiam virtualis debet esse pars materialis, ac materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ: & ideò necessariò aliquo modo sensibilis: cùm Sacramentum quoad materiam, & formam essentialiter sit signum sensibile. Unde solus dolor internus, & interna voluntas confitendi, absque ullo signo sensibili manifestante nullo modo sufficeret ad Sacramentum: cùm Judex non possit ferre sententiam, nisi causa cognita, nec cognoscere causam, nisi sensibiliter sibi manifestatam. 349

IV. At quænam possunt esse illa *signa sensibilia* sufficientia ad confessionem virtualem? Primum, & certissimum, si quis signis doloris petit Confessarium, eoque adveniente, amplius confiteri nequit. Alterum etiam sufficiens est, si pœnitens edidit vera signa doloris, aut coram ipso Confessario, aut coram aliis, ita postea coram Confessario attestantibus. Tertium in nova jam satis communi Sententia est, sola ante acta Christiana bona vita Confessario ex se, vel aliunde cognita. Sed de hoc infrà *c. 5.* cùm de absolutione Sacramentali. 350

§. III. Per se semper requiritur Confessio formalis, &c.

S*Eu explicita explicatio peccatorum commissorum. Omnes.* Ratio clara est; quia confessio sacramentalis debet esse accusatio in ordine ad obtinendam absolutionem sacramentalem per modum Judicii, seu sententiæ judicialis: atqui in judicio non potest ferri sententia, nisi cognita causa, adeoque à parte accusante explicitè proposita. Accusans autem in proposito est ipse pœnitens: ergo per se semper requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ confessio formalis, & explicita peccatorum. Per accidens tamen aliquando sufficit confessio virtualis suprà explicata, cùm scilicet impossibilis est confessio formalis explicita, idque potissimùm in articulo mortis, de quo commodiùs, & pluribus agendum *infrà c. 5.* cùm de absolutione sacramentali. 351

§. IV. Eaque integra, vera, secreta, vocalis.

A*D has quatuor conditiones, & qualitates, mox per distinctas Sectiones, & Quæstiones explicandas, aut claré reducuntur, aut necessariæ non sunt, etsi utilissimæ, reliquæ conditiones septemdecim, vetustis, & vulgatis hisce versibus comprehensæ:* 352

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans; & sit parere parata.

SECTIO I.

De Integritate Confessionis sacramentalis.

QUÆSTIO I.

Qualis Integritas requiratur ad Confessionem sacramentalem?

SUMMARIUM.

353 *Integritas confessionis alia materialis, alia formalis.*
354 *Formalis est essentialiter necessaria,*
355 *Et ad absolutionem sufficiens,*
356 *Ad eam requiritur aut oblivio inculpata, aut justa causa, saltem putata.*
357 *Integra materialis, seu expressio omnium non est quidem essentialiter necessaria, tamen de præcepto,*
358 & 359 *Respectu ejusdem confessionis, & confessarii.*
360 *Usque ad n. 363. Confitenda sunt omnia mortalia in specie, & numero,*
363 *Post diligens examen memoriæ occurrentia.*
364 *In quo examine non requiritur diligentia summa, sed sufficit mediocris.*
365 *Quando hæc censeatur adesse, vel adfuisse?*
366 *Qua adhibita sufficit, esto quis putet fore plura occursura per longius examen.*
367 *Ex defectu autem, vel negligentia examinis mortalis et culpabilis evadit confessio invalida, & nulla.*

ASSERTIO.

C*Onfessioni sacramentali essentialis est integritas formalis tantum: non de essentia, sed de præcepto divino necessaria est integritas materialis; explicatio scilicet omnium peccatorum mortalium in specie, & numero, post dili-* 353

diligens examen memoria occurrentium. Est tota certissima apud omnes Catholicos. Explico breviter, & prænoto.

353 §. Integritas confessionis duplex est, *materialis*, qua omnia simpliciter peccata secundùm speciem, & numerum exprimuntur, quæ secundùm præceptum divinum, per se loquendo, exprimenda sunt: Et *formalis*, qua exprimuntur omnia peccata secundùm speciem, & numerum, quæ, & quatenùs quis, conscientia dictante, hic & nunc exprimere potest, & debet; seu quæ conscientiæ hic, & nunc confitenda practicè proponuntur: sive deinde reipsa omnia omninò enumerentur: (& erit integritas *materialis* simul, & *formalis*, ac confessio *materialiter*, ac *formaliter* integra) sive aliqua omittantur, aut ignoranter, aut ob inculpabilem oblivionem; vel scienter, & dedita opera, sed ex causa justa; vel à parte rei, vel bona fide probabiliter, & inculpabiliter habita pro justa (de quo mox iterum) & sic erit integritas *formalis* tantùm, & confessio adhuc formaliter integra: quia adest voluntas omnia confitendi, si nihil obest, & de facto quis confitetur omnia, in quibus nihil obstat, quæque hic, & nunc confitenda conscientia practicè dictat: omittitur autem aliquid, in quo aliquid obstat, quodque conscientia hic, & nunc confitendum non dictat, aut potiùs non esse confitendum dictat. His notatis dicimus;

§. I. Essentialis est integritas formalis.

354 I. UT nimirùm quis exprimat omnia mortalia, quatenùs hic, & nunc conscientia dictante potest, & debet: adeò ut & confessio, & absolutio invalida sit, & nulla; ipsumque Sacramentum propriè non suscipiat, qui sciens omittit manifestare, vel unicum peccatum, quod conscientia dictat hic, & nunc sub mortali esse confitendum. *Omnes*. Ratio clara est: quia ad substantiam Sacramenti Pœnitentiæ requiritur confessio dolorosa, adeoque saltem attritio vera supernaturalis: sed hæc consistere non potest cum actuali peccato sacrilegii mortalis, quod confitens committit, unum, vel plura peccata absque justa causa, sive per malitiam, sive per negligentiam crassam, ac mortaliter culpabilem reticendo: ergo &c.

355 II. Hæc integritas formalis, seu confessio sic formaliter integra, qua aliquod, vel aliqua peccata, seu per oblivionem inculpabilem, seu propter justam causam impotentiæ physicæ, vel moralis (casibus particularibus necessariò seorsim infrà *q.6.* latè explicandis) omittuntur, sufficit ad legitimam absolutionem, ipsiusque Sacramenti Pœnitentiæ validam, fructuosam, ac licitam susceptionem: qua nimirùm quis directè absolvitur à peccatis confessis, & indirectè ab omissis, cum onere tamen, & obligatione, eadem omissa, cùm facultas aderit, subjiciendi clavibus. *Omnes*. Ratio clara: Quia infinitæ bonitati, ac sapientiæ divinæ repugnat ad essentiam Sacramenti tam necessarii ad salutem requirere aliquid, quod sæpissimè moraliter, & sæpe etiam physicè est impossibile, uti est integritas materialis, seu expressio omnium omninò peccatorum: ergo ad Sacramentum hoc tam validè, quàm fructuosè suscipiendum debet sufficere integritas prædicta formalis.

356 III. Ad hanc integritatem formalem confessionis, ut prænotatum, requiritur aut *oblivio inculpata formaliter*, de qua sæpiùs deinceps sermo, aut *justa causa, vel à parte rei, vel bona fide probabiliter, & inculpabiliter habita pro justa*. Nam (teste Suarez *cit. disp.23. sect.3.*) integritas formalis consistit cum quacunque ignorantia probabili juris, ratione cujus homo existimat se posse omittere tale peccatum in confessione. Quando ergo falsò judicans suppetere tibi causam sufficientem ad tacendum hoc, vel illud peccatum mortale, illud taceas, siquidem ignorantia sit invincibilis, ac probabilis, aut etiam vincibilis levis non mortaliter mala, confessio tua nihilominùs erit valida, & fructuosa, cum obligatione tamen prædicta, illud peccatum posteà confitendi: si verò ignorantia tua sit vincibilis mortaliter mala, præsertim crassa, vel affectata, Sacramentum erit nullum ob novum peccatum mortale; non enim facis ullo modo integram confessionem; quare errore cognito, tota illa confessio repetenda erit.

§. II. Integritas materialis non est de essentia, sed de præcepto.

357 I. EXpressio sc. omnium peccatorum in specie, & numero per se directè non spectat ad essentiam, seu necessitatem Sacramenti, quasi Sacramentum Pœnitentiæ nunquam consistere possit, nisi integra omnium peccatorum confessio fiat, ut modò suprà dictum, & probatum est, sed per se spectat ad necessitatem præcepti divini, atque per se necessaria est de præcepto divino mox assignando *q. seq.* Attamen hujus ipsius præcepti voluntaria transgressio, cùm scilicet posses, ac deberes, non tamen exprimis omnia tua mortalia, sed unum, vel plura culpabiliter omittis: cùm eo ipso tollas etiam integritatem formalem, indirectè redundat in defectum essentialem Sacrameoti, ut nimirùm validè non suscipiatur ob novum peccatum mortale sacrilegii; ut *suprà N. I.* dictum.

358 II. Eademque integritas confessionis per se necessariò intelligitur respectu unius confessionis, & unius Confessarii, sic, ut confessio omnium peccatorum in specie, & individuo, per se loquendo necessariò facienda sit apud unum, eundemque Confessarium: quamquàm per accidens quandoque dimidiari possit confessio, in casibus nimirùm, in quibus sufficit integritas formalis tantùm. *Omnes* cum D. Thoma *suppl. q.9.a.1.* Ratio est: quia cùm humilis confessio peccatorum sit proxima materia, quæ absolutioni sacramentali subjicitur, congruum est, ut sicut non unum peccatum sine altero, sed omnia peccata simul remittuntur per absolutionem, ita non unum sine altero, sed omnia mortalia peccata simul per confessionem uni, eidemque Sacerdoti absoluturo manifestentur, per se loquendo, si nihil obstet, ut dictum.

359 III. Ex hoc ipso consequens est, ut si quis ob moralem impossibilitatem unum, vel plura mortalia particulatim non explicaret; ea posteà cessante impedimento explicare debeat: eo quòd absolutio de iis directè, & secundùm speciem data non sit, sicut natura, & institutio hujus Sacramenti postulat; ut ex communi benè notat Laym. *l.5. tr 6. c.8. n.1. in fin.*

§. III. Omnium peccatorum mortalium in specie, & numero.

360 QUoad dictam integritatem confessionis, quænam omnia sint necessariò deferenda ad sacrum Tribunal, proponit S. Synodus Trident. sess.14. c.5. his omninò verbis:

I. *Constat, Sacerdotes æquitatem in pœnis injungendis servare non potuisse, si in genere duntaxat & non potiùs in specie, ac sigillatim fideles sua peccata declarassent. Ex his colligitur oportere à fidelibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem, conscientiam habent, in confessione recenseri: etiamsi occultissima illa sint, & tantùm contra duo ultima Decalogi præcepta commissa, &c.* Et paulò post:

361 II. *Colligitur præterea, etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant; quod sine illis neque peccata ipsa integrè à Pœnitentibus exponantur, nec Judicibus innotescant, & fieri nequeat, ut de gravitate criminum rectè censere possint, & pœnam, quam oportet, pro illis Pœnitentibus imponere, &c.* Et tandem post pauca subdit:

362 III. *Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, universim eadem confessione inclusa esse intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus. Ab occultis meis munda me, Domine.* Hactenùs Concilium quantùm ad nostrum propositum: paucis quidem lineis, sed non paucis seorsim explicanda distinctis quæstionibus seqq. 2.3.4. & tria potissimùm. 1. Quæ peccata in specie confitenda? 2. Quæ circumstantiæ necessariò explicandæ in confessione? 3. Quis numerus peccatorum exprimendus? ante omnia autem, illa maximi momenti clausula ad integritatem confessionis servandam necessariò prærequisita explicanda est: *quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent*, seu ut nos locuti sumus:

§. IV. Post diligens examen memoriæ occurrentia.

363 CErtum est, confessioni actuali per se loquendo præmittendum esse examen diligens, serium, accuratum, seu, ut loquitur Trid. *cit. diligens sui discussio*, secundùm omnes. Ratio clara est: qui enim tenetur ad finem, tenetur adhibere media necessaria ad illum finem. Cùm ergo obligemur præcepto divino aperire omnia, per quæ divinam Majestatem mortaliter offendimus, nequeamus autem hoc præstare communiter loquendo, nisi probè excutiamus latebras conscientiæ nostræ, id omninò præstare tenebimur per se loquendo. Per accidens autem id necessarium non est. Ut quando quotidiè annotas, quæ quovis die deliquisti: aut post confessionem eodem die relapsus graviter, statim recurris ad confessionem: aut quando moraliter certus es, te à proxima confessione non deliquisse mortaliter. Certè in timoratis, & sæpiùs confiteri solitis sufficit diligentia modicissima: ii enim, si peccassent mortaliter, ob oculos certè peccatum semper haberent, inquit peraptè Thomas Tamburinus *l. 2. Decalogi c. 3. § 8. n.9.* De iis ergo, qui sciunt, vel saltem prudenter dubitant, se peccasse mortaliter sæpiùs, aut rariùs: videndum est, quanta diligentia requiratur ad hoc conscientiæ examen de peccatis. Dico ergo

364 I. Non requiritur diligentia summa, & strictissima, qualem cautissimus quisque in re maximi momenti adhibere posset, hoc enim nimis difficile foret, & meritò redderet Sacramentum hoc tam necessarium valdè odiosum: cavendum autem est, ne pœnitens obligetur ad diligentiam tam accuratam, ut ob hoc ei Sacramentum reddatur grave, vel odiosum, detur que occasio hæreticis calumniandi illud ut carnificinam animarum, ut innuit Trid. *loc. cit.* Requiritur ergo, & sufficit diligentia mediocris, qualem communiter homines prudentes in re seria ad memoriam revocanda adhibere solent. Scotus *in 4. dist. 17. quæst. unica num. 2.* sic determinat debere esse: *inquisitionem diligentem secundùm possibilitatem fragilitatis humanæ, qualem inquisitionem homo faceret circa negotium arduum, quod ipsi multùm cordi esset.* Sic Scotus. Et docet communis DD. cum Suarez *disp. 22. sect.* 11. Tanner. *hic quæst. 7. num. 37.* Laym. *cit. cap. 8. num. 5.* Ratio jam data est. Addit Suarez ibidem; quamvis pœnitens sciat se à Confessario diligenter examinandum esse, adhuc tamen aliquam (etsi minorem, quàm si putaret se non examinandum esse) debere adhibere diligentiam in se examinando; alioquin exponeret se magno periculo, vel perperàm respondendi maximè quoad circumstantias, & numerum; aut aliqua omittendi penitùs, cùm Confessarius etiam diligenter examinando vix possit divinare omnia tua.

365 II. Mediocritas ista sufficiens examinis desumenda, & mensuranda est, spectatis circumstantiis personæ, moræ, temporis à proxima confessione; negotiorum, quæ tractavit; occasionum, in quibus versatus est, & peccatorum generatim conscientiam pulsantium. Nam (ait Layman *cit.*) minore examine indigent, qui frequenter, quàm qui rarò confitentur. Item qui multis negotiis, aut commerciis cum occasione peccandi junctis, impliciti sunt, quàm qui vitam quietam agunt. Denique rudes, & imperiti adhibere non possunt tam exactam sui discussionem, sicut docti, & intelligentes: quamobrem alii Confessarii examine juvari debent. Sic Layman plures legendos allegans. Concordat Gob. *cit. num. 490.* addens; examen durans unius horæ quadrante censebitur mediocre, adeòque judicio prudentis sufficiens respectu adolescentis timorati ab octiduo non confessi: etsi nequeat nominari mediocre, adeoque nec sufficiens, respectu, variis, gravibusque criminibus, præsertim cogitationum, impliciti. Quamquam si hic ipse valdè collecto animo impenderit illum totum horæ quadrantem, fieri potest, ut pronuntietur usus mediocri diligentia, &c. Secùs, si fit mentis admodùm vagæ. Sic ille: *ibidem nu. 498.* addens praxim compendiosam examinandi conscientiam à longiori tempore, v. g. medii, vel quadrantis anni: ut nimirùm considerer trina tempora, id est, unum diem profestum, quid in illo fecerit; eadem erit ratio de aliis. 2. Unum similiter diem festum. 3. Tempora extraordinaria itinerum, negotiorum, nuptiarum, conviviorum, occasionum, &c.

366 III. Mediocris ista diligentia adhibita sufficit, etiamsi quis existimet fore, ut plura occurrant sibi fortè peccata moralia, si longiori tempore majorem extraordinariam diligentiam adhiberet in examinando: ut infirma sit consequentia: fortè plura occurrerent, si ampliùs inquisiero: ergo teneor plus inquirere: Tamb. *cit.* Lugo *de Pœnit. d. 16. sect. 15. num. 59.* Gob. *nu. 496.* & alii apud ipsos. Quia alioquin homo nunquam foret quietus, & adigeretur ad diligentiam summam, contra dicta supra initio. Unde neque tenetur quis confessionem suam scribere, etiamsi timeat, ne fortè aliqua mortalia in confitendo excidant memoriæ, ut ex communi dicam *sect. seq.* ubi de confessione secreta. Quare ulteriùs, si tua conscientia tibi testetur, esse à te adhibitam diligentiam talem moralem mediocrem, judica validam, & fructuosam tuam fuisse confessionem, & si aliqua exciderunt, vel omissa sunt, censebuntur esse omissa inculpabiliter. Unde neque teneris ulteriùs cogitare de antè acta vita, sed securus maneas satisfecisse. Et si quid occurrat, quod non videatur expressum in confessione, cùm adhibueris sufficientem diligentiam moralem, præsumere, & persuadere tibi poteris, etiam cum exteris esse confessum: ut cum aliis docet Diana *p. 3. tr. 4. disp.* 107. Secùs esset; si omnibus consideratis, maneas simpliciter dubius, an peccatum à te certò factum, reverà confessus sis, nec ne; tunc enim, cùm in eo dubio possessio stet pro confessione, certo teneberis illud confiteri: sicut & quando certò deprehendis, peccatum aliquod anteà commissum non fuisse à te confessum: res certa apud omnes.

367 IV. Contrà non tantùm illicita, & infructuosa, sed etiam invalida est confessio non integra ex defectu examinis mortaliter culpabili: omisso, scilicet uno, vel pluribus peccatis mortalibus ex defectu, & negligentia in examinando mortaliter culpabili, præsertim crassa, vel affectata, cùm quis, scilicet, pluribus peccatis mortalibus obnoxius, nulla prorsus, vel quasi nulla adhibita diligentia reminiscendi, aut etiam ex proposito nolens inquirere, confitetur, & sic peccata omittit: cùm Concilium requirat diligens examen, & diligentem sui discussionem: quare talis Confessio quoad mortalia tota repetenda erit, unà cum mortali illa negligentia sacrilegii causa, juxta communissimam Theologorum Sententiam *sect. seq.* ex professo tradendam in quæstione, quando confessio invalida, & reiteranda sit: Secùs omnia, si negligentia fuit levis, & venialis tantùm. At ais: unde hoc ipsum discernam? dum post confessionem occurrunt mihi peccata omissa, an negligentia mea in examinando fuerit gravis, & mortalis, adeoque examen insufficiens: & sic tota confessio repetenda? an verò fuerit negligentia levis, & venialis tantùm, & examen adhuc sufficiens, ut proinde non tota confessio iteranda, sed illa dumtaxat peccata omissa concurrentia denuò confitenda? Certè rem difficilem postulas. Placet judicium, & velut regula tradita à Nugno, & aliis apud Diana *part. 2. tract. 3. miscel. resol. 31.* Si post confessionem peractam plura peccata mortalia memoriæ occurrant, quàm in confessione fuerint explicata, non fuit diligentia sufficiens, negligentia mortaliter mala, tota confessio repetenda. Si autem occurrant aliqua sed multo pauciora, quàm confessa, credendum est, diligentiam fuisse sufficientem ad valorem Sacramenti, unde homo obligatus non est ad confessionem iterandam. Satis est, si de omissis se accuset, & de negligentia, ad cautelam. Sic illi. Quid si autem peccata confessa, & omissa fiunt æquè multa, vel plùs minùs? Nimis curiosus es. Dico tamen valorem confessionis fore dubium, ideò necessariò repetendam totam, salvo meliori judicio: nam aliam resolutionem apud meos non inveni.

QUÆSTIO II.

Quænam peccata necessariò confitenda?

SUMMARIUM.

369 *Jure divino confitenda sunt omnia mortalia in specie;*

370 *An, & quando in confessione generali quis dicere debeat, hoc vel illud mortale jam esse, vel non esse confessum, vel de novo commissum?*

371 *Ad confitenda venialia nullum est, vel obligat præceptum,*

372 *Per se loquendo.*

373 *Ne quidem Ecclesiasticum confessionis annuæ;*

374 *Etsi tunc consultissimum sit fidelibus.*

375 *An Ecclesia possit præcipere confessionem venialium?*

376 *Explicanda sunt omnia mortalia in specie morali, seu secundùm malitias specie diversas.*

377 *Idque in specie infima.*

378 *Quantum fieri potest.*

379 *Qualiter hic agendum rudibus?*

380 *Explicanda sunt peccata tam interna,*

381 & 382 *Quàm externa.*

383 *Non tamen eorum effectus, ordinariè, & per se loquendo.*

384 *Plerumque tamen expedit, & sæpè necessarium est, eos explicare.*

ASSERTIO.

Omnia, & sola peccata mortalia post Baptismum commissa, tam interna, quàm externa ipsarum actionum liberarum, non item harum effectus naturales (per se loquendo) in specie morali, & infima, quantùm fieri potest, necessariò exprimenda sunt in confessione, ipso jure divino. 368
Certum apud omnes Catholicos.

§. I. *Omnia peccata mortalia in specie &c.*

Ipso jure divino omnibus post Baptismum lapsis necessaria est confessio omnium peccatorum mortalium in specie facienda Sacerdoti, quatenùs adhibita morali diligentia, fieri potest. Certum de fide Catholica, definitum in variis Conciliis, & novissimè Tridentino *sess. 14. cap. 4. & Canon.* 7. Fundatur in verbis Christi Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quo loco juxta unanimem Ecclesiæ antiquæ, ac SS. Petrum Sententiam, duo concluduntur. *Unum*, quod Apostoli, eorumque Successores, Episcopi, & Presbyteri à Christo potestatem acceperint, ut velut Judices, ac Ministri Christi peccata remittant, & gratiam sanctificantem conferant nomine, & authoritate Christi. *Alterum*, ad hanc remissionem peccatorum 369

à Chri-

à Christi Ministro; ac Vicario Sacerdote obtinendam necesse esse, ut pœnitens peccata omnia mortalia, etiam occulta coram Sacerdote in specie particulatim explicet. Textus SS. PP. pro utraque parte, post Bellarminum, & alios ad longum optimè eccitat Layman *edit. Lugdun. lib. 5. tract. 6. cap. 5.* Faciliùs tamen in ipso, vel aliis leges, quàm ego describam. Sufficiant verba gravissima Tridentini Concilii cit. cap. 5. *Universa Ecclesia semper intellexit, institutam etiam esse à Domino integram peccatorum Confessionem, & omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam: Quia Dominus noster JESUS Christus è terris ascensurus ad Cœlos, Sacerdotes sui ipsius Vicarios reliquit tanquam Præsides, & judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christifideles ceciderint: quo pro potestate clavium remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam pronuntient. Constat enim, Sacerdotes judicium hoc, incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis servare potuisse, si in genere dumtaxat, & non potiùs in specie, & sigillatim sua ipsi peccata declarassent.* Hactenùs S. Synodus, simul optimè dans rationem hujus veritatis. Et exprimens de fidelibus *post Baptismum lapsis*, seu de peccatis post Baptismum commissis: & adde etiam *de peccatis mortalibus nunquàm* ritè confessis, juxta dicta *c. 1. n. 26.* de materia remota Sacramenti Pœnitentiæ.

370 §. At hic incidenter dubitari potest: an hoc ipsum etiam in confessione explicandum sit, peccatum aliquod mortale esse nunquam confessum, seu de novo commissum: utpotè in confessione generali? Resp. Non esse necessarium, per se loquendo. Quia peccatum est idem sive confessum sit, sive non confessum: & tempus commissi peccati, antiquum, vel recens, non se habet ex parte peccati sed merè ex parte Pęnitentis. Unde qui generaliter confitetur, potest sine alia explicatione antiquis jam confessis admiscere nova recens commissa, etiam studio, ad tegendum tempus, ne Confessario innotescat: quia utitur jure suo. Ita post Suar. Coninch. Sanchez, alios Tamb. *opusc. Exped. Confessionis l. 2. cap. 1.* Dixi autem *per se loquendo*. Nam aliquando ex particulari ratione erit necesse id explicare: utpotè, quando Pœnitens est in proxima occasione peccandi: tunc enim is debet explicare tempus præsens, ut scilicet Confessarius eum obligare possit ad eam evitandam, aut si nolit, à beneficio absolutionis excludere. Item, quando peccatum esset reservatum tempore præsenti, quando commissum est, anteà verò non erat reservatum: utique debebit explicare Pęnitens tempus commissi peccati, ut videatur, an Confessarius habeat jurisdictionem: secùs si constet jam ipsum habere jurisdictionem, seu facultatem absolvendi à reservatis. Denique; quamvis Pœnitens non teneatur explicare tempus peccati commissi, non potest tamen positivè dicere, esse peccatum antiquum, cùm tamen sit recens: quia tunc non explicaret suum delictum recens, quod omisit, sed aliud antiquum, quod non fecit: & sic non confiteretur omnia peccata sua mortalia, quod est sacrilegium, & mendacium in re gravi: quare non sunt audiendi oppositum sentientes, idque mendacium in re levi censentes; ut benè Tamburin. *loc. citat.*

§. II. *Sola Peccata mortalia.*

371 NUllum enim est præceptum, nec Ecclesiasticum quidem, obligans omnes fideles ad confessionem peccatorum venialium. Communissima jam Theologorum cum D. Thoma, & Scoto *in 4. d. 17. q.* .. (contra D. Bonaventuram, Abulensem, Richardum, alios arbitratos de facto præceptum confessionis annuæ obligare ad confessionem venialium eos, qui nulli mortali sunt obnoxii. Sed antiqua pietas antiquata est.) Docet perspicuè Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 5.* absolutè dicens. *Venialia, quibus à Dei gratia non excludimur, & in quæ frequentiùs labimur, quamquam rectè, & utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt.* Jam particulatim;

372 I. Nullum extare tale præceptum divinum obligans per se ad confessionem venialium, apud omnes in confesso est: ubi enim illud? Dico tamen *per se*. Per accidens enim videris obligari ad confessionem venialis, si existens in mortali crimine debeas administrare Sacramentum aliquod conficiendo, & rationabiliter dubitans, an sis verè contritus, non habeas copiam Confessarii approbati, sed tantùm Sacerdotis simplicis; teneberis (ait Gob. Alphab. Confit. num. 250.) confiteri ipsi aliquod veniale, ut ex attrito fias contritus. Sic iste. Sed ego dico: *videris obligari*: ob dicenda in simili de casibus reservatis.

II. Neque præceptum Ecclesiasticum annuæ confessionis obligat ad confessionem venialium, etsi nullius mortalis sis conscius. Nam Conc. Lateran. *c. utriusque*, manifestè solùm loquitur de mortalibus: præcipit enim, ut *omnia* sua peccata semel in anno confiteantur: at nimis gravem obligationem imposuisset confitendi omnia, & singula venialia singulis annis, quod nulla lege humana præcipi potest ob moralem impossibilitatem. Et *ratio* est: quia intentio Concilii Lateranensis, & Tridentini non fuit, novam in substantia confessionis peccatorum obligationem fidelibus imponere; sed eam tantùm, quæ ex divino jure, & institutione Christi descendit, ad certum tempus determinare: atqui nullum Christi, seu divinum præceptum extat confitendi venialia, ut concors est DD. Sententia: quia ut Tridentinum ait: *Multis aliis remediis deleri possunt, ergo &c.* Et hinc 373

III. Tametsi consultissimum sit fidelibus, si tempore Paschali nullius peccati mortalis conscii sint, venialia confiteri (ut meritò habet communissima praxis) tum ut Sacramenti gratiam, percipiant: tum etiam, ut si commissi peccati mortalis obliti, vel inscii sint (quod sanè frequens) neque satis contriti existant, per Sacramentalem absolutionem justificentur: tamen ad hoc ipsum simpliciter non obligantur. Interim Ecclesiæ consuetudine receptum est, ut fideles omnes ante Communionem Paschalem Sacerdoti proprio, vel alteri delegato se sistant: etsi mortaliter nunquam peccasse se asseverent, saltem ea re Sacerdotis examini se subjiciant: At, si reverà non peccarint mortaliter, ad confessionem venialium cogi non possint, juxta communem DD. apud Laym. *hic c. 5. n. 12.* Et observavit etiam Scotus *loc. cit.* 374

IV. Quæstio speculativa est, utrùm Ecclesia possit præcipere, aut de facto jam aliquibus Religiosis præceperit confessionem sacramentalem solorum venialium? Negativam tenent Sylvester, Sotus, Henriquez, Rodriquez noster, alii: eò quòd Ecclesia non possit mutare institutionem Christi, qui in hoc Sacramento pro materia necessaria venialia non instituit. Sed vera est sententia affirmativa apud Layman *cit.* meosque omnes. Et de facto Ecclesia præcipit Monachis Benedictinis *Clementina: Ne in agro dominico, de statu Monachorum*: ut singulis mensibus tam in Monasteriis, quàm extra, saltem semel accedant omnes, & singuli. Et in quibusdam aliis Religionibus statutum viget sub mortali obligans, ut omnes singulis mensibus, vel quindennis confiteantur &c. Quæ sæpè intelligi non possunt de confessione mortalium tantùm, in quæ Religiosos omnes toties relabi non est credibile, sed absolutè de confessione Sacramentali, seu mortalium, seu venialium. Et ratio est: quia si ad ejusmodi opera pęnitentiæ quisque proprio voto, & consensu se obligare potest, ut omnes fatemur: cur non etiam ab Ecclesia, vel Ordinis Prælatis, aut Capitulo Generali de ea re constitutio fieri? Tandem rectè observavit Vasqu. *in 3. p. qu. 90. art. 2. n. 15. dub. 2.* Verba Christi Jo. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, tanquàm favorem, seu gratiam continentia, ad omnia etiam venialia peccata extendenda esse, quandoquidem & hæc idonea materia absolutionis sint: Verba autem sequentia: *Et quorum retinueritis, retenta sunt*, tamquàm quid onerosum importantia, ad sola mortalia referri posse: quandoquidem hæc sola potestate clavium retineri, seu reservari possint, ut sine ea, vel ordine ad illam remitti nequeant. Secùs est de venialibus. 375

§. III. *Omnia mortalia in specie morali, & infima quantùm fieri potest.*

I IN specie *morali*. Non enim peccata explicanda sunt secundùm species physicas actuum, & objectorum, sed secundùm species morales, id est, secundùm malitias formales, ac deformitates, seu oppositiones contra certas virtutes, vel leges: seu, quod idem est, explicanda sunt peccata non *materialiter* secundùm physicas diversas entitates actuum, sed *formaliter* secundùm diversas specie malitias. Ex. gr. Furatus es Titio 100. aureos in pecunia, equum valentem 50. fl. vaccam valentem 12. fl. Non opus est, istas physicas species explicare: satis, & abundè est dicere: commisi tot furta mortalia, singula tanti valoris. Omnia enim sunt ejusdem speciei moralis, injustæ læsionis proximi in bonis fortunæ, contra justitiæ virtutem, etsi materialiter, & physicè diversissima. Similiter inebriasti te vigesies: decies in cerevisia, sexies in vino, ter in mulso, semel in vino adusto &c. insulsè satis hæc specificares. Admodùm sufficit, toties voluntariè me plenè inebriavi &c. At contra, sexies furatus vinum pretiosum, quo te inebriasti; actus physicè propè idem est: at moraliter jam duas specie malitias, furti contra justitiam, & ebrietatis contra temperantiæ virtutem continet, & in confessione explicare debes. Et ita in innumeris aliis. Fundamentum communis, & certæ doctrinæ petere debes ex ma- 376

teria de peccatis; eorumque differentia, seu distinctione specifica.

377 II. In specie morali *infima*. Non enim sufficit confessio mortalium, aut in genere tantùm, dicendo: Toties peccavi mortaliter: aut solùm in genere proximo, seu specie subalterna contra generalem aliquam virtutem: v. g. peccavi roties contra Religionem, contra justitiam, contra temperantiam, castitatem &c. sed in sua propria specie infima quodlibet peccatum explicandum est, v.g. semel blasphemasti, votum violasti, falsum jurasti, die festo Sacrum neglexisti. Non satisfacies dicendo: Peccavi quater contra virtutem religionis, sed singula explicare debes. Singula enim sub una generali virtute Religionis penes diversos modos inhonorandi Deum, diversas species infimas constituunt: *Simillimè*. Titio furatus es equum: eum injustè infamasti de crimine occulto: & insuper obvium graviter percussisti, vel vulnerasti; non satisfacis dicendo: Peccavi ter contra justitiam: hæc enim tantùm est species subalterna: sed specificare debes in infima specie: proximo furatus sum tantum: ei detraxi in re gravi: graviter percussi, vel vulneravi. Etsi enim omnia sint contra eandem generalem virtutem justitiæ, attamen penes diversos modos lædendi proximum in bonis diversi ordinis, fortunæ, famæ, corporis, tres diversas species infimas constituunt. Idem exemplificare potes in materia temperantiæ, castitatis &c. Et specialiter: non satis confiteri dicendo: Exposui me proximo periculo peccandi mortaliter: vel peccandi contra justitiam, castitatem &c. Debes enim explicare species peccati mortalis, eujus committendi periculo te exposuisti, cùm hæc expositio sit ejusdem cum illo peccato speciei. Ita ex claris satis verbis Concilii Tridentini suprà initio allegatis allati: *in specie, ac sigillatim*. Communissima DD. ac Recentiorum omnium. Etsi contra sentiant Cajetanus, Canus, & Navarrus, rati non esse explicandas species ignotas mediocriter doctis, eò quòd tales non varient judicium Confessarii, neque exigant specialem medicinam. Quam sententiam Vasquez *cit. q. 91. art. 1. dub. 1.* meritò nominat falsissimam, & repugnantem verbis Concilii Tridentini: nisi tamen restringatur ad illos, qui illas species quoad malitiam non distinguunt, ex opinione, vel ignorantia. Et hinc addidi,

378 III. *Quantum fieri potest*. Nam qui certus est, se peccasse mortaliter, sed vel non intelligit, vel non potest reminisci, in qua specie infima; sed solùm in genere, vel specie aliqua subalterna: v. g. scio me præter hæc enumerata, adhuc patrasse aliquod mortale, cogitationi alicui malæ consensisse, aliquid noxium dixisse: sed prorsus jam ignoro, quid fuerit, in qua materia, contra quam legem, contra quam virtutem, &c. Aut: commisi certò aliquod peccatum contra justitiam, sed recordari non possum, quid fuerit, an detractio, contumelia, fraus, &c. & satisfacit, & debet hoc ipsum explicare in confessione, cùm hæc sit sufficiens, imò necessaria materia confessionis Sacramentalis, & absolutionis: juxta communem DD. cum D. Thoma suprà, Navarrus *cap.* 10. *num.* 7. Layman *cap. 8. num. 7.* Suarez *disp. 23. sect.* 1. Addens eum, qui non habet aliquod peccatum mortale in specie, quàm quod in genere sciat, se peccasse, mortaliter, non obligari addere illi peccato mortali generico ullum speciale peccatum etiam veniale: cùm illud, ut modò dictum, jam sit materia sufficiens: ibidemque *nu.* 10. rectissime subdens: Licèt homo absolutè non teneatur species peccatorum venialium confiteri, tamen supposito, quòd velit confiteri, tenetur ad exhibendam materiam certam, si potest: & ideò debet aliquod peccatum veniale in particulari suo arbitrio confiteri. Sic ille. Et quamvis non sit reprehendendus, qui confitetur venialia in specie subalterna: v.g. peccavi venialiter contra cultum divinum: ejusmodi confessio sit sufficiens ad valorem Sacramenti, & probabiliter etiam licita: id tamen in praxi non sequendum, sed semper aliquod peccatum veniale in specie infima addendum esse juxta doctrinam Suarez, rectè monet Gob. *sæpè cit. casu* 14. *n.* 341.

379 IV. Ergone rudes illi homines, qui confitentur se peccasse, aut esse peccatores, sed examinati à Confessario ne unum quidem veniale secundùm speciem explicare possunt, rectè absolventur? R. Posito talem hominem verè esse attritum de peccatis suis in genere; sed ob ruditatem, vel simplicitatem nullum in specie recordari, vel explicare posse: validè quidem absolvetur (æquè ac in articulo mortis, etiam licitè.) Et speculativè loquendo, fortè etiam licitè, uti probabile asserit Dicastillus *hic d. 9. num.* 160. Sed in praxi certè non est locus huic speculationi extra articulum mortis. Quare, si etiam tempore Paschali obtingat tibi Rusticus, à quo nihil possis extorquere, vel emungere, quàm quòd dicat, se miserum peccatorem, aut peccasse cogitatione, verbo, & opere: dicas ipsi: ergo si nihil aliud velis fateri, non possum te absolvere, vade vias tuas. Ita ex communi sensu, & praxi DD. Layman *cit. cap. 8. nu. 7. Ratio est*: quia Pœnitens volens Sacramentaliter confiteri, omnium consensu, si possit, semper debet aliquod peccatum veniale saltem in specie confiteri, ut Sacramentum congruentiùs, & certiùs administretur: atqui, quod hoc Penitens quantumvis rudis, præsertim à Confessario instructus, possit; semper præsumendum est: eùm nemo sit tam rudis, qui apprehendere, & judicare nequeat, se in oratione negligentem fuisse, verbum otiosum, vel noxium locutum, &c. ergo, si id nolit, cùm possit, tanquam indispositus à Sacramento, repellendus est. Etsi vero ponamus (ait Layman *cit.*) Confessarium ex circumstantiis judicare hominem tam rudem esse, ut nihil speciatim confiteri possit, tamen extra mortis periculum absolvere eum non debet, atque apertè illi dicere Sacramentalem absolutionem non conferri, sed suæ conscientiæ relinqui, cùm materiam Sacramenti, quantumvis examinatus, edicere nolit. Primò: quia hæc est praxis bonorum Confessariorum. 2. Quia periculum est, ne talis homo propter ruditatem suam etiam vero de peccatis dolore careat sed solùm dicat, se peccasse, quia audivit, omnes homines peccatores esse. 3. Quia si supernaturalem dolorem habeat, justificari poterit ab occultis peccatis suis per susceptionem Sacramenti Eucharistiæ. 4. Quia, si semel fateamur absolutionem extra extremam necessitatem conferri posse fidelibus nullum peccatum in specie explicantibus, ea facultate abutentur Sacerdotes, contra Sacramentalis confessionis legitimam institutionem, & usum. Sic Layman, eui cum aliis subscribit Gob. *num.* 361. Et ego.

§. IV. *Tam interna, quàm externa actionum moralium liberarum per se loquendo.*

I. INterna. Peccata alia sunt interna tantùm, quæ scilicet fiunt, & consummantur in potentiis hominis internis, quæ vulgò dicuntur peccata cordis, utpote voluntate, intellectu, phantasia, appetitu sensitivo: Ut odium Dei, & proximi, hæresis, superbia, avaritia, imaginatio turpis, delectatio morosa venerea. Et hæc in sua quæque specie esse necessariò confitenda certum apud omnes, ex clarissimis verbis Tridentini: *Etiamsi occultissima illa sint, & tantùm contra duo ultima præcepta Decalogi commissa, &c.* Alia sunt peccata externa simul & interna (nam peccatum externum tantum sine interno voluntario implicare, aliundè nosse debes) quæ scilicet supposito interno voluntario, seu voluntate peccaminosa, consummantur per exercitium potentiarum, ac membrorum exteriorum, & vulgò dicuntur *peccata oris, & operis*. Ut blasphemia, perjurium, mendacium, maledictum, homicidium, furtum, fornicatio, &c. Et de his quæstio est, an debeam confiteri ipsas actiones externas, an sufficiat explicare solam internam voluntatem efficacem. v.g. *volui vel tentavi* efficaciter occidere; an debeam dicere occidi, si reverà à me homo occisus est? Et de his dicimus. 380

II. Necessario explicanda fuat *peccata externa ipsarum operationum moralium liberarum*, quæ scilicet pendent ab actuali libero influxu malæ voluntatis, eoque influxu cessante, seu revocante, vel renitente voluntate, statim cessant, ideòque propriè peccata sunt, ut verbum contumeliosum, lectio turpis, vel noxia, furtum, fornicatio, explosio sclopeti, & cætera innumera, quæ pendent essentialiter à continuo actuali influxu voluntatis; ut quamprimùm cessat velle, vel nolit, & quasi dicat ori, oculo, manui: cessa, noli loqui, legere, tangere, percutere, &c. statim in continenti cessabit actio, locutio, lectio, tactus, &c. Et hæc peccata externa ipsa, omnium DD. consensu, necessariò exprimenda sunt in confessione, ut minimè sufficiat solam confiteri internam voluntatem, *volui loqui, legere turpia, tangere, percutere, sed locutus sum, legi, tetigi, percussi, &c.* Ratio clara est. Quia omnia peccata mortalia jure divino necessariò explicanda sunt in confessione; illæ autem actiones externæ sunt propriissimè peccata, specie diversa ab internis tantùm: & explicata sola interna voluntate, minimè explicatur tota substantia peccati, ejusque malitia. Ut si dicas: *volui furari, detrahere, &c.* explicas malitiam completam contra justitiam. 381

III. *Non enim earum effectus, &c.* Jam sunt peccata externa plurima, in quibus per ejusdem actionem externam liberam sequitur aliquis alius effectus, directè, vel indirectè intentus, qui in suo fieri, & esse non ampliùs dependet ab actuali influxu malæ voluntatis; sic ut eum ampliùs impedire nequeat, quantumvis velit. Exemplo communi in homicidio. Sclopo emissa glande trajicis hominem, unde is brevi moritur. Hæc actio, qua explodis, vel admoves ignem pulveri fistulæ imposito: moralis, ac libera est dependens ab actuali influxu tuæ malæ voluntatis, adeòque propriissimè peccatum: at verò glandis transvolatio ad hominem, 382

minem,

minem, vulneratio, trajectio ad cor, vel cerebrum, indeque secuta alteratio humorum, suffocatio caloris naturalis, separatio animæ à corpore; & verbo, mors, sunt tantùm effectus tuæ actionis peccaminosæ, & malæ pessimæ voluntatis, & in se nullo modo sunt peccata, quia nullo modo liberæ, nec ampliùs à tua voluntate dependent, sed posita tua prima actione, scilicet explosione libera peccaminosa, necessariò sequuntur, & moritur homo, seu velis, seu nolis, ideòque nequaquàm tunc ampliùs propriè peccas, cùm ista fiunt, licèt peccando causaveris, alioquin posses peccare in somno, imò in cęlo, vel inferno, si post explosionem indormias, aut cum, vel sine pœnitentia morereris, & posteà primùm sequatur mors hominis. Clariùs exemplificare poteris in veneno præbito homini exinde posteà mortuo, & similibus innumeris effectibus, sive directè in se, sive indirectè tantùm in sua causa volitis: ut videre potes in materia de actibus humanis, de voluntario directo; & indirecto. Nunc subtiliùs quæritur, an per se necessarium sit in confessione explicare ejusmodi effectus, v.g. dicendo: Sclopo, vel veneno, &c. occidi hominem, & non sufficiat exprimere internam voluntatem, & attentationem efficacem? Affirmant permulti DD. cum Sanchez *l. 9. Matr. disp.* 45. Nos dicimus,

383 IV. *Per se loquendo non est necessarium explicare illos effectus externos actionum, ac voluntatis malæ, sed sufficit exprimere voluntatem, & operationem ipsam efficacem.* Ita gravissimi DD. quos recitant, & sequuntur Lugo *hic disp.* 16. *sect.* 9. *per totam:* Diana *p.* 1. *tract.* 7. *resol.* 6. Gob. *casu* 14. *num.* 351. Layman ipse *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 3. *num.* 5. Ratio ex dictis patet: Quia divino, & omni jure sola peccata sunt exponenda in confessione; atqui solùm ipsa mala voluntas, & actiones illæ liberæ, immediatæ hominis, & nullo modo effectus isti secuti sunt peccata, quia nullo modo ampliùs sunt liberi, ut ostensum est: ergo non ipsi illi effectus, sed solùm voluntas, & actio, seu attentatio illa libera, & efficax explicanda est in confessione per se loquendo: v.gr. dicendo: volens occidere sclopo trajeci hominem, gladio confodi, causam, medium, vel consilium efficax dedi ad abortum: bibi ex voluptate animo me inebriandi &c. Et multò magis in effectibus indirectè, & in sua causa tantùm voluntariis sufficiet explicare solùm causam culpabiliter positam, vel non ablatam, tacito effectu, ut in dicto exemplo. Delectationis gratia bibi, prævisο periculo ebrietatis. Vigilans talem malam causam dedi prævisο periculo pollutionis secuturæ in somno: regulam è tecto ejeci, perspecto manifesto, vel probabili periculo hominem occidendi, & his similia sexcenta. Sic ut per se ad confessionem plenam peccatorum opus non sit exprimere, reipsa, secutum esse homicidium, abortum, ebrietatem, pollutionem, &c. Quia, ut dictum est, quando illas actiones liberas exercuisti tantùm, nullo modo verò tunc, quando isti effectus secuti sunt, peccâsti, & coram Deo neque majus, neque minus peccatum est, sive effectus talis sequatur, sive non: & potest fieri, ut eo tempore, quo effectus, v.gr. mors hominis sequitur, per pęnitentiam jam justificatus, & in Dei gratia (imò in Cœlo beatus) constitutus sis, quo statu est impossibile, te actu peccare. Atque hinc insuper, si ante effectum secutum v.g. mortem talis hominis, jam Sacerdoti confessus sis, te causam præbuisse morti hominis, v.g. venenum propinasse, posteà comperto effectu, non teneberis rursus confiteri Sacerdoti, homicidium reverà evenisse: quia tunc nihil ampliùs peccasti, & sine causa imponeretur tibi onus gravissimum. Ut contra Suarez *cit.* rectè docent Azorius *tomo primo, libro primo cap.* 7. *in fin.* Laym. *cit. num.* 7. *ante finem.* Gob. *num.* 353.

384 Dixi semper: *Per se loquendo:* Omnes enim allegati DD. fatentur plerumque, expedire sine dubio, & subinde necessarium esse, explicare totum peccatum externum, ipsumque effectum secutum: utpotè homicidium commissum, abortum secutum, pollutionem factam &c. tum, ut magis intelligatur perversitas voluntatis, ac efficacia actionis, seu attentationis, vel periculi ad talem effectum, tum maximè, ut intelligatur, an subsit obligatio restitutionis, an irregularitas, censura, reservatio contracta sit: hæc enim non ex sola mala voluntate, conatu, & attentatione, sed ex tali peccato in effectu consummato incurruntur. Si enim solùm confitearis, te præbuisse venenum Clerico necandi gratia: causam voluntariam dedisse abortui, vel pollutioni &c. Secuto effectu non tolletur à te irregularitas, nec excommunicatio reservata, vel reservatio, si confitearis Sacerdoti non habenti potestatem in Reservata. Quod ipsum tamen nihil officit nostrę Sententiæ, quòd nimirum tales effectus, homicidium, abortus, pollutio &c. vocentur peccata, & tam graviter irregularitate, excommunicatione, reservatione puniantur. Nam vocantur peccata figuratè, quia peccato fiunt, tribuendo nomen causæ effectui: & puniuntur non tam propter se, quàm propter perversam voluntatem, à qua proveniunt: quamvis illa sola perversa voluntas, vel attentatio, applicatio mediorum, sine effectu secuto non ita puniantur, ut leges ipsæ exprimunt: quia non ipsa perversa voluntas, attentatio in se, sed solùm cùm effectu secuto maximè Reipublicæ, & Bono communi nocet: & aliàs oporteret nimis sæpè tam graves pęnas irrogare, si sola voluntas, vel attentatio mala semper plectenda esset.

QUÆSTIO III.

An etiam peccata dubia ut dubia confitenda sint?

SUMMARIUM.

386 *Certus de peccato, & dubius de confessione, confiteri illud obligatur.* Item
387 *Qui cum dubio practico de mortali aliquid egit, vel omisit, id confiteri obligatur.*
388 *Secus est, si dubium ante operationem prudenter deposuit.*
389 *Dubium juris, facti; negativum, positivum &c.*
390 & 391 *Peccata merè, & verè dubia non esse necessariò confitenda, docent multi.*
392 *Sententia tamen opposita affirmativa, dubia ut dubia esse necessariò confitenda, practicè omnino vera ostenditur.* Usque ad n. 396.
396 *Solvuntur fundamenta contraria.*
397 *Peccatum confessum ut dubium, posteà non denuò repetendum est ut certum.*

QUaliter peccata dubia sint materia sufficiens Sacra- 385
menti Pœnitentiæ quoad validam, & licitam absolutionem, jam dixi *c.* 1. *à num.* 54. Hic quæritur, an etiam sine materia necessaria: ut si dubites, an aliquod peccatum mortale commiseris; v.g. an heri vesperas omiseris: an cogitationi morosæ venereæ consenseris, &c. idipsum tenearis sub dubio necessariò confiteri?

§. I. *Explicatur dubium, & certa supponuntur.*

I. QUicumque recordatur, & certus est, se aliquod pec- 386
catum mortale commisisse, dubitat autem, an illud, vel gravem ejus circumstantiam, præsertim speciem mutantem, aut numerum, ritè confessus sit; ita ut nec probabiliter judicare possit, se præcepto, & debito confessionis satisfecisse, certè tenetur illud peccatum adhuc confiteri, secundùm omnes. Quia possidet certa lex confessionis contra dubitantem de impletione. Idemque dicendum videtur ex communi Sententia, quando quis scit se peccasse generatim, seu actum à se commissum, vel omissionem aliquam fuisse peccatum, dubitet autem, an fuerit mortale, vel veniale. Quia per ipsum actum peccaminosum spoliavit se possessione suæ innocentiæ, & libertatis, & subjecit se legi confessionis, saltem in ordine ad judicandam causam suam. Quamquam id negent à fortiori Authores §. 2. *citandi*.

II. Certum item est apud omnes, eum, qui commisit 387
actum, vel omisit aliquid cum dubio concomitante practico, actu sc. dubitans, sitne illud agere, vel omittere peccatum mortale, nec ne? eum tanquam captum, peccatum mortale sine dubio confiteri debere: quia cum tali dubio operans, cùm eo ipso se exponat proximo periculo peccandi mortaliter, eo ipso certè peccavit mortaliter, ex communi, & certa doctrina in materia de conscientia. Eademque est ratio, si quis actu confitens, practicè dubitaret, an teneatur aliquod peccatum sub mortali confiteri, vel gravem ejus circumstantiam exprimere, manente dubio, tenebitur exprimere; alioquin reticendo, rursus peccabit mortaliter, quippè voluntariè se exponens periculo sacrilegii, & nullitatis Sacramenti: implicita velut conditione: *Etiamsi tenear, nolo.*

III. Certum etiam est, dubia merè antecedentia, vel subse- 388
quentia actum, sed ante actum, vel ante confessionem prudenter deposita, non esse confitenda: quia tunc nullum ibi est peccatum dubium. E.g. dubitas, an tali die indictum sit jejunium, ideòque tenearis abstinere: si, antequam comedas, te resolvas, sive speculativè, non esse jejunium: sive saltem practicè, licere scilicet ob causam non jejunare, etiamsi indictum esset jejunium: Quamquam etiam illud dubium post comestionem, vel violatum jejunium resurgeret, & denuo dubitares, an reverà fuerit sufficiens causa excusans te à jejunio, & ideò an peccaveris nec ne? sed rursus te resolvas ut priùs, dubiumque deponas ante confessionem, nihil teneberis confiteri: quia sic rationabiliter deposito dubio, nullum agnoscis peccatum.

IV. Quæstio ergo, & difficultas tota est de dubio subse- 389
quen-

quente, & perseverante, quo quis simpliciter dubitat, an pecaverit mortaliter: sive illud sit 1. *dubium juris*: ut an heri fuerit indictum jejunium: an justam causam illud solvendi habuerit, &c. sive 2. *dubium facti*: ut, an heri excedens in potu plenè ebrius fuerit; an Vesperas omiserit; an tentationi habitæ consenserit &c. modo tamen 3. fuerit *dubium simpliciter*, & ut vocant, *negativum*, quando nimirùm intellectu suspenso inter utramque partem nulla occurrit ratio probabilis judicandi pro hac, vel pro altera parte, seu quòd reverà deliqueris, vel non deliqueris mortaliter: nam, 4. quando est *dubium positivum*, ex eo quòd sint rationes veræ probabiles pro utraque parte, & non esse commissum peccatum mortale; jam rursùs ab obligatione confitendi te absolvit communis DD. Sententia in materia de *conscientia*, vel *opinione probabili*: quia scilicet inter opiniones utrinque veræ probabiles licet tibi sequi quamlibet, etiam tibi magis faventem. His ita prænotatis.

§. II. *Sententia negativa proponitur.*

390 PEccata merè, & verè dubia non esse necessariò confitenda, docuit Ægidius Coninch. *tom. de Sacramentis disp. 7. dub. 8. concl.* 1. dicens: *Ad hoc, ut peccatum tenear confiteri, requiritur, ut saltem probabiliter possim judicare, me peccasse, &c.* Et late defendit Joann. Caramuel à Lochov vitz in sua Theologia morali *l. 3. disp* 4. *n.* 14. 81. Consentit noster March. *Tribun. p. 1. tr. 5. tit. 4. q. 5. concl. 1. & 2.* Et probabile judicant Præpositus, & Amicus apud Bardi *cit. n seq.* Fundamenta sunt. I. Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 5.* solùm exigit à Pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem, conscientiam habent, recenseri: ergo peccata dubia, non esse recensenda docet, II. Ex recepto axiomate: *In dubio factum non præsumitur, sed demonstrari debet. L. in Bello ff. de captivis postliminio reversis*, Et specialiter: *nemo in dubio præsumitur deliquisse. L. merito ff. Pro socio*: ergo &c. III. In nullo foro externo admittuntur delicta dubia: neque ullus accusari debet (multò minùs condemnari potest) de delicto, quod eum commisisse ostendi non potest; ergo multo minùs in foro conscientiæ sacramentali peccata dubia admittenda erunt, saltem sub obligatione.

391 IV. Peccata dubia non sunt materia absolutionis: ergo non necessariò confitenda Laym. sæpè *cit. c. 5. §. 4. num. 37.* Hoc etiam probabile censet, extra articulum mortis. *Quando enim homo de sua contritione incertus, è vita excessurus est, committeret se periculo damnationis, nisi confessionem sacramentalem instituat etiam peccatorum dubiorum, ideoque ad hoc obligatur naturali lege charitatis, Si verò aliàs omnia peccata sua, quorum conscientiam habet, confiteatur, tacitis illis, de quibus post diligentem sui discussionem, dubius manet, an commiserit, vel an mortalia fuerint, nec ne? tunc probabile apparet, non esse illa confitendi obligationem. Non enim ex aliqua lege positiva Christi, vel Ecclesiæ, quia esset nimis severa obligatio accusandi de iis se quæ commisisse ignorat: neque ex lege naturali charitatis propter periculum animæ; quia confitendo bona fide peccata reliqua certa, indirectè per accidens remittuntur etiam, quæ ignorantur.* Hæc Laym. concludens tamen, *Verùm in hac re nihil definio, sed aliorum judicio committo.*

§. III. *Sententia affirmativa asseritur.*

392 VEra omninò practicè, atque ad praxim omnimodis consulenda est Sententia affirmativa; *peccata mortalia etiam dubia, sub dubio esse confitenda.* Ratio sumitur

393 I. Ex ipsa auctoritate Doctorum tanti nominis, & multitudinis: Antiquorum omnium, Recentiorum ferè omnium, exceptis paucis suprà recitatis. Ita enim docent D. Thomas *in 4. d. 1. q. 2. art. 2. ad* 3. D. Bonav. *ibid. p. 2. art.* 1 *q.* 2. Alensis *p. 4. q. 77. memb. 2. art. 5.* Navarrus *c. 9. num.* 14. Sotus, Azorius, Suarez cum Sanchez *c. 1. mor. c. 10. n. 66.* Card. de Lugo *de Pœnitentia disp. 6. sect. 2. §. 3, toto*; Bardi *discept. 6. c. 15. p. 4. §. 1.* Alii apud ipsos.

394 II. Ex universali omnium fidelium consensu, & praxi in lege nova, cujus initium ignoratur. Semper enim probis omnibus persuasum fuit, & ab antiquis tanquam certum suppositum, peccata ista dubia, eo modo, quo in conscientia habentur, esse necessario in confessione sacramentali manifestanda: nuper ab uno, & altero Auctore res hæc in controversiam vocata est: qui contra communem Sententiam prudens non possunt fundare practicè judicium, nisi ratione evidentium oppositum demonstretur, quod sanè non fit. Nam

395 III. Concilium Tridentinum ab adversariis allegatum, potiùs favet huic Sententiæ. Ita enim textus habet l. c. *Oportet à Pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint.* Et post subdit: *nam venialia, quibus à gratia DEI non excludimur, quamvis utiliter in confessione dicantur, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt.* Quibus verbis Concilium à necessario confitendis solum excludit venialia, quæ à gratia DEI non excludunt, & ea mortalia, quæ post diligentem sui discussionem memoriæ non occurrunt, ergo peccata mortalia dubia, quæ post diligentem discussionem memoriæ occurrunt secundùm Concilium necessario sunt confitenda. Nam *exclusio unius est alterius inclusio*, ajunt Juristæ. *Confirmatur*: Concilium à necessariò confitendis excludens venialia, eò quòd iis à gratia DEI non excludamur, apertè supponit, omnia necessario confitenda esse, quibus à gratia DEI excludimus: atqui peccatis mortalibus dubiis, supposito, quòd revera facta essent, reverà excluderemur à gratia DEI, nihil enim facit ad amicitiam DEI præsens dubitatio de peccato præterito, an fuerit, nec ne? nam sicut ex eo, quòd dubitem, vel certò credam, me peccasse, si reverà non peccavi, illud dubium me non excludit à gratia DEI; ita ex eo quòd dubitem, vel credam, me non deliquisse, si reverà deliqui mortaliter, reverà sum exclusus à gratia DEI, non obstante illo dubio, vel judicio subsequenti, quòd nullum potest habere influxum in actionem præteritam: ergo etiam peccata mortalia dubia manent necessario confitenda.

IV. Neque reliqua fundamenta adversæ Sententiæ urgent. Facilè enim respondemus: Ad I. Negatur consequentia ex modò dictis. Et dato, Concilium nihil definiisse de peccatis mortalibus dubiis, dic, Concilio tantùm propositum fuisse definire certa; incerta verò, & dubia Doctoribus disputanda relinquere. Ad 2. R. dicta illa verba vera esse, sed non facere ad propositum. Non enim volumus peccata dubia confitenda esse ex eo, quòd facta præsumantur: absit; sic enim non sub dubio, sed ut certa confiteri deberent. Sed sub conditione, vel ex suppositione, *si facta sint*; prout reverà fortè facta sunt, ut etiam clavibus subjecta sint, sub dubio subjici debere. Ad 3. Negatur paritas à foro externo. Cum enim ibi principaliter agatur de vindicta, & pœna delictorum, & delicta dubia non præsumantur, merito non admittuntur. At verò in foro sacramentali principaliter agitur de absolutione delictorum, in favorem, & commodum delinquentis. Est enim Sacramentum Pœnitentiæ *vindicta salutaris*, inquit Concilium Trid. *cit. sess.* 14. *cap.* 8. ubi proindè peccata etiam dubia mortalia admittenda sunt, & tutior pars tenenda, ad salutem animarum procurandam, & certificandam. Ad 4. Negatur consequentia. Quia licèt peccata dubia sola non sint materia sufficiens Sacramenti Pœnitentiæ in ordine ad absolutionem absolutam: cadunt tamē sub Sacramento unà cum aliis peccatis, aut mortalibus, aut venialibus certis, etiam jam semel confessis, nec absurde ad eum finem per accidens, iteratò confitendis. Aut si pro absurdo habes, absolve sub conditione, quemadmodùm etiam absolveres, si nullum omninò peccatum certum recens, vel vetus Pœnitens dubius agnosceret. Sed hunc casum tu ne timueris in praxi, quia speculativus est. 396

§. IV. *Quid si autem peccatum dubium sic confessum, posteà comperiatur certò esse factum?*

EUm, qui peccatum mortale aliquod ut dubium confessus est, significans se verè dubitare, an commiserit reipsa, nec ne: si posteà certò comperiat, illud peccatum esse reverà à se patratum, teneri illud denuò ut certum confiteri, adeò communis est sensus, & Sententia DD. ut Dicastillus *hic disp. 9. dub. 2. n.* 141. disertè scribat, contrarium esse inauditum in Ecclesia DEI. Sed hic optimus Doctor non legit omnes, certè, non mox infrà nominandos, Et ratio videtur urgens. Quia peccata tenemur confiteri prout sunt in nostra conscientia; ergo cùm illud peccatum priùs dubium, jam in conscientia certò factum agnoscamus, jam tamquam certum, confiteri obligabimur. Sed contra

Dico simpliciter: Non tenemur peccatum prius ut dubium confessum, posteà compertum certò factum, denuò ut certum confiteri. Ita post alios resolutè Arriaga *de Pœnit. disp. 31. sect. 6.* Et probabilissimum censet Tamburinus *opusc. Exped. Confess. l. 5. c. 1. § 4 num.* 24. Pellizarius *Manuali Regularium tract. 3. c. 3. num.* 46. Noster Herinex *disp. 3. q. 4. num.* 51. Caramuel *Theolog. Fundament. n.* 1324. Coronius, Leander, Verricelli, Vidalis, Martinus à S. Joseph, apud Dianam *p. 10. tract. 16. resol.* 79 Et tandem probabile censuerunt Romæ Reverendissimus Richardus S. Palatii Apostolici Magister, alii viri doctissimi consulti à Lugo, prout ipse testatur *cit. disp. 16. n.* 92. Ratio sufficiens est; quia reverà jam confes- 397

fus est

sus est totum suum peccatum, prout tunc erat io conscientia, quoad speciem, numerum, & circumstantias se tenentes ex parte ipsius peccati, ut supponimus, & ab eo directè absolutus est, non obstante dubio: nam dubitatio prior, & certitudo posteà superveniens non est circumstantia tenens se ex parte cognitionis tantum: nec cognitio prior dubia impedit, quominùs peccatum priùs sit integrè in confessione manifestatum, & directè absolutum: nec cognitio certa superveniens detegit aliqua novam circumstantiam diversificantem peccatum: ergo non est ulla ratio, cur tale peccatum anteà confessum ut dubium, posteà certò cognitum, ur certum denuò confiteri obligemur. *Confirmatur à simili:* Communissimo sensu Doctorum; qui dubius de voto emisso, aut censura vel irregularitate contracta, petit & obtinet absolutionem, vel dispensationem ad cautelam, vel sub conditione, posteà cognita certitudine sui voti, censuræ, vel irregularitatis anteà contractæ, non debet petere de novo absolutionem vel dispensationem: cur non idem dicatur in proposito, & casu nostro simillimo? vide *infrà sect. 3. q. un. §. 1. num. 496.*

Atque his solidè eversa manet ratio oppositæ sententiæ. *Tenemur peccata confiteri prout sunt in nostra conscientia:* quoad ea oimirùm, quæ se tenent ex parte peccati, ipsumq; peccatum diversificaut, vel aggravant: nequaquam autem quoad omnia, quæ se tenent solùm ex parte hominis, vel cognitionis; alioquin in unoquoque peccato oimis multa confitenda essent. Atqui prior dnbitatio, & subsequens certitudo minimè se tenent ex parte ipsius peccati, nec illud ullo modo diversificant, vel aggravant, uti dictum est: ergo &c.

§. At, numquid si Pęnitens ab initio certus fuisset de peccato commisso, non rectè expressisset ut dubium, sed debuisset confiteri ut certum? ergo etiam modò debet, postquam cognovit, certò esse commissum. R. *Neg. conf.* Quia ab initio peccatum certum ut dubium confitens, mentitus fuisset perniciosè, & sacrilegè, decipiens Confessarium in re gravi: ideòque nec absolotus fuisset. At in nostro casu nihil mentitur, & à peccato, prout tunc in conscientia fuit, sufficienter expreso, directè absolutus esse supponitur.

QUÆSTIO IV.

Quanam circumstantia necessariò explicanda in Confessione?

SUMMARIUM.

399 *Circumstantia peccati quid, & quotuplices?*
400 *Alia sunt aggravantes tantùm,*
401 *Alia speciem mutantes,*
402 & 403 *Necessariò explicanda sunt speciem mutantes.*
404 (*Intellige mortaliter certò mutantes.*)
405 & 406 *Etiam in actu interno efficaci, non inefficaci simplicis complacentia, vel delectationis morosa, nisi per se intendantur.*
407 & 408 *Nullas aggravantes tantùm necessariò explicari debere, est satis probabile.*
409 & 410 *At longè probabilius est, necessariò explicandas esse circumstantias mixtas,*
411 *Ratione majoris materia. Exempla* Usque ad n. 415.
415 *Ratio objecti multiplicati. Exempla* Usque ad n. 421.
421 *Circumstantia merè, vel leviter aggravantes necessariò explicanda non sunt. Exempla* Usque ad n. 426.

ASSERTIO.

398 *Omnes circumstantia speciem mutantes mortaliter necessariò explicanda sunt in confessione. Nullas circumstantias aggravantes tantum necessariò explicari debere, valde probabile, & satis tutum est: At longè probabiliùs, tutiùs, & in praxi omnimodis consultissimè explicanda sunt circumstantia mixta, scilicet ad malitiam substantialem actus concurrentes ratione materia majoris, & objecti multiplicati: secùs de circumstantiis merè aggravantibus, excepta tamen mora nimia peccati continuati.* Hæc partim certa, partim controversa, ut debite explicentur, ex materia de actibus humanis necessariò prænoscendum, quid, & quotuplex sit circumstantia actus humani, & in proposito peccati.

§. *Quid, & quotuplex est Circumstantia peccati?*

399 Circumstantiæ peccati dicuntur ejusdem peccati particulares, & accidentales conditiones, & affectiones, eò quòd vel actum peccati, vel operantem, vel ejus objectum accidentaliter afficiant, & quasi circumstent. Exemplum vulgare in furto. De substantia actus furandi solummodò sunt homo accipiens, res aliena, ejus ablatio rationabiliter invito Domino. Hic verò actum, operantem, vel objectum variæ circumstantiæ afficere possunt, & furtum reddere magis, vel minùs malum, licèt nunquam bonum. *Quis?* Dives, an pauper; an gravi, an extrema necessitate pressus? quo casu furtum omninò cessaret. *Quid?* An multum, parum, pecuniam, rem sacram, vel prophanam? *Ubi?* An in loco sacro, vel prophano? *Quibus auxiliis?* An armata manu, instrumentis prohibitis, an medis magicis? *Cur?* An etiam ad alium malum finem, ad scortandum, se inebriandum? &c. *Quomodo?* An ex proposito, vel subita subreptione, an occultè, vel dolo, an palàm, cum violentia, effractione? *Quando?* An tempore belli, famis, necessitatis, an diviti, pauperi, &c. Hæ igitur circumstantiæ comprehenduntur vulgari versu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Circumstantiæ ejusmodi sunt duplices: aliæ dicuntur 400
aggravantes tantùm intra eandem speciem: aliæ speciem mutantes. *Circumstantia aggravantes tantùm* sunt: quæ solùm augent, vel minuunt malitiam actus intra eandem speciem peccati, quando nimirùm circumstantia addita actui in suo conceptu non involvit aliam malitiæ speciem distinctam à malitia specifica ipsius actus; sed eandem malitiam solùm auget, vel minuit: uti sunt generatim. 1. Majus, vel minus voluntarium, & libertas actus. 2. Major, vel minor intensio, vel vehementia actus. 3. Major, vel minor duratio, vel mora actus peccaminosi. 4. Major, vel minor quantitas materiæ, vel objecti. Ut si anteà furatus 100. hodie fureris mille, ejusdem speciei peccatum furti committis: at hodie longè gravius; anteà levius ideòque est circumstantia aggravaos tantùm, non speciem mutans. Exempla abundè dabuntur in sequentibus.

Circumstantiæ speciem mutantes sunt, quæ actui no- 401
vam, & diversam speciem malitiæ contra aliam virtutem afferunt: quando nimirùm circumstantia addita actui ex se habet propriam specialem malitiam, ac deformitatem distinctam à malitia propria specifica ipsius actus peccati: adeòq; actum ex materia uoius vitii, aut peccati transfert in materiam alterius vitii, & peccati. Tritissimum est exemplum in peccato carnis. Si enim hoc fiat inter solutos, est simplex fornicatio, contra virtutem castitatis tantùm. Si fiat autem à, vel cum persona ligatæ, est adulterium contra virtutem justitiæ: si autem fiat à vel cum persona sacra, est sacrilegium, contra virtutem Religionis: si fiat inter consanguineos, vel affines, est incestus contra pietatis virtutem. Si cum virgine invita est stuprum: si cum vi illata, est raptus, utrumque contra justitiam. Si contra naturam cum seipso, est mollities: si cum eodem sexu, est Sodomia: Si cum diversa specie, est bestialitas. Omues hæ sunt circumstantiæ speciem mutantes, quæ diversas omninò specie malitias contra diversas virtutes adferunt actui, ut intuenti patet. Quò etiam spectant circumstantiæ, quæ actum, destructa bonitate, efficiunt malum, ut maximè, si facias opus boaum ad finem malum: v.g. puellæ pauperi des largam eleemosynam, ut inducas ad consensum turpitudinis intentæ, &c. His ita suppositis, dicimus in Assertione:

§. I. *Omnes circumstantia, speciem mutantes, necessariò explicanda sunt &c.*

Certissimum apud omnes: ex claro textu, & ratione 402
Concilii Tridentini allegati *q. 1. n. 3.* Et ratio est: quia omne peccatum mortale specifice, seu in sua propria specie ipso jure divino explicandum est in confessione, ut *q. 2.* dictum: atqui etiam in eodem actu malitiæ specie diversæ verè constituunt diversa specie peccata: adulterium enim, & incestus v. g. diversa specie peccata sunt, & inter se, & à fornicatione simplici (ut nimis notum) ratione diversarum malitiarum contra distinctas virtutes à circumstantiis desumptarum: ergo necessariò explicandæ sunt circumstantiæ illæ, que speciem mutant, seu novam speciem malitiæ actui peccaminoio adferunt. Exempla sunt.

I. Exempla clara, & certa sunt. 1. In suprà allato pecca- 403
to carnis. Qui enim peccavit cum non sua, explicare debet, an ipse, vel complex sit persona soluta, ligata, consanguinea, sacra, &c. Omnes enim hæ circumstantiæ mutant speciem, seu diversas specie malitias adferunt contra diversas virtutes. 1. Solam Continentiam. 2. Justitiam. 3. Pietatem. 4. Religionem: qua ratione etiam, qui voto simplici astrictus castitatis peccar, præter speciem peccati luxuriæ, circumstantiam voti explicare tenetur, secundùm omnes. 2. Qui furatus est, explicare debet, an rem sacram, vel ex loco sacro, fal-

sem

tem sub dominio, vel custodia loci sacri constitutam, vel depositam: nam & hæc circumstantia speciem mutat, furtumque sacrilegum constituit contra virtutem Religionis. Item an cum violentia illata personæ, sic enim constituit speciem rapinæ speciali malitia contumeliæ, contra honorem debitum proximi. 3. Qui occidit, explicare debet, qualem personam, an patrem, fratrem, &c. & erit speciale peccatum parricidii contra pietatis virtutem; an Clericum, vel Monachum, & erit speciale peccatum sacrilegii cum excommunicatione Canonis: & si Episcopum, Cardinalem, Legatum, etiam cum excommunicatione Bullæ Cœnæ. Item *ubi?* an in loco sacro; & rursus erit speciale peccatum sacrilegii cum pollutione templi; item *quomodo?* an ex insidiis, veneno, maleficio; tunc enim erit homicidium qualificatum, scilicet proditorium, maleficium: item *quibus auxiliis?* quot sociis adjunctis, totidem erunt distincta peccata scandali, & sic. 4. Universaliter, qui alterum, saltem anteà non paratum, vel volentem, inducit ad peccatum quodlibet mortale secum patrandum, præter peccati speciem, hanc ipsam suam inductionem explicare debet, quia hæc semper est speciale peccatum scandali contra charitatem. Et specialiter quando fœmina virum inducit ad fornicationem. v.g. id explicare tenetur, quia hoc de sexu verecundo à Confessario non præsumitur: secùs, si vir feminam induxit: quia ex communiter accidentibus, ex fatente suam fornicationem præsumitur, quòd vir invitaverit. Communis DD. Atque ejusmodi circumstantias si confitens sponte non fateatur, à Confessario consequenter inquiri, & examinari debet. Exempla non ita certa jamjam pono *n. seq.* Nam notanter

404 II. Dixi: *Speciem mutantes mortaliter*. Secùs utique est, si circumstantia veniali, vel levi tantùm malitia speciem mutet; ut si furatus es etiam notabile quid cum levi aliorum scandalo: vel ad finem venialiter tantùm malum, v.g. uberiorem potationem. Item intelligendæ semper sunt circumstantiæ certò *mortaliter mutantes speciem*. Quòd si enim sint opiniones probabiles DD. aliquam circumstantiam non mortalem, vel gravem, sed venialem, vel levem tantùm malitiæ speciem adferre actui peccaminoso, aut certè malitiam circumstantiæ non differre specie à malitia specifica actus; etsi adhuc tutiùs explices, tamen sequendo opinionem probabilem, etiam tutò poteris non explicare. Exempla, & casus, allegatis Doctoribus, & rationibus, exhibet Diana *p. 1. tr. 7. sparsim*: quibus Pœnitens satisfacit integritati confessionis, tacendo aliquas circumstantias apparenter speciem mutantes; utpote 1. Sponsus, vel sponsa fornicans cum alio, non aperiendo sponsalia, *resol.* 5. Confessarius carnaliter peccans cum filia confessionis, nec eam qualitatem exprimens *resol.* 12. Virgo, mas, vel puella primò fornicans, vel carnaliter peccans, non exprimens spoliationem virginitatis. *resol.* 11. Qui in loco sacro exercuit tactus, vel actus turpes citra periculum pollutionis, omittens circumstantiam loci sacri, *resol.* 15. imò & pollutionem, sed occultè omnino, *resol.* 16. sed mihi non placet, ob communem oppositam. Qui in loco sacro furatur rem privatæ personæ non depositam in eo, tanquam in custodia, v.g. marsupium audientis in templo Sacrum, tacens circumstantiam loci sacri: *resol.* 27. Qui in incestu commisso non explicat gradum proprium consanguinitatis, vel affinitatis, dicens solùm commisi incestum. *resol.* 31. Qui non explicat circumstantiam diei sacri, quando peccavit carnaliter, etiam v.g. die Jovis sancto, die Communionis. *resol.* 32. Nisi fortè statim post Communionem, vel Missam fieret. Item qui non explicat, an blasphemia sua fuerit contra Deum, vel Sanctos: an malum imprecatum, sit malum animæ, corporis, vel forconarum, &c. Lugo *disp. 16. n. 253.* Ratio horum, & similium jam dicta est, quòd ejusmodi circumstantiæ, vel non gravem, vel certè non specie diversam malitiam adferant actui, de quibus tamen aliquibus iterùm aliter.

405 III. Quin etiam in actu interno efficaci necessariò explicandæ sunt circumstantiæ speciem mutantes mortaliter; non item in actu interno inefficaci simplicis complacentiæ, vel delectationis morosæ, (nisi eæ circumstantiæ ipsæ per se intentæ, & volitæ essent, quod certè rarum est) cùm etiam actus internus efficax sumat suam speciem, & malitiam à circumstantiis cognitis, ac indirectè saltem volitis, ex communi doctrina *in materia de actibus humanis*. Ratio est: quia actus internus inefficax, simplex velleitas, complacentia, delectatio morosa, &c. fertur in objectum præcisè, ut objectivè proponitur in intellectu, ideòque facilè abstrahit à circumstantiis annexis quamvis cognitis. Unde qui morosè delectatur de ligata, consanguinea, sacra; &c præcisè ut femina formosa est, committit actum simplicis impudicitiæ, vel fornicationis mentalis, ut proinde in confessione circumstantias personæ explicare opus non sit. At verò actus internus efficax tendit in ipsum actum externum, ut subjectivè exercendum circa objectum, prout est à parte rei: ideòque minimè potest abstrahere à circumstantiis annexis cognitis; sed volens actum, necessariò vult simul circumstantias annexas cognitas, v. gr. efficaciter concupiscens fœminam, quam scit, vel quomodolibet apprehendit ligatam, consanguineam, sacram, verè committit actum adulterii, incestus, sacrilegii, proinde necessariò explicandum in confessione. Unde ulteriùs, qui efficaciter concupisceret aliquam conceptu confuso, cujuscumque conditionis, aut aliquam quamcumque ex tota congregatione, in qua scit multas esse ligatas, consanguineas, &c. verè committeret peccatum qualificatum necessariò aperiendum in confessione. Quòd si verò quis conceptu planè abstracto concupiscat fœminam in genere, nihil planè cogitando de ejus qualitate, probabiliùs committeret actum simplicis fornicationis tantùm. Quia licèt non habeat circumstantiam fœminæ solutæ, habet tamen totam, & solam malitiam simplicis fornicationis, & nullam aliam. Debet tamen explicare in confessione, se concupivisse fœminam in communi, non ob exprimendam aliquam specialem malitiam, sed ne mentiatur exprimendo certam personæ concupitæ qualitatem. Sic rectè Tamburinus *l. 1. c. 1. §. 4. n. 14. 15.* Quamvis aliter sentiat Sanchez *l. 1. Moral. c. 8. n. 5.* quem vide.

IV. Denique quemadmodùm ipsa peccata dubia, ita e- 406
tiam circumstantiæ mortales dubiæ, necessariò explicandæ sunt in confessione. Ut si quis peccavit cum femina, & posteà dubitat simpliciter, an fuerit soluta, vel ligata, aut consanguinea, juxta dicta *q. præced. §. 3.*

§. At hic circa prædicta restat celebris quæstio: utrùm peccatum continens plures malitias ex circumstantiis possit in confessione dividi. Exempli gratia: voto castitatis astrictus peccavit contra castitatem: potestne peccatum dividendo ita se accusare: semel peccavi contra castitatem, fornicando v.gr. Et, violavi meum votum semel? Item aliquis furatus est ad finem fornicandi: potestne divisim dicere? Semel furatus sum tantùm? Et semel habuit animum fornicandi? R. Non sic licet in una confessione, quando quis tale peccatum primò confitetur. *Ratio* est: quia non explicares peccatum à te commissum, sed significares, te duo peccata patravisse. Confessarius enim, dum modò audit te fornicatum, & posteà disparatim te violasse votum, ex tuo modo loquendi, concipit, te duo distincta peccata commisisse, cùm tamen solùm unum numero peccatum, cum duplici tamen malitia, commiseris. At verò in diversis confessionibus, quando primò solùm unum ex his fassus es; v.g. peccavi contra castitatem; & alterius, violationis voti inculpatè es oblitus, tunc in secunda confessione poteris confiteri solam alteram malitiam, seu circumstantiam: utpotè, violavi votum meum: quia jam legitimè subjecisti clavibus primam malitiam, alterius inculpabiliter oblitus: satis ergo est, si posteà explices secundam, cùm secunda sine prima sufficienter explicari possit, ut in datis exemplis, & quoties in peccato sunt duæ numero distinctæ malitiæ, ut si quis uno actu occidisset duos homines, &c. Secùs esset, si malitiæ illæ distinctæ non possent separatim sufficienter explicari. Si enim confessus fornicationem, inculpatè oblitus es confiteri circumstantiam incestus cum sorore: quomodo posteà exprimes hanc circumstantiam solam, nisi totum peccatum incestus repetas? Hinc Lugo cit. *disp. 16. sect. 3.* rectè concludit, eum, qui furatus est 100. & per oblivionem confessus est, cepisse *60.* tantùm: debere in posteriore confessione exprimere totum furtum 100. aureorum: & non satisfacturum, si exprimat solùm 40. reliquos omissos: quia sic neutra vice confiteretur illud numero peccatum, quod commisit.

§. II. *Nullas circumstantias aggravantes tantùm necessariò explicari debere, valdè probabile est, & satis tutum.*

Est sanè Sententia satis communis, & gravissimorum 407
Doctorum. Ita enim docent D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus cum suis *in 4. d. 16.* D. Antoninus, Richardus, Durandus, Valentia, Reginaldus, Lessius, Vasquez, Becanus, Bonacina, aliique, quos congerunt, & sequuntur Diana *p. 1. tr. 7. passim, præsertim resol. 1. & 14.* Lugo *de Pœnit. d. 16. sect. 3.* Joannes Sanchez *select. disp. 11. num. 5.* Bassæus *in floribus V. Circumstantia num. 3.* Joan. Pontius noster *Curs. Theolog. disp. 46. q. 7.* ac novissimè etiam Gob. *Alphab. confit. Casu 15.*

Ratio omninò probabilis est: Quia Sacramentum Pœ- 408
nitentiæ, quoad confessionem peccatorum aliàs satis onerosum, non debet majori onere gravari, absque expresso præcepto divino, vel Ecclesiastico: atqui de confitendis circumstantiis aggravantibus tantùm intra eandem speciem, nullum potest ostendi præceptum divinum, vel Ecclesiasticum:

sticum: ergo, &c. Non divinum. Quia præcepto divino solùm tenemur confiteri omnia peccata mortalia, quorum absolutio simpliciter est necessaria ad consequendam salutem: sed possumus confiteri omnia peccata mortalia sufficienter absque confessione circumstantiarum aggravantium tantùm; v.g. dicendo: *commisi furtum mortale toties*, absque expressione quantitatis: neque eam opus est scire Confessario. 1. Neque in ordine ad absolutionem ipsam, quia audito peccato mortali, habet sufficientem materiam. 2. Neque ad injungendam pœnitentiam: potest enim injungere pœnitentiam competentem tot peccatis mortalibus, de reliquo remittere ad forum Dei in hac, vel altera vita, præsertim, cùm id de facto ordinariè fieri debeat: quis enim injungat penitentias competentes tot tam gravibus sæpè mortalibus auditis? quod maximè verum est in Sententia Scoti. 3. Neque ad injungendam restitutionem: quia potest Confessarius dicere: restitue, quantum abstulisti, vel nocuisti: ergo, &c. Neque præceptum Ecclesiasticum ostendi potest: Quia Concil. Trident. *cit.* enumerans omnia requisita ad integritatem confessionis Sacramentalis, ut posteà concludat: nihil aliud ab Ecclesia à penitentibus exigi, nullam tamen facit mentionem circumstantiarum aggravantium tantùm, sed solum speciem mutantium: ergo, &c. Et verò certissimum est, non omnes circumstantias aggravantes necessariò esse explicandas: esset enim onus intolerabile, & moraliter impossibile, ac seges infinitorum scrupulorum, & difficultatum inextricabilium. Unde neque mihi placet illa Regula, quam cum Medina, Scoto, Cano, Lopez, Henriquez, & aliis tradit Suarez *in 3. part. tom. 4. disp. 22.* Nimirùm circumstantias notabiliter, seu multùm aggravantes necessariò explicandas esse. Quomodo enim quilibet scire, vel dijudicare poterit, quænam circumstantiæ multùm, quæ verò parùm aggravent, cùm in hoc nec docti consentiant, & quilibet in suo sensu abundet: unde adhuc intricatæ difficultates orirentur tam Confessario, quàm Penitenti. Sed neque mihi placet universaliter Sententia præallegata. Medio ire placet. Hujus ergo probabilis Sententiæ exempla, & casus apud citatos DD. maximè Dianam videre, & mirari potes. En tibi, aliquot. 1. Qui furatus est mille aureos, satisfacit dicendo: *commisi furtum mortale*. Omnes citati. Extenduntque Vasquez, Lugo, alii, etiam ad casum, quo illi mille aurei spectassent ad diversos Dominos. Atque adeò, ut etiamsi Confessarius interroget quantitatem furti commissi, tamen non teneatur Penitens fateri. Hurtadus, Dicastillus, Joannes Pontius. Contra tamen Lugo *cit. num.* 123. meritò fatetur, esse candidè tunc aperiendam veritatem: est enim Confessarii judicare de gravitate peccati, quàm penitentiam injungere, quod remedium præscribere oporteat. 2. Qui uno actu statuit tota quadragesima non jejunare, toto anno non audire Missam, aut Clericos non orare Breviarium, &c. unum tantùm peccatum committit, ut sufficiat dicere. *Semel habui propositum non jejunandi, non audiendi Sacrum, Breviarium omittendi;* (Quòd tamen meritò rejicit Diana *par. 3. tract. 4. resol. 164.*) 3. Qui unico actu desideravit, vel proposuit occidere 10. homines, vel peccare cum 10. fœminis, satisfacit dicendo: habui propositum, vel desiderium occidendi, item fornicandi, &c. Diana superiùs *cit. resol.* 17. Nisi fortè inter illos decem homines sit unus, vel alter Clericus, inter illas feminas aliqua ligata, cognata, monialis. 4. Qui uno impetu iræ plures homines, aut totam Communitatem aliquam petit verbo multùm contumelioso: aut serio dicit; Diabolus auferat omnes incolas hujus Domus, Collegii, Pagi, Civitatis: aut uno actu plures scandalizat, seu in peccatum inducit: aut eodem motu libidinis fœminam sæpiùs impudicè tangit, &c. satisfacit dicendo: *semel aliquos contumelia affeci; semel fœminam impudicè tetigi, male imprecatus sum: scandalizavi aliquos, & cætera hujusmodi sexcenta*. Quæ tamen & similia plura negabimus *§. sequenti*; plura etiam concedemus *§. 4. & quæst. seq.* de numero peccatorum explicando.

§. III. *At longè probabiliùs necessariò explicandæ sunt Circumstantiæ mixtæ, ad malitiam substantialem actus concurrentes, ratione materiæ majoris, aut objecti multiplicati.*

409 ITa in terminis Petrus Marchant. *Tribunalis p. 1. tr. 3. tit. 3. quæst. 4.* Et reipsa docet communior Sententia DD. asserens necessariò explicandas esse circumstantias notabiliter aggravantes, aut saltem circumstantiam *Quid*. Suarez *de pœnit. disp. 12. sect. 3.* Laym. *lib. 1. tr. 2. cap. 10. n. 3.* alii apud ipsos.

410 ¶ Nota: *Circumstantia* mixta ad malitiam substantialem actus concurrens dicitur: quæ licèt habeat rationem meræ circumstantiæ respectu actus in communi, vel speciei; attamen respectu hujus actus in individuo est verum objectum partiale substantiale, se solo, ac secluso reliquo objecto principali, adhuc sufficiens ad peccatum mortale. Atque ita se habet circumstantia QUID, vel CIRCA QUID, quantum ad quantitatem materiæ, vel pluralitatem objectorum, v.g. *Furari mille; concupiscere carnaliter plures, &c.* Ubi vides circumstantiam ita ingredi objectum principale hujus furti, vel concupiscentiæ in individuo, ut relicto etiam objecto reliquo sufficiente ad peccatum mortale, utpote *furari 10. aut concupiscere secundam, tertiam, &c.* adhuc sit sufficiens objectum peccati mortalis. Utique per omnem modum. Et hujusmodi circumstantias mixtas, necessariò explicandas esse confessione asserimus, & probamus.

Ratio solida est: quia ex natura institutionis Sacramenti Pœnitentiæ per modum judicii, adeòque ipso jure divino, illa necessariò sunt in confessione explicanda, quæ judicium sacramentale notabiliter alterant, quibus scilicet cognitis, longè aliter agere debet Judex Sacramentalis, quàm si ignota sint. Et certè peccata in confessione ita explicanda sunt Sacerdoti, ut is de eorum qualitate, & quantitate rectè judicare, convenientemque & pœnitentiam, & medicinam, & obligationem præscribere possit: hoc enim ubique exigunt Concilia, & Patres. Quin ipsum Concilium Tridentinum *cit. sess. 14. cap. 5.* statuens, necessariò confitendas esse circumstantias; quæ peccati speciem mutant, hanc ipsam dat rationem, conceptis verbis. *Quòd sine illis peccata ipsa neque à pœnitentibus integrè exponantur, neque judicibus innotescant: & fieri nequeat, ut de gravitate criminum rectè censere possint, & pœnam, quam oportet, imponere.* Hæc ibi. Atqui certum est, circumstantias illas mixtas, quàm maximè alterare, & immutare judicium Sacramentale, ut sine illis *peccata nec integrè exponantur*, nec à Judice Sacramentali ritè judicari possint: atque sæpè multò magis, quàm circumstantiæ speciem mutantes. Quid ni enim maximè alteret judicium Sacramentale furari 1000. ducatos, & 10. aureos? Quid ni magis alteret judicium Sacramentale furari 1000. ducatos, quàm furari calicem 20. aureorum, aut 20. aureos in loco sacro depositos, licet hæc circumstantia speciem mutet, illa aggravet tantùm? ergo æquè explicandæ sunt circumstantiæ illæ aggravantes mixtæ, idque ipso jure divino: & fortè etiam Ecclesiastico. Nam Concilium Trident. supra, etsi apertè solùm exprimat circumstantias speciem mutantes, tamen ipsa ratione allegata, implicitè etiam comprehendere voluisse censetur circumstantias illas aggravantes, quarum illi eadem, vel potior etiam esset ratio. Ac per hoc satisfit fundamento oppositæ Sententiæ §. 2. allatæ.

Exempla majoris materiæ sunt.

I. QUi furatur mille aureos, planè non satisfacit dicen- 411
do: *commisi furtum mortale; furatus sum summam notabilem, vel in qualitate notabili, magna, mortali, &c.* ob rationem modo datam. Quinimò qui furatur etiam modicam quantitatem homini valdè egeno, & magnum inde detrimentum patienti, tenetur eam circumstantiam exponere, quia auget malitiam substantialem actus, & aliàs venialem, mortalem efficit, secundùm omnes. Similiter, qui homini magnæ authoritatis coram aliis injuriam, vel contumeliam intulit, tenebitur explicare circumstantiam personæ læsæ, quia & ipsa auget malitiam substantialem actus, scilicet injustæ læsionis famæ, vel honoris proximi, quæ eò major est, quò persona major, & publica læditur.

II. Percutiens, vulnerans, vel lædens alterum, debet 412
exprimere quantitatem, vel modum percussionis, vel læsionis, si gravis, atrox, enormis fuit. Hæc enim maximè augent malitiam substantialem actus: ejusque maximè rationem habet Ecclesia in percussione Clerici: si enim levis percussio fuerit, censura Episcopo committitur: si gravis, atrox, enormis, Papæ reservata manet.

III. Quamvis probabile sit, omnes blasphemias, vel ma- 413
ledicta in Deum, vel Sanctos: omnia perjuria, omnes superstitiones, omnia sacrilegia: similiter omnes detractiones, contumelias, maledicta, imprecationes in proximum, &c. singula formaliter, & per se esse ejusdem speciei, ut proinde necesse non sit in particulari explicare materiam, in qua sic contra Deum vel hominem deliquisti blasphemando, maledicendo, &c. certum tamen videtur, generatim explicandam esse quantitatem, gravitatem, vel atrocitatem blasphemiæ, injuriæ, &c. Uti notat Doctores citati: & oppositum in praxi minùs probabile, ac minimè tutum, rectè censet Suarez *cit. suprà num. 109. in fine*.

IV. In peccato incestus inter consanguineos, vel affi- 414
nes, non sufficit dicere similiter, *commisi incestum:* sed necessariò explicandus est gradus intra quartum, imò etiam linea recta, vel transversa. Quia alioquin non tota substan-

tia il-

eſa illius peccati mortalis explicaretur. Etſi enim diverſitas gradus, & lineæ non adferat diverſitatem peccati ſpecificam, ut contra Navarrum *cap. 7. num. 4.* probabiliùs docent alii cum Dian. *part. 1. tract. 7. reſol. 31. & alibi*: tamen nimium quantum augent malitiam ſubſtantialem ſceleris inceſtus, ſcilicet impietatis, & irreverentiæ erga ſanguine junctos. Sicut enim longè major reverentia debetur Matri, quàm ſorori: & ſorori, quàm conſobrinæ: ita incomparabiliter pejor, & gravior eſt inceſtus filii cum Matre, quàm inter fratrem, & ſororem; & inter hos, quàm conſobrinos inter: & ſic conſequenter uſque ad 4. gradum. Ejuſdem judicii eſto in ſcelere muto incubum, vel ſuccubum agere. Sed vide Dianam *par. 3. tract. 4. reſol. 159. & alibi*.

Exempla Objecti multiplicati.

415 **Q**Uicunque uno actu peccaminoſo tendit in plura objecta mortaliter mala, ſeu ſingula ſufficientia ad conſtituendum peccatum mortale ſeorſim, omninò neceſſariò explicare debet ipſam ſaltem pluralitatem objectorum, cùm alioquin nullo modo explicet ſubſtantiam peccati à ſe commiſſi: omiſſa enim circumſtantia pluralitatis, v. g. ſi ſimpliciter dicas: volui fornicari ſemel, aut occidere hominem: ſemper Confeſſarius intelliget de uno tantùm objecto, non de pluribus: quin etiam probabiliſſimè, certò tutiſſimè, explicare debet numerum objectorum ſibi cognitum quoad commodè fieri poteſt. Ita DD. *citati*. Exempla ſunt

416 I. Qui uno actu interno intendit, vel uno actu etiam externo tentat occidere, vel de facto occidit plures homines, integram familiam, congregationem, &c. v. gr. una exploſione, incendio, ruina domus, veneno parato &c. tenetur in confeſſione explicare numerum illorum hominum, quos occidere intendit, tentavit, vel defacto occidit. Quamvis enim materialiter actus unus ſit, formaliter tamen, ut malus, multiplex eſt, totque ſubſtantiales malitias homicidii continet, quot homines occiduntur, vel occidi intenduntur: ſecundùm omnes.

417 II. Qui uno actu blaſphemat Chriſtum, & omnes Apoſtolos, Deum, & omnes Sanctos. Qui ſub juramento interrogatus de pluribus rebus, vel articulis, & uno actu pejerat, utique formaliter multiplex peccatum blaſphemiæ, vel perjurii committit, ideoque aperiendum in confeſſione. Similiter, qui uno actu publico plures ſcandalizat, uno ſermone plures ad peccatum inducit, pluribus detrahit, calumniam, convicium infert, v. gr. toti alicui Communitati, Congregationi, Monaſterio, &c. virtualiter ſaltem multiplex peccatum committit, & quoad fieri poteſt, numerum, vel ſaltem pluralitatem explicare debet. Similiter, ſi quis uno actu ſtatuiſſet omittere divinum Officium per totam ſeptimanam, vel menſem, aut non jejunare per totam Quadrageſimam, vel annum, virtualiter tot peccata committit, quot Officia, vel jejunia omittenda ſunt: ideoque numerus explicandus. Eadem ratione, qui jejunium violat, ſecundò reficiendo, & ſimul carnes edendo, uno licèt actu duplex peccatum committit, quippe contra duplex præceptum diſparatum, quorum unum ſine altero ſervari poteſt. Vide Sanchez *lib. moralc. ap. 6.* & Laym. *hic cap. 10. num. 3.*

418 III. Qui uno actu efficaciter concupiſcit plures fœminas, tenetur explicare numerum perſonarum, æquè ac qualitatem, num ſolutæ, vel ligatæ &c. Quinimò, qui ſolùm moroſè delectatur de pluribus, aut in pollutione imaginatur plures, adhuc tenetur explicare numerum perſonarum, non item qualitatem, juxta dicta *ſuprà §. 2. N. III.* Ratio ſemper eadem. Qui verò uno actu delectatur de triplici actu nefando à ſe commiſſo, tenebitur ſimul explicare numerum, & ſpeciem, ſecundùm omnes apud Dianam *p. 3. tract. 4. reſol. 164.*

419 IV. In mutuo ſacrilegio, vel adulterio non ſufficit dicere ſimpliciter: commiſi adulterium, vel ſacrilegium, ſed oportet etiam addere circumſtantiam alterius perſonæ, etiam ligatæ, vel ſacræ: quia licèt idem numero ſit actus, & ejuſdem ſpeciei adulterium, vel ſacrilegium, malitia tamen formaliter duplex eſt: quia in mutuo adulterio fit injuria duabus perſonis tertiis, ſcilicet adulteri uxori, & adulteræ marito: & in ſacrilegio mutuo in duabus perſonis, & corporibus violatur caſtitas Deo conſecrata voto ſolemni ab Eccleſia acceptato.

420 Tandem circumſtantias ita aggravantes intra eandem ſpeciem, ut ex veniali faciant mortale, neceſſariò debere exprimi in confeſſione, ita ut Confeſſarius poſſit prudenter judicare, utrùm peccatum reipſa, & coram Deo fuerit mortale, nec ne, certum eſt apud omnes teſte Sanchez *lib. 7. de matr. diſp. 34. n. 15.* Quia alioquin deciperetur Confeſſarius in re graviſſima per ſe ſpectante ad confeſſionem. Quare ſi furatus es notabile quid: aut in Quadrageſimæ collatione veſpertina enormiter exceſſiſti pane, bellariis, piſcibus frigidis, non ſatisfacis confitendo: furatus ſum aliquid: exceſſi in collatione &c. & certè ſacrilegè confiteris, ſi diceres: ſemel aliquantùm exceſſi in collatione: quia hoc proverbium *aliquantùm* ſolet intelligi de exceſſu veniali, ut benè notat Gobat *cit. num. 373.* Et quamvis neceſſe non ſit, ut Pœnitens expreſsè dicat, ſe in hac, aut illa materia peccaſſe mortaliter, aut venialiter tantùm; attamen graviter peccat, ſi dedita opera, ita loquatur, ut confeſſarius culpam reverà mortalem apprehendat pro veniali; aut vice verſa: imo & ille qui licet non ſtudio ſic loquatur, attamen prævidet fore, ut ex ſuo modo loquendi Confeſſarius formet falſum judicium de gravitate peccati. Quin ſi in ipſa confeſſione Pœnitens notet errorem talem Confeſſarii, eum monere, & ſe explicare debet, ut rectè monet Leſſius, *Auctario v. Confeſſarius caſu 5. & 6.*

§. III. Secùs de Circumſtantiis merè aggravantibus, &c.

NImirùm non ſunt neceſſariò explicandæ in confeſſione circumſtantiæ merè, vel leviter tantùm aggravantes, nec in malitiam ſubſtantialem actus ingredientes. Certum apud omnes. Quia alioquin confeſſio foret onus intolerabile, & ejuſmodi circumſtantiæ non notabiliter alterant judicium ſacramentale, quin iis omiſſis, adhuc rectè judicare poſſit Confeſſarius. Exempla ſint: 421

I. Non eſt exprimenda aggravans circumſtantia ratione majoris voluntarii, intenſionis, vel vehementiæ actus, intenſionis, vel moræ in peccando: ut communiter ſupponunt DD. certè ex communi reſolvit Diana *part. 1. tract. 7. reſol. 8.* Eum, qui multum temporis impendit alicui peccato interno, vel externo, non teneri exprimere diuturnitatem temporis, niſi fortè ex diuturnitate diverſa numero peccata conſtituat, juxta dicenda *quæſt. ſeq.* Hinc ego in Aſſertione addidi: *Excepta tamen mora nimia actus peccaminoſi.* Nam qui nimis longo tempore, v. gr. per menſes integros, vel annos continuò exercent capitales inimicitias, odia, vindictas, affectus, conatus, & attentationes libidinoſas &c. moraliter fieri nequeat, quin actus iſtos ſæpiùs mortaliter interrumpant, & repetant, adeòque peccata mortalia numero multiplicent, ut dict. loc. §. 2. mox patebit. Et poſito etiam non multiplicari peccata, tamen tantam moram, & pertinacem malitiam tanquam notabiliter nimis aggravantem explicari debere, mihi videtur omninò certum. Vide infrà *qu. ſeq. §. 1.* 422

II. Non eſt explicanda neceſſariò circumſtantia frequentati relapſus, ſeu conſuetudinis peccandi, juxta communem DD. cum D. Thoma, & Bonaventura *in 4. diſt. 22.* Quia licèt certum ſit, illam circumſtantiam aggravare, incertum tamen, an aggravet notabiliter. Quod ſi tamen Confeſſarius rationabiliter interrogaret, puta, ad congruam medicinam præſcribendam præſertim in peccato mollitiei difficillimæ curationis, tenebitur Pœnitens fateri: ut ex communi notat Baſſæus *v. circumſtantia, §. 4.* 423

III. Non eſt explicanda neceſſariò pluralitas præceptorum ejuſdem obligationis: ut ſi Sacrum negligas die Dominica, in quam incidit feſtum fori; ſufficiet, ſi dicas: ſemel neglexi Sacrum die feſto, vel die Dominica. Ex communi Diana *cit. reſol. 8.* Iremque, ſi violes jejunum Vigiliæ alicujus incidentis in feriam quatuor temporum, aut etiam Quadrageſimæ, imò etiam in feriam ſextam apud Fratres Minorum: ſufficiet dicere: violaſſe jejunium præceptum. Quia utraque lex Eccleſiaſtica, atque etiam præceptum jejunii regularis in regula Minorum, obligant ſub eodem motivo virtutis temperantiæ, & auſteritatis Religioſæ, uti contra Navarrum, Lopez, & alios ex communi Layman docet *cit. in 4.* March. *Tribun. par. 1. tract. 3. tit. 3. quæſt. 4.* 424

IV. Non eſt explicanda neceſſariò pluralitas titulorum ejuſdem obligationis; ut ſi in ſæculo voviſti caſtitatem, poſteà in Religione, & tandem in ſuſceptione ſacri Ordinis, probabile cenſent Henriquez, Sanchez, alii cum Baſſæo *cit. §. 2.* Diana *par. 1. tract. 7. reſol. 4.* te ſatisfacere, ſi dicas, te peccaſſe contra votum: quamquam fateantur, ſecuriùs eſſe, exprimere circumſtantiam ſacrorum Ordinum, ac profeſſionis Religioſæ. Certum videtur, ſufficere, fateri majus, nimirùm Religioſum profeſſum peccaſſe, tacito ſacro Ordine. Etiam è contra ſatisfacere fatendo ſacrum Ordinem, tacita profeſſione Religioſa, cum aliis concedit Marchant. *loc. cit.* Sed negat cum aliis Layman *cit. num. 4.* quòd longè gravior videatur violatio voti Religionis, quaſi Matrimonii ſpiritualis cum Chriſto. Utraque Sententia probabilis, & tuta eſt. At certè Diana *cit. reſol. 3.* poſt alios reſolvit fœminam fornicatam cum Sacerdote Religioſo ſatisfacere, ſi dicat, ſolùm ſe peccaſſe, vel eum Sacerdote, vel Religioſo. Idemque judicium eſto de circumſtantiis tantùm leviter aggravantibus malitiam peccati, ut ſi te inebriaſti in die jejunii eum modica læſione valetudinis, &c. Denique quoad circumſtantias diminuentes tantùm, conſentiunt omnes, illas 425

tunc solùm in confessione necessariò explicandas esse, quando peccati malitiam vel omninò tollunt, vel ex mortali venialem efficiunt: ut si malum egisti, sed ex ignorantia invincibili. Si hominem occidisti, sed ob tui necessariam defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ. Si furatus es, sed in necessitate extrema, aut valde gravi, aut in quantitate modica. Si puella stuprata, sed vi, vel terrore nimio correpta à mortali excusante &c. si talia confitens non addat circumstantias illas diminuentes, graviter decipiet Confessarium in ordine ad judicium contra se.

QUÆSTIO V.

Qualis Numerus Peccatorum necessariò exprimendus in Confessione?

SUMMARIUM.

427 *Exprimendus est numerus moralis tantùm peccatorum, non Physicus actuum.*
428 & 429 *Quando actus, seu peccata merè interna censeantur unum, vel plura numero.*
430 *Quando censeantur formaliter, vel interpretativè interrumpi.*
431 *An multiplicatio objectorum in eodem actu multiplicet numero malitias?*
432 Usque ad num. 437. *Quando actus externi sub uno, eodemque interno multiplicati censeantur unum numero peccatum. Exempla plura.*
437 Usque ad num. 441. *Quando censeantur plura numero peccata actus interni, & externi.*
441 *Explicandus est numerus certus, quantùm fieri potest.*
442 *Unde graviter peccat, qui numerum sibi certum exprimit sub illo suo,* circiter, plus, minus.
443 Usque ad num. 446. *Maléque agunt, qui eas particulas passim adhibent.*
446 Usque ad num. 451. *Quem numerum comprehendant, vel Confessario significare possint illa particula* circiter, plus, minus.
451 Usque ad num. 456. *Quando nullus, ne probabilis quidem numerus haberi potest, qualiter sufficiat, & exponi debeat Confessario status Pœnitentis, consuetudo, & mora peccandi. Casus varii.*

ASSERTIO.

426 *Exprimendus est numerus moralis tantùm peccatorum, non physicus actuum: atque numerus certus, quantum sciri potest: alioquin post diligens examen certò similior, & probabilior, cum solito circiter, vel plus, minus, quo comprehenditur modicus excessus peccatorum proportione numeri assignati majoris, vel minoris, cessante obligatione eundem excessum posteà certò compertum denuò confitendi: tandem nullo certo, vel probabili numero comperibili, sufficiet exponere pœnitentis statum, consuetudinem, moram in peccato.* Est tota communis, ut patebit explicatione.

§. I. *Exprimendus est Numerus moralis tantùm Peccatorum, non physicus actuum.*

427 ITa omnes: *Ratio* est: quia peccata mortalia singula confiteri obligamur: at hæc confiteri possumus singula absque explicatione singulorum actuum physicorum ad hoc, vel illud peccatum in individuo concurrentium sæpè innumerabilium: sufficit ergo explicare numerum actuum consummatorum peccati in sua specie: v. gr. in homicidio, furto, fornicatione: toties occidi hominem talem: toties furatus sum tantum, toties fornicatus, &c. minimè opus est explicare numerum physicorum actuum antecedentium, vel concomitantium ad eundem actum principalem ordinatorum, & in eodem fine principali unitorum: prout ex professo docetur in materia *de peccatis, eorumque distinctione numerica*. Et ego quadruplici regula explicavi *par. 1. in Decalog. cap. 4. sect. 3. per totam*. Aliqua tamen magis necessaria, & notabilia quoad peccata tam interna, quàm externa hic breviter refero.

Quoad peccata interna.

428 I. REGULA. *Peccata merè interna* (ut sunt odia, invidiæ, inimicitiæ, vindictæ: item simplices velleitates, consensus, complacentiæ, delectationes morosæ circa peccata, &c.) *moraliter tot sunt numero peccata in confessione, per se loquendo, exponenda, quoties voluntariè repetuntur, postquam quis liberè ab iis cessare constituit per revocationem, vel cessationem voluntariam*; non verò quoties quis solùm physicè reipsa cessat involuntariè, casu, naturali distractione, occupatione, somno &c. Ita (contra non paucos) ex communi Doctorum Lugo *disp. 16. nn. 569.* ita more suo argutè ratiocinans: Quando cogitas rem turpem, vindictam, & similia, instituis quasi congressum cum objecto malo, sicut instituis cum illo, quem incipis contumeliis petere. Sicut ergo non censeris hic toties multiplicare numerò contumelias, quoties easdem repetis, aut consimiles ingeris; sed solùm tunc, quando easdem repetis, postquam liberè cessasti: ita etiam non multiplicas peccata desideriorum, nisi cesses à congressu cum objecto desiderato &c. Ita sapientissimus Cardinalis, addens tamen: moraliter loquendo, vix fieri, ut quis ultra duas, vel tres horas perseveret in eadem moraliter voluntate interna. Quare si longior sit mora, oportebit dicere: quamdiù inhæseris talibus cogitationibus, desideriis, delectationibus malis: at vero si ejusmodi peccatis interiùs solùm una, vel altera hora inhæsisti, absque revocatione, vel voluntaria cessatione, satis erit dicere simpliciter: *semel proximum odio prosecutus sum, semel voluntariè morosè delectatus, &c.*

II. At contra fieri potest, ut intra unam, vel mediam horam sæpiùs ejusmodi peccata interna moraliter interrumpas, & multiplices per revocationem, vel voluntariam cessationem, & novam reassumptionem voluntariam, prout fortè sæpiùs expertus es: & tunc erunt distincta numero peccata, (adeò ut inter horam etiam centies peccare possis moraliter.) Et, per se loquendo, numerum, si scires, in confessione exprimere deberes: sed quia plerumque impossibile ejusmodi internorum peccatorum numerum inire, ideò omnium consensu sufficit explicare moram temporis, qua in tali mala voluntate perstitisti: v.g. per tot horas inhæsi voluntariè turpi cogitationi, delectationi morosæ, desiderio &c. circa tale objectum per mensem, per annum integrum in odio, & inimicitia erga proximum perstiti: sæpissime cùm memoria inimici recurreret, actus odii, vindictæ, invidiæ &c. repetii: & sic in cæteris. Imò hoc universaliter verum est, quoties quis continua voluntate, longo tempore, in quibuscunque peccatis etiam externis perseverat, ut eorum numerum inire nequeat, ut generaliter dicam *infrà §. 4.* 429

III. Dixi autem: *Peccata merè interna*. Quando enim voluntas actu efficaci tendit in opus externum reipsa procurandum, ac perpetrandum, durante eodem actu externo circa idem objectum, manebit idem numero peccatum, etiam per longum tempus, tametsi actus interni malæ voluntatis interea centies, & millies repetantur, nunquam tamen etiam formaliter, vel interpretativè revocentur. Exempli gratia. Titius succumbit tentationi carnis, consentit, efficaciter proponit, pergit, &c. Interim dum fervet opus, hanc suam malam voluntatem millies repetit, nunquam tamen revocat formaliter, vel interpretativè, sed ita constitutus manet, ut quotiescunque se reflectat super suum actum, semper consentiat, approbet, complaceat: semper censetur idem numero peccatum, quia omnes motus, & actus sequentes uniuntur moraliter cum primo actu in ordine ad eandem primò intentam consummationem externam. Similiter voluntaria intentio rei alienæ per annum, vel annos plurimos, tametsi voluntas retinendi, vel non restituendi infinities interrupta repetatur; semper tamen idem numero peccatum mortale manet, nisi quando voluntas non restituendi revocata de novo assumeretur. Lugo *d. 16. pœnit. num. 564.* Simili modo discurrendum in quovis alio peccato externo. Contrà verò, quoties prior actus internus malæ voluntatis est revocatus *formaliter, vel interpretativè*, nimirùm per actum contrarium nolleitatis, aut per cessationem voluntariam, toties censetur actus moraliter interruptus, & tot distincta numero peccata, etiam per se loquendo numeranda in confessione: sed quia, & hoc plerumque est moraliter impossibile, ideò ordinariè sufficiet exprimere moram temporis, v. gr. *integro mense perstiti in proposito, & voluntate fornicandi, occidendi, furandi, non restituendi, quod sæpiùs revocavi, antequam consummarem &c.* Vasquez, Layman suprà. Unde patet, posse aliquem integro mense, vel anno committere unum tantùm peccatum moraliter non interruptum; è contra verò una hora committere centum peccata moraliter interrupta. 430

IV. Denique controversia speculativa hic est, an maneat idem numero peccatum, quando idem actus tendit in plura objecta; sive an multiplicatio objectorum in eodem actu multiplicet numero malitias? quoad praxim omninò perinde est, sive dicas, uno actu occidisse decem homines, esse decem peccata formaliter, & ideò enumeranda in confessione: sic Azorius, Vasquez, Bonacina, alii cum Diana *p. 1. tract. 7. resol. 29.* Sive dicas, esse unum numero peccatum, sed æquivalens 431

valens

valens decem: & ideò numerum objectorum, tanquam argentem malitiam substantialem actus necessariò explicandum in sacro Tribunali: Sic Suarez, Filliucius, alii cum Laym *lib.1.tract.3.n.2.* Etiam perinde est: sive objecta multiplicentur materialiter tantùm, ut si uno omninò actu plures homines odio habeas, occidas, infames, aliave injuria afficias: si uno proposito velis omittere Officium per mensem, jejunium per quadragesimam &c. sive objecta multiplicentur formaliter, nimirùm sub distinctis actibus externis intenta ab uno actu interno: ut si voluntas uno quidem actu interno intendat, & proponat, attamen per plures actus externos tendere in plura objecta; v.g. occidere plures, sed distinctis vicibus, & occasionibus; cognoscere plures, modò hanc, modò aliam &c. Quòd si tamen peccata externa consummentur, sine controversia illa erunt distincta numero peccata, nihil obstante unitate actus interni.

Quoad peccata externa.

432 REGULA. *Idem numero peccatum est moraliter, quando durante actu interno eodem, vel physicè vel moraliter (scilicet physicè quidem multiplicato, ac moraliter non interrupto per revocationem, vel cessationem voluntariam, juxta modò dicta) quantumvis multiplicentur actus externi spectantes ad eandem consummationem peccati, & sub eodem intento, ac fine principali uniti.* Exemplis cape.

433 I. Qui eodem actu interno, & commotionis impetu alterum sæpiùs verberat, unum tantùm peccatum committit, quamvis eò graviùs, quò sæpiùs: & si ita Clericum percussit, semel tantùm est excommunicatus, ut ex jure bene probat Navarrus *Man. cap. 6. num. 17.* Idemque est de eo, qui eodem libidinis æstu fœminam sæpiùs impudicè tangit: item, qui eodem motu, & impetu sæpiùs Deum blasphemat, sæpiùs pejerat, sæpiùs homini maledicit, eandem calumniam sæpiùs eaprobat; in eadem materia sæpiùs detrahit, &c. ut proinde in confessione Sacramentali sufficiat dicere: *semel alterum percussi, impudicè tetigi, blasphemavi, pejeravi, detraxi, &c. semel.* Quia nimirùm illa repetitio fit ex imperio, & impetu unius actus interni, ac unico quasi actu externo, ideoque meritò nonnisi pro uno peccato reputanda. Ea communi Navarrus, Layman *loc.cit.* Diana *part.1. tract.7. resol. 51.* Secùs dicendum est, quando quis, etsi vi prioris impetus, tamen per intervalla iteratò accessit ad percutiendum, tangendum, blasphemandum, ut eodem licèt continuo impetu, tamen vel plures homines injuria affecit, aut eidem homini diversæ speciei injurias intulit, v. gr. simul verberando, & convicia diversa inferendo, vocando furem, adulterum, magum &c. tunc enim multiplicantur peccata in ordine ad confessionem, juxta dicta. Et notanter in Regula dixi: *quando multiplicantur actus externi spectantes ad eandem consummationem peccati.* Alioquin vide dicenda infrà num.IV.

434 II. Idem quoque consequenter numero peccatum manet, quando plures, ac plurimi actus tam interni, quàm externi concurrentes, tamen natura sua ad eundem actum principalem ordinantur, & *sub eodem intento, ac fine principali uniuntur.* Omnes. Exempla obvia. 1. Qui furatur integram bibliothecam, vel supellectilem per totam noctem v. gr. sæpissimè multiplicatis actibus internis, & iteratis oblationibus, etiam singulis ad peccatum mortale sufficientibus, unum tantùm numero furtum committit, quia omnes isti actus uniuntur sub uno intento principali auferendi tantam quantitatem: quare in confessione sufficit dicere: commisi furtum in tanta quantitate, seu valore. 2. Titius efficaciter volens occidere Cajum, in primis plurimos exercet actus internos odii, iræ, vindictæ, inquisitiones occasionum, electiones mediorum &c. eosque sæpissimè repetit: plurimos quoque exercet actus externos, pluribus diebus insidias struit, præstolatur, arma expedit, socios convocat, equum ascendit, deprehensum inimicum verbis, & armis invadit, iteratò ferit, tandem occidit, etiam mortuo ictus infligit, &c. 3. Similiter volens peccare carnaliter, usque ad consummationem, (proh pudor!) quot distinctissimos actus internos exercet, & agitat? quot etiam actus externos, verba impudica, sollicitationes, oscula, tactus? &c. fœdum cogitare. Quia tamen utrobique isti actus omnes distinctissimi interni, & externi, natura sua ad actum principalem homicidii, vel fornicationis ordinantur, & sub illo velut principali intento, ac fine uniuntur, ideò cum ipso actu principali intento homicidio, vel fornicatione, unum numero peccatum constituunt, ut proinde sufficiat confiteri actum principalem: *commisi homicidium voluntarium semel: semel fornicatus sum, &c.* nulla facta mentione actuum præcedentium, vel concomitantium. Nam 4. Hanc doctrinam Doctores communiter, Navarrus *cap. 5. nu. 57.* Azorius *tom.1. lib.4. cap.4. quæst.6.* Laym. *lib.1. tract.2. cap. 9. num.8.* extendunt ad actus malos ipsum actum principalem concomitantes, vel immediatè subsequentes tanquam accessoria, vel complementa: uti est gaudium, vel complacentia de actu consummato, colloquia, oscula, &c. sequentes actum venereum absque intentione, vel ordine ad novam copulam: adhuc nimirùm constituere unum numero peccatum cum actu principali; ideoque seorsim non debere narrari in confessione; cùm difficulter, & vix decenter explicari à Pœnitente, minùs à Confessario inquiri possint, ut notat Layman *loc. cit.* vide rursus *infrà N.IV.*

III. Idem denique numero peccatum mortale censetur, 435
quod committitur circa actiones ex natura, vel institutione sua integratas ex pluribus actibus conjunctis: Exemplum notissimum. 1. Si Clericus omittat totum Officium Canonicum unius diei: quia singulæ horæ, etsi secundùm se sint quid notabile, & ad peccatum mortale omissionis sufficiant, in communi sententia tamen ea institutione sua integrant unum unius diei Officium, ut sufficiat confiteri: semel omisi totum Officium, ut apud omnes in confesso est. 2. Sacerdos celebrans in statu peccati mortalis, etsi celebratio Missæ plures contineat actiones Sacramentales, utpotè consecrationem, sumptionem, & communicationem aliorum, non tamen tria, sed unum tantùm peccatum mortale committit: quia omnes isti actus integrane unum numero ministerium celebrationis Missæ: ut proinde sufficiat confiteri: *Celebravi in statu peccati mortalis semel.* 3. Idem omninò dicendum de Sacerdote, qui una vice, & intentione notabiliter non interrupta se exponit excipiendis confessionibus, aut distribuendo Sacramento Eucharistiæ, existens in peccato mortali (quidquid intolerabiliter alii dicant) quotcunque absolvat, quotcunque sacras Hostias distribuat, unum tantùm peccatum mortale committit: quia nimirùm omnes illæ absolutiones, aut distributiones, ut modò actu continuo successivo fiunt, ad unum moraliter pertinent ministerium absolvendi, vel communicandi. Hoc enim ministerium ea natura sua non determinat sibi certas personas, vel Hostias, quin potiùs postulet per modum sacri Tribunalis communis, aut sacræ Cœnæ communis, ut omnibus ad tribunal accedentibus jus dicatur: omnibus ad mensam sacram accumbentibus sacrum ferculum apponatur: ac proinde in Confessione sufficiet dicere: *Ministravi Sacramentum pœnitentiæ, aut Eucharistiam* (posita sententia, etiam hoc esse mortale) *in statu peccati mortalis semel.* 4. Aliud esset, si Sacerdos in mortali existens sæpiùs distinctis, & moraliter interruptis vicibus se præsentet ad absolvendum, vel communicandum. Tunc enim, sicut in peccato mortali censetur moraliter multiplicare ministeria sacra, ita sanè multiplicabit peccata: qua ratione etiam is, qui in die Natali Domini omnes tres Missas celebraret in peccato mortali, ter peccaret mortaliter, tria enim distinctissima sunt ministeria, ad invicem per modum unius minimè ordinata. V. Dian. *part.1. tract.7. resol. 41. & 43.* Lugo *disp. 16. de Pœnit. sect. 13. §.2. toto.*

IV. Et hactenùs directè potissimùm explicatum est, quo- 436
modo actus physicè multiplicati, constituant unum numero moraliter peccatum: eoque ipso simul indirectè saltem indicatum, quando, & quomodo peccata moraliter multiplicentur numero. Dictum enim est, constitui moraliter unum numero peccatum. 1. *Quando actus interni physicè multiplicati, non tamen sunt interrupti moraliter, seu formaliter, & interpretativè.* 2. *Quando actus externi varii spectant ad eandem consummationem peccati.* 3. *Et ex natura sua ad eundem actum principalem intentum ordinantur.* 4. *Et sub eodem actu intento, & fine principali uniuntur.* Jam per oppositum sic collige.

Plura numero peccata in confessione enumeranda constituuntur.

PRimò. Quando actus interni physicè multiplicati *sunt* 437
interrupti moraliter, vel formaliter, vel interpretativè. Formaliter interrumpitur actus internus *per revocationem formalem, seu actum contrarium*, aut nolitionis efficacis, vel saltem singularis displicentiæ, seu aversionis ab actu malo præhabito à voluntate elicitum, res nota satis. *Interpretativè* verò interrumpitur, & revocatur actus per cessationem voluntariam: quando nimirùm voluntas se reflectens super priorem actum, vel propositum malum voluntariè cessat, aut negativè, se avertendo, aut ad alium actum incompossibilem divertendo, Ut si proposuisses hodie exire ad fornicandum, vel occidendum v.g. & memor hujus propositi, domi manere, aliud agere, aut cubitum ire velles, jam interpretativè censeris revocasse actum priorem, etsi formaliter, & positivè non revocaveris. Quare si posteà rursus de libe-

liberatè reassumas priorem actum, vel propositum malum, jam numero multiplicas peccatum moraliter, & in confessione explicare debes, si possis. Vide superiùs suo loco dicta de peccatis internis.

438 *Secundò*. Quotiescunque, etiam quantumvis sub uno actus interni (iracundiæ, avaritiæ, libidinis, vel similis commotionis) imperio & impetu, committuntur plura peccata externa omninò disparata: *quæ scilicet de se minimè ordinantur ad unam consummationem externam peccati*, sed per se integræ consummationes sunt, ut si uno impetu iræ plures occidas, unum post alterum. Si eadem iniqua ditescendi cupidine actus, à pluribus fureris quid notabile: si eadem libidinis, quantùm poteris, exsatiandæ intentione, ac æstu, sæpiùs pollutionem procures, sæpiùs fornicaris cum eadem, vel pluribus &c. certum est, te committere totidem peccata mortalia numero distincta, ideòque in confessione exponenda. Communis DD. Lugo *disp. 16. n. 558*. Castro-Palaus, Dicastillus, aliisque relatis minimè laxus Diana *p. 3. tr. 4. resol. 67.* ubi rotundè, & rectissimè scribit, falli Zavardam, & quosdam alios, (vide, quàm nulla absurditas sine patrono) opinantes eum, qui tota nocte concubuit cum amasia, animo explendi libidinem, quoad posset, licèt fortè sexies, vel octies habeat copulam, tamen sufficienter confiteri, si dicat; *Tota nocte fui cum una, & feci, quantùm potui, &c.* Ratio autem est: Quia quando actiones peccaminosæ sunt completæ, & totales, nec earum una ex se ordinatur ad aliam, sola una intentio eas exercendi tali tempore, certè minimè sufficit, ut fiat una moraliter actio, seu unum peccatum. Quis enim unius tantùm peccati damnet eum; qui ex vi unius propositi se inebriat, quoties occasio se offert; tota Quadragesima ne semel quidem jejunat? &c. Sanè Layman *cit.* sex peccatorum mortalium meritò damnat eum, qui sex distinctis diebus semper furatur 100 aut 200. aureos, animo non desistendi, donec perveniat ad summam millenorum: nemine, credo, dissentiente, si illa sex furta fiant à diversis Dominis.

439 *Tertiò*. Quando actus accedunt *ad actum principalem peccati intentum natura sua non ordinati, ac aliunde distinctam propriam malitiam continentes*. Ut si occidas, adhibito veneno, vel maleficio; si velis occidere, sed priùs enormiter cruciare, vel torquere: si ad finem fornicationis obtinendæ usus es philtris, vel aliis mediis magicis: si anteà solùm habuisti delectationes venereas morosas, aut inefficaces velleitates, ac concupiscentias ad fœminam, si exercuisti oscula, tactus, amplexus impudicos sine omni intentione copulæ, & posteà primò, novo actu efficaci copula secuta fuit, &c. Tunc actus illi prævii, interni, externi, manent peccata seorsim, specie, vel numero distincta, ideòque seorsim confitenda, nisi ignorantia, vel inadvertentia excuset.

440 *Quartò*. Quando actus prævii, etsi de se ordinati ad actum principalem intentum, v. g. fornicationis, homicidii &c. tamen *in illo principali actu, seu fine intento non uniuntur*: utpotè, si quacunque de causa non sequatur actus principalis intentus fornicationis, homicidii; tunc enim manebunt illi actus prævii peccata seorsim dissoluta, ideòque seorsim confitenda, secundùm omnes: ut in exemplis allatis suprà num. II.

§. At, quid si quis tota nocte versans cum amasia, semel tantùm peccatum consummet, & reliquum totum tempus aliis turpitudinibus consumpsit? Quamvis videatur esse moraliter unum numero peccatum, propter eundem non interruptum actum malum voluntatis: puto tamen, id explicandum esse in confessione tanquàm quid augens malitiam substantialem actus: cùm impossibile videatur, totius noctis turpitudines sub uno actu fornicationis uniri: ut proinde non sufficiat dicere: *fornicatus sum semel*. Quamvis oppositum opinetur cum aliis Dian. *p. 3. tr. 4. resol. 67.*

§. II. *Explicandus est Numerus certus, quantùm fieri potest.*

441 I. Certum apud omnes, peccare mortaliter, qui scienter, aut ex negligentia crassa, seu mortaliter mala in confessione exprimit numerum minorem in peccatis, quàm reipsa sit: ut si sciat, vel mediocri adhibita diligentia, facilè scire possit, se blasphemasse undecies, dicit blasphemasse decies, vel octies, &c. Quia mentitur in re gravi judicium Sacramentale concernente, juxta dicenda *sect. seq. de confessione vera*. Idem è contra per se dicendum de eo, qui sciens, vel simili crassa negligentia exprimeret numerum majorem, quam reipsa sit; verùm hunc facilè excusabit scrupulositas, bona fides, majoris securitatis studium, ut in simili mox iterum notabo. Et verò permultos reperire est, qui existiment, se præclarè functos officio, & satisfacere suæ obligationi, si in confessione identidem repetunt suum *circiter, plus, minus, &c.* partim omninò solliciti de certo, vel præciso numero reperiendo, vel edicendo. Non sic *circiter* impii, non sic.

II. Certò etiam mortaliter delinquit, qui certus de præ- 442
ciso numero peccati commissi, exprimit illum, cum suo *circiter*, vel *plus, minus*. Ut si certus se fornicatum sexies: dicat: fornicatus sum sexies *circiter, plus, minus*. Ratio clara est. Qualia talis unum saltem peccatum mortale certum confitetur, ut dubium, & implicite saltem bis mentitur. Qui enim dicit se peccasse sexies circiter: dicit se disjunctivè peccasse, vel sexies, vel fortè quinquies tantùm (& sic sextum peccatum certum exprimit, ut dubium) vel fortè etiam septies, quod tamen scit esse falsum: sicut si certò sciens, peccasse sexies diceret, se peccasse sexies, vel septies; prout reverà nonnulli faciunt, pro majori, ut ajunt, securitate, cum quasi certi sint aliquod peccatum patrasse tantùm bis, dicunt tamen: bis, vel ter. Quo casu tamen rarissimè censendi sunt peccare formaliter coram Deo, sub ejusmodi formula, dicentes majorem numerum, quia bona fide, ex mera scrupulositate, & nimiæ securitatis studio ita faciunt; ut bene notat Gob. *n.* 428.

III. Perperàm quoque agunt, & peccant, qui absque ju- 443
dicio, & examine debito adhibito, ad quosque peccatorum numeros, particulas illas, *circiter, plus, minus*, addere solent, aut sub illis formulis obiter velut divinando, quemcunque etiam majorem numerum exprimunt, falsò putantes, se hac ratione supplere verum numerum. Nam suppletio incerti numeri debet esse moralis, & rationabilis, nimirùm cum examine, morali diligentia, ac prudenti æstimatione, & judicio exponendo, quis numerus verè probabilis, ac numero vero similior à parte rei reperiatur. Quare Confessarius non debet passim admittere istas phrases, nisi quando prudenter judicat, aut credit, non potuisse pœnitentem morali, ac mediocri diligentia deprehendere numerum certiorem. At quando, & quomodo hoc Confessarius prudenter judicare poterit? Placet regula tradita à solo, quem sciam. P. Gob. *cit. num.* 425. sed certè mihi dudum practicata.

IV. Quando Pœnitens à longo tempore non confessus, 444
cum illis particulis *circiter, plus, minus, &c.* nominat valde magnum numerum peccatorum mortalium, præsertim non valde singularium, meritò præsumet Confessarius, eum mediocri diligentia non potuisse deprehendere numerum certiorem, & sic transire permittat; At verò quando Pœnitens à modico tempore confessus, v. g. à duabus, vel quatuor septimanis, & exprimit parvum numerum, & quidem valdè probabilium criminum, debet esse suspectus de defectu examinis, & ad numerum certum, vel certiorem edicendum adigendus erit. Quis enim ferat Clericum dicentem; Hoc octiduo omisi bis, vel ter integrum Breviarium? Hac septimana in Quadragesima ter, vel quater comedi carnes? Hac quindena: hoc mense quater circiter omisi Sacrum? hac hebdomada quater plus, minus me pollui? &c.

§. III. Numerus probabilis, cum *circiter*, ac *plus minus*.

Quando adhibita morali diligentia in examinando con- 445
scientiam reverà non potest deprehendi certus, & præcisus numerus peccatorum, jam exprimatur numerus probabilis, qui nimirùm facto moraliter, & mediocriter diligenti examine videtur magis verosimilis, seu magis ad numerum certum appropinquare; hoc ipsum exprimendo, v. g. *Quantùm scio, quantùm recordari possum*, & tandem cum solemni *circiter, plus, minus*. Jam videndum, quid operetur, vel quousque se extendat illud, *circiter, plus, minus*. Dico ergo:

I. Quando exprimitur numerus ita probabilis, addito 446
plus, minus, vel *circiter*, comprehenditur simul excessus modicus super numerum verum, & certum, non item excessus notabilis. Nam qui confitetur se blasphemasse *circiter*, vel *plus, minus* sexies, hoc ipso dicit, se confiteri, etiam blasphemasse septies, vel octies, si fortè toties fecit: ac certè non eo ipso dicit, se etiam blasphemasse forte duodecies, vel ampliùs, neque id à Confessario intelligi potest. Quousque autem se extendat illud *circiter*, vel *plus minus*, prudentis arbitrio æstimari debet, nimirùm extendi ad numerum modicum non æstimandum absolutè, sed respectivè ad numerum, cui adjungitur, majorem, vel minorem, proportione geometrica: ita ut quò major fuerit numerus, tantò etiam major excessus verbis illis comprehendi poterit: v. g. excessus modicus respectu *quinque, vel sex*, est unum: respectu *decem*, duo; respectu 20. tria: respectu 40. *vel* 50. quatuor, respectu 100. *quinque, vel sex*, Sic post alios Tamburinus *l. 2. de Confess. c. 5. §. 4.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 94.* Lugo *disp. 16. n. 96.* approbans Regulam Menochii docentis, verba illa *plus, minus* posse verificari de quinque respectu cujuslibet

cen-

centenarii, maximè, si addatur numero millenario. Plus aliquantò concedemus mox infrà.

447 II. Qui confessus est numerum probabilem cum addito *circiter*, vel *plus, minus*, etiamsi posteà certò deprehendat, se certò contraxisse illum ipsum numerum, aut paulò excessisse, vel defecisse, non tenetur posteà illum numerum certum, etiam paulò majorem (nedùm minorem) deprehensum de novo ut certum confiteri. Ita gravissimi DD. Sotus, Vega, Ledesma, Vasquez, aliisque citatis. Suarez *disp.* 22 *sect.* 5. *num.* 38. Lugo *disp.* 16. *num.* 78. testans, hunc esse communem sensum, Diana; alii infrà citandi. Ratio est: quia ille numerus certus, etiam paulò major (nimis clarè minor) jam fuit sufficienter expressus in confessione, in particula *circiter*, vel *plus, minus*: Nam ut paulò ante dixi: qui dixit, se fornicatum decies *circiter, plus, minus*, eo ipso fatetur, se illud patrasse peccatum, aut reipsa decies, aut etiam undecies, vel duodecies, si reipsa toties fecit; idque Confessarius satis intelligit, formatque sibi judicium morale in re ipsa, aut toties peccasse, aut paulò ampliùs, sicque juxta hoc judicium morale te ab omnibus absolvit directissimè: ergo manes solutus onere ampliùs confitendi.

448 III. Dices: Qui confessus est aliquod peccatum mortale ut dubium, si posteà certò cognoscat, illud peccatum esse revera à se patratum, tenetur illud denuò ut certum confiteri, juxta omninò communem Sententiam Doctorum: atqui, qui confitetur, se fornicatum decies *plus, minus*, verissimè ipsum peccatum decimum, & magis undecimum, vel duodecimum, confitetur ut dubium, ut intuenti patet: ergo posteà comperto, se certò decies, vel undecies, aut duodecies peccasse, tenebitur id denuò ut certum confiteri. Huic argumento succumbunt doctissimi, *Lugo, & Dicastillus*. Et certè meo judicio, stante illa communi doctrina *Majoris*, necessariò succumbendum est: quidquid conetur respondere Diana *p.* 10. *tract.* 16. *resol.* 79. Quod nimirùm major requiratur exactio in explicanda substantia peccati, quàm in numero peccatorum exponendo. Vide, si placet, & an placeat? Tu autem noli succumbere: sed rotundè *negando majorem* sequere sententiam oppositam, propositam suprà *q.* 4. §. 4. Si tamen utroque casu, vel in communi illa sententia, tutori via incederet, eaque tuos pœnitentes deducere velis, in hoc te laudo.

449 IV. Cæterùm apud omnes, etiam nostræ Sententiæ Auctores in confesso est, quòd si post confessionem talem deprehendatur notabilis excessus numeri super numerum peccatorum probabiliter cum *circiter, vel plus minus* expressum, oportere posteà eum excessum in confessione nova manifestari. Ut si primò confessus fuisti, te fornicatum circiter decies, & posteà deprehendas, certò esse factum decies octies, vel vigesies, debebis saltem sex, vel octo peccata denuò confiteri: quia moraliter tantus excessus in tam parvo numero non comprehenditur; nec reverà potest dici, anteà talem numerum fuisse sufficienter explicatum: & consequenter judicium Confessarii notabiliter alterat. Advertit tamen Suarez, quòd si priorem confessionem præcessit diligentia medioeris in examinanda conscientia, moraliter non contingere, ut posteà veniat certò in mentem tantus excessus, ut oporteat in posteriori confessione illum memorare. Certè sat laxè hic loquuntur Doctores: nimirùm non teneri ampliùs aliquid confiteri eum, qui bona fide dixit, se blasphemasse decies quinquies, aut centies *plus minus*, & posteà deprehendit, factum vigesies, vel centies decies. Lugo *cit. num.* 97. & ita proportionaliter deinceps. At certè nimis laxè Tannerus *hic q.* 7. *dub.* 3. & illum eximit, qui confessus est, se pejerasse circiter vicies, & posteà liquidò deprehendit, factum tricies: contra communem aliorum. Vivaldus *in candelabro suo*, etiam liberat à redeundo ad confessionem eum, qui confessus est, se circiter centies blasphemasse, posteà verò probè meminit, contigisse ducenties: sed rejicitur ab aliis communissimè. At, quid si bona fide absolutè, sive circiter dixi, me blasphemasse decies octies, & posteà liquidò cognosco, esse factum vigesies, erone liber à confitendo posteà isto binario, perinde, ac si dixissem *circiter* decies octies? Tannerus citatus liberaliter concedit, & oppositum scrupulosum censet; sed censeo ego standum in communi sensu DD. & fidelium.

450 ¶ Tandem cùm quis majorem numerum in confessione exprimendo excessit, etiam notabiliter, & posteà comperiat certò, non esse tantum, v. gr. confessus es, te pejerasse decies, & posteà comperias, reverà tantùm factum esse sexies, non teneris denuo hunc minorem numerum confiteri: quia in majori numero expresso jam continebatur, & absolvebatur iste minor. Nisi forte scienter mentitus esses, & confessionem fecisses invalidam, juxta dicenda *sect.* 3.

§. IV. Pœnitentis status, consuetudo, mora peccandi.

I. QUando denique nullus numerus, neque probabilis, vel verosimilis haberi potest; tunc opus erit, & sufficiet Pœnitentem aperire suum statum, consuetudinem peccandi, moram temporis, quo in statu peccandi mortaliter perseveravit: & frequentia lapsuum in die, septimana, mense, quoties nimirùm singulis diebus, septimanis, mensibus, taliter peccare consuevit, si scire possit: ex his enim prudens Confessarius statum, & malitiam peccatoris meliùs, & firmiùs cognoscet, quàm ex numero probabili, aut verosimili, quem à Pœnitente imprudente, & parum serio peccata perpendente sæpè magis extorquemus, quàm benè perpensum accipimus. Meliùs ergo faciet Confessarius, si tales pœnitentes inducat, ut simpliciter aperiant statum suum, modum vivendi, consuetudines, occasiones, & incentiva peccati, quàm eos torquendo circa numerum peccatorum, quia talis est impossibilis. Si quid enim ad importunitatem Confessarii dicant, solùm divinando, & absque ullo judicio dicunt: v. gr. feci *plus centies, plùs millies &c.* Quis credat, illos talem numerum tam parvo tempore percurrere potuisse? solùm ergo sic dicunt, quia vident, se numerum comprehendere non posse, ideòque, ut se à vexatione rediмant, putant se benefacere, si quemcumque numerum excessivum exprimant: ut præter alios, bene monet noster Marchant. *Tribun. p.* 3. *tr.* 4. *tit.* 6. *q.* 3. *dub.* 2. Jam declaro in particulari exemplis aliquit ex probatis Auctoribus. 451

II. Communis meretrix satisfacit dicendo: tot annos in statu meretricio permansi: quoties occasio fuit, & quibusvis, etiam conjugatis, sacris &c. copiam corporis feci. Nam species peccatorum saltem principales, quantùm potest, (imò & numerum eorum aliquem, si possit) debere exprimere, notant DD. communiter. Tannerus *hic d.* 6. *q.* 9. *dub.* 3. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 99. Lugo *d.* 16. *sect.* 1. *n.* 375. Attamen post Cajetanum ita generalius loquitur Navarrus *cap.* 6. *num.* 15. Sæpe satis est, absque aliquo numero statum suum manifestare sufficienter: velut si quæ publica meretrix parata, & exposita ad fornicandum tam cum Clericis, Religiosis, & virginitate præditis, quàm Laicis, & conjugatis, & solutis post conversionem confiteretur, exprimeretque, se toto eo temporis spatio in eo statu fuisse. Sic Navarrus, minimè alioquin laxus, sequiturque Valentia *tom.* 4. *d.* 6. *qu.* 11. *p.* 1. Sed talem confessionem meritò censent insufficientem, saltem regulariter Tannerus, & Lugo citati; cùm fieri possit, ut una talis lupa centies peccarit cum Clericis, & conjugatis, altera tantùm decies; & quidni illa speciem, & majorem aliquem saltem probabilem numerum, aut certè frequentiam exprimere teneatur? 452

III. Qui domi habet concubinam, sufficienter confitetur dicendo duntaxat, quanto tempore illam habeat. Valentia *loc. cit.* vel potiùs sic expresiùs. Tanto tempore habeo concubinam, & ea velut uxore usus sum, Lugo *cit. num.* 575. Item, qui solet passim concupiscere obvias mulieres quasque, satisfacit aperiendo suam consuetudinem, & species principales, an frequenter conjugatas, an aliquando cognatas, sacras &c. Lugo *ibid. n.* 574. sicut eodem teste, satisfaciunt eodem modo illotioris homines, qui consueverunt toto die colloqui de rebus turpissimis citra ullum delectum circa materiam, vel socios. Idemque Lugo aliique plures absolverent furem, qui præcise diceret: *fui à quinquennio ita perditè deditus furtis, ut quandocunque se offert occasio, sicut sæpissimè offertur, surripiam, quæ possum: & quidem res sacras notabilis pretii furatus sum quinquies, vel nisi fallor, sexies: & ita in similibus.* 453

§. At, quid si isti, qui sic generaliter, & confusè confessi sunt, posteà magis distinctè recordentur de numero, & speciebus peccatorum commissorum, & ita confusè priùs confessorum: an non erit obligatio (de consilio & consulto quis dubitet?) eadem posteà distinctiùs confitendi? R. Negativè cum Vasquez *q.* 91. *art.* 1. *du.* 5. & Lugo *cit. n.* 553. Ratio est: quia in illa confusa narratione fuerunt sufficienter intellecta à Confessario, cùm potuerit is de iis formare judicium, atque ideò ab omnibus directè absolvit. 454

IV. Qui habet consuetudinem peccandi, v. g. blasphemandi, pejerandi, toties, quoties, sic ut nullum numerum neque probabilem talium peccatorum inire possit, satisfacit confitendo tempus consuetudinis, juxta hactenùs dicta: at verò si numerum aliquem saltem probabilem talium peccatorum inire, & dicere possit, eritne necessarium etiam exprimere ipsam consuetudinem? *Resp.* cum distinctione: si ex illa consuetudine committis sæpissimè illa peccata deliberatè cum perfecta advertentia ultra ipsa peccata confessa, non teneris spontè exprimere, ut laborare illa pessima consuetudine, 455

dine, (quia consuetudo, seu habitus, in se peccatum non est) sed solùm, si te interroget Confessarius. Lugo *cit. n.* 202. At verò, si ex vi, & velut impetu illius consuetudinis ex mera præcipitantia planè indeliberatè committis talia, blasphemias, perjuria &c. jam non teneberis explicare ipsas blasphemias, perjuria &c. quippe, quæ materialiter tantùm, & non formaliter peccata sunt, quia involuntaria in se: sed bene spontè teneris confiteri ipsam illam malam consuetudinem voluntariè contractam, & retentam, tanquam causam culpabilem illorum peccatorum materialium, v. gr. dicendo: *Habeo inveteratam consuetudinem blasphemandi, pejerandi inadvertenter, toties, quoties se offert minima occasio. Dico; voluntariè contractam, & retentam.* Nam postquam verè pęnituisti, proposuisti, & seriò conatus es extirpare illam pravam consuetudinem, si nihilominùs ex vi, & velut naturali impetu illius consuetudinis involuntariè remanentis, rursum inadvertenter blasphemes, pejeres &c. Jam nihil confiteri teneberis, non ipsam consuetudinem, quippe non ampliùs culpabilem: non ipsas blasphemias, perjuria &c. quippe, quæ nullo modo sunt voluntaria, nec in se, ut supponitur, nec in sua causa, scilicet consuetudine, quippe jam retractata, & ipsa non ampliùs voluntaria, vel culpabili. Sic Lugo *ibid. à n.* 206. ex communi doctrina in materia de peccatis. Ubi de causa peccatorum.

§. Et in dicto sensu à nobis explicato utique etiam intelligenda venit Propositio 58. ab Innocentio XI. dammata. *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.* Ubi simul nota & aliam 60. inter damnatas ab eodem Innoc. XI. *Pænitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.* De quibus propositionibus vide Cassianum à S. Elia V. Pęnitens III. & V.

QUÆSTIO VI.

Quando sufficit Integritas formalis tantùm confessionis, sic ut aliqua peccata licitè reticeantur?

SUMMARIUM.

456 *Ab integritate materiali confessionis excusat.* I. Inculpata oblivio.

457 *Qua, & qualis ignorantia excuset?* Usque ad num. 461.

461 II. Impotentia physica. *Ut infirmo, surdo, muto in periculo mortis &c.* Usque ad n. 466. *casus certi.*

466 *Casus ambigui.*

467 III. Impotentia moralis. *Ut*

468 *Damnum proprium ipsius Pęnitentis, ac*

469 *Damnum ipsius Confessarii, corporale, vel spirituale.*

470 *Aut alterius tertii, v. g. complicis.*

471 *Sola tamen famæ læsio complicis apud solum confessarium non excusat.*

472 *Quando scilicet adest necessitas confitendi, & alius Confessarius haberi nequit.*

473 *Aliæ animadversiones circa impotentiam moralem; aliasque causas excusantes.* Usque ad n. 476.

ASSERTIO.

TRes sunt Causæ generales excusantes ab integritate materiali confessionis, sic, ut omissis aliquo, vel aliquibus peccatis mortalibus sufficiat integritas formalis tantùm: *Inculpata oblivio, Impotentia physica, & impotentia moralis ob grave damnum Pænitentis, aut proximi alioquin secuturum.* Sic in re omnes. Ad has enim omnes aliæ particulares causæ, & casus necessariò reducuntur, ut patebit explicatione solita.

§. I. *Inculpata Oblivio.*

456 I. HAc excusantur omnes, qui hic, & nunc, facto congruo examine, non recordantur, aut ignorant aliquod peccatum, ita ut ipsis, dum confitentur, inculpabiliter non occurrat. Ubique enim à transgressione legis excusat ignorantia inculpabilis. Et quia adest, ut supponitur, voluntas confitendi omnia peccata, modò occurrerent, ideò confessio, etsi non integra materialiter, attamen ratione integritatis formalis valida est, & licita, & fructuosa, manente tamen semper obligatione illud peccatum oblitum, vel ignoratum, cùm aliquando occurret, denuò subjiciendi clavibus. Ita omnes.

457 II. Ad oblivionem inculpabilem excusantem spectat

etiam ignorantia probabilis juris, qua quis aliquid ignorat esse, vel putat, non esse necessariò confitendum: & multò magis opinio probabilis: vel quòd non admiseris hoc, vel illud peccatum; vel quòd jam sis confessus; vel quod tale peccatum non tenearis hic, & nunc confiteri, esto reipsa res aliter se haberet. Ex communi Sanchez *l. 1. moral. c. 10. n. 57.* Suarez *disp. 22. sect. 9.* alii. Et patet ex hactenùs sparsim dictis, præsertim *q. 2. & 5.*

III. Excusat etiam ignorantia, vel oblivio culpabilis ve- 458
nialiter tantùm, cùm quis scilicet in morali diligentia examinis modicè defecit: cùm culpa venialis nec valorem, nec fructum Sacramenti aliàs rectè suscepti impediat: ideòque pęnitentem à mortali excuset. Minimè autem excusat ignorantia, vel oblivio mortaliter culpabilis, scilicet crassa, vel affectata in defectu examinis: sed tam valorem, quàm fructum Sacramenti impedit, cùm desit confessio dolorosa. Quomodò enim confessio erit dolorosa, si actu, ratione illius ignorantiæ peccatur mortaliter? Vide *q. 1. §. 4.* Quare talis confessio tota repetenda erit, juxta dicenda *q. sequenti.*

IV. Excusat etiam ignorantia, vel oblivio defacto incul- 459
pabilis, etsi ex aliqua gravi culpa oriatur, quod valde notandum. Etsi enim quis anteà peccaverit, quando oblivioni, vel ignorantiæ causam dedit, utpote, quia confessionem nimis diù distulit, etiam non sine transgressione mortali præcepti confessionis annuę, aut quia veritatem sufficienter non inquisivit: si tamen dum confitetur, dolens de præterita culpa, volens, si recordari posset, omnia confiteri, peccati alicujus obliviscatur, jam oblivio non ampliùs erit voluntaria, adeoque excusabitur ab integritate materiali confessionis: nam etsi sit culpabilis in causa, & radice sua, tamen modò hic, & nunc culpabilis non est. Marchant. *Tribun. par. 1. tr. 4. tit. 6. q. 6.*

Corollarium. Plurimi in pueritia, vel juventute con- 460
fitentes, quamvis aliqua peccata in illis confessionibus omittant, ob ignorantiam inculpabilem, vel naturalem oblivionem, à culpa immunes sunt: unde venientes ad annos maturioris prudentiæ, & memoriæ, dum in cognitionem, vel recordationem eorum peccatorum veniunt, non tenentur præcedentes confessiones repetere, sed sufficit eis sola peccata inculpabiliter oblita, vel ignorata ante, confiteri. Confessiones ratione integritatis formalis validæ fuerunt. Sed de hoc specialiùs *sect. 3. cùm de confessione iteranda.* Quin etiam absolvendus est, quem fallit memoria, ita ut dicat: se scire in genere, quod peccaverit mortaliter non autem occurrat illud peccatum in specie. Secùs (extra articulum mortis) si externè rudis, vel simplex dicat, se peccatorem, dolere de peccatis, nullum tamen peccatum in specie, ne veniale quidem dicere possit: talem practicè, extra articulum mortis, non expedit absolvere, sed data benedictione, permittatur communicare. Ex communi Layman *c. 8.* Vide suprà *q. 11. §. 3. N. III. & IV.*

§. II. *Impotentia physica.*

QUandocunque quis ad materialiter integrè confiten- 461
dum physicè est impotens, utique sufficere debet integritas formalis: cùm nullum præceptum obliget ad impossibile. Exempla, & casus sunt:

I. Si Pęnitens infirmus incipit confiteri, & uno, altero- 462
ve peccato dicto, deficiat loquela, vel sensibus destitutus, aut gravè subsit periculum, ne brevi deficiat, citò absolvendus erit, si supervivat, & ad mentem redeat, reliqua confessurus. Similiter, si infirmus volens, & petens confiteri, interim dum vocatur Confessarius, vel ei viaticum defertur, deprehendat, multas confessiones fecisse invalidas, & gravitas morbi, ac periculum defectionis, vel mortis non patiatur tam longam moram, & dilationem absolutionis, dicat, quæ commodè potest, ita interim absolvatur, posteà, si poterit, in confessione peracturus: quin etiam absolvendus est, si adveniente Sacerdote, jam loquela, vel sensibus destitutus, nihil omninò confiteatur, si anteà Confessarium petiit, vel signa doloris exhibuit: tunc enim adest, & sufficit confessio virtualis. De quo principali casu latiùs *c. 5. cùm de absolut.*

II. Qui surdus, vel mutus: aut impeditæ, balbutientis 463
linguæ, ignoti idiomatis &c. omnia exprimere non potest; exprimat quantùm moraliter potest. Eadem ergo ratione ignarus idiomatis, quando urget præceptum, vel necessitas confitendi, & Confessarius linguæ peritus haberi non possit, exprimat, prout moraliter potest, etsi non integrè intelligatur. Ex communi Layman *c. 8. n. 10.* An vero tales teneantur, vel scripto, si sciant, vel per Interpretem confiteri? dicetur *sect. sequenti, cùm de confessione secreta, & vocali.*

III. Qui angustiis temporis, loci, periculorum coarcta- 464
tur, ut in periculo mortis, in naufragio, in bello, imminen-

te conflictu: item in publico nosocomio, ubi est multitudo moribundorum tempore pestis, ut omnes audiri, vel confiteri non possit: si imminens periculum aliud non permittat, possunt simul omnes, dicto à singulis aliquo peccato, quod minus infamat: Aut etiam, si aliter fieri nequeat, dicendo in genere se esse peccatores, ac dolere de peccatis, absolvi dicendo: *Ego vos absolvo &c.* Communis doctrina, & praxis.

465 IV. Si ipse Confessarius in periculo constituteus timeatur antè moriturus, quàm pœnitens integrè omnia confessus absolvatur. Item, si Confessarius nimiùm festinans nolit omnia audire, (seu justa, seu injusta causa) se non omnia auditurum prædicat, aut de facto ante finem confessionis absolvat: tunc Pœnitens omittens reliqua peccata, de omnibus tamen dolens, validam confessionem facit, cùm id sua culpa non accidat, sed festinatione Confessarii nolentis, vel non potentis omnia audire; & auditio unius partis peccatorum tribuit Pœnitenti aliàs rectè disposito jus ad absolutionem non secùs, ac si impotentia proveniret ex parte ipsius pœnitentis. Ex communi Tannerus *disp. 6. q. 7. n. 68.* Quòd si autem nulla urgeret necessitas confitendi, sed sine ullo periculo, vel incommodo, aut damno Pœnitens posset alteri confiteri integrè; etsi sine dubio consultius sit super tali mutilata confessione absolutionem non petere, sed ad alium divertere, ad rursùs integrè confitendum: ad id tamen te non obligari, rectè docet Tanner. *cit.* post ipsum Gob. *Casu 19. n. 358.*

§. Casus ambigui ad impotentiam partim physicam, partim potiùs moralem pertinentes.

466 I. QUando Pœnitens habet casum reservatum, & urgente necessitate aliqua confitendi, desit copia Confessarii potentis absolvere, omisso reservato, posse alteri Sacerdoti confiteri sola peccata non reservata: sicut & II. Superiorem occupatum posse subditum absolvere à solo reservato, reliqua peccata sua alteri confessurum; dicemus *c. 6. cùm de reservatis.* III. Quando est tanta multitudo confiteri volentium pro aliquo celebri festo (maximè quando multi de longinquo venerunt ad obtinendam celebrem indulgentiam, confessionem, & communionem requirentem, & multi alioquin vacui recedere deberent,) sic ut Sacerdos nequeat omnibus & singulis satisfacere, audiendo omnes integre, posse eum singulis dicere, ut aperiant solùm graviora mortalia, reliqua differant in aliud tempus: mihi probabilissimè affirmabant alii non pauci, & practicè probabile censebat Gobat *cit. n. 479.* Verùm huic praxi modò directè repugnare videtur Propositio 59. ab Innocentio XI. damnata. *Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos, ratione magni concursus Pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magna alicujus Festivitatis, aut indulgentiæ;* Quæ quidem propositio, ut exponunt DD. eam explicantes, damnata non est, quatenùs docet, posse absolvi dimidiatè confessos, sed solùm quatenùs assignat pro causa dimidiatè confessos absolvendi concursum magnum Pœnitentium. Nec suffragatur ratio magnæ solemnitatis, aut indulgentiæ, si nulla alia necessitas urgeat, vel causa excuset. Addit Granado apud Dianam *p. 5. tr. 14. resol. 53.* Si nequeas omittere Sacrum, vel communionem absque gravi scandalo, & tamen sis oneratus tam multis peccatis, ut non valeas omnia enumerare apud Sacerdotem, haud te peccaturum, si post auditam partem peccatorum, Confessarius te absolvat, cum onere redeundi ad ipsum, vel alium pro reliqua parte sarcinæ exoneranda. Et omninò probabiliter, qua ratione & ego excusavi Sacerdotem, qui in nocte Natalis Domini pœnitentem nimis diù confessurum parte bona confessionis audita absolvit, imminente jam media nocte, cum bene famelicus, & sitibundus collatione vespertina excluderetur, reliquam partem auditurus posteà ad confessionale reversus. Sed hæc jam spectant ad impotentiam moralem.

§. III. Impotentia moralis.

467 Q*Vandocunque ex confessione certi peccati, vel circumstantia timetur meritò grave damnum spirituale, vel corporale, vel proprium ipsius pœnitentis, vel Confessarii, vel alterius tertii, potest illud taceri ob impotentiam moralem.* Omnes. Ratio est: quia hic & nunc censetur moraliter fieri non posse, quod sine gravi damno sui, vel proximi fieri non potest: neque præceptum divinum positivum confitendi integrè, potest obligare eum tanto incommodo, sed cedere debet præceptis legis naturalis de conservanda propria, vel aliena vita, fama, ac avertendis damnis, & periculis gravibus spiritualibus, & corporalibus. Exempla, & casus sunt,

468 I. *Damnum proprium ipsius pœnitentis.* Utpotè. 1. Quando Pœnitens probabiliter timeret peccatum suum Confessario fore revelandum, unde gravis sui infamia, inimicitiæ, rixæ, imò quandoque effusio sanguinis sequeretur, 2. Si fœmina, vel masculus ex peccato carnis confessionis timeret sibi, vel Confessario fore periculum ruinæ, ut si rationabiliter timeret, se posteà à Confessario non bonæ famæ sollicitandam, &c. 3. Quando Pœnitens propter fragilitatem sibi notam, timet, ne diù immorando in talium peccatorum examine denuò labatur: tunc enim poterit nonnisi obiter se examinare, quamvis ex defectu examinis nonnulla omittenda forent. Quod ipsum observare debet Confessarius in interrogationibus de ejusmodi rebus turpibus. 4. Quando Pœnitens est nimis scrupulosus in peccatis enumerandis; tunc enim, cùm adsit summa difficultas, quæ ipsa est moralis impossibilitas, & periculum damni pœnitentis, nec non periculum, ne reddatur confessio odiosa, prudentis Confessarii arbitrio abrumpi potest, & debet confessio; cùm præceptum confessionis integræ non obliget cum tanto incommodo, & præstet aliqua peccata omitti, quàm notabilia hæc detrimenta subiri. Omnia ex communi apud *citatos*.

469 II. *Damnum ipsius Confessarii*, vel *corporale*; ut quando Sacerdoti ex mora confessionis integrè audiendæ damnum grave immineat: puta, si tempore pestis sit probabiliter inficiendus; item in periculo naufragii, incendii, hostis imminentis, infidelis, vel hæretici, à quo Confessarius vel occidetur, vel pessimè tractabitur, deprehendendus, si tota confessio audiatur. Tunc enim audito uno, & altero peccato abrupta confessione pœnitentem de omnibus dolentem poterit ab omnibus absolvere. Neque enim tunc lex Christi, nec charitatis obligat ad procurandam integritatem confessionis materialem. Aut *spirituale*. Ut si ex confessione certi peccati timeatur Confessario periculum ruinæ, ut suprà jam insinuatum; item, quando Confessarius ipse, non habens alium Confessarium, peccatum suum non potest huic Sacerdoti confiteri, absque læsione sigilli Sacramentalis: ut si invalidè culpabiliter absolvisset aliquem à casu reservato, vel simoniacum, & non posset confiteri, nisi illi, qui facilè conjiciet, quisnam ille sit. Communis Recent. cum Coninch. *disp. 7. n. 95.*

470 III. *Damnum alicujus tertii*, vel corporale, vel spirituale, quod ex confessione alicujus certi peccati tui posset imminere alicui tertiæ personæ, si nimirùm Confessarius revelaret, aut scientia contra illam personam uteretur in ejus spirituale, vel corporale damnum, ut ex suprà dictis casibus facilè intelligere potes.

§. Et *generaliter*. Quoties Pœnitens, urgente aliqua necessitate confitendi, non habet alium Confessarium, quàm hunc, cui non potest explicare peccatum suum, nisi complex reveletur, & ei innotescat; posse tacere peccatum illud, vel ejus circumstantiam, quantùm opus est, ne complex reveletur, satis communis, & multùm probabilis, ac tuta est Sententia DD. cum Navarro *Man. c. 7. num. 3.* Valentia, aliisque. Exempli gratia. Peccavit quis cum propria sorore, quam Confessarius iste optimè novit, potest, imò debet tacere, aut gradum consanguinitatis solùm dicendo: Commisi incestum: aut, si nullam aliam haberet consanguineam, totam circumstantiam, dicendo: commisi fornicationem, cum proposito confitendi integrè peccatum alia vice alicui alteri. Quin etiam iste Confessarius ex circumstantiis loci temporis, personarum, certò intelligeret hoc peccatum fornicationis non potuisse committi à pœnitente, nisi cum sorore sua, totum peccatum interim tacendum esset, alia occasione confitendum alteri. Ratio est: quia quando duo præcepta divina concurrunt, unum naturale, alterum positivum, quæ simul servari non possunt, præferendum, & servandum est naturale, quod strictiùs obligat: atqui præceptum non infamandi proximum, est naturale: præceptum verò integrè confitendi, positivum: ergo illud præferendum, & servandum est. Et ego cum Gobat *num. 475.* hanc sententiam ob rationem dictam judico probabilem per se loquendo, quando nimirùm inde nullum sequitur incommodum pœnitenti, (de quo infrà) quàm quòd confessio mutiletur: idque maximè, quando persona complex fuit à pœnitente seducta, & in peccatum inducta. Atque omninò certa, & vera videtur hæc Sententia, quando complicis fama gravissimè lædenda esset apud Confessarium, utpotè complicis Superiorem, Dominum, singularem Benefactorem, vel Patronum: aut inde ei sequerentur alia gravia incommoda suprà indicata: & ne alioquin Confessio ad salutem hominum instituta cedat in grave damnum, vel afflictionem alterius, si fortè aliquo indicio cognoscat tam graviter læsam esse famam, vel existimationem apud Prælatum, Dominum, Patronum &c. Ut ex communi rectè notat Layman *l. 5. tr. 6. c. 8. num. 12. v. Dico 2.*

IV.

471 IV. Quando Pœnitens urgente aliqua necessitate confitendi, non potest commodè habere alium Confessarium, cui ignotus sit complex: ipsique complici, (uti plerumque fit) nullum aliud damnum, vel incommodum immineat, quàm quòd fama ejus apud Confessarium (virum tamen prudentem, & discretum) quantùm ad notitiam hujus criminis lædatur: & potest licitè, imò & debet confiteri peccatum integrum, non obstante infamatione illa complicis, quippè meritò posthabenda majori bono integritatis servandæ, & spiritualis auxilii à Confessario capiendi, quod proinde maximè verum est, si alioquin ipsi pœnitenti, aliquod incommodum emergeret: ut si Pœnitens nimis diù posteà differre deberet confessionem illius criminis faciendam cum majori incommodo, vel minori fructu, quàm modo fieri posset, &c.) Ita communior DD. *D. Thomas*, *D. Bonaventura*, *Alensis*, *Gerson*, *Suarez*, *Vasquez*, *Coninch. Filliucius*, aliique relatis, Layman *cit. num. 12.* Lugo *disp. 16. sect. 8. n. 394.* Tambur. *opusc. Expedit. Confess. l. 2. c. 9. §. 2.* Ex expressè docet D. Bernardus, *Opusc. de formula vitæ*, sic scribens *De nullo sinistrè loquaris, nisi in confessione: & hoc, ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum.* Ita Sanctus. Ratio ergo est: quia Pœnitens utitur jure suo: & complex hoc aliquale famæ suæ dispendium sibi ipsi imputare debet, quandoquidem tale crimen commisit cum altero, quod coram legitimo conscientiæ Judice aliter explicari non possit. Unde ruit fundamentum oppositæ sententiæ. Nam licèt sit de jure naturæ non infamare proximum, quando videlicet proximus habet jus ad suam famam, nec infamare eum necesse est. In proposito autem, eo ipso, quòd complea peccavit cum altero sciens eum necessariò debere confiteri, amisit jus ad suam famam in ordine ad confessionem, non tantùm suam ipsius, sed etiam alterius, cum quod peccavit, casu, quo ex justa causa confiteretur Confessario, qui ipsum agnosceret.

§. Dixi autem, & semper supposui: *Quando urgente aliqua necessitate confitendi, non potest commodè Pœnitens habere alium Confessarium.* Nam generaliter addo

§. IV. *Adversiones circa impotentiam moralem, aliasque dictas causas excusantes.*

472 I. Sicut in omnibus prædictis casibus moralis impotentia, ita maximè in hoc ultimo casu, quando apud Confessarium revelandus, & infamandus esset complex, ad hoc, ut licitè aliquod peccatum, vel omitti, vel cum infamatione complicis dici possit in confessione, duo necessariò requiruntur. *Unum*: ut adsit aliqua necessitas, vel obligatio, vel saltem justa causa confitendi: v. gr. infirmitate, pro Communione Paschali: justa autem causa semper adest, cùm quis est in statu peccati mortalis, præsertim gravioris, & jam diutiùs moratus. *Alterum est*, quod non sit alius Confessarius æquè idoneus, nec brevi tempore adfore speretur, cui quis omnia sua mortalia sine ejusmodi incommodo confiteri possit: alioquin sine dubio tenetur confiteri alteri Confessario, aut alium Confessarium modico tempore expectare: v.g. aliquot dierum (longiori enim tempore non teneris expectare, quia magnum esset incommodum, eum, qui animam peccato mortali infectam habet, diutiùs expectare debere remedium divinæ reconciliationis, quod per solam contritionem tali homini obtinere difficile esset.) Ita communissima DD. & mei citati omnes. Quare, sicut graviter peccaret universaliter, qui sine justa causa confitens huic Confessario, eùm commodè alium posset habere, vel expectare in casibus suprà dictis §. 3 aliquod peccatum mortale omittere, quia tunc cessaret impotentia moralis illud peccatum confitendi: ita sanè culpam gravem plerique Doctores agnoscunt, non tantùm contra charitatem, sed etiam contra justitiam, cum onere restitutionis famæ in eo, qui sine justa causa confiteretur Confessario peccatum cum revelatione, & infamatione complicis, si alium similiter Confessarium facilè habere, vel expectare posset, in proposito ultimo casu, & similibus: Ut, si famula confiteatur, se peccasse cum suo Domino, vel Clerico, Confessario bene noto: si uxor confiteatur, se admisisse peccatum contra naturam cum marito suo, quem Confessarius probè novit &c. Quamquam *D. Thomas*, *Cajetanus*, *Gabriel*, *apud Dicastillum* negent, in hoc intervenire culpam gravem, si præter infamationem apud solum Confessarium, nullum aliud incommodum timeatur. Sed standum communi sententiæ.

473 II. Hinc optimè infert, & monet Layman *cit. c. 8. nu. 13.* Quando Confessarius animadvertit, pœnitentem paratum esse ad nominandum complicem circa ea peccata, quæ non sine complicis agnitione intelligi possunt, prohibere illum debet, sicut admonet D. Bonaventura, præterquàm si id omninò necessarium videatur ad juvandum pœnitentem, vel ipsum complicem. Quanquàm, si complex correctione indigeat, præstare videtur, ut non ipse Confessarius, sed alia idonea persona corripiat. Si verò alius idoneus haberi non possit, qui grave malum impediat, vel tollat, tunc hortetur Confessarius pœnitentem, ut potiùs extra confessionem alienum peccatum in ordine ad correctionem fraternam ipsi aperiat, ut tanto liberiùs peccati notitia uti possit, atq; dicere corripiendo, se eam extra notitiam confessionis accepisse, ne illud odiosum homini reddatur. Præcipuè verò cavere oportet Confessarium, ne facile fidem habeat fœminis accusantibus maritos suos. Sic *Layman*. De quâ re latè etiam Gobat *Alphabet Confess. Casu 5. à n. 254.* quem lege, si vacat: nam mihi exscribere non vacat.

III. Seu oblivione inculpabili, seu impotentia, ac qua- 474
cunque justa causa peccatum aliquod in confessione mutilata reticeatur, semper manet obligatio, illud peccatum omissum, vel oblitum, deinde, cùm facultas aderit, confitendi: cùm ex claro textu Concilii Tridentini *suprà qu. 2.* allato, jure divino omnia peccata mortalia sigillatim in confessione clavibus subjicienda sint. Et opposita sententia (Vivaldi, & aliorum: mirum!) meritò est inter propositiones damnatas sub Alexandro VII. Undecima. *Peccata in confessione omissa, vel oblita, ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.* Attamen necesse non est, ut illa suppletio fiat statim proxima occasione, (aut etiam adhuc ante Communionem, ut piè scrupulosi faciunt) sed sufficit, ut suppleatur, quando aliàs ex alia causa fiet Confessio. Sic enim *Sylvester*, *Navarrus*, *Suarez*, *Henriq. Reginald.* alii cum Laym. *cit. nu. 13.* Diana *p. 3. tr. 4. resol. 124.* Gobat *hic casu 11. n. 274.* docent: peccata, quæ ob naturalem oblivionem, vel aliud justum impedimentum paschali tempore omissa fuerunt, non esse statim confitenda, cùm impedimentum cessavit, aut peccati memoria redit; sed ad sequens Pascha licitè differri posse, propterea quod Ecclesiæ præcepto, semel de peccatis omnibus mortalibus, quatenùs moraliter possibile est, confitendi, (confessione, scilicet formaliter integra) satisfactum fuerit. Sed hoc secundùm indulgentiam fit dictum. In praxi enim meritò consulenda sententia opposita communior, & tutior.

IV. Ad extremum quoad integritatem confessionis du- 475
bitari potest, utrùm necesse sit in confessione explicare peccata, quorum notitiam jam habet Confessarius, vel extra Sacramentum, vel per confessiones anteà invalidè factas? Resp. Omninò Pœnitens tenetur aliquo modo etiam confiteri illa peccata; ut secundùm communem DD. benè resolvit noster Marchant. *hic*. Ratio est: quia confessio Sacramentalis non est nuda manifestatio peccatorum ad præbendam notitiam alteri, sed debet esse accusatio ac manifestatio dolorosa de peccatis ut sunt offensa Dei, in ordine ad absolutionem, & remissionem obtinendam, ad quod notitia prior Confessarii omninò est impertinens, vel saltem insufficiens. Quando enim Confessarius novit tua peccata extra Sacramentum, non aliter novit, quàm alius quicunque Laicus, vel fœmina, quæ illa vidisset, vel audivisset. Et si novit ex confessionibus invalidè factis, non novit ut confessa dolorosè in ordine ad absolutionem, quæ ob defectum validè dari non poterat. Dixi autem: *Tenetur aliquo modo illa confiteri*. Non enim tenetur Pœnitens talia peccata jam nota Confessario specificè ad longum enarrare, sed potest sub compendio paucis verbis dolorosè se accusando, Confessario eorum notitiam ingerere. Exempli gratia: Confessarius interfuit tuis ebrietatibus, litigiis, impudicitiis, quando in confessione pervenis ad illa peccata, potes paucis dicere: accuso me etiam de illis ebrietatibus, impudicitiis, litigiis, quæ coram vidisti, juxta modos, & circumstantias tibi notas: addendo tamen explicitè illa, quæ subterfugerunt, vel subterfugisse putas notitiam Confessarii. Quod tamen passim practicandum non est, nisi rationabilis causa subsit, v.g. brevitas temporis, turbatio mentis; alioquin periculum est, ne desit verus dolor, & detestatio peccatorum; & certè plerumque deest humilis verecundia pœnitenti valdè salutaris. Item pœnitens ordinariè confessus eidem Confessario facit aliquot confessiones invalidas; si Confessarius adhuc recordetur peccatorum, & status Pœnitentis, sufficiet sub compendio dicere: accuso me de omnibus peccatis, quæ tibi sum confessus: à prima confessione invalida tali tempore facta usque ad hanc, uti ex professo declarabo *sect. 3. de confessione invalida reperenda*.

SECTIO II.

De Confessione vera, secreta, vocali.

QUÆSTIO I.

Qualiter Confessio debet esse VERA?

SUMMARIUM.

476 *Confessio debet essentialiter esse vera.*
477 *Unde mortale est, & confessio nulla, negare verum in re gravi, & necessaria. Scilicet*
478 *Peccatum mortale nunquam legitimè confessum,*
479 *Sicut & fateri falsum scienter in materia gravi, mortale, scilicet, non commissum.*
480 *Mentiri verò in re levi, & non necessaria veniale est.*
481 & 482. *Mentiri in re gravi, sed impertinente ad confessionem, quale peccatum?*

ASSERTIO.

476 *Confessio essentialiter debet esse vera in materia substantiali, & necessaria: atque adeò omne deliberatum mendacium in materia gravi, & necessaria confessionis Sacramentalis, seu verum negando, seu falsum dicendo, est peccatum mortale, & Sacramentum reddit irritum, & nullum: secùs est de materia levi, vel non necessaria.* Communis. Ratio patet: quia aliàs in re gravi decipietur Judex: & confessio nec erit integra, nec dolorosa, cùm sit mortaliter peccaminosa; ideòque irrita, & nulla, & consequenter tota repetenda.

¶ Dicitur autem *deliberatum mendacium*, cùm quis scienter, & ex proposito contra mentem suam falsum dicat; nam si quis ex ignorantia, vel inadvertentia falsum diceret, nec formale, sed materiale tantùm mendacium committeret, non peccaret, saltem graviter, cùm in omni materia, ignorantia, vel inadvertentia à peccato excuset: nec consequenter oberit confessioni; sicut etiam, si quis in materia levi, vel non necessaria mendacium committeret, ut patebit. Jam ponamus casus.

I. Negare verum in materia gravi, & necessaria

477 Sacrilegium est, & confessio, & absolutio nulla, ac invalida: si peccatum mortale nunquam legitimè confessum scienter neges, aut ita tegas, ut à Confessario non intelligatur. Si enim solùm omittere, vel tacere tale peccatum, mortale esset contra integritatem confessionis, quanto magis mortale erit illud etiam positivè negare, vel dissimulare? Excipe, nisi habeas justam causam illud tacendi juxta suprà dicta: tunc enim poteris etiam inquisitus positivè negare; adhibita tamen (ut peccatum veniale mendacii evitetur) congrua æquivocatione, vel restrictione mentali, verb. gr. non feci, vel fecisse scio, *tanquam hac confessione fatendum, &c.*

478 Dixi autem: *Peccatum mortale nunquam legitimè confessum.* Hoc enim solùm est materia gravis, & necessaria Sacramenti Pœnitentiæ, per se loquendo. Per accidens autem etiam mentiri negando peccatum jam ritè confessum mortale erit, quando Confessarius, sive ut Judex, sive ut Medicus de illo justè interrogat, tanquam aliquo spectante ad præsentem confessionem, utpotè ad medicinam contra relapsus præscribendam, ad occasiones proximas tollendas, ad restitutionem, vel satisfactionem injungendam, &c. Ratio est: quia tunc Confessarius habet jus interrogandi ad præsentem confessionem rectè, & fructuosè expediendam, & agitur de re gravi, ut patet. Alioquin si nulla tali justa causa subsistente, Confessarius injustè, utpotè in mera curiositate inquirat de peccatis anteà ritè confessis iterùm, ut suprà, negare poteris.

II. Fateri falsum in materia gravi, & necessaria.

479 Sacrilegium itidem, & confessio, ac absolutio nulla est, si quis scienter fateatur peccatum mortale, quod non fecit. Communissima DD. *Navarrus, Coninch. Reginaldus,* alii cùm Laym. *c.* 8. *n.* 15. Lugo *disp.* 14. *sect.* 8. *n.* 129. Ratio est: quia in re gravi alteratur judicium Sacramentale: facitque talis injuriam tam ipsi Deo; cui in persona Confessarii mentitur, quàm sibi ipsi, quem de falso crimine apud Sacerdotem infamat. Eademque est ratio, si quis scienter in numero peccatorum mortalium (etiam unum tantùm addendo) plura peccata mortalia fateatur, quàm reverà fecit, se fecisse: secùs, si id ex probabili, vel verosimili conjectura faceret. Item, si quis peccatum dubium scienter confiteatur ut certum: aut è contrà, peccatum certum confiteatur ut dubium in materia gravi, & necessaria: quia & iste judicium Sacramentale in re gravi notabiliter alterat. Adde insuper, etiam falsò se accusare de solo peccato veniali, quod esset tota materia confessionis: ut si falsò fatearis, te jocosè mentitum esse, nec aliam pro confessione materiam adferres mortale esset, & sacrilegium, quia defectu veræ materiæ remotæ Sacramentum esset irritum. Excipiuntur semper in prædictis scrupulosi, anxii, rudes, & simplices: qui vel ex anxietate, vel ex turbatione, ignorantia, bona fide sæpe se accusant de iis, quæ non fecerunt, vel de pluribus, quàm fecerunt, vel dubia pro certis, &c.

III. Mentiri in materia levi, & non necessaria

Per se tantùm veniale est, seu verum neges, seu falsum 480
dicas. Ex communi *Layman, Lugo*, alii, contra *Caietanum, Armillam*, alios. Ut si neges aliquod veniale à te commissum, aut etiam mortale jam anteà legitimè confessum, nec ad præsentem confessionem faciens, cùm scilicet Confessarius legitimè de eo interrogare non potest, ubi adhibita congrua restrictione mentali, etiam veniale evitare potes, vide *nu. præced.* Aut contrà, si fatearis aliquod veniale, quod tamen non commisisti, dummodò adsit alia materia absolutionis, &c. Ratio est: quia in materia levi, & non necessaria Sacramenti falsitatem committere, nec judicium Sacramentale notabiliter alterat, nec Sacramento alioquin valido gravem irreverentiam irrogat: ergo, &c.

IV. Mentiri in re gravi, sed omninò impertinente ad Confessionem Sacramentalem

Manet peccatum mortale juxta rationem materiæ, at- 481
que ex circumstantia Confessionis etiam augmentum malitiæ sumit. Sed nunquid etiam speciem mutat contra Reverentiam Sacramenti? Negat post alios Gobat *nu.* 545. sed valdè probabiliter affirmat noster *Marchant. suprà cit.* Usitatum enim est mulieribus, imò sæpè etiam viris; quod in Confessione, sive ad suum solatium, sive ad excusationem suorum litigiorum, inimicitiarum, ac odiorum, quæ contra proximum, sæpè etiam conjugum gerunt, gravissima effutiunt de proximo, etiam ad rem minimè spectantia, sanè etiam mendacissimè, vel nimis hyperbolicè exaggerando, &c. Hæc cùm extra confessionem mortalia sint, ratione prætensæ, vel potiùs fictæ confessionis, sæpè gravissimum augmentum malitiæ sumunt, tum ob notabilem irreverentiam illatam Sacramento, quo abutuntur ad suas detractiones; tum quia ratione novi peccati mortalis commissi irritam, & invalidam reddunt Confessionem, quam proinde unà cum novo commisso peccato detractionis sacrilegæ ex circumstantia confessionis repetere tenebuntur. Caveant ergo Confessarii prurientes auribus, qui ejusmodi fabulatores, & fabulatrices non impediunt, auscultant, imò sæpè suis curiosis interrogationibus ad ejusmodi detractiones eis ansam præbent. Videant, in quæ pericula & se, & Pœnitentes præcipitent.

¶ Ex dictis apparet, mendacium factum in confessione 482
in re gravi semper continere duplicem, & quandoque triplicem malitiam. Unam mendacii adversùs virtutem veritatis: alteram sacrilegii, & irreverentiæ Sacramenti contra virtutem Religionis: & sæpè etiam injustæ infamationis, aut sui ipsius, aut proximi.

QUÆSTIO II.

Qualiter Confessio debet esse

SECRETA?

SUMMARIUM.

483 *Confessio debet esse secreta, non essentialiter, vel ex necessitate præcepti, sed ex usu Ecclesiæ.*
484 *Unde ob rationabilem causam potest quis peccata sua publicè confiteri.*
485 *Nullus tamen peccata sua, saltem occulta, ullo casu publicè confiteri obligatur.*
486 *Nec etiam ignarus linguæ per interpretem.*
487 *Nullus etiam tenetur peccata sua scribere, ne excidant.*

ASSERTIO.

*Confessio Sacramentalis, non quidem essentialiter, ne- 483
cessitate Sacramenti, sed neque necessitate præcepti*

divi-

divini; sed ex usu Ecclesiæ valdè conformi institutioni hujus tribunalis à Christo factæ, debet esse SECRETA, hoc est, soli Sacerdoti loco DEI facta. Idem enim dicitur Confessio auricularis, & tribunal hoc, secretum, eò quòd secretò exerceri debeat. Communissima, & expressè Concil. Tridentinum. Explico, & dico:

484 I. Nihil cum natura, & institutione hujus Sacramenti, aut præcepto confessionis pugnat, si quis ob rationabilem causam, in majorem sceleris vindictam, sui humiliationem, aliorum exemplum, vel Ecclesiæ offensæ ædificationem, item maximè ob casum necessitatis, v. g. in communi naufragio, nosocomio tempore pestis &c. peccata sua publicè confiteatur, etiam in ordine ad Sacramentalem absolutionem recipiendam, prout insinuat Tridentinum cit. cap. 5. & docet communis DD. cum Navarro cap. 2. n. 8. sic enim Pœnitens dat veram notitiam peccatorum suorum Confessario in ordine ab absolutionem.

485 II. Ex vi præcepti confessionis per se, nullus unquam ullo casu, etiam articulo, vel periculo mortis, in communi naufragio, prælio, nosocomio &c. tenetur publicè confiteri peccata sua, saltem occulta. Ita communissima DD. Layman c. 6. Tannerus disp. 6. q. 7. n. 26. alii. Quia jugum Christianæ Religionis oportet esse suave: atqui nimis difficilis obligatio foret, si crimina præsertim secreta, publica confessione aperienda essent; neque usquam colligi potest, Christum Dominum tanto cum onere præceptum Confessionis positivum imposuisse. Dixi autem per se, nam per accidens ex charitate erga seipsum, qui in tali mortis periculo dubitat de sua contritione, tenebitur confiteri etiam publicè aliqua peccata, quæ minorem pariunt infamiam, aut quæ aliis jam anteà sunt manifesta Tanner. loc. cit. c. 6. fin. dicens: Neque enim in his casibus sufficit ad absolutionem accipiendam, generalia signa doloris edere, quando sine magna difficultate speciale peccatum exprimi potest: Atqui possumus sic exprimere peccata minùs infamantia, maximè anteà nota aliis. Igitur,

486 III. Similiter, per se, ex vi præcepti confessionis, etiam peregrinus, seu ignarus idiomatis, nullus tenetur confiteri per interpretem. Communis DD. cum Tannero, Laymau, Lugo citatis, Et significat Concilium Lateranense, dicens: Omnia sua solus peccata confiteatur proprio Sacerdoti. Ratio est: quia nullum est præceptum de confessione publica facienda, ut modò est dictum: atqui Confessio, quæ per interpretem fit, ex natura sua publica est, etiamsi jure secreti naturalis ex probitate interpretis maneat occulta. Neque enim certum est, jure Sacramenti Interpretem obligari ad secretum sigilli, ut suo loco videbitur. Sicut ergo non teneor confiteri ipsi Confessario cum probabili periculo revelationis: ita multò minùs per interpretem cum majori longè periculo revelationis. Rursùs tamen per accidens, ex charitate sui, cùm Pœnitens in articulo mortis positus, incertus est de sua sufficienti contritione, tenebitur etiam per interpretem confiteri, saltem aliqua minora, ac minus infamantia peccata, ut suprà dictum.

487 IV. Quin etiam nullus tenetur confessionem suam scribere memoriæ causa, ne peccata aliqua quoad speciem, vel numerum excidant; ut contra Vasquez, Dicastillum, alios, docent communiter DD. Cajetanus, Sotus, Valentia, Henriq. alii cum Tannero cit. q. 7. n. 27. Ratio est: quia scriptura, per se loquendo, ex natura sua aliquid publicum, seu publicabile est: præbetque, seu causam, seu occasionem manifestationis, ac infamationis: atqui cum tali periculo non teneris ipsum peccatum confiteri: ergo multò minùs scribere. Quare etsi, supposito debito examine, aliqua peccata excidant, confessio nihilominùs formaliter integra erit, quia facis, quantùm moraliter potes. Certè præceptum confessionis integrè faciendæ, non minùs est pro rudibus litterarum, quàm pro peritis scribere, atqui major pars, & in multis locis maxima pars scribendi imperita est, & quodnam aliud præceptum divinum universale obligat solùm minorem partem hominum? cur ergo hic fingamus aliquod particulare?

QUÆSTIO III.

Qualiter Confessio debet esse VOCALIS.

SUMMARIUM.

488 Confessio ex traditione, consuetudine, & usu Ecclesiæ debet esse vocalis;

489 Unde graviter peccaret, qui sine justa causa signis, vel nutibus solùm confiteretur.

490 Casus excepti, quibus licet signo, vel nutu confiteri. Imò

491 Perpetuò mutus tenetur scripto, vel nutibus confiteri, quoties obligat præceptum confessionis.

492 Observanda circa tales confessiones.

Confessio Sacramentalis, quamvis absolutè quoad essentiam spectata, consistere possit in quocunque signo manifestativo propriæ, ac dolorosæ accusationis peccatorum (ut nimis clarum in mutis, moribundis &c.) attamen ex traditione, consuetudine, ac usu Ecclesiæ graviter obligante, debet esse vocalis, seu vocis sermone facienda est, si homo loqui possit. Ita communissima DD. Ex cap. quem pœnitet de Pœnitentia dist. 1. Ratio est: quia hic modus humiliter accusandi seipsum vocis sermone convenientissimus est ad veniam obtinendam. Hinc resolvendum: 488

I. Peccaret graviter, qui absque justa causa ulla confiteretur nutibus, vel signis, (secundùm omnes, quos sciam) aut etiam scripto, secundùm communem DD. Quia communem traditionem, ac usum perpetuum Ecclesiæ absque ulla justa causa ex mera libertate transgredi temerarium est, ac periculosum. Attamen Cardinalis de Lugo disp. 15. sect. 5. n. 8. certè satis benè probat contra Vasquez, non esse ullam obligationem confitendi voce distinctè, seu sigillatim omnia peccata; sed per se loquendo sufficere, si tradatur confessio scripta legenda Sacerdoti, & post lectionem dicatur: accuso me, & doleo de omnibus his scriptis, & lectis. Quemadmodùm, si heri mini sacrilegè confessus, hodie tactus dolore redeas, dicasque, rursùs me accuso de omnibus heri tibi confessis, & præter ea de isto, quod malitiosè omisi. Sententia saltem speculativè probabilis, ut Confessarius Pœnitenti eam secuto, & sic confiteri volenti se accommodare possit. At certè ego absque omni rationabili causa non facerem; necà communissimo Ecclesiæ, ac fidelium sensu recederem. 489

II. Excipitur autem sine dubio casus necessitatis, ac causa multùm rationabilis, ut ex communi benè notat Laym. cit. c. 6. n. 3. Lugo, alii. 1. Si in raro casu puella v. g. supra modum verecunda peccatum suum ore explicare non possit, prudens Confessarius confessionem ipsius in scripto admittere, & præsentem absolvere poterit. Sà, Valentia, Suarez, aliis citat. 2. Si ægrotus ex gutture laborans absolutè quidem ore confiteri possit, at non nisi ægrè, & difficulter, si peccata scribere possit, urgendus non erit ad vocis confessionem. 3. Si Confessarius in confessionali se surdafcere animadvertat, ut Pœnitentem peccata sua ex scripto legentem audire nequeat, nisi etiam adstantes audiant chartam sibi à Pœnitente lectam legere, ut posteà absolvere possit: idipsum fieri possit, si Pœnitens surdaster nimis altè legat, si & alii adstantes audiant, dummodò semper, ut suprà notatum, voce de his se accusent. 4. Mutos scripto, vel nutibus rectè confiteri, nemo dubitat. Dubium autem est, utrùm tali modo confiteri teneantur? Dico: 490

III. Si perpetuò mutus possit scribere, aut si hoc non, saltem nutibus, & signis, sua peccata in particulari aperire, essetque periculum publicationis, tenetur ita scripto, vel nutibus confiteri, non tantùm ex præcepto divino in articulo mortis, sed etiam præcepto Ecclesiastico semel in anno: & verbo, quoties obligat præceptum confessionis. Ita communis DD. cum Navarro, Toleto, Sylvestro, Suarez, Layman cit. n. 4. (etsi excepto articulo mortis non pauci contradicant) Ratio est? quia licèt talis confitendi modus sit Pœnitenti aliquo modo difficilis, & incommodus, est tamen reverà moraliter possibilis, cùm enim talis homo animi sui sensa nutibus, vel scripto exprimere soleat, pari modo peccata sua Sacerdoti explicare, non debet ei valdè difficile, & moraliter impossibile videri: & illa aliqualis difficultas gratia, ac beneficio absolutionis abundè compensatur. Dixi autem Perpetuò mutus. Nam qui ad tempus tantùm mutus est, sperans locutionis usum iterùm recuperandum, præsertim brevi, non videtur præcepto Ecclesiastico annuæ confessionis obligari; nam in scripturam Confessario tradere insolitus est confitendi modus, & periculo publicationis non caret, ut suprà dictum: nutibus autem confiteri tali homini prorsùs insolitum, ideòque verè difficile est: quare Ecclesiastica lex interim cessare videtur. Ex communi Layman loco cit. Cæterùm universaliter: si mutus, vel loquela impeditus velit gaudere beneficio absolutionis, omninò tenetur modo possibili, sive per scripturam, sive per nutus, & signa, quoad poterit, peccata sua Sacerdoti aperire. Quia Confessio sensibilis est pars essentialis Sacramenti; nec sufficit sola confessio virtualis, quando potest haberi aliqua confessio formalis, & explicata peccatorum, secundùm omnes, at in proposito potest haberi: ergo &c. 491

IV. In ejusmodi tamen confessione aliqua observanda sunt. 1. Quando Confessio fit per nutus, vel signa, debet Pœnitens adhibere signa sufficientia ad hoc, ut Confessarius in- 492

notitiam peccatorum veniat, alioquin enim exponet se periculo invalidæ confessionis. Quare, cùm signa non satis innotescunt Confessario, debet absolvere sub conditione: *si sit dispositus*: & hinc 2. Si mutus, vel loquela impeditus possit scribere, scriptura (ut convenientior) præferenda est nutibus, & signis. Quia inter signa, post vocem vivam, & articulatam, scriptura primum locum tenet, & confessionem sine dubio certiùs exprimit. 3. Is, qui per scripturam confitetur, debet esse præsens, & aliquo signo, verbo, nutu indicare, hanc scripturam ordinari ad confessionem dolorosam suorum peccatorum, eorumque absolutionem Sacramentalem. Quia scriptura est instrumentum mortuum, quod nonnisi actu aliquo Pęnitentis ad finem absolutionis ordinari potest. Et Lugo *citatus* testatur, esse communem sensum DD. quòd sub gravi obligatione teneamur, si possimus, post scriptum lectum, uti saltem illis generalibus verbis: *Me accuso de his omnibus scriptis, & lectis*. 4. De Confessione, & absolutione absentis, per litteras, vel nuntium invalida, suo loco inferiùs *cap. 5*.

SECTIO III.

De Confessione invalida repetenda.

QUÆSTIO Unica.

Quando Confessio est invalida: Quando, & quomodo repetenda?

SUMMARIUM.

493 & 494 *Confessio potest esse invalida dupliciter: ex parte Confessarii, & ex parte Pœnitentis.*
495 *In Confessione valida, sed non integra materialiter, repetendum est solùm peccatum inculpabiliter omissum.*
496 *Non est repetenda confessio facta bona fide indocto nescienti etiam inter mortale, & veniale discernere, secùs si facta mala fide.*
497 *An, & qualiter repetenda sit confessio bona fide facta surdastro, dormitanti, distracto?*
498 *Peccata dubia, ut talia confessa, repetenda non sunt, dum posteà sciuntur esse certa.*
499 *An, & qualiter rudes bona fide aliquid omittentes, confessionem teneantur repetere?*
500 & 501 *An, & qualiter repetenda confessio invalida inculpabiliter?*
502 *Item qualiter invalida culpabiliter?*
503 *Qualiter repetitio facienda sit apud eundem Confessarium?*
504 *Qualiter apud alium Confessarium?*
505 & 506 *Praxes, & modi faciles confessariis, I. quoad repetendum ipsum peccatum* omissum.
507 *II. Quoad ipsam peccati* omissionem, seu reticentiam. Usque ad n. 512.
512 *III. Quoad facilitandam repetitionem* confessionum. Usque ad n. 517.

493 CONfessio potest esse invalida ex duplici capite: 1. Ex parte Confessarii: 2. Ex parte Pęnitentis. *Ex parte Confessarii* invalida est Confessio. 1. Si non habeat jurisdictionem. 2. Si jurisdictio erat impedita per censuram, ut potè, si fuit excommunicatus non toleratus. 3. si formam omisit, vel substantialiter vitiavit, aut si non intedit absolvere: 4. Si nullum prorsùs peccatum intellexerit: tum enim practicè non habuit materiam, quam absolveret. Quæ omnia patent, partim ex hactenùs dictis, partim magis patebunt ex dicendis suo loco; vide infrà *§.1.n.2. Ex parte Pęnitentis* invalida est Confessio: Si fuit excommunicatus, & anteà à censura non absolutus, (ita passim Casistæ, & mordicùs Joannes Sanchez *select. disp. 32.n.51*. Verùm excommunicationem non irritare Confessionem, & absolutionem, nisi quatenùs excommunicatus eam reciperet in affectu peccati mortalis, probabilissimè cum aliis docent Navarr. *c.9.3.* Suar. hic *disp. 32.* de quo tamen alibi.) 1. Si non fuit verè contritus, vel attritus, seu vero dolore supernaturali, efficaci, & universali caruit juxta dicta *c. 2.* 2. Si peccatum mortale in Confessione scienter, & culpabiliter tacuit, aut in re gravi, & necessaria mentitus fuit, verum negando, aut falsum dicendo. 3. Si mortaliter negligens fuit in examinanda conscientia peccatorum. Et generaliter, quoties Pęnitens in ipsa confessione peccavit mortaliter, ut si fecit ad finem mortaliter malum, cum injusta infamatione, vel detractione proximi &c. Quę omnia patent ex hactenùs latè dictis.

494 ¶ Cęterùm ex dictis jam nosti; confessionem posse esse invalidam, vel *vincibiliter, & culpabiliter*: cùm quis sciens, & volens, aut ex negligentia mortaliter culpabili, omittit aliquid essentialiter ex dictis: vel *invincibiliter, & inculpabiliter*: cùm quis ex ignorantia, inadvertentia, aut alio defectu inculpabili aliquid essentiale omittit: aut denique validam quidem, & formaliter integram, aut non etiam materialiter integram. Jam quæritur, qualiter ejusmodi confessiones invalidæ, vel non integræ posteà repetendæ sint. Rem difficilem, & frequentiorem longè in praxi, quàm optarent boni Confessarii, conabor explicare diligenter, distinctè, & succinctè, clarè tamen ad captum tuum: & tu, Tyro, conare bene comprehendere.

§. I. *Confessio valida, sed non integra, ut repetenda?*

QUandocumque Confessio fuit valida, adeòque & 495
integra formaliter: etsi non integra materialiter (putà, quia peccatum aliquod mortale inculpatè oblitus es, vel ignorasti, aut aliàs ex justa causa in hac confessione reticuisti, &c.) posteà veniens in cognitionem illius peccati omissi, vel nactus occasionem confitendi alteri, nequaquam totam confessionem repetere, sed solùm illud peccatum inculpabiliter omissum in nova Confessione explicandum erit: cùm reliqua peccata jam legitimè concessa, & remissa supponantur. Ita omnes. Casos varios expositos habes suprà *Sect. 1.q.1. & seqq. de Integritate Confessionis*: quibus aliquot speciales addo, & partim repeto.

I. Valida est Confessio bona fide facta Confessario, quam- 496
tumvis indocto, adeò ut inter mortale, & veniale discernere nequeat: imò etiamsi putasset aliquod peccatum tuum esse veniale, quod tamen est mortale: v. gr. fornicatio simplex, mollities &c. dummodò aliquo tandem malo in communi, & confuso peccatum aliquod, se offensam Dei esse in pęnitenre cognoscat: neque talis confessio erit posteà repetenda. *Suarez, Sanchez*, aliis citatis *Layman c. 9. Diana*, alii cum Tamburino *lib. 2. c. 10. §. 3.* Ratio est: quia ex una parte tu bona fide omnia peccata tua subjecisti clavibus: ex altera autem parte, illa confusa Confessarii notitia peccatorum tuorum sufficit ad valorem Sacramenti, ut patet in moribundis. Secùs esset, si mala fide, & studio quæsivisti talem Confessarium, qui peccata tua discernere, adeòque tibi mederi non posit. Tunc enim, quia confessio tua fuit mortaliter mala, non fuisti dispositus, nec consequenter absolutus, ideòque tota confessio repetenda erit, juxta dicenda §. 4.

II. Si quis bona fide confiteatur surdastro, dormitanti, 497
distracto, qui aliqua etiam mortalia peccata non intellexit, sine omni culpa Pœnitentis, probabilius est, confessionem esse validam, nec posteà repetendam, nisi illa, quæ non percepta esse constiterint. Suarez *d. 22.sect.7.* Layman *c. 9. n. 5. Diana, Tamburinus, ll. cc.* eò quòd essentia, & effectus Sacramenti consistere possit absque integra, & specifica explicatione peccatorum, si ea sine ulla culpa Pęnitentis, verèque dolentis omittatur. Nihilominùs Pęnitens, ut jam innui, si posteà cognoscat unum, vel plura peccata mortalia Confessarium nullo modo percepisse, debet ea sola posteà cum aliis novis commissis in sequenti confessione explicare: quia semper manet obligatio peccata omnia mortalia secundùm speciem, & numerum Sacerdoti confitendi, ut ab omnibus absolutio directè, & in specie conferatur, sicut institutioni hujus Sacramenti consentaneum est: atqui illa peccata non percepta, formaliter non sunt confessa Sacerdoti, nec subjecta clavibus, ut patet: ergo &c. At, quid si Pęnitens post talem confessionem advertat quidem aliqua peccata sua à Confessario ob somnum v. g. non esse audita, vel percepta, sed nesciat, quænam illa sint? Resp. Tenebitur tunc repetere totam confessionem, si brevis illa sit paucorum peccatorum: quia de singulis dubitare prudenter debes, & potes. Si autem prolixa fuit confessio multorum peccatorum, cùm non possis dubitare prudenter de singulis, non teneberis repetere totam confessionem, sed satis erit dicere, quòd aliquod, vel aliqua ex tuis peccatis Confessarius non perceperit. Sic Tambur. *cit. c. 10. §. 3. n. 5.*

III. Quoad peccata dubia, jam suprà *q. 3. §. 4.* assertum 498
est, eum, qui bona fide confessus est peccatum ut dubium & posteà comperit peccatum illud esse certum, non debere iterùm illud ut certum confiteri: quia peccatum illud jam fuit directè absolutum in prima confessione: ergo, sicut nova absolutione, ita etiam nova confessione non indiget. Idemq; dicendum à fortiori, si quis bona fide confessus est peccatum, ut certum, posteà autem verè dubitat, an reverà commiserit, non tenebitur iterùm confiteri ut dubium. Qui enim fatetur peccatum ut certum, satis moraliter fatetur etiam ut dubium, & qui absolvitur à peccato ut certo, censetur multò magis ab incerto absolutus fuisse, si tale fuisset. Ulteriùs, qui integrè confitetur peccatum aliquod, de quo tam ipse Pęnitens, quàm Confessarius dubitat, sitne mortale, an veniale tam-

le tantùm; si posteà comperiatur certo fuisse mortale, non opus est nova confessione: quia ex una parte peccatum integrè fuit confessus, sicut factum est, & ex altera parte ad valorem Sacramenti non est opus, quòd Penitenti, vel Confessario innotescat mortale, vel veniale fuisse, quod absolvitur.

499 IV. Quoad rudes, ac simplices homines, placet judicium, ac doctrina P. Layman *cit. c. 9. n. 4.* sic scribentis. Si aliquis ob ruditatem, vel ignorantiam non mortalem, peccatum confiteri intermittit, sed alioquin attritus, & dispositus, is validè, & fructuosè absolutionem accipit, ut proindè non tota Confessio posteà repetenda sit, sed hoc solùm, quod omissum fuerat. Exemplum habes in puero, qui peccatum aliquod, v. g. mollitiem arbitratus est leve, vel nullum, sed posteà grandior factus intellexit esse mortale: item in Rustico rudi, & imperito, qui ex ignorantia non crassa peccata solùm genericè, vel tantùm specificè, & non sigillatim, & secundùm numerum confitetur; quia à Parocho nunquam de ea re instructus est: talis, si supernaturalem de peccatis Penitentiam cum emendandi proposito habeat, videtur validè absolvi, quamvis cum obligatione, ut si posteà praeceptum divinum de confessionis integritate cognoscat (puta in Concione, Catechismo, vel confessione edoctus) tenetur peccata omnia secundùm speciem, & numerum, quatenus potest, explicare. Interdum tamen, si appareat magna hominis ruditas, Confessarius contentus esse potest enarratione peccatorum à proxima confessione commissorum, ac praecedentium rudi aliqua cognitione, praesertim si aliorum penitentium copia adsit: quandoquidem rudis ille homo propter obligationis ignorantiam non crassam, capax est absolutionis, ut suppono; ad perfectiorem autem dispositionem hic, & nunc, facilè adduci non potest, ut ponimus. Sic Layman communiter ab aliis receptus, & laudatus, de quo rursùs aliquid infrà in fine.

§. II. Confessio invalida, ut repetenda: &

I. Confessio invalida inculpabiliter.

500 QUando Confessio fuit invalida inculpabiliter ea parte penitentis: utpotè, si bona fide putet, se omnia requisita ad debitam susceptionem Sacramenti adhibuisse, defuit tamen inculpabiliter verus dolor, seu vera attritio supernaturalis, cùm fuerit aestimata, & naturalis tantùm: & generaliter, quando defectus substantialis fuit tantùm in ipso Confessario, (modis initio impositis) absque ulla sua culpa; tunc utique cessabit obligatio repetendi confessionem talem invalidam, quamdiù ista bona fides, & ignorantia, seu error inculpabilis durat. Nam tametsi illa confessione invalida, peccata non fuerint remissa, quamdiù tamen bona fides durat, habentur pro inculpabiliter oblitis, vel ignoratis, quae vel sequentibus confessionibus legitimis indirectè absolvuntur, vel per contritionem perfectam remittuntur.

501 §. Ubi vides, raro obesse defectum ex parte solius Confessarii in confessione invalida, si penitens bona fide ad eum accessit; secùs, si sciens, & mala fide (ut jam §. 1. N. 1. indicatum est.) Quòd si verò penitens posteà veniat in notitiam defectus illius substantialis (sive ex parte sua, sive ex parte Confessarii) Sacramentum annullantis, jam cessante bona fide, utique tenebitur totam confessionem repetere, quoad materiam necessariam peccatorum mortalium: quia ea peccata mortalia necdum legitimè fuerunt subjecta clavibus: ideòque manet, & velut reviviscit obligatio ea confitendi.

II. Confessio invalida culpabiliter.

502 QUotiescunque Confessio fuit invalida culpabiliter ex parte ipsius Poenitentis, sive ex defectu suo proprio (puta, quia malitiosè caruit vero dolore supernaturali, ac proposito: quia ex damnata verecundia aliquod peccatum mortale reticuit; in materia necessaria mentitus fuit; aut etiam ex defectu Confessarii, quem sciens mala fide accessit) semper tota confessio repetenda est. Nimis certum apud omnes, & ex toties dictis evidens. Jam consequenter videndum, qualiter ejusmodi confessiones culpabiliter invalidae (atque inculpabiliter initio invalidae, post agnitum defectum substantialem, ut *n. praeced. fine* innui) repetendae sint suaviori modo, quo nec Penitens injustè graviter, nec Confessarius insipienter se vexet.

III. Repetitio apud eundem Confessarium.

503 QUando confessiones invalidae, factae certo Sacerdoti repetendae sunt apud eundem Confessarium, eumque adhuc memorem peccatorum sibi confessorum, necesse non est, omnia peccata repetere sigillatim; sed sufficit compendio, & generatim de omnibus se accusare, & defectus corrigere, utpotè omissam contritionem excitare coram Confessario, peccatum omissum exprimere, addendo peccata, quae fortè interim alteri confessos es, atque numerum sacrilegarum Confessionum, ac Communionum ab eo tempore peractarum, (si nimirùm confessiones tuae fuerunt culpabiliter invalidae, & sacrilegae, aliàs non) v. g. Accuso me de omnibus peccatis, quae tibi sum confessus à prima confessione sacrilega ante triennium facta, (in qua dolorem, vel propositum nullum habui, hoc peccatum ex impia verecundia omisi) usque ad hanc: à quo tempore sexies circiter per annum confessus sum, ac toties indignè, ac sacrilegè communicavi, &c. Sic enim confessio adhuc erit formaliter integra, & Confessarius, ut supponimus, sufficientem notitiam habet, ac memoriam peccatorum, quae absolutioni Sacramentali modò subjiciuntur.

Quin etiam id verum est, etiamsi Confessarius eorum peccatorum sigillatim in specie, & numero non recordetur, dummodò confusè recordetur status penitentis, ut convenientem penitentiam, medicinam, ac remedia praescribere possit, uti contra *Henriquez*, ac alios, & ex Patre *Suarez cit.* docet satis communis DD. Sententia, *S. Antoninus, Navarrus, Toletus, Emm. Sà, Vasquez*, aliique citatis *Laym. c. 9. num. 6.* addens in fine: Tametsi Confessarius neque statum peccatoris generatim recordetur, sed id tantùm, quod sibi confessus fuerit, eumque jam rectè dispositum absolvit, peccaturum illum quidem, cùm non rectè suo munere in penitentia imponenda &c. fungi possit, nihilominùs absolutionem validam, & penitenti fructuosam fore. Sic *Layman*. Insuper Diana alios citans *p. 5. tr. 14. resol. 51.* probabile censet, quòd sic etiam licitè possit absolvere, sed hoc mihi vix placere potest. Ratio saepiùs indicata est, quia specifica, & particularis peccatorum manifestatio, & cognitio per se, ac simpliciter non est de essentia, ac necessitate Sacramenti, sed de necessitate praecepti divini, cui penitens jam anteà satisfecit enumerando peccata sua; ideòque jam solùm defectum, v. g. contritionis, peccati omissi &c. supplere tenetur. Quod confirmatur praxi communi DD, ac proborum Confessariorum. Si enim Sacerdos, audita confessione, animadvertat penitentem non satis dispositum, & attritum esse, interdum differt absolutionem in alterum diem: si autem contingat eum intereà species peccatorum oblivisci, non ideò exigere solet, ut confessio repetatur, sed tantùm ut de peccatis verus dolor cum emendationis proposito conceptus sit. Ut optimè observat idem *Laym. ibidem*.

IV. Repetitio apud alium Confessarium.

QUando Confessiones invalidae factae repetendae sont 504
apud alium Confessarium, qui priores confessiones invalidas non audivit, tunc haud dubiè omnia peccata mortalia, non tantùm fortè sacrilegè omissa, sed omnia etiam anteà in illis confessionibus invalidis confessa, in specie, & numero denuò confitenda erunt; dummodò, omnibus consideratis, certo, & evidenter constet, praeteritas omnes fuisse invalidas; aut rationabile de hoc dubium sit. Ut si penitens apertè fateatur, se in tali confessione omni dolore, ac proposito caruisse, Confessario in materia gravi, & necessaria mentitum fuisse; utpotè peccatum mortale scienter, & cum conscientia novi peccati mortalis negasse, vel subticuisse: falsò & mendaciter promisisse emendationem: occasionis proximae evitationem, restitutionem &c. Has ipsas tales confessiones fuisse invalidas, ideòque posteà totas quoad mortalia repetendas; non potest esse dubium. At verò dubium saepissimè potest esse de aliis confessionibus in subsequentibus, an ideò etiam illae omnes fuerint invalidae, & repetendae: pro quo discernendo pono aliquas practicas industrias *§. sequenti*, charitatis tamen gratia sistendo in uno, eoque frequentissimo casu, quo in prioribus confessionibus omiserunt, vel subticuerunt aliquod peccatum mortale. Eadem erit ratio in reliquis.

§. III. Praxis Confessarii, & Industriae ad evadendam saepè repetitionem: &

I. Quoad ipsum peccatum omissum, seu reticitum.

QUando Penitens simpliciter confitetur, se hacte- 505
nùs non rectè confessum esse, aliquod peccatum omisisse, vel tacuisse, habere antiquum peccatum, ante tot annos, in juventute, in pueritia patratum, quod hactenùs nunquàm confessus sit, ne tam seipsum, quàm poenitentem frustrà torqueat, non statim judicet omnes confessiones invalidas, & ideò repetendas esse, sed congruam cau-

telam, & industriam adhibens, audito illo peccato, ante omnia interroget ex ipso, an tunc, quando illud commisit, jam sciverit, vel putaverit (etiam conscientia erronea, vel practicè dubia) esse peccatum? an verò posteà primùm, & quando agnoverit peccatum esse? Et sæpissimè, præsertim apud homines simplices, audiet responsum negativum: *Mi Domine, adhuc juvenis, vel puer fui, non scivi, non putavi esse peccatum, non intellexi, &c. modò primùm in Concione audivi, vel aliundè edoctus cognovi, & ideò confiteor*. Et jam res salva est: modò quiescat Confessarius. Nulla hic confessio invalida, & repetenda erit: nisi tantùm ab illo tempore, postquàm rescivit, vel putavit etiam erroneè fuisse peccatum, & nihilominùs illud confiteri scienter, & culpabiliter omisisset; ut mox iterum dicam.

506 Quòd si verò Penitens fatetur, se jam tunc scivisse, vel putasse esse peccatum, aut post factum, jam dudum agnovisse ex Concione, Catechismo, &c. esse peccatum, & tamen ex verecundia, vel timore aliquo reticuisse: jam interrogandus erit; an ergo hactenùs ex illo tempore semper, & singulis confessionibus, benè memor peccati illius, scienter, & studio omiserit? an non aliquando bona fide, animo, & voluntate omnia sua peccata confitendi, dummodò occurrerent, adeòque, & illud peccatum, si occurreret, certò confessurus, confessus fuerit: & à quanto tempore. Si semper bona fide, eoque animo confessus solùm ex oblivione inculpabiliter omisisset, vel tacuisset, res iterùm salva erit, ut suprà, & ex dictis patet. Si verò ea aliquanto tempore sic bona fide confessus sit, v. gr. peccatum pro mortali habitum ante triginta annos commissum, primis quidem sex annis ex damnata verecundia sacrilegè omisit, & reticuit, an reliquo tempore deinceps hujus culpæ immemor, semper bona fide, & voluntate omnia sua peccata, adeòque & illud si occurrisset, confitendi, semperque de omnibus suis peccatis rectè doluit,) & tunc ab illo tempore primæ confessionis sic bona fide factæ, non erit obligandus, ad repetendas confessiones reliquas à 24. annis hucusque factas, sed solùm ad illas præcedentes per primos sex annos mala fide, invalidè, & sacrilegè factas: nam reliquæ omnes sequentes confessiones sic bona fide factæ, validæ, & fructuosæ fuerunt, sicuti si semper aliquod peccatum inculpabiliter omisisset. Quod valdè nota, Confessari, & insuper nota notantissimè.

II. Quoad ipsam peccati omissionem, seu reticentiam.

507 QUando fatetur rotundè tuus pœnitens, se aliquod peccatum pro mortali habitum, cognitum, vel putatum, in prioribus confessionibus semper scienter omisisse, vel reticuisse: nondùm statim judicet confessiones illas omnes invalidas, ac repetendas esse, sed nova cautela, hac industria utens,

508 I. Sciscitetur, an sciverit, vel putaverit, se mortaliter peccare, seu grave peccatum committi, subticendo peccatum aliquod in confessione, & ideò confessiones fieri invalidas, ac sacrilegas? similiter & Communiones eo statu acceptas, novo duplici gravissimo peccato mortali sacrilegii? Et si quidem ita fateatur, omninò urgenda erit repetitio Confessionum, modo exponendo §. sequenti. Quod si verò neget, (& quoties negarunt mihi! & sine dubio negabunt quandoque etiam tibi) aut dicant; *avertat Deus! si scivissem tam grave peccatum esse illud silentium, certè non reticuissem, &c.* Tu fidem adhibeto, nec compellas repetere confessiones criminum jam detectorum, sed tantùm eorom, quæ omisit: nam supposito vero dolore universali omnium peccatorum priùs habito, confessiones fuerunt validæ, imò etiam fructuosæ, etsi fortè venialiter vitiosæ. Atq; ita tuto conquiescere poteris cum hominibus simplicibus, & rudioribus. At si prudentiores, magisque capaces sint, ad majorem securitatem,

509 II. Quære, an non saltem dubitaverit, peccetne graviter tale peccatum reticendo? Neganti rursus fidem habe, ut suprà. At si fateatur, se verè ita dubitasse, aut timuisse, ne fortè grave peccatum sit, ita peccatum aliquod reticere; rursùm interroga: an non putaverit delinqui mortaliter cum tali dubio, vel timore petendo absolutionem, & posteà insuper Communionem? si iterùm neget, tu iterùm crede: revera enim plurimi ignorant esse grave peccatum operari cum conscientia ita dubia; nec repetitionem pete ob rationem modò suprà datam: poteris tamen adhibere cautelam mox ponendam *n. sequenti*. Siu verò fateatur, se ita putasse, vel scivisse, de necessaria repetitione dubitare ampliùs non poteris, ut supra N. I.

510 III. At, quid si advertas, aut penitens ipse fateatur, scivisse, vel putasse peccatum in confessione reticere esse malum in genere, seu peccatum in confuso, nihil cogitando dubitando, vel suspicando de malo gravi, seu peccato gravi, & mortali prout reverà sæpissimè sua peccata apprehendunt homines simplices, plebei, rustici, pueri &c. mi Confessari, sequere tutò probabilissimam sententiam plurimorum Doctorum *in materia de Conscientia, & in meo Tractat. 1. Decal. c. 1. num.* 17. & judica tunc solùm peccasse venialiter: ideòque neque petas repetitionem, quia adhuc habet locum ratio N. I. data: cùm peccatum veniale non impediat nec valorem, nec fructum Sacramenti. Ad majorem tamen securitatem in hoc, & præcedenti casu ita interrogare poteris. Quando post talem casum tacito peccato accedebas ad Communionem, nonne conscientia te arguebat, horrebat, vel dictabat tibi, te à Deo punitum iri, quòd velis sumere Corpus Christi inquinatus tali peccato non confesso? Promptè respondenti nihil tale venisse sibi in mentem, alioquin certè communicare noluisse, dicas: *ergo spera, clementissimum Deum non reputaturum tibi in gravem culpam: attamen pro majori securitate, dic mihi, si placet, quoties in vita per annum, mensem, &c. ita reticuisti cum remorsu conscientiæ?* De aliis peccatis repetendis tacere potes, ob eandem rationem. Quòd si verò talis penitens ingenuè fateatur, se communiter ante, & post Communionem valdè fuisse anxium, ac perturbatum, ob tale peccatum priùs non confessum, tunc omninò procedendum erit ad repetitionem priorum confessionum, perinde ac cum alia manifestè reo.

IV. Tandem, quid si, Confessari, advertas, pœnitentem 511
laborare ignorantia invincibili hujus juris, & obligationis? Reverà plurimos reperire est, & ipse reperi, qui licèt probè sciant, peccari graviter reticendo in confessione aliquod peccatum mortale: illudque necessariò adhuc confitendum esse; tamen ignorant, etiam invincibiliter, esse quoque repetenda omnia alia peccata mortalia, quæ jam in confessionibus illis invalidis, ac sacrilegis anteà integrè manifestarunt, (cum amaro risu hæc scribens, reminiscor, quoties mihi fastidiosè altercandum fuerit cum rusticis, vetulis, aliis; me urgente, necessariam omnino repetitionem: illis continuò obgannientibus: *Mi Domine; nihil aliud scienter, vel studio omisi, nihil reticui: omnia alia peccata mihi cognita diligenter confessus sum: imò, imò, valdè diligenter, mi Domine, &c.*) Nunquid talis ignorans, dissimulata veritate, in sua ignorantia invincibili relinqui; & modo aliàs ritè confessus sua peccata ab ultima confessione, unà cum illis, quæ sacrilegè reticuerat, & vero dolore de omnibus peccatis suis, tanquàm rectè dispositus absolvi poterit, perinde ac si aliorum inculpabiliter oblitus esset? *Resp.* validè quidem te absoluturum, dubitari non debet. Licitè autem certè non absolves, nisi in raro casu, quando adest vera causa excusans ab integritate materiali confessionis, utpotè impotentia aliqua moralis, consideratis circumstantiis personæ, temporis &c. & singulariter quando manifestatio illius obligationis pœnitenti aliàs scrupuloso, anxio, incapaci &c. majus malum, vel incommodum esset allatura (v. g. extremæ anxietatis, perplexitatis, desperationis &c.) quàm sit malum mutilæ, ac bonum integræ confessionis, prout ex communi DD. dixi *Tract. 1. Decal. c. 1. à n.* 28. & fortè in gratiam Tyronum rescribam infrà, *cùm de officio Confessarii*.

§. IV. Praxis Confessarii ad dirigendam, & facilitandam repetitionem Confessionum.

QUando tandem Confessarius, perpensis omnibus, de- 512
prehendit, confessiones præteritas fuisse invalidas, utpote quando penitens fatetur, se peccatum aliquod mortale, pro mortali agnitum, semper scienter, ex verecundia, v. g. cum conscientia novi gravis peccati, in omnibus, vel aliquot confessionibus reticuisse, eidemque est de quocunque alio defectu substantiali mortaliter culpabili ex parte pœnitentis *suprà §. 2. n. 4.* in prioribus confessionibus commisso, & in posterioribus hactenùs culpabiliter non detecto, nec suppleto, vel emendato) jam omninò urgenda erit repetitio omnium illarum confessionum invalidarum hac ferè methodo, & industria.

I. Confessarius interroget, à quot annis à prima confes- 513
sione tale peccatum reticuerit? quoties ab illo tempore interea hactenùs confessus fuerit, & communicarit? duplici semper sacrilegio benè inculcando: simulque ostendat, omnes illas confessiones fuisse invalidas & nullas, nullum peccatum fuisse remissum: omnia peccata mortalia de novo esse confitenda, etiamsi jam anteà integrè, attamen in confessionibus illis invalidis, cum sacrilego illo silentio alicujus peccati manifestata: quod multi ignorant, vel non apprehendunt, & jam suprà innui. At qua tandem ratione talis penitens à tam multis, aliquando 50. & ampliùs annis, non ritè confessus, præsertim pluribus speciebus, innumerisque numeris gravissimorum scelerum onustus; & insuper, ut plerumque accidit, absq; ullo prævio examine præteritorum annorum confessionale irrumpens, peccata sua in specie, & numero explicabit?

Cer-

Certè non nisi paucas species, & vix nisi temerè omninò, nullum numerum dicet, si tamen aliquid dicat. Et ideò

514 II. Per se loquendo, omninò necessarium esset, tales absque absolutione remittere ad se examinandos, & præparandos pro confessione generali tot annorum, posteà meliùs instituenda reversuros. Per accidens autem, vix unquàm sunt dimittendi, quia, proh dolor! nimis frequens experientia docuit tales non solere reverti &c. Quare nisi ex certis indiciis omninò credas, talem filium prodigum reversurum ad te, vel alium Confessarium pro integra confessione facienda, aut certè præsumas, eum probe agnoscere; quòd reverà teneatur intereà à Sacramento suscipiendo abstinere, &c. aut tandem nisi in raro casu; si nimirùm angustiæ temporis, aut concursus hominum aliàs impediendorum non patiatur tantam moram; ex altera autem parte adsit necessitas aliqua communicandi, ut tempore Paschali, in magno festo, quo Communio solita intermitti non possit sine scandalo, aut plenariæ indulgentiæ lucrandæ, &c. auditis peccatis à proxima confessione commissis, cum aliqua notitia status præteriti, ac de omnibus peccatis verè dolentem, tanquam jam formaliter integrè confessum, satis dispositum interim absolvendum censeas; alio opportuno tempore pleniùs confessurum, & denuò absolvendum, prout est communis etiam Doctorum praxis. Ubi tamen longè major cautela, & reditus certitudo requiritur, (ne semel alapsus, revertatur nunquàm:) Nisi inquam de reditu moraliter certus sis; ne dimittas elabi prædam; conare lucrari Deo animam aliàs fortè perituram, atque ordinario bonorum Confessariorum more.

515 III. Ante omnia, omni conatu, & industria allabora, ut pœnitentem excites ad serium, & efficacem dolorem, ac detestationem omnium suorum peccatorum, præsertim tot sacrilegarum Confessionum, & Communionum, propositis motivis ipsius statui maximè accommodis, juxta dicta *suo loco cap.*2. Deinde suaviter excitata fiducia in divina misericordia, & tuo adminiculo, suaviter jube, & permitte eum dicere, quæ, & quoquo modo in mentem veniunt, sic enim statum pœnitentis præteritum rectiùs disces. Tandem obticescentem adjuva summario examine per præcepta Decalogi, inquirendo, vel veriùs divinando species peccatorum, quas statui ipsius congruere putas, perpensis diligenter circumstantiis conditionis, negotiorum, occasionum &c. numerum similiter divinando elice, proponendo primo numerum benè magnum, deinde valde parvum, & tandem medium; Ut, si fateatur pœnitens se sæpiùs per annum Sacrum omisisse. Quære, an non propè trigesies? Respondebit: *non toties*. Ergo octies, vel decies: *sæpiùs mi, Domine*. Ergo decies sexies, vel ad summum vigesies? plerumque audies, *ita circiter, mi Domine*; & sic quoad opus esse putabis, semper magis sollicitus de vero pœnitentis dolore, ac proposito (quo posito, omnia salva sunt,) quàm de integritate confessionis exacta procuranda.

516 IV. Quamvis autem moraliter certum sit, plura vel dictum, vel omissum iri, quàm oporteat, attamen præ oculis semper habenda est Regula tradita à Lessio, Auctario V. Confessarius, Casu 7. *Hæc est Regula, qua Confessarius uti debet circa pœnitentem &c ut spectata conditione pœnitentis, faciat id, quod judicat ei fore magis salutare*. Atque experimur plerumque semper, quando pœnitentes sunt in bona fide, ac voluntate, eis magis salutare esse, ut sic examinentur, velut *è stapede*, donenturque absolutionis beneficio, quàm si dimittantur ad se penitùs examinandos. Tunde, mi Confessarii, tunde ferrum dum candet.

§. Tandem etiam monendi sunt, ut si quæ peccata mortalia, quæ in hac confessione fugerunt eorum memoriam, posteà recurrant memoriæ, ea diligenter adhuc confiteantur, citò ea jam anteà fuerint confessi in decursu illatum priorum confessionum sacrilegarum. Et insuper per se loquendo etiam necessarium esset eos monere, ut reflexionem aliquam instituant adhuc, saltem post Communionem, si brevi obeunda sit; aut etiam ante illam, si non tam citò sumenda: nam ista discussio conscientiæ, quæ fit tam citò in confessionali, est longè imperfectior, quàm exigant phrases Tridentini, & Theologorum. Verùm hæc monitio frustranea erit apud rudes, & plebejos; noxia quoque per accidens valdè anxiis meticulosis, verecundis: ergo adhibenda solis animis serenioribus, & prudentioribus, qui faciliùs parebunt, si doceantur ita posteà confiteri; Feci nuper confessionem generalem, in qua oblitus sum dicere, me decies circiter fuisse ebrium &c. Hæc tam particulariter dicere libuit, quia in frequentissima praxi hæc securiùs discis legendo, quàm errando.

SECTIO IV.

De necessitate, & obligatione Confessionis.

NEcessitate præcepti divini, quemlibet obligari confiteri omnia sua peccata mortalia in specie, & numero, jam assertum, & latè explicatum habes *suprà sect. 1. quæst. 2. & seqq.* Duo hic supersunt explicanda. 1. Quando obliget illud ipsum præceptum divinum confessionis? 2. Quando & qualiter obliget præceptum Ecclesiasticum confessionis annuæ?

QUÆSTIO I.

Quando obligat præceptum divinum Confessionis?

SUMMARIUM.

518 *Præceptum confessionis* divinum *obligat omnem fidelem in mortali*.
519 *Per se in articulo mortis*.
520 *Idque tantùm in hoc per se*.
521 *Per accidens autem etiam aliàs in duplici ferè casu*.

ASSERTIO.

OBligat per se in articulo mortis tantùm: per accidens 517
autem sæpiùs, & duplici potissimùm casu: quando Eucharistia sumenda: Et quando nonnisi eo medio certum peccatum mortale evitandum est. Communissima. Explico breviter.

I. OBLIGAT hoc præceptum omnem fidelem peccato 518
mortali obnoxium, adeòque etiam pueros doli capaces, ut benè probat Lugo *disp. 15. de pœnit. sect. 7.* de quibus mox infrà plura. Quòd si ergo tota vita nullum peccatum mortale admittas, liber eris ab obligatione præcepti hujus. Nec proindè graviter delinquere censendus esset, qui ab aliquot mensibus nullius peccati mortalis admissi sua conscius, etiam in articulo mortis nolles confiteri, nec (Judice Gobat, *Alph. Confit. Casu 1. nu. 253.*) ei negari posset, seu Viaticum, seu extrema Unctio. Attamen certè in praxi omninò à Confessario esset urgendus talis, ut aliquod saltem peccatum veniale confiteatur, tum ad indirectam remissionem fortè latentis alicujus peccati mortalis, tum ob gratiam Sacramentalem, tum ad satisfaciendum consuetudini universali fidelium, tum ad evitanda scandala, domesticorum timorem, tristitiam, &c.

II. Obligat *per se in articulo mortis*, ac quolibet ejus mo- 519
rali periculo: in quali versantur 1. Ægroti, cùm adsunt signa mortis naturalia. 2. Tempore pestis grassantis, in ingressu prælii, seu conflictus, aut periculosæ navigationis. 3. Mulier tenera primùm paritura, vel jam experta habere partus difficiles, seu periculosos. 4. Morti adjudicatus &c. Ita omnes. Ratio est: quia nisi tunc saltem homo peccati mortali obnoxius confiteatur, nunquam implebitur hoc præceptum, aut certè homo exponet se periculo certo, vel probabile nunquam implendi hoc præceptum, seu nunquam confitendi, cùm tamen confessio Sacramentalis nostrorum lapsuum remedium à Christo institutum, atque præceptum sit. Quapropter *cap. cùm infirmitas. De Pœnit. & Remiss.* Medicis præcipitur: ut, cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, atque inducant, ut Medicos advocent animarum.

III. Obligat per se in articulo mortis *tantùm*. Communis 520
DD. cum *citatis*. Quia aliud certum tempus hujus obligationis per se, nullo certo fundamento assignari potest: idque verum est, etiamsi quis certus sit differendo confessionem usque ad articulum mortis (vel modò usque ad tempus Paschale) te esse obliturum multa crimina mortalia, non tamen ideò obligaris jure divino confiteri citiùs, ut contra *Navarrum*, *Nugnum*, alios apud ipsos, rectè docent *Sotus Henriquez*, aliis citatis Diana *par. 3. tract. 4. resol. 153.* Lugo *cit. disp. 15. sect. 4.* Et Laym. *lib. 5. tract. 6. cap. 5. num. 5.* sic expresse scribens; *Quare probabile est, si Ecclesia nullum tempus determinasset pro confessione facienda, lapsum in peccatum mortale, si probabiliter crederet, se contritum esse, ex præcepti hujus necessitate non fuisse obligandum ad sacram confessionem extra dictum periculum, ut etiam docent Suarez, Coninch. ll. cc.* Sic Layman.

IV. *Per accidens autem in duplici ferè tantùm casu* obli- 521
gat præceptum divinum confessionis. Unus est: quando Sacra Eucharistia suscipienda, de quo ex professo dictum est alibi. Secundus est: si credas te certum peccatum mortale, in quòd sæpiùs lapsus fuisti, evitare aliter non posse, quàm per confessionem te muniendo contra illud, uti sunt maximè assueti peccato libidinis, & singulariter mollitiei, ut alibi indicatum est: item si ad adhibenda remedia peccati, aut amovendas peccatorum occasiones, prudentis viri consilio opus est, quod extra confessionem petere nolis, aut non possis, ait Lay-

man

man *cit. nu.6.* Sic omnes. Et ratio est sæpiùs inculcata: Quia, qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media applicanda necessaria illi fini, at jure divino tenemur evitare omne peccatum: ergo &c. Vide dicta in simili, *cap.5. de obligatione Pœnitentiæ, ac contritionis*. Quamquàm Lugo *cit.* & Dicastillus expresse negent dari casum, quo non possit quis hoc, vel illud peccatum evitare, sine remedio confessionis. Sed quoad hoc standum erit judicio expertorum.

QUÆSTIO II.

Quando, & qualiter obligat præceptum confessionis Ecclesiasticum?

SUMMARIUM.

523 & 524 *Præcepto confessionis Ecclesiastico obligantur omnes fideles, etiam hæretici,*
525 *Post annos discretionis,*
526 *(Praxis circa pueros, vel puellas,)*
527 & 528 *Omnia sua mortalia confiteri,*
529 Fideliter, *confessione scilicet valida.*
530 *Proprio Sacerdoti. Quis* proprius *censeatur?*
531 *Parochi non possunt prohibere suis etiam tempore Paschali, quin validè confiteantur Mendicantibus.*
532 *Imò ob justam causam licentiam dare debent.*
533 & 534 *Tempus annuæ confessionis præcepti est totus annus;*
535 *Unde tempore paschali solùm obligat per accidens ratione Communionis.*
536 *Qualiter, & quibus casibus peccetur contra præceptum confessionis annuæ?*

522 HOc latum in Concilio Lateranensi sub Innocentio II. relatum in jure, *cap. Omnis utriusque de pœnit. & remiss.* & confirmatur à Concilio Trid. *sess.* 14. *cap.* 5. sic sonat. *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata, saltem semel in anno fideliter confiteatur Sacerdoti proprio: & injunctam sibi Pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum.* Quo præcepto in terminis significatur *quis? quando? quid? quomodo? cui?* confiteri teneatur. Explico sigillatim.

§. I. QUIS?

Omnis utriusque sexus fidelis, &c.

523 I. OMnis fidelis. Omnis nimirùm homo baptizatus: adeòque etiam hæreticus, ex communi, & mihi omninò vera Sententia DD. ut meritò dicat Lugo *hic disp.* 15. *sect.* 7. absurdissimum esse dicere, hæreticos non obligari legibus, & præceptis Ecclesiæ communibus. Quis enim illus eximit? certè non Deus ipse: multò minùs Ecclesia, quæ tanquam veros sibi per Baptismum subditos etiam per excommunicationis pœnam ad obedientiam compellere nititur. Unum tamen, & alterum hic pro praxi observa. Unum: Legibus Ecclesiasticis de audiendo Sacro, confessione, & Communione Paschali; (quæ ipsis per excommunicationem interdicuntur) hæretici obligantur mediatè tantùm, quatenùs scilicet primò obligantur reconciliari Ecclesiæ, & absolutionem ab anathemate impetrare, sicque reconciliati ejus leges observare. Alterum est: transgressiones, seu peccata hæreticorum contra leges Ecclesiæ eatenùs coalescere in unum peccatum cum ipsa hæresi formali, quatenùs conversi in confessione solùm obligantur exprimere tempus, quo in hæresi formali perseverarunt, v. g. dicendo: Tot annos vixi in secta lutherana, probè sciens, aut valde dubius, facilè potens scire falsitatem meæ sectæ, & veritatem Catholicam, quam inquirere ex odio, & contemptu Ecclesiæ, vel Papæ sponte intermisi (his enim terminis continetur tota ratio hæresis formalis, ut suo loco dicetur.) Hoc enim rectè explicato, simul comprehenduntur, & per se intelliguntur à Confessario peccata transgressionum contra leges, & præcepta Ecclesiæ; Certè ineptè quæreret ex tali: an, & quoties Missam neglexerit, jejunium Ecclesiasticum violaverit, an tempore Paschali confessus? De cætero ergo solùm de peccatis contra legem naturalem, & divinum, Decalogum maximè examinandus erit.

524 II. *Omnis utriusque sexus.* Nimirùm adultus, rationis compos, ac physicè, & moraliter potens. Excusat enim sine dubio omnis impotentia physica, & moralis vera confitendi. Utpotè quibus deest copia Confessarii, qui non possunt confiteri sine gravi incommodo vitæ, famæ, vel fortunarum, ut degentes, vel servientes inter hæreticos &c. quibus adde, quod de mutis ad tempus, tempore Paschali excusatis à confessione per scripturam, vel nutus facienda ex Layman dixi *quæst.* 3. *num.* 3. Qualiter autem impotentes suo tempore confiteri, teneantur prævenire, vel posteà supplere, commodiùs dicam *infrà* §. 4.

III. *Postquam ad annos discretionis pervenerint.* Adeò- 525
que hoc præcepto obligantur etiam impuberes pueri, ac puellæ, si in peccatum mortale lapsi sint, hoc enim ipso ostenditur, eos rationis, & discretionis usum assecutos esse: (uti contra Emman. Sà docet Communissima DD.) constat autem, citiùs attingi posse annos discretionis, & mortaliter peccari posse etiam ætatis anno decimo, imò nono, octavo, & adhuc citiùs. Et quidem anno septimo completo solet esse præsumptio pro discretionis, & rationis usu perfecto in jure *cap. litteræ de desponsat. impuberum.* Verùm rectè monet Laym. *cit. cap.* 5. *num.* 7. utrùm tales absolutionis capaces sint, judicare debet Confessarius non ex sola ætate; sed multò magis ex ingenii, & educationis qualitate; quia multi post eam ætatem, alii verò ante rationis discretionem consequuntur, ut non tantùm venialiter, sed etiam mortaliter peccent: cujus rei exemplum habemus apud S. Gregorium *lib.* 4. *Dialog. cap.* 19. De puero quinquenni in blasphemiis moriente, & damnato. Sic Layman. Addit Gobat *hic casu* 11. *num.* 198. Germanos seriùs obligari hoc præcepto, quàm Italos, vel Hispanos. Rusticos, ac plebejos rudiùs educatos. S. Antoninus, Sotus alii, ipsaque consuetudo obligat solùm circa annum ætatis duodecimum; honestiùs, aut inter nobiles educatos citiùs: nullum tamen, quantùm scio, ante sexennium, esto jam tunc sit capax doli, &, si confiteatur, absolvi possit. Quare apud nos non est recepta doctrina Dianæ, & aliorum apud ipsum *part.* 10. *tract.* 12. *resol.* 86. obligantis statim, ut sunt compotes rationis. Certè si puer, vel puella, ante, in, vel post septennium, circa nonum annum v.g. appareat, rationis usum obtinuisse, & mortaliter deliquisse: nunquid obligabis statim ad confessionem, & non permittes cum aliis expectare tempus Paschale?

IV. *Peccata confiteantur.* Quando ergo talis puer, vel 526
puella, saltem crasso modo videtur cognoscere, Deum per hoc, vel illud peccatum offendi, ostendatque dolorem, ac propositum, præcipuaque fidei mysteria crasso saltem aliquo modo intelligat: potest, & debet absolvi, præsertim in tempore Paschali, ut omnes monent. Et pro praxi Confessariorum, placet exscribere judicium Layman communiter recepti *eodem num.* 7. sic pergentis: „Postquam Confessarius, consideratis circumstantiis, judicavit, puerum verè, & deliberatè commisisse peccatum quod confitetur, examinare insuper debet, utrùm de eo doleat ex motivo non merè humano, quia v. gr. à Patre vapulabit, sed supernaturali per fidem cognito, puta, quia Deo contrarium est Pœnam æternam, vel purgatorii meretur, & idcircò à reatu virtute Sacramenti absolvi desideret. Sunt enim aliqui adeò natura vagi, malèque educati, ut licèt satis dispositi fuerint ad peccandum, non tamen dispositi sint, neque à Confessario tam brevi tempore disponi possint ad Pœnitentiam. Quare in hoc casu orationem, quasi Pœnitentiæ loco, puero imponat, & crucis benedictione super caput ejus formata dimittat. Expedit enim pueros, quamvis nondùm absolutionis capaces sint, audire, ut paulatim instruantur, & confessioni assuescant. Quod si autem omnibus consideratis, de pueri capacitate dubium maneat, tunc absolvi potest sub conditione saltem mente retenta: imò in mortis articulo absolvi debet: nam tali præsertim casu necessitatis in dubio inclinandum est in favorem animæ. Denique id moneo, si materia confessionis, quam puer affert, mortalis videatur, sed ob ejus incapacitatem non absolvatur, de hoc ipso monendum esse puerum, ut sciat, se non absolutum esse, ut majorem dispositionem ac præparationem afferat ad iteratam confessionem. Sic *Laym.* optimè, & latè Gobat *Alphab. Confessar. casu* 10. & *Alph. Communic. casu* 6. *per totum.*

§. II. Quæ? Quomodo?

Omnia peccata sua fideliter confiteatur.

I. OMnia mortalia tantùm hoc præcepto obligamur 527
confiteri. Non enim possunt intelligi *omnia venialia*, quod multis esset impossibile, certè longè difficillimum. Unde eum, qui tantùm venialium, & nullius mortalis peccati conscius sibi est, etiam tempore Paschali per se non obligari ad confessionem, jam ex communi diximus *quæst.* 1. §. 1. *à n.* 371. Advertit tamen Castro-Palaus apud Gobat *cit. n.* 284. illum præbiturum non leve fundamentum sinistræ suspicioni, qui sub prætextu carentiæ peccati mortalis omitteret penitùs confessionem. Consentit Escobar tales obligans adhuc confiteri ratione scandali, quod semper ferè timendum esset.

II. In-

528 II. Insuper non impletur hoc præceptum confitendo solùm venialia propriè loquendo, cùm faciant id, quod præceptum non est, quemadmodùm & pueri laudabilissimè jejunantes die jejunii, non dicuntur propriè implere legem jejunii, cùm ea non obligentur: inde tamen non rectè inferes, eos agere contra legem. Et hinc, qui tempore Paschali, vel per totum annum confessus est solùm venialia, quippe nullius unquam peccati mortalis conscius, si posteà etiam ultimo die anni mortaliter delinquat, obligatur adhuc confiteri, quia præcepto annuæ confessionis nondum satisfactum est, & adhuc satisfieri potest: secùs, si vel semel in decursu illius anni fuisses confessus aliquod peccatum mortale. Ita cum aliis Lugo *disp.* 15. *sect.* 7.

529 III. Omnia peccata *confiteantur*. At an necessariò sic, ut etiam absolvantur, nimirùm confessione valida. Certè fuit ante hac probabilis visa Sententia gravissimorum DD. *Paludani*, *Victoria*, *Gabrielis* nostri cum magno moralium Magistro Sylvestro, *v. confessio*. 4. *nu.* 3. Præcepto huic Ecclesiæ satisfieri per solam confessionem integram peccatorum, tametsi absolutio non conferatur, sive ob defectum, vel malitiam absolventis, sive ob defectum contritionis in Penitente: adeòque etiam per confessionem culpabiliter invalidam, modò integram: ea eo fundamento, quòd Ecclesia solùm externum actum confessionis præcipere possit, de occulto autem defectu non judicet. Verùm huic sententiæ omnem probabilitatem abstraxit Decretum Alexandri VII. inter propositiones damnatas Anno 1669. & hanc numerans. *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.* Neque mihi unquam placere potuit.

IV. *Fideliter* confiteantur. Confessione nimirùm valida, & apta ad absolutionem reipsa percipiendam, & nullo modo sufficit confessio culpabiliter invalida, aut sine absolutione, prout etiam ante illud Decretum docuerunt semper communiùs DD. *Sotus uterque*, *Medina*, *Navarrus*, *Suarez*. aliisque citatis Laym. *cit. c.* 5. *n.* 11. Lugo *cit.* alii *passim*. Ratio est: quia Ecclesia præcipere potest, & reipsa præcipit, aut certè principaliter hoc præcepto intendit, ut Sacramentum Penitentiæ quotannis suscipiatur ab iis, qui peccati mortalis conscii sunt: sed Sacramentum non consistit sine absolutione, nec absolutio sine confessione valida: ergo requiritur & confessio valida, & absolutio Sacramentalis. Falsum autem est fundamentum oppositæ sententiæ, Ecclesiam non posse præcipere saltem indirectè actum internum, si is pertineat ad substantiam actus externi, qui præcipitur, ex communi doctrina in materia de legibus.

§. III. Cui?

Proprio Sacerdoti.

530 I. PRoprius Sacerdos, cui facienda confessio annua in rigore terminorum, & directè quidem, intelligitur Parochus Penitentis, at non exclusivè, sed cum necessaria inclusione ejusdem Parochi Superiorum, ac ejusdem, ac Superiorum ejus delegatorum, ut bene notavit Suar. *hic disp.* 16. *sect.* 1. Esset enim absurdissimum, dicere, Episcopum, qui est Parochus Parochorum, non habere jus excipiendi confessiones suorum Diœcesanorum tempore Paschali, idemq; est à fortiori de summo Pontifice, qui est supremus Pastor Pastorum, respectu omnium fidelium, ac ovium Christi. Rursus, quia quivis ordinaria potestate præditus potest eam delegare alteri. *c. cùm causam, de Appellat.* ideò satis dicitur confiteri proprio Sacerdoti, qui etiam tempore Paschali confitetur alicui delegato, seu ex licentia, vel permissione facta aut ab ipso Parocho; aut ejus Episcopo, aut ipso maximè summo Pontifice. Et hinc

II. Parochi non possunt prohibere suos Parochianos, ne Mendicantibus confiteantur etiam tempore Paschali, quin ii adhuc validè, & licitè audiant, & absolvant; ipsique Parochiani semper validè, & secluso contemptu, maximè subsistente aliqua rationabili causa (qualis ferè semper adest) etiam licitè, Mendicantibus confiteantur. Non tamen licet Parochianis ejusmodi prohibitiones Parochorum in jure communi fundatas contemnere, ut ex se patet. Quare ad cavendum, & excludendum omnem Parochorum contemptum, omninò consulendum à Confessariis est hominibus rusticanis, (frustrà consuleris civibus alicujus urbis, ubi Mendicantes degunt) ut confessionem suam Paschalem apud proprium Parochum peragant, aut ab eo licentiam alibi confitendi petant. Ita Azorius *cit.* Barbosa *de Paroch. cap.* 19. rationes allegans ex *Lochmayr*, & hinc ulteriùs incidenter.

531 III. Parochus suo Parochiano ob justam causam volenti confiteri alteri, tenetur licentiam date secundùm communem apud citatos, & Layman eodem *tr.* 6. *c.* 13. *num.* 3. Intelligendum tamen, *alteri* in tali Diœcesi approbato, & curato: non tamen necessariò Parocho, ut vult Barbosa *cit. n* 27. cùm praxis ostendat contrarium. Nam etiam Cooperatores Parochorum, de horum consensu funguntur hoc officio, uti observat Gobat *cit. n.* 297. *fine* At, controversia est: si Parochus subdito justè petenti (putà, si sine periculo salutis proprio Parocho confiteri non possit, v. g. concubina ipsius.) licèntiam injustè neget, nihilominùs ipso jure facultatem consequatur confitendi Sacerdoti alteri: posito saltem, quòd neq; ab Episcopo licētiam petere, vel impetrare possit? Affirmant *Richardus*, *Paludanus*, *Adrianus*, *Major*, *Sylvester*, *Navarrus*, *Toletus*, *Henriquez*, alii apud Laym. *cit.* probabile censentem. Negant autem probabiliùs *Alensis*, *Sotus*, *Medina*, *P. Navarrus*, aliisque congestis Suar. *hic disp.* 7. *sect.* 4. & probabiliorem censet, ac latè probant Layman, & Barbosa *ll. cc.* quos videre potes: nam cùm res nos non concernat, sententias nosse, & Authores allegare sat sit. Certè eo casu securissimè recurret ad Mendicantes privilegiatos.

§. IV. Quando? quoties?

Saltem semel in anno.

ANnuum hoc confessionis spatium non est absolutè 532 inchoandum ab ultima confessione facta. Lex enim non dicit, confessionem non esse differendam ultra annum, seu ut singulis annis fiat saltem semel. Attendendus est ergo computus annuus Ecclesiasticus, aut ab initio anni ad finē, aut à Paschate in Pascha, & si hoc teneatur, interest nosse, an tunc per se, an verò per accidens, scilicet ratione Communionis Paschalis tantùm obliget præceptum confessionis annuæ.

I. Tempus annuæ confessionis, à prima die Januarii usque ad finem Decembris, computant permulti DD. quos 533 citant, & sequuntur Diana *p.* 3. *tr.* 4. *ref.* 81. Lugo *disp.* 15. *sect.* 7. *nu.* 117. Qui proinde scribit: si sis confessus 1. Januarii hujus anni 1676. te licitè differre confessionem usque ad ultimum Decembris secuturi anni 1677. ita ut duo integri anni, dempto unico die, licitè transeant sine confessione, nisi aliundè occurrat necessitas, v. g. ratione Communionis, aut periculi mortis. Idque in hoc computo necessario concedendum est. Nam ultimo die hujus anni adhuc satisfacit pro hoc toto anno: & primo die sequentis Januarii, primo obligatio incipit sequentis anni similiter non urgens ante finem. Verùm hoc mihi semper displicuit. Insuper, quòd si hoc toto anno, imò & pluribus annis nunquam confessus es; confitearis autem primo die hujus currentis anni, valebit hæc tua unica confessio, tam pro hoc anno, quàm pro anno, vel annis præcedentibus. Lugo *cit. n.* 130. quod quidem in simili casu etiam nos infrà concedemus.

II. Facilior, & Ecclesiasticæ consuetudini conformior 534 est annuæ confessionis computatio à Paschate ad alterum Pascha, ita ut, qui post Paschalem hanc confessionem in peccatum mortale lapsus est, ejus confessionem usque ad sequens Pascha differre possit, & non ampliùs citra peccatum grave. Ita communior DD. Suar. *disp.* 36. *sect.* 3. Coninch *disp.* 5. *dub.* 6. Tannerus *disp.* 6. *q.* 7. Laym. *c.* 5. *n.* 8. Idque confirmat praxis Ecclesiæ, siquidem eo solo tempore Pastores à fidelibus suis confessionem peccatorum intra annum commissorum exigere solent. Et *arg. Extrav. Vices. De Tregua & pace.* dicitur: quòd Parochianus de jure, (*c. Omnis utriusque*) saltem in Paschate teneatur proprio Sacerdoti confiteri. Quia ergo hoc præceptum annuæ confessionis omni anni tempore impleri potest ab uno usque ad alterum Pascha: sicut, si à præcedenti Paschate intra annum v. g. circa festum omnium Sanctorum, vel Natalis Domini semel es confessus aliqua mortalia (secùs si venialia tantùm ex dictis §. 2.) per se non teneris iterum confiteri in sequenti Paschate, nisi novis mortalibus obnoxius tunc communicare debeas: ita è contrà, si à præcedenti Paschate per totum hunc annum nunquam es confessus aliqua mortalia, & prævideas, te sequenti tempore Paschali à peccatorum confessione impeditum iri, v. g. navigatione, itinere inter hæreticos, &c. tempore opportuno anticipare teneris: & perinde res se habet, sicut cum eo, qui die Dominico manè Missam audire potest, posteà non poterit, is statim audire debet. Ita ex communi Laym. *cit. num.* 9. & etiam in suo computo Lugo *disp.* 15. Quamvis teste Gobat *nu.* 2 8 id æquè multi negent, ut neutri parti audeat negare veram practicam probabilitatem. Suadet tamen tutiora. Ego verò nostram sententiam omninò veram credo, & confirmatur ex mox dicendis.

III. Attamen eo ipso tempore Paschali præceptum an- 535 nuæ confessionis obligat non per se, sed solùm per accidens ratione Communionis Paschalis, quam confessio peccatorum mortalium necessariò præcedere debet. Ita longè communior DD. *Sotus*, *Victoria*, *Valentia*, *Sà*, *Vasquez*, aliisque congestis, *Coninch*, *Laym. Tannerus*, *num. præced. citat.* Ratio est: quia Concilium Lateranense *in cit. Can. Omnis*

utrinf-

utriusque; aliter statuit de annua confessione, aliter de sacra Communione, videlicet, ut fideles sua peccata saltem *semel in anno confiteantur*. Sacram autem Eucharistiam *ad minus in Pascha* suscipiant: ex quo patet, non ita pro confessione sicut pro sacra Communione per se determinatum esse. Quare si tempore Paschali à Communione legitimè impeditus es, v. g. lecto affixus, non eris ad confessionem obligandus, si intra illum annum jam semel legitime confessus es, ut jam suprà innui. Additque Layman *cit. num.* 10. Imo etiam si aliquis toto anno nunquam confessus fuisset, & Communionem Paschalem ex necessaria causa ad breve tempus, puta usque ad Pentecosten differre deberet, probabile est, graviter non peccaturum, etiamsi confessionem differret, si putaret, posteà eam commodiùs peracturum esse. Verùm, si talis post Pentecosten mortaliter peccet, obligatus erit eo anno iterùm confitere, cùm prior confessio facta sit ad satisfaciendum obligationi prioris anni, ut notavit Coninch. *du.* 2. *concl.* 2. sic Laym.

¶ Contrarium his, & præceptum confessionis tempore Paschali per se obligare cum aliis, docuit Suarez *sæpè cit. disp.* 36. *sect.* 3. ex eo potissimùm, quòd ex dicto Canone fideles saltem in anno *omnia sua peccata* confiteri teneantur: annus autem finitur in Paschate; ergo si eo tempore conscius peccati mortalis non confiteatur (sive communicaturus, sive non) transgreditur præceptum confitendi omnia peccata intra annum, respondet rectè Laym. *ibid.* Quòd Concilium omnia peccata confiteri jubeat, pertinet ad integritatem confessionis servandam, ita ut quocumque anni tempore aliquis confiteatur; nullum mortale reticeat; non verò eò spectat, quasi omnia peccata, quę intra quemlibet annum commissa sunt, eodem ipso anno confiteri necesse sit.

536 IV. Qui autem toto anno, Paschali tempore (vel aliorum computo ante finem anni, vel Decembris) sine justa causa excusante non confessus est, omnium consensu peccat mortaliter, quia transgreditur præceptum in re gravissima. Et insuper 1. Quò diutiùs differt, eo graviùs peccat, quippe longius recedens ab intentione præcepti jubentis confessionem fieri quolibet anno saltem semel. In praxi autem propè perinde est, sive dicas cum *Sylvestro, Valentia, Layman, Diana*, &c. talem perseverare in eodem peccato mortali omissionis, etsi semper eò graviori, quò diutiùs sine justa causa differt, quod mihi magis placet. Sive malis dicere cum Suarez, Vasquez, Bonacina, Lugo *cit.* talem peccare toties mortaliter, quoties occasionem commodam confitendi oblatam negligit. Sed certè Confessarii de hoc non inquirunt, contenti scire tempus omissionis ultra annum. 2. Is, seu justa, seu injusta de causa, confessionem annuam omiserit, cùm primùm posteà commodè poterit, confiteri obligatur. Ita (contra *S. Antoninum, Sylvestrum*, alios sanè minimè paucos) docet communior, & mihi omninò vera Sententia DD. cum Navarro, *c.* 21. *num.* 45. Suarez *disp.* 36. *sect.* 4. Coninch. *cit. disp.* 5. *dub.* 8. Laym. *cit. cap.* 5. *du.* 9. Gob. *Casu* 11. *n.* 276. alii. Ratio solida est: quia tempus paschale velut terminus implendi præcepti non est positus ad finiendam obligationem, sicut accidit in præcepto jejunii, audiendi Missam, & similibus obligationibus certis temporibus, vel diebus, & intuitu ipsius temporis, affixis; sed solùm ad implendam, seu ulteriùs non differendam obligationem, sicut fit in debitis tributi, debitis pecuniariis, & similibus obligationibus, in quibus terminus non specialiter intuitu temporis, sed principaliter ratione rei præstandæ, & non diutiùs differendæ præfigitur: quæ proinde obligationes elapso termino minimè extinguuntur, sed perseverant, ut nimis notum. Atque ita etiam se habere pręceptum, & obligationem confessionis annuæ, clarum est, cùm tota intentio Ecclesiæ fuerit præceptum divinum confessionis de se indeterminatum, determinare ad certum tempus, ut quolibet anno, saltem semel fiat, nimirùm in Paschate &c. & ultra non differatur: ergo elapso termino illo non extinguitur, sed manet illa obligatio. 3. Eum tamen, qui quamvis culpabiliter confessionem, ultra terminum annuum distulit, posteà una confessione satisfacere pro utroque anno, & præterito neglecto, & novo inchoato, docent sanè plurimi, ac ipse Lugo *sæpè cit. num.* 180. Et verum est, *durante eodem statu*. Quia hoc præceptum solùm obligat illo anno sequenti peccati mortalis conscios, & facta semel illo anno confessione legitima, non es tibi ampliùs peccati mortalis conscius; ergo durante eo statu non teneris ampliùs confiteri. At mutato illo statu, si deinceps rursùs pecces mortaliter, (quidquid negent multi,) ego cum Coninch. & Layman *n. præcedenti, sine allatis*, omnino certum puto, te rursùs eo anno obligari ad confessionem, maximè Paschalem, etiamsi forte eo tempore communicaturus non esses. Ratio ibidem dicta: Quia priori confessione satisfecisti obligationi præcedentis anni, & deinceps velut novum annum obligationis cœpisti; ergo si deinceps pecces mortaliter, rursùs confiteri obligaberis. Cæterùm si quis tempore Paschali alioquin ritè confessus, unum mortale inculpatè oblitus est, (aut fortè etiam sciens ex justa causa tacuisti) te non obligari priùs confiteri illud, quàm urgeat aliud tempus annuę confessionis, ex Laym. & aliis jam notavi *suprà sect.* 1. *q.* 4. §. 3. & docent etiam Diana *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 124. Lugo *disp.* 15. *sect.* 7. *n.* 167. Ibidem tamen *n.* 174. rectè excipiens, nisi sola peccata venialia tunc confessus, alicujus peccati mortalis oblitus esses; rationem ex dictis nosse debes. Tandem dicta hoc §. de anticipatione, & suppletione confessionis annuæ, pariter intelligenda sunt quoad Communionem Paschalem: sicut & pleraque alia hac quæstione explicata. Excepto solo privilegio Mendicantium, quod se non extendit ad Communionem Paschalem, nec ægro præbere licet Mendicantibus, nisi de expresso, vel tacito consensu Parochi, aut Ordinarii. Et jam utique de confessione satis.

CAPUT IV.

De Satisfactione Sacramentali.

QUid generatim sit satisfactio, seu compensatio offensæ, vel injuriæ: quomodo differat à restitutione, seu compensatione damni: qualiter Deo satisfacere aliquo modo, non autem restituere possimus? dixi *cap.* 1. *sect.* 1. §. 3. Jam ad rem.

QUÆSTIO I.

Quid est Satisfactio sacramentalis? qui effectus? qua necessitas?

SUMMARIUM.

538 *Satisfactio Sacramentalis quid?*
539 *Ejus effectus est remissio pœnæ temporalis,*
540 *Quem ut sortiatur, fieri debet in statu gratiæ.*
541 & 542 *Implens eam in mortali venialiter peccat.*
543 *Imponenda est à Confessario necessariò necessitate præcepti tantùm.*
544 *Et quidem sub gravi culpa per se loquendo.*
545 *Casus, quibus Confessarius excusatur, ut nullam, vel levissimam pænitentiam injungat.*
546 & 547 *Specialia quoad infirmos, & moribundos.*
548 *Qualiter Pœnitens teneatur acceptare,*
549 *Et implere*
550 *Pænitentiam* rationabilem, *ac*
551 Obligatoriè *impositam.*
552 *Quando cesset hæc obligatio?*

ASSERTIO.

SAtisfactio Sacramentalis est opus bonum pœnale in Sacramento Pœnitentiæ à Confessario impositum in pœnæ temporalis pro peccatis confessis debita compensationem: cujus proinde effectus est remissio Pœnæ temporalis ex opere operato. Et necessario, non necessitate Sacramenti, sed præcepti sub peccato gravi per se loquendo, à Confessario imponenda, & rationabiliter imposita à Pœnitente acceptanda. Est tota communis: ut patebit singulorum explicatione solita. 537

§. I. *Satisfactio Sacramentalis est*

I. OPus bonum, neque enim Deo satisfieri potest per opus, quod de bonorum genere non sit, & Deo gratum. Quare, qui pœnitentiam implet relapsus jam in statum peccati mortalis, etsi præcepto Confessarii satisfaciat, effectum tamen satisfactionis non sortitur, ut mox iterùm dicam §. *seq.* 538

II. *Pœnale*. Seu afflictivum aliquo modo Pœnitentis. Quale de facto post naturam lapsam, est omne opus bonum. Omne enim opus bonum in gratia factum triplicis est virtutis: *Meritorium*; quatenùs a Charitate procedit, & gratiæ, ac gloriæ augmentum meretur: *Impetratorium*; quia gratum est Deo, & beneficia impetrat: & *Satisfactorium*; quia pœnale, laboriosum, & aliquo modo afflictivum est operantis: & ab hoc ultimo sortitur effectum satisfactionis pro pœnis debitis: peccatis quoad culpam jam remissis.

III. *In Sacramento Pœnitentiæ à Confessario impositum*. Excluduntur a ratione satisfactionis sacramentalis omnia opera satisfactoria, Pœnitentiæ, & Pœnalitates, quæ vel propria voluntate assumuntur, vel aliunde imponuntur, vel à Deo disponente proveniunt, in satisfactionem peccatorum. Etsi enim sint veræ satisfactiones, non tamen *Sacramentales*, nec ad forum Sacramenti Pœnitentiæ spectant.

IV.

IV. *Ad Pœna temporalis pro peccatis confessis debita compensationem.* Nam quamvis omnia peccata mortalia quoad culpam remittantur per absolutionem Sacramentalem: eoque ipso pœna æterna (pro qua nullus purus homo satisfacere potest) ex meritis Christi commutetur in pœnam temporalem: non tamen semper remittitur tota, sed manet ordinariè aliqua pœna temporalis in judicio Dei solvenda: nisi aliquando vehementia contritionis totam deleret: vide *cap. 2. sect. 2. §. 3.* Ad ejusmodi ergo pœnæ temporalis remanentis recompensationem imponitur, & acceptatur satisfactio sacramentalis. Quare ad hanc non spectant alia opera, & obligationes Pœnitentis, quæ peccatis ex ipsa natura criminum inductæ imponuntur a Confessario, ut fuga occasionum, restitutio bonorum, famæ, & fortunæ, remissio injuriarum, seu offensarum, reconciliatio inimicitiarum, &c. quæ licet satisfactoria sint, & in partem satisfactionis sacramentalis assumi possint, ordinariè tamen sola in Pœnitentiam, seu satisfactionem sacramentalem non imponuntur. Sed Confessarius injungit tanquam jam debita, quia Pœnitens ad ea ex natura criminum, & status sui obligatur.

§. II. *Cujus proinde effectus est remissio pœnæ temporalis.*

539 I. Satisfactio sacramentalis (præter generalem virtutem satisfactoriam omnis boni operis in gratia facti, ex opere operantis) habet virtutem specialem ex opere operato compensandi, & delendi partem pœnæ temporalis peccatis debitæ, quam non haberet, si illud opus esset voluntariè assumptum, aliundè impositum. Communissima DD. ex Concilis Florentino, & Tridentino *sess. 14. cap. 3.* Ratio est; quia satisfactio sacramentalis virtute clavium imperata, & elevata, ast pars integralis Sacramenti à Christo specialiter instituta ad satisfactionem pœnæ, ut sic peccatum integrè etiam quoad restantem pœnam destruatur. Ergo virtute Sacramentali aliquem effectum specialem ex opere operato habebit, quem aliàs non haberet. Quinimò, etsi satisfactio hæc non causet gratiam ex opere operato, cùm non sit Sacramentum; nec pars essentialis sed integralis tantùm Sacramenti: eo ipso tamen, quia est pars integralis Sacramenti, probabile est, etiam conferre aliquam gratiam Sacramentalem actualem seu auxilium aliquod divinæ gratiæ ad satisfaciendum: quo nimirùm Pœnitens singulariter adjuvetur in opere satisfactorio præstando: cùm hoc sit proprium Sacramenti secundùm totalitatem suam, aliquam scilicet conferre gratiam. Atque ex Paludano rectè notat Laym. *cap. 15. num. 14.* quòd multò plùs valeat modica pœnitentia à Confessario imposita, quàm magna, quæ sponte assumitur, quia non hæc sicut illa, vim Sacramentalem habet. Quare optandum est Pœnitenti, ut non levis illi pœnitentia imponatur.

540 II. Satisfactio ergo Sacramentalis, ut effectum suum sortiatur, necessariò debet fieri à Pœnitente in statu gratiæ. Quia generaliter peccatum mortale impedit omnem effectum Dei gratiosum, qualis etiam remissio pœnæ temporalis in hac, vel altera vita luendæ: neque Deus acceptat nostram satisfactionem pro pœnis temporalibus, nisi simus in gratia ejus constituti: neque potest remitti, vel compensari pœna temporalis, nisi prius remissa culpa mortali, pœna æterna debita in pœnam temporalem commutata sit, & sic non nisi pœna temporalis luenda supersit. Denique specialiter, quia remissio pœnæ temporalis est effectus secundarius Sacramenti, ideòque pendere videtur à permanentia effectus principalis, ac primarii, qui est remissio culpæ per infusionem gratiæ sanctificantis. Et hinc

541 III. Pœnitens pœnitentiam injunctam adimplens in statu peccati mortalis, satisfacit quidem præcepto Confessarii, quia implet illud, quoad substantiam, cùm ponat totum opus præceptum, etsi non attingat finem præcepti, qui sub præcepto non cadit: attamen saltem venialiter peccat: ut cum Suarez, & communi DD. docet Laym. *cit. lib. 5. tract. 6. cap. 15. num. 15.* Quia partem Sacramenti et si minus principalem suscipit indignè, & ponit obicem effectui Sacramenti secundario, scilicet remissioni pœnæ temporalis, sicque se bono aliquo Sacramenti privat. Eum tamen effectum, obice remoto, recuperari, docent Navarrus, Toletus, Cajetanus, alii cum Laym. *cit.* & Diana *par. 3. tract. 4. resol. 85.* Ut proinde necesse non sit, recuperato statu gratiæ, pœnitentiam injunctam repetere pro eo effectu recuperando. Ex dictis jam vides, quàm consultum sit, pœnitentiam injunctam quamprimum implere.

542 IV. Peccatum veniale, quod quis in implenda pœnitentia committit: ut si quis injunctas preces distractè, & negligenter persolvat, vel eleemosynam impositam cum vana gloria elargiatur, non impedit effectum satisfactionis sacramentalis ex opere operato. Ita cum aliis, *Coninch. & Layman cit. num. 14.* Ratio patet ex eo, quòd suscipiens Sacramentum cum affectu peccati venialis, adhuc consequatur effectum principalem gratiæ sanctificantis, ut ex communi DD. diximus *suprà 1. part.* Sacrament. ergo similiter implens pœnitentiam cum peccato veniali, particeps fit effectus secundarii Sacramenti, scilicet remissionis pœnæ temporalis, siquidem neuter effectus provenit ex virtute operantis, sed ex opere operato ipsius Sacramenti.

§. III. *Necessariò, & imponenda à Confessario &c.*

I. Satisfactio Sacramentalis est necessaria, seu necessariò imponenda à Confessario, *non necessitate Sacramenti*, secundùm omnes, *sed præcepti tantùm*. Quia est pars Sacramenti Pœnitentiæ non essentialis, sed integralis tantùm, habens tamen effectum ex opere operato. Unde fit, quòd, cùm adest impotentia, ut in moribundis, vel ratione, & sensibus destitutis, non requiratur satisfactio reipsa, sed sufficiat in voto, vel proposito, saltem implicito, & virtuali, in ipso vero dolore necessariò incluso, ut cap. 1. jam indicatum est. 543

II. Confessarius per se loquendo, & regulariter, sub gravi culpa obligatur imponere Pœnitenti aliquam satisfactionem, seu Pœnitentiam congruam in Sacramento Pœnitentiæ. *Omnes.* Ratio est: quia Confessarius ut Minister Sacramenti tenetur procurare, & servare ejus integritatem, satisfactio autem est pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ: ut Judex tenetur servare justitiam vindicativam, delicta congrua pœna compensando: ut Medicus tenetur sanare Pœnitentis morbos, & vulnera, contra recidivam peccatorum, congrua remedia, & medicinas præscribendo. Quapropter confessarius peccaret mortaliter, si pro peccatis, saltem mortalibus nullam, aut pro peccatis gravissimis valde levem Pœnitentiam imponeret. Attamen ex parvitate materiæ posse solùm venialiter peccare, si pro solis venialibus, aut mortalibus sæpiùs confessis levem Pœnitentiam injungendam omitteret, cum aliis rectè docet Lugo *disp. 25. sect. 4. num. 49.* Quia tunc deest Confessarius suo officio solùm in re levi. Et hinc, quando Pœnitens post jam impertitam absolutionem, dicit, se hoc, aut illud peccatum oblitum, potest sine peccato Confessarius dare novam absolutionem sine nova Pœnitentia, tacitè extendendo primam injunctam Pœnitentiam, ad illud novum, unum vel alterum peccatillum. Non autem licitè si tacitè solum extenderet ad novum peccatum mortale additum: sæpe tamen excusabitur, si expressè extendat, dicatque Pœnitenti: *Fac pro hoc, & prioribus peccatis Pœnitentiam priùs injunctam, eò diligentiùs &c.* Insuper dixi: *Per se loquendo, & regulariter.* Nam 544

III. Excusatur Confessarius, ut nullam, vel levissimam Pœnitentiam injungat. 1. Quando Pœnitens est impotens physicè, vel moraliter: ut quando est mentis impos, jam morti proximus &c. de quo pluscula seorsim *num. seq. 2.* Si cui revelaretur, suum Pœnitentem jam perfectè pro suis peccatis satisfecisse, nec indigere remedio in futurum. Ubi enim nullum est debitum Pœnæ, ibi nulla debetur satisfactio: & quando nullum est periculum infirmandi, nulla decet adhiberi medicina. 3. Si Pœnitentem Confessarius videat esse vehementissimè contritum: aut ex ipsa confessione, ac signis advertat, jam multùm satisfecisse: sanè ipsa contritione vehementi, humili, & verecunda confessione pœnitens plurimùm satisfacit; si ergo illa satisfactio appareat æqualis esse, nulla alia, vel non nisi levissima imponenda erit. Cùm autem id rarissimè, vel nunquam satis constare possit, tutius est, semper injungere aliquam, saltem levem pœnitentiam, ut monet etiam Lugo *cit. sect. 4. num. 48.* 4. Quando quis lucratur indulgentiam plenariam, potest dimitti, sine ulla alia minuta pœnitentia, cùm per illam indulgentiam satisfiat debito pœnæ. Etsi autem id raro pro certo constet, sufficit, quòd probabiliter credatur. Quare rursùs tutius erit modicum quid satisfactionis injungere, aut etiam ipsum opus, vel orationem, ad lucrandam indulgentiam, requisitam, v. g. confueta *sex Pater, & Ave.* Certè S. Thomas *in 4. dist. 20. quæst. 1. art. 3.* docet, in consilio esse, pœnitentiam implere, cùm quis lucratur indulgentiam. Et post Henriquez, Suarez, alios Laym. *cit. num. 13.* ait, tempore Jubilæi, vel indulgentiæ plenariæ, non cogi pœnitentem acceptare, nisi leviorem, quæ se habet per modum medicinæ ad tollendas peccatorum reliquias &c. Denique si scrupulosus intra horam sæpiùs redit cum novis culpis, ut sæpiùs absolvatur, poterit relinqui sine nova penitentia, quia supponitur satis esse imposita in præcedentibus confessionibus. 545

IV. *Quoad infirmos, & moribundos specialiter.* 1. Etiam infirmis, nondum desperatis, satisfactio congrua imponenda est, si gravior esse debeat, implenda postquàm convaluerint. 2. Quodsi verò desperata salus sit, ut plus ab infirmo præstari non possit, expedit ei saltem hoc imponere, ut nomen Jesu benedictum aliquoties, ter, vel quinquies v. g. ore 546

ore proferat, vel si hoc non possit, corde concipiat, & invocet. 3. Monet etiam Confessarius, ut loco pœnitentiæ ipsam suam infirmitatem, dolores, molestias, ipsamque mortem impendentem Deo offerat in satisfactionem pro peccatis suis: idque in unione passionis, dolorum, ac mortis Christi. 4. Item moneat, ut de bonis suis eleemosynas largiatur, Sacrificia offerri curet &c. quòd si anteà, facto testamento ad pias causas legaverit, quando fortè adhuc in statu peccati mortalis constitutus, incapax erat satisfactionis, nunc animo ratificet, Deoque offerat illud in satisfactionem pro peccatis suis: ut providè monet Navarrus *cap. 22. num. 33. & 36.* aliosque citans Laym. *cit. num. 13.* meritò addens, non rectè agere Confessarios aliquos, qui apud moribundos solent circumstantibus dicere, ut gravem aliquam pœnitentiam pro moribundo impotente impleant: cùm id aliquam Sigilli sacramentalis violationem contineat. Sufficit ergo circumstantes generatim hortari, ut pro morituro orent, aut alia opera satisfactoria Deo offerant.

§. Universaliter ergo semper aliqua saltem levissima penitentia injungenda est, saltem ob reverentiam Sacramenti ejus integritatem meliùs servando. Verùm, ejusmodi causis excusantibus, per se loquendo, quanta & qualis penitentia injungenda sit: quæstio est, multùm solicitos reddens pios Confessarios, merito seorsim tractanda mox inferiùs.

§. IV. Et rationabiliter imposita à Pœnitente acceptanda.

547 POEnitens *sub gravi obligatione, ex genere suo mortali, tenetur acceptare, & implere pœnitentiam rationabilem, obligatoriè impositam à Confessario.* Ita communissima DD. omninò vera, Conciliis conformis, & in praxi omnimodis tenenda Sententia DD. contra paucos infrà nominandos. Explico, & probo.

548 I. *Tenetur acceptare*. Ratio est: Quia Confessarius potest, & debet præcipere, ut jam suprà ostensum est: ergo tenetur acceptare, cùm hæc correlativa sint. *Antecedens* sumitur ex vebis Christi. Joan. 20. *Quorum retinueritis peccata, retenta sunt.* Et Matth. 18. *Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata, & in cælis.* Ex quibus verbis Concilium Tridentinum *sess. 14. c. 8.* concludit: in Sacerdotibus esse potestatem ligandi, non tantùm ad infirmitatis medicamentum, sed etiam ad peccati commissi vindictam, ac satisfactionem.

§. Contraria tamen Sententia sanè gravium Doctorum, Soti, Cajetani, Sylvestri, Medinæ, ac Navarri *Man. cap. 26. num. 20.* nimirùm liberum esse Penitenti, acceptare, vel repudiare penitentiam à Confessario impositam: etsi maximè post Tridentinum, non intrinsecè, tamen extrinsecè ab authoritate probabilis, ad hoc servire potest Confessario, ut neminem sine absolutione remittat, qui eam Sententiam secutus nollet acceptare penitentiam impositam, paratus Deo aliàs satisfacere in hac, vel altera vita, dummodò aliquam, vel levissimam penitentiam subire velit, v.g. aliquot Pater, & Ave, Tunsionem pectoris &c. Ejusmodi enim etiam levissimam penitentiam recusans, pro peccatis præsertim gravibus, meritò censeretur non rectè dispositus, nec serio dolens de peccatis commissis, ideòque simpliciter repellendus à beneficio absolutionis, prout notat etiam Scotus *in 4. d. 19.* §. ad quæstionem motam.

549 II. *Et implere sub gravi obligatione ex genere suo mortali.* Nam ut sub mortali Penitens teneatur implere penitentiam acceptatam, & culpa omissionis mortalis sit, omninò, sicut in omnibus aliis legibus, præceptis, votis &c. in primis requiritur materia gravis, & tantæ obligationis capax. Quare omnium consensu DD. communi nostræ Sententiæ, peccat mortaliter, qui magnam penitentiam, ejusve notabilem partem omittit. Contrà verò venialis erit tantùm obligatio, & culpa omissionis. 1. Omnium consensu, si in penitentia magna, vel gravi, etiam pro mortalibus imposita, omittatur pars levis, seu non notabilis, v.g. in Rosario integro una Decas. 2. Si omittatur tota aliqua penitentia levis pro venialibus tantùm (aut etiam mortalibus jam anteà legitimè confessis) injuncta *Suarez, Coninch. Layman, Lugo, ll. cc.* qui *num.* 50. dicit, sententiam oppositam Tanneri negari ab omnibus. 3. Si etiam pro mortalibus imponatur, & omittatur penitentia levis. Idem: quia licèt causa gravis sit, materia tamen est levis, & incapax tantæ obligationis. 4. Etiam, si pro venialibus tantùm, tamen ob eorum multitudinem, vel periculum labendi graviùs &c. rationabiliter imponatur penitentia gravis, ac omittatur: etsi probabiliùs mortale censeant *Henriquez, Coninch. Lugo cit.* alii: probabiliter tamen adhuc veniale tantùm censet Suarez *disp. 38. sect. 7. num. 4.* Laym. *num. 7.* alii apud ipsos: eò quòd durum videatur fateri, quòd quamvis culpa contracta levis sit, tamen obligationem pro iis satisfaciendi gravem effici posse per se loquendo. Per accidens autem est, si ad periculum peccati mortalis excludendum graviùs remedium imponendum videatur.

III. *Pœnitentiam rationabilem.* Non enim utique tene- 550
tur Penitens acceptare, minùs implere pœnitentiam, si patenter reverà sit irrationabilis, seu justo gravior, & difficilior Pœnitenti, & Confessarius rogatus eam moderari nolit. Tunc enim potest eam Pœnitens reverenter recusare; etsi Confessarius, ea non mitigata, absolvere nolit, sine absolutione discedere, & alterius Confessarii judicio committere peccata sua. Quin etiam accepta absolutione, non tenebitur illam irrationabilem penitentiam implere, si certò constet, esse injustam, aut eam Penitens moraliter implere non possit, cùm nemo ad impossibile teneatur, neque tunc ad aliud quidquam obligabitur: Suarez, Coninch. alii cum Laym. *cit. num. 6.* Hinc specialiter non potest imponi penitentia publica, si sit periculum revelandæ confessionis: neque ingressus Religionis; quia id nimis durum videtur: nec penitentia pro peccatis in futurum committendis; sed bene potest injungi, & à Penitente debet acceptari penitentia medicinalis contra peccata in futurum committenda, aut pro peccatis commissis sub conditione relapsus v.gr. *Dic hac vice Rosarium, si denuò ante confessionem proximam relabaris, uno die jejuna, &c.*

IV. *Obligatoriè impositam*: Ut enim obligatio peniten- 551
tiam implendi, & culpa omissionis sit gravis, omninò debet adesse intentio Confessarii ita obligandi Penitentem. Quare cessat obligatio gravis, & culpa, quando Confessarius non intendit obligare graviter. Quia tota hæc obligatio penitentis pendet ab intentione, & voluntate Confessarii, tanquam Legislatoris, qui potest suum præceptum, ut libet, moderari: atque etiam gravem Penitentiam injungere sub culpa levi: aut injungere, non absolutè, sed si pro peccatis suis satisfacere velit: aut etiam simpliciter proponere per modum consilii, liberè, & sine omni obligatione: ut contra Vasquez benè probant Suarez, Henriquez, Coninch. Filliucius, Tannerus, consentiente Layman *sæpè cit. cap. 15. num. 11. in fine.* Gobat *num.* 753. & nos etiam infrà concedemus.

§. Tandem per se cessat obligatio implendi penitentiam, 552
utcumque etiam obligatoriè impositam, in primis quando Penitens est factus impotens eam implere, nec tunc tenetur implere per alium, etsi commodè possit: cùm præceptum datum sit de proprio opere, oratione, jejunio, peregrinatione, &c. non de alieno: excepto tamen casu: quo Confessarius ita expressè præscripsisset, ut si per se non possit, faciat per alium, prout fieri posse infrà insinuabitur. Deinde, quando quis oblitus est penitentiæ impositæ, quamdiù non recordatur, aut memorem Confessarium consulere potest: neque tunc ad aliud quidpiam tenetur, neque confessionem repetere, ut aliam penitentiam recipiat, obligatur, ut quorundam scrupulosorum est persuasio: idque verum est, sive quis culpabiliter, sive inculpabiliter oblitus sit, si enim culpabiliter oblitus est, v. gr. ob voluntariam nimiam dilationem, satis erit confiteri ipsam illam culpabilem oblivionem, ut contra Richardum, Sylvestrum, & alios quosdam docent DD. communiter: *Vasquez, Coninch. Layman, Lugo, alii citati.* Ratio horum est: quia præceptum Confessarii non plùs obligat, quàm aliæ leges, & præcepta, quæ dum ignorantur, obligare nequeunt. Interim meritò consulunt DD. *cit.* expedire, ut is, qui sive culpabiliter, sive inculpabiliter oblitus est pœnitentiæ injunctæ, in sequenti confessione petat, sibi injungi aliam congruam peccatis, qualia confiteri solet, cùm longè præstet in hac, quàm altera vita etiam satisfacere.

QUÆSTIO II.

Quanta, & qualis Pœnitentia injungenda?

SUMMARIUM.

553 *Quanta Pœnitentia injungenda?* Regula Generalis.
554 *Confessarius semper sit magis solicitus de debita dispositione.*
555 *Qua habita quandoque etiam leviores Pœnitentias injungere potest.*
556 *Quales Pœnitentia injungenda,*
557 *Spectatis conditionibus personarum?*
558 & 559 *Ob quas causas licitè imponi possit Pœnitentia levior?*
560 Usque ad num. 564. *Qualia opera injungenda?*
564 Usque ad n. 567. *An injungi possit I. Opus aliàs debitum?*
567 Usque ad num. 570. *II. Opera, quæ alioquin est facturus?*
570 Usque ad num. 573. *III. Opus pro Defunctis, vel aliis?*
573 *IV. An opus per alium implendum? ac*

574 *V.*

574 *V. An opus sub consilio solùm implendum, ac*
575 *VI. Etiam cessatio ab opere bono?*

DE hoc magni momenti quæsito, ita perspicuè edisserit Concil. Tridentin. *sess.* 14. *cap.* 8. *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantùm spiritus, & prudentia suggesserit pro qualitate criminum, & Pœnitentium facultate, salutares, & convenientes Pœnitentias injungere: ne si fortè indulgentiùs cum Pœnitentibus egerint, levissima quadam opera pro gravissimis delictis imponendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantùm ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam in præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem. Nam claves Sacerdotum non ad solvendum duntaxat, sed & ad ligandum concessas antiqui Patres, & credunt, & docent.* Hæc sancta Synodus perspicuè docens, ob duas causas Pœnitentibus satisfactionem esse injungendam; 1. Ad vindictam peccatorum commissorum: & 2. in medelam adversùs committenda. Sit ergo

§. I. *Quanta Pœnitentia injungenda?*

553 REGULA GENERALIS. *Pœnitentia injungenda debet esse aliquo modo proportionata delictis, non absolutè sed spectata simul Pœnitentis dispositione, facultate, & utilitate.* Ita omnes: Ex Concilio Tridentino modo citatato. Ratio est; quia sine dubio Confessarius non tenetur imponere pœnitentiam peccatis commissis simpliciter proportionatam, seu æqualem: hoc enim & impossibile est, cùm pœnæ peccatorum in foro Dei debitæ nobis sint incognitæ: & neque necessarium est, cùm omnes pluribus aliis modis pro peccatis suis satisfacere possint, & de facto satisfaciant. Unde, & Concilium Tridentinum *eadem sess.* 14. *cap.* 9 agnoscens impossibilitatem imponendi pœnitentias æquales hortatur; *ut satisfaciamus pro peccatis, & pœnis spontè à nobis assumptis, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, aut à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem, per JESUM Christum.* Quare Confessarius pœnitentiam injuncturus ad hæc duo semper attendere debet: & peccatorum multitudinem, & Pœnitentis dispositionem, facultatem, ac utilitatem maximè spiritualem. Nam simpliciter quantitas, & qualitas pœnitentiæ permittitur Confessarii non mero libero arbitrio, aut beneplacito, sed prudenti arbitrio, & moderationi, ut neque nimia indulgentia videatur peccatis connivere, neque nimio rigore peccatores absterrere, &c. Pro quo pono aliquot propositiones, & velut Regulas practicas.

554 I. Confessarius semper solicitus sit magis de procuranda dispositione Pœnitentis debita, ad obtinendum Sacramenti effectum, quàm de taxanda pœnitentia peccatis debita. Quare ante omnia faciat illos seriò intelligere gravitatem peccatorum suorum, & necessitatem satisfaciendi in hoc, vel altero sæculo. Deinde realis sit in declarandis oneribus, quæ ex peccatis oriuntur, ut sunt restitutiones, satisfactiones, reconciliationes cum proximo, fuga occasionum proximarum relabendi, &c. His enim jam satis graventur Pœnitentes, & gravitatem suorum peccatorum attendunt. Deinceps propositis congruis motivis contritionis, vel attritionis, (juxta dicta *cap.* 3. *q.* 15.) efficaciter inducat ad serium dolorem supernaturalem, firmumque emendandi propositum. Habita, & attenta hac dispositione Pœnitentis:

555 II. Confessarii non sint anxii etiam cum gravibus peccatoribus, & aliàs ad subeundas graves pœnitentias indispositis: sed possunt leviores pœnitentias injungere committendo eos judicio, & misericordiæ divinæ. Cum talibus enim semper certum est periculum, ne aut pœnitentias graves non impleant, aut Sacramentum Pœnitentiæ eis exosum fiat, aut quærant sibi Confessarios ineptos, qui mederi nequeant, aut ne in pusillanimitatem, ac desperationem labantur, & denique pereant. Quare rectissimè monet Laym. *cit. num.* 11. si Pœnitens probabili allata ratione, de Pœnitentiæ gravitate conqueratur, plerumque eam moderari, vel aliam leviorem imponere oportet, juxta sapiens consilium Gersonis, *Tutius est cum parva pœnitentia, quæ spontè suscipitur, & verosimiliter adimpletur, ducere confessos ad purgatorium, quàm cum magna non implenda præcipitare in infernum.* Solatur etiam illud D. Joan. Chrysost. hom. 43. in caput 28. Matthæi. *Etsi erramus, modicam pœnitentiam imponentes, nonne meliùs est propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem? ubi enim Paterfamilias largus est, Dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus, ut quid Sacerdos vult crudelis apparere?* Hæc Sanctus, digna se sententia. Verumtamen ne Pœnitens ob pœnitentiæ levitatem peccata sua leviùs æstimet, suaviter monendus erit à Confessario de insufficientia hujus pœnitentiæ, & adhortandus, ut ipsemet ampliùs exerceat bona opera satisfactoria, ad lucrandas indulgentias, &c. ut notant *Layman*, & Lugo *citati*, & mox iterùm §. *seq.*

III. In Satisfactione imponenda semper hos duos fines spectet Confessarius. 1. Ut quantum fieri potest, pœnitentia imposita sit ad aliquam saltem castigationem, & vindictam peccatorum. 2. Ut aliquo modo referatur ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis contra relapsus medicamentum, ut expressè præscribit Concilium Tridentinum suprà allegatum. Certè sunt aliquæ levissimæ pœnitentiæ, quæ tamen valde castigant, meliusque medentem, verb. grat. illi, qui sæpiùs in idem peccatum recidit, injungere, ut usque ad proximam confessionem singulis diebus, & quoties cadit, aliquoties Salutationem Angelicam recitet: ut per certum tempus vesperi examen conscientiæ instituat, aliquot Missas audiat: intra tale tempus denuò confiteatur, & communicet: certam Ecclesiam aliquoties visitet, præsertim quando magnus est confluxus, ut aliorum exemplo ad pietatem excitetur, & his similia, quæ pia, & spiritualis industria facilè suggeret Confessario. Specialiter pro peccato luxuriæ, per se loquendo, imponendæ essent castigationes corporis, jejunia, disciplinæ &c. sed sæpissimè Pœnitentibus non congruunt; soleo ego injungere certas orationes, vel simpliciter usque ad proximam confessionem, vel (si putem talem pro exonetanda pœnitentia citò nimis iterùm confessurum) usque ad certum tempus, tot septimanas, per mensem, tot menses, (vix per annum, nisi pro homicidio, aut gravissimis sceleribus, similiter toto anno, vel ampliùs continuatis) vel usque ad certum aliquod tale Festum claudendas cum iterata sacra Confessione, & Communione. 556

IV. Confessarius satagat imponere pœnitentias statui Pœnitentis cujuslibet congruas, & opportunas, caveatque imponere incongruas, v. g. pauperi, vel filiofamilias eleemosynam, operariis laboriosis vel debilibus personis jejunia, mulieribus longas peregrinationes, valde occupatis multas preces, ut notavit etiam Scotus *in* 4. *d.* 17. *q.* 1. Item, ne talem pœnitentiam, v. g. jejunia, disciplinas, peregrinationes &c. injungat, unde Conjux, aut domestici suspicionem commissi criminis concipere possint, ut ex Navarro, Henriquez, aliis, observat Laym. *n.* 11. rudibus, obliviosis. ac valde occupatis consultum non est, imponere preces quotidianas unius anni, vel mensis, sed interdum, ut jam innui, sub conditione. Quoties in hoc peccatum rursùs incideris, recitabis hanc orationem, multum enim id momenti habet ad peccati emendationem. Hominibus verò vacantibus, quibus tempus satis suppetit, interdum expediens est, quotidianam orationem, vel Missæ auditionem imponere, præsertim usque ad sequentem confessionem ut peccatorum suorum frequenter memores, citiùs per dolorem satisfaciant, vel certè ad remedium confessionis iteratò confugiant. Consultum tamen interim est, non ita astringere, quin licentia detur, si opus pœnitentiæ uno die prætermissum fuit, altera die duplicandi: sicut monet Navarrus *c.* 16. *n.* 10. Denique non facilè permittendum esse Pœnitenti, ut voveat, vel juret, tale peccatum non ampliùs patraturum, jam alibi monuimus. 557

§. II. *Causæ excusantes, ut justo minor Pœnitentia imponi licitè possit.*

COnfessarius ergo pro gravibus peccatis, absque ulla justa causa, ex mera conniventia, affectu, vel respectu humano levissimas, seu nimis leves injungens pœnitentias, v. g. peccatis carnalibus, aliquot Pater, & Ave, absq; dubio peccat graviter, & siquidem ea conniventia ansam præbeat licentiùs peccandi, eorum peccatorum particeps fit, ut expressè dixit Conc. Trid. suprà allegatum. Væ igitur illis! Veruntamen plures sunt causæ excusantes, ob quas justo minor pœnitentia injungi licitè possit. 558

Prima, est infirma corporis constitutio, & fragilitas, seu corporis, seu animæ, ob quam timetur, majorem etsi justissimam pœnitentiam non impleturum, idque maximè, si pœnitens nolit acceptare pœnitentiam graviorem, etsi rationabilem, (*de quo q. præced.*) tunc utique satius erit imponere pœnitentiam mediocrem, seu levem, præmonendo tamen satisfactionem esse insufficientem, ideoque aliunde in hac, vel altera vita supplendam, prout jam *suprà num.* 2. insinuatum. Addit Bonacina apud Gob. *num.* 758. etiam quandò Pœnitens minuendo pœnitentiam, allicitur ad frequentiorem, utilemque confessionem.

Secunda, quando apparet magna, seu notabilis contritio, ac dolor Pœnitentis, qua jam multùm expunxit de debitis pœnis,

pœnis, quippè quæ per se ipsam sola totam pœnam abolere posset, de qua jam dictum *q. præced.*

Tertia, quando apparet, Pœnitentem aliunde satisfacere, seu solere præstare, & præstiturum multa bona opera. An autem ad diminuendam pœnitentiam etiam conducat, si Confessarius reflexè dicat illa verba: *quidquid boni feceris, vel mali sustinueris &c.* videbimus *infra §. 4.*

Quarta causa diminuendi pœnitentiam est, quando Pœnitens lucratus est, vel lucrabitur, vel lucrari solet indulgentias, etiam non plenarias (nam de plenariis jam dictum *qu. præced.*) Quod in praxi valde notandum, cùm enim in urbibus ferè omnes, & in pagis plurimi inscripti alicui Confraternitati gaudent multis, & magnis indulgentiis, quas lucrantur, cùm perficiunt opera præscripta in Bullis illarum Congregationum, etiam si illarum ignari sint, aut gnari quidem, at nrant, vel faciunt illa opera absque intentione lucrandi illas, (ut bene probat Gob. in suo thesauro indulgentiarum:) ideo Confessarius sollicitus de pœnitentia injungenda, quærat ex Pœnitente, an non sit inscriptus alicui Confraternitati, & affirmanti dicat: ergo diligenter perfice tuas precas, & opera præscripta, quibus indulgentias lucreris, ideò etiam tibi pœnam meritam dimidio & ampliùs diminuo.

559 §. Tandem causam, & modum gravissimis peccatoribus multùm diminuendi pœnitentiam, extraordinariæ, & hæroicæ charitatis, exemplo suo Confessariis prælusit sanctissimus Indiarum Apostolus Franciscus Xaverius, qui maximam pœnitentiæ injungendæ partem in se suscepit luendam, & reipsa luit severissimis disciplinis, jejuniis, aliis mortificationibus: Vide Bartholum in ejus vita: & cogita, an imitari velis.

§. III. *Qualis Pœnitentia, seu qualia Opera injungenda?*

560 I. Opera pro Pœnitentia, seu Satisfactione Sacramentali ordinariè injungenda comprehenduntur illis tribus, *Oratione, Jejunio, eleemosyna*. Et omninò congruenter. Nam sicut homo peccando offendit Deum, seipsum maculat, & proximum sæpe lædit, aut scandalizat: ita vicissim per *Orationem* Deum propitiat: per *jejunium* se ipsum castigat, & purificat; per *eleemosynam* proximum sublevat. Unde Oratio ordinariè injungenda pro peccatis contra Deum, ut blasphemis, in divino cultu negligentibus &c. Jejunium pro peccatis in se ipsum, ut gulosis, luxuriosis. Eleemosyna pro peccatis in proximum commissis: salvo tamen jure restitutionis: & attenta facultate, & dispositione pœnitentis.

561 II. Sub oratione comprehenduntur omnes actus Religionis, ac virtutum Theologicarum: ut actus fidei, spei, charitatis, seu amoris Dei, contritionis, laudis divinæ: gratiarum actiones, adorationes, genuflexiones, peregrinationes, templorum, & locorum sacrorum visitationes &c. Sub jejunio comprehenduntur omnes pœnalitates, ac afflictiones, seu mortificationes corporales, disciplinæ, cilicia, humi cubationes, peregrinationes &c. Sub eleemosyna comprehenduntur omnia opera misericordiæ corporalia, & spiritualia, omnesque actus charitatis erga proximum.

562 III. Quamvis autem omne opus bonum etiam internum charitatis, orationis mentalis &c. homini pro statu naturæ lapsæ pœnale, laboriosum, adeòque satisfactoria sint; tamen opera externa, oratio vocalis præsertim cum genuflexione, manuum extensione, jejunium, eleemosyna, & ejusmodi, quibus corpus affligitur, magis laboriosa, & afflictiva sunt; ideòque cæteris paribus magis satisfactoria, quare plerumq; etiam talia à Confessario injungenda sunt. Accedit & alia ratio ex parte Sacramenti, ut scilicet sic etiam hæc jure integralis Sacramenti, *Satisfactio* per se, & propriè sit sensibilis.

563 IV. Nihilominùs tamen potest, & interdum, considerato Pœnitentis statu, etiam expedit injungi actus merè internos, ut fidei, spei, Charitatis, meditationes, examina conscientiæ, generale, speciale, &c. Item, ut Pœnitens aliquoties de die cogitet de præsentia Dei omnes actiones nostras intuentis, ut meditetur de morte certò sibi imminente, judicio Dei terribili, pœnis inferni: de Passione Domini &c. simulque eliciat actus Charitatis, contritionis de peccatis cum proposito emendationis, ut ex Suarez *d. 33. sect. 6.* notat Laym. *ibid.* Ratio est: quia ex una parte, hi actus in ordine ad Sacramentum satis sensibiles fiunt, per externam injunctionem Confessarii, & acceptationem pœnitentis, & insuper plerumque se sensibiliter produnt signis, & motibus sensibilibus (qualis sensibilis manifestatio pro majori securitate imperari poterit à Confessario) ex altera autem parte sunt opus aptum ad satisfaciendum, & quàm maximè utile Pœnitenti sæpissimè multò magis, quàm opera externa, ut experientia constat. Præterea alia nonnulla sunt opera, de quibus dubitari potest, an pro satisfactione Sacramentali rectè injungi possint, quæ breviter specifico.

§. IV. Opera quædam dubia proponuntur, & explicantur.

I. *An opus aliàs debitum?*

I. Etsi ordinariè omninò conveniat injungi opera supererogatoria: seu aliunde ex præcepto aliquo, vel fortè voto Pœnitentis non debita, ut nimirùm Pœnitenti novum aliquod onus, & difficultatem afferat; alioquin certè homines parùm curarent, si eis die Dominico injungatur auditio Sacri, die veneris abstinentia à carnibus &c. Quare si Confessarius tibi injungat auditionem Sacri, vel jejunium, teneris audire Sacrum, vel jejunare, cùm nulla lege Ecclesiæ, aut propri voti obligatus es, ut omnes advertunt. Excepto tamen, si ex verbis Confessarii, vel rei circumstantiis contrarium, & mitior sensus colligi possit. Ut si Confessarius dicat tibi die festo, vel Dominico: audias hodie: vel tali Festo tria Sacra, aut duo, intelligendus est etiam Missam Dominicæ, vel Festi præceptam comprehendere velle, & præter unum Sacrum debitum, aliud unum tantùm audire debeas, non plura. Coninch *d. 10. dub.* 8. Laym. *n. 9.* Lugo, Tambur. *cit.* Si dicat: audies quotidie Sacrum per mensem, non censetur te festis, & Dominicis diebus obligare ad aliud Sacrum præter debitum. Gob. *num. 749.* Similiter si dicat: Largire eleemosynam uni pauperi: satisfacies largiendo extremè egenti, quia licèt aliàs debuisses succurrere ex charitate, tamen ex modo injungendi non videtur Confessarius te obligare ad non extremè egentem. 564

II. Insuper interdum ob Pœnitentis fragilitatem consultum erit (semper tamen, meo consilio, injuncta priùs aliqua saltem modica pœnitentia supererogatoria) opus alioquin præceptum, seu aliundè debitum, ipsi pœnitentiæ loco imponere, ut si Confessarius nactus sit hominem, qui præcepta Ecclesiæ non observat, in Festis non solemnibus Missam non audiat, jejunia violet &c. Item Clericum Horas passim Romam mittentem &c. injungat ei, ut usque ad proximam confessionem diebus festis omnibus Missam audiat, stata Ecclesiæ jejunia observet, Horas quotidiè diligenter recitet &c. Ex communi Laym *cit. c. 15. n. 10.* Lugo *disp. 25. sect. 5.* Quo casu omittens pœnitentiam talem aliunde debitam v. g. Clericus Horas unius diei omittens, duo peccata specie diversa committit: unum contra præceptum Ecclesiæ, alterum contra præceptum Confessarii, ideoque in confessione sequenti necessariò aperienda, dicendo v. g. Semel omisi Horas Canonicas etiam à Confessario mihi pro pœnitentia injunctas. 565

III. Similiter quando pœnitens aliquas pœnitentias omisit, quibus sat gravatus manet, potest ei Confessarius easdem pœnitentias jam anteà debitas, denuò injungere ad sublevandam fragilitatem suam: idque maximè in pusillanimibus, & scrupulosis. Eademque ratione in partem pœnitentiæ assumi & imponi poterunt aliæ obligationes Pœnitenti ex peccatis præteritis contractæ, ut restitutio pro damno illato, satisfactio pro injuria, remissio offensæ, salutatio inimici, vitatio occasionis certæ peccandi, &c. dummodò spes sit Pœnitentem pariturum, & non, nihilominùs omittendo, peccatum duplicaturum. Denique utiliùs, & securiùs pro pœnitentia injunguntur illa, quæ ipsi (alioquin sine obligatione sub peccato) præscribuntur in sua Congregatione, vel Confraternitate, ut jam suprà *§. præced.* attigi: ut preces statæ, examen vespertinum, Missa quotidie audienda &c. usque ad proximam confessionem, vel ad certum tempus; & hinc sequitur 566

II. *An omnia Opera, quæ alioquin facturus est?*

Potest Confessarius interdum modica pœnitentia imposita, etiam reliqua Pœnitentis opera, tam debita quàm libera determinata aliquo tempore facienda hoc die, hac septimana, hoc mense, hoc toto Adventu, vel Quadragesima, imò, hoc toto anno, *authoritativè elevare, & imponere* in satisfactionem, seu pœnitentiam Sacramentalem: imò hoc, quando valde expedit magnis peccatoribus, quibus ob fragilitatem, vel occupationes condigna pro peccatis pœnitentia imponi non potest. Ex communi Marchant. *Tribun. p. 1 tr. 4. tit. 7. q. 4.* Ratio est: quia hoc nihil repugnat. Et sicut potest Confessarius injungere pœnitentiam totius anni, in certo opere debito, vel indebito: sic etiam potest injungere in pluribus, atque omnibus bonis operibus, quæ Pœnitens tali tempore facere potest, & solet, vel etiam debet, v. g. totum jejunium quadragesimale: Officium divinum totius anni, eleemosynas solitas &c. 567

II. Dixi: *authoritativè elevare &c.* id est: per modum sententiæ. Quare hæc elevatio operum in satisfactionem Sacramentalem sanè regulariter non fit iis verbis consuetæ formulæ: *Passio Domini nostri JESU CHRISTI &c. & quid-* 568

quid

quid boni feceris, vel mali sustinueris, sit tibi in remedium peccatorum &c. cùm verba illa tantùm deprecatoria sint, quibus Sacerdos solùm benè precatur Pœnitenti, nullam autem circa Pœnitentem potestatem exercet: *ideòque si prolata* nullam habent vim elevandi omnia opera ad effectum aliquem Sacramentalem, sicut certè non elevant Passionem Christi, merita B.V.M.& omnium Sanctorum: uti cum aliis meritò docent Tannerus, Laym. Lugo, March. *ll. cc.*

569 III. Dixi rursus: *si prolata*. Nam per illa, quando pronunciatur auctoritativè, seu sententialiter cum intentione elevandi in Sacramentalem satisfactionem, & quid, quæso, obstet planè ad hujus vim elevari, quidquid Pœnitens in statu gratiæ boni fecerit, vel patienter sustinuerit, ut proinde fieri possit, ut quis toto vitæ tempore satisfaciat ex opere operato pro suis delictis; seu obeat pœnitentiam Sacramentalem: docent magni DD.cùm Navarro *in c. falsas pœnit. d. 5.* Diana *p.3. tr. 4. ref.* 82. monens proinde, ea verba non facilè omittenda à Confessario, atque ob idipsum, quando à Confessario proferuntur illa verba, jure imponi pœnitentias minores, contra Lugo, & alios citatos Bassæo, Leandro, Candido, aliisque citatis docet idem Dian. *p. 11. tr. 2. ref.* 3. nec mihi displicet. Quia licèt illa verba prout in contextu sonant, deprecatoria sint, non video tamen, cur non possint à Confessario speciali intentione enuntiari ita auctoritativè cum intentione prædicta elevandi, dummodò idipsum Pœnitenti significet, eòque extimulet ad bona opera facienda, & mala patienter toleranda tanquam pro satisfactione, & pœnitentia Sacramentali.

III. *An Opus pro Defunctis, vel pro aliis?*

570 POtest etiam pro pœnitentia injungi oratio, jejunium, eleemosyna, aliudve bonum opus pro defunctis applicandum à Pœnitente: idque non tantùm quoad impetrationem, sed etiam quoad satisfactionem: ut contra alios cum aliis rectiùs docent Lugo *Disp.* 15. *sect.* 5. Diana *p.3.tr.14.ref.* 54. Gob. *Alphab. confess. n.* 751. Atque etiam Catechismus Romanus *tit. de Satisfactione sub finem*. Ratio est: quia ipsa illa charitativa, & misericors voluntas applicandi opus, ejusque oblatio pro defunctis, est multùm satisfactoria Pœnitenti, & insuper ei remanet fructus satisfactionis ex opere operato illius operis per Sacramentum elevati, & solùm fructus satisfactorius, & impetratorius ex opere operantis applicaeur, & cedit miseris animabus in purgatorio: ut proinde ea obligatio non impediat, sed merito charitatis etiam augeat satisfactionem propriam Pœnitentis.

571 ¶ Quin universaliter simili charitate opera sua bona offerre Deo, & applicare pro defunctis, quoad meritum, satisfactionem, & impetrationem, non minus, sed multò plùs prodesse operanti, quàm si pro seipso obtulisset, & applicasset, latè probat Jacobus Munfordus *Tract. de misericordia fidelibus defunctis exhibenda c.7.8.9.10.11.*

572 Denique dubium esse non potest, quin pro pœnitentia Sacramentali rectè imponantur omnia offerenda, & applicanda pro aliis, ut pro necessitatibus Ecclesiæ, pro salute Pontificis, pro afflictis, captivis, pro infirmis, pro agonizantibus, pro peccatoribus &c. in quibus intentio Confessarii solet esse, (certè mea semper est) ut offerantur solùm quoad impetrationem, adeò ut tota satisfactio ex opere operato, & operantis Pœnitenti remaneat, & insuper merito charitatis ea applicatio augeatur.

IV. *An Opus per alium implendum?*

573 COnvenit sine dubio regulariter opus bonum imperari, quod ab ipso Pœnitente præstandum sit, puta, ut ipse Pœnitens oret, jejunet, peregrinetur, eleemosynam de proprio largiatur. Quare, si ejusmodi opus exequi non possit, liberatur pro obligatione, nec tenetur alium rogare, vel substituere, ex communi apud omnes *citatos*. Sed neque si ipse exequi possit, alium substituere potest, quidquid alii opinati sunt. Nam inter propositiones damnatas sub Alexandro VIII. 1665. ponitur & hæc: *Pœnitens propria auctoritate alium substituere potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.* Interdùm tamen personis debilibus, vel morituris injungi potest, ut curent ab aliis, v.g. pro tali necessitate orari, peregrinationem institui &c. Tunc verò non opus illud, quod ab alio perficitur, sed ipsa illius operis procuratio à Pœnitente cum aliquo sumptu, vel labore facta pœnitentiæ Sacramentalis rationem habet, ut doctè observat Laym.

V. *An Opus sub consilio solùm implendum?*

574 COnvenit sine dubio, imò probabiliùs debet à Confessario pœnitentia imponi per modum præcepti, &

non per modum consilii: sic enim videtur significare textus Tridentini suprà initio allegatus: attamen rursus etiam ob fragilitatem Pœnitentis, interdum totam Pœnitentiam posse imponi per modum consilii v.g. jejunabis tribus diebus Sabbati, ter te flagellabis, si tibi placuerit, docent probabiliter graves DD. Navarrus *c.21. n.24.* apud Laym. *num.11.* non repugnantem: & Gob. *num.753.* rationem dantem. Hoc enim modo etiam ligat Sacerdos, qui vult, ut illa opera non prosint ex opere operato, nisi dependenter à sua determinatione.

VI. *An cessatio à bono opere.*

TAndem etiam aliquando pro pœnitentia injungi potest cessatio à bono opere, utpotè Pœnitenti minùs congruo, vel in anima, vel corpore nocivo: & in raro casu abstinentia à sacra Communione ad tempus, ut contra alios probat Suarez apud Gob. *n.* 572. Et secundùm Leandrum, aliosque apud Dianam *p.* 11. etiam homini cœlibi susceptio Matrimonii, ut eruatur à peccatis carnis, quibus est perditè deditus. Contra tamen sentit Laym. *cit. n.* 11. eò quod Matrimonium maximè debeat esse liberum, & carnale, & spirituale. Matrimonium autem Spirituale, seu ingressum, & professionem Religionis non posse injungi pro Pœnitentia, communis est Sententia DD. Quare cùm in sacris Canonibus aliqui ob crimen jubentur in Monasterium detrudi; intelligi non debet, ut profiteantur, sed ut opera pœnitentiæ in claustro peragant. 575

QUÆSTIO III.

Quando imponenda, & implenda Pœnitentia, à quo & qualiter commutanda?

SUMMARIUM.

576 *Pœnitentia regulariter imponenda est post peccata audita, ante absolutionem;*
577 *Et implenda tempore, vel termino præfixo.*
578 *Si terminus præfixus non sit, quamprimùm commodè fieri potest.*
579 *Potest impleri per opus aliàs præceptum,*
580 & 581. *Vel aliàs exercitum, etsi quis de ea implenda non cogitet.*
582 *Pœnitentiam justam à Confessario impositam*
583 *Commutare potest solus Confessarius;*
584 *Non solùm is, qui imposuit, sed etiam alius*
585 *Æqualem potestatem habens.*
586 *Qui primò imposuit, potest eam mutare extra Sacramentum,*
587 *Non verò alius.*
588 *Sed probabiliùs debet ei prior confessio reperi.*
589 *Probabilis tamen est, eam ei non debere repeti.*

§. I. *Quando imponenda?*

I. POenitentia convenientissimè imponitur, & regulariter imponenda est post audita peccata, ante datam absolutionem juxta consuetudinem ritè introductam. Navarrus, Suarez, Layman, Lugo, *cit. omnes*. Ratio est: 1. Ut omnes partes Sacramenti materiales subjiciantur Sacerdotis absolutioni tanquam formali parti. 2. Ut sic ordo judicii, & justitiæ vindicativæ meliùs servetur, si pœnitens satisfactionem priùs spondeat. 3. Ne fortè accepto beneficio absolutionis respuat onus Pœnitentiæ: & hinc 4. Pœnitentia si modica sit, non solùm ante absolutionem perfici potest, sed etiam, ut perficiatur, quandoque à Confessario imperari: quamvis tunc non habeat vim satisfaciendi ex opere operato, nisi post datam absolutionem, & Sacramentum Pœnitentiæ essentialiter completum, prout benè omnia probat Lugo *cit. d.25. n.* 28. Ceterum, cùm hujus ordinis nulla appareat necessitas, vel obligatio fatentur omnes, etiam post absolutionem datam adhuc posse injungi pœnitentiam, idq; non tantùm casu, si anteà injungere Confessarius oblitus esset, sed aliquando etiam studio, ut si gravis aliqua obligatio imponenda, quam ante absolutionem significare non videatur consultum, ne fortè Pœnitens fictè acceptans, vel promittens, absolutionem sacrilegè recipiat, de quo fortè alibi. Et hæc de imponenda pœnitentia satis. Jam de implenda pluscula. 576

§. II. *Quando implenda?*

I. POenitentia injuncta à Confessario, præfixo certo tempore, vel termino, eodem præfixo tempore utique impleri debet. Quanquam talis termini dilatio facilè excusa- 577

Q ri pos-

ri possit à mortali: quia plerumque præceptum Confessarii cadit magis in rem ipsam præstandam, quam in tempus præfixum. Unde Diana *p.9. tr.7. ref. 57.* rectè à mortali excusat eum, qui jussus à Confessario jejonare hac die Veneris, v.g. differt in diem Veneris sequentem: Item, si jussus communicare singulis mensibus, mense finito differt ad 6. vel 8. dies, præsertim ex causa, quamvis levi. Et hinc qui pœnitentiam tempore, vel die præfixo non persolvit, non ideo deobligabitur. Præfinitur enim tempus ad implendam, seu non differendam, & non ad finiendam obligationem: Et regulariter censetur Confessarius ita determinare tempus, ut si tunc Pœnitens, sive ex desidia, sive ex justa causa, non impleverit, teneatur proximè supplere. Excipe tamen, nisi quandoque ex circumstantiis colligatur, illam pœnitentiam fuisse planè affixam certo diei, vel tempori. Ut, si dicat; Pro tua salutari pœnitentia hoc anno jejunabis singulis diebus Sabbatinis, & singulis Festis B. V. communicabis, &c. ita cum aliis Coninch. Bonacina *citat.* Gobat *n.767.*

578 II. Pœnitentia injuncta absq; præfinito tempore, ut communiter fieri solet, per se loquendo, impleri debet, quamprimùm commodè moraliter fieri potest; secundùm communem DD. Coninch. Laym. Lugo, alii, eo quod sit pars integralis Sacramenti, ut sine justa causa diutiùs differre minimùm venialis culpa sit: atque adeò etiam mortalis. 1. Si nimiùm, & ad longum tempus differatur. Lug. *cit. n. 89.* Præsertim, 2. Cùm subest periculum oblivionis. 3. Si Pœnitens prævideat, se posteà non impleturum, aut dubitet, an posteà implere possit. 4. Si pœnitentia implenda ipsa dilatione minuatur: ut si cui injunctum esset perpetuum aliquod Officium, Rosarium, Jejunium, &c. tunc ad octiduum sine justa causa differre, à mortali excusant plerique; Ego aliquid ampliùs concederem. At generaliter nimis largè Diana *citat.* permittit, pœnitentiam sine mortali differri posse usque ad annum: cùm tanto tempore plerumque subsit periculum oblivionis: & sine dubio falsum est, si prævideatur impotentia, aut pœnitentia ipsa dilatione minuatur. Tandem res tota pendet ab intentione Confessarii. Si nactus rigidum, cave tibi, & time. Si benignum, etiam cave: sed ne facilè time noxam mortalem, nisi in modò dato duplici casu, si prævideatur impotentia, vel oblivio, & si Pœnitentia dilatione minuatur.

579 III. Potest Pœnitens exsolvere pœnitentiam, quando exercet aliud opus præceptum, modò pœnitentia, & aliud opus se invicem non excludant. Quare v. gr. dum audit Missam de præcepto, potest recitare Rosarium, Psalmos Pœnitentiales, vel aliud Officium pro pœnitentia injunctum: quia hæc invicem se non excludunt; cùm ejusmodi Preces, vel Officia etiam liberè rectè recitentur sub Missa de præcepto audienda. At verò celebrans Missam de præcepto, non potest pro pœnitentia simul audire aliam Missam ab alio simul lectam, vel celebratam, quia hæc invicem se excludunt; cùm Missam audire opponatur Missæ celebrationi.

580 IV. Pœnitens etiam satisfacit, ita ut nihil repetere teneatur, si rem injunctam exequatur integrè, etsi non intendat, imò nec cogitet tunc implere pœnitentiam, & satisfacere suæ obligationi; ut si Confessarius injunxit tibi tria Rosaria: & tu tria recites ex devotione solita, vel quia inscriptus es Confraternitati Rosarii, aut Sodalitati alicui B. V. Ita contra alios communiter DD. Sanch. *lib. 1. Moral. c. 13. n. 17.* Lugo *disp. 24. sect. 4. n. 17.* Quin etiam si expressè dicas; Volo hoc Psalterium recitare, quia sum Sodalis B. V & tribus proximis diebus dicam tria Rosaria, ut exsolvam me obligatione pœnitentiæ mihi impositæ a Confessario, adhuc satisfecisti, nec illa tria alia Rosaria recitare obligaberis: ut docent idem DD. contra alios, *in materia de Legibus*. Præcepta enim particularia sunt interpretanda juxta normam universalium. At si dicam: hodie recitabo Psalterium, quod teneor ex voto: cras aliud pro pœnitentia à Confessario impositum: eróne cras liber? Non eris; sunt enim hic distinctæ obligationes, quibus uno actu (nisi forte sic annuente Confessario expressè, juxta suprà dicta) satisfacere non potes.

§. III. *A quo commutanda?*

581 P*Oenitentiam justam, à Confessario impositam, in aliam commutare potest solus Confessarius: non tamen solus idem, qui primus imposuit, sed ex rationabili causa etiam alius quicunque, saltem æqualem potestatem habens.* Est tota communis, ut patebit.

582 I. *Pœnitentiam justam à Confessario impositam.* Quæstio enim hæc procedit tantummodo de Pœnitentia, quæ à Confessario justè imposita est, *certò*, vel certe *dubiè*. Si enim constet, Sacerdotem ab initio errasse, ac pœnitentiam injustè impositam fuisse, nulla opus erit commutatione, cùm ex dictis constet, Pœnitentem ad eam non obligari, sed omninò liberum esse. Quando autem verè dubium est de justitia pœnitentiæ injunctæ cognoscere, & declarare, an Confessarius imponens pœnitentiam errarit, ad quemcunque virum doctum, ac probum, adeoque etiam ad ipsum Pœnitentem, si judicio polleat, pertinere potest, ait rectè Layman *n. 14.* Et sic rursus commutatione opus non erit.

583 II. *Commutare potest solus Confessarius.* Ipsemet autem Pœnitens, pœnitentiam justam à Confessario impositam non potest commutare in aliam, etiam evidenter meliorem. Est communis, & vera Sententia Layman, Lugo, alii passim; etsi oppositum probabile censeat Diana *p. 11. tr. 7. resol. 3.* citans Navarrum, Bassæum, alios octo. Quod tamen communi Ecclesiæ, & fidelium sensui repugnare meritò censet Lugo *sæpè cit. disp. 25. sect. 6.* Et, *quæso, ne patiaris te inescari istis novitatibus* (ait prudenter Gobat *nu. 774.*) Ratio autem est; Quia opus à Confessario impositum virtute clavium ad hoc elevatur, ut sit opus Sacramentale, & satisfactorium ex opere operato: quale non potest esse illud aliud opus à Pœnitente subrogatum quantumvis melius. Adde, quod inferior nunquam possit commutare in melius opus à Superiore præceptum: sed Pœnitens judicio Confessarii tanquam Superioris se subjecit, ideòque tenetur ejus sententiæ stare, quia, quæ Sacerdos *ligavit in terris, manent ligata & in cælis.*

§. Alia est ratio de voto, quod vovens, tanquam suis ipsius Legislator, proprio arbitrio, in evidenter melius commutare potest. Est ergo Confessarii id opus, & munus proprium.

584 III. *Non solus idem Confessarius, qui primo imposuit, sed ex rationabili causa, etiam alius quicunque, commutare potest pœnitentiam à priori Confessario impositam.* Ita, communis, & certa sententia DD. Suarez *disp. 38.* Layman *nu. 16.* Lugo cit. alii passim (contrà Vasquez, & alios nonnullos) Ratio est. Quia idem est tribunal, idem judicium ejusdem potestatis, etsi diversi in individuo sint Ministri, eorum tamen potestas est ejusdem rationis, non solùm ad remittenda peccata, sed etiam ad solvenda, seu relaxanda vincula pœnarum, quibus adstricti sunt Pœnitentes: ergo sicut potest pœnitentiam semel injunctam commutare primus Confessarius, etiam ob rationabilem causam (utpote quando sic expedit, & primus Confessarius commodè adiri nequit) poterit commutare etiam secundus, & quivis alius, & addidi notanter,

585 IV. *Saltem æqualem potestatem habens.* Nam si pœnitentia esset imposita pro casibus reservatis, à Confessario ab iis absolvendi potestatem habente, non posse posteà commutari ab alio Confessario potestatem in reservata non habente, communiter est Sententia Doctorum, & tenet Lugo *sæpè cit.* tamen apud eundem contrarium probabiliter docent *Vasqu. Henriquez, Fernandez, Navarrus.* Ratio prioris sententiæ negativæ est: quia accessorium sequitur principale: ideòque qui non potest solvere ab ipso peccato reservato, videtur etiam non posse solvere à pœna pro peccato reservato imposita. Ratio posterioris sententiæ affirmativæ est, quia reservatio per primam absolutionem jam est sublata: ideoque illa peccata non sunt amplius reservata; ideò videtur, quod alius inferior Confessarius respectu illius Pœnitentis jam habeat sufficientem jurisdictionem in illa peccata, ideoque & pœnitentiam pro illis impositam, & consequenter audita confessione, eam posse commutare.

§. IV. *Quomodo commutanda?*

586 I. CONfessarius qui primus injunxit pœnitentiam, potest illam commutare absque eo, quod Pœnitens confiteatur de novo illa peccata, imò & extra Sacramentum, absque ulla nova confessione, si is adhuc recordetur peccatorum, & status Pœnitentis; & saltem, si Pœnitens recurrat intra breve tempus, ut moraliter idem judicium censeri possit, v.g. eodem vel sequenti, aut saltem intrà triduum. Ita Navarrus *c. 26. n. 22.* aliique multi; imò etiamsi longum tempus intercesserit: *Salas, Aversa, Diana*, alii cum Lugo *cit. sect. 6.* Ratio est: quia tale judicium ejusdem Confessarii semper faciet unum moraliter cum præcedenti confessione adhuc aliqualiter recognita, adeòque censebitur pertinere ad idem Sacramentum. Secùs utique esset, si Confessarius nullam confessionis factæ, ac peccatorum confessorum memoriam retineret in communiori, & tutiori sententia, *Soti, Valentia, Layman cit.* cum Sacerdos non possit sententiam ferre, nisi cognita causa. Addit Layman eodem *nu. 16. post med.* Quare secundùm hanc probabiliorem sententiam, repetenda est quoque confessio, tametsi ab eodem Confessario peccatorum memoriam retinente; sed interposito tempore longiori, v. gr. trium, vel quatuor dierum intervallo, pœnitentiæ commutatio postuletur. Cùm enim prioris Sacramentalis confessionis judicium, legitimè absolutum fuerit, & cum eo Posterior pœnitentiæ imposito ob temporis intervallum, nullum ordinem gerat; sequitur,

non

non fore hanc pęnitentiam Sacramentalem, seu pertinentem ad Sacramentum Pœnitentiæ, nisi de novo Sacramentalis confessionis, & absolutionis judicium instituatur. Sic Laym. sanè probabilissimè tutiora suadens, attamen nostra probabilia, & ruta non negans, ut patebit.

587 II. Alius autem Confessarius non potest extra Sacramentum, & confessionem commutare pęnitentiam ab alio Confessario impositam, juxta communissimam DD. Sententiam *citati omnes* (quidquid alii opinentur apud Dianam *p. 4. tr. 4. resol. 241.*) Ratio clara est: quia Confessarius nullam habet jurisdictionem, seu potestatem Sacramentalem in Pęnitentem, nisi dum sedet ut Judex in hoc Tribunali: at non censetur sedere in hoc tribunali, nisi dum actu audit confessiones, & administrat Sacramentum pęnitentiæ, aut ratione Sacramenti jam administrati cum Pęnitente agit: unde est & alia differentia inter primum, & alium Confessarium: quòd primus, sicut pœnitentiam pro libitu imposuit, ita etiam pro libitu commutare possit: alius autem Confessarius pęnitentiam ab alio Confessario impositam non pro libitu (cùm non habeat imperium par in parem) sed tantùm ex justa, & rationabili causa commutare potest, ut omnes agnoscunt. Atque hinc insuper,

588 III. Alium Confessarium non posse commutare pęnitentiam, nisi Pęnitens priorem confessionem repetat, & novæ Judicis sententiæ se subjiciat, docet communiter, & sine dubio probabilior, & tutior Sententia DD. *Navarrus cum Suarez, Coninch. Layman. ll. cc.* Ratio satis firma est. Quia Judex (præsertim subordinatus, qualis est Sacerdos personam Christi repræsentans) non potest facere congruam sententiam incognita causa: sed impositio pęnitentiæ pertinet ad Sacramentalis sententiæ, & absolutionis integritatem: ergo imponi debet cognita causa, & secundùm qualitatem ac mensuram delicti: certè cùm alter Confessarius de prioribus peccatis ipsi non explicatis, judicium, & absolutionem non ferat, consequenter nec alia pęnitentia ab eo pro talibus peccatis imposita judicialis, & Sacramentalis esse poterit. Hæc ratio omninò convincit, & sententia sine dubio verissima est, quando pęnitens petens commutationem pęnitentiæ allegaret, non suam imbecillitatem, sed pęnitentiæ injunctæ à priore Confessario iniquitatem, excessum &c. Sic enim sine dubio alter Confessarius non poterit commutare, nisi repetitis, & auditis peccatis, propter quæ pęnitentia injuncta est, ob rationem dictam, alioquin cæcus judicabit de coloribus. Hoc autem secluso,

589 IV. Probabile est, alterum Confessarium in confessione nova Pœnitentis posse commutare pęnitentiam ab alio Confessario impositam, etiam non repetita, & audita confessione illorum peccatorum, pro quibus fuit imposita. Ita *Navarr. Toletus, Henriquez, Rodriquez, Emmanuel Sà:* & 14. citans Diana *p. 4. suprà & p. 3. tr. 4. res. 53.* Eamq; sententiam in praxi à pluribus frequentatam, Confessarium quemq; sequi posse, præsertim si Pęnitens ad repetenda peccata difficilis videatur, vel tempus id non patiatur, expressè dicit Layman *eod. n. 16. in fine:* meritò addens idipsum à fortiori longè dici posse de primo Confessario, etiam post longum tempus non ampliùs memore peccatorum sibi confessorum, pęnitentiam mutante. Consentit Gobat, & bis, vel ter eam sententiam se secutum fuisse testatur *n. 277.* Ratio est: quia Confessarius ut Judex, & Medicus potest de tota causa simul judicare juxta præsentem statum Pœnitentis, prout magis videbitur expedire: atque de tota simul causa sufficienter judicat, quando etiam non repetita confessione, judicat hic, & nunc Pęnitenti non expedire talem pęnitentiam, sed magis expedire aliam: in hac enim commutatione non agitur de peccatis commissis, ob quæ pœnitentia imposita est: neque de justitia, vel injustitia pęnitentiæ, qua imposita est, ut *n. præc.* jam seclusi: sed agitur tantùm de Pœnitentis infirmitâte, difficultate, & quandoque aliquali impotentia ad illam pęnitentiam implendam, ob quam justè commutari potest, vel relaxari. Quare quando Pœnitens secundo Confessario dicit, se non posse, vel difficulter posse implere pœnitentiam: imò, quando ipse Confessarius advertit Pœnitentem aliquas pœnitentias non implevisse, nec facilè impleturum, eo etiam non petente, poterit eum alleviare, ac disponere de eo, prout magis expedire in Domino videbitur: vel ob eam solùm causam, ut faciliretur usus tanti, tamque necessarii Sacramenti. Neque refert etiam, quòd prior pœnitentia esset data, non solùm in vindictam, & satisfactionem pro peccatis, sed etiam in medicinam, ac præservationem in futurum, dummodò similiter medicinalis alia pœnitentia imponatur juxta præsentem statum Pœnitentis. Nam eo ipso, quòd prior pœnitentia facta est ipsi difficilis, vel incommoda valde ratione suæ infirmitatis, vel fragilitatis: jam cessavit esse medicinalis simpliciter, & noxia, vel periculosa facta censeri debet, prout optimè discurrit Marchant. Tribun. *p. 1. tr. 4. tit. 7. q. 6.* quem, si placet, vide.

CAPUT V.

De Absolutione Sacramentali.

QUÆSTIO I.

Qua forma Absolutionis consueta, sufficiens, necessaria, & præcisè essentialis?

SUMMARIUM.

590 *Declaratur forma absolutionis consueta.*
591 & 592. *Qua verba, vel forma sit sufficiens, & necessaria sub mortali?*
593 *Qualiter facienda absolutio à censuris?*
594 Usque ad n. 597. *Forma essentialis consistit in his verbis:* absolvo te,
597 & 598. *Formaliter sumptis.*
599 *Sufficit, si proferatur etiam modo imperativo,*
600 & 601. *Non verò prolata modo optativo.*
602 *Quis sit sensus hujus formæ generalis?*
603 *Quis proprius, & principalis?* &
604 *Quis adæquatus?* & 605. *Quis effectus?*

§. I. *Forma consueta*

QUam Clemens VIII. probavit, atque, ut omnes usurpent, suadet Paulus V. ideòque omnibus memoriter tenenda, est hæc 590

§. *Misereatur tui Omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam* (Deinde elevata manu adversùs Pœnitentem) *Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum tuorum, tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus. Dominus noster JESUS Christus te absolvat: & ego authoritate ipsius absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis* (hæc particula omittenda pro Sæcularibus) *& interdicti, in quantum possum, & tu indiges. Deinde ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Passio Domini nostri JESU Christi, & merita Beatissimæ V. MARIÆ, & omnium Sanctorum: & quidquid boni feceris, vel mali sustinueris, sit tibi in remedium peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.* Certum autem est, hanc totam formam, quoad orationes prævias, & subsequentes ipsam absolutionem, (quæ secundùm Concilium Tridentinum utiliter adduntur) non esse de necessitate aliqua Sacramenti, vel præcepti, ideòque ex causa rationabili, immo (secluso scandalo, vel contemptu) etiam sine causa, absque peccato omitti posse. Videndum ergo ulteriùs, quænam ex hac consueta forma sit sufficiens, necessaria, essentialis?

Rituale Romanum dicit: in confessionibus frequentioribus, vel brevioribus, omitti potest *Misereatur* &c. & satis erit dicere: *Dominus noster JESUS Christus*, usque ad illud: *Passio Domini nostri &c.* Imò sufficit solùm dicere: *Ego te absolvo à peccatis tuis.* Sà v. *absolutio n. 1.* Tamb. *opusc. de Conf. l. 3 c. 1.* Lug. *d. 13. sect. 3.* dicit, eas preces dici ex libera consuetudine. Quoad reliqua placet judicium Laym. *l. 5. tr. 6. c. 3.* Invocatio SS. Trinitatis, signumque Crucis addi debet ex consuetudine Ecclesiæ. Namque omnia Sacramenta cum hoc salutari signo administrari testatur D. August. *tr. 118. in Joan.* Chrysost. *hom. 13. in epist. Philipp.* Deniq; & manus elevatio, & capitis denudatio inter absolvendum omitti non debet, ubi hæc in consuetudine sunt: quamvis Emman. Sà *cit.* non approbet denudationem capitis, eò quòd eo signo omisso facilè advertit possit, quando Confessarius non absolveret Pœnitentem indispositum: sed eam defendit Tanner. *hic q. 9.* In praxi ergo

§. II. *Forma sufficiens, & necessaria.*

FOrma *absolutionis sufficiens*, & in necessitate, vel periculo Pœnitentis, aut Confessarii: Item quando confessiones breves sunt, aut magnus Confitentium concursus, etiam omninò licita sunt sola hæc verba: *Ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.* Vel si periculum timeatur censuræ, dic: *Ego te absolvo à censuris*, deinde: *à peccatis tuis, in nomine &c* Ego doctorum virorum exemplum secutus, in ejusmodi festinandi occasione soleo uti hac formula, *quod minus injunxi, suppleat amarissima Passio Domini nostri JESU Christi, cujus auctoritate ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen:* deinde dato signo recedendi cum *vade in Pace:* uno Pœnitente sensim recedente, vix unquam omitto dicere illam precatiunculam: Passio Domini nostri JESU Christi, &c. eò quòd magnorum Doctorum 591

Sententia per verba eleventur omnia opera Pęnitenćis in satisfactionem Sacramentalem, atque ob eam causam possit minor imponi pęnitentia à Confessario, de quo vide dicta *e. præced. q. 2.*

592 III. Eadem verba: *Ego te absolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen*: sunt etiam forma necessaria ex institutione, & communi usu Ecclesiæ. Et singulariter illa verba: *à peccatis tuis*, esse de necessitate præcepti graviter obligantis omnium opinione restatur Tannerus *disp. 6. q. 1. dub. 2. n. 39.* Idque apertè indicare videtur Concilium Tridentinum *sess. 14. c. 3.* ubi dicit; formam hujus Sacramenti in illis Ministri verbis positam esse: *Ego te absolvo:* addit particulam *&c.* ut significaret, se noluisse definire illam quæstionem, an verba illa: *à peccatis tuis &c.* sint de essentia formæ; attamen non debere omitti, sed ad integritatem, & magis explicitam sententiam debere addi etiam reliqua verba. Unde eum, qui ea verba ex mera libertate temerè omittit, meritò peccati mortalis condemnant post alios Tannerus *cit.* Gobat. *n. 150.* & noster Marchant. Tribun. *1. p. tr. 6. tit. 2. q. 2.* Ratio est: tum quia talis Confessarius contra omnem consuetudinem, imò præceptum Ecclesiæ ageret: nam si ex indeliberatione, præcipitantia, festinatione fieret, communiter excusant DD. tum, quia sine necessitate, & contra justissimam voluntatem Pęnitentis exponeret Sacramentum certè probabili periculo nullitatis: quandoquidem illa verba, *à peccatis tuis* esse de essentia formæ absolutionis, docent gravissimi DD. Durandus, Petrus Sotus, Paludanus, Major, Gabriel, Basilius Martino, apud Dianam mox citandum *§. seq.* Et sanè valdè rationabiliter: eò quòd illa duo verba, *absolvo te*, etiam dum pronuntiantur in confessionali super præsentem Pœnitentem modò confessum, adhuc sint indifferentia ad significandam absolutionem, vel à peccatis, vel à censuris: forma autem absolutionis debet determinatè significare absolutionem à peccatis, quia non plùs efficit, quàm quod determinatè significat: Et quid si alicui sola venialia confesso, sed occultis mortalibus obstricto, præcisè dicas, *absolvo te?* nonnè verba ista ex modo significandi videbuntur referri ad sola venialia confessa, & non ad mortalia oblita? quod vides, quàm periculosum esset, moribundo præsertim (verùm huic utrique absurdo, & periculo occurritur, si Sacerdos proferret illa verba: *absolvo te*, cum intentione absolvendi *ab omnibus, à quibus potest, & debet*, quam intentionem certè habere debet, & habet omnis prudens Confessarius,) & nonnè vides, quam securiùs addas: *à peccatis tuis?* Caveant ergo sciolì, qui, ut ostendant se doctos, & aliquid legisse, vel didicisse in scholis, superciliosè dicunt: *absolvo te*, non dignati addere saltem reliqua verba: hi deriduló rogandi essent, ut amore Dei dignentur cum Concilio Tridentino addere, saltem unicum *&c.*

593 IV. Absolutio à censuris plerumque innoxiè omittitur in Germania, quippè in qua à sæcularibus plebeis contrahitur longè rarissimè, & utique absolutio à suspensione omittenda est, quando Pęnitens est Laicus, imò aliquando Clericus Minoribus initiatus, hac enim ætate Laici obeunt omnia officia Ministrorum, uti observat Gobat *num.* 164. Et quidem quando Pœnitens absolvendus est à censura, excommunicatione v. g. pro solo foro interno conscientiæ sufficiet proferre solùm ista verba formæ præscriptæ: *Absolvo te à vinculo, excommunicationis*: quando autem absolvendus pro foro externo etiam à Confessario ex delegatione aut summi Pontificis, ut Regulares Mendicantes, aut in casu particulari ex delegatione Episcopi, speciales formulæ præscriptæ in Rituali usurpandæ sunt ex magna decentia saltem. Ab excommunicatione sic: *Dominus noster JESUS Christus te absolvat, & Ego auctoritate summi Pontificis Domini nostri Papæ* N. (vel Episcopi) *mihi concessa, absolvo te à vinculo excommunicationis, quam incurristi*, (aut incurrisse declaratus es: aut si quam incurristi: nimirùm in dubio, ad cautelam) *propter tale factum, vel causam* N. *& restituo te communioni, & unitati fidelium, in nomine &c.* A suspensione, *Absolvo te à vinculo suspensionis, quam propter tale factum, vel causam incurristi* (seu incurrisse declaratus es) *in nomine Patris &c.* Ab Irregularitate, post absolutionem à Censuris additur: *Eadem auctoritate dispenso tecum in irregularitate, quam ob talem causam incurristi N. & habilem reddo, & restituo exercitiis Ordinum, & Officiorum tuorum, in nomine Patris &c.*

§. III. *Forma præcisè essentialis*

594 I. S*Acramenti pœnitentiæ* consistit in his tantùm verbis: *Ego te absolvo:* vel *absolvo te*. Ita Communissima Doctorum: mei omnes, & quadraginta quatuor recitati à Diana *p. 11. tract. 6. resol. 11.* atque certissimum asserit Suar. *de Censuris disp. 10. sect. 2.* Et sumitur satis manifestè ex Conciliis Florentino *in Decreto Unionis*, & Tridentino *sess. 14. c. 3.* utroque asserente, formam Sacramenti pęnitentiæ consistere in illis verbis Sacerdotis: *Absolvo te: Ego te absolvo*, &c sine dubio volens exprimere totam formam essentialem, & nihil certò essentiale involvere obscura particula *&c.* sed solùm verba aliqua esse addenda ex more Ecclesiæ expressioris significationis gratia, ut jam supra dictum. Ratio est: quia forma hujus Sacramenti consistere debet in iis verbis, quibus sufficienter significatur persona judicis, actus judicialis effectus, & persona Rei: sed hæc omnia sufficienter significantur in illis tantùm verbis: *Absolvo te*: vel: *Ego te absolvo*. Nam *Persona judicis* significatur explicitè, per pronomen *Ego*, aut implicitè per ipsum verbum indicativum, *absolvo*. *Actus judicialis, & effectus*, scilicet absolutio animæ à peccatis significatur per ipsum verbum activum *absolvo*: quod, quia profertur super confessionem peccaturum hic, & nunc factam, sufficienter determinatur ad significandam animæ absolutionem à peccatis hic & nunc confessis. Persona Rei explicitè significatur per pronomen Te in accusativo: quod omninò spectat ad essentiam formæ: cùm in verbo *absolvo*, non nisi valdè dubiè contineatur reus: posletque verificari non tantùm de peccatis hujus præsentis, sed etiam absentis.

595 §. Jam vides ly *à peccatis tuis*, jam contineri in verbis, *Absolvo te*. Nam circumstantia personæ hic, & nunc confitentis peccata sua satis determinat, & significat, absolutionem Sacerdotis cadere super peccata illius, licèt id non exprimatur, sicut ex necessitate præcepti exprimi debet, ait Layman *cit. n. 7.* Quare Suarez *cit. sect. 1. n. 7.* eumque secutus Tambur. *Opusc. Expedit. Confess. lib. 2. in fine*, habent pro certo, si tu intendas absolvere à peccatis simul, & censuris moribundum, dicens: *Absolvo te ab omnibus censuris, & peccatis tuis*, evolet autem anima, priusquàm tu dicas: *à peccatis tuis* fore nihilominùs absolutum à peccatis: quia illa verba: *absolvo te*, significant determinatissimè, & efficiunt remissionem peccatorum. De quo raro casu videre potes Gobat *Casu 4. à n. 150.*

596 §. Denique explicita invocatio Sanctissimæ Trinitatis *in nomine Patris &c.* non est de essentia hujus Sacramenti, sicut est de essentia Baptismi. Quia cùm Baptismus sit janua Ecclesiæ, & solennis professio fidei principaliter versanéis circa mysterium altissimum SS. Trinitatis, congruum erat, ut exprimeretur in ejus forma. In Sacramento autem pęnitentiæ non profitetur pęnitens fidem, sed supponit jam professam.

597 II. Forma essentialis absolutionis consistit in dictis verbis, *Absolvo te*, formaliter tantùm sumptis, quoad prædictam significationem Sacramentalem in iis sufficienter fundatam: non autem materialiter sumptis quoad sonum vocis: neque ea verba materialiter sumpta sunt de essentia formæ, & Sacramenti pęnitentiæ, seu non sunt necessaria necessitate Sacramenti, secundùm omnes, cùm eadem Significatio Sacramentalis æquè bene possit fundari in aliis verbis synonimis, & æquipollentibus eundem sensum, & significationem facientibus, cujusmodi sunt omnia verba, & locutiones, quibus sufficienter exprimitur actus judicialis absolutionis, ac quibus Sacerdos significat absolutionem illam per modum sententiæ à se prolatam in hunc Pęnitentem, tanquam reum peccata sua confessum. Quare valida est forma: *Solvo te: remitto tibi:* Quæ duo verba expresfè habentur in scriptura: *Quodcunque solveritis, &c.* Item: *condono tibi peccata tua; libero te à peccatis tuis: impendo tibi absolutionem Sacramentalem &c.* & his similia.

598 § *Mundo te à peccatis tuis:* non videtur esse forma sufficiens hujus Sacramenti, quia iis verbis non significatur sententia judicialis, nisi valdè impropriè: certè non significat magis, & specialiùs mundationem animæ à peccatis per Sacramentum Pęnitentiæ, quàm Baptismi: saltem est forma maximè dubia: ideòque ea utens utique peccaret mortaliter, quia exponeret Sacramentum manifesto periculo nullitatis.

599 III. Neque requiritur ad essentiam hujus formæ, ut proferatur in modo indicativo *absolvo te, &c.* sed omninò etiam sufficit modo imperativo, & alio, quo sufficienter significatur, & exprimitur actus judicialis absolutionis: v. g. *absolvaris à me: sis absolutus: jubeo, placet, te esse absolutum: vade absolutus: vade liber, vade in pace:* & quicunque similis modus, quo Judex etiam in foro externo sententiam profert. Omnibus enim ejusmodi modis semper se gerit Sacerdos, ut Judex: nec mutatur sensus, & significatio essentialis formæ, sed accidentaliter, & grammaticaliter tantùm.

600 §. At verò non sufficit, sed invalida est absolutio prolata in modo optativo, & forma deprecationis tantùm: verb. gr. *Absolvat te DEUS: Solvat te Christus: DEUS*

remit.

remittat tibi peccata tua, &c. Ratio ex dictis patet: Quia hoc Sacramentum exercetur per modum judicii, ut definit Trid. *ſeſſ*. 14. *c*. 5. quo ſcilicet Sacerdos, cognita cauſa fert ſententiam auctoritativè, tanquam propria auctoritate ad hoc habita, & collata à Chriſto: ideòque forma abſolutionis Sacramentalis eſſentialiter debet importare ſententiam Confeſſarii per ſe auctoritativè abſolventis: ſed huic ſenſui omninò repugnat forma deprecatoria, vel impetratoria: ſed enim non verè diceretur abſolvere ipſe Sacerdos, ſed tantùm poſtulare abſolutionem ab alio, Deo, vel Chriſto dandam: adeòque ipſe non perſonam Judicis, ſed potiùs Advocati ageret, Chriſtus autem dixit: *Quorum remiſeritis*: Non *pro quibus oraveritis*: alioquin ſufficientiſſima jam haberetur forma in preculis præmiſſis illis. Miſereatur &c. & Indulgentiam &c.

601 IV. Eadem tamen ipſa verba: *Abſolvo te*, materialiter ſumpta ſunt neceſſaria neceſſitate præcepti, ſeu, ut alii loquuntur, neceſſitate Miniſtri, ſecundùm communem Doctorum. Hæc enim forma expreſsè præſcribitur in Conciliis Florentino, & Tridentino, roboratur totius Eccleſiæ conſuetudine, & uſu, & colligitur ex ipſa Scriptura. Quamvis enim Chriſtus non præſcripſerit hanc determinatam formam materialem verborum, ſed æquè dixerit: *Quorum remiſeritis*: ac *quodcunque ſolveris*: attamen Eccleſia rationabiliſſimè determinavit verbum *abſolvo*: potiùs, quàm *remitto*. Quia nimirùm, ut ſæpè dictum, Sacerdos in hoc Sacramento gerit ſe ut Judex: atqui ſoli Judici, ſecundùm proprium uſum loquendi, proprium eſt *abſolvere*: *Remittere* autem competit etiam aliis, utpotè creditoribus, & injuriatis quibuſvis: atqui quilibet Miniſter in adminiſtratione Sacramenti debet ſervare communem uſum, & conſuetudinem Eccleſiæ ſuæ: ergo illa forma materialiter ſumpta, eſt neceſſaria neceſſitate *Miniſtri*, ſeu præcepti; adeò ut peccaret graviter Sacerdos, ſcienter ex mera libertate utens alia verborum forma quantumvis æquipollente.

§. Attamen retento verbo, *abſolvo*: accidentalis mutatio, vel additio, valida, & in caſu neceſſitatis etiam licita eſſe poteſt. Ut, ſi quis ſimul plures abſolvens dicat: *Ego te abſolvo*. Valida item, vix tamen licita, eſſet forma: ſi quis reverentiæ cauſa dicat Magnati, vel Regi: *Abſolvo* Dominationem veſtram, Majeſtatem veſtram, &c. Vaſquez, alii communiter.

§. IV. *Forma hujus Eſſentialis quis ſenſus?*

602 I. Senſus generalis aggregatus, & adæquatus ſufficiens hujus formæ, quo à Sacerdote profiteri poteſt, eſt hic: *Ego te abſolvo, ac libero ab omni vinculo peccatorum tuorum.* Sive illud ſit *primo*: reatus culpæ mortalis, vel venialis peccatorum, quæ in confeſſione explicaſti: ſive 2. ſint peccata omiſſa, quæ explicare non potuiſti, vel non debuiſti, quæ tamen ritè diſpoſitus actualiter, vel virtualiter animo deteſtaris: ſive 3. ſit reatus, vel obligatio pœnæ temporalis, quæ tamen non ſemper tota per hoc Sacramentum remittitur, ſed ſecundùm diſpoſitionem Pœnitentis, & opera ejus ſatisfactoria, & ſpeciatim pro pœnitentia impoſita, & virtute clavium elevata: Sive 4. ſint peccatorum reliquiæ, id eſt, vitioſæ affectiones, & malæ inclinationes, quæ per gratiam ſanctificantem Sacramento collatam ſanantur: ſive denique ſit obligatio confitendi in eo, qui anteà per contritionem, vel amorem Dei ſuper omnia peccato mortali liberatus, & ſanctificatus eſt. Ita poſt alios Layman c. 3. *n*. 8. Hoc enim generali, & aggregato ſenſu, omni ferè eventu verificabitur forma abſolutionis, adeò etiam, ut ſi quis in confeſſione generali proferat ſola peccata, à quibus anteà ritè abſolutus fuerat, vix tamen accidit, ut non interim aliquod peccati vinculum retineat, à quo per novam abſolutionem liberetur, liberandus quoque à quovis alio, etiam actualium culparum, ſi adhuc adeſſet, ut ſapienter obſervavit Navarrus apud Layman *eodem n. 6. à medio*. Verùm ſenſus proprius, ac principalis ejus ſacræ formæ nobis aſſignandus, & tuendus eſt. Itaque

603 II. Senſus proprius, & principalis hujus formæ eſt remiſſio culparum, ſeu ipſius culpæ. *Omnes*. Nam hi termini: *abſolvo te à peccatis tuis*: ex vi inſtitutionis divinæ, primariò, & directè important abſolutionem animæ à culpa. Quare in primis falſus eſt ſenſus Magiſtri: *Ego te abſolvo*: id eſt, ego te abſolutum oſtendo, vel declaro. Hunc enim ſenſum anathemate damnat Conc. Trid. *Seſſ. 14. Can. 9. Si quis dixerit abſolutionem Sacramentalem Sacerdotis non eſſe actum judicialem, ſed nudum miniſterium pronuntiandi, & declarandi dimiſſa eſſe peccata, &c. anathema ſit*. Etenim Chriſtus dixit Sacerdotibus: *Quorum remiſeritis peccata*: non: quorum oſtenderitis peccata eſſe remiſſa. Deinde falſus eſt ſenſus Richardi, & Hugonis Victoris. *Ego te abſolvo à pœna æterna, & temporali peccatis debita.* Chriſtus enim non dixit: *Quorum remiſeritis pœnam*: ſed *peccata*. Et certè reatus pœnæ æternæ non manet, niſi propter culpam mortalem: nec remittitur niſi remiſſa culpa: ergo non tantùm pœna, ſed etiam culpa mortalis remitti debet per hoc Sacramentum. Denique nec ſenſus primarius, & univerſalis eſt: *Ego te abſolvo à debito, & obligatione confitendi peccata tua*: Quod ſcilicet, ipſo Deo peccata homini remittente, remaneat tamen obligatio eadem confitendi, à quo obligatione ſine dubio liberat legitimè confeſſum ritè abſolvens Sacerdos; nam forma hujus Sacramenti ſignificativè, & validè cadit ſuper peccata venialia, ubi tamen nulla eſt obligatio, nec conſequenter ſignificari poteſt abſolutio ab obligatione confitendi: atque inde ſequeretur, hoc Sacramento per ſe non cauſari gratiam ſanctificantem, cùm ad ſignificandam abſolutionem ab obligatione confitendi, nulla requiratur gratia ſanctificans, ſed ſolùm ad abſolutionem à peccato, & culpa.

III. Senſus proprius adæquatus hujus formæ eſt: *Poteſtate mihi commiſſa mediante Sacramento per ſe collativo gratiæ juſtificantis, ſeu remiſſiva peccatorum, remitto tibi peccata tua, ſaltem quantum eſt ex parte gratiæ, aut ipſius Miniſtri, vel Sacramenti.* Hoc enim triplici *in quantum* addito neceſſariò ſemper verificabitur forma in omni excogitabili caſu, vel eventu. Percurro breviter. 1. Verbalis, veriſſimus, & propriiſſimus eſt ſenſus; *Abſolvo te à peccatis tuis*, quando confitens peccata ſua mortalia, cum ſola, ſed vera ſupernaturali attritione abſolvitur. Tunc enim verè, & actu remittuntur ei peccata aliàs non remiſſa, nec confeſſa: unàque cum peccatis ſimul liberatur ab obligatione ea confitendi ulteriùs. 2. Verus adhuc eſt ſenſus: *abſolvo te à peccatis tuis*: quando confitentis jam peccata remiſſa ſunt per contritionem perfectam, vel amorem Dei ſuper omnia nimirùm: *quantum eſt ex parte gratiæ*: & ſpecialiter: *quatenùs adhuc retenta ſunt* quoad obligationem ea confitendi. Senſus enim erit: Confero tibi gratiam per ſe remiſſivam peccatorum tuorum, ſi adhuc adeſſent: ſimulque libero te ab obligatione ea denuò confitendi. Tenetur enim peccator, non tantùm juſtificari coram Deo, ſed etiam coram hoc tribunali Sacramentali, juxta illud Chriſti. *Quorum retinueritis peccata, retenta ſunt*: Cenſentur autem peccata adhuc à Sacerdotibus retenta, quamdiù ab eis non remiſſa ſunt. Veriſſimè ergo dicit Sacerdos: *Abſolvo te à peccatis tuis*: ſenſu prædicto. Unde in nova lege, Contritio, vel Amòr Dei ſuper omnia, juſtificat quidem, ſed non niſi cum voto Sacramenti, & onere eadem ſubjiciendi clavibus, juxta dicta c. 2. *q*. 1. 3. Adhuc verus eſt ſenſus: *Abſolvo te à peccatis tuis*: Quando confitentis peccata etiam jam legitimè confeſſa, & remiſſa ſunt: nimirùm iterùm, *quantum eſt ex parte gratiæ*. Senſus enim veriſſimus eſt: Confero tibi gratiam ſanctificantem per ſe remiſſivam peccatorum tuorum, ſi adeſſent, quia ea demum clavibus ſubmittis. De hoc, vide latiùs dicta *cap. 1. Sect. 4. à num. 48. Qualiter peccata ſemel legitimè confeſſa, ſint materia ſufficiens Sacramenti pœnitentiæ?* 4. Adhuc vera eſt forma; *Abſolvo te à peccatis tuis*: quando fictè confitentis peccata nullo modo remittuntur, neque gratia confertur: nimirum: *quantùm eſt ex parte Sacramenti, vel Miniſtri*: Senſus enim ſic reſtrictus eſt (ex natura rei, vel ſaltem ex intentione Sacerdotis, quandoque fictionem agnoſcentis, de quo alibi) *Ego te abſolvo à peccatis*: confero tibi totum, quod eſt collativum gratiæ, & remiſſivum peccatorum, ita ut ex parte Sacramenti, & Miniſtri nihil deſit, quominùs Sacramentum valeat, & peccata tua remittantur, niſi fortè ex parte tua; & tunc, ſi reipſa non abſolvaris, *perditio tua ex te*. Quemadmodùm enim donans verè dicit: dono tibi hunc librum v. g. quia, quantùm eſt ex parte ſua, & ipſius actus ſui verè transfert illam rem in alium: etſi alter per ſuam non acceptationem ponat obicem translationi, maneatque expers dominii, & juris poſſidendi, & utendi eo libro: Sic intellige in propoſito: & vide dicenda c. 6. *Sect. 3. q. 3 Quomodo Confeſſarius teneatur abſolvere diſpoſitum, & non alium?* 604

IV. Effectus ergo hujus formæ, & Sacramenti Pœnitentiæ (ſicut & contritionis perfectæ, &c.) Primarius, & directè ſignificatus eſt: 1. Infuſio gratiæ ſanctificantis. 2. Remiſſio peccatorum perfecta, ſic, ut nunquam redeant. 3. Secundarius autem effectus, & quaſi indirectè ſignificatus, eſt remiſſio pœnæ, & commutatio pœnæ æternæ in temporalem, & pœnæ temporalis majoris in minorem, &c. 4. Reviviſcentia omnium meritorum per peccatum mortale mortificatorum: de quibus omnibus ex profeſſo ſatis dixi cap. 2. q. 4. per totam. Relege, ſi placet. 605

QUÆSTIO II.

Qualiter proferenda est forma Absolutionis?

SUMMARIUM.

607 & 608 *Forma absolutionis necessariò debet esse vocalis.*
609 *Invalida est absolutio data absenti.*
610 & 611 *Quæ censeatur esse præsentia moralis, & sufficiens?*
612 *Quid agendum Confessario, qui absolutionis oblitus ejus primum recordatur, dum pœnitens recedit, vel jam recessit?* Usque ad n. 618.
619 *Absolutio regulariter danda est absolutè.*
620 *Invalida est data sub conditione de future.*
621 *Sub conditione autem de præsenti, vel præterito valet:*
622 *Et ex causa rationabili quandoque sic dari debet.*

ASSERTIO.

606 *Forma absolutionis necessariò debet esse vocalis, seu ore prolata; atque ad pœnitentem præsentem, saltem moraliter directa: atque absoluta, independenter à conditione suspensiva in futurum.*

§. I. *Necessariò debet esse vocalis, &c.*

607 Nimirum absolutio Sacramentalis essentialiter in verbis ore prolatis consistit, adeò ut nec valida, nec licita sit absolutio scripto, vel nutibus data. Communissimè DD. cum *D. Thoma*, *Scoto*, aliis (contra paucos aliter opinantes.) Ratio est: quia hanc formam ita esse institutam à Christo, ut voce tantùm proferatur, constare videtur ex traditione Apostolica, ac perpetua consuetudine, & usu Ecclesiæ, quæ nunquam legitur absolutionem in scripto, vel nutu datam admisisse ut validam, minùs permisisse ut licitam. Certè absolutionem verbalem tantùm clarè exprimunt Concilia generalia. Nam Trident. *Sess.* 14. c. 3. expressè dicit, formam hujus Sacramenti consistere in iis Ministri *VERBIS*: *Ego te absolvo*, &c. Et Florentinum *in Decreto Unionis*, agens de forma hujus Sacramenti, ait, *ESSE VERBA ABSOLUTIONIS*, quæ *PROFERUNTUR* à Sacerdote, dum *DICIT*: *Ego te absolvo*. Nihil refert, quòd confessio in necessitate possit fieri in scripto, quia habet se tantùm ex parte materiæ, in qua non requiritur tam expressa significatio, sicut in forma.

608. §. Contrarium tamen, & absolutionem etiam in scripto datam valere, docuerunt *Medina*, & *Petrus Sotus*, apud Layman *cit* sed meritò reprobantem. Interim tamen, quia res non est omninò definita de fide, in extrema moribundi necessitate, si tu solus, & mutus Sacerdos scribere potens adesses, nonne absolutionem scripto dares sub conditione, *si valeat*? credo, quòd sic. Sanè recens Auctor, Joannes Pontius noster (quem ad manum non habeo) apud Dianam *p.* 11. *tr.* 6. *resol.* 14. opinatur, si homini animam agenti nequeat adesse, nisi Sacerdos mutus, hunc posse, imò teneri absolvere aut nutibus, aut scriptis in charta verbis. Ego intereà, meum judicium suspendo: in casu mihi contingente facturus, quod Deus inspirarit.

§. II. *Ad præsentem pœnitentem directa.*

609 Invalida, & illicita est absolutio data absenti, sive is 1. absens confiteatur, & simul absolvatur absens, puta per litteras, vel per nuntium, sive 2. præsens confiteatur, & absolvatur absens (hæc duo extra controversiam:) sive 3. absens confiteatur, & absolvatur præsens præcisè ratione confessionis, in absentia factæ. Ita communis DD. cum Scoto in 4. d. 17. & cum illo addito, puto negari à nemine. Omnia constant ex Decreto Clementis VIII. Anno 1602. quo in Congregatione Sanctæ, & Generalis Inquisitionis damnavit, & sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, ac summo Pontifici reservata, omninò doceri, & in praxim redigi prohibuit, saltem ut falsam, temerariam, & scandalosam hanc propositionem. *Licere absenti Sacerdoti per litteras, vel per nuntium peccata sacramentaliter confiteri: & ab eodem absente absolutionem accipere.* Atqui ad falsitatem hujus propositionis hypotheticæ copulativæ requiritur: ut utraque pars sit falsa: *& licere absenti confiteri*: sive deinde absens, sive præsens absolvatur: *& licere absentem absolvi*: sive deinde præsens, sive absens confiteatur. Et habes omnes tres partes. Et quamvis ista propositio damnata duas partes habens, quantùm est ex vi verborum posset intelligi in sensu conjuncto, seu copulato, quasi Pontifex tantùm damnet hoc duo simul, quòd quis possit simul, & confiteri absens, & absens absolvi ab absente: attamen debere etiam intelligi in sensu disjuncto, sic, ut Pontifex etiam disjunctivè utrumque damnet, & posse confessionem fieri ab absente, & posse absolvi ab absente, constat ex ipso intento Pontificis. Nam alioquin, qui separatim solùm diceret, confessionem posse fieri, absenti, non fuisset damnatus à Pontifice Clemente: atqui ipse hanc propositionem, vel maximè voluit damnare, de hac enim maximè ejus ætate fuit disputatum contra aliquos, (*Paludanum*, *Petrum Sotum*, *Joann. Medinam* apud Layman, *n.* 9.) ita asserentes, ex eo, quòd aliàs etiam in judiciis rectè feratur sententia in reum absentem, si præsens sisti non possit: absolutio autem se habeat per modum sententiæ judicialis: ergo, &c. Addidit Lugo *d.* 17. *n.* 64. S. Congregationem Officii declarasse, non subsistere interpretationem illam, dicitur enim confessionem posse fieri absenti, dummodò absolutio detur præsenti. Ratio est: quia ex una parte absolutio de rigore formæ, vi particulæ demonstrativæ *Te*, tam necessariò exigit præsentiam confessi absolvendi, ac in consecratione particulæ, *Hoc*, *& hic*, exigunt præsentiam materiæ consecrandæ: ex altera autem parte eadem absolutio secundùm sensum, & praxim Ecclesiæ haud dubiè ex institutione Christi profectam, necessariò refertur ad reum formaliter in interiori conscientiæ foro præsentem, ac se sistentem actuali accusatione, ac confessione sua: secùs est, & nihil tale statutum in judiciis externis. Dixi tamen notanter: *Præcisè ratione confessionis in absentia factæ*. Quòd si enim Pœnitens per litteras, vel internuntium peccata sua absens confessus fuisset modò autem præsens verbis, vel signis sufficientiùs confessionem suam ratificet, significans nimirùm hæc esse sua peccata, se de his dolere, se accusare, & absolutionem petere, utique validè, & in necessitate festinandi, maximè mortis imminente periculo, &c. etiam licitè absolvi poterit à Sacerdote præsente: at non ratione illius confessionis in absentia factæ; sed ratione ratihabitionis, & veræ novæ præsentis confessionis virtualis: ad eundem omninò modum, quo quis chartam, in qua peccata sua anteà absens domi scripsit, nunc Sacerdoti legendam traderet, significans se ea cum dolore confiteri, ac super iis absolvi velle: quod ob causam singularem validè, & licitè fieri posse, jam suprà *c.* 3. *sect.* 2. dictum est. Neque hoc casu obstat Decretum Clementis VIII. quòd solùm loquitur de eo, qui merè absens, & nullo modo præsens confessus est, præcisè ratione confessionis in absentia factæ, ita ut absolutio cadere deberet super ipsam confessionem absentem, quatenus talem.

§. III. *Ad saltem moraliter præsentem, &c.*

Sine dubio enim necessaria non est præsentia omnimoda physica, ut nimirùm Pœnitens absolvendus proximè adgeniculetur, vel assistat sacerdoti; sed sufficit aliqua moralis præsentia: At quænam illa? Placet regula tradita à Thoma Tamburino *l.* 5. *de Sacramentis c.* 2. *n.* 11. Præsentia moralis requisita, ac sufficiens Pœnitenti ad absolutionem sacramentalem, est illa, intra quam solent communi voce, etiam altiori homines cum hominibus loqui, quali nimirùm solet uti judex forensis pronuntians sententiam in Curia contra aliquem reum. Talis enim meritò censetur præsentia propria in hoc Sacramento instituto per modum judicii. Molfesius, Leander, alii apud eundem Tamburinum, etsi non omninò acquiescentem, determinant intra viginti passus: & mihi placet, si adhuc videatur, vel aliquo sensu percipiatur. Bonacina, Leander, & alii absolutè censent, satis esse, si Sacerdos adhuc videat Pœnitentem, aut aliquo sensu percipiat. Hoc tamen generaliter nimis laxè dictum meritò improbat idem Tamburinus *ibidem*. Numquid enim si tuus Pœnitens post confessionem in maximo templo, abeat ad extremam partem longissimè distantem, sic tamen, ut adhuc videre possis, validè illum absolves? Etsi enim hæc præsentia in templo sufficiat ad audiendam Missam, in qua solùm requiritur assistentia moralis; at certè præsentia moralis non erit pro absolutione, quæ majorem propinquitatem requirit, talem scilicet, ut dictum, quæ requiritur in Judice reum præsentem absolvente, vel condemnante, adeòque humano modo eum illo colloquente. 610

Atque ex his collige, quid sentias de illo, qui in conferentia casuum retulit, se pœnitentem fœminam anteà confessam, interim aliqua facultate petita, absolvisse ex Choro, flectentem ad summum Altare, idque approbante posteà aliquo Reverendissimo Pro-Episcopo. Si enim major erat distantia, quàm intra quam soleant homines etiam altiore voce loqui; v. g. longè ultra 20. passus: mihi prorsus dubius, si non certò nullus est valor illius absolutionis. Item collige, quid censere debeas in communi quæstione: an Sacerdos lethaliter vulneratum, vel aliàs moribundum in platea jacentem possit absolvere ex fenestra, ob periculum, ne interim, 611

terim, dum descendat, ille moriatur? Poterit enim sine dubio, si fenestra parùm distet, ea scilicet distantia, qua aliàs cum hominibus communiter, vel altiori voce etiam loquaretur. Unde si paulò longiùs distet, eò altiori voce loquens absolvat, & sub conditione mente concepta, & animo posteà, si supervivat, servatis servandis, absolvendi directè. Item collige, quid sentias de illo, qui moribundum confessum, interlocutionibus aliis distractus, oblitus est absolvere, & abiens jam in platea recordatur, cùm ab ædibus distaret 20. circiter passus se obvertit versùs illam domum, pronuntiavit formulam absolutionis super infirmum directam. Certè non valuit absolutio, quippè directa ad eum, qui non fuit ullo modo moraliter præsens: sicut non valeret, si subitò vocatus ad moribundum jam in extremis constitutum, jam proximus ipsius ædibus, vel intra domus januam pronunties formam, metuens, ne priùs moriatur, quàm ad ipsum pertingas. Leander cum Tamburino &c. Tandem collige, quid agendum Confessario in frequentissimo casu sequenti, quem seorsim explico.

§. *Casus non rarus explicatur.*

612 Contingit non raro, ut Confessarius, audita confessione, nimiùm distractus, aut occupatus circa instructionem, vel admonitionem Pœnitentis, obliviscatur absolutionis; recordetur autem primùm, cùm jam recedit, vel recessit Pœnitens. Quid tunc agat?

613 I. Si quidem ita longè recessit, ut planè sit extra conspectum, & sensum Confessarii, ut omninò physice, & moraliter absens censeatur, non poterit ampliùs è confessionali absolvi: propter decretum, & rationem datam N. II. Quid ulteriùs agendum? dicam inferiùs n. 4.

614 II. Si verò Pœnitens adhuc sit verè moraliter præsens juxta dicta N. III. utpotè intra non multos passus intra conspectum, vel sensum aliquem Confessarii, & incommodum sit, illum revocare, vel adire, omnino poterit, & validè, & licitè absolvi: juxta communem DD. non enim sic absolvitur, ut absens, sed ut præsens moraliter, & corpore, & animo; nam habet jus ad absolutionem, quam credit, se jam accepisse, etsi de ea accipienda ampliùs non cogitet, & censetur tamdiu servare intentionem virtualem, vel interpretativam accipiendi absolutionem, usque dum eam recipiat: quòd si enim sciret Pœnitens, se non esse absolutum, utique rediret, & absolutionem peteret: neque voluntas prior revocata est, sed tantùm cessavit ob falsam existimationem se jam esse absolutum: neque verum est, illum, qui putat se esse absolutum, amittere desiderium absolutionis: quis enim credat amitti ab illo, qui putaret, essentiam absolutionis consistere in illis verbis: Misereatur &c. indulgentiam &c. Ego te absolvo ab omni vinculo excommunicationis? &c. Ita contra Suarez, Vasquez, Filliucium, aliosque cum Coninch. aliis Lugo *hic d.*22. *sect.*3. *n.* 52. Gob. *n.* 289.

615 III. Quòd si tamen Pœnitens eo casu posset commodè revocari ad confessionale, omnium consensu consultissimum erit revocare, ac debere revocari, rectè docent Reginaldus in praxi *l.*8. *n.*32. aliique *citati*. Gob. *ibidem n.*288. sic habet: Ego sine scrupulo absolverem illum, qui est adhuc inter cancellos confessionalis, nec arbitrarer esse necessario jubendum iterum flectere, tametsi tutiora secutus, aliquoties jusserim. At jam distantem decem, vel viginti passibus, revocarem ad me, si sine notabili incommodo fieri possit, uti potest, quando vix quisquam præter pœnitentem existit in templo, & mihi non esset perspectum, esse innocentem animam. Etsi illum videre nequirem, attamen prudenter credens esse adhuc in templo non procul à me, sequerer in his circumstantiis doctrinam Bonacinæ viri sanè prudentis: etenim necesse nullo modo est oculis usurpare illum, cui peccata dimittis. Hæc Gob. sanè practicè, & prudenter. Docet autem Bonacina *hic d.*6. *q.*7. *propositione* 6. absolutè posse absolvi, qui nondùm recessit è conspectu Confessarii, *seu quando non est ita remotus, ut non dubitet Confessarius de ejus præsentia*: utpotè certo sciens esse adhuc intra paucos passus, v. g. eluctantem inter confertam, & comprimentem turbam volentium confiteri. Quare multò minùs scrupulus habendus Confessario, quando more solito absolvit, sed interim Pœnitens (ut sæpe solent rustici, ac pueri) statim, audita & accepta pœnitentia, eripuit se ex confessionali: non enim tantillo tempore potuit excedere præsentiam moralem.

616 IV. Quando tandem tuus Pœnitens omninò excessit præsentiam moralem, aut tu oblitus absolutionis recordaris, primò post aliquot horas, sitque tibi tuus pœnitens tunc iterùm præsens, tutissimè ages, si eandide fassus tuam oblivionem, dicas te jam velle illi impertiri absolutionem, si velit, absolutè tamen non est necesse eum sic monere; sed simpliciter potes absolvere, quippè virtualiter adhuc retinentem voluntatem percipiendi absolutionem sibi debitam, ut paulò antè ostensum est. Coninch. Lugo, Gob. *ll. cc.* Quare rectè fecit Sacerdos quidam oblitus absolutionem dare Pœnitenti, ob ejus extraordinariam quæstionem, posteà intra Sacrum, eundem communicaturus, opportunè, recordatus, dum porrigit hostiam dixit priùs: *Ego te absolvo à peccatis tuis, &c.* & mox *Corpus Domini*. Idipsum per se loquendo, posset fieri post quatuor, vel sex dies, si tunc rursùs incideres in talem Pœnitentem, nisi fortè rationabiliter timeres, ne is interim incidisset in aliquod peccatum mortale. Tunc enim deberes monere non solùm de oblita priùs absolutione, sed etiam de novo dolore eliciendo, & confessione facienda, per se loquendo, si nullum ex ea monitione incommodum timeas. Verùm, quia plerumque talis monitio accidit pergravis hujusmodi hominibus, non sine offensa, periculo scandali, aut saltem malè sentiendi, & loquendi de tali Confessario; ideò plerumque omissa tali admonitione, res tota DEO commendanda est. Certè eam monitionem omittendam esse, quando timetur scandalum, aut grave detrimentum proprium, vel alterius, cum Suarez, Vasquez, & communi testatur Lugo *cit. n.*57. aut gravis offensio Pœnitentis, Coninch. Bonacina *citati* alii.

§. Denique sermo tantùm fuit de absolutione à peccatis. 617
Nam quando oblitus es absolvere ab excommunicatione, aliave censura illum, quem poteras, & debebas absolvere, absolvas etiam procul distantem, vel omnino absentem, quia absolutio à censura non exigit præsentiam absolvendi: ac proinde, si nequibas tunc absolvere, posteà petita, & accepta potestate à Superiore, absolves absentem. Ex communi Suar. *d.*32. *sect.*6. Lugo *d.*22. *sect.*3. *n.*51. & alii.

§. IV. *Atque absoluta, independenter à conditione suspensiva in futurum.*

Regulariter absolutio danda est absolutè: invalida est 618
data sub conditione de futuro: sub conditione autem de præsenti, vel præterito valet, & ex causa licet, ac quandoque expedit, imò & necessaria est. Communissima, ut patebit.

I. *Regulariter danda est absolutè.* Omnes. Ratio est: 619
aut enim judicium Confessarii de dispositione Pœnitentis certum est, aut probabile, aut dubium: si certum, aut probabile, sine dubio absolutè danda est absolutio: si dubium, judicandum erit in favorem Rei, & adhuc absolutè danda absolutio. Quia in dubio melior est conditio possidentis. Et in dubiis tutior est pars eligenda: Pœnitens autem, facta confessione acquirit, & possidet jus ad absolutionem (quo in dubio spoliandus non est) quamdiù non constat esse indispositum. Et tutius est ipsum absolvi, quàm non absolvi: ergo in ejusdem favorem se resolvere, & judicare debet Judex Sacramentalis, reumque absolvere, sicut alius Judex in judicio externo. Quòd si Confessarius se non resolvens dubius maneat de dispositione Pœnitentis, & licita absolutione, eo statu utique non poterit licitè absolvere absolutè, sed ex defectu sui, non Pœnitentis.

II. *Invalida est absolutio data sub conditione de futu-* 620
ro v. g. Absolvo te, *si restitues, si talem occasionem peccandi dimittes: si concubinam intra tot dies dimiseris &c.* Omnes. Ratio est: quia ad hoc, ut absolutio valeat, debent omnia requisita adesse in instanti ultimo saltem prolationis verborum; (Sacramenta enim per modum causarum naturalium statim causant totum effectum, quem possunt, neque ullo modo est in potestate Sacerdotis suspendere effectus Sacramenti in futurum,) at conditio de futuro nondùm existit in prolatione verborum, quando Sacramentum deberet causare suum effectum; ut supponitur: ergo tunc Sacramentum nullum est, & manebit nullum in æternum. Vide de hoc generatim dicta in prima parte *c.*2. *à n.*128.

III. *Sub conditione autem de præsenti, vel præterito* 621
valet: v. g. absolvo te: *si verè doles: si vis restituere, offensam dimittere, occasionem vitare &c.* aut: *si jam restituisti, inimico reconciliatus es, si concubinam tandem ejecisti &c.* Omnes. Ratio est: quia absolutio data sub conditione de præsenti, vel præterito, conditione subsistente transit in absolutam, eamque infert hoc modo v. g. (absolvo te, si verè doles: sed verè doles: ergo vere te absolvo) atqui absolutio data absolutè Pœnitenti disposito sine dubio valet, atque ordinariè necessaria est: ergo &c.

IV. *Et ex causa licet, & quandoque expedit, imò &* 622
necessaria est. Per accidens ergo, & ex rationabili causa tantùm licitè datur absolutio sub conditione de præsenti, vel præterito: pro quo REGULA communis est: Absolutio sub conditione impendi licitè potest, & debet, quotiescunque, si omninò non daretur, damnum immineret animæ; & si absolutè daretur, nullitas, & irreverentia Sacramenti timeretur

utpotè quando Confessarius ex parte sua prudenter dubitat: 1. an Pęnitens sit rectè dispositus quoad dolorem, propositum &c. juxta dicta suo loco. 2. An habeat materiam sufficientem in pueris rudibus, utpotè an talis sit præditus sufficienti usu rationis, an verè peccaverit, necne? Item quando Pęnitens adfert sola dubia peccata in materia mortali, nec ullum certum explicare potest: quæ omnia patent ex anteà dictis. 3. An Pęnitens adhuc vivat, vel jam expiraverit? 4. Quando ipse Confessarius dubitat, an hunc Pęnitentem absolverit necne? de quo mox q. seq. item an habeat jurisdictionem in hunc Pęnitentem, vel in ejus peccata? de quo cap. seq. ubi de jurisdictione dubia. Ratio est: quia cùm Sacramentum sit institutum ad bonum, & salutem animæ, debet applicari omni possibili modo, quo potest, sine irreverentia Sacramenti: at in ejusmodi casibus sub conditione applicatum omninò potest proficere ad bonum, ac salutem animæ, & sic non exponitur irreverentiæ, quia conditio opposita periculum nullitatis excludit: ergo &c. Ubi valde notandum, absolutionem licitè dari posse, & debere sub conditione, non ratione dubii præcisè, cùm illud plerumque possit, & debeat resolvi in favorem Pęnitentis, ut suprà N. I. dictum; sed ratione perplexitatis de peccato ex utraque parte. Ex una scilicet parte timet Sacerdos periculum nullitatis Sacramenti: ex altera verò parte timet periculum salutis animæ Pęnitentis: utrumque evitat absolutionem dando sub conditione. Cæterùm quamvis consultum sit, ut in ejusmodi verbis exprimatur conditio. *Si es dispositus, si es capax, si adhuc vivis, si non es absolutus, si possum, &c.* aut universaliter, in quantum possum, & tu indiges: attamen in rigore sufficere, si mente retineatur, & concipiatur, docent DD. communiter cum Diana *p. 10. tr. 11. resol. 55.* addit Gob. *nu.* 292. Cùm quilibet Confessarius incipiat excipere confessiones cum intentione saltem virtuali, & implicita faciendi id, quod facit Ecclesia, seu quod Christus instituit: Ecclesia autem vult, & Christus statuit, ut in talibus casibus fiat absolutio sub conditione: ideò in talibus casibus sub conditione implicita, aut virtuali absolvit quilibet non sceleratissimus Confessarius, etsi nec mente expressè cogitet de conditione, quia omnis probus habet intentionem satisfaciendi intentioni Christi, & Ecclesiæ. Sic ille. Quæ doctrina, sicut post factum, Sacerdoti scrupulum eximere potest; ita in facto, & praxi consulendam non censeo.

QUÆSTIO III.

Quando Absolutio danda? quando repetenda? (*specialiter respectu excommunicati, & moribundi.*)

SUMMARIUM.

623 Usque ad n. 627. *Absolutio quando danda?*
627 Usque ad n. 632. *Quando repetenda?*
632 *Mortaliter peccat absolvens excommunicatum à peccatis, non præmissa absolutione à censura.*
633 *Valet tamen talis absolutio utrinque bona fide facta.*
634 & 635. *Et talis Pœnitens etiam absolutus manet ab ipsa excommunicatione, si Confessarius fuerit potens ab eo absolvere.*
636 *Validè, & licitè absolvitur moribundus loquela, & sensibus destitutus, si dat signa doloris, & confessionis*
637 & 738. *Ad absolutionem petendam directa;*
639 *Etiam quando ea dedit Sacerdote adhuc absente, coram aliis, etiam uno posteà testante.*
640 *Et quidem absolute, si signa doloris sunt, vel fuerunt certa, vel probabilia: sub conditione verò, si dubia.*
641 *Quando signa censeantur*, certa, probabilia, *vel* dubia.
642 & 643. *Confessarius non tantùm potest, sed etiam tenetur talem absolvere.*
644 Usque ad n. 649. *An, quando, & qualiter absolvi possit moribundus, qui nullum dat, vel dedit signum doloris, aut confessionis?*

§. I. *Quando absolutio danda?*

623 I. Regulariter danda est absolutio statim, confessione, & iis, quæ ad ipsam ordinantur, expeditis. Omnes. Est enim absolutio totius judicii Sacramentalis complementum ultimum; unde perfectis, seu expeditis omnibus, quæ ad hoc judicium spectant, statim danda est Sententia absolutionis: adeò ut.

624 II. Ante confessionem absolutam, & ad eam requisita, per se loquendo non liceat absolvere, ut per se clarum est; nisi quandoque in casu necessitatis, vel periculi apparentis: ut si ægrotus valdè debilis timeatur moriturus, parte peccatorum audita, & dolore debito concepto, debet Confessarius absolutionem dare, etiam uno, vel altero tantùm peccato audito: reliqua posteà auditurus, cùm poterit, ac cum onere reliqua, cùm potuerit supervivens confitendi; ut de confessionis integritate suo loco dictum.

III. Post confessionem auditam, & reliqua requisita, peccat Sacerdos graviter sine justa causa differens absolutionem, quia jus Pœnitentis non sine aliquo ejus incommodo violat, vel defraudat in re tam gravi. Secùs, si ex justa causa fieret, ut quandoque fit in confessionibus generalibus per plures dies continuandis: vel ut interim præstet Pœnitens id, quod anteà sæpiùs admonitus, vel jussus, facere, vel omittere hactenùs semper neglexit, ut ideò de præsenti sufficienti dispositione meritò dubitetur, v. g. ut occasionem proximam peccandi tollat, ut restituat, satisfaciat, seu reconciliet se cum inimico: ut interim conatum emendandi adhibeat &c. juxta dicta *c. 2. sect. 4. de proposito requisito.* 625

IV. Qualis autem requiratur simultas absolutionis cum confessione, & quanta distantia esse possit inter utramque, ut validè, & licitè fiat Sacramentum, satis dictum est *p. 1. c. 1. à num. 81. Quomodo materia, & forma Sacramentorum debeant esse simul?* 626

§. II. *Quando Absolutio repetenda?*

I. Repetenda est absolutio in eadem confessione tunc tantùm, quando Pęnitens post primam absolutionem de novo adfert aliquid, quod à principio necessariò confitendum fuisset: Utpotè 1. Novum peccatum specie diversum. 2. Circumstantiam speciem mutantem. 3. Aut etiam notabiliter aggravantem, seu necessariò confitendam, juxta dicta suo loco. 4. Aut numerum notabiliter excedentem ejusdem peccati confessi. Ratio est: quia in his casibus materia necessaria absolutionis necdum erat subjecta clavibus, adeòque remanet onus eadem denuò subjiciendi Pœnitenti, & consequenter Confessario ab iisdem denuò absolvendi. Exempla *Primi.* Si dicat se oblitum unius fornicationis. *Secundi.* Si confessus se bis fornicatum, posteà recordatus dicat, semel esse factum cum Ligata. 3. Si confessus se furatum decem florenos, postea reflectens dicat fuisse 10. ducatos. 4. Si confessus fornicatum quinquies circiter, posteà recordatus dicat factum esse decies &c. Intellige semper de sic priùs confesso bona fide. Aliàs enim tota confessio esset repetenda cum repetita absolutione. Jam contrà, & opposita ratione. 627

II. Non est repetenda absolutio, quando Pęnitens post primam absolutionem adfert aliquid à principio non necessariò confitendum: aut in necessario aliquo confesso majorem numerum modicè excedentem super numerum bona fide priùs expressum. Exemplum *primi.* Si adfert solùm peccata venialia: aut peccati mortalis confessi circumstantiam merè, & non notabiliter aggravantem. Cùm enim hæc non sint materia necessaria, non debet super illis inordinatè repeti absolutio: quod notent Confessarii nimiùm condescendentes scrupulosis, qui ad quævis peccatilla post absolutionem datam allata, vel circumstantias leviter aggravantes absolutionem temerè repetunt, non sine irreverentia Sacramenti. Exemplum *secundi.* Si quis confessus se blasphemasse, v. g. sexies plus minus, posteà reflexus dicat factam esse septies: quia tam parvus excessus jam moraliter comprehendebatur in priori numero confesso: ideòque jam legitimè & confessus, & absolutus: juxta dicta *c. 3. de numero peccatorum explicando.* 628

III. Est repetenda absolutio, saltem sub conditione mente concepta, quoties Confessarius rationabiliter dubitat, an protulerit formam absolutionis: idque sub mortali, si Pęnitens fuit confessus mortalia, vel saltem unicum peccatum mortale. quia in tali dubio Pęnitentem meritò graviter invitum, si nosset, injustè periculo salutis exponeret: secùs si fuisset solùm confessus venialia, & nosses ipsum innocentem esse animam: tunc enim Pęnitens non ita graviter (sicut in priori casu) censetur velle urgere jus suum, quod habet ad absolutionem. Cæterùm; cùm constat te protulisse formam consuetam, ex eo solùm, quòd voluntariè, vel involuntariè distractus protuleris, non habes rationabilem causam dubitandi, an reverà integrè protuleris, quippe cùm integra essentialis forma consistat in duobus verbulis: *absolvo te:* nec consequenter ex hoc habebis causam, multò minùs obligationem repetendi. 629

¶ At si voluntariè distractus proferam formam absolutionis, peccone mortaliter? Certè sic? si taliter distractus soleas errare in pronuntiatione formæ: at si benè exercitatus longo usu, citra periculum erroris substantialis ita evageris, non audent te noxæ mortalis damnare Tamb. *l. 1. de Sacram. c. 2. §. 1. n. 5.* & Gob. *n.* 177. Neque ego te condemno. 630

IV. Est mortale ex genere suo in eadem confessione, super eadem peccata repetere formam absolutionis, etiam 631

sub

sub conditione, nisi adsit rationabile dubium de valore prioris absolutionis, secundùm communem Doctorum, ob rationem datam generatim de repetitione formæ Sacramentorum *par.1. n.98.* Quamquam plurimi ea talibus repetitoribus eccusentur ab omni, aut certè gravi peccato, ex eo, quòd non apprehendant vanitatem sui scrupuli, dubiive inanis, aut in eas compingantur angustias, ut apprehendant peccatum, sive repetant, sive non repetant, & quia tunc non habent otium examinandi, an liceat, vel non liceat, rectè sanè eligunt minus malum præ majori; minus enim malum est iterare Sacramentum, quando non esset iterandum, quàm non repetere, quando esset reverà repetendum. Quare Tamb. *lib. 5. Sacram. cap.1. §.3.* absolutè damnat solùm peccati venialis eum, qui laborans dubio levi, meroque scrupulo, an formam substantialem ritè protulerit, repetit sub conditione, ut amoveat à se scrupulum illum. Non enim gravem, sed solùm levem imprudentiæ injuriam irrogat Sacramento, dum repetit ex metu offendendi Deum, & nocendi proximo.

§. III. *Specialiter, quoad Absolutionem excommunicati.*

632 I. Confessarius peccat mortaliter excommunicatione innodatum absolvens à peccatis non præmissa absolutione à censura. Communis DD. cum Suarez *disp. 10. de Censuris*. Ratio clara est: quia in censure gravi violat præceptum Ecclesiæ: cùm irretitus hac censura peccet mortaliter suscipiendo quodcunque Sacramentum, adeòque etiam Pœnitentiæ, non præmissa priùs absolutione à censura. Quod si tamen excommunicatus animam agens periclitetur de vita: die solummodò illa verba *absolvo te*: cum expressa intentione tollendi tam censuram, quàm peccata. Tunc enim priùs natura tolletur censura, quàm peccata, teste eodem Suarez *ibidem*: vel potiùs dic. *Absolvo te à censuris, & à peccatis tuis*: Tunc enim, etsi contingeret eum mori, antequam proferas, *à peccatis*, erit tamen certò absolutus ab his, ut ex eodem Suarez, & Tamburino *cap.1. §.3. num.1. ante finem* annotavi.

§. Quamquam autem etiam absolutio ab omni censura, etiam *suspensione, & interdicto* regulariter absolutioni à peccatis præmittenda sit, non tamen peccabis, saltem graviter, postponendo, cùm hæ duæ censuræ non privent usu passivo Sacramentorum, sicut & quando per oblivionem non præmisisti absolutionem ab ipsa excommunicatione, si ea potestate præditus sis, teneris eam subjicere, non tamen repetere absolutionem à peccatis propter rationem mox dicendam.

633 II. Valida tamen est absolutio à peccatis non præmissa absolutione ab excommunicatione, quoties Pœnitens suæ excommunicationis ignarus, vel oblitus bona fide procedit. (Secùs sine dubio est, si excommunicationem sibi cognitam celaret, & sic mala fide absolutionem à peccatis extorqueret: tunc enim ob defectum dispositionis, & ipsa confessio invalida, & repetenda esset,) cum onere tamen posteà petendi absolutionem à censura, eum ei innotescet. Ita contra multos Canonistas, & Casistas, Navarrus, Toletus, Suarez, Laym. cit. aliisque relatis Lugo *disp.16. sect.5.* Diana *par.2. tract.4. resol. 78.* Tamburinus *opusc. Expedit. Confess. lib.2. cap.10. §.3.* Ratio est: quia durissimum videtur, Pœnitentem excommunicationis suæ inculpatè oblitum, vel ignarum obligare, & ita constringere, ut non possit unquam justificari in Sacramento, nisi per contritionem perfectam; neque id intendere præsumi potest pia Mater Ecclesia: quippe cujus potestas est *non in destructionem, sed in ædificationem*, & remedium animarum: ille autem rigor contra hominem non potentem sibi de remedio providere, esset in meram destructionem: cùm enim inscius sit suæ excommunicationis, nunquam quæreret sibi absolutionis remedium: & sic semper incapax maneret recipiendo Sacramentum Pœnitentiæ.

634 III. Confessarius absolvere potens à censuris, cùm Pœnitentem excommunicatione suæ oblitum, vel ignarum absolvit, præmissa consueta formula: *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis &c. in quantum possum, & tu indiges*, & posteà à peccatis: non tantùm à peccatis, sed etiam ab ipsa excommunicatione liberat: quare posteà recordatus suæ censuræ Pœnitens non indiget nova absolutione, Coninch. alii cum Lugo *cit. sect.15. num.613.* latè, Tamb. *suprà cit.* Ratio est: quia Confessarius semper habet, (certè habere debet) intentionem absolvendi, quantùm licitè potest, servandique omnes partes officii sui, quas non servaret, si intenderet absolvere à peccatis, & non à censuris, juxta dicta *N. I.* Loquor autem semper de Confessario potestatem habente absolvendi à censuris, Nam si Confessarius ea potestate careat absolvendi talem excommunicationem oblitam, illam non auferri, nimis certum est; quare quando eam in mentem revocabit Pœnitens, legitimo Superiore, vel alio potestatem habente indigebit.

IV. Quin insuper: si Confessarius probus rectè volens 635 implere suum officium, ac potens absolvere à censuris, absolvat Pœnitentem illis solis verbis: *Absolvo te à peccatis tuis*: nulla præmissa formula absolutionis à censuris, ut fieri solet in brevibus confessionibus, & in articulo mortis, adhuc Pœnitens excommunicationis suæ ignarus, vel etiam conscius, sed confiteri non potens in mortis articulo, ab ea absolutus manet. Suarez, Tamburinus, suprà citati. Ratio est: quia in illo solo: *Absolvo te à peccatis tuis*, involvitur absolutio à quocunque vinculo nato ex peccatis, adeòque etiam à censuris, *ut q.1. §.4.* dictum: cùm ergo probus Confessarius supponatur semper velle rectè, & licitè fungi suo officio, supponitur etiam velle ab illo censuræ vinculo absolvere: tutissimè autem agit, si iis verbis expressè intendat absolvere, & à censuris, & à peccatis: aut etiam expressè dicat: *Absolvo te à censuris, & peccatis tuis &c.* ut jam *N.I.* dixi.

§. IV. *Specialiter: quid de Absolutione moribundi jam ratione, & sensibus destituti?*

I. Validè, & licitè absolvitur moribundus loquela, 636 sensibus, vel ratione destitutus, si signis ostendat dolorem, & voluntatem confitendi, ac Sacramentum absolutionis recipiendi: quo nimirùm præcipuè, & ferè unico casu sufficit confessio virtualis, etsi desit formalis. Est jam communis, recepta, & tuta Sententia. Atque ita expressè tam de Baptismi, quàm de pœnitentiæ Sacramento docent Concilia, Arausicanum *Can. 11.* Carthaginense III. *Can. 34.* Carthag. IV. *Can. 76.* Verba relata invenies apud Authores passim, nominatim Laym. *cap.8. num.4.* optimè explicantem, auctoresque latè recitantem. Itemque docet Rituale Romanum editum à Paulo V. Tit. de Pœnit. *§. ult.* ubi sic habet. *Quod si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox, & loquela ægrum deficiat, nutibus, & signis conetur (Sacerdos) quoad ejus fieri poterit, peccata confitentis cognoscere: quibus utcunque vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiam, si confitendi desiderium, sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est.* Hæc ibi cautissimè præscripto modo agendi cum talibus ægrotis. Ratio autem sæpiùs tacta est: Quia formalis confessio, seu specifica, & particularis expressio peccatorum absolutè non est de necessitate, seu valore Sacramenti, sed per se, directè solùm est de necessitate præcepti divini: quod non obligat, nisi quatenùs servari potest: ergo cùm servari non potest, (ut certè non potest casu proposito) sufficiet confessio virtualis, seu qualiscunque etiam generalis confessio peccatorum, ex animi dolore profecta: seu ipsa voluntas dolorosa confitendi, signo externo sufficienter manifestata: qualis certò adest, quando Pœnitens ab ipsomet Sacerdote petit absolutionem, aut coram eo saltem edit signa contritionis, ac doloris in ordine ad absolutionem directa.

§. Quare (nota semel pro semper) non satis est aliquem 637 ante mortis periculum, vel etiam in ipso mortis periculo signum aliquod pietatis, vel etiam Pœnitentiæ edidisse, nisi talis manifestatio doloris directa fuerit ad Sacramentum Pœnitentiæ, seu absolutionem sacramentalem à Sacerdote petendam, hoc enim solo respectu manifestatio doloris induit rationem confessionis virtualis, & accusationis sui coram Sacerdote, ac materiæ proximæ Sacramenti sine qua Sacramentalis absolutio validè ministrari nullo modo potest. Advertunt tamen DD. cum Laym. *cap.8. num.4.* Quod, nisi contrarium constet, signa pœnitentiæ, ac doloris ab infirmo in præsenti periculo mortis edita præsumantur directa esse ad Sacramentalem absolutionem; quare etsi moribundus non possit absolvi ea eo, quod anteà sanus, de morte nihil cogitans sæpissimè de more pectus pulsaverit, sublatis in Cœlum oculis dixerit: miserere mei, Deus: si tamen talia signa edat jam morti vicinus, præsumi plerumque potest, quòd ius voluntatem confitendi, & Sacramentalem absolutionem petendi manifestare voluerit: ideòque saltem sub dubio absolvi poterit, ut dicam infrà *N. III.*

§. Frustrà aliquando dubitatum erat: Utrùm Sacerdos, 638 qui sano corpore, nihil de mortis periculo suspicatus, Missam inchoarat, & sub Gloria decantato decidit moriturus, absolvi potuerit à peccatis, ideò solùm, quòd generalem cum Ministris confessionem coram Deo, & Ecclesia fecerit, *Confiteor &c.* Certùm enim non potuisse absolvi, cùm ea nullo modo fuerit confessio Sacramentalis, seu non directa ad accipiendam absolutionem Sacerdotis in foro pœnitentiæ, ut rectè resolvit Laym. *ibidem*. Jam ulteriùs:

II. Absolvendus est ejusmodi ægrotus non solùm, quando 639 signa doloris, & voluntatem confitendi ostendit coram ipso Sacerdote præsente, sed etiam eo adhuc absente, coram aliis (etiam unico) posteà testantibus Sacerdoti saltem jam præsenti apud infirmum. Ita communis DD. cum *Suarez, Tanne-ro*,

nero, *Layman*, *Lugo citatis*. Neque hic obstat suprà allegatum Decretum Clementis VIII. damnans confessionem factam Sacerdoti absenti. Nam in hoc nostro casu confessio aliquatenùs fit Sacerdoti præsenti, per alios nimirùm tanquam per interpretes, & testes. Ac ipsemet ille Pontifex anno 1613. 53. Aprilis coram Cardinale Bellarmino, & Archiepiscopo Armachano declaravit absolutionem hoc casu fore validam; adeòque decreto suo non esse comprehensam. Atque adde ulteriùs absolvendum esse ejusmodi ægrotum, quando dicta signa dedit coram alio, qui posteà absens, & coram adhuc absente Sacerdote de iis testatur, eúque advocat. Quamvis eum, propter idem decretum, tunc tutius esset, quod Sacerdos testem illud ad ægrotum secum reduceret, in sua præsentia denuò testaturus, eo tamen relicto, potest Sacerdos ægrotum absolvere. Ita enim expressè supponunt Concilia suprà citata. Et Rituale Pauli V. diù post Clem. VIII. editum absolutè loquitur: *Si confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est*: nihil restringens, *per alios* ægroto præsentes tantùm: nec nos ergo restringamus. Nam moribundi extrema necessitas, ac charitas urget nos, ut quantùm possumus, ei consulamus. Quòd autem sæpè dictum Decretum etiam huic casui, & sententiæ nihil obstet, latè, & solidè ostendunt Coninch. *de Sacram. disp. 7. quæst.* 10. Lugo *disp. 17. sect. 4. & 5.* contra Thomistas, eique adhærentem Dianam apud eundem Lugo *citatum*. Ratio autem est: quia quando Pœnitens ille coram alio ostendit voluntatem confitendi, vel signa doloris ad absolutionem directa edidit, jam incepit virtualiter confiteri: atque tamdiù moraliter continuat confessionem, quousque absolvatur: imò quamdiù vivit: ergo reverà, si tu posteà præsens præsentem absolvas, diceris absolvisse confitentem tibi præsenti, licèt ille alius internuntius non adsit: sicut in simili concessimus suprà de eo, qui confessionem scriptam misit Confessario absenti, sed posteà præsenti ratificat.

640 III. Absolvendus est ejusmodi Pœnitens *absolutè*, quando nimirùm signa doloris certa, vel probabilia sunt, vel fuerunt: sin verò dubia, sub conditione. Ita cum *Vasquez*, *Fillincio*, aliis, benè probat Lugo modò *citatus sect. 3. & 5.* de utroque nostro casu *nu. præced.* posito. Ratio patet ex dictis *qu. præced.* Quia quando judicium Confessarii de dispositione Pœnitentis, & requisitis ad absolutionem certum, vel probabile est, absolutè conferenda est absolutio; at in casu proposito Confessarius operatur ex judicio, & assensu moraliter certo, vel saltem probabili, ideoque absoluto: ergo &c.

641 §. Signa autem in proposito casu sufficientia ad absolutionem ægroti, sunt in triplici differentia: *certa*, *probabilia*, *dubia*. 1. Signa certa sunt, quæ ex natura sua ordinantur ad confessionem, & Sacramentum, ut si infirmus dicat coram Confessario, vel aliis, se velle confiteri, dolere de peccatis, petere veniam peccatorum: &c. Et tunc non est dubium esse sufficiens signum ad absolutionem absolutè dandam. 2. Signa probabilia sunt, quæ quidem significant dolorem, ac pœnitentiam, sed exhibentur, sine mentione, vel clara relatione ad confessionem, vel Sacramentum: Ut si infirmus pectus tundat, *Miserere mei, Deus*; *Deus, propitius esto mihi peccatori, &c.* Et tunc in infirmo extrema necessitate conflictante semper præsumi debent etiam referri ad absolutionem, & Sacramentum, tanquam medium necessarium ad liberationem à peccatis, & reconciliationem cum Deo: ideòque adhuc sunt sufficiens signum ad absolutionem, etiam absolutè dandam, (etsi longè tutius sub conditione: si sis dispositus) quia in tali casu extremæ necessitatis sufficere debet tacita petitio absolutionis, & Sacramenti, qualis hic à Christiano præsumenda est. 3. Signa dubia tandem sunt, quæ de se sunt indifferentia, & de quibus meritò dubitari potest, an oriantur ex pœnitentia, & dolore de peccatis, an verò ex naturali dolore, angustia, vehementia morbi, mœrore, vel metu mortis, &c. Ut si infirmus rogatus, num velit confiteri, solùm lacrymetur, suspiret, oculos attollat, aut manum Sacerdotis, vel alterius interrogantis stringat, &c. (Adhuc enim dubium est, an fiat ex vi morbi nervos contrahentis, præsertim in phreneticis, an ex alio capite?) Et tunc sine dubio absolutio dari absolutè non potest, ob periculum nullitatis Sacramenti: Attamen probabilissimè adhuc dari potest sub conditione, saltem mente retenta: *si rectè sis dispositus*: Quia sic absolvere nihil nocere potest; multùm autem nocere posset non absolvere in tanto periculo æternæ damnationis. Sicut enim in Baptismo, quando certa materia (aqua naturalis) haberi nequit, licitum est proferre formam super materia dubia v. gr. cervisia, lixivio, &c. ita sanè etiam in pœnitentiæ Sacramento æquè ad salutem necessario. Ex communi Lugo *loc. cit.* Tamburinus *cit. lib. 2. cap.* 10. §. 1. & singulariter noster P. March. Tribunalis *par. 1. tract. 4. tit. 4. quæst. 3. dub. 7.*

642 IV. Confessarius non tantùm validè, & licitè potest in dictis casibus, sed etiam tenetur absolvere infirmum (respectivè, absolutè, vel sub conditione) ex Charitate quivis: Parochus vel proprius Sacerdos etiam ex Justitia. Ita cum pluribus Vasq. 3. *par. quæst. 1. art. 1.* Lugo *suprà citatus*. Ratio est: quia generali præcepto charitatis quilibet, Superior autem ex justitia obligatur succurrere proximo, vel subdito in extremæ necessitatis periculo constituto, modo sibi possibili & licito: atqui in dictis casibus proximus, plerumque solùm attritus, versatur in extremo periculo salutis, & potest ei in hac probabilissima, ac tuta Sententia licitè succurri: ergo ex charitate quilibet Sacerdos, Parochus autem etiam ex Justitia tenetur eum absolvere, ita ut impium, ac crudele foret eum absolutione defraudare.

§. Tandem notant hic Patres, & Doctores, casum istum, 643
& Sententiam hactenùs propositam, extra mortis periculum non habere locum, ut nimirùm sufficiat talis confessio virtualis, seu generalis peccatorum. Non quidem ex eo, quòd absolutio Sacramentalis de se irrita esset, si eam aliquis extra hunc casum peteret, signa pœnitentiæ, ac doloris exhibens, attamen nullum peccatum in specie explicare valens; sed quia ex obligatione præcepti propter honorem tanti Sacramenti, ut ejus integritas servetur, nisi speciale aliquod peccatum explicetur, extra dictum extremæ necessitatis casum, neque petenda, neque conferenda est absolutio, tempusque expectandum, quo convenientiùs ad institutionem hujus Sacramenti confessio institui possit. Sed jam instat quæstio difficilior.

§. Quid si infirmus talis nullum dat, vel dedit speciale signum doloris, ac voluntatis confitendi?

I. INfirmus, seu moribundus loquela, sensibus, vel ratione 644
destitutus, qui nullo, nec certo, nec probabili, nec dubio signo ullo modo ostendit dolorem, ac voluntatem confitendi, seu Sacramentum suscipiendi, nec validè, nec licitè unquam absolvi potest, neque sub conditione. Ita communissima, & in his terminis mihi omninò certissima Sententia DD. Ratio est: quia nullo casu validè, vel licitè conferri potest Sacramentum sine aliqua sua parte essentiali: atqui confessio externa formalis, vel virtualis saltem, est pars essentialis (certè conditio simpliciter necessaria) Sacramenti pœnitentiæ: in proposito autem casu nulla omninò est confessio externa ne virtualis quidem, cùm nullo omninò signo ostendatur animi dolor, & confitendi voluntas, ut expressè supponimus: ergo talis validè & licitè nullo modo absolvi potest: non absolutè, (certissimum apud omnes) neque sub conditione: quia ut Sacramentum sub conditione licitè conferatur, ut saltem sit spes valoris (sic enim in casu necessitatis, liceret sub conditione baptizare in cerevisia, minimè in vino) quia in illa, minimè in hoc est spes valoris Sacramenti absolutionis: ergo, &c. Exempli gratia. Reperio in via hominem vulneratum, vel infirmum animam agentem: nescio, an sit Catholicus, vel hæreticus; benè, an malè vixerit: nec ullum prorsus probabile, aut dubium signum deprehendo, quo saltem sperare possem fortè profuturam absolutionem: non possum absolvere citra sacrilegium ob rationem datam.

II. Quòd si verò Confessario, vel ex se, vel aliundè 645
constet, talem moribundum Catholicum esse, piè, ac Christianè vixisse, nullo alio habito signo de ejus dispositione, dolore, ac voluntate confitendi, pia est Sententia adhuc sub conditione posse, & ex charitate debere absolvi à Sacerdote. Fundamentum est. Quia ipsa anteacta bona vita Catholici hominis Confessario sensibiliter cognita videtur esse signum sensibile sufficiens præsentis dispositionis: quòd nimirùm de peccatis doleat, ac Sacramentum potiri maximè velit, & desideret, dummodò posset. Si enim aliàs in vita sua officium Christiani hominis præstitisse constet, utique præsumendum est, etiam præstare velle in fine vitæ, & extrema necessitate. Si in vita sua satisfacere voluit præcepto Ecclesiæ annua Confessione, & Communione, quidni præsumendum sit eum jam multò magis velle satisfacere præcepto Christi, in hac extrema vitæ periodo, ac necessitate? Pia hæc Sententia moderno tempore valdè invalescit, præsertim, ut audivi, in Belgio. Eam absolutè docent Homobonus, Molfesius, Lotterius, Bartholomæus de Sancto Fausto, aliique apud Dianam *part. 2. tract. 2. resol.* 8. Et mordicùs noster Herinex *hic*. Bonagratia Habsensis Capuccinus *in Summa Casuum*, aliique. Et ex parte Marchant. *infrà N. IV.* allegandus. Atque variis argumentis confirmant: imò referunt practicasse Clementem VIII. qui cuidam ruenti de fabrica S. Petri, absolutionem dederit dicens: *Si es capax, Ego te absolvo à peccatis tuis, &c.* (Quod tamen alii credere nolunt;) si & tu practicare velis, per me licet. Etiam ego talem semper absolverem, non tamen ex hoc nudo fundamento, sed alio mox infrà proponendo? Nam

III. Hæc pia Sententia in rigore Theologico, si nihil ad- 646
datur, vel supponatur aliud, mihi nunquam placere potuit,

aut

aut vera videri, & etiamnum non potest. Eam enim nullus antiquus Doctor Scholasticus docuit, ac Recentiores communiter rejiciunt, ac modò Patres Societatis omnes, etiam prohibiti deinceps docere istam Sententiam, teste P. Gob *Casu 59. n. 62.* Suarez, Vasquez, Coninch. aliisque relatis Lugo *disp. 17. sect. 3.* Eadem enim hic urget ratio allata N. I. Nam revera eo casu deest omnis confessio nova externa, quam esse partem essentialem, & quasi materiam Sacramenti Pœnitentiæ definit Concilium Tridentinum *sess. 14. Can. 9.* Novum Sacramentum utique requirit novam proximam materiam sensibilem; atqui sola anteacta bona vita, nec est nova materia, ut clarum est, nec novum signum materiæ alicujus præsentis, nec generaliter, vel confusè quidem: ergo non potest esse signum sufficiens ad novum Sacramentum absolutionis etiam sub conditione dandum. Plures rationes, & authoritates videre potes apud Authores citatos, & singulariter latè, & optimè Reverendissimum Dominum Abbatem Rasslerum *Tract. de Pœnit. c. 5. §. 34.*

647 §. Dixi tamen notanter: *Si nihil addatur, vel præsupponatur aliud.* Nam singulariter addit P. Gab. *cit. Casu 19. n. 601.* Talem moribundum absolvi posse, etsi modò non det, nec ullus expressè testetur illum dedisse signa doloris ad confessionem directa, dummodò prudenter præsumi possit te ipsa dedisse. Ratio est: quia generatim, saltem in necessitate (præsertim extrema) fas est administrare Sacramentum, quando deficientibus aliis probationibus prudenter præsumitur adesse omnia ad valorem Sacramenti essentialiter requisita: potest autem præsumi prudenter de quolibet bono Christiano, qui prævidet periculum instantis mortis, quòd dederit signum contritinnis in ordine ad absolutionem. *Illud namque prudenter præsumitur factum, quod plerumque fieri solet*: juxta Legistas *in legem, In obscuris. ff. de Reg. Juris.* Atque hac ratione non formaliter secundùm se, sed præsumptivè vita benè acta Catholici erit signum sufficiens doloris ad Sacramentum directi, & aliquo signo manifestati, ita ut vita bene acta solùm sit motivum præsumendi eum dolorem esse à moribundo signo aliquo sensibili manifestatum: ipse autem dolor sic sensibiliter manifestatus sit materia proxima absolutionis: & fortè Auctores plerique istius piæ Sententiæ hoc ipsum tantùm volunt. Itaque paulò clariùs loquendo, & in re propè coincidendo, dico:

648 IV. Adhuc talis moribundus Catholicus sub conditione absolvi licitè potest, atque ex charitate debet, non quidem ex eo præcisè fundamento, quòd sola anteacta bona vita sit signum sufficiens præsentis dispositionis, ac confessionem virtualem sensibilem constituat in ordine ad absolutionem: sed quòd talis prudenter, & rectissimè præsumatur, aut exhibuisse, aut potiùs de facto exhibere fortè aliqua signa doloris in ordine ad Sacramentum, quamvis ego illa non intelligam: adeòque saltem signa dubia in ipso adverto, juxta dicta *Suprà num. 640.* Ita ex professo noster March. *suprà cit. Tribun. p. 1. tract. 4. tit. 4. q. 3. dub. 7.* Cujus formalia, etsi pluscula, in re gravissimi momenti non piguit exscribere.
„ re. Etsi, namque in tali peccatore, ita oppresso nullum
„ signum appareat, quod materiam confessionis faciat mihi
„ sensibiliter præsentem in ordine ad absolutionem, nec mi-
„ hi proindè certò constet, peccatorem sic obmutescentem
„ de peccatis, aut salute cogitare, imò nec appareat eum
„ ratione uti, potest tamen fieri, ut non solùm intus de pec-
„ catis doleat, confiterique desideret, sed etiam aliqua edat
„ signa per se sensibilia, etsi mihi incognita: ut sunt suspi-
„ ria, gemitus, apertiones oculorum, fixi intuitus, aut alii
„ in corpore motus: qui etsi, doloris naturalis, aut natu-
„ ræ patientis sint ordinariè signa, nihilominùs ab ipso pec-
„ catore, quandoque ordinantur, ut internæ pœnitentiæ
„ nutus. Unde absolvendo eum sub conditione, & muneri,
„ & charitati in hac extrema necessitate satisfacio; & con-
„ ditio omnem irreverentiam, & defectum, qui subesse pos-
„ set, tollit: & in hac anxietate tantæ animam Deo commen-
„ do intentione communi Ministris Ecclesiæ, quæ nullum
„ ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet, ut ait
„ Augustinus, &c. Hactenùs March. qui hoc ipsum propria experientia confirmat, ac commendat: ac rursùs *infrà tr. 6. tit. 7. q. 7. conclus. 2.* Eadem ratione permittit absolvi sub conditione moribundum talem, etsi nescirem, an Catholicus sit, vel hæreticus. Quem lege, & si placet, in praxi sequere, at in examine ita hoc ultimum respondeas, cave. Quia ubique certò exploderis. Lege potius utilissimè Patrem Gob. *Alphab. Confessar. casu 13. per totum*: de hoc toto casu moribundi optimè differentem præsertim à *num. 612.* variis casibus particularibus elucitantem: Me plura exscribere piguit, quia opusculum hoc inter manus jam nimiùm ampliùs excrevit, quàm ab initio volebam, & disposueram.

CAPUT VI.

De Confessario, ac Miuistro Sacramenti Pœnitentiæ,

QUÆSTIUNCULÆ PRÆAMBULÆ.

I. Quid est *Confessarius*? Est Sacerdos præditus pote- 649
state ligandi, atque solvendi in foro Sacramentali. Dicitur autem potestas ligandi, & solvendi *Potestas clavium*, per aptissimam metaphoram; quia sicut clavis reserat domum, aut cistam, ita illa potestas tradita Sacerdotibus Confessariis reserat, & aperit Cœlum. Et quia duplex est ista potestas, scilicet *ligandi, & solvendi*, Matth. 16. seu aperiendi, & claudendi Cœlum, ideo vocatur potestas *clavium*, non potestas *clavis* in singulari. Rursùs, quia ista potestas in Ecclesia exercetur extra, & intra confessionem, ideò aliud dicitur forum extrenum spectans ad Prelatos Ecclesiæ, aliud internum, & Sacramentale spectans ad omnem Confessarium. Et jam cape definitionem Confessarii: simulque disce, quid sit subjicere clavibus aliquid, hoc, vel illud dictum, vel factum: est enim subjicere potestati ligandi, & solvendi apud Judicem sacramentalem, scilicet Confessarium, seu quod idem est: est confiteri illud Sacramenraliter. Quid sit confiteri Sacramentaliter, jam dudùm audiisti.

II. *Quæ sunt requisita generalia ad Confessarium, ut* 650
validè, & licitè absolvat? Tria sunt. *Potestas, Scientia, & Bonitas.* Primo deficiente semper invalida, & per se illicita est absolutio, nisi scilicet ignorantia invincibilis à peccato excusaret. Secundo, & tertio deficiente, semper illicita, & aliquando etiam invalida est absolutio, prout in particulari latè patebit ex dicendis deinceps.

III. *Quotuplex Potestas requiritur in Sacerdote ad va-* 651
lidam, & licitam absolutionem? Duplex: *Ordinis, & Jurisdictionis. Potestas ordinis est*: quam Sacerdos accipit in ordinatione sua per secundam materiam, & formam, scilicet impositionem manuum Episcopi, & verba illa: *accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata &c.* diciturque potestas in Corpus Christi mysticum, nimirùm ad absolvendum fideles à peccatis suis: & residet in ipso charactere Sacerdotali, de quo vide dicta *par. 2. c. 1.* *Potestas Jurisdictionis* est auctoritas jus dicendi, seu sententiam ferendi in alium tanquam subditum in foro interno, seu ut loquuntur, Sacramentali. Est enim absolutio à peccatis actus judicialis, qui necessariò requirit subditos, & exerceri non potest, nisi in subditos: de qua mox latiùs infrà.

§. Nota hic: alia est quæstio: quotuplex potestas con- 652
feratur Sacerdoti in sua ordinatione? Estque etiam duplex *in Corpus Christi verum, & Corpus Christi mysticum*: De hoc vide *parte 2.*

IV. *Quomodo differunt hæ duæ potestates Ordinis, & Jurisdictionis?* Differentia clara est. Nam potestas Ordinis in Corpus Christi mysticum est quidem vera potestas absolvendi à peccatis, sed radicalis tantùm, & in actu primo: quam Sacerdos ordinatus nondum potest exercere, nisi ab extrinseco accedat jurisdictio, seu authoritas in alios tanquam subditos, ob rationem modò datam *n. præced.* daturque ea potestas Ordinis in ipsa ordinatione omni Sacerdoti, neque unquam tolli potest, sed in charactere indelebili residens immobiliter adhæret animæ, etiam separatæ à corpore, ut alibi dictum. Potestas jurisdictionis in subditos confertur per externam concessionem Ecclesiæ per ejus Prelatos, Papam, Episcopos &c. nec datur omnibus Sacerdotibus, & data potest auferri, ac tolli, & de facto sæpè aufertur, vel mutatur: & nisi adsit, invalida est absolutio, ut patebit.

§. Ceterùm potestas jurisdictionis in Sacerdote supponit 653
approbationem; & in usu suo requirit bonitatem, scientiam, debitumque officium Confessarii, seu ministri. De quibus nimis varia dicenda, ad confusionem vitandam, per Sectiones distinguemus. 1. De approbatione Confessarii, & jurisdictione generatim. 2. De casibus reservatis. 3. De bonitate, & scientia ministri. 4. De officio, & obligatione Confessarii. Demùm *c. 7.* seorsim dicam de sigillo sacramentali, quippè non solùm ministrum Confessarium, sed etiam alios concernente. Sit in Nomine Domini

SECTIO I.

De Confessarii Approbatione, & Jurisdictione generatim.

QUÆSTIO I.

Quis est Minister Sacramenti Pœnitentiæ validè administrandi?

SUM-

SUMMARIUM.

655 Usq; ad n.659. *Quis Minister Pœnitentia quoad valorem?*
659 *Debet habere jurisdictionem*, &
660 *Approbationem ab Episcopo*
661 Usque ad n. 665. *An, & quando sine hujus approbatione quis censeatur approbatus?*
665 Usq; ad n.667. *An, quos; & à quibus absolvere possit non approbatus?*

ASSERTIO.

654 **E**St solus *Sacerdos jurisdictionem ordinariam, vel delegatam in Pœnitentem habens, atque ad id approbatus ab Episcopo expressè, vel tacitè, ut validè absolvat saculares à mortalibus extra articulum mortis.* Est tota certissima. Explico generatim : nam specialis explicatio tradenda est per totum caput.

§. I. *Solus Sacerdos*

655 I. **V**Erus est, & idoneus Minister Sacramenti Pœnitentiæ. Certum de fide. Ex Scriptura, & Conciliis, ac novissimè definitum in Conc. Trid. *sess.* 14. *Can.* 10. Ratio est: quia sicut soli Sacerdoti legitimè ordinato in sua ordinatione confertur potestas ordinis in Corpus Christi verum, & mysticum, per quam remittuntur peccata fidelium: juxta illud Joan.21. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis, &c.* sic etiam illi soli ex institutione Christi ea potestas competit, ut alteri non Sacerdoti competere non possit. Et hinc
656 II. Nullo casu, vel dispensatione humana hoc Sacramentum validè administratur à non Sacerdote. Illud Jacobi 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra*: si intelligatur de Confessione Sacramentali, accipiendum est accommodè hoc sensu. Confitemini alterutrum, id est: unus alteri potestatem habenti. Quod verò ex Augustino (nescitur ubi, fortè falsò impositum) refertur c.1. *de Pœnitentia d. 6. Tanta vis Confessionis est, ut si desit Sacerdos, confiteatur proximo.* Unde aliqui DD. olim censuerunt: si desit Sacerdos, præsertim in mortis articulo, cuivis alteri, etiam Laico confitendum esse, (idipsum habebatur in prima regula S.P.N. Francisci) id minimè intelligendum est in ordine ad absolutionem sacramentalem, sed solùm ad excitandam contritionem, majoremque sui confusionem, seu humiliationem. Quare talis Confessio nullo in præcepto est, sed ad summum in consilio, si spectatis circumstantiis salubriter fieri possit: puta Laico viro prudenti, probo, taciturno, aperite vulnera animæ, vel ad sui confusionem, vel ad consilium, vel solatium petendum: alioquin nec licita quidem, cùm per se loquendo fas non sit seipsum infamare. Reginaldus *l.*1.*c.*1.*n.*8. Laym. *c.* 9.*n.* 1. alii.
657 III. Qui ergo, sive Laicus, sive Clericus non Sacerdos Sacramentum Pœnitentiæ ministrat (sicut & celebrans) non solùm nihil facit, & gravissimè peccat sacrilegio, verùm etiam gravissimas pœnas incurrit. In primis fit suspectus de hæresi, & ut talis puniendus est ab Inquisitoribus, eisdemque à fidelibus denuntiandus. Addit Urbanus VIII. talem, si vigesimum annum ætatis implevit, debere tradi Curiæ sæculari, ut debitis pœnis plectatur. Tandem ipso facto contrahit irregularitatem ex abusu sacri Ordinis, saltem si non Sacerdos sit Clericus: nam de Laico controvertunt DD. utriusque probabiliter, sed negativè mihi probabilius.
658 IV. Quòd si tamen non Sacerdos nequaquam se fingat Sacerdotem, nec velit usurpare officium Sacerdotis, sed ut merus Laicus putans, (prout reverà quidam putarunt) posse Laicum, vel non Sacerdotem absolvere moribundum à peccatis, talis non incurreret irregularitatem, ut ex Hurtado notat Tamburinus *hic l.* 5. *de Sacram.c.*4.*n.*5. idque non solùm propter bonam fidem sic operantis, sed quia ad hanc irregularitatem incurrendam, (sicut & ad alias pœnas) requiritur, quòd non ordinatus exerceat illum actum tanquam ordinatus. Similiter nec incurreret, qui absque omni intentione Sacramenti administrandi, seu sacramentaliter absolvendi, fingens se Sacerdotem, solùm Confessionem alterius audiret, ex curiositate, levitate, vel malitia etiam, quamvis & tunc pœnas arbitrarias meritò non effugeret.

§. II. *Jurisdictionem ordinariam, vel delegatam habens in Pœnitentem*: remissivè.

659 **N**On omnis Sacerdos à peccatis absolvere potest, sed necessariò requiritur etiam Jurisdictio actualis in subditos absolvendos. Absolutio enim est actus judicialis, qui requirit subditos, & Jurisdictionem in illos. Certum de fide. Definitum in Conc. Florent. *in Decreto Unionis*: & Trid. *sess.* 14. c. 7. ubi decernit: *nullius momenti eam absolutionem esse debere, quam Sacerdos in eum profert; in quem ordinariam, vel delegatam non habet Jurisdictionem.* Idem habetur c. *utriusque sexus de Pœnitentia, & Remiss.* Et fumitur ex facto Christi *Joan.* 20. Ubi Discipulis suis priùs jurisdictionem contulit, dicens: *sicut misit me Pater, & ego mitto vos*: & deinde potestatem solvendi, & retinendi peccata; *Spiritus sanctus &c.* Quare duplex est Minister Sacramenti Pœnitentiæ. *Ordinarius*, ordinariam scilicet habens jurisdictionem, Papa, Episcopus, Parochus: & *Delegatus*, jurisdictionem habens delegatam ex commissione alterius ordinariam habentis, vel privilegio Pontificis, ut Regulares Mendicantes. Verùm de hac Jurisdictione ordinaria, & delegata, necessariò seorsim agendum inferiùs.

§. III. *Ad id approbatus ab Episcopo expressè, vel tacitè.*

COnc. Trid. *sess.* 23. c. 15. de hoc ita statuit: *Decernit sa-* 660 *cra Synodus, nullum, etiam Regularem, posse Confessiones Sacularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium; aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium esse, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, qua gratis detur, obtineat: Privilegiis, & consuetudine etiam immemoriali, non obstantibus.* Sic Concilium. Videndum hic breviter, quos Confessarios concernat hoc Decretum: deinde §. sequenti, respectu Quorum.

I. *Nullum &c.* Nemine excepto. Quare nullam veri- 661 tatis speciem habet, quod docent *Henriquez, Lamas*, alii nonnulli, Doctorem, vel Licentiatum in Theologia, aut Jure Canonico, ipso jure approbatum censeri: cùm Concilium tam claris verbis generalibus dicat, *Nullum posse &c.* Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus secundùm jura: & fieri potest, ut licèt tali scientia non desit, desit tamen rerum experientia, & prudentia ad excipiendas confessiones, cujus rei examen, & judicium Episcopo committitur: quanquam æquitatis ratio postulet, ut tales, qui publicam in Academia approbationem habent, ob quam de eorum scientia magna præsumptio sit, examini novo non subjiciantur, ut cum aliis monet Laym. *cit. num.* 12.

II. *Etiam Regularem.* De his specialia dicam seorsim 662 *infra q. seq.*

III. *Nisi Parochiale beneficium habeat.* Qui Parochiam, 663 seu beneficium quodvis, cui cura animarum annexa est, obtinuerunt, eo ipso ad Confessiones audiendas approbati censentur, ut alia approbatione opus non habeant, ac proinde non tantùm in sua Parochia, ut contendit Barbosa in Trid. *sess.* 23. c. 15. sed etiam in tota Diœcesi de consensu aliorum Parochorum Confessiones audire possunt, imò & extra illam, si eis delegetur jurisdictio, aut eligantur in Confessarios ab aliquo habente facultatem eligendi sibi Confessarium, quamdiu Parochiam retinet. Quamprimùm autem Parochus esse desiit, desinit quoque ejus approbatio, adeò ut neque tempore Jubilei sine nova approbatione possit absolvere, nisi fortè fuisset priùs approbatus independenter à beneficio Parochiali, ut ex communi docent Barb. *cit.* & Gob. *Alphab. Confess. n.* 45.

IV. Insuper Parochi ante Conc. Trid. poterant delegare, 664 & facere potestatem audiendi suos Parochianos Sacerdoti cuilibet, etiam non approbato: at nunc post Trid. non ampliùs possunt. Ita contra multos Thomistas (quos secuti fuerunt Prælati Austriæ) Communis DD. Lugo *disp.* 21. *n.* 6. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *resol.* 146. Etenim & verba Tridentini exigentia approbationem Episcoporum nimis clara, & generalia sunt; & usus communis firmat hanc sententiam: & tandem evincit Decretum S. Inquisitionis sub Alexandro VII. inter propositiones damnatas, & hanc prohibens. *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.* Hactenùs quoad ipsos Confessarios. Jam respectu Pœnitentium.

§. IV. *Ut validè absolvat Saculares à mortalibus extra articulum mortis.*

I. **U**T *validè absolvat.* Non tantùm illicitè, sed inva- 665 lidè etiam absolvit, qui non est reipsa approbatus. Communissima DD. Suarez *disp.* 28. *sect.* 4. testatur hoc esse certum, & indubitatum in Ecclesia propter Decretum Trid. nimis clarè dicens: *nullum posse*, nec ad hoc *idoneum reputari &c.* Dico autem *reipsa approbatus.* Nam ex communi Diana *p.* 11. *tr.* 4. *resol.* 16. meritò negat esse probabile, valere absolutionem ab eo datam, qui falsò putatur approbatus, cùm non sit, aut cujus approbatio revocata fuit, Sanchez *l.* 3. *de Matr. d.* 21. aut si (Sæculari saltem, & Regularibus infrà) petenti approbatio injustè negetur: Lugo *cit. d.* 21. *n.* 50.

II. *Saculares.* Quoad Confessiones autem Regularium 666 Conc. Trid. nihil immutavit: unde sicut jure communi poterant

erant ante Conc. ita & nunc possunt Regulares confiteri cuivis Sacerdoti, etiam non approbato ab Episcopo, quem Prælatus secundùm morem Ordinis, eis constituerit: juxta communissimam DD. cum Navarro *cap.4.n.7.* Suarez *cit.sect.4. n.4.* Rodriquez *tom.1. QQ.RR.qu.26.art.4.* Laym.*n.1.* Intellige autem, quantum est ex vi Concilii. Nam speciali jure Gregorius XV. & Urbanus VIII. statuerunt, ut omnium Monialium Confessarii ab Ordinariis approbentur. Et extat Declaratio Cardinalium apud Ascanium Tamb. *de Jure Abbatum tom. 2. disp.6. quæsito 16.* confessiones Monialium nullas esse, quas post publicationem, & scientiam Bullæ Gregorianæ fecerunt Confessariis non approbatis ab Ordinario, seu Episcopo.

667 III. *A mortalibus*. Nam ad absolutionem à venialibus (sicut & à mortalibus jam semel legitimè confessis) non requiri approbationem (quidquid aliqui Scotistæ subtilizent) docet communis DD.& benè probat Lugo *d.18.de Pœnit sect. 3.* Ratio est: quia odiosa restringenda sunt, non extendenda: & Concilium tota illa Sessione loquitur de Confessione mortalium, ut patet maximè *cap.4.* ergo & hic, & nulla omninò est ratio extendendi Decretum etiam ad Confessionem venialium: & denique potestas hæc in ipsa ordinatione confertur Sacerdoti, sive ab ipso Christo, vult Vasquez: sive ab Ecclesia, ut alii volunt, de quo aliquid suo loco.

QUÆSTIO III.

Quid, & quotuplex est Approbatio? specialiter de Approbatione Regularium.

SUMMARIUM.

668 *Approbatio quid?*
969 *Est actus diversus à collatione jurisdictionis,*
670 *Et ab ea separabilis.*
671 *Approbatio est duplex: expressa, & tacita.*
672 & 673 *Episcopi non possunt Regulari legitimè præsentato, & idoneo approbationem negare citra peccatum injustitiæ.*
674 *Nec eam semel justè concessam revocare, vel approbatum ad examen denuò vocare,*
675 *Nisi subsit justa nova causa.*
676 *Minus revocare, vel suspendere possunt Jurisdictionem Mendicantium semel legitimè approbatorum, sine justa nova causa;*
677 *Sive arctare ad certas personas, vel tempora.*
678 *Nec jurisdictio à Pontifice Regulari approbato advenienti limitatur ad solam approbantis Diœcesim.*
679 *Non potest tamen talis Regularis in alia Diœcesi sine ejusdem Episcopi approbatione, & licentia audire confessiones;*
680 *Sed debet priùs ei legitimè præsentari à suo superiore.*
681 & 682 *An validè absolvat contra, vel sine legitimo consensu sui Superioris ab Episcopo approbatus?*
683 *Regularis non potest validè absolvere alios Religiosos, vel Religiosas sui, vel alterius Ordinis sine licentia Superioris cujusvis Ordinis respectivè.*
684 *Nec etiam potest uti jurisdictione Pontificia sine licentia sui Superioris.*
685 *An, & cui Religiosus extra Monasterium commorans possit confiteri.*

§. I. *Quid, & quotuplex?*

668 I. **A***Pprobatio est publicum, & authenticum judicium de idoneitate, & sufficientia Sacerdotis ad audiendas Confessiones factum ab habente potestatem Episcopalem, vel quasi Episcopalem.* Quod ultimum addo, ut etiam comprehendantur, Prælati exempti Regularium, qui potestatem quasi Episcopalem habeant examinare, & approbare possunt Confessarios pro Regularibus sibi subditis tantùm. Ratio est: quia sicut soli Episcopi, vel quasi Episcopi conferre possunt Jurisdictionem, sic meritò pro Jurisdictione approbare soli posse debent. Quare etiam Concilium Tridentinum suprà approbationem pro Sæcularibus restrinxit ad solos Episcopos. Et jam advertere potuisti differentiam approbationis à Jurisdictione: Nam

669 II. Approbatio non est ipsa collatio Jurisdictionis, (multò minùs ipsa Jurisdictio) sed sunt actus diversissimi. Nam approbatio est actus intellectus, ac judicii, quo Episcopus, vel Superior solùm judicat hunc Sacerdotem esse idoneum, & sufficientem ad audiendas confessiones. Collatio autem Jurisdictionis est actus voluntatis, & decreti, quo Superior confert, dat, & vult hunc Sacerdotem habere potestatem audiendi confessiones, & absolvendi fideles tanquam sibi subditos in hoc foro. Qui actus patenter sunt diversi ex natura sua, et sæpè soleant concurrere. Quos enim judicio authentico approbat Episcopus ad Parochiam, vel locum certum, censetur regulariter suam Jurisdictionem conferre. Ubi etiam vides, quod collatio Jurisdictionis necessariò præsupponat approbationem. Nemini enim rectè conferre potest jurisdictionem, nisi ei, quem priùs, natura saltem, judicavit idoneum, & sufficientem.

III. Insuper etiam sunt actus separabiles. Nam approbatio, & jurisdictionis collatio diverso tempore, & à diversis fieri potest, & sæpissimè fit. Potest namque Episcopus aliquem quoad idoneitatem approbare, & jurisdictionem ad multum tempus differre, aut ob justam causam omninò denegare. Et Regulares Mendicantes pro Confessionibus Sæcularium approbationem quoad idoneitatem debent accipere ab Episcopis: collatio autem jurisdictionis fit ipsis non ab Episcopis, sed immediatè à summo Pontifice per Privilegium, & concessiones in diplomatibus per modum legis expressas, quibus summus Pontifex confert jurisdictionem Mendicantibus à superioribus legitimis electis, admissis, & præsentatis ad confessiones audiendas, supposita tamen approbatione Episcoporum, tanquam conditione necessariò prærequisita ad hoc, ut Mendicantes possint uti jurisdictione sibi à Pontifice in privilegiis concessa. 670

IV. Duplex est approbatio; *Expressa, & tacita*. Approbatio expressa modò definita est, quæ verbo, vel scripto datur. Approbatio tacita est, quæ ipso facto aliquo, vel facti connivencia conceditur. Sic ipso facto tacitè approbatur is, cui beneficium Parochiale confertur, de quo suprà. Talis quoque tacita approbatio censeri debet, quando Episcopus, vel habens potestatem approbandi alicui dicit: Audi istius confessionem, vel audi quosvis tibi confiteri volentes: item quando Episcopus scit hoc, aut illud genus Sacerdotum in sua Diœcesi sine sua expressa licentia excipere confessiones, & tamen dissimulat, cùm posset se opponere, juxta dicenda in simili de jurisdictione tacitè collata. Sic quando Episcopi acceptant præsentationes nostrorum Patrum, non petita eorum præsentia, nec examine indicto, etsi approbatio in scriptis, uti solet, diù posteà sequatur, censentur interim tacitè approbati, ut sine scrupulo confessiones audire valeant. Quinimò Sacerdotes nostri de novo advenientes ad Conventum, etiam ubi pro approbatione se examini sistere debent, si tamen interim opus sit, ipsique alibi approbati sint, confessiones interim audire poterunt, sive ex tacito consensu Ordinariorum, sive denique ex privilegio peregrinantium, de quo infrà. 671

§. II. *Quid specialiter de Approbatione Regularium Mendicantium?*

I. **E**Piscopi non possunt alicui, & maximè Regulari legitimè præsentato, & per examen idoneo reperto approbationem sine justa causa denegare citra peccatum injustitiæ. Communis DD.cum Coninch *disp.8. dub.7.* Laym. *cap.1. nu.3.* Ratio generalis respectu omnium est: quia approbatio hæc non est gratia, vel privilegium, quod ex libera concedentis voluntate dependeat, sed est authoritativa declaratio, & testificatio, personam hanc habilem, seu dignam, & idoneam esse, cui jurisdictio, & potestas ad audiendas confessiones conferatur: atqui tale testimonium Sacerdotibus ad id munus ordinatis, si Scientia, & Prudentia sufficienter instructi comperti sint, de jure debetur: idque singulariter Regularibus Ordinum Mendicantium à Prælatis suis præsentatis, quibus ex Sedis Apostolicæ privilegio competit quorumcunque fidelium confessiones audire: ideoque ex Summi Pontificis voluntate, & tacito mandato, si legitimè præsentati idonei reperiantur, eis approbatio specialiter debetur. 672

§. Quin insuper, petita, & injustè denegata approbatione, eo ipso censeri admissum, & approbatum jurisdictionem obtinere, & confessiones audire posse, certum erat jure veteri Concilii Viennensis *Clementina, Dudum de sepulturis.* Ubi Pontifex concedit Fratribus Prædicatoribus, ac Minoribus idoneis, & injustè ab Episcopis rejectis licentiam audiendi confessiones. Atque huic Decreto, & Confessioni minimè derogasse Concilium Trid. *quæst. præced allegatum* approbationem Episcopi requirens, docuerunt varii, Navarrus, Miranda, Rosella, alii, ac latè nostri Rodriquez *QQ.RR.tom.1. quæst. 19. art. 1.* Cassianus *in privilegiis Regularium tract. 5. cap.2.propos.1.* Variis juribus, & argumentis confirmantes: atque probabile censuerunt etiam nonnulli è Societate Jesu Laym. *sæpè cit.tract.6. cap.11.* Castro-Palaus *hic tract.23.disp. unic.* Contrà tamen Privilegium illud esse clarè revocatum per Trid. docent alii communissimè, & maximè de eadem Societate Suarez, Vasquez, Coninch. Reginaldus, Filliucus, Cardinalis de Lugo, Perez, Amicus, Arriaga, Tamburinus apud Nicolaum du Boys in singulari tractatu de propositionibus damnatis sub Alexandro VII. ad propos.11. sic habentem: *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur* 673

Regu-

libet Diœcesis antequam in ea confessiones audiant, debitè præsentati, & si voluerit, ejus examini se subjiciant, & approbationem obtineant: ut constet Episcopo cuilibet, an per idoneos Ministros hoc Sacramentum in sua Diœcesi administretur. Hæc conditio sumitur ex jure communi *citat. Clement. Dudum*: & expressiùs ex Tridentino paulo suprà allegato, & declarato.

681 SECUNDA modificatio est: ut dicti Regulares Episcopis præsententur auctoritate, & legitimo consensu suorum Superiorum, ut constat ex eadem *Clem. Dudum*. Quare, si Confessarius Regularis absque mandato, vel consensu legitimo Superioris approbatus ab Episcopo confessiones audiat, secundùm omnes illicitè absolvit, absolvendoque peccat: & certò etiam invalidè absolvit, si contra voluntatem Superioris se præsentans approbetur ab Episcopo ad jurisdictionem à Pontificis privilegio concessam; sic enim nihil accipit, quia Pontifex non censetur conferre illam jurisdictionem, nisi præsentato à suo Superiore Regulari, tanquam sub conditione sine qua non. Confertur enim jurisdictio illa in gratiam Religionis, & Regularis quatenus Regularis, & obedientiæ, ac regimini Superiorum subditus est.

682 ¶ At, Quid si Sacerdos Regularis citra consensum, vel contra voluntatem Superioris se præsentans Episcopo, ab eo approbetur, ut jurisdictionem actualem ab ipso Episcopo accipiat in ejus Diœcesanos subditos, eo modo, quo Sacerdotibus sæcularibus conferre solet Episcopus? Resp. Omninò Episcopus potest ei validè suam jurisdictionem conferre etiam inscio, ac invito suo Superiore Regulari, ipseque Religiosus recipiens jurisdictionem validè absolvit ejusdem Episcopi subditos tantùm, etsi & recipiendo, & absolvendo peccet. Ita post alios Laym. *cap.* 10. *num.* 19. pluresque citans Tamb. *lib.* 5. *Decal. c.* 5. §. 2. *n.* 29. Ratio est: quia Episcopus potest conferre suam jurisdictionem in oves suæ Diœcesis cuilibet idoneo, qui se aliquo modo ei subjicit: certè potest conferre alteri non subdito, v.g. Sacerdoti alterius Diœcesis, inscio, vel invito Episcopo alterius illius Diœcesis, cur non etiam Religioso, inscio vel invito suo Superiore? Etsi Religiosus iste peccet contra obedientiam, & voluntatem Superiorum ita se subjiciendo Episcopo in tali ministerio. At, quam graviter peccabit? Layman cit. significat, peccare semper mortaliter, sive invito positivè, sive solùm inscio citra positivam ejus prohibitionem hoc faciat, quia semper in re gravi utitur sua voluntate independenter à voluntate Superioris, Nimium probaret hæc ratio, ut curte vides. Rectius ergo Tamburinus *cit. n.* 33. censet, tunc tantùm peccare mortaliter ita accipiendo jurisdictionem, & Sæcularium confessiones audiendo, quando ei Superior legitimè per positivam prohibitionem præciperet graviter, ne id faciat, tunc enim solummodo verè faceret contra obedientiam Superiori debitam, aliàs ad summum peccabit venialiter. Nam ex certa consuetudine saltem, non peccant Religiosi contra obedientiam, vel dependentiam à suis Superioribus, nisi hi legitimè suam voluntatem exprimant in contrarium.

683 TERTIA modificatio est, quòd jurisdictio à summo Pontifice concessa Regularibus ab Episcopo approbatis, exerceri non possit validè in ipsos Regulares tam Religiosos, quàm Moniales, nisi de consensu, & licentia Superiorum cujusvis Ordinis respectivè. Sic enim declaravit Clemens VIII. Bulla, *Romani Pontificis data* 1599. 23. *Novembris*. Ubi declarat, in omnibus indultis nunquam fuisse mentem Sedis Apostolicæ ulli Religioso, vel Moniali dare licentiam confitendi alicui contra dispositionem suorum Superiorum: *Sed* (inquit) *nostræ intentionis existere, quod iidem Fratres, & Moniales, quantùm ad Sacramentum Pœnitentiæ, seu confessionis administrationem dispositioni suorum Prælatorum subjecti sint, Apostolica Auctoritate tenore præsentium perpetuò declaramus*. Quare tam invalidè, quàm illicitè Regulares Privilegiati, prætextu privilegiorum, & indultorum generalium absolvendi quoscunque fideles, absolvunt personas Religiosas, viros vel fœminas, contra voluntatem, vel citra omnem expressam, vel tacitam, seu præsumptam suorum Superiorum licentiam. Contrà ergo validè, & licitè absolvent 1. Quando Superiores expressè eam licentiam confitendi, ac absolvendi concedunt. 2. Quando est consuetudo tolerata in Monasteriis, præsertim Monialium, ut advenientibus Religiosis Fratribus confiteantur. 3. Quando in casu, saltem interpretativè præsumi potest legitimè de consensu, & voluntate Superioris: idque maximè, quando Religiosi mittuntur foras, aut de jussu, vel licentia Superiorum aliquanto tempore degunt in locis, ubi non sunt Confessarii sui Ordinis, qui à Prælatis suis Jurisdictionem habeant, de quo rursus aliquid inferiùs. 4. Denique, si expressum aliquod manet privilegium, vel indultum tale, ut in Jubilæis. Certè in Jubilæis nostro tempore hactenùs promulgatis patenter, & communiter, quoad hoc, jurisdictioni huic Regularium derogatum fuit: adeòque potuerunt sibi eligere quemcunque Confessarium, Regularem, Sæcularem, Approbatum ab Episcopo loci: ut nullus scilicet à libertate confitendi sua peccata, tempore universalis indulgentiæ, excluderetur. Si ergo deinceps edantur Jubilæa similis tenoris, par potestas concessa erit. Adde tacitum consensum Superiorum, *qui dum Jubilaum suis subditis, proponunt, satis ostendunt, eam libertatem se approbare*, ait Tamburinus *cit. cap.* 5. §. 4. *num.* 4.

QUARTA modificatio ex prædictis consequens est: quod Confessarii Regulares subditi ea ampla jurisdictione, etiam respectu Sæcularium non possint uti, nisi de licentia, & deputatione suorum Superiorum, expressa, vel tacita. Nam hanc amplam facultatem Pontifex concedit, & delegat ipsi Ordini, ut Prælati Ordinum committere eam possint suis Regularibus Sacerdotibus, quos ad hoc munus idoneos judicaverint: sine quorum proinde expressa, vel tacita licentia, nec licitè, nec validè ea facultate uteretur Sacerdos Regularis subditus, etiam ab Episcopo jam approbatus. Ex communi DD. Rodriquez *QQ. RR tom.* 1. *quæst.* 60. *art.* 3. aliisque citatis Layman *cap.* 10. *num.* 19. & late Gobat *num.* 629. Atque hinc fit, quod Prælati Regulares suis Sacerdotibus subditis jam approbatis, & expositis eam jurisdictionem ex causa, etiam non notoria, denuo auferre possint, & à confessionibus audiendis suspendere. Quamquàm si Prælatus alicui Confessario interdicat, ne confessiones audiat, non ideò statim existimandus est ei jurisdictionem auferre velle, ut validè Sacramentum administrare nequeat, sed plerumque solùm exercitium prohibere, ut licitè non possit, nisi ipse contrarium exprimat, vel ex circumstantiis, seu causa prohibitionis id præsumi debeat: utpote si ob inscitiam, vel aliam indignitatem, eum ab officio Confessarii suspendit, vel deposuit. Vide Lugo, Miranda *Man. Prælat. tom.* 1. *quæst.* 45. *cap.* 13. Rodriquez *cit. quæst.* 60. *art.* 2. Laym. *num.* 19 & alios apud istos. 684

¶ Ex dictis de approbatione emergit dubium singulare. 685
Quando Religiosi de licentia Superiorum peregrinantur, vel commorantur in locis, ubi non sunt Sacerdotes proprii Ordinis, solet eis fieri licentia (saltem tacita in ipsa licentia exterius commorandi imbibita) ut tunc confiteantur Sacerdoti alteri, seu Regulari alterius Ordinis, seu Sæculari. Hoc casu, possuntne Regulares in Confessarium sibi eligere Sacerdotem simplicem, nondum ab aliquo Episcopo approbatum? Negat Vasquez cum paucis. At cum multis affirmat Suarez, eumque secutus Tamburinus *cit. cap.* 5. §. 2. *n.* 17. Ratio est: quia ex una parte Concilium Tridentinum in hoc decreto requirens approbationem Episcopi, non comprehendit Confessarios Regularium, seu Religiosorum, sed clarè *sæcularium, etiam Sacerdotum tantùm*: ex alia autem parte à Superioribus isti Religiosi peregrinantes non restringuntur ad Confessarios approbatos ab Episcopo, (alioquin enim sine dubio non possent) ergo neque à nobis restringi debent. Ais: ergo multo magis ego Religiosus extra Conventum degens socio meo Sacerdoti simplici confiteri potero? Omnino potes, si tua licentia diutius extra Conventum manendi eam tacitam licentiam extrà confitendi imbibere videatur: quamvis id in nostro Ordine in praxi non auditum testetur L. Portellus *v. Confessarius num.* 54. Alioquin certo non poteris ei confiteri mortalia ad absolutionem directam: bene autem poteris tali confiteri venialia aliqua, ut ab his directè, & indirectè à mortalibus absolvaris: ut jam alibi insinuatum, & *seq.* insinuabitur ampliùs.

QUÆSTIO III.

Quid, & quotuplex est Jurisdictio generatim? *speciatim Jurisdictio ordinaria quid? quorum? à quo? respectu quorum?*

SUMMARIUM.

686 *Jurisdictio ordinaria quid?*
687 Usque ad num. 691. *Quibus competat?*
691 & 692 *A quo habeatur?*
693 *Quinam ei subjiciantur ratione domicilii, vel quasi domicilii?*
694 *Aut privilegio status?*
695 & 696 *Vel juris dispositione?*

JUrisdictio Confessarii est auctoritas, potestas, seu facultas jus dicendi, seu sententiam ferendi in alium tanquam sibi subditum in foro conscientiæ, quod ipsum significatur verbis Christi, & pro definitione servire possunt: *Est potestas ligandi, & solvendi in foro conscientiæ sacramentali*, vide dicta ini-

initio capitis. Triplex est divisio Jurisdictionis communiter assignata, & recepta à DD. 1. *Ordinaria, & delegata*. 2. *Certa, probabilis, & dubia*, ad quas revocatur *error communis*. 3. *Universalis, & restricta*; ad universalem commodè revocamus illam generalem jurisdictionem pro articulo mortis. De ordinaria speciatim dicam hac quæstione. De reliquis seorsim per distinctas quæstiones sequentes.

§. I. *Jurisdictio Ordinaria* Quid?

686 JUrisdictio ordinaria dicitur, quæ alicui competit ratione muneris, officii, vel beneficii, ad quod assumitur. Unde & dicta *ordinaria*: quia talibus sic assumptis *ordinariè* semper ipso officio, vel beneficio collato, censetur conferri. Quapropter etiam hac Jurisdictione semel legitimè collata, sine legitima causa, vel propria resignatione, nemo privatur: quod sæpè aliter fit in jurisdictione delegata. Neque de hoc hic plura dicere operæ pretium est.

§. II. *Quorum?*

687 I. TRes sunt Judices ordinarii, habentes nimirùm jurisdictionem ordinariam in hoc tribunali: Papa, Episcopi, Parochi. *Papa* ex vi Electionis suæ in Pontificatum competit jurisdictio in Ecclesiam universalem, tanquam supremo, ordinario, & universali Pastori, ac Vicario Generali Christi. *Episcopis* ex vi Electionis, & Confirmationis suæ competit jurisdictio ordinaria in suas Diœceses, & Diœcesanos: eo ipso enim, quo legitime electi, & confirmati sunt, etsi consecrationem Episcopalem nondum acceperint, si Sacerdotes sint, per se Sacramentum hoc suis Diœcesanis omnibus administrare, aliosque ad id delegare possunt. *Parochis*, similiter ex vi legitimæ Institutionis suæ competit Jurisdictio ordinaria in suos Parochianos. Eo ipso enim, quo Parochiale beneficium eis confertur, jurisdictionem in foro sacramentali accipiunt.

688 II. Ordinariam etiam jurisdictionem habent, & Ordinarii appellantur, qui prædictorum vices gerunt ex vi muneris, officii, vel beneficii sui. Utpote 1. Papalem, Vicarii Generales Papæ, Legati à latere, supremus Pœnitentiarius. 2. Episcopalem, Vicarii Generales Episcoporum, & Pœnitentiarius, ubi Pœnitentiaria est in officium erecta. 3. Parochialem, Vicarii Parochorum, ubi Vicariæ sunt officium, vel beneficium seorsim institutæ, ut sunt Vicariæ Capitulorum, Monasteriorum, &c.

689 III. Quasi talem ordinariam jurisdictionem habent Prælati Ordinum exemptorum. Utpote 1. Quasi Archi-Episcopalem, vel Parochialem, Generales totius Ordinis. 2. Quasi Episcopalem, Provinciales respectu totius Provinciæ: Abbates exempti respectu suorum Monasteriorum, Præpositurarum, Prioratuum, &c. 3. Quasi Parochialem, Guardiani, Priores, Rectores, alii immediati Superiores Ordinum respectu sibi commissorum, &c.

690 IV. Ad jurisdictionem ordinariam etiam revocanda est illa, quam ex perpetua Ecclesiæ consuetudine obtinet quilibet Sacerdos, etiam simplex in tribus casibus. 1. Super venialia tantùm. 2. Super mortalia, à quibus Pœnitens jam anteà legitime absolutus fuit. 3. Super omnia omninò peccata in articulo mortis. Quamvis enim hæc jurisdictio non competat ex officio, ipsi tamen Sacerdotio perpetuò annexa est: hoc tamen discrimine, quòd primam, & secundam facultatem Ecclesia auferat Sacerdoti excommunicato non tolerato, scilicet nominatim denuntiato, ac notorio percussori Clerici: secundùm communem sententiam, ut proinde ea facultas Sacerdotibus non jure divino, sed ex Ecclesiæ concessione competat: tertiam verò pro articulo mortis non aufert, quia non expedit propter Sacramenti hujus necessitatem: attamen absolutè loquendo posse auferre, tanquàm non jure divino, sed Ecclesiastico tantùm competentem, docent communiis DD. cum Valent. *hic d.7. q.10.* Suar. *disp.6. sect.5.* Laym. *cap.10. n.2.* alii. Contrà tamen eam facultatem jure divino competere cuivis Sacerdoti, ut proinde ab Ecclesia auferri nequeat, docent alii, non pauci, etiam Marchant. noster infrà citandus. Eò quòd Concil. Trid. *sess.14. cap.7.* de hac facultate loquens dicat: *in Ecclesia semper custoditum* (non ab Ecclesia *institutum*, sed, *custoditum* utpote tanquam ab Apostolis traditum, & institutum à Christo) ut in articulo mortis omnes Sacerdotes absolvere possint ab omnibus, sed controversia est speculativa. Practica hujus facultatis dabo sufficienter infrà *quæst.6.*

§. III. *A Quo?*

691 A Christo *Joann.* 20. immediatè jurisdictionem generalem super omnes fideles acceperunt Apostoli communiter: sed specialiter S. Petrus reliquorum etiam Apostolorum Caput, & Pastor constitutus, insuper accepit jurisdictionem generalem in se, & in omnibus suis Successoribus perpetuò duraturam, ut nunquam Ecclesia visibili Pastore, & summo Capite destitueretur: atque ab ipso convenienti ordine Hierarchico potestas spiritualis jurisdictionis in reliquos Dei Sacerdotes, ac Ministros descenderet, & derivaretur. Quare post Apostolos, omnes alii Ministri jurisdictionem à summo Pontifice immediatè, vel mediatè accipiunt: hoc nimirùm ordine. Ipse summus Pontifex legitime electus ex vi institutionis, & promissionis à Christo Petro factæ immediatè à Christo jurisdictionem ordinariam generalissimam in omnes fideles, totamque Christi Ecclesiam accipit: ab hoc immediatè accipiunt Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, respectu suarum Diœcesium: sicut & Prælati exempti Generales, respectu suarum Religionum: mediatè verò à Pontifice, & immediatè ab Episcopis jurisdictionem in sibi commissos accipiunt reliqui Pastores inferiores, Parochi, Vicarii, &c. sicut & à Prælatis Generalibus Ordinum accipiunt alii Prælati inferiores, Provinciales, locales, &c. respectu sibi commissorum Regularium. Nam respectu sæcularium, nullam ordinariam jurisdictionem habent Prælati Regulares Mendicantes, sed tantùm delegatam privilegio à summo Pontifice, sicut & cæteri Confessarii Regulares approbati.

§. IV. *Respectu Quorum?*

692 JUrisdictio ordinaria competit suprà §.2. enumeratis per se respectu suorum subditorum tantùm. Tribus autem potissimùm modis aliquis fit subditus, & subjicitur jurisdictioni ordinariæ hujus Episcopi, vel Parochi. 1. *Ratione domicilii, vel quasi domicilii*. 2. *Privilegio status*. 3. *Juris dispositione, vel interpretatione*.

693 I. *Ratione domicilii, vel quasi domicilii*, Parochorum ordinariæ jurisdictioni subjiciuntur, qui inter limites Parochiæ *domicilium* habent perpetuum, vel *quasi domicilium*, utpote familiam, vel habitationem, ubi ratione beneficii, officii, negotii, vel mercaturæ magna anni parte commorantur, & habitant: unde qui habet duo domicilia in diversis Parochiis, aut in una domicilium, in altera quasi domicilium: utriusque Parochi jurisdictioni subjicitur, ut ab utrolibet, quando libuerit, absolvi possit, ut cum aliis docet Navar. *in cap. placuit num.77.* At, quid si quis habeat domicilium in confinibus duarum Parochiarum propè æqualibus, cujus Parochi jurisdictioni subjacebit? Resp. Illius Parochiæ ad quam respicit primaria porta domus: nisi aliter jure, vel consuetudine constitutum sit.

694 II. *Privilegio status*, ordinariæ jurisdictioni subjiciuntur, qui alicui statui, vel familiæ uniuntur, cujus Superior ex privilegio ordinariam Jurisdictionem habet. Ut Novitii Religiosi tempore Novitiatus, loci Superiorem Ordinarium habent. Item famuli, & domestici Monasteriorum loci Superiorem Ordinarium sortiuntur. Item qui in familiam Cardinalium, & Episcoporum admittuntur, ipsis etiam, ut Ordinariis subjacent in hoc tribunali sacramentali. Omnia ex communi DD.

695 III. *Juris dispositione, vel interpretatione*, vel si mavis, tacita voluntate Ordinariorum per consuetudinem confirmata, ordinarium Judicem in hoc tribunali sortiuntur iter agentes, & peregrinantes, qui possunt confiteri Parocho loci, ad quem pervenerint, quando sive ex obligatione, sive ex devotione Sacramenta suscipere volunt. Idque etiam de Confessione annua declaravit Eugenius IV. quando eo tempore, quo debent satisfacere præcepto annuæ Confessionis, vel Communionis Paschalis, ad proprium Parochum accedere commodè non possunt: ita tamen, ut in propriam Parochiam reversi testimonium annuæ Confessionis, & Communionis, Parochis id postulantibus, exhibere debeant. Ita ex communi, pluribus allegatis Laym. *tract. 6. cap. 10. num.9.* Dummodò semper non fiat in fraudem: ut si quis directa intentione discederet ad alium Parochum, ut evitaret proprium: excepto, nisi accederet ad aliquem privilegiatum approbatum, v.g. Ordinis Mendicantium. De quo vide *cap. 3. quæst. ultima*.

696 IV. Eadem *juris interpretatione communi*, (vel potiùs consuetudine, de qua infrà) vagabundi, qui nusquam domicilium, vel quasi domicilium: ideoque nullum Sacerdotem proprium Ordinarium habent, ordinarium sortiuntur, & confiteri possunt ubique locorum, quò pervenerint, ac proinde, quocunque loco existant tempore, quo Sacramenta suscipere debent, vel volunt, à loci illius Parocho, aut alio delegato recipere poterunt. Ex communi Laym. *cit. nu.7.* addens in fine: *Pertinet autem ad curam Episcopi in cujus Diœcesi vagabundi plerumque morantur, ut eos tempore Paschali ad sacram Confessionem, & Communionem compellat à Pastoribus locorum, vel aliis facultatem habentibus accipiendam.*

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

Jurisdictio delegata quid? à quo? quotuplex? quibus modis?

SUMMARIUM.

697 *Jurisdio delegata quid?*
698 *Quis possit eam delegare?*
699 *Delegari potest directè, vel indirectè.*
700 *Quibus, & qualiter fiat delegatio à jure, vel* privilegio?
701 Usque ad num.708 *Quibus, & qualiter à* consuetudine? *&c.*
709 *Quibus, ac qualiter ab* homine?

§. I. *Quid?*

697 JUrisdictio *delegata* dicitur, quam Sacerdos in Pœnitentem acquirit, non ex vi beneficii, vel officii alicujus proprii, sed solùm ex commissione alterius ordinariam jurisdictionem habentis, & consequenter in proposito: Confessarius *delegatus* est, qui non ex vi officii, vel muneris sui ex commissione alterius ordinariam jurisdictionem habentis, habet, & exercet jurisdictionem in Pœnitentem. Tales sunt omnes Confessarii Ordinum Mendicantium respectu sæcularium: atque alii, qui ab Episcopis ad audiendas confessiones exponuntur absque collatione alicujus beneficii, vel officii Parochialis, utpotè Cappellani simplices. Item Confessarii Religiosi, qui à Superioribus deputantur pro suis subditis Regularibus. Et hinc patet:

§. II. *A Quo?*

698 OMnis, & solus jurisdictionem habens ordinariam potest eam delegare alteri, utpotè Episcopus, Parochus, Prælatus Regularis, &c. quisque respectu suorum subditorum. Idquè possunt, etiamsi Sacerdotes non sint, adeoq; per se absolvere non possint, tamen conferre, & magis delegare possunt aliis jurisdictionem suam, cùm ea collatio, vel delegatio non sit actus Ordinis, sed Jurisdictionis. At verò, qui jurisdictionem delegatam tantùm habet, non potest eam ulteriùs delegare alteri, cùm totam potestatem suam ipse ex aliena voluntate habeat: excepto tamen, nisi hoc ipsum expressè delegato concessum sit à delegante, ut ob causam suo loco alium substituere possit: aut ex probabili Epikeja ita interpretanda esset voluntas delegantis. Utpotè, si Parochus impotens delegat alium pro suis Parochianis tempore Paschali, qui se inveniat insufficientem multitudini confitentium, si occurrat alius approbatus, qui illum juvare velit, & facilis recursus ad Parochum non sit, poterit is delegatus subdelegare ex justa interpretatione voluntatis Parochi, qui ipsum delegans utique noluit obligare ad impossibile, sed supponitur velle, ut congruè suis ovibus satisfaciat. Vide March. *Trib. p.1.tr.2. tit.2.q.2. fine*: Reliqua jura de subdelegatione Confessariorum pro hoc foro parum, vel nihil concernunt.

§. III. *Quotuplex?*

699 DUplex est delegatio, seu dupliciter delegatur jurisdictio, *directè, & indirectè*. Jurisdictio delegata directè dicitur, quando alicui committitur potestas, ut ipse per se directè Pœnitentem absolvat. Et hæc fieri potest soli Sacerdoti Characterem, & potestatem Ordinis habenti. Jurisdictio indirectè delegata dicitur, quando alicui conceditur, ut Sacerdotem aliquem nominet, vel eligat, qui ipsum, vel alios absolvat. Facta posteà ea electione, vel nominatione, eo ipso jurisdictio indirectè collata censetur Sacerdoti nominato, electo, ac velut præsentato. Unde quamvis ipsa delegatio jurisdictionis necessario ad Sacerdotem terminetur, ministerium tamen medium hujus delegationis, scilicet electio, vel nominatio Sacerdotis, etiam Laicis, imò & fœminis committi potest. Hoc modo aliquando Laicis committitur, vel permittitur, ut eligant sibi Confessarium quemcunque approbatum, ut in Jubilæis, in Bulla cruciatæ, &c. Sic & Abbatissis sæpè concessum est, ut Confessarios pro se, & suis Monasteriis eligant, vel assumant, qui ipso facto, ex vi principalis concedentis censentur indirectè delegatam jurisdictionem obtinere: sicque indirectam potestatem jurisdictionis habent omnes Confessarii electi eorum, qui potestate eligendi sibi Confessarium gaudent, de quibus mox infrà.

§. IV. *Quibus modis?*

DElegatio potestatis directa, indirecta, tribus modis fieri consuevit: 1. A jure, vel privilegio. 2. A consuetudine. 3. Ab homine.

I. *A Jure, vel Privilegio.*

700 I. CElebris talis directa est delegatio Frat. Minorum, & Prædicatorum, reliquorumque Mendicantium facta a summis Pontificibus, tum in jure *Clement. c. Dudum de sepulturis*, tum in extravagantibus bullis, ac privilegiis, ad audiendas Confessiones fidelium undecunque ad se accedentium, de qua jurisdictione per occasionem plura dixi mox suprà *q.3. §.4.*

701 II. Talis est delegatio indirecta Confessariorum, qui audiunt Confessiones eorum, quibus Confessarii electio à jure permittitur. Celebrior est illa, quam fecit Gregorius IX. *lib.5. Decr. tit.38. de Pœn. & Remiss.* dicens: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis, & aliis Superioribus, nec non minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter Superioris sui licentiam, providum, & discretum sibi eligere possint Confessarium*. Sic Pontifex. Ubi nomine Superiorum, nec non minorum Prælatorum exemptorum, intelliguntur Generales, Provinciales, Guardiani, Priores, Rectores, Præpositi, Præsidentes, qui veram jurisdictionem Ecclesiasticam habent in Religionibus exemptis.

702 III. Ad juris etiam delegationem indirectam pertinet electio Sacerdotis alicujus approbati, quando Sacerdos proprius est notoriè ignarus, & imperitus in iis, quæ sunt sui muneris: tunc enim (saltem licentia petita, etsi non obtenta) licebit alteri idoneo confiteri, hoc ipso à jure indirectè delegato. Hoc jus colligit Navarr. ex Urbano II. *p.c. placuit de Pœn. dist.6.* Ubi sic loquitur Pontifex: Placuit, ut nulli deinceps Sacerdotum, quemlibet commissum alteri Sacerdoti ad pœnitentiam suscipere liceat, sine ejus consensu, cui primo se commisit, nisi pro ignorantia illius, cui Pœnitens prius confessus est sic exponitur *ibid. caput Sacerdos*, ex Gratiano. *Aliud est favore, vel odio proprium Sacerdotem contemnere, quod sacris Canonibus prohibetur: aliud cæcum vitare, quod hac authoritate quisq; facere monetur: ne si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadant*. Atque ita præter Navarrum docent *D. Thomas, Medina, Vasquez, Hurtadus, Diana*, alii, ac noster Marchant. *suprà cit. tit.2. q.3.* censens Sententiam esse verissimam authoritate Canonum nixam, ac fundamentali ratione: quòd Judex totus ignarus pro non Judice habeatur. Quantumvis multi contrarium sentiant.

703 IV. Ad eandem delegationem indirectam, & interpretativam pertinere credibile est electionem idonei Confessarii, quando Pœnitens non potest confiteri proprio Sacerdoti sine moraliter certo periculo, damno, vel ruina spirituali, seu lapsus in peccatum mortale: ut si mulier sciret hunc Sacerdotem esse sollicitatorem, prævidens probabilissimè se ab eo sollicitanda, &c. si alium privilegiatum facile adire nequeat, potest eligere quemcunque idoneum in sua Diœcesi approbatum, maximè si licentia petita, etsi non impetrata sit. Ita post *Sylvestrum, Medinam, Toletum*, & alios Marchant. *loc. cit.*

§. Dixi utrobique (saltem licentia petita, etsi non impetrata.) In his enim duobus casibus ignorantiæ, & improbitatis tantæ, iniquissimè negaretur licentia à proprio Sacerdote, vel Parocho. Quin addit Marchant. *etiam non petita*; quando commodè peti non potest sine aliquo detrimento, uti sunt graves aversiones Sacerdotis proprii, odia, detractiones, &c. Si enim sine gravi incommodo licentia peti non potest, eodem jure censeberis absolutus. Cæterùm, extra hos duos casus ignorantiæ notoriæ, & gravis periculi ex malitia proprii Sacerdotis, vera mihi est sententia Soti, Suarez, Laymau, aliorum; nimirum, invalidè absolvi quempiam ab alieno, si proprius Sacerdos licentiam petitam, etiam injustè deneget, quamvis negando graviter peccare possit. De quo dixi aliquid *cap.3. qu. ultima, §.3. sub finem*.

II. *A consuetudine probata.*

704 CEnsetur delegari jurisdictio directè, vel saltem indirectè, quando aliqui communiter consueverunt eligere Confessarios approbatos, scientibus Superioribus, nec prohibentibus: tunc enim censetur tacitè consentire, & jurisdictionem ejusmodi Confessariis electis delegare. Quare delegatio talis est à consensu tacita Superiorum: & non ab ipsa consuetudine, ut causa delegante, sed tantùm, ut signo taciti consensus, & delegationis Superiorum. Et hinc.

705 I. Hac consuetudine, & tacita delegatione eligunt sibi Confessarios Parochi, aliique Sacerdotes curati communiter, & sibi invicem, vel aliis Sacerdotibus approbatis confitentur, ex consensu tacito Ordinariorum id scientium, & aliud non statuentium. Eademque consuetudine, & tacito Superiorum consensu etiam, in nostra Religione Patres confitentur aliis in Ordine approbatis Sacerdotibus præter depu-

tatos pro Conventu, quod alioquin valere non posset ob defectum jurisdictionis: quod valdè notandum.

706 II. Eadem Consuetudine in omnibus Religionibus recepta, si plures ejusdem Ordinis Religiosi peregrè mittantur, unus alteri, qui Sacerdos est, & Confessiones audire solet, confiteri potest. Itemque si Religiosi, præsertim Sacerdotes iter faciunt, aut diutiùs extra Monasterium morantur in loco, ubi non habent copiam Confessarii proprii Ordinis, ex præsumpta licentia, & consensu Superioris sui, alteri Sacerdoti Regulari, vel Sæculari confiteri plerumque possunt, saltem ea peccata, quæ Ordini suo reservata non sunt. Rodriquez *Q. Q. Regul. tom. 1. qu. 62. art. 5.* Laym. *cap. 10. num.* 20. alii communiter.

707 III. Ad eandem consuetudinem, ex tacito consensu eorum, quorum interest, revocari potest jurisdictio, qua Parochi, vel Curati expositi in hoc loco excipiunt confessiones cujusvis peregrini, vel vagabundi advenientis: de quibus dixi *qu. præced. sub finem*: Eademque excusari potest mos, quo Rustici, aliique peregrinantes ad loca sacra, etiam non valde remota ibidem confiteri solent Parochis, vel Sacerdotibus expositis, dummodò non fiat in fraudem propriorum Parochorum, idque maximè pro confessione annua. Et Rectè resolvit Gobat *Alphab. Confessar. Casu 3. num. 83.* Si in pago remoto, aut etiam vicino, in quopiam die festo sit proposita indulgentia plenaria, posse ad eam lucrandam te illò conferre, & confiteri Parocho illius loci, nisi expressè constet proprium tuum Parochum nolle ratam habere talem confessionem. Ratio est: *Quia in obscuris inspici debet illud, quod plerumque fieri solet*: at certè vix tricesimus Parochus erit tam durus, qui in tunc faciat suis copiam taliter confitendi alteri, saltem extra tempus obligationis. Atque hæc notoria consuetudo, quamdiu se expressè non opponit tuus Parochus, est signum sufficiens sensibile ejus consensus, & ratihabitionis de præsenti.

708 IV. Tandem in eandem consuetudinem permissam tacito consensu spectare videtur, quod alicubi, etiam apud nos in locis peregrinationum in magno concursu hominum ex diversis Parochiis, rogati à nobis Parochi, ac Sacerdotes sæculares curati excipiunt Confessiones quorumvis, absolventes nimirùm à peccatis, à quibus alioquin absolvere possunt (non utique à casibus Papalibus reservatis, à quibus nos Privilegio absolvimus.) Certum enim est, id non posse fieri ex nostra delegatione, cùm ipsimet mere delegati Ministeriales respectu Sæcularium, alios subdelegare minimè possimus. Fit ergo ex consuetudine notoria, & saltem tacito consensu, vel Ordinariorum, vel Parochorum aliorum propriorum illorum fidelium, qui sine dubio contentissimi sunt, suos Parochianos apud nos confiteri eo modo, quo commodè possunt, adeoque in defectu nostrûm, etiam aliis. Quanquam tutissimum foret petere expressum consensum Ordinarii, prout alicubi fieri vidi.

III. Ab Homine

709 FIt delegatio, quando habens jurisdictionem ordinariam verbo, vel scripto, aut signo sufficienti committit jurisdictionem alicui pro sibi subditis directe, vel indirecte, v. g. Papa in Jubilæo pro Parochianis: Prælatus Regularis pro sibi subditis Religiosis, vel Monialibus &c. Ad ejusmodi autem jurisdictionem ab homine delegandam necessario requiritur consensus actualis præsens signo aliquo manifestatus, & nullo modo sufficit ratihabitio de futuro, seu quòd Ordinarius delegare potens posteà ratam habiturus sit Confessionem, & Absolutionem ab altero factam: Certissima, & communissima DD. cum Navarro *c. 9. n. 6.* Suar. *disp. 25. sect. 1.* Sanch. *lib. 3. Matrim. d. 35. n 24.* Laym. *c. 10. n. 16.* alii passim. Ratio clara est: quia Sacramentum Pœnitentiæ invalide confertur ab eo, qui nullam jurisdictionem actualem habet eo tempore, quo Sacramentum confert, & absolvit. atqui eo tempore non potest habere jurisdictionem actualem; nisi de actuali præsenti voluntate delegantis, aliquo sensibili signo sibi cognito; quia consensus futurus primùm, non potest conferre jurisdictionem pro tempore præsenti, quo datur absolutio; neque valor, ac effectus Sacramenti, potest pendere ab eventu futuro: ergo requiritur consensus actualis præsens, expressus, vel tacitus, & non sufficit ratihabitio de futuro. Ex quo soluta manet coincidens quæstio; an ad hanc delegationem *ab homine* sufficiat præsumptio, vel interpretatio voluntatis, ac facultatis Superioris, vel delegantis? ex dictis enim respondendum cum distinctione.

710 I. Sufficit præsumptio de consensu, seu voluntate delegantis præsenti, si reverà adsit Quando nimirùm præsumptio, vel interpretatio fundatur in signis, vel motivis multùm probabilibus, & quasi certis, quòd talis sit voluntas delegantis, v. g. Superioris, vel Parochi in præsenti. Ut si audias confessiones, vel tu confitearis alteri, Superiore, Ordinario, vel Parocho præsente, vel sciente, non tamen contradicente, sed tacente, cùm tamen contradicere, vel impedire, si vellet, facilè posset: jam tacitè jurisdictionem conferre censetur, ut proinde validè absolvas, vel absolvaris. Nam, qui sic tacet, non solùm consentire videtur juxta Regulam juris, sed etiam ipso suo silentio, tanquam signo sensibili externo consensum suum exprimere: at si reverà dissentiat in animo, taceat tamen, & non impediat actu ipso, quia vel timet offensas, seu rixas, vel putat illum aliunde habere potestatem, aut jussit illum prohiberi per æditu um, v. gr. sed is non prohibuit, &c. omninò invalida erit absolutio. Quia præsumptio qualiscunque debet cedere veritati, *cap. Nuper de Bigamis*. Suarez, Coninch. Lugo, alii cum Layman *cit n 16.* rectè concludente, quòd præsumptio consensus præsentis, licèt rationabilis sit, tamen nihil confert ad valorem Sacramenti, si reipsa consensus (signo quocunque declaratus,) & consequenter jurisdictionis Commissio defuit. A fortiori ergo.

II. Nullo modo sufficit præsumptio, vel interpretatio 711 quamvis rationabilis, & certa de futuro tantùm consensu, & ratihabitione delegantis, quòd scilicet, quando resciverit, futurus sit contentus, ob rationem datam: jam enim Sacramentum, seu absolutio anteà collata defectu jurisdictionis invalida fuit, neque consensus, seu subsequens ratihabitio efficere potest, ut modo primùm convalescat, ut meritò concludat Navarrus apud Layman *cit. Sacramentum quod ab initio nullum est, nulla ratihabitione, etiam Papæ, validum fieri potest*. Et Regula veluti Generalis est: Nunquam sufficit ratihabitio futura, vel præsumptio de consensu futuro, quando agitur de valore actus præsentis: etsi sufficiat, quando agitur solùm de honestate actus, seu de licito: quo benè notato facile solves objectiones, & instantias de aliis Sacramentis, de usurpatione rei alienæ, &c.

§. Dices: Nonne secùs est in contractibus? Si pro te emam 712 equum, tuq; posteà, re cognita ratihabes, certe contractus emptionis convalescit, & obligaberis perinde, ac si ipse emisses, juxta Regulam juris Canonici in 6. *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato, non est dubium, æquiparari*. Cur non idem sit in propositio? Resp. Ideò non est idem: Quia valor contractus pendet ex sola voluntate paciscentium: & ideò meritò futura secuta ratihabitio aliquid operatur. At verò valor, & effectus Sacramenti principalissime pendet ex institutione Christi requirente omnia ad valorem requisita necessariò existere tunc, quando Sacramentum conficitur, & effectum suum producere debet, ut dictum est.

QUÆSTIO II.

Quid Jurisdictio certa, probabilis, dubia? *ubi etiam de errore communi.*

SUMMARIUM.

713 *Quid jurisdictio certa?*
714 *Quid, & quando censeatur adesse jurisdictio ex errore communi: cum, vel sine titulo colorato?*
715 *Quid jurisdictio probabilis?*
716 717 *An, & quando hæc sufficiat?*
718 Usq; ad n. 722 *An, & quando sufficiat jurisdictio dubia?*

§. I. Jurisdictio Certa.

EST, quæ nititur certo titulo, ac fundamento, qualis est 713 omnis jurisdictio ordinaria eorum, qui beneficia, vel officia curata legitimè, & pacificè obtinent: & omnis jurisdictio delegata eorum, qui vel à jure, vel ab homine, vel consuetudine probata delegationem expressam, indubitatam, directam, vel indirectam habent, juxta hac Sectione hactenùs late satis dicta. Inter hanc primam jurisdictionem *certam*, & secundam *probabilem* quodammodo media est hic commodè explicanda.

§. II. Jurisdictio ex Errore communi: cum, vel sine titulo colorato.

EXplico: Aliquis reverà tantùm Sacerdos Simplex, vel 714 privatus jurisdictione habita, communiter tamen habetur Pastor, vel Confessarius legitimus ab omnibus in tali loco degentibus. Ecce: *communis error* de jurisdictione illius Sacerdotis. Hic Sacerdos *simplex*, aut aliundè jurisdictionis incapax ob impedimentum Canonicum, v. g. excommunicationem, &c. aut per simoniam, aut aliter invalidè ab Episcopo obtinet, & possidet beneficium aliquod Parochiale, ob quod creditur communiter verus Parochus, vel Curatus, cùm non sit: Ecce, est hic communis error *cum titulo colorato*: habet enim titulum, scilicet collationem beneficii Parochialis à poten-

potente conferre illum, scilicet Episcopo, sed quia invalidè, & nulliter accepit, non habet titulum verum, sed apparentem tantùm, & putativum, & ideò dictum *coloratum*. Denique si talis neque collationem beneficii validam, vel invalidam habet, à potente conferre illud, & tamen communiter Parochus credatur: puta, quia se talem finxit falsis litteris, vel testibus, aut fortè (prout alicubi factum est tempore belli Svedici) à non potente conferre, scilicet potestate sæculari assumptus est, &c. Hic tandem erit error communis tantùm, sine omni titulo, etiam colorato.

Quando ergo adest ejusmodi communis error cum titulo colorato, quo aliquis Sacerdos communiter putatur esse Pastor Ordinarius, vel Delegatus, qui reverà non est, eo ipso habere jurisdictionem sufficientem ad validè, & licitè absolvendum, ac Sacramenta alia ministranda, Matrimoniis assistendum, communis, & certa est sententia DD. & modò Theologorum omnium, quos numerosè recitat Diana *p. 8. tr. 1. ref.* 94. Ratio ducitur ex benigna interpretatione voluntatis piæ Matris Ecclesiæ, quæ in communi errore cum titulo colorato ob utilitatem publicam fidelium, ne scilicet magni sæpè oriantur scrupuli, turbationes, ac difficultates circa hujus Sacramenti administrationem, aliaque ministeria, quæ jurisdictionem requirunt, ut assistentia Matrimonii, &c. voluit hunc defectum supplere, & dare veram jurisdictionem illis, qui capaces illius sunt stante errore communi, ac titulo colorato, sequendo decisionem *l Barbarius ff. de offc. Prat.* Idemq; dicendum erit in casibus *q. prac.* positis, quando aliquis absolvit ex consuetudine alienos, in quam reverà non consentiunt ordinarii Pastores: item quando quis pergit absolvere nesciens potestatem suam esse revocatam. *Navar. Sylvest.* alii cum Sanch. *lib. 1. Mor. c. 9. n. 15.* Cæterùm quando adest solus error communis, sed sine omni titulo etiam colorato ut si Sacerdos nullam etiam invalidam habeat collationem beneficii tamen communi errore putetur Parochus, vel Curatus, an tunc etiam supplente Ecclesia jurisdictionem validè absolvat, aliaq; munia Parochialia obeat, res controversa est apud DD. Negat Sanch. *lib. 3. Matr. d.* 10. *n. 6.* cum plurimis. Affirmat Bonac cùm multis aliis apud Dian *sup. cit. p. 11. tr. 2. ref.* 69. qui probabiliorem judicat, ac probabilem etiam censet Tamb. *lib. 5. Pœn. c. 4. §. 7. n. 17.* Accedit Gob. *cit. casu n.* 111. & cum ipso ego non juberem extra articulum mortis repetere confessiones tali Sacerdoti factas, ob probabilitatem hujus sententiæ, sicut nec matrimonia, tali Sacerdote assistente, contracta dissolvi. Denique sermo semper fuit, & debuit esse de Sacerdote. Nam si non Sacerdos, v. g. Diaconus se fingeret Parochum, aut quocunque titulo putaretur esse Parochus, nihil ipsum juvabit communis error. Nam Ecclesia nequit supplere defectus repugnantes legibus divinis, at potest repugnantes legibus humanis. Vide etiam Laym. *cit.* nam non juvat ampliùs immorari.

§. III. *Jurisdictio probabilis.*

715 I. Dicitur, quæ probabili tantùm opinione Doctorum nititur: ut, quod Mendicans approbatus ab uno Episcopo, possit ubique Confessiones audire: quod in articulo mortis possit absolvere simplex Sacerdos, præsente proprio Parocho, vel Curato: quod solus error communis absque titulo conferat jurisdictionem. *Immediatè suprà*, aliaq; innumera sparsim hactenùs indicata, & deinceps indicanda. Qualis etiam censetur jurisdictio eorum, quorum beneficia curata litigiosa sunt. Quamvis enim à parte rei unus tantùm possit esse Parochus, plures tamen jus aliquod in titulum, & beneficium aliquod obtinere possunt: & quamdiù aliquis per sententiam titulo spoliatus non est, tamen ob titulum coloratum jurisdictionem probabilem habere censetur.

716 II. Quæstio ergo est; An Sacerdos opinione verè probabili, putans se posse administrare Sacramentum Pœnitentiæ, & absolvere Pœnitentem, sive absolutè, sive respectivè pro tali certo casu reservato, possit validè, & licitè administrare, & absolvere, quasi ab illa opinione probabili acquirat certam jurisdictionem, Ecclesia conferente, sicut de errore communi cum titulo colorato dictum est. Negant simpliciter multi DD. *Vasq. Coninch. Rodriq. alii*, & saltem probabiliter *Suar. Salas, Bardi, Ovied.* apud Dian. *p. 8. tr. 7. ref.* 5. qui addit hanc sententiam in praxi non esse deserendam. Lugo *disp. 19. de Pœnit. d. n.* 29. subdubitat. Affirmant autem absolutè multò plures, Sanch. Pont. ll. cc. Less. *lib. 7. de justit. c. 29 dub.* 8. Filliuc. Bonac. alii apud eundem Dian. consentientem *par. 8. tr. 1. ref.* 93. & probabiliorem censet Tambur. *cit. c. 4. n. 6.* Ratio hujus probabilis sententiæ est: Quia apud omnes constat universalem Ecclesiæ consuetudinem conferre jurisdictionem, seu esse signum jurisdictionis collatæ: ex *cap. Cùm contingat, de foro competenti*: sed ex universali Ecclesiæ consuetudine omnes ferè Sacerdotes (exceptis paucis, iisque, vel nimis timidis, vel indoctis nimis) absolvunt cum jurisdictione probabili: ut expressè testantur ipsi etiam adversarii, Suar. d. 26. *sect. 6 n. 7.* dicens: *Est autem universalis Ecclesiæ usus, ut Sacerdotes securè utantur hujusmodi jurisdictione probabili in hujus Sacramenti administratione.* Et Lugo *d. 19. n. 35. Est praxis, & usus communis omnium Confessariorum, qui cum jurisdictione probabili absolvunt*: ergo, ne infinitæ animæ damnentur, vel cogantur repetere confessiones bona fide factas Sacerdotibus, qui ex se non habebant, sed ex probabili opinione Doctorum putabant se habere jurisdictionem, fatendum est, quod Ecclesia, vel Caput Ecclesiæ tribuat tali Sacerdoti actualem Jurisdictionem, sicut dictum est de illo, qui ex errore communi putatur legitimus esse Confessarius.

III. Hanc sententiam in praxi tutam judico cum limi- 717
tatione: *Quando subest justa causa utendi jurisdictione probabili, cùm commodè non possit usurpari jurisdictio certa.* Cujusmodi justa causa censetur. 1. Ut bono Pœnitentis consulatur: ut si moribundus rationabiliter nolit, vel non possit confiteri certam jurisdictionem habenti, poterit audire, & absolvere simplex Sacerdos, vel alius jurisdictionem probabilem habens. Item, si quis indigeat consilio, auxilio, vel solatio, singulari secreto, nec expedit, ut certam jurisdictionem habens hoc sciat. 2. Ut damnum evitetur: v. gr. ne Pœnitens in aliquam aversionem, vel damnosam suspicionem Confessarii certi incidat, aut ne complex manifestetur, &c. 3. In necessitate aliqua congrua, v. g. Quando implendum est præceptum confessionis, si singularis indulgentia lucranda: vel quia diù quis non poterit confiteri: item quando magnus est confitentium concursus, nec adsunt, vel non sint sufficientes Sacerdotes certam jurisdictionem habentes, &c. In his, & similibus casibus poterit supplere alius jurisdictionem probabilem habens: v. g. Mendicans Regularis alibi, sed non in hac Diœcesi approbatus. Hujusmodi autem justis, seu rationabilibus causis seclusis, dico

IV. Cum sola jurisdictione probabili, relicta certa facilè habenda, absque ulla rationabili causa, ex mera libertate, absolvens (sicut & scienter se absolvi faciens) peccat mortaliter saltem contra charitatem. Sic rectè Marchant. *cit. tr. 2. tit. 3. q. 4.* Franciscus Bardi, Joannes Sanchez, eosque sequens Gobat *n.* 115. Ratio sumitur ex communi doctrina de Sacramentis: in quibus quoad essentialia, nunquam licet uti probabilibus tantùm, relictis certis, ob periculum nullitatis, atqui jurisdictio est quid essentiale requisitum ad Sacramentum Pœnitentiæ validè ministrandum: ergo non licet uti jurisdictione probabili tantùm, absque ulla justa causa, quando facilè haberi potest jurisdictio certa, quia similiter se exponeret periculo nihil faciendi, cùm tot, tamque graves DD. contra sentiant, nec sit ullo modo probabile, vel verosimile, tunc Ecclesiam velle supplere defectum, & conferre jurisdictionem, si reverà non adsit: Ecclesia enim supplendo jurisdictionem non potest censeri velle favere libertati, curiositati, vel præsumptioni temerariæ, sed solùm congruæ necessitati, vel utilitati fidelium, quando nimirùm quis tali jurisdictione probabili utitur ex causa rationabili necessitatis, vel utilitatis fidelium, & aliàs certa jurisdictio non est ad manum.

§. IV. *Jurisdictio dubia.*

Dicitur, cùm quis propriè dubitat, an habeat jurisdictio- 718
nem in hunc pœnitentem, vel ejus peccata, vel ulla, vel aliqua, utpote reservata. Dico autem: *propriè dubitat*, dubio scilicet, ut vocant, *negativo*, cùm scilicet tibi nulla occurrat probabilis ratio pro una, vel altera parte. Nam in dubio impropriè dicto, seu ut vocant, *positivo*, cùm adest aliqua ratio probabilis pro tua parte, scilicet habere te jurisdictionem, ne posse absolvere, etsi quoque occurrat ratio æquè, vel magis probabilis in oppositum: jam non erit dicenda jurisdictio dubia, sed probabilis, de qua jam suprà. Ex communi autem doctrina de conscientia dubia, & jam dictis superioribus, breviter resolve.

I. Qui scit, se habuisse aliquando jurisdictionem in hunc 719
Pœnitentem; dubitat autem, an adhuc habeat, practicè se resolvendo, absolvit securè. Quia mutatio non præsumitur, sed probanda est. Sic, si bona fide cœpisti beneficium possidere curatum, & posteà incipis dubitare, an jure possideas, securè perge absolvere tuos: quia in dubio melior est conditio possidentis.

II. Si simpliciter dubitas, an habeas, unquàmque habue- 720
ris jurisdictionem in hunc Pœnitentem, & ulla ejus peccata; sine dubio illicitè absolves absolutè: quia sine causa exponis Sacramentum periculo nullitatis, decipisq; Pœnitentem, qui nollet tibi confiteri, si nosset tuam dubiam potestatem. At verò in extrema necessitate, si desit alius certa jurisdictione præditus, licitè absolves: quia in necessitate est meliùs con-

ferre Sacramentum dubium, quàm nullum: & sicut tunc deficiente materia certa oportet adhibere dubiam; ita & ministrum dubium.

721 III. Si scias te habere jurisdictionem in Pœnitentem, & ejus peccata communia, dubites autem, an in omnia, utpotè an possis absolvere ab hoc, vel illo peccato reservato pro certo cognito: rursùs peccabis absolvendo absolutè ob eandem rationem, nisi te excuset aliqua necessitas. Ubi quando, postquàm cœpisti bona fide audire confitentem, oritur tibi dubium circa unum, vel alterum peccatum; aut quando Pœnitens, nisi absolvas, deberet sine omni confessione, & absolutione communicare: aut nimis diù manere in statu peccati mortalis, &c. In his enim, similibusque eventibus absolve sub conditione, præmonendo Pœnitentem, ut posteà accedat alium Confessarium habentem certam jurisdictionem. Vide plura *sect. seq.* & revide dicta *de absolutione sub conditione danda*.

QUÆSTIO VI.

Quid Jurisdictio universalis, & restricta?

Speciatim pro Articulo mortis.

SUMMARIUM.

722 *Jurisdictio universalis quid, & quibus conveniat?*

723 *In articulo mortis eam habet omnis Sacerdos ad quoscunque casus, vel Pœnitentes, etiam simplex.*

724 *Secus, si tunc adsit Confessarius ordinaria, vel delegata potestate præditus. Oppositum tamen est etiam probabile.*

725 *An, & quando absolutus in articulo mortis à casu reservato, vel censura à non habente potestatem, posteà convalescens debeat se sistere Superiori?*

722 JUrisdictio *universalis* simpliciter, respectu omnium, & personarum, & locorum, & peccatorum, ac casuum est solius summi Pontificis: qui solus est universalis Ecclesiæ Pastor. Excepto tamen articulo mortis, de quo mox infrà. Jurisdictio *universalis* secundùm quid, ac respectu certarum Communitatum, convenit Episcopis respectu suarum Diœcesium: & quasi Episcopalem jurisdictionem habentibus, respectu suorum subditorum, utpote Generali respectu totius Ordinis, Provinciali respectu totius Provinciæ: idque etiam respectu omnium peccatorum, & casuum, salva reservatione summi Pontificis, de quo aliquid *sect. seq.* Jurisdictio restricta propriè dicitur, quæ confertur alicui, cum exceptione aliquarum personarum, & communiùs cum exceptione aliquorum peccatorum, ac casuum: cùm scilicet quis per reservationem prohibetur ab aliquibus peccatis, & casibus certis absolvere, à quibus seclusa reservatione, per jurisdictionem simpliciter datam, aliàs absolvere posset. Et peccata sic excepta, & absolvi prohibita, vulgo dicuntur: CASUS RESERVATI. De quibus seorsim pluribus agemus *sect. seq.* sed priùs hic commode explicanda venit illa modò indicata

Jurisdictio universalis pro articulo mortis.

723 COncilium Tridentinum *Sess. 14. cap. 7.* ita declarat. *Piè admodum, ne hac occasione (scilicet reservatorum Casuum) aliquis pereat; in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio casuum in articulo mortis, atque adeo omnes Sacerdotes, quoslibet Pœnitentes, à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.* Sic S. Synodus. Ubi duo declaranda: quinam *omnes Sacerdotes*, & qualiter absolvere debeant in articulo, vel periculo mortis? hæc enim duo semper coæquiparantur, ut jam alibi declaratum.

§. I. Omnes Sacerdotes quoslibet Pœnitentes.

724 OMnis omninò Sacerdos charactere Sacerdotali insignitus quoscunque Pœnitentes absolvere potest in articulo, vel periculo mortis, & saltem in defectum aliorum Curatorum, etiam Sacerdos simplex, vel aliàs jurisdictione privatus: & in defectum aliorum tantùm, etiam Sacerdos excommunicatus non toleratus, suspensus, degradatus. Communissima DD. apud Laym. Lugo, alii passim. Contra Medin. Sotum, Navarr. *c. 26. man. n. 26.* qui saltem hæreticum denuntiatum omni absolvendi potestate, etiam in articulo mortis, privatum esse arbitrantur. Sed non rectè: quia Concilium generalissimis verbis exprimit *omnes Sacerdotes*, quoscunq; Pœnitentes eo articulo perpetua Ecclesiæ consuetudine absolvere posse. Addit tamen Laym. *c. 12. n. 13.* hominem in mortis articulo constitutum, nullius culpæ argui posse, si hæretico Sacerdoti, ob hæresis detestationem, tametsi nullum subversionis periculum ab eo timeatur, sacramentaliter confiteri recuset: modò speret, se de peccatis suis contritum esse. Addidi ego: *in defectum aliorum tantùm*. Nam si adsit alius liber ab his vitiis, invalidè absolvet excommunicatus non toleratus, suspensus, degradatus, ut semper docuit communis DD. & novissimè declaravit Congregatio Cardinalium Decreto authentico, apud Fagnan. *in c. Non est nobis, de sponsal. & Matr.* quamvis aritè oppositum docuerit multis allatis Tanner. *hic d. 6. q. 9. n. 64.* Dicast. Arauxo apud Gobat *cit. Casu 3. n. 129.* Dixi insuper, *saltem in defectum aliorum*. Nam

II. Vera mihi omninò videtur sententia communis DD. 724
quòd in articulo, vel periculo mortis Sacerdos simplex nec validè, nec licitè absolvat, si Confessarius ordinaria, vel delegata potestate præditus, maximè Parochus, adsit, aut facilè advocari possit. Ita Navarr. *cit.* plurimisq; congestis Suar. *d. 26. sect. 4.* Sanch. *l. 2. mor. c. 13. n. 7.* Laym. *cit. n. 14.* Cardin. de Lugo *d. 18. Pœnit. à n. 24.* Atque ita respondisse Gregor. XIII. refert Molina *hic d. 36.* Ratio est: quia Sacerdoti simplici potestas absolvendi à quibusvis peccatis, & casibus conceditur jure extraordinario, ob rationem necessitatis, *ne hac occasione aliquis pereat*, ait Trident. *cit.* si absolutio tunc negaretur; præsente autem Parocho, vel Sacerdote curato, Privilegiato, &c. jam nullum est periculum, *ne aliquis pereat*: ergo cessante necessitate, cessat hæc extraordinaria potestas per Regulam traditam ab Abbate: *Cùm aliquid conceditur propter necessitatem, durat concessio, quatenùs urget necessitas.* Et obsecro, cur Ecclesia permitteret, ut morituris, qui maximè spirituali instructione, & auxilio indigent, non proprii Pastores, aut ejus delegati, aliive Curati idonei, sed quicunq; etiam simplices, non approbati, ideoque plerumque in praxi saltem imperiti, Sacramentum Pœnitentiæ tam necessarium ministrent? Vide plura apud *citatos*.

III. Oppositam affirmativam fateor, probabiliter omni- 725
no tenent multi, gravesq; Doctores, quos citant, & sequuntur Barbosa *in cit. c. 7. Trid. n. 12.* Tannerus *supra nu. 63.* Tambur. *De Sacram. l. 5. c. 12. §. 1.* insigniter Herincx *d. 6. q. 2.* Eo quod Concilium generaliter indistinctè dicat, *in articulo mortis nullam esse reservationem, omnem Sacerdotem, quemlibet pœnitentem absolvere posse, &c.* Quamvis in praxi, omnes sententiam nostram consulant. Et huic ipsi probabili sententiæ in praxi locus est, quando Pœnitens rationabiliter nolit, vel non possit sine difficultate, horrore, vel incommodo aliquo confiteri Sacerdoti proprio, aut alteri delegato curato, sed potiùs huic Sacerdoti simplici, aut quando Sacerdos simplex manifestè esset magis idoneus, ac utilis futurus moribundo, quàm Parochus Rusticus, &c. tunc enim adhuc locum habet aliquo modo causalis Concilii: *Ne hac occasione homo pereat.* Denuq; rectissimè observat Lelius apud Gob *cit. n. 130.* Nullo modo est dubitandum, quin constitutus in periculo mortis, possit etiam pro casibus reservatis eligere suum Parochum, prætermisso privilegiato, quia Parochus propriè, & ex officio obligatur tunc maximè ei omnia Sacramenta Saluti opportuna ministrare. Unde, etsi tunc Privilegiatus haberi possit, non tamen est dubitandum, quin Concilii mens sit, ut Parochus tunc omnem potestatem habeat.

§. II. A quibusvis Peccatis, & Censuris absolvere possint.

HIc Doctores communissimè ponunt notabile discri- 726
men inter casum reservatum, & censuram, seu excommunicationem, &c. Quòd absolutus à casu reservato tantùm in articulo mortis, si posteà convalescat, non teneatur ampliùs se sistere Superiori, quia jam directè, & plenè absolutus est, quippè cessante tunc omni reservatione, & plena, ac absoluta jurisdictione collata Confessario, ut dictum est. At verò eo articulo absolutus ab excommunicatione ab eo, qui aliàs absolvere non potuisset, v. gr. Parocho communi si postea convalescat, tenetur comparere coram Superiore, v. g. Episcopo, aut ipso Pontifice respectivè: idque ex speciali dispositione SS. Canonum, *c. eos, qui de sent. Excomm. in 6.* Ratio specialis videtur esse: quia censura fertur principaliter ad frangendam contumaciam peccantis, & non tantùm ad impediendum, vel emendandum peccatum, sicut fit reservatio casuum. Debet autem absolutus à censura denuò comparere coram Superiore, non ut iterùm absolvatur à censura, cùm ab illa in eo articulo non ampliùs reservata, æquè jam directè fuerit absolutus, sed ut obedientiam præstet, ejus mandatis pareat, pœnitentiam, vel remedium ab ipso accipiat. Idque sub pœna reincidentiæ, hoc est, si posteà non compareat coram Superiore, præter novum peccatum inobedientiæ in re gravi, reincidat in eandem excommunicationem, à qua fuerat in articulo mortis absolutus, prout statuunt varii Canones *cit. c. Eos, qui.* Item *c. Quamvis, c. Ea noscitur: De sent. Excommun.* Ita quidem ut dixi;

Com-

Communis DD. Laym. *cit.c.12. n.15.*& latè Lugod. 20. *d nu.* 215. Nota tamen obiter, ab illa excommunicatione reincidente, jure communi permittente, posse absolvere Episcopum, & consequenter etiam Privilegiatum Mendicantem. Verùm Marchant. noster *cit. Trib. p.1.tr.4.tit.4.* 1. probabilissimè docet: Hoc solùm verum esse in censuris ad forum externum contentiosum deductis, tunc enim solùm absolutus in articulo mortis, posteà revalescens tenebitur se præsentare Superiori, Pontifici v.g. vel Episcopo, &c. ad præstandam obedientiam, & pro satisfactione congrua foro externo ob commissam contumaciam. Aliàs in foro conscientiæ tantùm id omninò negat, tanquam in consequenter dictum ad textum Tridentini: *In Ecclesia DEI semper custoditum fuit, ut nulla esset reservatio in articulo mortis:* ergo absolutus à censura in articulo mortis, manet absolutè liber absque onere denuò comparendi coram Superiore in foro conscientiæ, neq; hoc forum respiciunt Canones allegati, ut certè illi Canoni *Eos, qui:* derogatum est per clarum textum Tridentini, ut optimè etiam observat Jordanus apud Gob. *nu.* 136. & Januarius apud Dianam *p.9. tr.6. resol.36. & p.10.tr.14. resol.63. & p.12.tr.de conclavi, resol.34.* meritò vocantem probabilem sententiam Marchantii, absolutè Gob. *cit.n.136.* dicens: Nequaquam esse audiendos illos, etiam celebres Doctores, &c. Sed quidquid sit: Bonum est; Nos non concernit. Quare meritò Laym. *cit. n.* 15. monet consultius esse in mortis articulo confiteri Privilegiato, (uti sumus Mendicantes) qui potestatem habeat absolvendi tanquam delegatus Papæ, certè sine onere posteà comparendi. Servatis tamen servandis, utpotè priùs satisfiat parti læsæ, vel de satisfaciendo juramen tum præstetur, si excommunicatio fuit incursa ob injuriam alteri illatam, v.g. percussionem Clerici, &c. *de quo sect. seq.*

SECTIO II.

De Casibus reservatis, &c.

QUÆSTIO I.

Reservatio quid? à quo? quorum peccatorum? speciatim respectu Religiosorum.

SUMMARIUM.

727 *Reservatio quid?*
728 & 729. *Quinam possint sibi reservare casus?*
730 *Reservari solent, & debent solùm mortalia atrociora,*
731 *Externa,*
732 *Opere consummata,*
733 & 734. *Et certa tantùm, non dubia.*
735 *An absolvi possit Pœnitens ignorans peccatum suum esse reservatum?*
736 *Casus in Religionibus reservati.*
737 *An Prælati Regulares non possint alia peccata prohibere sub excommunicatione sibi reservata?*

§. I. *Quid?*

727 Reservatio est negatio jurisdictionis in aliquod peccatum absolvendum, cùm tamen facultas sit absolvendi cætera. Certum autem est de fide, esse in Ecclesia potestatem reservandi aliqua peccata à Superioribus, à quibus inferiores Sacerdotes non possunt absolvere, ut sic fideles, ac subditi meliùs dirigantur, & à peccatis absterreantur, quorum tam difficilem absolutionem vident. Sumitur ex claris verbis Christi. *Quorum retinueritis peccata, retenta sunt.* Et perspicuè docet Conc. Trid. *Sess.* 14. *c.7. Magnoperè ad Christiani populi disciplinam pertinere, sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrocia quædam, & gravissima crimina, non à quibusvis, sed à summis dumtaxat Sacerdotibus absolverentur, &c.* CASUS RESERVATUS ergo est peccatum, cujus absolutio non permittitur cuivis Sacerdoti, seu Confessario ordinario: sed ea reservatur, & manet penes Superiorem illius ordinarii Confessarii, ac Pœnitentis, aut alterum à Superiore ad id specialiter delegatum. Quæ ea dicendis magis intelliges.

§. II. *A Quo? Quibus?*

728 Potestas reservandi peccata, & casus, residet in Summo Pontifice respectu totius Ecclesiæ, etiam Episcoporum. In Episcopis respectu suæ Diœcesis, ac Parochorum, & Prælatorum sibi subditorum.

§. Parochus nihil potest reservare, cùm enim ipse sit immediatus Pastor suorum Parochianorum, utique non reservabit sibi ipsi. Excepto tamen casu, quando ipse delegat aliquem ab Episcopo approbatum loco sui, posset aliquod peccatum reservare ad se remittendum, sed hoc rarum. Denique in Prælatis Majoribus Regularibus respectu suorum Regularium subditorum.

Ratio horum est, quia nunc solus Papa jurisdictionem universalem necessariam ad peccatorum remissionem, ac absolutionem jure divino in sua electione, & ordinatione accipit, reliqui verò Pastores omnes, Episcopi, Prælati Exempti &c. accipiunt jure Ecclesiastico à Papa, qui proinde iis conferre potest, & de facto confert jurisdictionem limitatam, tum respectu personarum, quosdam ab eorum jurisdictione eximendo, tum respectu peccatorum, quorundam absolutionem sibi reservando.

§. De facto autem summus Pontifex nullum peccatum sibi reservat, nisi propter annexam excommunicationem sibi itidem reservatam: ut ex communi docent Navarrus *c. 26. num.261.* Layman *c. 12. num.2.* Unde quando ipse Pontifex, vel ejus Pœnitentiarius aliquem absolvit ab Excommunicatione Bullæ Cœnæ, v. gr. ob hæresim: jam peccatum illud cessat esse reservatum, ut à quovis ordinario Confessario absolvi possit: similiter si quis commisit peccatum in Bulla Cœnæ contentum v. gr. legit librum hæreticum &c. ob ignorantiam, vel metum gravem excusatus fuit à censura Pontificia (juxta dicta suo loco) peccatum ab inferiori absolvi poterit, quippè eo ipso non reservatum, uti cum aliis notat Layman *citat.* Interim tamen non solùm censura, seu excommunicatio, sed etiam ipsum peccatum, hæresis v.g. immediatè summi Pontifici reservata est: adeò ut inferior Sacerdos ea potestate carens Pœnitentem, ita excommunicatum bona fide accedentem absolvat, nihil efficiat, & ueque à peccato directè absolvat, sed tam à peccato, quàm à censura nova absolutione directa indigebit. 729

Et simili ratione, cùm Parochorum jurisdictio ab Episcopis, vel aliis Prælatis jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus immediatè proveniat, possunt hi illis potestatem in foro Pœnitentiæ limitatam dare, & de facto daut, quosdam casus, seu causas graviores suo judicio reservantes: etenim si in foro externo non tantùm Ecclesiastico, sed etiam civili, usitatissimum est, ut causæ graviores Superiorum Judicum examini reserventur, cur non idem fiat in foro Pœnitentiæ, ut notavit Trident. *cit. sess.14. c.7.*

§. Communi Ecclesiæ consuetudine reservatur Episcopis homicidium etiam occultum, ut notat Layman *n.* 4. alios varios casus enumerant varii, tanquam communi jure, vel consuetudine reservatos Episcopis, ut refert *idem ibidem*. Sed constans modò DD. opinio est, nullos de facto esse casus, jure communi per se directè reservatos Episcopis, (ut infrà iterùm moneo) ideòque casus de facto Episcopales varios pro diversis Diœcesibus esse solùm reservatos *ab homine*. Quare in qualibet Diœcesi spectandum, quid lex, vel consuetudo obtineat, ut omnes observant, & monent. De Regularibus dicam mox inferiùs.

§. III. *Quorum Peccatorum?*

Reservari possunt, saltem de facto reservantur sola peccata mortalia externa non omnia, sed graviora, atrociora, & certa tantùm. Ita Communissima DD. Ratio bona, & sufficiens est, quia potestas reservandi peccata non est absoluta, & simpliciter à solo libitu, & libera voluntate reservantis pendens, sed respicit causam aliquam necessitatis, ac utilitatis disciplinæ populi Christiani, ut suprà dixit Concil. Tridentinum: quippè, quæ potestas data sit, *in ædificationem, non in destructionem*. Atqui necessitas, & utilitas disciplinæ populi Christiani solùm exigit reservari peccata mortalia externa, & graviora, seu atrocia perniciosa Communitati fidelium: non item exigit reservari mortalia, etiam externa omnia, multò minùs interna tantùm, quæ, cùm sub sensum non cadant, non possunt spectare ad disciplinam populi Christiani. Frustrà autem reservarentur venialia, quippè, quæ necessariò confitenda non sunt, sed variis aliis modis deleri possunt. Ac per hoc ipsum crudè nimis reservarentur omnia mortalia: sic enim Confessario communi, v.g. Parocho, nulla relinqueretur potestas, & materia necessaria Confessionis. Quare sententia Theologorum, posse reservari omnia mortalia, etiam interna peccata, nudè speculativa est, & de possibili, & nullo modo practica, vel de facto, ut benè observat Marchant. *tract.2. tit 4. q.6.* Insuper aliqua hic specialiùs explicanda, vel adnotanda sunt. 730

I. Peccatum mortale *externum* tantùm, est reservatum; non sufficit sola malitia interna, sed requiritur, ut etiam actio externa secundùm se gravis sit. E.gr. Sit reservatum furtum, omnis percussio proximi. Tu furatis unum grossum, sed intentione surripiendi quantitatem notabilè intendis, & tentas proximum, etiam Clericum, percutere graviter, sed re ipsa leviter 731

viter tantùm tangit &c. peccas quidem mortaliter, sed non peccato reservato; quia id, quod est mortale, totum est internum: illud autem, quod est externum, ex se, objectivè veniale tantùm est, adeòque non reservatum. Ita Suar. *to. 4. de Relig. tr. 8. l. 2. c. 28. n. 12.* Sanch. *l. 2. mor. c. 8. n. 6.* Lugo *d. 20. de Pæn. n. 15. sic scribens*. Quando reservatur peccatum circa castitatem, quoties in actum externum prodit, requiritur etiam, quòd actio externa etiam secundùm se habeat gravitatem. Nam si quis intentione mortali, & gravi contra castitatem, dicat aliquod verbum turpe ex se leve, aut exerceat aliquam actionem externam ex se levem; licèt hæc actio denominetur mortalis ab intentione graviter mala, à qua procedit, non erit reservata: quia sicut sola voluntas interna non reservatur; ita nec quando procedit in actum externum non habentem ex se gravem malitiam, vel indecentiam. Sic Lugo. Similia Castro-Palaus apud Tamb. *l. 5. de Sacram. c. 4. n. 15.* Et hinc ulteriùs

732 II. Peccatum mortale externum *opere consummatum* tantùm est reservatum, non sufficit sola ejus attentio etiamsi de se gravis, vel lethalis. Ex communi DD. Laym. *cit. n. 3.* Bonac. Castro-Palaus, alii cum Gobat *Casu* 8. *n.* 352. Ut si reservatum sit homicidium, non sufficit solùm inflixisse vulnus etiam lethale, aut præbuisse venenum lethiferum, nisi re ipsa sit secuta mors, quia juxta jura: crimen non intelligitur, nisi sit consummatum: attentatio homicidii non est homicidium: similiter si reservatur adulterium, vel incestus, non incurris casum reservatum, si solùm exerceas actiones turpes, etiam turpissimas turpitudines cum uxore aliena, vel consanguinea nisi exerceas copulam carnalem cum seminatione &c. Ratio horum, & plurium similium est; quia reservatio est res odiosa: quippe restringens, Episcopis, Parochis, aliisq; potestatem, quæ ipsis aliàs de jure communi competeret: ergo restringenda est ad solos actus perfectos, & non extendenda ad actus imperfectos, & attentationes tantùm. Excipe tamen: nisi ipsa quoque criminis atrocis alicujus attentio reservaretur. Nemo enim dubitat tunc reservationem validam esse. Ulteriùs

733 III. Peccatum mortale externum *certum tantùm* est reservatum, non item dubium tantùm, sive dubium sit juris, utpotè an sit lex reservans hunc casum; sive sit dubium facti, ut cùm scitur peccatum hoc (homicidium, abortum procuratum, adulterium &c.) esse lege reservatum: dubitatur autem, an illud ipsum peccatum commiseris vel simpliciter, vel secundùm circumstantias, seu conditiones, quibus est reservatum: an reverà homo occisus sit, an plenè deliberatè: an ex pharmaco præbito abortus secutus: an fœmina cognita ligata fuerit, vel soluta &c. & utrobique sive dubium sit positivum, & impropriè dictum, cùm scilicet sunt rationes probabiles in utramque partem, quod omnes concedunt: sive dubium sit negativum propriè dictum: dummodo prudens sit, & virorum prudentum communiter: non utique cujuslibet privati, vel indocti Confessarii, ut providè observat Gob. *num.* 352. Ita contra Armillam, & alios satis communis Doctorum, Henriq. Suarez, aliisque citatis Sanch. *lib. 1. mor. c.* 10. Bonacina *de Pænit. q. 7. proposit. 5. §. 4.* Lugo d. 20. *sect.* 2. Diana *par. 4. tr. 3. ref. 4.* Tambur. *opusc. Confess. lib. 2. c. 1. §. 4. n. 27.* Et *lib. 2. de Sacram. tr. de Casibus reservatis, c. 4. n. 7.* Ratio est eadem, quæ suprà. Quia res tam odiosa, ut est reservatio, nequaquam extendenda est ad casus dubios, sed ad solos certos, claros, perspectos. Quin etiamsi præsumptio fori externi sit contra te: ut si scias te protulisse verba hæreticalia, dubites autem, an verè, & animo hæretico, non tamen censeberis incurrisse casum reservatum, ut contra Sanch. & alios benè probat Lugo *cit. d. 20. num.* 18. Tambur. *cit. c. 4. num.* 8. Gobat *num.* 357.

734 §. At post Confessionem ejusmodi peccati dubii reservati, apud Confessarium carentem potestate in reservata, deprehendo meum peccatum certò reverà fuisse reservatum: quid jam mihi agendum? Resp. Sola pœnitentia. Etenim absolutio non fuit data sub conditione: *nisi postea constet, verè esse reservatum*, sed absolutè, atque tanquam sub eo dubio reverà non reservatum, jam directè remissum fuit. Vide dicta in simili de peccato ut dubio confesso, posteà certò factum comperto non necessariò rursùs confitendo eadem: imò major est ratio in proposito, cùm jam peccatum certum confessus es, de sola reservatione dubius. Et hinc consequenter ulteriùs

735 IV. Ut peccatum mortale externum actu, & efficaciter reservatum sit, requiritur notitia reservationis in Pœnitente, saltem quando confitetur: adeò ut si Pœnitens ignoret peccatum à se patratum esse reservatum, adhuc (saltem pro illa vice) absolvi possit ab inferiori, vel ordinario Confessario. Ita Navarrus, Graffis, Joseph à S. Januario apud Dianam *part. 10. tr. 4. ref. 63.* & Quintanadvennas *tract. 3. singul.* 51. rotundè scribens: Ignorantia reservationis, sive juris, sive facti, etiamsi sit vincibilis, excusat à reservatione. Et sanè sequitur manifestè ex dictis. Si enim dubium de reservatione ab ea excusat, multò magis excusabit ignorantia reservationis etiam vincibilis. Unde hanc sententiam Diana *citat.* censet satis probabilem, imo verissimam, si restringatur ad casus reservatos in pœnam delicti: quales sunt, qui habent annexam excommunicationem. Quoad reliquos casus merè reservatos in cautelam, & ad rectam gubernationem, fateor, videtur repugnare judicium Superiorum Ecclesiasticorum, Regularium, praximque communem Confessariorum, qui sciunt passim ignorari à Pœnitentibus, hoc vel illud peccatum esse reservatum, tamen perinde cum ipsis procedunt, ac si nossent reservationem: ut benè observat Gobat *citat. num.* 360. meritò censens Confessarium Regularem non fore fidelem suo Prælato, si nactus Pœnitentem implicitum peccato reservato, sed reservationis ignarum, non dicat expressè: Te quidem absolvo hac vice (scilicet ex probabili opinione DD. & benigna interpretatione mentis Superioris, ne bona fide procedens idem peccatum mortale bis debeas confiteri.) Scito imposterùm te à me non posse absolvi sine expressa voluntate Superioris. Quod ipsum consulere soleo Parochis, & Vicariis, de reservatis casibus Episcopalibus, solicitis.

§. IV. *Speciatim respectu Regularium.*

Clemens Papa VIII. in Decreto edito Anno 1593. 26. 736
Maii: volens restringere potestatem Prælatorum Regularium in reservando peccata suorum subditorum, statuit undecim tantùm casus, si velint, reservare posse: non verò alios, vel plures, nisi cum consensu Capituli Generalis pro toto Ordine, vel Provincialis pro Provincia. Casus autem reservabiles, & de facto sic reservati in nostra, aliisque Religionibus, sunt sequentes. Primus: *Apostasia à Religione etiam habitu retento.* 2. *Nocturna, & furtiva è Monasterio egressio.* 3. *Veneficia, incantationes, & sortilegia.* 4. *Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale.* 5. *Furtum notabile mortale de rebus Monasterii.* 6. *Lapsus carnis voluntarius opere consummatus.* 7. *Juramentum falsum in judicio legitimo.* 8. *Procuratio, auxilium, vel consilium ad abortum fœtus animati, etiam effectu non secuto*, (hoc enim secuto, incurritur etiam excommunicatio, & irregularitas ex delicto homicidii voluntarii.) 9. *Falsificatio manus, vel sigilli Officialium Monasterii.* 10. *Malitiosum impedimentum, retardatio, aut apertio litterarum Superum ad inferiores, vel contrà.* Additur in nostro Ordine. *Prætereà pollutiones voluntariè procuratæ, & inobedientia contumax*. Cùm quis scilicet post trinam admonitionem per diem naturalem inobediens perseverat.

§. Quæstio autem hic controversa est: an Prælati Re- 737
gulares, cùm præter dictos casus non possint reservare alios: an non possint saltem prohibere alia peccata sub excommunicatione sibi reservata? Posse affirmat Suarez cum aliis non improbabiliter, quando id valde necessarium videretur ad regimen Monasterii, grave aliquod peccatum, & damnum avertendum. Quare, si Superior hanc sententiam secutus, ita faceret, omninò consulendum esset subdito se accommodare. Non posse autem, communior, longè probabilior, & verior est sententia DD. quam bene probat March. *citat. qu.* 6. Quia etsi Pontifex censuras generatim non expresserit, plures tamen casus expressit, quibus annexa est censura, seu excommunicatio, ut in apostasia, & abortu procurato &c. ergo omnes alias reservationes exclusisse censendus est, sive sint peccatorum, seu casuum, sive censurarum. Atque id colligitur apertè satis ex fine intento Pontificis, qui eo decreto ideò ita restrinxit Superiorum reservandi potestatem, ne infirmiores adducerentur in æternæ damnationis periculum, & spiritualis remedii desperationem, ob metum, vel horrorem comparendi coram Superiore. Atqui frustrà Pontifex restrinxisset reservationem ipsorum peccatorum, vel casuum, si Superiores quoslibet alios casus, vel peccata sub censura sibi reservata prohibere possent: idem enim maneret periculum infirmis conscientiis, sive propter ipsum peccatum, sive propter censuram annexam debeant coram Superiore comparere. Denique sapit hoc manifestam fraudem, ac elusionem legis Pontificiæ, ac frustrationem finis principali istius Decreti.

QUÆSTIO II.

Quis potest absolvere à Casibus reservatis?

SUMMARIUM.

738 *Quis possit absolvere à reservatis generatim?*
739 *A quibus casibus, & censuris Papæ reservatis absolvere possint*

possint Episcopi, & Prælati Regulares respectu suorum subditorum?
740 *Qualiter, & à quibus casibus, & censuris papalibus ex privilegio Mendicantes absolvere possint Sæculares?* Usque ad n. 745.
745 *Quid possint Mendicantes quoad casus Episcopales?*
749 *Quis per accidens, & adhuc directè in necessitate, & impedimento perpetuo adeundi Papam, vel Episcopum possit absolvere à reservatis eisdem?*
752 *Tales absolvi possunt ab inferiori, sub duplici tamen onere, vel conditione.*
753 *Quando, & qualiter per accidens, & indirectè à reservatis absolvere possit inferior in casu necessitatis, vel impedimento adeundi Superiorem?*
757 *Specialia quoad hæc ex parte Pœnitentis*, Usque ad num. 761.
761 *Item specialia ex parte Confessarii*, Usque ad n. 766.
766 *Specialia quoad reservata tempore Jubilei.*
768 *Specialia quoad Superiores Regulares, quando possint, & debeant absolutionem à reservatis committere inferiori*, Usque ad n. 773.

738 A Peccato, seu casu reservato, per se directè absolvit, 1. Ipsemet reservans Pontifex, Episcopus, seu Prælatus Regularis: Ejusdem in officio successor, cùm non habeat par in parem imperium: Ejusdemque in jurisdictione spirituali Superior; sic reservata ab Episcopo absolvit Papa: reservata à Provinciali absolvit Generalis &c. Et hinc fit, quòd quando in Jubilæo Pontifex concedit potestatem absolvendi ab omnibus peccatis reservatis, comprehenduntur etiam casus Episcopales, & Regulares omnes. 2. Ejusdem reservantis Delegatus: Uti sunt in nostro ordine Confessarii Conventuum ad hoc specialiter deputati à Provinciali: Item omnes Superiores locales, Guardiani, Præsides, & in absentia Guardianorum (in fraudem non expectata) Vicarii, ea delegatione Capituli Generalis per statuta Ordinis, qui proindè, cùm eorum delegatio semper sit annexa officio, eoque ipso in ordinariam jurisdictionem transeat, eam potestatem etiam aliis subdelegare possunt, directè, indirectè, activè, & passivè. Idemque est, si Episcopus Parocho generaliter pro tota sua Parochia perpetuò delegat suos casus. Ita contra alios benè probant Rodriquez *Q. Q. R. R. to. 3. q. 21. a* 8. Sanchez *l. 8. de matrim. disp. 3. n. 10.* & *l. 5. moral c. 27. n. 41.* Layman *c. 10. n. 17.* quos videre potes. Neque de his aliquid speciale dicendum pro nunc superest. 3. Alii, quibus id de jure, vel privilegio competit, de quibus mox infrà. Quamvis, & hi dici possint, & verè sint delegati Pontificis. Præter hos nullus inferior *per se directè* absolvit à reservatis Superiori, nisi solùm 4. Quandoque per accidens in necessitate, quando Superior adiri non potest, & tunc directè adhuc in periculo mortis, vel impedimento perpetuo adeundi Pontificem; indirectè verò tantùm, cum onere denuò se sistendi in necessitate, vel impedimento temporali. Est tota communissima DD. necessariò, præsertim quoad hoc quartum pluribus explicanda. Conabor explicare distinctè, & clarè per §§.

§. I. *Quinam Jure, vel Privilegio?*

I. Episcopi, & Prælati Regulares respectu Subditorum.

739 JUre liquido Concil. Trid. *sess. 24. c. 6. de Reformat.* Episcopi possunt absolvere subditos per se, vel per alium à se deputatum, ab omnibus casibus, & censuris Papæ reservatis, quando sunt occulti, excepta hæresi: à qua etiam occulta nequeunt, nisi per seipsos immediatè absolvere. Verùm, quoad hoc huic Decreto derogatum est per Bullam *Cœnæ*, de quo jam dubitari non potest, cùm Decretum Cardinalium sub Alexandro VII. inter propositiones damnatas anathemate percellat etiam hanc tertio loco positam. *Sententia asserens, bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est; Anno 1629. 18. Julii, in Consistorio, & Congregatione Eminentissimorum Cardinalium, visa, & tolerata est.*

Eodem jure, vel potiùs privilegio Pontificum, Prælati Regulares, suos subditos Regulares, atque etiam Ordinis sui Advenas, vel hospites absolvunt ab omnibus omnino casibus, & censuris Episcopo reservatis, (tamen particulatim personæ non inflictis) excepta hæresi publica, saltem in locis, ubi viget inquisitio, ut in Italia, Hispania, &c. Ex Bulla Martini V. Rodriquez *Q. Q. R. R. tom. 1. q. 20. art. 4.* extendens etiam ad Censuras, quæ futuro tempore reservabuntur, eo quòd privilegium indefinitè concessum, si alteri non onerosum, sed merum beneficium Principis est, amplissimè accipiendum, & ad futura etiam extendendum sit. Glossa *in cap. quia circa de privilegiis*, atque ibidem usque ad articulum nonum latè agitur de quatuor casibus exceptis à Sixto IV. 1. hæretici si relapsi, 2. Si Schismatici. 3. Si litteras Apostolicas falsificaverint. 4. Si ad infideles prohibita detulissent. Quæ, si nosse cupis, legere poteris: mihi non vacat immorari.

II. Privilegium Mendicantium respectu Sæcularium quoad casus Papales.

I. EX Privilegiis, & Confessionibus diversorum Pontificum, Confessarii Regulares Ordinum Mendicantium, 640
juxta formam Clementinam (de qua *sect. 1. q. 2. art. 4.*) à Superioribus præsentati, & approbati, tanquam delegati immediati summi Pontificis, absolvunt sæculares undequaque advenientes ab omnibus casibus Papalibus, seu ab omnibus peccatis, & quibuscunque (particulatim non inflictis) sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, etiam summo Pontifici reservatis, exceptis casibus Bullæ Cœnæ, & pro foro conscientiæ tantùm. Certum ex Bullis Pontificum passim extantibus apud Rodriquez, Suarez, Cherubinos, alios. Aliqua breviter explicanda sunt I. *Absolvunt ab omnibus Casibus Papalibus, &c. exceptis Casibus bullæ Cœnæ.* 741
Casus Papales, seu Pontifici reservati semper habentes annexam excommunicationem, ut *qu. præced.* notatum, sunt in duplici differentia. Alii sunt communes reservati Papæ à jure communi, & constitutionibus Pontificum, sanè permulti *Can. si quis suadente. De sent. Excom.* Omnes nosse non multum opus est tibi Privilegiato, cùm scias te posse absolvere ab omnibus: habe ergo semper intentionem absolvendi ab omnibus, in quantum potes, & Pœnitens indiget, juxta dicta *cap. 5. qu. 3. nu. 2.* Alii sunt casus speciales reservati Pontifici in Bulla Cœnæ (sic dicta, quòd singulis annis in Cœna Domini de novo promulgetur.) Primus, & præcipuus est hæresis formalis, lectio librorum Hæreticorum, &c. reliqui in nostris partibus vix contingunt, & ideo, & hos omnes nosse non multum opus habes. Utrosque autem ad extensum videre potes apud Suarez, FillIucium, & Bassæum, alios passim. In his ergo Bullæ Cœnæ casibus, vi dicti Privilegii nihil possumus. Aliunde tamen, ab hæresi occulta hactenus absolvebamus Confessarii ad id à Provinciali specialiter deputati; quod aliquot jam annis in dubium revocatum fuit: tandem in præfato Decreto Alexandri VII. omninò sublatum, & damnata illa propositio 4. *Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.* Quare modò specialis licentia quinquennalis Romæ obtinenda est.

II. *Ab omnibus sententiis, censuris, & pœnis.* Vi hu- 742
jus Privilegii absolvi possunt non tantùm excommunicationes, & censuræ propriè dictæ medicinales, quæ ob contumaciam inferuntur, sed etiam suspensiones, & interdicta Juris ob delictum merè præteritum imposita, sive ad tempus, biennium, triennium &c. sive in perpetuum, & sine spe remissionis, qualis perpetua suspensio, vel potiùs depositio à S. Pio V. lata est in exercentes sodomiam, qui si occulti sint, ab Episcopis absolvi possunt ex commissione ipsis facta in *suprà citat. Trident. sess. 14. cap. 6. de Reformat.* Et à Confessariis Ordinum Mendicantium, virtute dicti privilegii. Itemque aliæ pœnæ Ecclesiasticæ, ut sunt privationes officiorum, dignitatum, graduum, vocis activæ, & passivæ, actuum legitimorum &c. in Bullis Pontificiis ferri solitæ, contra Ecclesiasticos, etiam Regulares, ut notat Pellizarius *tom. 1. dub. Regul. tract. 8. cap. 3. nu. 88.* Attamen hoc privilegio nulla conceditur facultas super irregularitatibus, quia hæ non per absolutionem, sed per dispensationem tolluntur, cùm non tam pœnæ sint, quàm Canonica impedimenta ex communi Doctorum, Suarez, alii cum Layman *cap. 10. num. 18.* Quamvis eo privilegiu etiam comprehendi irregularitates ex delicto, quippe eam pœnam sapientes, doceant Henriquez, Guttierez, Sotus apud Pellizarium *citat.* idque in casu necessitatis posse locum habere, concedit etiam Gobat *Alphab. Confess. Casu 20. num. 641.*

III. *Sæculares.* Hoc enim privilegio absolvendi omnes 743
fideles, non comprehenduntur Religiosi, quibus secundùm propria statuta extra suum Ordinem, aut alteri, quàm illi, quem Prælatus ad hoc munus destinavit, confiteri permissum non est juxta dicta *Sect. præced. num 683.* Unde Confessarii subditi, neque Religiosos ejusdem Ordinis sui absolvere possunt ab ejusmodi casibus Papalibus, nisi ad id à Superioribus specialiter deputati sint. At, quando Provincialis in Conventibus deputat Confessarios pro casibus reser-

reservatis, conferrne potestatem in casus in ordine reservatos Superioribus, an etiam in casus Papales istos? Resp. Debere intelligi eorum mentem, ex forma verborum. Si enim dicat: *Do tibi totam meam potestatem in casus reservatos; do facultatem absolvendi ab omnibus, à quibus ego possum.* Jam censetur etiam casus Papales. Secus, & saltem dubium esset, si dicat: *Do tibi facultatem absolvendi ab omnibus casibus mihi reservatis.* Vide, quàm meritò nuper declaratum sit, Confessarios etsi deputatos ad casus reservatos, non tamen posse absolvere percussores Fratrum. Est enim hic casus Papalis communis, & non Regularis specialis in Ordine Superioribus reservatus.

744 IV. *In foro conscientiæ tantùm.* Ita nimirùm, ut absolutio excommunicationis facta à Mendicante Privilegiato, non necessariò habeat vim in foro externo, si lis moveatur, sed Judex secundùm juris rigorem possit non habere rationem hujus absolutionis, & delictum cognitum plectere, reumque condemnare pœna commerita, perinde, ac si absolutus non fuisset. Quamquam secundùm æquitatem ea absolutio deberet etiam ibi valere, ut docet Henriquez *c.27 de Excomm.* De cætero autem absolutio illa valet etiam in foro externo, quoad omnia alia; ut nimirùm non teneatur se gerere tanquam excommunicatum, possit publicè versari cum hominibus, divina Officia, & Sacramenta frequentare &c. ac perinde se gerere, ac si nullam censuram incurrisset, modò id sine scandalo fiat, & testimonio Confessarii constet fuisse absolutum à censura, atque propter actus ita exercitos non debeat puniri à Judice. Excipe semel pro semper. Nisi sit quis personaliter excommunicatus, vel nominatim denunciatus. Unde in privilegio supra notanter expressa est limitatio: *ab omnibus particulatim non inflictis censuris, & pœnis.* Quando enim aliquis particulatim, seu personaliter excommunicatus, vel censuratus, aut nominatim denunciatus, aut in forum contentiosum, per citationem saltem de facto jam adductus, palàm est: non habere locum dictum privilegium Mendicantium ad absolvendum ab illa censura, vel pœna.

Tandem facultate absolvendi à casibus reservatis, quoad ipsa peccata sine dubio privilegiati isti non possunt uti extra Sacramentum Confessionis, sed tantùm *eorum confessionibus diligenter auditis*, ut loquitur Pontifex Paulus III. in Bulla, *Cùm inter cunctas*: At verò facultate absolvendi à censuris possumus uti etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ, & absque confessione Sacramentali. Sic Navarrus *l. 5. Consilio 11. Suarez, Henriquez, Rodriquez, Coninch.* cosque citans Layman *hic cap. 10. num. 21.* Ratio est, quia privilegium, seu gratia Principis, interpretandum est secundùm naturam rei, quæ conceditur; atqui absolutio ab excommunicatione, aliave censura non dependet à peccatis: potest enim aliquis absolvi à censura in conscientiæ foro, etsi non absolvatur à peccatis: unde Confessarii etiam delegati frequentissimè separant absolutionem à censura ab absolutione à peccato, etiam in foro conscientiæ: in foro externo res nimis clara: Prælatus enim à censura absolutum, pro absolutione à peccatis remittit ad alterum Confessarium, neque quoad hoc apparet aliqua limitatio in dicto privilegio: ergo absque confessione Sacramentali absolvere à censura possumus, dummodò Pœnitens fateatur suam culpam, & satisfacere paratus sit. Quamvis Layman *ibidem*, rectè notet, non esse facilè ita procedendum, ut Privilegiatus à censura, vel alia pœna Ecclesiastica ex peccato resultante absolvat, nisi vel audita ejus confessione, vel saltem in ordine ad confessionem mox instituendam, quia id tutius, consultius, & usitatius est.

§. Quoad casus Episcopales.

745 I. EOdem privilegio consequenter Regulares Mendicantes absolvunt à casibus, & censuris jure communi reservatis Episcopis, vel potiùs permissis, secundùm omnes. Cùm enim Pontifex privilegio isto dat Mendicantibus facultatem absolvendi à casibus jure communi ipsimet Papæ reservatis, multò magis dat facultatem absolvendi à casibus eodem jure communi Episcopis solùm reservatis, vel (dixi) potiùs *permissis*. Nam, ut suprà innui, certum videtur nullos esse casus jure communi (saltem quod adhuc in vigore sit) per se primò reservatos Episcopis; sunt tamen casus per se primò reservati Papæ, sed jure communi per delegationem universalem delegati potestati ordinariæ Episcoporum concessi, & permissi ad absolvendum. Uti est percussio levis, mortalis tamen Clerici, procuratio abortus, in excommunicationem reincidentes, de quibus *quæst. 6. ante finem*. Et quoties per accidens ob impedimentum perpetuum potestas absolvendi à Casibus Papalibus jure communi devolvitur ad Episcopos. Et de his, & hujusmodi omnibus, ob rationem datam, liquidò absolvunt Privilegiati Mendicantes.

II. Eodem privilegio, eademque rationabilissima extensione, in communiori, & tuta sententia ob tam pingues, & universalissimas clausulas Bullarum (v. g. *absolvendi ab omnibus casibus, censuris, pœnis, à jure, vel homine quomodolibet reservatis.*) Regulares Mendicantes absolvebamus à casibus, Episcopis ab homine reservatis, quos scilicet ipsi Episcopi, quisque in sua Diœcesi sibi reservat: etiam non obstante Decreto Urbani VIII. de anno 5628. 17. Novembris eam absolutionem prohibentis, eo quòd illud Decretum, aut extra Italiam se non extenderit, aut certè sufficienter promulgatum non fuerit; posteà vero prodiere, vel innotuere authenticè tam multæ bullæ, & declarationes in favorem Episcoporum, ut iis perpensis Alexander VII. inter propositiones damnatas duodecimo loco sub anathemate etiam hanc prohibuerit: *Mendicantes possunt absolvere à Casibus, Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.* 746

III. Censentur autem Episcopi concedere facultatem, quando norunt vigere apud Religiosos Mendicantes (sicut reverà verissimè viget in Germania) morem absolvendi à talibus casibus, & tamen non contradicunt: eadem ratione, qua suprà dictum de tacita approbatione, & tacita delegatione Jurisdictionis ad confessiones audiendas, ut optimè observat Gobat *Casu VIII. num. 374.* addens, quòd consuetudo possit ampliare, imò tribuere Jurisdictionem. Navarrus *Man. cap. 277. num. 251.* loquens in specie de Casibus reservatis, & optimè notans, si quis casus Episcopalis habeat annexam excommunicationem ab homine latam, speciatim in hominem, & is nondum satisfecit parti læsæ, absolvendum non esse. 747

IV. Quid si ergo Episcopus expressè contradicat, & interdicat Mendicantibus facultatem absolvendi à casibus reservatis sibi; prout nobis factum ab aliquo Episcopo nostræ Provinciæ? Quidquid sit de præscriptione. Habentes patientiam se interim accomodent, & se humiliantes licentiam petant sine dubio impetrandam. Insuper interim Pœnitentes reservationis Episcopalis ignaros (quales frequentissimi) pro prima vice tutò absolvant, juxta dicta *q. præced. n. 4.* Et certum videtur eos posse adhuc absolvere per accidens, quando urgente causa absolvendi non patet ad Episcopum recursus, ut mox generatim dicam inferiùs. 748

§. II. Quis per accidens, & adhuc directè, in necessitate, & impedimento perpetuo?

I. IN extrema necessitate, seu articulo, vel periculo mortis, cessante omni reservatione, quemlibet Sacerdotem, quoscumque pœnitentes à quibusvis peccatis, & casibus reservatis, ac censuris directè absolvere posse jam explicatum habes *sect. præced. q. VI.* 749

II. Etiam extra extremam necessitatem, & articulum mortis, quando est impedimentum perpetuum adeundi summum Pontificem pro casibus Papalibus, (aut alium Superiorem, v. gr. Episcopum pro casibus Episcopalibus, &c.) ut in senibus, mulieribus, impuberibus, valetudinariis, pauperibus, & universim, quando sine magna difficultate non potest adiri Sedes Apostolica, ipsa rationabilissima Epikeja, & interpretatione juris, quod ad impossibile obligare non potest, catenùs cessat reservatio, ut impeditus directè absolvi possit ab alio inferiori, sine onere denuò confitendi (etsi non sine alio onere, de quo *infrà* N. IV.) juxta communissimam DD. sententiam, & ipsa jura mox alleganda. Adduntque DD. communiter cum Diana *part. 11. Tract. 7. resolut. 2.* Tamburinus *lib. 5.* de Sacramentis *cap. 2. §. 2.* Quando sic impeditus nequit ipse adire Pontificem, vel ejus Pœnitentiarium, Legatum, Nuncium, non teneri ad ipsorum aliquem literas, vel nuncium mittere pro impetranda absolutione, cùm id nullo jure præcipiatur, sed nihilominùs ab inferiori, v. gr. Episcopo, absolvi posse, quod etiam in praxi fieri vidi, etiam quoad dispensationes aliquas. 750

III. Jure communi *cap. Mulieres, & cap. Quamvis de sentent. Excommunication.* Facultas absolvendi à casibus Papalibus devolvitur ad Episcopos, in ejusmodi impedimento adeundi summum Pontificem: idque universaliter respectu omnium casuum, ac excommunicationum Papæ reservatarum, etiam Bullæ Cœnæ, juxta communem DD. apud *citatos*, Consequenter eadem facultas devolvitur etiam ad Privilegiatos Mendicantes à fortiori. Quin addit Dicastillus apud Gob. *num. 368.* si nec Papa, nec Nuncius adiri possit, Privilegium esse præferendum Episcopo, quod tamen meritò negant Diana, Tamburinus *citat.* At, quid si neque Episcopus, vel ejus Vicarius Generalis adiri, neque 751

Privi-

Privilegiatus aliquis haberi possit in tali casu impedimenti perpetui? Ergo adeat suum Parochum, vel alium legitimum Confessarium habentem scilicet potestatem in alia ejus peccata mortalia, qui tunc æquè, ac Episcopus, vel Privilegiatus, per accidens eum absolvere poterit directè, tamen cum onere mox explicando. Ita satis communis DD. Sotus, Sylvester, aliisque citatis Suarez *d. 30. sect. 3.* Tanner *d. 6. quæst. 10. dub. 6.* Tamburinus *citatus num. 36.* Layman *cap. 12. num. 15.* omninò probabile censent. Quia eadem ratio Epikejæ adhuc urget. Quam doctrinam DD. extendunt etiam ad Parochum respectu casuum Episcopalium, si nequeat adiri Episcopus, vel ejus Vicarius, & urgeat necessitas communicandi, sacrificandi, aliàs diu absolutione carendi. Consequenter à fortiori ea facultas per accidens extenditur ad Privilegiatos respectu Episcopalium casuum, ut *§. præc.* innui.

752 IV. Tandem in jure *cap. Parochianos cap. Ex tenore, c. Ad hæc cap. 1. Ea noscitur de sent. Excomm.* & *suprà cit. cap. Eos, qui eodem titulo in 6.* decernitur: Ut qui ob instans mortis periculum, vel aliam legitimam causam non possunt accedere Pontificem pro impetranda absolutione ab excommunicatione reservata Papæ, absolvantur quidem ab inferiori, sed cum duplici onere, vel conditione. Prima conditio requisita est, ut non absolvantur, nisi præstito juramento, quòd sublato impedimento se præsentaturi sint Pontifici, ejusque mandato parituri: idque pro qualibet excommunicatione Papali intelligit Corduba: Diana verò *part. 5. tract. 9. resol. 68.* pro omni, & sola excommunicatione inflicta ob magna crimina, ut hæresis, incendiarii, falsarii, percussoris Clerici, sed rectiùs solos percussores Clericorum esse obstringendos hoc juramento, cùm de hoc solo loquantur Canones Sacri allegati, docent Avila *de Censuris part. 2. cap. 7. disput. 3. dubio 4.* Tamburinus *opuscul. de Confess. lib. 3. cap. 6. n. 4.* Bona-Gratia Capuccinus in Summula V. absolutio generaliter *num. 11.* Gob. *cit. num. 145.* Idque probabilissimè solùm pro foro externo, quando res deducta fuit ad forum contentiosum, saltem in mortis articulo, juxta dicta *sect. præced. in fine.* Et esto etiam obliget in foro conscientiæ, at certò non obligat, quando potest adiri, vel de facto adest Delegatus Papæ, seu Privilegiatus Regularis, atque tempore Jubilæi, quivis Confessarius approbatus: quippe qui tunc non per accidens, sed vi Privilegii, tanquam Delegatus Papæ, per se directè absolvit ab illa excommunicatione, ut etiam notavit Gobat *ibid.*

Altera conditio est, ut qui est excommunicatus ob injuriam alteri illatam, v. grat. ob percussionem Clerici, non donetur beneficio absolutionis, *nisi satisfacta parte*. Quæ clausula solet etiam adhiberi in Bullis Jubilæorum. Et quidem communior Doctorum, & nominatim Barbosa *in citat. cap. Ea noscitur num. 7.* absolutè docent, eam satisfactionem esse reipsa præstandam parti læsæ, priusquam lædens absolvatur ab excommunicatione lata propter hanc injuriam, & si fieri commodè possit, utique fieri debet: alioquin certè sufficere debet juramentum, etsi præstetur cautio pignoratitia, vel fidejussoria de satisfactione posteà præstanda, uti cum aliis rectè *Suarez* suprà. Idque rursùs probabilissimè solùm pro foro externo, ut suprà: pro foro autem conscientiæ sufficiet promissio, imò & firmum propositum de satisfactione præstanda: uti contra communiorem cum aliis docet Lezana *in summa V. absolutio num. 9.* Consentit Bona-Gratia, & Gob. *locis citatis*. Ratio est, quia Pœnitenti etiam non jurato, vel cautionato creditur in foro Sacramentali. Denique Tamburinus *suprà citat. num. 2.* & Gob. *num. 145. circa finem* meritò dubitant, an non Canonibus allegatis sit desuetudine derogatum? cùm non sit auditum quemquam à Confessario Germano fuisse compulsum, ut obligaret se Juramento in utrovis dicto casu; certè à me non, nec, ut credo, ab ullo privilegiato. Interim tamen Reverendissimis Ordinariis juxta allegatos Canones in examine procura respondendum est. Vide latissimè Tamburin. *l. 5. tract. de Cas. reserv. c. 12. §. 4. per tot.*

§. III. *Quis per accidens, & indirectè tantùm in casu necessitatis, & impedimenti temporalis? Quoad casus maximè Regulares.*

753 I. QUando adest impedimentum saltem temporale comparendi coram Superiore, vel alio potestatem habente, quando nimirùm is, vel omninò adiri non potest, aut nonnisi cum gravi difficultate, incomodo, longa mora; aut adiri quidem possit, sed audire nolit, vel non possit, &c. ex altera autem parte adest necessitas, aut rationabilis causa aliqua confitendi, ipsa juris interpretatione potest alius inferior Confessarius legitimus absolvere à casibus Superiori reservatis, imposito pœnitenti onere comparendi posteà opportuno tempore coram eodem Superiore, vel alio facultatem habente. Communissima DD. meique omnes. Layman *cap. 12. num. 10.* Ratio est, quia Ecclesia pia Mater, & quilibet Superior non potest censeri velle obligare ad aliquid vel moraliter impossibile, vel quod in grave detrimentum, aut spirituale animarum, aut temporale personarum cederet. Certè in sacris Canonibus partim jam allegatis, sæpiùs declarat Pontifex, eos, qui ob inopiam, vel gravem difficultatem non possunt adire Romam, posse absolvi (per accidens) ab Episcopis: pari ergo ratione, qui non possunt adire Episcopum, aut Superiorem reservantem, ejusve delegatum, debent posse absolvi ab inferiori per accidens, & indirectè saltem cum onere prædicto. Addit rectè Layman *citat. numer. 10.* post *Henriquez, Suarez, Coninch.* alios: idem in tali casu dicendum esse, tametsi censura excommunicationis v. gr. propter occultam percussionem Clerici reservationi annexa sit. Si enim excommunicatus ob vitandam infamiam v. gr. sacram Eucharistiam suscipere possit, cessante nimirùm tunc obligatione juris positivi Ecclesiastici prohibentis excommunicato usum Sacramentorum; multò magis in tali casu necessitatis à peccatis absolvi poterit non obstante excommunicatione: quod bene notent Confessarii scrupulosi.

754 II. Confessarius inferior non potest licitè, saltem indifferenter absolvere pœnitentem à reservatis, & censuris cum onere posteà comparendi coram Superiore, vel delegatam potestatem habente, sed tantùm in necessitate, vel rationabili causa existente: alioquin debet eum ad Superiorem remittere, vel ab eodem facultatem absolvendi petere. Communissima cum Suarez *d. 37. sect. 2. num. 3.* Coninch. *d. 8. dub. 13. conclus. 3.* Layman *num. 9.* Et sic significat Tridentin. *sess. 14. cap. 7.* dicens: Extra quem (mortis articulum) *cùm Sacerdotes nihil possint in casibus reservatis, id unum Pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad Superiores, & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant*. Ratio est, quia ad integritatem confessionis Sacramentalis pertinet, ut de omnibus mortalibus peccatis fiat coram legitimo Judice, qualis ille tantùm est, qui potestatem habet de integra causa cognoscendi, seu in omnia pœnitentis peccata, ut absolutio ab eo ritè pronuncietur. Deinde semper in sacris Canonibus exprimitur causa necessitatis ad hoc, ut inferior absolvat à reservatis: ergo aliter non datur facultas inferiori à peccatis reservatis absolvendi, saltem licitè; (de valore disputant quidem DD. sed verius est, absolvere adhuc validè, dummodò pœnitens aliud peccatum directè absolubile confiteatur, de quo rursus inferiùs) talis autem necessitas, & rationabilis causa est, si Sacerdos sacrificare debeat, aut Laicus communicare, ut sine nota, scandalo, infamia, dicteriis, suspicionibus, &c. abstinere non possit: pertinet enim tum ad dignitatem, ac reverentiam Sanctissimæ Eucharistiæ, tum ad suscipientis securitatem, ut si conscius sit peccati mortalis, ab eo priùs Sacramentalem absolutionem accipiat. Neque sola necessitas communicandi, aut sacrificandi præbet justam causam ita confitendi, & obtinendi absolutionem à reservatis ab inferiori, sed etiam casus, quando alioquin oporteret diù carere Confessione, & Communione: & generaliter omni casu: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum*, ut habetur *cap. ultim. de Pœnitent. & Remiss.* Marchant. Diana, alii infrà citandi ex communi.

755 III. In ejusmodi casu necessitatis, quando, ut suprà, non potest adiri Superior, vel ejus delegatus, inferior Confessarius absolvit pœnitentem solùm indirectè à peccato reservato, (quare pœnitens, si absolvi velit tunc, semper aliud peccatum non reservatum, saltem veniale directè à Confessario absolubile in confessione adferre debet, alioquin invalida erit absolutio in hac sententia, & ideò cum onere denuò, quamprimùm commodè poterit, comparendi coram Superiore, ejusve Delegato ad iterùm confitendum, & absolutionem directam impetrandam. Ita communissimus sensus DD. & singulariter Tannerus *tom. 4. d. 6. quæst. 7. dub. 4.* Layman *citat. num. 11.* alii passim. Ratio, & differentia inter hunc casum, & casum præcedentem §. 2. est: quia in priori casu articuli mortis, vel impedimenti perpetui cessat reservatio, & Sacerdoti plena datur jurisdictio, & ideò pœnitens directè absolvitur à reservatis casibus, & censuris absque ullo onere posteà confitendi, aut comparendi coram Superiore pro nova absolutione impetranda, ut *quæst. 8.* explicatum est. At casu necessitatis urgentis, & impedimenti temporalis tantùm, reverà non aufertur reservatio, neque Confessario datur plena jurisdictio, sed solùm propter necessitatem datur licentia absolvendi cum dicto onere ad eum modum, quo propter similem necessitatem datur licentia dimidiandi confessionem, & super confessione

dimi-

dimidiata absolvendi cum onere deinceps cætera peccata omissa subjiciendi clavibus: ergo sicut in hoc; ita in isto nostro casu pęnitens à reservatis solùm absolvitur indirectè cum onere comparendi posteà, coram Superiore, vel potestatem habente ad denuò confitendum, ipsamque absolutionem directam impetrandam.

756 IV. Attamen Marchantius noster, primus, quem viderim, Tribunalis *part.* 1. *tract.* 4. *quæst.* 8. docet eo casu necessitatis Confessarium inferiorem etiam directè absolvere à reservatis: attamen semper cum dicto onere denuò comparendi: idque potestate interpretativa ab Ecclesia concessa: quia Ecclesia non vult per reservationem suos subditos præcipitari in aliquod periculum animarum, quale adhuc subesse posset, si eo casu necessitatis subditi indirectè tantùm absolveretur à reservatis, ut consideranti patebit: quare in ejusmodi casibus censetur velle etiam inferioribus Confessariis conferre, vel relinquere Jurisdictionem, seu facultatem absolvendi, etsi onerosam cum dicto onere denuò comparendi, & confitendi Superiori, vel potestatem habenti. Et, si quæras, ad quid nova confessio, & absolutio, cùm sit jam directè absolutus? Respondet: Sicut quilibet Confessarius Pœnitentem jam anteà contritione justificatum absolvit verissimè à peccatis, quatenùs adhuc in foro Sacramentali retenta sunt: ita & Superior subditum jam anteà sic onerosè confessum, & absolutum à reservatis, verissimè ab iisdem absolvit, quatenùs per reservationem ipsi adhuc ligata, & retenta sunt: tum etiam, quantùm est ex parte gratiæ, quia utroque casu per absolutionem adhuc confertur gratia sanctificans remissiva peccati, si adhuc adesset. Hanc singularem Marchantii sententiam refert, & approbat Diana *part.* 9. *tr.* 7. *ref.* 11. & rursùs *part.* 11. *tr.* 8. *ref.* 49. & pro probabili habet Dicast. *hic d.* 11. *dub.* 16. nec improbat Gob. *Casu* 8. *num.* 384. Nec mihi displicet. Sed censeo sapiendum cum paucis, & loquendum cum multis, præsertim in examine pro Cura. Quare his generatim suppositis: jam plura specialiùs explicanda restant.

§. IV. *Specialis ex parte Pœnitentis.*

757 I. QUando miser Pœnitens habes casum reservatum, & in necessitate communicandi, celebrandi, Sacramenta ministrandi, non potes accedere Superiorem, vel alium potestatem habentem, habes tres sententias, omnes in praxi tutas. Prima: non teneris confiteri Sacerdoti inferiori cum dicto onere; saltem, si præter reservatum, nullum aliud habeas mortale, sed potes te gerere, sicut qui non habet copiam Confessarii: cùm nullus, per se loquendo, contra voluntatem suam cogatur bis confiteri, nec consequenter confiteri tali Sacerdoti, cum onere posteà id ipsum confitendi alteri. Confitere ergo soli DEO cum vera contritione, saltem æstimata quoad potes, & cessante scandalo, celebra, communica, &c. Ita cum aliis Suarez *disp.* 30. *sect.* 3. Laym. *cap.* 12. *num.* 11. alii moderni passim. Quòd si verò præter peccatum reservatum aliquod aliud mortale habeas, sanè longè probabilius, & tutius est, teneri confiteri communicaturum, ob præceptum Christi de confessione necessariò præmittenda Sacræ Communioni. Secunda ergo sententia probabilissima, & tutissima est, debere tunc te eidem Sacerdoti inferiori omnia tua mortalia, tam reservata, quàm non reservata confiteri; tum, ut Confessarius Pœnitentis statum rectè cognoscat; tum, quia videtur urgere duplex præceptum Christi, & de confessione præmittenda Communioni, & de integra confessione omnium mortalium eidem Sacerdoti facienda, cùm eo casu non appareat sufficiens ratio ad dimidiandam confessionem; nec inconveniens sit, per accidens aliquem idem peccatum teneri bis confiteri. Ita communis DD. cum D. Thoma 4. *d.* 17. *quæst.* 3. *art.* 2. Suarez *d.* 31. *sect.* 2. Layman *citat. num.* 11. Idque maximè verum est in singulari sententia Marchantii nostri, & aliorum: si nimirùm à reservatis directè, etsi onerosè, absolvendus sit. Tertia sententia etiam probabilis est, & tuta: posse tunc pœnitentem confiteri non reservata, tacitis reservatis: quippè pro quibus directè absolvendis non est copia Confessarii, ideòque non urgeat præceptum Integritatis Confessionis, neque absque certo fundamento imponenda sit obligatio idem peccatum mortale bis confitendi. Ita Sotus, Corduba, Gabriel, aliique relatis Diana *part.* 1. *Tractat.* 4. *Resolut.* 104. nec improbant Layman *eodem numer.* 11. & Cardinalis de Lugo *d.* 4. *de Eucharistia num.* 86. Loquimur autem, & loquemur semper in sententia, & sensu communi DD. eo casu Pęnitentem à Confessario inferiori solùm indirectè absolvi à reservatis peccatis, cum onere ea confitendi denuò Superiori, vel potestatem habenti pro directa absolutione. Jam specialiora.

758 II. Qui bona fide confitetur Confessario inferiori nesciens suum casum esse reservatum (de quo mitiora *suprà quæst. præcedent.* §. 3. *num.* 4.) aut Confessarium non habere facultatem ipsum absolvendi, aut si ipse Confessarius credat casum non esse reservatum, cùm reverà sit, &c. (dummodò aliud peccatum, saltem veniale non reservatum adferat) validè absolvitur cum dicto onere, comperta veritate, denuò reservata confitendi: ideòque quicumque sciens peccatum suum esse reservatum, indirectè ab eo absolvi petat, necessariò debet adferre aliud peccatum non reservatum: & si præter peccatum reservatum immunis sit ab alio peccato mortali; necessariò, ultrà peccatum mortale reservatum, confiteri debet aliquod peccatum, veniale, vel mortale jam anteà legitimè confessum, alioquin nulla erit materia idonea directæ absolutioni, nec consequenter indirectæ: uti passim observant DD. Ais: ergo tali casu potero confiteri Sacerdoti simplici non approbato, seu illi, qui nequit me absolvere ab ullo peccato mortali? Respond. Non permittere Ecclesiæ consuetudinem. At, sum Religiosus: non indigeo Confessario approbato ab Episcopo: Sed indiges Confessario deputato à tuo Superiore. Quid extra Monasterium degens, tunc possis, indicavi suprà *Sect.* 1. *quæst.* 2. sub finem. At, urget me necessitas celebrandi, communicandi, &c. non potest accedi Superior, vel facultatem habens, deest copia Confessarii approbati, seu potentis absolvere à mortalibus, & insuper rudis, & incertus sum valde de contritione elicienda: adest autem Sacerdos simplex: Non solùm potes, sed præcepto divino illo, per accidens obligaris ei confiteri veniale aliquod, ut sic indirectè absolvaris à reliquis, reservatis, & non reservatis mortalibus, uti notavi *cap.* 3. *quæst.* 2. §. 2. *num.* 2. Denique universaliter docet Sanchez *lib.* 1. *Moral. cap.* 9. *num.* 35. & valde probabile censet Laym. *cap.* 10. *num.* 16. Eos, qui bona fide Sacerdoti simplici, seu Jurisdictionem falsò prætendenti, confitentur, si veniale aliquod peccatum, vel mortale anteà legitimè confessum absolutioni subjiciant, validè absolvi indirectè etiam ab omnibus aliis peccatis, cum onere tamen, ut si posteà defectum Confessarii resciant, mortalia peccata, & præsertim reservata, iterùm per Confessionem absolutioni directæ legitimi Confessarii subjicere cogantur. Declaro hoc casu fortè non semel facto. Cajus Religiosus in itinere incidit in casum reservatum, & confitetur Religioso alterius Ordinis, dicens se posse ab eo absolvi, cùm tamen ne confitendi quidem alteri à Superiore potestatem habuerit. Religiosus alter credit, & absolvit: Certè nulliter: si Cajus nihil confessus est, nisi peccatum reservatum, imò etiam nulliter, si fassus est etiam aliud peccatum mortale non reservatum, etsi validè, si etiam aliquod peccatum veniale fassus est, & aliàs bona fide processit Religiosus iste: Vide Gob. *num.* 359.

759 III. Pęnitens à reservatis absolutus ab inferiore Sacerdote, obligatus manet posteà opportuno tempore comparere coram Superiore, vel alio ejus potestatem habente, sub peccato mortali. Omnes. Ratio clara est, quia non aliter, nisi cum hoc onere absolutus est, nec absolvi potuit ab inferiori. Quamvis enim sit indirectè absolutus à peccato reservato, & justificatus, ex vi tamen reservationis manet obligatio denuò comparendi, ut si culpabiliter negligat, aut ultra occasionem opportunam notabiliter differat, graviter peccat; neque ab illa obligatione liberari potest, nisi ab ipso Superiore, vel alio ejus Delegato potestatem absolvendi habente. Et quidem quando talis Pœnitens comparet coram ipso Superiore reservante, non est necessarium illud peccatum reservatum priùs inferiori confessum, iteratò confiteri Sacramentaliter, sed sufficit in genere dicere peccatum reservatum à se commissum, & jam alteri confessum esse: poterit enim Superior tunc reservationem, & obligationem specificandi illud peccatum intra, vel extra confessionem, si velit, relaxare. At comparens coram alio delegato tantùm pro casibus reservatis, omninò illud peccatum in specie denuò confiteri debebit Sacramentaliter: quia delegatus non habet aliam jurisdictionem in pęnitentem, nisi in foro, & judicio Sacramentali.

760 IV. Qui à casu reservato absolutus semel est à Superiore, vel ejus delegato, aut alio potestatem habente, ut in Jubilæo &c. potest utique ab eodem peccato, si denuò confiteri lubeat, absolvi à quocumque Confessario, quia & reservatio jam ablata est, & illud peccatum non est ampliùs materia necessaria Confessionis. Quinimò, qui scienter confitetur Confessario habenti potestatem, seu ordinariam, seu delegatam absolvendi à reservatis, & inculpabiliter est oblitus peccati reservati, poterit illud posteà confiteri cuicumque alteri Confessario, & ab eo absolvi: quia prior utique intendit absolvere quantùm potuit, adeòque etiam indirectè absolvit à peccato reservato, inculpabiliter oblito, & reserva-

servationem sustulit: quod proinde peccatum oblitum, licèt denuò confiteri teneatur ut peccatum, non tamen ut adhuc reservatum. Sic Lugo *disput.* 20. *sect.* 7. Castro-Palaus, alii cum Tamburino *de Casibus reservatis cap.* 9. §. 4. *num.* 4. Marchant. *citat. quæst.* 10. *dub.* 10. *limitat.* Dummodò Confessarius habens potestatem in reservata, conscius fuerit, Pœnitentem velle absolvi, etiam à reservatis, si quæ occurrunt. Sed quando talis voluntas non merito præsumi possit. Idque insuper verum est, etiamsi prior absolutio (facta tamen ab ipso Superiore, vel potestatem ordinariam habente N. B.) fuisset invalida ob indispositionem, vel alium defectum Pœnitentis: quia adhuc Superior intendit absolvere, quantùm potuit, ideoque saltem sustulit reservationem. Ita cum aliis Lugo *citata disp.* 20. *sect.* 7. *num.* 106. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 124. Idque certum videtur quoad censuras. Si enim legitimo confessario confessus es percussionem clerici, v. gr. at sacrilegè tacuisti aliqua alia peccata mortalia, liberaris adhuc ab excommunicatione, quia etiam in sacrilega confessione, & peccatis non dimissis potest tolli censura, & quidni etiam reservatio casus à Superiore, vel potestatem ordinariam habente: ut proinde deinceps tale peccatum à quovis ordinario inferiori Confessario absolvi possit? Vide Gobar *casu* 8. *à num.* 392. Plura Pœnitentem concernentia habebis in sequentibus §. 5. & 6. N. IV.

§. V. *Specialia ex parte Confessarii.*

761 I. CONfessarius, quando Pœnitens confitetur peccatum reservatum, à quo ipse absolvere non possit, per se loquendo quidem non debet eum absolvere, sed remittere ad Superiorem, vel potestatem habentem, juxta dicta §. 3. N. II. Attamen per accidens ferè communiter potest eum absolvere cum sæpè dicto onere, quandocunque Pœnitens bona fide ad confessionem accessit, utpote putans se posse à tali Confessario absolvi, & maximè quando nescivit peccatum suum esse reservatum: & dummodò aliud peccatum directè absolubile fateatur, jam toties inculcatum. Communis DD. Laym. *cap.* 12. *num.* 11. *fine*, & latè Gobat *Clyp. Clement. Judic. part.* 2. *dec.* 2. Ratio est, quia semper urget aliqualis necessitas, quandoquidem Pœnitens ægrè discedat à Confessionali, Confessione jam cœpta, absque absolutione, cùm ex parte sua bene dispositus sit. Excipit tamen rectè Layman *ibidem*, Nisi excommunicatio quoque reservata peccato reservato annexa sit. Nam hæc jure Ecclesiastico prohibet hominem, tum à susceptione aliorum Sacramentorum, tum etiam pœnitentiæ, antequam tollatur.

762 II. Quando Confessarius Pœnitentem advertit præ verecundia, vel horrore abhorrere valde ab isto onere sanè permolesto denuò se sistendi Superiori pro confessione peccati reservati, & absolutione directa impetranda, etsi in rigore non obligetur id ei beneficii præstare, plerumque tamen suadet, & quandoque ob nimiam verecundiam urget periculum animæ Pœnitentis, urget charitas, ut ipsemet Confessarius, tacito omninò nomine, & persona Pœnitentis, Superiorem adeat, & petat licentiam absolvendi aliquem à reservatis, & cautissimè dicat: Est aliquis indigens potestate vestra quoad absolutionem, placetne dare? personam nunquam nominare potest, (nisi de ejusdem licentia, in raro casu, quo grave malum præsertim commune aliter averti non posset §. *seq.*) cùm confessio Sacramentalis jam sit inchoata saltem, etiam quando ante actualem confessionem pœnitens te rogat pro tali ad Superiorem recursu: casum verò si sciat, & Superior urgeat, exponere poterit, & debebit: dummodò exprimere possit, quin Superior deveniat in notitiam personæ, juxta communem Doctorum, & benè Marchant. noster sæpè citatus *dub.* 4. & 9. Et tunc, si Superior dat licentiam, Confessarius absolvet absolutè, & directè, sine ulteriori onere. Si verò neget, seu justè, seu injustè, quid faciendum, dicam §. *sequenti*, ubi specialia quoad Superiorem.

763 §. At nunquid tali licentia petita, & accepta Confessarius uti poterit pro seipso? Certè non poterit, si petiit in his terminis: Peto licentiam absolvendi *aliquem* à reservato; nunquid enim Superior velle potest, ut absolvat semetipsum? at probabiliter poterit, si petat in his terminis, vel similibus: Est aliquis indigens vestra potestate, vel licentia pro absolutione à reservato: placetne dare? isque indifferenter annuat, non videtur excludere Confessarium. Tamburinus suprà, alii apud ipsum. Quòd si verò Superior expressè intenderet non pro ipso, sed pro alio dare, certè rursùs non poterit: unde res minimè est tuta.

764 III. Data sic licentia à Superiore, sive Confessario, sive ipsi pœnitenti, petenti, absolvendi à reservatis *pro hac vice*, uti dari solet, poteritne pœnitens, vi hujus licentiæ absolvi à reservatis etiam post illam licentiam datam commissis? Curiosa quæstio. Distinguendum est. Vel licentia petita, & data est directè de peccato aliquo reservato absolvendo, ipsi petenti: peto licentiam absolvendi aliquem, vel absolvi ab alio ab aliquo peccato reservato, & Superior annuat, & tunc licentia data palàm non se extenderet ad peccata commissa post licentiam datam, nec post petitam, seu postquam rogasti Confessarium, ut pro te talem licentiam peteret. Ratio clara est: quia concessio intelligitur facta juxta petitionem: petitio autem fuit de tali aliquo peccato necessario à Superiore intellecto jam tunc commisso, vel licentia petita, & data est directa ad ipsam personam pœnitentis, sine mentione alicujus talis peccati in particulari: v. gr. Peto vestram facultatem, seu potestatem aliquem absolvendi, vel ut possim ab aliquo absolvi: simpliciter vel generatim addito à reservatis, ac Superior annuat: tunc nisi de contraria Superioris voluntate constet, probabile est, posse pœnitentem absolvi à reservatis etiam post licentiam datam commissis: quia hæc formula concessionis non te arctat, vel limitat ad sola peccata anteà commissa: etsi Superior dicat pro hac vice, sensus enim est: una hac vice absolvas, vel absolvaris à tuis reservatis: at sic jam una vice absolveris. Ita Cardinalis de Lugo *d. sect.* 8. Tamburinus *lib* 5. *de Sacramentis tract. de Cas. reserv. cap.* 9. §. 3. Dicastillus, Quintanadvenas apud Gob. *Casu* 20. *num.* 710. Verùm hæc praxis mihi semper scrupulosa visa est. Cautiùs aget Confessarius, ne scrupulis subjaceat, si petat licentiam absolvendi aliquem à reservatis, quæ tempore confessionis invenerit, ut providè monet Tamburinus *cit. num.* 7. Idipsum ergo dicendum, quando Superior Regulari pro magno Festo, aut tempore visitationis ad certos dies, v. g. intra octiduum, vel quindenam dat licentiam omnibus eligendi sibi Confessarium cum facultate absolvendi à reservatis pro una vice, nisi expressè limitaret ad reservata jam commissa, prout certè laudabiliter quandoque faciunt, ut scilicet excludatur omnis fraudulenta, & malitiosa confidentia (de qua mox) ut providè observat noster Marchant. mox citandus.

IV. At quid si pœnitens peccet in confidentiam licentiæ 765
impetrandæ, aut ultro offerendæ, vel jam oblatæ à Superiore pro magno Festo, tempore visitationis, aut factæ à Pontifice Privilegio pro certis temporibus, aut tempore Jubilæi?

§. Peccare in confidentiam licentiæ, vel gratiæ talis quis dicetur, quando licentia, vel gratia concessa, vel certo tempori concedenda est motivum principale, & incentivum lapsus, sic, ut non tam fragilitas, vel tentatio gravis urgeat, quippè cui aliàs resistere soleret; quàm ipsa licentia, & facultas data, vel danda moveat, & urgeat ad peccandum: quia nimirùm scit se modo posse absolvi à reservatis, ideò se excitat, vel tentationi modicæ libens condescendit, ac vires malitiose addit, utique novo gravi peccato, olente malitiam peccati contra Spiritum Sanctum, poteritne Confessarius adhuc talem absolvere vi licentiæ, vel gratiæ concessæ? Resp. Si in licentia, vel gratia concessa nihil contrarium expressum est, atque pœnitens de hac ipsa malitiosa confidentia vere doleat, seque accuset in Confessione, potest adhuc, & debet absolvi. Quia confidentia illa non tollit potestatem, quæ datur à Superiore, sive à Pontifice in Privilegio, vel Jubilæo. Ita cum aliis Tamburin *cit. cap.* 9. §. 2. Et Marchant. noster *Tribun. part.* 1. *tract.* 2. *tit.* 4. *quæst.* 11. *dub.* 11. Secus sine dubio esset, si contrarium in licentia, vel privilegio expressum esset, prout quandoque exprimitur in Privilegiis Pontificum concedentibus Fratribus Minoribus pro certis temporibus, ut à peccatis omnibus etiam reservatis, à quocunque approbato à Superioribus Ordinis absolvi possint, dummodò (ajunt Pontifices) *ex confidentia aliqua peccata non committant*, quo casu eis nullatenùs talis indulgentia, seu gratia suffragetur. Vide compendium Privilegiorum, *v. Absolutio extraordinaria quoad fratres*, *num.* 4. & 7. Et jam suprà insinuavi, hanc confidentiam à Superioribus quandoque excludi. Atque hinc tandem confirmatur nostra responsio data. Si enim Pontifices, vel Superiores, quando id negare volunt, expressè negant, signum est, quòd si expressè non negent, tacitè saltem concedant. Caveat tamen homo ille, qui communi charitate abutitur, ne desuper aspiciat, & conterat illum Deus: concludit salubriter terrens Marchant. in fine.

§. *Specialiter in Jubilæo.*

QUi tempore Jubilæi sæpiùs in peccata reservata relabi- 766
tur, quamdiù necdum per executionem omnium operum requisitorum Jubilæum consecutus est, potest sæpiùs, & toties, quoties absolvi. Ex communi Marchant. *cit. dub.* 11. Ratio est: quia Jubilæi potestas est amplissima, nec ad

unam

unam tantùm, vel alteram Confessionem restringitur: atque usque ad ultimum opus impletum semper durat potestas Jurisdictionis Sacramentalis, cùm hæc ab Ecclesia liberaliter data sit, & referatur ad Jubilæum perfectè consequendum: unde qui vult Jubilæum consequi, potest per utramque hebdomadam, (& hoc anno 1676. Passavii per duos menses) ita sua opera distribuere, ut in fine secundæ hebdomadæ (secundi mensis) ultimum opus perficiat, & sic toties quoties intra illud tempus absolvi. Iterùm væ illis, qui tanta gratia abutuntur, & quod datur illis in salutem, malitia sua accipiunt in perditionem, in confidentiam novæ gratiæ multiplicantes peccata reservata. Si tamen de damnata illa confidentia verè pœniteant ante finem Jubilæi, & tam illa, quàm de reservatis ita commissis verè confiteantur, etiam illo tempore absolvi poterunt.

767 At verò, cùm quis semel in una hebdombda, v.g. omnia opera requisita implevit, Jubilæum consecutus est, jam non poterit in altera hebdomada à peccatis reservatis post illa opera impleta commissis denuò absolvi, cùm in Bullis Jubilæorum contineatur, quòd quilibet Christifidelis semel tantùm Jubilæum lucrari possit: authoritas autem absolvendi tantùm datur in ordine ad lucrandas Indulgentias Jubilæi: ergo eo ipso, quo semel lucratus est in prima hebdomada, non poterit ampliùs lucrari in secunda, nec consequenter à reservato commisso in secunda hebdomada absolvi. Ita communis DD. Quòd si tamen quis pro majori securitate, & certiùs impetrando Jubilæo etiam secunda hebdomada requisita iteratò adimpleat, etiam iteratò à reservatis posse absolvi, probabiliter opinatur idem Marchant. *ibidem*. Sed vide laté ex professo de his Gobat Tract. de Jubilæo, hoc incidenter satis.

§. IV. *Specialia quoad Superiores.*

768 I. SPecialiter Prælatus Regularis tenetur committere absolutionem reservatorum Confessario deputato in Conventu ita postulanti, quando casus occurrit, in quo eam committi Confessarius judicaverit. Ita expressè statuit Clemens VIII. in suprà allegato Decreto, anno cit. 1593. Et confirmavit Urbanus VIII. cum hoc addito notantissimo. Sanctitas sua declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessarii casus alicujus reservati facultatem petentibus, Superior dare noluerit, possint nihilominùs Confessarii illa vice Pœnitentes Regulares, etiam facultate à Superiore non obtenta absolvere. Sunt Verba Congregationis Cardinalium jussu ejusdem Urbani VIII. edita, & post dictum Decretum Clementis VIII. addita, ut videre est in Bullario *tom. 4. edit. Rom. fol* 372. & referunt Lugo *d.* 20. *sect.* 4. Pellia *tom.* 2. *tract.* 8. *cap.* .. *num.* 52. extendens cum Dicast. *d.* 11. *dub.* 20. *num.* 339. id licere toties diverso casu, quoties Superior ita negat. Loquendo tamen semper de Confessariis pro Conventu deputatis. Non ergo aliis quibusvis Confessariis etsi doctis, & probis ea facultas conceditur, ut contra Quintanadvennam rectè monet Tambur. *cit. cap.* 9. *num.* 41. Et hinc, quia in nostro Ordine Confessariis pro Conventibus deputatis, Provincialis generaliter committit, & delegat facultatem absolvendi à Reservatis, absque alio ad Superiorem recursu: etsi Superiorum permissu communiter non reservata confiteamur aliis Confessariis approbatis, ii tamen non sunt deputati pro Conventu juxta formam Decreti Clementis VIII. ac proinde, si iis petentibus Superior, seu justè, seu injustè negaret facultatem aliquem absolvendi à reservatis, non possunt nihilominùs absolvere: quod valdè notandum. Nam universaliter, quantumvis injustè Superior neget facultatem talem Confessario (non ita deputato, ut suprà) non ideò poterit absolvere Pœnitentem ratione negationis præcisè, ac directè sine onere, ut contra Henriquez, & Dianam, ex communi docent Laym. *sæpè cit. tract.* 6. *cap.* 13. & Lugo *cit. d.* 20. *sect.* 4. sed solùm per accidens ratione necessitatis communicandi, &c. & indirectè, ac cum onere, opportuno tempore comparendi juxta dicta §. 3. ut benè notat Marchant. *cit. dub.* 5. *fine*.

769 II. Si Prælatus Regularis existimet expediens fore, ut subdito petenti det facultatem confitendi casum reservatum alteri Sacerdoti, quem vel Pœnitens elegit, vel ipse Prælatus destinavit, eam saltem ex charitate concedere obligatur: atque ideò universaliter, nullus Prælatus, seu Superior regularis potest licitè negare facultatem suam, seu licentiam, ut subdito, aut alteri confiteatur; aut Confessario, ut audiat, & absolvat, nisi ex justa, & multùm rationabili causa, ob quam licentiam dare hic, & nunc non expedire judicet. Communissima DD. Suar. *disp.* 30. *sect.* 4. Coninch d. 8. *dub.* 14. Marchant. *suprà*. Laym. *cap.* 12. *num* 7. Ratio urgens est: ne Sacramentum Pœnitentiæ in salutem animarum institutum nimis grave accidat, atque occasio accipiatur reticendi peccata, cum Sacramenti irreverentia, & sacrilegio, propriæque salutis jactura. Sicut rectè monet D. Thom. apud Laym. *cit.* dicens: *Qui sunt multùm soliciti, ut conscientias subditorum per Confessionem sciant, multis laqueum damnationis injiciunt, & per consequens sibi ipsis.* Sic Sanctus. Atqui potestas illa reservandi peccata data est in ædificationem, non in destructionem, ajunt Pontifices. Quare Superior absque ulla justa causa reservationem urgens, eamque licentiam negans, omnino ageret in destructionem subditorum, graviterque peccaret, nimirùm contra charitatem, ut si advertat, nimiam subditi verecundiam, ac timorem, minorem in confitendo libertatem, periculum subticendi aliquod peccatum: imò etiam contra justitiam, utpotè si alioquin grave damnum subdito emergeret, utpotè infamia, revelatio Confessionis, alienæ culpæ injusta manifestatio, inimicitiæ graves, &c. Cæterùm justa, & rationabilis causa negandi eam facultatem, subditumque ad se sistendum cogendi est, quando Superior ita necessarium judicat, vel emendando reo, quia Confessarius petitus, vel facultatem petens non videtur sufficiens ad consulendum bono spirituali Pœnitentis: vel ad avertendum scandalum, vel grave nocumentum Communitati, aut tertio alicui imminens, cujus remedium efficacius ipse Superior adhibiturum se prudenter existimet, &c. quæ prudentis Superioris arbitrio relinquuntur: quibus, & similibus casibus Pœnitens recusans comparere, meritò censebitur indispositus ad absolutionem. In dubio autem semper præsumendum erit Superiorem habere justam causam denegandi, sicque absolutio adhuc dari non poterit ab inferiori.

III. Si Prælatus, vel superior Regularis casum reserva- 770
tum per seipsum cognoscendum rationabiliter arbitrans vult Pœnitentem sibi confiteri, tenetur audire totam ejus Confessionem quoad materiam necessariam, scilicet omnia ejus peccata mortalia, & reservata, & non reservata, & non potest solo casu reservato, vel peccatis reservatis auditis, Sacramentaliter absolvere, & reliqua alteri inferiori committere, nisi urgente gravi necessitate, quali alioquin Pœnitens excusaretur ab integritate materiali confessionis, aut quilibet Confessarius ab audiendis omnibus aliis peccatis Pœnitentis. Ita communis, & mihi certa sententia. Navar. *cap.* 26. *num.* 6. *Suarez*, *Laym. March.* & alii passim, (contra graves DD. *D. Anton. Palud. Cajet. Henriq. Sà*, absolutè docentes Prælatum, à solis reservatis etiam citra necessitatem absolvere posse, & hanc esse Ecclesiæ consuetudinem. Verùm DD. cit. meritò negant talem consuetudinem apud bonos, & doctos Prælatos vigere) ratio urgens est: quia integritas materialis Confessionis omnium peccatorum mortalium est juris divini ad integritatem Sacramenti pertinens: Superior autem habens potestatem reservandi, & reservata absolvendi, non ideò habet potestatem dispensandi, vel aliter disponendi in jure divino: ergo &c. Quòd si ergo Superior negotiis impeditus subditi totam Confessionem audire non possit, aut certè non velit, nihil audiat sacramentaliter, aut audito sub sigillo secreti solo casu reservato, reservationem, vel censuram tollat, atque non absolutum ad Confessarium inferiorem remittat, pro integra confessione peccatorum, tam reservati, quàm aliorum peccatorum mortalium facienda, & ab omnibus directè absolvendum. Potestque Superior auditis ita solis reservatis, aut ipse Pœnitenti pœnitentiam secretam imponere, aut taxare pœnitentiam injungendam à Confessario delegato, vel eligendo à Pœnitente, prout hujus spirituali saluti expedire in Domino videbitur: quam nimirùm pœnitentiam taxatam tenebitur Confessarius injungere, & Pœnitens acceptare sub mortali, si à reservatis absolvi velit.

§. Insuper potest Prælatus Ordinum Regularium inter- 771
dum antecedenter committere Confessariis inferioribus potestatem directè absolvendi à peccatis gravioribus præsertim reservatis, cum onere imponendo Pœnitenti, ut posteà se sistat Superiori, eique peccata illa sub sigillo Confessionis, vel secreti aperiat ad salubrem animæ ejus curationem, ut ex Suarez, & Coninch. monet Laym. *cit. cap.* 12. *num.* 12. *ad fin.*

IV. Tandem si Pœnitenti grave accidat peccatum reser- 772
vatum extra Sacramentum Confessionis Prælato manifestare, ipse verò ob justum impedimentum integram ejus Confessionem audire non possit, atque insuper expedire non judicet alteri Confessario causam committere, his omnibus concurrentibus, poterit Prælatus, seu Superior, auditis solis reservatis, sacramentaliter absolvere, ut absolutio directè cadat super audita, indirectè verò super alia, quæ ob moralem impossibilitatem audiri non potuerunt. Ita communis DD. Navarrus, Suarez, Coninch. Layman, Lugo *ll. cc.* quamquam omnes fateantur, casum hunc esse rarissimum. At controversum est inter DD. utrùm tunc Pœnitens unà cum aliis suis mortalibus, à quibus directè absolutus non fuit à Superiore, teneatur alteri Confessario etiam ipsum peccatum reservatum directè à Superiore absolutum iteratò confiteri? Affirmant Cajetanus, Henriquez, Sà, alii non pauci. Quia uni, eidemque Sacerdoti omnia peccata mortalia explicare oportet. Sed rectiùs negant alii communiùs

Suarez.

Suarez *d.31. sect.1. num.*10. Laym.*num.*10. alii passim. Ratio est: quia id universaliter verum est, ut si ob moralem impossibilitatem priori Confessario non omnia peccata explicata fuerunt, sed aliqua tantùm absolutione legitima secuta, posteà sola peccata anteà non explicata, & indirectè tantùm absoluta, cum onere, ut etiam directè clavibus subjiciantur, alteri Confessario explicare, & confiteri teneatur: cur id ergo non habeat locum respectu Confessarii Superioris, in nostro casu? Sunt quidem omnia peccata mortalia eidem Sacerdoti explicanda ordinariè, & per se, non item in casu extraordinario, & per accidens, sicut patet in eo, qui unum, seu plura peccata confiteri inculpabiliter oblitus est, vel ob periculum revelationis, aliamve justam causam explicare non potuit, prout visum est suis locis, &c.

SECTIO III.

De bonitate, & scientia Confessarii.

QUÆSTIO I.

Qua bonitas requiritur in Confessario.

SUMMARIUM.

773 *Bonitas* legalis *in Confessario est carentia impedimenti Canonici.*
774 Moralis *verò, status gratia.*
775 *Scienter in mortali absolvens, mortaliter peccat, tamen semel tantùm; esto eadem vice plures absolvat.*
776 *Unde teneatur præmittere confessionem, vel contritionem; aut saltem aversionem ab omni peccato.*

773 I. DUplex requiritur bonitas, *legalis, & moralis*. Bonitas legalis requisita est, ut careat impedimento Canonico auferente, vel impediente jurisdictionem, alioquin etiam invalidè absolvet: ut scilicet non sit excommunicatus non toleratus, utpotè nominatim denuntiatus, vel notorius percussor Clerici: item non suspensus, depositus, degradatus. Excommunicatus autem toleratus validè absolvet ex concessione Concilii Constantiensis, *cap. ad evitanda*; imò etiam licitè, si à fidelibus requiratur: secùs, si seipsum ingerat: nam concessio illa facta est in favorem fidelium tantùm, non autem in favorem excommunicati.

774 II. Bonitas moralis ad licitè Sacramentum ministrandum requisita est, ut Confessarius absolvens sit in statu gratiæ, juxta communissimum sensum DD. Ratio sumitur ex ipsa ordinatione, qua datur Spiritus Sanctus, id est, gratia Spiritus Sancti in ordine, ad hoc ministerium debite exercendum, dicente Episcopo verba Christi: *Joann.20. accipite Spiritum sanctum, &c.* quam proinde gratiam ad illud ministerium servare, vel amissam suscitare tenetur juxta illud 2. *ad Timoth.6. Admoneo te, ut resuscites gratiam, gratiam quæ est in te, per impositionem manuum mearum.*

775 III. Qui scienter, & actu existens in peccato mortali hoc Sacramentum ministrat; confessiones audit, & absolvit, mortaliter peccat secundùm omnes. Ratio jam dicta est. Committitur autem peccatum in ipsa prima absolutione, & non anteà, etsi eadem vice plures absolvat, qui eodem continuo ministerio, non plura distincta, ut volunt sanè multi, sed unum tantùm numero peccatum committit, ut sufficiat posteà confiteri: ministravi Sacramentum semel, juxta probabilem sententiam Recentiorum. Jam alibi indicatum.

776 IV. Confessarius sibi conscius peccati mortalis, antequam confessiones audiat, saltem antequam absolvat, tenetur, vel confiteri, vel elicere contritionem, secundùm communem sensum DD. Ratio iterùm ex dictis sequitur. Quod si tamen ex improviso vocatus ad ægrotum, se tam citò colligere non possit ad contritionem eliciendam, aut certè falsò credat se elicuisse, tunc non peccare absolvendo, concedunt iidem DD. passim, etiam Lugo, & Tambur. *loc. cit.* Verùm universaliter loquendo, probabile, & tutum est, Confessarium tunc nec teneri confiteri, nec elicere contritionem, cùm de neutro ullum extet præceptum, nisi pro Sacramento Eucharistiæ: idque potiùs in ordine ad ipsius passivam susceptionem, quàm administrationem, uti explicat Concil. Trident. *sess.7. cap.7.* Deinde Confessio sæpissimè præmitti nequit: contritio autem perfecta sæpè etiam moraliter impossibilis, & plerumque incerta est. Sufficit ergo Confessario habere actualem aversionem ab omni peccato, & voluntate peccandi, per pium motum, & conversionem ad Deum, cum proposito opportunè confitendi. Hoc enim sufficit, ut dicatur se verè præparare ad gratiam, & facere, quantùm in se est, juxta præsentem obligationem, sic enim reverà non actu, etsi adhuc habitu, existit in statu peccati mortalis. Sic benè, & solidè noster Marchant. *Tribun. par.2. tract. 2. tit.3. quæst.2.* Hæc tamen secundùm indulgentiam dicantur ad solatium Sacerdotum infirmorum, & occasionibus expositorum, non autem consuluntur, præsertim Religiosis.

QUÆSTIO II.

Qua Scientia requiritur ad Confessarium?

SUMMARIUM.

777 *Quæ debeat Confessarius scire, ut absolvat validè?*
778 Usque ad num.781. *Quæ, ut absolvat licitè?*
781 *Non requiritur ut se reflectat super singula audita, dum actu absolvit.*
782 & 783 *Non requiritur notitia, & intelligentia omnium exacta, nec semper judicium determinatum de quantitate, vel qualitate peccati in individuo.*
784 Usque ad num.788. *Quando, & qualiter Confessarius ad officium requisita ignorans peccet?*

§. I. *Ut validè absolvat.*

UT Confessarius validè absolvat, requiritur, & sufficit cognitio distincta formæ, & saltem confusa peccatorum sub ratione confusa peccati, vel offensæ Dei, ut nimirùm hic, & nunc saltem confusè apprehendat, Pœnitentem offendisse Deum, esse peccatorem, &c. etsi nullum judicium formare de qualitate peccatorum, & dispositione Pœnitentis possit, ideòque absolvendo, sine dubio mortaliter peccet: ita communis DD. Ratio est: quia hoc judicium principaliter institutum est ad misericordiam, & liberationem peccatoris cum dolore, & emendationis proposito confitentis peccata sua: ergo supposita vera dispositione Pœnitentis, ad hanc misericordiam, & liberationem impetrandam, non requiritur nisi vera potestas, & jurisdictio Ministri, cum debita intentione, & forma confusè saltem peccatum agnoscentis. Nam distinctam peccatorum cognitionem non requiri, patet in moribundis, aut aliàs impeditis peccata sua explicare; unde Confessio tali ignaro Sacerdoti, etiam ignoranti peccata tua esse mortalia, imo putanti esse venialia tantùm, &c. bona fide facta, valida est, nec posteà repetenda, ut alibi dictum: etsi remaneant obligationes ex peccatis ortæ, v. gr. restituendi, satisfaciendi: etsi propter ignorantiam à Confessario de iis admonitus non fueris, ut omnes observant. 777

§. II. *Ut licitè absolvat.*

COnfessarius, ut licitè audiat confessiones, & absolvat, 778
tenetur habere scientiam omnium ad officium suum, qua Judex, qua Medicus, & Doctor spiritualis est, debitè, & fructuosè exercendum, requisitorum: adeòque necessariò scire debet sequentia.

I. Qua Judex debet scire. 1. Quænam sint peccata mortalia, & venialia, saltem ex genere suo in qualibet materia præceptorum divinorum, vel Ecclesiasticorum. 2. Debet scire peccatorum species, & circumstantias speciem mutantes, vel aliàs necessariò explicandas in Confessione. 3. Debet scire obligationes, & onera, quæ per ipsa peccata communiter contrahi solent: ut sunt restitutiones bonorum, famæ, vel fortunæ, satisfactiones pro injuria, &c. 4. Debet scire casus reservatos, & censuras, saltem, à quibus ipse absolvere non potest: nam eorum casuum, vel censurarum, à quibus absolvere potest, sufficit habere cognitionem confusam, & intentionem semper ab iis absolvendi, si opus fuerit, ut *sect. præced.* jam monui: item si Clericorum Confessiones audiat, nosse debet, quibus casibus incurratur suspensio, & irregularitas. 5. Principaliter debet scire requisita in Pœnitente ad bonam dispositionem, validamque absolutionem: utpotè qualis requiratur dolor, confessio, propositum, &c. & hæc ut Judex.

II. Ut Medicus debet scire omnia peccatorum, & ten- 779
tationum remedia, & modos, quibus Pœnitens à peccatis resurgere possit alia consulendo, alia prohibendo, &c. pro quibus legendi sunt Authores obvii, & singulariter Joann. Busæus in Panario, & Pancarpio.

III. Ut spiritualis Doctor debet scire resolutiones ca- 780
suum, & obligationum, quæ ex peccatis oriuntur: quò spectant impedimenta, & casus Matrimonii, status Clericalis, ac Religiosi.

IV. Ut Judex, Medicus, Doctor, ut licitè absolvat, debet 781
intelligere omnia peccata confitentis, quantùm rationabiliter potest, & saltem se reflectere super omnia mortalia, quando proferuntur à Pœnitente, non tamen opus est, ut reflectat se

super

super singula, seu singula in memoria habeat, quando actu absolvit, sed sufficit, quòd tunc statum Pœnitentis in genere apprehendat, unde qui absolvit eum, cujus peccatum aliquod, vel aliqua mortalia per notabilem negligentiam, vel ignorantiam non intellexit, graviter peccat, absolutio tamen valida erit, sicut & Confessio tali Incurio bona fide facta, ut ea communi docet Laym. *lib. 2. tr. 6. cap. 9. n. 5.* quia nec valida solùm est absolutio, sed culpa quoque vacabit, si ex inculpabili inadvertentia, distractione, &c. item propter somnum gravantem, cantum, impeditam linguam confitentis aliquod peccatum elabatur, ut omnes observant, quia ea una parte essentia, & effectus Sacramenti consistere potest, absque integra, & specifica peccatorum explicatione, si sine culpa Pœnitentis omittatur, & consequenter etiam sine integra eorum cognitione in Confessario: ex altera autem parte in ministerio non ad extrema, & moraliter quasi impossibilia Ministros suos obligat Ecclesia, sed tantùm ad diligentiam ordinariam, & humanam: quòd si tamen quocunque casu Pœnitens post Confessionem intelligat, unum, vel plura peccata mortalia non fuisse intellecta à Confessario, debet ea repetere in sequenti Confessione, sive eidem, sive altero Confessario facienda, ut rectè monet Laym. *ibidem*, vide dicta, & huc refer ea, quæ cap. 3. de integritate Confessionis invenies.

§. III. *Qualiter Confessarius tenetur prædicta scire?*

782 NOn tenetur Confessarius prædicta omnia scire exactè, resolutè, vel memoriter, scilicet ita, ut de his omnibus resolutè differere, vel illa recitare possit, quod viris etiam doctis foret impossibile; sed sufficit omnia illa scire mediocriter, & in habitu, ita ut quando à Pœnitente proponuntur de qualitate, & gravitate actus, ejusque obligationibus possit prudenter dijudicare, aut saltem prudenter dubitare in ordine ad ulterius studium, inquisitionem, aut consultationem, libros, aut doctiores consulendo: hoc enim tantùm requiritur ad formandum judicium in hoc foro, ut ea communi etiam docet Laym. *cap. 12. num. 1.* Dico autem, *prudenter dubitare*, dubio scilicet fundamentali orto ea notitia acquisita, non autem solo dubio ignorantiæ, quo ignarus quisque de re quavis dubitare potest. Deinde certum est, majorem, minoremque scientiam requiri pro diversitate locorum, & Pœnitentium, minor enim scientia requiritur, & sufficit in simplici Parocho, vel audiente solos Rusticos, quàm in Confessario, qui in Civitate, Emporio, Aulis Principum, Pœnitentiariis exponitur ad audiendas confessiones: item in eo, qui Moniales tantùm, quàm in eo, qui Clericos, vel Religiosos audit. Vide Layman *ibidem*, & ab eo citatos.

783 Cæterùm quamvis, ut dictum, Confessarius actu audiens confessiones, teneatur advertere ad qualitatem peccatorum in genere suo, quatenus proponuntur à Pœnitente, non tamen tenetur semper ferre determinatum judicium de quantitate, vel qualitate peccati in individuo, videlicet, an hoc peccatum hic, & nunc sit peccatum mortale, vel veniale, quia tale determinatum judicium de qualitate, & quantitate malitiæ peccatorum in individuo, etiam sæpè maximè vulgarium, ut blasphemiæ, omissionis Sacri, violationis jejunii, &c. sæpissimè impossibile est etiam apud emeritissimum Theologum. Casus enim peccatorum in individuo infinitis ferè modis alterantur quoad majus, & minus, ea circumstantiis aggravantibus, minuentibus, excusantibus, utpotè ex perfectione, & imperfectione actus, indeliberatione, passione, &c. ex quantitate materiæ, necessitate, difficultate, concursu diversarum rerum, ratione quarum ea, quæ de se peccata mortalia sunt, venialia, aut nulla fiunt, aut è contra, ut patuit in materia de peccatis, ex quibus nonnunquam judicium ita suspensum tenetur, ut nullatenus prudenter in alteram partem inflecti possit. Sufficit ergo, si gravitatem, & qualitatem malitiæ secundùm se dijudicet, aut saltem in genere Pœnitentem peccasse agnoscat, etsi ad gradum peccati mortalis certò illam determinare non possit.

§. IV. *Qualiter Confessarius prædicta ignorando peccat?*

784 I. QUi enumerata superiùs ita ignorat, ut in illis sibi propositis communiter, & rationabiliter nequeat dijudicare, aut saltem prudenter dubitare, ad consultationem, vel studium necessarium, peccat mortaliter ministerio confessionis se exponens, quia tunc verè idoneus Judex censeri non potest, ideòque perversè tanto ministerio se ingerit, nisi quandoque aliunde excusetur.

785 II. Excusat autem 1. Parvitas materiæ, utpotè circa venialia tantùm, quæ, quia non sunt materia necessaria, non tenetur Confessarius determinatè dijudicare, sed sufficit in genere dijudicare Pœnitentem peccasse, seu peccatum aliquod agnoscere. 2. Excusat inadvertentia aliqua humana, vel labilitas memoriæ, quia, ut dicitur: quandoque bonus dormitat Homerus, ex quo Confessario aliàs timorato, & diligenti, scrupulandum non est. 3. Excusat gravis necessitas, utpotè in articulo, vel periculo mortis: tempore pestis: quando adest obligatio communicandi, vel celebrandi, & alius Confessarius sufficienter doctus non adest: aut quando aliquis longo tempore cum aliquo detrimento deberet expectare; tunc enim, sicut Pœnitenti licebit confiteri Sacerdoti ignoranti, ita & eidem licebit talem audire; quia necessitas non habet legem, & charitatis est latum mandatum nimis. 4. Excusare etiam potest: si Pœnitens doctus rationabiliter volens confiteri, nec alium sufficienter scientem commodè habere potest, suppleret ignorantiam Confessarii utpote ei aperiendo qualitatem, gravitatem, & circumstantiam sui peccati, ita ut non sit opus aliquo examine, vel judicio: non autem sufficeret, quòd ipse Pœnitens solùm intelligat suum peccatum, sed etiam debet ipsi Confessario ignaro notum facere, ut providè observat Marchant. *loc. cit.*

III. Confessarius ignarus ea ignorantia absolvens, quem 786 absolvere non poterat ob reservationem peccati, vel indispositionem Pœnitentis, dupliciter peccat mortaliter: nimirum & actuali Sacrilegio indebitè absolvendo, & ignorantia eorum, quæ ad officium suum spectant, ratione cujus versatur in continuo statu peccati mortalis omissionis, quamdiù necessariam scientiam sibi comparare culpabiliter negligit: imò nisi congruam diligentiam sincerè proponat, ipsemet confitens ab alio Confessario absolvi non poterit, utpotè indispositus defectu necessarii propositi emendandi negligentiam illam mortalem: quod amore Dei, & salutis suæ notent Confessarii incurii, qui ignorantiæ suæ conscii, tamen omne prorsùs casuum conscientiæ studium omninò negligunt.

IV. Restat quæstio, quid si Superior pro obedientiam 787 præcipiat Confessario tali ignaro audire confessiones? Dicendum cum distinctione. 1. Superior ipse, quicunque Confessarium ignarum eorum, quæ ad hoc ministerium pertinent, scienter instituens, admittit, aut per obedientiam adigit ad audiendas confessiones, peccat mortaliter certissimo omnium consensu: Et hinc 2. Sacerdos suæ ignorantiæ omninò sine ulla tergiversatione conscius, (extra casus necessariòs suprà expositos) non potest obedire Prælato per obedientiam præcipienti, ut Confessiones audiat, atque adeò adhuc audiendo peccat mortaliter: certum apud omnes. Ratio utriusque est, quia nemo potest præcipere, nec obedire in materia certa peccati: atqui extra casus necessarios peccat ignarus Sacerdos audiendo confessiones, ut dictum est: ergo &c. 3. Si confessarius solùm dubius sit, & anxius de sua sufficientia, tenetur dubietatem saltem practicè deponere, esto remaneat speculativè dubius, & anxius, & Prælato præcipienti, ut confessiones audiat obedire obligatur. Communissima cum D. Thoma, Navarro, aliis & Layman *cap 13. num. 1.* Ratio certa petenda est ea materia de Legibus, vel conscientia, quia in dubio possidet lex obedientiæ: & scientia, ac conscientia Superioris præferenda est nostræ dubietati, timori, vel opinationi. 4. Confessarius in examine Ordinariorum legitimè approbatus, & aliàs faciens, quantùm in se est, potest liberè dubitationes, suspiciones, & scrupulos ignorantiæ suæ, & inidoneitatis deponere, & confessiones audire, ut rectè resolvit *Marchant.* Ratio est: quia Ecclesia sic approbantum, idoneum judicat in Concil. Trident. quod sufficit ad licitam hujus Sacramenti administrationem, quamdiù tibi de defectu, vel inidoneitate certò, vel probabiliter non constat. Dices: Approbatus quidem sum, sed in exercitio experior me multa ignorare, & hallucinatum esse. Respondeo: Studio, & exercitio sufficientiam augeri, & perfici. Unde si rationabiliter de aliqua materia dubitas, vel ignorantiam tuam advertis, debes singulari lectione, vel consultatione supplere, &, ut aiunt, facere quantùm in te est. Hæc quoad scientiam Confessarii in actu signato quidem abundè satis: quoad actum exercitum tu videris.

SECTIO IV.

De obligatione, & officio Confessarii.

TRiplex est obligatio, seu officium Confessarii. 1. Procurare rectitudinem hujus Tribunalis, seu judicii Sacramentalis, seu, quod idem est, Pœnitentem disponere ad Sacramentum validè, & fructuosè suscipiendum. 2. Dispositum absolvere, & non alium: aliquin enim, aut injurius fiet Pœnitenti, aut sacrilegus. 3. Tacere ea omnia, quæ mediante confessione cognovit, seu servare secretum sigilli. De hoc 788 tertio,

tertio, quia non solùm Confessarium, sed alios subindè concernere potest: agam seorsim *cap. seq. ultimo*.

Quoad primum debet Confessarius rectitudinem judicii procurare, seu Penitentem disponere ad Sacramentum validè, & fructuosè suscipiendum tribus modis, examinando, instruendo, monendo. Ratio clara est: quia Confessario moraliter constare debet de bona dispositione Penitentis necessariò requisita ad hoc Sacramentum validè, & fructuosè suscipiendum, quæ dispositio in hoc sita est, quòd Pœnitens omnia sua peccata practicè habita in memoria cum vero dolore, & proposito confiteatur in ordine ad absolutionem obtinendam, alioquin si de his moraliter non constet, Confessarius absolvendo peccaret mortaliter Sacramentum exponens periculo nullitatis: ergo &c.

I. Si Penitens ipse hanc suam dispositionem non satis exprimat, debet eum de hoc examinare. II. Si eximinando reperiat ipsum indispositum ex parte intellectus necessaria aliqua ignorando, debet eum instruere, & docere. III. Si reperiat eum indispositum ex parte voluntatis, ex defectu doloris, propositi, &c. debet eum monere, movere, inducere ad officium præstandum. Nunc de singulis per Quæstiones.

QUÆSTIO I.

Qualiter, & de quibus tenetur Confessarius Pœnitentem examinare, & interrogaro?

SUMMARIUM.

789 *Confessarius ex ignorantia, vel negligentia gravi non examinans, vel interrogans penitentem per se non exprimentem aliquid necessario requisitum, peccat mortaliter.*

790 *Unde interrogare debet ipsa peccata, circumstantias, numerum, & alias dispositiones.*

791 *Quando pœnitens putatur illa omittere culpabiliter, vel ex ignorantia, aut ruditate emendabili.*

792 *Examine tamen morali, & humano,*

793 *Ac prudenti, & cauto, non indiscreto, & curioso, præsertim in materia luxuria.*

789 REGULA GENERALIS est: Confessarius tenetur examinare Penitentem, quando probabiliter credit, vel suspicatur eum omittere aliquid, quod ex parte ejus est necessarium ad validam, & licitam administrationem, simulque fructuosam susceptionem hujus Sacramenti: examine tamen morali, & humano, item prudenti valde, & discreto, adeóq; si ex ignorantia, vel negligentia gravi de ejusmodi requisito non examinet Penitentem, peccabit mortaliter secundùm omnes. Ratio est: quia sicut universaliter omnis Judex, ita maximè Confessarius, quantum rationabiliter potest, tenetur procurare, ac providere, ut judicium suum validum sit ex parte sua, & Penitentis: quippe cujus invaliditas cederet in offensam Dei, Sacramenti irreverentiam, & animæ damnationem: ergo quando probabiliter credit, vel suspicatur aliquid ejusmodi deesse ex parte Penitentis, tenetur examinando supplere, alioquin si gravi ignorantia, vel negligentia omittat, peccabit mortaliter, transgressione nimirum obligationis suæ in re gravissima. Secùs, si negligentia levis omninò inculpabilis esset, ut si ex memoria labili, humana distractione, fatigatione spiritus ex nimia attentione in Confessionibus audiendis &c. aliqua examinare omitteret, v. g. numerum, vel circumstantiam peccati alicujus: tunc enim, vel omninò à peccato excusaretur, vel non nisi venialiter peccaret: quia nemo tenetur cum tanta difficultate, & morali impossibilitate alienos defectus supplere. Jam bene ponderatis singulis Regulæ particulis in particulari resolvendum est.

790 I. Confessarius tenetur interrogare Penitentem per se non exprimentem, in primis de ipsis peccatis, eorumque circumstantiis necessario confitendis, ac numero, eadem scilicet ratione, qua tenetur Penitens eadem explicare juxta dicta suo loco. Dein etiam de aliis dispositionibus necessariò requisitis ad validam, & fructuosam susceptionem Sacramenti: utpotè an verè doleat de peccatis vera contritione, vel saltem attritione, an habeat firmum propositum emendandi, & occasiones peccandi, devitandi: an sit paratus satisfacere proximo in casibus ita postulantibus, utpotè restituere alienum, satisfacere pro injuria, offensam remittere, inimico reconciliari, &c. Omnes: quia absque his omnibus hoc Sacramentum invalidè, & sacrilegè administraretur: ergo quando eorum defectum advertit, vel suspicatur Confessarius, interrogare debet.

791 II. Confessarius solùm tenetur interrogare de peccatis, eorumq; circumstantiis, &c. quando illa explicare penitens, aut culpabiliter, aut ob ignorantiam, vel ruditatem emendabilem omittit: idque probabiliter advertit ipse, vel suspicatur. Omnes, Communissimaque. Ratio est: quia Penitens tenetur peccata omnia secundùm speciem, & numerum confiteri, quatenùs fieri potest, ad hoc, ut possit ritè absolvi: ergo cùm Confessarius id eum non præstare advertit, eum examinando adjuvare tenetur, ac pro examine potest remittere, ut videbitur inferiùs suo loco. Nec refert, tametsi Confessarius advertat, penitentem propter invincibilem ignorantiam, vel ruditatem peccata sua integrè non confiteri, nihilominùs etiam per se loquendo, eum interrogationibus adjuvare tenetur. quia ad rationem judicii spectat, per se loquendo, ut causa integrè cognoscatur, antequam sententia feratur, juxta communem DD. Sylvester, Navarrus, Suarez, alii cum Laym. *loco cit*. c. 13. Dico autem: *per se loquendo*, per accidens enim subinde aliter fieri posse ob nimiam ruditatem Pœnitentis, aut impotentiam Confessarii, ex alibi dictis liquet, & nemo Theologorum negat. Nihil ergo interrogate debet Confessarius, si considerata qualitate confitentis prudenter credat, eum integrè confessum, ac integrè dispositum, puta quia benè instructus potest, & solet adhibere diligentiam debitam in se examinando, & disponendo, communis DD. Suarez *d. 32. sect. 3. n. 3.* rationem nervosam dans: *quia in hujusmodi casu, qualibet interrogatio judicari potest curiosa, onerosaque penitenti, & hinc vitanda sunt*. Hæc ille sapienter. Nec obstat, si peccata aliqua, vel eorum circumstantiam inculpabiliter omitteret, sive ex oblivione inculpabili, sive ob causam excusantem ab integritate materiali confessionis, quia tunc Pœnitens non potest rationabiliter plùs confiteri, nec consequenter Confessarius tenetur interrogando eum supplere. Quòd si tamen advertat Confessarius Penitentem etiam post adhibitam diligentiam sufficientem, peccatum aliquod, aut circumstantiam omittere juxta communem, & veram DD. sententiam modò assertam, debebit adhuc interrogare, & ei in memoriam revocare ad servandam integritatem materialem confessionis, & judicii hujus, cùm ita facile servari possit. Vide Card. de Lugo *disp. 22. per totum*, etsi oppositum teneat Emmanuel Sà apud ipsum, excepto casu, quando peccatum omissum cederet in damnum proximi.

792 III Confessarius tenetur interrogare Penitentem *examine morali, & humano*; nimirùm non industria exquisita, & examine exactissimo, sed mediocri, humano, & suavi, juxta capacitatem Penitentis, eadem nimirùm ratione qua tenetur Penitens suammet conscientiam examinare. *Omnes*. Ratio: quia Confessarius non plùs obligatur, quàm Penitens ad examinandum, imò Penitens obligatur per se primo loco, & deinde in defectum ejus secundo loco Confessarius: sed Penitens tenetur solùm se examinare industria morali, & mediocri juxta capacitatem suam: ergo eadem ratione tenetur Confessarius examinare. Nec sequitur: si plùs se Pœnitens examinasset, vel plùs interrogaretur à Confessario, plùs inveniret, ergo ad hoc tenetur: quia quoad hoc non debet attendi solùm ad exactam integritatem confessionis, sed etiam, ne Sacramentum ex hoc capite reddatur nimis grave, onerosum, vel odiosum Pœnitenti, quod omninò fieret, si examen Penitentis, & interrogatio Confessarii deberet fieri industria exquisita, & ultra capacitatem Penitentis. Plura ergo, & crassiora interrogandus est simplex Rusticus, vel plebejus, quàm Civis, Mercator, Aulicus. Non omnes examinandi de omnibus peccatis discurrendo per omnia peccata; sed tantùm de gravioribus, & iis, quæ attenta qualitate, conditione, statu, vel occupatione, aliisque circumstantiis frequentiùs à tali homine committi solent. De quo certior regula dari non potest, nisi hæc: Tantum debere esse examen Penitentis, ut prudenter judicetur hic, & nunc nihil omitti, aut certè probabiliter non constet aliquid omitti ex parte Pœnitentis necessarium ad valorem Sacramenti.

793 IV. Confessarius tenetur interrogare Penitentem *examine prudenti valdè, & cautò* ut scilicet: 1. Non sit examen *intempestivum*, sed sinatur priùs se ipsum explicare, quantùm potest, ne importunitate terreatur: expedit enim plerumque, ut Penitens memoriter confitens non interpelletur interrogando numerum, vel circumstantias peccatorum, sed expectet finem confessionis: nisi timeat aliquid necessariò posteà interrogandum oblivisci, tunc tamen adhuc poterit memoriam juvare. Praxis multùm frequentata est, ut peccatis mortalibus in confessione explicari solitis certi digiti designentur, & si intra peccatorum confessionem aliquid occurrat, de quo posteà interrogandum sit, digitum illum pro tali peccato designatum claudat, vel aliter notet, ita tamen, ut nemo alius notet. Interdum tamen expediet numerum peccati, vel circumstantiam, præsertim in materia turpi, statim breviter interrogare, ne (ait prudenter Henriquez apud Laym. *nu. 9.*) Penitens peccata, quæ præ verecundia vix semel expressit, debeat denuò repetere, de numero, vel circumstantia interrogatus. *n. 2.* Ne sit *indiscretus*, v. g. inter-

interrogando de iis, quæ moraliter certum est à tali persona non solere committi, vel ex quibus discat peccare Pœnitens, vel de verecundia inverecundè, vel de numero nimis importunè, si ex confessis probabiliter æstimari possit, juxta dicta suo loco. 3 Ne sit *curiosum* interrogando de non necessariis, vel impertinentibus, unde Sacerdotis existimatio, Sacramenti dignitas, Pœnitentis salus, vel profectus minuatur. Pessimè faciunt Confessarii curiosè inquirentes de aliorum dictis, & factis, unde timoratas conscientias malis suspicionibus, judiciis temerariis, detractionibus, revelationibus secretorum illicitis irretiunt in grave aliorum damnum. 4. Cautissimæ maximè, & paucæ debent esse interrogationes in materia luxuriæ, ut ad particulares modos, species, & circumstantias non descendat, ne vel multa interrogando doceat pœnitentem, quæ antè ignorabat, sicque occasionem præbeat ulteriùs investigandi, confessionem traducendi, &c. aut eidem, vel sibimet existat causa turpis tentationis, aut saltem scandali occasionem præbeat Pœnitenti, ut suspicetur Confessarium harum rerum curiosa investigatione oblectari, aut in tali materia practicè benè versatum esse, &c. & si horum aliquid timeat, potiùs aliquid patiatur deesse integritati materiali confessionis, permittendo minus malum, ad evitandum majus. Personæ honestæ, si in hac materia cogitationes negent, non est opus progredi ad opera, rudiores autem, & rustici cogitationes sæpè negare solent, cùm non agnoscant, vel non advertant: facta verò, vel verba inhonesta interrogati fatentur, ut notat etiam Layman *loco cit. num.*8. Quin multi eudes tales interrogati de peccatis carnis, non apprehendunt etiam comprehendi polluriones voluntariè procuratas, ideò personæ suspectæ interrogari debent saltem genericè: an nihil turpe commiserint? etiam secum ipsis? nam pudet eas de se confiteri, sed de his examinatæ personæ edicere audent, quamvis in hac re, uti anteà dixi, magna prudentia, & cautela opus sit. Denique universaliter, quando Pœnitens consideratis circumstantiis examinandus videtur circa peccata, de quibus ipse nullam mentionem fecit, consultum est plerumq; ut priùs remotiores, & generaliores interrogationes fiant, utrùm nihil superstitiosum adhibuerit? an nullum odium, vel inimicitiam gerat, an nulli malum, vel injuriam intulerit? nihil alienum possideat? &c. Conjuges, quàm rectè statum Matrimonialem servent: an pacificè? an uxor in justis rebus obediat marito? Quia sæpè mulieres viris petentibus debitum negant, idque nisi interrogentur, (sed certè plerumque ita remotè, & generaliter, nam specificè interrogare sæpè offensivum est honestis Matronis) non facilè contitentur: ut etiam observat Layman *cit. c.*13.*n.*8. & ita in similibus, quæ praxis docebit.

QUÆSTIO II.

Qualiter, & de quibus tenetur Confessarius instruere, & monere pœnitentem?

SUMMARIUM.

794 *Confessarius tenetur sub mortali instruere, & monere pœnitentem.*
695 *I. Laborantem ignorantia vincibili in quacunque materia morali.*
796 *II. Quacunque ignorantia laborantem, quæ sunt de necessitate medii ad salutem. Ac*
797 *III. Ignorantem ea, quæ sunt de necessitate præcepti credenda, & scienda omni Christiano, &*
798 *IV. Specialiter indispositum disponere.*

794 REGULA GENERALIS: Confessarius sub gravi peccato obligatur Pœnitentem instruere quoad intellectum, & monere efficaciter quoad voluntatem, de his omnibus, quæ ad hoc Sacramentum validè, & fructuosè suscipiendum requiruntur, quando apparet ignorantia, vel defectus alicujus ex his in Pœnitente. Ratio est eadem, quæ præcedentis. Ex hac generali Regula deduco aliquot quæstiones, & velut speciales Regulas.

795 I. Pœnitentem ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili laborantem in quacunque materia peccati mortalis, utpotè ignorantem aliquid esse peccatum mortale, quod reverà est, tenetur semper instruere, & monere Confessarius. Omnes. Ratio clara est: quia talis ob obicem mortalis ignorantiæ, non est dispositus ad absolutionis effectum: contrà verò à Confessario monitus, vel retractabit suum peccatum ex ignorantia tali patrari solitum, ut sic absolutionem mereatur; vel etsi non retractet, causam tamen intelliget, cur Confessarius absolutionem neget, eoque malo perculsus, & conscientiæ stimulis actus, posteà fortè se corriget. 2. Ignorantia verò invincibili, & inculpabili laborantem, per se quidem ordinariè tenetur instruere, & monere Confessarius tanquam Spiritualis Doctor, & Medicus Pœnitentis, secundùm omnes. Cùm enim ejusmodi error per se malum quoddam sit, & plerumque alia incommoda secum trahat, & materiale etiam peccatum magnum sit inconveniens, magnisq; damnis obnoxium, ideò eo liberari Pœnitens debet, si facilè possit, & fructus speretur, præcipientes saltem lege charitatis, imò etiam justitiæ, si ex pastorali obligatione confessiones audias: ex communi Laym. *n.*9. 3. Per accidens autem Confessarius quandoque prudenter dissimulare potest, & debet, quando nimirùm prævidet, informationem aut nihil profuturam, aut etiam nocituram pœnitenti: Peccata formalia, vel scandala oritura, idque in duobus casibus, maximè quando nimirùm Pœnitens invincibiliter ignorat, matrimonium suum esse invalidum: aut rem, quam bona fide possidet, esse alienam: & prævidet confessarius etiam informatum, non tamen dimissurum, aut sine scandalo, vel alio gravi incommodo non posse dimittere Conjugem, vel restituere alienum. Ratio indicata est: quia ex duobus malis minus est eligendum: minus autem malum est peccatum materiale, quàm peccata mortalia, scandala publica, &c. 4. Quòd si tamen ipse Pœnitens dubitet, aut consulat, vel interroget Confessarium, omninò omnium consensu is tenetur aperire veritatem (quia tacere esset approbare falsitatem: falsum autem dicere in re præsertim tam gravi, nunquam licet) prudenter tamen non plùs dicendo, quàm interrogetur: ut si interroget Pœnitens, an Matrimonium post votum castitatis contractum valeat, possitque reddere debitum: Respondeat, Quòd sic: prudenter tacendo obligationem nunquam petendi; quandoque etiamsi idipsum interroget in casu impedimenti dirimentis, v. g. affinitatis anteà contractæ, Respondeat Matrimonium non esse validum, ideòque non posse petere debitum; subticendo, quod etiam non possit reddere, cùm id reverà plures invincibiliter ignorent, atque etiam aliqui oppositum docuerint, de quo suo loco. Hanc quadruplicem Regulam ex professo traditam, & declaratam habes Tract. I. Theol. moral. c.I. sect.2. assert.5. per totam, & videre potes Laym. *cit.* & Lugo *disp.*22. de his succinctè disserentes.

II. Pœnitentem, quacunque ignorantia laborantem in 796
iis, quæ sunt de necessitate medii ad salutem credenda: nimirum mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationem Verbi, seu fides explicita Dei Unius, & Trini, & Filii Divini pro nobis incarnati, passi, & mortui, Mediatoris nostri, Confessarius advertens, (idque frequens pueris, & rusticis) tenetur instruere eo modo, quo hic, & nunc est capax, non quidem doctrinaliter, ut ea capere, intelligere, memoriter tenere, ac recitare possit, sed sufficit pro tempore, ut ei obligationem discendi insinuet, ejusque ignorantiam suppleat proponendo ei articulos credendos, ut ad singulos actum fidei exerceat. Ex. gr. Credis, quod Deus unus sit in essentia, & tres personæ, &c. sicut ego, & Ecclesia credit? Credo. Credis Filium æqualem Patri, pro salute tua incarnatum ex Virgine, passum, mortuum, &c. unicum Mediatorem nostrum, per quem salvandi sumus? Credo, &c. tandem in genere; Credis, quidquid credit S. Romana Ecclesia, & vis mori in ista fide? ita. Ulteriùs: doles te ita ignarum esse, & negligentem fuisse in istis necessariis ad salutem addiscendis? Doleo. Proponis firmiter nactus occasionem opportunam, quod curabis te instrui, & velis diligenter discere, quæ sunt necessaria ad salutem tuam? Ita. Si hos actus exerceat, sufficit ad instructionem à Confessario hic, & nunc præstandam, & ad dispositionem sufficientem Pœnitentis ad Sacramentum suscipiendum, quantùm est ex hoc capite.

III. Pœnitentem ignorantem ea, quæ sunt de necessitate 797
præcepti credenda, & scienda ab omni Christiano: (sunt autem hæc: 1. Articuli Symboli, saltem crasso modo quoad substantiam. 2. Oratio Dominica. 3. Præcepta Decalogi. 4. Sacramenta saltem necessaria, ut Baptismus, Pœnitentia, & Eucharistia) tenetur Confessarius omninò instruere quoad ea, quæ sunt necessaria, ad fructuosam confessionem, & communionem, siquidem absolvere, & ad communionem admittere velit, utpote quid requiratur ex parte Pœnitentis ad Sacramentum Pœnitentiæ, quid contineatur, & suscipiatur in Sacramento Eucharistia. Quoad alia instruere, quantùm tempus, & capacitas Pœnitentis permittit, modo suprà dicto supplendo, interrogando, dolorem ignorantiæ, & propositum discendi exigendo modo suprà dicto. Et generaliter: Quoties Pœnitentes bona fine agunt, & temporis angustiæ, vel confitentium multitudo longam instructionem, vel examinationem non permittit, (& maximè quando Pœnitens plurimas confessiones invalidas fecisset,) nec expedit, ut sine absolutione dimittantur, vel sunt peregrini, qui mox communicare, & abire debeant, sufficiet integritas formalis confessionis, quatenùs auditis aliquot peccatis, & numero Confessionum,

& Com-

& Communionum Sacrilegarum absolvantur eum onere redeundi ad pleniorem instructionem, & perfectam confessionem ut *c. praced.* notatum est.

798 IV. Specialissimè Pęnitentem ignarum, vel indispositum Confessarius sciens, & advertens gravissimè obligatur instruere, monere, & disponere in iis, quæ directè, & immediatè ad Sacramentum ipsum validè, & fructuosè suscipiendum ex parte Pęnitentis requisita sunt: nimirùm 1. Ut verum dolorem supernaturalem, contritionem, vel attritionem eliciat cum serio proposito emendationis, proponendo ei bonitatem Dei, gravitatem, & turpitudinem peccati, periculum æternæ damnationis &c. juxta latè dicta c. 2. de Contritione, & Attritione. 2. Ut integrè confiteatur omnia peccata mortalia, eorum circumstantias, ac numerum moralem, juxta dicta c. 3. 3. Ut firmiter proponat devitare occasionem proximam peccatorum, ac satisfacere obligationibus ex peccato ortis, utpotè restituere ablata, & famam, vel honorem læsum: deponere odium, & inimicitias, amovere, vel emendare scandala data: item juvare indigentes in gravi necessitate, denuntiare delicta, vel delinquentes in detrimentum Communitatis, vel aliorum, &c. in quibus omnibus, nisi Confessarius instruat, & efficaciter moneat ad satisfaciendum, seipsum criminum participem, & sacrilegii reum faciet. 4. Singulariter Confessarii Principum, Prælatorum, Magnatum, scientes ipsos non satisfacere suo officio circa collationem beneficiorum, electionem Ministrorum, gubernationem subditorum: circa eleemosynas ex bonis Ecclesiasticis faciendas, aut propter omissas Horas, &c. regulariter tenetur monere ipsos de sua obligatione; aliàs, si absolvat, suis humeris peccata illa imponit, & cęcus cæcum ducens ambo in foveam inferni cadent: raró enim in talibus est ignorantia invincibilis, plerumque illa peccata afferunt scandala in subditos, nec raró commune damnum: si tamen videant, esse ignorantiam invincibilem in aliquo particulari casu, neque ex illa sequi scandalum, aut damnum commune, contra veró admonitionem nihil profuturam, sed fortè majus malum pęnitentis, poterit interdum dissimulare, nisi interrogetur juxta dicta *N. I.* vide Cardinalem de Lugo *disp.* 22. *n.* 37. Denique quando Pœnitens ignarus obligaretur ad aliquid adeò difficile, ut non crederetur tunc æquo animo acceptaturus, sed alia vice commodiùs informandus speretur, poterit prudens Confessarius tunc illum relinquere in bona fide, & admonitionem differre in tempus opportunius: ne fortè fictè promittens sacrilegè absolvatur, aut territus à Confessione abstineat, graviusque detrimentum incurrat: Lugo *ibidem*. Unde ejusmodi graves obligationes restitutionum, & similium, excitato dolore, & generali proposito satisfaciendi pro peccatis, quantùm in conscientia obligantur pęnitentes, in specie soleo monere post absolutionem, prout singulari exemplo docet Laym. *cit.* de saga, quæ obstetrix ultra 40. infantes baptizavit in nomine Diabolorum, & ideò in conscientia obligata ad se manifestandum, ut saluti animarum succurratur, sed similiter primò post absolutionem monendam; & alicubi audientibus confessiones Ziginorum consului, ut obligationem non furandi de cætero, quam apprehendere nolunt, & sibi impossibilem putant, nisi interrogentur, vel omninò dissimulent, vel primò post absolutionem admoneant, ob eandem rationem.

QUÆSTIO III.

Qualiter Confessarius tenetur absolvere dispositum, & non alium?

SUMMARIUM.

799 *Confessarius legitimè dispositum tenetur absolvere sub mortali.*

800 *Nec differenda est absolutio, nisi ex urgenti causa. Qua talis?*

801 *Liquidò indispositum absolvens peccat mortaliter sacrilegio uterque.*

802 *An, & qualiter interrogandus, qui se non accusat de peccato Confessario jam extra confessionem noto?*

799 I. Confessarius Pęnitentem legitimè confessum, & ritè dispositum in omnibus requisitis, &c. ex justitia obligatur absolvere sub mortali. *Omnes*. Ratio patet, quia Pęnitens ritè confessus, & dispositus jus habet ad absolutionem, ut cujusdam contractus sacri innominati: facio, ut facias: quo jure in re gravissima, sine gravissima injuria privari non potest: idque etiam verum est, quando Pœnitens sequitur opinionem verè probabilem contra opinionem propriam, quantumvis probabiliorem Confessarii: adhuc enim est rectè dispositus per probabilem DD. sententiam, volens vitare peccatum, ut ex communi doctrina alibi explicavi. Et quidem Confessarius proprius tenetur talem absolvere toties, quoties petierit Pœnitens: Confessarius autem non proprius, & voluntarius, v. g. Religiosus, Privilegiatus, audita quidem confessione, pro illa vice absolvere debet, attamen potest eum monere, ne iterùm redeat, nisi eam opinionem deponat, imò tanquam Medicus spiritualis cogere potest eam deponere, si nocivam eam animæ intelligat.

800 II. Neque differenda est absolutio, nisi ex multùm rationabili, & urgenti causa, raró, & plerumque cum consensu Pœnitentis: quia potest vergere in grave ejus periculum, vel damnum, utpotè, quod affectus tædio non revertatur, vel in desperationem labatur: justa autem causa est differendi absolutionem 1. Quando in casu dubio, an absolvere possit, studio, vel consilio indiget Confessarius. 2. Quando dilatio necessaria est ad experiendum dolorem, & propositum verum Pœnitentis, utpotè, quia hic sæpiùs monitus, & pollicitus, tamen occasionem proximam peccandi non dimisit, non restituit, non satisfecit, nullum conatum emendationis adhibuit, &c. juxta dicta suo loco de proposito. 3. Etiam propter spiritualem utilitatem Pęnitentis, alioquin hic, & nunc ritè dispositi, quippè quia Confessarius meritò timet Pœnitentem nunc absolutum facilè relapsurum, nisi ipsa dilatione territus meliùs agnoscat gravitatem peccati, & necessitatem emendationis, poterit prudenter differre in modicum tempus: Nec ea dilatio est contra jus Pęnitentis, siquidem Confessarius habet jus Judicis, & Medici, ut illam exposcere possit, prudenter tamen, & suaviter cum ejus bono consensu. 4. Ob defectùm etiam examinis, cùm Pęnitens à longo tempore non confessus absque ullo prævio examine confessionale invadit, & pauca, aut ferè nihil confitetur: per se quidem Confessarius eum absque absolutione remittere deberet ad conscientiam interim opportunè examinandam, per accidens tamen plerumque extemporali examine à Confessario juvandus erit, eadem ratione, & eodem modo, ut dictum *c. 3.* de Confessione invalida repetenda. At veró si Pœnitens peccata sua ipsemet confiteatur, sed non integrè, putà, quia, vel numerum, vel circumstantias peccatorum non exprimit, vel aliquot peccata mortalia omittere advertitur, jam plerumque non erit remittendus, ut conscientiam magis examinet, dilata interim absolutione: quia causa Sacramentalis judicii jam cępta est: quare & ipsi Pœnitenti onerosum, & Sacramento indecens est, si non perficiatur, si commodè perfici posset: potest autem commodè perfici juxta dicta *qu. praced.* si examinando applicet, & suppleat: ergo Confessarius absque alia gravi causa non potest eum dimittere, sed sub mortali obligatus manet eum examinare, & ad absolutionem dispositum reddere, Communis DD. Navarrus *c. 5. n. 2.* Suarez *d. 32. sect. 3.* Laym. *cit. num.* 13.

801 III. Liquidò autem non dispositum utique non poterit absolvere Confessarius, sed absolvens, & absolutus scienter, peccat mortaliter Sacrilegio. *Omnes*, utpotè quandocumque Confessarius certò, vel probabiliter sibi persuadet Pœnitentem, aut non integrè confessum omnia mortalia, quatenùs ei possibile est: de quo mox speciatiùs: aut contritum, vel saltem attritum non esse, cujus signa sunt; si ægrè ferat se examinari de peccatis, si emendationem proponere nolit, si occasiones peccandi proximas, cùm possit, non vult evitare, non restituere, offensam remittere, inimico reconciliari, &c. quò spectat etiam, si advertat eum culpabiliter ignorare ea, quæ omnes scire tenentur prænumerata, nisi eum priùs instruere possit, & velit. *Ratio clara est*: Quia cùm dolor de peccatis ex motivo supernaturali conceptus, & integra confessio peccatorum mortalium secundùm numerum, & speciem, quatenùs moraliter fieri potest, secundùm Tridentinum pertinent ad substantiam Sacramenti pęnitentiæ: Clarum est nimis, si Pœnitens hæc duo non habeat, absolutionis incapacem esse, ideòque sacrilegii crimen committere Confessarium, si eum sic dispositum absolvat.

802 IV. At, quid si Confessarius Pœnitentis peccatum extra Confessionem sciat, de quo tamen ipse se non accusat, quomodo illum interrogabit, & absolvet? Respondeo cum distinctione: Si Confessarius ex se evidenter scit peccatum à Pœnitente commissum, & nondum confessum, putà, quia oculis suis vidit eum paulò ante furantem, vel auribus audivit blasphemantem, &c. Id tamen neque sua sponte, neque (prout sine dubio potest, & debet) interrogatus confiteatur, utique clarè constabit, eum non esse dispositum, sed nequam simulatorem, ideòque ei absolutionem rotundè negandam. Si veró ex aliorum tantùm relatione quantumvis fide digna (nullum hic locum habet propria suspicio) credat eum aliquod peccatum commissum non fateri; prudenter primò à longè, dein etiam in specie interrogare de eo poterit, & debebit; si negat, adhuc standum erit ejus confessioni, quippè

cui in hoc foro, tam pro se, quàm contra se fides habenda est, interim prudenter Confessarius existimare debet, ipsum, vel oblitum, vel alteri confessum, vel putare se habere causam reticendi aliqua, aut certè relatores mentitos esse, vel deceptos, & sic absolvat, ex communi Navarr. *cap.* 8. *n.* 17. Toletus *lib.* 3. *Summa cap.* 17. *n.* 14. Laym. *cap.* 14. *num.* 35. Si denique tale peccatum Pœnitentis novit ex confessione complicis (Casus frequens in sponsis, &c.) illa scientia uti non poterit Confessarius, nec interrogando quidem in specie, nisi solùm in genere sciscitando, an non aliud quid conscientiam gravet, hortando, ut meliùs se ipsum examinet, majorem contritionem de omnibus peccatis suis eliciat, seriò se ad Deum convertere satagat, &c. nam si in specie interroget; erit periculum indirectæ revelationis sigilli ex confessione complicis, nisi esset peccatum aliquod commune talibus personis, & de quo tales personæ communiter interrogari solent, ut est in sponsis rusticis prævia probatio copulæ, aut nisi complex expressè licentiam dederit ad id, ac etiam scandalum absit, tunc enim etiam speciatim interrogare Confessarius non prohibebitur, nisi scandalum, vel offensam gravem Pœnitentis timeat. *Communis apud citatos*.

QUÆSTIO IV.

Quid agendum Confessario, si erravit in suo officio? Et: an aliquando teneatur in se suscipere onus Pœnitentis?

SUMMARIUM.

803 *Si Confessarius erravit cum nullitate Sacramenti, tenetur monere Pœnitentem.*

804 *Non verò, si stante valore, erravit merè negativè, non interrogando speciem, numerum, sed*

805 *Nec, si erravit cum damno tertii merè negativè, bene, si positivè.*

806 *An, & quando teneatur, vel possit Confessarius in se suscipere onus Pœnitentis?*

803 I. SI Confessarius erravit cum invalidatione Sacramenti, utpotè si non protulit formam, si absolvit sine intentione, si sine potestate, scilicet non subditum, aut à casibus sibi reservatis, &c. vel scienter indispositum: siquidem mala fide processit ex malitia, vel ignorantia mortaliter culpabili, ad defectum supplendum debet omninò Pœnitentem monere, etiam cum suo gravi incommodo, vel dedecore aliquo, dummodò sine scandalo, & fractione sigilli fieri possit; ad violationem autem sigilli evitandam debet petere licentiam à Pœnitente, loqui cum illo de re ipsi necessaria ad salutem ratione præcedentis confessionis; si Pœnitens concedat, jam tutò eum admonebit, & defectum, prout oportet, supplebit: si autem neget, ad nihil ultrà tenetur, quia jam functus est suo munere, quantùm potuit, & debuit. Quando verò bona fide processit, ex oblivione, ignorantia, vel errore non culpabili, saltem graviter, tunc tamen adhuc debet eum monere, ut suprà, etiam cum incommodo suo, & dedecore aliquo, quando est periculum, ne Pœnitens nunquam amplius confiteatur, ut si esset graviter infirmus, quia tunc esset periculum æternæ damnationis, & Pœnitens versaretur in extrema necessitate salutis: at, si tale periculum non sit, quia certum mortaliter est, quòd iterùm, ac sæpius talis Pœnitens debitè confiteatur, ubi etiam à præcedentibus peccatis indirectè absolvetur, etsi sine integritate materiali, non tenebitur eum Confessarius monere cum suo incommodo, vel dedecore, nisi ipsimet iterùm confiteretur, & eum ad repetendam priorem confessionem suaviter inducere confidat: alioquin res tota Deo commendanda erit, prout diximus in simili casu suprà, quando Confessarius, oblitus est Pœnitentem absolvere: ex communi Lugo *d.* 22. *sect.* 3. Tamb. *cit. alii*.

804 II. Si stante valore Sacramenti quoad alia requisita Confessarius erravit merè negativè, puta non interrogando Peccatorum speciem, numerum, circumstantias, non monendo de monendis, secluso tamen omni damno tertii; regulariter ad nihil tenetur, nisi ad Pœnitentiam agendam, si mala fide, vel culpabiliter processit; monere etiam extra confessionem non debet, cùm judicium Sacramentale validè jam finitum sit; si tamen idem Pœnitens redeat ad ipsum ad confessionem, debet moneri de defectu commisso, quia alioquin hæc confessio non erit integra, cùm quædam peccata non sint debitè explicata. Quòd si verò errasset positivè, v.g. dicendo non esse necessariò confitendas peccatorum species infimas, circumstantias, vel numerum, debebit monere, si sine scandalo, vel gravi suo incommodo possit, quia esset in causa quòd taliter præceptum grave de integritate confessionis violetur. Lugo *ibidem*. communis.

805 III. Si Confessarius erravit cum damno tertii, rursùs negativè tantùm, utpotè non monendo, vel injungendo restitutionem, vel satisfactionem debitam, non docendo nullitatem vel injustitiam contractus alicujus, &c. debet supradicto modo monere Pœnitentem de errore, ne scilicet patiatur innocens; quòd si non moneat, non contrahet ipse obligationem restitutionis, quia Confessarius non tenetur ex justitia procurare bonum aliorum, sed tantùm ex charitate; violatio autem justitiæ tantùm, & non charitatis solius inducit obligationem restituendi. At verò, si Confessarius cum damno tertii erravit positivè, v.g. dicendo: eum non obligari ad restitutionem, vel solutionem debiti, aut hunc contractum reverà injustum, justum esse: siquidem mala fide processit, omninò ex justitia tenetur monere Pœnitentem de errore tempestivè, antequam scilicet is fiat impotens ad restitutionem: alioquin erit causa positiva, & efficax damni alterius, & ipse tenebitur ad restitutionem, si Pœnitens restituere nolit, vel non possit, cùm tamen anteà, ante tuam falsam informationem, vel si tempestivè de errore monitus fuisset, potuisset. Si verò bona fide processisti, & sine gravi culpa tua, adhuc teneris monere aliquo tuo incommodo, etsi non tanto, sicut si mala fide fecisses, alioquin excusaberis, & ab admonitione, & à restitutione, cùm nullum adsit tuum delictum grave, neque tu aliquid alienum habeas. Ex communi Bonacina, Lugo *cit. num.* 61. alii.

IV. Quoad alterum quæsitum. Contingit Pœnitentem ob 806
peccata commissa, & confessa obligari vel 1. ad correctionem fraternam proximi: vel 2. ad restitutionem rei alienæ, vel famæ, vel honoris proximi læsi: vel 3. ad recurrendum ad Superiorem pro casu reservato: vel 4. ad denuntiandum aliquem Superiori, & inquisitioni ob enorme delictum excercitum. Quæritur; an Confessarius ejusmodi onera in se suscipere licitè possit, & debeat? Quoad licitè posse, quamvis omninò consultissimum sit, ut Confessarius ab ejusmodi Pœnitentis oneribus subeundis planè abstineat, tribus tamen concurrentibus licitè in se suscipere potest, & ex charitate aliquando debet. 1. Si sit moralis aliqua necessitas ex parte rei faciendæ. 2. Ut eam rem Pœnitens per se facere non possit sine suo incommodo, vel non sit ad id aptus, vel rationabiliter abhorreat. 3. Ut ipse Confessarius speret se utiliter illud munus exequi posse, & sine suo damno, vel periculo. His concurrentibus, tunc tantùm Confessarius ejusmodi onus in se suscipere debet, vel tenetur etiam, quando omnino non potest Pœnitens, ipse autem Confessarius potest, & ut fiat, charitas ipsum obligat. Sed claritatis gratia discurramus per singulos quatuor casus, initio propositos. In 1. casu, si proximi corrigendi necessitas spiritualis sit tam gravis, ut Pœnitens obligetur ad corrigendum illum: tunc, si Pœnitens possit corrigere per se, vel per alium non Confessarium, non obligatur Confessarius, quia tunc ejus ope non indiget proximus: at si Pœnitens non possit per se vel per alium corrigere, (casus certè rarissimus) sed solùm per Confessarium, tunc certè is ex charitate debebit, idque maximè, si Confessarius sit ipse Superior, vel Dominus corrigendi, cui ex officio incumbit procurare bonum subditorum. Ratio est: quia tunc tantùm Confessarii ope indiget proximus. In secundo casu Confessarius nunquam tenetur subire onus restitutionis loco Pœnitentis, sive sua, sive aliorum imperrata pecunia: idemque est de restitutione famæ, vel honoris. Ratio est: quia hoc est onus ipsius Pœnitentis: quòd si ex aliqua causa Pœnitens implere non possit, nec alium inveniat, qui voluntariè vices suas suppleat, jam ipse ab hoc onere excusatur. At verò de bonis ipsius Pœnitentis, si sine suo gravi periculo restitutionem exequi non possit, & alter re sua valdè indigeat, jam illud ministerium restituendi in se suscipere ex charitate debebit Confessarius. In tertio casu, nunquam obligatur Confessarius Superiorem adire propter peccatum reservatum Pœnitentis; nam vel Pœnitens potest adire ipse, & tunc non extremè indiget ope Confessarii: vel non potest adire simpliciter, quia v.gr. est infirmus, vel in periculo, vel in impedimento perpetuò adeundi Superiorem; & tunc Pœnitens non tenetur mittere alium, sive nuntium, sive litteras, sive amicum, cùm illud sit onus personale Pœnitentis, à quo impotentia excusat: ideòque tunc à Confessario absolvi poterit. Quid verò charitas eo casu quandoque suadeat, quandoque & urgeat, diximus suo loco *q.* 3. *c.* 6.

In quarto casu similiter non obligatur Confessarius loco Pœnitentis alium delinquentem denuntiare propter rationem modò dictam, excepto solo raro casu, quando graviter periclitaretur bonum publicum, & deficientibus aliis, Confessarius utiliter denuntiando remedium adhibere possit, tunc enim debebit, secundùm leges charitatis, quia eo casu Communitas extremè indiget ope Confessarii.

CA-

CAPUT VII.

De Sigillo Sacramentali.

QUÆSTIO I.

Quid Sigillum Sacramentale? quanta, & qualis ejus obligatio?

SUMMARIUM.

807 *Sigillum Sacramentale quid?*
808 *Oritur ex sola,*
809 *Et omni confessione Sacramentali, etiam invalidè facta.*
810 *Obligat ad tacenda audita, quatenùs in sola confessione audita, non quatenùs cognita.*
811 *Estque ea obligatio juris divini naturalis, vel probabiliùs positivi.*
812 *Ex virtute Religionis, & fidelitatis, ac justitiæ;*
813 Usque ad num. 815. *Semper sub mortali ex virtute Religionis,*
815 Usque ad n. 819. *In omni casu.*
819 *Nisi de expresso, & libero consensu pænitentis.*
820 & 821. *Qua, & quando censeatur talis expressa, & libera licentia?*
822 *Sine tali nunquam de auditis in confessione, ne quidem cum ipso pænitente loqui licet extra confessionem.*

ASSERTIO.

807 *Sigillum confessionis est Obligatio tacendi in confessione Sacramentali audita omnia, quorum revelatio redderet Sacramentum odiosum, eaque juris divini strictissima semper sub mortali, & in omni casu, nisi solùm de expressa licentia, & libero consensu pœnitentis.* Tota certissima. Quoad rem explico particulatim: quoad nomen dicitur hæc obligatio *sigillum*, eò quòd Confessarius audita in confessione alto silentio prorsùs obvolvere, & quasi *sigillo* obsignata, & occulta tenere debeat.

§. I. *Obligatio tacendi in Confessione Sacramentali audita, &c.*

808 I. Ex sola *confessione sacramentali*, nimirùm in ordine ad absolutionem sacramentalem facta, inducitur obligatio hæc sigilli. Non ergo in primis, si quis extra confessionem, & sine omni ordine ad illam suum peccatum narret, vel sua occulta negotia communicet sub pacto sigilli confessionis, sed tantùm oritur obligatio secreti naturalis gravior, aut levior, pro ratione materiæ; ut omnes passim observant. Item non oritur eadem obligatio ex confessione omninò ficta sine omni voluntate suscipiendi Sacramentum, sed solùm facta animo vel consabulandi cum Confessario, vel eum conviciandi, vel eum ad aliquod crimen inducendi, vel furandi gratia, vel certè per eum aliquod beneficium impetrandi, ut mihi non semel factum: etsi hoc casu adhuc prudenter tacendum sit. Communis DD. cum Suarez *dist.* 33. *sect.* 2. Laym. *cap.* 14. *nu.* 1. & lepidè Diana *p.* 5. *tr.* 11. *resol.* 26. & ratio horum est: quia in his casibus res in confessione sacramentali excepta nequaquam est. Vide, & huc refer dicta *cap.* 3. initio de definitione confessionis sacramentalis.

809 II. Ex omni *Confessione Sacramentali* generatim definita *ibidem* oritur obligatio sigilli, sive validè, sive invalidè facta, dummodò facta sit animo se subjiciendi clavibus ad suscipiendum Sacramentum, sive deinde susceperit, sive ob defectum non susceperit, ut ibidem explicatum fuit, unde etiam adest obligatio sigilli ad tacendum peccatum pœnitentis futurum, seu committendum: v. gr. si propositum concepit occidendi inimicum &c. Si aperiatur animo confitendi sacramentaliter saltem inchoativè, sive cum spe concipiendi dolorem, vel simili modo: secus dicendum, si aperiatur Confessario absque animo confitendi, seu peccatum eluendi, sed per modum simplicis narrationis, vel ad consilium Confessarii petendum, vel ut Confessarium ad simile peccatum inducat &c. ut cum Suarez *citat.* & aliis rectè notat Diana *par.* 5. *tract.* 11. *resol.* 25. Ratio est: quia in hoc posteriori casu nulla adest, in primo autem casu adest Confessio sacramentalis: nam ex ea voluntate, qua aliquo tandem modo intenditur absolutio; sacramentalis, & ipsa Confessio fit aliquo modo sacramentalis, &

inde fit, ut cognitio ex illa acquisita, non nisi ratione Sacramenti acquisita censeatur.

III. *Tacendi audita &c.* Subintelligendum est: quatenùs in sola confessione audita, & non aliunde cognita, non enim frangit sigillum, qui peccatum, etsi in Confessione auditum, tamen aliunde sibi notum, aliis refert, vel ea alia notitia utitur, dummodò id cautè fiat, ne oriatur scandalum, ne limites extra confessionem habitam excedantur: v. g. ne ullam circumstantiam ex sola confessione notam exprimas, nec certiùs referas, quàm extra confessionem noveris: ut si ex unius relatione tantùm scias alterius delictum, post auditam confessionem, dicas te certò scire, liquidò sigillum franges, quia eam certitudinem non habes ex unius relatione, sed ex confessione. Ubi hanc Regulam tradunt DD. communiter cum D. Thoma, Soto, Valentia, Laym. *citat. num.* 3. Notitia confessionis non impedit Confessarium, quominùs uti possit notitia aliundè habita, dummodò illa hanc non adjuvet, & scandalum cesset. Ex. gr. Si Sacerdos ob certa indicia jam constituit Cajum de furto accusare, & posteà Cajus ipsi furtum confiteatur: Confessarius accusationem nihilominùs prosequi poterit, dummodò nihil utatur cognitione confessionis, sed tantùm indiciis ante, vel post confessionem acceptis: quamvis propter scandalum vitandum præstet talem à se ablegare, ut alteri Sacerdoti confiteatur. Sim lia frequenter contingere possunt Superioribus respectu subditorum &c. Item Parochus publicum, seu notorium concubinarium, usutarium &c. quem ideò à confessione non absolutum dimisit, posteà à sacra Communione publicè repellere potest cum monitione, ut priùs peccati statum deserat, & scandalum publicum tollat, quàm ad sacrum Epulum accedat. Sic post alios Laym. *citat.* 810

IV. *Audita omnia, quorum revelatio redderet confessionem odiosam.* Hæc particula latissimè patens necessariò seorsim explicanda est per distinctas quæstiones, quoad sigilli materiam, & obligationem. Interim in pergamus reliquis.

§. II. *Eaque Juris divini.*

At cujusnam? an naturalis, an positivi tantùm juris divini est hæc obligatio tanta sigilli? Supposita institutione, & obligatione Sacramenti esse juris divini naturalis, docent ferè communis DD. cum Cardinali de Lugo *d.* 23. nam supposita institutione, & obligatione hujus Sacramenti, ipso jure divino naturali, & claro naturæ lumine dictante, reverentia tanto, tamque necessario Sacramento ex virtute Religionis debita postulat, ne eum injuria fiat odiosa fidelibus: atqui cum gravi injuria fieret odiosum fidelibus hoc Sacramentum, nisi arctissima obligatione omnia in confessione sacramentali audita tacenda essent: si enim homines scirent Confessarium posse quandoque confessionem, vel audita in illa revelare, omnino retraherentur, & absterrerentur ab illa; quoniam de facto constat, Pœnitentem excusari à confessione alicujus peccati sui, quando prudenter timet, Confessarium non observaturum sigillum, seu secretum confessionis. 811

Contrà, eam obligationem esse juris divini positivi, ex speciali præcepto Christi, mihi probabiliùs docent æquè multi Suarez, Vasquez, Henriquez, Coninch. aliique citatis Layman *cap.* 14. *nu.* 2. Tamburinus *opusc. de confes. lib.* 5. *cap.* 1. Ratio est: quia ratio tam strictæ, & universalissimæ obligationis sigilli, non videtur sufficienter sumi ex solo jure Naturæ, sive consideretur obligatio Religionis ob reverentiam Sacramenti, ne alioquin fidelibus odiosum fiat; sive obligatio justitiæ ex pacto inter Pœnitentem, & Confessarium, nam neutra harum obstare videtur, quominùs in raro casu, v. g. gravissimæ proditionis Reipublicæ inferendæ, si confitens abstinere nollet, prodi posset sine ulla injuria, tam ipsi, quàm Sacramento inferenda, quandoquidem in tali casu dignus ille non sit, cui secretum tam sacrum servetur: ergo dicendum videtur, ex perpetua traditione, & praxi Ecclesiæ colligi, quod divinum à Christo præceptum traditum sit, ut in nullo unquam casu, sacramentalem confessionem revelare liceat, ne Sacramentum tam necessarium in salutem animarum institutum eisdem noxium, & exosum fiat, cùm, si ob graviorem causam confitentem prodere concessum esset, facilè talis licentia ad alios casus non concessos extenderetur, non sine gravi Sacramenti irreverentia, & humanæ salutis jactura.

Obligatio ergo sigilli juris divini, (seu naturalis, seu positivi, perinde fit) duplex est: Prima principalis, & propria ex virtute Religionis ob reverentiam Sacramento debitam, ne fit Pœnitentibus odiosum: altera secundaria ex vir- 812

tute fidelitatis, & justitiæ, vi pacti virtualis, & impliciti inter Pœnitentem, & Confessarium, de secreto isto servando in omni casu; unde violatio hujus sigilli, duplicem semper habet malitiam: 1. Principalem sacrilegii contra virtutem Religionis, & reverentiam Sacramento debitam. 2. Secundariam perfidiæ injuriosæ contra fidelitatem, & justitiam Pœnitenti debitam: accedit sæpè specialis malitia injuriæ damnosæ contra justitiam: quando nimirùm Pœnitens ex revelatione sigilli etiam grave damnum incurreret vitæ, famæ, fortunæ &c.

§. II. *Strictissima semper sub mortali.*

813 Obligatio sigilli principalis, & propria ex virtute Religionis, semper est sub mortali, in quacunque etiam levi materia: adeò ut in malitia violationis sigilli nulla detur parvitas materiæ à peccato mortali excusans, secundùm communissimam omnium sententiam, apud Laym. *cit. c.14. n.2.* & Dian. *p.7. tr.5. res.8.* (ubi unicum refert Emmanuelem Sà, de hoc ambiguò scribentem sic. *Revelare aliquid leve confessionis, modo sit peccatum, quidam putant esse mortale, quod mihi durum videtur*) colligitur *ex c. Sacerdos, & c. omnis utriusque de Pœnit. & remiss.* Ratio est: quia semper urget reverentia Sacramenti, ne fiat odiosum Pœnitentibus, si etiam in materia levi liceret aliquid revelare ex confessione: semper enim timerent homines, ne Confessarius, vel per errorem, vel per malitiam revelaret etiam aliquid gravius, putans esse leve: & sic à confessione retraherentur: de quo specialiora mox *q. seq.* de materia sigilli.

814 Obligatio autem sigilli secundaria ex virtute fidelitatis, & justitiæ est etiam sub mortali ex genere suo, sed non semper, excusante utique levitate materiæ: adeò, ut culpa revelationis hujus mortalis quidem sit in materia gravi, & quandograve inde Pœnitenti damnum inferretur: secus, si materia levi, aut etiam de se gravi, leve tamen inde damnum inferatur pœnitenti: ita cum aliis rectè Coninch. Lugo *d. 13. §. 3. n. 17.* ubi rectè infert, debere in confessione explicari, quando intervenit malitia gravis contra justitiam, cùm hæc sit diversæ speciei à malitia principali revelationis sigilli contra virtutem Religionis; imò etiam explicari debet, quando non intervenit malitia gravis, ut fortè Confessarius intelligat, fuisse violationem sigilli in materia gravi contra justitiam, cùm possit contingere, quòd revelatio unius certi peccati venialis sit non gravis contra justitiam; magis etiam aliquando displicet, & dolet pœnitenti, quòd publicetur aliquod certum veniale, v.g. mendacium, quàm aliquid aliud mortale, de cujus publicatione non ita curaret, v.gr. Germanus de ebrietate.

§. IV. *In omni Casu.*

815 I. In hoc præcipuè sigillum sacramentale differt à secreto naturali ex sola fidelitatis, & justitiæ virtute obligante, quod in hoc dentur aliqui casus, in quibus secretum naturale obligare cessat, & negligi, seu violari potest, ut quando id necesse est ad longè majus alterius, commonitatis præsertim, damnum avertendum: at in sigillo confessionis nullus omninò casus ejusmodi agnosci potest, sed semper in omni casu cujuscunque necessitatis obligat, ut communiter Theologi docent. Ratio iterum est, quia semper, & in omni casu urget reverentia Sacramenti, ne fiat odiosum Pœnitenti; fieret autem odiosum Pœnitenti, cumque offenderet meritò, si aliquo tantùm quocunque casu possint audita in confessione revelari: licet enim hic casus, (v.gr. proditionis Reipublicæ) ad Pœnitentem tunc non spectaret, tamen timor, quod aliquando fortè ad ipsum pertineret, vel ne fortè Confessarius similem casum necessitatis revelandi in ipso apprehenderet, meritò ipsum à confessione graviorum saltem criminum retraheret, vel absterreret.

816 II. In nullo ergo casu, cujuscunque necessitatis etiam ad propriam, vel proximi vitam in extremo periculo, imò & tormentis, tuendam, etiam si totius civitatis prodendæ, vel comburendæ, aut integri regni salus periclitaretur, & extremum discrimen urgeret, licet manifestare pœnitentem criminosum, tibi sacramentaliter confessum; sed tantùm in primis omnimodis urgendus est pœnitens, ut si adhuc possit, per se, vel per alium periculum avertat, aut saltem ipsi Confessario de hoc loquendi facultatem concedat, alioquin ab absolutione arcendum tanquam pessimè dispositum, per se liquet. Post confessionem vero, si per pœnitentem nihil effectum sit, Confessarius solùm potest, & juxta charitatis regulam tenetur, proximum, vel Rempublicam periclitantem generatim admonere de periculo cavendo, civitate custodienda &c. dummodò nullum subsit periculum, quidquam contra pœnitentem suspicandi: magna enim hic cautione, & circumspectione opus est; sunt enim aliqui ita sagaces, ut ex tali monitione, orta ipsis suspicione, post longam, vel auctam indagationem, tandem reum, qui sacramentaliter confessus est, indagent: ut post alios bene observat Laym. *cit.* Hinc ulteriùs

III. Confessarius de auditis in confessione, à quocunque 817 etiam judice interrogatus, si responsionem subterfugere nequeat, v.g. dicendo: *non esse hac interroganda ex Confessario, nec fas esse Confessario ad talia respondere*, potest, & debet, etiamsi opus sit, eum juramento negare, se quidquam audivisse, vel scire, cum restrictione mentali intelligendo: *quod tibi dicere possim*; vel, ut Cardinali de Lugo placet: se nihil se *re scientia utili ad respondendum interroganti extra confessionem*, idque. etiamsi interrogans talem restrictionem ex proposito excludat, & simpliciter de auditis in confessione absque ulla omninò restrictione interna loqui jubeat, vel distinctè interroget: an aliquid quocunque tandem modo sciat; nam interrogans non potest vocibus suis auferre significationem, quam juxta mentem tuam habent veram, nimirùm: non audivi, non scio *scientia utili ad dicendum tibi*. Ita eum aliis Lugo *cit. sect. 3.* Dian. *part. 5. tr. 11. resolut. 43.* quamvis Scotus cum Laym *cit. num. 12.* censeat, eo casu non posse sine mendacio negari, sed dicendum: nefas esse ad sacrilegam illam interrogationem quidquam respondere. Et sine dubio verum est, si hæc responsio sufficiat ad evadendam interrogationem, v.g. apud judicem Catholicum, certè non sufficiet apud hæreticum, infidelem, tyrannum. Excipit etiam Dian. *cit.* nisi ex illa negatione inferri posset, confessionem non fuisse integram, ut si de publica meretrice interrogaretur, an sit confessa fornicationem illam notoriam, non debet negare, sed declinando directam responsionem, dicere: illam esse confessam sua peccata, & se fecisse suum officium.

IV. Denique jam suprà indicatum est, si ipse Confessa- 818 rius non possit confiteri peccatum suum in audiendo confessiones admissum, v.g. aliquem invalidè absolvendo, &c. Sal vo sigillo, nisi scilicet pœnitens alteri Confessario innotescat, vel in suspicionem veniat, potest, & debet illud peccatum omittere; & non integrè confiteri, donec detur copia Confessarii, cui ignotus sit ille pœnitens, juxta communem DD. cum D. Thoma, & Scoto *in 4. dist. 21.* quia nimirum strictior est obligatio sigilli negativè pro semper obligans, ac ad bonum universale spectans, quàm præcepti affirmativi de integritate confessionis admittens excusationes.

§. V. *Nisi de expresso & libero consensu Pœnitentis.*

Unicus hic casus est, quo ratio, & obligatio sigilli 819 sacramentalis penitus cessat, quando pœnitens Confessario expressè, & liberè dat licentiam loquendi de peccatis suis, sive coram se ipso, sive coram aliis; tunc enim neque ipsimet injuria infertur, cum obligatio secreti ex voluntate committentis pendeat, & *volenti non fiat injuria*: neque irreverentia infertur Sacramento, siquidem id fidelibus nequaquam odiosum, sed potiùs commendabile reddatur, si sciant Confessario concessum esse loqui de peccatis in confessione auditis unico illo casu, si pœnitens existimans id utile sibi fore, licentiam det: neque tunc pœnitens dans licentiam dispensat in jure divino sigilli, sed ponit conditionem, qua posita cessat obligatio juris divini ob rationem datam. Ita contra Alensem, Dur. & ex parte Scot. *in 4. dist. 20. q. 1. §. 5.* communissima DD. D. Thomæ, & D. Bonav. & pluribus congestis, Suar. *disp. 3. sect. 5.* Sanch. *lib. 6. moral. c. 18.* Laym. *cit. n. 14.* Lugo, Tamb. Dian. *citati*, alii passim. Dixi autem notanter *expressè, & liberè*; nam

I. Requiritur, ut licentia data sit à pœnitente consensu 820 expresso, idque verbo, sive facto tali, quod actuali, & expressæ concessioni æquipolleat, quale est, si pœnitens extra confessionem inciperet loqui de re in confessione proposita, poteris, & tu Confessari, prosequi, cùm ipsum incipere sit expressa concessio, ut notant DD. communiter. Laym. Diana *cit.* non sufficit ergo licentia tantùm tacita, præsumpta, vel interpretativa, v.g. non sufficit, quòd tibi persuadeas, vel probabiliter credas, locutionem de auditis in confessione non fore ingratam pœnitenti, juxta communem DD. apud citatos. Ratio est, quia hac in re Confessarii sæpè decipi possent, indeque sigillum confessionis non parum laxaretur, & Sacramentum pœnitentiæ non parum suspectum, & exosum redderetur, cùm possit semper adesse timor, ne Confessarius existimet, id esse gratum mihi, cùm tamen sit molestissimum.

II. Licentia, vel concessio data sit cum consensu libero, 821 ac spontaneo (non dolo, non metu, vel minis, non per importunas preces extorta, vel etiam per metum reverentialem ipsius

ipsius Confessarii obtenta) atque etiam non revocata à pœnitente, qui licentiam semel datam in confessione pro arbitrio revocare potest. Communis DD. Suarez, Layman citati, Dian. p. 5. tr. 12. resol. 20. & 24. Ratio est, quia alioquin, si licentia liberè, & spontaneè data non sit, aut si data semel revocata sit, moraliter idem est, ac si nulla licentia, vel nullus consensus præcessisset. Cæterùm opus non est, ut ejusmodi licentia detur in scripto: quin si in futuro dubium sit, an Confessarius cum licentia penitentis ex Confessione locutus sit, Sacerdoti potiùs credendum esse, quàm pœnitenti cum aliis benè docet Dian: cit. & magis etiam, quàm ejus hæredibus, v. gr. si Confessarius ex confessione Defuncti revelet restitutionem ab hæredibus faciendam. Dian. *ibidem ref. 32.* quo tamen casu non debet dicere Confessarius eam restitutionem debere ex delicto, sed solùm, quòd Defunctus talibus tantum dare jusserit, & consultius est, moribundis suadere, ut talia secreto codicillo hæredibus relinquant.

822 III. Absque ejusmodi licentia pœnitentis expressè, & liberè concessa non solùm coram aliis nunquam licet loqui Confessario de auditis in confessione (idque etiam, si pœnitens ipse aliquando teneatur suum peccatum per se, vel per Confessarium apetire ad grave malum inocentis avertendum, ut si Parochus aliquos malè baptizaverit, &c) ideòque ad id urgendus sit, & nolenti absolutio neganda, adhuc tamen eo invito nunquam Confessarius directè, vel indirectè revelare potest, ut ex Coninch. benè notat Laym. *num. 15.* Sed neque cum ipso pœnitente extra Confessionem sacramentalem: quamvis enim id propriè non sit fractio Sigilli, uti cum pluribus docet Sanch. *lib. 3. de Matrim. disput. 16.* quia fractio Sigilli est violatio secreti: secretum autem non frangit, qui loquitur cum eodem, qui secretum commisit, sed qui cum aliis; omnes tamen consentiunt, ejusmodi locutionem cum eodem citra ejus licentiam esse illicitam, quia verè cedit in odium confessionis, & Sacramenti, & plerumque non sine rubore, vel offensa pœnitentis, idque verum putat cum aliis Sanchez *cit. q. 1. n. 3.* etiamsi Confessarius cum pœnitente agere velit de sobstantiali errore in confessione commisso, & emendando, si Pœnitens rogatus de re ad priorem confessionem pertinente loquendi licentiam date nolit: & nos jam suprà insinuavimus *quæst. 16. in fine.* Contra tamen eo etiam invito errorem aperiendum, &, si possit, emendandum esse, docet Suarez *cit. sect. 5. num. 3.* Filliuc. alii cum Dian. *cit. resol. 29.* & non improbabile censet Laym. *ibid. nu. 15.* Rationem dat Suarez, quia tunc Confessarius propriè non loquitur extra confessionem, sed suppler, & perficit eam, quæ anteà inchoata, & imperfecta permanserat. Utrumque probabile.

823 IV. Dixi: *extra confessionem.* Nam in aliis confessionibus potest Confessarius agere, & mentionem facere de auditis in præcedentibus confessionibus sine nova licentia petita, juxta communiorem DD. nominatim Lugo *disput. 23. sect. 5. num. 127.* & Tambur. *cap. 5. num. 4.* certè constat ex praxi doctorum, & timoratorum Confessariorum, qui ob recidivam post præcedentes lapsus in prioribus confessionibus auditos, Pœnitentes arguunt, & aliquando absolutionem negant, vel differunt. Deindè, ad quid adhortamur fideles, ut utantur semper eodem Confessario, si hic debet se gerere, ac si nesciret confessiones priores? Oppositum tamen iterùm tuetur Dian. cum aliquibus citatis, negans id absque licentia pœnitentis licere, nisi de his, quæ iterùm confitetur, vel saltem tangit. Et fatendum est, id non licere passim, quando nulla, vel modica est necessitas, & timeatur de molestia pœnitentis. Lege allegatos apud Tamb. modò cit.

QUÆSTIO II.

Quænam est materia Sigilli sacramentalis? seu: quænam cadunt sub sigillo Sacramentali?

SUMMARIUM.

824 & 825. *Sub sigillo cadunt I. Omnia mortalia, tam in genere, quam in specie.*
826 Usq; ad n. 829. *(Corollaria, & cautela practica.)*
829 *II. Omnia venialia in specie,*
830 *Non tamen in genere, & indefinitè.*
831 & 832 *Nisi ex circumstantiis, vel modo loquendi detur ansa suspicandi graviora de eodem, vel de aliis.*
833 *III. Omnes peccatorum circumstantiæ, quas tacere Pœnitentis interest.*
834 *IV. Complices, seu peccata complicis sive justè, sive injustè detecta.*
835 & 836. *V. Peccatorum objecta.*
837 *VI. Pœnitentia injuncta.*
838 *VII. Negatio absolutionis.*
839 *VIII. Negatio Schedæ confessionalis.*
840 *Sed probabilius est, hanc negare non esse contra sigillum.*
841 Usq; ad n. 845. *IX. Item scrupuli, & defectus naturales.*

Regula generalis est: sub Sigillo Sacramentali cadunt, & tacenda sunt audita in Confessione Sacramentali *Omnia*, quorum revelatio reddere Sacramentum odiosum: Ratio regulæ patet ex dictis. Ex hac ergo generali regula in particulari designanda, materia sigilli Sacramentalis sunt 824

§. I. Omnia peccata mortalia tam in genere, quàm in specie.

I. Sigillum ergo sacramentale frangit non solùm, qui aliquod peccatum mortale Pœnitentis in confessione auditum in specie revelat, v. g. fornicationem, adulterium &c. sed etiam, qui de certo pœnitente solùm in genere dicit: eum sibi confessum esse mortale, vel aliquod mortale, vel casum reservatum, vel excommunicationem, idque utrumvis, sive directè ipsum peccatum in specie, vel genere narrando, sive indirectè aliquid dicendo, vel agendo, unde ejus peccatum mortale in specie, vel in genere aliis innotescat, ut si dicas: aliquem à te non esse absolutum propter indispositionem: esse à te remissum propter casum reservatum: si audito in confessionali gravi aliquo peccato aliis audientibus altè ingemiscas: & sine dubio fregit Sigillum ille nimis zelosus confessarius, qui audito horribili scelere diù non confesso, plurimis audientibus, exclamavit: JESUS MARIA, &c. innomera: imò quandoque etiam solùm dicendo: talem tibi esse confessum, Sigillum violare potes, ut, si Pœnitens te secretò accedat, vel aliàs significet, se nolle sciri, tibi confessum esse, & tu palàm dicas: hic mihi confessus est, sigillum indirectè frangis, quia Pœnitens confitendo Confessario extraordinario, præsertim potestatem in reservata habenti, veniret in suspicionem gravis sceleris apud Confessarium, & alios audientes. Communissima DD. Navar. *cap. 9. n. 8.* Laym. *c. 14. n. 6.* rectè censens: Sigillum fregisse indoctum illum Parochum, qui subdito sibi casum reservatum confesso litteras dedit deferendas ad Vicarium Episcopi, vel Privilegiatum, quibus scribit, se latorem harum absolvere non potuisse, nulla ad id habita licentia Pœnitentis. 825

II. Quamvis Sigillum non violetur, si Confessarius nolla nominata persona generatim dicat: se audivisse in Confessione talia peccata v. g. stupri, adulterii, sodomiæ, &c. aut sic generatim loquatur de auditis in confessione, ut moraliter persona innotescere non possit, id ipsum tamen sæpe periculosum, & (seclusa justa causa doctrinæ, consilii, vel auxilii capiendi) tacere consultissimum, tum ob scandalum rudium existimantium sic Sigillum violari, tum ob periculum revelationis, quod subesse, vel quandoque emergere potest, ne scilicet homines sagaces ex variis circumstantiis simul junctis in cognitionem rei perveniant, idque maximè, si confessarius aliqua specialia designet, ut, si dicat: primus meus Pœnitens confessus est mihi tale peccatum, quid si hujus dicti oblitus posteà apud alios memores dicat, Titium fuisse suum primum Pœnitentem? item, si Confessarius dicat: hodie mihi Sacerdos grave crimen confessus est, quid si audiens ipsum tibi confitentem vidisset, aut confiteri velle scivisset, aut probè sciens, tres tantùm Sacerdotes tibi confessos esse, duos verò esse vitæ innocentis, nonne violenter suspicabitur de tertio? plurimæ fuere ejusmodi experientiæ, & quandoque tragicæ. 826

III. Similiter periculum est, ne interdum Sigillum violetur, vel certè violari putetur, si Confessarius etiam generaliter dicat ex confessione sciens: in hac Civitate, in hoc Collegio, Conventu, Monasterio, vel in hac Communitate non valdè magna, committuntur magna crimina, adulteria, veneficia, &c. aut in tali loco, ubi confessiones audivit, magnum aliquid crimen commissum esse, etsi non nominetur ulla persona: ex communi DD. Navar. Suar. Laym. cit. & Dian. *par. 5. tr. 11. ref. 35.* Ratio, quia ejusmodi relatione homines simplices offenduntur, & scandalizantur putantes, sic Sigillum violari, imò reverà interdum violatur: tum quia Communitas infamatur, quæ infamia etiam in Pœnitentes redundat tanquam in membra communitatis: tum quia audientes, si de aliqua persona particulari sinistram opinionem habent, magis in ea confirmantur, ideuque eis redderetur odiosa confessio, quorum incommodorum tantò majus periculum est, quò minùs ampla, seu modica est aliqua communitas, & aliquoin boni nominis, uti cum Coninch. benè notat Laym. cit. Secus tamen esset, quando ampla valdè est communitas; neque enim notabilis fit injuria, si de populosa civitate, provincia, toto regno dicatur: fieri ibi 827

ri ibi aliqua peccata. At certè dicere, se scire ea confessione, semper offensivum, ideòque inconsultum est. Vide Lugo *cit. sect.* 3. *n.* 65. Tamb. *lib.* 5. c. 3. §. 5.

828 IV. Hinc ulteriùs benè Diana *cit. resol.* 36. cum aliis docet, confessarium, qui paucos habet Pœnitentes, v. g. Moniales unius Monasterii, scandalum dare, si publicè concionetur de vitiis earum auditis in confessione; quia personæ confessæ facilè suffunduntur pudore. Et Turrianus apud Tamb. *cit. c.* 3. meritò reprehendit Superiorem localem, qui Provinciali dicit: in hac domo, vel Collegio sæpè postulatur licentia absolvendi à reservatis; quia nimirùm id redundat in ignominiam, & grave damnum domus, quamvis idem Tamb. *ibidem cap.* 1. *num.* 2. probabile putet, id non esse contra sigillum confessionis, quando licentiæ petitæ fuerunt extra confessionem, sed tantùm contra secretum naturale, sed de hoc *q. seq.* iterùm. Denique non est concessum confessario peccata etiam publica, & omnibus nota, quatenùs ex confessione accepta sunt, edicere; v. g. homo ille publicè condemnatus, supplicio affectus, &c. confessus est sua furta mihi, rapinas, &c. ex communi Suarez *disp.* 35. Layman *nu.* 9. Quia si talis facultas confessario concessa esset, sæpiùs ea abuteretur, seu minùs publica evulgando, seu minùs certa confirmando, quod confessionem redderet odiosam. Eadem ratione non est concessum confessario de sui Confitentis peccatis loqui coram illis personis, quas certò scit, jam anteà cognita habere; siquidem & hoc ingratum potest esse Pœnitentibus, eosque à confessione absterrere possunt. Minùs licebit dicere, Pœnitentem omisisse aliquod peccatum, quod eum commisisse constat, vel constare poterit. Laym. *num.* 6. Hæc quoad mortalia, satis.

§. II. *Omnia etiam peccata venialia in specie, non item in genere.*

829 I. FRangit etiam Sigillum Sacramentale, & mortaliter peccat, qui peccatum aliquod veniale, etiam leve, dicit ex sola confessione notum, & directè, vel indirectè revelat; quia obligatio sigilli non admittit parvitatem materiæ, & adhuc redderetur confessio odiosa. Idemque dicendum, si quis dicat generatim: hic mihi confessus est multa, vel gravia venialia: hic minutissimis suis peccatillis, vel scrupulis me denuò vexavit, vel vexabit, quia id cedit in aliquod vituperium Pœnitentis, & adhuc confessionem reddit odiosam.

830 II. Non autem cadunt sub sigillu peccata venialia in genere, & indefinitè, neque peccat confessarius, sed licitè potest dicere: hic mihi confessus est sua venialia; in hoc enim nulla est injuria, vel gravamen Pœnitentis, cum per se notum sit, eum, qui confessus est, ad minimum habuisse aliqua venialia. Quare sicut potest dicere confessarius: hunc sibi confessum esse, ita potest dicere: confessum esse venialia generatim, indefinite: non item, multa, vel gravia venialia, ut dictum est; hoc enim non arguitur ex mera confessione.

831 III. Excipe per omnem modum: modò non dicas in iis circumstantiis, ut detur ansa suspicandi graviora de eodem, vel de aliis, ut, si de aliquo singulariter dicas: hodie non est confessus, nisi venialia; jam enim das ansam suspicandi alias confessum, vel confiteri solitum mortalia. Item, si de pluribus tibi hodie confessis (v. g. Fratribus, vel Clericis alicujus Monasterii) de uno singulariter dicas: hic nihil, nisi venialia confessus est; iterùm enim ista singularitas dat ansam suspicandi: alios ergo confessos esse graviora, adeoque indirectè Sigillum frangeres: Ut notant DD. communiter. Eadem est ratio, si ea pluribus tibi confessis unum singulariter laudes de probitate, innocentia, castitate, &c. jam enim das audientibus ansam suspicandi; reliquos ergo non esse probos, nocentes, incastos, &c. ut cum aliis benè notat Laym. c. 14. Quando tamen de uno solùm seorsim ageretur, non esse contra Sigillum, laudare illum de puritate conscientiæ, quòd in suis confessionibus vix inveniatur materia absolutionis, de charitate, castitate, aliisque virtutibus: tunc enim nulla fit comparatio, vel exclusio aliorum, nec datur ansa pejùs suspicandi de aliis.

832 IV. Denique universaliter pœna Pœnitentis, & cætera impertinentia, quæ peccata non sunt, & per accidens interponuntur confessioni, v. gr. propositum Religionis, vel Matrimonii ineundi, &c. sæpè quidem, si scilicet Pœnitens ea occulta velit, sub obligatione secreti naturalis, non tamen Sigilli Sacramentalis cadunt, cùm ad confessionem Sacramentalem omninò sint impertinentia. Excipe tamen, nisi Pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda sua peccata, v. g. votum castitatis ad explicandum suum peccatum carnale; tunc enim Sigillo Sacramentali claudi, docent Coninch. Tannet. alii. Dian. *part.* 5. *tract.* 11. *res.* 5. Et satis clarè frangit Sigillum, qui dicit: hunc ea confessione novi esse Clericum, voto castitatis adstrictum, ligatum, &c.

§. III. *Peccatorum Circumstantiæ, Complices, Objecta.*

833 I. SUb Sigillo confessionis etiam cadunt omnes peccatorum circumstantiæ, quas tacere Pœnitentis interest, ut, si spurius sacros Ordines suscepit: Si sponsus, vel sponsa nobilitatem falsò jactavit. Et universaliter omnia, quæ Pœnitens affert ad explicandum suum peccatum necessaria, seu utilia, sive reverà talia sint, sive per errorem talia putentur, dummodò ea tacere Pœnitentis intersit, & is ægrè ferat talia resciri; quia ea vi confessionis Sacramentalis talia audiuntur. Secus, si talia nosse nihil intersit, aut nihil molestiæ inferat Pœnitenti, unde si Pœnitens ad suum peccatum explicandum dicat: se esse Religiosum, maritum, militem, &c. idque de se palàm sciri, nihilque obsit Pœnitenti, liberè confessarius ea evulgare poterit; at si obsit Pœnitenti, eique molestum sit sciri, ut sæpè contingit, nequaquam edicere licebit: hoc enim casu, non item priori, ex illorum relatione fit ei odiosa confessio. Vide Lugo *disput.* 23. *sect.* 2. *nu.* 57. Tamb. *cap.* 3. §. 6. Addo ego rursus: Semper periculosum esse dicere, se tales circumstantias nosse ex confessione, ut jam suprà innui; si enim dicas, hunc ex sua confessione novi Canonicum, Conjugatum, &c. Nonne audienti astuto ansam præbes suspicandi, eum aliquod contra statum suum delictum confessum esse, in sextum præceptum impegisse, Horas omisisse? &c.

834 II. Peccata etiam complicis, seu ipsi complices peccati pœnitentes seu justè, seu injustè detecti in confessione sub Sigillo cadunt, juxta communem DD. apud citatos Suarez, Laym. & Dian. *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 121. Ratio semper eadem: quia alias confessio fieret odiosa. At quid si Pœnitens expressam concedit licentiam complicem revelandi; si ipsum revelet Confessarius, frangetne Sigillum? Non frangere, docet Suarez *cit. disput.* 33. *sect.* 4. cum aliis; quia Sigillum obligat duntaxat in favorem Pœnitentis: si ergo pœnitens dat licentiam, & cedat juri suo, non est, cur complicis factum Sigillo gaudeat. Esto peccetur aliunde, si ex revelatione complex infamiam, vel damnum injustè patitur. Contrà verò frangere Sigillum docet Vasquez ibidem apud Tamb. *cit.* ratione opposita; quia sacrum Sigillum urget tam in favorem Complicis, quàm pœnitentis, ut sic cadat Sigillum super totam causam, quæ agitatur in confessione. Utraque sententia probabilis, sed hæc posterior eo videtur probabilior, quò magis favet Sigillo. Cæterùm confessarius, habita expressa licentia à pœnitente & justa notitia complicis, poterit eundem monere, reprehendere, ad emendationem urgere, prout alibi insinuatum est. An verò confessarius etiam licitè possit interrogare pœnitentem de complice ad ejus correctionem faciendam? negant quidem Bonacina, Lorca, Nugnus, alii Thomistæ: & verè non esse consultum; ne nimio zelo ductus, eam licentiam à junioribus facilè exposcat ob periculum exosæ confessionis, benè monent Tamb. *c.* 3. *n.* 8. concedunt autem absolutè Suar. Fagund. alii cum Lugo hic *disp.* 16. *n.* 426. ubi docet, posse aliquando ob grave scandalum, vel damnum avertendum pœnitentem etiam cogi ad manifestandum complicem extra confessionem, de quo aliquid jam suprà tactum.

835 III. Objecta etiam peccatorum, ut si pœnitens fateatur, se infamatoria locutum esse de adulterio Titii, vel Bertæ, de homicidio, vel furto Caji, aut se de ejusmodi peccato proximi nominati gavisum, vel morosè delectatum, aut simile peccatum in uxore, filio, subdito non correxisse, &c. Siquidem illa objecta peccaminosa proximi occulta sint, omninò sub sigillo cadunt, ut ea evulgare, vel alteri referre confessario citra sacrilegium minimè liceat; nam alioquin adhuc odiosa fieret confessio, ut patet, & ex communi notat Tamb. *cit. num.* 8. Quòd si verò ejusmodi objecta peccatorum, seu peccata tertiæ personæ notoria essent publicè, v. gr. si pœnitens fateatur, se valdè gavisum de duello, vel homicidio commisso à Petro in publico foro; Tambur. *ibidem nu.* 14. meo judicio benè resolvit, non cadere sub sigillo, sed confessarium de tali facto ex pœnitente cognito posse palàm loqui aliis; quia confitens supponit illud homicidium omnibus notum, quod solùm per accidens latebat confessarium; ideoque non videtur illud velle committere Sigillo: secus si locutus est de homicidio, adulterio, vel alio peccato Tertii occulto.

836 IV. Denique idem Tamb. *cit. cap.* 1. §. 10. ex Bonac. & aliis resolvit, etiam peccatum dubiè notum ex confessione cadere sub Sigillo, ut, si confessarius dubitans animo pendeat, an peccatum hoc sui pœnitentis sit sibi ex confessione notum, an verò aliunde, adhuc Sigillo obstringi confessarium; Ratio est, inquit: quia, ne confessio fieret odiosa, præsumendum

dum est pro Sigillo: quare hic locum non habet libertas loquendi, qua potitur Confessarius, queque cùm certa sit, debe ret vincere obligationem Sigilli dubiam: Locum, inquam, non habet: siquidem contra talem libertatem prævalet ex institutione Christi periculum certum avocandi fideles a Sacramento Pœnitentiæ. Hæc ille, cui ego acquiesco.

§. IV. *Pœnitentia injuncta, Absolutio, vel Schedula confessionis negata.*

837 I. Etiam sub Sigillo cadit Pœnitentia injuncta à confessario, eamque is aliis revelans Sigillum frangit, si illa gravis sit, id est, quæ consuevit injungi pro peccato mortali: qualis nunc est (ait Dian. *par.5. tract.11. resol.31.*) Corona B.V. Mariæ, non verò unicum miserere, vel quid simile. Ratio clara est: quia per hoc præbetur occasio, grave quid confessum esse, contra proximum suspicandi. Eadem ratione frangeret sigillum, qui pœnitentiam gravem pœnitenti imponeret publicè peragendam coram aliis advertentibus, esse Pœnitentiam à Confessario injunctam; imprudenter ergo agunt Confessarii, qui famulis, & opificibus imponunt jejunia, quæ alios latere non possunt, & ex confessione fieri plerumque innotescunt. Secus dicendum de pœnitentia levi pro venialibus imponi solita, adhibita tamen cautela suprà posita *§.2. n.2.*

838 II. Etiam sub Sigillo cadit negatio absolutionis Sacramentalis, adeò ut Confessarius Sigillum frangat, non tantùm, si expressè dicat: hunc non absolvi ob ejus indispositionem, (quod omnibus constat) sed etiam, si absolutè dicat: hic mihi confessus est, sed eum non absolvi, ut contra Cajetanum docet communis DD. cùm Suar.*cit.* & Dian. *res.42.* quia ex communiter contingentibus communiter præsumitur absolutio negata propter culpabilem indispositionem pœnitentis, ad quam suspicandam non licet concurrere Confessarium: quin etiam, si Confessarius dicat de actu Confitente: nondum eum absolvi, frangete Sigillum ex Granado docet Tamb.*cit.c.3.§.8.n.15.* Quia communiter talis longa confessio (nisi generalis esse constet) denotat vel multa peccata, vel gravem defectum pœnitentis. Verùm credo ad summum, si deliberatè, & de industria dicatur.

839 III. Etiam ad Sigillum Sacramentale aliquatenùs spectat scheda, seu testimonium confessionis factæ, adeò ut quando Scholares, Aulici, Clerici (& tempore Paschali fideles apud Mendicantes confessi) tenentur Superioribus testimonium suæ confessionis afferre, Confessarius teneatur iis dare, qui confessionem Sacramentalem saltem inchoarunt, etiamsi propter indispositionem ipsos non absolverit. Ira fanè ferè communis DD. Medina, Henriquez, Coninch. Fagund. alii cum Laym. *cit. n.8. cap.12.* Dian. *cit. resolut.22.* Tamb. *cit.c.3. §.9.* Ratio non spernenda est: quia ex una parte Confessarius graviter peccat, & sigillum violat; si directè, vel indirectè significet, se Pœnitentem fuum ob indispositionem non absolvisse, at hoc ipsum Confessarius directè significat, quando aliis omnibus confitentibus schedulam confessionis dat, & huic soli negat: ergo graviter peccat, & sigillum violat. Certè tali homini publicè accedenti, perindè, ac aliis, danda est Sacrosancta Eucharistia ad vitandam infamiam ejus, & cur non potiùs etiam schedula confessionis? Ex altera autem parte dando schedulam confessionis Confessarius non mentitur, quia non testari debet, se hominem absolvisse, sed confessum sibi esse; atqui hic jam inchoative saltem sacramentaliter confessus est. Sed neque Confessarius cooperatur peccato Pœnitentis, quòd tali testimonio obtento, non absolutus, & indispositus sacrilegè Eucharistiam accedat, & sumat; quia ab hoc ipso eum seriò dehortari debet, si non pareat, culpa ipsius est, & Confessarius suo functus est officio. Cæterùm, si nullo modo, ne inchoatè quidem, confessi essent peccata, petant autem tale testimonium etiam in confessionali, genibus flexis, facta cruce, dicto Confiteor, ac maximè, si simulato animo accedat; quia v.gr. quis concubinam dimittere, hæresim, qua infectus est, abjurare nolit, sed solùm pœnæ, vel infamiæ causa sacram synaxim accedere velit, talibus Confessarius utique schedam negare debebit, ne eorum perniciosæ simulationi cooperetur, ut notant Layman, aliique AA. hujus communis sententiæ.

840 IV. Verùm mihi verior videtur opposita sententia negativa Bonac. & plurium aliorum cum Lugo *disp.23. sect.3.* nimirùm: Confessarium non teneri dare tale testimonium, non esse contra sigillum tali testimonium negare. Ratio est primò: quia Confessarius hic nihil dicit, vel facit, unde possit innotescere indispositio pœnitentis, sed solùm negativè se habens non approbat testimonio positivo confessionem, ad quod non tenetur (secus esset de negante Eucharistiam.) Secundo, quia aliàs via aperietur fraudibus, & multi improbi

Parochos in Paschate deciperent. Tertiò, quia potest esse consuetudo, ut scribatur, confitentem absolutum esse, quod nostro casu, si Confessarius scribat, falsum erit. Quartò, quia scandalosum erit, & iniquum publicæ meretrici perseveranti (ut, & occulto peccatori suam malitiam palliantii, de quo suprà) testimonium confessionis dare. Denique nec Confessario imputandum erit, quòd Pœnitentem sua culpa indispositum positivè non defendat, sed infamari sinat, &c.

§. V. *Scrupuli, defectus naturales.*

I. Sub sigillo etiam cadunt (ut Confessario minimè liceat prodere) defectus naturales pœnitentis ex sola confessione cogniti, ut: esse spurium, fictum nobilem, infecti generis ex Judæis, hæreticis, si nimirùm à pœnitente in confessione aperiantur, tanquam aliàs occulti, & ignoti, in ordine ad peccatum, vel statum suum declarandum, juxta communem DD. apud Tambur. *cit.* Ratio semper eadem: quia aliàs Sacramentum pœnitentiæ maximè fieret odiosum, & sæpè damnosum, cùm quis non rarò mallet sciri se esse adulterum, quàm esse spurium, vel infecti generis. Certè beneficium, vel dignitatem petenti plus nocebit sciri, non esse legitimum, quam esse adulterum, vel aliud peccatum commisisse. Secus dicendum, si pœnitens ejusmodi defectus naturales ita afferat, ut ex adjunctis colligatur eos esse communiter notos; quando enim notorii sunt ejusmodi defectus, præsumimus, à pœnitente non subjici clavibus, nisi ut cognitos, adeòque parùm ab ipso curari, quòd sciantur ulteriùs, si ipse expressè non prohibeat. 841

II. Scrupulos à materia sigilli simpliciter excludit noster March. at sub sigillo claudi simpliciter affirmant Coninch. aliique multi. Mihi placet cum Tamb. *§.8. n.19.* distinguere ut suprà: si enim scrupuli, seu scrupulositas, vel alii defectus naturales pœnitentis, ut esse rudem, stupidum &c. aliàs sint ignoti, & ex sola confessione noscantur à Confessario, tunc omninò cadunt sub sigillo, & eos vulgare Confessario non licet, ut nimirùm ab omni odio immunis sit confessio. Secus sit, si iidem defectus passim noti sint, ob rationem paulò ante datam. 842

III. Card. de Lugo *disp. 13. sect. 3. num. 60.* de scrupulis, aliisque defectibus naturalibus aliter ita distinguit: eos nimirùm cadere sub sigillo, si eos pœnitens confiteatur ad declaranda peccata, vel conscientiam suam: Secùs si non cognoscantur ex relatione pœnitentis, sed videantur, vel percipiantur ex modo confitendi, &c. Sic enim loquitur: defectus alii manifestantur à pœnitente ad declarandam suam conscientiam, & peccata, & hi continentur sub sigillo: alii fiunt ibi ab ipso pœnitente, quos Confessarius non audit ex relatione pœnitentis, sed ipse eos videt, & percipit, & hi, sicut non dicuntur secretò, sic non sunt sub sigillo. Nam si pœnitens sit rudis, si hebetis ingenii: similiter si se ostendat naturæ molestæ, irresolutæ, durioris ad credendum &c. non erunt sub sigillo; quia in confessione fiunt, non audiuntur. Sic *Lugo*. Consentit Dian. alios citans *p.5. tr.11. res.50.* & dicens esse communem sententiam. 843

IV. Verùm hanc sententiam, ut omninò improbabilem cum aliis reprobat Tamb. *cit. n.18.* Nec displicet ratio: quia ex principio toties repetito ab omnibus admisso, ne odiosa fiat confessio, sub sigillo claudi debent omnia, quæ aliquam injuriam, vel molestiam inferunt pœnitenti, seu quidquid ægrè fert, ut evulgetur, sive deinde ipse dicat, sive faciat in confessione; atqui hujusmodi sunt etiam scrupuli, & alii defectus naturales, de quibus agimus. Certè nonnunquam pœnitens mallet sciri, se semel, vel iterùm peccasse mortaliter, quàm esse scrupulosum, morosum, irresolutæ naturæ, hebetis ingenii. Et quid si agatur de promovendo tuo pœnitente in Prælatum, & tu ex sola confessione sive audisses dici, sive vidisses fieri, patefaceres eum esse scrupulosum, irresolutæ naturæ? &c. Nonne meritò ægrè ferret, & confessio odiosa fieret? Quidquid sit de hac sententia maneo in resolutione data *N. II.* 844

QUÆSTIO III.

Quinam obligantur Sigillo Confessionis?

SUMMARIUM.

846 & 847 *Sigillo Sacramentali per se primò obligantur. I. Confessarius,*
848 & 849. *Etiam fictus.*
850 *II. Interpres Pœnitentis.*
851 *III. Adstantes, sive casu, sive ex industria aliquid audientes.*
852 *IV. Illi, quibus Confessarius aliquid sine licentia pœnitentis revelavit.*

853 *V. Superior pro licentia requisitus.*
854 & 855. *VI. Consulti de peccatis, vel statu pœnitentis.*
856 *Probabiliùs etiam, quos pœnitens ipse ante, & in ordine ad confessionem consuluit.*
857 *VII. Legens, sive casu, sive studio, confessionem scriptam alterius.*
858 *In hoc tamen solùm secreti naturalis obligationem agnoscunt alii;*
859 & 860. *Gravissimè tamen obligantis.*

845 REGULA GENERALIS. *Præter Confessarium per se primò principaliter obligatum, saltem secundario, & minùs principaliter sigillo obligantur omnes ad quos talis confessionis notitia immediatè, vel mediatè, justè, vel injustè pervenerit.* Communissima cum D. Thoma, & Scoto *in 4. dist.* 21. & pluribus congestis Suar. *disp.* 33. *sect.* 4. Layman. *c.* 14. *n.* 17. Dian, Lugo, Tamb. locis citatis, & citandis. Ratio (tradita à Navar. *c.* 8. *n.* 4.) est: quia res in ordine, & intentione ad absolutionem Sacramentalem manifestata ex Christi institutione, & præcepto, traditione, ac perpetuo usu Ecclesiæ, omniumque fidelium persuasione confirmato, hoc onus, seu obligationem annexam habet, ut ad quemcunque ejus notitia pervenerit, sine gravi sacrilegio, ac irreverentia Sacramenti revelari non possit. Jam percurramus breviter obligatos in particulari.

§. I. *Confessarius, etiam fictus.*

846 I. PEr se primò sigilli obligatione adstringi, qui confessionem Sacramentalem accepit sive validam, sive invalidam; sive absolverit, sive non. Ratio ex omnibus hactenùs dictis patet abundè.

847 II. Dico autem *Confessarius*. At quid de pœnitente? Etiam hunc sigillo obligari ad tacenda audita à Confessario, dicunt aliqui, & significat Navarr. loc. cit. Sed vera est sententia communis DD. cum Suar. Coninch. Laym. *citat.* ac Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *resol.* 8. Pœnitentem solùm obligari secreto naturali pro ratione materiæ, si nimirùm Confessarii intersit taceri à se dicta, ne ejus fama lædatur: aut si ipsius Pœnitentis intersit, lege naturali non infamandi se ipsum.

848 III. Dixi item: *etiam fictus:* nam etiam Laicus, vel non Sacerdos, qui Confessarius est habitus, aut se Confessarium simulans confessiones excepit, cuique pœnitens bona fide confessus est, putans esse Sacerdotem, cùm non sit, vel esse absolvendi potestate præditum, cùm ea careat, nihilominùs sigillo Sacramentali adstringitur, juxta communem DD. apud citatos, & optimè Lugo *disp.* 23. *sect.* 2. Tamb *Opusc. de Conf. l.* 5. *c.* 4. *nu.* 1. Ratio, quia etiam talis confessio ex intentione confitentis (etsi errore facti erronea) Sacramentalis est, & ad absolutionem Sacramentalem ordinata, seu cum intentione Sacramenti facta, etsi reipsa non sit.

849 IV. At, quid si quis sciens, & consultò confiteatur Laico, vel non Sacerdoti, non quidem solùm devotionis, vel humiliationis gratia (quo casu sine dubio non orietur obligatio sigilli Sacramentalis, sed tantùm secreti naturalis) sed per errorem putans, laicum in tali casu urgentis necessitatis posse validè audire, & absolvere sacramentaliter? Tunc adhuc exurgere obligationem sigilli, affirmant graves DD. Navar. Sylvest. Armilla, apud Laym. *n.* 19. *in fine*, & Tamb. *cit.* Sed verior est sententia negativa communis omnium aliorum; quia Christus obligationem sigilli imposuit solùm confessioni sacramentali à se institutæ; at talis confessio nullo modo est Sacramentalis, ne quidem ex intentione pœnitentis, nisi valdè errore juris crassissimo, Attamen tunc oriri obligationem secreti naturalis strictissimam, & saltem ex pia intentione confitentis aliquo modo sacram, non est, qui ambigat.

§. II. *Interpres, Scribentes, Audientes.*

850 I. SIgillo etiam adstringitur interpres confitentis, saltem tunc, quando in raro casu per accidens necessariò adhibetur ad cujuspiam confessiones, juxta dicta suo loco. Ita communis DD. & meorum omnium. Ratio est, quia nisi saltem tunc interpres necessarius sigillo adstringeretur, certè odiosa fieret confessio. Contra tamen simpliciter interpretem propriè sigillo obligari, negant non pauci, & nominatim Cajetan. & Sotus, apud Laym. *cit. n.* 17. Verùm eam sententiam ipse meritò rejiciendam censet, si velint interpretem nullo modo obligari sigillo Sacramentali ex Christi præcepto in omni casu obligante, sed solùm secreto naturali, etsi strictissimo, quod tamen ob gravissimam causam, v. gr. ad Rempublicam liberandam, revelare licitum sit. Recipiendam verò esse hanc sententiam: si solùm velint interpretem (sicut, & alios mox recensendos) obligari minùs principaliter, & non tam graviter, sicut Sacerdotem; ideòque nec pœnas juris, Sacerdoti violatori sigilli decretas, sed aliam mitiorem arbitrariam incurreret, uti notant Navarr. Sà, Henr. Suar. apud eundem.

II. Eadem videtur ratio de eo, qui alterius rudis confessionem scripsit, ut supponunt communiter DD. sed vide mox dicenda §. 5. de legente alterius confessionem scriptam.

851 III. Eodem sigillo constringuntur adstantes, qui sive casu, & præter intentionem, vel voluntatem, sive furtivè de industria, vel ex malitia, non sine injuria, & irreverentia Sacramenti, alterius confessionem audiunt, secundùm communem DD. Suar, Vasq. Layman, Lugo, Dian. Item omnes, quibus alterius confessio sacrilegè revelata est, de quo mox specialiùs. Item si quis confitetur multis ex necessitate præsentibus, ut in naufragio, conflictu, nosocomio &c. tam Confessarius, quàm omnes præsentes audientes ita arctantur obligatione sigilli, ut de auditis neque cum aliis, neque secum ipsis invicem posteà colloqui possint, cùm omnes, & quilibet seorsim sigillo adstringatur. Ratio semper eadem ex regula; quia alioquin Sacramentum fieret odiosum.

852 IV. Certè sigillo adstringuntur etiam ii, quibus Confessarius sine Pœnitentis licentia, adeòque injustè, & sacrilegè aliquid revelavit: quin ex communi sententia apud citatos etiam ii, quibus Confessarius revelavit de licentia Pœnitentis: cujus tamen contrarium probabiliter defendunt Henriquez, Vasq. Coninch. apud Laym. *n.* 18. hac ratione; quia tunc confessarius ex pœnitentis licentia, atque plerumque in ejusdem commodum alterius peccatum revelans, id agere censetur tanquam instrumentum pœnitentis. Quare, sicut si pœnitens peccatum suum paulo ante Sacerdoti explicatum ipsemet alteri revelaret, non posset eum ad sigillum Sacramentale obligare, cùm reverà hæc non sit Sacramentalis revelatio; ita neque si Sacerdos ex voluntate, & jussu pœnitentis revelet: nisi fortè revelatio fieret ob causam spectantem ad administrationem Sacramenti pœnitentiæ, v. gr. si Confessarius virum doctum consulat pro juvando tali pœnitente, uti limitat Layman ibidem. Sed censeo standum in communi sententia priori.

§. III. *Superior pro licentia requisitus.*

853 SIgillo Sacramentali etiam adstringitur Prælatus, à quo pœnitens sive per se, sive per confessarium extra actualem confessionem petit licentiam absolvendi à reservatis. Uti pluribus allegatis rectiùs docet Cardinalis de Lugo *disp.* 23. *sect.* 2. *num.* 34. & 35. Ratio est; quia ipsa illa petitio licentiæ jam censetur inchoata confessio, & illa notitia Superioris, quam a confessario accipit, ipse confessarius accipit ex inchoata confessione pœnitentis, ideoque eidem obligationi sigilli uterque subjacet. Et licèt, quando ipse pœnitens talem licentiam petit, ea petitio non videatur inchoata confessio respectu Superioris, cùm non fiat in ordine ad absolutionem ab ipso Superiore dandam; est tamen inchoata confessio absolutè in ordine ad absolutionem recipiendam, sive deinde à confessario, sive ab ipso Superiore dandam. Deinde fatentur DD. communiter, illam obligationem esse strictissimam nullo unquam casu violabilem in Superiore; sed hæc ita stricta obligatio non potest solùm esse ex secreto naturali, & virtute justitiæ: ergo debet esse ex sigillo, & virtute Religionis ob reverentiam Sacramenti, nec differt à sigillo, nisi per respectum, quatenùs scilicet non oritur ex confessione jam facta, sed in ordine ad confessionem Sacramentalem faciendam. Contrarium tamen docent, & in Superiore tunc solùm obligationem secreti naturalis agnoscunt alii apud Tamb. *cit. cap.* 4. §. 2. eò quod pœnitens præsumatur revocare velle ab obligatione Sacramentali illa negotia, quæ volens, & prudens extra Sacramentum cum Superiore tractat. Verùm hæc præsumptio mihi valdè incerta est.

§. IV. *Consulti de peccatis, vel statu pœnitentis.*

854 ETiam Doctorem, Theologum, vel alium quem Confessarius de peccatis, vel statu pœnitentis ex ejusdem licentia consulit, eodem cum confessario sigillo manere obstrictum, veriùs, & communiùs docent DD. cum Suarez *suprà citat.* & Layman, *num.* 18. *in fine*. Ratio; quia notitia, quam confessarius de licentia pœnitentis communicat alteri, est eadem, quam habet ipse confessarius: sed Confessarius habet cum obligatione: ergo etiam alter consultus cum eadem obligatione sigilli in se recipit.

855 Contrarium rursus docent, & in tali consulto solùm obligationem secreti naturalis agnoscunt Medina, Vasq. *cit.* apud Tamb. eodem *cap.* 4. §. 3. *num.* 4. eò, quòd pœnitens concedens licentiam confessario colloquendi cum alio tertio

de suo

de suo peccato, vel statu præsumitur illud extra limites Sacramenti extrahere. Verùm hæc præsumptio rursus incerta est, & æquè facilè negatur: quin potiùs id nolle præsumendus est pœnitens: quia nemo detrimentum suum velle putandus est.

856 At, quid si ipse pœnitens ante confessionem, attamen in ordine ad confessionem faciendam, sive ipsi confessario, sive alteri docto, etiam laico, aliqua de peccatis suis communicet, tenebiturne tunc confessarius, vel alius ea sub sigillo contegere? Negant Suarez, Hentiquez, alii plures apud Tambur. *cit.* §. 4. eò quòd illa notitia sic data confessario, vel alteri nec sit confessio inchoata, nec procedat ex confessione jam peracta, ut in priori casu, sed ex facienda confessione, quæ, quia facta non fuit, non potest imponere obligationem Sigilli. Sed probabiliùs affirmant alii multi apud Dian. *part.* 5. *tract.* 11. *resol.* 44. & sequitur libentiùs Tambur. *ibid. num.* 7. eò quòd ea sententia magis Sacramento faveat. Supponitur autem semper, quòd pœnitens ad illam notitiam communicandam moveatur ex vi confessionis faciendæ, idque sciat is, qui eam accipit. Ratio est: quia, cùm sæpè opus sit Pœnitenti ante confessionem cum confessario, vel aliis communicare de peccatis suis, ut confessionem rectè expedire possit, nisi illi sigillo adstringerentur, adhuc confessio tali redderetur odiosa, & molesta. Huic sententiæ & ego consentio. Atque hinc rectè infert Medina, talem confessarium, vel alium, cui ad finem confessionis peragendæ ab aliquo communicatum est peccatum enorme, aliàs Prælato denunciandum, sub pœna excommunicationis, nec debere, nec posse denunciare; quia contra sigillum, quod fortiùs urget.

§. V. *Legens Confessionem scriptam alterius.*

857 I. Etiam illum denique, cui sive casu fortuito (adeòque sine peccato) sive ex proposito, & data opera (adeòque non sine gravi peccato, secundùm omnes) descriptam alicujus confessionem sive jam peractam, sive peragendam legit, sigillo adstringi, probabiliùs affirmant Rodriquez noster, Fagundez, Malderus, alii plures apud Dian. *citat. resolut.* 27. & etiam *part.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 112. Ratio est; quia illa scriptura est internuntia peccatorum, estque sive inchoata confessio, sive confessionem jam factam gerens. Nam & propter eandem rationem is, qui scripto excipit confessionem amici non potentis scribere, & ita se ad confessionem parantis sigillo tenetur, ut §. 2. *num.* 2. notatum.

858 II. Negant rursùs, & solùm secreti naturalis obligationem agnoscunt Navar. *cap.* 18. *num.* 19. Layman *cit num.* 24. Suarez, Bonacina, aliique congestis Lugo *disp.* 23. *sect.* 2. *nu.* 47. idque etiam valde probabiliter. Ratio est: quia ex sola confessione inducitur obligatio sigilli; atqui illa scriptura non est confessio, ne inchoata quidem, sed solùm est materia præparata ad confessionem; nec est gerens confessionem peractam, sed solùm gerens materiam, quæ erat præparata ad confessionem; ergo ejusmodi scriptura non inducit obligationem sigilli, sed tantùm secreti naturalis; sicut enim si quis audiret peccata alicujus, qui clara voce enumerans peccata sua se ad confessionem præparet, vel qui post confessionem alta voce Deo gratias ageret pro talibus peccatis confessis; certè audiens non obligaretur ad sigillum; quia non audiret confessionem Sacramentalem, sed solùm præparationem ad confessionem, vel gratiarum actionem pro ea peracta; ita etiam in casu nostro scriptura illa non est confessio, sed præparatio ad confessionem, adeòque legens illam non obstringitur sigillo Sacramentali, sed tantùm secreti naturalis obligatione pro ratione materiæ, utique sub mortali, si gravia, vel diffamantia consultò legat, vel evulget; secùs si levia tantùm essent, ac schedula reperta moraliter certus sit, non nisi levia, & quotidiana peccata in ea scripta esse, ideòque ex curiositate legat, aut lecta alteri communicet; tunc enim non debet censeri plus, quàm venialiter peccasse; quia non violavit sigillum confessionis, in quo non datur parvitas materiæ, sed tantùm secretum naturale, cujus obligatio ob parvitatem materiæ minuitur. Quin etiam in casu gravissimæ necessitatis ad Rempublicam, vel vitam innocentis liberandam, omninò cessare posset, ut hujusmodi scriptam confessionem etiam revelare liceret, quatenus præcisè necessarium est ad majus malum impediendum, cui, spectato jure naturæ, & naturali charitatis ordine, minus damnum hominis illam schedam scribentis posthaberi possit, ut notant Layman, & Lugo citati.

859 III. Cæterùm consentiunt etiam hujus sententiæ Auctores, reportorem etiam hujus scriptæ confessionis obligari arctissimo secreto naturali, ut non solùm is peccatum mortale in genere sacrilegii, & gravissimæ injuriæ committat, si gravia, & diffamantia peccata consultò legat, aut lecta aliis evulget, ut dictum est; sed nec judex, aut Prælatus ex sola tali notitia ad etiamnis inquisitionem, aut punitionem procedere posset: aut, si processus jam cœptus sit, eum rescindi, & pro infecto haberi oporteat; quia licet ejusmodi scriptura non sit confessio Sacramentalis, est tamen via ad eam, ceditque in irreverentiam Sacramenti, si occasione illius, quod in salutem animæ à Christo institutum est, aliquis famæ, vitæ, vel aliud detrimentum patiatur.

IV. Excipiendus per omnem modum est casus, quo talis scriptura vera esset confessio actualis, utpotè, si aliquis mutus, vel aliàs impeditus confiteatur Confessario præsenti per scripturam, & tunc, durante actione Sacramentali, aliquis legat illam scripturam, utique tenetur sigillo; quia tunc illa scriptura lecta à confessario est locutio, vel confessio pœnitentis, cùm non aliter confiteatur mutus ille, nisi per scripturam. Idem censet Layman *nu.* 19 *cap.* 14. si Sacramentalis confessio Sacerdoti in scripto data ab eo amissa esset, & ab alio inventa, & lecta; nam talis manifestatio facta Sacerdoti per scripturam in ordine ad absolutionem accipiendam vera Sacramentalis est confessio, ideòque sub sigillo cadit, ut ea nullo casu à quocunque sine confitentis licentia revelari possit. Idem censet Lugo *cit. num.* 49. Quando aliquis per litteras peteret à Superiore licentiam confitendi alteri peccatum reservatum; quia tunc per scripturam illam verè loquitur Superiori in ordine ad confessionem, & absolutionem, confessione velut jam inchoata; ideòque sicut ipse Superior, ita & alius legens talem Scripturam, quemadmodùm & audiens subditum petentem ejusmodi licentiam, sigillo adstringitur. 860

QUÆSTIO IV. & Ultima.

Qualiter liceat, & non liceat uti notitia ex sola confessione sacramentali habita?

SUMMARIUM.

861 & 862 *Notitia confessionis non licet uti, sic, ut alii advertant.*
863 *An confessarius sciens ex confessione sibi insidias parari, possit aliquam actionem omittere, domi manere;*
864 *Aut aufugere, esto insidiatores id advertant, vel fortè ideo occisuri sint Pœnitentem?*
865 *Nec etiam licet uti notitia confessionis, sic, ut Pœnitens ipse solus advertat,*
866 *Exercendo actus illi ingratos, vitare, punire, deponere &c.*
867 & 868 *Probabiliter tamen licet ei negare actus nullo jure debitos, suffragium, beneficium &c.*
869 *Nec etiam licet ea notitia uti ad gubernationem ipsius Pœnitentis:*
870 *Bene autem ad gubernationem sui ipsius.*
871 Usque ad num. 875. *Resolvuntur casus particulares valde notabiles.*

Regula Generalis. Notitia ex sola confessione accepta nunquam ullo casu licet uti, quando subest periculum revelationis directæ, vel indirectæ; aut sic, ut confessio meritò fiat difficilis, ac odiosa Pœnitenti. Contrà verò licitum erit uti illa notitia in illis actibus, quibus confessio non redditur difficilis, vel odiosa pœnitenti, utpotè, qui non fiunt, vel non possunt esse rationabiliter ingrati confitentibus. 861

Ex qua generali regula particulariùs resolves. 1. Nunquam licere uti ea notitia, *sic ut alii advertant*. 2. Sed neque sic, *ut ipse solus pœnitens advertat*. 3. *In ejus gubernationem, vel gravamen*; sed bene *ad gubernationem, vel justam indemnitatem sui ipsius saltem probabilissimè*. Percurro breviter singula declarando.

§. I. *Non sic, ut alii advertant.*

Nunquam ullo casu ad quodcunque malum avertendum, etiam mortem evadendam, Confessario, etiam Superiori, licet uti notitia peccati habita ex sola confessione pœnitentis sic, ut alii, quibus aliàs peccatum pœnitentis ignotum erat, advertentes grave quidpiam adversùs ipsum exinde suspicentur. Certissimum apud omnes. Ratio clara est; quia hoc esset ipso facto confessionem offendere, & maximè reddere odiosam pœnitenti, ut si Confessarius maximè Superior post confessionem, confesso præter morem solitum coram aliis torvum vultum ostendat, solita benevolentiæ signa subtrahat, ejus consortium, vel colloquium vitet, eum ab officio moveat, &c. vel simile quid agat, 862

agat, ex quo alii veniant in cognitionem, vel suspicionem aliquam peccati ipsius saltem in genere; quòd nimirùm ille pœnitens, vel subditus aliquid grave fecerit, ratione cujus idem Confessarius, vel Superior præter morem ita illum aversetur, vel ab officio amoveat: esset enim vera indirecta revelatio sigilli confessionis, idque etiam verum est, quando alii jam habent notitiam talis peccati pœnitentis, & post confessionem viderent eum à Confessario, vel Superiore ita aversari, vel ab officio aliquo amoveri.

Insuper adeò verum est, ut Confessarius etiam, duorum confessionem excipiens (casus non rarus in sponsis) & ex unius confessione intelligens alterum non integrè confiteri, sed peccatum aliquod culpabiliter reticere, non possit tamen ullum indicium suæ notitiæ præbere ex alterius confessione habitæ, sed absolvat, & totum Deo committat, ut scilicet unus pœnitens aliquid de confessione alterius advertat, prout etiam suprà suo loco indicavi. Quare sine dubio graviter deliquit, & sigillum indirectè enormiter violavit Sacerdos quidam indoctus, qui duorum confessionem audiens, & ex posterioris confessione peccatum commissum cum priori complice intelligens, priorem adhuc ibi præsentem ad confessionale revocavit, & de novo examinavit.

863 Sed hic difficultas gravissima (attamen speculativa potiùs, quàm practica) est: an saltem liceat Confessario uti ejusmodi notitia confessionis ad sui defensionem; v. gr. evadendam mortem, quando adverterent alii, qui aliàs jam sciebant, v.g. complices peccati: ut, si Confessarius ex sola confessione unius complicis sciat, vinum, quo debes celebrare, esse veneno infectum; aut, se hac nocte occidendum, si domo egrediatur, &c. poteritne ex hac notitia Sacro abstinere, ea nocte se domi continere? &c. si ex hoc advertant complices, peccatum hoc ex confessione unius ex ipsis Confessario innotuisse? Negant sanè licere DD. ferè communiter, quos citant, & sequuntur Lugo, *disp. 23. sect. 3. num. 110.* & Gobat *casu 23. num. 897.* eò quòd adhuc videatur indirecta revelatio sigilli nullo unquam casu licita. Sententia quidem maximè favens sigillo; at profectò nimis rigida, & severa, nescio, an ipsis suis auctoribus in casu contingenti practicanda? Contrarium, idque licere docent alii æquè graves, ac multi, Scotus *in 4. dist. 21. quæst. 2. & 3.* Gabriel, Sylvester, Coninch. Bonac. aliisque citatis Laym. *lib. 5. tract. 6. cap. 14. num. 21.* & Tambur. *cit. lib. 5. cap. 6. §. 1.* Ratio est: quia aliud est verbo, vel facto patefacere ipsum peccatum confessum, quod sanè nunquam licet: aliud est, aliquid agere, vel omittere, ex quo alii aliunde scientes peccatum, sumant occasionem suspicandi, peccatum illud jam confessum esse, quod per se licitum, imo aliquando debitum est: ut, si videas me absolventem personam, cum qua hac nocte peccasti, nonne colligis, illam hoc peccatum confessam esse? si Confessarius aliquoties accedat ad hominem domi concubinam alentem, ut illum ad emendationem hortetur, tandem ejus confessionem excipiat, & ad sacram Communionem admittat, nonne concubina apertissimè colligit illum peccata fornicationis confessum esse; & tamen Sigillum confessionis fregisse quis dicat? Item si Confessarius hominem ob publica latrocinia supplicio affectum commendet, quòd bene de peccatis suis contritus, & confessus, optimè dispositus mortuus fuerit, sanè nullo modo violat Sigillum; quia non dicit, nec exhibet signum, quo cognosci possit, hunc hominem commisisse latrocinia, sed solùm significat, eum ritè confessum sua peccata, adeóque etiam latrocinia anteà aliis nota, &c. Sic in proposito Sacerdos abstinens à Sacro, vel domi se continens nullo verbo, vel facto prodit peccatum pœnitentis, sed solùm per accidens ratione scilicet cognitionis aliunde jam habitæ aliis significat Socium, peccatum jam esse confessum, quod nihil contra Sigillum. Unde & hi ipsi DD. meritò fatentur, eo casu non licere Confessario abstinere à Sacro, vel domi se continere, quando alii præter socios jam scientes, inde intelligerent peccatum pœnitentis, aut aliorum complicum, maximè, si de tali peccato jam suspecti periculum subire deberent.

864 At, quid si eo casu ex fuga Sacerdotis v. g. ipsi confitenti periculum immineat, ut à Sociis sceleris occidatur: poteritne sic nihilominùs fugere, vel domi se continere? Negat posse Suarez *disp. 23. sect. 7.* & Gobat *loc. cit.* ex fundamento oppositæ sententiæ. Concedit autem rectiùs Coninch. consentiente Layman *num. 21.* quia adhuc fugiendo, vel domi se continendo Sigillum confessionis non violat: quare jus naturale ipsi permittit, ut vitam suam alienæ vitæ anteponat: sicut, si Dominus hæreticus intellexit, aliquem ex suis famulis, vel subditis confessum esse huic Sacerdoti, mortem seriò minitetur Confessario, nisi dicat, quinam ille sit; Confessarius non prohibetur illum nominare, tametsi intelligat, exinde mortem confesso famulo, vel subdito inferendam fore; quamquam laudabiliùs Sacerdos ageret, si mortem ipse pro innocente fortiter oppeteret. Neque ex nostra responsione inferas, quod confessio hominibus redderetur odiosa, si occasione ejus aliqui tantum periculum subire possint; non enim sic redditur odiosa confessio secundùm se simpliciter, sed solùm, ut spectata cum talibus circumstantiis, quæ tamen rarissimè, & vix unquam concurrent, ut proinde talis casus potiùs speculativus, quàm practicus censeri debeat, ut notavit Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 16. quæst. 1. art. 4.*

§. II. *An sic, ut solus Pœnitens advertat?*

Regula generalis manet: nunquam licet uti cognitione, vel notitia ex confessione habitâ circa pœnitentem, 865
etiam, ut ille solus advertat, exercendo circa ipsum aliquos actus ipsi ingratos, ex quibus pœnitenti meritò odiosa redderetur confessio. Ratio jam sæpè inculcata est. Ex hac regula unum, & alterum certa sunt, tertium valde dubium, & gravissimè controversum. Unum certum est, licere Confessario uti notitia ex confessione accepta circa pœnitentem, aut universaliter de ejus expressa, & libera licentia, juxta suprà dicta; aut in particulari exhibendo ipsi aliquos actus natura sua non ingratos, sed gratos potiùs, ex quibus proinde ei confessio non odiosa, sed grata potiùs, & suavis reddatur: Uti contra paucos in fine refutandos Vasquez, alios, habent DD. communiter. Sic Confessarius propter fiduciam v.g. quam pœnitens ad ipsum gerit omnia sui animi arcana, & peccata committendo, poterit eidem ostendere signa specialis amoris, & benevolentiæ, benignè excipere, beneficia conferre, &c. quamvis is advertat, hæc fieri propter audita in confessione. Item, si Confessarius ex confessione intellexisset, pœnitentem ex suo facto, vel dicto fuisse offensum, ad indignationem, vel odium provocatum, vel in tentationem incidisse, nonnè poterit Confessarius ex ea sola notitia à simili dicto, vel facto deinceps abstinere?

Alterum certum, non licere Confessario uti notitia con- 866
fessionis circa pœnitentem exercendo illi actus ingratos, maximè spectantes ad justitiam punitivam, vel vindicativam, ut, pœnitenti ob peccata confessa vultum austeriorem ostendere, eum declinare, eum reprehendere, vel punire, tollere aliquod jus ipsi acquisitum, ut amovere ab officio jure acquisito, à quo scilicet pro libitu, & nisi ob delictum amoveri nequit: struere illi insidias, ut in delicto deprehendatur, negare ei aliquid debitum, pecuniæ v. gr. & alia ejusmodi. Sic omnes ferè unanimiter. Ratio patet: quia satis superque odiosa redderetur confessio præterita, si sciretur ex illa ita contra Pœnitentem posse procedi. Et bene advertit Laym. *cit.* neque ad hoc requiri, ut Pœnitens advertat actu, vel sciat, hujusmodi actus fieri ex confessione sua, dummodò reverà fiat ex confessione, etsi id nunc ignoret pœnitens; si enim pœnitens antecedenter sciret, posse Confessarium uti illa notitia occultè contra ipsum, non minùs, imò magis absterreretur à confessione peccati, quàm si sciret, posse illum aliquid tale facere pœnitente advertente; magis enim lædunt illa, quorum causam ignoramus, quàm illa, quorum causam scimus, quibus proinde faciliùs possumus adhibere remedia.

Tertium dubium, & controversum valde est: utrùm li- 867
ceat Confessario uti notitia confessionis, circa Pœnitentem solum advertentem, exercendo ob justam causam aliquos actus, etsi ingratos ipsi, & molestos, quibus tamen nullum ejus jus lædatur: ut, negando ipsi aliquos actus nullo jure debitos, nisi fortè ex justitia distributiva, vel misericordia, ut negare suffragium, vel beneficium, aut eleemosynam ei, quem ex confessione indignum quis novit, & alia mox latiùs dicenda? Licere affirmant sanè DD. gravissimi communiter D. Thomas, Scotus, Sotus, Suarez, & alii, quos ad 35. refert Sanchez *lib 3. de Matrim. disp. 16. quæst. 1.*

Ratio hujus sententiæ est: quia ex una parte non est frangere sigillum colloqui, vel agere cum eo ipso, qui tibi secretum communicavit: & ex altera parte, cùm Pœnitens nullum habeat jus ad illas actiones, nulla ei fit injuria, ejusmodi actus denegando; ergo id non est illicitum: imò addunt multi ex his DD. etiam quandoque esse dubium, adeò ut Confessarius ex tali notitia etiam teneatur amovere indignum ab officio, ei negare suffragium, vel communionem, &c. Plures tamen eorum talem obligationem non agnoscunt: quia nimirùm nullus cogi debet, ut utatur remedio tam difficili, & periculoso fractionis sigilli.

Contrà vero generaliter, & indistinctè docent: id lice- 868
re nunquàm, ita ut in nulla protsùs re confessarius uti possit tali notitia, sed debeat se simpliciter habere, ac si prorsùs nihil audisset, adeò ut si ex confessione nosses famulum esse furem, non posses ideò cistam claudere, vel clavem abstrahere. Sic multi apud eundem Sanchez. Alii autem restrin-

guot,

gunt, solùm locum habere in iis, in quibus esset confusio, & pudor Pœnitenti. Sic ipse Sanchez *cit num.4.* aliosque citans Gobat. Alii denique clariùs ita distinguunt, ut in regula generali expressum, & sequitur.

§. III. *Non licet ad gubernationem ipsius Pœnitentis.*

869 Simplicier non licet confessario uti notitia ex sola confessione habita ad gubernationem, vel directionem ipsius Pœnitentis, præsertim advertentis, nimirùm circa ipsum Pœnitentem directè exercendo aliquos actus ipsi ingratos, & molestos, aut negando ullos actus favorabiles etiam indebitos, vel gratuitos, uti sunt: ex sola confessionis notitia Pœnitenti se exhibere severiorem, minùs gratè cum eo loqui, eum amovere ad alium locum, ubi sine peccato degat: famulum ex sola confessione furem cognitum domo expellere, vel è servitio dimittere: indignoex sola confessione cognito negare suffragium ad electionem, officium, vel beneficium quodcunque, aut ei officium pro nutu amovibile auferre, negare Sacramenta, Eucharistiam non ministrare, &c. item: non assistere matrimonio, eùm ex sola confessione scit, invalidè contrahendum: non colloqui, vel conversari eum excommunicato vitando, sed ex sola confessione cognito, & alia similia, quæ exercentur circa Pœnitentis personam singularem. Ita Auctores secundæ sententiæ, ac ipse Sanchez, si attentè legatur, & re ipsa Layman *cap.4.num.22.* & capresse Coninch. Castro-Palaus, aliisque congestis Dian. *part.3.tract.4. resol.76. & par.5. tract.11. resol.3.* Tambur. *lib.5. cap.6.§.2. num.7.* Ratio solidissima est: quia ea obligatione sigilli Sacramentalis non solùm illicita omnis est revelatio directa, vel indirecta secreti coram aliis, ut omnes agnoscunt, sed generaliter etiam illicitum est omne id, quod confessionem redderet gravem, & odiosam fidelibus, ex communi principio ab omnibus ferè admisso; unde neque cum ipso Pœnitente potest confessarius etiam Prælatus de peccato in confessione audito loqui sine ejus licentia, ut etiam Adversarii fatentur: atqui evidens, & certissimum est, etiam maximè reddi confessionem gravem, & odiosam ex hac parte; si sciretur, confessarium ex illa sola notitia posse Pœnitentem amovere ab officio, privare suffragio, repellere à Sacramento, & cætera jam enumerata, ac similia plura: & certè multò magis, quàm si confessarius posset de peccatis confessis cum Pœnitente loqui: ergo nullo modo licet uti notitia confessionis circa Pœnitentem, exercendo ejusmodi actus ipsi molestos, & ingratos, ad gubernationem ipsius Pœnitentis: idque etiam, & maximè superioribus, his enim id expressè, & gravissimè prohibuit Clemens VIII. in Decret. anno 1594. die 26. Maii. Verba ejus sunt: Tam Superiores pro tempore existentes, quàm Confessarii, qui posteà ad Superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur ---- atque ita per quoscunque Regularium Superiores, quicunque illi sint, observari mandamus, &c. hæc Pontifex. Post hoc Decretum meritò profitetur Lugo: *disp.23. de Pœnit. sect.5. num.93.* se non videre, quomodo opposita sententia sustineri possit.

Confirmatur. Omnium consensu sigillum confessionis obligat in tota sua latitudine etiam in ordine ad confitentem, ne ei peccatum ex sola confessione cognitum objiciatur, exprobretur, vel quovis modo ei invito in memoriam revocetur: atqui talis exprobratio sanè molestissima re ipsa fieret, si Sacerdos confitenti suo propter ejus auditam confessionem Sacramentalem, vel suffragium neget, vel eum ab officio removeat, &c. plerumque enim certa, vel probabili suspicione deprehendet id fieri propter peccata, quæ confessus fuit, ideoque ei Sacramentum grave, & damnosum fuit. Et dato, confitentem id nullo indicio assequi posse, nonne adhuc ipsa persuasio est? si nimirùm sciant fideles, se ob peccatorum suorum confessionem impediri posse à consequendis, vel retinendis bonis suis, absterrebit à confessione iis præsertim facienda, quos vel leviter suspicantur, aliquando sibi prodesse, vel obesse posse. Deinde sequeretur, quòd reservatio eriminum graviorum Superioribus magna parte inutilis foret, si Superior sibi reservans ea notitia gubernare posset Subditos; nunquam enim ii cum tanto suo periculo obligari poterunt ad confitendum grave crimen Superiori, si ex tali confessione sciant, se à promotione, quam avidè desiderant, impediri, aut ab officio libenter habito amoveri posse. Denique forum sacramentalis pœnitentiæ ex propria institutione sua secretum, & omninò disparatum est à foro externo jurisdictionis, ac gubernationis; ideòque non oportet notitiam sacramentalem extra illud forum secretæ pœnitentiæ ad publicam gubernationem profanè extendi. Ex quibus satis patet ad fundamentum oppositæ sententiæ; sed urgebis, & *Dices*: Confessarius, maximè Prælatus per confessionem auditam non amittit jus suum, quod habuit priùs: sed ante confessionem auditam habuit jus eligendi, vel non eligendi, retinendi, vel amovendi talem subditum pro suo arbitrio, ergo id ipsum poterit post confessionem auditam, alioquin indigni, ac improbi ex industria uterentur hoc medio confitendi Superiori. Resp. Negando consequentiam ob claram æquivocationem: confessio enim nullum tollit jus prius; licet enim Prælatus v. gr. habeat jus amovendi subditum ab officio pro arbitrio, nunquam tamen habuit jus amovendi illum propter crimen in sola confessione cognitum; quare Confessarius propter confessionem auditam non privatur aliquo jure priùs habito, aut libertate ab officio deponendi, suffragium negandi, &c. attamen impeditur, & prohibetur, ne ad tale quid faciendum moveatur, vel adjuvetur ex notitia hausta ex Sacramento pœnitentiæ, cùm perinde se gerere debeat in externis actionibus suis erga pœnitentem, ac si in illo interno foro nihil audisset: quemadmodùm, qui scivit aliquid extra confessionem, & posteà in confessione audit, non amittit jus priùs notum manifestandi: arctatur tamen à confessionis Sigillo, quo minùs alio modo propalare possit, quàm cognitum habuerit ante confessionem. Unde parùm prodesse potest indignis hoc medium confitendi Superiori, cùm plerumque possit Prælatus eos amovere propter causas aliunde cognitas, vel etiam pro suo arbitrio, dummodo non moveatur à notitia in sola confessione accepta.

At, nunquid poterit Prælatus ex notitia confessionis motus saltem magis advertere, & observare Pœnitentem subditum, ut notatis aliis extra confessionem sese offerentibus indiciis sufficienter instructus aliquam ex dictis actionibus præstet, ab officio, vel loco amoveat? &c. Resp. Non licere directè observando ipsum Pœnitentem, ob eandem semper rationem, ne confessio fiat odiosa: licere tamen observare alia signa, quæ sine relatione ad confessionem sufficiunt ad inquirendum. Vide Tambur. *in addit. lib. 5. opusc. de Conf. cap.6. §.2. num.9.*

§. IV. *Licet autem ad gubernationem sui ipsius.*

Licitum est confessario uti notitia ex confessione accepta ad gubernationem, seu justam indemnitatem sui ipsius, exercendo nimirùm aliquos actus, non directè circa Pœnitentem, licèt contra ipsum aliqualiter recurrant, sed potius e rea se ipsum, vel res suas, vel extrinseca aliqua impedimenta peccati Pœnitentis. Ex. gr. potest confessarius non celebrare, se domi retinere, alia via pergere, vel fugere, ad cavendas insidias veneni, vel mortis inferendæ ex confessione cognitas: item potest diligentiùs custodire res suas, claves abstrahere, aut pecuniam, vel clavem non committere servo, quem ex confessione furem, vel infidelem novit: item potest Superior claudere fores, aut seram mutare januæ, per quam ex confessione novit subditum furtivè exire ad peccandum; & ut exemplificat Coninh. *disp.9. dub.4.* potest ad eundem finem aliquid ædificare, vel struem lignorum instruere eo loco, ubi anteà exitus, vel introitus patebat &c. idque etiam sine consensu Pœnitentis, præsertim eùm is requisitus consentire nolit, cùm tamen debeat: & alia hujusmodi, quæ consueverunt communiter esse positiones alicujus impedimenti, quo posito Pœnitens absque ullo suo intrinseco incommodo à peccato impeditur. Sic Auctores *§. præced. cit.* & re ipsa Lugo *sect.5. num. 102.* Ratio sumitur ex opposito fundamento priori: quia reverà ejusmodi actus nulli reddunt confessionem odiosam, saltem rationabiliter: nec ullus rationabiliter præsumi potest à confessione retardari ea eo, quòd sciat confessarium ex notitia confessionis posse cavere insidias vitæ suæ, diligentiùs custodire res suas, claudere januam, vel fenestram ad impediendа peccata, & similia; quippè ad quæ ipse Pœnitens per Pœnitentiam verè à peccato resurgere intendens cooperari de se tenetur. Unde ejusmodi actus non ingrati, sed potiùs gratissimi ritè Pœnitenti censendi sunt: & quia tales actus minimè exercentur circa personam ipsius Pœnitentis, nulla illi inde rationabilis erubescentia oriri potest: & si quando tale aliquid advertens pudore suffundatur, potiùs sibi imputare debet, quàm confessario utenti jure suo, & aliquam occasionem talis pudoris tanti. Neque hic obstat Decretum Clementis VIII. suprà allegatum; quia hoc solùm prohibet usum notitiæ ex confessione in ordine ad gubernationem externam personarum, subditorum v. gr. per actus nimirùm versantes circa ipsas personas confessas, uti maximè sunt actiones punitivæ, aliæque gubernativæ, suprà §. 2. & 3. §. allatæ. 870

Denique certissimum videtur, confessarium ea vi Sigilli confessionis non teneri in omnibus prorsùs se habere, ac si talem

talem notitiam prorsùs non haberet; quidni enim confessarius ex confessione audita possit magis cautus esse & prudens fieri ad cavenda similia pericula, in quibus intelligit, Pœnitentem ruinam Spiritualem passum: v.g. ad vitandum cibum, ludum, societatem, familiaritatem hominum, in quibus Pœnitentem aliquod damnum spirituale, vel corporale passum intelligit, &c. Quin hoc experientia quotidiana constat; discunt enim confessarii ex confessionibus mores, ut sciant, quomodo cum illis debeant conversari, & quæ ab eis pericula caveri debeant; ergo non est universaliter illicitum, & contra sigillum uti notitia confessionis ad operandum. Quando autem sit licitum, & quando illicitum, distinctè satis exprimit nostra regula generalis, ex qua ulteriùs corollariè.

§. V. *Casus aliquot particulares, resoluti ex dictis hactenùs.*

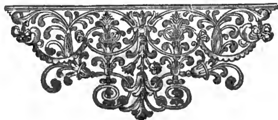
871 I. EGo confessarius hactenùs ordinariè confessus sum Petro, sed modò ex ejusdem confessione intelligens, ipsum non esse Sacerdotem, seu invalidè ordinatum: possumne ipsum deinceps vitare, ei ampliùs non confitendo, ipso advertente me ad hoc moveri ex confessione sua? Resp. cum Sanchez *cit. lib.* 3. *disp.* 16. *num.* 5. omninò potes, & debes; quia ex una parte hac omissione nihil exerces circa personam Pęnitentis: ex altera autem parte, non debes confiteri invalidè, vel simulatè tantùm. At quid si ex hac tua omissione alii suspicarentur malum de isto Sacerdote? Resp. Lugo *disp.* 23. *sect.* 5. *num.* 105. debes adhuc ad eum accedere, saltem exteriùs confessionem simulando ne eum prodas, interea alteri confessario seriò confiteri. Fagundez autem cum Tambur *cit.* respondet: Posse quidem, sed non teneri te sic ad ipsum accedere; eò quòd ejusmodi omissio ex se non sit ostensiva delicti, præsertim defectu talis; cùm variæ possent esse causæ mutandi confessarium. In casu tam raro crede, quod placet.

872 II. Vocor ad Pœnitentem, à quo timeo, ne me in peccatum inducat: idque novi solùm ex confessione præterita, qua me ad peccatum sollicitavit. Possumne ad ipsum non accedere, si vel ipse advertat id fieri ex notitia confessionis, vel alii contra ipsum aliquid suspicabuntur? Resp. Omninò potes, imò debes non accedere: Ratio est: quia, si Pęnitens in confessione sollicitet ad peccatum, utique illa non est confessio Sacramentalis, ideòque obligationem Sigilli non inducit. Quòd si tamen Pęnitens priùs verè Sacramentaliter confessus tibi fuisset suam malam voluntatem, credo, quòd adhuc debeas accedere fidendo Divinæ gratiæ, saltem, si aliàs alii advertentes malè de Pœnitente suspicarentur, ut ex hactenùs dictis facilè colligi potest. Vide plures, & metaphysicos tales casus apud DD. citatos.

873 III. Vocor ad Pęnitentem, qui bis, ter, vel quater, aut sæpiùs jussus, vel monitus noluit restituere, tollere occasionem proximam peccati, &c. possum non accedere, si ipse advertat, hanc esse causam: vel alii de ipso malè aliquid conjiciant? Resp. Cum distinctione: si enim is anteà confessus est simulatè tantùm, v.g. ut bonam æstimationem apud alios servaret, &c. potes non accedere; quia non fuit confessio, sed simulatio, ideòque Sigillo non subjacet. Si autem fuit vera confessio, animo se juvandi, etsi defectu propositi absolvi non potuerit, non potes non accedere, si ideo alii malum de ipso suspicentur; fuit enim illa Sacramentalis saltem inchoata confessio; ideòque sigillum secùm trahens: at verò, si non alii, sed ipse solùm id advertat fieri ex notitia confessionis, non video in te obligationem accedendi, quia ex una parte, non est revelare sigillum, si solus Pœnitens advertat, ut sæpiùs dictum: ex altera autem parte, similes negationes non retraherent à confessione fideles, imò sic magis ad eam faciendam excitabuntur. Insuper meritò sic negas, ut Pœnitens à sua contumacia resipiscat: sicut meritò propter eandem rationem, eundem aliquando non absolvis.

874 IV. Ex sola confessione Titii scio, Ecclesiam hanc esse pollutam: possumne adhuc in ea celebrare advertente id Pęnitente, vel aliis? Resp. iterùm cum distinctione: quod si ex omissione Sacri aliqua notitia peccati apud alios, aut aliquod damnum Pęnitenti timeatur, potes, & debes celebrare; quia fortius est vinculum sigilli, quàm præcepti Ecclesiæ de non celebrando in Ecclesia polluta: At si nullius notitiæ apud alios, vel detrimenti Pęnitentis periculum sit, non posse celebrare resolvit Lugo *cit. nu.* 124. quia urget præceptum de non celebrando in loco violato, & non urget præceptum sigilli, cùm nullum periculum evulgationis, vel damni esse supponamus. At verò eo casu posse celebrare, mihi probabilius resolvit Bonac. apud Tambur *cit. cap.* 7. §. 4. hac bona ratione: quia Ecclesia non præsumitur velle obligare Sacerdotem ad non celebrandum, quando is ex sola confessione novit locum esse pollutum, siquidem semper Ecclesia velle favere sigillo credenda est. Et hæc tandem de Sacramento Pęnitentiæ satis.

Finit Tertia Pars Theologiæ Sacramentalis.

THEO-

THEOLOGIÆ MORALIS SACRAMENTALIS

PARS QUARTA.

De Matrimonio, & annexis.

Quarta hæc, & ultima Theologiæ Sacramentalis Pars, quia in multis lubrica, & castis mentibus verecunda, ut securiùs percurratur, sub invocatione Sanctissimæ Trinitatis, ac Patrocinio Castissimorum Sponsorum, & Conjugum MARIÆ, & JOSEPHI, tribus tantùm partibus distincta absolvetur. Caput *Primum*, de Matrimonio secundùm sc. *Secundum*, de Peccatis Sponsorum, & Conjugum. *Tertium*, de reliqua materia sexti Præcepti. *Quartum*, de Abortu. Ergo in Nomine Sanctissimæ Trinitatis, ac JESU, MARIÆ, JOSEPHI, incipiat

CAPUT I.

De Matrimonio, & Sponsalibus.

1 Matrimonium dictum, quasi *matris munium*, seu *matris munus*, ut inquit D. August. lib. 19. contra Faustum, *Matrimonium ex hoc appellatum est, quod non ob aliud debeat fœmina nubere, quàm ut mater fiat*. Definitur in jure: *maris, & fœmina conjunctio individuam vitæ societatem retinens*. Ubi matrimonium quoad vinculum potissimùm explicatur. Adæquatè verò, tam contractum, quàm vinculum complectendo definit bene noster March. *tom.* 3. Tribun. seu Speculi p. 3. q. 1. *Matrimonium est individua conjunctio maris, & fœmina legitimo contractu firmata ad generandam prolem, à Deo auctore naturæ institutæ, & Sacramento Novæ Legis signo, & bono à Christo Salvatore elevata ad Christianè generandam prolem*. Patebit distinctiùs *Sect.* 3.

2 Triplex distinguitur matrimonium: *Legitimum, ratum, & consummatum*. Matrimonium *legitimum* dicitur, quatenus continet contractum legitimum inter personas non impeditas constitutum, qualis fuit ante Christum inter infideles, fortè etiam inter hæreticos. *Ratum* Matrimonium dicitur, quatenùs legitimo illi contractui addit rationem Sacramenti, quo majorem firmitatem, & stabilitatem indissolubilem acquirit. Ut Innocent. III. *cap. Quanto: de divort.* ait: *Et si matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum; quia scilicet potest dissolvi: inter fideles autem verum, & ratum existit; quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur*. Matrimonium *consummatum* dicitur, quatenùs accedente reali corporis usu, seu carnis copula ultimò perficitur, & completur; Sicut enim emptio, & venditio consensu exteriùs significato, hinc mercem, illinc pretium tradendi essentialiter constituitur, tamen realiter traditione consummatur; ita matrimonium essentialiter constituitur mutuo consensu Sponsorum ad tradendum invicem corpora exteriùs significato, nuptias enim non concubitus, sed consensus facit; sive ut habetur c. *omnis res* 27. *quæst.* 2. *Matrimonium non facit coitus, sed voluntas*, ex Sancto Chrysostomo, id est, Auctore *operis imperfecti homil.* 32. in Matth. ipsa tamen actuali traditione corporis, & copulatione carnis completur, & velut consummatur, ut uterque jus plenum possideat, idque non tantùm ratione contractus legitimi, sed etiam in ratione Sacramenti, ut idcircò majorem, & quasi ultimam ex Divina institutione stabilitatem acquirat. Differunt ergo dicta matrimonia in primis firmitate; Legitimum enim solvi potest favore fidei, cùm alter conjux ad fidem convertitur: Ratum solvitur favore Religionis per solemnem professionem: Consummatum quoad vinculum nunquam. Differunt item mysterio, seu significatione mystica; nam ex *cap. debitum de bigamia, & Decret. ultimo Concilii Trident.* colligitur triplex significatio matrimonii. Nam quatenùs est legitimus contractus significat conjunctionem Dei cum anima fideli per gratiam: Quatenus est Sacramentum, & matrimonium ratum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per Baptismum: Quatenùs est Sacramentum, & matrimonium consummatum, significat conjunctionem VERBI Divini cum natura humana per unionem hypostaticam, quæ omni ex parte insolubilis est, perinde ac matrimonium.

Jam capitis hujus quatuor erunt Sectiones. *Prima*, de matrimonii impedimentis, ac personis inhabilibus. *Secunda*, de matrimonii promissione, seu sponsalibus, & consensu de futuro. *Tertia*, de matrimonio legitimo, ut contractus est, seu consensus de præsenti. *Quarta*, de matrimonio rato, ut Sacramentum est; uam de consummato ferè per totum.

SECTIO I.

De Matrimonii Impedimentis, & Personis inhabilibus.

3 Impedimentum matrimonii dicitur omne id, quod obstat, ne matrimonium inter aliquas personas contrahi possit, aut validè, aut saltem licitè. Unde duplicis generis sunt impedimenta matrimonii: *Dirimentia*, & *impedimenta tantùm*. Impedimentum impediens dicitur, quod solùm impedit, ne licitè contrahatur matrimonium, ipsum tamen contractum non irritat. Breviter: Quod illicitum tantùm non item invalidum, nullumque reddit contractum, uti est v.g. votum simplex castitatis, sponsalia priùs cum alia contracta, &c. de his seorsim infrà in Subsectione. Impedimentum dirimens, seu irritans matrimonium dicitur, quod obstat, ut neque validè contrahi possit matrimonium, seu ipsum matrimonium non tantùm illicitum, sed etiam invalidum, ac nullum reddit, uti est votum solemne castitatis, matrimonium aliud cum alia adhuc vivente contractum &c. Et hujusmodi dirimentia impedimenta jure antiquo duodecim, vel potiùs quatuordecim; modò verò jure novo Concil. Trident. duobus adjectis universim sunt sedecim, his versibus comprehensa, N.B.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ:
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Hoc est: Matrimonium cum aliquo ex dictis impedimentis factum retractatur, atque omninò irritum est, ac nullum, ac si factum non fuisset. Horum impedimentorum aliqua inducta sunt jure naturæ, ideòque indispensabilia sunt, atque etiam in matrimoniis infidelium locum habent, & certò sunt quatuor: *Error in persona: impotentia perpetua: consanguinitas primi gradus saltem linea rectæ: & ligamen, seu ligatum esse actuali alio matrimonio*. Cætera sunt de jure Ecclesiastico, ideòque dispensabilia, neque in matrimoniis infidelium locum habent, ut, suis quæque locis notabimus.

Hæc autem impedimenta, memoriæ juvandæ causa, recto ordine in quatuor classes dividemus: Prima Classis: *Consensus insufficiens*, continet quinque impedimenta: *error, conditio, vis, raptus*, & *clandestinitas*. Secunda: *Libertas obligata alteri*, continet quatuor impedimenta: *Votum*, & *Sacer Ordo*, quibus libertas obligatur Deo. *Ligamen*, & *publica honestas*, quibus libertas obligata est alteri homini. Tertia: *nimia conjunctio*, continet quinque impedimenta: *triplex cognatio, carnalis, spiritualis, & legalis, affinitas, & scelesta conjunctio criminis*. Quarta, *nimia distantia*, continet *cultus disparitatem*, & *impotentiam*, sub qua comprehenditur *impedimentum ætatis*.

CLAS-

CLASSIS I.

Impedimentorum.

CONSENSUS INSUFFICIENS.

SUMMARIUM.

4 *Error circa personam jure naturæ irritat matrimonium,*
5 *Non tamen error circa qualitates personæ,*
6 *Nisi talis qualitas sit per se intenta actu, vel virtute:*
7 & 8 *Aut nisi error circa qualitatem redundet in ipsam personam.*
9 & 10 *Etiam conditio servilis ignorata dirimit matrimonium.*
11 & 12 *Secùs, si hæc conditio à libero contrahente sciatur.*
13 *Metus gravis injustè incussus ad extorquendum consensum matrimonii, irritat illud, probabiliter jure naturæ.*
14 *Certissimè irritat metus gravis absolutè,*
15 *Ac etiam gravis respectivè.*
16 *Non tamen metus simpliciter levis, vel merè reverentialis.*
17 *Nisi quandoque per accidens.*
18 *Ut autem metus gravis irritet, debet esse injustus, seu injustè incussus;*
19 *Per se directè ad extorquendum ipsum Matrimonii consensum.*
20 *In dubio, an metus fuerit injustè incussus, præsumendum est pro valore.*
21 *Talem metum incutiens peccat mortaliter: alter verò tantùm venialiter, si solùm fictè consentiat.*
22 *Imò nec venialiter, si solùm consentiat in ipsum matrimonium sine animo consummandi.*
23 *Mortaliter verò, si ex tali metu contrahat cum intentione consummandi, sciens tale matrimonium esse nullum.*
24 *Et exercendo actus carnales merè fornicantur, nec per illos matrimonium tale ratificatur sine novo consensu.*
25 *Qualiter peccat, qui ex tali metu contrahit irretitus insuper alio impedimento dirimente?*
26 *Raptus generatim quid? ejus pœna.*
27 *Ad raptum propriè dictum requiritur violentia*
28 *Illata ipsi puellæ (non parenti, vel tutori)*
29 *Idque in ordine ad matrimonium.*
30 *Non est impedimentum, si puella rapiat virum.*
31 *Rapiens puellam non pro se, sed pro alio, incurrit pœnas, non tamen impedimentum.*
32 *Matrimonium clandestinum sine Parocho, & testibus nullum est ex Decreto Tridentini,*
33 & 34 *Quod obligat solùm in locis Catholicorum, ubi promulgatum est.*
35 & 36 *Quid de locis, ubi Catholici permixti sunt cum hæreticis?*
37 & 38 *An, si sponsi in sponsalium contractu præsente Parocho, & testibus utuntur verbis de præsenti, sit matrimonium ratum.*

§. I. ERROR.

REGULA. *Error circa ipsam personam matrimonium omni, etiam naturali jure dirimit: non item error circa qualitatem, nisi talis qualitas esset per se actu, vel virtute intenta à contrahente, aut error circa qualitatem redundaret in ipsam personam.* Certa apud omnes, & patebit explicando.

I. Error circa personam jure naturæ irritat matrimonium. Certum apud omnes. Sanchez *lib. 7. disp.* 18. Laym. *lib* 5. *tract.* 10. *p.* 7. *cap* 8. Ratio est: quia error simpliciter tollens voluntarium versans circa substantiam, vel substantiale contractus, omnem contractum irritat, ut patet in venditione, & emptione, si cui pro auro vendatur aurichalcum, &c. atqui contractus matrimonii primum, & substantiale objectum est ipsa persona, cum qua contrahendum; hanc enim principaliter respicit contrahens: ergo error circa personam ipso jure naturæ irritat matrimonium: neque interest, sive sit error antecedens, & dans causam contractui, qui si scivisses, non contraxisses; sive sit error concomitans, & incidens tantùm, & non dans causam contractui: utpotè, quia ita animo affectus fuisti, ut, etsi non ignorasses, hanc esse aliam personam, tamen illam duxisses; quia uterque error aufert actuale voluntarium, & consensum, cùm nihil possit esse volitum, nisi cognitum: Et tantùm differunt in hoc, quòd error antecedens reddat involuntarium positivè, error verò concomitans reddat solùm involuntarium negativè, seu non voluntarium, quod ipsum sufficit, ac tollit consensum in talem personam.

Quòd si tamen quis ita intenderet actualiter contrahere cum præsenti muliere, quæcunque illa sit, validum erit matrimonium, quia tunc nullus error.

Dices: Nonne Sacramentum, Baptismus v. g. est validus, si quis baptizaret hunc, putans esse alium, aut fœmellam putans esse masculum? Resp. Ita; quia baptizans dirigit actionem, & intentionem suam in hunc præsentem, quicunque tandem sit, prout in simili modò etiam de matrimonio concessimus, contrahens autem matrimonium ordinariè suum consensum dirigit in determinatam personam hanc, v. gr. Mariam. Cæterùm, si baptizans diceret: volo baptizare hunc, si est masculus, certè non baptizaret, si esset fœmella; quia sua intentio non extenderetur ad illam; nimis tamen imprudenter, & studiosè sic intenderet. Contra: nonne Jacob *Gen. 29.* deceptus pro Rachele Lyam acceptam deinceps pro legitima uxore habuit? Resp. Ita; quia posteà detecto errore personæ matrimonium ratificavit, tum amore potiundæ etiam Rachelis, tum compassus Lyæ jam defloratæ per ignorantiam ex parte sua invincibilem, ex dolo soceri Laban supponentis ei pro Rachele Lyam.

II. Error circa qualitates personæ etiam antecedens, & causæ operis, etiam ex dolo alterius contrahentis proveniens regulariter non irritat matrimonium. Communissima DD. apud citat. & colligitur *ex cap. cùm in Apostolica de Sponsal.* Ratio est: quia ad valorem contractus matrimonii satis est, si consensus sit circa substantiam corporis, quæ mutuò datur: quidquid ergo est extra substantiam corporum, accidentale est, nec potest invalidum reddere matrimonium; etenim matrimonium substantialiter subsistens non potest infirmari, nisi in casibus à Jure, vel Ecclesia permissis, vel decretis; matrimonium autem substantialiter consistit in consensu voluntario personæ cum persona tali in individuo certò cognita ad traditionem mutuam corporum in usum generationis: ergo non infirmatur ob errorem circa qualitates accidentales personæ, cùm nullus Canon Ecclesiasticus existat, qui id infirmet quoad tales qualitates, sicut existit de qualitate conditionis servilis. Validum ergo erit matrimonium, si quis ducat Cajam, putans, vel falsò asserenti credens esse nobilem, virginem, &c. cùm tamen sit plebeja, corrupta, inops, &c. nisi una ex dictis duabus exceptionibus accedat. Eadem ratione valida est professio Religionis, quamvis ejus qualitates, asperitates, victus, fratrum mores, rigor Prælatorum, &c. anteà non advertantur. Sed en tibi jam duas exceptiones. 5

III. *Nisi talis qualitas esset per se actu, vel virtute intenta à contrahente*: ut si quis actu, & expressè intendat, non accipere uxorem, hanc v. g. mulierem, nisi sit nobilis, virgo, &c. aut dicat: si es nobilis, duco te, aliàs nolo; tunc enim non subsistente tali qualitate, omnium consensu matrimonium nullum erit; quia tunc qualitas illa fit pars objecti principalis per se intenti, estque consensus matrimonii conditionatus si est talis, volo: atqui consensus conditionatus de præsenti, conditione non subsistente, nullus est, ut omnes norunt: ergo &c. 6

Dixi *actu*, vel *virtute*; eadem enim est ratio, quando talis qualitas, & conditio, etsi non actu in ipso contractu habeatur, tamen anteà habita, & non revocata in ipso contractu virtualiter perseveret, ut si anteà declarasti, te nolle ducere Cajam, nisi virgo v. gr. sit, & hoc animo non revocato, & neque actu cogitans de hac mea voluntate, contraho cum Caja putans esse virginem, cùm talis tamen non sit, adhuc invalidum erit matrimonium; quia illa prior intentio cùm non sit revocata, & adhuc virtualiter currat, æquivalet intentioni, & conditioni actuali, ut in simili omnes docent de intentione virtuali sufficiente ad confectionem Sacramentorum. Meritò ergo Basilius Pontius *lib. 4. de matrim. cap. 21. num. 13.* testatur, nullum fuisse declaratum matrimonium cujusdam fœminæ, quæ sæpè seriò dixerat, se potiùs quidvis passuram, aut mortem sibi illaturam, quàm cum certo quodam viro inire matrimonium, si is esset ex Judæorum progenie, & post initum contractum ex Judæis inventus est; quia ex circumstantiis clarè apparuit, illam intentionem virtualiter permansisse. Cæterùm consentiunt DD. ad irritandum matrimonium non sufficere solam intentionem, vel dispositionem habitualem non contrahendi cum tali qualitate personæ, cùm quis nimirùm de facto simpliciter contrahit cum tali persona v. gr. non nobili, paupere, non virgine, &c. solùm animo ita dispositum est, ut si scivisset, vel advertisset ad hanc, vel illam qualitatem, non contraxisset. Quia in contractu non attenditur ad id, quod fecisses, vel voluisses in aliis circumstantiis, sed ad id, quod re ipsa de facto fecisti, & voluisti circa substantiam contractus: absolutè enim consensum præbuisti, nec adfuit ulla conditio, sed solùm adfuisset, quod nihil operatur. Denique si talis dispositio habitualis sufficeret,

vix

vis ullum esset in mundo matrimonium validum. Sequitur al··ra exceptio.

7 IV. Aut, *nisi error circa qualitatem redundet in ipsam personam*. Quando nimirùm persona aliunde in se prorsùs ·,nota ..licui sub sola aliqua qualitate proponitur, & concipitur, sic ut quis sub conditione alicujus qualitatis præcisè formet conceptum alicujus personæ determinatæ in individuo, quæ proinde qualitas per errorem apprehensa, si reverà non adsit, certè irritat matrimonium, cùm re ipsa sit error circa personam; ut si quis consentiat contrahere cum filia Sempronii primogenita, & offeratur posteà alia non primogenita, non valebit matrimonium, esto etiam vera primogenita jam esset mortua; quia nimirùm error ille qualitatis redundat in personam, & æquivalenter est error personæ. Item: vides à longè duas puellas unam sedentem, alteram stantem, unam audis virginem, nobilem, divitem, &c. alteram vidoam, plebejam, pauperem, &c. dicas: volo ducere sedentem, virginem, nobilem, &c. & posteà offeratur tibi ad matrimonium altera, matrimonium nullum est ob eandem rationem.

Contra verò si aliunde formasti conceptum de tali determinata qersona, v. g. jam nosti hanc determinatam puellam Mariam quoad personam, atque hanc putas esse divitem, nobilem, &c. cùm talis non sit, seu proprio errore, seu aliunde deceptus, & cum hoc errore cum illa contrahas, validè contrahis, quia jam error est circa qualitatem, quæ non redundat in substantiam personæ, jam enim personam ducis, quam nosti, & ducere decrevisti, etsi in qualitate accidentali deceptus fueris. Sic Sanchez *hic l.8. disp.18. n.21.* Tamburin, *hic cap.1. num.*30. In summa, si dicas: volo nobilem, virginem, &c. qualem puto esse hanc, si non sit, matrimonium nullum est. Si verò dicas: volo ducere hanc Mariam, quam puto esse nobilem, &c. si non sit, matrimonium validum erit, Quare nervosè, & sapienter Layman *cit c.2. n.2.* scribit: si Caja visu priùs nota, & ad matrimonium determinata fuisset, tametsi posteà simulet se primogenitam, cùm non sit, valebit matrimonium, nisi actualis intentio fuisset, saltem animo retenta, non accipiendi eam, nisi primogenita sit. Casus varios videre potes apud citatos.

8 Unum magis lepidum, & intricatum affero ex Gabriele *V. impediment. qu.* 4. Adolescens quidam petit in uxorem filiam cujusdam, quam valde formosam fortè viderat, verùm illam ei denegavit pater, causam dans, eam esse secundogenitam, se tamen facilè daturum primogenitam, quam nubere priùs deceat; ad hæc adolescens petiit à patre, ut prædictam primogenitam ostenderet viro gravi, ut is sincerè, & ex fide sibi referat, an etiam pulchra esset; annuit pater, sed verò ille ostendit eandem secundogenitam viro illi, nam primogenita valde informis erat: adolescens ergo à viro illo gravi informatus, etiam illam sibi ostensam pulchram esse, cum ea contraxit de præsenti more Nobilium vesperè sub luce candelarum, quando ejus formam advertere non potuit, posteà inventa est nequaquam pulchra; contendebat adolescens matrimonium nullum fuisse. Gabriel respondet, fuisse validum; quia error fuit in qualitate pulchritudinis, non in substantia; adolescens enim jam consensit in primogenitam, quam ipsi obtulit pater, quare illam duxit, quam voluit. Hancque responsionem approbat Sanchez *n.35.* aliique. Sed meo judicio rectiùs improbant Pontius *l.4. c.22. n.5.* & Tamb. *cit. c.2. §.2.* quia adolescens consensit in illam, quæ fuit ostensa viro illi gravi, at hæc non fuit primogenita: falsum ergo est, adolescentem consensisse in primogenitam à patre primò promissam; quia ratione pulchritudinis adolescens determinavit ad ducendam illam determinatam, quam pater ostendit illi viro, si pulchra sit; pater autem ostendit secundam, eamque solam vidit, & retulit vir ille gravis; ergo in illam solam consensit, fuitque error qualitatis redundans in personam.

§. II. CONDITIO.

9 I. CONditionis servilis ignorantia dirimit matrimonium; hoc enim speciale est, quod error circa qualitatem conditionis servilis, ut si homo liber, & ingenuus contrahens putet, & intendat ducere personam liberam, & ingenuam, reverà ducat servam, vel mancipium, matrimonium nullum sit. Habetur expressè in jure *c.2. & ultimo. De conjugio servor.* docetque communis, D. Thomas, D. Bonavent. Scot. *in 4. d.36.* Ratio est: quia licèt hic error non versetur circa personam, vel substantiam, est tamen circa qualitatem valdè necessariò spectantem ad contractum, usum, & finem matrimonii; convenit enim, ut contrahentes æqualem corporis potestatem inter se conferant ad finem generationis, & societatis vitæ: atqui liber quidem plenam corporis potestatem alteri dat, obligans etiam se ad individuam vitæ societatem; servus autem, seu mancipium plenam sui corporis potestatem dare non potest, nec potest se obligare ad individuam vitæ societatem, cùm in domini sui potestate constitutus ab eo vendi, in terras longinquas mitti, & ablegari, domesticis operibus addici &c. jure possit, non obstante matrimonii vinculo. Accedit gravissimum incommodum, quòd si uxor serva sit, maritus liber, proles sequantur conditionem matris; quia ut Jura loquuntur; *fœtus sequitur ventrem*: ergo &c.

10 II. Quo autem jure inductum sit hoc impedimentum, dissentiunt DD. Solo jure Ecclesiastico dirimere docent DD. communiter cum Sanchez *l.7. disp.19. n.17.* Contra ipso jure naturali dirimere ob rationem datam: quia nimirùm libera persona non videtur velle corpus suum liberum tradere pro corpore alterius, nisi similiter libero, nisi aliud intenderet, docent alii graves DD. apud eundem Sanchez, & Layman cit. probabile censentes, favente etiam Scoto *in 4. d. 30. qu.1.* eo quòd Jura citata non tam statuere, quàm supponere videantur hoc impedimentum conditionis, Tu crede, quod libet.

11 III. Dixi *conditio servilis ignorata*; quòd si enim homo ingenuus, & liber sciens alterius conditionem servilem; nihilominùs eam spontè admittat, valebit matrimonium æquè, ac si servus cum serva contrahat. Expressè *cit. cap. ultimo, de conjugio servor.* Adde: etiamsi sperasset, quòd ea persona libertate donaretur, & posteà frustratus esset; quia non erravit in qualitate conditionis servilis; ut notavit etiam noster Marchant. *Tribun. p.3. tr.1. tit 3.*

At contra: quid si Titius liber contrahat cum Caja reverà libera; quam tamen per errorem putat esse servam, valetne matrimonium? Resp. quòd sic, quia Canones veram servitutem, non autem putatitiam constituunt impedimentum dirimens, neque falsò putata servitus quidquam nocebit matrimonio,

12 IV. Similiter, si servus contrahat re ipsa cum serva, putans se contrahere cum libera, matrimonium valebit; quia Canones agunt de Matrimonio, quod contrahit liber cum serva, quam ignorat esse servam; hic autem servus contrahit non liber. Plura de his videre potes apud citatos, maximè Saochez, usque ad nauseam; nam quia in his partibus nulla praxis, non immoror; notant enim DD Germani Layman *cit. n.5.* Gobat *casu 5. n. 131.* omninò valere matrimonia personæ liberæ cum servis originariis, vel adscriptitiis, quales plurimi sunt in Bohemia, Polonia, ac etiam Svevia, & vulgò vocantur mancipia, reipsa autem mancipia, & servi non sunt, sed homines liberi, solùm quoad certa obsequia suis dominis adstricti, ut ab eis, nisi remissione gratis, vel pretio facta, recedere non possint.

§. III. VIS, SEU METUS.

13 REgula: Metus gravis injustè incussus ad extorquendum ipsum matrimonium, seu consensum matrimonii, matrimonium irritat (satis probabiliter ipso jure naturæ, cùm videatur implicare, ut quis per tam gravem injuriam sibi comparet jus in alterum) certò autem jure Ecclesiastico, *c. Cùm locum, c. Veniens c. consult. De sponsalibus*, & expressiùs *cap.2. de eo, qui duxit*: ubi significatur matrimonium gravi metu extortum, etsi juratum sit, nullius roboris esse. Ratio sumenda est ex differentia intra matrimonium, & alios contractus; quia alii contractus ex metu injusto facti, etsi in communiori sententia validi sint, tamen posteà per exceptionem, vel Judicis sententiam rescindi possunt, & metum passus restitui in integrum; at verò matrimonium mutuo consensu semel validè contractum, & maximè etiam consummatum rescindi nunquam potest: ergo necesse fuit, ad gravissima incommoda ex ejusmodi coactis matrimoniis evenire solita evitanda, ut constitutione juris statim à principio vis injusta matrimonio impedimentum afferret, cùm posteà non sit locus remedii. Plura vide apud Sanch. *l.4. disp.12. tota*, ubi *n.20.* ex communi monet idem sentiendum esse, si quis indefinitè cogatur ad ducendum unam ex pluribus v. g. filiabus Titii: quin etiam, si pater absolutè dicat filiæ: te exhæredabo, nisi nupseris: nuptiæ secutæ non subsistent, si verè timeatur, quòd illæ minæ sortiantur effectum; quia status matrimonii absolutè debet esse homini liber, adeoque etiam ille metus officit valori matrimonii, quo quis cogitur iniquè ad matrimonium generatim, seu non determinando ullam personam in particulari, Ut contra *Abbatem*, *Azorium*, *Benignum*, & alios, cum pluribus docet *Sanchez* cit. Diana *p.4. tract. 4. resol.32.* Gobat *cas.12. n.252.* Jam verò termini hujus impedimenti explicandi sunt.

I. Me-

I. *Metus gravis.*

14 **M***Etus gravis* dicitur, quando, vel quo timetur grave malum inferendum, aut ipsi metuenti, aut personæ valde conjunctæ, ut patri, matri, uxori, fratri, &c. aliisque consanguineis. Metus autem levis dicitur, quo timetur leve malum. Grave autem vel leve malum considerari debet, vel absolutè respectu cujusvis, vel respectivè ad certas personas: minus enim malum sufficit ad metum gravem in fœmina, quàm in viro; in puella, quàm in juvene; in juvenili ætate, quàm robusta, & virili.

Pono breves resolutiunculas.

I. **I** Rritat certissimè matrimonium metus gravis absolutè, & cadens in constantem virum, quo nimirùm timetur malum grave absolutè, quod nimirùm omnes homines habent pro gravi, & molesto, & proinde etiam viro forti, ac constanti meritò sit formidabile: cujusmodi est metus mortis, mutilationis, cruciatus, vel verberationis atrocis, servitutis, exilii, carceris diuturni, gravis infamiæ, violenti stupri, amissionis status, vel officii ad sustentationem necessarii, majoris partis bonorum exhæredationis, item excommunicationis injustæ &c. de quibus latè Sanchez *l. 4. disp. 5.* Lessius *l. 2. De Justitia c. 17. n. 35.* singula bene ex jure probans, & de his non potest esse dubitatio, vel enim talis metus irritat, vel nullus: atqui nonnullus: ergo &c.

15 II. Etiam irritat matrimonium metus gravis respectivè, quo scilicet timetur malum grave solùm respectu apprehensionis, vel conditionis personę; nam pueris, fœminis, viris meticulosis, vel aliunde afflictis, &c. valde gravia accidunt pleraque, quæ vix curant homines cordati. Communis DD. apud citatos. Ratio est: quia in talem metum verissimè cadit sententia Alexandri *cit. c. cùm locum*, de sponsalibus, *Cùm locum non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit*: etenim illud voluntarium, ob quod metus etiam absolutè gravis invalidat matrimonium, causatur immediatè à vehementia metus, & apprehensione mali imminentis, & remotè tantùm ab ipso malo formidato foris existente, atqui *ubi est eadem ratio, ibi quoque est eadem juris dispositio*; cùm ergo metus respectivè gravis immediatè æquè minuat libertatem consensus, ac metus absolutè gravis, palàm est, dictam decisionem Alexand. cit. æquè in illo locum habere, ac in hoc. Quòd si ergo pater filiæ verecundæ, ac timidæ minaci vultu intentet alapam, eoque metu consternata puella consentiat, aliàs non consensura, non est dubium in omni foro matrimonium pronuntiandum nullum.

16 III. Non irritat matrimonium metus simpliciter levis, sicut neque metus merè reverentialis, quo nimirùm juvenis, vel puella tantùm ideò consentit in matrimonium propositum sibi à patre v. g. vel tutore, quia timet, ne contradicendo agat contra reverentiam debitam parenti, ideòque solùm verecundiam, vel ruborem in metuente causat, seclusoomni alio incommodo, vel damno. Ita communis DD. Sanchez *l. 4. disp. 17. n. 2.* Laymari *cit. cap. 5. n. 1. & 3.* Lugo *disp. 22. de justitia. n. 149.* Pontius *l. 4. n. 18.* alii plures apud ipsos. Ratio est: quia, cùm levis metus sit in potestate contrahentis matrimonium, ideòque facilè illum depellere possit, si non depellat, satis liberè, & perfectè, ac sine coactione consentit. Et certum est in foro externo non admitti allegationem metus levis, vel reverentialis tantùm, cùm meritò præsumatur talis metus non abstulisse libertatem.

17 IV. Contrà tamen, etiam metum reverentialem in foro conscientiæ irritare matrimonium (atque adeò etiam Professionem religiosam) cùm matrimonium carnale, & spirituale æquiparentur (docent sanè graves DD. Navar. *l. 1. Consil. 9. & 10. & Manual. c. 22. n. 35.* Rodriquez *tomo 2. summa. cap. 8. concl. 7. alii.*) & probabilem censent Lessius, Layman, Tanner. Barbosa, apud Gobat. *cit. n. 149.* quod etiam talis metus, præsertim à viro gravi incussus tollat perfectam libertatem, qualem in matrimonio (sicut & in Professione) omnes requirunt. Et omninò vera est hæc sententia per accidens, quando scilicet cum imperio Patris, Tutoris, Prælati &c. conjunctæ sunt minæ, quas illæ executurus poterat, sævitia, & mala tractatio, aut quando timetur gravis, & diuturna indignatio patris, aut alterius personæ, à qua multùm dependet fortuna filiæ: & generatim, quandocunque præter metum reverentiæ timetur aliquod aliud grave malum, vel incommodum, & quia reverà plerumque aliquod tale malum timetur, ideoque sæpè potest in praxi locum habere dicta sententia.

II. *Injustus incussus.*

U T metus etiam gravis dirimat matrimonium, requiritur, ut sit *injustus, seu injustè incussus*, scilicet à tali, qui haber nullam potestatem incutiendi cum juxta *cit. cap. consultation. & c. cùm locum de Sponsal.* 18

Secus est, si metus justè incuteretur, v. g. à judice præcipiente stupratori virginis, ut eam ducat sub gravi pœna excommunicationis, capitis, &c. *c. ex litteris 2. de Sponsal.* aut etiam ab homine privato, v. g. parente virginis minitante stupratori accusationem, & pœnas debitas pro delicto procuraturum via justitiæ, nisi eam ducat: matrimonium eo metu tanquam justè incusso extortum erit validum, juxta communem DD. cum Sanch. *lib. 4. disp. 8.* Coninch. *disp. 28. dub. 1.* Laym. cit. alii passim, & optimè Dicast. *hic disput. 6. dub. 5.* rectè hinc inferens, valere matrimonium primò quando tibi justè damnato capitis, &c. dicitur: aut morere, aut contrahe cum filia carnificis. Secundò: quando tibi in carcere in causa sanguinis detento dicit custos: dimittam te, si duxeris meam filiam. Tertiò quando medicus tibi desperato dicit: aut duc meam filiam, aut non medebor tibi. Quartò, simile est, si puellæ in aquis periclitanti, & tuam opem imploranti neges succurrere, nisi tibi nubat, idemque in similibus: quia in his, & similibus nullus metus injustè incutitur, sed ad summum negatur aliquid, alioquin ex charitate debitum. Contrà verò certè invalidum esset matrimonium, si judex, vel parentes minentur tibi pœnam, vel accusationem alterius antecedentis criminis, v. g. furti, adulterii, homicidii, &c. nisi talem ducas, metus enim erit injustè incussus: et si enim illi habeant jus te sic accusandi, vel puniendi, non tamen habent jus, te sic cogendi ad matrimonium. Communis apud citatos, etsi aliqui non improbabiliter oppositum teneant. Certissimè autem invalidum erit matrimonium, si parentes stupratori filiæ verbera, vel mortem minentur propria auctoritate inferendam, nisi quàm primùm in matrimonium consentiat; nisi fortè eo metu posito postea liberè consentiat.

III. *Ad extorquendum ipsum Matrimonium.*

T Andem, ut metus irritet matrimonium, requiritur, ut sit per se directè incussus ad extorquendum ipsum matrimonii consensum, ut hactenùs semper supponimus. Secus esset, si metus esset vel ab intrinseco, ut si quis in periculo mortis vellet ducere suam concubinam, aut damnatus ad mortem spontè offerat ducere filiam judicis, vel carnificis, &c. ad conciliandum ejus animum, vel in sui liberationem: vel ab extrinseco quidem incussus, at non ad matrimonium, sed ad alium finem, ut si quis injustè incarceratus, aut quamvis aliam vim, vel injuriam passus, aut in stupro deprehensus à patre virginis, permittente jure civili, occidendus, spontè eligat matrimonium tanquam medium ad sui liberationem, &c. valida erunt matrimonia; quia ille metus etsi injustè incussus non est per se causa matrimonii, sed merè per accidens, & occasio tantùm, quatenùs occasione talis metus ad se liberandum ipsemet tale remedium eligit, quod jura ipsa haud adimere debuerunt, ut omnes observant. 19

At quid si omnibus diligenter consideratis, dubium sit, utrùm metus injustè incussus ad extorquendum matrimonium gravis censendus sit nec ne: adeoque an matrimonium irritum sit, an verò validum, quid præsumendum? Acriter disputant DD. Censeo cum Layman *cit. n. 4* præsumendum pro valore matrimonii, quamvis enim magnoperè curandum sit, ut matrimonium in perpetua conjunctione consistens libera volunrate contrahatur, & ideò sponsalia, si quocunque etiam leviore metu injustè incusso celebrata sint, facilè dissolvi possunt, ut *sect. seq.* videbimus, postquam tamen matrimonium semel contractum est, potius ut validum, quàm ut invalidum judicandum; cùm matrimonii causa sit favorabilis, idque partim propter reverentiam Sacramenti, partim quia reipublicæ, & prolis interest, ut matrimonium non solvatur, nisi infirmitas, vel nullitas appareat. Accedit, quòd postquam contractus celebratus est, præsumptio stet pro ejus valore, nisi contrarium ostendatur, ut rectè pro Sanchez *lib. 7. disp. 37. num. 14.* Et hactenùs quoad valorem matrimonii meticulosi, ad cujus nullitatem omnium consensu perindè est sive metus injustus incutiatur ab ipso altero contrahente, ut si stricto ense mortem minetis puellæ, nisi statim tibi nubat, sive à quocunque alio v. g. contrahentis patre, domino, judice, &c. prout in hactenùs dictis advertere debuisti. Jam quoad licitum difficiliùs videndum. 20

§. IV.

§. IV. *Qualiter peccent ex metu contrahentes matrimonium?*

ILlum, qui alteri talem metum injustum incutit ad extorquendum matrimonii consensum, peccare mortaliter contra justitiam, lædendo scilicet alterius libertatem in re gravissima, nimis clarum est. Insuper etiam ex tali metu injustè incusso contrahentem matrimonium peccare gravitet videtur sequi ex communi sententia: neque omnem scienter contrahentem cum impedimento dirimente peccare mortaliter sacrilegio, annullando Sacramentum, de quo *cap. seq.* cùm de peccatis conjugum. At in proposito specialiter mitiores sententias secutus breviter sic resolves.

21 I. Si ex tali metu contrahens verbotenùs solùm fingat se consentire reipsa non consentiens, peccat solo veniali mendacii peccato, non sacrilegio quasi annullans Sacramentum; quia nihil ponit, cui ex institutione Christi annexa sit ratio Sacramenti, sicut ponit, & sacrilegè peccat, qui sine intentione fictè baptizaret infantem, ut consideranti patet. Verùm adverte, tunc matrimonium esse irritum ipso jure naturæ, non propriè ratione metus, sed ratione fictionis, seu omnimodis defectu consensus; in matrimonio autem ex metu contracto verè adest aliquis consensus, & vera voluntas accipiendi alterum in maritum; dicitur tamen non adesse, quia adest consensus solùm imperfectus, & involuntarius secundùm quid cum admixtione dissensus, ac involuntarii; vult enim contrahere metu compellente; at omninò nollet, si aliter metum, & malum formidatum evadere posset.

22 II. Si ex metu contrahens solùm consentit in matrimonium ipsum animo consummandi, aut exercendi actus carnales, probabilissimè ne venialiter quidem peccat, saltem posito, quòd metus solo jure Ecclesiastico dirimat matrimonium. Ita cum aliis Sanch. *l. 4. disp. 16.* Perez *disp. 22. sect. 5.* eosque secutus Gobat *num. 246.* Ratio est: quia ex una parte præcepta Ecclesiæ non obligant cum tanto rigore, & quod in favorem metum passi institutum est, non debet cedere in ejus gravamen: Ex altera autem parte talis non irritat Sacramentum; quia adhuc non facit id, cui ex Christi institutione annexa est ratio Sacramenti; hæc enim ratio Sacramenti competit solùm contractui legitimo, & valido, qualis ex Decreto Ecclesiæ non est contractus ex metu. Jam vides, aliud esse de Sacerdote certè mortaliter, & sacrilegè peccante, si ob metum mortis, v. gr. conferat absolutionem scienter homini indisposito; talis enim verè profert verba propria formæ Sacramentalis à Christo instituta super indebitam materiam. At, nonne consentiens in matrimonium dat alteri potestatem sui corporis? sed per matrimonium invalidum non potest dari potestas corporis; hoc enim esset consentire in copulam fornicariam: ergo peccat mortaliter. *Resp.* Distinguendo: dat potestatem licitè, sed non validè; quia alter nequit ob nullitatem matrimonii hac potestate uti, eo modo, quo viator latroni fortè mortem minitanti dat pecuniam licitè, sed non validè; quia defectu juris non potest eam latro retinere.

23 III. Qui ex metu gravi init matrimonium, sciens tale matrimonium esse nullum cum intentione illud consummandi, seu exercendi actus permissos veris conjugibus, peccat mortaliter. Expressè *c. Inquisitioni 44. de Sent. Excom.* Ratio nimis clara est: quia habet intentionem exercendi actus fornicarios, eùm durante illo metu non possit consistere verum matrimonium, sed maneant merè soluti, quare potiùs debet mori, quàm præstare tale consensum. Quid ergo aget talis puella, v. g. tali metu coacta ad nubendum à patre, judice? &c. *Resp.* Vel consentiat sponte, ita ut metus non sit ampliùs proxima causa, sed tantùm occasio consensus: vel consentiat in matrimonium, non verò in copulam, juxta dicta *num. 11.* vel tandem potiùs subeat mortem, quàm præstet talem consensum, quippè fornicarium, & intrinsecè malum.

24 IV. A fortiori ergo qui, vel quæ ex tali metu contraxit matrimonium, sciens esse invalidum, peccat mortaliter consummando, vel exercendo actus carnales, cùm sint veri actus fornicarii, nisi, posito metu, matrimonium ratificet novo consensu, vel expresso, vel tacito, scilicet affectu maritali admittendo copulam, seu commercium carnale. *Omnes.* Et licèt conjux talis habeat commercium tale carnale cum putatitio marito, non tamen hinc mox sequitur, matrimonium ratificari, & validari per tale commercium ut omnes observant. Ratio est: quia in primis fieri potest, ut etiam ex solo metu pareat petenti tale commercium: aut pareat ex errore, quòd putet valere matrimonium: aut denique consentiat in copulam ex mera libidine cogitans expressè non manere in tali conjugio, quibus casibus sanè copula non ratificat, seu efficit matrimonium ex irrito ratum; neque enim potest ex irrito ratum fieri, nisi per consensum liberum. Quòd si verò copula habeatur ex sincero affectu maritali, tunc hoc ipso consentitur, vel consensum fuit in id conjugium; nec enim potest adesse affectus vere conjugalis sine tali consensu, qui scilicet tunc primùm eliciatur, vel elicitus sit anteà, saltem in ipsamet præparatione ad copulam carnalem, ut benè explicat Dicastil. *disp. 2. dub. 14.* Denique expressè decisum est *c. Ad id quod 21. De Spons. & Matrimon.* Si aliqua puella annum unum cum dimidio vixit in tali coacto conjugio cohabitans quietè marito, est tam firma præsumptio, quòd affectu maritali cohabitaverit, ut etiamsi possit clarè probare, se ex metu contraxisse, non tamen admittantur ejus probationes; quia scilicet, si non placuisset illud matrimonium, aufugisset intra tantum temporis puella nondum trecennis. De hoc satis.

Sed jam restat difficilior quæstio omninò practica: Quid 25
si quis, vel quæ ex tali metu injustè incusso, eoque ipso jam nulliter, contrahat matrimonium, insuper irretitus alio impedimento dirimente eoque aut juris Ecclesiastici v. g. affinitate occulta: aut juris Divini v.g. ligamine alterius matrimonii occulti? Matrimonium sic contractum fore dupliciter nullum, tu te vides. Quoad peccatum dictis conformiter sic resolves: 1. Si fictè absque ullo interno consensu contraxit, peccavit solo veniali mendacii peccato. 2. Si sic contraxit animo utendi conjugio, peccavit mortaliter. 3. Si absque tali animo contracto consentiens solùm inefficaciter in ipsum matrimonium, siquidem impedimentum aliud sit juris Ecclesiastici, ut dicta affinitas, ne venialiter quidem peccavit ob eandem semper rationem, quæ suprà data est; nam duo impedimenta non operantur plus, quàm unum in ordine ad peccatum: etsi difficiliorem reddant dispensationem. 4. At verò; si aliud impedimentum præter metum dirimens esset juris Divini, seu naturalis: ut dictum ligamen alterius matrimonii, tunc te peccare mortaliter cum pluribus docent Perez *disp. 22. sect. 5.* Gasp. Hurtado *disp. 12. difficult. 4.* quia ajunt, tunc contrahere est intrinsecè malum, quippè contra jus naturæ prohibentis tale matrimonium. Contrà tamen etiam tunc ne venialiter quidem peccare cum aliis docent Sanch. *l. 7. disp. 5.* Coninch. *disp. 30. num. 19.* Castro-Palao *disp. 2. de sponsal. dub. 11.* & probabiliorem judicat Tambur. *hic tr. 1. c. 17. §. 2. n. 5.* Ratio est: quia ex una parte etiam hic matrimonium non fit, neque ponitur id, cui annexa est ratio Sacramenti, adeóque abest sacrilegium; Ex altera autem parte consensus ille inefficax in matrimonium ex ipso illo gravi metu sufficienter liberatur à peccato.

Urgebis cum Hurtado: attentare id facere, quod jure naturæ prohibitum est (v. gr. homicidium innocentis) est intrinsecè malum; sed matrimonium tale est jure naturæ prohibitum, ut supponimus; ergo illud attentare est intrinsecè malum: ergo excusari nunquam potest, nec ex gravissimo quidem mortis metu. *Resp.* Distinguendo majorem: attentare id facere, quod jure naturæ prohibitum est, efficaciter cum animo volendi illud facere verè, est intrinsecè malum, concedo majorem: attentare illud solùm inefficaciter, & cum animo illud nolendi facere, imò cum certitudine, quòd non faciet, est intrinsecè malum semper, nego majorem; neque enim condemnabis eum peccati, qui metu mortis suæ adactus sic inefficaciter attentaret, vel potiùs fingeret occidere innocentem v.g. jaciendo contra illum sagittam, sciens certò, nullum illi se damnum illaturum; quia ergo meticulosè contrahens cum tali impedimento facit pro certo, se nullum celebraturum matrimonium, illa non erit vera attentatio matrimonii, adeóque erit actio digna, quæ à metu gravi excusari possit à peccato. Cæterùm si scieris te nullum posse contrahere matrimonium, adhuc velles contra jus verè, & efficaciter contrahere, tunc non est mirum, si pecces mortaliter, cujuscunque juris sit impedimentum Divini, vel Ecclesiastici: hoc enim esset, nolle obedire Ecclesiæ, animum fornicandi habere. Tandem, quid si prædictus impeditus jure naturæ putaret se verè contrahere posse, & proptereà metu coactus contraheret? *Resp.* Hunc multò minùs peccaturum; quia bona fides, cùm inculpabilis sit, eum inculpabiliter ignorantem excusat, quamdiu durat, etiamsi contraheret animo consummandi, & reverà consummet; ea tamen bona fide ablata, ipsum se gerere non posse ut conjugem, nimis clarum est. Sed de hoc plura *c. 2. de peccatis conjugum.*

§. IV. RAPTUS.

RAptus generatim, ut peccatum speciale luxuriæ contra sextum Præceptum definitur: *abductio violenta feminæ cujusdam de loco ad locum causa libidinis exercendæ, vel etiam matrimonii contrahendi.* Hoc crimen jure civili 26 morte

morte punitur, si rapta fœmina honesta fuerit. Conc. autem Trid. *Sess. 24. cap. 6. De Refor. Matrim.* sic habet: *Decernit Sacra Synodus inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quòd si rapta à raptore separata, & in loco tuto, ac libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat. Et nihilominùs raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium, aut favorem præbentes sint ipso jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces: Et, si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.* Hæc Conc. Trid. Nota obiter: præter impedimentum dirimens, & excommunicationem latæ sententiæ, reliquas pœnas non incurrit, nisi post sententiam judicis, ut ultimis verbis etiam Concilium innuit. Videndum nunc, qualis raptus inducat hoc impedimentum dirimens, de quo solo nobis sermo.

27 *Regula:* Raptus propriè dictus, & impedimentum jure novo dirimens matrimonium, *est violenta abductio puellæ ex potestate parentum, vel quasi parentum* (tutoris, curatoris, mariti, fratris, &c.) *ad alium locum matrimonii contrahendi causa,* adeòque tres requirit conditiones: quarum una deficiente, non erit impedimentum dirimens.

I. Requiritur *violentia* aliqua adhibita; quòd si enim insciis parentibus, vel tutoribus puella volens, vel consentiens abducatur, ita ut neque puellæ ipsi, neque parentibus vis inferatur, licèt his adhuc injuria fiat, non erit raptus; quia raptus, sicut & rapina, violentiam continet, ut ex communi notat Navar. *l. 5. Consil. 3. n. 1. De raptor.* Sanch. *l. 7. disp. 12. n. 36.* Layman *p. 3. c. 13. n. 2.* Quin si post tractatum de matrimonio legitimè contrahendo, vel sponsalia jam contracta sponsa jam consentiens, de domo patris, vel tutoris, etsi inviti, & reclamantis, abducatur, non esse raptum, nec matrimonium impedire, respondit *Lucius 3. c. Cùm causam de rapt.*

At, quid si sponsa pœnitens tunc invita per violentiam abducatur? Adhuc esse raptum matrimonium dirimentem affirmat Sanchez *disp. 13. n. 15.* alii complures. Consentio cum Gobat *cas. 19. n. 554.* Si sponsa habeat justam causam resiliendi. Negant vero Henriquez, Rodriquez, Lessius, Barbosa, alii cum Tambur. *l. 7. in Decalog. c. 6. §. 2. n. 15.* eò quòd non sit abductio strictè injuriosa, eam sibi accipere, quæ sibi legitimè promissa est. Etiam consentio, si sponsa non habet justam causam resiliendi.

28 II. Requiritur violenta abductio per violentiam illatam ipsi puellæ, quòd si enim puella spontè, & libere consentiat ad abeundum, & nubendum, & violentia solùm inferatur ipsi parenti, vel tutori, &c. etsi adhuc dicatur raptus in jure *c. de Raptor 30. qu. 1.* & esse adhuc impedimentum affirment communis DD. *Navar. Henriq. Rodriq. Sà,* alii cum Laym. *cit. n. 5.* Probabilius tamen negant *Sanch. cit. num. 3. Coninch. disp. 41. n. 48. Perez disp. 38. sect. 4. Escob.* alii cum Gobat *nu. 547.* nec improbat Layman. Ratio optima est: quia præterquam quòd odiosa restringenda sunt, Decretum Tridentini non attendit, nisi libertatem matrimonii: at hæc nullo modo læditur, quando puella liberrimè consentit, esto declament parentes etiam violentiam passi; neque enim libertas matrimonii in filia, quam Concilium urget, ullo modo dependet à voluntate parentum.

29 III. Requiritur violenta abductio puellæ ad contrahendum matrimonium; nam si violenter abducatur solùm ad libidinem exercendam sine ordine ad matrimonium, etsi adhuc raptus sit quoad culpam, non tamen esse raptum propriè dictum, & impedimentum matrimonii, contra Bonacin. & plures alios, rectiùs docent Sanchez *cit. disp. 13.* aliique permulti cum Tambur. *cit. n. 11.* & Gobat *suprà.* Ratio est: quia Concilium eo Decreto nihil intendit nisi libertati matrimonii providere; ergo agit de solo raptu, & violenta abductione puellæ ad contrahendum matrimonium.

30 De puellæ, vel feminæ violento raptu semper sermo est. Quid si ergo fœmina virum rapiat matrimonii causa? habebitne locum Decretum Conc. Trident. & matrimonium dirimet? Affirmant quidem nonnulli: rectè autem negant Dicast. & Escob. apud Gobat *n. 543.* & noster Herincx. Ratio est: quia Concilium loquitur expressè de solis raptoribus, nihil de raptricibus, nec solent leges statui de casibus rarissimis; est autem rarissimum, quòd mulier per se, aut per alios rapiat virum per vim ad matrimonium contrahendum, etsi sæpè rapiant ad libidinem. Vide Diana *p. 10. tr. 16. res. 84.* pro utraque parte referentem.

31 IV. Quoad impedimentum hoc incurrendum, vel in quas pœnas raptores, perinde est, si quis per se ipsum, sive per alium de suo jussu, vel consensu rapiat feminam matrimonii causa; quin alter executor excommunicationem, aliasque pœnas & ipse incurret tanquam auxiliator, & fautor sceleris; non item contrahet impedimentum dirimens respectu illius fœminæ, sed validè poterit inire matrimonium cum eadem, quia nullitas matrimonii solùm infertur contra rapientem pro se, non contra rapientem pro alio. Quare si quis, te omninò ignorante, vel nullo modo consentiente, pro te rapiat fœminam, neque tu, neque ille alter impedimentum, aliasque pœnas incurret: non tu; quia non es raptor: non alter; quia non rapuit pro suo matrimonio, de quo casu solo loquitur Concilium Tridentinum: hucusque Decretum, quod cùm sit odiosum, & pœnale, non est extendendum ultra verba; unde tam tu, quàm alter, qui rapuit, poterit validè contrahere matrimonium cum eadem muliere rapta, etsi non separata. Ita cum aliis Sanch. *disp. 13. n. 2.* Tambur. *l. 7. Decal. c. 6. §. 2. n. 16.*

§. V. CLANDESTINITAS.

Matrimonium clandestinum, id est, inter solum, & solam mutuo consensu de præsenti contractum, sine Parocho, & testibus, olim jure antiquo quidem validum erat, sed illicitum, & severissimè prohibitum multis sacris Canonibus relatis apud *Sanchez, Layman,* & alios. Modò verò novo jure Concilii Trident. omninò annullatum est, & clandestinus ejusmodi consensus pro impedimento dirimente declaratus; sic enim habet Concilium *Sess. 24. cap. 1. De Reformat. Matrim. Qui aliter, quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit, & hujusmodi contractus omninò irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti Decreto irritos facit, & annullat.* Ratio est: quia licèt spectato jure naturali, & divino per se, nec invalidum, nec illicitum sit matrimonium clandestinum: tamen per accidens propter innumera incommoda, plurima scandala, & occasiones peccandi, Ecclesia, cujus juri matrimonia ratione Sacramenti annexi subdita sunt, ad publicam utilitatem animarum potuit ejusmodi clandestina matrimonia infirmare, & fideles inhabiles reddere, qui sic clam contrahere attentant; quemadmodùm & respublica civiles contractus quosdam, vel simpliciter, ut pupillorum, vel certa solemnitate destitutos ob justam, & publicam causam irritos reddit, & annullat, etiamsi aliàs jure naturali per se spectato irriti, & illiciti non essent, ut patuit alibi De Contract. & Ultima Voluntate *Tr. 6. Decal. c. 2. & 3.* 32

Decretum hoc Trident. clandestinas nuptias annullans, & Parochi, testiumque præsentiam requirens, solùm obligat in locis Catholicorum, ubi illud Concilium promulgatum, & receptum est, & non se extendit ad ea loca Catholicorum, & Hæreticorum, in quibus nunquam promulgatum, & receptum est, ut insinuat ipsum Concilium eodem *c. 1.* decernens, ut Decretum in unaquaque Parochia robur habere incipiat post triginta dies à die prima publicationis. 33

Quare Catholici validè matrimonia contrahunt in terris hæreticorum coram Prædicante, ubi illud Concilium nunquam promulgatum fuit: imò etiamsi in talibus locis illud Decretum promulgatum fuisset, modò tamen, expulsis Catholicis, non adsint proprii Pastores; cùm enim iis locis Decretum servari non possit, non est existimandum, libertatem validè contrahendi ibi fidelibus ablatam esse, ut sæpiùs jam respondit S. Congregatio Cardinalium Officii, apud RR. *Tamb. Gobat, Herincx,* & alios. 34

Insuper licèt in civitatibus Germaniæ cives Catholici permixti cum hæretici reverà Episcopo subditi sint, ut Augustæ, Ratisbonæ, &c. tamen putandum non est, Decretum se ad matrimonia facta ibi sine Parocho extendere, adeòque matrimonia hæreticorum ibi sine Parocho Catholico, sive coram ministro hæretico celebrata esse valida, quippè sciente, neque contradicente, eoque ipso tacitè consentiente Summo Pontifice, ne multa ibi incommoda oriantur, quòd filii eorum legitimè nati non essent, ideòque non capaces officiorum, vel sacrorum Ordinum, ut rectè docent DD. gravissimi Germani. Tanner. *tomo 4. disp. 8. q. 3. dub. 6.* Layman *tr. 10. p. 2. c. 4. n. 7.* Dicast. *disp. 13. de Matrimonio dub. 10. n. 84.* Bonagratia Habsensis apud Gobat *cas. 18. num. 460.* acriter quidem repugnantem, tandem tamen pro praxi consentientem. Hæc quoad necessitatem, jam quoad qualitates & requisita ejusmodi Parochi, & testium necessariò pluribus agendum *Sect. 3.* cùm de sacramenti matrimonii solemnitate. 35

Cæterùm quoad Sponsalia Concilium nihil innovavit, adeoque etiam clandestina inter solum, & solam facta valida manent, quamvis in foro externo ad fidem adhibendam testes adhibere consultum sit, ut validè laudabiliter in plerisque Germaniæ locis præter utriusque sponsi parentes, & 36

amicos

amicos adhibetur etiam Parochus ad majorem solemnitatem, & fidem. At, quid si sponsi in tali sponsalium contractu præ-
37 sente Parocho, & testibus utantur verbis de præsenti (prout reverà sæpè utuntur, & ipse semel præsens attonitus audivi) *accipio te in meam*: eritne jam matrimonium ratum, ut consummari liceat, cùm nihil desit requisitum ad matrimonium etiam novo jure Trident.? Resp. negativè Navarr.
38 *cap.* 12. *n.* 79. & Layman *cit. cap.* 4. *num.* 15. quia præsumi non debet, sponsos voluisse matrimonium contrahere cum peccato, nondum præmissis denunciationibus sub gravi obligatione requisitis, adeòque licèt utantur verbis de præsenti (quod tamen cavere præmonendi sunt à Parocho, vel peritis) præsumuntur tamen velle sponsalia contrahere more debito, & communi aliorum: licet, ponamus, sponsarum expressam intentionem fuisse, matrimonium ipsum contrahendi, contrahere tamen non potuerunt jure novo, si hanc voluntatem, & intentionem Parocho, & testibus præsentibus non significatunt, quippè qui non matrimonii, sed solùm sponsaliorum causa intersunt; quod si tandem & ipsis ea sponsorum intentio constiterit, dubium non est, matrimonium fore validum, cùm nihil ad valorem desit, certè tamen mortaliter illicitum, ideòque specialibus pœnis subjectum; nam si aliàs, servatis servandis, cum impedimento occulto dirimente contraxissent bona fide, & ipsi facilè obtinent dispensationem à Papa, & in certo casu ab Episcopo, & filii tali matrimonio occultè invalido suscepti legitimi censebuntur; at verò, si trinæ denuntiationes præviæ, aliæque solemnitates omissæ sunt, & ipsi posteà spe dispensationis privantur, & filii privilegio legitimationis carere debent, *cap. cùm inter. &c. Et tenore. Qui filii sint legitimi.*

CLASSIS II.

Impedimentorum.

LIBERTAS OBLIGATA ALTERI

Continet quatuor impedimenta:

Votum, Ordo, Ligamen, Honestas.

SUMMARIUM.

39 *Votum solemne castitatis*
40 *Dirimit matrimonium contrahendum,*
41 *Jure Ecclesiastico tantùm.*
42 *Ac eodem jure dissolvit matrimonium ratum tantùm.*
43 *Votum simplex castitatis non dirimit.*
44 *Ordo Subdiaconatus etiam dirimit matrimonium contrahendum (non tamen dissolvit ratum)*
45 *Jure Ecclesiastico tantùm, seu*
46 *Immediatè ex lege, & ordinatione Ecclesiæ.*
47 & 48 *Non ex voto ordini annexo.*
49 *Ligamen, seu vinculum Matrimonii cum conjuge adhuc vivente, dirimit matrimonium jure naturali, & divino cum quovis alio contrahendum.*
50 *Unde neuter conjux ad secundas nuptias transire potest, nisi habita notitia moraliter certa de morte alterius. Quanta notitia requiratur in foro externo,*
51 *Et quæ sufficiat in foro interno?*
52 *Corollaria.*
53 *Impedimentum publicæ honestatis quid, & quousque dirimat?*
54 *Oritur ex sponsalibus validis.*
55 *Inter sponsum, & consanguineas sponsæ, ac vicissim, in primo gradu, non ultra.*
56 *Estque perpetuum, nec cessat per mortem sponsæ.*
57 *Resolvuntur varia.*
58 *Oritur etiam ex matrimonio rato tantùm, nondum consummato usque ad quartum gradum inclusivè.*
59 *Etiam ex tali matrimonio invalido.*
60 *Secus, si sit invalidum ex defectu ipsius consensus.*

§. VI. VOTUM.

39 **V***Otum* solemne castitatis emissum in professione Religionis approbatæ dirimit matrimonium contrahendum jure Ecclesiastico tantùm, eodemque jure dissolvit matrimonium ratum nondùm consummatum. Certum apud omnes.

40 I. Dirimit matrimonium contrahendom. Certum de fide, definitum in variis Conciliis, Sanchez, Layman, alii,
& novissimè in Trid. Sess. 24. de sacram. Matr. Can. 9. *Si quis dixerit, clericos in sacris constitutos, vel Regulares solemniter castitatem professos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, anathema sit.* Idem habetur *cap. unico, De voto in 6.* docentque DD. Orthodoxi omnes, ac etiam Sancti Patres, & speciatim D. Hieronym. *l.* 2. *contra Jovinianum c.* 7. D. Aug. *in Psalm.* 38. *& Epistola* 6. *ad Theodorum Monachum*, ubi nuptias à monachis, & monialibus contractas incestuosas, & adulteras appellant. Quin & jure civili Jovinianus Imperator, *leg.* 5. *C. De Episcopis, & Clericis*, statuit, *si quis, non dicam rapere, sed attentare tantùm jungendi matrimonii causa, Sacratissimas Virgines ausus fuerit, capitali pœna puniatur.* Ratio datur: quia qui se totum tradit uni, non potest se trahere, & obligare alteri, atqui homo per votum solemne castitatis corpus tradit uni, scilicet Deo totum, Ecclesia Dei nomine solemniter acceptante: ergo non potest illud corpus tradere alteri in matrimonium, consequenter dirimit matrimonium contrahendum. Qua ratione quidam contendunt, hoc impedimentum dirimere jure naturali, vel divino. Sed dicimus:

II. Dirimit jure Ecclesiastico tantùm, non naturali, vel divino. Communis DD. cum Scot. *in* 4. *d.* 31 & 42. & latè probat Suarez *Tom.* 3. *de Religion. l.* 2. *cap.* 6. & 7. Sanchez *lib.* 7. *disp* 26. Pontius *lib.* 7. *cap.* 22. Perez *disput.* 26. Herincx *disp.* 6. *qu.* 5. *num.* 43. Ratio est: quia de jure Ecclesiastico constat abundè: jus autem naturale, vel divinum ex nullo capite ostendi potest: nam etiam votum solemne non dirimit jure naturali, vel divino 1. quatenùs votum est; nam votum simplex est ejusdem rationis, & æquè obligat apud Deum, ac votum solemne, ut docet Cœlestinus III. *cap.* 3. *Titul. Qui clerici, vel voventes, &c.* & tamen votum simplex non dirimit; ergo &c. 2. Non quatenùs solemne votum est; quia ipsa solemnitas voti est solùm juris Ecclesiastici, & introducta ab Ecclesia, juxta *cit. cap. unicum, De voto in 6.* & Bullam Gregorii XIII. infrà allegandam. Adde: vix aliter explicari commodè potest solemnitas ista, nisi per vim dirimendi matrimonium huic voto ab Ecclesia adjectam. 3. Non dirimit etiam in quantum est traditio facta Religioni, & hæc per solemnem professionem acceptatam acquirit dominium aliquod in Religiosum professum; quia dominium illud non repugnat, sed stat cum vinculo maritali quantum est de jure naturæ, ut patet in servo matrimonium contrahente, ac in ipsis conjugibus tunc post matrimonium consummatum mutuo consensu Religionem profitentibus manet indissolutum vinculum matrimonii, adeò ut facta dispensatione super voto, absque novo contractu matrimonio priori uti possiat, ut omnes fatentur: quòd si ergo vinculum matrimoniale stat cum professione posteriùs emissa, quidni etiam stet professio priùs emissa, cum vinculo matrimonii posteriùs contrahendi, quantum est de jure naturæ? ergo fatendum est, diremptionem esse solius juris Ecclesiastici. 41

III. Eodem jure Ecclesiastico tantùm votum solemne dissolvit matrimonium ratum tantùm, etiam quoad vinculum, ita ut altero conjugum legitimè professo, alter vincolo solutus ad vota alia transire possit, de hoc Sess. 3. Cùm de matrimonii indissolubilitate. 42

IV. Votum simplex castitatis etiam perpetuæ non dirimit, quia per illud tantùm promittitur Deo corpus, & non actu traditur, sicut in voto solemni. Excipitur communiter unicus casus: si uxor in sæculo manens, continentiam vovens marito dedit licentiam Sacrum Ordinem suscipiendi, eo defuncto, nè validè quidem ad secunda vota, seu nuptias transire potest, uti ex *C. quia sunt dist.* 28. docent *Sanchez l.* 7. *de matrimon. disp.* 40. quem vide. Item ex speciali constitutione Pontificia Greg. XIII. in Bulla incipiente: *Ascendente Domino*, vota simplicia biennii in Societate JESU matrimonia contrahenda dirimunt; de quo viderint ipsi. 43

§. VII. ORDO.

O*Rdo sacer Subdiaconatus*, &c. dirimit matrimonium contrahendum (non item dissolvit matrimonium ratum) jure Ecclesiastico tantùm, & immediatè; & non, certè non semper, ex voto annexo sacro Ordini, in communi sententia, Explico: 34

I. Dirimit matrimonium. Certùm de fide ex Concilio Trident. suprà allegato *sess.* 24. *c.* 9. habetur variis sacris Canonibus, *cap. nullus Missam. cap. præter hoc dist.* 32. *& cap.* 2. *qui clerici, vel voventes, cap. unic. de voto in* 6. docetque communissima DD. cum D. Thoma, *Scot. in* 4. *d.* 37. ac latè probant Azor. Sanchez, Bellarm. alii Theologi, & Controversistæ.

Non autem dissolvere matrimonium ratum, habetur ex-

presse *Extravantiqua Joann.* XXII. si maritus ante matrimonii consummationem sacrum Ordinem suscipiat absque conjugis licentia, & non sicut sacris Canonibus definitum est, irregularem fieri, atque monendum, non tamen cogendum, ut Religionem profiteatur; si nolit uxori repetenti restituendum esse, ut matrimonium cum ea consummet, scilicet reddendo debitum, sed non exigendo, ut notat *Glossa* ibidem. Quod verò Ecclesia statuat per professionem Religionis matrimonium ratum dirimi, non item per susceptionem Ordinis sacri, ratio disparitatis datur; quia per professionem fit perfecta traditio sui ipsius, & reciproca obligatio cum Religione, adeòque velut alterum matrimonium spirituale, cui meritò carnale initum cedere debeat, qualis perfecta traditio nulla reperitur in susceptione sacri Ordinis. Ceterùm tam Religiosi, quàm Clerici in Sacris matrimonium contrahere præsumentes, atque etiam moniales nupturientes, vel nubere attentantes, incurrunt excommunicationem ipso facto; *Clementina unica, de consanguin. & affinitate*: incidunt in irregularitatem bigamię similitudinariæ, & post sententiam etiam privationem beneficiorum, *cap. decernimus dist.* 28.

45 II. Dirimit jure Ecclesiastico tantùm. Communissima DD. cum Scoto suprà; nam jus divinum nullum extat, neq; ostendi potest jus naturale; non enim dirimit matrimonium sacer Ordo ratione sui ipsius, ut patet in Græcis, certè alioquin iis etiam Catholicis, & cum Ecclesia Romana communionem habentibus, non permitteret usum uxorum. Neque dirimit jure naturæ ratione voti in communi sententia sacro Ordini annexi saltem implicitè, quia votum etiam solemne expressum professionis religiosæ jure naturæ, vel divino non dirimit matrimonium contrahendum, ut *§. præcedenti* ostensum; ergo multò minùs illud votum implicitum annexum sacro Ordini, sed utrumque sola lege Ecclesiastica. Sed quæstio nunc est: utrùm hac ipsa lege Ecclesiastica impedimentum sacri Ordinis sit immediatè ex lege, & ordinatione Ecclesiæ, an verò ex voto annexo sacro Ordini? Jam dixi.

46 III. Dirimit immediatè ex lege, & ordinatione Ecclesiæ. Est etiam communis DD. cum Scoto suprà: & apertissimè Concil. Trident. *cit. cap.* 9. anathemate percellens dicentem: *Clericos in sacris constitutos, aut Regulares solemniter professos posse licitè, & validè contrahere matrimonium, non obstante lege Ecclesiastica*, scilicet quoad Clericos: *vel voto*, scilicet quoad Religiosos professos; claro, & plenissimo sensu. Aut secundùm aliam interpretationem: Ecclesia ibi duo definit, nimirùm, Clericos in Sacris, & Religiosos professos non posse, nec licitè, nec validè matrimonium contrahere: & utrosque non validè; quia obstat lex Ecclesiastica: non licitè; quia in utrisque obstat votum, ita ut in utrisque impedimentum quidem dirimens sit ex lege, & ordinatione Ecclesiæ, obligatio verò castitatis integrè servandæ sit ex voto solemni à Religioso quidem professo semper explicitè; à Clerico autem sacrum Ordinem suscipiente saltem implicitè emisso. Hunc sensum, & sententiam alibi secutus sum. Quare sicut quis ob affinitatem, v. g. contractam cum alia, immediatè ex institutione Ecclesiæ fit inhabilis ad nuptias ob affinitatem prohibitas; sic etiam ob sacrum Ordinem seriò, & liberè susceptum ex eadem institutione Ecclesiæ immediatè quis fit inhabilis ad contrahendum matrimonium.

47 IV. Non ergo, certè non semper impedimentum hoc provenit ex voto; nam in primis illud votum solemne castitatis annexum sacro Ordini, tanquam nullo certo fundamento nixum, negant simpliciter, atque adeò ipsam totam obligationem servandæ castitatis sacris Ordinibus adjunctam non aliquo voto, sed præcise ex præcepto Ecclesiæ provenire probabilissimè docent cum Scot. cit. plures Juristæ, & Theologi, eosque secuti Aversa hic *q.* 1. *sect.* 7. & latè Herincx de sacro Ordine *disp.* 10. *qu.* 10. & probabile fatetur Gobat hic *cas.* 13. *n.* 272. Deinde si quis suscipiat sacrum Ordinem, volens quidem ordinari, at vel simpliciter nolens vovere, nec promittere, nec servare castitatem, vel nihil prorsus sciens de voto hoc, nec intendens ordinari, sicut alii, validè utique ordinatur, & impedimentum dirimens contrahit, imò & castitatem integram saltem extraneam servare tenetur; at certè nullum votum, nec explicitè, nec implicitè emittit. Quòd autem semper teneatur vovere castitatem, & satis gratis dicitur, & interim antequam voveat, ratione voti nondum habiti à matrimonio impediri non potest, nec interim contra votum peccare potest, cùm nondum sit emissum; sicut qui vovit Religionem ingredi, interim antequam ingrediatur contra castitatem delinquens, votum nondum emissum minimè violat: ergo non certò, nec semper hoc impedimentum oritur ex voto annexo sacro Ordini.

Consequenter nec certò Subdiaconus, vel Sacerdos solo interno actu, consensu, vel delectatione morosa venerea contra castitatem delinquens peccat peccato speciali contra virtutem Religionis; sicut peccat Religiosus voto solemni adstrictus; quia in communi sententia Ecclesia non potest præcipere, vel prohibere directè actum merè internum.

At tandem, quid si quis ex metu gravi injustè incusso (casu sanè non raró in filiis familias) suscipiat sacros Ordines, non quidem omninò fictè sine omni consensu, vel invitus (quo casu certè tam Ordo, quàm votum annexum, sicut & professio nulla esset) sed cum consensu illo meticuloso non sine multo admixto involuntario? Resp. 1. Clarum est tam professionem solemnem, quàm votum illud annexum Ordini sacro fore nullum, saltem jure Ecclesiastico, æquè ac matrimonium carnale. 2. Validus nihilominùs erit sacer Ordo; disparitas grandis est; quia votum, vel professio essentialiter consistit in actu voluntatis voventis, eoque simpliciter libero; Ordo verò est Sacramentum consistens in actu Ordinantis requirens solùm dispositionem in ordinato, adeòque sufficit quicumque voluntatis consensus, & qualibet etiam habitualis intentio. 3. In rigore loquendo, sic ordinatus ex metu adhuc contrahit impedimentum dirimens matrimonium; quia hoc impedimentum dirimens, ut dictum est, ex ordinatione Ecclesiæ immediatè est annexum ipsi Ordini Sacro. Dico tamen *in rigore loquendo*; nam valdè probabile est, Ecclesiam conjunxisse hoc impedimentum dirimens Ordini suscepto modo ordinario: quare alibi ex communi DD. sensu dixi, talem per metum ordinatum, nec teneri voto, quod certissimum: & liberè absque dispensatione matrimonium inire posse, quod probabile omninò, & tutum est. 4. Eodem rigore, si infans ordinatus esset Diaconus, vel Sacerdos (validè, at non licitè ut alibi) factus adultus, etiam adstrictus esset impedimento, quia verè habet Ordinem sacrum: attamen id meritò limitavit; dum disposuit Ecclesia, ut adveniente usu rationis optio detur, ut si velint stare in sacro Ordine, stent, & deinceps excluso matrimonio obligabuntur ad castitatem; quia per illam electionem ipso facto subjiciunt se Ecclesiæ præcepto; imò in communi Sententia castitatem solemniter vovere censentur implicitè; Si verò stare nolint, ducant uxores, ut lubet, sed Sacerdotio, vel sacro Ordine non utantur.

Concludo casu heteroclito. Quidam ignarus Sacrorum Canonum suscepit Ordines Minores credens, jam & ipsis annexum esse votum castitatis, & impedimentum dirimens; priusquam tamen susciperet Subdiaconatum, duxit uxorem conscientia graviter obmurmurante: posteà dubitavit, an validè matrimonium inierit, nec ne? Certè non reputabitur inter stultos; nam matrimonium tale invalidum censent magni Canonistæ, *Joa. Andreas*, *Ancharanus*, *Butrius*, *Imola*, &c. Sed Respond. Peccasse quidem mortaliter ob conscientiam erroneam de gravi peccato; at matrimonium sine dubio fuisse validum, eoque licitè uti posse deposita conscientia erronea; quia nemo potest emittere votum, quod privata authoritate, vel errore possit dirimere matrimonium. Ita communis DD. cum Sanchez *l.* 7. *disputat.* 31. *num.* 5. Bonacin. Escob. Leander, alii, cum Gobar *cas.* 31. *in fine*. 48

§. VIII. *LIGAMEN.*

EST ipsum vinculum conjugum matrimoniale ortum ex matrimonio rato, vel consummato, utroque conjuge vivente indissolubile; ideoque impedimentum dirimens matrimonium cum quocumque alio, vel alia quacumque contrahendum alioquin verum adulterium futurum, ipso naturali, & divino jure prohibitum. Etsi enim olim polygamia Judæis ex speciali privilegio permissa fuerit à Deo, modò tamen Christianis interdicta est, tum jure divino, ut *Matth.* 19. & *Marci* 10. ubi expressè Mœchiæ, vel adulterii damnat Christus relinquentes priorem maritum, vel uxorem, & alteri nubentes; multò magis ergo priori conjuge retenta, aliam superducentes. Tum etiam jure Ecclesiastico, præsertim Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 2. *Si quis dixerit, licere Christianis habere simul plures uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit.* De hoc latè Scholastici, & Controversistæ, quos consulere potes. Nobis pro praxi, eaque difficillima, & non rara, solùm videndum: quanta certitudo requiratur de conjugis absentis morte, ut alteri ad alias nuptias transire liceat, ac permitti possit à Judice, Parocho, vel Confessario. 49

Regula certissima; Neutri conjugum licet, vel permitti potest quavis authoritate ad secundas nuptias transire, nisi habita notitia moraliter certa de morte alterius. Ita expressè Clemens III. *cap. In Præsentia. De Sponsalib. & matrimon.* hoc textu. *In Præsentia nostra quæsivisti: Quid agendum* 50

dum sit de mulieribus, quæ viros suos causa captivitatis, vel peregrinationis absentis ultra septennium præstolata fuerunt, nec certificari possunt de vita, vel morte ipsorum, licèt super hoc solicitudinem adhibuerint diligentem, & pro juvenili ætate, seu fragilitate carnis nequeunt continere petentes aliis matrimonio copulari. Consultationi ergo tuæ taliter respondemus: Quod quantocumq; annorum numero remaneant viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare, nec authoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. Hæc Clemens. Similiter Lucius III. Papa *c. Dominus*, *de secundis nuptiis*, decernit, ut nullus amodò ad secundas nuptias migrare præsumat *quoad constet*, quòd ab hac vita migraverit uxor ejus.

Qua nimirùm Constitutione Pontificia correctum est jus civile *L. uxores, ff. de divort.* statuens: ut mulier, quæ de viri vita quinque annis nihil audivit, & verè dubitat, possit post quintum annum alteri nubere. Et si quæ aliæ leges post certum annorum numerum id permittant, & vulgaris persuasio fuit, ut post septem annos conjux, si nihil de altero conjuge audivit, possit ad alias nuptias convolare. Et ratio urgens est; quia quantocumque tempore certò non constat de morte conjugis, manet dubium: at in eo dubio possidet certa lex matrimonii, quæ servanda est; quia, *in dubio factum non præsumitur, sed demonstrari debet*. Audisti? *Donec certum nuntium recipiant*. Ubi intellige: *nuntium* non masculinum, quasi unus nuntius etiam de visu testans, referensque de obitu conjugis absentis sufficiat, ut plures voluerunt apud Sanchez meritò reprobantem; sed *nuntium* in neutro genere, id est, certam annunciationem, seu informationem, vulgò *gewissen Bericht*, ut ipse significat Lucius Papa, *quoad constet*; hoc enim verbum importat; ut constet per instrumenta, per testes plures de visu, aut per sententiam Judicis, seu authenticam Magistratus testificationem, sic ut omne morale dubium excludat; Mascardus *de probation. concl. 75. n. 31.* & hanc moralem certitudinem necessariò exigit Judex Ecclesiasticus in foro externo, ut ad secundas nuptias transire permittat. Verùm quia in foro conscientiæ plerumque mitiùs agitur, ac tanta certitudo, tam certum *nuntium, & constat*, sæpè haberi non potest, videamus breviter; quid in particulari sufficere possit?

51 I. Si Parochus, seu Rector Parochiæ testificetur de morte talis, vel exhibeatur ejus authentica fides, sufficienter probabitur mors conjugis; quia, hæc est probatio probabilis officialis, seu per publicum instrumentum exhibita, quæ fidem moraliter certam facit.

II. Unus privatus testis etiam de visu, seu occultus per se non sufficit; quia unus tanti negotii rem certam non reddit, & experientia docuit, etiam his temporibus persæpè fefellisse. Ex communi *Tamb.* ibidem. Sufficit autem. 1. Unus testis de visu omni acceptione major. Secundùm omnes. 2. Vir bonæ fidei, qui juratus deponit de morte conjugis. Abbas *in cit. cap. in præsentia n. 6.* 3. Item vir bonæ fidei, qui sciat rationem reddere certæ suæ scientiæ, vel causæ mortis, ut si in bello conflixerit, tali, vel tali morbo correptus obierit, aliave signa evidentia, testimonia, Instrumenta proferat. Communis. 4. Si cum uno teste de visu aliæ similes conjecturæ, seu adminicula conjungantur, maximè, si per locorum distantiam major probatio speranda non sit. Ex communi Sanchez *l. 2. disp. 38. n. 2.*

III. Multò minùs sufficit unus, vel plures testes de auditu tantùm, seu fama communis de morte talis conjugis; id enim nullo modo rem certam reddit; quòd si tamen rursùs fama conjuncta sit cum aliis non levis momenti indiciis, vel conjecturis, testimoniis, vel præsumptionibus, quæ licèt singula seorsim non sufficiant, omnia tamen simul juncta moralem certitudinem causant; uti, quia viri graves, maximè de magistratu loci, id asserunt; testis bonæ fidei ocularus est; vir senex est; in acie conflixit; tempore pestis ægrotavit, quæ omnia simul juncta moralem certitudinem, ac probabilem præsumptionem constituunt, uti plurimis citatis docent Navar. *c. 22. num. 53.* Sanchez *l. 2. disp. 46. q. 2.* Layman *tract. 10. par. 3. cap. 3. num. 1.* Tambur. *cit. num. 10.* ubi maximè valet prudentis judicium, adeòque in foro externo judicis arbitrio relinquuntur; in foro verò conscientiæ planè sufficere possunt.

IV. Multò minùs adhuc sufficit sola quantumvis diuturna conjugis absentia, ut constat ex S. Textu citat. lege Sanch. *cit. num. 2.* attamen si post longum tempus, etsi nec testis, nec fama adsit de morte conjugis, adsunt autem alia magna indicia, & conjecturæ rationabiles, probabilem, etsi non omninò certam præsumptionem causantes de morte conjugis, an non pro foro conscientiæ sufficere possit? audi non me, sed Germanum Layman *cit. l. 3. num. 2.* ubi narrato casu (quidam in amentiam, ac furorem actus aliquoties, sibi necem inferre tentavit, posteà vinculis constrictus fuit, ex quibus denique erupit, quò autem devenerit, licèt diligenter quæsitus, nulla ratione sciri potest, atque ab eo tempore octo, vel decem anni intercesserunt) ita concludit: *Valdè probabilis est sententia Rosellæ, S. Antonini, Sylvestri, Chiliarchi, quod mulier in tali casu non peccaret, si nemine se opponente ad secundas nuptias transiret. Quamobrem confessarius in conscientiæ foro id ipsi permittere, & Judex in foro externo, si post celebratas nuptias causam intelligeret, neque mulierem punire, neque à secundo viro separare deberet, donec cognitum esset priorem maritum adhuc vivere: idque apertè sumitur ex cap. Cùm per bellicam. 34. quæst. 1. Si verò de carnali conjugio sit agendum, tamdiù alterutrum conjugum expectet, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumitur; Atqui in proposito omninò verisimiliter præsumitur. Et ratio est; quia in rebus moralibus, in quibus plerumque certitudo haberi non potest, homini ad actiones suas instituendas sufficere debet probabilissima, licèt non omninò certa præsumptio.* Hactenùs Layman.

Accipe adhuc unum, & alterum. Titius maritus in locum valdè remotum obivit; unus unicus testatur, esse illum ibi mortuum, affertque sui dicti argumenta verissima, nec facilè possunt aliæ probationes mortis haberi. In hoc casu potest uxor aliter nubere, sic reflexè Sanchez *l. 5. disp. 46. n. 5.* Item Cajus in longinquum locum profectus, Sempronius prælium ingressus, Titius jam senex, non ampliùs comparent, & fama est obiisse, & ei habetur sufficiens notitia de morte singulorum. Ita ex Navarr. Sylvestro, Valent. Tanner. *hic disp. 8. q. 4. dub. 6. nu. 106.* quos vide. Simili ergo casu occurrente confessarius non consultus quidem prudenter dissimulando permitteret ex mente Laym. & aliorum DD nominatorum; at verò interrogatus vix positivè suadere poterit, multò minus Parochus matrimonio assiturus; post factum autem tutè dissimulandum erit.

52 Corollarium: quicumque ergo absque omni ejusmodi morali certitudine, ac probabilissima saltem præsumptione, temerè, ac verè propriè dubius de morte prioris conjugis matrimonium aliud contraheret, (quamvis si reverà prior conjux jam sit mortuus, matrimonium valeret, ut contra Pontium, & nostrum Marchant. benè probat Barbosa cit. *c. Dominus*; cùm nihil planè juris tunc, vel jus ullum matrimonium irritet) omnium tamen consensu matrimonium, sic dubiè contrahens peccat mortaliter, & ex parte sua ab usu matrimonii petendo abstinere debet, donec de morte conjugis satis constet, uti latè probat Lucius Papa cit. *cap. Dominus. Nullus amodò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec constet, quòd ab hac vita migravit uxor ejus: si verò aliquis, vel aliqua id hactenùs non observavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimet dubitandum, ei, qui ipsi nupsit* (bona fide scilicet) *debitum non deneget postulanti, quod à se tamen noverit nullatenus exigendum. Quod si post hæc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur.* Et hinc

E contrà, habita quacunque morali certitudine, notitia, vel præsumptione de obitu absentis conjugis, etiam per sententiam judicis, matrimonioque novo quantumvis bona fide contracto; si tamen reverà adhuc vivit prior conjux, matrimonium secundum nullum est ex impedimento ligaminis; ideòque habita certa notitia de vita prioris conjugis, matrimonio secundo simpliciter abstinendum est, & si is fortè compareat, conjugem suam sibi revocare debet. Damnata nimis esset hic compensatio.

53 At quid, si deprehendatur tempore secundi matrimonii contracti quidem vixisse adhuc priorem conjugem, modò autem certò constat, è vivis excessisse? Resp. Adhuc deferendus est thorus; quia adhuc matrimonium secundum fuit invalidum, & juxta regulam juris: *Non firmatur tractu temporis, quod ab initio non subsistit*: nec tenebuntur ullo jure secundum matrimonium novo consensu validare, si tamen suscepta esset una, vel plures proles, omninò convenit, ut confirmetur illud matrimonium, nam hoc facit ad meliorem educationem prolis, & multas tricas evitandas, etsi non foret necesse ad legitimandam prolem; nam proles nata ex matrimonio bona fide putato legitimo ab utroque conjuge, in foro omni, legitima habetur.

At quid si è contrà de novo contrahens certò crederet, priorem conjugem adhuc vivere, reverà tamen jam vita functum? Dicam *sect. 3.* de consensu de præsenti nimirùm nullum esse matrimonium, si absolutè consentiant; cùm impossibilium etiam falsò creditorum, nulla fieri, aut esse possit voluntas efficax; validum autem foret, si contraxerunt conditionatè: si jam mortuus esset, si forte possumus, &c.

§. IX. PUBLICA HONESTAS.

54 IMpedimentum publicæ honestatis est propinquitas orta ex sponsalibus, vel matrimonio rato tantùm inter sponsum ex una parte, & consanguineas sponsæ ex altera parte, ac vicissim viceversa, &c. jure ecclesiastico dirimens matrimonium contrahendum cum iisdem consanguineis sponsi, vel sponsæ, de futuro in primo gradu tantùm; de præsenti verò in matrimonio ratu usque ad quartum gradum publicæ honestatis gratia; quòd nimirùm parum honestum videatur, ut ii, qui jam matrimonium inter se fide data desponderunt, & maximè de præsenti contraxerunt, deinceps cum alterius utriusq; consanguineis publicè contrahant, & commisceantur. Et dicitur etiam in jure, ac Trident. mox citando *Justitia publica honestatis*, quod scilicet videatur justum, & æquum, decentiæ, ac honestati publicæ congruum, ut inter se non copulentur matrimonio illi, quos impedimentum hoc publicæ honestatis arcet à matrimonio.

Impedimentum hoc dirimens introductum est jure Ecclesiastico, *c. Juvenis, c. sponsum de sponsal. & matrimonio, & c. 2. si quis uxorem c. si quis desponsaverit* 27. *q.* 2. & quidem jure antiquo extendebatur, usque ad quartum gradum, ut nimitùm irritum esset matrimonium contractum à sponso, seu viva, seu mortua, etsi nunquam carnaliter cognita sponsa, cum ejusdem filia, nepte, abnepte, &c. sorore, patruele, consanguinea, &c. item matre, avia, &c. & sic è contra sponsa cum consanguineis sponsi. Idque decernitur *cap. unice de sponsal. in 6.* sive sponsalia valida fuerint, sive invalida ea quacumque causa, præsertim ex defectu consensus. Verùm hoc nimis rigidum antiquum jus correctum est novo jure Concilii Tridentini *sess. 24. cap. 3. de Reformat. matrim.* ita statuente: *publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacunque ex causa valida non erunt, sacra Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerunt, primum gradum non excedant; quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest ejusmodi prohibitio, sine dispendio observari.* Hæc Concilium: loquens tamen de solis sponsalibus; nihil de matrimonio rato, ut patebit de utroque pauculis seorsim.

EX SPONSALIBUS.

55 I. EX solis ergo nunc sponsalibus validis, ac legitimis oritur hoc impedimentum publicæ honestatis, non item ex quacunque ratione invalidis, ut loquitur Concilium. Ergone etiam non ea sponsalibus fictis? Resp. Ita non oritur, ut contra Sanch. & alios probabilissimè docent Rebellus apud Gobat. *cas. 17. nu. 368.* approbantem; est enim etiam promissio ficta aliqua ratione invalida, quippè minimè obligans ex justitia, sed solùm ex virtute fidelitatis externæ, qua homo tenetur sua verba conformare factis. Vide dicta de promissione. Adde: hoc impedimentum etiam oriri ex solis sponsalibus absolutis, non item ex conditionatis de futuro, conditione nondùm impleta; sic enim nondùm sunt vera sponsalia; at quando conditione impleta transeunt in absoluta, jam primùm inducent hoc impedimentum, ut observant DD. communiter, & infrà etiam exemplum dabo.

56 II. Hoc impedimentum solùm oritur inter sponsum, & consanguineas sponsæ, ac vicissim, & in primo gradu, non ultrà, ut expressè Concilium. Ex. gr. Titius contraxit sponsalia valida cum Caja, ponitur solùm impedimentum dirimens, ut non possit matrimonium contrahere validum, seu vivente adhuc, seu mortua Caja, cum ejusdem Cajæ matre, sorore, filia, cum omnibus aliis potest; & viceversa, Caja non possit matrimonium contrahere cum patre, fratre, & filio Titii; bene tamen utervis, cum aliis consanguineis validè, at stantibus sponsalibus non licitè; nam sponsalia legitimè contracta cum una sunt impedimentum impediens respectu cujusvis alterius.

57 III. Impedimentum hoc ea sponsalibus perpetuum est, ut neque morte alteriusvis sponsorum cesset impedimentum dirimens matrimonium contrahendum cum dictis consanguineis sponsi, vel sponsæ: ut habetur expressè jure cit. *cap. si quis uxorem desponsaverit, vel subarrhaverit, quamquam posteà superveniente die mortis ejus nequiverit eam ducere in uxorem, tamen nulli de consanguinitate ejus* (modo jure novo in primo gradu tantùm) *licet accipere eam in conjugem.* Idque repetit *c. sequens.* Controversia autem gravissima fuit hactenùs; an si sponsalia semel facta valida mutuo consensu, vel alia justa causa legitimè dissolvantur, cesset hoc impedimentum? cessare docuerunt gravissimi DD. apud Tamb. *cit. c.* 11. *§.* 2. & Gobat *cas.* 15. Non cessare sine dubio probabilius, jurique conformius docuerunt DD. communiùs cum Sanchez *l. 7. disp. 66. num. 21.* Layman. *cap. 9.* alii apud ipsos. Ratio est: quia cùm ab initio valida fuerunt sponsalia, jam ortum fuit impedimentum: atqui impedimentum semel verè exortum minimè pendet à voluntate sponsorum, ut eorum libitu permaneat, vel cesset. Deinde in morte alterius sponsorum dissolvuntur sponsalia, & tamen tunc non cessat hoc impedimentum; patet ea claris juribus allegatis: ergo licèt mutuo consensu solvi possint sponsalia, non tamen ideò cessabit impedimentum. Respondent quidem satis commodè DD. oppositæ sententiæ apud Tamburin. & Gobat cit. ostenduntque eam sententiam probabilem; atque in praxi secutos fuisse aliquos Episcopos, ac viros doctissimos, & afferebatur pro ea Declaratio Cardinalium S. Officii; & fateor in duobus casibus me non fecisse scrupulosum pœnitentibus; sed quidquid fuerit de illa Declaratione sine dubio non authentica, & sufficiente ad legem statuendam, jam tamen priorem sententiam prorsùs evertit, & certam alteram Sanchez reddit alia novissima, & authentica Declaratio eorundem Eminentissimorum Cardinalium sub Alexandro VII. apud Prosper. Fagnanum *in cap. ad Audientiam. De sponsal. & matrimonio*, & Tambur. *citat. cap. 9. num. 7.* ubi post narratum casum de Alphonso Rodriquez, qui post sponsalia contracta cum Isabella Ruiz, & in hujus gravi morbo, mutuo, optimoque consensu, dissoluta, volebat contrahere cum ejusdem Isabellæ sorore Maria. Sic habetur:

Jubente sanctissimo Domino nostro propositum fuit in sacra Congregatione Concilii, an sponsalibus validè initio contractis deinde mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum justitiæ publicæ honestatis, & dubio pluries proposito, & maturè examinato, tandem sub die 6. Julii anno 1658. Eminentissimi Patres in antiqua ejusdem Congregationis sententia consentientes censuerunt: non esse sublatum. Cujus sententia unà cum rationibus hinc inde deductis, & recentibus ejusdem Congregationis in hac materia responsis, facta relatione ad Sanctissimum, Sanctitas sua die 10. ejusdem mensis, prædictæ Congregationis probavit conclusionem, eamque jussit in dubium deinceps non revocari.

Quæres curiosule: nonne jam moveri potest prudens scrupulis illis, qui secuti priorem sententiam tantorum Virorum matrimonium contraxerunt cum sorore, v. gr. vel filia prioris sponsæ, sponsalibus prioribus solutis? Resp. Minimè: nam juxtà *legem Barbarius ff. de officio Prætoris*, valet quilibet contractus, adeòque etiam maximè matrimonialis, ex allegata, prudenterque credita authoritate legis, atqui qui ex resolutione illorum Episcoporum, & tantorum DD. sic matrimonium contraxerunt, id fecerunt ex allegata, prudenterque credita authoritate legis, scilicet Declarationis illius quasi habentis authoritatem legis clarissimè loquentis, etsi reverà talis non fuerit: ergo valere debuerunt contractus illi. Denique leges, & DD. toti sunt in tuendo matrimonii bona fide contracti valore, ne ex dissolutione gravissima oriantur incommoda. Lege Gobat. *casu 15. toto*, de hac re omnium, quos vidi optimè, & practicè disserentem.

IV. Ex dictis resolvendi sunt varii casus: hi, hisque similes. 58 1. Si Sempronius sponsalia contraxit cum Titia pura, & absoluta, & posteà contra fidem priorum sponsalium contraxit cum ejus consanguinea in primo gradu: Tam sponsalia, quàm matrimonium irritum est ob justitiam publicè honestatis; nihilominùs adhuc potest, & debet ducere priorem sponsam, non obstantibus secundis sponsalibus cum consanguinea, si copula nulla intercessit: idque non solùm jure novo Trident. quia secunda sponsalia sunt invalida: sed etiam jure antiquo, ne detur mutua quasi reactio irritandi inter sponsalia priora, & posteriora, *cap. unic. de sponsal. in 6.* 2. Si Sempronius priora sponsalia contraxit cum Titia sub conditione pendente in futurum, v. gr. si parentes consenserint, si Papa dispensaverit, &c. & illa conditione nondum impleta, absolutè contrahat cum ejus consanguinea, tunc ex neutris sponsalibus oritur impedimentum dirimens; non ea primis, quia ex sponsalibus conditionatis ante eventum conditionis, quia adhuc sponsalia simpliciter non sunt, non oritur impedimentum hoc, quin saltem validè cum secunda contrahere possit: neque ex secundis, utpotè illicitis, & invalidis contra fidem priorum sponsalium: ex sponsalibus autem invalidis non oritur hoc impedimentum publicæ honestatis, ut dictum. De quo pluribus Sanchez *lib. 7. disp. 61.*

Huc refer casum recentem: quædam voto castitatis adstricta contraxit sponsalia cum Titio, qui re cognita libenter cessit; posteà, impetrata dispensatione super voto, contrahit cum ejusdem Titii fratre juniore sponsalia, valebitne matrimonium? Respond. valere dupliciter: & quia prima sponsalia fuerunt invalida, & quia alter cessit. Quòd si tamen sponsalia prima fuissent conditionata: si à voto dispensa-

pensata fuero: post impetratam dispensationem ipso facto fuisset ortum impedimentum dirimens, ideoque matrimonium secutum nullum. 3. Si Sempronius absolutè sibi despondit Titiam, & postea carnaliter cognoscat sororem ejus Cajam, neutram uxorem ducere potest: non Titiam ob impedimentum affinitatis, nec Cajam defloratam ob impedimentum publicæ honestatis. 4. Si Titius desponsavit sibi Cajam, & hanc uxorem duxit frater ejus Sempronius, matrimonio nondum consummato, Titius, etsi non teneatur ob fractam fidem, adhuc tamen, si vult, potest ducere Cajam, quia priora sponsalia ob publicam honestatem annullantia sequens matrimonium, non possunt annullari vicissim à sequenti matrimonio, ut supra notatum. Sed de hoc mox.

EX MATRIMONIO RATO.

59 I. EX matrimonio rato tantùm, nondum consummato, oritur Impedimentum publicæ honestatis usque ad quartum gradum inclusivè (sicut ex matrimonio consummato per copulam perfectam oritur aliud impedimentum affinitatis usque ad eundem gradum) ut si Titius contraxit matrimonium per verba de præsenti cum Caja, & nondum consummavit, non poterit tamen idem Titius, seu viva adhuc, seu mortua Caja, matrimonium contrahere cum ulla ex ejusdem consanguineis usque ad quartum gradum: similiter è contra Caja, seu vivo, seu mortuo jam Titio, non poterit nubere ulli ex consanguineis Titii usque ad quartum gradum. Olim quidem jure antiquo utrumque impedimentum, & publicæ honestatis ex matrimonio rato, & affinitatis ex matrimonio consummato, sicut consanguinitatis extendebatur usque ad septimum gradum; verùm novo jure Trid. affinitatis, & consanguinitatis impedimentis ad quartum gradum restrictis, intelligitur restrictum etiam à fortiori impedimentum publicæ honestatis.

60 II. Item impedimentum publicæ honestatis oritur ex omni matrimonio rato, seu per verba de præsenti contracto non tantùm valido, sed etiam invalido, præterquam si esset invalidum ex defectu ipsius consensus: habetque se nunc eodem modo, quo olim jure veteri: juxta communissimam DD. (uno tamen vel altero apud Herincx cit. reclamante) nam Tridentr. suprà impedimentum hoc ortum ex sponsalibus, solùm restrinxit ad primum gradum, & sponsalia valida tantùm: uti declaravit S. Pius V. *in Bulla ad Romanum Pontificem spectat sic de matrim. & sponsal. in 7.* Quoad matrimonium autem ratum, manet in vigore dispositio juris antiqui, quo nascebatur hoc impedimentum, etiamsi matrimonium fuerit invalidum, dummodò non ex defectu consensus. Quare si matrimonium tuum priùs fuit invalidum ex impedimento voti, sacri Ordinis, ligaminis, & consanguinitatis, affinitatis, criminis, &c. contraxisti hoc impedimentum, ut nihilominùs non possis contrahere cum consanguinea priori uxoris putatitiæ, neque illa vicissim cum consanguineis tuis infra quartum gradum.

61 III. Non autem contraxisti hoc impedimentum, si matrimonium fuit invalidum ex defectu ipsius consensus, ut si priùs matrimonium contraxisti cum errore personæ, cum ignorantia qualitatis servilis, ex metu gravi injustè incusso, in ebrietate plena, amentia, infantia, seu tenera ætate ante plenum usum rationis; quin etiam in ætate adulta impuberi matrimonium contractum est invalidum ex defectu consensus, ideòque non contrahis impedimentum hoc publicæ honestatis ex matrimonio rato usque ad quartum gradum. Attamen quia consensus impuberum ex speciali dispositione juris adhuc habet vim sponsalium, ut infrà videbimus, ideò adhuc contrahis impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus usque ad primum gradum tantùm: & tandem, matrimonio post pubertatem adeptam ratificato, etiam impedimentum ex matrimonio rato.

62 IV. Unum, & alterum dubium est. Unum: quid si matrimonium fit invalidum ob consensum clandestinum, sine Parocho, & testibus contractum? Tunc non contrahis hoc impedimentum cum pluribus tenet Sanchez *l. 7. de matrim. disp.* 70. eò quòd sit defectus consensus, nequidem sponsalium vim habens. De quo tamen infrà. Sed rectiùs, adhuc incurri affirmant *Pontius, Aversa*, aliique cum Martino Perez *disp. 32 sect. 3.* & noster Herincx *disp. 6. bic, quæst. 8. num* 70. Ratio bona est: quia reverà illud matrimonium non est invalidum ex defectu consensus, sed ex defectu solemnitatis à Concilio Trident. requisitæ: ergo ex alio impedimento, quàm ex defectu consensus. Sed tu ne censeas sententiam Sanchez improbabilem, & in casu necessitatis pro foro conscientiæ sequi ne verearis.

63 Alterum: quid si matrimonium ratum sit conditionatum sub conditione de futuro, v. g. accipio Te in meam, si Papa dispensaverit? Resp. quamdiu manet conditionatum non pariet hoc impedimentum: at adveniente, seu impleta conditione pariet; siquidem teneas sententiam, quòd adveniente conditione statim absque alio novo consensu matrimonium fiat ratum. Si verò teneas, requiri novum consensum; tunc ante hunc novum consensum, impleta conditione, solùm obtinebit vim sponsalium, sicut matrimonia impuberum; ideòque pro tunc pariet tibi solum impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ad primum gradum; & elicito novo consensu primum erit impedimentum ex matrimonio rato usque ad quartum gradum.

CLASSIS III.

Impedimentum.

NIMIA CONJUNCTIO.

COntinet quinque impedimenta cognatio, eaque triplex: Naturalis seu consanguinitas, Legalis, & Spiritualis, affinitas, & scelesta conjunctio criminis. 64

SUMMARIUM.

65 *Consanguinitas quid?*
66 *Explicantur ejus linea.*
67 *Quousque, & quo jure dirimat?* Usque ad n. 71.
71 *Affinitas quid, & quotuplex?*
72 *Ex qua copula, & quando oriatur?* Usque ad n. 76.
76 *Qualis affinitas dirimat matrimonium? &* Usq. ad n. 79.
79 *Quousque, & quo jure?* Usque ad n. 83.
83 & 84 *Quo gradu, & quis contrahat impedimentum petendi debitum?*
85 *Cognatio legalis quid, quotuplex, & inter quos dirimat?*
86 *Cognatio spiritualis quid, & quotuplex?*
87 & 88 *Qualis, & quo jure dirimat?*
89 *Quis baptizans eam contrahat?* Usque ad n. 93.
93 & 94 *Quali patrinus eam contrahat?*
95 *Ad hoc requiritur tactus physicus Infantis.*
96 *Potest tamen quis fieri patrinus per procuratorem, vel legatum.*
97 & 98 *Resolvuntur varia.*
99 *Impedimentum criminis est quadruplex.*
100 *I. Homicidium solum, si quis occidit uxorem suam, vel maritum alterius.*
101 *Ex prava conspiratione.*
102 *Et intentione contrahendi matrimonium cum illa.*
103 *Exempla.*
104 & 105 *II. Homicidium cum adulterio jam priùs cum alia commisso factum cum intentione posteà cum ea contrahendi.*
106 *III. Adulterium solùm cum promissione matrimonii de futuro.*
107 *Sive deinde adulterium sit commissum ante, vel post promissionem.*
108 *Debent tamen ambo, promissio, & adulterium, fuisse facta vivente eodem conjuge.*
109 *Debetque illa promissio utrinque esse seria, acceptata, absoluta.*
110 *Ac adulterium verum, formale, & perfectum.*
111 & 112 *IV. Adulterium solùm cum matrimonio contracto.*
113 & 114 *Quo jure sit inductum hoc impedimentum?*

§. X. CONSANGUINITAS.

SEu cognatio naturalis, vel carnalis definitur: *vinculum, seu connexio personarum, qua ab eodem propinquo stipite, seu principio per carnalem generationem descendunt*, dicitur *Propinquo*; quia à stipite valdè remoto descendentes, consanguinei non dicuntur; alioquin omnes homines oporteret esse consanguineos, quippe omnes ab eodem stipite, seu parente Adamo, & Noe descendentes: certè neque à Germanis, neque Latinis, Italis, Gallis, &c. nisi fortè à Principibus appellantur consanguinei, vel cognati, qui distant inter se decem, vel duodecim gradibus. Quamvis autem Legistæ faciant discrimen inter cognatos, & agnatos, sicut cognati sint illi soli, qui per virilis sexus conjunctionem oriuntur; agnati verò potissimùm, qui per fœmineum sexum uniuntur, attamen Theologi communiter promiscuè sumunt pro iisdem. In hac autem consanguinitatis conjunctione, seu coordinatione personarum assignatur linea duplex, recta & transversa, & utriusque distincti gradus. Explico, prout possum, strictissimè pro faciliori, & tenaciori memoria. 65

66 I. Linea consanguinitatis definitur: *est ordinata connexio personarum consanguinitatem inter se habentium in ordine ad eundem stipitem*, Gradus verò consanguinitatis est *Distantia unius persona ab altera in eadem linea consanguinitatis in ordine ad eundem stipitem*. Stipes autem est illa persona, in qua velut principio originis personæ consanguineæ concurrunt. *Linea* quoque consanguinitatis duplex est: *Recta* eaque duplex, ascendentium, & descendentium: & *transversa*, eaque, & æqualis, & inæqualis. Linea lateralis est solùm linea recta specialis.

II. Linea recta consanguinitatis ascendentium, *est coordinatio personarum secundùm habitudinem ad suum principium originis*, utpote patrem, matrem, &c.

Linea recta descendentium, *est coordinatio personarum secundùm habitudinem principii ad inde derivatos* utpotè filios, nepotes, &c. Pro utraque est hæc Regula generalis: *Tot sunt gradus in linea recta ascendente, vel descendente, quot sunt persona, dempta una*, v.g. pater, & filius, duæ tantùm immediatæ personæ, uno tantùm gradu distant: avus, & nepos, tres tantùm personæ, duobus tantùm gradibus distant, seu quod idem est, sunt consanguinei in secundo gradu.

III. Linea transversa *est coordinatio personarum, quarum neutra, vel nulla ab altera, sed utraque, vel omnes ab alio eodem stipite descendunt*. Linea transversa æqualis dicitur *Habitudo inter personas ab eodem communi stipite æqualiter distantes*; uti inter fratres, & sorores patrueles, & consobrinos. Et pro hac est regula generalis, *In linea transversa æquali, quot gradibus persona singula distant à communi stipite, totidem distant inter se*. Sic fratres, & sorores cùm uno tantùm gradu distent à patre: patrueles, & consobrini, cùm distent duobus, etiam inter se distant uno, aut duobus gradibus; seu quod idem est, sunt consanguinei in primo, vel secundo gradu.

IV. Linea transversa inæqualis est *Habitudo inter personas inæqualiter à communi stipite distans*; utpotè patruus, & nepos ex fratre. Pro hac est Regula Generalis, *In linea transversa inæquali, quot gradibus remotior persona distat à communi stipite, totidem gradibus ipsæ personæ distant inter se*. verb. gr. Filius tuus proprius, & filia fratris tui, seu neptis ex fratre distant duobus gradibus, seu, ut loquimur, primo gradu in secundum; quia licèt filius tuus uno gradu distet à patre, nepos tamen ex fratre distat duobus gradibus. Exempla faciliùs occurrunt ex pictura, quàm Scriptura.

Hic fortè sæpiùs hæres, & erras in nominibus ejusmodi graduum: ut omnibus omnia fiam, agam paulisper Grammaticastrum. In linea recta, utique intelligis, quid sint ascendendo: Primò *Pater*, *Mater*. Secundò *Avus*, *Avia*. Tertiò *Proavus*, *Proavia*. Quartu *Abavus*, *Abavia*. Et descendendo: Primò *Filius*, *Filia*. Secundò *Nepos*, *neptis*. Tertiò *Pronepos*, *proneptis*. Quarto *Anepos*, *abneptis*. In Linea transversa ascendendo: Primo Patris frater *Patruus*, patris soror *Amita*, & horum filii *Patrueles tui*: Matris frater *Avunculus*, Matris soror *Matertera*, horum filii *consobrini tui*. Secundò Avi frater *Magnus Patruus*, Avi soror *Magna amita*: Aviæ frater *Magnus Avunculus*, Aviæ soror, *Magna matertera*. Tertiò Proavi frater *Magnus propatruus*, Proavi soror *Magna proamita*. Proaviæ frater *Magnus proavunculus*, Proaviæ soror *Magna promatertera*. Et hic status; nam Abavi, & Abaviæ fratres, & sorores jam ascendunt in gradum quintum. In linea transversa descendendo vix usurpantur nomina propria, sed simpliciter dicuntur: Primò *Frater*, *soror*. Secundò horum filii ex fratre, vel sorore *nepos*, vel *neptis*. Tertio horum filii ex fratre, vel sorore *pronepos*, *proneptis*. Quartò & horum filii ex fratre, vel sorore *abnepos*, vel *abneptis*. Jam ergo videndum hoc consanguinitatis impedimentum

Quousque, & quo jure dirimat?

67 I. Consanguinitas ergo juxta prædictos gradus lineæ rectæ, & transversæ æqualis, & inæqualis, est impedimentum dirimens matrimonium contrahendum inter consanguineos jure quidem antiquo usque ad septimum gradum *cap. 1. & sequent. 35. quæst. 5.* At jure novo restringente semper usque ad quartum inclusivè, ex Concil. Lateran. *cap. 50.* relato *cap. Non debet*, de *Consanguinit. & Affinitate*, & novissimâ Trident. sæpè cit. *sess. 24. de reformat. matrimon.* Congruè autem Ecclesia ita statuit, tum ad majorem commoditatem humani commercii inter fideles, ut per fœdera conjugiorum inter diversas familias magis dilatetur amicitia: tum ad majorem cautelam servandæ continentiæ inter sanguine junctos, qui frequenter cohabitant, & valdè familiares sunt; quia verò memoria hujus propinquitatis faciliùs conservatur usque ad quartum gradum, & alioquin periculum foret, ne matrimonia nimis frequenter essent invalida, si impedimentum longiùs extenderetur, convenienter fuit restrictum usque ad quartum gradum tantùm. Sed modò refert nosse, quo jure hoc impedimentum dirimat in singulis gradibus, ut sciamus, in quibus dispensari possit, in quibus non.

II. Probabilissimum est in linea recta jure naturæ divino quemlibet gradum dirimere matrimonium in infinitum, adeo ut si Adam hodie viveret, nullam posset uxorem ducere ex universo mundo, cùm omnes fœminæ per lineam rectam ab ipso descendant. Ita Scot. *in 4. d. 40. num. 2.* cum suis rigidioribus, etiam Herinex *loc. cit. disp. 6. num. 50.* & plurimi alii apud Sanchez *hic l. 7.* sed repugnantem. Habetur expressè in jure civili *l. nuptia*, & *l. jure gentium*, *ff. de ritu nuptiarum*. Ubi deciditur, inter ascendentes, & descendentes in infinitum jure gentium (per quod Juristæ intelligunt etiam jus naturæ) incestuosas nuptias contrahi, easque subsistere non posse. Neque jus hoc, videtur correctum jure Canonico determinante hoc impedimentum ad certos gradus; quia nunquam loquitur de linea recta, neque legitur unquam oppositum in praxim fuisse deductum, aut à Pontifice unquam fuisse dispensatum. Ratio patebit mox. 68

III. Certum est apud omnes, primum gradum lineæ rectæ ipso jure naturæ dirimere matrimonium, putà inter patrem, & filiam, matrem, & filium. *Omnes*. Et longè veriùs etiam secundum gradum inter avum, & neptem, aviam, & nepotem, juxta communem Doctorum apud citatos. De ulterioribus gradibus res incerta est: æquè probabile dirimere solo jure Ecclesiastico. Ita communior Doctorum cum Sanchez *disputation. 51.* Layman *tract. 10. par. 4. cap. 4.* Ratio est: quia hoc impedimentum dirimens fundatur in reverentia, & verecundia jure naturali specialiter debita principio originis, cui reverentiæ status, & actus conjugalis naturaliter repugnat: atqui constat naturali ratione, quàm maximè repugnare reverentiæ debitæ immediato principio, patri, & matri: ergo meritò certum apud omnes inter hos dirimere jure naturæ. Et valdè etiam apparet repugnare graviter principio mediato proximo, Avo, Aviæ; etsi non appareat omnibus, & aliqui negent, præsertim Recentiores, *Perez*, *Hurtadus*, *Tamburin.* ergo etsi non ita certò, propius tamen certo est, etiam inter hos repugnare jure naturæ. Jam ulteriùs sensus Scoti, ac Sequacium, multorumque aliorum certè probabilissimè apparet, etiam graviter repugnare principio originis ulteriori in tertio, quarto, & quocumque gradu; eo quod omnes ascendentes vocentur, & sint veri parentes respectu descendentium, ideoque eis jure naturæ debeatur reverentia eadem, quæ parentibus, & consequenter etiam jure naturæ matrimonium excludat. At aliorum communiori sensu non apparet tam graviter repugnare illis principiis remotioribus, sed semper minùs, & minùs, ideòque magis, vel saltem æque probabile est dirimere solùm eoque meritissimo jure Ecclesiastico ob maximam convenientiam naturalem, ideòque impedimentum respectu istorum esse dispensabile. 69

IV. Etiam primus gradus lineæ transversæ inter fratrem, & sororem jure naturæ, ac Divino dirimit matrimonium, excepto casu absolutæ necessitatis, ut fuit ab initio propagationis generis humani, cùm Adæ, & Evæ filii, & filiæ, adeoque fratres, & sorores contrahere, & commisceri necesse fuit. Ita communis DD. cum Sanchez, & Laym. cit. contra non paucos RR. solùm primum gradum lineæ rectæ jure naturæ dirimere agnoscentes: & significat D. August. *l. 15. de civitat. c. 16. & l. 22. contra Faustum c. 35.* Colligitur ex communi sensu hominum etiam gentilium humaniorum à conjugiis fraternis abhorrentium. Certè Abraham *Genes. 12. & 20.* visus est sibi gentilibus Pharaoni, & Ahimelech sufficienter ostendere, Saram non esse suam uxorem, dicendo esse sororem. Ratio omninò convincens vix dari potest, non tamen spernenda hæc communis: Quòd juxta instinctum luminis naturalis frater, & soror maximam sibi debeant reverentiam, cui status conjugalis, & commercium carnale nimiùm repugnat. Et: Quod aliàs natura non satis providisset periculo continentiæ, si frater, & soror non prohiberentur lege speciali invicem commisceri. 70

Contrarium tamen, & hoc solùm jure Ecclesiastico à matrimonio arceri docent *Cajetanus*, *Pontius*, & plures alii, & consequenter admittere debent, ex causa gravissima posse Pontificem dispensare, quamvis sit inconveniens. Singulare autem est, quod ex Archidiacono refere Sylvester, V. *Papa qu. 17.* Martinum V. de facto dispensasse cum eo, qui cum sua germana connubium contraxerat, & consummaverat. Quoad reliquos, secundum, tertium, & quartum gradum lineæ transversæ, etsi jure naturali adhuc appa-

reat aliqua indecentia, attamen solo Ecclesiastico jure dirimere matrimonium, & ob causam dispensari posse à Pontifice, apud omnes in confesso est, & praxis frequentissima demonstrat. In summa Consanguinitas jure naturæ dirimit matrimonium in primo, & secundo gradu lineæ rectæ, & in primo tantùm gradu lineæ transversæ, juxta communem sententiam: in reliquis omnibus, tertio, & quarto lineæ rectæ, secundo, tertio, & quarto lineæ transversæ solo jure Ecclesiastico.

§. XI. AFFINITAS,

71 Definitur communiter: *Propinquitas personarum ex copula carnali proveniens*. Sed generaliter nimis; sic enim comprehenderet etiam affinitatem indirectam, & per accidens, ut patebit. Propriè ergo solam affinitatem directam, & propriè dictam complectendo definitur à Navarr. communiter recepto, *cap.2. n.41. Propinquitas duarum personarum, quarum una cum consanguinea alterius habuit copulam carnalem*. Duplex est, una ex thoro legitimo in matrimonio, secunda ex thoro illegitimo, seu copula fornicaria, extra matrimonium originem trahens, quia enim per talem conjunctionem, vel commixtionem feminum fiunt vir, & mulier una caro, idque non tantùm in thoro legitimo, juxta illud Matth. 19. *erunt duo in carne una*; sed etiam in copula illegitima, seu fornicaria, juxta illud Apostoli 1. ad Corinth.6. *Qui adhæret meretrici unum corpus efficitur*. Hinc si Titius, & Caja carnaliter cognoscantur, omnes consanguinei Titii eodem gradu, quo sunt ejus consanguinei, fiunt affines Cajæ, & vicissim omnes consanguinei Cajæ fiunt affines Titii. Omissis variis, & intricatis regulis passim à summistis congestis, necessaria scitu clarè, & quoad fieri potest, castè explicanda sunt. Singulatitet, & necessariò pro praxi sciendum est;

I. Qualis copula requiratur?

72 Ad inducendam affinitatem propriè dictam, & impedimentum dirimens matrimonium requiritur copula carnalis perfecta per se sufficiens ad generationem; nimirùm cum immissione, & receptione feminis intra vas naturale femineum, juxta communissimam DD. *Ex c. fraternitatis*, *de eo qui cognovit*. Ratio est: quia per omnem, & solam talem copulam vir, & fœmina fiunt una caro, unumque principium generationis, in qua unitate fundatur propinquitas affinitatis, Dico autem

I. *Per omnem*: utpotè etiam per copulam habitam cum dormiente, cum ebria, cum insana, cum invita, metu, vel vi coacta, vel oppressa, cum ignorante jus, vel factum; per omnem enim ejusmodi copulam verè fit feminum commixtio, una caro, unum principium generationis: idque etiamsi femina invita, vel malitiosa semen receptum statim ejiceret. Vide Sanchez *l.7. disp.64*.

73 II. *Per solam talem copulam*. Non ergo consurgit affinitas, & impedimentum hoc in primis ex solo matrimonio rato, ut declaravit S. Pius V. suprà, sed aliud publicæ honestatis: deindè, non ex tactibus quantumvis impudicis, & pollutionibus quibusvis factis extra vas: non ex copula sodomitica, vel præpostera cum fœmina: non ex congressu spadonum, qui verum semen non emittunt, sed solùm aliquid simile. At, quid si semen effusum extra vas à matrice attrahatur, aut aliqua arte intromittatur, consurgetne affinitas, & impedimentum hoc? Negat quidem Pontius, *l.7. c.35.* cum aliis. Affirmat autem cum communi Sanchez, *disp.64. num.15*.

74 III. Non denique consurgit hæc affinitas ex sola penetratione vasis fœminei absque emissione feminis, seu ex ipsa copula carnali inchoata, & continuata, sed abrupta cum effusione feminis extra vas, prout frequentissimè faciunt, duplicata quidem malitia fornicationis inchoatæ, & mollitiei completæ, nullo tamen impedimento. Ita contra nonnullos cum innumeris Sanchez *cit. n.8.* eumque secuti RR. omnes. Sententia receptissima. Ratio est: quia talis copula non sufficit ad generationem, neque ex ea fiunt una caro, quod valdè notent confessarii, & in casu occurrente (sanè frequentiùs, quàm volent) de hoc modestè inquirant antequam decernant de affinitate, & impedimento matrimonii contracto. Addit tamen meritò Sanch. ibidem *num.9.* hanc doctrinam solùm habere locum in foro interno, in externo autem foro præsumi semper, non tantùm fuisse vas penetratum, sed etiam semen immissum, copulamque perfectam, adeòque affinitatem contractam; & quis, vel quæ probabit veritatem oppositam?

75 IV. Restat aliud acre, ac in praxi non inutile dubium. An eadem affinitas oriatur, si solus vir feminavit intra vas, mulier verò suum semen non emittat, quod aliquando in fœmina frigidiori fertur posse contingere. Certè semper præsumi debet, etiam fœminam ipsa feminasse, nisi evidentissimè contrarium constet; ideòque affinitatem esse contractam; tamen pro raro casu duplex est sententia. Oriri tunc affinitatem docet Sanchez *disp.46.* Bonacina alii; ex eo, quòd in communiori sententia Aristotelis, Avicennæ, D. Thomæ, plerorumque Theologorum, ac Philosophorum semen fœmineum non sit necessarium ad generationem, estò adjuvet: quare hoc solo viri semine recepto vir, & mulier fiunt unum principium generationis. Contrà, non oriri tunc affinitatem docent etiam gravissimi DD. eo quod ex Hypocratis, & Medicorum communi sensu censeant etiam semen fœmineum necessarium esse ad generationem; quando ergo hoc non adest, vir, & mulier non poterunt fieri unum principium generationis, quod est radix affinitatis, consequenter, nec ipsa affinitas oritur. Ita cum aliis Martinus Perez *disput.31.* Aversa, Hurtadus, Dicastill. alii apud Tambur. *hic tractat.1. cap.13. §.4. n.7.* & Gob. mox citandus, & probabile censet ipse Sanch. *cit. num 19.* ac alios citans Diana *part.1. tract.2. resolut. 53.* ac rursus decem citans *part.5. tractat. 13. resolut.54.* quare merito Gob. *cas.16. num. 390.* censet, hanc sententiam posse esse usui confessario pro excusando hoc impedimento affinitatis, si fœmina fateatur, se habuisse rem cum consanguineo mariti, ut modestè interroget, an & ipsa feminaverit; atque ex mente Dicastill. *disputation. 7. dub. 34. nu 357.* sufficit solùm quærere, an magnam senserit voluptatem tempore coitus; si enim nullam, vel levissimam sensit, signum erit, non decidisse semen. Sed de his satis, lege citatos.

II. Qualis affinitas dirimit?

76 I. Sola affinitatis directa, & propriè dicta inter personas virum, & fœminam, quarum una cognovit consanguineam alterius, inducit impedimentum dirimens matrimonium inter dictas personas, nihil autem curanda est affinitas alia indirecta improprie dicta, &, ut vocat Laym. *cap.5 num.4. affinitas per accidens* inter conjugum, seu copulatorum carnaliter utrinque consanguineos ad invicem, utpote inter consanguineos viri, & consanguineos uxoris ad invicem, etsi vulgo vocentur affines. Omnes, & expressè decidit Innocentius III. *c. quod super. De consanguinitat. & affinitat.* sic respondens: *Super eo quòd pater, & filius, cum matre, & filia: cognati cum duabus cognatis, avunculus, & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonium; taliter tibi ducimus respondendum: quòd licet omnes consanguinei uxoris sint viri affines, inter consanguineos tamen viri, & uxoris nulla prorsùs est affinitas contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri*. Unde est *Regula generalis*. 77

II. Solus maritus vel carnaliter cognoscens fit affinis omnibus consanguineis uxoris, vel carnaliter cognitæ eodem gradu, quo ejus consanguinei sunt: & è contra omnes consanguinei uxoris vel carnaliter cognitæ fiunt affines marito, vel carnaliter cognoscenti soli: similiter sola uxor vel carnaliter cognita fit affinis omnibus consanguineis mariti, vel carnaliter cognoscentis eodem gradu, quo ejusdem mariti, vel carnaliter cognoscentis consanguinei sunt: & hi omnes fiunt affines soli uxori, vel carnaliter cognitę. Orta ergo quæstione de affinitate inter duas personas, ponantur juxta se invicem, & in primis quæratur: an dictæ personæ anteà matrimonio junctæ fuerint vel carnaliter copulam exercuerint, nec ne? Si neutra carnaliter copulata fuit nulla inter eas potest esse affinitas, quare implicat vera affinitas inter duas personas virgines. Si una ex eis copulata fuit alteri personæ, v. g. Petrus dicat, se copulatum fuisse Ursulæ, siquidem hæc non sit consanguinea alteri fœminæ nulla rursus affinitas; si verò est consanguinea Annæ in matrimonium ducendæ tunc inspiciatur arbor consanguinitatis, & in quo gradu Ursula est consanguinea Annæ (v.g. in primo, si ejus soror, mater, filia: vel in secundo si amita, matertera, neptis) in eodem gradu Anna erit affinis Petro, & aderit impedimentum dirimens matrimonium.

78 III. Manet ergo affinitas propriè dicta inter solùm carnaliter cognoscentem, & consanguineos cognitæ: ac è contra inter carnaliter cognitam, & consanguineos cognoscentis, & minimè descendit, & ascendit inter consanguineos utriusque, adeò ut nullum fit affinitatis impedimentum patrem, & filium ducere viduam matrem, & filiam; duos fratres duas sorores alterius familiæ: aut eundem virum successivè ducere duas viduas, quarum mariti germani fratres fuerunt, quod valdè notandum.

IV. Hinc Navarr. *Commentar. De Consang. & affinitate*, Con-

Consil. 3. resolvit, quòd Saturnus poterit ducere Pandam viduam Julii, qui priùs duxerat Artemisiam sororem Saturni. Similiter Joannes Antonius *C. ut aquensis* mortua prima uxore, accepit in uxorem Joannam viduam Angeli, qui tertio consanguinitatis gradu junctus fuerat Dianæ primæ uxori ejusdem Joannis Antonii: idque validè, declarante Sacra Congregatione 16. *Decembris*, 1596. apud Gallemart *in Remissionib. Conc. Trid. prætermissis*.

III. Quousque, & quo jure dirimit?

79 I. AFfinitas ex legitimo thoro, seu copula legitima est impedimentum dirimens matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè tantùm, ita scilicet, ut Titius, nec validè, nec licitè posset contrahere matrimonium cum Cajæ uxoris suæ defunctæ consanguineis intra quartum gradum tantùm, etiam similiter è contrà; si vero ultra quartum gradum extendatur, nullum erit impedimentum. Sic correcto antiquo jure hoc impedimentum usque ad septimum gradum extendente, expressè *c. non debet de Consang. & affinit.* Conc. Lateran. itemque Trid. sæpè citatum.

80 II. Affinitas ex illegitimo thoro, seu copula fornicaria est impedimentum dirimens matrimonium tantùm intra secundum gradum, ita scilicet, ut si Titius fornicatus sit cum Caja, solùm impediatur matrimonium contrahere cum ejusdem Cajæ consanguineis in primo gradu, scilicet matre, sorore, filia: & in secundo gradu scilicet avia, amita, matertera, & neptibus ex filia, fratre, sorore ipsius; item patruelibus, consobrinis, & non ultrà: similiter, & è contrà computandum. Sic rursùs, correcto veteri jure, nova constitutione Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 4. *de ref. matr.*

81 III. Impedimentum hoc affinitatis dirimens matrimonium inductum esse solo jure Ecclesiastico docent DD. communiter cum Sanch. *lib.* 7. *disput.* 69. Pontius *lib.* 7. *cap.* 34. Herincz *disp.* 6. *qu.* 7. *num.* 65. quamvis probabilissimum sit, affinitatem in primo gradu lineæ rectę, scilicet inter vitricum, & privignam, seu filiam conjugis, vel uxoris ex alio marito, inter novercam, & privignum, seu filium mariti ex alia uxore: item inter socerum, & nurum, seu uxorem filii dirimere matrimonium ipso jure naturali. Certè Apostolus 1. *ad Cor.* 5. scribit: *omninò auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat*. Sed, Respondet: fuisse patris adhuc viventis; nec improbabiliter. Quoad cæteros gradus etiam primum lineæ transversæ videtur certum, dirimere solo jure Ecclesiastico; unde vidimus sæpè fuisse dispensatum, ut frater duceret uxorem sui fratris defuncti, & sigillatim à Leone X. cum Henrico VIII. Rege Angliæ cum Catharina Hispana priùs fratri ejus Arturo nupta, sed matrimonio non consummato defuncto.

82 IV. Impedimentum hoc affinitatis semel ortum perpetuum est. Communissima DD. adeoque etiamsi Titii uxor Berta moriatur, perseverat tamen Titio affinitas cum omnibus ejusdem Bertæ consanguineis usque ad quartum gradum.

At, quid si post mortem Bertæ nascatur ex ejus sorore, v. g. filia, critne, & hæc affinis Titio, ut eam ducere non possit? ratio dubitandi est, quia affinitas oritur ex matrimonio; at mortua Berta non est ampliùs matrimonium: ergo posteà nata ex sorore defunctæ non erit affinis. Respondeo absolutè quod sit. Communis DD. apud Tamburin. *hic tr.* 1. *c.* 12. §. 1. *à num.* 10. Ratio est: quia affinitas non solùm extenditur ad consanguineos viventes, vel natos vivente ipsâ uxore, sed etiam ad consanguineos natos post ipsius uxoris mortem; de novo enim nati verè, & in omni rigore sunt consanguinei dictæ uxoris quamvis mortuæ: & sanè pater in cęlo, verb. grat. existens ut suum filium, suosque nepotes recognoscit etiam filium posthumum, & nepotes descendentes; si ergo posteà nati sunt veri consanguinei uxoris Titii, non potuerunt non esse affines ipsius Titii.

Ad rationem dubitandi distinguo major. affinitas non resultat nisi mediante matrimonio, quod aliquando existit, concedo majorem: quod nunc semper actu existat, nego minorem, & consequentiam. Et ratio à priori est: quia affinitas non oritur ex matrimonio immediatè (nam affinitas usque ad secundum gradum contrahitur etiam ex copula fornicaria, quando nullum adest matrimonium) sed oritur immediatè ex commixtione corporum semel habita inter virum, & mulierem. Quare quamvis per mortem uxoris dissolvatur matrimonium, non tamen tollitur immediata radix affinitatis, nimirùm copulam esse habitam inter hunc virum, & hanc mulierem; cùm factum infectum fieri nequeat: ergo affinitas, quæ ex tali radice nasci debet, morte uxoris impediri non potest.

IV. Affinitas superveniens matrimonio.

COnjugatus committens incestum cum consanguinea conjugis (vel vicissim) idcóque factus affinis conjugis intra secundum gradum tantùm incurrit impedimentum petendi debitum sub mortali, quamvis innocenti petenti debitum reddere possit, & teneatur. Expressè in jure variis textibus toto titulo, *de eo, qui cognoscit consanguineam uxoris suæ*. Docetque communissima DD. etiam quoad reatum sub mortali. Circa quod pro praxi aliqua notanda sunt. 83

I. Solus nocens hanc pœnam, ac impedimentum petendi debitum contrahit, qui scilicet, vel ipse voluntarium incestum commisit, vel ut ab altera committeretur spontè consensit; tunc enim neque hic, neque hæc consentiens debitum petere poterit. Non item incurrit innocens utpotè: 1. Qui nec commisit, nec consensit, ut jam insinuatum. 2. Si uxor à sui mariti consanguineo vi oppressa sit; cum nemo suo jure debeat sine sua culpa privari; communis DD. cum Sanchez *lib.* 1. *disput.* 30. Layman *cap.* 5. *num.* 5. 3. At quid si ex metu gravi, sive vir, sive fœmina cogatur talem incestum committere? Adhuc excusari (contra Sanchez, & communiorem) probabiliter censent Pontius, Bonacina, alii cum Tamburin. *cap.* 13. §. 3. *n.* 5. Et ratio est: quia quamvis tunc adhuc peccent mortaliter, Ecclesia tamen pia mater non videtur illum, vel illam castigare tanta pęna. 4. Etiam hanc excusationem concedunt, quando adest ignorantia (dummodo non affectata ad liberiùs peccandum) sive facti, sive juris, sive ipsius pęnæ, graves DD. & pluribus allegatis planè docet ipse Sanchez *lib.* 7. *disput.* 32. *num.* 43. Nota hoc benè, Confessari, & de tribus punctis istis lege Dianam *p.* 11. *tract.* 5. *ref.* 38. 84

II. Ratione affinitatis tantùm cum conjuge contractæ oritur hæc pęna, vel privatio juris petendi debitum. Unde si conjux cum proprio suo consanguineo, vel consanguinea incestum committat, etsi peccato graviori, non tamen ideò jure petendi debitum privatur, cùm nullam exinde affinitatem cum altero conjuge contraxerit, ut ex communi notant Sanch. *lib.* 7. *disp.* 37. Laym. *eodem c.* 5. *n.* 5.

III. Nihil refert ad hanc pęnam incurrendam, an occultè commissus, an publicè, vel publicatus sit incestus; cùm utroque casu affinitas contrahatur cum conjuge, quæ, ut modo dictum, sola causa est cur incestuosus impediatur à petitione debiti, ut contra *Sylvestrum*, *Angelum*, & alios docet communis *DD. Sanch. Laym.* alii passim.

IV. Postquàm Concil. Trid. cit. impedimentum affinitatis ex copula fornicaria restrinxit intra secundum gradum tantùm, eadem restrictio obtineri debet quoad privationem petendi debitum propter incestum cum conjugis consanguineis commissum. Uti, contra nostrum Anglez, & paucos alios, docet communissima DD. *cum Sanchez*, *Layman*, & aliis cit. Ratio est: quia pœna illa privationis juris petendi debiti incurritur propter crimen incestus; qui autem hodie fornicatur cum affine ultra secundum gradum, non committit incestum, sed vel simplicem fornicationem, si solutus sit, vel viduus: vel adulterium, si sit conjugatus. Unde & hanc circumstantiam affinitatis extra secundum gradum in confessione explicare non tenetur, ut ex communi notat Sanchez *lib.* 7. *disp.* 67. *num.* 8. ergo &c.

§. XII. COGNATIO LEGALIS.

EST propinquitas personarum ex adoptione proveniens. Adoptio autem est personæ extraneæ (quæ scilicet non est ex descendentibus, etsi aliàs sit consanguinea) in filium, vel filiam, nepotem, vel neptem, legitima assumptio. Duplex est: Una perfecta adoptio (speciali nomine vocata arrogatio) est, qua Principis præcepto persona extranea sui juris existens in alterius velut patriam potestatem, familiamque transfertur, ut instar ejus legitimi filii per omnia esse incipiat. Altera imperfecta adoptio est, qua persona extranea in parentis sui potestate existens ab alio in filium, vel filiam adsciscitur, ita tamen, ut naturalis patris potestatem non egrediatur, neque patri adoptivo ex testamento necessariò succedere debeat, sed tantùm jus succedendi ab intestato habeat. Adoptio illa perfecta est impedimentum dirimens matrimonium secundùm triplicem modum mox assignandum; originariè quidem jure civili apud Sanchez, & alios. Admisit autem, & approbavit Ecclesia partim in Decreto, *cap. ita diligere* 30. *qu.* 3. partim in Decretal. Titul. speciali, *De Cognatione legali*; 1. In linea legali recta inter adoptantem, & descendentes adoptati scilicet ejus filios, & nepotes, qui in ejus potestate existunt. 2. In linea legali transversa inter adoptatum, & descendentes adoptantis scilicet legitimos 85

natos,

natos, & nepotes, qui in ejus adoptantis potestate eaistunt; non autem contrahit hoc impedimentum adoptatus cum adoptantis filiis illegitimis, cùm non censeantur esse in ejus potestate: neque cum aliis filiis, vel filiabus adoptivis, neque cum ipsis filiis legitimis, sed jam secundùm formam legum emancipatis, ideòque hoc impedimentum temporale est. Ex communi DD. *Sanchez*, *Layman*, *Tambur.* alii passim. 3. Per modum affinitatis inter adoptatum, & uxorem adoptantis. *L. Adoptivus*, *ff. de Ritu Nuptiar.* At verò inter adoptantem, & adoptati parentes fratres, sorores nulla legalis cognatio intervenit, juxta communissimam DD. D. Thomas *in 4. dist. 42. qu. 2. art. 3.* Sylvester, Navarr. aliisque congestis Sanch. *7. disp. 63. n. 16.* Laym. *cit. c. 4.* etiam adoptionem imperfectam, & simplicem impedimentum matrimonio præstare affirmant quidam Antiqui, & Canonistæ, *Abbas*, *Hostiensis*, alii in *cap. Unicum de cognat. Legali*: & Theologi, Sot. Richard. *cit. in 4. dist. 42.* Sed rectè negat jam communis DD. apud *Sanchez*, *& Layman cit.* Ratio est; quia impedimentum cognationis legalis introductum est ob similitudinem, quam filii adoptivi gerunt cum filiis naturalibus legitimis; talem autem similitudinem filiationis propriè non gerunt adoptivi ex adoptione simplici, & imperfecta tantùm; cùm in familiam, & potestatem patris adoptionis non adsciscatur; neque de hoc eatat ullum jus: ergo &c.

§. XIII. COGNATIO SPIRITUALIS.

86 EST propinquitas personarum orta ex administratione, vel susceptione Sacramenti Baptismi, vel Confirmationis, inducens impedimentum dirimens matrimonium. De quo toto titulo: *De cognat. spirituali, & in Decret. 30. quæst. 1. cap. Si quis filiastrum.* Ejus tres sunt species: Paternitas, Compaternitas, & Fraternitas Spiritualis.

Paternitas est propinquitas inter baptizantem, vel confirmantem, & patrinos ex una parte, & ipsum baptizatum, vel confirmatum ex altera parte, qui proindè respectu illorum dicuntur antiqua phrasi filiaster, vel filiastra.

Compaternitas est propinquitas inter baptizantem, vel confirmantem, & patrinos ex una parte, & parentes baptizati, vel confirmati ex altera parte: & olim etiam eatendebatur ad uxores baptizantis, confirmantis, & patrinorum, *cap. Maritus de cognatione spirituali.*

Fraternitas dicitur propinquitas inter filios carnales baptizantis, confirmantis, ac patrinorum ex una parte, & ipsum baptizatum, vel confirmatum ea altera parte. Hæc omnia erant impedimenta dirimentia inter dictas personas omnes, jure antiquo suprà allegato. Verùm jure novo Concil. Trident. *sess. 24. cap. 1. De Reformat. Matrimon.* abrogatum est fraternitatis impedimentum, sicut & prædicta eatensio ad uxorem baptizantis, confirmantis, ac patrinorum. Textum partim commodiùs infrà citabo propter patrinos. Nunc breviter.

I. Qualis dirimit, quò Jure?

87 I. JUre novo sola paternitas, & compaternitas, seu cognatio spiritualis inter Baptizantem, confirmantem, & patrinos ea una parte, ipsum baptizatum, vel confirmatum, ejusque parentes ea altera parte, est impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, non autem dissolvens semel validè contractum. Sic Concilium cit. Certa apud omnes. Ratio sumitur ea aliqua indecentia; quia nimirùm & ministrantibus Sacramenta Baptismi, & Confirmationis tanquam spiritualibus patribus spiritualis generationis, & patrinis ad ea Sacramenta assistentibus secundùm traditionem Ecclesiasticam magna reverentia debetur, & à filiis ea Sacramenta accipientibus, & ab eorum parentibus carnalibus; ideò ab Ecclesia antiquitùs institutum, & semper observatum fuit, ut ea cognatio spiritualis æquè ac carnalis essee impedimentum dirimens matrimonium, & quoad usum corporis mutua quædam subjectio tali reverentiæ repugnans inducitur. Ut patet variis sacris Textibus in Decret. & Decretal. allegatis. Et quia par reverentia non debetur illis filiis spiritualibus, meritò Concil. Trident. hoc impedimentum restringens illos excludit.

88 II. In hac cognatione spirituali non numerantur gradus aliqui, sicut in cognatione naturali, & affinitate, sed solum conjunctio est impedimentum inter personas prædictas, idque in perpetuum, adeò ut etiamsi moriatur persona, ratione cujus conjunctio contracta est, utpotè baptizatus, confirmatus, eoque ipso moriatur paternitas, non tamen extinguitur conjunctio spiritualis compaternitatis, inter baptizantem, & patrinos, ac parentes baptizati. Ex communi Sanchez, *lib. 7. disp. 54.* Quare hoc sensum falsum est commune germanorum aaioma: *Das Kind ist gestos ben, Die gevatterschafft hat em ende.*

III. Constat apud omnes, hoc impedimentum solùm esse inductum jure Ecclesiastico, non autem naturali, aut divino, ut clarè insinuant SS. Textus. Quare infidelis, seu non baptizatus aliquis in casu necessitatis aliquem baptizans non contrahit cognationem spiritualem: tum quia talis Ecclesiasticis sanctionibus non obligatur, tum quia ipse per Sacramentum Baptismi in Christo spiritualiter nondum est genitus: ideò neque cognationem spiritualem inter Christi fideles contrahere posse censetur, v. gr. Si quis infidelis, qui puellam baptizavit, posteà ad fidem convertatur, & baptizetur, non contrahet cognationem spiritualem, nec impedimentum dirimens matrimonium, sed cum ipsa puella, vel matre ejus contrahere poterit. Communis DD. cum D. Thoma, & Scoto, d. 44.

IV. Quid si conjunctio hæc supervenerit matrimonio? jam jam patebit.

II. Quis baptizans contrahit.

OMnis baptizans, non tantùm Baptismo solemni, sed etiam Baptismo privato, atque in necessitate contrahit cognationem, & impedimentum dirimens matrimonium contrahendum cum baptizato, ejusque parentibus. Sic enim nimis clarè significant SS. Textus. 89

§. Idemque à paritate quidam sentiunt de patrino suscipiente in Baptismo privato, etsi minimè necessariò ullo jure. Sed rectiùs plurimis citatis negant Sanchez, cit. Diana *part. 3. tract. 4. resol. 18.* & inclinant Suarez, Hurtadus, alii cùm Tamburin. *lib. 2. De baptismo cap. 4. §. 3. num. 4.* Ratio est: quia jura semper solùm loquuntur de suscipiente in Baptismo solemni, seu suscipiente ex instituto Ecclesiæ; qui autem suscipit in Baptismo privato, non suscipit ex instituto Ecclesiæ, cùm de Baptismo privato quoad patrinos nihil ordinaverit Ecclesia, sed suscipit ex voluntate propria: ergo de hoc jure non loquuntur, (quod hic incidenter diligenter nota.) Et hinc fit,

I. Si sponsus prolem sponsæ suæ baptizet, etiam ob necessitatem, solvuntur sponsalia, & dirimitur matrimonium contrahendum. Ut post Navarr. *cap. 16. num. 34. & cap. 12. num. 40.* ac alios resolvit Layman cit. *cap. 5. num. 8. in fine.* 90

II. Si conjux prolem conjugis suæ baptizet, vel in Sacramento Baptismi, aut Confirmationis, ut patrinus suscipiat in necessitate, nullum impedimentum contrahit, ut constat eapresè *cap. Ad lumina 30. quæst. 1.* ubi ratio datur: quia inculpabile judicandum, quod necessitas intulit, utpote quia alius baptizans saltem æquè aptus, aut alius patrinus nullus adest. Communis DD. cum Sanchez *lib. 9. disp. 62.* Layman cit. *num. 7.*

III. Quòd si verò extra casum necessitatis parens prolem conjugis suæ baptizet, vel ex Sacramento Baptismi, aut Confirmationis suscipiat in primis graviter peccat: & meritò mortaliter, censet Navarr *cap. 16. num. 34.* Sanchez cit. *disp. 26. num. 1.* Layman, alii communiter; quia id tam severè prohibetur *cap. 1. & 2. eadem 30. quæst. 1.* Deinde propter spiritualem cognationem contractam cum conjuge incurrit impedimentum petendi debitum conjugale, juxta satis communem sententiam DD. cum *Sanchez*, *Layman* cit, alii: quamquam hi ipsi probabilem censeant oppositam sententiam *Durandi Coninch.* aliorum, quos sequuntur *Hurtadus* alii cum Tambur. *lib. 2. de baptismo cap. 2. §. 2. num. 10.* nullum scilicet ex hinc impedimentum oriri; cùm id nullo certo jure probari possit; neque in odiosis valeat extensio ab affinitate matrimonio superveniente ad cognationem spiritualem, vel aliud impedimentum. 91

IV. Illud autem certum, & expresè responsum ab Alexandro cit. *cap. si vir 30. qu. 1.* si conjux ex ignorantia juris vel facti prolem conjugis baptizet, aut teneat, nullo impedimento petendi debitum affici. Uti etiam docent *Navarr. Rodriquez* alii cum Sanchez cit. *disp. 22. num. 43.* Nec valet hic regula: *Exceptio in uno firmat regulam in aliquo*: quia nulla hic est regula alia pro hoc impedimento in jure.

III. Qualis Patrinus contrahit?

COncil. Trident. *Sess. 24. cap. 2. De reformat. Matrim.* sic statuit: *Unus tantùm, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus, & una baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos, & baptizatum ipsum, & ipsius patrem, & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem tantùm spiritualis contrahatur cognatio. Parochus, antequàm ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectat, sciscitetur, quem, vel quos elegerint, ut* 92

bapti-

baptizatum de sacro fonte suscipiant, &c. Quòd si alii ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant; Constitutionibus in contrarium facientibus non obstantibus. Hæc Concilium, ex quibus aliqua pro praxi explicanda sunt.

93 I. Ut quis, vel quæ patrinus, vel patrina fiat, & hanc cognationem, & impedimentum contrahat, præter designationem faciendam à parentibus, vel Curatoribus baptizati, & per accidens in defectu horum ab ipso Parocho, requiritur in primis, ut habeat intentionem volendi, vel suscipiendi aliquem instar patrini explicitam, vel saltem implicitam, utpotè, faciendi, quòd Ecclesia ordinavit: quod alii eo modo faciunt: aut certè exercendi cæremoniam sacram ab Ecclesia institutam; hac intentione habita contrahit cognationem spiritualem, etiamsi eam non intendat, etiamsi ignoret, imò etiamsi eam contrahere positivè nolit; quia cognatio illa ea ordinatione Ecclesiæ resultat ex ipso actu illo exercito instar cæremoniæ factæ, & nullo modo dependet à voluntate exercentis, sicut, & in aliis impedimentis affinitatis, criminis. Secùs si non habuisset animum exercendi munus patrini; tunc enim reverà non esset patrinus, etsi sic fingendo graviter peccaret, cùm Ecclesia requirat patrinum, utique verum sub gravi obligatione, ut benè notant Tamburin. *cit. cap.* 4. §. 3. *num.* 3. Hac ergo intentione seclusa, nulla contrahitur cognatio; nec consequenter impedimentum, ut si puer, vel puella omninò ignoret, quid tali actione agatur, si quis præcisè teneret, ne infans cadat, vel ut alteri rem gratam faciat, &c. At quid si per errorem leves filium Titii putans esse filium Sempronii amici tui? Te adhuc cognationem contrahere docent *Coninch. Pontius*, alii. At rectiùs non contrahere (nisi fortè habeas intentionem tenendi hunc, quiscunque offeratur) docent Sanchez *lib.* 7. *disp.* 58. *num.* 7. Bonacina alii cum Tamburin. *eodem cap.* 4. §. 5. *num.* 4. Ratio est: quia per cognationem illam inducitur obligatio, eaque satis gravis ad susceptum: at non potuit contrahere obligationem ad hunc, quem tenuit, sed ignoravit, & alium putavit; cùm nihil sit volitum, nisi cognitum.

94 II. Quando contra præscriptum Trident. plures duobus assignantur, aut duo viri, vel duæ fœminæ, & omnes admittuntur à Parocho, illi soli evadunt patrini & cognati spirituales, qui intra numerum permissum à Tridentino primi tangunt, ac suscipiunt infantem, utpotè primus vir, vel prima mulier, aut primus vir, & mulier tantùm; reliqui nihil agunt. Ex communis Suarez *hic quæst.* 67. *art.* 8. Sanchez *cit. disp.* 57. *num.* 14. Dicastill. *cit. disp.* 7. *num.* 286. Quòd si admissi omnes tangant simul; tunc juxta *Suarez cit.* nullus contrahit cognationem spiritualem; quia resistit Tridentino. At juxta *Sanch. Dicast. cit.* & alios, omnes contrahunt cognationem spiritualem; quia Concilium solùm videtur prohibere talem concursum, non irritare actum. Utrumque probabile. Certò autem non contrahunt eo casu, nisi quos designatos à parentibus admisit Parochus, sicut nec illi, quos ultrà designatos à parentibus ipse Parochus designasset: certò autem illi, quos in defectum parentum Parochus designat. Omnia ea communi latè Sanchez *cit. num.* 13.

95 III. Requiritur omninò ad hanc cognationem tactus physicus infantis, seu baptizandi (itemque confirmandi,) & non sufficit sola assistentia: quinimò requiritur, ut quis, vel actu teneat infantem, dum super ipsum aqua effunditur, vel certè immediatè accipiat è manu ipsius baptizantis, uti contra *Sotum*, *Lopez*, *Sà*, & alios sola assistentia contentos; apud *Sanchez cit.* docet communis DD. cum eodem Sanchez, *lib.* 7. *disp.* 56. & certum restatur Perez *disp.* 29. *sect.* 4. Nam sacri Canones, ipsummet Trident. semper utuntur his verbis: *tangendi*, *levandi de sacro fonte*, *tenendi*, *suscipiendi*, *&c.* quæ certè tactum physicum, non assistentiam solam important: Et quidem tactum immediatum, ut proinde non fiat patrinus, vel patrina ille, vel illa, cui tradit infantem is, qui prior immediatè à baptizante accepit. Utì docent *Sanchez*, *Pontius*, *Perez*, *Bonacin.* eosque secutus *Dicastill.* suprà, in specie exprimens commatrem non contrahere cognationem spiritualem, quando suscipit infantem de manibus compatris, qui prior acceperat à baptizante; quia non censetur suscipere ex Baptismo; atque ita in contingentia facti expressè declaravit sacra Congregatio S. Officii apud Gallemart. ad Trident. *sect.* 24. *cap.* 2. & describit Gobat *tract.* 2. *seu Alphab. baptizant. casu* 17. *num.* 539. excipiens tamen, nisi consuetudine antiqua in aliqua Diœcesi (prout restatur de Constantiensi) oppositum introductum esset.

96 IV. Potest quis patrini munus obire etiam per vicarium, substitutum, seu Procuratorem, vel legatum, juxta receptam, & notissimam praxim; & tum ipse principalis patrinus per alium baptizatum, vel confirmatum tenens cognationem spiritualem, & impedimentum matrimonii cum baptizato, vel confirmato, ejusque parente contrahit. Uti contra *Navarr. Sanchez*, ac plures alios apud ipsos, docet jam communis DD. quos citant, & sequuntur Laym. *part.* 4. *cap.* 8. *num.* 5. Pontius *lib.* 9. *de Matrim. cap.* 3. *num.* 10. Perez *disp.* 19. *sect.* 7. Tambur. *De baptismo lib.* 2. *cap.* 4. §. 4. *num.* 8. Gobat *tract.* 2. *Alphab. baptizant. cas.* 17. *num.* 546. ferturque sæpiùs declatum à sacra Congregatione Cardinalium.

Ratio est: quia generalis ista consuetudo in Ecclesia notissima habet vim declarandi legem, & regulam illam juris *in* 6. *Qui fecit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum*: At vero substitutus, & Procurator, &c. tenens, hanc cognationem, & impedimentum minimè contrahit; quia is non suo, sed alterius nomine tenens verus patrinus non fit, sed solùm veri patrini officio fungitur. Uti contra *Sotum*, *Toletum*, *Rodriq.* & alios docet jam communissima DD. meique citati omnes: idque expressè declaratum est à S. Congregatione Cardinalium, apud Pontium, & Barbosam *de offic. Paroch. cap.* 18. *num.* 15.

97 Quid si ergo ego rogatus, ut suscipiam è fonte baptismali infantem Titii, dicam, me suscepturum; sed pœnitens dicti rogo meum vicinum velit esse patrinus, me libenter daturum sumptus, qui solent fieri ratione talis actus: isque acceptat, & præstat libenter; erone ego patrinus? Respondeo. Non eris; quia alter non tuo, aut Procuratoris nomine, sed jam suo proprio nomine infantem suscipit, etsi tuo rogatu. Accipe unum, & alterum casum.

98 Ordinarius patrinus, qui solet omnes meos liberos suscipere, non est domi: idque postulatur à me vicarius pro ipso ordinario susceptore, sed nesciente alium esse sui vice, seu nomine postulatum patrinum. Uter hic erit patrinus, & cognationem spiritualem contrahet? Respondeo. Neuter: non vicarius ille substitutus; quia defuit illi intentio tenendi suo nomine, & alioquin substitutus cognationem non contrahit, ut dictum est. Non ordinarius meus, quia supponitur nulla fuisse ab ipso facta substitutio, nec tacita hic præsumptio locum habet; quia agitur de onere, & obligatione, quam nullus præsumitur sibi velle imponere.

Rursùs, Titius advocatus à parentibus, ut esset patrinus Cajæ, dignitatem acceptat, & ad Ecclesiam cum cæteris vadit, ibi comparet Fridericus Legionarius Titii, cui hic urbanitatis causa cedit, permittitque, ut puellam teneat, & è fonte levet. Post sedecim annos Titius Cajam vult ducere, & quærit, an impedimento laboret? Fuit negativa resolutio; non enim per invitationem, aut acceptationem contrahitur cognatio spiritualis, sed per levationem ex fonte. In hoc ergo casu non Titius, sed Fridericus contraxit cognationem spiritualem. *Hic casus fuit ita resolutus in nostro (Pragensi) Consistorio, me Eminentissimi Cardinalis ab Harach vices gerente*, sic refert Joannes Caramuel *in sua Theologia*, *num.* 553. Cui omninò acquiesco; Titius enim non fuit patrinus, qui nec levavit ipse infantem: nec Fridericus ejus superior egit procuratorem: Quia verò Fridericus eum verè tenuit Parocho consentiente, & approbante, liberaliter sine dubio præsumpto consensu parentis cùm agatur de favore parentis; nihil obest, quominùs dicatur evasisse verus patrinus. Hæc exempli causa pro luce afferenda ad similes casus solvendos.

§. XIV. CRIMEN.

99 IMpedimentum criminis est scelerata quædam conjunctio, qua conjux adhuc vivente suo comparte cum alio, vel alia de matrimonio ineundo cum crimine aliquo conspirat, propter quam scelestam conspirationem cum tali crimine oritur impedimentum dirimens matrimonium inter illas personas sic criminosè conspirantes; & hinc dictum impedimentum criminis. Idque rationabilissimè, ut nimirùm vitentur talia crimina, cædes, adulteria inter conjuges, dum hoc modo delinquentibus aufertur spes inter se se contrahendi. Triplex autem, vel potiùs quatruplex reperitur in jure ejusmodi crimen, & inde impedimentum dirimens matrimonia: *primum*, solùm homicidium, *secundum*, homicidium cum adulterio: *tertium*, solùm adulterium cum promissione matrimonii in futurum post mortem conjugis: aut (charitatis gratia rectè aliqui quartum crimen computant) cum actuali contractu matrimonii de præsenti, utique invalido. Concilium Tridentinum aliud crimen addit, quod matrimonium dirimit, scilicet raptum; sed jam hoc commodiùs sub classe *consensus insufficientis* computavimus; cùm mens Concilii eo decreto fuerit, non tam punire raptorem, quàm prospicere libertati matrimonii, ac consensus voluntatii respectu puellarum.

Pri-

Primum Crimen.

Solum Homicidium, scilicet uxoricidium, vel mariticidium.

100 QUando quis occidit uxorem suam, vel maritum alterius (aut contra maritum suum, vel uxorem alterius) ex prævia conspiratione cum illa, vel illo; seu quando ambo machinantur mortem, vel conspirant io mortem uxoris, vel mariti, cum intentione, ut illa perempta, inter se matrimonium contrahant, effectu secuto est impedimentum dirimens matrimonium inter illos homicidas conspirantes tantùm. Omnes claro jure, *cap. si quis vivente. 31. qu.* 1. *capit. laudabilem de convers. infidel.* & alibi. Ratio jam indicata est. Conditiones requisitas ad impedimentum incurrendom jam satis expressas breviter explico.

I. Quando quis occidit, vel interficit *effectu secuto*. Non sufficit sola quæcumque attentatio, vel machinatio mortis: non vulneratio gravis, mutilatio, intoxicatio, si mors re ipsa non sequatur, ut clarè significatur juribus citatis; nam verba legum, præsertim pœnalium, debent intelligi cum effectu, *cap. relatum de clerico non residente*. Perinde autem est, sive quis occidat. physicè per se ipsum, ferro, veneno, veneficio, sive per alium moraliter occidat jussione, consilio, suasu, consensu prævio in occisionem suo nomine, vel in sui gratiam faciendam, prout manifestè colligitur ex utroque loco juris allegati, non autem sufficere ratihabitionem, dicam mox.

II. *Uxorem suam, vel alterius*: perinde enim est, sive occidas tu ipse physicè, vel moraliter, sive alter, vel altera, tuo consensu, vel conspiratione, occidat tuam uxorem, jam enim ambo machinatis mortem uxoris mutua conspiratione. Idemque perinde est, sive vir occidat uxorem, sive uxor, ut æquè frequens, per se, vel complicem occidat maritum. Nam sic *cap. si quis vivente, &c. laudabilem* in primo casu, expressè sermo est de occisione mariti. Et contra paucos docet communissima DD. cum Sanchez *l. 7. disp. 78.* Layman cit. *c.* 10. *n.* 4. optimèque defendit Dicastillus.

101 III. *Ex prævia conspiratione*, scilicet cum scitu, consensu, consilio, auxilio, vel qualiber cooperatione alterius. Quare si unus tantùm, vel una, sine conspiratione, consensu, vel scitu alterius, occidit conjugem, si nihil aliud addatur, non nascetur impedimentum, sed superstites poterunt validè matrimonium contrahere, juxta communem DD. apud citatos, & colligitur ex eodem *cap. laudabilem de convers. infidelium*. Et nota: *ex prævia conspiratione*; minimè enim sufficit sola ratihabitio occisionis tuo nomine, vel in tui gratiam jam factæ ab altero, vel altera etiam complice; quia sola ratihabitione hoc impedimentum contrahi, nullo jure exprimitur; neque enim ratihabitio est machinatio mortis, quam jura requirunt, nec præbet occasionem cædis, quam jura detestantur; sed mortem, vel cædem jam factam supponit. Communissima DD. & citati omnes.

102 IV. *Ex intentione contrahendi matrimonium cum illo, vel illa*. Ad hoc impedimentum contrahendum necessariò requiritur, ut conspiratio illa in mortem conjugis, ac mortis machinatio fiat ex, vel cum intentione contrahendi matrimonium cum illa ipsa, vel illo complice. Communissima cum Sanchez *disp. 78. n.* 13. Laym. *c.* 10. *n.* 4. *Pontius*, *Perez*, cit. Et patet ex intentione legis, quæ per hanc pœnam, & impedimentum intendit impedire, ne qui, vel quæ cupiditate alieni matrimonii occidat propriam, vel alienam conjugem. Quare in primis, qui alio fine, vel motivo, quàm ut matrimonium contrahant, v.g. ex odio, vindicta, vel ne deprehensi in adulterio à marito occidantur, aut de adulterio accusari possint, &c. conjugem communi conspiratione occiderent, hoc impedimentum non contraherent, uti cum Navar. *lib. 4. consil.* 1. *c. de eo, qui duxit*, docet communis DD. ac citati omnes. Item si Titius, v. g. suasu, vel cooperatione Cajæ occidat uxorem suam, ut ducere possit, non ipsam Cajam, sed aliam quamcumque, vel determinatam hanc Semproniam sceleris ignaram, nihil impedietur Titius, quin posteà possit ducere utramlibet, sive Cajam, sive Semproniam, modò cum neutra earum ante mortem conjugis mœchatus sit (tunc enim nasceretur secundum crimen) uti ex *Coninch.* & aliis resolvit *Laym. c.* 10. *num.* 2. quia non occidit ex intentione contrahendi cum complice, seo conspirante. Necesse tamen est, eam intentionem contrahendi cum ipso complice fuisse alteri parti manifestatam, alioquin non poterit esse conspiratio ex intentione ineundi matrimonium. Sufficit tamen sola intentio, seu voluntas contrahendi, neque requiritur promissio, sed ut fides data sit de matrimooio ineundo inter ipsos, prout expressè deciditur, *c. super hoc* eodem titulo, *De eo, qui duxit*.

Tandem in hoc primo crimine, quando ambo machinati sunt mortem conjugis, non requiritur adulterium; cùm juxta jura allegata satis sit dicta mutua conspiratio cum occisione secuta; si autem accedat & adulterium, erit crimen mixtum ex primo, & secundo, eoque ipso difficilioris dispensationis, & ideo in supplicatione necessariò explicandum. Declaro hoc crimen uno, & altero exemplo authentico.

Jovius uxorem suam adulteram, & adulterum odit, & 103 per insidias occidere parat; adulter, & adultera id rescientes absque intentione contrahendi matrimonium, illius mortem machinati sunt, & secreto occiderunt, postea matrimonium contraxerunt in facie Ecclesiæ. Quæritur, an teneat? Respondet rectè Navarr. cit. *Consil.* 1. tenuisse; *idcircò, quòd ex narratione facti clarum sit, interfectionem illam nequaquam provenisse ex intentione contrahendi inter se post mortem occisi*. Sic Doctor Navarrus.

Hortensia juncta matrimonio cum Petro perpetravit adulterium cum Achille, qui gerebat inimicitias cum Petro, & Hortensia quoque Petrum oderat, quòd ab illo duriter haberetur; ineunt consilium, ut eum interficiant, quod & factum est, prima quidem intentione ulciscendi, quia oderant, secundaria contrahendi simul: vel saltem de hac dubitant. Quæritur, an ortum sit impedimentum dirimens: & quid faciendum, si contraxerunt? Hic sceleratus casos his verbis propositus fuit Leonardo Lessio *in Actuar. v. Matrimonium cas.* 10. atque ita sapienter resolvit. 1. Fuisse ortum impedimentum, si saltem secundaria intentio fuit posteà contrahendi; quia jura simpliciter requirunt intentionem illam contrahendi, nec usquam exprimunt, intentionem illam contrahendi debere esse primariam. 2. Si dubitant, an habuerint eam intentionem secundariam, debere eos abstinere à matrimonio, eò quòd contracturis debet moraliter constare, non subesse impedimentum, alioquin exponerent se periculo fornicationis; atque eo casu in foro externo omnino præsumptionem esse, adfuisse talem intentionem: atqui in foro externo statur præsumptioni, quando non constat de opposita veritate, ergo &c.

Secundum Crimen.

Homicidium cum adulterio.

QUando solus adulter, commisso adulterio, occidit 104 suam uxorem (aut contrà sola adultera suum maritum) absque conspiratione cum complice, ex intentione tamen perveniendi ad matrimonium cum adultera, vel adultero, nascitur impedimentum criminis dirimens matrimonium contrahendum inter adulteros. Omnes. Constat ex *cap. Super hoc*, *cap. Significavit nobis*. *De eo, qui duxit*, Idque etiam locum habere, si adultera sola simili intentione occidat maritum, patet ex suprà cit. *cap. Si quis vivente*. 31. *qu.* 1.

Ad impedimentum ergo hoc contrahendum non suffi- 105 cit sola occisio uxoris, vel mariti, sed requiritur etiam adulterium commissum ante occisionem actualem conjugis; sive deinde adulterium antecedat, sive subsequatur machinationem mortis conjugis, dummodò vivente adhuc conjuge. Communis. *Sanchez*, *Pontius*, *Layman*, alii citati. Ut si venenum propinasti uxori, vel marito, aut mandasti sicario, ut occidat Bertam uxorem tuam, & post illud mandatum, vel propinationem ante mortem Bertæ commisisti adulterium cum Caja, consurget impedimentum; non autem consurgeret, si cum eadem Caja peccasses primùm post mortem Bertæ; tunc enim non potuit ampliùs fieri adulterium: jura autem requirunt occisionem cum adulterio. Communis apud citatos. Item rursùs requiritur, ut occisio conjugis fiat ex intentione perveniendi ad matrimonium cum adultera, ut colligitur ex motivo juris initio allegati, docentque DD. communiter, Theologi, Juristæ, Summistæ. Quare, si occisio, vel machinatio mortis uxoris, vel mariti fieret ex alio motivo, v.g. liberiùs cum hac, aliave peccandi, vel aliam quamcumque fœminam ducendi, non inducetur impedimentum inter adulteros. Advertit tamen benè Sanchez *cit. num.* 19. hanc intentionem semper præsumi in foro externo, quoties occisor vult contrahere cum ea, cum qua commisit adulterium; ideòque idipsum etiam præsumi debet in foro interno in dubio, quando non constat opposita veritas, ut paulò suprà indicavi. Non tamen necesse est, ut hæc intentio occisoris matrimonii contrahendi sit manifestata adulteræ, cum qua intendit contrahere, ut contra Pontium, & alios rectè docet Aversa hic *q.* 18. *seq.* 4. cum Tambur. *tract.* 1. *§.* 2. *num.* 3. Quia in hoc secundo crimine non requiritur conspiratio duo-

duorum, ficut in primo crimine præcedente. Quales autem in hoc, & sequentibus criminibus intervenire debeat adulterium, dicam mox infrà *num.* 4.

Tertium Crimen.

Adulterium solùm cum promissione matrimonii de futuro.

106 QUando adulter, & adultera, sive ante, sive post adulterium commissum promittunt, & fidem dant de matrimonio post mortem conjugis contrahendo, est impedimentum dirimens matrimonium inter illos contrahentes. Ex communi Sententia, ex plurimis sacris Textibus, *cap. Relatum v. qu. 1. cap. propositum, cap. Ex litterarum, cap. Significasti cap. Veniens, &c. De eo, qui duxit.* Ratio rursùs semper eadem: ne scilicet ob promissionem factam matrimonii contrahendi captetur occasio machinandi mortem alterius conjugis, inter adulteros. Vides jam in hoc tertio crimine non requiri occisionem, vel machinationem mortis, sed sufficere adulterium cum promissione matrimonii. Vides etiam, non sufficere solùm adulterium, alioquin omnes adulteri, vel adulteræ invalidè contraherent secundas nuptias: Sicut neque sufficit sola promissio futuri matrimonii post mortem conjugis, quippe quæ per se loquendo, spectato jure naturæ illicita non est: attamen per accidens, quia tales promissiones solent esse causæ multorum malorum; ideò meritò *cap. Finali. De eo, qui duxit*, graviter delinquere dicuntur, eisque pœnitentiam injungi præcipitur, qui matrimonio ligati promittunt alteri matrimonium post mortem conjugis. Et meritò Parochi ejusmodi promissionem factam audientes suspicantur, & inquirunt de ulteriori malo. Itaque

107 I. Ad hoc impedimentum requiritur, & sufficit adulterium simul cum promissione futuri matrimonii, sive adulterium sit commissum ante, sive post promissionem, seu fidem datam, uti expressè habetur eodem *cap Finali.* Neque requiritur, ut unum fiat intuitu alterius per modum pacti conditionati, v. g dicendo; promitto me ducturum te, mortua conjuge mea, vel tuo, si feceris potestatem corporis; hoc enim nullibi exprimitur, sed sufficit, cum adulterio ante vel post, fieri promissionem matrimonii, eamque promissionem ante adulterium non esse revocatam, si enim revocata anteà sit, jam non erit adulterium cum promissione, adeòque nullum ampliùs impedimentum, at verò si promissio facta post adulterium, etsi ante mortem conjugis, revocata, sit impedimentum jam ante contractum per adulterium cum promissione, utique permanebit, ex communi rectè notat Sanch. *cit. num.* 7. Bonac. *hic quæst.* 4. *proposit.* 2. alii passim. Hinc ulteriùs

108 II. Requiritur, ut promissio, & adulterium vivente eodem conjuge facta sint. Unde si fides data sit sub eodem matrimonio, atque adulterium commissum sub alio matrimonio posteriori: aut contra adulterium commissum sub priori, promissio autem facta sub posteriori matrimonio, non erit impedimentum; quia per posterius aliud matrimonium dissoluta est connexio adulterii, & promissionis. Ex communi Sanchez *lib.* 7. *disp.* 79 Coninch, alii cum Layman *cap.* 10. *nu.* 4. At quid, si Titius, & Berta bona fide putantes Cajam Titii uxorem jam esse mortuam, sibi invicem promiserunt matrimonium, deinde certè cognoscunt eam adhuc vivere, & nihilominus committitur adulterium: Incurruntne hoc impedimentum dirimens? Affirmant simpliciter *Aversa, &* *Perez* apud Tamburin. *hic. cap.* 9. §. 3. *n.* 11. Sed rectiùs sic distinguentem: Si Titius, & Berta post cognitam vitam Cajæ commiserunt adulterium ex vi promissionis priùs factæ, cum spe futuri matrimonii, adhuc sine dubio exurgit impedimentum quia sic perseverat promissio facta, & quidem jam sub mala fide, quæ antè erat sub bona fide.

At verò si cognita Cajæ vita nihil ampliùs moveantur promissione priùs facta, quam jam tanquam impossibilem factam cessasse, & expirasse apprehendunt; quia nimirùm vivente Caja matrimonio jungi non possunt, & tamen committunt adulterium, non contrahent hoc impedimentum; quia sic adulterium hoc non est ampliùs conjunctum cum promissione anteà facta, quod valdè notandum. Hæc satis de simultate adulterii, & promissionis: breviter nunc videndum, qualis promissio, & quale adulterium requiratur ad hoc impedimentum eligendo Sententias mitiores pro liberatione eorum.

109 III. Requiritur ad promissionem matrimonii, ut sit seria, seu utrinque seriè, & ex animo facta, ab altera parte acceptata & absoluta. Non ergo incurritur impedimentum 1. Si promissio ex utraque, vel una saltem parte fictè fictet, Layman *cit. cap.* 10. *n.* 4. *Bonacin. Henriq. Diana*, alii contra *Sanchez, Perez, Dicastil.* & alios. 2. Si promissio, etsi seriò facta ab una parte, ab altera parte acceptata non sit. Communissima cum Sanch. *disp.* 77. Laym. aliis. Quid si altera pars taceat? Censebiturne consentire, & acceptare, sicque impedimentum contrahi? Negant *Sanch. cit.* Quia sumus, ait, in re nociva ob impedimentum contrahendum. Affirmat *Coninch* cum aliis; quia sumus, ait, in re favorabili, nam matrimonium apprehenditur ab iis, ut bonum. Utrumque probabile censet Tamb. *cit. cap.* 6. §. 3. *n.* 7. Et ego, nisi de consensu constet, in mitiorem sententiam inclino. 3. Si promissio fiat conditionatè conditione ante mortem conjugis non impleta, ut si dicas adulteræ: promitto te ducere, si pater meus profectus fuerit & ante mortem uxoris pater non proficiscatur, non oritur impedimentum. Sic contra *Sanchez*, & alios, *Coninch, Layman, Perez. disp.* 33. *Sect.* 4. Tambur. *cit. num.* 4. *alii*. Ratio est: quia promissio conditione nata ante conditionem impleram non est simpliciter promissio, aut fides data, quam requirunt sacri Canones. 4. Probabiliter etiam requiritur ultra promissionem acceptatam absolutam, etiam repromissio vicissim facta ab altera parte, seu promissio mutua, sicut si contrahere attentarent matrimonium de præsenti in crimine sequenti requiritur mutua promissio, & repromissio. Ita post Heriq. Laym. *n.* 4. Etsi probabiliùs neget cum pluribus Sanchez *disp.* 79. *n.* 10. Sed satis sit probabiles opiniones hujus impedimenti insinuasse, si curiosus es vel casu urgeris, lege citatos.

IV. Ad contrahendum hoc impedimentum requiritur 110
adulterium verum, & formale ex utraque parte, seu utriq; parti cognitum, & perfectè consummatum cum immissione seminis intra vas naturale. Communis DD. ac citati omnes. Non ergo incurritur hoc impedimentum in primis, si neutra, vel altera pars nesciat se committere adulterium, ut si puella nesciat hunc virum esse matrimonio ligatum, aut ignoret ejus uxorem adhuc vivere, etsi ignorantia crassa. *Sanchez, Coninch, Layman, Perez*, alii passim. Et constat expressè *cap. Propositum, De eo, qui duxit*, infrà describendo. Et aliàs Canones requirunt scientiam. Deinde, si reipsa non sit adulterium, sed tantùm formaliter per conscientiam erroneam, ut si Titius, & Berta putent conjugem alterius adhuc vivere, cùm tamen reverà jam obierit: ut putent, esse verum matrimonium illud prius, cùm tamen reverà ob impedimentum occultum nullum sit. Nam universaliter semper requiritur matrimonium prius fuisse validum, etsi tantummodò ratum, aut divortio dissolutum. Ut notat Sanchez *disp.* 78. in fine. Communis apud Tamb *cit.* §. 2. *n.* 6. Denique non contrahitur impedimentum ob quoscunque tactus, & actus impudicos, etiam pollutiones invicem procuratas, etiam copulam inchoatam, &c. Eadem prorsùs modo, quo suprà dictum de copula requisita ad contrahendum impedimentum affinitatis, hic per omnia applicanda. Ratio omnium est: quia jura in re odiosa sunt strictè interpretanda: ergo in casu nostro non sunt intelligenda, nisi in adulterio perfecto, absoluto, & utrinque consummato, &c.

Crimen quartum.

Adulterium solùm cum alio matrimonio contracto.

QUando adulter, vel adultera commisso adulterio in- 111
super contrahunt, vel potiùs contrahere (utique invalidè) attentant matrimonium per verba de præsenti, statim nascitur inter eos impedimentum dirimens, ut deinde, etiam mortua uxore adulteri, vel marito adulteræ, matrimonium validè contrahere nunquam possint. *Omnes*. Constat variis Capitibus eodem titulo, *De eo, qui duxit*. Et ratio eadem à fortiori: Si enim ob excludendam occasionem machinandi mortem conjugis ex sola promissione matrimonii cum adulterio nascitur impedimentum dirimens; multò magis nascetur ex consensu de præsenti cum simili adulterio.

Intellige rursùs eadem ratione de adulterio vero formali ex utraque parte perfectè consummato, juxta dicta in crimine præcedenti *N. IV.* Declarat authentica sententia Alexandri III. *cap.* 1. *de eo qui duxit.* Sic loquitur: *Propositum est nobis, quòd quidam vir uxorem habens, sibi aliam hujusmodi rei insciam copulaverit, sed prima mortua discedere nititur à secunda. Sed licèt in Canonibus habeatur ut nullus copulet matrimonio, quam priùs polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat uxore sua vivente; vel qua machinata sit in mortem uxoris; quia tamen præfata mulier erat inscia, quòd ille aliam haberet uxorem viventem; nec dignum est, ut præfatus vir, qui scienter contra Canones venerat, lucrum de suo dolo reportet; Consultationi tua taliter respondemus, quòd nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi.* Sic Pontifex, compendio confirmans ferè omnia dicta.

At,

112 At, quid si tales putantes conjugem jam esse mortuam, vel mortuum, bona fide contraxerunt matrimonium, postea verò cognito conjugem adhuc vivere, committunt, vel pergunt committere adulteria, idque quasi ex vi prioris contractus? Accipe responsum Doctoris Navarr. ad similem casum sibi propositum, *consil.* 3. in eundem titulum: *de eo, qui duxit*. Antonius vivente priori uxore, motus rumore mortis ejus, quæ degebat longè distans ab eo, contraxit cum Berta ignorante Antonium habuisse uxorem, de cujus morte nihil certi constaret: quæ Berta etiam, postquàm deinde cognovit vivere uxorem Antonii, perrexit facere Antonio potestatem sui corporis. Nunc verò sepulta priori sua uxore, & superstite secunda, quærit Antonius, quid sibi faciendum?

Respondet sapienter *Navarr.* 1. Non posse illos convivere, nisi eliciant novum consensum, quandoquidem matrimonium non valuit vivente prima uxore. 2. Licet novum consensum eliciant, attamen fore illicitum, ac irritum, nisi accedat dispensatio Pontificis; quandoquidem Berta perrexit carnaliter adhærere Antonio, etiam postquam cognovit vivere adhuc uxorem Antonii. 3. Antonium teneri ducere Bertam volentem; quia illam ab initio decepit, utique non contracturam, si cognovisset esse incertum, an viveret prior uxor. 4. Addit, illam renovationem consensus debere fieri coram Parocho, & testibus; esto jam præcessisset in facie Ecclesiæ matrimonium invalidum. Sed de hoc quarto alibi mitiùs.

Quo jure inductum hoc impedimentum?

113 Certè non jure naturæ, vel divino. Ut patet in David, qui post adulterium, & occisionem Uriæ duxit ejus uxorem Bethsabeam: sed solo Jure Ecclesiastico, locis hactenùs allegatis. Unde si duo infideles commisissent tale crimen, posteà validè contraherent. Quòd si tamen tale crimen committatur à duobus, quorum unus est fidelis, alter infidelis, non poterit hic alteri post Baptismum jungi matrimonio. Ut certum est apud omnes. Et expressè deciditur, *cap.* 1. *de convers. infidel.* Etsi enim ibi fit casus de certa criminis specie, tamen perinde est etiam de aliis speciebus criminis. Ut notet ibidem Glossa. Ratio est: quia tunc impedimentum ab Ecclesia statutum directè in fidelem, redundat etiam in infidelem. Etenim ad invalidè contrahendum matrimonium satis superque est, quòd alter ex contrahentibus impedimento dirimente alligatus sit. Uti contingit in impedimento voti solemnis in Professione, &c. quod quamvis in altero tantùm reperiatur, matrimonium tamen reddit irritum. Ut ex communi docet Sanchez, *disp.* 78.

114 Tandem nota semel pro semper, impedimentum hoc criminis tantùm dirimere matrimonium contrahendum inter ipsosmet criminosos, qui tale crimen homicidii, vel adulterii commiserunt: non item dirimere matrimonium contrahendum cum aliis; imò hodie neque impedire quidem, quamvis hæc ipsa, & alia nonnulla crimina jure veteri erant impedimentum impediens, seu prohibens matrimonium omne aliud contrahendum, de quo brevi posteà.

Supponimus autem semper, sicut generaliter ad incurrendum quodvis impedimentum dirimens, ita & hoc criminis impedimentum, non requiri scientiam talis impedimenti, nec excusare ignorantiam, quòd tali crimine contrahatur impedimentum dirimens, & matrimonium fiat nullum; quia etiam hoc impedimentum ab Ecclesia inductum est, non præcise in pœnam delicti, sed principaliter ad absterrendos homines, ne ipse matrimonii crimina committant prout unanimiter supponunt DD. universi suo loco allegandi; neque ullus hactenùs DD. in dubium revocavit. Novissimè Diana *part.* 13. *resol.* 51. proopposita sententia citat *Bancyum*: *Bancyus* autem id ex se non asserens citat *Paludani* antiquam sententiam obsoletam; adeòque hodie nullam probabilitatem afferentem; quia tamen nec *Diana*, nec *Bancyus* ulla nota afficiunt oppositam sententiam *Paludani*, ideò ego cum P. Gobat *hic cas.* 10. *num.* 202. non vererer illos, qui bona fide contraxerunt adstricti impedimento criminis relinquere in bona fide.

CLASIS IV.

Impedimentorum.

NIMIA DISTANTIA.

Continet duo, vel tria ultima impedimenta: *Cultus disparitas: impotentia*, sub qua etiam comprehenditur impedimentum ætatis.

SUMMARIUM.

115 & 116 *Matrimonium fidelis cum infideli, seu non baptizato, nullum est.*
117 *Valida autem sunt matrimonia Catholicorum cum hæreticis regulariter.*
118 & 119 *Illicita tamen mortaliter per se loquendo.*
120 *Et prorsùs impia cum promissione relinquendi partem prolium in fide hæretica.*
121 & 122 *Impotentia coeundi,*
123 *Quando censeatur adesse, & unde oriatur?*
124 *Si perpetua sit, & incurabilis licitè, ac antecedens,*
125 *Dirimit Matrimonium contrahendum tantùm.*
126 *Quid in dubio, an sit perpetua, necne?*
127 *Impotentia superveniens non dissolvit matrimonium semel contractum.*
128 & 129 *Nulla impotentia temporalis tantùm etiam antecedens dirimit.*
130 *Impotentia ætatis jure natura dirimit solùm inter contrahentes ante sufficientem usum rationis.*
131 *Jure vero Ecclesiastico dirimit inter impuberes, masculinum scilicet ante 14. & fœmellam ante 12. annum impletum.*
132 & 133 *Nisi malitia suppleat ætatem.*
134 *Quoad impotentiam sexus mixti, seu matrimonia hermaphroditorum ponuntur quatuor casus: usque ad num.* 139.

§. XV. CULTUS DISPARITAS.

Hoc est: Diversitas Religionis, sed illius solius, quæ est inter fidelem, & infidelem, seu baptizatum, & non baptizatum est impedimentum dirimens matrimonium inter illos. Omnium DD. consensu. Id tamen non jure naturali, aut divino (quidquid nonnulli sine solida ratione dicant apud *Sanchez* citandum) sed solo Ecclesiastico, eoque non scripto; non enim invenies Canonem, qui clare indicet hanc annullationem. Ut latè disputat Sanchez *lib.* 7. *disp.* 71. sed consoetudinario, consuetudine, & perpetuo usu Ecclesiæ approbante. Ut post *Sanchez*, & alios communiter, benè probat Perez *disp.* 36. *sect.* 1. *num.* 4. addens tamen, provenire ex Traditione Apostolica. 115

Certissimum autem est apud omnes, tale matrimonium esse illicitum jure naturali, ac divino, in lege veteri sæpè gravissimè prohibitum: ac etiam in nova: 2. *ad Corinth.* 6. *Nolite ducere jugum cum infidelibus.* Idque ob periculum perversionis in mala educatione. Sed de his plura dicere nihil opus, vel utile. De hæreticis autem dixi primo Præcepto; *Cùm de communicatione Catholicorum cum hæreticis*. Ne tamen hoc loco mancus sim, reddo compendio. 116

Matrimonia Catholicorum cum hæreticis.

I. Hæc secundùm leges Ecclesiæ inita valida sunt, saltem regulariter. Communissima Theologorum (adversùs nonnullos Canonistas) & certa sententia, adeò ut Bellarm. *lib.* 2. *de concil. cap.* 4. expressè dicat, esse errorem in fide, si quis asserat, matrimonium catholici cum hæretica esse invalidum. Et ratio est: quia nec naturalis, nec divina, nec Ecclesiastica lex, seclusò alio impedimento dirimente, irritat ejusmodi conjugia: neque obstat, quòd hæreticus non credat matrimonium esse Sacramentum; nam aut ratio Sacramenti inter baptizatos non potest separari à contractu legitimo matrimonii, ut multi docent: aut certè regulariter hæretici re ipsa non separant, cùm habeant generalem intentionem contrahendi matrimonium more christiano, seu à Christo ordinato in vera Ecclesia. Quamquàm negari non possit, esse tam perversos hæreticos, qui simpliciter nolint contrahere cum Sacramento, vel indissolubiliter; quo casu matrimonium utique esset nullum; quare dixi *regulariter*. 117

II. Illicita mortaliter sunt illa matrimonia, ut per se loquendo peccent mortaliter catholici ineuntes matrimonia cum hæreticis: & maximè catholici nubentes hæreticis. Ita communis DD. Catholicorum omnium, & nominatim mox citand. N. III. & IV. Ratio multiplex est: 1. Quia communicant cum hæreticis in rebus sacris. 2. Quia ministrant Sacramenta indigno; quia conjuges sunt hic ministri Sacramenti. 3. Exponunt se, præsertim mulieres, periculo apostasiæ. 4. Quia tacitè, vel expressè solent promittere, se positivè permissuros, ut dimidia pars liberorum educetur in Religione catholica. 5. Denique quia valdè est credibile, multa ex iis matrimoniis esse jure divino irrita; sicut jam insinuavi. Unde Concilium generale Chalcedonense *can.* 13. & Agathense *can.* 67. apud Gratian. *c. non oportet* 28. *quæst.* 1. interdicit talia conjugia. 118

Hinc

Hinc rectè infert Perez *disp. 36. sect. 2. num.* 1. certum esse, jure naturali, divino, & ecclesiastico esse irrita per se loquendo sponsalia catholicæ cum hæretico; quia promissio de re turpi non potest non esse turpis.

119 III. Illi etiam catholici, vel catholicæ per se loquendo peccant mortaliter, qui in Urbibus, aut pagis mixtæ religionis contrahunt cum hæreticis. *Valentia, Bellarm. Serarius, Coninch. Lessius* alii citati, Tanner *tom. 4. disp. 7. quæst. 4. num.* 99. Perez *cit. disp. 39. sect. 2.* Busembaum *lib. 2. tract.* 3. Jacob. Marchant *in candelab. tract. 8. lect.* 15. Gobat *casu 9. num.* 218. alii, (contra Azorium *par.* 1. *lib.* 8. *cap.* 11. Sanchez *lib. 7. disp.* 62. consentiente Layman *cap.* 14. *num.* 2. si nullum subsit periculum subversionis,) Ratio invicta est, quia illa commixtio non evertit, sed potiùs firmat rationes numero præcedenti allatas: ergo per se non sunt licita illa connubia, nisi exclusis omnibus illis malis, & periculis, adsit insuper gravis causa, videlicèt spes sopiendi graves discordias, convertendi conjugem ad fidem; &, ut addit *Lessius*, si puella nequeat inter catholicos reperire conjugem paris conditionis. Porrò quia Germani DD. *Tanner. & Layman* itemque *Marchantius* Belga rectissimè testantur, oriri communiter majora mala inde, quàm bona; idcircò reor esse rarum casum, quo sint à parte rei, & in individuo licita hæc connubia: meritòque Tanner & Gobat *cit.* monent Dominos Parochos, ut quoad possunt, sese opponant talibus conjugiis, nec assistant, nisi susceptis ex justa causa, & sine morali periculo subversionis: nunquam autem, planè nunquam illis, quibus sponsi addunt pactum impium sequens.

120 IV. Prorsùs impia, & nullo modo, vel casu licita sunt matrimonia, quibus conjux catholicus promittit apertè, vel occultè se relicturum partem liberorum sine cultura veræ religionis. Ita docent Navarr. *lib. 1. consil. 1. quæst. 25. num.* 63. Coninch. *disp. 31. dub.* 4. Lessius *in auctar. v. hæreticorum cum catholicis conversatio cap.* 33. Tanner. cit. Layman cit. *tract.* 10. *part. 4 cap. 14. num.* 13. Dicastill. *disp. 7. num.* 705. Marchant. cit. *Lect.* 25. Manuale Parochor. *part. 2. cap. 7. nu.* 5. Perez de matrimonio *disp. 36. sect.* 2. Gobat cit. *num.* 221. rationem benè dat Layman cit. *Illud porrò apud omnes in confesso est, si matrimonio catholici cum hæretica pactum adjiciatur, ut liberorum alii, puta masculi patrem fidelem; fœmellæ verò matrem hæreticam sequantur, impium, & irritum esse: quandoquidem ad utrumque pertinet cura liberos suos omnes in vera fide, ac religione educandi.* Perez autem cit. sic loquitur: *De pactis vero, quæ in istis conjugiis quandoque ineuntur, ut quidam ex filiis nascituris fidei catholicæ, alii hæresi adhæreant, certum est, esse prorsùs impia, & irrita, tum contra jus ecclesiasticum, cap. ex litteris, de convers. infidel. tum contra jus divinum; quoniam parvulis usu rationis carentibus cura parentum ministrare, & præbere debet remedia ad salutem necessaria, adeoque filii parvuli instruendi sunt in fide, & Religione catholica.* Sic Perez nemine contradicente. Et tandem, neque Deus author naturæ, nec Christus author Sacramenti instituit matrimonium ad educandos filios diabolo, sed Deo.

Observat tamen sapienter, & singulariter Tannerus cit. *num.* 91. in casu, quo matrimonium catholicæ cum hæretico licitum est, multumque commodi, & momenti habiturum est ad publicum bonum promovendum, nec tamen via, aut ratio suppetit, qua meritò impetret liberam facultatem universam prolem ad catholicæ Religionis cultum educandum, non videtur illicitum adjicere cautionem, aut exceptionem, ut saltem aliqua pars liberorum, nihil impediente marito, in catholica Religione informetur, nil interim quoad cæteros liberos præjudicando juri catholicæ matris, quæ tenetur pro viribus filios omnes in vera Religione instruere. Ita *Tannerus* ita *Gobat* ita ego: & quidni tu quoque? Hinc sumes resolutionem ad sequentem casum. Petrus zelosus Parochus quærit in confessione ex muliere, quam ignorat nuptam esse viro acatholico, utrùm liberos piè, & christianè educet? respondet illa, filias quidem ita educo, sed filios viro relinquo; quia sic mos est in hac patria. Quæritur, an Parochus licitè absolvat talem mulierem? Respondeo: Licitè, & illicitè. Licitè: si mulier dicat, maritum ita invigilare perversioni liberorum, & hos ita pertinaciter adhærere institutioni paternæ, ut sua opera nihil aliud effectura sit, quàm graves dissensiones, evasuras in verbera.

Illicitè: si probabilis spes appareat alicujus frugis; peccat quidem illa mulier ex erronea conscientia, si ideò abstineat ab educatione catholica liberorum, quòd in contractu matrimoniali spoponderit, se abstenturam; nam (inquit Ulpianus leg. generaliter, ff. de verbis obligator. *generaliter novimus, turpes stipulationes nullius esse momenti.* Cessabit tamen peccatum, si mulier ob causam aliam modò indicatam abstineat.

§. XVI. IMPOTENTIA.

IMpotentia coeundi, seu exercendi copulam carnalem 121
perfectam perpetua præcedens dirimit matrimonium contrahendum, non dissolvit contractum superveniens, etiam perpetua. Est certissima apud omnes. Et constat toto titulo *De frigidis, & maleficiatis, in 4. Decretal. & 33. quæst. 1. in Decreto.* Ratio est; quia contractus matrimonii essentialiter includit obligationem dandi inter se corpus ad copulam carnalem: atque juxta regulas juris: *Impossibilium nulla est obligatio.* Et: *Inhabilis ad solvendum, est etiam inhabilis ad promittendum*: ergo talis perpetua impotentia coeundi est impedimentum dirimens, seu irritans, & annullans matrimonium. Idque non tantùm jure Ecclesiastico, sed etiam jure divino, & naturali, atque ex natura rei; nam de jure naturæ est, ut non possis tradere potestatem tui corporis ad actum impossibilem. Quare, sive scias, sive nescias tuam impotentiam; si tamen verè impotens sis, impedimento affectus es. Jam termini parùm verecundi necessariò tamen explicandi sunt.

I. *Impotentia coeundi.*

NAm impotentia generandi tantùm, seu sterilitas nul- 122
lum matrimonio affert impedimentum; nunquid enim negabis, Sanctos Zachariam, & Elisabeth fuisse veros conjuges? Communissima. Et latè Sanchez *lib. 7. disp. 79. num.* 24. Ratio: quia jam adest potestas ad actum principalem immediatum, scilicet perficiendi copulam, etiamsi desit quasi per accidens effectus copulæ, scilicet proles; adeoque licèt tunc non possit haberi finis principalis matrimonii, qui est prolis generatio, habetur tamen finis secundarius, qui est remedium concupiscentiæ: nam propterea potest maritus commisceri uxori jam prægnanti, vel partui vicinæ, quamvis sine novo effectu copulæ. An peccet, qui sciens, & volens ducit sterilem, ut sine effectu prolis, tantùm libidine fruatur. Alibi videbimus *cùm de debito.*

Petes tamen incidenter. Si mulier potens quidem sit ad actum conjugalem, nec infœcunda, tamen cum suo vitæ periculo, vel cum prolis morte, seu cum abortu semper pariat, v. gr. vidua jam experta. An validè, & licitè rursùs contrahet matrimonium? Respondeo: Certò valebit: quia jam potens est ad id, quod essentialiter requiritur. Certò etiam illicitè, si hoc faciat nesciente novo marito: quia illi magnum damnum infert, dum in re tam gravi eum decipit; ipso autem sciente nequaquam peccabit ex hoc capite, quia scienti, & consentienti non facit injuriam. At verò ex alio capite propter periculum, & damnum, quod sibi ipsi, & proli causat, peccare mortaliter censet *Bossius* apud Tambur. *cit. tract. 1. cap. 13. §. 2. nu.* 12. Nec excusari posse à fine, remedium adhibendi tentationibus concupiscentiæ; eas enim aliis mediis, orationibus, mortificationibus cum Dei Gratia superari posse. Verùm tunc non peccaturam, si marito sciente, nubat, æquè probabiliter docent citati, & nos in simili, *cùm de debito.* Sanchez *disp.* 120. quia non facit injuriam nec proli, nec sibi. Non proli; quia melius est aliquanto tandem tempore esse, quàm nunquam esse: non sibi, quia durum est negare mulieri remedium matrimonii à Christo Domino ad eum finem institutum; & eam compellere ad remedium mortificationis duræ, & extraordinariæ; nam neque infirmum, ut vitam servet, obligamus ad remedium admodùm difficile conquirendum, ac sustinendum.

II. *Exercendi copulam perfectam.*

SCilicet cum emissione seminis intra vas naturale suffi- 123
cienter ad generationem. Impotentia ergo hæc certò adest, quando ex his tribus aliquid deest: potentia penetrandi vasis; potentia emittendi verum semen; potentia illud immittendi intra vas. Adeòque ex parte virorum ex multiplici capite oriri potest, ut potè primò, quia eunuchus. 2. quia natura frigidus vero semine omninò caret, aut sufficiens ad generationem non affert; 3. quia nimis calidus natura, ut semper totum semen effundat, priùsquam aperiatur vas naturale; 4. quia naturæ nimis debilis, membrum ad copulam sufficienter non erigit; 5. quia membro nimis brevi, aut contrà nimis grasso, vel improportionato: atque etiamsi in his non sit impotens respectu omnium, modò sit impotens respectu hujus certæ personæ, cum qua actum perfectum copulæ exercere nunquam possit, erit impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, adeòque dissolvens nulliter contractum cum illa certa persona; etsi non impediatur ab omni alio matrimonio, sed aliam sibi proportionatam ducere possit: quo casu dicitur, *impotentia respectiva.* Cùm autem est impotens res-

respectu omnium, dicitur *impotentia absoluta*. Ex parte fœminæ plerumque obstat arctitudo tantùm, aut absoluta, aut respectiva, respectu talis viri. Unde generaliter à communiter contingentibus in jure impotentes, viri quidem vocantur *frigidi, fœminæ arctæ*. Et pro certo notat Sanch. *lib. 9. disp. 7.* quòd licèt mulier non possit unquam retinere semen, nihilominùs subsistit matrimonium; quia antequam fiat expulsio, copula jam perfecta fuit. Et hinc eunuchi, spadones utroque testiculo carentes, cùm ex Medicorum omnium sententia verum semen emittere nequeant, invalidè contrahunt matrimonium. Communissima. Uti declaravit Sixtus V. apud Sanch. *disp. 92. & Perez disp. 37.* At verò, qui alioquin sanis, & integris viribus uno tantùm testiculo caret, certum est, esse potentem ad verum semen emittendum, ideòque etiam ad matrimonium contrahendum.

Senes decrepiti, ita debiles, ut nunquam possint actum conjugalem consummare, invalidè contrahunt matrimonium: quia jam ejusmodi potentia esset in futurum perpetua. Communis DD. cum Sanch. *disp. 92. nu. 70.* Bonacina *hic q. 3. proposit. 13.* Contra tamen, etiam hos senes validè contrahere, docet *Henriquez* apud *Bonacinam* cit. eò quòd illa sit impotentia per accidens, cùm semper retineant anteà habitam potentiam suam intrinsecam seminandi. Opinionem hanc multi sequuntur RR. saltem post factum: ut ejusmodi connubia jam contracta tanquam invalida dissolvi non debeant, dummodò post triennalem experientiam deinceps castè vivant, juxta dicenda inferiùs. Et ego in contingentia facti consultus semel tantùm sic fieri permisi. Certum autem est quantumvis senes, & decrepitos validè contrahere matrimonium, si per medicamenta, vel qualitatem ciborum possint fieri sufficientes ad copulam conjugalem: eo ipso enim impotentia erit temporalis tantùm. Insuper Pontius apud Dian. *p. 4. tr. 4. ref. 75.* etiam post Bullam Sixti V. docet, spadones, senes, & quosque impotentes posse contrahere matrimonium cum impedimenti consciis, non ad usum matrimonii, sed ad societatem vitæ, & castè vivendum per modum fratris, & sororis. Quam sententiam probabilem censet, & latè defendit *Dian.* cit. Verùm eam acriter impugnant alii DD. communissimè, & oppositam sententiam negativam Sanchez *lib. 9. disp. 97.* vocat certissimam. Dicastil. *disp. 7. dub. 43.* omninò veram: Taoner. *disp. 9. q. 4. n. 136.* certam: Perez *disp. 37. sect. 1.* communem sensum totius scholæ, idemque sentiunt *Hurtadus* cum Tambur. cit. *§. 2. n. 4.* Gob. *cas. 13. nu. 147.* & præter rationes latè videndas apud citatos sufficit Bulla Sixti V. nam absolutè definit: impotentiam esse impedimentum dirimens matrimonium, & nihil distinxit quoad hunc, vel illum usum.

III. *Perpetua.*

124 Perinde est, quòd hæc impotentia copulæ perpetua oriatur ex causis naturalibus, ut in exemplis allatis, sive ex maleficio per magicas incantationes, dummodò talis sit, ut neque medicina, neque ordinariis Ecclesiæ exorcismis tolli unquam licitè possit. Estò 1. tolli possit per medium valdè difficile, & periculosum vitæ, vel gravis morbi, v. g. arctitudo fœminæ per incisionem periculosam, &c. adhuc censetur impotentia incurabilis, ut nec mulier teneatur pati, nec vir eventum incisionis expectare, sed petita solutione matrimonii tanquam irriti conjux potens ad alias nuptias licitè transire potest. Ut ex communi latè probat Sanch. *lib. 7. disp. 93. n. 20.* 2. Estò etiam impotentia illa tolli possit per media illicita v. gr. incantationem magicam, vel maleficium ligaminis alio novo maleficio, &c. adhuc censetur incurabilis; quia quod jure (seu licitè) non possumus, absolutè non posse censemur. 3. Estò etiam per miraculum tolli possit, adhuc tamen naturaliter manet impotentia perpetua, & dirimens; unde si conjux cum perpetua impotentia contrahens, posteà per miraculum sanetur, nihilominùs matrimonium semel irritè contractum, irritum manet, neque convalescet, nisi novo consensu privatim contrahant. Omnia ex communi *Sanch. citat. Laym. c. 11.* alii passim. Aliud est, si impotentia maleficiata sanetur ordinariis Ecclesiæ exorcismis, vel mediis spiritualibus, tunc enim sanitas non censetur miraculosa, quippe medio ordinario procurata, & hoc ipso constat, impotentiam non fuisse perpetuam; sed temporalem, quippe ordinario medio curabilem; ideòque matrimonium ab initio valuisse. Ut colligitur ex *c. ult. 33. q. 1. & c. Fraternitatis. De frigidis.*

Denique licèt constitutus in mortis periculo validè matrimonium contrahat, & quandoque etiam licitè, utpotè ducendo concubinam ad affectum meretricium emendandam vel ad prolè legitimandam; quia talis habet potentiam exercendi copulam, etsi hic, & nunc per accidens impeditam. Communis DD. cum Sanchez *lib. 7. disp 105.* Tamen si in tali, ex vi morbi, vel aliunde potentia generativa totaliter destructa, vel perpetuò impedita fuisset, ut nullo medio ordinario reparari posset, simpliciter talis homo impotens censebitur, & ineptus ad matrimonium contrahendum, & sic contractum etsi is posteà convalescat, & diutiùs vivat, irritum erit, & nullum. Ut rectè monet Coninch. *disp. 21. dub. 7.* & ex eo Layman. *cit. c. 11. n. 4.*

IV. *Dirimit matrimonium contrahendum tantùm.*

Impotentia ejusmodi perpetua antecedens matrimonium, quæ scilicet jam existebat eo tempore, quo matrimonium contrahebatur, dirimit matrimonium contrahendum. Ideoque quamprimùm constat medicorum, vel matronarum judicio matrimonium cum impotentia perpetua contractum esse, statim separandi sunt conjuges putatitii, potenti libertas aliter contrahendi permittenda. Insuper in dubio: utrùm impotentia fuerit reverà contracta ante matrimonium, vel posteà secuta? ex communiori probabiliùs docent Abbas in cit. *cap. Fraternitis*, & Layman *cap. 11. numer. 6.* præsumendum esse, quòd impotentia antecesserit: si enim nunquam copulam exercere potuit, & nullis indiciis constet, quando impotentia contracta sit, præsumi potest jam ante matrimonium extitisse, ideòque fuisse illud irritum. Idque ego cum Gob. *cas. 18. num. 432.* verum credo si impotentia provenit ex causis naturalibus; at verò si provenit ex maleficio, res valdè perplexa, & minimè tuta est, ut separentur tales conjuges. Ut fatetur Dicastill. *disp. 7. dub. 49.* adhuc tamen concedens, posse in dubio præsumi jam præcessisse, eò quòd hoc malum soleat immitti in eum finem, ut matrimonium dissolvatur. Sed hoc ipsum valdè incertum est, quin potiùs videntur eo maleficio conjuges velle perpetuò affligere malefici homines. Hoc ultimum solatium potest esse confessariis notandum, quòd nobiles DD. asserant matrimonium dirimi per impedimentum supervenientes matrimonio rato tantùm, sed nondum consummato, quale semper erit in proposito; nam post consummationem nihil ampliùs dirimere certum est apud omnes. Insuper aliqua adnotanda sunt pro praxi non infrequenti. 125

I. Cùm constat quidem impotentiam fuisse antecedentem, at dubium est, vel non satis constat, an ea impotentia perpetua sit, vel temporalis, non licet statim dirimere matrimonium, sed utendum est privilegio juris *cap. Laudabilem. De frigidis, & maleficiatis.* Quo conceditur ipsis triennii spatium ad experiendum, quo sine emendatione elapso, tandem separandi sunt, data licentia conjugi potenti ad alias nuptias transeundi, authoritate tamen Ecclesiæ ob scandala, vel pericula, & varia mala evitanda. Quod si tamen fraternæ charitatis vinculo constricti, ut frater, & soror cohabitare consentiant, abstinentes ab omni carnis copula, & impudicitia, id quidem eis jure permissum, sed sæpè non consultum est ob periculum incontinentiæ ex parte conjugis potentis. 126

II. Matrimonium semel ratum licèt nunquam consummatum, nulla posteà superveniente impotentia dirimitur, ut significatur *cap. Hi qui 32. qu. 7.* Et quoad matrimonium consummatum certissimum est: quoad ratum omninò communis DD. cum *D. Bonavent. Scoto, Richardo*, aliis *in 4. d. 34.* & Sanchez *lib. 7. disp. 102.* Ratio est: quia potestas semel data superveniente impedimento usus, non irritatur; at in matrimonio rato jam data est potestas: ergo, &c. Attamen iis conjugibus, quibus post matrimonium impedimentum advenit, liciti sunt tactus, & oscula ad declarandum affectum conjugalem, vel sedandam non nihil concupiscentiam, dummodò absit periculum pollutionis, etiam ligatis semper illicitæ. Imo quamdiu probabilis spes superest copulam aliquando perficiendi, concessum est talibus copulam conari, etsi præter intentionem pollutio, seu effusio totius seminis extra vas contingat. Ut ex communi docet Navarr. *cap. 22. num. 60. Sanchez, Layman citat.* Insuper, nondum quidem legi, sed vir magnus, in praxi versatissimus mihi consulenti respondit: Quod si ex tali impedimento superveniente; v. g. si uxor post puerperium destructa, & arcta facta sit, & absque periculo secari nequeat, si saltem pars seminis subintrare possit, posse se excitare applicando, etsi major pars seminis effundatur, dummodò aliquid intret, prout regulariter fit attrahente matrice; sic enim in sequenti puerperio fortè remedium inveniretur. 127

III. Nulla impotentia corporalis tantùm etiam antecedens dirimit matrimonium, nisi jure Ecclesiastico in ætate impuberi, de quo mox infrà. Ita omnes, teste Sanchez *l. 7. disput. 92. num. 5.* Sic enim definitum est *cap. fraternitatis*, eodem titulo; Neque enim de ratione matrimonii est, ut possit semper haberi copula perfecta, sed, ut aliquando. 128

do. Quid si autem laborans impotentia temporali nihil dicat de hoc vitio alteri parti, an non sufficiat hæc deceptio ad dissolvendum matrimonium? Resp. Esse rem dubiam. Sufficere negat *Sanch. citat.* Concedit *Sot. Henriq. citat.* alii apud ipsum. Utere Sententia pro re nata. Cæterùm quando impotentia habendi copulam tolli potest sine periculo mortis, vel gravis morbi, tenetur impotens admittere remedia naturalia, v. g. mulier arcta incisionem non periculosam medicorum judicio. Sanchez, Bonacina alii communiter, quia hoc est necessarium ad copulam, cujus potestatem transtulit in maritum. At quid si nolit pati incisionem, valebitne matrimonium? Res rursus dubia. Bonacin. ex communi dicit valere, negat Basilius Pontius *de Matrimonio l. 7. c. 62.* cum Diana *p. 3. tr. 4. resol.* aut. ideòque mulierem compellendam ad incisionem non periculosam. Rursùs utere iterùm sententia pro re nata.

129 IV. Dictum est jam conjuges impotentia laborantes, non propria, sed judicis Ecclesiastici authoritate separari debere ob fraudes, scandala, aliaque incommoda evitanda. At quid si posteà comperiatur fuisse erratum in judicio, prout non rarò evenit? Respondeo reintegrandum erit illud prius matrimonium (nisi conjux alter non sine scelere alteri adhæserit; tunc enim ad cohabitationem thori conjux innocens admittere non tenetur, sed jure repellere potest. Ut habetur eodem *cap. Fraternitatis, eodem titulo.*) Adeoque aliud posterius matrimonium quodcunque, etiam de licentia judicis Ecclesiastici contractum dissolvendum est. Prout dicitur famosissimo illo casu latè descripto *cap. Littera, De frigidis.* Pro declaratione, & confirmatione dictorum describo compendio.

Mulier O nupsit Viro P cum quo multos annos moratà non potuit ab ipso propter arctitudinem carnaliter cognosci; quare præmissis probationibus arctitudinis, quas jam pridem expressi, celebratum fuit divortium. Eo celebrato mulier O emisit suasu Episcopi Altisiodorensis Ordinarii sui votum continentiæ perpetuæ. Vir P cupiens fieri pater duxit aliam uxorem: contigit autem postea, quòd mulier invenit, qui seras hujusmodi reseravit, & abjiciens continentiam, quam promiserat, supernupsit viro G. Interrogatus Innocentius III. rescripsit: *Hæc secunda posteriora matrimonia esse dissolvenda, & redeundum ad primum, nisi hunc reditum impediret, vel votum solemne mulieris, vel fornicatio viri.* Ad hoc impotentiæ impedimentum reducuntur alia duo, ætatis impuberis, & Sexus mixti. Expedio strictim non tam pro praxi, quæ certè rara est, quàm ob examina non tantùm in ordine ad matrimonium, sed etiam ad sacros Ordines, & Professionem Religionis; præsertim quoad hermaphroditos.

V. Impotentia ætatis.

130 I. Jure naturæ quidem impedimentum dirimens matrimonium efficit tantùm ætas indiscreta, seu illa ætas impubes, quæ est destituta usu rationis sufficientis ad hunc contractum, præsertim nunc sacramentalem ineundum, prout infrà de sponsalibus declarabitur. Adeo ut spectato solo jure naturæ etiam impuberes usum rationis consecuti validè matrimonium contrahant, et si de facto adhue impotentes sint, cùm eorum impotentia naturalis, & temporalis sit, non perpetua. Unde inter infideles, si cætera non desint, valeret ejusmodi matrimonium impuberum, nimirùm tanquam exercendum tempore suo.

131 II. Jure autem Ecclesiastico ætas impubes, scilicet masculi ante decimum quartum, & fæmellæ ante duodecimum annum impletum tanquam inhabilium ad matrimonium contrahendum declaratorum, est impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, nisi ob urgentissimam causam dispensatio fiat à solo summo Pontifice, *cap. Continebatur, cap. Attestabatur, cap Ubi, cap. ultimo de Desponsatione impuberum.* Et communissima DD. Ratio est: quod Ecclesia pro inconvenienti habeat matrimonium contrahi ab iis, qui nondum pubertatem, & generandi potentiam assecuti sunt: atqui pubertatem, & generandi potentiam plerumque prædicta ætate masculi, & fæmellæ contingunt; ergo ea tantùm ætate, non antè matrimonium contrahere possunt, eosque sic posse justè decretum est. Quare seclusa dispensatione peccare mortaliter impuberes matrimonium contrahentes, docent multi apud Sanch. *cit. disp. 7.* Ipse tamen cum aliis æquè probabiliter negat; quia ejusmodi matrimonia videntur dissimulare sacri Canones, & illa interpretantur valere tanquam sponsalia de futuro ut *sect. sequ.* indicabimus.

132 III. Excipit ipsum jus casum, *quo malitia supplet ætatem,* si nimirùm certis indiciis ostendatur, puerum, & puellam ante dictam ætatem, & usum rationis ad eum contractum jocundum sufficientem, & etiam pubertatem se copulæ carnalis potentiam assecutos esse; tunc enim à matrimonio repellendi non sunt. Ut habetur *cap. de illis, 2. & cap. ult. de desponsatione impuberum.* Certè D. Gregorius *lib. 4. Dialogor. cap. 19.* narrat; suo tempore puerum novem annorum nutricem suam impraegnasse. Quo casu de licentia Episcopi ob gravem, & urgentissimam causam (ait Sanchez *lib. 7. disp. 120.*) & validum, & licitum erit ejusmodi matrimonium impuberis; at verò sine licentia Episcopi, & sine justa causa contrahens matrimonium, etsi validè contrahat, peccare tamen mortaliter, post Navarr. Sylvestrum & alios indicat Sanchez ibid. *n. 2.* Quia jam fit verum matrimonium, quod Ecclesia fieri graviter prohibet ob illud impubertatis tempus, nisi ob gravem causam legitimè approbatum utique ab Episcopo.

IV. E contrà si contingat, masculum, vel fæmellam etiam 133
post prædictam pubertatis ætatem ob naturæ imbecillitatem inhabiles esse ad usum matrimonii, tunc plena pubertatis ætas expectanda est, quæ secundùm jura contingere censetur masculis decimo octavo, fæmellis decimo quarto anno sive ad contrahendum, sive jam contracto, ad consummandum matrimonium. Et deinceps conceditur spatium triennii ad experiendum, utrùm impotentia perpetua sit, nec ne, Ut cum communi docet Sanchez *citat.* cum Coninch. *disput. 31. dub. 7. num. 84.* Laym. *cap. 12. num. 2.* Qui omnes rectè admonent, universim consultum non esse, ut in tenera, & adhuc infirma ætate puer cum fæmella copuletur, eò quòd matres in partu periclitari, & proles infirmæ nasci soleant.

VI. Impotentia Sexus mixti. Matrimonia hermaphroditorum.

Certum apud omnes, eum, qui habet duplicem se- 134
xum, & secundùm unum est impotens, non posse contrahere, nisi secundùm sexum, quo est potens, & nullo modo, si neutro sexu sit potens, sicut, & si nullum perfectum sexum habet, rarò, non tamen unquam viso monstro. Jam quoad reliqua pono quatuor casus.

I. Quidam habet duos sexus, & in utroque potens est, 135
sed inæqualiter. Quid juris? Resp. si quidem prævaleat sexus fœmineus, reputanda est mulier. Unde non potest validè Ordines suscipere, nec profiteri in Religione virorum, nec uxorem ducere, sed benè nubere marito. *Omnes.* Tambur. *cap. 13. §. 2. n. 27.* meritò etiam non concederet talem fieri monialem propter illam aliqualem potentiam sexus masculini. Si verò prævaleat sexus masculinus, mas reputabitur, & ut talis matrimonium inire potest, non profiteri in Religione Monialium, nec nubere viro, validè tamen suscipere sacros Ordines, sed illicitè; quia ut monstruosus irregularis est. De quo alibi.

II. Quidam post probationem Medicorum, & matro- 136
narum peritarum secundùm utrumque sexum est æqualiter potens: quid juris? Resp. Hic matrimonium contrahere potest secundùm illum sexum, quem elegerit, quo electo peccabit mortaliter, si fortè alio uti velit. Imò Parochus hujus matrimonio assistere non debet, nisi is dictam electionem coram judice ecclesiastico faciat, eamque sub juramento. Sanchez *lib. 6. disp. 106.* Poncius *lib. 7. cap. 65. nu. 8.* Unde si mortua conjuge, viduus remaneat: licitè validè contraheret secundùm alium sexum, electionem factam mutando, peccaret tamen mortaliter contra juramentum; imò etiam secluso juramento, secundùm Sanchez, & alios; quod tamen ultimum negat *Hurtadus* apud Tambur. *cit num. 29. in fine.* Hinc duos hermaphroditos æqualiter potentes in utroque sexu non posse ad usum promiscuum utriusque sexus, hoc est, modo masculinum, modo fœmineum, nec licitè nec validè contrahere matrimonium, benè probat Perez *disp. sect. 15.* quia illa essent quasi duo matrimonia, quod videtur abhorrere ab ipsa natura rationali ob majorem rationem, majoraque incommoda. Talis æqualiter potens in utroque sexu nec mulierum, nec virorum Religionem ingredi valet, nec Ordines validè, vel licitè suscipere potest. Ut latè prosequitur Sanchez cit.

III. Quædam conjugata incipit esse vir prorumpente 137
natura in sexum masculinum. Quid juris? Resp. Si maneat in illa etiam sexus fœmineus, validum fuit matrimonium, ipsaque tenetur hunc sexum in usum matrimonii retinere; si verò non remaneat, matrimonium ab initio nullum fuit, & nunc est invalidum; quia sexus ille fœmineus, in quo contraxit, non erat perpetuus, alioquin ineptus ad matrimonium illud. Non erat perpetuus, quia latebat in illa sexus virilis saltem in dispositione corporis, qui suo tempore jam erupit; sola ergo bona fide hactenùs potuit uti matrimonium.

Ob similem rationem rectè docet Lugo *resp. moral. l. 1. dub. 13.* cum Diana *par. 5. tr. 14. resol. 40.* monialem, quæ erupit in marem, nulliter professam fuisse, atque adeò e Monasterio educendam, & minimè cogendam ad professionem emittendam in Religione virorum; quia nec ipsa profitens habuit intentionem profitendi, nisi apud Moniales, nec aliter illam acceptavit Prælatus, nisi ut fœminam. Quidquid aliqui dixerint apud eundem Lugo, qui in casu contingente talem cogere volebant ad profitendum in Religiosorum Monasterio.

138 IV. Quidam conjugatus incepit esse fœmina, subtrahente natura instrumentum genitale. Quid juris? Respondet *Cardinalis de Lugo citat.* tantam mutationem evenire non posse; si tamen contingat, matrimonium quidem fuisse validum, sed statim mutato sexu dissolvi vinculum dicti matrimonii; quia matrimonium constare nequit inter duas fœminas, nec inter duos mares. Verùm Tambur. *citat. num. 35.* certè, & mihi valde difficilè videtur concedere, matrimonii vinculum ante mortem alterius utriusvis dissolvi; cùm omnes Scriptura, Patres, & Theologi clament, matrimonium consummatum non nisi morte dissolvi. Meliùs ergo dicitur, quod modo in simili dictum anteà; hoc matrimonium fuisse ab initio invalidum; quia sexus, sub quo contractum fuit matrimonium, & consequenter habilitas personalis ad matrimonium non erat perpetua, latente in corporali dispositione sexu alio, qui deinde apparuit. Propter eandem rationem, si quis talis professus in Religione virorum sic varietur in feminam, nulliter professus fuisset, nec esset cogendus, ut profiteatur apud Moniales. Ut dictum in simili suprà. At quid, si quispiam jam initiatus Sacerdos simili ratione mutetur in feminam? Respondet idem *de Lugo*: ipsum fuisse verum Sacerdotem, & Sacerdotis characterem per ejusmodi mutationem non amittere; invalidè tamen imposterùm consecraturum, vel absoluturum à peccatis, sicut inquit, anima Sacerdotis extra corpus caracterem servat, cùm tamen non possit validè consecrare; quia exercitium Ordinis conceditur composito humano virili, non verò soli animæ, nec consequenter tali novæ feminæ, sic *Lugo*. Sed tu cogita.

SUBSECTIUNCULA.

De impedimentis impedientibus tantùm,

Quæ nimirùm non irritant, vel annullant, sed prohibent tantùm, & illicita reddunt matrimonia Antiquo jure fuerunt varia infrà indicanda. Omnia modò vigentia adhuc comphendimus hoc versu: *Votum interdictum, feriæ, sponsalia, crimen.*

SUMMARIUM.

139 *Votum simplex impedimentum impediens tantùm*

140 *Est quadruplex, scilicet votum castitatis integræ; Religionis ingredienda, & profitenda; suscipiendi SS. Ordines; & cœlibatus.*

141 *Debent tamen esse vota perfecta.*

142 *An, & quando peccet contrahens contra tale votum conditionatum tantùm.*

143 *Qualiter impediant Interdictum. 144. feria. 145. sponsalia. 146. crimen?*

I. *Votum.*

139 Votum simplex castitatis impedit matrimonium contrahendum, non autem dirimit ratum, vel consummatum. Omnes; constat liquido jure c. *Meminimus.* c. *Consuluit. cap. Rursus. Qui clerici, vel voventes matrimonium contrahere possunt*, cap. rursus sic habet. *Rursus quidam votum castitatis emittens, juravit, se posteà aliquam puellam ducturum in uxorem. Unde à fraternitate tua requisiti arbitramur, quod, cùm simplex votum apud Deum non minùs obliget, quàm solemne, pro eo, quod juravit temerè, pœnitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, studeat observare. Quòd si, postquam præstitit hujusmodi juramentum, ad nuptias motu proprio convolasset, cùm matrimonium contrahendum impediat votum simplex, non tamen dirimat contractum, nihil ambiguitatis habet quæstio fraternitatis tuæ.* Sic Pontifex. Ratio est: quia talis vovens peccat quidem contra virtutem Religionis contrahendo matrimonium incompatibile cum promissione sua facta Deo; attamen quia tali promissione actu, & solemni Deo se non tradit, nec coram facie Ecclesiæ statum mutasse censetur, prout fit in voto solemni, ideò non invalidat contractum matrimonium, quo solemniter coram facie Ecclesiæ se tradit homini.

Quatruplex est ejusmodi votum simplex: Ipsum votum castitatis, seu continentiæ integræ perpetuæ; votum Religionis ingrediendæ, & profitendæ; votum suscipiendi sacros ordines; & votum Cœlibatus non ducendi uxorem, 140
non nubendi, &c. Omnia matrimonium impediunt; ac mortaliter illicitum reddunt, ipso naturali, ac divino jure, cùm scriptum sit: *Vovete, & reddite*. Attamen grandis inter hæc notanda disparitas: nam contrahens cum voto simplici castitatis, vel continentiæ, non tantùm peccat ipso facto matrimonium contrahendo, sed etiam posteà toties, quoties debitum conjugale exigendo, quamvis alteri petenti reddere possit, & teneatur; quia ille vovendo Deo castitatem privavit se jure petendi actum conjugii, quamvis alterum jure suo petendi debitum privare non poterit. De quo rursùs *cap. sequenti. Cùm De debito.* At verò post votum ingrediendi, vel profitendi Religionem, vel sacrum Ordinem suscipiendi, matrimonium contrahens, tunc quidem peccat mortaliter contra promissionem factam Deo de bono majori incompatibili cum matrimonio, ad cujus scilicet boni executionem sic contrahendo impotentem se reddit; non tamen peccat posteà, sed licitè debitum conjugale & petere, & reddere potest; quia non habet votum de ipsa castitate, sed tantùm votum de vovenda castitate, seu votum assumendi statum in cujus assumptione ipsa vovetur castitas, à cujus voti impletione nunc impeditus est, donec matrimonium solvatur. Quocirca soluto matrimonio uterque votu suo simpliciter obligatus manet, si nimirùm adhuc sit idoneus Religioni, aut sacris Ordinibus. Communis DD. cum Navar. *lib. 3 Consil 17. De voto*. Sanchez *lib. 9. disp. 33. nu. 14.* Laym. *citat. par. 4. cap. 3.*

Vota tamen prædicta, ut impediant, & illicita reddant 141
matrimonia, debent habere omnes conditiones validi, & obligatorii voti, certè non hic, sed alibi suo loco explicandas, & singulariter, ut sint emissa deliberatè, ac liberrimè, & cum intentione vera promittendi, & se se obligandi Deo, non per modum simplicis propositi. *Deliberatè* quidem cum plena advertentia ad materiam, & obligationem voti, secluso errore, & ignorantia circa substantiam, vel circumstantiam per se intentam, aut aliam, quam si quis præscivisset, vovere noluisset. *Liberè* autem, secluso omni metu injustè incusso ad extorquendum tale votum, & siquidem sit metu gravi injustè extortum votum certò non obligat, & irritum est, saltem jure Ecclesiastico, *cap. 1. De his, quæ vi.* Atque probabilissimè etiam jure naturæ, cùm Deus ejusmodi votum non acceptet; quia acceptando videtur approbare injuriam extorquentis. Quidquid sit, nobis sufficiat meminisse leges, 117. *ff. De Regulis Juris. Nihil consensui tam contrarium, quàm vis, & metus, quem comprobare contra bonos mores est.* Quin practicè tuta est sententia tenens: Votum ex quocunque metu injusto quantumvis levi esse invalidum propter rationem indicatam. Nam ita contra Sanchez *lib. 4. De voto*, & plerosque alios docent permulti graves DD. apud eundem Sanchez, & Lessium *lib. 2. De justitia cap. 4.* Atque inter ipsos minimè laxus piissimus Doctor Navar. *Manuali cap. 22. n. 15.*

Quid si votum ejusmodi emissum sit conditionatè sub 142
conditione de futuro, peccabitne vovens, si ante impletam conditionem matrimonium contrahat? Resp. cum Sanchez *eod. l. 4. Moral. cap. 22. n.* 11. ita, peccabis, si conditio ponenda non pendeat à tua voluntate, ut si vovisti castitatem servare deinceps, si Deus te hoc anno à gravissimo cruciatus dolore calculi præservaverit: peccabis, si non elapso anno matrimonium contrahas; quia conditio implenda pendet à voluntate Dei. Non autem peccabis, si votum sit pœnale, vel à tua libera voluntate pendeat, v. gr. vovisti servare castitatem, si denuò te inebriaveris, vel fornicatus fueris hoc anno: non peccabis, eodem anno non impleto matrimonium contrahens; quia non teneris expectare, multò minùs ponere conditionem illam. At quid si jam ducta uxore, nondum elapso anno, te inebries? Respondet Sanch. *cit. n. 13.* te obligari servare in matrimonio castitatem, æquè, ac teneris, si post emissum votum castitatis absolutum, matrimonium contraxisses; jam enim posita conditione, tuum votum evasit absolutum. Hæc in gratiam juniorum.

II. *Interdictum,*

Seu prohibitio Ecclesiæ, cùm scilicet Ordinarius, Pa- 143
stor, Episcopus, vel Parochus matrimonia intereà contrahere interdicit ob justam causam. Ut patet ex jure, *cap. ultimo, De Clandestin. dispensat.* Ubi Parochis præcipitur, si probabilis conjectura impedimenti apparuerit, *eis contractus interdicatur expressè, donec, quid fieri debeat super eo,* mani-

manifestis constiterit documentis. Similiter *cap. Penultimo. De Sponsa duorum*: Dicitur: *pendente lite de matrimonii valore, interdicendum esse, ne aliud matrimonium contrahant*. Contra tale interdictum ergo peccarent mortaliter sponsi matrimonium contrahentes, & consummantes; si nimirùm causa interdicti gravis sit, utpotè jam dictum dubium de impedimento, vel valore matrimonii, gravissimæ dissensiones parentum, vel cognatorum, sponsorum &c. Secùs, si causa interdicti exigui momenti sit. Ut notat Tannerus *tom. 4. disp. 9. q. 4. n. 34*. Quem vide. Huc spectat interdictum juris communis, ne sponsi matrimonium contrahant absque præmissa trina denunciatione, alioquin peccaturi mortaliter, ut videbimus suo loco: Item aliud interdictum juris quoad excommunicatos, quippe qui privantur usu activo, & passivo Sacramentorum: Item huc reducunt alii interdictum commune juris naturæ, ne filii contrahant matrimonium inconsultis, vel invitis parentibus: sed de hoc fortè mitius Sect. sequenti.

III. *Feria*,

544 SEu tempus sacrarum feriarum, videlicet ab Adventu Domini usque ad diem Epiphaniæ inclusivè, & à feriá quarta Cinerum usque ad Octavam Paschæ prohibentur ab Ecclesia fieri nuptiæ solemnes tantùm, utpotè cum solemni benedictione sponsorum, ac signis publicæ lætitiæ, solemni scilicet traductione, seu pompa traductionis sponsæ, solemnis convivii, &c. Ex communi Sanchez cit. *disp. 7. n. 17*. Quare nullo communi jure interdicitur, ne quis matrimonium eo tempore ineat sine benedictionibus, & solemni illa deductione sponsæ, convivioque moderato. Adeòque nihil aget Parochus adversùs Conc. Trident. *Sess. 24. c. 10. De Reformatione Matrimonii*, si tempore Adventus, vel Quadragesimæ assistant matrimonio, seu Viduorum, seu etiam Virginum, quo benedictionibus in aliud tempus dilatis, sponsa deducatur cum exigua pompa, moderato convivio, aliisq; modestis lætitiæ signis. Perez, Hurtad. Marchant. alii apud Sanch. cit. Certè Congregatio Concilii apud Galemart. ad cit. *c. 10. Trident.* declaravit, posse coram Parocho, & testibus illo tempore contrahi, sine tamen solemnitatibus. Attamen Layman cit. *par. 4. c. 15.* monet observandam esse consuetudinem Diœcesis: testaturque in Bavaria non permitti, ut omissis, vel in aliud tempus dilatis benedictionibus, ineatur matrimonium, nisi necessitas urgeat, ut si miles in periculo mortis constitutus, vel statim discessurus concubinam ducere velit.

IV. *Sponsalia*. Remissivè.

145 SPonsalia semel legitimè contracta cum uno, vel una sunt impedimentum impediens ipso jure naturæ, ne licitè matrimonium contrahi possit cum alia, vel alio nisi prior sponsus, vel sponsa consentiat, aut justa causa dissolvendi priora sponsalia subsit. De quibus latè Sect. sequenti.

V. *Crimen*.

146 VAria Crimina his versibus comprehensa;

Incestus, Raptus, sponsatamors mulieris,
Susceptus propria sobolis, mors Presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium sociandum.

Hæc olim jure antiquo impedimento erant, ne quis talis criminis reus licitè contrahere posset ullum aliud matrimonium ampliùs. Juribus videndis apud Sanchez, & alios passim. Verum hæc omnia modo per diuturnam desuetudinem sublata sunt. Secundùm communissimam DD. Sententiam, & omnium Ecclesiarum praxim. Adcò ut dicat Navarr. *cap. 32. n. 56.* se non meminisse tota vita sua super ejusmodi criminis impedimento dispensationem petitam fuisse.

147 Aliud adhuc impedimentum catechismi, seu cognationis spiritualis imperfectæ ortæ inter personam assistentem tantùm ad catechismum, & cæremonias Baptismi, & baptizatum, modò omnino obsolevit, vel diuturna desuetudine deletum, vel etiam à Tridentino *sess. 24. de Sacram. matrim. cap. 2.* sublatum est; ubi omne spiritualis affinitatis impedimentum abrogatur, præter paternitatem, & compaternitatem à nobis jam suprà explicatam.

SECTIO II.

De Matrimonii promissione, seu Sponsalibus, ac consensu de futuro.

SUMMARIUM.

148 *Sponsalia quid?*
149 *Sunt essentialiter promissio mutua,*
150 *Acceptatà*, 151. & 152. *cum repromissione*,
153 & 154. *Ac vera, & seria cum animo promittendi,*
155 *Et se obligandi*, 156. *ac implendi.*
157 *Quid in dubio, an verè, vel fictè promiserit?*
158 Usque ad n. 162. *Quàm voluntaria, & deliberata,*
162 Usq; ad n. 166. *Et quam libera esse debeat hæc promissio:*
166 Usq; ad n. 170. *Quando, & qualis ignorantia, error, vel deceptio, seu dolus irritet sponsalia?*
170 Usque ad n. 174. *Item quando, & qualis metus ea irritet?*
174 *Consensus in sponsalibus debet verbis, vel aliquo signo externo exprimi.*
175 Usq; ad n. 179. *Quæ verba requirantur, & sufficiant?*
179 Usque ad n. 183. *Verba certò sponsalia, certò matrimonium significantia quæ.*
183 Usque ad n. 188. *Verba dubia examinantur:*
188 Usque ad n. 192. *Quænam alia signa sufficiant, & arguant sponsalia?*
192 *Quæ personæ sint habiles ad sponsalia?*
193 *Quæ inhabiles naturaliter?*
194 Usque ad n. 198. *Quæ requiratur, & sufficiat ætas?*
198 Usque ad n. 201. *Invalida sunt sponsalia inter adstrictos impedimentis matrimonii.*
201 *Filii familias ipsum matrimonium validè contrahunt,*
202 *Ac etiam sponsalia insciis, vel invitis parentibus.*
203 *Nisi ipsum matrimonium non possit licitè contrahi.*
204 Usque ad n. 208 *Peccant tamen communiter, etiam graviter, si cum indignis sic contrahant.*
208 & 209 *Sponsalia fieri possunt sub conditione honesta de futuro;*
210 *Quæ, licèt inducant obligationem suspensam,*
211 & 212. *Habent tamen vim irritandi alia sponsalia posteà inita cum alia,*
213 *Et conditione impleta statim transeunt in absoluta.*
214 Usq; ad n. 218. *Qualiter, & quando valeant sponsalia sub conditione: si Papa dispensaverit impedimentum?*
218 Usque ad n. 222. *Item facta sub conditione, si Pater consenserit?*
222 Usq; ad n. 226. *Ac sub conditione impossibili, vel turpi?*

SPonsalia alia dicuntur de præsenti, & sunt ipsum ma- 148
trimonium ratum nondum consummatum. Et sponsi de præsenti dicuntur ipsi contrahentes matrimonium, antequam consumment. Quo sensu dicitur *Matth. 1. Cùm esset desponsata Mater Jesu Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto*. Et tamen *eodem c.* vocatur ab Angelo Maria uxor: *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam*. Alia sunt sponsalia de futuro, & definiuntur *c. Nostrates* Caus. 30. *q. 5. Promissio mutua futurarum nuptiarum*. Et sponsi de futuro dicuntur, qui sibi mutuo promiserunt futuras nuptias, seu matrimonium contrahendum. Et hæc est propria acceptio sponsalium, & sponsorum, de quibus in hac Sectione.

ASSERTIO.

SPonsalia rectè definiuntur: *Promissio mutua futurarum nuptiarum, seu matrimonii futuri*. Ut proindè valida sint, & obligatoria, has requirunt conditiones: *ut sint promissio mutua: 2. Vera, ac seria: 3. Voluntaria, ac libera, maximè ab errore, & metu: 4. Signo externo sufficienti expressa: 5. Inter personas habiles ad contrahendum: 6. Et ut statim obligent, absoluta non conditionata*. Causas dissolvendi sponsalia explicabo seorsim in subsectione. Explico more solito per §§. & numeros.

§. I. *Promissio mutua*.

I PRomissio quatruplici modo considerari potest: 1. Ut est 149
interna, menteq; concepta, aut etiam jam exteriùs significata, nec dum tamen alteri parti insinuata: 2. Ut jam insinuata alteri, qui tamen nondum illam acceptavit: 3. Ut alteri insinuata, & acceptata, sed non sub mutua repromissione, v.g. puella acceptavit quidem promissionem matrimonii sibi à te factã, at non repromisit matrimonium ex parte sua. Atq; hactenus his tribus actibus statibus promissio matrimonii dicitur

tur adhuc gratuita, seu gratis facta; quia obligatio est ex una parte tantùm, ejus nimirùm qui sponte promisit. 4. Promissio considerari potest, ut mente concepta, alteri insinuata, ab eodem acceptata, & per ejus repromissionem confirmata, & sic tandem erit promissio mutua, consurgetque perfectus contractus ultrò citròque obligans, adeòque certò utriusq; consensum continens: Atque hac ratione ad sponsalia valida, & obligatoria dicimus requiri *promissionem mutuam*, omnes hos quatuor actus necessariò includentem. De primo, & secundo necessariò quidem, sed non sufficiente, nec illutus dubitare potest; de tertio, & quarto breviter ostendo.

150 II. Necessariò requiritur, ut promissio matrimonii mente concepta, & alteri insinuata, sit acceptata ab altera parte, cui facta est; cùm promissio etsi insinuata alteri, tamen nondum acceptata nullam pariat obligationem, semperque revocari possit, etiamsi juramento firmata fuisset, cùm juramentum tanquam accessorium sequatur naturam, & conditiones actus, cui adjungitur. Ut ex communissima sententia traditum habes *De contractibus par.6. Decal.cap.* 2. *sect.* 2. *num.* 41.

Hoc solùm hic curiosè quæri posset; an ad hoc sufficiat acceptatio patris, tutoris, vel curatoris, sicut in aliis promissionibus? Ex.gr. Titius dicat patri: promitto Titiæ filiæ tuæ, vel tibi loco ejus matrimonium, hancque promissionem acceptat pater. Poteritne Titius promissionem suam revocare, antequam resciat, & acceptet Titia? Negat Sanchez *lib.* 1. *disp.* 26. ex communi ratione in aliis promissionibus. Affirmat Castro-Palaus apud Gob. *tr.* 10. *cap.* 1. *num.* 21. ex eo, quòd acceptatio tantæ rei videatur esse actio integrè personalis: Tu, si tibi casus contingat, consule DD. illos; mihi non vacat immorari tam rarò contingentibus.

151 III. Neque sufficit promissionem esse datam ad sponsalia, sed necessariò requiritur repromissio alterius partis, adeòque promissio mutua simpliciter. *Omnes*. Constat ex definitione sponsalium data. Et expressiùs, *lib.* 1. *ff. de sponsal.* Ubi definiuntur sponsalia: *Futurarum nuptiarum repromissio*. Ratio est: quia sponsalia non numerantur inter simplices promissiones, sed inter contractus perfectos onerosos, qui ultrò citròque obligationem pariunt. Quare si Cajus animo contrahendi sponsalia dicat Titiæ: promitto tibi matrimonium, & hæc acceptet dicendo: placet, accepto hanc tuam promissionem, sed sine animo repromittendi, ac se vicissim obligandi, non censetur contractus sponsalium celebratus: neque verum est, non posse dari seriam acceptationem sine repromissione, ut volunt Vasquez, Pontius, alii: Et benè refutat Hurtadus apud Tambur. *hic tractat.* 3. *cap.* 1. *§.* 2. Quare tunc nec Titia, nec Cajus obligabitur in conscientiæ foro. Laym. *lib.* 5. *tr.* 10. *par.* 1. *c.* 1. *n.* 2. Certè non Cajus, quia actus agentium non operantur ultra intentionem eorum; Titia autem nihil repromittens, sed solùm acceptans non voluit se obligare, sed tantùm Cajum sibi obligatum habere. Neque Cajus inde obligatur, quia verba contrahentium intelligenda sunt secundùm naturam contractus: atqui sponsaliorum contractus natura sua reciprocus est, & sponsionem non continet simplicem, sed conditionatam: promitto, si & tu promiseris. Unde est commune DD. effatum: *sponsalium contractus claudicare non potest*: Id est: ex una tantùm parte contrahentium obligare.

152 IV. Dices: ergone Cajus seriò promittens matrimonium Titiæ acceptanti, non tenebitur eam sic volentem ducere? Resp. Ita, non tenetur, si promisit (ut signanter dixi) *animo contrahendi sponsalia*; ideòque dependenter ab ejus promissione reciproca, ut modò ostensum est. At vero si absque animo modò contrahendi sponsalia, adeòque independenter ab ejus repromissione absolutè, & liberaliter promisit Titiæ, se ducturum ipsam, si quando ei placuerit, eaque hanc promissionem acceptet, nihil vicissim repromittens; jam solus Cajus obligabitur, sed promissione non sponsalitia, sed gratuita tantùm, & contractu claudicante; sicut, si promittis Cajo, te tanto pretio ipsi venditurum equum, cùm ei libuerit, obligaberis gratuita promissione, nondum tamen erit contractus onerosus venditionis, & emptionis, antequam alter de pretio vicissim promittat. Ut benè explicant Sanch. *disp.* 5. *num.* 12. Laym. citat. *num.* 2. At dubium est, an Cajus voluerit promittere animo contrahendi sponsalia, ac dependenter à repromissione; an vero gratuitò, & liberaliter? Resp. censendum esse, promisisse dependenter; quia in obscuris, adeòque etiam in dubiis, inspiciendum est, ac præsumendum id, quod plerumque fieri solet, uti nos utriusque Juris Regulæ docent; solent autem plerumque tam mares, quàm fœminæ non aliter se per hujusmodi promissionem obligare, quàm dependenter à reciproca repromissione; regulariter enim non repromittit quis alteri matrimonium sine spe, aut sine conditione, quòd alter & ipse se obliget ad idem optatum matrimonium. Uti cum aliis benè advertunt Bonacina, *hic qu.* 1. *Proposit.* 1. *num.* 7. *Tambur. cit. cap.* 1. *§.* 1. *num.* 4.

Jam pro dicendis deinceps graviter recolenda, & huc reducenda erunt latè dicta de repromissionibus in communi; generalia tamen breviter applicabo, sponsalia verò fideliter exponam.

§. II. *Vera, & Seria.*

153 Ad valida sponsalia essentialiter requiritur promissio vera, & seria, scilicet cum animo, & vera voluntate promittendi, & se obligandi; ad licita autem tantùm, etiam requiritur animus adimplendi promissum. *Omnes*. Ubi rursùs nota: Fictè promittentem variè se posse habere: 1. Exteriùs solùm verba promissionis proferendo, absque omni animo interno: 2. Cum animo quidem promittendi, sed (stultè) cum animo non se obligandi: 3. Animo promittendi, se abstrahendo, nec volendo, nec nolendo se obligare: 4. Cum animo promittendi, & se obligandi, at non animo implendi. Jam pono resolutiones.

154 I. Si quis oretenus verè alteri promittat matrimonium, sed absque omni animo se obligandi, seu promittendi, seu cum animo positivo non promittendi, non obligandi se, sponsalia certò nulla erunt, sicut nulla est, & ficta tantùm promissio, etiamsi juramentum addatur ad ejusmodi fictam promissionem, seu potiùs falsum perjurium. Communissima cum Sanchez *lib.* 1. *d.* 10. Ratio est: quia ad sponsalia requiritur promissio, & obligatio dans promissario jus justitiæ ad futuras nuptias; ficta autem, & simulata promissio simpliciter non est promissio, neque ex tali ficta promissione ulla oritur obligatio justitiæ per se secluso alio damno, in foro conscientiæ; neque vacat gravi deceptione, & mortali peccato; Ut ex professo iterùm dicam *cap. sequenti, cùm De peccatis sponsorum*. Ais: ergone semper peccat mortaliter fictè promittens alteri matrimonium? Ita semper, si fictè promittat in contractu sponsalium oneroso exigendo, & admittendo alterius repromissionem seriam; quia injquè adigit alteram partem ad faciendum aliquid grave, ad quod ipse non tenetur, eamque in re gravi decipit; nam ideò altera putat, se obligari alteri ad matrimonium, & ut talem se gerit, quia supponit tuam obligationem, quam non habes. Secus dicendum, si fictè promittas matrimonium alteri merè liberaliter, & ex parte tua tantùm, scilicet non exigendo, ut altera pars repromittat; sic enim per se loquendò, secluso alio damno, peccas solùm venialiter, quia admittis mendacium nemini noxium. Ex communi Sanchez *disp.* 9. *num.* 3.

155 II. *Et se obligandi*. Sponsalia, omnisque seria promissio essentialiter includit animum se obligandi, cùm impossibile sit à seria promissione separare obligationem: quia ea præcisè differt promissio à simplici proposito, quòd hoc sit voluntas aliquid faciendi in futurum, sed absque obligatione, non tanquam debitum: illa verò sit fidei obligatio ad aliquid præstandum in futurum tanquam debitum ex obligatione. Quare si sponsus, vel sponsa promittat matrimonium, & habet positivam voluntatem sese non obligandi, fallitur, & fallit, dum ait, se promittere, ipsaque sponsalia adhuc nulla sunt, sine obligatione; at non sine peccato gravi. Ut suprà per omnia. Vide de hoc optimè Perez *disp.* 2. *sect.* 6. At quid si quis promittat matrimonium præscindens omninò ab animo se obligandi, scilicet nec volens, nec nolens se obligare? Resp. cum distinctione: aut enim talis scit, quid sit promittere nuptias, aut saltem promittit juxta morem communem, quo alii solent contrahere sponsalia, nimirùm iis induci obligationem implendi (idemq; est de ipso matrimonio, de voto, etiam solemni, & de alio quovis contractu) jam verè contrahit sponsalia, obligaturque stare promissis; jam enim implicitè se voluit obligare, sciens talem promissionem inducere obligationem. Ut alibi explicatum. Aut talis præscindens promissor non scivit eam promissionem afferre obligationem, neque voluit facere, quod alii faciunt: & sic non contrahit vera sponsalia, cum nec implicitè, nec explicitè voluerit se obligare. Supponimus autem semper, hunc simplicianum bona fide processisse; nam si mala fide ut alteram partem deciperet, sic abstractè se habuit, recidit in eum doctrina tota de fictè promittente, *num. precedenti*.

156 III. *Et implendi* animus requiritur, saltem ut licita sint sponsalia. Qui ergo verbis promittit matrimonium alteri serio animo promittendi, & se obligandi, at sine animo implendi, aut cum animo serio non implendi promissum: in primis adhuc vera, & valida contrahit sponsalia; quia adest verò promissio essentialiter consistens in voluntate se obligandi tantùm, non in voluntate implendi, minùs in ipsa im-

pletione; adeòq; obligatus manet ad futurum matrimonium. Communis cum Sanchez *disp. 9. num.* 2. deinde talis parenter peccat mortaliter in contractu sponsalium; quia habet animum non implendi, ad quod se graviter obligat: & si juramentum addit, etiam perjurus est; ut in priori casu.

Dico autem: *in contractu sponsalium*. Hic enim rursùs adhibenda prior distinctio; nam si quis extra sponsalium contractum, & seclusa reciproca promissione alterius, solùm ex parte sua, & merè liberaliter promitteret sic alteri matrimonium cum voluntate quidem se obligandi, ac simul cum voluntate non implendi, per se solùm peccaret venialiter contra virtutem fidelitatis, nisi quis expresse ex justitia, vel graviter se obligare intendisset, juxta dicta suo loco.

157 IV. Tandem si omnibus expensis dubium sit, an quis verè promiserit, an verè contraxerit sponsalia, au verè, fictè, vel joco tantùm, &c. In foro saltem conscientiæ nulla erit obligatio; quia melior est conditio certæ libertatis, quæ à dubia promissione vinci non potest. At verò quando constat de promissione facta, & solùm dubium est, & an quis habuerit animum se obligandi, quando contraxit sponsalia, & matrimonium promisit, Sanchez quidem cit. *n.* 12 aliique communiùs docent, talem obligari; quia possidet promissio, quam certò fecit. At nos cum aliis suo loco docuimus, talem probabilissimè in foro conscientiæ non obligari; quia reverà hic non possidet promissio; nam dubitatur de aliquo essentialiter requisito ad veram promissionem, scilicet de voluntate se obligandi: quamdiu enim dubia est voluntas se obligandi, tamdiù non potest esse certum, veram promissionem esse factam.

§. III. *Voluntaria, ac libera, maximè ab errore, & metu.*

I. Voluntaria.

158 I. PRomissio ad valida sponsalia utrinque requisita necessariò debet esse voluntaria, & deliberata deliberatione plena (illa scilicet, qua intellectus sine errore, vel ignorantia apprehendit rem, & sufficienter advertit, qualis sit bona, an mala. Ut benè explicat præ aliis Sanchez *lib.* 1. *disp.* 8. *n.* 2. & 5.) qualis scilicet, & quanta requiritur ad peccandum mortaliter. Sic omnes passim. Ratio est; quia cùm promissio hæc sit de re magni momenti, futuro scilicet matrimonio, meritò ex natura rei exigitur tanta deliberatio, & advertentia rationis, quanta requiritur ad votum, & cum utraque promissio inducat obligationem sub mortale, meritò ad utramque requiritur deliberatio perfecta, qualis requiritur ad peccandum mortaliter.

159 II. At nonne quandoque major requiritur deliberatio ad sponsalia, quàm ad peccatum mortale; quandoquidem illa promissio non solùm involvit præsentia, sed etiam futura, & utraque etiam non semper satis nota? Affirmant Bonacin. Negat Fagundez apud Gobat. *hic cas.* 1. *num.* 22. Sed negari non potest respectu aliquorum sponsalium, quando non omnia satis constant, sæpe requiri diligentius examen, adeòque diuturniorem deliberationem, ut valida sint, cùm ob defectum talis examinis sæpè deprehendatur defectus, ob quem sponsalia sint, invalida. At ubi non est periculum talis defectus, certè non requiritur major deliberatio ad sponsalia, quàm ad peccatum mortale.

160 III. Certò ergo valida sponsalia, sicut, & validum matrimonium contrahi non possunt à carente perfecto usu rationis, etiamsi septennio sit major: neque à furioso; neque à plenè ebrio; neque à vehementissimè passionato ira, vel cupiditate, aut simili passione usum rationis perturbante, ita ut impediat advertentiam requisitam aliàs ad peccandum mortaliter, quod certè erit rarissimum. Communis DD. Sanchez, Pontius, Hurtadus, alii cum Tambur. *lib.* 3. *cap.* 2. §. 1. *num.* 2. Quando ergo homines libidinosi, & vehementi libidinis passione, ex intentione, vel sub conditione copulæ carnalis promittunt fœminis matrimonium, communiter præsumendum est, adfuisse deliberationem perfectam, & sufficientem ad sponsalia valida. Ratio est: quia ea ipsa promissione sub conditione, vel ex intentione copulæ illicitæ verè, & formaliter peccant; vix enim è viginti unum reperies, qui non agnoscat, se tunc peccare, & sine dubio debere confiteri illam promissionem, & intentionem scelestam, etiamsi fortè copula non secuta fuisset, v. gr. ob resistentiam fœminæ: ergo habuit deliberationem perfectam, & cognitionem suæ malitiæ, & consequenter etiam sui actus, quid, cui, & cur promitteret, neque enim major requiritur animi deliberatio, & libertas ab æstu libidinis ad obligandum se promittendo mulieri, quam ad obligandum se, peccando, diabolo. Quod valdè notandum, & dextrè à confitentibus expiscandum.

IV. Dixi tamen: *communiter* ita esse præsumendum: fal- 161
lit enim hæc præsumptio, quando illæ personæ sunt tam imparis conditionis; aut promittens ita priùs abhorreat ab illa muliere, ut extra illum furorem libidinis, certò nunquam eam fuerit ducturus. Nam inter indicia, quibus in dubio præsumimus, nos non præbuisse consensum perfectum, sed imperfectum, & semiplenum tantùm, tentationi, vel cogitationi malæ, unum est, quando scimus nos ante illam tentationem semper constanter abhorruisse à peccato tali. Ut benè docet Sanch. *l. 1. moral. cap. 1. n. 20.* Et ego alibi. Fallit etiam hæc præsumptio communis in prorsùs extraordinario æstu libidinis, idque maximè, quando promissio facta fuit tempore ipsius copulæ durantis, quam ex Medicorum sensu comitari solet aliqua transiens phrenesis. Quia ergo in foro Sacramentali idem testis est, & reus; Judex autem tenetur sententiam ferre juxta testium depositionem, ideo Confessarius tunc debebit stare assertioni negantis, se tunc fuisse sibi præsentem quoad hunc actum promissionis; si ita constanter negat, postquam Confessarius probè examinavit, an reverà tunc non cogitarit, quid, & quantum promitteret. Et certè pœnitentes non rarò solent confiteri, se tempore copulæ cum sua, vel aliena hæc, vel illa cogitasse, dixisse, &c. Si ergo tunc ad alia potuit advertere, cur non præsumatur rursùs etiam advertisse ad hanc promissionem? Vide de hoc etiam in ordine ad forum externum optimè disserentem Gobat. cit. *à num.* 25.

II. *Et libera.*

I. COntractus sponsalium tum suaptè natura, tum ex 162
juris dispositione magnam in promittendo animi libertatem, atque spontaneum, & non illiberalem consensum requirit, quod, & ipsum nomen indicat; nam dicta sunt sponsalia à spondendo, id est, spontè promittere. Ratio est: quia sponsalia sunt via, & præparatio ad matrimonium; quare sicut omnia jura matrimonii libertatem requirunt, & defendunt, cùm alioquin infelices exitus sequi soleant, (ut habetur *c. requisivit de Sponsal.*) ita, & sponsaliorum. Et hinc: Ad retinendam libertatem matrimonii statutum est *L. ultima C. de sponsal. & c. Gemma. eodem titulo:* Ut sponsalium contractui adjici non possit pœna solvenda à sponso, ejusve parentibus, vel cognatis, si per eos steterit, quominùs nuptiæ sequantur. Id tamen solùm locum habere, si quis justa ex causa à sponsaliorum contractu resilierit; non verò, si injustè, ac perfidè resiliat, contra communiorem, cum pluribus benè docet Laym. cit. *tr. 10. par. 1. c. 1. n. 8.* Cum nulla in matrimonio fovenda sit libertas ad peccandum. Certè ad eum finem etiam jure statutum est, ut arrhæ pignoris loco traditæ à resiliente sponso, vel sponsa (dummodo major sit viginti quinque annis) duplicatæ, imò etiam in pœnam triplicatæ, vel quatruplicatæ, non tamen ultrà stipulari possunt; si verò justa resiliendi causa subsit, sufficiat reddere arrhas, quod tamen sine dubio rationem pœnæ habet; quidquid conentur aliqui disparitatem adferre.

II. Ob eandem rationem etiam pactum lucrativum spon- 163
salibus ab altero contrahente adjectum tanquam jure invalidum rescindi debet. *L. Si ita stipulatus, §. Si tibi, ff. de Verbor. Obligation.* Ubi dicitur: *Si tibi nupsero, decem dare spondes? causa cognita denegandam actionem puto.* Ratio est: quia non ut par est, mutuo spontaneo amore, sed ex libidine, & turpi quæstu matrimonia tali modo comparari censentur: quare promissio tanquam contra bonos mores rescinditur. Ex communi Sanchez *l. 1. disp. 23. n.* 3. Laym. cit. *n.* 9. Duæ tamen hic limitationes notandæ sunt.

III. Valet ejusmodi promissio, si turpitudinis præsumptio 164
cesset, ut si promittatur nomine dotis, vel donationis propter nuptias, vel ob inæqualitatem personarum ad compensandam nobilitatem, juventutem, pulchritudinem, &c. v. gr. Vir ignobilis, aut senex aliquid promittit puellæ nobili, juveni, pulchræ, &c. ad compensationem nobilitatis, juventutis &c. juxta *c. De illis, De condition. appositis.*

IV. Ulteriùs tantum irrita est illa promissio, si fiat 165
ab ipso contrahente, secus si fiat ab alio quocumque: ut si Cajus Titiæ promittit, vel legat mille, si cum Sempronio contrahat: talis enim non turpis quæstus, sed liberalis promissio, seu donatio sub conditione honesta censetur, per quam neque libertas matrimonii aufertur, cùm non agatur de pœna damni, cujus metu aliquis ad contrahendum contra voluntatem induci possit; sed solùm de acquirendo lucro, per quod aliquis ad matrimonium allicitur; nam dicitur *l. Titio ff. De Condit. & Demonstr. Aliud est eligendi matrimonii pœna metu libertatem auferri; aliud ad matrimonium certa lege invitari.*

III. *Ma-*

III. *Maximè ab errore.*

166 I. REgula hìc duplex ſit. *Prima:* Omnis ignorantia, error, deceptio, ſeu dolus ſufficiens ad irritandum, ſeu dirimendum contractum matrimonii, nimirùm verſans circa ipſam perſonam, conditionem ſervilem, aut aliam qualitatem per ſe intentam, aut in perſonam redundantem (juxta dicta *in impedimento Erroris*) ſine dubio etiam ſufficit ad irritanda ſponſalia, ſecundùm *Omnes*. Ratio eſt, quia longè faciliùs diſſolvuntur ſponſalia de futuro, quàm matrimonium de præſenti, cujus ſcilicet fortius, & ſacratius eſt vinculum, quàm ſponſaliorum: ſequuntur enim multò graviora incommoda ex diſſolutione matrimonii, quàm ſponſaliorum de futuro: ergo &c.

167 II. Regula *altera*: Ignorantia, error, vel deceptio circa qualitates; vel circumſtantias ſponſi, vel ſponſæ, ſi tales ſint, quæ ſufficerent ad reſcindenda ſponſalia, ſi poſt illa contracta primùm ſupervenirent, (potiſſimæ enumerabuntur *in ſubſect. §.4.*) ſaltem dans jus ad reſcindenda ſponſalia per ejuſmodi deceptionem, errorem, vel ignorantiam contracta. *Communis DD.* Ratio eſt: quia jure paria ſunt, non eſſe, & non apparere: aliquid ſupervenire, & præcedens ignorari. Ut ex *l. 77. ff. De contrah. emption.* benè obſervat Leſſius *lib.2. de Juſtit. cap. 42. dub. 7.* Et infrà pleniùs declarabitur.

Nota autem hìc, ignorantiam propriè dici, cùm ſponſus v.g. ſolùm ignorat talem qualitatem ſponſæ v.g. eſſe corruptam, morbidam, &c. nihil cogitans de oppoſito. Error propriè dicitur, cùm ſponſus non ſolùm ignorat aliquid tale, ſed etiam actu poſitivo falſo credit, & exiſtimat v.g. eſſe virginem, eſſe ſanam &c. Deceptio, fraus, vel dolus dicitur, cùm quis ſic erroneè credit, & exiſtimat ab alio falsò perſuaſus, ac deceptus, ſive ab ipſomet contrahente altero, ſive ab alio tertio. Omnis ejuſmodi ignorantia, error, vel deceptio poteſt eſſe, vel antecedens, & dans cauſam contractui, cùm ſcilicet quis ideò contrahit, quia ignorat, vel decipitur, alioquin ſi veritatem noſſet, nequaquam contracturus: Aut incidens, & concomitans tantùm, & non dans cauſam contrahendi, cùm ſcilicet etiam abſente ignorantia, vel deceptione, & veritate cognita, tamen contraheres. Jam porrò,

168 III. Quando deceptio, ſeu dolus antecedens; & dans cauſam contractui eſt ex parte contrahentis, cùm ſcilicet ipſe ſponſus v.g. decipit ſponſam in ejuſmodi qualitate, ſicque deceptam ad conſenſum inducit, ipſo facto nulla eſſe, & irrita ſponſalia, probabiliter ſuſtinet Averſa apud Tamb. *tr.3.c.2.§.1.n.5.* Negant autem longè veriùs, & valere ab initio ejuſmodi ſponſalia docent Leſs. Coninch. apud eundem, alii, ex profeſſo optimè Perez *diſp.* 10. *ſect.* 1. Dicaſtil. *diſp.* 1. *dub.*40. *num.* 610. Gobat *Caſ. 9. num.* 382. Ratio ſufficiens eſt; quia neque jure naturæ, vel divino, neque jure civili, aut Canonico pronunciatur invalidus talis contractus. Certè autem omnium conſenſu debiliſſima ſunt ejuſmodi ſponſalia, ut facilè à parte decepta, etiam propria authoritate, reſcindi poſſint: ut in Subſectione videbimus. Quid autem refert noſſe, an talia ſponſalia valida, vel invalida ſint, & ad quid tunc ſponſus, ſeu pars decipiens teneatur, in ſimili mox dicam *num. ſequenti*.

169 IV. Communiſſimo autem DD. conſenſu valida ſunt ſponſalia, attamen ea de caſu juſtè reſcindenda: 1. Quando deceptio, vel dolus etiam antecedens non eſt ab altera parte contrahente, ſed, ea inſcia ab alio tertio aliquo. 2. Quando ſponſus, vel ſponſa à nullo alio, ſed propria ignorantia, errore, vel imprudentia ſemet decepiſſet. 3. Quando deceptio, error, vel ignorantia non antecedens, ſed incidens, vel concomitans tantùm non dat cauſam contractui. 4. Quod ſi de hoc dubium ſit, an ſcilicet quis verè contraxerit propter tales qualitates, circa quas fuit deceptus, vel erravit, poſſe ſe tenere tanquam inductum ad contractum ex illo dolo, vel errore, benè reſolvit Tambur. cit. *n.*10. Plura circa hæc *nu. ſequenti*.

IV. *Et à metu, ſeu coactione.*

170 I. REgula generalis eſt. Omnis metus ſufficiens ad dirimendum matrimonium (nimirùm verè gravis abſolutè, vel reſpectivè, injuſtè incuſſus ad extorquendum ipſum actum; juxta dicta ſuprà de impedimento *Vis*) etiam ſufficientiſſimus eſt ad irritanda, ſeu reſcindenda ſponſalia. Hoc tamen inter hæc diſcrimen eſt: Quòd, ut vidimus, Jus Canonicum expreſsè irritat matrimonium ex gravi, & injuſto metu contractum: non item ullibi expreſsè ſponſalia. Attamen 1. Valdè probabile eſt, id, quod jure ſtatutum eſt de metu irritante ipſum matrimonium, eſſe quoque intelligendum à fortiori de metu reſpectu ſponſalium: cùm hæc ſint via ad illud: uti docent Sotus, aliiſque congeſtis Sanch. *lib.4. diſp. 19. n.3.* Diana *p.3. tr.4. reſ.*378. Tamb. cit. §.2. *n.* 3. & valdè probabile cenſet Tanner. *hic to. 4. diſp. 8. qu. 1. num.* 14. Quamvis ipſe cum pluribus oppoſitum teneat. Et videtur colligi ex *cap. Ex litteris, de deſponſat. impuber.* 2. Omnes contractus, adeoque etiam ſponſaliorum, ac matrimoniorum maximè, metu gravi, & injuſto extortos, ipſos in jure naturali eſſe irritos, ac nullos, ex probabiliſſima plurium ſententia docui *cap. 2. Decal. par. 1. Sect. 4 §. 3. n.*56. Eo quod implicare videatur, in re tanti momenti aliquem ſibi per injuriam comparare jus juſtitiæ in alterum. 3. Tandem certiſſimè poſſunt reſcindi ad libitum partis metum paſſæ: idque etiamſi ejuſmodi meticuloſa ſponſalia eſſent juramento firmata; ſiquidem non ſit opus relaxatione juramenti, cùm juramentum non poſſit eſſe vinculum iniquitatis. Ex communi Sanchez *diſp. 25. num.3.* Diana, Tanner *cit.*

II. Certò autem non irritat ſponſalia (ſicut nec matrimonium ſuprà ſuo loco) 1. Metus quicunque non incuſſus ab extrinſeca cauſa libera, ſed ab intrinſeco aſſumptus, etſi terrente cauſa naturali. 2. Metus etiam gravis, & injuſtè incuſſus quidem, ſed non ad extorquendum ipſa ſponſalia, ſed ad aliud, v. gr. Si, ut carcerem effugias, ſpondeas matrimonium filiæ cuſtodis. 3. Metus etiam gravis ad extorquendum ſponſalia incuſſus, ſed juſtè, à lege, vel Judice, &c. 4. Metus injuſtè etiam incuſſus ad extorquendum ſponſalia, ſed levis ſolùm, conſideratis circumſtantiis perſonarum. Hæc omnia generatim explicata habes *loc. cit.* §. 2. Eadem enim quoad hæc eſt ratio ſponſaliorum, & matrimonii, & inſuper quamvis Bonacina, & aliorum probabili opinione, metus gravis juſtè incuſſus redderet invalidum matrimonium; quippè quod ex ſe indiſſolubile omninò perfectam requirit libertatem, tamen id dici non debet de ſponſalibus, quæ ex ſe indiſſolubilia non ſunt, & ex cauſis supervenientibus reſcindi poſſunt. 171

III. Sponſalia metu levi injuſto extorta, etſi ſint valida, attamen infirma, & etiam propria authoritate metum paſſi irritabilia. Cum aliis Sanch. *diſp.*19. *n.* 6. Cùm enim altera pars in conſcientia teneatur relaxare fidem hoc metu extortam, poterit ipſe vim paſſus pari modo in conſcientia reſumere fidem à ſe datam; idque etiamſi ſponſalia juramento firmata ſint: Sed certè nunc priùs obtenta juramenti relaxatione: prout *diſp.* 21. *n.* 4. meritò notat Sanchez. In foro autem externo non dari actionem talem levem metum paſſo apud omnes in confeſſo eſt. 172

Hìc non abs re petes: Si in dictis caſibus ſponſalia valida, tamen ob metum, vel deceptionem tam facilè reſcindi poſſunt in conſcientia, & etiam arbitrio, & authoritate propria perſonæ metum paſſæ, vel deceptæ: Quid ergo intereſt quoad praxim ſcire, an ſponſalia ſint valida, nec ne? Reſp. Multùm per omnem modum; nam ſi ſponſalia jure ſunt valida, quamvis ſtatim reſcindenda, in primis parient impedimentum publicæ honeſtatis, ut una pars non poſſit contrahere matrimonium cum alterius conſanguineis in primo gradu, quod impedimentum non parerent, ſi ſint invalida. Deinde ſi valida ſint, conferunt jus ad oſcula, amplexus, & tactus non impudicos, in communi ſaltem, & probabili ſententia, donec reſcindantur; ſecus ſi ab initio fuerunt invalida. Et inſuper

IV. Si pars contrahens injuſtum metum paſſa, aut in priori caſu altero contrahente, vel, eo conſcio, ab alio tertio decepta juſtè potens reſilire, nihilominùs velit matrimonium contrahere, ad quid obligabitur metum incutiens, vel decipiens? Reſp. Siquidem ſponſalia fuerunt valida, liquidum erit, ipſum obligari ſtare contractui, & matrimonium inire. Si vero ſponſalia fuerunt invalida, ut in caſibus utrobique primo loco poſitis, utpotè ex errore circa perſonam, &c. vel ex metu gravi injuſtè incuſſo ad extorquendum; iterùm liquidum erit, eum non obligari ad nuptias ex vi ſponſaliorum ex juſtitia, cùm ea ſupponantur eſſe nulla. At nunquid ſaltem obligabitur vi promiſſionis factæ ex fidelitate? (Eadem eſt quæſtio in ſimili de ipſo matrimonio, eademque debet eſſe reſponſio) Affirmativam tenet Averſa apud Tambur. cit. *n.* 12. Negativam Sanchez *lib. 4. diſp.* 15. *nu.*6. Ratio potiſſima eſt: quia in contractu oneroſo natura ſua ex utraque parte obligatorio, ut ſervetur æqualitas, vel utraque pars obligata manere debet, vel neutra: cùm ergo certum ſit, non obligari partem, quæ metum paſſa, vel decepta eſt, ideò nec obligata manebit altera. Intellige ſemper *per ſe loquendo*. Nam certum eſt apud omnes, talem obligari ad reſarciendum omnia damna fortè inde ſecuta parti metum paſſæ, vel deceptæ, & maximè, ſi ſponſa violata, aut etiam impregnata ſit, quæ damna, quando aliter reſarciri non poſſunt, utique tenebitur ad nuptias 173

ptias per accidens, qui metum incussit, vel decepit. Prout de ficto promissore dicam infrà, *Cùm de peccatis sponsorum.*

§. IV. *Externo signo certo expressa.*

174 Certum est in sponsalibus, sicut & in matrimonio, verbis, vel signo aliquo debere exprimi promissionem, seu consensum, & voluntatem internam sese obligandi. Ratio est: quia nulla promissio obligat, nisi acceptetur: & specialiter promissio onerosa sponsalium, ac matrimonii non obligat, nisi dependenter à repromissione: atqui nemo acceptabit tuam promissionem, minùs repromittet tibi, nisi cognoscat; nec cognoscet, nisi ei intimetur; neque ei intimari potest, nisi per verba, vel signa externa: ergo, &c. At quid si Berta dicat Bartholo: Quamprimùm tu in animo tuo dixeris: promitto me ducturum Bertam: ego illa tua interna verba habebo pro acceptatis, & ex nunc me tibi vicissim obligo in eum eventum? Resp. Si Bartholus dicat, vel significet, se sic esse contentum, nascentur vera sponsalia, ut primùm seriò in suo animo dixerit: promitto me ducturum Bertam; jam enim satis in antecessu manifestavit suam intentionem. Ita P. Gobat *hic tr.* 10. *cas.* 2. *n.* 4. Qualiter autem valeat votum, seu promissio interna ipsi Deo facta de ineundo matrimonio etiam cum certa persona, Deo volente, videbitur suo loco; interim videre potes apud eundem Gobat ibidem *n.* 42. & rursùs *cas.* 10. *num.* 461.

Jam vero qualia debent esse verba, vel signa sufficientia ad sponsalia. Pono prius aliquas regulas communes, deinde specialia ad praxim magis utilia, ac communia selecta.

I. *Regulæ communes.*

175 I. Requiritur, & sufficiunt illa verba, quæ hic, & nunc sufficienter inducant mentem internam; Seu, ut latiùs exprimit Tambur. *tract.* 3. *c.* 2. *num.* 1. Quæcunque verba, signa, scriptura, nutus, &c. quibus sponsus, & sponsa determinatæ personæ significant promissionem reciprocam de futuris nuptiis, sive signa ejusmodi sint ex propria significatione, sive ex consuetudine, sive ex propria voluntate sponsorum, sive quocunque alio modo, dummodò, ut dixi sponsus, & sponsa inter se significent, intelligantque promissionem, sufficiunt ad constituenda sponsalia; cùm enim sponsalia sint merus contractus civilis, satis sunt ea verba, vel signa, quæ internum consensum, se, seque obligandi intentionem sufficienter exprimant. Merito igitur Sanch. *lib.* 1. *de Matrim. disp.* 18. *n.* 2. ait apud Indos illa verba: Sepeliam te, quando morieris: parere vera sponsalia; quamvis enim non ex se, tamen ex usu illius Regionis iis animus spondendi matrimonium explicatur. Et hinc est

176 II. Quando sponsus v. gr. seu primus in contrahendo dixit verba certò significantia promissionem matrimonii, secundùm eundem sensum debent intelligi verba sequentis, seu respondentis, etsi de se generalia, dubia, æquivoca, nisi clarè contrarium explicetur; adeoque si sequens respondeat: volo, consentio, annuo, placet, &c. jam vera nascentur sponsalia. Ita cum aliis Sanch. cit. *n.* 4. Idem dicendum, si post tractatum de sponsalibus addant sponsi: placet, si ita, est. Nam ex circumstantiis satis prædictus animus exprimitur. Ex communi Tambur. cit. *n.* 2.

177 III. In foro conscientiæ principaliter attenditur intentio. Adeòque, sicut quando constat adfuisse intentionem spondendi inter sponsos satis cognitam per talia verba, vel signa: quamvis ex se non sufficienter explicativa promissionis vera censentur sponsalia, & obligationem in conscientia inducunt; ita contra, qualiacunque signa, vel verba sint; non inducent sponsalia, obligationemque in conscientia, per se loquendo, nisi iis usus vere consenserit in sponsalia, aut matrimonium, sicut enim nuptias non concubitus, sed consensus facit; *L. Nuptias ff. de regulis juris*; ita sponsalia non locutio, sed consensus facit. Unde qualiacunque signa adhibita sint, si tamen iis usus, vel usa ignoraverit, iis significari talem consensum, vel promissionem, nulla erunt sponsalia, & si probare posset quis, vel quæ, se ignorasse illam significationem, judex non poterit compellere ad matrimonium, judice Gobat cit. *n.* 7.

178 IV. In foro autem externo principaliter attenduntur verba. Quare judex Ecclesiasticus, cui intentio spondentium interna constare non potest, debet judicare secundùm verba, vel signa intellecta, secundùm communem modum loquendi. Ut expresè habetur *c. Ex litteris*, 1. *De sponsal.* Et secundùm communem modum loquendi in tali loco, ubi sponsalia contracta sunt. *L. Semper in stipulat. ff. De regulis juris.* Quare si verba mutuam promissionem significant ex se, vel circumstantiis, pronunciabit sponsalia valida: Si non significant, pronunciabit invalida: Si verò dubia sit significatio, seu verba sint ita dubia, ut ex iis non possit probabiliter conjici mens utentium, pronunciabit potiùs pro libertate illius, qui usus est, quàm pro valore sponsalium. Ita (contra Tanner. *disp* 8. *dub.* 1. *n.* 10. Tambur cit. §. 3. *n.* 6. aliosque non paucos) veriùs docent cum aliis Perez *hic disp.* 4. *sect.* 2. *n.* 5. Dian. *par.* 10. *tr.* 13. *resol.* 19. Gobat. cit. *n.* 73. Ratio est: quia standum est pro libertate possidenti illam, nisi jus aliquid in contrarium statuat, sed hic jus nihil contrarium statuit quoad sponsalia: ergo, &c. Statuitur quidem *cap. Finali. De Sententia, & re judicata*, ac alibi: docentque DD. communissime cum Sanchez *lib.* 1. *disp.* 18. *num.* 5. in dubio favendum esse valori matrimonii. Ab hoc tamen non valet argumentatio ad sponsalia, neque verum est universaliter: (ut volunt DD. oppositæ sententiæ) quæ statuuntur in causa matrimonii, statui hoc ipso in sponsalibus; cùm grandis sit disparitas, ut jam supra innui, & iterùm dicam infrà de sponsalibus conditionatis. Et optimè probat Gobat. cit. *à num.* 71.

II. *Verba certa.*

I. Verba certa significantia sponsalia sunt: *promitto* 179
tibi matrimonium, & ego tibi promitto me ducturum te: promitto, me obligo, do tibi fidem meam, quod te ducam: sub fide mea te ducam: habeas me; infidus sim, nequam, nisi te ducam; & his similia. Item *accipiam te: ducam te: deinceps, posthac, cras te ducam &c.* Nam licet hæc, & similia verba futuri temporis expresè non significent promissionem potiùs, quàm propositum, (& certè ea verba: contraham tecum matrimonium: solùm significare propositum, censet Tanner. cit. *nu.* 10.) attamen significant promissionem implicitè ex usu communissimo loquendi. Ubi authoritate plurium confirmat Sanchez *disput.* 18. *n.* 12. Et certissimè similiter, si alteri stipulanti, seu promissionem exigenti, v.g. puellæ nolenti consentire, nisi promittas matrimonium, ita respondeas. Item si ùnus dicat, accipio te in uxorem, & altera respondeat: ego te accipiam in virum, &c. adhuc constitui sponsalia, rectè censet Tambur. cit. §. 3. *num.* 16. consentiente Gobat *num.* 49. Nam licèt illud sponsi: accipio te: significet de præsenti, ut per ea verba videatur matrimonium constitui; tamen illa expressio sponsæ respondentis per futurum: *accipiam*; ostendit consensum esse de futuro: ideoque constituuntur sponsalia, & non matrimonium.

II. Verba certa non sponsalia, sed matrimonium signi- 180
ficantia sunt: 1. *accipio te in meam.* Hæc verba pro genuina forma matrimonii ponuntur, *cap. ultimo de sponsal.* Subauditur enim: in uxorem meam, in maritum, &c. 2. *Habeo te in uxorem.* 3. *Jam, ex nunc reputo te in uxorem*: *ex nunc, vel post hac: ab hoc tempore*: item: *semper, omnibus diebus vitæ habebo, tenebo te pro uxore, tractabo te ut uxorem, providebo tibi ut uxori; ex nunc, post hac eris mea uxor.* Nam licet ea verba futuri temporis: *mea eris, providebo tibi ut uxori &c.* ex se significent, & constituant tantùm sponsalia, quatenus tamen additur ejusmodi particula: *ex nunc, semper, &c.* jam important etiam consensum de præsenti, adeoque verum matrimonium. Ut notat Tamb. *ibid. num.* 28.

III. Quando impuberes matrimonium contrahere in- 181
tendentes utuntur verbis certis de præsenti, licet ob ætatis, & maturitatis defectum verum matrimonium non sit, censeri tamen vera sponsalia debent, qualia impuberes contrahere possunt. Ut habetur expresè, *c. Finalis de desponsat. impub. & c. unico eodem titulo in* 6. ubi ratio datur; quia mens contrahentium sit, *si actus non valet secundùm omnia, valere tamen debet, quatenus potest.* Quam regulam interpretans Covarruvias *in epitome p.* 1. c. 3. veram esse dicit, si id, quod fieri potest, includatur in eo, quod fit; atqui sponsalia satis manifestè includuntur in matrimonio, tanquam imperfectum, & inchoatum in perfecto Laym. cit. *n.* 17. Excipiendum tamen, nisi prædicti expresè exclusferint sponsalia v. gr. contrahimus matrimonium, quòd si hoc non valeat, nolumus obligare ut sponsalia. Et hinc consequenter valdè probabiliter.

IV. Quando etiam puberes utentes verbis de præsenti, 182
clam sine Parocho, & testibus intendunt matrimonium contrahere, etsi post Tridentinum non valeat matrimonium, valere tamen, ut sponsalia de futuro, docent gravissimi DD *Veracrux, Henriquez, Corduba, Rebellus, eosq; citans Laym. n.* 17. *aliique.* Ratio est: quia ex una parte adest eadem ratio, quæ suprà; Ex alia autem parte Concilium Tridentin. solùm annullavit matrimonium clandestinum, non autem sponsalia clandestina, cùm ad horum valorem nulla solemnitas requiratur, prout etiam declaravit sacra

Con-

Congregatio apud Tambur. *cit.§.4.nu.1. Decretum Tridentinum, quod ſtatuit, ut matrimonium fiat coram Parocho, & teſtibus, non habet locum in ſponſalibus*. Contrariam tamen negativam docent communius DD.Navar.*lib.4. conſil.1. de clandeſtina deſponſatione*, Sanchez *lib.1.cap.20.* pluribuſque relatis Diana *part.3. tract. 4. reſol.* 298. Tambur. ibidem *num.6.& 9.* & Gobat *caſ.2.num.*78. Ratio præcipua eſt; quia Concil. Trident. *ſeſſ.24.cap. 1. de reform. matrim.* loquens de clandeſtinè contrahentibus, expreſsè ait; ad ſic contrahendum eos ſacra Synodus *omnino inhabiles reddit*. *Omninò* dicit, id eſt: omni ex parte, ut proindè excludatur ratio ſuprà data de impuberibus. Sed certè facilè reſpondetur; ſubintelligendam eſſe vocem: *matrimonium*, quæ proximè anteceſſit. Fatetur tamen Layman *cit.* propter authoritatem DD. ſponſum, qui matrimonium clandeſtinum irritè contraxit, in nullo foro cogi poſſe, ut in futurum contrahat, niſi ad hoc ſe expreſsè obligarit, ut ſi contractus non valet tanquàm matrimonium, valere debeat eo modo, quo poteſt, ſcilicet ut ſponſalia, ſicut notavit Sanchez *ibidem num.6.*

III. *Verba dubia.*

183 TAlia plurima congeſta, & examinata videre potes latiſſimè apud Sanchez *à diſput.* 18. & ſtrictiùs Tambur. *cit. cap.* 3. & Gobat *caſ.2.* Sed quia pleraque parum faciunt ad praxim in noſtris partibus, ideo ſeligo aliqua magis germanizantia.

184 I. *Mea eris: meus eris*. Secundùm *Sylveſtrum, & Rodriqu.* conſtituunt matrimonium; at ſecundùm *Sanchez, Hurtadum, Tambur.* ſolùm ſponſalia, niſi addatur, *ex nunc*, vel *poſthac* eris mea, &c. Sic enim conſtituere matrimonium, jam ſuprà inſinuatum eſt. Similiter dubia eſt forma, *volo te habere in uxorem*. Hæc autem: *volo contrahere tecum: volo, placet te ducere*: ſecundùm *Sanchez* ibidem *num.* 24. & plures apud ipſum, conſtituit ſponſalia: ſed rectiùs Gobat Germanus *num.* 56. cenſet iis verbis ſolis nihil effici in Germania, niſi accedat alia actio, v.g. ſtipulatio manuum, exhibitio arrhæ, propinatio poculi, &c.

185 II. *Non aliam ducam niſi te, vel præter te*. Sanchez *cit.* Coninch. alii cum Laym.*hic cap.1.num.2.* cenſent non conſtituere ſponſalia; ſed ſenſum eſſe ſolùm excluſivum: ſic: promitto me nullam contracturum, excipio autem te, tecumque non nego me contracturum, ſed neque etiam affirmo; neque indè ſequitur me affirmare, ac proindè ea formula ſolùm inducit obligationem conditionatam, hanc ducendi, ſi aliquam ducere velim: Aut disjunctivam, vel hanc ducendi, vel nullam, cujus utriuslibet electio erit penes promittentem. Contrà tamen multi ſentiunt, & ſenſum eorum verborum non ſolùm excluſivum, ſed etiam aſſertivum cenſent, ſicut in hac propoſitione: Nullus poteſt conſecrare, niſi Sacerdos. Sed prior ſenſus videtur in praxi receptus, ut notat Tambur. *num.60.*

186 III. *Promitto tibi amorem, & fidelitatem*. Dubia formula eſt, cùm amor, & fidelitas in aliis etiam rebus ſervari poſſit, quàm in promiſſione matrimonii: ſi tamen accederet traditio arrhæ, aut copula ſecuta eſſet, poſt hanc formulam meritò judicaretur, per hoc factum declarari dubia illa verba, & explicari in ſenſu promiſſionis ſponſalitiæ, Gobat *num.* 65. Et univerſaliter: ſi poſt mentionem factam de matrimonio, aut quomodocunque dubiam promiſſionem, ſeu verba dubia, vel ſigna ſequatur copula, cenſetur facta animo ſponſalitio, adeoque ſponſalia contracta.

187 IV. *Propino tibi ad matrimonium*, dixit Petrus Apolloniæ; reſpondit hæc: *Deus benedicat tibi*. Eruntne ſic ſponſalia cenſenda inita? Certè niſi conſtet, vel appareat, Petrum fuiſſe jocatum, ſed seriò locutum, & maximè ſi præceſſit tractatio, vel mentio aliqua nubendi, reſpondet Gobat *conſ.1.num.32.* in foro externo pronuntiandum, quòd ſit; etenim illa phraſis: propino tibi ad matrimonium, ad emptionem, ad communicationem, ſeriò prolata ſignificat à Germanis ſerium animum nubendi, amendi, &c. ſi altera pars reſpondeat benedicens poculum, cenſetur conſentire in rem petitam alioquin certò alia locutura. Certè vix erit reperta puellam quæ, ſi abhorret à tali matrimonio, eo caſu non eſſet mox dictura, jam non eſſe tempus agere de matrimonio: aut certè reſponſura cum tali reformatione vultus, oculorum, vocis, &c. ut omnes præſentes advertere poſſint ab ea non cogitari ſeriò de matrimonio à propinante oblato. Illud verò indubitatum, ſi Apollonia propinatum poculum, ac refuſum arreptaſſet, & mox ebibiſſet, nullo ſigno contrariam mentem oſtendens, ſe ſcilicet non bibere in ſignum matrimonii, fuiſſe compellendam nubere Petro, quia ejuſmodi actio Germanis eſt clarum, & certum ſignum conſenſus in rem, quam petit propinans. Lege totum illum caſum primum apud Gobat *tract.* 10. *Illaudati moris* appellatum.

IV. *Signa alia.*

NOn ſolùm verbis, ſed aliis etiam actionibus conſtitu- 188
untur ſponſalia, ſed verè non ſine verbis, vel tractatione prædicenti aliqua de matrimonio.

I. Porrigendo, acceptando, & complectendo invicem manus, ſed certè non ſine verbis, ut ſi juvenis dicat: en habes meam manum in ſignum, quòd velim te habere ſponſam, & puella mox etiam porrigat manum, etſi nihil dicendo. Secùs ſi ille apprehendat manum puellæ, & tum primùm dicat, accipio te in meam ſponſam; illa autem nec retrahat manum, nec contradicat; tunc enim non fore ſignum ſufficiens repromiſſionis, nec conſequenter fieri ſponſalia, cum pluribus docet Sanchez *diſp* 22. *nu.6.* Contrà tamen fieri ſponſalia, contendunt *Pontius*, aliiſque citatis Perez *diſp.4.ſect.6.*

II. Porrigendo, & in digitum immittendo annulum 189
(quod DD. ſubarrhationem dicunt) in ſignum fidei, & promiſſionis, quam ſibi dant ſponſi de futuris nuptiis, adeóque etiam non ſine aliqua tractatione, vel mentione prævia de futuris nuptiis. Ut ſi juvenis dicat, & tradat annulum puellæ: do tibi hunc annulum ad matrimonium: illaque acceptet nihil contradicendo, habebitur ejus taciturnitas pro expreſſa acceptatione, & conſequenter repromiſſione. Ex communi Sanchez *cit.*

III. Mittendo, & acceptando alia munera juxta morem 190
ſponſorum, præcedente ſcilicet tractatione aliqua de matrimonio, ſeu ut loquitur Sanchez *cit. num.5.* quando habito tractatu de matrimonio contrahendo, miſit ſponſus arrhas, jocalia, aut nomine ſponſalium pecunias; acceptavitque puella, cenſetur conſenſiſſe in ſponſalia. Seu ut ait Gobat *num.69.* Quando præceſſerunt, vel comitantur verba, actiones, vel circumſtantiæ, ob quas meritò cenſeatur, illam miſſitationem, & acceptationem haberi pro conſenſu in matrimonium de futuro.

IV. Taciturnitas, aut non contradictio præſentis filii, 191
aut filiæ, tunc ſolùm eſt ſignum poſitivi conſenſus, quando parentes (item Tutor, vel alius poteſtatem habens) dicunt: hanc noſtram filiam damus tibi, vel tuo filio in ſponſam. Secùs ſi alius ſic dicat, ſub cujus poteſtate non eſt conſtituta puella; hi enim carent poteſtate, & authoritate exprimendi aliorum conſenſum. Juxta communem DD. cum Sanchez *lib.1. diſp.23. & 24.* & Tambur. *cit. num* 35. contra *Pontium*, ac Dianam *part.3. tract 4. reſol* 730. Tandem ſi filius abſens, vel infans poſtea fiat præſens, vel adultus, quando à parentibus reſciunt promiſſionem pro ipſis factam de matrimonio, & ipſi, vel illæ taceant eo ipſo ſponſalia iniri, ex communi notat *Tambur.* ibidem cum *Coninch.* Idque multò magis, ſi ratificent per verba, vel per cohabitationem, viſitationem, vel oſcula, & amplexus, per appellationem ſponſæ, &c. Sic enim eſt clara ſponſaliorum approbatio. Prout deciditur in jure *cap. unico de deſponſat. impuber. in 6.decretal.*

§. V. *Inter perſonas habiles.*

GEneraliter: omnes illi, & ferè ſoli ſunt habiles ad 129
ſponſalia contrahenda, qui poſſunt validè, & licitè inire matrimonium; & conſequenter omnes illi, & ferè ſoli ſunt inhabiles ad ſponſalia, qui nequeunt ſine peccato celebrare nuptias, quantùm eſt de jure naturæ. Veritas hujus dicti, ſimiliter & ratio, cur dixerim *ferè ſoli, & quantùm eſt de jure naturæ*, patebit ex dicendis in particulari.

I. *Inhabiles naturaliter.*

PRæter infantes, amentes, plenè ebrios, omniſque deli- 193
berationis incapaces, ex dictis §.2. etiam cæcus, ſurdus, & mutus ſimul eſt inhabilis ad ſponſalia, & matrimonium. Juxta communem DD. cum Sanchez *lib. 1. diſp.8. num.*30. Ratio eſt; quia ſaltem moraliter loquendo eſt impoſſibile, ut qui ſimul cæcus, ſurdus, & mutus eſt, vel à ſe ipſo, vel ab alio diſcat requiſita ad matrimonium; quare omninò repellenda eſſet, quæ tali vellet nubere. Eadem ratione talem ſenſatum hominem etiam incapacem eſſe profeſſionis religioſæ, ex communi rectè docent Diana *part.5. tract 6. reſol.*24. Pellizarius *Manuali Regula tr.3.cap.2.* Neque talem obſtringi præcepto audiendi Sacrum contra multos, cum multis bene probat Gobat *Alphabet. Sacrum audientium*. Secùs dicendum de eo qui, ſolùm uno ex his defectibus laborat: itemque de illo, qui eſt mutus, & ſurdus ſimul, modò non ſit cæcus, nam talis poteſt edoceri neceſſaria ad obligationem, actumque conjugalem, Sanchez *cit n.*92. Tanner. *diſp.8.qu.1. n.32.*

n. 32. addens absolutè, & physice loquendo, nihil obstare, quin etiam cæcus, surdus, & mutus adeo perspicacis sit ingenii, ut rationem matrimonii satis intelligat, ideoque uxorem ducere valeat. Sed moralia sectamur, non physica.

II. *Ætas, impuberes.*

194 I. Ætas sufficiens ad contrahenda sponsalia est ætas rationis, seu anni discretionis; & jure Ecclesiastico quidem requiritur septennium completum, adeo ut ante eam ætatem completam tam mas, quàm fœmina inhabiles sint ad sponsalia contrahenda, eaque contracta invalida. *cap. Litteras. cap. Accessit. c. Ad dissolvendum. De desponsat. impuber. & c. unico eodem titulo in* 6. Ratio est: quod ea fere in ætate, & non antea rationis, ac liberi arbitrii usum consequantur, ut voluntate in se obligationem suscipere possint. Quare si certis indiciis ostendatur, defectum ætatis supplere malitiam, & præcocis ingenii prudentiam, valida sponsalia, etiam ante septimum ætatis annum completum censeri debent: sicut è contra invalida censeri debent sponsalia etiam post septennium contracta, si sufficientem rationis usum tunc defuisse ostendatur. Ita contra multos alios communior DD. cum Sanchez *lib.* 1. *disp.* 16. *num.* 14. Laym. *cap.* 1. *num.* 16. Pontius *lib.* 12. *cap.* 5. Ratio est: quia cùm de veritate constat, præsumptio cedere debet, atque adeo jura præscribunt, & requirunt ad sponsalia septennium completum; quia tunc præsumitur, & non antea usus rationis; sicut præscribunt annos pubertatis pro matrimonio; quia tunc, & non antea præsumitur potentia generandi: ergo &c. Sicut si constet ante annos pubertatis præscriptos adesse potentiam generandi, vel matrimonium ex supra dictis: Si ante annum septimum constet adfuisse usum rationis, valebunt sponsalia. Tandem sponsalia, quæ ob rationis defectum, seu utriusque, seu alterius contrahentium irrita fuerunt, superveniente rationis discretione per ratificationem expressam, vel tacitam (adeòque etiam copulam) convalescere, juribus allegatis bene explicant, & probant Sanchez *num.* 5. Laym. *num.* 6.

195 II. Sponsalia post ætatis discretionem ab utroque, vel alterutro impubere celebrata, valida fuat, sed non omninò firma, sed suspensa. Valida quidem, & rata sunt, quia nullo jure certa major ætas requiritur, sicut requiritur pro ipso matrimonio ætas pubertatis, cùm ad matrimonium, quod est ex se indissolubile, maturiori opus sit judicio, quàm ad sponsalia, quæ ex multis causis rescindi possunt. Unde & talia sponsalia impuberum inducunt impedimentum publicæ honestatis. *cap. Litteras. cap. Accusat. cap. Continuatur. De desponsat. impuber.* Et durante eadem ætate impuberes a sponsalibus resilire non possunt. *cap. De illis eodem titul.* De quo fuse Sanchez *lib.* 1. *disp.* 51. Ratio hujus ordinationis fuit: ne in eo infirmæ ætatis judicio imprudens esset mutatio.

196 III. Non omninò firma, sed suspensa sunt ejusmodi sponsalia impuberum; quia quamprimum impubes annos pubertatis assecuti fuit, datur ei optio, vel resiliendi, vel sponsalia ratificandi expresse, vel tacitè. Citato *cap. De illis, & cap. A nobis eodem titulo.* At quid si impuberes illi sponsalia prius firmarunt juramento? Adhuc posse resilire; contra Sanchez, alios multos, cum aliis multis docet *Pontius* apud Tamburinum approbantem, *tract.* 3. *cap.* 1. §. 1. *num* 17. Eo quòd juramentum sequatur naturam actus, cui adjungitur, nisi à jure contrarium ordinatum fuerit. Excipit tamen Layman *num.* 17. si impuberes pubertati jam propinqui sponsalia juramento confirmarint, tunc adepta pubertate, resiliri non posse. Juxta cit. *cap. ex Litteris. De sponsalib.*

197 IV. Pubes autem jam, qui cum impubere contraxit, neque ante, neque post hujus pubertatem resilire potest, nisi alter quoque pubes factus dissolutioni consentiat. Quia hæc facultas valendi se solo dissolvere sponsalia, concessa est dumtaxat impuberi pubertatem assecuto in favorem, & valet privilegium ætatis teneræ, in qua inita sponsalia meritò non debent esse tam firma, ut ad eorum dissolutionem non sufficiat ejusdem dissensus maturo pubertatis tempore habitus. Nihil ergo de hoc privilegio participat, si pubes jam sponsalia init cum impubere. Communis apud citatos omnes.

Tandem generalis exceptio hic ponitur *cit. A nobis.* Nisi sponsi ante legitimam ætatem pubertatis se carnaliter cognoverint, tunc enim spectato jure antiquo ipsum matrimonium consummatum censetur; jure autem novo Concilii Trident. clandestina matrimonia annullantis, sponsalia completa: siquidem Canonico Jure pubes censetur, qui generare potest, etsi annorum numerum legitimum non expleverit. *cap. Puberes eodem titulo, & cap. ultimo. De eo, qui cognovit consanguineam.* Denique si impuberes tentent contrahere matrimonium per verba de præsenti, etsi non valeat, ut matrimonium, valere tamen ut sponsalia, jam per occasionem diai §. 3. *num.* 181.

III. *Impedimentis matrimonii adstricti.*

Invalida fine dubio sunt sponsalia eorum, qui nunquàm 198
possunt validè, vel licitè contrahere matrimonium ob impedimentum. Nam pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de facto nullam obligationem inducit. Textus *cap. Super eo. De transactione.* Et, *cùm quid prohibetur, prohibetur omne id, per quod ad illud pervenitur*: pe sponsalia autem debet perveniri ad matrimonium: ergo.

Et hinc invalida sunt sponsalia simpliciter, absolutè 199
contracta inter personas laborantes impedimento dirimente, vel impediente matrimonium: adeo ut omne impedimentum matrimonii, & dirimens, & impediens tantùm, respectu sponsaliorum sit dirimens. Communissima. *Coninch. Tanner.* alii. Ratio jam dicta est: nam tales nequeunt sine peccato promittere matrimonium, cùm nequeant illo impedimento durante conjuges fieri. Dixi autem; *sponsalia simpliciter, & absolutè contracta*; ita ut promissio absoluta simpliciter referatur ad quodcunque tempus, etiam præsens, quo durat impedimentum. Secus, si sponsalia essent conditionata, aut expresse referantur ad tempus futurum, quo cessabit impedimentum. Ut mox videbis in exemplo.

Titius, & Berta consanguinei in secundo gradu simpli- 200
citer contrahunt sponsalia. Certò nulla sunt, cùm sint omninò inhabiles secundum præsentem statum; nullus quippè potest promittere, & obligare se ad id, quod ex se non potest ponere: sed hi ob impedimentum dirimens (quod ex se non possunt tollere) non possunt matrimonium contrahere: ergo nec permittere absolutè, & simpliciter. At verò si promissio vel sit conditionata, utpote dicendo: spondeo tibi matrimonium, si Papa dispensaverit: vel promissio referatur ad tempus futurum, quo cessabit impedimentum, v. g. dicendo; nunc spondeo tibi nuptias contrahendas post obtentam dispensationem. Jam valida, & licita fieri sponsalia notat etiam Sanchez *lib.* 5. *disp.* 5. *num.* 16. Tambur. cit. *num.* 5.

Titius voto castitatis obstrictus (quod est impediens tantùm) ita simpliciter contrahit sponsalia cum Berta. Rursùs certò irrita sunt; quia promissio etiam jurata faciendi rem nulla est: at Titius voto dicto ligatus per sponsalia promittit violare votum castitatis, utique rem malam: ergo &c. Jam limita rursùs ut suprà.

At Titius eo voto ligatus ficta promissione matrimonii debitè acceptata, adeoque tanquam sponsalibus contractis veris persuasam corrupit virginem: An non valebit talis promissio? Resp. Non valebit, si fuit virgo conscia ejus voti; debet enim sibi imputare, quod consenserit in copulam. Ex communi Perez *d.* 5. *sect.* 1. Gobat *cas.* 1. *num.* 10. Insuper estò, quòd non fuerit conscia, adhuc non valebit promissio. Si Titius possit compensare damnum puellæ, utpote infamiam, difficultatem alteri nubendi, &c. nisi ipse eam ducat, jam per accidens tenebitur eam ducere, non quidem titulo promissionis, utpote de re illicita nulliter factæ, sed titulo justitiæ ad compensandum damnum injustè illatum virgini deceptæ; eo quòd votum non obliget, quando nequit observari sine injustitia, vel injuria alterius. Juxta Communissimam DD. Quare talis in matrimonio contracto postea tenebitur quidem reddere debitum, sed petere non poterit, cùm quoad possit, teneatur servare votum sine injuria conjugis. Ut iterùm videbimus suo loco, *cùm de debito.*

IV. *Filiifamilias*

Quoad matrimonium ipsum.

Filiifamilias validè contrahunt ipsum matrimonium 201
etiam insciis, & quomodolibet justè, vel injuste invitis parentibus, etsi, justè invitis, graviter peccare possint. Certissimum apud omnes. Quin Concilium Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* anathemate percellit eos, qui affirmant, matrimonium à filiisfamias sine consensu parentum contractum irritum esse, & parentes id ratum, vel irritum facere posse (Leges autem civiles ad filiæ matrimonium patris consensum tanquam necessarium requirentes, vel solùm ad honestatem, seu æquitatem referendæ sunt, vel certè Canonico Jure correctæ sunt.) Ratio est: quia in electione status, & maximè matrimonii filii ipso jure naturæ omninò liberi sunt, ac nemini subjiciuntur: atque, ut loquitur D. Thomas 2. 2. *quæst.* 104. *art.* 5. in iis, quæ ad corporis sustentationem, ac prolis generationem pertinent, omnes homi-

homines pares sunt; adeòque nec filios quidem in his duobus parentibus subjacere. Hujus autem specialis ratio est: quia cùm homo per matrimonium subjiciatur perpetuæ servituti, æquissimum est, ut hac in re sit plenus juris sui. Item quia conjugium exigit perpetuam societatem mutuo amore conglutinatam; amor autem debet sponte nasci, non imperari; quod enim quis non eligit, non diligit. Textus *c. Præsent.* 20. *q.* 3. Quare Urbanus II. *c. De nuptiis.* 31. *qu.* 2. decernit: *Nec possunt parentes filios cogere certo conjugio sociari* (elegantem afferens rationem) *quorum enim unum corpus est, debet esse & animus.*

Atque ob eandem causam fit, ut irrita sit etiam desponsatio, quam pater facit nomine filii, vel filiæ, pubetis, vel impuberis absque ejus consensu expresso, vel tacito, aut subsecuta expressa, vel tacita ratificatione, jam suprà insinuata. Sed neque communiter filii tenentur stare sponsalibus ipsorum nomine à parentibus contractis, Ex communi Sanchez *l.* 1. *disput.* 23. *num.* 3. Layman *part.* 5. *hic cap.* 1. *num.* 12. alii omnes. Qualiter autem peccent filii invitis parentibus matrimonium contrahentes, docetur ea professo in quarto Præcepto Decalogi: necessaria dabo mox N. III. & IV. His quoad mâtrimonium necessariò prælibatis, jam

Quoad sponsalia.

202 I. Filiifamilias etiam validè contrahunt sponsalia inscîis, vel invitis parentibus, nisi ipsum matrimonium non posset licitè contrahi. *Communis* apud citatos, & citandos. Ratio est; quia ea una parte sponsalia, tam debent esse libera, quàm ipsum matrimonium. Et certè quisquis habet tam clarum, & certum jus ducendi quamlibet non laborantem impedimento, quàm emendi domum, agrum, vestem, &c. Ergo sicut valet emptio domus, agri, vestis, &c. etsi repugnent pater, & mater in iis circumstantiis, quibus ea emptio non repugnat pietati, charitati, &c. ita etiam valebunt sponsalia, nisi similis virtus mandet abstinere à tali matrimonio. Quare sicut sponsi ex talibus sponsalibus obligantur, & fidem servare tenentur, & in utroque foro ad servandam fidem compelli solent: ita parentes eos quoad hoc impedire non poterunt: quin graviter peccarent, si filium impedire, vel dissuadere conentur id, ad quod sub mortali obligatur. Ut ex communi notat Layman cit. *num.* 14. *à medio.*

203 II. Ex altera autem parte, quia non valet nec obligat promissio, quæ versatur circa rem illicitam, invalida quoque erunt sponsalia circa matrimonium, quod licitè non possit contrahi, quandò nimirùm pietas, charitas, justitia, vel similis virtus clarè prohibet nuptias tales, vel cum tali: utpotè, si matrimonium, quod filius, vel filia inire cogitat; & spopondit, est in probrum parentum, in dedecus familiæ ob inæqualitatem sponsorum, vel similem causam: si indè oriantur gravia scandala, discordiæ, rixæ, &c. inter sponsorum parentes, vel consanguineos: si ipsorum parentum gravis, & diuturna offensio, indignatio, tristitia, &c. secutura sit. Ex communi Sanchez *l. c. disp.* 14. Layman *cit.* alii. Cùm enim tale matrimonium, utpotè pietati, charitati, aut etiam justitiæ repugnans, sine peccato contrahi non possit, ideò neque validè per sponsalia promitti potuit, ac proindè illud parentes impedire possunt, & debent, etiam implorata ad hoc judicis authoritate, ad cujus officium pertinet cavere, ne talia matrimonia ineantur, ex quibus scandala, vel infelices exitus sequi soleant: idque non solùm ante, sed etiam post contracta sponsalia, quippè, ut dixi, invalida: ut locum habeat regula juris in 6. *In malis promissis fidem non expedit servare.* Et cum Navar. Sanchez, alius notat Laym. *eodem c.* 14. *propè finem.*

204 III. Filiifamilias communiter peccant, si inscîis, & inconsultis parentibus, matrimonium, vel sponsalia contrahant; adeòque talia sponsalia, etsi valida, communiter tamen sunt illicita. In his terminis consentiunt omnes. Liberi enim, præsertim filiæ debent parentibus id honoris, ut eos consulant in re tanti momenti. Accedit, quòd usu receptum sit, ut parentes judicent se contemni, si hic prætereantur; adeòque dum prætereuntur, datur ipsis occasio gravis offensæ, & peccatorum, non sine peccato scandali. Ratio autem sumitur ex patria potestate, cui jure naturæ impositum est, ut nuptui tradant filios, & filias; idque eis apertè tradunt sacri Textus. Uti *Ecclesiastici* 7. *Trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam,* & Apostolus 1. *ad Corinth.* 7. expressè docet, à parentibus tradendas esse filias nuptui: idque palàm demonstrant exempla Patriarcharum in sacra Scriptura. *Genes.* 41. & 48. Et confirmat Jus Canonicum variis locis. Ex quibus omnibus satis rigidè loquuntur DD. & peccare tunc filium mortaliter communiter asserunt Navar. Henriq. Molina, Lopez, aliique congestis Sanchez *l.* 4. *disput.* 23. *à num.* 9. & sequitur Gobat *num.* 102. Et sine dubio verum est per accidens, si nimirùm filii, vel filiæ prævideant, se parentibus daturos occasionem gravis, & diuturnæ offensæ, aliorumque peccatorum. At verò per se loquendo, profectò tantam obligationem nec allata convincunt, nec ratio urget; aut enim dignè contrahere volunt; aut indignè, aut dubiè? Si dignè contrahere volunt, parentes non poterunt justè contradicere; & si contradicant, filii non tenentur obedire. Ad quid ergo tantum peccati mortalis onus requirendi consensum, si eis tandem consilium patris respuere conceditur?

Si in dubio, consilio opus sit, an non poterunt petere ab alio prudentiori, & sic non egerent paterno? ad quid ergo obligatio sub mortali? si indignè contrahere voluerint, ac per hoc peccare, si sub mortali obligamus ipsos ad patris consilium postulandum, an non regulariter eos conjiciemus in pericula rixarum, cùm certum sit, patrem contradicturum? quia agitur de suæ familiæ dedecore: idque maximè, si filius in arrepto proposito contra patris consilium constans supponatur. Et certè contra solum consilium patris, filium in proposito licitè præstare posse, fatetur Sanch. *cit.* An non ergo satius erit, curare, ut ignoret pater, quàm ut consultus noscat, & ejus authoritas coram despiciatur? Cæterùm certum est ex Concilio Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* si parentes sint injustè impeditari matrimonium, aut subsit alia justa causa occultandi matrimonium, licere filios utrumque contractum inire inscîis, & inconsultis parentibus. Ut benè notat Perez *disp.* 18.

IV. Filios, ac filias similiter peccare mortaliter, si consultis licet, sed invitis, dissentientibus, ac contradicentibus parentibus sponsalia, ac matrimonium cum indignis ineant. 205
Est communis, & sine dubio probabilior sententia DD. Navar. Sotus, Lopez, Rodriq. Corduba, aliique cum Sanchez *cit. n.* 9. Bellarm. *l. c. hic cap.* 29. Et sine dubio verissima est sententia, quando ultra parentum involuntarium, alia gravia mala suprà indicata sequuntur, utpotè scandala publica, grave dedecus parentum ac familiæ, dissensiones, rixæ, &c. si connubium ipsis filiis damnosum sit; tunc peccare eos mortaliter, saltem contra charitatem, & pietatem, nimis certum. Quo modo peccavit Esau *Gen.* 26. cùm quadragenarius accepit uxores de filiabus Chanaan cum gravi offensione Isaac, & Rebeccæ parentum.

Et quia ejusmodi mala regulariter concurrunt, cùm filii invitis parentibus indignè contrahunt, ideò hæc sententia in praxi regulariter vera est. At verò seclusis illis aliis malis ex ratione solius involuntarii, dissensionis, vel contradictionis parentum, non peccare mortaliter filios, si etiam indignè contrahant, utpotè: si filius ducat indignam, vel filia nubat indigno, &c. Probabilissimum est, & post *Henriq. Ledesmam,* & alios tenet *Sanch. cit.* cum Gobat. *num.* 503. Ratio fundamentalis jam N. I. data est; quia nimirùm in electione status, & maximè matrimonii, filii ipso jure naturæ omninò liberi sunt, & nulli, ne parentibus quidem suis, subjecti sunt: ergo quamvis tales etiam invitis parentibus indignè contrahentes valdè inconvenienter agant, & à veniali irreverentiæ saltem culpa excusari non possunt; at peccati mortalis diram necessitatem iis imponi, naturalis eorum libertas sanè probabilissimè non permittit. A fortiori ergo certum, exploratumque sit, si filii invitis parentibus ineunt matrimonium cum dignis, & alioquin nullum sequatur incommodum, non peccabunt mortaliter, imò ne venialiter quidem, si priùs à parentibus modestè facultatem petierint, etsi nequaquam impetrarint, Ratio semper eadem, & tenet communis DD. cum Sanchez *l.* 4. *disp.* 12. *num.* 4. Et universaliter, quoties parentes injustè contrariantur, filiosque privare moliuntur sperato bono, ac matrimonio sibi utili, ac honesto, sufficere eis, reverenter assensum petiisse, de cætero sui juris esse, obedire non teneri, adeòque non peccare matrimonium ineundo parentibus invitis, nec consequenter ob id justè puniri posse, omnes consentiunt cum Navarro, Toleto. *n.* 5. *c. t.* Tandem, an filii, vel filiæ invitis parentibus nubentes possint exhæredari, dicitur alibi, *cùm de testamentis.* Et videre potes apud *Molinam, Sanchez, Laym. cit.* 206

§. IV. *Absoluta, non conditionata.*

Promissio absoluta, seu consensus absolutus absque conditione in futurum relata requiritur ad sponsalia simpliciter dicta, & statim obligantia: qualis etiam æquivalenter est promissio, vel consensus sub conditione de præsenti, vel præteriti subsistente. Ut si Titiæ spondeas matrimo- 207

nium, si pater mortuus est, si virgo, vel catholica sit, &c. conditione subsistente, eo ipso fit promissio absoluta, & vera sponsalia, perindè ac si absolutè, & sine conditione facta fuissent; eadem ratione per omnia, sicut dicetur *sect. sequenti*, de matrimonio conditionato. Solùm ergo de sponsalibus conditionatis sub conditione de futuro aliqua specialia, & insuper aliqua sponsalibus, & matrimonio communia, breviter explicanda sunt.

I. Conditio honesta de futuro.

208 I. FAs est sponsalibus addere conditiones quasvis possibiles, & honestas, seu bonis moribus non repugnantes, (non item impossibiles, seu turpes, de quibus infrà seorsim) etiam in tempus futurum relatas. Ut, si spondeas matrimonium Titiæ, si tantam dotem attulerit, si tuus, vel illius pater consenserit. *Omnes*. Nam, ut dicitur *L. in transactionibus ff. de pactis*: *Quisque rei suæ modum ponere potest*: ergo etiam conditionem contractui, quem liberè iniit. Attamen ejusmodi sponsalia, seu promissio sub conditione, seu futuro ante eventum conditionis simpliciter non sunt vera sponsalia, cùm pro eo tempore, quo nondum posita est conditio potens etiam non poni, deficiat perfectus, & absolutus consensus. Hinc fit, quòd ex talibus sponsalibus ante impletam conditionem non inducatur impedimentum publicæ honestatis. Ut habetur expressè *cap. 1. de sponsal. in 6.* & latè videre potes apud Sanch. *l. 5. disput. 5. n. 22.* & Dianam *p. 11. tr. 2. resol. 68.* Nec talibus sponsis conceduntur oscula, & amplexus &c. aliis veris sponsis concedi solita; quia isti pro illo tempore veri sponsi non sunt.

209 At nonne etiam sponsalia impuberum suspensa sunt, & tamen ex iis ipso jure inducitur impedimentum publicæ honestatis, ut videbimus: iisque conceduntur oscula, & amplexus &c. cur non idem sit in sponsalibus conditionatis? Resp. Ideò non idem: quia sponsalia impuberum sunt vera sponsalia, etsi cum libertate post pubertatem resiliendi; sponsalia autem conditionata non sunt vera sponsalia, sed simpliciter suspensa usque ad eventum conditionis. Quod maximè clarum est, quandò sponsi impedimento dirimente affecti contrahunt cum conditione: *Si Papa dispensaverit*.

210 II. Sponsalia conditionata de futuro obligationem tamen suspensam inducunt, qua uterque sponsus bona fide tenetur expectare eventum conditionis, ita ut si neuter fuit in causa, quin condicio ponatur, ea non impleta uterque liber sit sua sponsione. Idiotæ sciunt, si sponsalia contracta sunt conditione: *si pater consenserit*; cadere omnem obligationem, si non consentiat, sed dissentiat pater. At verò, quando alteruter impedit, quominùs impleatur conditio, impediens manet obligatus servare fidem; conditione etiam non impleta. Ex communi docet Tanner. *disput. 8. quæst. 1. num. 66.* Nam ipso jure divino naturali recepta est regula juris 162. *ff. de regulis juris*. *In jure civili receptum est, quoties per eum, cujus interest conditionem non impleri, fiat, quominùs conditio impleatur, perindè esse, ac si impleta esset*. *Perindè*, scilicet respectu impedientis conditionis impletionem, nam alter manet liber, donec impleatur. Imò, quia conatus impedientis conditionem est quædam renuntiatio, ac fractio fidei datæ, ideò alter, si velit, liberè resilire potest. Ut benè observat Gobat *cas. 6. num. 273.*

211 III. Sponsalia sub conditione contracta habent vim irritandi alia sponsalia etiam sub conditione posteà inita cum alia persona, non tantùm, quando conditio posteriorum post conditionem priorum sponsalium jam, vel omninò non impletam, sed etiam si conditio posteriorum ante conditionem priorum impleatur. Hoc est: Cùm aliquis cum duabus contraxit sponsalia sub conditione relata in futurum, v. g. cum prima: *si pater consenserit*; cum secunda: *si officium obtinuerit*. Prior desponsatio manebit in suo robore, eique standum erit, quandocunque ei conditio apposita evenerit, seu priùs, seu posteriùs, seu simul cum conditione posteriorum sponsalium. Ita contra Sanchez cum multis, cum aliis multis Coninch. *disput. 21. dub. 1.* Laym. *l. 5. §. 10. p. 2. cap. 7. num. 6.* Ratio est, quia priori desponsationi per posteriorem præjudicari non poterit; nam juxta regulam 21. *in 6. Quod semel placuit, ampliùs displicere non potest*. Quare posterior desponsatio nec licitè nec validè fieri poterit, nisi in eventum, si contingat, priorem desponsationem dissolvi.

212 At contrà, si quis matrimonium contraxit cum duabus, illud tantùm validum erit, cujus conditio priùs completur. Ratio disparitatis est; quia matrimonium (non item sponsalia) pendet à continuatione voluntatis, ideòque si consensus semel revocatus sit per aliud matrimonium contractum, etsi injustè, ampliùs fieri non potest eveniente conditione. Quare matrimonium aliud purè contractum, vel eventu conditionis purificatum præjudicat priori matrimonio conditionato, cujus conditio adhuc pendet. At, quid si utriusque matrimonii simul impleatur conditio? Neutrum matrimonium perfici, censent Sanchez *disp. 8. q. 3.* Laym. *n. 6.* Perez, alii. Quin incertitudo vitiat matrimonium. *c. Ex litteris. De sponsal.* contrà prius perfici contendit *Pontius*: posterius perfici vult *Ledes.* Ego primæ sententiæ acquiesco.

IV. Sponsalia conditionata de futuro, quando impleta 213
est conditio sub qua facta est promissio, statim purificata transeunt in absoluta: idque sine ullo novo consensu elicito, adeo ut jam neuter sponsus queat resilire. Ex communiori *Sanchez*, *Layman cit. n. 2.* Perez *disp. 12. sect. 1.* Gobat cit. *num. 174.* Sumitur per contrarium sensum ex *c. unico de sponsal. in 6.* Ratio est: quia pro illo tempore sponsi jam voluerunt obligare: ad quid ergo novus consensus necessarius? Et patebit à fortiori ex dicendis *sect. sequenti*, De matrimonio conditionato. Et mox speciałiùs *n. seq.* Tandem quando post promissionem factam sub conditione futura sponsus cognoscit carnaliter sponsam, etsi nondum impleta sit illa 214
conditio, tamen perfici, & absoluta evadere sponsalia, contra *Sanchez*, & alios, plurimis allegatis docent Menochius, *l. 3. de præsumpt. n. 8.* Perez *disp. 12. sect. 4.* Ratio datur: quia credibile non est, ullam fœminam usum sui corporis concessuram, nisi sub spe absoluta, & determinata matrimonii futuri: nec vir ab ea copulam exigeret, nisi animo eam in sponsam absolutè, & determinatè sumendi. Cui Sententiæ stylum Curiæ Augustanæ, Constantiensis, & Ratisbonensis suffragari testatur Gobat *num. 278.*

Et ego cum ipso consentio. Illud verò certum, sponsa- 215
lia etiam ante eventum conditionis fieri absoluta, quando sponsi à conditione recedunt, non aliter, quàm si conditio ab initio non fuisset apposita. Ut etiam observat noster Herinex, *n. 8. in fine*. Jam restant speciales aliquot conditiones explicandæ.

II. Si Papa dispensaverit.

I. PEr se loquendo non peccant consanguinei, vel alio impedimento dirimente ligati, si matrimonium spondeant sub conditione Papalis dispensationis, dummodò impedimentum sit juris humani, ut in eo dispensari possit, & soleat. Communis cum Sanch. *l. 5. disp. 5. n. 16.* Layman. *n. 4.* Ratio est: quia talis promissio versatur circa rem licitam, scilicet matrimonium contrahendum post datam dispensationem: neque appositio illius conditionis: *Si Papa dispensaverit*, ex se continet ullam turpitudinem; imò apponi, vel saltem subintelligi debet ab omnibus, qui obnoxii tali impedimento faciunt seriam sponsionem matrimonii. Quare regulam tradunt DD. apud Laym. cit. *Paria sunt, aliquid disponere in tempore habili, vel in tempore inhabili, si effectus conferatur in tempus habile*. Et, viceversa: *Sicut non licet disponere in tempore inhabili, ita nec in tempore habili, si effectus conferatur in tempus inhabile.*

II. Talis promissio reciproca matrimonii sub conditione: *Si Papa dispensaverit*; inducit veram obligationem sponsaliorum sub conditione, quam proindè sponsus expectare, eaque eveniente, scilicet impetrata dispensatione, nuptias contrahere tenetur: nec una pars, renuente altera, resilire potest. Ita (contra plurimos infrà citandos) plurimi DD. præsertim RR. quos referunt, & sequuntur Sanch. cit. *disp. 5. num. 12.* Coninch *disp. 29. num. 35.* Laym. *nu. 4.* Perez *disp. 16. sect. 1.* Herinex cit. Dicastil. Castro-Palao, alii cum Gob. *cas. 9. n. 162.* testante oppositam Sententiam repugnare praxi tribunalium hujus temporis. Ratio est eadem, quæ suprà. Cùm enim hæc mutua promissio sit circa objectum honestum, & oppositio hujus conditionis nullo modo sit turpis, non est ratio, cur non oriatur obligatio quidem ex justitia, & post impetratam dispensationem sponsalia valeant, sicuti valent alia sponsalia sub aliis honestis conditionibus contracta. Ad eum modum, inquit *Layman*, quo etiam Episcopus obligatur voto transeundi ad Religionem edito sub conditione: *Si Papa dispensaverit, vel licentiam dederit*. Quare sicut hoc casu Episcopus vi voti sui tenetur petere dispensationem; ita & sponsus in nostro casu, ad quem id maximè pertinere videtur, plerumque se tacitè obligat ad dispensationem petendam; quia qui promittit finem, censetur etiam promittere media, sine quibus finis obtineri non potest. Sic *Layman*, post Sanchez cit. *num. 36.* & alios: Ac verum putat Gob. *num. 164.* si sponsa velit facere dimidiam partem sumptuum. Et semper supponitur, si subsit justa causa dispensandi.

III. Promissio mutua sub ista conditione facta post 216
impetratam dispensationem purificata, transit in absoluta spon-

sponsalia, & simpliciter obligantia, nullo requisito novo consensu, æque ac sponsalia, aliave pacta sub alia conditione honesta in futurum facta. Ita cum aliis Sanchez cit. *lib.* 5. *disp.* 5. *num.* 12. innumerosque citans Pasqualigus apud Tamburin. *tract.* 3. *cap.* 3. §. 2. *num.* 10. Ratio rursùs est: quia ex una parte promissio est de re honesta, & possibili: & ex altera parte contrahens, vel promittens sub ista conditione, jam se voluit obligare pro isto tempore, quo dispensatio impetrata fuerit: ergo nullo requisito novo consensu jam absolutè sponsalia obligant simpliciter, sic ut una pars, invita altera, resilire, & consequenter alia sponsalia valida contrahere non possit, quin etiam sponsalia forte ante impetratam dispensationem cum alia persona non impedita, absolutè contracta, post impetratam dispensationem invalida remanebunt: & cum illa illicitè, etsi adhuc validè, matrimonium contraheretur.

217 IV. Contrarium tamen per omnia, nimirùm: sponsalia inter personas impeditas sub illa conditione: *Si Papa dispensaverit*, contracta, simpliciter esse invalida, & etiam post impetratam dispensationem, nullam inducere obligationem, sic ut utervis contrahens possit licitè resilire, & cum alia contrahere, nisi post impetratam dispensationem accedat novus consensus, vel ratificatio, docent gravissimi DD. *Abbas*, *Victoria*, *Sotus*, *Navar. Veracrux*, *Henriq.* apud *Layman* cit. & plurimis citatis, Rota variis Decisionibus apud Dianam *part.* 6. *in fine*. Propter quas Decisiones censet Gobat *cas.* 6. *num.* 164. *in fine*, non esse quemquam metu ullius pœnæ facilè cogendum ad ducendam illam quocunque impedimento irretitam, cui sub illa conditione dispensationis Papalis matrimonium promisit. Fundamentum potissimum est, quòd illi impediti ante dispensationem sint inhabiles ad contrahendum matrimonium: ergo etiam ad validè promittendum illud. Neque hi AA. agnoscere volunt regulam illam mox ante num. 214. in fine traditam.

III. Si Pater consenserit.

218 I. SPonsio matrimonialis, sponsalia, ac ipsum matrimonium contracta sub conditione: *Si pater meus, vel tuus consenserit*, omnium consensu obligant verificata conditione, si nimirùm pater, re intellecta, statim consentiat; non autem obligant, & deficit conditio, si rogatus pater ita firmiter dissentiat, ut præsumi non possit, nec spes sit intra breve tempus prudentis arbitrio, consensum ejus obtineri posse, ait rectè *Castro Palaus* apud Tambur. *cap.* 5 §. 4. *num.* 20. At quid si pater 1. Initio consentiat, posteà verò contradicat? aut contrà 2. Primò dissentiat, posteà verò consentiat? Quid 3. si taceat? Quid 4. si interim mortuus sit, priusquam ejus consensus exploratus fuerit? Adhuc teneri promissionem, docent multi. In nullo dicto casu teneri, docent etiam multi apud Sanchez *disp.* 7. Perez *disp.* 16. *sect.* 11. Dicastill. *disp.* 5. *dub.* 14. Tu in praxi sequere illos, ex quorum opinione minora incommoda oriuntur, nisi de intentione contrahentium aliud certò constet, quæ ante omnia inquirenda est, ut providè monet Gobat *cas.* 4. *num.* 167.

219 II. Regulariter sub ista conditione contrahentes solent esse solliciti, non tam ut pater positivè consentiat, quàm ne contradicat cum indignatione, ne scilicet filius, vel filia patrem offendat, si forte matrimonium spondeat, vel contrahat sine ejus præscitu, & consensu. Quare, nisi de mente contrahentium aliter, vel aliud constet, regulariter censebitur impleta conditio, & promissio obligare, quoties pater non contradicit; utpote 1. Si ante consensum exploratum jam est mortuus, certè non contradicet, nec indignabitur. 2. Si taceat sine displicentiæ, vel indignationis signo, scilicet nec contradicens, nec etiam positive, vel apertè consentiens. 3. Quando primò quidem dissentit, & contradicit; attamen post breve tempus, v.g. cras consentit; sicut & in præcedenti casu censetur impleta conditio: *si Papa dispensaverit*: tametsi primæ, vel secundæ petitioni non acquiescat, posteà tamen dispensationem concesserit. *Tambur.* & *Gobat. cit.* 4. Denique si à principio quidem consentit, & posteà inter simile breve tempus contradicat, certè non censebitur impleta conditio; quia illa brevi secuta repugnantia absolutum priorem patris consensum fuisse, moraliter non ostendit. Tambur. *num.* 18.

220 III. At quid de illa formula conditionata, qua non rarò utuntur puellæ dicentes: *nubam tibi, si Deo placuerit*? Resp. sensum communem esse: si re benè considerata deprehendam, esse expediens ad animæ meæ salutem, &c. nubam tibi. Quare, si talis puella deprehendat, esse sibi ad salutem conducibilius, vel manere cælibem, vel nubere alteri, erit omninò libera à promissione sua. Ut rectè opinatur Gobat cit. *n.* 169. referens, duorum DD. Juris consultorum judicio nullam promissionem sponsalitiam illis verbis contineri quoad forum externum. Videre tamen potes de hac formula disputantes Sanchez *lib.* 5. *disp.* 7. Dicastill. *disp.* 5. *dub.* 2.

IV. Quid item de hac simili conditione: *Te ducam, tibi* 221
nubam, si Deus ita disposuerit, vulgo: *VVann es Gott Schicken vvird?* Resp. idem *Gobat*, esse explicandam, vel eodem sensu, quo superiùs; vel sic: Te ducam; si Deo dirigente mihi commodum fuerit. Ideòque per has formulas non constituuntur sponsalia absoluta, nisi ea aliter declarentur per alios actionum, vel dictorum modos, juxta dicta § 3.

IV. Conditio impossibilis, & turpis.

I. SPonsalia sub conditione de futuro impossibili, vel inho- 222
nesta, turpi, seu bonis moribus repugnante (v.g. Te ducam, si cras uno palmo creveris: te ducam si copiam corporis feceris, si fidem Papisticam negaveris) esse valida, & ejusmodi conditionem impossibilem, vel turpem deberi haberi pro non adjecta: ac proinde in dubio, an sit serio, vel joco apposita talis conditio, debere præsumi, esse adjectam joco, ac proinde nihil obesse valori sponsalium, etsi non purificetur, sed sponsalia perindè manere, ac si non fuisset apposita talis conditio: docent sane plerique & Canonistæ, & Theologi, quos longo catalogo recitatos sequitur Sanchez *lib.* 5. *disp.* 17. Dicastill. *disp.* 5. *dub.* 18. Escobar *Theologia Morali lib.* 25. *dub.* 206. addens *ab hac receptissima sententia recedere, piaculum ducerem*. At non ducemus nos. Ratio tota consistit in hoc Enthymemate: *cap. Finali. De conditionibus appositis*, expresse decernitur, conditiones impossibiles, & turpes adjectas matrimonio habendas esse pro non adjectis contractui sponsalitio; quandoquidem hic contractus est via ad matrimonium. Verùm contrarium non sine ratione docent Rebellus, Castro-Palaus, Pontius, Herincx *hic quæst.* 1. *disp.* 1. *num.* 9. ac optimè Gobat *eodem cas.* 4. *à num.* 151. Cum quibus distincte dico:

II. Conditiones impossibiles, & turpes in sponsalibus 223
simpliciter non sunt habendæ pro non adjectis, sed standum est pro intentione contrahentium. *Ratio est*: quia hæ conditiones non rejiciuntur ex natura rei in contractibus; quin imò ex natura rei conditio impossibilis contractui adjecta, illum vitiat; turpis verò obligationem suspendit: Ut mox dicetur. Neque rejiciuntur ex jure positivè, *cap. Finali cit.* Quippè quod solùm loquitur de contractu matrimoniali. Et nimis infirma est consequentia, & extensio ad contractum sponsalitium. Ut optimè probant *Pontius*, & *Gob. cit.* Nam lex correctiva communis consuetudinis, & restrictiva juris naturalis non est ultra proprietatem verborum extendenda ad materiam essentialiter diversam cum diminutione libertatis matrimonii, toties à sacris Canonibus propugnatæ: Sed hoc facit illa illatio: ergo nulla. Deinde quæ, quot, vel quanta statuunt jura de matrimonio (ut de indissolubilitate, clandestinitate, ætate, tempore, sanctitate, &c.) quæ nunquàm extenduntur ad sponsalia? Et insuper illud ipsum *cap. Finali*, solùm loquitur, quoad præsumptionem fori externi, quando est dubium, utrùm conditio fuerit serio, vel joco apposita. Ut Sect. sequenti videbimus. Quare, quod *cap. Nuper. de bigamis* dicitur: *In matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attenditur*: id ipsum multo magis attendi debet in sponsalibus.

III. Omni ergo jure sponsalia contracta sub conditione 224
impossibili seriò posita, nulla sunt: contracta verò sub conditione turpi, non obligant quidem, sed rescindenda sunt ante effectum, vel eventum conditionis; cùm implicet, aliquem obligari ad aliquid illicitum; sed solùm post completam conditionem, etsi cum scelere, oritur obligatio ad implendum promissum, scilicet matrimonium contrahendum. Ita DD. citati. Ratio jam dicta est: Cùm enim jus positivum quoad sponsalia nihil speciale constituat, ut dictum est; manebunt illa, sicut alia pacta, vel promissa sub conditione impossibili, vel turpi, in suo valore, vel nullitate naturali, modo indicato.

IV. In dubio, an conditio impossibilis seriò, vel joco 225
adjecta sit, præsumendum est, esse seriò adjectam, & pro adjecta habenda est: ideòque sponsalia sub conditione impossibili, vel turpi non impleta, esse irrita, & nulla. Ratio est: quia juxta regulam utriusque Juris: *In dubiis inspiciendum* (adeòque præsumendum) *est, quod plerumque fieri solet*: atqui saltem hac ætate, in Germania, maxime plerumque fieri solet, ut adjectio conditionis impossibilis indicet dissensum in sponsalia: cùm enim contractui adjicimus conditionem impossibilem, plerumque volumus indicare, nos nullo modo velle contrahere. Ut si Cajus dicat Titiæ inopi puellæ: Certò te accipiam in uxorem, si pro dote attuleris millionem auri, Regnum Hispaniæ, &c. Contrà verò quando homines adjiciunt conditionem turpem ipsis sponsalibus, solent seriò apponere, & velle, ut consensus suus, ac pro-

missio omninò dependeat ab eventu talis conditionis; quando enim tam multi (proh dolor!) dicunt: Ducam te, si à Religione Papistica defeceris; plerumque indicare volunt: se omninò velle illas ducere, sed non, nisi impleta illa turpi, & scelesta conditione omninò seriò volita; adeòque ea non impleta, nolle ducere: & sic conditione non impleta, rursùs sponsalia erunt nulla. Denique spectato jure naturali universaliter debet quis in dubio haberi potiùs pro libero, quàm pro obligato.

SUBSECTIO.

De causis justis dissolvendi sponsalia.

SUMMARIUM.

226 *Quis possit dispensare, vel solvere sponsalia?*
227 Usque ad num. 230. *Si adsit justa causa certa sufficiens, non requiritur dispensatio.*
230 *Secùs, si causa sit dubia.*
231 *Causæ sufficientes solvendi sponsalia sunt.*
232 & 233 I. *Mutuus consensus, quo dissolvuntur sponsalia,*
234 *Etiam jurata,*
235 & 236 *Saltem validè, non tamen semper licitè.*
237 II. *Recessus unius à sponsalibus.*
238 III. *Dilatio nimia matrimonii ultra tempus, vel terminum præfixum.*
239 *Quid si nullus præfixus sit?*
240 Usque ad num. 245. IV. *Absentia sponsi: qua, & quando censeatur illa solvere?*
245 Usque ad num. 249. V. *Religionis professio, & ingressus, qualiter solvant?*
249 Usque ad num. 253. VI. *Votum Religionis ingrediendæ qualiter solvat?*
253 Usque ad num. 257. VII. *Ordo sacer, ejusque votum qualiter?*
257 VIII. *Votum simplex castitatis, seu continentiæ perpetuæ.*
258 *Hoc tamen probabiliùs invita altera parte, nec licitè emittitur, nec solvit sponsalia.*
259 & 260 *Esto non simpliciter invalidum sit tale votum.*
261 & 262 IX. *Matrimonium aliud contractum contra priora sponsalia.*
263 & 264 *Quod tamen probabiliter illa non omninò extinguit.*
265 & 266 *Sponsalia autem priora legitimè contracta non dissolvuntur per alia sponsalia sequentia cum alia.*
267 *Licèt hæc posteriora sint publicè celebrata,*
268 *Habeantque copulam annexam, ac*
269 *Sint juramento firmata.*
270 & 271 X. *Fornicatio sponsæ, vel sponsi.*
272 *Etiam si sponsa vi oppressa sit, vel*
273 *Oscula, amplexus, & actus impudicos admittat ab alio: non tamen è contra.*
274 Usque ad num. 279. XI. *Impedimentum superveniens quando, & qualiter sponsos liberet à sponsalibus?*
279 XII. *Aliæ mutationes notabiles particulares factæ, vel patefactæ quando solvant?*
280 *V. g. in bonis animæ.*
281 *In bonis corporis.*
282 *In bonis fortunæ?*
283 Usque ad num. 286. *Etsi, jam ante sponsalia extiterint, & post primùm patefiant.*
286 *An, & quando sponsus, vel sponsa laborans aliquo defectu occulto teneatur illum manifestare?*

226 HAs variè enumerant varii, octo aliqui, alii decem, vel duodecim, etiam septendecim, sed omnes reducuntur ad tria capita, quæ sunt. 1. *Superioris legitima dispensatio.* 2. *Mutuus contrahentium consensus.* 3. *Et notabilis mutatio accidens ex parte alterutrius sponsorum*; quas mutationes memoriæ causa ad illa tria capita recolligam. Præmitto verbulum de dispensatione.

I. *Dispensatio.*

217 I. QUando sponsalia valida sunt jurata, seu firmata juramento, neque Pontifex potest dispensare sine causa gravissima bonum commune concernente. *Communissima.* Sanchez *lib. 3. moral. cap. 21.* Lugo *lib. 1. Respons. moral. dub. 24. num. 3.* Nam jus acquisitum alteri, firmatumque juramento nequit etiam à summo Pontifice auferri, nisi ob gravissimam, bonoque publico necessariam causam.

228 II. Si sponsalia valida non fuerunt firmata juramento, ob causam verè justam, & gravem utique poterit dispensare Pontifex: at non potest Episcopus; nam generatim Episcopus nequit dispensare in casu, quo jus est acquisitum alteri tertio; talis enim potestas est penes solum supremum Principem. Et nominatim quoad præsentem materiam videtur hæc dispensatio Episcopo interdicta *cap. ex litteris 2. de sponsal. & matrim.* lege Sanchez *cit.*

III. Hæc dispensatio solùm locum habet, quando sponsalia validè contracta adhuc valent, & altera pars nondum remittit suum jus, quod habet in alteram: subest tamen aliqua causa, quæ suadeat dissolutionem; neque enim quisquam absque rationabili causa potest alteri auferre jus suum; quando autem adest certa causa sufficiens ad dissolvenda sponsalia (quales infrà enumerabuntur) certè nulla requiritur dispensatio, sed neque authoritas, vel sententia judicis; sed partes propria authoritate resilire possunt per se loquendo, secluso scilicet scandalo: quod tamen scandalum cessat, si sponsalia fuerunt occulta, aut causa resiliendi notoria: aut contrà, sponsalia quidem sunt publica, causa tamen occulta, ut coram judice probari non possit; tunc enim frustrà imploraretur authoritas judicis: ergo pars gravata utatur jure suo, & authoritate privata. Communis DD. cum Sanchez *lib. 1. de matrim. disp. 69. & 71.* Herincx *disp. 1. num. 53.* Gobat *cas. 9. num. 377.* quos vide, si placet. 229

IV. At verò, quando causa resiliendi dubia, & controversa est, cùm scilicet dubitatur de existentia, vel sufficientia causæ ad resiliendum, omninò ad Episcopum spectare debet dijudicare, & sententiam ferre ob probabile periculum injustitiæ, dum spoliatur alter in dubio jure sibi acquisito. Communis cum Sanchez *loc. cit.* Imo in puro dubio post inquisitionem perseverante, ne quidem in foro externo per sententiam Judicis potest fieri dissolutio; fieret enim injuria parti possidenti jus aliàs certum ex sponsalibus certis. Ut præter alios notat Herincx cit. *num. 53. in fine.* 230

Jam ergo causæ justæ ex parte sponsorum sufficientes ad dissolvenda sponsalia explicandæ sunt: & certè paucis explicare non possum. 231

§. I. PRIMA CAUSA.

Consensus mutuus, & annexa.

SPonsalia puberum etiam jurata validè saltem dissolvuntur mutuo libero consensu contrahentium. *Omnes.* Ratio est: quia omnis contractus natura sua solubilis (qualis est etiam sponsalitius, minimè verò matrimonialis propter Sacramentum annexum) sicut ex mutuo consensu paciscentium nascitur, ita & per eundem mutuum consensum dissolvitur, juxta notissimam regulam utriusque Juris *Canonici in 5. Decretal. Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* Et civilis: *36. ff. de regulis juris: nihil tam naturale est, quàm eo genere quidquam dissolvi, quo colligatum est.* Hæc causa pro frequenti praxi confessariorum latiùs explicanda simulque ad hanc tres aliæ causæ reducendæ. Dixi itaque 232

I. *Sponsalia puberum.* Nam sponsalia impuberum non quidem ante, sed post pubertatem à pubere facta etiam invita altera parte, posse disolvi, jam per occasionem dixi *suprà num. 196.* 233

II. *Etiam juramento firmata.* Communissima. *Abbas,* & Canonistæ communiter *in cap. 2. de sponsal.* Ratio est: quia juramentum tanquàm quid accessorium sequitur naturam actus, cui apponitur; sponsalibus autem, sicut & cæteris contractibus, & pactis semper hæc conditio adjuncta, vel imbibita est, ut obligent, nisi remissa fuerint: ergo hanc conditionem etiam sequitur juramentum contractui firmando oppositum. Idque non solùm verum est, quando juramentum contractui, vel promissioni adjunctum est principaliter in favorem alterius partis, scilicet ad præstandum alteri parti majorem securitatem; tunc enim clarum est, alteram partem, sicut potest cedere juri sibi acquisito ex promissione alterius nuda; ita etiam posse cedere juri acquisito ex promissione jurata: cadente enim promissione cadit & juramentum; cùm non entis nullæ sint qualitates. Sed etiam verum est, quando tale juramentum pium, aut etiam votum principaliter fieret in honorem Dei: ut, si quis potens haberet opulentam puellam, ea relicta ex pietate juret, vel voveat ducere hanc honestam puellam pauperem nupturientem, & non valentem reperire virum. Adhuc illam puellam posse obligationem remittere, & sponsalia sic contracta mutuo consensu dissolvi contra quidem *D. Thomam*, multosque alios apud *Sanchez*, & *Dianam* mox citandos probabilissimè, & practicè totò docent alii communiter, Suarez *lib. 2. de juramento cap. 39.* Sanchez *lib. 3. moral. cap. 20. num 6.* Perez, Dicastill. aliisque citatis Diana *par. 9. tract. 7. resol. ultima.* Ratio est: quia adhuc tale juramentum 234

pium

pium, vel votum semper intelligitur factum cum conditione imbibita: promitto, juro, voveo ducere, si altera pars velit, vel nisi altera pars remittat. Notantissimè autem dixi:

235 III. *Validè saltem dissolvuntur*: certè non omninò licitè dissolvi sponsalia, videtur significare facer Textus sic *cap. 2. de sponsalib.* Ubi Innocentius III. inquit: *Videtur, quòd instar eorum, qui societatem fidei interpositione contrahunt, & posteà eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.* Et rursùs: *Hi, qui ineundo matrimonio purè, & sine conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & omnibus modis inducendi, ut præstitam fidem observent.* Sic Pontifex. Audisti: *tolerari posse*, ne deteriùs contingat: &, *omnibus modis inducendi sunt*: ergo ex se illicitum est, ita dissolvere sponsalia. Responsio communis est: Papam solùm significare, id passim fieri non debere ad vitandam speciem mali, quòd homines putent, sic fidem datam, vel juramentum violari. Meliùs, & textui conformiùs respondet Layman *cit. cap. 1. num. 1.* propè finem: Pontificem ita dixisse in casu, qui valde frequenter accidere solet, ut unus sponsorum v. gr. fœmina cupiat sibi fidem servari, sed alter omnibus modis renuat, cupiatque sponsalium remissionem fieri, eò quòd abhorreat à muliere; tunc sanè commonendus, & omnibus modis inducendus est, ut præstitam fidem servet; sin autem bonus exitus non speretur, toleranda est dissolutio, ne deteriùs contingat: quæ scilicet dissolutio ex parte mulieris non fit mera voluntate, nec sine admixtione involuntarii, adeòque nec sine gravi peccato viri; quod tamen permittitur non approbando, sed tolerando, ut majora incommoda evitentur. Nihilominùs ego assentior Patri Gobat *cas. 6. num. 47.* delinquere venialiter, qui absque omni rationabili causa remittunt sibi mutuò jus illud sacrum sponsaliorum, eumque videri communem sensum hominum culpam aliquam timentium, si absque rationabili causa resiliant. Quare, quando nulla adest rationabilis causa dissolvendi sponsalia, præsertim jurata, & maximè juramento execraturo firmata, eam dissolutionem sponsis omninò dissuadeant confessarii. Et confirmat casu tristis eventus *num. 255.*

236 IV. Mutuo *libero* consensu; debet scilicet dissolutio fieri utriusque partis libero consensu absque fraude, vel metu aliquo injustè incusso, alioquin non valeret, ut notant DD. communiter, etiam Layman cit. Tanner. *quæst. 8. dub 8.* Est enim remissio juris hujus, & cujusvis species quædam donationis, quæ essentialiter debet esse liberalis, & libera. Quamvis autem nullo jure naturali, vel positivo communi habeatur prohibitum, ne sponsi mutuo consensu per se absque authoritate, vel consensu Episcopi dissolvant sponsalia; notat tamen Layman cit. *cap. 2. num. 1. in fine*, & alii, esse consuetudinem multarum Diœcesum, ut ea dissolutio non permittatur nisi causa priùs ad Episcopum delata. Tandem per se loquendo, non delinquit sponsus, vel sponsa, si alteri absque justa causa petendi relaxationem promissionis non concedat, nisi post stipulationem de dando reciproco aliquo pecuniario munere, seu compensatione. Ut notat Gob. *num. 265.* Et clarum est, de compensandis expensis, vel damnis fortè secutis. At verò, si alteri sponsorum suppetit justa causa, & legitima ratio recedendi à sponsalibus, non potest alter quidquam exigere pro consensu in illum recessum; sicut enim par non est, ut quis rem suam emat, ita nec justè potest esse pactio pecuniaria de usu proprii juris, ait *Gobat cit.* Nunc specialia aliqua addenda sunt.

I. *Recessus unius.*

237 QUando unus sponsorum, quamvis injustè, & cum peccato recedit, vel resilit à sponsalibus, jam alter quoque, si velit, & ipse ex se, & sine officio Judicis poterit justè resilire. Ratio est: quia juxta legem, *cùm proponendo, Cod. de pactis* frangenti fidem fides servanda non est. Et sic etiam dissolutio sponsalium erit ex mutuo consensu. Ex communi Tambur, *tract. 3. cap. 5. §. 1. num. 2.* Potest autem recessus iste unius à sponsalibus duplici modo fieri: 1. Explicitè, cùm scilicet quis expressis verbis negat velle ad matrimonium procedere. 2. Implicitè, & interpretativè, quando scilicet ita se gerit sponsus, ut ipso facto sponsalia, & matrimonium recusare censeatur: & certè tunc alter relictus justè abnuere, & sic sponsalia resolvere poterit. Et hoc implicito modo recedit quis in plerisque causis sequentibus, ut patebit: sed specialiter ob nimiam dilationem, vel ob profectionem in regionem aliam; quæ seorsim duæ causæ dissolvendi sponsalia numerari solent, & hic commodè explicandæ.

II. *Dilatio nimia.*

QUi differt inire matrimonium ultra tempus, vel terminum in sponsalibus præfixum, censetur à sponsalibus resilire, sic ut altera quoque pars justè resilire, & ad alia vota se transferre possit. Communis DD. ex *cap. sicut de sponsal. & matrim.* Ubi tamen pro pleniori intellectu ita distinguendum est. Si terminus præfixus fuit ad finiendam obligationem, sic, ut nisi intra tale tempus v. gr. usque ad Pascha nuptiæ sequantur, resilire liceat: tunc clarum est, post illud tempus elapsum promittentem liberari. Si verò tempus, vel terminus statutus sit non ad finiendam, sed ad statuendam, seu exequendam, & non differendam obligationem, ita ut dilator deinceps censeatur in mora culpabili, & tunc post elapsum illud tempus, Pascha, v.g. contractus claudicet, & pars, quæ parata erat, seu per quam non stetit, quin nuptiæ stato tempore sequerentur, & posteà ob culpabilem alterius moram justè resilire poterit. Et hoc significatur cit. *cap. sicut*: ubi jubetur quidam puniri, quòd relictis prioribus sponsalibus ad aliud matrimonium convolarit, addita exceptione: nisi fortè terminum præfixerit, & per eum non steterit, quin ad præfixum tempus matrimonium consummaret. Altera autem pars, quæ parata non erat, seu per quam stetit, ne nuptiæ stato tempore fierent, obligata manet adhuc, si alteri contrahere libeat: ut post Conincb. & alios rectè resolvit Laym. cit. *cap. 2. num. 17.* Ratio discriminis est: quia si tempus adjiciatur causa obligationis finiendæ, una tantùm est obligatio, eaque non absoluta, sed adstricta certo tempori, v.g. usque ad Pascha, quo tempore transacto cessare debet. Si verò terminus, vel tempus adjiciatur, vel præfiguratur ad statuendam, vel exequendam obligationem, duplex est obligatio: Prima nuptias celebrandi: Secunda tali tempore celebrandi. Unde licet hæc secunda obligatio violetur, & ob eam violationem altera pars justè resiliat, manet tamen prior obligatio absoluta, & principalis, scilicet nuptias celebrandi, si quidem altera pars adhuc velit. 238

Quòd si denique nullus terminus nuptiis celebrandis 239 præfixus fuit, incumbit utrique obligatio contrahendi illo tempore, quo altera pars rationabiliter exigit; ut ex communi docet Sanchez *disp. 28.* Nam juxta legem 14. *ff. de regulis juris*: in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur.

Quando ergo una parte volente nuptias celebrare, alia culpabiliter nolit, censebitur resilire, ut & altera resilire possit: si verò tunc impedita rationabiliter non possit, tenebitur certè altera pars expectare aliquanto tempore prudentis arbitrio determinando, consideratis circumstantiis: hinc quidem necessitatis illius, qui differt: illinc autem damni, molestiæ, periculi incontinentiæ alterius expectantis. Ut benè monet Tambur. cit. §. 1. *cap. 1. num. 7.* & rectè monet Gobat *num.* 58. ut Parochi, & Confessarii moneant sponsos, ut non diu differant matrimonium, quando timetur interim periculum peccandi. In praxi nimis notum est, prout etiam declaravit Congregatio Cardinalium in Tridentino *Sess. 24. cap. 1. de reform. matrimonii.*

III. *Absentia sponsi.*

SI sponsus post sponsalia, inscia, vel invita sponsa (idem 240 à fortiori esset in opposito, si sponsa inscio, vel invito sponso) in terras longinquas se transferat, ut brevi non rediturus censeatur, censetur renuntiare sponsalibus, & sponsa acquirere libertatem cum alio contrahendi. Communissima, ex claro textu, *cap. de illis, de sponsalib. & matrim.* Ubi Alexander III. ita rescribit Archiepiscopo Panormitano: *De illis autem, qui præstito juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & posteà, eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias transferentes: hoc tibi volumus innotescere, quòd liberum erit mulieribus ipsis (si non est ampliùs in facto processum) ad alia se vota transferre, &c.* Sic Textus loquens de sponsalibus juratis, à fortiori sine dubio etiam intelligendus de sponsalibus nudis, non juratis: & semper supponendo, si una pars sine licentia alterius, seu inscia, seu invita altera parte, aliò migraverit. Jam descendendo ad casus particulares, ita breviter resolvendum:

I. Si sponsus in aliam terram, domicilium mutaturus, se 241 transferat sine licentia sponsæ, hoc ipso hæc à sponsalibus libera evadit; & hic tantùm videtur casus decisus in textu allegato; nam *dimittere terram, & ad alias partes se transferre*, mutationem domicilii significare censetur. Ratio autem est partim: quia ita discedens, ut domicilium relinquat, censetur renuntiare sponsalibus: partim, quòd sponsa de futuro virum aliò commigrantem, vel vagabundum

sequi

sequi non cogatur, cùm ad eum eventum se non obligare censeatur.

242 II. Si sponsus ob causam necessariam aliò proficisci, & diutiùs abesse cogatur deinceps reversurus, sponsa expectare debet, donec justum ejus impedimentum cesset: ut habetur *L. sapè ff. de sponsal.* Quæ constitutio, cùm maximam æquitatem habeat, non videtur correcta Jure Canonico allegato: ut post Sylvestrum, & alios docet Layman *num. 13.* nisi fortè aliter conventum fuisset, aut periculum incontinentiæ, vel alia necessitas ad contrahendum matrimonium aliud urgeat; tunc enim gravis mutatio accidit, ad quam sponsa se voluisse obligare non censetur.

243 III. Si Sponsus ob causam voluntariam, justam tamen, discesserit (v.g. ad bellum justum, ad studia, ad negotiationem, &c.) tunc secundùm jus civile sponsa expectare debet biennio, si intra Provinciam: triennio, si extra Provinciam missus sit, vel moretur, *l. 2. C. de sponsal.* & *l. 2. C. de repudiis.* Sic enim has leges conciliant Glossa, & DD. *Sylvester, Henricus Canisius*, alii cum Layman cit. *num. 14.* addentes, neque has leges esse correctas citato Jure Canonico, cùm hunc casum disertè non exprimat: attamen Judicem Ecclesiasticum illud tempus moderare posse breviorem terminum constituendo, & significando sponso intra quem teneatur redire; alioquin sponsam liberam fore.

244 IV. Attamen *Henriq. Rodriq.* aliisque citatis Sanchez *lib. 1. de matrim. disp. 54.* & Tamburin. *§. 1. cap. 2. num. 9.* docent absolutè standum esse Jure canonico in utroque foro, quod absolutè concedit sponsæ ad alia vota se conferre, quando sponsus aliò se confert saltem ex voluntaria, justa quidem, se non necessaria causa. Expectandum tamen tunc erit aliquanto tempore prudentis arbitrio, consideratis circumstantiis, ut paulò superiùs expressi; idque in praxi observari vidi.

IV. *Conditio non purificata*, remissivè.

AD eundem mutuum consensum meritò reduci debet casus, quo conditio sponsalibus utriusque consensu adjecta, sine utriusvis causa non fuit impleta. Prout explicatum habes *suprà num. 210.*

§. II. ALTERA CAUSA GENERALIS.

Mutatio notabilis

Ex parte alterius, vel utriusque sponsorum.

Mutationes Sacræ

I. *Religionis Professio, & ingressus.*

245 I. PEr Professionem solemnem Religionis approbatæ solvuntur sponsalia simpliciter ex utraque parte, scilicet, & sponsi professi, cùm professio, seu votum solemne sit impedimentum dirimens matrimonium contrahendum: & alterius in sæculo remanentis, ut eo ipso liber, vel libera sit, aliudque matrimonium spondere, ac inire possit. *Omnes.* Ratio clara est: quia cùm ipsum matrimonium ratum, seu sponsalia de præsenti ita solvantur per Professionem; expressè *cap. Ex publico de convers. Conjugat.* multò magis ita solvuntur sponsalia de futuro. Idemque dicunt de votis biennii Societatis, quæ ipsa verum Religiosum efficiunt. Excipiendum semper: nisi talis professio fieret in fraudem, & damnum alterius, v.g. sponsæ spe matrimonii jam violatæ, vel etiam impregnatæ, quod damnum, aliter, quàm matrimonio inito, reparari non possit; quia tunc Professio esset nulla tam in ratione voti respectu Dei, quia esset de re illicita ex circumstantiis: quàm in ratione contractus respectu Religionis, quæ talem professionem admittere non vult, nec velle potest, quippè contra justitiam, & jus strictum sponsæ damnificatæ, cùm eo casu supponatur, necessarium esse matrimonium ad reparandam infamiam sponsæ violatæ ad legitimandam prolem fortè jam conceptam, vel natam.

246 II. Sponsus, vel sponsa post sponsalia inita per se loquendo, & secluso damno alterius semper potest licitè ingredi Religionem, cùm id etiam sponsis de præsenti in matrimonio rato liberum sit; idque etiam si sponsalia fuissent juramento firmata. Communissima cum Sanchez *disp. 46.* Ratio jam sæpè inculcata est: quia juramentum sequitur naturam actus, cui adjicitur: atqui in contractu sponsaliorum etiam de præsenti, ex dispositione juris semper intelligitur tacita conditio: *Nisi religionem ingrediar*: ideòque etiam intelligi debet in sponsalibus juratis, ac ipso juramento apposito. Non ergo talis juratus sponsus, vel sponsa ad servandum juramentum Religionis tenetur priùs contrahere matrimonium, & deindè ingredi Religionem: ut vult Aversa, & consilium esse indicat Scotus: hoc enim videtur illusorium, & plerumque ingratum, vel etiam damnosum alteri, præsertim sponsæ, quæ certè nunquam contraheret cum viro hunc animum habente. Adde & sponso periculosum, quia exponeret se periculo commixtionis. Nec obstat textus *cap. Commissum de sponsal. Tutius est ei Religione juramenti servata priùs contrahere, & posteà, si elegerit, ad Religionem migrare.* Sic ibi. Nam solùm id dicitur *Tutius*: idque in casu, quo instat tempus matrimonii contrahendi, & is nondum plenè resolutus adhuc deliberat de ingressu Religionis, tunc enim præstat satisfacere juramento, bimestri adhuc ad deliberandum remanente: ut patet ex illis verbis: *& posteà, si elegerit, &c.* Et certè debet indicare sponsæ suum propositum, & si ipsa desideret, priùs contrahere (prout interdum per accidens posset conducere ad consulendum famæ sponsæ, anteà nimis familiaris, vel etiam violatæ, vel ad legitimandam prolem) tunc contrahat, aliàs non.

III. Eo ipso, quo unus sponsorum ingreditur Religionem, vel Novitiatum, solvuntur sponsalia ex parte remanentis, ut is à promissione liber, si velit, aliud matrimonium spondere, & inire possit. Ita contra varios negantes communis DD. Sylvester, Sotus, Navarr. Henriq. Rodriq. alii cum Sanch. *disp. 42.* Coninch. *disp. 23. dub. 3.* Laym. *cap. 2. nu. 3.* Tambur. *§. 2. nu. 5.* Ratio est: quia sponsus, vel sponsa ingrediendo Religionem ipso facto significat, se mutasse voluntatem, & sponsalibus renuntiare, ideòque relinquit sponsam liberam. Si ergo & ipsa quoque recedat, & contenta sit, jam erunt sponsalia dissoluta mutuo consensu. Quin, etiamsi sponsus (idem semper est in opposito casu de sponsa) ficto animo ingrediatur Religionem sine animo permanendi, sed solùm se liberandi à contractu, adhuc remanens in sæculo poterit licitè recedere; quia semper fit notabilis mutatio, & eventus, ad quem alter sponsorum se obligasse non censetur; nam in primis remanens deberet expectare finem Novitiatus, donec scilicet alter vel profiteatur, vel egrediatur: deindè deberet & nubere ei, qui fuit monachus: & specialiter deberet nubere ei, qui ipsam decepit, fictè Religionem ingrediendo. Ita post alios Tambur. *cit.* 247

IV. Ipso tamen ingressu Religionis non solvuntur sponsalia ex parte ingredientis, nimirùm sponsus, vel sponsa ingrediens Novitiatum, ipso ingressu non liberatur; sed si alter sponsus, vel sponsa expectare velit, & de facto expectet, & ingressus, non secuta Professione, egrediatur, non est dubium, eum obligari, & cogendum esse, ut sponsaliorum anteà datam fidem servet alteri volenti, & hucusque expectanti. Juxta DD. cit. Ratio est præter alias: quia ingressus in Novitiatum tantùm non dissolvit sponsalia ex natura sua, cùm Novitius possit egredi, & sponsalia sola implere: & certù ob damnum sponsæ reparandum etiam egredi teneatur: Non etiam ex jure positivo aliquo: nam quod à jure professioni concessum est ob eminentiorem perpetuum statum assumptum, minimè debet extendi ad Novitiatum in materia onerosa, & juri alterius præjudicante. 248

II. *Votum Religionis ingrediendæ.*

I. CErtum apud omnes, per se loquendo, sponsum, vel sponsam post sponsalia contracta licitè emittere votum ingrediendi, ac profitendi Religionem; cùm enim sponsus licitè, & rectè quamcunque Religionem ingredi, ac profiteri possit, licitè quoque eadem vovere, ac Deo promittere poterit. Dico autem: *per se loquendo*; semper enim excipiendum: *secluso damno alterius sponsorum*: ut, si sponsa v.g. gravem infamiam passura sit: si spe matrimonii jam cognita, vel impregnata sit, &c. tunc enim votum Religionis, sicut & castitatis, in gravem injuriam, & damnum sponsæ cedens, utpotè de re mala ex circumstantiis, Deo gratum, & obligatorium esse non potest. Prout in simili de ipso voto solemni Professionis suprà notatum. 249

II. Certum quoque videtur, voto Religionis ingrediendæ, & profitendæ emisso ab uno sponsorum solvi sponsalia ex parte alterius, qui non vovit, ut si velit, possit recedere à sponsalibus; quia (ut modò in simili dictum) alter per prædictum votum jam renuntiat sponsalibus; adeòque si pars contenta sit, jam pro dissolutione sponsalium adest mutuus consensus, & sic ambo liberi. 250

III. Eo voto simpliciter solvi sponsalia ab utraque parte etiam ipsius voventis, seu velit, seu nolit altera pars, post alios pro certo habent Layman *num. 4.* Gobat *num. 314.* Eò quòd promissio matrimonii tacitè involvat conditionem, seu exceptionem: *Nisi elegero statum perfectiorem.* Confirmat Layman. Sicut se habet matrimonium ratum ad sponsalia; ita proportionaliter se habet professio religiosa ad votum 251

Reli-

Religionis profitendæ: ergo sicut matrimonium ratum solvitur simpliciter per professionem solemnem, ex Jure allegato, sic etiam sponsalia solvi debent per votum Religionis profitendæ.

252 IV. Contrà tamen, eo voto non ita simpliciter solvi sponsalia ex parte voventis omninò veriùs docet Castro-Palaus, eumque secutus Tamb. *l. 2. num. 7.* Adeò ut sponsus, qui sic vovet Religionem, si in nulla fortè recipiatur, seu quoquo modo à Religione liber egrediatur, debebit stare sponsalibus initis, si alter, qui remansit in sæculo, adhuc sic velit. Eadem prorsùs ratione, qua suprà de ingrediente Religionem dictum est; nam exceptio illa jure concessa promissioni matrimonii intelligitur solùm in ordine ad ipsum statum perfectiorem Religionis in effectu: non ergo extendenda est solùm ad ejus votum, vel actualem ingressum. Aliqua notanda ponam infrà, *§. 4. in fine*.

III. *Ordo Sacer, ejusque votum.*

253 I. SUsceptio Ordinis Sacri, cùm sit impedimentum dirimens matrimonii contrahendi, quidni etiam dissolvat sponsalia actu contracta? Juxta communem DD. cum Sanchez *l. 1. disp.* 47. aliisque citatis Perez *disp. 7. sect. 7.* dicens, esse certum. Et non dubium, Tamb. *cap. 5. §. 3.* Etsi contrarium sentiant Paludanus, aliosque (sed malè Sanchez) citans Tann. *hic disp. 8. tr. 4. qu. 1.* Et certè, quod suprà de Professione solemni, hic à fortiori excipiendum est: nisi susceptio Sacri Ordinis fieret in fraudem, & damnum sponsæ jam violatæ, vel etiam imprægnatæ, &c. Tunc enim licèt adhuc valeret sacer Ordo; at certè non valeret, nec obligaret votum solemne castitatis annexum, quippè versans contra jus sponsæ. Quare per se loquendo tali, deposita toga Clericali, matrimonium ineundum erit, nisi mali eventus timerentur ex tali copulatione, aut Magistratus Ecclesiasticus aliter disponat. Secluso autem tali damno, certè in judicio non audietur sponsa contra sponsum, qui, ea invita sacros Ordines, v.g. Subdiaconatum suscepit, nisi ad interesse compensandum. Ut observat etiam Gob. *cas. 8. n. 919. in fin.* Magis controversa sunt, quæ sequuntur.

254 II. Sponsum post sponsalia etiam licitè suscipere sacros Ordines, inscia, vel invita sponsa, docent communiùs & probabiliùs DD. Laym. suprà, Pontius, Aversa, alii cum Tamb. cit. §. 3. *num.* 1. probabile censente; & probabiliùs Gobat *numer.* 310. Eò quòd sponsalibus ea conditio annexa videatur: *Nisi statum perfectiorem elegero*; atqui etiam status sacri Ordinis est æquè perfectus, ac Professioni æquipollens. Contrà verò, illicitè, & quidem mortaliter mihi æquè probabiliter docent Sanchez *cit.* Coninch. Rebellus, Hurtadus, alii cum Perez; quia Ordini sacro etsi statum perfectum contineat, non conceditur à jure dirimere matrimonium, aut sponsalia, sicut conceditur statui Religioso.

255 III. Votum suscipiendi sacros Ordines etiam dissolvere sponsalia, consequenter negant Sanchez, aliique citati, negantes sacrum Ordinem licitè suscipi à sponso, inscia, vel invita sponsa; adeòque tale votum valere. Rursùs tamen probabile censent alii docentes, & licitè suscipi sacros Ordines à sponso, idque votum valere. Expressè Sotus, Henriq. Bonac. Dicast. apud Gob. *cit.* Ratio debet esse eadem, sed infirma, quæ suprà. Sed de hoc rursùs in simili de voto Castitatis.

256 IV. Ordines minores tandem non dissolvere sponsalia, cùm illi statum nuptiis incompossibilem non constituant, nimis clarum est; attamen, si sponsus inscia, vel invita sponsa minores Ordines suscipit, solvi sponsalia ex parte sponsæ, contra Sanchez *cit.* rectiùs docent Tanner. cit. *nu.* 53. & Gob. *n.* 321. Reverà enim videtur sponsus remittere sponsæ jus suum in illam, quando se curat tonderi in Clericum, sicut si voveret suscipere sacros Ordines, etsi votum illud non liberet sponsum. Adde, quod communiter nollent puellæ contrahere cum illo, quem scirent in Clericum attendendum.

IV. *Votum simplex castitatis, seu continentiæ perpetuæ.*

257 I. HOc votum & licitè emitti à sponsis, & per illud sponsalia simpliciter dissolvi, etiam invita altera parte, docent gravissimi DD. S. Thomas *in 4. d. 38. q. unica, ar. 3.* Cajetanus, Sotus, Henr. Suarez, Vasquez, Bonac. Pontius, aliisque citatis Aversa *hic q. 7. Sect. 2.* Gob. *num.* 312. Et probabile censet Tamb. *c. 5. §. 4* providè tamen monens, hanc sententiam habere locum solùm in vero voto ob cultum Dei, & animæ salutem sincere facto; secus si ob odium sponsæ, vel quid simile in fraudem fieret: Item habere locum ferè in foro conscientiæ tantùm; nam in foro externo vix credet Judex, re verè ob votum sponsalia deserere. Consentit Laym. *c. 2. n. 7.* sponsum, vel sponsam in conscientia tutum esse, si sincero animo amplectendi statum perfectiorem continentiæ, propria authoritate recedat à sponsalibus, præsertim clàm celebratis; nam cùm publicè celebrata fuerunt, vix sine sponsæ infamia, multorum querelis, rixis, &c. poterit vovens propria authoritate recedere, &, si ad forum externum hæc causa deferatur, Judex Ecclesiasticus sponsum post sponsalia se votum continentiæ emisisse affirmantem compellere solet ad viam tutiorem, videlicet, ut vel sponsaliorum fidem servet, vel intra certum præfixum tempus, vel terminum Religionem aliquam ingrediatur; quamvis etiam contentus esse possit sacri Ordinis susceptione: ut ex Sylvestro, Soto, Henr. cit. docet Laym. loc. citat. Ratio tota hujus piæ sententiæ rursùs ast: quòd sponsalibus ea tacita conditio inesse censeatur: *Nisi statum perfectiorem continentiæ amplecti voluero*; atqui per votum hoc assumi statum matrimonio perfectiorem, & quidem valdè perfectum, & Deo gratum: ergo, &c. Allegatur etiam argumentum, *c. Pervenit. De jurejurando*: *Promissum non infringit, qui in melius commutat*. Sed inefficaciter, nam sermo ibi est de voto Deo facto, non de promissione facta homini. Ut suo loco declaratur.

II. Illud votum à sponsis nec licitè emitti, nec invita 258
altera parte per illud sponsalia dissolvi, longè probabiliùs, & mihi planè verè docent Canonistæ *in c. cit.* Paludanus, Sylvester, Navar. aliisque cumulatis Sanchez *l. 1. disp.* 46. Coninch. cit. *dub.* 3. Laym. *num.* 6. Aversa suprà Herincx *disp. 1. q. 4. num.* 38. Et colligitur patenter ex *c. Veniens. Qui Clerici, vel voventes*. Ubi mulieri, quæ post sponsalia votum continentiæ emiserat, & idcircò sponsus ad alias nuptias transiit, pœnitentia gemina injungitur, tum propter fidem violatam: tum propter votum, à quo cupiebat liberari, ut cum alio posset contrahere. Ratio primi est: quia sponso per sponsalia verum jus acquisitum est; cui quidem nunc renunciavit: ergo non debet censeri grata DEO promissio, quatenùs cum alterius injuria, vel etiam damno conjuncta est: ut si quis voveat DEO equum, quem alteri promiserat, vel donaret, non valet votum, quatenùs est injuriosum illi alteri. Ratio secundi est: quia quantum est de jure naturæ ad tollendam obligationem justitiæ (qualis est sponsalium) non sufficit quæcunque major perfectio alterius operis, vel status, nisi id jure naturæ concedatur, & ab Ecclesia ita declaretur; adeòque nulli promissioni humanæ censeri debet annexa illa conditio: *Nisi statum perfectiorem elegero*, nisi jura sic declarent: atqui ex dispositione juris, declarationeque Ecclesiæ id clarè solùm constat de Professione Religiosa, ejusque consequenter voti simplicis; nullibi autem id videmus concedi voto simplici castitatis, aut etiam Ordinis sacri suscipiendi, ut suprà jam innui, & huc remisi. Cùm ergo privilegia, & concessiones, quatenùs cum alterius præjudicio conjuncta sunt, strictæ interpretationis esse debeant, non debet illa concessio, & velut privilegium Religiosi status extendi ad solum votum simplex castitatis, aut etiam Ordinis sacri suscipiendi.

III. Non tamen simpliciter invalidum est votum conti- 259
nentiæ post sponsalia emissum à sponso, vel sponsa, sed in primis 1. Valet ad hoc, ut, si obligatio remissa sit ab altera parte (prout certè justè remittere, & resilire potest, cùm alter emittens tale votum censeatur renuntiare sponsalibus: & votum castitatis non modicam afferat mutationem in sponso, utpotè, qui debitum nunquam petere poterit, quod comparti præsertim fœminæ foret valdè grave) votum à vovente servari debeat. 2. Et, si post illud votum matrimonium seu licitè, seu illicitè contraxit, vovens à petitione debiti abstinere debebit, donec ab Episcopo, vel Privilegiato dispensetur. 3. Dissoluto matrimonio rursùs suum votum integrè servare debet. 4. Sicut & is, qui Religionem ingredi, vel Ordines sacros suscipere ante, vel post sponsalia vovit, & posteà licitè, vel illicitè matrimonium contraxit, soluto matrimonio, post mortem conjugis, adhuc tenetur, si adhuc idoneus sit, Religionem ingredi, vel Ordines sacros suscipere. Expressè *c. Venient, c. Quidam. c. Placet. De conversation. conjugator.* Ibi. *Licèt votum usquequaque non valuerit, catenùs tamen obligatorium fuit, quatenùs se poterat obligare*. Ex communi latè Sanchez cit. *num.* 15. Attamen neque is, qui post sponsalia simplex continentiæ votum emisit, neque is, qui antè sponsalia edito continentiæ voto matrimonium, utique illicitè, contraxit, & nondum consummavit, obligatus est ad Religionis Professionem; quia hanc non vovit: continentiam autem, quam vovit, medio adeò difficili non tenetur servare: ut contra Sylvestrum, Navar. alios non paucos

plus æquo rigidos docent meritò Sanch. *disp.47. Diffic.2.* Less. *lib.2. de justit. c.4t. n.52.* Coninch. *dub.* 3. Laym. *n.9.*

260 IV. Generatim loquendo tenetur vovens (seu votum continentiæ emiserit, seu Religionis ingrediendæ, seu sacri Ordinis suscipiendi: seu de facto sacros Ordines suscipiat, vel Religionem ingrediatur) quando ex voti executione secutum est aliquod damnum sponsæ, v. g. quia expensas in sponsalibus fecit, aut in præparatione ad nuptias separatas, &c. eidem illud resarcire; etenim nequit suum bonum spirituale prosequi cum vero, & reali damno alterius. Ita cum aliis Sanch. cit. Laym. eodem *c.2. n.8.* benè colligens ex jure, *L. si pecuniam, ff. de condiction. causa data, &c.* Ubi dicitur: *Si cui pecuniam dederis, ut Capuam iret, licèt antequam is iret, integrum sit pænitere, & pecuniam repetere: si tamen is expensas fecerit, vel aliud damnum incurrit, indemnem servandum esse.* Sic ergo, qui sponsalia contraxit, licèt antequam per nuptias contractus impletus sit, jura licentiam dent sponso resiliendi per Professionem Religionis, aut sacri Ordinis susceptionem, ejusve, vel continentiæ votum in probabili sententia, interim tamen requirere videntur jura, ut pars altera indemnis servetur; siquidem, ut paulò ante dixi, ejusmodi concessiones valdè alteri præjudiciosæ strictæ interpretationis esse debeant.

§. III. Mutationes notabiles non Sacræ.

I. *Matrimonium aliud contractum.*

261 I. CErtum est apud omnes: prioribus sponsalibus de futuro derogare posteriora sponsalia de præsenti: seu ipsum matrimonium ratum cum alio, vel alia contractum: idque matrimonium, quantum est ex hoc capite, esse validum. Expressè *c. Sicut ex litteris, c. si inter virum, de sponsal. & cap.* t. *de sponsa duorum.* Ratio est: quia contractus matrimonii fortioris vinculi est, quippe corporum traditionem continens, quæ in sponsalibus non est. Quemadmodùm, si quis hodie equum vendidit, sed nondum tradidit huic; cras verò vendit simulque tradit alteri, etsi injustè, rata tamen est venditio posterior ipso jure, *l. quoties, ff. de rei vindicatione.* Ita prorsùs in proposito, Regula 54. *juris, Qui prior tempore, potior jure:* locum habet inter eos, qui simili, vel æquali jure, vel titulo gaudent.

262 II. Dixi autem: *Quantum est ex hoc capite*; Cùm sponsalia priora tantùm sint impedimentum impediens, non autem dirimens matrimonii alterius; quòd si tamen aliud matrimonium contractum esset invalidè, aliundè ex alio impedimento, non videtur contrahens à sua priori obligatione liberari, cùm ex sua iniquitate non debeat reportare commodum; tamen prior sponsa etiam tunc liberatur, si velit; quia alter tentando aliud matrimonium fregit fidem suam, & tacitè ipso facto juri suo renuntiasse censetur. Ut præter alios rectè observat Herincx *n.40. disp.4.* Insuper

263 III. Satis probabile, si Titius contra fidem priorum sponsalium cum Berta, v. g. matrimonium contraxit cum Caja; per hoc matrimonium non omnino extingui priora sponsalia, prout post alios docent Sanchez *l.* 1. *disput.* 82. Laym. *cap.* 2. *num.* 22. Dicast. *disputat.* 1. *dub.* 37.) sed suspendi potiùs tantùm, & sopiri interim pro tempore, quo illud matrimonium durat; adeoque si contingat hanc uxorem Cajam mori (idemque esset, si Religionem legitimè profiteretur) ante priorem sponsam Bertam, Titius adhuc priori sponsæ obligatus manet, si ipsa adhuc in proposito permaneat, nec obligationem antea (prout semper potuit) remisit, vel satisfacta fuit. Ita cum pluribus Coninch. *disp.* 23. *dub.* 4. Aversf. *cit.* Castro-Palao, aliisque citatis Tambur. *cap.5. §. 5. num.3.* Herincx cit. *num* 42. Ratio est: quia licet verum sit secundùm jura, quod obligatio semel extincta nunquam reviviscat (prout allegant Sanch. Laym. cit.) Attamen obligationem illam priorum sponsaliorum extinctam esse, gratis asseritur, cùm extinctio illa nec jure positivo statuatur, nec oriatur ex jure naturæ. Non jure positivo; nam Textus illi initio allegati solùm declarant matrimonium sic initum validum manere velut fortius vinculum, adeóque ei cedere debere prius debilius vinculum sponsaliorum, quod verissimum est; an verò omnino extinguatur, vel solùm intereà suspendatur prius vinculum, nulla jura definiunt: Non etiam ex jure naturæ, nam jure naturæ nemo debet privari jure suo sine sua culpa: & certè Titius non debet ex iniquitate commodum reportare, & habere in suo arbitrio, ut ab obligatione contracta pro libitu suo se eximat. Deinde impedimentum hoc matrimonii non est perpetuum, sicut professio solemnis, & Ordo sacer, sed tantùm durans ad vitam conjugis, nec aliter potens dissolvere priora sponsalia, quàm quatenùs cum illis erat incompatibile, qua proindè incompatibilitate sublata per mortem conjugis, omninò reviviscet prius vinculum, & obligatio; eadem prorsùs ratione, qua, si quis, post votum simplex castitatis emissum, matrimonium contraxit, post mortem conjugis quamprimùm votum integrè reviviscit.

264 IV. Frigida meritò Tamburino, & mihi videtur disparitas data à Sanchez cit. Quod votum sit diversæ rationis à matrimonio, & ideò per illud suspendi, non extingui; sponsalia autem esse ejusdem rationis cum matrimonio, ideòque per illud extingui. Quid enim hæc disparitas ad rem facit, si utrobique promissio antè facta urget? E contra directè statuitur exemplum suprà allegatum: Si rem in solidum duobus vendidisti, priùs v. gr. Petro, & posteà Paulo, & huic tradidisti, rata manet posterior venditio ex jure allegato. At, si res vendita rursùs ad te proveniat: cui dubium erit, te obligatum manere, & cogi posse ad rem illam Petro primo emptori tradendam, si ei anteà non satisfecisti; ideòque priorem obligationem non fuisse extinctam, licet sit ejusdem omninò rationis cum altera, æquè, imò magis, quàm sit obligatio sponsalium cum obligatione matrimonii. Quæ jam disparitas?

II. *Sponsalia alia.*

265 CErtum rursùs est, sponsalia legitimè contracta cum una non dissolvi per sponsalia posteà contracta cum alia, (etsi hæc præbeant priori sponso, vel sponsæ justam causam resiliendi, & rescindendi sponsalia ob rationem sæpè datam;) sed sponsalia posteriora contra fidem priorem contracta omni jure, omniumque consensu esse irrita, & nulla; eo quod una res obligata uni non possit promitti alteri: & hic propriè locum habeat Regula juris: *Qui prior est tempore, potior est jure.* Et ratio clarissima: quia omnis promissio de re illicita irrita est, & nulla; atqui posteriora sponsalia sunt de re illicita, scilicet de matrimonio contra fidem priorum sponsalium contrahendo, cùm sponsalia priùs cum alia, vel alio legitimè contracta ipso jure naturæ sint impedimentum impediens, seu prohibens matrimonium cum alia: ergo. Jam ulteriùs extende, & dic

266 I. Irrita sunt posteriora sponsalia, etiamsi jurata, seu juramento firmata sint. Communissima. Ex *cap. sicut, de sponsal. & matrim.* Ratio est: quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis, ut jura loquuntur; sponsalia autem posteriora iniquam promissionem continent: ergo juramento firmari non possunt.

267 II. Eadem irrita manent, etiamsi priora sponsalia clam inita, posteriora autem solemniter, v. g. coram Parocho, & testibus celebrata sint, per se loquendo; quia actui nulli de se, sicut non juramentum, ita multo minùs solemnitas ulla robur addere potest. Per accidens autem, si sponsus intelligat sibi, & priori sponsæ omni probatione destitutis, etiam oblato juramento, fidem in Consistorio non habendam, sed potius, vel censuris compellendum ad posteriora sponsalia cum majori sui, ac prioris sponsæ infamatione, ac incommodo, secundis sponsalibus standum erit; debebit enim prior sponsa omnino esse contenta, & juri suo cedere, (saltem pro durante illo matrimonio, juxta paulò ante dicta.) Sic rectè cum illis Sanch. *disp.* 49. & ex eo Laym. cit.

268 III. Eadem irrita manent, etiamsi non priora, sed posteriora copulam annexam habeant: idque non solùm, quando posterior sponsa sub promissione matrimonii deflorata conscia fuit priorum sponsalium contractorum: tunc enim delicti particeps in neutro foro esset audienda, secundùm omnes: sed etiam, quando fuit inscia priorum sponsalium. Ita (contra Coninch. Pontium, Castro-Palaum apud Tambur. cit. *§. 5. nu. 9.*) Sotus, Henriquez, Rodriq. aliisque citatis Sanchez, Laym. Herincx l. c. Ratio est: quia etiam copula non addit robur actui de se nulli, cùm ergo jus priorum sponsalium non possit tolli per secunda sponsalia injustè inita, & prorsùs nulla, neque etiam tolli poterit per adjunctam copulam. Intellige autem rursùs: *Per se loquendo*; nam per accidens in casu, cùm ex violatione priorum sponsalium nullum, vel exiguum incommodum eventurum sit priori sponsæ; secundæ autem sponsæ, quæ copulam admisit, vel etiam imprægnata fuit spe promissi matrimonii, grave damnum infamiæ, & vilitatis timeatur, tunc obligatio justitiæ ad avertendum damnum secundæ sponsæ deceptæ (quod, ut supponitur alia ratione averti non potest, nisi eam ducendo,) utpotè gravior præferenda erit obligationi priorum sponsalium, juxta receptam Regulam apud Sylvestrum *V. Sponsalia n. 7. si duo vincula disparis potentia incompossibilia contrahuntur, fortius repellit minus forte.* Atque omnino æquitas, ac charitas postulat, ut eo casu prior sponsa obligationem

re-

remittat: Potestque juxta Sanchez cit. Judex interpellatus tunc compellere ad contrahendum cum posteriori; nam propterea etiam ex communiori sententia, si quis post votum simplex Castitatis Deo factum, sub promissione matrimonii defloravit honestam puellam, debebit interim, postposito voto, puellam ducere etiam Deo benignissimo Creditore obligationem Religionis ad se postponente obligationi justitiæ erga proximum.

Item intellige totum hunc casum secundùm jus novum Conc. Trid. annullantis omnia matrimonia clandestina, nam secundùm jus antiquum, quo valebant matrimonia clandestina, si sponsus sponsam cognoscat, censetur id facere non affectu fornicario, vel meretricio, sed affectu maritali, adeoque ipso facto matrimonium clam ratum facere, & consummare velle, *c. Is, qui finem, de desponſ.* Et tunc casus coincidit cum præcedenti.

269 IV. Invalida manent illa posteriora sponsalia etiam jurata, etiamsi prior sponsa (vel in opposito casu sponsus) jam diem suum obierit, vel Religionem professa sit, vel liberè volens à sponsalibus recesserit. Ita aliàs oppositi, at in hoc concordes Sanchez, & Pontius citati, Laym. Castro-Pal. alii cum Tambur. *c. 5. §. 5. num.* 19. Quia illa nova sponsalia etiam jurata à principio non valuerunt, ex dictis: atqui juxta notissimam Regulam Juris 18. *in 6. Non firmatur tractu temporis, quod ab initio non subsistit*: ergo ea absolute facta, neque posteà per mortem, vel cessionem prioris sponsæ convalescere possunt, consequenter sponsus liber manebit. Dico cautè; *absolute facta*; nam si posteriora sponsalia Titius conditionatè sic iniisset cum Berta: Ego promitto tibi conjugium, si fortè Catharina sponsa mea moriatur, vel remittat promissionem sibi à me factam, tunc utique valida fuissent promissio conditionata, & mortua, vel juri suo cedente Catharina, obligaretur Titius ad ducendam Bertam; quia si tunc talem intentionem habuit, validè contraxit pro tempore illo futuro. Sic rectè Tamb. cit. *numer.* 22. Addens ex Aversa: talem intentionem conditionatam habuisse præsumendum esse in dubio; quia alioquin deberent præsumi deliquisse contra priora sponsalia, absolutè contrahendo cum alia; quod mihi non displicet.

III. *Sponsa, vel sponsi fornicatio.*

270 I. **F**Ornicatio unius, seu sponsi, seu sponsæ dirimit sponsalia ex parte innocentis, ut recedere possit, si velit; si nolit, pars nocens obligata manet, ne ex iniquitate lucrum reportet. Expressè, *c. quemadmodùm, de jurejurando.* Ubi duplex ratio datur; 1. quia sponsus ex conditione matrimonium promisisse censetur: *si & alter contra fidem sponsaliorum non egerit*; nam alioquin frangenti fidem fides servanda non est. 2. Quæcunque causa ad divortium sufficit, ea multò magis sufficit ad sponsalia solvenda: nam *turpius ejicitur, quàm non admittitur hospes*. Sed fornicatio conjugis est justa causa divortii: ergo & fornicatio alterius sponsorum est justa causa solvendi sponsalia ex parte innocentis. Atque quoad hoc pares sunt sponsus, & sponsa, cùm æquè fidem frangant, & se suspectos reddant, ne etiam posteà matrimonium violent. Ex communi Laym. cit. *c.* 2. *n.* 10. Aliquæ tamen disparitates inter sponsum, & sponsam assignantur à DD. Nam

271 II. Si uterque sponsus post sponsalia fornicatus sit; non compensatur delictum delicto, sed adhuc sponsus fornicarius repudiare potest sponsam fornicariam; nam etsi uterque fidem æquè violarit, tamen delicta pari turpitudine non censentur; sed fœdior, ipsique sponso detestabilior est incontinentia fœminæ, quàm viri, communi omnium hominum æstimatione. Accedit in fœmina periculum alienæ prolis. Communis DD. cum Sanch. *l.* 1. *disp.* 55. Coninch. aliique citatis Laym. *n.* 12.

Nec obstat, quòd *c. Intelleximus. De adulterio*, dicitur: *Paria fornicationis delicta inter conjuges mutua compensatione tolli*; nam sponsalium solutio faciliùs permittitur ob quamlibet scilicet notabilem rerum mutationem: non item facilè divortium matrimonii. Extendit Menochius apud Gob. *cas.* 8. *numer.* 329. ad casum, quo adest sola præsumptio paratæ fornicationis, ut si sponsa frequentet domum illius, cum quo scit sponsus eam peccasse ante sponsalia.

272 III. Etiam si sponsa post sponsalia fuisset vi oppressa, meritò repudiatur. Sicut colligitur ex *c. Raptor* 27 *q.* 2. & docet communior DD. Sylvester, Navar. alii cum Sanchez cit. *num.* 7. Coninch. *num.* 5. Laym. *num.* 11. *in fine*, Tamb. *§.* 6. *num.* 2. Ratio est: quia etiam sic sponsa notabiliter fit vilior, ut ab ea sponsus meritò abhorreat: etenim probro vertitur viro fœminam sic violatam ducere, non absque periculo fortè alienam prolem alendi. Accedit quòd rarissimus sit casus, quo fœmina absque omni consensu, & culpa vim patiatur. Ut alibi dicemus. Quòd si tamen apertè constaret, oppressionem sponsæ absque omni ejus culpa accidisse, v. g. in somno præsertim medicato, *Sanchez*, & *Laym.* cit. probabiliter censent, sponsum resilire non posse, cùm exinde sponsa tam magnum dedecus non contrahat. Secus rursus esset in opposito, si sponsus ea violentia cogeretur aliquam cognoscere invitus (quod tamen posse fieri cum *Toleto*, & *Tamburino* ego non credo) quia tunc nec sponsus fidem frangeret, quia ageret coactus. vel potiùs pateretur tantùm, nec sponsæ probrosum esse tali viro nubere: non ita, si sponsus cogeretur sodomiticè pati, idque non occultum maneret, tunc enim ob maximum probrum sponsam posse resilire, docet Castro-Palaus apud Tamb. *cit.*

IV. Si Sponsa post sponsalia, oscula, amplexus, ac 273 tactus impudicos ab altero viro admittat, potest rescindi sponsalia, quia censetur vivere impudicè, à quo proindè meritò vir abhorrere incipit. Rursus non viceversa, ob sola sponsi oscula, vel tactus impudicos alterius fœminæ, sponsa resilire potest; quia non propterea viro aliqua impudicæ vitæ infamia apud homines aspergi solet. Sanchez *disput.* 55. *numer.* 5. Coninch. *disput.* 23. *dub.* 7. *num.* 56. limitans tamen, *nisi sint tactus frequentes, ut indicent propensum valdè sponsi in alteram animum, ut meritò timeri possit, ne minùs sit amaturus sponsam, aut fidem non servaturus.* Sic Coninch.

Dicta de fornicatione carnali extendenda sunt ad fornicationem spiritualem per hæresim, & apostasiam; justè enim resilit sponsus, & maximè sponsa, si novit alterum post sponsalia à fide defecisse, seu in hæresim incidisse: idque non tantùm in locis, ubi hæresis non tolerata reddit hominem infamem valdè: ut in Italia, Hispania, &c. sed etiam in Germania, & locis, ubi hæretici tolerati, ac Catholicis admixti sunt; est enim valde gravis mutatio: & nimis grave est, cogi sponsam catholicam ad nubendum homini diversæ, falsæque sectæ, quem tamen ipsa, ut catholicum in sponsum elegerat, ait Tamburinus rectè *§.* 6. *cap.* 5. *tract.* 3. *num.* 5. *in fine.*

IV. *Impedimentum superveniens.*

POst sponsalia contracta possunt supervenire impedi- 274 menta matrimonii, aut impedientia tantùm, ut fuit vota simplicia castitatis, Religionis ingrediendæ, Sacri Ordinis suscipiendi, alia sponsalia: aut dirimentia, ut professio Religionis, Sacri Ordinis susceptio, de quibus jam satis est dictum. Item posset supervenire cognatio spiritualis, vel legalis, sed casu rarissimo; sæpiùs autem, quàm par est, supervenit impedimentum affinitatis carnalis, ut, si sponsus Titiæ fornicetur cum ejus consanguinea intra secundùm gradum, v. g. cum ejus sorore, matre, matertera, ideòq; habet impedimentum dirimens matrimonium contrahendum cum ipsa sua sponsa, & consequenter non poterit procedi ad matrimonium de præsenti, nisi priùs impetrata dispensatione. De hoc aliove simili casu paucis sic accipe.

I. Certum est, eo casu sponsam liberari, & posse spon- 275 sum repellere duplici titulo, & fornicationis, juxta suprà dicta, & impedimenti contracti: quia apponens impedimentum dirimens facit matrimonium jure impossibile; scilicet illicitum, & invalidum, sponsa ergo habet sufficientem causam resiliendi, & volendi se conformare juri matrimonium illud prohibenti. Idem per omnia esset in casu opposito de sponsa.

II. Sponsus eo casu non liberatur à sponsalibus, sed vo- 276 lente sponsa, obligatur ad procurandam dispensationem, atque ad matrimonium de præsenti contrahendum. Ex communi Tamb. *§* 7. *n.* 1. Ratio est: quia ex una parte sponsus non debet ex iniquitate lucrum reportare: Ex altera autem parte de jure naturæ est, ut, qui causa est impedimenti circa rem promissam alteri, debeat illud tollere.

III. Eo casu dispensatio impetranda est sumptibus solius 277 sponsi, ordinariis tamen, & moderatis, & nullo modo sumptibus sponsæ. *Communis* apud citatos. Ratio patet: quia solus ipse quidem injustè fuit causa, ob quam necessariò ista dispensatio impetranda esset. Dico tamen: *sumptibus ordinariis, & mediocribus*; quia obligatio orta ex sponsalibus solùm urget sponsum ad ponenda media ordinaria, & non valdè difficilia, quibus impleri possit matrimonium: non item ad extraordinaria, & valdè difficilia ex vi sponsalium præcisè, & per se; nam

IV. Si eo casu sponsa, vi sponsalium fuit violata, vel im- 278 prægnata, unde damnum grave pateretur, vel infamiam, nisi matrimonium sequatur, sponsus, qui scienter impedi-

mentum appofuit, adhuc obligatur procurare difpenfationem, etiam magnis fumptibus ftatui fuo proportionatis, etfi non nimis magnis, quibus à ftatu cadere deberet. Tamb. cit. §.7. *in fine*. Idque, etiam non ex ratione fponfalium præcisè, fed ex ratione injuftæ damnificationis, cujus contra jus fponfæ caufa fuit fponfus fornicando cum confanguinea; nam qui eft caufa damni contra juftitiam, tenetur illud compenfare, quantum moraliter poteft, citra notabiliter majus damnum proprium. Juxta dicta in materia de reftitutione. Dixi rursùs: *qui fcienter impedimentum appofuit*, quando nimirum fponfus fornicans cum confanguinea fponfæ fuæ, fcivit, vel advertit, fic impedimentum contrahi: tunc enim folùm liberè dedit caufam damno ex impedimento fponfæ exorto, damnificationi autem liberæ, & culpabili fatisfaciendum eft. Secùs, quando tunc non fcivit, vel non advertit impedimentum contrahi; tunc enim liberè non damnificavit; damnificatio autem non libera, & involuntaria non inducit obligationem compenfationis: adeoque jam fponfus non tenebitur procurare difpenfationem expenfis magnis extraordinariis ex ratione damnificationis injuftæ, fed benè adhuc expenfis moderatis, & ordinariis ex ratione contractus fponfalium, juxta dicta N. 2. & 3. Prout rectè advertit Hurtadus apud Tamb. cit. n. 10.

§. IV. *Mutationes aliæ notabiles particulares factæ, vel patefactæ*.

279 GEneralis hic efto Regula. *Quoties poft contracta fponfalia fuperaccidit aliquid, quod eorum executionem, fcilicet matrimonii contractum, & ufum reddit notabiliter difficiliorem: quodque, fi initio fuiffet, cordatum hominem fimilis conditionis meritò ab illis fponfalibus avertiffet, & absterruiffet, toties ceffat obligatio illius, ut is, etiam nolente altera parte, refilire juftè poffit, cui matrimonium redditur difficilius*: Sic in terminis Tamb. *hic tract. 3. c. 5. §. 8. n.* 1. Et in re ipfa communiffima DD. Sanch. *l. 1. de matrim. difp.* 62. Coninch. *difp. 23. dub.* 8. Tann. *tom. 4. difp. 8. q. 1. n.* 69. Laym. *c. 2. n.* 18. & 19. alii innumeri apud ipfos. Ratio eft: quia intentio fpondentis non præfumitur, fe extendiffe ad talem cafum valdè difficilem non prævifum, qui quemvis hominem prudentem à promiffione absterruiffet. Quare fponfalibus, feu matrimonii promiffionibus, quæ fuapte natura, & Ecclefiæ praxi magnam animi libertatem, & promptitudinem poftulant, ea tacita conditio ineffe femper cenfetur: *Si res in eo ftatu permaneat: Seu fi notabilis rerum mutatio non fiat*. Nec refert, etiamfi fponfalia jurata fuerint; quia juramentum fortitur naturam, & conditiones actus, cui adjicitur, c. *Quemadmodùm, De jurejurando*. Et jam toties inculcatum.

Ad cognofcendum autem: Utrùm intentio fpondentis faltem virtualis ad talem cafum, feu eventum fe extenderit, nec ne, examinari debet fponfus; v. gr. Si eo tempore, quo fponfæ matrimonium promifiti, aliquis tibi propofuiffet: Sed: quid, fi quid tale eveniat? An non refponfurus fuiffes: non effe tibi animum ad talem cafum obligationem etiam extendere? Et hujus affeverationi etiam in externo foro credendum erit, præfertim jurato, fi confiderata circumftantiis, probabilis ei fides haberi poffit. Ut optime probat Laym. *n.* 18.

Jam vides in hac generali regula fundari omnes caufas diffolvendi fponfalia hactenùs explicatas; nimirùm notabilem ejufmodi mutationem ex parte unius, vel alterius fponforum. Reliquæ mutationes multùm variæ (ut ad aliquem ordinem redigamus) accidere poffunt in bonis, vel animæ, vel corporis, vel fortunarum: quæ ftrictim percurramus.

I. In bonis animæ.

280 I. SI quis ex fponfis gravi infamia maculetur, fi fponfus aleator, ebriofus, &c. evadat: fi afper moribundus, & admodùm feverus; poteft alter recedere, etiam poft jurata fponfalia. Communiffima, Sanchez, Layman, Tambur. cit. Ratio fumitur ex regula: quia cum tali certè ab initio noluiffet contrahere.

II. Rursùs, fi graves inimicitiæ ortæ fuerint inter fponforum parentes, diffolvi poffunt fponfalia ex utraque parte. Quòd fi inter ipfos fponfos gravis inimicitia fuerit extorta, poffunt quidem utrinque recedere; fed qui caufam dedit inimicitiæ, obligatur priùs omnia moralia, & ordinaria media adhibere ad pacem inducendam; quia alioquin erit injufta caufa diffolutionis.

III. Univerfaliter, quando eft, vel advenit timor, rationabilis tamen, ne malum exitum nuptiæ fortiantur, v. g. Titius desponfavit Bertam, nefcientibus, vel etiam fcientibus utriufque parentibus; unde tamen factum eft, ut ex utraque parte parentes obftinatè contradicant, timeaturque gravis difcordia inter illos, vel eofdem fponfos, poterit alter, etiam altero invito, fe ad aliud matrimonium convertere; quia ex tanta oppofitione facilè eft oriri inimicitias, incommoda gravia; & inter ipfos fponfos nuptos perpetuas rixas, & diffenfiones. Ex communi Sanch. mox citandus, Tambur. *hic tract. 3. c. 1. n.* 7.

IV. Monet tamen providè Sanchez *lib. 1. difp. 14. n.* 3. Ut cautè in hoc procedas, confeffarie, nam fæpè jactantur minæ, opponuntur pericula, applicantur alia mala, quæ tamen experientia mox oftendit vana effe, & ftatim inito matrimonio deferviiffe.

II. In Bonis corporis.

I. SI fponfus, vel fponfa incidit in gravem morbum, paralyfin, lepram; morbum gallicum, epilepfiam, aliumve incurabilem morbum: fi amittat oculos, aures, nares, fi fiat claudus, mancus, &c. juftè alter recedere à fponfalibus poteft. Hæc enim, ficut retardant à fponfalibus contrahendis, fic excufant à contractis etiam juratis; quia nimis grave effet, hoc perpetuò velle in conforte pati: poterit ergo is recedere ab hoc contractu fponfalium ex fe diffolubili; certè autem non à matrimonio jam contracto de præfenti, quod ex eft indiffolubile. *Omnes*, quos fciam. Addo aliqua fpecialiora. 281

II. Etiam vehemens fufpicio morbi gallici caufam dat dictæ diffolutionis fponfo fano. Uti cum aliis docet Pontius *l. 12. c. 17. n.* 4. Addit Tamb. cit. §. 8. *n.* 4. idem effe de fufpicione cujufcunque infirmitatis gravis incurabilis ob patitutem rationis.

III. Oris gravifolentia, cui arte medica fubveniri nequeat, meritò numeratur inter morbos valentes diffolvere fponfalia; quia illam in tam arcta conjunctione tolerare, nimis effet onerofum. Ita communis cum Sanch. *l. 1. difp. 57. n.* 2. approbante Pontio *cit*.

IV. Quid fi fponfa tempore fponfalium pulcherrima, deinde notabiliter deformis evadat? Etiam propter hanc mutationem fponfum poffe licitè refilire, docent graviffimi DD. Caftro-Palaus, Hurtadus, eofque fequens Tamb. *n.* 6. Ratio eft: quia in materia matrimonii admodùm æftimatur apud homines pulchritudo.

III. In Bonis fortunarum.

I. SI fponfa dotem adferre nequeat, aut, is qui promifit, dare nolit, fponfum juftè recedere poffe, luce clarius eft; eft enim dotis promiffio conditio, fub qua fiunt fponfalia: ergo ea deficiente, etiam fine culpa promittentis, ceffat promiffio, quamvis jurata, ait Tamb. cit. *n.* 8. 282

II. Huc fpectat, fi alterutra pars fit exhæredanda, aut rationabiliter timeatur, alterum ex fponfis fore exhæredandum, alter licitè refilire poterit. Ut cum aliis notat Pontius *cit. c. 17. num* 8. Ratio eft: quia aliàs is fe immitteret in periculum fuftinendæ paupertatis. Addit meritò Tambur. cit. *n.* 10. Propter paritatem rationis idem effe, fi adfit fimilis rationabilis metus de futura paupertate fortè alteri ex quavis alia caufa proventura.

III. Non tantùm fi una tantùm pars graviffimam bonorum jacturam patiatur, atque in inopiam notabilem incidat, altera ob tantam mutationem juftè refilit: fecundùm omnes: fed etiam, fi uterque in paupertatem incidat, v. g. tempore belli, uterque juftè recederet à fponfalibus, quia tanto difficiliùs fuftinere poterunt onera matrimonii, ut hic dari non poffit compenfatio paupertatis unius cum paupertate alterius. Ita cum Bonac. & aliis Tamb. cit. *n.* 11. Etfi contradicant *Rebellus, & Pontius*, l. c. fed minùs probabiliter.

IV. Quid fi alter ex fponfis ex inopinato valdè locuples fiat, delata v. g. ex improvifo ingenti hæreditate: poteritne relicta fponfa jam impare quoad opes, aliam fibi opibus parem, meliufque dotatam procurare? Negant rotundè Sanch. Coninch. alii, eofque citans Caftro-Palaus *hic difp. 1. pu.* 18. *n.* 5. Ratio bona eft: quia fi fponfa tua deterior non eft facta, iniquum eft eam fuo jure privare. Concedunt tamen alii cum Hurtado *difp. 2. de matrim. diff.* 25. Diftinguit Perez *difput 9. fect.* 11. licere, fi non accepit illam ob fpecioſitatem: non item; fi præcipuè ob formæ præftantiam illam defpondit. Inter has fententias interponat quis judicium me fapientior, ajo meritò cum Tamb. *n.* 15. & Gob. *n.* 340. Primam tamen urgerem, nifi (certè rationabiliffimè) timerem malum matrimonii fucceffum, & fponfam ab infolefcente fponfo ditione malè tractandam. Quare confulerem fponfæ, diffolutioni non multùm repugnare, pro fine dubio liberaliori compenfatione, vel remuneratione.

IV. Prædictæ causæ latentes, postea patefactæ.

283 I. ETiam quando aliqua ex hactenùs enumeratis causis, v.g. violata pudicitia in sponsa, magna sævitia, ebrietates in sponso, aut in alterutro morbus contagiosus, vel incurabilis, grande es alienum, paupertas, infamia, &c. jam reipsa extiterunt tempore sponsaliorum, sed latebant, aut invincibiliter ignorabantur ab altera parte contrahente, ita quidem, ut si non ignorata, seu cognita fuisset talis causa, nequaquam alter matrimonium spopondisset; ea postea cognita, adhuc est jus dissolvendi sponsalia etiam jurata. Communissima DD. quos congerunt, & sequuntur Sanchez *l.1.disp.63.* Coninch *disp.23.dub.8.* Laym.*c.2.num.19.* Tamb.cit. *§.9.n.1.* & latè Gob.*cas.8.d.n.295.* Ratio est: quia, cùm sponsaliorum tempore defectus non apparebat, perinde erat, ac si non esset (& ideò, quia ignorantia illa erat solùm circa qualitates personæ, sponsalia tunc erant valida, ut jam suprà *§.9.*) cùm verò postea apparere incipit defectus talis, perinde est, ac si de novo adveniat, & existat; nam, sicut paria censentur, non esse, & non apparere (in moralibus, non physicis (*Arg.l.Fundi ff. de contract.empt.* ita enim idem erit, aliquid supervenire, & præcedere, sed anteà ignorari. Ut inter alios observat Lessius *l.2. de justitia c.42.dub.1.*

284 II. Addidi, & in præcedentibus semper supposui extensionem ad sponsalia *etiam jurata*; nam, ut toties inculcatum, juramentum additum promissioni sequitur ejus naturam, & conditiones: & licèt augeat obligationem intensivè, addita nova obligatione ex virtute Religionis; non tamen (ut simplices imaginantur) auget extensivè, neque obligationem extendit ad ullos alios casus, vel circumstantias, nisi ad quas se extenderet ipsa promissio nuda, & nullo juramento vestita, quod valdè notandum. Quare, si sponsus, v.gr. dicat: fateor quidem me sanctè, etiam sub juramento promisisse matrimonium huic Bertæ, sed nequaquam putabam, adeò esse inopem, ut tunc deprehendo: si autem id habuissem compertum, nemo me adduxisset ad dandam ei fidem matrimonialem. Quando, inquam, sponsus ita loquitur sincerè, non tenetur in conscientia ducere Bertam: ut apertè deducitur ex regula tradita, & communi DD. consensu. In foro autem, & judicio exterio tenebitur hujus suæ mentis indicia, vel testimonia adferre, ut judex considerans circumstantiis prudenter credere possit, & debeat. Ut in simili notavi superiùs, quoad causas de novo advenientes.

285 III. Excipiendum autem per omnem modum: nisi post talem causam, aut supervenientem, aut de novo cognitam, sponsalia anteà valida ratificaveris, aut expressis verbis, aut ipso facto, & præsertim copula carnali. Quare si sponsus v.g. cognita causa recedendi à sponsalibus, nihilominùs sponsam carnaliter cognoscat, censebitur tacitè renuntiare juri suo, atque sponsalia ratificare: quando quidem etiam sponsa non, nisi sub tali conditione, in copulam consentire censenda est: ideòque non audiendus sponsus si posteà resilire velit; nisi fortè accessisset animo fornicario, & expressè, non ratificandi sponsalia; tunc enim contra Sanchez *l.1. disp.66. n.3.* rectiùs docet Hurtadus cum Tamb. cit. *§.9. n.4.* in foro conscientiæ non ratificare, nec cedere juri suo: & sic adhuc dissolvere posse sponsalia, nisi aliàs ratione damni illati ad illa ratificanda teneretur.

286 IV. Jam restat quæstio difficilis, & maximè practica. Utrùm sponsus, vel sponsa laborans aliquo defectu occulto, qui cognitus averteret compartem à sponsalibus, & matrimonio contrahendis, possit, eo tacito, contrahere: atque post contractum sponsalitium etiam compellere ignorantem, ut stet fide data ad matrimonium contrahendum? Resp. cum necessariis distinctionibus. 1. Quando defectus repugnat substantiæ matrimonii, aut continet impedimentum dirimens, quantumvis etiam probrosum, vel diffamatorium, utique, aut est manifestandus, aut à contractu abstinendum: nimis certum apud omnes. 2. Etiam manifestandus est defectus, (aut à matrimonio abstinendum) qui noxius futurus est alteri parti; & generaliter, qui matrimonium redditurus est notabiliter difficilius. Sic (contra Sanch. *l.1. disp 86.* Hurt. Dicast. Escob. alios non paucos) veriùs docent Turrianus, Coninch. Pontius, aliique citatis Perez *disp. 11. sect. 11.* Castro-Palaus *disp. 30. punct. 30. num. 5.* Gob. *cas.9 num. 367.* Ratio est: quia contra justitiam delinquit, qui mercem, aut inutilem, aut verè noxiam vendit ignoranti hæc vitia: juxta dicta suo loco. Idem est in proposito.

Deinde defectus isti, si non manifestentur, & posteà appareant, ut fieri solet, sponsalia quidem justè dissolventur cum majori confusione: matrimonium verò ipsum contractum malos sortietur exitus, qui meritò parti dolosæ imputabuntur. Exempla ponunt morbum, lepram, morbum gallicum, vel alium contagiosum, mores perditos sine animo emendandi, infamiam ex genere, vel ex delicto, & certò etiam si sponsa, vel fœmina jam sit imprægnata ab alio; quid enim magis nocivum posset esse matrimonio futuro? Non autem est obligatio manifestandi, seu ante, seu post sponsalia defectus non ita noxios, nec facientes matrimonium notabiliter difficilius, etsi reddunt minùs commodum, vel minùs appetibile: ejusmodi sunt: fornicatio etiam sponsæ antecedens, vel subsequens sponsalia, deformitas, ignobilitas, paupertas, infamia, &c. cùm tamen contrarium ab omnibus credatur. Sic. DD. cit. omnes. *Ratio est*; quia recepto communi usu, etiam in contractu emptionis, non consuevere aperire leviores defectus mercis, & debet sibi imputare altera pars, quòd non instituerit accuratiorem inquisitionem. Sponsus, vel sponsa laborans simili defectu non noxio, modò specificato, potest, per se loquendo, alteram partem ignaram compellere ad standum data fide, nuptiasque contrahendas. Omnes suprà citati utriusque sententiæ. *Ratio est*: quia si pars vitiosa contraxit sponsalia sine ullo peccato injustitiæ in sponsum: ergo acquisivit jus ad matrimonium: ergo jure coget sponsum, ut servet fidem.

SECTIO III.

De Matrimonio Legitimo, ut contractus est, ac consensus de præsenti.

SUMMARIUM.

287 & 288 *Matrimonium propriè sumitur pro contractu, & pro vinculo.*
289 *Quid utroque modo?*
290 *Ad matrimonium, ut contractus est, requiritur I. consensus mutuus obligatorius.*
291 Usque ad n. 295. *Qualis sufficiat, ut validè? &*
295 Usque ad n. 299. *Qualis, ut licitè contrahant?*
299 *II. Verus, serius voluntarius, & liber, ac*
300 *Absolutus, & proprius contrahentium tantùm.*
301 *Quem nemo,*
302 Usque ad n. 305. *Nisi Deus supplere potest.*
305 *III. Externus per verba, vel signa de præsenti expressus.*
306 & 307 *An necessariò per verba?*
308 *Quibus verbis, vel signis?*
309 *Quo ordine?*
310 Usque ad n. 315. *Qua simultate?*
315 & 316. *Quando subest impedimentum dirimens contrahentem latens, matrimonium nullum est.*
317 *Valet verò quando solùm dubitatur tale subesse, reverà tamen non subest.*
318 & 319. *Quando autem certò putant subesse, esto non subsit, probabiliùs nullum est.*
320 *Matrimonium etiam contrahi potest inter absentes per epistolam.*
321 *Vel per procuratorem. Qualiter?*

I. IN Matrimonio quatuor consideranda occurrunt: 1. Et contractus actualis, quo personæ legitimæ consentiunt, seque obligant ad mutuam traditionem corporum in ordine ad prolem generandam: qua ratione dicitur matrimonium legitimum: & de hoc modò nobis sermo. 2. Est ratio Sacramenti ex divina institutione huic contractui superaddita, cumque elevans ad conferendam gratiam sanctificantem, & dignè significandam conjunctionem Christi cum Ecclesia, & Verbi Divini cum Natura humana: qua ratione dicitur matrimonium ratum: & de hoc agemus seorsim *sect. 4.3.* Est status permanens, ac vinculum perpetuum post illum actualem, ac transeuntem contractum legitimum, & inter fideles etiam ratum remanens cum consequentibus obligationibus, servandi fidem, reddendi debitum, cohabitandi, prolem educandi, &c. quæ dicuntur bona matrimonii. 4. Est ipsa copula maritalis, à qua tandem dicitur matrimonium consummatum, & undequaque indissolubile quoad vinculum evadit: ut ampliùs patebit suo loco. Et hinc 287

II. Matrimonium propriè loquendo, etiam in sacris Conciliis, accipitur duobus modis: 1. Pro contractu: 2. Pro vinculo, seu statu permanente. Sic enim Trid. *sess.24.Can.1.* definiens Matrimonium esse Sacramentum: utique loquitur de contractu matrimonii. Et in Concil. Florent. Eugenius IV. *in Decreto Fidei*, dicens: Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus. Quemadmodùm & Sancti Patres, ac DD. passim dicentes: Matrimonium esse ex se indissolubile, esse perpetuum, esse effectum mutui consensus, &c. intelligitur de vinculo: Quo etiam 288

etiam sensu matrimonium dicitur propriissimè *Conjugium*; eoquod vir, & mulier communi, ac perpetuò jugo subdantur. Hinc ergo sunt tam diversæ matrimonii definitiones. Unam initio Tractatus attulimus ex Marchantio, utrinque & contractum, & Sacramentum, & vinculum benè explicantem, sed longiusculum. Tu rogatus, quid sit, seu in quo consistat matrimonium, ut saperete quoque ostendas, ne respondeas sine distinctione, & dic, ut sequitur ex Scoto *in 4. d. 24.* communiter recepto.

289 III. Matrimonium, ut contractus, *est maris, ac fœminæ mutua translatio corporum pro usu perpetuo ad procreandam prolem debitè educandam*. Matrimonium, ut vinculum, seu status, *est vinculum indissolubile inter marem, & fœminam ex mutua translatione potestatis corporum suorum in se invicem facta ad procreandam prolem debitè educandam*. Sic Scotus. Breviùs: *Est maris, & fœminæ conjunctio individuam vitæ societatem retinens*. De hoc vinculo nihil specialiter dicendum occurrit, præter dicenda de matrimonii indissolubilitate *sect. seq.* Meritò tamen quæres: Quidnam sit, seu in quo consistat illud vinculum, seu perpetua conjunctio? Resp. Re ipsa nihil aliud esse, quàm meram denominationem extrinsecam ex præterito contractu desumptam, vi cujus contrahentes manent inter se colligati cum quodam dominio, & subjectione ad invicem. Ut contra alios laboriose, sed frustra multiplicantes entia, rectè docent DD. communiùs, inter quos Tamb. *hic tract. 4. cap. 1. in fine*, & noster Herinex *disp. 2. q. 1.* Jam ergo videndum, qualis requiratur, & esse debeat consensus requisitus ad hoc matrimonium legitimum, ut contractus est.

ASSERTIO.

AD matrimonium legitimum requiritur consensus mutuus obligatorius tradendi, & acceptandi invicem corpora in ordine ad generandam prolem, verus, & serius, voluntarius, liber, & absolutus, proprius contrahentium tantùm, externus per verba, vel signa de præsenti expressus inter personas habiles, non necessariò præsentes, sed satis per Procuratorem, vel epistolam. Est tota certa, & patebit explicatione.

§. I. *Consensus mutuus obligatorius.*

290 QUo nimirùm, vir, & fœmina liberè consentiunt tradere, & acceptare sibi invicem jus in suum corpus in ordine ad generationem prolis, uterque se obligando ad fidem servandam, ut scilicet alteri petenti tantùm, & nulli alii corporis usus concedatur, idque in perpetuum durante vita amborum. Prout emphaticè explicat Apostolus 1. *Cor. 7. Uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro:* rationem dans: *Mulier sui corporis potestatem non habet sed vir: Similiter autem, & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*. Est ergo matrimonium contractus maximè onerosus constans mutuo consensu obligatorio invicem tradendo, & acceptando jus, & obligationem sui corporis, quo nimirùm & vir tradendo jus sui corporis se obligat mulieri ad eum usum, eoque ipso ejus reciprocam traditionem, & obligationem acceptare volens: & fœmina vicissim tradendo jus sui corporis se obligat viro, eoque ipso acceptat traditionem, & obligationem sibi factam; quamvis enim singuli sponsi non plus dicant, quàm v. g. *accipio te in meum uxorem: accipio te in meum maritum*; attamen eo ipso uterque, dum ejusmodi verba proferunt, significant etiam, se acceptare alterius traditionem, & consensum, vel jam præstitum à sponso more solito priùs loquente, vel jam jam præstandum à sponso posteriùs loquente. Jam ergo ulterius & meritò explicandum, & circa quæ objecta versari debeat consensus, & intentio contrahentium ad hoc, ut validè, & licitè contrahant.

Ut validè contrahant,

291 I. SUfficit sine dubio consensus implicitus, & generalis contrahendi matrimonium more aliorum fidelium: seu velle contrahere eo modo, quo alii fideles contrahunt, quo Ecclesia ordinavit, quo Deus, vel Christus instituit, &c. etiamsi contrahens de obligationibus essentialibus matrimonii in particulari nihil cogitet, neque expressè, sed ad tale aliquid obligare intendat, dummodò etiam nullam talem obligationem positivè excludat. Certum apud omnes ex communi doctrina in aliis Sacramentis, & contractibus.

292 II. Sufficientissimus etiam est consensus explicitus in obligationem aliquam etiam unam, essentialem, utpotè in prædictam traditionem corporum, in aliquod ex tribus bonis matrimonii, fidei, prolis, Sacramenti, utpotè ad servandam fidem conjugi, debitum reddendum ad generandam prolem, ad perpetuam vitæ societatem: Etiam unam, inquam, etsi de reliquis obligationibus nihil cogitet, positivè tamen etiam nullam excludat; eo ipso enim adhuc implicitè vult, & intendit etiam reliquas obligationes, & bona matrimonii, adeoque adhuc totam substantiam matrimonii ponit. Communis DD. cum Sanchez *l. 2. disp. 29.*

III. Validum manet matrimonium, si contrahens con- 293 sentiat in prædictas matrimonii obligationes omnes, vel aliquam modo prædicto, velut in actu primo, etiamsi positivè excluderet actum secundum, & executionem ejusmodi obligationis, v. gr. fidem aliquando non servandi, debitum non reddendi, prolem non generandi. *Communissima*. Ratio est: quia de essentia matrimonii tantùm est traditio corporum & ipsæ prædictæ obligationes in actu primo, non autem ipsa executio, seu impletio, ac actus secundus earum obligationum est de essentia; ut in simili dictum supra de sponsalibus. Quemadmodùm ergo vero, & valido voto potes te obligare ad servandam castitatem, etsi animum (certè scelestum) habeas, eam obligationem quandoque non observandi: sic validè contrahis matrimonium, si consentias, & intendas ejusmodi obligationes subire ad servandam fidem, prolem generandam; quia jam ponis totam substantiam matrimonii, etsi similem scelestum animum habeas non observandi, fidem subinde violandi. Quin ipsam copulam actualem certis conditionibus etiam licitè excludere posses, exemplo Beatissimæ Virginis Mariæ. Sed de hoc necessariò iterùm in Subsectione de matrimonio conditionato.

IV. Quòd si verò ejusmodi obligationem ipsam, omnem 294 aut unicam excluderes, v.g. solam status perpetuitatem, aut solam fidem servandam; jam invalidè contrahes matrimonium; quia omnem, aut quamlibet istarum obligationum excludendo non ponis, sed tollis, & destruis totam substantiam matrimonii, juxta notum illud D. Dionysii: *Bonum est ex integra causa, malum ex quolibet defectu*. Vide latiùs Sanchez cit. Perez *disp. 13. sect. 5.* Tamb. *tract. 4. c. 2. §. 3.*

Ut licitè contrahant,

I. SUfficit similiter, ut consentias, & intendas explicitè, 295 vel implicitè finem aliquem matrimonio proprium, & intrinsecum, etiam unicum, cæteros non excludendo positivè: aut primarium, uti est proles generanda, fides servanda, perpetua societas: aut secundarium, uti est remedium concupiscentiæ, habere conjunctionem, ac communionem auxiliorum, consiliorum, &c. Ratio est: quia sic semper te conformas institutioni matrimonii: nec est, unde culpa oriri possit.

II. Hos fines essentiales, ac proprios matrimonii po- 296 sitivè excludendo contrahens matrimonium principaliter ob alium finem extrinsecum, v. gr. ad obtinendas divitias, ob solam libidinem explendam, &c. omnium consensu mortale est; quia redderet matrimonium nullum. Ut ex modò dictis patet.

III. Retento autem saltem implicitè, seu positivè non ex- 297 cluso fine proprio matrimonii, contrahens matrimonium ob fines extraneos, & in institutione matrimonii non inclusos, utpotè obtinendi divitias, voluptates, bonum nomen, honestam familiam, & similia, ex communi quidem sententia, peccat, attamen non mortaliter. Sanch. *l. 2. disp. 29.* Laym. *tract. 10. part. 4. c. 2.* Tamb. cit. §. 3 *n.* 11. alii apud ipsos. Ratio est; quia licèt non sit magna deordinatio, cùm implicitè remaneant fines debiti, aliqua tamen adest deordinatio, cùm explicitè intenditur finis extrinsecus, & alienus à finibus, ob quos institutum est matrimonium.

IV. Attamen certè probabilis est etiam sententia exclu- 298 dens omne, etiam veniale peccatum. Ita cum aliis Coninch. *disp. 25. dub. 2.* Castro-Palao *disp. 2. de sponsal. punct.* 10. Pontius *l. 1. cap. 21. num. 13.* & probabilem judicat ipse Tamb. *num. 13.* Ratio est; Vel enim hi externi fines ex se honesti sunt, & bonitatem moralem habent, ut esset pax Reipublicæ, concordia consanguineorum, familiæ nobilis conservatio, fornicatio vitanda, &c. Aut sunt ex se indifferentes, qualis est finis divitiarum, honoris, voluptatis non peccaminosæ: utrobique nulla apparet culpa; quæ enim culpa est, honesto medio, quale est matrimonium, velle acquirere illud, quod ex se, vel honestum itidem est, vel saltem indifferens, & minimè inhonestum? Certè culpæ non condemnabis Sacerdotem, qui, alioquin non celebraturus, celebrat hodie Sacrum, quia stipendium bonum offertur, illius lucri capiendi gratia, modo remaneat, & non excludatur intentio principalis sacrificandi in honorem Dei, quam semper remanere supponimus. Ita ergo est in casu nostro. Vides quàm probabiliter. Sed de hoc rursùs in simili *cap. sequent. Cùm de fine debito ipsius copulæ conjugalis*.

§. II. *Verus, & serius, voluntarius, ac liber, remissivè.*

299 I. VErus, & serius, seclusa scilicet fictione: eadem prorsùs ratione, qua Sectione præcedenti dictum de promissione seria, & ficta sponsalium. In specie autem qualiter peccet, & ad quid obligetur fictè contrahens matrimonium, dicetur *c. seq. cùm de peccatis conjugum in contractu matrimonii.*

II. Voluntarius, cum plena scilicet deliberatione, & rationis advertentia: eadem similiter per omnia ratione, qua suprà de sponsalibus.

III. Ac liber: In primis ab omni errore, deceptione, dolo: juxta satis dicta de impedimento *Error.*

IV. Liber, etiam à metu, & coactione: juxta dicta de impedimento *Vis.*

§. III. *Absolutus, & proprius contrahentium tantùm.*

300 I. COnsensus, ut actuale matrimonium constituat, necessariò debet esse absolutus, & independens à conditione in futurum. Ut proinde malè aliqui non distinguant inter matrimonium conditionatum, & consensum conditionatum: nam (ut optimè explicat Sanch. *l. 1. disp. 5. num. 5.*) consensus quidem in matrimonium potest esse conditionatus; matrimonium verò nequaquam: quia nimirùm, quando consensus de præsenti conditionatus est pendens à conditione in futurum, nullum adhuc est matrimonium, sed potiùs rationem sponsalium obtinet; at postea quando posita, & purificata conditione consensus priùs conditionatus transit in absolutum, jam primùm fit matrimonium. Vides ergo, quomodo matrimonium nunquam sit, nisi absolutum, quanquam DD. passim, & nos subinde utamur hac voce: *Matrimonium conditionatum*; intelligentes nimirùm, matrimonium nondum perfectum. De consensu autem conditionato matrimonii ob plures tricas necessariò agam seorsim in Subsectione.

301 II. Certum est, ad matrimonium requiri, ut validum sit, consensum proprium ipsorum contrahentium, ut suppleri non possit ulla potestate, nisi divina, adeò ut neque supremus Princeps sæcularis, vel Ecclesiasticus possit alicui dare jus utendi corpore alterius ad prolem generandam sine proprio utentium consensu; sed ad summum in certo casu, per mandatum aliquos urgere potest ad matrimonium contrahendum, & consequenter ad præbendum consensum proprium, quo deficiente, re ipsa nihil fiet, erit verba adint, & millies repetantur. Communissima DD. Sanchez *l. 2. disp. 26.* & bene Herincx *disp. 3. sect. 5. n. 1.* Ratio est: quia soli contrahentes habent potestatem suorum corporum ad tradendum eorum dominium, ac potestatem in usum conjugalem: Neque ex ullo capite constat, Reipublicæ, aut Principi concessam esse hanc potestatem independenter à consensu contrahentium: Neque id expediebat bono communi, nam perpetua vitæ societas, mutua conjugum charitas, indissolubilitas, aliave matrimonii onera omninò exigunt, ut nemini imponantur, nisi consentienti.

302 III. Dixi: *Nisi divina*: Nam Deus supremus Dominus omnium corporum, & bonorum, ac jurium posset duobus tradere dominium, & potestatem mutuam in corpora ad usum conjugalem (Et fortè sic egit Oseæ 1.) juxta communissimam DD. cum Sanchez *l. c.* Atque adeo posset Deus per se inducere verum vinculum matrimonii, seu matrimonium verum quoad vinculum; quandoquidem illud vinculum nihil aliud sit, quàm perpetua obligatio conjugum inter se consequens ex traditione potestatis mutuæ in corpora: undecumque oriatur illa traditio, & potestas, sive ex proprio contractu, sive ex alia causa. Ut contra Sanchez *citat.* & alios, cum aliis bene probat Herincx *cit. n. 2.* Nam etsi consensus conjugum sit de essentia matrimonii, in quantum est contractus, quin in ipso mutuo consensu formaliter consistit, non tamen est de essentia matrimonii quoad vinculum, seu ipsius vinculi matrimonialis; sed est causa efficiens illius, quam proinde supplendo potest Deus per se inducere illud vinculum matrimonii, etsi non possit per se facere, ut sit contractus matrimonii absque proprio consensu, cùm hoc manifestam involvat contradictionem, illud verò minimè. Sed satis datum inutili speculationi, cùm controversia possit esse de modo loquendi.

303 IV. Solus tandem consensus contrahentium, seu conjugum tantùm requiritur, & sufficit, & non requiritur ullus consensus aliorum, etiam parentum. Certum de fide, contra Lutherum, & varios hæreticos, apud Bellarm. *l. 1. de matrim. c. 19.* Constat ex *c. sufficiat 27. q. 2.* Ubi Nicolaus Papa ait: *Sufficiat secundùm leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur, qui consensus, si in nuptiis solus fortè defuerit, cætera omnia, etiam cum coitu, celebrata frustrantur.* Et Conc. Trid. *sess. 24. c. 1. de ref.* 304 *matrim.* anathemate ferit eos, qui falsò affirmant, matrimonia à filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse. Rationem jam dedi per occasionem suprà in particulari de sponsalibus §. 1. N. IV. Ubi etiam dixi, an, & qualiter peccet filii familias inscijs, vel invitiis parentibus sponsalia, vel matrimonium contrahentes. Dices cum hæreticis: Nonne *c. aliter 32. q. 5.* dicit Evaristus Papa: *Aliter legitimum non fit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam fœminam potestatem habere videntur, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus, & propinquis sponsetur.* Resp. Sine dubio non intelligi de matrimonio legitimo quoad essentiam, & valorem; cum eodem tenore subdat Papa: *& suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus, & oblationibus benedicantur: & biduo, vel triduo orationibus vacent;* aliasque conditiones addit, ut stultum sit credere (certè numquam credent hæretici) sine iis conjugium esse irritum; intelligit ergo matrimonium legitimum secundùm legales cæremonias, & solemnitates tunc in more positas, de quibus, & aliis videre potes latè Bellarminum *cit. c. 20.*

§. IV. *Externus per verba, vel signa de præsenti expressus.*

AD validum matrimonium, tum ut contractus humanus, tum maximè, ut Sacramentum est, utique necessariò requiritur consensus non tantùm internus, sed etiam externus per verba, vel signa sufficienter expressus: cùm & contractus humanus mutuæ traditionis, & acceptationis necessariò requirat manifestationem externam, ut nimis clarum est, ut suprà de sponsalibus probatum: & Sacramentum huic contractui ex institutione divina superadditum essentialiter debeat esse signum sensibile; hujus autem Sacramenti pars essentialis est, expressio mutui consensus, traditionis, & acceptationis corporum. Ut proinde Sanchez *l. 2. disp. 30.* & Tamb. *tract. 4. cap. 3. num. 5.* cum aliis meritò censeant, sine utriusque consensu externo non posse consistere matrimonium, etiamsi Deus utriusque consensum internum utrique revelavit. Eoque sensu necessariò intelligendi sunt sacri Canones, quando de solo consensu loquuntur: ut *cap. cùm locum de sponsal. & matrim.* dicitur: matrimonium contrahi solo consensu: subintellige, expresso per signa. Ut patet ex contextu: Et alibi sæpiùs. Et specialiter *c. Tua Fraternitati de sponsal.* dicitur: *Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris consensum: sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsenti.* Intellige, quòd Ecclesia requirat, ut consensus, qui alioquin etiam per nutus posset declarari, & non potest, exprimatur per verba, ut certiùs Ecclesiæ constet. Et hinc in particulari quæritur: 305

I. An necessariò per verba.

QUantum ad valorem, certum est, non requiri verba, sed validè posse contrahi matrimonium per signa, vel nutus, non tantùm à non valentibus loqui, de quibus expressè declarant Canones, *cap. cum apud, c. Tua, de sponsal.* Sed etiam à loqui valentibus. Ut cum sexcentis A A. allegatis latè probat Sanch. *cit. l. 2.* ac alii passim: & apertè significat Concilium Flor. suprà cit. dicens: *Matrimonium regulariter effici per mutuum consensum per verba de præsenti.* Nota, *regulariter*: non ergo semper, & necessariò. Ratio est: quia Christus hoc Sacramentum instituit per modum contractus, seu potiùs contractui rationem Sacramenti addidit: at quilibet contractus signo impleri potest: ergo. 306

Quantùm ad licitum vero ex suprà cit. *cap. Tua Fraternitati de sponsal.* & usu Ecclesiæ non admittentis nutus in potente loqui, *Rodriquez, Petrus Ledesma, Sylvius,* eosque citans Aversa *hic q. 3.* colligunt obligationem sub mortali exprimendi consensum per verba in valentibus loqui, Sanchez cit. *disp. 31. num. 10.* in secus facientes culpam venialem agnoscit. Tandem per se loquendo (secluso scandalo, aut periculo dubitandi de valore, ex quo per accidens possit oriri obligatio, & culpa gravis) nullam obligationem, & culpam agnoscunt Pontius *lib. 2. cap. 7. num. 14.* Castro-Palaus *disp. 2. de matrim. punct. 7. num. 5.* Herincx *disp. 3. q. 3. num. 1.* Tamb. *cap. 3. num. 4.* Sed Ecclesiæ consuetudinem observandam omnes monent. 307

II. Quibus verbis, vel signis?

308 R*Egula sit*. Illa verba requiruntur, & sufficiunt, quæ certò, & clarè in his circumstantiis significant, vel exprimunt consensum internum præsentem traditionis mutuæ corporum ad usum conjugalem. Plures formulas per occasionem dedi de sponsalibus §.4. plurimas habent *Sanch. Perez*, alii: sed piget his immorari, cùm hac ætate in matrimoniis contrahendis in facie Ecclesiæ, seu coram Parocho, & testibus non tolerentur signa ambigua, ceu litibus obnoxia; quia in Ritualibus exprimuntur certæ verborum formulæ certò significantes consensum. Communis jam ubique receptus mos est, ut Parocho, seu Sacerdote assistente, ac interrogante ex sponso primùm: utrùm hanc præsentem N. velit liberè ex institutione Christi accipere in uxorem; deinde ex sponsa: an præsentem N. similiter liberè velit accipere in maritum? singulis ad quæstionem respondentibus: *ita Domine*. (Adeò ut forma hujus contractus, & Sacramenti consistat in duobus verbulis: *ita Domine*.) Deinde subjungit Sacerdos: *Matrimonium per vos contractum secundùm ordinem sanctæ Matris Ecclesiæ, ego auctoritate, qua in hac parte fungor, ratifico, confirmo, & benedico in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.*

III. Quo Ordine?

309 SImilis jam in praxi supervacua quæstio est: quisnam sponsorum priùs interrogandus, ut prædictum consensum externum præbeat, vir, an mulier? certè *Covarruvias* censet, honestum esse, ut priùs fœmina. *Sanchez* cum aliis honestiùs censet, ut priùs vir, qui est, & erit caput mulieris, consentiente Rituali Romano: de cætero insinuans, observandam esse consuetudinem cujusque Ecclesiæ.

IV. Qua simultate?

310 I. CErtum est, non requiri necessariò simultatem physicam, seu ut simul statim in continenti uterque contrahens proferat consensum suum. Ut nimis clarum est, quando contrahitur inter absentes per epistolam, vel Procuratorem. Sed sufficit simultas moralis, ut unus proferat post alterum, quamdiù durat, seu revocatus non est consensus prolatus prioris; cujus proinde intentio principaliter attendenda est. Communissima, ac pluribus congestis Sanchez *l. 2. disp. 22.* Meique Omnes. Ratio est: quia nec ratio contractus, nec consequenter ratio Sacramenti contractui huic superaddita majorem simultatem exigit ullo jure veteri, vel novo: sed neque Concilium Tridentinum requirens præsentiam Parochi, & testium quidquam innovat quoad simultatem: Nam in aliis contractibus nonnullis jura requirunt præsentiam Notarii, & testium, sed inde non infertur necessitas simultanei consensus contrahentium; adhibeatur ergo Parochus cum testibus, quando altera pars consensum suum exprimet. Jam verò meritò urges: Quantum possit intercedere tempus inter consensum prolatum unius, & alterius, ut matrimonium validè contrahatur? Jam dixi: principaliter attendendam esse intentionem prioris contrahentis: & ideò

311 II. Quando matrimonium contrahitur inter præsentes, maximè jure novo in præsentia Parochi, & testium, præsumitur prior consensisse sub conditione; si & altera pars modò statim, consentiat; adeòque velle, ut altera pars statim, durante saltem hoc eodem congressu, consensum suum præbeat, qua tunc non consentiente, non censebitur manere suspensus prior consensus, sed expirasse, nisi is aliter exprimeret, & spatium diutiùs permitteret. Similiter & quando contrahitur inter absentes per Procuratorem, vel epistolam, necessariò durabit consensus prioris; quantum tempus humano modo intercedere debet, & solet, usque dum ad alium locum perveniat epistola, vel Procurator, & commodè conveniri possit altera pars, ut cum debita solemnitate adjungat suum consensum: neque præsumitur prior perseverare in consensu ultra ad longum tempus, aut intendisse, ut altera pars post habitam notitiam possit ultrà ad annos usq; differre suum consensum; quare, & tunc post notabilem moram alterius partis censebitur consensus prioris expirasse, nisi similiter aliud expresserit, & se ulteriùs expectare velle significaverit: quo casu nisi certum tempus assignasset, v. g. intra annum, vel tot menses, nullum taxandum erit tempus, sed quocumque tempore posteà altera parte cum debita solemnitate consentiente, matrimonium validè contrahetur, consensu prioris nunquam revocato. Ita post Navarr. & alios Hurtadus *hic disp. 3. §. 8.* Tamb. *cap. 3. num. 10.* Herincx *disp. 3. cap. 3. num. 16.*

III. Ratio dictorum est: quia ex una parte æquum non 312
est, quòd prior contrahens debeat expectare alterius consensum ad quodcumque ei libitum tempus: ergo si alter non exprimat censendus est velle, & alteram partem consentire, aut statim nunc præsentem, aut statim post notitiam, & opportunitatem habitam, absentem: & non ulteriùs consensum suum extendere. Ex altera autem parte matrimonium est Sacramentum additum contractui humano, ac civili, qualis semper subsistit, si non revocato consensu ab altero alter quocumque tempore consentit: ergo si prior consentiens nullum tempus alteri ad consentiendum determinavit, neque ipse suum consensum interim revocavit, quocumque tempore alter posteà consentit, matrimonium subsistet, nec erit, unde certum tempus taxari debeat. Gratis ergo, & divinatoriè taxant septennium Sotus, biennium Henriquez, annum Ledesma: Scrupulosè autem Sanch *c. c. disp. 32. n. 7.* relinquit prudentis arbitrio consideratis circumstantiis particularibus; cùm sæpissimè timoratus dubitaret, an circumstantiæ benè, & omnes expensæ essent. Ut benè notat Tamb. cit. *num. 10. in fine*.

IV. Dixi, & intellige semper: *quamdiù duraverit*, 313
seu non revocatus fuerit prioris consensus. Censetur autem non durare, sed revocari consensus, aut explicitè, ut, si positivè incipiat dissentire, & dicat, se ampliùs nolle: aut implicitè, vel indirectè, ut, si interim per verba de præsenti contrahat cum alia, vel si transeat tempus præfixum, pro quo fortè consensit. Addit etiam Layman: Si altera parte nolente statim consentire, prior consentiens affirmet, se nunc consensum revocasse, ipsi credendum esse; quia; ut dictum, nisi contrarium constet, præsumitur consensisse sub dicta conditione; Si & alter statim consensum præbeat.

Potest autem prior consentiens suum consensum revoca- 314
re semper quousque alterius partis consensum prolatum perceperit, posteà nequaquam. Ratio est: quia quando sponsus, v. g. dixit sponsæ: *accipio te in meam uxorem*: necessariò subintellexit, simulque significavit, se simul acceptare velle consensum, quem datura esset sponsa; neque enim matrimonium consistere potest sine tali acceptatione, ut ex dictis patet: ergo quamprimùm sponsa suum consensum expressit, v. g. dicens: *Et ego te accipio in meum maritum*: vel interrogata à Parocho dicat: *Ita, Domine*, jam purificata est conditio, sub qua se obligavit, adeoque matrimonium simpliciter perfectum est: ergo frustra dicet posteà: revoco meum, vel non accepto tuum consensum. Prout lepidè alicubi contigisse narrat Gob. *cit.* Si tamen ponamus casum, quo verba sponsæ tam tardè venirent ad aures sponsi, ut antequam ea audiret, ipse diceret: renuo, vel non accepto tuum consensum; utique non valeret matrimonium: quia, ut dixi, sponsus potuit revocare priorem voluntatem tamdiù, quamdiù non manifestatur ipsi consensus sponsæ. Sed hæc sunt omninò extraordinaria, & vix possibilia. Refert, & meritò metaphysicum hunc casum vocat Cardinalis de Lug. *Respon. Moral. l. 1. dub. 42.*

§. V. Inter personas habiles.

CErtè personæ habiles ad validè, & licitè contrahendum 315
matrimonium sunt mas, & fœmina nullo dirimente, vel impediente impedimento matrimonii obstricti juxta dicta *sect. 1. tota*: Aut per dispensationem legitimam habilitati, de qua suo loco. Solùm hic quæri potest, & quidem utilissimè: An valeat matrimonium, quando ignoratur, dubitatur, vel falsè putatur adesse impedimentum dirimens? Do breves Resolutiunculas.

I. Certissimum est, quando reverà subest impedimentum 316
aliquod dirimens, quantumvis ignoratum ab uno, vel utroque contrahente, ignorantia etiam invincibili, seu juris (v. g. quòd copula habita cum una inducat affinitatem, & impedimentum contrahendi cum alia ejusdem consanguinea) aut facti, ut quòd conjux prior mortuus putatus, adhuc vivat, &c. matrimonium esse nullum. Communissima DD. cum Sanchez *lib. 7. disp. 17.* Coninch. *dub. 27. num. 13.* Perez *disp. 39. sect. 4.* alii passim (excepto uno, vel altero etiam quoad impedimentum criminis, pœnam sapiens, ut suo loco notatum.) Ratio est: quia ignorantia, etsi excuset à peccato contra legem prohibentem tantùm, cùm nihil possit esse peccatum, nisi volitum, adeòque necessariò quoad malitiam, seu prohibitionem præcognitum; minimè tamen tollit inhabilitatem ad agendum, ac nullitatem actus per leges irritantes, seu inhabilitantes inductam, cùm etiam ignorans possit fieri inhabilis ad contrahendum. Notum est ex materia de legibus. Et hinc videmus quotidie dispensari cum iis, qui occulto laborantes impedimento ignari & bona fide contraxerunt, & post notitiam impedimenti, donec obtineant

dis-

dispensationem, jubentur abstinere à copula maritali simpliciter, ut videbimus.

At quid si post dispensationem obtentam à confessario v. g. sed illis nondum communicatam, illi iterùm consentiant: validumne erit matrimonium? Respondeo cum distinctione: manere invalidum, si absolutè consenserunt; quia sic solùm ratificant consensum priorem, qui cùm fuerit nullus, consequenter & ipsa ratificatio nulla erit. Validum autem evadet matrimonium, si consenserunt sub conditione: si dispensatio jam impetrata sit. Ut ex alibi dictis nosse debes.

317 II. Quando reverà nullum subest impedimentum; contrahens tamen uterque, vel alteruter dubitat, vel suspicatur, an non inter ipsos sit impedimentum, v.g. affinitatis, consanguinitatis; sed posteà certò cognoverunt, nullum fuisse impedimentum; certum videtur, matrimonium esse validum. Communis DD. cum Sanchez *lib.2. disp.33.* Castro-Palao, Hurtad. alii cum Tamburin. *tract.24. cap.2. num.2.* Ratio est: quia tales dubitantes, vel suspicantes tantùm de impedimento, contraxerunt quasi sub conditione; si possumus; si sumus habiles: at jam poterant, jam habiles erant: ergo jam absolutus, atque adeò efficax erat consensus.

318 III. Quando contrahens uterque, vel alteruter omninò certò sibi persuadet, adesse impedimentum dirimens, ejusque vim agnoscit, cùm tamen reverà nullum sit, matrimonium simpliciter erit nullum. Ita post alios Tamburin. cit. *cap.2. §.2. num.13.* Henrincx *disp.6. quæst. 3. num. 25.* Ratio est: quia qui firmiter credit laborare se impedimento dirimente, non potest absolutè, & efficaciter consentire in matrimonium, nam impossibilium apprehensorum nulla esse potest efficacia voluntatis, seu efficax voluntas: & quod ut impossibile apprehenditur, non potest quis efficaciter velle: Nec talis consentit sub conditione: *Si fortè possum, si fortè sum habilis, si fortè impedimentum non adest, &c.* Nam sic jam non firmiter putaret adesse impedimentum, sed dubitaret solùm, adeòque essemus in casu numeri præcedentis.

319 IV. Contrà tamen matrimonium valere, docet *Covarruvias*, alii cum *Sanchez cit.* probante variis rationibus solutis à *Tamburin citat.* Et sapienter advertit noster *Henricx cit.* Posse fieri, ut falsò putantes se esse consanguineos, v. g. simul tamen suspicentur, fortè non esse in tam arcto gradu, qui matrimonium dirimat: aut falsò pro certo putantes, priorem conjugem adhuc vivere, simul cogitent, posse esse, quòd jam obierit: aut certè ipsi vim impedimenti dirimentis non benè penetrent, &c. tales poterunt habere intentionem sufficientem contrahendi validum matrimonium, scilicet conditionatam, vel restrictam, *Si possum; in quantum possum, si nihil obstet; si nullum adsit impedimentum, aut faciendi quidquid possum, &c.* Et sic, si non adsit impedimentum, validum erit matrimonium; attamen adhuc mortaliter illicitum propter conscientiam practicè dubiam in materia gravis peccati.

§. VI. *Non necessariò præsentes; Sed satis per Epistolam.*

320 Certum est apud omnes, sicut cæteros contractus civiles, ita etiam matrimonii sacramentalem contractum posse celebrari inter absentes per epistolam. Habetur expresè in jure civili, *L. mulierem ff. de ritu nuptiarum, & L. sufficit, ff. de sponsal.* Praxim, servata forma Tridentini, describit Castro-Palaus *hic disp.2. punct.9.* his verbis; *Debet traditio, & acceptatio utriusque contrahentis coram eodem Parocho, & testibus fieri, aliàs non possent testari de matrimonio; id verò fit, si scribas Mariæ: Te ipsum ei in maritum tradere, eamque in uxorem ex tunc accipere, ipsaque acceptas litteras legens coram Parocho, & testibus affirmet, se etiam tibi tradere, & traditionem à te factam acceptare. En tibi mutua traditio, & acceptatio utriusque contrahentis fit coram Parocho, & testibus; existimo tamen; necessarium esse, quod Parochus, & testes agnoscant tuas litteras, ut sciant, cujus traditionem mulier acceptet: ut notavit Coninch.* Sic Castro-Palaus. Ais: qui sic per epistolam (idemque qui per Procuratorem) contrahit matrimonium, ignorat, an alter sit benè dispositus ad Sacramentum, ejusque effectum suscipiendum, ergo exponit se periculo cooperandi cum peccato alterius, si fortè sit in statu peccati. Respondeo, Negando consequentiam; Cùm enim quilibet sit existimandus bonus, nisi contrarium constet, poterit alius morali certitudine præsumere, alium esse benè dispositum.

Vel per Procuratorem.

Certum quoque est, & magis usitatum, maximè inter Principes, & Magnates matrimonium validè, & licitè contrahi per Procuratorem: estque expressum in jure Canonico *cap. Finali. De Procuratoribus.* Et latissimè tractant Sanchez *lib 2. disp.12.* Martinus Perez. *De matrimon. disp.15. sect.7.* Dicastill. *disp.2. dub.15.* alii, ex quibus summariè, curiosule, accipe sequentia. 321

I. Substantia contractus, & Sacramenti matrimonii per Procuratorem initi consistit in duplici actu; Principalis, & Procuratoris. Primus est actus Principalis constituentis Procuratorem, ac mandantis ipsi suo nomine contrahere matrimonium cum tali certa persona: aut etiam generaliter consentientis in illam personam, quam Procurator electurus est; quia sic adhuc est ad certam personam. Ut ex *Coninch, Aversa*, & communi notat Tambur. cit. *c.4. §.1. n.2.* Secundus est actus Procuratoris exequentis, ac consensum Principali ejus nomine exprimentis coram Parocho, & testibus: quod ministerium est essentialiter perfectivum contractus, adeò ut tunc consensus conjugalis integretur partim ex mandato Principalis, partim ex ministerio Procuratoris; non tamen ideò Procurator est minister Sacramenti (quare neque ad hoc debet esse in statu gratiæ, imò neque requiritur sexus diversitas, quin possit fœmina nomine viri contrahere cum fœmina. Ut notant *Sanchez, Coninch.* citati) quia non agit nomine suo, sed nomine Principalis mandantis, quin principaliter mediante Procuratore profert, & adhibet consensum, ideòque ejus simpliciter censetur esse actus; juxta notam regulam: *Quod quis per alium facit, per se facere censetur.* Quare etiam in hoc tantùm actu executivo Procuratoris, juxta formam Tridentini, debet adhiberi præsentia Parochi, & testium, non verò quando datur mandatum Procuratori, juxta communem, & veram sententiam *Sanchez, Coninch. Castro-Palai, loc. cit.* Ratio est; quia Tridentinum requirit præsentiam Parochi, & testium, quando contrahitur matrimonium, ut illi testari possint de jam contracto, nihil verò disponit de mandato ad contrahendum: atqui matrimonium contrahitur, quando Procurator nomine alterius præbet consensum, suscipitque consensum alteriùs: non verò quando constituitur Procurator ad illud. Addunt *Sanchez*, & ex eo *Tambur. cit.* Parochum, & testes non obligari ad videndum litteras mandati; ipsi enim solùm testes esse debent de ipso consensu matrimonii facta à Procuratore, qui sit de facto legitimus, non verò ut legitimus cognitus ab ipsis. 322

II. Forma contrahendi per Procuratorem talis præscribitur à Dicastillo *hic n.146.* Ego nomine talis N. contraho tecum matrimonium; aut, nomine Petri accipio te in uxorem: aut: Petrus per me accipit te in uxorem, vel contrahit tecum matrimonium. Respondebit fœmina; & ego tecum tanquam Procuratore Petri matrimonium contraho: vel, per te tanquam Procuratorem contraho matrimonium cum Petro: accipio Petrum in maritum, &c. (idem omninò est in opposito casu, si fœmina per Procuratorem contrahit matrimonium cum viro.) Et en tibi jam matrimonium perfectum, & ratum. Sed neque omninò ridendus videtur bonus ille vir, qui in solemni convivio coram aliis sanctam ejus innocentiam ridentibus dixit: Principem suum per Procuratorem matrimonium consummare. Nam in Germania matrimonio rato per Procuratorem celebrato additur cœremonia utilis ad aliqua jura, aliquo modo adumbrans consummationem matrimonii: ut videlicet præsentibus aliis decumbant in uno lecto nova nupta, & Procurator, illa integrè vestita: ille non modò vestitus, sed etiam toto corpore cataphractus, qua nimirùm cæremonia significare videntur, adeò firmum velle esse matrimonium contractum ad certa jura, ac si de facto jam esset consummatum. 323

III. Principalis ergo contrahens post mandatum datum Procuratori contrahendi cum aliqua (vel aliquo) necessariò debet perseverare in suo consensu usque ad executionem mandati, ad hoc ut matrimonium contrahatur, nam si intereà, antequam Procurator officium impleat, is consensum suum revocet, sive expresè, sive implicitè, v.g. contrahendo cum alia per se, vel per alium Procuratorem constitutum; & nihilominùs Procurator hujus revocationis inscius (multò magis conscius) nomine ejus contrahat, matrimonium erit nullum; quia essentiale contractui matrimonii est, adesse consensum utriusque; nunc autem jam unius consensus deficit. Nec refert, quòd alii contractus politici validè fiant per Procuratorem, vel mandatarium revocatum, quando revocatio, nec Procuratori, nec parti alteri innotuit. Juxta. *L. si mandatum ff. mandati.* Et alii. Nam Respublica, vel Ecclesia supplere possunt consensum contrahentium cir- 324

ca

ea res temporales, & politicas; unde pro quiete, & bono publico supplent in dicto casu: at verò circa matrimonium supplere consensum nequeunt, cùm consensus proprius conjugis sit de essentia matrimonii, sine quo per nullam auctoritatem matrimonium consistere potest. Ut paulò suprà audivisti. Notat tamen *Castro-Palaus* cum Tamburin. cit. n. 8. si post consensum datum Procuratori dissentias quidem, sed deinde iterum, priusquam Procurator nomine tuo contrahat, consentias, validum foret matrimonium; quia tunc in contractu jam adest consensus. At, quid si constituisti Procuratorem fictè, & non vero animo: sed posteà eo tempore, quo Procurator nomine tuo contrahit, verum consensum habeas: validumne tunc fiet tuum matrimonium? Validum pronuntiat Sanchez cit. *disp.* 21. *n.* 13. quia jam adest consensus requisitus. Sed rectiùs validum negat Coninch. *disp.* 24. *dub.* 9. *n.* 72. Ratio urgens est: quia cùm prima constitutio Procuratoris fuerit nulla ex defectu tui consensus, is non potuit matrimonium contrahere ut verus Procurator tuus, & tuo nomine: ergo nulliter contraxit. Ergo parum juvat, quòd posteà longè distans consenseris, oportebat enim de novo Procuratorem legitimè constituere ad tuum consensum exprimendum.

325 IV. Principalis contrahens, cùm ipse sit minister, & suscipiens Sacramentum hoc, debet esse in statu gratiæ, non quidem necessariò eo tempore, quo Procuratorem constituit, vel epistolam scribit, sed eo, quo verisimile est fore, ut Procurator nomine ipsius contrahat, quove epistola legatur. Procurator autem ipse non peccat, si, dum contrahit matrimonium, est in statu peccati mortalis; quia nec recipit in se Sacramentum, nec nomine suo ministrat. Denique rectissimè monet Sanchez *disp.* 120. *num.* 31. optimè facturos contrahentes per Procuratorem, vel epistolam, si deinde per se ipsos iterùm contrahant, ut certius fit matrimonium, si fortè illegitimum quid intercurrit: nec timeas (inquit) de iteratione, quæ licèt in aliis Sacramentis manente eadem materia, prohibeatur, non tamen prohibetur in Sacramento matrimonii, quia hoc fundatur in ratione contractus civilis, qui iterari potest, & solet: sic Sanchez. Ubi tamen nota, non semper fieri Sacramentum, quoties renovatur consensus, sed solùm, quando primò ritè perficitur contractus, si anteà propter aliquem defectum legitimè perfectus non fuit.

SUBSECTIO

De Consensu conditionato.

SUMMARIUM.

316 *Possunt quidem, rarò tamen admitti debent matrimonia sub conditione, præsertim de futuro.*
327 & 328 *Matrimonium contractum sub conditione de præsenti, vel præterito, statim valet, si conditio vera est; & statim nullum est, si conditio falsa.*
329 & 330 *Nec co uti possunt, donec conditio existere cognoscatur.*
331 *Matrimonium sub conditione de futuro honesto, & possibili initum*
332 *Suspenditur usque ad conditionis eventum:*
333 *Quâ positâ statim perficitur sine novo consensu,*
334 *Et sine nova assistentia Parochi, & testium.*
335 *Exceptio.*
336 *Conditio de futuro turpis, vel impossibilis, an, & quando irritet?* Usque ad n. 341.
341 *Irritat conditio turpis repugnans substantiæ matrimonii;*
342 *Ejusque triplici bono, fidei, prolis, & Sacramenti.*
343 & 344 *An valeat, si contrahant cum pacto, vel conditione nunquam generandi?*

326 NUllo quidem juris textu prohibentur matrimonia conditionata, scilicet inita sub conditione, sive de præsenti, vel præterito, sive de futuro, dummodo non turpi, impossibili, vel repugnante substantiæ matrimonii. Imò Urbanus III. *cap. super eo de condition. appositis*, expressè dicit: *Canonicis institutionibus non improbari contractum, quo quidam in quandam mulierem consensit* (id est, contraxit de præsenti, *Glossa*, *Fagnanus*, alii ibidem,) *si pater ejus suum præstaret consensum.* Quare Navarr. *Consil.* 1. de condition. appos. Dicast. alii, videntur approbare potiùs, quàm improbare conditiones in matrimonio. Sed meritò Tambur. *tr.* 4. *c.* 3. §. 10. & Gobat *cas.* 5. *n.* 138. censent, & monent, à Parocho non esse admittendas in matrimoniis conditiones, præsertim de futuro, nisi ob raram, & urgentissimam causam; sed si alicujus conditionis impletio ad matrimonium expectanda sit, v. g. ut sponsus obtineat libertatem, officium, &c. expectetur, antequam illud per verba de præsenti celebretur. Ratio est multiplex: 1. Quia ejusmodi conditionum adjectiones repugnant mori patrio. 2. Quia facilè tales conditionate contrahentes sibi persuadebunt, valere matrimonium ante eventum, vel notitiam conditionis appositæ, & facient ante tempus, quæ faciunt veri conjuges. 3. Quia cùm juxta probabilissimam sententiam à nobis admittendam illo ipso momento, quo impletur conditio in matrimonio posita, illud convalescat absque novo consensu, & nova præsentia Parochi, & testium, fiet sæpissimè ut matrimonii Sacramentum conficiatur, dum alter, vel uterque conjugum est in statu peccati mortalis, in ebrietate, aut nescio quibus occupatus, insigni Sacramenti irreverentia. 4. Ex istis conditionibus non subsistentibus, vel non impletis possunt oriri gravia incommoda, scandala, dissensiones, &c. Ut considerauti patet, & infrà notabitur. Quia tamen posset subinde esse ratio urgens contrahendi matrimonium sub aliqua conditione, & reverà contrahentes aliquando tales conditiones occultè apponunt in contrahendo matrimonio: pro pleniori intellectu ejus naturæ, & non inutili notitia confessarii agam de his strictè, & de quibus latissimè Sanch. *lib.* 5. *tot de matrim. Percz., Dicast.* Alii.

§. 1. *Conditio de præsenti, vel præterito.*

I. MAtrimonium contractum sub conditione relata 317 in præsens, vel præteritum v. gr. contraho tecum, si filia Titii es, si legitima, si virgo: Si navis advenit, si pater mortuus est, &c. statim valet, si conditio vera est: & statim nullum est, si conditio falsa est. Certum apud omnes. Habetur variis textibus juris, apud Layman *tract.* 10. *part.* 2. *c.* 7. *num.* 1. Ratio est: quia contractus quilibet, ex convenientium voluntate legem, & conditiones accipit: si ergo ea sit contrahentium voluntas, ut, si hoc existat, stipulatio rata sit, si hoc non existat, stipulatio irrita sit; ita statim erit, sicut inter se conveniunt. Quare *L. institutis, ff. De conditionibus* dicitur: *Quod nulla fit conditio, quæ in præteritum confertur, vel in præsens*; quia nimirùm non suspendit actum, sed facit, ut statim valeat, vel non valeat.

II. Neque verò interest, quòd contrahentes, vel unus 318 eorum ignoret conditionem appositam subsistere. Ut contra *Coninch.* & alios, ex communi notat Layman cit. cum *Hurtado*, & aliis. Et expressè habetur *L. Cùm de præsenti, ff. De rebus creditis. Stipulatio tenet, quamvis tenere contrahentes conditionem ignorent.* Quare si contraxisti cum puella: Si nobilis sit; aut illa tecum: Si officium à Rege habes: & conditio subsistat, jam ratum, & validum erit matrimonium, et si tu nondum ejus nobilitatem, neque illa tuum officium cognoscat; quia non contraxistis sub conditione nobilitatis cognitæ, vel officii cogniti, sed sub conditione nobilitatis, vel officii, si existat.

III. Quamvis autem conditio de præterito, vel præsenti 319 non suspendat matrimonium quoad esse, vel valorem: ut dictum est, sicut suspendit conditio de futuro, suspendit tamen quoad usum licitum, quousque conditio existere cognoscatur; licèt enim matrimonium sub tali conditione initum reverà perfectum jam sit, si tunc subsistat conditio, sub qua est initum: non tamen est permissus ejus usus, donec cognoscatur adesse illa conditio; quia alioquin exponent se periculo fornicationis, si fortè conditio non subsistat, & ideo matrimonium nullum sit.

Hic incidenter observa. Specialis illa conditio: *Si virgo es*, involvit hanc de futuro: *Si te reperero Virginem*: & duplicem sensum habere potest: 1. Si post diligentem inquisitionem, aut factam à Matronis inspectionem, cognovero te esse virginem. 2. Si in primo concubitu tecum te deprehendero virginem esse. Primo sensu licita est ea conditio, ac proinde virginitatis defectus impedit valorem matrimonii. Secundo sensu turpis est conditio; quia provocat sponsam ad faciendam potestatem sui corporis, priusquam sit verum matrimonium: ergo habenda pro non adjecta, aut si serio adjecta fuit, contractus rescindendus erit.

IV. Si conditio talis de præsenti, vel præterito reverà non 330 subsistat, irritum manet matrimonium, & ratum, & consummatum, v. g. Titius seriò dixit Semproniæ: *Si virgo es, te duco uxorem; si virgo non sis, nullum est matrimonium nostrum.* Post contractum, & consummatum matrimonium, deprehendit Sempronia non fuisse virgo, sed ab alio corrupta. Siquidem Titius permansit constanter in voluntate non habendi Semproniam in uxorem, si deprehendatur non esse virgo, sanè licèt ante illam deprehensionem centies fuisset com-

commixtus cum illa, nullum, seu ratum, seu consummatum extitisset matrimonium, sed post illas tot copulas potuisset illam repudiare, si posteà cognovisset certò fuisse corruptam ab alio. Juxta communissimam DD. Et in casu facto benè resolvit Prosper Fagnanus *in cap. Si conditiones. De Condition. Appos.* Cosmus coram Parocho, & testibus contraxit matrimonium cum Anna: *Anna, si es legitima duco te in uxorem.* Deinde matrimonium cum illa consummavit, ac prolem inde suscepit; posteà compertum est, Annam non fuisse legitimam. Quæsitum est primò; An illud matrimonium fuerit ab initio nullum ob defectum conditionis? Secundò: an non fuerit validatum per copulam multiplicem subsequentem? Et rectè respondet ad primam quæstionem affirmativè; quandoquidem ex verbis Cosmi apparebat, ipsius consensum vere pendere à veritate adjectæ conditionis. Ad secundam quæstionem respondet negativè; eo quòd copulam exercuerit potiùs ex constanti falsa opinione, quòd Anna esset legitima, quàm ex animo habendi illam pro uxore, etiam casu; quo fortè non esset legitima. Sic *ille*, asserens esse omnium consensum. Aliud tamen dicendum fuisset, si Cosmus post cognitum defectum Natalium, adhuc copulatus fuisset carnaliter Annæ; tunc enim jura præsumerent, eum recessisse à conditione priùs opposita, ejusque consensum desiisse pendere à legitimatione uxoris; ideò tunc matrimonium convaluisset, supposita sententia, quòd matrimonium invalidè contractum coram Parocho, & testibus possit revalidari sine nova assistentia Parochi, ac testium. De quo *cap. sequent.* Ut benè notat Gobat *cas.5. num.*142. & rursùs: *tract.9. cas.5. num.* 138. rectè rursùs inculcans, Parochum non debere extra casum magnæ necessitatis assistere matrimoniis conditionatis, nec permittere, ut contractui matrimonii conditiones apponantur. En quàm ingentia mala poterant oriri ex casu proposito, postquam cognovit Cosmus (vel suprà Titius,) se fuisse tam turpiter deceptum: & quid si, ut jure poterat, repudiasset illam tot mortalibus notam Notham? dixi autem: *Post cognitum defectum;* quamdiù enim defectum non cognoscit, non præsumitur recedere à conditione de præsenti, vel præterito per copulam carnalem, ut dictum est. Sc[illegible] benè tunc præsumitur recedere à conditione apposita relata in futurum: ut mox dicam *§. sequent.* & in simili dixi suprà. De Sponsalibus conditionatis.

§.II. *Conditio de futuro honesta, & possibili.*

331 MAtrimonium contractum sub conditione honesta, ac possibili in futurum relata, v.g. *accipio te, si pater tuus consenserit: si mille florenos in dotem dederit, &c.* suspenditur usque ad conditionis eventum; ea verò eveniente statim perficitur matrimonium absq; novo requisito contrahentium consensu: idemque absque nova assistentia Parochi, & testium. Excepto: Si inhabiles ob impedimentum dirimens contraxissent sub conditione: *Si Papa dispensaverit*, ita DD citandi. Explico particulatim.

332 I. *Suspenditur usque ad conditionis eventum.* Omnes. Et expressè habetur *cap. super eo. De condition. appos.* Ratio est: quia conditio propriè dicta, & in futurum relata suspendit actum, cui apponitur. Ut habetur utroque jure: & Canonico; *cap. cit. Super eo, &c. De illis, eodem:* & Civili: *L. Si ita stipulatus, ff. De Verbor. obligation.* Quod tamen intelligi debet, si conditio apponatur in ipso contractu, si enim contractus jam semel absoluto consensu perfectus sit, conditio deinde illi apponi non potest. *L.4. De donationibus.* Et quamvis alii contractus absolutè initi posteà nova stipulatione per mutuum consensum sub conditione infirmari possint; ut nisi hoc fiat, vel hoc feceris, donatio, vel venditio rescindi possit: Secùs tamen est in matrimonio, quod semel validum nulla voluntate contraria dissolvitur. Sicut notavit Sanch. *lib.6. disp.6. num.4.* Insuper nota duo. Unum: Si in tali casu sponsi ante adventum conditionis alio absoluto consensu de præsenti contrahant, aut carnaliter conjungantur, statim fit matrimonium ratum; quia censentur recessisse à conditione anteà in futurum relata. Prout respondit Alexander III. cit. *cap. de illis*. Et habetur etiam *cap. Per tuis. De condition. appos.* Etenim in dubio semper præsumitur sponsus v. g. affectu maritali, non autem fornicario accedere ad sponsam: ideòque recedere à conditione de futuro anteà apposita, & jam velle eam habere pro non apposita. Alterum est: Qui sub conditione de futuro duxit unam, ante eventum illius conditionis, injustè quidem, validè tamen contrahit matrimonium absolutè, & indissolubiliter cum alia. Ita quando quis duas duxit sub conditione, valebit matrimonium illius, cujus conditio priùs est impleta. Sanchez *lib.4. disput.* 8. Dicastill. *disp.5. dub.8.* Gobat *tract.50. cas.12. nu.472.* Ut contra alios alibi indicatum est.

II. *Eveniente conditione statim perficitur matrimonium, nullo requisito novo contrahentium consensu.* Ita communis Canonistarum in *cit. cap. Super eo*, Glossa, Innocent. *Hostiensis*, *Abbas* alii cum Navarr. *cap.23. nu.63.* & *Consil.1. De condition. appos.* & ex Theologis *Paludanus*, *Petrus Sotus*, aliisque congestis Sanchez cit. *lib.5. disput.8.* Coninch *disput.29. dub.1.* Layman *tract.10. lib 5. part.2. cap. 7. num.2.* Cardinalis de Lugo. *De pœnitent. disp.13. sect. 5.* Gasp. Hurtad. *hìc disp.7. diff. 3.* Dicastill. *disput. 5. dub. 6. num.69.* Castro-Palaus *disp.2. punct.11. §.2.* Perez *disp.16. sect.13* fusè, alii apud ipsos. Ratio potissima est; quia ita declararunt authenticè S. Pius V. & Clemens VIII. Teste locupletissimo Prospero Fagnano *in idem cap. Super eo.* Ubi per extensum refert illas Declarationes, ac testatur ita servari in Curia Romana. Et probatus receptissimo axiomate: Quòd consensus conditionatus, posita conditione, transeat in absolutum. Ut habetur *L. Potior, ff. Qui potiores in pignore*, & *L. Hac venditio, ff. De contrahend. emption.* Ibi: *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cùm impleta fuerit conditio.* Quando ergo dicis: accipio te in uxorem, si pater consenserit: perinde est, ac si dicas: jam verè habeo voluntatem, & consensum habendi te in uxorem; at nolo, ut effectus hujus consensus existat, priusquàm pater consentiat; volo autem jam, & omninò consentio, ut quamprimùm ipse consenserit, sis absolutè mea uxor: Ergo posita conditione absque novo consensu jam absolutè uxor erit. Confirmat *Layman* cit. Sicut se habet consensus de futuro ad contractum sponsaliorum, ita se habet consensus de præsenti ad contractum matrimonii: atqui omnes fatentur, & constat ex *cap. Unico. De sponsal. in 6.* consensum de futuro conditionatum, (v.g. accipiam te, si pater mille florenos in dotem dederit) eveniente conditione sine novo consensu purificari, & effici sponsalia absoluta: ergo etiam fateri debemus, consensum de præsenti conditionatum, (accipio te nunc in uxorem, si pater mille florenos dederit,) posita conditione transire in matrimonium purum, & absolutum.

Contrarium tamen, ac novum consensum requiri, docet sanè communior Theologorum Sententia: *D. Thomas, Pontius, Diana*, alii cum Tamburin. *Tractat. 4. §. 4. numer.5.* Decisio Rotæ apud Dianam parte 6. in carce. Quorum rationes benè dissolvunt *Sanchez, Layman, Perez, alii citat.* quos curiosus videre potest, mihi non vacat immorari.

III. *Absque nova assistentia Parochi, & testium:* Quan- 334
do nimirùm matrimonium sub conditione in futurum relata jam celebratum est coram Parocho, & testibus, nihil opus est, ut posteà, eveniente conditione, de novo adhibeatur Parochus cum testibus. Ita cum aliis Sanchez cit. *disput. 8. num.24* & fusissimè disputans, tandem inclinans in hanc sententiam Dicastill. cit. Ratio pro interim sufficiens est: quia probabilissima, omninò tuta, & praxi recepta sententia infrà suo loco astruenda est: Quando matrimonium coram Parocho, & testibus omninò fictè, vel aliundè invalidè contractum fuit, & posteà, deposita fictione, vel dispensatione impetrata, novo consensu revalidatur, non requiritur necessariò nova assistentia Parochi, & testium: ergo neque in nostro casu, quando matrimonium priùs sub conditione contractum fuit. Contrarium tamen docet Ledesma, Coninch. Bonacina, Hurtad. alii cum Perez cit. *sect.14.* & ut probabiliorem tenet Layman cit. *num. 3.* Ratio non contemnenda est: quia Parochus, & testes à Concilio requiruntur, ut intelligant matrimonium verè, & substantialiter contractum esse, & sic de eo in foro externo, ad multa vitanda incommoda, testari possint; sed nisi intersint eventui, seu impletioni conditionis, aut saltem à Contrahentibus audiant, conditionem appositam impletam esse, vel de facto subsistere, reverè nesciunt, utrùm matrimonium verè, & substantialiter contractum sit: nec consequenter de eo contracto in foro externo testificare possunt, sed tantùm de contractu inchoato, adhuc in futurum pendente & solubili: ergo &c. Sed Respondeo: Negando majorem, pro omni eventu, ob instantiam positam à nobis, cùm sæpè neque ipsi contrahentes, minùs assistentes scire possint, an matrimonium verè, & substantialiter contractum sit, ob impedimentum latens. Sufficit ergo ad intentum principale Concilii, Parochum, & testes testificare posse matrimonium coram se, & non clandestinè, quoquo tandem modo, contractum esse, dummodò patenter non nullo.

IX. Exceptio: Si inhabiles ob impedimentum dirimens 335
ad contrahendum contraxissent sub conditione: *Si Papa dispensaverit.* Tunc enim ea dispensatione impetrata, probabilius est sola sponsalia purificari: matrimonium autem certo

to

tò ratum fieri debere per novum consensum coram Parocho, & testibus. Ita cum aliis Layman cit. *n.5.* Prima pars probatur; quia desponsatio facta per verba de præsenti sub conditione possibili in futurum relata, v. g. *si Papa dispensaverit:* habet saltem vim desponsationis conditionalis de futuro: ergo sicut sponsalia de futuro sub conditione dispensationis Papalis, ea eveniente purificantur; ita etiam eadem desponsatio sub eadem conditione facta per verba de præsenti, ea eveniente purificari debet. Secunda pars est ferè communis, teste Navarr. *lib.4. consil.14. de sponsal.* & Layman cit. (contra tamen Sanchez, Coninch. alios non paucos.) Ratio est à Layman benè data: quòd nunquam præsumendum sit, mentem Pontificis dispensantis esse, ut matrimonium præterito tempore contractum valeat; sed, ut post collatam dispensationem præmissis denunciationibus in facie Ecclesiæ contrahere liceat; sicut apertè colligitur ex Bullis, & Rescriptis Pontificum.

§. III. *Conditio de futuro turpis, vel impossibilis.*

336 DE his ita statuit Gregorius IX. cap. Finali de condition. appos. *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, putà, si alter dicat alteri: contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam honore, vel facultatibus digniorem; aut: si pro quæstu adulterandam te tradas, &c. matrimonialis contractus, quantumvis favorabilis, caret effectu, licèt alia conditiones apposita matrimonio, si turpes, vel impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Sic textus Pontificis sanè difficilis, & multùm intricans Doctores. De his aliis conditionibus turpibus, vel impossibilibus nunc dicam; de illis verò substantiæ matrimonii repugnantibus dicam seorsim *§. sequenti.*

337 I. Quando certò constat conditionem turpem, vel impossibilem, sive secundùm naturam; uti, duco te, si cœlum digito tangas, si dotem tamquam montem aureum afferas: sive secundùm mores, (nam jura etiam conditionem turpem, seu inhonestam impossibilem vocant, eò quòd impossibile judicari debeat, hominem honestum velle facere, quod turpe est, uti duco te, si patrem occidas, si fidem neges, &c.) adjecta esse matrimonio, aut sine animo contrahendi, sed per jocum indicantem animum alienum à contrahendo, ut certè solent adjici conditiones illæ secundùm naturam impossibiles. Aut conditio turpis adjecta sit cum serio animo volendi expectare eventum illius, & nolendi contrahere, nisi talis turpis conditio ponatur; certum est, matrimonium fore nullum in foro interno, imò & externo, si probari possit, adeòque conditionem talem tunc non haberi pro non adjecta, sed præsumptionem juris tunc cedere veritati. Ita mox citandi. Ratio solida, & clara est: quia consensus matrimonii totus quantus pendet à voluntate contrahentium, ut Ecclesia consensum ad substantiam matrimonii requisitum supplere nequaquam possit: nec potest efficere, ut subsistat matrimonium sine vero consensu. Ut omnes fateri debent: atqui conditio propriè dicta, & suspensiva actus, si impossibilis, vel turpis sit, ab initio statim vitiat contractum, ut expressè habetur variis textibus juris apud Layman cit. *cap.7. n.11.* Et in proposito primo modo, ut supponitur, nullus adest consensus, secundo autem modo adest quidem consensus conditionatus de futuro, sed cum conditione impossibili, vel turpi: eoque ipso nullus, & minimè obligatorius; cùm implicet nasci obligationem ad aliquid turpe, vel inhonestum: ergo nec tunc subsistit matrimonium, nisi post impletam conditionem turpem: sicque rursùs non habetur pro non adjecta.

338 II. Ecclesia tamen, & Pontifex cit. *cap. Finali* definiunt, conditiones illas turpes, vel impossibiles substantiæ matrimonii non repugnantes, in favorem ejusdem matrimonii haberi pro non adjectis præsumptivè, & regulariter pro foro maximè externo; cùm enim in foro maximè externo regulariter nesciatur intentio contrahentium, an scilicet contrahens adhibuerit illam conditionem turpem, vel impossibilem sine animo contrahendi, vel joco ostendente animum alienum à contrahendo, an verò potiùs cum vero animo contrahendi solùm adjicerit per merum jocum, facetiam, vel ignorantiam; Ecclesia præsumit hoc posterius, quod est in favorem valoris matrimonii, & consequenter validum pronuntiat tale matrimonium, & conditionem illam turpem, vel impossibilem habet, quasi non adjecta fuisset. Ita DD. satis communiter, Coninch. *disput.29. num.42.* aliisque citatis Perez *disput.16. §.5. num.8.* Hurtad. *disp.7. diff.10.* Tambur. *tract.4. cap.5. §.5. num.78.* Etsi contrà longè communiorem. An verò hæc præsumptio etiam in sponsalibus locum habeat, dictum est suo loco negativè.

III. Layman autem cit. *cap.7. nu.11.* subtiliùs, & magis 339
decorè sic explicat: favorem hunc in eo consistere, quod in dubio, an conditio turpis, vel impossibilis adjecta sit tanquam conditio propriè dicta, & suspensiva actus (quæ à principio statim vitiat contractum, ut dictum,) an verò tanquam modus non suspensivus: id posterius præsumi debeat, ut proinde matrimonium statim validum censeatur, conditio autem non habeatur tanquam non adjecta. In hoc enim modus differt à conditione propriè dicta, & suspensiva actus, quòd modus adjectus contractui, eum non suspendat, sed statim valeat contractus, attamen cum tali modo, vel onere implendo ab alio: ut si dicas: duco te, si priùs fidem neges: est conditio propriè dicta, & suspensive actus usque ad eventum conditionis; si verò dicas; duco te, ut tamen te ad veram fidem convertas: est modus non suspensivus; statim enim valet matrimonium, tamen cum onere sponsæ, ut opportunè se convertat. Nunc autem modus impossibilis, sive secundùm naturam, sive secundùm mores, seu turpis adjectus contractui, non vitiat illum, sed pro non adjecto habetur. Ut si dicas: dono, vel lego tibi equum, ut cœlum tangas, ut hæreticus fias, &c. Ut ex communi docet Molina, aliisque citatis Sanchez *lib.5. disp. 19.* qui modus mihi valdè placet.

IV. Dicta autem regula: quòd conditio impropriè di- 340
cta, seu modus non suspensivus, si impossibilis, vel turpis sit, pro non adjecto habendus sit, limitari debet ex citato jure, *cap. Finali. De condition. appos.* Nisi ejusmodi turpis, vel impossibilis modus, seu conditio repugnet substantiæ matrimonii (vel alterius contractus) ut in exemplis à Pontifice allatis: duco te, si generationem prolis evites; si te adulterandam exponas. Hæ enim formulæ non significant conditionem propriè dictam, & suspensivam matrimonii, usque dum ista fiant (certè ante matrimonium contractum non poterit se prostituere adulterandam, nec generationem prolis evitare) sed significant modum, quem contrahens post matrimonium contractum observari velit, ut ex Molina benè notant Laym. cit. *num.11. §.9.* & Henriquez *hic disp. 3. qu.5. num.36.* Et de his seorsim sit.

§. IV. *Conditio turpis repugnans substantiæ Matrimonii.*

I. SI ergo talis conditio, vel potiùs modus repugnans 341
substantiæ matrimonii, ejusve triplici bono quoad ipsam obligationem, adjiciatur matrimonio: Ut si dicas. Te duco, si in te non transferam dominium mei corporis ad usum conjugalem: aut (ut pulchrè specificavit Pontifex in textu allegato, *cap. Finali §. præcedenti in initio cit.*) contraho tecum, si generationem prolis evites; repugnans bono prolis: vel donec inveniam aliam ditiorem, &c. Ecce repugnans bono Sacramenti, scilicet perpetuitati, vel indissolubilitati: vel si pro quæstu adulterandam te tradas; Ecce repugnans bono fidei conjugalis. Tale matrimonium, quantumvis hoc alioquin favorabile sit, vitiatum, ac nullum definivit Pontifex *loc. cit.* non tanquam novum jus condens, sed quod est de jure naturæ declarans; quia non potest matrimonium subsistere sine suis essentialibus: & quia id commune est omnibus contractibus, dum contrahens inter contrahendum vult obligare ad quidquam repugnans ipsi substantiæ contractus, satis significat se non habere animum verè celebrandi talem contractum: nam sine voluntate contractus non efficitur. Dixi autem notantissimè: *Quoad ipsam obligationem.* Nam notandum permaximè,

II. Bona illa matrimonii, fidei, prolis, & Sacramenti 342
possunt spectari dupliciter: 1. quoad obligationem velut in radice, & actu primo: 2. quoad actu secundum, seu executionem. Sumpta quoad obligationem, seu actum primum, seu ipsam obligationem mutuam servandi fidem thori, jus debiti, & perpetuam societatem sunt, vel ipsa substantia matrimonii, si sumatur matrimonium ut vinculum: aut si matrimonium accipiatur pro actuali contractu, & Sacramento, sunt velut proprietates inseparabiles, & effectus matrimonii. At verò eadem tria bona quoad actum secundum, & executionem (scilicet actualis observatio fidei, redditio debiti, perpetua societas) non sunt utique de substantia matrimonii, sed omninò separabilia, & sæpè separantur, nec ea separatio potest obesse ejus valori. Si ergo contractui matrimonii apponas conditionem, seu modum sic, ut ipsam prædictam aliquam obligationem excludas, irritum reddis matrimonium, ob rationem datam; si verò solùm excludas actum secundum, seu actualem observationem talis obligationis, obligatione retenta, nihil officies valori matrimonii. Exemplis cape: Validè contrahis matrimonium cum expressa intentione sæpè adulterandi, aut uxorem pro quæstu prostituendi, aut à conjuge sine justa causa te separandi, aut aliam, ea vivente, priori scilicet, ducendi, g

oera-e-

nerationem prolis impediendi, abortum procurandi, natam prolem enecandi, &c. Quia in his, & similibus solùm excludis dicta bona matrimonii quoad actum secundum. At contrà invalidè contrahis matrimonium, si talia, talemque pessimam voluntatem tuam in ipsum pactum matrimonii deducas, ac ea conditione, modo, ac pacto velis contrahere matrimonium, ut talia fiant, ac velut fieri fas sit; sic enim ipsam obligationem substantialem matrimonii excludis, ejusque essentiam evertis. Hinc rectè resolvit Laym. *cit. cap. 7. num. 9.* Calvinistam credentem, ob conjugis adulterium fas esse matrimonium dissolvere, si contrahat ea intentione, si uxor v.g. fidem matrimonii violaverit, ea repudiata aliam ducendi; quia hæc impia, & hæretica intentio in pactum non deducitur, illud matrimonium nihilominùs validum, & indissolubile esse: secùs utique, si id etiam in pactum deduceretur.

343 III. Omnes unanimiter consentiunt conditiones, ita repugnantes bono fidei, & Sacramenti in exemplis allatis, & similibus adjectas matrimonio, illud vitiare, & irritum reddere. At verò quoad bonum prolis non ita consentiunt, sed aliqui sic distinguunt: Matrimonium certò irritari, quando ei opponitur pactum, vel conditio evitandi generationem modo positivo, & illicito; ut, si deberet evitari generatio per media sumpta procurando sterilitatem, aut abortum fœtus concepti, nunquam immittendo semen intra vas, necando, vel non educando prolem susceptam, &c. Hæc enim positivè repugnant bono prolis: At verò non irritari, quando apponitur eadem conditio evitandi generationem prolis negativè tantùm, & licito modo: utpote nunquam matrimonio utendo, quod utique est licitum. Ita expressè Perez *disp. 16. sect. 7.* & re ipsa Paludanus, Vasquez, Rebel. Coninch. Hurtad. apud eundem Perez, Tambur. *hic tract. 4. cap. 5. §. 8.* absolutè docentes validè contrahi matrimonium cum conditione honesta, videlicet ut neuter ab altero debitum petat, sed continentiam perpetuam servet, aut voveat, aut Religionem ingrediatur: & dant bonas rationes: 1. Quia essentia matrimonii consistit in mutuo dominio corporum in usum generationis, cum quo dominio consistere potest obligatio non utendi corpore ad hunc finem; cùm jus utendi sit separabile à dominio directo. 2. Conjuges non sunt absolutè obligati ad usum conjugii, nisi sub conditione: nisi Religionem ingredi nolint: ergo jus utendi matrimonio, obligatioque reddendi debitum non est de substantia illius. 3. Conjuges, permanente substantia, substantialique vinculo matrimonii, possunt abdicare jus utendi matrimonio per votum continentiæ mutuo consensu editum: ergo idem possunt facere in ipso matrimonii contractu. 4. Principaliter hæc Sententia planissimè ad cujuscunque captum explicat, & salvat, quo pacto Beatissima Virgo, etsi voto castitatis adstricta, & ab omni cogitatione de usu matrimonii alienissima, potuerit tamen contrahere matrimonium, & effici verissima sponsa, & uxor virginei sponsi, ac mariti Josephi. Ut etiam observat Gobat *cas. 13. num. 267.* nihil tamen audens definire: Neque ego audeo, sed maneo in distinctione data N. *II.* & dico porro:

344 IV. Valet sine dubio matrimonium, si quis contrahat cum intentione, eo nunquam utendi petendo, aut reddendo; cùm de essentia contractus matrimonii non sit consensus in usum, & copulam ipsam, sed in jus, & obligationem tantùm, ut suprà dictum. Non autem valet matrimonium, si ei conditio, vel pactum apponatur, quo jus, & potestas matrimonii, ad ejus usum impeditur, vel tollitur: v.gr. accipio te eo pacto, ut in perpetua continentia vivamus; ut nunquam à me conjugii debitum petas; vel, ut tibi exigenti reddere non teneat, &c. Ita communis DD. cum D. Thoma *in 14. disp. 18. quæst. unica art. 4. ad 3.* D. Bonavent. *ibidem quæst. ultima.* Richard. Adrian. aliisque congestis Sanchez *lib. 5. disp. 11.* Layman cit. *num. 9.* Ratio est: quia talis conditio, vel pactio quantumvis honesta, & sancta, reverà tamen repugnat substantiæ matrimonii, cum substantia matrimonii quàm maximè consistat in jure utendi, & obligatione præstandi corpus conjugi ad usum conjugalem: atqui hoc jus, ac obligatio tollitur dictis pactis, seu conditionibus. Neque urgent rationes oppositæ piæ Sententiæ. Ad primam respondetur: Licèt in rebus plerisque separari possit dominium directum à jure utendi, vel fruendi tali re, at nihil simile est in matrimonio, sed eo cum dominium reale, quod per matrimonium acquiritur in corpora, nihil aliud est, quàm illud ipsum jus utendi corpore conjugis ad usum generationis; ergo non separabis idem à se ipso. Ad 2. Respondeo negando consequentiam; quia per matrimonium absolutè omninò contrahitur obligatio carnalis conjunctionis, ac debiti reddendi non obstante conditione, quæ ei de jure inest, putà: *nisi Religionem profiteri malit*: aut: *nisi fidem datam adultero violet.* Nec est in contrahentium potestate adjicere alias pro libitu. Ad 3. negatur iterùm consequentia, quia id commune est omni contractui, ut apponi non possit ipsi contractui aliquid ejus substantiæ, seu naturæ repugnans, licitè posteà poni possit per modum novi contractus aliquid tale priori ex parte repugnans. Ut benè docent Sanchez *lib. 5. disp. 19. num. 5. &* 12. ita & matrimonio à principio apponi non potest conditio ejus substantiæ repugnans; quia sic fieret contractus essentialiter, & non fieret; potest tamen posteà apponi per novam pactionem aliquid honestum matrimonii contractui ex parte repugnans, utpotè mutua pactio continendi ad tempus, vel in perpetuum, permanente interim vinculo matrimonii quoad alia, utpotè mutuam cohabitationem, prolem jam susceptam educandam, fidem servandam, ut cum alia persona carnalis copula non habeatur. Ut rectè Laym *num. 9.* Ad 4. Respondeo: Etiam seclusa illa Sententia planè, & optimè salvari Sacratissimum Matrimonium Matris JESU MARIÆ, & JOSEPHI prima parte nostri dicti; consensit enim Beatissima Virgo in traditionem corporis sui quoad potestatem, obligationem, & actum primum: adeòque quantum erat ex parte contractus matrimonialis omninò obligata fuit Josepho ad reddendum debitum conjugale, si ipse exigeret: eoque ipso illa confusè, & indirectè consenserat in copulam, si exigeretur: quod omninò sufficiens erat ad plenam essentiam contractus matrimonialis. Nunquam autem consensit in ipsam copulam directè, & simpliciter, quippè & voto Castitatis adstricta, & certa Dei revelatione edocta, Josephum ejus debitum nunquam exacturum, sed suam virginitatem certò, & tutè conservatum iri. Ideo enim ex Angelo tantæ Prolis conceptionem annuntiante quæsivit: *quomodò fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Quare Castissima Virgo à voti sui violatione secura, volente, & præcipiente Deo, in conjugium consensit, sed in ejus actualem usum simpliciter, & directè consensit nunquam. Qua de re Gratianus *toto C. Beata 27. quæst 2.* Magister *in 4. dist. 30. & ibidem.* D. Thomas, Scotus, Durandus, Henriquez, alii, ac latè, & optimè Suarez, *part. 3. tom. 2. disp. 7. sect. 1.* Vasq. *part. 3. tom. 2. disp. 127. cap. 6. num. 8.* Perez *disp. 13. sect. 8.*

SECTIO IV.

De Matrimonio rato, ut Sacramentum est, ejusque solemnitate, & indissolubilitate.

SUMMARIUM.

346 Usque ad num. 350. *Matrimonium ut Sacramentum quid?*
350 Usque ad num. 354. *Materia ejus sunt corpora, & forma verba contrahentium.*
354 & 355 *Ministri sunt ipsimet contrahentes.*
356 & 357 *An ratio Sacramenti validè possit separari à contractu à fidelibus?*
358 *Ad valorem requiritur assistentia Parochi, & duorum, vel trium testium.*
359 *Qualis Parochus requiratur?*
360 Usque ad num. 363. *Aut hic intelligatur?*
363 & 364 *Quis alius de licentia Parochi assistere possit?*
365 *Quæ licentia ad id sufficiat?*
366 *An etiam per vim, vel metum extorta?*
367 *Licentia Parochi etiam necessaria est Confessario pro copulando moribundo.*
368 Usque ad num. 373. *Quales requirantur testes? &*
373 *Qualis præsentia Parochi, & testium?*
374 *Necesse est, ut adsint voluntariè:*
375 & 376 *Aut ad id vocati, vel rogati, modò intelligant, quid agatur.*
377 *Tres denunciationes præmittendæ sunt,*
378 *Ex præcepto tantùm.*
379 *Conscius alicuius impedimenti inter sponsos tenetur illud manifestare sub mortali per se loquendo.*
380 & 381 *Qualiter, & cui id intimandum?*
382 *Solvitur casus.*
383 *Effectus huius Sacramenti est gratia sanctificans.*
384 Usque ad num. 386. *Et triplex bonum essentiale Matrimonii, Fidei, Prolis, & indissolubilitatis.*

ASSERTIO.

MAtrimonium in lege nova inter fideles, seu baptizatos est Sacramentum à Christo institutum. Materia sunt corpora conjugum mutuò tradenda. Forma sunt verba contrahentium consensum legitimum exprimentia. Ministri propriè sunt ipsi contrahentes. Solemnitas jure novo requisita ad valorem est præsentia Parochi proprii, & duorum, vel trium testium, præmissis de præcepto tribus 345

denun-

denunciationibus: *Effectus est gratia sanctificans, & triplex bonum essentiale, scilicet fidei, prolis, & Sacramenti indissolubilitatis*. Est tota partim certa de fide, partim Communis DD. ut patebit.

§. I. *Est Sacramentum à Christo institutum.*

346 CErtum de fide, Definitum in variis Conciliis, & novissimè in Tridentino sess. 24. can.1. *Si quis dixerit, matrimonium non esse verè, ac propriè unum ex septem Sacramentis Legis Evangelicæ à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum: neque gratiam conferre: anathema sit*. Et quamvis (ut varii contendunt) id claro Scripturæ textu convinci non posset, sufficere omninò debet traditio Ecclesiæ, de qua testatur Tridentinum *ibidem cap.1.* dicens: *Cùm igitur matrimonium Lege Evangelica veteribus connubiis per Christum gratia præstet, meritò inter nova Legis Sacramenta enumerandum, Sancti Patres Nostri, Concilia, & universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt*. Sic Concilium addens, id innuere Apostolum mox citandum.

Probatur communiter. 1. Ex Apostolo *ad Ephes. 5.* Ubi cùm dixisset: *viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret*. Mox subjungit de matrimonio: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & Ecclesia*. Hæc Apostolus. Cùm igitur Christus instituerit, ut per matrimonium propter unionem, & mutuam conjugum dilectionem significaretur spiritualis unio, & dilectio, quæ est inter Christum, & Ecclesiam; convenienter sequitur, etiam eum instituisse, ut Matrimonium contrahentibus spiritualis gratia conferatur, sine qua recta, & debita animorum conjunctio consistere nequit. 2. Christus etiam *Matth. 5. & 19.* matrimonium ad primævam originem revocans, unius cum una perpetuum, & indissolubile corporum, ac animorum vinculum præcepit, repetens verba *Genes. 2. Erunt duo in carne una: quod Deus conjunxit, homo non separet*. Esset autem jugum in nova lege (semper persistendi cum conjuge etiam sterili, morbida, &c.) valdè grave, nisi idem Christus Dominus gratiæ promissionem annexisset ad onera matrimonii sustinenda, mutuum amorem fovendum, concupiscentiæ fomitem mitigandum, liberos in cultu Dei educandos, &c. 3. Apostolus *1. ad Corinth. 7.* permittit in certo casu dissolutionem matrimonii fidelis cum infideli: ut infrà patebit. Sed fidelibus ita loquitur. *Is, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, quod si discesserit*, (ex quacunque causa) *manere innuptam, aut viro suo reconciliari*. Hujus autem discriminis causa assignari non posse videtur, nisi quòd matrimonium fidelium ratione Sacramenti majorem ex Christi institutione firmitatem obtineat. 4. Accedit consensus antiquorum Sanctorum Patrum apud Bellarm. Layman, alios passim. At, quandonam Christus hoc Sacramentum instituit, seu quando matrimonii contractum elevavit ad dignitatem Sacramenti? Respondeo cum Scoto *in 4. dist. 26. num. 13.* Sanchez hic, & aliis communiùs: id verisimiliùs fecisse tunc, quando dixit *Matth. 19. Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Quia ibi Christus renovat matrimonii indissolubilitatem, ideoque congruebat, ut simul adderet rationem Sacramenti. Certè in Evangelio locus opportunior non reperitur. Nunc aliqui termini explicandi sunt.

347 I. Dixi: *in lege nova*: etsi enim matrimonium ex prima sui institutione per formationem unius viraginis Evæ de corpore Adami, cui à Deo desponsata fuit, figura fuerit, & sacrum signum Verbi incarnati, ipsique desponsatæ Ecclesiæ unius Sanctæ, ut significatur *cap. Gaudemus de divortio*, non tamen fuit signum efficax gratiæ sanctificantis ex opere operato, adeòque neque Sacramentum propriè dictum; juxta communissimam Sententiam DD. ac Sanctorum Patrum, Nam *gratia, & veritas per Jesum Christum facta est*, Joann. 1. Et suprà dixit Tridentinum: *Matrimonium in Lege Evangelica veteribus connubiis per Christum gratia præstare*. Et Concilium Florentinum, matrimonium numerans inter Sacramenta novæ Legis docet, hæc differre à veteribus, quòd vetera non conferant gratiam.

348 II. Dixi: *inter fideles*, quod etiam notavit D. August. *de fide, & operibus cap. 7.* dicens: *in civitate Domini, in monte sancto ejus, in Ecclesia nuptiarum non solùm vinculum, sed etiam Sacramentum commendatur*. Ratio est: quia infideles non baptizati, qui fidem Christi per Baptismum professi non sunt, nullius omninò Sacramenti capaces esse possunt. Sed dubitatur: an, si fidelis per dispensationem cum infideli, v. gr. catechumena contrahat matrimonium, adhuc sit Sacramentum ex parte fidelis? Negant Henriquez, Angles, Sanchez, alii communiter cum Layman *tract. 10. part. 2. cap. 2.* & certum putat Castro-Palaus *disp. 2. punct. 2. hic*; eò quod contractus matrimonii inter virum, & fœminam unicus sit, & unum Sacramentum, significans unam conjunctionem Christi cum Ecclesia; ideoque utraque persona Sacramenti particeps esse debeat; quemadmodùm & utraque persona ad contrahendum habilis esse debet. Affirmant autem Sotus, Cajetanus, Euckius, Aversa: eosque sequens Henricx *disp. 2. quæst. 2. num. 14.* eò quod adhuc sit verus contractus matrimonii subjectatus in persona capaci Sacramenti, & gratiæ.

349 III. Dixi: matrimonium novæ Legis inter fideles esse Sacramentum *indistinctè*, adeòque etiam matrimonium contractum inter absentes per Procuratorem, vel epistolam: juxta communem DD. apud citatos (contra Cajetanum, Sylvestrum, alios cit.) Ratio est: quia secundùm Conciliorum indefinitam doctrinam, Christus matrimonium fidelium evexit ad dignitatem Sacramenti: matrimonium autem initum per Procuratorem, vel epistolam inter absentes, sicut & inter præsentes per nutus, vel signa, est verum matrimonium: nec est apparens aliqua ratio, ob quam sit excipiendum à doctrina indefinita Conciliorum. Ais: Ergone tunc absenti etiam dormienti confertur effectus Sacramenti? Respondeo: Omninò, si non adsit obex; sicut sensibus destituto confertur effectus extremæ unctionis. Unde debet contrahens conari, ut sit in statu gratiæ pro tempore, quo prudenter putat perficiendum fore contractum, & Sacramentum cum absente: quòd si negligat, ex tunc peccabit ratione periculi, cui Sacramentum quoad suum effectum exponit. Ut præter alios benè notat Henricx cit. *num. 15. in fine*.

IV. Molestior quæstio: an in matrimonio fidelium ratio Sacramenti possit validè separari, vel excludi à contractu per intentionem contrahentium? commodiùs expeditur §. 3. *cùm de ministris*.

§. II. *Materia sunt corpora mutuò tradenda; forma sunt verba contrahentium consensum legitimum exprimentia.*

350 I. ITa communior, & probabilior Sententia DD. Sanctus Antoninus, Paludanus, Sotus, Adrianus, Covarruvias, Vasquez, eosque sequens Layman *cap. 2. num. 3.* Basilius Pontius, aliisque citatis Henricx *disp. 2. quæst. 3. tract. ultim. num. 21.* Ratio est: quia Christus contractui matrimonii natura sua invariabili solùm addidit dignitatem Sacramenti: ergo materia Sacramenti hujus meritò censetur eadem, quæ materia contractus: sed contractus matrimonialis materia utique sunt corpora contrahentium mutuò tradenda (sicut materia cujuslibet contractus dicitur illa res, de qua contractus constituitur.) Forma autem contractus hujus est consensus sensibiliter expressus: ergo, &c. Deinde negari non potest, quòd conjuges mutua unione copulati, sunt externum sacrum symbolum spiritualis perpetuæ conjunctionis inter Christum, & Ecclesiam: ergo sunt pars Sacramenti, & utique materialis. Verba autem, quibus hæc ipsa maris, & fœminæ conjunctio expressè significatur, & inducitur, sunt pars Sacramenti formalis. Nec obstat, quod corpora contrahentium non sunt materia, *ex qua* compositionis, seu pars ipsius contractus matrimonialis, ac Sacramentalis, sed solum materia *circa quam* versatur contractus; siquidem eadem corpora, superveniente verborum conventione, mox incipiunt esse, & permanent sacrum materiale symbolum, & gratiæ sanctificantis in fieri, & spiritualis conjunctionis Christi, & Ecclesiæ in fieri, & facto esse semper: quemadmodùm in artefactis lignum, v.g. est materia *circa quam*, artis fabrilis; inducta autem forma statuæ v. g. incipit esse, & permanet materia *ex qua*. Declaro amplius.

351 II. Matrimonium ergo est Sacramentum non tantùm in fieri, seu cùm fit, (sicut Baptismus, Confirmatio, &c. quæ in actione transeunte consistunt) sed etiam est Sacramentum in facto esse, seu factum permanens, sicut Eucharistia: ac propterea sicut Sacramentum Eucharistiæ in fieri præter formam consecrationis non habet materiam *ex qua*, sed tantùm materiam *circa quam*, panem, & vinum, quorum species virtute consecrationis permanentes, & Christum continentes, fiunt, & permanent materia *ex qua* Sacramenti Eucharistiæ, & materiale simbolum refectionis spiritualis; ita in Sacramento matrimonii, quatenùs est in fieri, non est opus assignare materiam *ex qua* compositionis, sed corpora contrahentium, quæ tunc sunt materia *cica quam* contractus ex vi verborum conventionis mutuæ in contractu matrimoniali mox fiunt, & permanent materia *ex qua* Sacramenti, & sacrum materiale symbolum, & gratiæ sanctificantis in fieri, & conjunctionis Christi cum Ecclesia in fieri, & facto esse: & accedente

copu-

copula matrimoniali, etiam unius Verbi Divini cum natura humana. Ut alibi notatum. Utrùm autem Sacramentum matrimonii simpliciter debeat dici Sacramentum in fieri, vel in facto esse? Quæstio est de nomine: Placet distinguere: Quatenùs præcise est signum practicum efficax gratiæ sanctificantis matrimonialis, est Sacramentum in fieri: quatenùs verò simul est Sacramentum mysticum, seu sacrum signum conjunctionis spiritualis Christi cum Ecclesia, aut Verbi Divini cum natura humana, est Sacramentum in facto esse, ac permanens.

352 III. Nec obstat, quòd in aliis Sacramentis materia Sacramenti distinguatur à ministro, & suscipiente; nam & in aliis Sacramentis Minister, & suscipiens distinguuntur; non sic necessariò in matrimonio: Et ratio est: quia cùm matrimonii Sacramentum fundatum sit in contractu humano naturali, mirum non est habere multa specialia, quæ in aliis Sacramentis non reperiuntur: & quia contractus ille matrimonii fit à viro, & fœmina per mutuam traditionem suorum propriorum corporum, minimè debet esse inconveniens, quòd sub diverso respectu sint suscipientes, & ministri, & Materia Sacramenti. Ministri sunt, quatenùs verbis expressis dant inter se mutuam corporum potestatem. Suscipientes Sacramentum sunt, quatenùs potestatem inter se acceptant, & accipiunt. Materia denique *circa quam* sunt corpora mutuò tradenda, & acceptanda: eoque ipso rectè dicenda materia Sacramenti *ex qua*, quatenùs accedente consensu mutuo per verba expressa Sacramentum matrimonii componunt.

353 IV. Hic modus explicandi hoc Sacramentum tanquàm cæteris expeditior mihi semper placuit: & certè nulla alia ratione meliùs, & expeditiùs explicari potest materia, & forma matrimonii inter tot sententias DD. conantium assignari materiam, & formam hujus Sacramenti in fieri. Decem numerat Aversa *sect. 9. quæst. 3.* Sex autem Sanchez *lib. 2. disp. 5. num. 6.* hanc approbans: verba scilicet contrahentium esse sibi invicem materiam, & formam: Materia sunt: quatenùs exprimunt consensum mutuæ traditionis corporum: forma autem sunt eadem verba, quatenùs exprimunt consensum mutuæ acceptationis eorundem corporum traditorum, traditio enim per illa signa, vel verba expressa, & sensibilis facta, cùm sit inchoatus, & imperfectus adhuc contractus, habet se per modum materiæ determinabilis, & perfectibilis: Acceptatio autem similiter facta sensibilis per verba, habet se, ut forma perficiens, & complens contractum. Sic Sotus, Angles, Rodriquez, Bellarm. Suarez, Coninch. alii cum Sanchez *loc. cit.* & sequuntur Tambur. *tract. 5. cap. 1. in fine*, Gobat *cas* 10. *num.* 292. & sibi non displicere fatetur Layman cit. *num.* 4. Neque mihi omninò displicet, si modò capere possem. 1. Quomodò sic salvetur dictum universale Concilii Florentini? *Sacramenta constare rebus velut materia, & verbis velut forma.* 2. Certe in aliis contractibus traditio non dicitur materia, & acceptatio forma. 3. Sic ad summum esset distinctio rationis inter materiam, & formam hujus Sacramenti, cùm mutua traditio re ipsa sit mutua acceptatio, & eo ipsó, iisdemque verbis, quibus significat quis se tradere corpus suum alteri, etiam significat se acceptare traditionem mutuam alterius; sicut è contra, eo ipso quo alter significat se acceptare corpus alterius, etiam significat se vicissim tradere suum corpus. 4. Denique vix potest intelligi, nedum esse, mutua traditio sine mutua acceptatione, & utrumque æquè primò constituit essentiam matrimonii: quomodo ergo unum sit materia respectu alterius, alterum forma in composito per accidens, & artificiali? Fateor me non satis capere: vide, an capias tu.

§. III. *Ministri proprii sunt ipsi contrahentes.*

354 I. EST jam certa, communissima Sententia DD. cum Sanchez *lib. 2. disp. 6.* Bellarmino *lib. 1. de Matrimonio cap. 6. & sequentibus*: temerariam censente contrariam sententiam Melchioris Cani, Estii, Sylvestri, & quorundam aliorum existimantium, Ministrum esse Sacerdotem, & ejusdem verba formam: verba autem contrahentium esse materiam. Qui proinde sine Ministro Sacerdote contrahentes conficiant contractum civilem tantùm, & non Sacramentum Matrimonii.) Ratio à priori est, quia Christus instituit hoc Sacramentum juxta naturam ipsius contractus, addiditque rationem Sacramenti ipsi naturali contractui matrimonii, & Concilia absolutè definientia matrimonium esse Sacramentum, non plus requirunt ad substantiam Sacramenti, quàm requiratur ad veritatem contractus matrimonii, & specialiter Concilium Florentinum in Decreto unionis singulis Sacramentis essentiam, & Ministrum accuratè assignans, cùm dixisset: *Septimum est Sacramentum Matrimonii*: Subdit: *Causa efficiens matrimonii est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*, in quo totam essentiam, & ministerium ponit: ergo idem debet esse Minister Sacramenti Matrimonii, qui est Minister, seu causa efficiens contractus: atqui Ministri, qui efficiunt contractum, sine dubio sunt ipsi contrahentes, seu qui contrahunt, & obligationem in se mutuam suscipiunt: ergo iidem quoque sunt Ministri Sacramenti, & certè ille est Minister cujuslibet Sacramenti, qui profert verborum formam, quibus Sacramentum conficitur: atqui ipsi contrahentes proferunt (sive immediatè per se, sive mediatè per Procuratorem, &c.) verborum formam, ut suprà ostensum: ergo illi tantùm sunt Ministri proprii hujus Sacramenti. Parochus ergo, seu Sacerdos assistens cum testibus, etsi impropriè, & accidentaliter Minister dici possit, quatenùs confirmat, ratamque habet illam contrahentium traditionem, & acceptationem (quo sensu ex præscripto Concilii Tridentini dicit: *Ego conjungo vos, &c.* id est: Ego vos conjunctos declaro, confirmo, benedico nomine, & Authoritate Ecclesiæ, &c.) Attamen simpliciter, & propriè minister Sacramenti nullo modo dici potest; nam & olim matrimonia sine Parocho contracta fuerunt valida: ut omnes fatentur: & adhuc modò sunt valida in locis, ubi non est receptum Concilium Tridentinum, vel in locis hæreticorum, in quibus nullus est Parochus, vel non datur ad eum tutus accessus; non potest autem confici Sacramentum sine suo proprio Ministro. Ejus ergo, sicut & testium præsentia, & assistentia solùm requiritur tanquam conditio necessaria ad valorem Sacramenti, neque is profert formam necessariam Sacramenti; sed etiamsi nihil omninò diceret, imo etsi positivè contradiceret, adhuc validum foret matrimonium, ut patebit. Neque requiritur in eo aliqua intentio, nec status gratiæ ad assistendum.

II. Nec obstat, vel absurdum videri debet, quòd hoc 355
Sacramentum ob specialem rationem contractus exigat duplicem Ministrum partialem, & Laicos, & fœminas esse Ministros hujus Sacramenti, idque absque alia cæremonia sacra; sicut non est absurdum contractum Matrimonii à Christo esse elevatum ad dignitatem Sacramenti, & sic elevatus à Christo, & debita intentione celebratus, nam & ipse est cæremonia Sacra. At, inquis, si contrahentes sunt Ministri, debebunt habere intentionem non solùm contrahendi matrimonium, sed etiam conficiendi Sacramentum: hanc plerique non habent, quia de hoc nihil sciunt, vel certè non cogitant: ergo, &c. Resp. Illos sufficienter habere hanc intentionem virtualem, saltem implicitam, & confusam, dum volunt matrimonium inire more Christiano, seu facere, quod fideles faciunt; quod omninò sufficit, sicut & in aliis Sacramentis: Si tamen alicui deesset intentio sufficiens ad confectionem Sacramenti, non subsisteret Sacramentum: An vero adhuc tunc subsisteret matrimonium in ratione contractus, mox audies inferiùs. Ais iterùm: Si contrahentes sunt ministri simul, & suscipientes hujus Sacramenti: ergo si in statu peccati mortalis contrahant, bis peccabunt mortaliter, imò ter, si alteri quoque existenti in mortali hoc Sacramentum ministretur. Resp. Fortè sic; Nam 1. Certum est, peccare mortaliter ex eo, quod in malo statu suscipiunt, cùm matrimonium sit Sacramentum vivorum; omne autem Sacramentum vivorum præsupponit statum gratiæ, quæ ipsa est vita spiritualis animæ. 2. Navarrus, certè & alii apud Sanchez citatum putant, etiam peccare mortaliter ex eo, quòd indignè ministrent, quippè qui conficiant, & conferant hoc Sacramentum ex officio, & ad hoc deputati. Sed hoc negat communis DD. cum Sanchez *lib. 2. disp. 6. num.* 4. & nos alibi. Quia conjuges, etsi sint ministri ad hoc deputati, non tamen sunt ministri specialiter consecrati ad hoc Sacramentum administrandum: etsi fatendum sit, opinionem Navarri esse admodùm probabilem. 3. Etiam scienter alteri indigno ministrans, si ejus peccatum facilè impedire posset, peccare, sine causa cooperando peccato alterius; Res nota est ex materia de Charitate, & scandalo. Tandem ex hoc ipso, quod contrahentes sint ministri hujus Sacramenti.

III. Hic incidit quæstio difficilis: At inter fideles per 356
intentionem contrahentium possit ratio Sacramenti validè separari à contractu matrimonii, sic, ut fidelis possit validè inire matrimonium solùm ut contractum, non verè ut Sacramentum est? Duæ sunt oppositæ sententiæ gravissimorum utrinque DD. Prima sententia simpliciter negat: Ita Suarez, Coninch. & plurimis congestis Sanchez *lib. 2. disp.* 10. Tanner. *disp. 8. quæst. 5. dub.* 5. Laym. *tract.* 10. *part. 2. cap. 2. num.* 2. Lugo *disp.* 14. *De Pœnit. num.* 42. Bonac. *quæst. 2. de Matrim. Propos.* 6. Basilius Pontius *lib. 1. cap. 9. num.* 2. & mordicùs Aversa *hic quæst. 1. sect. 5.* dicens: *decere constans esse quòd non*. Ratio (an potiùs conjectura) datur: Quod Christus Dominus, ita contractui connexuerit

ratio-

rationem Sacramenti, ut, quamvis posito contractus pendeat à voluntate fidelium, eoramen posito, non pendeat à voluntate fidelium ratio Sacramenti, sed eo ipso, quod contractus ejusmodi legitimè ponatur, statim ex Christi institutione ei adhæret ratio Sacramenti. Quare infert Layman: *Quicunque ex baptizatis verè matrimonium contrahere volunt, etiam virtualiter Sacramentum accipere volunt; contrà verò, si nollent, absolutè loquendo, Sacramentum suscipere, consequens esset, ut neque matrimonium contrahere intenderent: ideoque contractus irritus esset. Ut Sanchez notavit cit. Dico: Si absolutè nollent. Propter hæreticos, qui nolunt suscipere Sacramentum ex hypothesi erroris speculativi, quo falsò existimant, non esse Sacramentum; interim volentes matrimonium contrahere, sicut fideles solent, & in Ecclesia Christi consuetum est.* Hæc Laymau sapienter. Huic sententiæ libens accederem, si firmiori rationi inniteretur. Altera sententia affirmat simpliciter, id validè fieri posse, etsi minimè licitè. Ita Durand. Victoria, Cajetanus, Vasquez, Rebellus, aliique congestis Perez *disp.19. sect. 10.* fusè Hurtad. *disp. 3. De Matrim. diffic. 10.* Diana *part. 3. tract. 4. resol. 225.* Dicastillus *dub. 19. disp. 2.* Tambur. *tract. 5. cap. 1. num. 6.* & probabiliorem censet Herincx *disp. 2 quæst. 2. num. 17.* cum Gobat *tract. 9. cas. 11. num. 228.* Ratio solidior est: quia illa inseparabilitas nullo solido fundamento nititur; mutatio enim non præsumitur, sed probari debet: esset autem valde à Christo mutatus contractus matrimonii, si in veteri Lege potuit validè celebrari sine Sacramento, in nova autem Lege non posset: Neque Christus sua institutione annullavit contractum aliàs validum, sed ei in natura sua invariato solùm addidit dignitatem Sacramenti: Cùm ergo cujusque Sacramenti confectio pendeat ab intentionem ministri volentis illud conficere: sicut posset quis (etsi illicitè) abluere puerum, & formam Baptismi proferre, nolens tamen illum de facto baptizare: quo casu certè nullum Sacramentum conficeretur: ita sanè poterit quis velle contractum matrimonii inire simpliciter validum eo modo, quo olim Abraham cum Sara, Cicero cum Terentia, & tamen nolle conficere, vel accipere Sacramentum. Quo casu contractus civilis fuit validus, nullus tamen erit Sacramentum; atque testatur Pontius cit. id observari ab Inquisitoribus cum Christianis judaizantibus in Portugallia, ac Lusitania, qui solent priùs secretò contrahere, ut posteà coram Parocho certiùs rationem Sacramenti excludant, quorum tamen sic contrahentium matrimonium nunquam invalidum judicat. Fateor hanc sententiam priori esse probabiliorem. Jam quoad praxim, & de facto

357 IV. Certum est primò: Non posse licitè sic separari à contractu matrimonii rationem Sacramenti à Christo instituti, sed peccare mortaliter fideles baptizatos, si velint matrimonium contrahere separando rationem Sacramenti: æquè, ac si quis abluens infantem seriò proferret formam, nolens tamen conficere Sacramentum. Juxta communissimam DD. apud cit. Ratio est: quia utroque casu irritatur, & falsificatur actio Sacramentalis à Christo instituta. Et Christus contractum matrimonii elevans ad dignitatem Sacramenti sine dubio sic voluit matrimonium contrahi à fidelibus. Constat denique ex communi sensu, usuque fidelium, ipsiusque Ecclesiæ, quæ ideircò in contractu requirit statum gratiæ. Certum est 2. Catholicos non separare; nam ex Catechismo norunt, matrimonium esse Sacramentum, & monentur à Parochis, ut se confessione præparent ad nuptias, tanquam ad Sacramentum suscipiendum. 3. Certum etiam videtur, plerumque non separare hæreticos, qui non credunt matrimonium esse Sacramentum, & proinde etiam dicunt, se nihil velle habere negotii cum Papistico Sacramento in suo matrimonio contrahendo. Nihilominùs tamen plerosque eorum re ipsa recipere Sacramentum, si nullum aliud impedimentum intervenerit, indicatur à Laym. modo suprà, & cum aliis benè probat Perez *disp. 19. sect. 3. num. 3.* & Gobat *cas. 11. & num. 234.* Ratio sumitur ex communi doctrina de Sacramentis in genere: quia error privatus, quo quis existimat, matrimonium non esse Sacramentum, & ideò intendit non facere Sacramentum, nihil planè obstat Sacramento, dummodò is habeat intentionem generalem faciendi eo modo, quo Christus instituit, vel fieri voluit, quo vera Ecclesia, vel veri fideles faciunt &c. Atqui certum est, plerosque hæreticos, Lutheranos, Calvinistas, Zuinglianos habere illam intentionem generalem, scilicet contrahendi matrimonium more Christiano, quo Christus instituit, quo suos fideles contrahere voluit, ut experientia patuit in omnibus ad fidem Catholicam conversis; & palàm profitentur plerique interrogati: ergo re ipsa, generali hac intentione prævalente privatæ erroneæ intentioni, non separant, sed verum Sacramentum conficiunt, & suscipiunt. 4. Probabilissimum tamen est, hæreticos etiam quandoque re ipsa separare: nam præter id, quod de Christianis judaizantibus Pontifex suprà, & Dicastillus testati sunt, certè nonnulli hæretici sunt ita profani, impii, & rerum divinarum contemptores, ut licet scirent, Christum præcepisse, ut matrimonium non ineatur, nisi cum intentione Sacramenti, hoc tamen præceptum non curarent, sicut multa alia, & præsertim, si sibi persuaderent, rationem Sacramenti in matrimonio esse radicem indissolubilitatis, multi mallent fidem permutare judaica superstitione, vel turcica impietate, quàm matrimonium contrahere indissolubiliter.

Quid ergo sentiendum de tali matrimonio cum exclusione Sacramenti contracto? Doctores primæ sententiæ dicent, matrimonium simpliciter esse nullum. At secundæ sententiæ Doctores concedent, esse contractum validum civilem, saltem si indissolubilitatem non excludat. Sed de hoc iterum aliquid in Subsectione.

§. IV. *Solemnitas ad valorem requisita est assistentia Parochi; & duorum, vel trium Testium.*

TExtus Concilii Tridentini annullantis matrimonia clandestina, & ad validè contrahendum requirentis præsentiam Parochi, & Testium jam *sect. 1. §. 5.* recitatus, & explicatus est quoad necessitatem: Jam porrò explicandus quoad qualitates ejusdem Parochi, & testium. 358

I. *Qualis Parochus requiritur?*

I. PArochus assistens matrimonio valido debet esse proprius, vel utriusque, vel saltem unius sponsorum; adeòque quando sponsus, vel sponsa spectant ad diversas Parochias, poterunt contrahere in utralibet coram illius Parocho, secundùm communissimam DD. & notam Declarationem Cardinalium. Quòd si Parochus sponsi v. gr. assistat in Parochia sponsæ sine licentia illius Parochi, valet quidem actus, ac matrimonium, secundùm communem DD. At ex Decreto S. Pii V apud Tanner. *hic disp. 8. quæst. 3. num. 116.* puniendus est. Sicut & puniendus est, (& secundùm Tannerum ibidem *num. 120.* suspensionem incurrit) Parochus, si utrumque sponsum suum Parochianum in aliena Parochia sine ejusdem Parochi licentia copulet. Attamen adhuc valere matrimonium, (contra Navar. nimis rigidè negantem cum quibusdam sequacibus) rectè affirmat communis DD. Henriquez, Rodriquez aliique cit. Sanchez *lib. 3. disp. 19.* Layman *part. 2. cap. 4. num. 3. in fine*, Perez, Dicast. Barbosa *num. 429.* Ratio est: quia Concilium tantùm requirit præsentiam Parochi, quæ jam habetur: neque enim hic agitur de jurisdictione contentiosa. Is verò, qui sponsos alienæ Parochiæ sine licentia Parochi copulat, præterquam quòd matrimonium nullum sit, tamdiù suspensus est ab officio, & beneficio Parochiali, donec absolvatur ab Episcopo Parochi, cujus jus invasit. Sic enim expressè decernit Tridentinum *sess. 24. cap. 1. de Reform. Matrim.* At, si Religiosus sit, incurretne etiam excommunicationem Clementinæ, *De Privilegiis* 2. Resp. Probabilissimè, quòd non: quia illam excommunicationem à Concilio Tridentino fuisse commutatam in suspensionem dictam, declaravit Congregatio Cardinalium, teste *Gallemart.* ad illum locum. Et certè ab utraque excusat omnis ignorantia etiam crassa; nam & Clementina excommunicat, & Tridentinum suspendit illos solos, *qui præsumpserint, vel ausi fuerint* copulare sponsos alienæ Parochiæ, adeòque scientiam, & malam fidem in eis requirunt. Sanchez, Perez, Barbosa, alii communiter, & DD. *De censuris*. 359

II. Proprius Parochus utique intelligitur respectu propriorum Parochianorum tantùm, qui nimirùm in sua Parochia aut domicilium habeant, perpetuæ scilicet habitationis, aut quasi domicilium, scilicet majore, vel saltem æquali anni parte ibi habitantes. Juxta dicta in simili de Sacramento Pœnitentiæ. Quare non validè assistet matrimonio illorum Parochus, qui in sua Parochia minore parte anni, uno, aut duobus mensibus, negotii, vel recreationis causa commoratur. Minùs, si solùm pertranseat, aut uno, vel altero die subsistat: ut contra *Pontium*, & alios nimis laxè loquentes docet communis DD. & ex professo Lugo *Resp. moral. lib. 1. dub. 37.* Tambur. *tract. 6. cap. 2. §. 5. num. 11.* Ratio est: quia respectu istorum nullo sensu potest dici proprius Parochus. Vagabundorum autem, qui nullum alibi domicilium habent, matrimonio validè assistit Parochus loci, ubi degunt; imò secundùm Sanchez, & Pontium quilibet Parochus; at non licitè, nisi priùs ab Ordinario loci licentiam obtineat. Sic enim Tridentinum *sess. 24. cap. 6. De* 360

Re-

Reformat. matrimon. præcipit Parochis, ne vagorum matrimoniis intersint, nisi diligentem inquisitionem fecerint (ne, scilicet, impedimentum subsit,) & re ad Ordinarium delata ab eo licentiam id faciendi obtinuerint. Sic ibi. Ceterùm vagabundos ad hunc effectum censent DD. sponsos, etiamsi unus tantùm eorum vagus sit: aut si suum domicilium reliquerit animo alibi domicilium figendi, etsi nondum eò pervenerit.

361 III. Proprius Parochus sponsorum intelligitur, non tantùm immediatus, & propriè dictus Parochus eorundem Parochiæ, sed etiam mediatus, ac Superior eorum Ecclesiasticus pastor; etenim etiam proprius Episcopus, vel alius Episcopali jurisdictione præditus, ejusdemque in Spiritualibus Vicarius Generalis: Item Legatus Sedis Apostolicæ in sua Provincia, ad quam destinatus est; ac denique in omnium fidelium matrimoniis Summus Pontifex assistere, & assistendi licentiam dare potest; siquidem hi omnes nomine Ordinarii Pastoris veniunt, quibus addi debet Capitulum Sede vacante, cùm succedat in jurisdictione Episcopi: ut ex jure, & communi observat Laym. cit. *c.* 4. *n.* 5. *in fine*. Item intelligitur Parochi, vel Parochiæ Vicarius, etiam temporalis, vel ad nutum amovibilis, ut contra Pontium, ac alios, cum plurimis docet Sanch. *l.* 3. *disp.* 21. Diana *par.* 12. *tr.* 3. *resol.* 35. Item Sacerdos non quidem verus Parochus, sed per errorem communem, cum titulo colorato pro vero Parocho habitus: juxta dicta de Pœnitentia ex communissima DD. Item verus Parochus, etsi non Sacerdos, matrimonio suorum assistere, & alteri Sacerdoti assistendi licentiam dare potest: juxta communem DD. cum Sanchez *lib.* 3 *disp.* 20. Layman *cap.* 4. *n.* 4. & expressè Cardinalium declaratio apud Dianam *p.* 12. *tr.* 3. *resol.* 32. imò etiamsi nullo sacro Ordine initiatus vel insignitus adhuc esset. Tambur. *disp.* 8. *qu.* 3 *num.* 175. Barbosa *De Parocho n.* 60. Quia Concilium loquitur absolutè de Parocho.

362 IV. Valida est assistentia, etiamsi Parochus sit ab administratione interdictus, suspensus, excommunicatus, etiam non toleratus, v. gr. notorius percussor Clerici, modò non sit actualiter depositus, vel privatus, sed Beneficium, ac titulum, possessionemque Beneficii Parochialis retineat. Communissima cum Sanchez *disput.* 12. *num.* 4. Coninch *disp.* 27. *num.* 7. Layman *cap.* 4 *num.* 5. Ratio est: quia assistentia hæc non est actus jurisdictionis, vel administrationis, cùm etiam ab invito, vel coacto validè præstari possit, sed est actus testimonii ex juris dispositione ad matrimonii substantiam requisitus: quamdiù ergo verus Parochus manet, matrimonio assistere, aut authoritatem præbere poterit; jam enim contrahitur matrimonium præsente Parocho, servata proprietate verborum Tridentini, quæ utpote correctoria, strictè interpretanda sunt. Quin adhuc validè assistet matrimonio Parochus, licèt Episcopus, & justa ex causa interdixerit eam assistentiam respectu hujus, aut illius matrimonii; non solùm si interdixit simplici prohibitione, sed etiam cum clausula irritante talem assistentiam; quia Episcopus non potest restringere, vel tollere potestatem jure communi Concilii Tridentini concessam Parochis. Ita cum aliis Sanch. *lib.* 3. *disp.* 32. *num.* 4. Lugo *lib.* 1. *Resp. moral dub.* 45. referens, Congregationem Cardinalium monuisse quendam Episcopum, ut revocaret suum edictum, quo edicebat, ut si Parochus assisteret matrimoniis occultis domesticis, sine præviis denunciationibus contractis, assistentia, & matrimonia essent invalida; quia nimirùm tale præceptum dare non potuit; hoc enim esset condere novum impedimentum dirimens matrimonia, quod non cadit sub potestate Episcopi.

At Parochus talis interdictus, suspensus, excommunicatus non toleratus poteritne etiam alteri Sacerdoti licentiam assistendi dare? Nec validè, nec licitè dare, docent Ledesma, Henriquez, Coninch. pluresque citans Sanchez *lib.* 3. *disp.* 21. *num.* 7. Layman citat. *num.* 5. Ratio est: quia dare alteri licentiam, qua alius alioquin non idoneus, idoneus reddatur ad actus legitimum valorem, videtur esse actus, & exercitium jurisdictionis, (etsi non pauci negent apud Dianam citat. *resol.* 33.) Et consequenter etiam Parochus non censuratus, attamen interdictus ab Episcopo cum clausula irritante, ne aliis licentiam assistendi tribuat, nec validè, nec licitè eam licentiam tribuere poterit: ut cum aliis resolvit Diana citat. *tr.* 3. *resol.* 32. Etsi de hoc subdubitet Tamb. cit. *c.* 3. *§.* 3. *n.* 22.

II. *Quis alius ex licentia Parochi?*

363 I. Certè solus alius Sacerdos de licentia proprii Parochi, (etsi hic ipse Sacerdos non sit, ut suprà) validè matrimonio assistere potest: juxta clara verba Tridentini: *Qui aliter, quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi licentia, &c.* Certè etiam omnis Sacerdos validè assistet, etiam non approbatus, suspensus, excommunicatus, irregularis, &c. eadem ratione à fortiori, qua suprà de Parocho dictum. Quare, si ipse Parochus excommunicatus non sit, validè saltem semper poterit substituere alium Sacerdotem, etiam excommunicatum, quamvis non toleratum, v. gr. notorium percussorem Clerici; quin & licitè in causa necessitatis, si Parochus ipse infirmus, vel tempore pestis assistere non possit, nec alium Sacerdotem, quàm talem habere possit; ut ex *Capea ville* notat Layman cit. *num.* 5 *post medium*.

II. Licentia hæc assistendi voce, vel scripto à Parocho, cæterisq; prædictis dari potest, vel particulariter ad hoc certum matrimonium, vel generaliter ad matrimonia quævis. 364
Hanc generalem licentiam dare censetur, si dicat Parochus Sacerdoti v. gr. do tibi licentiam administrandi omnia Sacramenta in mea Parochia; quia impropriè saltem hæc assistentia Sacerdotis est administratio Sacramenti matrimonii. Ita ex declaratione Cardinalium Coninch. Pontius, Castro-Palaus, eosque citans Diana *p.* 11 *tract.* 3. *resol* 32. etsi de hoc dubitet Aversa, & rotundè neget Hurtad. apud Tambur. cit. *P.* 5 *n.* 5. requirens licentiam generalem exercendi officium Parochi. At poteritne Sacerdos v. gr. hanc generalem à Parocho acceptam licentiam assistendi matrimonio alteri subdelegare, ut alicui matrimonio assistat? Concedunt multi, & multi negant. Diana proximè citat. distinguit: posse in absentia Parochi: non verò posse in præsentia: quia in absentia est delegatus ad universalitatem causæ; non verò in præsentia Parochi. Consentit Gob. *nu.* 437. *in fine*. Nec ego dissentio.

III. Non sufficere tacitam licentiam, vel præsumptionem de ratihabitione futura, omnes clamant ob rationem datam in simili, in materia de Pœnitentia. Sufficere autem tacitam de præsenti licentiam habitam, scilicet, per tolerantiam Parochi videntis, & non prohibentis, cùm posset, docet communis DD. Sanch. Pontius, Castro-Palaus, & probabiliùs censet Tambur. cit. *num.* 5. At simpliciter negant Menochius, Henriquez, Barbosa, ac Tanner. cit. *num.* 120. Et certè non sufficere tacitam illam licentiam, sed exigi commissionem generalem ministrandi omnia Sacramenta, vel si hæc non adsit, specialem, & expressam, declaravit, S. Congregatio Cardinalium: ut testatur Fagnanus, *in c. quod nobis, de despons. impuber.* Porrò, quamvis Parochus, vel Ordinarius reverà licentiam dederit, antequam tamen ea Sacerdoti innotuit, hic invalidè assistet; quia eam non habet, donec eam acceptet: acceptare autem legitimè non potest, dum eam datam esse ignorat. At, si dictus Sacerdos per nuncium petiit à Parocho, vel Vicario Generali licentiam assistendi certo matrimonio, validè ea utetur, quamprimùm concessa est, etsi eam concessam nondum intellexerit; quia per illum nuncium jam illam acceptavit. Sanch. *lib.* 3. *disp.* 37. Coninch. Barbosa, Castro-Palaus apud Tambur. cit. *n.* 7. & Gob. *num.* 190. contra Pontium, Perez, & Dianam citat. *resol.* 32. Certè autem, antequam resciat licentiam petitam esse concessam, non assistet licitè; quia semper est periculum, ne licentia nondum fortè data matrimonium fiat invalidum. Ut benè notat Tambur. ibidem. 365

IV. Sufficit licentia per vim, vel metum extorta; eò quòd probabiliter non sit actus jurisdictionis, secundùm Sanchez, & alios. Aut, quia verius est, jurisdictionem metu extortam valere. Castro-Palaus, Diana, Tambur. cit. Idem dicendum, si ficto, & non vero animo dedit licentiam Parochus; nam adest tunc titulus coloratus, scilicet licentia externè data, & communis error putantium vero animo datam esse licentiam. Sanch. cit. *disp.* 33. *à num.* 60. Aversa, alii cum Tamburin. *§.* 2. *c.* 3. *n.* 16. Insuper sufficit licentia extorta per dolum versantem solùm circa causam impulsivam: ut si falsò dicas tuo Parocho: meus Princeps, vel Dominus Comes rogat te, ut des mihi licentiam contrahendi coram tuo Capellano. Sanch. *lib.* 3. *disp.* 39 *num.* 14. Diana, Perez, Tamburin. cit. alii communiter teste Gobat *num.* 489. Atquid si Parochus post licentiam legitimè datam moriatur? Resp. cum distinctione: siquidem licentia data sit ad assistendum alicui certo matrimonio, & mors Parochi nota sit, invalidè assistet Sacerdos ille; quia delegatio data ad certum casum expirat morte concedentis; si autem mors Parochi nondum nota sit, adhuc validè assistet ob titulum coloratum, & errorem communem. Simpliciter autem non expirat tua licentia generatim data assistendi matrimoniis quibusvis. Ita Lugo *Respons. moral. lib.* 1. *dub.* 35. post Sanch. *lib.* 3. *disput.* 28. *à num.* 64. 366

Petes hic incidenter: An licentia proprii Parochi etiam necessaria sit confessario v. gr. pro moribundo, ut matrimonio sibi jungat concubinam occultam ad emendandum af- 367

fectum concubinarium, ad legitimandam prolem, &c. R. Omninò quòd sic; nam decretum illud Tridentini, ubi publicatum, & receptum est, ita obligat, ut ne quidem in extremo agone, aut etiam intentato mortis metu possit validè contrahi sine Parocho (ejusve licentia,) & testibus ob quemcumque causam: juxta communissimam DD. cum Sanchez cit. ac fusè probat Barbosa *de Parocho p. 2. c. 21. n. 31.* Ratio est: quia verba Tridentini sunt valde clara, & universalia, & inhabilitas ad contrahendum inducta per legem non tollitur per metum cujuscumq; mali. Oppositum tamen probabile censent *Veracrux*, *Vega*, alii apud Castro-Palaum *desponf. disp. 2. p. 3* §. 8. & resolutè docet *Amicus* apud Dianam *p. 10. tr. 13. resol.* 15. latè defendens, posse sine Parocho contrahi tunc singulariter à concubinario moribundo, quando, nisi per matrimonium legitimetur proles priùs suscepta in concubinatu, Titii concubinarii hæreditas devolveretur ad hæreticos. Item posse clandestinè contrahi, quando quis minetur tibi mortem, nisi contrahas; & mox consumines matrimonium; eò quòd non videatur verosimile, Concilium Tridentinum, ejusmodi casus urgentissimæ necessitatis suo decreto voluisse comprehendere. Ego cum Diana ibidem, & Gob. *cas.* 18. *num.* 477. remitto decisionem utriusque casus judicio habentium jus definiendi. Vide ergo, Confessarie, in casu occurrente, ut tutiora, & securiora sequaris, quoad potes.

III. *Quales testes?*

368 I. EAdem, ac tanta necessitate, qua ad valorem matrimonii requiritur præsentia Parochi proprii, aut alterius Sacerdotis de ejus licentia, etiam requiritur præsentia duorum, vel trium testium, ex claro Textu Tridentini sæpè allegati, *sess. 24. c. de Reformat. matrim.* Cæterùm ab eadem S. Synodo non præscribuntur ullæ certæ qualitates eorum testium, neque ullum genus hominum repellitur à testimonio hic dicendo. Et hinc communissimo Theologorum, ac Canonistarum consensu,

369 II. Testes idonei pro matrimonii valore reputandi sunt omnes homines, quos jus naturale non arcet; hoc autem non arcet à testimonio dicendo, nisi illum, de quo certum, vel probabile, vel prudens timor est, quod non sit daturus, vel dare non possit verum testimonium: uti sunt ebrii, amentes, infantes, aut certè homo nullius fidei; aut si quis in judicio perjurium commisit, nec probatur se emendasse, *c. Parvuli.* 22. *qu.* 5. Contrà ergo.

370 III. Testes idonei reputandi, & admittendi sunt quicumque dare possunt, daturique creduntur verum testimonium, etiamsi in aliis commerciis humanis jure communi repellantur à testando: utpotè etiam pueri impuberes, fœminæ, consanguinei, affines, parentes, liberi, servi, infames, excommunicati, infideles, &c. Communissima DD. cum Sanch. *lib.* 3. *disp.* 41. Coninch. *disp. 27. dub.* 4. Laym. *c. 4. n. 6.* Ratio jam indicata est: quia constitutio Tridentini juris veteri correctiva non est extendenda ultra proprietatem verborum, quæ simpliciter testes, nullas autem qualitates testium exigit. Accedit, quòd authoritas Parochi suppleat aliorum testium defectum, præsertim accedente contrahentium eum eligentium consensu, quo etiam in aliis commerciis testes alioquin repellendi admitti possunt. Ut notant Laym. cit. & alii. Et hinc ulteriùs.

371 IV. Si de matrimonii valore posteà in judicio lis moveatur ordinariè sufficere tales testes ad rei gestæ fidem faciendam, cùm ad eum finem primò adhibiti, & admissi sint, meritò docet Sanchez cit. *num. 6.* & Layman *num. 6. in fine.* Dico tamen *ordinariè*: nam ad probandum matrimonii contracti nullitatem, ut illud dissolvi, seu invalidum pronunciari possit, testes requiri omni exceptione majores, rectè monent DD. passim.

372 Quoad pœnas Parochi, & testium, ut statuit Tridentinum *sess. 24. c. 1.* De reformat. Matrimonii. *Sacra Synodus Parochum, vel alium Sacerdotem, qui cum minore testium numero* (utpotè uno, vel nullo) *& testes, qui sine Parocho, vel Sacerdote hujusmodi contractui interfuerunt; nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit.* Hæc Concilium. Per hujus pœnæ arbitrariæ ab Ordinario infligendæ sententiam sublatas esse pœnas graviores juris antiqui: utpotè suspensionem triennalem (*c. Finali. De Clandest. desponsat.*) latam in Sacerdotem sine aliis testibus assistentem matrimonio, censet Sanchez *lib. 3. disp.* 48. cum Gaspar. Hurtado *disp.* 10 *diff.* 10. Rationem dante: quia, quando lege nova imponitur mitior pœna quàm erat imposita lege antiqua, cessat antiqua, & tacitè à lege nova videtur auferri. Sic ille. Sed contradicit cum aliis Barbosa. *De potest. Episcop. allegat. 32. n. 162.*

IV. *Qualis præsentia Parochi, & Testium*

I. REquiritur præsentia Parochi, & testium moralis 373
ex parte intellectus, ut ipsi nimirùm intelligant, & actualiter advertant, quid agatur, ideòque testificari possint, matrimonium utriusque consensu contractum esse. Omnes Arg. L. 209. De verbor. significat. *Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat; itaque si furiosus, aut infans sit, vel dormiens, itemque plenè ebrius, non videtur coram eo fecisse.* Hæc ibi. Idem dicendum de eo, qui corpore præsens est physicè, vel materialiter tantùm, sed omninò nihil advertit, quid agatur. Sanch. *disp. 39. n. 5.* Idemque: si sponsus, vel sponsa facie cooperta, ne quidem ex voce certò cognoscatur à Parocho, vel testibus; sic enim non poterunt de hoc matrimonio testari, ideòque nullum erit. Tamburin. *hic tract. 6. cap. 2. §. 3. n. 6.* Et dixi notandum: *actu advertant*; Non sufficit enim advertentia, vel attentio virtualis tantùm, ut si Parochus, vel testis accedat animo advertendi quidem, deinde verò propter mentis distractionem, vel occupationes alias actu non advertat; cùm sine advertentia, vel attentione actuali ad ipsum actum veri testes de facto alieno esse non possint; estò talis attentio virtualis sufficiat in aliis Sacramentis, in Horis Canonicis, &c. Attamen satis est, licèt ipse Parochus, vel testis non intelligat ipsos loquentes, modò hi per fidelem interpretem declarent præsenti Parocho, & testibus suam voluntatem; nam utique interpres fidelis præsentis est æquè sufficiens, ac Procurator absentis. Ita contra Pontium, & alio, Perez, Hurtad. aliisque citat. fusè Diana *p. 10. tr. 13. res. 17.* Gob. *n.* 490.

II. Non requiritur præsentia moralis etiam ex parte vo- 374
luntatis, ut nimirum Parochus, & testes voluntariè adsint, seu velint adesse, percipere, testificari, &c. dummodò reverà velint, adsint, percipiant, & verè testificari possint; nam, ut cit. *L. Reus*, pergit Jurisconsultus Florent. *scire autem testis, non autem velle debet.* Nam etiam invito correctè fit, quod jussum est, adeòque Parochus, & testes validè matrimonio assistent, etiam vi, vel metu, dolo, vel fraude ad locum contractus adductus, vel in eo retentus sit, etiamsi planè invitus sit. Ex communi Sanch. cit. *disp. 39.* Coninch. *disp. 27. n. 24.* Pontius *lib. 5. cap. 21. n. 6.* Barbosa *De Parocho p. 2. cap. 21. nn.* 47. Diana *p. 1. tr. 3. resol* 32. Tambur. *in cap. 2. §. 3. dub. 9.* Gob. *cas.* 18. *num.* 91. Et quidem adeò invitus, ut claudat aures, & oculos; ne quicquam audiat, vel videat, dummodo interim verè percipiat, quæ aguntur. Secus utique esset, si ita conetur, & affectet non percipere, ut reverà non percipiat, dum actu contrahitur matrimonium. Sanchez, Diana, Barbosa, Tambur. Gobat. Qua ratione intelligenda declaratio Cardinalium: *Non valere matrimonium, si non intellexit Parochus, nisi Parochus affectasset non intelligere.* Subaudi: ita ut tamen reverà intellexerit. Ut contra Pontium, & Sanchez bene probat, & defendit Gob. loc. cit. Ratio omnium est: quia, quamvis ex parte voluntatis sit repugnantia, dummodo adsit sufficiens advertentia ex parte intellectus, adest totum, quod requirit Tridentinum.

III. Nec requiritur, ut Parochus, aliive testes ad id vo- 375
cati, vel rogati sint, sed sufficit, si casu interveniant matrimonii contractui, v. g. convivii, confabulationis, vel alterius negotii causa, nam *Arg. L. 11. ff. De testibus. Ad fidem rei gestæ faciendam etiam non rogatus testis intelligitur.* Adeoque nulla alia formalis adhibitio Parochi, vel testium requiritur, quàm ut contrahatur coram eis sufficienter cognoscentibus, quid agatur, vel dicatur; Sanch. cit. *n.* 11. Laym. *num.* 6. Hurtad. Aversa, Tamburin. aliique plurimi cum Diana, & Barbosa loc. cit. Etsi contrà sentiant Pontius, & Fagnanus adferentes Declarationem Cardinalium in contrarium, de qua tamen nobis authenticè non constat. Certè Aversa, & Tambur. explicant, Congregationem loqui, quando ex tali casuali præsentia, & transitu non potest benè percipi, quid agatur.

IV. Validè assistit matrimonio Parochus, etiamsi nihil 376
omninò loquatur, nec proferat illa verba à Tridentino, vel Rituali præscripta; cùm nulla verba Parochi sint de essentia matrimonii. Ex dictis suprà. Eaque verba omittendo, per se loquendo, solùm venialiter peccare, contra Rebell. docent Sanchez, Tanner. alii cum Gobat *num.* 492. Addit denique Layman cit. *cap. 2. num.* 7. Parochum Catholicum etiam licitè assistere matrimoniis hæreticorum in sua Parochia degentium, cùm id ei non vetetur, nec ratione communicationis cum hæreticis, cùm ii sint tolerati: nec ratione reverentiæ Sacramenti, quod ii indignè suscipiunt, cùm ipse non sit minister, sed assistens tantùm, & testis: nec infrequens est, quòd assistat matrimoniis indispositorum. Certè nimis difficile foret, ipsis negare facultatem contrahendi,

aut

aut cogeret, ut contrahant coram ministro hæretico, qui nullam jurisdictionem habet. Quidquid contrà sentiat *Tanner.* apud Gobat *n.*438.

§. V. *Præmissis de Præcepto tribus denuntiationibus.*

377 TExtus Conc. Trident. *sess.* 24. *c.* 1. *De reformatione matrim.* sic habet: *Sacri Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhærendo præcipit* (Sacra Synodus) *ut imposterùm antequam matrimonia contrahantur, ter à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus Festis in Ecclesia inter missarum solemnia publicè denuncietur, inter quos matrimonium contrahendum sit: quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur. Ubi Parochus, viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, &c. vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum. Quòd si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantùm fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur deinde ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, faciliùs detegantur, nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denunciationes remittantur; quod illius prudentiæ, & judicio sacra Synodus relinquit.* Hactenùs Concilium. Ubi aliqua pro necessaria notitia Confessarii notanda sunt.

378 I. Denunciationes istæ non sunt de substantia, seu valore matrimonii, ita ut si omittantur, irritum matrimonium censeri debeat. Ut contra *Menochium*, & duos alios DD. docent omnes Theologi, ac Canonistæ communissimè; Cùm nec ipsum Tridentinum, nec ab eo allegatum Lateranense Concilium id ullo verbo significet: sed sunt tantùm de necessitate præcepti, ut absque gravi, & mortali peccato omitti non possint, cùm materia præcepti gravissimi momenti sit, ne scilicet matrimonia invalida contrahantur. Excepto tamen: nisi ob gravem, & urgentem causam Episcopus dispenset, & in casu necessitatis urgentis, cùm Episcopus adiri non potest, ipse Parochus dictas denunciationes omittere potest, & debet. Ut uno casu expresso (eadem est ratio de similibus) indicat ipsum Concilium, & ex communi docent Sanchez *lib.*3. *disp.*10. *n.*27. Layman *cit. tract.* 10. *c.* 4. *n.* 11. Cæterùm quamvis tam Concilium Tridentinum, quàm Lateranense cit. *cap. ultimo, De Clandestina desponsat.* intenderit, quòd denunciationes ab utriusque contrahentium proprio Parocho fiant, si illi ad diversas Parochias spectent: ut docent communissimè DD. cum Sanch. *disp.* 6. Addit tamen Layman *cit. n.* 10. non debere damnari consuetudinem, quæ adhuc hodie in quibusdam Ecclesiis viget, ut denunciationes fiant dumtaxat in Parochia unius sponsi, in qua nuptiæ celebrandæ sunt; multùm enim valet consuetudo in his, quæ ex jure positivo proveniunt, præsertim in proposito non satis declarato.

379 II. Denunciationes istæ sunt velut quasi edictum Episcopale, quo præcipitur fidelibus, ut si noverint aliquod impedimentum, sive dirimens: ut consanguinitatem, affinitatem, &c. sive impediens tantùm: ut votum simplex Castitatis, vel sponsalia cum alio, vel alia contracta &c. illud Parocho manifestent. Quare conscius alicujus impedimenti inter sponsos, per se loquendo, tenetur illud manifestare sub mortali. *Omnes*. Tum propter divinum Præceptum de impediendo peccato proximi; tum propter reverentiam Sacramenti: Tum propter hoc ipsum præceptum Ecclesiasticum ob gravem finem graviter obligans. Idque non tantùm certissimè verum est, quando sponsi conscii impedimenti volunt malitiosè contrahere: ut fatentur omnes: aut licèt ipsi ignari sint impedimenti, sed periculum subest, quòd posteà manifestetur illud; sed etiam verum est, quando ipsi ignorant impedimentum, & non est periculum, illud posteà manifestandi, cùm etiam materialis irreverentia Sacramenti, & materiale peccatum proximi sit impediendum, quando facilè potest: juxta communem DD. apud citatos, etsi tunc probabiliter negent *Pontius, Barbosa, Burghaber* apud Gob. *cas.* 13. *n.* 532. Quòd si autem malitiosè contrahere vellent, certum est, debere manifestari, etiamsi impedimentum oriatur ex delicto gravi, sitque notum uni soli, etiamsi illud nosset sub secreto naturali: etiamsi priùs fuisset præstitum juramentum de non pandendo; quippè quia nec secretum naturale, nec juramentum obligat cum tanto incommodo animæ, & bonorum aliorum. Vide *Burghaber centuria* 2. *cas.* 108. Sed de hoc mox iterùm.

380 III. Testis volens manifestare impedimentum conjunctum cum infamia, utpotè ortum ex gravi delicto sponsi, vel sponsæ debet, servato ordine charitatis, & correctionis fraternæ, priùs monere obnoxium illi impedimentum, solùm ut desistat à cogitato matrimonio, alioquin se suæ conscientiæ satisfacturum in eo denunciando. Huic admonitioni etiam repetitæ coram uno bono viro, vel bona fœmina, maximè coram parentibus, si non acquiescat ille reus, vel rea illa, jam omninò servandum erit præceptum Christi: *dic Ecclesiæ*, & quidem, ut jam innui, debet dicere Ecclesiæ, seu Parocho, etiamsi illud impedimentum infamatorium nosset sub secreto naturali, jurassetque se non manifestaturum. Juxta communem DD. Sanchez *lib.* 3. *disp.*13. *num.*6. Perez *disp.*43. *sect.* 6. *n.*8. Dicast. *disp.*3. *dub.*28 *n.*299. Gob. *cas.*13. *n.* 536. Tandem omninò cessabit obligatio manifestandi impedimentum, in primis quando ex revelatione imminet grave malum revelanti sive aliunde, sive ex se, v. g. in delicto complici; non enim tenemur cum gravi nostro incommodo promovere correctionem proximi, vel impedire ejus peccatum. *Omnes*. Deinde quando timetur grave scandalum ex revelatione. Ex communi Sanch. *cit. num.* 9. Addit Gob. *n.* 536. idem dicendum, quando inde imminet grave damnum alteri innocenti in honore, fama, fortuna, vel vita. Ratio communis est: quia neque lex charitatis, neque reverentia Sacramenti, neque præceptum Superioris potest obligare ad tale incommodum, quandoquidem non sunt facienda mala, ut eveniant bona. *Ad Rom.* 5. Declarabo mox uno, & altero casu inferiùs.

IV. Denique, & ipsemet sponsus, vel sponsa scienter 381
laborans aliquo impedimento, etiamsi non interrogetur, tenetur, aut manifestare suum impedimentum, estò conjunctum cum infamia: aut desistere à proposito contrahendi; quia tenetur non peccare; singulariter autem tenebitur aperire, vel à matrimonio desistere, si interrogetur à Parocho: an laboret impedimento? communissima cum Sanchez *disp.* 14. alii passim. Ratio est: quia licèt interrogatus non teneatur respondere, quando ob suam veram responsionem esset puniendus, cùm nimis difficilè foret, se ipsum accusare in ordine ad pœnam; attamen quando interrogatio fit solùm in ordine ad evitandum peccatum, ut fit in proposito, adest obligatio respondendi sincerè: sicut tenetur sincerè respondere irregularis petens suscipi ad Ordines. Ais: quid ergo agendum sponso, vel sponsæ, quando nec impedimentum suum potest manifestare sine gravissima sua infamia, aut etiam periculo vitæ ex una parte, nec ex altera parte potest desistere à matrimonio sine æquali gravissimo discrimine, vel incommodo? responsionem habes *sect.* 1. §. 3. *In impedimento vis. à n.* 23.

Pro cautela Confessarii, cape hunc casum. Anna dicit 382
ad Confessarium: Ursula desponsata est Petro, & jam facta est prima denuntiatio, sed Margareta juncta Ursulæ in secundo gradu consanguinitatis mihi ob certam causam sub summo secreto fassa est, esse se carnaliter cognitam à sponso Petro non ignaro cognationis. Teneorne nihilominùs obedire Parocho præcipienti manifestationem cognitorum impedimentorum? Respondit Confessarius: teneris. An rectè? Respondet meritò Gobat eodem *num.*537. non rectè: errasse turpiter; gravissimè enim peccasset Margareta, si manifestasset crimen Ursulæ; utpotè, quæ planè erat innocens in ordine ad illud matrimonium. Quare nec ipsa Margareta tenebatur directè, vel indirectè manifestare suum crimen; tenebatur tamen Anna illam sub alio prætextu dehortari ab illo matrimonio, si aliunde haberet Ursula justam causam recedendi: secus, si non justam. Sic *Gobat.* ibidem *num.* 538. rectè resolvens, non fuisse obligatam, scelus suum nefandum manifestare, sceleratam illam, quæ filium suum cum ejusdem, & sua filia contrahere matrimonium permisit, etsi ægerrimè; cùm alia ratio non suppeteret impediendi incestuosissimas nuptias, nisi prodendo suum nefandum flagitium; nam certè lex naturalis charitatis de correctione fraterna se ad hoc non extendit; inauditum verò est, quòd lex, vel præceptum humanum comprehendat tam tragicos, cruentos, & pudendos casus.

§. VI. *Effectus est Gratia sanctificans, & triplex bonum essentiale matrimonii, Fidei, Prolis, & Sacramenti indissolubilitatis.*

I. MAtrimonium eo ipso, quòd §. 1. probatum est esse 383
verum Sacramentum novæ Legis, etiam probatum manet ejus effectum principalem esse Gratiam sanctificantem, & jus ad gratias actuales pro tempore, & occasione conferendas ad debitè, & fructuosè obeunda munia, & sufferenda onera matrimonii: Idque maximè, cùm matrimonium sit Sacramentum etiam in facto esse, perpetuò repræsentans conjunctionem spiritualem Christi cum Ecclesia; Verbi Divini cum natura humana. Nec de hoc effectu ali-

quid dicendum specialiter superest, præter generatim dicta de effectu Sacramentorum in genere *p.1.c.1.sect.3.*

384 II. Matrimonii porrò (quatenùs contractus, & Sacramentum est) effectus numerantur illa tria bona essentialia matrimonio, quatenùs vinculum est (si nimirùm accipiantur quoad obligationem, & actum primum) scilicet Fidei, Prolis, & Sacramenti, quæ eleganter explicat D. August. *lib.9. super Genesim* dicens: *In fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altero concumbatur: In prole, ut amanter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur. In Sacramento, ut conjugium non separetur, & dimissus, vel dimissa, ne causa quidem prolis, alteri conjungatur.* Sic Sanctus. Vide etiam Layman *tr.10. p.3. initio.*

385 III. Bonum ergo Fidei consistit in obligatione servandi fidem thori conjugi, cùm petit, & soli conjugi. De quo ex professo *cap. sequent. sect.3. & 4.* Bonum prolis consistit in obligatione suscipiendi, nutriendi, & educandi prolem. De quo aliàs in quarto Præcepto; necessaria tamen indicabo infra *cùm de debito, in fine.* Bonum Sacramenti consistit in indissolubilitate matrimonii vivente utroque conjuge, seu ut loquuntur jura, in perpetua vitæ societate; hac enim velut Sacramento, ac sacro signo, vel symbolo repræsentant matrimonium, & conjuges indissolubilem conjunctionem Christi cum Ecclesia, & verbi Divini cum natura humana. Et de hoc breviter hac ultima Subsectione.

386 IV. Prænotandum autem est, duplicem esse modum dissolvendi matrimonium, quoad vinculum, & quoad thorum. Quoad vinculum dissolvi matrimonium, quando nexus, & obligatio inter conjuges simpliciter tollitur, ut verè desinant esse conjoges, & utrinque liberi evadant, ac si nunquam conjugati fuissent, restituunturque in eum statum, quem antè nuptias habuerunt; perinde ac si uterque mortuus revocaretur ad vitam, posset uterque convolare ad aliud matrimonium. Dissolutio autem quoad thorum dicitur, quando manente vero conjugio quoad vinculum, solùm liberatur conjux ab obligatione debitum conjugale reddendi, cohabitandi, cæteraque officia conjugalia præstandi, seu, quando saltem acquirit verum jus negandi debitum, & cætera prædicta, sicue fieri per adulterium, dicemus *c. seq. in fine.*

SUBSECTIO.

De indissolubilitate, & dissolubilitate matrimonii.

SUMMARIUM.

387 & 388. *Jure divino*, 389. *ac etiam jure naturæ*,
390 *Saltem inchoativè, indissolubile est omne matrimonium*, legitimum, ratum, consummatum.
391 *Adeoque etiam matrimonia hæreticorum aut indissolubilia sunt, aut nulla.*
392 Usq; ad n.396. *Matrimonium infidelium, etiam consummatum, solvitur per unius conversi, & baptizati aliud matrimonium contractum.*
396 & 397. *Matrimonium fidelium* ratum *tantùm solvitur per professionem Religionis.*
398 *Et jam post multos annos* (*ubi* 399. & 400. de *privilegio primi bimestris.*)
401 *Ac etiam per dispensationem Pontificis.*
402 & 403. *Solvuntur fundamenta contraria.*
404 *Matrimonium verò* consummatum *fidelium est simpliciter indissolubile*, 405. & 406. *quoad vinculum.*
407 *Est tamen solubile quoad thorum*
408 Usq; ad n.411. *I. Per Professionem Religionis, mutuo consensu, vel de licentia alterius factam.*
411 *II. Per susceptionem Ordinis sacri.*
412 *III. Per votum simplex castitatis mutuo consensu emissum, &*
413 *IV. Per electionem continentiæ.*

ASSERTIO.

387 *Matrimonium omne, legitimum, ratum, consummatum ex primæva sui institutione jure divino est indissolubile; adeoque etiam hæreticorum matrimonia, aut indissolubilia sunt, aut veriùs nulla, & meri concubinatus. Matrimonium legitimum infidelium etiam consummatum solubile est per unius conjugis conversi, ac baptizati aliud matrimonium contractum. Matrimonium ratum fidelium etiam solvitur per Professionem Religionis approbatæ, & ob causam urgentissimam etiam per dispensationem Pontificis. Matrimonium consummatum verò fidelium simpliciter indissolubile est, quoad vinculum, sed benè solubile quoad thorum per divortium, sive ob crimen, sive ob majorem vitæ perfectionem.* Hæc assertio magna ex parte speculativa est, & controversa; explico quantùm satis est.

§. I. *Ex primæva sui institutione jure divino est indissolubile.*

I. Ita expressè Conc. Trid. *sess. 24. In doctrina de Sacramento matrimonii*, probans ex verbis Adami Gen. 2. & 388
Matth. 19. *Matrimonii perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini spiritus instinctu pronunciavit, cùm dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea; quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, &c.* Et posteà ejusdem nexus firmitatem ab Adamo tantùm anteà pronunciatam confirmavit Christus Matth. 19. dicens: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro; quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Et ibidem replicantibus Judæis libellum repudii à Moyse permissum, respondit Christus: *Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic, &c.* Ubi Christus manifestè ostendit, matrimonium à prima sui institutione fuisse indissolubile, ac deinceps etiam in Lege Evangelica idem observandum esse, excluso omninò illo libello repudii Mosaico. *Deuteronom.* 24.

II. Insuper matrimonium quodcumque legitimum, 389
etiam infidelium, ipso jure naturæ esse indissolubile docent permulti DD. *Sot. Vasquez, Rebel. Pontius, Bellarm. Hurtad. Castro Palaus, Leander.* eosque citans *Tamburinus*. Ratio potissimum est: quia certum est, naturaliter illicitum esse concubitum vagum, & communicationem virorum, & uxorum indifferenter; cùm id repugnet fini principali matrimonii, scilicet susceptioni, educationi prolis: ergo certum debet esse matrimonium natura sua esse indissolubile; si enim natura sua esset solubile, sicut cæteri contractus mutuo consensu, passim possent relinqui viri, & mulieres, aliis matrimoniis ductis: sicque re ipsa admitteretur communicatio virorum, & uxorum, quæ jure, & lumine naturæ negatur ab omnibus etiam Ethnicis. Contrà tamen, matrimonium non esse ita natura sua indissolubile, ut ejus dissolutio juri naturali repugnet, docent alii probabiliùs, Sanchez *lib. 2. disp. 13.* Coninch. *disp.26. dub.2.* Layman *tr.19. par.3. nu.2.* Ratio est: quia, spectato jure naturali præcisè, verissimè nihil tam naturale est, quàm eo genere quidpiam resolvere, quo colligatum est. *Regula 33. ff. de regulis juris.* Neque ulla adfertur ratio, cur non etiam matrimonii contractus, perinde ac alii, spectato jure naturali præcisè, per mutuum justum consensum dissolvi possit, nisi quod talis dissolutio repugnat fini matrimonii, & bono prolis, ut dictum est; atque hæc ratio non ostendit solutionem matrimonii per se intrinsecè esse malam, sed solùm ratione adjuncti, quod sæpissimè abest, ut si proles jam perfectè educata sit, aut ob uxoris senium, vel sterilitatem nulla spes generandæ prolis supersit: Quo casu solutio matrimonii magis conferret ad bonum prolis, ejusque generationem cùm alia conjuge, quàm repugnet. Tandem si indissolubilitas matrimonii esset de jure naturæ strictè non potuisset in ea dispensare Deus, permittendo libellum repudii in Lege Mosaica, de quo suprà mentio.

III. Placet sententia media ejusdem Sanchez, Coninch. 340
Perez, Herincx, aliorum: Indissolubilitatem matrimonii fundari inchoativè in jure naturali, ac ipsa natura matrimonii spectata in ordine ad debitam prolis susceptionem, & educationem, quæ certè excludit concubitus vagos, & exigit aliquam indissolubilitatem matrimonii, ut saltem pro libitu, & propria authoritate contrahentium, & absque urgente causa dissolvi non possit. Omnimoda autem indissolubilitas matrimonii præsertim consummati fidelium pro omni casu completè, & formaliter esse à jure divino positivo N. 1. allegato; idque magni Sacramenti, seu magni Mysterii causa, propter futuram Verbi Divini Incarnationem, quam tunc ab Adamo prophetico spiritu revelatam esse, significat Apostolus *ad Eph. 5.* & docent D. August. *lib.9. de Genesi ad litt. c.19.* alii Sancti Patres. Nota hic, quòd hæc indissolubilitas dicatur bonum Sacramenti, & matrimonium fidelium esse ratum, seu indissolubile ratione Sacramenti triplici sensu intelligi posse: 1. Ratione Sacramenti mystici, scilicet quatenùs Matrimonium est sacrum Mysterium repræsentativum conjunctionis Verbi Divini cum natura humana, & Ecclesia. 2. Ratione Sacramenti propriè dicti, ut est signum Gratiæ sanctificantis ipsius matrimonii; nam indissolubilitatem matrimonii inter fideles oriri ex ipso Sacramento à Christo matrimonio annexo, est communis sensus, & docent *Innoc. Lop.* alii apud *Sanch. cit.* & plerique RR. inter quos *Avers. & March.* noster. 3. Ratione Sacramenti Baptismi; nā majorem illam, & omnimodam indissolubilitatem matrimonii fidelium oriri ex Sacramento Baptismi, expressè significat

ficat c. Quanto. De divortio. Etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum, ut etiam postquam consummatum est, nullo casu dissolvi possit: inter fideles autem verum, & ratum existit, quia Sacramentum fidei (id est baptismi) quod semel admissum efficit conjugii Sacramentum, ut ipsum in conjugibus, illo durante, perduret. Hæc ibi.

391 IV. Quamvis ergo matrimonium etiam legitimum, seu ratum tantùm fidelium ex ipso mutuo consensu, & pacto (maximè accedente ratione Sacramenti) sive ex natura sua, sive ex primæva institutione Dei contineat individuam vitæ societatem, & indissolubilitatem aliquam super alios contractus; majorem tamen firmitatem, & inter baptizatos omnimodam indissolubilitatem ex eadem Dei ordinatione obtinet per actualem ejus usum ac consummationem copulæ carnalis, qua tandem fiunt una caro vir, & mulier. Ut significat Christus *Matth. 19. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Cujus ratio mystica jam toties insinuata traditur *c. Debitum. De bigamis.* Quia per matrimonium legitimum, vel ratum tantùm significatur conjunctio Christi, vel Verbi cum Ecclesia, vel anima fideli, per directionem Charitatis, & Gratiæ tantùm: quæ unio non est omninò firma, sed in singulis saltem membris solubilis per peccatum mortale. Per matrimonium autem consummatum, facta unitate carnis, repræsentatur conjunctio Verbi Divini cum natura humana per unionem hypostaticam assumpta, quæ ex eadem ordinatione Divina omninò est indissolubilis. Et hinc non est mirum, si dicemus, matrimonium ratum quandoque dissolvi posse, consummatum vero nunquam inter fideles baptizatos, atque adeò etiam inter hæreticos.

Quare dixi per parenthesim, *matrimonia hæreticorum aut indissolubilia esse, aut nulla, & meros concubinatus.* Ut latè probat Gobat *tract. 10. cas. 19.* Et ratio est: quia omne matrimonium baptizatorum est per se loquendo Sacramentum, & indissolubile: ut clarè dicit Pontifex cit. *cap. Quanto, De divortiis.* Aut ergo hæretici habent generalem intentionem contrahendi matrimonium more fidelium, & Christianorum, sicut Deus, & Christus instituit, ac ordinavit; & tunc erunt Sacramenta, & indissolubilia, non obstante errore privato, quo non credunt, & non intendunt Sacramentum, & contractum indissolubilem conficere: consequenter tunc non erunt solùm contractus politici, quia ratio Sacramenti tollit illam civilitatem, & confert sacrationem, ut sic dicam: Aut expressè intendunt solùm contrahere civiliter, & dissolubiliter, positivè excludendo non tantùm rationem Sacramenti (quo casu adhuc maneret contractus indissolubilis inter baptizatos in nostra sententia *supra*) sed etiam indissolubilitatem; & tunc contractus matrimonii inter baptizatos simpliciter nullus erit, cùm indissolubilitas sit conditio essentialis matrimonii fidelium saltem consummati, & consequenter erit concubinatus tantùm. Fateor tamen probabilem esse Sententiam multorum RR. etiam nostri Marchant. *Tribul. tom. 3. seu specul. tr. 1. tit. 2.* Matrimonia hæreticorum esse contractus civiles dissolubiles, atque per conversionem ad fidem eo modo solvendos, quo mox dicemus de matrimoniis infidelium. Quem videre potes, sed junge ei Gobat *in Appendice* 15. 16. 17.

§. II. *Matrimonium infidelium, etiam consummatum, dissolubile est per unius conversi, & baptizati aliud matrimonium contractum.*

392 I. QUando duorum conjugum infidelium non baptizatorum, conversus alter ad fidem baptizatur, non dirimitur hoc ipso matrimonium prius validum; nam per *Sacramentum Baptismi non solvuntur conjugia, sed crimina dimittuntur:* inquit Innocentius III. *c. Gaudemus. De divortiis.*

393 II. Attamen si conjuge uno ad fidem converso, alter sponte recedat, aut cohabitare nolit sine fidei contumelia, blasphemia Divini Nominis, periculo subversionis: inductione ad peccatum, concessum est fideli converso aliud matrimonium contrahere, quo contracto prius matrimonium penitùs dissolvatur. Prout disertè definit idem Innocentius III. *cap. Quantò. Eodem.* Ex claro Textu Apostoli 1. Ad Corinth. *7. Quòd si infidelis discedit, discedat; non enim servituti* (idest jugo matrimonii prioris) *subjectus est frater, & soror in hujusmodi.*

394 III. Quod si ambo conjuges infideles ad fidem convertantur, & baptizentur, eorum matrimonium, quod anteà ratum, & indissolubile omninò non erat, per ipsum Baptismum efficitur ratum, & omninò indissolubile post consummationem æquè ac fidelium. Sed nunquid etiam efficitur Sacramentum? Affirmant cum *S. Thoma*, & pluribus congestis Sanchez *lib. 2. disp. 9.* Coninch. *disp. 24. dub. 2.* Laym. *tract. 10. par. 2. c. 3. num. 6.* Rationem dant, quia eo ipso, quòd conversi post Baptismum consentiunt porrò cohabitare, eumque consensum quocumque signo declarant, contractum præcedentem matrimonii confirmant, & ratificant, ipsique modò incipiunt esse de novo sacrum symbolum conjunctionis Christi, & Ecclesiæ, adeòque etiam congruum est, ut tunc potiantur gratia sanctificante. Negat autem mordicùs noster Herincx *hic disp. 2. qu. 2. num.* 19. eò quòd Christus dignitatem Sacramenti annexerit ipsi contractui, seu actuali contractioni, & inductioni vinculi matrimonialis, non verò innovationi, seu perseverantiæ ejusdem Sacramenti matrimonii; quamobrem etiam matrimonium fidelium, qui contrahentes exclusissent rationem Sacramenti, non transiret in Sacramentum posteà, si cojuges illi pœnitentia ducti innovarent consensum cum intentione Sacramenti: ut idem ibidem. Tu crede, quod placet.

IV. Si infideles ante Baptismum contraxerunt matrimo- 395
nium cum impedimento diriment solo jure Ecclesiastico, ut consanguinitatis, affinitatis, &c. post eorum conversionem, ac Baptismum, verum, & ratum censeri debet, quia in infidelitate contrahentes Canonicis constitutionibus non adstringebantur. Expressè cit. *cap. gaudemus.* Secùs, si impedimenta fuissent juris naturalis, vel divini, v. g. consanguinitas in primo gradu, ligamen, &c. Quid si ergo infidelis; Turca v. g. anteà plures uxores habuit, vel adhuc omnes retinet, vel prioribus repudiatis aliam tenet? Responsio clara est: post Baptismum retinendam esse, quam prima vice validè duxit. Hæc quoad infidelium matrimonia, cùm in nostris partibus praxis rarissima sit, obiter insinuasse sat sit, latè videre potes apud suprà citatos *Sanch. Laym.* & alios.

§. III. *Matrimonium ratum fidelium solvitur per Professionem Religionis approbata, ac Dispensationem Pontificis.*

I. SOlvi per professionem, certum est de fide, defini- 396
tum in Concil. Trident. *sess. 24. Can. 6. Si quis dixerit, matrimonium ratum non consummatum per solemnem professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit.* Idemque decernitur variis Sacris Canonibus, *cap. Decreta Legalia 27. quæst. 2. Extravag. antiqua, De voto, cap. 2 cap. Ex publico, cap. Ex parte &c. De conversat. conjugat.* Quo autem jure solemnis Professio solvat matrimonium, controversum est. Communis sententia est, solvere jure divino, & privilegio à Christo tradito per Ecclesiam. Ita Scotus *4. d. 31. qu. unica num. 4.* Herincx *disp. 4. num. 5.* & plurimis citatis Sanchez *loc. cit.* Pontius suprà, Tambur. *cap. 5. tract. 6. num. 4.* Eò quòd nullum extet jus, quod primo hoc statuat: sed Pontifices locis allegatis potiùs supponunt, & declarant, tale matrimonium per professionem solemnem solvi, utique jure aliquo altiori. Contrà tamen, solvere solo jure Ecclesiastico, seu sola Ecclesiæ authoritate, quam per antiquissimam Traditionem accepimus, æquè probabiliter docent alii, *Herinquez, Medina, Lessius, Coninch.* eosque citans Layman *cap. 6. numer. 3.* Eadem ratione, qua matrimonium contrahendum dirimere diximus *sect. 1. §. 6.*

II. Professio solemnis penitus dissolvit matrimonium 397
ratum quoad vinculum, ita ut ea emissa (quam proinde expectare debet) conjux in sæculo remanens liberè possit ad alia vota transire. Et insuper, si professus talis anteà conjux à summo Pontifice dispensetur à suis votis solemnibus, & egrediatur ex Religione: poterit quamcumque eligere pro suo novo matrimonio: idque verum est, etiamsi uterque conjux Religionem assumpsisset, & deinde similiter dispensati poterunt cum aliis quibuscumque matrimonio copulari. Ratio clara est: quia jam ruptum fuit prius vinculum: idque etiam ex communi sententia, ex institutione Christi Domini. Atque hinc ulteriùs fit, ut talis Religiosus anteà conjux peccet contra castitatem: peccat quidem sacrilegè contra votum, non tamen committit adulterium, cùm jam matrimonium, vinculo soluto, nullum sit. Pari modo contra castitatem sacrilegè peccabit, si copuletur cum ea ipsa, cum qua anteà contraxerat matrimonium ratum, quia dissoluto vinculo, illa sua ampliùs non est. Secus dicemus, quando quis post matrimonium consummatum per divortium professionem emittit; quia tunc non solvitur matrimonium quoad vinculum.

III. Professio solemnis solvit matrimonium ratum non- 398
dum consummatum, quocumque tempore, etiam post multos annos, & hinc in favorem Religionis, simulque ne alter conjux nimia expectatione gravetur, *cap. Ex publico* secundùm communissimam DD. interpretationem, conjugi de ingressu Religionis ante consummationem deliberanti duorum mensium spatium conceditur, intra quod vel Religionis propositum exequatur, interim liber ab obligatione

reddendi debitum: quo spatio elapso, si adhuc debitum quacumque causa, quantumvis injustè, conjugi neget, adhuc, altero invito, Religionem ingredi poterit ante consummationem. Ut cum Glossa, & aliis docent Sanchez *disput.* 24. *n.* 27. Layman *cap.* 6. *n.* 7. Insuper, si intra illud tempus à jure concessum maritus conjugem deliberantem de Religionis ingressu per vim opprimat (mortali peccato, secundùm Sanchez *disput.* 22. *num.* 15.) etsi jam matrimonium indissolubile factum sit quoad vinculum, quippe per veram copulam consummatum, nihilominùs probabilius est, posse uxorem coactam adhuc Religionem ingredi, & inter viduas, vel conjugatas profiteri: quia nemo sine sua culpa, nedum per injuriam alterius, jure suo privari debet. *Rodriquez*, *Ledesma*, alii cum Sanchez *disp.* 22. *num.* 6. Layman. *§.* 2. *Pontius*, *Hurtadus*, *Aversa*, cum Tambur. cit. *§.* 3. *num.* 5. Atque tunc erit de altero conjuge, qui ad copulam coegit? Resp. Ipsum nec posse matrimonium novum inite, nec Religionem profiteri. Ratio est: quia cùm teneat vinculum, non liberatur conjux ab obligatione matrimonii, quam liberationem ideò concedimus coactæ quia non debuit ob injuriam alterius suo jure privari: quod non militat in cogente.

399 IV. Privilegium dictum primi bimestris matrimonii, negandi debitum, probabilius conceditur solùm conjugi cogitanti, deliberanti, aut jam volenti Religionem ingredi, adeò ut conjux nolens ingredi Religionem etiam primo bimestri debitum conjugi petenti negare non possit; cùm sacri Canones non restringant, nec possint restringere jus conjugi per matrimonium acquisitum ad petendum debitum, nisi in casu, quo alter conjux Religionem ingredi cogitat, vel deliberat, aut de facto vult: ergo nec nos amplius restringere debemus. *Navarrus*, *Angelus*, *Coninch.* alii cum Laym. cit. *num.* 3. Contrarium tamen, nimirùm conjugem etiam actu nihil cogitantem de Religione ingredienda, tamen primo bimestri posse negare debitum, satis probabiliter docent plures alii cum Sanchez *l.* 2. *disp.* 24. *qu.* 5. Pontius *l.* 6. *c.* 1. Tamburin. citat. *§.* 3. *num.* 4. Ratio datur: quia qui noluit à principio, vel priori mense animum Religioni adjicere, poterit forsan, Deo vocante, posteà per mensem posteriorem: ergo habet jus custodiendi aptitudinem ad Religionem, adeoque consummationem matrimonii differendi.

Inquires adhuc aliqua, curiosule: 1. Quid si talis matrimonio rato tantùm ligatus eligat Religionem ideò tantùm, quia ei displicet uxor, vel potiùs nova nupta, ut ea se expediat? Resp. Tambur. *ibidem num.* 18 videtur hic licitè jure suo uti posse. 2. Quid si notabile damnum inde immineat nuptæ, utpotè quæ difficillimè alterum virum invenire poterit? Resp. in simili Sanchez cit. *n.* 27. & ex eo *Tambur. cit.* adhuc videtur vir uti posse jure suo, quia enim charitas illum obligat cum notabili suo damno ad fœminæ commoda procuranda? neque irrogatur injuria fœminæ, quia etiam ipsa patem habet potestatem, & sub hac implicita conditione uterque contraxit matrimonium: ut quousque non fuerit consummatum, possit alter ad Religionem proficisci. 3. Licebitne etiam mihi contrahere matrimonium per verba de præsenti cum certo animo non consummandi, sed ad Religionem sine consensu conjugis transeundi? Respond. Certè regulariter licere nequaquam, idque sub mortali. Ex communi Sanchez *l.* 1. *de matrimon. disput.* 43. *num.* 7. *&* 12. *Coninch. Hurtado*, *Aversa*, alii cum Tambur. citat. *§.* 2. *num.* 15. Ratio est: 1. Quia regulariter fit injuria uxori, & quia cogetur expectare, donec tu profitearis, & quia tua causa frustrà fuerunt expensæ factæ à tua sponsa. 2. Quia si tu fortè non profitearis, cogetur uxor cum suo dedecore te habere conjugem excucullatum. 3. Quia das ansam non paucis suspicandi, ipsam a te propter aliquod vitium fuisse derelictam. 4. Quia si forte ideo vis contrahere cum animo transeundi ad Religionem, quia votum emiseras castitatis, te exponis evidenti periculo consummandi matrimonium, adeoque votum violandi. Dixi autem *regulariter*: Nam in aliquo raro casu magnæ necessitatis peccatum non esset; quia necessitas tanta vincere posset incommoda illa, quæ modò dicta sunt. Exemplum ponit Sanchez, *ibidem*: Si illa matrimonii contractio tibi esset medium necessarium, ut posses ad Religionem transgredi v. g. si esses in carcere inclusus, nec aliud medium evadendi occurreret, nisi cum illo animo matrimonium contraheres. Sed facessant tam tetræ praxes. Jam

Quid de Dispensatione Pontificis.

400 I. MAtrimonium ratum quoad vinculum solvi posse auctoritate Ecclesiæ, seu per dispensationem Pontificiam, negant rotundè, & sanè probabilissimè gravissimi DD. quos longo cathalogo recitat Sanch. infrà citandus, & acriter *Pontius*, *Marchantius*, alii RR. apud *Dianam* citandum, Hetinex quoque noster hic *disput.* 4. *qu.* 1. *num.* 8. Fundamenta minimè contemnenda latè proponunt DD. citati. Potissima sunt: 1. Christus *Matth.* 19. apertissimè dicit: *quod Deus conjunxit*, *homo non separet*. 2. Matrimonium ratum lege divina indissolubile est, sed Pontifex non potest dispensare in lege divina, *cap. sunt quidam*, *& sequentibus* 25. *qu.* 1. 3. Ecclesia, vel Pontifex non potest mutare Sacramenta: matrimonium autem ratum ex institutione Christi est Sacramentum: ergo, &c. 4. Matrimonium ratum non nisi accidentaliter differt à consummato: ergo si Ecclesiæ auctoritate solvi potest matrimonium ratum, poterit etiam solvi consummatum, quod est falsissimum, & hæreticum: ut patebit *§. seq.* Addunt, aliquos Pontifices hanc sententiam secutos eam dispensationem negasse, ut Innocentius III. Adrianus VI. & S. Pius V. Sed hoc nihil urget, cùm ea alia causa potuerint moveri ad negandam dispensationem, quàm ex defectu potestatis agnito, & longè plures Pontifices eam dispensationem concesserunt.

II. Contra tamen matrimonium ratum ob causam urgentissimam per dispensationem Pontificis dissolvi posse, jam videtur omninò negari non posse. Docent Canonistæ communiter in citat. *cap. Ex publico*. Et Theologi communiùs. *Navarrus*, *Sylvester*, *Medina*, *Henriquez*, *Bellarminus*, *Suarez*, aliique congesti Sanchez *lib.* 2. *disp.* 14. *num.* 3. Layman *cap.* 5. *num.* 4. Tanner, Perez, Dicastill. Tambur. *cap.* 6. *num.* 4. Diana *part.* 8. *tract.* 3. *resol.* 62. & rursùs, *tract.* 3. *resolut.* 47. ubi nominat septem summos Pontifices, qui cum tringinta ita dispensaverint. Et novissimè *Innocentius X.* post tam longas, actasque inter Theologos disceptationes de hac potestate, fuit ea usus erga vulgarem opificem, quidem nullius gratia suffultum: ut fidelissimè ad longum refert Gobat *cas.* 18. *n.* 676. *& num.* 691. meritò censens, jam absque contumelia Sedis Apostolicæ non posse defendi sententiam oppositam. Ratio ergo potissimùm sumitur à posteriori; factum est: ergo fieri potest. Et quis audebit affirmare, per tot Pontifices, & toties factum esse nulliter? A priori verò; quia certum est, Christum se posse dispensare in matrimonio rato: ergo eandem potestatem potuit Ecclesiæ, & Vicario suo Pontifici communicare; quoniam ergo videmus Ecclesiam per tot Pontificum seriem ea potestate esse usam, tenendum omnino est, eam ipsi à Christo de facto fuisse, & esse communicatam æquè ac potestatem dispensandi in votis, juramentis, immò & ipsa professione solemni, secundùm communem, etiam Adversariorum, sententiam. Atque hinc sic confirmo hanc sententiam cum Layman cit. ea vulgato illo: *si possum vincere vincentem te*, *possum etiam vincere te*: ergo si Ecclesiæ auctoritate, & dispensatione potest solvi, & velut evinci vinculum professionis religiosæ, per quam ipsam solvitur, & verè devincitur vinculum matrimonii rati; à fortiori sequitur eadem Ecclesiæ auctoritate matrimonium ratum posse dissolvi.

III. Non convincunt rationes oppositæ Sententiæ. Ad 402
1. Resp. illa verba Christi: *quod Deus conjunxit*, *&c.* intellexisse de matrimonio consummato; immediatè enim præmiserat: *itaque jam non sunt duo*, *sed una caro*: & inde intulit: *quod ergo Deus conjunxit homo non separet*. Sicut ea verba interpretatur Alexander VII. cit. c. *Ex publico finali*. Ad 2. Concedo maj. & distinguo min. Papa non potest dispensare in lege divina, directè, & propria auctoritate, concedo min. Non potest dispensare indirectè, vel auctoritate, & potestate à Christo sibi communicata, nego min. & consequentiam: Non ergo Papa dispensat in lege divina matrimonii, sed potestate sibi à Christo collata (ibi: *quaecumque solveris super terram*, *&c.*) solvit, seu remittit vinculum matrimonii rati, quo vinculo soluto cessat obligare lex divina, quæ jubet vinculum matrimonii perpetuò consistere, præterquàm si sua ipsius, aut Ecclesiæ auctoritate dissolvatur. Ad 3. Similiter dist. maj. & consequentiam; Ecclesia enim non mutat Sacramentum matrimonii directè per se, sed tantùm indirectè, & per accidens, quatenus dissoluto contractu, in quo fundatur ratio Sacramenti, vir, & mulier cessant esse saerum symbolum. Ad 4. negatur consequentia; nam consummatio matrimonii est quædam perfectio ejus integralis, quæ secundùm Christi institutionem sacri mysterii causa majorem, & ultimam ei indissolubilitatem tribuit. Ut §. 1. dictum. Quare non sequitur, si matrimonium ratum solvi possit, etiam posse consummatum. Plura videre potest, qui vult, apud *Sanchez*, *Perez*, *Bellarmin. Dianam l. c.*

IV. Dixi autem: *ob causam urgentissimam*. nam ex communi DD. sententia mihi cum Tamb. *tr.* 5. *c.* 6. *§.* 1. *n.* 9. omninò certum est, tam ad validam, quàm ad licitam dispensatio- 403

sionem in matrimonio rato, æquè, ac in votis requiri justam, & gravem causam, qualis, teste Sanchez *l. 2. disp. 6.* ferè omnium consensus est. 1. Si gravia damna vel perpetuæ discordiæ, rixæque inter conjuges, conjunctosque prudenter timendæ sint. 2. Si matrimonio rato supervenit impotentia perpetua; item lepra; aliusve morbus incurabilis, unde mutua cohabitatio nimis difficilis foret. 3. Magna inæqualitas inter virum, & fœminam, saltem unde matrimonium difficile reddatur. 4. Si vir necessarius, vel maximè conveniens bono publico eligatur in Episcopum, quæ latiùs videre potes apud citatos. Non ergo audiendus Henriq. *l. 2. de matrimonio c. 8. n. 11.* cum quibusdam aliis asserens: ad hoc, ut Pontifex valide dispenset, nullam requiri causam, quia Christus circa hoc omnem authoritatem concessit Pontifici, ne relinqueretur locus perplexitati. Tu cogita, si Pontifex fias, an practicare debeas, vel velis.

§. IV. *Consummatum matrimonium fidelium simpliciter indissolubile est quoad vinculum.*

404 I. CErtum apud omnes Catholicos. Ratio est: quia ex una parte matrimonium omne fidelium, maximè consummatum tum natura sua, tum ex ordinatione divina, tum ratione Sacramenti tripliciter est indissolubile, ut §. 1. ostensum. Ex altera autem parte, ex nullo capite apparet, Christum Dominum dedisse Ecclesiæ potestatem dissolvendi matrimonium consummatum; imò ex antiquissima perpetua traditione constat, ejus vinculum esse in omni casu indissolubile, nisi per mortem alterius conjugis; ut Ecclesia semper prædicavit, & perspicuè docet Apostolus; *Ad Corinth. 7. & ad Rom. 7.*

405 II. Specialiter matrimonium consummatum non posse dissolvi quoad vinculum propter fornicationem alterius conjugis, seu adulterium, definitum est ab Ecclesia in Concilio Trident. *sess. 24. Can. 7.* Nam generaliter dicit Apostolus *Ad Corinth. 7.* iis, qui matrimonio juncti sunt: *Præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari: & vir uxorem non dimittat, &c.* Et infrà: *alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat, &c.* In quæ verba meritò D. August. l. 2. de adulterio conjugum ait: *Hæc verba Apostoli toties repetita toties inculcata vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt: nullius viri posterioris uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit; esse autem desinit uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licitè itaque dimittitur conjux ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod fit reus adulterii, qui dimissam duxerit, etiam ob causam fornicationis.* Sic Augustinus. Idipsum docent alii Sancti Patres, maximè *D. Chrysostomus, Basilius, Hieronymus, Ambrosius*, & varia Concilia apud Bellarminum *l. 1. de matrim. c. 16.*

406 III. Contra: objicitur illud Christi *Matth. 19. Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & alteram duxit, mœchatur:* ergo à contrario sensu, qui dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, non mœchatur: ergo ob fornicationem uxoris (eademque ratione viri) potest solvi matrimonium quoad vinculum. Atque ita senserunt quidam Catholici, *Cajetanus*, *Catharinus*, & ante ipsos *Erasmus*, subjicientes tamen se judicio Ecclesiæ: & de facto sic docent, & practicant Græci Schismatici, & Hæretici nostri temporis Lutherani, & Calvinistæ. Resp. negando utramque consequentiam; Christus enim eo loco solùm concedit viro ob fornicationem uxoris divortium, ac dimissionem quoad thorum. Ut præter alios latè ostendit Cornelius à Lapide ad eum locum *Matth. 6. vers. 10.* Nam & Christus immediatè anteà ex natura, & prima institutione matrimonii probaverat, matrimonium planè esse indissolubile, & universaliter dixit: *quod Deus conjunxit, homo non separet:* quomodo ergo statim dicat, posse dissolvi quoad vinculum ob fornicationem, tam frequenti casu? & apud alios Evangelistas, Marcum, & Lucam, rursus; omissa hac exceptione, Christus simpliciter dicit Marc. 10. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super ea; & uxor si dimiserit virum suum, & alteri nupserit, mœchatur.* Eadem ferè verba habet *Luc. 16.* Cur autem apud Matthæum illa exceptio ponatur; rationem videre potes apud Cornelium à Lapide citatum.

IV. Hic velut proprio loco explicandum esset, in quonam consistat matrimonii consummatio, sed hoc satis explicatum habes *sect. 1. cùm de impedimento affinitatis*: ut verecundum sit repetere, hoc solo notato: longè verius esse, ad consummationem matrimonii in ordine ad suos effectus non requiri seminationem fœminæ. Jam restat videre, qualiter matrimonium consummatum sit

I. Solubile quoad thorum

I. DIvortium seu solutio matrimonii quoad thorum 407
tantùm, duobus titulis justè, & sanctè fieri potest. 1. Justè fit ob crimen, & principaliter adulterii, quippe quod per se ac directè fidei conjugali repugnat, de quo *c. sequent. sect. 4.* 2. Sanctè fit ob majorem vitæ perfectionem: idque quadrupliciter; per Professionem Religionis; per susceptum Ordinem sacrum; per votum continentiæ; per electionem continentiæ. De quibus hic pauculis, cùm hoc tempore sint raræ praxes.

II. Solvitur matrimonium consummatum quoad tho- 408
rum tantùm, quando uterque conjugum Religionem ingreditur, ac profitetur, vel uno ingrediente de licentia alterius, alter, uxor v. g. in sæculo remanens votum continentiæ perpetuæ edat, atque ea ætas sit, ut extra probabile periculum incontinentiæ esse videatur. Habetur in Concil. Agathensi *c. 16.* & in jure *c. 1. cùm sit c. conjugatus. c. uxoratus de conversat. conjugat.* & sumitur ex verbis Christi Matth. 19. *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, &c.*

III. Quod si remanens in sæculo nolit utique non sine 409
peccato (cùm dando licentiam se ad id tacitè obligarit) ingredi Religionem, cùm sit juvenis, aut vovere continentiam, cùm sit senex, professio quidem alterius valida erit, remanens tamen in sæculo ad Religionem, vel votum cogi non poterit; imò si in periculo incontinentiæ versetur, debebit Episcopus conjugem professum uxori periclitanti restituere ad reddendum debitum tantùm; nam petere non poterit, & mortua uxore, per votum continentiæ tandem emittendæ, statim ad suam Religionem reverti debebit. Omnia ex jure, & communi, Sanchez *l. 5. tr. 10. par. 3. c. 5.* Pontius *l. 9. c. 12 alii passim.*

IV. Quod si tandem conjux sine consensu alterius con- 410
jugis professus est, professio irrita est. Ut expressè habetur *c. quidam eodem titulo, & c. Accedens eodem*, & communis DD. cum Sanchez *disp. 35.* Layman *n. 4.* Unde talis nulliter professus ab uxore revocari poterit, imò & propria authoritate (amoto prudenter scandalo) ad conjugem reverti poterit, & debebit: id etiam requirit justitia debiti conjugalis: neque mortua conjuge ad Religionem nulliter professam reverti obligabitur; uti respondit Pontifex *cap. quidam eodem.* Addens tamen, talem invita conjuge nulliter professum, illa mortua, alias nuptias contrahere non posse, & consequenter, nec ea vivente debitum petere. Ratio est: quia præsumptio est, quòd vovens voluerit se obligare eo modo, quo potuit: atqui maritus invita uxore, se obligare potuit ad hæc duo: & non petere debitum, & post mortem continentiam servare, quæ ambo includuntur in professione; ideò præsumptio juris est, quòd saltem hæc duo promittere voluerit maritus, si ejus professio valeret, quæ tamen præsumptio in conscientiæ foro veritati cedere debet, si revera non fuit animus vovendi castitatem, nisi dependenter à Religione: & certè ex communi more emittendi professionem semper intendit profitens vovere castitatem Religioni annexam tantùm. Ut benè notant Layman *n. 4. in fine.* Pontius *l. 9. c. 11. n. 4.* etsi strictiùs loquatur *Sanchez citat.* cum Diana *par. 6. tr. 7. n. 51.*

II. Per susceptionem Ordinis Sacri.

SImiliter solvitur matrimonium quoad thorum, quando 411
maritus de licentia, & consensu libero uxoris sacros Ordines suscipit, validè, & licitissimè. Ut habetur iisdem juribus suprà allegatis: iisdem tamen etiam servatis conditionibus, nimirùm ut uxor & ipsa priùs Religionem profiteatur, aut si sit senex, & de incontinentia non suspecta, emitat votum simplex castitatis: quod licèt simplex votum sit, tamen hoc habet peculiare, ut, si ipsa post mortem conjugis jam ordinati aliud matrimonium contrahat, invalidè contrahat; eò quòd Ordini Sacro ea debeatur reverentia, ad quem licentiam dedit (etsi secus sit, si dedit licentiam ad professionem Religionis) Ita communissima cum Sanchez *l. 7. disp. 30.* Azor *par. 1. l. 13. c. 14.* affirmat, esse omnium, etsi pernegat Pontius *l. 7. c. 25.* asserens par esse utrumque votum, & neutrum matrimonium dirimere. Illud autem speciale Decretum est, *c. sane. De conversat. conjugator.* Ut conjugatus ad Episcopalem dignitatem non assumatur, nisi uxor Religionem ingredi consentiat. De quo Sanch. *disp. 41.* Laym. *num 6.* alii.

Rursus, si uxor, marito jam ordinato, Religionem ingredi, aut votum castitatis emittere nolit, Sanch. *l. 7. disp. 39. num. 13.*

nu. 13. censet, debere cogi ad votum, cùm ad hoc emittendum se obligarit, dando liberè licentiam, ut ad sacros Ordines ascendat. Castro-Palaus autem cum Tambur. *ar.* 7. *c.* 4. §. 2. negat posse cogi; cùm nemo unquam invitus cogi possit ad vovendam castitatem; sed debere ei suum virum restitui, ut suprà de professione dictum.

Denique si sine licentia uxoris sacros Ordines suscepit, etsi validè susceperit, attamen peccavit mortaliter, & incurrit suspensionem juris, seu irregularitatem. *Extrav. antiq. De voto.* Unde neque in Ordine suscepto ministrare, neque ad altiores Ordines promoveri, neque Beneficium, vel officium Ecclesiasticum obtinere poterit. Unde ulteriùs à conjuge revocari, & revocatus redire, ac debitum reddere, non tamen petere poterit ob annexum sacro Ordini votum castitatis; at non revocatus redire non tenetur: posse tamen redire æque ac suprà nulliter professus, docent citati; cùm par sit ratio, quamvis enim illa professio sit nulla, hic vero Ordo sit validus, eadem tamen est obligatio reddendi debitum uxori, idemque jux uxoris inique violatom.

III. Votum simplex castitatis.

412 Licitè, & sanctè matrimonium quoad thorum solvunt, si ambo conjuges mutuo consensu castitatem voveant: cujus rei commendata exempla plurima reperire est apud sanctos Patres, & Historicos sacros. Quamvis propter incontinentiæ periculum consultum non sit conjugibus continentiam vovere, nisi præmissa matura deliberatione, & longa probatione, quòd facilè continere ambo possint, atque post editum votum thoro, seu lecto eos separari omninò oportet: quia non benè concubat ignis cum stipula. Putant aliqui olim per votum simplex castitatis etiam solutum fuisse matrimonium ratum quoad vinculum, exemplo S. Theclæ, S. Alexii, & aliorum; sed dicendum, illos suam compartem deseruisse ea speciali instinctu Spiritus sancti. Ut dicit Innocentius III. *c. Ex parte, eodem titulo.*

IV. Per electionem continentia.

413 Si conjuges, ut meliùs Deo serviant, vel ne proles supra facultates eorum multiplicetur, mutuo consensu in perpetuum, vel ad certum tempus thoro se separent, nullo edito voto, licita est ejusmodi separatio, dummodo ea simili causa justa, non ea odio, vel ira fiat. Ut notat Laym. cit. *c.* 7. *n.* 1. Quamdiu incontinentiæ periculum alteri non imminet, sicut colligitur ex Apostolo, 1. *ad Corinth.* 7. *Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterùm revertimini in idipsum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam vestram.*

Petes tandem incidenter: Quid si quis ritè uxoratus, deinde ob impedimentum impotentiæ perpetuæ creditæ Professionem emisit, vel sacros Ordines suscepit, & posteà appareat, eum esse potentem: Quid faciet? Redirene poterit, & debebit ad uxorem? Resp. Diana *p.* 11. *tr.* 5. *resol.* 7. & Tambur. cit. §. 3. *in fine*, posse, & debere redire; quia prævalet validitas matrimonii ritè suscepti. Lege, curiose, Dianam ibidem, multa huc facientia latè prosequentem.

CAPUT II.

De Obligatione, & Peccatis Sponsorum, & Conjugum.

SECTIO I.

De Peccatis Sponsorum.

SUMMARIUM.

414 & 415 *Mortaliter peccat promittens sponsalia fictè,*
416 *Vel fraudulenter.*
417 *Non tamen obligatur,*
418 *Per se loquendo, & in foro conscientia.*
419 *Qui verò ritè contraxit sponsalia, tenetur sub mortali ad contrahendum matrimonium,*
420 *Tempore ab ipsis præscripto.*
421 *Ad quod censuris cogi debet injustè resilire volens.*
422 Usque ad n. 426. *Sponsi cum aliis peccant graviùs:*
426 *Cum se invicem autem leviùs.*
427 *Mortalitèr tamen exercendo copulam.*
428 *Vel morosè delectando de ea ut præsenti sensibiliter.*
429 *Aut tactibus valde impudicis.*
430 *Non item, si tactus non sint ita impudici.*

ASSERTIO I.

Sponsus, vel sponsa peccat mortaliter, *si 1. aut fictè vel* 414 *fraudulenter promittat: aut 2. ipsa sponsalia ritè contracta absque dispensatione, vel justa causa violet; aut 3. stantibus sponsalibus fornicetur, cum aliis quidem graviùs (& probabilissime speciali malitia ex parte sponsæ saltem necessariò in confessione explicanda.) 4. Cùm invicem sponsus, & sponsa, leviùs cæteris; mortaliter tamen contra sextum Præceptum delinquunt æquè, ac cæteri: illis tamen plus aliquid licere debet quoad oscula, amplexus, ac tactus ex objecto, vel intentione non impudicos.* Tota communis. Priores duæ partes satis constare debent ea latè, sed sparsim dictis *c. præced. sect.* 2. *per totam*, quæ in commodum confessarii breviter recolligo.

§. I. Si fictè, vel fraudulenter promittant.

I. Fictè quidem: ut, si verbis tantùm absque animo, & 415 intentione promittendi, seu se obligandi, aut promissum implendi ille, vel ista promittat, peccare mortaliter, cùm alterum decipiat in re gravi, apud omnes in confesso est; intellige tamen: in ipso sponsalium contractu oneroso alterius repromissionem, & obligationem exigendo, & admittendo; nam si extra contractum sponsalium merè liberaliter, quis alteri matrimonium fictè promitteret, probabilius est, per se loquendo, secluso nimirùm alio damno, vel incommodo, solùm peccare veniali mendacio; suprà *Sect.* 2. §. 2.

II. *Fraudulenter*: Si se in re gravi pertinente ad eum con- 416 tractum decipiant, ut si sponsus falsò jactet opes, officium, artem, &c. Sponsa dotem, nobilitatem, &c. Unde posteà matrimonium reddatur notabiliter difficilius, aliaque incommoda sequantur parti deceptæ, imò sæpe & ipsi parti decipienti, peccare mortaliter contra justitiam, aut saltem contra charitatem erga proximum, vel se ipsum, ex se clarum est. Quare, re adhuc integra, omninò veritas aperienda, aut à contractu abstinendum erit: juxta dicta eadem *sect.* 2. *in subsect.* §. 4.

III. Qui, vel quæ omninò ficto animo sponsalia iniit, 417 per se in conscientia non obligatur ad nuptias contrahendas (nisi ad summum ex virtute fidelitatis externæ tantùm, qua homo tenetur dictis suis conformare facta, certè non graviter obligante) Ita contra *Navar. Ledesmam, Vasquez*, alios non paucos, probabiliùs docent *Veracruz*, *Molina*, aliique citat. Sanchez *disp.* 11. *quæst.* 1. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *par.* 1. *c. num.* 10. Hurtad. Aversa, Tambur. *tract.* 3. *cap.* 1. §. 4. *nu.* 8. Ratio est: quia si promissioni consensus defuit, promissio simpliciter nulla fuit, ideòque inde nulla, per se loquendo, in foro conscientiæ potuit oriri obligatio. Et licèt deceptor peccaverit contra justitiam, quia tamen, ut supponimus, deceptio nullius damni causa fuit, non etiam apparet aliquid, quod sit restituendum; cum pro injuria mera, secluso damno, nulla debeatur restitutio in foro conscientiæ, sed tantùm satisfactio ex charitate, aut punitio ex justitia vindicativa per sententiam judicis tantùm. De quo alibi.

IV. Dixi: *Per se loquendo, & in foro conscientia*; nam 418 per accidens, quando damnum sponsæ ex ficta promissione proveniens aliter compensari non potest, quod tamen secundùm justitiæ æquitatem compensare tenetur deceptor, obligabitur sane, deposita simulatione, verè consentire, & deceptam ducere: utpotè, si sponsa alioquin gravem infamiam passura sit, aut si ficta promissione nuptiarum deceptam eam ad copulam deduxerit, vel etiam impregnaverit; quia mulier corporis sui copiam faciendo, contractum innominatum instituit: do tibi corporis copiam ea lege, ut posteà mecum matrimonium contrahas; adeòque si mulier promissionem impleat, alter acceptare non potest, nisi ex naturali æquitate, & justitia contrahendo obligationem implendi promissum. quamvis anteà fictum in se, ad quod in omni foro compelli potest, & debet. Vides jam tunc ficto promissori incumbere duplicem obligationem, verè contrahendi, & damni injustè illati compensandi, quod aliter compensari non posse supponitur.

§. II. Aut sponsalia ritè contracta absque dispensatione, vel justa causa violent.

I. Tenetur quis per se loquendo inire matrimonium, cum 419 qua sincerè, validèque contraxit sponsalia. Omnes, cum D. Thoma & Scoto *in* 4. *d.* 27. & expresse decernit jus Canonicum *cap. Ex litteris* 2. & *cap. Requisivit, De sponsal.* Ratio est: quia omnis contractus maximè onerosus de re gravi obligat sub mortali ex justitiæ virtute: sed sponsalia non sunt simplex promissio, vel verus contractus onerosus ul-

tra

trò eitrò que obligans ex justitia, ideòque sub mortali, utpotè in re tam gravi, & tantæ obligationis maximè capaci: ergo sponsus, vel sponsa sub mortali obligatur in conscientia ad contrahendas nuptias; quandiù alter in contractu persistit, sive deinde sponsalia celebrata sint solemniter cum testibus, & cæremoniis, sive privatim inter solos, quamvis in ordine ad forum externum requiratur probatio per testes, vel indicia, aut in defectum probationis juramentum, si deferatur. Nota rursus hic sermonem esse de ipso contractu sponsalium, cum repromissione mutua peracto; nam si merè liberaliter promisisti alteri matrimonium, non petendo ejus repromissionem, jam suprà admisimus, esse probabile, te solùm venialiter delinquere resiliendo, etiam sine justa causa; nam juxta communem sententiam DD. Virtus fidelitatis perinde ac veracitatis per se solùm obligat sub veniali. Vide dicta de promissionibus. *Tr.6. Decal. cap. 2. sect. 2.*

At nunquid sponsi expressa voluntate contrahendo sponsalia, poterunt se obligare sub veniali tantùm? Negat Vasquez, eique subscribens Pontius *l.2. cap. 12.* Eo quod contractus sponsalium ex natura sua obliget graviter. Concedit autem Sanchez *l. 1. disp. 9. n.6.* Eo quod tota obligatio pendeat à voluntate contrahentium. Sed rectè eum Aversa advertit Tambur. *cit. cap. 1. §.2. num 3.* Tunc illa non esse in rigore sponsalia; hæc enim rigorosam, & certam obligationem futuri matrimonii continere debent, concedunt enim sponsis ex probabili sententia amplexus, & oscula, & inducunt impedimentum publicæ honestatis, qui effectus certè supponunt, sponsos habere jus rigorosum ad futurum matrimonium, ideòque obligationem gravem ad nuptias, nisi quid rationabile oberit, contrahendas.

420 II. Tenentur jam sponsi matrimonium inire tempore ab ipsis præscripto, nisi una pars liberaliter admittat dilationem, aut justa causa excuset; quia virtus fidelitatis, ac justitiæ extendit suam obligationem ad omnes circumstantias promissas. Quod si nullum tempus contrahendis nuptiis præfixerunt, tenebitur quivis sub mortali contrahere, quando alter, consideratis circumstantiis, id rationabiliter exigit. Ita cum aliis Sanchez *l. 1. disput. 28.* quem tuetur Diana *part. 3. tract. 4. resol. 245.* Pontius autem *l.12. c. 6.* contendit, obligari sub mortali contrahere statim, quandò opportunè, & commodè matrimonium contrahi potest; nam juxta jura in omnibus obligationibus, quibus dies non opponitur, præsenti debetur. Sed facilè has Sententias conciliamus, si dicamus; obligari quidam statim, quia natura promissionis ea est, ut servetur, quamprimùm moraliter, & humano modo servari potest: At excusari ejusmodi sponsos, quoties alter non requirit, eum posset; quia tunc censetur remittere, & non curare de dilatione. Vide dicta suo loco. Cæterùm Congregatio Cardinalium apud Gallemart ad Trident. *sess. 24. cap. 1.* sic providè statuit: *Monendi sunt sponsi, ut factis sponsalibus quamprimùm contrahant matrimonium per verba de præsenti coram Parocho; & testibus, ne sponsi stupri periculum subeant.* Certè dilatio matrimonii inter sponsos præbet occasionem efficacem infinitarum turpitudinum. Ut proh dolor! experiuntur confessarii.

421 III. Judex Ecclesiasticus potest, & tenetur, per se loquendo, censuris Ecclesiasticis compellere ad standum matrimonio illum, qui stare recusat sine exceptione legitima, seu justa causa resiliendi, si alter jus petat, non modo quando sponsalia sunt firmata juramento: juxta claros Textus juris cit. sed etiam quando non fuerunt roborata juramento. Ut contra Angles, Armill. Sotum, aliosque docent DD. communiter, Sanchez *l. 1. disput. 21.* Coninch. *disp. 22. num. 6.* Tanner. *disp.8. num.57.* Gob. *cas.4. num.123.* Sic enim loquitur Pontifex *cit. cap. Ex litteris*: *Quatenus si hoc* (scilicet sponsum contra juramentum suum velle ad alia vota migrare, relicta priori sponsa,) *ita tibi constiterit, eum moneas, & si non acquieverit, Ecclesiastica censura compellas, ut ipsam in uxorem accipiat.* Et ratio est; quia judicis est compellere quemvis ad standum legitimo contractui, si jus petatur. At sponsus v. gr. quantumvis anathemate perculsus pergit contumaciter injustè repudiare sponsam: quid aget judex? Quid sponsa? Respond. Ad evitandum majus malum, & pessimum matrimonii successum, judex debebit à censura absolvere etiam non petentem: & sponsa, si sapit, debet esse contenta, salvo jure petendi compensationem omnium damnorum emergentium ex hac dissolutione. Sanchez *cit. num.8.* Tanner. *cit. disp.7. q.1. dub.3. num. 36.* & benè Gob. *cit. num.128.* alii apud ipsos. Etenim *cit. c. Requisivit*, sic respondet Lucius Papa: *Requisivit à Nobis Tua Fraternitas, qua censura mulier compelli debeat, qua, jurejurandi religione neglecta, nubere renuit ei, cui se nuptiuram interposito juramento firmavit.* *Ad hoc taliter respondemus; Quod, cùm libera debeant esse matrimonia, monenda est priùs, quàm cogenda, cùm coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.* Sic Pontifex, aut tò *potius* accipiens pro tò *priùs*, aut pro tò *cogendu* intelligens *coactionem exactissimam* pertinaeis, cum pravifo difficili matrimonii successu; juxta modo dicta. Ut proindè hoc Capitulum nullo modo repugnet citato *cap. Ex litteris.* Prout varii explicant apud Sanchez *cit. n.28.* Vide de hac re satis benè, & practicè differentem P. Gob. *cit.*

IV. Quando sponsus, vel sponsa contra fidem priorum Sponsalium contraxit cum alio vel alia, secunda sponsalia, omni jure sunt irrita, secundùm omnes; etsi per accidens quandoque secunda sponsalia prævalere debeant. Ut ex professo *c. præced. sect. 2. §.3.* & ibidem *subsect. tota* habes justas causas dissolvendi sponsalia explicatas satis. 422

§. III. *Cum aliis peccant gravius cæteris.*

Sponsi scilicet, vel sponsæ (constantibus sponsalibus) fornicatio cum alia, vel alio, etsi non sit propriè adulterium, addit tamen peccato mortali fornicationis circumstantiam speciem mutantem, probabilius gravem, & in confessione necessariò explicandam, saltem ex parte sponsæ fornicariæ. 423

I. Non esse propriè adulterium, est consensus DD. & plurimis citatis probat Sanch. *l.1. disp.2. n.2.* Laym. *part. c. 1. n.6.* Quia adulterium definitur in jure: *violatio alieni thori*: at fornicatio sponsi, vel sponsæ cum aliis, aut aliorum cum sponsa, vel sponso, non est violatio alieni thori; nam sponsis de futuro ante matrimonium ratum de præsenti minimè competit jus thori, quamvis eo jam habeant jus inchoatum & jus ad rem; seu ad corpus præ aliis, nondum tamen habeant jus completum, & in re, atque ad ipsam copulam; ergo non est propriè adulterium, & consequenter filii inde nati non spurii, sed naturales censentur, per subsequens matrimonium omni jure legitimandi.

II. Addere fornicationi simplici circumstantiam aliquam speciem mutantem, per se patet; est enim duplex malitia, una fornicationis contra continentiam, altera fractorum sponsaliorum contra justitiam, violando scilicet jus inchoatum, & ad rem tam sponso, quàm sponsæ per sponsalia acquisitum, ergo accedit circumstantia speciem mutans, scilicet violati, etsi nondum perfecti, tamen inchoati juris, & justitiæ; eamque communi DD. sensu probabilissimè æstimatam gravem, ideòque in confessione explicandam; etsi alios probabiliter oppositum sentire, alibi notatum sit.

III. Hanc circumstantiam tam ex parte sponsi, quàm sponsæ esse explicandam, & ab ipsismet, & ab aliis cum ipsis fornicantibus, docent gravissimi DD. *Scotus, Lopez, Ledesma*, & alii apud mox citandos; quòd nimirùm uterque sponsus per sponsalia par in alterutrum jus acquisierit, adeòque utriusque violatio par sit injuria, & consequenter utraque, vel neutra, gravis, & in confessione explicanda. At contrà. 424

IV. Eamque circumstantiam ex parte solius sponsæ violatæ necessariò explicandam esse in confessione, cum plurimis docet Sanchez *n. 6.* Ratio est: quia licèt sponso vel sponsæ par sit utrinque jus, non tamen censetur par utrinque injuria ex violatione illius juris; nam ex parte sponsi fornicantis communi prudentum existimatione censetur injuria levis, adeoque ut talis non excedat limites peccati venialis, consequenter in confessione necessariò explicanda non erit, nisi fortè sua culpa evulgata sit cum dedecore, & offensa gravi sponsæ, quæ fortè ideo resilire debebit. Ut notat *Laym. cit.* At verò ex parte sponsæ fornicantis per se censetur longè gravior injuria illata sponso, non tantùm communi prudentum, ac omnium hominum existimatione, sed etiam ipsius juris, adeò ut Leges *ff. de legem Juliam. De adulterio*; concedant actionem contra sponsam adulterantem: idque non tantùm ratione longè majoris turpitudinis in fœmina violata, quàm in viro, sed etiam ob gravius periculum alterius injustitiæ; sponsa enim fornicando exponit se periculo concipiendi prolem, à sponso marito postea, credente esse suam, alendam. 425

§. IV. *Cum se invicem autem leviùs, mortaliter tamen contra sextum Præceptum delinquunt;*

Sponsi scilicet, & sponsæ de futuro contra sextum Præceptum luxuriæ, & impudicitia eum invicem peccant mortaliter eodem modo, quantum ad speciem peccati, non tamen quoad intentionem peccati, id est, non tam graviter, ac soluti; quia omnium habent jus inchoatum, & ad rem ad invicem per sponsalia, etsi nondum completum, & in re ad ipsam copulam; utroque autem jure careant soluti. 426

I. Pec-

427 I. Peccant ergo mortaliter sponsi de futuro, in primis exercendo ipsam copulam carnalem ante matrimonium ratum de præsenti, quo primò fit traditio corporum, & acquiritur jus utrinque ad copulam, secundùm omnes. Est enim adhuc accessus ad non suam per traditionem, etsi sit ad suam per promissionem tantùm. Quidam moderni nimiùm extenuant dicentes, id esse levissimum inter mortalia, & gravissimum inter venialia. Sed nimiùm satis est, esse levissimum mortale, ideòque reddere obnoxium æternæ damnationi.

428 II. Peccant mortaliter voluntariè delectando morosè de copula futura cogitata, ut præsenti, delectatione sensibili venerea, maximè cum commotione spirituum ad generationem servientium. *Omnes*. Sicut enim ipsa copula, & ejus delectatio pro præsenti est eis mortaliter illicita: ita & actualis delectatio præsens de tali copula cogitata eis illicita mortaliter est. Cæterùm, uti alibi notavimus, aliud est consensus, & complacentia in copulam cogitatam ut præsentem, & delectationem actualem veneream ex tali copula cogitatam actu in appetitu sensitivo, & partibus venereis consequentem; quod & sponsis de futuro, & viduis de præterito mortaliter illicitum, & solis conjugibus licitum est: Aliud est consensus, & complacentia in copulam cogitatam ut futuram, & delectationem veneream ex tali copula futura aliquando consecuturam; quod sponsis illicitum non est; cùm enim ex ipsis sponsalibus contractis velut jure inchoato talis copula, & delectatio sit aliquando futura, non debent de ea contristari, vel eam aversari, sed licitè in eam consentire, complacere, vel gaudere de ea possunt, cùm nihil aliud sit, quàm gaudere de spe boni futuri, quæ spes præsens, & licita est. Ita cum plurimis Sanchez *lib. 4. disp. 47.* Diana *part. 3. tract. 5. resol. 2.* Jacobus Marchant. *Resol. Pastor. tr. 8. cap. 1. in fine.*

429 III. Insuper peccant mortaliter tactibus impudicis, sive ex objecto, ut circa partes verendas, sive ex intentione tangentis, utpotè se, vel alteram provocandi ad libidinem, copulam, pollutionem, aut delectationem veneream: sive ex adjuncto periculo actus, vel consensus in copulam, pollutionem, delectationem veneream, &c. Quia tales tactus impudici sunt proximæ dispositiones ad copulam, ad proinde illis solis licent, quibus licet ipsa copula, quibus autem copula non licet sub mortali, ut sponsis, mortaliter illiciti sunt. Communissima Navar. *c. 16. n. 13.* Sanchez *l. 1. disp. 46. nu. 51.* rectè inferentes, sponsos de futuro non permittendos commorari solos ob periculum libidinum.

430 IV. Tactus non ita impudici ex objecto, intentione, vel periculo libidinis, sicut & oscula, amplexus, aspectus, colloquia inter sponsos ex sponsalibus cohonestantur, aut saltem à mortali excusantur, etsi conjuncti sint cum delectatione sensibili ex ipsis tactibus, osculis, amplexibus precisè proveniente. Ita Navar. *cap. 14. num. 18. & cap. 16. num. 12.* aliisque plurimis congestis Sanchez cit. *numer. 47.* Laym. *l. 4. sect. 4. num. 11.* Diana *part. 2. tractat. 17. resol. 6.* Ratio est: quia sicut matrimonium ratum conferendo jus ad copulam cohonestat ipsam copulam, ita sponsalia de futuro; cùm sint quoddam matrimonii initium, & jus quoddam inchoatum, tribuunt, & cohonestant ejusmodi tactus, oscula, amplexus, &c. non impudicos, tanquam dispositionem, & præparationes ad futurum matrimonium. Et siquidem fiant ejusmodi tactus, oscula, amplexus, aspectus, colloquia inter sponsos dummodo in signum benevolentiæ, ad sovendum mutuum amorem in ordine ad futurum matrimonium, aut honestæ civilitatis gratia secundùm morem patriæ, omninò licita erunt, & sine culpa, omnium ferè consensu; quia finis est honestus: si verò intendatur delectatio illa sensibilis ex ipsis talibus tactibus, osculis, &c. proveniens (dummodò absit semper delectatio morosa venerea, ejusque, vel ulterioris libidinis periculum, scilicet pollutionis, vel copulæ) erunt peccata venialia, excusantibus sponsalibus, etsi in solutis sint mortalia. Ita Navar. Sanchez *l. c.* Cajetan. Lopez, alii apud eundem Sanchez *num. 48.* Addit Tambur. *l. 7. Decal. c. 3. §. 5. n. 61.* quòd si sponsus v. g. est in ea occasione, ut planè inurbanus haberetur, nisi exerceret ejusmodi non impudicos tactus, & oscula, amplexus, vel colloquia non obscœna, possit ea exercere, etiam cum præciso periculo pollutionis, secluso tamen consensu, ac periculo consensus in illam; quia jam adest rationabilis causa, & sponsus dat operam rei licitæ. De quibus omnibus latiùs suo loco. Tandem sermo fuit de sponsis propriè dictis per sponsalia valida, & absoluta contracta, nam illis, qui sibi sponsalia solùm promiserunt, aut qui sponsalia contraxerunt invalida, aut contraxerunt sub conditione in futurum, v. g. si parentes consenserint: si Papa dispensaverit, &c. minimè licita sunt; illa etiam non impudica amoris signa sunt, quæ sponsis veris concessimus; isti autem nondum sunt sponsi. Vide Sanchez *l. 5. de matr. disp. 5. à n. 38.* Diana *part. 4. tr. 4.*

SECTIO II.

De peccatis Conjugum in contractu matrimonii, ejusque invalidi revalidatione.

SUMMARIUM.

431 *Fictè contrahens matrimonium peccat mortaliter.*
432 *Et in foro externo compellitur ad verè contrahendum.*
433 *Nisi adsit legitima exceptio.*
434 *Casus difficilis.*
435 *Contrahens scienter cum impedimento quocunque peccat mortaliter.*
436 Usque ad n. 440. *Peccato sacrilegii.*
440 Usque ad num. 443 *Sicut & alios ad sic contrahendum scienter inducentes, & cooperantes.*
443 Usque ad n. 447. *Instructiones Confessariis valdè notanda, quando in confessionali cognoscunt, matrimonium esse invalidum.*
447 & 448 *Si matrimonium est invalidum ex defectu consensus utriusque contrahentis, sufficit hunc solùm renovare consensum verum.*
449 & 450 *Probabiliter internè tantùm.*
451 *Matrimonium invalidum ex impedimento revalidatur per dispensationem.*
452 *In quo jure ordinario dispensat solus Pontifex?*
453 & 454 *Quando dispensare possit Episcopus?*
455 *Quid agendum Confessario, vel Parocho, si immediatè ante nuptias jam jam celebrandas in aliquo contrahente inveniat impedimentum occultum?*
456 *Habita dispensatione necessariò requiritur etiam novus consensus.*
457 *Et quidem utriusque, internus, & externus.*
458 Usq. ad n. 461. *An impedimentum, & nullitas matrimonii debeat alteri parti ignoranti manifestari?*
461 Usque ad n. 466. *An requiratur etiam nova solemnitas, seu præsentia Parochi, & testium?*

ASSERTIO II.

Peccant mortaliter, & sacrilegè conjuges, si aut fictè matrimonium contrahant, aut scienter, & voluntariè cum impedimento quocunque; certò quidem sacrilegio, si cum impedimento impediente tantùm, saltem ut suscipientes: & veriùs etiam sacrilegio, ut ministri, si cum impedimento dirimente quocunque seu juris divini, & naturalis, seu juris positivi, & Ecclesiastici, addita sæpè speciali malitia ex motivo impedimenti præter nullitatem talis matrimonii, necessariò posteà aut dissolvendi, aut revalidandi per suppletionem, aut impetrata dispensatione, per renovationem consensus. Hæc Assertio magni momenti accuratè explicanda est.

§. I. *Peccat mortaliter, si aut fictè matrimonium contrahant.*

I. Si nimirùm contrahens simulatum animum habeat 431 absque vero interno consensu in matrimonium, certum est apud omnes, peccare mortaliter, per se loquendo, secluso nimirùm specialiter metu gravi injustè incusso ad extorquendum matrimonium. Juxta dicta in Impedimento *vis*. Et quidem dupliciter; 1. Sacrilegio contra reverentiam Sacramenti; cùm ipsi contrahentes sint ministri hujus Sacramenti; omnis autem minister falsò absque intentione adhibens signa Sacramentorum, peccat sacrilegio: ergo &c. Communis DD. Layman *tr. 11. p. 2. c. 4. num. 1.* De hoc vide Parte 1. *c. 3. n. 168* ubi dixi, ratione malitiæ sacrilegæ ejus, qui invalidè conficit Sacramentum, desumi non irreverentia ipsius Sacramenti (cùm tunc nullum conficiatur Sacramentum: & non entis nullæ sint qualitates,) sed ex irreverentia adversùs ipsum Authorem Sacramentorum DEUM, ac CHRISTUM. Nam etiam fictè contrahens matrimonium exhibet signa Sacramentalia in iis circumstantiis, in quibus ex institutione Divina deberent hominem sanctificare; Talis autem sua fictione facit, ut non possit hominem sanctificare, utique gravi irreverentia, & quasi illusione Christi Institutoris Sacramentorum. 2. Peccato injustitiæ, ac injuriæ, quam alteri parti bona fide contrahenti infert in re gravissima: eaque de causa obligatus manet ad compensandum omnia damna, quæ, inde conjugi putatitiæ accidunt, quæ compensatio plerumque secundùm æquitatem fieri

fieri nequit alia ratione, quàm ut, deposita simulatione, verum habeat animum, & elicito consensu matrimonium ratificet; nam ut in infrà dicemus, quando matrimonium est iovalidum ex defectu solius consensus interni, ratificatur eo solo, quòd consensus verus accedat, dummodò alter contrahens suum consensum actu, vel virtute retineat. Qua de re latissimè Sanch. *lib.2.*

432 II. Ficto animo absque consensu interno matrimonium contrahens: etsi matrimonium omni jure irritum sit: cùm sine consensu non subsistat contractus matrimoni; *c. sufficiat 27. qu.2. &c. cum locum. De sponsal.* fictus autem consensus non est consensus, & ideò is in foro conscientiæ per se non obligatur ad verè contrahendum, nisi per accidens, ratione damni: nihilominùs tamen in foro externo præsumitur esse Sacramentum; & fictus compellitur ad verè contrahendum, & cohabitandum, ita ut neque juranti credatur adversùs ea, quæ antea asseveravit, se nimirùm fictè tantùm contraxisse: cùm juxta legitimas Sanctiones, *Nimis indignum sit, ut quod sua quisque voce dilucidè protestatus est; proprios valeat testimonium infirmare*; donec nimirùm deceptor suæ declarationis clarissima indicia edat, quæ Ecclesiasticus judex sufficere arbitretur ad fidem contrariam dictis prioribus habendam. Ratio disparitatis est, & assignatur à D. Thoma, aliisq; communiter. In foro judiciali creditur homini contra se, & non pro se simpliciter asserenti: in foro autem pœnitentiæ creditur homini pro se, & contra se. Unde quamvis etiam jurato asserenti, se consensu simulato contraxisse, alter conjux credere non tenetur, imò nec potest eo fine, ut à vinculo conjugii liber præsumatur, & ad aliud matrimonium transire liceat. Communis DD. citati omnes.

433 III. Casus tamen aliqui enumerantur à DD. quibus talis deceptor ad matrimonium non obligatur: 1. Si decepta pro virgine falsò se jactabat; nam deceptio deceptione tollitur, & velut compensatur. 2. Si deceptor in longè eminentiori statu positus sit; dummodò spe matrimonii copula non intercesserit, aliàs tamen facta justa compensatione. 3. Quando decepta, deceptione cognita, aliam compensationem sponté recipit. 4. Si deceptor aliud posteà matrimonium verò consensu contraxit, cui omninò stare tenetur, facta tamen debita compensatione priori deceptæ sponsæ. Ex communi Layman *loc. cit.*

434 IV. At quid si hoc casu judex Ecclesiasticus deceptorem censuris cogat ad prius matrimonium fictè contractum, cùm priorem fictionem probare non possit, & asserenti, etiam juranti credi non debeat: & posterius matrimonium invalidum judicetur? Difficillimus casus. Resp. D. Thomas *Supplement. 3. part. qu.85.* Layman cit. *part.2. cap.6. in fine*, alii communiter: Quòd si is nulla alia ratione effugere possit, quin deserta posteriori legitima conjuge, ad priorem putatitiam redeat, posse quidem, & debere illi aliquamdiu cohabitare, ut Ecclesiæ præcepto satisfaciat, potiùs tamen quidvis pati, & etiam excommunicationis sententiam in foro externo sustinere debet, (nam in foro conscientiæ coram Deo non incurrit) quàm in copulam consentiat; esset enim verum adulterium per se intrinsecè malum, quod neque Ecclesia, neque alius quicunque præcipere potest: & neque vitandæ mortis causa licere potest.

At rursus, quid si secunda uxor interim aliud matrimonium ineat? Resp. Salvari bona fide, & ignorantia invincibili, quousque veritas de dubietate prioris, & valore alterius matrimonii patescat. De quo plura in simili inferiùs.

§. II. *Aut scienter, & voluntariè cum impedimento quocunque.*

435 MOrtaliter certò peccant scientes, & voluntariè contrahentes matrimonium cum impedimento quocunque seu dirimente, seu impediente tantùm. Ita omnes, teste Perez *disp.22. sect.2. & 3.* Ratio patet: quia in re gravi, & magni momenti contraveniunt præcepto, aut naturali, vel divino, aut saltem Ecclesiastico; singula enim impedimenta continent gravem materiam, gravemque inobedientiam fundant; ut patet discurrenti per singula. Jam verò qualiter ejusmodi contrahentes in specie peccent, breviter explicandum erit.

436 I. Contrahens matrimonium cum impedimento impediente tantùm, certò committit sacrilegium, saltem quatenùs suscipiens est verum, & validum Sacramentum matrimonii: quemadmodùm quilibet in statu peccati mortalis suscipiens Sacramentum vivorum mortali sacrilegio delinquit, ponendo obicem effectui Sacramentali, scilicet gratiæ sanctificanti. Attamen, quatenùs sic contrahens minister est, in mortali alteri Sacramentum matrimonii ministrans in communi, & recepta jam sententia, non peccare mortaliter; cùm ad hoc ministerium specialiter consecratus non sit: posse tamen peccare mortaliter, quatenùs alteri simili impedimento obstricto, aut aliàs in mortali existenti hoc Sacramentum scienter ministrat, tanquàm cooperans peccato alterius, cùm id facilè impedire posset: jam per occasionem innui suprà, cùm de Ministro Sacramenti hujus. Insuper autem talis peccat speciali peccato contra virtutem, ex cujus motivo inductum est impedimentum, utpotè contra virtutem Religionis, si contrahit obstrictus voto simplici Castitatis, aut cum impedimento sacri temporis, seu feriarum: contra virtutem justitiæ, si cum impedimento sponsalium, contra virtutem obedientiæ, si cùm impedimento interdicti. Tandem contrahendo tantùm, non item posteà consummando, peccare contrahentem cum impedimentis impedientibus tantùm (excepto: si voto simplici castitatis obstrictus sit) jam indicatum est suprà, cùm de impedimentis impedientibus: exque professo magis explicandum erit infrà, *sect. seq* ubi de peccatis conjugum in usu.

II. Contrahens scienter, & voluntariè cum impedimento dirimente quocunque seu juris naturalis, seu divini, seu Ecclesiastici tantùm, certò quidem peccat mortaliter ob rationem generalem initio datam; certò tamen etiam non peccat sacrilegio, quatenùs suscipiens est: cùm nullum tunc Sacramentum suscipiatur, nec fiat: insuper neque peccare sacrilegio, quatenùs Minister est invalidè ministrans, docent gravissimi DD. ac ipse Sanchez *l.7. disp.5.* Hurtad. *disp.2. diff.3.* Perez *disp.21. sect.12.* Dicastill. *disp.7. dub.2.* Diana *part 8. tract.4. resol.287.* alii apud istos: & probabile censent Tambur. *tract.1. cap.17. num.9.* Gobat *cit. num.60.* Ratio est: quia sic contrahens directè solùm irritat, & annullat contractum naturalem, ac civilem matrimonii, quo deficiente, consequenter etiam deficit ratio Sacramenti: quia ergo sic contrahentes nihil efficiunt, cui ex institutione Christi annexa sit ratio Sacramenti, quippe quæ soli contractui legitimo annexa fuit, nulla hic apparet indigna tractatio Sacramenti, adeòque nec ullum sacrilegium, per se loquendo. Et hanc sententiam & rationem; & nos admisimus per accidens, quando matrimonium gravi, & injusto metu extortum est, etiam cum alio impedimento dirimente, dummodò absit intentio consummandi: cùm de impedimento *vis*. At per se loquendo, seclusо tali metu, non placet, nec placuit unquàm. 437

III. Verius omninò est contrahentem cum impedimento dirimente peccare sacrilegio contra reverentiam Sacramenti. Ita Cajetanus, aliisque cit. Coninch. *hic disput.30. dub.2.* Layman *tract.10. part.4. cap.1. nu.5.* Plerosque congerens Aversa *qu.9. sect.5.* Ratio est: quia fideles, quando contrahunt matrimonium cum impedimento dirimente, sciunt se irritum reddere non solùm contractum matrimonii civilem, sed etiam ipsum Sacramentum illi contractui a Christo Domino annexum, estò indirectè tantùm irritetur Sacramentum; atqui seclusa justa causa urgente, utpotè metu gravis, & injusti mali excusante, etiam indirectè irritare Sacramentum, meritò gravis irreverentia Sacramenti, adeòque sacrilegium censetur (An tu à mortali sacrilegio excusabis illum, qui vinum consecrandum nimia aqua admixta ineptam consecrationis materiam redderet, etsi validè indirectè tunc irritaret Sacramentum?) Certè tales contrahentes ad velandum scelestum suum contractum ritibus, ac nomine Sacramenti abutuntur, non sine gravi injuria, ac irreverentia; ait Layman *loc. cit.* Insuper tales contrahentes cum impedimento dirimente, animo consummandi illud, specialiter peccant contra illas virtutes: quarum motivo inductum est tale impedimentum dirimens, ut omnes observant: v.g. contra virtutem Religionis, si contrabas cum impedimento voti solemnis, vel sacri Ordinis: contra justitiam, si cum impedimento ligaminis; contra virtutem pietatis, seu reverentiam sanguini debitam, si cum impedimento consanguinitatis, affinitatis, &c. Si cum impotentia perpetua, certè vis peccare contra naturam meris impudicitiis: & sic de cęteris; ubi nulla specialis virtus violatur, manebit generalis malitia inobedientiæ. Vide *sect. sequent. §.4* regulam tradendam de ipsa talium contrahentium copula. Ubi rectissimè monet noster Henrinex cit. *disput.6. quæst.3. nu.26.* hic non committi unicum tantùm numero peccatum volendi semel consummare matrimonium nulliter contractum, peccando contra castitatem, aut aliam virtutem annexam, sed potiùs esse peccatum multiplex, saltem virtualiter, quatenùs volunt sic in statu quasi continuo peccati perseverare: sicut qui proponeret vivere in concubinatu: & reverà nihil erunt istæ consummationes matrimonii nulliter contracti, nisi concubinatus, & fornicationes continuæ simplices, & qualificatæ. Juxta regulam modò promissam *sect. sequent.* tradendam. 438

IV. Di-

439 IV. Dixi autem semper: *scienter, & voluntariè* contrahentes cum impedimento dirimente: secùs enim est, si ex ignorantia invincibili, & inculpabili, ac bona fide sic contrahant: licèt enim etiam sic contractum matrimonium maneat irritum & nullum, non tamen manet peccatum; cùm ignorantia talis omne voluntarium, adeoque omne etiam peccatum tollat. Qualiter autem etiam metus gravis, & injustè incussus, voluntarium saltem minuens excuset à peccato, dictum est satis suo loco de impedimento *vis*. Minimè autem à dictis peccatis excusat ignorantia culpabilis, & vincibilis, præsertim crassa, & affectata impedimenti, aut si quis cum dubio latentis impedimenti contrahat, quo casu exponendo se voluntariè periculo annullandi Sacramentum, eo ipso peccat mortaliter: ut apud omnes in confesso est. Attamen si ejusmodi dubitas, an laboret aliquo impedimento matrimonii, post diligentem inquisitionem veritatis, hanc deprehendere non possit (etsi contra communissimum sensum DD.) adhuc licitè contrahere, docent Joannes Sanchez *selectar. disp. 45. num. 44.* & ex professo Caramuel apud Dianam *part. 8. tract. 3. resol. 95.* Tambur. *l. 1. Decalog. cap. 3. §. 3. V. Dispensat.* Consentitque Gobat. *hic cas. 1. num. 62.* Eo quòd ipsi faveat privilegium possessionis; & verè se habet sicut is, qui similiter dubitat de legitimis natalibus, quem nihilominùs licitè posse ordinari, cum aliis ostendit idem Gobat *Alphab. Ordinand. cas. 11. nu. 435.* At, inquis, sponsa talis sponsi graviter decipitur; nec enim vellet nubere tali dubitanti, si id nosset. Resp. Ergo debet eam de suo dubio priùs informare, & tunc adhuc consentientem non decipit.

440 Corollarium. Tandem in dictis casibus omnium impedimentorum, sicut ipsi contrahentes, ita alii ad contrahendum scienter inducentes, cooperantes, aut, cùm possent & deberent, non impedientes, (utpote Parochi, Confessarii, parentes, consanguinei, quilibet conscii impedimentorum, præsertim post denunciationes ad eum finem impediendi matrimonia nulla præcipuè factas: juxta dicta suprà suo loco,) peccant mortaliter eadem ratione, & specie malitiæ; ejusdem enim malitiæ est peccare, ad peccandum inducere, cooperari, aut, cùm possis, & debeas, non impedire. Ex omnium sententia in materia de scandalo.

441 Petes: quam pœnam incurrant contrahentes cum impedimento dirimente? Resp. Generalem pro omnibus nullam esse statutam in jure, sed in specie ita statuit Pontifex *Clementina unica. De consanguinit. & affinitat.* his verbis: *Eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis, & affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonium non verentur, nec non religiosos. & moniales, & clericos in sacris constitutos matrimonium contrahentes, excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere.* Sit Pontifex. Ubi nota quatuor: 1. Excommunicationem illam non esse reservatam, ideòque à quolibet confessario absolvi posse. 2. Quia Pontifex expresse dicit: *qui scienter, &c.* ideò ab hac excommunicatione incurrenda excusat omnis ignorantia, etiam culpabilis, crassa, & facti juris hujus. 3. Quia hæc constitutio de aliis impedimentis non meminit, præter consanguinitatem, affinitatem & votum solemne, ideo ex nota illa Regula, quòd *odiosa restringenda sint*, ad alia impedimenta extendi nequaquam debet. Ut ex communi observat Aversa *hic qu. 7. sect. 5.* 4. Addit rectè Pontius *hic 7. disp. 45.* neque hac excommunicatione affici eos, qui vinculo cognationis spiritualis, vel legalis obstricti matrimonium inter se contrahunt; quia constitutio solùm meminit consanguinitatis, & affinitatis.

§. III. *Præter nullitatem talis matrimonii, necessariò postea aut dissolvendi, aut revalidandi.*

442 HOc nimis certum ex dictis; qui enim contraxerunt, cum impedimento dirimente, re ipsa conjuges non sunt, sed merè soluti; ideòque, si copulam exerceant, meri, & veri fornicarii, & concubinarii. Nullum ergo hic datur medium, nisi separatio, aut revalidatio, nisi in raro casu per modum fratris & sororis cohabitent: & si quidem impedimentum, ac nullitas matrimonii notoria sint, Episcopis, eorumque Consiliariis Ecclesiasticis cura relinquenda est, nec se immiscere debet confessarius: at verò, si occulta, & in foro conscientiæ tantùm ad confessionale allata: hoc opus, hic labor, hic sudor confessarii! in horum gratiam ex multa lectione, & longa praxi pono priùs aliquot instructiones, deinde §§. sequentibus dabo praxim revalidandi ejusmodi matrimonia.

443 I. Ante omnia confessarius sciat, & attendat, ex quocapite matrimonium sit invalidum; quale sit impedimentum; cujus juris; an dispensabile, nec ne; matrimonium enim potest esse invalidum ex duplici capite: 1. *Ex defectu solius* consensus alterius, vel utriusque contrahentis: utpotè, si consensus fuit fictus, si ex metu gravi, & injusto extortus, si ex errore circa substantiam, vel qualitatem conditionis servilis: huc ergo spectant impedimenta erroris, conditionis, vis, & quandoque raptus: & hæc propriè non sunt dispensabilia, sed per novum liberum consensum supplebilia per ipsos contrahentes: ut §. *sequent.* patebit. 2. Potest esse invalidum matrimonium, non ex defectu consensus, qui abundè adest, sed ex defectu habilitatis personalis ex alio impedimento dirimente à jure inducto ob aliam justam causam: utpotè ob indecentiam copulæ, ob punitionem criminis, ob tuendam libertatem matrimonii, &c. Et hæc aut sunt juris naturalis, vel divini, aut juris positivi, vel Ecclesiastici tantùm. Juris naturalis vel divini, adeòque indispensabilia impedimenta sunt: 1. Impotentia perpetua, item ætas indiscreta: de his nulla difficultas in praxi: 2. Consanguinitas in primo gradu recto, & transverso: & hic casus rarus, non tamen omnino nullus; unus jam bis insinuatus est: 3. Ligamen, seu vita alterius prioris conjugis, & hic casus satis frequens, præsertim istis temporibus bellicis: 4. Votum solemne professionis, ac sacro Ordini adjunctum, saltem impediens, & secundùm multos etiam dirimens jure divino naturali: & hic casus quidem frequens in apostatis reversis; sed nullius difficultatis in confessionali, ne audiendi quidem, nisi separati. Additur cultus disparitas: sed nullius praxis, certè nullius difficultatis. Juris positivi, & Ecclesiastici tantùm, ideòque dispensabilia (jure ordinario à Pontifice, & per accidens, certis conditionibus infrà insinuandis, etiam ab Episcopo,) sunt reliqua omnia: utpotè: 1. Omnis consanguinitas ultra primum gradum; & secundùm multos, etiam in primo gradu transverso: 2. Omnis omninò affinitas ex quacunque copula: 3. Omnis omninò cognatio spiritualis, & legalis: 4. Omne crimeo, & publica honestas, & jure novo raptus, & clandestinitas.

II. Confessarius deprehenso impedimento quocunque, 444
& cujusvis juris, mox advertat, an conjux pœnitens sit in bona fide, seu ignorantia invincibili, & inculpabili sui impedimenti, si enim bona fide contraxit, & adhuc perseverat in bona fide, & ignorantia invincibili sui impedimenti, ac nullitatis matrimonii, estò alioquin sciat defectum, v. g. copulam cum consanguinea conjugis anteà habitam, dummodò ignoret ob id matrimonium suum nullum esse, regulariter in sua bona fide relinquendus est; regulariter enim advertit confessarius suam informationem obfuturam potiùs quàm profuturam, talem scilicet, etiam informatum, tamen conjugem putatitiam non derelicturum, cum illa peccaturum, aut si derelinquat, oritura gravissima scandala, alia incommoda, & difficultates, maximè circa proles jam susceptas: eo casu potest, & debet confessarius prudenter dissimulare; juxta illud D. Augustini relatum cap. 7. De pœnitentia, d. 7. *Si scirem tibi non prodesse, non monerem, non terrerem, &c.* Et communem DD. cum Sanchez *lib 2. disp. 38. num.* 8. Addente: si opus sit, etiam posse talem obligationem debiti docere. Ratio est: quia ex duobus malis minus est eligendum; minus autem malum est fornicari materialiter tantùm in bona fide conjugii, quàm accepta informatione imprudenti formaliter peccare, continuas perplexitates, aut alia graviora mala oriri; ergo silendo permittere potiùs peccare materialiter, quàm formaliter, aliave gravissima mala incurrere; Idque maximè verum est, quando impedimentum est juris naturalis, seu divini, ideòque indispensabile. Sic enim legitur, D. Carolum Borromæum, habito Concilio Ecclesiastico, reliquisse in bona fide Nobilem illum, qui matrimonium contraxerat cum propria & sorore, & filia ex propria matre damnatissimo incestu suscepta, postquam nefandum nefas mater ipsi sanctissimo Archiepiscopo confessa fuit. Attamen etiam sæpè locum habere debet, quando impedimentum est juris positivi & dispensabile, dispensatioque impetrari possit; nam restat magna difficultas plerumque, & delicatum periculum in renovando novo, & absoluto consensu, quando unus tantùm conjugum nullitatis matrimonii conscius factus, causam nullitatis sine infamiæ periculo, & incommodo prodere non potest; ut videbis infrà, & miraberis. Idque maximè, si conjuges non admodùm benè concordent; quid si alter conjux ex petitione novi consensus nullitatem matrimonii olfaciens de novo consentire nollet? Ut alicubi factum scio. Quin etiam, si pœnitens conscius nullitatis matrimonii facilè apprehendat, se debitum exigere non posse, invincibiliter tamen putet, se alteri bona fide exigenti reddere debere; eadem ratione tace, dissimula, Confessarie, præsertim si feminæ sint, quibus debitum negare difficile, & periculosum est, donec impetrata dispensatione, de revalidando matrimonii contractu ipsos instruas.

III. Quan-

445 III. Quando verò pœnitens non est in bona fide, sed vel conscius sui impedimenti, & nullitatis matrimonii, aut de eo rationabiliter dubitans, aut illius ignorantia vincibili & culpabili laborans, quippè de eo suspicans, vel anxius, tamen ex desidia, vel malitia negligit inquirere veritatem, omninò tenebitur confessarium de veritate informare; quia alioquin esset in malo statu & incapax absolutionis: Sicut universaliter tenetur veritatem aperire, quando pœnitens ipsemet de impedimento, vel valore matrimonii sui dubius, vel anxius ipsum consulit, aut interrogat; tunc enim dissimulatio veritatis esset approbatio falsitatis; & longè plus mali tunc timeri debet ex dissimulatione, quàm ex aperta manifestatione veritatis, præsertim quando impedimentum est aliis quibusdam notum. Quare confessarius vel Parochus rotundè dicat, laborare eos impedimento, matrimonium esse nullum, atque inde abstinendum esse ab omni matrimoniali usu, non tantùm ipsa copula, sed omni etiam actu impudico solutis illicito, cùm reverà soluti sint. Quòd si ergo conjux pœnitens non sit jam in bona fide, sed, ut dictum, conscius, vel certior factus de nullitate sui matrimonii, jam inspiciendum erit, cujus juris sit impedimentum dirimens: Si impedimentum annullans matrimonium sit juris naturalis vel divini, ideòque indispensabile humanitùs, v.g. Ligaminis, vivente adhuc altero conjuge. Hic est miseria cum aceto. Inducendi, imò cogendi sunt, ut omni possibili modo vel prætextu separentur, aut fuga occulta, quæ viro facilior, fœminæ difficillima, aut ingressione Religionis, servatis servandis, aut divortii sub alio titulo, si adsit, procuratione. Quòd si nihil horum succederet, & moraliter omninò impossibilis videatur separatio ob gravissima indè oritura damna, pericula, scandala, ipsique seriò promittant, & subinde (valde tamen circumspectivè, & consulente confessario) etiam jurent, vel voveant continentiam perfectam ab omni culpa, & impudicitia, quæ solutis illicita, ut dictum, tandem cohabitare permittantur tanquam frater & soror; & quoad fieri potest, non tantùm lecto, sed etiam loco de noctu separati. Ut omnes monent. Sed quæso te, in eadem domo, in eadem camera, & subindè, ob inopiam, in eodem lecto, an unquam extra præsentissimum periculum, præsertim si adhuc non senes expertæ voluptati valde affecti sint? Nihil hic remedii præter gratiam divinam implorandam, & impetrandam piis mediis, & devotionibus, singulariter ad Sanctissimos Virgineos Conjuges: MARIAM, & JESEPH, aliosque sanctos, qui in vero conjugio virginitatem spontè servarunt. Ut dixi, Henrici cum Cunegunde, Elzearii cum Delphina, &c. Quæ prudens confessarius suggeret: horrent pili, dum recordor vexationis, quam in simili semel habui per sexennium.

446 IV. Quòd si denique impedimentum juris positivi, & Ecclesiastici; adeòque dispensabile sit, sive deinde conjuges defacto jam sint in bona, vel mala fide, perinde est; jam solùm inquirere, & advertere debet confessarius, an principio bona, vel mala fide matrimonium contraxerint cum impedimento dirimente; an scilicet, quando contraxerunt, vel inculpatè ignoraverint, vel jam scirent, adesse impedimentum dirimens, & matrimonium fore invalidum. Quando uterque conjux mala fide matrimonium contraxit, non ignarus scilicet impedimenti, & nullitatis matrimonii; Iterùm est miseria priori propriè par; vix enim est spes impetrandæ dispensationis: Pontifex enim dispensare non solet, nisi admodùm difficulter; Episcopus autem dispensare tunc non potest, in communi sententia, & ubique (quantùm mihi aliquoties experto constat) recepta praxi; ergo res recidit in miseriam præcedentem, eodem ferè modò dijudicandam, ut suprà. Tandem ergo, quando uterque, vel saltem unus conjugum bona fide contraxit ignarus, scilicet, impedimenti, & nullitatis matrimonii, etsi fortè non ignarus causæ, v.g. copulæ cum consanguinea conjugis anteà habitæ (ut jam n.1. insinuavi) jam confessarius cum pœnitente gaudeat de remedio, & sciat Episcopum dispensare posse, positis certis conditionibus infrà exponendis: ergo si separari nolint, vel non possint ob incommoda suprà indicata, prout reverà ordinariè non possunt; in primis eis interdicat omnem omninò matrimonii usum tam petendo, quàm reddendo intereà, donec impetretur dispensatio, quam ab Ordinario plerumque ipse confessarius suppressis veris nominibus personarum, aliisque peregrinis substitutis, procurare, & impetrare debebit, ac denique impetrata dispensatione curare, ut renovato consensu matrimonium revalidetur: juxta dicenda infrà ordine suo.

§. IV. PRAXIS

Revalidandi matrimonium invalidum.

Matrimonium invalidum ex defectu consensus tantùm. *Per consensus suppletionem.*

I. QUando matrimonium fuit invalidum ex defectu solius consensus, utpotè ficti, vel revocati, vel metu injusto extorti, aut ex errore circa substantiam, vel qualitatem conditionis; nulla requiritur dispensatio, sed ipsi contrahentes novo, vero, ac libero consensu elicito matrimonium revalidare possunt, & post fictionem etiam debent, cùm sine consensu essentia matrimonii non subsistat, circa quem consensum supplendum, sic accipe: Si defectus consensus fuit ex utraque parte contrahentium, cùm scilicet ambo fictè, meticulosè, vel erroneè contraxerunt, certum est apud omnes, debere ex utraque parte suppleri novo, vero, ac libero consensu non tantùm interno, sed etiam externo per verba, vel signa de præsenti expresso, & invicem manifestato, ut matrimonii contractus, & Sacramentum convalescat. Omnes. Sanchez *lib.2.disp.32.num.15.* Pontius *lib.4.cap.2.* Ratio clara est: cùm enim consensus utriusque planè nullus fuerit, & nec ex parte quidem fuerit matrimonium inchoatum, necessariò requiritur utriusque novus, & verus consensus externus sensibilis, ut matrimonii contractus, & Sacramentum sensibile convalescat. Atque idipsum esse necessarium, quando defectus consensus fuit ex parte unius tantùm contrahentium, docent multi DD. Lessius, Pontius, Hurtad. Aversa, apud probabile censentem Tambur *tract.4. cap.7.§.1.num.2.* Atque ita respondisse Clementem VIII. Pontificem, refert Comitolus *lib.1.Responſ. Moral.c.*120. Ratio potissima est quia: quando unus contrahens fictè, vel coactè, vel erronicè consentit, eo ipso etiam alterius, quantumvis verus, & serius, consensus nullus est, & invalidus; nam tradit suum corpus, & acceptat alterius corpus cum imbibita conditione: si alter consentiat, tradat, & acceptet: neque potest valere traditio unius, nisi adsit acceptatio alterius: neque acceptatio unius valere potest, nisi adsit alterius traditio; ut sanè manifestum est: atqui in proposito alter verè non consentit, nihil tradit, nihil acceptat: ergo etiam alterius consensus nullus est, nulla traditio, nulla acceptatio: ergo utrumque de novo verum consensum elicere, & exteriùs manifestare oportet, & insuper ad eum finem alter, qui priùs fictè, & coactè consensit, alterum de suo ficto, vel coacto consensu certiorem reddere debebit, ut scilicet is de novo consentiat. Ratio minimè spernenda: sententia omninò probabilis, sed non placet practicè. Itaque dico. 447

448 II. Quando defectus consensus ficti, coacti, erronei est ex parte unius tantùm contrahentis, sufficit hunc solum supplere, & revocare suum consensum verum liberum, dummodò alter, qui verè consenserat, intereà suum consensum non revocarit. Ita communis DD. D. Thomas, D. Bonaventura, Richard. Paludanus, Sotus, Angles, Gabriel, Navar. aliisque cit. Sanchez *loc.cit.* Layman *tract.* 10. *par.2.cap.6.n.1.* Item Bonacina, Filliuccius, Diana, omnesque citans Bossius *De matrim.cap.2.num.28* Herincx *disp.3.quæst. 7.num.41.*

Ratio est, quia altera pars præstitit legitimum consensum circa materiam habilem, atque in eo moraliter, & habitualiter perseverat, imò vi illius persistit in possessione alterius compartis tanquam rei suæ, suæ uxoris, sui mariti: ergo accedente novo alterius partis consensu verum matrimonium efficitur. Nec urget ratio sententiæ contrariæ; falsum enim est, consensum contrahentium ferri in alterutrum, atque in valorem matrimonii, pro tempore præsenti tantùm, & non pro tempore futuro, si pro præsenti non subsisteret, quasi contrahens dicat semper: *consentio, trado me, accepto te*, sed *præcisè si & tu tunc consentias, te tradas, me accepres, & non ultrà*: ubi enim hoc scriptum? sed consensus simpliciter fertur in tempus præsens cum perseverantia usque in finem, seu donec revocetur: in proposito autem non revocatur consensus, cùm vi illius contrahens accipiat possessionem corporis alterius, & in eo perseveret: ut modò dixi. Quare consensus alterius partis à principio seriò, & liberè contrahentis se intrinsecè fuit omninò validus, vera traditio, & vera acceptatio pro quocunque tempore, quo alterius compartis etiam verus consensus, vera traditio, & acceptatio accederet: & solùm extrinsecè quoad effectum fuit invalidus, vel potiùs suspensus, quamdiu altera pars verum, & liberum consensum non præbuit, quo proinde libero consensu præstito, simpliciter in verum matrimonium convalescit: quemadmodùm venditio domus v.g. invalida ob defectum interni consensus

ex una parte, hoc solo accedente, convalescit, secundùm omnes: Et similiter professio defectu interni consensus in profitente irrita, solo alterius consensu innovato ratificatur, etsi non accedat novus consensus Prælati, vel Capituli, ob eandem nimirùm rationem. Ex communi Sanchez, Herincx, cit. & latè Cardinalis Lugo *Respons. moral. lib. 3. dub. 2. & 16.* quidquid contra communem contendat Pontius. Minùs urget allata responsio Clementis VIII. cùm de eo responso nec constet authenticè, nec datum fuit, nisi tanquam à Doctore privato sequente, quod tutius est; nam similiter ibidem requirit, ut de novo adhibeatur Parochus cum testibus, cujus tamen oppositum in casu defectus occulti declaravit S. Pius V. ut videbimus loco citato.

449 III. Insuper quando una tantùm pars fictè, vel coactè, vel erroneè consensit, probabiliter sufficit, illam solùm consensum internum revocare, nec opus est etiam exteriùs manifestare. Ita cum pluribus Sanchez *cit disp. 22. num. 9.* Laym. *part. 4. cap. 14. in fine*, Bossius *cit. num. 42.* (Quemadmodùm eodem Sanchez *num. 14.* & Bossio *num. 42.* docente, solus internus consensus innovatus sufficit in persona capaci, quæ anteà fictè, vel erroneè, aut coactè professionem emisit, Religione seriò acceptante) *Ratio est*; quia hic solus novus consensus internus cum illo antiquo ficto, vel coacto sufficienter manifestato, sufficienter sensibilis est, & aliis innotescit: ergo durante adhuc, & non revocato consensu serio, & externo alterius partis, sufficienter constituit matrimonii contractum, & Sacramentum. Contrà tamen, novum illum consensum debere necessariò exprimi externo novo signo sensibili, mihi probabiliùs cum aliis docet Pontius *lib. 4. cap. 25.* allegans rursus responsum Clementis VIII. Ratio bona est: Quod signum debeat esse expressivum consensus interni; non autem exprimitur consensus internus novus per signum tamdiù antecedens: ergo. Advertit tamen Herincx cit. *quæst. 6. in fine*: ad hoc signum expressivum sufficere quodcumque signum, vel actum, quo quis alterum tanquam conjugem tractat, & habet, & specialiter, ipsam copulam conjugalem habitam affectu maritali, seu animo invicem habendi in conjugem. Idemque dicendum proportionaliter de professione.

450 IV. Universaliter, sive defectus consensus ficti, coacti, erronei fuerit ex parte unius, sive utriusque ad hoc, ut novo libero, ac voluntario consensu seposita scilicet fictione, metu, vel errore matrimonium convalescat, necessarium est, ut de novo consentiens, seu ratificans sciat prius matrimonium fuisse nullum, aut de eo dubitet, aut certè consensum de præsenti adhibeat, quo velit contrahere simpliciter, etiam si prior contractus matrimonii (itemque professionis, vel quivis alius) fuisset nullus. Ut satiùs patebit infrà in simili. Denique an innovatio consensus debeat fieri coram Parocho, & testibus, generatim dicetur §. *ultimo*: quo supposito, consentiunt DD. matrimonium anteà fictè, coactè, vel erroneè contractum sufficienter revalidari per ipsam copulam affectu maritali liberè, & voluntariè exercitam. Sed controversum est, an matrimonium ex metu injusto irritè contractum revalidetur, seu ratificetur per copulam injustè extortam affectu tamen maritali non meretricio præstitam, vel admissam? Negant probabiliùs Sanchez cit. Coninch. Pontius, alii plures apud Aversam *quæst. 4. de matrim.* Herincx *quæst. 6. num. 1.* Ratio est: quia qui cogitur agere prædictam copulam, eandem diminutionem libertatis patitur, quàm qui cogitur ad contractum matrimonii per verba de præsenti: ergo pari modo ipsi fit injuria, & consequenter matrimonium hoc, utpotè adhuc per metum extortum, invalidum erit. Adde, quia alioquin non fuisset satis provisum libertati matrimonii. Affirmant verò non pauciores cum ipso *Aversa* citato, & probabile censent ipse *Sanchez*, & *Coninch.* Rationem dant: quia durum videtur, eum, cui metus incutitur ad habendam copulam, obligare, ut non possit consentire spontè in matrimonium illud, ut sic effugiat peccatum, eundemque poni à pia Matre Ecclesia in tam duro bivio, ut ipse vel peccet mortaliter, vel patiatur grave damnum per metum intentatum. Hoc voluisse Ecclesiam, non est præsumendum. Dicendum ergo Ecclesiam solùm voluisse providere matrimonii libertati, quando ipsum per verba de præsenti contrahitur; & meritò, quia tunc periculum coactionis frequenter occurrit; nihil autem curare, quando ratificatur per copulam, quia casus hujus coactionis rarissimus est.

§. V. Matrimonium invalidum ex inhabilitate personarum ob aliud impedimentum. *Per dispensationem.*

451 QUando matrimonium contractum invalidum fuit, non ob defectum consensus, sed ob inhabilitatem personarum ex alio impedimento jure inducto, ex parte contrahentium minimè supplebili, supposito semper impedimentum illud esse juris positivi Ecclesiastici, adeóque dispensabile potestate humana; tunc utique ad revalidandum matrimonium ante omnia requiritur legitima dispensatio, qua impedimentum illud tollatur, & facultas de novo contrahendi per renovationem consensus concedatur: de hac dispensatione modò paucis. De renovatione consensus §. seq.

452 I. Solus summus Pontifex dispensat jure ordinario in omni impedimento jure Ecclesiastico inducto, seu dirimente, seu impediente, tam ante, quàm post contractum matrimonii. Est omnium, & ratio patet ex terminis. Episcopus autem jure ordinario dispensare non potest in ullo impedimento dirimente neque ad contrahendum, neque post contractum per se loquendo (quòd possit per accidens, dicam mox) Cùm inferior non dispenset in lege Superioris. Quoad impedientia tantùm similiter certum est, Episcopum non posse dispensare in voto perfecto, & absoluto castitatis integræ, ac perpetuæ, ac Religionis ingrediendæ, cùm hæc sint expresè reservata summo Pontifici, sed benè in voto non nubendi, Ordines sacros suscipiendi; neque in sponsalibus, præsertim juratis, sed bene in aliis. Ex communi sent. Sanchez *lib. 7. disp. 17.* Laym *tract. 10. cap. 4. num. 15.*

453 II. Episcopus tamen per accidens pro solo foro conscientiæ in impedimentis solo jure Ecclesiastico matrimonium dirimentibus post jam contractum matrimonium dispensat, si hæ quatuor adsint conditiones. 1. Si adsit gravissima necessitas. 2. Si hæc necessitas ita urgeat, ut non sit tempus, vel facultas adeundi Romam, & Pontificem, vel ejus delegatum valentem dispensare. 3. Si impedimentum sit occultum, id est, fortè notum tribus, aut quatuor, non tamen majori parti viciniæ. 4. Si matrimonium sit contractum bona fide. Est communissima, & praxi receptissima sententia Doctorum, quos vasto cathalogo refert, & sequitur Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 14. num. 3.* Layman *suprà*, Dicastill. *dub. 4.* Barbosa *de offic. & Potestate Episcoporum allegat. 35.* Perez *disp. 44. §. 6.* pronuntians hanc sententiam debere haberi pro omninò certa. Ratio ducitur ex præsumpta mente, & benignitate Pontificis, qui in tanta necessitate rectè præsumitur nolle ita sibi in damnum fidelium reservare dispensationem, ut eam tunc non possit Episcopus concedere; etenim omnes Leges conditæ sunt ad bonum commune: multi autem essent destituti necessario remedio, si Episcopus non posset dispensare, quando adsunt dictæ conditiones, circa quas aliqua breviter nota.

454 III. Necessitas sufficienter urgens censetur, quando conjuges nequeunt absque gravi incommodo, vel scandalo separari, &, si inseprati maneant, versantur in periculo incontinentiæ, donec Papa, vel delegatus dispenset. Ut ex communi bene explicat Diana *part. 11. tract. 8. resol. 3.* Censetur autem non posse adire Pontificem, vel ejus Delegatum, quando obstat eorum vel paupertas, vel debilitas, vel nimia distantia. Bona autem fide debet esse contractum matrimonium saltem ex parte unius contrahentis, si saltem alter conjugum bona fide contraxit, laborans scilicet ignorantia juris, vel facti sive inculpabili, sive etiam culpabili, ut ex Trident. *sess. 24. de reformat. Matrim.* benè probat Perez *loc. citat.* Quin Henriq. Dicastill. & alii quidam apud Dianam *citat.* putant, etiamsi utrinque mala fides intercesserit, posse tamen in valde magna, & urgente necessitate Episcopum dispensare, & hinc hanc gratiam impertiri misellis. Tentare juvat, mihi saltem non successit. Certò autem excipiendi sunt ii, qui contraxerunt scienter in gradibus prohibitis, aut ignoranter quidem, sed non præmissis denunciationibus; hos enim seprarari, & spe dispensationis carere debere decernit expresè Trident. *Sess. 24. cap. 5.* Item quando matrimonium contractum esset invalide ex dispensatione subreptitia Pontificis, non posse ampliùs dispensare Episcopum, cum aliis monet Diana *part. 4. tract. 7. resol. 40.*

455 IV. Insuper in raro, & urgentissimo casu (certè longè rariùs occurrente) etiam ante initum contractum matrimonii, & ad contrahendum Episcopus potest uti illa facultate dispensandi ob eandem, quæ suprà, rationem. Ita primus omnium docuit Sanchez *lib. 2. disp. 30. num. 7.* quem posteà catervatim secuti sunt Recentiores, Reginald. Castro-Palaus, Bonac. Perez, Barbosa, Filliuc. Pontius, Præpositus, Tambur. & cum his etiam Dian. *p. 11. tract. 3. resol. 30.* ita benè scribens: Episcopus potest ex causa maximè urgente dispensare in impedimento dirimente etiam ante contractum matrimonium, si omnibus tentatis dispensatio judicetur necessaria ad vitandam gravem infamiam, vel grave scandalum: quia summa necessitas, cui aliter occurri non potest, eam facultatem tribuit Episcopo ex tacita summi Pontificis licen-

tentia. Declarato rem practicè casu valdè practico ab eodem Sanchez *disp.14.* proposito. *Accedit mulier mane confessura, & reperitur habens impedimentum dirimens, cujus detectio infamiam notabilem induceret, & sunt omnia jam parata ad nuptias vesperi celebrandas : & tentatis omnibus mediis, nulla evadendi via reperitur, sed suspicio vehemens orietur alicujus criminis detecti in confessione, si fœmina abstinere velit à nuptiis, aut differre, donec Pontificia dispensatio obtineatur.* Sic Sanchez ibi benè probans eo casu urgentissimæ necessitatis Episcopum posse dispensare. At si non pateat recursus ad Episcopum, quid confessarius aget? Siquidem videret pœnitentem laborare errore vel ignorantia præsertim invincibili, iterùm taceat, dissimulet, & bona potiùs fide, quàm conscientia consternata agere sinat. Uti cum Navarro *in c. si quis autem de pœnitent. disp.7. n.73.* optimè docet idem Sanchez *disp.38. n.6. post medium*. At verò si advertat, pœnitentem duci errore vel ignorantia vincibili, rationabiliter dubitare, & suspicari de impedimento latente, & maximè si etiam interroget, ac consilium petat; ex hactenùs dictis, & communi doctrina: 1. veritas omninò aperienda est: 2. permittenda est contrahere cum intentione faciendi, quantum potest, si nihil obstet &c. 3. simpliciter interdicenda est consummatio matrimonii tam reddendo, quàm petendo: 4. prætendendum privilegium primi bimestris. Intereà vel Romæ dispensatio procurari poterit; sed crede mihi, experientia docuit, hoc ultimum moderno tempore plerumque esse difficile, & periculosæ praxis. O quàm invisum, & ad audiendum grave est novis maritis privilegium istud! imò plerisque vix auditum. Quid ergo? Ecce eo casu Episcopum dispensare posse jam audivisti ex Sanchez, & aliis, si ergo mora suppetat, surge, curre, adjuva sororem tuam in tanto periculo trepidantem. Si mora desit, induc, ut ex tempore voveat Deo servare castitatem, aut primo triduo juxta monitum Archangeli Raphaelis Tobiæ juniori datum; aut in raro casu, primis novem diebus in honorem novem mensium, quibus Deipara Virgo Deo gravis fuit; vel aliquid simile sanctæ intentionis. Quid ni consensum saltem permissivum à novo marito nova nupta facilè eblandiatur? Utinam non sæpè eblandirentur multa graviora, sed iniquiora! Intereà impetrata dispensatione, suavis quoque modus esse poterit renovandi consensum. Quòd si tibi his omnibus non satisfaciam, consule me sapientiores.

§. VI. *Per renovationem consensus.*

456 AD revalidandum matrimonium inter inhabiles ratione impedimenti invalidè contractum, certum est, non sufficere solam dispensationem, seu ablationem impedimenti, & rehabilitationem personarum; sed necessariò adhibendum esse novum consensum, adeo ut in hoc etiam Papa nequeat dispensare: cùm implicet, matrimonium validum subsistere sine vero, & valido consensu: prior autem consensus inter personas adhuc inhabiles nullius erat valoris: ergo post habilitationem, vel dispensationem debet poni novus consensus conficiens matrimonium. Jam videndum, qualiter hoc casu debeat fieri novus consensus. Res delicata est, & salebrosa.

457 I. Res est facilis praxis, quando uterque conjux impedimenti, ac nullitatis matrimonii est conscius, vel facilè conscius fieri potest sine timore alicujus incommodi. Hi enim facillimè validare poterunt matrimonium novo consensu, verbo vel facto declarato, seu quocunque signo declarante mutuum consensum matrimonii, ut si affectu maritali cohabitare pergant, copulam maritalem petant, & reddant animo habendi invicem in conjugem (secluso scilicet decreto Trident. de quo mox infrà,) loquimur de valore, nam quoad licitum ob reverentiam Sacramenti tunc primùm perficiendi, sine dubio monendi sunt, ut per verba de præsenti reverenter contrahant. Contrà autem, certum est, quando ambo contrahentes nullitatem matrimonii ignorant, quacunque habita dispensatione, non posse eos matrimonium revalidare, seu ratificare novo consensu; cùm enim nihil sit volitum, nisi cognitum, non possunt velle matrimonium anteà nullum (sicut & Professionis, vel aliud votum) facere de novo validum, nisi sciant, vel saltem dubitent, aut certè supponant anteà fuisse nullum, atque ita intendant contrahere, ut, etiamsi anteà esset nullum, tamen modo contrahere velint. Communissima cum Navarro *c.22. manual. num.*47. Layman *c.* 14. *n.*3. Sanchez & alii. Rursus certum videtur non sufficere hic consensum novum unius tantùm conjugis, qui solus impedimenti, ac nullitatis est conscius, sed requiri utriusque jam per dispensationem habilis effecti novum consensum internum, & externum, sicut requiritur aliàs ad matrimonium de novo contrahendum. Ratio clara est: quia totus antecedens contractus quoad totum actum internum, & externum nullus fuit, & invalidus, utpotè factus inter personas inhabiles: & utrinque traditio, & acceptatio inhabilium. Alia fuit ratio suprà, quando matrimonium fuit invalidum ex defectu consensus unius tantùm partis, altera parte seriò liberè, & legitimè consentiente. Jam tandem, quid si una tantùm pars conscia sit impedimenti, & nullitatis matrimonii, & insuper non expediat id alteri parti innotescere? Hic rodus, hic salta. Tres reperi sententias, & breviter, ac fideliter proponam.

II. Sententia communis, & tutissima est, ad revalidan- 458
dum matrimonium post impetratam dispensationem omninò necessariò requiri, ut impedimentum, ac nullitas matrimonii utrique parti aliquo modo innotescat, adeòque conscius alteri ignoranti saltem generatim, vel sub dubio significet defectum aliquem matrimonii, non necessariò ipsam causam nullitatis, vel impedimentum in specie, secundùm omnes; v.g. dicendo, timeo, vel suspicor ex causa aliqua non valuisse inter nos matrimonium, ideò rogo te ad pacandam meam conscientiam, ut quantum opus est, in matrimonium de novo consentiamus: & sic uterque consentiat, matrimonium contrahere legitimè intendat, & exprimat. Ita expressè Scotus *in 4. d.35 quæst.1. num.5.* Richar. Palud. Navarr. *cap.22. num.* 17. pluresque congerens Sanchez *l.2. disp.36. num.3.* Coninch *disp.* 24. *dub.* 10. Pontius *l.4. cap.25.* Castro-Palaus, Hurtad. Comitolus, Aversa. Eosque citans, & mordicùs tenens Tambur. *tract.4. c.7. §.4.* Ratio sanè urgens videtur: quia nullus potest efficaciter vel de novo contrahere matrimonium, nisi sciat, aut saltem supponat anteà non esse validè contractum; quare nisi ignarus agnoscat aliquo modo nullitatem matrimonii prioris non poterit esse novus consensus efficax de matrimonio de novo contrahendo, cùm talis credat, & supponat suum matrimonium jam esse legitimè contractum; sed solùm erit approbatio, vel confirmatio prioris matrimonii, & voluntas perseverandi in illo: quæ sine dubio non sufficit ad novum matrimonii contractum quinimò cum illo consensu potest stare actualis voluntas nequaquam modò contrahendi, si sciret prius matrimonium esse nullum, ut aliquando apparuit. Solùm ergo vult in tali matrimonio falsò putato permanere, aut ad summum significat, quòd *vellet* de novo contrahere, si anteà matrimonium contractum non fuisset; quod rursus utique insufficiens est, cùm *velleitates* inefficaces, ac conditionatæ nihil ponant in re. Quare meritò fatetur Layman mox citandus, hunc modum tanquam securissimum omninò tenendum, si sine incommodo, periculo infamiæ, &c. adhiberi possit, quando nimirùm conscius nullitatis sine gravissimo incommodo, periculo infamiæ, divortii, scandali, alteriusque mali compartem de nullitate matrimonii præfato modo certiorem facere potest.

III. Altera sententia est, requiri quidem omninò utrius- 459
que consensum novum expressè, sed non esse necesse, ut ullo modo alteri ignoranti indicetur impedimentum seu nullitas matrimonii; sed sufficere, ut conscius pro sua consolatione, vel conscientiæ quiete obtineat ab altera comparte, ut de novo consentiat. Sic Cajet. Sotus, Veracrux, Ledesma, Henriquez, Rodriquez, alii apud Sanchez cit. Layman. *citat. num.*5. Filliucius, Bonac. alii moderni; atque hanc sententiam probabilem censent ipse Sanchez *citat. num.* 2. Castro-Palao, quando gravia incommoda immineant, si compars fieret conscia impedimenti: ut indicatum. Ratio hujus sententiæ est: quia conjuges tunc jam sunt habiles ad matrimonium per dispensationem effecti; ergo si utraque pars consentiat de novo, habetur totum, quod requirit essentia matrimonii, Ego cum Patre Hentinex *dic disput. 6. qu. 3. num.23.* pro certo credo, quod absolutè possit revalidari matrimonium etiam ab inscio nullitatis, dummodò novus consensus sit de præsenti, & absolutus cum hac expressa intentione, quòd etiamsi non valeret matrimonium anteà factum, velit nunc de novo facere, sine dubio enim non sufficeret consensus conditionatus imperfectus, seu velleitas tantùm, ut jam suprà innui: Sed absolutè de præsenti dicat etiam si non sit matrimonium, nunc tecum contraho, nunc te accipio. Quare conscius nullitatis, postquam nactus commodam occasionem in signum amoris alteri dicat: ego etsi necdum essem conjugatus, seu matrimonium nullum esset inter me, & te, vellem tamen te habere in conjugem, & ex nunc te volo, & accipio, &c. rogans compartem, ut in signum amoris idipsum dicat. Similiter loquitur Layman citatus *num.*5. si maritus v.g. impetrata occulta dispensatione super impedimento non putet expedire, ut uxor resciat, potest eam oblata opportuna occasione interrogare, an tali ipsum amore prosequatur, ut jam etiam in maritum ipsum ac-

cipere

cipere consentiat, perinde ac si ab eo libera esset? Sic ille. Hoc autem facto non apparet ratio dubitandi de valore novi matrimonii, & certè plus non probant DD. prioris sententiæ. At, quid si nulla appareat spes impetrandi tam benevolum à comparte responsum: horresco recordans responsi eo casu semel à viro dari uxori, id est: jam te habere debeo, quòd si non te haberem, vellem te omnes haberent diaboli.

460 IV. Tertia sententia est: sufficere, ut solus conscius impedimenti de novo consensum exprimat per aliquem actum externum sive verbis, sive factis v.g. per copulam affectu maritali habitam, nec esse necesse, ut altera pars impedimenti ignara ullo modo moneatur, vel de nullitate matrimonii, vel de novo consensu eliciendo: nam ipsa v.gr. reddente copulam ab altero petitam, jam adest, ajunt, sufficiens ejus consensus, & quidem externus, ideòque conjunctus cum petitione alterius animo revalidandi matrimonium facta sufficienter novum contractum matrimonii constituere poterit. Ita *Barth. Ledesma*, & alii, quos refert Sanchez citatus *disp.36. num.2.* Et quando non est spes absque gravi incommodo obtinendi novum consensum alterius expressum, eam sententiam in praxi tutam censent ipse Sanchez citatus *num.9.* Bonac. *de matrimonio quæst.2. proposit.9. num.7.* Castro-Palaus *sup. num.4.* Gob. *Theolog. Juridico-moralis cap.37 num.143.* & alii. Ego, quamvis hanc sententiam speculativè, & re ipsa omnino falsam credam, tamen ob authoritatem AA. tanquàm practicè probabilis poterit confessario servire pro ultimo remedio, quando nullum apparet medium meliori modo juxta primam, vel secundam sententiam renovandi consensum mutuum matrimonialem. Ego ad has angustias nunquam redactus sum, sed in casibus plus æquo frequentibus, aut inveni securiorem modum contrahendi, aut ignaros sui impedimenti, cùm adverti non esse satis benè concordes, dissimulans in bona fide reliqui; juxta dicta §.4. N. II. Et jam vides, quàm meritò ibi dixerim, ejusmodi ignaros esse relinquendos in bona fide sæpè, etiamsi impedimentum sit juris positivi, ac dispensatio facilè impetrari possit, eò quòd plerumque sit magna difficultas in renovando novo, & certò sufficiente consensu ad revalidandum matrimonium, ut modò satis audisti. Quare prudentissimè notat Gob. citatus *n.128.* monetque confessarium, ut priusquam pronuntiet matrimonium esse invalidum, interroget, an alioquin se conjuges putatitii mutuò sincerè ament, an verò sæpiùs rixentur, an uxor putatitia habeat magnam parentelam, nec ne, an facilè possit ejus consortio carnali carere? Et his, ac similibus consideratis, tandem dicat, vel non dicat matrimonium esse invalidum, tali modo revalidandum &c.

§. VII. *An etiam per novam solemnitatem?*

461 P*Er novam*, dico; nam si matrimonium fuit invalidum ex defectu ipsius solemnitatis, quia scilicet clandestinè sine Parocho, & duobus testibus contractum in locis, ubi Tridentinum promulgatum, & receptum est, posteà debere ab utroque conjuge renovato consensu revalidari coram Parocho, & testibus, nimis clarum est. Quæstio ergo est in casu, quando matrimonium contractum semel fuit cum debita solemnitate coram Parocho, & testibus sed invalidè, sive ob defectum consensus, sive ob defectum habilitatis ex alio impedimento dirimente quocunque, quando posteà sublato impedimento, renovato consensu revalidatur, debeant rursus adhiberi Parochus, & testes; Quæstio sanè gravissimi momenti. Dico sequentia.

462 I. Certum est, quando impedimentum publicum fuit, & ad forum contentiosum deductum: itemque si periculum sit, ne in foro externo, vel in facie Ecclesiæ impedimentum aliquando innotescat, vel saltem duobus testibus probari possit, debere consensum renovari ad matrimonium de novo renovandum coram Parocho, & testibus. Omnes. Sanchez *l.3. disp.37. num.11.* Layman citatus *part.4. cap.14. num.4.* Ratio manifesta est: quia illud matrimonium, quod constat, vel probari potest esse nullum, nec in se fuit validum, nec in facie Ecclesiæ præsumptum: ergo ut convalescat, necessaria est juxta Tridentini formam præsentia Parochi, & testium, qui apud Ecclesiam testari, & probare possint, esse matrimonium validum contractum. Addunt Henriquez, Ledesma, alii, & post ipsos Sanchez, & Layman citatus, idem dicendum, quando impedimentum alioquin occultum, tamen solus prior Parochus extra confessionem, vel unus testium cognitum habuit: quia non poterunt authoritatem, & testimonium matrimonio præbere, quod sciebant esse nullum. Verùm id rectiùs negant Coninch. *disp.24. dub.10.* Tambur. citat. *§.2. num.10.* Henrinex *disp.5. §.3. num.21.* Ratio est: quia ex una parte unus tantùm testis non facit impedimentum probabile in foro externo sufficienter ad dissolutionem matrimonii, ut constat *cap. proeo, & cap. à nobis De testibus.* Et ex alia parte Parochus, & testes illi apti sunt ad testificandum matrimonium contractum secundùm formam ab Ecclesia præscriptam: quod certè, non obstante unius cognitione contraria, satis testificari possunt: neque ipsi debent esse testes validitatis matrimonii, ut scilicet testes testentur matrimonium à parte rei esse validè contractum, quod ipsi scire non possunt; sed solùm debent esse testes contractus matrimonii, scilicet matrimonium secundùm formam ab Ecclesia præscriptam esse contractum.

II. Quæstio ergo tota difficillima est, an quando impe- 463
dimentum omninò occultum fuit, ita scilicet ut in foro externo per duos saltem testes non singulares probari non possit, estò tres, vel quatuor singulariter, aut ex relatione alterius, aut ipsius unius conjugis confessione cognitum habeant: (tunc enim adhuc censebitur impedimentum occultum, quia tota illorum testium authoritas reducitur ad relationem, vel confessionem unius, v.g. conjugis; ut ex Ecclesiæ jure, & communi notat Sanchez citatus *nu.12.*) eo impedimento sublato, debeat matrimonium innovari rursus solemniter coram Parocho, & testibus? Ita affirmant gravissimi DD. quos congerunt, & sequuntur validissimus omnium Basilius Pontius *l.5. c.6. de matrim. num.6.* Paulus Comitolus *resp. moral. l.1. qu.120.* Ratio est: quia Concilium Tridentinum statuit pro forma substantiali contractus matrimonii præsentiam Parochi, & testium; atqui forma tunc adhiberi debet, quando actus producitur in suo esse (ut optimè probat Baldus *in Leg. observari qu 5. ff. de officio proconsulis*) Tunc autem producitur matrimonium in suo esse, quando innovatur consensus; ergo tunc debet adesse forma inducta à Tridentino, scilicet præsentia Parochi, & testium. Refertur etiam ita respondisse de muliere, quæ fictè consenserat Clemens VIII. esse scilicet necessarium novum consensum utriusque coram Parocho, & testibus, admonito priùs marito de matrimonii nullitate: sed ad vitandum scandalum Sanctitas sua dispensat, ut secretè inter se contrahant, renovato consensu. Refertur etiam sic declarasse Congregatio Cardinalium. Sic etiam Rotam Romanam sæpè (Lugo ait, *semper*) ita decidisse.

III. Contrà tamen, quando matrimonium invalidè con- 464
tractum est coram Parocho, & testibus ob defectum consensus, vel aliud impedimentum occultum, necesse non est, Parochum, & testes iterùm adhibere, sed ipsi conjuges per novum consensum modis suprà explicatis, matrimonium validum efficere possunt. Ita jam communior DD. Navar. *manual. cap.32. nu.70. & l.4 consil.14.* Petrus Ledesma, Corduba, Henriquez, aliique congestis Sanchez *l. 2. disput.27. n.3.* Layman citatus *cap.14. num 4.* Coninch. Bonacina, Diana, aliique, quos citat, & sequitur Bossius *hic cap.2. n.8.* Et noster Henrinex *disp.5. qu.3. num.30.* Ratio sufficiens est: quia tota ratio, quæ movit Concilium Tridentinum ad cassanda matrimonia clandestina, est, ut impediantur nimirùm grandia peccata, & incommoda, quæ ex iis oriri plerumque solent: in nostro casu penitùs cessat, quin potiùs è contrario incommoda, & scandala gravissima sæpissimè sequerentur, si matrimonia, quæ publicè valida habebantur, iterùm coram Parocho, & testibus celebrari oporteret: ergo meritò rationabilissimè colligimus Concilium Tridentinum decreto illo, quatenùs tam prohibitorium, quàm cassatorium est matrimonii clandestini, nequaquam comprehendisse casum illum, quo matrimonium occultè invalidum revalidari debet; sed solùm voluisse semel adhiberi solemnitates, ut constet Ecclesiæ de contractu matrimonii quantum constare potest, & debet, ne aliquando malitiosè dissolvi possint matrimonia, quod in nostro casu etiam fit; cùm enim impedimentum occultum non possit Ecclesiæ probari, non est via dissolvendi matrimonium, quod ex præsumptione Ecclesiæ erat validum. Adde 1. Quòd Concilium Tridentinum, ut ex contextu patet, solùm intendat irritare matrimonium clandestinum, quod anteà jam erat prohibitum: at nullibi apparet priùs fuisse prohibitam occultam ratificationem matrimonii priùs in facie Ecclesiæ contracti, sed invalidi ob occultum impedimentum. 2. Ita declarasse S. Pium V. teste Navarro *citato c. 32. num. 70* Ita declarasse Congregationem Cardinalium teste locuplete Barbosa in Remissionibus in Tridentinum *sess.24. c.1. de reformatione matrimonii* 4. Ita quoque decidisse Rotam Romanam apud Bossium citatum *num.7.*

IV. Vides, & miraris utramque sententiam ad se advo- 465
care Pontificem, Cardinales, & Rotam; sed certè pro neutra parte convincunt ejusmodi testimonia: Tum 1. quia de iis non constat nobis authenticè. Tum 2. quia Pontifex potuit ita respondere ut privatus Doctor tutiora sequens, non

autem

autem docere ex cathedra: Tum 3. quia cùm utraque sententia sit probabilis, pro re nata modò unam, modo aliam sententiam Patres illi sequuntur: Tum 4. maximè, quia modò supponunt, vel timent publicationem, vel periculum publicationis talis impedimenti, modò non timetur. Quare utraque sententia est verè probabilis: prior quidem tutior, hæc verò nostra longè probabilior. In praxi tamen placet judicium Tamburini citat. *c. 7. §. 3. n. 8.* in hæc verba: Sanum nihilominus est consilium advocare Parochum, testesq; quantum fieri potest, in revalidatione dicti matrimonii, ut litibus de nullitate matrimonii aditus præcludatur. Quando autem subest aliquod periculum, si Parochus advocetur, opportunum remedium est, ut confessarius obtineat ab eodem Parocho licentiam (quam certe dare graviter obligatur) assistendi, qua obtenta adhibitis duobus fidissimis testibus in solitario cubiculo matrimonium revalidetur. Si neque hoc facilè fieri possit, tutò amplectito secundam sententiam: nam reverà hæc hodie communiter à doctis, & piis viris in praxim deducitur, eamque in praxi servari testatur Seraphin. dec. 96. Hæc Tamburinus sapienter.

466 Petes tandem. Quid si Pontifex, vel sacra Pœnitentiaria in Brevi, vel Rescripto alicujus dispensationis concessæ ad revalidandum matrimonium contractum cum occulto impedimento, apponat more solito hæc, vel similia verba; *Si ita est, cum eis dispensa, ut inter se publicè, & servata forma Tridentini contrahant*: necessariumne erit, ut id fiat coram Parocho, & testibus? Respondet Sanchez, non esse necessarium, quamvis enim (ait) non possit tunc delegatus dispensare, ut occultè celebretur matrimonium, tamen potest dispensare in impedimento, quo per dispensationem sublato jam ex doctrina data poterunt conjuges inter se solos matrimonium celebrare. Verùm huic responsioni totis viribus se opponit Guttierez: Eo quod Pontifex iis verbis det formam delegato, ut non possit dispensare, nisi servata dispositione Tridentini, ergo si illam non adhibeat, nihil efficit delegatus. Sed propugnat Sanchez Pontius *cap. 2. num. 2.* Formam à Tridentino impositam esse, ut semel illa præsentia Parochi, & testium adsit, quando scilicet in facie Ecclesiæ fit contractus; cùm igitur in casu nostro tunc adfuerit præsentia Parochi, & testium, satis superque servata est forma requisita à Tridentino.

SECTIO III.

De peccatis conjugum in usu matrimonii, & debito conjugali.

SUMMARIUM.

467 Usque ad n. 470. *Conjugum obligationes.*
470 *Nec petere, nec reddere possunt debitum, sive utraque,*
471 & 472 *Sive una tantùm pars physicè,*
473 *Vel moraliter certò sciat matrimonium esse nullum.*
474 *Quid in dubio de valore?*
475 *An reddere, & petere possit habens impedimentum impediens tantùm?*
476 *V. g. votum continentiæ, ante, 477. vel post nuptias?*
478 & 479 *An etiam post matrimonium jam consummatum, emissum.*
480 *Quid si impedimentum matrimonio superveniat?*
V. g. affinitas ex incestu cum consanguinea uxoris;
481 *Vel cognatio spiritualis ex baptismo,*
482 *Aut professio Religionis, vel susceptio sacri Ordinis.*
483 *Tria Confessariis valde notanda circa impeditos, vel privatos jure petendi.*
484 & 485 *An, & quando copula inter tales habita contrahat specialem malitiam?*
486 *Licitè utuntur conjugio ad finem generationis.*
487 *Et ad vitandam incontinentiam.*
488 & 489 *Ex mera verò libidine, & voluptate utentes peccant venialiter.*
490 *Qui modus servandus in usu conjugii?* Usque ad num. 494.
494 *Quo loco, & tempore licitè fiat?*
495 *Quæ accessoria, & dispositiva licita sint in ipso usu?*
496 Usque ad n. 504. *Quando notabiliter, & mortaliter excedunt per actus, & tactus impudicos?*
Quando tactus, amplexus &c. inter conjuges sint, vel non sint peccatum?
504 *Et an eis liceant etiam, dum copula ab extrinseco est impedita, interdicta, vel illicita?*
505 *An, & qualiter eis licita sit delectatio morosa venerea sensibilis ex copula tantùm cogitata, impedita, vel altero absente?*

Conjuges contracto legitimo matrimonio simul contrahunt multiplicem obligationem; & generatim quadruplicem: 1. Mariti, & uxoris mutuam. 2. Mariti ad uxorem. 3. Uxoris ad maritum. 4. Utriusque ad prolem. 1. Obligationes mutuæ uxoris, & mariti sunt redditio conjugalis debiti: fides intemerata thori, charitatis, & individua vitæ societas. De his hoc, & sequenti §. 2. Obligationes propriæ mariti ad uxorem sunt: uxoris sustentatio, instructio, protectio. 3. Obligationes propriæ uxoris ad maritum sunt iterum tres: Obedientia, reverentia, liberorum & familiæ gubernatio sibi competens, 4. Obligationes mariti, & uxoris communes ad prolem sunt tres; dilectio, educatio corporalis, & spiritualis. In his omnibus peccant conjuges graviùs, vel leviùs juxta rationem materiæ, verùm non contra continentiam, & sextum præceptum, sed contra pietatem, & quartum Decalogi præceptum: ubi de obligatione hac, & peccatis oppositis sufficienter expressa sunt. Sed lege utilissimè tam pro cathedra, quàm confessionali nobilem fratrem Petrum March. par. 3. *Tribun. seu spec. Theol. to. 3. tr. 1. tit. 12. toto.* Et Jacob. March. *in suo horto pastorum in quartum præceptum.* Item David à Mauden in suis doctissimis Commentariis de 10. præceptis, & de Tobia. Hic ergo propriè restant explicandæ obligationes mutuæ conjugum quoad debitum, thorum, & societatem. 467

ASSERTIO.

Conjuges debitum conjugale licitè, honestè, imò & meritoriè exercere, petere, & reddere possunt, *dummodo fiat debito jure: debito fine: debito modo, & circumstantiis: & intra terminos honestatis naturalis.* Alioquin peccabunt etiam sæpè mortaliter, & gravissimè. Hæc partim est de fide, ut constabit Assert. sequenti, partim est communissima DD. ut constabit; nulla proinde alia probatione, sed multa indigens explicatione quatuor conditionum in Assert. positarum. 468

§. I. *Debito jure.*

Ex valido scilicet matrimonii contractu, secluso omni impedimento, vel dirimente, vel impediente usum matrimonii; pro quibus discernendis quatuor pono regulas.

PRIMA REGULA.

Quoad impedimentum dirimens.

Conjuges conscii impedimenti, ac nullitatis matrimonii: sive à principio mala fide, utpotè scientes, vel practicè dubitantes cum impedimento dirimente uterque vel alteruter contraxerit; sive, licèt à principio uterque vel alteruter bona fide contraxerit, adhibita scilicet debita diligentia, & servatis servandis, postéà tamen de impedimento, & nullitate matrimonii certiores fiunt, vel practicè dubitant, peccant mortaliter toties, quoties copulam petendo, vel reddendo, vel alia impudica solutis mortaliter illicita exercendo, respectivè solo scilicet illo conjuge, qui in bona fide, & ignorantia invincibili impedimenti fuit, & mansit, à peccato excusato. Declaro particularim. 469

I. Quando uterque conjux novit certò matrimonium esse nullum, nimis clarum est, utrumque peccare mortaliter, & reddendo, & petendo debitum: quia jam evidens est esse meram fornicationem, quæ est intrinsecè mala, nullo casu licita, ut neque certa mortis formidine excusari queat. Juxta communissimam DD. ut suo loco videbimus. At verò quando unus conjugum optima fide, sincerissimè, & penitùs pro certo sibi persuadet, matrimonium esse validum, alteri autem soli constat, esse nullum: Multi quidem graves viri olim censuerunt hunc posse reddere debitum citra peccatum mortale saltem. 1. Aliqui, si urgeatur metu mortis: quam sententiam Sanch. citatus vocat falsissimam. 2. Alii apud Dianam *citat.* si talis, præsertim fœmina, simul mortis, & gravissimæ infamiæ metu urgeatur; posse se quasi passivè habere, semel & iterum usque ad dispensationem omnibus modis festinandam. 3. Alii, si cogatur metu magistratus Ecclesiastici ignorantis impedimentum illud, tunc enim Episcopum dispensare ex commissa potestate, siquidem impedimentum sit juris Ecclesiastici. 4. Alii absolutè concedere videntur. Saltem fatendum est, posse hic dari ignorantiam invincibilem, & pœnitentem à Confessario in bona fide posse relinqui, ut jam *Sect. præcedenti §. 3. in fine* notavi. Sed absolute loquendo: 470

II. Quando uni conjugum certò, & planè physicè constat, matrimonium esse nullum, quia liquidò novit adesse impedi- 471

pedimentum dirimens, quantumvis altera pars bona fide indubitanter matrimonium valere puter, & debitum urgear, nullo casu potest licitè reddere debitum, & potiùs omnia perferenda sunt, quàm debitum reddendum. Communissima DD. apud & cum Sanchez *lib. 2. disp. 31.* Bonacina *de matrim. Proposit. 4. n. 17.* Tanner. *tom. 4. disp. 8. q. 6. n. 34.* Perez *disp. 53. Sect. 1. tota*, Castro-Palaus, Dicastill. alii cum Gob. *cas. 16. num. 638.* Herinca *disp. 6. n. 39.* Atque ita expresse declarat Innocentius III. *c. Inquisitioni. De sententia Excommunicationis.* Ubi consultus de tali respondit: *Debet potiùs sententiam excommunicationis humiliter sustinere, quàm per commercium carnale cooperari peccato maritali.* Sic Pontifex. Qua sententia definitum est, quod illa traditio sit intrinsecè mala, semperque illicita, ut rectè notat Perez citatus. Ratio invicta est: quia fornicatio est intrinsecè mala, semperque illicita; atqui non potest negari, quin tunc admittatur propriè, & Theologicè dicta fornicatio, cùm reverà soluti sint, & non conjuges: quamvis enim pars ignara impedimenti, & in bona fide persistens debitum licitè exigat, excusante ignorantia invincibili nullitatis, non tamen exigit validè, sic ut alter impedimenti conscius reddere possit, vel debeat: putat quidem pars ignara se habere jus petendi: sed illam reverà non habere jus certò constat parti impedimenti consciæ, quare consentiens in copulam non consentit in debitum conjugii, sed in crimen fornicationis. Idque proinde verum est, sive juris naturalis, vel divini, sive Ecclesiastici tantùm sit impedimentum annullans matrimonium; cùm utroque æquè reddatur nullum. Et falsissimum est, Ecclesiam per judicem Ecclesiasticum compellentem talem ad matrimonii consummationem dispensare in impedimento occulto, quod pars conscia probare non potest; nam proceditur secundum allegata, & probata, supponendo, non faciendo matrimonium. Unde si posteà impedimentum detegeretur, & probaretur, Ecclesia eos separaret, & liberos declararet: ut optimè observat Herinca loco citato: censura autem tunc lata non obligat in conscientia, & coram Deo, sed solùm in externis debet se talis habere pro excommunicato ad evitandum scandalum, & ob bonum commune. Quid de cætero tali agendum sit; jam nosse debes ex dictis *Sect. præcedenti §. 4.*

472 III. Sententia hæc vera; etsi talis compulsus ad reddendum debitum non sit physicè; sed tantùm moraliter certus, matrimonium esse nullum, idest, quando ita de eo moraliter certus est, ut prudenter non possit dubitare, oppositum esse probabile: ut si tres testes omni exceptione majores jurati dixissent, uxorem esse intra quartum gradum junctam marito, & nullus alius auderet contrarium asserere; cùm enim talis nequeat dubitare, quin matrimonium sit nullum, consequenter dubitare nequit, quin redditio sit illicita. Perez, Dicastill. & alii cum Gobat *citato num. 646.* At verò quando solùm opinatur probabiliter matrimonium esse nullum ex aliquo impedimento, non obstante ea opinione, tenetur reddere conjugi, qui bona fide contraxit, & debitum exigit, donec ita certus fiat, ut parùm, aut nihil dubii remanear. Communis apud citatos. Nam suprà citato *cap. inquisitioni* expresse dicit Pontifex: *Si habet conscientiam*
473 *de credulitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, reddere debet.* At numquid tunc etiam poterit petere non obstante opinione probabili de impedimento v. gr. vita prioris conjugis? Respondetur, si simul etiam probabiliter opinetur, vel credat non subesse; v. gr. priorem conjugem jam obiisse ob rationes utrinque probabiles; poterit etiam petere. Ita cum aliis Sanchez *lib. 9. disp. 14.* & alii cum Gobat *num. 642.* Quia non apparet ratio, cur ea opinione speculativa de valore matrimonii, ac nullitate impedimenti nequeat inferre probabilem resolutionem practicam de licita tam petitione, quàm redditione. At verò quando ita habet probabilem opinionem de nullitate matrimonii, ut nulla probabilitas, sed tantùm sit dubium, suspicio, vel formido de valore, non poterit petere quousque veritatem inquirat. Sanchez *disp. 45.* Dicastill. Gobat, & alii.

474 IV. Quando occurrit dubium de valore matrimonii, ex alibi generatim dictis ita breviter resolvendum est. 1. Quando uterque, vel alter conjugum bona fide contraxit matrimonium, & posteà incipit dubitare de impedimento latente, vel valore, in primis tenetur adhibere diligentiam moralem, & exactam cognoscendi veritatem, interim abstinens necessariò omni matrimonii usu: sufficienti autem adhibita diligentia, si veritas deprehendi non possit, & dubium perseveret, jam non tantùm reddere, secundùm omnes, sed etiam petere debitum licitè possit, secundùm communem DD. cum citato Sanchez, Perez, &c. Ratio est: quia stat possessio pro valore matrimonii bona fide contracti, juxta receptum illud: *Dubium superveniens bonæ fidei possessori obesse non debet*; quare in omnibus contractibus, si oborto dubio, nequeat quis deprehendere rem non esse suam, libertimè utitur re bona fide possidere cœpta. Cur non sit idem in matrimonio? 2. Quando uterque mala fide contraxit matrimonium scientes, vel credentes subesse impedimentum dirimentem, etsi superveniat posteà dubium de valore matrimonii, nimis clarum est, neutrum posse petere, nec reddere. Sanch. citatus *lib. 2. disp. 43.* alii omnes: Idemque dicendum, quando contraxerunt è principio cum dubio de valore matrimonii (saltem absque præmissa diligenti inquisitione veritatis.) Vide dicta *Sect. 2. §. 2.* N. IV. Ratio est: quia possessio mala fide cœpta nullum tribuit jus in dubio: atqui mala fide contractus initur, vel possessio inchoatur in eo, qui ab initio dubitat, an contrahendi, vel possessionem capiendi jus habeat: ergo, &c. Quare tales, & contrahendo Sacramentum periculo nullitatis exponentes, & posteà petendo, & reddendo debitum, vel copulam, toties, quoties peccant mortaliter; quia semper se exponunt periculo fornicationis. 3. Quando unus tantùm dubitat de valore matrimonii, sive quia ab initio mala fide contraxit, sive quia in dubio superveniente diligentiam inquirendi veritatem non adhibet, ipse solus debitum petere non potest ob rationem modò dictam, sed tenetur reddere alteri non dubitanti, & bona fide petenti; quia hic bona fide utitur jure suo, quo per alterius dubium privari non potest, nec debet: Idque saltem post consummatum matrimonium; nam primo bimestri, si non sit consummatum matrimonium, non adest talis obligatio reddendi, juxta dicta suo loco.

REGULA SECUNDA.

Quoad impedimenta impedientia tantùm: & specialiter, votum.

Conjuges, qui contraxerunt cum impedimento impediente, vel prohibente tantùm, non prohibentur, 475
sed licitè exercent copulam, duobus tantùm casibus exceptis. 1. Si interdictum sit contrahere ob examen faciendum de impedimento dirimente dubio, peccant petendo, & reddendo, donec causa decidatur, & ipsis constet, nullum esse impedimentum; alioquin enim practicè dubii exponerent se periculo fornicationis. 2. Quando conjux emisit votum simplex castitatis, seu continentiæ, quo voto directè excluditur actus conjugalis: ubi accuratè ita distinguendum, & resolvendum est:

I. Si votum continentiæ perpetuæ editum est ante matri- 476
monium contractum, tenetur vovens servare tantum, quantum potest sine præjudicio conjugis: nimirùm ut durante matrimonio debitum non petat, etsi petenti semper reddere teneatur: nam conjux non obligatur ad petendum debitum, sed tantùm ad reddendum. Expresse *cap. Si dicat. 33. qu. 5.* Unde si contingat alterum conjugem incestum cum illius consanguinea, vel adulterium committere, debet innocens suum votum (nisi dispensatum sit) perfectè servare, etiam non reddendo, quia tunc sine injuria conjugis potest. Uti ex communi docent Lessius *lib. 2. cap. 41. n. 53.* Layman *hic par. 3. cap. 1. n. 10.* Diana *suprà*, alii apud ipsos. Soluto verò matrimonio, etiamsi anteà in petendo debito ab Episcopo, vel privilegiato dispensatum fuerit, rursùs continentia integra servanda erit, neque ad alias nuptias transire licebit sine expressa Summi Pontificis dispensatione, cui votum illud semper reservatum est. Prout latiùs docetur in materia de votis.

II. Si votum editum fuit post nuptias, ac matrimonium 477
ratum ante consummationem, siquidem vovens scivit, se aliter votum suum exequi non posse, quàm ingrediendo Religionem, censetur se ad id obligasse, & tenetur Religionem ingredi: qui enim promittit finem, implicitè etiam promittit medium unicum necessarium ad eum finem; si id intelligit: unicum autem medium exequendi votum continentiæ simpliciter habet conjux, ut ante consummationem ingrediatur Religionem: ergo tunc vovendo absolutam continentiam ad id se obligasse censetur. Secùs est, si vovens hoc non intellexit, sed putavit se in matrimonio posse continentiam servare, vel putavit alterum conjugem consensurum; tunc enim solùm tenetur abstinere à petendo, reddere autem cogitur, ut in priori casu. Ex communi Conineh. Laym. alii passim.

III. Si votum à conjuge editum fuit post matrimonium 478
jam consummatum, rursùs distinguendum est, an factum sit sine, vel cum consensu, vel approbativo, vel permissivo tantùm, alterius conjugis. Si votum emissum absque omni consensu, sed nesciente, vel contradicente altero conjuge, censetur se obligasse in quantum potuit sine ejus præjudicio,

ut

ut scilicet à petendo abstineat, &, si ab obligatione reddendi liberetur per adulterium, incestum, & maximè mortem conjugis, in continentia perpetua maneat. Si verò votum editum sit cum pleno, positivo, & approbativo consensu conjugis juri suo renuntiare volentis, (& maximè si emissum ab ambobus mutuo consensu per modum mutuæ conventionis) tunc omnino obligatur, ut neque petere, neque reddere unquam liceat sub mortali; secundùm omnes. Secùs si votum emissum sit cum consensu permissivo tantùm alterius conjugis, scilicet permittentis solùm alterum vovere, sed salvo jure suo: tunc enim huic juri suo non renuntianti vovens reddere debitum obligatus manebit. Quin etiamsi absolutè priùs consenserit, postcà tamen pœniteat de concessione, & maximè si in gravi incontinentiæ periculo versetur, votum alterius quoad reddendum obligare cessabit; quatenùs majoris boni impeditivum est. Ut contra alios cum aliis docet Sanch. *lib.9. disp.7.* Sed tutiùs longè esse super ea re dispensationem petere, rectè monet Laym. *cit. c. 1. n.* 14. ad finem.

479 IV. Qui vovit ingredi Religionem, aut sacros Ordines suscipere, jam alibi dictum, peccare quidem mortaliter contrahendo matrimonium; at post contractum posse licitè reddere, & petere; sed intellige tunc, & adde nunc, saltem post primam consummationem. Etenim probabilissimum est, eum, qui vovit Religionem ingredi, peccare mortaliter prima consummatione, non tantùm petendo, de quo vix dubitari potest, sed etiam reddendo, maximè intra primum bimestre. Ratio est: quia quamdiù intra primum bimestre matrimonium manet dumtaxat ratum, certò habet jus ingrediendi Religionem, neque ab altera parte compelli potest ad copulam: per consummationem autem reddit primùm sui voti executionem impossibilem: Atqui culpabiliter reddere sibi impossibilem executionem voti, vel cujusvis obligationis sub mortali, mortale est; ergo, &c. Ita cum D. Thoma suo tempore communis DD. Et etiamnum docent multi RR. Coton. Dicast. apud Gob. *Tract. 9. casu 1. num.* 59. Herinex *disp.6. q.2. num.*17. Post consummationem autem facta jam impossibili impletione sui voti, licitè, & validè deinceps poterit petere, & reddere debitum, donec conjuge moriente, aut adulterante, aut Religionem ingrediendi consentiente, &c. ipse votum suum debitè exequatur, sicut obligatur. Verùm quamvis hæc doctrina tempore D. Thomæ communis fuerit, attamen posteriores Theologi tanto numero apud Dian. *p.11 tract.5. resol.4.* consentientem, tali absolutè concedunt licentiam, liberè consummandi reddendo debitum, ut sentium cum Gob. *tract. 10. casu 16. n. 629.* tali à confessario absque scrupulo peccati gravis posse permitti redditionem debiti etiam prima vice petenti, maximè post primum bimestre, imò & intra, & simpliciter, uti cum multis contra multos expressè docet Tann. *disp.8. q.6. n. 56.*

REGULA TERTIA.

Quoad impedimentum matrimonio superveniens.

480 I. IMpedimentum dirimens matrimonium contrahendum post contractum matrimonium superveniens privat jure petendi debitum, ut scilicet nec validè, nec licitè petere possit, petendoque peccet mortaliter, etsi innocenti conjugi teneatur reddere. *Omnes.* Hujusmodi autem impedimenta matrimonio supervenientia tantùm possunt esse sequentia. 1. Affinitas contracta cum proprio conjuge, ex incestu cum consanguinea ejusdem conjugis in primo, & secundo gradu tantùm, claro jure, privat jure, & facultate petendi debitum, sic ut nec validè, nec obligatoriè, nec licitè sub mortali possit petere debitum; attamen parti innocenti reddere tenetur. De quo jam satis dictum c. 1. *sect. 1. cùm de impedimento affinitatis.* Dico autem *incestus*; nam adulterium solùm non incestuosum non privat jure petendi debitum, nisi quatenùs conjux innocens sciens adulterium commissum ei debitum justè negare potest; quare adulter, vel adulter semper licitè petet debitum saltem rogando, solùm validè, & obligatoriè non poterit exigere, quando adulterium conjugi innocenti apertum est, ut mox indicabo. Dico etiam *incestus cum consanguinea conjugis*, non enim jure petendi debitum privatur is, qui peccavit cum affine tantum propriæ conjugis, cùm iste sit impropriè incestus, & nimis impropriè contrahatur affinitas cum propria uxore, quippe quam, si non esset uxor, adhuc ducere posset. Ut contra nostrum Rodriquez docet communis DD. cum Sanchez cit.

481 II. Cognatio spiritualis contracta cum conjuge ex Baptismo, vel susceptione propriæ communis prolis, etiam privat jure, & facultate petendi debitum secundùm longè probabiliorem sententiam apud Sanchez, mox citandum. At certè æquè probabiliter, vel probabiliùs negant alii jam satis communiter. Durand. Cajet. Suarez, aliique congestis ipse Sanch. *l9. disp.26.* Coninch. Hurtad. Dicast. ac totis viribus Perez *disp.26. sect.6.* Herinex *disp. 7. q.2. n.* 10. Ratio sufficientissima est: quod hoc nullo claro jure ostendi possit; absque claro autem jure non est asserenda tam gravis pœna. Quare ego cum Gob. cit. *casu 5. n. 615.* etiam secluso privilegio, tutò sequerer in praxi hanc sententiam.

III. Professio Religionis, & susceptio sacri Ordinis post 482 matrimonium contractum, vel etiam consummatum qualiter valeant, & non valeant, & si non valeant, qualiter impediant petitionem debiti, satis dictum est *c. 1. §. ult.* Similiter quoad impedimenta impedientia tantùm, matrimonio tantùm supervenire potest votum simplex continentiæ, Religionis ingrediendæ, vel sacri Ordinis suscipiendi, de quibus etiam satis est dictum.

IV. Circa prædicta omnia pro praxi nota adhuc tria, 483 confessarie. *Primum.* Quovis impedimento obstrictus, ac jure vel facultate petendi debitum privatus conjux v.g. incestuosus, aut voto continentiæ adstrictus, si intelligat ex eo, quòd nunquam petat debitum, matrimonium conjugi, præsertim uxori, fieri onerosum, utpotè vel quia præ verecundia ita petere non audet; vel quia in periculo incontinentiæ versatur; vel his seclusis, quia male de ipso suspicatura sit, poterit in gratiam conjugis se ad debitum modestè insinuare. Ita communis. Sotus, Ledesma, aliique citatis Sanch. *l.9. disp.7.* Laym. & alii citati. Ratio est: quia neque impedimenta inducta ab Ecclesia, neque ipsa vota obligant cum tanto rigore, vel impedimento majoris boni; id verò tutissimè fiet per modum interrogationis; an non placeat, &c. quòd si respondeat conjux modo imperativo, res salva est; tunc enim hæc petens, ipse potiùs reddens erit: at si ipsa non respondeat, sed vicissim interroget, cur ego non faciam more solito? facilè respondetur, se non ampliùs oblectari multùm, ipsi tantùm gratificari velle. *Alterum est*; certum esse, quòd ignorantia, & facti & juris, seu legis privantis jure petendi debitum excuset ignorantem legem privantem hoc jure, ut eo non privetur. Ex communi Laym. *tr.10. p.4. c. 8. n.* 8. *Tertium est*; cum privatis jure petendi debitum, sive propter incestum, sive propter simplex votum castitatis dispensare posse confessarios Mendicantium à suis Provincialibus deputatos, per privilegia non tantùm *vivæ vocis oraculis* (quæ per Tridentinum revocata notavimus) sed etiam per veras Bullas seu Brevia concessa, ut bene probat præter alios Quintanadvennas *singularium tr. 9. singularia. d n.6.* atque ibidem *singulari 11.* observat, eosdem Mendicantes, quandoquidem pollentes hac facultate, etiam extra Sacramentum pœnitentiæ posse eos dispensare, etiam eum absentibus. Ac proin (ait Gob. *cit. n.604.*) si Parochus scribat tali Religioso: peto reverentiam vestram, ut dispenset cum NN. in petitione debiti erit res salva, cùm confessarius rescripsit: *dispenso*; dummodò subsit justa causa, quæ vix potest deesse. Quod valdè nota.

REGULA QUARTA.

Quoad speciem peccati.

COpula habita inter personas, quarum matrimonium 484 ob impedimentum non subsistit, vel aliàs jure petendi debitum privatæ sunt, tunc accipit specialem malitiam necessariò in confessione explicandam, quando impedimentum jure Divino, vel Ecclesiastico inductum fuit præcipuè propter ipsam copulam tanquam specialem indecentiam, & deformitatem habentem inter tales personas contra aliquam virtutem specialem, aut *Religionis*, ut videre est in impedimento voti solemnis, sive ordinis, cultus disparitatis; aut *pietatis, ac reverentiæ* erga sanguine junctos, ut in impedimento consanguinitatis, affinitatis, cognationis spiritualis, ac legalis; aut contra virtutem *justitiæ*, ut in impedimento ligaminis, &c. In his enim præter peccatum mortale fornicationis contra virtutem continentiæ, copula illa accipit specialem speciem malitiæ contra illam aliam virtutem, utpotè sacrilegii, incestus, adulterii, &c. utique necessariò explicandam in confessione. Secùs verò se res habet, quando impedimentum matrimonii inductum fuit, non propter specialem indecentiam copulæ carnalis inter tales personas, sed ob aliam causam, utpotè ob criminis punitionem, ob matrimonii libertatem tuendam, &c. ut videre licet in impedimento criminis, raptus, metus, &c. Quo casu si quis cum muliere tanquam conjuge conjungatur, solùm simplicem fornicationem committit, perinde ac alii soluti, nisi facerent fortè id in contemptu Ecclesiæ, aut formali non obediendi

intentione, tunc enim & contrahendo, & utendo matrimonio committerent speciale peccatum inobedientiæ formalis, semper & in omni materia mortale. Ita communissima. Sanch. *l. 7. disp. 5. n. 7.* Coninch. *cit. dub. 1. in fine*. Laym. *cit. c. 1. n. 6* Et præ aliis optimè Perez, omnia impedimenta sigillatim percurrens *disp. 27. sect. 2.*

§. II. *Debito fine.*

485 Quo fine, quave intentione contrahendum sit matrimonium, ut non pecceur, jam dictum est c. 1. *sect.* 3. Jam videndum est, quo fine, vel intentione matrimonio utendum, seu copula conjugalis exercenda sit, ut honestè, vel saltem licitè absque peccato fiat. Pono iterùm quatuor velut regulas.

486 *Prima*. Licitum, & sanctum est conjugio uti ad finem generationis prolis, ad evitandam incontinentiam in comparte, aut ad satisfactionem sui debiti. *Omnes*. Ratio clara est: quia generatio prolis est finis principalis matrimonii, & actus matrimonialis, ideoque semper licitè, & sanctè intenditur; quam rectam matrimonii intentionem ab Angelo edoctus exprimit Tobias junior Tob. 8. dicens: *Et nunc, Domine, tu scis, quia non luxuria causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.* Vitare autem *incontinentiam* est finis matrimonii secundarius, & respectu compartis debitus est ex charitate: *satisfacere autem debito* postulato obligatur conjux ex justitia, & bono fidei matrimonialis.

487 *Secunda*. Licitum est conjugi etiam conjugio uti ad evitandam incontinentiam in se ipso tantùm, idque etiam absque intentione formali prolis generandæ, utpote, quia ob senectutem, vel sterilitatem non alit spes generandi prolem, vel quia jam impregnata uxor ultra coocipere nequit, &c. Idque etiam si conjuges ob paupertatem, vel similem causam non malam optent non concipi, non generari, multiplicari prolem. Ita contra D. Thom. & D. Bonav. aliosque veteres non paucos *in 4. disp. 31.* communis DD. cum Navarro *disp. 16. num. 31.* Sanch. Laym. alii passim. Ratio est: quia matrimonium post lapsum hominis à Deo ordinatum est in remedium concupiscentiæ, ut dicat Apostolus *1. ad Corinth. 7. Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat*, &c. Et post *revertimini in id ipsum ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam vestram*. Nec admittenda est limitatio aliquorum apud Sanch. *lib. 9. disp. 9.* tunc solùm licitum esse matrimonio uti propter evitandam incontinentiam, quando alia remedia carnis coercendæ non sufficere videntur: Cùm enim ipsum matrimonium institutum sit in remedium incontinentiæ, ejusque actus de se honestus sit: cur alia remedia præferri deberent? esset reverà hoc materia infinitorum scrupulorum, & anxietatum conjugibus, præsertim, qui sine spe prolis, utpote conjuge sterili, vel jam prægnante, copulantur, si semper examinare deberent, an aliis mediis v. gr. orationibus, jejuniis, concupiscentiæ suæ mederi possint. Ut bene notat Laym. hic *p. 3. tr. 4. n. 2. in fine*.

488 *Tertia*. Conjugio uti solius libidinis, vel voluptatis exercendæ gratia, est peccatum veniale. Ita expressè S. August. *l. de bono conjug. cap. 6.* dicens: *conjugalis concubitus generandi causa non habet culpam, concupiscentia verò satiandæ tantùm cum conjuge, venialem.* Estque communis DD. cum D. Thom. D. Bonav. Scoto *in 4. d. 31.* aliisque congestis Sanch. *lib. 9. disp. 11.* quidquid aliqui cum Diana ab omni peccato, modo improbabiliter, excusare conentur: est enim inter propositiones novissimè ab INNOCENTIO XI. damnatas etiam hæc ordine 9. *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitùs caret culpa, ac defectu veniali.* Ratio est: quia est inversio ordinis a natura inditi; voluptas enim venerea indita est à natura ad acuendam ipsam operationem naturalem, & promptiorem reddendam: ergo contra ordinem naturæ pugnat, qui operationem ad delectationem refert, cùm delectatio amplectenda sit propter operationem: idemque est in cibo, potu, somno. Contingitque sæpè in eo peccati mortaliter, quando in ea voluptate ultimum finem constituunt, seu propter illam legem Dei transgredi parati sunt, quo sensu Archangelus Raphael dixit Tobiæ juniori: Tob. 6. *His, qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos.*

489 *Quarta*. Seclusa intentione generandi prolem, vel evitandi incontinentiam, cujus periculum non adest, conjugio uti solius corporalis sanitatis causa, esse culpam venialem in petente, docent DD. satis multi cum S. Thom. cit. *dist. 32. q. 2. ar. 2. ad 4.* eò quòd sit priorum hominum persuasio copulam conjugalem non vacare culpa, nisi referatur ad bonum fidei & prolis. Verùm id longè probabiliùs negant, & omni culpa liberant jam alii. Communissima cum Sanchez, & Laym. citatis, cùm enim matrimonium præcipuè institutum sit ad propagationem speciei, videtur etiam secundariò institutum ad conservationem individui generantis, cùm species nisi salvis individuis propagari non possit. De his plura curiosa apud citatos.

§. III. *Debito modo, & circumstantiis.*

REGULA PRIMA.

Modus essentialis copulæ utpotè principaliter ad generationem prolis ordinatæ est, ut fiat cum immissione, & retentione seminis intra vas naturale. Ratio patet; 490
quia alioquin, nisi recipiatur, & retineatur ibi semen, impossibilis erit generatio: ideoque peccatum contra naturam. Peccant ergo mortaliter, & gravissimè conjuges toties, quoties se polluentes (de hoc specialiùs §. seq.) seu involuntariè abrupta copula semen extra effundentes; uxores ad hoc cooperantes, consentientes, vel semen jam receptum ejicientes, quacunque de causa fiat, sive paupertatis, ne multiplicetur proles, sive infirmitatis vitandæ, sive etiam periculo mortis, in partu v. g. evitandæ. Certum apud omnes. Sanch. *lib. 9. disp. 17. num. 19.* alii passim: addente Dicast. apud Gob. *n. 590.* etiam minimam deliberatam effusionem seminis extra vas esse mortale crimen. Ratio clara est: quia omnis voluntaria effusio seminis extra vas est intrinsecè mala, & peccatum contra naturam, quippè directè excludens finem principalem conjugii, & copulæ carnalis, scilicet generationem prolis, ac proinde nullo fine, nulla causa necessitatis cohonestari potest. Unde etiam in fornicatione inter solutos est circumstantia mutans speciem necessariò in confessione explicanda; est enim tunc inchoata fornicatio, & completa mollities, nisi ipsos ignorantia excuset, prout reverà plerumque ignorant, atque id exprimunt quasi pro minuendo suo peccato; quare cautus sit confessarius in interrogando. Intelligendum est semper: *si voluntariè fiat*, & ex proposito ad impediendam generationem, vel ob aliam quamvis causam. Secus est 1. Si præter intentionem accidat utpotè ex festinatione, ex metu, ob sonum, ob indispositionem alterius partis. Adde etiam, ex malitia solius alterius Partis, etsi enim uxor sciat maritum solere copulam abrumpere, & semen effundere, non tamen peccat nec petendo, nec reddendo, dummodò ipsa non consentiat, nec cooperetur: quia non sequitur ex actione uxoris, sed præcisè ex malitia viri. 2. Si fiat ob impotentiam aliquam corporalem quamdiu probabilis spes superest copulam debitè perficiendi: tamdiu enim licebit eis conari ad copulam; quamvis præter intentionem sæpiùs contingat maritum semen extra vas effundere, donec omninò desperetur de copula perficienda, juxta dicta *cap. 1. num. 127. de impedimento impotentiæ*. De hoc late Sanchez *cit. disp. 17. n. 23.* addens; quamvis, ubi non constat impotentiam esse perpetuam, sibi vir persuadeat fore, ut illa vice, qua congreditur, intra vas non possit seminare, posse tamen deposita conscientia accedere ad uxorem. Et *num. 26.* addit: ab omnibus admitti judicium Caietani, qui censuit quendam maritum, qui toto biennio nequiverat seminare intra vas, at elapso sexennio potuit, non deliquisse illis sex annis conando habere perfectam, sicut priùs habuerat, copulam, eo quòd semper probabiliter speraret se habiturum illam. 3. Insuper cessante omni periculo pollutionis in utroque conjuge, conjuges mutuo consensu inchoatam copulam abrumpentes, ne proles generetur, sive ob inopiam, sive ob aliam causam, non peccare mortaliter, docent DD. satis communiter, Cajetanus, Paludanus, Armil. Sà, aliisque congestis Sanch. *lib. 9. disp. 19.* Laym. citatus. Qui id etiam ab omni culpa excusant, quando justa causa subest v. g. ob paupertatem, ne multiplicentur proles ex una parte, ex altera verò parte ad sedandam aliqualiter concupiscentiam, & incontinentiam vitandam. Ratio est: quia vasis illa fœminæ penetratio absque seminatione, & pollutionis periculo reputatur instar tactuum partium pudendarum, qui inter conjuges permissi sunt. Si autem fœmina jam seminavit, aut id ad excitata sit, lethaliter delinquit maritus, data opera desistens ante suam seminationem, ut meritò advertit Sanch. *ibid. n. 4.* Atqui in totum sanè probabiliter contradicunt Sylvester, Henriquez, aliique citati. 4. Dian. *p. 3. resol. 37.* sic scribit: *quidam inchoat copulam cum uxore, & posteà ob morbi periculum de eius consensu se retrahebat, verùm ex hoc aliquando sequebatur pollutio: quæsitum à me fuit, an talis actus esset licitus? Respondi affirmativè.* Sic iste, quem vide. De hoc iterùm §. sequenti.

RE-

REGULA SECUNDA.

491 MOdus copulæ conveniens(& sanum est consilium) ut conjuges curent: ut simul utriusque semen effundatur, eo quod id multùm conducere ad prolificandum doceant Medici; quare tardiori ad seminandum permittendum, imò consulendum est, ut antè concubitum tactibus excitetur ad venerem, ut sic possit in ipso concubitu simul seminare: ejus tamen rei nulla est necessitas, vel obligatio: Quare dum vir semen effundit, non tenetur fœminæ seminationem expectare: neque culpæ saltem lethalis reus erit vir priùs tactibus incitans venerem, sciens se ob id citiùs fœmina seminare. Ita cum aliis Sanchez *citat. disp.* 57. *num.* 8. 9. 10. *&* 11. Addens *n.* 12. ubi vir semine intrà vas recepto, membrum virile extraxit, licet fœminæ, quæ nondum effudit, tactibus se excitare, donec & ipsa seminet, quia hæc provocatio est actus conjugalis perfectio, & consummatio. Confirmatur, quia aliàs maximo, & evidentissimo periculo admittendi peccata mortalia esset exposita fœmina. Hæc, vita, & moribus verè virgineus, sed doctrina Physicus Sanchez, cui subscribunt expressè Bonacina de *matrim.qu.* 4.*par.*6.*n.*14. Perez *disp.*94. *sect.* 8. Basilius Pontius *l.* 10. *c.* 11. Dicast. *disp.* 9. *dub.*7.*n.*51. Dian. *par.*2.*tr.*17.*resol.*31. (testans ita sentire Lessium) Gob. *cas.*15. *num.* 591. meritò reprehendens Stephanum de S. Paulo scribentem oppositam sententiam esse omnium communiter. Certè, hæc doctrinam mihi non raró fuit necessaria in confessionali. Similiter autem è contra, neque etiam uxorem peccare, si viro usum vasis concedat, ipsa verò animum ad alia convertat, ne conciteur ad seminationem, & sic impediatur generatio prolis ob suprà dictam aliquam justam causam docent ibidem Sanch. *n.* 5. Perez *sect.* 8. Dicast. Escob. alii eum Dian. *par.* 5. *tr.* 14. *resol.* 38. Gob. *n.* 592.

REGULA TERTIA.

492 MOdus copulæ licitæ necessariò requirit situm corporum aptum ad semen intra vas infundendum, & retinendum. Situs naturalis ordinarius copulæ est jacendo, viro incubo, & femina succuba, copulari. Hic enim modus est aptissimus ad seminis virilis effusionem, intrà vas immissionem, & retentionem: à quo modo, quò magis deviat situs, eo magis adversabitur naturæ. *Prima*, & modica deviatio est jacendo à latere, vel stando copulari; hìc jam non æquè tuta est seminis in vase receptio, & retentio: certò tamen tuta satis. 2. Etiam deviatio est prepostere à tergo copulari more pecudum: hic jam etiam est periculum effusionis, attamen sanè non certum, nec ordinariè, cùm eo situ fœmina semen integrum, & recipere, & retinere, si velit, regulariter possit. 3. Et deterrima deviatio est, conversim viro succubo, & fœmina incuba copulari: ubi præter periculum gravius effusionis seminis, etiam conditio personæ naturalis variatur, est enim naturale viro agere, feminæ pati: eo autem modo potiùs vir patitur, & fœmina agit. Istis ergo modis innaturalibus, præsertim secundo, & tertio, copulari peccatum mortale censent DD. gravissimi bono numero citati à Sanch. *l.* 9. *disp.* 16.

493 Verùm communis jam, & longè probabilior est sententia DD. cùm ipso Sanchez ibidem, Laym. Perez, alii citati. Nimirùm: Quocumque dictorum modorum copulari servato vase naturali, & secluso certo periculo effusionis seminis, etiam solius voluptatis gratia, absque alia justa causa non esse peccatum mortale (sed certè crassum veniale) ut valde increpandi sint ita sine necessitate copulantes. Ratio est: quia est sanè abusus, & inversio ordinis naturæ, adeoque culpa vacare non potens. Attamen certè inter conjuges non potest rationabiliter damnari peccati mortalis, tum quia versatur tantùm circa accidentalia copulæ, cùm substantialia omnia serventur, utpotè vas debitum, immissio, & retentio seminis, ut supponitur; tum quia ex nullo dictorum modorum etiam ratio est certum periculum effusionis seminis extra vas: quia semen non recipitur per vas im matricem per infusionem, vel descensum, sed attractionem virtute naturali attractiva seminis, ut demonstrant Medici. Quare quando viri confitentur, se ita præposterè congressos cum uxoribus, non est opus communiter quærere, utrùm effuderint semen extra vas, sed potiùs ei dicendum, ut abstineant à tali concubitu, eò quòd multi sapientes eum concubitum damnent peccati mortalis; tametsi illi plures sapientes sentiant clementiùs; quod addi etiam quandoque potest, ut parcant conscientiæ, & pudori uxorum, quæ fortè credent, id continere crimen mortale; & tamen fortassis præ verecundia non confitebuntur, prout experientia compererunt confessarii. Cæterùm apud omnes constans est, mortaliter delinquere conjuges, si ita varient situm cum præviso periculo effusionis seminis; aut si ob peculiarem corporis dispositionem, aut morbum fieri soleat, ut uno ex illis innaturalibus modis concumbendi effundatur semen, aut denique (saltem ex conscientia erronea) si ex intentione ita congrediantur v. gr. stando, &c. ut ea ratione proles non nascatur, sicut enim mortale est actu, & re ipsa positivè impedire generationem per concubitum innaturalem; ita & mortale est velle sic eam impedire, etsi erroneè, & falsò credentes ita impediri. Contra verò si secluso prædicto periculo ob justam causam fiat variatio situs (v. g. Quia uxori prægnanti timetur periculum, si incumbatur ventri, vel quia vir debilis membrum ea ratione meliùs stabilit, &c.) omni culpa vacabit proposterè coire servato debito vase, ut notant DD. citati. Nullo tamen casu licebit copulam inchoare extra vas naturale. Ut §. seq. patebit.

REGULA QUARTA.

MOdus licitus copulæ requirit eas circumstantias tem- 494
poris, loci &c. quibus copula terminos legis, & honestatis naturalis non excedat, ut nimirùm fiat loco, & tempore secreto, & non prohibito. Locum secretum esse oportere ipsa naturalis verecundia dictat; & ne in loco sacro fiat, lex Ecclesiæ prohibet sub mortali, extra tamen casum urgentis necessitatis, ut si conjuges diù deberent esse inclusi in loco sacro, vel tempore belli in desertis Ecclesiis habitare cogerentur, ut docetur in materia de sacrilegiis, & nos aliquid cap. sequenti. Tempus etiam secretum, & nocturnum eadem naturalis verecundia suadet, sed non obligat, ut raró in circumstantia temporis peccetur. Aliqua tamen ex dictis notanda sunt. 1. Conjuges post matrimonium ratum primo bimestri liberos esse ab obligatione reddendi debitum, jam suprà audivisti satis. 2. Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 1. de *reform. matrimonii*, hortatur conjuges, ut ante benedictionem sacerdotalem à proprio Parocho, vel altero de ejusdem, vel Ordinarii licentia collata, in eadem domo non habitent, nec matrimonium consumment. Cùm autem illa vocula *hortatur*, consilium potiùs, quàm præceptum significet, ideo probabilis est sententia Navarr. *c.* 2. *n.* 38. ac aliorum cum Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *par.* 2. *c.* 4. *n.* 12. nullam culpam esse per se loquendo, secluso contemptu, vel scandalo, si conjuges ante benedictionem matrimonium consumment, licèt alii communiter culpam venialem agnoscant, favetque Sanch. *l.* 3. *disp.* 12. latè de hoc agens.

Convenientissimum, & decentissimum est pro antiquissima, & sanctissima consuetudine eo die, quo recipienda, vel recepta est sacrosancta Eucharistia, abstinere à debito conjugali petendo. Ita omnes SS. PP. & DD. Hieron. in Apologia ad Damasum: *Illorum*, inquit, *conscientiam convenio, qui eodem die post coitum communicant &c.* Quam quidem consuetudinem Legis vim obtinuisse, ut saltem sub veniali obliget, venialiterque peccent conjuges, eodem die post copulam ad Eucharistiam accedentes, docent multi graves DD. apud Sanch. *lib.* 9. *disp.* 13. *num.* 2. Et mordicùs noster March. *Tribunal. to.* 3. *seu specul. p.* 3. *tr.* 1. *tit.* 12. *q.* 4. §. 4. Verùm communis est sententia DD. quos latè citat, & sequitur Sanch. *ibid. num.* 5. eumque secuti RR. omnes: quòd si debitum petatur, & reddatur rectò fine, & sine omni alia culpa, nulla erit culpa eo die ad Eucharistiam accedere, quia actus ille de se est bonus, & honestus: imò meritorius, & carnalis voluptas admixta propter bonum finem licitæ copulæ purificatur; quòd si vero copula conjugalis petatur, & reddatur ex mera nimia concupiscentia, & voluptatis capiendæ causa, sanè plerumque erit culpa venialis, eo die Eucharistiam sumere ob magnam indecentiam, & disconvenientiam ad Sacramentum puritatis. Excepto tamen, nisi justa causa excuset, & indecentiam cohonestet; utpotè quia est magnum festum, in quo valde deceat communicare; vel nisi quis communicet, alii pravè judicabunt, vel scandalizabuntur; vel quia quis speciali præparatione, & devotione indecentiam illam suppleat. Lege latè Sanchez citatum *disp.* 13 *tota*. Eadem ratione dicendum de copula habita post Eucharistiam eo die sumpta; Et quæ de culpa dicta, intelligenda sunt ex parte petentis maximè, nam reddens ipsa obligatione sua à tali culpa excusatur.

§. IV. *Et intra terminos honestatis naturalis.*

VErè certa est regula communiter assignata: conjugi- 495
bus in usu matrimonii non cum ipsa copula licere etiam accessoria, seu omnia ad eum usum, copulamq; carnalem dispositiva, corde, ore, opere; ut sunt affectiones carnales, imaginationes, delectationes morosæ, aspectus, sermones venerei, amplexus, oscula, tactus &c. intra terminos hone-

statis naturalis: adeò ut tunc certò peccent mortaliter, si limites honestatis naturalis excedant, & alias non. Sic omnes fatentur, & in terminis rectè proponit noster Marchant. *to.2 tr. 7. tit. 2. in appendice*. Ratio est: quia tota illa indulgentia conjugibus data est, & tantùm dari potuit ab auctore naturæ intra terminos honestatis naturalis, & concubitus humani rationalis, seu quatenùs illa secundùm naturam, & rectam rationem ad naturalem humanum, & ordinatium concubitum ordinantur. Hos limites quò quis magis egreditur, eò magis ad peccatum contra naturam accedet, utpotè mollitiei, sodomiæ &c. Eòque graviùs peccabit mortaliter. Vera, & certa sunt hæc omnia. At unde sciam in particulari, vel alteri exponam excedi, vel non excedi notabiliter terminos honestatis naturalis, ideòque peccari mortaliter, nec ne? Permolesta maximè tamen practica est hæc quæstio, quia sæpissimè pulsantur confessarii à conjugatis, præsertim fœminis, & novis nuptis, ubi cautus sit confessarius, quoad fœminas maximè, nihil ex se in particulari resolvat, sed vel eas ad matres, si habent, vel cognatas, aliasque conscientiosas, fidasque matronas ableget, vel earum scupulis de dictis, & propositis, quàm potest, honestissimè respondeat. Cum vitis locuturo audaciùs, pono rursùs claras propositiones, & velut regulas.

REGULA I. GENERALIS.

496 CONjuges quoad actus impudicos, tactus &c. tunc tantum terminos honestatis naturalis notabiliter excedunt, & mortaliter certè peccant, quandò agunt, attentant, vel admittunt voluntariè aliquid contra naturam, aut sodomiticè, aut cum prævisio periculo pollutionis voluntariæ, seu cum periculo consensus in illo; alioquin, aut omninò non: aut non nisi venialiter delinquent. Hanc Regulam etsi in terminis non reperi, longa tamen, & improba lectione plus quàm triginta auctorum, omnium huc collimantium collegi, & tanquam facilem, & expeditam libens communico. Ratio regulæ est: quia ex una parte exceduntur sine dubio mortaliter limites honestatis naturalis, quando sic proximè ad peccatum contra naturam acceditur. Ex altera autem parte: cuicumque licet principale, debet etiam licere accessorium: cùm ergo conjugibus licitum sit principale copulæ, non debent eis esse illicita (saltem moraliter) accessoria, seu quæcumque ad copulam inductiva, dispositiva, & præparatoria, quamdiu limites honestatis naturalis dictis modis non excedunt. Hæc 2. pars regulæ declarabitur per regulas sequentes. Jam quoad 1. partem sic breviter declaro. Sed castis omnia casta, & juxta Apostolum: *omnia munda mundis*.

497 I. Copula sodomitica inter conjuges, in vase innaturali quocumque consummata, vel animo ibi consummandi inchoata, est peccatum mortale contra naturam, tam ex parte petentis, quàm reddentis. *Omnes*. Estò enim vir habeat potestatem in corpus uxoris, non tamen habet ad quemcumque usum, sed ad usum uxorum naturalem intra vas legitimum tantùm in ordine ad generationem. Insuper ex D. Augustino *lib. de bono conjug. cap.* 11. & communis DD. rectè docet Sanch. citatus; id esse gravius peccatum inter conjuges, quàm inter solutos: quia inter solutos est solum peccatum fornicationis contra naturam; inter conjugatos autem est simul etiam formale adulterium, tam ex parte viri petentis, quàm ex parte uxoris consentientis: quia sic reverà peccant contra bonum fidei, quo ex vi contractus matrimonii obligantur invicèm ad concubitum naturalem aptum generationis tantùm: ergo extra vas naturale coeuntes æquè violant fidem datam matrimonii, ac si cum aliis ambo concubuissent: quare eleganter D. Ambros. *l. de Patriarchis*, relatus *in c. Nemo sibi 32 q. 4.* dicit: nec hoc solùm est adulterium peccare cum aliena conjuge, sed omne, quod non habet potestatem conjugii &c. ac proin ea circumstantia tanquam speciem mutans scilicet copulæ sodomiticæ cum propria conjuge necessariò est in confessione explicanda. Lege Sanch. *l. 9. disp.* 18. satis teutonicum.

Navarrus quidem *Consil. 7. de pœnitent. & remission.* satis apertè excusat à mortali maritum, qui volens legitimè copulari uxori, sed quò se excitet, & majoris voluptatis captandæ gratia, inchoat cum ea copulam sodomiticam in vase præpostero cum intentione non ibi, sed in vase naturali consummandi. At contra, esse certò peccatum mortale sodomiæ inchoatæ cum viris doctissimis à se consultis meritò docet Sanch. *cit. disp. 17. n.* 3. aliisque citatis sequitur Diana *part. 2. tract. 17. resol.* 37.

498 II. At cur dixisti: *in vase innaturali quocumque?* Urges me, & te erubescere; non tamen frustrà quæris, confessarie: dicam in aurem. Etsi fortè non sodomia propriè, certè species innominata, & infanda luxuria est (de qua generatim fortè cap. sequenti) Et mortalissimum nefas, si conjuges etiam ore coeant usque ad seminationem. Quis putasset fieri posse, & quidem sæpè? Eadem species infanda inchoata, & mortale peccatum erit meritò, membrum pudendum ori uxoris immittere, & delectari morosè &c. Attamen simpliciter osculari, lambere, obiter solùm ore excipere partes inter conjuges à mortali excusant Filliuc. *tr. 20. c. 9. num.* 195. Jacob. Marchant. ad 6. Præceptum; Consentit Diana *par. 4. tr. 4. resol.* 221. ita scribens. *Væ Væ conjugatis, si vera esset opinio* Paludani, Sylvestri, Rodriquez, *docentium esse mortale, si conjuges inter se tangant, & osculentur pudenda propter solam impuritatem!* Et ipse Sanchez cit. *disp. 17. n.* 5. Sic scribit: *Quod si vir in superficie tantùm vasis præposteri uxoris fricaret sua verenda, vel in os ejus intromitteret, cessante omni pollutionis periculo, non crederem esse mortale*. Possunt hæ sententiæ servire confessario post factum, sed ante factum nullo modo consulendæ, quinimo graviter reprehendendi sunt talia factitantes.

499 III. Certissimum quoque est, peccare mortaliter conjuges, quando vel seorsim, vel invicem se polluunt, seu tangunt cum pollutione, seu effusione seminis extra vas directe volita, & intenta. *Omnes*; cùm id repugnet castitati conjugali, ac fini principali seminis, & matrimonii, neque mollities naturæ contraria per conjugium cohonestari possit: & insuper ex communi sensu DD. pollutio voluntaria conjugatorum (eadem ratione, qua suprà sodomia) habet malitiam specialem, quasi adulterii formalis contra fidem conjugii, quæ scilicet prohibet omnem usum carnis extra limites conjugii, & obligat, ut uterque servet alteri corpus suum: & confirmat illud D. Ambrosius suprà allegatus: *Non video tamen* (ait noster Herincx *disp. 7. de matr. q. 4. n. 21.*) *efficacem istius sententiæ rationem, varios etiam deprehendi pœnitentes, qui non apprehendebant specialem malitiam ex parte conjugii in pollutione, credentes fidem conjugii per hoc non frangi*. Sic ille: cui post factum acquiesco, sed in futurum, communem DD. sententiam inculco.

500 IV. Peccant insuper mortaliter conjuges, quando delectantur morosè, exercent tactus, oscula, amplexus, aspectus, colloquia venerea cum prævisio periculo pollutionis, seu seminationis extra vas, etsi directè eam non intendant: nec subsit periculum consensus directi in illam, si talia fiant solius voluptatis gratia, & nulla alia subsit justa causa exercendi tales tactus, vel actus, prout apud omnes in confesso est: quod enim directè velle mortaliter illicitum est, etiam indirectè causare illicitum manet, nisi causa justa illam actionem excuset. Non ergo semper in conjuge petente, multò minùs in reddente mortales sunt illi tactus, & actus, facti cum prævisio periculo pollutionis in se, vel in altero conjuge, quando nec ea est intenta in se, nec adest periculum consensus directi in illam, sed solùm quando fiunt absque legitima causa excusante, quæ inter conjuges possunt esse variæ: & inter illas legitimam causam excusantem à mortali censent Sanch. *lib. 9. disp. 49. n.* 37. Perez *disp.* 45 manifestationem, & conservationem mutui amoris, præsertim ex parte reddentis: & consentit Gobat *cas. 17. de matrim. num* 667. Quando alioquin unus conjux alteri esset suspectus de exiguo amore, unde facile nascerentur sinistri effectus: & ibidem resolvit casum valde, & frequenter practicum *num.* 668.

Titia uxor juvenis, jovialis, & calidi genii, maritum habet jam jam septoagenarium, aliquot tamen ex ipsa liberorum patrem, attamen jam senio confectum, omninò impotentem; amant tamen invicem. Maritus amans, quia aliter non potest, rem tactibus agit, Titia patitur, & inde polluitur semel, bis, ter: anxia rogat opem, hinc Deum, & peccatum timet: illinc maritum amat, carnis stimulos patitur peracres. Quæritur, an nihil, vel quid remedii superfit? Respondet Gobat his omninò verbis: Respondeo ex jam dictis, cùm illi tactus videantur practicari ordinariè sine pollutione, tametsi hæc quandoque sequatur præter directam utriusque intentionem, cùm deinde appareat fieri non ex mera libidine, sed ad testandum, fovendumque amorem conjugalem, qui cæteroquin facile frigescit in tam impari conjugio, ideo ex sententia Sanchez, & Filliucii non videri delinquere mortaliter illis tactibus. Confirmo auctoritate Dianæ, qui absolutè, & sine limitatione respondit consultus, non peccare conjuges, qui in signum amoris conjugalis se amplectuntur, quamvis prævideatur secutura pollutio, quia affectus conjugalis est sufficiens causa talem actum excusans. Sic testatur ipse *p. 6. tr. 6. resol.* 27. Hactenùs Gobat. Confirmat hic casus valde frequens judicium Ovidii:

Si qua voles aptè nubere, nube pari.

RE-

REGULA SECUNDA.

501 I. Intra terminos dictos honestatis naturalis affectus carnales, sermones venerei, oscula, amplexus, & tactus quicunque inter conjuges, dum fiunt, vel ad præparandum, & excitandum invicem ad copulam, vel ad contestandum, aut fovendum amorem conjugalem omni culpa vacant. *Omnes*. Ratio est; quia cui concessus est finis, etiam concessa sunt media ordinata ad illum finem; finis autem conjugum est amor, & copula; utriusque media sunt illa prædicta: ergo. Ex communi Sanch. *lib.9. disp.44.* Quod si verò ejusmodi fiant, & referantur ad majorem voluptatem in ipsa copula captandam, ad summum sunt culpa venialis; quia referuntur ad actum solùm venialiter malum; nam & ipsa copula solius voluptatis captandæ gratia exercita tantùm venialis est, ut paulo suprà dictum. Communis cum Sanch. *cit. n.9.*

502 II. Insuper etiamsi ejusmodi actus, & tactus fiant ad solam voluptatem in ipsismet captandam absque ordine, vel animo perveniendi ad ipsam copulam, non excedit culpam venialem, ut contra D. Anton. Palud. Sylvest. Margarit. Rodriquez, alios non paucos, ex communi DD. plurimis citatis docet Sanch. *lib.9. disp.44. n.12.* sic scribens: *procul dubio dicendum est, solùm esse culpam venialem tactus inter conjuges ob solam voluptatem captandam absque animo perveniendi ad copulam.* Sic illa. Sequuntur Laym. *l.1. tr.3. c.6. n.12.* Perez, Dicast. alii RR. cum Dian. paulò suprà citato, Gob. *cas.17. n.656.* Ratio est: quia voluptas illa venerea non quæritur extra matrimonium, sed in actu suapte natura ordinato ad matrimonium: atque ad id ei nihil deest, nisi circumstantia debiti finis, scilicet copulæ perficiendæ; quo defectu non redditur culpa plus quàm venialis; nam juxta regulam moralem alibi traditam: *excessus, seu inordinatus usus rei aliàs licitæ, non est nisi venialis culpa*: conjugibus autem illi tactus, & actus aliàs licent ad finem copulæ: ergo excessus, & inordinatus usus absque debito fine non erit nisi culpa venialis; intellige semper juxta prædicta: nisi fierent cum prævisio certo periculo pollutionis, saltem quando ipsa copula illud periculum impediri non posset, v.g. in loco publico. De quo latè Sanchez *disp.49. à num.39.* Et hæc de tactu conjugum ad invicem. Jam seorsim,

503 III. Quando conjux non animo copulandi, sed solius voluptatis capiendæ gratia se ipsum tangit libidinosè (nimirùm cum commotione venerea spirituum generationi servientium) esse solùm culpam venialem absolutè docent Sanchez *cit. num.6.* & Perez *sect.2. num.6.* Et consentiunt Vasquez, Castro-Palaus, Dicast. apud Gobat. cit. *numer. 658.* cum addito: quando certò abest periculum pollutionis, utpote, quia habet uxorem ad latus, vel propè in secreto, & (quod semper supponendum) sine imaginatione alienarum personarum. Ratio est: quia reverà talis actus est indifferens ad actum conjugalem, & fornicarium: ergo si exerceatur ab habente jus, & proximam potentiam ad copulam conjugalem; meritò dicetur natura sua referri ad copulam illam, ideòque saltem à mortali excusari.

IV. Certò tamen peccatum mortale est, quando conjux absente conjuge sic libidinosè tangit se ipsum. Ita contra Sanchez citatum communissima DD. Armilla, Vasquez, alii apud Laym. cit. *numer. 12. in fine*, plurimisque citatis, Dian. *par.3. tr.4. resol.115. & p.9. tr.8. resol.31. & 34.* Ratio est: quia conjux non habet jus in proprium corpus ad usum venereum, nisi tantùm per accidens, ut hic, & nunc possit copulari cum conjuge: ergo extra casum, & finem copulandi cum conjuge, tactus libidinosus sui ipsius conjugi per se est illicitus, quippè proximè ordinatus ad pollutionem, ideòque ex genere suo peccatum mortale; & certè incipiens talem tactum cum intentione delectationis venereæ captandæ exponit se nimio periculo pollutionis, eùm, absente conjuge, desit facultas copulæ conjugalis. Equidem cum Gob. cit. *num.660.* valdè timeo, ne paucissimi sint, qui non fateantur se ferè semper pollui, quando etiam sine intentione pollutionis procurandæ cœperunt se tangere ob voluptatem veneream, absente uxore. Dicta de tactibus conjugum intelligenda similiter de aspectibus, & verbis turpibus; nisi quod aspectus, & verba non sint ita incitativa ad pollutionem, sicut tactus.

REGULA TERTIA.

Etiam quando conjugibus legitimis ab extrinseco esset 504 impedita, interdicta, vel illicita copula, adhuc tamen citra peccatum mortale licent ipsis affectus carnales, sermones, oscula, amplexus, &c. solius voluptatis causa, & citra periculum pollutionis; exceptis duobus casibus, nimirùm si dubitetur de valore matrimonii, & si votum continentiæ esset emissum. Ita (contra multos) ex communi Sanchez *citat. disp.44. à n.19.* quem sequuntur Laym. alii RR. passim. Ratio est: quia tunc inter conjuges legitimos suapte natura est licelius usus matrimonii, & solùm per accidens impeditur ab extrinseco, v.gr. ab impedimento impotentiæ supervenientе matrimonio legitimo, quod tamen non impedit cætera aliàs conjugibus licita sine mortali. Item si sit periculum abortum prolis, vel salutis conjugis tempore puerperii, vel ultimæ prægnationis, &c. copula solùm prohibetur ab extrinseco ex virtute charitatis, & pietatis, quibus tamen non adversantur cætera conjugibus sine mortali licita. Item si conjux contraxit impedimentum affinitatis cum conjuge, copula solùm prohibetur in pœnam ab extrinseco præcepto Ecclesiæ: quod præceptum, cùm sit pœnale, & strictè interpretandum, non debet extendi ultra copulam ad delectationes, tactus, &c. conjugibus aliàs sine mortali licita. *Dico semper sine mortali*. In his enim omnibus peccant venialiter ob defectum debiti finis, scilicet ipsius copulæ, quæ eis impedita, vel interdicta est, nisi id fiat ad amorem conjugalem contestandum, vel fovendum. Secùs verò dicendum, & mortaliter peccare conjuges talia exercentes in casibus exceptis, 1. Quando dubitatur practicè de valore matrimonii, cùm enim solum ipsum matrimonium illa omnia cohonestet, & à mortali excuset, quamdiù dubium est matrimonium, dubia etiam erit honestas, vel excusatio illorum tactuum, & actuum, & consequenter durante eo dubio, illos exercentes exponunt se periculo peccati mortalis impudicitiæ, eoque ipso mortaliter peccant. 2. Quando ab uno, vel utroque conjuge votum continentiæ perfectæ emissum est; quia vovens absolutè castitatem, tenetur abstinere ab omnibus, quæ adversantur castitati, salvo solùm jure alterius, qui non vovit: ergo sicut talis cogitur abstinere à petendo debito, & solùm potest, & tenetur reddere petenti, ita etiam cogitur abstinere ab omni carnali, ac venerea delectatione tactu, & actu, nisi quatenùs tenetur uxori petenti reddere debitum. Quod si autem solùm vovisset non petere debitum, cætera ipsi licita manebunt, sicut modò in superioribus dictum est.

REGULA QUARTA.

Eadem ratione juxta prædicta citra mortalem saltem 505 culpam, licita est conjugibus delectatio morosa venerea, seu voluntaria admissio, approbatio, ac velut fruitio delectationis venereæ exurgentis in partibus verecundis ex commotione spirituum generationi servientium, ex copula conjugali tantùm cogitata, etiam altero conjuge absente, vel aliàs ipsa copula impedita, vel prohibita, seclusis semper tribus prædictis, periculo pollutionis, dubio de matrimonii valore, & voto castitatis. Communis DD. Navar. *manual. c.16. n.42.* Sanchez, Coninch. Laym. Perez, alii passim. Ratio est: quia talis est delectatio, quale est objectum: sed hujus delectationis objectum, nimirùm ipsa copula conjugalis conjugibus de se semper est licita, estò hic, & nunc per accidens sit impedita: ergo & delectatio de illa habita, siquidem ad eam copulam ordinetur, simpliciter licita erit; aliàs tanquam actus inutilis, & destitutus debito fine, scilicet copulæ perficiendæ, cujus illa delectatio velut inchoatio est, culpam venialem excedere non poterit, cùm delectatio illa extra copulam liceat, non tamen extra matrimonium quæratur. Item dicendum tametsi à delectatione consurgat, ut plerumque solet, commotio membri verendi. Sanchez *disp.44.* Perez, alii cum Gob. *num.654.* Quia matrimonium excusans à mortali delectationem sensitivæ partis, excusat quoque commotionem illam connaturaliter ex illa consequentem. Communis DD. Vasquez, alii. Loquimur autem semper de delectatione ex copula conjugali cogitata, nimirùm inter ipsos conjuges. Nam apud omnes in confesso est, peccare mortaliter conjugem, dum, etsi in actu conjugali cum proprio conjuge, imaginatur sibi aliam personam, virum, vel fœminam carnaliter dilectam; hoc est, sive efficaciter desiderando eam hic, & nunc habere suppositam pro copula loco conjugis: sive morosè solùm delectando se in imaginatione alterius personæ, quasi hic pro propria conjuge præsentis: prius enim est verum mentale adulterium; alterum est delectatio morosa de objecto mor-

mortaliter malo, & illicito hic & nunc. Communissima cum Sanchez *lib. 9. disp. 17. num. 6.* Laym. alii. Dicunt autem *carnaliter dilectam:* nam si imaginatio, & delectatio coeuntis cum propria conjuge versaretur solùm circa aliam personam, virum, vel feminam, non sic carnaliter dilectam in re turpi, sed solùm, ut naturaliter delectantem ob naturalem pulchritudinem, seu formam amabilem, eadem omninò ratione, qua etiam oblectare formosa statua, vel imago affabrè picta posset, idque ad honestum finem, ut sic faciliùs se provocet ad seminationem, vel ut uxor formosiorem prolem concipiat. Quas ob causas si conjuges in lecti tecto formosas imagines feminæ, vel pueri pingere solent; per se loquendo nullam culpam lethalem rectè agnovit Sanchez citatus: etsi fateatur rem plenam periculi, & minimè consulendam, vel permittendam, potiùs permittendæ imagines, sed certè profanæ, non sacræ ob gravissimum irreverentiæ periculum, quamvis nec ipsas permittere velit Diana *p. 2. tr. 8. ref. 35.* eò quòd semper subsit periculum, ne tempore coitus intuendo illas imaginentur sibi alias personas, & se se oblectent copula cum iis imaginata. Verùm durum est niti contra torrentem consuetudinis jam ubique receptæ, & toleratæ.

SUBSECTIO.

De obligatione debiti conjugalis.

SUMMARIUM.

506 *Conjux obligatur sub mortali reddere debitum*
507 *I. Conjugi petenti* seriò.
508 Usque ad n. 512. *II. Et petenti* justè (*ubi quando possit justè negari?*)
512 *III. Ac petenti* rationabiliter? *Unde*
513 *Non tenetur reddere petenti in ebrietate, furore, amentia,*
514 *Vel quoties timet periculum mortis, aut gravis morbi.*
515 *Vel periculum mortis, abortus, monstruositatis &c. prolis.*
516 *An liceat negare, ne proles multiplicentur?*
517 usq; ad 521. *IV. Petenti licitè. Ubi quando petatur licitè?*

ASSERTIO.

506 *Conjux sub mortali obligatur reddere debitum conjugi petenti seriò, justè, rationabiliter, ac licitè, saltem ex parte copulæ, adeò ut istis circumstantiis concurrentibus, injustè negans peccet mortaliter, toties, quoties.* Certissima apud omnes. Ratio obligationis est juris naturalis; quia ex ipso legitimo, rato, ac Sacramentali matrimonii contractu, quo fit utrinque mutua traditio, & acceptatio corporum ad eum usum, essentialiter oritur obligatio reddendi corpus ad eum usum justè, & rationabiliter petenti. Undè non tantùm monet, sed præcipit Apostolus 1. ad Corinth. 7. *Uxori vir debitum reddat; similiter & uxor viro:* reddesque rationem: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Et ostendens Apostolus eam obligationem reddendi debitum esse justitia, ejus negationem fraudem appellans subdit; *Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterùm revertimini in idipsum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam vestram.* Unde ex communi rectè inferunt Gob. *cas. 16. n. 69.* & Marcb. supra *cit. tr. 12. q. 4. §. 5.* peccare semper mortaliter conjugem, negantem debitum rationabiliter petenti, etsi in petente nullum esset periculum incontinentiæ; sed graviùs longè, si negent, quando advertunt in petente grave incontinentiæ periculum, quo casu non tantùm contra Justitiam, sed specialiter etiam contra charitatem delinquunt. Et rectè monet Laym. *lib. 5. tr. 10. p. 3. c. 1.* quod confessarii, quando advertunt defectum circa hoc, debeant penitentes admonere. Insuper inferunt DD. cit. nominatim Sanchez *l. 9. disp. 3.* Coninch *disp. 34.* Dicast. *disp. 9. dub. 19.* peccare contra justitiam conjugem, qui ad reddendum debitum reddit se impotentem, aut jejuniis, aut voluntariis pollutionibus, aut qui longam voluntariam peregrinationem suscipiunt absque consensu alterius, maximè si huic immineat periculum incontinentiæ. Jam verò conditiones ad hanc tantam obligationem requisitæ explicandæ sunt.

§. I. Petenti seriò.

507 Nimirùm expressè, & instanter, ut constet, maritum v. g. seriò velle exigere debitum tanquam debitum, vel è contra, uxor, &c. Ubi Perez *cit. disp. 50. num. 3.* Sic scribit: *Excusabitur conjux à culpa gravi, quando alter petit copulam non tanquam debitum, sed tanquam benevolè, & amicè, uti res alias debitas solemus ab invicem petere, non animo obligandi.* Sic ille. Non ergo peccat conjux conjugi debitum semel tantùm, & obiter, vel implicitè petenti, etiam sine alia causa modestè denegando, tergiversando, excusando, prece, vel suasu avertendo petentem, si videatur non admodùm ægrè laturus. Communis Sanchez suprà, Laym. *p. 3. c. 1. n. 5.* Excipiendi sunt casus. 1. Si intelligat conjugem tergiversationem talem valdè ægrè laturum, tunc enim constare debet, eum seriò petere debitum. 2. Etiamsi sciat conjugem non adeo seriò, & rigorosè debitum exigere, advertat tamen ex privatione debiti conjugalis eum periculo incontinentiæ exponi, utroque casu negans pertinaciter, peccat mortaliter. Communissima cum Sanch. *lib. 9. disp. 2. n. 19.* 3. Si conjux advertat conjugem semel tantùm, vel obiter petentem non audere præ verecundia sæpiùs, & expressè petere, peccabit mortaliter non reddendo, quia jam constat eam seriò petere. Ex communi Sanch. *ibid.* Dian. *p. 5. tr. 14. resol. 36.* 4. Certissimè autem peccat mortaliter uxor, quando ex indignatione, vindicta, invidia, contemptu mariti, negat ipsi usum corporis, aut non acquiescit, nisi post rixas, vel magna cum difficultate. Tann. *hic disp. 8. q. 9. n. 25.* testans ita omnes sentire. Longè autem frequentiùs peccant mariti, si negent uxoribus illud maritale commercium petentibus; cùm enim pleræque præ verecundia non audeant expressè, & instanter petere, censendi sunt mariti offendere DEUM mortaliter, quando uxoribus sese insinuantibus nolunt obsequi, nisi fortè experti sint eas præter morem esse inverecundas, &c.

§. II. Petenti justè.

Quando nimirùm petens jure petendi gaudet, eoque legitimè privatus non est. Generaliter ergo conjux non tenetur reddere, nec peccat negando debitum, quando alter conjux jure petendi debitum privatus est, quod fit per incestum, vel adulterium. Communissima cum Sanch. *lib. 9. disp. 6.* Laym. *cit. c. 1. n. 14.* Ratio patet: quia ubi cessat jus petendi, consequenter cessat obligatio reddendi: atqui conjux incestuosus in pœnam criminis amittit jus petendi debitum, ut sæpè repetitur in jure, & explicatum habes suprà *à num. 71. de impedimento Affinitatis*, quæ revide, & adde: postquam incestuosus dispensationem super petendo debito impetravit, quam jure ordinario Episcopus, & ex privilegio Mendicantes conferunt, tunc jus exigendi debitum planè recuperat, & conjux innocens reddere tenetur. Ut omnes notant cum Sanchez *lib. 9. n.* 10. Jam verò qualiter per adulterium amittatur jus petendi, & alter conjux liberetur ab obligatione reddendi debitum pro longè frequentiori praxi accuratiùs explicandum est. 508

I. Conjux innocens certè potest negare debitum adultero velut jure naturæ, quia frangenti fidem fides meritò non servatur. *Omnes:* Et colligitur apertè ex cap. 5. & 19. Matthæi. Dummodò tamen adulterium commissum ipsi innocenti certò, vel non levibus conjecturis cognitum sit; nam si dubitet tantùm, vel suspicetur, aut solùm leves, vel probabiles essent conjecturæ, negare debitum non posset, quia nemo est spoliandus certo jure suo, quod possidet, propter dubitationem, vel probabilitatem oppositam. Ut docetur in materia de Justitia. Et dico semper: *Conjux innocens:* Nam si & alter sit adulter, jam negare debitum licitè non potest, quia jam injuriæ adulterii sibi invicem compensatæ sunt, & ut loquuntur legistæ, *sunt ejusdem farinæ*. 509

II. Conjux adulter amittit jus petendi debitum non simpliciter, ut nec validè, nec licitè petere possit (sicut si commisisset incestum cum consanguinea conjugis in primo, vel secundo gradu) semper enim adulter licitè petit, & conjux licitè reddit debitum, secundùm omnes; sed solùm sic amittit jus, ut non possit validè, & obligatoriè petere, ita ut conjux innocens reddere teneatur; cùm, ut modò dictum, ei justè denegare possit. Nam jure petendi non privatur adulter nisi per voluntatem, & quasi sententiam uxoris, vel conjugis innocentis, quæ hic obtinet quasi locum Judicis. Interim certum est, posse ei etiam injuriam factam remittere, & debitum reddere, atque postquàm semel remisit conjux innocens, jam non poterit ei ampliùs debitum negare vi prioris adulterii jam remissi. Secùs, si novum accessisset, quia injuria semel remissa reviviscere nequit, & dare jus negandi juxta communem DD. Sanch. *lib. 10. disp. 10.* Laym. *lib. 5. p. 3. c. 1. n. 1.* Tamb. *cit. c. 3. § 3. n. 7. in fine*. 510

III. Conjux adulter & validè, & licitè potest exigere debitum, hoc est, non tantùm ut licitum, sed etiam ut jure sibi debitum, quamdiu conjux innocens propter ignorantiam nihil excipit, vel spontè sua nihil excipiens reddere 511

re paratus est. Ita contrà Navarr. Henriq. nostrum Alphonsum à Castro, alios apud Sanchez & Layman, communis jam DD. Cajetanus, Sotus, Coninch. alii cum Sanchez *lib.* 10. *disp.* 68. *num.* 4. Ratio est: quia quod adulter privetur jure petendi debitum propter adulterium, pœna quædam est, ad quam se ipsum adulter condemnare, vel sibi ipsi infligere non tenetur: nemine agente, vel excipiente contra se ipsum, sed, ut modò dixi, per voluntatem, & quasi sententiam conjugis innocentis ea pœna infligenda est adultero. Accedit, quòd conjux adulter, maximè vir, plerumque non possit abstinere à debito petendo modo priùs solito, quin in criminis suspicionem veniat apud alterum conjugem, vel alia mala oriantur, quod valdè notent confessarii, ne oppositam nimis rigidam sententiam antiquorum Casistarum secuti, pœnitentes adulteros graviùs illaqueent. Exempla novi, & subindè etiam tragica. Quin etiam, si conjux adulter advertat, quòd conjux innocens adulterium suum certò compertum non habet, sed levibus tantùm suspicionibus inducta se à debito reddendo subtrahat, eam ad debitum reddendum etiam compellere poterit: ut rectè infert Laym. *ibid. num.* 4. *in fine*; nam, ut suprà dictum, conjux innocens non potest exceptione adulterii eam pœnam infligere negando debitum, nisi de crimine ea pœna digno, scilicet adulterio commisso, non levibus conjecturis constiterit. At verò si conjux innocens certò cognitum habet adulterium alterius, utpotè si in flagranti deprehendit, tunc compelli non poterit ad debitum, quamvis in foro externo probare non possit. Ut notat Sanchez *lib.* 10. *disp.* 10. *num.* 8. Layman *cit. in fine*. Intellige autem semper, nisi conjux innocens post cognitum certò adulterium alterius conjugis semel remisisset, quæ remissio potest fieri, aut expressè verbis, aut implicitè & factis: Ut si conjux innocens tamen spontè, & nulla necessitate urgente eidem debitum reddat, vel ab eo petat, si ei corrideat, confabuletur, & alia similia amoris indicia exhibeat adultero, vel adulteræ conjugi, hæc enim saltem in foro externo habentur pro signo omnimodæ remissionis, & consequenter, illis exhibitis, repelletur à Judicibus accusatio, ut notat Sanchez *cit. lib.* 10. *disp.* 14. *à num.* 6. At quid in foro conscientiæ? Si conjux innocens sciens adulterium alterius ita spontè ei debitum reddat, vel petat, aliaque signa amoris exhibeat, statimne intelligetur verè remittere, ideòque non posse ampliùs in conscientia negare debitum, vel accusare? (*Sponte dico*. Si enim vi, vel metu etiam levi hæc præstet, non æquum innocentem privari suo jure, sibique præjudicare: *cum nemo in necessariis præsumatur liberalis, L. Rem legatam ff. de amittendo Legato*.) Respondetur, conjugem innocentem ea exhibendo triplici modo se posse habere in animo. 1. Animo verè remittendi injuriam, & tunc sine dubio verè remittit, ut non possit ampliùs negare debitum, vel accusare. 2. Animo nullo modo remittendi, sed sibi suum jus servandi; & tunc cùm verè non remittat, remanebit innocens in suo jure negandi debitum. Sanchez *ibid. num.* 21. 3. Abstrahendo ab utroque, seu non habendo animum expressum aut remittendi, aut non remittendi, quod certè subindè contingit, & tunc putat Sanchez *ibidem*, innocentem non posse ampliùs negare debitum, vel accusare, quia ea signa amoris, tam voluntariè suscepta, censentur vera remissio: cui ego acquiesco; etsi subdubitet Tambur. *cit. num.* 12. *in fine*.

§. III. *Petenti rationabiliter, scilicet cum usu, & moderamine rectæ rationis.*

512 ET universaliter sic, ut altera pars debitum absque incommodo rationabiliter reddere possit, neque denegandi, vel se excusandi justam, & rationabilem causam habeat, vel ex parte copulæ, vel petentis, vel reddentis, vel prolis: quæ omnia ad certa capita, & quasi regulas summariè reduco.

513 I. Non ergo peccat conjux negando debitum petenti conjugi: in primis, si is petat in ebrietate, furore, amentia: ut contra Navar. Sylvest. & alios docet communis DD. cum Sanchez, Layman, cit. Diana. Ratio est: quia talis non petit rationabiliter, & ut homo; sed potiùs ut bestia. Limitant tamen DD. quòd si talis ebrius, vel amens accessurus esset ad aliam, vel se polluturus, teneretur per accidens, & ex charitate saltem reddere ob impedienda mala indè emergentia. Item non tenetur reddere, si conjux petat nimis frequenter, & importunè v. gr. si ter de noctu petenti reddatur, quarta vice negetur: ut notat Glossa *in caput Quoniam dist.* 31. Rodriquez, alii, cum Layman *cit. cap.* 1. *num.* 1. Item non peccat, si solùm parvo tempore differatur: ut si petenti de die neget redditurus noctu, nisi advertat periculum incontinentiæ in alio: quia censetur parvitas materiæ excusans saltem à mortali. Ex communi Diana *par.* 1 *tract.* 5. *resol.* 14. Eadem ratione, si conjux valdè rarò petit debitum v.g. in mense quater, & quinta vice negetur. Sanchez, & Layman citati censent parvitatem materiæ, nisi constet conjugem tunc seriò petere, aut versari in periculo incontinentiæ. Item si conjux petat indebito modo, sive ex parte copulæ v.g. in præpostero situ: sive ex parte circumstantiarum loci, & temporis, juxta dicenda §. sequenti.

II. Quoties reddenti timeretur grave periculum salutis 514
corporalis, utpote mortis, vel morbi gravis, & periculosi, non tenetur reddere. Communissima cum D. Thoma, Scoto, aliis *in* 4. *dist.* 32. aliisque, quos latè citat, & sequitur Sanchez *lib.* 9. *disp.* 24. *num.* 16. Layman *cit. cap.* 1. & 5. Ratio est: quia ex naturali interpretatione conjuges in matrimoniali contractu corporis potestatem inter se dant, salva suarum personarum incolumitate; imò cùm suorum corporum dominium non habeant, nec possunt licitè eorum usum in tanto periculo mortis, aut gravis infirmitatis permittere, multò minùs præstare; consequenter peccant in tali periculo copulam exercendo, petendo, & reddendo; ergo à fortiori conjux non tenebitur reddere debitum petenti in tali periculo, quia irrationabiliter injustè, illicitè petit. Periculum autem tale dupliciter imminet. 1. Ex parte petentis, utpotè quia peste infectus, lepra, morbo gallico, vel alio contagioso, & probabiliter certò infecturo laborat, ei petenti non tenetur conjux reddere, esto sit in periculo incontinentiæ, non ex justitia, secundùm omnes, ob rationem datam; neque ex charitate, ut contra Ledesmam, & Rodriquez nostrum ex communi docent Sanchez, & Layman citati: quia ordine, & lege charitatis nemo tenetur sui corporis vitam, & incolumitatem pro privati hominis peccato vitando exponere, cùm is in necessitate simpliciter positus non sit, sed alia concupiscentiæ remedia adhibere possit; esto, sanctè, & laudabiliter ita faceret, atque etiam aliquando saltem ex charitate reddere debebit: Ut si morbus contagiosus, gallicus, vel lepræ valde diuturnus sit, cùm valdè difficile aliquibus sit in perpetua lucta contra motus concupiscentiæ perseverare. Quo sensu intelligendus Alexander III. *cap.* 2. *De conjug. lepros.* ita respondens: *Si virum, vel uxorem leprosam fieri contigerit, & infirmus à sano debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum.* Respondent enim DD. communiter apud Sanchez citatum *disp.* 24. *num.* 17. Pontificem ita respondisse ex præsumptione, quòd conjugi reddenti debitum propinquum infectionis periculum plerumque non immineat à leproso, præsertim cùm raro admodùm fiat, situsque mutatione, ac vestitu periculum caveri possit. 2. Oritur periculum tale ex parte ipsius reddentis, utpotè quia morbo laborat v.gr. hectica febri, vel alio, cui valdè noceat coitus: vel ex ipso impetu copulæ gravis infirmitas, vel periculum timeatur. Item si mulier per Medicorum judicium, vel experientiam antecedentis partus in probabili periculo mortis constituenda sit, si prolem concipere, & parere debeat, petenti debitum reddere non tenetur. *Omnes*. At verò reddere debitum marito, & deinde, vel expellere semen receptum, vel sumpto pharmaco conceptionem prolis impedire ad evadendum futurum periculum mortis in partu, simpliciter, & mortaliter illicitum est; sicut & in omni alio casu. Communissima DD. imò omnes cùm Sanchez *lib.* 9. *disp.* 20. Ratio est; quia id directè repugnat fini principalissimo, & unico matrimonii, & debiti conjugalis. Unde *cap. ult. de condit. appositis*. Inter conditiones matrimonii substantiæ repugnantes hæc ponitur, *si generationem prolis evites*. Et, semel in aliquo casu concessa hac licentia fœminis, ea passim abuterentur cum magno generationis humanæ detrimento; alia longè est ratio de expulsione fœtus nondum animati ad servandam vitam matris in evidenti periculo mortis, quam licitam esse cum Sanchez docent multi; quia fœtus tunc est actualis aggressor vitæ matris, & actualis, ac unica causa mortis illius, contra quam habet mater jus naturale se defendendi, eamque repellendi: at verò fœtus nondum existens, non est actualis aggressor, nec de facto vim infert, sed solùm timetur de eventu futuro, contra quem proinde mater nullum habet jus naturale se defendendi; uti explicant Sanchez, & Layman citati: nos autem cum communiori infrà cap. 4. Sect. 1. utrumque negamus.

III. Quandò ex redditione debiti timetur probabile pe- 515
riculum mortis, abortus, monstruositatis &c. prolis, tunc nec petere, nec reddere licet, consequenter multò minùs petenti reddere tenebitur conjux absque necessitate. *Omnes*. Et specialiter tempore menstrui usum conjugalem factum sine necessitate peccati damnant multi cum D. Bonaventura apud Sanchez *disp.* 21. *num.* 2. Eo quòd tunc soleant nasci proles miserrimæ, ac monstruosæ. Atque tunc temporis conjugem reddendo peccare venialiter post Henriq. Sylvest. Rebell. alios docet Bonac. *hic quæst.* 4. *prop.* 6. *num.* 10. Communi

tamen sententia DD. cum Sanch. *disp.21. nu.8.* petens tunc solùm peccat venialiter, etiamsi certò prævideat periculum prolis vitiosæ, vel monstruosæ generandæ; reddere autem licitè poterit uxor ob importunitatem petentis: eò quòd melius sit prolem vitiosam, monstruosam, vel leprosam nasci, quàm omnino non nasci. Attamen tunc non obligari ad reddendum contra Sanchez ibidem rectiùs docent suprà citati Sylvest. Henriq. Bonac. ac noster March. Tribun. *tom.3. seu speciali par.3. tract.4. tit.2. quæst.4. §.1.* Quia verè irrationabiliter, & injustè petitur, quod cum tanto damno petitur; & si labatur alter in incontinentiam, sibi imputet, & impotenti suæ libidini. Secùs esset in casu necessitatis; ut quando conjuges nunquam possent petere, vel reddere debitum sine periculo prolis vitiandæ, ut leprosi, vel alio modo laborantes hæreditario. Similiter quando est probabile periculum mortis prolis, vel abortus; ut si uxor sit valdè gravida, & situ communi copula petatur, non tenetur reddere: possunt tamen tunc mutare situm accommodum, ut Assert. præcedenti insinuavi. Tandem si fœmina experta sit se fœtum vivum edere nunquam posse, probabiliter cum multis docet Sanchez cit. nihilominùs mulierem debitum reddere posse, imò & petere, quia partim eventus incertus est, & Dei beneficio ordinario non impossibilis, ideòque conjuges videntur manere in possessione sui juris, & petendi, & reddendi debitum; partim quia melius videtur puero, ut existat privatus visione Dei, quàm ut omnino non existat, ut indicat D. August. *lib.5. contra Julian. cap* 8.

516 IV. Ob inopiam, ne multiplicentur proles: in primis validum est pactum conjugum ea de causa continendi, seu non petendi, nec reddendi debitum: imò & licitum, quamdiù abest periculum incontinentiæ. Ex communi Navarr. *cap. 16. num.39.* Sanch. *lib.9. disp.25.* Laym *cap.1. num.16.* Dian. *par. 3. tract.4. resol.13.* Possent etiam absolutè ita pacisci, & quidem sanctè, & meritoriè, si fiat ob honestum finem; ergo etiam ob eam causam necessitatis, atque stanti tali pacto, utique conjux non tenetur reddere, quia injustè contra pactum redderetur: at vero secluso tali pacto conjugi petenti tale debitum negare ob solam paupertatem, esse mortale docent Navarr. *cap.16. num. 25.* Sylvest. alii communiter, negantes absolutè multiplicationem prolis excusare à redditione debiti: & expresse Laym. *cap.1. num.16.* Nam cùm hoc casu jure petatur debitum, quia ex una parte multiplicatio prolis spectat ad præcipuum finem matrimonii, estque magnum bonum, ac donum Dei; cujus gratia conjugibus perferendum est quodvis incommodum. Ex altera parte autem melius est proli, ut vivat inops, quàm ut omninò non vivat, atque inter Christianos vix eveniet extrema necessitas, cùm in auxilio Dei, *qui volatilia* pascit, & piorum hominum confidere oporteat, non apparet excusatio tam strictæ obligationis; consentit Gobat *cas. 16. num. 24.* Hac etiam ratione confirmans: Aut uxor diù negavit debitum ob illud periculum paupertatis, aut non diù? Si diù: Exponit maritum ingenti periculo incontinentiæ, & sic delinquet mortaliter ex sententia omnium. Si non diù: ergo frustrà: concipiet enim probabilissimè primo congressu tanto avidiùs semen rapiente matrice, quantò diutiùs caruit illo velut alimento. Quare non memini (ait *ibidem num. 625.*) me unquam impertiisse absolutionem præferenti animum negandi debitum marito seriò petituro ob metum difficultatis in prole enutrienda: *Sic ille*: *Sic ego*. Quod si tamen res eo loco esset, ut ob prolis multiplicationem vel parentes ipsi, vel vivis parentibus liberi in extremam inopiam (casus certè rarus inter Christianos) redigendi essent, omninò fatendum est, ac fatetur Layman citatus, debitum justè negari posse. Et quæso te, confessario, an peccati damnabis miseram uxorem, quæ marito omnia obligurienti, ipsa cum liberis famem, & ærumnas tolerans, ne ampliùs multiplicetur miseranda proles, debitum negat, priusquam se emendet? Quoniam absolutè non improbabilis, & bene consideratis circumstantiis, in praxi tuta videtur sententia opposita, nimirùm ob paupertatem, ne multiplicata prole nimia molestia, vel mendicitas sustinenda sit, posse negare debitum vel sine omni culpa: ut cum Ledesma, & aliis vult Sanchez citatus, & Diana *part.9. tract.7. resol.3.* vel saltem sine culpa mortali, ut volunt Sotus, Rodriq. Sà: alii apud Laym. citati. Consultissimum videtur confessario inducere conjuges ad dictum pactum.

§. IV. *Petenti licitè saltem ex parte copulæ.*

517 Licitè, servatis nimirùm omnibus conditionibus Assertione præcedenti explicatis, scilicet *debito jure*: *debito fine*; *debito modo, & circumstantiis: atque intra terminos honestatis naturalis*. Si quidpiam horum desit, plerumque cessabit obligatio reddendi; quin etiam sæpè licitè reddere non poterit, quando nimirùm petitur illicitè *ex parte copulæ*, seu quando copula petita est illicita per culpam, vel circumstantiam tenentem se ex parte copulæ: ut si petatur in loco sacro, cum periculo pollutionis, prolis, conjugis, &c. quia tunc reddens cooperaretur ad peccatum directè. At verò quando copula est illicita ex parte solius petentis, jus tamen petendi retinentis; ut si petat voto castitatis adstrictus, vel petat ex mera lascivia ad aliquem finem malum, &c. conjux, nisi facilè possit avertere, adhuc licitè reddere potest, ac seriò petenti, ac jure suo uti volenti, etiam reddere tenetur, juxta communem sententiam apud citatos omnes. Quare non semper in usu matrimonii, seu debito conjugali, quando petere illicitum & peccatum est, etiam reddere peccatum est; sed illicitè petenti, sæpè licitè reddi potest, & quandoque debet: pro quo dignoscendo ex Commun. Sanchez, Laym. cit. *cap.1. num.7.* aliis communiter rursùs pono tres regulas.

Regula prima. Quando petere debitum est tantùm culpa venialis, undecunque reddere debitum nulla est culpa, nisi reddens facillimè avertere posset, utpotè si maritus petat debitum cum variatione situs, solius voluptatis gratia, aut cum tactibus extraordinariis, uxor nisi facillimè absque ulla displicentia posset impedire, non peccat reddendo ita debitum, vel tales tactus. Ratio est: quia licèt alter ita petendo, & copulando peccet venialiter ob defectum debiti finis, & justæ causæ; conjux tamen ita reddendo excusatur à peccato & culpabili cooperatione, ob justam causam, & honestum finem, ne scilicet displiceat viro, vel eum offendat; ideòque culpa manet ex parte solius petentis, imò eo casu plerumque obligatur ad reddendum, quia & alter jure suo exigit, & uxor sine peccato reddere potest. Quamvis contrà sentiant alii cum Bonac. suprà citato. Et prudenter monet Gob. *cas.16. num.635.* caveat confessarius, ne scrupulum injiciat nobilibus, aut valdè ingenuis matronis, quando non parent maritis exigentibus ex mera petulantia, ac stantibus, &c. 518

Regula secunda. Quando petere est culpa mortalis, sed culpa, vel circumstantia tenente se ex parte solius petentis; utpotè, quia petit voto castitatis adstrictus, &c. tunc reddere nulla culpa est. Ratio est: quia cùm actus ille ex natura sua non sit illicitus, sed solùm ex culpa, vel circumstantia tenente se ex parte petentis, jus tamen petendi retinentis; hinc idem actus, ut se tenet ex parte conjugis reddentis; in qua, vel quo non reperitur aliqua culpa, vel circumstantia vitians actum, erit licitus; imò etiam debitus ex justitia; Excepto solo casu, quando conjux petens per culpam suam amisisset jus petendi debitum, utpotè per affinitatem contractam per incestum: tunc enim non tenetur reddere, imo cùm commodè avertere possit, saltem ex charitate tenetur non reddere. Absolutè autem posse reddere, contra alios probabiliter docent Sanchez *lib.9. disp.6. num.12.* Dian. *part.9. tract.8. resol.32.* 519

Regula tertia. Quando reddere est peccatum mortale ex culpa, vel circumstantia tenente se ex parte ipsius actus copulæ, ut si petatur in loco sacro, cum evidenti periculo abortus, cum inceptione extra vas naturale, &c. tunc etiam reddere est peccatum mortale, nisi ignorantia, vel metus incussus excuset à toto, vel à tanto; quia tunc verè, & propriè esset cooperari ad peccatum mortale: etenim quando ipse actus de se est illicitus, utpotè quia reverentiæ loci sacri, saluti prolis, aut naturali honestati repugnat, tunc eadem malitia, & prava circumstantia afficitur, & petitio, & redditio. 520

SECTIO IV.

Peccata conjugum contra matrimonium, nimirùm de adulterio, & restitutione inde debita.

SUMMARIUM.

521 *Adulterium quid, & quotuplex?*
522 Usque ad num. 525. *Adulterium mentale tantùm quale, & quotuplex peccatum, & qualiter in confessione explicandum?*
525 Usque ad num. 528. *Adulterium formale tantùm quale peccatum?*
528 *Adulterium reale peccatum mortale gravissimum,*
429 *Multiplicis malitia, &*
530 *Maximorum damnorum causa:*
531 *Meritò gravissimas trahens pœnas.*

Adulterium definitur communiter, *violatio thori alieni; concubitus illicitus in alieno thoro; species luxuriæ, qua violatur fides thori conjugalis*. Fit tripliciter; aut enim est concubitus conjugati cum conjugata; aut con- 521

conjugatæ cum soluta ; aut soluti cum conjugata. Pro plena autem notitia in ordine ad confessionem, advertendum, adulterium quatruplex distingui posse. 1. Mentalem tantùm, quo solo actu interno violatur fides thori. 2. Formale, quo voluntate cum actu interno violator fides thori, reverà tamen non cum aliena, explicationem habebis infrà. 3. Materiale tantùm, quo reipsa cognoscitur aliena, at esse aliena invincibiliter ignoratur, & hoc quoad malitiam non differt à simplici fornicatione, de quo proinde nihil hîc speciale dicendum est. 4. Reale, & simpliciter dictum adulterium, scilicet materiale, & formale simul, quando nimirùm scienter, & voluntariè reipsa cognoscitur persona ligata: & de hoc nobis sermo est; præmissa tamen brevi confessario necessaria explicatione adulterii mentalis, & formalis tantùm.

Adulterium mentale tantùm.

522 I. QUicumque, vel quæcunque efficaciter proponit, consentit, desiderat, vel concupiscit cognoscere alienam, vel non suam etsi effectu quacunque causa non secuto. 1. Peccat mortaliter contra nonum Decalogi præceptum: *non concupisces uxorem proximi tui*, quo omnis illicita concupiscentia, & maximè efficax ad alienam, vel non suam prohibetur. 2. Peccat peccato adulterii formalis juxta clara verba Christi Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*; 3. Et consequenter tenetur explicare in confessione, & se esse ligatum, si sit, & circumstantias alterius personæ concupitæ, an soluta, vel etiam ligata, consanguinea, affinis, sacra, &c. certum apud omnes. Ratio est: quia actus internus efficax sumit suam specificationem à toto actu externo prout à parte rei fieret, vel fieri posset, ideoque totam ejus malitiam ex objecto, & circumstantiis participat: quæcunque ergo malitia speciem mutans in actu externo commissa necessariò explicanda est in confessione, etiam erit explicanda in actu interno efficacis propositi, consensus, vel concupiscentiæ ad alienam

523 II. Conjugatus (& eadem ratione conjugata) si solùm morosè delectetur de copula cogitata cum altera absque animo complendi, utique peccat mortaliter contra nonum præceptum. Sed numquid etiam peccato adulterii mentalis, adeò ut talis obligetur in confessione explicare se esse conjugatum? Affirmat Vasq. 2. *p. tom.* 1. *disp.* 112. cum aliis. Ratio est: quia fides matrimonii obligat non solùm corpus, sed etiam mentem ad aliud objectum turpe non collocare: ideoque talis morosè delectans, non tantùm peccat peccato luxuriæ, sed etiam adulterii mentalis: quemadmodùm omnium consensu Religiosus, Sacerdos, vel alius voto castitatis adstrictus in confessione delectationis morosæ venereæ tenetur explicare circumstantiam voti, vel status sui: quia non solùm contra castitatem, sed etiam verè contra votum, & virtutem Religionis delinquit. Probabilis, & sine dubio tutior sententia. Negat vero non improbabiliter Hurtad. apud Tamb. *lib.* 10. *Decalogi n* 6. his verbis: Docet Vasquez conjugatum, qui venereè delectatur de fornicatione cum non sua, non tantùm peccare peccato luxuriæ contra castitatem, sed etiam peccato adulterii contra fidem matrimonii. Id tamen difficile, & absque sufficienti fundamento probatum, quia difficile, & absque fundamento dicitur in matrimonio præstari fidem conjugi non collocandi mentem in aliam. Hæc Hurt. Sanè probabiliter. Certe absque sufficienti fundamento, & urgenti necessitate, aut ratione non est gravandum Sacramentum Pœnitentiæ. Alia est ratio de voto castitatis adstricto; nam vovens castitatem Deo inspectori cordium, sine dubio principaliter vovet, & obligat se ad castitatem etiam internam, sine qua nihil valet externa; at contrahens matrimonium cum homine sine fundamento asseritur ei etiam obligare mentem, ne in aliud objectum libidinosè tendat.

524 III. Universaliter conjugatus, vel quis alius delectando morosè de copula cogitata, vel alia turpitudine, peccat mortaliter peccato ejusdem speciei cum peccato cogitato, quoad substantiam ex objecto, secundùm omnes. Sed numquid etiam quoad circumstantias, ita ut quis in confessione teneatur explicare circumstantias personæ cogitatæ, vel imaginatæ in ejusmodi delectatione venerea morosa, an soluta, ligata, consanguinea, sacra? Multi affirmant absolutè, præsertim veteres. Absolute verò negant alii cum Vasq. *loc. cit.* & cum eo Tamb. *cit. lib.* 10. *cap.* 2. *num.* 4. Sed rectiùs ex communi, & recepta sententia apud Azor. *lib.* 4. *c.* 6. *q.* 3. Sanch. *lib.* 1. *moral. c.* 2. *n.* 11. ita distinguendum est; quando delectatio morosa fertur in objectum secundùm totam ejus malitiam, ita ut ipsæ etiam circumstantiæ directè volitæ, & intentæ sint; ut si in proposito delecteris in copula cum consanguinea, sacra, &c. quatenùs tales sunt (quod certè rarum) utique necessariò explicandæ in confessione erunt circumstantiæ illæ, non tam ut circumstantiæ, quàm ut objectum partiale. At verò, quando delectatio fertur in objectum, non secundùm totam suam malitiam, secundùm partem, vel secundùm ipsum objectum nudum tantùm: ut si delecteris de cogitata copula cum aliena fœmina, apprehensa præcisè ut fœmina non tua, minimè autem alteri, ut alteri nupta, consanguinea, vel sacra est, tunc quia non sortitur totam operis externam malitiam, sed ad speciem simplicis fornicationis, vel impudicitiæ reducitur, circumstantias illas explicare necessarium non est. Ratio fundamentalis data est in materia *de actibus humanis* parte 1. Dec. c. 3. n. 20. Et rursùs suprà de Pœnitentia; *cum de circumstantiis confitendis à n.* 405.

Adulterium formale tantùm.

COmmittitur 1. Cùm quis reverà cognovit suam, ta- 525
men credens, vel putans esse alienam, vel non suam. Quo in genere valdè lepida contigisse novimus; & hoc præter mortalem malitiam præterea nihil importat. 2. Cùm quis scienter cognoscit suam, sed imaginando sibi aliam carnaliter dilectam; vel saltem efficaciter affectans, & desiderans loco suæ eam habere; de quo jam suprà *Assert.* 3. *sect.* 4. sufficiens mentio facta. 3. Cum quis ita imprudenter affectans hic & nunc accedit ad suam, ut omnino etiam accederet, etiamsi esset non sua. 4. Cùm conjuges peccant contra naturam, aut sodomia. Secundùm communem cum Sanchez *lib.* 6. *disp.* 10. *n.* 4. & 5. Aut mollitie, ut dum conjuges, vel mutuo se polluunt, aut se seorsim. Juxta dicta suprà suo loco Ratio ibidem data est: quia matrimonium non dat conjugibus facultatem, nisi ad copulam, & seminationem aptam generationi; qualis minime est illa in sodomia, vel mollitie. Et deinde sic verissimè dividitur eorum caro contra fidem matrimonii.

Conjuges ergo rei sodomiæ, & mollitiei, necessariò accu- 526
sare se debent, & se esse conjugatos, & factum esse cum propria conjuge. Ratio primi patet ex dictis. Ratio secundi est; quia aliàs nunquam explicabunt peccatum à se commissum. At nunquid 1. Satis esset, hoc scelus ita confiteri: *Peccavi contra naturam cum conjugata?* Respondetur, non est satis, sed necessariò addendam fuisse propriam conjugem. Sanch. *cit. nu.* 5. Pontius Castro-Palaus, alii cum Tamb. *lib.* 7. *Decalog. c.* 3. *§.* 2. Ratio est: quia explicares peccatum, quod non commisisti; per illa enim verba: *peccavi contra naturam cum conjugata*, significares, quòd alius maritus injuriam esset passus. 2. Quid si addam: *Peccavi sic cum conjugata viro consentiente?* non est satis: Quia sic significas injuriam esse factam contra tuam propriam uxorem, quasi abusus fuisses uxore alterius consentientis, & non tua propria. 3. Addam ergo: *Peccavi sic cum conjugata uxore mea consentiente?* Nihil est. Sic enim dupliciter decipis confessarium; nam per hæc verba adhuc significas uxorem alterius viri turpitudinem passam esse, & propriæ uxori impingis peccatum, quod non fecit, nimirùm illam consensisse, & cooperatam esse cum peccato uxoris alterius viri. 4. Dicendo apertè: *Peccavi contra naturam cum propria conjuge*: fœdam notam infamiæ apud confessarium inuro uxori meæ? Servetur doctrina communis, & Regula data de Pœnitentia, de causis excusantibus ab integritate materiali confessionis. His præmissis, jam ad aliam materiam pergamus, nimirùm adulterium reale, quo scilicet quis scienter peccat cum aliena, & non sua: & è contrà.

Adulterium Reale.

ASSERTIO

ADulterium reale est peccatum mortale gravissimum 527
multiplicis malitiæ, & maximorum plerumque vix compensabilium damnorum causa, meritò gravissimas secum trahens pœnas. Est certum apud omnes.

§. I. Peccatum mortale gravissimum.

NAm in primis ipsum adulterium nominatim solùm 528
tanquam damnosissima species luxuriæ expresso nomine prohibetur sexto præcepto Decalogi, naturali, ac positivo: *Non mœchaberis*. Deinde gravis peccati maximè exaggeratur, & gravissimè damnatur passim in Scripturis utriusque Testamenti, & Lev. 2. Deut. 22. & 27. Tob 31. & latè Proverb. 6. Ecclesiast 33. 1. ad Corinth. 6. ait Apostolus: *Nolite errare, neque fornicarii, neque adulteri, neque molles regnum DEI possidebunt*. Alii passim.

§. II. *Multiplicis Malitia.*

529 NAm adulterium semper involvit essentialiter duplicem malitiam, unam luxuriæ contra continentiam, quatenùs acceditur ad non suam; alteram contra fidem Matrimonii, & Justitiam, quatenùs acceditur ad alienam: nam quatenùs ligatus peccat contra fidem datam in Sacramentali contractu matrimonii, quo corpus suum soli conjugi promisit, & tradidit, peccat contra Justitiam, seu jus corporis sui acquisitum conjugi: juxta illud Apostoli 1. Corinth. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir &c.* Quatenùs verò peccatur cum personam ligata, peccatur contra Justitiam, & jus acquisitum tertii, scilicet conjugis alterius personæ ligatæ. Itaque

Gravitatis peccati hujus hi sunt gradus. 1. *Gravis*, cùm persona soluta peccat cum ligata: qui præter fornicationem solùm cooperando peccat contra jus tertii. 2. *Gravior*, cùm persona ligata peccat cum soluta, quia præter fornicationem peccat contra fidem à se datam propriæ conjugi, & quia violat jus acquisitum conjugi in ejus corpus. 3. *Gravissimus*, cùm persona ligata peccat cum ligata, quia præter fornicationem, peccat & contra fidem à se datam conjugi, & contra jus propriæ conjugis, & contra jus tertii, scilicet complicis ligatæ conjugis, ubi præter fornicationem, & fidem violatam duplex committitur injustitia, & injuria, & in propriam conjugem, & in conjugem complicis adulterantis: quæ duæ injuriæ etsi ejusdem speciei, tamen distinctæ numero necessariò explicandæ sunt in confessione, sicut & peccatum personæ factæ cum sacra; non enim sufficit simpliciter dicere: commisi adulterium, vel sacrilegium carnale, sed omninò explicandus est status utriusque. Juxta communissimam DD. & latè Lugo *sect. 5. n. 38.* Ratio: quia tunc duo sunt commissa peccata, unum in persona propria, alterum cooperando ad peccatum personæ alterius: duo jura violantur in adulterio mutuo, duo corpora DEO sacra profanantur in horribili sacrilegio mutuo. Insuper adulterium committitur à conjugato in omni prorsùs specie luxuriæ saltem externæ non tantùm naturali cum soluta, ligata, consanguinea, sacra, &c. sed etiam contra naturam, bestialitate, sodomia, mollitie, itemque osculis, & tactibus impudicis etiam cum solutis: ideòque talis agens conjugatus, vel conjugata tenetur explicare statum matrimonii sui. Communissima DD. Sanch. *lib. 9. disput. 18. n. 4.* Lugo *loc. cit.* Tamb. *cit. c. 3. §. 1.* Ratio est: quia in his omnibus semper fit injuria conjugi, juxta Apostolum cit. *Vir non habet potestatem corporis sui, &c.* Et è contra.

§. III. *Maximorum damnorum causa.*

530 DAmna denique maxima ex adulterio cum ligata provenientia, & plerumque incompensabilia sunt; quod proles inde nata in alienam curam, alimenta, hæreditatem transeat, & irrepat cum maximo damno mariti, & prolium legitimarum; quæ damna, quia ordinariè irreparabilia sunt, ut patebit, in immensum augent malitiam adulterii: quanta enim malitia, & injustitia est, voluntariè, & causare talia damna, & simul se præcipitare in impossibilitatem ea compensandi? Quapropter in confessione necessariò distinctè explicanda, & à confessario examinanda sunt illa damna; utpotè 1. An proles indè nata sit, & adhuc vivat. 2. An ex communi re familiari, vel sumptibus innocentis conjugis alatur. 3. An inter liberos, vel hæredes legitimos hæreditatem nacta, vel nactura sit ex bonis paternis, vel matrimonialibus ad solos legitimos hæredes pertinentibus. Hæc enim adulterio commisso novam, & omninò distinctam speciem injustitiæ, & injuriæ in conjugem innocentem, & hæredes legitimos superaddunt, atque inducunt gravissimam obligationem. De quâ mox.

§. IV. *Meritò gravissimas trahens pœnas.*

531 PRæter pœnam Juris naturalis, scilicet obligationem restitutionis pro damnis ex adulterio consecutis marito, & prolibus legitimis, de quibus statim, Jure positivo variæ pœnæ adulterio decretæ, & jure meritissimo. *Prima Pœna* est mors infligenda à Judice adulteræ, non tamen adultero. Sed hæc mors nihil ad nos. *Secunda Pœna* est, quod dos, vel donata propter nuptias amittantur propter adulterium, de hoc dixi satis enim de contractibus. *Tertia Pœna* est, quod propter adulterium conjux adulterans privetur jure petendi debitum, ut communiter solemus loqui. Et hæc, quidem ad nos, sed jam satis explicata suprà. *Quarta Pœna* est, quod propter adulterium possit fieri divortium ad petitionem innocentis. Sed hæc tota spectant ad forum externum, nihil ad confessarium; si tamen nosse velis, nervosè, & optimè tradit Laym. *lib. 5. tr. 10. cap. ult.*

S U B S E C T I O

De restitutione ex adulterio debita.

S U M M A R I U M.

532 *Quid ex adulterio restituendum,*
533 Usque ad nu. 536 *I. Pro injuria?*
536 *II. Pro infamia, vel dedecore?*
537 *III. Pro damno temporali?*
538 *IV. Pro sumptibus hospitalis?*
539 *Adulter obligatur ad restitutionem pro damnis marito, & liberis legitimis.*
540 & 541. *Utpotè pro infamia, & alimento prolis sive suaserit,*
542 *Sive non suaserit eam marito supponi.*
543 *Adulter in dubio, sitne proles sua, nec ne? probabiliter adhuc obligatur restituere pro rata dubii.*
544 *Sed æquè probabiliter ad nihil obligatur.*
545 & 546 *Ad quid si duo, vel plures cum eadem adulterium commiserunt?*
547 *Etiam adultera per se obligatur ad restitutionem.*
548 Usq. ad nu. 552 *Omnium damnorum ex adulterio per se consequentium marito, ac filiis legitimis.*
552 *Omni modo commodo, & moraliter possibili.*
553 *Non tenetur regulariter crimen suum manifestare marito, vel proli spuria.*
554 & 555 *An, & quando filius teneatur credere matri asserenti ipsum esse spurium?*
556 *Adultera non tenetur manifestare suum crimen, & prolis illegitimationem. I. quando ipsa compensat.*
557 *II. Quando præsumit id nosse alios.*
558 *III. Quando nihil proderit.*
559 *IV. Nec cum periculo vitæ.*
560 & 561 *V. Vel infamia sua majoris.*
562 *VI. Aut cum detrimento propriæ famæ.*
563 *His vero cessantibus tenetur.*
564 *Solvuntur fundamenta contraria.* Usq. ad n. 567.

QUatuor hic explicanda sunt. 1. Pro quo restituendum? 2. Ad quid obligetur adulter? 3. Ad quid adultera? 4. An hæc aliquando teneatur se prodere propter damna avertenda?

§ I. *Quid, & pro quo restituendum ex adulterio?*

532 TItius nobilis, & opulentus commisit adulterium cum Caja uxore Sempronii similiter nobilis, & divitis viri; eô adulterio natum filium spurium, bonus Sempronius tanquàm legitimum filium, & quidem primogenitum statui suo summis sumptibus competentibus educavit, & cum aliis liberis posteà natis ei hæreditatem reliquit, & insuper tanquam primogenito fideicommissum, seu præcipuum contulit, posthabito vero suo primogenito filio, primùm post illum spurium nato. Quæritur, quid, & pro quo teneantur restituere Titius adulter, & Caja adultera tantorum malorum causæ? Generaliter tria hic distingui debent. *Primum* est ipsa injuria per adulterium illata Sempronio ab adultero, & adultera, secluso omni alio damno famæ, vel fortunæ. *Secundum* est infamia, & dedecus illatum Sempronio cornuto ex adulterio divulgato. *Tertium* est damnum temporale Sempronii in alenda prole spuria, & liberorum legitimorum, in hæreditate ab illo spurio participata, & similia. Huc etiam referri debent sumptus hospitalis, si talis proles spuria exposita esset, & in eo educanda. De singulis breviter seorsim.

I. *Pro injuria.*

533 PRo ipsa sola injuria adulterii secluso omni damno, in honore, fama, vel fortuna, vel bonis temporalibus nihil restituendum est. Ita contra Rebell. & alios RR. apud Molinam communissima DD. quos latè citant, & sequuntur Molina, & Lugo. Ratio communis est: quia obligatio restitutionis non oritur præcisè ex injuria, sed ex damno permanente injustè illato; atqui in proposito supponimus ex adulterio occulto permanente, nulla prole suscepta, vel aliundè educata nullum prorsus oriri damnum in honore, fama, vel bonis temporalibus conjugis, vel aliorum liberorum: ipsum autem adulterium in se non est damnum, sed mera injuria transiens, qua transacta, nullum remanet damnum: ergo nulla inde restitutio debita: Quia tamen posset quis contendere ex adulterio semper remanere aliquod damnum, scilicet maculam aliquam thori conjugalis (etsi occultam) tamen

men aliquo modo æstimabilem; idem Ratio melior est: quia damna illata in uno genere bonorum non debent ex obligatione per restitutionem reparari in alio genere bonorum: unde in communi sententia homicida pro injuria, & damno naturali ipsius occisionis, seu mortis hominis, secluso alio damno temporali nihil debet restituere per pecuniam, vel quidvis aliud: cùm ergo injuria adulterii, & qualecunque damnum illud naturale permanens, vel transiens non sit in genere pecuniæ, vel boni temporalis, sed in alio superiori genere bonorum, nimirùm circa corpus conjugis, consequens est, quòd adulter non teneatur pecuniis compensare injuriam, vel damnum illud. Adde, quòd opposita sententia sit contra sensum, & praxim omnium fidelium, & confessariorum, qui etiam doctissimi, & optimi talem obligationem nunquam agnoverunt.

534 *Dices*: Maritus vir honestus mallet carere centum aureis, quàm pati injuriam adulterii præcisè, secluso omni alio damno in honore, fama, vel pecunia: ergo pro illa injuria præcisè est obligatio restituendi æquè, imo major, quàm pro furto centum aureorum. *Respondetur* negando consequentiam. Nam etiam occidendus mallet carere mille aureis, quàm vita, & tamen non sequitur tuum illatum: solùm ergo utroque casu sequitur majorem esse injuriam, & graviori pœna dignam, quàm sit futurum centum, vel mille aureorum; non potest autem sequi obligatio restituendi propter impotentiam compensandi ad æqualitatem, cùm sint diversa genera bonorum, ut dictum est.

535 *Dices rursùs*: Qui utitur re aliena, v.gr. equo, invito Domino, tenetur non solùm reddere equum, sed etiam pretium æquivalens pro usu præterito illius equi, vel rei alienæ: ergo similiter, qui usus est uxore aliena, tenetur non solùm uxorem relinquere viro suo, sed etiam aliquid quasi pretium æquivalens dare pro usu corporis. *Respondetur* iterùm negando consequentiam, & paritatem. Quia usus equi est in eodem genere bonorum cum pecunia, scilicet boni temporalis, fortunæ, atque adeo potest, & debet pecunia compensari; at verò usus uxoris, sicut ipsa uxor sunt in alio altiori genere bonorum; quare sicut, qui occidit uxorem Sempronii, non tenetur ei pecuniam restituere pro ipsa uxore præcisè, secluso alio damno temporali; ita neque ille, qui usum uxoris habuit invito marito: quia hic usus ad aliud bonorum genus spectat, quæ æquivalente pecunia compensari nequeunt. Unde etiamsi maritus sciat adulterium, exigat satisfactionem pecuniæ pro ipso adulterio, certum est adulterum posse recusare, quia id ob speciem lenocinii, pudicitiam vendere, prohibitum est in jure, *leg. transigere Cod. de transact.* Quòd si tamen adulter loco pœnæ velit satisfacere in pecunia, poterit maritus in conscientia illam accipere, & retinere, quia tunc non adesset lenocinium, ut suppono: Leges autem solùm in foro externo illam satisfactionem vetant, ne detur ansa lenociniis, ut benè observat Tambur. *lib. 6. Decal. cap. 3. §. 4. num. 2.*

II. Pro infamia, vel dedecore.

536 CErtum est, quòd sicut pro infamia, vel dedecore, quod ex injusta detractione, vel contumelia oritur, compensatio fieri debet per restitutionem, juxta dicta alibi, ita etiam infamia, & dedecus, quod maritus patitur ex injuria adulterii, si adulterium ad aliorum notitiam perveniat, si fieri possit, reparari deberet ex obligatione Justitiæ. Dico tamen, *si fieri possit*; plerumque enim erit impossibile eam infamiam, vel dedecus miseri cornuti auferre. Dedecus tamen aliquando compensari poterit ab adultero honorando, vel elevando ad altiorem gradum, ut videatur nullam, vel modicam honoris jacturam incurrisse. Deinde sermo est tantùm de marito injuriam passo, sed si maritus ipse adulterium commisisset, non videtur ex hoc obligatus ad restituendum uxori, quia hæc ex mariti adulterio nullum dedecus, vel infamiam incurrere communiter existimatur; ait Lugo *Sect. 1. disp. 22.*

III. Pro damno temporali.

537 CErtò restituendum est marito pro expensis, quas facit in aliena prole alenda: Itemque pro iis, quæ pater putatitius tali proli spuriæ donat, & post mortem relinquit hæreditate, fideicommisso, &c. Itemque aliis filiis, vel hæredibus legitimis, juxta dicenda §. 2. & 3. ac etiam pro iis, quæ consanguinei mariti ejus intuitu donant, vel relinquunt tali proli putatitiæ, aliàs proli legitimæ donaturi. Addit Molina *tract. 4. disp.* 101. etiam restituendum esse pro iis, quæ mater plus insumit, vel minùs lucratur bonis communibus, quam aliàs insumptura, vel lucratura fuisset. Verùm hoc nimis rigorosè dictum meritò censet cum aliis Lugo *ibid. n. 3.* nunquid enim si uxor ex culpabili causa ægrotet, & sic minùs lucretur, vel plus insumat, tenebitur posteà restituere: nunquid è contra culpabiliter ægrotans maritus? Lege ipsummet, si curiosus es.

IV. Pro sumptibus hospitalis.

QUando proles ex adulterio suscepta exponitur alenda 538
in hospitali ad id fundato, saltem quando parentes adulteri divites sunt, & solùm ad tegendum crimen suum prolem ita exponunt, etiam ipsi hospitali pro sumptibus alendæ prolis restituendum esse ab iisdem parentibus, docet communis DD. plurimisque citatis Sanch. *lib. 1. consc. cap. 5. disp. 46. nu. 7.* Azor. *lib. 2. tr. 2. cap. 5.* loquentes universaliter de exponentibus prolem sive spuriam, sive legitimam, & in specie de prole adulterina, Molina *cit. disp.* 101. Lugo citatus *Sect. 1. num. 4.* Herinex *disp. 6. q. 7. n. 96.* Ratio est: quia sumptus illi, & redditus hospitalis fundati, & relicti sunt, ut subveniatur pauperibus; ergo injustè agit, qui cùm dives sit, & possit, ac teneatur filiis alimenta præstare, absque necessitate ingerit, & cogit illum ali ex bonis pauperum; consequenter eos sumptus ex Justitia tenebitur refundere, & certè semper commodè poterit, si non per se ipsum ob metum infamiæ, certè per aliam personam fidelem, aut ipsum confessarium. Quamvis oppositum sentiant, & satis benè suadeant aliqui, quos refert, & approbat Dian. *part. 2. tract. 6. Miscel. resol.* 40. Quem vide, non enim libet rei raræ praxis immorari.

§. II. Obligatio adulteri.

CErtum est adulterum, si moraliter certus sit, prolem 539
esse suam ex suo adulterio genitam, obligari ad restitutionem pro damnis consecutis marito, & liberis legitimis, modis postea declarandis. *Communissima* apud mox citandos. Ratio generatim est: quia omnis injustè damnificans proximum tenetur ad restitutionem; sed adulter verè injustè damnificat, & verè injusta causa est damnorum illorum, quando eam injustam actionem exercuit, ex qua suaptè natura prolis generatio conjuncta cum damno mariti, & liberorum legitimorum consequi potest, & solet; ergo & ipse tenetur ad restitutionem, seu compensationem illorum damnorum in foro omni, etiam conscientiæ maximè: intellige tamen per se loquendo, nisi scilicet excusetur in toto, vel in parte, sive quia damnum ab ipsa adultera jam compensatum sit, vel compensandum credatur; sive quod restitutionem præstare nequeat ob impotentiam vel physicam, vel moralem ob periculum vitæ, gravis dispendii, famæ, &c. juxta causas generales excusantes à restitutione. Et in simili dicam infrà de ipsa adultera. In particulari ergo quoad adulterium tria hîc certa sunt, duo autem valdè dubia, & controversa.

I. Certum est, in primis alterum debere restituere marito 540
pro infamia, vel dedecore ex adulterio diffamato subsecuto, quando ea mala possunt, vel in toto, vel in parte reparari, juxta paulo superiùs dicta. 2. Certum est, in integrum debere solvere, vel compensare marito alimenta proli adulterinæ, cùm ipse sit verus pater, & ipsi incumbat alere filium. Sed intellige à tertio anno ætatis prolis, nam usque ad tertium ætatis annum, seu in primo triennio ipsa mater sola debet alere filium, ut habetur utroque Jure *cap. 2. de convers. Infidel. & l. 9. nec filium, &c. C. de Patr. Potest.* 3. Si adulter suasit adulteræ, ut prolem adulterinam marito supponeret, tanquam ex ipso genitam, & consequenter tanquam suam educandam, certum est apud omnes, eum obligare ad compensanda damna inde secuta, & marito in sumptibus, & liberis legitimis, vel hæredibus in diminutione hæreditatis, & similibus, quia tunc fuit vera moralis, & voluntaria causa illorum damnorum: atque hoc simul cum adultera æquè primò, & æquè immediatè, & non solùm secundo loco in defectum adulteræ; quia quando consilium datum est in commodum utriusque, & consultoris, & executoris, uterque tenetur æquè primò pro rata, & singuli in solidum in defectu alterius. Ut ex communi notat Lessius *lib. 2. cap. 10. num. 5.* Et ex eo Lugo *disp. 13. sect. 2. num. 1. in fine.* Tenebitur ergo tunc restituere adulter, aut in parte rata, etiam majori, etiam in toto, prout ipsa adultera multum, parum, aut nihil ad restitutionem cooperari, vel contribuere potuerit: similiter & è contra dicendum de adultera. Et hæc tria certa sunt.

II. Dubium, & controversum primùm est, an ex adul- 541
terio præcisè, quando adulter posteà adulteræ nihil suasit, nec ullo modo procuravit, quod proles adulterina marito supponeretur, teneatur tamen saltem ex parte pro rata sua ad restituendam liberis legitimis, vel hæredibus pro damnis, utpotè pro hæreditate diminuta, vel ablata, pro majoratu, vel fideicommisso, aliove præcipuo, tali spurio tanquam legitimo collatis? Negavit ante omnes Sotus *lib. 4. de*

justitia

justitia cap. 7. art. 2. Et post eum Henriq. Barthol. à S. Fausto, & Diana *part. 2. tract. 3. Miscel. resol. 25.* aliique RR. teste Lessio loc. cit. non negante hujus sententiæ probabilitatem. Fundamentum est: quòd tunc adulter non sit causa propria illius damni, sed sola uxor adultera, quæ sola supponit marito prolem alienam pro sua, quod adulter, ut supponimus, nec intendit, nec consulit, nec procurat: ergo sola mater est quæ damnum infert, ideòque ea sola tenetur reparare. Quemadmodùm, si eo casu adultera procuret abortum, non ideò adulter esset causa abortus, si illum nec suasit, nec procuravit, licèt illius occasionem dederit sua copula adulterina: ergo similiter non erit causa illius suppositionis prolis alienæ, si eam nec suasit, nec procuravit, licet illius occasionem dederit. Item si ego tibi furatus sum tuam supellectilem, tu verò ad eam compensandam fureris ab alio tertio pecuniam, non ideò ego debeo tertio restituere pecuniam, sed solùm tibi pro tua supellectili: ita in proposito adulter est quidem reus adulterii, non tamen illius suppositionis, & damnorum, quæ uxor adultera supponendo prolem alienam infert marito, & filiis legitimis: consequenter ille à restitutionis debito immunis erit. Sententia non omninò improbabilis.

542 Sed vera est sententia affirmativa communis DD. quos late citant, & sequuntur Molin. *tract. 4. disp. 104.* Laym. *lib. 3. Theolog. moral. tr. 3. par. 3. cap. 14. n. 4.* Lugo *disp. 13. sect. 2. n. 11.* Less. *lib. 2. de justit. cap. 10. dub. 5.* Herincx *disp. 6. quæst. 7. nu. 93.* Ratio communis est: quia licèt mater sit, quæ immediatè supponit prolem illegitimam marito, adulter tamen est causa illius suppositionis, & damnorum consequentium, quatenùs ipse facto suo conjecit matrem in necessitatem ita faciendi, ne prodat suum delictum: certè enim regulariter saltem non poterit aliter facere: quia tamen aliquando saltem posset non ita supponere, sed extra familiam alere prolem spuriam, quo casu Vasq. apud Lug. cit. fatetur posse locum habere sententiam Soti. Ratio generalis est: quia adulter etiam est vera, proxima, & immediata causa illorum damnorum, sicut & mater adultera: hæc enim non aliter concurrit ad illa damna, nisi quatenùs filium illegitimum talem permittit esse in domo, & familia mariti, ut maritus, & alii credant esse filium legitimum, sicut reliquos, neque enim ad hanc causalitatem necesse est, quòd mater positivè dicat, eum esse filium legitimum patris, neque ita dicere solet, sed solùm permittit eum sic domi manere, & decipit maritum, ut alios putantes eum esse filium legitimum: atqui eodem modo multo magis concurrit adulter, qui cùm sit verus pater prolis, ipse deberet eam alere, educare, & illius curam habere, eo ipso, quòd filium suum relinquat in aliena domo apud alium putatitium patrem, à quo videt eum pro filio legitimo haberi, & educari, &c. est causa non minùs, quàm mater illius deceptionis, & damnorum consequentium mariti, & liberorum legitimorum: ut sanè perpendenti luce meridiana clariùs apparebit, & latiùs prosequitur Lugo citatus *num. 14.* ergo &c. Diversa est planè ratio in exemplis allatis de abortu, & furto, quia, ut dixi, ad suppositionem prolis concurrit adulter etiam immeditè ponendo eam in utero adulteræ, & tenendo in aliena domo; ad abortum autem nullo modo concurrit immediatè, sed nudam occasionem præbet ipsius liberæ electionis: & furans tibi tuam supellectilem nullo modo concurrit ad tuum furtum pecuniæ respectu tertii, sed meram occasionem præbet, ex qua liberè eligis furari ab altero tantundem: Et neuter in necessitatem ita agendi regulariter conjicitur. Quòd si tamen in casu singulari alicui furto auferens sua sciens, & volens conjicere in necessitatem furandi alteri tertio, certè etiam injurius eris in illum tertium, ideoque in defectum prioris furis restitutioni obnoxius: quo ipso tamen onere te liberas restituendo tuum primum furtum, de quo alibi latiùs.

543 III. Dubium controversum alterum, & difficilius est. Dixeram initio adulterum, *si moraliter certus sit* prolem esse suam, obligari ad restitutionem. Id autem in proposito moraliter certum censetur, quod prudenter ita creditur; ut contrarium nullo modo videatur probabile: talia enim passim humano modo certa dicuntur, ut Less. citatus *lib. 2. c. 10. dub. 6. nu. 39.* ab omnibus communiter receptus. Ut si in proposito tempus partus correspondeat cum tempore conceptionis, & adulterii commissi, & tunc maritus fuit absens, vel infirmitate impotens, vel aliàs filios nunquam genuit, aut aliundè meritò credendum sit adulteræ asserenti se ex adultero concepisse, non ex marito. Quid si ergo adulter non sit ita moraliter certus, prolem esse suam, sed verè, & probabiliter dubitet in utramque partem, sitne proles ex se genita, necne? Adhuc adulterum obligari ad restitutionem dictorum damnorum saltem pro parte secundùm quantitatem dubii, sanè non improbabiliter docent cum multis Molin. *cit. tract. 4. disp. 103.* Laym. *cit. cap. 14. num. 2.* Fundamenta sunt. 1. Quia licèt ipse adulter dubius sit an proles sit sua, tamen æquè etiam dubium est, an sit mariti? atqui dubio uter duorum pater sit prolis, æquitas non patitur, ut unus eorum omnes expensas subeat in ea alenda, & educanda, alter verò omninò immunis sit; sed oportet eos contribuere secundùm proportionem dubii, juxta communem sententiam: ergo licèt adulter non sit certus de prole sua, tamen debet esse certus de compensatione damni pro rata sua. 2. Generaliter: quandocunque constat, delictum esse admissum, ex quo damnum sequi solet, præsumptio solet esse contra nocentem, ut ipsi incumbat probatio, nihil ex suo delicto damni evenisse, quod alios suapte natura solet sequi, cùm in dubia causa potiùs favendum sit innocenti, quàm nocenti: at hic constat adulterum commisisse delictum, ex quo tale damnum, scilicet prolis alienæ suppositio sequi solet: ergo in dubio, an reverà ita sit, debet adulter in conscientia præsumere contra se, & credere se esse debitorem damni restituendi, saltem secundùm quantitatem dubii. 3. Molina citat. ita ferè arguit; quia adulter non est possessor bonæ fidei in tali casu, cui in dubio favendum sit, cùm mala fide apposuit causam, undè damna illa sequi nata erant: nam si quis injustè sagittam projecit, & constat posteà eo loci servum Petri sagitta interfectum esse, etsi non certum sit, sed dubium, an illa eadem sagitta interfectus sit, non erit æstimandus possessor bonæ fidei, sed obligandus pro quantitate dubii, & verisimilitudinis restituere damnum: ergo similiter cùm adulter suo facto causam injustam sufficienter apposuerit ad ea damna, debebit restituere pro quantitate verisimilitudinis, & dubii. 4. Ergo male quidam videntur arguere: filius in illo dubio legitimum se reputare potest: ergo & adulter. Negatur enim consequentia, & paritas; quia filio innocenti, & in possessione filiationis legitimæ manenti omni jure debebitur præsumptio, ut habeatur legitimus, quousque demonstretur illegitimus. At verò adultero nocenti, & injustam causam præbenti, undè tale damnum suapte natura sequi solet, nulla debetur præsumptio pro se, sed potius contra se, ut dictum est: ergo &c. Audesne huic sententiæ negare probabilitatem? Ego autem

IV. Dico simpliciter, adulter non obligatur ad ullam 544
damni compensationem in dubio, nisi ei moraliter certum sit, eam esse suam prolem. Ita Sot. Navarr. aliisque congestis Less. *lib. 2. cap. 10. dub. 6. nu. 39.* Lug. *cit. sect. 2.* Dicast. *tom. 2. tract. 2. de justitia disp. 7. dub. 11.* Tambur. *lib. 7. Decal. cap. 3. §. 4. num. 3.* Ratio valida optimè traditur à Less. citato his verbis: Quia in dubio melior est conditio possidentis: nemo enim tenetur aliquid solvere, & re sua se spoliare, nisi constet se debere. Consentiunt ferè in hoc DD. quamvis enim quidam dicant, illum teneri, quando probabiliter credit esse suam prolem, hoc tamen non est ita generatim intelligendum, sed quando ita credit, ut non habeat rationem dubitandi de contrario. Fieri enim potest, ut quis probabiliter credat esse suam prolem, & etiam probabilitatem habeat non esse, quo casu certum est, non teneri. Hæc Less. *Jam subsumo*; atqui quamdiu adulter non est moraliter certus, sed verè dubium est, an proles sit sua, tamdiù non constat ipsum esse debitorem: & licèt non sit bonæ fidei in ordine ad adulterium, est tamen bonæ fidei in ordine ad bona sua legitimè possessa, nec illis spoliari debet, donec probetur filium esse suum: & insuper in eo dubio adest præsumptio juris, filium esse legitimum; ut constat ex *leg. filium ff. de his, qui sunt sui, vel alieni juris, leg. quia semper ff. de in jus vocando.* Et pluribus locis apud Lugo, *citat. num. 17.* Idque generaliter in utroque foro locum habere plurimis relatis docent Lugo & Lessius *loc. cit.* Quia cùm ratione matrimonii filius inveniatur in possessione legitimæ filiationis, non debet propter hoc dubium possessione sua privari: ergo etiam adulter eam prolem legitimam mariti, & non spuriam suam, sicque se a restitutione immunem præsumere, & reputare potest. Alioquin certè talis filius dubius melioris conditionis esset, quàm alii filii ejusdem mariti, non dubii; ille enim ratione præsumptionis juris de sua legitima filiatione posset accipere, & retinere totam portionem hæreditatis paternæ, & insuper posset recipere partem, quam adulter ei deberet dare propter alimenta pro ratione dubii. Fatendum ergo est, titulum illum, qui sufficit ad hoc, ut filius accipiat portionem integram filii legitimi, sufficere eodem modo ad liberandum adulterum ab obligatione eum alendi etiam ex parte. His benè perceptis liquidò ruunt fundamenta oppositæ sententiæ, quia ex una parte adulter reverà non probatur debitor: & ex altera parte omnis præsumptio contra ipsum ratione adulterii commissi eliditur per contrariam præsumptionem juris, de legitima filiatione prolis; qualis præsumptio contraria certa non adest in Molinæ exemplo de emissa sagitta; ideòque non ad rem.

At quid si duo, vel plures mœchi eodem ferè tempore 545
commiserant adulterium cum Berta uxore Titii in iis circum-
stan-

ftantiis, ut certum fit moraliter ab alterutro, vel uno illorum, prolem esse genitam, non à marito: tenebuntur ne tunc ambo, vel omnes restituere marito, & filiis legitimis pro damnis ex prole adulterina suppositâ marito, pro rata sua parte? Responsio est affirmativa. Communis. Molina, Vasq. alii cum Lug. *cit. disp.* 13. *sect.* 3. *n.* 24. Herincx *disp.* 6. *q.* 7. *nu.* 19. Ratio est: quia ex una parte certum est prolem ab uno eorum esse genitam: ex altera autem parte licèt incertum sit; quisnam eorum genuerit, uterque tamen sua actione injusta fuit in causa, ne certus damni auctor agnoscatur, à quo certò compensatio fieri debeat; ideòque uterque certò injuriam, & damnum intulerat, utpote, vel ob prolem illegitimam, vel ob incertitudinem auctoris, qui solvere teneatur ea damna, & consequenter uterque pro rata sua ex ea injusta actione restituere tenebitur; quemadmodùm si duo seorsim, vel casu sagittas projiciant, quarum una interficit certò servum Petri; licet ignoretur cujus sagitta interfectus sit servus, singuli tamen debent compensare illud damnum pro rata, & quantitate dubii, quia nimirùm uterque certum damnum intulit, vel occidendo servum, vel causando incertitudinem auctoris damni, & sic privando Petrum jure, & facultate exigendi restitutionem ab occisore certo sui servi; quare uterque debet restituere certam partem pretii. Idem prorsus est in nostro proposito.

§. III. *Obligatio adulteræ.*

ASSERTIO.

546 *Adultera per se obligatur ad restitutionem omnium damnorum ex adulterio per se sequentium marito, & filiis legitimis, omnimodo commodè, & moraliter possibili; regulariter tamen ad ea damna avertenda non tenetur prodere suum delictum, neque marito, neque proli illegitimæ ex adulterio susceptæ.* Est tota communissima. Ratio generalis obligationis manifesta est: quia ipsa adultera est per se immediatè causa, cur maritus, & filii legitimi credant, illam esse veram, & legitimam prolem atque idcircò ea damna patiantur. Reliqua explico particulatim.

I. *Per se obligatur ad restitutionem.*

547 Nimirùm nisi adsit justa causa excusans, nam sicut in omnibus aliis, ita etiam in hoc casu sine dubio excusat impotentia physica, vel moralis, ut si non possit restituere sine periculo mortis, aut infamiæ, alteriusve gravioris mali, quàm sit damnum inde secutum; de quibus latiùs §. *seq.* Idque si non omninò ad omittendam, saltem ad differendam restitutionem; quousque talis impotentia, vel pericula durant. Absolutè ab onere restitutionis adulteram liberant duæ causæ. *Prima*, si & ipsa adultera non sit moraliter certa, prolem hanc esse ea adulterio genitam: tunc enim excusabitur à restitutione eadem ratione, qua modò §. præcedenti de adultero probatum est: quamvis autem raro id mater ignoret, tamen contingit reverà, ut propter vicinitatem copulæ cum adultero, & cum marito prorsùs ignoret, vel saltem ambigat, ex quo proles concepta sit. *At quid*, si adultera commisso adulterio (ut revera solent) de industria citò petat copulam à marito, ut sic incertus evadat conceptus prolis? Responsionem non inveni apud meos AA. respondeo tamen cum distinctione; si ita faciat præcisè ad tegendum suum crimen, ne fortè nata prole, aliquando innotescat, censeo adhuc liberam à restitutione damnorum secutorum; quia ex una parte usa est jure suo, ex altera autem parte reverà proles manet dubia. Si vero ita faciat ex directa intentione, ut proles posteà nata marito innocenti supponatur, cum ejus, & legitimorum filiorum damno, non possum eam à restitutione damnorum consecutorum liberare, quia reverà jam est voluntaria causa illorum damnorum; imò propè certa, cùm regulariter saltem ex priori præsertim extraordinario libidinoso concubitu proles concipi soleat. *Secunda causa* omninò excusans est, si pater, vel liberi legitimi liberè remittant eam obligationem; & res clara est, si remittant expressè cognito jam crimine, & prole adulterina: quin etiam sæpè tacitam ejusmodi remissionem potest præsumere mater, & sic se non manifestare, ut §. *seq.* dicam. *Dixi autem si liberè remittant:* Quædam sic se liberavit: habebat tres filios, quorum unus erat ex adulterio, & quia ab illis nihil sibi timebat, eos ita allocuta est; unus vestrûm non est legitimè natus, si eum nominem, ab hæreditate ampla necessariò depelletur, quid vultis faciam? his auditis, timuit quisque sibi, ne spurius nominetur: quare omnes rogarunt matrem, ut sileret; spuriumque, quicunque ille sit, sibi invicem remittentes, in partem hæreditatis admiserunt. Hoc tamen medium meritò non approbat Covarruvias apud Laym. *cit. num.* 42. quia tunc filii non liberè, & sponte, sed timore gravi, & metu injusto adacti remiserunt spurio, cùm reverà ipsi reliqui duo nullum habeant periculum illegitimitatis. Posset tamen remedium hoc admitti, si omnes verè, & ex animo sponte fecissent, non ex metu: idque explicitè declarassent, ac protestati essent, se non ex metu, sed ex amore, ac benevolentia erga matrem, vel erga se invicem simul in eadem domo educatos remittere velle, remissuros etiam omninò, si scirent, quis esset illegitimus. Uti sapienter admittunt Lugo *cit.* & Tamb. §. 4. *num.* 12. *in fine*.

II. *Omnium damnorum ex adulterio per se consequentium marito, ac filiis legitimis.*

548 Omnis enim, qui ponit causam aliquam, dicitur etiam causa effectuum, qui ex ille causa per se oriuntur, seu qui per se connexi sunt cum illa causa posita, non autem omnium effectuum, qui ex illa causa quomodolibet per accidens consequuntur; & possunt esse innumeri, nec prævisi, nec prævideri debiti, ut latiùs docetur in materia *de restitutione de injusta damnificatione ex homicidio, &c.* Sic uxor in proposito adultera supponendo filium illegitimum est solùm causa illorum damnorum, quæ illa suppositione marito, & filiis legitimis per se consequuntur, non autem eorum, quæ inde merè per accidens, & quasi fortuitò sequuntur, & consequenter pro illis tantùm, non autem pro istis damnis tenetur uxor adultera. Pro clara resolutione pono claram bipartitam regulam.

549 I. Adultera tenetur restituere marito, & filiis legitimis pro damnis in illis tantùm bonis, quæ filiis legitimis debentur, & conferuntur spurio: utpote 1. Marito pro alimentis, & expensis in educanda prole spuria (sed hoc post triennium primum simul cum adultero, & in defectum hujus in solidum, juxta dicta §. præced.) 2. Filiis legitimis pro diminutione hæreditatis, seu portione hæreditatis collata spurio. Item pro majoratu, fideicommisso, aliave prærogativa aliàs filio legitimo primogenito conferenda, modò autem collata filio putatitio illegitimo. Itemque hæreditas avi, avunculi, aliorumque ascendentium, vel consanguineorum, quæ debebatur filiis legitimis, & per istum errorem confertur, vel occupantur à spurio. Communissima DD. Et latè Lugo *cit. Sect.* 3. *num.* 39. Ratio data est: quia hæc omnia damna per se connexa sunt, & per se oriuntur ex suppositione prolis adulterinæ.

550 II. Uxor adultera non tenetur restituere filiis legitimis pro his damnis in illis bonis, quæ filiis legitimis non debebantur, & illegitimo conferuntur: ut si consanguineus, vel amicus mariti putans hunc esse verùm ejus filium, vel alius quicunque illum spurium suum heredem instituat, aliquid ei leget, vel liberaliter donet, sumptus ad studia, ad nuptias, ad doctoratum tribuat, quod fortè certè non dedisset, imò dedisset vero filio, si veritas constitisset. Hujusmodi enim sunt damna non per se, sed solùm per accidens provenientia veris filiis, quia ad ejusmodi liberales collationes jus nullum habebant. Ita contra Molin. certè in hac re nimis rigidum, plurésque sequaces, ex communi Lug. *cit. n.* 37. Tamb. *c.* 3. §. 4 *n.* 8.

551 At quid de ipso filio illegitimo, qui ejusmodi per errorem collata, vel donata liberaliter recipit, sciens, se esse illegitimum? (nam si ignoret bona fide excusant omnes scimus) Respondet rectè Lugo *cit. num.* 38. ipsum in rebus majoris momenti debere restituere *ex re accepta*, quoniam error iste causat in donante involuntarium saltem in rebus majoris momenti. Alia est ratio de ipsa matre adultera, quæ non obligatur *ex re accepta*, cùm ipsa nihil acceperit, sed solùm obligaretur propter causam à se positam talis erroris: quæ causa cùm per se non influat in illas donationes, meritò à restitutione excusatur.

III. *Omni modo commodo, moraliter possibili.*

552 Manet ergo adulteræ gravissima obligatio compensandi omnia damna per se consequentia, & marito, & filiis legitimis maximè, quantum in se est, quantumq; omni modo moraliter possibile est: utpote 1. De bonis suis propriis paraphernalibus, ac liberis, de quibus sine mariti, ac legitimæ prolis præjudicio liberè disponere potest, largiendo, legando, vel testando marito, ac liberis legitimis usque ad æqualitatem damnorum ratione prolis illegitimæ acceptorum. De hoc iterùm aliquid §. *seq.* 2. Si ejusmodi bona propria non habeat, vel non sufficiant, debet conari supplere aliis modis, utpote rem familiarem diligentiùs administrando, imminuendo sumptus alioquin concessos in cultu corporis, recreationibus, donationibus, quantùm commodè potest attenta conditione sui status, valetudinis, &c. Item extraordi-

ordinaria diligentia adhibita, quidquid propria industria sine detrimento, vel præjudicio familiæ acquirere, & sibi retinere potest, familiæ applicando. Less. *cap. 2. nu. 47. 3.* Addit Molina *disp. 102. nu. 14.* Debere eam etiam occulte accipere de bonis spurii, quæ ad ipsum devenerunt, vel deventura sunt, quantum tuto poterit, ut ex illis restituat, & occulte compenset iis, qui damnum propter spurium injuste patiuntur. 4. Quod si prædictis modis, vel similibus parùm, aut nihil compensare possit adultera, tenebitur hæc, quantum potest persuadere spurio alium statum, religiosum, vel Ecclesiasticum assumere, renuntiata hæreditate, aut promovere eum ad aliquod officium, vel artem, aut quoquomodo ita accommodare, ut sine hæreditariis bonis, filiis, seu hæredibus legitimis relictis, honestè vivere possit. Communissima DD. cum Scoto *infrà citando*, Molina, Less. Laym. Lug. *sect. 3. num. 49.* Quamvis quoad Religionem contrà sentiat Scotus, eo quod filius non teneatur ingredi Religionem, quantumvis suasus. Sed contrà. Ratio est; quia licet filius quantumvis suasus non teneatur ingredi Religionem, eo quod ipsi hoc gravissimum onus sit, id tamen filio suadere non est grave onus matri, quare cùm mater debeat reparare illa damna omni modo possibili moraliter, si nimirùm possit absque gravissimo suo onere, vel incommodo, non est mirum, quod ipsa obligetur ad tentandam etiam hanc viam, in qua ipsi non est grave onus, etiam respectu filii, & longe facilius respectu filiæ spuriæ, ut observat Lugo *num. 14. in fine*. Quòd si denique nullo dictorum modo compensatio fieri possit, dicimus tandem;

IV. Regulariter ad ea damna avertenda non tenetur adultera suum crimen manifestare neque marito, neque proli spuriæ.

553 Communis DD. Scot. *in 4. dist. 44.* S. Anton. Cajetan. Covarr. Navar. *uterque*, Vasq. *eosque citans* Laym. *lib. 3. tr. 3. par. 3. c. 14. n. 1. & plerique DD. §. seq. allegandi.* Sumitur satis evidenter *ex c. officii de pœnit. & rem.* ubi Pontifex Innocentius consultus respondet, non esse pœnitentiam denegandam fœminæ, quæ finxerat partum, prole aliena supposita, & posteà timens iram mariti noluit rem manifestare: *sicut nec illi deneganda est pœnitentia, qua ob similem timorem prolem ex adulterio conceptam non vult marito fateri.* Sic ibi; ubi manifestè supponitur, saltem regulariter, non esse tunc obligationem manifestandi: alioquin enim fœmina nolens manifestare non esset capax pœnitentiæ, & absolutionis sacramentalis. Et ineptè diceretur cum aliquibus, quod ibi non sit sermo de pœnitentia sacramentali, sed pœnitentia Ecclesiastica externa, & publica; quomodo enim Pontifex voluisset talem fœminam agere pœnitentiam publicam pro crimine, quod ita anxiè à marito celare conabatur? Ratio autem sufficientissima est: quia talis obligatio regulariter saltem est nimis difficilis, parùm utilis, plus nociva: ergo nulla. Nam secundùm communem DD. restitutio damnorum in bonis fortunæ ordinariè, seu regulariter facienda non est cum detrimento, vel periculo bonorum altioris ordinis, scilicet famæ, vel vitæ: atqui in proposito adest certum periculum infamiæ adulteræ, imò & prolis spuriæ hactenùs legitimæ putatæ; insuper est periculum perpetui odii, divortii, & sæpè etiam vitæ adulteræ; ergo regulariter saltem pro damno illo in bonis fortunæ marito, vel filiis legitimis compensando, vel avertendo, non tenetur se prodere adultera, neque marito, neque proli illegitimæ.

Non quidem ipsi marito ob rationem modò dictam: hoc enim esset periculosissimum, quia sic adultera præter sui infamiam, præcipitaret maritum in pericula iræ, tristitiæ, divortii, homicidii, aut adulteri, aut adulteræ; aut utriusque, adeòque & se ipsam in periculum vitæ præcipitaret: & plerumque esset inutile; aut enim non credet maritus adulteræ, quæ forte eam prolem malè affectat; aut si credat, quomodò poterit eam prodere, hactenùs in foro externo omnium opinione legitimam habitam exhæredare? quomodò poterit ad eum finem adulterium uxoris publicare, se ipsum infamiæ, & dedecori exponere, opprobrium hominum fieri tanquam cornutum? Et innumera similia sequerentur.

Neque etiam proli spuriæ; nam ut rursus rectè arguit Scotus *cit. num. 38.* aut filius credet matri, aut non credet? si credat, tunc utique tenebitur hæreditatem, & similia accepta relinquere, tanquam jam incipiens esse possessor malæ fidei: at certè non tenebitur cum certo tanto famæ dedecore à familia tanquam spurius recedere, & hæreditatem relinquere; nec rursus est probabile præsumendum, eum id spontè facturum, quia pauci reperiuntur tam perfecti, ut propter justitiam in foro Dei servandam dimittant magnas possessiones, quas possunt tenere in foro externo. Si verò non crederet, sicut reverà regulariter non tenetur credere, ut mox dicetur, tunc essent duo mala, quia & ipsa esset diffamata, & ipse nihilominùs teneret hæreditatem, sicut priùs, inquit Scotus loc. cit. *Regulariter* semper dixi. Jam ut videamus in particulari, an aliquando teneatur adultera proli spuriæ aperire suum crimen, necessariò priùs expedienda est multùm scrupulosa

QUÆSTIO INCIDENS.

An, & quando filius teneatur credere matri asserenti: ipsum esse ex adulterio genitum, illegitimum, spurium?

Quoad forum externum apud omnes Jurisperitos, & Canonistas certum est, in hoc non stari dicto matris, nisi liquidis, & indubiis argumentis id probetur; sed semper præsumitur proles legitima, si tempore conceptionis uxor cum marito habitarit, nisi constet, eum fuisse impotentem, vel alia ratione prolem esse adulterinam liquidò demonstretur: unde Juristæ veteres irrident juvenem primogenitum, qui credens Reginæ matri dicenti, quòd ipse conceptus sit non legitimè ex Rege, sed adulterio ex milite, cessit fratri natu minori Regnum. 554

Quoad forum autem internum conscientiæ aliter docent graves DD. apud Lug. *cit. disp. 13. sect. 3. n. 61.* Hostiens. Panorm. Medina, eosque citans Molina *disp. 101.* dicentes: quando filius nullam habens rationem dubitandi, id meritò sibi persuadet, eò quòd mater sit dignissima fide, attenta ejus probitate, timore Dei, amore in eundem filium, & maximè si testetur ipsi in mortis articulo, teneri ei in conscientia filium omninò credere, & hæreditate abstinere. Eodem modo loquuntur Adrian. Sotus, eosque sequitur Vasq. apud Lug. citat. etiamsi filius in judicio publico contradictorio declaratus esset hæres, non tamen posset tunc in conscientia retinere hæreditatem. Toletus autem, & Julian. apud eundem dicunt in aliquo casu teneri filium credere soli matri cum juramento in articulo mortis post Eucharistiam susceptam. His, & similibus probationibus hæc sententia in sua probabilitate relicta,

Dico absolutè: filius, vel filia hactenùs in possessione legitimorum natalium perseverans minimè tenetur credere matri fatenti, vel ei etiam juratò asserenti, ipsos esse ex adulterio susceptos, & illegitimè natos, nisi ea liquidis, & indubiis argumentis, etiam in foro externo valituris, id ostendat; ut si mater testibus, vel alio modo evidenter probet toto tempore conceptus, & partus absuisse maritum, fuisse impotentem, &c. ita Glossa in *suprà citato c. offic. de pœnit. & remiss.* & Canonistæ communiter, Covarr. Alphons. à Castro, Sà, aliisque cit. Lessius *lib. 2. de justitia, cap. 10. dub. 7.* Laym. *cit. c. 14. nu. 1.* & reipsa Lug. *cit. sect. 3. n. 62.* Ratio est: quia jure gentium boni communis causa ad plurimas hominum astutorum fraudes evitandas introductum est, ut nemo unius quantumvis minimè suspecti hominis testimonio credere teneatur in suum præjudicium præsertim tam grave, ut est in proposito. Unde in simili docet Navar. *c. 22. n. 82.* Quòd conjux non teneatur credere uni testi quantumvis amico, & jurato dicenti, subesse impedimentum matrimonium dirimens, nisi id certis argumentis demonstret. Placet ergo regula tradita à Card. de Lugo his ferè verbis: Tunc solùm filius tenetur credere in foro conscientiæ, quando motiva, quæ habet ad credendum, si foro externo proponerentur, & probarentur eodem gradu, & modo, quo ipsi probantur, judex propter illa motiva ita proposita illum pronuntiaret illegitimum. Quando verò notitia illorum motivorum eum eodem gradu probationis, quo filio proponuntur, non sufficeret in foro externo ad talem declarationem, neque ad vincendam præsumptionem contrariam, & possessionem legitimitatis, idem credo omninò esse in foro interno. Ratio est: quia quoties forum externum non innititur præsumptioni falsæ, sed in eo constant omnia, quæ constant in foro interno, non est, cur recedamus à sententia justa fori externi, imò prudenter illam amplectimur, si ea non discordat à jure naturæ, si omnia etiam motiva in contrarium adducta non sufficiunt, ut judex amoveat filium à possessione filiationis legitimæ, quam habet. Cur eadem motiva absque ullo alio, nec magis clarè probata sufficient, ut filius ipse proferat sententiam contra se, & relinquat filiationem legitimam, quam possidet? &c. Quia non est, cur eadem motiva habeant plus, vel minus efficaciæ in uno foro ad probandum, quàm in alio, si æquè in utroque probentur; poterit ergo tunc filius consulere Advocatos doctos, & prudentes per interpositam personam, & tacito suo nomine, ut sciat in conscientia, quid judex externus judicare deberet cum tali, & 555

tanta

tanta notitia motivorum; & juxta id, quod in foro externo judicandum esset, poterit etiam judicare in foro interno circa obligationem credendi matri in talibus circumstantiis. Hactenus Lugo: Meo judicio sapienter, & sufficienter confessario ad dirigendum pœnitentem in hoc difficillimo casu.

§. IV. An aliquando saltem teneatur adultera manifestare suum crimen, pro sisque illegitimationem?

Percurremus priùs in particulari casus, vel modos, in quibus certò, aut probabiliter non tenetur ad id adultera, ut tandem appareant casus, & circumstantiæ, in quibus tenetur.

I. Non tenetur, quando ipsa compensat.

556 Quando scilicet mater ex suis propriis bonis, aliisve modis suprà indicatis posset, velletque compensare sufficienter omnia damna marito, filiisque legitimis de se provenientia ex suppositione adulterinæ prolis: Sic enim jam habent filii legitimi æqualiter id, quod accepit spurius, & spurius jam justè retinebit hæreditatem, etiam paternam. Quia jam non habet illam verè à patre puratitivo, sed à matre, quæ suis bonis facta compensatione à filiis legitimis redemit illam partem hæreditatis, & dedit eam, quasi spurio filio suo.

Nec obstat, quòd spurius natus ex coitu damnato jure communi non possit succedere patri, imo nec matri ex testamento, vel ab intestato: per hoc enim non redditur unquam incapax accipere aliquid à matre per viam donationis, ut bene observat Lug. *cit. n.* 36. reverà enim tunc spurius accipit potionem hæreditatis, non tanquam à parte per modum successionis, cujus utique est incapax, sed suscipit à matre per viam donationis tanquam jam sufficienter compensatam filiis legitimis, quibus solis jure necessariò ea portio spurii debebatur. Quod notandum est valdè.

II. Non tenetur, quando præsumit id nolle alios.

557 Excusatur adultera à manifestando crimine, quando prudenter credere potest, maritum id nolle, & potiùs velle pati ea damna, quàm manifestari crimen suum cum infamia tanta, ac dedecore tanto: Et sanè nisi aliquid multùm grave obstet, & damna immodica essent, facilè potest præsumere ejusmodi remissionem adultera, & sic nihil manifestare marito, aut filiis legitimis: nam maritus potiùs censetur velle nescire adulterium conjugis non solùm aliis, sed etiam sibi, ut prudenter notavit Molina apud Lug. *n.* 58. & potiùs magna parte facultatum privari, eamque relinquere spurio, quàm rescire adulterium conjugis eum tanto suo dedecore, dolore periculo invadendi adulterum, vel adulteram. Similiter filii saltem ingenui præsumuntur malle, & reverà multi sunt, qui mallent consortem hæreditatis habere filium spurium amittendo aliquid fortunarum, quàm matrem tanta obligatione urgeri, ut propriæ matris crimen detegatur, ex quo etiam non parùm dedecoris in filios redundet, uti prudenter observant Lugo, & Tambur. *cit.* Et hinc ulteriùs infert Lugo ibidem *num.* 59. quando mater scit, quòd si rem filiis suis manifestaret, aliquem ex ipsis esse illegitimum ex adulterio conceptum, ipsos libenter, & spontè sibi invicem remissuros, & spurium, quicumque ille sit, in societatem hæreditatis recepturos in gratiam matris, & eo animo, ut etiamsi certi essent, de persona in particulari, adhuc ei remitterent, posse prudenter matrem ab eo onere se se filiis manifestandi liberare, & omninò tacere; quia tunc certum est, illos multò gratiùs habituros rem omninò ignorari, quàm re cognita debitum remittere: nam re non cognita, vitabunt ad minus dolorem, & dedecus illud, quod ex notitia illa habituri essent.

III. Non tenetur, quando nihil proderit.

558 Quando manifestatio nihil proderit ad damna illa resarcienda: idque, vel quia filius non credet matri, vel licet credat, non restituet, sive quia non potest, sive quia non vult, tunc liberam esse matrem ab obligatione manifestandi se, habendamq; tanquam debitricem impotentem restituere, si alia via non suppetat compensandi, docent, & supponunt communissimè DD. quia cessante fine, cessat ratio agendi propter finem, nec tenetur mater se frustra diffamare. Addit Less. *lib.* 2. *c.* 10. *dub.* 7. *nu.* 50. non teneri matrem ad manifestandam se, si non sit moraliter certa damni avertendi, quia in dubio, de fructu manifestationis, melior est conditio possidentis suam famam. Addit insuper ipse, & Molina *disp.* 102. cum plerumque non posse adulteram absque peccato crimen suum manifestare; quia absque fructu spe-

rato dat ansam filio peccandi contra justitiam, si detineat hæreditatem, quando matri credidit, vel credere tenebatur: atque etiam marito, vel consanguineis, qui excandescerent in odium adulterorum, & alia peccata tali occasione committerentur. Atqui hanc communem sententiam omninò veram censet Lugo *cit. disp.* 13. *sect.* 3. *n.* 32. quando filius non credet, nec tenetur credere: Sicque manifestatio reverà inutilis esset; quoties enim manifestatio mea non prodest ad proximi malum avertendum, non est ille invitus, nec curat, quòd manifestem, vel non manifestem. At verò quando filius putatur matri crediturus, vel tales sunt circumstantiæ, ut credere teneatur, & si fortè tunc crediturus non sit, tunc teneri matrem filio manifestare veritatem, quando aliunde non imminet periculum infamiæ majoris, aut scandali aliorum; cum Adrian. Paludan. Vasquez, aliis rectè docet Lug. *ibid. num.* 31. Ratio est: quia reverà tunc manifestatio non est inutilis ad compensanda illa damna, si filius credat, vel teneatur credere; etsi enim pro tunc non credat, nec restituet, postea tamen fortè conscientia stimulatus mutabitur, & restituet hæreditatem: atqui mater tenetur ponere omnia media apta ad resarcienda, & non continuanda damna legitimorum filiorum, nisi aliundè sit excusatio (qualis certè non adest, quando non subest periculum infamiæ gravioris, aut scandali inter cognatos, aut alios) ergo tunc tenetur mater aperire veritatem filio spurio. Vide latè Lug. cit. Sed nondum habemus casum determinatum particularem, in quo mater tenetur manifestare crimen filio, cùm adsint adhuc causæ excusantes, periculum vitæ, vel infamiæ ipsius matris. Itaque

IV. Non tenetur cum periculo vitæ.

Communissima, & verissima sententia DD. non obligat matrem ad manifestandum suum crimen cum periculo vitæ suæ, vel adulteri, vel filii spurii. Ita passim omnes, & multis congestis Lugo *num.* 42. Et hoc casu maximè intelligendus Innocentius Papa suprà citat. *c. offic. de pœn. & remiss.* Ratio est: quia in extrema necessitate, & periculo ipsius vitæ licet cuivis non solùm non restituere, vel compensare damna illata, sed etiam accipere de bonis aliorum, quantum opus est ad eam necessitatem sublevandam, ut suo loco dictum; quia nimirùm in extrema necessitate omnia sunt communia, & alii non possunt esse rationabiliter inviti, sibi tunc non restitui, vel res suas alteri extremè necessarias sibi auferri: ergo à fortiori in proposito non erit obligatio adulteræ se manifestandi ob compensanda damna illa cum periculo vitæ suæ, vel alterius: & reverà maritus, vel filii legitimi non essent rationabiliter inviti, quòd mater cum tanto suo detrimento non restituat. Ab hac communissima doctrina excipitur unicus, & rarissimus casus, quo agitur de successione in regno, vel provincia, & filius spurius pro primogenito legitimè habitus successurus esset hæreticus, vel pessimis moribus imbutus, à quo Respublica, vel Ecclesia magnum detrimentum acceptura videatur; filius autem legitimus, cui successio jure debetur bonis moribus præditus Reipublicæ multùm utilis speretur; tunc enim non quidem propter restitutionem hæreditatis, & ex justitia, sed potiùs ex charitate propter damnum commune Reipublicæ avertendum, quod multò plus valet, quàm vita unius privatæ personæ, teneretur se mater exponere periculo vitæ, si spes sit impediendi illa damna manifestando proprium adulterium. Quamvis ea obligatio, ut jam innui, & rectè notat Less. *citat. dub.* 7. *num.* 54. ex charitate potiùs sit, quàm ex justitia commutativa. Unde quando ea manifestatio solùm deserviret ad successionem Regni legitimo hæredi asserendam seu non impediendam, non renebitur manifestare se mater cum periculo vitæ, quia vita cujuslibet personæ præponderat quibuscumque bonis temporalibus, ut benè probat *Vasquez* apud Lug. citat. *num.* 43. *in fine*. Vides rursus hunc casum non spectare huc, sed ad materiam charitatis. 559

V. Non tenetur cum periculo etiam suæ infamiæ majoris.

Etiamsi manifestatio profutura sit ad illa damna compensanda, non renetur tamen manifestare se adultera cum periculo gravioris suæ infamiæ, quando nimirùm infamia, quam mater ex manifestatione incurret, talis, ac tanta est, ut multùm præponderet detrimento, quod maritus, vel filii legitimi patiuntur ex suppositione prolis adulterinæ. Ita (contra *Adrian. Hostiens. Paludan.* alios paucos) communissima DD. quos latè citant, & sequuntur Molina *disp.* 112. *num.* 10. Lugo *citatus num.* 45. Et sumitur ex eodem 560

c. offic. ubi Pontifex dicit, *non esse negandam pœnitentiam fœminæ nolenti manifestare suum crimen ob timorem mariti*: quod immeritò aliqui restringunt ad solum metum mortis; quia in eo textu nihil dicitur de timore mortis, sed in genere de metu manifestandi crimen marito. Ratio autem constat ex generali doctrina de Restitutione, & causis excusantibus ab illa: Quòd debitor, quando non potest restituere absque longè majori suo detrimento, præsertim in bono altioris ordinis, ut est in proposito, possit licitè differre, & aliquando etiam omninò omittere restitutionem, quando nimirùm illud detrimentum semper occurret: ita est in proposito: ergo &c.

561 *Dices*: non licet furari ad conservandam famam, vel vitandam infamiam, si enim te aliquis vellet justè, vel injustè certò infamare, nisi des illi mille florenos,& ipse non habeas, non licet tibi eos furari ad impediendam eam infamiam: sed idem videtur esse furari, ac non restituere alienum, retentio enim injusta rei alienæ censetur eadem continuata ablatio, adeòq; furtum continuatum: ergo mater ob suam infamiam vitandam non liberatur ab obligatione se manifestandi ad compensanda illa damna. *Respondetur Neg. min.* Quia furari est contra præceptum negativum, quod obligat semper, & pro semper, nisi necessitas, vel alia gravissima causa excuset: non restituere alienum autem actu positivo, est contra præceptum affirmativum tantùm, quod non obligat pro semper sed certis conditionibus, quando nimirùm restituere quis commodè potest absque graviori suo detrimento, præsertim in bono altioris ordinis, ut est in proposito: Ideoque longè faciliùs excusatur *non restituere*, quàm *furari*. Ut benè notant *Molina*, & *Lugo* citati, & nos alibi suo loco.

VI. *Non tenetur absoluti cum detrimento propriæ famæ.*

562 Ita satis communis DD. *Scotus sup. Rich. S. Anton. Cajet. Medina, Alphons. à Castro, Covarruv. Navarr. Vasquez*, & ipse *Molina* apud *Lugo citat.* & meus Laymän *cap. 54.* Ratio communis est: quod damna in bonis inferioris ordinis non sint restituenda cum detrimento bonorum altioris ordinis: at in proposito damna, quæ patiuntur filii legitimi, vel maritus ex suppositione prolis adulterinæ, sunt tantùm in bonis fortunæ; damnum autem adulteræ ex sui manifestatione esset in bono famæ, quod est altioris ordinis secundùm omnes; ergo &c. Alia fundamenta mox infrà dissolvam.

563 Hic benè observandum, valdè diversa esse hæc duo, quòd pro detrimento in bono unius ordinis non sit obligatio restituendi in bonis alterius ordinis, quod verissimum est; sic enim in homicidio pro ipso damno naturalis vitæ per se incompensabili non est restituendum in pecunia, &c. juxta communissimam sententiam. Aliud longè est, quòd damnum illatum in bonis unius ordinis non debeat reparari cum detrimento in bonis alterius, ordinis, quod in rigore simpliciter falsum est. Ratio disparitatis est: quia in casu primo non potest Justitia consequi suum finem, scilicet, æqualitatem, ut nimirùm habeat læsus idem formaliter, vel æquivalenter, quod ei ablatum est, ut consideranti patet: in secundo verò casu, quando non potest restituere, nisi cum detrimento bonorum alterius etiam altioris ordinis, adhuc potest Justitia consequi suum finem, scilicet æqualitatem, quod læsus recuperet, quod ei ablatum est: ergo differentia illa bonorum per se nihil facit ad excusandam restitutionem, sed recurrendum est ad aliam regulam communem: quòd debitor non debeat restituere cum suo detrimento longè majori pro debito longè minori: qua ratione verè locum habet excusatio *N. præced.* allata. Quando ergo damnum in bono alterius etiam altioris ordinis non est evidenter majus, quàm suum damnum ex restitutione secuturum, corruit tota vis argumenti allati à communi sententia. Sit ergo tandem

CONCLUSIO,

Obligatur.

564 Quandocumque ergo ex una parte manifestatio profutura est ad reparanda illa damna marito, & filiis legitimis, ex altera autem parte damnum infamiæ, quod adulteræ imminet ex manifestatione sui criminis, nihil vel non multùm præponderat damno filiorum legitimorum: omninò tenetur adultera aperire veritatem non obstante detrimento illo famæ suæ. Ita *Tolet. Sotus, Ledesma, Covarruv. Valentia*, aliique citat Lugo *cit. sect. 3. num. 45.* Ratio solida est: quia injustè damnificans tenetur resarcire damnum illatum, quoties sine majori suo damno proprio, & detrimento potest: atqui in casu nostro adultera maximè injustè damnificat maritum, & proles legitimas, & quidem manet in continua actuali fraude, qua continuò maritum, & cæteros decipit, supponendo illis pro filio legitimo prolem spuriam cum tanto illorum damno: ergo strictissimè obligatur resarcire illa damna omni modo, & medio possibili, moraliter saltem, quando potest sine notabiliter graviori damno: ergo ulteriùs tenetur etiam manifestare ad eum finem suum crimen, quando ea manifestatio profutura est, & damnum infamiæ suæ non multùm superat damnum mariti, & filiorum legitimorum.

Nec obstat 1. Quòd damnum ipsius sit in bono altioris ordinis scilicet famæ, & honoris. Nihil enim obstat bonum altioris ordinis in prudenti æstimatione æquiparari, vel superari à bono inferioris ordinis: Sicut enim parum auri prudenti æstimatione adæquatur, & superatur à multo argento; ita & bonum famæ, vel honoris non ita magnum potest adæquari, vel superari à magno bono fortunæ, vel divitiarum: si ergo hoc modo adæquetur, vel superetur fama adulteræ nocentis à bonis fortunæ, quæ liberi legitimi innocentes amittunt causa adulterii, & prolis spuriæ, non est excusanda mater ab illa obligatione restituendi, & compensandi damna illata, etiamsi ita opus, & utile sit, sese manifestando præsertim soli filio spurio credituro. 565

Nec obstat hic 2. sæpè dictum caput *Officium*, Adulteram non teneri manifestare suum crimen, sed absolvi posse, etsi nolit manifestare ob metum mariti. Id enim intelligi debet de timore justo, & rectâ ratione excusante ab illa obligatione, quando nimirùm timet malum longè præponderans damno aliorum.

Nec obstat 3. Illud Proverb. 22. *Meliùs est bonum nomen, quàm divitiæ multæ.* Nam inter varias explicationes illius textus, placet plana, & facilis explicatio Cardinalis de *Lugo n. 55.* Illa verba intelligi de bono nomine vero, seu verà bona fama fundata scilicet in virtute, & justa vita; hæc enim verissimè præstat omnibus divitiis: non autem de bono nomine falso, & ficto, fundato in hominum ignorantia, & deceptione, quod quandoque ideò aliquis bonum nomen habet, quia vitia ejus ignorantur. Et sic est in proposito. Ad hanc enim falsam existimationem bonam adeò diligenter procurandam, & diligendam, non est verosimile sacram Scripturam tam seriò nos adhortari, cùm plerumque obtineantur per hypocrisin, nec multùm conducat ad salutem animæ, nisi quatenùs evitaret scandala aliorum.

Ex dictis tria mihi certa sunt. 1. Obligari matrem rem filio spurio manifestare, quando non est alia via restituendi, & impediendi damna illa, & verosimiliter speratur, filium crediturum, vel ex Dei timore, vel ex suasu, & precibus matris bonis illis cessurum, aut Religionem ingrediendo, aut alio modo; nec est timor ulterioris infamiæ, quia filius apud se rem secretam servaret (ad quid deserviet rem priùs confessario revelare cum licentia eam manifestandi filio sub eodem sigillo; & rursùs ea de re cum matre loquendi? &c.) His enim circumstantiis concurrentibus non est, cur ob modicam illam infamiam apud filium solùm excusetur mater, & ideò eam obligationem omnes admittunt, ut fatentur Adversarii, etiam *Vasq.* apud Lug. *citat. num. 6.* Quod idem dicendum esse de obligatione manifestandi se marito iisdem circumstantiis concurrentibus: Sed certè respectu hujus raro concurrent, & longè difficiliùs, longè majus periculum, ut ex se constat. Caveat hic confessarius, vel Parochus. 2. Idem dicendum, si adultera sit fœmina vilis, & abjectæ conditionis, ut ipsius fama prudentum judicio parvæ sit æstimationis respectu hæreditatis opulentæ, qua filius legitimus privandus esset. 3. Qualis, & quantacumque sit mala adultera, si tamen fama illius, vel filii illegitimi jam anteà læsa fuit, ut si jam magna suspicio concepta erat, filium ex adulterio esse genitum; tunc matrem ob infamiam non excusari ab obligatione manifestandi suum crimen, si id utile, & necessarium sit ad compensanda illa damna: consentiunt ferè omnes, nominatim mei, *Molina, Lessius, Layman, Lugo citati.* Quando enim in ea re jam communiter suspecta erat, & parvi æstimabatur in eo genere, non dicitur propriè, & simpliciter amittere famam, quippe quam integre saltem non habebat. Meritò autem monet *Lugo* ibidem *n. 57.* tunc non sufficere quamlibet suspicionem, vel rumorem circa famam talis personæ, sed debere suspicionem talem esse, ut vulgò jam circa honestatem malè audiat; nam alioquin magna jactura esset ex suspicione quacumque levi, vel timore incerto in certitudinem propria confessione transire. Et de his hactenùs. 566 567

CAPUT III.

DE RERIQUIS PECCATIS

contra 6. Præceptum.

DUas præcipuas species, *adulterium*, *&* *concubitum innaturalem conjugum*, jam esplicatas habes præced. *c. sect.* 3. *&* 4. De reliquis 6. erunt Sectiones. 1. *De fornicatione simplici*. 2. *De stupro*, *&* *raptu*. 3. *De Sacrilegio carnali*, 4. *De Incestu*. 5. *De peccatis contra naturam*, & speciatim *mollitie*. 6. *De impudicitia interna*, *&* *externa*.

SECTIO I.

De fornicatione simplici.

SUMMARIUM.

568 & 569. *Fornicatio est peccatum mortale*
570 *Ex natura sua intrinsecè*,
571 *Et indispensabiliter*.
572 *Excusabiliter tamen per ignorantiam invincibilem*.
573 *Specialia ex parte ipsius actus explicandi in confessione*.
574 *Ut si non servatur debitus modus, vel situs*.
575 & 576 *Licitè potest, & debet abrumpi, etiam cum effusione seminis extra vas*.
577 *Cum infideli est speciale peccatum contra Religionem*.
578 & 579 *Fornicatio ex parte viri an sit gravius, & speciale peccatum?*
580 *Quid concubinatus?*
581 *An virgo prima vice peccans committat speciales malitias, vel indecentias?*
582 *An, & qualiter deinde peccet amissam Virginitatem futuro marito celans?*
583 *Virgo, & quævis fœmina pro usu corporis licitè recipit mercedem*.
584 *Quid si Virgo fictè promittens hunc usum, pretium, vel munera accipiat?*

568 FOrnicatio est concubitus naturalis illicitus, quorum scilicet neuter est aliquo vinculo speciali ligatus, sive homini, sive Deo: Ideòque præcisè est contra virtutem continentiæ, seu Castitatis, & nulli alii virtuti adversatur; est ergo inter tales personas, quæ possent statim matrimonium contrahere, ideòque proles inde nata non spuria, sed naturalis dicitur, & secutis nuptiis eo ipso legitimatur. Dicam 1. Breviter de hujus malitia, dein commodè addam, & congeram specialia in ordine ad confessionem, sed fornicationi, & aliis speciebus luxuriæ ferè communia.

§. I. *Malitia fornicationis*.

569 FOrnicatio est peccatum mortale ex natura sua intrinsecè, & indispensabiliter: attamen excusabiliter per ignorantiam invincibilem. *Communis DD.* ut patebit.

I. *Est peccatum mortale*. Certum de fide ex *Clementina ad nostrum De Hæreticis*. Et satis constat ex Scripturis Deuteron. 22. *Si non est inventa in puella Virginitas, ejicient eam extra fores patris sui, & lapidibus obruent, quoniam fecit nefas in Israel, ut fornicaretur in domo patris sui*. Et alibi. Apertissimè autem, & sæpissimè inculcatur in nova Lege, *Rom.* 1. Fornicatio recensetur inter gravissima peccata Gentilium, propter quæ in reprobum sensum dati sunt. *Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, &c.* Ad Ephes. 5. *Omnis fornicator, aut immundus non habet hæreditatem in Regno Christi, & Dei*. Ad Galat. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. Quoniam qui talia agunt, Regnum DEI non consequentur.* Similia habentur *Coloss.* 3. *Hebræor.* 15. *&c.* Et *Apocal.* 21. dicitur: *fornicatoribus pars erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda*.

570 II. *Ex natura sua intrinsecè*. Fornicatio nimirùm ex natura sua, & intrinsecè mala est, adeòque ipsa lege naturali prohibita, & non tantùm lege positiva Divina, vel humana. Ita communissima DD. contra *Durandum*, *Martin. à Magistris*, & novissimè *Caramuel* apud Tamb. *lib. 7. c. 1. §. 2.* Ratio communiter assignata est: quia naturalis instinctus, etiam brutis animantibus, multò magis hominibus ratione utentibus inditus dictat, opus generationis non esse exercendum extra fœdus matrimoniale: cùm congrua prolis conceptio, nutritio, educatio necessariò exigat certi parentis curam, cohabitationemque, qui naturæ instinctus est naturalis lex, cùm versetur circa materiam gravissimam, utique obligabit sub mortali, ut habet communis DD. *in 4. dist.* 33. Atqui huic naturali instinctui penitùs adversatur fornicatio simplex, qua proles exponitur manifesto periculo malæ conceptionis, & educationis ob incertitudinem, vel malitiam parentis nolentis agnoscere prolem suam; indè enim ad evitandam infamiam tot horrenda remedia impediendi conceptionem, vel procurandi abortum; indè infantes exponuntur cum periculo mortis, vel pravæ educationis, & sæpè æternæ damnationis; eaque mala sequuntur ex natura actus fornicationis inter solutos; estò per accidens aliquando absint, & provideatur debita educatio, tamen ipso actu fornicationis prolem tali periculo exposuerunt: ergo fornicatio ex natura sua intrinsecè mala, ipsa naturæ lege prohibita, & peccatum mortale est.

III. *Et indispensabiliter*: adeò nimirùm fornicatio intrinsecè mala est, ut nec per Divinam dispensationem licitè fieri posset. 571 *Communis* DD. cum D. Bonav. *in 4 dist. 33. tit. 2. par. 2.* Ratio est: quia fornicatio significat accessum viri ad feminam non suam, seu cujus potestatem corporis non habet, quo stante, repugnat clarè, licitè accedere, ideòque nec sub omnipotentia DEI cadere potest. Quòd si autem Deus corporum Dominus, alicujus mulieris potestatem faciat viro, tunc eo ipso accedet ad aliquo modo suam, seu cujus potestatem accepit; unde Deus non dispensavit cum Osea, ut fornicaretur, sed præcepit, ut acciperet mulierem fornicariam, & hoc ipso mandato fecit illam esse ejus uxorem, Propheta utique consentiente, vel fortè Deo ejus consensum supplente, etsi alii, & RR. communiter contrarium sentiant in materia de legibus.

IV. *At tamen excusabiliter per ignorantiam invincibilem*. 572 Sicut enim in aliis nonnullis naturæ legibus, & peccatis oppositis, ita etiam circa hoc præceptum non fornicandi posse dari ignorantiam invincibilem excusantem, saltem apud Barbaros, & incultos, docent DD. communiter cum Azor. *par. 2. lib. 3. cap. 9.* Ratio est: quia id non admodùm manifestè deducitur ex primis principiis luminis, & Legis Naturalis. Certè ratio à nobis allata N. *II.* id clarè non convincit; adeò ut, teste Tamburino *citat.* §. 1. in hac certissima veritate fateri cogamur dari quidem rationem naturalem id probantem clarè, & certò, eam tamen à priori nondum clarè conceptam esse, prout etiam in aliis pluribus respondere cogimur. Verumtamen ejusmodi ignorantia invincibilis via locum habere potest apud Christianos, nisi fortè in locis, ubi permissa sunt lupanaria publica, & meretrices publicæ; posset enim tunc simplex homo nesciens distinguere inter licitum sine culpa, & permissum sine pœna tantùm, credere, quòd accedere ad tales non sit peccatum, uti experti sunt confessarii talium locorum, & testantur Filliuc. & Jacob Marchant. *in 6. Præcepto*.

§. II. *Specialia ex parte ipsius actus confessionis*.

I. QUi commisit fornicationem, vel illicitam copulam 573 quamvis non satis explicat dicendo: se peccasse contra castitatem; sed addere debet, se copulam habuisse, ut benè notat Lugo *disp. 16. de Pœnitent. Sect.* 5. Quia aliàs non explicatur malitia propria fornicationis, sed alterius speciei, quæ sine dubio diversa est à malitia quacunque contra castitatem. Insuper quando frigidus, vel Eunuchus cum aliqua peccat, debet fateri se esse talem, uti benè probat Sanch. *lib. 9. de matrim. disp.* 19. *n.* 8. Ratio: quia tunc non solùm adest malitia fornicationis, sed etiam malitia contra naturam, scilicet frustratio finis naturalis seminis, quod inutiliter provocatur à frigido, vel Eunucho.

II. Quando quis in copula non servat debitum modum, 574 & situm naturalem, sed vel stando, jacendo à latere, à tergo brutorum modo, vel viro succubo copulatur, modò servetur vas naturale, non est circumstantia necessariò explicanda in confessione, minùs interroganda à confessario, quia id est accidentale copulæ, & in conjugibus ad summum veniale est, ut suo loco diximus. Vide Sanchez *disp. 29. sect. 16. n.* 13. Cæterùm si ita faciant, sive soluti, sive conjugati ex intentione, etsi erronea, ut tali modo, etsi rectè suscepto semine, tamen conceptio prolis impediatur, ea intentio utique mortalis in confessione explicanda erit.

III. Qui solùm incipit copulam, sed non absolvit, nec seminat, 575 debet id ipsum explicare, quia licèt tunc sit fornicatio inchoata, & in affectu, non est tamen fornicatio re ipsa; sed est actus impudicus, & externus impudicitiæ, ut notat Sanchez *disp.* 19. *n.* 5. Multò magis, qui eandem copulam incipit, & excitata jam natura resilit, semenque dispergit, explicare debet, quia jam adest simplex malitia, nimirùm fornicatio inchoata, & in affectu, & mollities consummata, ut per se patet. Verùm id intelligendum, quando peccans

ita facit in peccato perseverans, ac voluptati consentiens: Nam aliàs

576 IV. Quicunque inchoavit fornicariam copulam, vel quamvis illicitam cum aliqua, & licitè potest absque novo peccato, & debet se retrahere, quamvis propter naturæ irritatæ impetum semen sit emittendum extra vas naturale: imò etiam postquàm persona complex jam semina vit: ita (contra meum Sanch. *cit. disp.* 19. *n.* 7. docentem esse etiam probabile licere, imò teneri fornicantem ad prosequendam, & complendam copulam, quando femina jam seminavit, vel inevitabiliter seminabit) Aversa, aliisque relatis Diana *par.* 9. *tr.* 8. *& par.* 6. *tr.* 6. *ref.* 37. Ratio est: quia fornicans omni tempore ante completam fornicationem tenetur desistere, & eam non consummare, cùm omni tempore teneatur desistere à peccato: desistendo autem à copula, desistit à peccato, quod semper licitum, & debitum est; ergo si tunc sequatur pollutio extra, sequetur ex opere licito, & præter intentionem, consensumque ipsius: adeoque eo casu censetur pollutio non voluntariè causata, sed permissa tantùm ob justissimam causam desistendi à peccato cœpto fornicationis, vel similis. Nec refert; quòd altera pars, seu fœmina jam seminaverit, vel certò seminabit, hoc enim non tollit obligationem desistendi à peccato, & non consummandi actum malum.

Cùm fornicans durante copula imaginatur sibi aliam personam, dic eodem modo, & distingue, sicut *cap. præc. de conjugata*.

§. III. *Specialia ex parte complicis*.

577 I. Fidelis peccans carnaliter cum persona infideli peccat speciali peccato contra Religionem, & reverentiam Sacramenti Baptismi. Ut cum aliis docent Sanch. *lib.* 7. *disp.* 5. *n.* 10. Et Lugo *disp.* 16. *de pœnit. sect.* 6. Ratio est: quia Ecclesia, dum damnat conjugium Fidelis cum Infideli prohibet etiam quamcunque commixtionem, cùm sit idem motivum reverentiæ nostræ Religionis, & Sacramenti Baptismi, & videtur talis conjunctio damnosa tam ipsi Fidei, quàm proli educandæ. Quamquam id negent *Azorius*, eumque secutus Tambur. *cit. c.* 1. §. 1. *n.* 7. Cæterùm quid sit dicendum de fornicatione cum virgine, cum filia confessionis, cum sponsa alterius, partim patebit infrà suis locis, partim patuit suprà.

578 II. Fornicationis peccatum ex parte viri plerumque aggravatur speciali malitia scandali, cùm scilicet is fœminam etiam corruptam, & aliàs paratam, tamen hic, & nunc ad peccatum inducit. Certè & graviùs, & aliàs nolentem, & invitam sollicitat precibus, promissis, blanditiis, donis, &c. persuadet, eaque in confessione explicanda est malitia, juxta communem doctrinam in materia de scandalo cum Sanch. *lib.* 1. *mor. c.* 6. *n.* 14. Etsi rursùs probabiliter negent *Vasq. Joan. Sanchez*, & Lug. *cit. disp.* 16. *sect.* 3. *n.* 141. Eò quòd eadem sit malitia cooperationis ad peccatum, etsi gravior sit, quàm si cum volente peccet. Quòd si tamen quis sollicitavit, sed dein ad opus processum non est, vel certè multo tempore posteà, utique debebit confiteri; quippe peccatum sollicitationis est distinctum ab ipso opere, ut omnes fatentur: at statim secuto opere in idem peccatum coalescit. Eademque ratione qui se periculo ejusmodi peccati exposuit, v. g. ingrediendo domum suspectam, & comperti periculi, & ea vice non peccavit, sed longè posteà, tenebitur confiteri; non item si eadem vice statim peccavit: quando enim hæc duo exponere se periculo, & actu peccare simul concurrunt, coalescunt in unum numero peccatum; secùs si notabilis mora, vel contraria intentio revocans intercesserit, ut habet communis doctrina in materia de peccatis. Denique de his, qui fœminam vi, vel metu cogunt ad peccatum, aut fraude, vel dolo deceptam inducunt, videbimus *Sect. seq.*

579 III. Qui committit v. gr. tria peccata fornicationis, vel alterius speciei, cum tribus feminis ejusdem rationis, non tenetur in confessione dicere, fuisse tres feminas, sed satis est dicere, ter fornicatus sum, &c. uti cum *Bonacina*, & aliis docet Tambur. *cit. cap.* 1. §. 1. *num.* 3. Ratio est: quia eadem est malitia, sive cum tribus, sive ter cum eadem femina fornicaris, quantum est ex hoc capite peccati fornicationis; nam ratione scandali, si tres fœminas, saltem alioquin nolentes, & invitas sollicitando in peccatum induxisti, in communi, & nostra sententia omninò numerum personarum, utpotè multiplicantem malitias, explicare teneberis, sicut & è contrà teneberis fateri, te cum eadem femina toties peccasse, si cum illa persona sitan occasione proxima, aut ad eum finem confessarius te interroget, ut occasio proxima tollatur, quæ ex illa frequentia cum eadem persona timeri potest: & maximè hoc verum est de concubinario, de quo breviter annoto.

IV. Concubinatus est concubitus frequentatus viri cum 580
femina soluta, quam velut uxorem domi retinet, vel alibi ad eum usum consuetudinarium asservat, ita ut ad eam consuetudinariè, ut libet, accedat, vel accedatur; & si quidem vir sit solutus, ipse quoque erit concubinatus simplex; si ligatus erit concubinatus adulterinus; si Clericus, erit concubinatus sacrilegus. Malitia aggravans peccatum concubinatus est perseverantia voluntatis in peccato, quòd nimirum concubinarius non tantum peccet peccato fornicationis toties quoties, sed etiam in continuo saltem virtuali aut habituali proposito peccandi perseveret. Unde concubinarius absolvi non potest, nisi è domo ejiciat concubinam, aut si alibi habitet, firmiter proponat, ad eam ampliùs non accedere, addita experientia per aliquantum temporis, juxta prudentis confessarii arbitrium. In hos concubinarios Concilium Trident *sess.* 25. *c.* 14. decernit sententiam excommunicationis post trinam admonitionem ab Episcopo ferendam; & si Clericus sit, suspensioni subjacet, attamen post sententiam Judicis Ecclesiastici. Vide Tolet. *lib.* 1. *c.* 46. Et Clavem regiam *lib.* 8. *c.* 7.

§. IV. *Specialia ex parte virginis*.

I. Placet resolutio generalis. Virgo, seu mas, seu fœ- 581
mina prima vice fornicando virginitatem perdens, non peccat peccato speciali diverso à simplici fornicatione; quare sufficiet posteà confiteri se fornicatum esse, nec tenebitur explicare circumstantiam virginitatis perditæ, nec consequenter ea circumstantia à confessariis examinanda est. Ita universaliter cum aliis Tamburin. *lib.* 7. *Decalog. cap.* 1. §. 1. *numer.* 5. Ratio sufficiens est: quia non apparet, unde hoc esset peccatum speciale, non enim continet specialem malitiam in genere luxuriæ ex hoc capite, ut manifestum est: nec continet aliam speciem peccati contra justitiam, vel aliam virtutem per se loquendo: quod ex parte viri clarum, & omnes fatentur. Ex parte virginis autem primo fornicantis verum quidem est, eam committere speciales indecentias; utpote 1. Amittit integritatem carnis, violando signaculum virginitatis, quòd censetur inæstimabilis pretii. 2. Hoc ipso minus aptam se reddit ad honestum sibique, & suo statui competens matrimonium, atque etiam ad statum religiosum. 3. Peccat contra pietatem parentum consentiendo in stuprum eorum, & familiæ dedecore, & aliquali injuria, cùm claustrum virginitatis suæ speciali curæ parentum commissum vendere censeatur (propter hæc communis sententia DD. apud Filliuc. *tract.* 30. *cap.* 3. *q.* 7. docet virginem, non autem virum primò peccantem committere peccatum speciale in confessione explicandum, sanè, ut vides, probabiliter) atqui primum, & secundum nihil specialis peccati inducit, cùm virgo habeat jus, & libertatem in corpus, & membra sua, ut eo vel nunquam uti possit ad carnalem generationem, vel uti prout ipsi placet. Tertium verum est, sed omnino per accidens, & non nisi in publica violatione virginitatis locum habet, ergo per se loquendo etiam virgo primò fornicando non committit speciale peccatum in confessione explicandum, & consequenter multo minus solùm consentiendo actu interno in peccatum. Consequenter ulteriùs idem dicendum de quovis alio primo peccato luxuriæ sive contra castitatem virginis, viri, vel fœminæ, ut si morosè delectetur, se polluat, peccet contra naturam, &c. solùm simplex peccatum erit mollitiei, sodomiæ, &c.

II. Cùm virgo semel violata minùs aptam se reddat ad 582
matrimonium sibi aliàs competens: peccatne puella signaculo virginitatis occultè violato, si medicamentis, glutine piscis, aliisve mediis utatur, ut defectum istum celet, atque ita ut virgo matrimonio collocetur? *Respondetur* 1. Si probabiliter credatur, quod maritus futurus nunquam hoc vitium cognoscat, tunc nec ipsa, nec parentes ad id cooperantes peccabunt. Uti cum *Navarro*, & aliis docet Sanch. *de matrim. disp.* 27. *n.* 8. Bonacina, aliique citati cum Tambur. *cit. l.* 7. *c.* 5. §. 2. *n.* 5. Ratio est: quia sic nullum infertur marito damnum; sed neque puella illa mentitur, non enim ita agit animo simulandi falsum, & virum decipiendi; sed solùm animo dissimulandi verum, quod ob causam sæpè licet, & occultandi suum vitium, quod manifestare non tenetur, nec potest sine sui diffamatione. 2. Quòd si verò credat fore, ut vitium suum in mariti notitiam veniat, qui id ægerrimè ferret, sanè peccabit graviter contra charitatem, sic enim præbet occasionem innumeris malis, præsertim magnæ aversionis, & discordiæ inter ipsam, & maritum toto ferè vitæ tempore. Attamen neque tunc 3. peccabit contra justitiam; quia non solent conjugandi vitia sua occulta manifestare: & sicut maritus sua occulta non manifestat, ita nec sua manifestare tenetur uxor, essetque

nimis

nimis grave, & intolerabile obligare puellam, vel ad ſe infamandum, vel ad omninò abſtinendum à nuptiis, vel ad nubendum homini inferioris, & infimæ ſortis: alia eſt ratio de venditione, in qua vendens tenetur manifeſtare vitium mercis, quia in eo contractu ita conſuetudo obtinet, non ita in contractu matrimonii.

583 III. Virgo, & quævis fœmina etiam corrupta, etiam meretrix qualiter licitè poſſit pro uſu corporis ſui exigere, recipere, retinere mercedem, ex profeſſo dictum eſt in ſeptimo Præcepto *p. 5. Decal. c. 5. à num.* 134. ubi *de acceptis ob turpem cauſam.*

Accipe hic compendio. 1. Ante patratum ſtuprum, vel peccatum debet virgo reſcindere contractum, quippe de actu illicito: & conſequenter pretium jam acceptum reſtituere; cùm ipſa promiſſis ſtare nequeat. 2. At verò poſt patratum jam ſtuprum poteſt licitè, & juſtè exigere, ac retinere in conſcientia; non enim eſt pretium pro peccato formaliter, ſed pro uſu corporis ſui materialiter, quatenùs alteri bonus, utilis, ac delectabilis, ac conſequenter pretio æſtimabilis eſt. 3. Virgo pro primo uſu ſui corporis, imò & quælibet fœmina honeſta poteſt petere, & accipere pretium, quantum ipſi placet, quia in his rebus, quæ pretio ſtatuto carent, nec ſunt neceſſitati communi neceſſaria, tanti res poteſt vendi, quanti eam æſtimat venditor: at virgo vel puella honeſta poteſt ſanè plurimi ſuam virginitatem, vel honeſtatem amittendam æſtimare: unde tales metu, vel dolo ſeductæ, etiam ex hoc ſolo capite juſtè exigunt matrimonium ipſum à ſtupratore juxta mox dicenda. At verò meretrix non poteſt juſtè petere, vel accipere, niſi quantum plus, minus ſolet ipſa à cæteris conquirere. Uti cum Lugo & aliis docet Tambur. *cit. c.* 5. §. 3. *n.* 25. Quem vide.

584 IV. At quid ſi virgo fictè promittat copulam, ſeu uſum corporis, aut ſaltem ſpem potiundi faciat amaſio, & ſic pretium, vel munera accipiat? praxi valde communi, & vocant vulgò; *procos ducere in fune fatuo.* Reſpondetur 1. Si ejuſmodi munera vel pretia accepit ex pacto futuræ copulæ, quam procus paciſcitur, & illa ſeu fictè, ſeu verè promiſit, nec recipere, nec retinere poteſt, ſed omninò reſtituere tenetur reſciſſo pacto, ut modò dictum fuit. 2. Quòd ſi verò ſecluſo pacto ex ſola liberali donatione proci accepit, & ei certè moraliter conſtat de prava, & libidinoſa proci intentione, adhuc peccat mortaliter virgo, vel puella ejuſmodi munera accipiendo, regulariter loquendo, quia ſic fovet impurum ejus amorem, deſiderium, & ſpem copulæ aliquando obtinendæ: & quamvis dicat puella, ſe quidem accipere, ſed nolle conſentire in aliquid turpe, adhuc tamen alter dans ſemper putabit admiſſo munere à puella, eam faciliùs expugnari poſſe, ſicque impugnare perget, adeoque adhuc peccabit ſcandali peccato. Quod ſi tamen in raro caſu id non eſſet; ſicut etiam, ſi puellæ non conſtaret de libidinoſa affectione donantis, tunc utique licitè reciperet. 3. Attamen eo caſu munera ſic liberaliter donata à proco, & quamvis illicitè accepta à puella, non tenebitur hæc reſtituere, ſed retinere poterit, ut poſt alios bene cenſet Tambur. *cit. num.* 53. Ratio eſt: quia recipiendo non peccabit contra juſtitiam, jam enim liberaliter ea dedit amaſius, ſciens, puellam ea non accepiſſe cum pacto copulæ ut ſupponimus, quantumvis eam ſperabat; quare ſi ſua ſpe fruſtratur amaſius, ſibi, ſuæque imprudenti credulitati imputet; ſicut quando quis gratis ſervit, munera dat, vel largitur Principi &c. intentione, ac ſpe acquirendi, vel obtinendi beneficium, ac officium pingue, & poſteà ſpe fruſtratur, Principem, vel Epiſcopum nullo jure ad reſtitutionem coget, ſed ſuam inanem ſpem meritò deplorabit.

Ex dictis ordinis gratia conſultò præmiſſis jam patet, quid ſit dicendum de ſtupro velut paſſivo ex parte virginis ſponte conſentientis, eſſe nimirum per ſe ſolùm peccatum ſimplicis fornicationis ex dictis N. I. Nunc de ipſo ſtupro velut activo ex parte ſtupratoris, ejuſque malitia, & obligatione reſtitutionis pluſculis agendum erit.

SECTIO II.

De ſtupro, & Raptu.

SUMMARIUM.

585 *Stuprum quid?*
586 *Ejus malitia duplex cum onere reſtitutionis.*
587 *Si fiat cum virgine invita.*
588 *Immò probabiliter etiam ſi fiat cum virgine conſentiente.*
589 *Probabiliùs tamen cum tali eſt ſolùm ſimplex fornicatio.*
590 *Ad nullam reſtitutionem obligans per ſe loquendo.*

591 *Etiam in dubio, an Virgo conſenſerit, necne.*
592 *Aut ſi nullum aliud damnum paſſa ſit.*
593 *Vel non ampliùs fuit Virgo.*
594 Uſque ad n. 598. *Stuprator virginis invitæ ſine promiſſione matrimonii, tenetur illam ducere, vel dotare.*
598 *Deflorator Virginis cum promiſſione matrimonii, ſeu vera,*
599 *Seu ficta, tenetur eam ducere.*
600 (*Niſi accedat alia juſta cauſa excuſans.*)
601 *Non obſtante voto caſtitatis.*
602 *Quæ ſint cauſæ excuſantes?*
603 *Raptus quid?*
604 *Culpa, & pœna raptoris.*
605 & 606 *Specialia quoad fœminam raptam, vel vi oppreſſam.*

STuprum propriè dictum *eſt concubitus viri cum virgine invita, ſeu non conſentiente*: ſtrictiſſimè hic quandoque accipitur pro concubitu viri cum virgine per vim coacta, & compreſſa tantùm. Latiùs, & ſatis uſitatè accipitur pro concubitu viri cum virgine quacumque, quo ejus virginitas violatur, ſive ea conſentiat, ſive non. Latiſſimè autem etiam in Sacra Scriptura, & Jure quandoque accipitur pro quavis ſpecie luxuriæ, ſeu quovis concubitu ſive naturali, ſive innaturali, ac contra naturam facto cum virgine, fœmina, vel maſculo. De hoc ultimo hic non eſt nobis ſermo, ſed de ſtupro primo, & ſecundo modo accepto. 585

§. I. Stupri malitia.

I. STuprum propriè dictum ſcilicet defloratio virginis invitæ, ſeu non liberè conſentientis, ac contra ſuam liberam voluntatem, præter peccatum mortale fornicationis, eſt peccatum contra juſtitiam graviſſimæ ſcilicet injuriæ illatæ virgini, & ejus parentibus, ideoque neceſſariò in confeſſione explicandum, & inducens obligationem compenſandi omnia damna virgini inde conſequentia, juxta modos infrà aſſignando. *Eſt omnium* extra controverſiam; & ratio manifeſta eſt: omnis enim per injuriam damnum inferens alteri peccat contra juſtitiam: atqui cùm virginitas, ſeu integritas clauſtri virginalis ſit donum quoddam ſummi pretii, & æſtimationis apud homines, tum in ſe, tum in ordine ad ſtatus in Eccleſia ſuſcipiendos, ſcilicet aut matrimonii, aut Religionis, graviſſimam ſanè infert virgini injuriam, ac damnum, qui invitam, ſeu non liberè conſentientem ſtuprando contra ejus voluntatem liberam, clauſtrum, ſeu integritatem virginalem violat, & eripit: ergo contra juſtitiam graviter delinquens reſtitutioni obnoxius manet. 586

II. Cenſetur virgo autem invita, non liberè conſentiens, ac contra ſuam liberam voluntatem ſtuprari 1. Maximè, quando vi, vel violentia phyſica coacta, oppreſſa, vel ſubacta eſt. 2. Quando metu gravi in conſtantem puellam cadente v. gr. mortis, infamiæ, atrocium verberum, vel alterius gravis damni ad ſtuprum adacta eſt. 3. Quando etiam metu reverentiali adigitur, aut per conjunctam minis precum importunitatem, cui puella non facilè reſiſtat (nam ſolas preces importunas, ſecluſis minis, vel metu reverentiali, non ſufficere, contra aliquos apud Dianam *par. 2. tract. 16. reſol.* 48. non diſſentientem, veriùs docent Vaſquez, & alii cum Tambur. *c.* 5. §. 3. *n.* 26.) 4. Quando dolo, ac fraudibus ſeducta eſt, ut promiſſionibus fictis, & fraudulentis matrimonii, magnæ dotis, vel remunerationis, promotionis ad aliud pingue matrimonium. Cæterùm his cauſis invitam puellam reddentibus ſecluſis. 587

III. Etiam ſtuprum latè ſumptum, ſeu deflorationem virginis conſentientis, ac liberè volentis eſſe peccatum ſpeciale in confeſſione explicandum à ſtupratore, cum aliqua obligatione reſtitutionis; docet ferè communior DD. præſertim antiquorum *D. Thomas, S. Antonin. Cajet. Navarr. Sylveſt. Armilla, Azor. Filliuc.* ſupra citatus, & ſanè probabiliter, rem æſtimando moraliter: nam communis ferè omnium eſt perſuaſio, eum, qui virginem etſi conſentientem, tamen inducit ad ſtuprum ultra fornicationem communem ſimplicem, committere ſpecialem deformitatem, & aliquam inferre injuriam, & ipſi puellæ, quam inducendo, etſi non invitam, privat magno bono integritatis corporis, & multò magis parentibus, vel tutoribus, ſub quorum cura, vel cuſtodia virgo conſtituta erat, ſi contra eorum voluntatem, & diligentiam virginem defloravit, ſaltem hæc erit circumſtantia aggravans, quæ à confeſſario meritò expendi debeat. Quare ſicut in foro externo deflorator virginis etiamſi volentis cogitur à Judice eam dotare, lege ſic ſtatuente ob bonum commune, ut notat Leſſ. *lib. 2. c. 7. n.* 44. aut ſaltem ſolet condemnari ad pœnam, ſeu mulctam parentibus ſtupratæ ſolvendam; ita in foro conſcientiæ confeſſarius pœnitentem ſtupratorem ad ejuſmodi pœnam per modum pœnitentiæ, 588

saltem si crimen aliis notum sit, obligare meritò poterit, ut notat *Laym.* mox citandus. Tamen

589 IV. Probabilius, & verius est, stuprum, seu defloratio- nem virginis consentientis non esse peccatum speciale distin- ctum à fornicatione simplici, consequenter nec explican- dum in confessione, neque per se ullam parere obligationem restitutionis in foro conscientiæ. Ita cum Scoto *in 4. dist.* 18. *qu.* 2. communis RR. Petrus *Navarr. Suar. Vasqu.* aliis ci- tatis *Less.* citat. Sanchez *lib. 7. Matrim. disp.* 14. Layman *lib.* 3. *par.* 3. *cap.* 13. Tamburin. *citat. cap.* 5. §. 3. *n.* 5. Ratio est ea- dem, quæ supra data de virgine in stuprum consentiente: non enim hoc est speciale peccatum contra castitatem, quia supponimus concubitum fieri modo naturali intra vas debi- tum: neque est peccatum speciale contra justitiam: non enim infertur injuria ipsi virgini stupratæ sic volenti, & li- berè consentienti in stuprum, & consequenter in quodcun- que damnum consequens, juxta notissimum illud: *Volenti non fit injuria*: ergo ut dicitur. *L.* 2. *ff. De injur. Nulla est in- juria, quæ in volentem fiat*: neque tamen infertur injuria parentibus virginis, quia hæc sui corporis quoad hoc domi- na est, ut possit eo vel nunquam uti, aut uti legitimè, aut etiam illegitimè abuti absque ulla injuria cujusvis alterius: ergo &c. Restat ergo nunc explicanda obligatio restitutionis ex stupro.

§. II. *Stuprator Virginis consentientis.*

590 I. **H**Ic ad nullam in conscientia, per se loquendo, re- stitutionem obligatur, neque ipsi puellæ, neque ejus parentibus faciendam, multò minus puellam stupratam ducere obligatur. Hæc jam probata est *n. praced.* quia scili- cet tunc stuprator non peccavit contra justitiam, cujus solius justitiæ violatio inducit obligationem restitutionis in con- scientia. Sed *dico* 1. *in conscientia*; nam in foro externo ob bonum commune, & impedienda stupra puellarum natura sua facilè inducibilium, Lege ita statuente, deflorator vir- ginis etiam consentientis à judice cogitur illam dotare, aut mulctam parentibus solvere, ut paulo suprà notatum est. 2. *Dico per se loquendo*; per accidens enim deflorator virginis etiam consentientis potest fieri injuriosus, & restitutioni ob- noxius; ut si domui paternæ vim intulit, si crimen eum puel- la consentiente occultè commissum ipse stuprator promul- gavit, non sine infamia, & damno ipsius puellæ, ac paren- tum, utique tenebitur damnum inde secutum compensare puellæ, & ejus parentibus, modis infrà assignandis. Item si tali modo sollicitaret consensum puellæ, quo facilè creda- tur communiter, eam consensum præbuisse; ut si noctu per fenestram in ejus cubiculum irrepat, aliis videntibus &c. vi- de Tambur. *cit. n.* 6.

591 II. Quando dubium est, an virgo, vel puella sponte consenserit, an verò stuprator vi, metu, vel fraude adege- rit, nec ne, ad nihil is obligabitur, juxta communem DD. *Ratio*: quia in eo dubio possidet certa libertas stupratoris, cùm debitum sit incertum: & specialiter, *delictum in dubio non præsumitur, sed demonstrari debet*. Et: *nemo præ- sumitur delictum fraudis commisisse*. *L.* 3. *ff. de dubis*. E contrà verò quando certum est, stupratorem vi, vel frau- de, aut promissione matrimonii, vel dotis puellam aliàs in- vitam ad stuprum adegisse, sed dubitatur, an ipsa fuerit virgo inventa, nec ne, omninò judicandum est fuisse virgi- nem, & puellæ id asserenti fides adhibenda erit, & con- sequenter ducenda, vel dotanda à defloratore, aut aliter ei damnum compensandum, juxta infrà dicenda. Ita cum aliis Lugo *citatus disp.* 12. *sect.* 1. *num.* 3. Ratio: quia in dubio il- lud possidet, quod prius est; atqui prior est virginitas, quippe qualitas naturalis, quàm non virginitas: ergo illa possidet in dubio, nec ejus possessio vinci potest, nisi ex aliis potentioribus conjecturis contra illam colligatur præsum- ptio, qualis esset, si ipsa habitasset in prostibulo, vel illud frequentasse doceatur.

592 III. Cæterùm universaliter hic supponendum est, quando virgo per illatum stuprum quomodocumque etiam per vim, metum, fraudem, vel dolum, nullum aliud damnum passa est, ad nihil, seu nullam restitutionem obligari stupratorem in conscientia ante judicis sententiam: utpote si deflorata cri- mine omninò manente occulto, æquè honestum, ac utile matrimonium consecuta est, vel consequi certò possit. Com- munis DD. *Navarr.* uterque, *Corduba, Vasq.* alii cum *Less. Layman Lugo* cit. Ratio est: quia pro injuria sola seclusio omni damno nulla debetur restitutio, sed tantum satisfac- tio per sententiam judicis: atqui in proposito puella deflorata nullum damnum compensabile passa supponitur præter vio- lationem claustri virginei quod est damnum irreparabile, & altioris ordinis, neque ulla pecunia, vel pretio æstimari, ac compensari potest; adeò ut quando à judice stupratori

indicitur pecuniaria pœna puellæ, vel ejus parentibus pro eo damno applicanda, procedatur potiùs per viam justitiæ vin- dicativæ in satisfactionem injuriæ, quàm commutativæ in compensationem damni.

Quod si tamen puella deflorata ob periculum deinceps non benè nubendi aliquid accepit à defloratore, quamvis illa de- indè optimè nupserit, poterit in conscientia illud acceptum retinere: quia periculum illud non benè nubendi pretio fuit æstimabile.

IV. Et hinc, quando quis etiam vi, vel metu, aut do- lo cognovit puellam putatam virginem, quam tamen certè non comperit esse virginem, & copula occulta mansit, ad nullam ei obligationem, sive restitutionem obligabitur. Ut cum aliis rectè docet Lugo *disp.* 12. *sect.* 1. *num.* 15. Ratio: quia ex una parte claustrum virginale non ipse, sed alius ab- rupit, & ex altera parte nullum novum damnum huc spe- ctans evenire puellæ potest ea illa alia copula occulta manen- te. At si per stupratoris culpam patefacta est violatio, unde difficultas major exorta ad nuptias, utique restitutio debebi- tur: ut cum *Vasquez.* & aliis docet rectè *Lugo* ibidem. His ita suppositis, & sepositis, 593

§. III. *Stuprator virginis invitæ, metu, vel fraude, sine ulla promissione matrimonii.*

I. **H**Ic tenetur sub disjunctione, vel puellam in uxorem ducere, si ipsa, & ipse velit; aut si ipsa, vel ipse nolit, aliter damnum sufficienter compensare, utpote suf- ficientem dotem, vel pecuniam præbendo, vel aliter pro- curando, ut æquè bonas nuptias sortiri possit, ac si non cor- rupta, sed intacta fuisset; qua re si malit deflorator puellam tali modo dotare, vel compensare, non tenetur eam duce- re ante judicis sententiam, quantumvis puella, vel ejus pa- rentes cupiant, petant, & & urgeant. Ita *Molina, Vasquez,* aliique citatis *Less. lib.* 2. *c.* 10. *dub.* 2. Laym. *citat. cap.* 13. *n.* 2. Tambur. *c.* 5. §. 3. *n.* 20. Contra *Azorium*, & alios quos- dam. Ratio est: quia in alternativis debitis debitoris est ele- ctio: atqui stuprator seclusa omni promissione matrimonii non tenetur absolutè, & determinatè ad ducendam puel- lam, cùm matrimonium debeat esse liberum; sed solùm in- definitè tenetur ad compensandum damnum illatum, adeò- que disjunctivè, vel alternativè, ut vel ipse eam ducat, aut sufficienter dotet, vel aliter ad æquè bonas nuptias promo- veat: ergo ipsius debet esse electio modi compensandi, non virginis, vel ejus parentum. Unde neque in externo foro co- gi solet stuprator ad matrimonium, si illud non promisit, sed aliter compensare possit, ac velit. Quòd si ergo puella violata dotem, vel aliam compensationem respuat, sibi ipsi imputare debet. 594

II. At quid si stuprator pecunia, vel alia via careat, qua damnum vitiatæ virgini compensee, obligaturne tunc saltem eam ducere, adeòque invitus? *Respondet* rectè *Lugo* citat. si non est magnus excessus, & inæqualitas inter ipsum, & ip- sam, omninò obligabitur; quia justitia urget omnibus viis moraliter possibilibus compensare damnum: at hic est via moraliter possibilis: ergo, &c. At verò si magnus sit exces- sus, & inæqualitas, aut aliud grave quid occurrat, quæ aliàs solent sponsalia dirimere, non obligabitur deflorator eam ducere, sed solùm tenebitur alias vias compensandi quærere, si spes sit illas inveniendi. Ratio est: quia nec in aliis debitis obligat solutio, quando longe plus expendere opus est, quàm sit valor ipsius debiti; prout est in proposito. 595

III. At quid si deflorator omninò deperéat, & petat du- cere puellam defloratam, sed ipsa nolit, aut parentes, aut omninò contradicant, prout non rarò contingere solet? *Respondetur* adhuc puellæ dote, vel pecunia damnum com- pensandum esse. Communis apud citatos. Ratio est: nam quia ex una parte virgo invita vitiata non debet sine debita compensatione remanere: ea altera autem parte non potest ipsa cogi ad matrimonium, quod omnes Canones clamant debere esse omninò liberum. Accedit iniquissimum fore, eam puellam, quæ passa est injuriam stupri, obligari ad su- beundam aliam injuriam majorem involuntarii, seu inviti matrimonii. Denique stuprator invitus tenetur reddere, quod abstulit, sed abstulit libertatem dignè nubendi; ergo hanc debet reddere; adeòque necessariò vel ducere, vel si nolit, aliter dotare. 596

IV. Quid si procus solùm violenter osculatus, vel vio- lenter, vel invitam tetigit puellam cum ejus infamia, & no- cumento simili, ad quid obligatur? *Respondetur*, debere resarcire quantitatem damni; unde si sufficienter refecit damnum dando modicam pecuniam supra dotem puellæ an- tè habitam, non tenetur eam integrè dotare, multò minùs ducere; nam propterea si defloratam etiam vi, deflorator 597

duce-

ducere velit aaque conſentiat, ſatis jam injuriam reficiet, nec erit pecunia ſuperaddenda. Quod verò ex Exodi 22. refertur cap. 1. de adulter. *Si ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormiaritque cum ea, dotabit aam, & habebit aam uxoram*, lex antiqua, & pœnalis eſt, neque obligans ante judicis ſententiam, teſte etiam Navarr. *cap.* 16. *num.* 16. Nos autem hactenùs in foro conſciantiæ locuti ſumus. Quid iu his agendum in dubio, vel quando virgo deflorata inde nullum damnum paſſa aſt, conſultò jam præmiſimus *§. praced.*

§. IV. Deflorator virginis cum promiſſione matrimonii, ſau vera, ſeu ficta.

598 I. QUi defloravit virginam perſuaſam veta, & feria mattimonii promiſſiona, multò magis ſi etiam jurata, ſina dubio in utroque ſoro obligatur eam ducere, eum ea matrimonium celebrando, & conſummando, niſi legitima intercedat excuſatio. Certum apud omnes. *Ratio:* quia tunc ſit contractus onerofus, facio ut facias, in hunc modum: promitto conjugium, ſi des uſum corporis: argo ſi illa hac promiſſione acceptata uſum corporis concaſſit, tu omninò conjugium perfectum exequi obligaberis, neque tunc poteris uti privilegio primi bimaſtris, ac deliberare de Raligione ingredienda, nec eam ingredi (etiamſi voviſſes, de quo iuferiùs) ſed debebis, ea petente, matrimonium conſummare, juxta communiſſimam DD. Mai omnes contra *Baſil. Pont.* Quia regulariter promiſſio matrimonii hoc importat; ad quid enim utilis eſſet conjugi conſenſiis de præſenti, ſeu matrimonium ratum tantùm, ſi ea deinde relinquenda aſſet? *Dico* tamen *regularitar*, quòd ſi enim in raro caſu per ſolum matrimonium ratum, & non conſummatum totum damnum puellæ violatæ reſarciretur, tunc utiqua locum habet ſententia Pontii, & aliorum apud Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 203. Et Lug. *diſp.* 11. *ſect.* 3. *n.* 49. ſufficere nimirùm tunc matrimonium ratum tantùm; imò tunc deflorator, ſi Raligionem vovit, teneretur non conſummare, ſed votum implere, & Religionem ingredi; ſed caſus iſte erit rariſſimus. Denique cnnſentiunt DD. apud Lugo *num.* 32. Etiamſi vir virgini deflorandæ ſeriò promittens matrimonium ſit altioris dignitatis, vel ſtatus, adhuc eam debere ducere non obſtante illo axcaſſu: quia tunc ratione veræ promiſſionis debitus eſt etiam illa axceſſus, niſi accederet alia cauſa excuſans ex infrà enumerandis. Secus mox dicemus in promiſſione ficta matrimonii.

599 II. Qui virginem ſtupravit etiam fictè promittens matrimonium ſine intentione ſe obligandi, ac implendi promiſſum, tenetur eam ducere in conſcientia, etiamſi nulla adſit promiſſionis probatio. (Etſi tunc non in foro externo.) Communiſſima cum D. Thom. *in* 4. *diſt.* 48. *a.* 2. *ad* 4. Sanchez *lib.* 1. *da matr. diſp.* 10. alii paſſim. Ratio aſt: quia (præter certiſſimam obligationam ex delicto damni injuſtè illati, quod aliter compenſari uon poſſit) adhuc ſubſiſtit contractus onerofus innominatus ille: virgo enim promiſſione ficta pro vera acceptata conditionem ſuam implevit, & ſtuprator illam conditionem, ſeu uſum corporis acceptando, ipſo facto de novo cenſetur conſentire in futurum matrimonium, quantumvis ante fictè promiſerit: ergo obligatur ad eam ducendam in conſcientia, & ad hoc ipſo modo avertenda damna puellæ ex admiſſo ſtupro ſecuta: nec ſufficit compenſare dote, vel alia via æquivalenti, quia promiſſio perſonalis ſuit de danda ſua perſona; ergo in ipſam perſonam puella jus acquiſivit, & conſequenter injuria fieret puellæ, ſi non ipſa perſona, ſed aliud, etſi damno æquivalens daretur. Sicut ſi tibi jus eſt in hunc numero equum, non ſit juſta compenſatio in pecunia, vel alio æquivalenti.

600 *Excipe* rurſus, niſi accedat alia juſta cauſa excuſans, ex infrà enumerandis: Et ſpecialiter hic axcuſat, quando fœmina ſe ipſam decepit, ſciens ſcilicet, & advertens promiſſionem eſſe ficticiam; ut ſi tautus axceſſus dignitatis ſit inter ſtupratorem, & fœminam, ut hæc facilè potuiſſet dignoſcere fictionem illam. Item ſi ſcivit eſſe impedimentum dirimens inter ipſos non facilè diſpenſandum. Item ſi vir ſtuprator iis verbis ambiguis utatur, ut facilè appareat illum fingere, & vella decipere, ut notant DD. citati omnes: tunc enim miſella volens decepta ſibi ipſi damnum imputare debet. Inſuper etiam, quando fœmina ignoravit illum exceſſum viri fictè promittentis, non erit is obligandus præcisè ad eam ducendam, ſed tantùm ad reſarciendum damnum per æquivalens: uti cum aliis docent *Sanch. & Lugo cit.* Tamb. *c.* 5. *§.* 3. *n.* 47. Ratio eſt: quia ex una parte non obligatur is ex vi promiſſionis, quia ficta, & nulla fuit: & ex alia parte, ſi fœmina exceſſum illum dignitatis non cognovit, non conſenſit in copulam viro ſub ratione tantæ dignitatis: ergo non poteſt matrimonium tam dignum exigere pro copula, ſemper enim haberet plus, quàm ei deberetur: ſufficit ergo ſi ai alio modo damnum compenſetur.

III. Deflorator virginis, ſeu vera, ſeu ficta promiſſione matrimonii deceptæ tenetur eam ducere, non obſtante voto caſtitatis ſive poſt, ſive ante illam promiſſionem emiſſo, juxta communem DD. apud eit. Lugo (nec audiendus *Diana* de voto priùs emiſſo oppoſitum probabile cenſens *par.* 5. *tract.* 14. *reſol.* 33.) Ratio eſt: quia obligatio voti eſt ex ſola gratuita promiſſione, & virtuta Religionis tantùm; obligatio autem promiſſi matrimonii virginis defloratæ (imò etiam viduæ honeſtæ, & bonæ famæ) ſervari debet ex Juſtitia, eaque duplici, & ex contractu onetoſo, ut dictum, & ex delicto injuſtæ damnificationis; aequi ordine Juſtitiæ debita onerofa, & debita ex delicto præferenda ſunt debitis ax promiſſione gratuita tantùm, atiam ipſi Deo, vel Eccleſiæ factis, in communiſſima omnium Sententia: ergo, &c. Sicut ſi centum florenos v. g. promittas Eccleſiæ, & centum aureos debeas alteri ex contractu, vel delicto anteà, vel poſteà facto, priùs debes reddere debitum ex contractu, vel delicto, quàm ſolvere votum Eccleſiæ; ita dic in noſtro caſu propoſito. Nec axcuſabitur ſemper tunc matrimonio deflorator ex eo, quòd ſuum votum fuerit cognitum fœminæ, quia potuit illa eredere, illud votum, ut fieri ſolet, fore diſpenſandum, quamquàm in noſtro caſu nulla opus eſt diſpenſatione illius voti Caſtitatis ad contrahendum matrimonium, & debitum reddendum (jam enim audiviſti non eſſe obligationem ſervandi hæc vota in concurrentia dictæ promiſſionis matrimonii, idque in favorem virginis violatæ) ſed ſolùm ad hoc, ut vir poſſit petere debitum, & poſt mortem uxoris aliam ducere. 601

IV. Cauſæ porrò excuſantes, ut deflorator non teneatur ducere puellam defloratam, ſeu vera, ſeu ficta promiſſione matrimonii inductam, vel deceptam ſunt ſequentes: 602

I. Si ſuper veniat impedimentum dirimens indiſpenſabile: Ut ſi deflorator poſteà aliam duxit uxorem, ſi Religionem profeſſus eſt: nam ad impoſſibile nemo tenetur. Si verò ſupervenit impedimentum dirimens diſpenſabila, v. gr. affinitas ex alia copula eum conſanguinea illius puellæ, certè tenebitur diſpenſationem implorare deflorator; quia debitor ſamper tenerur adhibere media ſaltem ordinaria ad ſolvendum debitum creditori: eodemque modo dicandum, ſi tale impedimentum dirimens præceſſit promiſſionem ſtupratoris, Vide Sanch. *lib.* 1. *da matr. diſp.* 10. *& lib.* 5. *diſp.* 5. Tamb. *§.* 5. *n.* 27. Et generatim dicta ſuprà *cap.* 1. *De cauſis diſſolvendi Sponſalia à n.* 232.

II. Cauſa excuſans eſt, ſi ex tali mattimonio prævidetur, vel probabiliter timetur oriturum magnum ſcandalum, vel malus exitus talis matrimonii; ſicut enim hæc diſſolvunt ſponſalia, ita atiam promiſſionem matrimonii in noſtro caſu. Lega eundem Sanch. *cit. lib.* 1. *diſp.* 11.

III. Cauſa excuſans eſt, ſi fœmina deflorata poſteà fornicetur aum alio, vel ſimile quid dignum divortio committat. Si anim hæc matrimonio jam contracto ſeparationem concedit, multò magis concedet non contracto.

IV. Cauſa excuſans eſt, ſi virginem ſe fœmina finxit; tuna enim ſiet compenſatio, ut ſicut fœmina virum promittentem matrimonium decepit fingendo ſe eſſe intactam, ſic & ipſe fallit non ſervando promiſſionem matrimonii factam. Quòd ſi vir proprio errore deceptus credidit eam aſſa virginem; & ideo etiam verè, & ſeriò promiſit matrimonium, adhuc certè non erit obligandus ducere; quia ipſe virginem volebat, & ſub ea conditione promiſit, non aliter. Neque eo caſu, ſaltam copula manente occulta, erit aliquod damnum compenſandum fœminæ jam anteà corruptæ. Ad ſummum ergo tenebitur ei ſolvere pretium pro copula ipſa, in quam in gratiam viri conſenſit puella.

V. Cauſa excuſans eſt, ſi promittens matrimonium pro uſu corporis ipſam copulam quacumque de cauſa non obtinuit, ſed ſolùm oſcula, & tactus quantumvis impudicos; cùm enim ipſe promiſerit conjugium propter copulam, ut ſupponitur, non debebit ex ſolis tactibus. At quid ſi ejuſmodi oſcula, & tactus veniant in cognitionem aliorum cum infamia, & damno virginis? Diſtinguendum eſt. Vel enim promiſiſti matrimonium pro copula ſimul, & tactibus illis, copulam autem non obtinuiſti; tunc rurſus non obligaberis ad nuptias, cùm non ſit adimpleta principalis conditio: obligaberis tamen puellæ compenſare damnum, ut ex ſe patet: vel promiſiſti ſeriò matrimonium pro ſolis illis oſculis, & tactibus impudicis; & tunc Tambur. *cit. n.* 41. cenſet te obligari ad eam ducendam propter pactum initum. Secus dicendum, ſi fictò ſolùm promiſiſti, juxta dicta *N. I. & II.*

VI. Cauſa excuſans defloratorem, ſeu verè, ſeu fictè matrimonium promiſerit, eſt, ſi is quidem velit puellam defloratam ducere, ſed ipſa jam renuat; tunc enim ſimpliciter nihil debebit puellæ, cùm ille matrimonium tantùm

promiserit, & nihil aliud. Ex communi Lugo *disp. 14. sect. 3. num.* 28. Excepto tamen uno casu, quando deflorator finxit se melioris notabiliter conditionis, quàm sit mulier; tunc enim puella decepta modò indignum compertum jure respuit; ergo tunc deceptor tenebitur ei damnum ratione deceptionis resarcire. At quid si puella quidem non renuat ipsi nubere, sed abnuant efficaciter parentes? *Navarr. Sylvest.* alii apud *Sanchez* citand. non improbabiliter obligant adhuc stupratorem ad alia via compensanda damna puellæ: quia æquum non videtur virginem sine sua culpa incompensatam manere. At certè æquè, & magis probabiliter ipse Sanch. *lib.* 1. *disp.* 11. *n.* 15. & Lugo *cit. n.* 29. cum aliis docent etiam tunc ad nihil obligari stupratorem, quia ipse solùm obligatur ad id, quod verè, vel fictè promisit: atqui solùm conjugium promisit, & nihil aliud: ergo ad hoc tantùm tenetur, & ad nihil aliud.

Nota tamen ad dicta in ista causa excusante, si stuprator vel parentes inducere possit ad consensum vel per se, vel per interpositam personam, obligari ipsum ad eorum consensum obtinendum; quia qui aliquid promittit, etiam implicitè promittit adhibere ordinaria remedia ad implendam promissionem suam.

§. V. Appendix.

De raptu, & oppressione violenta.

603 RAptus est *violenta abductio fœminæ, vel personæ cujusdam de loco ad locum ad exercendam libidinem,* quo patet differentia à stupro; nam stuprum solùm fit cùm virgine invita, & cum sola violentia, vel fraude; raptus autem fit cum quacunque fœmina, etiam vidua, conjugata, aliàs corrupta; imò & puero (qui raptus omnium damnatissimus) & præter violentiam addit abductionem de loco ad locum. Unde vides raptum virginis secuto turpi effectu, non nisi valdè accidentaliter differre è stupro, & eadem prorsus ratione culpæ, & obligationi restitutionis obnoxium esse, juxta omnium dicta hac Sectione. Differt etiam raptus hic definitus à raptu, prout est impedimentum dirimens matrimonium jure novo Concilii Tridentini. *Et est abductio violenta puellæ cujusvis è domo, vel potestate paterna, vel quasi paterna ad alium locum ad contrahendum matrimonium sub potestate raptoris;* de quo jam suo loco c. 2. actum.

Culpa, & pœna raptoris.

604 RAptus est peccatum mortale luxuriæ speciale: nam ultra malitiam fornicationis contra virtutem continentiæ, addit specialem malitiam violentiæ contra Justitiam; gravissimam enim injuriam infert raptor, sicut & quilibet violentus stuprator, seu oppressor feminæ, seu virginis, seu non virginis; ipsam contra voluntatem suam violenter cogendo ad exercendam libidinem, estò illa constanter involuntaria (quod tamen valdè rarum, ut mox audies) non formaliter, sed materialiter tantùm peccet, ideòque hoc peccatum, & circumstantiam raptus, seu violentiæ in quocunque actu libidinoso cum alia persona in confessione necessariò explicandam esse, quippè speciem mutantem, apud omnes in confesso est.

Pœnæ raptoris tum in sacris Canonibus, tum in Concil. Trident. *sess.* 24. *c.* 6. *de reform. Matrim.* decretæ hæ sunt. 1. Ut raptor alienæ sponsæ publica pœnitentia puniatur. 2. Ut idem non possit ampliùs cum ulla alia matrimonium contrahere. Hinc raptus numeratur inter impedimenta criminis impedientia tantùm matrimonium, sed hodie consuetudine abrogata. 3. Ut tum ipse raptor, tum ejus adjutores sint ipso facto excommunicati ex Trident. cit. 4. Ex eodem, ut donec rapta est in potestate raptoris, non possit inter illos validè contrahi matrimonium, de quo suo loco. Pœna capitis, & aliæ civiles nihil ad nos.

Specialia quoad fœminam raptam, vel vi oppressam.

605 FOEmina, vel persona quævis rapta, vel vi oppressa, sicut & virgo violenter stuprata, ad hoc ut ipsa sit innocens à culpa & omni peccato immunis maneat, duo necessariò requiruntur: 1. Constans, & efficax voluntas contraria; ut nimirum omnem consensum in illud opus turpe, ejusque delectationem constanter excludat; quamprimùm enim quocunque modo consenserit, jam cessavit violentia, & incipiet voluntarium, atque peccatum: nam ut optimè notat D. Thomas 1. 2. *q.* 6. *a.* 5. *Licet, qui volens patitur, non conferat agendo, confert tamen volendo pati.* 2. Est, ut etiam efficaciter resistat positivè, & impediat exteriùs motu, agitatione, toto que connisu corporis, etiam clamando, si spes sit subsidii impetrandi, quantùm utiliter potest, & rationabiliter debet, alioquin eo ipso, quòd quantum potest, & debet, non impedit, censebitur saltem interpretativè consentire, adeòque peccare: ideò enim *Exod.* 22. stuprata in domo jubetur lapidari, in agro non, quia nimirùm in domo utiliter clamare potuisset, & debuisset, quod cùm non fecerit, spontè consensisse meritò præsumitur. Et sanè hoc ipso, si quieta permaneat, jam cooperatur peccato alterius (estò certissima esset se propriæ delectationi non consensuram) nihil enim ille alter à fœmina quærit, quàm ut quieta, & accommoda congressum suum admittat. Quòd si propter suum motum, & resistentiam semen viri dispergatur, invadenti imputabitur, non ipsi jure resistenti. Et rectè monet *Laym.* mox citand. ipsam quamvis viro seminante, tamen quantum potest, suæ seminationi resistere debere, nec posse voluntariè seminare, quia ad id nullum jus habet. *Dixi autem; quantum utiliter potest, & rationabiliter debet,* utique sine periculo vitæ, vel famæ suæ, neque enim tunc tenetur invadentem occidere, mutilare, vel vulnerare, estò jure possit, sed retenta constanti voluntate contraria passivè se habere potest: ut alibi de injusto aggressore dixi. Quando ergo fœmina, vel simpliciter, vel ita rationabiliter resistere non potest, consensu constanter excluso, utique à peccato immunis erit: juxta communem DD. & optimè Toletus *lib.* 5. *c.* 11. *num.* 12. dicens: Si fœmina cogeretur ad turpem actum, dummodò ista interiùs non consentiat actui; quamvis peteretur ab altero, & sentiret etiam delectationem, sed sine consensu in ipsam, non peccabit, nam agens absque consensu non agit, cum consensu autem est mortale. Sic Tolet.

Ex quibus vides rarum esse miraculum, feminam raptam, vel oppressam violenter manere immunem ab omni culpa: *mulierem fortem quis inveniet:* Unde sapienter monet Lug. *disp.* 10. *sect.* 10. *n.* 199. his verbis: In praxi difficulter credendum esse violentam oppressionem esse absque omni culpa ea parte feminæ: rarissimum enim est, quod, si velit, non possit aliquo modo resistere, ut violentiam impediat, sed ob metum, ob animi imbecillitatem, & aliquando etiam ob latentem lasciviæ affectum, quem manifestare erubescunt, consentiunt feminæ, saltem invitè; qui tamen consensus, licèt ex parte involuntarius sit, sufficit ad peccatum grave: quem consensum, sicut & congressum ipsum, debuisset virili fortitudine impedire: Et rarissimè contingit virum delectationem turpem ab invita omninò, & reluctante capere velle. *Hæc Lugo.*

Petes hic incidenter, quale peccatum sit copula (de pol- 606
lutione dicam infrà suo loco) habita cum femina (vel etiam masculo) dormiente, plenè ebria, sensibus destituta, aut per potionem medicam mente mota &c. supposito, quòd ipsa anteà mentis compos, vigilans, &c. in id non consenserit ullo modo, vel nec præviderit? *Respondetur:* Non esse quidem propriè raptum, ad quem requiritur violenta abductio à loco ad locum, ut alia taceam, & indicat Diana *part.* 9. *tr.* 8. *resol.* 2. Nec consequenter raptum pœnis subjectum; attamen præter fornicationis, aut alterius speciei luxuriæ malitiam esse speciale peccatum contra Justitiam, quia etiamsi ea copula non sit cum vi, vel violentia, certè tamen est cum insigni fraude, adeòque cum malitia contra Justitiam, ac proinde speciatim in confessione aperienda. Sic Tambur. *citat.* §. 2. *n.* 17.

SECTIO III.

De Incestu.

SUMMARIUM.

607 *Incestus quid?*
608 *Quæ ejus malitia?*
609 *Probabiliter omnes incestus, sive inter consanguineos, sive affines, in quocunque gradu, vel linea, sunt ejusdem speciei.*
610 *In incestu inter consanguineos explicandus est primus, & secundus gradus.*
611 *Inter affines primus.*
612 *Incestus in cognatione legali, & spirituali gradus quadruplex.*
613 *Quale peccatum?*

INcestus est peccatum luxuriæ commissum cum persona 607
conjuncta. Aliàs dicitur *concubitus illicitus inter personas consanguineas, vel affines usque ad 4. gradum;* sed nimis arcta definitio. Incestus enim non concubitum illicitum solùm, sed quodvis peccatum luxuriæ, etiam mollitiem, impudicos tactus, oscula, &c. inter personas conjunctas continet,

ea

ea circumstantia in confessione necessariò explicanda: nec inter conjunctas consanguinitate, vel affinitate tantùm, sed etiam spirituali, vel legali cognatione, & publica honestate, ut patebit.

§. I. *Malitia.*

608 INcestum esse peccatum mortale gravissimum, nimis certum est, indè enim *Levit.* 20. pœna mortis decernitur incestuosis in omnibus ferè gradibus cum addito, *quia tantum scelus, tantum nefas commiserit*. Et Apostolus 1. *ad Corinth* 5. horrendè exaggerat incestum cujusdam cum noverca, seu uxore patris sui: *omninò auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes*. Ratio: quia incestus præter peccatum mortale fornicationis, aut alterius speciei luxuriæ specialem addit, & continent malitiam & speciem peccati contra virtutem Pietatis, ac reverentiæ naturali jure debitam personis conjunctis, ac jure sanguinis: quia enim consanguinei, aut sunt ipsi principium nostrum, ut parentes, aliique ascendentes, aut fundantur in principio ortus nostri, sicque nobiscum referuntur ad principium ortus nostri, ut omnes consanguinei & affines, ideo ipso naturali instinctu, & jure naturæ debetur eis à nobis specialis reverentia, cui directè repugnat actus generationis, ut exemplis à natura petitis pulchrè ostendit Lessius *lib* 2. *de justitia cap.* 10. *dub.* 11.

Difficultas hic tota est ex opinionum varietate de diversitate peccati incestus ex distinctione conjunctionum, & graduum, utrùm nimirùm incestus factus in consanguinitate differat specie ab incestu facto in affinitate, aut alia conjunctione. Item an incestus factus in uno gradu, & linea talis conjunctionis differat ab incestu facto in alio gradu, & linea consanguinitatis, vel affinitatis, & ideò in confessione necessariò explicandum sit, in qua conjunctione, & in quo gradu, & linea incestus factus sit. Communis, & tutior sententia est affirmativa. Sed sit

RESOLUTIO.

609 PRobabilis opinio est, omnes incestus factos, sive inter consanguineos, sive inter affines, & in quocunque gradu & linea esse ejusdem speciei, atque ideò illam diversitatem conjunctionum, & graduum non esse necessariò explicandam in confessione, ut sufficiat dicere: *commisi incestum*. Ita citandi. Quare 1. incestum inter consanguineos, & affines non differre specie in genere moris, docet ipse S. Thom. 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 9. Cajet. *ibidem*, & alii cum *Nugno*. 2. Similiter incestus in uno gradu utriusvis lineæ non differre specie ab incestu in alio gradu, & linea, cum *Nugno*, & aliis docet Filliuc. *tract.* 10. *cap.* 5. *num.* 97. dicens, esse opinionem D. Thomæ, Cajetani, Soti, & verè Thomistarum. 3. Ideòque non necessariò esse explicandum in confessione probabiliter docent varii, eosque citat Dian. *part.* 1. *tract.* 7. *resol.* 31. Ratio omnium est: quia in omnibus istis una, & eadem species, & deformitas est contra eandem virtutem Pietatis, & reverentiæ debitæ conjunctis; neque enim illa diversitas conjunctionis, consanguinitatis, & affinitatis ac graduum diversorum quidquam aliud afferunt, nisi majorem, & minorem conjunctionem: magis & minus autem non variant speciem etiam in re morali, nisi aliundè probetur esse contra particularem virtutem, vel contra speciale rationis dictamen, quod hic invenire difficile est; similiter quod copula in tali conjunctione, & gradu aliquando illicita fit ex natura rei intrinsecè, ut in primo gradu consanguinitatis; aliquando verò tantùm ex præcepto Ecclesiæ, ut in cæteris omnibus: ex hoc autem nihil specie diversum necessariò infertur: nam præceptum Superioris aliquid præcipientis ponit materiam præceptam in eadem specie virtutis ratione cujus seu ex cujus motivo illam præcipit: nunc autem Ecclesia prohibet congressum in illis conjunctionibus, & gradibus propter eandem Pietatis virtutem, & reverentiam conjunctis debitam: ergo manet ejusdem speciei transgressio. Cùm igitur ulterius probabilis sit sententia plurimorum, & gravium DD. in materia de pœnitentia relata, circumstantias speciem non mutantes, sed intra eandem speciem aggravantes tantùm, non esse necessariò explicandas in confessione; manet sanè probabile, etiam in incestu non esse necessariò explicandam illam qualitatem conjunctionum, & graduum; adeò ut si in quavis conjunctione, & quovis gradu, etiam primo consanguinitatis rectæ, & transversæ lineæ v. gr. cum matre, vel sorore propria quis peccavit, sufficit in confessione dicere: commisi incestum; peccavi cum persona conjuncta toties: Et certè si pœnitens hanc probabilem sententiam secutus nolit se ampliùs explicare, tenebitur etiam confessarius se eidem conformando, absolutionem ei impertiri, juxta dicta suo loco. At verò non sufficit sistendo in nostra communi probabiliori, & tutiori sententia ibidem asserta, & probata, nimirum etiam circumstantias aggravantes tantùm notabiliter urgentes malitiam substantialis actus, ideoque valde alterantes judicium sacramentale esse necessariò explicandas in confessione. Pro hujus intelligentia nunc breviter percurramus incestus singularum conjunctionum, & graduum.

§. II. *Incestus in consanguinitate.*

NEcessariò explicandus est primus gradus lineæ rectæ: 610 hujusmodi meritò omnium gravissimus incestus est patris cum filia, matris cum filio, &c. tam horribilis deformitatis, ut neque ad tale matrimonium contrahendum in prima necessitate propagationis generis humani divina Sapientia unquam dispensaverit. Et probabilissimè etiam explicandus est secundus gradus, avi cum nepte, aviæ cum nepote, & è contra: etiam grandis deformitatis nunquam dispensatus, & uterque prohibitus distinctissimè *Levit.* 20. De tertio & quarto gradu vix contingit casus, & tutò posse omitti consentiunt DD. In linea autem transversa in nostra sententia similiter necessariò explicandus est primus gradus, fratris cum sorore jure naturali prohibitus, nunquam dispensatus, nisi jure poli in prima necessitate propagationis generis humani. De secundo gradu sententiæ utrinque probabiles, & tutæ. De tertio & quarto gradu non necessariò explicando ferè consentiunt DD. cùm hi neque defacto affinitatem matrimonium dirimentem inducant per copulam illicitam; nec auferant jus petendi debitum conjugi ita incestuosè adulteranti. Ratio dictorum est: quia licèt diversitas illa graduum, & lineæ non adferat diversitatem specificam peccati incestus, ut dictum est, tamen nimirùm quantum augeat malitiam substantialem sceleris incestus, scilicet impietatis, & irreverentia erga sanguine junctos; sicut enim longè major debetur reverentia matri, quàm sorori; & sorori, quàm consobrinæ, &c. ita incomparabiliter major, & gravior est incestus filii cum matre, vel filiæ cum patre, quàm inter fratres, & sorores, & inter hos, quàm inter consobrinos, & patrueles, &c. Itaque si pœnitens incestum nudè confiteatur, solùm interroget confessarius, an in primo, vel secundo gradu? de cætero taceat?

§. III. *Incestus in affinitate, & honestate publica.*

IN incestu, seu concubitu illicito inter personas affines 611 in communi nostra sententia necessariò explicandus est primus gradus, & lineæ rectæ, ut inter patrem, & privignam; matrem, & privignum; aut è contra inter filium, & novercam; filiam, & vitricum; & probabilissimè etiam transversæ, ut inter fratrem, & uxorem fratris, qui specialiter prohibentur jure divino *Lev.* 20. ea phrasi: *non revelandi turpitudinem patris, vel fratris sui*. Non item secundus gradus, etsi graviter prohibitus jure Ecclesiæ: minùs tertius, & quartus gradus. Quare in omnibus sufficit dicere: *commisi incestum, vel peccavi cum affine extra primum gradum*. Cæterùm (jam alibi audisti) quando conjux incestum, vel adulterium commisit cum consanguinea persona conjugis in primo, & secundo gradu, & copula completa, incestuosus duas pœnas ipso jure incurrit. 1. Amittit jus petendi debitum, de quo suo loco. 2. Etiam post mortem conjugis non potest matrimonium contrahere cum ulla alia persona, secundùm Canones antiquos, quod etiam numeratur inter impedimenta criminis impedientia tantùm matrimonii. Sed certè id ampliùs non est in usu: ut ex Navarro, & aliis notat Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disp.* 17. *num.* 8. quando quis peccat aut cum consanguinea in primo gradu sponsæ de futuro, &c. aut cum consanguinea sponsi per verba de præsenti in matrimonio rato tantùm usque ad quartum gradum inclusivè, etsi non sit ibi affinitas, cùm nulla ibi copula intervenerit, ut supponimus: certum tamen est committere speciale peccatum incestus carnalis, ut post alios benè probat Lugo *sect.* 6. *citat.* est enim etiam talis copula pro conjugio probabili gravissimè ab Ecclesia propter eandem reverentiam conjunctis debitam, constituendo in ea impedimentum dirimens publicæ honestatis: quare ut tale speciale peccatum incestus necessariò explicandum erit in confessione, ut non sufficiat fateri, vel fornicationem tantùm, vel adulterium tantùm. An verò etiam necessariò explicari debeat gradus, vel qualitas personæ, cum qua peccavit, putà, utrùm cum matre, vel sorore, vel filia sponsæ, aut è contrà cum patre, vel fratre, vel filio sponsi, sic de cæteris? dic eodem modo (ut suprà de consanguinitate) Omnino

ninò probabilius & tutius, quod sic; nec improbabile quod non.

§. IV. *Incestus in cognatione legali, & spirituali.*

612 QUi peccat carnaliter cum persona conjuncta cognatione legali (cujus quadruplex est gradus, 1. Inter adoptantem personam & adoptatam, ejusque descendentes. 2. Inter adoptatum, & filios legitimos adoptantis. 3. Inter uxorem adoptati, & ipsum adoptantem. 4. Inter uxorem adoptantis, & adoptatum,) sine dubio committit speciale peccatum incestus, ut tale necessariò confitendum, cùm inter easdem personas ob sæpè dictam reverentiam conjunctis debitam, Ecclesia constituat impedimentum dirimens matrimonium. Utrùm autem incestus iste sit explicandus, ut distinctum peccatum ab aliis incestibus suprà dictis; & an etiam explicari debeat illa modò dicta diversitas graduum, seu personarum? rursus probabiliùs, ac tutiùs, quòd sic; & satis probabile, quòd non.

613 Qui autem peccat cum persona conjuncta cognatione spirituali contracta ex Sacramento Baptismi, & Confirmationis (cujus duplex est gradus, seu species, *Paternitas spiritualis* inter baptizantem, & confirmantem; item inter patrinos ex una parte, & baptizatum, & confirmatum ex altera parte; & *compaternitas Spiritualis* inter eosdem, baptizantem & confirmantem, ac patrinos ex una, ac parentes baptizati, vel confirmati ex altera parte; nam *fraternitas Spiritualis* inter baptizatum, & confirmatum, & filios baptizantis, vel patrinorum exolevit) is omninò committit incestum distinctum ab omnibus prædictis in consanguinitate, affinitate, vel legali cognatione, ideòque specialiter explicandum in confessione, quia addit specialem malitiam irreverentiæ Sacramenti, ratione cujus reducitur ad genus quoddam sacrilegii. Utrùm autem etiam explicari debeat, an factum sit ex Sacramento Baptismi, vel Confirmationis: Item an in paternitate, vel compaternitate? probabilissimum quòd non; quia in omnibus eadem deformitas, non multùm gravior, vel levior. Denique dicta hactenùs de diversitate incestuum in confessione explicanda universaliter intelligenda sunt de quocunque peccato externo luxuriæ inter personas taliter conjunctas, non tantùm naturalis concubitus, sed etiam mollitiei, impudicorum tactuum &c. v.g. qui contra naturam cognosceret personam conjunctam consanguinitate, affinitate, cognatione Legali, vel Spirituali, non ei sufficeret dicere, se peccasse contra naturam, sed necessariò explicare debet conjunctionem personæ, ac fateri se incestum sodomiticum commisisse; quia propter reverentiam naturalem propinquis debitam, ultra malitiam sodomiæ, & mollitiei, habet malitiam incestus, ut benè ostendit Filliuc. *tract. 30. cap. 5. num.* 106. Quamvis tale peccatum non impediat matrimonium, cùm nullam inducat affinitatem, ad quam requiritur seminatio intra vas naturale: nec per illud incurrantur pœnæ in incestuosos latæ; quia pœnæ fulminantur contra incestum propriè dictum, id est, cum copula carnali: an verò rursus necessariò explicanda sit diversitas conjunctionum, & graduum in ejusmodi incestu innaturali rursus probabile quòd non, cùm omnes sint ejusdem speciei, & solùm secundùm magis, & minus in eadem specie differant: sine dubio autem tutius, quòd sic, juxta jam sæpè repetita.

SECTIO IV.

De Sacrilegio carnali.

SUMMARIUM.

614 & 615 *Sacrilegium carnale* personale *quid?*
616 *Ejus tres gradus.*
617 *Habens plura vota castitatis, contra ea peccando, committit unum tantùm sacrilegium.*
618 *Nec probabilissimè in confessione explicari debet votum solemne.*
619 *Sacrilegium* locale *ubi, & quando committatur?*
620 *Quando committatur Sacrilegium carnale reale quoad res sacras?*
621 *Sacrilegium* sollicitationis *in confessione.*
622 *Hujus pœna gravissima.*

614 S*Acrilegium carnale* est peccatum luxuriæ, quo persona, vel res Deo sacra per actum venereum violatur, ideòque præter peccatum luxuriæ cujusvis naturalis, vel innaturalis continet specialem malitiam, seu speciem peccati gravissimam contra virtutem Religionis, ac cultus Deo, rebusque Deo sacris debiti. Et dividitur in *intrinsecum*, seu *personale*, quo ipsa Persona Deo sacra actu venereo violatur; & *extrinsecum, seu locale, vel reale tantùm*, quo per actum venereum solùm locus sacer, vel res aliqua sacra violatur. De quibus, ordine.

§. I. *Sacrilegium carnale personale.*

I. PRopriè, & in rigore dicitur concubitus illicitus, seu 615 quodvis peccatum carnis Personæ Deo voto solemni castitatis adstrictæ, & consecratæ, utpotè per professionem Religionis approbatæ, aut per susceptionem Ordinis sacri à Subdiaconatu inclusivè. *Omnes*. Ratio est: quia sacrilegium propriè, & in rigore est violatio rei sacræ: res autem sacra propriè dicitur, quæ publica authoritate & ritu ad cultum Dei instituta & consecrata est: atqui per solum votum solemne professionis, vel sacri Ordinis persona publica authoritate Ecclesiæ illud votum solemniter loco Dei acceptantis consecratur ad cultum Dei; non item per votum simplex privatim emissum. Quare peccatum carnis personæ solo voto simplici castitatis adstrictæ, non quidem est in rigore propriè dictum sacrilegium, cùm non sit personæ sacræ, est tamen speciale peccatum contra virtutem Religionis, & secundum præceptum Decalogi, scilicet violatio voti, & promissionis sacræ Deo factæ, & ideò necessariò quoque in confessione explicandum, *secundùm omnes*; & velut quid imperfectius ad perfectum, reducendum ad speciem sacrilegii.

II. Sacrilegium carnale committitur in omnibus specie- 616 bus luxuriæ, & naturalibus, & contra naturam, omnique impudicitia cordis, oris, aspectus, tactus &c. ut hactenùs etiam in aliis notavimus; Et quatenùs fit per concubitum, seu naturalem, seu innaturalem, ac cum complice, ejus (sicut & adulterii) triplex est gradus. 1. Gradus sacrilegii, cæteris minus gravis, est peccatum carnale *personæ non sacræ cum sacra*; hic enim non propria, sed aliena persona sacra violatur, adeòque est peccatum sacrilegii alienum potiùs, quàm proprium, quippè cooperatio ad peccatum alienum sacrilegii. 2. Gradus gravior priori, est peccatum carnale *personæ sacræ cum non sacra*: hic enim jam persona propria sacra contra proprium solemne castitatis votum violatur. 3. Omnium gravissimus gradus est, sacrilegii mutui carnalis *personæ sacræ cum sacra*: hic enim est duplex numero sacrilegium; unum proprium in sua persona contra proprium solemne votum; alterum alienum cooperando ad sacrilegium alterius personæ sacræ: adeòque hæc circumstantia, etsi non sit speciem mutans, est tamen numero multiplicans malitias mortales sacrilegii, cùm castitas Deo consecrata in duabus personis violetur, omnium consensu necessariò explicanda est in confessione, sicut & in mutuo adulterio. Cæterùm extra concubitum in peccato mollitiei, vel impudicis tactibus: Item in inductionibus ad peccatum carnale, quando non persona sacra, sed alia non sacra violatur: ut si Sacerdos v.g. personam laicam polluat, impudicè tangat, aut ad opus turpe cum alia patrandum inducat, etsi in rigore non sit propriè sacrilegium, ut vult noster Marchant. certum tamen est, esse adhuc peccatum contra votum suum, ideòque necessariò explicandum in confessione: ut *sect. sequenti de mollitie* probabimus.

III. Quando quis plura vota, seu pluries emisit votum 617 Castitatis, v. gr. fecisti votum castitatis simplex in sæculo etiam sæpius, dein solemne in professione Religionis, etiam sæpiùs vel in eadem (ut apud Jesuitas) vel diversæ Religionis: & rursus solemne in susceptione Ordinis sacri &c. & posteà tamen contra castitatem tot votis Deo adstrictam delinquis, non committis plura tot distincta sacrilegia, vel peccata, & consequenter nec in confessione sic distincta explicare teneberis, sed unum tantùm, juxta satis communem DD. sententiam *in materia de peccatis*. Ratio est: quia votum solemne, & simplex, itemque votum solemne Professionis, ac susceptionis sacri Ordinis annexum non differunt specie, sed essentialiter sunt ejusdem rationis, virtutis, ac finis, ut ea communiori optimè probat Sanchez *lib. 7. de matrimonio disp. 77. num.* 27. Et latiùs rursus *lib. 5. moral. seu de voto cap. 6. num.* 34. Et consequenter etiam violatio voti simplicis, & solemnis utriusvis non differunt specie; imò nec numero in eodem actu, eidemque virtuti Religionis adversantur: estò gravius extensivè peccatum sit Religiosi, ac Sacerdotis, quàm vel Religiosi tantùm, vel Clerici tantùm, ideòque eo casu communi Doctorum consensu sufficiet confiteri unum tantùm peccatum sacrilegii. Sed difficultas, & lis est, quodnam votum in eo sacrilegii peccato explicandum sit, si Religiosus simul & Sacerdos peccet? Communis sanè sententia DD. est, debere explicari saltem votum solemne dicendo v.gr. *violavi votum solemne castitatis*: quippè cujus violatio tantùm propriè constituit pec-

peccatum sacrilegii, ut dictum N. I. aut saltem unum in particulari ex istis. Layman *citat. num.4.* cum aliis contendit explicandum esse votum Religionis, & non sufficere solùm fateri sacrum Ordinem, eò quòd longè gravior videatur violatio voti Religionis, quasi vnluntarii, & spiritualis matrimonii cum Christo, quàm voti sacro Ordini solùm ex precepto Ecclesiæ annexi, & implicitè tantùm emissis. Contra, sufficere etiam patefacere sacrum Ordinem solùm, cum aliis contendit noster Marchant. omninò probabiliter, & sine dubio in conscientia tutò. Attamen ad tollendos scrupulos dico:

618 IV. Probabilissimum, & tutum est, etsi consultissimum, non tamen necessarium, esse in confessione explicare votum solemne, sed in quovis casu sufficere fateri se peccasse contra votum castitatis. Ita cum aliis Sanchez *lib.7. De matrim. disp.27. num.3.* Diana *p.1. tract.7. resol.4.* Basseus *in floribus V. circumstant. §.2.* Tamburin. *lib.7. Decalog. cap.2. §. 1. n.4.* alii apud ipsos. Ratio est: quia ex una parte jam dictum est, votum solemne quodvis non differre essentialiter, & specie à voto simplici, quia utrumque votum eandem virtutem Religionis eodem modo æquè respicit: & estò gravius peccatum sit violatio voti solemnis, quàm simplicis, & inter solemnia fortè voti Professionis, quàm sacri Ordinis tantùm; attamen ex alia parte probabilissimum est, circumstantias aggravantes tantùm, nec multùm augentes malitiam substantialem actus, non esse necessariò exponendas in confessione: ergo sive voto simplici castitatis adstrictus sis, sive solemni, sive Religiosus, sive Sacerdos; vel etiam initiatus tantùm, sive Religiosus, & Sacerdos simul; imò insuper, si etiam Episcopus, si Generalis Ordinis, ut habet Sanchez *cit. disp.27. nu.13.* (secluso tamen speciali scandali peccato) peccesque contra castitatem, semper sufficiet te fateri peccasse contra votum castitatis tali modo, nec teneberis manifestare, si fortè non noscereris, te aut Religiosum esse, aut Sacerdotem, aut Episcopum, aut omnia. Similiter è contrà si fœmina v. g. peccet cum Religioso Sacerdote, Diacono, satisfaciet dicendo, se peccasse cum aliquo voto Castitatis adstricto, quam sententiam probabilissimam tutò in praxi sequetur confessarius; nec in ejusmodi circumstantiis scrupulosè inquirat.

§. II. *Sacrilegium carnale locale, seu quoad locum.* remissivè.

619 HOc sacrilegium solùm fit per voluntariam effusionem seminis in loco sacro (id est publica authoritate ad divinum cultum instituto, & ab Episcopo consecrato, vel saltem benedicto, ut sunt tantùm Ecclesiæ cum suis Capellis, & Cœmiteria) non tantùm illicitam, sed etiam licitam conjugum extra casum urgentis necessitatis, nec tantùm notoriam (qua ipsa Ecclesia, vel locus sacer polluitur) secundùm omnes: sed etiam occultam, secundùm communem, & probabiliorem sententiam DD. *Ratio est:* quia ex ipsa institutione Ecclesiæ quàm maximè repugnat sanctitati loci ad divinum cultum consecrati fœda copula, ac pollutio carnis; ideòque induit specialem malitiam sacrilegii in confessione necessariò explicandam, prout latiùs dictum *part.1. Decal. cap.10.* ad finem primi præcepti, ubi de sacrilegio universim. Hoc solùm hìc addo non esse improbabilem sententiam Vasq. & aliorum cum Basilio Pontio *lib. 10. de matrim. cap. 10. num.15.* copulam, vel pollutionem occultam factam in Ecclesia, vel loco sacro, non esse speciale peccatum sacrilegii, nec consequenter in confessione necessariò explicandam circumstantiam illam loci sacri. Ratio ipsorum est: quia in tantum est sacrilegium, in quantum polluitur Ecclesia: at non polluitur per occultam copulam, vel pollutionem, &c. Quòd si copula occultè facta in Ecclesia posteà post aliquot dies fiat notoria, polluitur quidem in foro externo Ecclesia, & reconciliatione indiget: at copula præcedens tunc non fuit sacrilega, nec per illam tunc Ecclesia re ipsa fuit violata, ut notat Tambur. *lib. 7. c. 2. §.1.* Sed ego censeo in praxi per se non esse à communi sententia recedendum. Cæterùm per solos tactus impudicos, aliasve impudicitias cordis, oris, aspectus, amplexus, tactus, &c. imò & per ipsum propositum, condictum, vel procurationem peccandi carnaliter, saltem si non intendatur peccatum in loco sacro patrandum, non committi speciale peccatum sacrilegii, multis cit. docet communiter receptus Sanchez *lib.9. de matrim. disp.19. num. 15.* Ratio est: quia ideò committitur sacrilegium locale, quia fit aliquid ita repugnans loco sacro, per quod violatur Ecclesia, si notorium sit; illud autem est sola pollutio, seu seminis effusio, non item alia impudica. Excipit tamen meritò Lugo, & alii passim, nisi quis ejusmodi impudica exerceat in loco sacro, cum magna Ecclesiæ irreverentia: ut si meretricem ante Altare publicè impudicè tangeret, si in sacro Templo lascivas comœdias exhiberet, &c. tunc enim non esset negandum propriè sacrilegii scelus committi: fieret enim gravis irreverentia divino cultui, ad quem locus sacer deputatus, & consecratus est.

§. III. *Sacrilegium carnale reale quoad res sacras.*

HOc tunc solùm committitur, quando res sacra adhibetur, vel usurpatur in ordine ad peccatum carnale perpetrandum, utpote 1. Si res sacra quævis, & maximè Sacrificium Missæ promittatur, & detur in pretium actus carnalis; secùs si posteà liberaliter detur in signum benevolentiæ. An etiam si per obtestationem rei sacræ v. g. amoris Dei, B. Virginis, &c. simile quid petatur? 1. Respondetur fore potiùs blasphemiam quàm sacrilegium. 2. Horribiliùs, si res sacra, Sacrificium, Eucharistia, adhibeatur ad conciliandum amorem venereum, præsertim modo magico: leges horrenda apud *Martin. Delrio.* 2. Si Sacerdos gestans S. Eucharistiam carnaliter peccaret, & speciatim eo prætextu cum simulata infirma. Addit non improbabiliter noster Marchant. si Sacerdos paramentis sacerdotalibus indutus rem fœdam ageret; quia illa paramenta sacra non minùs, quàm loca sacra divino cultui consecrata per illas fœditates contaminantur, adeòque illam circumstantiam veram sacrilegii malitiam inducentem esse exponendam in confessione. Et ita in similibus adhæc facilè reducendis. Cæterùm si cum actu venereo gestentur è collo sacræ Reliquiæ, Agni Dei, calculi, Indulgentiæ, & similes res sacræ, non committi ex eo speciale peccatum sacrilegii meritò cum aliis docet Filliuc. *tr.30. c. 7. n.129.* quia illæ res sacræ tunc planè per accidens se habent ad peccatum carnale; nec inde gravis apparet irreverentia; quinimò conjugatis id sæpè consultum est, quandoque necessarium ob maleficia avertenda. 620

§. IV. *Sacrilegium sollicitationis in confessione.*

HUc tandem spectat gravissima, & damnatissima sacrilegii species: *Sollicitatio ad turpia in confessione*, vel occasione confessionis; quando scilicet confessarius Sacramento Pœnitentiæ abutitur ad peccatum carnale utpotè, aut in confessionali sub ipsa actione confessionis, aut occasione confessionis, ejusque prætextu, v. g. apud simulatam infirmam, &c. pœnitentem ad turpia sollicitando, inducendo, impudicè tangendo, &c. etiam solo animo, ut peccatum posteà alibi perpetretur; gravissima enim irreverentia infertur Sacramento, eo, ejusve occasione, & prætextu abutendo ad peccatum carnale, sive tunc, sive posteà perpetrandum, adeoque ut verum sacrilegium in confessione aperiendum. 621

Contra hujusmodi sacrilegos sollicitatores extant gravissimæ Bullæ Pii IV. & Gregorii XV. qui ita decernit: *Qui ad inhonesta sive inter sese, sive cum aliis vel quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis confessionis, sive antea, vel posteà immediatè, sive occasione, vel prætextu confessionis hujusmodi, etiam confessione non secuta; sive extra occasionem in confessario, aut in loco quocunque, ubi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audiri,* * (Nota benè. Adeòque etiam in domo sæculari apud simulatam infirmam, &c.) *sollicitare, vel procurare tentaverint, aut cum eis illicitos, aut inhonestos sermones, sive tactus habuerint, in officio ut infrà, puniantur.* Et, enumeratis gravissimis pœnis à judice infligendis usque ad degradationem, &c. etiam ad testimonium singulare unius personæ sollicitatæ cum aliquibus præsumptionibus, mandat Pontifex confessariis, ut moneant suas pœnitentes ita sollicitatas obligationis suæ denuntiandi sollicitatores Ordinario, vel Visitatori, quæ quidem obligatio personarum sollicitarum est sub pœna excommunicationis. Sed in nostris partibus in tanto rigore Bulla non est usu recepta, ut notant DD. Germani omnes. Certè difficilè esset in Germania honestis matronis, vel puellis id onus imponere: prudentiæ ergo Confessarii relinquitur tam grande malum impedire. 622

Denique confessarius extra omnem ordinem, respectum, vel occasionem ad confessionem, vel confessionale, peccans carnaliter cum filia confessionis etiam ordinaria, & si ex parte sua, ut Sacerdos, sacrilegium personale committat, non tamen ex parte complicis committit speciale sacrilegii peccatum, sed neque incestus alicujus, sed simplicem fornicationem. Quare ex hac parte satis erit confiteri, se fornicatum esse; ut ea communi Sanch. Laym. aliis habet Filliuc. *cit. tr.30. c.5. n.405.* Ratio est: quia administratio Sacramenti Pœnitentiæ etiam ordinariè facta certæ personæ, nec personam illam sacram efficit, neque ullam cognationem specia- 623

lem

lem ullo jure inducit: ergo non est, unde habeatur specialis malitia ex parte ipsius.

SECTIO V.

De peccatis contra naturam.

SUMMARIUM.

624 *Peccatum contra naturam, quid, & quotuplex?*
625 *Quid, & quale peccatum* bestialitas?
626 *Quid* sodomia *perfecta?*
627 *Quid imperfecta?*
628 *Quid, & quotuplex* mollities?
629 *Mollities, seu pollutio qualificata I. ex parte objecti cogitati.*
630 *II. Ex parte persona polluta.*
631 Usque ad n. 636. *III Ex parte cooperantis, vel complicis (qua? quanta peccata? quando, & qualiter explicanda in confessione?) Idem.*
636 & 637 *IV. Ex parte instrumenti adhibiti animati.* 638. *Vel inanimati.* 639. *Cum fœmina mortua, statua &c.*
640 *Pollutio directè voluntaria semper est peccatum mortale.*
641 *Nunquam licita.*
642 *An liceat eam involuntariè ortam permittere?*
643 & 644 *Aut semen jam corruptum directè expellere?*
645 *Pollutio indirectè tantùm voluntaria ex causa, vel actione aliqua quando, & quantum peccatum?*
646 *Mortalis est, si causa ejus pravisa est mortalis in genere luxuria.*
647 *Ut sunt v.g. impura cogitationes, imaginationes, desideria, tactus, amplexus, &c.*
648 *Si vero causa ejus est solùm venialis, etiam pollutio secuta, sed non intenta, secluso periculo consensus, tantùm venialis est.*
649 *Quale peccatum, si pravideatur secutura ex ebrietate, nimio cibo, potu &c.*
650 *Vel ex alia actione de se honesta, & licita?*
651 Usque ad n. 658. *Quid de pollutione involuntaria in somnis facta?*
658 & 659 *Quid de distillatione, & commotione libidinosa?*
660 & 661 *Et non libidinosa?*

624 PEccatum carnale contra naturam dicitur omnis actus libidinosus pervertens ordinem actus carnalis à natura institutum, & aptum ad generationem; seu est omne peccatum carnale, ex quo non potest sequi generatio. Ordo autem naturalis actus venerei apti ad generationem necessariò quatuor requirit, nimirùm, ut fiat cum conjunctione duorum *ejusdem speciei; diversi sexus; in vase debito; & servato debito modo*. Ex horum singulorum defectu 4. sunt species peccati contra naturam. 1. Bestialitas, qua non servatur debita species. 2. Sodomia perfecta, qua non servatur debitus sexus. 3. Sodomia imperfecta, qua servatur quidem debitus sexus diversus, sed non vas debitum. 4. Mollities, qua non servatur conjunctio duorum, sed in se ipso, vel alios, absque copula provocatur pollutio. Quamvis autem hæ 4. species fortè physicè non differant, quia omnes prodigunt semen sine spe generationis, certum tamen est differre moraliter in recta hominum æstimatione ob dictas turpitudines, adeòque ut distincta peccata esse aperienda in confessione, nec sufficere dicere generatim: *peccavi contra naturam*: quia inter propositiones damnatas sub Alexandro VII. est, & hæc: *Mollities non differt specie à bestialitate*. Quintam aliqui addunt speciem *concubitum innaturalem*, qua non servatur debitus modus copulæ; sed id vel veniale tantùm est, vel si mortale, necessariò reducitur ad alia peccata contra naturam, aut mollitiem, aut sodomiam saltem inchoatam: de quo satis dixi *c. 1. de debito modo copula inter conjuges*. Tres priores species nefandas strictim percurram: in quarta, heu in omni statu nimis frequenti! necessariò plusculum inhærendum erit.

Bestialitas.

625 EST concubitus hominis cum bruto, sive passivè, sive activè. Horrendum scelus de quo Levit. 20. *Qui cum jumento, vel pecore coierit, morte moriatur, pecus quoque occidatur; mulier, qua succubuerit cuilibet jumento, simul interficiatur cum eo.* Pœna etiam civilis vivum comburi satis ostendit atrocitatem sceleris; in hoc tamen scelere confitendo non est necessarium explicare speciem animalis complicis, an fuerit equus, asinus, vacca, &c. semper enim est eadem in specie mortalis deformitas. Universalius tamen à D. Thoma, & aliis definitur bestialitas *peccatum contra naturam, qua homo concumbit cum re animata diversa speciei*; ut nimirùm etiam comprehendantur infandi coitus sagarum, & magorum cum dæmonibus incubis, vel succubis, præter peccatum contra naturam, etiam speciale peccatum contra Religionem, scilicet societatis, & commercii nefandi cum dæmone, Dei, nostrumque omnium nequissimo inimico, continentes, ideòque sine dubio necessariò explicandum in confessione: ut ex communi notat Filliuc. *tr. 10. c. 8. nu. 162.* Insuper etiam exprimi in confessione debet, an dæmon fuerit sub forma fœminæ, vel viri, an sub forma talis consanguineæ, conjugatæ, monialis, &c. Quia tunc præter bestialitatem diabolicam additur affectus ad talem personam, distinctam specie malitiam adferens, utpotè incestus, adulterii, &c. ubi ibidem notat Filliuc. Cætera, quæ huc facilè possunt reduci, indicabo infrà de mollitie.

Sodomia perfecta.

EST concubitus damnatissimus ad sexum indebitum 626
scilicet maris cum mare, aut fœminæ cum femina, adeòque eo concubitu nec debitus sexus, nec debitum vas servatur: in hoc horrendo scelere committendo non satis est dicere simpliciter: *Commisi sodomiam, vel sodomiticè peccavi*, sed necesse est exprimere etiam, an fuerit agens, vel patiens: quia agens committit pollutionem, quam patiens quà talis non committit. Bonacina, alii communiter cum Lugo *disp. 16. lib. 7. sect. 5. num. 257.* contra Dian. *suprà*, alios apud ipsum. Non tamen necessariò exprimendum videtur, an pollutio facta fuerit intra illud vas præposterum, an extra expersum, ut benè notat Tambur. *§. 3. numer. 3.* Ratio est: quia ratio, & formalis malitia constituens sodomiam, sumitur ex motivo concumbendi ad indebitum sexum, & non ex immissione seminis in vas præposterum, alioquin femina cum femina non committeret propriam sodomiam; cùm nullum immittant semen in vas præposterum, sed solùm concumbunt, & commiscentur cum pollutione ex affectu solùm se polluendi, & explendæ libidinis gratia, tunc tantùm esset mollities, &c. Vide citatos.

Sodomia imperfecta.

EST peccatum contra naturam, quo servato sexu qui- 627
dem viri, & feminæ, non servatur tamen vas debitum: cùm scilicet vir cum fœmina commiscetur extra vas naturale in vase innaturali præpostero. Differt specie à sodomia perfecta: hæc enim procedit ex affectu ad indebitum sexum, adeòque nec sexum, nec vas naturale servat: imperfecta autem est quidem ad debitum sexum, attamen ad indebitum, & innaturale vas: ideòque specialiter in confessione explicandum. Et si fiat inter conjugatos, est insuper peccatum speciale formalis adulterii, ut suo loco dictum.

Quid autem dicendum, si vir se polluat inter alias partes feminæ? &c. commodiùs dicam inferiùs de mollitie. Hoc solùm obiter nota, quando vir, & femina, ita commiscentes se polluunt extra vas: siquidem fiat ex affectu ad personam ipsam (uti ordinariè fit) spectat ad copulam fornicariam, adulterinam, incestuosam &c. prout fuerit persona. Si autem fiat ex affectu ad præposteras partes, erit sodomia imperfecta, de qua agimus: si denique fiat sine concubitu, vel conjunctione aliqua, sed merè ad explendam libidinem, est mollities, adeòque singula per se loquendo explicanda erunt in confessione: at certè non examinanda à confessario, ut generatim infrà in fine monebo. Cæterùm id etiam hic obiter notandum, quòd pœnæ, excommunicationes, & aliæ latæ contra sodomitas: itemque reservatio hujus peccati; utpotè odiosæ, & strictè interpretandæ, solùm comprehendant sodomiam perfectam masculi cum masculo, non hanc imperfectam viri cum femina, ut communiter observant DD. Bonacina, alii apud Tamburin. *citat. cap. 7. §. 3. & 6.*

Mollities.

EST pollutio voluntaria sine conjunctione corporum; 628
seu ut definit. S. Thom. *Est peccatum contra naturam, quo voluntaria pollutio in se, vel in alio quaritur, & procuratur extra concubitum solius voluptatis gratia, seu causa captanda, & explenda delectationis venerea*; quod additur, quia si pollutio procuretur non voluptatis gratia, sed ob aliam causam, vel finem, v. g. sanitatis, mollities propriè non erit, erit tamen adhuc peccatum contra naturam, ut patebit. Mollitiem ut sic esse peccatum mortale, certissimum

est

est, tum ex fide, & lege Divina positiva 1. ad Corinth. 6. *Nolite errare, neque molles Regnum Dei possidebunt*. Ad Galat. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia &c. qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur*. Item ad Ephes. *cap*. 5. Tum ex lege naturali ordinante effusionem voluntariam seminis solummodò, & præcisè fieri in vase naturali debito, & apto ad generationem. Ratio hujus certissimæ veritatis potissima adfertur: quia si ejusmodi pollutio esset licita, & saltem non graviter prohibita, impediretur usus conjugii tam necessarius in mundo, quandoquidem homines ea sola voluptate contenti forent, nec conjugiis plerumque tam molestiis vacare vellent. Accedit: si fornicatio est jure naturæ vetita, & intrinsecè mala, multo magis erit pollutio, qua protsùs prodigitur semen, & impeditur generatio contra unicum à natura intentum finem, jure naturæ illicita, & intrinsecè mala erit, & ita quidem, ut eam directè quærere, & procurare nulla ratione, vel causa licere possit, ut videbimus §. 2.

Mollities, seu pollutio variè dividi potest: nam ex parte actus dividitur in *perfectam*, qua integra, & ordinaria fit effusio seminis apti ad generationem; & *imperfectam*, quæ *distillatio* dicitur, de qua aliquid in fine: Et *inchoatam*, quæ est ipsa alteratio partis verendæ per motum humoris spermatici, & spirituum generationi servientium, in qua consistit ipsa delectatio venerea, de qua *fest.seq.* Dein ex parte voluntarii pollutio dividitur in *voluntariam directè*, & in se intentam, vel procuratam; & *voluntariam indirectè*, in sua causa, tantùm posita, vel non ablata; & *omninò involuntariam*, quæ scilicet præter omnem voluntatem sequitur ex aliis causis inerinsecis, vel extrinsecis, præsertim in somnis. De quibus omnibus distinctis §§. Tandem principaliter pollutio dividitur in *simplicem*, & *qualificatam*. *Simplex* dicitur, quæ nullam habet aliam adjunctam malitiam ex parte personæ, objecti &c. ut si solutus laicus se ipsum polluat sistens in sola propria delectatione morosa, vel libidinosa. *Qualificata* dicitur pollutio, quæ habet adjunctam aliam malitiam, vel ex parte objecti cogitati, vel ex parte personæ pollutæ, vel cooperantis ad illam, vel instrumenti adhibiti. Percurramus breviter singula.

§. I. Mollities qualificata.

I. *Ex parte objecti cogitati.*

629 Qui se ipsum polluens imaginatur sibi aliam personam carnaliter dilectam, aut efficaciter desiderando eam hic, & nunc præsentem habere, aut morosè solùm delectando se in imaginatione alterius personæ quasi præsentis, & complicis, omnium consensu tenetur in confessione explicare circumstantiam illius personæ cogitatæ, & concupitæ, an soluta, ligata, consanguinea, sacra, masculus &c. Talis enim consentit verè in fornicationem, adulterium, incestum, sacrilegium, vel sodomiam, adeòque contrahit eandem malitiam, quam cogitat. Quòd si se polluens cogitet de fœmina abstractè, in genere, in confuso, aut quidem de ligata v. gr. sed solùm apprehensa, ut fœmina formosa, abstrahendo à qualitate personæ, habet solùm speciem simplicis fornicationis: eadem ratione, qua alibi dictum est de circumstantiis actuum internorum confitendis. Atquid si quis se polluat oblectando in aspectu imaginis, vel statuæ formosæ fœminæ? (Refert Tambur. *cit. cap.* 7. §. 2. *num.* 10. aliquem se solitum polluere cogitatione fixa in pulchram statuam publicam nympham aliquam repræsentantem) eritne satis dicere in confessione, toties me pollui cogitando de fœmina? Visum est Theologis quòd sic: quia totus affectus videtur esse ad personam fœminæ repræsentatæ: eademque ratione dicendum, si quis polluendo delectetur in aspectu imaginis, vel statuæ masculi, vel pecudis: aut (quod horrendum auditu) Sanctæ alicujus cum affectu libidinoso in ipsum objectum repræsentatum; tunc enim verè contrahit, & in confessione simpliciter explicare debet malitiam sodomiæ, bestialitatis, aut horrendi sacrilegii in pollutione cogitatam, dicendo: v. gr. pollui me cogitando de masculo, pecude, Sancta aliqua. Intellige, nisi aliundè constet affectum polluentis fuisse, & stetisse ad ipsas imagines, vel statuas tales propter earum formositatem, & nullo modo ad res repræsentatas; tunc enim illud ipsum explicandum erit pro minuenda potiùs malitia.

II. *Ex parte personæ pollutæ.*

630 Nimis certum est Clericum, Religiosum, vel voto castitatis adstrictum, itemque uxoratum seipsum polluentem, debere explicare in confessione circumstantiam status sui: verè enim committit sacrilegium contra votum; adulterium maritus contra jus conjugis. Itemque si quis suis manibus Sacerdotem, Religiosum, vel uxoratum polluat, utique debet id explicare, quia cooperatur ad sacrilegium, vel adulterium alterius. Insuper etiam, si Sacerdos, Religiosus, vel quis voto castitatis obstrictus polluat alium nullo voto adstrictum adhuc ille debet explicare votum suum, juxta communissimam DD. sententiam apud Lugo & Tambur. citat. Ratio est: tum quia eadem castitatis virtus, quæ obligat me directè ad castitatem in mea persona servandam, obligat me etiam indirectè, ne ea industria procurem proximum à virtute castitatis dejicere: Tum specialiter, quia vovens integræ castitatis virtutem in tota sua latitudine (qualiter certè communi voventium more, & sensu censetur voveri castitas) sine dubio vult, & debet promittere, ut non solùm in suo corpore non admittat aliquid, sed neque eodem corpore suo positivè cooperetur alteri ad committendum aliquid incestum; ergo verè adhuc peccat contra votum suum, ideòque in confessione fateri tenebitur. Alia est ratio de eo, qui vovit aliquem particularem actum v. gr. audire Sacrum, vel jejunium tali die: is enim si alium eo die inducat ad omittendum Sacrum, vel jejunium violandum, utique non peccabit contra votum suum, sed tantùm peccato scandali, quia votum fuit de unico actu proprio, & non de re ad alium etiam pertinente.

Dixi tamen: *ut neque eodem corpore suo positivè cooperetur alteri ad violandam castitatem*; nam quoad alias inductiones in suo valore relinquo sententiam Sanchez *lib.* 5. *moral. num.* 10. apud Tambur. *citat. cap.* 7. §. 1. *num.* 32. Eum, qui habet votum castitatis, & est causa inducens alios ad turpiter peccandum, non debere explicare suum votum, eò quòd votum illud non videatur se extendere nisi ad obligandum voventem, ne ipse in sua persona, & suo corpore turpitudines venereas admittat, non verò, ne alios ad easdem inducat: propriam enim, suamque castitatem promisit, non alienam. Sic Sanchez. Transeat, inquam, hæc sententia quoad alias inductiones, de quo doctores me disputent; at in nostro casu proprio suo corpore, manibus, &c. alios polluens adhuc satis moraliter turpitudinem admittit sub illo voto comprehendendam, ut dictum, & mox iterùm dicendum est.

III. *Ex parte cooperantis, vel complicis.*

Qui se polluit, vel pollui permittit tactibus alterius 631
personæ, fœminæ, viri, Sacerdotis, &c. omninò in confessione id tenetur explicare ex multiplici capite: tam ratione proprii peccati per se (nedum per accidens ex affectu adjuncto) quàm ratione peccati alieni, seu cooperantis, & societatis cum peccato aliorum. Ita *communis* DD. contra aliquas aliorum sententias infrà notandas. Dico igitur:

I. Tenetur explicare *ratione proprii peccati per se*: 632
nam omninò constituunt differentias, & malitias speciè diversas pollui tactibus alterius personæ; item pollui tactibus alieni viri, & tactibus fœminæ etiam per se ratione proprii peccati pollutionis, seclusa etiam actuali concupiscentia corporis alieni indebiti, & præcisè ratione peccati alieni: (ut contra Cajetan. nullam hic differentiam formalem speciem mutantem agnoscentem) ea communi satis benè probat Dicast. apud Dianam *part.* 7. *tract.* 12. *resol.* 15. Ratio est: quia tactus adeò libidinosi habiti cum alia persona sunt quasi inchoata copula, & prævii actus ex se ordinati ad copulam, etiamsi ex intentione operantis ad illum actum non ordinarentur; ergo pollutio facta tactibus alterius personæ, fœminæ v.g. jam habet deordinationem, ac malitiam diversam, scilicet copulæ quasi inchoatæ cum aliena, quam non habet pollutio per se ipsum facta propriis tactibus, vel imaginatione: similiter pollutio facta tactibus alieni viri, seu masculi, habet diversam deordinationem, ac malitiam sexus indebiti ad copulam, quam deordinationem non habet pollutio facta tactibus alienis fœminæ: nam deordinatio indebiti sexus, sicut diversificat speciè sodomiam perfectam viri cum viro à sodomia imperfecta viri cum fœmina, ita sanè diversificabit speciè malitiam in tactibus libidinosis alienis viri, & fœminæ, quibus quis polluitur: ergo per se, & ratione proprii peccati explicare debet, si quis se polluat tactibus alterius personæ, viri, fœminæ, & insuper qualis viri, vel fœminæ: ut tali minimè sufficiat dicere simpliciter: *toties me pollui, vel pollutus sum*.

II. *Nedum per accidens* ex affectu adjuncto, quando 633
nimirùm quis se polluit tactibus alterius personæ, viri, fœminæ, cum vel ex actuali affectu libidinoso ad alias personas, sive sit affectus simplicis delectationis morosæ in concubitu

cubitu cum tali persona cogitata, sive sit affectus efficax desiderii ad concubitum talis personæ; apud omnes certissimum est, debere in confessione explicare, non tantùm ipsam personam tangentem fœminam, seu virum, ob rationem modò suprà datam, sed etiam circumstantias: num fœmina soluta, ligata, consanguinea, sacra, &c. num masculus, ligatus, religiosus, &c. Ratio manifesta est: si enim polluens se sola imaginatione alienæ personæ carnaliter dilectæ debet illam, ejusque circumstantiam explicare quantò magis polluens se ipso tactu alterius personæ ita carnaliter dilectæ, vel concupitæ id explicare tenebitur? utrobique enim est quidem pollutio in re, at in affectu est alia species luxuriæ mentalis, scilicet fornicatio, adulterium, incestus, sacrilegium, sodomia, &c. nam pollutio subordinata delectationi morosæ, vel desiderio adulterii, vel incestus recipit speciem adulterii, vel incestus; & sic de cæteris.

634 III. *Quàm ratione peccati alieni*, qui nimirùm se polluit, vel permittit pollui tactibus alienæ personæ, id ipsum rursùs explicare tenebitur ratione peccati alieni, quia præter proprium peccatum etiam cooperatur cum peccato alterius personæ impudicos se polluentes tactus admittentis, vel reddentis: duplex ideò peccatum semper ut minimum numero distinctum, insuper si tibi constat (quando verò id non constabit?) alteram personam fœminam, vel masculum, vicissim in te motam libidinoso affectu delectationis morosæ, vel desiderii ad tuum concubitum, jam cooperatus es ad novam speciem peccati illius, v. gr. concupitæ fornicationis, adulterii, sacrilegii, sodomiæ, &c. consequenter est nova ratio explicandi illam personam, ejusque circumstantiam; unde universaliter quando te pollnis, vel pollui finis tactibus personæ voto castitatis adstrictæ, Sacerdotis, Clerici, Religiosi, eam voti circumstantiam semper in confessione explicare teneberis, quia semper cooperaris cum peccato alterius, cujus tactu pollueris, eòque ipso contra votum suum delinquentis ob rationem paulò ante assignatam. Ita communissima, & certa DD. sententia, contra Hieron. Lammas docentem: eum, qui pollutus fuit alterius tactu, solùm teneri explicare qualitatem suæ personæ, non verò qualitatem, seu votum complicis, qui illum tangit; quæ sententia jussu Inquisitionis Hispanicæ meritò expuncta est. Et res manifestissima est, quando Sacerdos v. g. cujus tactu pollueris, ipse in se admittit delectationem veneream, aut certo periculo illam admittendi se exponit: sed bone Deus! quando non erit sic? tunc enim is clarè in se ipso peccat contra votum suum, adeòque ad id peccatum tu cooperans teneberis id explicare: verùm etiam in casu rarissimo, & fortè metaphysico, quando Sacerdos ille te tangens in se nullam admitteret delectationem veneream, vel ejus periculum ob stupiditatem naturæ (uti distinguit Caramuel apud Tambur. *citat.* §. 10. *num.* 18.) adhuc enim is peccat contra votum suum castitatis; cùm enim ipse absolutè castitatem voverit, & castitatis virtus non solùm præcipiat, ut quis in propria persona non admittat incastos motus, sed etiam, ne ex suo corpore in aliis procuret, clarè is Sacerdos frangit votum suum, & consequenter ita pollutus laicus non quidem extrinsecè propter suam mollitiem, sed intrinsecè propter sacrilegium alterius te polluentis, & ipse erit sacrilegus, & talem in confessione te manifestare debebis.

635 Insuper singulariter, qui se polluit tactibus cum puero doli incapace, aut cum fœmina, vel masculo dormiente, vel plene ebrio, aut cum bruto citra copulam, seu concubitum, adhuc obligatur in confessione talis pollutionis speciem explicare, non quidem jam peccati alieni ratione, vel cooperationis ad peccatum alterius, ut manifestum est, sed adhuc ratione propriæ peccati pollutionis per se, quia nimirùm pollutiones per tactus pueri, fœminæ, bestiæ, &c. reverà differunt specie, quatenus tactus illi libidinosi ex natura sua ordinantur ad diversas specie, & malitia copulas, cum diversissima deordinatione ad indebitum corpus, sexum, speciem, ut suprà ostensum, N. I. Ita contra Cajetan. Idem Dicastill. apud Dian. *cit.* omninò pro praxi approbantem, & monentem, non esse in praxi ab hac sententia recedendum tanquam probabiliori, & tutiori. Certissima autem erit sententia, si etiam accedat affectus libidinosus ad talem complicem.

IV. *Ex parte instrumenti adhibiti, animati, inanimati.*

636 I. Qui se polluit instrumento alieno animato, seu partibus corporis alterius personæ, utpote præter manus, ordinarium tactus instrumentum, v. gr. inter brachia, axillas, coxendices, ubera, &c. fœminæ, vel viri, &c. tenetur quidem explicare personam illam, & sexum juxta dicta *num. praced.* Et cùm id regulariter fiat ex affectu libidinoso ad ipsam personam ejusque concubitum, etiam ejus personæ circumstantiam; non enim est mera pollutio, sed copula inchoata talis speciei, saltem in affectu. At verò opus non est explicare ipsas illas particulares partes corporis, quia materialiter solummodo differunt, & illa major delectatio quæsita in una parte non transcendit speciem malitiæ, quæ est in alia, nisi adesset effectus aliquis particularis ad partes præposteras, & sodomiam, quod utique explicandum foret. Communis DD. apud citat.

637 II. Idem dicendum putat Fillius *tract.* 30 *cap.* 8 *num.* 155. apud Tambur. *cit.* 7. §. 1. *num.* 3. si fiat in ore, esse nimirùm solùm mollitiem, ideòque partem illam non esse necessariò explicandam. Sed ego cum aliis citandis horreo credere; nam licèt id non sit sine dubio sodomia, reverà tamen non potest videri esse mera mollities, quia id videtur esse adeò enormiter contra rectam rationem, & naturam rationalem, adeòque excedens omnes alias deordinationes in materia luxuriæ, ut meritò constituat novam speciem innominatam luxuriæ: & certè jam baptizarunt aliqui apud Dian. *part.* 6. *tract. cit. resol.* 7. vocantes: *Irrumationem.* Vide dicta *suprà cap.* 2. §. 3. *à num.* 304. eùm de modo debito copulæ. Denique qui incipit copulam ipsam fornicariam v. gr. vel alterius speciei, & posteà abrumpens semen dispergit, quid sentiendum, jam habes §. 1. eùm de fornicatione *num.* 304.

638 III. Cùm quis, vel quæ se polluit instrumento inanimato quocunque, non facit mutationem speciei per se loquendo, nec in confessione id explicare tenetur, nisi aliundè ex objecto cogitato alia malitia accedat, juxta dicta superiora: & universaliter sive quis se polluat sola interna imaginatione, vel aspectu rei turpis, sive externo tactu, & adminiculo proprio, vel alieno inanimato instrumento, nulla efficitur diversitas specifica; quia hæc omnia materialiter, & per accidens se habent ad voluntariam pollutionem extra concubitum. Hoc tamen obiter notandum, cùm quis se polluit solo actu interno imaginationis turpis, vel etiam aspectu rei turpis, absque ullo externo sensibili conatu adhibito, non incurrere casum reservatum in Religionibus, contra Suarez, & communiorem valdè probabiliter docent boni AA. apud Dian *par.* 4. *tract.* 4. *Miscell. resol.* 61. approbantem; reservantur enim pollutiones voluntariè procuratæ quod externam actionem pollutionis causativam importare videtur.

639 IV. Copula tentata cum fœmina mortua, vel statua fœminæ, uti quidam stultus libidinosus fecit apud Tambur. *cit.* mera mollities est, quippe non fornicatio; quia fœmina mortua non est fœmina, sed cadaver: multò minùs statua fœmina est: neque bestialitas (ut quidam volunt) eùm neque bestia sit fœmina mortua, vel statua, ut optimè probat Dian *par.* 9. *tract.* 4. Nihilominùs id explicandum erit in confessione saltem generatim dicendo: pollui me cum instrumento inanimato cum affectu ad fœminam, non autem rectè diceret: pollui me eum fœmina; tunc enim significaret, se polluisse cum vera fœmina, adeòque mentiretur in re gravi ad judicium Sacramentale pertinente, ut benè notat Tambur. §. 2. *num.* 10.

Petes denique, quid si pueri, vel puellæ, qui nondum possunt seminare, se ipsos turpiter contrectent, aut ab aliis contrectari permittant in verendis, quale peccatum erit? Respondetur; utique esse peccatum mortale ad mollitiem reducendum; est enim ex se pravus affectus ad pollutionem: attamen videtur specie differre à vera pollutione, per quam seminatur, in specie propriè reducendum ad impudicitiam tactus, unde in confessione explicandum.

§. V. *Pollutio voluntaria, an semper peccatum mortale, nunquamne licita?*

Resolutio.

Omnis pollutio, seu effusio seminis directè voluntaria, 640 & efficaciter per se intenta, & quibusvis modis, vel mediis provocata, vel procurata, non tantùm solius voluptatis libidinosæ gratia, secundùm omnes: sed etiam cujusvis morbi, vel mortis periculi evadendi causa, semper est peccatum mortale, *Communissima* DD. contra paucos aliquos. Et latè Sanchez *lib.* 9. *de matrim. disp.* 17. *concl.* 5. Lessius *lib.* 4. *cap.* 10. *de just. dub.* 14. Laym. *lib.* 3. *sect.* 4. *num.* 15. alii passim, meique omnes. Ratio est: quia talis voluntaria seminis effusio extra vas debitum generationi destinatum repugnat ipsi naturæ intrinsecæ seminis, à Deo & natura præcisè instituti ad propagationem speciei humanæ per generationem: atqui sicut non possunt unquam mutari naturæ rerum, ita nulla ratione, nulla circumstantia, fine, vel necessitate ea cohonestari, vel licita fieri potest. Accedit ratio urgentior à posteriori, & gravissimo damno subsecutivo; quia si homini indi-

inditus affet instinctus, vel dictamen in ullo casu extra naturalem concubitum semen profundendi; seu, si in ullo unquam usu liceret procurare pollutionem, cùm in ea re maxima voluptas sentiatur, facilè homines proni essent ea facultate, vel licentia abuti, eamque extendere ad plures casus, & sic homines magna parte contenti ea voluptate non curarent de mattimonio, & generatione (ad quam tamen promovendam tanta à natura indita est delectatio) cum maximo speciei humanæ detrimento: quare in hoc, & pluribus aliis non attendendum est damnum actuale, quod infert pollutio semel facta ob gravissimam causam v.g. pro conservanda vita Principis, Pontificis, &c. sed damnum habituale consecutivum, quod sequeretur, si semel esset licita: nec valet paritas ab abscissione membri: dispar enim maxima est ratio; nam

641 II. Licitum omninò est pro conservanda vita, & toto supposito homini membrum aliquod, manum, vel pedem abscindere: cùm enim membra principaliter sint propter totum suppositum, & seorsim nullum jus, vel utilitatem habeant, sed solùm ad usum, & conservationem suppositi pertineant, non est à natura alienum, aut ratione, unum eorum abjicere totius suppositi servandi causa: ac verò semen natura sua ordinatum est principaliter nequaquam ad usum, vel conservationem hujus suppositi in individuo, sed ad generationem, propagationem, & conservationem totius speciei; unde natura minimè patitur illud individui servandi causa abjicere, sicque negligere speciem ratione individui. Deinde ex illa abscissione membri aliquando licita non sequuntur ulla inconvenientia; cùm enim à membri abscissione tanquàm re permolesta appetitus naturalis vehementer abhorreat, non facilè homines eo medio abutentur, & ultra casum extremæ necessitatis extendent. Et hanc rationem etiam dare solent illi, qui docent ad servandam vitam matris licere procurare abortum fœtus nondum animati, non item procurare seminis effusionem: quia in priori individuum minus, nimirùm fœtus nondùm animatus postponitur individuo majori animatæ matris, nec hinc sequitur illud inconveniens; at in posteriori species postponeretur individuo, & ex illo semel licito sequeretur gravissimum illud inconveniens, & detrimentum speciei humanæ. Sed de hoc sententiam contrariam dabimus, & paritatem urgebimus *infra, cap.4. sect.1.*

642 III. Dixi autem 1. *Pollutio directè voluntaria*, nam de indirectè tantùm voluntaria mox §. seq.2. *efficaciter intenta*: ita scilicet, ut quis aliquo modo activè cooperetur, & influat in provocationem, & effusionem seminis, quocumque modo, medio, vel medicamento. Licitum autem est, pollutionem involuntariè ortam ex quacunque causa, etiam culpabili, solùm permittere, nullo impediendi conatu adhibito, seclusoque omni consensu; quia (ut supponitur) ipsa pollutio incepit involuntariè, continuatio autem effusionis est solùm effectus naturalis causæ præcedentis, quem impedire ampliùs vix posses, consequenter nec teneris; vel enim ille conatus reprimendi nihil operabitur, vel retento contra naturæ impetum semine, supra modum gravabitur corpus, & periculo morborum subjicietur. Ita communis DD. Gerson, Sà, aliique congestis Sanch. *l.9 dist.17. nu.16* Dian. *part. 3. tr.5. resol.21.* Tamb. *c.7. §.2. n.19*, Insuper affectu simplici, & inefficaci tantùm licere ob bonum finem v. g. sanitatis acquirendæ, vel tentationis tandem sedandæ optare, ut pollutio in somnis, vel aliàs inculpatè eveniat, ex Sanch. Laym. aliisque alibi explicatum habes. 3. *Efficaciter per se intenta*: nimirùm mediis adhibitis ad ipsam pollutionem provocandam per se tendentibus, & efficacibus; adeòque apud omnes in confesso est in morbo præsertim gravi, periculoso, acuto &c. & maximè circa illas partes licere adhibere medicamenta per se directè tendentia, & efficacia non ad ipsam pollutionem, vel seminis expulsionem procurandam, sed solùm ad illos morbos, noxios humores, aliasve materias peccantes, & morbi causam expellendum, etsi per accidens, & præter intentionem etiam pollutio, seu seminis ejectio concomitanter, vel consequenter indirectè causanda sit: eadem ratione, qua infrà etiam de abortu indirectè procurando dicetur: quia nimirùm tunc pollutio in se minimè voluntaria, ut supponitur, non activè procuratur, sed ob justam causam solùm permittitur.

643 IV. Utrùm semen jam corruptum, ac graviter noxium liceat directè expellere, etsi concomitanter sequatur etiam veri seminis emissio? Respondetur cum necessaria distinctione. Licere sic expellere medicamentis, non verò licere tactibus, vel confricatione verendorum. Ita post alios Tambur. *cit. c.7. §.2. n.8.* Ratio utriusque est: quia medicamenta illa intùs suscepta per se solùm tendunt ad expulsionem seminis corrupti, quod jam in luem, & venenum degeneravit: aliqualis autem veri seminis effusio, vel emissio per accidens, & præter intentionem sequitur: ergo sicut licet naturæ medicamentis subvenire, ut pravos alios corpori nocentes humores, vel qualitates expellat, licet inde per accidens sequatur pollutio; ita licebit, illud semen corruptum, quod jam non est verum semen, sed prava, & venenosa materia, ut expellas, naturam medicamentis adjuvare. At verò tactus, & confricatio verendorum externa (quæ sunt membra, seu instrumenta ad verum semen provocandum à natura instituta) per se tendunt ad verum semen provocandum, quod extra mattimonium nunquam licet; & per accidens solùm juvaret educere semen corruptum: ergo hoc non licet saltem in homine rationis compote: quod addo, ut excludam casum rarissimum, quo semen corruptum actu causaret symptomata, à mente alienantia hominem, vel mulierem. De quo videtur loqui Sanchez *l.9. de matr. disp.17. n. 29.* oppositum concedens. Vide Tambur. *cit. n.8.*

Aliud hic occurrit dubium, utrùm in casu necessitatis liceat adhibere medicinam ad semen verum corrumpendum, ut posteà possit ejici? Do verba Dianæ *p. 6. tr.6. res.37.* Sanchez *l.9 de matr. disp.17. n.15. l.16. Edict. vet.* dicit: neminem negaturum, fas esse accipere syrupum resolvantem semen in sanguinem, aliumve humorem aliis viis expurgandum, ne æger omni medio ad salutem corporis procurandam destituatur: Et hanc opinionem non esse improbabilem tenet *Propositus*. Sed ego puto id non licere: quia etiam id repugnat institutioni seminis. *Hæc Diana.*

§. VI. *Pollutio indirectè voluntaria qualiter licita, vel illicita?*

Pollutio indirectè, & in sua causa tantùm voluntaria 644 dicitur, cùm quis directè quidem minimè vult, & intendit pollutionem, tamen aliquam actionem exercet, unde prævidet orituram, vel advertit jam oriri pollutionem, sicque volendo causam pollutionis, indirectè, & consequenter censetur etiam velle, vel saltem permittere ipsam pollutionem. Causa autem pollutionis, seu actiones illæ causantes pollutionem, aliæ sunt, & dicuntur, quæ per se, & notabiliter influunt in ipsam: ut esset vehemens, & diuturna cogitatio de fœminæ concubitu in juvene calido &c. & similes, &c. aliæ per accidens, & leviter tantum influentes, ex quibus scilicet, nec semper, nec frequenter sequitur pollutio, uti esculus, vel potus etiam superfluus: hic enim per se quidem influit in nutritionem, & consequenter etiam augmentum seminis, at satis per accidens, & non frequenter in pollutionem. Rursùs actiones illæ causantes pollutionem, vel sunt de se licitæ, & utiles, ut studere de tali materia, audire confessiones talium peccatorum, equitare &c. vel sunt de se illicitæ; at non in genere luxuriæ, ut se inebriare, nimirùm potare, vorare; vel denique sunt de se illicitæ in ipso genere luxuriæ, ut cogitationes, aspectus, tactus impudici &c. His notatis, sit

RESOLUTIO, & Regula Generalis.

Pollutio indirectè tantùm voluntaria, tantum est pec- 645 catum, quantum peccatum est ipsa causa posita in genere luxuriæ mortalis, vel venialis, aliàs vel venialis tantùm, vel omninò nullum. Ita contra diversas aliorum opiniones satis intricatas latissimè, & optimè meus Sanchez *l.9. de matrim. disp.45.* Less. *l.4. c.3. dub.14. à n.100.* Et ex his compendiosè Laym. *cit. nu. 12.* Sequuntur RR. passim & declarari potest alia regula communiter allata. Quoties quis dat operam actioni mortaliter malæ, & per se influenti in pollutionem, toties peccat mortaliter: cùm enim is, qui deliberatè vult causam, velit etiam effectum necessariò, vel quasi necessariò ab illa actione provenientem, meritò et talis pollutio imputatur ad culpam mortalem. Quoties verò quis dat operam actioni leviter, & per accidens tantùm influenti in pollutionem etiam prævisam, toties solùm peccat venialiter, si sine necessitate, & rationabili utilitate fiat; si enim causam leviter influentem ponas, cùm per accidens solùm sequatur pollutio, illam tibi imputari ad culpam mortalem, æquum non est. Verissima sunt hæc. [illegible] jam restat difficultas principalis, & maximè practica, [illegible] sint illæ causæ, vel actiones notabiliter; [illegible] verò leviter influentes? Sanè nulla certior ratio, vel regula universalis dari poterit, quàm hæc ipsa à nobis assigna[illegible] causas, seu actiones notabiliter influentes in pollutionem, ideoque mortaliter illicitas esse illas, quæ ob id ipsum sunt peccata mortalia in genere luxuriæ, quod vehementer influant in libidinem; alias verò esse leviter tantùm malas, & per accidens tantùm influentes, ideòque venialiter tantùm malas. Ex quo principio ad casus particulares innumeros applicando pono 4. regulas particulares.

RE-

REGULA I.

646 QUando causa posita pollutionis prævisæ, seu actio ex qua prævidetur secutura pollutio, est peccatum mortale in genere luxuriæ, utpotè per se turpe, & ex natura sua ordinatum ad rem veneream, etiam pollutio in illa causa indirectè volita peccatum mortale erit. Ratio est evidens ex dictis: quia perinde censetur sive effectus procedat ex intentione operantis, sive ex natura, & necessitate operis voluntariè exerciti; nam expliciti, & impliciti eadem est vis; sicut enim, qui multùm vini bibit, ex quo scit, sequi ebrietatem, is implicitè, & indirectè censetur velle ebrius fieri, licèt explicitè, & directè id minimè intendat, imò positivè nolle inebriari; ita sanè qui actus turpes exercet, ex quibus prævidet, vel advertit pollutionem naturaliter secuturam, implicitè, & indirectè convincitur velle pollutionem, quamvis eam in se directè, & explicitè minimè velit, & intendat. Et hinc

647 Omnes impudicæ cogitationes, imaginationes, desideria, turpiloquia, aspectus, tactus, amplexus, oscula, quæ sunt peccata mortalia in genere luxuriæ, utpotè vel ex objecto per se obscœno, vel ex intentione captandi delectationem libidinosam, vel ex periculo consentiendi in illam: si ex illis prævidetur pollutio, quamvis non intendatur, sunt peccata mortalia, non solùm in se, sed etiam ut causa pollutionis; adeòque si tu calide adolescens deliberato, & continuo affectu cogitas, & concupiscis, multo magis si morosè aspicis, turpiter alloqueris, tangis, amplexaris, oscularis &c. ex qua cogitatione, & concupiscentia prævides, te casurum in pollutionem, mortaliter peccas dupliciter, scilicet & desiderio fornicationis, & peccato pollutionis sive mollitiei contra naturam indirectè volito, cui causam dedisti, & ideò utrumque in confessione explicare debes, & minimè sufficeret dicere; *cogitavi, & concupivi turpia*. Non item si ejusmodi turpes cogitationes, aspectus, tactus assumeres in ordine ad ipsam pollutionem procurandam directè volitam, tunc enim secuta pollutione coalescunt illa media adhibita cum actu principali in unum peccatum, ut sufficiat dicere: *semel me pollui*; nisi fortè illa media aliundè adferrent malitiam specie diversam.

REGULA II.

648 QUando causa posita, seu actio illa, ex qua prævidetur secutura pollutio, est tantùm peccatum veniale in genere luxuriæ, etiam pollutio secutà, sed non intenta, & secluso semper periculo consensus, tantùm peccatum veniale erit. Ita Sanchez *loc. cit.* Suar. Henriq. Less. aliosque congerens Dian. *p. 1. tr. 7. res. 65* plures adferens *p. 2. tr. 15. res. 31.* Ratio est: quia cùm tunc pollutio non sit volita in se, sed tantùm in sua causa, in qua prævidetur, in tantum mala erit, in quantum mala est causa, in tantum etiam est mala causa, in quantum est voluntaria: at non est voluntaria, nisi tantùm in sua causa; ergo si causa est solùm venialiter mala, in tantum erit etiam mala pollutio secuta. Et hinc

Cogitationes, desideria, turpiloquia, cantio, lectio vana, vel curiosa turpium, tactus, oscula, amplexus, &c. quæ venialia tantùm sunt in materia luxuriæ sive ex imperfectione actus, sive ex parvitate materiæ, ex levitate, curiositate, joco tantùm facta (juxta dicenda *sect. seq.*) si ex illis prævidetur pollutio, sunt tantùm venialia, & in se, & ut causa pollutionis: semper intelligendo dummodò hæc non intendatur, & absit periculum consensus in illam; nam si tale periculum adsit, vel prævideatur, peccatum esse mortale pollutionis in causa, non est dubium: quia qui deliberatè amat periculum, peribit in illo. Unde resolvit Diana *cit. p. 2. tr. 5. res. 31.* loqui verba amatoria v. g. *meum corculum, mea anima, &c.* ob solam vanitatem, vel conciliandum vanum amorem non libidinosum, quia non excedunt culpam venialem, secluso periculo proprio, vel alieno, ideò etiamsi prævideatur, sed citra periculum consensus non intendatur pollutio, mortale non fieri. Et in his terminis consentio, quæ tamen fortè raro concurrent.

REGULA III.

649 QUando causa posita, seu actio illa, ex qua prævidetur secutura pollutio, non est peccatum in genere luxuriæ, quippe natura sua non ordinata ad rem veneream, etsi sit peccatum mortale in alio genere, uti est ebrietas voluntaria, nimio cibo, & potu se ingurgitare, ex mera gula vorare cibos calidos, si in iis prævideatur secutura pollutio, ratione pollutionis prævisæ, sed minimè intentæ, non nisi peccatum veniale erunt. Sanch. sæpè cit. Navarr. Suarez, Vasq. Laym. sup. aliisque cit. Dian. *p. 1. tr. 7. res. 65.* Ratio iterùm sumitur ex dictis: quia quando res ex natura sua non ordinatur ad rem veneream, non nisi leviter potest influere, vel concurrere ad pollutionem; atqui pollutio solùm volita in causa leviter influente non est culpa mortalis, communi DD. consensu; ergo licèt tales actiones sint peccata mortalia in alio genere vitii v. g. contra temperantiam, sobrietatem, &c. at in genere luxuriæ ratione pollutionis prævisæ, sicut & ipsa pollutio secuta non nisi peccatum veniale erit, quia nimirùm aliquam deformitatem, vel deordinationem continet, pollutioni quomodolibet illicitam causam adfert: ideòque id non potest vacare culpa saltem veniali contra castitatem. Insuper addit Dian. *p. 2. tr. 5. res. 31.* allegans Cajetan. id verum esse, quamvis gula esset mortalis ex circumstantia luxuriæ, nimirùm quia esset ordinata ad fornicationem obtinendam, vel promovendam, non ideò pollutionem secutam fore mortale: quia finis ille nihil in eam influit. Et idem esse, quando peccatur mortaliter in cibo, & potu ex eo, quòd quis se exponeret periculo consentiendi in pollutionem secututam: si tamen posteà non consentiret in illam, non esse peccatum mortale. Hæc Diana citans Granatens. Vasq. alios.

REGULA IV.

QUando causa posita, seu actio ex qua prævidetur 650
pollutio secutura, de se est honesta, & licita, & adest aliqua rationabilis causa necessitatis, vel utilitatis seu commoditatis alicujus exercendi, vel continuandi talem actionem, etiamsi prævideatur secutura pollutio, dummodo non intendatur, & semper absit periculum consensus in illam, nullum omninò erit peccatum. *Omnes* apud cit. V. g. studere de rebus venereis, confessiones præsertim fœminarum excipere, conversari familiariter cum feminis in re honesta, vel utili, fœminas amplecti, vel osculari juxta morem patriæ, ne inurbanus videaris, choreas honestas ducere, equitare seu negotii, seu recreationis rationabilis causa, certo, & commodo situ in lecto cubare, sumere temperatè cibos, vel potus calidos sibi salutares, mederi in partibus verendis, servire in balneis (imò etiam fricare membra pudenda ad sedandum molestum pruritum, eadem membra mundare à sordibus, &c. ut ex utroque Sanch. & Bonacina adfert Tambur. mox citand.) & his similia sexcenta, cùm semper adsit rationabilis causa necessitatis, vel utilitatis ejusmodi exercendi, etiamsi prævideas, vel advertas exinde commoveri carnem, atque per accidens secuturam pollutionem, non ideò teneris abstinere ab ejusmodi exercendu, excludendo semper constanter omnem deliberatum consensum turpem, ejusque periculum. Communis DD. Sanch. *l. 9. disp. 45.* Laym. *sup. cit* Dian. *part. 6. tract. 6. resol. 37.* Tambur. *l. 7. cap. 7. §. 5. nu. 52.* Ratio sumitur ex generali regula. Si jus habeas aliquid agendi, ex quo per accidens secuturus existimetur effectus, quem per se intendere non licet, non ideò cogeris abstinere ab actione, quotiescunque ex ea etiam utilitas speratur major, quàm sit incommodum eventus secuturi permissi: atqui homo quivis jus habet ad ejusmodi actiones honestas, & licitas, & sæpè etiam obligationem, eæque actiones utilitatem adferre possunt: pollutio autem inde secuta exiguum, vel nullum omninò incommodum adferre poterit tam tibi, quàm speciei, hoc ipso, quòd ex causa licita, adeòque per se non nisi leviter influente tam facilè proveniat; ergo ob eam non teneberis talem actionem intermittere: nec pollutio inde secuta potest tibi imputari in peccatum, quia ei, qui suo jure utitur, non imputatur id in peccatum, quod per accidens sequitur, cùm id potiùs patiatur, quàm agat. Cùm ergo valde tenuis sit obligatio vitandi pollutionem in causis per se, & proximè ad ipsam non ordinatis, nec consequenter non notabiliter in illam influentibus, ut fusè ostendit Sanchez *l. c.* Ideò rectè notat Dian. *cit.* non debere esse causam necessariam ad excusandas ejusmodi pollutiones etiam a veniali, cùm enim sint innumeræ actiones alioquin licitæ, ex quibus possint, vel soleant provenire pollutiones, si requireretur causa urgens, vel necessaria ad excusandum, daretur locus perpetuis scrupulis, & nimiis anxietatibus, quod gravissimum foret. Causæ excusantes censendæ sunt omnes illæ, quæ bona fide apparent, vel necessariæ, vel utiles, val convenientes, imò & commodæ animæ, vel corpori, adeò ut etiam satis sit meum merum commodum in exercenda tali actione ad omnem etiam venialem culpam tollendam, prout docent Sanchez, & Dian. cit. Et hæc valde notanda sunt ad innumeros casus resolvendos, & scrupulos tollendos, præter indicatos satis multos. Plures brevitatis, & honestatis gratia omissos facilè videre potes apud Sanchez sæpè *cit. l. 9. per totum*, & Dian. *p. 1. tract. 15. à resol. 3. p. 2. tract. 16. resol. 54. part. 3. tract. 5. à resol. 21. & alibi.* Dicta

omnia

omnia de ipsa pollutione indirectè tantùm intenta in sua causa, & causis excusantibus, pariformiter à fortiori intelligenda sunt de pollutione imperfecta, vel inchoata tantùm, scilicet distillatione, & commotione libidinosa spirituum generationi servientium, de quibus tamen dicam aliquid seorsim infrà sub fine.

§. VII. *Quid de pollutione involuntaria, & in somnis facta?*

651 POllutio involuntaria simpliciter dicitur, quæ fit præter omnem directam, vel indirectam voluntatem, adeoque nec in se, nec in aliqua sua causa est volita, sed sequitur ex aliis causis, vel intrinsecis, ut superfluitate, vel debilitate naturæ, ex complexione particulari, vel morbo; ut in illis, qui patiuntur fluxum seminis, & qui facillimè ex quacumque levi causa, vel occasione seminis effusionem, distillationem, vel carnis commotionem patiuntur: Item ex primis motibus, ex somniis anteà voluntariè non causatis: vel etiam ex causis extrinsecis, ut tentatione dæmonis, violentia hominis, &c. Et hæc ex se sine dubio non potest esse peccatum, cùm nihil sit peccatum, nisi voluntarium. Quòd si post factam ita involuntariè pollutionem posteà accedat complacentia voluntaria ob corpoream voluptatem habitam, hæc de se novum peccatum mortale erit: secùs si complacentia, vel gaudium sit ob alium bonum finem, ut mox infrà notabo.

652 Pollutio similiter in somnis facta quatenùs eo statu facta est, sine dubio peccatum non est: sed solùm, quatenùs aliquo modo fuisset, vel fieret voluntaria in vigilia: adeoque dupliciter fieri potest peccatum antecedenter, & consequenter: idque directè, vel indirectè tantùm. Declaro breviter ex dictis.

I. *Pollutio in somnis antecedenter directè voluntaria, intenta, vel procurata*

653 EST sine dubio peccatum mortale: idque tripliciter. 1. Cùm quis efficaciter desiderat, ut pollutio in somnis eveniat ob delectationem carnalem tantùm. 2. Multò magis, quando quis vigilans efficaciter procurat, ut pollutio in somnis eveniat, utpotè studio turpibus, & vehementibus imaginationibus indormiendo, vel certa media adhibendo, aut certo situ accubando in lecto, ut inde sequatur pollutio; nam licèt affectu simplici possit pollutio desiderari ob bonum finem sanitatis v.gr. vel tentationis sedandæ, certè tamen non potest efficaciter intendi, & procurari; sicut etiam potest desiderari mors improbi à privato ob bonum finem, non tamen procurari. 3. Etiam ad eum finem polluendi in somnis solùm non amovendo causam pollutionis prævisæ, si ea causa sit notabiliter influens in illam. In his omnes consentiunt: quia licèt pollutio in somnis eveniens non possit esse peccatum pro tunc, tamen reputatur in peccatum, quatenùs antecedenter in vigilia ita voluntariè intenta, vel procurata est: Et causa excusans in somnis evenientem pollutionem à peccato, scilicet carentia rationis, & libertatis, non reperitur etiam in vigilante ita intendente, & procurante illam, juxta regulam alibi traditam.

II. *Pollutio in somnis antecedenter indirectè tantùm voluntaria in causa posita.*

(Remissivè)

654 TAntum est peccatum, quantum peccatum est ipsa causa posita in vigilia in genere luxuriæ juxta omnia dicta §. *præcedenti* huc de verbo ad verbum applicanda. Est enim eadem, imò aliquantulùm minor ratio de pollutione indirectè voluntaria in somno primùm eveniente, quàm de ea adhuc in vigilia eveniente: hic enim adesse solet periculum consensus, in somnis autem nullum potest adesse tale periculum. Quando ergo causa posita in vigilia, seu actio illa, ex qua prævidetur pollutio secutura in somnis, minimè autem intenditur, est peccatum mortale in genere luxuriæ, quippè notabiliter, & efficaciter influens in libidinem, ut qui diuturnè vehementes cogitationes, & imaginationes rerum venerearum habet, & inde prævidet se polluendum in somnis, etsi non intendat, nec consentiat, aliàs eo ipso esset directè voluntaria pollutio, non quidem posteà in somno, sed tunc vigilans tu turpis imaginator peccas mortaliter dupliciter in actuali impudicitia cordis, & mollitie directè voluntaria. Si verò actio, sive situs tantùm sit venialis in genere luxuriæ, aut etiam mortalis in alio genere peccati, v.g. ebrietatis, ratione pollutionis prævisæ, & non intentæ, solùm peccabis venialiter. Si autem illa actio de se sit licita, & honesta, & adsit rationabilis causa illam actionem exercendi, v.g. studendi de ejusmodi materiis, certo commodo situ jacendi in lecto &c. nullum peccatum erit. Insuper dixi *notabiliter, & efficaciter influens in libidinem:* notat enim Sanchez *l. 9. De matr. disp.45. n.* 20. & Joan. Sanch. apud Dian. *part. 2. tract.16.res.ult.* non quodlibet peccatum mortale in genere luxuriæ esse causam sufficienter influentem in pollutionem in somnis evenientem v.g. deliberata quidem, sed brevissima cogitatio de copola habenda, levis tactus fœminæ cum deliberata affectione libidinosa, omninò est peccatum mortale in genere luxuriæ; at quis dicat esse causam notabiliter, vel efficaciter influentem in pollutionem in somno secuturam; imò nec in vigilia, cùm oppositum in plurimis experientiis constet? si ergo talis cogitatio, locutio, vel tactus turpis adhuc præsens in vigilia non influit in pollutionem, nec appetitum efficaciter movet ad illam habendam, quomodo credi potest esse influxuram longè posteà in somnis, quando absens est, & diù præteriit? Qui ergo ex tali actione prævideret pollutionem, non tamen intenderet eam, non censeretur dare causam pollutioni, & consequenter ratione pollutionis secutæ non peccaret mortaliter, nec eam confiteri teneretur, sed solùm actionem illam.

III. *Pollutio in somnis facta, posteà voluntaria, vel complacita:* remissivè.

655 SI post pollutionem in somno factam evigilans de ea deliberatè sibi complaceat, gaudeat, & delectetur ob delectationem sensualem, & libidinosam perceptam, omnium consensu peccat mortaliter: quia objectum illud vigilanti mortaliter est illicitum: secùs dicendum, si de ea gauderet, vel placeret ob aliquem bonum finem, v.g. tentationem sedatam, naturam exoneratam, morbum mitigatum, sic enim nullum esset peccatum, cùm gaudium illud, vel complacentia jam sit de objecto honesto, & licito, & non de ipsa pollutione, juxta communem DD. cum *Sanchez*, aliisque citatis. De quo etiam alibi.

IV. *Pollutio in somnis incepta, sed in vigilia completa.*

656 QUando motus venereus, ac ipsa decisio seminis accidit in somno, sed ipsa emissio, seu effluxio fit posteà in vigilia (& multò magis si ipsa emissio seminis jam incepit in somnis, & partim adhuc fit in vigilia) secluso consensu in illam, nullum fit peccatum; sed licitè te negativè habendo permittere potes, nec reprimere teneris: certè regulariter vix poteris. Ita contra *Toletum*, docet communis DD. *Gerson*, aliisque plurimis cit. Sanchez *l. 9. de matr. disp. 17.n.16.* Dian. *par.3 tract.5.resol.28.* Sà *V. luxuria num.* 10. sic habet: *cœptam in somnis pollutionem non tenetur evigilans cohibere, vel comprimere; sufficit non placere de ea.* Ratio duplex est: & quia tunc plerumque non adest deliberatio sufficiens, & requisita ad peccatum: & maximè quia difficilè, & plerumque impossibile est cohibere, ut mox dicam.

657 Quin universaliter pollutionem involuntariè cœptam ex quacumque causa sive in somno, sive in vigilia licitè posse permittere nullo impediendi conatu adhibito, meritò concedit Sanchez *cit.* & approbat Tamb. *l. 7. Decalog. cap. 7. §. 2. n.* 17. Ratio universalis: quia (ut supponitur) pollutio incepit involuntariè, continuatio autem effusionis seminis est solùm effectus naturalis causæ præcedentis, quæ impediri ampliùs vix potest, & consequenter nec teneris; vel enim conatus ille reprimendi nihil operabitur, vel retento contra naturæ impetum extra suam sedem semine corpus supra modum gravabitur, & periculo infirmitatum exponetur. Denique pollutio magis secundùm principium, quàm secundùm finem judicanda est. Cavendum tamen permaximè, ne taliter evigilans, vel aliàs involuntariè ortam pollutionem sentiens, non tantùm permittat, vel non reprimat (quod solùm conceditur) sed etiam positivo aliquo conatu, vel impulsu eam promoveat, vel compleat, etiam solùm quoad aliquas reliquias seminis protrudendas, eo ferè modo, quo mingentes, cessante fluxu, aliquot guttas protrudere solent; quod utique non liceret citra grave peccatum, si omninò deliberatè fieret: nam in eo casu imperfectum voluntarium, & inde delectationem intervenire experientia patet, ut benè notat Tamb. *cit. n.* 19.

§. VIII. *Distillatio, & commotio libidinosa.*

SErmo hactenùs fuit de pollutione completa, quæ est effusio seminis totalis per se apti ad generationem, magnaque semper delectatione emitti solet.

658 I. Distillatio est effusio modica partialis seminis, vel

potius humoris similis minùs mordacis, magisque aquosi, quàm sit semen, minori quantitate, & fere stillarum instar, minorique voluptate effluentis; imò aliquando nullius voluptatis. Unde claritatis causa, unam libidinosam, alteram non libidinosam distillationem vocare possumus. Commotio libidinosa est alteratio, tumor, & erectio membris genitalis per motionem spirituum generationi servientium, in quâ motione voluntariè acceptata consistit delectatio morosa venerea, estque præparatio, & inchoatio quędam ad pollutionem, vel saltem distillationem, unde & passim pollutio inchoata dicitur: circa quæ pono breves resolutiunculas.

659 II. Sicut deliberatè velle, & procurare ipsam pollutionem, & de ea complacere, mortale est, ita etiam deliberatè velle, ac procurare istam distillationem libidinosam, ac commotionem libidinosam spirituum genitalium, & de ea complacere, mortale est. Communissima DD. cum Sanchez *l. 9. disp.* 17. *n.* 17. quoad distillationem. Et *disp.* 45. *num.* 18. etiam quoad commotionem. Ratio manifesta est: quia tunc procuratur, & complacetur de voluptate libidinosa, ac venerea illi distillationi, ac commotioni necessariò conjuncta, quod semper mortale est, etiam exclusa parvitate materiæ, à mortali excusante, ut infrà patebit. Deinde illa commotio libidinosa est inchoata quædam pollutio, & ad pollutionem essentialiter ordinatur; magisque inchoata pollutio est ipsa distillatio: ergo eadem ratione utraque volita directè, mortaliter peccaminosa. Porrò sicut ipsa pollutio indirectè tantùm volontaria in causa posita tantum peccatum est, quantum est ipsa causa posita in genere luxuriæ, ita eadem ratione discurrendum de distillatione, & commotione libidinosa, juxta Regulas §. *præced.* positas, uti ibidem in fine annotatum est; semper enim obligamur amovere causas per se, & notabiliter influentes ad voluptates illicitas; non autem semper tenemur removere causas per accidens, vel leviter tantùm ad eas voluptates influentes, sed ob justam causam necessitatis, vel utilitatis ejusmodi actiones exercendo, sicut pollutionem, ita etiam multò magis solam distillationem libidinosam, vel commotionem carnalem permittere possumus, juxta ibidem dicta.

660 III. Distillatio non libidinosa, quæ scilicet contingit sine ulla delectatione, vel voluptate sensuali venerea (quamvis adsit levis erectio genitalium) non est peccatum. Ita Cajet. aliisque congestis Sanch. *l. 9. d.* 45. *n.* 2. Laym. *l.* 3. *sect.* 4. *n.* 18. Regin. *l.* 32. *c.* 5. *num.* 41. Tamb. *l.* 6. *sect.* 3. *n.* 53. Ratio est: quia si talis distillatio esset peccatum contra castitatem, ideò esset, vel quia esset delectatio venerea, vel quia esset proximum periculum ad delectationem veneream, vel saltem quia dispergitur ille humor: *Non primum*; quia nos loquimur de eo distillationis modo, in quo nulla adest delectatio sensualis: *Non secundum*; quia si illius humoris effusio nullam adfert delectationem sensualem, non est ratio, cur ipsa sola spectata adferat periculum proximum in illicitam voluptatem veneream consentiendi. *Neque tertium*; quia ille humor extillans sine voluptate, non est semen, nec ejus effusio generationi nocet, sicut effusio seminis; sed ut optimè docet Gerson *part.* 2. *operum Tract. De pollut. notab.* 1. est humor medius inter semen, & urinam, ineptus ad generationem, ac habet diversum motum, ac meatum distinctum ab eo, quem habet semen: immiscet se talis humor medius aliquando cum urinatione, aliquando per se defluit sine cogitatione, & sensu. Hæc, & plura lectu digna ibidem *Gers.* Unde *Cajet.* apud *Sanchez*, aliique non immerito pronunciant de tali distillatione, esse perinde ac de sputo, vel sudore inter laborandum, nisi ipsa carnis rebellio comitaretur: Et non obscure favet S. Th. *Opusc.* 64 *de fluxu libidinis*, sic dicens: *Sciendum, quòd illius humoris effusio non est pollutio, quia* (ut dicunt Medici) *sine libidinosa delectatione, & carnis motione nullus potest pollui vigilans*. Hæc S. Doctor. Si ergo ea distillatio non est pollutio, nec oblectationem saltem veneream adferens, undenam orietur peccati reatus?

661 IV. Hactenùs dicta traduntur ad intelligendam rei veritatem. In praxi autem omnes Doctores monent confessarium, ut cautus sit in examinando circa materias venereas, ne se, vel pęnitentem scandalizet; audi unum, aut alterum. Tolluc. in Institutione brevi pro confessario. c. 2. ait: *Prudens esse debet confessarius in exquirendis cautè circumstantiis 6. præcepti præparatoriis ad actum consummatum, modis minutis non necessariis, ne se, vel pœnitentem excitet ad aliquam tentationem, vel delectationem*. Coninch. disp. 17. de Sacram. n. 56. *Præstat aliquando Sacerdotem minùs imperfectè peccatum pęnitentis intelligere, quàm vel illi, vel sibi aliquod scandalum creare, & esse nimium*. Angelus V. Interrogatio n. 1. *Confitetur mulier, quod sit cognita extra vas debitum, in quo loco, vel quomodo, & hujusmodi, sicut faciunt quidam, qui potiùs sunt contaminatores, quàm confessores*. Vide etiam Lugo *disp.* 16. *De Pœnit. sect.* 14. *n.* 595. Quare confessarius percipiens speciem aliquam certam, & numerum peccati luxuriæ, maximè contra naturam, regulariter ab ulteriori interrogatione abstinere debet tam quoad ligatos, quàm quoad solutos. Et speciatim in proposito quoad mollitiem, si pœnitens fateatur se voluntariè polluisse, præter objectum cogitatum vix aliquid interrogandum erit.

SECTIO VI. & Ultima.

De Impudicitia interna, & externa,

Seu

Cordis, oris, & aspectus, ac tactus.

SUMMARIUM.

662 & 663. *Quid & quale peccatum* impudicitia cordis, *scilicet*
664 *I. Cogitationes impuræ?*
665 *II. Delectatio morosa?*
666 *III. Consensus impudicus?*
667 & 668. *Quid, quando, & quale peccatum* impudicitia oris, *seu turpia loqui, cantare, legere, &c. vel* 669. *audire?*
670 *Aspectus turpium potest esse mortaliter illicitus I. ex objecto.*
671 *II. Ex intentione aspicientis, &*
672 & 673. *III. Ex periculo prævisâ.*
674 *Sicut tactus, oscula, amplexus possunt esse mortale, tripliciter,*
675 I. *Ex ipso objecto.*
676 II. *Ex intentione, &*
677 Usque ad n. 680. III. *Ex periculo animadverso.*
680 *An quando, & quale peccatum, tactus, oscula, amplexus,* I. honestatis?
681 II. Necessitatis?
682 III. Curiositatis, *vel* levitatis?
683 & 684. IV. Voluptatis, *vel delectationis gratia? ubi quid delectatio venerea sensibilis?*
685 *Delectatio* venerea *voluntariè habita semper est peccatum mortale.*
686 Sensibilis *tantùm per se solùm veniale.*
687 *Per accidens tamen sæpissimè mortale.*
688 & 689. *Imò semper mortale circa objectum per se turpe, & obscœnum.*
690 *In re venerea deliberatè, & directè intenta non datur parvitas materiæ,*
691 *Benè verò in re venerea indirectè tantùm voluntaria,*
692 *Resolvuntur casus varii communiter contingentes,* Usque ad n. 698.

IMpudicitia dicitur voluntaria occupatio potentiarum 662
circa res venereas, seu circa provocantia ad libidinem voluptatis gratia. Ejusmodi autem impudicitia, & impudica occupatio fit vel in potentiis internis; intellectu, voluntate, phantasia, appetitu sensitivo; vel externis, ut aspectu, loquela, tactu, & amplexu; & generatim quatuor modis, scilicet *corde, ore, aspectu, & tactu*. Explico sigillatim.

§. I. *Impudicitia cordis.*

EST voluntaria occupatio mentis, seu potentiarum 663
internarum, nimirùm phantasiæ, & appetitus, intellectus, & voluntatis circa res turpes, & ad libidinem provocantes voluptatis gratia: Et vulgò numeratur triplex, cogitatio, delectatio, consensus. De quibus ex professo latè in materia de peccatis, *p.* 1 *Decal. c.* 6. *per totum*; accipe summatim.

I. Cogitatio, vel imaginatio rerum obscœnarum volun- 664
tariè assumpta, admissa, continuata, secluso omni bono fine, ex mera curiositate, vel levitate practicè ordinariè sunt peccata mortalia, ob præsentissimum periculum labendi in gravius peccatum, utpotè delectationem, vel consensum turpem, aut in ipsum opus. Juxta *communem* DD. Quòd si verò assumantur, eisque immoretur ad malum finem operationis, vel delectationis inhonestæ, atque sic actu conjunctæ sint cum consensu, vel in opus turpe, vel saltem in delectationem morosam veneream, tunc coalescunt in unum peccatum cum ipso consensu, & proposito, vel delectatione turpi, ut seorsim non sint exprimendæ in confessione, sed sufficiat dicere: consensi in tale opus turpe, vel delectatus sum morosè de tali opere turpi toties, &c.

II. Delectatio morosa impudica est simplex complacen- 665
tia

tia in delectationem veneream ex re turpi cogitata consurgentem absque animo illam perficiendi: & hæc sive absoluta, sive conditionata sub quacunque conditione non subsistente, semper est peccatum mortale, ut jam toties inculcatum, & probat communissima DD. in dicta materia. Et reducitur hoc peccatum delectationis morosæ venereæ ad diversas species externas luxuriæ, utpote fornicationis simplicis, adulterii, incestus, sodomiæ, &c. juxta rationem objecti, seu materiæ cognitæ in tali delectatione, si tamen talis circumstantia attendatur, & intendatur in ipsa delectatione morosa, quod certè rarum. Undè qui morosè delectatur de ligata, consanguinea, vel sacra persona præcisè ut fœmina pulchra est, nullam habet rationem talis circumstantiæ, ut ordinariè fit, committit actum simplicis fornicationis mentalis, neque ea circumstantia personæ cogitatæ necessariò erit explicanda in confessione, ut alibi jam notatum. Quòd si denique complaceat, vel consentiat præcisè in ipsam delectationem veneream exurgentem absque cogitatione nullius objecti, vel complicis (quod certè etiam raro) non erit propriè loquendo delectatio morosa, sed simplex impudicitia reducenda ad speciem mollitiei tanquam inchoata pollutio, ut paulò superiùs notatum.

666 *III. Consensus impudicus*, dicitur propriè, qui fertur in opus ipsum turpe, & est actus voluntatis efficax propositi, vel desiderii perpetrandi opus aliquod turpe, adeoque absolutus semper est peccatum mortale; quin etiam conditionatus sub conditione practicè non auferente malitiam actus, juxta latè dicta in materia de peccatis. Est autem peccatum mortale ejusdem speciei cum ipso opere turpi perpetrando, undè tot sunt ejus species, quot sunt species externæ luxuriæ, ut suprà initio Tractatus annotatum est. Intellige autem, dummodò circumstantiæ speciem mutantes sint cognitæ, & attentæ per intellectum, etsi à voluntate minimè sint intentæ, contra quam modò dictum fuit de delectatione morosa. Ratio disparitatis sæpiùs indicata est; quia actus internus inefficax (uti est delectatio morosa) fertur in objectum præcisè, prout objectivè proponitur per intellectum, ideòque facilè abstrahit à circumstantiis annexis, quamvis cognitis; at verò actus internus efficax propositi, vel desiderii tendit in ipsum actum externum prout fiet à parte rei, ideòque non potest abstrahere à circumstantiis annexis; sed volens actum externum, v.g. peccare cum ligata, consanguinea, &c. necessariò etiam vult circumstantias annexas cognitas.

§. II. *Impudicitia Oris.*

667 T*Urpiloquium*. Turpia loqui, turpia cantare, legere de rebus venereis, vel ad libidinem provocantibus venereæ delectationis gratia, seu cum delectatione circa ipsas res turpes narratas, cantatas, lectas, vel cum animadverso periculo consensus in delectationem veneream, vel ipsum opus aliquod turpe (quò etiam spectant literæ amatoriæ, & libidinosæ inter personas solutas) utique est mortale peccatum, mortalem scilicet malitiam sumens à fine mortali luxuriæ: juxta communissimam DD. cum Navarro *cap.* 16. *num.* 14. Sanchez *lib.* 9. *de matr. disp* 44. *n.* 38. Layman l. c.

668 Quòd si tamen ejusmodi turpia dicantur, narrentur, cantentur, legantur non cum delectatione libidinosa circa ipsa objecta turpia, sed ex aliqua levitate, curiositate, aut alia delectatione non libidinosa, ex joco, recreationis, vel temporis fallendi gratia, aut delectatione tantùm speculativa ob suavitatem, vel artificium Poesis, mirabiles modos, vel inventiones circa talia (secluso semper periculo consensus libidinosi) culpam saltem venialem non excedent: ut omnes fateri debent. Ubi tamen meritò advertit *Salas* apud Tambur. *lib.* 7. *cap.* 8. §. 4. convinci plurimos captare, ac consentire in delectationem libidinosam ipsarum rerum turpium sub prætextu artificiosæ propositionis, cantilenæ, musicæ, &c. quando carmina, vel cantilenas magis artificiosas de re pia fastidiunt, vel recusant, avidiùs verò excipiunt de rebus turpibus. Convinci item delectatione libidinosa ferri eum, qui frequentiùs, & libentiùs loquitur de occultis partium corporis, & rebus ad eas partes pertinentibus, quàm de aliis rebus. Denique similis peccati argui, qui metaphoris rerum turpium gaudent, qui facilè dicta detorquent ad dictos turpes sensus, quamvis enim hæc sæpè excusentur ab inadvertentia, vel quia objectum, de quo agitur, non est adeo obscœnum, sæpè tamen, quia deliberatè procedunt ab affectu ad res turpes, à mortali non liberantur.

669 Denique ad impudicitiam oris debet etiam revocari impudicitia aurium: audire enim voluntariè turpia causa delectationis venereæ, vel cum periculo consensus in talem delectationem, aut ipsum factum, vel peccatum aliquod gravius turpis operis, similiter peccatum mortale est, & præter proprium peccatum, sæpè potest accedere peccatum alienum scandali, utpotè si ejusmodi turpibus auditis arrideas, tibique placere significes, quo talia loquentes magis allicis, vel confirmas: vel si facilè possis, vel etiam ex officio tenearis, tamen ejusmodi turpiloquia non prohibeas, impedias, abrumpas, aut saltem vultu, gestuque tibi displicere significes, vel loco abeas. * Secùs est, si ejusmodi audias ex levitate, curiositate tantùm, secluso periculo consensus turpis, aut non impedias, cùm facilè non possis. Placet judicium Tambur. *cit.* §. 4. in fine dicentis: *Si aliis loquentibus, tibi illud turpiloquium, vel impura cantilena displiceat, seu non placeat, nec tamen loco discedas, nec eos reprehendas ob ruborem, imò etiamsi (secluso scandalo, & animo de illo peccato delectandi) rideas, vel quid simile facias: te non accuso peccati mortalis, quia ipsa erubescentia non contemnenda ratio est pro tua excusatione.* Hæc ille.

§. III. *Impudicitia aspectus.*

670 ASpectus impudicus rerum turpium libidinosus, & mortaliter illicitus esse potest tripliciter, ex objecto, ex intentione, ex periculo.

I. Ex objecto aspecto, quod in se valdè turpe est, & notabiliter apud plurimos ad libidinem provocans, seu influens in commotionem illam libidinosam. Sic merè deliberatè, & seriò aspicere alios actu coeuntes (non item coeuntia animalia secluso affectu ad libidinem.) 2. Aspicere membra pudenda alterius personæ diversi sexus, ut vir fœminæ, aut fœmina viri; seclusa vera necessitate, qualis est in Medico, vel Chirurgo, aut infirmario ad medendum in istis partibus &c. 3. Aspicere personam alterius sexus totam nudam deliberatè, & seriò, vix unquam à peccato mortali excusari potest ob maximè præsentissimum periculum libidinis, atque consensus libidinosi. Secùs dicendum foret, si ejusmodi inspiciantur, vel indeliberatè ex improviso, vel ex levitate valdè obiter, & breviter, vel etiam (ut placet Tambur. cit. §. 3. *n.* 3.) ex loco valdè remoto, aut per velum opacum: tunc enim non erit nisi veniale, quia sic non adest periculum ad ulteriorem libidinem. Eadem ratione nudam personam ejusdem sexus aspicere, si sit valdè puerilis, *Tamburin.* ibidem cum aliis rectè censet esse tantùm veniale, quia hoc ex se non multùm excitat ad venerem. Plures casus adferam in fine infrà, ubi de parvitate materiæ.

671 *II. Ex sola intentione aspicientis libidinosa*, cùm quis scilicet ex intentione venereæ delectationis captandæ, seu ex actuali affectu ad libidinem aspicit aliquid, etiamsi de se non ita turpe, v.g. faciem, pectus, ubera fœminæ, utique mortale peccatum erit ex vi intentionis libidinosæ: maximè secuta, & voluntariè acceptata ipsa delectatione venerea, cum commotione spirituum generationi servientium: ut cum Navarro *cit. c.* 16. *n.* 11. notant omnes passim. Peccant ergo mortaliter mas, & fœmina soluti alterutrum ejusmodi lascivis aspectibus ad delectationem veneream, vel ipsius copulæ desiderium excitantes: juxta illud *Matth.* 5. *Qui viderit mulierem &c.* Cæterùm cùm quis aspicit mulieres affectu venereo sistendo in delectatione morosa sine progressu ad eas concupiscendas efficaciter ad copulam, meritò censet Tambur. *lib.* 10. *Decalogi c.* 3. non esse necessariò in confessione explicandas circumstantias personarum, eadem ratione, sicut de ipsa delectatione morosa modò dictum fuit: quia etiam tunc tota delectatio videtur interiùs consummari. At si easdem venereo affectu etiam tangant, quia tunc actus exteriùs consummatur, utique esset personæ conditio exponenda.

672 *III. Ex solo periculo proviso*, vel animadverso libidinosi consensus, ut cùm quis ejusmodi objecta turpia, seu minùs honesta, etsi seclusa actuali mala intentione venerea, sola levitate, vel curiositate ductus deliberatè tamen, & seriò aspiciens prævidet jam insurgente turpi commotione periculum consensus in eam delectationem impuram, vel ipsum opus aliquod turpe, nec tamen ab aspectu cessat, utique jam peccat mortaliter ejusdem speciei luxuriæ peccato, cujus proximo periculo se sciens, volensque exponit, ut apud omnes in confesso est.

673 IV. Cæterùm seclusis istis tribus, *objecto per se valdè turpi, intentione impura, & periculo consensus in delectationem veneream, vel opus aliquod turpe*, seipsum vel alios, viros, vel fœminas ex curiositate, vel levitate tantùm inspicere, non nisi veniale erit, & justa causa necessitatis, vel utilitatis utique ab omni peccato excusatur; quinimò se ipsum etiam circa pudenda intueri plerumque veniale tantùm est: quia hoc non ita ad libidinem provocat, sicut aspicere pudenda aliorum, maximè diversi sexus. Denique juxta dicta eadem ratione discurrendum est de

iis, qui legunt libros de rebus turpibus ex professo agentes; qui seriò inspiciunt picturas valdè obscœnas, qui spectant comœdias valdè turpia repræsentantes; si enim ita faciant cum voluntaria delectatione libidinosa, vel cum animadverso periculo consensus in ejusmodi delectationem, vel opus turpe, liquidò peccabunt mortaliter. At seclusa tali turpi delectatione, ejusque periculo, ex sola levitate, vel curiositate talia agere, venialem culpam non excedet, dummodò semper absit periculum consensus turpis. Sed heu in re lubrica quàm frequenter adest! Cæterùm de ipsis scribentibus libros turpes, pingentibus picturas inhonestas, histrionibus obscœna repræsentantibus, eos saltem ratione scandali peccare mortaliter, & vix unquam à mortali excusari posse, habet communis sententia in materia de charitate, & scandalo.

§. IV. *Impudicitia Tactus*.

674 Impudici tactus, oscula, ampleaus, eodem modo libidinosi, & mortales esse possunt tripliciter, *ex objecto, ex intentione, & ex periculo*: & quidem longè majori ratione, quia longè fortiùs ad libidinem provocat, & irritat tactus, quàm aspectus tantùm; tangere enim proximiùs ordinatur ad libidinem, magisque venerem, id est, spiritus generationi servientes commovet, majusque periculum ingerit fœdæ libidini serviendi, quàm solùm aspicere. Itaque

675 I. *Ex objecto ipso*. Tangere deliberatè, & seriò partes inhonestas alterius personæ, sive ejusdem, sive diversi sexus (seclusa vera necessitate, v. g. medendi) semper est mortale, etiamsi delectatio venerea per se directè non intendatur, sed ex sola levitate, vel curiositate fiat; ob rationem dictam: quia nimirùm id ex natura sua nimiùm, & proximè libidinem provocat: & gravius peccatum est, si tactus fiat inter personas ejusdem sexus, quàm diversi: quia tunc ad gravius peccatum natura sua disponunt, ut rectè notat Sanch. *lib. 9. de matr. disp. 46. n. 18.* Sed dixi: *deliberatè, & seriò*; nam Sanchez cum aliis *ibidem n. 12.* admittit hic aliquam levitatem, & jocum excusantem, de quo infrà. Dixi etiam: *alterius personæ*: nam tangere se ipsum in partibus verendis etiam ex sola levitate (seclusa mala intentione, & periculo) culpam venialem non excedit, quia tactus suarum partium non est tam excitativus ad libidinem, sicut tactus aliorum: atque omni culpa vacabit, si ea rationabili causa fiat ob obviantes necessitates, aut etiam (ait Tambur. *§. 2. n. 4.*) ad calefaciendas manus.

676 II. *Ex intentione*. Tangere partes quaslibet, etiam minimè inhonestas, ut faciem, brachia, pedem mulieris cum intentione captandi delectationem libidinosam, aut animo se, aut aliam personam provocandi ad libidinem, vel opus turpe, liquidò etiam mortale est, ea fine mortaliter malo; atque circumstantia personæ sic libidinosè tactæ in confessione explicanda est, ut jam suprà de aspectu impudico innui. Quare cautè legendi, & intelligendi sunt DD. Cajetan. Navar. alii, quando dicunt: leviter tangere manum mulieris, digitum intorquere, pedem pede premere, &c. esse veniale: intelligendi sunt seclusa mala intentione libidinosa: Quis enim neget prementem, vel levissimè manum, vel pedem mulieris, si fiat ex deliberato affectu libidinoso ad delectationem veneream, vel ipsam copulam mortaliter peccare?

677 III. *Ex periculo animadverso*, consentiendi in delectationem veneream, vel opus turpe, ut si inter tangendum, osculandum, amplexandum fœminam, vel masculum, exurgente jam commotione libidinosa adversus periculum consensus turpis, nec desistas, utique peccabis mortaliter ejusdem speciei peccato, cujus periculo te exponis. Unde à mortali excusari non possunt oscula, ampleaus, & tactus ejusmodi personæ morosè facti ob delectationem sensibilem persistentem in ipso osculo, ampleau, vel contrectatione affectata; & maximè si fiant cum ardore, & mora, replicatis diù in ore osculis, gustatis labiis, lingua unius alterius ore excepta; adest enim, & omninò adverti debet ab ipsis præsentissimum periculum consensus libidinosi saltem in delectationem veneream inde inseparabiliter enascentem; & mirum esset, si non sequeretur consensus ipse. Atque hoc sensu rectissimè intelligitur damnata illa propositio infrà adferenda.

678 IV. Denique seclusis his tribus, tactus, oscula, amplexus etiam inter solutos, vel non nisi peccata venialia erunt, si otiosè ea mera levitate fiant: accedente autem justa causa, omni culpa liberabuntur: quæ quidem omnia hactenùs dicta in his terminis apud omnes certissima sunt. Latent tamen adhuc gravissimæ difficultates, & scrupuli difficillimi. Ut ergò in re usquequaque frequentissima, dicta meliùs intelligantur, pono unam, & alteram specialem quæstionem.

QUÆSTIO I.

Quotuplex potest esse delectatio in impudicis tactibus, osculis, amplexibus, vel etiam aspectibus?

Tactus, oscula, amplexus, sicut & aspectus, cogitationes, imaginationes de se sunt actus omninò indifferentes, possuntque fieri, vel boni, vel mali moraliter, juxta bonum, vel malum usum, vel finem, ad quem referuntur. Undè variè, & quadrupliciter potissimùm possunt distingui tactus, oscula, amplexus; *honestatis, necessitatis, levitatis, vel curiositatis, & voluptatis*, seu delectationis alicujus captandæ gratia. Percurro breviter singula. 679

I. Honestatis.

Tactus, oscula, ampleaus *honestatis* dicuntur, quæ fiunt, vel juxta morem patriæ civilitatis gratia, vel aliàs ex honesto fine, utpotè ad contestandum amorem castum, amicitiam, pacem, reconciliationem, amorem, &c. Et sic omni culpa vacant, quia honestatis virtutem induunt; oscula præsertim in scriptura verbis, & exemplis commendantur Gen. 27. *Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi*, Luc. 7. ait. Christus Simoni, *Osculum mihi non dedisti; hæc autem &c.* 1. Thess. 5. *salutate fratres omnes in osculo sancto.* Eadem autem est ratio de ampleaibus, & tactibus, ac complexibus manuum ob similem causam, idque maximè inter consanguineos, & conjugatos, vel sponsos ad contestandum amorem, amicitiam conjugalem &c. quò etiam referenda est delectatio quædam moralis honestatis capta ex ejusmodi osculis, ampleaibus, vel tactibus, quam scilicet quis sumit ex osculo, ampleau, vel tactu honesto manus exhibito in signum casti amoris, vel amicitiæ; & potiùs est voluptas mentis, & gaudium animi de honesta amicitia, & benevolentia, quàm affectus sensitivi. Ut benè notat Tamb. *lib. 7. c. 8. §. 1. n. 3.* 680

II. Necessitatis.

Tactus, uti & aspectus (nam oscula, & amplexus hic non habent locum) *necessitatis* dicuntur, qui necessariò fiunt in membris corporis etiam pudendis, tum alienis, utpotè ad medendum à medico &c. tum propriis, ad mundandam naturam &c. Et hi seclusò omni affectu, & consensu turpi utique omni culpa vacant, cùm necessitas non habeat legem. Idemque dicendum de tactu confricationis illorum membrorum ad sedandum pruritum in iis membris valdè teneris maximè acutum & molestum, ut à confricatione se continere difficillimum sit, estò sequatur aliqua commotio carnis, dummodò consensus absit, ut ex *Gersone*, & communi DD. notat *Sanch.* & *Layman.* addens rectè, non esse condemnandum peccati, qui ejusmodi molestissimum pruritum sedare conatur etiam cum animadverso periculo pollutionis; similiter tamen sine periculo consensus venerei: quia dat operam rei licitæ, ut suprà suo loco notatur, tametsi sit res plena periculi in re tam lubrica, præsertim in persona fragili. 681

III. Curiositatis, vel levitatis.

Tactus, oscula, ampleaus, uti & aspectus facti ex mera curiositate, levitate, vel joco, aut hilaritatis gratia circa personam ejusdem, vel diversi sexus, dummodò ea ipso objecto non nimis turpes sint, & seclusa intentione libidinosa, & periculo consensus turpis, non nisi venialem culpam continent. Ita ea communissima DD. pluribus congestis *Sanch. & Laym.* l. c. eoque sensu intelligendi sunt DD. suprà indicati, dum docent leviter tangere manum mulieris, digitum contorquere, pedem pede premere esse veniale. Sed notanter dixi: *dummodò ex objecto non nimis turpes sint, juxta dicta §. 4. N. 1.* Certè deliberatè tangere immediatè (non item supra vestes) partes verendas personæ alterius, maximè diversi sexus, cùm id per se, & ex objecto suo magnam deformationem habeat, & ea natura sua ad libidinem excitandam tendat, adeòque hominem gravissimo consensus periculo exponat, etiamsi ea sola levitate, vel joco fiat, à mortali excusari non posse, omnes fatentur. At verò quoad ejusmodi tactus circa personam ejusdem sexus v. g. dum simul balneant, vel natant, &c. levitatem, vel jocum à mortali excusantem admittit Sanchez *lib. 9. disp. 46. num. 22.* consentiente *Sylvio* apud Tambur. *cit. c. 8. §. 2. num. 4.* dicente; quod putamus admitti posse, si leviter, & quasi per transennam hoc fieret, non autem si omninò deliberatè: quia talis levitas, & jocus deliberatus est nimis turpis, & periculosus 682

losus. Plures casus huc facientes q. seq. sub finem congeram. Denique se ipsum tangere ex sola curiositate, vel levitate seclusa intentione mala, & periculo, per se solùm esse veniale, jam suprà notatum est.

IV. Voluptatis, vel delectationis gratia.

683 TActus, oscula, amplexus, uti & aspectus sæpissimè fiunt propter aliquam voluptatem, vel delectationem sanfibilem, quæ in ipsis, vel eorum objectis percipitur. Duplex autem hîc distinguitur delectatio, *sensibilis venerea*, & *sensibilis tantùm*.

Delectatio *libidinosa*, & *venerea* (jam toties ad nauseam usque inculcata) est, quæ consurgit ex commotione, vel alteratione partis inferioris ob motum spirituum generationi servientium: qualisque percipitur in ipsa copula, pollutione &c. Undè dicitur venerea, quia est ordinata naturaliter ad promovendam generationem, cui Venerem Antiquitas stulta Deam præsidem faciebat. Delectatio *sensibilis tantùm* dicitur, quæ solùm consurgit ex naturali proportione potentiæ ad objectum tactum, vel visum, naturaliter enim visus delectatur respectu rei pulchræ, & potentia tactiva ex contactu rei mollis, vel delectabilis; ut si delecteris aspiciendo fœminam pulchram, val tangendo mollem carnem manus, vel faciei fœminæ. Eodem omninò modo, quo delectaris aspectu alterius rei pulchræ, val mollis absque omni ulteriori intentione ad delectationem libidinosam, carnalem, vel veneream ordinatam ad illicitam copulam, vel seminationem. Ita quidem DD. communiter explicant. Subtiliùs Tamb. *lib. 7. c. 8. §. 1. à n. 7.* præter delectationem veneream libidinosam duplicem distinguit delectationem sensibilem naturalem tantùm, & specialiter ex tactu, vel osculo fœminæ absque tamen ordine ulteriori ad libidinem. Sed legat, qui volet, nostrum Marchant. cum multis. Sed sit

RESOLUTIO.

684 DElectatio voluntaria captata, vel admissa deliberatè ex aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus, venerea semper est peccatum mortale, sensibilis autem tantùm, per se veniale tantùm: per accidens tamen sæpissimè mortale, imò semper mortale circa objectum per se turpe, & obscœnum. *Ita DD. cit.* Explico breviter.

685 *I. Venerea semper est peccatum mortale.* Certum apud omnes, & ratio eadem est, qua quæstio sequens probabitur: Insuper in ea delectatione voluntaria nullam dari parvitatem materiæ à mortali excusantam. Certè si delectatio morosa venerea de re turpi cogitata tantùm mortale est (ut ex communi suo loco probatur) quantò magis mortale erit captata ex osculis, amplexibus, tactibus impudicis? Atque hac ratione intalligo damnari, ac prohiberi ab Alexandro VII. inter cæteras num. 40. hanc propositionem: *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem oarnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.* Hæc ibi. Nam per delectationem carnalem videtur omninò intelligi venerea, seu libidinosa, vel saltem sensibilis cum illa conjuncta, cum consensu, vel periculo consensus in illam veneream delectationem, juxta mox dicenda, etsi *absque periculo consensu ulterioris* in aliquod opus turpe, *vel pollutionis*. Sed hæc salvo meliori judicio.

686 *II. Sensibilis tantùm delectatio per se est veniale tantùm.* Ita communis DD. cum Tamb. *lib. 7. Decalog. cap. 8. §. ultim. num. 6.* loquente etiam de delectatione illa speciali non libidinosa. Ratio: quia delectatio illa sensibilis per se, secluso omni periculo consensus turpis in delectationem veneream, omni prorsus culpa vacat: nam ex se ordinatur ad bonum finem, nec in se inhonesta est: quòd si ergo captetur ex osculis, tactibus, aspectibus ratione sui tantùm absque aliquo bono fine, est sanè deordinatio aliqua, & abusus rei per se non malæ, ideòque per se copulam venialem excedere non potest. Unde vides meritò jam suprà concessum aspectum, vel tactum partis alioquin honestæ v. g. aspicere, vel tangere faciem, manus, brachia, & (secundùm *Navarr.*) etiam mamillam fœminæ obiter ex joco, levitate, curiositate, ex se nihil habere mali, præter ipsum jocum, vel levitatem venialem: nam ut sic solam naturalem sensibilem pariunt delectationem ergo secluso consensu venereo non est unde mortalis culpa condemnentur.

687 III. Per accidens tamen sæpissimè mortale peccatum fit delectatio illa sensibilis ratione adjuncti periculi consensus turpis, & hoc sensu ac practicè omninò vera est communis sententia DD. ac ipsius Sanchez sæpè cit. *lib. 9. disp. 46.* Oscula, amplexus, tactus voluptatis sensibilis gratia inter omninò solutos esse plerumque peccata mortalia ob maximum conjunctum periculum delectationis venereæ, ac consensus turpis: & ratio sumitur ex manifesta experientia, qua constat sæpissimè, imò plerumque non sisti in illa delectatione sensibili tantùm, sed nimis sæpè, ob sympatiam potentiarum, exurgere etiam delectationem libidinosam veneream: atque ideo ita voluntariè oblectantem sensibiliter in ejusmodi aspectibus, tactibus, osculis, plerumque se exponare periculo consensus turpis saltem in ipsam delectationem libidinosam consurgentam, si non etiam in ipsum aliquod opus turpe. Et hac ratione rursus suprà diximus, amplexus, oscula, tactus, si fiant morosè ob captandam delectationem sensibilem præsertim inter duos diversi sexus, quia naturaliter consequitur commotio, & delectatio libidinosa, adeòque adest periculum consensus turpis, non posse excusari à mortali; tunc enim ponitur causa proxima veræ libidinis: nisi fortè ætas infantilis aliquid ampliùs permittat, uti permittit Sanchez *cit. n. 23.*

688 IV. Imò semper peccatum mortale est delectatio sensibilis ex aspectu, vel tactu circa objectum per se turpe, & obscœnum. In hoc omnes consentiunt, & nos hactenus semper supposuimus. Ratio, imò experientia nimis manifesta est: quia aspectus & tactus objecti obscœni, vel partis inhonestæ corporis alterius, etsi fiant primariò ob delectationem sensibilem, tamen naturaliter & inseparabiliter pariunt etiam delectationem libidinosam veneream, ut moraliter impossibile sit, ut delectatio quæcumque sensibilis ejus partis, quæ tam proximè inservit generationi, assumatur, vel admittatur, quin concomitanter consurgat ipsa delectatio libidinosa; quare dum aliquis tam proximam inseparabilem, & efficacem causam libidinosæ delectationis voluntariè ponit, illam voluntariè procurare, & saltem indirectè velle convincitur, eoque ipso delinquere mortaliter: quæ ratio valde notanda est. Tandem si fiant ejusmodi tactus, amplexus cum periculo ipsius pollutionis, de hoc jam habes suprà *sect.* 4. satis. Jam sequitur principalis in hac materia valdè intricata controversia, & delicata

QUÆSTIO ALTERA.

Daturne parvitas materiæ excusans à mortali in re venerea, vel materia luxuriæ?

689 DIfferunt ista duo sicut magis, & minus latè patens; nam *res venerea* propriè est ipsa copula, vel coitus carnalis, pollutio atque delectatio venerea ex commotione spirituum generationi servientium orta in, & circa partes genitales, & ad summum, quæ ad hoc proximè disponunt, ut tactus, & agitatio partium genitalium &c. *materia luxuriæ* autem generalis ultra prædictas res venereas ad ipsam generationem pertinentes, comprehendit omnem etiam impudicitiam, seu occupationem potentiarum, ac sensuum præsertim tactus circa res inhonestas, vel ad libidinem aliquo modo provocantes, de quibus hactenùs actum est. Jam verò non potest esse quæstio, an detur parvitas materiæ in re venerea quoad ipsam copulam, & pollutionem, seu seminationem illicitam. De hoc enim nemo sanæ mentis ambigit, quin non; sed solùm quoad delectationem libidinosam veneream, directè, vel indirectè intentam, & consequenter etiam quoad impudicitiam cordis, oris, aspectus, tactus, &c. Pono duas resolutiones.

RESOLUTIO I.

690 IN re venerea, hoc est, non tantùm quoad copulam, pollutionem, distillationem libidinosam, seu quamcumque voluntariam effusionem seminis illicitam, verùm etiam quoad delectationem veneream, seu libidinosam directè, deliberatè intentam, quæsitam, acceptatam, practicè saltem non potest esse parvitas materiæ excusans à mortali: atque ideò omnis impudicitia cordis, oris, aspectus, tactus, oscula, amplexus, &c. facta causa delectationis venereæ captandæ, sicut omnis in illam deliberatus consensus, seu complacentia semper est peccatum mortale. Est in re communissima, & mihi planè certissima doctrina, quam latissimè probat Rebellus *de just. part. 2. lib. 3. quæst. 19.* Less. *lib. 4. de just. c. 3. num. 119.* Sanch. *lib. 4. moral. cap. 5.* Laym. *lib. 4. tr. 5. cap. 8. num. 2.* Dian. *part. 3. tract. 5. resol. 2.* alii innumeri apud istos (quidquid cum paucis aliquibus contradicat Caram. *in Regul. S. Benedicti* infrà citandus.) Ratio est: quia omnis delectatio venerea, & libidinosa natura sua per se ordinatur ad copulam, imò re ipsa (ut benè docet *Galenus* apud cit.) est ipsissima inchoatio pollutionis: quid enim est nisi motus humoris spermatici per spiritus generationi servientes incalescentis: & per certas arterias ad instrumentum generationis tendentis? ergo

sicut deliberatè velle copulam, seu seminationem illicitam semper mortale est: ita etiam deliberatè velle eam delectationem, seu commotionem veneream in se, vel in alio, semper erit peccatum mortale; & sicut in ipsa copula, vel seminatione illicita, ita & in ea delectatione, vel commotione illicita per se ordinata, & inchoante seminationem illicitam, numquam poterit esse parvitas materię excusans a mortali, *saltem practicè loquendo*. Neque enim in praxi audienda est distinctio Caramuelis *Theol. Regul. sive in Regul. S. Benedicti disp. 69. & 70.* Delectationem veneream esse quidem peccatum mortale, quando pollutio graviter, & propinquè inchoata est: non item, si pollutio solùm leviter, tenuiter, & remotè inchoata sit. Etsi enim hoc speculativè defendi posse fatear; practicè tamen nullo modo probari potest ob evidentissimum periculum in re tam lubrica, & picea. Hic enim verissimè, & certissimè: *qui tangit picem, inquinabitur ab ea*; etenim quantumvis minima delectatio, & commotio venerea natura sua tendens in majorem, & majorem, ipsamque seminationem, & tam delectabiliter, voluntariè consentientem, ac maximè excitantem exponit proximo, & gravissimo periculo consentiendi in majorem delectationem, majusque peccatum carnale. Qua ratione Sanchez *cit. lib. 1. moral. cap. 6.* dicit (retractans suam contrariam sententiam anteà traditam *lib. 9. mat. disp. 56.*) *quia in quavis delectatione venerea deliberatè admissa apertum est periculum incidendi in majorem delectationem aliam manifestè mortalem: quare nec audeo, nec unquam ausus sum excusare à confessionibus hujusmodi delectationum quantumvis modicarum declarationem.*

RESOLUTIO altera.

691 OMninò admittenda est parvitas materiæ excusans à mortali in materia luxuriæ quoad impudicitiam cordis, oris, aspectus, tactus &c. non tantùm quoad delectationem sensibilem (de qua suprà) sed etiam quoad ipsam delectationem veneream libidinosam directè, minimè intentam; sed indirectè solùm voluntariam in ejusmodi causa levi posita, vel non ablata, secluso consensu, & periculo consensus in ipsam delectationem veneream, & vel ulterius opus turpe. Ita (præter DD. qui absolutè hac admittunt parvitatem materiæ, & fortè nihil aliud volunt, excepto *Caramuele* manifestè loquente de delectatione venerea) expressè docet Vasquez *lib. 2. disp.* 108. asserens, hac de re nullam fuisse controversiam, cùm DD. contrarium communiter asserentes loquantur de delectatione venerea directè intenta, vel volita. Castro-Palaus apud Tamb. *cit. c. 8. §. 1. num. 8.* vocat hanc communissimam DD. Sententiam admittentem in materia luxuriæ leve peccatum ex parvitate materiæ, aliisque cit. Filliuc. *tract. 30. in 6. precept. c. 9. toto*, præcipuè *n. 18. & 19.* Item par nobile fratrum Jacob. March. Resol. Pastoral. *part. 1. c. 6. quæst. 6.* Et Petrus Marchant. *Trib. tom. 2. tract. 6. tit. 3. quæst. 2. §. 8. dub. 1. res. 2. in fine*. Ratio: quia valdè rationabile, & consonum est fragilitati humanæ, quòd homo sub peccato mortali non teneatur evitare omnem actionem levem, ex qua est periculum exurgendi aliquos motus delectationis venereæ; & cùm hi motus longè facillimè exurgant, ut sint mortales, omninò requiri debet majus voluntarium, quàm indirectum, & virtuale in causa maximè levi, & de se veniali tantùm: alioquin certè oporteret condemnare peccati mortalis omnem conversationem non necessariam virorum cum fœminis, juvenum cum puellis, colloquia familiaria, choreas, aliasque recreationes etiam honestas: cùm in iis, facillimè intercurrant aspectus blandi, verba levia, tactus, oscula, amplexus, & alia hujusmodi venialia, ex quibus plerumque oriuntur motus aliqui venerei; quos tamen secluso consensu, ejusque periculo unà cum veniali causa sua meritò censemus veniales, quemadmodùm & alia, quæ remotè tantùm disponunt ad alia peccata mortalia; ut litigium ad homicidium, haustus superfluus ad ebrietatem &c. venialia tantùm meritò censentur. Regula ergo à DD. assignata, & recepta, & à nobis tradita de ipsa pollutione indirectè voluntaria, vel causata, à fortiori locum habere debet in delectatione venerea indirectè tantùm voluntaria, nimirùm, *Quando causa posita est licita, vel venialiter tantùm mala, etiam delectatio præter intentionem subsurgens inculpata, vel venialis tantùm culpa erit*. Applicata in exemplis hactenùs datis. Ex dictis inferenda est corollaria

RESOLUTIO

Variorum casuum in particulari.

I. OScular pueros ex amore teneræ infantilis ætatis, 692 complecti, tangere, captando delectationem sensibilem ex mollitie carnis teneræ, secluso consensu turpi, nullum, vel veniale tantùm peccatum est. *Sanchez*, *Jacobus Marchant.* ll. cc. Similiter ancillæ puellos vestientes, lavantes, eorumque pudenda tangentes, vel aspicientes, etsi motus sensualis, secluso consensu, vel complacentia turpi exurgat: aut non peccant, si ita officium exigat; aut solùm veniale est, si ex curiositate faciant: mortaliter autem peccare possunt, si id morosè faciant ob morale periculum consensus libidinosi.

II. Personæ ejusdem sexus simul balneantes, natantes, 693 ex curiositate, vel levitate tantùm etiam in partibus verecundis invicem aspicientes cum motu sensualitatis, secluso consensu turpi, non sunt condemnandi peccati mortalis: Secus est de personis diversi sexus, tunc enim semper est morale periculum libidinis. Se ipsum autem aspicere, vel tangere ex curiositate, vel levitate, seclusa intentione, complacentia, vel consensu turpi, ordinariè veniale est: quia minor est indecentia, & minùs movent ad turpia propria, quàm aliena: ut etiam in superioribus notatum habes.

III. Choreas ducere, etsi aspectibus, tactibus, osculis, 694 amplexibus solitis, delectatio sensibilis capietur seclusa semper intentione, vel consensu turpi, nullum, vel veniale tantùm peccatum est. Cajetan. *V. Chorea*, Filliuc. *tract. 33. cap. 10. num. 224.* ubi sic dicit: *Rustici diebus festis non sunt prohibendi à choreis, modò fiant post Missam, tum quia aliàs otio vacarent, quod pejus esset; tum quia fiunt pro more Regionis, & publicè coram aliis, ideoque magna ex parte aufertur libidinis occasio: Tum quia videntur conciliatrices amoris, & benevolentia inter adolescentes, & puellas in ordine ad matrimonium.* Sic ille sapienter.

IV. Cantare, dicere, legere turpia, peccatum est juxta 695 intentionem facientis; si enim fiunt cum intentione, vel complacentia turpi, mortale; si ex curiositate vel levitate tantùm, secluso periculo consensus turpis venialem culpam habent; at verò componentes cantiones, vel libros turpes ordinariè mortaliter peccant ob scandalum saltem aliquorum: quemadmodùm etiam comœdias turpes exhibentes, de quibus itidem jam mentio facta.

V. Mittere litteras amatorias, munera, &c similiter 696 peccatum est juxta intentionem facientis: Si enim faciant ex intentione libidinosa, vel animo provocandi alterutrum ad illicitam venerem, liquidò mortale erit: si ex sola levitate, joco, vexatione, vel recreatione, veniale per se loquendo. Si ad captandum, vel fovendum honestum amorem in ordine matrimonium, culpa vacabit, præsertim inter jam sponsos. Intellige semper: *per se loquendo*, nimirùm, secluso periculo proprio, vel alieno: aut nisi scriptio, pictura, &c. de se valdè turpis esset, & ad libidinem provocans.

VI. Aspicere animalia coeuntia ex curiositate, vel levi- 697 tate, secluso affectu libidinoso, nonnisi veniale est; quia id non multùm excitare solet ad libidinem. Insuper eadem animalia, minora præsertim, ut catellos, catos, &c. molliter tractare, demulcere, etiam eorum pudenda contrectare, &c. (res sanè castitatis amatoribus meritò fugienda) ex curiositate, vel levitate, nulla concepta in se impura delectatione, non nisi veniale esse docet Sanchez *lib. 9. disp. 46. num. 15.* Aliosque citans Diana *part. 2. tract. 17. resol. 37.* Quia inde non excitatur tam vehemens delectatio. Addit quidem Diana: *Et quamvis confricans intenderet, ut brutum semen expelleret ex curiositate illud videndi, non esse mortale; quia non est mortale impedire bruti generationem, aut efficere, ut abortiat, sicut nec ipsum necare* (brutorum enim Domini sumus) *licèt oppositum sit probabilius*. Hæc Diana ex Sanchez. Oppositum autem docent Bonacina. & Salas apud eundem, & meritò mortale esse censet Tambur. *cit. lib. 7. cap. 8. §. 2. num. 5.* Quando quis ita faceret ob delectationem sensibilem; quia tanta contrectatio pudendorum animalis, tam seriò facta ob sensibile delectationem, principium ex se est impuræ libidinis. Denique si ejusmodi fierent ex affectu libidinoso ad ipsa animalia, maximè grandiora, non tantùm mortale esset, sed etiam spectaret ad peccatum bestialitatis tanquam actus quidam inchoatus. Et de his tandem satis.

CAPUT IV.

Sive

TRACTATUS APPENDIX.

DE
ABORTUS PROCURATI MALITIA, ET POENIS

Juxta Jus Commune, & Constitutiones SIXTI V. & GREGORII XIV. PONTIFICUM.

PRÆNOTIONES.

I. *Abortus*.

698 EST ejectio fetus immaturi, ejusque vel inanimis adhuc, aut jam animati anima rationali. Retinenda pro praxi omninò videtur communis persuasio ex Aristotele *l8. de animal. c. 3.* fetum masculum animari quadragesimo, fœmineum verò octuagesimo die à conceptione. In dubio, qualisnam fetus fuerit, præsumendum esse masculum; ideòque post quadragesimum diem ejectum fuisse animatum, ac homicidium patratum; atque ita observare sacram Penitentiariam, testatur *Naldus* apud Dian. consentientem *P. 7. tr. 9. ref. 5.* Contrà verò præsumendum fuisse femineum, ac proindè ante octuagesimum, vel saltem sexagesimum à conceptione diem ejectum, non fuisse animatum, nec consequenter homicidium patratum, ut, quò minus potest, gravetur delinquens, mitiùs censent alii. Et saltem verum esse debet in ordine ad penas corporales, quando criminaliter agitur; tunc enim, quoad rationabiliter potest, præsumitur fetus potiùs inanimatus, quàm animatus, ut pluribus allegatis tenet *Barbosa* apud eundem Dianam *ibid. resol. 41.*

II. *Abortum procurare*.

699 EST studiosè quærere, & applicare media ad id, ut fetus sive inanimis adhuc, sive jam animatus ejiciatur, vel occidatur. Duobus modis potest fieri ejusmodi abortus procuratio. Primò, *directè, & per se*; applicando medium, vel medicamentum per se efficax, & ordinatum ad expellendum, vel occidendum fetum: uti sunt potiones quædam medicatæ, compressio violenta prægnantis, percussiones, pondera gravia eidem imposita, alia sexcenta, & non rarò etiam maleficia. Secundò *indirectè tantùm, & per accidens*: utpotè applicando pharmacum, vel medium per se solùm ordinatum ad conferendam sanitatem prægnantis, atsi per accidens, & præter intentionem simul fœtum expellat, sive mortem inferat. De cætero notum est, abortum, sicut & quodvis homicidium, posse causari, aut physicè & immediatè, aut moraliter & mediatè, jussione, consilio, consensu; item aut voluntariè, aut solùm casualiter: denique aut certò, aut dubiè; de quibus ordine: præmissa tamen necessaria summula dictarum Constitutionum Pontificiarum.

III. *Summa Constitutionis Sixtinæ*.

700 Sixtus V. *Constitutione sua 87. edita anno 1588. incipiente Ad effrænatam*, de re nostra decernit sequentia.

Primo §. 1. Eos, qui per se, vel interpositas personas abortus, seu fœtus immaturi, tam animati, quàm inanimati, formati vel informis ejectionem procuraverint, percussionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus, laboribusque mulieri prægnanti impositis, ac aliis etiam incognitis, vel maximè exquisitis rationibus, ita ut reipsa abortus indè secutus fuerit, ac etiam prægnantes mulieres, quæ scienter præmissa fecerint: teneri pœnis omnibus Jure Divino, & Humano, & Canonico, & Civili statutis contra veros homicidas.

Secundò §. 2. 3. 4. Eosdem incurrere irregularitatem: unde nec promoveri possint, nec, si promoti fuerint, ministrare; sed eo ipso omni privilegio Clericali, Officio, & Beneficio esse privatos, quæ sic vacatura reserventur dispositioni Papæ: atque inhabiles in futurum, etiamsi delictum fuerit occultum: Et qui foro Ecclesiastico sunt subditi, degradati tradantur foro sæculari capitali sententia puniendi.

Tertiò §. 5. Similibus pœnis vult teneri eos, qui sterilitatis potiones, ac venena propinaverint mulieribus, aut quò minus fetus concipiant, impedimentum præstiterint, vel ad hæc quocunque modo consuluerint, vel auxiliati fuerint; necnon, & mulieres ipsas, quæ eadem pocula sponte, ac scienter sumpserint.

Quartò §. 7. Insuper omnes, quicunque, vel quæcunque, vel ut principales, vel ut socii, sociæ, consciæve ad tale facinus committendum, opem, consilium, favorem, potionem, vel alia cujuscunque generis medicamenta scienter dederint, ac etiam scribendo litteras, vel apochas, vel aliàs verbis, aut signis juverint, aut consuluerint, ipso facto excommunicationem incurrant, à qua nequeant absolvi (nisi in articulo mortis) neque etiam in Jubilæo, aut vigore Concilii Tridentini, nisi Romano Pontifice: atque etiam ab eo dumtaxat urgentissimis de causis in irregularitate, ea de causa contracta, dispensari possit. Non obstantibus, &c. *more solito*.

IV. *Moderatio Gregoriana*.

GRegorius XIV. *constit. 8. edita anno 1591. incipiente: Sedes Apostolica*: rigidam illam Sixti V. Constitutionem in duobus punctis gravissimi momenti moderavit. Accipe verba formalia omni acceptione digna. 701

Primò §. 2. in fine: *Prædictam constitutionem sic duximus moderandam, ut à peccato, & excommunicatione contra personas ibi expressas lata, tam quoad eos, qui hactenus deliquerunt; quam quoad illos, qui post nostram constitutionem in iisdem casibus deliquerunt, quilibet Sacerdos tam sæcularis, quam cujusvis Ordinis Regularis, ad Christi fidelium confessiones audiendas, & ad hos casus specialiter per loci Ordinarium deputatus plenam, & liberam, in foro conscientia tantùm, absolvendi habeat facultatem, eandem prorsus, quam idem Sixtus Prædecessor sibi, ac suis Successoribus reservavit.*

Secundò §. 3. *Quo verò ad pœnas procurantium abortum fœtus inanimis, aut exhibentium mulieribus, vel sumentium venena sterilitatis, aut quocunque modo auxilium, vel consilium eis dantium, in prædicta Constitutione contentas constitutionem præfatam in ea parte, ubi de his agit, ad terminos juris communis, ac sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini dispositionem, Auctoritate Apostolica, tenore præsentium, tam quoad præterita, quàm quoad futura, perpetuò reducimus, perindè ac si eadem constitutio in hujusmodi parte nunquam emanasset.*

Non obstantibus eadem Prædecessoris nostri Constitutione, quam quoad reliqua omnia, præter contenta in hac nostra constitutione, in suo robore omninò permanere volumus, cæterisque contrariis quibuscunque. Hæc Pontifex Gregorius.

Ex quibus vides ex illa Constitutione Sixtina nihil ferè remanere roboris quoad abortum fœtus inanimis; multùm verò per omnem modum quoad abortum fetus animati, ut patebit.

SECTIO I.

Abortus fœtus inanimati.

SUMMARIUM.

702 *Procurare abortum etiam fœtus inanimati est intrinsecè mortaliter malum.*

703 *Refertur opinio, aliquando licere, scilicet ad servandam vitam prægnantis.*

704 & 705. *Sed statuitur sententia vera, licere nunquam.*

706 *Solvuntur fundamenta opposita.*

707 & 708. *Pœnas tamen, scilicet irregularitatem, non incurrunt procurantes abortum fœtus nondum animati.*

709 *Qualiter liceat indirectè procurare abortum fœtus nondum animati?*

Malitia.

INtrinsecè malum, & mortaliter illicitum est fœtus etiam inanimati abortum procurare directè: est enim velut homicidium privatum, utpotè impeditio vitæ humanæ in materia, in qua secundum ordinarium naturæ cursum proximè inesse deberet, de quo acutè Tertullianus in Apologetico c. 9. *Nobis homicidio semper interdicto, etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissolvere non licet. Homicidii festinatio est, prohibere nasci: nec refert, natam quis eripiat animam, an disturbet nascentem. Homo est, qui futurus est, nam fructus in semine est.* Et ex D. Hieron. Sixtus P. V. in allegata Bulla: *Nimis enim imprudenter contra Dei voluntatem se opponunt, qui, ut S. Hieron. ait, dum natura recipit semen, receptum confovet, confotum corporat, corporatum in membra distinguit:* 702

dum inter ventris angustias Dei manus semper operatur, idemque corporis creator, & anima est, impiè despiciunt bonitatem figuli, id est Dei, qui hominem plasmavit, fecit, & voluit. Sic illi: idemque sentit D. August. *l. de Nuptiis, & Concupisc. c. 15.* relatus *c. aliquando 32. q. 2.*

Ejusdem intrinsecæ, & mortalis malitiæ est, quocunque modo, vel medio malitiosè impedire conceptionem prolis post copulam, aut prolis jam conceptæ animationem, aut aliter sterilitatem procurare: cui flagitio pena homicidii decernitur jure communi *cap. Si aliquis, de homicidio. Si aliquis causa explendæ libidinis, vel odii meditatione, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, vel concipere, vel nasci soboles, ut homicida teneatur.* Verùm hic controversia est perdifficilis, utrùm prædicta adeò sint intrinsecè mala, ut nullo bono fine cohonestari, nullo casu, vel causa excusari, ac licere possint.

Opinio licere aliquando.

703 UNo saltem casu, nempè ad servandam vitam prægnantis ex præsenti morbo extremè periclitantis, nullo alio remedio suppetente, licere directè procurare abortum nondum animati fetus, docent DD. sanè graves, & multi satis, *Navarrus, Henriquez,* aliisque congestis Sanch. *l. 9. de matrimonio disput.* 20. Layman. *Theol. moral. lib. 3. tr. 3. p. 3. cap. 4. num. 4.* Diana *par. 5. tract. 14. Miscell. resol.* 90. Ratio potissima est I. Quod eo casu fetus sit quodammodò aggressor invadens quasi matrem, dum ei periculum mortis creat: quem proinde jure naturali liceat abigere, quemadmodùm, & alios humores noxios invadentes naturam. *II.* Licitum est ad conservationem totius suppositi abscindere aliquod membrum etiam sanum, & innoxium ex se, ut si manu, vel pede alligatus aliter non possis evadere mortem atrocem à grassante incendio, aut imminente fera, vel tyranno, &c. atqui fetus nondum animatus est pars uteri materni: ergo &c. *III.* Ex duobus malis minus est eligendum, majusque bonum præferendum minori: at nonne liquidò majus malum est mors matris, quàm ejectio fœtus nondum animati, majusque bonum conservatio vitæ matris, quàm fetus inanimis? IV. At quid tandem cum tanto matris discrimine, & detrimento conservandus sit fetus ille, qui certè, pereunte matre, nunquam animabitur?

Nec desunt Authores, qui hanc licentiam abortus procurandi ulteriùs extendant ad cavendam mortem, vel infamiam de futuro, utpotè quando prægnans timeretur ex partu moritura, vel jam experta sit, se in partu ad extrema deduci: item quando prægnanti ex stupro, adulterio, incestu, aliove coitu damnato, secuto partu; immineret periculum gravissimæ infamiæ, penæ, imò mortis ex justitia, &c. In ejusmodi casibus etiam licere tempestivè procurare abortum fœtus nondum animati, probabile censent *Torreblanca, Bordonus, Lezana, Trullenchus,* alii apud Dianam *p. 6. tr. 8. Miscell. resolut.* 37. Sed meritò reprobat communis Doctorum etiam priorem casum approbantium. Sanchez *citat num. 9.* Diana ibidem in fine, addens: *Immò audio, si verum est, fuisse damnatum in Congregatione sancti officii.*

Sententia vera, licere nunquam.

704 ITa universaliter Communior Doctorum, nominatim Lessius *l. 2. de Justit. cap. 9. dub. 10. n. 61.* P. Navarr. *l. 2. de Restit. c. 3. n* 140. Card. de Lugo *disp. 10. de Just. sect. 5. n.* 130. & latè Basil. Boncius *l. 10. de matrimonio c. 13.* alii apud ipsos. Ratio validissima sumitur à simili de pollutione, seu effusione seminis voluntaria nullo unquam casu licita, etiam in nostro casu ad conservandam vitam hominis extremè periclitantis. Et quænam hujus ratio? an vulgaris illa: Quod procurare pollutionem sit contra finem naturalem seminis à natura per se intentum, scilicet generationem prolis? Atqui procurare abortum fetus jam concepti, etsi nondum animati, æquè imò multo magis est contra finem generationis, à natura per se non modo intentum, sed jam actu attentatum, & proximè attingendum, uti pulchrè exprimunt verba *Tertulliani,* & Sixti V. P. modò n. 1. recitata; ergo à fortiori non licebit unquam etiam ad vitam prægnantis conservandam procurare abortum.

Dices utique cum doctissimo Sanchez *cit. n. 7.* Rationem, ob quam seminis effusio nunquam liceat, non esse dictam frustrationem finis naturalis, damnumque generationis præcisè, sed quia natura omnimodam seminis administrationem negavit extra coitum aptum generationi, propter apertissimum periculum incontinentiæ ex nimia delectatione, quæ in illa effusione sentitur. Nam hinc, si extra copulam liceret saltem aliquo casu eam procurare, homines ea delectatione contenti minùs de prole generanda curarent, sicque impediretur usus matrimonii maximo generationis, ac speciei humanæ detrimento. Quæ ratio, & inconvenientia non habet locum in abortu procurando sine dubio non multum delectante. Sed pace laudatissimi Doctoris, occurro cum Eminentissimo Cardinale de Lugo *cit. numer. 131.* & subsumo:

Atqui reverà, re benè considerata, eadem ratio, & 705 quidem fortiùs urget in proposito. Nam si aliquando liceret procurare abortum, omninò, & majus esset periculum, quod homines illam delectationem longè majorem ipsius copulæ quærerent eo animo, & fiducia, quòd posteà ex causa possit procurari abortus, partusque impediri (& sanè frequentior multò posset causa prætendi abortus procurandi, quàm pollutionis) sicque homines adhuc ea delectatione contenti minùs curarent de prole generanda, & non tantùm impediretur usus legitimi matrimonii, sed magna daretur occasio fornicationibus, & stupris, à quibus absterrere solet timor prolis, partusque futuri: qui timor magna ex parte cessaret, si scirent homines, posteà ex causa licere abortum procurare. Fatendum ergo est naturam, sicut seminis, ita & fetus omnimodam administrationem negasse extra finem generationis: atque adeò, sicut pollutionis, ita & abortus procurationem simpliciter, & in omni casu interdixisse.

Cæterùm *quod nimiùm probat, nihil probat.* Ratio- 706 nes oppositæ sententiæ, aut nihil probant pro abortu, aut efficaciùs urgent pro pollutione. Nam ecce: Ad I. Si ratione aggressionis licet procurare abortum fœtus inanimis; certè longè violentiùs aggreditur vitam humanam semen abundans morbis illis acutissimis, quàm minutula illa substantia fetus adhuc inanimis: ergo à fortiori, cur similiter eo casu non liceat procurare emissionem seminis? Quinimò, cur non etiam abortum fœtus jam anima formati: cùm non minùs innocens possit se defendere ab aggressore animato, quàm inanimato? Loquimur autem de fetu inanimi remanente in debita constitutione naturali, & capaci animationis. Quòd si enim fœtus jam esset corruptus, nemo negabit posse directè expelli ob conservandam vitam mulieris (sicut & semen corruptum ad servandam vitam hominis) jam enim non est fetus, sed massa maligna.

Ad II. Omninò licet ob conservandum totum amputare partem: pars enim naturaliter, & principaliter est propter totum, neque membrum hominis ullum, nisi in ordine ad totum habet finem per se intentum à natura in universo. Fetus autem propriè non est pars matris, neque propter matrem; sed alium habet finem per se intentum à natura, imò inchoativè in fieri jam est condistinctum individuum humanum. Certè liquidò magis propriè pars hominis est semen, & aliqua saltem ratione propter hominem, quippè & ipsum nutrimentum partium contiguarum ex physicorum scitis: ergo &c.

Ad III. Si tibi minus malum videtur abortus fetus inanimati, quàm mors matris, qua tandem ratione majus malum sit effusio seminis lethaliter perniciosi, quàm mors hominis presertim Principis, Pontificis sanctissimi? Nosti benè, quos tacitus insinuans adorem.

Ad IV. Eadem forma interrogo: ad quid tandem cum tanto hominis discrimine, & detrimento retinendum sit semen? nunquid enim homo mortuus generabit? aut semen in cadavere tabescens utile erit generationi?

Vides ergo, bone vir (cui hæc mente destino) rationem fundamentalem intrinsecæ, & omni casu inexcusabilis malitiæ, sicut in pluribus aliis, ut mendacio, violatione sigilli Sacramentalis, &c. ita etiam in hoc utroque casu nostro petendam esse, non à damno actuali, quod afferunt *semel facta*; sed damno habituali, & consecutivo, quod adferrent *semel licita*, si nimirùm vel in aliquo uno casu licere nossent homines, qui suapte natura corrupta ad malum proni facili extensione vitiosa passim fingerent sibi casus similis licentiæ, gravissimo morum, vel naturæ detrimento. Ita rectissimè sentis cum Sanchez de pollutione suprà *num. 705.* Idem à fortiori applico abortui *ibid. in min. subsumpt.* atque utrumvis æquè majus assero malum habitualiter; & consecutivè, quàm sit mors unius hominis qualiscunque; quousque offeratur liquidum, & efficax discrimen: quale certè non est, quòd modus procurandi pollutionem facilis sit, & innoxius; media autem abortus procurandi difficilia, aspera, periculosa? Ne credas: aliter experientia constitit, quoad conceptum, vel fetum disturbandum proximis à coitu septimanis: certè via unquam talia, ut vel levem metuentem infamiam absterreant à flagitio. Parce, verecunde Le-

ctor

dior, in re non verecunda ingratam moram. Nam urgens ussit me arcana causa.

Pœna, & limitatio.

707 PRocurantes quomodolibet abortum fœtus nondum animati, quantumvis illicitè, & malitiosè, post Constitutionem Gregorii XIV, neque irregularitatem contrahunt, neque excommunicationem à Sixto V. fulminatam incurrunt, ut ea prænotatis *num.* 701. liquet: illas enim pœnas quoad procurationem abortus fœtus inanimis, sterilitatis &c. Gregorius reduxit ad terminos Juris communis, SS. Canonum, & Concilii Tridentini: in his autem nulla fulminatur excommunicatio in procurantes abortum: neque in toto jure statuitur irregularitas ex delicto homicidii, nisi homo jam actu vivens, & animatus interficiatur: quin in nostro casu expressè declaratur *cap. sicut ex litterarum de homicidio*. Ubi posito casu de Clerico, qui mulierem prægnantem per ludum zona trahens abortire fecerat, ideòque de irregularitate dubia respondet Pontifex; *Quòd si nondum erat vivificatus fœtus, ministrare poterit; alioquin debet ab Altaris ministerio abstinere*. Glossa ibidem. Et in suprà allegatum *cap. Si aliquis eod. tit.* Adverte tamen ex procuratione abortus fœtus inanimis incurri reservationem apud Religiosos ex Bulla Clementis VIII. ubi recepta est. Aliæ pœnæ huic sceleri jure decretæ non incurruntur ante sententiam judicis, ideòque non sunt nostri fori.

708 Consequenter eadem ratione, prædictas pœnas irregularitatis, & excommunicationis minimè incurrunt, attamen ob rationem *num.* 706. in fine explicatam, gravissimè, & uno casu, etiam mortis ex partu imminentis præviso, vel jam ex certo periculo, inexcusabiliter peccant omnes, vir, & mulier post copulam, prolis conceptionem, vel animationem quocunque modo, vel medio impedientes, v. gr. sese retrahentes, & extra naturam spargentes, mulier post copulam semen ejiciens, & saltem ex erronea intentione impediendi generationem, inverso situ, vel stando coeuntes, fœmina post copulam statim urinam urgens &c. Etenim universaliter prolis conceptionem, quæ nata est sequi ex copula, impedire, est contra naturam, & finem naturalem generationis: denique potionibus, vel mediis quibuslibet in se, vel in aliis sterilitatem procurantes: sic enim semen perpetuò frustrabitur suo naturali fine generationis: idque parum & solùm secundùm magis, & minus distat ab effusione seminis extra vas. Vide Doctores laudatos à Diana *hic part. 7, tract. 5. resol. 33. & part. 5. tract. 14. Miscell. resol. 90.*

709 Demum sermo semper fuit, & esse debuit de procuratione abortus fœtus inanimis, & similium per se directè intenta, facta scilicet per media per se ordinata, & efficacia ad destruendum, vel ejiciendum fœtum. Nam ob causam proportionatam, saltem ad servandam vitam matris in præsenti discrimine, fœtus nondum animati abortum indirectè tantùm, & per accidens causare, adhibendo nimirùm medium per se directum ad sanitatem matris, utpotè sectionem venæ, pharmacum purgativum, seu potionem medicatam ad humores noxios expellendos, etsi simul per accidens, & præter intentionem sequatur abortus, seu ejectio fœtus inanimis, omninò licitum est communi consensu Doctorum Navarrus *cap. 25. num.* 26. P. Navarrus, Lessius, Sanchez, Lyman, Lugo, *ll. cc.* Ratio est: quia mater prægnans eo casu utitur jure suo procurandi sibi sanitatem, & propter illam necessitatem, abortus solùm censetur permissus, & non intentus, vel causatus moraliter: quemadmodùm eadem ratione licitè sumitur medium directum ad sanitatem, licèt consequenter, & præter intentionem prævideatur adferre expulsionem seminis, quæ nec intenditur, nec ad sanitatem conducit. Eadem enim quoad hoc est ratio utriusque. Sed jam vides hunc abortum nec indirectè quidem causari posse, ob periculum futuræ tantùm mortis, vel infamiæ. Et quodnam remedium nunc adhiberi poterit per se directum, & efficax ad evitandam in futurum infamiam, vel mortem ex partu, à Justitia, à marito, vel parente inferendam, quo remedio simul per accidens tantùm, & præter intentionem causetur abortus? Non capio.

S E C T I O II.

Abortus fœtus animati directè causatus.

S U M M A R I U M.

710 *Directè procurare abortum fœtus animati est intrinsecè malum, & mortale homicidium.*

711 Usque ad num. 714. *An, si certò, vel probabiliter mater cum fœtu periclitetur, liceat ei sumere medicamentum.*

714 *Omnis quovis modo abortum fœtus animati directè procurans, omnisque scienter cooperans, effectu secuto, incurrit ipso facto irregularitatem.*

715 Usque ad num. 718. (*Quis in ea possit dispensare?*)

718 *Ac etiam excommunicationem.*

719 *A qua tamen excusat omnis ignorantia juris, vel facti, etiam culpabilis, lata, crassa, supina, imò & affectata.*

720 & 721 *Quis ab ea possit absolvere?*

722 & 723 *Pœna reliqua.*

Malitia.

SIne dubio intrinsecè malum, & mortale est directè pro- 710
curare abortum fœtus animati: est enim verum homicidium, & si à parentibus fiat, parricidium, & quidem omnium gravissimum cum animæ rationalis certissima damnatione æterna quoad pœnam damni. Certissimum quoque apud omnes, id nullo unquam casu, vel causa posse licere: sive constet jam animatum esse fœtum, sive dubitetur, an de facto animatus sit: sive deindè abortus intendatur propter se ut finem, sive solùm intendatur ut medium propter alium finem, v. gr. ad conservandam vitam matris, vitandam infamiam, &c. dummodò media adhibita per se tendant ad causandum abortum, neque aliter conducant ad vitam matris conservandam, nisi quatenùs causant abortum. Ratio clara est: quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona: atqui directè occidere hominem innocentem, intrinsecè malum, & nullo unquam casu licitum est: est autem fœtus animatus verus homo, & innocens maximè: ergo, &c. De abortu directè procurato loquimur. Quoad indirectam verò ejusmodi abortus procurationem ita distinguendum est:

Quòd si certò, vel probabili Medicorum judicio, mater 711
simul cum fœtu ante partum moritura sit, sumpto autem pharmaco spes sit, saltem matrem servari posse, fas erit adhibere media per se directa, & efficacia ad sanitatem matris, ut venæ sectionem, pharmacum purgativum &c. etsi per accidens contingat inde fœtum enecari, & abortiri, aliàs enim periret mater cum fœtu, per medicinam verò fortè liberabitur uterque. Communis DD. Sanchez *lib. 9. de matrim. disp.* 20. Laym. *lib. 3. tract. 3, part. 3. cap. 4. num. 4.* Lugo *disp.* 10. *de justit. sect.* 5. Diana *part. 7. tract. 5. resol.* 35. Ratio est: quia innocentem per accidens, & præter intentionem, in casu urgentis necessitatis occidere, à ratione alienum non est; sic enim in bello justo licitè exploduntur tormenta contra civitatem, munitionem, navim hostilem, etsi per accidens aliqui ibi innocentes occidendi sint: sic invasus ab injusto aggressore vitæ suæ, licitè fugit eques per semitam angustam (adhibita moraliter possibili cautela) etsi infans, vel alius homo fortè ibi jacens, conculcandus sit: & propiùs ad propositum; mulier prægnans invasa à fera, vel latrone sine dubio licitè potest, imò præcepto naturali debet fuga, vel fortè etiam pugna vitam suam certo interitui expositam liberare, quamvis cum probabili, vel evidenti fœtus periculo: atqui in proposito nostro occisio, vel abortitio fœtus maximè est per accidens, & præter intentionem; cùm enim fœtus pendeat à vita, & salute matris, atque rarissimè contingat fœtum vivum progigni post matris mortem, hinc medicamentum directè adhibitum ad procurandam sanitatem matris, ex natura rei secundariò etiam tendit ad salutem fœtus, & per accidens solùm illi nocet.

At, quid si medicamentum adhibendum æquè efficaci- 712
ter tendat ad sanitatem matris, & interitum fœtus alioquin desperati: poteritne adhuc licitè adhiberi, applicari à Medico, assumi à matre? Quidquid negent Corduba, Vega, Manuel, Lud. Lopez, eò quod hoc videatur esse directè procurare abortum, & occidere fœtum: Vera est sententia affirmativa, Sanchez *cit. nu.* 18. Diana *resol. lib.* 36. *alii apud ipsos*. Ratio est: quia mater utitur jure suo, potius enim jus habet mater ad conservandam vitam suam, quàm habeat fœtus, cùm hic à matre dependeat, non è contrà; ergo si medicina æqualiter tendat ad salutem matris, & necem fœtus, eò etiam maximè, quòd pereunte matre propè miraculum

lum sit, si fœtus incolumis evadat. Insuper meritò concedit Sanchez *ibid. n.19.* id etiam licitum esse, quando medicamentum esset dubium, mortemne, an auxilium esset allaturum; nam ex una parte dubii periculum damni perexiguum est, nimirùm aliquantulæ accelerationis mortis, supponimus enim alioquin saltem & matris, & fœtus esse desperatam; ex altera autem parte dubii spes lucri est maxima, nimirùm salus matris, & fortè etiam fœtus, quæ videbatur desperata. Sic enim si mors certa immineat ab incendio v. gr. grassante, vel fera, licitè te ex alto præcipitas cum dubio periculo mortis. Addit denique Sanchez *ibid.* Medicum eo casu teneri medicamentum illud dubium adhibere: tenetur enim minus malum ægroti eligere: minus autem malum est dubia mors spem aliquam vitæ habens, cum solo aliqualis anticipationis periculo, quàm mors omninò certa.

713 Contrà verò, si spes probabilissima à Medicis concepta sit, in raro licèt, non tamen rarissimo casu, ut matre cum vitæ suo periculo ab iis medicamentis abstinente, aut etiam mortua, fœtus in lucem prodire, & baptizari possit: è diverso adhibitis medicamentis, etsi fortè matre servata (quando enim certa salus Medicis?) proles sine Baptismo peritura sit, omninò ex charitate obligabitur mater ab ejusmodi medicinis abstinere cum periculo vitæ suæ in gratiam prolis. Sanch. Laym. Lugo *ll. cc.* alii apud Dianam *resol.* 37. *& part. 2. tract. 5. resol.* 11. Ratio est: quia lex, & ordo charitatis postulat, ut vita spiritualis animati fœtus in extrema necessitate æternæ damnationis quoad pœnam damni, præferatur vitæ corporali matris. At, quid si & ipsa mater eo casu sciret, vel probabiliter timeret, se esse in statu peccati mortalis, & damnationis periculo? Ex hoc non excusari ipsam à procuranda salute spirituali prolis, sed potiùs ad eum finem obligari ad procurandum sibi statum gratiæ per contritionem, vel Sacramentum, meritò censet Lugo *cit. numer.* 133. Et nimiùm metaphysicè quidam requirunt, ut mater tunc certa sit & de salute propria, & de salute fœtus baptizandi. Sic enim vanum, & metaphysicum evaderet præceptum illud, quo tenemur animas nostras ponere pro salute spirituali proximi: quotusquisque enim certus erit de propria, & proximi salute æterna? Excipe tamen rarissimum casum, quo mater eo articulo copia Confessarii destituta, & contritionis eliciendæ ignara reverà versaretur in certo periculo damnationis æternæ: tunc enim eam non obligari ad abstinendum ab illis medicinis propter salutem spiritualem fœtus, rectè cum aliis docent Layman, & Diana *ll. cc.* Quia non tenetur vitam spiritualem propriam prodigere propter vitam spiritualem alterius: & in pari necessitate bene ordinata charitas incipit à seipsa. Relicto deinceps abortu indirectè tantùm procurato: de abortu directè; & malitiosè causati pœnis horribilibus videamus.

Irregularitas.

714 OMnis quocunque modo, vel medio fœtus animati abortum procurans directè, omnisque ad id scienter, jussu, consilio, auxilio quomodolibet cooperans, effectu secuto, ipso facto incurrit irregularitatem ex delicto homicidii voluntarii à solo Pontifice per se dispensabilem, tum ipso Jure Communi, tum Constitutione Sixtina quoad hoc nihil immutata per Gregorium XIV. ut apud omnes in confesso est. Dico tamen: *Effectu secuto.* Nam quibuscunque mediis adhibitis attentatus sit abortus fœtus animati, si reipsa non sequatur, sed partus vivus exit in lucem, non incurritur irregularitas: nam pœna in Jure decreta ipso facto incurrenda non incurritur, nisi propter delictum consummatum, & non attentatum tantùm: idque maximè verum est de irregularitate, quæ, ipso Jure statuente, non incurritur, nisi in casibus Jure expressis, *cap. Is qui, De sent. Excomm. in 6.* Exprimitur autem homicidium consummatum tantùm, nullibi attentatum solùm, neque in ipsa sæpè memorata Sixti V. rigida Constitutione. Adde insuper non incurri hanc irregularitatem, nisi constet fœtum jam fuisse animatum, & proindè verè homicidium patratum, ut seorsim dicam sectione ultimâ.

715 Cùm igitur Gregorius XIV. Bullam Sixti V. quoad reliqua omnia, præter expressa in sua Bulla (in qua quoad irregularitatem nihil moderavit) in suo robore permanere voluerit, palà m est, Episcopum non posse regulariter dispensare in hac irregularitate ex abortu procurato etiam occulto; præterquam quòd Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 6. de Reform.* in amplissima facultate concessa Episcopis dispensandi in omni irregularitate proveniente *ex delicto occulto:* expressè excipiat eam, quæ provenit ex homicidio voluntario, utique etiam *occulto:* nam particula exclusivè separat, quæ sunt ejusdem generis: secluso tamen alio speciali Privilegio. Possunt tamen vi Privilegiorum in ea irregularitate ex abortu dispensare Prelati majores Regularium cum suis subditis tantùm, idque aliis committere, ut pluribus allegatis tenet Diana *cit. p. 7. tract. 5. res.* 22. & Portellus noster *V. abortus num.* 10. Nam hoc Privilegium nullibi revocatum est à Concilio Tridentino. Nec jam obstat Constitutio Sixti V. Nam plures Successores Pontifices Privilegia Minorum Concilio Tridentino non adversancia confirmarunt *ex certa scientia*, ut videre est in Bullario Rodriquez, & Cherubinorum: Confirmatio autem *ex certa scientia* revalidat Privilegia etiam revocata ab Antecessore, imò habet vim novæ concessionis talis Privilegii: ut præter alios latè videre est apud Suarez *de legibus l. 8. c. 18. & 19.* Sed avertat Deus, ne opus sit uti tali Privilegio.

Potest etiam Episcopus cum ejusmodi irregulari ex ab- 716
ortu, vel alio homicidio occulto, ut in susceptis Ordinibus, etiam Sacerdotii, ministret, dispensare per accidens in casu veræ necessitatis ministrandi, quando non est facilis recursus ad Pontificem, uti docent Sylvester, Henriquez, Avila, eosque laudans Laym. *l. 3. tract. 3. p. 3. cap. 12. in fine.* Ratio sumitur ex Epikeja, & rationabiliter præsumpta voluntate Pontificis, ita exigente suavi regimine Ecclesiæ, ne animæ periclitentur, quemadmodùm ob eandem rationem, communi Doctorum consensu Episcopus dispensat in voto continentiæ perpetuæ ad contrahendum matrimonium, quando urget periculum incontinentiæ, nec patet facilis accessus Romam, licèt illud votum (æquè ac hæc irregularitas) sit reservatum summo Pontifici, & in omnibus Privilegiis, vel concessionibus dispensandi in votis excipi soleat: quin eadem ratione Sanch. *lib. 2. de matrim. disp.* 40. *n.* 7. benè probat, Episcopum dispensare posse in impedimento dirimente, ad contrahendum matrimonium in casu urgentis necessitatis, qui non patiatur recursum ad Pontificem. Notat tamen piè cautus Layman *l. c.* Episcopum tunc non simpliciter tollere irregularitatem, sed tantùm ejus effectum suspensioni similem, ut nimirùm interim celebrare liceat, dum culpa, & defectus in occulto manent, & donec è Papa dispensatio impetrari commodè possit: sed certè alii Doctores non ita anxiè loquuntur. Credo firmiter, Episcopum tunc, sicut in illo voto, & impedimento dirimente occulto, ita & in hac irregularitate occulta simpliciter dispensare posse pro foro conscientiæ absque remanente obligatione recurrendi ad Pontificem oblata commodiori occasione: atque in contingentia facti, & ipso casu nostro in celeberrimo Germaniæ Vicariatu practicari vidi.

Quid ergo agendum Sacerdoti v.g. qui procuravit abor- 717
tum fœtus animati, aliudve occultum homicidium commisit; ideòque irregularitati, & in nostro casu etiam excommunicationi subjacet, sed nisi Missam celebret, aliasve functiones Sacerdotales obeat, veniet in suspicionem criminis cum gravissimo dispendio famæ, aut etiam vitæ periculo? Debet is omnem operam dare, ut quàm citissimè dispensatio à summo Pontifice, aut juxta modo dicta ab Episcopo impetretur: interim verò post peractam pœnitentiam, celebrare poterit, quoties necessitas postulabit ad vitandam infamiam, aliudve grave periculum, aut scandalum, juxta communem doctrinam, & praxim in quavis irregularitate, vel censura. Rationem communem dat Navar. *Man. cap. 27. num. 239. Quia lex naturalis, & divina, de defendenda propria fama* (multò magis propria vita, scandalo cavendo) *præstat legi humanæ de abstinendo à Sacro in irregularitate.*

Excommunicatio.

OMnis quocunque modo, vel medio directè procu- 718
rans abortum fœtus animati, omnisque ad id scienter jussu, consilio, auxilio, favore, quomodolibet cooperans, effectu secuto? ipso facto incurrit excommunicationem latam à Sixto V. & à Gregor. XIV. sola reservatione pro foro conscientiæ sublata, liquido in suo vigore relictam. Textus autem fulminator sic habet §. 7. *Omnes, & singulos, cujuscumque gradus, status, ordinis, vel conditionis, existentes, tam laicos, quàm Clericos, sæculares, & cujuscunque Ordinis Regulares, nec non mulieres sæculares, vel quemcumque Ordinem professas, qui, vel quæ, vel ut principales, vel ut socia, consciave ad tale facinus committendum, opem, consilium, favorem, potionem, vel alia cujuscunque generis medicamenta scienter dederint, ac etiam scribendo litteras privatas, vel apochas, vel aliàs verbis, aut signis juverint, aut consuluerint, ultra prædictas pœnas ipso facto nunc, prout ex tunc excommunicamus, &*

pro

pro excommunicatis declaramus. Hactenùs textus: quo licèt Pontifex non satis expressè comprehendat ipsas matres prægnantes potiones abortivas per se sumentes, aliove medio sibimet abortum procurantes, quinimò hac excludere ex vi verbi *Dederint* acute videatur aliquibus apud Dianam *resol.*7. Attamen mihi indubitatum est, sub illa excommunicatione comprehendere Pontificem voluisse omnes omninò principales abortum procurantes, quas in illa Bulla expresserat: atqui §. 2. manifestè expressit: *Nec non prægnantes ipsas mulieres, quæ scienter præmissa fecerint*: & §. 5. *ac mulieres ipsas, quæ eadem pocula sponte, ac scienter sumpserint*: ergo etiam matres sibimet abortum fetus animati procurantes prædictæ excommunicationi subjacere meritò docet communis sententia. Filliucius, Bonacina, Dicastillus, eosque sequens Diana *ibid.* Excepto tamen casu, quo fœmina metu gravi, & cadente in constantem virum compelleretur sumere potionem abortivam: quando enim coacta sumit potionem, ex qua sit secuturus abortus, non potest propriè dici *procurare*, hoc est, studiosè quærere abortum. Idemque sentiendum puto de alio, simili metu gravi coacto, ad aliquo dictorum modo cooperandum abortui causando. Insuper nota per omnem modum illas voculas *scienter*: & *secuto effectu*.

719 Ab hac excommunicatione incurrenda, quibuslibet prędictis modis procurantes, vel cooperantes ad abortum, excusat omnis tam *juris*, quàm *facti* ignorantia, etiam culpabilis lata, crassa, supina, imò & affectata, modò cum ingenti temeritate conjucta non sit. Nam Pontifex in dicta Constitutione iteratò adjecit particulam *scienter*: atqui omnis etiam affectata ignorantia excusat à pœna imposita *scienter* aliquid facienti, ut latè probat Sanchez *l.* 2. *Moral. c.* 10. *n.*38. & *l.*9. *de Matrim. disp.*32. Non enim potest dici scienter facere, qui facit ex ignorantia qualibet etiam affectata: Dummodò tamen absit ingens temeritas, qualis adesset, quando quis vehementem habet suspicionem delicti prohibiti; talis enim temeraria ignorantia importaret latissimam culpam, & dolo æquipararetur. Tandem à quomodolibet attentantibus abortum non incurritur excommunicatio, nisi *effectu secuto*. Nam præterquam quòd conatus solus ad crimen non puniatur pœna ordinaria, ut cum multis latè probat Julius Clarus *pract. crim. qu.*92. idque in censuris generaliter admittatur ab omnibus, specialiter in nostro casu apertè significant verba Constitutionis Sixtinæ §. 1. ibi: *Ita ut reipsa abortus inde secutus sit*, & rursus §. 7. ibi, *Ad tale facinus committendum opem: &c.* Constat autem regulariter verba intelligenda esse cum effectu, quem significant. Adverte tamen rursus tunc incurri sextum casum reservatum pro Religiosis à Clemente VIII. à procurante, seu auxilium, vel consilium dante etiam effectu non secuto. Sed nunquid etiam casus reservatus ab Episcopo? Affirmant non pauci sanè tutiùs. Sed nisi alicubi ita exprimant, credo probabilissimè, quòd non. Nam reservatio absoluta criminis comprehendit actum externum cum effectu. Ita cum aliis Diana *ibi resol.* 11.

720 Ab hac excommunicatione à Sixto V. fulminata, & extra mortis articulum, in quocunque eventu, Summo Pontifici reservata, ex Constitutione Gregoriana modò absolvit & Episcopus, & omnis ab eo ad confessiones audiendas approbatus, atque *ad hos casus specialiter deputatus*, Confessarius sæcularis, Regularis pro foro conscientiæ. Nam pro absolutione in foro externo obtinenda, si res publicata eò devenerit, etiamnum recurrendum esset ad Summum Pontificem, cui in eo foro reservata manet: Omnia liquent ex textu initio recitato. At quisnam hic censendus erit Confessarius *ad hos casus specialiter deputatus ab Episcopo*? Certè claris verbis Gregorii insistendo, is, qui in specie habet ab Episcopo facultatem absolvendi ab excommunicatione contracta propter abortum procuratum, ut meritò intelligunt Doctores communiter. Bonacina tamen apud Dianam *ibid. resol.* 15. non improbabiliter existimat, ejusmodi deputatum censendum esse etiam illum, qui habet facultatem ab Episcopo absolvendi ab omnibus casibus, & censuris Episcopo ab homine, vel jure reservatis, in qua ampla facultate etiam hæc contineri videtur. Illa enim particula *specialiter* solùm indicat, non posse quemquam absolvere virtute alicujus facultatis, nisi ea facultas ad hos etiam casus extendatur; facultas verò absolvendi ab omnibus casibus reservatis Episcopo, si distributivè explicetur, procul dubio casum abortus specialiter comprehendit. *Sic ille*. Sed non videtur recedendum à claris verbis, & intellectu communi Doctorum in re tam gravi, rectè monet Diana: *Videant igitur Confessarii, quid agant*.

721 Prælati majores Regularium jurisdictionem quasi Episcopalem obtinentes, Generales, & Provinciales, ab hac excommunicatione sine dubio absolvere possunt suos subditos, atque ad absolvendum deputare suos Confessarios respectu suorum subditorum fortè ita delinquentium: at certè non respectu sæcularium laicorum, vel Clericorum: cùm Pontifex expressè requirat hunc Confessarium deputatum esse per *loci Ordinarium*, qualis certè non est Provincialis v. g. Quidquid opinentur in oppositum. Posse tamen adhuc Confessarium privilegiatum absolutè absolvere ab ista excommunicatione vi generalis Privilegii absolvendi ab omni casu, & censura Papæ extra bullam Cœnæ reservatis (quemadmodùm & virtute Jubilæi concessi cum facultate absolvendi à quibuscunque casibus, quilibet Confessarius approbatus potest) tutò sentiunt communiter Doctores. Neque enim verosimile est, mentem Pontificis ab isto casu reservationem Papalem auferentis fuisse sub speciali illa Ordinarii deputatione requisita comprehendere etiam illos Confessarios, quibus aliundè potestas sit in casus de facto Papæ reservatos. Decreta, & Declarationes in contrarium, & novissimè duodecima propositio inter prohibitas ab Alexandro VII. manifestè loquuntur de casibus Episcopo reservatis ab homine, seu *quos Ordinarii locorum sibi reservarunt, vel reservabunt in futurum*, ut habet Declaratio Sacræ Congregationis in Decret. Clementis VIII. Non autem de casibus Episcopo reservatis à Jure Communi (si qui tamen tales adhuc hodie sint in vigore) certè non de casibus per se Pontificiis potestati Ordinariorum à Papa, vel Jure permissis, nisi aliter exprimeretur. At, inquies: nonne Episcopi sibi reservant homicidia, & sæpè in specie abortum? Ergo tunc ne absolvas à casu, vel peccato, nisi facultatem ab ipsis habeas, vel tempore Jubilæi. Adhuc tamen absolve ab excommunicatione: *Censura enim non est casus, sed pœna casus* ait Navarrus *Man. cap.*27. *num.*262. à diversis autem non fit illatio, ut in utroque Jure notum. Tandem laudo nostrum Laurentium Portellum *V. Abortus num.*5. ita concludentem: *Sed tamen adhuc oppositum judico probabilius, & securius propter specialem destinationem requisitam à Gregorio XIV.* Quare suadeo tibi, privilegiate Confessarie, si tibi facilis sit recursus ad Ordinarium, nec apud ipsum timeas suspiciones, vel conjecturas faciles de tuo misero pœnitente, aut fortè aliis innocentibus, in re tam gravi viam eas securissimam.

Pœna reliqua.

EX Constitutione Sixti V. quoad hoc nihil immutata 722
per Gregorium XIV. procurantes abortum effectu secuto, si Clerici sint, duas adhuc incurrunt pęnas nostrum forum concernentes, privationis, & inhabilitatis: textus §. 3. sic habet: *Eos autem qui Clerici fuerint, omni privilegio Clericali, officiis, dignitatibus, & beneficiis Ecclesiasticis, quæ sic vacatura nostra, & Sedis Apostolicæ dispositioni perpetuò reservamus, ipso facto privamus, & in futuro inhabiles ad ea suscipienda decernimus*, &c. Utramque hanc pœnam patrato scelere, in foro conscientiæ incurri ipso facto ante omnem aliam Judicis sententiam propter textum *ipso facto privamus, & inhabiles decernimus*, affirmant ferè communis scribentes, etiam Portellus noster *V. Abortus nu.*8. Adeò ut Clericus procurans, vel consulens abortum, effectu secuto, ipso facto privatus sit officio, & beneficio Ecclesiastico, illudque mox in conscientia, cessante scandalo, vel proprii criminis evulgandi periculo; relinquere, vel resignare teneatur, nec aliud admittere possit: aut certè dispositionem, vel rehabitionem, quàm primùm omni diligentia procurare. Durum latinum! & omninò verum credo; quando casus esset notorius: tunc enim cessaret titulus coloratus ob privationis, & inhabilitatis notorietatem. At verò si casus maneat occultus (ut nos semper supponimus) probabilissimum judico, neutram pęnam incurri ante judicis declaratoriam sententiam. Non *Privationis*: quia hæc pœna exigit actum hominis positivum ad sui executionem: nemo autem tenetur esse reus, & vindex: ergo requiritur sententia declaratoria etiam in foro conscientię, antequam quis obligetur imponere sibi pęnam à Jure statutam. Nec *inhabilitatis*: hæc enim licet sit pena purè privativa non requirens actum hominis, tamen immediatè apponitur cum præfata pœna privationis non obligante in conscientia ante declarationem Judicis, ideòque hujus qualitatem participans, neque illa ita obligabit. Secus esset, si inhabilitatis pœna poneretur per se, aut cum pena pure privativa, censura, irregularitate, &c. Ita cum aliis Filliuc. *tract.* 34. *n.*79. Mitiùs adhuc sentiunt Lessius, & Sanchez apud Dianam *ibid. resol.* 18. Tandem illa privatione, vel inhabilitate de facto contracta, quis dispensabit, vel rehabilitabit? Certè Episcopus: quemadmodùm & Prælatus Regularis suos subditos in ordine ad Officia Ordinis Regularia. Nam licèt Sixtus V. sibi,

sibi, & Sedi Apostolicæ reservaverit irregularitatem, & excommunicationem, non tamen reservavit inhabilitatem ibi positam. Et hactenùs de pœnis Sixtinis pro nostro foro utique satis.

723 Denique etiam Jure communi Canonico causantibus abortum gravissimæ decernuntur pœnæ. Antiquissimum Concilium Illerdense *can.2.* sic statuit: *His, qui abortivum faciunt, vel natos suos extinguunt, post septem annorum curricula, Communio tribuatur*, &c. Et Synodus 6. Generalis Constant. *can.9. Qui pharmaca abortum facientia procurant, vel venena suscipiunt perimentia partus, pœna occisoris accusentur*. Hinc Stephan. P. *consuluisti 2. quæst. 5. Si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est, quanto magis, qui unius saltem diei puerulum premerit, homicidam se esse excusare nequibit?* Cæterùm ne credas *Farinacio*, *Peregrino*, & aliis quibusdam asserentibus, eos, qui abortum fœtus animati procurarunt, ipso jure amittere jus sacri asyli, & immunitatis Ecclesiæ, si ad eam confugerint; nullum enim tale extat Jus. Verum quidem est, ex Constitutione Gregorii XIV. 7. incip. *Cum aliàs nonnulli* 1590. homicidium proditorium perpetrantes eo refugio privari; & secundùm aliquorum intellectum etiam ab Innocentio IV. *cap.1. Pro humani. de homicidio in 6.* At certè procuratio abortus animati homicidium proditorium propriè dici nullo modo potest. Nunquid enim fetum in utero extinguens, ex insidiis, & per industriam circumventum privavit facultate sui defendendi misellulum animulum, qui sui defendendi potens fuit nunquam? sic certè de homicidio proditorio accusabis etiam Herodem occidentem pueros in Bethlehem. Quinimò homicidium proditorium strictè in rigore, in materia odiosa, & in ordine ad pœnas Juris non dici illud, quod fit per insidias, vel veneno simpliciter, nisi quis sub prætextu, & simulatione amicitiæ deceptum occidat, illustri exemplo Joab *in libris Regum* plurimis allegatis, latè, & optimè probat Doctissimus in Jure, & Tribunalibus Ecclesiasticis versatissimus, Reverendissimus Dominus Alexander Sperellus *Decis. Fori Ecclesiastici, decis. 23.* per totam.

SECTIO III.

Abortus idem moraliter causatur.

SUMMARIUM.

724 *Omnis etiam moraliter, vel causans abortum contrahit pœnas statutas. Ut*

725 Usque ad n.728. I. Mandans *nisi mandatum antè serio revocaverit.*

728 II. *Consulens 729. probabiliter etiam facta revocatione.*

730 & 731 *Sed æquè probabile est, facta sufficienti revocatione non incurrere.*

732 III. Consentiens, approbans, *ratum habens* suo nomine *fieri.*

733 *Secus, si non fiat ejus nomine, vel intuitu.*

734 *Aut si quis abortum in sui gratiam jam factum, postea solùm approbat: ratum, habet, vel remunerat.*

735 & 836. IV. Permittens, *non impediens, non incurrit pœnas.*

737 *Etiam obligatus impedire ex justitia.*

724 Omnis etiam moraliter, jussu, consilio, consensu vel auxilio per alium influens, vel cooperans ad abortum fetus animati sine dubio peccat mortali homicidii peccato, & effectu secuto incurrit pœnas huic sceleri decretas, & jure communi, & constitutione Sixti V. irregularitatem, excommunicationem, &c. ut liquet ex claro textu supra allato, & explicato. Hic specialia non pauca explicanda veniunt, præmisso tamen semel pro semper, quòd sicut morales cooperatores isti non incurrunt dictas pœnas, nisi abortus fetus animati reipsa in effectu secutus sit; cùm enim hæc censura non incurratur ob actionem principaliter prohibitam, nisi effectus sequatur, ut suprà *n.719.* ostensum est, multò minùs incurri debet ob actionem accessoriam, quæ minùs principaliter, & secundariò prohibetur; ita è contra effectu secuto, utramque & irregularitatis, & excommunicationis pœnam subeunt, quantumvis ipsos intereà pœnituerit cooperationis, mandati, vel consilii sui: v. g. jussisti, vel suasisti, Bertham causare abortum fœtus animati (idemque est de quovis homicidio) sed re adhuc integra te valdè pœnituit maligni mandati, vel suasionis tuæ, fortè etiam jam peracta sacra exomologesi, quia tamen non potuisti revocare, aut impedire ampliùs, quin effectus ex vi mandati, vel consilii tui reipsa secutus sit, sine dubio irregularitati, excommunicationi, & cæteris pœnis obnoxius eris; hic enim non attenditur status tuus præsens; sed causa abortus, vel homicidii, quam dedisti: atqui nunc tuum malignum mandatum, consilium efficaciter non retractatum apud alteram personam, etsi modò per pœnitentiam culpa deleta, vera tamen causa est abortus, vel homicidii modò secuti. *Communis DD. apud citatos.*

Mandans.

Mandans fieri abortum, sine dubio propriè dicitur 725 abortum procurare, ideóque pœnis omnibus abortum procurantium subjectus manet, ut clarè exprimitur in Bulla Sixti V. his verbis: *Qui de cætero per se, vel per interpositas personas &c.* Mandans autem maximè dicitur agere per interpositas personas: incurrit ergo irregularitatem, excommunicationem, &c. quoties ex vi sui mandati sequitur abortus ab ipso intentus saltem quoad substantiam; etiamsi persona mandataria medium, vel modum ab ipso præscriptum non servet: v. g. jussisti abortum procurari violenta compressione, tali loco, die, illa autem procuravit sumpta potione medicata, alio loco, die, &c. sine dubio reus manes. Ac jussisti eam eo tempore, quo fetus nondum erat animatus, intendens tunc statim procurari abortum, fœmina autem lentè agens adhibuit medium fœtu jam animato, eumque extinxit; sumne jam reus pœnarum? Omninò es: nisi mandatum tuum seriò explicaveris, ne abortus fieret post animationem fetus, aut tempestivè cum efficacia revocaveris: nam alioquin tuo mandato verè abortum causasti, ut benè notat Portell. *V. Abortus addit. num. 4.*

Et irregularitatem, & excommunicationem evadit man- 726 dans, qui mandatum suum alteri datum de procurando abortu ante executionem seriò revocavit expressè, vel tacitè, dummodò revocatio ad notitiam personæ mandatariæ pervenerit, etiamsi nihilominùs illa abortum exequatur; quia mandato in gratiam ipsius mandantis facto, seriò revocato, & revocatione à mandatario cognita, non potest is ampliùs moveri à voluntate mandantis, quam jam scit esse contrariam, ideóque si adhuc exequatur, non potest censeri executio mandati, neque nomine mandantis factum homicidium, sed proprio alterius nomine, motu malitia, aut etiam cupiditate: ut si mandatarius spe promissæ à mandante mercedis pro abortu, vel homicidio patrando, fingat se revocationem ante executionem non recepisse, sicque adhuc exequatur, ut mercedem lucretur certè injustè, & invalidè: de quo Lugo *disp. 29. de just. sect.2. num.24.* Idque etiam verum censet Tambur. *lib. 8. de cens. tract.4. cap.15. §.8. num.9.* etiamsi mandans fictè solùm, verbis tamen sufficientibus, revocari; quando enim tua fictio mandatario non est cognita (ut supponere debemus) ipsa verba externa sunt sufficientia ad extinguendum in ipso mandatum. Contrà verò, si revocatio tui mandati ante executionem non perveniat in notitiam personæ mandatariæ, isque exequatur, te fore irregularem, & excommunicatum, non est dubium; quia tunc tuum mandatum adhuc remanens in mandatario reverà est causa effectus. Ac quid si tu quidem mandatum tuum ex parte tua sufficienter, & seriò revocasti; sed 1. persona mandataria non percepit tuam revocationem ob distractionem mentis v. gr. 2. Non putat te revocantem loqui seriò & ex animo, sicque adhuc exequitur ex vi mandati, quod in te perseverare putat. 3. Percepit quidem tuam revocationem, sed deinde illius revocationis oblita adhuc exequitur vi mandati primitùs accepti? In his tribus casibus mandantem adhuc reum homicidii, & restitutionis meritò censet Lugo *cit. à num.25.* quia in iis omnibus adhuc tandem effectus ex vi tui mandati consequitur: consequenter ego cum Tamburino *cit. num. 34.* colligo, etiam incurrere irregularitatem, & in rigore loquendo omninò etiam excommunicationem; salvo tamen meliori judicio.

Securus quoque à præfatis pœnis manet mandans abor- 727 tum, vel quodvis homicidium, si ipsi certò constet, personam mandatariam nihil prorsus esse motam ex suo mandato, neque ex eo factam esse animosiorem, vel securiorem ad facinus perpetrandum, sed prorsus eodem modo, ac motu perpetrasset, ac si tu nihil mandasses. Si de hoc non constet, sed dubium sit, aut ignoretur, an persona mandataria hoc tuum mandatum exceperit, vel acceptarit, nec ne, an verò recusarit, secutu nihilominùs effectu, te adhuc irregularem fore, non tamen excommunicatum constabit ex dicendis *sect. ultima.* At, quid si persona mandataria v. g. ipsa fœmina prægnans naturali pietate à parricidio abhorrens ab initio quidem respuat tuum mandatum; deindè verò, mutato animo, te nesciente, denuò illud acceptans tui intuitu exequatur? Hic graviter distinguendum est; si enim tu, audita prima re-

repulsa, mandatum tuum sufficienter revocasti, v.g. dicendo: *placet conscientia tua: nihil ergo attentes, &c.* Jam ex hac revocatione liberaberis à mandato, & consequenter irregularitate, excommunicatione, &c. Si verò tunc mandatum sufficienter non revocasti, utpotè, quia nihil dixisti, nec ullo signo ostendisti, tibi repulsam placere, & maximè si etiam displicere ostendisti; sicque adhuc præfato modo sequatur effectus, utique vi tui mandati in mandatario remanentis, liberaberis nequaquam, ut ex Suarez, & aliis benè resolvit Tambur. *cit. c.8. §.9. à n.15.*

Consulens.

728 Consulens etiam abortum procurandum alteri, quocunque modo, vel verborum formula: sive solùm voluntatem movendo, rogando, hortando, instigando, palpando; sive intellectum instruendo, rationes, motiva, media proponendo, vel docendo; ut si puellæ à te, vel alio impraegnatæ dicas imminere gravem infamiam, & dedecus: hoc vel illo pharmaco facilè procurari abortum, &c. illa obsequente, effectuque secuto, sine dubio incurris prædictas pœnas omnes; & sub excommunicatione sua Sixtus V. non semel exprimit *consilium præbentes*: dummodò vi consilii, vel suasionis malignæ abortus reipsa in effectu secutus sit, saltem quoad substantiam, ut modò dictum de mandante. Quòd si ergo suadeas abortum (vel quodvis aliud homicidium) alicui personæ ad ipsum jam anteà resolutæ, & determinatæ per se ipsam, vel aliundè, ita ut tua suasione vel consilio nihil omninò in proposito confirmata sit, tu à reatu homicidii, omnibusque pœnis decretis immunis eris, quia jam tua suasione nihil effecisti, neque ullo modo positivè in abortum, vel homicidium influxisti. Quòd si tamen persona illa anteà propositum non ita omninò determinatum concepisset, quod tu maligno consilio tuo magis confirmasti, certè irregularitatem, cæterasque pœnas non effugies, quia jam causa fuisti, ut homicidium fieret, forte aliàs non futurum. At, quid si personæ aliàs jam omninò resolutæ procurare abortum, sed tali certo modo, vel medio, tu solum consulas, ut faciat alio modo, vel medio, illaque obsecuta sit cum effectu, erisne tamen reus pœnarum? Certè non: nisi alius modus, vel medium à te suggestum effecerit, ut celeriùs, audaciùs, vel securiùs scelus committeretur: tunc enim concurristi ad abortus substantiam, vel accelerationem: aliàs ad solum modum.

729 Qui malignum consilium à se datum ad procurandum abortum, aliudve homicidium perpetrandum, posteà, seriò licèt, revocat, retractat, refutat, si tamen persona suasa se ampliùs dissuaderi, averti, vel impediri non sinat, quia rationibus utilitatis, & commodi sui a consulente adductis mota, nihilominùs consilium exequatur, adhuc tanquam vera causa perseverans abortus, vel homicidii secuti, homicidii, restitutionis, irregularitatis reus est, ex communi, probabiliori, & tutiori DD. sententia, quam etiam sequitur Lugo *disp.19. de Justit. sect.2.n.38.39.* & probabiliorem censet Layman *l.2.tr.5. p.2.c.4.n.7.* Insuper & excommunicationem incurrere cum aliis sentit Lessius *l.2. de Justit. c.13. dub.3.n.17.* Ratio clara, & satis urgens videtur: Quia consilium non influit propter voluntatem perseverantem consulentis (sicut influit mandatum) sed propter rationes, & motiva commoditatis, & utilitatis alterius, quam in opere nefario consulens manifestavit, utpotè in nostro casu ad evitandam infamiam, aliudve damnum prægnantis, hoc, vel illo medio abortum commodè, & securè procurandum, &c. atqui non obstante tua revocatione, retractatione, refutatione quacunque, motiva illa, & media à te proposita reverà adhuc possunt movere personam suasam ad facinus exequendum; neque enim ampliùs est in tua potestate motivum illud, & velut motum malignum alterius animo impressum denuò amovere, nisi alter acquiescat: quemadmodum (inquiunt) si quis jam venenum propinavit, sagittam emisit, lapidem projecit occidendo homini, quantumvis interim ante occisionem retractet, & pœniteat; imo fortè etiam sacramentaliter à peccato absolutus sit, secuta tamen morte, homicidii pœnas non effugiet: ergo si non obstante tua revocatione, rationes, & motiva à te proposita adhuc moveant reverà ad executionem maligni tui consilii, verè manes causa moralis effectus, & damni secuti, quia totum hoc voluisti in causa, etenim à principio ita consulendo prævidere debebas, fore, ut posteà non posses, etiamsi velles auferre, & velut extorquere motiva illa, & media velut arma quædam, quibus alterum ad perpetrandum malum instruxisti, ut sapienter expendit Lugo *l.c.*

730 Verissimum est equidem ad evadendum reatum homicidii, restitutionis, & pœnarum longè plus requiri in revocatione consilii, quàm in revocatione mandati, neque sufficere simplicem quamlibet revocationem, retractationem, vel dissuasionem, sed requiri omnino conatum, & modum de se efficacem ad destruendum malignum consilium, & avertendum denuò hominem à flagitio consulto, nimirùm per rationes, & motiva contraria, cui homo ratione, & prudentia utens merito acquiescere debet. Quod si tamen eo casu consulens reverà fecit, quantùm in se fuit, nihilque prætermisit eorum, quæ ad denuò dissuadendum & avertendum hominem à flagitio necessaria videbantur: & si videat alterum perseverare in eadem voluntate, tertium neci destinatum, ut sibi caveat, moneat (prout certè debet saltem ex charitate, & probabiliùs etiam ex justitia) posteà nihilominùs secuto abortu, vel homicidio, aut quocunque damno, probabilissimum est, consulentem liberari à pœnis homicidii, restitutione, irregularitate, & maximè à pura pœna excommunicationis in nostro, aut alio casu, quo ab homicida incurrenda esset. Ita Innocentius *in c. ad audientiam*, *S. Antoninus*, *Sylvester*, *P. Navarr.* apud Laym. *cit.* qui valdè probabile censet, pluribusque allegatis tenet Diana *hic p.3.tr.5. resol.29. & p.4. tr.2. resol.15. ac alibi sæpiùs*: & probabile fatetur ipse Lessius *cit. dub.3. num.18.* Ratio sufficiens est: quia talis fecit, quantum potuit, ut malum consilium suum everteret, & destrueret; quid ergo ampliùs ab ipso exigat vel ipsa Astræa? Deinde: quando consulens operam dedit, ut consilium suum argumentis contrariis everteret, faceretque pro viribus, ut illud malum iniquum, nec sequendum esse, pateret omnibus, jam non potest executor, si nihilominùs facinus exequatur, prudenter censeri vi illius consilii moveri, & agi, sed propria improbitate, & malitia, seu propriis rationibus motus agere censendus, atque in foro etiam externo præsumendus erit. Alia longè est ratio de veneno, sagitta, lapide suprà in exemplum allatis. Hæc enim, cùm sint causæ naturales, semel applicata necessario naturaliter agunt, quantum possunt: ut proindè effectum impedire non sit ampliùs in nostra potestate: at verò alieno consilio persuasus ad occidendum, vel abortum procurandum, est causa moralis, & libera, quæ rationibus contrariis à concepta semel sententia dimoveri possit, ac debeat: quare si dissuadens faciat, quod potest, & alter dissuasionem non recipiat, effectus posteà secutus ipsius malitiæ; non ampliùs suasoris consilio imputandus erit. Concludo verbis Layman *cit. n.7. fine*. Resolutio ergo sit: Qui alteri propositis rationibus homicidium injustum persuasit, si eas posteà seriò, & quatenùs potest, efficaciter retractavit, secuto nihilominùs homicidio, excommunicationem non incurrit. Quin & probabiliter ab irregularitate, & damni compensandi obligatione immunis est: quamvis opposita sententia quoad irregularitatem, & damni compensationem, æquè probabilis, aut fortassis probabilior existat. *Sic Laym.*

731 Petes hic incidenter: Utrùm liceat abortus procurationem suadere puellæ gravidæ, quando præ pudore, vel infamiæ, aut pœnarum horrore parata, & omninò resoluta est se ipsam interficere: utique simul perituro fœtu, nec alio modo ab hac voluntate revocari potest. Tangitur hic alia communis quæstio in materia de scandalo, an volenti facere majus malum, liceat suadere minus. Ad quam ex communiori sententia, quam sequuntur Sanch. *l.7. de Matrim. disp.11. n.14.* & Lug. *eadem disp.19. sect.2. §.2. n.43.* pro nunc breviter respondeo, quòd sic. Ratio autem est (inquit Lugo) quia consilium illud non est absolutum, sed conditionatum explicitè, vel implicitè, scilicet, si unum ex his facturus es, fac hoc minus, & non illud gravius: quod quidem verissimè, & rationabiliter consulitur: quia ex duobus malis minus malum est eligendum. Ita *ille*: applicatio ad casum nostrum clara est.

Consentiens, approbans, ratum habens.

732 Consentiens auctoritativè, aut ad suo nomine, suive intuitu procurandum abortum, vel quodvis homicidium patrandum, utique peccat gravissimè contra justitiam, & effectu secuto, homicidii, irregularitatis, & excommunicationis in nostro casu (vel alio, quo ab homicida incurrenda est) reus erit; taliter enim consentiens verè moraliter influit in effectum, quippè non nisi dependenter à suo consensu secuturum; imò æquiparatur mandanti: Omnis enim volens aliquid fieri propter se ipsum, & satisfactionem voluntatis suæ, *mandans* censetur, quibuscunque verbis utatur, ut observat Bartholus *in leg. non solam, ff. de Injur.* Quin etiam ex communi DD. sententia, ad irregularitatem incurrendam sufficit consensus tacitus: ut si cui affirmanti se in gratiam tui inimicum tuum occisurum, aut puellæ à te impraegnatæ abortum procuraturum, si ipsa puella à te impraegnata tibi dicat, se si velis, abortum procurare velle, & credas, & taceas, nec abnuas, vel contradicas, aut cùm possis,

ris, non impedias, &c. *Nam etiam tacens consentire videtur*, reg. jur. 43. in 6. Saltem quando agitur de ejus favore, vel commodo. At certum videtur talem tacitum consensum in abortum minimè sufficere ad incurrendam censuram Sixtinam, tacens enim nullo proprio sensu dici potest procurare abortum.

733 Immunis ergo à prædictis pœnis omnibus, atque etiam casu reservato Episcopali est nudè consentiens, vel complacens in abortum procurandum, aliudve homicidium perpetrandum ab alio absque ullo sui intuitu, nec ullo modo suo nomine, vel commodo, absque alia positiva cooperatione, favore, vel auxilio (seclusaque obligatione justitiæ impediendi, *in communi sententia, de qua mox nu. 735.*) Ratio clara est: quia, ut supponitur, talis consensus nullo modo influit in abortum, vel homicidium, quippè quod eodem modo, & motu fieret sine illo consensu mere per accidens adveniente: neque ad talem consensum ullo jure facta extensio irregularitatis, vel excommunicationis, nisi ad summum Canonis, *Si quis suadente c. Quanta de sent. excomm.* respectu Rectorum Ecclesiæ, de quo rursus inferiùs. Multò magis ergo eadem ratione à prædictis pœnis immunis erit, qui abortum, vel homicidium non suo nomine, suive intuitu factum ab alio, posteà consensu subsequenti solùm approbat, laudat, commendat, & velut ratum habet: propriè enim non potest tunc ratificare: nam *Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum*. Reg. jur. 9. *in 6. & cap. cùm quis de sent. excom. ibid.*

734 Sed neque eam irregularitatem, aut excommunicationem ullam (excepta sola excommunicatione Canonis ob percussionem, vel occisionem Clerici) incurrit, qui abortum, vel quodvis homicidium etiam suo nomine, suive causa jam patratum ab alio, posteà solùm ratum habet, approbat, commendat, imo & remunerat. Ita contra Navarr. Sylvestrum, Molinam, alios apud Dianam mox citandum communior, & verior sententia DD. quos latè recitat, & sequitur Diana *p. 4. tr. 2. ref. 13.* Laym. *l. 3. tr. 3. c. 4. n. 6.* Lugo *disp. 19. de just. sect. 2. n. 34.* Ratio est: quia irregularitas, excommunicatio, & similes pœnæ non imponuntur nisi ob delictum commissum, vel cooperationem ad illud: is autem, qui solùm ratum habet abortum, vel homicidium jam anteà commissum ab alio, non potest dici illud commisisse, vel ad illud cooperatus esse. Et universaliter: Pœna decreta in aliquod delictum non comprehendit illius ratihabitionem, nisi in casibus jure expressis. Extenditur autem solùm excommunicatio Canonis ad ratihabentes percussionem, vel occisionem Clerici cit. *c. Cùm quis, de sent. Excomm. in 6.* nullibi autem facta est talis extensio quoad irregularitatem, vel alias excommunicationes, vel pœnas, neque etiam in rigidissima Constitutione Sixtina quoad nostrum casum. Regula juris 10. in 6. *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari:* habet quidem etiam locum in delictis quoad culpam, sed certe non quoad pœnas ordinarias, si ipsum jus, vel superior aliter non non disponat. Vide Lugo *cit. numer.* 32.

Permittens, non impediens.

735 IRregularitatem non incurrit quisquis sive ex justitia, sive ex charitate tantùm obligatus, pura omissione merè negativè se habendo non impedit abortum procurari, aut quodvis homicidium perpetrari. Ita (contra communem, & velut torrentem Doctorum, & scribentium, quos congestos videre potes apud mox citandos, & sequitur Laym. *cit. c. 4. n. 7.*) probabilissimè, & contra infinitos scrupulos salutariter docent Vasquez, Turrianus, Joannes Præpositus, aliisque citatis probabile censent Card. de Lugo *disput. 10. de Justit. sect. 11. n. 219. & 222.* Diana *p. 4. tr. 2. ref. 7. & 8. & p. 6. tr. 5. ref. 28.* Tamburinus *l. 9. tr. 4. cap. 15. §. 9.* Et ratio probabilissima est: quia quamvis obligatus ex justitia impedire, & non impediens homicidium, peccet contra justitiam, & sit causa homicidii moraliter imputativè, quatenùs propter debitum justitiæ neglectum, imputatur ei, ac si influeret, etsi realiter, & positivè minimè influat: & quia propter idem debitum justitiæ neglectum privat alterum occidendum jure suo in re necessaria ad sui defensionem, meritò etiam succedere debeat in debito restitutionis in defectum principalis patratoris. Attamen non est homicida propriè, nec causa homicidii realiter, & positivè, sed merè negativè, imputativè tantùm, ut dictum est, nimirùm non defendendo, quem defendere tenebatur. Jam sic: Non est ponenda irregularitas, nisi in jure sit expressa ex *cit. c. Is, qui in Ecclesia*, atqui sacri Canones statuentes irregularitatem homicidio nunquam exprimunt negativè non impedientes, sed cooperantes tantùm: quare cùm leges illæ pœnales in materia odiosa strictè interpretari debeant, solùm intelligi debent de cooperante realiter, & positivè per influxum aliquem realem, vel moralem positivum ad homicidium, & minimè debent extendi ad impropriè prorsùs, negativè, & imputativè cooperantes. Neque his adversatur Alexander III. *c. sicut dignum, §. Illi autem de homicidio:* dicens: *Quia potuit hominem liberare à morte, & non liberavit, eum occidit.* Nam certè hæc verba, in ordine ad irregularitatem contrahendam, non potes accipere in sua generalitate, prout reverà sonant: sic enim necessario comprehendes etiam ex charitate tantùm obligatum impedire, contra omnes. Ergo pro tua lubentia restringis ad solos obligatos ex justitia impedire. Et cur non longè rationabiliùs cum Cardinali de Lugo *disp. 19. sect. 3. num. 99. fine*, ex ipso contextu intelligis de præsumpta voluntate, & favore præstito, & restringis ad non impedientes, non merè negativè se habendo, sed positivè aliquo modo cooperando? nam ex illis verbis immediatè infert Pontifex: *constat ab homicidii reatu immunem non esse, qui occisoribus contra alios opem præstare venerat: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.* Sic ibi.

Multò minùs excommunicationi Sixtinæ subjacebit 736
ejusmodi seu Clericus, seu laicus, merè negativè non impediens abortum procurari, etiam fœtus ex se geniti. Pater enim, sive ex justitia, sive ex pietate, & officio paterno tantùm teneatur ad tuendam vitam prolis, non tamen hic concurrit, nec cooperatur ullo modo positivè, sed solùm merè negativè, non defendendo, quem defendere tenebatur: Sixtus autem sua constitutione solùm complectitur *procurantes*, & aliquo tandem modo positivè cooperantes ad abortum, nullo autem verbulo *solùm non impedientes* indigitat. At, inquies; nonne talis imprægnando mulierem, præsertim invitam, scienter conjecit eam in eas angustias, ut aut fœtum ab ipsa extingui, aut famæ jacturam pati necesse esset? ergo, si non impediat, manet vera causa, & ideò reus homicidii. Nihil contra me. Jam enim egrederis limites puræ omissionis, in non impediendo. Habeas ergo (per me licet) pro irregulari ex homicidio indirectè causato, de quo mox infrà: at non habeas pro excommunicato ex abortu procurato: id enim ex terminis sæpè dictæ Constitutionis evinces nunquam.

Atque idem sentiendum de non impediente homicidium quodcunque, cui decreta est excommunicatio, nisi illa speciali jure extenderetur ad non impedientes, prout extendi videtur excommunicatio *Canonis* ad eos, qui non impediunt violentas manus injicientes in Clericos, Rectores Ecclesiarum, *cap. Quanta de sent. excommun.* ubi ait Pontifex: *facientes, & consentientes in pari pœna plectendos Catholica condemnat Authoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui, cùm possint, manifesto sceleri desinunt obviare:* Sed cum Glossa *ibid.* benè respondet Lugo *suprà n. 99.* sermonem esse de iis, qui ex officio tenebantur impedire, quorum perinde consensus expressus, vel tacitus ex omissione resistentiæ præsumptus aliquo modo influat in delictum, juxta dicta *suprà n. 732.*

Manet immunis, & ab irregularitate, & ab excommu- 737
nicatione, aliisque pœnis Sixtinis, sive ex charitate, sive ex justitia obligatus, qui non impedit abortum procurari, aliudve homicidium patrari, etiam malitiosè, ex maligno affectu interno volens, intendens, optans omninò abortum fieri, vel istum hominem occidi. Ratio est: quia solus malignus affectus internus de se nullo modo influit in effectum, neque extrahit omissionem impediendi ex suo puro esse negativo: ergo ratio nostra suprà allata adhuc manet in suo vigore. At, quid si alium sive ex charitate, sive ex justitia obligatum, & jam paratum, ac volentem maximè impedire procurationem abortus, aut alterius hominis occisionem, tu impius homo maligna dissuasione, maximè per vim, vel fraudem impedias, ne impediat, & sic sequatur effectus, erisne irregularis? Omninò eris tu: & non erit alter persuasus non impediens. Ne mireris: Nam alter licèt immediatiùs se habeat ad abortum, vel homicidium, tamen merè negativè se habet, pura omissione, cui à SS. Canonibus non est imposita irregularitas: at verò tu, maligne dissuasor, etsi remotiùs te habeas ad abortum, vel homicidium, habes tamen te positivè maximè, per actum dissuadendi, eoque positivè influis in mortem secutam ex tua dissuasione: cui actui positivo, & cooperationi clarè conjuncta est irregularitas à Sacris Canonibus. Ita Suarez, Sayrus, Vega, Megala apud Dianam *p. 4. tr. 2. ref. 7. in fine*, (sed dissentientem cum Avila, & Layman suprà citato) & tenet etiam Tambur. *cit. tr. 4. c. 15. §. 9. n. 10.* At nunquid in nostro casu etiam censuræ Sixtinæ subjacebis? Credo omninò quòd sic. Nam certè positivè præstas saltem favorem ad abortum: *favorem* autem *præbentes* clarè exprimit dicta Constitutio.

SE.

SECTIO IV.

Abortus idem casualiter, vel dubiè causatus.

SUMMARIUM.

738 & 739 *Abortus casualis, indirectè voluntarius, quando, quale peccatum?*
740 *An pœnas incurrat dans operam rei licitæ?*
741 *Vel rei illicitæ?*
742 *Ac etiam mandans, vel suadens talem rem, vel actionem licitam, vel illicitam?*
743 *Ex abortu casuali mixto indirectè tantùm voluntario non incurritur excommunicatio, sive quis det operam rei licitæ, sive illicitæ.*
744 & 745 *Ex abortu merè casuali, & simpliciter involuntario nulla pœna incurritur.*
746 *Nisi actio alia ea ipsa ratione sit prohibita, ut Clericis, & Monachis usus Chyrurgiæ.*
747 *Aut hic, & nunc nimis periculosa.*
748 *Quid de abortu, vel homicidio merè casuali ex errore facto?*
749 *Pro abortu, vel homicidio dubiè causato ponuntur tres regulæ quoad pœnas.*

738 ABortus casualis generatim dicitur, qui fit, vel sequitur ex actione aliqua, vel omissione præter directam operantis intentionem, ideòque directè saltem, & in se involuntariè. Et hinc dicitur alius *casualis mixtus*, & indirectè in sua causa adhuc voluntarius, cùm quis scilicet aliquid agit, unde prævidet, nec tamen satis præcavet abortum secuturum: sic enim partim casualis est, quatenùs fit præter directam intentionem operantis: partim adhuc voluntarius est in sua causa indirectè: qui enim vult agere aliquid, undè prævidet, nec præcavet alterius mortem causandam, eo ipso indirectè, in sua causa volita vult ipsam mortem. Alius est abortus merè casualis, & simpliciter involuntarius, qui fit præter omnem directam, & indirectam operantis intentionem, cùm quis nimirùm aliquid agit, ex quo nec prævidit, nec prævidere debuit abortum secuturum: aut si quid periculi prævidit, illud sufficienti diligentia adhibita præcavere studuit. Tandem dubiè causatus abortus potest esse dupliciter. Primò sic: ut dubitetur de ipso corpore delicti, sitne reverà ex alicujus actione abortus secutus, nec ne? *Secundò sic*: ut constet de corpore delicti, seu abortu secuto, dubitetur solùm de causalitate seu efficacia cooperationis ad illum effectum. Res posteà exemplis manifesta fiet. Pro re & Jurium, & Opinionum varietate valdè perplexa, & intricata, quoad irregularitatem, aliasque pœnas incurrendas, dabo pro coronide tres Regulas fortè Confessario non inutiles. Loquimur in specie de abortu fœtus animati: Eadem autem omnia sunt de quolibet homicidio illicito, moraliter, casualiter & dubiè causato.

Abortus casualis mixtus, indirectè voluntarius.

739 EST peccatum mortale, vel veniale, pro ratione majoris, vel minoris, & periculi in causando, & culpæ, vel negligentiæ in cavendo: ac proindè mortale erit, & irregularitatem inducet, quando actio de se est efficax, & periculosa ad abortum, vel homicidium causandum; & culpa, seu negligentię in cavendo lata, seu gravis est: secus, si actio de se non ita periculosa, aut licèt periculosa, culpa tamen in cavendo levis sit: sive deindè aliquis det operam rei licitæ, seu illicitæ: sive in alia, sive in ipsa materia homicidii. Ratio peccati clara est: Quandocunque enim aliquod opus directè facere illicitum est, etiam per se illicitum erit illud indirectè facere, ejus prævisi causam voluntariè ponendo, nisi urgentissima causa ita operantem excusans moralitatem cooperationis tollat, & permissionem justam efficiat, ut *suprà num. 711 & 712.* admissum est. Irregularitate autem merito puniunt Sacri Canones, non tantùm homicidium voluntarium in se, sed omnem etiam actionem ad homicidium culpabiliter concurrentem: atque adeò etiam abortum, aliudve homicidium casuale indirectè, & in sua causa voluntarium, ut liquidò constat variis textibus *titul. de Homicidio*; partim infra adferendis: & signatè exprimit Canon XI. *de cætero noveris, quòd Diaconus, qui homicidio causam dedisse videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.*

740 Quando quis dat operam rei licitæ quantumvis periculosæ ad prævisum abortum, vel homicidium causandum, effectu secuto, tunc solùm irregularitatem contrahit, si culpa in cavendo lata, gravis, & mortalis fuit, aliàs non. Ratio est; quia hæc irregularitas est ex delicto; sed non est verosimile gravissimam irregularitatis pœnam esse impositam delicto levi, & veniali tantùm: Cùm ergo in ipsa actione licita, quæ est causæ abortus, vel homicidii, nulla sit culpa, requiritur, ut ex parte negligentiæ cavendi culpa sit gravis, & mortalis. Exempla habes, & hac ratione intelliges, in Jure *cap. Presbyterum de homicidio*: ubi pronuntiatur irregularis Presbyter, qui causa disciplinæ percussit puerum in capite, unde posteà mortuus est: quia nimirùm correctio fuit immoderata cum lata culpa. Et *cap. continebatur ib.* declaratur irregularis Diaconus, quòd, dum falce præcinctus, colluderet cum laico, & hic victor, juxta conditionem ludi, ejus tergo velut inequitaturus insiliens, ejus falce graviter vulneratus, objerit: imputabatur enim in culpam latam, quòd gnarus conditione ludi, falce non priùs deposita colludens, non caverit periculum, ut rectè notat Filliucius *tractat. 20. cap. 3. quæst. 3.* Idem dic in nostro casu similiter evenientе, ut si judex, vel parens mulierem, vel filiam prægnantem justè castigans, modumque culpabiliter excedens ei abortum causet: maritus in copula cum uxore prægnante incauta violentia fœtum extinguat, vel aborriri faciat, &c. Idque à fortiori dicendum erit in copula illicita cum prægnante. Quinimò universaliter; quando quis dat operam rei illicitæ de se periculosæ, vel efficaci ad abortum, vel homicidium prævisum causandum, non semper requiri culpam latam, & mortalem, sed sufficere sæpe levem, & venialem in cavendo negligentiam ad irregularitatem contrahendam, sentiunt satis communiter Doctores apud Laym. *citat. tract. 3. cap. 1. nu. 4.* consentientem, ex eo quòd longe faciliùs incurratur irregularitas, quando quis dat operam rei illicitæ, quàm cùm quis opus licitum exercet, ut significant passim Canones *cap. Ad audientiam, & seqq.* Cùm ergo in actione licita requiratur culpa gravis, consequenter in actione illicita sufficiet etiam culpa levis. Sed stat sententia:

Etiam cùm quis dat operam rei illicitæ, sive in alia, sive in ipsa homicidii materia, etiam periculosa, nunquam in foro conscientiæ incurritur irregularitas ex delicto homicidii casualis, nisi culpa seu negligentia in cavendo homicidio lata, & mortalis fuerit: ut proinde tutò nemo se censeat irregularem in foro conscientiæ, nisi delictum commissum sit mortale in ipso genere homicidii. Ita Henriquez, Avila, Suarez, Coninch aliisque citatis Tamburinus *hic cap. 15. §. 2. à num. 12.* eamque doctrinam probabilem, & in praxi tutam censet ipse Layman *l. c.* Ratio est: quia irregularitas ex delicto homicidii casualis per Sacros Canones non inducitur ex eo, quòd opus in se licitum, vel illicitum, aut periculosum sit: sed ex eo, quod ex tali opere culpabiliter inferatur mors homini; æquitas autem non patitur, ex levi solùm culpa induci pœnam tam gravem. Discrimen ergo illud, ut homicidium sequatur ex actione licita, vel illicita pertinet solùm ad forum externum ad hanc ipsam culpam discernendam: nam in foro externo præsumi solet eum, qui operam dedit rei illicitæ, ex qua homicidium secutum est, non nisi lata culpa causam homicidii præbuisse; ex qua præsumptione *cap. sicut ex litterarum, de homicid.* Pontifex merito pronunciavit irregularem Presbyterum illum, qui mulierem gravidam per ludum incautè zona traxit, abortu inde secuto: meritò enim præsumpsit gravem culpam, & temeritatem, & fortè etiam directam abortus procurandi intentionem, ut ex contextu videtur innui: atque ita in similibus casibus in jure repertis. Et universaliter: si des operam rei illicitæ valdè periculosæ ad abortum, vel homicidium causandum, v. gr. mulierem gravidam atrociter verberando ex iracundia, hominem fuste, vel ense cæsim in capite feriendo, &c. semper in foro externo pronunciandus eris irregularis; idque ex delicto homicidii voluntarii potiùs, quàm casualis, ut infrà de abortu merè casuali rursus notabo. Atqui in foro conscientiæ præsumptio cedit veritati: ergo cuicunque rei etiam illicitæ, & periculosæ dederis operam, ex qua præter intentionem tuam secutus est abortus, vel aliud homicidium, si tibi constet culpam gravem, & mortalem non intercessisse in cavendo homicidio, sed levem, & venialem, v. g. inadvertentiam, præcipitantiam, &c. tutò in conscientia ne censeas te irregularem (quidquid præsumatur in foro externo) sed, secluso scandalo, poteris te gerere tanquam liberum ab irregularitate: quemadmodùm & è contrà, si exteriùs judicetur quidem nullam fuisse culpam, vel satis levem, tu autem conscius tibi sis graviter deliquisse, obligaberis te verum irregularem te gerere abstinendo à Sacris, &c. Vide Suarez *de cens. disp. 45. sect. 5.* Denique in dubio, an culpa illa gravis, vel levis fuerit in cavendo abortu, vel homicidio de facto

certò

certò secuto, omninò præsumendum te irregularem colliges *infrà num.* 749. Regula.

742 Idem porro dicendum de abortu, vel homicidio casuali moraliter causato, jussu, consilio, inductione. Ut si v. g. mulieri prægnanti mandes, vel suadeas actionem periculosam, gestationem gravis ponderis, ascensum arduum, saltationem immodicam, &c. ex qua prævides, & gravi culpa non præcaves abortum secuturum. Et universaliter: quicunque alteri mandat, suadet, consulit, vel quomodolibet inducit ad actionem aliquam, seu licitam, seu quomodolibet illicitam, ac de se periculosam, ex qua prævidet, suspicatur, vel subdubitat, nec tamen sufficienter præcavet, secuturam mortem alterius tertii, ea secuta irregularis erit, si culpa in cavendo gravis erat: aliàs non. Et sic intelliges c. ult. de homicid. in 6. *Quid mandat aliquem verberari (licet expresse inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur) irregularis efficitur, si mandatarius, fines mandati excedens, mutilet, vel occidat: cùm mandando in culpam fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare.* At quid si mulieri prægnanti suadeas, vel offeras ad abortum procurandum pharmacum nimis acre, undè contingat matrem simul cum fœtu extingui: erisne bis irregularis ex duplici homicidio, uno voluntario fœtus, altero casuali matris? similiter si alicui mandes, vel suadeas occidere alterum, duellum inire, &c. contingat occidi ipsum mandatarium, vel suasum, cum id posse contingere certè prævideris, nec sufficienter præcaveris, etsi non intenderis, erisne adhuc irregularis? Affirmant communiùs, & sine dubio probabiliùs, ac tutiùs DD. Suarez, Navarr. Comitch. Sayrus, aliisque citatis Diana *p.* 4. *tract.* 2. *res.* 11. eò quòd hujusmodi actiones de se sint periculosæ ad homicidium, illudque causent. Negant verò non improbabiliter Turrianus, Hurtad. Joan. Præpositus, quos citat, & approbat Lug. *disput.* 19. *sect.* 2. §. 2. *num.* 4. Ratio est: quia aliud est mandare, vel consulere, ut quis occidatur, quod, effectu secuto, semper secum trahit irregularitatem ex claro jure. Aliud est, mandando, vel consulendo alterum solùm periculo mortis exponere, quod nullo claro jure secum trahit irregularitatem. Excipit tamen rectissimè Lugo *ibidem*, nisi quis eo animo, & directa intentione mandatum, vel consilium dedisset alteri, ut ea occasione ipse occideretur: Qua enim ratione David occidit Uriam gladio filiorum Ammon? hoc tempore sine dubio futurus irregularis.

743 Ex abortu casuali mixto indirectè tantùm, & in causa voluntario non incurritur excommunicatio Sixti V. sive quis det operam rei licitæ, sive illicitæ, & non sine gravi culpa in cavendo, dummodò directè non intendat. Ratio est: quia abortus casualis quantumvis culpabiliter causatus, directè tamen minimè intentus, non potest tamen dici *voluntariè procuratus*, seu *studiosè quæsitus*, qualem solùm suo fulmine ferit Sixtus Pontifex: Eademque est ratio de reservatione Clementis VIII. pro Religiosis; imo & Episcopali pro Diœcesanis. Non ergo eam censuram, vel reservationem incurrit parens, vel maritus filiam, vel uxorem prægnantem, sive justæ punitionis causa, sive ex iracundia graviter percutiens non sine gravi culpa, & præviso abortus periculo posteà secuti, si eum non intendit. Neque maritus cum uxore, vel alius cum fœmina prægnante copulam nimia vehementia exercens abortu inde secuto, si eum minimò intendit, sed solùm explere libidinem voluit. Quia licèt talis fuisset in culpa mortali, respectu abortus causati, atque ideò irregularitatem ex delicto abortus casualis minimè effugiat; non tamen diceretur procurare abortum: verbum enim ipsum *procurare* significat studiosè, & ex industria quærere, ideoque directè, & in se velle abortum. Atque propter eandem rationem nota hic obiter, Episcopum posse dispensare in irregularitate ex eo abortu, sicut & quolibet homicidio casuali occulto indirectè tantùm voluntario. Nam & Sixtus V. solùm loquitur de abortu *voluntariè procurato*: & Concilium Tridentinum in facultate concessa Episcopis solùm excipit *homicidium voluntarium*: quale simpliciter non potest dici casuale indirectè, & imperfectò voluntarium; ut si mandes alterum iniquè verberari, mandatario excedente, & occidente: si provocatus ad pugnam solùm animo percutiendi accessisti, posteà verò præter intentionem, ne occideretis, occidisti, &c. Ita Navarrus, Henriquez, Suarez, aliisque citatis Filliucius *tract.* 20. *cap.* 3. *qu.* 11. Layman. *cap.* 12. *assert.* 4. in fine; rectè addens, hanc resolutionem etiam servire posse Parochis, quibus homicidia reservari solent. *Attamen in conscientia foro confitenti homini credere possunt, si asserat, non habuisse se propositum occidendi, sed solùm v. g. rixandi, posteà verò necessitate compulsum occidisse, ne ipsemet occideretur, ejusmodi peccatum non debet reservatum censeri, præsertim si occul*tum sit, sin verò notorium, convenit plerumque, ut examini Episcopi relinquatur. Sic Layman. Eadèmque erit ratio in nostro casu, ut jam innui.

Abortus merè casualis, simpliciter involuntarius.

Sequens nimirùm ex actione alicujus seu licita, seu illicita, sed aut nullo modo prævisus, aut si quid periculi prævisum, sufficienti diligentia adhibita, ne sequeretur, præcautus, nec peccatum est, neque inducit excommunicationem Sixti V. sed neque irregularitatem, nisi fortè in uno casu. *Ratio* clara est; Quia ubi nullum est voluntarium, nullum potest esse peccatum, & ubi nullum peccatum, nulla debet esse pœna, præsertim censura: & quoad irregularitatem etiam certum est, quando quis dat operam rei licitæ, v. g. Medicus medendo, maritus cognoscendo feminam gravidam, si debita adhibita diligentia in cavendo, nihilominus sequatur abortus, ex claro Jure in simili, *cap. Dilectus*, & seqq. *de Homicid.* Atque etiam omninò verum est, quando quis dat operam rei illicitæ, saltem non nimiùm periculosæ ad abortum, vel homicidium causandum. Ita communior Doctorum, quos citant, & sequuntur Filliucius *tract.* 20. *cap.* 3. *qu.* 8. Tannerus *parte* 3. *disp.* 6. *dub.* 11. *num.* 116. Laym. *cap.* 10. *num.* 1. & 3. Diana *part.* 4. *tract.* 2. *res.* 20. Ratio est: Quia hæc irregularitas non incurritur, nisi intercedat culpa homicidii: At in nostro casu nulla est culpa homicidii: licèt enim quis peccet exercendo opus illicitum, abortus tamen, vel homicidium inde secutum est ei simpliciter involuntarium, quippe de quo, aut nullo modo cogitavit, aut si cogitavit, debitam cavendi diligentiam adhibuisse supponitur. 744

745 Contrarium tamen universim docent gravissimi Doctores, Navarrus, Covarruvias, Sanchez, Valentia, alii multi apud Tannerum, & Dianam citatos, probantque ex Jure *c. Dilectus*, *c. Joannes*, *c. ult. eod. tit.* ubi decernitur, eum, qui dando operam rei licitæ adhibita debita diligentia, homicidium casualiter fecit, non esse irregularem; ergo à *contrario argumento* inferunt; omnis, qui dando operam rei illicitæ homicidium fecit, irregularis erit: quod argumentum, licèt non apud Dialecticos, tamen apud Canonistas valere, ait Navarrus *c.* 27. *n.* 219. Verùm quidquid aliàs apud Canonistas valeat illud argumentum *à contrario sensu*, certè non debet valere in nostro casu, quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus Jure expressis; atqui contrarius ille sensus in illa generalitate nullibi expressus est in Jure, quin oppositum apertè colligitur ex c. *Quantum* d. 50. ubi Pontifex declarat, eum, qui caballos, etiamsi furtivos, abduxit, à quibus mulier collisa abortum fecit, furti quidem reum esse, attamen *ubi voluntas illius non agnoscitur perniciosa fuisse, non potest addici, & occidi per leges*: quia nimirum (ut notat Glossa ibidem) *mulierem, ut sibi caveat, præmonuit*: aut forte periculum omnino non advertit. Quidni eadem sit ratio de irregularitate ex delicto? Videamus ergo, an aliquid saltem particulare exprimatur in Jure.

746 Communis exceptio est: nisi actio aliqua ea ipsa ratione illicita, seu prohibita sit in Jure, quòd cum periculo mortis inferendæ conjuncta esse soleat: qua ratione Clericis, & Monachis in Sacris constitutis graviter prohibetur usus artis chyrurgicæ per sectionem, & adustionem, *c. sententiam, ne Clerici, vel Monachi*, ubi inter alias prohibitiones ecooperationis ad mortem dicitur: *Nec ullam Chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ ustionem, vel incisionem inducit.* Atque adeò, si contra hanc prohibitionem Clericus, vel Monachus in Sacris constitutus exerceat Chirurgiam per incisionem, vel adustionem etiam omni adhibita diligentia, & cautela, ne mors sequatur, ea nihilominùs præter omnem intentionem merè casualiter secuta, irregularis erit, secundùm Doctorum communem consensum, & intellectum, *c. Tua nos de homicid.* ubi Pontifex requisitus, sitne irregularis, & à Sacris arcendus quidam Monachus Chyrurgicus, qui mulieris tumorem gutturis curare volens ferro incidit, expresse præmonens, ne se vento exponat, ne forte ventus subintrans causam mortis adferret; illa neglecto salutari mandato, messis causa, vento se exposuit, eoque intrante scissuram, multùm sanguinis effundens diem suum obiit (En tibi, omni adhibita cautela homicidium merè casuale, & omnino involuntarium. Simile quid facilè posset contingere in nostro casu quoad abortum) Respondit Pontifex: *Fraternitati tuæ respondemus, quod licèt ipse Monachus multum deliquerit alienum officium usurpando, quod sibi minimè congruebat: si tamen causa pietatis, & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in arte Chyrurgiæ, omnemque studuit, quam debuit, diligentiam adhibere, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium*

ejus accidit, adeò reprobandus, quòd non post satisfactionem condignam, cum eo misericorditer agi possit, quòd Divina Officia valeat celebrare; alioquin interdicenda est ei Sacerdotalis Ordinis executio in rigore. Sic Pontifex. Quamvis autem tale non sit verum formale homicidium, censetur tamen homicidium ex interpretatione Juris, ob reverentiam Sacrorum, ad irregularitatem inducendam sufficiens, ut notat Filliucius *citat. quæst.* 10. Nihilominùs talem adhuc ab irregularitate non improbabiliter liberant Coninch. Joannes Præpositus, eosque citans Tamburinus *hic cap.* 15. *§.* 4. *num.* 11. & licèt antè pluribus locis contrarius, tandem etiam secutus est Diana *part.* 11. *tract.* 7. *resol.* 8. apud eundem. Idque ex alio diverso Intellectu illius apicis, quem suggeret Glossa ibid. V. *alioquin*, id est, *si non erat peritus, si non adhibuit diligentiam, quam debuit, aut ex cupiditate fecit*: tunc scilicet *interdicenda est ei sacerdotalis Ordinis executio in rigore*: ergo aliàs non, si erat arte peritus, si adhibuit debitam diligentiam, &c. Sed in praxi ego non ausim recedere à communissimo intellectu illius Sacri Canonis.

747 Exceptio alia necessaria est: nisi actio illa illicita de se aut in his circumstantiis personarum, loci, temporis, instrumentorum &c. hic, & nunc adeò sit periculosa ad abortum, vel homicidium causandum, vel ita connexa cum periculo abortus, vel homicidii, ut nemo nisi stultus, vel mentis impos exerceat talem actionem, quin velit occidere, vel abortum procurare, seu adeò ut peccet contra jus naturæ præcisè ratione periculi occidendi, cui ita operans hic, & nunc se exponit: ut si ferias punctim circa pectus, cæsim in capite, si fuste percutias in capite præsertim personæ teneræ, vel pueri: aut in nostro casu ita vehementer percutias, tundas, terreas mulierem gravidam, ut percussio, vel metus incussio adeò sit manifesta causa abortus, vel mortis, ut percutiens, vel metum incutiens cujusvis prudentis arbitrio reputetur, perinde, ac si abortum, vel homicidium vellet, ac intenderet (ut benè explicat Molina *tomo* 4. *tract.* 3. *disp.* 3. *num.* 6.) secuto abortu, vel homicidio, utique omnium calculo pronuntiandus erit irregularis, idque ex delicto homicidii voluntarii, non casualis. Quamvis enim eo casu, tu directè actu formali, & explicitè non intenderes occidere, vel abortum procurare, sed solùm v. g. acrem vindictam sumere: attamen ipso facto (nisi stultus sis) tacite vis, & semper præsumeris in causa tam periculosa voluisse malitiose ipsum abortum, vel homicidium; etenim impossibile videtur, quòd homo mentis compos tunc periculum tam manifestum non advertat: & si advertas, nec caveas, imò nec cavere possis, nisi desistendo ab actione tam periculosa, nec tamen desistas, quid tandem aliud velle potes, quàm occidere? Posito tamen raro casu, quo talia agendo, bona fide reverà nullum mortis periculum advertens, aut quid advertas, sufficienti cautela excludere conatus, abortum vel homicidium reverà nullo modo intendisses, coram Deo, & in conscientia te non fore irregularem, cum aliis meritò pronuntiat Tambur. *c.* 15. *§.* 2. Nam in foro externo te semper præsumendum irregularem non est dubium, ut in simili innui *suprà num.* 741.

748 Tandem quid de abortu, vel alio homicidio merè casuali ex errore facto? Titius adulter, præter uxorem etiam ancillam impregnavit, sed ad evitandam infamiam, & pœnas, potionem abortivam præparavit ancillæ: quæ contra ejus intentionem per errorem potata ab uxore prægnante, eam abortire fecit fetum diù animatum. Cajus venenum paravit inimico, sed simili errore, potatum ab alio amicissimo, eum brevi extinxit, & ita in similibus? Certum est talem non committere homicidium formaliter, ac proinde ex illo homicidio merè casuali, & materiali, nec in casu nostro, aut si alius occisus Clericus fuisset, excommunicationem Sixti V. vel Canonis incurrere. Communis Doctorum Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp* 32. *num.* 27. Molina, Coninch. Fragosus, Fagundez, Portellus, eosque citans Diana *part.* 9. *tractat.* 4. *resol.* 31. Tamburinus *lib.* 6. *Decalogi c.* 4. *§.* 3. *num.* 26. Ratio est: quia quamvis talis principali intentione procurandi hunc abortum, aut occidendi hunc hominem, peccaverit gravissimè, alius tamen abortus secutus, aut aliud homicidium est ei simpliciter involuntarium, ideòque sicut à culpa, ita & à pœna homicidii vacans. At quid si uxor potionem illam potasset marito inspiciente, sed monere, vel contradicere non audente? Idemque est in alio casu veneni potati. Resolvit optimè Lugo *disp.* 8. *de justit. sect.* 6. *num.* 86. in simillimo casu sibi proposito, his omninò verbis: Quidam, ut alium occideret, ficum veneno infecit, quam illi in prandio apposuit: quidam autem, qui proximè assidebat, ficus venenatæ pulchritudine allectus, eam vicino arripuit, quod dum delinquens adverteret, dissimulavit, ne se ipsum, suumque maleficium proderet, ac permisit amicum illum comedere, qui postea veneno interiit. Censui hunc non fuisse homicidam, vel irregularem: quia periculum non prævidit, & posteà non tenebatur cum tanto periculo impedire damnum; quod cùm non fuerit intentum, nec prævisum, non fuit ejus causa, qui ficum venenavit, sed per accidens, & præter intentionem evenit, licèt ex actione illicita, & injusta erga illum, quem occidere volebat, non tamen injusta erga eum, qui occisus est. *Hæc Lugo.* Eadem omninò ratio est de potione ab uxore, vidente marito, potata. Eademque ratione resolvendum de mandante, vel procurante abortum fieri, vel homicidium per alium, si mandatarius, vel commissarius per errorem aliam pro alia abortire faciat, alium pro alio occidat: eoque casu à mandante non incurri irregularitatem ex voluntario homicidio indispensabilem Episcopo, responsum est à Cardinale Carassa Episcopo Hieracensi anno 1587. ut habetur in novissimis editionibus Concil. Trid. *ad Sess.* 14. *cap.* 7. *de reformat.*

Pro abortu, vel quovis homicidio dubiè causato.

R E G U L A I.

Quoad Irregularitatem.

QUandocunque constat *de corpore delicti*, seu ipso 749
homicidio facto ex aliqua tua actione, vel cooperatione, quando nimirùm certum est, fœtum animatum abortitum, aut alium hominem esse mortuum, vel occisum, te aliquo modo concurrente, dubitatur autem solùm, an tua actio, vel cooperatio fuerit efficax, vel sufficiens ad causandum abortum, vel homicidium, quod fortè etiam aliunde, seclusa tua actione, vel cooperatione, causatum fuisset, irregularis omninò habendus es, & interim à Sacris abstinere debes. Ita enim expressè statuunt sacri Canones *tit. de homicidio. In primis c.* 12. *ad audientiam*. Posito casu de Presbytero, qui correctionis causa famulum cingulo percutiens, cultro vagina cingulo appensa, elapso vulneravit, qui posteà à vulnere quidem convalescens, superveniente alia infirmitate, obiit. Dubitantibus autem, utrùm mors ex vulnere, an verò ex morbo superveniente tantùm secuta sit, & ideò Presbyter, ut irregularis à Sacris arcendus sit? Respondet Pontifex Clemens III. quòd sic: *nisi appareat, illum alia infirmitate obiisse: cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*. Rursus *cap.* 18. *Significasti*, posito alio casu de Presbytero, qui furem Ecclesiæ ornamenta auferentem ligone percussit, posteà à supervenientibus Parochianis cum gladiis, & fustibus penitùs occisum. Hinc orto dubio, an ex solis percussionibus Parochianorum, an verò ipsius Parochi obierit, ideòque Sacerdos censendus sit irregularis? Respondet Pontifex Innocentius III. *In hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos, & si forte homicida non sit, à Sacerdotali Officio abstinere debet; cùm in casu cessare sit tutiùs, quàm temerè celebrare, pro eo, quod in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur*. Tandem *cap. penult. Petitio tua:* Proponit Clericus casum, se cum cæteris Clericis, & Laicis occurrisse irruentibus in castrum hostibus Dominicæ Crucis, hinc indè occisis plurimis, se quoque aliquos percussisse, dubitare autem de alicujus occisione, ideoque irregularitate contracta: Respondet idem Pontifex: *Mandamus quatenùs, si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordeat, à ministerio Altaris abstineas reverenter, cùm sit consultius in ejusmodi dubio abstinere, quàm temerè celebrare*. Ita sacri Canones.

Consimiles casus certæ irregularitatis sub allegatis Ca- 750
nonibus manifestè comprehensi possunt esse varii. Titius v. g. venenum porrexit cuidam, ut interiret, & illo inicio aliud efficacius venenum propinatum fuit: dubitat ergo Titius, an venenum suum efficax fuerit ad mortem, nec ne, an potiùs alterius venenum solùm mortem causarit: secuta morte irregularis est. Cajus applicavit causam v. g. pharmacum ad abortum fetus animati effectu, & vero homicidio secuto, posteà dubitat, an causa illa, vel potio à se applicata fuerit sufficiens, & efficax ad causandum abortum, an verò causatus fuerit ex vi alterius causæ: ut violenta impressione prægnantis: omninò habendus est irregularis. Item si consilium dedisti Titio ad occidendum Cajum, homicidio jam patrato comperis, Titium capitales gessisse inimicitias adversùs eundem Cajum, eique jam aliàs mortem minatum, vel machinatum: dubitas ergo, num is occiderit motus ex vi tui consilii, an solùm ex privata inimicitia: aut similiter in

nostro casu, suasisti Titiæ à te, vel alio imprægnatæ facere abortum fœtus animati, effectu secuto, intelligis eam jam anteà abortum attentasse, dubitasque similiter de efficacia tui consilii. Irregularem te pronuntiant sanè communiter Doctores apud Dianam *part. 7. tr. 5. resol. 26.* ex intellectu eorundem SS. Canonum. Attamen, cùm Sacri Canones allegati in dubio homicidii irregularitatem statentes, & in re odiosa strictè interpretandi expressè solùm loquantur de homicidio dubiè, sed physicè patrato, ut intuenti, patet, satis probabile est non debere extendi ad homicidium dubiè, sed moraliter tantùm causatum ex tuo consilio, suaso, consensu, in modò dictis, & similibus casibus. Ita Tamb. hic *c. 5. à n. 15.* citans Suarez, utrumque Sanchez, Azorium, Merollam, Gibalinum, Joann. Præpositum, aliosque citantem Dianam *part. 11. tr. 6. resol. 24. & 25.* (quam partem ego nondum vidi.) Ratio jam insinuata est: Irregularitas enim hæc imponitur homicidio dubiè *commisso*: at valdè differunt homicidium committere, & ad homicidium dare consilium, vel moraliter tantùm concurrere: ergo probabile valdè est, eam irregularitatem, utpotè pœnam, & ideò strictè interpretandam, non extendi ad consulentem, & dubitantem, an suo consilio moraliter verè influxerit in homicidium. Et hinc fit

REGULA II.

Quoad eandem Irregularitatem.

751 QUandocumque non constat, sed verè dubitatur de ipso *corpore delicti*, utrùm reverà abortus fœtus animati, aliudve homicidium, vel mors hominis ex tua actione, vel cooperatione, seu physica, seu morali ad causandum illud facta secutum sit, nec ne; post factam diligentem inquisitionem dubio perseverante, nulla timenda est irregularitas: v. g. scit aliquis, percussisse graviter, vulnerasse hominem, explosisse in hostem in bello, seu justè, seu injustè: dubitat autem invincibiliter, an indè mors secuta sit: scis te alteri mandatum, consilium, consensum, vel auxilium præbuisse ad aliquem occidendum; dubitas similiter, an is obsecutus, reipsa occiderit; an verò pœnitens omninò intermiserit: aut si fortè invasit, percussit, vulneravit, num ex eo vulnere mortuus fuerit, an verò convaluerit: & denique in casu nostro, scio me causam applicasse, consilium dedisse, vel auxilium, aut aliter induxisse fœminam ad abortum procurandum, dubito autem, an omninò abortus aliquis secutus sit, aut si constet, abortum aliquem esse secutum, dubitatur, & neque ex die coitus, neque ex signis materiæ ejectæ, neque aliundè constare potest, num fœtus jam fuerit animatus, & ideò homicidium patratum nec ne, &c. Taliter inquam, dubitans, debet quidem omnem moraliter possibilem diligentiam adhibere ad inquirendam veritatem, & interim quamdiù spes superest veritatem cognoscendi, abstinere à Sacris, quantum potest sine scandalo, vel alio gravi incommodo: quod si tamen adhibita frustra diligentia dubium invincibile perseveret, irregularitatem securè ne timeat, seque ea pœna liberum credat. Ita universaliter, contra Navarrum, Sotum, Sanchez, Molinam, & omninò communem Doctorum, (maximè quoad dubium de animatione fœtus aborti, apud Dianam mox citandum,) jam tenet communis, & tuta Recentiorum sententia, quos citant, & sequuntur Francisc. Bardi *De conscient. discept. 6. cap. 7. §. 4.* Thom. Tamb. *citat. cap. 5. §. unic. & lib. 1. in Decal. cap. 3. §. 7. v. Irregularitas num. 2.* aliisque relatis probabile censet Dian. *part. 4. tr. 2. resolut. 16. & part. 7. tr. 5. resol. 24.* Ratio sufficientissima sumitur ex duplici principio. Unum est: *Non est ponenda irregularitas, nisi in casibus jure expressis*, sæpè citat. *cap. Is qui, de sentent. Excommunicat. in 6.* Alterum est: *Odiosa restringi convenit, non ampliari*; juxta *Reg. 15. in 6.* Atqui Canones allegati omnes (ex quorum constitutione præcisè inducitur irregularitas in dubio homicidii) expressè loquuntur solùm in casibus, quibus constabat liquidò de corpore delicti, seu homicidio patrato, atque in subjecto certo capaci mortis, & solùm dubitabatur de cooperationis, vel causæ positæ efficacia, vel sufficientia ad mortem; seu, à quo, variis concurrentibus mors sit illata: ergo sacri illi Canones non sunt extendendi ad casus nostros longè diversissimos, quibus de ipso corpore delicti, seu homicidio, vel morte causata ambigitur invincibiliter.

2 Regula hæc universaliter vera est in quocumque dubio. I. Non tantùm in dubio *Facti*, quando scilicet dubitatur de ipso homicidio facto, de quo hactenùs locuti sumus, sed etiam, & multò magis in dubio *Juris*, quando nimirum dubitatur, an pro tali facto irregularitas aliqua decreta sit, aut non? nisi dubiè, ambiguè, vel obscurè habeatur: sic enim in jure expressa non est. II. Non est tantùm in dubio *negativo*, quando videlicet intellectus merè anceps hæret, nullam habens rationem probabilem inclinandi in unam, vel alteram partem, an sic, nec ne, homicidium commissum: tunc etiam poteris eligere quamlibet partem, etiam tibi faventem, etiamsi oppositæ rationes probabiliores videantur: sequendo enim probabilem sententiam semper prudenter te geris; juxta communem doctrinam in materia de conscientia. III. A fortiori securus eris, si habeas rationem probabilem pro te, v. gr. homicidium non esse secutum, & solùm negativè dubites de opposito, nulla apparente ratione probabili in oppositum. IV. Contrà verò, si adsint rationes probabiles contra te, verb. grat. prudenter judicas te reverà occidisse, & solùm negativè dubio ambigis, fortè non occidisse, nulla habita ratione probabili, unde judices ex tua actione, consilio, auxilio mortem non esse secutam, ut fuit in casu suprà allato, *cap. petitio tua*: & esset, si aliquem è te globo tactum videres ex equo ruentem, & nullo indicio, vel ratione probabili appareret, mortem evasisse. Atque in nostro casu, si pharmacum efficax applicasti ad causandum abortum fœtus jam certò animati, & posteà similiter merè negativè ambigas de effectu secuto. In his, & similibus casibus te irregularem habendum, meritò declarant Thomas Tamburinus *citat. cap. 5. §. unic. num. 17.* rationem dans: Quia tunc prudenter apparet tantùm ratio incursus in irregularitatem; & nulla apparet ratio evasionis, seu liberationis ab illa: & P. Thesaurus apud Dianam *cit. par. 7. tract. 5. resol. 26.* rationem dans: *Quia licet facta in dubio non præsumantur, fallit, quando sunt solita fieri. L. ultim. C. de fid. Instrum. Mascbardus conclus. 732. num. 5. & 7.* Sic ille.

REGULA III.

Quoad Excommunicationem, & alias Pœnas universim.

IN omnibus Juribus, & Legibus pœnalibus, etiam censurarum, & irregularitatum: non tantùm in dubio *Juris*, quando dubitatur, an pro tali facto, vel casu aliqua pœna, censura, irregularitas quæcumque, lege decreta sit: sed etiam in dubio *Facti*, quando verè, & invincibiliter dubitatur, an quis commiserit tale Factum, propter quod constat decretam esse pœnam, censuram, irregularitatem, nemo censendus est ligatus excepta sola irregularitate ex delicto homicidii voluntarii, constante corpore delicti. Communis jam, & secura sententia, quam cum aliis allegatis docent Suar. *de cens. disp. 5. sect. 5. & 6.* Sanch. *lib. 1. Moral. cap. 10.* latissimè Filliucius *tr. 20. cap. 4.* Layman *lib. 1. tr. 5. c. 5. n. 39.* Franciscus Bardi *de conscient. discept. 6. c. 7. §. 2.* 753
Ratio est: quia in dubio factum non præsumitur, & specialiter: *Nemo in dubiis præsumitur deliquisse. L. merito ff. pro socio.* Ergo delictum aliquod facto, vel eventu completum fuisse, in deque consequens pœna, non præsumi, sed demonstrari debet. Deinde leges penales, & censuræ tantùm ferunt delictum simpliciter: sed delictum dubium non est delictum simpliciter. Certè pena ordinaria statuta delicto certo non est imponenda delicto dubio, sed alia arbitraria, seu extraordinaria, secundùm qualitatem dubii. Tandem omnia Jura clamant: *Reum dubium esse absolvendum. In dubio neminem condemnandum. In pœnis benigniorem interpretationem faciendam. Odia restringi, favores ampliari oportere.* Quę sicut in aliis legibus pœnalibus, ita sanè etiam in censuris, & irregularitatibus ex delicto (nisi ipsa Jura aliud exprimant: prout exprimunt in solo casu in regula excepto,) & in foro conscientiæ locum habere debent: quòd si enim Judex neminem punire debet, sed absolvere, si delictum, ob quod Juris pœna decreta est, dubium, vel sufficienter cognitum non sit: multò minus in foro conscientiæ aliquis seipsum condemnare, & pœnam in se exequi tenetur, v. g. abstinere à Sacris tanquam excommunicatus, suspensus, irregularis, donec delictum certum, & exploratum sit; ut, si verè dubites, an homo ille Clericus sit, quem percussisti, quamvis temerè percusseris non sine suspicione, vel formidine esse fortè Clericum: si tamen posteà veritatem deprehendere non possis, non debes te excommunicatum reputare: quia licèt constet de percussione, non tamen constat de percussione Clerici, quæ sola ea censura punitur, *can. si quis*

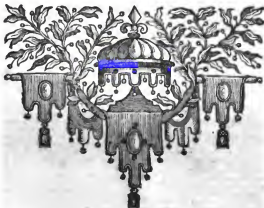
quis suadente. Similiter si quis etiam temerè, & mala fide sacrum Ordinem suscepit, dubitans, verb.grat.utrùm ætatem requisitam habeat, an legitimè natus sit, an uxor unica virgo accesserit, &c. si posteà veritatem deprehendere non possit, non est censendus irregularis, nec suspensionis censuram incurrisse, quamvis sic temerè accedens, & suspicans peccaret, & perseverante dubio, nisi necessitas urgeat, à sacro ministerio abstinere debeat, donec certior fiat, quamdiù nimirùm certiorem fieri posse spes est. Ex communi Layman *cit.* *§. 4. num.* 38. Sic tandem in casu nostro quomodolibet figurabili: sive dubitetur, an ex tua actione, vel cooperatione reverà abortus aliquis secutus sit, nec ne: sive constet, abortum esse factum, dubitetur autem invincibiliter, fueritne fœtus iste animatus, nec ne: sive etiam constet, fuisse animatum, dubitetur autem similiter, an reipsa ex vi tuæ actionis, vel cooperationis, jussionis, consilii, medii applicati causatus fuerit, an aliundè: securè censeas, te liberum esse ab excommunicatione, aliisque pœnis tam Constitutionis Sixtinæ, quàm Juris communis *sect.* 2. explicatis: semper enim dubitas, an commiseris delictum illud, propter quod decreta est ejusmodi pœna. Excipe tamen id ipsum, quod *num.* 752. *num.* IV. exceptum est.

Et hactenùs de Matrimonio, & annexis, ac de fœdo *Abortu*, ad pulchram tamen DEI Gloriam, ut sit, & maneat

A B O R T U

Solis usque ad Occasum

LAUDABILE NOMEN DOMINI.

INDEX RERUM

Notabilium in hoc Tomo contentarum.

Numerus primus folium demonstrat, secundus marginem.

Abortus.

ABortus quid, f.391. num.698. quando censendus sit fœtus animatus, vel inanimatus, ibid.

Abortum procurare quid, ibid. num.699.

Summa constitutionis *Sixti V.* pœnalis in procurantes abortum, f. 391. num.700. Ejus moderatio à *Gregorio XV.* ibid. num.701.

Abortum fœtus etiam *inanimati* procurare est intrinsecè mortaliter malum, ibid. num.702. refertur opinio aliquando licere, scilicet ad servandam vitam prægnantis, f.392. num.703. statuitur Sententia vera, licitè nunquam, ibid. num.704. solvuntur fundamenta opposita, ibid. num.706.

Abortum fœtus nondum animati procurantes non incurrunt pœnas, scilicet irregularitatem, & excommunicationem, f.393. num. 707.

An, & qualiter liceat procurare indirectè abortum fœtus nondum animati, ibid. num.709.

Abortum fœtus *animati* directè procurare semper est intrinsecè malum, & mortale homicidium, ibid. num.710.

An, si certò, vel probabiliter mater cum fœtu periclitetur, liceat ei dare, & sumere medicinam, ibid. à num.711.

Omnis quovis modo abortum fœtus animati directè procurans, omnisque scienter cooperans, effectu secuto, incurrit ipso facto irregularitatem, f. 394. n.714. (quis in ea possit dispensare, ibid. à n.715.) ac etiam excommunicationem, ibid. num.718. à qua tamen excusat omnis ignorantia *juris*, vel *facti*, etiam culpabilis, lata, crassa, supina, imò & affectata, f.395. num.719. Quis ab ea possit absolvere, ibid. nu.720. Pœnæ reliquæ, ibid. num.722.

Abortum fœtus animati etiam mortaliter causantes, vel influentes, jussu, consilio, consensu, &c. contrahunt omnes pœnas statutas, f.396. num.724. Ut I. *Mandans*, ibid. n.725. nisi mandatum ante lectio revocaverit, ibid. à n.726. II. *Consulens*, f.397. nu.728. probabiliter etiam facta revocatione, ibid. nu.729. sed æquè probabiliter facta sufficienti revocatione non incurrit, ibid. n.730. III. *Consentiens*, *approbans*, ratum habens *suo nomine* fieri, ibid. num.732. Secus, si non fiat ejus nomine, ibid. num.633. IV. *Permittens*, non *impediens*, non incurrit pœnas, f.398. nu.735. etiam obligatus ex justitia impedire, ibid. num.737.

Abortus casualis quid, f.399. num.738. quando, & quale peccatum, ibid. n.739. An pœnas incurrat dans operam rei licitæ, ibid. nu. 740. vel rei illicitæ, ibid. à n.741. Quid de abortu, vel homicidio ex errore, f.400. num.748. vel dubiè causato, ibid. à num.749.

Absolutio.

Absolutio, seu forma absolutionis consueta declaratur, f. 243. num. 590. quæ verba, vel forma sit sufficiens, & necessaria sub mortali, f. 243. num. 591. Qualiter facienda absolutio à censuris, f.244. num.593.

Absolutionis forma essentialis consistit in bis duobus verbis: *absolvo te*, ibid. num.594. formaliter sumptis, ibid. à num.597. sufficit etiam, si proferatur modo imperativo, ibid. num. 599. non autem prolata modo optativo, ibid. num.600. formæ essentialis quis sensus generalis, f.245. num. 602. quis proprius, & principalis, ibid. num.603. & quis adæquatus, ibid. num.602.

Absolutionis forma qualiter proferenda, f.246. num 606. necessariò debet esse vocalis, ibid. num.607. ad præsentem pœnitentem directa, unde invalida est absolutio data absenti, sive præsens confiteatur, & absens absolvatur, ibid. nu. 609. sive absens confiteatur, & præsens absolvatur, ibid.

Quæ sit, & censeatur præsentia moralis, & sufficiens, f.246. num. 610. quid agendum, si pœnitens ante absolutionem jam recessit, f.247. à num.612.

Absolutio regulariter danda est absolutè, f.247. nu.619. nec valet sub conditione de futuro, ibid. num.620. sub conditione autem de præsenti, vel præterito valet, ibid. n.621. & ex causa licet, imò quandoque necessaria est, ibid. num.622.

Absolutio quando danda, f.248. num.623. quando repetenda, ibid. à num.627. casus varii, ibid.

Absolvens excommunicatum à peccatis non præmissa absolutione à censura, peccat mortaliter, f.249. num.632. valet tamen talis absolutio utcunque bona fide facta, alias non, ibid. num.633.

Et talis Pœnitens etiam absolutus manet ab ipsa excommunicatione; si confessarius fuerit potens ab ea absolvere, ibid. à num.634.

Validè, & licitè absolvitur moribundus loquela, & sensibus destitutus, si det signa doloris, & confessionis, f.249. num.636. ad absolutionem petendam directa, ibid. à nu.637. etiam quando ea dedit, sacerdote adhuc absente, coram aliis, etiam uno posteà testante, ibid. n.439. & quidem absolutè, si signa doloris fuat, vel fuerunt certa, vel probabilia, sub conditione verò, si dubia, f.250. num.640. quando signa censeantur *certa*, probabilia, vel dubia, ibid. num.641. Confessarius non tantùm potest, sed etiam tenetur talem absolvere, ibid. num.642.

An, quando, & qualiter absolvi possit moribundus, qui nullum dat, vel dedit signum doloris, aut confessionis, ibid. à num.644.

An absolvi possit ignorans peccatum suum esse reservatum, f.263. num. 733.

Absolvere à reservatis quis possit generatim, f.263. num.738.

A quibus casibus, & censuris Papæ reservatis absolvere possint Episcopi, & Prælati Regulares respectu suorum subditorum, f.263. num. 739.

Qualiter, & à quibus casibus, & censuris papalibus ex privilegio Mendicantes absolvere possint sæculares, f.263. à num.640. vide V. *Reservatio*.

Absolvens in mortali scienter, mortaliter peccat, tamen semel tantùm, esto eadem vice plures absolvat, f.269. num.775. unde tenetur præmittere confessionem, vel contritionem, aut saltem aversionem ab omni peccato, ibid. num.776.

Ætas.

Ætas Canonica ad ordines requisita quæ, f.44. n.94. qualiter computanda, ibid. n.95. Quid si quis scienter ante ætatem requisitam ordinari se sinat, f.45. nu. 96. Quid si quis bona fide sic ante ordinetur, ibid. n.97. Quid in dubio, an adsit debita ætas, ibid. n.98.

Adulter.

Adulter jus petendi debitum non amittit simpliciter, ut nec validè, nec licitè petere possit, sed solùm sic, ut non possit obligatoriè petere, f.360. n.510. Unde tamdiu jure petere potest, quamdiu innocens propter ignorantiam, vel sponte sua nihil excipiens reddere paratus est, ibid. num.511.

Adulter obligatur ad restitutionem pro damnis marito, & liberis legitimis, f.365. num.539. utpotè pro infamia, & alimento prolis sive suaserit, ibid. à num. 540. sive non suaserit eam marito supponi, f.366. num. 542.

Adulter, in dubio sit ne proles sua, nec ne, probabiliter adhuc obligatur pro rata dubii, f.366. num.543. sed æquè probabiliter ad nihil obligatur, ibid. n. 544. Si duo, vel plures eum eadem eodem tempore adulterium commiserunt, nata prole, in dubio cujus sit, ad quid teneantur, ibid. num.545.

Adultera obligatur per se ad restitutionem f.367. nu.546. omnium damnorum ex adulterio per se consequutorium marito, ac filiis legitimis, ibid. à num. 548. omni modo, commodo, moraliter possibili, ibid. num.552. Non tamen tenetur regulariter ad ea damna avertenda suum crimen manifestare marito, vel proli spuriæ, f.368. num. 553.

An, & quando filius teneatur credere matri asserenti ipsum esse spurium, ibid. à num.554.

Adultera non tenetur manifestare suum crimen, & prolis illegitimationem I. Quando ipsa compensat, f.369 num.556. II. Quando in præsumit id nolle alios, ibid. n.557. III. Quando nihil proficeret, ibid. n.558. IV. nec cum periculo vitæ, ibid. n.559. V. vel infamiæ majoris, ibid. num 560. VI. aut cum detrimento propria æ famæ, f.370. num. 562. His verò cessantibus tenetur, ibid. n. 564. solvuntur fundamenta contraria, ibid. num.564.

Adulterium.

Adulterium quid, & quotuplex, f.362. num.521.

Adulterium mentale tantùm, morosa delectatione, desiderio, &c. quale, & quotuplex peccatum, f.363. n.522. & qualiter in confessione explicandum, ibid. num.523. seq.

Adulterium formale tantùm quale peccatum, f.363. num. 525. seq.

Adulterium reale peccatum mortale gravissimum, ibid. num.527. multiplicis malitiæ, f.364. num. 529. & maximorum damnorum causa, num. 530. seq. meritò gravissimas trahens pœnas, nu.532.

Ex adulterio quid restituendum, f.364. I. pro injuria, n.533. II. pro infamia, vel dedecore, f.365. num.536. III. pro damno temporali, num.537. IV. pro sumptibus Hospitalis, ibid. si infans eo tradatur alendus, ibid. num.538.

Affinitas.

Affinitas quid, & quotuplex, f.297. n.71. ex qua copula, & quando oriatur, ibid. num.72. Resolvuntur varia, ibid. num.73.

Qualis affinitas dirimat matrimonium, f.297. num.76. seq. usque f.298. num.79. seq. & quo jure, num.81. seq. est impedimentum perpetuum, ibid. num. 82. solvitur dubium, ibid.

Affinitas matrimonio superveniens, seu quis, & quo gradu contrahat impedimentum petendi debitum, f.298. num.83. seq.

Altare.

Altare cum sua supellectili ad celebrandum requisita, f.147. n.374.

Altare quare requiratur, ibid. Quando Altaria consecrentur, ibid. n.375. Alia requisita: mappæ, ibid. à n.377. Lumen, ibid. à num. 381. Crux, Crucifixus, Missale, ibid. à num.385.

Amor.

Amor Dei generatim duplex concupiscentiæ, & amicitiæ, f.181. num.149. quid amor concupiscentiæ, ibid. num. 150. quid amor amicitiæ quoad affectum complacentiæ, f.182. à num.151. quid quoad affectum desiderii, ibid. à num.154. cur dicatur obedientialis, ibid. num.156. An, qualiter, & quando justificet martyrium, f.183. num.159.

Applicatio.

Applicatio fructus Sacrificii, f.130. num.267. seq. Quibus prosit, & applicari possit fructus satisfactorius, ibid. à num.267. Quibus impetratorius, ibid. num.271.

An, & qualiter applicari possit pro Beatis, f. 130. num.272. Pro infidelibus, ibid. num.274. pro Catechumenis, f.131. num.275. & excommunicatis, ibid. à num.276.

Appli.

Index Rerum notabilium Tomi Tertii.

Applicatio quomodo facienda, f. 131. num. 278. Explicantur varii modi applicandi, ibid. num. 279.
Applicatio sub conditione de præsenti, vel futuro, an, & quando valeat, f. 132. a num. 280.
Quid si Sacerdos nulli applicet, f. 132. num. 283. aut incapaci, utpotè pro anima jam beata, vel damnata, f. 133. num. 284. vel prius uni, & posteà alteri, ibid. a num. 285.
Applicans contra voluntatem Superioris illicitè agit, f. 133. num. 287. attamen validè a num. 289.
Applicandi obligatio ex fidelitate, ordinariè solùm est sub veniali, f. 142. num. 352. ex justitia verò sub mortali ex genere suo, ibid. num. 353. unde mortaliter peccat, talia Sacra sine justa causa nimis diù differens, ib. n. 354. si non applicet, vel omninò omittat, tenetur ad restitutionem, f. 143. num. 355.

Approbatio.

Approbatio quid, f. 253. n. 668. quotuplex, ibid. n. 671. Episcopi, non possunt citrà peccatum injustitiæ Regulari legitimè præsentato, & idoneo negare approbationem, ibid. à n. 672. nec eam semel justè concessam revocare, vel approbatum denuò ad examen vocare, f. 254. n. 674. sine justa nova causa, ibid. n. 675. Minus revocare, vel suspendere possunt jurisdictionem Mendicantium semel legitimè approbatorum, sine justa nova causa, ibid. n. 676. sive arctare ad certas personas, vel tempora, ibid. n. 677. sine approbatione Episcopi non potest Regularis audire confessiones, ibid. à n. 679. an validè absolvat contra, vel sine legitimo consensu sui superioris approbatus ab Episcopo, f. 255. num. 681.

Attentio.

Qualis attentio requiratur ad ministranda, & suscipienda Sacramenta, f. 23. num. 157.
Attentio quoad Horas Canonicas quid, f. 64. alia superficialis, alia litteralis, alia spiritualis &c. f. 65. num. 47.
Attentio externa sub mortali necessaria est in recitandis Horis, f. 69. à num. 68.
Attentionem internam nullam requiri sententia probabilis proponitur, f. 69. à num. 71. Sed ejus fundamenta facilè solvuntur, f. 70. a num. 74.
Attentionem internam sub mortali requiri longè probabiliùs ostenditur, ibid. à num. 76. saltem superficialem cum intentione colendi, & orandi Deum, f. 71. num. 80.
Attentio litteralis, vel spiritualis necessaria non est, ibid. num. 81. optima tamen, & omninò consulenda, ibid. num. 83.
Attentio interna debet virtualiter continuari, f. 72. num. 84. Unde resolvuntur varia circa distractos, ibid. à num. 85.
Recitans cum Socio, vel Choro sub mortali obligatur attendere ad illum, f. 75. num. 106.
Si te attendente, alter non attendat, te non audiat, nec orandi intentionem habeat, tu adhuc satisfacis, ibid. num. 107.
Qualiter Canonici attendere, & se habere debeant in Choro, f. 75. num. 108.

Attritio.

Attritio quid, f. 192. n. 219. differt a contritione ratione motivi, & ratione effectus, ibid. nu. 221. nam licèt necessariò etiam concipi debeat ex motivo honesto, ibid. n. 224. & supernaturali, ibid. n. 225. non tamen ex motivo charitatis, ibid. n. 226. sed alio inferiori, f. 193. num. 227. v. g. turpitudine peccati, metu gehennæ, vel pœnarum, ibid. num. 228. ultimatè resolvitur in motivum spei Theologicæ, ibid. n. 230. Ex metu pœnarum possumus detestari tripliciter, ibid. à n. 231. Quid timor, & inde natus dolor servilis, initialis, & filialis, f. 194. num. 234.
Qualiter omnis attritio vera ultimatè resolvatur in contritionem, & amorem Dei super omnia, ibid. num. 235.
Attritionis motivum quod, & qualiter esse possit turpitudo peccati, ibid. n. 237. metus gehennæ, & pœnarum, f. 195. n. 239. & metus pœnarum temporalium, ibid. n. 242. exempla, f. 195. n. 243. applicatio practica horum motivorum. ib. n. 244. quibus, & qualiter proponi debeat *turpitudo* peccati, ibid. n. 244. quibus, & qualiter *metus* gehennæ, f. 196. n. 245. quibus, & qualiter *metus* pœnarum, ibid. n. 246. formulæ contritionis, & attritionis, ibid. a n. 249.
Attritio *supernaturalis*, *efficax*, & *universalis* respectu mortalium, necessariò requiritur ad Sacramentum non tantùm fructuosè, f. 196. num. 255. sed etiam validè suscipiendum, f. 197. num. 258. unde Sacramentum pœnitentiæ nunquam potest esse validum, & informe, f. 198. num. 263.
Ad Sacramentum pœnitentiæ non requiritur contritio perfecta, f. 198. a num. 268. sed sufficit attritio vera, f. 199. num. 271. etiam cognita, ibid. num. 273. non tamen æstimata tantùm, ibid. num. 275. etiam invincibiliter, ibid. num. 276. Sacramentum Pœnitentiæ qualiter ex attrito faciat contritum, f. 200. num. 277.

Assistentia.

Assistentia Parochi, & testium, f. 336. n. 358. qualis Parochus, ibid. n. 359. & quis nomine Parochi proprii intelligatur, ibid. à n. 360. quis de ejus licentia possit assistere, f. 337. num. 363. quæ licentia censeatur ad id sufficere, ibid. à n. 364. quales requirantur testes, f. 338. à num. 368. qui censeantur testes idonei, ibid. num. 370.
Qualis requiratur Parochi, & testium præsentia, f. 338. num. 373. necesse non est, ut adsint voluntariè, ibid. num. 375. sut ad id rogari, modò intelligant, quid agatur, ibid. num. 376. etsi Parochus nihil loquatur, f. 339. num. 377.

Calix.

Calix sacer ex qua materia constare debeat, f. 148. num. 393. an consecrandus, & qualiter, ibid. num. 394. quando calacretur, an benedictionem amittat, ibid. n. 395. Quale peccatum consecrare sine calice, f. 149. num. 396.

Causa.

Causæ excusantes ab Horis Canonicis sunt 4. *Impotentia*, *Infirmitas*, *Charitas*, *seu occupatio*: *Dispensatio*, *legitima*, seu *Privilegium*, f. 83. num. 150.
Ratione *Impotentiæ* excusat I. Inculpata oblivio, ibid. n. 152. II. Inculpata carentia v. g. amissio Breviarii, ibid. n. 152. Qualiter peccet Breviarium spontè abjiciens, & sic culpabiliter careat Breviario, ibid. III. Cæcitas, quæ excuset à legendo, non tamen à dicendo, quæ quis scit memoriter, ibid. n. 153. IV. Metus gravis mali, vel damni proprii, vel alieni, ibid. num. 154.
Ratione *Infirmitatis* quando quis excusetur à recitandis Horis, f. 84. num. 155.
In dubio infirmus tutò stat judicio Medici, ibid. à num. 156. Quid si omnes, & Medicus ipse dubitet, ibid. à num. 159.
Quando excuset charitas sui, vel proximi, ibid. num. 161.
Quando excuset occupatio gravis, f. 85. à num. 162. An liceat spontè assumere talem occupationem, ibid. num. 165.
Quis possit validè, & licitè dispensare a dicendis Horis, ibid. à n. 166.
An impeditus statis horis recitare Officium, teneatur anticipare, f. 86. à num. 170.
An ob impedimentum non potens dicere totum, teneatur ad partem, quam potest, f. 87. à num. 174.
An ob cæcitatem, vel aliam causam non potens recitare solus, potens autem cum socio, teneatur uti socio, f. 87. num. 179.
An, qui non potest dicere Horas, teneatur aliquid aliud orare, orantem audire, vel alium substituere, f. 88. num. 184.
Causæ sufficientes solvendi sponsalia, f. 318. vide *Sponsalia*.
Causæ cooperantes moraliter ad abortum, mandans, consulens, &c. f. 396. a num. 724.

Celebrare.

In loco profano celebrare mortale est, nisi excuset necessitas, f. 154. n. 437. qualiter id permittere possint Episcopi in domibus sæcularium, ibid. n. 438. Privilegium Mendicantium quoad hoc adhuc valet, ibid. à n. 439. quando Ecclesia dicatur polluta, exsacrata, interdicta, f. 154. à n. 441. in tali non licet celebrare, antequam reconcilietur, f. 155. n. 443. qualiter reconcilianda, ibid. num. 444.
Celebrare operto capite quando, & quis permittere possit, f. 151. num. 416.
Celebrans debet esse jejunus jejunio naturali, f. 159. num. 476.
Christus qualiter existat sub speciebus consecratis, f. 106. vide v. *Eucharistia*.

Character.

Character, quid, & quotuplex, f. 10. à num. 54.
Characteris munera, Officia, & Proprietates, f. 10. à num. 61.
Character quid, & quæ significet, f. 11. a num. 65.
Character non est ipsa potestas, sed signum potestatis, f. 11. nu. 70. idque ad placitum, ibid. & non nudè speculativum, ibid. à n. 72.
Characteres qualiter inter se differant, f. 12. num. 74.

Ciborium.

Ciborium, pixis, lunula Monstrantiæ &c. f. 149. à num. 401. an, & quale peccatum, sacra vasa ab aliis Sacerdote, & Diacono inferioribus tangi, ibid. à num. 403.
Corporale, palla, & alia circa calicem, qualia, ex qua materia, & sub quo peccato requirantur, f. 149. à num. 397.

Circumstantia.

Circumstantiæ peccati quid, & quotuplex, f. 217. nu. 399. aggravantes, ibid. n. 400. speciem mutantes, ibid. n. 401. hæ necessariò explicandæ, ibid. a n. 402. etiam in actu interno efficaci, f. 218. a n. 405. non tamen aggravantes tantùm, ibid. à n. 407. benè autem mixtæ, f. 219. à num. 409. majoris materiæ, ibid. a num. 412. & ratione objecti multiplicati, f. 220. a num. 415.

Clandestinitas.

Clandestinitas, f. 290. Matrimonium sine Parocho, & testibus nullum est ex Decreto Tridentini, ibid. à n. 32. quod obligat solùm in locis Catholicorum, ubi promulgatum est, ibid. num. 33. unde Catholici validè contrahunt coram Prædicante, ubi promulgatum non est, vel ubi non adsunt Pastores Catholici, num. 34. Quid de locis, ubi Catholici permixti sunt cum hæreticis, ibid. à num. 35. An si sponsi in sponsalibus præsente Parocho, & testibus utantur verbis de præsenti, sit matrimonium ratum, f. 291. num. 37.

Clericus.

Clericus quid, f. 54. num. 157. Quid prima Tonsura, num. 158. ejus effectus, ibid. num. 159.
Clericatum, vel primam Tonsuram accipiens, quæ requisita habere debeat, ibid. num. 160.
Qualiter peccet recipiens Tonsuram, vel Minores cum animo non permanendi in statu Clericali, ibid. à num. 161.
Clerici qualiter obligentur ad gestandum habitum, tonsuram, f. 55. à num. 166. ad reverentiam, & obedientiam Episcopo promissam, f. 56. num. 172.
Clerici in sacris obligantur ad castitatem, f. 56. n. 173. quæ obligatio, unde, quanta, & qualis, ibid. à n. 174. vide *obligatio Clericorum*.

Cognatio.

Cognatio legalis quid, quotuplex, & inter quos dirimat matrimonium, f. 298. num. 85.
Cognatio spiritualis quid, & quotuplex, f. 299. num. 86. qualis, & quo jure dirimat matrimonium, ibid. à num. 87. Quis baptizans eam contrahat, ibid. à num. 89. & qualis patrinus eam contrahat, ibid. à num. 92. Resolvuntur varia, f. 300. à num. 97. ut contrahatur, requiritur contactus physicus infantis, ibid. num. 95. potest tamen quis fieri patrinus per procuratorem, vel legatum, ibid. num. 96. Resolvuntur varia, ibid. à num. 97.

Index Rerum notabilium Tomi Tertii.

Celebrans.

Concelebrantes Neomystæ cum Episcopo qualiter consecrent, f. 95. num. 37. qualem debeant formare intentionem, ibid. nu. 40. An possint illud Sacrificium offerre pro alio, f. 96. num. 41.

Concubinatus.

Concubinatus quid, f. 372. num. 580.

Conditio.

Conditio servilis ignorata dirimit matrimonium, f. 287. num. 9. quo jure, Non dirimit, si hæc conditio a libero contrahente sciatur, ibid. à num. 10.

Confessarius.

Confessarius, quid, f. 251. num. 699. Ejus potestas duplex ordinis, & Jurisdictionis, ibid. num. 651. qualiter hæ potestates differant, ibid. num. 652. de ejus approbatione, & jurisdictione generatim, f. 251. à num. 654.

Confessarii bonitas qualis requiratur. f. 269. à num. 773.

Confessarius quæ debeat scire, ut absolvat validè, f. 269. num. 777. Quæ, ut absolvat licitè, ibid. à n. 778. Nec requiritur, ut se reflectat super singula audita, dum actu absolvit, ibid. n. 781. Nec requiritur notitia exacta, & intelligentia, f. 270. à num. 782. nec semper judicium determinatum de quantitate, vel qualitate peccati in individuo, ibid. num. 783.

Confessarius ad officium suum requisita ignorans, quando, & qualiter peccet, ibid. à num. 784.

Confessarius tenetur sub mortali examinare pœnitentem, quando probabiliter credit eum omittere aliquid necessarium ad valorem, f. 271. n. 789. unde interrogare debet ipsa peccata, circumstantias, numerum, & alias dispositiones, ibid. n. 790. quando pœnitens putatur illa omittere culpabiliter, vel ex ignorantia, & ruditate emendabili, ibid. num. 791. examine tamen morali, & humano, ibid. nu. 792. ac prudenti, & cauto, non indiscreto, & curioso, præsertim in materia luxuriæ, ibid. num. 793.

Confessarius tenetur sub mortali instruere, & monere pœnitentem, f. 272. n. 794. I. Laborantem ignorantia vincibili in quacunque materia mortali, ibid. n. 795. secus quandoque, si ignorantia sit inculpabilis, ibid. II. Etiam laborantem quacunque ignorantia in iis, quæ sunt de necessitate medii ad salutem, f. 272. n. 796. & III. ignorantem ea, quæ sunt de necessitate præcepti credenda, & scienda omni Christiano, ibid. num. 797. Ac IV. specialiter indispositum disponere, f. 273. num. 798.

Confessarius legitimè dispositum tenetur absolvere sub mortali, f. 273. num. 799. nec differenda est absolutio, nisi ex urgenti causa. Quæ tales, ibid. num. 800. liquido autem indispositum absolvens peccat mortaliter sacrilegio uterque tam ipse, quam pœnitens, ibid. n. 801. An, & qualiter interrogandus, qui se non accuset de peccato Confessario jam ante extra confessionem noto, ib. n. 802.

Confessarius si erravit cum nullitate Sacramenti, tenetur monere pœnitentem, etiam cum gravi suo incommodo, f. 274. num. 803. Non verò si stante valore, erravit merè negativè, non interrogando speciem, vel numerum, ibid. n. 804. nec etiam, si erravit cum damno tertii merè negativè, v. g. non monendo, non docendo, f. 274. num. 805. benè verò si positivè, v. g. dicendo eum non obligari ad restitutionem, is tamen obligetur, ibid. An, & quando teneatur, vel possit confessarius in se suscipere onus pœnitentis, v. g. correctionem, ibid. num. 806.

Confessio.

Confessio Sacramentalis generatim quid, f. 209. n. 340. quid inchoata illegitima, f. 210. n. 341. quid completa, legitima, ibid. n. 342. qualis esse debeat, ibid. n. 343. est duplex, formalis, & virtualis, ibid. n. 347. qualiter debeat esse sensibilis, ibid. à num. 349. per se semper debet esse formalis, ibid. num. 351.

Confessionis integritas, alia materialis, alia formalis, f. 211. num. 353. formalis est essentialiter necessaria, ibid. num. 354. & sufficiens ad absolutionem, f. 211. num. 355.

Confitenda sunt omnia mortalia in specie, & numero, f. 211. n. 360. post diligens examen occurrentia, ibid. n. 363. Quale, & quantum illud esse debeat, f. 212. à num. 364. jure divino mortalia in specie confitenda sunt, ibid. num. 369. An in confessione explicandum hoc mortale jam semel esse confessum, vel non confessum, f. 213. num. 370.

Confessio venialium an sit præcepta: saltem tempore Paschali, ibid. à num. 371. vel possit præcipi, ibid. num. 375.

Confitenda sunt mortalia in specie morali, ibid. num. 376. & infima, ibid. num. 377. quantum fieri potest, f. 214. num. 378. Quid agendum cum rudibus, qui etiam examinati solùm dicunt se esse peccatores, in specie autem nihil, ne veniale quidem fatentur, num. 379. An, & quando explicandi sint effectus peccatorum externi, ibid. à num. 381.

An dubia confitenda ut dubia, f. 215.

Quæ circumstantiæ necessariò confitendæ, f. 217.

In Confessione qualis numerus exprimendus, f. 221. vide *Numerus*.

Confessio debet essentialiter esse *vera*, f. 228. num. 476. unde mortale est, & confessio nulla, negare verum in re gravi, & necessaria, ibid. à n. 477. sicut & fateri falsum in re gravi, n. 479. Mentiri in re levi, ibid. nu. 480. vel in re gravi quidem, ad confessionem tamen impertinente, qualis peccatum, ibid. num. 481.

Confessio debet esse *secreta*, non essentialiter, vel ex necessitate præcepti, sed ex usu Ecclesiæ, ibid. num. 482. unde ob rationabilem causam potest quis sua publicè confiteri, f. 229. num. 484. nullus tamen ad hoc tenetur, ibid. num. 485. nec etiam tenetur ignarus linguæ per interpretem, ibid. num. 486. nullus etiam tenetur peccata sua scribere, ibid. num. 487.

Confessio ex usu Ecclesiæ debet esse *vocalis*, f. 229. n. 488. unde gra-

viter peccaret, qui sine ju[...] causa signis, vel nutibus solùm con-
fiteretur, ibid. n. 489. casu [...] excepti, quibus licet signo, vel nutu
confiteri, ibid. n. 490. im[...] perpetuò mutus tenetur scripto, vel
nutibus confiteri, quoties [...] obligat præceptum confessionis, ibid.
num. 491. Observanda circ[...] tales confessiones, ibid. num. 492.

Confessio invalida quando, [...] qualiter repetenda, f. 230. n. 493. po-
test esse dupliciter invalida, [...] ex parte confessarii, & ex parte pœ-
nitentis, ibid. In Confessione [...] valida, sed non integra, repetendum
est solùm peccatum inculpabiliter omissum, ibid. n. 495. Non est
repetenda confessio facta bona fide indocto, nescienti etiam inter
mortale, & veniale discernere, secùs si sit facta mala fide, ib. n. 496.

Confessio facta bona fide [...] attrito, dormitanti, distracto, an, &
qualiter repetenda, ibid. num. 497.

Peccata dubia ut talia confessa repetenda non sunt, dum posteà
sciuntur esse certa, ibid. num. 498.

An, & qualiter rudes bona fide aliquid omittentes teneantur re-
petere confessionem, f. 23[...] num. 499.

Confessio invalida inculpabiliter, an, & qualiter repetenda, f. 231.
à num. 500. & qualiter invalida culpabiliter, ibid. num. 502. Qua-
liter repetitio facienda sit apud eumdem confessarium, ibid.
num. 503. qualiter apud alium, ibid. num. 504.

Praxes, & modi faciles Confessariis. I. quoad repetendum ipsum
peccatum *omissum*, vel *reticitum*, ibid. à num. 505. II. quoad ipsam
peccati *omissionem*, seu *reticentiam*, f. 232. n. 507. III. quoad facili-
tandam repetitionem *confessionum*, ibid. num. 512.

Confessionis præceptum divinum quos, quando, & qualiter obliget,
f. 233. à n. 517. Item quos, quando, qualiter, & ad quæ obliget Ec-
clesiasticum, f. 234. à n. 523. Praxis circa rudes, pueros, & puel-
las, ibid. n. 526. Quis censeatur *proprius* Sacerdos, f. 235. n. 530.

Parochi non possunt prohibere suis etiam tempore Paschali, quin
validè confiteantur Mendicantibus, f. 235. num. 531. imò ob ju-
stam causam licentiam dare debent, ibid. num. 532.

Tempus annuæ confessionis præcepti est totus annus, ibid. n. 533.
unde tempore paschali solùm obligat per accidens ratione Com-
munionis, ibid. num. 535.

Qualiter, & quibus casibus peccetur contra hoc præceptum, f.
236. num. 536.

Confessio quo jure præmittenda Sacro, vel Communioni, f. 160. n.
482. quando censeatur deesse copia confessarii, f. 161. n. 484. Non
suppetente copia Confessarii, quando, & in quibus casibus possit
Sacerdos contritus celebrare, ibid. num. 486.

Quos comprehendat præceptum illud: *quamprimùm confiteatur*,
f. 161. num. 490. quomodo intelligendum illud *quamprimùm*, ibid.
num. 491. quomodo pollutio impediat celebrationem, vel Com-
munionem, f. 162. à num. 494.

Quid respondendum mulieribus quærentibus à Confessario, an te-
neantur reddere debitum die communionis, vel nocte pridiana,
f. 162. à num. 497.

Conjux.

Conjugum obligationes, & de eorum peccatis, f. 353. à n. 468. Nec
petere, nec reddere possunt, sive utraque, ibid. n. 470. sive una tan-
tùm pars, ibid. n. 471. physicè, vel moraliter certò sciat matrimo-
nium esse nullum, f. 354. n. 472. Quid in dubio, ibid. num. 474. seq.

An reddere, & petere possit habens impedimentum impediens
tantùm, ibid. num. 475. v. g. votum continentiæ ante, vel
post nuptias, vel etiam matrimonium jam consummatum editum,
ibid. à num. 476.

Qualiter privet jure petendi, impedimentum matrimonio superve-
niens, f. 355. num. 480. v. g. affinitas ex incestu cum consanguinea
uxoris, ibid. vel cognatio spiritualis ex Baptismo, ibid. n. 481. aut
professio Religionis, vel susceptio Sacri Ordinis, ibid. num. 482.

Tria Confessariis valde notanda circa impeditos, vel privatos jure
petendi, ibid. num. 483.

An, & quando copula inter tales habita contrahat specialem ma-
litiam, ibid. num. 484.

Conjuges licitè utuntur matrimonio ad finem generationis, f. 356.
n. 486. & ad vitandam incontinentiam, ibid. n. 487. ex mera verò
libidine, & voluptate utentes peccant venialiter, ibid. n. 488.
Quis modus servandus in usu conjugii, ibid. à n. 490. Quo loco,
& tempore licitè fiat, f. 357. n. 494. Quæ accessoria, & disposi-
tiva licita sint in ipso usu, ibid. n. 495. Quando mortaliter exce-
dant per actus, & tactus impudicos, f. 358. n. 496. per copulam
sodomiticam, ibid. n. 497. innaturalem, ibid. n. 498. se invicem
polluendo, ibid. num. 499. Delectando, vel tangendo cum peri-
culo pollutionis, ibid. num. 500.

Quando tactus, amplexus, &c. inter conjuges sint, vel non sint pec-
catum, f. 359. à n. 501. & an eis liceant, etiam cùm copula est ab
extrinseco impedita, interdicta, vel illicita, ibid. n. 504. An, &
qualiter eis licita sit delectatio morosa venerea sensibilis ex co-
pula tantùm cogitata, impedita, vel altero absente, ibid. n. 505.

Conjux obligatur sub mortali reddere debitum, f. 360. n. 506. I. Con-
jugi petenti *seriò*, ibid. n. 507. II. petenti *justè*, ibid. n. 508. Quando
possit justè negari, ibid. à n. 509. III. ac petenti *rationabiliter*, scili-
cet cum usu, & moderamine rectæ rationis, f. 361. n. 512. unde
non tenetur reddere petenti in ebrietate, furore, amentia, ibid.
num. 513. vel quoties timet periculum mortis, aut gravis morbi,
ibid. num. 514. vel periculum mortis, abortus, nocumenti, vel
monstruositatis ipsius prolis, ibid. num. 515. An liceat negare, ne
proles multiplicentur, f. 362. num. 516. IV. Petenti *licitè*, ibid.
num. 517. quando petatur illicitè, ibid. à num. 518.

Consanguinitas.

Consanguinitas quid, f. 295. num. 65. explicantur ejus lineæ, f. 296.
n. 66. usque, & quo jure dirimat matrimonium, ibid. à n. 67.

Con-

Index Rerum notabilium Tomi Tertii.

Consecratio.

Consecratio est pars essentialis Missæ, f. 102. num. 84.

Consecratione facta, qualiter maneant species, & accidentia, f. 106. num. 103. & sub iis Christus, f. 107. n. 106. seq. vide v. *Eucharistia*.

Consecratio utriusque speciei non est de necessitate Sacramenti, f. 109. num. 130. sed præcepti, ibid. adeòque per se nunquam licet consecrare unam speciem sine alia, ibid. num. 131. quando per accidens, ibid. num. 133.

Consecrationis materia, f. 108. num. 128. vide V. *Materia*.

Consensus.

Consensus ad sponsalia, f. 312. à n. 174. & ad matrimonium, qualis requiratur, & esse debeat, f. 327. à num. 299. vide *Matrimonium*.

Consensus Matrimonii conditionatus, f. 330.

Contritio.

Contritio generatim quid, f. 170. n. 58. ex quibus actibus consurgere soleat, ibid. à n. 60. & essentialiter includit detestationem, & dolorem, f. 171. n. 64. principaliùs tamen detestationem, ibid. n. 65. cum proposito saltem virtuali, ibid. à nu. 69. enumerantur actus reliqui ad essentiam contritionis non spectantes, ibid. à n. 71. contritio perfecta, & attritio quid, & unde sic dictæ, f. 172. à n. 74.

Contritio ad Sacramentum sufficiens necessariò debet esse I. *dolor formalis*, f. 172. n. 77. nec sufficit virtualis tantùm, v.g. amor Dei ibid. n. 78. minùs implicitus in sola voluntate non peccandi de cætero, ibid. num. 79. aut in desiderio doloris, ibid. n. 80. nec sufficit qualiscunque formalis, & explicitus, ib. n. 82. sed II. debet esse *supernaturalis*, ibid. n. 83. tam ex parte principii effectivi, f. 173. n. 85. quàm ex parte motivi, ibid. n. 86. unde non sufficit dolor merè naturalis, ibid. n. 87. III. debet esse *universalis* respectu omnium mortalium, ibid. n. 88. non tamen requiritur extensio ejus explicita ad singula per distinctos actus, ibid. n. 89. aut ad singula, ut distinctè recogitata, ibid. n. 90. sed sufficit extensio ejusdem doloris implicita ad singula mortalia, f. 174. nu. 91. de dolore venialium, ibid. num. 94. IV. debet esse *efficax*, ibid. num. 98.

Contritio perfecta est summus animi dolor, appretiativè, & objectivè, f. 176. num. 113. quatenùs scilicet est peccatum contra bonitatem Dei infinitam, ibid. num. 114. naturalem, & essentialem, ibid. n. 115. quæ est supremum motivum detestandi peccata, ibid. nu. 126. Atque adeò unicum motivum contritionis perfectæ est summa Dei bonitas offensa, ibid. à n. 117. estque contritio perfecta verus actus charitatis divinæ, f. 177. à n. 122. ac etiam actus pœnitentiæ virtutis, saltem imperatus, ibid. n. 123. in omni lege sufficiens, congrua, vel ultima dispositio ad justificationem, ibid. à n. 124. de facto tamen non justificat sine Sacramento, saltem in voto, f. 178. n. 126. unde contritio perfecta extra Sacramentum justificativa non est omnis alius dolor ex alio motivo inferiori conceptus, ibid. n. 127. v.g. ex motivo Religionis, obedientiæ, gratitudinis, ibid. n. 128. objectio notabilis, ibid. n. 129. solvitur, & ostenditur, quando habeatur, vel non habeatur contritio perfecta, ibid. n. 130. Referuntur, & examinantur quædam communes formulæ dolendi, f. 179. à num. 131.

Contritio, vel pœnitentia aliqua in omni lege necessaria est peccatori mortali, f. 180. à num. 135. posset tamen Deus absolutè sine omni pœnitentia, vel actu alio ibid. num. 137. peccatori actu non peccanti, seu ad peccatum non affecto, sua peccata gratis remittere, ibid. num. 138.

Contritio necessaria necessitate medii, f. 179.

In lege veteri semper necessaria erat contritio perfecta, f. 180. num. 139. in lege autem nova sufficit attritio cum Sacramento Baptismi, vel Pœnitentiæ, ibid. num. 140. non tamen attritio cum aliis Sacramentis per se loquendo, ibid. à num. 141.

Contritio perfecta etiam extra Sacramentum justificativa, non necessariò debet esse formalis, f. 180. num. 143. sed sufficit virtualis, amor Dei super omnia, f. 181. num. 144. sive peccator sit immemor, sive memor suorum peccatorum, ibid. num. 145. memor tamen in extremis constitutus tenetur insuper elicere contritionem formalem, ibid. num. 147.

Contritio necessaria necessitate præcepti, f. 183. Datur præceptum divinum, f. 184. n. 165. partim naturale, ibid. n. 166. partim positivum, ibid. n. 168. spectans ad virtutem pœnitentiæ, ibid. à n. 169. obligans in defectu Sacramenti omnem peccatorem mortalem ad contritionem perfectam, ibid. num. 171. etiam in articulo mortis eos, qui habent amorem Dei super omnia, ibid. num. 172. Non tamen qui usu Sacramenti cum attritione justificantur, ibid. num. 173. unde etiam in articulo mortis attritio cum Sacramento Baptismi, vel Pœnitentiæ est sufficiens, f. 185. num. 174. ubi tamen omnimodè consulenda contritio, ibid. n. 175. ad quam certò obligatur in tali articulo constitutus in mortali extra Sacramentum, ibid. n. 176. non tamen antè per se loquendo, ibid. num. 177. nec statim post mortale commissum, ibid. n. 179. solvuntur objectiones, f. 186. à n. 180. practicè tamen longè probabilius est, etiam ante periculum mortis quandoque per se obligare, ibid. n. 182. optimè ostenditur, ibid. à n. 183. Quando, & quibus casibus obliget per accidens, f. 187. à num. 187.

Contritionis perfectæ *effectus*, f. 187. *Primus* est infusio gratiæ sanctificantis, f. 188. num. 195. quam contritio non causat ex natura rei, sed ex libera Dei ordinatione, ibid. n. 196. nec effectivè, sed dispositivè solùm, ibid. à num. 197. *Secundus* est remissio omnium mortalium, f. 189. à n. 200. quæ reipsa verè delentur, ibid. n. 202. nec unquam ampliùs reviviscunt ob sequentia peccata quæcunque, ibid. n. 203. qualiter venialia remittantur post mortem, ibid. num. 204. *Tertius* pœnæ æternæ condonatio, f. 190. n. 205. quæ plerumque non remittitur, sed æterna mutatur in temporalem, f. 190. n. 206. quanta autem temporalis luenda in hac, vel in altera vita remaneat, nobis incertum est, ib. n. 207. *Quartus* reviviscentia meritorum: quæ dicantur opera *mortua*, quæ *mortificata*, ibid. n. 209. mortificata per contritionem, & justificationem omnia reviviscunt, ibid. n. 210. ad integrum præmium essentiale, f. 191. n. 211. ac quoad jus ad totam pristinam gratiam antea undecunque habitam, ibid. n. 212. Quæ probabiliter etiam statim redditur ablato obice, ibid. nu. 213. Corollaria, ibid. à num. 214.

Contritio imperfecta, f. 192. vide *Attritio*.

Crimen.

Crimen matrimonii impedimentum est quadruplex, f. 300. nu. 99. I. Homicidium solum si quis occidit uxorem suam, vel maritum alterius, f. 301. num. 100. ex prævia conspiratione, ibid. num. 101. & intentione contrahendi matrimonium cum illa, vel illo, ibid. num. 102. Exempla, ibid. num. 103.

II. Homicidium cum adulterio jam priùs cum alia commisso, factum cum intentione posteà cum ea contrahendi, f. 301. à n. 104.

III. Adulterium solum cum promissione matrimonii de futuro, f. 302. n. 106. sive dein adulterium sit commissum ante, vel post promissionem, ibid. n. 107. debent tamen ambo, promissio, & adulterium fuisse facta vivente eodem conjuge, ibid. num. 108. debetque illa promissio utrinque esse seria, acceptata, & absoluta, & ibid. num. 109. ac adulterium verum, formale, & perfectum, ibid. num. 110.

IV. Adulterium solum cum alio matrimonio contracto, ibid. n. 111. Quo jure sit inductum hoc impedimentum, f. 303. à num. 113.

Cultus.

Cultus disparitas impedimentum matrimonium dirimens, f. 303. num. 115. unde nullum est matrimonium fidelis cum infideli, seu non baptizato, ibid. num. 116.

Valida autem sunt matrimonia Catholicorum cum hæreticis regulariter, ibid. num. 117. illicita tamen mortaliter per se loquendo, ibid. num. 118. & prorsùs impia cum pacto relinquendi partem prolium in fide hæretica, f. 304. num. 120.

Delectatio.

Delectatio morosa, f. 386. num. 665. ex aspectu turpium, f. 387. à num. 670. ex tactibus, osculis, amplexibus, f. 388. nu. 672.

Delectatio *venerea*, & *sensibilis* quid, f. 389. n. 683. Venerea voluntariè habita semper est peccatum mortale, ibi. nu. 685. *Sensibilis* tantùm, per se solùm veniale, ibid. nu. 686. per accidens tamen sæpissimè mortale, ibid. num. 687. Imò semper mortale circa objectum per se turpe, & obscænum, ibid. num. 688.

In re venerea deliberatè, & directè intenta non datur parvitas materiæ, ibid. num. 690. benè verò in re venerea indirectè tantùm voluntaria, f. 390. n. 691. Resolvuntur casus varii, ibid. à nu. 692. An, & quale peccatum osculari, tangere pueros ex amore teneræ infantilis ætatis, ibid. n. 693. aspectus inter simul balneantes &c. ibid. aspectus, & tactus inter choreas, ibid. n. 694. cantare, legere, dicere turpia, ibid. n. 695. Mittere litteras amatorias, ibid. num. 696. aspicere animalia coeuntia &c. ibid. num. 697.

Distillatio, & commotio libidinosa, f. 85. à num. 658. & non libidinosa, qualia peccata, f. 186. à num. 660.

Diaconatus.

Diaconatus quid ut cæremonia, vel Sacramentum, f. 51. num. 138. Quæ, & quotuplex ejus materia, ibid. quæ essentialis, ibid. num. 139. an unum, vel duos imprimat characteres, fol. 52. num. 140. Quid ut gradus, & res Sacramenti, ibid. num. 141.

Diaconus, & Subdiaconus ministrantes in mortali qualiter peccent, ibid. num. 141.

Dolor.

Dolor, vide *Contritio*.

De dolore venialium, quis, qualis, & quando necessariò habendus, f. 174. num. 94.

Dolor contritionis perfectæ debet esse summus appretiativè, seu æstimativè, f. 175. à num. 104. non tamen intensivè, ibid. num. 107. nec requiritur certa ejus intensio, ibid. num. 109. minùs, ut sit sensibilis, f. 176. num. 110.

Dolor perfectus, vide V. *Contritio*.

Dolor quando eliciendus, f. 200. necessariò debet aliquo modo jungi confessioni, ibid. num. 282. non quidem physicè, ibid. num. 283. sed moraliter, ibid. num. 284. utilissimè præmittitur confessioni, f. 201. num. 286. non tamen ita immediatè, ut adhuc actu duret tempore confessionis, ibid. num. 287. debet tamen necessariò aliquo modo virtualiter ad confessionem esse relatus, ibid. num. 288. (esto id negent alii, ibid. num. 289.) & non revocatus, ibid. num. 290.

An dolor novus eliciendus sit, si heri dolui, & hodie novum occurrat peccatum, ibid. num. 291.

Dolor non necessariò præmittitur confessioni, sed etiam postponi potest, f. 202. à num. 292. modò ad eam referatur, eamque informet, ibid. num. 296. necessariò tamen habendus est ante terminum absolutionis, ibid. num. 297.

Dolor an sit repetendus, si Pœnitens post datam absolutionem afferat nova peccata, f. 203. num. 298. casus varii, ibid. num. 299.

Episcopatus.

Episcopatus est verus ordo à Sacerdotio aliqualiter, f. 31. num. 9. non simpliciter, & adæquatè distinctus, f. 32. num. 10. præstantior Presbyteratu, ibid. num. 11. imò supremus in Ecclesia Dei, ibid. num. 12.

Error.

Error privatus non obstat intentioni generali faciendi id, quod facit Ecclesia, f. 19. num. 127.

Index Rerum notabilium Tomi Tertii.

Error circa personam in Matrimonio solùm, non aliis Sacramentis obstat valori Sacramenti, f.2n. à n.134.

Resolvitur dubium, an validè ordinetur irregularis, vel illegitimus, contra intentionem Episcopi ordinantis accedens, ib.n.136.

Error circa personam jure naturæ irritat matrimonium, f.286.n.4. non tamen circa qualitates personæ, ibid. n.5. nisi talis qualitas sit per se intenta actu, vel virtute, ibid.n.6. aut nisi error circa qualitatem redundet in ipsam personam, f.287.à n.7. quando sic censeatur redundare, ibid.n.8.

Eucharistia.

Eucharistia quid nominis, f.104.n.92. quid rei, ibid.n.93. Ut signum gratiæ subsistentis consistit in solis speciebus consecratis, ibid. n.94. Ut verò signum efficax gratiæ sanctificantis essentialiter includit simul species, & Corpus, ac Sanguinem Christi, ibid. n.95. Forma consecrationis non est de essentia hujus Sacramenti, ibid.n.96. seq. & nullatenùs sumptio, ibid.n.97.

Eucharistia est verum Sacramentum, f.105.n.98. & ut complectens utramque speciem unum unitate integritatis, ibid.n.99. seorsim tamen duo numero, ib.n.100. conficitur vi consecrationis per realem Conversionem Panis, & Vini in corpus, & Sanguinem Christi, ibid.n.102. Facta consecratione manent species, seu accidentia miraculosè sine subjecto, ib.n.103. possuntque pati ab agente naturali, ib.n.104. Existit sub iis totus Christus cum tota divinitate, & humanitate, f.106.n.106. cum quantitate, & qualitate, & omnibus aliis accidentibus absolutis, ibid.num.107.

Quomodo totus sit sub utraque specie, vi verborum, & per concomitantiam, ib.à n.108. & quomodo totus sub partibus specierum, ib.n.111. An, & quid Christus agere, vel pati possit in Eucharistia, f.107.à n.115. Quamdiù manet sub speciebus, ibid.à n.119. Quid sentiendum de specierum consecratarum mutationibus miraculosis; f.108. à n.124.

Eucharistiæ effectus principalis est augmentum gratiæ, f.120. n. 207. An major gratia conferatur sub utraque specie, quàm sub una tantùm, ibid.à n.208. Quando, & quamdiù conferatur, f.121. à num.212.

Eucharistiæ effectus secundarii sunt quatuor, f.121. n.216. scilicet spiritualiter *reficere*, ib.n.217. à mortalibus *præservare*, ib.n.218. venialia *delere* quoad culpam, ib. n.219. *unire* cum Christo, & fidelibus, ibid. à n.220.

Eucharistiæ conficiendæ, & distribuendæ Minister quis, f.135. à num. 303.

Examen.

Examen in pœnitente quale requiratur, & sufficiat, f. 211. à n. 363. vide V. *Integritas.*

Quando, quæ, & qualiter confessarius teneatur examinare pœnitentem, f.271. à n.789.

Quale illud examen esse debeat, ibid. n.792.

Qualiter examinandus, qui se non accusat de peccato confessario jam ante extra confessionem noto, f.276.n.820.

Filius.

Filiifamilias validè contrahunt matrimonium, f.314. n.201. & sponsalia insciis, vel invitis parentibus, f.315. à n.202. peccant tamen communiter, ibid.n.204. etiam graviter, si cum indignis sic contrahunt, ibid.n.206.

Filius an, & quando teneatur credere matri asserenti ipsum esse spurium, f.366. à n.543.

Forma.

Forma consecrationis panis est: *Hoc est enim corpus meum*, f. 116. n.181. Ubi ly *enim* non est de essentia, ibid.

Forma essentialis consecrationis vini est: *Hic est Calix Sanguinis mei*, f.117.n.182. reliqua non sunt de essentia, ib.n.183. sed solùm de præcepto, ib.& seq. Quid significent particulæ *Hic*, *Hoc*, ibid. à n.187. Quid ly *Est*, f.118.num.189. & *Enim*, ibid.n.190. Et quid *Corpus meum*, *Sanguis meus*, ib.à n.191.

Forma, seu verba consecrationis proferenda *recitativè*, ib.à n.194. & *significativè*, ib.n.196. ac practicè, f.119.n.197.

Formæ mutatio substantialis, accidentalis, ib.à n.199.

Forma consecrationis realem Corporis, & Sanguinis Christi præsentiam in ultimo prolationis instanti efficit, ib.à n.204. non physicè, sed moraliter, f.120. num.205. & præcisè ut significativa, non ut formaliter vera, ib. n.206.

Forma Sacramentorum, f.12. ejus mutatio, f.13. seq. vide *Materia.*

Formæ, aut verborum, & syllabarum interruptio quæ officiat Sacramento, quæ non, f.14. à n.91.

Formam in Sacramentis quando liceat repetere super eandem materiam, f.14. n. 96. peccant temerè, & passim repetentes formam Consecrationis, Absolutionis &c. f.15.n.99.

Fornicatio.

Fornicatio simplex quid, f.371.n.568. est peccatum mortale, ib.num. 569. ex natura sua intrinsecè, ib.n.570. indispensabiliter, ibid.n. 571. excusabiliter tamen per ignorantiam invincibilem, ib.n.572.

Specialia ex parte ipsius actus explicandi in confessione, ib n.573. ut si non servatur debitus modus, vel situs, ibid. n.574. Si copula solùm inchoata, non tamen absoluta, licitè potest, & debet abrumpi etiam cum effusione seminis extra vas, ib.n.575.

Fornicatio cum infideli est speciale peccatum contra Religionem, f.372. n.577.

Fornicatio ex parte viri an sit gravior, & speciale peccatum, ibid. à num.578.

Specialia ex parte virginis, an prima vice peccans committat speciales malitias, vel indecentias, ibid.n.581. & qualiter deinde peccet amissam virginitatem futuro marito celans, ibid.n.582.

An, & quando Virgo, vel quævis fœmina pro usu corporis licitè possit recipere mercedem, f.373.num.583. Quid si virgo fictè promittens hunc usum, pretium, vel munera recipiat, ib.n.584.

Fornicator, seu deflorator virginis cum promissione matrimonii, f. 375.n.598. seu vera, seu ficta, tenetur eam ducere, ib. n.599. nisi accedat alia justa causa excusans, ibid. n.600. tenetur etiam non obstante voto castitatis, ib.n. 601. Quæ sint causæ excusantes, ut non teneatur ducere defloratam, ib.n.602.

Fructus.

Fructus, valor Sacrificii quid, f.123.n.222. & quotuplex, ib.n.223. Quid valor, & fructus ex opere operato, & ex opere operantis, ib.n.224. quid opus operatum, opus operantis, ib.n.225. Qualiter remittat pœnas purgatorii, ib.n.226.

Fructus meritorius, satisfactorius, & impetratorius, f.124. n.228. Fructus generalis, specialis, specialissimus, & ministerialis, f. 126. à num.246.

Fructus, seu portio Generalis qualis, ib.n.247. cui obveniat, ibid. n.248. an pro libitu applicari possit, ib.& quantus sit, ibid. n.249. Fructus, seu portio specialis, quibus obveniat, & applicari possit, ib.à num. 250.

Fructus, seu portio specialissima qualis, & an aliis applicari possit, f.127.n.255.

Fructus Ministerialis quis, & quibus obveniat, ib.n.256.

Fructus, & valor Sacrificii non est tantus, quantus Sacrificii crucis, ibid. num.257.

Fructus Sacrificii quibus prodesse, & applicari possit, f.129. pro quibus satisfactorius, f.130.à n. 267. pro quibus impetratorius, ib.n. 271. an, & qualiter pro Beatis, ib. n 272. pro infidelibus, ibid. n. 274. pro Catechumenis, f.131. n.275. pro excommunicatis, ibid. num. 276.

Fructus Sacrificii an, qualiter, & quando à celebrante licitè dividi possint, f.134. à n.292.

Gratia.

Gratia generatim, quid, & quotuplex, f.8. n.34. Gratia habitualis quid, & quotuplex, ib.n.37. actualis, quid, & quotuplex, ibid.n.40. Qualia gratia confertur per Sacramenta N.L. ibid.à n.42. & qualiter eam causent, moraliter, an physicè, f.9.à n.45. conferantne omnia æqualem, vel inæqualem, f.9. à num.49.

Gratiæ augmentum effectus principalis Eucharistiæ, f.120. n.207. probabiliter major gratia confertur sub utraque specie communicanti, quàm sub una tantùm, ibid n.208. sententia tamen negativa probabilior, ibid. num.209 Si autem dispositio sit inæqualis, major erit gratia in meliùs disposito, sive utramque, sive unam tantùm sumat, f.121. num.210. an conferatur major, si quis plures Hostias sumat, ibid.à num. 211. Quando conferatur gratia, & quamdiù, ibid à num.212.

Hermaphroditus.

Hermaphroditi an, & quando sint capaces Ordinis, f. 40. n. 61. Honestas privata quid, f.294 n.54. quousque dirimat matrimonium, ib. oritur ex sponsalibus validis, ibid. n.55. inter sponsum, & consanguineas sponsæ, ac vicissim, in gradu primo, & non ultra, ib.n.56. estque impedimentum perpetuum, nec cessat per mortem sponsæ, ib.n.57. Resolvuntur varii casus, ib.n.58 Oritur etiam ex matrimonio rato tantùm, nondum consummato usque ad quartum gradum inclusivè, f.295. n.59. etiam ex tali matrimonio invalido, ib. n.60. Secus, si sit invalidum ex defectu ipsius consensus, ib. n 61. Resolvuntur dein dubia, ib.à n.62.

Hora.

Horæ Canonicæ quid, f.59. num.2. Præceptum dicendi Horas sub mortali tribus titulis obligare potest; titulo *Ordinis*, *Beneficii* & *Religionis*, ib.n.3.

Ad Horas titulo *Ordinis sacri* obligantur omnes in Majoribus constituti, ibid.n.4. Idque sub mortali, ib. n.5. à die, & hora Suscepti Subdiaconatus, f.60. n.6.

Unde mortaliter peccat suscipiens subdiaconatum ignarus legendi latinè, ib.à n.7.

Ab hac tamen obligatione eximuntur I. Qui ex dispensatione duxerunt uxorem, ib.n.8. II. Damnati ad triremes, Captivi apud infideles servientes, ib. n.9. III. Degradati (non tamen excommunicati, suspensi) ibid. n.10. Minoristæ ratione Ordinis ad Horas non obligantur, ib.n.11.

Ad Horas titulo *Religionis professæ* obligantur omnes Religiosi, & Moniales professi Religionem Choro adstrictam, ibid.n.12. etiam privatim extra Chorum sub mortali, ibid.num.13. Secùs probabiliter est de iis, qui ex Regula, vel voto speciale præceptum non habent, ibid. à num 14.

Obligatio sub mortali persolvendi Horas in Choro principaliter incumbit Communitati, & ex officio Superioribus, f.61. num.16. Cui obligationi duo, vel tres non satisfaciunt, ib. n.17. unde si non adsint saltem quatuor, ab habendo Choro excusatur Communitas, ibid.num.18.

Qualiter peccet culpabiliter à Choro absens, vel in Choro silens? ibid. num.19.

An Religiosus Clericus nondum Majoribus initiatus, si sit Laicus, obligetur ad Horas, ibid.num.20.

Ad horas titulo *Beneficii* quinam obligentur, f.61. n.21. hoc titulo non obligantur I. Habentes solùm titulum beneficii, aut etiam possessionem, ita tamen litigiosam, ut interim fructus non percipiant

cipiant

cipiant, ibid. à num. 22. II. Non percipientes fructus beneficii, ibid. num. 24. An habentes beneficium tenue obligentur ratione illius ad Horas, ibid. à num. 26.

An titulo beneficii ad Horas obligentur Sacellani, Vicarii, Pensionarii, ib. n. 29.

Beneficiatus culpabiliter Horas omittens obligatur ad restitutionem, f. 63. num. 31.

Qui ab hac obligatione excusentur, ib. n. 32. an etiam tardò, vel parum omittens? ib. à n. 34. præsertim an excusentur à restitutione aliter occupati, speciatim Parochi, ibid. à n. 36. Quantum restituendum, ib. n. 37. præsertim a Parochis, f. 64. n. 38. Qualiter, & cui facienda hæc restitutio, ib. n. 40.

Horæ Canonicæ recitandæ sunt *devotè*, & *studiosè*, ibid. n. 42. Explicantur hi termini *devotè*, & *studiosè*, ibid. Et inde quid, & quotuplex devotio, f. 65. num. 43.

Ad horas recitandas requiritur intentio aliqua formalis colendi Deum, ibid. num. 50. ita ut non sufficiat nuda materna verborum pronunciatio, f. 66. num. 51. Objiciuntur, ibid. num. 52. & solvuntur fundamenta contraria, ibid. num. 53.

Ad Horas non sufficit intentio orandi *generalissimè*, ibid. num. 55. nec tamen requiritur intentio orandi *specialiter*, f. 67. n. 56. sed requiritur, & sufficit intentio orandi generaliter, ibid. n. 57. Qualiter proferenda sint verba Breviarii, formaliter, & significativè, vel materialiter tantùm, ibid. num. 58.

Non est necessaria intentio explicita, & actualis semper, ib. n. 59. minùs actualis semper durans, ib. n. 60. sed sufficit virtualis ipsius finis, non præcepti necessario, ibid. n. 61. unde recitans v.g. Matutinum ex devotione, vel Charitate cum infimo &c. non intendens tunc satisfacere, tamen satisfacit, ibid. n. 62. Horæ Canonicæ pro quibus, & qualiter debeant offerri tam in, quàm extra Chorum, f. 68. à num. 63.

In Horis dicendis sub mortali requiritur attentio externa, & etiam interna, saltem superficialis, f. 69. n. 68. unde mortaliter peccat exercens inter recitandum actiones cum attentione interna incompossibiles, ibid. à n. 69. Secus si exerceat actiones solùm leviter distrahentes, ib. n. 70. Sententia nullam requirens sub mortali attentionem internam, cum suis fundamentis, ibid à n. 71. Sed facilè solvuntur, f. 70. à nu. 74. Ideoque longè probabilius est sub mortali requiri attentionem internam, ib à n. 76. Saltem superficialem cum intentione colendi, & orandi Deum, f. 71. n. 80. non ergo necessaria est litteralis, vel spiritualis, ib. n. 81. quæ tamen est optima, & consultissima, ibid. n. 83. Attentio illa debet saltem virtualiter continuari, f. 72. n. 84. Resolvuntur varia, ib. à n. 85.

Horas distractè recitans an teneatur aliquid restituere, ib. n. 88. & an aliquid, & quantum repetere, ibid. à num. 89.

Horas omnes culpabiliter omittens probabiliùs unum tantùm peccatum mortale committit, f. 73. n. 92.

Quæ censeatur pars notabilis sufficiens ad mortale, ibid. n. 93. quæ non notabilis, ibid. n. 94. Ad culpam perinde est, sive pars notabilis in eadem Hora omittatur, vel in diversis, f. 74. n. 95. Omittens partem notabilem non tenetur altero die supplere, ibid. nu. 96. Quid de dubitante, an omiserit aliquid, nec ne, ibid. num. 97.

An occupatus circa alia ad Chorum spectantia, teneatur repetere, ibid. num. 98.

Quæ solo organo, vel alio instrumento musico personant, ab aliis submissè dici debent, ib. n. 99.

Quam distinctè debeant omnia pronunciari, & qualiter in hoc defectuosi peccent, ib. à n. 100.

Qualiter possit, & debeat dici Officium cum socio, vel sociis, f. 75. num. 104.

Recitans cum socio, vel Choro sub mortali obligatur attendere ad illum, ib. n. 106.

Si autem te attendente, alter non attendat, te non audiat, nec orandi intentionem habeat &c. tu adhuc satisfacis, ibid. n. 107.

Qualiter Canonici Cathedrales, ac etiam alii inferiores Canonici beneficiati &c. in Choro se habere debeant, an satisfaciant nuda assistentia, vel solùm submissè orando, ib. n. 108. an, si voluntariè distracti confabulando ad alteram partem non attendant, peccent, & teneantur repetere, amittant distributiones, &c. f. 176. num. 109.

Recitans solus quàm alta voce uti debeat, ibid. num. 110.

An, & quantum valeat Privilegium a Leone X datum FF. Minoribus persolvendi Horas mentaliter, ibid. num. 111.

Quali utendum Breviario, an adhuc antiquo uti liceat, ibid. n. 112.

An adstrictus Breviario Romano v.g. satisfaciat dicendo Officium peculiaris Ecclesiæ, vel Ordinis v.g. Benedictini, Dominicani &c. & an ad id teneatur, si non habeat Romanum, f. 77. nu. 113. & è contra, an Clericus, vel Religiosus adstrictus Breviario proprio sui Ordinis, possit uti Romano, ibid. num. 114.

An, & qualiter liceat aliquid addere Officio Canonico, ibid. n. 115. Qualiter peccet sine causa mutans Officium in aliud æquale, ib. num. 116. aut Officium longius in brevius alterius diei, vel temporis, f. 78. num. 119.

Ob quas causas liceat Officium sic mutare in aliud, vel aliis se accommodare in dicendis Horis, ib. n. 121.

Enumerantur, & resolvuntur casus varii notabiles, f. 79. à n. 125.

An, & quando liceat Horas transponere, dicendo v.g. Horas Minores ante Matutinum, f. 80. à n. 131.

An, & quando sit licita, vel peccaminosa interruptio in recitandis Horis Canonicis. ib. n. 135.

Sine omni causa Horam cœptam interrumpere etiam notabiliter per multas horas, per se solùm veniale est, ibid. à nu. 136. cum causa rationabili omninò nullum, f. 82. n. 137.

Quo tempore debeat, aut possit dici, vel incipi Officium Canonicum, v. gr. qua hora pridie possit dici Matutinum, ibid. à num. 139.

De tempore singularum Horarum, fol. 82. à num. 143.

An, & quale peccatum Horas anticipare, vel differre ultra ordinarium tempus, ib. à n. 146.

Quo loco dicendæ sint Horæ Canonicæ, ibid. n. 148.

Quo situ, & habitu recitandæ sint Horæ, ibid. à n. 149.

Causæ excusantes ab Horis dicendis, ibid. vide *causæ excusantes*.

Hostia.

Hostia, ejus immutatio destructio qualis, quotuplex, f. 200. num. 74. Vide V. *Missa*.

Jejunium.

Jejunium naturale in quo consistat, f. 158. n. 466. Jejunium hoc non violat, deglutiens aliquid, quod nec cibus, nec potus est, ib. n. 467. aut quid per modum salivæ, ib. n. 468. (quid censeatur per modum salivæ sumi, ibid.) nec deglutiens reliquias minutas pridianæ cœnæ dentibus implicitas, ib. n. 469. Aut sanguinem, vel humorem ex capite defluentem, ibid. n. 470.

Jejunium naturale incipit à media nocte, fol. 159. n. 471. an primo, vel ultimo ictu duodecimæ, ib. an audito primo ictu quis cibum, vel potum ex ore ejicere debeat, vitrum, vel craterem deponere, ibid. num. 472. In dubio, an aliquid ante, vel post mediam noctem sumpseris, poteris præsumere, quòd non, ibid. num. 474.

Ab hoc jejunio naturali excusat I. *necessitas integri Sacrificii*. Casus varii, ibid. n. 476. II. *Necessitas reverentiæ ipsius Sacramenti*. Casus varii, ubi quid agendum cum reliquiis post ablutionem, vel Missam in patenam, vel corporali inventis, ibid. n. 477. III. *Necessitas sumendi viatici*. Quoties id sumi possit, vel debeat, f. 160. num. 478. IV. *Necessitas vitandi scandalum*, ibid. num. 479. Casus notabiles, ibid. num. 480.

Impedimentum.

Impedimenta Matrimonii quæ, quot, f. 85. num. 3.

Impedimentum 1. *Error*, ibid vide *Error*.

Impedimentum 2. *Conditio* f. 287. à n. 9. vide *Conditio*.

Impedimentum 3. *Vis*, vel *Metus*, f. 287. à n. 13. vide *Metus*.

Impedimentum 4. *Raptus*, f. 289. n. 26. vide *Raptus*.

Impedimentum 5. *Clandestinitas* f. 290. à num. 32 vide *Clandestinitas*.

Impedimentum 6. *Votum solemne*, f. 291. à n. 39. vide *Votum*.

Impedimentum 7. *Ordo Sacer*, f. 291 à n. 44. vide *Ordo*.

Impedimentum 8. *Ligamen*, f. 292 à n. 49. vide *Ligamen*.

Impedimentum 9. *Publica honestas*, f. 294. à num. 54. *Honestas publica*.

Impedimentum 10. *Consanguinitas*, f. 295. à num. 65. vide *Consanguinitas*.

Impedimentum 11. *Affinitas*, f. 297. à n. 71. vide *Affinitas*.

Impedimentum 12. *Cognatio*, f. 298. à n. 85. vide *Cognatio*.

Impedimentum 13. *Crimen*, f. 300. à n. 99. vide *Crimen*.

Impedimentum 14. *Cultus disparitas*, f. 303. à num. 115. vide *Cultus disparitas*.

Impedimentum 15. *Impotentia*, f. 304. à num. 121.

Impedimenta impedientia tantùm sunt *verum*, f. 306. à nu. 134. Interdictum, f. 307. num. 143. Feriæ, f. 308. num. 144. & Sponsalia, ibid. num. 145. Crimen, ibid. num. 146. qualiter hæc impediant matrimonium, ibid.

Impotentia.

Impotentia coeundi, f. 304. à num. 122. quando censeatur adesse, & unde oriatur, ibid. num. 123. si perpetua sit, & incurabilis licitè, ac antecedens, f. 305. num. 124. dirimit matrimonium contrahendum tantùm, ibid. num. 125. Quid in dubio, an sit perpetua, necne, ibid. num. 126.

Impotentia superveniens non dissolvit matrimonium semel contractum, ibid. num. 127.

Nulla impotentia temporalis tantùm, etiam antecedens dirimit matrimonium, ibid. num. 128. Casus, f. 306. num. 129.

Impotentia ætatis jure naturæ dirimit solùm inter contrahentes ante sufficientem usum rationis, ibid. num. 130. jure verò ecclesiastico dirimit inter impuberes, masculum scilicet ante 14. & fœmellam ante 12. annum impletum, ibid. num. 131. nisi malitia suppleat ætatem, ibid. num. 132.

Impotentia sexus mixti, seu matrimonia hermaphroditorum, ibid. à num. 134. Ponuntur quatuor casus, ibid. num. 135.

Impudicitia.

Impudicitia *cordis* quid, & quale peccatum, f. 386. num. 662. utpotè I. Cogitationes impuræ, ibid. n. 664. II. Delectatio morosa, f. 357. num. 665. consensus impudicus, ibid. num. 666.

Impudicitia *oris*, turpia loqui, cantare, legere, f. 387. à num. 667. & audire, quando, & quale peccatum, ibid. num 669.

Impudicitia *aspectus*, ibid. num. 670. Aspectus turpium potest esse mortaliter illicitus I. ex objecto, ibid. II. ex intentione aspicientis, ibid. num 671. & III. ex periculo prævisso, ibid. num. 672. his seclusis aspectus est solùm veniale, ibid. num. 673.

Impudicitia *tactus*, ut oscula, amplexus, &c. possunt esse mortale tripliciter, ibid. num 674. I. Ex ipso objecto, f. 388. num. 675. II. Ex intentione, ib. num. 676. & III. Ex periculo animadverso, ibid. num. 677.

An, quando, & quale peccatum, tactus, oscula, amplexus, I. *honestatis*, ibid. à num. 679. II. *Necessitatis*, ibid. num. 681. III. *curiositatis*, vel *levitatis*, ibid. num. 682. Et IV. *Voluptatis & delectationis* gratia, f. 389. num. 683. ubi, quid delectatio *venerea*, & *sensibilis*, ibid. à num. 684.

Inco-

Incestus.

Incestus quid, f. 376. n. 607. quæ ejus malitia, f. 377. n. 608. Probabiliter omnes incestus, sive inter consanguineos, sive affines, in quocunque gradu, vel linea, sunt ejusdem speciei, ibid. n. 609.

In incestu inter consanguineos explicandus est primus, & secundus gradus, ibid. num. 610. inter affines primus, ibid. num. 611.

Incestus in cognatione legali, & spirituali gradus quotuplex, f. 378. num. 612. Quale peccatum, ibid. num. 613.

Indissolubilitas.

Indissolubilitas, & dissolubilitas matrimonii, f. 340. vide *Matrimonium.*

Integritas.

Integritas confessionis formalis materialis, f. 210. à n. 353. materialis non est essentialiter necessaria, tamen de præcepto, f. 211. n. 357. respectu ejusdem confessarii, & confessionis, ib. n. 358. confitenda sunt omnia mortalia in specie, & numero, ibid. à n. 360. post diligens examen memoriæ occurrentia, ibid. n. 363. in quo examine non requiritur diligentia summa, f. 212. à n. 364. sed sufficit mediocris, ibid. n. 365. quando hæc censeatur adesse, vel adfuisse, quæ adhibita sufficit, esto quis putet fortè plura occursura per longius examen, ibid. nu. 366. ea defectu autem, vel negligentia examinis mortaliter culpabili evadit confessio invalida, & nulla, ibid. num. 367.

Ab integritate materiali confessionis excusat I. *Inculpata oblivio*, f. 213. n. 456. quæ, & qualis ignorantia excuset, ib. n. 457. II. *Impotentia physica*, ut in infirmo, surdo, muto, in periculo mortis, &c. ib. à n. 461. casus ambigui, f. 216. n. 466. III. *Impotentia moralis*, ib. à n. 467. ut damnum proprium ipsius pœnitentis, ibid. n. 468. ac damnum ipsius Confessarii corporale, vel spirituale, ibid. n. 469. aut alterius tertii, v. g. complicis, ib. n. 470. sola tamen famæ læsio complicis apud solum confessarium non excusat, ib. n. 470. quando scilicet adest necessitas confitendi, & alius Confessarius haberi nequit, f. 217. n. 471. Aliæ animadversiones circa impotentiam moralem, aliasque causas excusantes, ibid. à num. 473.

Intentio.

Intentio requisita ad Sacramenta conficienda, f. 15.

Quid intentio actualis expressa, implicita, ibid. à num. 101.

Intentio virtualis quid, f. 15. à num. 105. Intentio habitualis quid, f. 16. à num. 109.

Intentio directa, & indirecta, ibid. num. 111. absoluta, & conditionata, f. 17. num. 112.

Intentio actualis ad Sacramenta validè conficienda est quidem optima, non tamen necessaria, ibid. n. 114. sed sufficit virtualis, ibid. n. 116. eaque omninò necessaria est, ibid. n. 117. nec sufficit habitualis, excepto matrimonio ibid. à n. 118. minus sufficit interpretativa, seu indirecta tantùm, f. 18. à num. 120.

Intentio validè conficiendi Sacramentum debet esse *formalis*, id est, intentio faciendi Sacramentum, ibid. num. 123. Saltem implicita, & æquivalenter talis, v. g. *faciendi, quod facit Ecclesia*, ibid. à num. 125. qua habita fit Sacramentum non obstante errore speculativo, vel intentione contraria particulari qualicunque, f. 19. num. 127.

Resolvuntur casus varii, ibid.

Intentio ad validè conficiendum debet insuper esse absoluta, sine conditione suspensiva, ib. n. 128. unde esto validè, & sæpè licitè conferri possit Sacramentum sub conditione de præsenti, vel præterito, ibid. num. 129.

Nunquam tamen sub conditione de futuro, ibid. n. 130. unde adhibens conditionem de futuro peccat mortaliter (excepto Matrimonio) ibid. num. 131.

Intentio qualiter debeat esse determinata ad certam materiam, vel personam, f. 20. à num. 132. Error circa personam in Matrimonio solùm, non in aliis Sacramentis, obstat valori, ibid. à num. 134. Resolvitur dubium, an validè ordinetur, irregularis, illegitimus, non admissus in examine, sed furtivè contra intentionem Episcopi ordinantis accedens, ibid. à num. 136.

Qualis intentio requiratur in *suscipiente* Sacramentum, f. 21. Ut adultus rationis compos validè suscipiat Sacramentum, necessariò debet esse actu, vel saltem habitu positivè volens, seu habuisse intentionem, ibid. à num. 139. resolvuntur casus varii, ibid. à num. 142.

Intentio habitualis, habita scilicet, & non revocata sufficit in suscipiente (excepto Matrimonio,) f. 22. à num. 145. Eaque etiam implicita habita scilicet in alio volite tale Sacramentum involvente, ibid. à num. 149. Resolvuntur varie, ibid. num. 150.

Intentio, seu voluntas generalis etiam vivendi, & moriendi more Christiano Catholico sufficit in articulo mortis ad suscipiendam Eucharistiam, & Extremam Unctionem, f. 23. num. 154. Non tamen ad reliqua Sacramenta, ibid. num. 156.

Intentio quoad Horas Canonicas alia materialis, alia formalis, f. 64. n. 44. actualis, virtualis explicita, vel implicita, ibid. n. 45. Qualis intentio requiratur ad dicendas Horas Canonicas, ibid. vide *Hora Canonica.*

Interdictum.

Interdictum quid, & quotuplex, f. 44. à num. 91.

Irregularitas.

Irregularitas quid, f. 42. n. 76. Quid irregularitas ex delicto, & ex quibus delictis oriatur, ibid. à num. 77.

Irregularitas ex defectu quid, & ex quibus defectibus oriatur, ibid. à num. 80.

Jurisdictio.

Jurisdictio à Pontifice Regulari approbato adveniens non limitatur ad solem approbantis Diœcesim, f. 284. n. 678. Non potest tamen talis Regularis in alia Diœcesi sine ejusdem Episcopi approbatione, & licentia audire confessiones, f. 254. num. 679. sed debet priùs ei legitimè præsentari à suo Superiore, f. 255. num. 680. An validè absolvat contra, vel sine legitimo consensu sui Superioris approbatus ab Episcopo, ibid. n. 681. Non validè absolvit Regularis alios Religiosos sui, vel alterius Ordinis sine licentia Superioris cujusvis ordinis respectivè, ibid. num. 683.

Jurisdictio Ordinaria quid, f. 256. num. 686. quorum, seu quibus competat, ibid. à num. 687. à quo habeatur, ibid. num. 691. quinam ex subjiciantur ratione domicilii, vel quasi domicilii, ibid. num. 693. aut privilegio status, ibid. num. 694. vel jurisdictione, à num. 695.

Jurisdictio delegata quid, f. 257. num. 697. quia possit eam delegare, ibid. num. 698. delegari potest directè, vel indirectè, ibid. num. 699.

Quibus, & qualiter fiat delegatio à *jure*, vel *privilegio*, ibid. n. 700. quibus, & qualiter à *consuetudine*, ibid. à num. 704. Quibus, & qualiter ab *homine*, f. 258. à num. 709.

Jurisdictio certa quid, ibid. num. 713.

Jurisdictio ex errore communi cum, vel sine titulo colorato quid, & quando censeatur adesse, ibid. num. 714.

Jurisdictio probabilis quid, f. 259. n. 715. an, & quando sufficiat, ib. à n. 716. en, & quando sufficiat jurisdictio dubia, ibid. n. 718. Jurisdictio universalis quid, & quibus conveniat, f. 260. à nu. 722.

In articulo mortis eam habent omnis Sacerdos, ad quoscunque casus, vel pœnitentes, etiam simplex, ibid. n. 723. secus, si tunc adsit Confessarius ordinarius, vel delegata potestate prædicus oppositum tamen est etiam probabile, ibid. num. 724.

An, quando absolutus in articulo mortis à casu reservato, vel censura à non habente potestatem, postea convalescens debeat se sistere Superiori, ibid. num. 725.

Ligamen.

Ligamen, seu vinculum matrimonii cum conjuge adhuc vivente dirimit matrimonium jure naturali, & divino cum quovis alio contrahendum, f. 292. n. 49. Unde neuter conjux ad secundas nuptias transire potest, nisi habita notitia moraliter certa de morte alterius, ib. n. 50. quanta notitia requiratur in foro externo, f. 293. n. 51. & quæ sufficiat in foro interno, ibid. n. 52. casus, ibid. n. 53.

Locus.

Locus ad celebrandum requisitus quis, & qualis esse debeat, f. 54. In loco profano celebrare mortale est, ibid. n. 436. nisi excuset necessitas, ibid. num. 437. Qualiter id permittere possint Episcopi in domibus sæcularium, ibid. num. 438.

Martyrium.

Martyrium en, qualiter, & quando hominem justificet, f. 183. à num. 189.

Materia, & forma.

Materia, & forma in Sacramento quid, & quotuplex, f. 12. à n. 76. alia remota, alia proxima, ibid. n. 79. debent applicari ab eodem Ministro simul, ibid. n. 80.

Qualiter materia, & forma debeant esse simul, seu qua simultate in quovis Sacramento, ibid. n. 81.

Quæ censeatur simultas moralis, & sufficiens, ibid. n. 82.

Qualiter peccet non procurans debitam materiæ, & formæ simultatem, f. 13. num. 83.

Materiæ, & formæ mutatio substantialis annollat Sacramentum, non accidentalis, ibid. à n. 85.

Quæ censeatur mutatio substantialis, quæ accidentalis materiæ, ibid. num. 87. quæ formæ, ibid. num. 88.

Materiæ, vel formæ mutatio casualis, & involontarie excusat à peccato, non verò voluntaria, f. 14. num. 89.

Materiam, vel formam dubiam adhibens, si possit habere certam, peccat mortaliter, ibid. n. 90.

Materia Ordinis, ejusque contractus qualis necessarius, f. 34. vide *Ordo.*

Materia, & forma Sacerdotii duplex, f. 89. no. 3. certam in individuo Christus non determinavit, sed Apostolis, & eorum Successoribus determinandam reliquit, f. 90. num. 9. in primitiva Ecclesia fuit sola impositio manuum, f. 91. num. 11. modò porrectio calicis cum vino, & Patenæ cum hostia, ibid. n. 12. vide V. *Sacerdotium.*

Materiæ Sacerdotii contactus qualis requiratur, f. 94. num. 27.

Materia Eucharistiæ est panis, & vinum, f. 108. num. 123.

Materia necessaria, & sufficiens est omnis, & solus panis triticeus, & usualis ib. n. 135. confectus ex farina triticea, & aqua naturali, f. 110. n. 142. igne tostus, ibid. n. 143. & substantialiter incorruptus, ib. à n. 144. in Ecclesia latina azymus, f. 111. n. 146. utpotè convenientior fermentato, ib. n. 147. in quo tamen tam Græcus, quam Latinus sub mortali debet servare ritum suæ Ecclesiæ, ibid. num. 148. Quid si fint extra, ibid. num. 149.

Materia altera hujus Sacramenti est vinum de vite, ibid. à nu. 151. (ubi quæ excludantur à ratione vini, ibid. à num. 152.) & quidem omne vinum vitis verè tale, & per se potabile, cujuscunque speciei, vel coloris est materia validæ consecrationis, f. 112. num. 155. etiam mustum ex uvis maturis expressum, ibid. n. 156. Quid de vino acido, ibid. n. 157. & conditoaromatibus, absynthio &c. ibid. num. 158. ac congelato, ibid. num. 159. vino admiscende est aqua, f. 113. n. 160. de præcepto, ibid. n. 161. naturalis, ibid. n. 162. modica, f. 116. n. 163. ad Altare in ipso calice, ibid. n. 164. quæ convertitur in sanguinem mediatè, ibid. n. 165.

Materia consecranda debet esse certa, & determinata in individuo, & ex intentione consecrentis, f. 114. à nu. 167. resolvuntur varia,

varia, ibid. à num. 168. Materia consecranda qualiter debeat esse præsens consecranti, f. 115. num. 173. Ressolvuntur varia, ibid. à num. 174. validè consecrari potest materia in quacunque quantitate sensibili, f. 116. num. 177. etiam minima pars, ibid. n. 178. licitè verò non nisi in quantitate convenienti fini, usui, & reverentiæ Sacramenti, ibid. à num. 179.

Materia Sacramenti pœnitentiæ quæ, & quotuplex, f. 166. à n. 22. qua ratione venialia sint materia sufficiens, f. 167. num. 27. quibus modis universim remittantur, ibid. à n. 33. qualiter peccata jam semel ritè concessa sint materia Sacramenti pœnitentiæ, f. 169. à n. 48. qua ratione peccata dubia sint materia Sacramenti pœnitentiæ, ibid. à n. 54. qualiter Confessarius procedere debeat, si pœnitens afferat mera dubia, ibid. à n. 56. Materia sigilli, f. 277.

Matrimonium.

Matrimonium quid, f. 285. num. 1. quotuplex, ibid. num. 2.

Matrimonii impedimenta quæ, & quot, f. 285. vide *impedimentum*.

Matrimonium dupliciter sumi potest, ut *contractus*, & ut *vinculum*, f. 325. n. 288. Quid utroque modo, f. 326. num. 289.

Ad Matrimonium, ut *contractus* est, requiritur I. consensus *mutuus* obligatorius, ibid. n. 290. Qualis sufficiat, ut validè, ibid. à n. 291. & qualis, ut licitè contrahant, ibid. à n. 295. II. *Verus*, *serius*, *voluntarius*, & *liber*, f. 327. n. 299. III. *Absolutus*, & *proprius* contrahentium tantùm, ibid. n. 300. quem nemo, ibid. n. 301. nisi Deus supplere potest, ibid. n. 302. nec requiritur consensus parentum, vel aliorum, ibid. à n. 303. IV. *Externus* per verba, vel signa de præsenti expressus, ibid. nu. 305. an necessariò per verba, ibid. n. 306. & quibus verbis, vel signis, f. 328. n. 308. & quo ordine, qua simultate exprimi debeat, ibid. à n. 309. præsertim inter absentes, ibid. à num. 311.

Quæ sint personæ habiles ad matrimonium contrahendum, ibid. num. 315.

Nullum est matrimonium, si latenter sit impedimentum dirimens, ibid. n. 316. valet vero, quando solùm dubitatur tale subesse, reverà tamen non subest, f. 329. n. 317. quando autem certò putant subesse, esto non subsit, probabiliùs nullum est, ibid. num. 318.

Matrimonium etiam contrahi potest inter absentes per Epistolam, ibid. n. 320. vel per Procuratorem, ibid. n. 321. quæ requirantur ex parte principalis contrahentis, & quæ ex parte Procuratoris, ibid. à num. 322.

Matrimonium sub conditione, præsertim de futuro, raro permitti debet, f. 330. n. 326. contractum sub conditione de præsenti, vel præterito, statim valet, si conditio vera est, & statim nullum est, si conditio falsa, ibid. à num. 327. nec eo uti possunt, donec conditio existere cognoscatur, ibid. à num. 329.

Matrimooium sub conditione de futuro honesta, & possibili initum, f. 331. num. 331. suspenditur usque ad conditionis eventum, ibid. num. 332. qua posita, statim perficitur, sine novo consensu, ibid. num. 333. & sine nova assistentia Parochi, ac testium, ibid. num. 334. Exceptio, ibid. num. 335.

Conditio de futuro turpis, vel impossibilis an, & quando irritet matrimonium, f. 332. num. 336. irritat conditio turpis repugnans substantiæ matrimonii, ibid. nu. 341. ejusque triplici bono, fidei, prolis, & Sacramenti, ibid. num. 342.

Matrimonium contractum cum pacto nunquam generandi an valeat, f. 333. nu. 343. valet contractum cum intentione nunquam generandi, ibid. num. 344.

De Matrimonio rato, ut Sacramentum est, ejusque solemnitate, & indissolubilitate, ibid. à num. 345.

Matrimonium est Sacramentum à Christo institutum, f. 334. num. 346. cum promissione gratiæ, ibid. in lege Nova inter fideles, ibid. num. 348. Materia ejus sunt corpora, & forma verba contrahentium, ibid. à num. 350. Ministri sunt ipsimet contrahentes, f. 355. à num. 354.

An ratio Sacramenti validè possit separari à contractu inter fideles per intentionem contrahentium, ibid. num. 356. peccant mortaliter sic facientes, f. 336. num. 357.

Ad Matrimonii valorem requiritur assistentia Parochi, & duorum, vel trium testium, f. 336. num. 358. Qualis Parochus requiratur, ibid. num. 359. aut hic intelligatur, ibid. num. 360. quis proprius Parochus esse intelligatur, f. 337. num. 361. valida est assistentia, etsi Parochus sit interdictus, suspensus, excommunicatus, etiam non toleratus, ibid. num. 362.

Quis alius licentia Parochi possit assistere, ibid. à num. 362. Quæ licentia ad id sufficiat, an etiam tacita, præsumpta, ibid. num. 365. vel etiam per vim, vel metum extorta, ibid. num. 366. Licentia Parochi etiam necessaria est Confessario pro copulando moribundo, ibid. num. 376.

Quales requirantur testes, f. 338. n. 368. qui censeantur idonei, & sufficientes, ibid. à num. 368.

Qualis requiratur Parochi, & testium præsentia, ibid. num. 373. necesse est, ut adsit voluntariè, ibid. num. 375. aut ad id rogati, modò intelligant, quid agatur, ibid. num. 376.

Matrimonio præmittendæ sunt tres denunciationes, f. 339. n. 377. ex præcepto tantùm, ibid. n. 378. conscius alicujus impedimenti inter sponsos tenetur illud manifestare sub mortali, per se loquendo, ibid. num. 379. Qualiter, & cui id intimandum, ibid. num. 380. an etiam sponsus, vel sponsa teneatur manifestare, ibid. num. 381. solvitur casus, ibid. num. 382.

Matrimonii, ut Sacramenti, effectus est gratia sanctificans, ibid. à num. 383. & triplex bonum essentiale matrimonii, fidei, prolis, & indissolubilitatis, f. 340. num. 384.

Matrimonii indissolubilitas, & dissolubilitas, f. 340. Jure divino, ibid.s num. 388. ac etiam naturæ, ibid. n. 389. saltem inchoativè, indissolubile est omne matrimonium, *legitimum*, *ratum*, *& consummatum*, ibid. n. 390. adeòque etiam Matrimonia Hæreticorum, aut indissolubilia sunt, aut nulla, f. 341. num. 391.

Matrimonium infidelium, etiam consummatum, solvitur per unius conversi, & baptizati aliud matrimonium contractum, ibid. à num. 392.

Matrimonium fidelium *ratum* tantùm solvitur per professionem Religionis, ibid. à num. 396. etiam post multos annos, ibid. num. 398. (de privilegio primi bimestris, f. 342. num. 399.) ac etiam per dispensationem Pontificis, ibid. num. 400. solvuntur fundamenta contraria, ibid. num. 403.

Matrimonium *consummatum* fidelium est simpliciter indissolubile, f. 343. num. 404. quoad vinculum, ibid. num. 405. solubile tamen quoad thorum, ibid. n. 407. I. Per professionem Religionis, mutuo consensu, vel de licentia alterius factam, ibid. n. à n. 408. II. Per susceptionem Ordinis Sacri, ibid. n. 411. III. Per Votum simplex castitatis mutuo consensu emissum, f. 344. num. 412. & IV. Per electionem continentiæ, ibid. num. 413.

Matrimonium fictè contrahens peccat mortaliter, f. 346. num. 431. & in foro externo compellitur ad verè contrahendum, f. 347. num. 432. nisi adsit legitima exceptio, ibid. num. 433. Casus difficilis, ibid. num. 434.

Matrimonium scienter contrahens cum impedimento quocunque peccat mortaliter, ibid. n. 435. peccato sacrilegii, ibid. n. 436. contra reverentiam Sacramenti, ibid. n. 438. secus, si bona fide contrahant ignorantes impedimentum, f. 348. n. 439. Quas pœnas incurrant scienter cum impedimento contrahentes, ibid. num. 441.

Matrimonium cum impedimento contractum, aut dissolvendum, aut dispensandum est, ibid. n. 442. Instructiones Confessariis valdè notandæ, ibid. n. 443. an pœnitens habens impedimentum sit in bona fide, ibid. n. 444. vel mala fide, f. 349. n. 445. si impedimentum sit dispensabile, quid faciendum Confessario, ibid. n. 446.

Matrimonium invalidum ex defectu consensus tantùm, qualiter revalidandum, ibid. n. 447. an requiratur consensus novus unius tantùm, ibid. n. 448. internus tantùm, vel externus, f. 350. n. 449.

Matrimonium invalidum ex aliquo impedimento revalidatur per dispensationem, ibid. num. 451. in quo jure ordinario dispensat solus Pontifex, ibid. num. 452. Episcopus per accidens, ibid. num. 453. quando, ibid. num. 454.

Quid agendum Confessario, vel Parocho, si immediatè ante nuptias jam jam celebrandas in aliquo contrahente inveniat impedimentum occultum, ibid. num. 455.

Habita dispensatione necessariò requiritur etiam novus consensus, f. 351. n. 456. & quidem utrinsque internus, & externus, ib. n. 457.

An impedimentum, & nullitas matrimonii debeat alteri parti manifestari, ibid. num. 458.

An requiratur nova solemnitas, seu præsentia Parochi, & testium, f. 352. à num. 461. una sententia affirmat, ibid. à n. 463. altera negat, ibid. à num. 464.

Matrimonii usus, f. 353. vide Conjuges.

Mendicantes.

Mendicantes qualiter, & à quibus casibus, & censuris papalibus ex privilegio absolvere possint sæculares, f. 263. à num. 740. quid possint quoad Episcopales, f. 264. à num. 745.

Metus.

Metus gravis injustè incussus ad extorquendum consensum matrimonii irritat illud probabiliter jure naturæ, f. 287. n. 13. certissimè irritat metus gravis absolutè, f. 288. n. 14. ac etiam gravis respectivè, ibid. n. 15. non tamen metus simpliciter levis, vel merè reverentialis, ibid. n. 16. nisi quandoque per accidens, ibid. n. 17.

Metus gravis autem, ut irritet, debet esse *injustus*, seu *injustè* incussus, ibid. n. 18. per se directè ad extorquendum ipsum matrimonii consensum, ibid. num. 19. in dubio, an metus fuerit injustè incussus, præsumendum est pro valore, ibid. num. 20.

Metum talem incutiens peccat mortaliter, f. 289. n. 21. alter verò venialiter tantùm, si solùm fictè consentiat, ibid. n. 22. imò nec venialiter, si solùm consentiat in ipsum matrimonium sine animo consummandi, ibid. num. 22. mortaliter vero, si ex tali metu contrahat cum intentione consumandi, sciens tale matrimonium esse nullnm, ib. n. 23. & exercendo actus carnales merè fornicantur, ibid. n. 24. nec per illos actus matrimonium tale ratificatur, ibid. Qualiter peccet, qui contrahit ex tali metu irretitus, insuper alio impedimento dirimente, ibid. num. 25.

Minister.

Minister Sacramentorum valide conficiendorum, quis, & quæ in eo requirantur, f. 24. à num. 158.

Minister, ut licitè conferat, & conficiat Sacramenta, quæ in eo requirantur, f. 24. à num. 162. vide *Sacramentum*.

Minister in mortali ministrans, vel conficiens Sacramentum, an, & quando peccet mortaliter, f. 25. num. 169.

A Ministro indigno, seu cum peccato mortali collaturo, an liceat petere, & recipere Sacramentum, f. 27. à num. 178. vide *Sacramentum*.

Ministrans Sacramentum indignè qualiter peccet, f. 28. à num. 184.

Minister Ordinis validè conferendi, f. 36. à num. 39. & licitè conferendi quis, f. 37. à num. 46. vide *Ordo*.

Minister Eucharistiæ, & Sacrificii est solus, & omnis Sacerdos, f. 135. num. 304. quis licitus, f. 136. à num. 306. quis ordinarius, & ex officio, ibid. num. 308. quibus casibus Regulares dare possint Communionem in articulo mortis, f. 137. num. 314.

Minister, seu Ministrans ad Missam qualis, & sub quo peccato requiratur, f. 148. à num. 389.

Minister Sacramenti pœnitentiæ quoad valorem est solus Sacerdos

verus

verus, f.252. à n. 655. nullus Laicus, ibid. n. 657. quid si quis se fingat confessarium, ibid. num.658.

Minister debet habere jurisdictionem, ibid. n.659. & approbationem ab Episcopo expressè, vel tacitè, ibid.n.660. An, quos, & à quibus absolvere possit non approbatus, ibid.à num.661.

Missa.

Missa quid nominis, f.99.n.61. quid rei, ibid. n.62. esse verum Sacrificium in nova lege probatur variè, ibid.a num.63. solvuntur objectiones, ibid. à num.68.

Missæ hostia, seu res oblata principalis est Corpus, & Sanguis Christi, f.100. n.74. species Eucharistiæ sunt medium, ibid.n. 75.substantia panis, & vini materia *ex qua*, f.101. n.76. immutatio, & destructio hostiæ alia mystica, ibid.n.79. alia moralis, ibid. num.80. alia aliquo modo realis, ibid. num.81.

Missæ partes essentiales, f.102. n.83. aliæ accidentales, ibid.consecratio est essentialis. ibid. n.84. an, & quæ oblatio essentialis, ibid.num.85. sumptio non est pars essentialis, sed integralis Missæ, ibid.à nom.86.

Missa Sacerdotis aliquo sensu, & respectu æquè, & quo minus valeat, quàm Sacerdotis boni, f.137. à num.321.

Missæ oblatio, f.138.

Missæ Stipendium, f.143. vide V. *Stipendium*.

Qualem partem omittere in Missa sit mortale, f. 152.à n.425.20, & quale peccatum sit aliquid addere, ibid.à num.427.

Missam mutare, legendo aliam, quàm sit præscripta, an, & quale peccatum, f.153. num.429. Causæ justæ mutandi Missam, ibid. num.430.

Quinam, quando, & qualiter supplendi sint defectus in Missa commissi, ibid. à num.432. Quid si Sacerdos in Missa deficiat, ibid. num.435.

Moribundus.

Moribundus loquela, & sensibus destitutus, si dedit signa doloris, & confessionis, validè, & licitè absolvitur, f. 249. num.636. ad absolutionem petendam directa, ibid. num.637. etiam quando ea dedit, Sacerdote adhuc absente, coram aliis, etiam uno postea testante, ibid. num. 639. qualiter absolutè, vel sub conditione, f 250.num.640.

Moribundus, qui nullum dat, vel dedit signum, an, quando, & qualiter possit absolvi, ibid. à num.644.

Notitia.

Notitia confessionis quando, & qualiter non liceat uti, & quando, ac qualiter, quandoque liceat, f.275. vide *Sigil.um*.

Numerus.

Numerus moralis tantùm peccatorum exprimendus est in confessione, non physicus actuum, f.221. num.427. quando peccata interna censeantur unum, vel plura numero, ibid. à num. 428. quando censeantur formaliter, vel interpretativè interrumpi, ibid à num.430. An multiplicatio objectorum in eodem actu multiplicet numero malitias, ibid. num.431. Quando actus externi sub uno, eodemque interno multiplicati censeantur unum numero peccatum, exempla varia, f.222. à num. 432. Quando censeantur plura numero peccata actus interni, & externi, ibid. à num. 435.

Numerus certus explicandus est, quantum fieri potest, f.223. nu. 441.unde graviter peccat, qui numerum sibi certum, exprimit sub illo suo *circiter, plus, minus*, ibid à num.442. quem numerum comprehendant, vel confessario significare possint dictæ particulæ, *circiter, plus, minus*, ibid.à num.446.

Quando nullus, nec probabilis quidem numerus haberi potest, qualiter sufficiat, & exponi debeat status pœnitentis, consuetudo, & mora peccandi, f.224. n.451. casus varii, ibid.n.452.

Obligatio.

Obligatio applicandi Sacrificium ex fidelitate solùm, regulariter est sub veniali tantùm, f.142. num. 352. ex justitia verò sub mortali ex genere suo, ibid.num.353. unde mortaliter peccat, qui talia Sacra sine justa causa nimis diù differt, ibid.num. 354. Si omninò omittat, tenetur ad restitutionem, fol. 143. num. 355.

Obligationes Clericorum, seu Ordinariorum, f. 54. à n.157. obligatio gestandi habitum, & tonsuram quanta, f.55.à n.166. obligatio Orationum, & Missarum in ordinatione injunctarum, f. 56. num.170. Obligatio Reverentiæ, & obedientiæ Ordinatori promissæ quæ, & quanta, f.56. num.171.

Obligatio Castitatis in Majoribus ordinati qualis, ibid. à num.173. est ex solo jure humano Ecclesiastico, ibid. num.175. ita ut Matrimonium validè contrahere non possit, f 57. num.176. Quæ obligatio est immediatè ex voto solemni, ibid. à num. 178. aut certè ex lege Ecclesiastica, ibid. num. 180. in ipsa ordinatione saltem implicitè volita, f.58. num.181. Resolvuntur varia, ibid. num. 182.

Obligatio recitandi Horas Canonicas qualis, quos, & quibus titulis obliget, f.59. vide *Hora Canonica*.

Obligatio restituendi ob omissas Horas, f.63. à num.31.

Omittens omnes Horas probabiliùs unum tantùm peccatum committit, f.73.num.92. Quæ censeatur pars notabilis, ibid.num.93. Quid de dubitante, an aliquid omiserit, f.74. à num.97.

Occasio.

Occasio remota, f.206.n.321.propinqua, ibid.num.322. & proxima quid, ibid.nu.323. quid, & qualiter agendum cum recidivis ex occasione proxima, f.207. à num.325. specialiter cum concubinariis, ibid. num.326. quid cum recidivis ex intrinseca tantùm fragilitate, f.205. num. 330. specialiter quoad mollitiem, ibid. num. 333. vide *Recidivi*.

Offerens.

Offerens Sacrificii varius, f. 136.num.313. Principalis est ipse Christus, qualiter is adhuc offerat, f.137. à num.316.

Offerens Ministerialis est omnis, & solus Sacerdos, ibid.num.320. Quo sensu, & respectu Missa Sacerdotis mali æquè, vel minus valeat, quam Missa Sacerdotis bonis, ibid. à num.321.

Offerens Generalis est Ecclesia, f.138.num.324.

Offerentes speciales secundarii sunt fideles concurrentes, ibid. à num. 325. quo ordine hi offerant, quomodo, & qualiter, ibid. à num.326.

Offerri debet Sacrificium soli Deo ex duplici ratione, f.139. num. 329.idque ex fine colendi Deum, ibid.num.330.qui finis semper, saltem implicitè haberi debet, ibid.n.331. Quid si præter hunc, alius finis intendatur, ibid. n.332. Intentio in celebrante necessaria tam quoad consecrandum, f.140. n.337. quàm quoad applicandum qualis, ibid.à n.338.quando habenda, seu quandiù ante Missam fieri possit intentio consecrandi, f.141.à num.343. & intentio applicandi, ibid.à num.345.

Ordo.

Ordo sumi potest dupliciter, activè, & passivè, f. 30. à num.1.

Ordo quid activè, ibid. quid passivè sumptus, ibid.

Ordinationis effectus quid, ibid. num.3.

Ordines sunt septem, f.31.num.5.

Prima Tonsura non est Ordo, sed fundamentum, & dispositio ad Ordines, f.31.num.6.

Cur Ordines alii dicantur Majores, & Sacri, ibid. num.7. alii minores, & non Sacri, ibid. num.8.

Episcopatus est verus Ordo à Sacerdotio quidem aliqualiter, ibid. n.9.non tamen simpliciter, & adæquatè distinctus, ibid.num.10. præstantior tamen Presbyteratu, f.32.num.11.imò est supremus Ordo in Ecclesia Dei, ibid. num.12.

Ordo est Sacramentum, f.32. num.15. institutum à Christo in ultima Cœna, explicitè quidem quoad Sacerdotium, ibid. n.16. & implicitè saltem quoad alios Ordines, ibid. nu.17. eorumque materias, & formas, f.33.num.18.

Ordines omnes probabilissimè sunt Sacramenta, f.33. n.20. sicut, etiam probabilissimè ordinatio Episcopi est verè, & propriè Sacramentum, f.34. num. 25. etiam ut distincta ab Ordinatione Presbyteri, f.34.num.27.

Qualiter septem Ordines dicantur unum, & plura Sacramenta, f.34. num.28.

Ordinis materia alia remota, alia proxima, f.34. num.29. forma sunt verba Episcopi, ibid.num.30. Traditio materiæ, & prolatio formæ debent fieri ab eodem Episcopo, ibid. num.31. non tamen necessariò singulis ordinandis, f.35.num.32.

Qualis requiratur contactus materiæ in ordinatione, ibid.num. 34. Probabilissimè ad valorem, & essentiam nullus requiritur contactus, ibid. num. 35. De præcepto tamen necessarius est contactus physicus, præsertim in Presbyteratu, ibid. num. 36. Qui debet fieri simul tempore, saltem moraliter, cum prolatione formæ, f.36. num.37. an contactus ille debeat esse immediatus, ibid. num.38.

Ordinis *validè* conferendi Minister est omnis Episcopus consecratus, ibid.num.39.isque solus, non item non consecratus, ibid. num. 40. Saltem respectu Sacerdotii validè conferendi, ibid. num.41. nam Ordines minores, & primam Tonsuram conferre etiam possunt Presbyteri, Cardinales, & quidam Abbates, f.37. num.42. Hi tamen probabiliùs suis tantùm, ibid. num.43. Diaconatum, & Subdiaconatum ex commissione Papæ etiam conferre potest simplex Sacerdos, ibid.num.44.

Ordinis *licitè* conferendi Minister est solus Episcopus proprius ordinandi, ibid.à num.46.Qui potest esse proprius ejus ratione vel originis, vel domicilii, vel beneficii, f. 38.à num. 49. Quinam dicatur *proprius* ratione originis, ibid. à num. 50. ratione domicilii, ibid. à num.53. & quinam *proprius* ratione beneficii, f. 39. à num.56.

Ordinis validè suscipiendi *Subjectum* est solus baptizatus, ibid. n. 55. nulla fœmina, ibid. Quid Diaconissæ, f. 40. num.60. Quid de Hermaphroditis, ibid. num.61.

Ordinandus adultus debet habere intentionem, f.40. num.62.

Validè ordinantur infantes, & pueri ante usum rationis, ibid. à num.63. uti & amentes, furiosi, ebrii, dormientes &c. non tamen licitè, f.41. num.66.

Ut quis licitè suscipiat Sacramentum Ordinis, debet esse I. in statu gratiæ, f. 41. à num.68. unde qualis obligatio confitendi, & communicandi, ibid. à num. 70. II. Debet esse confirmatus ordinariè, & non per saltum suscipiens, à num. 72. III. Non debet esse irregularis, f.42.num.76. Quid irregularitas ex delicto, ibid. à num. 77. ex defectu, ibid. à num. 80. IV. Non debet esse censura ligatus, f.43.num.89. quid, & quotuplex interdictum, f. 44. à num.91.

Qualis ætas requiratur ad Ordines, f. 44. num. 94. qualiter computanda, ibid. num.95. Quid si quis scienter, & mala fide ante illam ordinetur, f. 45. num. 96. quid in dubio, an adsit debita ætas, ibid. num.98.

De ordinandi probitate, fol. 45. num.99. Scientia, ibid. num. 100. & examine, fol. 47. num. 101. ac approbatione, ibid. num. 102.

Index Rerum notabilium Tomi Tertii.

Ordinandi litteræ dimissoriæ, ibid.n.103. à quo conferantur, ibid. n.104. quid continere debeant, ibid. à n.105.

Ordinandi titulus sustentationis, f.47. num.108. alius est beneficii, ibid.n.109. alius Patrimonii, ibid.à n.110. alius paupertatis, ibid. n.113. pœnæ in oppositum, ibid.n.114.

Ordinationis locus, tempora, & interstitia, f.48.à n.116. nequeunt eodem die in eadem ordinatione generali conferri duo Ordines Majores, ibid. num.118. enumerantur interstitia à Jure statuta, ibid.num.120. Quibus diebus conferri possint Minores, ibid. num.119. Privilegia Regularium circa tempora ordinandi, f. 49.à num.121.

Ordinum singulorum definitio, materia, forma, & officia, f.50.

Ordo Ostiariatus quid ut Sacramentum, ibid.n.125. quid ut res Sacramenti, ibid.n.126. quæ ejus materia, ibid.

Ordo Lectoratus quid ut Sacramentum, ibid.num.127. Quid ut res Sacramenti, ibid.n.128.

Ordo Exorcistatus ut Sacramentum, & ut res Sacramenti, f.50. à n.129. quæ ejus materia, ibid.

Ordo Acolytatus ut Sacramentum, ibid.n.131. ut res Sacramenti, ibid.n.132. Quæ ejus materia, ibid.

Ordo Subdiaconatus ut Sacramentum, f.51. num.134. ejus materia quæ, & quotuplex, ibid.à n.135. Quid ut res Sacramenti, & quæ ejus officia, ibid. n.137.

Ordo Diaconatus quid ut Sacramentum, quæ, & quotuplex ejus materia, ibid.n.138. quæ essentialis, f.52. n.139. an unum, vel duos imprimat Characteres, ibid.n.140. Quid ut gradus, & res Sacramenti, ibid. n.141. Quæ ejus officia ibid.

Ordinatorum paramenta; eorumque significationes, fol. 53. à num. 148.

Ordinatorum obligationes, f.54. Tonsura, & Minores nullam inducunt obligationem, f.55. n.164. Qualis obligatio gestandi habitum, & tonsuram, ibid.à n.166. Orationum, & Missarum in ordinatione injungi solitarum, f.56. n.170.

Ordinati in Sacris obligantur ad Castitatem, f. 56. à num.173. ex solo jure Ecclesiastico, ibid.à num.175. Ut Matrimonium validè contrahere non possint, f.57. num.176. quæ obligatio est immediatè ex voto proprio solemni, ibid.à num. 178. Aut certè ex lege Ecclesiastica, ibid.num.180. in ipsa ordinatione, saltem implicitè volita, f.58.num.181. resolvuntur varia dubia. I. an eam castitatis obligationem contrahat in ordinatione expressè nolens illam, ibid.num.182. II. Ordinatus ex metu, ibid. num.183. III. Ignorans eam esse Ordini annexam, ibid. num. 184. & IV. An etiam insanos sic in Sacris ordinatus, ibid. num.185.

Peccatum.

Peccatum quodlibet qualiter, & quot modis repugnet Deo, fol.163. à num.4. continet offensam, & injuriam Dei, f.164. num. 9.

Peccata venialia quibus modis universim deleantur, f.167. num. 33. ex opere operantis, ibid.à n. 34. ex opere operato, f. 168.à num. 40. per Sacramentalia, ibid. num.44. nullum remittitur sine remissione mortalis, ibid.num.46.

Peccata jam semel ritè confessa qua ratione sint materia sufficiens, f.169.à n.48. & qua ratione peccata dubia, ibid.n.54. quando tales absolvendi, vel non, ibid.à num.55.

Peccata mortalia in specie, & numero necessariò confitenda, fol. 211. à num. 360. post diligens examen, ibid. à num. 363. vide *Confessio*.

Peccata dubia an necessariò confitenda ut dubia, f. 215. certus de peccato, & dubius de confessione, illud confiteri debet, ibid. à num. 386. dubium juris, facti, negativum, positivum &c. ibid. num. 389.

Peccata merè, & verè dubia non esse necessariò confitenda docent multi, f. 216. à num. 390. sententia tamen opposita affirmativa practicè vera ostenditur, ibid.à num.392.

Peccatum confessum ut dubium, posteà non repetendum est, ut certum, f.217. num.397.

De peccatis conjugum in usu matrimonii, fol. 346. & f.353. vide *conjuges*.

Peccatum contra naturam quid, & quotuplex, f. 380. num.624. Bestialitas, ibid. num. 625. Sodomia perfecta, ibid. num. 626. imperfecta, ibid.num.627. Mollities, ibid.num.628. ejus divisio, ibid. Mollities qualificata ex parte objecti cogitati, ibid. num. 629. ex parte personæ pollutæ, f.381. num. 619. ex parte cooperantis, vel complicis, ibid.num.631. ex parte instrumenti adhibiti animati, inanimati, f.382. à num. 636.

Pœnitentia.

Pœnitentia quid nominis, f.163.num.1. ut virtus, & ut Sacramentum, ibid.num.2. quid ut virtus, ibid.num.3. offensa, & injuria quid, & qualiter differant, ibid. num.4. Item quid, & qualiter differant satisfactio, & restitutio, f.164.num.6.

Pœnitentia ut Sacramentum quid, f.164.num.10. Est verum N.L. Sacramentum, ibid. num. 11. immediatè à Christo institutum, f.165. num.12. necessarium omni post Baptismum mortaliter lapso, necessitate medii in re, vel in voto, ibid. num.14.

Pœnitentiæ ex parte Sacramenti materia, & forma, f.165.num. 15. ex parte pœnitentis contritio, confessio, & satisfactio, ibid. num. 16. quænam ex his sint partes essentiales, ibid. num. 17. quomodo contritio, & confessio sint partes essentiales, ibid. num.18. Thomistæ, & RR. volunt esse partes propriè essentiales, ibid. num.19. negant Scotistæ, f. 166. num. 20. in quo ergo ejus essentia consistat, f. 180. num.21.

Pœnitentiam implens in mortali, satisfacit quidem præcepto Confessarii, f.237. num. 541. peccat tamen venialiter, ibid. num 542. imponenda est à Confessario necessariò necessitate præcepti tantùm, ibid. num.543. & quidem sub gravi culpa per se loquendo, ibid. num. 544. quibus casibus possit nulla, vel levis imponi, ibid. num.545. qualiter pœnitens teneatur acceptare, f.238. à num. 547. & implere, ibid. num. 549. pœnitentiam *rationabilem*, ibid. num. 551. & *obligatoriè* impositam, ibid.n.552.

Pœnitentia quanta, & qualis imponenda, f.239. num.553. Regulæ practicæ, ibid.à num.554. & causæ excusantes, & justo minor imponi possit, ibid. à num. 558. qualia opera injungenda, f. 240.à num. 560. an imponi possit opus aliàs debitum, ibid.à num. 564. vel opera, quæ alias facturus est, ibid.à num. 567. An opus pro defunctis, vel pro aliis, f. 241. à num. 570. ac an opus per alium implendum, ibid. num.573. an opus sub consilio solùm implendum, ibid. num. 574. & an cessatio à bono opere, ibid. num.575.

Pœnitentia regulariter imponenda est post peccata audita ante absolutionem, ibid. num.576. & implenda tempore, vel termino præfixo, ibid. num.577. si non sit præfixus, quàmprimùm commodè fieri potest, f.242. num.578. potest impleri per opus alias præceptum, ibid. num. 579. vel aliàs exercitum, etsi quis de ea implenda non cogitet, ibid.num.580.

Pœnitentiam justam à confessario impositam, ibid. n.582. commutare potest solus Confessarius, ibid.n.583. non solùm is, qui imposuit, sed etiam alius, ibid.num.584. æqualem potestatem habens, ibid.n.585. Qui primò imposuit, potest eam mutare, extra Sacramentum, ibid. n.586. non verò alius, f. 243. num.587. sed probabiliùs debet ei prior confessio repeti, ibid.n.588. Probabile tamen, eam ei non debere repeti, ibid. num.589.

Pollutio.

Pollutio quid, f.380. num.628. quotuplex, ibid. Qualificata I. Ex parte *objecti cogitati*, f.381. num.629. II. Ex parte *personæ pollutæ*, ibid.à num.629. III. Ex parte *cooperantis*, *vel complicis*, ibid.num. 631. quæ, quanta peccata, quando, & qualiter explicanda in confessione, ibid. à num. 632. si fiat tactibus alterius personæ, ibid.num.633. ratione peccati alieni, f.382. num.634. si fiat cum puero doli incapace, cum fœmina, vel masculo dormiente, cum ebrio, vel bruto, &c. ibid. num. 635. IV. Ex parte *instrumenti* adhibiti *animati*, si fiat alterius personæ manibus, inter ejus brachia, ubera, &c. ibid. num. 636. vel in ore alterius, ibid. num. 637. vel *inanimati*, ibid. num. 638. ut si fiat cum fœmina mortua, vel statua fœminæ, ibid. num.639.

Pollutio directè voluntaria semper est peccatum mortale, ibid. num.640. nunquam licita quocunque casu, f.383. n.641. An liceat eam involuntariè ortam permittere, ibid. n.642. aut semen jam corruptum directè expellere, ibid. num.643.

Pollutio indirectè tantùm voluntariè ex causa, vel actione aliqua quando, & quale peccatum, ibid.num.644. Mortalis est, si causa ejus prævisa est mortalis in genere luxuriæ, ibid. n.645. ut sunt impuræ cogitationes, imaginationes, desideria, tactus, amplexus, &c. f.384. num.647. Si verò causa ejus est solùm venialis, etiam pollutio secuta, sed non intenta, secluso periculo consensus, tantùm venialis est, ibid.num.648.

Pollutio quale peccatum, si prævideatur secutura ex ebrietate, nimio cibo, potu, ibid.num.649. vel ex alia actione de se honesta, & licita, ibid. num.650.

Quid de pollutione involuntaria in somnis facta, f.385.num.651. si antecedenter directè sit voluntaria, intenta &c. ibid. num.653. vel indirectè in causa posita, ibid.num.654. aut posteà voluntaria, & complacita, ibid. num.655.

Pollutio in somnis cœpta, sed in vigilia completa, ibid. num.656.

Distillatio, & commotio libidinosa, ibid. à num.658. & non libidinosa, ibid. num.660.

Præceptum.

Præceptum Confessionis *divinum* quos, quando, & qualiter obliget, f.233. num.527.

Præceptum Confessionis *Ecclesiasticum* quos, quando, & qualiter obliget, f.234. à num.532.

Propositum.

Propositum ad validam, & licitam absolutionem requisitum quale, f.203. debet esse I. *absolutum*, ibid.n. 303. nec sufficit velleitas conditionata, ibid.n.305. ut alii volunt, ibid.n.306. II. *Firmum*, f.204.n.308. qua firmitate, ibid.n.309. non requiritur credulitas, vel persuasio certa ex parte intellectus, ut quis certò credat se non ampliùs peccaturum, ibid.n.310. nec promissio nova obligatoria, ibid.nu.311. III. debet esse *Universale*, f. 205.num.312. & IV. *Efficax* ibid.n.313. Corollaria, ibid. n.314. & applicatio practica, ibid.num.315. An sufficiat propositum virtuale, ibid.num. 316. vel an semper, vel quando debeat esse formale, & expressum, ibid.à num.317.

Propositum vitandi venialia quale esse debeat, f.208.num.334. notantur specialia, ibid. à num.335.

Raptus.

Raptus generatim quid, f.289. à num.26. ejus pœnæ, ibid. Ad raptum propriè dictum requiritur violentia, f. 290. num.27. illata ipsi puellæ, (non parenti, vel tutori, ibid. n. 28.) idque in ordine ad matrimonium, ibid. Non est impedimentum, si puella rapiat virum, ibid. num.30.

Rapiens puellam non pro se, sed pro alio, incurrit pœnas, non tamen impedimentum, ibid. num.31.

Index Rerum notabilium Tomi Tertii.

Raptus propriè quid, f.376.num.603. culpa, & pœna raptoris, ibid. num.604.

Specialia quoad fœminam raptam, vel vi oppressam, ibid.nu.605.

Recidivus.

Recidivi ex occasione proxima qualiter juvandi, f.207. num.325. quando, & quoties absolvendi, ibid. num.326. aut in occasione permittendi, ibid.num.327. specialiter concubinarii, ibid.num. 328. quibus conditionibus in domo permitti possit concubina, ibid. num. 329.

Recidivi ex intrinseca fragilitate quoad blasphemias, odia, delectationes morosas &c. quoties absolvendi, f.208.num.330. quando censeantur habere propositum, ibid.num.331. specialiter quoad mollitiem, ibid.num.333.

Regulares.

Regulari mendicanti an possit negari approbatio ab Episcopo, fol. 253. à num. 672. unde, & quanta eis adveniat jurisdictio, fol. 254. num.678.

Regularis non potest validè absolvere alios Religiosos, vel Religiosas sui, vel alterius Ordinis sine licentia Superioris cujusvis Ordinis respectivè, f.255. à num.683. Nec etiam potest uti jurisdictione Pontificia sine licentia sui Superioris, ibid. num. 684.

Religiosus extra Monasterium commorans, an, & cui possit confiteri, ibid.num.685.

Repetere.

Repetere confessionem, seu confessionum repetitio quando, & qualiter facienda, f.230. vide V. *Confessio invalida*.

Reservatio.

Reservatio quid, f.261. num.726. quinam possint sibi reservare casus, ibid. à num.727.

Reservari solent, & debent solùm mortalia atrocia, f. 261. num. 730. externa, ibid. num.731. opera consummata, f.262. n.732. & certa tantùm, non dubia, ibid. num.733.

An absolvi possit Pœnitens ignorans peccatum suum esse reservatum, f. 262. num.735.

Casus in Religionibus reservati, ibid. num.736.

An Prælati Regulares non possint alia peccata prohibere sub excommunicatione sibi reservata, ibid. num.737.

A reservatis quis absolvere possit generatim, f.263. num.738.

A quibus casibus, & censuris Papæ reservatis absolvere possint Episcopi, & Prælati Regulares respectu suorum subditorum, ibid. num. 739.

Qualiter, & à quibus casibus, & censuris papalibus ex privilegio Mendicantes absolvere possint sæculares, ibid. à num.740.

Quid Mendicantes possint quoad casus Episcopales, f. 264. n.745.

Quis per accidens, & adhuc directè in necessitate, & impedimento perpetuo adeundi Papam, vel Episcopum possit absolvere à reservatis eisdem, f.264. num.749.

Tales absolvi possint ab inferiori, sub duplici tamen onere, vel conditione, f.265. num.752.

Quando, & qualiter per accidens, & indirectè à reservatis absolvere possit inferior in casu necessitatis, vel impedimento adeundi Superiorem, f.265. à num.751. Resolutiones, & casus notabiles, ibid. à num. 754. specialia quoad hæc ex parte pœnitentis, f.266. à num.757. item specialia ex parte Confessarii, f. 267. à num.761.

Specialia quoad reservata tempore Jubilæi, f. 267. à num.766.

Specialia quoad Superiores Regulares, quando possint, & debeant absolutionem à reservatis committere inferiori, f.268. num. 768.

Restitutio ex adulterio debita, f 364.num.532. quid restituendum I. pro injuria, ibid. à num. 533. II. pro infamia, vel dedecore, f.365.num.536. III. pro damno temporali, ibid.num.537. IV. pro sumptibus hospitalis, ibid.num.538.

Ritus.

Ritus in Missali, alii essentiales, alii accidentales, f.152. à nu.419. item Rubricæ aliæ præceptivæ, aliæ directivæ tantùm, ibid. n. 421. præceptivæ observandæ sunt sub mortali, ibid. num.423. directivæ sub veniali, ibid. num.424.

Sacerdotium.

Sacerdotium quid ut ordinatio, fol.89. num. 2. ejus materia, & forma duplex, ibid. num. 3. quid ut res Sacramenti, fol. 90. num. 4.

Sacerdotium, Sacrificium, & Sacramentum qualiter differant, f.90.num.5. quæ eorum partes, ibid.num.6.

Sacerdotis & Confessarii Potestas quotuplex, ibid. num.7.

Sacerdotes ad quid sint in nova lege, ibid. num.8.

Sacerdotii materia, & forma à quo, & quomodo instituta, ibid. num.9. non fuit explicitè determinata in individuo à Christo, sed Apostolis, & eorum Successoribus determinanda relicta, ibid. unde etiam modò Ecclesia Græca confert Ordines per solam impositionem manuum cum certa forma, f.91. num.10. & etiam in primitiva Ecclesia diù Sacerdotes, & alii ordinati sunt per solam impositionem manuum, sine traditione, ibid. num.11. processu tamen temporis ad expressiorem significationem ab Ecclesia etiam determinata est porrectio calicis cum vino, & patenæ cum hostia, ibid. num.12.

Sacerdotii materia essentialis quibusdam visa est prima impositio manuum, ibid. num.14. sed de facto in Ecclesia latina veriùs est solùm cæremonia, f. 92. à num. 15. Materia verò essentialis est *traditio calicis cum vino, & Patena cum hostia*, f. 93. à num. 18. non quidem absolutè, ibid. num.20. sed supposita determinatione Ecclesiæ, ibid.num.21. & optimè conciliatur cum materia, & forma Ecclesiæ Græcæ, & primitivæ, ibid. num.22.

Resolvuntur varia dubia circa validam, & invalidam ordinationem Sacerdotii, ibid. à num.23.

Ad Sacerdotium adæquatè conferendum essentialis est etiam materia secunda, seu impositio manuum, f. 94. num.28. adeòque respectu Sacerdotii adæquatè sumpti esset essentialis, ibid.num. 30. unde si omitteretur, ordinatus esset tantùm incompletè Sacerdos potens celebrare, non tamen absolvere, f.95.num.31. validè quidem talis celebraret, ibid. à num. 33. graviter tamen peccaret, ibid.num.34.

Resolvuntur plura de Concelebratione Neomystarum, ibid. à num. 37.

Sacramentum.

Sacramentum quid, f.5.num.1. Signum visibile, ibid.num. 2. invisibilis gratiæ, ibid.num.4. Signum practicum, non nudè speculativum, f.5. à num.5. qualiter differat à Sacrificio N.L. & Sacramentum V.L. ibid. num.6.

Sacramenta à quo, & qualiter instituta, ibid. à num.10.

Sacramenta N.L. sunt septem, cur non plura, vel pauciora, f.6. à num.14. Sacramenta iterabilia, ibid. à num. 18. alia mortuorum, à num.20. alia vivorum, f.7. à num.22.

Sacramenta quando dicantur formata, ibid. à num. 25. Quando, & quæ dicantur, informia, ibid. num. 27. Qualiter, & quæ Sacramenta informia reviviscant, ibid. à num.28.

Sacramentorum effectus, Vide *Gratia*, & *Character*.

Sacramenta singula qualem gratiam conferant, f. 8. à num.42.

Sacramenta causant gratiam ex opere operato, f.9. num.45. Influxu morali, non physico, ibid.num.46.

Sacramenta an omnia conferant gratiam æqualem, vel inæqualem, f.9. num.49.

Sacramentorum materia, & forma, f.12. earum mutatio substantialis, accidentalis, f.13. vide *Materia*.

Qualis requiratur intentio in Sacramentis conficiendis, & suscipiendis, vide *Intentio*.

Sacramentorum Minister sufficiens de lege ordinaria est solus homo viator, f.24. à num.158. Non tamen omnis respectu omnium, ibid.num.159. Ut *validè* ministret, in illo requiritur solùm Potestas, & Intentio, ibid.num.160. Non fides, bonitas, vel probitas, ibid. num.161. Ut autem *licitè* ministret, debet habere I. Jurisdictionem non impeditam, ibid.num.162. II. ut ministret validè, & licitè, ibid.num.163. III. Dignè, & digna, f.25.num.164.

Quale peccatum invalidè, & indignè ministrare, & suscipere Sacramentum, ibid. à num.165.

Sacramentum ministrans in mortali, peccat mortaliter, f.25.nu. 159. si sit Minister ad tale Sacramentum ministrandum specialiter consecratus, ibid. num.170. idque in sex præcipuè casibus, f. 26. num. 172. ac toties, quoties sic ministrat, ibid.num.175. Seclusa necessitate, vel causa excusante, f.27. num.176.

Sacramentum petere, & recipere à Ministro indigno, seu cum peccato mortali collaturo, per se non licet, f.27. num.178. licet autem ob rationabilem causam necessitatis, vel utilitatis notabilis, ibid. num. 179. præsertim ab eo, cui ex officio incumbit, ibid. num.180. etiam à concubinario notorio; ac etiam excommunicato generaliter, ibid. à num. 181. non tamen ab excommunicato vitando, aut alio carente jurisdictione tibi tale Sacramentum conferendi, f.28. num. 183.

Sacramentum ministrans scienter indigno, peccat mortaliter, f.28. n.185. nisi indignitas illa, vel indispositio esset ei nota ex confessione, aut peccator occultus soli Ministro notus publicè petat Sacramentum, ibid.n.186. aliàs nullo unquam casu, etiam mortis periculo, licet ministrare Sacramentum incapaci, ibid.num.187. indigno autem capaci probabiliter eo casu licet ministrare Sacramenta conferibilia indigno, ibid. n.188. An in gravissimo metu, vel periculo mortis liceat præbere Eucharistiam ad usum malum, v.g. magiam, vel maleficium, f.29. num.189.

Sacramentorum validè suscipiendorum subjectum quodnam, ibid. num. 190.

Sacramenta ut validè suscipiantur, tria requiruntur, ibid. n.191. Quæ requirantur, ut suscipiantur licitè, ibid. à num.192.

Sacramentum Ordinis, vide *Ordo*.

Ad Sacramentum Pœnitentiæ non tantùm fructuosè, f.196. à nu. 255. sed etiam validè suscipiendum requiritur attritio formalis, supernaturalis, efficax, & universalis respectu mortalium, f. 191. à num.258. unde.

Sacramentum Pœnitentiæ nunquam potest esse validum, & informe, f.191. à num. 263.

Ad Sacramentum Pœnitentiæ non requiritur contritio perfecta, ibid.n.268. (objecta solvuntur, ibid. n. 269.) sed sufficit attritio vera, f.199. à num.272. etiam cognita, ibid. à nu.273. non tamen æstimata tantùm, ibid.n.275. etiam invincibiliter, ibid.n.276.

Sacramentum Pœnitentiæ qualiter ex attrito faciat contritum, f.200. num.277.

Sacrificium.

Sacrificium *generatim* est oblatio externa legitimè instituta, f.96. num.44. quæ per legitimum Ministrum, ibid. num.45. res sensibilis realiter immutatur, ibid. à num.46. in protestationem supremi Dei Dominii, f.97. num.48. Estque actus religionis, ibid. à num. 49. specialissimus cultus latriæ, ac supremus, ideò soli Deo debitus, f. 98. num. 55.

Sacrificium quotuplex, & unde ejus origo, f.98. num.56.

Sacrificium Missæ quid nominis, ibid. num. 61. quid rei, fol. 102. à num. 62. & quotuplex, f. 100. num. 72. In Sacrificio

Missæ

Index Rerum notabilium Tomi Tertii.

Sa[crificium] Missæ oblata quæ, ibid. num. 74.
Sacrificii essentia consistit in consecratione utriusque speciei, fol. 103. num. 90.
Sacrificium qualiter differat à consecratione, Sacramento, à Sacrificio Crucis, & ultimæ Cœnæ, f. 103. num. 91.
Sacrificii effectus, valor, fructus, f. 123. nu. 122. ea opere operato, ea opere operantis, ibid. n. 224. opus operatum, ibid. num. 225.
Sacrificium qualiter remittat pœnas purgatorii, ibid. à num. 226. qualiter sit satisfactorium, seu remissivum pœnæ peccatis debitæ, f. 124. num. 233.
Sacrificium qualiter, & qualium bonorum spiritualium, & Temporalium impetratorium, f. 124. à num. 237.
Sacrificium qualiter propitiatorium, seu conferens ad remissionem peccatorum mortalium, f. 125. à num. 239.
Sacrificium qualiter expiatorium, seu deletivum peccatorum venialium, f. 125. à num. 242.
Sacrificii fructus varii, f. 126. vide V. *fructus*.
Sacrificii fructus, & valor non tantus, quantus Sacrificii Crucis, f. 127. num. 257. an, & qualiter infinitus, ibid. num. 258. an infinitus intensivè, f. 128. num. 259. qualis, & qualiter infinitus extensivè, f. 129. à num. 263.
Sacrificii fructus applicare, f. 129. vide *Applicare*, & V. *Fructus*.
Sacrificii Minister est solus, & omnis sacerdos, f. 135. à num. 304. Plures validè consecrare possunt eandem materiam, f. 136. num. 307.
Sacrificii offerens varius, f. 137. nu. 315. Principaliter est ipse Christus, qualiter is adhuc offerat, ibid. à num. 316. Ministerialis est omnis, & solus sacerdos, ibid. à num. 320. Quo sensu, & respectu Missa sacerdotis mali æquè, vel minùs valeat, quàm Missa sacerdotis boni, ibid. à num. 321. offerens generalis est Ecclesia, f. 138. num. 324. specialis, & secundarii fideles concurrentes, ibid. à num. 325.
Sacrificium applicare, vide V. *Applicatio*.
Sacrilegium carnale *personale* quid, f. 378. num. 615. ejus tres gradus, ibid. num. 616.
Habens plura vota castitatis, contra ea peccando committit unum tantùm peccatum, ibid. num. 617. Nec probabilissimè in confessione explicare tenetur votum solemne, f. 379. num. 618.
Sacrilegium *locale* ubi, & quando committatur, ibid. num. 619.
Quando committatur sacrilegium carnale quoad res sacras, eas adhibendo ad peccatum carnale, ibid. num. 620.
Sacrilegium sollicitationis in confessione, ibid. num. 621. Hujus pœnæ gravissimæ, ibid. num. 622.

Satisfactio.

Satisfactio sacramentalis quid, f. 236. num. 538. ejus effectus est remissio pœnæ temporalis, f. 237. num. 539. quem ut sortiatur, fieri debet in statu gratiæ, ibid. num. 540. vide V. *Pœnitentia*.

Sigillum.

Sigillum sacramentale quid, f. 275. num. 807. oritur ea sola, ibid. num. 808. & omni confessione sacramentali, etiam invalidè facta, ibid. num. 881. obligat ad tacenda audita, quatenùs in sola confessione audita, non quatenùs aliunde cognita, ibid. num. 810. estque ea obligatio juris divini naturalis, vel probabiliùs positivi, ibid. num. 811. ex virtute Religionis, fidelitatis, & justitiæ, ibid. Semper sub mortali ea virtute Religionis, f. 276. num. 813. in omni casu, ibid. num. 815. coram quovis judice, ibid. num. 817. nisi de expressu, & libero consensu pœnitentis, ibid. à num. 819. sine quo nunquam de auditis in confessione, ne quidem cum ipso pœnitente loqui licet extra confessionem, f. 277. num. 822. benè autem intra confessionem, ibid. num. 823.
Sigilli materia, f. 277. sub sigillum cadunt I. omnia mortalia tam in genere, quàm in specie, f. 277. n. 825. cautelæ practicæ valdè notandæ, ibid. à num. 826. II. Omnia venialia in specie, f. 278. num. 829. non tamen in genere, & indefinitè, ibid. num. 830. nisi ex circumstantiis, vel modo loquendi detur ansa suspicandi graviora de eodem, vel de aliis, ibid. à num. 381. III. Omnes peccatorum circumstantiæ, quas tacere pœnitentis interest, ibid. num. 833. IV. Complices, seu peccata complicis, sive justè, sive injustè detecta, ibid. num. 834. V. Peccatorum objecta, v. gr. si quis confiteatur se infamatoriè locutum de adulterio Caii &c. ibid. à num. 835. VI. Pœnitentia injuncta, f. 279. num. 837. VII. Negatio absolutionis, ibid. à num. 838. VIII. Negatio schedæ confessionalis, ibid. est tamen probabilius, hanc negare non esse contra sigillum, ibid. num. 840. IX. Item scrupuli, & defectus naturales, f. 280. à num. 849.
Sigillo Sacramentali per se primò obligatur I. Confessarius, f. 280. à num. 846. etiam fictus, ibid. à num. 848. II. Interpretes pœnitentis, ibid. à num. 850. III. Alterius confessionem scribens, ibid. IV. Adstantes, sive casu, sive ex industria aliquid audientes, ibid. num. 851. V. Illi, quibus confessarius sine licentia pœnitentis aliquid revelavit, ibid. num. 852. VI. Superior pro licentia requisitus, ibid. num. 853. VII. Consulti de peccatis, vel statu pœnitentis, ibid. à num. 854. probabiliùs etiam, quos pœnitens ipse ante, & in ordine ad confessionem consuluit, ibid. VIII. Legens, sive casu, sive studio confessionem scriptam alterius, f. 281. num. 857. in quo tamen solùm secreti naturalis obligationem agnoscunt alii, ibid. num. 858. gravissimè tamen obligantis, ibid. num. 856.
Notitia confessionis non licet uti sic, ut alii advertant, f. 281. num. 862. An confessarius ea confessione sciens sibi insidias parari, possit aliquam actionem omittere, domi manere, f. 282. à num. 863. aut aufugere, esto insidiatores id advertant, & fortè ideò occisuri sint innocentem, ibid. num. 864.
Nec etiam licet uti notitia confessionis sic, ut Pœnitens ipse solus advertat, ibid. num. 865. exercendo actus illi ingratos, vitare, punire, deponere, &c. ibid. à num. 866. probabiliter tamen licet ei negare actus nullo jure debitos, suffragium, beneficium, &c. ibid. num. 867.
Nec etiam licet uti ea notitia ad gubernationem ipsius Pœnitentis, f. 283. num. 869. benè autem ad gubernationem sui ipsius, ibid. num. 870. Resolvuntur casus aliquot particulares valdè notabiles, f. 284. à num. 871.

Sodomia.

Sodomia perfecta quid, f. 380. num. 626. quid imperfecta, & quale peccatum, ibid. num. 627.

Sollicitatio.

Sollicitatio in confessione, f. 379. num. 621. ejus pœnæ gravissimæ, num. 622.

Sponsalia.

Sponsalia quid, f. 308. num. 148. sunt essentialiter promissio mutua, ibid. num. 149. acceptata, ibid. num. 150. cum repromissione, f. 309. ibid. num. 151. ac vera, & seria, cum animo promittendi, se obligandi, ibid. num. 155. ac implendi, ibid. num. 156.
Quid in dubio, an quis verè, vel fictè promiserit sponsalia, f. 310. num. 157.
Quàm voluntaria, & deliberata, ibid. à num. 158. & quàm libera esse debeat promissio sponsaliorum, ibid. à num. 162.
Quando, & qualis ignorantia, error, vel deceptio, seu dolus irritet sponsalia, f. 311. num. 166.
Quando, & qualis metus ea irritet, ibid. à num. 170.
Consensus in sponsalibus debet verbis, vel aliquo signo externo exprimi, f. 312. num. 174. quæ verba requirantur, & sufficiant, ibid. num. 176. qualiter verba contrahentium debeant intelligi, ibid. à num. 176. verba certò sponsalia, ibid. num. 179. & certò matrimonium significantia, ibid. num. 180. examinantur verba dubia, f. 313. à num. 183.
Quænam alia signa sufficiant, & arguant sponsalia, ibid. à num. 188.
Quænam personæ sint habiles ad sponsalia, ibid. num. 192. quæ inhabiles naturaliter, ibid. num. 193. Quæ requiratur, & sufficiat ætas, f. 314. à num. 194.
Sponsalia invalida sunt inter adstrictos impedimentis matrimonii, ibid. à num. 198. tam matrimonium, ibid. num. 201. quàm sponsalia validè contrahunt filiifamilias, insciis, vel invitis parentibus, ibid. num. 202. peccant tamen communiter, f. 315. num. 204. etiam graviter, si cum indignis sic contrahant, ibid. à num. 205.
Sponsalia fieri possunt sub conditione honesta de futuro, f. 316. num. 208. quæ licèt inducant obligationem suspensam, ibid. à num. 208. habent tamen vim irritandi alia sponsalia posteà inita cum alia, ibid. num. 211. & conditione impleta, statim transeunt in absoluta, ibid. num. 213.
Sponsalia sub conditione, *si Papa dispensaverit* in impedimento, qualiter, & quando valeant, ibid. à num. 214. Item facta sub conditione, *si Pater consenserit*, f. 317. à num. 218. ac sub conditione impossibili, vel turpi, ibid. à num. 222.
Sponsalia quis dispensare, vel solvere possit, f. 317. à num. 224.
Sponsalia solvuntur I. *Mutuo consensu*, ibid. à num. 232. etiam jurata, à num. 234. saltem validè, non tamen semper licitè, f. 319. à num. 235. II. *Recessu* unius à sponsalibus, ibid. num. 237. III. *Dilatione nimia* matrimonii ultra tempus, vel terminum præfixum, ibid. num. 238. quid si nullus præfixus sit, ibid. num. 239. IV. *Absentia sponsi*, quæ, & quando censeatur illa solvere, ibid. à num. 240. V. *Religionis ingressu*, vel *professione*, f. 320. à num. 245. VI. *Voto* Religionis ingrediendæ, ibid. à num. 249. VII. *Ordine Sacro*, ejusque *voto*, f. 321. à num. 253. VIII. *Voto simplici* castitatis, seu continentiæ perpetuæ, ibid. num. 257. Quod tamen probabilius invita altera parte, nec licitè emittitur, nec solvit sponsalia, ibid. num. 258. esto non omninò invalidum sit tale votum, ibid. nu. 259. IX. *Matrimonio alio contracto* contra priora sponsalia, fol. 322. à num. 261. quod tamen probabiliter illa non omninò extinguit, ibid. à num. 263. Sponsalia priora legitimè contracta non dissolvuntur per alia sponsalia sequentia cum alia, ibid. à num. 265. licèt hæc posteriora sint publicè celebrata, ibid. num. 267. habeant copulam annexam, ibid. num. 268. ac sint juramento firmata, f. 323. num. 269. X. *Fornicatione* sponsi, vel sponsæ, ibid. à num. 270. etiam si sponsa vi oppressa sit, ibid. num. 272. vel oscula, amplexus, & tactibus impudicos admittat ab alio; non tamen è contra, ibid. num. 273.
Impedimentum superveniens quando, & qualiter solvat sponsalia, ibid. num. 274.
Item aliæ mutationes notabiles particulares factæ, vel patefactæ quando solvant, f. 324. num. 279. V. C. in bonis animæ, ibid. num. 280. in bonis corporis, ibid. num. 281. in bonis fortunæ, ibid. num. 282. etsi jam ante sponsalia extiterint, vel post primùm patefiant, f. 325. num. 283. casus varii, à num. 284.

Sponsus.

Sponsorum obligationes, & peccata, f. 344.
Sponsus, vel sponsa promittens sponsalia fictè, f. 344. num. 415. vel fraudulenter, peccat mortaliter, ibid. num. 416. non tamen obligatur, ibid. num. 417. per se loquendo, & in conscientia, ibid. num. 418.
Qui verò ritè contraxit sponsalia, tenetur sub mortali ad contrahendum matrimonium, ibid. num. 419. tempore ab ipsis præscripto, f. 345. num. 420. Ad quod censuris cogi potest, & debet, injustè resilire volens, ibid. num. 421.
Sponsi cum aliis peccant graviùs cæteris, ibid. à n. 423. non quidem

est

est adulterium, ibid. tamen circumstantia speciem mutans in confessione explicanda, f.345. num.424.
Cum se invicem autem peccant leviùs, ibid. num.426. mortaliter tamen exercendo copulam, f.346. num.427. vel morose delectando de ea, ut præsenti sensibiliter, ibid. num.428. aut tactibus valde impudicis, ibid. num.429. non item, si tactus non sint ita impudici, ibid. à num.430.

Stipendium.

Stipendium Missæ, f.143. qua ratione illud exigere, & recipere liceat, ibid. n.356. quodnam sit Stipendium *justum*, seu debitum, ibid. à num.357. an pro una Missa accipi possint plura Stipendia, f.144. à num.360. saltem plura minuta à pluribus id ignorantibus, ibid. num.362. vel saltem plura pro diversis fructibus, ibid. num. 363. aut pro fructu ex opere operantis, f.145. num.364.
An accepto stipendio possit sacerdos Missam alteri committere, retenta sibi parte Stipendii, ibid. à num.365. ostenditur esse prohibitum, & jure naturæ, & ex prohibitione Ecclesiæ, f.146. nu. 368. imò & restitutioni obnoxium, ibid. num.369. nec regulariter excusat remissio, & consensus minus stipendium sponte acceptantis, ibid. num.371.

Stuprum.

Stuprum quid, f.373. num.585. ejus malitia est duplex cum onere restitutionis, ibid. num.586. si fiat cum virgine invita, ibid. num. 587. Imò probabiliter etiam, si fiat cum virgine consentiente, ibid. num.588. Probabilius tamen cum tali est solùm simplex fornicatio, f.374. num.589.
Stuprator virginis consentientis ad nullam restitutionem obligatur per se loquendo, f.374. num.590. etiam in dubio, an virgo consenserit, necne, ibid. num.591. aut si nullum aliud damnum passa sit, ibid. num.592. vel non ampliùs fuit virgo, ibid. n.593.
Stuprator virginis invitæ sine promissione matrimonii tenetur illam ducere, vel dotare, f.374. à num.594. si non possit pecunia compensare tenetur eam ducere, ibid. n.595. Quid si ipsa nolit, ibid. num.596. Quid si procus eam solùm sit violenter osculatus, vel tetigerit cum infamia, vel damno, ibid. num.597.

Tempus Missæ.

TEmpus Missæ celebrandæ, f.155. qua hora liceat, ibid. n.445. quanto tempore ante auroram, ibid. num.446. quale peccatum sine justa causa notabiliter ante auroram, vel post meridiem celebrare, ibid. num.447. Causæ sic notabiliter anticipandi, & differendi Missam post meridiem, ibid. à num.448.
Quotidie licitum est celebrare per se loquendo, f.156. num.450. excepto Parasceve, ibid. num.451.
Quid faciendum Parocho, qui feria quinta cœnæ omisit consecrare Hostiam majorem pro officio diei sequentis, nec etiam minores Hostias habet, ibid. num.452.
Tam .e die Jovis cœnæ Domini, ibid. num.453. quàm sabbato Sancto taeest cuilibet sacerdoti celebrare privatim per se loquendo, ibid. num.454. regulariter in die semel tantùm licet celebrare, ibid. num. 455. ob quos casus, vel causas liceat sæpiùs, ibid. à num. 456.
Quoties, vel quando teneatur sacerdos celebrare, f.157. à num.460.

Titulus.

Titulus sustentationis, seu mensæ, f.47. num.108. alius est beneficii, ibid. num.109. alius Patrimonii, ibid. à num.110. alius paupertatis, ibid. num.113. sine titulo tali ordinati quas pœnas incurrant, ibid. à num.114.

Tonsura.

Prima Tonsura quid, f.54. num.158. quis effectus, ibid. num.159. Quid requiratur in accipiente Tonsuram, vel Clericatum, ibid. num. 160.
Toosuram, vel Minores accipiens cum animo non permanendi in statu Clericali qualiter peccet, ibid. à num.161.
Tonsura, & Minoribus initiati nullam contrahunt obligationem, f.55. num.164.

Venialia.

VEnialia quibus modis universim deleantur, f.167. num. 33. qualiter per actus meritorios, ibid. à num.34. per Pœnitentiam formalem, virtualem, ibid. num.35. per attritionem, f. 168. num.37. per actum amoris Dei super omnia, ibid. num.38. per orationes, jejunia, & eleemosynas &c. ibid. num.39. ex opere operato per sacramenta, ibid. à num.40. per sacrificium Missæ, ibid. num.43. Qualiter per sacramentalia, ibid. num.44.
Nullum veniale remittitur, non remisso mortali, ibid. à num.46.
Venialia qualiter remittantur post mortem, f.203. num. 304.

Vestes.

Vestes sacræ quæ, & quales requirantur ad celebrandum, f.150 quale peccatum sine sacris vestibus celebrare, ibid. à num.407. an saltem aliquando liceat sine aliqua, v.g. Manipulo, Stola, ibid. à num.409.
Vestes sacras quinam possint benedicere, ibid. à num.411. Quando benedictionem amittant, f.151. à num. 413.
Vestium color qualis esse debeat, f.151. num.415. An, quando, & quis possit dare licentiam celebrandi operto capite, ibid. num. 416.

Vinum.

Vinum consecrabile debet esse de vite, f.111. num.151. quæ excluduntur à ratione vini, ibid. à num.152. omnem vinum de vite verè tale, & per se potabile, cujuscunque speciei, vel coloris est materia valida, f.112. num. 155. etiam mustum, ibid. num. 156. quid de vino acido, ibid. num.157. condito aromatibus, vel absynthio, ibid. num.158. ac congelato, ibid. num. 159.
Vino consecrando debet admisceri aqua, f.113. de præcepto, num. 161. eaque naturalis, ibid. num.162. & modica, ibid. num.163. ad Altare in ipso calice, ibid. num.164. quæ convertitur in Sanguinem Christi non immediatè, sed mediatè, ibid. num.165.

Virgo.

An Virgo prima vice fornicando committat malitias, vel indecentias speciales, f.372. num.581. An, & quando virgo, vel quævis fœmina pro usu corporis possit recipere mercedem, f. 373. num.583. Quid si virgo fictè premittens hunc usum pretium, vel munera accipiat, ibid. num.584.

Votum.

Votum *solemne* castitatis dirimit matrimonium contrahendum, f. 291. à num.39. jure Ecclesiastico tantùm, ibid. num.41. ac eodem jure solvit matrimonium ratum tantùm, ibid. num.42.
Votum *simplex* castitatis non dirimit, ibid. num.43. sed est impedimentum impediens tantùm, f.307. num.339. estque quadruplex, scilicet votum castitatis integræ: Religionis ingrediendæ, & profitendæ; suscipiendi SS. Ordines, & cœlibatus, ibid. num. 140. debent tamen esse vota perfecta, ibid. num. 141.
An, & quando peccet contrahens contra tale votum matrimonium conditionatum tantùm, f.307. num.142.

F I N I S.

